

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32

011
107

7 400 40 **SEAL** MADE IN SPAIN

1290
R-1087
ETYMOLOGIÆ SACRÆ
GRÆCOLATINÆ, BB.
S E U
E GRÆCIS FONTIBUS DEPROMPTÆ.

In quibus omnia penè vocabula ab Hellade oriunda, ad Theologiam Positivam,
Scholasticam, & Moralem spectantia, in Didacticis, Polemicis,
& Hieroistoricis magis obvia, explicantur, enucleantur,
variis eruditionibus illustrantur.

*Opus non solum Theologis, & Concionatoribus perutile; sed & Philosophis,
& omnibus Literatis, præsertim linguæ græcæ imperitis,
magnoperè proficuum.*

AD MAJOREM STUDIOSORUM COMMODITATEM DÛO INDICES EXARATI:

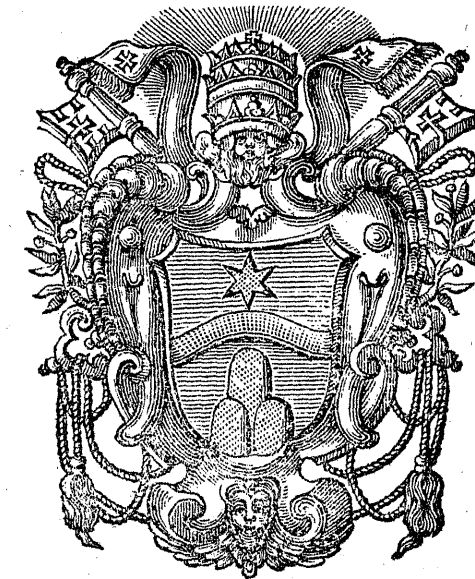
Unus locorum S. Scrip. & sæpiùs cursim expositorum;

Summum, ac Beatissimum
CLEMENTEM XI.
PONT. OPT. MAX.

E L U C U B R A T I O N E

P. NICOLAI DU MORTIER TORNACENSIS,

Olim in Almâ Universitate Lovaniensi, in celebri quatuor Pedagogiorum
Concursu, inter Primos Promoti, nunc verò Religionis
Clericorum Regularium Ministrantium Infirmis
Theologi, & Generalis.

ROMÆ, Ex Typographia Jo: Jacobi Komarek Bohemi, propè Turrim de Grillo, MDCCLIII.
SUPERIORUM PERMISSU.

SANCTISSIMO, ET BEATISSIMO PATRI NOSTRO, AC DOMINO

CLEMENTI XI.

SUMMO HIERARCHÆ, OPTIMO, MAXIMO,

NICOLAUS MORTIERIUS

Omnimodam, & perennem felicitatem.

ETYMOLOGIÆ SACRÆ Græco-latinae, PATER
SANCTISSIME, vix è calamo caput ex-
rentes, audaculæ lampyrides in lucem prodeuntes, suæ pu-
a ji fil.

fillitatis, & originis, fat vereor, immemores, ad clarissimum lumen tuum advolare gestiunt: quâ fiducia, quâ fronte, majorem innoxie splendorem ambientes, ut ingenuè fatear, prorsus ignoro. Forsitan exiguitatis innatae fatiscie, M. Arcopagitæ authoritati innixæ, quod sicut in *Divinis negationibus quidem veræ sunt, affirmationes verò nequaquam tantis arcanorum latebris congruunt*, cumque illa sit rerum invisibilium, sacrarum, adedque summarum *convenientior expressio*, quæ per minora, viliora, & magis *dissimilia signa monstratur*, hincque sit quod per creaturas inferiores melius divina, & supernaturalia represententur; ita quoque illis videatur de sacrosanctâ, supremâ, & verè divinâ Apostolici Culinis Dignitate sentiendum: quod cum nil magnum, nil dignum, nil congruum ad tantæ Majestatis Thronum adferri queat; gratior sinceritas, sincerius obsequium, obsequentior humilitas, humilior disparitas, maximè dispar, & semper infinita distantia ex rebus minimis feliciter innotescat. Forsitan suarum virium inopiam agnoscentes illuc Naturâ duce profiliunt, ubi supereminentium Dotum affluentiam suspiciunt, atque latinæ & græcæ Eloquentiæ, sed solidæ & sacræ, cujus ipsæ rivuli perexiles, fontem agnoscunt purissimum. Aut etiam fortassis animosiores factæ, quod inter ipsas, & super ipsas audentior assurgat aliqua, quæ propiorem accessum sibi nonnullo jure vendicat ad infimum Supremi in Terris Solii gradum. Nec planè, ni fallor, immeritè: cum inter ceteras Galaxia, *γαλαξίας*, illam indicet Viam Lacteam, in serenissimo Firmamento mirabili splendore, innocenti candore, aureâ sinceritate collucentem, in nobilissimæ Domus ALBANÆ Insignibus, per auream fasciam, cælesti hieroglyphico fatiscie expressam. Quamvis hæc aliis verus Zodiacus, *ζωδιακός*, quem Sol Justitiæ in splendidissimis nobiliorum Virtutum signis beneficentissimâ luce percurrit, sicut cælo, sine ullis passionum nebulis comparens, possit videri. De quo in Moribus tuis Apostolicis veraciter efficto (cujus etiam specimen in terrâ delineare jussisti gratissimum) planè mirabundus illa Dei verba dicere possem: *Nunquid nosti ordinem cæli, & pones rationem ejus in terrâ?* De illâ profectò cecinit Ovidius;

De Cæl. Hier. c. 2.

Ibidem.

Job. 38. 33.

Est

*Est via sublimis cælo manifesta sereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso:
Hæc iter est Superis ad magni regna Tonantis.*

Metamorph. l. 1.

Ista Galaxia tota candida, tota lucida, tota splendida, ALBANIS aded propria, & ingenita, in eorum Stemmate tam claro penicillo adumbrata, ita virtutes avitas exprimit, ut nil apertius dici posse humiles Etymologiæ ferè sibi persuaserint. Hæc Viâ Lacteâ, quâ iter est Superis, & itur ad Superos, iter sublime carpunt, atque lucido Albore, & splendenti Candore allectæ, & illectæ, tam longè suprâ seipsas mecum feruntur. Noverunt enim Galaxiam, prout Astrologi moderni tuborum opticorum beneficio explorarunt, innumeris Stellis esse compactam, quæ Virtutes tuas, BEATISSIME PATER, omnem mensuram, numerum, & pondus exuperantes tot micantibus radiis candidissimè describunt; & eas cum Orbe Universo eminè, ut par est, admirandi, & cominè, si fas est, venerandi summo tenentur desiderio. Eas, inquam, in Te, qui mirâ Dei providentiâ illius vices geris, qui est *Candor lucis æternæ*, & in tuo Firmamento verè cælesti, & hyacinthino, *ὑακινθίνῳ*, semper firmo, constanti, incorruptibili, à terrenis exhalationibus inalterabili. Quod quidem in tuis gentilitiis effulget Insignibus, sed nobilius in Animâ tuâ, & ornatius quàm illa vestis Poderis, *ποδῆς*, quæ tota hyacinthina summum Hebræorum Pontificem augustè ambiebat. Adfunt quoque regiarum pretiosissima tuarum malogranata virtutum, & aurea tintinnabula, non obscurè per montes aureos infernè designata, famæ probatoris, & veracioris, quæ per totum Mundum, vel furdis mentium auribus, sonum edunt gratissimum. Ità luculenter omnibus, iis etiam, qui magis auribus pruriunt, heterodoxis, tuæ heroicæ Aretæ, *ἡρωικῆς ἀρετῆς*, seu majorum Heroum Virtutes (sanè cælestes & divinæ, juxta Peripateticum, & Angelicum) insonant harmoniosæ; dum velint, nolint, Aristarchi morosiores in Te fatentur, & mirantur stupendam in abnuendâ excelsissimâ Dignitate, tot precibus oblatâ, Constantiam: aded demissam, etiam undique Purpuratorum votis arridente Cælo, Modestiam: tam profundam in Urbis, & Orbis summâ veneratone Humilitatem: imperturbabilem in maximâ temporum inquietudine, ac terrore, Tranquillitatem; indefessam in tantâ

Sap. 7. 26.

Arist. 7. Eth. c. 1. 5. D. Th. 1. 2. q. 68. a. 1. ad 1.

cu-

curarum gravissimarum varietate Vigilantiam: invictum, & semper pacificum, in tot, tantisque irrequieti Martis rumoribus, Animum: planè mirandam Communis, & Clementissimi Patris, ad Astræe bilanci examini, in tali rerum peristasi, affectuum Æqualitatem: inauditam ad Charissimi populi levamen, in magnis ærarii publici angustiis, Misericordiam: tam laudabilem in uberrimâ bonorum affluentia Parsimoniam, & Temperantiam. Sed quid plura? cuilibet æquo rerum æstimatori haud hæsitanter dicam: *Suspice cælum, & numera istius Galaxiæ stellas si potes.*

Gen. 15. 5.

Attamen, inter alia tam excellsi Firmamenti sidera non tacenda, SANCTISSIME PATER, Tua præclarissimi stemmatis Cynosura, *κυνόσσορα*: una sublimior illa stella, unicè super omnes effulgens, & periclitantibus clementer affulgens, omnium benigniores influxus, & lucidiores radios eminenter complectens, pavidis Etymologiis meis ad iter arduum vires & animos addens, eas ad Clementiæ portum, & Gratiarum littus optatum deductura. Hic ipsæ me sistunt, & mecum ad sacrosanctos pedes tuos totum Orbem Catholicum, Numen quod in Te, Dei utique locum Tenente, summè refulget, adoratorum sistere contendunt. Ecclesiam nempe Latinam, & Græcam, sub quibus omnes aliæ Orthodoxæ comprehenduntur, ad Apostolicum Solium promptas vocant, libentes adducunt, & piè prosterunt obsequentissimas. Ab ipsis semper duræ Synagoga cervicis excluditur, nec inter Etymologias sacras ingredi permittitur: & idè ad marginem vocabula hebraica foris adnotata, ut si quando infelix ancilla cum filiis suis resipiscere voluerit, ingrediatur, & dum hi *vultu in terram demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent*, ad salutaria, & felicia oscula admittantur. Nec penitus de talium conversione, sub faustissimis auspiciis tuis, desperandum: & interea suum montem Libanum pro tuarum Virtutum aptissimo, & floridissimo symbolo nobis exhibent. Libanus etenim, ab ipsis Levàn, seu Lebàn à Candore dictus, cum *aleph beemantico*, seu nominis, aut cognominis formativo, & *scevà quiescente*, ALBANÒN gloriosè producit (quasi ALBANORUM abbreviatum) à radice *Lavàn*, quæ in conjugatione Hiphil usitata in futuro facit *Albàn* idèst *albescam*, aut in nostro Textu Psalmi 50 *dealabor*; satis innuens, non solum nomen tuum

Isai. 49. 23.

לבנון

אלבנון

לבנון

אלבנון

tuum illius Cedris esse dignissimum; sed etiam omnes Libani flores, & ligna tuas incomparabiles Virtutes adumbrare, & de vero quoque veri Messiae Vicario enunciari posse; *Gloria Libani data est ei*. Universalis igitur Ecclesiae non exigua symbola tenues gerunt Etymologiae, & ad Maximum Sacrorum omnium Hierarcham sacrum ferunt tributum. Nec aliis terminis Propheta Malachias, quàm Ortu, & Occasu, Græciâ, & Latio, totam Ecclesiam Catholicam prædixit, expressit, & conclusit: dum Sacrificium Eucharisticum per universum Orbem in Gentibus celebrandum annuncians, dixit: *Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.*

Isai. 35. 2.

Mal. 1. 11.

Ita quidem etiam, BEATISSIME PATER, Etymologiae sacrae, Tuæ Sanctitati oblatae, amico foedere inter Latium & Græciam junctae, pacis universalis, tantis votis exoptatae, tot precibus expetitae, tam efficacibus mediis exquisitae, nonnullum nobis afferunt præfagium. Jamque verus Irenarcha, *ειρηναρχος*, Christi Domini, qui est *Princeps pacis*, perfectus imitator, ab ipsis ubique Gentium es acclamandus. Aut etiam dum mores amati Gregis emendas, grassantes hæreses extinguis, Schismaticorum unionem exquiris, omnes verbo & exemplo viam salutis doces, de Te dicitur: *CLEMENS Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum*. Et his quidem, PATER SANCTISSIME, permotus Etymologias Græco-latinas sivi ad Beatitudinem Tuam advolare, quæ me cum meâ Religione, tot gratiis à tuâ Clementiâ receptis, maximè Tibi devinctâ, secum rapuere, & ut augustissimo Tuo Nomini (perennem Apostolicam Protectionem, sub quâ jam ab exordio suo illa constituta fuerat, supplex deprecaturus) eas sacrarem, evicere. Sed hæc omnia majori eâ, quam sibi nudæ, & infacundæ arrogant Etymologiae, indigent eloquentiâ: dum linguas disertiores cogunt obmutescere. *Si ergò in Divinis, ut cum Dionysio repetam, negationes quidem veræ sunt, affirmationes verò nequaquam tantis arcanorum latebris congruunt*; in hisce quæ omnem humanam eloquentiam longè superant præstat filere, quàm in tam sublimibus abiectas *involvere sententias sermonibus imperitis*. Tibi certè SANCTISSIME PATER, optimè adap-

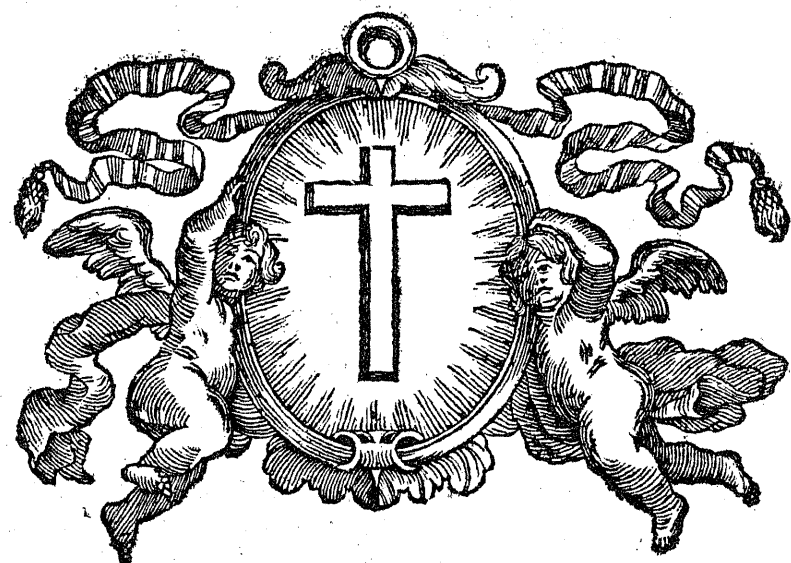
Is. 9. 6.

Hier. Ep. 103.

Job. 38. 2.

Psalm. 64. 2.

adaptantur illa regii Prophetæ verba, juxtà Textum Hebraicum: *Tibi silentium laus*, ubi Noster habet, *Te decet bymnus*. Sileat itaque lingua, & dum elinguis fio, maximè Te laudibus extollo, cujus Sacrosanctæ Majestati potius convenit humillimum silentium, quàm difertissimum eloquium.

Imprimatur, si videbitur Reverendis. Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

Dominicus de Zaulis Episcopus Verulanus V. Gerens.

Elegantissimum hoc Opus, Authoritate Reverendissimi P. Magistri S. P. Apostolici revisum, repertum fuit omnibus numeris absolutum, nemini sanè nocuum, imò cunctis eruditis perutile, suoque demùm sapientissimo Authore non minùs quàm publicâ luce dignissimum. Sic censeo, Romæ 12 Julii 1701.

D. Alexander Redarbini S. Th. D.

DE mandato Reverendissimi P. Paulini Bernardini S. P. A. Magistri ego infra scriptus legi librum sub titulo, *Etymologia Sacra Græco-latina*, Authore Reverendis. P. *Nicolas du Mortier Præsente Generali Clericorum Regularium Ministrantium Infirmis*. Et librum hunc mihi licebit appellare lapidem è monte omnis eruditionis defectum, qui in terram Litteratorum decidens, Ecclesiæ Latinæ ac Græcæ utrumque jungit angulum, nisi universaliùs, & verius dicatur, quod utrumque jungat angulum totius eruditionis prophanæ, ac sacræ. Nam Encyclopædiæ ritu, & energiâ (quam Author ipse mirabiliter explicat pag. 212.) mille cingitur nominum millibus, veluti margaritis. Hæ scalpri operosioris ictibus, & plurium annorum tunsione indefessâ, Authore politæ malleo, construunt molem omni ævo suspiciendam: & aptis junctæ nexibus, ita locantur, ut moles inde confurgens dicenda sit sapientiæ tum Latinæ tum Græcæ Domus. Illam intrare nemini periculosum, quia nihil continet dissonum Fidei, aut bonis moribus; at imò consonum omne. Ut autem neque sit arduum, sed omnibus facillè pateat, censeo, ad publicam Latinorum, & Græcorum utilitatem, non solum posse imprimi; imò quòd imprimatur egregium hoc opus, interesse plurimum. Hac die 15. Novembris 1701.

Franciscus Maria Campionus Ordinis SS. Trinitatis Redemptionis Captivorum
Apostolicus Cleri Examinator.

Imprimatur.

Fr. Paulinus Bernardinus Ord. Prædicatorum Sacri Apostolici Palatii Magister.

In Reverendissimi Patris
NICOLAI DU MORTIER
 Generalis Cl. Reg. Ministr. Infirmis Eruditissimum librum
 Etymologiarum

OCTASTICHON.

*Proditur excultus vario virtutis amore,
 Ingeniique novâ conditus arte liber.
 Solvoitur hîc etymon vocum; tum dogmata rebus
 Intermixta sacris vox brevis una docet.
 Scripta, fidem, mores, loca, jura, virosque, Deumque,
 Artes & linguas, tempora, plura docet.
 Hinc tibi pro centum valeat, pro mille libellis,
 Hunc lege, qui doctus, qui pius esse cupis.*

F. M. M.

AD LECTOREM.

PAUCIS te volo, Lector Benevole, cum pluribus omnes in Prolegomenis alloquar. Et hæc inprimis, antequam Etymologias nostras percurras, aut delibes, legere non te pigeat: immò ut ea non oscitabundè perlegas, author sum, & precor. Ex his nostrum faciliùs scopum intelliges, uti & Operis utilitatem, atque pronuciandi rationem. Opinionum diversitatem, pro græcis, in efferendi modo satis novi: nihil tamen Etymologiis nostris officit, si tu, à meâ discrepans, viam fortè magis tritam insequi volueris, & pro *beta*, aut *eta*, y. g., *vita*, & *ita*, libentiùs ex usu tuo protuleris. Memineris attamen Antiquos, linguæ quoque græcæ peritiores, ex helladio idiomate *Alphabetum* suo latino dixisse, non *Alphavitum*. Rationes alias, nostræ sententiæ suffragantes, libens omitto: tu interim in tuo sensu, cum nihil mea intersit, uti placuerit, abunda. Nec idèd minus acceptæ tibi nostræ videantur Etymologiæ, cum equidem ultrò beneplacito tuo sint obsecuturæ. Errores, crediderim leviores, si quos haud expurgatos repereris, emendare tua non dedignetur urbanitas. Nonnulla puncta hebraica, nonnunquam omiffa, aut non satis expressa, ne mireris, uti quoque *sefol* in primis foliis inverso modo efformatum: nam diligentia nostra, gravioribus curis detenta, non potuit omnibus satis esse, & sub iocito pro talibus minutis typi desiderabantur exactiores. In aliquibus etiam *dagbese*, etii requisitus, latitat, cum in aliquibus aliis importunè prodeat in lucem. In nonnullis insuper S. Scripturæ citationibus, si quis error forsitan non emendatus obrepserit, eos Index ipse suo reponet loco. Sed hæc omnia rariùs occurrent, & animo referata candido nec leve sufflumen tibi possunt injicere. Hisce, si tibi sapuerint, cordatè fruire: nostro labori clementer indulge: atque in æternum felix vive, & Vale.

PRO-

P R O Æ M I U M,
 SIVE PROLEGOMENA.

PANTAM vocabulorum pauperiam omni ævo, etiam ditioribus summorum Oratorum seculis, lingua latina passa est: tantâ siccitate, etiam in uberioribus eloquentiæ profuvis, miserè laboravit; ut ex Helladis thesauris plurimas voces emendicare non erubuerit, & non solum à Fonte Caballino labris summis libare; sed ex ipso Peneo, Alope, & Eurota plenos hauitus fumere coacta sit. Hinc latinæ facundiæ Coriphæus redundantem illam purioris sermonis copiam, quâ Latium fecundavit, & Italiam, ex supereffluente deprompsit Græcorum penore, sanè non minori ex parte. Sic ingenuè testatur ad Marcum filium: *Ut ipse ad meam utilitatem semper cum græcis latina conjunxi, neque id in Philosophiâ solum, sed etiam in dicendi exercitatione feci; idem tibi sentio faciundum, ut par sis in utriusque orationis facultate.* Ita quoque de Catone senioro fatetur idem Rhetorica antesignanus: *Si eruditius videtur disputare, quam consuevit ipse in suis libris, attribuito græcis literis, quarum constat enim per studiosum fuisse in senectute.* Sic ille, qui & ipsum propriæ artis nomen è græcâ dialecto mutuatus fuit. Quid mirum? cum & ceteræ Artes, & omnes penitus Scientiæ profundiora suorum principiorum fundamenta, copiosâ græcarum vocum no menclaturâ, implicent, & explicent: elementorum terminos attico sermone proponant, & velent: pulchriores Thefes Hellenum idiomate adumbrent, & illustrent. Sacri præterea Hagiographorum Codices obviis passim græcisinis insperguntur, & decorantur: quasi in obscuriore velamine augutiùs subluceant divini sensus. Hinc sanctarum Paginarum Interpretes, & Theologiæ scholasticæ Doctores, hinc sacræ Ethicæ, & tropologicæ Doctrinæ Scriptores magnâ talium vocum abundantâ copiâ; ut ditiores sermone ipsas Scientias exornent: sensus penitiores uberius explicent: vel saltem rarioribus, & propter inopiam necessariis terminis, reddant pretiosiores. Qui tamen in illis addiscendis non exiguam remoram græcæ linguæ imperitis faciunt. Certum quippe est, non perceptâ genuinâ vocis etymologiâ, non posse ipsos sensus profundiores aded faciliè penetrari. Cum è contra ipsa nominis notatio, propriæque significationis adæquata cognitio, multum conferant ad ipsarum Scientiarum arcana percipiendâ. Nec mirum quòd Plato primos comparandæ Scientiæ gradus esse pronuciaverit *ὄνομα ἢ λόγος, ὄνομα, καὶ λόγος*, idest nomen, & verbum. *Est enim*, ait Chrysostomus, de sacris Etymologiis loquens, *& in nudis hisce nominibus magnam invenire thesaurum.* Unde infert, *Diligens quippe lector hinc dicescet*: subjungens præterea quod nomina sint multarum rerum monumenta.

Quod quidem ego seduliùs animadvertens, & proprio inprimis profectui consulens, necnon alterius, in cujus fortè manus hæc scripta inciderint, commodo prospiciens; plurimas, si non penè omnes, græcæ voces, à Latinis usitatas è sacris, & theologis libris diligenter collegi: earum exactam significationem investigavi, & latius exponere conatus fui. Scio multas intercidisse. Quis enim omnes mente assequi, & calamo persequi possit? Cum variæ à variis proferantur Authoribus, & multæ novâ quotidie donentur latinitate. Multæ quoque ex industriâ omiffæ, quæ vel minus necessariae, vel ita ex græcis immutatæ, ut Latini forsitan eas sibi proprias possint jure merito vindicare. Et si quis omnibus penitus voculis vera præsumat natalia tribuere, totum ferè Latium conabitur in Hellada transferre. Illæ igitur dictiones collectæ, quæ ultrò patriam suam produunt: quæ passim in Doctorum, & Doctiorum libris occurrunt: quarum noticia sacræ Scripturæ, & Theologiæ studium non obscurè promovet. Quia verò hæc suprema Scientia, & vera Sapientia aliarum inferiorum terminis, & principiis ut ancillis utitur, quas mittit *ut vocent ad arcem*, & ad *Proverbia* 9. 3. *monia civitatis*, & de illis censoriâ virgâ judicat; idèd etiam operæ pretium arbitratus sum multos aliarum Scientiarum terminos, saltem frequentiores, & in sacris Authoribus plerumque repertos examinare, eorumque etymologias perscrutari. In istis omnibus pierumque vocabula græco-latina, ad Operis hujus nimium turgidam molem evitandam, breviter & absque Authorum citationibus exposita: tùm quia nonnulla in aliquibus lexicis sine propriis Authoribus inventa, & alia ex variis libris sine parentum adnotatione memoriæ mandata, aut in palimpsestis obiter exarata. Attamen omnes istæ dictiones inter Etymologias sacras non incassum insertæ, ut pote studiosis magno ufui futuræ, & latinorum inopiæ non exiguam opem allaturæ.

Non enim nostro Latio plus æquo adulandum, quòd, ex ipso Ciceronis testimonio, ipsius vernacula græco idiomate ditior, & copiosior appareat. Dicit quidem Tullius, *Ita sentio, & sæpe differui latinam linguam, non modo non inopem, ut vulgò putarent, sed locupletiore esse quàm græcam.* Sed Lexica græca, præsertim eruditissimi Budæi, percurrenti, & cum Vocabulariis nostris conferenti id prorsus à ratione videtur alienum. De linguâ certè latinâ, simul cum tantâ græco-latinarum vocum, à Græcis emendatarum, farragine, per me licet, intelligatur Romanus Hermes: cum hi, etiam ad facundissimas, & luculentas orationes, nihil hauriant, aut subfurentur à Latinis. Quod ex his Prolegomenis satis superque dignoscitur: idque tot voces græco-latinae, in hoc Opere per ordinem digestæ, unisono concentu, ore uno testificantur. Ex his multæ compositæ aliarum similitum, studio vel incuriâ omiffarum, præsertim cum semi-latina fuerint, pandunt etymologiam. Nam semel græcâ nominis parte expositâ, quid totum vocabulum significet nullo negotio intelligetur. Id satis observare licet v. g. in vocibus *polycandelum, tetra velum*, & aliis.

I.
 Fons Caballinus, seu Hippocrene.
 Peneus
 Thessaliæ.
 Alopeus
 Peloponnesi
 Eurotas
 Sparæ fluvius.
 Lib. 1. de Offic.

In c. 16.
 Ep. ad Rô.
 Rom. 3. 1.

2.

Prov. 9. 3.

3.
 Lib. 1. de fin.

b ij

PROLEGOMENA.

aliis, suo syntagmate exarandis. Cum vero vocabuli compositi etiam pars altera grecis natalibus gloria-

4.

Notandum tamen hic obiter, Grammaticos, in graecarum literarum pronuntiatione, nonnihil habere

5.

Græci tamen in multis dictionibus ponunt accentum in antepenultima, etiam si penultima sit longa-

Instit. lin- guæ græcæ 1.3. c. 35.

Ex

PROLEGOMENA.

Ex his ergo patet legitimum usum ipsi scientie in omnibus accentibus præferendum, atque ipsam con-

6.

1. Peri- herm. c. 1. & 2.

דבר דאביר.

דבר דביר.

דבר דגיר.

דבר דהיר.

7.

Virgil. Egl. 3.

8.

Similiter Græci, aded deserti, & eloquentes, nec in dissyllabis, nec in polysyllabis, à penultima longâ

Hinc evidenter inferitur, quàm ridicula sit, & absurda nonnullorum, aliàs Eruditorum, opinio, qui

PROLEGOMENA.

amiffim adnotatur. Quafiverò una lingua ad alterius normam, in accentu, & pronuciacione trahenda effiet: fed non potius, ficut unaquæque fuis idiotifimis abundat; ita & fuo proprio articulandi, & accinendi modo (unde dicitur accentus à Latinis, & profodia à Græcis) proprioque lepore, aut venulitate fit effe- renda. Aliàs illi fuo modo græcizantes omnes ferè græcas de accentibus regulas, accuratè à Grammaticis defcriptas, evertent: quæ fatis offendunt Græcos potius ad ultimæ, quàm ad penultimæ quantitatem pro accentibus attendere. Ita quoque nonnullas de Encliticis leges, apud Grammaticos certiffimas, irrita- rent: veluti hanc, Si dictionem encliticam præcedat vocabulum proparoxytonum, accentus encliticæ mi- grat in ultimam fyllabam. Exempla paiffim funt obvia: ut ἄνθρωπος μὲν, ἀνθρώπος ἐστὶν, homo eft: in quibus fecundùm ipfos dicendum effiet ἄνθρωπος ἐστὶν, juxta regulam aliam de prooxytonis, & fic de aliis. Talis hallucinatio ex quodam in ipsis orta præjudicio: aut certè ex imaginative, & auris in accentibus afuefactione, quod prorsùs à viro cordato eft eliminandum. Quinimò Latini potius à Græcis aliquos, ut vidimus, accentus recipiunt, quàm Græci à Latinis. Et hi nonnunquam ita firmiter ad illorum accentum attendunt, ut penitis fyllabarum quantitatem negligant. Propterea Latini aufi funt aliquando has voces idoli, eremus, proparoxytonas facere, græcum accentum in antepenultimâ, etfi penultima lon- ga fit, observantes. Hincque apud Prudentium istæ voces fatis licentiosè, & propter accentum græcam, regulis Profodiæ neglectis, dactyli factæ funt. Quafi solus accentus fyllabarum quantitatem conftitueret: cum aliàs prima in eremus brevis fit. Quod magis adnotandum, quàm imitandum.

9. Cùm autem vocabula græco-latina potius à Græcis fuum accentum hauriant; non idèò tamen regulis fixis pro fyllabarum quantitate deftituuntur. Quamvis enim dicatur, Nomina Græcorum certè sine lege vagantur; non tamen hinc eruitur nomina græco-latina, præfertim in illis fyllabis, quæ vocalem ante vo- calem habent, nullis legibus coerceri; fed quòd aliqua in talibus fyllabis corripiantur, alia verò producan- tur. Lex etenim & regula stat inconcuifa, quòd illa græco-latina, vocalem ante vocalem habentia, in pri- ma vocali producantur, quando talis vocalis oritur ex ambigua in græco productâ: ficuti prima in aër, & fecunda in Amphion. Pariter dum illa vocalis eft ex diphthongo græcâ, uti penultima in chorea, platea, Cytheræa, elegia, Darius. Quia in eis græcè eft diphthongus ei, i, quæ in e latinum, fed longum convertit- tur, Denique quando fit ex vocali longa in græco, uti fecunda in eremus, quæ fit ex η, etæ, vocali longâ. Verùm quidem eft quòd chorea, & platea, ironicè habeant in penultima e, epsilon, vocalem brevem: & idèò ab aliquibus Poëtis corripuntur. Alia verò voces græco-latina, vocalem ante vocalem habentes, illam corripunt, dummodò in græco talis vocalis brevis fit. Sicuti penultima in Iconium, græcè ἰκόνιον, icónion, cum accentu utrobique in antepenultimâ. Penultima quoque in idea, Andreas, Philosophia, Theologia, Symphonia, brevis eft apud Latinos, quia apud Græcos eft vocalis brevis, aut ambigua correpta. Adedque in rigorè apud Latinos debent effe voces proparoxytonæ: à multis tamen funt paroxytonæ, quia pariter apud Græcos habent accentum in penultimâ, & ab ipsis (nec malè, faltem propter ufum) græ- cis fervatur accentus. Ratio autem, cur apud Græcos fint voces prooxytonæ, eft, quia apud eos ultima in prædictis eft longa: & quando ultima eft longa non potèò ab ipsis accentus in antepenultima collocari, nifi apud Atticos. Hujus paragraphi, & præcedentium doctrina confirmatur autoritate Caramuelis, inter fa- mofiores ævi noftri Sapientes eruditiffimi. In fuâ quippe civili Archiætonicâ, hispanicè confcriptâ, fatis offendit, & miratur Græcorum pronuciandi modum, à Latinis manifèstè difcrepantem. Ita videlicet diffe- rit fuper hunc verfum,

Tom. 2. Traç. 6. Art. 12.

Idea cenfuram fed petit ipfa gravem: Hay dos generos de palâbras ineffables en la lengua griega, unas que tienen la penultima larga, y la antepenultima aguda, como μαγνήτιος, y otras que tienen la penultima aguda y breve, como ἰδέα. El Calepino de Passeracio quiere que sea larga la e: Ricciolio en su Profodia reformada es de contrario parecer. Idea, dice, dactylus, melius quàm fecundâ longâ, y dice bien, porque la epsilon en griego es breve. Vides maxi- mum Caramuelem innatâ fuâ haplote fatentem apud Græcos dari vocabula cum accentu acuto in antepen- ultimâ, etfi penultima fit longa: & alia polysyllaba cum accentu acuto in penultimâ, quamvis eadem fit brevis. Talesque dictiones, etiam ad aliquibus Latinis cum exotico pronuciandi modo usurpatæ, quafi ineffabiles ab ipfo reputatæ.

10. Sed ut ad rem noftram revertamur, à quâ ratio accentuum fatis implexa, & sineeris veritatis amor longiùs nos abduxerat; istæ græco-latinarum vocum explicationes à nobis in hoc Opere infcribentur Ety- mologia. Siquidem eft etymologia vera fignificationis explicatio, quæ genuinam dictionis originem ob oculos ponit. Et quia primariò de vocibus ad faerosanctam Theologiam fpectantibus tractaturi fumus; illas Etymologias facras nuncupare placuit. Utrùm autem aliquod fubfidium ftudio theologico hæc noftra qualifcumque lucubratiõ fit unquam allatura, aliorum eitò iudicium. Hoc quidem ingenue fateor me pri- vato comòdo primitùs allaboraffe: etfi modò lucem hæc noftra, aliorum voluntati obfequendo, fint vi- fura; nunquam attamen exiltimavi me poffe tenebris meis doctiorum fphæram illustrare. In hoc poterit non adèò ftertilis nofter labor infudaffe: fi quis insignis Theologus, tam divitem, & nobilem materiam adèò jejundè, & tenuiter tractatam effe nobis fuccenfens; nobiliori ejufdem argumenti Opere Rempublicam lite- rariam condecorandi hinc arriperet occasionem. Sic enim non dubito, quin maximo ftudiofis in tam luculentâ materiâ foret adjumento. Et quàm multi profectò qui Theologorum titulo gloriantur (quos quidem ego benè tali dignor honore) in hisce etymologiis planè rudes, in rebus etiam minimis hæ- fitant? Quàm multi myfticos Scripturæ facræ fenfus perperam explicant? Nec mirum, cùm nequi- dem quid fit fenfus myfticus fatis intelligant: & multa theologica ob veræ fignificationis talium vo- cam ignorantiam abfurdè exponant. Etenim affert Auguftinus, quòd omnis doctrina vel rerum est,

PROLEGOMENA.

vel fignificatio, fed res per figna difcuntur. Ex his, & aliis Authoꝝ damnatus (forfitan in hoc non damnandus, fi eum grano falis intelligatur) anfam arripuit, Theologiam effe divinæ vocis Grammati- cam, afferendi. At Grammatica latina non folùm ob inopiam plurima non adèò feliciter exprimit; fed etiam multa græca non potèò vocabulis æquivalentibus, & adæquatis idioma proprio efferre. Ita docuit A. Gellius de voce acolytus, quòd Latini non habeant dictionem adæquatè ipsis respondentem: quamvis ad verbum fonet impunium & incoercitum. Et ita de voce apathia Seneca dicit, in ambiguitatem inci- dendum effe, fi exprimere apathiam uno verbo citò voverimus, & impatientiam dicere: poterit contra- rium ei quòd fignificare volumus, intelligi. Aliàs Auguftinus affert impaffibilitatem, fi latinè poffet, a- pathiam dicendam effe. Ita quoque de vocabulo sophista pronuciatur idem S. Pater, obfervans in Exodo eos, qui apud 70 græcè Pharaonis fophiftæ dicuntur, in Textu latino Sapientes dici: fed non adèò benè græcæ dictionis vim exprimente. Quapropter potuit latinus Interpres sophista dicere, quoniam non eft quemad- modum id latinus dicatur. Adedque cum tam multa non poffint adæquatè latino vocabulo exprimi, neces- farid græcolatinis utimur, Pro his omnibus, de tropis, & fchematibus loquens, audiatur Auguftinus. Eft doctrina quadam de locutionum modis, quos Græci tropos vocant, eoque græco vocabulo etiam nos utimur, pro latino. Sicut enim fchemata uftitius dicimus quàm figuras, ita uftitius dicimus tropos quàm mo- dos. Singulorum autem modorum, five troporum nomina, ut fmgula fmgulis referantur difficillimam eß & infolentiffimum latinè enuciare.

Erasmus Com. in En. Hier. ad Evã. Noët. Attic. l. 18. c. 2. L. 1. Epist.

Aug. lo- cut. de Ex. l. 2. De Trin. l. 15. c. 9.

Atque ftentio prætereire lubet varias, eafque abfurdas expofitiones, quæ propter linguæ græcæ impe- ritiam à doctiorum pennis exciderunt. Sic annotat inter alia Steph. Menochius de istis Petri verbis: Nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quafi novi aliquid vobis contingat. In quibus istud verbum peregrinari à veri fenfus centro plurimorum mentes longè progredi fecit. Cùm tamen in Textu græco ultrò fele manifeflet legitimus fenfus. Nam μετὰ ζήλου, μετὰ ζήλου fignificat nolite admirari, seu ne admiremini. Quia verbum ζήλου, xenizomæ etiam fignificat admiror; aut re novâ, & peregrinâ percellor, seu perturbor. Sicque fenfus planus eft: cùm Apoftolorum Princeps indicet, ne Christiani ob fervorem, feu ardorem perfecutionum percellantur, aut perturbentur. Sed quia istud verbum derivatur à ζῆλος, xenos, peregrinus; idèò Nofter vertit, Nolite peregrinari. Similia, inquam, omitto: cùm talia non præcisè ob etymologiarum exoriantur ignorantiam. Sed ex hac certè provenit, quòd Dionyfius Char- thuf. pro lithoftratos, fcribat lithoftratos: & Hugo Card. hanc vocem iudicium, aut iudiciale interpretetur. Ex eadem radice alia diffona germinarunt. Puta, quòd idem Hugo, cùm Glosfa ordinaria explicet hanc vo- cem parafceve, parans cenam: quòd D. Bonav. in Pf. 102 explicet diadema, quia duo demit, nempe prin- cipium, & finem: ed quòd felicitè diadema utroque careat. Hanc opinionem nonnulli amplexi funt, de qua differetur in voce diadema. Ipfe Anselmus interpretatur nomen Timotheus, beneficus: & Gulielmus Durandus ait cæmeterium dici à cimem, quod eft dulce, & ferion quod eft ftatio: quia inibi dulciter defun- ctorum offa quiefcunt: vel quia funt cimices, idèò vermes, ultra modum fortentes. Lege 4. C. de summâ Trin. Glosfa notat, quòd monachus latinè dicatur auriga. Ita quoque non minùs infulse C. de excufatione art. l. 1. illam vocem græcam petalurgi, idèò bractearii, Glosfa fcribit petalargas, & interpretatur rotu- las in capitibus equorum, ita dictas à pente, quod eft quinque, & largas, idèò latas. Joannes Andreas, & Abbas fupra c. noverit. de excom. dicunt excommunicatos vocari ethnicos ab Ethna Siciliæ monte, quafi di- gnos illo monte. Vocis quoque diabolus ridiculam originem adfert Glosfographus in Decretalibus Gregorii, ubi affert vocem istam derivari à dia, quod eft duo, & bolus, quod eft morfellus: quia duos bo- los tantum de corpore, & animâ, querit facere. Et certè D. Bernardus ejufdem erat fententiæ, fcribens, A duobus utique bolis diabolus dicitur. Genuinum ejus etymon, uti & aliarum præcedentium, fuis locis exponemus. Partim etiam ex etymologiarum imperitiâ accidit, quòd aliqui per fenfum Scripturæ allego- ricum rhetoricè intelligant ipsam oratoriam allegoriam, inter tropos enumeratam. Ita per tropologicum, illum fermonem, qui tropum contineat; explicant: quod tamen, ut fuo loco notabitur, toto cælo differt à communi mente Doctiorum. Multi denique fimiles funt illi Minifiro hæretico (de quo S. Francifcus Sale- ftius in Procmio ad divinum de Dei amore Tractatum) qui fæpè fuis auditoribus analogiam inculcabat: & tamen quid effet analogia prorsùs ignorabat. Eo folo fine videlicet illam vocem effutiens, quia fibi, & ce- teris fui fimilibus perpulchra videbatur, & peregrina.

I I. Snuore p. 2. c. 4. p. 4.

Lib. 1. c. 12.

Serm. fup. Ecce nos reliqui- quimus.

Quantum verò noftra interfit talium vocum, ab Helladè oriundarum, notitiã acquirere; teftantur etiam omnes Doctores, qui in libris philofophicis, & theologicis, in initio Dialecticæ, Logicæ, Phificæ, & Theologiæ etymologiam fatis accuratè conantur explicare: quod fedulo imitantur cæterarum Artium, & Scientiarum Scriptores. Quo facto fatis fuperque infunt, talium etymologiarum cognitionem multum ad res ipfas cognofcendas conducere: quod præfertim in facrum Librorum expofitione locum habere non eft ambigendum. Sic inter cæteros teftatur Ifidorus Hifpalenfis: Omnis enim rei infpectio etymologia cognita planior eft. Egregiam igitur operam navabit ille, qui in explicandis omnibus hisce vocibus ferid incumbet. Ilte quidem S. Ifidorus, ex Ordine Benedicino Hifpalenfis Epifcopus, viginti exaravit Ety- mologiarum, feu Originum libros, aut libellos, uno exiguo Tomo comprehenfos. Sed doctiffimus Præful ety- mologias potius latinas, quàm græcolatinas, eruditiffimè feftatus eft omnis generis. Ex ipsis multas ex- ponit, quæ ad rem noftram non faciunt; earum, quibus in Theologiâ utimur, pars maxima defideratur: nec eas quas habet radicitus, ut nos tentabimus, examinat: diverfamque longè methodum, quàm nobis præfiximus, fervat. Ut taceam ipfum pauca ad Theologiam fpectantia delibare: fed multa ad varias fcientias, & artes, incipiendo à Grammaticâ, ad ufque inftrumenta ruflica, & domeftica defcribere. Quæ tamen ad inftitutum noftrum fpectantia reperero, ea ut pretiofas gemmas colligam, huic Opere nofiro infe-

I 2.

Orig. l. 1. c. 28.

PROLEGOMENA.

pendas, ipsumque partim exornaturas. Immo suis locis ipsum citabo, maleas ut hæc licita, & studiosa rapina candidè patefiat; quàm ut furtum, et si non injurium, ignaviter delitescat. Fateor insuper uberiora illa Calepini dictionaria multas ex his vocibus græcolatinis continere. Sed non idèd hîc omittendè, quòd ab aliis fuerint expositè: præsertim cum à nobis felicius, & clariùs ad intimam suam radicem, & genuinam plerumque reducatur originem. Neque sic ab ipso, aut ab aliis (prout in vocabulo *Hierolexicum* de quodam Authore demonstrabitur) voces istæ dilucidatè, neque talibus eruditionibus ornatae, neque ad sacra, seu theologica sic adaptatè. Simile namque discrimen inter illos, qui varia vocabularia collegerunt, sibi quæ explicanda proposuerunt, hæc nostra legenti luculenter innotescet. Omnia vocabula, ut in his fieri assuet, ordine alphabetico exponimus: & aliquando majoris claritatis gratiâ, aut sensus literalis facilius eruendi causâ, Textus græcus Septuaginta interpretum, aut novi Testamenti græco citatur idiomate. Nonnunquam etiam, sed rariùs, Textus hebraicus expenditur, & latinis characteribus in ipso contextu exscribitur, vocibus hebraicis, propriis typis efformatis, ob majorem legentis, & impressoris commoditatem, ad marginem exaratis. Quod quidem præclarum Opus pro voto perficere haud potis ego, viam tantummodò eruditionibus indico; dum rudi Minervâ, & inexpecto calamo ad ipsum me accingo.

E Textu hebraico,

לשון חכמים תישיב דעת

Lingua sapientium ornabit scientiam. Prov. 15. 2.

E Textu græco secundum Septuaginta.

Εν τῶν λόγων γνωστῆται σοφία, καὶ παιδεία ἐν ῥήματι γνώσεως

In verbo enim cognoscetur sapientia, & disciplina in verbis linguæ. Eccli. 4. 25.

E Textu nostro latino.

Major est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis: nisi fortè interpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat. 1. Cor. 14. 5.

ETY.

ETYMOLOGIÆ SACRÆ GRÆCO-LATINÆ.

A

AB

A. IN utroque idiomate, latino & græco, eodem modo efformatur ista majuscula: nec magnum observatur discrimen inter *a* latinum, & *α*, *alpha*, græcū. Prima ergo litera græci alphabeti *Alpha* dicitur,

atque ut *a* latinum profertur: & quia de ipsâ mentio fit in Scripturis myticâ significatione decoratur. Ipsi originem primam investigandi mihi est animus: & jure merito ab *Alpha* sub divinis auspiciis nostrarum Etymologiarum ducemus initium. Omnium enim rerum principii, & indeiciens origo est Deus: qui cum sit bonum infinitum, & interminatè communicativum, per suæ infinitæ bonitatis participationem creaturas producat, & eas perfectissimo quodam circulo ad se, tamquam ad ultimum finem, reducens, ad suæ divinæ Majestatis gloriam, omnes à se emanantes Divinitatis radios summè perfectâ dispositione restitit. Nam *universa propter*

Prov. 16. *semetipsum operatus est Dominus.* Hinc igitur optimè de seipso, tamquam primo Universi Principio, & rerum omnium ultimo Fine, dixit Dominus: *Ego sum α, alpha, & ω, omēga, principium, & finis.* Sic in primo divinarum Revelationum capite de se pronunciat; ita quoque in ultimo se omnium Supremum, & ultimum terminum demonstrans, repetit:

Ap. 1. 8. *Ego sum α, & ω, primus, & novissimus, principium & finis.* Ac si diceret, ego sum *Alpha, & Omēga*, omnium entium & temporum; omnium durationum & vicissitudinum, omnium permanentium & successivorum, omnium seculorum & ævorum principium, fons, & origo: necnon omnium interentium terminus, & æviteriorum finis. Si enim omnia interirent, omnium superites meâ æternitate permanerem: meâ immehitate omnium creaturarum initium, & terminos attingens, fortiter & suaviter disponens, easque infinite supergrediens: meâ immutabilitate omnibus mutationibus principia,

& metas infallibili, & ineffabili providentiâ constituens, & ad suum ultimum finem perducens. Isto loquendi modo, juxta S. Petrum Damianum, ipsius maxima, & infinita Sapientia, quæ attingit à fine usque ad finem, duabus literulis adumbratur. Vel se esse principium, & finem factorum Eloquiorum, ac divinorum Oraculorum, duobus sacre linguæ characteribus significat: cum de se aliàs dixerit, *In capite libri scriptum est de me: atque, Principium qui loquor vobis.* Omnes quoque Scripturas, tamquam suum finem, & scopum affectas esse indicat hinc verbis, *Ea quæ sunt de me finem habent.* D. Hier. ita illa verba explicat, ac si dixisset, ego sum ille, qui res maximè distitas conjungo: copulo ima summis; unio Angelos cum hominibus, immò homines,

sceleribus à Deo remotos, in ipsius gratiam reduco. Sed primæ expositioni insistendo, quæ cæteras amplectitur; dignum est observare cum Pierio Valeriano, *A*, seu *Alpha*, primam esse vocalem, & literam, quæ ante omnes, *in apte natura, ex imo barabari, nullius, veluti reliquæ, instrumenti indiga, ut puta lingua, dentium, aut labiorum, libera pronuncietur, primaque in infantibus articulata dignoscitur.* Quia verò hoc est usui humano maximè necessarius, & quod ita necessarium inter omnia primum est; hinc Phœnices per primam literam *Alpha* bovem, aut bovis caput significabant. Constat autem inter omnes S. Scripturæ Interpretes per bovem Sacerdotium designari: adedque non immeritò dici possit per *Alpha* etiam æternum Christi Sacerdotii non obscuro symbolo adumbrari, qui est *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.*

Quamvis hîc hebraicum *cohen* sit Dux, & Princeps, etiam Sacerdotem significat: & non malè summum Sacerdotem Jesum denotat, aliorum Principem, & Ducem. *Alpha* præterea sumitur aliquando ad significandam primariam personam, & in aliquo gradu Principem. Sic *Alpha penultorum* apud Martialem, pro homine in magnâ dignitate constituto: nisi pro pauperrimo ironice sumatur. Sed aptius Dominus, omnium rerum princeps, & principium, *Alpha* dicitur. Per illas autem duas literas apertè divinitatem significari, principium, & finem omnium; satis intellexere præci Christiani: qui sæviente Arianismo, ut Orthodoxam, etiam in mortis silentio, profiterentur; in epithaphiis, & cenotaphiis, ut refert Ambrosius Morales, *α, alpha, & ω, omēga* l. 1. Hist. curabant inscribi. Ita non obscure subindicabant Christum esse illum, de quo in Apocalypsi, causam efficientem, exemplarem, & finalem omnium, adedque Deum verum, & Patri æterno consubstantialem. Alia nonnulla de *Alpha* ordine suo, uti & de *Omēga*, dicenda suo loco subiiciuntur.

ABACUS: penultima brevi, græcè *ἀβᾶξ*, *abax*. Ab ejus genitivo *ἀβᾶκος*, *abacos*, latina vox efformatur. Estque tabula, in quâ res deponuntur, & ita, edò quòd basi careat, appellata. Fit ergo ab *a* *alpha*, *α*, *privativo*, & *βᾶσις*, *basis*. Apud Literatos ponitur pro tabulâ, in quâ Mathematici lineas, números, & figuras ducunt; atque mensa pythagorica nuncupata fuit à Veteribus. Abaci vice fungebatur later ille apud Ezechielem, in quo jussu Dei obsidio Jerosolymitana ab ipso erat describenda.

ABAPHUS: *ἀβᾶφος*, *abaphos*, penult. brevi, non tinctus dicitur ab *a* *privativo*, & *βᾶπι*, *baphè*, tinctura. Lana *abapha*, non tincta, seu naturalis sui coloris; prout vestem Christi fuisse plerique opinantur. Sicque eum multi Religiosi imitantur, qui

sceleribus à Deo remotos, in ipsius gratiam reduco. Sed primæ expositioni insistendo, quæ cæteras amplectitur; dignum est observare cum Pierio Valeriano, *A*, seu *Alpha*, primam esse vocalem, & literam, quæ ante omnes, *in apte natura, ex imo barabari, nullius, veluti reliquæ, instrumenti indiga, ut puta lingua, dentium, aut labiorum, libera pronuncietur, primaque in infantibus articulata dignoscitur.* Quia verò hoc est usui humano maximè necessarius, & quod ita necessarium inter omnia primum est; hinc Phœnices per primam literam *Alpha* bovem, aut bovis caput significabant. Constat autem inter omnes S. Scripturæ Interpretes per bovem Sacerdotium designari: adedque non immeritò dici possit per *Alpha* etiam æternum Christi Sacerdotii non obscuro symbolo adumbrari, qui est *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Quamvis hîc hebraicum *cohen* sit Dux, & Princeps, etiam Sacerdotem significat: & non malè summum Sacerdotem Jesum denotat, aliorum Principem, & Ducem. *Alpha* præterea sumitur aliquando ad significandam primariam personam, & in aliquo gradu Principem. Sic *Alpha penultorum* apud Martialem, pro homine in magnâ dignitate constituto: nisi pro pauperrimo ironice sumatur. Sed aptius Dominus, omnium rerum princeps, & principium, *Alpha* dicitur. Per illas autem duas literas apertè divinitatem significari, principium, & finem omnium; satis intellexere præci Christiani: qui sæviente Arianismo, ut Orthodoxam, etiam in mortis silentio, profiterentur; in epithaphiis, & cenotaphiis, ut refert Ambrosius Morales, *α, alpha, & ω, omēga* l. 1. Hist. curabant inscribi. Ita non obscure subindicabant Christum esse illum, de quo in Apocalypsi, causam efficientem, exemplarem, & finalem omnium, adedque Deum verum, & Patri æterno consubstantialem. Alia nonnulla de *Alpha* ordine suo, uti & de *Omēga*, dicenda suo loco subiiciuntur.

ABACUS: penultima brevi, græcè *ἀβᾶξ*, *abax*. Ab ejus genitivo *ἀβᾶκος*, *abacos*, latina vox efformatur. Estque tabula, in quâ res deponuntur, & ita, edò quòd basi careat, appellata. Fit ergo ab *a* *alpha*, *α*, *privativo*, & *βᾶσις*, *basis*. Apud Literatos ponitur pro tabulâ, in quâ Mathematici lineas, números, & figuras ducunt; atque mensa pythagorica nuncupata fuit à Veteribus. Abaci vice fungebatur later ille apud Ezechielem, in quo jussu Dei obsidio Jerosolymitana ab ipso erat describenda.

ABAPHUS: *ἀβᾶφος*, *abaphos*, penult. brevi, non tinctus dicitur ab *a* *privativo*, & *βᾶπι*, *baphè*, tinctura. Lana *abapha*, non tincta, seu naturalis sui coloris; prout vestem Christi fuisse plerique opinantur. Sicque eum multi Religiosi imitantur, qui

Hierogl. 1. 3.

Pf. 109. 4. *cohen* 70. *iegebs* *hiercus*, idest Sacerdos. l. 2. Epig. 57.

l. 1. Hist. c. 41.

Ezech. 4.

A tin-

sum illam aërem intelligit, vel aliud corpus diaphanum, nempè per ingens illud spatium protensum. Sicque ait verificari Firmamentum aquas ab aquis dividere: per aquam intelligendo, vel materiam informem, putà omni luce privatam, vel quodcumque corpus diaphanum, ob innatam cum aqua similitudinem: vel per Firmamentum significando spatium aëris nubilosum, quod distinguit superiorem aëris partem, in qua generantur pluviae, ab inferiore aëris parte, quae aquis ipsis maximè vicina collocatur. Sed ut ad abyssum sensum mysticum aliquantulum deflectamus, sollicitè nos admonent illa Psalmistæ verba; *Abyssus abyssum invocat, in*

Pf. 41. 8. ita quoque voce *cataractarum tuarum*. Hac juxta Liranum in hebr. & 70.

à filiis Core prolata (qui patre terrâ absorpto, in contraditione contra Moysen, miraculosè in aëre penduli, salvati sunt) prædicunt futuras afflictiones Israelitarum in captivitate babilonica, ad libertatem aspirantium: aut potius afflictiones, & persecuciones Ecclesiae militantis, ad caelestem requiem inhiantis. Dicitur ergo, quod una abyssus afflictionum alteram insequatur, divinâ providentiâ tentationum cataractas pandente. Quae, eodem sensu allegorico, Christo passione suâ in altitudinem maris impulso, & in dolorum tempestate demerso, optimè quadrant. Aut anagogicè juxta D. Gregorium, abyssum abyssum invocare, est de judicio ad judicium pervenire. Denique, ne prolixior fiam, coronidis loco te illa verba (inter opera quidem D. Augustini, sed incerti Authoris) certè elegantia, & maximè pathetica, audire non pigeat, dum me illa exscribere non tædet. *Verè abyssus peccata mea sunt, quia incomprehensibilia sunt profunditate, & inestimabilia sunt numero, & immensitate. O abyssus abyssum invocans, & peccata mea, tormenta quibus me servatis abyssus sunt, quia infinita & omnino incomprehensibilia sunt. Est & terra abyssus, & est nimis terribilis, iudicium Dei abyssus multa, quia super omnem sensum occulta. Haec omnes abyssus terribiles sunt mihi undique, quia timor super timorem, & dolor super dolorem. Nam abyssus abyssum in voce cataractarum tuarum invocat, quia peccati abyssus abyssum tormentorum meretur, quia iudicia Dei pronunciat. Abyssus ergo iudiciorum Dei super me, abyssus inferni subter me, abyssus peccatorum meorum est infra me.* Ità ille. Sed ego penè abyffo obrutus, undis ejus feror, & fortè latius quam institutum nostrum postulet, abreptus fui.

l. de Contritione cordis.

De cultu fem. c. 6.

ACACIA: *ἀκασία, acakia*, latinè pen. brevi. Est innocentia, simplicitas; ab *a*, *alpha*, privativo, & *καία, caikia*, malitia, quasi diceret sine malitiâ. Hinc acacus p. b., *ἀκάκος, acacos*, purus, simplex, cæcidus, probus. Tertullianus contra feminas agens, quæ capillos tingendo senectutem occultant, ait: *Hæc est æternitas nostra de capitis juventute. Hanc incorruptibilem habemus semper induere, ad domum Domini, quam ἀκασία, acakia, pollicetur.* Vult dicere quod hæc sit æternitas nostra curare capitis juventutem: quam nempè, ut explicat ejus Interpres, induimus in Baptismo. Et dicit *capitis*, quod Logici vocant individuum, & personam: dicit, inquam, *capitis*, respectu illarum, quæ caput adulterant coloribus, &

pigmentis. Hanc igitur juventutem non debemus exuere, sed *incorruptibilem* conservare semper ad domum Domini, idest ad cælum, quam, domum *acakia*, idest innocentia pollicetur. Ità ille. Notat Magri acaciam etiam sumi pro involucre pergameno, pulvere repleto, quod loco sceptri, ad mortalitatis monumentum, Byzantinus Imperator gestabat.

ACACIUS: *ἀκάκιος, acakios*, idem sonat ut acacus, eademque, ut jam dictum est, fruitur etymologiâ. Hoc nomine appositè aliqui viri sanctitate celebres, nocentis mundi suâ innocentia semper victores, omni malitiâ suâ sapienti simplicitate prudentiores, donati fuere.

ACADEMIA: *ἀκαδημία, academía*. Græcè accentum habet in penultima, & qui ità latinè pronunciant, græcum accentum servant: cum aliàs penultima sit brevis, adedque cum accentu in ante penultima deberet efferri. Sed usus, ut in Proëmio, & alibi monuimus, in his, & similibus, quæ frequenter occurrunt, est retinendus. Erat autem academia locus nemorosus, Athenis mille passibus distans, ab Academo, & secundum Suidam Hecademio, quodam sic appellatus. Alii dicunt, quod academia significet lavacrum, sicque vocatum fuisse Athenis gymnasium, quia propè lavacrum erat constructum. Aliqui deducunt ab *αἶμα, haima*, procul, & *δῆμος, demos*, populus: quod seorsim à populo sita esset: aut rectius ab *αἶμα, haima*, medela, & *δῆμος, demos*, quasi populi, plebejarumque passionum fanitas, & animi popularis medela. In Academia docuit Plato, cujus superliminari majusculis hanc epigrammè inscripsit: *Ignarus geometriæ huc introeat nemo.* Jam autem quilibet literarum schola insignior Academia passim dicitur, Europæ celebrioribus à Caramyæle recensentur. Suntque Lovaniensis (hanc honoris causâ primam nomino, ut potè qui fuerim ejus alumnus) Sorbonensis, Salmanticensis, Complutensis, Duacensis, Colonienfis, Ingolstadtensis, Moguntina, Herbipolensis, Viennensis, Pragenfis. Addam ego Conimbricensem, Bononiensem, Patavinam, Ticinensem. Academicis autem verè Orthodoxis, pro platonica epigramme de geometriâ, melius inscribenda esset hæc breviuscula parænesis. *Asebes, seu expers pietatis, huc introeat nemo.* Nam *initium Sapientiæ timor Domini*. Non desuere omni ævo tales insigniores civitates, in quibus, ex professio literis, & sapientiæ daretur opera. Ut erat antiquitùs Cariath sephe: de qua dicitur, quod Caleb venerit ad habitatores *Dabir, quæ prius vocabatur Cariath sephe, idest civitas literarum.* Ità quoque 70 legunt *πόλις γραμματικῶν, polis grammatikon*, civitas literarum: sic nempè scribentes, *Et nomen Dabir prius urbs literarum.* Eam ità dictam Liranus opinatur, *Quia ibi fuerant inventæ literæ, quibus utebantur Chananaei, vel quia ibi vigeat studium alicujus scientiæ.* In Textu hebraico dicitur *Kiriath sephe*, idest civitas libri, vel literarum: nam *sephe* & *librum*, & *literas* significat. Undè est verisimile ibi Academiam insignem viguisse: additque Arias Montanus publicam bibliothecam, & Masius archivium rerum à diluvio gestarum in eâ extitisse. Simile quid de Abelâ urbe dici potest, quæ respondebat

Theolog. fund. l. 1. fund. 7. n. 331.

Ecc. 1. 16.

Iof. 15. 15.

קריית

ספר

2. Reg. 20. 18.

ver-

veritatem in Israel: nempè tamquam totius regni oraculum, quod consulere solerent.

ACADEMICUS: *ἀκαδημικός, academicos*, Platonis Academiam frequentans, ejusque discipulus. Est adiectivum formatum à dictâ voce *academía*, & similia in *icos* græcè significant aptitudinem, propensionem, studium, aut similes affectiones ad illud, unde sunt deducta. Ab adiectivo isto græco fit latinum: & hinc Academici dicti illi, qui in Academia Platonis fuere successores. Talis, ut refert Aug., fuit Speusippus, Platonis ex sorore nepos, & Xenocrates ejus Discipulus. *Quamvis ab hoc & ipsi, & eorum successores academici appellarentur, recentiores tamen Philosophi nobilissimi, quibus Plato sectandus placuit, noluerunt se dici Peripateticos, aut Academicos, sed Platonicos.* Eorum errores fugillat Sanctissimus Pater, quod isti, ut & eorum magister, Diis plurimis sacra putaverunt esse facienda. De Academicis verò loquens Isidorus ait, *Hi omnia incerta opinantur.* Quod ex ipso hausit Augustino: qui sæpius insinuat communem eorum fuisse sententiam, nihil certò sciri, nec veritatem posse inveniri, contra quos libros tres exaravit. Ex primo autem Retractationum libro satis patet, ipsum hoc primum suum opus quod extat edidisse, cum se ad christianæ vitæ otium, nondum baptizatus, contulisset. Ita quippe dicit: *Contra academicos, vel de academicis primum scripsi, ut argumenta eorum, quæ multis ingerunt veri invenendi desperationem, & prohibent cuiquam rei assentiri, & omnino aliquid, tanquam manifestum, certumque sit, approbare sapientem, cum eis omnia videantur obscura, & incerta, ab animo meo, quia & me movebant, quantum possem rationibus amoverem.* Ex quo patet eum hocce libros Mediolani composuisse. Sicut autem à Platonis Academia aliæ scholæ Academicæ dictæ sunt; sic Academici pariter illi, qui tales scholæ frequentant, appellati. Nunc verò usitatius Academicæ passim illa loca dicuntur, ad quæ Literati confluant, ut ab aliis varias eruditiones hauriant, ipsique vicissim proprias communicent, & alii elargiantur. Hinc & Academicus in Italiâ illi dicti, qui in talibus Athenæis Sapientiæ specimen exhibent: & strictiore significato, qui in talium eruditorum, simul convenientium, albo sunt adscripti. Academicus ironicè dicti à Tertulliano Valentini heresiarchæ sequaces: de quibus veris Christianis stomachis adimpleta Simeonis prophetia, *In signum, cui contradicetur.* De istis igitur ait Tertullianus, *Agnoscamus ergo signum contradicibile, conceptum, & partum Virginis Mariæ: de quo academici isti, peperit, & non peperit; virgo, & non virgo.* Nempè, uti Academicus, in plerisque se nihil certi scire profitebantur. Hic Interpres ejus ait triplicem fuisse Academicam, veterem, novam, & mediam. Academicæ veteris princeps fuit Plato, mediæ Archesilaus, novæ Lacydes. Ductor mediæ affirmabat nihil nos certi scire. De hac, inquit ille, Tertullianus est intelligendus.

Aug. de Civ. Dei l. 8. c. 12.

Orig. l. 9. c. 6.

Retract. l. 1. c. 1.

Luc. 11. 34.

lib. de Carne Christi c. 22.

ACARPUS: *ἀκαρπός, acarpus*, sine fructu, sterilis: & *acarpia*, p. b., *ἀκαρπία, acarpia*, fructuum, aut frugum privatio. Voces hæc fiunt ab *a*, *alpha*, privativo, & *καρπός, carpos*, fructus: atque

ab aliquibus Latinis usitata. Sic agri steriles *acarpia* dici possunt, & quæcumque res inutiles, aut infructuosæ; & de campis, aut vineis locatis, utrum *acarpia* superveniens liberet à solvendâ pensione? quæri potest. Vox *acarpus* in N. Testamento græco sæpius occurrit: ut dum Apostolus ait, *Nam si ore lingua, Spiritus meus orat, meus autem in fine fructu est.* *Acarpus* nempè remanet mens, seu intentio, & scopus alios instruendi, & populum folandi, dum linguâ peregrinâ oratur: quamvis fructus in animo percipiatur orationis. *Acarpus* Poly-carpus opponitur: de quo infra.

1. Cor. 14.

ACATALEPSIA: *ἀκατάληπτος, acatáleptis*, græcè sicuti vox *acarpia* penultimâ longâ effertur, etfi brevis sit: Græcosquæ in similibus terminationibus sequuntur Itali. Quamvis in rigore voces istæ penultimâ brevi essent pronuntiandæ; tamen locorum usus, ut & in aliis legitimè introductus, est retinendus. Significat autem *acataleptia* incomprehensionem, & incomprehensibilitatem, ab *a*, *alpha*, privativo, & voce *κατάληπτος, catáleptis*, comprehensio, *Acataleptia*, seu incomprehensibilitas activa in omnibus creaturis respectu Dei ab omnibus Theologis agnoscitur. Cujus rationem alibi cum D. Thomâ proferimus: quâ ducti Deum prorsus creaturis *ἀκατάληπτον, acatálepton*, seu incomprehensibilem affirmamus.

ACATHISTUS: *ἀκαθίστος, acathistos*, sessio-nis expers latinè dici potest. Fit enim ab *a*, *alpha*, privativo (quod, ut diximus, sæpius in compositione privationem, aut negationem significat) & verbo *καθίσω, cathiso*, sedeo, aut federe facio. In Ecclesiâ orientali solemnissima quædam vigilia, in honorem Deiparæ, die Sabbati quintæ hebdomadæ Quadragesimæ agebatur, ob frequentem à Barbarorum incursum liberationem. Dies ille acathistus vocatus, uti & Hymni acathisti dicti, quos totâ nocte stantes concinere solebant. Unde hymnus acathistus apud Dominicum Magri reperitur.

In Hierol.

ACATUS: *ἀκάτος, acatus*, pen. brevi. Hac voce utitur Tertul. l. 5. adversus Marcionem: & navigii genus sine remis significare testis est Magri. Ex Budæo tamen, ut & ejus diminutivum *ἀκάτιον, acation*, latinè acatium, remos habere colligitur: quos utrinque quisque remigantium impellit. Est autem navicula, scapha, & navis oneraria quoque *acatus* dicitur: navis etiam illa vulgò *brigantino* vocata. Ità ergo à velocitate, & subtilitate dicta videtur, quod adinstar jaculi undas findat, & ætrem. Nam *ἀκόν, acôn*, est jaculum, aut telum, ab *ἀκί, aké*, cuspis, aut mucro: unde & *acatus* efformari potuit.

ACEDIA: *ἀκεδία, akedia*, penultima brevi, etfi græcè in eâ sit accentus. Fit à verbo *ἀκεδέω, akedéo*, negligo, torpeo: est quippe *acedia* pigritia, tædium, tristitia, anxietas. *Acedia* quoque vacuitas moeroris dici potest, ab *alpha* privativo, & *κένος, kénos*, cura, moeror, &c. Sed rectius moeroris afferretur abundantia. Nam *alpha* in compositione nonnunquam epitasim, seu intentionem, & vehementiam importat. Dupliciter autem à Theologis *acedia* consideratur: nempè ut passio, & ut vitium, seu peccatum. Ut passio est una ex quatuor trilitiæ speciebus, non tamen strictè dictis. Nam

Nam id quod in eis additur generi est quid extraneum, nec virtute in ipso contentum: quod tamen sufficit ad species latè dictas constituendas. Sicque à D. Thomà, cum Damasceno, & Gregorio Nyss., quatuor species passionis tristitiæ, nempe anxietas, acedia, misericordia, invidia, enumerantur. Ex quibus acedia est talis tristitia, & taliter animum aggravans, ut non solum non appareat aliquod refugium, ut fit in anxietate; sed ut etiam exteriora membra cessent immobiliter ab opere: ac ne vocem quidem contristatus possit emittere. Hoc modo sumpta acedia poterit esse peccatum, prout passionis, non quidem despotice, sed civiliter subduntur rationi. Frequentius sumi solet acedia prout est peccatum, & tristitia, non tam in appetitus sensitivi passione consistens, quam in ipsius voluntatis affectu: quamvis ordinariè ab aliqua sensitivâ passione comitato. Sic acedia est tristitia de spirituali bono: atque generatim accepta non habet rationem specialis vitii, quia, ut ait D. Thomas, *omne vitium refugit spirituale bonum virtutis opposita*. Sed strictum acedia est *tristitia de bono spirituali, inquantum est bonum divinum*. Sicque est peccatum capitale, & oppositum charitati, ad quam pertinet de bono divino gaudere. Bonum autem ut bonum præcisè apprehensum non potest esse objectum tristitiæ, uti nec odii, & abominationis: sed apprehensum ut malum. Et ita acedia tristatur de bono divino, quia ut aliquod malum apprehenditur: nempe propter annexas molestias, & difficultates. Hoc vitium est septimum inter peccata capitalia, cum sit aliorum multorum criminum improba origo: ejusque filia à D. Gregorio, malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, evagatio mentis circa illicita, recensentur. Ideò sapiens ad infelicem illam infeliciozum filiarum genitricem vitandam nos admonet, hortans ut veræ Sapientiaæ jugo suavi colla subdamus, & liberis, ingenuisque ipsius nexibus, qui nos Deo pretiosè connectunt, manus, & pedes inferamus. *Subiice, ait, humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinctulis ejus*. Est etiam acedia, penultimâ longâ, à græco *ἀκεδία*, *akédia*, idest incuria, neglectus, contemptus: quæ vox ab eadem emanavit origine.

ACEPHALOS: ἀκεφάλος, *aképhalos*, p. b., idest sine capite. Fit enim ab *a*, *alpha*, privativo, & *κεφαλή*, *képhalé*, caput. Acephalus versus vocatur ille, qui à syllabâ brevi incipiens, sine capite videtur eformatus. Acephali dicti sunt aliqui hæretici: eò quòd sine capite tumultuantes nullum hæresiarum agnoscerent. Hesitantes quoque cognominati, quia ob aliquas difficultates Concilii Chalcedonensis, quod fuit quartum generale, se profitebantur hæsitare. De his Isidorus loquens, ait, *Acephalos nuncupatos, quòd nullus eorum reperitur auctor, à quo exorti sint. Hi trium Chalcedonensium Capitulorum impugnatores duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & unam in eius personâ naturam prædicant*. In hoc ergò errore Eutychi, & Dioscoro suffragabantur, qui in eodem Concilio damnati fuerant. Acephalorum originem aliqui cum Liberato Diacono ante Concilium Chalcedonense statuunt: ex eo nempe quòd complures Cyrillo Alexandrino Pontificis

1. 2. q. 35. a. 8. c.

2. 2. q. 35. a. 2. c. a. 3. c.

Eccl. 6. 26.

Etym. 1. 8. c. 5.

Romani in Concilio Ephesino legato, minimè adhererent, neque cum Joanne Antiocheno Episcopo participationem aliquam habere vellent, & ex iis secta illa sit conflata, quam Acephalorum nuncupavit antiquitas. Ceterum, ut ait Baronius, *receptior illa sententia est, ut non nisi post Chalcedonense Concilium Acephali heretici capti sint nominari*. Ansam enim hinc arripuerant; quòd Chalcedonense Concilium Theodoretum scripta, & Theodori Mopsuesteni opera, item Ibae epistolam non reprobaasset: sed potius approbare ipsi visum esset. Et idèd aliqui, ut ex Leontio scribit Baron., *nimio contra Synodum Chalcedonensem odio impulsu, secessionem à Petro (scilicet Episcopo Alexandrino, hominè versuto, & heretico) faciunt, nec cum illo communicant, ob eam causam, quòd unionis scripto probato (erat hoc henoticum Zenonis Imperatoris) Synodum anathemate manifesto non fuisset execratus. Atque hi vocantur Acephali, capite carentes, quòd Patriarcham suum minimè secuti seorsum communicarent. Hinc Petrus, qui populum multipliciter scindi videret, tandem Synodum Chalcedonensem anathematizare cogitur: verum ne sic quidem acephali cura eo communicabant*. Immo ne quidem ad sanam mentem, per quintum Concilium generale, in quo tamen tria illa Capitula condemnata fuere, sunt reducti.

ACEPHALUM: ἀκεφάλον, *aképhalon*, capite carens: & eandem habet cum vocabulo antecessente originem. Acephala vocantur illa concilia, quæ sunt sine capite, putà sine legitimâ Sedis Apostolicæ autoritate congregata; incio nempe, vel repugnante Romano Pontifice, quæ potius conciliabula vocitanda. Legitima verò sunt illa, quæ supremi Antistitis autoritate congregantur: in quibus ipse præsidet, vel Legatus ejus nomine. Acephalum autem dici non potest Concilium generale quintum, nempe Constantinopolitanum secundum, utpotè autoritate Vigilii Summi Pontificis firmatum. Nec quidquam, in tribus illis famosis Capitulis condemnandis, contra Chalcedonense continens: quidquid prætenderint innumeri Schismatici, qui tunc temporis miserè Dei Ecclesiam lacerarunt. Accedit autoritas D. Gregorii à Gratiano citati, sicque dicentis; *Quintum verò Concilium veneror, in quo Epistola, qua Iba dicitur, erroris plena reprobat: in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse convincitur: & in quo scripta Theodoretum, per qua B. Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementia prolata refutantur*. Cur autem illa tria Capitula, quæ in Chalcedonensi non erant condemnata, in quinta Synodo reprobata fuerint; varias rationes assignat Eruditissimus, uti & Eminentissimus Pater Henricus Noris, in sua doctissimâ Dissertatione de quinta Synodo. Concilium ergò generale acephalum omninò invalidum est: adeòque non potest esse supra Pontificem, ut perperam senserunt Gerson, Almainus, Panormitanus, Abulensis, & multi Sorbonistæ. Hi volunt Papam in Ecclesiâ non aliud esse, quam quòd Præpositus generalis in suo ordine religioso: nempe caput singulorum, sed omnium simul congregatorum subditum. Sed cum Ecclesiæ regimen à Christo

An. Christi 435. n. 20.

Leont. de Act. 5.

Bar. Ann. Chr. 482. n. 42.

Dist. 15. c. Sicut Sancti.

Greg. 1. 7. Epist. 24. ad Patriarchas.

Christo

sto institutum perfectissimum sit, & monarchicum aristocratico, & democratico, longè præstantius existimetur; necessum est ut in Ecclesiâ sit vera monarchia, cujus summa potestas in Capite resideat. Quapropter Papa, etiam solus, jure divino est Caput, & Princeps universæ Ecclesiæ simul congregatæ. Non enim ipse potestatem suam à Concilio, vel ab Ecclesiâ ut Generalis à suâ Religione, sed immediatè à Christo Domino accepit. Quod suo tempore Doctores quoque Gallos agnovisse Caramuel testatur.

ACHAIA: ἀχαία, *achaiá*. Quadrissyllabum habet peultimam brevem: quamvis in eâ græcum statuatur accentus. Achaia tristitia, dolor, ab aliquibus exponitur; vel ab ἀχαίαν, *achaián*, quod tristitiam, vel ab ἀχος, *achos*, quod dolorem significat. Achaia fuit ipsa Græcia, vel saltem Peloponnesus, cujus Metropolis erat Corinthus, utpotè Proconsulis Achaiæ sedes. Nam ibi Galli Proconsule Achaiæ, insurrexerunt uno animo Indæi in Parthum, & adduxerunt eum ad tribunal. Hic Achaia Paulo ingratiissima magnū dolorem, & tristitiam cordi apostolico incussit: eumque post tot exantlatos illo sesquianno, quo mansit Corinthi, labores, magnâ cum molestiâ, ob Gentilium cæcitatem, & Judæorum duritiam, magno cum dolore ob verbera Sostheni, Synagogæ principi fidelis, ante Gallionis tribunal inflata, ad discessum coegit. Fateor tamen Achaiam aliquando angustioribus limitibus stringi: pro illâ nempe Peloponnesi Provincia septentrionali, quæ Patras agnosceret pro suâ metropoli. Regio ferè tota littoralis; unde & Ægialis prius vocata. Nam ἀγιάδος, *agialós*, littus significat, ab ἀγο, *ago*, pro frango, quamvis inlittato, & ἄλος, *hals*, mare: eò quòd in littore mare confringat tumentes fluctus suos. Aliàs Ptolomæus, dum nihil addit, per Achaiam latissimam regionem extrâ Peloponnesum intelligit, quæ & Hellas, sive Græcia nuncupata fuit.

ACHAICUS: ἀχαϊκός, *achaiikós*, p. b., pro Græco sumitur, ut ab Achaiâ deducatur. A superior tamen radice, ut in voce *Achaia*, tristis, seu dolens, latino verti potest idiomaticè. Qualis mysticè fuit Achaicus ille, inter Achaiæ primitias ab Apostolo recensitus; qui Magistri zelum apostolicum, & pietatem evangelicam æmulatus, bene cum ipso dicere poterat, *Tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo*. Ipsi secundum Deum tristitia penitentiam in salutem stabilem operata fuit. Dolens cum Paulo de Corinthiorum suorum scissuris, lætitiâ inenarrabilem, & glorificationem in cælis, ubi dolor non erit ultra, in gaudium Domini sui lætenter intrans, feliciter adeptus est.

ACHARIS: ἀχαρίς, p. b., expers gratiæ, ingratus, ab *a*, *alpha* privativo, & *χαρίς*, *cháris*, gratia. Hinc Sapiens ille Jesus, filius Sirach, ait, *Homo acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit*. Quod potest intelligi de homine moroso, & rustico, virtutibus affabilitatis, & eutrapeliæ carente. Ex his duabus una quidem est annexa justitiæ, & à D. Thomâ eadem cum amicitia censetur: cujus munus est hominem ad alios homines in communi conversatione convenienter ordinare. Altera verò est pars subiectiva modestiæ,

Theolog. fund. 4.

Act. 18. 12.

1. Cor. 16. 15.

Rom. 9. 2.

2. Cor. 10. 7.

Ap. 11. 4.

Eccl. 20. 21.

adeòque pars potentialis, seu annexa temperantiæ, ut loquitur Lessius, cum D. Thomâ, & aliis: atque virtus intelligitur ludorum, & iocorum moderati. Jacobus Tirinus illa Ecclesiastica verba sic explicat, *homo acharis*, sine gratiâ, ingratus, male moratus, est quasi fabula vana, cui nihil subest seu veri, seu concinni: & in ore indisciplinatorum, idest stultorum, impiorum, erit assidua fabula. Quia cum illis perpetuè verbis lasciviens, & ab illis laudatus, hoc nomine, se beatum esse, & felicem opinatur. In Textu etiam græco dicitur *ἀχαριστός*, *acharistos*, *acharistos*, &c. Ejus interpretatus ita vertit: *Homo sine gratiâ: fabula intempestiva, in ore indisciplinatorum assidua erit*.

ACHARISTIA: ἀχαριστία, *acharistia*, penultimâ brevè efferenda, ni græcus accentus retinetur: prout apud multos usus est introductus. Acharistia dicitur ingrata memoria, ab eadem radice quæ vox præcedens, seu ingratitude, peccatum speciale, ut probat D. Thomas, ipsi gratitudini, quæ specialis est virtus ex iustitiæ potentialibus, diemeraliter oppositum. Acharitus verò, græcè ἀχαρίστος, *acharistos*, est ingratus: quæ vox in Textu græco utitur Apostolus, dum dicit quòd in novissimis diebus erunt homines parentibus non obediens, ingrati, ἀχαριστοί, *acharistoi*, &c. Observandum tamen obiter ingratitude esse quoque vitium generale, in omni peccato mortali imbitum, cum inobedienciâ, contemptu, & odio Dei virtuali.

ACHATES: ἀχάτης, p. l., lapis pretiosus, ita dictus ab Achate Siciliæ fluvio: & hebraicè *שֵׁשׁבִּד*, *scabid*, nuncupatus. Hanc vocem etiam γο *Achates* vertunt, etsi Judæi Germani topazium interpretentur. Lapis hic in ordine tertio Rationalis gestabatur à summo Judæorum Pontifice. Fuisse olim maximi valoris asserit Plinius hisce verbis, *Achates in magnâ fuit auctoritate*. Et quia magni pretii, ejus etymologia possit derivari ab *a*, *alpha*, privativo, & verbo poetico *χαίω*, *chaió*, indigeo, quasi sine indigentia: quòd ejus possessores indigens non esset. Alii tamen ab ἀχος, *achos*, quod mororem, & tristitiam significat, deducunt: quòd aptius quadrat *Enchiræ comiti fidissimo sic à curâ, quæ perpetuè reges comitatur, appellato*. In achate mirabili ferunt Pyrrhum Epirotarum regem novem Musas, & Apollinem cum lyrà, naturaliter impressas habuisse.

ACHEROPOETUS: ἀχεροπέτης, *achiropetos*, latinè p. l. propter diphthongum, aut vocalem longam dicendo *acheropoetus*, aut *acheropatus*, sed rectius *acheropætus*, juxta morem solitum convertendi *u, i*, græcum in *æ* latinum: significat autem non manu factum. Fit ab *a*, *alpha*, privativo, & vocabulo *χεροπέτης*, *chiropetos*, quòd ulterius procedit à *χείρ*, *chir*, manus, & verbo *ποιέω*, *pieó*, facio. Hac voce *achiropetos* utitur Textus græcus, ubi Marcus exhibet Jesum dicentem, *aliud non manufactum edificabo*. Sic *acheropæte* dici possunt illæ imagines, quæ manibus humanis non sunt eformata: ut pie creditur de vultu sanctæ illius iconis Florentiæ, Deiparam ab Angelo salutatam representantis. Sed specialiter *acheropæta* dicta est illa Christi Salvatoris effigies, quam

Le. de ju. re & iust. 1. 4. c. 4. dub. 13.

In hunc loc.

2. 2. q. 107.

2. 2. in c. metraliter

2. Tim. 3. 2.

Ex. 28. 20. & c. 39. 12.

Scrvó.

1. 37. c. 10.

Marci 14. 58.

Bar. An. 31. n. 61. Anast. in Step. cetero. Bar. An. 752. n. 3. In Hierol.

quam ipsemet tela prodigiosa impressam, ad regem Abagarum misit: & nunc Genare, ut ferunt, affervatur. De qua Baronius, & ante ipsum Anastasius dixit, *Stephanus procedens in litania cum sanctissima imagine Iesu Christi acberopata*. Factore Magri illam imaginem intelligere, quae Romae colitur: refertque in vetustis Basilicae Lateranensis monumentis haberi hanc venerabilem iconem à D. Lucà inchoatam, & ab Angelis perfectè absolutam fuisse, credique illam, quae in eo sacrario, *Sancta Sanctorum* dicto, conservatur.

ACHILLES: ἀχιλλεύς, achilleus, Pelei, & Thetidis nymphæ filius, inter Græcos Trojæ oppugnatores fortissimus. Fuit enim ferarum medullis educatus, unde & nomen sumpsit: ut ipse Tertul. agnoscit, *Ille ferarum medullis educatus, unde & nominis consilium &c.* ubi Interpres ait; quod Achilles dictus, quasi ἀνευ χιλῆς (ἀνευ χιλῆς, idest sine chilo: est autem chilōs pabulum, triticum, alimonia) quod ab uberum gustu vacaverit. Metaphoricè ob fortitudinem Achilles, à cuiusque scientiæ professoribus dicitur ratio, aut argumentum antagonista validissimum, quo soluto, Achillem ipsius gloriantur esse prostratum.

ACHOS: ἄχος, dolor, mæror, tristitia. Propriè dicitur ille dolor, qui prorsus obstupefacit, sui- que sensum adimit homini. Sicque est idem quod ἄχος, áchtos, quod Stoici definiunt ægritudinem prementem, Cicero angorem transfert, & pondus, ac molestiam significat, & ab ipso achos derivatur. Hoc autem oritur à verbo ἀχέω, achéo, doleo: estque una ex quatuor tristitiæ speciebus, à Gregorio Nyss., & Jo: Damasceno recensitis. Non sunt quidem species strictè dictæ, sed latè sumptæ, prout aliquid extraneum additur generi, ut exponitur à D. Thomâ. Juxta quam distinctionem hæc quatuor tristitiæ, prout appetitus concupiscibilis est passio, assignantur species: acedia, achos vel anxietas, misericordia, & invidia, ut nuper de acedia dicebamus. Ex his, sicut explicat Esparza cum angelico Doctore, *tristitia aliquando est contristat: atque per hoc efficitur species tristitiæ, qua dicitur anxietas, seu angustia, & græcè achos, nempe affectus aggravans animum, absque ullo aditu refugii, omnique destitutus spe, & possibilitate evadendi.*

ACHRESTUS: ἀχρεστος, achrestos, abusivus, inutilis, ineptus, ab α, alpha, privativo, & χρεστος, chrestos, utilis, benignus, commodus, humanus, &c. Adedque achrestus hisce contraria significat, sicut & achrestia, quæ rectè inutilitas, incommoditas, latino dicitur idiomate. Voces istæ etiam apud Authores latinos reperiuntur: & omnes infideles optimè achrestii, idest sine Christo, & Chresto, vocarentur. Certè Onesimus, Philemonis servus fugitivus, prius hero suo, contra proprium nominis significatum, inutilis fuerat, seu, ut habet Textus græcus, ἀχρεστος: sed postea ipsi, & Apostolo, εὐχρεστος, euchrestos, ab εὐ, eu, benè, & chrestos, quasi bonæ utilitatis. Ita quippe D. Paulus ait, *qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem, & mihi & tibi utilis.* V. Onesimus.

ACINDYNUS: ἀκίνδυνος, akindynos, La-

tinè penultima videtur communis, cum ab aliquibus brevietur, & producat ab aliis. Sonat autem periculo vacantem, tutum, securum: ab α, alba, privativo, & κίνδυνος, kindynos, periculum. Tales verè fuerunt aliqui S.S. Martyres isto nomine decorati: qui in Fidei bafe inconcussi, Spei anchoræ innixi, Dei gratiâ corroborati, etiam in terribilioribus vitæ mortalis periculis, incassum flantibus Æoliæ mundana ventis, nequiequam pellicentibus terrenæ potentiæ procellis, securi extiterunt.

ACINETUS: ἀκίμητος, akimētos. Latine penultima propter vocalem longam producit. Vox hæc significat immotum, immutatum, immobilem, non violandum: ab α, alpha, privativo, & κίνητος, kinētos, mobilis. Hac voce usus Tertulianus, nominans Acinētos inter Valentinianorum fabulosa Numina, ut superius in voce *Abascantus* declaratum est. Ab immobilitate, & eorum perennitate, aut non violandâ sanctitate, ut communitatebantur, verisimiliter Acinēti fuerunt appellati.

ACLERUS: ἀκλῆρος, aklēros, latinè penultima propter vocalem longam producit. Componitur enim ex toties dicto, & sæpius dicendo, alpha privativo, & voce κλῆρος, klēros, fors, hæreditas: q. d. sine sorte, & hæreditate. Acleri omnes laici dici possunt, seu omnes illi qui de clero non sunt: sic & omnes illi, qui legitimâ de causâ exheredantur. Sed maxime acleri infelices, optimæ illius fortis expertes, sunt reprobi: qui adoptione divinâ privati, omni parte fortis sanctorum, & cælesti in æternum orbantur hæreditate.

ACLETUS: ἀκλῆτος, aklētos. Hujus, ut præcedentis, propter vocalem longam, latinè penultima producit: & si græcè in antepenultimâ collocetur accentus. Est autem acletus, non vocatus, non invitatus: ab α, alpha, privativo, & κλῆτος, klētos, vocatus, ut in voce *Cletus, & Theocletus*, exponetur. Ex quibus intelliges nullos homines apud Deum acletos esse, sed omnes Cletos, & Theocletos dicendos esse. Nonnulli Latini, vocem *acleti*, uti Græci, usurpant adverbialiter. Sed ἀκλῆτι, aklēti, purum putum est græcum vocabulum: nec latinè satis aptè verti potest, nisi per adverbium *non invitato*, seu *citâ vocationem*, aut *invitationem*, idiomate nostro dicatur.

ACOMETUS: ἀκομήτος, akomētos, latinè p. l., utin duabus præcedentibus. Ita dictus laboris studiosus, pervigil, infomnis: ab α, alpha privativo, & verbo κομᾶω, komāo, dormio. Inde *akimētos*, quasi sine dormitione, & somno: quales dicuntur pervigiles, qui parum dormiunt. Ab eadem origine fit vox ἀκομήτης, akomētēs, acemēta: & hinc à continuis vigiliis dicti Acometæ quidam monachi, præsertim illi Studitiæ Constantinopoli vocati, de quibus Baronius: *Antea est eodem Genadii tempore constantinopolitana Ecclesia nobilissimo cenobio monachorum acometarum, hoc est infomniarum, in quo plurima multitudo habitans monachorum iuges die noctisque pervigiles Deo laudes offerret: tripartito tempore, & monachis sibi invicem succedentibus.* Ex his viri sanctitate, & pietate insignes prodire: inter quos Theodorus ille Studitiæ, qui pro sanctarum Imaginum cultu Martyr occubuit. Altè quippè retinebant isti sancti

monachi illam Principis Apostolorum monitionem, *Sobrii estote, & vigilate.* Acemeton quoque conscientie vermem dixit Greg. Nazianzenus: & acemēta lumina, ad V. Eucharistiam semper ardentia, apud Græcos dicta fuere.

ACOLASTUS: ἀκόλαστος, acolastos, impunitus, incoercitus. Est enim ab α, alpha, privativo, & verbo κολάζω, kolāzo, punio, reprimo: in tertiam personam præter. pass. facit κολάσται, kolāstai, punitus est, hinc ablato augmento syllabico, & alpha addito, verbale oritur acolastus. Latini non habent dictionem adæquatè ipsi respondentem, ut docet A. Gellius: sed ad verbum sonat impunitum, incoercitum, ut fit qui cupiditates indomitas non coercet, & punit: adedque significat hominem intemperantem, lascivum, infrænem, &c. Græcè ἀκόλαστος ἀνθρώπος, acolastos anthrōpos, hominem nihili, & malæ frugis denotat: ut & per *acolastos glossa* lingua designatur infrænis. Ubi Textus vulgatus habet, *Luxuriosa res vinum*, γο legunt, *acolaston, ἀκόλαστον*, in neutro, idest res incoercita, & infrænis: cui concinit Apostolus dicens, *Nolite*

inebriari vino, in quo est luxuria, græcè *ἀσωτία, ἀσωτία*, idest luxuria, lascivia, prodigalitas, intemperantia. Illic hebræus habet, *lets baiaïn*, idest derisor vinum, q. d. derisor est vinum, seu derisorum efficit vinum, five, derisor bibens vinum.

ACOLUTHIA: ἀκολυθία, acoluthia, latinè p. b., et si apud Græcos in eâ collocetur accentus, & eos imitentur ex Latinis plurimi. Vox est à pletrisque Authoribus usurpata, & orta à verbo ἀκολυθῶ, acoluthéo, idest luxuriosus, lascivus, prodigalitate, intemperantia. Sic mala funesta, quæ ex aliquâ insaniâ origine scaturiunt; vel scelera, quæ ex aliquâ pejore hinc dimanant; bona etiam, quæ ex meliore radice pullulant; bonorum, vel malorum acoluthia respectivè dicuntur.

ACOLYTHUS: ἀκόλυθος, acolythos, p. b., quasi ἀκόλυθος, acolythos, idest assecta, comes, pedisequus, famulus, à dicto verbo *acoluthéo*, sed quor, efformatus. Hoc autem verbum derivatur ab α, alpha, quod aliquando in compositione denotat *simul*, & ἐλάθω, elátho, vado, venio: aut potius à κέλαιος, kélaios, via, adedque *acoluthéo* est cum aliquo vado. Cum verò verbum *elátho* faciat in præterito medio ἐλάθυσα, elálytha, hinc cum alpha formari potuit vox acolythus, expuncto prius augmento, cam syllabico, quam temporali. Aut si magis placeat, ab α, alpha, privativo, & verbo κολῶ, kolo, prohibeo, impedio, deducatur: ed quod acolythus à propinquiore minister non impediatur. Acolythatus est quartus inter ordines minores, diciturque Acolythus, quasi non impeditus: ed quod Diacono, & Subdiacono immediatè inserviat, quasi eorum assecta, comes, & sacer famulus. Aliqui putant quod acolythus idem significet, ac ceroferarius: quod innuit Ili-

dorus à Gratiano citatus, *Acolythi græcè, latinè ceroferarii dicuntur.* Quamvis ferre cereos ad Acolythos spectet; non tamen hæc est genuina illius vocis etymologia: sed illa jam à nobis prolata.

ACONITUM: ἀκόνιτον, akoniton, p. b., herba venenata, de qua Dioscorides, ita dicta ab ἀκόνι, akóni, idest cos, ed quod in cotibus, & pe-

tris, plerumque nascatur. Vox ista apud Tertulianum, dum de Imperio Romano dicit, *Revera orbis cultissimum huius imperii rus est, eradicatione omni aconito hostilitatis.*

ACOSMUS: ἀκόσμος, acosmos, inornatus, confusus, petulans, ab α, alpha, privativo, & κόσμος, kosmos, ornamentum, ordo, ratio, modus, modestia, &c. Hinc acosmia, græcè ἀκοσμία, acosmia formatur, quæ dedecus, petulantiam, & immunditiam significat. Pro hac voce Lactantius Firmianus videatur: ejus accentus prout in sequenti.

ACRASIA: ἀκρασία, acrasia, latinè penultima brevi, et si græcè accentus in eâ ponatur, quod, ubi introductus est usus, licet imitari. Est autem acrasia propriè incontinentia, de qua multa exposit Aristoteles. Accipitur etiam pro intemperantia, vitæ luxu, petulantia, intemperie. Oritur ista dictio ab α, alpha, privativo, & κράσις, crásis, natura, conditio, temperies, mixtio, &c. Gregorius Naz. acrasiam omne superfluum, & super necessitatem, vocavit. Primo modo sumpta ipsi continentiae directè opponitur: quæ est virtus temperantia potentialis, ut ex D. Thomâ colligitur; dum ait quod *continentia comparatur ad temperantiam, sicut imperfectum ad perfectum.*

ACRIDES: ἀκρίδες, acrides, latinè penultima brevi, et si græcus in eâ collocetur accentus. Vox est pluralis numeri, cuius singularis est ἀκρίς, acris, significans locustam. Hebraicè, propter istorum animalium aliquando prodigiosam multitudinem, dicitur *arbēh*, à radice ראבב multiplicavit, quæ si *bezh* non esset raphata, *rabab* diceretur. Hoc cibi genere vesceretur in deserto S. Jo: Baptista: sic enim habet Textus græcus, *ὃ δὲ ἔσθη ἀπὸ τῆν ἄκριδων, καὶ μέλι ἀγρίων*, Esca autem ejus erat locusta, & mel sylvestre. Erat locusta cibus tenuis, & pauperiorum: sed mundus in Lege judaicâ, ut patet ex Levitico. Atque ubi Nolter legit, *locustam*, γο scribunt καὶ τῆν ἀκρίδα, καὶ τὴν ακρίδα, idest *acridem*. Comedebantur autem locustæ crudæ, vel coctæ, vel sale conditæ: hocque modo diutius, ut Plinius testatur, etiam in annum, poterant asservari. Aliqui ex delicatulis nostri seculi hereticis (qui etiam asperimæ penitentia Archetypum in viro innocentissimo abominantur) sicut per vestitum ejus, vel potius cilicium, de pilis camelorum, perperam intelligunt undulatum vestem, vulgò *ciambellotto*; ita per acrides absurdè caneros marinos interpretantur, qui etiam locustæ dicuntur, & in pretio habentur. Sed cum tales pisces sine squammis, & pinnis, in lege prohibiti sint; nunquam in cibum venire potuerunt viri judaicæ legis observantissimi. Et unde quæso in Judææ deserto talium canerorum copia? vel quæ mirâ esset commendatio Joannis abstinentia? qui à Christo Domino, ob mirabilem austeritatem, neque manducans, neque bibens, introducit. Præterea cancri græcè κάρκινι, carkinì, non acrides appellantur, prout legit Textus græcus. Neque etiam per acrides possunt intelligi pyra sylvestria, ut vult Beza: neque arborum, foliorumque summitates, ut placet Euthymio: quamvis in græco ἄκρος, ákros, idem sit ac summus, aut supremus, & inde vox acris, quia locusta foliorum summa depa-

De Pallio. c. 2.

1. 7. c. 16.

1. 7. Moral. ad Nicom. c. 1. & seq.

In Genes. 2. 2. q. 155. c. 4. in c.

Math. 3. 4

Math. 3. 4

Lev. 11. 22

1. 6. c. 30.

Lev. 11. 22

Math. 11. 18.

De Pallio c. 4.

1. 2. q. 35. a. 8. c.

1. 7. de Pass. q. 24. a. 4.

Phil. 11.

An. Christi 459. n. 15.

Orig. l. 7. c. 12.

Dist. 21. c. 1.

cleros.

1. 4. & 6.

Math. 11. 18.

scitur, efformari potuit. Veras ergo locustas (quae pauperibus orientalibus vulgaris fatis cibus, uti Aethyopibus, Lybiis, & aliis populis, prout ex Plinio, & D. Hieronymo refertur) multi S. S. Patres, & Doctores interpretantur. Vox *carabus* infra suo loco videatur.

ACRISIA: ἀκρισία, *acrisia*, latinè p. b., est privatio iudicii, seu discretionis. Adedque acrisia significat iudicium erroneum, videlicet ab α, *alpha*, privativo, & κρίσις, *crisis*, iudicium, q. d. sine iudicio. Acrisia juxta Petrum Blefensem fuit in duobus discipulis Emmaum petentibus: ita quippe dicit, *Acrisia sublatâ in fractione panis Dominum cognoverunt*. Talis acrisia, ut ait D. Thomas, fuit etiam in nefandis Sodomæ incolis: qui sic ab Angelis cecitate percussi fuerunt; ut ostium domus Loth invenire non possent. Nam hæc acrisia ab Angelis producta, ut D. Thomam explicat Seraphinus Capponus, est *immunitio sensus faciens non videre, quod homo taliter percussus videre vult, etiam quod alia omnia videat*. Alii tamen eam vocant aorasia, de qua infra; & aliqui in D. Thoma aurisia legerunt.

ACRIVIA: p. l. propter diphthongum, & acrisia dici deberet. Nam græcè scribitur ἀκρίβια *acribia*: sed *beta* dicitur etiam *vita*. Est autem diligentia, sedulitas, solertia, ratio, integritas, &c. pro juris quoque rigore ponitur. Derivatur ab adiectivo ἀκριβής, *acribes*, diligens, exactus, verus, certus: aut ab ipso verbo ἀκριβίζω, *acribizo*, diligenter perquiro, tracto. Voces omnes derivatae ab ἀκρος, *acros*, summus, supremus. Diligentia, secundum Angelicum Doctorem, eadem est cum sollicitudine: *Quia in his quae diligimus majorem sollicitudinem adhibemus: unde diligentia sicut sollicitudo requiritur ad quamlibet virtutem debiti actus rationis*. Cum ergo sollicitudo ad prudentiam pertineat, idem de diligentia, & acrivia erit asserendum. Dicitur autem sollicitus, quasi solers citus, ut ait Isidorus: quod denotat velocitatem ex animi solertia, ad prosequendum ea quae sunt agenda, & propriè spectat ad prudentiam, uti docetur ab Angelico. Solertia verò ab eodem inter partes prudentiae recensetur integrales: & ab ipso definitur, *facilis, ac prompta conjecturatio circa inventionem medii in operativis*. De qua iterum in voce *Eustochia* mentio agetur.

ACRIVODICÆUM, seu acribodicæum, ἀκριβοδικεον, *acribodikeon*, summum jus, seu exactum, & strictum, secundum Jurisconsultos. Nam *acribes*, ut jam diximus, diligens, & exactum significat, & δίκαιον, *dikeon*, iustum apud græcos. Hinc acribodicæi sunt præduri juris interpretes, qui scilicet nimium stricto juri adherent, exclusâ omni epikiâ, seu equitate: de quo illud adagium, *summum jus summa injuria*, etiam in ore vulgi versatur.

ACROAMATICUS: ἀκροαματικός, *acroamatikos*, p. b., auscultatorius, à verbo ἀκροάομαι, *acroamomai*, audio, ausculto. Aristoteles in epistolâ quâdam ad Alexandrum, sermones acroamaticos vocat libros de reconditâ peripateticæ sectæ doctrinâ editos: qui de physico dicuntur auditu. Sunt autem octo libri Physicorum, seu φυσικῶν

ἀκροάσεων, *perz physikis acroaseos*, idest de physica auscultatione. Cujus tituli eam rationem reddidit Toletus: *Quod hi libri profundiore stylo, & modo exactiore procedendi compositi, nempe demonstrativo, & hi dicuntur auscultatorii, quasi attentione, & studio indigentes, ut intelligerentur*. Quamvis autem alios libros contineat Physica, ut de Cælo & Mundo, de Generatione & Corruptione, de Animâ; tamen illi octo præcipuè dicti sunt acroamatici, quia omnia tractant, & virtute alia continent. Sed quanto magis libri theologici acroamatici dicendi, qui tanto studio, & operâ indigent, ut nonnulla summis saltem labris libentur. Hinc meritis divina Sapientia dicit, *Venite filii audite me*.

ACROSTICHIS: ἀκροστιχίς, *acrostichis*, p. b., est talis versuum textura, in quorum singulis primæ literæ habent certum ordinem inter se. Tales versus acrostichi vocantur, ab ἀκρος, *acros*, extremus, summus, & στιχος, *stichos*, versus, ordo. Sicque acrostichos Jeremiæ Threnos esse observatur ab eruditis. Nam in hebraico primus versus, *Quomodo sedet*, incipit à primâ literâ alphabeti hebraici, quæ est *aleph*: & *echab iscewab* exaratur. Secundus, *Plorans ploravit*, incipit à *beth* secunda literâ ejusdem alphabeti, legendo hebraicè, *bachô tinchêb*: & sic de cæteris. Quia verò in latino initia versuum non potuerunt servare hunc ordinem; idè literæ hebraicæ, *aleph*, *beth*, *ghimel*, &c. ipsis præmittuntur, sicut & apud 70. Similem ordinem observavit in Psalmo Davidico 118 Nicolaus Liranus, & alii. Non quidem in singulis versibus, qui sunt numero 176; sed in singulis octonariis, qui sunt 22; nempe tot quot literæ hebraicæ, & singuli versus cujusque octonarii ab eadem literâ ducunt initium. Primus ergo octonarius *Beati immaculati*, hebraicè *asrê temimé*, cum 7 versibus sequentibus incipit ab *aleph*. Secundus in quo corrigit, hebraicè *barameh jezaccêb*, initium desumit à *beth*: & sic consequenter, prout in Textu nostro vulgato singulis octonariis literæ alphabeti præfiguntur hebraici: sicut & in Editione Ximenis, sed non apud 70. Cum enim iste Psalmus totus sit de Lege divinâ, ad eam variè, & suaviter alludens; indicat quoddam ipsa sit alphabetum fidelium, & à teneris unguiculis, seu à primâ ætate ipsi studiosè incumbendum.

ACROTERIUM: ἀκροτέριον, *acroterion*, vel ἀκροατήριον, *acroatirion*, quasi auscultatorium dicitur, & ab eadem quæ vox acroamaticus radice pululat. Itâ vocatur suggestus, pulpitem, nam oratoris verba ex eo audiuntur prolata. Immo pro auditorio reperitur acroterium. Concionatorum ergo pulpita, seu ambores, acroteria sacra nuncupentur.

ACTA: ἀκτῆ, *akte*, litus, ora, regio maritima. Vox, ut videtur, derivata à tertia persona præter. pass. verbi ἄγω, *ago*, duco, pello, &c. quæ est ἄκται, *akte*, sine augmento *akte*: eò quoddam ibi fluctus agantur, & pellantur. Itâ dictione utitur Virgilius, *In solâ secretâ Troades actâ*.

Amisum Anchisen stebant, S. autem Ambrosius de cetis non cetis, loquens ait, *quæ non in actâ, nec in littoribus, sed in atlant-*

In Proleg. q. 2.

Pl. 33. 12.

Thren. 1.

יהבה
ישה
יכה
יכה
aleph א
beth ב

Pl. 18. 1.

אשרי
המימי
כמה
יזכה

hic.

כצפרין

שמיר

betstiporen sciamir.

Æmeid. 1. 5

Hexæm.

1. 5. c. 11.

atlantici maris profundum feruntur videri, ut eorum conspectu, &c.

ACTINOSA: ἀκτινώδης, *actinodes*, p. l. radians, coruscans, à voce ἀκτίς, *actin*, radius, coruscatio. Corruptè ergo dicitur actinosa, pro actinodes, vel actinoides, pejus actuosa legitur ab aliis in D. Ambrosio de Ecclesiâ loquente. Sic autem lego: *Hæc est actinosa, quæ græcè ἀκτινώδης dicitur, quoddam fide operibusque resplendet, &c.*

ACYROLOGIA: ἀκυρολογία, *acyrologia*, latinè penultima brevi, nisi græcus servetur accentus. Est autem absurditas sermonis, & impropria locutio: itâ dicta ab ἀκυρος, *akuros*, abrogatus, irritus, improprius, & λόγος, *logos*, oratio, sermo. Itâ voce utitur D. Hier. contrâ Ruffinum, eum irridens quoddam absurdè, & improprie dixisset, *Qui criminantur fratres, cum ipso pariter æterni ignis hereditate potentiuntur*. Quod certè absone protulit Grunnius: Ita quippe per contemptum eum agnominavit Pater sanctissimus. Nam potiri malis, malè profectò dicitur: cum potiri, & frui, rebus bonis adaptetur, & objecto grato. Itâ ergo Hieronymus eum lepide fugillat: *Quis enim nunquam audivit potiri ignibus, & frui supplicii? sed homo græcus videtur mihi seipsum interpretari voluisse, & pro eo quod apud eos dicitur κληρονομίασιν (est autem κληρονομίασιν tertia persona futuri verbi κληρονομέω, κληρονομέω, hæreditò) & apud nos uno verbo dici potest, hereditate potentiuntur. Iste modus nugis, & acyrologiis, omnis eius scætat oratio*.

ADAMANTINUS: ἀδαμαντίνος, *adamantinos*, p. b., adjectivum formatum à substantivo ἀδαμάντης, poniturque pro durissimo, impenetrabili, aut cujus acies hebetari non potest. Sic intelligendus Jeremias, dum ait, *Peccatum Juda scriptum est stylo ferreo, in ungue adamantino*. Ex antecessentibus, & consequentibus satis patet Prophetam loqui de Judæorum idololatriâ, quod scelus tam enorme itâ profundè insculptum sit; ut vix possit deleri, & oblivione aboleri. Emmanuel Sâ exponit, *in ungue adamantino*, idest cum digito adamantino. Sed aptius secundum Tirinum ex aliorum lectione; præsertim è Syro, Chaldoe, & 70. debet intelligi, & *ungue adamantino*. Certè 70 legunt ἐν ὄνυξι ἀδαμαντίνῳ, *en onychi adamantino*, in ungue adamantino: & Hebræus ait *betstiporen sciamir* in ungue adamantis, seu adamantino. *Tstiporen* est unguis, & ungula: & *sciamir* à sciamâr, servavit, sumitur pro adamante, lapide durissimo, quasi diu servabili. Illa tamen litera servilis ב, *beth*, apud Hebræos, sæpè denotat instrumentum, adeoque *in ungue*, q. d. cum ungue. Unguis autem hic sumitur pro cuspidi scriptorio, seu graphio. Unguibus enim avium præduris, & acutis, quasi stylis olim ad scribendum utebantur.

ADAMANTIUS: ἀδαμαντίνος, *adamantinos*. Itâ dictus Origenes Alexandrinus, quasi adamantinus, ob indefatigabile studium, & eâ de causâ Chalcenterus quoque cognominatus. Fuit Clementis Alexandrini discipulus, atque indefesso studio, & miro ingenio, ad sex librorum millia scripsisse fertur. Sed ex Platonis Philosophiâ, dum nimium

Hieron. in Ep. 18. ad Marcel.

propriis viribus indulget, varios hausit, & conscripsit errores. Signanter autem in illis libris ἀκτινῶν, *perz archôn*, seu de principis: quos Ruffinus in latinum transtulit idioma. In istis, inter cætera impia, & absurda, errore platonico, aliam vitam affirmat, nativitatem corpoream antecedentem. Secundum merita illius vitæ anterioris, ab animâ in stellis, vel alibi (forsitan in concavo lunæ) exactè, varios eam in corpore itatus, conditiones, vel favores fortiri contendit. Gratiam prætereâ dari probat ex illis meritis, hanc vitam antecedentibus: & ex his S. Jo: Baptitiam asserit in matris utero fuisse sanctificatum. Sic ex Origenis perversâ doctrinâ innumera hæresum monstra traxerunt originem, teste Theophilo Alexandrino antichriste, qui Adamantium *hydrum omnium hæreseon* proclamavit. Non minus Origeni infestus Hieronymus, eum pelagiani erroris principem vocando, In Ep. ad fatis illum tam perniciosè hæreseos originis infimulavit. Plura videri possunt in Historiâ pelagianâ Eminentissimi Henrici Noris. Vixit Adamantius ad annum salutis 254.

ADAMAS: ἀδάμας, *adamas*, latinè penultima brevi, etfi apud Græcos in eâ collocetur accentus. Gemma satis nota, itâ dicta ab α, *alpha*, privativo, & δαμάζω, *damazo*, domo. Adamas ergo quati indomitus, eò quoddam durissimus sit; & nullo idu posse frangi multorum est opinio. Inter hos est Plinius, cui Pierius V. Ierianus suffragatur. Ipsemet Augustinus ait, *Adamantem lapidem multi apud nos habent, & maxime aurifices, insignitaresque gemmarum, qui lapis nec ferro, nec igni, nec aliâ vi ullâ perhibetur, præterquam hircino sanguine, vinci. Sed qui eum habent, atque novaverunt, nunquid itâ mirantur, ut hi quibus primam ejus potentia ostenditur? Sed hoc de hircino sanguine falsum esse multi existimant; & mihi insignis gemmarius Florentiæ, contrâ manifestam experientiam esse, testatus est. Propter miram tamen ejus duritiem, Ezechieli, perfidis Judæis concionaturo, prædicit Dominus, *ut adamantem, & ut silicem dedi faciem tuam, ne timeas eos*. Ubi Chaldæus habet, *ut adamantem silice duriorum dedi faciem tuam*: 70 legunt, *ut adamantem*; & erit semper fortior petra. Hebræus verò scribit *chesciamir*, ut adamantem. Nempe quia adamas malleis resistit, & igni: Sic facies prædicatoris, neque timore palleat, neque rubore suffundatur. Adamantis quoque analogiâ insitit alter Propheta, dum literaliter Judæorum perveraciam merito fugillat: & allegoricè perfidam obstinatorum duritiem arguit. Ait enim, *cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem & verba, quæ misit Dominus*. Septuaginta scribunt ἀσπίδι, *apithi*, inobediens, & hebr. sine comparatione legit *sciamir* adamantem.*

ADECHASTUS: ἀδεχαστος, *adechastos*, qui munibus non corrumpitur, ab α, *alpha*, privativo, & verbo δεχέσθαι, *dechomai*, suscipio, capio. Unde judex *adechastos* apud Cælium Rhodig., pro integro, sancto, & incorrupto. Dicitur etiam *adechastos*, ut sit à δέχομαι, *dechomai*, ejusdem cum *dechomai* significationis, sed *dechomai* jonicè dictum est. Unde malè Cælius arguitur, quoddam *adechaston* scripserit. Adechastus in Scripturis laudibus extollitur,

Pl. 14. Qui munera super innocentem non accepit. Nam Deut. 16. munera excaccant oculos sapientium, & mutant verba iustorum. Merito ergo ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt V. Dorodocia.

ADELPHUS: ἀδελφός, adelphós, frater, propriè tamen uterinus. Fit ab α, alpha, quod hinc non privationem, sed communionem, aut similitudinem significat, seu idem ac ἄμω, hominū, simul, & ἀδελφός, delphys, uterus: quod ex eodem utero prognatus. Istà voce aliqui latini pro fratre naturali, aut spiritali usi fuerunt. Verè adelphi omnes Christiani, ex eodem Baptismi utero regenerati, eodem Ecclesiae gremio recepti, eodem divinae gratiae lacte educati. Adelphatum ab eadem voce formatur, & pro fraternitate sumitur, aptius ἀδελφότης, adelphótēs appellatà. Hac usus est Author libri primi Machab. in Textu graeco, & S. Petrus in Epistolà primà eam graecè protulit. Adelphatum verò, teste Dominico Magri, quolibet congregatio, & saecularium confraternitas dicitur à recentioribus Graecis. Jure merito Adelphus Martyr hoc nomine gloriari possit, qui cum tot aliis Sanctis ex eodem Ecclesiae utero progenitus, divinae confors factus naturae, Christi fraternitatem nactus, ipsi cohaeres caelestis gloriae, regnum paternum cum ipso affectus fuit. Adelphiani dicti haeretici quidam, à genuinà fraternitate, quam affectabant, aliàs Euchitae nuncupati. De quibus suo loco differetur.

1. r. Mach. 12. 11. 1. Pet. 2. 17.

De Natali Urbis c. 8.

Ep. 126.

ADELUM: ἀδελον, adelon, latinè pen. longà propter vocalem eta, quamvis hoc non observetur apud Graecos. Dicitur adelum incertum, ignotum, obscurum, ab α, alpha, privativo, & ἀδελον, delon, manifestum. Ideò adela dicta, quae sine Authore feruntur: & adelum illud tempus, quod ab Orbe condito ad diluvium fluxit, à Cenforino fuit appellatum. Adelum quippè, & maximè Gentilibus ignotum illud tempus: solusque Moyses, in tantà illius aevi obscuritate, nobis facem praetulit, dum septem primis Geneleos capitulis, sexdecim saeculorum, & amplius, ignota detexit. A diluvio ad primam olympiadem, tempus illud mythicon, seu fabulosum Cenforinus nuncupavit: à primà verò olympiade tempus fluens historicum, & certum appellans, mundi durationem tripertitò divisit.

ADESPOTUS: ἀδеспотος, adespotos, p. b., sine domino, nullius dominio mancipatus, ab α, alpha privativo, & δεσποτός, despótēs, dominus. A Graecis liber sine Authoris nomine, quasi domino fit orbat, adespotos dicitur. Hinc D. Hieron. in Epistolà quadam ad Evagrium ait, misisti volumen ἀνόνημον, καὶ ἀδеспотον, anónymon & adespoton, & nescio utrum tu de titulo nomen subtraxeris, an ille qui scripsit, ut periculum fugeret disputandi. Apud Plutarchum Epistola sine nomine scribentis etiam adespota vocatur: & apud eisdem Graecos fama sine authore, saltem certo, adespota quoque nuncupatur. Adespota dicuntur illa bona, quae domino carent, & de jure naturae sunt primi capientis: ut thesauri, res amissae non reperto domino, varia inventa in litore maris, & similia. De thesauris tamen varia in jure decreta, quae sunt observanda. Adespota denique illa bona dicuntur, quae dominum non habentia ad fiscum devolvuntur.

ADIANOCETA: ἀδιανόητα, adianóētā, latinè penult. longa, est graecè collocetur accentus in antepenultimà. Est neutrum plurale ab ἀδιανόητος, & ad literam sonat non animadverta, non cogitata, non imaginata. Fit enim ab α, alpha, privativo, & verbo διανόω, dianóō, animadverto, cogito, imaginor: ab ejus nempe tertiam personam praeteritum. ἀδιανόηται, adianóētai. Sunt ergo adianocetae, quae verbis aperta occultos sensus habent: adedque ferè omnia mytica in scripturis adianoceta dici possunt.

ADIAPHORUM: ἀδιὰφορον, adia-phoron, p. b., indifferens dicitur, ab α, alpha, privativo, & διαφορά, diáphorā, differens. Hoc ulterius à verbo διαφέρω, diáphero, differo, ab ejus nempe praeterito medio, emanat. Adia-phorum ergo est quod neque malum, neque bonum: & adia-phora vocantur Stoici, quae neque ad felicitatem, neque ad infelicitatem conferunt: ut divitiae, sanitas, vires, & similia secundum ipsos. Utrum autem inter actus humanos dentur actus adia-phori disputant Theologi. Non loquor de illis actibus, qui ex defectu libertatis, vel advertentiae, sunt indifferentes: isti enim potius actus hominis, quam actus humani sunt appellandi. Et de his quidem communior est opinio, cum D. Thomà, dari actus adia-phoros ex sua specie, seu ex objecto. Nempe contingit quòd obiectum actus non includit aliquid pertinens ad ordinem rationis: sicut levare fuscum de terra, ire ad campum, &c. Est contra Scotum, & alios, qui actum ex objecto indifferentem non admittunt. Hac praecipuà, ut videtur, ratione ducuntur: quia videlicet inter privative opposita non datur medium: & talia sunt bonitas, & malitia moralis ex objecto. Sed respondetur dari medium in subiecto utriusque incapaci: ut in lapide, in quo nec visus invenitur, nec cecitas. Tale est obiectum indifferens, non includens aliquid pertinens ad ordinem rationis. De actu verò adia-phoro in individuo, seu de actu cum suo objecto, sine, & circumstantiis consideraco, rectè D. Thomas asserit dari non posse quem Suarez, & plerique alii sequuntur. Cum enim rationis sit ordinare, actus à ratione de liberatiòne procedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali, &c. Contrarium tenent D. Bonav., Scotus, Vasquez & alii: quorum rationes refellere non est hujus loci, & instituti. Scio tamen de verbo otioso, debito sine carente, ut passim intelligunt Interpretes, quòd de eo homines reddent rationem in die iudicii: multò magis de opere otioso. Martinus Becanus admittit actum adia-phorum in individuo ratione opinionis probabilis: sed rectius negat in hoc casu alter Martinus de Esparza. Probat enim quòd sicuti est impossibilis casus perplexitatis, in quo quis alterutrum eligens necessarìo peccet; ita casus, in quo quis iudicet praedicè, hinc & nunc, talem actionem respectu sui nec esse bonam moraliter, nec malam. Praeterea si talis iudicet hanc actionem esse indifferentem propter probabilitatem hujus opinionis; & idè illam eligat, quia nullam malitiam continet, illorum Doctorum ita sententiarum auctoritati innixus; hoc ipso talis actio bona evadet. Quia, at ait Esparza, ipsa excelsio inho-

1. 2. q. 13. a. 3. c.

D. Thart. 9. c.

Matth. 12. 26.

Bec. tom. 1. p. 2. tr. 1. c. 5. q. 6.

Ep. 1. 3. q. 27. ad 2.

1b. 3. 4. inhonestatis, ac mali moralis est honestas. Non datur ergo adia-phorum in individuo inter actus humanos. Adia-phoria verò indifferentia dicitur: praesertim ubi nullus est delectus, & quam esse summum bonum Ariston, ut refert Cicero, existimavit.

1. 4. Acad. quæst.

ADO: ἄδων, ádon, quasi ἄδων, hadón, gratus, placens. Talis verè S. Ado Viennensis Episcopus: cum non solum placita Deo fuerit ipsius anima; sed & semper gratissima, in Chronico ad annum Christi 879 protensa, omnibus sit ejus doctrina. Eo tempore, ut gratius in caelis regnaret, Dei placito terris ereptus est. Fuit & Ado Trevisensis Episcopus, Martyrologii Author, qui opere omnibus Sanctis & Orthodoxis pergrato, ad annu Christi 1070, famà perenni donatus, aeternà glorià fuit coronatus.

ADONIS: ἄδωνις, ádonis, latinè, propter omni-ga vocalem longam, penultima productur, est graecè penultima quantitas hinc non attendatur. Nomen est filii Cynaræ Cypriorum regis, & Myrrhae, quem fingunt Poetae pulcherrimà formà praecellentem à Venere habitum esse in delitiis. Hunc fatali apri dente occisum temèq; idololatræ, ut Veneri rem gratam facerent, statutis temporibus plangebant. Et idè inter alias abominaciones, quas Spiritu prophetico & zechiel è Chaldaea Jerosolymis patrari videbat, erant mulieres ad osium domus Domini, quae sedebant plangentes Adonidem, Hebraicè dicitur Tammús, & aliqui Rabbini dicunt esse nomen animalis quod colebant: alii quosdam prophetæ idololatræ, quem certo tempore deflebant interfectum. D. Hieronymus Adonidem vertit: cujus etymon aliqui trahunt à verbo ἄδω, ádo, cano. Alii verò ab ἴδος, idos, species, forma, & ὄδω, ódwo, dolor, quasi ἰδάδωνις, idèst forma doloris. Eò quòd videlicet primum idolum formatum sit à patre quodam, qui ceteris sibi rapti filii fecit imaginem: quem aliqui voluit fuisse Synophanem Ægyptium Adonidis patrem. De quo in voce idololatria iterum agemus.

Ezech. 8. 14.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

1. 2. q. 13. a. 3. c.

ADYNATON: ἀδύνατον, p. b., impossibile dicitur. ab α, alpha, privativo, & δυνατός, potens, possibilis. Adynatos verò impotens dicitur: & adynatus est status causae qui in themate ponitur, quòd sit contra naturae fidem. Ut si infans adulterii acculetur. Fortunat. auctor. Multa in Scripturis sacris impossibilia dicuntur, quae difficillimè, nisi magnà Dei gratià interveniente, perficiuntur. Ut de divitibus salvandis dixit Chiuilus, Apud homines hoc impossibile (graecè adynaton) Matth. 19. est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.

ADYTUM: ἄδυτον, ádyton, p. b., locus secretior, & sacratior in templo. In hunc nemini, nisi Sacerdoti, ingrediendi fas erat, & ex eo reddebantur oracula. Adytum ergo ita dictum ab α, alpha, privativo, & verbo δύνω, dyo, subeo, ingredior, quasi non intrandum. Adyta illa, de quibus in 1. Paralip., non erant in templo Salomonis, sed circum ipsam sanctam basilicam, ab atriis tamen populi remotiora: & in Textu hebraico penitimus, quasi interiora nempe cubicula, à singulari penitus, interior, intimus, appellantur. In eis cubicula pro Sacerdotibus, & Levitis, hebdomadatim in templo ministrantibus, erant constructa. Et de illis sic ait sacer Textus, Dedit autem David Salomon filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cuniculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiacionis. Sed hoc & cubiculorum in adytis, hebraicè legitur vachadaratú happenimim, idèst & cubiculorum e us inter orum. Nam chadar, aut chadar, est cubiculum, conclave, penetrabile, in plurali chadarim, & cum affixo tertiae personae chadaratú, q. d. & conclavia interiora ejus. Septuaginta etiam interiorum legunt: καὶ τῶν ἐσωτερῶν, idèst, cubiculorum ejus interiorum. Nam tamion est cubiculum, cella, promptuarium.

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

פנימיים

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

1. Paral. 28. 11.

EGYPTIUS: ἀιγυπτίος, egyptios, p. b., nisi graecus accentus retineatur. Adoxia eudoxiae contraria: nam est ignominia, infamia, nominis obscuritas, incredulitas, ab α, alpha, privativo, & δόξα, dóxa, gloria, splendor, exultimatio, opinio celebris. Hinc fit & ἀδοξος, ádoxos, inglorios, obscurus, & inopinatus: & adoxon genus caularum, quod est inopinabile, sicuti est paradoxon: atque materiae a doxæ, idèst inopinabiles, & infames. Quamvis autem cenodoxia vitanda sit; non idè tamen adoxia procuranda. Nam eudoxia magnum est ad virtutem incitamentum: & melius est nomen bonum quàm divitiarum multæ.

Prov. 22. 1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

ADRIANUS: ἀδριανός, adriános, p. l., gentile nomen ab ἀδρία, adria, latinè Adria, deductum; quod inde potuit in hominum proprium fuisse transumptum. Ejus tamen etymologia, ut & Adriæ, & Adrionis, à verbo ἀδρέω, adréō, adolesco, augeo: vel à vocabulo ἀδρός, hadrós, adultus, plenus, validus, extrahi potest. Et hinc fortè ab aliquibus Adriani nomen cum aspiratione fuit exaratum. Hæc omnia validissimo Christi Athletæ, in virtutibus adulto, & in gratiis aucto, in Fide invicto, & in bonis operibus meritis pleno, Adriano sancto possunt adaptari.

Gen. 46. 34.

In Sylva Alleg.

In Sylva Alleg.

nam, & erroneam, voluntque corrumpere Saram, putam veram Sapientiam, iusti coniugem individuum. Alias Egyptii sapientiam mundanam maxime flourerunt. Unde merito de Moyse filio adoptivo filiae Pharaonis, in arcanis, & sublimioribus Aegyptiorum disciplinis versato, dixit S. Stephanus, *eruditus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum*. Hi postea dicti Gypsi, & postea Copti, aut Casti.

EGYPTUS: *αἴγυπτος*, *egyptos*, regio Africæ, sic dicta ab Aegypto Danai fratre. Nam, ut ait Iliodorus, *ab Aegypto quodam suo rege vocati sunt, nam ante Aevi dicebantur*. Hebraicè *mitzraim* à Chami secundogenito, qui in nostro Textu *Misraim* dicitur, est nuncupata. Ejus figura est triquetra, quam efficit Nilus, dum ita bipartitus, ut literam græcam Δ, *deltā*, formare videatur. Et idem etiam Delton, teste Pierio Valeriano, Aegyptus appellata. In Aegyptum cum omni domo sua descendit Jacob patriarcha, post agnitionem à fratribus filium suum Joseph, ad terræ Chanaan famem evitandam. Illic ejus posterii mirum in modum paucis tempore multiplicati, post Josephi mortem ab Aegyptiis graviter, & tyrannicè oppressi, tandem duce Moyse, cum magnis divitiis, per maris rubri prodigiosè apertos sinus, excusâ servitute, mirabiliter egressi sunt. A descensu autem Jacobi usque ad nepotum exitum ex Aegypto soli anni 215 sunt elapsi. Nempe tunc erat Joseph, in patris aduentu, annorum 39: adeoque ad annum vitæ suæ 110, quo mortuus est, annis 71 supervixit. Post ejus obitum fluxerunt anni 144: & cum, secundum Jacobum Salianum, & alios, servitus cœperit annis 52 ab illius morte; sequitur Hebræorum afflictiones annis 92 perdurasse. Nec refert quod Deus dixerit Abrahamo: *Scito prænoſcens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terrâ non sua, & subiciant eos servituti, & affligent quadringentis annis*. Nam, juxta Jacobum Tirinum, quadringenti anni non solum ad verbum affligent; sed etiam ad peregrinationem referuntur, & servitutem. Hæc enim à nato Isaac inceperant, anno nempe vitæ Abrahami centesimo. Tunc quippè semen ejus cœpit esse peregrinum in Palestina: à quo anno, usque ad introitum ejus nepotis Jacobi in Aegyptum, anni 190 sunt elapsi. Nam anno 60 vitæ Isaac natus est ejus filius Jacob: hic autem, quando alloquutus est Pharaonem, erat 130 annorum. Junge nunc 190 annos eam supra dictis 215, habebis à nativitate Isaac, ad exitum Israelitarum de Aegypto, annos 405: sicque numero rotundo sunt anni 400, quos Dominus prædixerat Abrahamo. Neque præterea obstat, quod legatur in Exodo: *Habitatio filiorum Israel quæ manserunt in Aegypto fuit 430 annorum*. Nam ab anno vitæ 76 Abraham, quo in Aegyptum perrexit, quamvis ibi paucis tempore commoratus fuerit, isti anni enumerantur, quod autem hi 430 anni à descensu Jacobi in Aegyptum non possint intelligi; evidenter ex ipsâ Scripturâ sacrâ convincitur. Quippè ante ingressum hujus Patriarchæ in Aegyptum jam natus erat Caath, nepos ejus ex filio Levi, ut patet ex Genesi: Caath autem vixit 133 annos. Jam supponamus filium ejus Amram natum esse ultimo anno vitæ patris sui, & Amrami

anno ultimo, qui vixit annos 137, natum fuisse Moysem, qui 80 annos erat natus, quando cum filiis Israel egressus est; ex numeris istis, 133, 137, & 80, summam annorum 350 conficietur. Et hoc supposito, quod Caath anno primo vitæ suæ Aegyptum ingressus sit, & quod ejus anno ultimo natus sit ipsius filius Amram, & hujus quoque in extremo vitæ ortus sit filius Moyse: quas tamen hypotheses non subsistere, satis evidenter à Chronologis demonstratur. Ex fugâ quoque in Aegyptum, ob diram Herodis persecutionem, salutem quaesivit corporalem ipse universæ salutis Author Christus Dominus: primo scilicet anno vitæ suæ, ibique toto biennio non est commoratus. Sed ætatis suæ anno tertio, Januarii die septimâ, quâ ab Ecclesiâ ambrosianâ Christophoria celebratur, in Judæam, vel potius in Galilæam est regressus.

Typum gerit Aegyptus præsentis sæculi, quod fame coactus descendit Abraham, ut in Allegoria- rum Sylvâ exponitur à Laureto. Hocque tropologicè Religiosè significat, qui non nisi necessitate oppressi ad sæculum descendere debent. Ex Aegypto dives egreditur Abraham, allegoricè Christus de hoc mundo, & per iter quo venerat, ideit eadem charitate: qui illuc introjerat in carnis nube, juxta illud Prophetæ, *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Aegyptum, & commovebuntur simulacra Aegypti à facie eius*. Nempe vitia, & errores, idola mundi, contrivit Christus, ut ait Tertullianus. In Aegypto præterea, allegoricè in hoc mundo, opprimuntur Christiani, sub oneribus luti, & laterum, ut pœnitentiam agant. Vel potius tentationibus vexantur, luto carnis, & paleâ vanitatis, in fornacibus concupiscentiæ: maxime opprimentibus Aegyptiis, nempe dæmonibus, dum ad Deum reverti conantur.

ÆNEAS: *ἀνείας*, *aniās*, p. l. laudatus intelligitur, utpotè à verbo veteri *ἀνείω*, *aniō*, laudo. Inde & Homerus Trojani illius herois, tot laudibus etiam à Latinis celebrati, nomen hausit. Sed illi paralytico, à Petro Lyddæ curato, talis etymologia rectius adaptetur, qui ut æternam salutem facilius assequeretur, corporis sanitate donatus fuit.

ÆNIGMA: *ἀνίγμα*, *anigma*, quaestio obscura, sermo nodosus, & involutus, allegoria abstractior. Originem sumit à verbo *ἀνίγωμαι*, *anittoma*, obscure loquor, latenter aliquid innuo: quod in præter. facit *ἀνίγωμαι*, *anigma*, à quo expuncto augmento temporali fit *anigma*. Hebraicè dicitur *chidab*, à radice *chud*, idest ænigma proposuit, q. d. *chidab* ænigmatizavit. Differt à Parabolâ, quod hæc sit aperta alicujus rei narratio, ænigma autem obscura, sub quâ aliquid occultum latet. Unde Augustinus super hæc verba, *Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiam in psalterio propositionem meam*, ait, *anigma est obscura parabola, quæ difficilè intelligitur*. Accipit enim hæc propositionem pro ænigmate, & enunciatione præclariore, sed obscurâ. Quod hebraico textui consonat, legenti *chidati*, idest *anigma meum*, nec non Hieronymo, & Chaldæo dicentibus, *pandam anigma meum in citharâ*. Septuaginta, ubi Noster habet *propositionem meam*, legunt *ἀποβήσασθε με πρόβλημα μου*, problema meum. Discrimen quoque inter

ter allegoriam, & ænigma nobis aperit Augustinus: dum omne ænigma allegoriam esse ostendit, sed non è contrâ. Nam sunt multæ allegoriæ, seu metaphoræ continuatæ, quæ non sunt ænigmata: *Ænigma autem est obscura allegoria, sicuti est: sanguisuga erant tres filie*. Tale similiter fuit Sampsonis problema, apud 70 *problemata* quoque, heb. *chidab*: *de comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo*. Et ipsa regina Saba venit tentare Salomonem in *enigmatibus*: 70 *enigmatibus*, en *enigmata*, in ænigmatibus, heb. *bechidobth*. Ænigma etiam sumitur pro similitudine imperfectâ alicujus rei, obscuram producens cognitionem. Sicque videre in ænigmate aliquando visioni perfectiori, quamvis abstractivæ, opponitur: & aliquando sumitur prout à visione intuitivâ discriminetur. Priori modo accipitur in Numeris, *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione appu- rebo ei, vel per somnium loquar ad illum, at non talis servus meus Moyses, qui in omni domo meâ fidelissimus est, ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per enigmata, & figuras Domini videt*. Septuaginta, & hebr. uti supra. Hic Moyses modo aliquo perfectiore, aliis Prophetis inusitato, Deum vidisse luculenter ex sacro Textu docemur: sed qualis fuerit iste modus merito à Theologis agitur. Plerique asserunt Moysen non vidisse in hac vitâ divinam essentiam, ducti S. Joannis autoritate dicentis: *Deum nemo vidit unquam*, nempe in hac vitâ intuitivè. Discrimen autem assignatum inter Moysen, & alios Prophetas, in hoc consistit: quod Deus aliis per somnia, & imagines in phantasiâ expressas, & per figuras sensibiles; Moysi verò palam in effigie humanâ, vel quasi angelicâ, sicut amicus cum amico suo, loqueretur. Et idem in Exodo dicitur, *Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet homo ad amicum suum*. Itâ Mart. Bec. & ex eodem capite confirmatur. Postquam enim Dominus dixerat, *Ego ostendam omne bonum tibi*; subiungit, *non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo, & vivet*. Accedit D. Thomas dicens, *impossibile est animæ hominis secundum hanc vitam viventis esse sentiam Dei videre*. Quod probat Angelicus Doctor: quia modus cognoscendi sequitur modum essendi. Anima autem manens in corpore non cognoscit nisi ea, quæ habent formam in materiâ, vel per species istorum: hoc autem modo Deus clarè videri non potest. Et idem illud de locutione facie ad faciem interpretatur Scripturam loqui secundum opinionem populi, putantis Moysen ore ad os loqui cum Deo: cum per Angelum, & nubem ei loqueretur, & appareret. Vel per visionem faciei intelligit quamdam eminentiorem contemplationem, & familiarem, infra essentia divine visionem. Secundum hæc explanationes illa Moysis visio, non per *enigmata*, sed *facie ad faciem*, remanet inter visionis abstractivæ terminos, et si longè perfectioris, quam aliorum Prophetarum veteris Testamenti.

Et hæc probabiliter dicta sint: cum multi contrarium teneant, & certum sit ipsum D. Thomam verè sensisse, Moysen in hac carne, sed non sensibus carnis utentem, Deum intuitivè vidisse. Quod

ex ipso hausit Augustino. Idem de visione Pauli dicendum: in quâ audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Adeoque tunc non per enigmata Dominum vidit: sive talis visio fuerit singularis revelatio, ei facta in Empyreo, ad quod raptus fuit; sive visio intuitiva divinæ essentia, ut tenet cum D. Augustino Doctor Angelicus. Posteriori modo visio in ænigmate, prout opponitur visioni intuitivæ, sumitur evidentiùs ab Apotolo hifce verbis: *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem*. Sicque visio in ænigmate comprehendit omnes visiones abstractivas, visioni intuitivæ oppositas: quæ est clara visio Dei, prout in se, et si non comprehensiva. Hæc enim cuilibet creaturæ etiam divinitus repugnat. D. Augustinus explanat illa Pauli verba dicens: *Sicut nomine speculi imaginem voluit intelligi, ita nomine enigmatis quamvis similitudinem, tamen obscuram, & ad perspicendum difficilem*.

ÆNIGMATISTES: *ἀνιγματιστῆς*, *enigmatistês*, adiectivum à dictâ voce ænigma derivatum. Et eum significat, qui per ænigmata loquitur, resque per se dilucidat, datâ operâ obscurat. Hujusmodi, ut annotat Erasmus, sunt carmina Lycophronis apud Græcos. Eiusdem significationis est vox *ἀνιγματιστής*, *enigmatistês*, quamvis alia quoque dicantur ænigmatica: ut libri, versus, & verba, ænigma continentia, tali donantur epitheto. Priorem vocem habet Hieronymus contra Jovinianum, dicens, *Sed quod ad nostrum enigmatistam, cujus libros multò difficilius est nosse, quam vincere*. D. Augustinus, ubi noster Textus habet, *ideicò dicitur in Proverbio, venite in Hesebon*, legit, *Propterea dicent enigmatistæ, venite in Hesebon*. Et inquirat quid hic per ænigmatistam facer Textus intelligat, cum hoc nomen in ipsa vix alibi reperitur. Respondet igitur: *Sed quia videtur quasi canticum dicere, quo cecinerunt bellum inter Amorrhæos, & Moabitas gestum, in quo Seon Rex Amorrhæorum Moabitas superavit, non incredibiliter putantur isti enigmatistæ sic tunc appellati, quos poetas nos appellamus, eò quod poetarum sit consuetudo, atque licentia miscere carminibus suis anigmata fabularum*. In Textu hebraico enigmatistæ illi dicuntur *hammoscelim*, idest parabolicè loquentes. Est enim plurale in *benoni* à radice *masciâl*, idest parabolicè locutus est, parabolis usus est: unde fit *benoni mosciël*, & plur. *moscelim*, sine demonstrativo. Illud autem *mosciël* in *benoni*, quasi in participio, est parabolicè loquens.

ÆON: *αἰών*, *eon*, ævum, sæculum, temporalis totius Mundi duratio. Vox derivata, ut opinor, ab *aiō*, *ei*, semper, quo Poetæ pro *aiō*, *ai*, utuntur. In plurali *aiōnes*, *æones*, adeoque in latino etiam propter vocalem longam, penultimâ productâ, *æones* efferendum. De *conibus* mira, ridicula, inepta, execranda somniavit, finxit, & suis sequacibus persuasit Valentinus hæresiarcha. Hujus omnia deliramenta fusè, & nervosè, adversus Valentini, & similibus Gnosticorum hæreses, libris quinque edditis, Irenæus confutavit. De hoc nonnulla in voce *Pleroma* dicenda. Occasionem talis impii commenti arripuit Valentinus ex eo, quod

1. 15. de Trin. c. 9. *Ænigma autem est obscura allegoria, sicuti est: sanguisuga erant tres filie*. Tale similiter fuit Sampsonis problema, apud 70 *problemata* quoque, heb. *chidab*: *de comedente exivit cibus, & de forti egressa est dulcedo*. Et ipsa regina Saba venit tentare Salomonem in *enigmatibus*: 70 *enigmatibus*, en *enigmata*, in ænigmatibus, heb. *bechidobth*. Ænigma etiam sumitur pro similitudine imperfectâ alicujus rei, obscuram producens cognitionem. Sicque videre in ænigmate aliquando visioni perfectiori, quamvis abstractivæ, opponitur: & aliquando sumitur prout à visione intuitivâ discriminetur. Priori modo accipitur in Numeris, *Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione appu- rebo ei, vel per somnium loquar ad illum, at non talis servus meus Moyses, qui in omni domo meâ fidelissimus est, ore enim ad os loquor ei: & palam, & non per enigmata, & figuras Domini videt*. Septuaginta, & hebr. uti supra. Hic Moyses modo aliquo perfectiore, aliis Prophetis inusitato, Deum vidisse luculenter ex sacro Textu docemur: sed qualis fuerit iste modus merito à Theologis agitur. Plerique asserunt Moysen non vidisse in hac vitâ divinam essentiam, ducti S. Joannis autoritate dicentis: *Deum nemo vidit unquam*, nempe in hac vitâ intuitivè. Discrimen autem assignatum inter Moysen, & alios Prophetas, in hoc consistit: quod Deus aliis per somnia, & imagines in phantasiâ expressas, & per figuras sensibiles; Moysi verò palam in effigie humanâ, vel quasi angelicâ, sicut amicus cum amico suo, loqueretur. Et idem in Exodo dicitur, *Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet homo ad amicum suum*. Itâ Mart. Bec. & ex eodem capite confirmatur. Postquam enim Dominus dixerat, *Ego ostendam omne bonum tibi*; subiungit, *non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo, & vivet*. Accedit D. Thomas dicens, *impossibile est animæ hominis secundum hanc vitam viventis esse sentiam Dei videre*. Quod probat Angelicus Doctor: quia modus cognoscendi sequitur modum essendi. Anima autem manens in corpore non cognoscit nisi ea, quæ habent formam in materiâ, vel per species istorum: hoc autem modo Deus clarè videri non potest. Et idem illud de locutione facie ad faciem interpretatur Scripturam loqui secundum opinionem populi, putantis Moysen ore ad os loqui cum Deo: cum per Angelum, & nubem ei loqueretur, & appareret. Vel per visionem faciei intelligit quamdam eminentiorem contemplationem, & familiarem, infra essentia divine visionem. Secundum hæc explanationes illa Moysis visio, non per *enigmata*, sed *facie ad faciem*, remanet inter visionis abstractivæ terminos, et si longè perfectioris, quam aliorum Prophetarum veteris Testamenti.

2. Et hæc probabiliter dicta sint: cum multi contrarium teneant, & certum sit ipsum D. Thomam verè sensisse, Moysen in hac carne, sed non sensibus carnis utentem, Deum intuitivè vidisse. Quod

ex ipso hausit Augustino. Idem de visione Pauli dicendum: in quâ audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Adeoque tunc non per enigmata Dominum vidit: sive talis visio fuerit singularis revelatio, ei facta in Empyreo, ad quod raptus fuit; sive visio intuitiva divinæ essentia, ut tenet cum D. Augustino Doctor Angelicus. Posteriori modo visio in ænigmate, prout opponitur visioni intuitivæ, sumitur evidentiùs ab Apotolo hifce verbis: *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem*. Sicque visio in ænigmate comprehendit omnes visiones abstractivas, visioni intuitivæ oppositas: quæ est clara visio Dei, prout in se, et si non comprehensiva. Hæc enim cuilibet creaturæ etiam divinitus repugnat. D. Augustinus explanat illa Pauli verba dicens: *Sicut nomine speculi imaginem voluit intelligi, ita nomine enigmatis quamvis similitudinem, tamen obscuram, & ad perspicendum difficilem*.

ÆNIGMATISTES: *ἀνιγματιστῆς*, *enigmatistês*, adiectivum à dictâ voce ænigma derivatum. Et eum significat, qui per ænigmata loquitur, resque per se dilucidat, datâ operâ obscurat. Hujusmodi, ut annotat Erasmus, sunt carmina Lycophronis apud Græcos. Eiusdem significationis est vox *ἀνιγματιστής*, *enigmatistês*, quamvis alia quoque dicantur ænigmatica: ut libri, versus, & verba, ænigma continentia, tali donantur epitheto. Priorem vocem habet Hieronymus contra Jovinianum, dicens, *Sed quod ad nostrum enigmatistam, cujus libros multò difficilius est nosse, quam vincere*. D. Augustinus, ubi noster Textus habet, *ideicò dicitur in Proverbio, venite in Hesebon*, legit, *Propterea dicent enigmatistæ, venite in Hesebon*. Et inquirat quid hic per ænigmatistam facer Textus intelligat, cum hoc nomen in ipsa vix alibi reperitur. Respondet igitur: *Sed quia videtur quasi canticum dicere, quo cecinerunt bellum inter Amorrhæos, & Moabitas gestum, in quo Seon Rex Amorrhæorum Moabitas superavit, non incredibiliter putantur isti enigmatistæ sic tunc appellati, quos poetas nos appellamus, eò quod poetarum sit consuetudo, atque licentia miscere carminibus suis anigmata fabularum*. In Textu hebraico enigmatistæ illi dicuntur *hammoscelim*, idest parabolicè loquentes. Est enim plurale in *benoni* à radice *masciâl*, idest parabolicè locutus est, parabolis usus est: unde fit *benoni mosciël*, & plur. *moscelim*, sine demonstrativo. Illud autem *mosciël* in *benoni*, quasi in participio, est parabolicè loquens.

ÆON: *αἰών*, *eon*, ævum, sæculum, temporalis totius Mundi duratio. Vox derivata, ut opinor, ab *aiō*, *ei*, semper, quo Poetæ pro *aiō*, *ai*, utuntur. In plurali *aiōnes*, *æones*, adeoque in latino etiam propter vocalem longam, penultimâ productâ, *æones* efferendum. De *conibus* mira, ridicula, inepta, execranda somniavit, finxit, & suis sequacibus persuasit Valentinus hæresiarcha. Hujus omnia deliramenta fusè, & nervosè, adversus Valentini, & similibus Gnosticorum hæreses, libris quinque edditis, Irenæus confutavit. De hoc nonnulla in voce *Pleroma* dicenda. Occasionem talis impii commenti arripuit Valentinus ex eo, quod

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

Aug. su p. Gen. ad lit. l. 12. c. 27. 1. Cor. 13. 12. 1. 15. de Trin. c. 9. Num. 12. 8. Iof. 1. 18. Ex. 33. 11. Tom. 1. tr. 1. c. 7. 1. q. 12. de 11. c. 2. 2. 1. q. 12. de 11. ad 2.

in Scripturis frequenter secula legantur, seu cones. Ità docet Hieron. *Valentini deliramenta, & fabula contemnenda sunt, qui o gonas suos, ex eo quod in Scripturis secula legantur, constituit: dicens eos esse animalia, &c.* Hos Aonas esse Demiurgo, seu rerum Opifice antiquiores Valentinus asserbat: & ut refert ex Philastro Theodoretus, de Aeonum generatione ipse Nicolaus Antiochenus, unus de septem primis Diaconis, & Gnostici varia commentis sunt. Sic autem Theodoretus habet de 30 Aeonibus à Valentino confictis, referens eum asseruisse, de *Chao processisse intellectum, & veritatem, de intellectu & veritate verbum & vitam: de verbo autem & vitam hominem & Ecclesiam, de homine & Ecclesia processisse 12 gonas, idest secula: de verbo & vitam 10 gonas processisse: de intellectu autem & veritate octo gonas.* Similia refert Augustinus, qui Valentini hæresim undecimam constituit, addens & alia hujus impii hæresiarchæ deliria: inter quæ, Diabolum de trigésimo seculo genitum, & à Diabolo alios natos, qui fecerint hunc Mundum. In Scripturis verò secula quæ leguntur significant plerumque longam durationem, & sæpè æternitatem, quæ melius per *seculum seculi*, aut *secula seculorum*, adumbratur. Sed hæc aliquando ponuntur etiam pro longâ duratione, etsi terminata. Voci *eon*, seu *seculum* consonant voces hebraicæ, quibus sæpius utitur sacer Textus. Nam vox *ngolam*, ut annotat Sanctes Pagninus, non solum seculum, perpetuum, sempiternum, & æternum significat, sed interdum tempus longum denotat, aut multum, nonnunquam tempus vitæ alicujus, aut usque ad Jubilæum. Similiter dicitio *ngad*, significat seculum, & æternitatem, quæ sæpius per seculum seculi à 70, & Textu latino effertur. *Ævum* autem apud Theologos est duratio rerum spiritualium, in æternum permanentium, ut Angelorum, & animæ rationalis: quam vocem satis patet immediatè ab *eon* esse formatam. Idedque *evum* à plerisque definitur, duratio creata indivisibilis, & indefectibilis: quâ Theologi illa metiuntur æviterna. Medium est *evum* inter æternitatem, & tempus. Nam, ut ait D. Thomas, tempus habet prius, & posterius: eternitas non habet prius, & posterius, nec ea compatitur: *Ævum autem non habet in se prius, & posterius, sed ei coniungi possunt.*

AER: *ἀήρ, aer.* Sic aliqui dictum volunt ab *ἀίρεν, erin*, quod significat ferre, & tollere: ed quod terram ferat, eam undequaque ambiens, aut ab eâ feratur. Alii melius ipsi natalia ferunt à verbo *ἀω, ao*, vel *ἀνυμ, anmi*, idest spiro. Et ided aer sæpè spiritus vocatur: & ità à Christo Domino sumitur, dum ait, *Spiritus ubi vult spirat.* Vel oritur ab *ἀή, ai*, semper, & à verbo *πέω, rto*, fluo, quasi ob continuum motum semper fluens. Ab istâ voce *aer* fit ærius, & inter colores est iste similis fudo cælo, vel quasi *cælum cum serenum est.* Ipso erant imbuta Aflucri regia tentoria, in sumptuosi convivii loco, ubi *pendebant ex omni parte tentoria aërii coloris.* Textus hebraicus indicat voce *chur* aulcorum, alborem, aut candorem: nam *chur* ità solitariè positum, quid album denotat, aut candidum. Etsi 70, de aula regis solum dicant,

in Div. decretor. epitome.

1. de heres. ad Quod.

עולם ngolam

נגד ngad

1. q. 70. 2. 5. c.

10. 3. 8.

Ex. 24. 10.

Ether. 1. 6.

חור chur

quod esset *νεοσύμην βοσολοις, kacosmène byssinis*, idest, ornata byssinis. In mundi creatione Moyses, inter cetera Universi corpora, aërem non nominavit: quia, ut ait D. Thomas, *non est ità manifestum rudibus, quibus Moyses loquebatur, aërem esse ignem esse corpora.* Aër verò, ut in confesso est apud omnes Philosophos, ut potè unum è quatuor elementis, est corpus terræ, & aquæ undequaque circumfusum. Quapropter, ut asserit Pier. Valerianus, aër naturalis scientiæ est symbolum: quia terra, & aqua, quas aër ambit, & suo sinu quodammodo complectitur, corpora naturalia componunt, & in ista potissimum orientia resolvuntur. Turpiter autem erraverunt aliqui Philosophi gentiles, inter quos antesignani Anaximander, hujusque discipulus Anaximenes, atque hujus auditor Anaxagoras, qui dixerunt animam rationalem aërem esse, aut ex eo formatam. In quem errorem videtur lapsus & Varro: quo tamen, teste Cicerone, nemo unquam doctior, neque apud Græcos, neque apud Latinos extiterit. Hujus quippè verba fuerunt, referente Lactantio Firmiano, *Animam est aër conceptus in ore, deservens factus in pulmone, tepes factus in corde, diffusus in corpus.* Sed turpissimè à veritatis scopo aberrarunt illi stulti idololatæ, qui aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, seu, ut habet Græcus, *πνεύον ἀέρα, tachinon aera*, celerem aërem, &c., *rectores orbis terrarum Deos putaverunt.* Nempe spiritum, seu aëra superiorem, Jovem appellabant, citatum verò aërem mediæ, & infimæ regionis, Junonem asserbant ejus coniugem. Unde inter ceteros de aëre dicit Tullius. *Aër autem, ut Stoici disputant, interventus inter mare, & cælum, Iunonis nomine consecratur, quæ est soror, & coniux Iovis, quod & similitudo est etheris, & summa cum eo coniunctio.* Cum verò columba sit aëris hieroglyphicum, ut à citato Pierio docetur; ided præcipue colebatur ab Afsyriis: non tam in Semiramidis gratiam, in cuius etiam memoriam, ut à Diodoro Siculo observatum, istud animal in eorum labaris præferrebat, & vexillis. Alioquin aura tenuis, seu aër leniter motus, significat Spiritus S. inspirationem, quæ subtiliter mentes penetrat: idedque ipsam Dei presentiam, ut Eliæ *Sibilus aura tenuis*, aequaliter adumbrat. Sic & aura lenis ipsi Eliphaz, Iobi amico, Dei nonnullum erat symbolum, dum *vocem quasi auræ lenis audivit:* Allegoricè significans, quod notitiam suam Deus, quatenus à nobis enigmaticè potest cognosci, nostris sensibus solet attemperare.

AEROMANTIA: *ἀερομαντία, aëromantia*, p. l. propter diphthongum, est divinatio per aërem. Nam dicta vox *aër*, in genitivo græco facit *ἀέρος, aëros*, & *μαντία, mantia*, divinatio: nempe per aliquas figuras in aëre apparentes. Quod genus divinationis ad eam, quæ fit cum expressâ demonis invocatione reducitur à D. Thomâ. *Quandoque enim demones futura prænuunciant per aliquas figuras, vel signa, quæ in rebus inanimatis apparent.* Quæ quidem juxta varia corpora, in quibus apparent, varia nomina sortiuntur: *si autem in aëre aëromantia.* Possibile tamen est, ut aëromantia sit etiam tantum cum tacitâ Demonis invocatione: dum simpliciter aliqua figura consideretur in aëre,

70. Boos. byssinis.

1. q. 66. a. 1. ad. 2. in contr. obi.

Hierogl. l. 38. in Triade.

1. de opificio Dei.

Sap. 23. 2.

1. 2. de nat. Deor. n. 66.

l. 22. in Aerc.

3. Reg. 19. 12.

10. 4. 16.

2. 2. q. 99. a. 3. c.

& inde futuri sumatur prænotio, absque eo quod demon expressè invocetur.

ÆSCHROGERDIA: *αἰσχρογέρδια, eschrogerdia*, latinè penultimâ brevi, etsi græcè in eâ collocaetur accentus, quod tamen Latinis, ubi usus est, licet imitari. Est turpe lucrum, lucrî cupiditas, ab *αἰσχρός, eschros*, turpis, fædus, & *γέρδος, kerdos*, lucrum, utilitas. Hinc quoque *αἰσχρογέρδιος, eschrogerdis*, turpilucrus à D. Hieronymo vertitur. *Æschrocerdia* omnibus Christianis maximè vitanda: radix enim omnium malorum est cupiditas. Sed magis dedecet Ecclesiæ ministros, maximè Prælatos: cum turpi lucro, & sædo quæstu, tot mala in domo Dei exoriuntur. Ided maturè Dianus admonet Apostolus, ut non sint *turpe lucrum sectantes*, græcè *μη αἰσχρογέρδιος, me eschrogerdis*. Et ipse Apostolorum Princeps seniores, seu Presbyteros, & Episcopos obsecrat, hunc corpus, & in Christo obtestatur, ut gregem Dei pascant, non coactè, teste D. Paulo, Episcopum esse non *eschrogerde*, seu non *turpis lucrî cupidum: sed hospitalem, benignum*, &c.

ÆSCHROLOGIA: *αἰσχρολογία, eschrologia*, latinè penultimâ brevi, ni græcus accentus, ut à plerisque asolet, retineatur. Ità dicitur turpilucrum, turpis sermo, à supradictâ voce *eschros*, turpis, & *λόγος, logos*, verbum, sermo: unde & *αἰσχρολόγος, obsecrans*, seu turpiter loquens. Cum bonos mores corrumpant colloquia mala, Colossenses serid admonet Apostolus, *Depone sermonem de ore vestro*, græcè *eschrologian*. Ab aliquibus tamen *eschrologia* pro calumniâ ponitur: ut habet Goshof. in Epigramm. Novell. 77. Sicque differt à detractiōne, sicut rapina à furto.

ÆTHER: *ἀθήρ, athér.* A diversis diversimodè accipitur, pro igne, vel pro aëre, aut ipso cælo. Fornatur à verbo *ἀθω, etho*, uro, ardeo: vel ab *ἀή, ai*, semper, ed quod, ut de aëre dictum est, semper currat. Anaxagoras cum aliis accipit pro elemento ignis, sicque prior etymologia sectanda esset. Aristoteles ait hoc nomine cælum ipsum, siderumque substantiam significari: hocque modo magis nominis posterior origo esset approbanda. Alii pro aëre, saltem puriore, accipiunt; & Lucanus pro ipso Jove, quod Ciceroni consonat in vocabulo *aër* citato. Sed ipsemet Tullius asserit, quod *ather constet ex altissimis ignibus. Ex athere igitur innumerabiles flammæ siderum existunt, quorum est princeps sol*, &c. Quia verò magna est affinitas inter ignem illum celestem, & puriorem aërem; ided istum plerique ætherem appellarunt. In sacris Scripturis cum ipso cælo aliquando confundi crediderim: ut à garrulo illo Eliu, *Suspice cælum, & intue, & contemplare æthera, quod altior te sit.* Hic enim Textus hebraicus habet in plurali *sccebachim*, quod secundum Interpretes cælos significat, æthera, aut nubes, saltem superiores. Fit siquidem à singulari *sciachak*, quod quidem à radice *sciachak*, idest contudit, proveniens, pulverem contusum, seu minutum denotat, & hinc nubem, æthera, & ipsum cælum. Septuaginta *νέφιν νέφης, idest nebulas* legunt. Chrysothomus autem Gentilem interrogans quid sit *Zeus*, seu Jupiter;

eum respondentem introduct: *Est fervens substantia, & pars que superat aërem, & quam appellant ætherem, ex eo quod ferveat, & urat.* Ubi Scholiastes ad marginem addit, quod Jupiter, qui à Græcis Zeus, ità dictus sit *Ζεύς Ζων*, idest à verbo *Zéin*, quod fervere significat. De eodem æthere ait Augustinus, *quod longè à terrâ est, atque suspensus, aër verò ætheri terræque contiguus.* Et alibi satis innuit Gentiles ætherem ipsum cælum intellexisse, & Jovem à Judæis coli perperam ipsos asseruisse. Inter hos Varro hoc asserendi occasionem sumpsit, ex eo quod Deus per Prophetam dixerit, *Cælum, & terram ego impleo*: quod juxta ipse Poëtæ verbis consonat, dicentis, *Jovis omnia plena*, ipsum esse omnia vivificantem spiritum tali eloquio intelligentis, Quod redarguit sanctissimus Pater, ostendens ex eodem Poëtâ, æthera, seu ipsum Jovem, secundum ipsos corpus esse: *Tum pater omnipotens fecundis imbribus æther, coniugis in gremio læta descendit.* Quibus verbis subiungit Augustinus, *Ætherem quippè non spiritum, sed corpus esse dicunt Sublime, quo cælum super aërem distenditur.* Ex quibus habetur, secundum Gentiles, æthera esse ipsum cælum. *Æthra* verò, Græcis *ἄθρη, athre*, est ipse splendor ætheris, vel aëris, & pro ipso aëre sumitur, qui etiam in feminino æthera vocatur.

ÆTHIOPIA: *ἄθιοπία, æthiopia*, latinè penultimâ brevi, quamvis apud Græcos in eâ ponatur accentus. Ab Æthiopo Vulcani filio, si Plinio credimus, ità vocata: vel ab illâ origine, de quâ in vocabulo sequenti, Hebraicè *Chus* dicta à filio Cham, in Textu nostro Chus appellato. Passim intelligitur illa regio Africæ, in quâ nunc Abyssini: estque in Zonâ torridâ, quam perperam Veteres nostri, ob caloris excessum, inhabitabilem commentis sunt. Hæc est Æthiopia occidentalis, & in eâ dominatur Preto Joannes, Abyssinorum Imperator: quem aliqui faciunt ex posteris reginæ Saba, quæ Salomonem tentare venit in ænigmatibus. Ita Jo. Barrus. Hoc tamen ab aliis improbat. Saba enim illa, ex quâ venit regina, erat in Arabiâ felici, & per *scin* in hebræo scribitur: cum alia Saba, quæ est in Æthiopia per *Samech* exaretur. Utraque à regio Pfalte exprimitur: *Reges Arabum, & Saba dona adducunt*: ubi hebraicè legitur, *Reges Scævâ, & Sevâ, seu Scobâ, & Sebâ.* Ista ergo *Scobâ* Arabum eodem modo scribitur, ac in lib. 3. Reg. c. 10, ut annotat Tirinus, & cuius dominio potiebatur illa regina. Et hæc est Æthiopia orientalis in Arabiâ, atque Madianitas, & alios populos complectitur. Idedque Saphora uxor Moysis, quamvis ex Madianitide, æthiopiiffa vocatur, dum Mariam, & Aaronem, Sororem & fratrem Moysis, propter uxorem eius æthiopiiffam, murmurasse narratur. In Textu hebraico *chuscith*, seu æthiopiiffa dicitur, & apud 70 *τῆς ἀθιοπίως, tes æthiopiiffes*, æthiopiiffæ: quia madianitica regio, ob vicinitatem, Æthiopia quoque vocata fuit. De occidentali agitur in Psalmo 67, dum ait David, *Æthiopia præveniet manus eius Deo*: 70 quoque *æthiopsia*, & hebraicè *chusc*. Nempe dum Eunuchus Candacis reginæ Æthiopum à S. Philippo, ad fidem conversus est: & paulò post, S. Matthæi operâ, Æthiopia penè

Hom. in Pl. 4.

Her. 13. 32 Virg. Ecl. 31

Geor. 2.

1. 1. de C6. Euang. 6. 23. init.

שבח Chusc Gen. 10. 6.

3. Reg. 10. De Abyss. 1. scin.

שבח Scævâ Pf. 71. 10.

שבח Sevâ.

Num. 12. 1

שבח chuscith.

Pf. 67. 32.

Ag. 8.

tota, cum rege suo, fidem fuit amplexa, Hanc Æthiopiam circuit, vel sinuosè pertransit Gehon, qui & Nilus, atque ardorem concupiscentiæ, quam circuit Nilus, ut pravos eius motus refrigeret, significare potest.

ÆTHIOPS: αἰθίοψ, αἰθίοψ, latine penultima brevi, quamvis apud Græcos in eâ ponatur accentus. Itâ dicitur à verbo αἰθω, αἰθω, cremo, & ὄψ, ops, aspectus, facies: eò quòd vultus ibi nimio torreatur solis ardore. Hinc ab aliquibus æthiops latine ardens vertitur, aut incensus. Ab Hebræis *chusfi* dicitur, seu, ut Textus vulgatus habet, *chusi*: sicque vocatur Saul, ob morum nempe nigredinem, ut patet in titulo Psalmi septimi, *Pro verbis Chusi filii Lemini*, Septuaginta quoque dicunt *χουσι δὲ ἰσραὴλ*, *Chusi huius Lemini*, & Hier. ex hebræo, *super verba æthiops*. Verisimile autem est Æthiopes non tam dictos ab Æthiopo filio Vulcani, quàm à Chus filio Cham, Noë nepote, Arabum, & Æthiopiæ Africanorum patrè. Quinam verò intelligantur Æthiopes, dum dicitur, *Tu con-*

Gen. 2.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

Eccl. 70.

Ps. 7. 1.

Ps. 73. 14.

fregisti capita draconis, dedisti eum escam populis Æthiopiæ, ab Expositoribus ambiguntur. Multi maris rubri accolæ intelligunt, alii corvos, & Chaldaeus vertit cercopithecus, idest simias caudatas. Per draconem autem Pharaonem interpretantur, & per capita proceres Ægypti, in undis erythræis submersos, quorum corpora sumperunt Æthiopes, & cadavera voraverunt corvi. Textus hebraicus, pro *populis Æthiopiæ*, habet *ingam levisim*, idest ad verbum *populo locorum desertorum incolis*. Nam *ngam* populum significat, & *levisim* prima litera est servilis, & quasi dativum indicat: & ita in alterâ voce eandem prestat servitutem. *Tsim* autem significat loca deserta, & arida, & metonymicè feros, & barbaros, deserta incolentes: & aliquando pro feris animalibus vox ista reperitur. Nempe per draconem illum multi piscem grandem, puta cetum, qui hebraicè *leviathan* dicitur, intelligunt, qui etiam vastissimi corporis aliquando capitur, & deserta incolentium cibus evadit. S. Hieronymus 70 secutus, populos Æthiopiæ fuit interpretatus. Sed allegoricè isti Æthiopes sunt poenitentes, quibus dicitur Deus dedisse in escam draconem; dolendo quippe pascentur peccatis, dæmonis suggestionem comissis. Ita ex Hieronymo, & Gregorio, Lauretus, Magnam difficultatem ut dealbetur peccator, vitiorum fuligine denigratus, hisce verbis inquit Propheta: *Si mutare poterit æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum*.

ÆTIA: αἰτία, αἰτία, latine p. b. causa, ratio, & c. Unde *aition* causa, principium, origo: & *aitios*, causa, Author, atque latine diceretur *ætius*. Sed Græci paulò aliter suam vocabulorum *aitia* sumunt, quàm Latini suam dictionem *causa*. Nam juxta Græcos Pater rectè dicitur *aitia* Filii, & Spiritus sancti: & tamen à Latinis ipsorum causa nullatenus dici potest. Quod quidem verba Concilii Flor. fati indicant; *Filium quoque esse secundum generos quidem causam, secundum Latinos verò principium Spiritus sancti, sicut & Patrem*. Unde patet secundum Græcos, per *aitiam*, seu causam,

In Confl. sup. unio. grec.

idem significari quod apud Latinos nomine principii. Per causam autem Latini intelligunt id quod insluit in alium, per influxum ex se formaliter de seculibilem, ut loquitur Ovidius. Hanc difficultatem dilucidè Bessarion Patriarcha Constantinopolitanus explicuit, hisce verbis in Conc. Flor. *Notandum quòd sancti Doctores orientales etiam in Divinis utuntur nomine causa, & causati, largo modo, non quidem ut limitatorem, & dependentiam importat, sed prout productionem, & emanationem à principio eius, quod est à principio significat, idèò me etiam ad Græcos loquentem his nominibus usum fuisse*. Causa ergo apud Græcos, seu *aitia*, latiori modo sumitur, ut etiam possit in Divinis respectu operationum ad intrâ convenire. Secus verò apud Latinos, cujus correlativum apud ipsos est effectus: ens videlicet dependens, & limitatum. Quod non convenit Filio, & Spiritui sancto, ut potè communicantibus in eadem naturâ divinâ cum Patre, eâque omnimodè infinitâ. Et idèò apud Latinos nomine principii utendum: quod prius diserte D. Thomas explicuerat, dicens, *Hoc nomen causa videtur importare diversitatem substantiam, & dependentiam alicuius ab altero, quanz non importat nomen principii*. Adèòque Filius apud Latinos, nec potest dici causatus, nec effectus: est enim, juxta Symbolum Nicænum, genitus, non factus. Aliqui autem hæretici dicebant vitam illam, de qua legitur, *In ipsa vita erat*, esse Spiritum S. ut ergò ipsi non faveatur, ut potè qui factus non sit; legendum est: *Sine ipso factum est nihil quod factum est*. Interposito videlicet puncto post illud, *quod factum est*, ut ad præcedens referatur: non autem ad sequens illud, *In ipso vita erat*. Itâ ex D. Jo. Chrylostomo ab angelico Doctore in aureâ Catenâ, refertur: Sicque legitur apud Græcos, *ὅτι ἡ ζωὴ ἡνὶ ἐγένετο ἐν τῷ πατρὶ*. Sic etiam habent meliores Codices latini, & Chryl. atque Augustinus movent itâ legendum.

ÆTIOLOGIA: αἰτιολογία, αἰτιολογία, latine p. b. etsi græcus accentus in similibus à plerisque servari solet. Est oratio causalis, seu causam, & rationem alicujus rei exponens. Quia verò etymologia etiam rationem, & causam significationis exponit; Augustinus aliquando etymologiam pro ætiologia posuit. Dum scilicet quatuor modos Legis Veteris exponendæ ex Scripturarum Tractatoribus assignans, nempe secundum historiam, allegoriam, analogiam, & etymologiam; ait etymologiam esse, *cum dictorum factorumque causa redduntur*. Alibi verò loco etymologiæ ætiologiam ponit, dicens, *Quòd omnis Scriptura, qua Testamentum vetus dicitur diligenter eam nosse cupientibus, quadrifariam traditur: secundum historiam, secundum ætiologiam, secundum analogiam, secundum allegoriam*. Dicit autem esse secundum ætiologiam, cum ostenditur quid, quâ de causâ, vel factum, vel dictum sit: & exemplum ponit de libello repudiî, de quo postea differatur. Observandum autem in utroque loco, tam in illo de Genesi, quàm in isto ad Honoratum, tres sensus posuisse ad literalem spectantes: cum solum allegoricum, præteribus mythicis exararit, nempe pro allegorica stridè dicto, anagogico, & tropologico, Sed de his

Io. 1. 4.

V. 3.

Chrylost.

Homil. 4.

Aug. 10.

I. de Gen.

ad lit. im.

perf. c. 2.

his omnibus suis locis tractatur, & ætiologiæ etymologia in sequenti vocabulo exhibetur.

ÆTIOLOGICUS: αἰτιολογικός, αἰτιολογικός, p. b. causalis latine reddi potest, à dictâ voce *aitia*, & λόγος, λόγος, sermo. Vel potius verbale est à verbo αἰτιολογέω, αἰτιολογέω, causas ago, causas reddo. De sensu ætiologico Theologi tractant: qui certè non differunt à literalibus, sed solummodò adiungitur causa alicuius dicti. Itâ, secundum D. Thomam, est sensus ætiologicus in verbis Domini nostri, dum à Phariseis interrogatus, cur Moyses mandavisset libellum repudiî; respondit, *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras*.

I. q. 1. a.

10. ad 2.

Matth. 20.

3.

AFRICA: seu Aphrica: ἀφρική, ἀφρική, p. b. Ab α, alpha, privativo, & φρίκη, φρίκη, horror, nempe febris, vel frigoris, exoritur: eò quòd illa regio sit maximè calida, & frigoris expers. Est una è quatuor præcipuis Orbis partibus, pro majori parte inter Tropicos sita. Vel juxta Josephum ab uno ex posteris Abraham nomen habet, qui Afer fuit appellatus. Ante detectum à Christophoro Columbo novum Orbem Anno Dñi 1492, duæ, aut tres partes Terrarum Orbis constitutæ. Sic habet D. Augustinus, quòd aliqui Asiam unam tertiam partem fecerint, alii unam mediam agnovissent; *Unde videtur orbem medium dua tenere, Europa, & Africa: aliud verò dimidium sola Asia*. Africa convertenda prædicitur hisce Prophetæ verbis: *Et ponam in eis signum, puta vexillum S. Crucis, vel prædicationis, & ponam in eis qui salvati fuerint, ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam*. Textus hebraicus habet vocem *pul*, & Africa intelligitur. Ab Africâ Julius Africanus cognominatus, paulò Origene senior, ad quem & de historiâ Susanna epistolam dedit. Scriptis de temporibus ab origine Mundi, annoque reparatæ salutis 222 hujus vitæ mortalis tempus absolvit.

lib. 16. de

Civ. Dei

c. 17.

II. 66. 19.

Chryl.

pul.

70. 60. 5.

phud.

Act. 27. 12.

11. 77. 26.

eadem.

theman.

70. liba.

Africum

II. 21. 1.

Et hic quoque Textus hebraicus voce *nighev* utitur, quæ meridiem indicat, aut tractum meridionalem. Attamen etiam pro terrâ aridâ, & ipso deserto ponitur, & *hannighev*, idest *in deserto* dici potest. Et ita Pagn. *sicut turbines in terrâ sicca, & aridâ, sive in deserto*, interpretatur.

נגב. nighev. 70. di. ερημος, per desertum.

AGALMA: ἀγάλμα, ἀγάλμα, statua, imago, larva. Derivatur à verbo ἀγάλλω, ἀγάλλω, illustro, orno, insignio: cujus præf. pass. ἡγάλη, ἡγάλη, & hinc ablato augmento temporalis, prout in derivatis, sit agalma. In hoc ab idolo videtur differre, quod hoc sit falsi numinis figura, saltem quatenus ad hoc significatum restrictum fuit. Voce agalma utitur secundum Concilium Nicænum, & magis animalis statuam, quàm hominis subindicat imaginem.

AGAMIA: ἀγάμια, ἀγάμια, latine penultima brevi, ni græcus, ut à plerisque assolet, usurpetur accentus. Ita dicta nuptiarum carentia, seu çalibatus, ab α, alpha, privativo, & γάμος, γάμος, nuptiæ. Hinc fit agamus, p. b., sed græcè ἀγάμος, ἀγάμος, çelebs: & homo agamus, ut & mulier agama quasi çelestes exaltantur. Sic agamus inter çeteros fuit Apostolus, quidquid obganiant hæretici nostri φιλολογίας, philologyis, seu mulierosi. *Volo enim*, ait D. Paulus, *omnes vos esse sicut me ipsum*: scilicet, ut interpretantur S. S. Patres, çelibes, & çelestem vitam agere. Talibus agamis, seu eunuchis spiritualibus promittit Dominus: *Dabo eis in domo meâ, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus*. Nam virtus continentiæ, etiam coram hominibus, famam, & gloriam longè illustriorem conciliat, quàm magna filiorum copia, ut S. Basilii testatur. Apud Deum autem tales maximis honoribus afficiuntur, & primatum in Ecclesiâ adipiscuntur. Agamia jam ab antiquo, pro sacris Ordinibus initiatis, in Ecclesiâ fuit introducta. Ut patet ex Concilio Carthag. secundo: *Placuit, & condecet sacrosanctos Antistes, & Dei Sacerdotes, necnon & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inserviunt, continentia esse in omnibus, ut quod Apostoli dixerunt, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus*. A temporibus ergò Apostolorum in usu fuit çelibatus, non tamen ex Lege divinâ introductus. Et idèò asserit D. Thomas Ecclesiam posse dispensare in voto continentia solemnizato per susceptionem S. Ordinis: scilicet tamen in voto solemnè Religionis opinatur.

1. Cor. 7.

5.

II. 56. 5.

1. de verb. Virg.

Can. 2.

2. 2. q. 88.

a. 11. c.

AGAPE: ἀγάπη, ἀγάπη, latine penultima brevi, quamvis à Græcis, eò quòd ultima longa sit, in eâ ponatur accentus. Nam isti dum ultima longa est, accentum in antepenultima non solent collocare. Est autem agape charitas, dilectio, ab ἀγαπᾶω, ἀγαπᾶω, diligo: quod ulterius ab ἀγάπη, ἀγάπη, nimis, valdè, & σπάω, σπάω, traho, originem autumant haurire. Qui enim diligit valdè versùs objectum amatum trahitur, vel illud ad se amando trahit. Agape ergò apud Græcos majorum virtutum illa maxima vocatur, quæ inter Theologicas est tertia, & suprema. Sicque ubi Textus latinus habet, *nunc autem manent fides, spes, charitas*; Græcus legit, *ἡνὶ δὲ ἔμεινεν πίστις, ἀγάπη, καὶ ἐλπίς*. Vocata præterea fuit agape illa cœna communis, seu

1. Cor. 13.

13.

seu

feu convivium, quod antiquitus Christiani fumebant: ut ex Tertulliano colligitur. Quia scilicet divites Christiani, ad mutuae charitatis, & dilectionis speciem, pauperibus illud solebant exhibere. An autem ante V. Eucharistiam ipsum praeberint, inter eruditos agitur: & plerique ante panem angelicum opinantur exhibitum fuisse. Contrarium existimant Maldonatus, & Lorinus, prius sumptam fuisse sacram Synaxim arbitantes. Quod etiam docet S. Jo: Chrysostr. ut refert Baronius, hincque subscribit Tirinus: quamvis, ut ipse annotat, Christus Dominus prius cenam paschalem, & aliam communem, ante Sacrosanctae Eucharistiae institutionem, comederit: quod deceret typum ipsi antitypo praere. Postea vero illa agape, seu solennis convivii exhibitio, ob varios abusus, qui jam a tempore Apostolorum irrepserant, penitus sublata est. Illos acriter reprehendit D. Paulus, *Unusquisque enim suam cenam praesumit ad manducandum*: id est sumit ante sacrae Synaxis distributionem, pauperibus vel exclusis, vel non expectatis. Et si vero jam ab Apostolorum temporibus in agapis, seu agapibus, ut vocat Augustinus, tales abusus irrepserant; non tamen illarum usus statim in Ecclesia fuit ablati. Nam & Augustini temporibus agapae exhibebantur, ut contra Manichaeos eas exprobrantes asserit. *Nec sacrificia eorum, nempe Gentilium, ait, vertimus in agapes, sed sacrificium illud, quod paulo ante commemoravi, intelleximus, dicente Domino: misericordiam volo quam sacrificium. Agapes enim nostrae panes pascent, sive frugibus, sive carnibus.* Agapae, ut ex Gregorio Nazianzeno colligitur, erant potissimum triplicis generis. Aliae quidem occasione nuptiarum, connubiales sunt appellatae: aliae in Festis S. S. Martyrum celebratae, natalitiae vocatae: aliae denique in exequiis exhibitae, funerales agnominatae. Sed frequentiores erant illae aliae, quae post S. Communionem exhiberi solebant. Alii quoque, ut de similibus loquitur D. Gregorius, in Ecclesiarum dedicatione celebrabantur. Agapes vero, & Agapiti nomen qua Etymologia donari, qua paronomasia illustrari possit, satis est manifestum.

AGAPETAE: *ἀγαπῆται, agapetae*, latine cum accentu in penultima propter vocalem longam. Agapetae dilectae dicuntur, & eandem originem sortitur ista dictio cum vocabulo sequenti, ita dictae Sorores spirituales, quae & Sorores adoptivae a D. Hieronymo, & ab alijs Sorores devotae nuncupatae fuerunt. Nam aliquae personae pietatem seclantes coeperunt tales Virgines, tamquam vitae spiritualis socias, habere domesticas. Sed multa spiritu coepta carne consummantur: & brevi in tam periculosam personarum etiam piarum cohabitatione, nequitiis irrepit. Unde a D. Hieronymo *novum concubinarum genus* dictum est: & apostolico zelo plenus exclamat, *Unde in Ecclesia Agapetarum pestis introit?* Hinc Agapetarum secta paulo ante Hieronymi tempora exorta: quibus ab ipso, & alijs S. S. Patribus, videlicet Chrysostr. Gregorio Naz., Basilio, & alijs, ob enormes spurcicias, illud D. Petri adaptatum, *Canis reversus ad vomitum*, & *sus lota in volutabro luti*, in

in Apolog. c. 39.

Bar. Ann. Christi 57. Tir. in c. 14. Marci.

1. Cor. 11. 21.

1. 1. contra Faust. m. Man. c. 2. c.

1. 1. Ep. 14.

Ep. 22. ad Eustoch.

Ibid.

2. Pet. 2. 22.

Agapetae, etsi variis libidinibus impliciti, tamen se celibes jactabant: vitamque celiculis similem se ducere profitebantur. Ita videtur intelligendus Augustinus, dum ait, *Celibs dicitur, qui non habet uxorem, vel qua non habet maritum: qualia sunt numina in celo, quae absque coniuge sunt, si agapetas attendamus.*

AGAPITUS, seu agapetus: *ἀγαπίτης, agapitēs*, latine penultima producta propter vocalem longam. Ita rectissime in Prologia Bononiensi: quamvis usus apud plerisque videatur esse contrarius. Ne ergo ubi viget consuetudo, aures vulgi graviter offendantur, scientia sibi reservanda, usus populo concedendus: prout fecit Cicero, uti de seipso testatur in *Oratore*. Agapitus dicitur dilectus, formatumque a tertia persona praet. pass. verbi *ἀγαπῶ, agapō*, diligo, quae est *ἡγάπητος, egapeta*, dilectus fuit. Hinc ablato augmento temporalis, ut assolet in verbalibus, agapetus efformatur. Talis coram Deo re, & nomine, fuit insignis ille juvenis Prænestinus, ut ceteros taceam, qui tertio expleto aetatis suae lustro, divinae dilectionis actus heroicis praestanti martyrio adimplevit. Sed verè talis super omnes fuit Dei filius, quem maxime a Deo agapitum vox paterna pronuntiavit. Illa nempe vox *de nube* dicens, *hic est filius meus dilectus*: graece *ἀγαπῆτος, ho agapetas*, ille agapetus, seu dilectus. Et si agapitus nescio quid amplius sonet quam dilectus, Hinc novi Testamenti Latinus Interpretes plerumque vertit *charissimus*. Signanter in Epistola tertia S. Joannis: ubi quater Gajus, a dilecto praeter ceteris Apostolo, *charissimus* vocatur, toties graece agapetus enunciat. D. Hier. observat vocem agapitus magis sonare diligibilem quam dilectum; sicque potest esse dilectus, qui non sit agapitus, id est dilectione dignus, prout sunt inimici nostri.

AGATHA: *ἀγάθη, agatha*, latine p. b. nomen muliebre, a dictione *ἀγαθός, agathos*, bonus, deductum. Vox ista ulterius oritur a verbo *ἀγαυῶ, agauō* admiror, probo; & hinc *agathos* bonus, probus, virtutibus praestans, quia talis ceteris maxime est admirationi, & ab unoquoque probatur. Qualis verè fuit Agatha virgo, sanctitate, & martyrii gloria, ab omnibus probis laudata, ad caelos mirabiliter evecta, de tyranni malitia, imperante Decio, gloriosè suam bonitatem triumphavit. Huc quoque Agathonis nomen, in Sanctis verè bonum, probum, & optimum, est reducendum.

AGATHANGELUS: *ἀγαθὸς ἄγγελος, agathangelos*, bonus angelus, ab *ἀγαθός, agathos*, bonus, & *ἄγγελος, angelos*, angelus, nuncius. Habet ergo penultimam brevem, sicut & vox *angelus*, & ita quoque bonus nuncius est appellandus. Sicut autem cacodemoni angeli nomen tribuendum, qui majoris distinctionis gratia, tenebrarum angelus iste cacangelus dici posset; ita vox illa agathangelus solis lucis angelis, non solum ob eorum bonitatem, & sanctitatem; sed quod boni nuncii soleant esse bajuli, adaptanda. Verè bonus angelus fidelibus fuit S. Agathangelus, qui sua sanctitate cacangeli astutias eludit, tyrannidem suo martyrio superavit, inter optimos Angelos de infidelitate triumphavit. Eius fausta in caelis natalia, in quibus

1. de Gram. de term. in obs.

Math. 17.

in Ep. Pauli ad Phil.

bus optime fortis Sanctorum bonum nuncium accepit, die 23 Januarii celebrantur.

AGATHOCLIA: *ἀγαθὸ κλέα, agathoclia*, latine p. l. propter diphthongum, etsi a Graecis hic ejus quantitas non attendatur. Nomen est, quod bonam famam sonat: nam *ἀγαθός, agathos*, bonus, & *κλέα, cleos*, laus, gloria, fama, & nominis splendor. Sancta Agathoclia serva, animo verè ingenua, nobiliori suo martyrio, aeterna cum laude, & immortalis famae gloriosum nominis splendorem, in Sanctorum splendoribus fuit affecta.

AGATHODORUS: *ἀγαθὸς δόρος, agathodoros*, latine propter *omega* vocalem longam, penultimam producta. Eodem idiomate *bonum donum* optime verti potest. Nam *δῶρον, doron*, donum, & dicta vox *agathos* bonum significat. Illi Sancti Martyres tali nomine illustres, verè ut bona, & rara dona, a Deo Ecclesiae suae concessa, propter optima praemia ipsi a Christo conservata, per quem eis *maxima & pretiosa promissa* sunt adimpleta, apposita Agathodori fuerunt nuncupati.

AGATHONICUS: *ἀγαθόνικος, agathonicos*, latine penultima longa, propter ambiguam hic productam, efferri debet. Bonam victoriam hoc nomen sonat: a dicta voce *agathos*, & *νίκη, nika*, victoria. Nomen Sancti Agathonici Martyri optime adaptatum. Qui in agone contendens, quod debilior est vegetior, quod infirmior est fortior, quod vilior est gloriosior, optimam cum aeterno triumpho victoriam est affectus. Sic & Agathonica nomen sacris Virginibus, suo sexu superioribus, terrenam potentiam fortioribus, omni daemone astutiâ potentioribus, concinne appropriatur.

AGATHOPODES: *ἀγαθὸς πόδες, agathopodes*, latine, propter *omicron* vocalem brevem, penultima correpta. Sanctus ille Diaconus, qui in martyrii palæstra, cum demone luctaturus, in Fide immobiliter pedem fixit, & victor gloriosus evasit, non indecorè istius nominis etymologia illustretur. Hæc ab *ἀγαθός, agathos*, bonus, & a *πόδες, podes*, pes, & plurali *πόδες, podes*, pedes, deducta, boni & firmi pedis pugilem, optimam possessionem, a pedum positione ita dictam, in Cælis sumpturum, non optiosè nobis inducit.

AGE: *ἄγω, ago*, adverbium hortandi, ab *ἄγω, ago*, duco, fero, ago, &c. Hujus verbi etiam in graeco imperativum est *age*, unde adverbium istud deductum. Interdum est excitantis, corripientis, aut consentientis, & nonnunquam pro *dic* reperitur. Cum ad plures sermo est latino plurali *agite* utendum est. Hæc pauca sufficiant pro voce omnibus etiam sacris Scriptoribus obvia.

AGELASTUS: *ἀγέλαστος, agelastos*, dicitur irrisibilis, non ridens, mæstus, ab *α, alpha*, privativo, & *γέλαω, gelao*, rideo. Agelastus vocatus est Crassus, quem semel dumtaxat in vita risisse scribit Lucilius: & Salvatore nostrum saepius flevisse ferunt Sacra Eloquia, unquam risisse nullus dixerit. Ad hujus imitationem agelastos omnes deceret esse Christianos: cum scriptum sit, *Beati qui lugent*, & Sapiens prius assignet *tempus flendi*, & postea *tempus ridendi*. Turpe ergo in hoc mundo se ineptæ tradere lætitiæ, & risus abundat in ore sultorum; adedque *melior est ira risu, qui per tri-*

2. Pet. 1. 4.

Math. 5. 5.

Ecc. 3. 4.

Ecc. 7. 4.

stiam vultus corrigitur animus delinquentis. Risus in hoc mundo verè est Sardonius, qui a Graecis dicitur *γέλος σαρδόνιος, gelos Sardonios*, sic ab herba Sardonia, quam Latini ranunculum vocant, appellatus. Ea, juxta Dioscoridem, in cibo, vel potu sumpta, illas convulsiones facit, ut risus speciem præbeat. Quare Cicero risum cum dolore *γέλοισα σαρδόνιον, gelota Sardonian*, vocavit. Risus autem in hac lachrymarum valle *semper datori miscebitur*, & *extrema gaudii luctus occupat*. Praefenda ergo omni risui agelastia, modò hæc Eutrapeliam non excludat, & in morositatem non degeneret.

AGENEALOGETUS: *ἀγενεαλόγητος, agenealogetos*, latine propter vocalem longam, penultimam producta efferatur, quod a Graecis non observatur. Ità dictus ille qui est sine genealogia, ab *α, alpha*, privativo, & verbo *γενεαλόγηω, genealogeo*, geneus recensio: cujus tertia persona praet. pass. est *γενεαλόγηται, genealogeteta*, & hinc ablato augmento syllabico, *genealogetos*. Ità in Textu graeco Melchisedech *agenealogetos*, & in latino sine genealogia, quod a Tertulliano inter ceteros observatum fuit, ab Apostolo representatur. Afferitur autem ipse sine patre, & matre, & sine genealogia, non quòd hisce caruerit; sed quòd horum in Scripturis non fiat mentio, & nobis prorsus sunt ignota. Nam tantummodò Hebræorum genealogias facer Textus refert, ex quibus Christus erat nasciturus. Sed Melchisedech erat ex Chanaanæorum regulis, tamen veri Dei cultor, cui ex pane, & vino, sic ab ipso Deo edoctus, publicum sacrificium offerre consueverat. In quo sacrificii typum gerebat incruentus: uti etiam in nomine, in dignitate, in eo quòd sine parentibus introducatur, nec initium, nec finem vitæ habens; Christi principatum, regnum, & sacerdotium praefigurabat aeternum. Non fuit ergo Melchisedech Sem, filius Noë primogenitus, ut tradunt Hebræi, & aliqui Orthodoxi: cum hujus parentes, & genealogia disertè recensentur. Fa-teor tamen ad Abrahæ tempora Sem vitam produxisse: cum 500 annis post diluvium vixerit, & Abraham victoriam illam contra quinque reges, ad summum post universalem cataclysmum 457 annis adeptus fuerit. Nec idèd quòd agenealogetus, cum Melchisedechianis hæreticis afferendum, eum fuisse Spiritum S. incarnatum: nec cum Origene, & Didymo, Angelum fuisse credendum. Sed fuit gentilis a Chanaanæis, Rex Salem, seu Jerusalem, ut est in Chaldaeo (cujus & conditorem eum Josephus asserit) & priorum Gentilium doctor, sacerdos, & pastor: ut ex Magno Areopagita, Hieronymo, & alijs habetur. Quinimò testatur, cum Ignatio Martyre, Suidas ipsum semper virginitatem coluisse: in quo & Christi puritatem adumbravit, & sanctitatem. De ipso agit Hier. Evagrio scribens, *Et quomodo hoc intelligendum sit, uno statim verbo explicari ἀγενεαλόγητος, agenealogetos, non quòd absque patre, & matre fuerit, cum Christus quoque secundum utramque naturam, & patrem habuerit, & matrem, sed quòd subito in Genesi introducitur occurrisse Abraham, a eade hostium revertenti, & nec ante, nec postea, ejus nomen feratur adscriptum.* Agenealogetus, etiam dicitur vilis

Ep. 1. 7. ep. 25.

Prov. 14. 13.

Heb. 7. 3. Tert. l. de Preser. ad her.

Ep. 126.

officio funguntur, quicumque in agonia constitutis succurrentes, eos piis exhortationibus, & precibus solantur. Ideo appositè quibusdam è nostris Patribus, agonizantem confortantibus, visi à S. Philippo Nerio Angeli, verba opportuna suggerentes. Sed ἀγωνία, agonia, latine agonia p. b., cum omicron, est orbitas, infecunditas, quæ & atecnia dicitur: unde & ἀγονος, sterilis, sine prole. V. vocis agnus etymologiam.

AGONISMA: ἀγωνισμῶν, agonisma, palma, seu pramium, quod in agone victoribus tribuitur, à verbo ἀγωνίζω, agonizo, certo. Fit enim ab eius primâ personâ præf. pass. ἀγωνισμῶν, egonisma, unde ablato augmento temporali agonisma erumpit immediatè. Legitur etiam agonisma pro ipso certamine, & martyrio, sui verbi genuinam significationem retinendo.

AGONISTÆ: ἀγωνιστῶν, agonistæ, certantes, contententes, interpretari licet; ab eodem verbo agonizo, & in sing. ἀγωνιστής, certatorem, & pugilem significat. Agonistas, seu agonisticos, glorioso nomine se vocarunt Circelliones hæretici, Donati discipuli: de quibus Baronius, *Sub eodem Donato, ipso docente puo, & exhortante, oborti sunt in Africa, circumcelliones, vulgò dicti circelliones.* Ipsis solito lepore insultat Augustinus. Cum enim isti monachorum nomen exolum haberent, hosque Dei servos iriderent, quod sibi invicem occurrentes Deo gratias dicerent; in ipsos argumentum retorquet sanctissimus Pater, inquirens quid significet, aut ubi scriptum sit circellionum nomen. Ità quippe dicit. *Quid sibi vult nomen Circellionum? sed non inquirunt, vocantur circelliones, forte corrupto sono nominis eos appellamus. Dicturi sumus vobis integrum nomen ipsorum. Fortè circumcelliones vocantur, non circelliones. Planè si hoc vocantur, exponant quid sint. Nam circumcelliones dicti sunt, quia circum cellas vagantur. Solent enim ire hac atque illac, nusquam habentes sedes, & facere que nostis, & qua illi norunt, velint, nolint.* Sed quod ad Agonistarum nomen attinet, eos sic dictos patet, non solum quod temerariè pro suis falsis dogmatibus contenderent; (nam, ut refert Baronius loco cit. erant Donatistarum facinorosissimi, & maximè violenti, qui & præfectis, & aliis potestatibus resistere audent) sed quia martyrium ambientes, seipso vario mortis genere enecarent. Quod patet ex eodem Augustino, & aliis Patribus, qui sceleratorum Donatistarum agunt mentionem, Nam & aquis eorum plerique se præfocabant, alii se præcipitio collidebant, aut aliter sibi violentas manus inferebant. Sed rursus audiat Maximus noster Augustinus: *Agonisticos eos vocant. Facientur & nos honesto nomine, si & res conveniret. Sed interim illud videat charitas vestra, qui nobis dicunt, ostendite ubi scriptum sit nomen monachorum, ostendite ubi scriptum sit nomen agonisticorum. Sic eos appellamus inquirunt propter agonem. Certant enim illi, & dicit Apostolus certamen bonum certavi. Quia sunt qui certant adversus Diabolum, & prevalent, milites Christi agonistici appellantur: utinam ergo milites Christi essent, & non milites diaboli, &c.* Hac usque

An. Chr. 348. n. 25.

In Ps. 122. post init.

Ibidem.

D. Augustinus, qui postea eos acriter increpat, quod nostrum Deo gratias arguerent: cum equum sit nos Deo gratias agere, cum fratrem videmus, qui nobiscum habitat in Christo. Agonistarum scelerata alibi quoque profequitur Baronius, narrans eos Catholicorum prædones fuisse, nihilque tutum ab eorum violentiâ extitisse.

AGONIZO: ἀγωνίζω, certo, contendo. Verbum est à voce agon supradictâ derivatum. In S. Literis ab agonizor semel tantum reperitur, dum Sapiens ait: *Pro iustitiâ agonizare pro animâ tuâ, & usque ad mortem certa pro iustitiâ.* Aliàs verbum satis vulgare, quod de morientibus dicitur in agonia constitutis. Et certè agonizantes in periculosâ iustitiâ, & horrendo certamine contendunt, à cujus exitu felici, aut infelici, summa rerum dependet æternarum. Et hinc angelici nostri Instituti, talibus extremè periclitantibus succurrendi, ardua necessitas, & heroica dignitas inseritur.

AGONOTHETA: ἀγωνοθέτης, agonothetes, latine propter vocalem brevem penultima corripitur, quamvis à Grecis in eâ sonatur accentus. Est autem præfectus ludorum, & certaminum, agorum statutor, & præfès Idiomate latino munerarius vocatur: quia propositis muneribus, & præmiis certamini præfidet, ut apud Homerum Achilles, & apud Virgilium Æneas. Oritur vox ista ab ἀγών, agón, genit. ἀγόνος, p. l., & verbo τίθημι, tithemi, pono: scilicet à terciâ personâ præf. pass., quæ est τίθηται, tithite, politus est. Cum autem in hoc mundo in perpetuo simus agone constituti, pro æterno bravio certantes, supremus noster Agonotheta est Deus, bonorum operum iudex, & remunerator. Hac voce utitur Tertullianus, ipsas feminas sanctissimas, ut interpretis ejus De la Cerda explicat, in vinculis detentas alloquens: *Bonum agonem subitura estis, in quo Agonothetes Deus vivus est; Xystarches Spiritus S.; corona æternitatis bravium.*

AGONYCLITÆ: ἀγωνοκλιτῶν, agonyclitæ, latine penultimâ longâ, propter ambiguam illam productam. Fit enim vox ista ab α, alpha, privativo, & κλίμα, gony, genu, ac verbo κλίω, clio, inclino. Ab ejus nempe terciâ personâ præf. pass., quæ est κλίεται, kclite: sicut à gony, & secundâ personâ hujus præteriti fit gonyclitæ, quæ latine penultimâ brevi esset efferenda, id est genuflexio. Agonyclitæ ergo genua flexentes significat: & ità dicti quidam hæretici, de quibus Damascenus, *qui omni tempore orationum, ipsorum genua volunt flexere, sed stantes semper orationem faciunt.* Isti profectò Apostolum imitari volebant, qui dicebat, *Flecto genua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi.*

AGRAMMATUS: ἀγραμματος, agrammatos, p. b., sine literis, illiteratus, rudis, ab α, alpha, privativo, & γραμμα, gramma, litera, & in genit. γραμματος. Hinc tutores agrammati dicuntur illi, qui literarum imperiti, etiam à tutelæ susceptione legitimè excusantur, l. 6. in fine de excus. tutor. Agrammati quoque, quamdiù durat ignorantia, sunt irregulares.

AGRAPHUS: ἀγραφος, agraphos, p. b., non scriptus: ab α, alpha, privativo, & γραφω, grapho, scribo.

Ann. Chr. 348. n. 25.

Ecci. 4. 33.

Æneidos 1. 5.

Ad Martyras.

l. de hæreticis hæc. 91.

Eph. 3. 14.

pho, scribo. Agrapha vocabant Judæi traditiones qualdam, quas vivâ voce posteris quasi per manus tradebant: ut à D. Chryostomo fuit annotatum. Et certè, ut vanas Judæorum omittam traditiones, multa non scripta necessariò per traditionem erant nepotibus transmittenda: cum Verbum Dei non scriptum ante sacras Scripturas locum habuerit, & cum ipsis etiam necessarium fuerit. Sic antequàm Moyses Pentateuchum exarasset, multa S. S. Patriarchis Deus revelaverat, quæ per traditionem posteris innotescebant. Quale præsertim fuit remedium pro peccato originali, quod, saltem ab Adamo ad Abrahæ circumcissionem, poterat unicum parvulus suffragari. Immo post Abrahami tempora, pro feminis, & infantibus, ante diem octavam in mortis periculo constitutis: nec non pro ipsis Gentilibus fidelibus, apud quos circumcisio præcepta non erat, aliquid medium divinitus erat institutum. Postea fuerunt Mosaiscæ traditiones, ejusdem prorsus cum ipsius Pentateucho autoritatis, Talis inter ceteras ista fuit, illos quinque libros verè esse Verbum Dei: sicuti postea per traditionem certus sacrarum Scripturarum canon habitus fuit. Aliàs unde sciretur tales scripturas esse authenticas, & à Spiritu sancto dictatas? Ità quoque Judæi per traditionem noverant quodnam remedium pro femellis, ad peccatum originale tollendum, esset adhibendum: & per eandem, quod cruenta eorum sacrificia Christi mortem præsignaverint, siebant certiores. Hæc omnia erant agrapha, & solâ traditione tenebantur. In N. Testamento ed magis fuerunt necessariæ traditiones, quò plura Mysteria patefacta, & paucioribus Scripturis tot arcana contenta. Et quidem, ut nunc omittam ecclesiasticas traditiones, quæ parem quidem cum apostolicis auctoritatem non habent, attamen prorsus ab Orthodoxis servandæ sunt; de divinis, seu apostolicis, hoc certè Fide tenendum, eas cum sacris Eloquiis parisse esse auctoritatis: ut meritò scribat Apostolus, *Itaque fratres stete, & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.* In quem locum ità Chryostomus disserit: *Hinc patet quod non omnia per epistolam tradiderint, sed multa etiam sine literis: Eadem verò fide digna sunt tam illa, quam ista.* Perperam igitur obgannunt hæretici, non solum Libertini, & alii quidam Politici, contra omne Dei Verbum, nec non absurdè Gaspar Svecensfeldius ipsum in interno cujusque spiritu statuens; sed omnes agraphis non credentes: cum sine ipsâ traditione ipsum Dei Verbum scriptum nullum robur esset habiturum. Et ne prolixior fiam, unde, quæso, scimus Epistolam Pauli, v. g. ad Romanos, esse canonicam, non autem ad Laodicenses, quæ pariter sub ipsius nomine circumfertur? Idem de plerisque apocryphis Evangelis est differendum. Multa imminente passione habebat Jesus Apostolis dicenda, sed quæ distulit, quia ea non poterant portare modò. Per dies 40 apparens eis, multa agrapha ipsos edocuit. Nam alia multa non scripta fecit, & dixit Jesus: *Quasi scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Sed ut luculentius demonstremus sine Agraphis vanam esse Fidem nostram; sufficiat ponderare nos, per solam

2. Theff. 2. 14.

Io. 16. 12.

Io. ult.

traditionem, plurima ad Fidei dogmata tenere spectantia. Ut, quod tota Scriptura sit Verbum Dei: quod ipsa, saltem in iis quæ ad Fidem sunt necessaria, nobis maneat incorrupta: quod ejus legitimum sensum habeamus: quod Fidei Symbolum sit verè canonicum, & apostolicum: quod infantes sint baptizandi, & alia similia sexcenta. Quibus adiungendæ traditiones apostolicæ de moribus, & ritibus externis; ut de Exorcismo ante Baptismum, de trinâ immersione, de Chrismate singulis annis renovando, &c. Meritò igitur Os aureum verbis superius ex ipso citatis subjungit: *Itaque traditionem quoque Ecclesia fide dignam putamus.* Hæreticorum argumenta in voce Deuterofis, proferentur, & cursum solvantur.

AGYRTA: ἀγύρτης, agyrtes, præstigiator, mendicator. Ità præsertim dicti circulatores, à verbo ἀγύρω, agyro, congreo. Isti enim populum suis ineptiis inhiantem congregant: uti faciunt etiam illi, qui stipem astute corrogare tentant. Hinc *viles de plebe homines agyrtae*, apud Asterium Anastasii Episcopum exaratur.

AMORI: ἀμορί, amori, latine p. l. propter omegâ, & aspiratio quoque omitti posset. Hujus vocis singularis est ἀμορος, amoros, id est deformis, intemptivus, non maturus: ab α, alpha, privativo, & μορος, hora, tempus anni, etas, pulchritudo. Hinc amóri dicuntur, qui morte violentâ oppressi ante fata occumbunt: & ità durante sævâ tyrannorum in Christianos persecutione, hi amóri, & biathanati vocabantur. Immo ex Tertulliano constat quoslibet, morte violentâ immaturè defunctos, De Animâ ahoros dictos fuisse. Probans etenim quod animæ ex imperio dæmonum per magicam, aut ex arbitrio, huc non redeunt, ait: *Itaque invocantur quidem amori, & biathanati sub illo fidei argumento, quod credibile videatur eas potissimum animas ad vitam, & injuriam facere, quas per vim, & injuriam servus, & immaturus finis exorsit.* Ubi Interpretes ait aliquos legere achoras, ut Renatus, interpretans eos, qui mœrore interierunt. Alii amoros dicunt: sed Tert. ahoros scripsit: ἀμορος, amori, enim sunt immaturi, qui nimirum morte festinâ præveniuntur. Ità Cerda.

ALABASTRUM: ἀλάβαστρον, alabastron. Aliis quibus quasi ἀνάβαστρος, anabastro, ab ἀνάβασις, anabasis, ferre, gestare: sed rectius ab α alpha, privativo, & λαβών, labin, quod est aoristus secundus infinitivus verbi λαμβάνω, lambano, capio. Sic ita dictum esset alabastrum, ed quod propter levorem non facile capi, aut arripi possit: vel secundum alios ab alpha privat. & λαβή, labé, anfa, quod anfam non haberet. Est quippe alabastrum vasis unguentarii genus ex lapide alabastrite, qui & onyx dicitur est: quia ob candorem unguis humani refert colorem. Cum tali pyxide accessit ad Jesum Maria Magdalene, *habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.* Quod unguentum non fuit crassum, aut pingue; sed adinstar aquæ liquidæ, ex herbis odoriferis, & aromaticis extractæ, quæ vestes non commacularet. Mysticè illud alabastrum designat Judæam, donis spiritualibus, & mysteriis plenam: Judæa destructâ odor unguenti pervenit ad gentes, quæ Fidem susceperant.

Hom. in fest. Kal.

De Animâ 657.

Math. 26.

In Sylva perunt. Ita Hieron, Lauretus, Alleg.

ALALAGMUS: ἀλαλαγμός, alalagmos, vox planè græca, à D. Chrysofotomi interprete usurpata. Est autem jubilatio, vociferatio, clamor victoriosus, à verbo ἀλαλάω, alalao, júbilo: quod in præf. pass. faceret ἀλάλασμαι, elalagma, & hinc alalagmos, augmento temporali prius expuncto. Hoc verbum ab illo militum, in pugnam irruentium, clamore, seu voce ἀλάλῃ, alalé, ulterius emanat. Certè ipsa vox ex vi sui soni letum clamorem indicat: ad differentiam vocis oligymos, quæ ululatum, & muliebrem denotat ejulatum. Hujus quoque meminit Chrysofotomus, varias sacrificiorum spiritualium species enumerans. Septimam hostiam dicit fieri in júbilo: Jubilum autem est victorialis in bello applausus, nam aliud est oligymos, hoc est clamor, aliud alalagmos, hoc est jubilatio, quæ post victoriam in bello milites vociferantur, ea est jubilatio victoriæ signum, eoque propheta eos, qui conspecturi erant Christi victoriam, hymnum vociferantes adversus hostes, beatos appellat dicens, beatus populus qui scit jubilationem.

ALASTOR: ἀλάστωρ, ultrix conscientia, pessimus demon, malus genius, & infestus. Sic Dionysius ab Atheneo totius Siciliæ alastor dicitur: hoc est inquit Budæus, depopulator, & totius Siciliæ pestis. Hæc vox significat furias, homines pestiferos, exitiosos. Apud D. Chrysofotomum legitur ab aliquibus alastor demon, id est demon infestus; unde & meritò à Martino Del Rio ita Diabolus appellatus. Formatur vocabulum istud à verbo ἀλάστω, alastéo, graviter patior, ingemo, crucior, &c. Quia alastores talia perpetrent, ob quæ cruciari, atque ingemiscere debeant. Et quamvis græcè in nominativo sing. ultima habeat oméga; tamen in genitivo transit in omicron, & idèd voces alastoros, & alastores penultima brevi sunt pronunciandæ, Non præcisè ergò alastor arrogantem, & superbum significat, ut supponit Magri, citans Alterium Episcopum, qui epulionem alastora vocavit. Quamvis alastores soleant etiam esse arrogantia, & superbia infames, Alterii verba sunt hæc: Iacebat itaque arumposus ille gradivite, & usque mendicus in magnis doloribus, pedum usque Lazaro. privatius, aliquin enim alastorem illum atque superbium declinasset, &c.

Hom. de divite, & usque mendicus in magnis doloribus, pedum usque Lazaro.

In fine:

ALCE: ἄλκη, alké, vis, robor, auxilium. Nomen est proprium cujusdam personæ, de qua S. Ignatius Martyr in Epistolâ ad Smyrnenfes, Saluto Alcen nomen mihi desiderabile. Nempe jam victus Romam ducebatur, martyrium subiturus, & idèd robor, & auxilium à Domino exoptabat. Ab alce dicitur Hercules Alcides; alii tamen ab Alceo deducunt ipsius avo materno. Ab eadem radice fit Alcimus, ἀλκίμος, alkimos, p. b., id est fortis. Ità vocatus apostata ille à Lege judaica, qui ex Aaronis stirpe; ope Demetrii regis Syriæ, Seleuci Philopatoris filii, pontificatum non fortiter, sed temerariè usurpavit. Ad hanc dignitatem prius etiam ab Antiocho Eupatore, Antiochi Epiphaniis filio, occiso Menelao, fuerat intrusus.

1. Mach. 7. 9.

ALEXANDER: ἀλέξανδρος, alexandros. Ab ἀλέξειω, alexéio, quod est arceo, auxilior, &c., & ἀνδρ, anér, vir, génit. ἀνδρός, andros: quasi homines arcens, vel hominibus opitulans, aut resi-

stens. Adèdque non malè alexandros, adjutor virorum, auxiliator virilis, latinè verteretur. Qualis verè fuit Alexander Macedo, ob insignes victorias Magnus appellatus: qui pueris suis nobilibus divisit regnum suum, Fuit & alter rex Syriæ Alexander, cognominatus Veles, Antiochi Epiphaniis alter filius. Fuit & quidam Alexander apostasi infamis, de quo ait Apostolus: Quidam circa fidem naufragaverunt, ex quibus est Hymeneus, & Alexander: nequicquam contententibus nostri seculi Novatoribus, fidem amitti non posse. Ità contra evidentia Apostoli verba Calvinus ait: Iam neque dubium est, cum orat Christus pro omnibus electis, quin idem illis precetur quod Petro, ut nunquam deficiat fides illorum. Ex quo elicitur extra periculum defectu onis esse, Alexandri etymon tot S. Martyribus, isto nomine illustribus, suis intercessionibus fidei populo sollicitè opulentibus, adaptetur.

ALEXANDRIA: ἀλεξάνδρεια, alexandria, latinè penultima longâ propter diphtongum, quamvis hoc à Græcis non observetur. Apud hos enim est vox paroxytona, hoc est quæ habet accentum in antepenultima: non enim in his attendunt ipsi ad penultima quantitatē. Alexandria est urbs Ægypti fertilissima, non longè à Nili ostio ab Alexandro condita, 326 annis ante Christum natum edificata. De hac acerba prædicit Jeremias; Ecce ego visitabo super tumultum Alexandria; id est puniam turbam illam magnam quæ in Emporio illo populoso, magnum tumultum excitat, & strepitum facit. Septuaginta legunt, Ecce ego ulciscor ammon filium eius super Ægyptum. Textus hebraicus habet amon mimon, id est multitudinem de No, seu de Alexandria. Nam amon multitudinem significat, & No Alexandriam. Ità quippe Jeremias, multis annis ante ipsius foundationem, eam appellavit; cum ferè 800 annis ante Christi nativitatem propheta munere functus sit. Nonnulli asserunt vocem illam amon, esse multis magnis civitatibus commune nomen, & per aliam No, ad Alexandria civitatem restringi. Sicuti multæ sunt Augustæ; sed per aliquid additum, particularium civitatum, tale nomen fit proprium. Ità ergò à Jeremia dicitur amon No, quod Interpres noster vertit, tumultum Alexandria; & ab Ezechiele solo nomine No vocatur, dum ait, Faciam judicia in Alexandria; hebraicè benò, id est in No. Septuaginta non nominant Alexandriam, sed ajunt ἐν διοσπολί, in Dióspoli. A Nahum verò Alexandria populorum indigitatur: & in Textu hebraico No amon, id est Alexandria multitudinis dicitur, ob populi nempe frequentiam tali nomine insignitur. Apud 70 legitur, Apta chor dam pars ammon, &c.

1. Mach. 7. 10. 11. 20.

1. Mach. 1. 1. Tim. 1. 20.

Ier. 46. 25.

amón mimon No

Ezech. 30. 15. benò

Nahum 3. 8.

ALEXANDRINUS: ἀλεξανδρινός, alexandrinós, p. l. adiectivum formatum à dictâ voce Alexandria. Ità dicitur ille qui est ex hac civitate, aut in eâ factus sit, aut ad eam aliquo modo pertineat. Et ità navis alexandrina illa vocata à S. Lucâ, in quam ex Adrumentinâ transportatus Apostolus, Romanam versùs navigaturus. Nam, ut ait iste D. Pauli comes, Venimus Lystram, quæ est Lycia: & ibi inveniens centurio navim alexandrinam navigantem in Italiam, transposuit nos in eam. Tunc temporis frequentes naves alexandrinæ Romam petebant:

Act. 27. 6.

hant: ab illo nempe tempore, quo devictio Antonio, & extinctâ Cleopatrà, Augustus Ægyptum sub Romanorum redegit potestatem, jam penè ante annos 85. Illa ipsa navis est, quæ ad Melitam insulam naufragium passa: è quo tamen omnes animæ, propter Apostoli merita, incolumes evaserunt. Alexandrinus ob domicilium dicitur esse ille Clemens, Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter, etfi natus fuerit Athenis. Fuit Panteni discipulus, & Origenis magister, scripsitque Stromatum libros octo, Hypotheseon totidem, Pædagogii libros tres, adversus Gentes librum unum, & alia: obiit anno reparatè salutis 204. Fuit & Alexandrinus præstantissimo ingenio Origenes, longè sapientior, si in sua sapientiâ non desipuisset. De ipso plura delibantur in vocabis, Adamantius, Chalcenterus, & Origenes. Fuit quoque natione Græcus Cyrillus sanctitate, & doctrinâ præclarus, sed Alexandrinus agnominatus: quòd Alexandria fuerit dignissimus Antistes. De hoc Jo: Trithemius ait, Cyrillus Episcopus Alexandrinus, natione Græcus, montis Carmeli quondam decus, & cultor insignis, vir doctus, & sanctus, iussu Celestini Papa, in Concilio 200 Patrum apud Ephesum præsedidit. Erat iste Celestinus primus, cujus legatus in Concilio Ephesino, Theodosio juniore imperante, fuit Cyrillus: nempe anno Christi 435. Varia in varios S. Scripturæ libros exaravit: & alia egregia opuscula conscripsit.

ALEXICACUS: ἀλεξίκακος, alexicacos, p. b., ab ἀλέξειω, alexéio, depello, & κακόν, cacón, malum. Hinc malorum depulso rem sonat: quo epitheto Hercules, & Apollo decorati. Sed longè melius Salvatori nostro adaptatur, qui maximum tollit malorum, nempe peccatum mundi. Alexicacum dicitur remedium ad mala depellenda: quod latinè, à verbo amolior, amuletum, præsertim contra veneficia, vocatur.

ALEXIPHARMACUM: ἀλεξίφάρμακον, alexipharmacum, ab eodem verbo ἀλέξειω, alexéio, depello, juvo, opitulor, & φάρμακον, pharmacum, medicamentum. Est enim auxiliare, seu juvenis medicamentum, & mala corporis nostri deleteria, præsertim venena depellens. Quâ voce nonnulli Authores, ut & voce sequenti, in spiritualibus etiam utuntur.

ALEXITERIUM: ἀλεξίτηριον, alexiterion, ut & præcedens p. b., & ab aliquibus etiam græcè alexiterion, exaratur. Fit à toties dicto verbo alexéio: nempe ab ejus tertiâ personâ præf. pass., quæ est ἀλέξηναι, alexetia, adjutus est. Hinc oritur immediate, ablato prius augmento temporali, ut in verbalibus fieri assolet, alexeterion, melius quam alexiterion. Ità vocatur auxilium, amuletum, remedium præsentaneum adversus venena, & fascinationes: quod optimè supernaturalibus animæ, lethifero peccati morbo infectæ, remediis adaptatur.

ALEXIUS: ἀλέξιος, alexios, rectissime auxiliator, opitulans, resistens, à suprâdicto verbo alexéio, exponi potest. Quod quidem concinnè S. Alexio convenit, qui tot tribulationibus, & incommodis, tot tentationibus & ærumnis invicto animo resistens, potentiores inferni insultus à se depulit, & profligavit. Populo Romano in maximo rerum di-

scrimine sæpius opitulans, verè Urbis, & Orbis auxiliator est acclamandus.

ALIPTA: ἀλιπτός, aliptes, unctor, qui palustritas ungebat in gymnasio, & aliptes à Cicerone dicitur, magister ludi, propugnator. Fit à verbo ἀλίπτω, alipho, ungo, illino, quod in tertiâ personâ præf. pass. communiter, non atticè, facit ἀλιπτός, elipta, & inde ablato augmento temporali, aliptea, unde aliptes. Aliptas vocavit D. Gregorius Nazianzenus eos Confessores, qui post varia tormenta evaserant, & alios Christianos in Fide confirmaverant, eisque ad fortiter pugnandum, prout unctio eos docebat, animos adjecerat.

in Ep. ad Lem.

1. Io. 2. 27.

ALLEGORIA: ἀλληγορία, allegoria, latinè p. b., nisi accentus græcus, ut à plerisque assolet, retineatur. Oritur à verbo ἀλληγορέω, allegoreo, rem sub aliis verbis significo: nempe ab ἄλλο, allo, aliud, & ἀγορεύω, agoreuo, dico. Est autem propriè allegoria metaphora continuata, adèdque tropus rhetoricus in Scripturis satis frequens. Dicitur etiam figura, in quâ aliud sensu, aliud verbis ostenditur, & à Quintiliano inversio vocatur. Allegoria verò à Theologis strictius sumitur: nempe pro significatione, quam habent aliqua facta in V. Testamento, eorum quæ in Novo erant faciendâ. Ab ipsis tamen etiam aliquandò latius accipitur, ut jam dicturi sumus.

ALLEGORICUS: ἀλληγορικός, allegoricós, p. b., permutatus dici potest, seu aliter dicitur, à suprâdictâ voce allegoria, quæ permutatio vocatur à Latinis. Sensus permutatus, adèdque allegoricus, est in illâ figurâ, quam Rhetores dicunt inversionem. Sic in hoc Virgilli versiculo: Claudite iam rivas pueri, sit prata biberunt. Hoc est, multa jam diximus, definamus. Sed præsertim apud Theologos de sensu allegorico fit mentio: & secundum ipsos sensus allegorici est ille, non quem præcisè habent verba V. Testamenti, sed res ipsæ per verba significatæ, & aliquid ad Novum spectans indicantes. Sic v. g. illa vox Salomon allegoricè non literaliter Christum significat: quia Salomon Rex pacificus Christi figuram gerebat. Ut patet ex communi Theologorum sensu, maxime D. Thomæ dicentis: Sicut enim dicit Apostolus ad Hebr. 7. lex vetus figura est novæ legis: & postea, secundum ergo quod ea, quæ sunt veteris legis, significant ea, quæ sunt novæ legis, est sensus allegoricus. Vide infra in voce Mysticus. Observatum ab Interpretibus, quòd inter alios Ecclesiæ Doctores, in sensu allegorico D. Ambrosius excellat. Exemplum verè allegoriæ nobis exhibet Apostolus in Agar, & Sara, in Ismahele, & Isaac: quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta: nempe allegoricè Agar, & Sara significant duo Testamenta, Vetus, & Novum, Synagogam ancillam, & Ecclesiam liberam. Ismahel Iudæos filios ancillæ, & Isaac Christianos designat liberæ filios. Ex dictis habes quòd alia sit allegoria verbi, alia facti. Nam secundum Oratores est allegoria verbi, dum est metaphora continuata: sed apud Theologos consideratur allegoria facti, cum ex divinâ institutione una res V. Testamenti aliam novæ Legis significat, & præfigurat. Prout allegoriam sumpsit Apostolus, teste Augustino dicente: Ubi allegoriam nominavit Apostolus, non

Eclogâ 3.

1. q. 1. a. 10. c.

Gal. 4. 24.

1. 15. de Trinit. c. 9.

non in verbis eam reperit, sed in facto, cum è duobus filiis Abrabæ, uno de ancilla, altero de liberâ, quod non dictum, sed factum fuit, duo testamenta intelligenda monstravit. Quod alibi docuit, observandum discrimen inter allegoriam historię, & allegoriam facti, & allegoriam sermonis, & allegoriam sacramenti. Ipsa tamen allegoria, prout à Theologis observari solet, aliquando etiam latius accipitur: cum & ipse Augustinus dixerit allegoriam esse, cum figuratè dicta intelliguntur. Et hęc, sicuti in libro de utilitate credendi, allegoriam ponit pro tribus sensibus mysticis, ut in vocabulo *Ætiologia* dictum fuit. Et ita docet D. Th. ostendens, quòd *historia, ætiologia, analogia, ad unum literalem sensum pertinent*, adedque quòd sola allegoria inter illa quatuor pro tribus spiritualibus sensibus ponitur. Sicut ipse Ugo Victorinus sub sensu allegorico etiam anagogicum comprehendit, ponens solum tres Scripturæ sensus, scilicet historicum, allegoricum, & tropologicum.

ALLOPHYLUS: ἀλλόφυλος, *allophylus*, latinè cum accentu in penultima vox ista est pronuncian- da, nisi græcus observetur accentus. Græci enim etsi penultima sit longa, si aliud non obstet, accentum ponunt in antepenultima, & ita vox propa- roxytona evadit. Quòd autem penultima sit longa, patet ex voce φύλον, *phylon*, quæ accentum circumflexum habet in penultima, quod indicat eam esse longam, & ultimam brevem. Allophylus autem est alienigena, alterius generis, diversæ nationis: ab *allo* ἄλλο, aliud, & *phylon*, genus, gens, natio. Ità vocantur Gethæi, qui erant Philistæi alterius gentis, & generis quàm filii Israel. Erat enim Geth una ex quinque civitatibus, & sa- trapis Philistinorum, ad quam ob Saulis persecu- tionem, David refugerat. Sed Achis regi manife- stus, quòd esset ille Goliath victoriosus antago- nista, sui timens oppressionem, se stultum sim- ulavit, & Psalmum pro liberatione composuit: in cuius initio dicitur, *Cum tenuerunt illum allo- phylus in Geth*. Ità Liranus intelligit, & passim Interpretes, & 70 quoque legunt ἀλλόφυλοι, *allo- phylis*: quamvis in Textu hebraico pro allophylis *Peliscitæ*, idest Philistæi legatur, qui verè allophy- li erant habendi. Dicta potitur significatione ita vox allophylus, si à dictione *phylon* deducatur ejus etymologia. Sed quia potius videtur trahenda à vocabulo φύλη, *phylé*, idest tribus, sic aptius allo- phylus alterius tribus hominem sonat: etsi Scrip- tura magis pro alterius nationis personâ vocem hanc usurpet. Quod observavit, & admiratus est Augustinus super illa verba, *Externus qui ad mi- nistrandum accesserit morietur*: vel ut ipse legit juxtà 70, *alienigena qui accesserit morietur*. Nam hęc potius dicendum erat *allophylus*, quàm alieni- gena: ed quòd Deus verius de Judæis, qui non erant ex tribu Levi, à tabernaculi ministerio re- movendis, loqueretur; quàm de aliarum natio- num, seu alterius generis hominibus: qui non so- lum à templo, sed ab ipso Judæorum consortio erant excludendi. Videtur ergò impropria locutio de alienigenâ, seu, ut in græco legitur, ἀλλογενής, *allogenis*, alterius generis: nam γένος, *genos*, ge- nus significat. Et hoc est quod ait Sanctissimus Pa-

ter: *Mirum est autem quomodo abusivè alienigena dicitur, quod magis alterius generis hominem si- gnificat, idest allogenis, & non magis allophylus, quod significat alterius tribus hominem: quo no- mine magis utitur Scriptura in aliarum gentium nominibus, ut allophylis appellentur, quasi alia- rum tribuum homines*. Sed si priorem etymolo- giam secedimus, in voce allophylus, locutio Scrip- turæ satis propria censeatur. Si verò in *phylé* prima corripitur, tunc in posteriore sensu vox *allophylus* penultimâ brevi rectè pronunciat.

ALLOTRIUS: ἀλλότριος, *alotrios*, p. b., alie- nus, asciticus. Vox est ab aliquibus Authoribus etiam sacris usurpata: & idem hęc cum aliis simi- libus inserta. Fit à verbo ἀλλοτριέω, *alotrios*, alieno: quod ulterius à dictione ἄλλος, *allos*, idest alius, derivatur.

ALOGI: ἄλογοι, p. b., qui & alogiani dicti. Ità meritò vocati quidam hæretici, quasi *sine ver- bo*, ab *a*, *alpha* privativo, & λόγος, *logos*, ver- bum, ratio, ed quòd Verbum divinum respue- rent; adedque etiam *Alogi*, quasi *sine ratione* nun- cupati. Nam *alogos* ab eadem origine dicitur opti- mè irrationalis, seu sine ratione. De ipsis agit Epiphanius: *Quandoquidem enim Verbum non suscipiunt, alogi, idest sine verbo appellabuntur, Quam itaque penitus alieni sint à verbi predicatio- ne, puritatem predicationis veritatis negant, & neque Joannis Evangelium, neque Apocalypsim admittunt*. Similia habet Augustinus, asserens eos Alogianos vocatos, tamquam sine verbo, quia nempe Domini Verbum recipere noluerint. Hi ergò Filium in Divinis negant, seu Filium esse Dei Verbum; & eodem jure alias Scripturas, in qui- bus de Verbo divino fit mentio, signanter ejusdem Evangelistæ primam Epistolam, negarent. De illis quoque agit Isidorus, asserens eos dictos Alogios, *Deum enim Verbum non credunt*. Quibus affines sunt nostri vii hæretici, Joannis Apocalypsim ne- gantes, & ex ipsius Evangelio nonnulla expunge- da temerariè asserentes. Sed cum Alogis rationa- liter agi non potest, Aloga enim animalia irratio- nalia græcè dicuntur: & maximè pro equis ista vox reperitur. Augustini verba in dictione sequenti observa.

ALOGIA: ἀλογία, *alogia*, latinè penultimâ brevi, etsi græcus accentus in eâ sonatur: quod, ubi usus introductus, licet imitari. Ità dicta irra- tionalitas, ab *a*, *alpha* privativo, & λόγος, *logos*, ratio, verbum, &c. Alogia dicitur illud epu- lum, omni eulogiâ indignum, in quo mens ni- miùm edendo, & bibendo, quodammodo bruta- liter obruitur. Vera namque alogia intemperan- tia, cum vitium sit maximè indecorum, & bru- tale: atque propterea de eâ, præsertim homines ingenui, solent verecundari. Ità voce utitur Au- gustinus, scribens Casulano presbytero, contrà Urbicum quemdam, qui mordaciter adversus illos, qui Sabbato non jejunabant, scripserat. *Quæ qui- dem consuetudo Sabbato jejunandi, etsi Romæ vi- geret; non tamen servabatur ubique locorum: præsertim Mediolani, ut Ambrosius Augustino respondit, Quando hic sum non jejunio Sabbato, quando Romæ sum, jejunio Sabbato*. Urbicus au-

l. de verâ Relig. c. 50.

lib. de Gen. ad lit. imperf. c. 2.

1. q. 1. a. 10 ad 2.

In Prolo. l. 1. de Sa- crament. c. 4.

Pl. 55.

פלשתיים peliscitæ

Num. 3: 10.

Apud 70.

l. 3. quæst. sup. Num. q. 3.

hæc. 51.

l. de hæc. ad Quodu. hæc. 30.

Orig. l. 8. c. 5.

Ep. 86. f. uc.

tem prorsus inurbanus, & infidelis, quamvis ipse die Dominico irrationaliter ventri vacaret, impiè eos arguebat, qui alii sex diebus, maximè Sab- bato non jejunarent. Contrà hunc ergò stylum acuit Augustinus dicens, *Iam verò cum se homi- nem spiritualem videri velit, & tamquam pran- sorem carnalis Sabbati accuset, attende quemad- modum Dominici diei non parco prandio reficia- tur, sed alogiâ delectetur. Quid est autem alogia (quod verbum ex græcâ linguâ usurpatum est) nisi cum epulis indulgetur, ut à rationis tramite de- vietur? unde animalia ratione carentia dicuntur aloga, quibus similes sunt ventri dediti, propter quod immoderatum convivium, quo mens in quo ratio dominatur, ingurgitatione vescendi, ac bi- bendi, quodammodo obruitur, alogia nuncupatur.*

ALOX: ἄλοξ, *fulcus*, inde *aloces*, p. b., sul- ci dicuntur, & fossæ. Sed Aldhelmus, referente Magri, pro digitorum pedis intervallis metapho- ricè usurpavit. Vox, ut videtur, derivata à verbo ἀλόω, *aloo*, quod cum spiritu leni est verbero, comminuo, frango. Nam sulci, terræ fractione, vomere formantur. Et certè verbum ἀλόω, *alo- hiza*, à dictâ voce *alox*, pro aro reperitur.

ALPHA: ἄλφα. De hac primâ græci alphabeti literâ primo loco egimus, quam cum ultimâ literâ, quæ apud Græcos est *omega*, coniungit Chri- stus, de seipso pronuncians, *Ego sum alpha, & omega*, seu, *Ego sum a, & o*, vel majusculis, *Ego sum A, & O*. Ed quòd ab ipso omnia profuant, & in ipsum universa resuant. Prout ait D. Tho- mas, quòd omnia, quæ præter Deum in Theolo- giâ tractantur, ad ipsum, ut ad principium, & finem, referantur. Quia verò Græci suas literas ordine recitant, *alpha, beta, &c.*; idem etiam apud Latinos, ista elementorum series dicitur Alphabe- tum, penultimâ productâ propter vocalem lon- gam. Alpha, ut citato loco dictum est, bovem, aut, secundum alios, caput bovis significat: cu- jus ratio ibidem præacta fuit, & forsitan ab eo, prima Græcorum litera, tamquam aliarum caput, *alpha* vocata. Sed hęc maximè Latinos juvat ob- servare illud *alpha*, quod Græci στερεώδης, *stereicôn* nuncupant, idest privativum, à verbo στερεώ, *ste- réo*, privo. Hoc enim in compositis privandi vim habet: & vocis cui annectitur significatum aufert. Ante voces autem à vocali incipientes, *v, ny*, so- let interponi: ut in anagyros, anarchia, & aliis. Ità multarum vocum græcolatinarum significatio- nem, & etymologiam, facillimè hauries. Immo- tales voces quotidie de novo cuduntur: ut mihi nunc *acatholicus* occurrit, etiam ab Italico Scrip- tore, pro hæretico, seu non catholico, usurpata. Hęc quippe dicitio ἀκαθόλιμος, *acatholicos*, ab *al- pha* privat., & vocabulo *catholicos* formata, pro non universali, seu non catholico, adedque pro hæretico, seu heterodoxo, ab Ecclesiâ catholicâ dissentiente, fuit exarata. V. *Aphilia*.

ALPHÆUS: ἀλφῆος, *alphæos*. Ità dictus S. Ja- cobi minoris pater: ut & Sanctus ille Martyr, cu- jus memoria 15 Calendas Decembris ab Ecclesiâ celebratur. Ejus vocis originem, ut & nominis *Alphius*, à verbo ἀλφάω, *alpháo*, invenio, opi- nor emendicandam esse. Tales quippè veraciter

Epist. 86. post ini- tium.

Ap. 22. 13.

1. q. 1. a. 3. ad 1.

In Zacha- riâ.

Act. 2. 28.

l. 1. de fin. 1.

inventores dicendi, qui, in opulentissimo Evan- gelii emporio, optimas margaritas quærentes, ut cælestium mercium peritissimi mercatores, inven- tã unã pretiosã abierunt: & ut eam emerent, om- nia quæ habuere, vendiderunt.

ALYTARCHES: ἀλυτάρχης, ille dicebatur, qui in olympicis agonibus erat ἐυκομίας ἀρχὼν, *eu- cosmias archon*, idest princeps, seu dux ordinis, aut moderationis. Vox composita ab ἀλύτῃ, *aly- tē*, qui apud Eleos erant rhabdophori, & mastigo- phori, & archon, dux, princeps. Addit Magri fuisse Sacerdotem Antiochiæ; cujus officium aly- tarchia dicebatur. Codex Theodof. l. 10. tit. 1. Matthias Martinus Alytarcham, Alytarum, idest licitorum præfectum exponit: & ab ἀλλύω, *alloyo*, solvo deducit. Nisi error sit pro ἀλύω, *aloy*, re- solvo, oberro, superbio.

ALYTHINUS: penultimâ brevi efferri de- bet, etsi græcum non repererim. Carolus Magri solidum, & indissolubilem interpretatur: nempè ab *a*, *alpha* privativo, & λύω, *lyo*, solvo. Cer- tè ἀλύτῃ, *aluytos*, ab eadem radice indissolubilis dicitur: sed *alythinos* græcè non reperitur. Nisi fortè legendum *alethinos* à græco ἀληθινός, *alethi- nos*, idest verus, genuinus, legitimus; ut mala alethina, idest vera, seu verè cotonea. Est quippè vox derivata ab ἀληθής, *alethés*, verus. Sicque posset intelligi Anastasius dicens: *Simulque & ve- ra seriea alythina quatuor*.

AMARANTHUS: ἀμάρανθος, *amaranthos*, spica, seu flos purpureus, ab immortalitate, quòd nunquam marcescat, ità vocatus. Fit ab *a*, *alpha* privativo, & verbo μαράσσειν, *marasenon*, mar- cesco, tabesco: quod in certâ personâ præter. pass. facit μαράσσειν, *memaranda*. Adedque amarantus, seu *amarantos*, & *amarantinos*, immarces- cibilem, & immortalem sonat. Quod bellè con- venit S. Christi Martyri Amarantho, qui proprio sanguine in terris purpuratus, immarcescibilem vitam in cælis est assecutus. De ipso igitur illud Prophetæ, Christo Domino à D. Petro appropriat- um, dici potest: *Non dabis Sanctum tuum vi- dere corruptionem*.

AMAZON: ἀμάζων, in plurali ἄμαζα, voca- lis longa, vertitur in ἄμαζον, uti & in genit. sin- gulari, & hinc in ἀμάζονος, & ἀμάζονες, penul- tima corripitur. Ità vocatæ femine maximè belli- cosæ ad Tanaim primùm, dein ad Thermodoonta fluvium habitantes, quæ victrices magnam Asiæ partem adeptæ sunt. Amazones dictæ, quòd mam- mis ex parte carerent: ab *a*, *alpha* privativo, & μαστός, *masos*, mamma, quasi *sine mamma*. Ha- rum mos fuit, ut mares mox natos occiderent, fe- minas autem servantes, earum mammas, dextras adurerent, ne in sagittis eiaculandis impedirentur. Ob generositatem, quæcumque viragines passim vocantur Amazones. Unde propter heroica facinora, mundum devictum, & Empyreum adep- tum, Amazonum nomen Sanctis mulieribus à sa- cris Oratoribus plerumque adaptatur.

AMBLYGONIUS: ἀμβλύγωνιος, *amblygonios*, p. b., obtusum habens angulum, ab ἀμβλύς, *am- blys*, obtusus, & γωνία, *gonia*, angulus. Desi- nitur autem obtusus angulus ab Euclide: qui est

major recto. Cum enim angulus rectus formetur ex utraque parte, dum aliqua linea in aliam perpendiculariter incidit, si aliquantum versus unam partem declinet, angulus major recto obtusus, & minor acutus appellatur. In Christi Domini Crucis solent anguli recti efformari: quod si utraque pars decussetur, ut fit in cruce S. Andreae, tunc duo anguli obtusi, & duo acuti resultant. Ita circuli in sphaera, dum se interfecant non ad angulos rectos, ut facit Zodiacus cum Equatore, duos angulos obtusos efformant, & duos acutos. Hujus vocis explicatio ad faciliorem Doctorum, etiam sacrorum intelligentiam inserviat: qui eam nonnunquam utuntur.

AMBO: ἀμβων, *ambon*, locus editus, ascensus, pulpitum, &c., à verbo ἀναβαίνω, *anabaino*, & poëticè *ambaino*, ascendendo. Ab hoc verbo greco, melius quam ab ambiendo, vox ista deducitur: & in aliquibus Scriptoribus invenitur ecclesiasticis. In Liturgiâ S. Joannis Chrysostomi legitur *Oratio post ambonem*. In vitâ D. Bernardi, de eodem incubum quemdam spiritum, cum universo populo solemniter, candelis in omnium manibus accensis, anathematizatur narratur, quod ipse in ambonem conscendit. In Missali quoque ambrosiano, in Rubricis generalibus, ista vox habetur.

AMBROSIA: ἀμβροσία, *ambrosia*, latinè penultimâ brevi, quamvis à Grecis in eâ collocetur accentus. Idem sonat quod nostro idiomate immortalis, vel, ut aliquibus placet, immortalitas. Fit enim ab α, *alpha*, privativo, & βροτός, *brotos*, mortalis, interposito μ, *mi*, euphonie gratiâ. Ita, teste Diocoride, herba vocata, quam alii botryon, alii artemisiam appellant. Sed præsertim à Gentilibus ambrosia credita est cibus Deorum, itâ dictus ed quod eam mortales non edant, vel qui eâ utuntur immortales evadant. Hinc illud apud Martialem, *Iupiter ambrosiâ satur est, & nectare vivit*. Sed sapientius Cicero, *Non ambrosiâ Deos, aut nectare letari arbitror*. Græcus interpres ad doctas Poëtarum fabulas respiciens, ipsum manna escam ambrosianam vocavit. Ubi enim Noster Vulgatus habet, *Non dissolvebant illam, qua facile dissolvebatur sicut glacies, bonam escam*; Græcus sic legit, *Neque liquefactivum glacialis generis liquefactibile genus ambrosianæ esca*. Loquitur de manna, quod manè adinstar glaciei, ad solis calorem liquefiebat, non autem ad ignem. Nam ignis calorè in crustulas, & tortulas indurescebat. Allegoricè ista esca ambrosiana V. Eucharistiam significat, quæ verè eam dignè comedentes immortales facit: à quâ indigni, spiritualiter mortui, abstinerere debent.

AMBROSIIUS: ἀμβροσιος, *ambrosios*, est derivativum à supradictâ ambrosiâ, & idem est quod Divinus, immortalis, dulcis, fragrans. Hinc Virgilius de Venere dixit: *Ambrosiaque coma divinum vertice odorem spiravere*. Sed hoc poëticè dictum, & prorsus fabulosum. Jure merito, & optimè vocatus Ambrosius Magnus ille Doctor Ecclesiæ, & sensus allegorici Corniphæus, summumque Archiepiscopalis Sedis Mediolani decus. In hujus ore, ut fertur in ejus vitâ,

ambrosiaque coma divinum vertice odorem spiravere.

Sed hoc poëticè dictum, & prorsus fabulosum. Jure merito, & optimè vocatus Ambrosius Magnus ille Doctor Ecclesiæ, & sensus allegorici Corniphæus, summumque Archiepiscopalis Sedis Mediolani decus. In hujus ore, ut fertur in ejus vitâ,

dum adhuc esset infantulus, examen apum confedit, egregium ipsius ambrosiæ eloquentiæ præfatum. Per apes enim hieroglyphicum suavis eloquentia, teste Pierio Valeriano, denotatur: qui Platonis, & Pindari quid simile contigisse refert.

AMETHYSTUS: ἀμέθυστος, *amethystos*, gemma est coloris violacei diluti, cui fulgor inest, non ex toto igneus, sed in vini ruborem deficiens. Plinius eam gemmam Veneris vocat, ed quod oculis accidat gratissima. Redditur autem alba, teste Boethio, per adustionem, & adamantis adè similibus efficitur; ut etiam peritis gemmariis imponat. Multi credunt eam ebrietati resistere: cui opinioni ipsa nominis etymologia consonat: cum fiat ab α, *alpha*, privativo, & μέθυστος, *methystos*, inebrius, cujus præteriti passivi tertia persona est μεθύσθη, *methysthe*, & hinc ablato augmento immediatè cum dicto *alpha*, vox amethystus trahit originem. Sed talis virtus amethysto attributa, à Plinio improbat, & de istâ proprietate ambiguitatè Pierius Valerianus. Erat hæc gemma ordine nona in summi Pontificis Rationali. Nam in tertio ordine erat *ligyrius, achates, & amethystus*: & pariter à 70 amethystos hoc ordine recensetur. In Textu hebraico *achlamah* dicitur: & itâ à forniciis, in eo qui gemmam hanc gestat producendis (ed quod *achlam* apud Hebræos sit somnium, à radice *chalâm* somniavit) vocatum esse, cum Aben Esra, Sancte Pagnino, & aliis, Interpretes opinantur. Erat quoque amethystus duodecimum fundamentum illius celestis Jerosolymæ, S. Joanni representata. Et idè Jac. Tirinus eam gemmam applicat inter Apostolos duodecimo S. Matthiæ, cui & ab aliis ultimus Symboli attribuitur articulus. Et quia amethystus gestantes creditur prosperos reddere, ac vigilantes; idèd carnis resurrectioni, & vitæ æternæ adaptatur.

AMETOR: ἀμέτωρος, propter vocalem longam penultimâ producitur. Ab aliis, præsertim Doribus, qui η, *eta*, in α, *alpha*, longum mutare solent, ἀμέτωρος, *amator* dicitur, idèd sine matre, matre carens, matris ignotæ; ab *alpha* privativo, & μήτηρ, *meter*, mater. In genitivo cum *omega* transeat in *omicron*, penultima corripitur, & *amatoros* cum accentu in antepenultimâ pronuntiatur. Istâ voce utitur Tertullianus de Melchisede loquens, & ad illud Apostoli respiciens, *Sine patre, sine matre, sine genealogiâ*. Ubi & Textus græcus. habet vocem *amator*. V. *Agenealogetus*.

AMIANTUS: ἀμιάντος, *amiantos*, idèd impollutus, defæcatus, non maculatus. Fit enim ab α, *alpha*, privativo, & verbo μιάω, *miæno*, maculo, cujus tertia persona præter. pass. est μιάσθη, *miasthe*, unde ablato illo temporali augmento, & adiuncto *alpha* privat. fit *amiantos*, seu amiantos. Itâ vocatur lapis quidam friabilis, alumini similis scissili, quod à Gallis vulgò alumen plumeum appellatur. Lapis iste ab igne non consumitur, sed purior redditur, & igne purgantur ex ipso confectæ mappæ. Idèd S. Basilus illos tres Martyres, quos in fornace babilonica, non tetigit omnino ignis, neque contrivit, amianto comparat, hocque miraculum ipsorum jejunio attribuit. Amianto quoque possunt assimilari, qui tribulationis igne magis

Hierogl. 6.

l. 2. de gemmis c. 33.

Plin. l. 37. c. 9.

Val. l. 41.

Ex. 28. 19.

אֶחָלָמַת

achlam.

חֶלֶם

chalâm.

חֶלֶם

chalâm.

in lib. de Prescript. adv. hæret. Heb. 7. 8.

Homil. de laude jejunii Dan. 3. 50.

magis emundantur, de quibus dicitur, *Tamquam aurum in fornace probavit eos*.

AMNESTIA: ἀμνηστία, *amnestia*, latinè debet pronunciari cum accentu in antepenultimâ, cum significat oblivionem, nisi græcus retineatur accentus. Habet enim penultimam brevem, & fit à verbo ἀμνίσσω, *amnesteo*, obliviscor: & hinc amnestia dicitur injuriarum oblivio, quæ maximè Christianos decet. Significat etiam præteritorum in perpetuum oblivionem, qualem habebant, juxta Scholam pythagoricam, & platoniam, illæ animæ quæ ab uno corpore transferebantur in aliud. Ad quod alludit Virgilius, qui eas, ante ingressum in alia corpora, de flumine Lethe bibentes inducit: *Et longa oblivio potant*. Eadem quoque amnestia juxta Origenis impia dogmata erat admittenda: cum animarum ante corpora præexistencia fuerit ab ipso adinventâ. V. *Prohyparxis*.

AMNESTIA: ἀμνηστία, penultimâ longâ propter diphthongum. Itâ cælibatus græcè dicitur: ab α, *alpha*, privativo, & μνηστία, *mnestia*, desponsatio, quasi sine desponsatione. Est autem cælibatus, ut dictum in voce *agamus*, ab Apostolorum temporibus sacris Ordinibus adnexus: adedque longè ante 400 annos post Christi mortem. Quo tempore solum introductum heterodoxi, signanter Melanchton, Kemnitius, & Calvinus, obstinatè mentiuntur.

AMPELIUS: ἀμπέλιος, *ampelios*, p. b., vinealem latinè reddiderim. Nam ἀμπέλιος, *ampelios*, vitis, seu vinea dicitur, quasi ἄμπελος, *ampelos*, cum etiam *πέλος*, *pelos*, vinum significet: adedque *ampelos*, ed quod in *pelos*, seu vino ejus ubertas. Rectissime S. Ampelius Martyr itâ vocatus, ut potè illius vitis palmes fortunatus, cujus Pater celestis agricola est: qui viti suæ Christo firmiter adhaerens, martyrii ferro optimè putatus, in deliciarum æternarum paradysum feliciter fuit transfplantatus. Vitis nomine donatus S. Ampelus, prærogativâ Capitis etiam nobilioribus membris attributâ: quæ expectata ut faceret vuas, non degenerate fecunditate labruscas produxit; sed botros pretiosiores, divinâ ubertate felicior, mensis celestibus inferendos germinavit.

AMPHIBIUS: ἀμφίβιος, *amphibios*, p. b., itâ vocantur animalia, quæ in terrâ, & in aquâ vivunt, ab ἀμφί, *amphi*, utrimque, & βίος, *bios*, vita. De his quærun Theologi morales, an piscibus, an verò carnibus strictè dictis sint annumeranda? Et quidem non agunt de illis volatilibus, quæ aquis innatant, ut anseres, anates, cygni. De his enim certum est, quod inter mensarum ferula sub carnibus veniant, & amphibia non sint. Sed de illis intelligunt, quæ in aquis quæ, ac in aère degunt: ut sunt lutræ, ranæ, crocodili, & secundum Isidorum, *phocæ, hippopotami, idèd equi fluvialites*, &c. Et hæc quidem animalia, propter piscium similitudinem, communiter ipsis accententur: cum frigidius, & tenuius alimentum ut pisces subministrant. Inter quæ annumerantur etiam illæ testudines, quæ semper in aère viciant: ed magis fiber animal in Ponto, & Nili crocodilus, qui à pauperioribus, ut refert Jo. Leo Africanus, (ad differentiam crocodili terrestris in Afsyriâ) elitatur.

Orig. l. 12. c. 6.

AMPHIBOLIA: ἀμφιβολία, *amphibolia*, latinè penultimâ brevi efferenda, nisi, ubi viget usus, græcus accentus observetur. Est ambiguitas, dictum dubium: unde oratio in alium, atque alium sensum accipi potest. Figura nempe quæ fit compositionis vitio, itâ dicta à verbo ἀμφιβάλλω, *amphiballo*, dubito, ab ejus scilicet præterito medio. Talis v. g. esset ista, Scriptura narrat Chanagos Hebræos vicisse, & subiugasse: cum clariùs, omni ambiguitate remotâ, dicendum sit, Scriptura narrat Chanagos ab Hebræis victos, & subiugatos fuisse.

AMPHIBOLOGIA: ἀμφιβολογία, *amphibologia*, ut præcedens habet penultimam brevem. Illi ergò, qui in eâ ponunt accentum, Græcos ex usu legitime introducto imitantur. Est sermo ambiguus, itâ dictus à nuper expositâ voce *amphibolia*, & λόγος, *logos*, sermo. An amphibologiâ licitum sit uti, etiam in juramentis, quærun Theologi: & communis fati opinio erat, quod ea licitè in juramentis adhiberetur, dum adest iusta causa, & dum veritatem, ut iudice legitime non interrogante, &c., aperire non tenemur. Quod tamen universaliter verum esse non videtur: ut patet ex 27 Propositione, ab INNOCENTIO XI, S. Pontifice, ad maximum Fidei christianæ incrementum, Orbi dato, condemnatâ. Hæc tamen Propositio (salvo meliori iudicio, & cum omni animi promptitudine cuilibet oraculo pontificio, & clariori expositioni, protinus assentiendi) præsertim de restrictionibus mentalibus, de quibus agit Propositio 26, est intelligenda. Has luculenter, in suo Haplothe confutavit Eruditissimus Caramuel. Ex quo intelliges multas propositiones passim amphibologicas dici, quæ reverà tales non sunt, nec in eis aliqua mentalis restrictio occurrit. Nam sæpè propositiones amphibologice, & voces equivocæ per significantes circumstantias, sine ullâ restrictione mentali, ad particulare significatum restringuntur. Ut in ipso casu, à Caramuele exposito, de eo, qui homicidium secretum patravit, & à iudice interrogatus de homicidio commisso, quod nullo teste probari possit, licitè sine ullâ restrictione mentali, aut amphibologiâ, se non fecisse respondet. De quibus majoris claritatis gratiâ sincerissimus Haplothes erit consulendus.

AMPHIBRACHUS: ἀμφιβραχῦς, *amphibrachys*, p. b., pes trium syllabarum in carmine, constans unâ syllabâ longâ inter duas breves, ut *amare*. Oritur ab ἀμφί, *amphi*, utrimque, & βραχῦς, *brachys*, brevis: ed quod una longa utrimque unam brevem habeat. Huic opponitur amphimacer, græcè ἀμφιμακρός, *amphimacros*, p. b., qui constat unâ brevi inter duas longas, ut *obrepunt*. Vox est composita ab eadem præpositione *amphi*, & μακρός, *macros*, longus. Hæ voces quoque in sacris Authoribus occurrere possunt.

AMPHIMALLUM: ἀμφιμαλλόν, *amphimallon*, tapes, aut velis utrimque villosâ, ab ἀμφί, *amphi*, utrimque, & μάλλος, *mallos*, lana, velulus. Ab aliquibus dicitur, *amphibalum*, aut *amphibolum*, sicque à verbo ἀμφιβάλλω, de quo supra in *amphibolia*, esset deducendum. Hoc enim verbum non solum est dubito; sed etiam amplector.

Aor, complector, circumpono: unde amphibolum (etiam ab amphib, utrimque, circum) ab ambiendo formatur, & circumponendo. Vestem Episcopalem fuisse nonnulli colligunt: cum S. Remigius in suo testamento dicat, Futuro Episcopo amphibolum album paschale relinquo. Aliquod discrimen inter istas voces Carolus Magri conatur ostendere.

In Hierol.

AMPHIPOLIS: ἀμφίπολις, p. b., idest vallata, vel circumdata civitas. Fit enim à dictâ præpositione amphî, quæ & circum significat, & πόλις, civitas. Sicque dicitur aquis undique circumdata civitas: qualis fuit illa, in eâ parte quâ Thraciâ Macedonia contingit, sic dicta, quòd eam Strymon amnis circumfluat, solo isthmo terræ coherens. Est una è civitatibus, quas in suâ peregrinatione D. Paulus, cum Silâ socio suo, perambulavit. De quâ in Actis D. Lucas, Cum autem perambulassent Amphipolim, &c. Hæc belli inter Philippum Macedonem, & Athenienses fuit origo.

Act. 17. 1.

AMPHITAPA: ἀμφίταπος, amphitâpes, p. b., dicitur & ἀμφίταπος, amphitâpos, tapes ex utraq. parte villosus, aut hirsutus. Magnam ergò cum amphimallo supradicto habet similitudinem: & fit à dicto amphî, & tapes, de quo suo loco. Quare Pausanias amphimallus, seu amphimalla intelligit: eoque vocabulo utitur facer Textus græcus. Itâ signanter ubi dicitur, quòd aliqui Davidis amici, fugiente ipso à facie Absalom, obtulerunt ei stratoria, & tapetia, ἀμφίταπος νομάς, amphitâpos kîtas, idest cubilia, seu lectos utrimque villosos. Similiter ubi mulier illa impudica, quæ absente viro suo amasio occurrebat, dixit, Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Ægypto, Græcus habet, pro tapetibus pictis, ἀμειτάποις, amphitâpis. Istâ voce aliqui Latini nunquam utuntur.

2. Reg. 17. 28.

Prov. 7. 16

AMPHITHEATRUM: ἀμφιθέατρον, amphithéatron, latinè propter ambiguum hîc productam, accentus in penultima est collocandus. Formatur ab ἀμφί, amphî, circum, & voce θέατρον, théatron, quæ fit à verbo θέωμαι, theômaî, video, contempro. Est ergò amphitheatrum locus, è quo undique in circuitu spectari potest. Talia sunt illa ædificia rotunda, magnâ mole, & arte conspicua, veluti ex duobus theatris composita, quæ Romæ, & alibi visuntur, atque in suis ruderibus magnificentiam conservant, & in suis ruinis antiquam ostentant majestatem. Quale præsertim est illud Flavii Vespasiani, quod vulgus Colosseum vocat: nempe à Neronis colosso ibi quondam erecto. De amphitheatris, inter tot sacros Scriptores, Tertullianus in lib. de Spectaculis sæpius mentionem agit.

AMPHITHYRUM: ἀμφίθυρον, amphithyron, p. b., auleum illud quod portam tegit, in magnatibus maximè in usu, quo aditus, etiam januis apertis, interdicitur. Vox derivata à dicto amphî, circum, & θύρα, thyra, janua, quasi circum januam. Eâ utitur, inter alios, Evagrius, narrando Cosroam Persarum regem Gregorio Antiocheno Episcopo amphithyron unicum obtulisse. Vox tamen græca etiam locum significat duabus portis patentem, ab amphî, utrimque, & thyra,

janua: ed quod utrimque ingressum admittat.

AMPHORA: ἀμφορεύς, amphorâ, p. b., ab ἀμφί, utrimque, & φέρω, phéro, porto. Nempe oritur immediatè ab ejus præterito medio, quamvis inusitato, ἀμφορεύς, péphora, à quo ablato augmento syllabico, fit amphora, itâ dicta quòd utrimque feratur. Erat enim vasis fictilis genus duas habens anfas, vino conservando idoneum. Fuit & genus mensuræ tam apud Romanos, quam apud Græcos. Apud Romanos quidem eiusdem erat capacitatis, ac pes cubicus romanus, vel metreta, aut ephi Hebræorum. Aliter dictum quadrantal, quia in quadropedis mensuram habebat, adeoque erat cubus unius pedis. Continebat congios octo, modios, seu sata tria, sextarios romanos 48, hebræos 72, urnas duas: eratque decima pars cori, seu gomer, & vini libras 80 capiebat. Apud Græcos verò attica amphora, seu pes cubicus Græcorum, erat romano mediâ parte major, cui equalis est cadus, & hydria, continens vini libras 120. De ephi, seu bato loquitur Ezechiel dicens: Ephi, & batus equalia, & unius mensuræ erunt, ut capiat decimam partem cori batus, &c. Quòd autem amphora capiat tres modios, constat ex libro Ruth, quæ uno diurno spicilegio, in agro Booz peractò, invenit hordei quasi ephi mensuram, idest tres modios. Ex his inferitur quantum ederit, secundum falsam stultorum idololatrarum opinionem, illud voracissimum idolum Bel, apud Babylonios, de quo facer Textus ait: Impendebantur in eo, per dies singulos simile artaba duodecim, & oves 40, vini quæ amphoræ sex. Erant enim vini libras 480: vel secundum Pererium, qui atticæ amphoras intelligit, libras 720. Amphoram aquæ bajulabat homo ille, de quo Apostolis Jesus prædixerat: Occurret vobis homo quidam, amphoram aquæ portans. Sed Marcus dicit lagenam: & in Textu græco utrobique legitur κεράμιον, kerâmion, quod significat vas fictile, ejusdem capacitatis cum amphorâ. Mirabilis fuit amphora illa Zachariæ Prophetæ ostensa: hæc est amphora egrediens. Hebraicè dicitur ephab, & scelerum mensuram, eorumque punitionis, quæ jam in Judæa erat adimpleta, designabat. Quare in terram Sennaar, seu Babylonem, portabatur, ut ibi, ob perpetua illius gentis infidelis, & perverse delicta, sedem haberet permanentem. Sed præsertim illa translatio amphoræ futuræ cladis Babylonis erat prælagium: dum Darius Hystaspis eam civitatem rebellem, anno quarto imperii sui, ope, & industria Zopyri, à seipso mutilati, & ad obsessos fictâ transfugientis, cepit, & in eam severè animadvertit. Prout à Justino, Herodoto, & aliis enarratur.

Ezech. 45. 11.

Ruth. 2. 17.

Dan. 14. 2. 70, 6 metretres.

Luc. 22. 10

Marci 14. 14.

Zach. 5. 6.

ephab.

V. 11.

70 μέτρον idest mensura.

AMPHOTEROPLO: ἀμφοτερόπλον, amphoteroplân, latinè p. b., ad verbum sonat utramque navigationem. Nam fit ab ἀμφοτέρως, amphóteros, uterque, quamvis græcè in plurali tantum profertur, & πλοῦς, plus, navigatio. Itâ voce amphoteroplon aliquid ad utramque navigationem spectans designatur. Sicque vocatur fœnus quoddam nauticum, cum fœnerator & commeatu, & remeatus periculum suscipit: cujus meminit inter alios Modestinus in l. 1. ff. de nautic. fœnor. Immo ipsum navigium, quod ultrò citròque pro mercede

du-

ducitur, sic appellatum reperitur. Tale fœnus ad affecutionis contractum reduci potest, adeoque fictum, si periculo talis oneris pretium respondeat. Cum verò commeatu tantum periculum suscipitur, ἡτεροπλῆν, heteroplân, appellatur: fitque ab ἕτερος, hēteros, alter, quasi altera tantum navigatio, & latinè heteroplon, p. b., efferendum.

AMYGDALUS: ἀμυγδαλή, amygdalê, latinè p. b., arbor amygdala ferens, cujus etymon reperire non est facile. Vox tamen græca, quæ etiam facer Textus utitur, adeoque hîc merito inferenda. Non malè à voce ἀμυγᾶ, amyga, idest lacerationes deducunt: & verbum ἀμύω, amyzo, est rado, unguibus lacerò, lanio, & amygdala, in tegmine viridi proximo, variis scarificationibus aperitur. Ejus fructus græcè dicitur ἀμυγδαλή, amygdalê, mutato accentu; sed latinè, cum æquè penultima brevis sit, non est variandus. Hæc est nux græca, quæ alio nomine Thastia nuncupatur. Amygdalum esse bonæ spei, & expectationis uberum proventuum hieroglyphicum, asserit Plerius Valerianus. Dicit enim, Ea arbor ante alias omnes floribus induta, non sua tantum spem ostendat opulentiæ, sed & aliarum frugum annum feracem pollicetur. Quod prius à Virgilio hîcè versibus observatum:

Hierogl. 1. 51.

Geor. 1. 1

Contemplator item cum se nux plurima sylvas Induet is flores, &c.

Hic enim agi de nuce græcâ docet supracitatus Valerianus. Quia verò juventus est omnis spei piena, idèd etiam arbor illa juventutis appositam exhibet symbolum. Sed in sacris Literis, ut idem observat, pro canitie fumitur: signanter à Salomone dicente, Florebit amygdalus, impii audivit locusta, & dissipabitur capparitis, quoniam ibi homo in domum æternitatis sua. Hoc est, secundum Eucherium, canescet homo, tumebit pedes, & concupiscentia frigesceat. Per amygdalum ergò hîc intelligitur canities, ed quòd, ut ait Tirinus, arbor illa omnium prima floribus candescat. In Textu hebraico legitur sciakéd, amygdala, itâ dicta à radice sciakéd, festinavit, maturavit, ed quòd amygdala ante omnes alias arbores effloreat. Itâ quoque nuncupatur hebraicè honestiore vocabulo, membrum genitale: & itâ dum dicitur quòd florebit bassiakéd, ab aliquibus vertitur, reprobabitur coitus: dum nempe sicuti flos canescet generationis membrum. Immo pudendorum canitiem post capitis canitiem succedere observarunt. Est præterea amygdala continentie symbolum, juxtâ eundem Pierium: quia putaminis amarities, corticis durities, & nuclei dulcedo, respondent laboris difficultati, ipsi virtuti, & maxime, quæ ex ipsâ percipitur, suavitati. Nam juxtâ Hesiodum virtutis radices amare sunt, fructus autem probantur suavissimi. Allegoricè autem primus cortex amarus literam Legis amaram designat, quia circumcissionem prædicat: secundus cortex moralem doctrinam, quæ corpus castigat; nucleus, & ipsa medulla, est sublimiorum mysteriorum scientia, ut Augustinus exponit. Virga Aaron posita in tabernaculo, in quâ turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt, juxtâ Hebræorum traditionem, ut aliæ virgæ 12 tribuum, ex amygdalâ arbore fuit avulsa. Et quia inter arbores pri-

mâ floret amygdalus, & diu perdurat; eminentiam, & durationem Sacerdotii designavit aaronici. Textus hebraicus loco citato nostro conformis virgam Aaronis seekedim, idest amygdalas reddidisse testatur: quamvis 70 dicant, germinavit ἡγῶν, carya, idest nuces.

סֵיקֶדִים, seekedim

MYLUM: ἄμυλον, amyilon, p. b., dictum ab α, alpha, privativo, & μύλον, myle, mola, ed quòd sine molâ è frumento extrahatur. Est enim amyllum, vulgò amyllum, cremor ex tritico, vel sili-gine, in aquâ macerato extractus, & in sole siccatus. Panis ex amylo nullo modo videtur materia sufficiens Eucharistia. Cum enim triticum in amylo conficiendo notabiliter corrumpatur (quod constat ex intolerabili fetore, qui graviter nares offendit) fati constat amyllum non esse farinam legitimam. Præterea panis ex amylo confectus non esset panis triticeus usualis, prout ex communi hominum estimatione talis reputatur, & qui ex communi Theologorum opinione ad Sacramenti valorem necessarius existimatur. Hæcque est expressa doctrina D. Thomæ dicentis: Quia amyllum est ex tritico corrupto, non videtur quòd panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi: quamvis quidam contrarium dicant.

Quia amyllum est ex tritico corrupto, non videtur quòd panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi: quamvis quidam contrarium dicant.

ANABAPTISMUS: ἀναβάπτισμος, anabaptismo, rebaptizatio. Nam ἀναβάπτισμα, anabaptismo, rebaptizo, ab ejus nempe personâ primâ præteriti passivi: aut si malueris, ab ἀνά, aná, quod, in compositione verborum, reiterationem significat, & βάπτισμος, baptismo, baptismus. Esti nostro evò frequentius piorum auribus moleste insonet Anabaptitarum nomen; primis quoque seculis in Ecclesiâ catholicâ graviter Orthodoxorum aures offendit. Nam anabaptismus à S. Cypriano, nempe ab hæreticis baptizatos rebaptizando, fuit observatus. Hic est Cæcilius Cyprianus Afer, Chartaginensis Episcoporum primus Martyr, tali gloriâ, sub Imperatoribus Valeriano, & Gallieno, coronatus anno Gloriæ in excelsis ab Angelis decantatæ 261. Sed in errore contumax non fuit, ut ostendit Augustinus contra Cresconium Grammaticum, qui auctoritatem Cypriani pro se militantis, anabaptismum approbantis, adduxerat. Inter alia quippe de D. Cypriano scribit sanctissimus Pater: Quamdiu ergò de hac re aliter sapuit, quæ veritas diligentius considerata patefecit, donec ei Deus ad quoque revelaret, ineffabili laude charitatis, unitatem pacemque catholicam, etiam cum collegis suis, à quibus aliter sapuit, non reliquit. Nam Scripturarum presidio destitutus, Ecclesiæ consuetudini cessit, & orthodoxus permansit: apostolicæ nempe traditioni, quæ ipsi opponebatur, catholicè credens. Quia, ut ait Augustinus, Consuetudo illa, quæ opponitur Cypriano, ab Apostolorum traditione exordium sumpsisse credenda est. Anabaptismus, ut ex Dionysio Episcopo testatur Baronius, à S. Cypriano amplexus, qui primus hæreticos rebaptizabat, à Donatistis, Novatianis, & aliis hæreticis, pertinaciter retentus est. Nam appellat Eusebius sententiam de rebaptizatione, pravitatem Novati, seu potius Novatiani hæresim: eâ nimirum de causâ, quòd nullum reciperet apud alios baptismum, abfque secundo à se administrato baptisinate. Itâ quippe

1. 2. contra Cresc. c. 31.

1. 7. de bapt. cont. Donat. c. 23. Bar. An. C. 259. c. 4.

Ecce. 12. 5. ἡ ἀμυγδαλή

ἀμυγδαλον.

שֵׁקֶדֶד

שֵׁקֶדֶד

שֵׁיקֶדֶד

Serm. 99.

Num. 17.

E

pè

An. Chr. 378. n. 21. pè ait Baronijs, Novatiani negantes penitentiam rebaptizabant illos, qui ab Ecclesiâ catholicâ ad eos veniebant. Quod prius etiam faciebant Donatistæ, & ipsi Ariani fuerunt imitati. De Eunomianis quoque refert Epiphanius dicens, *Rebaptizant omnes ad ipsos accedentes, atque ipsos etiam Arianos. Rebaptizant autem in caput sursum vertentes pedes eorum, qui baptizantur.* De cætero apud Catholicos irregularitatem incurrit, tam voluntariè rebaptizatus, quam scienter rebaptizans. Variæ autem rationes à Doctoribus sacris proferuntur, cur Baptismus iterari non possit. Et in primis ipse Augustinus ait, Ecclesiam catholicam non rebaptizare ab hæreticis baptizatos, ne videatur asserere potestatem, quam à Christo acceperunt, esse ipsorum & non Christi, & non habere illam potestatem, quam dum erant in Ecclesiâ acceperunt, & ab eâ discedendo amittere non potuerunt. Ità dicit sanctissimus Doctor, *Ne indicare videatur ipsorum esse quod Christi est, aut eos non habere, quod intus cum Donat. acciperent amittere utique foras exeundo non possent.* Quatuor rationes adfert D. Thomas, cur baptismus iterari non possit. Primò, quia est quedam spiritualis regeneratio, unius autem non est nisi una regeneratio. Secundò, quia in Christi morte baptizamur, per quem morimur peccato, & resurgimus in novitatem vitæ: Christus autem tantum semel mortuus est. Unde contrà rebaptizari volentes intelliguntur, illa Apostoli verba, *Rursus crucifigentes submersi situm Dei.* Ubi Glossa ordinaria dicit, una Christi mors unam baptismi consecravit. Tertiò, quia character, qui in Baptismo imprimitur, est indelebilis, adedque iterari non debet. Quartò, quia Baptismus principaliter datur contrà peccatum originale, quod unicum est. Nec refert quòd aliquando in Ecclesiâ nonnulli hæretici fuerint rebaptizati; hoc enim factum est in illis, qui invalidè fuerant baptizati, ob defectum materiæ, aut formæ essentialis. Ità in Concilio Nicæno statutum est de rebaptizandis Paulianitis, & Cataphrygibus, seu Montanistis: eò quòd hi non baptizarent in nomine Trinitatis. Nam Pauliani, seu Paulonitæ à Paulo Samosateno dicti, Christum purum assererent hominem. De quibus ait Augustinus, *Credendum est eos regulam baptismatis non tenere, quam secum multi hæretici, cum de Catholicâ discederent, abstulerunt, eamque custodiunt.* Cataphryges verò Spiritum sanctum esse purum hominem, suum nempe Montanum, opinabantur.

ANABAPTISTA: ἀναβπτιστής, anabaptistês, rebaptizans, à tertiâ personâ dicti verbi anabaptizo, rebaptizo. Aut, si magis placet, ab ἀνά, aná, præpositione, quæ ex parte latino re respondet (& in compositione plerumque reiterationem significat, & à voce βαπτιστής, baptistês, baptista, deducatur. Ità dicti quidam nostri temporis hæretici, inter quos primas tenent Balthassar Pacimonianus, Michael Servetus, & Ministri transilvani, qui dicunt infantes esse Baptismi incapaces, adedque infantes baptizatos, cum ad ætatem adultam pervenerint, rebaptizant. Potuerunt quoque tot alii hæretici, qui anabaptismum admiserunt, dici Anabaptistæ, de quibus in vocabulo præcedenti; sed præsertim post Lutheri

tempora cæpit Anabaptistarum infame nomen esse famosum: quorum emissarios jam ab Innocentii tertii seculo indicat Bzovius. Eorum præcipuum fundamentum est, quòd infantes non possint doceri, nec credere ea, quæ ad Baptismum requiruntur. Ut patet ex illo Matthæi: *Docete omnes gentes baptizantes eos:* & ex illo Marci, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Ad quæ respondetur, Christum utrobique de adultis loqui, quibus illæ dispositiones sunt necessariae. Aliàs adeit traditio, & consuetudo Ecclesiæ Catholicæ infantes baptizandi: nec in N. Testamento adeit aliud remedium pro eis contrà peccatum originale, quo pro ipsis cessante, V. Legis infantibus deterioris essent conditionis. Christus autem dicit, *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere venire ad me, talium enim est regnum celorum.* Sed jam post Christi mortem non est alius modus infantes ad Christum portandi, nisi per Baptismum. Nec juvat dicere illos pueros fuisset grandiores, qui poterant spontè ad Christum venire; hoc enim sacro Textui repugnat, in quo parvuli latinè, & παῖς, pædία græcè vocantur. Vox autem παῖς, pædion, significat puerulum; est enim diminutivum à παῖς, pæς, puer. Deinde Lucas sic habet: *Asserebant autem ad illum infantes, ut eos tangeret:* & in Græco ἀποστολῶν δὲ ἑνὸς καὶ τοῦ βεθάνου, ἢ τοῦ ἀντωνίου. Ubi latinè infantes illi intelliguntur pueruli qui necdum fari noverant; & græcè βεθάν, bréphe, à singulari βεβήσας, bréphe, qui absolute infantem significat, & ab aliis ità foetus appellatur recens editus. Ex his convicli Anabaptistæ cum Pelagianis negant in parvulis peccatum originale: quos etiam Baptismi incapaces docuere Petrus Badius, & quidam Henricus, de quibus D. Bernardus intelligendus. Unde verò Anabaptistæ suum hauserint errorem, satis colligitur ex perversâ Lutheri doctrinâ, qui solam Fidem justificare, & Sacramenta ad solam Fidem alendam contendit esse instituta. Cum ergò infantes sint Fidei expertes, hinc colligi volunt illi egregii Syllogizantes, infantes Baptismi esse incapaces. Sed non omnes Lutheri sequaces Anabaptistis adherent. Sacramentarii enim ajunt parvulos baptizari posse, eò quòd in illis fides ad Baptismum non requiratur. Nec idèd cum Orthodoxis conveniunt. Excludunt namque Fidem habitualement, quæ tamen juxta Catholicos infunditur cum cæteris virtutibus in Baptismo. Prætereà quidam Lutherani, in Conciliabulo Wittenbergensi, Lutheri sententiam benignius exponere conati sunt. Statuerunt enim parvulos non habere quidem veram Fidem; sed nescio quos infatiles fidei motus, ab ipsis somnatos, aut certè ab ipsis inter populum repertos, sicque eos posse baptizari. Sed ut ad Anabaptistas revertamur; docent prætereà licitâ polygamiâ, & matrimoniū propter alterius conjugis hæresim dissolvi posse. Ex ipsis alii dicuntur Cathari, idèd puri: alii tacentes, quia de Religione interrogati non respondent: Alii Memnonitæ, a Memnone quodam Frisio; alii Enthusiastæ; alii Libertini. Quòd autem Anabaptistæ, quoad impedimentum dirimens matrimonium, infidelibus cultu disparibus sint accensendi, dum non sunt baptizati, suaderi posset. Plures siquidem differunt Baptismum ad ætatem subinde valdè provectam. Cum ergò Baptismus sit

An. Chr. 1199. n. 37.
Matth. 28. 19.
Marci 16. 16.

Matth. 19. 14.

Luc. 18. 15

Serm. 66. in Cant. & Ep. 240.

janua Sacramentorum, & per tales infideles passim intelligantur illi, qui non sunt baptizati; Anabaptistæ non baptizati pro talibus videntur habendi, adedque illorum cum Catholicis matrimonium invalidum esse. Sed contrà est quod inter ipsos non videatur illa cultus disparitas: cum Anabaptistæ pro hæreticis habeantur, & in Christum credant, ac Baptismum suscipere sint parati. Sed hæc salvo meliore judicio. Certè matrimonium cum Cathecumeno initum invalidum existimatur.

ANABASIS: ἀνάβασις, p.b., non significat ascendere, ut aliquis interpretatur, sed ipsam ascensionem, gradum, & in altiora processum. Fit enim à verbo ἀναβαίνω, anabaino, ascendendo, seu potius ex secundâ personâ præter. pass. inusitati ἀναβάσας, anabásase; unde, ablato augmento syllabico, oritur immediatè anábasis. Hinc anabasis pro cursore: ut apud D. Hieronymum dicentem: *Idcirco non cereales, & anabasis tui per diversas provincias concurrerunt?* Ubi cerealis pro tabellario, & nuntio ponitur, à literis ferendis, quæ antiquitus supra tabellas cerâ obductas formabantur: & anabasis pro cursore, qui melius anábata diceretur. Nam ἀναβάσας, anabásates, ascensorem, & equi inscensorem significat, & à tertiâ personâ dicti præteriti emanat. Actamen, uti Scholiales ait, *anabasis veloces appellat nuncios, qui equis, curribusque conscensis, velociter aliquid perferunt; ἀνάβασις enim græcè ascensum.*

ANABATHMUS: ἀναβάθμης, anabathmôs, ascensus, gradus. Oritur à dicto verbo anabaino, ascendendo: sed ab ejus aoristo primo passivo, et si non usitato deduci debet. Gradus ergò significat anabathmus, sed potius ascendendum, quam descendendum. Quòd annotavit Augustinus, Psalmos aliquos vocatos fuisse Cantica graduum, dicens: *Et ibi quidem græca lingua satis evidens est, quòd dicunt, ἀναβάθμης anabathmôn, anabathmî enim gradus sunt, sed ascendentium, non descendentium. Latinus quia non potuit propriè dicere, generaliter dixit, &c.* Textum hebraicum voci græcæ satis consonare, probari posset. Nam in eo Canticum graduum dicitur scir hannangalôth, & scir canticum dicitur à radice scir, idèd cantavit: mangalôth autem est plurale à singulari mangalêh, ascensus, gradus, suggestum, aut à mangalâh, idèd gradus, ascensus, excellentia, & à radice ngalâh, ascendit, exoriuntur istæ voces. Optime autem in dictis Psalmistæ verbis hæc significatio observatur: quia mens humana per Dei laudes in superna se extollit. Quindècimum autem Psalmi Cantica graduum inscribuntur, à Psalmo 119 ad 133. inclusivè. Tropologicè sunt hi gradus, quibus ad perfectionem ascenditur, & consequenter ad Deum, quos enumerat Genebrardus. Anagogicè autem significat suspiria, ab hoc exilio ad patriam celestem anhelantia: ut ex Hieronymo habetur, & Euthymio. Literaliter verò hi Psalmi Cantica graduum dicti sunt, eò quòd à Levitis, ut vuld Chaldaeus, in 15 templi gradibus; vel juxta alios in templi dedicatione concinerentur, aut voce cantarentur elatiore. Aliqui etiam ità dictos volunt, quòd preces & vota, ac suspiria è civitate Jerosolymam ascendendum continent. Inter hos Psalmos graduales, Psalmus 126 inscribitur

In Apo. log. ad ver. Russ. 1. 3.

שיר
המעלות
שיר
scir.
מעלה
מנגלה
עלה
ngalâh.

tur *Canticum graduum Salomonis:* quia, ut docet Ph. 126. Nicolaus Liranus, fuit à Salomone compositus, de templi materiali edificatione, & secundò de spirituali, istis verbis agente, *Cum de deride dilectis suis somnum.* Psalmus 130, & 132, *Canticum graduum Davidis,* eò quòd David eorum Author fuerit, appellantur. In his 70 legunt simpliciter ἀνά τῶν ἀναβάθμων, idèd ton anabathmôn, idèd Cantus graduum, nec dicunt Davidis, aut Salomonis.

ANABATHRA: ἀναβάθρα, anabáthra, penultima brevi, & in versu communi, est scansionum, & alicubi legitur pro navis ponte. Hinc anabathræ, ab aoristo primo passivo illius verbi ἀναβαίνω, ascendendo, scilicet dicuntur. Anabathrum verò pulpitarum, scalam, gradum superiorem significat, & subscellium. Sed Magri ex Codino dicit, quòd anabathra fuerit thronus, in quo Imperator Constantinopolitanus sedebat.

ANABOLAGION: ἀναβολάγιον, anabolágion, amiatorium quo humeri operiuntur, & sindon quoque vocatur. A verbo ἀναβάλλω, anaboléo, induo, vel ab ipso verbo ἀναβάλλομαι, anabállomai, quod inter tot alia significata usurpatur etiam pro amicitia, aut indui in modum amiculi. Sic ergò anabolagium optimè pro amictu, aut humerali ponitur. Aliqui tamen malè scribunt anabolagium (potius anaboléum) ambologium, ambologium, & anagolagium: & hæc voces etiam in sacris Authoribus observantur. Anabolæa propriè sunt ornamenta mulierum, quibus humeri, & pectora tegantur. Pro pallio sumpsit anaboléum Author Commentariorum D. Hieronymo adscriptorum, in cap. 16. Marci: *Hic ἀναβόλαιον, idèd pallium vincitur in sanguine uræ,* &c. V. Anavolégum.

ANACEPHALÆOSIS: ἀνακεφαλαίωσις, anakephalaíōsis, latinè penultima longâ propter omega. Ità dicta recapitulatio, à verbo ἀνακεφαλαίω, anakephalaío, summam colligo, in summam, vel ad capita reduco: quod ulterius oritur à præpositione ἀνά, aná, re, & κεφαλαίον, kephalaíon, caput, summa. Vocant Oratores anacephalæosin, cum eaquæ fusiùs dicta sunt, paucis repetuntur, ut simul auditori renoventur: atque aliter epilogus, aut latinè peroratio nuncupatur. Anacephalæosim format Apostolus dicens: *Capitulum autem super ea quæ dicuntur.* Græcè dicit κεφαλαίον: ac si diceret, compendium, vel summa eorum quæ diximus hæc est. Vel, ut ait Emmanuel Sà, quasi diceret, dicam breviter fusiùs explicata. Anacephalæosim composuit Epiphanius, quæ est recapitulatio, & summa totius operis de hæresibus, ab ipso Panarium inscripti.

ANACHORESIS: ἀναχωρησις, anachōrēsis, latinè p. l. propter eta vocalem longam. Est secessus, dilatio, ab aliis separatio, ità dicta à verbo ἀναχωρέω, anachōrēō, revertor, secedo. Et hinc anachoresis dicta illa secessio, quæ fit à piis viris, vitæ contemplativæ perfectiùs vacandi gratiâ, præsertim ab illis, qui prius vitam egerunt cœnobiale. In hoc enim aliquantulum anachoreta ab eremita distingui potest: ut innuere videtur Isidorus dicens, *Anachoretæ sunt, qui post cœnobialem vitam desertam petunt, & soli habitant per desertum, & ab eo quidam proci ad hominibus recesserunt, tali novamine nuncupantur.* Sed anachorita Eliam & Ioannem, cœnobitæ

V. 2.

Heb. 8. 1.

1. 2. de of. sic. Hecl. c. 15.

Apostolos imitantur. Dixit quoque alibi Eremitas Eliam, & Joannem Baptistam imitari, adedque in hoc ab anachoretis discerni non possunt. Nisi dicatur, quod in eremitis vita canobialis non præcesserit: quamvis passim istud discrimen inter ipsos non soleat observari. Anachoretism Cassianus remotionem vertit hinc verbis: *Alii anachoretism necessariam, idest remotionem, & eremi secreta consueverunt.*

Coll. 2. p. 2.

Sup.

ANACHORETA: ἀναχόρητος, anachorites, p. l., & anachorita quoque latinè dicitur: ut patet ex Isidori verbis supra citatis. Fit à verbo ἀναχόρη, ut nuper in voce *anachoretis* expositum: & ita dictus ille, qui in solitudinem, aut aliò quopiam secedit. Mira anachoretarum austeritas in historiis ecclesiasticis passim enarratur: qui remotius ab hominibus, & mundo recesserunt, ut Deo, & celo fierent propinquiores. Inter anachoretas, & eremitas illa differentia observari potest, quæ in *anachoretis* prolata est. Prout dicit Isidorus, *Quis est anachoretarum, qui iam canobiali conversatione perfecti, includunt semetipsos in cellis, procul ab hominum conspectu remotis.*

ANACHRONISMUS: ἀναχρονισμός, anachronismós, temporis pervertio, quando Chronologi in tempore stabiliendo falluntur: aliguando videlicet res aliquas uni tempori proprias, quæ in aliud inciderunt. Oritur ab ἀνά, *aná*, re, & verbo χρόσις, *chronos*, tardo, moror: ita ut anachronismus retardationem sonet. Si verò in aliquibus Authoribus *achronismus* legatur, ut in Annotationibus in Emm. Thesaurum, potest intelligi *sine tempore*, vel *temporis inobservatio*, ab α, *alpha*, privativo, & χρόνος, *chronos*, tempus.

Regno d. Italia p. 491.

ANACLETUS: ἀνακλέτος, *anacletos*, latinè propter vocalem longam, penultimam productam, & eodem modo legitur *anacletus*. Si à verbo ἀνακλίω, *anaclico*, reclino deducatur; latinè reclinans interpretandus; Si autem à verbo ἀνακαλέω, *anacaléo*, imploro, revoco, evoco, excito, invoco, cognominio, &c.; imploratus, evocatus, invocatus, cognominatus, exponatur. Hæc notationes S. Anacleto Papæ, & Martyri ingenuè possunt appropriari: qui in D. Petri cathedra, post S. Clementem Dei manu reclinatus; ad navis catholicæ clavum vigilanter sedens, Principis Apostolorum sepulchrum exornavit. Ad summi Pontificatus apicem à Spiritu sancto evocatus, ut in sanctorum Pontificum ossa, etiam tumultuante severiori barbarie, tutius quiescerent; eorum sepultura prospexit: A Deo per gloriosum martyrium ad cælestis præmium vocatus, à fideli populo reverenter invocatus, plurimorum vitæ post mortem consuluit.

Il. 4.

ANACOENOSIS: ἀνακοήσις, *anacoenosis*, latinè propter omegam vocalem longam penultimam productam. Ità dicta communicatio, quæ est figura rhetorica, cum aut ipsos consulimus adversarios, aut quando cum iudicibus quasi deliberamus. Hæc figura in sacris Oratoribus frequens, & in Scripturis quoque reperta. Ut v. g. cum dicit Deus, *Quid est quod debui ultra facere vinea mea, & non feci?* Ipsos nempe adversarios pulchrè anacoenosi interrogans. Fit hæc vox à verbo ἀνακοήω, *anacoinéo*, consulo, communico; ab ejus scilicet secundam personam præteriti passivi.

ANACOLUTHUS: ἀνακόλυθος, *anacoluthos*, latinè propter diphthongum penultimam longam. Dicitur inconsequens, ab α, *alpha*, privativo, & ἀκόλυθος, *acolythos*, consequens, consentaneus, comes, &c. interposito *v, ny*, euphoniæ causâ. Hinc apud Grammaticos anacoluthum vitium est in oratione, quando non redditur, quod superioribus respondeat. Anacoluthum etiam dici potest id, quod ex antecedentibus malè deducitur, ita ut consequentia optime negetur. Talia anacolutha in perperam, & ineptè ratiocinantibus, præsertim in hæreticis observanda.

ANACRISIS: ἀνακρίσις, p. b. discussio, examinatio, interrogatio testium, questio, etiam per tormenta. Ità dicta à verbo ἀνακρίνω, *anacrinó*, discutio, scrutor, examino, interrogo: ab ejus nempe secundam personam præter. pass. ἀνακρίσῃς, *anacrisis*, & hinc ablato augmento syllabico, fit *anacrisis*. Quin etiam hoc nomine elogia vocata, idest testimonia, seu onera, & informationes, quæ cum ipso reo ad superius tribunal mittebantur. Sic Festus præses, postquam coram rege Agrippa Paulus causam dixisset, & propter appellationem interpositam, eum ad Cæsarem mittere decrevisset, ait, *Ut interrogacione factâ habeam quid scribam:* græcè ἀνακρίσεις ποσώνης, *anacrisis gepononnes*. Ubi anacrisis pro interrogacione scribitur, seu pro illâ causâ coram Agrippa agitatione, & in simili sensu ab aliquibus Latinis nonnunquam usurpatur.

Act. 25. 26

ANADIPLOSIS: ἀναδιπλωσις, *anadiplosis*, reduplicatio, à verbo ἀναδιπλόω, *anadiploó*, reduplico, & propter omegam penultimam productam. Est figura rhetorica, in qua eadem vox iteratur, in fine carminis, aut clausulæ præcedentis, & in principio consequentis, quæ nonnunquam in sacris Literis ad majorem emphasim occurrit.

ANAGLYPHA: ἀναγλύφα, p. b., super-sculpta, ab ἀνά, *aná*, quod & super significat, & γλύφω, *glyphó*, sculpo. Ità dicuntur vasa, aliave opera celaturis aspera, in quibus variæ imagines protuberantes apparent. Anaglypha erant in templo Salomonis: nempe in duobus ostiis de lignis olivarum, *In quibus sculpsit anaglypha valde prominentia, & texit ea auro.* In Textu hebraico dicuntur *peturè tsitsim*, idest *apertiones*, seu *emissiones florum*. Nam *peturè* est in regimine, cuius absolutum est *peturim*, emissiones, apertiones, & *tsitsim*, à singulari *tsits*, idest *flor*. Erant ergo florum celaturæ eminentes, & ut vulgò dicitur, *di tsitsim basso rilievo*. Secundum Hieronymum Lauretum, ista anaglypha prominentia, in portis templi interioris, tropologicè sunt in Prælati certissima bonorum operum documenta, & quæ nemo in finistram partem interpretari valeat.

3. Reg. 6.

32.

פְּטוּרֵי

פְּטוּרֵי

פְּטוּרֵי

פְּטוּרֵי

פְּטוּרֵי

פְּטוּרֵי

Sylva Alleg. in V. Sculp.

ANAGNOSTES: ἀναγνώστης, *anagnostes*, lector; à verbo ἀναγνώσκω, *anaginosco*, lego, in tertiam personam præter. pass. ἀναγνώσῃς, *anagnostes*, lectus est, & hinc immediatè *anagnostes*. Lectoratus est secundus inter ordines minores, cuius materia remotâ est liber Lectorum sacrarum. Lectoris officium est, legere in Ecclesiâ Lectoriones Veteris, & Novi Testamenti, item docere Catechumenos Fidei rudimenta. De his dicitur, quod *predicant populis voluntatem Dei, & quid sequantur.*

Dist. 21. c. clericos, & clericos.

itur: idest legunt recitando, non autem prædicando, quia illud est officium Sacerdotum, ut habet Glossa. An autem Lectoratus, ut ceteri tres minores Ordines, sit Sacramentum; inter Theologos agitur. Sed affirmativa est probabilior, & communior, quam Bellar., Koninc., Filliucius, Bec., Esparza tuentur, & alii cum D. Thomâ. Fulcitur autoritate Concilii Tridentini, & Florentini, in quibus definitur Ordinem esse Sacramentum, nec quoad hoc, inter Maiores, & Minores, ullum discrimen exhibetur. Præterea ex eo quod non possint iterari, colligitur quod conferant characterem, & hunc quatenus Sacramenta sunt. De solo Lectoratu mentio fit in Euchologia græco: non tamen hinc sequitur apud Græcos antiquitus alios tres Minores non fuisse, quamvis hodiè expressè ab ipsis non conferantur. De illis tamen apud eorum Scriptores fit mentio: signanter in epitola S. Martyris Ignatii ad Antiochenes exarata.

ANAGNOSTICUM: ἀναγνωστικόν, *anagnosticon*, p. b., ad legendum aptum. Ab eadem pululat radice, quâ vox præcedens: ut & ἀναγνωστικόν, *anagnosticon*, quod lectorium appellatur à Latinis. Anagnosis verò, p. l. propter omegam, græcè ἀνάγνωσις, *anagnosis*, à secundam personam præter. pass., est lectio, recognitio, expositio, &c. Sed anagnosticum etiam scripturam, aut epistolam significare, ex D. Gregorii verbis colligi potest. Scribit enim ita: *Item in anagnostico ante longum tempus, dulcissima mihi vestra excellentia, neapolitano quodam juvene veniente, mandare curaverat.*

In Regist. l. 7. c. leu ep. 126.

ANAGOGE: ἀναγωγή, *anagoge*, latinè penultima producitur propter omegam vocalem longam. Fit ab ἀνά, *aná*, quod in compositione etiam sursum significat, & ἀγωγή, *agó*, duco: quasi ad superiora ductio. Significat enim anagoge excelsum, aut superiorem intelligentiam, sive sensum sublimiorem, qui ad excelsa nos attollit. Apud Dionysium anagoge, & theoria, pro eodem accipiuntur, idest pro sensu oraculorum mystico, qui nos in celum subvehit. Ità S. Hieronymus ait de Melchisedech, *Sic quosdam referre ad ἀναγωγήν, ut historia auferant veritatem, & dicant non fuisse regem, sed in imagine hominis angelum demonstratum.* Est etiam anagoge disciplina, educatio, ut agoge. Ab hac fit ἀναγωγή, *anagoga*, adiuncto nempe α, *alpha*, privativo, & interposito *v, ny*, euphoniæ gratiâ: sed latinè penultima corripienda. Ità dicitur in exercitatio, disciplinæ negligentia, contumacia, dissoluta vita, &c. Fateor tamen etiam pro ipsa anagoge sumi posse: attamen nimis latè à Magri, pro Rhetorum figurâ, quâ præter apparens dictionis significatum, aliud quid subindicatur. Ut in hac voce *Hierusalem*. Sic enim alios tropos, & figuras complecteretur.

Epist. ad Euagrium 126.

ANAGOGICUS: ἀναγωγικός, *anagogicos*, p. b., adiectivum formatum à supradictâ *anagoge*. Sensus anagogicus apud Theologos est ille, quem habent verba Scripturæ, dum res per illa significatæ aliquid representant pertinens ad Ecclesiam triumphantem, seu vitam æternam. Ad hæc hic sensus respondet Spei, sicut allegoricus Fidei, & tropologicus Charitati. Habes sensum anagogicum in hinc verbis: *Quibus juravi in ira mea, si intro-*

Ps. 94. 11.

bunt in requiem meam. Literaliter quidem de terrâ promissionis loquitur; sed anagogicè de vitâ æternâ, ita sumitur sensus anagogicus ad Thomâ, & omnibus passim Theologis. Sicque dicit Angelicus Doctor: *Secundum ea quæ in Christo sunt facta, vel in his quæ Christum significant &c. significavit ea quæ sunt in æternâ gloriâ, est sensus anagogicus.* Nempe in hoc, & in aliis sensibus mysticis, attenditur significatio, non tam verborum, quam rerum per verba significatarum, quæ & ipsa quoque, ex Dei institutione, alias res significant, & adumbrant. Ità in sensu anagogico eventus Ecclesiæ militantis circa membra, & maxime circa ipsius Caput, quod est Christus Dominus, attenduntur, quatenus illis illa, quæ in Ecclesiâ triumphante futura sunt, prænunciuntur. In hoc sensu, qui est profundior, & perfectior, præminet D. Augustinus, quatenus ex professo Scripturæ agit interpretem. Aliis & ipse in operibus didacticis, & polemicis, in eruendo, & illustrando sensu literalis primas tenet.

1. q. 7. c. 10. c.

ANAGRAMMA: ἀνάγραμμα, *anagramma*. Est significatio aliqua resultans ex literis alicuius nominis quoad situm immutatæ: vel est ipsum nomen sic immutatum, ut dum ex *Roma* fit *amor*. Dicitur anagramma ex ἀνά, quod etiam significat distributionem, & æqualitatem, & γράμμα, *gramma*, litera: q. d. æquilaterale. Quod rectè obtinetur, dum nulla litera demitur, aut additur: aliàs potius esset paronomasia, quam anagramma. Inter varia pura anagrammata, quæ circumferuntur, famosum est illud de Suetiæ Rege, qui victor per magnas strages videbatur ad imperialem coronam perventurus: Ità quippè proprium eius nomen anagrammaticè, sed perperam putabatur ominari. Nam *Gustavus* format anagramma *Augustus*. Exitum obtinuit infelicem illud ex nomine *Martinus Luternus* eformatum, *ter matris vulnus*: nempe ferro, calamo, & lingua Dei Ecclesiam impiissimum filius graviter vulneravit. Alia traduntur anagrammata numeralia, quæ fiunt ex numeris illis supputatis, unaquaque litera denotatis. Nam a designat unitatem, b numerum binarium, & sic de ceteris usque ad k: ab hac litera usque ad z decades numerantur, ita ut k decem significet, l 20, &c: à t verò ad ultimam literam centenaria recensentur. Sic illa Sibylla prædixit Christi nomen numerum 888 reddendum. Et verissimè quidem: nomen enim *inns, jesus*, in græco hunc numerum suis literis exprimit. *Iota* quippe 10 denotat, *eta* 8, *sigma* 200, *omicron* 70, *ypsilon* 400, alterum *sigma* 200. Est verò numerus octonarius perfectionis symbolum, & felicitatis, ter in nomine Jesu repetitæ. E contra Antichristi nomen senarius ter repetitum continet, scilicet 666: & pro miseriæ, ac imperfectionis symbolo senarius habetur. De ipso in Apocalypsi agitur, sub figurâ illius bestie, de mari ascendens, ex communi Interpretum consensu. De hujus nomine anagramma numericum, seu arithmeticum formatur: & sine characterè bestie, aut numero nominis eius, emere non licebit, aut vendere. Sed hic Sapiëntia est. Qui habet intelectum computet numerum bestie: numerus enim hominis est, & numerus eius 666. Scilicet sapiëntiâ opus est ad talem numerum investigandum, qui est numerus

Ap. 13. 18.

merus hominis, nempe nominis humani. Ex quo numero plures conati sunt aliquod nomen Antichristo affingere. Sed satis esset temerarium inde velle certum nomen eius prædicere: cum iste numerus variis quadret nominibus, & signanter Martino Luthero in lingua Saxonica, *Martin Luther*, & cuius literis numerum 666 præcisè formabis. Non redè tamen hinc inferes cum Emmanuele Thesaurio Martinum Lutherum esse præcisè illam terribilem bestiam, de qua S. Joannes; cum & hoc quoque conveniat Joanni Calvino in lingua hebraica, & aliis nominibus adaptetur. Anagrammata verò numeralia exactè sunt, cum ipsorum literarum respondent ad amissum numero in nomine reperto. Sic in nomine *Maria* invenitur numerus 121, qui pariter in his vocibus à *Dei regis* observatur: quæ nominis *Maria* numericum efformant anagramma.

ANAGRAPHE: ἀναγραφή, *anagraphé*, latine p. b., est præscriptio, acta, commentarius, &c. Fit ab ἀναγράφω, *anagraphō*, in acta refero, præscribo, literis prodo, atque ab huius verbi primâ præter. passivi personâ vox præcedens *anagramma*, deduci potest. Aut, si mavis, utramque, ab ἀνά, quod in compositione varia significat, & verbo γράφω, *graphō*, scribo, haurire licet. Anagraphe à Jurisperitis descriptio dicitur, & vulgò inventarium appellatur, cuius beneficium, & legis, hæredes ad testatoris debita supra vires non tenentur hæreditatis.

ANALECTA: ἀνάλεκτα, *analekta*, reliquæ sub mensâ, ita dictæ à verbo ἀναλέγω, *analégo*, colligo. Huius enim tertia personâ præter. pass. est ἀνάλεκεν, *analékēte*, collectus est; & hinc ablato augmento illo syllabico immediatè scaturit vox *analekta* significans illas reliquias, eò quòd colligi debeant, ita vocatas. Hæc vox aliquando in Scrip-toribus ecclesiasticis occurrit, idè ejus etymon juverit inquisisse. Eam nonnunquam collectaneorum librum significare Magri opinatur. Et certè ab eadem radice fit ἀνάλεκτος, *analékētos*, unde & *analektus*, idè collectus: quo in eodem significa-to, nempe pro collectaneorum libro, Seneca usus fuit. *Analekta* verò servi erant qui *analekta* colligebant: est plurale vocis sequentis.

ANALECTES: ἀναλεκτός, *analékētos*, collector dici posset ab eadem radice quâ vox præcedens. Sed ita præsertim ille dicitur, qui felici donatus est memoriâ, ut quidquid legerit, vel audierit, in promptu habeat. Tales enim *analektes* Seneca vocavit: à verbo ἀναλέγωμαι, *analégeomai*, colligo sparsa, & effusa, ab eadem nempe personâ quâ vocabulum *analekta*, & hoc verbum etiam significat firmiter teneo, & concipio. Sed priori etymologia, & significato insisti potest: nam *analekta* multa lecta, & audita firmiter in memoriâ tenent collecta. Eruditissimus nostri sæculi *analektes* fuit Illustrissimus Caramuel: ut & Pater Macedo, cuius memoria in benedictione sit, quæ mithridaticâ longè felicior, & firmior, omnibus fuit admirationi.

ANALOGIA: ἀναλογία, *analogia*, latine absolute penultima est brevis, quamvis, ut sæpius monitum est, multi Græcos imitentur in accentu. Sicut autem dictum est *anagramma* significare

identitatem, aut equalitatem literarum; ita hinc dicendum vocem hanc *analogia* significare identitatem, vel equalitatem rationum. Nam fit ex ἀνά, de qua supra, & λόγος, *logos*, ratio: ita ut *analogia* sit proprietas, proportio, conventio, similitudo, & analogia latine proportionalia dici possunt. Unde Cicero ait, *Quod analogiam Stoici, nos appellationis convenientiam, si placeat*; & Quintilianus lib. primo vertit proportionem. Apud Mathematicos proportio geometrica vocatur *analogia*, qualis est proportio duorum ad quatuor; ita & quatuor ad octo. Apud Grammaticos est similitudo similis declinatio, ut ait Gellius: & analogia quoque in orthographiâ reperitur, & in aliis. *Analogia* verò considerantur à Philosophis, quorum ratio partim eadem, partim diversa. Adèdque media sunt inter univoca, & æquivoca: ut ait D. Thomas, ex eo quòd nomen *analogum* significat *diversas proportiones ad aliquid unum*.

Sicque nomina de Deo, & creaturis dicta, analogicè sumuntur. Pulcherrima reperitur analogia inter Vetus, & Novum Testamentum, de qua dicit Augustinus, *Analogia est, cum Veteris, & Novi Testamenti congruentia demonstratur*. Hanc luculenter explicuit libro uno Mart. Becanus, varias proportionem annotans inter Synagogam, & Ecclesiam, cuius illa typum gessit. Sicut enim fana analogicè dicitur de urinâ, medicinâ, & animali, eò quòd urina solum sit sanitatis signum, medicina eius causa, sed animal est habens sanitatem; ita debita proportione de Veteri Testamento, & Novo, respectu gratiæ dici potest. Vetus enim erat quasi merum gratiæ signum: *Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum*. Sed Novum est causa gratiæ, eamque specialiter habens, & continens: *Quia lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est*. Ob istam Scripturarum consonantiam, & proportionem, in ipsis datur analogia: quæ non inducit sensum à literalis distinctum, ut asserit D. Thomas. *Sed est analogia*, ut ipse dicit, *cum veritas unius Scripturæ ostenditur veritati alterius non repugnare*. Dicit autem D. Augustinus quòd Vetus Testamentum quadrifariam traditur: scilicet secundum historiam, secundum etymologiam, secundum analogiam, secundum allegoriam. *Et quidem secundum analogiam, cum demonstratur non sibi adversari duo testamenta, vetus, & novum*. Quod præsertim habet locum contra Manichæos, qui Vetus non admittebant. Tres illi primi sensus ad literalem pertinent, & allegoria pro triplici mystico ponitur: ut diximus cum D. Thomâ, de allegoriâ tractantes.

ANALOGISMUS: ἀναλογισμός, *analogismós*, reputatio latine dici potest. Pullulat enim à verbo ἀναλογίζομαι, *analogízomai*, ratiocinor, recogito, reputo; nempe ab eius præteriti personâ primâ, quæ est ἀναλόγησμαι, *analégēsmai*, & hinc ablato augmento syllabico, prout in verbalibus fieri solet, *analogismós* emanat. Apud Dialecticos est firmum argumenti genus, quod à causâ propinquâ dicitur, quale est iste syllogismus in *Barbara*: omne admirativum est rationale, omnis homo est admirativus, ergò omnis homo est rationalis. Ad-

mirativum enim causa propinqua rationalitatis existimatur. Similes analogismi in sacris Doctrinis ab omnibus poterunt observari.

1. q. 13. a. 5. c.

1. de Gen. ad lit. impet. c. 2

Hebr. 10.

10. 1. 17.

1. q. 1. a. 10 ad 2.

1. de utilit. credèdi c. 3

mirativum enim causa propinqua rationalitatis existimatur. Similes analogismi in sacris Doctrinis ab omnibus poterunt observari.

ANALOGISTA: ἀναλογιστής, *analogistés*, à tertiâ personâ prædicti verbi *analogízomai*, formari deberet, eiusdem nempe temporis quo vox præcedens. Sicque ratiocinator, reputator latine verti posset: & cum idem verbum sit etiam errorem re-puto, retracto, resipisco, *analogistén* etiam erroris retractatorem, aut resipiscentem licet interpretari. *Analogista* ab aliquibus dicti tutores illi, qui tutela administratâ rationem reddere non tenentur. Julian. l. quidam decedens de admin. tutor. Sed in hoc sensu ab eodem verbo vocem *analogista* deducere non facile opinor. Alii legunt *aneclogistos*, ut qui rationibus reddendis liber sit. Certè utraque vox à verbo λογίζομαι, *logízomai*, computo, existimo, derivatur: unde *logistés*, computator, curator, æstimator, efformatur. Credi-derim ego *alogistés* legendum esse: nempe ab α, *alpha*, privativo, & dictâ voce *logistés*, aut ab ipso verbo ἀλογέω, *alogéō*, rationem non habeo, non curo: quasi sine *logo*, seu ratione. Et hinc *alogia*, quod non solum irrationabilitatem significat, sed etiam à rationibus reddendis exemptio-nem. Alias vox *analogista* duplex *alpha* privativum præfert: *aneclogistos* verò, unum quidem solum importat, sed verbum ἀλογέω, *alogéō*, non videtur utitatum.

ANALOGIUM: ἀνάλογιον, *analogion*, p. b., pulpitarum. ita dictum à verbo ἀναλόγημαι, *analégomai*, quod etiam lego significat: quia in eo Verbum Dei legatur, & annuncietur. In analogio enim antiquius cantari solebat Evangelium. Hodie tamen Græci vocant analogium illud lecto-rium, super quod, ad legentium commoditatem, libri solent imponi.

ANALPHABETUS: ἀναφάβητος, *analphábetos*, latine propter α, *eta*, vocalem longam, penultima producta. Vox est formata ab α, *alpha*, privativo, & dictione *alphabetum*, interposito η, *ny*, euphoniæ gratiâ. Prout fieri solet post *alpha* in vocabulis ab unâ vocali incipientibus: ac si diceretur *analphabetus*, sine *alphabeto*. Est ergò planè indoctus, elementorum rudis, qui nequidem elementarias literas novit: quas Fulgentius Abecedarias appellat.

ANALYSIS: ἀνάλυσις, p. b., idè resolutio, à verbo ἀναλύω, *analýō*, resolvo. Hoc verbum, componitur ex ἀνά, *re*, & λύω, *solvo*, & in secundâ personâ præter. pass. facit ἀνάλυσαι, *analýsai*: hinc ablato augmento illo syllabico *analysis* emanat. *Analysis* alicuius libri est ipsius resolutio, seu ipsius methodi expositio, ac in duas partes debita distributio: & ita intelligi potest *analysis* illa Iusti Calvini in Tertulliani librum de Præscriptionibus adversus hæreticos. Hac voce utuntur etiam Dialectici in syllogismorum resolutione, quæ duplex est, ut jam exponendum.

ANALYTICUS: ἀναλυτικός, *analytikós*, p. b., resolutivus latine reddi potest. Oritur ista vox ab eodem verbo *analýō*, cuius tertia personâ præter. pass. est ἀνάλυται, *analýta*, dissolutus est: & hinc immediatè *analytikós*, expuncto, ut assolet

in verbalibus, augmento syllabico. Sicque libri Priorum, ac Posteriorum Analyticorum Aristotelis, libri Resolutivorum latine dicendi. Toletus in Logicæ Prolegomenis observat inscriptionem librorum Posteriorum Analyticorum esse in græco τὸν ἀναλυτικὸν ὑστερον, *ton analytikón hýstéron*, idè Resolutivorum posteriorum. Utque hic titulus intelligatur, ait duplicem esse logicam resolutionem, universalem, & particularem. Universalis est, quâ conclusionem aliquam in figuras quâdam, & modos, quibus est syllogizanda, redigimus. Ab his enim tanquam à principiis illationis ipsa conclusio dependet. Particularis verò est, quâ propositam conclusionem, figurâ, & modo jam suppositis, in præmissas, & principia quendam necessaria, & quæ ipsius causam importent, reducimus. Unde fit ut pars illa Logicæ quæ communis resolutio traditur, liber priorum dicatur: pars verò quæ particularis continetur, liber posteriorum. Ita Toletus, qui quæstione quartâ subdit, *In libris priorum docetur syllogismum componere, in libris verò posteriorum, demonstrationem*. Ex quibus patet in libris Priorum agi de formâ syllogismi, in quâ resolvitur conclusio. Ut v. g. conclusio syllogismi in *Barbara*, in duas propositiones universales affirmativas, quod pertinet ad modum: cum tali dispositione medii, quod pertinet ad figuram. In libris verò Posteriorum de materiâ demonstrationis ab Aristotele tractatur.

ANAMNESIS: ἀνάμνησις, *anamnēsis*, latine penultima producitur propter η, *eta*, vocalem longam, & reminiscencia, commemoratio, interpretanda. Fit enim à verbo ἀναμνησκω, *anamnēskō*, meminere, reminiscor: quod est perfectum ab insultato *anamnēdomai*, & hinc ablato augmento *anamnēsis*. Hæc quidem, seu reminiscencia, non est eadem cum memoriâ, sed quid excellentius. Nam memoria datur in omnibus animalibus, reminiscencia verò solum in homine, etiam secundum sensus internos considerato. Quæ parte doctrina D. Thomæ, de homine dicitur: *Ex parte autem memorativa non solum habet memoriam, sicut cetera animalia, in jubit recordatione præteritorum, sed etiam reminiscenciam, quasi syllogisticè inquirendo præteritorum memoriam, secundum individuales intentiones*. Et in respon-sione ad 5 dicit, hanc eminentiam habere memorativam in homine, *per aliquam affinitatem, & propinquitatem ad rationem universalem, secundum quamdam resistentiam*. Et idè non sunt aliæ vires, sed eadem perfectiores, quæ sunt in aliis animalibus. Inter *anamnesim*, & *hypomnesim* discrimen ab Ammonio assignatur, quòd illa sit, cum quis sponte præteritorum recordatur; hæc verò, cum ab alio admonetur. *Anamnesis* ab Hicodoro inter figuras rhetoricas sententiarum enumeratur: ut sit *commemoratio eius rei, quam oblitus fuisse nos fingimus*. Famosa est inter doctos *anamnesis* platonica. Cum enim Plató, ut & Pythagoras, & Empedocles, admittet animas defunctorum in alia corpora transmigrare; hinc asserbat eorum quæ dicebantur potius esse reminiscencia, quam novam noticiam. Sed cum illa

me-

9. 3.

9. 3.

1. q. 78. 2. q. 4. 5.

Orig. l. 3. c. 5.

Nel Can- noch. Ari- stot.

In Hierol.

metempsychosis sit error in Fide gravis, labente isto falso fundamento, labitur quoque tale reminiscientiae commentum. De platonica anamnesi loquitur Augustinus, dum ait: *Plato ille Philosophus nobilis persuadere conatus est, vixisse hic animas hominum, & antequam ista corpora gererent: & hinc esse quod ea qua discuntur, reminiscantur potius cognita, quam cognoscantur nova. Retulit enim puerum quendam, nescio qua de geometria interrogatum sic respondisse, tamquam esset illius peritissimus disciplina. Et postea: Non enim acquiescendum eis, qui Samium Pythagoram fuerint recordatum fuisse talia nonnulla, que non fuerat expertus, cum hic alio fuisset in corpore, & alios nonnullos narrent alii, eiusmodi aliquid in suis sensibus passos. Tertullianus pariter in loco supracitato de Platone loquens, & ei consono hereticos ostendens, ait, Novum elaboravit argumentum probans avastates, mathesis anamnesis, id est discantur reminiscantur esse: &c.*

ANAPÆSTUS: ἀνάπεστος, ἀνάπεστος, pes metricus constans duabus brevibus, & una longa, ut legerent. Itā dicitur ab ἀνά, re, & ἀπέστος, pro, ferio, percutio, quasi reperiens: ed quod sono contrario dactylum repercutiat. Propterea antidactylus quoque, seu contradactylus, appellatur. Vox ista etiam in sacris Authoribus nonnunquam occurrit.

ANAPHORA: ἀναφορά, ἀναφορά, latinè p. b., est relatio, repetitio. Ortum trahit à verbo ἀναφέρω, ἀναφέρω, refero: ab eius nempe præterito medio. Est autem figura rhetorica, quā in principio singulorum membrorum eadem pars orationis repetitur. Pulchram anaphoram, seu epanaphoram habes in Epistolā ad Hebræos, ut iam à Tullii exemplis abstineam, in cuius cap. 11. Apostolus Fidei præconia extollens, multas periodos à Fide incipiens tali schemate pulchrè discurret. Vocatur etiam anaphora scansio, seu ascensio signorum in cælo. Nam etiam anaphora est emersio, fursum versus latio, ab eodem verbo ἀναφέρω, quod & fursum ferio latinè verti potest. Tuncque fit à particula ἀνω, ἀνω, fursum: cumque hoc sensu etiam elevationem, seu fursum latorem significet; hinc est quod à S. S. Patribus, & signanter à D. Basilio, pro ipso Missæ Sacrificio, quod est gratissima in Dei honorem oblatio, accipiatur.

ANAPOLOGETIS: ἀναπολόγητος, ἀναπολόγητος, latinè propter vocalem longam in penultimā collocatur accentus. Dicitur inexcusabilis, quasi sine apologiā: nempe ab ἀ, alpha, privativo, & verbo ἀπολογία, apologia, defendo, excuso, interposito ν, νυ, euphoniæ causā. Vox est ab aliquibus etiam Latinis usitata. Imitantur siquidem Apostolum in Textu græco de cæcis idololatriis differentem: qui ex viisibilibus creaturis, sempiternam virtutem, & divinitatem manifestè annunciantibus, Creatorem agnoscere noluerunt. Tales enim nullatenus excusari posse D. Paulus affirmat dicens, *Ita ut sint inexcusabiles*, græcè, οὕτως ὡς ἀναπολόγητος.

ANARCHIA: ἀναρχία, ἀναρχία, latinè p. b., nisi græcus observetur accentus. Vox est formata ab ἀ, alpha, privativo, & ἀρχή, archē, principium, principatus, magistratus, interposito ν, νυ, prop-

ter euphoniā, ut in vocibus à vocali incipientibus fieri solet. Anarchia est carentia principatus, rebellio, contumacia: quum nullo principe tumultuatur populus, & sua quisque libidine movetur. Quod peius esse omni tyrannide liquet ex depravatis Persarum moribus: quibus mortuo Rege diebus quinque sine lege licitum erat vivere. Ut scilicet ex scelorum multitudine, quæ illis diebus patrabantur, intelligerent; quanta sub Rege, & lege degere, felicitas esset. Ab anarchia fit ἀναρχος, anarchos, anarchus, id est principio, vel principe carens. Anarchi volunt esse omnes hæretici, qui supremam in Ecclesiā potestatem abnuentes, sine absoluto principe ecclesiastico vivere volunt. Eò peiores Core, Dathan, & Abiron; quod melior, & præstantior est Ecclesia, quàm Synagoga. Inter ceteros autem anarchiam magis amplexi sunt Waldenses, Wicleff, & Joannes Hus, qui in Prælatibus negarunt potestatem ad leges ecclesiasticas, in conscientia obligantes, condendas: quos secutus est Calvinus. Sed præcipue sunt anarchi illi Anabaptistæ, qui Libertini dicti, nolunt esse alicui principi, aut magistratui subiecti. Ultra Anabaptistas, Trinitarii in Transylvania negant licere Christianis magistratum gerere, usum gladii, & belli, &c. Et hæc tamen Apostolo reclamante: *Omnia anima potestatis superioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo.* Item, *Qui potestati resistit Dei ordinationi resistit.* D. Ambrosius *anarchon*, sine principio intellexit, dum ait Deum mundo dedisse principium, ne anarchon, id est principio carentem crederemus.

ANARGYRUS: ἀνάργυρος, ἀνάργυρος, p. b., pecuniā carens, ab ἀ, alpha, privativo, & ἀργυρος, argyros, argentum. Anargyri debebant esse veri Christi discipuli, quibus imperatum erat: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in vasis vestris.* Tales quoque debent esse illi, qui vitam profitentur apostolicam, præsertim qui votum solemne paupertatis emisserunt. A cæteris verò Christianis saltem inordinatus pecuniarum affectus est removendus: cum nihil sit iniquius quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet. Anargyri dicuntur à Græcis illi Sancti germani, Cosmas, & Damianus, quod medicis insignes, non terreni lucri gratiā; sed ex pura misericordia, & charitate, egris promptam opem ferrent.

ANASTASIS: ἀνάστασις, p. b., resurrectio, evasio, excitatio, instauratio, erectio, demigratio. Fit à verbo ἀνίσταμι, anistemi, excito, suscito, erigo, instauro: ab eius nempe secundā personā præteriti, ἀνίσταμι, & hinc ablato augmento temporali exurgit ἀναστασις. Istā voce usus est Aldhelmus, de Christi resurrectione loquens, *Anastasis dominica chirographatur*, seu describitur. Hinc nomen Anastasius, & Anastasia hauries etymon, restèque resurgens, aut suscitatus latinè reddideris. Non enim propriè filium resurrectionis significat, ut exponit Carolus Magri, citans S. Petrum Damianum, Serm. de S. Anastasio. Itā multi Sancti, quibus data ad vitam immortalem resurrectio, suo nomine æternæ felicitatis omen cælitus ostentantur. Vox Anastasia latinè penultimā correptā est effect-

1. 22. de Trinit. c. 35.

Hebr. 11.

Rom. 1. 20

Ro. 13. 1.

v. 2.

1. Hexam

Matth. 10. 8.

Ecc. 10. 9.

In Hierol.

senda, est græcè ἀνάστασις, ἀνάστασις, accentu acuto in cā exarato. Qui ergò latinè penultimam producant Græcòs imitantur: utique, ubi legitime fuerit introductus, non est condemmandus.

ANASTASISMUS: ἀναστασισμός, ἀναστασισμός, dies Resurrectionis intelligitur: quam tamen ἀναστασις ἡμετέρα, ἀναστασισμὸν ἡμετέραν, rectius appellavit Nazianzenus. Dicitur ergò anastasis, aut anastasia, scilicet *hemera*, vel dies, & ab eodem verbo quo anastasis ista vox eruatur.

ANASTROPHA: ἀναστροφή, ἀναστροφή, p. b., inversio, reversio, conversio, conversatio, latinè dicitur. A verbo scilicet ἀναστρέφω, ἀναστρέφω, revertor, commuto, inverto, & ab ejus præterito attico vox ἀναστροφῆ deducenda. Transmutatio apud Grammaticos anastrophe vocatur, quæ aliàs est sollicitissimi species: apud Poetas, teste Quintiliano, est figura, cum illud verbum sequitur, quod præcedere deberet. Non est ergo propriè totius periodi translatio, ut ait Magri, & anastrophon vocat; sed propriè duorum, aut paucorum verborum inversio: ut illud Terentii, *i præ, sequar*, pro *præi*. Fateor tamen pro quolibet inversione sumi posse, & aliquando à figura illā, quæ hysteron proteron vocatur, non differre. Sicuti dum dicitur in vitā Deicolæ Abbatis: *ut anastrophon locorum causā sequentium factum.*

ANATHEMA: ἀνάθημα, p. b. propter *psi* longam. Vox ista derivari potest à verbo ἀνὰθημα, ἀνὰθημα, execror: ex quo ablata reduplicatione fiat anathema. Sicque magis significare videtur execrationem, detestationem, & secundum usum jam receptum, illam execrationem, quæ fit ab Ecclesiā erga contumaces per suam excommunicationem. Anathema verò penultimā productā, propter *n*, *eta*, vocalem longam, græcè ἀνάθημα, ἀνάθημα, fit à verbo ἀνὰθημι, ἀνὰθημι, suspendo: nempe ab ἀνά, ἀνά, fursum, & ἵθημι, ἵθημι, pono. Atque ita vox anathema significat donarium Deo dicatum, quod in parietibus, vel columnis templi suspenditur. Hoc discrimen multi adferunt cum Julio Polluce, & Gayanto. Atque in Scripturis semel in Textu græco, anathema, p. l., legitur, idque in Veteri Testamento: sæpius verò in eo, ut & in Novo Testamento exaratur anathema, p. b. Aliqui in utroque sensu penultimam corripiendam esse contendunt: alii satis probabiliter opinantur in utroque sensu penultimam corripi, & produci posse. Suidas enim scribit utroque modo significare id quod ita devotetur, ac consecratur, ut de medio tollendum sit, ne unquam amplius videatur. Quod æquè personis diris devotis, ac donariis Deo consecratis convenit: eo modo quo latinè *facer*, & *devotus*, in bonam, & malam partem accipi potest. Utrique voci satis consonat dicitio hebraica *chérem*, ubi Nolter legit *anathema*. *Chérem* enim est occisio, perditio, excisio, consecratio, anathema, res devota: fitque à radice *charam*, quæ in *hiphil* est occidit, excidit, corrumpit, perdidit, consecravit, devotum effecit, anathematizavit. Radix ergò hujus vocis *anathema*, absolute à verbo *anathemi* petenda est. Nam prius anathemata dicta illa donaria, quæ fursum in templis ponebantur, ita Deo dicata; ut ea tollere, aut tangere nefas fuerit. Et hinc translata significatio

ad res illas, quæ Deo, aut diris devovebantur. Hæc quippe suo modo tolluntur de medio, uti & personæ spirituali, & ecclesiastico gladio percussæ. Itā D. Augustinus de populo israelitico observavit, quod superato Chanaan, *anathemavit enim, & civitatem eius, & vocatum est nomen loci illius anathema*. Nam ita legit ipse ex Septuaginta, ubi Hebraus habet vocem *chormab*, à dictione *chérem* formatam, & Nolter legit, *quem ille interfecit subversis urbibus ejus, & vocavit nomen loci illius chormab*.

Annocat hinc S. Pater dicitum anathema quod detestabile aliquid videatur, & abominabile. Ita siquidem ait: *Ut enim nihil inde videtur in usus suos auferret, sed totum in partem laudandam converteret, hoc erat anathemare, quod vulgò dicitur devotare. Origo autem hujus verbi est in græcā lingua ab his rebus quæ vota, & persoluta, hoc est promissa, & reddito sursum ponebantur in templis, ut *ἀνὰθημα*. Hoc est sursum ponere, vel *suspendo*, vel *suspendendo*. Hinc ergò anathema penultimā brevi, ut patet ex Textu græco, ἀνάθημα, iuxta 70 de illis rebus, civitatibus, aut personis, quæ ita exterminabantur, & de medio tollebantur. Sicque Deus fieri iussit de personis, aut urbibus, ad idololatriam sollicitantibus, nempe eas occidendas, excindendas, succendendas, addens: *Et non adbe-**

rebit de illo anathemate quicquam in manu tua. Nam & res ipsæ sic flammis tradendæ, aut ex ipsis furtim, & sacrilegè extractæ, anathemata dicebantur. Ut patet de pallio coccineo, ducentis argenti siclis, & regulā aureā ab Achan ex Jericano incendio clam ereptis: de quibus ait Dominus, *Anathema in medio tui est Israel.* Utrobique autem apud 70 *anathema* dicitur penultimā brevi: quamvis Jo. Baptista Ricciolus utrobique longam in Textu græco afferat reperiri. Penultimam longam habet in libro Judith, & illic pro donario, in loco facto suspensio accipi potest, dum dicitur, *Porro Judith universa vasa bellica Holofernis quæ dedit illi populus, & conopsea, quod ipsa sustulerat de cubili ipsius obtulit in anathema oblivionis.* Vocatur oblivionis, scilicet ad arcendam tantæ victoriæ oblivionem: nisi malimus dicere scriptum esse *oblivionis*, per antiphrasim, pro *recordationis*. Sed cum in Græco nullibi reperitur illa vox *oblivionis*, forsitan prius in Textu nostro vulgato fuerit positum *oblationis*, ut innuit Tirinus.

Anathemata ergò ab Hebrais dicebantur res, vel personæ aliquo modo divino servitio devotæ, nullā potestate facta ea redimendi, aut in usum profanum convertendi. Quæ sic Deo consecrabantur, morte naturali, vel civili, mori debebant, & quidem naturali, si erant animalia ad sacrificium idonea: vel per occisionem, & destructionem, si erant Dei hostes, & inimicorum urbes: nam & hoc modo in Dei honorem destruebantur, & consumebantur. Morte verò civili, illæ personæ sic Deo devotæ ad perpetuum templi applicabantur obsequium: similiter ager ita Deo devotus, sic Deo manebat consecratus; ut si hæres absolutus redimere noluisse, neque in Jubilæo postea ad ipsum reverti potuisset. Apud Malachiam anathema significat tam mundi excisionem, quàm mundanorum æternam damnationem, & ab electis separationem. Scribitur etiam hinc penultimā brevi, ut passim in Novo Testamen-

Num. 27.

3.

חַרְמָה

chérem

chérem

1. 4. Quest.

sup. Num.

meros qu.

41.

Juxta 70

Deut. 13.

17.

Ios. 7. 13

Indice 2.

Prof.

Judith. 16.

23.

2.

Lev. 27.

20.

Mal. ult. 70. idest prorsus, funditus, 1. Cor. 16. 22.

Rom. 9. 3. ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Cum ergo anathema significet totalem separationem, excisionem, & occisionem, optabat Apostolus à Christo separari, dummodò hac viâ salvarentur Judæi. Aliqui verò opinantur eum loqui de tempore quo erat in Judaismo, quod ex ipso Textu videtur colligi. Et hoc asserit Glossa Ord. Hier. Anselmus, Cajet., quos sequitur Vasquez in 1. p. q. 24. a. 2. Vel potest dici id quod D. Thomas ait ex Chrysostomo, in lib. 1. de compunctione, quòd volebat Apostolus ad tempus privari divinâ fructione, ad hoc ut honor Dei in proximis procuraretur. Nam ut ait D. Chrysi., Ità enim totam mentem ejus devinxit amor Christi, ut etiam hoc ei, quod pro ceteris omnibus amabilis erat, esse cum Christo, rursus idipsum, quia in Christo placeret, contemneret. Ità quoque ei assentitur angelicus Doctor. Vel Apostolus optabat anathema esse non à charitate, & gratiâ, sed, ut ait Tirinus, à personâ Christi, seu ab æternâ gloriâ, dummodò tali viâ Judæi salutem assequerentur. Addit tamen Cassianus Paulum optasse pœnis æternis addici, ut hoc modo plures beatitudine fruerentur, & Deum in æternum laudarent: quod sub ipsâ conditione licere docet Lud. Molina. Ex his apostolici amoris excessum colligimus, sed non absolute damnationem optasse. Cum enim quis remanet in charitate, & gratiâ, non potest esse in æternum miser. Immo cum sint impossibilia damnatio, & gratiâ; solum, hisce loquendi modis, maximam ergà Deum Sancti charitatem ostendebant. An autem in Ecclesiâ sit potestas ferendi anathema, quiddam obganniant nostri Novatores, satis patet ex Christi Domini verbis, dictis Petro, & successoribus: Quidquid ligaveris super terram, erit ligatum, & in celis, & quidquid solveris super terram, erit solutum & in celis. Satis etiam constat ex Apostoli exemplo, qui Corinthium incestuosum excommunicavit, dum dixit se tradere hujusmodi satana in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die Domini nostri Jesu Christi. Ut ceteras jam omitam probationes, ipsi Judæi similibus pœnis utebantur: ut patet ex parentibus cæci nati, qui timebant à Synagogâ separari. Quia Judæi conspiraverant, Ut si quis eum confiteretur esse Christum extra Synagogam feret. Græcè dicitur αποσυναγωγος, aposynagogos, quasi exsynagogus, ab απο, apo, & συναγωγή, synagoga, significat propriè excommunicatû, & à congregatione alienû. Sed hæc de anathemate satis: & de triplici chærem, seu anathemate, videatur Abulensis, q. 4. sup. c. 21. Numerorum.

ANATHEMATISMUS: αναθεματισμός, anathe-matizismos, detestatio, dirarum imprecatio. A verbo αναθεματίζω, anathe-matizo, devoveo, detestor: ab ejus nempe personâ primâ præteriti passivi, quæ est αναθεματισθησαι, anathe-matizesthai, at-que hinc, ablato prius augmento illo syllabico, fit anathe-matizisma, & inde anathe-matizismos. Anathe-matizismus in sacris Concilijs, & apud S. S. Patres, est illa imprecatio, quâ anathema fulminatur: cum aliàs etiam significet interitum, & è medio sublacionem. Et certè anathe-matizismo traduntur excom-municati in interitum carnis, & spiritualiter è medio fratrum tolluntur, dum eorum privantur communicatione. Ità de Corinthio incestuoso nuper ostensum est. Sicque Cyrillus Alexandrinus duodecim illa capitula, quibus Nestorianorum dogmata confutantur, condemnantur, & Nestoriam suis sequacibus diris devovetur, appellavit anathe-matizismos. Pro his & librum apologeticum exaravit ad Orientales, & pro eorum defensione librum ad Eoptium conscripsit. Adversus istos Anathe-matizismos scripsit Theodoretus, nimium Theodoro Mopsuesteno, & Nestorianis favens. Et idè in quintâ Synodo œcumenicâ eius scripta censuram meruerunt: etsi jam dudum ante mortem resipisset.

ANATOCISMUS: ανατοκισμός, anatokizismos, reusura latine dici potest. Fit enim ab ἀνά, aná, re, & τόκος, tocos, idest partus, usura. Usura enim est partus pecuniæ, sic ut anatocismus sit reusura, seu usura usuræ: & cum sit illicita simplex usura; eò magis usura usurarum condemnanda. Sed cum aliquando usura apud Scriptores latius sumatur, pro quocumque fructu etiam licito; tunc quæri possit, an etiam fructus fructuum sit licitus, seu interesse ex ipsis fructibus proveniens? Et quidem pro eodem anno satis patet esse illicitum: cum ex eadem re non possit duplex fructus provenire. Si autem ob fructus non solutos aliquod interesse pro fructibus decursis prætendatur; hoc etiam esset usura illicita, cum esset lucrum ex mutuo virtuali in fructibus non solutis. Nisi fortè dum debitor est in morâ solvendi, & oriatur aliquod damnus emergens, aut lucrum cessans; tunc enim fructus ex ipsis fructibus percipi possit.

ANATOLIUS: ανατολίος, anatolios, p. b., oriens, vel potius orientalis latine verti potest. Oritur enim ab ipsa voce ανατολή, anatolè, oriens: adèque orientem, aut orientalem significat. Anatolius nomen est viri, sicut Anatolia mulieris. Et quidem appositè hoc nomine donati illi, qui sanctitate præclari, aut martyrii purpurâ gloriosi, ad æternæ felicitatis lucem orti sunt.

ANATOME: ανατομή, anatomè, penultimâ brevi propter omicron, dissectio, resectio latine dicenda. Fit enim à verbo ανατέμνω, anatémno, refeco, cuius præteritum medium deberet esse ανατέμνω, anatémno, & hinc ablato augmento temporalis, ut in verbalibus fieri solet, anatomè, seu anatomia formatur. Huius artis antiquitas satis patet ex sævo illo Hierophilo, de quo Tertullianus. Ab hac dicuntur anatomici illi, qui animalium corpora dissecant; ad singularum partium compositionem, officium, virtutem, & naturam explorandam. Quod optimè assequuntur Physici in vivo-

Tert. de Anima c. 20.

De Anima, & ejus orig. l. 4. c. 2.

In Extravag. Bonif. 8. 1. de sepult.

In cap. 4. Isaac.

rum animalium dissectione, dum eorum vita non tam citò sub novacula effugiens, plurima arcana, quoad sanguinis circulationem, & chyli motum, oculis curiosioribus exhibet. Sic plurima Thomas Bartholinus habet de motu sanguinis in arteriis, venis, & de chyli transitu in venis lacteis mesenterii, & thoracis. Non desuerunt tamen, qui truculentâ, & immânî curiositate ducti (ut ille impius Hierophilus, etsi Sacrorum amorem suo nomine præferret) homines vivos dissecantes, nostri corporis secretiora scrutati sunt. De his enim mentionem facit Augustinus, dum ait: Medici tamen qui appellantur anatomici, per membra, per venas, per ossa, per medullas, per interiora vitalia, etiam vivos homines, quamdiu inter manus remanentium vivere poterunt, dissecando scrutati sunt, ut naturam corporis nosserent. Nec tamen nos quia ista nescimus pecoribus comparavimus. Ita scribit ad Vincentium Victorem, qui putabat animam corpus esse, non spiritum. Sed quidquid sit de illis Anatomicis, si hoc in hominibus mentis suæ compotibus, nec, aliquo putâ narcotico, somno se-pultis, hoc peregerunt; scelestâ prorsus, & immanis illa fuit investigatio veritatis. Eò tamen immannior, ac sævior, si hoc in personis innoentibus fuerunt operati. Ipsius certè Parrhasii feritati diabolicæ non inferiores extitere, qui ut Prometheus in Caucaaso sævissimè cruciatum graphicè adumbraret; senem quemdam servum, eo sine emptum, dirissimis cruciatibus animam exhakare jussum, ac-curatissimè depinxit. Utrum verò licitum esset in homine jam ad mortem, etiam faviore, condemnato, & potenti narcotico, ne cruciatus sentiret, sopore ligato, aliqua arcana tali dissectione perscrutari; id planè non ausim affirmare, cum barbaram curiositatem sapiat, & in defunctorum cadaveribus sufficienter ista exploretur. Nisi fortè ad maximum utilitatem, aliquid breviter esset investigandum. Illa verò excommunicatio Papæ reservata, contra exenterantes, partientes, coquentes, denu-dantes ossa in corporibus defunctorum, ut aliò transferantur, non comprehendit anatomicos; sed eos tantummodò, qui, ut ossa è terris Catholicorum aliò transferant, talia operantur. Anatomie etiam ανατομία, anatomia dicitur: sed latine habet penultimam brevem, & eâ correptâ pronunciari debet, nisi græcus observetur accentus.

ANAVIVAZON: αναβιβάζων, seu anabibazon, nam beta, à multis dicitur vita. Est ascendens, uti vocant Astrologi Planetam, sub quo aliquis concipitur, aut in lucem editur. Siquidem est ipsum participium præsens verbi αναβιβάζω, anabibazo, seu αναβιβάζω, quod non tam pro ascendo ponitur, quam pro ascendere facio, traduco, statuo super, &c. Vide infra vocem Horoscopus: & pro istâ dictione Tertullianus l. 1. adversus Marcionem c. 18. citatur.

ANAVOLEUM: αναβόλαιον, anabolion, quod latine potius anabolion, de quo in voce anabolion, & aliquibus est succinctorium, aut epigonation. Sed quid propriè sit ex D. Hieronymo melius colligitur, qui αναβόλαιον, anabolion, vertit mutatoria, & pallia, quæ significantius Symmachus transtulit, αναβόλαια, ornamenta sunt mulierum, quibus

pectora, & humeri protegentur. Sicque cum anabolio magnam habet affinitatem, si modò inter ipsa aliquam agnoscant diversitatem.

ANAXYRIS: αναξυρίς, anaxyris, latine p. b., feminine, seu femorale, subligaculum, & apud aliquos calceamenti genus. Hanc vocem erunt à verbo αναξυρίζω, anaxyrizo, retrahor: quòd anaxyris, dum exiit, infernè retrahatur. Fit ergò mutatio literæ σ, sigma, in ξ, xy: & braccæ dicuntur anaxyrides, vel anaxyridæ, p. b., atque pro vestimenti ornatoris genere fumpit ipse Chryso-stomus. Ministros etenim mensæ divitis, vestibus adornatos, & splendè indutos describens, addit, anaxyridas etiam habentes. Ubi ad marginem dicitur: Anaxyrida braccæ sunt, hoc est laxum quoddam vestis genus, quo contrâ frigus utebantur.

In cap. 1. ad Col. Hom. 1.

ANCHORA: ἀγκυρα, angyra, latine p. b., uncus, præsertim ille satis notus, & magnus, & multiplex, quo naves firmantur. Ità dictus ab ἀγκυρα, angyros, aduncus, curvus, & ῥέο, rhero, fluo: eò quòd fluxu quodam recurvo suam, ut ità dicam, ostendet aduncitatem. Sed latissimum habet significatum: nam omne refugium, & præsidium, omne illud cuius fiducia fulcinur, saltem metaphoricè, anchora vocatur. Hinc natum illud, sacram anchoram demittere, idest ad extrema præsidia confugere. Uti fecerunt nautæ illi, qui Paulum Romam vehabant, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri. Cum autem angyra græcè (& pronuncianda quasi angyra) latine sit anchora, jam illius urbis Galatiæ, Ancyra vocata, etymologiam assequeris. Ancyra præterè est una è notis illiteratis, de quibus in voce Lemniscus nonnulla dicenda sunt. Anchoræ quippè character in S. Textu imprimatur iis in locis, in quibus de N. Testamento mentio fiebat. Sicut &, ut aliqui legunt, Ancyranos, rectius ancyrano, & græcè ἀγκυρα ἄνο, angyra ano, idest anchora supra, seu anchora superior, (quasi adinstar anchoræ, sed inversæ, seu cuspidibus deorsum respicientibus) ubi res maximè observanda, apponebatur. Forfitan eò quòd sensus profundus, & altè expiscandus, ibique mentis navis semper velificans esset firmanda. Hujus loco manus, digito extento, nunc usitata. Anchora verò inferior sicuti anchora recta exprimebatur.

A& 27. 29

ANDABATA: ἀνδαβάτης, andabates, latine, quia penultima brevis, accentus in antepenultimâ ponitur: quod apud Græcos non observatur. Ità dictus ille qui clausis oculis pugnat, ut opinor ab ἀντα, anta, contra, è regione, adversum, & βαίνο, baino, vado: à quo & βατός, batós, pervius, Andabata enim adversus antagonistam cæcè progrediebatur. Sed melius, ait Gerardus Vossius, vox ista eruitur à græco ἀνδαβάτης, anabates, ascensor, ab ἀναβαίνο, anabaino, ascendo, eò quòd ex equis pugnant clausis oculis. Et hinc dicitur ut andabata pugnare, qui sine ullâ arte, & regulâ, atque cæcè istus exerit argumentorum. Sic apud hereticos in more positum est, ut eorum more mortales idus vibrent, Scripturæ testimonia ineptè contorqueant, autoritatum pondera, & arma, hinc & inde iactent. Dum verò se constrictos argumentorum robore sentiunt, ad alias obiectiones insulse transeunt, & hinc ad irrisiones, detractiones, con-

tumelias, blasphemias gradum faciunt. Quibus dici potest illud, quod Ecclesiae Romanae defensor, Petrus Damianus à Baronio existimatus, in disceptatione synodali aduersus regium verillimè profert aduocatum, *Cum hac inconlultius loqueris, andabaturum aduersum me more configis, qui nimirum dum clausis semper oculis pugnant, alios quidem vulnerant, sed quomodo seiplos à vulneribus tueantur, ignorant.*

Bar. ann. Ch. 1. c. 62. n. 41.

ANDRAGATHIA; ἀνδραγαθία, andragathia, latinè penultimâ brevi, etsi græcus in eâ colloceatur accentus: & ubi talis pronuntiandi modus ad Græcorum imitationem est legitimè introductus, non est condemmandus. Fit ista vox à verbo ἀνδραγαθίζω, andragathizo, viriliter ago: παρὰ τὸ ἀγαθός, ἀνδρῆς, seu ab ἀγαθός, agathos, bonus, & ἀνδρῆς, anēr, vir, genit. andrōs. Sic est andragathia strenuitas, virilitas, strenuè factum; & D. Thomas eam interpretatur *virilem bonitatem, quæ apud nos strenuitas potest dici.* Unde ex Andronico eam definit, quod sit *virii virtus adinventiva communicabilium operum*; additurque magnificentia, quia ad eam pertinet, non solum quod homo consistat in executione magnorum operum, quod pertinet ad constantiam, sed etiam cum quâdam virili prudentiâ, & sollicitudine ea exequatur, quod pertinet ad andragathiam, & strenuitatem. Magnificientia siquidem est virtus, quæ est pars integralis, & potentialis fortitudinis. Et quidem integrans; si restringatur ad materiam propriam fortitudinis; potentialis verò, si ad alias materias referatur. In alijs autem materijs, ut ait Philosophus, magnificentia specialiter ad magnos sumptus respicit. Non enim extenditur circa omnes operationes, quæ sunt in pecunijs, sicut liberalitas; sed circa sumptuosas solum, in quibus superexcellit liberalitate magnitudine. Ità ergo andragathia, cum spectet ad magnificentiam, erit etiam pars fortitudinis potentialis, licet magis conveniat cum iustitiâ ratione materiæ, ut & ipsa liberalitas; quæ à Leonardo Lessio, & alijs cum D. Thomâ, inter partes iustitiæ potentiales recensetur.

22. q. 28. ad 6. hñ.

Incorp.

l. 4. Eth. cap. 2. in princ.

ANDREAS; ἀνδρέας, andreas, latinè propter ep̄sion, vocalem brevem, penultima corripi debet. Cum ergo usus sit planè contrarius fati patet accentum græcum ab omnibus observari: ni dicamus aliquando in græco cum diphthongo nomen hoc exaratum fuisse. Dicitur enim andreas, quasi ἀνδρῆς, andrios, virilis, magnanimus: eò quod, ut in andragathia dictum est, anēr, vir, genit. andrōs, & ἀνδρεία, andria græcè fortitudo. Erat S. Andreas frater Petri senior, & cum ipso ad Apostolatum vocatus. Non præcisè quando primum adduxit eum ad Iesum, ut putatur, tertiâ Martii animi primi prædicationis Christi, tunc enim non sunt ad stabilem sequelam vocati; sed verisimiliter mense Februario anni sequentis, quando Iesus vidit eos mittentes rete in mare. Quæ vocatio videtur esse omninò eadem, cum eâ quam fufius narrat Lucas, ut docent Chryf., Theophyl., & alii à Tirino relati. Neque enim apparet, quod tertiò vocari debuerint; quamvis S. Augustinus, & post ipsum Liranus, Toletus, & Maldonatus, ita factum esse contendant.

Io. 1. 42.

Matth. 4. 18.

Luc. 5.

ANDRIA; ἀνδρία, andria latinè penultimâ brevi, nisi græco ipsius accentu utamur. Est ætas virilis, fortitudo, magnanimitas, &c.: ab eadem origine quæ vox andreas, nempe ab ἀνδρῆς, anēr vir, genit. andrōs, andrōs. Ab hac & ἀνδρεία, andria, fortitudo, virilitas, sed penultimâ longâ propter diphthongum. Aliorum Sanctorum Andree nomine, aut alio simili ab eadem origine deducto, illustrium in gloriosis martyrijs, & periculofioribus agonibus fortitudo, & virilitas enituit. Ipsi quippè in viros perfectos evadentes, ad mensuram ætatis plenitudinis Christi, mundi illecebris nunquam effeminati, regno celorum vim intulerunt: ut potè quod à solis violentis, viriliter magnanimis, suaviter, & pacificè rapiatur.

ANDROGYNUS; ἀνδρόγυνος, androgynus, p. b. qui utrumque habet sexum, sic dictus ab anēr, vir, genit. andrōs, ut in voce præcedenti, & ἀρῆνη, gynē, uxor, mulier. Est ergo androgynus qui est simul vir, & mulier, aliter hermaphroditus appellatus de quo postea. Androgyni vocati sunt aliqui populi in Africâ, utriusque naturæ, inter se fungentes officio maris, & femina: quibus dextra mamma virilis erat, sinistra verò muliebris, ut Plinius testatur. Apud Christianos verò androgynus volens nubere, si utroque sexu sit potens, eligit quem voluerit. Augustinus super illa verba, *fecit Deus hominem*, ait, *Ne quisquam arbitraretur ita factum, ut in homine singulari uterque sexus exprimeretur, sicut interdum nascuntur, quos androgynos vocant, ostendit se singularem numerum, propter coniunctionis unitatem posuisse.*

Hist. Nat. l. 8.

Gen. 1.

De Gen. ad lit. l. 3. c. 22.

ANDRON; ἀνδρῶν, andrōn, locus in quo viri versantur. Nam andrōs, ut jam diximus, est genitivus à voce anēr, idest vir. Andron vocatus locus in Ecclesijs, viris destinatus: nam antiquus Ecclesiæ mos est mulieres à viris separandi. Uti magno cum rigore apud Orientales observatur, assignandò viris partem meridionalem, & feminis borealem, Huius moris rationem tangit Amalarius dicens, *ut ostendatur per fortorem sexum firmiores sanctos semper constitui in maioribus tentationibus eius huiusmodi, &c.*

1. 2. de Eccl. off. c. 2.

ANDRONICUS; ἀνδρόνικος, andronicos, latinè penultimâ longâ, nomen ità formatum à dicto andrōs, viri, & verbo νικάω, nicáo, vinco, quasi viros vincens, aut vir victoriosus. Sic vocatus unus ex Antiochi Epiphanijs principibus, qui, à Menelao pseudopontiñce inductus, Oniam tertium, virum sanctissimum (qui prius ab Antiocho iniuste Judæorum pontificatu exutus sese in asylo Daphnes continebat) è loco tuto proditoriè avocatum, nefariè trucidavit. Sed mortem piissimi viri ultus est ipse tyrannus, qui & lachrymas fudit recordatus defuncti sobrietatem, & modestiam. Accensisque animis Andronicum purpurâ exutumque, per totam civitatem iubet circumduci, & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiserat, sacrilegum vitâ privari, &c. Ità qui victoriam nomine præferbat, ab avaritiâ, & alijs sceleribus turpiter vitatus, à suo quoque charo principe iuste interfectus, vindictam divinam aliquando sentit. Sed quòd hic sceleratior eò sanctior fuit ille Andronicus, quem salutat Apostolus ad Romanos scribens, *Salutate An-*

3. Mach. 4. 37.

Ro. 16. 7.

Andronicum, & Iuniam cognatos, & concaptivos meos, qui sunt nobiles in Apostolis. Cognatum vocat, quia Judæus, & fortè ut Paulus è tribu Benjamin, concaptivum olim in aliquo carcere, & Apostolum, utpotè egregium Evangelij præconem. Hic verè Andronicus virorum infidelium victor, ad felicitatis bravium, quod cum manna abscondito, & nomine novo, vincenti fideliter tribuitur, gloriosè pervenit.

ANEMPODISTUS; ἀνεμπίδιστος, anempodistos, non impeditus, liber. Formatur enim ab α, alpha, privativo, interposito v, ny, euphoniae gratiâ, & verbo ἐμποδίζω, empodizo, impedio; cujus tertia persona præteriti passivi ἐμπέδισται, empedisthe, impeditus fuit, à quâ, ablato augmento temporalis, potest fieri ἐμπέδιστος, empodistos, impeditus, & hinc anempodistus. Tali verè fuit S. Anempodistus Martyr in Persiâ, qui ne peccati servus exiret; libertatem christianam, quâ libertate Christi nos liberavit, servans: ut liberari fieret, corruptibilitatis vincula impio carnificis ferro excindenda præbens; quin spiritus liberè in Empyreum evolare, à potentiori tyrannide impediri non potuit.

ANEXETASTUS; ἀνεξέταστος, anexetastos, idest inexamatus, inexpensus, inexcussus. Nempe ab α, alpha, privativo, & verbo ἐξέταστο, exetastozo, exquiro, interrogo, examino: cujus tertia persona præter. pass. ἐξέταστα, exetasthe, deberet esse, & inde cum alpha privativo, interposito v, ny, euphoniae gratiâ, anexetastos. Anexetasti à nonnullis illi tutores dicuntur, qui & analogitæ, aut secundum alios aneclogisti fuerunt nuncupati. De Aneclogitis suo loco diximus: & de aneclogitis Ulpian. de admin. tut. quos ob malam fidem damnari debere, etsi in testamento aneclogisti renunciati sint, Julianus declaravit.

ANGARIO; ἀγγαρεύω, angario, invitum aliquem cogere ad opus aliquod faciendum. Est autem perflua vox apud quos Regum nuncij vocabantur, ἀγγαρεύω, angario. Hi locis destinatis, alii alijs succedentes, ità velociter regias literas perferebant; ut eorum cursus gruum volatu pernicior crederetur. Deinde translata hæc vox ad servos, & bajulos, & præsertim ad illos, qui recusantes ad aliquod opus coguntur. Hinc dicta ἀγγαρεία angaria, etiâ latinè penultimâ productâ propter diphthongum, coactio, servitus coacta. De quibus vide Cœlium Rhodiginum in suis Lectionibus antiquis. Christus Dominus docens nos non resistere malo, nec animo vindictæ cupido injuriam repellere; inter alia dicit, *Quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.* Non quod veteretur, uti perperam explicant Anabaptistæ, injuriæ declinatio, & insultuum repulsiò, cum moderamine inculpatæ tutelæ; sed suadet Dominus ut potius, quando id recta ratio dicat, ad novam injuriam parati simus, quàm ad priorem repulsandam, aut vindicandam. Impij Judæi Christi crucifixioni inhiantes, ut eum majoribus tormentis, & mortis ignominiosæ dedecori reservarent, cum extrâ urbem clivus esset ascendendus, nec oneri Crucis vires jam elanguidæ Redemptori nostro sufficerent; *Inveniunt hominem Cyrenæum nomine*

1. 10. c. 8.

Matth. 5. 41.

Matth. 27. 32.

Simonem, hunc angariaverunt, ut tolleret crucem eius. Græcè τὸν ἰσχυρόν, τὸν ἐγγαρεύον: eu-gareusa enim est Aoristus primus à dicto verbo angareuo. Angariatus Simon designat Christianos propter timorem bonum operantes.

ANGELICUS; ἀγγελικός, angelicos, adiectivum à voce angelos, de quâ postea. Angelici dicti hæretici quidam ab Angelis, quorum hæresis ab Epiphaniò sexagesima, ab Augustino trigesima nona recensetur. Ilii quidem, ob insignem continentiam quam jactabant, se Angelis æquiparabant: sive quòd mundum ab Angelis factum attererent, ità fuere nuncupati. Hic error Simoni mago, & Menandro est attributus. Et de Menandrianis testatur Augustinus, uti & Seleucianis, seu Heremianis, qui creatores animarum Angelos volunt de igne, & spiritu. De Angelicis ait Epiphanius, ità dictos, *sive quòd asserunt mundum ab Angelis factum, vel quòd seiplos in ordine Angelorum esse jactant, vel à loco aliquo Angelina dicto.* Sed cum Angeli sint immortales, isti Angelici brevi extincti sunt. Ut ex eodem Epiphaniò habet Augustinus; *Angelici in Angelorum cultum inclinati, quos Epiph. iam omninò d. fecisse testatur.* Non ideò autem hæretici quia Angelos colerent, quos cultu duliæ, ut & Sanctos honorandos docet Fides orthodoxa; sed quia eos ut creatores mundi, adedque cultu patriæ, uni soli Creatori debito, impiè colebant. Sicque Ilidorus, de ipsis dicens, *Angelici vocati, quia angelos colunt*, est intelligendus.

Her. 2.

Her. 59.

1. de her. ad Quidu. her. 39.

Orig. 1. 8. c. 5.

ANGELOPTES; ἀγγελόπτες, Angelorum inspector, seu spectator. Componitur enim ista dictio ex voce angelos, & verbo inulitato ὀπτο, opto, video. Ità S. Joannes Ravennas Archiepiscopus, ob continuas sibi Angelorum apparitiones, agnominatus. Sicque de alijs Sanctis familiari Angelorum consuetudine dignatis, ut de Sanctâ Francisâ Romanâ, & tot alijs dici potest, Faxit Deus ut ipsorum angeloptæ, immò, quod summè optandum, theoptæ, seu Dei spectatores in celis efficiamur.

ANGELUS; ἀγγελος, angelos, nuncius, ab ἀγγέλλω, angello, nuncio. Dicitur ergo nuncius, & missus, quia mitti solet, nomine officij, ad naturam eorum significandam, translato. Quia nimirum, ut loquitur Esparza, *Ejusmodi substantia ex natura sua hoc habent intrinsecè, ac determinate, ut sint administratorii spiritus, atque mittantur, & nuncient.* Ideò Angelorum Domino dicitur, *Qui facis angelos tuos spiritus*, idest secundum aliquos, illos quos semper habes spiritus, aliquando facis Angelos, eos mittendo. Sed Jac. Tiritius ex Dion., Theodoro, & Euthymio, id explicat per analogiam ad spiritum, seu ventum; ac si diceretur, tam mobiles, celeres, agiles ad Dei iussa adimplenda, tamquam si venti essent. Subdit Regius Pfaltes, *Et ministros tuos ignem urentem;* quod magis authenticat hanc expositionem, idest tam subtiles, fervidos, puros, omnia penetrantes, ac si essent flamma ignis. Textus hebraicus ait, faciens malachâ ruchôb, idest Angelos, seu nuncios, aut legatos ejus, ruchôb, idest spiritus, seu ventos. Nam malach, est angelus, idest nuncius, seu legatus, ita dictus à malachâb, idest functione quæ ipsi à Deo imponitur: & hinc quoque malachâb

1. 2. q. 1. a. 4.

Pf. 103. 4. Ità 70.

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

מלאך

legatio. Ità sæpius in sacro Textu malach, pro nuncio, hebraicè reperitur. *Ruach* verò est ventus, spiritus, flatus, à radice *ruach*, dilatavit, respiravit: unde *ruchoth*, sæpius venti dicuntur. An autem sicut omnibus Angelis commune nomen est, sic & omnibus commune sit officium nunciandi; suaderi videtur ex Apollolo dicente, *Novæ omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis*. Et quidem ex hoc loco Angelos omnes aliquandò mitti, colligunt plerique S. S. Patres, & Doctores. Sed Anselmus, & D. Thomas volunt solum quinque choros inferiores mitti. Ità quippè Doctor angelicus: *Simpliciter dicendum est cum Dionysio, quod superiores angeli nunquam ad exteriora ministerium mittuntur*. Ad locum Apostoli respondet, quòd non omnes mittantur ad aliquod ministerium circa corporalia exhibendum. Sed cum sit alia missio, putà interior, secundum spirituales effectus, prout scilicet unus Angelus alium illuminat, sic omnes mittuntur. Hocque sensu verificatur quod supra cum Esparza dicebamus: cum saltem sic omnes verè Angeli, seu nuncii dicendi. Vel solum Apostolus loquitur de Angelis ministrarii, per quos lex data est, ut probet Christum illis esse majorem, & Legem novam veteri longè præstantiorem. Nec refert quòd Isaias de se scribat, *Et volavit ad me unus de Seraphim*, nam D. Thomas dicit quòd iste Angelus missus ad purgandum labia prophete fuit unus de inferioribus Angelis. Dicitur ergò seraphim, idest incendens, à radice *seraph*, incendit, ab effectu scilicet quem in Propheta operabatur: vel quia inferior Angelus superioris virtute Isaiam inflammavit. Propterea D. Thomas ad suam thesim probandam utitur D. Gregorii verbis dicentis, *Qui summa annunciant archangeli vocantur, hinc est quòd ad Virginem Mariam Gabriel Archangelus mittitur*, si ergò ad opus inter divina maximum solum Archangelus mittitur, quomodò ad minora superiores mittentur? Omnes quidem secundum Doctorem Angelicum ministrantes suo modo assistunt divinam essentiam videndo; sed non sunt specialiter, & strictè assistentes, nisi primæ hierarchiæ, cujus proprium est, secundum D. Dionysium immediatè à Deo illuminari. *Cæteri autem secreta divinorum mysteriorum in ipsa claritate divina essentia percipere non possunt*, ait Magnus Areopagita: adedque propriè non assistunt. Non idè tamen omnes Angeli secundæ hierarchiæ mittuntur. Nam Dominationes non mittuntur, quamvis non assistant. Quia ut dicit Angelicus, *In nomine Dominationum non importatur aliqua executio, sed sola dispositio, & imperium de exequentis*.

Soli ergò quinque inferiores Ordines, secundum D. Thomam, mittuntur. Sicque secundum ipsum dicendum erit, quòd Cherubim ille cum gladio flammeo, & versatili, custodiens viam ligni vitæ, non fuerit ex primâ hierarchiâ. Sed ità vocari, non ab eminenti illâ scientiâ, quæ veris Cherubinis attribuitur; sed ab officio, quòd videlicet vindex sit omniscientiæ Dei, quam protoparentes ambierant. Aliàs veri Cherubini ità dicti sunt ab hebraico singulari *cherub*, quod, ob eminentem illam scientiam, quasi magister interpretantur.

iam scientiam, quasi magister interpretantur. Cherub enim, seu cherub, fit à literâ servili *caub*, *ruv*. quæ similitudinem denotat, & à voce *ruv*, idest multus, magister, à radice *ruv*, multiplicavit, ed quod magistri discipulos multiplicent. Ex eodem principio inferri debet Michaellem synagogæ Principem, juxta illud Michael Principes vester, nunc quoque supremum Ecclesiæ custodem, non esse ex primis quatuor choris. Hinc ait idem S. Doctor, *Custodia humana multitudinis pertinet ad ordinem principatum, vel fortè ad Archangelos, qui dicuntur principes angelorum: unde & Michael, quem Archangelum dicimus, unus de principibus dicitur*. Sicque possit dici Michael primus tertiæ Hierarchiæ, ut voluit Egidius Rom., Toletus, & Vasquez. Similiter de Gabriele dicitur, non esse de supremis Angelis: sed ut ait idem Angelicus Doctor, *Satis credibile est quòd sit summus in Ordine Archangelorum*. Et ità Raphael erit ex ultimâ Hierarchiâ, quamvis de seipso dicat: *Ego sum Raphael angelus, unus ex septem, qui astamus ante Deum*. Græcus habet: *Ego sum Raphael unus de 7. angelis sanctis, qui offerunt orationes sanctorum: & ambulant ante maiestatem sancti*. Quod explicabitur de assistentiâ latiori modo sumptâ, in visione intuitivâ Dei, omnibus Angelis communi, consistente. Et hæc omnia in D. Thomæ opinione, qui cum Dionysio angelico angelicè de Angelis discurret. Sed multi S. S. Patres, & Doctores, à Tirino citati, dicunt Michaellem esse supremum omnium Angelorum, tum naturæ præstantiâ, tum gratiæ, & gloriæ dignitate. Nam & ab ipsâ Ecclesiâ vocatur salutis Signifer, Princeps militiæ Angelorum, & Paradisi Præpositus: ac ut omnium Princeps videtur omnium demum principii, in immani dracone illo figurato, evidenter opponi. De Gabriele verò loco citato D. Gregorius ait: *Ad hoc quippè ministerium summam angelum venire dignum fuerat, qui summam omnium nunciabat*. Denique de Raphaele, ex ipsius verbis, superior quædam dignitas videtur colligi, quàm illa quæ tertiæ Hierarchiæ Angelis competit: præsertim cum hebraicè legatur, *Ego sum ex principibus unus qui ministrant ante solium gloriæ*. Quod apparet pertinere ad peculiarem illam assistentiam, quam D. Thomas tribus Choris superioribus attribuit: ed magis quòd sit ex septem, qui ante Domium assistunt. Septem autem dicuntur, vel quia præsent septem præcipuis virtutibus, putà tribus Theologicis, & quatuor Cardinalibus, vel septem donis Spiritus sancti. Quorum symbolum fuerit candelabrum cum septem lucernis in tabernaculo, vel septem candelabra Joanni manifestata, utpotè qui virtutum, & gloriæ splendore totum illustrent Universum. Sicut autem plerumque nomen generis tribuitur speciei minus perfectæ, ita & nomen Angelus omnibus commune, Ordini omnium infimo specialiter appropriatur. Optimè verò hic Ordo vocatur Angelorum, cum isti immediatè nobis annuncient, & particulariter mittantur ad homines. Idè dicit Magister angelicus, *Omnes ergò caelestes spiritus in quantum sunt manifestatores divinorum Angelus vocantur*. Postea, *infimus ordo spectat*.

ruach. Heb. 1. 15. 1. q. 112. a. 4. c. 1. q. 112. a. 2. c. If. 6. 6. 70. C. 7. à medio. Ib. 2. 4. c. 2. Gen. 3. 2. 1. Cherub.

Dan. 10. 22. 1. q. 113. a. 3. c. 3. q. 30. a. 2. ad 4. Tob. 12. 15. Ap. 12. 7. Ex. 25. Ap. 1. 1. q. 105. a. 5. ad 1.

claster potest dici ordo Angelorum, quia invicem dicit nobis annunciant. Sic ergò supremi nomen habent commune cum infimis, sed non è contrâ: cuius rationem assignat Magnus Areopagita, *Dicitur itaque in omnibus sacratissimis distinctionibus superiores quosque, eminentioresque ordines, inferiorum quoque agnitionem non curere suscipere, atque virtutibus, posteriores verò superiorum intelligentiæ exortes esse*. Singulorum autem hominum custodia ad infimi chori Angelos spectat, de quibus ait Gregorius, *Ipsorum esse minima nunciare*. Hoc enim est minimum inter officia Angelis deputata, unius hominis custodiæ particularem habere. Custodia verò universalis, nempe alicujus humanæ multitudinis, spectat ad Angelos superiores. Sed quia inter infimos Angelos in dignitate datur inæqualitas, divinæ consonum est providentiæ, quòd, quamvis homines naturâ sint pares, tamen nobilitate Angelis ad illorum custodiam deputentur, qui, ut loquitur D. Thomas, à Deo ad majus ordinantur. In quolibet enim Ordine, ut ex Dionysio habemus, sunt primi, medii, & infimi. Et idè est probabile quòd majores Angeli deputantur ad custodiendam eorum, qui sunt ad majorem gradû gloriæ à Deo electi. Hominum autem illa custodia à nativitate incipit, & ad mortem usque perseverat: unde D. Hieronymus maximam animarum infert dignitatem. Nonnulla addemus infra de Hierarchiâ tractantes.

ANICETUS: ἀνικητός, ἀνικητός, invictus, nullâ vi superabilis, & latinè propter *ni*, vocalem longam penultima producitur. Fit ab *α*, alpha privativo, & verbo *νικῶ*, *nicô*, vincio, cujus tertia persona præter. pass. est *νικητός*, victus fuit: & hinc ablato augmento syllabico, cum alpha privat. anicetus, atque *νικητός*, *to aniketon*, seu anicetus dicitur invicta virtus. S. Aniceti Papa, & Martyris constantia etiam nominis splendore fuit adumbrata. Nullis enim minis flexibilis, nullâ vi tormentorum superabilis, invictus semper animum gerens, superentis tyrannidis robur elusit, in agone victor evasit, æternam in cælis gloriam affectus fuit. Ad eandem radicem Anicii nomen reducere licet.

ANODYNIM: ἀνοδύνη, ἀνοδύνη, p. b. Ità vocatur illud medicamentum quod dolores mitigat; ab *α*, alpha privativo, interposito *ny*, gratioris soni causâ, & *οδύνη*, *odyne*, dolor, quasi diceret sine dolore. Verum anodynum, hujus vitæ dolores sopiens, est amor Christi, qui, ut ait Thomas à Kempis, *Solus leve facit omne onerosum*. Anodynum verò, græcè cum *i*, *ιόδη*, ἀνοδύνη, ἀνοδύνη, & latinè quoque penultima brevi, dicitur id quod molestiâ caret: ab *α*, alpha privativo, & *οδύνη*, *odyn*, quod non solum partus dolores significat; sed etiam alios cruciatus acriores. Hinc fit anodinia, græcè ἀνοδίνια, anodinia, sed latinè p. b., nisi græcus accentus observetur. Est indolentia, quæ etiam eodem accentu analgesia vocatur: græcè ἀναλγησία, analgesia, à dicto *α*, alpha privativo, & *αλγία*, *algéo*, doleo. In anodinia, seu indolentiâ, & omnium dolorum absentia, veriùs felicitatem constituebat Epicurus: & quia eam voluptatem vocabat, hinc Epicureis corporis voluptates pro felicitate attributæ. Aliàs

Epicurus fuit vitæ maximè continentis: & in epistolis suis, ut refert Pererius, se aquâ tantum, & pane vesci solitam obtestatur. Ipsum verò dolorem summum malum asseruisse refert Cicero: cum è contrâ Stoici, in atrocissimis à Pænis doloribus, & tormentis inflicti, M. Regulam felicem dicerent, ut patet ex ejus Paradoxo secundo. Et aliè Tullius satis insinuat, cum homine virtuoso, ex Stoicorum, immò & Epicuri placito, *Beatus vitæ in Phalaridis taurum de sejurans*. Epicuri maximam austeritatem, ejusque vericorem opinionem circa felicitatem tangit Emman. Theaurus, dicens voluptatem eum vocasse illam imperturbabilem mentis serenitatem, & passionum tranquillitatem. Idem penè inculcat Mascardus contra vulgi opinionem Epicuri doctrinam vix, ac ne vix quidem, à Stoicorum dogmatibus distidere. Ita ut Epicuri voluptas sit eadem penè cum Zenonis indolentiâ, & apathiâ. Et ipse Seneca omnem Epicuri doctrinam paucis verbis perstringit, *Ut corpus sit sine dolore, animus sine perturbatione, & summum bonum in his duobus eum statuisse refert*.

ANOEXIA: ἀνοξία, ἀνοξία, latinè ob penultimam brevem accentus ponitur in antepenultima, nisi græcus retineatur. Apertio dici potest, utpotè formata dictio à verbo ἀνοίω, ἀνοίω aperio, cujus tertia persona præter. pass. est ἀνοίκεται, ἀνοίκεται, apertus est, & ablato augmento temporali ἀνοίκα, atque hinc ἀνοξία. Nam diphthongus *oi*, quæ aliàs sonat *i*, latinè per diphthongum *oi*, exprimitur. Anoxia, ab Ecclesiæ novæ apertione, est festum dedicationis, quæ aliàs encœnia nuncupatur.

ANOMALIS: ἀνομαλός, ἀνομαλός, p. b., idest asper, inæqualis, irregularis, ab *α*, alpha, privativo, interposito *ny*, euphoniæ gratiâ, & ἀνομάω, ἀνομάω, planus, æqualis. Est ergò anomalia (latinè cum accentu in antepenultima, quia penultima brevis, nisi græcus accentus observetur) inæqualitas, irregularitas, & ut ait Gellius, est analogiæ contraria. De anomalia Grammatici agunt in verbis, quando illa inæqualiter, & irregulariter conjungantur, & idè anomala vocata. Illa verò quæ uniformiter conjungantur, ut patet ex Varrone, analogæ dicuntur. De anomali exceptione, seu irregulari, & innominatâ, mentio apud Jurisprictos, quæ nec peremptoria, nec dilatoria sit, quam alii non dari contendunt.

ANOMOEUS: ἀνομοεύς, ἀνομοεύς, dissimilis. Quia græcè ἀνομοεύς, ἀνομοεύς, similis dicitur, & adiuncto alpha privativo, ac interposito *ny*, propter euphoniâ, fit ἀνομοεύς. Anomeci dicti sunt hæretici, Aetii, qui fuit Arii discipulus, sequaces: & Filium Patri dissimilem, ac inæqualem constituebant. Quem errorem magis dilatavit, & pertinacius propugnavit Eunomius Aetii discipulus. De quo Elias Cretensis: *Fuit autem Eunomius Aetii Syri successor in propagatione doctrinæ impiæ, & absurda, quam etiam execrandis opinionibus adauxit, quoniam esset Urbis Cæsariæ antistes*. Postea subdit hos Eunomianos, etiam anomecos, & exucentios fuisse appellatos: quia dissimilem Patri Filium, & de nihilo natum esse affirmarent. Epiphanius Anomecorum hæresim 76. recenset, quos dicit habuisse ducem Aetium quemdam

De imit. Chr. 1. 3. c. 5.

1. 1. in Bas. Tusc. 5. Philo. Mor. 1. 2. c. 3. Mast. Sop. Ceb. 3. d. 7. Ep. 66. De lingua lat. 1. 7. In orat. Gre. Naz. ad Eunomianos.

Cod. An. Hom. 2. in init.

dam Diaconum. Contra hos acriter invehitur Chrysostomus: Cum summopere nitantur, & omnia trahunt, ac faciunt, ut fidem ab hominibus omnino excludant, quo crimine quid fieri possit gravius, &c. contra quos homilia quinque declamant, & intonat. De Anomæis, seu Aëtianis ait Augustinus magis per nomen Eunomianorum innotuisse, ed quod Eunomius in Dialecticâ prævalens, acutiùs hæresim defendisset: atque dissimilem per omnia patri asserens filium, & filio Spiritum Sanctum. Sed cum hi tres unum sint, ut Joannes asserit, eos simillimos esse fati probatur.

L. de heres. h. 2. s. 4.

ANOMOEUSIUS: ἀνομοῦσιος, ἀνομοῦσιος, qui est dissimilis substantiæ, à supradictâ voce anomæus, & ὄσιος, ὄσιος, substantia. Itâ Aëtiani, seu Anomæi supradicti. Verbum in divinis anomæusion, seu dissimilis substantiæ cum Patre asserentur. Filium ergo homousion, & homousion negabant, de quibus ad supradicta nihil addendum.

ANOMONIANI: secundum Magri hæretici quidam itâ dicti; quod sine lege viverent, quasi ἀνομι, ἀνομι, ab ἀνομία, ἀνομος, iniquus, exlex, impius. Vox est formata ab α, alpha, privativo, & νόμος, νόμος, lex, Sic Anomi Eunomii oppositi, Anarchis affines, Anomoniani dici potuerunt. Anomus habet penultimam brevem, uti & vox ἀνομία, iniquitas, legum carentia, aut earum transgressio: quamvis græcè ἀνομία, ἀνομία, accentum habeat in penultimâ. Fortè isti scelesti anomini nimium iustos se profitentes, illis Apolloli verbis insisterent: Lex iusto non est posita.

7. Tim. 1. 9.

ANONYMUS: ἀνώνυμος, ἀνώνυμος, p. b., obscurus, sine nomine, ab α, alpha, privativo, & ὄνομα, ὄνομα, nomen. Sed in compositione primum ο, ὀμιχρόν, vertitur in ω, ὀμέγα, & secundum in υ, ὕψιλον. Anonymi vocantur libri sine Authoris nomine, prout in voce adespota; & ipsi Authores anonymi dicti, quorum nomina exciderunt. Inter hos Anonymus in Epistolâ Pauli satis est agnitus, & nominatus.

ANTAGONISTA: ἀνταγωνιστής, ἀνταγωνιστής, quemadmodum etiam aliquando pronunciatione græcâ, quâ τ, tau, ante ν, nu, ut δ, delta, pronuntiatur, à Latinis effertur. Fit ab ἀντι, anti, contra, & ἀγωνιστής, ἀγωνιστής, certator, pugil, quasi contracertator. Antagonistes enim, seu antagonista est certaminis aduersarius, & passim ab Authoribus sumitur pro quocumque aduersario, qui contra alium pugnat. Antagonistæ ab Anatomicis dicuntur aliqui muscoli, qui motu aliis contrariis, membra, ut brachium, crus, &c. in oppositum movent. Antagonistes in iure quilibet aduersarius dici potest: ut & in scholis theologis, sed præsertim in Fidei dogmatibus contra heterodoxos, sancti Doctores invidi, & indefessi antagonistæ vocantur.

ANTANACLASIS: ἀντανάκλασις, ἀντανάκλασις, p. b., contrarefractionem ad verbum sonat. Nam anti, contra, ἀντι, ἀντι, re, & κλάω, κλάω, frango. Dicitur & repercussio, seu reverberatio, figura rhetorica verborum, quoties vox aliqua diversâ iterat significatione. Ut v. g. si dicatur, cur eam rem tam studiosè curas, quæ multas tibi glabit curas? alii hanc figuram itâ definiunt, ut fit

cum id quod ab altero dictum est, non eâ mente, quâ dictum est, intelligitur, sed in aliam, aut contrariam accipitur. Quæ figura nonnunquam in S. S. Patribus occurrit, & in eis poterit observari.

ANTAPOCHA: ἀνταποχή, ἀνταποχή, p. b., ab anti, contra, & ἀποχή, ἀποχή, quasi contrapocha. Est enim chirographus, quo debitor fatetur debitum creditori: & de apocha suo loco differetur. Aliis antapocha est instrumentum solutionis censuale probans debitum in futurum. Molia. de Usur. q. 20. n. 208. Vel sic, est professio pecuniæ solutæ, quæ datur creditori à debitore. Apochâ enim creditor fatetur debitum sibi solutum: sed antapochâ ipse debitor se debitum solvisse fidem facit, & eâ creditor probat sibi reditus, aut pensiones solutas fuisse, ut præscriptio à debitore vitetur. Ideo nonnulli dicunt antapocham esse exemplum apochæ à debitore subscriptum, & creditori datum. Hanc esse veram antapochæ definitionem probatur ex pluribus de fide instrum. & malè ab aliquibus antipocha exaratur.

ANTAPODOTON: ἀνταποδοτόν, ἀνταποδοτόν, p. b., contrareddidit, seu reddidit contrarium possumus interpretari. Nam ἀντι, anti, seu anti, est contra, & ἀποδοτός, ἀποδοτός, reddo, cujus tertia persona præter. pass. ἀποδοτόν, reddidit, & ablato augmento diceretur ἀποδοτός. Est autem figura orationis cum aliquid deest, quod necessariò subaudiendum est: præsertim dum illa pars desideratur, quæ apodosis, seu reddidit vocatur. Talis figura observatur in illis verbis: Et siquidem fecerit fructum: sin autem in futurum succides eam. Ubi in primâ parte sensus est imperfectus, & deest apodosis, quæ subintelligenda: ut sensus sit, & siquidem fecerit fructum: si nunc eam vivere. Ab eadem radice, seu ab anti, & apodosis, fit antapodosis, idest retributio, aut contrareddidit: estque figura, cum media primis, & ultimis respondent, quæ, & apud sacros Scriptores observanda.

Lac. 13. 69.

ANTARCTICUS: ἀνταρκτικός, ἀνταρκτικός, p. b., latinè contrarctalis dici deberet. Est enim ab anti, contra, & ἀρκτικός, ἀρκτικός, urfalis, ed quod ἀρκτικός, ἀρκτικός, ursum significet. Hinc polus antarcticus dicitur ille, qui in parte australi obversus est per diametrum arcticum, seu boreali. Ille nunquam à nobis videtur: ed quod simus polo arctico viciniore, & noster horizon mediâ celi parte, quam possumus circumspicere, finiatur. Polus autem antarcticus infra nostrum delitescit horientem. De utroque polo Virgilius ait,

Hic vertex nobis semper sublimis, at illam Sub pedibus styx atra videt, manesque profundi. Et tamen, circa partem australem incognitam, Orbem satis habitari certum est. Cum autem versùs illas regiones pauci divini verbi præcones proficiscantur, & antiquitùs illi populi planè ignorarentur; non tamen idè, propter impossibilitatem credendi ea quæ non audierant, salvabantur. Quia quod eis tale auxilium non daretur, erat in penam suorum peccatorum, saltem originalis peccati, ut innuit D. Thomas.

Georg. 1. v.

ANTARTA: ἀνταρτης, ἀνταρτης, tyrannus, & aliqui aduersarium interpretantur, persecutorem, & re-

& rebellem. Certè ἀνταρτης, ἀνταρτης, coniurationem significat: vox nempè formata ab ἀντι, anti, contra, & ἀρτης, ἀρτης, elevatio, quia rebellis contra suum Superiorem sese elevat, & extollit. Sic antarta optimè deducitur ab anti, & verbo ἀρτης, ἀρτης, levo, elevo, tollo, ab eius scilicet tertiâ personâ præteriti passivi, quod sine augmento facit ἀρτη, ἀρτη, unde antarta. Vel potiùs ab ipso verbo composito ἀνταρτης, ἀνταρτης, contendo, reluctor, contra elevo, &c. Sed ab aliquibus malè scribitur intarta.

ANTELIUS: ἀντελιος, ἀντελιος, idolum itâ vocatum, ed quod in ædium liminibus contra solem statueretur. Nam anti, seu anti contra, & ἑλιος, ἑλιος, sol apud græcos. Hinc Tertullianus ait, Antelios demones ostiorum præfides legimus. Itâ Tertullianum citat Magri in Apologetico. Sed quid simile lego c. 17. de Idololatriâ, ubi vetans accendi lucernas in foribus, & lauros in postibus poni in celebritate Cæsarium, quia huius solemnitatis origo ab idololatriâ emanabat; ait, Etiam apud Græcos Apollinem ὑπερίων, & Antelios demones ostiorum præfides legimus. Interpres de istis Antelius dicit: Sunt hi præfides ostiorum, dicti ab ἀντι, ἀντι, ἑλιος. Sic enim Græci vocabant statuas Deorum subdiales, ut quæ essent soli expolitæ: vel, ut ait Hesychius, ante portas locatæ.

De Idol. c. 17.

ANTHIMUS: ἀνθίμος, ἀνθίμος, p. b., floridus. Nam ἀνθος, ἀνθος, flos dicitur, ab ἀνα, ἀνα, fursum, & θέω, θέω, curro, ambio, ed quod è terrâ fursum feratur. Anthimus est aliquorum Sanctorum nomen, qui & sanctitate florentes, & proximos virtutum floribus exornantes, Ecclesiam sanguinis purpurâ magis floridam efficientes, è terris in cælos odoriferâ famâ, florente semitâ, rapido cursu, cælesti plausu, sublati sunt.

ANTHRAX: ἀνθραξ, ἀνθραξ, carbo, vel pruna ignita. Ab huius similitudine anthrax vocatur abscessus quidam ex atrâ bile, colore sublivido, quem Latini carbunculum vocant, & maximè tempore pestis homines infestat. Est præterea lapidis pretiosi nomen, qui & pyropus dicitur, ob igniti carbonis similitudinem. In illis Isaia verbis, de Seraphino Prophetæ labra purificaturo, Et in manu eius calculus, græcè dicitur anthrax, & 70 dicunt, Et in manu ἀνθραξ ἀνθραξ, ichen anthraca, habebat carbunculum. Nempè erat pruna ignita, quam forcipe tulerat de altari: & aliqui gemmam intelligunt, ed quod in cælesti templo, & altari prunæ non sint lignæ, sed gemmæ. In hoc Textu Hebræus legit ritzpab, idest pruna, carbo ignitus, quem D. Hieronymus calculum vertit. Alias carbunculi, ut dicit Cornelius à Lapide, sunt maximi pretii: nam carbunculus unius drachmæ 60 aureorum millibus æstimatur, adeoque plus quam adamantes quatuor eiusdem ponderis. Carbunculus erat prima gemma in secundo ordine Rationis summi Iudeorum Pontificis: In secundo carbunculus, Sapphirus, & iaspis. Hic 70 quoque habent anthrax, & Hebræus nophch, idest carbunculus, etfi ab aliquibus chrysoptalus, & in Targum smaragdus vertatur.

II. 6. 6.

727 ritzpab.

Ex. 28. 18.

727 nophch.

ANTHROPOPHAGUS: ἀνθρωποφάγος, ἀνθρωποφάγος, p. b., hominum comestor, seu vorator. Componitur enim itâ dictio à voce ἀνθρωπος, ἀνθρωπος, supradictâ, & verbo inusitato φάγω, φάγω, comedo: cuius aoristus secundus usitatus ἐφαγον, ἐφαγον, comedi, & ab hoc φάγος, φάγος, edax, vorax. Anthropophagiam exmerâ gulâ, aut effrata barbarie summum esse piaculum, communis est Doctorum sensus, quod etiam probavit olim Athenagoras Philosophus Christianus, addens carnem humanam in alimentum nostrum converti non posse, ed quod à vi nutritivâ respuatur. Hoc tamen postremum non facile crediderim, cum Barbari in Brasiliâ, & alibi, carnibus humanis frequen-

& formam humanam insulsè attribuebant. Vox est enim formata ab ἀνθρωπος, ἀνθρωπος, idest homo, & φάγος, φάγος, forma, figura, aspectus. De istis hæreticis agit Gelasius Papa, scribens de duabus in Christo naturis aduersus Eutychen, & Nestorium. Si dicunt, inquit, in nudâ Deitate, humana forma lineamenta constare, quid aliud quàm anthropomorphitas convincuntur inducere quos dudum catholica talia somniantes damnavit Ecclesia. Nec refert quod Scriptura varia Dei membra memoret; satis enim patet hæc per metaphoram illi esse attributa. Sic v. g. Dei oculus significat eius virtutem ad videndum modo intelligibili, ut ait D. Thomas; dicitur sedens propter suam immobilitatem, & auctoritatem: stans propter suam fortitudinem: sicut eidem attribuitur trina dimensio, ad designandam quantitatem virtutalem ipsius: de quibus vide S. Doctorem. Vel audiatur Hieronymus super illa verba, Qui plantavit aurem non audiet? Dicit enim, Iste locus adversus eos maximè facit qui dicunt Deum habere membra, qui anthropomorphita sunt, &c. Et postea, ego autem dico, quod Deus visus oculus est, totus manus est, totus pes est. Totus oculus est, quia omnia videt: totus manus est, quia omnia operatur: totus pes est, quia ubique est. De ipsis quoque tractat post Epiphanium Augustinus in lib. de hæresibus ad Quodvultdeum hæc, 50.

Bibl. Patr. 10. 5.

D. Th. 1. 9. 2. 1.

Pl. 93. 90

ANTHROPOPATHOS: ἀνθρωποπάθος, ἀνθρωποπάθος, latinè accentu in antepenultimâ, cum penultima brevis sit. Est adverbium græcum quod latinè diceretur humanâ passione, seu secundum humanam passionem, & quasi diceret, humano more: nempè ab ἀνθρωπος, ἀνθρωπος, homo, & πάθος, πάθος, passio. Scriptura dicitur loqui anthropopathos, quando humana membra Deo attribuit, de quibus jam dictum, vel humanas passiones, ut amorem, gaudium, iram, &c. Et quidem quando demptis imperfectionibus remanet in istis affectibus aliqua perfectio eos ab aliis discriminans, tunc formaliter Deo tribuuntur, ut amor, gaudium, & alia similia. Quando verò in illis nulla talis perfectio reperitur; tunc solum metaphoricè Deo attribuntur. Ut ira, in quâ, remotâ passione corporali, remanet simplex appetitus vindictæ, qui tamen nec Deo propriè competit: cum in ipso non detur appetitus doloris vicissim aduersario inferendi. Deus namque à nemine patitur, & ira tristitiam suppomin. Et idè non competit Deo, nisi metaphoricè, propter eius effectum, qui est puniitio à Deo inflicta.

D. Th. 1. 9. 2. 1. ad 2.

ANTHROPOPHAGUS: ἀνθρωποφάγος, ἀνθρωποφάγος, p. b., hominum comestor, seu vorator. Componitur enim itâ dictio à voce ἀνθρωπος, ἀνθρωπος, supradictâ, & verbo inusitato φάγω, φάγω, comedo: cuius aoristus secundus usitatus ἐφαγον, ἐφαγον, comedi, & ab hoc φάγος, φάγος, edax, vorax. Anthropophagiam exmerâ gulâ, aut effrata barbarie summum esse piaculum, communis est Doctorum sensus, quod etiam probavit olim Athenagoras Philosophus Christianus, addens carnem humanam in alimentum nostrum converti non posse, ed quod à vi nutritivâ respuatur. Hoc tamen postremum non facile crediderim, cum Barbari in Brasiliâ, & alibi, carnibus humanis frequen-

ter ex ferinâ sævicitæ vescantur, & eâ nonnunquam diutiùs alantur. Attamen audiantur eloquentia Athenagoræ verba: *Quòd si istud dictu impium, summumque, & terribilissimum piaculum est, & supra omnes nefarios cibos, & facinorosa detestandum, hominem humanos artus devorare; deinde si verum est non recipi à membris famelicis, quod contrà naturam est, ac rursus quod non recipitur pro cibo, cum illis corporibus coalescere non posse, quibus ex natura cibis non est: fieri non potest ut unquam humana sive generis corporibus confundantur, quibus præter naturam in cibum obtrudantur.* Licebit tamen carnis humanis uti causâ medicinæ, vel occasione extremæ famis, ubi alii cibi non adessent. Sed tunc quoque licitum erit ab illis abstinere, & potius mortem obire, quam talis cibi genere vitam conservare. Ità docent cum alijs Lelius, Layman, Sà, & Bonacina. Multi præterea licitores à quibusdam, sed forsitan non satis bene, excusantur, qui humani sanguinis haustu se animant, ad ferale suum officium magis intrepidè præstandum. Vox anthropophagia penultimam habet brevem, & si in eâ ponatur accentus, ex imitatione Græcorum, usus est tolerandus.

ANTHUSA: ἀνθῦσα, florens, florida. Est quippe femininum participium præsens verbi ἀνθίσω, anthíso, floreo. Quo nomine dotata fuit illa nobilis matrona, Magni Chrysothomi mater, quæ verè mirabiliter floruit dum fructum tam suavem, & pretiosum, mundo proferre potuit. Aliarum quoque sanctarum mulierum nomen: quæ variarum virtutum floribus decoræ, eternæ vitæ fructus ediderunt.

ANTHYPOPHORA: ἀνθυποφορά, anthyphorá, subiectio, relatio, vel potiùs ad verbum contrasubductio, contrasubductio, exceptio, seu contraobiectio, & p. b. pronunciat. Componitur enim ex ἀντί, contrà, & verbo φορέω, hyphoréo, suffero, subduco, obiectio. Unde anthyphora est figura rhetorica à Quintiliano subiectio vocata, cum tacite aduersariorum obiectioni occurrimus: & verbum ἀνθυποφορέω, anthyphoréo, est per sermonis exceptionem obiectio. Figura non infrequens in S. Textu, & multis sacris scriptoribus, ad obiectiones aduersariorum enervandas, familiaris. Eam observavit D. Bernardus in illis Christi verbis, *ut cognoscat mundus, quia diligo patrem.* Poterat enim quis dicere, cur moreris, si peccatum non habes: cum mors ex peccato tantum sit consecuta? *Idem, ait S. Pater, facit hic anthyphoram, & respondet huic tacitæ quæstioni.*

ANTIBACCHIIUS: ἀντιβακχίος, antibacchios, p. l. propter diphthongum. Vox formata ab ἀντί, anti, seu anti, contrà, & βακχίος, bacchios, qui est pedis genus ex tribus syllabis constans, quarum prima brevis, & due alie longæ, ut *amarent.* Vocatur bacchius, quia eo in sacrorum Bacchi carnibus utebantur. Antibacchius ergò est ipsi contrarius, adeoque constans duabus longis, & unâ brevi, ut *sermone.* Voces istæ in sacris Authoribus possunt occurrere.

ANTIBIBLION: ἀντιβιβλίον, antibiblion, contralibellus, seu libellus responsionis ab aliqui-

bus dicitur, à sæpiùs dictâ præpositione ἀντί, & βιβλίον, volumen, libellus, ut in voce *biblia* dicitur. Vox hæc omni tractatui quo hæreticorum sophismatibus responderetur, omni rei defensionis, adeoque omni apologiæ potest adaptari.

ANTICATEGORIA: ἀντικατηγορία, anticategoria, latinè penultima est brevis, et si accentus græcè in eâ ponatur, quod multi ex consuetudine imitantur. Est recriminatio, seu mutua accusatio, contraria accusatio, ab ἀντί, contrà, & verbo κατηγορέω, categoréo, accuso. Anticategoriæ sunt duo genera: unum quidem quo litigatores idem sibi crimen invicem intentant; alterum quo aliud, & aliud sibi mutuo conantur imponere. Est utraque una pars Artis rhetoriæ, quæ in confutatione maximè locum habet: & eâ plerumque S. S. Patres utuntur, dum aduersus suos disputant, & orthodoxæ Fidei calumniatores. Ità breviter ex Augustino iouendum, qui contrà Cresconium Donatistam scribens, eloquenter S. Patris eloquentiam arguentem, ait: *Ac primò illud quod tibi ipse contrarius eloquenter eloquentiam vituperare voluisti, tamquam esset veritatis inimica, & parvona potiùs falsitatis: ut eo modo me quasi eloquentem cavendum, atque fugiendum ostenderes imperitis, &c.* Anticategoriâ usus alijs fuerat sanctissimus Pater, quam Cresconius etiam reprehendebat: contrà quem ità scribit Augustinus. *Video enim quam hoc ineptè tibi obiectionem, quod tu videre noluisse, quando mihi anticategoriæ velut ex arte rhetoricè obieciendum putasti: quod genus quæstionis, ubi dicitur, non ego feci, sed tu fecisti, etiam in auctoritate prophetica demonstravi.*

ANTICRESIS: ἀντικρέσις, anticresis, latinè propter vocalem longam, penultimâ productâ efferi debet, quamvis hoc non observetur à Græcis. Contrarius usus apud nos dici potest, ab ἀντί, contrà, & κρέσις, creśis, usus: vel ab ἀντί, quod etiam pro significat, quasi proutus. Nam anticresis contractus est, cum pactum inquit ut creditor pignore utatur, v. g. agro, & inde amidi fructus colligat, donec debitum ipsi restituatur. Adedque contrà usum, vel pro usu pecuniæ, aut cuiusque rei solvendæ, usum sibi retinet pignoris. Esti aliqui Juristæ tale pactum approbent, qui & usuras mediocres concedunt; tamen à Theologis communiter ut usurarium reprobatur. Nam cum in tali pacto intercedat mutuuum implicatum, ratione dilata solutionis; si quid ex pignore fructuum accipitur, ex puro mutuo sumitur, adeoque est usura. Nisi tamen iusti tituli interveniant: ut si census formetur, aut lucrum cesset, aut damnum emergat, aut periculum incurrat fortis amittendæ. Et certè ipsi Jurisperiti dicunt hoc solum inter anticresim & usuras discrimen esse, quod pacto constituitur anticresis, & usuræ stipulatione: & quod anticresis perimatur solâ oblatione fortis, usuræ non item. L. ex prædictis C. de usuris.

ANTICHRISTUS: ἀντίχριστος, antichristos, vox formata ex sæpiùs dicto ἀντί, contrà, & χριστός, christos, christus, sac si diceret contrà Christum. Sic vocantur antichristi multi perversi, & hæretici, de quibus S. Joannes: *Hic est Antichristus, qui negat patrem, & filium.* Tales fuerunt Judæi, qui

c. 4. 3. in Deitate negant paternitatem, & filiationem: tales Sabelliani qui negant tres personas, & alii. *Omnis spiritus qui solvit Jesum ex Deo non est, & hic est Antichristus:* nempe sunt antichristi omnes illi, qui a liquid pertinens ad illud divinum suppositum, ex duabus naturis compositum, negant. *Et hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam venit:* ità verò Græcus habet: *ὁ ἀντίχριστος ὁ ἀντιπαρὸν ἐν ἑσχατῷ.* Quod ad literam sonat: *hic, nempe spiritus, est Antichristi, scilicet servus, vel præcursor, quem audistis, quoniam venit,* præsentis temporis. *Et nunc in mundo est,* nempe ille spiritus Antichristi prodromus. Sic ergò in Græco illa particula *quem, de quo,* non refertur ad Antichristum, sed ad spiritum, πνεῦμα, pneuma, quod græcè est neutrum. Priùs dixerat dilectus à Jesu Apostolus: *Novissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt.* Illud *venit* est etiam præsentis temporis, idest certè venit. Dicitur hora novissima, quia ultima mundi ætas: quamvis admittat latitudinem fatis magnam, immò majorem quàm aliqui ex S. S. Patribus opinabantur. Præsertim S. Gregorius, & alii, suo ævo putabant mundi finem inflare. Sed hoc tempus, hora, & momentum, in æternitatis comparatione, est ultimum: quia post ipsam nullum tempus succedet, in quo Antichristi multi, dum tot seductoribus, & hæreticis, Antichristi præcursoribus, abundat. Verus autem Antichristus ex tribu Dan oriatur, ut passim asserunt S. S. Patres, & Doctores. Anathasius Saina ita Moysis verba, *Dan catulus leonis,* Antichristo applicat, multos referens dicentes, *quod ex quodam pago Leuchusi nascetur Antichristus.*

2. Sed magis quadrant Antichristo, ex communi Interpretum consensu, illa verba Jacobi morientis: *Fiat Dan coluber in viâ, cerastes in semitâ, &c.* Multi quidem applicant Sampsoni Israelitarum iudici, ex tribu Dan, qui & vi, & dolis Philistæos oppressit; sed ferè omnes antiqui Patres intelligunt de Antichristo, ex tribu Dan nascituro. De ipso sub variis figuris varia sacer Textus prædicat, præsertim in Libro Danielis, & Apocalypsi. Eius tempus signat Apostolus: *Nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, &c.:* supple, non venit dies Domini. Nisi primum fuerit discessio, græcè *ἡσυχία, apostasia,* idest defectio, nempe totalis à Romano imperio, & Ecclesiâ: tuncque clarè comparuerit filius perditionis, qui juxta D. Thomam, *dicitur caput omnium malorum propter malitiam perfectionem.* Non assumetur autem ejus humanitas à Diabolo per unionem, ut quidam opinati sunt; sed per malitiæ effectum, ut ait idem S. Doctor. Antichristus erit illa bestia, quam vidit Joannes de mari ascendentem, *habentem capita septem, & cornua decem.* Nempe septem habebit reges sibi famulantes: uti & per decem cornua, decem reges ipsi subiecti intelliguntur, de quibus fusiùs Interpretes. Quod autem per nefariam impudentiam dicunt hæretici Pontificem Romanum esse Antichristum, fati luculenter refellitur, inter cæteros, à Mart. Becano, perspicaciter ostendente nullas ex notis Antichristi, quæ tot tantæque à Scripturâ sacrâ, referuntur,

summo Pontifici convenire. Et in primis ante ipsam Imperium romanum destruetur. Deinde eodem tempore venient duo testes insignes, stupendorum miraculorum patratores, *Et prophetabunt diebus 1260 amicti saccis.* Inter cæteras autem Antichristi notas, quas gigantæâ stultitiâ Novatores Pontifici Romano affigere conantur, una est, ostendere se tamquam Deum. Sed Pontifex nec ut Deum se ostendit, nec pro tali habetur, aut haberi vult. Quomodò enim est *Ostendens se tamquam Deum,* seu ut Græcus habet *ὁμολογῶν ἑαυτὸν ὡς θεόν,* idest, ostendentem seipsum quod sit Deus, cum seipsum servum servorum Dei proteatur, solumque Christi in terris Vicarius, & Apostoli Petri successor, æstimari velit, & meritò ab Orthodoxis habeatur? Alias notas perperam ab heterodoxis ipsi inultas taceo; de his enim fusè Bellarm. Becanus, & alii.

ANTICHTON: ἀντίχτων, antichton, Antipodum terra, ab ἀντί, anti, contrà, & χθών, chthón, terra, solum. Ita ergò dicta quia nostræ terræ è diametro in aliâ Orbis parte opposita. Antichthonnes tamen ipsi Antipodes rectè dicuntur, de quibus suo loco: & vox ista in genitivo & alijs casibus penultimâ brevi erit efferenda.

ANTICIMENON: ἀντικίμενον, antikimēnon, p. b., contrarium, oppositum, repugnans. Nec propriè ipsam oppositionem significat, ut Magri exponit. Est enim participium præsens verbi ἀντικίμαι, antikimā, adverfor, repugno, sum oppositus, contrarius, &c. Titulus est libri S. Bertarii Casinensis Abbatis, referente eodem Dominico Magri: in quo quæstiones, & controversiæ utriusque Testamenti, quasi juxta se positæ, & oppositæ, continentur. Sic apud omnes doctos, & scriptores vox ista intelligenda, ut aliquid oppositum, aut repugnans per eam denotetur.

ANTICRISIS: ἀντικρίσις, anticrisis, p. b., est responsio, seu apócrisis. Rectè tamen etiam pro contradictione, vel contradictorio judicio accipitur. Vox enim ab ἀντί, contrà, & κρίσις, crisis, iudicium, formata, atque ab aliquibus Authoribus, etiam sacris usurpata.

ANTIDICOMARIANITÆ: ἀντιδικωμариανίτης, p. l., Mariæ adversarii. Nam ἀντίδικος, antidikos, adversarium causæ significat. Ità specialiter dicti aliqui hæretici, asserentes Deiparam virginem non permanisse. Sicut enim Jovinianus asseruit eam in partu virginitatem amisisse; ità Helvidius cum suis sequacibus opinabatur eam post partum virum suum cognovisse. Hanc hæresim ponit Epiphanius ordine 78, dicens, quod *Antidicomarianitæ usque fuerunt dicere Sanctam Mariam, postquam Christum genuit, viro copulatam esse.* Augustinus hanc hæresim 56 enumerat, de qua eadem ferè habet hæresidorus. Nec Helvidii hæresi suffragantur Matthei verba: *Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum.* Nam primogenitus in Scripturis etiam unigenitus dicitur, ut infra in voce *protococ* annotabitur. Illa verò particula *donec,* & similes, tantum quod ante factum sit, vel non factum sit denotat; non autem quid postea secutum fuerit. Uti priùs Evangelista dixerat: *Antequam convenirent inventa, est in utero*

De resur. mortuor.

Io. 14. 37.

Scip. 1e. in Cœn. Dom. post med.

1.4. cap. 2. c66. Crescon.

1.3. 73.

Hom. 1. in Euang. & 1.4. ep. 38.

Deut. 33. 23.

2. Gen. 49. 17.

2. Theff. 2. 3.

3. q. 8. a. 2. c.

Ap. 13. 1.

I.

1. Io. 2. 22.

Ap. 11. 3.

2. Theff. 3.

4.

Epiph.

her. 78.

Aug. de

her. 56.

Matth. 1.

8. c. 5.

25.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1. Comm. in cap. 1. Math.

habens de Spiritu sancto. Ubi Hieronymus ait, non sequi quiddam postea convenerint, sed scriptura quod factum non sit ostendit.

ANTIDORON: ἀντιδωρον, antidoron, latinè propter omnia penultimam productam. Ità remuneratio dicitur ab anti, contra, & δωρον, doron, donum, quasi contradonum. Hinc fit antidoralis, & talis donatio est, quæ fit ob accepta beneficia, nec pro donatione simplice, & purè liberali censetur. Ità ut donatio, quæ aliàs valida non esset, superans 500 solidos, nisi iudici insinuetur, aut juramento firmetur, dum est antidoralis, valida reputetur. Similiter in donationibus Regularibus prohibitis, non videntur includi antidorales, ut docet Bonacina modò non desint licentiæ aliàs debitæ. Etiam antidoron à Græcis vocatur illa pars panis benedicti, cuius alia portio consecrata fuit. Dabatur enim loco Eucharistiæ illis, qui ob indispositionem eam non acceperant: nam doron etiam Eucharistià vocata fuit.

ANTIDOSIS: ἀντιδosis, antidosis, p. b., remuneratio, mutua largitio, contradonatio, seu contradatio. Fit enim ab anti, pro, contra, & dosis, datio, donatio: de quâ dicitur inferius. Cum antidoro maximam habet affinitatem: adeoque nihil ad supradicta nobis addendum occurrit.

ANTIDOTUM: ἀντιδοτον, antidoton, p. b., ab anti, contra, & verbo δίδωμι, didomi, do, quod in tertiâ personâ præter. pass. facit δίδωμι, didomi, datus est. Hinc ergo ablato augmento fit antidoton, quod ità dicitur, quasi contradatum. Talia sunt remedia quæ contra venena exhibentur: quale est inter spiritualia viva fides, dum de credentibus dicitur, Si mortiferum quid biberint non eis nocerebit. Quæ tamen tales evidentiore effectus in initio nascentis Ecclesiæ operabatur: quia tunc erat miraculis nutrienda, ut ait D. Gregorius, Quamvis & nunc spiritualiter hæc sapius accidant, teste eodem S. Doctore, ità discurrere: Dum fideles pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem pravam minimè pertrahuntur, mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocerebit.

Tale antidotum adhibuit Apostoli sanctitas lethali viperæ morsui: quinimò D. Pauli præsentia in Insulâ Melitensi effecit, ut glebæ illæ efficacia evaserint antidota adversus talia venena. Ut enim asserit Tirinus, quoslibet sanant morsus venenatos, etiam canum rabidorum, vel plagis impostæ, vel per os sumptæ: sanant febres malignas, dysenteriam, variolas, etiam adversus toxica vel casu, vel sponte sumpta, quamvis è sublimato promptam opem ferunt. Sapius antidotum spiritualiter accipitur, uti à D. Chrysothomo dicente, quòd contra mundi calamitates, conveniens ex Scripturis antidotum accipere liceat.

ANTIGONUS: ἀντιγονος, antigonos, p. b., Lexicon exponit beneficium, sine malitiâ, cuius etymon, tali significato consonans, non adeò facile perferuntur. Attamen ab anti, quod etiam pro, & vice, significat, & à γονός, gonos, parens (quasi vice parentum, aut loco parentum fit) non malè deducemus. Talis verè fuit S. Antigonus Martyr, qui etiam ergà persecutores viscera paterna induens, sine malitiâ ergà malefactores beneficium, ne

perderet innocentiam, temporalem vitam libens amisit.

ANTIGRAPHUM: ἀντιγραφον, anti-graphon, p. b., exemplar. Ità dicitur quasi contra scriptum, ab anti, contra, & γραφον, graphon, scribo. Exemplar enim est id quod contraponitur, seu obicitur, ut simile efficiatur. Antigrapha dicta sunt illorum scripta, quorum curæ pecuniæ principis, à coactoribus collectæ, demandantur, quæ contra scripta. Antigraphæ quoque dicitur cõtra scriptio, seu in scriptis cõtradictio, & antilogia: ut cum Author uno loco cõtradicit ei, quod in alio loco conscripsit. Antigraphus dicitur à S. Gregorio literarum pontificiarum abbreviator, cuius muneris est hodie Bullas in pergamena exaratas attentius inspicere. Antigraphus cõpuncto adinstar & cõpuncto supra (quasi cõtra scriptus) dicebatur. Est una ex notis prout in voce Lemniscus dicemus: atque ubi in translationibus diversus erat sensus apponebatur. De his videatur Isidorus.

ANTILEGOMENA: ἀντιλεγόμενα, antilegomena, p. b., neutrum est plurale participii presentis verbi antilego, de quo in antilogia. Adeoque contradicta significat, à singulari antilegomenon, contradictum. Martinius tamen contradicentia interpretatur. Antilegomena in Scripturis ne in minimis quidem admittenda: cum veritas simplex sit, & una.

ANTILOGIA: ἀντιλογία, antilogia, latinè in rigore penultimam brevi vox ista est efferenda, nisi græcus accentus retineatur, ut plerique solent, nec usus introductus improbandus. Est autem antilogia contradicentia, ab ἀντιλέγω, antilego, contradico. Nam ἀντι, anti, contra, & λέγω, lego, dico. De Scripturarum antilogiis agunt Interpretes, ostendendo eas solum esse apparentes, & optime inter se conciliari. In harum concordiam egregiam navarunt operam aliqui S. S. Patres: signanter Augustinus in libris de consensu Evangelistarum.

ANTIMENSIUM: ἀντιμίσσιον, antimission, significat id quod loco mensæ ponitur. Vox est semilatina formata ab ἀντι, anti, præ, vice, loco, contra, & mensa. Prò petrâ consecrata, seu altari portatili, & prò corporali usurpat. Nam altare portatile pro altari majori ab Episcopo consecrato inservit, & corporale aliquo modo vices altaris supplet.

ANTIMETABOLE: ἀντιμεταβολή, antimetabolè, p. b., ex adverbo mutatio, commutatio. Est etenim figura rethorica verborum, cum duæ sententiæ inter se discrepantes ità efferuntur, ut à priorè posterior opposita profisciscatur. Ut si dicatur, non ut edam vivo, sed ut vivam edo. Fit ista vox ab anti, contra, & verbo μεταβάλλω, metaballo, mutatio. Ista figura quoque in sanctorum Patrum scriptis tibi occurret, & vox aliquando à sacris Authoribus usurpata.

ANTINOMIA: ἀντινομία, antinomía, latinè penultima brevis est, quamvis in eâ græcus accentus ponatur, qui, & apud multos Latinos remansit. Vox est formata ab ἀντι, anti, seu anti, contra, & νόμος, nomos, lex: estque legum contrarietas, quando nempe duæ leges sibi contrariantur. Et quidem si humana divinæ sit contraria, procul dubio

Rainald. in Annal. eccl. ann. 159.

bio divina servanda est. Si lex civilis & canonica sibi contradicunt, posterior adimplenda, quæ in multis est meritò prioris correctiva. Si verò duæ leges ecclesiasticæ ab eodem superiore, vel à superioribus eisdem dignitatis sibi succedentibus, antinomiam patiuntur, nisi aliud obstat, ultima, ut potè prioris retractatoria, erit observanda.

ANTINOMIUS: ἀντινομος, antinomos, p. b., legi contrarius, ab eadem radice quæ vox præcedens, & omnem legis prævaricatorem, aut omnem legis transgressionem, necnon omnem legem alteri contrariam significare potest. Specialiter tamen hoc titulo Joannis cufusquam Agricola hæretici sectatores fuere famosi: qui inutilem esse divinam legem docuerunt. Sicque cum Anomoniis iidem fuerunt, aut cum ipsis fœdus inierunt, strictamque assinitatem contraxerunt.

ANTIOCHIA: ἀντιόχεια, antiuchia, latinè penultimam longâ, etiam Græci ponant accentum in antepenultimâ, ad penultimam quantitatem non respicientes. Habet enim in penultimâ diphthongum æ: si quis tamen eam acutam pronunciet Græcos imitaretur, & ubi usus esset introductus tolerari deberet. Antiochia est urbs Syriæ famosissima ad Orontem fluvium sita, & aliarum illius regionis Metropolis, à Seleuco Nicanore, qui post Alexandrum M. in Asiâ regnavit, condita, sicque ob Antiochi patris sui memoriam vocata. Quamvis multæ essent urbes hoc nomine donatæ (de quarum numero variant Authores, aliquibus hujus nominis 16 enumerantibus, ab eo Seleuco ità nuncupatas) tamen illa præcipua inter omnes, sine addito, Antiochia vocabatur: cum aliæ aliquo addito, ut Antiochia Pifidia, &c. discriminarentur. Appellata fuit etiam Antiochia à Iustiniano Imperatore Theopolis, id est Dei civitas, de quâ suo loco. Prius, ut Joseph asserit, hebraicè dicta Emath, seu Hemath, aut ut in Textu hebraico sæpius legitur, Chamath, & tertia fuit inter Imperii Romani urbes: necnon, ut potè sedes regia, insignioribus fruebatur privilegiis. Idem impius Jason Pseudopontifex, Oniæ viri sanctissimi, & legitimi Pontificis frater, ut civium suorum gratiam aucuparetur, voluit eos qui in Ierosolymis erant Antiochenos scribere. Chamath autem, ut vult Tirinus, Solem significat: eò quòd ut Sol inter alias civitates præfulgeret. Potest evidentiùs à chmeth, id est uter, quod in regimine facit chamath, derivari: quasi uter vini dicta, ob ejus abundantiam, & vinearum fertilitatem. Fuit postea ista civitas Petri sede nobilitata, quam ibi fixit 22 Februarii, anni post Christi Domini mortem sexti: atque ad 18. Januarii anni 13, nempe per 7 annos, minus uno mense, & diebus quatuor, permansit. Propter assiduam autem Pauli, & Barnabæ prædicationem, tam multi sunt illic ad Fidem conversi, ut cognominarentur primùm Antiochia discipuli Christiani. Quod Baronius anno decimo à Christi morte putat accidisse. Quidam interpretationem hanc voci Antiochia tribuunt, pro vehiculo, seu currui, aut loco currus: nempe ab anti, pro, loco, vice, &c., & ὄχος, ochos, vehiculum. Nec immeritò pro sacro vehiculo habenda fuit, dum Apostolorum Principis sedes in hac urbe collocata, tam multos

1.7. belli Ind. c. 1.

Mach. 4. Tir. sup. Amos 6.

ebamath.

eb'meth.

Ant. Chr. 10.

Fi leles, apostolico zelo fervens, adinstar currus ignei in celum evexit. Cur verò Antiochena sedes Alexandrinæ præposita fuerit, vide infra in voce Patriarcha.

ANTIOCHUS: ἀντιόχος, antiochos, p. b. Magnorum Regum nomen, ut apparet, à verbo ἀντιόχομαι, antiocheo, adversor, eformatum: eò quòd inimicis fortiter adversarentur. De aliquibus Antiochis loquitur Scriptura, de nonnullis varia prædicens. Sub Antiocho Sotere, Seleuci Nicanoris filio, famosam illam victoriam Judæi adversus Galatas obtinuerunt: ubi sex millia soli peremerunt 120 millia propter auxilium illis datum de celo. De Antiocho Soteris filio, Theos agnominato, potest intelligi illa Danielis prædictio: De principibus eius, putà Alexandri Magni, prævalerit super eum, nempe supra Regem Aultri, qui fuit Ptolomæus Philadelphus Rex Egypti.

De Antiocho Magno, ejus ex filio nepote, à multis intelliguntur, quæ à versu decimo idem Propheta prædixit: de quo, quamvis apocryphus, liber tertius Machabæorum. De Antiocho verò Epiphane, Antiochi M. filio, tractat uterque liber Machabæorum canonicus, hujus Regis, Illustris cognominati, illustriorem planè tyrannidem in Judæos graphicè depingens: ejus abominanda scelera, & mortem, scelestæ vitæ ad amissum consonam, ob oculos ponens, De Antiocho quoque Eupatore ejus filio agit uterque liber, qui cum Lyfiâ occisus est à Demetrii exercitu: qui dixerat, Nolite mihi ostendere

faciem eorum. De Antiocho, ejusdem ex filio nepote, dicitur regnasse post Demetrium, à Josepho Nicanorem appellatum. Ità quippè narrat sacer Textus: Post hæc autem reversus est Tryphon, & Antiochus cum eo puer adolecens, & regnavit & imposuit sibi diadema. Sed post eum regnum invasit Antiochus Sedetes, Demetrii Nicanoris frater, capti ab Arface Persidis, & Mediæ Rege, & Demetrii Seleuci filius: de quo dicitur, Et misit rex Antiochus filius Demetrii epistolas ab insulis maris Simoni sacerdoti. Quæ ut omnia de Antiochis meliùs intelligantur, hic Regum Syriæ post Alexandrum M. series pro parergo tibi exhibetur,

- 1 Seleucus Nicanor.
- 2 Antiochus Soter ejus filius.
- 3 Antiochus Theos hujus filius.
- 4 Seleucus Callinicus prioris filius.
- 5 Seleucus Ceraunius Callinici filius.
- 6 Antiochus Magnus Callinici filius alter.
- 7 Seleucus Philopator hujus filius.
- 8 Antiochus Epiphane Philopatoris frater.
- 9 Antiochus Eupator Epiphane filius.
- 10 Demetrius Seleuci Philopatoris filius.
- 11 Alexander Velez Epiphane alter filius.
- 12 Demetrius Nicanor prioris Demetrii filius.
- 13 Antiochus Alexandri filius.
- 14 Tryphon hujus Tutor, & occisor.
- 15 Antiochus Sedetes Demetrii frater.

Alii ad Pompejum, hujus regni extirpatorem, in sacris Scripturis non reperuntur. Antiochi etymon rectiùs S. S. Martyribus tali nomine illustribus attribuitur, qui terræ potestatibus invicè fuerint adversati, nequiquam reluctantes tot adversariis, triumphos celestes fuerint affecti.

De Largit. munerum p. 3. n. 2.

Marci 16. 18.

Hom. 29. in Euang. 1b.

In Gen. Hom. 29.

Mach. 8.

Dan. 11. 5.

Mach. 7.

1. Mach. 11. 54.

1. Mach. 11.

ANTIPARASTASIS: ἀντιπαράστασις, *andiparastasis*, p. b., contra affirmatio verti potest, ab *andi*, & *παράστασις*, *parastasis*, affirmatio. Ità dicitur modus ille aduersarii argumento respondentis, dum conceditur quidem ipsius assumptum, sed consequentia negatur, & nostræ sententiæ nihil nocere ostenditur: ut docet Damascenus. Sic etenim ait: *Antiparastasis quæ recipit quidem sermonem ut verum, ostendit autem quid nihil nocet ad propositum.*

In Log. c. 48.

ANTIPAS: ἀντίπασ, *andipas*, latinè cum accentu in antepenultimâ, cum penultima brevis fit, etfi Græci hoc non obseruent. Sonat *pro patre*, loco, aut *vice patris*, ab ἀντί, *andi*, pro, loco, vice, & à πᾶς, *pas*, diminutivo à πατήρ, *patēr*. Potest etiam latinè reddi *pro omnibus*, vel *contra omnes*: nam *pas* græcè etiam omnis dicitur. S. Antipas Pergami Episcopus, cuius fidelitas in Apocalypsi laudatur, pro omnibus suis ovibus, contra cunctos persecutores, pectus innocens opposuit: in bovem enim candentem iniecit, ut plurimum saluti confuleret, propriam vitam morti truculentæ alacri animo exposuit.

Ap. 2. 13.

ANTIPATHIA: ἀντιπάθεια, *andipathia*, latinè penultimâ longâ propter diphthongum, quamvis à Græcis in antepenultimâ collocetur accentus, Ad verbum sonat idem, ac *contrapathio*: estque naturalis rerum differentia, & repugnantia, quæ ex naturis ad opposita inclinatis originem agnoscit. Talis fertur inter equum & camelum, cuius ille nec aspectum ferre potest, nec odorem. Et idè, ut refert Pierius, pro stratagemmate, magno camelorum grege usus est Cyrus: cuius odore Cræsi equi consternati, etiam pediatum protrivere. Talis quoque inter leonem & gallum antipathia narratur: item inter elephantem & porcum, ut scribit Alexander in quâdam epistola ad Aristotelem suum præceptorem, &c. Atque hæc sufficiant de voce, quæ in omnium ore versatur.

ANTIPELARGESIS: ἀντιπελάργησις, *andipelargesis*, latinè propter vocalem longam penultima producit, quod à Græcis non observatur. Est retaliatio, mutua beneficii recompensatio: à verbo ἀντιπελάργω, *andipelargéo*, gratiam refero, vicem rependo, præcipue verò ergà parentes. De cuius verbi origine in vocabulo sequenti agemus. Ità voce D. Basilius utitur, debetque à secundâ personâ præteriti passivi ejusdem verbi deduci.

Homi. 6. in Hexam.

ANTIPELARGIA: ἀντιπελάργια, *andipelargia*, latinè penultima est brevis, nisi græcus, ut à multis affolet, retineatur accentus. Sed aliqui cum diphthongo in penultimâ hanc vocem exarant, tuncque penultimâ productâ ab omnibus efferi debet. Vox est ejusdem cum priori significati, ab eodem verbo *andipelargéo*: quod derivatur ab *anti*, contra, pro, & *πέλαργος*, *pelargos*, ciconia. Hujus enim tanta est ergà parentes gratitudo, ut eos senes in propriis nidis alat. Hanc pietatem requirebat Apostolus in piis mulieribus viduis, ut dicerent *mutuam vicem reddere parentibus*. De ciconiæ naturali pietate agit S. Epiphanius, dicens, τὸ δὲ ἄνεον οὗτο τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἐστὶ βέλτερον ἀμικαρία γρηγοροῦν, id est, hæc enim avis mirabili

1. Tim. 5. 4. In Phisico logo c. 25.

pietate, patrem & matrem suam in senectute alit. Ubi Confalvus Ponce subiungit: *Apud Scholiastam Aristophanis notavit Budæus leges quasdam antipelargous dictas, quibus scilicet cavebatur de alendis in senectute parentibus: denique apud S. S. Patres, communis est pietatis ciconia mentio, & allegoria.* Postea ex Græcis citat Basilium in Hexæm. Hom. 8, & in particulari libello de honore quo afficiendi sunt parentes: ex Latinis Ambrosio eodem opere c. 5. Hinc ergò ciconia pietatis est hieroglyphicum, ut docet Pierius Valerianus: idèque sculpta in Augusti nummis, cum hac epigraphe, *Pietus Augusti*. Hoc hieroglyphicum prius exposuerat Horus Apollo hisce verbis: *Patris studiosum hominem inuenientes ciconiam pingunt, hæc enim à parentibus enutrita, nunquam ab ipsis sejungitur, sed ad extremum usque senium unâ permanet, pietatem ipsis, observantiamque respiciens.* Antiquissima idè est lex pelargica, honore nominis istis avibus habito, de parentibus, ut ita dicam, renericandis. Sed Athenienses eos tantum filios huic legi addictos voluerunt, qui vel disciplinis, vel honestis artibus fuissent à parentibus instituti: nihil verò eos parentibus debere, qui tali curâ non fuissent ab eis educati. At hoc christiana perfectio non admittit, cum pietatis obligatio potius respiciat connaturale principium producens, quàm gubernans. De cetero Boëthius, ad eruditionem parentum malè filios educantium, narrat de illo filio, qui cruci suffigendus, pro osculo patri dando, ei nasum morfu abstulit, in pessimè educationis opprobriosum monumentum.

Hierogl. 17.

1. 2. 55.

ANTIPERISTASIS: ἀντιπερίστασις, *andiperistasis*, p. b., circumobstantia latinè dicenda. Fit enim à verbo ἀντιπερίστημι, *andiperistemi*: quod componitur, ex *andi*, contra, *peri*, circum, & *στημι*, *stemi*, sisto, statuo; ità ut antiperistasis latinè verti possit *contracircumstantia*. Sicque vocatur à Philosophis presentia unius contrarii respectu alterius, quâ fit, ut dum illud ambit, magis eius virtus intendatur. Sic videlicet operante naturâ, ut ad contrarii presentiam, vires ad illi reluctandum magis uniantur, & invalescant. Sic hyeme per antiperistatim puteorum aqua calidior apparet, quàm tempore æstivo. Sed nescio quomodo aqua, quæ naturaliter frigus producit, possit in se calorem augere. Potius ergò dicatur, quòd ob æris frigiditatem aliqui spiritus calidiores, per aquam commeantes, facilius tpm in aquâ remaneant: vel certè quòd aqua subterranea æquè sit frigida tempore hyemali, quàm æstivo; videri autem calidiorè respectivè ad frigus æris ambientis longè in estate calidioris. Vel denique dic ob frigus ambiens globi terreni poros consistari, ne spiritus calidiores possint exhalari: ut & in locis subterraneis hyeme calidioribus contingere à Suarez edocetur.

ANTIPEZASMA: ἀντιπέζασμα, *andipezasma*, contravelum dici potest. Componitur enim ex *andi*, contra, & *πέζασμα*, *pezasma*, velum: quod fit à verbo *πέζωμι*, *pezomai*, expando. Nempè formatur ab eius primâ personâ præteriti passivi, etfi minùs alio ulitanti, *πέζασμαι*, & hinc ablato augmento syllabico *pezasma*.

oritur immediatè. Antipetasma dicitur illud velum, seu ornamentum, quod contra altare ob tenditur, & antependium latinè vocari possit.

ANTIPHARMACUM: ἀντιφάρμακον, *andipharmacum*, p. b., est reficiens venenis antidotum. Fit enim ab *andi* contra, & *φάρμακον*, quod atiam venenum significat, ut suo loco dicitur. Antipharmacum quoque pro quolibet amuleto ponitur, & ad spiritalia trahitur, quæ contra demonis venena maximè lethalia, & omni deleteriâ qualitate pestifera, cælesti virtute sunt insignita.

ANTIPLIASIS: ἀντιπλάσις, *andipliasis*, p. b., vox est composita ab *andi*, contra, & *πλάσις*, *pliasis*, dictio, affirmatio, sententia. Adèdque antipliasis est contraria dictio, aut sententia, & figuram, quæ sepius antiphrasis dicitur, significat, atque pro ipsâ antilogiâ poni potest. Ità dictionem hanc, eiusque originem intelliges, sicubi in sacris Auctoribus occurret.

ANTIPLIATUM: ἀντιπλάτων, *andipliatum*, p. b., contradictum, contradictorium, responsivum. Fit enim à verbo ἀντιπλάω, *andipliemi*, contradico, reductor: nempè à tertiâ personâ eius præteriti passivi, sicut antiphrasis à secundâ. Secunda quippe persona esse debet ἀντιπλάωμι, *andipliase*, & tertiâ ἀντιπλάωμι, *andipliata*, & ex his ablato augmento syllabico, *antipliasis*, & antipliatum proximè emanant. Antipliatum accipitur etiam pro donatione sponsi, sponsæ factâ intuitu violationis: fortè quòd dos primùm à sponsâ promittatur, & sponsus è contra, de antiphato, seu contradote respondeat, quæ & græcè quoque vocatur antipherna. Nec enim antenuptium significat, sed contradotem, ut suo loco exponetur. Vel quia *φάρμα*, *pharmis* (non *φάρμα*, *pharmis*) famam significat, & datur antiphatum pro famâ honestatis. Aliàs malè ab *antipherna*, aut à verbo *antiphonè*, à Carolo Magno deducitur, & ab aliquibus perperam exaratur antiphatum pro lucro dotali.

ANTIPLHERNA: ἀντιπλήρνα, *andiplherna*, contrados, hæc ἀντί, *andi*, contra, & *πλήρνα*, *plherne*, dos. Hæc autem ità dicta fuit à verbo *πλήρω*, *plhero*, porto: èd quòd ad onera matrimonii sustentanda ab uxore feratur. Vox ista *contrados* est semigræca, nam *dos* à Græcis originem agnoscit, & cum *o*, *omèga* scribitur: unde in genit. *contradotis* penultimâ longâ. Jurisconsulti vocant antiphernam, quod vicium à marito dotis loco tribuitur: & marito sine liberis mortuo, redditur uxori dos, & antipherna, quæ ab ipso promissa fuit.

ANTIPLILOS: ἀντιπλήλος, *andiplilos*, p. b., redamans, à verbo ἀντιπλήλω, *andipliléo*, redamo. Componitur hoc verbum à toties dictâ præpositione *andi*, contra, pro, &c. & *πλήλω*, *philéo*, amo. Unde *andipliléo* etiam contraamo latinè verti potest, cuius tertiâ personâ præter. pass. *ἀντιπλήλωμαι*, *andipephilese*, & hinc ablato augmento, *ἀντιπλήλωμαι*, *andiphilese*, latinè antiphilèis, p. l., mutua dilectio, amor reciprocus vocari potest. Quantum deceat omnes Christianos ergà Deum maximè antiphilos esse, ex priore ergà nos ejus amore à S. Joanne deducitur. Omnes enim adhortatur dicens: *Nos ergò diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.*

1. Jo. 4. 19.

ANTIPHONA: ἀντιφώνη, *andiphona*, etiam latinè propter omèga penultimâ longâ efferi debet. Usus tamen jam nimium invaluit, ut in antepenultimâ collocetur accentus. Fit ista dictio ab *andi*, contra, & *φωνή*, *phonè*, vox, sonus, quasi contravox, & antiphonus, contraria vocis, aut soni, verti debet à latinis. Idèd in Ecclesiâ vocantur antiphonæ, èd quòd contrarii, vel alternis vocibus cantentur: imitatione desumptâ ab illis Seraphinis, qui toti in Dei Optimi Maximi laudem, clamabant alter ad alterum, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*. Hoc ergò Seraphicum trifagium, antiphonicè decantatum, mori ecclesiastico, alternis vocibus in choro canendi, normam dedit. De antiphonâ sic habet Hieronymus: *Ex greco interpretatur vox rec proca, duobus scilicet choris alternatim cantentibus ordine conantato.* Antiphona itaque dici possit modus ille alternatim etiam Psalmos canendi: qui in Ecclesiâ græcâ à S. Ignatio M. exordium sumpsit, & in latinâ à S. Ambrosio, ut narrat Sigebertus. *Ambrosius Episcopus ritum canendi antiphonas in Ecclesiâ primus ad Latinos transtulit à Græcis, apud quos hic ritus jam inoleverat, ex instituto S. Ignatii Antiocheni Episcopi.* Nam, ut refert Valaf., Ignatius qui Antiochenam tertiis rexerat Ecclesiam, ex visione Angelorum antiphonas Sanctissimæ Triadi dicentium, modum hunc canendi in suâ Ecclesiâ introduxit. Ab istâ voce fit ἀντιφωνήσις, *andiphonèsis*, antiphoneta latinè p. l., responsor ab aliquibus appellatus. Nam verbum ἀντιφώνω, *andiphonéo*, est contradico, & respondeo V. Got. ad Nov. 4. c. 2. Verb. mandatoribus, & responsoribus.

11. 6. 3.

Orig. 1. 6. c. 18.

In Chron. prop. 12.

ANTIPLHRASIS: ἀντιπλήρασις, *andiplhrasis*, p. b., contralocutio latinè dicenda. Est enim ab *andi*, contra, & *πλήρασις*, *plhrasis*, locutio, genus orationis, quam Quintilianus elocutionem vertit: nempè à verbo *πλήρω*, *plhráo*, dico, eloquor. Ità ut antiphrasis sit quasi contralocutio, adèdque per contrarium intelligenda: ut *Parca*, èd quòd nemini parcant. Sic per antiphrasim in Scripturâ ponitur *sanctificari*, pro *pollui*: hincque explicatur ille versus perobscurus, *Non seres vineam tuam altero semine, ne & seminis quam fecisti, & quæ nascuntur ex vineâ pariter sanctificentur.* Textus hebræus habet *tkdâsc*, sanctificetur, aut immundum sit: cum radix *kadâsc*, significet *fuit sanctificatus*, & è contrario *fuit immundus*, teste Pagnino. Unde, ut observat Emm. Sâ, Chaldæus legit, *ne polluantur*. Hebræo consonant 70: *iva* *kadâsc*.

Deut. 22. 9.

תקדש

tkdâsc.

קדש

kadâsc.

μη ἀμείνωσιν, hina mé agialthé, ut ne sanctificetur fructus & semen, quod seminaveris cum fructu vineæ. Potest etiam secundum priorem radicis significationem exponi, q. d. *ne pereant*, dum unum in germinatione alterum impedit, sicque utrumque inutile redditur, & ab utroque, tamquàm à re Deo sacratâ abstinetur. Hinc etiam antiphrastice sacrum, & sanctum aliquando, pro re detestandâ, & perditâ. Sic benedicere per antiphrasim pro maledicere sumitur: ut in istis Jobi verbis, *Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.* Et ità Septuaginta græcè legunt. Idem dici potest de stultis ipsius uxoris verbis, *Benedic Deo, & morere*: intendendo potius, ut in blasphem-

phemiam prorumperet, sicque Deus ipsum interimeret, & dolor finiretur. Utrobique Textus hebraicus utitur verbo *berach*, benedixit, & per euphemiam, aut antiphrasim, maledixit, nempe in conjugatione *piel*, nam in *Kal* non est usitatum. Hic 70 legunt: *Sed dic quoddam verbum contra Deum (si sicut apud Deum, si rēma pros theon, quoddam verbum in Deum) & morere.* Antiphrasios ab ironia discrimen in dictione *ironia* evidenter exponitur.

ANTIPHRYGUM: *ἀντιφρυγιον, antiphrygion*, Innocentius tertius ita mitram appellavit, quae alias phrygium vocatur. Vox est formata ab *anti*, vice, pro, loco, quasi diceret loco phrygii, seu mitrae: vel *anti*, contra, quod ex utraque parte opere phrygio decoraretur. Infra vox *Phrygia* videatur.

ANTIPODES: *ἀντιπόδες, antipodes*, p. b., à singulari *ἀντιπός, antipus*. Fit ab *anti*, contra, & *πός, pus*, pes, quasi contra pedes. Sunt enim Antipodes illi qui nobis aduersa urgent vestigia, ex opposita nempe Orbis parte: de quibus Tullius, *E contraria parte terrae, qui aduersis vestigiis stent contra nos a vestigia, quos antipodas vocatis.* Sed de istis nihil certi Ciceronis tempore habebatur.

Immo & Magnus Augustinus illam opinionem, dari Antipodes asserentem, explodit. Ait enim, *Quod verò & antipodas esse fabulantur, id est homines à contraria parte terrae, ubi sol oritur, quando occidit nobis, aduersa pedibus nostris calcare vestigia, nullà ratione credendum est.* Ubi Ludovicus Vives eum excusans, ait, Videbat homo acutissimus, si concederetur nulli aditum eorum qui hanc inco-

limus borealem fasciam temperatam, ad australes illos patere, ut Cicero jam, magnique authores praedictarant, sequi necessarè illos de genere Adæ non esse, maluit illud negare, quam argumento premi tam molesto. Ità ille. Attamen post detectum à Christophoro Colombo, tempore Ferdinandi quinti Castiliae Regis, novum Orbem, in notitiam nostram devenerunt Antipodes. Verè illi Orbi Christophorus fuit, qui illis incolis Christum intulit: & aditum sacrae columbae, divinae pacis olivam, illi mundo, bello infernali prostrato, & perditio, manifestavit. Revelato Christianis à Colombo Orbe incognito, facilius aliis fuit ad ipsos Antipodas pervenire, qui è diametro terrae nobis oppositi, nostris aduersa figunt vestigia. Nec ideò ullum periculum subeunt in celum decidendi, ut quidam imperiti sibi persuadent. Sursùm enim, & deorsùm, habito respectu ad Universi centrum dicitur: quod ipsi vicinior est, respectu remotioris deorsùm est. Ascendere verò aliud non est, quam à mundi centro elongari, & descendere ipsi appropinquare. Si ergò Antipodes versùs celum ferrentur, à centro magis elongarentur, adeòque ascenderent sicut & nos, dum versùs celum in nostro climate ferimur. Adeòque respectu ipsorum non sumus suprà, nec infrà, sed omnes glòbi terraquei circumcolle, sine ullo inferioritatis, aut superioritatis falsà apprehensione, prorsùs habendi. Cùm hæc ævo nostro negari cùm Augustino non possint; dicendum Antipodes ex illis originem trahere, qui priscis temporibus in illas terras vi tempestatum, aut navigatione delati sunt, cùm

Cic. 4. Acad.

De Civ. Dei l. 16 c. 9.

& per Ophir à multis intelligatur in Scripturis Peruvana regio. Aut certè aliqua maria nunc conjuncta antiquitùs divisa, sicque omnibus pervia fuisse, erit asserendum.

ANTIPOLIS: *ἀντιπολις, antipolis*, p. b., contracivitas, vicecivitas verti possit à Latinis. Antipolis Romae regio transiberina dicta fuit, & Transiberini Antipolitani fuere nuncupati. Nempe ab *anti*, *anti*, contra, è regione, vice, &c. & *πόλις, polis*, civitas: eò quòd illa regio, contra, seu è regione Urbis distendatur, & propter incolarum multitudinem, edificiorum magnificentiam, pomeriorum suorum dilatationem, vice civitatis, & quasi altera Roma sit habenda. Ex his hauries, quid per Antipolim in aliquibus etiam sacris Authoribus intelligatur.

ANTIPOPHORA: *ἀντιποφώρα, antipophora*, p. b., anthyphora, de qua suprà, dici debet. Aliqui tamen ita scribunt, & sic etiam exaratur in Lexico. Quomocumque dicatur ab eadem radice quae anthyphora deducenda est, & eadem significatione donanda. Est enim oppositio, obiectio, seu ad verbum contrasublatio: & à latinis Oratoribus subiectio, figura nempe sententiarum in qua ipsimet nostrae respondemus interrogationi. Hæc figura, uti alia, in Scripturis occurrit: ut dum Jesus de scelestis agricolis, filii Domini sui homicidis, ait, *Quid ergò faciet illis Dominus vinea? veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis.* Sed hæc figura paulò aliter in anthyphora explicata fuit: ni dicatur quod utraque nostrae, aut aduersariorum obiectio, aut interrogationi respondeatur.

ANTIPTOSIS: *ἀντιπτώσις, antiptosis*, latinè propter *omega* penultima est longa, est grecè accentus collocetur in antepenultima. Contracafus idiomate latino dici possit. Est enim figura dum casus pro casu ponitur, ità dicta ab *anti*, pro, contra, & *πτώσις, ptosis*, casus, scilicet à secundà personà præter. pass. verbi *πίπτω, pipto*, cado. Hæc enim est *πτώσις, ptosis*, & hinc ablato augmento syllabico, prout fit in verbalibus, *ptosis* efformanda. Variæ antiptoses in S. Textu reperiuntur: idèd fortè quòd Hagiographi linguæ hebraicæ assuesfacti, quæ casus non habet, aliquando hebraizarent. Sic D. Paulus, dum ait, *Sive pro Tito, qui est socius meus, & in vos adiutor, sive fratres nostri apostoli Ecclesiarum, cùm debuisset dicere, fratribus nostris.* Ità quoque ad Ephesios scribens, *Secundùm principem potestatis aeris huius, spiritus qui nunc operatur in filios dissidentia:* loco dicendi *spiritum*, ut ad principem referatur. Antiptosim etiam observavit D. Bern. in illis Christi verbis, *Sermonem quem audistis non est meus, dicens sic esse dicendum, & exponendum: Sermo quem audistis non est meus. Et est ibi quadam figura, quæ dicitur antiptosis, quando casus ponitur pro casu.*

ANTIRRHETICUM: *ἀντιρρητικόν, antirrheticon*, p. b., altercatorium, seu opus controuersiale. Nam *ἀντιρρητικόν, antirrheticon*, significat altercationem, & controuersiam, ab *anti*, contra, & *ρρησις, rhesis*, dictio, locutio: sed apud Latinos antirrheticis penultima longà deberet esse.

2. Cor. 8.

Eph. 2. 2.

Serm. 9. in Cona Dñi su.

Hid. Orig. l. 1. c. 20.

De junio & centat. Christi.

1. 5. c. 10.

ri. Antirrhetica itaque dici possunt illa opera, in quibus controuersia contra hæreticos agitantur. S. Ephrem opusculum suum quoddam vocavit antirrheticum. Est quippe controuersia de virginitate, & continentia: atque inter ejus opuscula 89 de variis virtutibus, & vitiis habetur.

ANTISIGMA: *ἀντισίγμα, antisigma*, est contra sigma, seu nota sigmati opposita, ab *anti*, contra, & *σίγμα, sigma*, litera græcà, s latino respondente. Formatur autem aliquando hoc modo C: & antisigma est sigma inversum C, atque una è notis sententiarum. Olim in S. Textu, ad eos versus, quorum ordo permutandus erat, annectebatur. Sed antisigma cum puncto in medio, ubi in eodem versu duplex sensus sunt, & qui potius eligendus esset, ambigebatur. Hæc notæ inter illiteratas reconditæ. V. Lemniscus.

ANTISOPHISTES: *ἀντισοφιστής, antisophistes*, latinè quoque antisophista dicitur, sophistæ contrarius, qui contra sophismata decertat. Vox formata ex *anti*, contra, & *σοφιστής, sophistes*, adeòque, ut vox sophista, in bonam, & malam partem sumi potest. Si sophista, pro sapiente ponatur; antisophista sunt omnes veræ sapientiæ cōsere. Si verò pro fallace accipiat, antisophista sunt omnes sapientes Orthodoxi, qui heterodoxorum fallacias detegunt, sophismata profligant.

ANTISPIRITUS: vox semigreca, nam integra græcè antipneuma diceretur. Sed ità à D. Cyrilliano pro demone, qui pro carne, & mundo militat aduersus spiritum, usurpata. Fit ergò ab *anti*, contra, quasi contraspiritus, seu contrarius spiritus asseratur.

ANTISTRATEGUS: *ἀντιστρατηγός, antistrategos*, latinè propter vocalem longam penultima producta. Ita dicitur proprætor, oppositus dux exercitus, hostium dux: ab *anti*, contra, & *στρατηγός, strategos*, dux, prætor. Si S. Michael Archangelus optime architragus dicitur, meritò Lucifer Archidemon antistrategus appellandus.

ANTISROPHE: *ἀντιστροφή, antistrophè*, p. b. reuersio, conuersio à Latinis dicitur illa verborum figura, cùm in eodem verbo sapius terminatur oratio. Derivatur à verbo *ἀντιστρέφω, antistrepho*, conuerto: quod componitur ex *anti*, *anti*, in compositione aliquando paritate significante, & verbo *στρέφω, strepho*, verto. Vocatur quoque ista figura epistrophe, quam faciliè in sacris Scriptoribus observabis. Antistrophe præterea dicitur genus quoddam carminis flexuosum: aut etiam illi versus qui strophæ subnectuntur, & ipsi respondent. Nam, ut ait Tertulliani Interpret, Lyrici à lævâ in dextram obvertebantur in antistrophâ, à dextrâ verò in lævam in strophâ.

ANTISTROPHUS: *ἀντιστροφός, antistrophos*, p. b., similis, concors, reciprocus, oppositus, conuersus, &c. Fit ab eadem origine quæ vox præcedens, scilicet à præterito medio verbi *ἀντιστρέφω*. Hinc antistropa, argumenta reciproca apud Gellium: quum argumentum propositum referri contra, convertique in eum potest, à quo dictum est. Hoc sapius in Polemicis contra hæreticos apud S. S. Patres, observari potest.

ANTITACTI: *ἀντιτάκτι, antitacti*, idèd ad-

versarii, contrapositi, seu contraordinati, à verbo *ἀντιτάκτω, antitactomæ* repugno, oppono tibi. Ab ejus enim personâ tertiâ, præter. pass. quæ est *ἀντιτάκτω, antitactomæ*, ablato augmento syllabico fit *ἀντιτάκτος, antitactos*, aduersarius. Hoc verbum ulterius componitur ex *anti*, contra, & *τάκτος, tactos*, ordinò, colloco. De hæreticis Antitactis, seu aduersariis agit Theodoretus, in suo fabularum hæreticarum compendio, ità nuncupatis, eò quòd se Deo opponerent, ejusdemque præceptis aduersarentur. Horum rationem non minus ineptam, quam impiam *Spectatum admissi, visum remeatis amici*. Fabulabantur siquidem isti nebulones, ultra hunc Deum Legislatorem, se habere Patrem magnum, ignotum Deum, eumque esse bonum, & Deum Creatorem; sed alium quempiam, zizania seminasse, qui in nos omnes, ut ipsi dicunt, mala iniicit, ut qui optimo nostro Patri restiterit. Quamobrem nos quoque illi resistimus, ejus legibus, ut de Patre ultionem sumamus, aduersantes, & quoniam ipse dixit non aduteraberis nos, inquit, adulteremur. Ità Theodoretus.

ANTITHESIS: *ἀντιθέσις, antithesis*, p. b., contrapositio latinè dicitur, ab *anti*, contra, & *θέσις, thesis*, positio. Est figura rhetorica, in qua contraria contrariis respondent, quæ contentio à Quintiliano vocatur: & inde contrapostita dicuntur antitheta. Ab ipso verbo *ἀντιτίθημι, antitithemi*, contraponno voces istæ trahi possunt: & antithesis quidem à secundâ personâ præter. pass., & *antitheta*, etiam p. b., à tertiâ equatur. Est autem antithesis unus ex vivacioribus oratoriae artis coloribus: ut testatur Augustinus, *Antitheta quæ appellantur in ornamentis elocutionis, sunt decentissima, quæ latinè appellantur opposita, vel quod expressius dicitur, contrapostita.* Quod idèd evenit, quia contraria juxta se posita magis elucescunt, gratâ varietate auribus adblandiuntur, & intellectum pascunt. His quoque figuris, ut aliis, sacris Textus inperfus est, ut & gratius in hominum mentes influat doctrina celestis. Pulcherrima est illa Pauli antithesis, quâ suavi obiurgatione Corinthios increpat, incipiens, *Nos stulti propter Christum;* & postea, *male dicimur, & benedicimus,* &c. Sed si adeò suaviter verborum antithesis auditum delectat, pulchra quoque rerum contrapositio oculis gratior accidit, & mentem in ipsâ contrarietate pacificè fovet voluptate. Ideòque supremus Univerfii Artifex à ipsum debita donans perfectione, sub quolibet genere diversas species oppositas constituit, ut inter extrema adeò diversa, Mundus discordanti concordia insignitus, lucidiorem pulchritudinem fortiretur. Quod à Sapiente observatum, etiam literis ab ipso exaratum: *Omnia duplicia, unum contra unum, & non fecit quidquam deesse.* Ex istâ observatione docti Theologi, etiam ad inferendam Angelorum existentiam, sumunt argumentum, ut sub genere intellectivi debita quoque observetur antithesis. Sic ut inter duo extrema, supremum, & infimum intellectualium, unum vilitatis ex nihilo, in suâ compositione ad interitum tendentis, originem referat, aliud, per sui immortalitatem Authoris supremi præstantiam confirmet: inter hominem nempe compositum ex animâ, & corpore,

Horatius in art. poetica.

De Civ. Dei l. 11. c. 10.

1. Cor. 4. 10.

Ecc. 423.

& Angelum diviniorebus spiritualitatis fulgoribus illustratum. Omnia quippe illa duplicia magis differentiarum binario sub genere constituto congruunt, quam singulis individuorum binariis, sub speciebus infimis collocatis. Quod accurate à Francisco Valefio fuit observatum. Sed de rerum antithesi juvat Augustini eloquentiam audire: *Sicut ergo, inquit, ista contraria contrariis opposita sermonis pulchritudinem reddunt; ita quaedam non verborum, sed rerum eloquentiam, contrariorum oppositione seculi pulchritudo componitur. Aperitissimum positum est hoc in libro Ecclesiastici hoc modo: contra malum bonum est, & contra mortem vita. Sic & contra virum iustum peccator. Et sic intueri in omnia opera Altissimi, bina & bina, unum contra unum.* Ità quoque annotari potest Deum peccata permittere; ut lucidius virtutes resplendeant: persecutionem inimicorum; ut candidius innocentia resplendeat: tyrannorum crudelitatem; ut Martyrum constantia excellentius eniteat. Talem quoque contrapositionem in premiis, & suppliciis referendis: inter electos à dextris positos, & reprobos à sinistris: inter saluationis, & damnationis motiva: & utramque utrifque sententiam respondentem, inviolabiliter observabit.

ANTITHEUS: ἀντίθεος, ἀντίθεος, p. b. Si *andē* sumatur pro *vice, loco, &c.*; semideum, exemplum, Deo æquiparandum significat: si verò pro *contra* accipiatur; Deo contrarium sonat. Hocque sensu ἀντίθεος, ἀντίθηα, latinè propter diphtongum penultimā longā, anti-thia, pro ergo Deum contrarietate sumpfit Theophylactus. Hæc est illa peccatorum, ac maximè impiorum Atheorum antithia, & in suum Creatorem pervicacia, ab *andē*, *contra*, & *θεός*, *theos*, Deus, ità nuncupata.

ANTITYPUM: ἀντίτυπον, ἀντίτυπον, p. b., exemplar similis formæ, vel contrarium, quasi contranota. Nam *andē*, ut jam sæpius expositum est, pro, & *contra* significat. Priore significatione est quod verum typum imitatur, quasi pro typo, seu loco typi. Typus autem est figura, forma, umbra, ac symbolum veritatis. Ità priore significatione antitypum aliquando sumitur pro ipso typo, seu figura: nonnunquam, immò sæpius pro ipso figurato, quod loco typi, seu figuræ, exhibetur. Antitypum pro ipsa figurâ, quæ est quoddam exemplar rei figuratæ, accepit Apostolus, dum exemplaria verorum vocavit Sancta veteris Testamenti, quæ in græco Textu dicuntur ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, seu verorum. Ità quippe D. Paulus ait, *Non enim in manufacta Sancta Iesus introivit exemplaria verorum* (nam Sancta Sanctorum in templo salomonico erant figuræ veri Sanctuarii cælestis) *sed in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.* Sæpius accipitur antitypum pro ipsa re figuratâ, quæ suo typo, seu figuræ respondet. Sic cum agnus paschalis sit Christi typus; Christus optimè asseritur antitypum agni paschalis. Ità Eucharistia per manna figurata ipsius est antitypum. Quo sensu docet S. Petrus arcam Noë Baptismi typum, & Baptismum arcæ antitypum fuisse. Dicit enim, *quod & vos nunc similitudo formæ salvos facit baptisma*: græcè legitur, *cui antitypum nunc, & vos salvos facit baptisma*, Osten-

Sacrae Phil. 10. c. 75.

Loco cit.

Ecci. 33. 23.

In c. 18. Lucae.

Heb. 9. 24.

dens Baptismum ipsi arcæ esse similis formæ, seu antitypum. Quia instar arcæ, ab universali peccati cataclysmo nos salvat. Et ista quidem figurata, etiam antitypa posteriore significatione dici possunt, quasi contratypa, seu ipsi figuræ contrapposita. A Patribus græcis Eucharistia antitypum dicitur, non solum ob dictam rationem, sed quia est etiam typus, & figura cælestis convivii, aut etiam sacrificii Christi cruenti. Aliqui addunt antitypum idem aliquando significare quàm *isotypum*, seu *typus æqualis*: eò quod *andē* nonnunquam in compositione æqualitatem designet.

ANTONOMASIA: ἀντωνομασία, ἀντωνομασία, latinè in rigore, quia penultima brevis, in antepenultimâ ponendus est accentus, quamvis græcus retineatur à multis. Apud Latinos est pronominatione ità dicta græcè ab *andē*, pro, & *ὄνομα*, *onoma*, nomen, eò quod ponatur loco nominis. Est enim antonomasia tropus rhetoricus, in quo nomen, quod multis commune est, uni propter excellentiam tamquam proprium adaptatur. Multa nomina sunt in Scripturâ sacrâ antonomasticè loco nominis posita. Quale est *bonum* apud Isaiam: *Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in crassitudine ne anima vestra.* Quod ab Hugone Cardinali, & aliis Eucharistiæ appropriatur. Ait enim ille, *Panis eucharisticus antonomasticè dicitur bonus.* Quid mirum? cum sit omnis bonitatis fons, & origo. Pariter apud Theologos satis frequens antonomasia. Audiatur præ cæteris Magister Anglicus: *Id quod communiter, inquit, multis convenit antonomasticè attribuitur ei, cui per excellentiam convenit; sicut nomen fortitudinis vendicat sibi illa virtus, quæ circa difficillimam firmitatem animi servat; & temperantia nomen vendicat sibi illa virtus, quæ temperat maximas delectationes.* Fortitudo enim firmat animum circa ultimum terribilium, nempe mortem: temperantia delectationes gustus, & tactus magnâ cum laude moderatur.

ANYPOSTATON: ἀνυποστάτον, p. b., idest non subsistens, Nempe ab *a*, *alpha*, privativo, & *ὑπόστασις*, *hypostasis*, substantia: unde anypostaton est quod non subsistit. Quia verò subsistere aliquando latius sumitur, pro existeri; idèd nonnunquam anypostaton de non ente dicitur, seu de eo quod existentiam non habet: & aliquando pro eo quod in se existentiam non habet, sed in alio. Hoc sensu significat accidens, quod plerumque à D. Thomâ dicitur entis ens: & ab aliis ens in alio nuncupatur. Et ità docet Damascenus, quod *anypostaton dupliciter sumitur: dicitur enim anypostaton & quod nusquam nequaquam ens. Dicitur rursus anypostaton accidens, quia accidens non habet propriam existentiam, sed in substantiâ subsistit.* Si in hac voce retineatur aspiratio, tunc exaretur *anhyposstaton*. Sed cum in compositione voces aspiratæ, seu spiritu aspero notatæ, eum græcè deperdere soleant; idèd rectè anypostaton dicitur, interposito videlicet *v, ny*, euphoniæ causâ.

AORASIA: ἀορασία, ἀορασία, latinè cum accentu in antepenultimâ, nisi græcus observetur accentus. Est nonvidentia, seu cæcitas, ab *a*, *alpha*, privativo, & *ὄραω*, *horao*, video: quod in secundâ per-

Il. 55. 2.

Hic.

2. 2. q. 186.

a. 1. c.

In Log. c.

10.

personâ præter. pass. facit *ἀορασις*, *horasio*, à quâ ablativo augmento fit *ἀορασία*, *horasio*, visio. Sic ergò cum dicto *alpha* sit *aorasia*, quasi visionis carentia, quâ nefarios, & nefandos Sodomæ cives Angeli percusserunt. Ità græcus Textus habet, etii Latinus vertat, *percusserunt cæcitate*, & alii cum D. Thomâ, ut supra diximus, vocant acrifiam. Aorasia tamen non est absoluta cæcitas, sed potius, iustitiæ nominis etymologiam ipsam, est non videntia, quâ quis aliqua obiecta non videt, licet alia certat. Textus hebraicus pro *cæcitate*, legit *basin-verim*, idest *in obscuritatibus oculorum*. Nam *basin-verim* est obscuritas oculi, quæ & pro cordis & oculorum obtenebratione usurpatur, necnon pro cæcitate, & plagâ cæcitatibus. Tali obscuritate erant percussii Sodomitæ, ut videntes nescirent quid viderent, & ut ostium invenire non possent. Simile quid dicendum de Regis Syriæ militibus, ad capiendum Elisæum militis, quos tali cæcitate, seu aorasiâ percussos Samaritam, quæ israelitici Regis erat regia, introduxit.

AORISTUS: ἀοριστος, ἀοριστος, indefinitus, ab *a*, *alpha*, privativo, & *ὄριζω*, *horizo*, definitio. Tempus est in Græcorum verbis, & in masculino dicitur, quia talis generis est *χρόνος*, idest tempus. Ili ultra præteritum etiam habent aoristos, qui idèd indefiniti secundum aliquos vocantur; quia præteritum apud illos significat rem nuper transactam; sed aoristos dubium relinquit an nuper, an olim factum sit. Alii tamen dicunt idèd vocari Aoristum, quia sæpè etiam pro præsentis, & futuro ponatur. Sed verus aoristus est hora mortis, nobis adèd incerta, & indefinita.

AORNUS: ἀορνός, ἀορνός, sine avibus (ab *a*, *alpha*, privativo, & *ὄρνις*, *ornis*, avis) latinè reddi potest. Lacus in Campania Avernus dicitur, quod, ob graveolentiam, avibus intolerabilis existat: ubi & ad Tartarum aditum esse Poëtæ fingebant. Hinc & ad Christianis Avernus pro inferno nonnunquam dicitur, cujus vitiorum os putidum Angelis, & animabus iustis, quæ innocentia, & poenitentia alis in cælum feruntur, est intolerabile.

APATHIA: ἀπάθεια, ἀπάθεια, latinè propter diphtongum penultimâ longâ, passionum carentia dicitur, ab *a*, *alpha*, privativo, & *πάθος*, *pathos*, passio. Apathiam requirebant Stoici in homine bono, & perfecto, afferentes omnes passionum malas esse: contra Peripateticos verè docentes eas, ad mediocritatem à ratione deductas, bonas esse. Nec refert quod ex sententiâ Stoicorum Tullius obiicit, passionem esse animæ morbos; quia, ut ait Divus Thomas, *passiones non dicuntur morbi, vel perturbationes animæ, nisi cum carent moderatione rationis.* Hæc tamen controversia, ut observat D. Thomas, quamvis maxima videatur, & realis; tamen secundum rem, vel nulla est, vel parva, si quis utrorumque intentiones consideret. Quia Stoici non discernant inter sensum, & intellectum: & per consequens nullum discrimen agnoscebant inter voluntatem, & appetitum sensitivum. Passionem autem dicebant motus progredientes extrâ limites rationis: & sic manifestum est, quod omnis passio sit mala. Sed Peripatetici rectè distinguunt appetitum sensitivum à

rationali, omnes motus appetitus sensitivi passionum vocant, earumque mediocritatem à ratione constitutam bonam esse, & laudabilem, optimè asserbant. Cum aliis facillè Stoicis annuissent omnem actum voluntatis, rationis limites transilientem, malam esse. Illæ appetitus sensitivi passionem etiam in Christo dabantur, utpotè vero homine mortali: habuit enim tristitiam, timorem, & similes sensibiles affectus. Sed cum magnâ à nostris differentia: nec enim ipsum ad illicita traherent, nec ipsius rationem præveniebant, aut perturbabant. Ideoque in eo potius propassiones, quàm passionem vocandæ: ut docet D. Thomas, quod propassio sit, *quando est inchoata in appetitu sensitivo, sed ulterius non se extendit.* Tales ergò passionem in isto thesauro sapientia, & scientia Dei dabantur: adèdque falsum quod absolute Stoici affirmabant, sapientem esse *apatheon*, seu omnis prorsus passionis expertem. Sicque à D. Hieronymo, ut hærelis Pythagoræ, & Zenonis, refutatur apathia, & ἀπαθία, ἀπαθία, idest impassibilitas, & impeccantia, quæ latinè, penultimâ brevi anamartesia diceretur. Apud Græcos enim ἀπαθία, ἀπαθία, est pecco, à quo addito *a*, *alpha*, privativo, & interposito *r, ny*, fit anamartesia. Hunc errorem haulit Origenes, & Rufinus, qui nomine Grunni deridit ad D. Hieronymo. Dicit namque hic S. Pater, *Hæresis Pythagoræ, & Zenonis ἀπαθία, ἀπαθία, idest impassibilitatis, & impeccantia, quæ olim in Origenes, & dudum in discipulo eius Grunni, & Evagrius Pontico, & Ioviniano inculcata est, capis reviviscere.* Sic ansam dedit Pelagianis Origenes docendi hominem posse vivere impeccabilem, etiam ex viribus liberi arbitrii: ut refert Em.

Henricus Noris, quod alter præcipuus Pelagianorum error fuit posse hominem vivere sine quocumque peccato. Prius enim docuerat Origenes virum sanctum ad tantæ perfectionis apicem posse pervenire, ut sensus eum allicere, vel leviter non possit, nec passionem, aut motus corporales insurgere, etiam ratione in somno sopitâ. Ità testatur Hieronymus, *Origenes dixit virum sanctum, cum ad virtutum venerit summitatem, ne in nocte quidem ea pati, quæ hominum sunt, nec cogitatione vitiorum aliquâ titillari.* Apathiam ergò cum aliis impassibilitatem interpretatur D. Hieronymus, aut etiam imperturbationem, ut postea etiam hinc subiungit. *Evagrius Ponticus hyperborita, qui scribit ad virgines, scribit ad Monachos, scribit ad eam cuius nomen nigredinis testatur perfidia tenebras, edidit librum & sententias de ἀπάθει, perî apathias, quam nos impassibilitatem, vel imperturbationem possumus dicere, quod nunquam animus, ullo perturbationis vitio commovetur, & ut simpliciter dicam, vel siccum, vel Deus est.* Illâ voce nigredinis, ut & hoc obiter dicam, ut dicit ad Melaniam Rufini devotam, quæ græcè μελανία, *melania*, dicitur: quia μέλας, *melas* nigrum significat, ut in Scholiis Reatinis observat. Actamen vox ista impassibilitas non præcisè dictioni apathia respondet: ut meritò dixerit Seneca in ambiguitatem incidendum esse, si exprimere apathiam una verbo, eisdè voluerimus, & impatientiam

3. q. 75. 2. 4. c.

In Procem. l. 4. C6m. in Ierem.

Hic. pelag. l. 1. c. 1.

In Ep. ad Ctesiph.

Gen. 19.

בְּנוֹרָה

בַּסְּפֵרִים

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

בְּנוֹרָה

1.1. Epist. dicere: poterit contrarium ei quod significare volumus, intelligi, Apathiam etiam Augustinus asserit impassibilitatem, si latinè posset, dicendam esse: per quam intelligit vel carentiam passionum culpabilium, quam hujus vitæ non esse asserit, sed tunc itam apathiam futuram, quando peccatum in homine nullum erit. Nunc verò satis bene vivitur si sine crimine: sine peccato autem qui se vivere existimat, non id agit ut peccatum non habeat, sed ut veniam non accipiat. Vel apathiam sumit, cum animus nullo affectu movetur, de qua ait, Quis hunc stuporem non omnibus vitis judicet esse peccatum. Sicque discurrens contra illos qui felicitatem in apathia statuebant ait, bene posse intelligi beatitudinem sine passionibus molestis, ut timoris, & triditæ, &c.; sed alios affectus in beatitudine concedendos, dum in eâ futuram esse amorem, & gaudium satis est manifestum.

APATOR: ἀπατορ, apator, latinè penultimâ brevi, quamvis in eâ græcè accentus, quia ultima longa, collocetur. Itâ dictus qui est sine patre, quasi carens patre, vel qui patris est ignoti, ab α, alpha, privativo, & voce πατήρ, pater. Hac voce de Melchisedecho utitur Tertullianus, & habetur in Textu græco, prout in dictione amator supra dictum fuit.

APATURIA: ἀπατήριον, p. b., festa Atheniensium popularia quatuor dierum. Itâ dicta fuerunt à voce ἀπάτη, apate, fraus, quam à Bœotiiis passi fuerant Athenienses. De his Tertullianus, Gentilium festa, & epulas carpens, ait, In Apol. c. 3. Apaturis, Dionysius, mysteriis atticis, comorum delectus inducentur. Erant, inquit Interpres, sacra Dionysio, duabantque dies continuos, & addebatur quartus, & quàm maximâ luxuriâ fiebant.

APHÆRESIS: ἀφαίρεσις, p. b., ablatio, à verbo ἀφαιρέω, aphaireō, aufero, ab ejus videlicet secundâ præteriti personâ. Est figura quæ à principio dictionis literam, vel syllabam tollit, quæ maximè apud Poetas servit: ut ruo, pro eruo. Apharesi quoque utitur Scriptura, præsertim in nominibus propriis, quâ fit ut aliquando putentur esse diversa, quæ tamen eadem esse à sacrarum Literarum peritioribus agnoscuntur. Sic Aram, qui in libro Ruth, & Evangelio Matthæi, filius Efron dicitur, & pater Aminadab, in libris Paralipomenon per apharesim Ram appellatur.

APHILA: ἀφιλα, p. b., ingrata: & ἀφίλος, aphilos, ingratus, ab amicitia alienus, amicis carens. Fit enim ab α, alpha, privativo, & φίλος, philos, amicus, amator, dilectus, gratus, &c. Cum autem istud alpha privativum, ut supra in voce Alpha cursum monuimus, in multis vocabulis, suo syntagmate exponendis, significationem immutat; facile talium vocum, cum ipso compositarum, etymon haurietur. Sic aphilanthropus, humanitate carens: aphilargyrus, non cupidus pecuniæ: aphilia, amicorum defectus, inimicitia: aphilocalos inelegans, & rudis: aphilosophus, alienus à Philosophiâ, vel à Sapientiâ: aphilostorgus, non amans: aphilotimia, honoris inappetentia: & aphilotimios, latinè p. l., minimè ambitiosus, vilis, atque pro virtute, & vitio sumitur: & similia sexcenta.

APHOPLISTA: ἀφοπλιστής, aphioplistes, armorum expoliator, exarmans latinè verti potest. Nam verbum ἀφοπλίζω, aphioplisto, exuo arma, exarmo, armis expolio: cujus tertia persona præter. pass. ἀφοπλίστην, aphioplisten, & hinc ablato augmento temporalis fit aphioplistes. Vox ergo ista non est adeò barbara, ut aliquibus visa est: atque eum significat, qui privatis hominibus arma habere non concedit, ne rapinas, aut cædes faciant. Julian. Antec. Const. 15. Malè ergo à nonnullis aphioplistæ dicuntur: ut satis ex ipsius genuinâ patet origine. Verbum autem aphioplisto, componitur ex ἀφω, apho, ab, & ὀπλίς, hoplizo, armo, & arma ὄπλα, hopla, græcè dicuntur.

APHORISMUS: ἀφορισμός, aphiormismos, fit à verbo ἀφορίζω, aphiormizo, segrego, separo, sepono, propriè adhibito judicio. Eius enim prima persona præter. pass. sine augmento temporalis est ἀφορίζω, aphiormizo, separatus sum, & hinc aphiormismos. Vox hæc non solum separationem significat; sed etiam plurium rerum summationem factam traditionem, quæ ab aliis separantur, & seponantur. Idèd Galenus ait Aphorismum doctrinæ genus esse, quod omnes rei proprietates brevissimis verbis circumscribit. Tale doctrinæ genus exhibuit Hippocrates Medicorum princeps, cuius aphorismi sunt quasi axiomata medica, & separatæ sententiæ, quæ paucis verbis universam penè doctrinam, ad illam artem pertinentem, complectuntur. Ad quorum normam alii, etiam sacri Scriptores, Aphorismos composuerunt, seu breves sententias variarum scientiarum, paucis multa perstringentes.

APHTHARTODOCITÆ: ἀφθαρτοδοκίται, aphiarthartodokitæ, p. l., ac si latinè diceretur incorruptotati. Hæretici quidam itâ dicti, quod Christi carnem incorruptibilem, & immortalem, atque à passionibus liberam existimarent. Nam ἀφθαρτός, aphiarthartos, dicitur incorruptibilis, & immortalis (ab α, alpha, privativo, & φθείρω, phtheiro, corroumpo) & verbum δοκέω, dokeo, videor, existimo. Dicuntur incorruptibiles, & phantasticæ, eo quod corpus phantasticum Christo tribuant: contra quos sic evidenter reclamant Scripturæ, ut nihil addere sit necesse. De ipsis Baronius videri potest, qui & Aphiarthartodocitarum hæresim commemorat, quasi à Jacobitis cum aliis hæresibus amplexam.

APHTHONIUS: ἀφθόνιος, aphiathonios, p. b., abundans, uber, invidia carens, rectè potest exponi. Nam ἀφθονία, aphiathonia (quæ latinè, p. b., nisi accentus græcus retineatur, aphiathonia dicitur) abundantiam, & ubertatem, ac invidiæ carentiam, ab alpha privativo, & φθόνος, phthonos, invidia, significat. Talis etymologia non oscitantur in D. Aphonio Martyre nobilissimo est observanda. Qui firmâ Fide abundans, pretiosiora sæculi bona contemnens, mundi altiora inoffenso pede conculcans, ergâ feliciores terræ invidiâ carens; uberrimo proventu, meritis cumulatus, martyrio coronatus, ut citius cælum inveniret, terram libens amisit.

APILE: ἀπιλή, apile, comminatio, minæ, à verbo ἀπιλέω, apileo, minitor, comminor. Itâ dicta

Baron. An. Chr. 563. n. 3.

Et An. C. 535. n. 85.

dicta una ex Notis literatis, quæ hoc modo, A, formabatur. Significabat in S. Textu vaticinia Prophetarum, quibus hæc nota præfigebatur, esse mutabilis eventus. Sicut v. g. minitatio de Ninivæ subversione futurâ, nempe nisi penitentiam egisset. V. vocabulum Lemniensis.

APIRIA: ἀπειρία, apiria, latinè, nisi Græcos in accentu imitemur, penultimâ brevi vox ista est efferenda. Significat inexperientiam, ab α, alpha, privativo, & πείρα, pira, periculum, experientia, conatus. Est ergo empiriæ contraria, cujus defectu multæ artes illicitè exercentur. Ab apiria verissimiliter vocabulum sequens originem agnoscit.

APIROCALIA: ἀπιροκαλία, apirocalia, latinè propter penultimam brevem in rigore accentus effect in antepenultimâ collocandus. Sed apud multos usus invaluit, ut in similibus græcus accentus in penultimâ retineatur. Apirocalia est unum è duobus vitiis Magnificentiæ oppositis. Virtutes enim morales, cum in medio consistant, habent duo vitia opposita, unum per excessum, alterum per defectum. Cum ergo magnificentia sit virtus specialis, & quidem fortitudinis potentialis, intendens ad aliquod opus magnum faciendum, ad quod requirantur magni, sed proportionati sumptus; ipsi per defectum opponitur parvificentia, quæ est vitium deficiens à proportionem, quæ debet esse secundum rationem inter sumptus, & opus. Per excessum autem opponitur magnificentiæ apirocalia, quæ dictam excedit proportionem, nimirum majores sumptus faciens, quàm opus, & ratio postulet. Afferit D. Thomas apirocaliam dici, idest sine bono igne, quia ad modum ignis, omnia consumit, non propter bonum: unde hoc vitium latinè potest nominari consumptio. Hoc sensu fieret ab α, alpha, privativo, & πῦρ, pyr, ignis, genit. πῦρ, pyr, necnon à καλός, calos, honestus, pulcher, bonus. Aliter à Græcis dicitur βαναυσία, banauusia, sed latinè p. b. dici debet, à βάνος, banos, caminus, fornax, quæ videlicet ad modum ignis, qui est in furno, omnia consumit. Ab hac voce fit banauisus, quæ primum viliores artifices ad fornaces, aut caminos insudantes, significabat, & hinc restringitur ad ineptè magnificos significandos. Sed, ut ingenue fatear, ista vocabuli apirocalia etymologia mihi non arridet, & cum græcè per y non scribitur; patet à voce pyr non oriri. Potius ergo derivatur ab α, alpha, privativo, à verbo πειράω, piraō, experior; & καλός, calos, honestus, quasi honesti diceretur inexperientia. Qualis est in illis, qui sumptus illos immoderatè profundunt. Hinc apirocalos, p. b., dicitur honesti expers, decori nescius, quem ineptum vocant latini. Et quamvis Cicero contendant vocem græcam non reperiri, quæ exactè voci ineptus respondeat; tamen Budæus dicit, quod apirocalos eiusdem sit significati. Apud Theologos autem apirocalia est illud vitium prius à nobis ex D. Thomâ descriptum.

2. 2. q. 135. a. 2. c.

D. Th. Ib.

APLANES: ἀπλανής, aplanes, p. b., non vagus, erroris expers, ab α, alpha, privativo, & πλάνη, plane, error. Itâ vocatur Firmamentum, seu octava sphaera celestis, in qua sunt stellæ fixæ, quæ non errant, sicuti Planetæ in aliis septem cæ-

lis inferioribus. Sed semper habent eundem ordinem, & distantiam inter se, & non moventur, nisi motu suæ sphaeræ, quæ idèd apianes dicitur: quia illis Planetarum erroribus subiecta non est. Romanum Aplanem dixit Caramuel, collectionem præclariorum in Urbe virorum, qui Sapientiæ radiis ceteros illuminabant.

APOCALYPSIS: ἀποκάλυψις, apocalypsis, revelatio. Fit enim à verbo ἀποκαλύπτω, apocalypso, revelo: ab eius nempe personâ secundâ præter. pass., quæ est ἀποκαλύπτω, apokalypso, revelatus fuisse, & hinc ablato augmento syllabico oritur vox apocalypsis. Utitur hac voce Apollolus dicens, Cum convenitis unusquisque vestrum præter. pass. habet doctrinam, apocalypsin habet. Docet Corinthios quomodo se gerere debeant, quando ad publicos cœtus conveniunt, ut omnia suo fiant ordine: qui gratiâ psallendi valet, psallat: alter exponat doctrinam, seu instructionem populo accommodam, vel apocalypsim, idest revelationem sibi peculiariter factam, ut exponit Tiranus. Apocalypsis præterea vocatur illud opus mirabile S. Jo: Evangelistæ, in Textu græco Theologi nuncupati: quæ est multorum futurorum mysteriosa revelatio, & occultorum patefactio. De ipsâ dixit Hieronymus, Tot habet sacramenta quot verba, parvum dicit, & pro merito voluminis laus omnis inferior est, in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Multorum est opinio, teste Pererio, absque singulari Dei revelatione, eam esse prorsus incomprehensibilem. Scriptit Apocalypsim S. Joannes annis quatuor ante mortem suam, nempe ætatis suæ anno 95, & à Christi morte 64, in Insulâ Pathmos, ubi à Domitiano fuerat relegatus. Observat D. Hieronymus vocem istam apocalypsis ita sibi propriam sacras Scripturas vindicare; ut apud profanos Scriptores non reperitur; seu, ut ait, Verbum ipsum ἀποκαλύψω, idest revelationis propriè scripturarum est, & à nullo sapientium sæculi, apud Græcos usurpatum.

In Hieron. Prologo.

1. Cor. 14. 26.

Ad Pauline Ep. 103.

In Praef.

In c. 1. Ep. ad Gal.

APOCARADOCIA: ἀποκαράδοκία, apocaradokia. Latinè penultima brevis, licet græcè in eâ ponatur accentus: quod, ubi usus introductus, possumus imitari. Itâ dicitur speculatio, vehementis expectatio, cum ex corde quidpiam anxie expectamus. Nam verbum ἀποκαράδοκία, apocaradokia, sollicitam, & anxiam expectationem importat, veluti ejus, qui exerto capite, & intentis oculis, eminens venturum adiutorem expectat. Componitur autem ex præpositione ἀπό, apo, à, ab, ex, & καράδοκία, caradokia, caput, atque à verbo δοκέω, dokeo, aut δέχομαι, decho, quod saltem in compositione cum pros, in προσδοκία, prosdochia, est expecto. Itâ voce apocaradokia usus est in suo Textu græco, & autographo Apollolus, dum ait: Nam expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat, græcè ἡ γὰρ ἀποκαράδοκία τῶν υἱῶν. Ubi Chrysothomus ait, apocaradokia vehementis expectatio est. Itâ quippè D. Paulus ob maximorum bonorum promissionem Romanos ad patientiam hortatur; ut ad ea expectanda totum Universum inducat anxium. Protopopæ figuram, ad Prophetarum imitationem, format Apollolus, Veluti personam creaturam inducit, non quod suspitium ali-

Rom. 8. 19

Hom. 14. in Ep. ad Rom.

D. Chryf. 16. quod

quod à terra, & celo editum audierit ipse, sed ut futurorum bonorum declaret immunitatem, & desiderium quod habet, ut malis presentibus liberetur. Universum enim naturali quodam appetitu desiderat illam ultimam perfectionem, quam, glorificationis omnibus Dei filiis, per immutationem, & renovationem adipiscetur.

APOCARTERESIS: ἀποκαρτέσις, apocarteresis, latinè propter vocalem longam penultimam productam, quod Græci non observant. Est tolerantia, & figura rhetorica apud Quintilianum. Vox composita ex præpositione ἀπο, apo, quæ sæpè in compositione habet emphasim, & vocabulo κατερέσις, carteresis, tolerantia, moderatio, constantia. Ab aliquibus talis figura irrillio latinè dicitur, cum aliàs sic illud schema dici possit, cum orator ostendit se iniquum aliquid libenter pati, nempe ut quod iustum est assequatur. Sed cum verbum ἀποκαρτέσις, apocarteresis, non solum sit obduresco, sed etiam absumo, laqueo aut inedia mihi mortem conscisco; fit ut & apocarteresis, quæ ab hoc verbo derivatur, sapius pro morte voluntaria laqueo, vel inedia, sumatur. Sic apud Tertullianum, ubi ostendens quod leges principum, & senatusconsulta nonnunquam errare possint, adeoque debere repurgari, ait: Non enim & ipsius Lycurgus leges, à Lacedæmonibus emendatæ, tantum auctori suo doloris incusserunt, ut in secessu inedia de seorsipso iudicaret, Hic Interpres ait, legendum esse non: & ipsius, &c., addens quod sic illa ἀποκαρτέσις Lycurgi celebrata, qui se fame consumpsit, & inedia. Sed ipse Tertullianus alibi conferens Christianorum constantiam cum Gentilium patientiâ, dicit: Si de æquanimitate congruar, Lycurgus apocarteresim optavit, quod leges eius Lacones emendassent. Christianus etiam damnatus gratias agit. Eandem vocem habet contra Marcionem. Superest observandum, quod ἀπο in compositione etiam negandi vim habeat: ita ut apocarteresio hoc sensu sit non tolero. Qui enim sibi manus violentas infert, non se tolerat, & ex impatientiâ mortem sibi consciscit.

APOCATASTASIS: ἀποκατάστασις, p. b., reditus instauratio, iusta in integrum restitutio, à verbo ἀποκαθίστημι, apocathistemi, restituo, restituro, recreo, &c. quasi iterum constituo. Nam ἀπο in compositione etiam restitutionem significat, & καθίστημι, cathistemi, constituo. Apocatastasis autem à secundâ personâ præter. pass. immediatè formatur. In variis casibus, præsertim pro minoribus, & Ecclesiâ, datur in contractibus talis in integrum restitutio. Nazianzenus Christi resurrectionem, Salvatoris apocatastasin vocavit, seu de morte ad vitam restitutionem. Actio restitutoria apocatastasis, & redintegratas apocatasticus, ab aliquibus appellatur.

APOCHÂ: ἀποχή, apochê, p. b., receptio latinè dicitur. Est enim à præterito medio verbi ἀπέχω, apêcho, quod etiam significat aliunde accipio, recipio ex aliquo, veluti censum, aut reditum ex arvis. Idèd à Jurisconsultis pro acceptilatione sumitur, & vulgò pro chirographo, quo creditor sibi factum satis à debitore testatur. Accipitur etiam latinè pro quolibet chirographo, aut epistolâ. Ità

S. Petrus Damianus narrans se contra suam voluntatem à vitæ privatae quiete evocatum, ait, Imperiali edicti pagina veredarario disjuncte deferretur: bullatæ nobis apochæ auctoritate Sedis apostolicæ diriguntur.

APOCOPE: ἀποκοπή, apocope, p. b., amputatio dicitur. Eruitur enim à præterito medio verbi ἀποκόπτω, apocopto, amputo. Est figura præsertim Poëtis usitata, quâ litera, vel syllaba in fine dictionis tollitur, ut tuguri pro tugini apud Virgilium: Pauperis & tugini congestum cespitem culmen. Tali quoque figurâ utitur sacer Textus, maxime in nominibus propriis. Ità Sarai prius vocata, per apocopen dicta Sara, quod tamen mysterio non vacat. Nam Sarai hebraicè domina mea interpretatur: sicque vocata ante filii promissionem, cum tunc esset domina particularis, & eius maritus Abraham etiam honoris causâ, infirmiori vasculo muliebri aliàs impertiendi, ità illam nuncuparet. Sed factâ promissione filium pariendi, absolute vocata Sarab, idest domina, utpotè futura mater, & domina multarum gentium. Nomen autem Sarab, & latinè Sara, fit à radice Sar, idest principatum gessit, dominatus fuit, unde Sar princeps, & in feminino Sarab: atque cum affixo primæ personæ Sarai, domina mea. Ità quoque per apocopen Heliachim, qui & Joachim, vocatus Heli, ut multi volunt, B. Virginis pater. Secundum ipsos Deiparæ lineam paternam Lucas describit: & cum dicit, Ioseph qui fuit Heli, gener huius erit intelligendus. Ità docet à Castro in historiâ de B. Virgine, ex S. Hilario, & aliis Patribus. Adedque Matthæus Genitricis Christi maternam lineam digessit. Nempe Mathan genuit Jacob, & Annam, ex Jacob Joseph natus est, & ex Annâ Virgo Deipara. Ità varii Doctores. Ab eadem radice quâ apocope, excedi, seu castrati, ab aliquibus apocopi, etiam p. b., vocantur.

APOCREON: ἀποκρέων, apocreos, p. b., tempus quod à Latinis carnisprivium. Fit enim ab ἀπό, apo, à, & κρέας, créas, caro, in genitivo attico κρέας, créas: Sicque apocreos, idest à carne, supple abstinentia. Ità Græci vocant Sexagesimæ Dominicam, quia erat ultimus dies, quo ipsi carnis vesci licitum erat. Incipiebant enim Quadragesimam feriâ secundâ sequenti: in quâ tamen hebdomadâ poterant edere lactinia, usque ad Dominicam Quinquagesimæ inclusivè, quæ uti & ipsa hebdomadâ præcedens tyrophagos appellabatur. Feriâ secundâ subsequenti rigidius jejunium inchoabant, à piscibus quoque abstinentes: ut narrat Em. Henr. Noris.

APOCRISARIUS: ἀποκρισάριος, apocrisarios, p. b., responsalis latinè dici potest. Oritur à verbo ἀποκρίνωμαι, apocrinomai, respondeo: & ità summi Pontificis legati, quos Constantinopolim antiquitus mittebat, græcâ dictione vocabantur. Malè nonnulli scripserunt apocrisarius: qui à D. Gregorio, Joanni Larissæ Episcopo scribente, responsalis dicitur, Si qua inter vos questio vertitur, volumus ut apud responsalem nostrum in urbe regiâ ventiletur. Responsalis prius fuerat & ipse Gregorius: nam sæpè isti nuntii ad Pontificatus apicem promovebantur. Tale munus à Constantin-

De cōtem
ptu scilicet
c. 30. 31.

Ecloga 1.

Sarai.

1. Pet. 2. 7.

Sarab.

Luc. 3. 23.

Dis. hist.
de Syn. 5.
c. 3.

1. 2. ep. 7.

stantino Mexordium sumpsit: atque primam Episcopi apocrisarii destinati, deinde etiam Diaconi eo munere functi sunt. Apocrisarii nomen aliquando legatis quoque aliarum tribuebatur Ecclesiarum: uti Baronius de Alexandrinæ Ecclesiæ apocrisarii Constantinopolim missis fideliter exaravit.

APOCRYPHUS: ἀποκρυφός, apocryphos, p. b., occultus proprie dicitur. Est enim à verbo ἀποκρύπτω, apocrypto, celo, abscondo: quod in præter. facit ἀποκρύπτω, apocrypta, & inde expuncto augmento illo temporali erumpit apocryphus. Componitur autem verbum apocrypto, ex ἀπό, in compositione varia significante, & aliquando puram emphasim habente, atque à verbo κρύπτω, crypto, te-go, abscondo. Hæc est genuina huius vocis etymologia, non autem illa quam habet Glossa in Gratianum, ubi dicit, Apocryphum dicitur occultum, & secretum, ab ἀπό quod est de, & κρυψίς quod est secretum. Nam crysis non videtur vox græca, sed bene crisi, idest iudicium. Apocryphi dicuntur illi libri, qui inter Canonicos non enumerantur: eò quod sint occultæ originis, & incertum habeant Authorem. Talis est Oratio Manassæ, & liber tertius, ac quartus Efdra: suntque hæc Efdra Apocrypha, quæ à D. Thomâ citantur. Tales sunt etiam liber tertius, & quartus Machabæorum: qui si essent in temporis ordinem cum duobus canonicis redigendi; primus esset ille, qui nunc tertius dicitur: secundus ille, qui jam secundo loco, & tertius qui nunc primus recensetur. Ità D. Hieronymus ait, Periodos Pauli, & Theclæ, & rotam baptizati Leonis fabulam, nec apocryphas scripturas computamus. In prologo S. Patris Antiochi dicitur, Octoginta concubinas, de quibus Cant. 6, esse Scripturas non canonicas: Hinc, ait, dicta sunt apocrypha, hoc est obscura, nec satis comperta auctoritatis. Cum per 60 reginas Libros canonicos intelligat, quia forè ipsius tempore tantum 60 libri pro Canonicis habebantur, cum jam 66 enumerentur. Philastrius Brixientis Episcopus refert de hæresi, quæ apocrypha dicta sit, idest secreta: E quibus sunt maxime Manichæi, Gnostici, Nicolaitæ, Valentiniani, & alii quamplurimi, qui apocrypha Prophetarum, & Apostolorum, idest actus separatos habentes, canonicas legere Scripturas contemnunt. Et postea varia refert apocrypha, quibus utebantur Manichæi. Apocrypha ab aliquibus virgo dicta: eò quod occulta, viro incognita, & à publico abstinere debeat. Quod consonat voci hebraicæ ngalmâh, idest adolescentula, puella, virgo, ut ait Buxtorfius, domi adhuc latitans, neque nuptiarum propalim educta: à radice ngalm, quod in niphal est latitavit, occultus fuit.

APODEMIUS: ἀποδῆμιος, apodemios, p. b., rectè peregrinum possumus interpretari. A verbo ἀποδῆμιον, apodemio, peregrinor, quasi à populo remotus sum: nam ἀπό, à, & δῆμιος, demos, populus. S. Apodemius Martyr optime noscens, quod quamdiu sumus in corpore peregrinamur à Domino, à populo impio & infideli longius recedens, ut citius lumine gloriæ in patriâ cælesti frueretur, è mundanâ luce, per mortis clariore tenebras, illuiri martyrio libens emigravit.

APODES: ἀποδες, p. b., genus hirundinum sine pedibus. Ità dictum ab α, alpha, privativo, & ποδες, podes: quod est plurale à sing. ποδς, pus, pes. Sic etiam vocantur aves indicæ pulcherrimæ sine pedibus, barbaro nomine Manucodiatae appellata: supra nubes volitantes, aves Paradisi vulgò nuncupatae. Dum paululum quietis carere volunt, certis fibris è dorso erectis, & ramis arborum unci adinstar adherentibus, quasi terram tangere dedignant, in aère consistunt pendulæ. Has pretiosas aves in piarum animarum symbolum, terrena fastidientium, toto spiritu ad cælestia anhelantium, semper in supernis mente volitantium, S. Franciscus Salesius adsumpsit.

APODIPNUM: ἀποδιπνον, apodipnon, post cœnam, quod post cœnam peragitur. Ità Completorium vocatur apud Græcos: ab ἀπό, quod etiam post significat, & διπνον, dipnon, cœna, eò quod post cœnam recitetur. Antiqui tamen etiam pro jentaculo, & prandio usurparunt vocem dipnon. Interpres noster dipnon cœnam vertit, ubi Textus græcus habet, καὶ διπνα γενόμενα, & dipna genomenu, Noster legit, & cœnâ factâ. Apodipnon autem, seu Completorium, est ultima ex horis canonicis, quam integram omittere sine causâ esse peccatum mortale, communis est Doctorum opinio. Non tamen sufficere ad peccatum lethale ejus dimidiæ partis omilionein, contra plures Authores, Bonacina cum Lessio propugnat.

APODIXIS: ἀποδείξις, apodixis, evidens probatio, demonstratio. Vox formata à verbo ἀποδείκνυμι, apodienyo, demonstro ratione, & argumentis: ejus secunda persona præter. pass. sine augmento est ἀπόδειξαι, apodixai, & hinc apodixis. Duplex autem à Philosophis apodixis asseritur: propter quid, & quia est. Illa est quæ ex causâ effectus demonstratur, & à priori vocatur. Secunda verò est in quâ causâ per effectum ostenditur, & à posteriori dicitur: ad quam referri debent illæ demonstrationes, quæ per medium traduntur, quod neque causa est, neque effectus respectu extremorum. Dari Deum non est per se notum, quoad nos, ut loquitur D. Thomas, sed est demonstrabile per effectus nobis notos: adeoque à posteriori. Sicque dantur veræ apodixes, seu demonstrationes in Theologiâ, quæ ex præmissis certis, & evidentibus, evidenter concludunt. Attamen tales demonstrationes potius ad Theologiam naturalem spectant, seu Metaphysicam. Illæ autem quæ ad Theologiam scholasticam pertinent, non possunt ex utrâque præmissâ evidenti constare, cum necessariò una ex ipsis sit per Fidem revelata. Cæterum si demonstratio accipiatur pro syllogismo in quo conclusio ex præmissis certis, etiam non evidentibus, evidenter inferitur; tales demonstrationes plurimæ dantur in nostrâ Theologiâ, juxta quas vera scientia, imò eminentiori modo quam Mathematicæ, dicenda. Quia certitudo Fidei, & quæ ex ipsâ conclusionibus theologis communicatur, est longè major, quàm aliarum scientiarum naturalis certitudo.

APODOSIS: ἀποδοσις, p. b., redditio latinè. Fit enim à verbo ἀποδοῦμι, apodidomi, reddo, enarro, explico: ab eius nempe secundâ personâ præter.

1. 3. c. 5.

In Apol. c. 4.

2. 46.

1. 1.

An. Chr. 197. n. 13.

Dist. 15. c. Sancta Romana.

1. q. 10. 2. 6. 1.

1. de Scrip. Eccl.

Bibliot. Patr.

1. de heres.

Dis. hist. de Syn. 5. c. 3.

ngalmâh

ngalm.

Io. 13. 2.

De Horis Can. 9. 5. p. 1. n. 2.

1. q. 2. 4. 1. c. 2. c.

præt. pass. ἀποδοσῶ, apodose, redditus es, unde ablato augmento temporalis emanat apodosis. Etiam pro interpretatione, & explicatione ponitur: eò quòd ea, quæ explicantur, verbis clarioribus reddantur. Ità Nic. Caussin in S. Epiphani Physio- logo, pro titulo interpretationis, græcè hermenia dicitur, alio verbo græco latinè scribit apodosim: quo vocabulo ubique in suo Polyhistor symbolico fuit usus. Apodosis apud Grammaticos est illa periodi pars, quæ prothesi respondet, & redditio dicitur: inter quas punctum semicirculo, seu lineæ impositum interferi solet, ut fit quodcumque membrum orationis pro sensu dependet à sequentibus. Apodosis etiam inter figuras rhetoricas annumerari potest.

APODOXIS: ἀποδοξίς, apodoxis, rejectio. Nempè à verbo ἀποδοξάω, apodokheo, non video, non existimo, eiicio, moveo, &c.: cuius aoristus secundus ἀπέδοξα, apedoxa, rejeci, & hinc ablato augmento apodoxis. Est autem rejectio, seu reprobatio rerum quarundam, quasi, ut in questionem veniant, indignarum. Quapropter est figura rhetorica sententiarum, cum id quòd ab adversario obiectum est, tamquam indignum quòd diluatur, reitimus: aut cum aliquid in aptiorem locum differimus. Quæ figura in Scriptoribus ecclesiasticis, præsertim contra hæreticos, non infrequenter occurrit.

APODYTERIUM: ἀποδυτήριον, apodyterion, p. b., locus ante balnea, in quo lavandi vestes deponunt. Fit à verbo ἀποδυόμαι, apodyomai, exuo, cuius tertia persona præter. pass. est ἀποδύθη, apodythē, & hinc ablato augmento apodyterion. Est item in templis sacrosanctis locus ille vulgò spoliarium vocatus: ubi sacerdotes, & alii ministri sacras vestes induunt, & deponunt.

APOGÆUM: ἀπόγειον, apogæon, latinè penultima longâ propter diphthongum. Est pars cæli media; quasi à terrâ maximè remota, & elevata. Dicitur enim à sæpius dicto ἀπό, à, & γαῖα, gæia, terra: estque ea pars cæli quæ Meridiano respondet, cuius opposita in alio hemisphærio hypogæum appellatur. Vox ista etiam in sacris Authoribus reperta, breviusculæ huic expositioni locum dedit.

APOGRAPHUM: ἀπογραφή, apographon, p. b., exemplum, libri descriptio, tabulæ imago. Latinè dici potest exscriptum, à verbo ἀπογράφω, apographo, describo, ab alio exemplari scribo, aut pingo: ità ut apographum, nomine vulgato, copia dici possit. Cicero libros suos philosophicos apographa vocat, quasi ex Græcorum sapientiâ excerpta, & descripta. Apographe autem descriptionem significat, præsertim populi, & familiarum. Unde illa descriptio populi à præside Syriæ Cyrino, in Textu græco apographe dicitur: & prima vocatur, non quòd fuerit prima ab Augusto ordinata; sed prima facta à Cyrino, cum alia post 20 annos, teste Josepho, & Svetonio, ab eodem peracta fuerit. Significat præterea vox apographe quemcumque commentarium, & indicem rerum enumeratarum, & inventarium, aut repertorium vocari solet: atque apud Iuris peritos apographa pro inventario reperitur.

APOLECTUS: ἀπολέκτος, apolektos, delectus, eximius. Oritur à verbo ἀπολέγω, apolego, deligo, &c., cuius tertia persona præter. pass. ἀπέλεκται, apo-

lelekte, & hinc expuncto augmento syllabico fit apolektos. Ità viri eximii, & inter omnes delecti, Apolekti dicti sunt: maximè illi senatores, qui sanctius concilium ex viris selectis constabant. Tali nomine digni illi 72 seniores, ut majus synedrion componerent, à Moyse delecti: de quibus suo loco. Sed præ cæteris tot viri doctrinâ illustres, sanctitate celebres, à Domino pauci electi, præ omnibus dilecti, qui ad Ecclesiæ sanctissimum senatum fuere selecti, Apolekti merito vocandi.

APOLIS: ἀπολις, p. b. extorris, exul, civitate privatus. Nam fit ab α, alpha, privativo, & πόλις, polis, civitas. Apolides à Jurisconsultis insularii dicuntur, viles servi, à civitatibus exclusi, & in Insulas deportati. Apolides certè exules filii Evæ, sed maximè, qui Dei civitate privati, non ad metalla; sed ad ignem æternum damnati.

APOLLO: ἀπόλλων, apollon, Gentilium Deus. Ità dictus fuit à verbo ἀπολλάω, apollao, perdo: eò quòd multos æstu nimio perdere crederetur, cum idem cum sole putaretur. Alii asserunt eum ità vocatum à verbo ἀπαλλάσσω, apallatto, libero, eximo, quòd à morbis eximeret, cum esset in medicinâ apprimè versatus. Fuit etiam author carminis, præses vaticinii, sagittandi peritus, & citharæ inventor. Nuncupatus etiam Phæbus, græcè φῶσ, phos, videlicet à φῶς, phos, lux, & βίος, bios, vita, quasi lux vitæ: adeoque sol ferè ab omnibus Gentilibus, in tanto lumine cęcipientibus, pro Deo turpiter adoratus. Hos increpat Sapiens, de illis dicens, Aut solem & lunam rector es orbis terrarum Deos putaverunt. Solem, & lunam, eos vocasse Phæbium, & Dianam, satis patet ex Cicerone, Macrobio, & aliis. Sol cum cæteris astris constituebat cæli militiam, quam multi adoraverunt idololatræ. Inter quos impius ipse Rex Manasses, Qui adoravit omnem militiam cæli, & coluit eam, ita quoque γο, προσκύνειν πᾶσαν τὴν στρατὴν τοῦ οὐρανοῦ genuflexit (seu adoravit) omni militiæ cæli. Per eam enim Hebræi, teste D. Hieronymo, signa Zodiaci, septem Planetas, & alia sidera intelligebant. Sed quàm graviter erraverint idolomaniaci creaturam adorantes etiam tam pulchro decore fulgidam, innuit Sapiens: A magnitudine enim speciei, & creaturæ; cognoscibiliter poterat Creator horum videri. A quâ impietate procul fuit Job, qui nunquam creaturæ, quantumvis eximie, lætriæ cultum exhibuit. De seipso quippe veraciter attestatur: Si vidi solem cum fulgeret, &c. & osculatus sum manum meam ore meo. Solebant enim stulti Gentiles manum suam versùs solem extendere, & mox ad os admovere, & ità eminus soli osculum dare, quem cominus non poterant attingere. Fuit & Apollo inter primos Christianos insignis, in græco tamen ἀπόλλων, apollon, nuncupatus, vir eloquens: qui etiam multa de Christo egregia prædicaret, ignorans ipsius Baptisma; libenter à Priscillâ, & Aquilâ diligentius didicit viam Domini, virumque adeò eruditum non puduit à textoribus instrui, & in Christo catechizari. Tanti viri magisterio multi Corinthiorum gloriantes dicebant, Ego autem sum Apollo, nempè discipulus. Apollo enim suâ doctrinâ, & exhortatione Corinthi, Pauli sementem irrigaverat: ut ipse dicit Apo-

Sap. 13. 20.

2. Par. 33. 3.

Sap. 13. 5.

Iob. 31. 26.

Act. 18. 24.

1. Cor. 12.

1. Cor. 3. 6.

folus, Ego plantavi, Apollo rigavit. Dignus verè Apollo qui immortalis vitæ, & salutis æternæ Corinthiis lux factus, arte mirabili morbos spirituales norat sanare.

APOLLONIUS: ἀπολλώνιος, apollonios, p. b., ab Apollo nomen derivatum. Fuit Apollonius unus de sceleratis principibus Antiœchi Epiphani, qui gravibus malis Judæos afflixit. Pacem enim similians, civitatem cum armatis discurrens ingentem multitudinem peremit. Sed paucis post annis à Juda Machabæo superatus, & vitâ exutus fuit: cuius gladium fumens dux strenuissimus, erat pugnavit in eo omnibus diebus. Fuit alius Apollonius dictus Tyanæus, celebris Apostolorum tempore præstigiator, qui, ut refert S. Hieronymus, publicam artis magicæ scholam habuit, & ab Ephesiis statuâ donatus fuit, ac inter Divos relatus. Ille anno 35 à Christi morte, extincto Simone mago, ei in magicis successibus, Romam venit. Hujus præstigiis postea in Judæâ, anno post Christum passum 39, Vespasianus, qui ab adulatoribus Messias jactabatur, visus est cæcum illuminare, & ægro manum restituere. Sed iste scelestus verè sui nominis etymologiam ab ἀπόλλυμι, apollymi, idest perdo, trahebat: unde & ab aliquibus perdens, vel destruens, latino idiomate redditur Apollonius. E contrario S. Apollonia multos à corporis, & animæ cruciatibus liberans, à dicto verbo apallatto, prout in voce Apollo, suum etymon haurire dicenda est: sicuti multi S. S. Martyres tali nomine nuncupati. Quòd si cum aliis nomen hoc à verbo apollymi, perditionem aut destructionem sonare intelligamus; non ineptè talis originatio S. Apolloniæ tribuatur: quæ ultrò corpus destruendum flammis obtulit, & ut animam suam in cælis inveniret, libenter eam in terris amisit.

1. Mach. 5. 26.

APOLLOPHANES: ἀπολλοφάνης, apollophanes, latinè cum accentu in antepenultima, quia penultima brevis: quamvis apud Græcos paroxytona sit, quia græcè ultima est longa. Nomen est compositum ab Apollo, & φάνης, phanes, qui etiam solem significat, à verbo φαίνο, phano, luceo, splendo, vel sic dictum, quòd uti Apollo luceat. Fuit Apollophanes frater Timothei, qui cum illo Gazaræ, à Judæ Machabæi militibus occisus est. Fuit & Apollophanes Philosophus; Magni Dionysii socius, qui ei aderat Heliopoli in Ægypto, quando, crucifixò Domino, prodigiosa solis eclipsis est observata. De ipso scribit S. Areopagita ad Polycarpum, hortans eum ut memorem reddat Apollophanem tanti miraculi ab ipso conspecti, & tandem credat in vitæ Authorem, quem sol ipse ità manifestè lugebat morientem. Ad ipsum postea inter fideles annumeratum Dionysius dedit epistolam. Alii nomen hoc perditionem, vel destructionem ostendentem ex vi sui etymii significare contendunt. Hoc sensu à dicto verbo apollyo, perdo, & à verbo φαίνο, phano, pro ostendo, deducendum esset. Certè Apollophanes etiam idololatriæ destructionem, & infidelium perditionem ostendit, dum salutiferæ Crucis virtutem agnovit, & prodigiosæ eclipsis mysterium annuntiavit.

2. Mach. 10. 37.

2. Mach. 10. 37.

APOLLYON: ἀπόλλυων, apollyon. Latinè penultima brevis, licet à Græcis in eâ propter ulti-

mam longam ponatur accentus. Idiomate nostro perdens dicitur, utpotè participium præsens verbi apollyo, perdo. Sic Angelus abyssi vocabatur: Cui nomen hebræicè Abaddon, græcè autem Apollyon, latinè habens nomen Exterminans. Hebræicè Abaddon, seu avaddon propriè est perditio à radice avad, perit, & in pibel facit ibbad, perditio. Erat iste perditionis author, & antistes, rex super illas prodigiosas locustas, quæ de fumo putei abyssi ascenderant: quas demon ille sevens exterminator, adinstar feri carnificis, in impios esse immisurus. Cornelius à Lapide propendet in eam sententiam asserentem, quòd per has locustas demones, formâ locustarum monstruosâ induti, sint intelligendi.

APOLOGETICUS: ἀπολογητικός, apologeticos, p. b., defensivus, excusativus, dici potest à Latinis. Oritur enim à verbo ἀπολογέομαι, apologéomai, defendo, respondeo, excuso: scilicet à tertiâ personâ præteriti ἀπολόγηται, apologeta, & hinc sine augmento apologeticos emanat. Libri apologetici dicuntur, qui Fidei orthodoxæ, vel Authoritaris particularis defendunt dogmata, & ad antagonistarum respondent objectiones. Et cum multi Patrum adversus suos pseudocriminatores, & calumniatores, adversus blasphemos Gentiles, & hæresiarchas, sacra dogmata tueri, defendere, & obiecta enervare coacti fuerint; idè aliqua earum opera dicuntur apologetica, Ità Tertulliani Liber apologeticus adversus Gentiles. Apologetica quoque Chrysothomi opera, parte Tomi quinti comprehensa: ut & Hieronymi Tomo secundo cum Elencticis Apologetica continentur. Augustini verò, in ejus Polemicis, varii sunt apologetici tractatus inclusi. Apologeticæ quoque præces apud D. Gregorium reperiuntur.

APOLOGIA: ἀπολογία, apologia, latinè in rigore in antepenultima, quia penultima brevis est, poni deberet accentus. Sed plurimi ex usu legitime introducto Græcos, cum accentu in penultima, imitantur. Apologia est defensio, excusatio, à verbo ἀπολογέομαι, apologéomai, defendo, respondeo, purgo, excuso. D. Paulus à Iudæis ad mortem conquisitus, & à tribuno ereptus, populo tumultuantem dicebat: Audite quam ad vos nunc reddo rationem; Græcus habet apologiam. Iustinus Martyr insignem pro Christianis, ad Antoninum Pium Imperatorem, apologiam scripsit. Ab eadem origine D. Bernardus format verbum apologizo, pro excuso, aut alio similis significati verbo. Ait enim ex Christi verbis de mutua dilectione, Nemo se excuset, nemo se in hac parte apologizet.

APOLOGUS: ἀπόλογος, apologos, p. b., fabula in quâ bruta animalia, & aliæ res ratione carentes loqui introducuntur. Vox est derivata ab ἀπό, apo, quòd præter sæpius dicta, etiam absque significat, & λόγος, logos, ratio: quasi sine ratione. Est ergò apologus fabulæ species: cum fabula sit narratio ad delectationem, & utilitatem adinventâ, rerum nec verarum, nec verisimilium, quales fabulæ poëtice reputandæ. In Apologis autem res etiam sensu carentes discurrere finguntur, & reconditi aliquid continent, quòd ad vitam, & mores pertineat: quales Æsopi fabellæ observantur. Talis est etiam Joachami

Ap. 9. 11.

1. 17. 28.

avaddo.

7. 28.

avad.

7. 28.

ibbad.

In Saeramentario.

Act. 22. 1.

Serm. 14. in Cœli. Dom.

Epiph. 1. 2. Panag.

Luc. 2. 7.

thami apologus de lignis, seu arboribus frugiferis, de rege inter se eligendo tractantibus: ubi hac superemâ feculi dignitate ab insignioribus arboribus recusatâ, *jerunt ligna ut ungerent super se regem*. Hoc apologo Sichimitas erudiebat, quàm imprudenter egissent, sceptrum regium scelesto tyranno, & impio parricidâ Abimelecho tribuendo, quod plures insignes viri recusant: à quo nihil præter spinas, & flammâs, & ultimum interitum expectare queant, sicuti Tirinus exponit. Et satis bellè arbores homines designant, cum ipsi sint arbores inverfæ: sicuti arbores bonæ, & frugiferæ, denotant homines probos, imperio idoneos, & principatu dignos. Sed rhamnus cum suis spinis, est tyrannorum symbolum, subditos pungentium, & affligentium.

APONOEIA: ἀπονεία, ἀπονεία, latinè propter diphthongum penultimâ longâ, est vita flagitiosa, vecordia, arrogantiâ, contumaciâ, desperatio. Fit à præpositione ἀπό, ἀπό, à (& in compositione sæpius remotionem, aut privationem significat) & νόσος, νόσος, mens, sensus, ratio. Aponoeia ergo est elongatio à mente, & ratione, seu privatio sensus, & rationis. Quia verò is qui rationes spernit, & mediâ opportuna non considerat, facile desperat; idèd aponoeia pro desperatione ponitur. Ut apud D. Chryostomum, *Siquidem aponoeia* (sic enim latinè legendum, non aponia, quia ἄ a græcum conuertitur in æ latinum) *idèd desperatio, eâ sit, quæ cum nec modum, nec aequabilitatem teneat, tum quòd procul mente sit, denominationem accepit.*

APOPHASIS: ἀπόφασις, p. b., negatio dicitur. Alia tamen quandoque significat, ut apud Plutarchum, pro apothegmate: item enunciationem nec veram, nec falsam, sententiam, responsum, &c.. Dicitur à verbo ἀποφάσσειν, ἀποφάσσειν, nego; quod componitur ex dicto ἀπό, in compositione nonnunquam negandi vim habente, & φάσις, φάσις, dico. Isidorus loquens de libro Perihermenias, ait, nos hermeniam interpretationem appellare, *Scilicet quòd res mente conceptas, prolatis sermonibus interpretatur, per cataphasim, & apophasim, idèd per affirmationem, & negationem.*

APOPHORETUM: ἀποφορέτιον, ἀποφορέτιον, latinè propter vocalem longam penultimâ productâ. Est id quod refertur, ut gratia, præmium, gloria, &c.. A verbo ἀποφορέω, ἀποφορέω, refero, reporto gratiam, vel gloriam, vel præmium; & hinc donâ pretiosa apophoreta dicuntur. Itâ D. Augustinus Demetriadis nobilissimæ virginis dum meminit, post multa hæc adiunxit: *Velationis apophoretum gratissimè accepimus.* Et Baronius ait, *Apophoreta enim non nisi in sumptuosissimis conviviis, quæ post cenam convivæ domum referrent, exhiberi consueverunt.* Apophoreta apud Magri etiam pro arcâ ponitur, cum aliâs ejus etymon hoc non sonet, nisi continens pro contento, arca pro rebus pretiosis in eâ contentis, accipiatur.

APOPHTHEGMA: ἀποφθέγμα, ἀποφθέγμα, sententia brevis, scita, brevis, & acuta responsio. Derivatur à verbo ἀποφθέγγω, ἀποφθέγγω, paucis multa comprehendo: ab ejus nempe primâ personâ præteriti. Hoc verbum componitur ex toties dictâ præpositione ἀπό, quæ varia si-

gnificat, & hic emphasim habet particularem, & verbo ἀποφθέγγω, ἀποφθέγγω, loquor, clamo, dico, quasi eloquor, edico, seu ab intimis loquor. Apophthegmata sunt, ut ait Erasmus Roterodamus, dicta acuta, & brevia, non cujuslibet, sed illustriorum virorum. Sicque possumus dicere, quòd varia apophthegmata in Libris canonicis, præsertim sapientialibus (quales sunt Proverbia, Ecclesiastes, Cantica, Sapientia, Ecclesiasticus) continentur. Sunt & Plutarchi apophthegmata, & Tullius hanc vocem refert ad facietè dictâ: *Ut ea quæ à sene Catone collecta sunt, quæ vocant apophthegmata.*

APOPLEXIA: ἀποπληξία, ἀποπληξία, latinè cum penultima brevis sit, accentus in antepenultimâ collocari deberet, nisi Græcos, ut affolet, imitemur. Est morbi genus, itâ dictum à verbo ἀποπλησσω, ἀποπλησσω, percutio, attonitum reddo: & à Tertulliano apoplexis appellatum. Fit autem à secundâ personâ præteriti, aut certè ab ipso futuro primo ἀποπλησσω, ἀποπλησσω, percutiam. Est quippè nervorum totius corporis stupefactio, cum privatione motus, & sensus: fitque à materiâ morbificâ, quæ nervorum principium obsidens, impedit spirituum animalium influxum in sensuum organa, & musculos. Unde cessat omnis motus, & sensus, præter respirationem. Apoplecticis etiam auditum impediri videtur certum. Cum enim humore illo septem nervorum paria (inter quæ est par illud, quod versus auris tympanum fertur) quodammodò impervia, & obsessa detineantur; fit ut sicut alii sensus, itâ & auditus suo munere privetur. Unde tali morbo, & alio simili correptis, non potest sacramentalis absolutio concedi (nisi fortè sub conditione) nisi ferale accidens doloris signa præcesserint, ad penitentiam sacramentum ordinata. Conceditur attamen extrema Unctio, cujus vita christiana antea facta, nisi aliud obstat, est implicita petito: nec constat recipientis actibus pro materiâ, sicuti Confessionis Sacramentum iis, ut materiâ proximâ, constat.

APORIA: ἀπορία, ἀπορία, latinè cum accentu in antepenultimâ, quia penultima brevis, nisi græcus accentus, ut fieri solet à plerisque, retineatur. Est aporia indigentia, inopia, perplexitas, ab α, alpha, privativo, & πορία, πορία, abundantia, facultas. Aporia ponitur pro perplexitate in Ecclesiastici libro: *Sicut in percussurâ cribri remanebit pulvis, sic aporia hominis in cogitatu illius.* Nempe percusso cribro cadit farina, & remanet pulvis, Græcus habet κίπρια, κίπρια, stercorea, idèd sordes, aut fursures, sic post multam mentis agitationem, remanet perplexitas, tristitia, vel defectus. Dicitur etiam aprior, quod verbum quoque planè græcum est. Nam ἀπορίομαι, ἀπορίομαι, dubito, deficio, ad summam inopiam redigor: ut Apostolus ait, *Aporiamur, sed non destituimur.* Aporia pro dubitatione est una è figuris rhetoricis sententiarum, in quâ Orator querere videtur, utrum de duobus potius, aut quid de pluribus potissimum dicat. Ut cum Paulus ait, *Quid dicam vobis, &c.*

APOSIOPEISIS: ἀποσιόπησις, ἀποσιόπησις, latinè propter vocalem longam penultimâ productâ. Est

Est figura, quæ Reticentiâ à Cicerone dicitur, à Cello Obticentiâ, & ab aliis Interruptio. Fit à verbo ἀποσιόπησις, ἀποσιόπησις, obticeo, intersisto: figura indignantibus satis usitata. Ut apud Virgilium dicit Neptunus, ob ventorum insolentiam iratus,

Quos ego: sed motos præstat componere fluctus. In Scripturis quoque satis frequens, maximè in juramentis: in quibus imprecatio, utpotè auditu horrenda, sæpè reticetur. Sic in prophetiâ Isaia, *Dicit Dominus exercituum, nisi domus multa deserta fuerint grandes, & pulchra absque habitatore:* supple, non habear Deus, aut verax, vel ut exponit Emm. Sâ, ne posthac mihi credatis.

APOSPHRAGISMA: ἀποσφραγισμα, ἀποσφραγισμα, signaculum dicitur. Unde Plinius in Epist. ait, *Signata est annulo meo, cuius aposphragisma quadriga.* Vox derivata à verbo ἀποσφραγίζω, ἀποσφραγίζω, sigillum affigo; nempe ab ejus primâ personâ præteriti, quod verbum ulterius formatur ex ἀπό, ἀ, & σφραγίζω, obsigno, cruce insignio, approbo, sigillo. Nam σφραγίς, σφραγίς à Græcis sigillum appellatur. A dictâ personâ fit etiam aposphragismus, quâ voce pro ipsâ sigilli impressione nonnulli Scriptores utuntur, V. *Sphragis.*

APOSTASIA: ἀποστασία, ἀποστασία, latinè in rigore accentus in antepenultimâ poni deberet, cum penultima sit brevis; sed usus apud plerisque invaluit, ut græcus accentus in penultimâ retineatur. Apostasia à Latinis defectio dicitur: cum quis à duce suo desciscit. Derivatur enim à verbo ἀποστάνω, ἀποστάνω, recedo, descisco, deficio, rebello: quod in præteriti passivi secundâ personâ facit ἀποστανῶ, ἀποστανῶ, & ablato augmento ἀποστάσῃ, & hinc ἀποστασία. D. Thomas triplicem assignat apostasiam: nempe à Religione, vel ordine, à divinis mandatis, à Fide. Sed hæc tertia omnino à Deo retrocedere videtur, *Ideo simpliciter, & absolute est apostasia, per quam aliquis discedit à fide, quæ vocatur apostasia per fidem, & secundum hunc modum apostasia simpliciter dicta ad infidelitatem pertinet.* Non est tamen determinata species infidelitatis, sed est circumstantia aggravans, eò quòd aliquis veram Fidem deserat, ut infidelitatem amplectatur. Ab aliquibus magis restringitur apostasia, ut sit recessus totalis à Fide in Baptismo receptâ: ut quando quis ex christiano fit Judæus, aut paganus. Sed vocantur etiam apostatae quicumque Fidem abjurant semel susceptam, tametsi adhuc aliquibus articulis assentiantur: ut docet Esparza. De Judæis ait Deus, *Gentes apostatrices, quæ recesserunt à me:* eò quòd admittant Gentilium servientem idolis, & à fide, ac fœdere, cum Deo tempore Moysis inito, recessissent. Attamen non utuntur tali voce græca: sed simpliciter legunt, *τὸς παρεστεινόντας µε, parapictonontas me,* idèd, irritantes me, De apostasiâ ab obedientiâ, & divinis præceptis loquitur Sapiens, dum ait, *Initium superbia hominis apostatare à Deo:* intelligendo de illâ apostasiâ, quæ in omni peccato mortali invenitur, ut ait D. Thomas. Græcus habet, ἀποστασία ἀποστασία ἀπὸ κυρίου, hominis recedentis à Domino. Sed de apostasiâ à Fide

interpretatur quòd sit homo apostata vir inutilis. Nempe sublatâ Fide, sine quâ impossibile est placere Deo, *Nihil remanet in homine, quod possit esse utile ad salutem æternam.* Septuaginta dicunt ἀνὴρ ἄφρον καὶ παράνομος, ἀνὴρ ἄφρον καὶ παράνομος, idèd vir insipiens, & iniquus, seu exlex. Apostasia in jure civili sumitur pro rebellionem adversus principem: sed verè est rebellio contra Deum, & mors animæ. Unde, ut annotavit Nic. Caulinus, sicut Pythagoræi cenotaphia extruebant iis, qui à Philosophiâ defecissent; sic pro mortuo habendus, qui spretâ rectâ vivendi ratione, voluptatibus, quas ipse repudiaret, iterum innotuit. Apostasia à Fide eadem pœnæ à legibus statuta sunt, sicut hæresi: eò magis, quòd apostasia stridius sumpta hæresi multò deterior existimatur.

APOSTATA: ἀποστάτης, ἀποστάτης, defertor, Fit à suprascripto verbo ἀποστάνω, sed à tertiâ personâ præteriti, ἀποστάται, ἀποστάται, & sine augmento ἀποστάται, unde ἀποστάτες. Apostata, p. b., dicitur, qui à duce suo ad hostes transfugit, ut à Christianis ad infideles. Quo nomine semper erit infamis ille Julianus Imperator, qui Christum deserens, idololatriam ferè in suis cineribus sepultam, suscitavit, & polytheismum amplexus est.

APOSTATICUS: ἀποστατικός, ἀποστατικός, p. b. rebellis, ad apostatam pertinens, quasi defertor, desciscens. Fit ab eadem radice, quâ apostata: & ab eâ quoque verbum ἀποστατικός, ἀποστατικός, latinè apòkato, p. b., abfulto, deficio, &c. Hoc verbo utitur D. Cyprianus, & angeli apostatici demones ab Ecclesiâ dicuntur: qui Deo rebelles, itâ scelestè ab eo defecerunt. Sic & protoplasti divini præcepti desertores, & contemptores, posteris apostaticam reliquerunt originem. Unde D. Bernardus ait, *Quis unquam hominum ex apostatica radice primâ parentis exortus, potuit, vel in Cœnâ poterit sine aliquo transgressionis navo, cum omni officio charitatis, inconcussa, & immaculata Christi observare præcepta?* Meritò ex apostaticâ radice peccator ortus, apostaticus, & apostata dicens, ad mandatorum divinatorum observationem ex se penitus insufficientis, & inutilis: quo sensu quoque cum Sapiente dici potest, *Homo apostata*

vir inutilis. Ubi Textus hebraicus habet, *adâm beliangal,* seu ut in Textu latino sæpius legitur *belial,* idèd homo impius, quasi sine jugo, à belî sine, & ngol jugum. Excusò nempe suavissimo ngol. Domini jugo, ab ipso peccator impiè recedit, & *belî,* inutilis apostata evadit.

APOSTEMA: ἀποστημα, ἀποστημα, latinè propter vocalem longam penultimâ productâ, quod à Græcis non observatur. Est autem apostema Latinis abscessus, suppuratio, ulcus, itâ dictum à verbo ἀποσταίω, ἀποσταίω, abscedo, suppuro, colligor, &c.. Apostema enim vocatur, quando in aliquâ corporis parte materia morbifica colligitur, & pus formatur: sicque ab aliis partibus abscedit, ut in unum congregetur. Quare apostema etiam ulcus significat: quamvis apud Medicos inter utrumque nonnullum agnoscat discrimen. Ita Ezechiae ulcus hebraicè *sciechin* dicitur, quod ulcus, & apostema significat: et si præsertim sit

In 9. 8.

Serm. contra desper. & superb.

Ep. 179. fin.

An. Chr. 57.

In Hierol.

Off. l. 1.

De Animâ c. 53.

Ecc. 27. 5.

2. Cor. 4. 8.

1. Cor. 11. 22.

Escidos 11.

II. 5. 9.

2. 2. 9. 12.

2. 1. c.

1. 6. qu. 47. 2. 7.

Exech. 2. 3.

Ecc. 10. 4.

Prov. 6. 12

D. Th. supra ad 2.

Serm. 13. Dom. init.

Prov. 6. 12

ngol. עול

עכין

ulcus sciechin.

70 *ἀλκος*, *hēlcōs*, *ulcus*.

S. Philof. c. 29. 4. Reg. 2. 5.

Sup. Cant. Serm. 1. 8.

l. de heres. ad Quod. h. 2. 49.

Rom. 1. 5.

ulcus ex caliditate proveniens. Atque hic quæri potest an illud cataplasma ficuum, quod Ifajas ulceri, seu apostemati Regis apponi iussit, vi naturali, aut supernaturali eum sanaverit? Et certè magnum vim in fibibus ad suppurandum esse, afferunt Medici, ut observat Franc. Valesius. Sed quòd tam citò ulcus lethale sanaverit, & Rex adeò viribus confirmatus fuerit, ut tertio die ascenderet templum Domini, supernaturale prorsus fuisse, credendum est. D. Bernardus ad spiritualia vocem istam adaptat, dum de vento vanitatis inflante, & de terrene cupiditatis veneno inficiente loquens ait, *Et lethali apostemate surgens interis.*

APOSTOLICUS: ἀποστολικός, *apostolicós*, ad apostolum pertinens, dignitate apostolicâ fungens, aut Apostolos imitans. Hinc munus apostolicum, quod est docere, & prædicare res divinas. Apostolicus per antonomasiam dicitur S. Pontifex, aut quia loco Apostoli Petri potestate insignitur apostolicâ. Ceteri verò Episcopi sunt non tam loco Apostolorum, quàm Christi Discipulorum: & meritò Petri successor Domini Apostolici nomine in Litaniis ab Ecclesiâ decoratur. Apostolicos per superbiam se nonnulli vocitabant hæretici: de quibus Epiphanius, ipsorum hæresim 61 recensens. Augustinus autem de illis ait, *Se isto nomine arrogantiſſimè vocaverunt, eò quòd in suam communionem non reciperent uterque conjugibus, & res proprias possidentes, quales habet catholica Ecclesia, & monachos, & clericos plurimos.* Ob Apostolorum ergò imitationem se apostolicos jactabant, uti meritò apostolici viri plerumque dicuntur Religiosi. Sed illi propterea hæretici, quoniam se ab Ecclesiâ separantes, nullam spem eos putabant habere, qui utuntur his rebus, quibus ipsi carent: ut addit Augustinus. Dicebantur etiam Apotactici: de quò nomine postea tractandum.

APOSTOLUS: ἀπόστολος, *apóstolos*, nuncius, missus. Dicitur à verbo ἀποστέλλω, *apóstello*, emanando, cum mandatis aliquem mitto: ab eius nempe præterito medio vox *apóstolos* emanat. Nomen erat principatus apud Athenienses, cujus officium erat classis optimè instruendæ curam gerere: nam *apóstello* etiam est *cursum navis aliquò dirigo*. Apud Theologos non significat nudam legationem, seu missionem, ut sonat ipsa nominis etymologia, & contendunt hæretici; sed potestatem, & dignitatem supremam in Ecclesiâ Christi, quâ duodecim fungebantur illi, à Christo Domino electi. Postea loco Judæ eam Matthias obtinuit: & D. Paulus ultra duodecim, singulari privilegio, & miraculo, accepit gratiam, & apostolatium ad obedientiam fidei: Christi vices in terris gerebant; eratque major illorum potestas, quàm nunc Episcoporum, qui certis coarctantur diocæsibus. Apostoli namque in omnem terram à Domino missi, habebant summam in Ecclesiâ potestatem, ubique instituendam, & regendam. Suberant tamen Petro, tamquam supremo Capiti, cui potestas ordinaria competeat. Idèò hæc in successores emanavit: cum ceteri Apostoli haberent delegatam, unde non tota eorum potestas ad Episcopos pertransivit. Salvator duodecim in universum Orbem mittendos elegit, qui numerus perfectus est,

duodecim portis respondens, quas Joannes in Ecclesiâ triumphante describit, & per totidem portas poterat quisque in militantem introire: *Vocavit discipulos suos, & elegit 12 ex ipsis, quos & Apostolos nominavit.* Fuerunt præfigurati in duodecim Patriarchis tribuum Israel: designanturque in 12 fundamentis cælestis Metropoleos, quorum etiam singulis unumquodque fundamentum à plebriſque appropriatur. Immo singuli in apostolico Symbolo articuli, singulis hisce fundamentis concinnè adaptantur, & ipsis Apostolis. Verisimiliter autem ipsum Symbolum, antequàm in suas provincias dividerentur, tamquam communem Fidei tesseram composuerunt: quod anno à Christi morte duodecimo contigisse, à Barônio, & aliis refertur. Apostoli igitur dicuntur missi per antonomasiam, quia immediatè Christus illos misit, & ad tale ministerium aptos reddidit: præsertim in die Pentecostes, quando ad ipsos Spiritus S. sub specie linguarum ignearum missus est, ut dicit D. Thomas, *ad ostendendum officium doctrinæ.* Ceterorum autem Ecclesiæ Ministrorum missio non spectat ad populum, ut perperam docent Lutherani, & Calvinistæ; sed ad Episcopos, & potissimum ad S. Pontificem, Christi Vicarium in terris, & Petri successorem. Apostoli quoque dictæ literæ dimissoriæ, quæ à iudice, à quo appellabatur, ad eum ad quem appellatio fiebat, appellationis testandæ causâ, dabantur.

APOSTROPHE: ἀποστροφή, *apostrophé*, p. b., latinè averſio dicitur. Est enim figura rhetorica sententiarum, cum sermo à personis, vel rebus quibusdam, de quibus institutus est, avertitur ad compellendam perforam, vel rem aliam. Fit à verbo ἀποστρέφω, *apostropho*, avertio, aliò iter flecto: cujus præter. medium ἀποστροφή, *apéstrophá*, & hinc ablato augmento fit *apostrophe*. Hæc figura in nostris Prophetis frequens est, qui sæpè uni personæ loquentes, subitò prophetico spiritu abrepti, sermonem aliò convertunt. Quod fecit & Jacob benedicens filio suo Dan, & statim per apostrophem Deum alloquens, dixit, *Salutare tuum expectabo Domine.* Quod & in aliis Prophetis esse frequentissimum observabis. Apostrophus autem etiam averſionem significat, & quamvis Latinis non sit usitatus; Græcis tamen, & aliis, frequenti est in usu, dum ob vocalium concursum, una reicitur, cujus loco virgula apponitur, rejectæ vocalis nota.

APOTACTICUS: ἀποτακτικός, *apotacticos*, p. b., extraordinarius vertitur ab aliquibus. Nam ab *apó*, *ex*, vel *ab*, & à voce *τάξις*, *táxis*, ordo, deducunt. Ità de supradictis Apostolicis hæreticis subdit Augustinus, *Encraticis isti similes sunt, nam & apotactice appellantur: sed alia nescio que propria hæretica docere perhibentur.* Ubi ad marginem signatur apotacticos extraordinarios significare. Rectius tamen Apotactici dici videntur à verbo ἀποτάσσω, *apotástō*, renuncio, disjungo, &c.; eò quòd se omnibus renunciare profiterentur, & idèò se à proprietariis secernebant. Hujus verbi tertia persona præter. pass. debet esse ἀποτέπειναι, *apoteptéai*, & sine augmento syllabico *apótactia*, hincque *apotacticos* procul dubio formatur. Illud autem consonat Epiphanio, de Apostolicis dicenti,

An. Chr. 44.

1. q. 43. 2. 7. ad 6.

Gen. 49. 18.

Suprà.

Hæc. 61.

Magri.

De Gen. ad Luc. 1. 2. c. 17.

2. Par. 32. 28.

70 quoque *ἀποθήκας*.

If. 39. 2.

Matth. 6. 26.

l. de Opere Monach. c. 23.

Sup. Cât. Serm. 16. init.

Volunt autem & apotacticos se appellari à renunciatione: observatur apud ipsos ut nihil possideant. Author notitiæ vocabulorum ecclesiasticorum lingua vernaculâ conscriptæ, eos apostolicos nominat, quod ait divinos significare.

APOTELESMA: ἀποτελεσμα, *apotelesma*, res gesta, effectus. Vox est formata à verbo ἀποτελέω, *apoteléo*, perficio, efficio: cujus prima persona præter. pass. est ἀποτέλεσμαι, *apotelélesma*, à quâ expuncto augmento illo syllabico pullulat *apotelesma*. Apotelesmata mathematica dicuntur illi effectus, quos cælum, & sidera, in cujusque natali producent: unde & ipsa Mathematicorum responsa apotelesmata nuncupantur. Hinc Ptolemæi libri Apotelesmatum dicti, & ipsi Mathematici apotelesmatici vocati. Isto vocabulo utitur Augustinus contra illos scribens Mathematicos, qui animas, & corpora siderum subiciunt potestati. *De fati autem siderum*, inquit, *qualeslibet eorum argutias, & quasi de matheſi documentorum experimenta, que illi apotelesmata vocant, omninò à nostræ Fidei ſanitate respiciamus: talibus enim disputationibus, etiam orandi causis nobis auferre conantur, & impiâ perverſitate in malis factis, que rectissimè reprehenduntur, ingerunt accusandum potius Deum auctorem siderum, quam hominum scelera.*

APOTHECA: ἀποθήκη, *apothékē*, penultimâ productâ propter vocalem longam. Est horreum, reconditorium, cella propriè vinaria, ut Plinius sæpè utitur. Fit à verbo ἀποθήκη, *apothēmi*, repono, recondo: cujus aoristus primus est ἀπέθηκα, *apétheka*, repositi, & sine augmento *apotheca*. De apothecis Regis Ezechia in sacro Textu fit mentio, dum ait, *Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, &c., edificavit sibi*; Sicque Rex piissimus, ob fidem servitutem Deo exhibitam, multis divitiis affluēbat. Sed difficillimum est, etiam probis, in prosperâ fortunâ modum tenere. Unde inani captus gloriâ, Regis Babylonis legatis ostendit omnes apothecas suppellectilis suæ: quare & à Prophetâ graviter increpatus fuit. De avibus celi dicit Christus, quòd non congregent in horrea, ex quibus divinæ providentiæ fidere discamus. Græcus legit in apothecas, ut etiam habet Augustinus, *Neque congregant in apothecas, apotheca autem horrea, vel verbum ex verbo, repositoria dici possunt.* Spiritualiter D. Bernardus de septenario numero loquens, in illis Davidis verbis, *Septies in die laudem dixi tibi*, & in eo mystica inquirens ait, *In his scrutandis tamquam, quibusdam Spiritus sancti apothecis curiosus existo.*

APOTHEOSIS: ἀποθεώσις, *apothéosis*, latinè propter oméga vocalem longam penultima producit, etſi hoc non observetur à Græcis. Est deificatio, in catalogum Divorum adscriptio: quæ variis cæremoniis etiam apud Gentiles celebrabatur, dum eorum heroes inter Deos referabantur. Hæc vox apud Christianos à plerisque Sanctorum albo adscriptioni attribuitur, jam passim canonizatio vocatæ. Originem trahit à verbo ἀποθεώω, *apothéōō*, inter Deos refero, quod componitur ex præpositione ἀπό, *apó*, in compositione varia significante, & θεός, *théōs*, Deus. Hujus verbi secunda

persona præter. pass. sine augmento est ἀποθέωω, *apothéōō*, & hinc immediatè vox *apothéosis* efformata. Apothéosim eleganter describit Herodianus. Cum autem aquila sit imperatoris majestatis hieroglyphicum, ut narrat Pierius Valerianus, hinc in apothéosi, ut rudibus imponerent, fingendo animas heroum in cælum evolare, dum eorum pyræ ignis subiciiebatur, aquila ex eius penetralibus libera in aërem emittebatur. Sed in feminarum apothéosi pavo, Junonis ales, è rogi fastigio sinebatur, tamquam ipsius heroinæ anima, quò libebat avolare. Ista voce utitur inter alios Tertullianus, Imperatorem non Dominum, nisi more communi appellandum, nunquam verò Deum, contendens. *Maledictum est*, inquit, *ante apothéosim Deum Cæsarem appellare.* Ubi Interpres ait, quòd Apothéosis sit, quam consecrationem vocat Cicero. Hunc titulum Apothéosis, seu de divinitate uni ex suis libris præfixit Aurelius Prudentius Poëta palatinus, sed christianus, qui ad annum Christi 418 floruit.

APSYCHUS: ἀψυχος, *apsychos*, latinè propter vocalem ambiguum hinc productam accentus in penultimâ collocandus. Vox est composita ex *a*, *alpha*, privativo, & *ψυχή*, *psyché*, anima, adeòque inanimatum, & timidum significat. Hujus oppositum est *ἐμψυχος*, *empsychos*, animatus, vivus: ab *ἐμ*, *in*, & *ψυχή*, nempe in quo sit anima. Apſycha sunt illa, quæ quilibet animâ, etiam vegetativâ carent. Ad S. S. Patrum sensum maximè apſychus est peccator, à qua recessit vera animæ vita, & anima, quæ est Deus.

APTOTON: ἀπτότων, *aptótōn*, latinè penultimâ longâ propter oméga, etſi Græci in similibus ad penultimâ quantitatem non attendant. Ità dicitur sine casu, non cadens, ab *a*, *alpha*, privativo, & *πτόσις*, *ptósis*, casus: aut ab ipso verbo *πτίω*, *ptíō*, cado, quod in tertiâ personâ præter. pass. facit *πτίωται*, *ptíōta*, & ablato augmento, cum *alpha* privativo, hinc fit aptoton. Apud Grammaticos nomina indeclinabilia aptota dicuntur, qualia sunt omnia apud Hebræos, utpotè casibus carentia. Aliàs in universo, cum nihil sit non subjectum casui & ruinæ, nihil est aptotum: nam & *septies cadet iustus*. Cum particulâ *dis*, *dis*, bis, fit diptoton, idest duorum casuum, græcè *διπτότων*, *diptótōn*. Hinc quoque triptoton trium casuum, tetraptonon quatuor casuum, & pentaptonon quinque casuum nomen appellatur.

APULLIA: hac voce utitur Tertullianus, quæ an sit græca, vel latina, variant Expositores. Dicit autem Africanus iste, *Deus extrâ cameras, & gradus, & apulias oculos habet.* Interpres De la Cerda probat magis apulias, quasi *aplurias*, idest sine pluvîâ. Certè pro loco aliquo recondito, aut à publico remoto exaratur: Aliqui apulias intelligunt pro loco extrâ portas: nam *ἀπύλη*, *pylē*, porta est. Alii extrâ columnas interpretantur, quia & *pylē* columnam significat. Bulengerus ab averſione à sole deducit: videlicet à præpositione ἀπό, *apó*, à, & *ἥλιος*, *hélios*, sol, eò quòd averſæ à sole, & absque illo. Gerardus Vossius ait dici quasi *ἀποπύλη*, *apopýlē*, quia soli esset opposita. Nam *ἥλιος*, *hélios*, uti Eustathius ait, est splendor solis, & ejus calor.

l. 4. in- princ.

In Apolog. c. 34.

Génadius in l. de viris Illust.

Prov. 24. 16.

l. de spe. c. 16.

APYRUS: ἀπυρος, ἀπυρος, p. l., sine igne, ignem nondum expertus, frigidus, incoctus. Fit enim ista vox ab α, alpha, privativo, & πυρ, pyr, ignis. Hinc apyra obsonia, quæ igni admota non sunt, prout in Omophagiâ, & Kerophagiâ exhibentur, de quibus suo loco. Ab eâ fieret dictio *apirocalia*, si D. Tho. interpretationi inhæreamus.

ARCEUTHINUS: ἀρκευθίνος, ἀρκευθίνος, p. b., juniperinus. Juniperus enim græcè ἀρκευθίνος, ἀρκευθίνος, ab ἀρκευθί, ἀρκευθί, noxa, & κεύθω, κεύθω, abscondo, eò quòd in suis spinis abscondat noxam, appellatur. Ligna juniperina inter alia petebat Salomon ab Hiram rege Tyri ad ædificationem templi: *Ligna cedrina mitte mihi, & arceuthinina, & pinea de Libano*. Fortè illud ad majorem altitudinem, & crassitiem juniperus crescebat: cum aliàs eius lignum sit pretio dignum, eò quòd cariem non patitur. Ità quoque 70 exarant.

ARCHEUS: ἀρχεός, ἀρχεός, antiquus, obsoletus, primus, stultus, delirus. Vox orta ab ἀρχή, ἀρχή, initium, exordium. Stulti, simplices, & sine malitiâ, archi dicti, eò quòd tales sint senes: hacque dictione D. Hieronymus usus fuit. Ab eadem origine fit ἀρχαϊσμός, ἀρχαϊσμός, archaismus, antiquitas, & inter figuras grammaticas, cum aliquid vetustè dicitur (quod & in S. Textu, & S. S. Patribus observandum) annumeratur.

ARCHANGELUS: ἀρχαγγέλος, ἀρχαγγέλος, ab ἀρχός, ἀρχός, princeps, & ἄγγελος, ἄγγελος, quasi princeps Angelorum. Ità vocantur Angeli octavi chori, seu secundi ordinis tertie Hierarchiæ, ut patet ex D. Dionysio dicente, quòd sint medii inter Principatus, & Angelos. Uade D. Thomas ait, *Archangeli dicuntur, quasi principes Angelorum: quia respectu angelorum sunt principes, respectu vero principatum sunt angeli*. S. Gregorius autem asserit eos dici Archangelos, ex eo quòd principantur soli ordini Angelorum, quasi magna nunciantes. Michaël ab Apostolo Judâ Thaddæo Archangelus vocatur; *Cum Michaël Archangelus cum diabolo disputans, altercaverit de Moyse corpore*: versio arabica legit, *princeps Angelorum*. Nempe Michaël non voluit permittere quòd Diabolus expetebat, ut corpus Moyse palam in Palestina sepeliretur, ne Hebræis in idololatriam pronis, eum uti Deum colendi daretur occasio. Ità communiter S. S. Patres, & sacri Doctores interpretantur. Si Michaël, ut docet D. Thomas, est de ordine Angelorum, tunc sui ordinis nomen est ei attributum: vel si ex ordine Principatum existat, eò magis Angelorum princeps appellandus. Si verò, ut multi tenent, est trium Hierarchiarum supremus; maximè tunc ex ipsius vocis etymo, Archangelus nuncupatur. Verisimiliter autem est ille Archangelus, de quo Apostolus: *Dominus in iussu, & in voce Archangelorum, & in tubâ Dei descendet in celo*.

ARCHEGETES: ἀρχηγέτης, ἀρχηγέτης, latinè, cum penultima brevis sit, accentus in antepenultima ponendus. Est dux, aut potius archidux dici debet, ab ἀρχή, ἀρχή, quod in compositione principatum significat (nempe à voce, ἀρχή, ἀρχή, initium, dignitas, aut ab ἀρχός, ἀρχός, princeps) & à vocabulo ἡγέτης, ἡγέτης, dux, præses. Sed

ἀρχηγός, ἀρχηγός, quod latinè, p. l., archegeus dicitur, est author, antistes, princeps, fundator, inventor, à dicto archi, & ἄγω, ἄγω, duco, &c.. Author igitur alicujus artis, scientiæ, aut libri, non improprie archegeus est appellandus.

ARCHELAUS: ἀρχελαός, ἀρχελαός, latinè p. l., populi principem sonat. Nam prior pars hujus nominis, ut in multis sequentibus, principem, aut principatum significat (prout in voce antecedente dictum est, aut ab ipso verbo ἀρχός, ἀρχός, præsum, impero, & λαός, λαός, apud Græcos est populus. Archelaus est filii Herodis nomen proprium, qui post ipsum in Judæâ regnavit. Dum autem mortuo Herode Joseph, Angeli monitu, puerum Jesum ab Ægypto reduceret, audiens quòd Archelaus regnaret in *Judæâ pro Herode patre suo, timuit illo ire*. Nè filius nempe patri in regno successer, esset quoque ipsius sceleratæ tyrannidis imitator. Regnabat quidem in Galiliæ ipsius Herodis Ascalonitæ alter filius, Herodes Antipas vocatus, Archelai frater; sed remota fatis erat Galiliæ à Bethleem, ubi Christus natus erat. Archelaus autem, suæ tetrarchiæ anno decimo, ab Augusto in exilium missus est. Rectius hujus vocis etymon aliquibus Sanctis, tali nomine gloriosis, attribuetur. Nam hi verè populi fidelis principes, plebis affectuum tumultuantium rectores, mundi inferioris moderatores, & victores; amici Dei nimis honorati, quorum principatus nimium confortati, super terræ principes in æternum glorificati.

ARCHETYPUS: ἀρχέτυπος, ἀρχέτυπος, p. b., exemplar, & qui dat principium. Ità dictum ab ἀρχή, ἀρχή, de quo supra, & τύπος, τύπος, figura, forma, adumbratio, &c., adedque archetypus prima figura. Hinc archetypa dicuntur illæ figuræ, quæ ab excellenti quopiam artifice primùm efformatæ, vulgò originalia vocantur. D. Dionysius pro exemplari sumpsit, dicens, *Sicuti in sensibilibus imaginibus, si ad primam speciem pictor constanter intendat, &c., veritatem in similitudine, & archetypum in imagine reddet*. Archetypum, seu ideam tabernaculi fabricandi exhibuit Dominus Moyse: idèd dicit, *Fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est*. Hebræicè *thavutib*, idèd structura, similitudo, exemplar, forma, à radice *banâb*, ædificavit, extruxit. Septuaginta quoque dicunt, *τὸ παρὰ θεοῦ παράδειγματος, παράδειγματος, seu exempli*. Ità voce quoque utitur Tertullianus, qui arcam Noë, quòd principalis, & nobilior Ecclesiæ typus fuerit, archetypi nomine decorat. Observat in eâ varia animalia, variorum vitiorum viva symbola fuisse; sed nullum idololatriam adumbrasse. Dicit ergò Africanus ille, qui si sui idololatra non fuisset; certè tale monstrum Africæ non extitisset, & in arcâ Ecclesiæ mansisset: ait inquam, *Viderimus enim si secundum archetypum, & corvus, & milvus, & lupus, & canis, & serpens in Ecclesiâ erit, certè idololatras in archetypo non habetur*.

AR-

ARCHIACOLUTHUS: ἀρχιακόλυθος, ἀρχιακόλυθος, Acolytherum caput, & dux. Fit ab archi, & acolythos, de quâ voce suo loco tractatur.

ARCHIATER: ἀρχιάτρος, ἀρχιάτρος, p. l., medicorum princeps, à dicto archi, & ἰατρός, ἰατρός, medicus. Noster verus archiater est Christus Salvatore: qui omnes malè habentes curavit, ut admireretur, quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem, *ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portavit*. Protomedicus autem voce semigræcâ archiater dici potest, atque medicis titulo Redemptor noster gloriabatur. De quo Chrysostomus, super illa Marci verba, *Decumbat autem socrus Simonis febricitans*, ait, *Egregius medicus, & verus est archiater. Medicus Moses, Medicus Jesus, medici omnes sancti: sed iste archiater est*.

ARCHICANTOR. Vox est semigræca, composita ex dictâ particulâ archi, quæ in compositione principatum, & præfecturam significat, & voce cantor. Vox purè græca esset illa *archipponista*, de quâ infra, & utraque cantorum principem, aut ducem, seu præfectum significat. Archicantor pro dignitatis nomine in Ecclesiâ apud aliquos Authores reperitur.

ARCHICLAVUS: p. l., vox etiam, ut præcedens semigræca, apud Ecclesiasticos Scriptores, pro Ecclesiæ, aut Monasterii præfecto, reperta. Fit ab eadem particulâ archi, quæ hîc à dictâ radice, prout in voce *archegetes*, prælationem denotat, & clavus navis gubernaculum: ad illum, qui ad regiminis clavum sedeat, metaphoricè designandum.

ARCHIDÆMON: ἀρχιδαιμόν, ἀρχιδαιμόν, demonum princeps, ab eadem particulâ archi, seu à voce ἀρχός, ἀρχός, princeps, & δαίμων, δαίμων. Ità Lucifer appellatus, non solum eò quòd alios demones naturæ præstantiâ antecedit; sed etiam quòd alii divinâ justitiâ illi subdantur, cujus pravitatis sequaces esse voluerunt. Sicuti verò inferiores demones sunt Luciferi commissarii, qui homines secum ad perditionem trahere conantur; ità Lucifer aliquid in Christo suprahumanum observans per suos ministros eum aggredi noluit: sed ipsemet cum hoste ad eò potenti congressi voluit. De ipso dicit Chrysostomus, *Archidæmon in puncto temporis omnia regna mundi, & gloriam eorum cogit, & cum omnibus visus est, ut cum omnibus evanesceret*.

ARCHIDIACONUS: ἀρχidiaκόνος, ἀρχidiaκόνος, p. b., ministrorum, seu diaconorum princeps, à dicto archi, & δίακονος, δίακονος, minister. Olim archidiaconorum dignitas erat maxima, unde & ipsi aliquando insolescendi ansam arripuerunt. Eâ solus diaconus, non presbyter, frui poterat: de jure, post Episcopi mortem, est per octo dies vicarius, qui ad vicarii capitularis electionem faciendam conceduntur.

ARCHIEPISCOPUS: ἀρχιεπίσκοπος, ἀρχιεπίσκοπος, p. b., Episcoporum princeps. Ità dictus ab illâ particulâ archi, quæ ut diximus principatum, & prælationem denotat, sive ab ἀρχός, ἀρχός, princeps, & dictione *episcopus*, de quâ infra. Isidorus à Gratiano citatus dicit, quòd *Archiepiscopus græco vocabulo interpretatur quòd sit*

summus Episcoporum, idèst primas. Tenet enim vicem apostolicam, & præsidet tam metropolitani, quam ceteris Episcopis. Item Emin. Henricus Noris ait, quòd Primas Exarchus, seu Archiepiscopus, aliquot ecclesiasticas provincias moderatur, Distinct. de syn. c. 10. Metropolitanus unicum regat: sic ergò Archiepiscopus aliquot sub se habet Metropoles. Sed Græci posteriores Archiepiscopum post Metropolitanum locant. Jam quoque multi sunt Archiepiscopi, qui sub se Metropoles non habent, sed solos Episcopos: ità ut nomen Archiepiscopi in Metropolitans transferit, quod ex variis locis Decreti Gratiani colligitur, ubi plerumque unum nomen pro alio usurpatur. Immo cum jam plures Archiepiscopi in unâ provinciâ reperiantur, sunt aliquibus antiquis Metropolitans in jurisdictione minores. Aliquando etiam Archiepiscopi dicti sunt aliqui Episcopi, eò quòd in sessionibus aliis præcederent: & Græci Archiepiscopos solent illos vocare, qui Patriarchæ immediatè subiecti sunt.

ARCHIEROSYNA: ἀρχιερασίη, ἀρχιερασίη, latinè cum accentu in antepenultima, quia penultima brevis est. Ità dicitur summum sacerdotium, Pontificis dignitas: ab ἀρχή, ἀρχή, de quâ in voce *archegetes*, & ἱερασίη, ἱερασίη, sacerdotium. Malè igitur ab aliquibus vertitur latinè primus ministrans: cum potius Primi Ministrantis sit ipsa dignitas. Est ergò ipsum sacerdotium, seu dignitas Archierei, qui græcè ἀρχιερεύς, ἀρχιερεύς dicitur, & Pontificem, seu summum sacerdotem significat. V. Cod. Theod. l. 12, tit. 1.

ARCHIEUNUCHUS: ἀρχιευνοῦχος, ἀρχιευνοῦχος, p. l. propter diphthongum. Est eunuchorum præfectus, seu cubiculariorum regis princeps. Fit enim à sapius dicto archi, quod in compositione præfecturam, seu principatum insinuat, & voce *eunuchos*. Talis erat Aspenez, cui utpotè præposito eunuchorum, & secundum 70 *ἀρχιευνοῦχος, ἀρχιευνοῦχος*, Nabuchodonosor rex jufferat, *Ut introduceret de filiis Israel, &c.* Apud hunc tamquam suum principem dedit Deus gratiam Danieli, *Et ait princeps eunuchorum ad Danielelem, &c., 70 δ ἀρχιευνοῦχος, ἢ ἀρχιευνοῦχος*, Sicque archieunuchus indifferenter dicitur princeps, aut præpositus eunuchorum. In Textu hebraico primo loco dicitur *ראש*, idèst magister, *סarisai*, eunuchorum ejus: & in secundo loco *סarisai*, princeps eunuchorum. Ità voce archieunuchus etiam quidam Jurisperiti utuntur.

ARCHIGALLUS: græcè ἀρχιγάλλος, ἀρχιγάλλος, etsi non facile reperitur; tamen non malè dicitur, cum utraque pars dictionis græca sit. Hanc vocem habet Tertullianus, ubi agit quod magna fuit præsumptio Romanorum, credentium ob religionem Deorum suorum, se imperium mundi occupasse, cum Dea Cybele tardè Aurelii Imperatoris mortem cognoverit: dicens inter cætera, *Archigallus ille sanctissimus, &c.* Erant, inquit Interpres, galli, & archigalli, quasi principes galorum, qui castrabantur in nomine, & cultu Cybeles. V. Gallus.

ARCHIGERON: ἀρχιγέρον, ἀρχιγέρον, latinè ob penultimam brevem accentus in antepenultima collocatur. Est princeps senum, à dicto archi, &

1. Par. 2. 8

Dial. 1. in Pelag.

Cel. Hier. c. 9.

1. q. 108. a. 5. ad 4.

Hom. 34. in Evang.

Judæ 7. 9.

1. q. 113. a. 3. f.

1. Thess. 4. 15.

Matth. 2. 22.

Exc. Hier. c. 4. p. 3.

Ex. 25. 40.

thavutib.

banâb.

1. Par. 28. 19.

c. 24. de Idolol.

Matth. 8. 17.

Marci 1. 30.

In Marc. Hom. 6.

Hom. in Pi. 2.

Dist. 21. c. clericos, & clericos.

Dist. hist. de syn. c. 10.

Dan. 1. 3.

V. 10.

רש

ראש סarisai

שר

ראש סarisai

סarisai

סarisai

In Apolog. c. 25.

& γέρων, γέρων, senex. Aliqui, ait Carolus Magri, archipresbyteros intelligunt pro audiendis confessionibus ad metalla damnatorum: alii praefectos senum familiarum palatii, &c. V. l. 6. Cod. de Episcop. aud.

ARCHIGRAMMATEUS: ἀρχιγραμματεύς, archigrammateus, latinè, quia penultima brevis, cum accentu in antepenultima. Sed vox hac potest esse pentasyllaba, & hexasyllaba: & quidem si, ut asolet, sit quinque syllabarum, ita ut ultima syllaba sit diphthongus, tunc accentus in tertiâ syllabâ ponatur; si verò diphthongus in duas syllabas resolvatur, & sex syllabae efficiantur, tunc accentus in quartâ syllabâ collocetur. Itâ verò dictus scribarum princeps, à dictâ particulâ archi, aut archos, & grammateus, scriba. Est ergo Cancellariorum, ut vulgò dicunt, praefectus, aut Scribarum in populo hebraico supremus, princeps, praefectus. Itâ Eleazarus ille V. Testamenti heros inventus de primoribus scribarum dicitur: & quivis Archicellarius archigrammateus appellari potest.

1. Mach. 6. 18.

ARCHILEVITA: ἀρχιλεβίτης, archilevites, p. l., aliter dicitur voce purè græcâ archidiaconus. Fit autem ab archi, principatum denotante, & levites, diaconus, à radice nempe hebraicâ levî. In plurali dicuntur levitæ, levitæ, eò quòd ex tribu Levi: cujus posteri omnes, præter Aaronis nepotes, ad modum Diaconorum novi Testamenti, sacerdotibus ex stirpe aaronicâ ministrabant. Isti enim sacerdotes erant ex tribu Levi; tamen levitæ nec dicebantur, nec Levitarum fungebantur officio. Nam Levi, tertius Jacobi filius ex uxore Liâ, genuit Caath, qui genuit Amram, hujusque filius fuit Aaron, cujus posteri erant sacerdotes. Sed omnes descendentes alii ex Levi in Levitarum ordinem assumebantur, itâ ut ipsius Moysis, fratris Aaron, filii, & nepotes, solo Levitarum munere fuerint insigniti. Vox autem ista levî, copulatus latinè vertitur, ab ipsâ radice lavâb, mutatus est, adhæsit: quasi adhaesionis, vel copulationis filius. Dixerat enim Lia, Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quòd pepererim ei tres filios. Idcirco sperabat Jacobum conjunctiorè sibi futurum, & arctiori amoris vinculo adhaesurum, Mysticè Levitæ debet Domino arctiori divinæ servitutis vinculo adherere: quibus & ipse Deus familiaris copulatur, & ipsis multiplici bonorum operum prolem, cælesti gratiâ eos fecundante, felicitate elargitur. Itâ Diaconi nostri, adinstar Ministrorum antiqui Testamenti, Presbyteris inservientes, sæpius & ipsi Levitæ nuncupati.

levi. 11.

11.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

levitæ.

pem significat, tabbâch verò est coquus, à radice tavâch, maclavit: & in plurali tabbâchim pro satellitibus ponitur. Nam milites, & satellites itâ dicti, quasi maclatores hominum, quòd in fontes, vel hostes severius animadvertant.

טבאח
טבאח
טבאח
טבאח

ARCHIMANDRITA: ἀρχιμανδρίτης, archimandrites, p. l., mandræ princeps, seu praefectus. Nempe ab archi, superioritatem denotante, & mandra, spelunca, cubile, ubi armentorum greges quiescunt. Sumitur pro ipso grege, & per translationem, pro hominum simul degentium conventu. Itâ ut Archimandrita sit ille, qui tali mandræ, seu gregi praeficitur, adeoque Abbas Monachorum, & Primas itâ in pluribus Authoribus sacris appellatur.

ARCHIMIMUS: ἀρχιμιμος, archimimos, latinè cum accentu in penultima, cum hic producat ambigua. Est mimosum, seu histrionum praefectus: ab archi sæpius exposito, & μιμος, mimos, histrion, cum accentu circumflexo in græco, quia cum ultimâ brevi est penultima longa, utpotè à verbo μιμῶμαι, mīmōmai, imitor, cujus prima longa est. Alii tamen cum accentu acuto mimos, exarant. Mimi dicuntur versus scenici, & qui eos scribunt, aut pronunciant, ut histriones. De quodam S. Martyrè archimimo in Martyrologio romano mentio habetur.

Die 29. Martii.

ARCHIOENOCHEUS: ἀρχιηνόχης, archiienochus, latinè, quia penultima brevis, accentus in antepenultima poni debet, quod à Græcis non observatur. Est poculorum magister, princeps pincernarum: cujus officium dicitur archienochia, etiam cum accentu in antepenultima, nisi, uti usus videtur introductus, græcus in similibus terminationibus retineatur accentus. Vox est formata à toties dicto archi, & verbo ηνωχῶ, inochō, vinum fundo. Archienochus aliter dicitur ἀρχιηνόφορος, archiienophoros, latinè penultima brevi, archienophorus, viniferorum praefectus: nam inophoros vinifer latinè dici debet. Illa vox apud aliquos sacros scriptores reperitur.

ARCHIOENUS: ἀρχιηνός, archienos, latinè propter diphthongum penultima longa. Itâ dictus pincerna, poculis seu vino praepositus, ab eadem particulâ archi, seu ab ἀρχός, archos, princeps, & ἔνος, enos, vinum. Hinc archienia pincernæ ministerium, seu munus dicitur. His vocibus utitur D. Chrysostomus dum ait, Et Ioseph quidem ad archienum dicebat, adhuc triduum, & restitnet te Pharaô ad archieniam. Quod Textus noster vulgatus paulò aliter effert, Gen. 40. 12. Et certè ipsi 70 habent voces archienochos, & archienochia, de quibus jam dictum fuit.

Hom. ad Baptizandum sub Init.

ARCHIOTA: ἀρχιότης, archiotes, p. l. propter omega. Pro archivista, aut antiquario ab aliquibus ponitur: & in lexico archiotæ sunt custodes tabulariorum. Vox est derivata ab ἀρχίον, archion, curia, regia, pratorium, &c.: quod nunc pro illo loco publico intelligitur, ubi instrumenta, & scripturæ authentica conservantur. V. vocem Archivium, infra exponendam.

ARCHIPARAPHONISTA: ἀρχιπαράφωνιστής, archiparaphonistes, cantorum summus, seu princeps, aut praefectus. Fit enim à sæpius dicto archi,

&

& ἀρχωνίς, paraphonistes cantorem significat, seu illum qui concinit, aut intercinat, & interclamat. Nam particula para in compositione varia significat, & verbum φωνῶ, phonō, cano, clamo, voco. Ista vox citatur ex Ordine Rom.: unde colligitur ad paraphonistam spectasse aquam ad sacrificium offerre.

ARCHIPHONISTA: ἀρχιφωνιστής, archiphonistes, vox hæc magnam habet cum præcedenti affinitatem. Quamvis in Lexicis non repererim; sic tamen in græco formanda à dictâ particulâ archi, quæ principatum, aut superioritatem fatis insinuat, & voce φωνῆς, phonistes, cantor, quæ à verbo φωνῶ, phonō, canto, sono, voco, deducenda. Archiphonista ergo est cantorum praefectus, & ab aliquibus sacris Authoribus ista vox usurpatur.

ARCHIPHYLAX: ἀρχιφύλαξ, archiphylax, penultima brevis est, quamvis accentus græcus in eâ ponatur. Itâ dictus custos primarius, ut vertit Magri, vel potius est princeps, seu praefectus custodum. Fit à sæpius expositâ particulâ archi, & φύλαξ, phylax, custos: & familiaris, ut magis vernaculè, archiguardianus dici posset. Archiphylax, ut ferunt Authores nonnulli, Generalis totius Ordinis Carmelitarum in monte Carmelo aliquando nuncupatus fuit.

ARCHIPPUS: ἀρχιππος, archippos, princeps, seu praefectus equorum, vel potius ipsorum equitum, aut equitatus. Componitur enim vox ista ex archi, particulâ, ut sæpè diximus, principatum, vel praefecturam denotante, & voce ἵππος, hippos, equus, & in feminino equitatus. S. Archippus Apostoli commilito, & ut multis placet, Colossensium post D. Epaphram Episcopum, in Ecclesiâ militante, merito inter egregios duces est habendus. Populum suum, Apostoli monitis obtemperans, apostolico zelo regens, Ecclesiam sibi commissam, Sponsi equitatus in curribus Pharaonis assimilatam, ad cælestis gloriæ triumphum, ad æternitatis bravium feliciter, & gloriose conduxit.

Cap. 12.

ARCHIPRESBYTER: ἀρχιεπίσκοπος, archipresbyteros, p. b., seniorum caput, seu sacerdotum princeps. Videlicet à toties exposito archi, & vox presbyter, est seniore signficet; at tamen usu ecclesiastico pro sacerdote sumitur, ut suo loco exponitur. A Græcis protopapa dicitur, seu primus Sacerdos. Romæ tres primariæ Basilicæ, Lateranensis, Vaticana, & Liberiana, Archipresbytero Cardinali decorantur.

ARCHISTERIUM: ἀρχιστήριον, archisterion, p. b., mansio, seu monasterium primarium. Aliqui asceterion legunt, & aliquando sedem episcopalem denotare Magri testatur. Sed mihi nec vox ista sapit, nec ejus arridet explicatio. Non enim unde in græco originem trahere possit observo. Existimarem ego pro principali monasterio archiasceterion legendum esse: ut sit ab archi principatum denotante, & à voce asceterion, de quâ infra. Cùmque in Oriente Episcopi plerumque sint monachi, & antiquitus eum suis presbyteris ferè ut Regulares viverent, Sedes episcopalis archiasceterium dici potuerit. Aliàs archisterium pro stellarum principe reperitur, & Berengosius Abbas, c. 3. l. 3. de Cruce, citatur. Vox hæc barbara à dictâ par-

ticulâ archi, & vocabulo ἀστὴρ, aster, stella, est deducenda.

ARCHISTRATEGUS: ἀρχιστράτης, archistrategos, latinè propter vocalem longam penultima produciã. Est summus praetorum, seu ducum, princeps militiae, ab archi particulâ sæpius explicata, aut ab ἀρχός, archos, princeps, & στρατός, strategos, imperator, dux exercitus. Archistrategos à Græcis S. Michaël Archangelus dicitur, qui militiae cælestis principatum sortitus est: cujus solemnitas, ut ex eorum Menologio patet, ab ipsis 6 Septembris celebratur. Hujus duplex pugna, & victoria de cacodæmone habetur in Scripturis. Una quidem dum angeli apostolici in secundo suæ creationis instanti, Altissimo similes esse cupierunt: quibus se Michaël cum Angelis suis opposuit dicens, Quis ut Deus, quem sensum ejus nomen non inaniter ostentat. Nam mi hebraicè est quis, caph est litera servilis, & similitudinis nota, et verò Deus appellatur: & itâ Michaël, quis ut Deus, sonat apud Latinos. Hanc pugnam Joannes describit hisce verbis: Evidum est prelium magnum in celo, Michaël, & Angeli eius preliabantur cum Dracovone, &c. Altera fuit, cùm, Moysè servo Domini mortuo, Diabolus corpus ejus volebat in publicum proferre, ut Judæis idololatriandi præberet occasionem. Sed Michaël ei repugnans, nullum convicium, aut maledictum, tamquam suæ dignitati, & sanctitati indecens, intulit. Itâ testatur S. Judas Apostolus Thaddæus agnominatus: Cum Michaël Archangelus cum diabolo disputans altercatur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemis, sed dixit imperet tibi Dominus.

Michaël. Ap. 12. 7.

Judæ v. 9.

ARCHISUBDIACONUS: Vox esset purè græca, si præpositio latina non esset interposita. Fit à supradictâ toties particulâ archi, quæ hæc, ut in cæteris, aliquam superioritatem denotat, & à voce Subdiaconus: ut sit Subdiaconorum primarius, aut praefectus. Antiquum fuisse in Ecclesiâ Romanâ officium referunt Authores.

ARCHISYNAGOGUS: ἀρχισυναγωγός, archisynagogos, latinè propter omega penultima produciã. Erat Synagogæ princeps, seu congregationis caput. Nam synagoga, ut postea exponetur, congregationem significat. Dignitas erat à primis apud Judæos: & apud Matthæum princeps quidam dicitur, nempe Synagogæ, qui, filiâ desunctâ, confugit ad Jesum pro vitâ ipsius recuperandâ. A Marco unus de Archisynagogis refertur, nomine Jairus, cujus extinctam filiam ad vitam Jesus revocavit. Multum dissimilis Jairo fuit ille alter Archisynagogus, qui pharisaicâ hypocrisis, quia sabbatò curasset Jesus, indignabatur. Sed Corinthi Crispus Archisynagogus fidei in Christum promptitudine, & sanctitate cæteris praeluxit, qui Pauli manu baptizatus, & Sanctorum albo in Martyrologio, Octobris die quarto, adscriptus fuit.

Matth. 9.

Marci 5.

22.

Luc. 13.

14.

Act. 18. 8.

1. Cor. 1.

24.

ARCHITECTUS: ἀρχιτέκτων, architecton, faber principalis, qui cæteris praeficitur. Itâ dictus ab archi, de quo sæpius jam dictum est, & τέκτων, tecton, faber, à verbo τέκνω, tectho, fabrico, facio, &c. Nam architectus, ut ait Plato, magno ministerio non utitur, sed utentibus praesidet. Hinc fit ἀρχιτεκτωνική, architectonica.

Lib. de re. gno.

ea, quae est ars ipsa architecturae: in ipsa hirundine habens & exemplar, & hieroglyphicum, ut asserit Pierius Valerianus. Apostolus se architecto sapienti assimilat, qui Corinthiorum Ecclesiam fundaverat, eos ad Fidem convertens. Fides enim totius spiritualis aedificii basis est, & fundamentum.

1. Cor. 13. Ità ergo Paulus ait, Secundum gratiam Dei quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui. Dicitur autem sapiens in unaquaque arte, vel scientia, qui in eadem excellens est: vel, ut

1. q. 1. a. 6. ait D. Thomas, qui considerat causam altissimam illius generis, ut in genere aedificii artifex, qui dispositionem formam domus, dicitur sapiens, & architector, respectu inferiorum artificum, qui dolant ligna, vel parant lapides, unde dicitur ut sapiens architectus, &c.

ARCHITRICLINUS: ἀρχιτρικλινος, architriclinos, p. l., unde accentus latinè in eà ponendus, quamvis hoc non observent Graeci. Vox est ab archi, quod principatum, seu praefecturam significat, & à dictione triclino, cujus etymon suo loco aperietur. Architriclinus ergo triclirii praefectus, qui curat eduliorum varia fercula ordine suo mensis imponi. Alio nomine sympofiarcha dicitur, & vulgò scalco lingua vernacula. Triclinii autem praefectus apud Iudeos plerumque ex sacerdotibus solebat assumi. M. Ter. Varro eos magistros vocat: ubi Iosephus Scaliger, in suis Conjectaneis, explicat quòd ii modiperatores dicebantur, eò quòd, teste Nonio, in conviviiis modificandis jus haberent. Talis erat ille architriclinus, qui gustavit aquam vinum factam. Sed cur Iesus eam iussit ferri architriclino? nempe quia ad eum etiam pertinebat de potu, & mensuris disponere. D. Chrysostomus dicit, quia ipse sobrius, magisque peritus melius poterat vini praestantiam dignoscere, & miraculum celebrare. Theophylactus autem id putat factum, ne quis suspicaretur convivas jam ebrios, corrupto palato, aquam pro vino bibisse.

ARCHIVIUM, rectius archium ἀρχεῖον, archion, malè ab aliquibus archibum, & vulgò vocatur archivio. Archium autem, sive archion, propter diphthongum habet penultimam longam, & prius curiam magistratum, & iudicium significabat, ab ἀρχή, archè, magistratus, &c. Iam verò sumitur pro illo loco publico, in quo antiqua instrumenta, & scripturae conservantur. Sicque posset istud vocabulum archium, à voce ἀρχαῖος, archeos, antiquus, priscus, &c., derivari. S. Ignatius M. huius dictionis meminit in epistola ad Philadelphienfes: Audivi, inquit, quosdam dicentes nisi in archivo evangelii invenero non credam, talibus autem ego dico, quòd mihi archiva Iesus Christus est. Hoc notent nostri seculi Novatores, qui nihil volunt credere, nisi quòd in Scripturis expressum reperiunt, ideòque traditiones excludunt. De quibus in voce agrabus nonnulla dicta sunt.

ARCHON: ἀρχων, princeps, dux, summus Athenis principatus, sicut Romae dictator. Est participium praesens verbi ἀρχω, archo, author sum, sum principium, origo, praesum, imperium habeo. Unde fit ut omnia nomina hinc derivata, primatum, vel principatum importent, ut archangelus, archiepiscopus, &c. Illi Iudices Israel, qui post

Moysem ad Reges usque populo jus dixerunt, à Iosepho Archontes dicti sunt. Ipsum secutus videtur Tertullianus dicens, Quis demque Patriarches, quis prophetae, quis levites, aut sacerdos, aut ἀρχων, quis vel postea Apostolus, aut evangelizator, aut Episcopus invenitur coronatus? Ubi Interpres ἀρχων, archondes, principes Synagoga, aut qui essent aliis ditiores, aut capita familiarum esse opinatur. Alibi Tert. archontes latinè dicit: Archontes congregati sunt in unum.

ARCHONTICUS: ἀρχοντικός, archonticos, p. b., vox à praecedenti formata. Archontici dicti quidam haeretici à plurali ἀρχωντες, archondes, & latinè archontes, idest principes: quia multos principes mundi statuebant creatores. De quibus Epiphanius ait, Archontici ad multos principes universum referunt, & quae facta sunt, ex his facta esse dicunt. Ultra hunc stultissimum errorem, etiam carnis resurrectionem negabant. Ipsorum haesim seminatum fuisse testatur à viro, cui Eutactus nomen fuit, quòd auctus potius appellandus esset, ob incompositos mores. Ad ipsius nomen alludit S. Pater. Nam ἐβουλήθη, eutactos, modestum significat, seu benè ordinatum: ab eu benè, & τακτός, tactos, ordinatus, cujus contrarium propter alpha privativum significat itactos. De iisdem haeretici ait Augustinus, Archontici à principibus appellati, universitatem quam Deus condidit, opera esse principum dicunt: operantur etiam quamdam turpitudinem. Similia habet Iudorus, nisi quòd pro principibus Archangelos nominat: Universitatem, quam Deus condidit, opera esse Archangelorum contendunt. Sed ultra Fidei documenta quibus unum Deum Universi Creatorem credimus, contra ipsos aduersantur philosophicae demonstrationes, solum Deum creare posse convincentes. Etiam quòdam officia ecclesiastica archondica, sive archontica, quasi principalia nonnunquam fuere nuncupata.

ARCTICUS: ἀρκτικός, arcticos, p. b., Septentrionalis. Ità vocatus ille Polus, qui supra nostrum Horizontem manet immobilis, à duabus constellationibus ei vicinis, quae urse, & graecè arcti, ab ἀρκτος, arctos, urse, vocantur. Est autem urse major, & urse minor, ambae intrà circulum arcticum, à propinquis uris ità nuncupatum. Est hic circulus sphaerae minor, à polo Zodiaci descriptus. Cùm enim Zodiacus declinet ab Aequinoctiali, prout sol in solstitiis maximè ab eo elongatur; fit ut Zodiacus diversos habeat polos, ab illis quos habet Aequinoctialis: & quantum declinat Zodiacus ab Aequinoctiali, tantum declinent ejus poli à polis Aequinoctialis. Cùm ergò maxima solis declinatio, secundum Ptolemaeum, sit 23 graduum, & 51 minorum, fit ut circulus arcticus formatus ab uno Zodiaci polo, tot praecise gradibus distet, circumquaque à Polo arctico, inter quem & illum circulum, duae semper Urse supra nostrum Horizontem volvantur: cùm & ipse circulus arcticus nunquam, nec totus, nec ex parte, nostris oculis occidendo abscondatur. Incipit autem ex parte illis abscondi, qui ab Aequinoctiali minus quam 23 gradibus, & 51 minutis, sunt remoti, seu illis qui intrà Tropicos degunt: ut evidentius ex ipsius

Antiq. Iud 1.5. c. 2.

De cor. militis c. 9.

De resur. carnis c. 20.

Her. 40.

l. de her. ad Quodv. her. 20.

Orig. 1.5. c. 5.

Can. 7. in Trull.

ipsius Sphaerae consideratione, & calculo innotescit. Stella polaris Poli arctici vocatur illa, quae in Urse minere format caudae extremitatem. Illa enim est Polo arctico maximè propinqua, & quia isti Polo nulla vicinior, pro ipso Polo boreali ab omnibus observata. Polus alter isti è diametro oppositus, ut supra dictum est, appellatur antarcticus. Versus istos Polos frigoris excessus facilè in Missa sacrificio vinum facit congelare: quod quidem ità gelu confictum validè potest consecrari (non tamen licitè, nisi fortè in aliqua gravi necessitate) cùm hoc sacramentum non consistat in usu, sicuti Baptismus, in quo requiritur aqua, quae possit abluere, quod glacies praestare non potest. Ad summptionem tamen specierum congelatarum liquefactio debet procurari.

ARCTOPHYLAX: ἀρκτοφύλαξ, arctophylax, latinè quia hic ambigua penultima corripitur, cum accentus in antepenultima debet efferri. Vox est composita ex ἀρκτος, arctos, urse, & φύλαξ, phylax, custos, idest custos urse. Est enim sidus juxta majorem usam, quod eam ut custos à tergo sequitur: & idè etiam βοώπις, bootes appellatum, quod latinè bubulcum sonat. Nempè à verbo βόω, boō, clamo, pascō, vel à βόες, boēs, boves: eò quòd adinstar bubulci plaustrum sequatur, idest Septentriones, à rusticis plaustrum vocatos. Septentrio autem, ut & hoc obiter dicatur, non est vox graeca, sed latina: stellae enim illae, quae Ursam componunt, Teriones à priscis nuncupatae fuerunt. De quibus Varro dicit, Nostris eas stellas septem, boves, & triones vocant. Triones enim, & boves appellantur à bubulcis. Ratione ergò vicinitatis septem trionum, Polus arcticus Septentrionalis dicitur, Austro oppositus, de quibus saepe mentio in Scripturis.

ARCTURUS: ἀρκτούρος, arcturos, propter diphthongum penultima longà. Est stella in ipso signo Arctophylacis, seu Bootae, post caudam majoris Urse, cujus ortus, & occasus tempestates facit. Dicitur arcturus ab ἀρκτος, arctos, urfus, & οὐρά, ura, cauda, quasi urse cauda. Sed ab aliis ipse Arctophylax Arcturus vocatur. Quin & sacer Textus pro ipso Septentrione accipit, dum ait, quòd ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus. Hic 70 aliter legunt, scilicet ἀπὸ ἀκροτέρων, apo acroterion, à promontorii explicat Interpres: cùm aliàs acroteria sint corporis extremitates, item pinnacula, & prominentiae aedificiorum. Sed hebraeus Textus habet mimmezarim, idest à spargentibus, nempe frigus, quod de ventis aquilonaribus ab aliquibus intelligitur. Est ergò sensus, quòd ab interioribus, idest à Polo australi, qui absconditus, quasi in terrae visceribus delitescit, egredietur tempestas, propter ventum meridionalem calidum, & humidum, pluviarum parentem: & ab Arcturo, seu Polo arctico, & boreali dispergetur frigus. Nominat postea geryum arcturi, à multis stellis arcticis duarum ursum, & ipsius Arctophylacis, quae Polum quasi undequaque circumgunt. Hic 70 legunt γερύμων οὐρίωνος, septem orionis, quod consonat voci hebraicae chesil, orion, ut habetur in hoc loco. Laudatur etiam Dei omnipotentia à stellarum illarum pulchritudine, quae

nostris oculis, utpotè supra nostrum Horizontem semper elevatae, magis quam aliae patent. Ut taceam quòd sint in itineribus ignotis terrarum marique duces: & quòd Arcturus, teste Plinio, vim quasi divinam ostendat in tempestatibus, & procellis sciendis. Unde à Iob Creatoris extollitur superbia potestas, qui facit arcturum & orionem, & hyadas. Hic 70 pro Arcturo habent Pleiadas, & pro Hyadibus Arcturon: Textus hebraicus nostro consonat cum voce ngise, quae plaustrum significat, aut ipsum Arcturum. Et dicitur à radice ngise, coivit, congregatus fuit, eò quòd tales stellae simul quodammodo coeant, & congregatae cernantur. Ità Propheta Amos divinam laudat maiestatem, Facientem arcturum, & orionem. In hoc loco 70 legunt facientem arcturum, & panda, idest omnia: & hebraicus dicit chimab, seu arcturus, quamvis alii hanc vocem Pleiades vertant. Illa duo sidera conjungit Propheta, & pro aliis recenset, utpotè unum Septentrionale, & alterum australe. Cùmque à Plinio vocentur horrida sidera, ab horridis tempestatibus sciendis; dicit Pineda ea esse irae, & vindictae divinae symbola, quam scelestis Israelitis inculcat Propheta. Allegoricè Arcturus Ecclesiam designat, ut ait Gregorius: Quid namque Arcturi nomine, qui in caeli axe constitutus septem stellarum radiis fulget, nisi Ecclesia universalis exprimitur, quae in Iohannis Apocalypsi per septem Ecclesias, septemque candelabra figuratur, quae dum donantur in septiformis gratia Spiritus continent, claritatem suarum virtutum irradiant, quasi ab axe veritatis incet. Ex quibus constat D. Gregorium Arcturum pro ipsa Urse constellatione accepisse, quae septem stellis axem illustrat. De quo subjungit, Pensandum quoque est quòd arcturus semper versatur, & nunquam mergitur, quia & sancta Ecclesia persecutiones iniquorum sine cessatione tolerat, sed tamen usque ad mundi terminum sine defectu perdurat. Et postea, Arcturus ergò dum versatur erigitur, quia tunc sancta Ecclesia valentius in veritate reficitur, cùm ardentius pro veritate fatigatur.

AREOPAGUS: ἀρεόπαγος, areopagos, latinè an accentus in penultima poni debeat, magna est inter Grammaticos dissensio. Aliqui longam esse probant, ex eo quòd prima in voce pagus pro vico, producat. Alij brevem esse contendunt, quia prima in voce pagus, pro colle, & loco excelso, corripitur. Huic posteriori sententiae eruditissimi Authores suffragantur, & ipsa Profodia bononiensis. Ex his patet, quòd Areopagus sonet vicum, aut collem Martis: ab ἀρεός, areos, genit. ἀρεός, areos, Mars, & pagus, secundum aliquos παγός, pagos, pro vico, aut à dictione πάγος, pagos, locus eminent, collis, locus altus munitus. In Actibus Apost. graecè scribitur ἀρεός παγός, areos pagos, idest martius collis. Erat vicus Athenis à Martis templo sic cognominatus, ut ait Plinius: ubi secundum antiquos Mars homicidii infamulatus apud duodecim Deos, sex suffragiis fuit absolutus. Ille vicus erat unus ex quinque, in quos Athenae erant divisae: & in eo à Cecrope primo Athenarum regis summae iustitiae, & severitatis tribunal erectum fuit. Deinde à Solone legislatore decretum fuit, ut

L. c. 18. s.

Iob. 9. 9.

ngise ph

ngise.

Amos 5. 8.

chimbab.

Ibid.

In Iob. 9.

Mor. 1. 9. c. 6.

De lingua lat. 1. 8.

Iob. 37. 9.

מִמְמַזְרִימַי

Iob. 38. 31

כֶּסֶל

chesil.

L. 7. c. 56.

nullo in iudices eligerentur, nisi qui Reipublicae *Archontes* aliquando fuissent. Erat autem illud tribunal tantae integritatis famam illustrare, ut gravissimae, etiam Romanorum causae, ad illud deferrentur. Alii istum Martis pagum extra Athenas constituunt, inter quos Andreas Camaldulensis, Magni Areopagitae librorum interpres. Hic refert ex Androtio, in secundo rerum Atticarum, quod in Areopagitis ex 9 primariis magistratibus, novem primi eligerentur: postea vero horum celeberrimorum iudicum numerus usque ad quinquaginta excreverit, attamen primarii semper electi fuerint, etiam teste Philocoro, in tertio Rerum Atticarum. Ab Areopago fit *ἀρεοπαγίτης*, *areopagites*, etiam latine areopagita, p. l., ita dicti Areopagi iudices, de rebus maximi ponderis iudicantes. Quia vero inter has causas erat praecipua de novis Diis introducendis; ideo cum D. Paulus Atheniensibus Iesum praedicaret; *approbentur enim ad Areopagum duxerunt*. Fides ergo christiana tam gravibus, & severis censoribus proposita, non modo non fuit repulsa; sed quidam distulerunt in aliud tempus de illa audire. *Quidam vero viri adhaerentes ei crediderunt, in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis*. Istam fuisse Dionysii uxorem quidam opinantur, quod ab aliis refellitur. Dionysius autem primus à Paulo salutis dogmata percepit, deinde maximo Hierotheo usus est praecipue. Ipsi conversionem inter Areopagitas iudices principis promovit eclipsis solis, Christo in Cruce pendenti miraculose compatiens, ab eo cum Apollophane philosopho Heliopoli in Aegypto observata, tunc annum aetatis suae vigesimum quintum Dionysio agente. Ab Apostolo Athenarum Episcopus creatus, postea in Gallias à S. Clemente missus, martyrio coronatus fuit anno Christi 119: cum mortis Iosephi patriarchae annum ageret decimum ultra centesimum.

Act. 17. 19

V. 34.

Bar. Ann. Chr. 119.

Is. 15. 1.

ngar, ער

עיר

ngbir.

AREOPOLIS: *ἀρεοπολις*, p. b., civitas Arabica, non sic dicta à Marte, quasi Martis civitas, cum alia donetur originatione. Quamvis enim ut in vocabulo praecedenti dictum est, *areos* sit genitivus ab *ares* Mars, & *polis* civitatem significet; tamen in rigore Arpolis dici deberet. Est enim Ar Moabitica, de qua Isaias dicit, *Nocte vastata est Ar Moab*. Ubi 70 legunt, *nocte peribit moabites, moabitims*; & Textus hebraicus *ngar moab*, id est civitas Moab. Nam *ngar*, seu *Ar*, lingua moabitica est civitas, quae lingua hebraea *ngbir* diceretur. Vocata est autem Civitas Moab per antonomasiam, & postea Arpolis, id est Arcivitas appellata fuit. Cum vero Moabitis regio sit pars Arabiae petraeae, ideo Areopolis, seu Arpolis, utraque p. b., Arabiae civitas existimatur.

ARESTUM: *ἀρεστον*, *areston*, placitum. Fit enim à verbo *ἀρεστοω*, *arestoo*, placeo, à quo & *ἀρεστός*, *arestos*, placitus, gratus, aequus. Hinc ortum habuit ut curiae sententiae arrepta vulgò vocata fuerint: cum potius unico *arestum* scribendum sit. Est autem proprie illa Praefecti sententia, quae non potest appellacione rescindi. Quod potius aequissimo Dei iudicio quadrat, quod nullus excusatione eludere, nullus appellacione subterfugere possit.

ARETALOGUS: *ἀρεταλόγος*, *aretalogos*, penultima brevis est, quamvis accentus apud Graecos in ea ponatur, qui Latinorum non observant regulas. Vox est formata ab *ἀρετή*, *areté*, virtus, & *λόγος*, *logos*, sermo: ita ut aretalogus sit idem ac de virtute loquens. Sed in malam partem sumitur pro garrulo, & loquace, qui virtutis facit ostentationem: de quo Juvenalis ait, *mendax aretalogus*. Alioquin posset juxta propriam etymologiam in bonam partem accipi: ita ut aretalogus esset qui de virtutibus discurret, & aretalogia de virtutibus Tractatus vocari queat. Si autem per aretalogum intelligatur ille, qui fictis mendaciis, placendi studio, auditoribus arridet, eius origo à verbo *ἀρεστοω*, *arestoo*, placeo, unde fit *ἀρεστός*, *arestos*, placidus, erit extrahenda.

Sat. 15.

ARETAS: *ἀρέτας*, *aretas*, p. b., ut in *arete* dicitur, cum & ab ea verisimiliter hoc nomen ductum sit. Unde *virtuosus*, aut *placidus*, tamquam ab *ἀρεστοω*, *arestoo*, placeo, ab aliquibus exponitur. Ita vocatus Rex Arabum, qui pseudopontificem impium Jasonem conclusit, Oniae tertii viri sanctissimi fratrem. Sic etiam dicitur Rex Syriae Damasci, cujus praepositus voluit Paulum comprehendere: ut de se narrat Apostolus, *Damasci praepositus gentis Aretae regis custodiebat civitatem Damascusenorum, ut me comprehenderet*. Iste praepositus in Textu graeco dicitur *ἐθνάρχης*, *ethnarches*, ab *ἔθνος*, *ethnos*, gens, & *ἀρχή*, *arche*, princeps. Aretas autem erat Rex Arabiae Petraeae, Herodis Antipae socer, Aretae, & Aretii nomen, aliquorum SS. Martyrum proprium, jure merito natalia, à nobiliori arete desumpta, sibi vendicat. Cum ipsi ne in virtute ignaviter deficerent; in terris vivere gloriosè desierunt.

2. Mach. 5. 8.

2. Cor. 11. 32.

ARETE: *ἀρετή*, *areté*, p. b., virtus proprie bellica, cum à voce *ἀρης*, *ares*, oriatur, quae Martem significat. De quacumque tamen virtute dicitur, immò de omni potentia, & facultate, uti & apud Latinos adeò late patet nomen virtutis. Ab arete quoque *ars* vox latina sua natalia cognoscit. Non malè tamen *arete* à dicto verbo *arestoo*, placeo, probo me tibi, placo, deduceretur: cujus tertia persona praet. pass. esset *ἄρεστον*, *aretos*, & ablato augmento temporalis *arete* formatur. Aliàs *arete*, prout etiam *virtus*, strictius accipitur, pro intellectus, aut voluntatis habitu, hominem ad bene operandum perficiente: sicque virtus humana in intellectualem discriminetur, & moralem. Cum enim, ut ait D. Thomas, *ipsa sit habitus perficiens hominem ad bene operandum, principium autem humanorum actuum in homine non est nisi duplex: scilicet intellectus, sive ratio, & appetitus*; oportet quòd omnis virtus sit solum alterutrius perfectiva. In Primâ secundae de virtutibus in communi agitur, & in Secundâ secundae de ipsis in particulari, nempe de moralibus, & theologis. Verum quidem est, quòd, ut ait Doctor angelicus, *virtutes theologicae sunt supra virtutes humanas, sunt enim virtutes hominis, prout factus est particeps divinae gratiae*. Virtus autem in generali optimè ab Augustino definitur, *Bona qualitas mentis, quae rectè vivitur, quae nullus malè utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur*. Sed ista definitio

1. 2. q. 58. 2. 3. in c.

Ib. ad 3.

1. 2. de lib. arb. c. 18. & 19.

tio comprehendit solum virtutes infusas: omnes enim acquisite per ultimam particulam excluduntur. Virtutes vero intellectuales, quae ab Aristotele quinque assignantur, nempe intellectus, scientia, sapientia, prudentia, & ars, non sunt simpliciter virtutes: quia non faciunt simpliciter bonum hominem, dum ab illis homo dicitur bonus secundum quid, ut bonus philosophus, bonus medicus, &c. Quod inde provenit, quia istae virtutes dant quidem facultatem ad bonum actum, ut loquitur D. Thomas; sed non ideo bonum usum. Potest enim quis habens artem non velle uti arte, sed volens contra artem peccare, aut malè uti arte, ad quam malam voluntatem amovendam non juvat ars. De aliis vero virtutibus dicit S. Doctor,

1. 1. q. 56. 2. 3. c.

2. Mach. 5. 8.

D. Th. q. 57. 2. 4. c.

q. 56. 2. 3. c.

In carmine encomiastico.

In Hierol.

Aliquis habitus non solum facit facultatem agendi, sed etiam facit quòd aliquis rectè facultate utatur, sicut iustitia non solum facit quòd homo sit promptè voluntatis ad iusta operandum, sed etiam facit ut iuste operetur: nempe ad hoc voluntas à iustitia inclinatur. Quapropter virtutes morales sunt simpliciter virtutes, quae reddunt bonum opus in actu, & simpliciter faciunt bonum habentem. Prudentia vero quamvis inter virtutes intellectuales, ratione subiecti, connumeretur; tamen etiam moralis virtus est; quia prudentia non solum facit boni operis facultatem, sed etiam usum. Quia nempe prudentia praesupponit rectum appetitum. Ideò, ut rectè docet idem Magister angelicus, *intellectus secundum quòd ordinem habet ad voluntatem, potest esse subiectum virtutis simpliciter dictae*: puta Fidei, & prudentiae. A virtutibus intellectualibus vulgò virtuosus dicuntur, qui in arte aliqua, vel scientia sunt excellentes. Sed verè virtuosus illi, qui virtutes morales possident, quae rectè ordinant hominem ad suum finem naturalem, & simpliciter bonum ipsum constituunt. Ed magis illi, qui virtutibus theologis, & moralibus infusis sunt insigniti, virtuosus dicendi, cum eos ad finem supernaturalem feliciter & optimè conducant. Hac voce *arete* usus fuit Philotheus monachus, de melliflavo Doctore dicens: *Huic arete plene non peccare vera fuit*. Sic eum supra mundanos heros extollit: *His etenim sicla fuerat virtutis imago*.

ARETINUS: *ἀρετινός*, *aretinos*, p. l., quamvis ita graecè non repererim. Tamen si Magri expositio est approbanda, sic ab *arete*, id est virtus, integritas, probitas, est ista dictio efformanda. Nam aretinus, secundum ipsum est *integer* latine. Aretinus aliàs deducitur ab *ἀρετιον*, *aretion*, seu Aretium, quae est civitas in Etruria, & à voce *ἀρης*, *ares*, gen. *aretos*, id est Mars, originem agnoscens, Martem praese fert, & *aretinus* martialis reddi potest. Eodem modo loquendum de vocabulo *ἀρετιος*, *aretios*, aretius, nobilissimae familiae Mediolani, & Bergomi cognomine. Hujus Majores à Graecia oriundi eo tempore, quo Iudices Israelem regebant, benè 1300 annis ante Christum, Aretium condiderunt.

ARISTARCHUS: *ἀριστάρχης*, *aristarchos*, nomen derivatum ab *ἀριστος*, *aristos*, optimates, & *ἀρχή*, *arche*, princeps, quasi optimatum princeps, vel optimus princeps. Ità vocatus quidam Grammatico

ticus, qui quos volebat versus ex Homeri libris criticè tollebat: unde aliorum scriptorum censores Aristarchi nuncupati. Fuit quoque unus à Pauli comitibus, & postea ipsius concaptivus: de quo ad Coloss., *Salutat vos Aristarchus concaptivus meus*. Fuit dignus Theffalonicensium Episcopus, ac deinde sub Nerone martyrio coronatus.

Col. 4. 16.

ARISTIDES: *ἀριστιδής*, p. l. propter diphthongum, & praclarum, fortem, atque strenuum significat. Nam *ἀριστία*, *aristia*, est strenuitas, virtus, fortitudo, praclarè factum. Talis verè S. Aristides, Fide, doctrinâ, & constantia clarissimus: qui Athenis coram Adriano Imperatore Fidem christianam asseruit, & solum Christum esse Deum sapientissimè peroravit.

ARISTOBULUS: *ἀριστοβούλος*, *aristobulos*, propter diphthongum penultimam habet longam. Nomen proprium quod originem suam agnoscere potest ab *ἀριστος*, *aristos*, optimus, & *βούλος*, *boulos*, consilium, ac si diceret optima consulens, vel, ut aliis placet, optimus consultor, optimum consilium, aut potius optimi consilii. Ità vocatus sacerdos Iudaeus magnae auctoritatis, cui secunda epistola Populi hebraei, Ierosolymis existentis, scripta fuit. Erat iste Aristobulus verè optima consulens, magister Ptolemaei regis, de quo dicit sacer Textus, *Qui est de genere christorum sacerdotum*. Aristobulus in Textu graeco dicitur, etiam Noster scribat Aristobolo magistro, &c. Cum autem ista epistola anno 188 regni Graecorum scripta fuerit; tunc ille Ptolemaeus, juxta Tirini calculum, erat Evergetes, Ptolemaei Philometoris filius natu major. Nec mirum quòd homo Iudaeus fuerit Regis gentilis magister; quia, ut ait Rupertus, Aegypti Reges à diebus Philadelphi, qui per 72 Interpretes Legis codicem graecum nactus fuerat, magister habere Iudaeos consueverant. Fuit & Aristobulus Ioannis Hircani filius: & de ipso quidem in Scripturis nulla mentio, quae Assamæorum lineæ finem imponunt in ipsius patre. Sed de eo dicit Iosephus, quem etiam Judam nominat, regium nomen primum assumplisse. Aristobulus autem secundus fuit ejus nepos, Alexandri filius, qui dum templum Ierosolymitanum à M. Crasso expilatum est, in Iudaea regnabat. Postea captivus à Pompeo Romam missus, cum duobus filiis Antigono, & Alexandro, ac deinde Româ profugus, Parthorum ope Iudaea regnum invasit. Sed Herodes, & Phasellus Antipatri filii, à M. Antonio Tetrarchae creati: & post paucos annos Antigono, Aristobuli hujus filio, Marci Antonii iussu securi percusso, Herodes regno potitus est. D. Paulus ad Romanos scribens, salutatur eos *qui sunt ex Aristoboli domo*, aliàs Aristobuli, ut opinor, juxta Textum graecum dicendi. Hujus Apostolorum discipuli, & Martyris, dies natalis in Martyrologio Romano Idibus Martii consignatur. Verè iste Sanctus optima caeteris consilia dedit, & optimè sibi consuluit; qui juxta nominis sui felicitas etymon, indefessâ praedicatione saluberrimis semper propositis, glorioso martyrio sibi optimam partem elegit, quae ab eo non auferetur in aeternum.

2. Mach. 11.

V. 10.

1. 10. vi. Rom. verbi Dei c. 15.

1. 10. Ant. Iud. c. pen.

Rem. 16. 11.

ARISTOCRATIA: *ἀριστοκρατία*, *aristocratia*, latine in rigore, quia penultima brevis, cum accentu.

centu in antepenultimâ vox hæc esset efferenda. Sed in similibus terminationibus usus apud Latinos, saltem in Italiâ, invaluit, ut græcus accentus retineatur. Aristocrata est regimen, in quo primates, vel potius optimi gubernant: monarchiâ quidem inferius, sed democratiâ præstantius. Itâ dicitur ab *ἀριστος*, *ἀριστι*, optimates, & *κρατος*, *κρατος*, imperium, &c., ut sit optimatum imperium, aut principatus: qualis est in Republicâ Venetâ, & Genuensi. Quamvis regimine aristocratico Republicâ plerumque optimè gubernentur, nec ubi legitime introductum, debeat, aut possit immutari, præsertim cum in monarchia nonnunquam ob principis ineptitudinem res malè cedant; nihilominus monarchia absolute præferatur, quæ primi principii unitatem magis representat, & in paritatis casu plura schismata, & seditiones possunt ab aristocratiâ emanare. Immo hæc corruptâ facillè oligarchia oritur, qualem tempore Syllæ fuisse testantur. Hinc est quod, cum ea qua à Deo sunt ordinata sunt, & maxime Ecclesiæ Catholicæ regimen sit à Deo; necesse fuit istud esse monarchicum sub uno capite Christi in terris Vicario, & Petri successore. V. *Oligarchia*.

ARISTON: *ἀριστων*, à dicto *ἀριστος* vox ista deducenda, quæ & optimum significat: adedque nomen aliquibus Sanctis, præsertim uni ex 72 discipulis, optimè impositum. Ipsi enim amici Dei nimis honorati, quorum principatus nimium confortati, verè sunt in cælis Magnates, inter electos gloriosi Optimates, felici forte donati, optimâ dignitate decorati.

ARISTONICUS: *ἀριστωνικός*, *aristonicos*, latinè, quia penultima longa est, in eâ accentus ponitur, etsi hoc à Græcis non observetur. Optimatum, vel optimorum victorem rectè interpretatus fueris: à dictâ voce *aristos*, & verbo *νικάω*, *νικάω*, vinco. S. Aristonicus Martyr, suis meritis, & triumphis, optimos quosque vincens, Optimatum, & tyrannorum roborem devicit: ad summum præmium optimâ victoriâ deveniens, Deum Optimum Maximum sibi in æternum devinxit.

ARISTOPHORUS: *ἀριστοφῶρος*, *aristophoros*, latinè, quia penultima brevis, accentus in antepenultimâ collocandus. Prandii latorem significat, à voce *ἀριστον*, *ariston*, prandium, & *φῆρο*, *phero*, porto: rectius quàm à *ἀριστος*, *phoro*, nam verbi *phero* præteritum medium esset *phoro*, unde *phoros*, *phoros*, genuinè formatur. Aristophorus dictus Habacuc Propheta, qui Danieli in lacu leonum, per sex dies, cum feris carnivoris, impranso, & incœni tulit prandium. Itâ facer Textus, *Disce Angeli Domini ad Habacuc: fer prandium, quod habes, in Babylone Danieli, qui est in lacu leonum*. Fuit idem ille Habacuc, qui inter minores Prophetas enumeratur octavus. Captivitatem babyloniam præcessit, & prædixit, & ad Baltasaris tempora, saltem ad ejus imperii annum primum, quo draço, Babyloniorum Deus interfectus fuit, vitam produxit. Aristophoron quoque dicitur, seu vas ad prandium ferendum, fuit appellatum.

ARISTOTELES: *ἀριστοτέλης*, *aristoteles*, latinè, quia penultima corripitur, accentus in an-

tepenultimâ ponitur, quod non observatur à Græcis. Ipsi enim, cum ultima longa est, accentum collocare non possunt in antepenultimâ, nisi apud Atticos. Nomen est magni Stagiritæ Philosophi: cujus etymologiam satis bellè referemus ab *ἀριστος*, *aristos*, optimus, & ad verbum *τέλλω*, *tello*, perficio, &c., quasi optimè perfectus, qualis in Philosophiâ veraciter evasit. Stagira, in Macedonia locis, patre Nicomacho natus est, Olympiade 101, anno ante Christum natum circiter 372. Fuit statura pusillus, gibbosus, deformis, balbutiens. Septemdecim annos natus Athenas profectus, 20 annis se Platonis auditorem præbuit: usquequàm à Philippo Macedone vocatus, Alexandri factus est præceptor. Alexandro ad bellum persicum profecto, Athenas redux, tredecim annis docuit in Lyceo, & Peripateticorum princeps fuit acclamatus. Tanti Philosophi errores partim in ejus libris leguntur, partim ipsi attribuantur. Et quidem mundum fuisse ab æterno æroned sensit, quamvis inter dubia reposuerit. Ait enim, *Quædam sunt problemata dialectica, de quibus rationes non habemus, ut utrum mundus sit æternus*. Athenagoras Philosophus Christianus ipsius errorem de Deo observat, referens, quod *Aristoteles, ejusque sectatores Deum & ipsi unum celebrant, sed illum tamquam animal quoddam, ex corpore & animâ componunt, corpus ejus æthereum, vel ipsum ætherem esse arbitrati. Et stellas erraticas, & siderum fixorum sphaeram, quæ in orbem suo motu aguntur: animas vero ratiunculæ motu istius, quæ quidem ipsi non moventur, sed corporis motum efficiat, eique præsit*. Circâ animarum etiâ immortalitatem pessimè Philosophum erravisse, tenuit Æneas Gazæus, dicens, *Aristotelem, qui nimis sub, atque interperatâ sapientiâ falsis animarum immortalitatem à medio omnem tulit, silentio prætereo*. Itâ quippe maximi hujus mundi sapientes cæcitant, dum Fidei lumine non sunt illustrati. Sed Magnam Stagiritam animarum humanarum immortalitatem asseruisse satis ex ipsius scriptis deducitur, & ex tot tantisque sapientibus, id de ipso haud cunctanter affirmantibus. De Aristotelis obitu magna dissensio. Alii enim dicunt eum invidiâ cedentem in Chalcidem migrasse, ubi ætatis suæ anno 63. vitam cum morte commutavit. Alii, inter quos S. Greg. Nazianzenus, asserunt eum, cum non posset naturam Euripi in Chalcide investigare (qui 24 horarum spatio septies fluxu, & refluxu violento agitatur) præ tedio animam eivisse. Nonnulli denique cum Justino Martyre, eum in profundum se præcipitasse opinantur: aliquibus hæc verba ipsi attribuentibus, *O abyssus cum te capere non valeam, tu me cape*.

ARITHMETICA: *ἀριθμητική*, *arithmetiké*, p. b., ars numerandi. Itâ dicitur à verbo *ἀριθμῶ*, *arithméo*, numero: cujus tertia persona præter. pass. est *ἀριθμήσθαι*, *arithmeteta*, & hinc ablato augmento temporali voces *arithmeticos*, & *arithmetiké*. Inter mathematicas disciplinas prima est Arithmetica, cum aliis non egeat: sed aliæ tres ipsâ utantur nempe Musica, Geometria, & Astronomia. Ejus inventorem Iudorus Pythagoram facit, dicens,

tepenultimâ ponitur, quod non observatur à Græcis. Ipsi enim, cum ultima longa est, accentum collocare non possunt in antepenultimâ, nisi apud Atticos. Nomen est magni Stagiritæ Philosophi: cujus etymologiam satis bellè referemus ab *ἀριστος*, *aristos*, optimus, & ad verbum *τέλλω*, *tello*, perficio, &c., quasi optimè perfectus, qualis in Philosophiâ veraciter evasit. Stagira, in Macedonia locis, patre Nicomacho natus est, Olympiade 101, anno ante Christum natum circiter 372. Fuit statura pusillus, gibbosus, deformis, balbutiens. Septemdecim annos natus Athenas profectus, 20 annis se Platonis auditorem præbuit: usquequàm à Philippo Macedone vocatus, Alexandri factus est præceptor. Alexandro ad bellum persicum profecto, Athenas redux, tredecim annis docuit in Lyceo, & Peripateticorum princeps fuit acclamatus. Tanti Philosophi errores partim in ejus libris leguntur, partim ipsi attribuantur. Et quidem mundum fuisse ab æterno æroned sensit, quamvis inter dubia reposuerit. Ait enim, *Quædam sunt problemata dialectica, de quibus rationes non habemus, ut utrum mundus sit æternus*. Athenagoras Philosophus Christianus ipsius errorem de Deo observat, referens, quod *Aristoteles, ejusque sectatores Deum & ipsi unum celebrant, sed illum tamquam animal quoddam, ex corpore & animâ componunt, corpus ejus æthereum, vel ipsum ætherem esse arbitrati. Et stellas erraticas, & siderum fixorum sphaeram, quæ in orbem suo motu aguntur: animas vero ratiunculæ motu istius, quæ quidem ipsi non moventur, sed corporis motum efficiat, eique præsit*. Circâ animarum etiâ immortalitatem pessimè Philosophum erravisse, tenuit Æneas Gazæus, dicens, *Aristotelem, qui nimis sub, atque interperatâ sapientiâ falsis animarum immortalitatem à medio omnem tulit, silentio prætereo*. Itâ quippe maximi hujus mundi sapientes cæcitant, dum Fidei lumine non sunt illustrati. Sed Magnam Stagiritam animarum humanarum immortalitatem asseruisse satis ex ipsius scriptis deducitur, & ex tot tantisque sapientibus, id de ipso haud cunctanter affirmantibus. De Aristotelis obitu magna dissensio. Alii enim dicunt eum invidiâ cedentem in Chalcidem migrasse, ubi ætatis suæ anno 63. vitam cum morte commutavit. Alii, inter quos S. Greg. Nazianzenus, asserunt eum, cum non posset naturam Euripi in Chalcide investigare (qui 24 horarum spatio septies fluxu, & refluxu violento agitatur) præ tedio animam eivisse. Nonnulli denique cum Justino Martyre, eum in profundum se præcipitasse opinantur: aliquibus hæc verba ipsi attribuentibus, *O abyssus cum te capere non valeam, tu me cape*.

L. i. Top. c. 9. parum à princ.

In Apolog. pro Christianis.

In Theophraste.

In Chron. *Pythagoras quoque Philosophus, & arithmetica artis inventor*: nempe in quintâ seculi ætate, ut ipsius computus ostendit, Procedit Arithmetica ex principis lumine nature notis, prout & Geometria: ac ipsâ variis in locis nostris utuntur Hagiographi. Quia verò in quarto Pentateuchi libro variæ supputationes exhibentur, & ab eis ipse liber initium sumit; ided *ἀριθμῶ*, *arithmô* (à singulari *ἀριθμῶς*, *arithmôs*, numerus) latinè *Numeri* vocantur. De numeris autem magna est apud sapientes observatio: unde Avenzoar Babylonius dixit, *omnia scire qui noverit numerare*. Schola pythagorica hominis constituebat essentiam in numero quaternario. Et quidem quoad corpus hoc facile de quatuor elementis, & quatuor humorum temperie intelligitur: quoad animam verò iste quaternio, juxta Plutarchum consistit, in mente, scientiâ, opinione, & sensu. Quod itâ Pythagore sequacibus placuit; ut eum propter illum quaternionem inter Deos retulerint: atque per quaternionem, ejusque inventorem, ut refert Sextus Empiricus, jurare soliti fuerint. Et certè supremus Univerſi Opifex, in rerum creatione magnam, & exactam numerorum rationem habuit, dum omnia in mensurâ, & numero, & pondere disposuit; quod idem est, ut multi dicunt cum D. Thomâ, quod omne bonum consistat in modo, specie, & ordine. Quod juxta D. Augustinum sic explicatur, quia mensura omni rei modum præfigit, & numerus omni rei speciem præbet, & pondus omnem rem ad quietem, & stabilitatem trahit. Optimè autem per numerum rerum designantur species.

Quia, ut ait Philosophus, *definitiones significantes speciem sunt sicut numeri*. Idedque dici solet quod adinstar numerorum rerum sint species, cum in illis unitas addita, vel subtracta variam numeri speciem formet; sic additâ, vel subtractâ differentiâ, variatur essentia. Arithmetica proportio in justitiâ commutativâ consideratur: ut ex Aristotele docet Angelicus Doctor, Ait etenim, *Fit æqualitas secundum arithmetica medietatem, quæ attenditur secundum partem quantitatis excessum*. Quia in justitiâ commutativâ debet fieri æqualitas rei ad rem, in quo consistit ejus medium: ut tantumdem refundatur alteri, quantum de suo habemus. Tertullianus Numerorû librum, 70 imitatus, *Arithmos* nuncupavit. Et vox hæc *arithmos* vocibus supradictis primam originem elargita fuit.

ARIUS: *ἀρίων*, *arios*, propter diphthongum penultimam habet longam, adedque accentus in eâ esset collocandus. Nam *ἀρίων*, *arios*, arius, p. b., aliud nomen est, ut à Jo. Baptistâ Ricciolio eruditè probatur. Prius est nomen illius in infamiâ famosi hæresiarchæ, Diaconi Alexandrini: eoque modo nomen ipsius Suidas, & antiquiores cum diphthongo scripserunt in penultimâ. Et satis patet ex Patrum græcorum Bibliothecâ: etsi jam usus inoleverit, ut communiter penultimâ brevi efferatur. Et prorsus est tolerandus, juxta Ciceronis effatum, quod usus loquendi populo concedendus, & scientiâ sibi reservanda sit. Non desunt etiam magni viri, qui & dactylum hoc nomen fecerunt, ut Prudentius, & alii: ex quibus nonnulli, ut prima produceretur, eum Arrium vocarunt, literam

Pythagorica hominis constituebat essentiam in numero quaternario. Et quidem quoad corpus hoc facile de quatuor elementis, & quatuor humorum temperie intelligitur: quoad animam verò iste quaternio, juxta Plutarchum consistit, in mente, scientiâ, opinione, & sensu. Quod itâ Pythagore sequacibus placuit; ut eum propter illum quaternionem, ejusque inventorem, ut refert Sextus Empiricus, jurare soliti fuerint. Et certè supremus Univerſi Opifex, in rerum creatione magnam, & exactam numerorum rationem habuit, dum omnia in mensurâ, & numero, & pondere disposuit; quod idem est, ut multi dicunt cum D. Thomâ, quod omne bonum consistat in modo, specie, & ordine. Quod juxta D. Augustinum sic explicatur, quia mensura omni rei modum præfigit, & numerus omni rei speciem præbet, & pondus omnem rem ad quietem, & stabilitatem trahit. Optimè autem per numerum rerum designantur species.

Quia, ut ait Philosophus, *definitiones significantes speciem sunt sicut numeri*. Idedque dici solet quod adinstar numerorum rerum sint species, cum in illis unitas addita, vel subtracta variam numeri speciem formet; sic additâ, vel subtractâ differentiâ, variatur essentia. Arithmetica proportio in justitiâ commutativâ consideratur: ut ex Aristotele docet Angelicus Doctor, Ait etenim, *Fit æqualitas secundum arithmetica medietatem, quæ attenditur secundum partem quantitatis excessum*. Quia in justitiâ commutativâ debet fieri æqualitas rei ad rem, in quo consistit ejus medium: ut tantumdem refundatur alteri, quantum de suo habemus. Tertullianus Numerorû librum, 70 imitatus, *Arithmos* nuncupavit. Et vox hæc *arithmos* vocibus supradictis primam originem elargita fuit.

ARIUS: *ἀρίων*, *arios*, propter diphthongum penultimam habet longam, adedque accentus in eâ esset collocandus. Nam *ἀρίων*, *arios*, arius, p. b., aliud nomen est, ut à Jo. Baptistâ Ricciolio eruditè probatur. Prius est nomen illius in infamiâ famosi hæresiarchæ, Diaconi Alexandrini: eoque modo nomen ipsius Suidas, & antiquiores cum diphthongo scripserunt in penultimâ. Et satis patet ex Patrum græcorum Bibliothecâ: etsi jam usus inoleverit, ut communiter penultimâ brevi efferatur. Et prorsus est tolerandus, juxta Ciceronis effatum, quod usus loquendi populo concedendus, & scientiâ sibi reservanda sit. Non desunt etiam magni viri, qui & dactylum hoc nomen fecerunt, ut Prudentius, & alii: ex quibus nonnulli, ut prima produceretur, eum Arrium vocarunt, literam

ARIUS: *ἀρίων*, *arios*, propter diphthongum penultimam habet longam, adedque accentus in eâ esset collocandus. Nam *ἀρίων*, *arios*, arius, p. b., aliud nomen est, ut à Jo. Baptistâ Ricciolio eruditè probatur. Prius est nomen illius in infamiâ famosi hæresiarchæ, Diaconi Alexandrini: eoque modo nomen ipsius Suidas, & antiquiores cum diphthongo scripserunt in penultimâ. Et satis patet ex Patrum græcorum Bibliothecâ: etsi jam usus inoleverit, ut communiter penultimâ brevi efferatur. Et prorsus est tolerandus, juxta Ciceronis effatum, quod usus loquendi populo concedendus, & scientiâ sibi reservanda sit. Non desunt etiam magni viri, qui & dactylum hoc nomen fecerunt, ut Prudentius, & alii: ex quibus nonnulli, ut prima produceretur, eum Arrium vocarunt, literam

ARIUS: *ἀρίων*, *arios*, propter diphthongum penultimam habet longam, adedque accentus in eâ esset collocandus. Nam *ἀρίων*, *arios*, arius, p. b., aliud nomen est, ut à Jo. Baptistâ Ricciolio eruditè probatur. Prius est nomen illius in infamiâ famosi hæresiarchæ, Diaconi Alexandrini: eoque modo nomen ipsius Suidas, & antiquiores cum diphthongo scripserunt in penultimâ. Et satis patet ex Patrum græcorum Bibliothecâ: etsi jam usus inoleverit, ut communiter penultimâ brevi efferatur. Et prorsus est tolerandus, juxta Ciceronis effatum, quod usus loquendi populo concedendus, & scientiâ sibi reservanda sit. Non desunt etiam magni viri, qui & dactylum hoc nomen fecerunt, ut Prudentius, & alii: ex quibus nonnulli, ut prima produceretur, eum Arrium vocarunt, literam

ARIUS: *ἀρίων*, *arios*, propter diphthongum penultimam habet longam, adedque accentus in eâ esset collocandus. Nam *ἀρίων*, *arios*, arius, p. b., aliud nomen est, ut à Jo. Baptistâ Ricciolio eruditè probatur. Prius est nomen illius in infamiâ famosi hæresiarchæ, Diaconi Alexandrini: eoque modo nomen ipsius Suidas, & antiquiores cum diphthongo scripserunt in penultimâ. Et satis patet ex Patrum græcorum Bibliothecâ: etsi jam usus inoleverit, ut communiter penultimâ brevi efferatur. Et prorsus est tolerandus, juxta Ciceronis effatum, quod usus loquendi populo concedendus, & scientiâ sibi reservanda sit. Non desunt etiam magni viri, qui & dactylum hoc nomen fecerunt, ut Prudentius, & alii: ex quibus nonnulli, ut prima produceretur, eum Arrium vocarunt, literam

r geminantes. Hoc & Emilius Portus, in Suidam, fuit imitatus. Sed quod Suidas sequendus sit, & cum ipso Plessus, & Theodorus Cyrus, suffragatur Chrysofomus, qui huic nomini bellicosi, aut martialis significationem tribuit. Ipsum enim ab *ἀρης*, *ares*, ided Mars deducit, dum ait, *Primus ad bellum vocatur Arius. Nunquam enim ille pincifens esse potest dilecti: id quod in nomine eius coniectari potest. Ares enim, quæ nominata exteri utuntur, bellum interpretatur*. Et certè ipsius hæresis acerrimum bellum Ecclesiæ intulit: quamvis in Concilio Niceno à 318 Patribus, anno Christi 325 condemnata, & recisa, toties germinavit, belligeravit, immensas strages inter Orthodoxos patravit. Arii autem errores notissimi sunt: quorum cum Epiphano inter cæteros meminit Augustinus. Negabat ille impius tres Personas esse ejusdem nature, atque substantiæ: & ided *homoion* mordicè reiciebat. Dicebant enim Ariani Filium esse creaturam, Spiritum sanctum creaturam creaturæ, utpotè secundum ipsos à Filio creatum. Alios Arianorum errores minis notos recenset sanctissimus Pater dicens, *In eo autem quod Christum sine Animâ solam carnem suscepisse arbitrantur, minus noti sunt: nec adversus eos ab aliquo invenit de hac re aliquando fuisse certatum. Sed hoc verum esse & Epiphanius non tacuit, & ego ex quibusdam eorum scriptis, & colloquutionibus certissimè comperi*. Rebaptizari quoque ab his catholicos novimus, utriusque, & non catholicos, nescio.

AROMA: *ἀρώμα*, *aroma*, latinè, propter vocalem longam, penultimâ productâ. Sic odoramentum dicitur, fortè à verbo *ἄρω*, *aro*, apto, congruo, ed quod odoratui verò congruat, aut cibos aptet. Ni sequamur Iudorum dicentem, *Aromata nomen traxisse videntur, sive quod aris imposita, divinis invocationibus apta videantur, seu quod se aeri inferere, ac miscere probantur*. Aia verò secundum eundem dicta, quod incensæ victimæ ibi ardeant, vel juxta græcum etymon à precationibus, quas Græci vocant *ἀεας*, *aras*. Gerardus Vossius à particula *ἀει*, *ari*, significacionem augente, & verbo *ἄρω*, *aro*, oleo, vocem *aroma* deducit. In variis locis de aromatibus agit Scriptura, & mysticè significant humilem orationem, ad Deum ascendentem, illique gratiam. Aromata talia tulit Regina Saba ad Salomonem, hoc est Ecclesia ad Christum, & quidem tam præstantia, quod non fuerunt aromata talia, ut hæc quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

ARRHABO: *ἀρραβών*, *arrhabon*, p. b., est pars solutionis, quæ prius datur, & fidem facit totius summæ persolvendæ. Vox planè græca, quæ à Latinis assumpta est ad pignus significandum: ejus origo tamen mihi prorsus hebraica videtur. Nam *ngheravon*, quod si *bet* esset daghesata diceretur *ngherabon*, est vadimonium, pignus, & radice *ngarav*, fideiussit. Et itâ in Textu hebraico, ubi *arrhabonem* (p. l.) petiit Thamar à socero suo Judâ, ut copiam sui faceret, *patiar quod vis, si dederis mihi arrhabonem*: volens pro pignore annulum, armillam, & baculum ejus. Iste *arrhabo*, ut ait Laurentus, significat Spiritus sancti pignus, in signum promissæ beatitudinis, animæ collatum.

Serm. contra hereticos to. 5.

l. de heret. ad Quodv. her. 49.

Orig. l. 17 c. 8.

2. Par. 9. 9.

נגרבו

ngheravon.

נגרבו

ngarav.

Beata verò ait triplicem arrhaborem designare, quòd anima vocatione signetur, iustitià decoretur, & glorificatione exaltetur.

ARSENIIUS: ἀρσένιος, arsenios, masculus, seu masculinus exponi potest à Latinis. Nam ἀρσένος, arsen, genit: ἀρσένου, arsenos apud ipsos est masculus, & virilis. Quamvis in voce Arsenius secunda sit brevis, & in arsen longa, tamen à genitivo arsenos, in quo secunda brevis est, vocabulum arsenios deducendum. Verè Arsenius magnus ille vir, qui prius Imperatorum Orientalium pædagogus, spretis effeminatis palatii imperialis deliciis, in eremum se conferens, masculo, & heroico animo, asperioris pœnitentiæ virilia opera complevit.

ARTABA: ἀρτάβα, artaba, latinè penultima brevi, etsi græcus in eâ ponatur accentus. Est genus mensuræ apud Persas, à quibus ipsa vox græca fuit emendicata: & de ipsius capacitate variant Authores. Apud Herodotum in Primo, est ætlico modio tribus chœnicibus, qui tredecim libras & uncias quatuor simul continent, capacius: & apud Ægyptios, teste Aristotele, 45 modios continebat. Sed Tirinus artabam ægyptiam quinque modios, seu libras 133, & duas tertias capere opinatur. Pro illo heluone, idolo Bel, apud Babylonios, suspendebantur per dies singulos similia artaba duodecim.

ARTEMIIUS: ἀρτέμιος, artemios, integer, & incolumis latinè reddi potest, cum græcum ἀρτεμία, artemia, incolumitatem significet. Quidni & aliqui Sancti Martyres Artemii vocati, qui integri vitæ, scelerisque puri, ut æternæ incolumitati propicerent, temporalem contempserunt? Quidni & idem de voce Artemon, alterius gloriosi Martyris nomine, dicamus? Hoc enim græcè ἀρτέμων, artemon, sed latinè tale nomen penultima brevi, à verbo ἀρτέμω, artémō, idest sum incolumis, convalesco (utpotè qui è terribilioribus periculis incolumis evaserit, feliciter de infirmitate convalescit) deducendum.

ARTEMON: ἀρτέμων, artemon, ut jam diximus, quia penultima brevis, accentus latinè in antepenultima est collocandus. Non solum autem est nomen proprium, sed etiam appellativum, secundum aliquos trochleam, vel antennam significans. Sed verisimilius est velum navis, & quidem, ut aliqui volunt, velum maximum in navi, quod hodie etiam à Venetis ita vocatur. Alii dicunt esse velum minus, ab ἀρτέω, artéo, suspendo: à quo etiam fit ἀρτέμω, artéma, appendix, atque hinc artemon, quasi appendix ad velum majus. In illa navi Apostolum vehente, quæ tam miserè periclitabatur, nautæ levato artemone, secundum auræ flatum tendebant ad littus.

Ubi vox artemone habet penultimam brevem, sed quando est nomen eadem syllaba in obliquis est longa.

ARTERIA: ἀρτεία, arteria, latinè, quia penultima brevis, cum accentu in antepenultima, etsi Græci penultimam pronunciant acutâ. Est vas quoddam in corpore humano, & animalibus, instar venæ, sed durioris & crassioris tunicæ, sanguinem cum spiritibus vitalibus continens, & in pulsu cordis motui respondens. Dicitur arteria ab

ἀρτῆ, art, & ἄρτεω, zero; confervo, quasi ærem, seu spiritum confervans. Maxima arteria vocatur aorta, græcè ἀορτή, aorté, quæ dictio videtur æculam significare. E sinistro cordis ventriculo, instar cujusdam trunci, proveniens, inde in omnes corporis partes ramis innumeris distribuitur: ita ut nulla sit in corpore arteria, quæ ab aortâ originem non trahat. Singulis cordis pulsationibus adæquatè per systolem, & diastolem obsequitur: idè ex arteriæ pulsu corporis dispositio, & vita internoscitur, cum sit cor omnium assiduam sedes primaria, primum vivens, & ultimum moriens. Omnes arteriæ habent venam sibi conjugem, ac contiguam, & per varias anastomoses, seu orificia, sanguinem in venas effundunt, quem è sinistro cordis ventriculo receperant, ut per venas ad dextrum ejus sinum deferatur. Ex hoc per arteriam venalem, & per venam arterialem, in sinistram cordis ventriculorum transfertur iterum vivificandus, novis spiritibus magis animandus, & in aortam rursùm deferendus, ut deum per totum corpus sanguinis perficiatur circulatio. Hanc passim nostri temporis Anatomistæ peritiores, inter quos Thomas Bartholinus, admittunt. Quod evidentiùs in vivorum anatome detegitur, in quâ aorta ligata versùs cor intumescit, & exinanitur ex alterâ parte. Si verò aorta propè cor excindatur, antequàm animal extremum exhalet spiritum, singulis cordis pulsationibus, sanguinis copia vehementer expellitur: quæ est causa pulsus arteriarum, dum corde pulsante sanguis in aortam eructatus motum omnibus communicat arteriis. Vocatur etiam arteria, sed aspera, illa fistula, quæ ab ore in pulmones variis ramis, seu bronchiis, inferitur: per quam aër inspiratur, & expiratur. Aorta, per quam fit totius sanguinis circulatio, & continuè suis pulsationibus movetur, non ineptè intelligitur rota illa, de quâ Ecclesiastes, senectutem describens, ait, Antequàm conteratur hydra super fontem, & confringatur rota super cisternam. Nam per hydriam ipsæ venæ intelliguntur, & jecur per fontem, ita per cisternam cor plerique interpretantur: adèque per rotam rectè arteria magna designatur.

ARTHRITIS: ἀρθρίτις, p. l., ita vocatur morbus articularis. Arthritis enim latinè articularis dici potest, sed in græco intelligitur νόσος, nosis, in latino morbus: est quippè adiectivum ab ἀρθρον, arthron, articulus, junctura. Morbus est valde dolorificus, ab humore acri, partes illas nervosas vellicante. In articulis enim nervorum, tendinum, ligaminum, & similium partium spermaticarum, magis doloris capacium, est concursus. Arthritide etiam Jobum vexatum fuisse aliqui ex ejus verbis colligunt, dum ait, In nihilum redacti sunt omnes artus mei: nempe quasi doloribus prorsus consumpti.

ARTOPHORION: ἀρτοφόριον, artophorion, etsi græcè habeat penultimam acutam, tamen est brevis, adèque latinè in antepenultima collocatur accentus. Videtur hoc vocabulum diminutivum ab ἀρτοφόρον, artophoron, quod latinè artophorum, p. b., diceretur, & vas est ad ferendum panem. Ità dictum ab ἀρτος, artos, panis, & ver-

In Anatomia l. de Arter.

Ecc. 12. 6.

Job. 16. 8.

In Prolede menti.

Pan. 14. 2.

Eccl. 27. 40.

bo φέρον, phéro, porto. Quapropter artophorion est vasculum ad ferendum panem, & pro ipsâ sacrâ pyxide, quæ fert panem de cælo verum, reperitur.

1. de Hæref. hęc. 28.

3. q. 74. a. 1. c. seu q. 15.

De Civit. Dei l. 21. c. 5.

Serm. de virginibus ipsi attributo.

ARTOTYRITÆ: ἀρτοτύριται, p. l., hæretici quidam ita nuncupati. De ipsis ait Augustinus, quòd offerbant panem, & calicum, in Eucharistiæ Sacramento: Sic dicti ab ἀρτος, artos, panis, & τυρός, tyros, caseus. Hanc ergò materiam absurdè in hoc Sacramento adhibebant, quorum error etiam juxtâ D. Thomam in hoc fustigebatur, dicentes à primis hominibus oblationes de fructibus terræ, & ovium fuisse celebratas. At Eucharistia non fuit ab illis primis hominibus, sed à Christo Domino instituta, qui panem sine caseo accepit in manus suas, &c.

ASBESTUS: ἀσβεστος, asbestos, latinè inextinguibilis dicitur. Fit enim ab α, alpha, privativo, & verbo σβέννυμι, sbennymi, extinguo: cujus tertia persona præf. pass. debet esse ἐσβεσται, est besta, & hinc cum dicto alpha, asbestos lapis ille dicitur, qui alieno igne sic ardet, ut non possit extinguui. De hoc Augustinus ait, Asbestum Arcadia lapidem propterea sic vocari, quòd accensus semel jam non possit extinguui. Hæc cum aliis naturæ prodigiis refert S. Pater, quæ existere non sit ambiguum, & tamen mens humana assequi intelligenti non queat. Ex quibus infideles inducit ad credendum divina nobis revelata, & signanter de igne infernali, quòd damnatorum urat corpora, non tamen comburat, seu absumat. Id quod Bernardus quoque advertit, dicens, Asbestos lapis tamis fertur esse natura, ut semel accensus inextinguibiliter ardeat, igne lapidi inhaerente, nec tamen consumente, tali verò modo, ut opinor, ignis ille sulphureus inflammabit inimicos Domini. Dicitur & asbestinum genus lini, quod ignibus non absumitur, sed purius evadit, V. Amiantus.

ASCEFERIUM: ἀσκητήριον, asketèrion, p. b., ita monasteria in Justiniani Codice vocantur. Est enim locus solitarius, & à publico remotus, ad verè Philosophiæ exercitationem. Derivatur ista dictio à verbo ἀσκέω, askéo, exerceo, laboro, disco, &c. ita ut verbale asceterion oritur à tertiâ personâ præf. pass. ejus verbi. Sicque monasteria vocata, èd quòd in eis Religiosi se exercent in rebus spiritualibus, easque utili labore discant, sectentur, & meditentur. Hinc etiam vox ἀσκητής, asketēs, asceta, p. l., exercitator, monachus, emanat.

ASCE TICUS: ἀσκητικός, asketicós, p. l., exercitativus, in rebus divinis meditativus latinè verti potest. Oritur ab eadem radice quâ vox præcedens: & à secundâ personâ præf. pass. fit ἀσκητικός, asketis, latinè ascetis, p. l., idest exercitium, item studium, meditatio, & in rebus divinis exercitatio. Unde solita monachorum exercitia ascetica dicuntur. Basilium habet homilias septem in ascetica, sive Monachorum exercitamenta: inter quas sermo est unus de asceti, sive exercitatione monastica. S. Ephrem sermonem asceticum ad Fratres habet in tomo secundo, & in tertio sermonem asceticum de timore Dei, aliàs de vitâ religiosâ. Ità quoque in aliis Patribus, maximè græcis, ista vocabula reperiuntur.

ASCE TRIA: ἀσκητήρια, asketèria, monialis di-

citur ab eadem origine, quâ vox asceterium. Vocabulum istud in Canone 63 Concilii Trullensis, à Balsamone citato, reperitur. Ibi enim omnibus secularibus interdicitur, Ne monachi habitu, vel ascetria utantur, sed iis maximè qui scenica tractant.

ASCITÆ: ἀσκήται, askitæ, p. l., ita dicti quidam hæretici, ab ἀσκή, ascós, uter. Horum hæresim enumerat D. Augustinus 62: Ascitæ ab utre sic appellati, ascós enim græcè, latinè uter dicitur, quem perhibentur inflatum, & operum circumire baccantes, tamquam ipsi sint evangelii utres novi, vino novo repleti. Ascitæ etiam dicti Arabes, quia utribus inflatis innatantes piraticam exercebant.

ASCLEPIADOTON: ἀσκληπιότονον, p. b., Æsculapii donum. Ortum enim trahit vox ista ab ἀσκληπιός, asclepiós, Æsculapius, & δότης, dotés, datus; & ab Æsculapio datum latinè quoque reddi potest. Istâ voce utitur Tertullianus, medicamentum quoddam excellens significante, tamquam Æsculapii, medici præstantissimi, & inter Deos à malè sanis Gentilibus relati, donum.

ASCLEPIODORUS: ἀσκληπιόδορος, asclepiódoros, latinè propter omnia vocalem longam, penultima producit, etsi græcè accentus in antepenultima collocetur. Est nomen ejusdem cum præcedenti originis, & ejusdem ferè significati. Nam ἄσκητον, ásketon, donum: adèque Æsculapii donum sonat. Gentile nomen, in honorem Æsculapii, Apollinis filii, pueris à superstitiosis parentibus impositum. Sed verus Æsculapius, æterni Phœbi filius, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, est Christus Dominus: cujus præstantissimum donum fuit S. Asclepiodorus Martyr. Ad hujus merita longè tutius, quàm ad Æsculapii templa recurrent, qui ferè, ac toto corde, mentis, & corporis sanitatem exoptarint.

ASCODROGITEÆ: ἀσχοδρογίται, p. l., ita jam dictos hæreticos ascitas Philastrius Brixienis Episcopus appellat. Nempe ab eadem voce ascós, & ut videtur à verbo ἀσκήω, dro, facio, sacrificio, èd quòd in eorum sacris utrem inflatum circumferrent, potibus insanientes, & baccantes: occasione arreptâ ex illis Christi verbis, Vinum novum in utres novos mitti debet. Sed hoc exemplo Christus significavit Discipulos suos paulatim renovandos, quoad usque possent multum spiritualis, & effervescentis Spiritus sancti esse capaces: tuncque jejunatos, quando tali Spiritu essent repleti. Vel, ut innuit Philastrius, per utres veteres Legem mosaicam intellexit, & per novos Evangelicam, quæ meraciori, & novo vino gratiæ Christi replenda erat. Vel utres veteres, secundum D. Hieronymum, erant Pharisei, & Judæi: novi autem sub Christo Fideles. Illum tamen ritum hæretici ex parte à Gentilibus videntur hausisse. Nam ἀσκόλια, askolia, festa erant Athenis, quibus in medio theatri, in Bacchi honorem, super utres inflatos uno saliebant pede, ut labentes risum excitarent.

ASCOPEA: ἀσκόπεια, p. l., marsupium, seu saccus pelliceus, ab ἀσκή, ascós, uter, & πύρα, péra, sacculus. Pera verò, ut aliqui volunt, à verbo πύραμι, pýrama, idest edo, formatur, Judith

In Apolog. c. 23.

Marci 2. 22.

Judith. 10. 5.

dith ad castra pergens Assyriorum, egregium facinus patratum, ne Gentilium vino contaminaretur, imposuit Abra sua ascoperam vini. Erat ergo ad modum utris ad aliquam vini mensuram capacis.

ASIA: ἀσία, ἄσια, latinè, cum penultima brevis sit, accentus ponitur in antepenultima, et si Græci aliis utantur regulis. Inter quatuor Orbis partes Asia, major videlicet, una recensetur. Minor verò, angustioribus limitibus terminata, in Phrygiam, Lydiam, Misiã, & Cariam diffecatur. Asia nympha, ut volunt, maximæ Orbis partij nomen dedit: cum aliàs ab ἄσις, ἄσις, limus, cœnum, & ἄσις, ἄσις, limosus, Asia limosa, & Asiã dicantur limosi. Quidni ob cœni copiam sic Asia nuncupata fuerit, cum, teste Q. Curtio, præcipuus Asiæ fluvius Euphrates aliam limam vehit? De Asiã majore in Machabæorum libris occurrit mentio: signanter dum sacer Textus Antiochum magnam regem Asiæ fuisse commemorat, eò quòd nempè potiori ejus parte frueretur. De minore sapius in novo Testamento: ut dum Apollolus vetitus est à Spiritu sancto loqui Verbum Dei in Asiã. Quia scilicet ejus limus necdum satis aptus ad Evangelij fementem excipiendam. Postea tamen Apostoli in eã provinciã excolendam magnoperè allaboraverunt: & tot Asiã limosi in vasa pretiosa, in honorem, magisterio apostolico evaserunt.

ASOMATOS: ἀσώματος, p. b., incorporeus, impalpabilis, ab α, alpha, privativo, & σῶμα, σῶμα, genit. σώματος, corpus. Asomatos proculdubio est Deus, quidquid tam multi Gentiles in contrarium fuerint opinati. Angelos quòd sit asomatos esse, et si multi ex Patribus secus existimant, prorsus tenendum est. Reperitur & vox asomatus latinã terminatione donata: ut apud Martinium, inter alios, exaratur.

ASOTIA: ἀσῳτία, ἄσῳτία, penultima brevi, et si græcus in eã ponatur accentus. Est luxuria, lascivia, intemperantia, itã dicta à verbo ἀσῳτέωμαι, ἄσῳτιζομαι, luxu diffuò, sumpto ab Afotorum populo, quòd esset luxu, & comestationibus infamis. De his agit Cicero: Nolim enim mihi fingere Asotias, ut soleatis, qui in mensas vomant, & de conviviis auferantur. Hinc fit ascotus, p. l., propter omēga, homo nihili, prodigus, luxuriosus. Ubi Eph. 5. 18. Noster legit, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: Græcus habet in quo est asotia, ἢ ὅτιν ἀσῳτία. Non malè tamen vox asotia derivabitur ab α, alpha, privativo, & verbo σώζω, σώζω, servo, salvo, quasi sine salute, aut salutis carentia. Et certè ascotus, tam in animã, quàm in corpore, eã miserè privatur.

ASPATICUM: ἀσπῳτικόν, ἄσπῳτικόν, p. b., saluatorium latinè verti deberet. Fit enim à verbo ἀσπῳζω, ἄσπῳζω, saluto, præsertim osculo, vel amplexu, quod antiquitus ulitatus erat, maximè inter amicos. Aspaticum locus erat Ecclesiæ contiguus, in quo Episcopus peregrinos recipiebat, qui à Latinis etiam metatorum dictus est. Ad hujus similitudinem aspaticum dici potest locus ille in monasteriis, ubi extranei Moniales alloquuntur.

ASPHALTITES: ἀσφαλτῳίτις, p. l., bituminosus verti potest à Latinis. Itã dictus lacus in

Palestinã, qui etiam mare mortuum appellatur: nempè ab ἀσφαλτῳς, ἄσφαλτῳς, bitumen, quo asiatim abundat. Formatus fuit iste lacus, quando funditus everfis nefandis illis Pentapoleos civitatibus, terra depressa fuit, putridis, & falsis aquis illam contegentibus: quibus ubique bituminis moles innatant, è puteis, queis illa vallis antè scatebat, emergentes. Nullum corpus vivum isti lacui immergitur, piscibus caret: unde & mare mortuum nuncupatur, & à falsedine falsissimum. Hujus causa fuere sulphur, & bitumen, necnon saltæ, & adultæ exhalationes, que in Sodomæ incendio, è cœlo deciderunt. Aliud est stagnum Genesareth, seu mare Galilææ, & Tiberiadis, à regione Galilææ, & Genesareth isti lacui circumvicinã, & urbe Tiberiadis eidem adiacente. Erat illuc Judæa terminus orientalis: quamvis tota Terra sancta duas tribus cum dimidiã ultra Jordanem, & tribum Nephthalim ad Aquilonem comprehendens, terminos haberet ampliores: Habebit terminos contra Orientem mare salissimum.

ASPIS: ἄσπῳς, ἄσπῳς, parvus serpens, & præsentis veneni, ut nullum sit morsus remedium, nisi pars læsa citò excindatur. Aliqui dicunt eam in solã nasci Aphricã: sed Pierius Valerianus testatur se fulvam in agro Bellunensi vidisse. Eius etymologiam deducit Isidorus à voce ἰός, ἰός, venenum: Quòd morsu venena immittat, & aspergat, ἰός enim græci venenum dicunt, & inde ἄσπῳς, quòd morsu venenato, interimat. Altera pars dictionis ἄσπῳς, ait Vossius, fortè à σπῳς, vel σπῳς, privativo, & σπῳς, σπῳς, extendo, quòd sit parva, & parùm extensa. Venenum ipsius adeò exitiale indicat Moyses dicens, Venenum aspidum insanabile: & de impio divite ait Sophar Nahamatites, Caput aspidum sugat, nempè maximum venenum, quale aspis in capite gerit. Maledicos verò sub aspidis hieroglyphico graphicè describit regius Propheta, & signanter impudentes Saulis adulatores, qui ut ipsi placerent, illius innocentiam imaledicis moribus, serpentino furore lacerabant. De his enim Prophetam loqui in Psalmo 57 notant Interpretes: præsertim cum David ad Saulis dormientis castrã pergebat, ut docet Liranus. Ait ergò, Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surde, & obturantis aures suas. Quia illis vesana, implacabilis, & maximè exitialis inerat nocendi libido, adinstar aspidis quæ palamnis dicitur. Textus hebraicus hic habet πέθεν, idest aspis: et si 70, quos noster Vulgatus secutus est, in Psalmo 90, pro πέθεν, basiliscum exarent. Et certè Palamnis in veneno satis basilisco affinis: de quã refert S. Augustinus, & alii, quòd naturali instinctu, aurem unam terræ admoveat, alteram caudã obturet, ne verba incantatorum audiat, sicque mansuescat. Palamnis autem hæc fera maligna nomen habet, à verbo παλαμάζωμαι, παλαμάζωμαι, astutum aliquid ago. De cætero incomparabilis, ait Pierius, est in angue furor, ut læsus non absistat, aut præ rabie exanimetur: feritate verò aspidem reliquos antecedit colubros. Idèd regius Pfaltes post genus ad speciem maximã feritate præditam descendit. Nic. Causinus ex Eliano lib. 6.

Polybif. Symb. 1. 9. 17.

c. 38. afferit, Amplius quatuor horas quos aspidem monorderint vivere non queunt. Et idèd aspis in regum diadematis regni firmitatem designabat: Invidiam enim hujus serpentis venenum est, & nemo unquam ab ejus morsu evasisse dicitur. Potest etiam aspis allegoricè peccatorem significare, qui obturat unam aurem in terrã, dum ergã præsentia inordinato amore fertur, & obturat alteram caudã, dum è præteritis delectationem carpit. Itã innuit Hier. Lauretus, ex S.S. Patribus.

In Iud. 2. 9. 2.

ASTARTHE: ἀστῳρθη, nomen est, ut vult Senarius ab astro deducum. Nam græcè astrum ἀστῳρ, aster, dicitur: & Esther reginam ab astro nomen habuisse prætendit, cui consonat nomen germanicum stjerne, quo stella significatur. Salomon à mulieribus in senectute depravatus colebat Astarthen Deam Sidoniorum: In Textu hebraico ngascthoroth legitur: eratque hæc Gentilium Astarthe, vel Venus, ut multi volunt, vel Iuno Dearum regina, ut ait Augustinus. Cicero tamen per Astarthen Venerem intelligit, quæ nupsit Adonidi. Astarthe est idem idolum, quod etiam Astaroth vocatur: cum hoc sit plurale ab ngascthoroth, seu Astoroth. Hebræi enim honoris causã plurali nomine aliquando utebantur. Unde verus Deus quoque ab ipsis Elobim in plurali vocari solitus fuit.

3. Reg. 11. 5.

עשתרת

Num. 34. 3

Hierogl. 1. 14.

Orig. 1. 12. c. 4.

ASTATI: ἀστατοι, p. b., inlabiles, turbulenti, vagi. Vox enim est formata ab α, alpha, privativo, & στασις, stasis, statio, status, constantia: aut ipsã tertiam personã præter. pass. verbi ἵσταναι, hystemi, isto, statuo, quæ est ἵσταται, hystata, statutus fuit. Fuerunt autem Astati hæretici ex Monothelitis, & quidem ex Sergij Monothelitæ discipulis: de quibus ait Baronius, quòd post occisos jussu Michaëlis Curopalatæ Constantinopoli Manichæos, quidam è Sergij discipulis, ii nimirum qui astati, seu instabiles appellantur, præfatum per dolum, & prodicionem jugularunt.

An. Chr. 512. n. 13.

Iob. 20. 16

In Pentat.

Pl. 57. 5.

Pl. 90. 13.

Pl. 90. 13.

Pl. 90. 13.

Pl. 90. 13.

ASTERISCUS: ἀστερισκος, asteriscos, stellula, quã in codicibus Scriptores aliqui utuntur, præsertim ut id quod omisum est signetur. Itã D. Hieronymus de Origene dicit: Qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco, & obelo opus omne distinguit: & asteriscus etiam ipse cum aliis usus fuit. Est autem ista vox græca diminutiva ab ἀστῳρ, aster, alter: & ut apud Latinos, differt ab ἀστρον, astron, idest astrum. Nam aster (ab α, alpha, privativo, & verbo σῳζω, σῳζω, sto, ed quòd non stet, sed semper moveatur) stellam separatam significat; astrum verò constellationem, seu signum celeste, è variis stellis compactum. Asteriscus cum obelo erat una ex illiteratis sententiarum notis, prout in voce Lemniscus infinuabimus: atque iis versibus, qui non erant suo loco positi, annectebatur. Itã S. Isidorus.

Pl. 90. 13.

ASTERIUS: ἀστεριος, asterios, stellaris latinè reddi potest. Nempè à supradictã voce aster, & in plurali ἀστερες, asteres, stellæ. Asterius est multorum præclariorum Astrorum nomen, quæ sanctitate, & martyrio, Ecclesiæ militantis Firmamentum, velut radiantibus stellis illustrarunt. Hinc triumphantem Ecclesiam in Empyreo, in quo fulgebunt iusti sicut stellæ in perpetuas æternitates, splendoribus Sanctorum exornabant. Inter hos adinstar

Galaxiæ, seu viæ lacteæ, innumeris asteriscis, five stellulis compositæ, refulcet Alteria Virgo, & Martyr, quæ suis purpureis fulgoribus, & fulgurantibus ardoribus, semper utramque Ecclesiam renabit.

ASTHMA: ἀσθῳμα, morbus in spirandi difficultate consistens, cum quis sine sono, & difficultate, respirare non potest. Derivatur à verbo ἀσθῳω, ἀσθῳω, quod etiam significat confertim anhelò, vel spiro. Asthma majus est quàm Dyspnœa, græcè δύσπνοια, dyspnia, quæ simplicem spirandi difficultatem importat. Oritur à ἀσθῳ, dys, particulã, quæ in solã compositione reperta malum, vel difficultatem, vel impossibilitatem indicat, & à verbo πνέω, pneo, spiro. Orthopnœa verò, græcè ὀρθόπνοια, orthopnia, est tanta spirandi difficultas, ut quis vix possit spiritum ducere, nisi erectã cervice, vel corpore: quod sæpè asthmaticis accidere videmus. Fit autem ista vox ab ὀρθός, orthos, reclus, & dicto pneo, spiro. Iobum in tantã variorum morborum colluvie etiam asthma laborasse, ex aliquibus locis conjeat Pineda.

ASTIUS: ἀστῳς, astios, quasi ἀσῳς, astos, urbanus, lepidus, festivus, ab ἀσῳ, asty, urbs. Habet tamen hoc nomen penultimam brevem, cum aliàs vox astios ista posterior propter diphthongum habeat penultimam longam. Lepidum, & festivum prorsus spectaculum toti Curiæ celesti exhibuit S. Astius Episcopus, & Martyr: dum in cruce pendens, etiam lævillimos ergã tortores urbanus, se urbem terrenam permanentem non habere, sed futuram, & celestem inquirere satis ostendit. Iam corpus à terrã elevatum, animum ad illam Metropolim, quæ est primogenitorum descriptorum in cælis, violento nisu ferri, omnibus acta maximè heroico patefecit.

ASTOMUS: ἀσῳμος, astomos, p. b., idest sine ore. Fit enim ab α, alpha, privativo, & à voce σῳμα, stoma, os. Astomi dicti aliqui Indiæ populi, si credere fas sit, sine ore, sed solo anhelitu viventantes. Astomus etiam dicitur liber in loquendo, cui consonat vocabulum vulgare, sboccato, quasi buccam non habeat, quã loquendi excessui modum ponat. Hoc vitium est eutrapeliæ, seu urbanitati, per excessum oppositum: contra quod orandum cum Davide, Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis.

ASTROLABIUM: ἀστρολάβιον, astrolavion, instrumentum astronomicum, quo astrorum mensuram, & distantiam deprehendunt Astrologi. Ab ἀστρον, astron, & verbo λαμβάνω, lambano, capio, deprehendo, quod in aoristo secundo facit ἐλάβον, elavon, undè & astrolavion. In sacris tamen Canonibus pro ipsã astrorum mensura, aut aspectu accipi videtur.

ASTROLOGIA: ἀστρολογία, astrologia, latinè penultima brevis est, adedque cum accentu in antepenultima efferrì deberet. Sed apud multos græcus accentus retinetur, & usus iste, ubi legitime fuerit introductus, est observandus. Fit autem ista vox ab ἀστρον, astron, & λόγος, logos, sermo, quasi sermo de astris. Est una ex quatuor scientiarum mathematicarum speciebus, quæ quantitatem continuam successivam, ut abstractam à materiã con-

fiderat: quamvis prout principia mathematica ad materiam naturalem applicantur, sicque aliquid extraneum assumitur, non sit species ejus strictè dicta, ut docet D. Thomas. Quia tamen media mathematica assumuntur, quod est ipsum formale, per quod talis res naturalis cognoscitur: & quia, ut ait idem S. Doctor, *id quod est formale potius est, idè illa scientia, que ex principis mathematicis concluduntur circa materiam naturalem, magis cum mathematicis conveniunt, ut potè eis similiores, licet quantum ad materiam magis conveniant cum naturali.* Hoc reò Astrologiæ competere rem accuratius examinanti satis patebit. Eam, inquit Ilidorus, *Atlas*, nempe senior, reperit, *monumque celi, & rationem primus consideravit*: hocque circa tempora servitutis in Ægypto. De cætero, quamvis Astrologia sit scientia valdè nobilis, & excellens; nihilominus hominum vana curiositas in hisce indagandis, quæ ad divinam spectant scientiam, eam magnoperè deturpavit. Hujus Astrologiæ fallaciâ ductus Augustinus de seipso fatetur, *Iam etiam mathematicarum fallaces divinationes, & impia deliramenta rejeceram, &c.* Probat præterea Astrologiæ vanitatem ex nativitate Firmini nobilis & divitis, & servi cujusdam eodem momento nati, & tamen sub iisdem constellationibus tam diversâ sorte à priorè donati. Sic de Jacob, & Esau, cujus prior secundò nascens plantam manu tenebat, adedque parvulo tempore à Mathematicis imperceptibili, discurrendum. Quod quidem Astrologiæ præsertim judicariæ quadrat, ex quâ vana prognostica de liberis hominum hauriuntur actionibus. Sicque ab Astronomiâ, quæ est pura de naturali siderum cursu, eorumque naturalibus effectibus scientia, atque multum agriculturæ, medicinæ, navigationi conferens, magnoperè discriminatur. Verum est ad humanas passiones corpora cælestia cooperari, ut docet D. Thomas. Has ergò Astrologus potest prædicere, cum pauci sint sapientes, & justi, quitalibus corporalibus inclinationibus resistant: *Et idè, dicit S. Doctor, Astrologi ut in pluribus vera possunt prædicere, & maxime in communi, non autem in speciali, quia nihil prohibet aliquem hominem per liberum arbitrium passionibus resistere.* Quamvis enim Astrologus cognoscat aliquem sub signo Martis genitum, v. g., fore iracundum; non idè præscire potest homicidium ab ipso committendum. Præsertim cum fortè occasio se non sit oblatura, vel certè gratiâ Dei voluntas nunquam sit ad tale opus consentura. Quia, ut ipse dicit eorum princeps Ptolemæus in Centiloquio, *Sapiens dominatur astris*. Nempè per voluntatem liberam illis passionibus resistit, quas astra possunt excitare: sicque illis effectibus frustrantur, quos, homine passionibus consentiente, remotè, & per accidens producere possent. Verè quoque Sapientes astris dominati, quando & justis stellæ sunt famulatae, ut Sol Josue imperio, etiam obediente Domino voci hominis. Ità quoque Debborâ, & Barach contra Sisaram pugnantibus, astra ipsa contra impios arma subministravere cælestia. Nam *stellæ manentes in ordine, & cursu suo, adversus Sisaram pugnaverunt*. Non enim iteterunt, uti

Josue tempore accidit, sed continuato suo ordine, & cursu, tempestates, & procellas excitarunt, quibus hostes profligati sunt.

ASTRONOMIA: ἀστρονομία, astronomia, cum penultima sit brevis vox debet esse proparoxytona, quamvis in græco sit paroxytona, nisi ex usu legitimo Græcos imitemur. Est scientia Astrorum leges exponens, ità dicta ab ἀστρον, astron, astrum, & νόμος, nomos, lex. Hæc celi motus, & siderum describit, eclipses, & varios stellarum aspectus, atque ex his naturales effectus, & varias in corporibus sublunariis prædicat immutationes. Sicque indirecè, saltem in generali, ut suprâ de Astrologiâ dictum est, aliquas actiones humanas potest prænunciare. In hoc autem differt ab Astrologiâ, quod hæc ultra ista omnia transgreditur, & ad alia multa, ex solo arbitrio humano dependentia, superstitiosè progreditur. Ità Ilidorus eruditè annotavit. Dicit enim, *Inter astronomiam, & astrologiam aliquid differt, Nam astronomia conversionem celi, ortus, obitus, motusque siderum continet, vel quæ ex causâ ità vocentur. Astrologia partim naturalis, partim superstitiosa est, naturalis dum exequitur solis, & lune cursus, vel stellarum, certisque temporum stationes; superstitiosa verò est illa, quam mathematici sequuntur, qui in stellis augurantur.* Astronomia siderum cursus, magnitudinem, & veros effectus exponens, mirificè admirationem de Creatoris majestate promovet, ejusque infinitam sapientiam, non obscure sublucensibus divinitatis ipsius radiis, undeque demonstrat. Si enim etiam idiotis patet vastissimum celi volumen, in quo naturalibus literis exaratam legunt supremi Artificis omnipotentiam (*A magnitudine enim speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri, idèst à magnitudine speciosæ creaturæ, est quippe hendiadys*) quantum magis illis qui Astronomiâ instructi sapientissimi Conditoris artem altius speculantur? Ità celi enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum. Ità miris fulgoribus illustrant, & laudant suo more Dei majestatem, potentiam, sapientiam, & gloriam, ut verè dixit Jobo Dominus, *Cum me laudarent simul astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei.* Quamvis & hæc mysticè intelligantur Angeli, ut habent 70 Interpretes, *אבות אγγלים, omnes angeli mei*, & Textus hebraicus, *benè elohim*, filii Dei, quibus factis clarè Angeli exprimentur. Nec malè alia matutina dicuntur, non quòd ante mundum corporeum sint creati; sed in ipso Universi exordio, miris naturæ, & gratiæ donis splendidi, & supernaturalibus fulgoribus insignes.

ASTYNOMUS: ἀστυνόμος, astynomos, latinè quia penultima brevis, in antepenultimâ ponitur accentus, quamvis hoc non observent Græci. Est urbis rector, Reipublicæ curator, qui urbis leges præscribat. Ità dicitur ab ἀστυ, asty, urbs, & νόμος, nomos, lex: aut ab ipso verbo νέμω, nemo, tribuo, administro, è cujus præterito medio formatur νόμος. Per vocem ἀστυ maxime Athenæ intelligebantur: sed Urbs per antonomasiam Romam significat, adedque ejus gubernator meritò Astynomus appellandus. Ab eadem radice ἀστυνομία, asty-

1. 2. q. 11. 35. a. 8. c.

2. 2. q. 9. a. 2. ad 3.

In Chronico-tertiâ etate.

Conf. l. 7. c. 6.

Suprà.

Parùm à princ. libri.

Jos. 10. 14.

Jud. 5. 20.

Sap. 13. 5.

Pl. 18. 1.

Iob. 38. 7.

בְּנֵי אֱלֹהִים
benè elohim.

ASYNONOMIA (latinè p. b., *asynōmia*, nisi græcus accentus observetur) quasi urbana lex, aut ipsum regimen civitatis. Prius vocabulum habet Ulpianus in Demosthenem. Reperitur & astynome, p. b., græcè ἀστυνομία, astynōmie, urbana consuetudo, distributio, stipendium. Nam à voce νέμω, nemo, hæc, & alia multa significantur.

ASYLUM: ἀσylum, asylon, p. l., est Græci, penultimæ quantitatem hic non attendentes, accentum habeant in antepenultimâ. Ità dictus quivis locus propter sanctitatem tutus, ad quem confugientes sine sacrilegio non possint avelli. Oritur ab α, alpha, privativo, & verbo σάλο, syláo, prædor, sacrilegio compilo: eo quòd asyla à præda sint immunia, & expilatione contaminari non possint. Alii tamen dicunt derivari ab alpha, & σύω, syro, traho, quali asyron, quòd inde quis extrahi non queat. Primum asylum Athenis fuit ab Herculis posteris constitutum, ut illic tuci essent ab illorum violentiâ, quos conseci erant vexasse. Postea Romulus asylum Romæ construxit, quod ab Augustino facinorosum dicitur, eò quòd multi scelerati, ut leges, eorum facinora vindicare volentes, eluderent, eò loci confugere solerent. Neque enim, ait S. Pater, *quando asylum constituerunt Romulus, & Romulus, ut quisquis cuiuslibet sceleris reus eò confugisset, inultum haberet commissum, præcepta penitentia dederunt ad sanandas animas miserorum: at non potius collectam timentium manum, contra suas civitates, quarum leges timebant, mercede impunitatis armarunt.* Fuit & asylum, inter cætera apud Gentiles, propè Antiochiam famosum: ad quod confugerat piissimus Judæorum Pontifex Onias tertius, ut illic à sceleratorum tutus esset violentiâ. Sed impii Andronici fraudem non evasit: *Qui cum venisset ad Oniam, & datis dextris cum iurando, quamvis esset ei suspectus, suasset de asylo procedere, statim eum peremit.* Istud asylum erat fecus Daphnem, vel, ut habet Græcus, in Daphne. Græcè δάφνη, daphne, laurum significat, & Daphne Penei filia, juxta doctas fabulas, in laurum conversa, dum vim Apollinis effugiebat. Daphne igitur, ubi erat asylum, 40 stadiis, seu quinque miliaribus, Antiochiâ distans, erat locus amœnus Dianæ, & Apollinis luco, ac sano celebris, planèque inviolabilis. Si autem à Gentilibus ità sacrosancta talia loca existimabantur, quantò magis Catholicorum templa, vera Dei Sacraia, omni immunitate honoranda, & prorsus inviolabilia reputanda?

ASYMBOLUS: ἀσμβολος, asymbolos, p. b., qui est sine symbolo, qui nihil symboli adfert. Dicitur ab α, alpha, privativo, & σμβολον, symbolon, de quo suo loco. Hinc cœna asymbola dicta, in quâ quis à suâ parte solvendâ est immunis: & accipitur asymbolus pro ignavo, & inutili, nihilque in medium conferente. Asymbolus etiam est ab alio dissentiens, & in nullâ qualitate cum illo conveniens: & elementa dissymbola, eo magis asymbola vocanda sunt. Asymbolus quoque de rudi, aut ignaro, qui nec symbolum callet, dici possit.

ASYMMETRIA: ἀσυμμετρία, asymmetria, latinè penultimâ brevi, usus tamen apud multos

obtinuit. ut græcus in eâ retineatur accentus. Est asymmetria immoedicitas, disproportion, interperies, ab α, alpha, privativo, & συμμετρία, commensuratio, proportio, concinnitas, &c. Hinc ἀσυμμετρος, asymmetros, immoderatus, immodicus, incommensurabilis: & ipsum asymmetrum pro immoderatione ponitur. Totum Universum pulcherrimâ symmetriâ est conspicuum, & decorum: maxima asymmetria est peccatum, quod solum à primâ Regulâ, & innato in omnibus creaturis ordine, ac mirabili proportionè, inverecundè, & pessimè discordat.

ASYNCRITUS: ἀσυνκритος, asynkritos, p. b., nomen alicujus Christiani proprium, quem Paulus jubet suo nomine à Romanis salutari. Hic postea fuit in Hircaniâ Episcopus, de quo Martyrologium Romanum 8 Aprilis. Hujus nominis etymologia trahi potest ab α, alpha, privativo, & σνκρο, simul, & κρινω, criteo, judico, cujus tertia pars præter. pass. est κρινω, κρινω, judicatus est: ità ut asynkritus sit quasi non simul judicatus. Et meritò quidem: si enim qui credit in eum non judicatur; eò magis hic fidelis, & sanctus Episcopus Asynkriti nomine dignus habitus fuit. Magis verò placet ejus etymon à verbo σνκρονω, synkriνω, comparo, eruere: ità ut asynkritus incomparabilem sonet, & sanctissimo Episcopo bellissimè adaptetur.

ASYNDETON: ἀσυνδετον, p. b., est figura rhetorica verborum per detractionem, conjunctiones tollens, & latinè *dissolutio* vocari potest. Ità illud Celsaris, veni, vidi, vici: vel illud Ciceronis, abiit, excessit, erupit, evasit. Derivatur ab α, alpha, privativo, & σνκρο, simul, & κρινω, deo, ligo: cujus tertia persona præter. pass. est κρινω, κρινω, ligatus fuit. Asyndeton ergò est non colligatum, & talis figura in Scripturis, & sacris Scripturis est obvia. Sic in cap. i. ad Rom., in quo Apostolus multa Gentilium scelera sine copulâ congerit, *repletos omni iniquitate, malitiâ, fornicatione, avortitiâ, &c.*

ASYNODUS: ἀσυνδος, asynodos, p. b., referente Dominico Magri, apud D. Hieronymum, rem disjunctam, & alienam significat. Certè *asynodos, synodos*, adiectivè, pro socio, & comite itineris accipitur: cum alpha autem privativo, rem discrepantem, ac disjunctam, necnon alius viæ, ac rationis, significare potest. Attamen in illo loco, ubi D. Hier. ait, *Cum mihi mea ingeretur fabella asynodo videlicet, & sub nomine cuiusdam amici Damasi, &c.*; longè aliter ab aliquibus intelligitur, ut patet ex Scholiaste: nempe ut asynodus dicatur synodorum imperitissimus. Nisi legatur à synodo, separatim, idèst synodica consultationis occasione.

ASYNTHETUM: ἀσυνθετον, asyntheton, p. b., est ipsa figura asyndeton, de quâ jam dictum est. Asynthetum autem sonat non compositum, ab α, alpha, privativo, & σνκρο, synkro, compositus. Moribus incompositi Gentiles in Textu græco ab Apostolo *asyntheti* dicti sunt: dum scilicet eos exhibet *insipientes, incompositos, sine asynthesi*, &c. Asyntheti ergò hæc sunt, qui cum proximis debitam non observant compositionem, & or-

Rom. 16. 1.

Io. 3. 18.

v. 29.

1. 2. contra Ruf.

Rom. 1. 31

& ordinem, adedque inciviles, inurbani, molesti, & morosi.

ASYSTATON: ἀσύστατος, p. b., malè compa-ctum, non coherens, parùm sibi constans. Fit ab α, alpha, privativo, & verbo ἄστυμαι, συνίσταμαι, quod inter cætera est consto, confisto, constituo, compono, &c.: & in tertiâ personâ præter. sine augmento faceret ἀσύστατος, & hinc immediatè ἀσύστατον efformatur. Asystaton inde sumitur pro causâ, vel quæstione, quæ non subsistit, & ab Oratore suscipi non debet. Inter vitia quoque orationis refertur: quoties ejusmodi res proponitur, ut ne quidem esse possit quod fingitur. Asystata multa contra Fidem Orthodoxam, & Ecclesiam catholicam proponunt hæretici, antiquorum heterodoxorum sequaces, ut & isti semper asystati, semper varii, & sibi discrepantes, novorum somniorum, Evangeliorum ut prætendunt, magistri mendaces.

ATECHNIA: ἀτεχνία, atechnia, penultima brevis est, quamvis à Græcis in eâ, (quod ubi usus est, imitari licet) accentus collocetur. Est ruditas, imperitia: unde atechna dicuntur inartificio-sa, quæ arte non sunt elaborata. Fit ab α, alpha, privativo, & voce τέχνη, technè, ars, dolus, fallacia. Quapropter etiam atechnia simplicitatem, & sinceritatem, cum in his omni doli, & fallaciæ sit carentia, significare potest.

ATECNIA: ἀτεχνία, atecnia, uti præcedens habet penultimam brevem, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus: quos imitantur ex Latinis plurimi. Est orbitas filiorum, sterilitas, & solum de mulieribus dicitur: ab α, alpha, privativo, & τέκνον, tæcnon, filius. Antiquitè atecnia apud Judæos probro vertebatur: ita ut Phenenna Annæ Ite-rili acriter insultaret, in tantam ut exprobraret quòd Dominus conclusisset vulvam ejus. Sed in Novo Testamento atecnia, cum numerosâ virtutum prole, secundo matrimonio longè præfertur. V. vocem Agamus.

ATHANASIUS: ἀθανάσιος, athanasios, p. b., immortalis. Athanasia enim, græcè ἀθανασία, athanasia, est immortalitas, ab α, alpha, privativo, & θάνατος, thánatos, mors, quasi sine morte: unde athánatos, p. b., immortalis quoque apud Græcos. Athanasii nomine meritò decoratus immortalis ille & doctrinâ, & sanctitate Alexandrinus Antistes, qui & acerrimus fuit Arianorum antagonista. Hujus, teste Augustino, tanta fuit in doctrinâ Christianâ autoritas, ut sicuti Gregorii Nazianzeni dictis nullus unquam calumniam inferre præsumpsit, sic nec Athanasii documentis, ut Hieronymus dicit. Hicque ad Lætam scribens ait, ut Athanasii episto-las inoffenso decurrat pede, illius delectetur ingenio, in cujus, & Hilarii libris, pietas non vacillat. Post magnas persecutiones animo invicto toleratas, maximoque labores heroicè exantlatos, immortaliter verè dignus nomine, immortalique quoque famâ, & gloriâ, desit mortaliter vivere, in felicitate nunquam moriturus. Obit in terris sub Valente Imperatore anno à partu Virginis 370.

ATHENÆ: Ἀθῆναι, propter vocalem longam penultimâ productâ. Est civitas in Achaiâ celeberrima, in quâ diu democratia viguit, & omnium scientiarum gloria floruit. Unde meritò sic dicta,

ab Ἀθῆναι, athênai, Minervâ, disciplinarum Deâ. Cicero vocat Athenas omnium doctrinarum inven-trices, in quibus summa dicendi vis, & inven-ta est, & perfecta. Ejus etymon exponit Ili-dorus dicens, Athenas in Helladè Cecrops condi-dit, & ex suo nomine Cecropiam nominavit, hanc Amphion, qui in græcia tertius post Cecropem re-gnavit Minervâ sacravit, & nomen civitatis Athenas dedit. Aliqui vocem hanc ita interpretan-tur, ut idem sit quòd sine cumulo, ab α, alpha, pri-vativo, & θῆν, thên, cumulus, acervus. Ab eadem Athenâ dictum est athenæum, græcè ἀθῆναῖον, athe-naon, locus Minervæ sacer, ad quam Poætæ græ-ci sua carmina deferebant, ibique recitabant: si-cuti Poætæ latini in templo Apollinis, & Musarum. Hinc schola publica passim Athenæum ap-pellata. Sed Apostoli præsentia, & divinâ sapien-tiâ nobilitatæ fuerunt Athenæ, anno 19 à Christi morte: & nomen sortitæ à Palladè, è Jovis cere-bro natâ, multò felicitiùs ab Apostolo in Crucifixi Athenæum conversa, in quo evangelizata increa-ta Sapientia, seu æterni Patris Unigenitus, ab ip-sius intellectu infinito procedens, illuc Paulus se-miniverbibus vocatus, Areopagum ductus, ipso-rumque Poëtarum testimonio ad eos convincendos usus est: Sicut & quidam, inquit, vestra-rum Poëtarum dixerunt: ipsius enim & genus su-mus. Quod præcipuè dixit Aratus Poëta antiquus, patriâ Solensis, non procul à Tarso D. Pauli civi-tate. Afferuit enim omnia Jovis plena esse adiun-gens, hujus etenim & genus sumus. Sic Aposto-lus illis annunciavit ignotum illum Deum, cui aram erexerant, in qua scriptum erat ignoto Deo. Nam Athenienses ex libris sibyllinis, Philosophorum, & ipsorum Judæorum, aliqualem veri Dei noti-tiam hauserant: qui ab istis dicebatur innomina-bilis, invisibilis, & incomprehensibilis. Ne ergò hoc Numen sine cultu præterirent; illam aram ipsi dedicarant. Cum autem Apostolus ita viderit idololatriæ deditam civitatem, verisimile est multò plures Deos coluisse, quam eos quos asserit Pie-rius, dicens, Cum duodecim tantum Deos antea colerent, Alexandrum decimum tertium appel-lavere.

ATHENOBII: ἀθηνοβίος, athenobios, p. b., nomè propriû, quod Minervæ vitâ sonat. Oritur enim ab Ἀθῆναι, athênai, Minerva, & βίος, bios, vita: quasi qui à Minervâ vitam accepit. Nisi ab Athenis dictum velis, quasi Athenis vivens: & secundum aliquos Minervæ arcum subindicat, nam βίος, bios, arcus, & nervus appellatur à Græcis. Athenobius dictus amicus quidam Antiochi Sedetis, Syriæ regis: de quo sacer Textus, Et venit Athenobius amicus regis in Jerusalem, &c.. Ibi regis nomine legationem habuit ad Simonem summum Pontifi-cem, & ducem Judæorum, injustas querimonias deferens, de civitatibus, ut prætendebat, à Si-mone malè partis, & injustè detentis.

ATHENODORUS: ἀθηνόδορος, athenodoros, latinè propter omegâ vocalem longam accentum habet in penultimâ: etsi Græci hoc non observent. Nomen istud Minervæ donum nobis offert, à dicta athênai, Minerva, & δῶρον, dōron, donum. Non Palladis, sed æternæ Sophiæ donum fuit S. Atheno-dorus

1. de Ora-tore.

Ag. 17. 28.

v. 23.

v. 16.

Hierogl. 1. 47. in ful-mine.

1. Mach. 15. 32.

dorus Episcopus, D. Gregorii Thaumaturgi frater. Qui doctrinâ illustris, & passione gloriosus, se Divinæ Sapientiæ pro nobis incarnatæ, & pas-sæ, vestigia sectari, & se conformem factum ima-ginis Filii Dei, sapienter manifestavit.

ATHENOGENES: ἀθηνόγενος, athenogenes, latinè, cum penultima brevis sit accentum habet in antepenultima, quamvis apud Græcos penulti-ma, quia ultima longa est, acuatur. Nomen hoc eum à Minervâ genitum subindicet, ab eadem Athonâ etymon haurire, & à verbo γενέσθαι, genesthai, genero, satis patet. Sed verè ex æternæ Sapien-tiæ ideâ genitus apparuit S. Athenogenes, Theo-logiâ celebris, sed Martyrii triumpho longè illu-strior. Non è Jovis cerebro natus, sed à Dei gra-tiâ prodiit armatus, Christi hostes profligaturus, de mundi, & inferni potestate invictè triumphaturus.

ATHENOGERON: ἀθηνόγερον, athenogeron, latinè penultima est brevis, etsi Græci accentum in eâ collocent, qui in his etiam attendunt ad ulti-mæ quantitatem. Vox est composita, à dictâ athe-nai, Minerva, & γέρον, géron, senex: adedque senem Minervæ deditum sonat, aut senem studiis operam dantem. Quo sensu intelligendus D. Hieronymus, dum ait, Neque athenogeronem meum scitica, & plagis literas docere contendo.

ATHEUS: ἄθεός, atheos, p. b., impius, sa-crilegus, sine Deo. Formatur enim ista vox ab α, alpha, privativo, & θεός, theos, Deus. Illum ergò significat, qui nullum esse Deum credit, inter quos referuntur Epicurus, & Lucianus: de quibus ait Propheta, Dixit insipiens in corde suo non est Deus. Quo satis insinuat, Deum esse, non esse per se notum quoad nos: quia, ut ait Philosophus, Nullus potest cogitare oppositum ejus, quod est per se notum. Est tamen extremum dementiæ, & insip-ientiæ Deum negare, qui tam evidenter ex suis creaturis manifestatur: ita ut Apostolo teste, athei sint inexcusabiles. Ideoque Deum esse eum eviden-ter demonstrabile: vel ut ait D. Thomas, Quoad nos demonstrabile est per effectus nobis notos. Pro-pterea verisimiliter est de Fide, existentiam Dei esse evidenter demonstrabilem metaphysicè, de-monstracione propriè tali, ut communiter tenent Theologi adversus Vasquez, Gillium, & alios paucos. Quod satis patet ex variis Scripturæ locis, Deum sese evidenter ex creaturis manifestasse. Nam quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit, nempe Gentilibus. Græcè legitur, ὁ γνοὺς τὸ θεὸν ἐκ τῶν κτισμάτων, id est notum Dei, seu quod naturali lumine potest de Deo cognosci. Ista autem manifestatio, & evidentiâ, propriè debet accipi, pro verâ, & evidenti demonstratione, ut inexcusabiles dici possint. Et quamvis aliqui rudes non possint omnes de Deo demonstrationes perci-pere; tamen illa quæ petitur ex magnitudine, ordi-ne, & mirabili pulchritudine totius mundi, & variis ponderationibus, quæ inde formari possunt, omnibus satis patet. Unde optime dixit de insip-ientibus atheis Tertullianus, Hæc est summa de-licti voluntarium recognoscere, quem ignorare non possunt. Malè igitur aliqui dixerunt, etiam ex Ortho-doxis, circa Dei existentiam adesse tantum eviden-

tiam quamdam moralem, non autem metaphysicam: inter quos Petrus de Aliaco recensetur, Ga-briel, & Calalius. Hi tamen concedunt, ostendi-cum evidentiâ metaphysicâ, non posse Dei exi-stentiam negari, nisi imprudenter, stultè, ac im-piè: quod apud rudes æquivalet, & satis atheos convincit. Et impii quidem isti quamvis, dum incolumi vitâ fruuntur, conscientiæ remorsus op-primentes, satis securi videantur; attamen morte appropinquante, scelereum suorum memoriâ lan-cinantur, conscientiæ latratibus anguntur, non juvante illos pertinaci, & vecordi persuasione Deum non dari, dum nolentes, invitati, nequic-quam reluctantes, judicem advenientem præsen-triunt, & serò pertimescunt. Inter atheos famosus ille Diagoras, Atheus cognominatus: inter quos etiam annumeratur Apelles hæreticus, qui dicebat se non agnoscere Deum quem adorabat, sicque nuncupatur atheus à Raymundo Pozzio. Et certè ex hæreticis multi atheismum promovent, ea ne quidem credentes, quæ ipsimet effutiunt, & dum antiquam Religionem non amplectuntur, omnem respunt. Ipse Calvinus asserit Deum esse, non posse solidâ ratione naturali probari: ita patenter adversante sacro Textu, quem se amplecti ore pot-tiùs quam corde profitetur. Calvino adhæserunt Magdeburgenses, Tilmannus, Heshufius, & alii similes nostri ævi Theomachi insipientes. V. vocem Deus.

ATHLETA: ἀθλητής, athletis, latinè cum accentu in penultimâ propter vocalem longam. Idiomate latio dicitur pugil, certator, luctator: à verbo ἀθλέω, athléo, certo. Vox tamen athleta planè latina facta est, & est ipsius nominis græci vocativus, more Macedonum, & Theffalorum, qui vocativo pro nominativo utuntur. Dicitur ta-men etiam latinè athletes: ut apud D. Chrysofosto-mum, Nullus athletes sine certamine fortior dici, nullus sine victoriâ poterit coronari. Quamvis au-tem athleta pugilem significat, tamen aliqui ad omnes gymnicos extendunt; nempe ad luctatores, cursores, pugiles, disco, & saltu certantes. De athletis loquitur Apostolus, dum ait, Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinat, nempe quæ ipsum in certamine impedire, aut remorari possunt. Etiam in victu regulam exactam obser-vabant, ne per intemperantiam corporis robori nocerent: eratque ipsis certa victus mensura, quam Aristoteles anacophagiam, de quâ in voce agon diximus, & Juvenalis coliphium vocat: Corru-dunt colipha pauca. Erat autem panis genus sic dictum à κόλον, cōlon, membrum, & γίον, iphion, robustum, eo quòd membrum robor conciliare crederetur. Athletæ etiam, teste Platone, & Cle-mente Alex., venere abstinebant, ne vires cor-poris exhauriret libido. Quantò magis christianos athletas decet, ad victoriam de hoste tartareo re-portandam, à talibus abstinere? Uti nobis exem-plo præluxit Apostolus, de seipso dicens, Castigo corpus meum, & in servitutem redigo. Quid hæc dicent nostri Novatores, qui jejuniâ, & aliis cor-poris afflictiones rident? Et certè verbum castigo de violentâ carnis afflictione debet intelligi, ut pa-tet ex Textu græco, ad quem ultrò confugiunt.

De Sc. 2. 15. n. 38.

1. r. & 2. Inst. c. 1. Magdeb. Cent. 1. l. 1. c. 10. Hef. 1. de err. Pôcific. tit. de lib. arb. n. 11.

Serm. 1. de Martyr. to. 3.

1. Cor. 9. 25.

Sat. 2.

1. Cor. 9. 27.

In Apellog. 1. 17.

1. Reg. 1. 6.

D. Th. 1. q. 1. a. 3. c.

Legit enim ita, ὑποπίπτω με τὸ αἴμα: verbum autem ὑποπίπτω, hypopiázo, etiam ab ipsis hæreticis vertitur, contundo, cum elido quoque, & castigo significet. A voce athleta ars ipsa certandi ἀθλητικὴ, athletiké, & latinè athletica, p. b., nuncupatur.

ATHLOTHETA: ἀθλοθέτης, athlothétēs, penultima brevis est, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Non enim accentum in antepenultimâ, cum ultima apud ipsos longa est, solent collocare. Athlotheta est ille qui certamina ponit, & præmia athletis proponit. Nam ἀθλος, athlon, quod & aliqui latinè athlum dicunt, est præmium certaminis, & ἀθλος, athlos, certamen: & verbum ἵστημι, sthēmi, pono, cujus tertia persona præf. pass. est ἵσθηται, sthēta, ponitur, ex quâ tollitur reduplicatio. Si ab ἀθλος vox ista deducatur, est ejusdem cum voce agonotheta significati: ut sit ille qui ludos, & certamina instituit. Si verò ab athlon eruatur, est ille qui præmia victoribus constituit. Utrumque significatum nostro Servatori optimè quadrat, qui & agones in hac vitâ instituit, & præmia æterna in alterâ recipienda proponit. Unde & supremus Agonotheta, & iustissimus athlotheta appositè nuncupandus. Quare magnus Areopagita Deum Opt. Max. athlothetam vocat, & athlothesiam (græcè ἀθλοθῆσια, athlothesia, cujus penultima brevis, & in latino debet esse proparoxytona, ni Græcos in accentu imitemur, est certaminis cura, & positio, seu institutio) ipsam vitam evangelicam, ab æquissimo Athlotheta institutam. Et hæc est vera vita heroica, & athletico nomine digna, cum mundani athletæ potius reprehensionem mereantur, quàm laudem. Unde merito ipsis insultat Tatianus Assyrius: *Vidi, inquit, quosdam athletico corporis studio gravatos, & molem carnis suæ gerentes: illis præmia & coronæ, per agonothetas, numerarios vocant, proponuntur: non virtutis ergo, sed discordia, & contumelia, & qui verberando prævaluerit, coronatur.* Sed veri athletæ sunt nostri hieroniciæ, seu sacrorum certaminum victores, ita ab ἱερός, hierós, sacer, & νίκη, níkē, victoria, cognominati.

ATIMUS: ἀτίμος, átimos, penultimâ longâ, est græcè accentus in antepenultimâ collocatur. Itâ dicitur ignominiosus, vilis, cujus cædes non debet multari, notatus infamiâ, & velut fortunis omnibus everfus, ac jura civilia non retinens. Fit ista vox ab α, alpha, privativo, & τιμή, tímē, honor, dignitas, pretium, &c. quasi sine honore, & pretio. Hinc ἀτιμία, átimiā, ignominia, infamia, penultimâ tamen brevi, quamvis accentus græcus in eâ ponatur. Huic affinis est ἀτίμως, átimos, talis vituperatio instar supplicii gravioris reputata. Vox hæc propter omega habet penultimam longam, est græcus accentus audiatur in antepenultimâ: fitque à secundâ personâ præf. pass. verbi ἀτιμάω, átímāō, vitupero, ignominiosum reddo. Atimi ergo apud Græcos improbi, atque intestabiles dicebantur.

ATMOSPHERA: ἀτμοσφαιρα, atmosphaíra, propter diphthongum penultimâ longâ. Est illa aëris sphaera circum globum terraqueum, quæ hujus vapores, & exhalationes recipit, & in quâ ex ipsis varia pro-

ducuntur meteora. Nam ἀτμός, átmos, vaporem, & halitum significat. Vocabulum hoc etiam in doctiorum sacris libris reperitur, & idèd ejus explicatio non inutilis existimetur.

ATOMUS: ἄτομος, átomos, p. b., indivisibile, quod scindi non potest. Oritur enim vox ista, ab α, alpha, privativo, & verbo τέμνω, témnō, secō: cujus præteritum medium est τέτονα, tétōna, à quo fit τέτομι, tétōmi, sectio, & inde ἄτομος, sine sectione. Dicitur etiam atomus instans temporis, eò quòd in partes sibi succedentes sit indivisibile. Ita sumitur à Tertulliano quod Apollolus dixit, *In momento, in istu oculi:* seu ut Græcus habet ἐν ἀτόμῳ, en átōmō, cum quo legit ille, *in momento, in momentaneo motu oculi.* Atomi verò non sunt illa corpuscula, quæ, per aliquam fenestram luceſcente sole natitare conspiciuntur in aëre. Hæc enim in plurimas partes, saltem à Deo sunt divisibilia: imò secundum Aristotelem, qui continuum ex divisibilibus sine fine componit, in infinitum dividi possunt. Ex atomis autem, juxta Zenonis Stoicorum principis opinionem, continuum componitur: quæ opinio jam in aliquibus scholis cum plausu recipitur, multis asserentibus, quòd punctum additum puncto faciat extensionem. Quamvis enim illud per se totum negativè tangat, tamen non est necesse ut cum illo penetretur, cum illud non tangat per omnia latera extrinseca, quæ sunt alia puncta ipsum circumdantia, adedque non sit in eodem spatio cum illo. Quod si admittatur, cadit Peripateticorum Achilles. Alia argumenta expendere non est hujus loci. Sed maximè intolerabilis est opinio Democriti, Leucippi, & Epicuri, asserentium Mundum ex puro, & casuali atomorum concursu fieri, sicque tollant omnipotentiam, providentiam, & ipsum Deum. Hæc opinio impia, & blasphema, ut cætera sileantur, ex hoc solo convincitur; quòd fieri potest, ut ex certum characterum millibus, qui v. g. ad aliquem libellum componendum requiruntur, sic jactis, possit talis ordo resultare, ut etiam rudi stylo, syllabas, verba, periodos, & partes componat, ex quibus libellus possit formari, etiamsi infinitis vicibus proiciantur? Eò minus ex casuali innumerorum atomorum concursu hæc viventia, animalia, homines, & totus mundus componi potest. Discrimen aliàs observavit Augustinus inter Democriti, & Epicuri opinionem: quòd hic puros atomos statuat, ex quorum puro concursu omnia consententur, imò Deos ipsos. Sed Democritus in ipsis atomis vim quamdam, imò & formas Divinitate præditas agnoscit. Itâ quippè de his differit sanctissimu. Pater; cujus verba eò gratiora, quòd prolixioras Democritus etiam hoc distare in naturalibus quæ-
stionibus ab Epicuro dicitur, quòd iste sentit inesse concursui atomorum vim quamdam animalem, & spirituales: quâ vi enim credo & imagines ipsas divinitate præditas dicere, non omnes omnium rerum, sed Deorum, & principia mentis esse in universis, quibus divinitatem tribuit, & animantes imagines, quæ vel prodesse nobis soleant, vel nocere. Epicurus verò neque aliquid in principis rerum ponit præter atomos, idest corpuscula quedam tunc minuta, ut etiam dividi nequeant, ne-

1. Cor. 15. 52. De Relig. carnis c. 42.

In principis Philosophiæ.

1. 22.

Aphor. 7. Aphor. 6.

Pl. 105. 13

que sentiri, aut visu, aut tactu possunt: quorum corpusculorum concursu fortuito, & mundos innumerabiles, & animantia, & ipsas animas fieri dicit, & Deos quasi humanâ formâ, non in aliquo mundo, sed extrâ mundos, atque inter mundos constituit. Hactenus Augustinus. Democriti opinioni affinis est sententia Renati Descartes, quem merito Renatum Democritum joci causâ vocitabat ipse familiaris Vopiscus Fortunatus Pemptius. Quamvis enim iste corpuscula, è quibus Universum componit, non dicat indivisibilia, ut Democritus, & Leucippus, sed in indefinitum divisibilia; attamen quia omnes formas superadditas tollit, admittens tantummodò corpus & spiritum, sine ullis accidentibus realiter distinctis, ipsius opinio nullatenus est recipienda. Ut patet ex tot rationibus philosophicis, & theologicis, quæ omnibus obviæ esse possunt. Fateor tamen ingenue, quòd in adolescentiâ, mihi rerum novarum, ut tunc affolet, cupido, ipsius Philosophia fati arripserit. Sed hoc inter alia non laudandum duxi, quòd statim in Exordio, cum solis corpusculis, & motus æqualitate ostendit hunc Universi ordinem, totque corpora efformari potuisse. Quamvis enim fateatur se Mundi generationem, vel potius creationem, juxta Moysi narrationem, in sex diebus perfectam admittere; nihilominus verè Sapientibus non sapiet ipsius novum commentum. Ut nunc sileam ipsum continuam in Universo motus æqualitatem admittere, asserendo motum ab uno corpore in aliud communicari, quod velocius moveri incipit, adedque de subjecto in subjectum transire. Si autem motus est à corpore cui inest realiter indistinctus, quomodò possit in alio communicari, & pertransire, nunquam tanti mysterii adæquata notitia ab ipsius doctrinâ mihi communicata fuit.

ATROPHIA: ἀτροφία, atrophía, latinè, quia penultima brevis, cum accentu in antepenultimâ, nisi Græcos, ut plerique solent, imitemur. Est una ex tabis speciebus, quando corpus non alitur. Unde Plinius ait, *Atrophia sunt quæ cibum non sentiunt.* Fit ista vox ab α, alpha, privativo, & τροφή, tróphē, nutritio, cujus præf. medium τρέφω, tréphō, nutriti, & hinc sine augmento τρέφω, tréphō, educatio, esca. Itâ ut atrophia sonet, sine nutritio. Est etiam atrophia, secundum medicos, oculi affectio, quando nempe, ob alimenti defectum, oculus minor efficitur, & humilior. Et quidem fastidium cibi, & atrophia in morbis diuturnis pro pessimo habetur signo. Unde Hippocrates ait, *In morbo diuturno fastidium cibi malum.* Quod egregiè in spiritualibus, cibi sacrosancti, & Eucharistici fastidio quadrat. Cum verò cibis hic divinus omnis esca, propter præstantiam, & omnis generis spirituales saporem, dici possit, de ipso Psalmista à nonnullis intelligitur, dum ait, *Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis.*

ATROPOS: ἀτροπος, átropos, p. b., una ex Parcis, ab immutabilitate sic appellata. Vox est composita ab α, alpha, privativo, & τροπή, tréphē, verito, ab ejus nempe præterito medio, quasi verti non possit. Unde & dicitur atropos immutabilis: est-

que illa, secundum Poëtas, quæ fufum tenet; adedque futuri temporis rationem habet. Sed propria immutabilitas, cum summâ futurorum providentia, & providentia, secundum rei veritatem soli Deo competit: *Quia non est Deus quasi homo ut mutetur.*

ATTACUS: ἄττακος, áttacos, aut secundum aliquos, ἀττάκος, áttákos, penultimâ brevi, est, in hoc ultimo, accentus græcus in eâ ponatur. Est locustæ species, modicis alis, qui & attelabus dicitur ab aliquibus. Nam, ut ait Tirinus,bruchus est locustæ partus, qui paulò grandior vocatur attacus, vel attelabus. De quo Hier. Laurentus dicit attelabum esse locustam minorem, nondum alas habentem. Attaci, & attelabi nomen derivatur ab ἄττα, áttō, salio: atque numeratur attacus inter cibos mundos, quibus Judæis vesci licebat. *Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retrò crura, per quæ salit super terram, comedere debetis, ut est bruchus in genere suo, & attacus.* In Textu hebraico dicitur *solugam*, & aliquibus est bombyx, atque ab aliis male quoque scarabæus vertitur, cum hic in stercore se volutans, non videatur inter cibos mundos posse reponi, nec habeat longiora retrò crura, per quæ saliat super terram. Est ergò attacus, seu attelabus, qui hebraicè *solugam* à voce *sélang*, idest petra, quòd petris delectetur, ut aliquibus placet, appellatur. *Attacos*, oxytonum in meo codice habent 70, est Pagninus ex his citet *ἄττακος, ton áttákos*. Attelabus verò ab eodem verbo *áttō* salio, & à voce *κατὰ, katá*, prehensio, eò quòd saliendo altiores ramos apprehendat, deduci potest. Cum autem hæc locustæ species cum aliis in esum concedatur; satis patet Jo: Baptistam, etiam legis apices observantem, veras locustas, & non cancos marinos, aliàs immundos, esitasse.

ATTICA: ἀττική, áttiké, p. b., regio Græciæ, vel Achaïæ, cujus caput Athenæ. Hoc nomen sortita est ab ἄττι, áttē, idest littus, & ora maritima: nam ipsa potiori ex parte ad mare sita est. Hinc ἀττικισμός, áttikísmos, atticismus, sermo atticus elegantior, & prolixior, cui laconismus opponitur. De Atticâ plerumque in actis Martyrum mentio habetur.

ATYPUS: ἀτυπος, áttypos, p. b., lingua impeditus, quasi aërem non feriens, aut quasi verba non satis exprimens. Oritur enim ista dictio ab α, alpha, privativo, & τύπος, týpos, nota percutiendo impressa, figura, forma. Ex vi etymy deformes, & monstruosi optimè atypi dicerentur. Sed de atypo inter balbum, & blasphemum, mentio apud Ulpianum lidem Otilius 10. §. quæsitum ff. de ædil. edict. Si defectus satis notabilis sit atypus erit irregularis, sicut de atypis monstruosis dicendum.

AULA: αὐλή, aulē, atrium, caula, locus perflatus, & subdialis. Itâ dicitur à verbo αὐλάω, flo, spiro: vel ab αὐός, aúos, sicco, flo, spiro, &c. Aula ergò prius fuit locus perflatus, & subdialis: hinc & regia aula dicta, quòd talibus locis plurimum ornetur. Hinc quoque aulicus, αὐλικός, aulicós, in aulâ, seu regni, degens, aut eam frequentans. Auleum præterea vocatum velum variis picturis intextis decorum, ab aulâ Attali regis Asiæ, ubi primum inven-

Num. 23. 19.

In Joel c. 1.

Lev. 11. 22.

סולגאם

סלאנג

inventum fuit. Hæ voces satis in Scriptoribus sacris occurrunt.

AULETES: αὐλητής, auletes, p. l., tibicen, ab αὐλός, aulos, tibia, fistula. Auletes agnominatus fuit Ptolemæus pater Cleopatras, ultimæ ex Ptolemæorum sanguine Ægyptiorum reginæ. Ità dictus fuit, ed quod choraulam, seu tibicinum artem exercuerit. De ipso sacris in Chronicis aliqui mentione faciunt, idem ejus cognomen hinc exponendū existimavi.

AUSTERUS: αὐστρός, austerus, p. l., severus. Oritur à verbo αὐσθω, aitho, sicco, arefacio, cujus tertia persona præter. pass. sine augmento esset αὐσθη, aithsa, si foret usitata. Hinc austerus deduci potest: quia plerumque à temporibus etiam inusitatis verbalia formantur. Austeritas ponitur à D. Thomâ pro virtute quæ sit temperantiæ pars potentialis.

Partes autem potentiales alicujus virtutis principalis dicuntur virtutes secundariæ, quæ modum, quem principalis virtus observat circa aliquam principalem materiam, eundem observant in quibusdam aliis materiis, in quibus non est ita difficile. Cùm autem temperantia moderetur maximas delectationes, tactus, & gustus; ejus pars potentialis est austeritas, quæ loquacitatem moderatur, & modum tenet, in colloquiis amicorum, & quibuscumque aliis. Sed observandum quod austeritas, secundum quod est virtus, non excludit omnes delectationes, sed superfluas, & inordinatas. Sicque pertinet ad affabilitatem, vel ad eutrapeliam, quæ in similibus auream tenet mediocritatem. Alia verò austeritas est vitium, quando nempe virgâ censoriâ peccata proximi notamus, eaque pharisaico supercilio reprehendimus, & castigamus: cùm in propria vitia indulgentiores existamus. Vel ut ait D. Thomas, cùm quis alterius peccata austerâ severitate disjudicans, ac si ipse esset justus. Quod vitium severè arguit Propheta in pastoribus Israël, quibus potius semetipsos, quam subditos pascentibus, ait, cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia: nempe crudeliter & prorsus tyrannicâ severitate, & austeritate.

AUTEXUSIOS: αὐτεξυσίος, qui sui juris est, liber, sui arbitrii. Eritur enim ista lex ab αὐτός, autós, ipse, & ἐξουσία, exusia, potestas, auctoritas, libertas, quasi qui per seipsum potestatem, & libertatem habeat. Hinc apud Philosophos, & Patres, autexusia, p. b., pro libero arbitrio, signanter apud Tertullianum, etsi græcum retineat. Ait enim, Et gemina viperarum fructum patientia facient, si venena malignitatis expuerint. Hac erit vis divina gratia, potentior utique naturâ, habens in nobis subiacentem sibi liberam arbitrii potestatem, quod αὐτεξυσίον dicitur.

AUTHENTICUS: ἀπὸθενός, authenticos, p. b., auctoritatem habens. Nam græcè verbum ἀπὸθενός, authendéo, significat dominor, derivatum à pronomine αὐτός, autós, ipse, ed quod qui dominatur per seipsum potest. Isto verbo utitur Apostolus ad Timotheum scribens, ut non permittat mulierem docere, Neque dominari in virum suum: id est ἀπὸθενός, autós. Ab eodem fit αὐθενός, authéndes, sive authententes, Dominus, item qui seipsum interimit, qui suâ manu pulsât, vel cædit; & hoc prius unice significabat, ut asserit Theodoros Gaza.

Cujus etymon à dicto autós, & ἔντρον, endea, arma, aut à verbo ἵστα, hienza, feror, tamquàm qui in seipsum feratur, aliqui deducunt. Postea verò coepit significare idem quod auctor latinè, adedque authenticus idem quod habens auctoritatem. Sicque scripta aliqua authentica dicuntur, dum habent illas circumstantias, quæ sufficientem auctoritatem præbent, fidemque conciliant. Cùm autem sacri Libri sint maximæ auctoritatis nempe divinæ, & omnimodè infallibilis; hinc maximè authentici reputâdi. Ab eadè radice fit author, meliùs quàm auctor, teste ipso Caramuele.

AUTOCEPHALUS: αὐτοκεφαλή, autocephalos, p. b., qui ipsum caput est. Fit enim ab αὐτός, autós, seu αὐτός, ut alii pronunciant, ipse, & κεφαλή, kephalé, caput: quasi per seipsum caput, & primas tenens, non alteri superiori subditus. Hoc titulo insigniti tres Primates Exarchi, qui Patriarchis non erant subditi, ut refert Emin. Noris: nempe illi tres Autocephali, Ephesinus Asiaticæ Diocesis, Heracleensis Thraciæ, & Cæsareensis Ponticæ. Erant illi à Patriarchis ipso nomine, & ecclesiasticæ jurisdictionis minore amplitudine, seu extensione, distincti. De cætero in multis cum Patriarchis conveniebant. Quia nec Autocephalus in suâ ordinatione alicujus præviâ licentiâ indigebat, & independens erat, uti Patriarcha, ab omni subiectione, atque in suâ sede à synodo provinciali consecrabatur. Poterat quoque sine alterius licentiâ legitime electos Metropolitas, & Episcopos confirmare, suoque arbitrio consecrare. De quibus supradictus Noris videatur. Etiam nunc est Autocephalus Archiepiscopus Cypri, qui ex Concilii Ephesini decreto, à jurisdictione Antiocheni Patriarchæ, putâ in honorem S. Barnabæ, exemptus est. Ab hoc nomine dicitur αὐτοκεφαλία, autokephalia, & latinè autocephalia penultimâ brevi, ni græcus accentus observetur: estque talis exemptio, & etiam à legitimo capite separatio. Hæc accidit, cùm quis per schismâ seipsum caput constituit: ut narrat Anastasius, quod Ravennatum Ecclesia, se ab Ecclesiâ Romanâ segregaverat, autocephaliæ causâ.

AUTOOCRATOR: αὐτοκράτωρ, autocrator, latinè quia penultima brevis, est vox proparoxytona, etsi Græci quia ultima longa est in penultima ponant accentum. Ità dictus ille qui per se potest, à dictâ voce autós, seu αὐτός, & verbo κρατέω, cratéo, impero, possideo, obtineo, potens sum rerum. Idem pro Imperatore ponitur: ut Dion. l. 33. exponit, quomodò Julio autocratoros appellatio tributa sit, quæ & ad successores, sicut Cæsaris nomen, emanavit. Autocrator dicitur & princeps, dictator, Monarcha: item qui est extrâ tutelam, & sui juris factus, nec non legati autocratores, qui vulgò plenipotentiarum nuncupantur.

AUTODIDASCALUS: αὐτοδιδάσκαλος, autodidascalos, p. b., suiipsius magister. Est enim ille qui per se discit, quasi seipsum docens: à dicto autós, ipse, & verbo διδάσκω, didasco, doceo. Dicitur & αὐτοδιδάσκω, autodidascos, à tertiâ personâ præter. pass. διδάσκω, didascha, doctus fuit, unde ablato augmento syllabico didaschos efformatur. Autodidactus fuit Heraclitus Philosophus Ephe-

In Dissert. de Synodo quinta.

phesinus: quo laudis genere maximè excellit noster Augustinus, qui Categorias Aristotelis sine magistro didicit, & omnes libros artium, quas liberales vocant, per seipsum legit, & intellexit. Sed hæc ingenii felicitas locum non habet in supernaturalibus. Nam in his, nisi intus doceat Magister magistrorum, qui docet homines scientiam, multa turpiter ignoramus, & in his turpius erramus. Ità in rebus Fidei autodidacti meritò vocari possunt nostri temporis heretici, qui privato spiritui nimium indulgentes, eum, vel inspirationem internam, supremam controversiarum Fidei judicem constituunt, cum Scripturâ scilicet adiunctâ. Et hanc inter ipsos, etiam futuros alphabets, & anus deliræ, ex privato spiritu interpretari præsumunt. Hæc sunt deliramenta Lutheri, Galvani, Kemnitii, Anabaptistarum, & similibus autodidascalorum, quibus procul dubio intonat illud vae Propheta, Va prophetis insipientibus, qui spiritum suum sequuntur. Eodem spiritu seipsum magistros, & judices in Libris canonicis approbandis jactitant: & cùm inter ipsos unus spiritus alteri spiritui contrarius sit, cui spiritui credendum sit, ipsi certè viderint. Id egregiè exponit, in suis Rationibus Academicis, Edmundus Campianus, dicens inter alia, Calvinianorum spiritus recipit sex Epistolâ, quæ spiritui non placet Lutherano, &c. Ità dum autodidactus seipsum faciunt, insipienter Dei magisterio privantur, eoque theodidactos vocare non possunt: sed potius demonidactos, quales se Lutherus, & Zwinglius præferunt.

AUTOGNOMON: αὐτονομον, propter omni-ga penultimâ productâ. Idem ferè ac idiognomon significat. Est enim ille qui per seipsum ex propriâ sententiâ judicat, nempe ex suo arbitrio, non de consilii sententiâ. Vox est derivata à dicto autós, & νόμος, nomos, sententia. Vide infra vocem Idiognomon.

AUTOGRAPHUM: αὐτογράμμη, autographon, p. b., propriâ manu scriptum. Dicitur formata ab ipso pronomine autós, ipse, & verbo γράφω, grapho, scribo, quasi à seipso scriptum. Unde autographa vocantur originalia, manu ipsius Authoris exarata. Autigrapha verò rescripta dicuntur. Apud sacros Authores istæ voces occurrunt, dum de alicujus Hagiographi autographo mentio habenda.

AUTOMATA: αὐτόματα, p. b., instrumenta ita fabricata, ut per se moveri videantur, qualia sunt horologia, hydraulica, & alia similia. Nam automaton dicitur spontaneum, seu ultroneum, & etiam fortuitum: & idem fortuitè evenientia automata vocantur. Apud Demosthenem mors naturalis dicta automatos, quasi suâ sponte veniens, & non violenter illata. Vox est derivata à dicto autós, ipse, & altera pars extrahi potest à verbo μέω, meo, quamvis inusitato, pro cupio, gestio, feror: hinc verbum græcum automatiō, idest per meipsum facio, & à sacris Authoribus nonnunquam istæ dictiones usurpantur.

AUTONOMUS: αὐτόνομος, autonomos, p. b., qui suis legibus vivit, & nullius imperio subest. Tales sunt illi qui sunt liberi, ut civitates liberæ, vel Respublicæ: ità dictæ ab αὐτός, autós, ipse, & νόμος, nomos, lex, ed quod ipsarummet legibus

vivant. Ille scelestus Antiochus, qui diris viscerum doloribus vexatus ad Deum recurrebat, apud quem non esset misericordiam consecutus, utpote non verâ ductus poenitentia; ut à sevis cruciatibus liberaretur, qui tantâ fœvitia, & feritate Judæos afflixerat, æquales nunc Atheniensibus futurum pallicetur. Josephus ait autonomos eum Judæos facere proposuisse: nempe ut propriis legibus, & institutis vivere sinerentur, quo nihil antiquiùs ipsis concedi posse optime noverat. Est ergò autonomus liber, sui juris, suis legibus utens. Quare non otiosè tali nomine insignitus Sanctus ille Episcopus, qui exlegis Diocletiani barbaras leges fugiens, ad infernum in corde suo Christi Evangelium respiciens, sibi ipsi fuit lex: & ne servus peccati unquam existeret, suo nobili martyrio corporis ergastulum deserens, æternam libertatem adeptus est.

AUTOPATHIA: αὐτοπάθεια, autopathia, latinè propter diphthongum accentum habet in penultima, etsi hoc à Græcis non observetur. Est innata passio à dicto autós, & πάθος, pathos, passio: quasi natura talis individui sit ipsa passio. Passiones nimis radicatæ autopathicæ dicuntur, quasi innatæ, & in ipsam naturam transiisse videantur. Idem maturè sunt extirpandæ, vel saltem ad debitam mediocritatem reducendæ. Aliàs, Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu.

AUTOPHOROS: αὐτοφόρος, autophoros, latinè propter omni-ga vocalem longam, accentus in penultima collocatur, quamvis à Græcis acuat in antepenultima. Vox ista sonat deprehensum, manifestum, & à Jurisperitis fur in ipso furto deprehensus autophoros appellatur. Formatur enim à dicto autós, ipse, & φέρω, phero, fur: hinc & autophoriam ipsam furtum, seu furtum manifestum, cùm φέρω, phero, græcè sit furtum. Sed autophoros dicitur etiam de quibuslibet aliis in scelere deprehensis: tuncque à verbo φέρω, phero, deprehendo, derivatur.

AUXESIS: αὐξήσις, auxesis, latinè, propter vocalem longam, accentus in penultima collocandus; Est autem augmentum, seu incrementum, à verbo αὐξάνω, auxano, augere: nempe à secundâ personâ præter. pass. quod ab inusitato αὐξέω auxeso tempora sumit, estque sine augmento αὐξήσις, auxesis, & hinc auxesis. Est hæc figura rhetorica sententiarum, cùm paulatim velut ab infimo ad summum ascenditur, ita tamen ut in nullius repetitione sistatur: aliàs esset gradatio, seu climax. Alii tamen pro ipsâ amplificatione auxesim accipiunt. Ista figura etiam in sacris Libris observanda: in quibus habent etiam auxesim quamdam, & emphasim, certæ phrasæ, quæ hebræos idiotissimos sapiunt. Ut cùm Saul dicit Davidi, potens poteris, idest certissimè poteris: sicque augetur talis dictionis significatum. Ità per auxesim dicit Psaltes, Castigans castigavit me Dominus, hoc est vehementer castigavit. Auxesim quoque habet rei contrariæ negatio, affirmationi adiuncta: ut dum dixit Isaacias Regi Ezechias, Morieris, & non visus, idest certè inorieris. Sicque de Joanne Baptista dicitur, Confessus est, & non negavit, idest apertè, & sine ambagibus eum confessus. Ità Tiriupus in Prolegomenis.

1. Reg. 26. 25.

Pf. 117. 18.

Is. 38. 1.

Io. c. 30.

AVXIBIUS: *αὐξίβιος*, *auxibios*, p. b., vitam augens, vel vitæ auctæ latinè reddi potest. Fit enim à verbo *αὐξω*, *auxeo*, augeo, & *βίος*, *bios*, vita. Suis gestis heroicis vitam feliciter auxit, & in æternum porrexit S. Auxibius Episcopus: cum plius vita longæva promittatur, & æviterna gloria desinitur. Ab eodem verbo *auxeo*, voces *Auxanus*, & *Auxentius*, deducendæ: adedque illorum Sancto rum nomina, qui verè in virtutibus aucti, in perfectione adulti, in gratiâ magni, & in gloriâ maximi fuere.

AXINOMANTIA: *ἄξινομαντία*, *axinomantia*, propter diphthongum penultimâ longâ. Est artis magicæ genus, vel potius divinationis species, quâ per secures magi divinabant, & divina promittebant, Plinio referente. Quapropter eam inter alias damnatas superstitiones reponimus. Et quidem, cum in eâ verisimiliter adfit expressa demonis invocatio, ad primam divinationis speciem cum D. Thomâ reducimus. Fit autem ista vox ab *ἄξιον*, *axione*, securis, & *μαντῆα*, *mandia*, divinatio.

AXIOMA: *ἄξιωμα*, *axioma*, latinè propter *omega*, ut & græcè, habet penultimam longam: est Græci in eâ non ponant accentum. Axioma propriè est dignitas, à verbo *ἄξιω*, *axio*, dignum puto, dignor, &c.: cuius prima persona præter. pass. est *ἄξιωμα*, *axioma*, unde ablato augmento temporalis fit *axioma*. Remotior ejus radix est vox *ἄξιος*, *axios*, dignus: & etiam dicitur postulatio, & amplitudo propter honores gestos. Ab aliquibus profatum, & proloquium, seu, ut communiter à Logicis, propositio vocatur. Cicero per axioma pronuntiatum intellexit, quod aliter propositio conditionalis: ut, *si dies est, lux est*. Sed passim à Logicis nostris axiomata, seu dignitates vocantur.

In Log. tur principia per se nota, evidentia, & generalissima, quæ pluribus facultatibus deserviunt, ut ait Ovidius. Hic dignitatibus etiam Theologia utitur, ad varias conclusiones eliciendas. Ab aliquibus tamen axiomata dicuntur quælibet principia certa cujusque scientiæ, & evidentia eo modo, quo evidentia in tali scientia dari potest. Unde hoc sensu axioma dicenda hæc propositio: *In divinis omnia unum sunt, ubi non obviat relationum oppositio*. Ut habetur in Conc. Flor., & prius dixerat Anselmus. Quod dici potest axioma theologicum, certum, & evidens ab autoritate: quodque aliis verbis expressit Boethius: *Sola relatio multiplicat Trinitatem*. Sic & alia multa dicuntur axiomata latiori modo, pro propositionibus certis, & communiter ab alicujus scientiæ professoribus admittis.

AXIOMATICUS: *ἄξιωματικός*, *axiomaticos*, p. b., in dignitate constitutus, dignitatem habens. Formatur enim hoc adiectivum à voce *axioma*, quæ, ut diximus, dignitatem significat. Pro officialibus Curie Apostolicæ axiomaticos scripsit Anastasius Bibliothecarius, dicens de Adriano: *Enim autem pontificali pallio impositum, præcedentibus axiomaticis, & subsequente aliquâ turbâ in Urbem redire, patriarchumque subire conspexerant*.

AZYMUS: *ἄζυμος*, *azymos*, penultima, ut contendit Jo. Bapt. Ricciolius, est longa, licet à Prudentio corripiatur. Non tamen hinc evincitur accentum in penultimâ esse ponendum: cum usus

legitimè videatur introductus, ut græcus accentus in antepenultimâ retineatur, qui prorsus est observandus. Nec desunt rationes quæ Prudentio suffragentur, & ex Institutionibus Greferi non frustra ejus opinio probaretur. Azymus latinè non fermentatus dicitur à *α*, *alpha*, privativo, & *ζυμος*, *zyme*, fermentum, quasi sine fermento. Hebraicè dicitur *matsab*, à radice *matsâs*, expressit, fuxit, & in plurali *matsôb*, fatis vulgariter usitata vox de illis panibus fermentatis quos in Paschate comedunt Judei. Antiqua fuit altercatio inter Ecclesiam Occidentalem, & Orientalem de consecratione in azymo, vel fermentato faciendâ, Et quidem certum est, ex Ecclesiæ Catholicæ definitione, utroque modo validam esse, & unicuique juxta suum ritum licitam: adedque Græcis licere in fermentato consecrare, *Unumquemque scilicet, juxta suam Ecclesiam, sive Occidentalem, sive Orientalis consuetudinem*: ut habetur in Concilio Florentini Constitutione. Azyma jubebantur comedere Hebræi in Paschate per septem dies. Itâ quippe dicit S. Textus: *Primo mense, decimâ quartâ die mensis ad vesperam comedetis azyma, usque ad diem 21 ejusdem mensis ad vesperam*. Sicque incipiebant comedere azyma dicto die decimo quarto cum agno paschali. Quod ided Deus instituit, ut afflictionis in Ægypto recordarentur. Et ided vocat *afflictionis panem*: tum quia reverâ stomachum affligebat, utpotè difficilius digestionis. Præterea jussit Dominus quotannis azymos panes comedere, in memoriam egressionis ex Ægypto, dum Ægypti, propter primogenitorum occisionem vehementer exterriti, Israëlitas urgebant, ut protinus discederent, hisque deerat tempus, & commoditas ad farinam fermentandam, ut addit Scriptura, *Quoniam in pavore egressus es de Ægypto, ut memineris diei egressionis*. Ut autem ad prætactam inter Græcos, & Latinos controversiam revertar, certum est Christum comedisse agnum paschalem, juxta Legem, cum panibus azymis, eumque ante V. Eucharistiæ institutionem, ut figura suum figuratum, & umbra futura bona præcederet. Cum autem post esum agni fermentato vesci licitum non esset; Christum hoc Sacramentum in pane azymo instituisse necesse est. Ided *primâ die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum dicentes, ubi vis paremus tibi comedere pascha*. Vocatur autem prima dies azymorum illa decimaquarta mensis Nisan: quia ad ejusdem diei vesperam, dies decimaquinta incipiebat, quæ erat prima dies azymorum. Judæi enim à vesperâ ad vesperam sua festa celebrabant. Quod consonat Augustino scribenti: *Dominus traditus est eâ nocte, quæ jam ad sextam sabbati, qui dies passionis ejus manifestus est, pertinebat. Hic dies primus azymorum fuit à vesperâ incipiens. Sed Mattheus Evangelista quintam sabbati dicit fuisse primam diem azymorum, quia ejus vesperâ sequente futura erat cœna paschalis, quâ cœnâ incipiebat azymum, & ovis immolatio manducari*. Ex aliis quoque Evangelistis factis patet Christum in azymo consecrasse, quidquid oblatrent Græci: quibus ex immoderatâ Ecclesiæ Romanæ contradicendi libidine, suffragantur Centuriatores Magdeburgenses, Kemnitius, & Calvinus.

matsab.
matsôb.
matsab.
matsôb.
Super unione Gregor.

Ex. 12. 18.

Deut. 16. 3.

Ibid.

Matth. 26. 17.

Casulano ep. 86.

10. 13. 1. nus. Nec refert quod ait Joannes, quem Græci sequi fatentur: *Ante diem festum Paschæ*: quia, ut ait D. Thomas, *Solemnitas paschalis incipiebat in vespere decimaquarta lune, & tunc Christus post immolationem agni paschalis hoc Sacramentum instituit*. Sic ergo festum Paschæ erat ipsa feria sexta, ante quam Christus lavit pedes discipulorum, & instituit sacram Eucharistiæ, illo vespere, quo incipiebant Hebræi azyma comedere, idque post cœnam legalem: ut ex Maldonati Commentario fati patet. Ex eo hic ordo colligitur: cœna legalis agni paschalis, cœna communis, lotio pedum, Eucharistiæ, Judæi discessio, Christi concio. Et quamvis Suarez aliter has functiones disponat: nempe primò cœnam legalem, lotionem pedum, Eucharistiæ institutionem, cœnam communem; attamen in hoc cum Maldonato convenit, quòd cœna legalis Eucharistiæ præcesserit, adedque Christum in azymo consecrasse. Tres rationes adfert D. Thomas, cur Ecclesia latina in azymo consecret. Prima quidem est propter Christi institutionem: Secunda, quia corpus Christi sine corruptione conceptum est: tertia denique, quia hoc magis competit Fidelium sinceritati, quæ requiritur ad usum hujus Sacramenti. Ratio autem cur Græci fermentato utantur, est illa, quam tangit D. Gregorius: ed quòd Verbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. Sed Latinorum consuetudo est rationabilior: quia hoc Sacramentum est magis corpus Christi, quam divinitatis. Azymus panis significabat vitam puram ab omni labe, & corruptione peccati. Ided admonet Apostolus, *ut epuleamur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitia, sed in azymis sinceritatis, & veritatis*. Anagogicè verò azymorum solemnitas est typus æternæ felicitatis, quia *non intrabit in eam aliquid coinquinatum*. Ex supradictis patet Græcos, dum irriforiè Latinos vocant azymitas, prorsus esse deridendos, & exhibendos.

Mald. in Evang.

In 2. p. q. 41. sect. 2. 3. & 4.

Sup. in c.

S. Greg. in Regillo.

1. Cor. 5. 8.

Ap. 21. 27.

B

Bacucus in manus Cassiani.

ACUCEUS, vel **bacucus**, in græco non reperitur, sed græca natalia ei Magri tribuit, à verbo *βακείω*, *bakéo*, inebrior. Nec aliud significatum isti verbo, in Lexico eruditissimo ex Budæo compilato, annectitur. Magri tamen ait quòd *bakéo*, sit insanire, & baccare, quod immoderatis gestibus agebatur. Adedque bacuceus apud ipsum ex Cassiodoro (ubi malè legitur Cassiod. abbreviatum pro Cassiano) lunaticum sonat. Sed illa significata, quæ verbo *bakéo* attribuit, sunt potius verbi *βακχείω*, *bacchéo*, idest insanio, debacchor, more bacchantium immodestè ago. Unde bacuceus, pro baccheus, formari potuit.

Coll. 7. c. 32.

Homo certo demoni genere correptus.

summus Sacerdos, & Dux Judæorum: ramum nempe palmarem aureum, victoriae de tyranno Tryphone symbolum. Erat iste Demetrius, Nicanor à Josepho dictus, Demetrii Seleuci filius; à Tryphone suo perduelle regno pulsus, Judæorum auxilium sollicitans, ab ipsiis muneribus honoratus, Simoni scribit, *Coronam auream, & habenam quam misisti suscepimus*.

BAJON: *βαϊον*, *baïon*, latinè, quia penultima brevis, in antepenultimâ collocatur accentus. Ramus est propriè palmæ, itâ dictus, ed quòd hæc arbor fursum nitatur contra deprimentis manum, adedque vi ramus ejus auferatur: nam vis à Græcis *βία*, *bia*, vocatur. Baja ergò sunt rami palmarum, & ab eisdem ipsa Palmarum festivitas *baïa* nuncupata. Hieronymus contra Jovinianum scribit, *Cubile eis de foliis palmarum, quas bajas vocant, conrextum erat*. Dominica Palmarum à Græcis *baïophoros* dicitur, nempe à *baïis* ferendis: & quilibet talium ramorum lator *baïophorus*, & græcè *βαϊοφόρος*, *baïophoros*, est appellandus. Apud Cedrenum bajum significat quoddam donativum, quod ante illam Dominicam ab Imperatoribus fieri solebat.

BALÆNA: *βάλαινα*, *phalæna*, ceti species, ex majoribus pelagi monstris. Aliqui etymologiam trahunt à *φῶς*, *phos*, lumen, & *ἄλλομαι*, *allomai*, salio, quod ad lumen saliat. Hoc tamen potius lampyri quadrat, quæ balæna quoque dicitur. *Balæna*, ait Isidorus, *ab emittendo, & fundendo aquas vocata, cæteris enim bestiis maris altius jaciunt undas. Βάλανον enim græcè mittere dicitur*. Fit ergò, secundum ipsum, à verbo *βάλλω*, *ballo*, jacio. De balænâ loqui Deum cum Jobo, communis est Interpretum sensus, dum ait, *An extrahere poteris Leviathan hamo, & fure ligabis linguam ejus?* Septuaginta scribunt *δράκοντα*, *draconda*, draconem: quia dracones solent esse magni. Sed per *leviathan* hebraicè significatur quivis piscismaximus, & ipsa balæna, à radice *lavab*, adhaesit, conjunct: fortè ob molem corpoream simul adhaerentem, & conjunctam. Et balæna quidem maris indici aded aliquando sunt immanes, ut teste Plinio habeant sæpè in longitudine 960 pedes: & quatuor jugera magnitudinè adæquent. Ad ejus ergò vastitatem citatis verbis, & sequentibus, bellè alludit Dominus. Sed allegoricè Luciferò applicatur, qui Cruce Christi, quasi hamo captus est, inquit multi S. S. Patres. Balænam quoque fuisse, quæ Jonam suis visceribus recepit, constat ex sacro Textu dicente, *Preparavit Dominus piscem grandem*: ubi 70 græcè legunt, *precepit Dominus mure megalon, keti megalon*, idest cetò magno. Textus hebraicus, ut Latinus habet *dag gadol*, idest piscem grandem.

BALLEMATIUM: græcum non reperi. Sed à græco deducit Dominicus Magri, nempe à verbo *βαλλίζω*, *ballizo*, quod certè significat tripudium, lascivio, pedibus plaudo. Est ergò ballematium saltationis genus, quod græcè *βαλλισμός*, *ballismós*, propriè dicitur. Nam *ballismós* est tripudium, saltatio, quâ ad tympana crepitanctia, vel ad cymbala resonantia, desaltabatur. Unde cymbala ballematia apud Isidorum, fortè à dicto verbo *ballizo*, & à *ματῆο*, *matéo*, insanio: atque *ballo matto* vul-

1. Mach. 13. 37.

9. 9.

Orig. 1. 12. c. 6.

Iob. 40. 20.

לוייתן
לוייתן
לוייתן

לוייתן
לוייתן
לוייתן

Ionaz 2. 1.

לוייתן
לוייתן
לוייתן

Orig. 1. 3. c. 22.

gò dici potest. Nam vulgarem hanc vocem à verbo matéo derivari non videtur ambigendum. Quod autem græcè, & latinè reperitur halo pro verbo tripudio, unde balatio, hoc prorsus barbarum est. Halo enim græcè est jacio, mitto, jaculor, &c.: nec halo tali sensu in bonis Authoribus reperitur.

BAPHIUM: βαφίον, baphion, propter diphthongum penultimà productà. Est locus tincturæ, seu tinctoris officina: nec debet restringi, ut sit à Carolo Magri, ad officinam purpurariam tantum. Fit enim ista vox à verbo βάφω, bapto, tingo, coloro, cujus præteritum est βάφα, bebapba, & hinc, abiectione augmento syllabico, sit baphium. Vocabulum hoc in aliquibus S.S. Martyrum actis occurrit.

BAPTISMUS: βαπτισμός, baptisμός, lotio, immersio. Formatur à verbo βάπτίζω, baptizo, immergo: cujus prima persona præter. pass. est βάπτισθαι, bebaptisma, & hinc, ablato augmento syllabico, baptisμός. Pluribus in locis utitur istà dictione Scriptura sacra pro corporis lotione: ut patet ex his Nehemæ verbis, Non deponebamus vestimenta nostra, unusquisque tantum nudabatur ad baptismum. Scilicet tanta erat in reedificandis muris ierosolymitanis assiduitas, tantusque vicinorum inimicorum timor, ut majoris promptitudinis ergò vestes non deponerent, nisi ad ipsum corpus lavandum, vel ipsa vestimenta à sordibus, quas in tot vigiliis, & laboribus contrahebant, abluenda. Sic Judith in castris Assyriorum heroici facinoris captans occasionem, & commoditatem liberè per media castra transeundi, exibat noctibus in vallem Bebulie, & baptizabat se in fonte aqua. More nempe judaico manus, pedesque lavabat, quod apud ipsos frequenti erat in usu. Quinimò de Judæis ait Marcus, à foro nisi baptizentur non comedunt: ut ita purgarentur ab immunditiâ legali, quam in communi hominum conversatione, præsertim Gentilium, contrahere censebantur. Sed verus Baptismus est ille, quem Christus Dominus instituit, primum omnium Sacramentorum, & januam cæterorum. Hujus typum exhibuit arca Noë, ut docet Apostolorum Princeps dicens, Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptismus: seu, ut græcè legitur, αντίτυπον, de quo superius nonnihil dictum est. Alias Sacramenti Baptismi figuras nobis subministrat vetus Testamentum: ut jam de tot lotionibus taceam, quæ corporis sordes detergebant, atque umbram gratiæ, & munditiæ per Baptismum conferendæ, continebant. Inter cæteras non sunt infimæ notæ columna nubis, & mare rubrum: ut innuit Apostolus, Omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari. Quia, ut colligitur ex Ambrosio, Chryostomo, & Anselmo, subire nubem, & ingredi in mare, quod Ægyptios submersit, Baptismum, quo peccata demerguntur, adumbrabat. Nos enim sanguine Christi rubricamur, & cælesti rore divinæ gratiæ obumbramur. Secundum D. Thomam, Baptismus à Christo institutus fuit, quando ipse à Joanne baptizatus fuit. Ait enim, Tunc verè baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum Sacramentum, sed necessitas utendi hoc Sacramento iudicata fuit hominibus post passionem, & resurrectionem. Ante passionem ta-

men etiam suâ pollebat efficacità, quamvis non esset in præcepto. Præfigurabat quidem Christi passionem; sed non erat nuda figura, sicut veteris Legis sacramenta. Nam, ut ait Magister angelicus, Baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat iustificandi: quod consonat Augustino dicenti, Ex quo Christus aquis immergitur, ex eo omnium peccata abluuntur aqua. Quamvis Suarez, & alii opinentur Baptisma institutum fuisse paucis mensibus post Christi Baptismum. Saltem certum videtur ante Christi passionem institutum fuisse, cum ipsemet Dominus baptizaverit, non passim, sed discipuli eius: non quidem Baptismo Joannis; sed Baptismo à se instituto, cum de Iesu Ioannes dixerit, Hic est qui baptizat in Spiritu sancto.

Ut verò nonnulla de tanti Sacramenti necessitate subiungamus; Pelagiani, qui peccatum originale negabant, asserunt Baptismum non esse parvulis necessarium ad remissionem peccati originalis, sed solum ad assecutionem regni cælorum, ut refert D. Augustinus. Ioannes Wicleff docuit Baptismum nec ad remissionem peccati originalis, nec ad assecutionem regni cælestis, necessarium esse, teste Thomâ Waldensi. Hujus hæreticæ opinionis hoc impium erat fundamentum: si infans est prædestinatus salvabitur, et si non baptizetur, &c.: Calvinus verò dicit Baptismum non esse necessarium Fidelium infantibus, quia hi sunt sancti ab utero materno, juxta promissionem à Deo factam Abraham: Statuum pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te. Sed hi gigantes, qui ausu temerario etiam Fidei fundamenta convellere nituntur, unico isto lapide prostrantur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Datur præterea Baptismus flaminis, & sanguinis: ut deficiente aquæ Baptismo alteruter supplere possit. Et ille quidem in actu dilectionis Dei super omnia consistit: diciturque flaminis, propter impetum ad superiora, maximè ad ipsum Deum omnium supremum. Actus autem contritionis charitate formatus non differt specie ab actu dilectionis, cum idem habeat formale motivum, & eodem actu voluntas prosequitur bonum, & malum isti bono contrarium abominatur. Baptismus verò sanguinis est ipsum martyrium, omnium peccatorum, sicuti Baptismus fluminis, remissivum. Ideò enim hæc duo media, potentissima ad peccatorum omnium expurgationem, Baptismi vocantur: ut ait Divus Thomas, Passio pro Christo suscepta obtinet vim baptismi, & ideò purgat ab omni culpa, & veniali, & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato invenerit inherentem. Et passim ex Patribus constat martyrium Baptismo æquiparari, ejusdemque efficacità reputari. Ex quo, & variis rationibus deducitur, sufficere eandem dispositionem in martyrio adultorum, quàm in eorum Baptismo. Pro omnibus sufficiat Augustinus asserens, quòd quicumque etiam non percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione moriuntur, tantum iis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte ipsius baptismatis. Loca verò Apostoli, & D. Thomæ, quæ videntur charitatem requirere, possunt de ipso charitatis habitu, qui in iustificatione infunditur, explicari: eodemque modo de

Ib. ad 1.

Serm. 36.

Io. 4. 2.

Io. 1. 33.

2.

August. 1.

de hæc. ad

Quod. l. 88.

Gen. 17. 7.

Io. 3. 5.

3. q. 87. a.

1. ad 2.

1. 13. de

Civ. Dei

c. 7.

pœnitentiâ dici potest, quòd nihil juvet sine charitate, non tamen quòd actus prævius dilectionis Dei super omnia requiratur. Et si Mart. Becanus factatur per se non requiri veram contritionem ad fructum martyrii consequendum; tamen ait ratione præcepti esse necessariam, adedque tunc novum peccatum omissionis committi, contritione non habitâ, nisi invincibilis ignorantia, vel inadvertentia excuset.

BAPTISTERIUM: βαπτιστήριον, baptisterion, locus sacer, qui vulgò fons dicitur, & Mater adoptionis, quia in eo fit hominis regeneratio, à S. Dionysio vocatur. Vox ista habet eandem cum præcedente originem: sed à tertiâ personâ præteriti passivi, quæ est βαπτίζω, bebaptista, & hinc ablato augmento syllabico fit βαπτιστήριον, baptisterion. Olim in singulis civitatibus erat baptisterium propè templum majus, in quo omnes cives, & incolæ baptizabantur. Ità nunc quoque Florentiæ fieri cernimus: sicut & Constantini baptisterium propè Basilicam Lateranensem, omnium Ecclesiarum matrem, est constructum.

BAPTIZO: βάπτίζω, immergo. Verbum est derivatum ab alio verbo βάπτω, bapto, mergo, tingo, lavo, factumque jam planè latinum: & ad illam lotionem, seu abluionem est restrictum, quæ est materia proxima Baptismi. Ab istius verbi primâ personâ præteriti passivi, ut jam dictum est, fit baptismus, & baptisma: & à tertiâ, baptisterium, & βαπτιστής, baptistês, baptista, tinctor, seu ille qui mergit, & abluunt. Nomen hoc per antonomasiam de S. Ioanne dicitur, qui in Iordane meruit mundi scelus auferentem tingere lymphis. Ad hoc ergò significatum verbum baptizo nunc coarctatum est: quamvis in Scripturis ad alias lotiones etiam latinè extendatur, ut in vocabulo baptismus annotatū fuit.

BARATHRUM: βάραθρον, barathron, penultima communis, sed in prosâ cum accentu in antepenultimâ. Locus erat profundior Athenis formâ putei, in imo mollis, & cœnosus: in quem noxios deturbabant, qui ab ipsis cacurgi, seu malè operor, male facinorosus, maleficus, à verbo κάκουργία, cacurgo, grave, & ἀσπείω, athréo, aspicio, eò quòd sit grave in aspiciendo. Ponitur enim pro loco immense profunditatis, & loca profunda dicuntur barathra: Sed præsertim illæ cavitates, & voragine subterraneæ, in quas flumina demerguntur. Dictionem tamen hanc Voilius cum Martinio deducit è Chaldaeo. Barathrum etiam pro perniciè usurpatur, prout & ipse Demosthenes usus fuit. Sed optimè sumitur pro inferno, in quem divina iustitia inevitabiliter, & ut ita dicam, irremeabiliter, omnes impios immergit. Istâ voce etiam utitur nostra vulgata Editio, dum ait: Duces Issachar fuerunt cum Debborâ, & Barach vestigia sunt secuti, qui quasi in præceptis, ac barathrum se discrimini dedit. Quia tam potentes, & numerosæ erant Sifaræ phalanges, ut esset se inevitabili periculo exponere, contra illas pugnare, à quibus, sicut in barathro, nemo nisi divinitus eripi posset.

BARBARIA: βαρβαρία, barbaria, latinè, quia penultima est brevis, cum accentu in antepenul-

timâ effertur, nisi ubi usus fuerit Græcos imitandi. Ità dicta illa Africæ regio, quæ Ægypto contermina, ad mare mediterraneum per longum tractum excurrit. Sed barbariæ apud Tertullianum longè alia interpretatio. Nam ubi agit quòd in Ecclesiâ Græciæ sit consuetudo velandi virgines dicit: Per Græciam, & quasdam Barbarias eius plures Ecclesiæ virgines suas abscondunt. Ubi Interpretæ ait, Barbarias vocat provincias adiacentes Græciæ, ut Illyricum, Galatiam, Achaiam, &c., & de his agit, inquit, Apostolus dicens, Ubi non est Barbarus, & Scythæ. Et certè satis probabiliter hanc esse D. Pauli mentem opinatus est. Cum enim Scythæ sit maximè barbarus, ut antichesis currat, sicut inter Judæum, & Gentilem, inter servum & liberum; per barbaros alii sunt intelligendi à Scythâ distincti. Barbariæ autem dicebantur aliæ provinciæ Græciæ adiacentes, quia barbarè linguam græcam exprimebant. Vide tamen in voce Barbarus.

BARBARISMUS: βαρβαρισμός, barbarismós, à voce bárbaros, propriè est contrâ latini sermonis legem, aut scriptâ, aut pronunciata vitiosè dictio. In uno enim solo vocabulo consistit, idque in prosâ præsertim: cum apud Poetas metaplasmus dicatur. Aliquando autem dictio est planè barbara, aut saltem vitiosa scripto, aut pronunciatione; idque adiectione, detractio, mutatione, aut transmutatione. Si quæ similia in nostro Textu occurrant, non statim barbarissimi censendi, cum aliquando talibus vocibus Veteres usos fuisse constet. Barbarismus apud Damascenum, cum Epiphano, prima ex hæresibus ponitur, non quidem strictè dicta; sed prout seclam quamdam importat. Quo sensu varias hæreses etiam cum Philastrio recenset, quas Augustinus, in lib. ad Quodvultdeum, ex industria omisit. Barbarismus, ait ergò Damascenus, quæ hæresis secundum seipsam est sufficiens, à diebus Adæ usque ad decem generationes, aut Noë. Barbarismus autem vocatus est, quòd inter eos, qui tunc homines, nemo ducere aliquem haberet, vel unam concordiam; sed utrumque volebat, quisque sibi ipsi ambulabat, & lex sibi ipsi, secundum præborationem propriæ voluntatis factus est.

BARBARUS: βάρβαρος, bárbaros, p. b., sic dicti primùm omnes, qui græcè ineptè loquebantur. Nam cum advenæ Athenis græcè loqui conarentur, sæpè in hanc vocem absurdam βάρβαρος, bárbaros, prorumpabant; unde dicti barbari omnes, qui aliâ linguâ utebantur, quàm græcâ. Postea tamen Latini, ob linguam jam factam tertio rem, à barbarorum numero exclusi. A linguâ barbari nomen, ad mores asperos, & feros, translatum est: & hinc dicta barbariæ morum feritas, & sævitia. Ægyptii meritò barbari vocati, tum propter linguam idiomati hebraico aded dissonam, tum propter enormem in Israëlitas sævitiam, & tyrannidem, præsertim in parvulis innocentibus, recen- ter natis, ità truculenter enecandis. Sic feliciter egressa est Domus Iacob de populo barbaro. In Textu hebraico dicitur מגואם longbés, ubi magus est servilis, & est de, nam verò populus, longbés peregrini, & exotici sermonis. Fit enim à radice lan-

De vel. virg. c. 2.

Col. 3. 11.

Pl. 112.

עַבְדֵי

יָבֵן

יָבֵן

יָבֵן

מַגְוָאִם

longbés.

In Hiero.

I.

2. Esdr. 4.

23.

Judith 12.

7.

Marti 7. 4.

1. Pet. 3.

21.

1. Cor. 10.

2.

3. q. 66. a.

2. c.

nutu Dei immota consistit, ac si super bases immobiles inniteretur, & lapidibus angularibus firmissimis compaginaretur. Basis etymologiam, à verbo *bævo* deductam, confirmant Acta Apostolica, quæ de claudo illo à Petro curato referunt quod *protinus consolidatae sunt bases ejus, & plantæ.*

Act. 3. 7.

BASTAGMA: *βάσταγμα*, *bastagma*, gestamen, onus. Sit à primâ personâ præter. pass. verbi *βάσταζω*, *bastázō*, porto, gesto sarcinas: estque *βάσταγμα*, *bastagma*, unde ablato augmento syllabico fit *bastagma*. Hanc vocem habent in græco 70, ubi Jeremias ait, *Nolite portare pondera in die sabbati*, Septuaginta enim legunt *bastagmata*, idest onera. Sed vox illa *bastagia*, pro sarcinâ, & onere, quam affert Magri, potius significat munus ferendi res necessarias ad exercitum: unde talis muneris susceptores *bastagarii* dicebantur. Et græcum *βάσταγμα* in Lexicis non reperitur.

Jer. 17. 21.

BATTOLOGIA: *βαττολογία*, *battologia*, in rigore cum accentu in antepenultimâ latine vox ista esset efferenda. Sed quamvis penultima sit brevis, à plerisque more græco accentus in eâ collocatur. Significat autem multiloquium, à *βάττω*, *battō*, qui erat ineptus quidam poeta, eadem sonans repetere, & *λόγος*, *lógos*, sermo: hinc & stultiloquium aliqui interpretantur. Quod certe inter orandum vitandum est, non autem oratio proluxa, cum Christus dixerit, *Oportet semper orare, & non deficere.* De *battologia* verò, & stultiloquio in oratione vitando, ait Sapiens, *Idcirco sint pauci sermones tui:* abstinendo ab inani, & superflua verborum profusione. Eodem sensu illa Christi verba intelligenda, *Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici,* &c.: ubi Græcus habet, *Non utendum battologia.* Quod ita explicat Chrysostomus: *Battologiam hic loquacitatem vocavit, quâ tunc utique utimur, cum non utilia nobis à Deo postimus.* Et postea, *Super hac verò videtur mihi longas orationes veteres, longas verò de eo, non tempore, sed multitudine, & prolixitate verborum.* Non, quod longas orationes vocales vituperet Chrysostomus; sed eas, quæ potius vanitatem, & inanitatem, quam veritatem, & devotionem sapiant.

Luc. 18. 1.

Ecc. 5. 1.

Matth. 6. 7.

In Matth. c. 6.

Hom. 19.

BELOMANTIA: *βελομαντία*, *belomantia*, propter diphthongum penultimâ productâ. Est divinatio, quæ fit per jactum sagittæ, vel teli cuspis, à *βέλος*, *sagitta*, & *μαντή*, *mantia*, divinatio. Dicitur etiam rhabdomantia, de quâ suo loco. De *belomantia* intelligunt multi verba Prophetæ: *Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei, spiritus enim fornicationum decepit eos.* De idolo quidem istud lignum explicant nonnulli, ut Chaldaeus, Rupertus, Liranus; sed alii de baculo divinatorio; ut S. Hieronymus, Haymo, Hugo, Vatablus. Itâ quoque Rabbi Moyses, qui asserit usos fuisse baculo ex parte decorticato, & in altum projecto. Et si quidem primo casu latus decorticatam superius apparebat, & secundo casu vestitum; prosperum eventum fore sibi persuadebant: sin è contrario, adversum. Si verò utroque jactu vel nudatum, vel vestitum latus apparebat; dubium successum vaticinabantur.

Os. 4. 12.

BEMA: *βήμα*, gressus, tribunal, locus dicendi in concione. Oritur à verbo *bævo*, gradior, concendo, de quo in voce *basis*, tamquam si ejus prima persona præter. pass. esset *βέβαιος*: *béβαιος*, à quâ expuncto augmento illo *bema* formatur. Itâ vocatum festum quoddam Manichæorum, ut patet ex Augustino, qui ipsos arguit quod Pascha parum colerent, *Cum*, inquit, *vestrum bema, idest diem quo Manichæus occisus est, quinque gradibus erectio tribunalis, &c., magnis honoribus persequimini.* Unde patet tale festum ab erigendo bema itâ nuncupatum. Bema præterea ipsum presbyterium, seu chorus, in quo Clerus divinis vacat, à plerisque nuncupatur.

Cont. E. pist. Manich. c. 8.

BERNICE: *Βερνίκη*, *bernice*, quæ & *berenice*, p. l. uxor primi Regis Ægypti, post Alexandrum Magnum, nempe Ptolemæi Lagi filii: à quâ postea plures reginæ sic appellatae. Hujus nominis origo potest deduci à verbo *βέρω*, *berō*, gravo, & *νίκη*, *nikē*, victoria, quasi gravis victoria quæ etiam eruant *Beronicæ*, seu *Veronicæ* nomen, adedque penultimâ longâ, quamvis usus pro accentu contrarius videatur. Estque nomen illius Sanctæ, quæ Christo ad Calvarium pergenti sudarium porrigens, ejus sacram effigiem recepit: quod etiam nunc Domini vultu decorum in Basilicâ D. Petri magnâ cum devotione, & pio cultu, Romæ aservatur. Dicitur quoque *Berenice* filia Ptolemæi Philadelphii Regis Ægypti, qui ut molestissimo bello finem imponeret, filiam suam dedit uxorem Antiocho Syriæ Regi, *Theos* agnominato. De quo fusc Pererius in Daniele. Nam hic propheta de istis Regibus prophetavit dicens, *Post finem annorum fuderabuntur, filiaque regis austru veniet ad regem aquilonis facere amicitiam.* Idest *Berenice* filia Regis Ægypti, quæ est ad Austrum, jungetur matrimonio cum dicto Antiocho Rege Aquilonis, quia Syria ad Aquilonem respectu Ægypti, & non obtinebit fortitudinem brachii, nec habit semem ejus. Quia dolo laodices, prioris uxoris Antiochi, occisa fuit *Berenice*, cum parvulo filio, jam Antiocho marito per eandem extincto. De aliâ *Bernice* in Actibus Apostolorum agitur: dicit enim D. Lucas, *Cum dies aliquot pertransissent, Agrippa rex & Berenice descenderunt Caesaream.* Iste Agrippa junior erat filius Herodis Agrippæ senioris, de quo infra fusiùs in vocabulo *Herodes*: cujus *Bernice* erat, ut rumor ferebat, & foror, & pellex. Quare à D. Chrysostomo appellatur uxor. Quin & ipse Juvenalis eam incestam fororem vocavit, eod quod à fratris latere nunquam divelleretur. Hanc infamiam ut aliquatenus sopiret, nupsit Polemoni Ciliciæ, vel Lyciæ Regi: cujus thorum, teste Josepho, parvo tempore transacto reliquit. V. vocabulum *Beronicus*.

B. ned. Perer. l. 13. in Dan. Dan. 11. 6.

Act. 25. 13

Juv. Sat. 6.

BEROEA: *βέρω*, *beria*, alii græcè scribunt *Béria*, & propter diphthongum penultimâ longâ, et si Græci vocem proparoxytonam faciant. Est civitas Macedonia ad Haliacmonem fluvium, à cujus fortè currente fluxu itâ fuit appellata. Nam *βέβαιος*, *béβαιος*, curro, & *πέσος*, *pbésos*, fluo, Aliqui *gravem*, vel *ponderosam* interpretantur, ut sit à *βάρω*, *báros*, pondus, gravitas. Et certè graves, & justi ponderis facti sunt *Berœenses*, dum reliquâ

Act. 17. 11.

licâ vanitatis paleâ, in Elestorum frumentum converti sunt. Non procul urbs ista distat à Pellâ, Alexandri Magni patriâ. De *Berœensibus* Judæis narrat D. Lucas, quod *erant nobiliores eorum, qui sunt Theſſalonica, qui susceperunt verbum cum omni aviditate.* Erant autem nobiliores, non solum profapia; sed etiam indole, & morum probitate. Quia verò Paulus è Scripturis probabat Christi Divinitatem, & mysteria de Incarnatione, & Passione; ided erant *quotidie scrutantes scripturas, si hæc itâ se haberent.* Hinc malè inferunt nostrorum temporum hæretici solam Scripturam esse judicem controversiarum Fidei. Ut enim observat Mart. Becanus, nullo modo sequitur: *Berœenses scrutabantur testimonia Scripturæ à Paulo citata, ergò sola Scriptura est judex controversiarum.* Quod perinde est ac si dicas: Lutherani scrutantur Augustini testimonia à Bellarmino citata, ergò solus Augustinus est judex controversiarum existimandus.

co. pest. tr. 1. c. 7. tell. 3.

BERONICUS: *Βερωνικός*, *beronicus*, penultimâ est longa, et si multi *Veronicæ*, aut *Beronicæ* nomen cum accentu in antepenultimâ proferant. *Beronicus* Victoris portator latine reddi potest: ut & *Bernice*, aut *Beronice*, sive *Veronica*, *Victoris* latris, à *νίκη*, *nikē*, victoria, & *βέρος*, *pbéros*, porto. Nempè Macedonum lingua, qui *φ*, *phi*, mutant in *β*, *béta*, seu *vita*. Sicque S. *Beronicus* Martyr *victoris* latorem sonaret. Aded conveniunt rebus nomina sæpe suis.

Orig. l. 6. c. 7.

l. 2. de gem. mis c. 69.

Ex. 28. 20.

Is. 54. 12.

Jas. 3. 7.

pantere.

c. 71.

BERYLLUS: *βήρυλλος*, *beryllos*, gemma subviridis, & pellucida, cujus græcum nomen ab Indiâ oriundum, Nam, ut ait Hieronymus, *Beryllus in Indiâ gignitur gentis suæ lingua nomen habens, viriditate similis smaragdo, sed cum pallore:* vel ut ait Boethius, refert aquæ marinæ colorem ex viridi caeruleum. Si *beryllo* immisceantur aliqui aurei splendores, *chrysoberyllus* dicitur: nam *χρῆσος*, *chrysos*, est aurum. *Beryllus* erat gemma duodecima in summi Pontificis Rationali: nempè ordine in quarto *chrysolithus*, *onychinus*, & *beryllus*: *inclusi auro erant per ordines suos.* Et si *beryllus*, ut ait Plinius, solus inter gemmas nudus, & sine auro sit pulchrior. Septuaginta *beryllum* undecimam, & *onychinum* duodecimam gemmam enumerant, Textus hebraicus habet *jaspeph*, & ab aliquibus *jaspis* vertitur, saltem propter vocabuli affinitatem: & Jonathas in Translatione chaldaicâ scribit *pantere*, ut à maculis pantheræ similibus, lapis pantherinus appelletur. Erat quoque *beryllus* octavum fundamentum illius pretiosissimæ, vel potius omne pretium superantis Hierosolymæ, à S. Joanne descriptæ. Dicitur inhibere catharos in guttur, & oculos defluentes: pugnantibus animositatem inducere creditur, ut refert Boethius. Quod ergò oculos purget, D. Thomæ vulnera Christi palpanti applicatur: & propter hunc, & alios effectus, symbolum est extremi iudicii, cujus recordatio malis omnibus medetur. Thomas autem à Marco, & Lucâ octavus recensetur inter Apostolos: sicut & ille de iudicio articulus octavus in Symbolo potest enumerari.

BIARCHUS: *βίαρχος*, *biarchos*, qui præsit vitæ curandæ, aut victus, conjuncti præfectus.

Itâ dicitur à *βίος*, *bios*, vita, victus, & *ἀρχή*, *archê*, princeps: & aliqui *biarcham* exarant. De *biarcho* D. Hieronymus adversus Jo. Jerosolymitanum mentionem agit. Et itâ in civitatibus annonæ præfectus, aut in Monasteriis, qui ciborum apothecis præest, aut ciborum curam gerit, nuncupari potest.

Ad Pam. nich.

BIBLEA, vox, ut videtur, derivata à *βίβλος*, *biblos*, idest papyrus. Ad hujus similitudinem ex scirpis storea confecta dicta *biblea* cratis, ut habetur in vitâ B. Petri Damiani. Nec enim verisimile est ex verâ *biblo* ægyptiâ eam fuisse intextam.

BIBLIA: *βιβλία*, *biblia*, latine penultimâ brevi, et si græcus in eâ ponatur accentus. Est pluralis à singulari *βιβλος*, *biblos*, volumen, liber, libellus: & hoc est diminutivum à *βίβλος*, *biblos*, liber. Derivatur autem, ut à suâ verâ origine à voce *βύβλος*, *byblos*, papyrus ægyptia, à quâ libri formabantur. *Biblia* per excellentiam dicuntur sacri Codices, ab Hagiographis ex Spiritus sancti inspiratione conscripti: idedque infallibilis, & divina prorsus esse auctoritatis, nullatenus est ambigendum. Ab Hebræis *Biblia* sacra *mikvâ*, idest, lectio, lectura, à radice *karâ*, legit, vocavit, passim appellata. Itâ dicta per synecdochen pro lecturâ sacra, quod ab omnibus hominibus, quibus salutis suæ causâ data est, legi debeat. Adde rem ego quod *mikvâ* etiam convocationem, & vocationem significet: omnes autem homines Dei voce in unitatem Fidei vocantur, ad gratiam divinam, & celestem gloriam convocantur. Est autem verbum Dei, adedque doctrinam divinam hominibus revelatam, negant Libertini, & alii Politici, quos hæc refellere non vacat, præsertim cū eos vix, aut ne vix quidè distinguamus ab Atheis. Talia enim Fidei christianæ fundamenta convellere, & se Christianum profiteri, est nugari, irridere, delirare, & manifestè ad atheismum declinare. Est verò de Fide quod nostra vetus vulgata *Bibliorum* Editio, quidquid obganniant Novatores, sit per omnia authentica & infallibilis, ut constat ex Tridentino: exceptis tamen typographorum mendis, quæ etiam in sacra *Biblia* irreperunt. Quod autem ultra sensum literalem habeat etiam mysticum, quamvis hoc à Luthero ejusque sequacibus negetur, patet ex plurimis ipsius *Scripturæ* locis: præsertim ex Apostolo de duobus Abrahamæ filiis scribente, *Quæ sunt per allegoriam d. d. i. i.* *Scripturam* præterea in *Bibliis* contentam non esse aded claram, ut prætentant hæretici, sed potius obscuram; satis constat, ut cætera præteream, ex eo quod ipsi adversarii prolixos latis commentarios, vel potius commenta, in eam informant, & difformant: quodque inter se de re aded clarâ, ut jactant, tato celo, immò toto inferno dissentiant, ac plerumque contradicant.

מִקְוָה

מִקְוָה

מִקְוָה

קָרָא

Sess. 4. de Edit. Bibliorum.

Gal. 4. 23.

BIBLIOGRAPHIA: *βιβλιογραφία*, *bibliographia*, latine, cum penultima brevis sit, cum accentu in antepenultimâ proferri debet. Sed in his similibus, multi ex usu legitimo, quoad accentum in penultimâ Græcos imitantur. Itâ dicta *librorum* conscriptio, à dictâ voce *βίβλος*: *biblos*, liber, & *γράφω*, *gráphō*, scribo. Hinc & *βιβλιογράφος*, sed latine *bibliographus*, p. b., librarius, & li-

& librorum scriptor. Ante typographiae inventionem plures etiam insignes Authores erant bibliographi: & ipse D. Hieron. multos aliorum libros sua manu se conscripisse, aut exscripisse testatur.

BIBLIOPEGUS: βιβλιοπέγος, bibliopēgos, latine propter vocalem longam cum accentu in penultima. Est librorum compactor, seu qui libros compingit, aut ligat: à dictâ voce biblos, & verbo πείνω, péinō, figo, conglutino, compingo, &c. Sic & βιβλιοφόρος, bibliophōros, latine bibliophorus, p. b., librorum lator, seu literarum bajulus, adeoque tabellarius, à φέρο, phéro, porto. Item βιβλιοφυλάκιον, bibliophylakion, latine bibliophylacium, pro bibliotheca: est enim librorum conservatorium, à verbo φυλάσσω, phylássō, custodio, confervo. Hæ voces in sacris Authoribus nonnunquam occurrere possunt.

BIBLIOPOLA: βιβλιοπώλης, bibliopōles, p. l., librorum venditor. Vox est formata à dicto bibliopon, aut biblia, & verbo πωλέω, poléo, vendo. Excommunicantur in Bullâ Cœnæ retinentes, imprimentes libros hæreticorum, de Religione tractantes, vel hæresim continentes. Excusantur tamen si parvo tempore retineant, scilicet uno, aut rove die, cum voluntate manifestandi. Alia verò excommunicatio Indicis nemini reservata contra legentes quoscumque libros hæreticorum, donec ab Episcopo, vel Inquiretore purgati, & approbati sint: item contra legentes, & habentes scripta cuiusque Authoris etiam catholici prohibiti, & damnati propter hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, non incurritur à bibliopoliis imprimentibus, ut Filiucius interpretatur: incurritur tamen ab ipsis ut retinentibus.

BIBLIOTAPHUS: βιβλιοτάφος, bibliotáphos, latine, quia penultima brevis, habet accentum in antepenultima, et si à Græcis efferatur in penultima. Vox hæc librorum sepulcor, aut librorum sepulchrum exponi potest: à dicto biblion, liber, & à verbo τάφω, táphō, sepelio, unde τάφος, táphos, sepulchrum. Bibliotaphi dicti illi, qui libros insigniores nacti, ut soli sapientes viderentur, eos in arcis sepultos retinebant. Quod quidem ante typorum usum facilius assequerentur.

BIBLIOTHECA: βιβλιοθήκη, bibliothēke, p. l., librorum theca, seu repositorium. Componitur enim ex dictâ voce biblion, liber, & θήκη, thēke, theca: quæ formatur à verbo τίθημι, tithēmi, pono, & in aoristo primo facit ἔθηκα, êthēka, posui, hincque ablato augmento theca. Proprie ergò bibliotheca est ille locus, ubi libri reponuntur, & aservantur: quamvis etiam pro ipso librorum copiosiore numero accipiatur. Diodorus Siculus etiam historię suę Bibliothecę nomen præfixit, fortè quòd ex variis libris eam compilarit. Sed ex 40 libris, quos sub Augusto edidit, anno circiter ante Christum quadragesimo, vix quindecim existant. Ità varii Scriptores, Authores in aliquâ scientiâ ordine alphabetico recensentes, suos libros Bibliothecas inscripserunt. De bibliothecâ Regis Persię agitur in lib. primo Esdræ, ubi Judæorum aduersarii templi reedificationem impedire volentes, inter alia Regi scribunt. Nunc ergò si videtur regi bonum, recenseat in bibliothecâ regis, quæ est in Babylone,

&c. Hic tamen 70 scribunt ἐν οἴκῳ τοῦ βασιλέως, idest in domo gazæ, vel divitiarum: quod consonat Chaldaico legenti *bereth ginzaiâ*, idest in domo gazarum, vel thesaurorum. Intelligitur ergò archivum, in quo Scripturæ ad gazam regiam spectantes aservabantur. Iudei Ierosolymitani Iudæis in Ægypto degentibus scribentes, agunt de famosâ Nehemiæ bibliothecâ. Inferuntur autem, inquit, in descriptionibus & commentariis Nehemia hæc eadem, & ut construens bibliothecam congregavit de regionibus libros, & prophetarum, & David, & epistolas regum, & de donariis. In hoc loco Græcus eadem voce bibliotheca utitur: & illud inferuntur, dicit ἐξηγήσατο, exegisando, narrabantur, in variis scilicet Nehemiæ scriptis, non libri secundi Esdræ, qui Nehemiæ dicitur; sed in aliis, injuriâ temporum amissis. Perperam ergò Strabo asserit Arriotelem fuisse primum bibliothecarum Authorem: cum Nehemias sit plusquam uno sæculo Aristotele antiquior. Nam Aristoteles fuit Alexandri Magni temporibus, qui ultimum Persarum regem devicit. Sed Nehemias fuit tempore Artaxerxis regis, qui verisimiliter fuit Artaxerxes Longimanus. Similiter Iudas Machabeus æmulus diligentię Nehemiæ, ea quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, & sunt apud nos: uti scribunt supradicti Iudæi. Intelligunt enim sacra Volumina, & scripta partim ultimis bellis deperdita, partim absconsa, diligenter à Machabeo adunata. Quod, ut observat Tiriinus, videntur inculcare, ut ostendant se non cedere Ægyptiorum gloriæ, ob famosissimam Ptolemæi Philadelphi bibliothecam. Quæ tamen fuit è nobilioribus, & copiosioribus, quas unquam Monarchæ collegerint. Ultra enim sacros Codices, quos per 72 Interpretes, à Pontifice Eleazaro in Ægyptum missos, ab hebræo in græcum idioma translatos, custodiebat, maximâ librorum omnis generis copiâ referta erat. Nam, ut refert Ben. Pererius ex Iosepho, Demetrius Phalereus adeò famosæ bibliothecæ famosissimus præfectus, à Rege interrogatus, quam multa librorum millia collegisset; respondit, circiter 200 millia, sed brevi 500 millia habiturum. Attamen Nehemiæ bibliothecam primus Esdras videtur inchoasse. Sic innuit Isidorus, Bibliothecam veteris Testamenti Esdras scriba post incensam legem à Chaldeis, dum Iudæi regressi fuissent in Ierusalem, divino afflatus spiritu reparavit, cunctaque legis, ac prophetarum volumina, quæ fuerunt à gentilibus corrupta, correxit. Sed Pisistratus etiam ante Aristotelem, & ut videtur, ante Nehemiam, & Esdras bibliothecam Athenis instruxit. De quo idem Isid., Apud Græcos autem bibliothecam primus instituisse Pisistratus creditur, Atheniensium tyrannus. Quam deinceps ab Atheniensibus auctam, Xerxes incensis Athenis evexit in Persas, longoque tempore Seleucus Nicanor rursus in Græciam retulit. Hęc omnia, & alia id genus, pulchris coloribus graphicè depicta, in Bibliothecâ Vaticanæ parietibus, hodie visuntur. Apud Christianos quoque famosæ in pluribus locis erectæ bibliothecę: & à dicto Isidoro Pamphilus Martyr laudatur, qui Pisistratum, in sacrae biblio-

J. 52

N. 11

2. Mach. 2 13.

1. 13.

Ib. v. 14.

Per. in 1.

Dan. l. 13.

Ios. l. 12.

Antiq. c. 2.

10. 1. 11. 16 5. 2.

1. Esdræ 5. 37.

bliotheca studio, primus ad æquare contenderit, cum propè 30 voluminum millia collegerit. Maximis præterea laudibus celebrata Constantinensi bibliotheca, de qua in vocabulo sequenti nonnihil dicitur. Nunc verò inter universas totius Orbis bibliothecas ipsa Vaticana omne pretium, & æstimationem superat: præsertim ob tam copiosa S.S. Patrum & aliorum virorum illustrium autographa, vetusta quoque, & authentica volumina, ad Novatium hæreticorum conatus coercendos, & elidendos. Cum isti, ut ait Edmundus Campianus, sua limâ politulâ, & elegantulâ, vetus novumque testamentum rasentur: quantò magis alios libros depravare nefario facinore tentabant.

BIBLIOTHECARIUS: βιβλιοθηκάριος, bibliothecários, p. b., bibliothecæ præfectus dici potest. Nam est adiectivum à dictâ voce bibliotheca formatum, quod alias plura ad bibliothecam spectantia significare possit; etsi ad eum qui bibliothecæ præest, sive ejus curam habet, restringatur. Inter illustres bibliothecarios, ore famæ, ut jam vidimus, celebratur Demetrius Phalereus, Ptolemæi bibliothecæ compilerator. Eruditione quoque, & scientiâ insignes fuere illi duodecim bibliothecarii, qui Constantinopoli illius bibliothecæ à Constantino erectæ curam gerebant. De quâ refert ex Constantino Manasse Baronius, quòd hæc constans tricenis & tribus librorum millibus, cum duodecim bibliothecariis viris eximiis, qui Leonis Isaurici impietati assentiri volebant, ab ipso fuerit (duodecim illis Præfectis in eâ inclusis) penitus exulta. Nam cum hi essent maximæ scientiæ, & auctoritatatis, Imperatores vix quidquam sine ipsorum consilio aggrediebantur. Cumque isti, pietate, & sapientia insignes, Leoni illi in Sanctos rugienti, & sævissimo iconoclastæ pedus innocens opponerent, ipsius jussu cum libris omnibus, feritate prorsus leoninâ combustis sunt. Inter libros pretiosiores erat nobilissimum volumen 20 pedibus oblongum, ex draconis cujusdam intestinis confectum; in quo Ilias integra Homeri, e jusque Ulyssæa erat exarata. Nunc Romæ Vaticanæ Bibliothecarius Cardinalatus dignitate solet decorari.

BIGAMIA: δίγαμος, digámia, p. b., etsi à multis accentus, ex usu fortè legitime introducto, in eâ ponatur. Ità secundæ nuptiæ dicuntur, à δίς, dis, bis, & γάμος, gámos, nuptiæ: unde bigamus, aut potius digamus (nam græcè δίγαμος, digamos) qui secundas nuptias celebravit. Bigamia inducit irregularitatem ex defectu Sacramenti, seu significationis matrimonii, provenientem. Nam hoc Sacramentum magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesiâ: representans nempe individuum unionem Christi cum Ecclesiâ in incarnatione factam. Tunc enim Christus visus est quasi relinquere patrem suum, & postea etiam matrem suam Synagogam, ut inseparabiliter sponsæ suę, Ecclesiæ, adhereret. Bigamia, quâ in plures caro divisa est, in istâ perfectâ significatione deficit. Et quia Sacramenti est signicare, cum sit rei sacra signum; idè irregularitas ex illâ proveniens dicitur oriri ex defectu Sacramenti. Quare dicit Gratianus ex Augustino, Ità non absurde videtur est bigamum non peccasse, sed normam Sacra-

menti amississe. Talis bigamia, ut ex pluribus juribus patet, est triplex: vera, interpretativa, & similitudinaria. Vera est, cum duplex validum matrimonium est consummatum. Interpretativa, cum Iuris interpretatione duplex est matrimonium: ut si cum viduâ, vel corruptâ matrimonium consummetur. Similitudinaria verò, cum quis post solemne votum castitatis, de facto matrimonium contrahit, & consummat. Quia propter quamdam similitudinem, Iuris interpretatione, censetur duo matrimonia contraxisse: unum spirituale cum Christo; alterum carnale cum muliere, quamvis invalidum existat. Montanista, & Novatiani damnarunt secundas nuptias: ut patet ex Augustino, & Theodoro. Sed evidenter ex verbis Apostoli condemnantur: præsertim ex illis ad Corinthios, Si dormierit vir eius, cui vult nubat, tantum in Domino. In eodem errore incidit Tertullus, docens cum suo Montano, illo nempe ridiculo Paraclete, secundum matrimonium illicitum esse.

BIMYXION: græcè δίμυξιον, dimyxion, dici deberet. Intelligitur vas, aut lampas duorum ellychniorum. Nam μύξα, myxa, dicitur mucus, nares, & lucernæ ellychnium. Unde dimyxium in Anastasio pro lampade duabus myxis, seu ellychniis resplendente.

BIOTHANATOS: βιοθάνατος, qui & bionthánatos, p. b., reperitur. Est ille qui violentam mortem incurrit, aut illi est destinatus: à βιάς, bias, violentus, & θάνατος, thánatos, mors. Ità vocabantur antiquitus Christiani quos gentilis rabies, & diabolica tyrannis mortibus sævioribus destinabat. Hos enim cum Apostolo ostendit Deus tamquam morti destinatos. Istam vocem habet Baronius, observatque in actis aliquorum Martyrum reperiri. Quâ voce utitur etiam Lampridius in Heliogabalo, cum ait, & prædictum eidem erat, à Sacerdotibus Syriis biathanatum se futurum, seu morte violentâ trucidandum. V. Ahorus.

BIRRUS: πύρρος, pyrros, rutilus, rufus, rufescens. Unde vox ista latine est aliquatenus immutata: sicque dicitur ex græco birrus, & birrum, & magis corruptè burrum. Lacerum birrum est pannus lacerus, aut vestis detrita, rubri coloris, talemque fuisse chlamydem illam coccineam, quâ Christus in passione à militibus per contemptum indutus fuit, nonnulli opinantur. Pretiosum birrum legitur apud D. Augustinum; & aliàs fuisse aliquid pretii satis patet ex Cassiano de vili Monachorum vestitu tractante, & dicente quòd ità birrorum pretia simul ambitionemque declinant. In ejus Annotationibus asseritur birros fuisse magnificas, & laciniotas vestes, & quosdam putasse hanc vocem ex græco deductam, sed Suidam tradere latinam esse. Attamen origine græcam esse fatis probabile autumamus.

BISOMATOS: δίσοματος, disómatos, p. b., ità græcè dici deberet. Sic etenim vocatur locus duorum corporum capax: nempe à δίς, dis, dualitate significante, & σόμα, sóma, corpus. Hinc sepulchrum bisomatatum apud aliquos, idest duorum corporum capax. V. vocem disomum.

BITHYNIA: βιθύνια, bithynia, latine, quia penultima brevis est efferenda proparoxytonè, seu

Aug. l. de heres. hęc. 26.

Theod. l. 3. de fab. heret.

1. Cor. 7. 39.

1. Cor. 4. 9 An. Chr. 138. n. 5.

Matth. 27. 28.

Col. l. 1 c. 7.

In 1. Rat. Acad.

An. Christi 716. n. 10.

Eph. 5. 32.

Dist. 26. c. 2. c. 2.

cum accentu in antepenultima. Est regio minoris Asiae, Thraciae opposita, sic dicta à Thynis populis, qui è Thraciâ in illam regionem penetrarunt. Thyni autem, græcè *θύνοι*, dicti videntur à verbo *θύω*, *thyuo*, propero, curro, propello, ob Thracum nempe velocitatem. Hinc & violentam properationem significare, cum *bla, bla*, sit vis, nonnulli dixerunt. Paulus & focii, ad omnium opem accurrentes, *Tentabant ire in Bithyniam*, & non permisit eos spiritus *tesu*. Scilicet Spiritus sanctus, quibus verbis contra Græcos infirmatur eum à Filio procedere, ut observant S. S. Patres. Non permisit autem: quia tunc regio illa necdum ad Fidem recipendam erat disposita, sicut erat Macedonia, ad quam tunc Apostolus pertransiit. Postea tamen etiam Bithynia Fidei lumine fuit illustrata, dum S. Petrus illam regionem, & alias vicinas peragravit. Tunc ad salutis portum ejus incolæ properantes, regno celorum vim inferentes, violenti illud rapuerunt. Quibus idem Romæ Princeps Apostolorum, sub initium sui adventus in Urbem, suam primam Epistolam inscribit, *Electis adventis*, &c., *dissersionis Asiae*, & *Bithynia*.

Act. 16.7.

1. Pet. 1.

BLACHERNÆ: *βλαχέρνας*, suburbium Civitatis constantinopolitane, ubi templum sumptuosissimum D. Virgini à Leone Imperatore edificatum, & in Blachernis appellatum. Lexicum juridicum Joannis Calvinii novum palatum constantinopolitanum Blachernas fuisse scribit, Sed fortè à dicto suburbio ita nuncupatum.

BLASPHEMIA: *βλασφημία*, blasphemía, penultima brevi, quamvis accentus græcus in eâ ponatur. Est execratio, maledictio, convitium: à verbo *βλασφημῶ*, *blaspheméo*, maledico, vituperor, convitior. Hoc autem verbum ulterius oritur à *βλάπτω*, *blápto*, lædo, & *φῆμη*, *phéme*, fama, quasi famam lædo. Nunc autem blasphemia à nostris Ethicis Theologis sumitur pro maledictione, convitio, vel contumeliâ in Deum, & in Sanctos, ac Sancta, nempe cum habitudine saltem virtuali ad Deum. Quod consonat Augustino dicenti:

De moribus Manichæ. 16.

2.2.9.13. 2.3.6.

Lcy. 24. 16.

v. 14.

Matth. 12. 31.

Blasphemia est, cum aliqua mala dicuntur de bonis: itaque iam vulgè blasphemia non accipitur, nisi mala verba de Deo dicere, de hominibus namque dubitari potest: Deus verò sine controversiâ bonus est. Cum blasphemia est perfecta, est unum è maximis peccatis, ut ait D. Thomas: *Cum infidelitas sit maximum peccatum secundum suum genus, consequens est quod etiam blasphemia sit peccatum maximum ad idem genus pertinens, & ipsum aggravans.* Ideo tam rigorosè ex Dei mandato à Judæis puniebatur: *Qui blasphemaverit nomen Domini morte moriatur.* Et blasphemus ille filius Egyptij jussu Dei extra castra, omni populo de tanto scelere Dei ultionem fumente, lapidatus est. Ità quippe jussu Domini: *Lapidet eum populus universus.* Sed maxima inter blasphemias videtur esse in Spiritum sanctum, de qua dicit Christus: *Opone peccatum, & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur.* Quod quidem à Doctores variè intelligitur, uti tripliciter Angelicus exponit. Sed magis ad rem nostrâ facit prima S. S. Patri explicatio dicenti, esse tunc blasphemiam in Spiritum sanctum,

quando ad literam aliquod blasphemum dicitur contra Spiritum sanctum. Sive Spiritus sanctus accipitur ut nomen essentialia, sive ut nomen personale: sicque distinguitur blasphemia in Spiritum sanctum à blasphemiam in Filium hominis. Et Judæi quidem primùm in hunc blasphemiam dixerunt, cum vocarunt eum voracem, vini potatorem, &c. ipsius opera humanitatis facta blasphemantes. Postea verò blasphemaverunt in Spiritum sanctum, dum opera quæ ipse operabatur virtute propria divinitatis, & per operationem Spiritus sancti attribuebat principi demoniorum. Quæ blasphemia èd magis erat in Spiritum sanctum, ut est nomen personale tertiæ Personæ, quia directè impugnat bonitatem, & sanctitatem Dei, quæ Spiritui sancto appropriatur. Talis blasphemia dicitur irremissibilis, quia difficilè remittitur: èd quod impugnet bonitatem, & beneficentiam divinam, sine qua nemo ad veram pœnitentiam potest pervenire. Repellit quoque omnem divinam illuminationem, & gratiam, media ad pœnitentiam necessaria: prout aliquis æger, qui omnia media ad sanitatem conducentia directè impediret, diceretur incurabilis. S. Augustinus ait blasphemiam in Spiritum sanctum esse finalem impœnitentiam, quia est contra remissionem peccatorum, quæ fit per Spiritum sanctum, & ad talem blasphemiam se disponebant Judæi. Aliter dicitur blasphemia in Spiritum sanctum, quando quis peccat ex certâ malitiâ, oppositâ bonitati, quæ Spiritui sancto appropriatur: nempe quando per contemptum abiicitur, & renouetur, id quod electionem peccati poterat impedire. Quod fit lex illis peccatis, quæ communiter in Spiritum sanctum dicuntur: nempe desperatione, præsumptione, impœnitentiâ, obstinatione, impugnatione veritatis agnitæ, & invidentiâ fraternæ gratiæ, de quibus idem S. Doctor. Quæ omnia etiam dicuntur irremissibilia, Non quòd nullo modo remittantur, sed quia quantum est de se, habent meritum ut non remittantur. Ex quibus patet non solum dari oris blasphemiam, sed etiam cordis, *Prout in damnatis, detestatio divina justitiæ est in eis interior cordis blasphemia:* ait idem Angelicus Magister.

BLEMYES: *βλέμυες*, populi Lybiæ, de quibus Theocritus Idyllio septimo. Alii eos in Æthiopiâ versùs Austrum collocant, & sine capite, cum ore, & oculis in pectore illos afferunt, atque à duce quodam Blemye ita vocatos opinantur. Sed fortè ob deformitatem, & vultus quendam cum porco similitudinem, ita dicti à *βλέμμα*, *blémma*, aspectus, acies, & *ὄσ*, *hys*, porcus, sus, aper. Videntur illi, quos ex S. Jo: Chryl. aliqui *βλέμμυες*, *blemmytes* vocant: unde corruptè vocem illam *blemmytes*, pro Æthiope apud Magri provenire conjecto. Palladius, ut testatur Rosweydu, ab aliquibus dicitur Episcopus Blemmyorum, seu Æthiopum.

BOËTHIUS: *βουθῖος*, *boethos*, propter vocalem longam penultimâ productâ. Non supplementum, & auxilium significat; sed ipsum adjutorem, factorem, auxiliatorem, socium: à verbo *βοῦθη*, *boethéo*, auxilior, adjuvo, &c.. Hujus verbi origo ulterius eruitur à *βοή*, *boé*, clamor, pugna, & *θεός*, *théo*, curro: èd quòd auxiliator ad clamorem alte-

2.2.9.74. a.1.c.

D.Th. Ib.

Serm. 11. de Verb. Dom. post med.

S. Th. supra.

Ib. a.2. 2.3.c.

q.13. a.4. c.

In vitis Patrum l. 8.

alterius auxilium exposcentis, eum propugnaturus, occurrat. Ab eodem fit *βοῦθη*, *boëthia*, sed latinè propter diphthongum penultimâ longâ, estque auxilium, adjuvamentum, supplementum. Boethus aliquando ponitur pro illo, qui in locum infirmi sufficitur, & Boethi dicti variorum officialium adiutores, eademque etymologiâ gaudet Boëthii nomen. Fuit Severinus Boëthius Consul romanus, eloquentiâ, sapientiâ, & pietate celebris, qui sub Theodorico Rege, regnante infidelitate, & arianismo triumphante, piorum factorem, optimorum socium, Ecclesiæ afflicte auxiliatorem strenuum se præbuit. Hanc, ne grassante persecutionis incendio, penitus arefceret, extremas supplicias ferens, suo sanguine irrigavit. Mandante Theodorico, cum Symmacho Socero martyrio coronatus, suis libris de Consolatione philosophicâ relictis, etiam post mortem tyrannide oppressos fuit opportunè consolatus. Floruit ad annum Christi 526, quo floridam in æternum coronam à totius consolationis Deo gloriosè recepit.

2. Cor. 1. 3.

BOLIS: *βούλις*, *bolis*, jaculum, hasta missilis. Fit à verbo *βάλλω*, *bálla*, jacio: aut à verbo *βούλω*, *boléo*, percutio. Bolis etiam vocatur, ob eandem etymologiam, pondus funiculo affixum, quo demisso nautæ maris altitudinem explorant. Sic nautæ ex illâ navi alexandrinâ, quæ Apollolum Romam vehebat, *summittentes bolidem invenerunt passus* 20.

Act. 27.28

1.9. Mirac. c. 8.

BOMBIZO: *βουμβίζω*, *bombizo*, bombum edo, refono, obstrepo. Bombus autem, græcè *βούμβος*, *bómbos*, est sonus tubarum raucus, fremitus, sonitus apum. Vox est formata à *βοή*, *boé*, clamor, aut potius ab ipsius soni similitudine. Hinc *bombizo*, proprium de apibus, & vespis apud Cæsarium: quod aliàs *bambilo*, p. b. dicitur.

BOMOLOCHIA: *βουμολοχία*, *bomolochia*; latinè, quia penultima brevis, cum accentu in antepenultima. Est scurrilitas, vitium diametraliter extrapeliæ oppositum, & jocus scurrilis ab Aristotele vocatur. Fit à verbo *βουμολοχέω*, *bomolochéō*, nugar, scurrilia facio: & hinc *βουμολόχος*, *bomolochos*, bomolochus, p. b., scurra, scelelitus, improbus. Ejus prima origo à *βουμός*, *bomós*, ara, & *λοχία*, *lochío*, insidiar; quòd antiquitè circum aras victimis insidiarentur, ut aliquid ex eis subfurerentur. De bomolochiâ cum Aristotele agit Emm. Thesaurus, & in quo ejus turpitudine consistat, satis ostendit. D. Th. sine nomine particulari de hoc vitio tractat, docens, illud esse jocandi genus, secundum Tullium, illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum, & posse peccatum esse mortale, quando vergit in proximi nocentium, vel propter vehementiam affectus ad ludum. Ex ejus doctrinâ satis patet, inter vitia, partibus potentialibus temperantiæ opposita, esse recensendum.

Can. Arist. c. 12.

2.2.9.168. a.3.c.

BORBORITÆ: *βουβουρίται*, *borborites*, p. l., heretici quidam ita vocati. Nempe à *βουβουρος*, *borboros*, cœnum: èd quòd turpissimas libidines suis facris, maxime profanis, immiserent, dicti quasi cœnoshi, & lutulenti. De his agit Philastrius: ex quo intelligimus, non solum ob suas spurcitiâs lutulentos appellatos; sed etiam ut corpus animæ, & cœno vitiorum, in quo se immerferant, respon-

deret; in cœno euntes, & inde obliqui, de cœno facies, & membra sua deformantes, eadem re veluti culpandum Dei creaturam demonstrantes. Hi totam felicitatem, adinstar Epicureorum, in libidinibus ponebant, & ut idem ait, *Non sperant iudicium futurum, sed potius carnalem seculi concupiscentiam laudant*: eisdem vocat Borborianos. Isti Borboritæ, ut ex D. Augustino patet, sunt iidem cū Gnoliticis, de quibus suo loco agetur.

Phil. de her.

1. de her. ad Quodv. her. 6.

BORBOROCOETES: *βουβουρόκοιται*, *borborokoites*, in cœno cubans. Fit enim à dicto *borboros*, cœnum, & *κοίτη*, *kíte*, cubile. Epithetum supradictis Borboritis satis conveniens, & omnibus peccatoribus vitiorum luto immerfis: præsertim illis, qui post veritatis agnitionem, uti *Jesus Ista in voluntario luti*, ad turpia revertuntur, maxime adaptandum.

2. Pet. 2. 22.

BOREAS: *βορέας*, *boréas*, latinè, propter penultimam brevem, accentum habet in antepenultima, etsi Græci hoc non observent. Est aquilo, & pars septentrionalis: sic dictus ille ventus à *βού*, *boé*, clamor, & *πύο*, *phéo*, fluo, quòd cum clamore, seu rumore fluat. Sed ait Ger. Vossius rectius dici à *βορρ*, *borá*, pabulum, cibus: quòd eo boreales tractus abundant, vel quòd eo flante simus edaciores, vel quòd frugibus præbeat incrementum. In S. Textu ponitur pro parte aquilonari. Cum enim Deus præciperet, ut candelabrum septentrimum in tabernaculo è parte australi erigeretur; adiungit Moyli, *Hoc igitur præcipe ut lucerna contra boream è regione respiciat ad mensam panum propositiois*. Hic versus in Textu hebraico, & apud 70 desideratur. Boreas etiam dextra pars mundi vocatur: quia venientibus ab oriente in occidentem à parte dextrâ ventus iste spirat.

Num. 2.2.

BOSCLUS: *βούσκος*, *boscos*, pastor, à verbo *βόσκω*, *bosco*, pascō. Bosci Eremitarum genus, ait Magri, in Laurâ degentes. Poterant esse illi eremita, ut opinor, aut Monachi inferiores, quibus pascendi greges cura demandata erat.

BOSPHORUS: *βόσφορος*, *bosphoros*, p. b., à *βός*, *bús*, bos, & *φῆρα*, *phéro*, fero, ab eius nempe præter. medio, etsi inusitato *πόσφορα*, *pephora*, & ablato augmento. Alii dicunt *βόσπορος*, *bosporos*, à *βός*, & *πόρος*, *peráo*, transeo, trajicio, aut *πόρος*, *poros*, transitus, ita ut transitum bovis sonet, ut Plinius observat. Sic vocatur ante Constantinopolim illa pars maris, ita coangulata ut vix dimidium milliaria in latitudine superet, & Bosphorus thracicus appellata. Ubi ferunt fabulæ Io Inachi filiam, in vaccam commutatam, in Asiam pertransisse, & inde nomen sinum illum accepisse. Est alius Bosphorus dictus Cimmericus, à Cimmericis populis, per quem palus Mæotica in Pontum fluit. De quo autem Bosphoro agat Scriptura, satis dubium est: dum ait Propheta, *Transmigratione Ierusalem, qua in Bosphoro est, possidebit civitates Austri*. Septuaginta legunt *transmigratione Ierusalem (eos ἐνοχεσθή) usque ad Euphrata*. Et possidebunt austrum. Textus verò hebraicus sic habet, *transmigratione Ierusalem qua est in Sepharad (biparad) possidebit civitates meridiei*, seu Austri. In his Textibus nulla Bosphori mentio: immò *Sepharad* Hispania possim intelligitur, uti etiam nunc

Abdix v. 20.

in Sepharad.

ab Hebrais vocatur. Sed nostro Textui vulgato inhaerendo; loquitur de Judæis, à variis principibus è suâ patriâ in alias regiones transmigrare iussis. Et aliqui Bosphorum thracium, ut S. Hieronymus, & Rabbini, interpretantur: quibus subscribit Emm. Sâ hic. *Emm. Sâ hic. quò partem Indæorum ajunt Hebraei esse translataam à Chaldaeis.* Alii Bosphorum Cimmericum intelligunt, ubi terminus erat imperii chaldaici: & plurimi etiam accipiunt pro illo maris sinu inter Hispaniam, & Africam, cui festentia Cornelius à Lapide suffragatur.

BOTANOMANTIA: βοτανομαντία, botanomantia, propter diphthongum in græco, etiam latinè penultimâ productâ. Nam tales diphthongi si in latino non remanent, saltem in vocales longas convertuntur. Itâ dicta divinatio per herbas: à βοτάνη, botâne, herba, & μαντία, mantia, divinatio. In hac divinationis specie Circe, & Medeam ferunt excelluisse. Sed has potius ad magiam, quàm ad divinationem herbis usas fuisse crediderim. Fateor tamen etiam herbis, sicut aëre, igne, terrâ, & aliis similibus, divinationem perfici posse. Sicque botanomantia ad primum, vel secundum divinationis genus, prout de pyromantiâ, geomantiâ, & aliis dicitur, est reducenda.

BOTRUS: βότρως, botrys, racemus uvarum, & aliquando aliorum fructuum. Sic in Sacro Epithalamio dicitur: *Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* Septuaginta quoque legunt βότρως τῆς κίπρου, botrys tēs kyprou, idest botrus cypri: & Textus hebraicus *עֵסְוֹל הַבּוֹטְרוֹס*, quasi diceret botrus copher, quod multi nomen proprium opinantur alicujus loci. Aliàs per cyprum multi aliquam arborem odoratam intelligunt, quæ copher hebraicè dicitur: & ut ait Tirinus, potest intelligi balsamum, arbor insar vitis, quæ odoris præstantissimi botros producit. Aut certè arbor alia interpretanda, quæ latinè ligustrum, fosculos germinans odoratissimos in botros efformatos. Utraque arbor in vineis Engaddi frequens visitur, in amonâ illâ regione propè lacum Asphaltitem; De alterutrâ Sponsum loqui censent Hieronymus, Ambrosius, Beda, & alii. Potest quoque istic botrus vitis intelligi, sed delicatissimus, è Cypro in vineas Engaddi transplantatæ, insignis & stupendus erat ille botrus, quem cum palmitè suo ad Israëlitas portarunt exploratores, à Moysè in terram Chanaan missi. Nam *absceiderunt palmitem eum uva suâ, quem portaverunt in veste duo viri.* Septuaginta dicunt *palmitem & botrym uva*, seu racemum uvæ: & Textus hebraicus, *palmitem, & botrum (escôl) uvarum unum.* Unde torrens vicinus vocatus *torrens botri*, eò quòd botrum portassent inde filii Israël. De botris adèd prodigiosi ponderis, ut unus esset unius currus onus factis grave, narrat Plinius. Allegoricè per istum botrum in veste, ut explicat S. Ambrosius, bellè Christus Dominus in Cruce pendens significatur.

QUOD hujus vocis etymon, *botrys*, græcè deduci potest à verbo βῶ, bō, quod pisco, & calco significat: quamvis aliqui à βότῆς, bōtēs, potio, quasi βότρως, bōtrōs, oriri contendunt.

BOTRYO. βοτρυόν, botryon, latinè cum ac-

centu in antepenultimâ, eò quòd penultima sit brevis, quamvis accentus in eâ ponatur à Græcis. Est ferè idem quod botrus: nisi quòd botryo aliquid majus præ se fert. Sicuti botrus est Christus, itâ & botryo ille insignis, è terrâ promissionis abscissus, & ad Israëlitas in hujus mundi deserto, in Crucis veste delatus. Unde S. Jo. Chryostomus, seu Author Operis imperfecti, ait, *Benè autem culta iustitia Dei in sensibus tuis generat botryonem, idest Christum.* Nam toties in corde nostro botryo ille germinat, quoties per iustitiam anima nostra benè colitur, & debita penitentia lachrymis irrigatur. Aliàs botryo est propriè uva condititia, seu conservata, quod & Christo Domino concinnè potest adaptari. Ejus etymon ab eadem radice, quâ in voce botrus est inquirendum, aut ab ipso hotro deducendum.

BRABEUTA: βραβεύτης, brabeutes, dispensator, præfectus gymnici ludis, aut potius ipse iudex, qui victoribus in certamine, præmia, & coronas exhibebat. Vox est formata ab ipso verbo βραβεύω, brabeúo, ministro, gubernò, dijudico, arbitròr, designò, &c.: quod ulterius ab illâ emanat origine, de quâ in voce *bravium*. Sicque verus, & aequissimus brabeuta est Deus, qui in hoc mundi agone contendentes observat, & victoribus æternas parat coronas. Ad brabeutarum olympicorum similitudinem dicti quoque brabeutæ funebrium pompæ curatores, & ordinis incedendi directores, qui latinè Designatores appellantur.

BRACHIUM: βραχίον, brachion, penultimâ brevi, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Idem sonat ista vox ac brevior, cum βραχίς, brachys, brevis, in comparativo faciat *brachion*. Brachium itâ fortè dictum, eò quòd duæ ipsius partes femore, & crure sint breviores. In Scripturis plerumque significat fortitudinem, potestatem, & etiam tyrannidem. Aliquando sumitur pro ipso armo, uti nonnunquam apud prophanos scriptores accipitur: & itâ dicit Sapiens: *Honorifica succerentes, & propurga te cum brachiis.* Hoc postremum Textus græcus omittit, sed postea cum Latino datum *brachiorum* nominat: & brachia pro armis victimarum ponuntur, & armus dexter ad sacerdotes pertinebat. Sicut autem cætera membra Deo per metaphoram tribuuntur, ob aliquorum effectuum similitudinem, & analogiam, itâ brachium virtutem ejus gubernativam significat, & etiam in Christo Divinitatem, juxta illud, *Et brachium Domini cui: revelatum est?* Ipsum quoque Christum, aut virtutem ejus, quæ redemptionem perfecit in passione, designat.

BRACHYCOLON: βραχύκολον, brachycolon, latinè propter oméga vocalem longam habet accētum in penultimâ: quamvis à Græcis hoc non observetur. Brachycolon brevimembre idiomate latio dici potest, à βραχύ, brachy, & κῶλον, colon, membrum. Itâ dicuntur illa, quæ membra debito breviora circumferunt: ut Pygmaei, & animalia debitam longitudinem in membris suis non assecuta. Sed præsertim de oratione dicitur, cujus cola, seu partes, aut membra debito sunt breviora. Unde brachycolia membrorum brevitates, quæ

Hom. 34. in c. 20. Matth.

Eccl. 7. 33.

II. 53. 1.

quæ maecolix, seu membrorum longitudini opponitur, & utraque inter orationis vitia reponi potest. Aliquando etiam talis longitudo, aut brevitates in membris, si debita non desit proportio, apud sacros Oratores, aut Scriptores sine vitio potest observari, prout magis ad laconismum, aut atticismum, cum aliquâ dicendi venustate declinant. V. vocabulum sequens.

BRACHYLOGIA: βραχυλογία, brachylogia, latinè in rigore tales voces, propter penultimæ brevitatem, sunt proparoxytonæ, quamvis apud Græcos paroxytonè pronuncientur. Est breviloquium, brevis sermo à βραχύς, brachys, brevis, & λόγος, logos, sermo: cui opponitur μακρολογία, macrologia, longus sermo, à μακρός, macros, longus. Brachylogia utebantur Spartani, qui & Lacones, & Lacedæmones dicti, unde & laconismus est breviloquium. Sed Atheniensibus potius macrologia familiaris. In illâ sæpè rutilitas: in hac sæpius vanitas. *Idcirco sunt pauci sermones tui*, ait Sapiens. Et quia *in multiloquio non deerit stultitia*, & omnis verbi otiosus ratio reddenda; idèd Christus brachylogiam commendat, præsertim illam quæ superflua juramenta excludit. *Sit autem sermo vestier, est, est: non, non: quod autem bis abundantius est à malo est.* Quo sensu macrologia in oratione vitanda, vide in *Battologia*.

BRACTEA: βραχία, brachia, p. b., itâ græcè dici deberet, et si non facilè in græco reperitur. Est folium tenue alicujus metalli, in subtilem superficiem efformatū, multoque tenuius quàm lamina: cum bractea sit sponte plicabilis ad levem motum crepitans, & sonum edens. Fit à verbo βραχίζω, brachio, refono: cujus tertia persona præterit. debet esse βραχισαται, brachista, & hinc ablato augmento *bractea* formatur. Bractea aurea, & argentea valdè subtiliter ducta infervit inaurandis, & deargentandis simulachris: & ex eisdem bracteis fila aurea excinduntur, & argentea. Idèd præstantissimus ille artifex, & sacri Tabernaculi architectus Beseleel *incidit bracteas aureas, & extenuavit in fila.* Nempe ut aureis filis summi Pontificis voltes pretiosiores, & alia ad sacram supplicatorem spectantia intexerentur. Græci potius voce πέταλον, petalon utuntur, idest folium expansum, lamina, bractea. Et itâ in hoc loco scribunt: *excisæ sunt (τὰ πέταλα, tà petala) laminæ: Textus etiam hebræus habet vocem pachinæ, legitque, & extenderunt et paché hazzabân, idest laminas auri. Aliquando bractea pro lamina sumitur, ut cum ait Hieronymus, *Auri lamina, idest bractea, mirâ tenuitate tunduntur.* Tertullianus illas artes reprobans, quæ idolorum sculpturæ affines sunt, adèdque bracteas, ad ea inauranda, conficientes, arguens, ait: *Nec enim differt an extruas, vel exornes: si templum, si aram, si adiculam ejus instruxeris, si bractea expresseris.**

BRANCHIÆ: βραγχία, branchia, p. b., sunt partes ad cervicem in piscibus, quibus spirant. Sed eis carent balenæ, & delphini: & in aliis pulmonis funguntur officio. Itâ dicuntur à voce βραγχός, branchos, raucedo, cum enim ob catharos in asperam arteriam è capite fluentes, fiat branchus, seu raucedo; branchiæ vocantur illæ partes

in piscibus, quæ semper aquâ madescunt. De horrendo illo pisce, in Tigri fluvio Tobiam invadente, dixit Angelus Raphaël, *Abnechendo branchiam ejus, & irabe eum ad te.* Aliqui volunt balenam fuisse. Sed hæc nec branchias habet, nec in Tigri reperitur. Alii crocodilum opinantur. Sed hic optime in terrâ degit, nec statim palpitare cernitur. Rectius igitur Franc. Valesius piscem callionymum, seu uranolicopum, fuisse censet: de quo suo loco tractandum.

BRASILLUM: in græco non reperi, sed à græco provenire Magri opinatur. Est enim cerevilia, seu cerevilia, aut sicera, itâ dicta à verbo βράσσω, brasso, ebullio, efferveo: & ab hoc verbo fit barbarum *brasso*, idest cerevisiam conficere, quo Casarius utitur, & factis in regionibus borealibus familiarè, quod gallicè dicitur *brasser*, bistram seu cerevisiam conficere.

BRAVIUM, seu brabium, aut brabeuta: βραβίον, brabion, penultimâ longâ propter diphthongum in græco, in vocalem longam latinè convertam. A multis *bravi* dicitur *vici*, & idèd brabium effertur, & bravium. Significat victorie præmium, & ipsam victoriam: à βραβείος, brabeios, qui dat præmium certaminis, arbiter, quasi *vabios*, à *βραβείος, rhabdis*, virga, quam fortè in signum iustitiæ, & potestatis gerebat. Christianorum bravium est æterna felicitas, ad quam in studio hujus mundi currentes anhelare debent. Sed non omnes benè currunt ad metam, à supremo Agonothetâ præfixam. Idèd dicit Apostolus, *Qui in studio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium.* Non enim vult dicere quòd unus solus, qui inter ceteros melius, & citius cucurrerit, perveniat ad coronam, in hoc quippè talis similitudo claudicat; sed in hoc est paritas, quòd si soli in studio christiano bravium accipiant, qui heroicè, & constanter, cum finali perseverantiâ, ad propositum terminum perveniunt. Nempe ipsum Paulum imitantes, qui spatii jam ementis, laborum pro Christo exantlatorum, obliuiscens, ad reliquum stadii viriliter conficiendum incensus erat. Sic enim de seipso dicit, *Que quidem res sunt obliviscens, ad ea verò que sunt priora extendens mensuram, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis.* Adinstar illius qui mari iactatus, magnâ vi natando, ad littus, aut portum pervenire nititur: uti græcè significantius dicitur *πίπτοντες ἐπιπλέοντες*, idest *ad ea que sunt ante me, seu à fronte, contendens, seu emittens, uti ante me ducens, ad scopum persequor.* Ad idem faciendum nos exhortatur, *sic currite ut comprehendatis:* non quidem ad perfectam Divinitatis comprehensionem, quæ in eo consistit, ut tam perfectè Deus cognoscatur, quàm ipse est cognoscibilis, hæc enim omni creaturæ repugnat; sed ad comprehensionem illam quæ spei succedit, & tentio quoque, prosecutioni opposita, vocatur. *Et sic Deus, ait D. Thomas, comprehenditur à beatis, secundum illud Cant. 3. tenui eum, nec dimittam.* Sicque bravii comprehensio ab Apostolo intelligitur, *Estque una de tribus animæ dotibus, quæ spei respondet, sicut visio fidei, & fruitio charitatis.*

1. Cor. 9. 24.

Phil. 3. 14.

1. Cor. 9. 24.

1. Cor. 13. 2.

Ib. ad 11.

REPHOTROPHIUM, seu vrephtrophium, si

Emm. Sâ hic.

Cant. 1. 13.

עֵסְוֹל הַבּוֹטְרוֹס

Num. 13. 24.

v. 25.

Plin. l. 14. c. 11.

Ambr. l. 1. de Fide c. 9.

1. Cor. 9. 24.

Ib. ad 11.

vita pro beta dicatur. Græcè βρεφοτροφίον, *brephe-trophion*, penultima longa propter diphthongum, quæ latinè convertitur in longum. Est locus pius ubi pauperes infantes aluntur: à βρεφος, *brepheos*, *bripheos*, factus recens editus, partus, infans, & τροφή, *trépho*, alo. In lege Sancimus C. de Sacrosf. Ecclef. In iis infantes exponentes, nisi paupertas excuset, ad omnes loci pii expensas teneri, non est ambigendum.

BRUCHUS: βρούχος, *bruchos*, locustæ species sic dicta à βρύχω, *brycho*, comedo, rodo. In Lev. 11. 21. *quid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retrò crura, per quæ salit super terram, comedere debetis, ut est bruchus in genere suo.* Et ita legunt *bruchum* ipsi Septuaginta:

sed Textus hebraicus dicit *haarbêb*. *Arbêb* autem locustam significat, à radice *rawâb*, multiplicavit, multus fuit: eo quod locustæ semper multæ sint. Quamvis tamen bruchus non tam videatur esse locustæ species distincta, quam locustæ partus, qui major factus vocatur *attacus*, seu *atellabus*, & jam plene adultus *ophiomachus*, postea locusta. Unde & 70 pro brucho aliquando vertunt *acrida*, idest locustam. Sub bruchi simbolo aspera, & horrenda prædicit Propheta Joël, qui prophetavit sub initia regni Ozia, seu Azariae Regis Juda, nempe quasi 800 annis ante Christum.

Ait enim, *Residuum eruca comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo.* Hic etiam 70 nostro Textui consonant, ut & ipse Hebraicus qui habet *jélek*, idest bruchus, ita dictus, ut aliqui volunt à radice *lakak* lambit, quod labendo viriditate absumat. Nonnulli scarabæi speciem intelligunt, quod bruchus animalis mundo, & ad esum concessio non videtur adaptari posse. Aliàs eruca ab erodendo sic dicta, ut habet Isidorus, potest designare Pharaonem Necho, qui occiso piissimo Rege Josia, ejus filium Joachaz, imposito Judæis tributo, in Ægyptum duxit captivum. Post triennium successit una locusta infatigabilis, ita vocata, eò quod loca ab ipsâ excesa videantur vitulata. Locusta ergo, quasi loca utulans, multò erucâ edacior, Nabuchodonosorem Babylonis Regem indicat, qui Regem Juda Joachim subjugatum misit Babylonem; regnumque Judæorum sibi subjecit. Post locustam venit bruchus, nempe idem Nabuchodonosor cum numerosioribus variarum nationum, Palæstinæ vicinarum, turmis: quando Regem Joachim, quem prius sub tributis pendendi conditione dimiserat, rebellem occidit, & Iechoniam ejus filium cum Judæorum proceribus captivum duxit. Post bruchum venit rubigo, quando penitus, ejusdem jussu, Ierosolyma excisa, templum extitum, & Rex Sedecias oculis effossis Babylonem missus est. Secundum alios bruchus designat imperium Græcorum, à quibus Judæi tempore Epiphaniis vehementer afflicti fuerunt. Ità Hieronymus, & Rupertus super Joëlem.

BUBALUS: βουβάλις, *bubalis*, p. b., animal bovi simile, & à βός, *bos*, nomen accepit. Satis est in Italiâ commune, & notum: & quia ut boves ruminat, & ungulam findit, meritò inter muada

recensetur animalia. Et ita facit Textus ait, *Hoc est animal quod comedere debetis, bovem, & ovem, & capram, cervum, & capream, bubalum.* Etiam 70 legunt βάλων, *bálon*: & ita græcè *búbalos* dici potest. Textus hebraicus habet *iachmúr*, *bubalus*, secundum alios est dama, & Rabbi Kimchi scribit esse animal simile capræ magnæ. Undè plerique contendunt hic non intelligi animal illud, quod Itali vulgò *bufalum* vocant: neque bovem sylvestrem, uti prætidit Emm. Sà. Sed potius videtur intelligi *bubalus* ille, qui inter regia fercula menfæ Salomonis annumeratur. Et hic quidem venatu apprehenditur, ut legitur in sacro Textu, *excepta venat one cervorum, capreorum, atque bubulorum.* Hic etiam in hebraico scribitur *iachmúr*. Aliàs bubalus ille communis est ingrati saporis, & parum nobilis alimenti, ut regales menfas potuerit onerare. Potius ergò videtur esse de genere cervorum, aut caprearum sylvestrium: idèd in Deuteronomio cum istis recensetur.

BUBASTUS: βουάστis, *bubastis*, quæ & *bubastis*, urbs Ægypti non procul à Pelusio, ad ostium orientale Nili, in qua percelebre Dianæ templum, quæ & idèd *bubastis* dicta. Civitatem hanc à bove nomen accepisse, ipsâ vox testari videtur. Nam βός, *bús*, bos, & βάζω, *bázo*, dico, apud Poëtas: & hinc *Bubastus* vocari potuit, quasi à bove dicta. De hac urbe prophetat Ezechiel, eam à Nabuchodonosore subigendam. Ait enim, *Juvenes Heliopoleos, & Bubasti gladio cadent.* Septuaginta dicunt oxytonum *βουάστis*, *bubastis*: & huic vox hebraica *Pivésêb* affinis est.

BUCENTAURUS: βουκένταυρος, *bukéndaurus*, magna navis centaurò insignita. Nam βός, *bús*, nihil per se significat, sed in compositione, à bovis magnitudine, significationem auget. Centaurus autem etiam navis dicitur, quæ centauri signo exornetur. Unde Virgilius de Sergesto, *naumachia* de certaturo ait, *Centaurò invehitur magnò.* Hinc Bucentaurus dicta navis magna, variè exornata, etiam centaurorum statuis aliquando insculpta, quæ ad functiones adhibetur insigniores. Ut illa præfertim quæ die Ascensionis Venetiis solemnè ritu, ac pompâ, Serenissimum Ducem, ac Senatores, desponsandi maris causâ, ad oram Adriatici deferret. Hinc per catachresim etiam navigia parva, elegantius efformata, bucentauri vulgò vocitata. Centaurus autem oritur à verbo *κένταύρος*, *kéndio*, pungo, stimulo, & *ταύρος*, *tauros*, taurus. Eò quod equites tauros, & boves agentes, eos stimulo agitent: & hinc monstra illa, hominis, & equi figuram habentia, centauri nomine donata fuere.

BUCEPHALUS: βουκέφαλος, *buképhalos*, p. b., Alexandri Magni famosus equus ille, à taurino capite, cujus similitudinem exprimebat, sic appellatus. Nam βός, *bús*, bos, & κεφαλή, *képhalè*, caput. Ejus etymon tetigisse sufficiat in illorum sacrorum Oratorum gratiam, qui sapius illius equi mirabilis mentionem agunt.

BUGÆUS: βουγαίος, *bugaios*, jactator magnus, à βός, *bús*, quod ut diximus per se nihil significat; sed in compositione auxesim affert, & à verbo *γαίω*, *gáio*, glorior. Superbus ille Aman, *Amandathi filius*, *bugæus* dictus fuit, pro Agagæus: eò quod

Deut. 14. 5.
יַחְמֹר
iachmúr.
In lib. radicum.

3. Reg. 4. 23.

Ezech. 30. 17.

בִּיבְתָן
seu *Pibéseth*.

Æncid. 5.

Esther 12. 6.

quoddam de stirpe Agag, ut Esther cap. 3. habetur. Nam Græci nonnunquam β, *beta*, pro γ, *gamma*, utentes, & hinc ad superbos Amanis mores alludentes, βουγαίος, *bugæos*, scripserunt.

BULE: βουλή, *bulé*, consilium, locus consilii. Sicque pro fenatu apud Plinium reperitur. Hinc verbum βουλευόμενος, *buleiόμενος*, delibero, consulo: à quo βουλευτής, *buleutés*, *buleuta*, consiliarius, senator, decurio. Et quidem *buleutas* senatores, ac decuriones fuisse Spiegelius opinatur: alii rediis decuriones. Certè Ioseph ab Arimathia, qui apud Marcum, & Lucam decurionis titulo decoratur, utrobique in Textu Græco *buleutés* enunciat. Ab eadem tertiâ personâ præter. verbi *buleiόμενος*, fit βουλευτήριον, *buleuterion*, consilii locus, aut curia, & latinè *buleuterium* appellari potest.

BULESIS: βούλησις, *bulesis*, propter vocalem longam cum accentu in penultima latinè: et si dicio sit proparoxytona apud Græcos. Ità voluntas dicitur, à verbo βούλωμι, *búlowmi*, volo: cujus secunda persona præteriti, si foret usitata, esset βούλεσθαι, *béulesê*, & hinc ablato augmento *bulesis*. Esti verò thelesis etiam voluntatem significet; tamen ab ipsâ differre notant Authores. Quia thelesis etiam de irrationabilibus dicitur: cum *bulesis*, seu *bulisis* (ut aliqui ita, pro *eta*, dicunt) de solis rationabilibus proferatur. Ità ut possit dici, quod thelesis propriè appetitum in genere significet; sed *bulesis* appetitum rationalem, qui optimè voluntas dicitur: & sic annotavit Ammonius in Libello de similibus, & differentibus vocabulis. Aliquando tamen thelis ad voluntatem humanam restringitur: & tunc quoque discrimen observat Damascenus inter thelisim & bulisim, quod thelis sit voluntas, bulisim autem liberum arbitrium. Bulisim enim secundum ipsum, *est voluntas, quæ est circa aliquid, quasi unius per comparationem ad alterum.* Sed est hoc modo adhuc discerni videatur *bulesis* à thelesi; non idèd tamen, ut observat D. Thomas; inter voluntatem, & liberum arbitrium distinctio est admittenda. Quia tantum *bulesis* distinguitur à thelesi, non propter diversitatem potentiarum, sed propter differentiam actuum. Potest tamen absolute dici, quod *bulesis* in hoc differat à thelesi, seu liberum arbitrium à voluntate; quod voluntas significet nudam potentiam, liberum verò arbitrium ipsam voluntatem cum omnibus comprincipiis ad liberè operandum requisitis. Sicque *bulesis*, tamquam includens ab incluso, à thelesi distinguetur.

BULGAROCOTONUS: βουλγαροκότωνος, *bulgarocótonos*, penultima brevis est, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Bulgarorum interfecto latinè reddi debet: à verbo *κότωνος*, *ctino*, occido, ab ejus nempe præterito medio, *κότωνος*, *ctona*, quamvis inusitato. Et ità melius quam *Bulgarocotenus*, ad aliorum similibus nominum imitationem, ut *tyrannocotenus*, &c., exaratur. Hoc cognomine, ob magnam Bulgarorum stragem, Basilii Imperator voluit insigniri. Sed Calo Joannes Bulgarorum rex, vice versâ, Romæocotenus se jussit appellari. Nam Constantinopolitani, à suâ Româ novâ, Romæi dicti fuerunt.

BUTYRUM: βούτυρον, *bútyron*, melius penultima productur, quam corripitur. Ità dicitur à βός, *bús*, bos, & τυρός, *tyros*, caseus, quali bovis caseus: quia scilicet butyrum adinstar casei coagulatur. S. Job prioris memor fortunæ, & armentorum suorum uberatatem recolens, ait, *Lavabunt pedes meos butyro.* Quod dicit per metalepsim, seu transumptionem, ut ex lotionem pedum cum butyro gradatim ascendatur, ad maximum gregum, & armentorum numerum colligendum. Non quod aliquando tam pingui balneo pro pedibus usus fuerit; sed solummodò indicans, quod ex ubere lactis, & butyri copiâ, id agere potuisset. Quare 70, magis ad sensum attendentes, legunt, *Quando stuebant meæ viae butyro.* Quibus consonat Textus hebraicus, *quando lavabam vias meas (halichai, seu gressus meos, aut vestigia gressuum meorum) butyro.* *Halich* enim significat viam, gressum, ambulationem, à radice *halâch*, ambulavit, ivit. Isaias verò de Emmanuele, (hebraicè *nghimamuel*, idest *nobiscum Deus*) vaticinatur, quod *butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobari malum, & eligere bonum.* Quia edet cibos usitatos infantibus in Judæâ: *ut sciat, pro, sciendo, vel quia sciet*, nempe per experimentalem scientiam noscet, ut alii, cibos bonos, & palato gratos. Septuaginta scribit *antequam sciat*, & Chaldaicus *donec sciat*: q. d. cibis infantilibus vescatur, usque dum accedat ad illam ætatem, quâ pueri incipiunt dignoscere bonum, & malum. Butyrum etiam, ut ait D. Bernardus, potest designare naturam humanam sine peccato, sine corruptione, & duritie casei, quale comedit Emmanuel, qui & Immanuel à multis Latinis, cum majori ad vocem hebraicam affinitate, dictus fuit.

BYSSUS: βύσσος, *byssus*, lini species subtilissima, & candidissima, à serico distincta. Hoc enim à bombycibus formatur, sed byssus de terrâ provenit. Ab istâ voce fit βύσσινος, *byssinus*, latinè *byssinus*, p. b., & byssine vestes magno in pretio habitæ, illisque magnates, & principes inducuntur. Quare Pharao ad summam dignitatem Josephum evehens, *vestivit eum stolis byssinâ*: quæ allegoricè Christi carnem significare potest, splendorem, & immortalitatem. Ad tabernaculi constructionem, & vestium sacerdotium formationem, jubebat Dominus Moysi, ut inter cetera donaria ab Israëlitis accipienda *byssum* sumeret: & tabernaculi cortinæ, ut essent fortiores, erant ex bysso retortâ contextæ. Byssus verò quia à terrâ oritur, inter quatuor colores, qui ad templi illius portatilis fabricam offerebantur, terram significat: ut ex Origene dicit Hier. Laurentus. Ceteri tres colores erant illi, qui à Domino Moysen alloquente recensentur: *Hæc sunt autem, quæ accipere debetis, &c., hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byssum.* Hi quatuor colores elementa representant, ut elementorum, & totius Univerfi Creatoris majestas in sacris reluceret ornamentis. Uxor autem celestis Agni, nempe Ecclesia, *cooperiet se byssino splendenti, & candido, byssinum enim justificationes sunt sanctorum.* Quia byssus purissimam, & innocentissimam Sanctorum vitam representat, tribulatione magis candidam, maceratione, & persecutione splendidiorem.

1. 70. Ep. 11.

1. 2. Or. theod. fid. c. 22.

1. q. 83. a. 4. 1.

Iob. 19. 6.

הליתי

הליתי

הליתי

הליתי

Deus. 11. 7. 15.

Gen. 41. 42.

Ex. 25. 4.

In Syl. Al. leg.

Ex. 25. 4.

Ap. 19. 8.

BYTHOS: βυθός, bythos, profunditas, profundum, ima pars. Unde & βυθόν, bython, altum mare. Ex hoc nempè fuit expiscatus Valentinus suum Bythum, de quo in voce Syzygia dicemus. Est autem Bythos primus parens in Valètini ridiculo Pleomate, ab ipso impiè delirante Propator appellatus.

C

ABUS: ἄβυς, abos, vox apud Græcos satis usitata, sed ab hebraico oriunda. Est enim parva mensura à voce hebraicâ ἄβυ, seu ἄβ, quæ propriè chœnix dicitur à Græcis.

Erat sexta pars fati, seu modii, & quatuor logos, seu sextarios hebræos, idest libras quatuor, cum uncis 5, & tertium unam, capiens. Mensura vitæ diurni, sed hominis parcè, & tenuiter victitantis, ait Tirinus, qualem villicis suis Cato præscribit. Horrenda fuit illa fames Samariæ, à Benadad Syria Rege obfessâ, ita ut matres filios suos devorarent, & venundaretur quarta pars cibi stercoreis columbarum, quinque argenteis: nempè ficulis. Obscenum planè, & triste obsonium: etsi quidam scribant eos isto stercore ulos fuisse ad ignem, loco lignorum. Nonnulli verdè in ingluvie contenta intelligunt, nempè frumentum, aut grana, quæ in agris columbæ collegerant. Sed ipsi quoque Septuaginta legunt ἄβυ, idest stercoreis: & Hebræus habet chironim, quod excrementa columbarum significat, quamvis in legendo honestiore vocabulo, divisionim, utantur, ejusdem tamen significati. Nam daru, à fluxu, sterco, & jonim, à singulari jonâb, columbæ dicuntur.

CACABUS: κάκαβος, cacabos, & ab aliquibus κάκαβος, caccabos, aut κάκαβος, cacabe, p. b. Est vas æneum ad pulmentum coquendum, ut videtur à verbo κάα, κέα, aut κάα, κάα, uro, derivatum: quamvis aliqui aliam originem huic voci assignent. Sub venuto adagio cacabi, & ollæ Sapiens periculum indicat, in quod incurrunt pauperes, ex divicum societate. Nam olla testacea, si collidatur ad cacabum, confringetur. Pondus suum per se tollit, ait ille filius Sirach, qui honestiori se communicat: idest ditiori, & græcè habetur ἰσχυροτέρω, ischyrotéro, fortiori, sive potentiori. Nam honestas in Libris sapientialibus plerumque pro divitiis ponitur: & idcirco sequitur, & ditiori te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam? Cacabatus autem pro fuliginoso legitur apud aliquos Authores.

CACHEXIA: κάχησια, cachexia, latine, quia penultima brevis, accentus in antepenultima, nisi Græcos imitemur, est in rigore collocandus. Ità dicta mala corporis habitudo, ex quâ omne alimentum corrumpitur, & in malos humores facile vertitur. Unde dicit Hippocrates, Non pura corpora, quanto plus nutries, tanto magis ledes. Derivatur ista vox à verbo κάχηςω, cachêsio, valetudinarius sum: seu à κάκον, cacôn, malum, & έχω, êcho, habeo, ità ut cachexia sit malus corporis ha-

bitus. Sic quoque in spiritualibus, qui animæ cachexiâ laborat, omnia bona in mala pessimè vertit, & magis ex gratis divinis induratur. Quapropter & κάχηςω, cachêsio, habitu vitiorum depravatam significat, ut potè qui animæ malo habitu infelicitè laboret.

CACOCHYLUS: κάκοχυλος, cacochylos, penultima longâ, etsi à Græcis in antepenultima scribatur accentus. Est ille qui malo chylo abuat, cujus prima longa est, & idèd cacochylus, p. l., effeendum: à κάκος, cacôs, malus, & χυλος, chylôs, humor, succus. Quatuor humores, quatuor elementis respondentes, in corpore humano constituuntur à Phycis. Sanguis enim aëri, phlegma aquæ, flava bilis igni, & nigra terræ, in qualitatibus, & naturâ non obscurè respondent. Sed per chylum præsertim intelligitur succus ille albicans, immediate ex cibi in ventriculo concoctione formatus, uti suo loco dicitur. Si pravus chylus conficiatur, multa mala suboriuntur, nec corpus bene alitur, nec error primæ concoctionis in cæteris emendatur. Cacochylus, pravum chylum conficiens, hominis gratiæ vocanti non respondentis, & de peccatorum suorû atrocitate non bene contriti potest esse symbolum. Vitiatâ hac primâ in spiritualibus digestionibus, anima in viâ purgativâ à vero spiritali alimento chylo errans, eò magis in cæteris deficit, & languet: in viâ illuminativâ, & univâ longius aberrat: ac tandem in atrophiam, tabem, & marasimum incidit, in interitum ferè irreparabiliter fertur, & in perditionem.

CACOCHYMIA: κάκοχυμία, cacochymia, latine quia penultima brevis, vox est proparoxytona, etsi multi Græcos imitentur in similibus terminationibus. Cachexiæ satis affinis est cacochymia, & cacochylo cacochymus: est enim corporis vitium, quo mali humores gignuntur. Unde cacochymus, penultima productâ (quia prima in chymos est longa) qui malos hu mores gignit: à κάκος, cacôs, malus, & χυμος, chymôs, humor, succus. Chymus à Medicis intelligitur ille succus, ex alimenti digestionem formatus: videlicet ipsa massa sanguinea quatuor humores continens, quæ in membrorum alimenta transformatur. Unde cacochymus malum producit chymum ex hepatis, aut etiam stomachi infirmitate. Vitiatâ enim primâ concoctione, cætera viscera fungi officio suo nequeunt. Ità qui aliquo animæ vitio laborat, ut in cachexia dicebamus, etiam optima corrumpit alimenta spiritualia. Nam si diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, & suo modo etiam peccata, ut addit Glossa, è contrario in cacochymia spiritali etiam bona in mala convertuntur. Ità superbus & hypocrita ex bonis operibus vanam gloriolam aucupatur.

CACODÆMON: κάκοδαίμων, infelix, malus genius. Est enim à κάκος, cacôs malus, & δαίμων, dæmon, quod significat Deum, genium, & fortunam. Cùm ergò aliquando Diabolus vocetur Dæmon, quæ vox antiquitûs potius in bonam partem sumebatur; hinc est quòd multi ut aptius nomen Satanæ tribuant, cacodæmonem eum appellent, Eò magis quòd maximè sit infelix, & omnis infelicitatis origo, & author. Reperitur & cacogenius, voce

ce femelinâ, ut malum genium, seu cacodæmonem designet.

CACODOCIA: κάκοδοκία, cacodokia, penultima brevi, etsi græcus in eâ ponatur accentus. Multi tamen in his, ex usu legitimè introducto, Græcos imitantur. Ità dicitur perversum iudicium, crimen iudicis corrupti, ut ex Platone patet. Vox formata à dicto κάκος, malus, & verbo δοκῶ, dokô, videor, opinor, censeo. Sed si cacodocia ità mala Platoni visa est; maximè iudicibus iniquis intonat illud v. Isaias: Vae qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt: ut opprimerent in iudicio pauperes.

CACODOXIA: κάκοδοξία, cacodoxia, cum accentu ut in præcedenti. Est infamia, iniquus error, à dicto κάκος, malus, & δόξα, doksa, gloria, dignitas, existimatio, sententia, opinio, &c. Unde cacodoxia pro iniquâ sententiâ, & malâ opinione dici potest. Cacodoxus autem est qui malâ est opinione; atque si Orthodoxi Catholici dicuntur; eò magis cacodoxi hæretici, & omnes infideles appellandi. Vox hæc cacodoxus, græcè κάκοδοξος, cacodoxos, in quâdam præfatione ad opera Damasceni reperitur. Et omnibus quadrat heterodoxis: cùm per hos omnes intelligantur illi, qui catholicis dogmatibus dissentiant, adedque meritò cacodoxi nuncupandi. Hinc cacodoxia omni hæresi, & cuilibet errori optimè adaptatur.

CACOETHES: κάκοῦθος, propter vocalem longam, penultima productâ. Est malignus, morosus, homo malè moratus: & κάκοῦθια, cacœthia (sed latine propter diphthongum cacœthia penultima longâ) est malignitas, mala consuetudo, ut & cacœthes substantivè eodem significato notatur. Ità dicitur à κάκος, malus, & ἔθος, êthos, mos, habitus, animi indoles: sicque malam inclinationem, & pravum habitum, cacœthiam vocare licet. Morbus etiam malignus cacœthes, idest mali moris dicitur, & cacœthes in neutro, genus carcinomatis apud Medicos pravum, & malignum. Juvenalis ipse malam, & inveteratam scribendi consuetudinem, insanabile cacœthes appellavit.

CACOGRAPHIA: κάκογραφία, cacographia, penultima brevi, quamvis accentus græcus in eâ ponatur. Ubi verdè usus est Græcos in accentu imitandi, prorsus est approbandus. Ità dicitur mala, & vitiosa scriptio, quæ ipsi orthographiæ opponitur: à κάκος, malus, & γράφω, graphô, scribo. Hæc non solum ex literarum ablatione, additione, aut immutatione; sed etiam ex vitiatâ interpunctione oritur, quæ sensum genuino contrarium reddere potest. Quapropter cacographia in Textibus sacrae Scripturæ, aut Sanctorum Patrum, sicut & in aliis Fidei rebus est maximè vitanda.

CACOLOGIA: κάκολογία, cacologia, cum accentu ut in voce præcedenti. Est mala locutio, maledictio, procacitas: à voce κάκος, cacôs, malus, & λόγος, logos, sermo. Unde & cacologus, maledicus, qui malè loquitur. Istâ voce utitur Petrus Blefenis, dum ait, quòd quintum uber, è quo lac aquâ mixtura deprimatur, quod est hæretici, & lacipis cacologia dicitur.

CACOSYNTHETON: κάκοςύνθετον, p. b., malè compositum sonat. Nam est à dicto κάκος, ma-

lus, & σύνθετος, synthetos, compositus dicitur: ut in voce ασύνθετον fuit explicatum. Atque inde asyntheti, sunt cacosyntheti. Sed cacosyntheton plerumque pro malâ, & vitiosâ compositione substantivè sumitur: ut apud Isidorum, & alios, pro vitiosâ, & deformi sermonis compositione usurpatur.

CACOTECHNIA: κάκοτεχνία, cacotechnia, penultima brevi, & latine accentus in antepenultima ponendus, nisi Græcos voluerimus imitari. Ità dicitur ars ad perniciem hominum inventa, artis pravitas, maleficium; à κάκος, malus, & τέχνη, techne, ars, artificium. Si techna, etiam latine, pierumque in malam partem sumitur, ut suo loco habetur; eò magis cum additione vocis cacôs, cacotechnia in pessimam partem accipietur. Unde κάκοτεχνος, cacotechnos, & latine cacotechnus, malignus, maleficus, fallacibus artibus utens.

CACOTHYMIA: κάκοθυμία, cacothymia. Multa similia vocabula, in ia, terminantia, etsi penultima sit brevis, tamen apud multos accentum græcum retinent, & penultima acutâ pronunciantur. Cacothymia euthymia opponi potest: estque animi malignitas, malevolentia, à κάκος, malus, & θυμός, thymôs, animus. Unde & cacothymos, κάκοθυμος, (sed latine penultima longâ cacothymus dici deberet) pro malevolo, maligno, mæsto, malè affecto, formetur.

CACOEZELIA: κάκοζηλία, cacozelia, accentus est ut in præcedenti. Ità dictus malus zelus, mala æmulatione, & perversa imitatio: quæ sit dum quis virtutem affectans in vitia labitur. Nam cacôs malus, & ζήλος, zelos, zelus. Coniugum zelotypia potest etiam dici cacozelia, quæ in concupiscentiæ amore contingit. Ut enim ait D. Thomas, Qui in illud, quod repugnat consecutioni, vel fruitioni quietæ eius, quod amatur, & hoc modo viri dicuntur zelare uxores. Talis est quoque zelus invidiae contra illos, qui nostram propriam excellentiam videntur impedire. Sic erat cacozelia, & invidiae zelus inter Corinthios, qui erat causa pessimæ contentiõis, ut ait Apostolus, Cùm sit inter vos zelus, & contentio. S cque in illis est cacozelia, qui zelum habent, sed non secundum scientiam. Atque de ineptâ sermonis alicujus imitatione dicitur: & cacozelus, p. l., græcè κάκοζηλος, cacôzelos, ineptus imitator.

CÆTERUS: ὁ ἕτερος, ê heteros, idest & alter, penultima brevi. Nam ê, & atque heterus, alter, à Græcis dicitur. Hinc ergò vox latina formata, quæ maximè in neutro plurali ab omnibus Scriptoribus usitata, Dum autem dicunt & cætera, bis conjunctionem ponunt, quasi dicerent, & & alia. Sed usus obtinuit ut vox cæterus idem significet, ac reliquus: adedque dum dicunt & cætera, idem intendunt; ac si & reliqua proferrent.

CALAMUS: κάλαμος, calamos, p. b., propriè est arundo. Sic dicta, ut aliqui volunt, à κάλος, calôs, pulchrè, & ἀμάω, amâo, colligo, accumululo, quòd pulchrè accumulenter. Ex calamis confectæ sagittæ: & arundinibus utebantur antiquitûs ad scribendum. Hinc pennæ scriptoriæ calami dicuntur: & regius Pfalltes ait, Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Ità 70, &

Orig. l. r. c. 33.

1. 2. q. 28. a. 4. c.

1. Cor. 13.

Pl. 44. 2.

De mensuris. Cato de re rustica c. 56. 4. Reg. 6. 25.

חִירוֹנִים chironim. רִבִּיוֹנִים divionim.

Ecc. 13. 3.

Aphor. Sect. 2. Aphor. 10.

Rom. 3. 28

Saty. l. 7.

Serm. 3.

ngbet *נגבת* Hebraeus quoque legit *ngbet*, idest stylus, aut calamus, nempè spiritus sancti, qui in docendo non indiget intervallo temporis, ut explicat Nicolaus de Lira. Ponitur etiam calamus pro mensurâ, juxta illud, *Et ecce vir cujus erat species quasi species eris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mensura in manu eius.* Septuaginta legunt *καλαμος*, & Textus hebraicus *קנה חממיד*, idest calamus mensuræ, nam *קנה* hebraicè est canna, calamus, arundo. Funiculus erat ille cæmentariorum, seu ædificatorum, ut habent *חממיד* 70, & calamus mensuræ, ad æqualitatem fabricæ explorandam. Allegoricè Angelus iste Christum significat, qui totius Ecclesiæ partes describit, coordinat, & exornat. Calamus verò est mensura sex cubitorum, seu novem pedum, adedque 12 spithamarum. Sed Angeli calamus sex cubitis constabat, non vulgaribus, sed sacris, seu regijs, qui cubitum vulgarem palmo uno contracto superant: ut ex Hieronymo, & aliis observat Alcazar. Et idèd vocatur *calamus mensuræ sex cubitorum & palmo*. Sed clarius in hebræo, *sex cubitorum ex cubito & palmo*: quia singuli cubiti sacri constabant uno cubito, & palmo vulgari. Et idèd postea loquens de mensuris altaris, quas ait Propheta fuisse in cubito verissimè, qui antiquitùs ob hominum proceritatem major erat, subjungit, *Qui habebat cubitum, & palmum*. Est præterea calamus aromaticus, qui unguentum illud, quo tabernaculum, & sacra vase ungebantur, componebat.

CALANICUS: *καλανικός*, *calanicos*, latine ob vocalem longam penultimâ productâ. Potest etiam calonicus dici, & bonum, atque egregium victorem sonat: à *καλὸς*, *calè*, bona, honesta, egregia, & *νικη*, *nikè*, victoria. Talis re, & nomine fuit S. Calonicus Martyr, qui pro maximè honesto, & summo bono, suo celebri martyrio, egregius, & optimus victor evasit.

CALATHUS: *καλαθός*, *calathos*, p. b., vas quoddam viminibus contextum, ferendis floribus, & fructibus idoneum. Ejus originem deducunt à *καλόν*, *calon*, lignum, & *θάβος*, *thabos*, ambio: ed quòd è ligno, diverso & replicato ambitu, formetur. Calathos mythicos offendit Dominus Jeremie, uti narrat sacer Textus: *Et ecce duo calathi pleni ficiis positi ante templum Domini*. Scilicet in atrio templi, ubi fructus vendebantur, unde populus posset emere ad offerendum Domino, qui dixerat, *Non apparebis in conspectu meo vacuus*. Duo isti calathi, unus ficuum bonarum, & alter malarum, mysticè designant Reges Jechoniam, & Sedeciam: ut in eodem capite explicatur. Uterque erat Domino præfens: quamvis Jechonias remotus esset à materiali templo Domini, utpotè Babylone captivus, & meliorem statum quam Sedecias fortitus erat. Quia post mortem Nabuchodonosoris, Evilmerodach, seu Baltasar ejus filius, *Sublevavit captum Iochim regis Iuda de carcere, & locutus est ei benigne, & posuit thronum ejus, super thronum regum, qui erant cum eo in Babylone*. Sicque factus est Jechonias vas, & calathus in honorem, continens fructus bonos, quales sunt fici *primi temporis*. Sed Sedecias, vastatâ Jerosolymâ, incenso templo, proceribus & filiis ejus occisis, oculis pri-

vatus, catenis vinctus, Babylonem ductus est. Et ita factus calathus in contumeliam, continens fructus malos, scilicet *ficius malas valde, quæ comedi non possunt*: quæ sunt ipsius mala opera, præsertim rebellio in Deum, & Chaldaeorum Regem. Allegoricè illi duo calathi Judæos credentes, & non credentes significare dicendi sunt.

CALENDÆ: *καλάνδρα*, *calandæ*. Primus dies cujusque mensis sic dictus à *καλέω*, *caléo*, voco. Illo enim die populus vocabatur, ut à pontifice audiret, quot dies ad nonas superessent. Græci vix isto nomine utuntur, nisi ad Latinorum imitationem, & idèd in adagio dicitur, *ad Calendas græcas* (ed quòd Græci calendas non habeant) quando res indicatur non futura. Hebraicè *chodesc* dicitur mensis, & initium mensis, à radice *chodesc* renovavit: quia tunc luna nova, seu renovata comparet. Primus autem cujusque mensis lunaris dies, quem Latinorum more Interpres noster vocat aliquando calendas, erat festum apud Hebræos: sicuti jussit Dominus Moyse, *Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas, carnetis tui sicut per holocaustis*. Hic 70 legunt *עשרת ימי חודש*, in neomeniis vestris, & Hebraicus ait, *עשרת ימי חודש*, idest, & in initiis mensium vestrorum. Quibus indicat sacer Textus Calendarum festum, seu Neomeniæ, satis solemne, & ex numero sacrificiorum, seu victimarum, ipso sabbato solemnius fuisse. *In calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos, &c.* Ita ritu solemnè Calendæ celebrabantur, ed quòd essent primitiæ cujusque mensis: sicut per sabbatum Deo consecrabatur initium hebdomadæ, & per Pascha initium anni. Sed quia Judæi corde polluto, omniâ interiori sanctitate, victimas suas in Calendis offerrebant; idèd dicit Dominus, *Calendas vestras, & solemnitates vestras odit anima mea*. Hic Textus hebraicus non dicit *rasces chodesc ebem*, capita, seu initia mensium vestrorum; sed solum *chodesc ebem*, quia ut supra dictum est *chodesc* significat mensem, & initium mensis. Septuaginta hic etiam voce *neomenia* utuntur. Vocantur aut em Calendæ Judæorum, & non Dei, quia, ut ait D. Hieronymus, illis Judæi ad suas voluptates abutebantur. V. infra *Neomenia*.

CALEPODIUS: *καλεπόδιος*, *calepodios*, p. b., pulchro pede donatum possumus interpretari. Formatur enim ista vox à *καλός*, *calos*, pulcher, & *πούς*, *pus*, pes. S. Calepodius presbyter & Martyr, non ineptè tale nomen gessit: nam *speciosi sunt pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona*. Inoffenso pede vitæ mortalis stadium percurrit: invictò robore in arenariam descendens plantam fixit: pulchrum pedem protulit, dum gloriosâ luctâ, in suo martyrio, cæli possessionem tulit.

CALIENDRUM: *καλιένδρον*, *calliéndron*, redimiculum, scopæ, & omne instrumentum comptorium, Oritur à verbo *καλλύνω*, *callyno*, verro, como, honesto. Hanc vocem habet Tertullianus contra feminas agens, quæ ut facilius in femetipsas lenocinarentur, inter cætera etiam caliendrum abjecerant. Interpres ait esse capitis ornamentum, ut Turnebus ait, operimentum capitis, à græco

Ier. 24. 31

chodesc.

chodesc.

chodesc.

Num. 10. 10.

דבראשי

דבראשי

Num. 28. 11.

Ier. 17. 14.

Ier. 52. 7.

De Pallie c. 4.

καλύπτω, *calyptō*. Lexicon habet *καλύπτω*, *calyptō*, muliebri capitis tegmen, flammæum spon-tæ, aut quodlibet velum, aut tegmen, à verbo *καλύπτω*, *calyptō*, tego. Sed non idèd prior explicatio reicienda. Nam & *callyndron* poterat esse, & ad ornatum, & ad pudicitiam cautelam.

CALIMERIUS: *καλιμέριος*, *calimerios*, p. b., quasi *καλῆμερος*, *calimeros*, qui pulchram, seu bonam habet diem, felix. Formatur etenim ista vox à *καλὸς*, *calè*, bona, & *ἡμέρα*, *heméra*, dies. Quam felix fuit, quam pulchram, & bonam diem nactus S. Calimerius, Mediolanenſis Archiepiscopus, & Martyr! Dum ut eam orientem in æternitatis aurâ conspiceret; libenter lumina in vitæ occasu contexit.

CALIX: *κύλιξ*, *kylix*, poculum, & ut mihi videtur, torno efformatum. Nam *κύλιξ* fit à verbo *καλλίω*, *kylio*, volvo, voluto: saltem ob rotunditatem ita dictum. Hanc genuinam vocis *calix* originem, unicæ literæ mutatione, opinor. Latini plerique tamen calicem dictum, ed quòd in illo calida biberetur, contendunt. Frequens in Scripturis calicis mentio: etiâ Textus græcus nec in veteri, nec in novo Testamento illâ voce *kylix* utatur. Semper enim in eo, ubicumque in nostro est *calix*, poterit legitur, nisi semel *κύδος*, *condy*, idest calix apud 70. Poterit autem proprie poculum significat, de quo suo loco nonnulla dicentur. De calicis portione, V. *Symposiar-chus*.

CALIBLEPHARUM: *καλλιβλήφαρον*, *calliblepharon*, p. b., medicamentum quo palpebræ fucantur, & ornantur. Aliqui dicunt quod eo infectis pilis veniuntur. Vox est orta à *καλλός*, *callos*, pulchritudo, ornatus (unde *calli* in compositione semper pulchritudinem denotat) & *βλήφαρον*, *blepharon*, palpebra. Tertullianus ostendens quòd vestium colores, non à Deo, sed à desertoribus angelis monstrati sunt, ait, *Quòd iidem angeli, qui & materias huiusmodi ad illecebras detexerunt, aurum dico & argentum illustratum, & opera eorum tradiderunt, etiam calliblepharum, vellerumque tinturas, inter cætera, docuerunt*.

CALLIGRAPHUS: *καλλιγράφος*, *calligraphos*, latine, quia penultima mensis, cum accentu in antepenultimâ, etiâ Græci aliis regulis utantur. Vox hæc pulchrum, aut bonum Scriptorem insinuat: ab aliis lepidus Scriptor vertitur apud Nazianzenum, seu librarius accuratus, à dictâ voce *calli*, & *γράφω*, *graphō*, scribo. Itâ *καλλιγραφία*, *calligraphia*, latine proparoxytonè calligraphia (nisi ubi usus fuerit græcum accentum retinendi) est elegantia, & pulchritudo scribendi. Calligraphus verè fuit Esdras, *Ipse scriba velox in lege Moyse*: etiâ scriba, ex hebraico *Sophér*, & græco *γραμματεὺς*, etiam ponatur pro legisperito, cancellario, & cenfore, qui res divinas, aut politicas, vel voce enarrat, vel scriptis consignat, ut cum opus fuerit enarrantur. *Sophér* enim fit à radice *σάφω*, *saphar*, numeravit, annumeravit, narravit, recensuit. Erant scribæ apud Judæos, ut Philosophi apud Græcos, & Magi apud Chaldaeos. Sic qui Matth. 22, & Luc. 10, dicitur legis doctor, & legis peritus, Marci 12 vocatur scriba. Sed Esdras per antonomasiam Scriba dici potest: quòd totam

Scripturam jam incuriâ corruptam correxerit, & instauravit, novis characteribus exornavit. Antiquos enim characteres Samaritanis reliquit, novos, quibus jam utuntur, substituens, ut sic Judæi minus Samaritanis couterentur. Calligraphiâ laudatur Thomas à Kempis in ejus vitâ, ab Heriberto Rosweydo concinnatâ. Ab aliis Calographus dicitur, uti & Calographia: de quâ Eruditissimus Caramuel in suâ Architecturâ hispanicè conscriptâ.

CALLIOLOGIA: *καλλιλογία*, *callilogia*. Græci similes voces cū accentu in penultimâ, etiam brevi, proferunt: multi ex Latinis, usu jam legitime introducto, eos licitè imitantur, cum aliâs penultimæ corripiantur. Est autem callilogia sermonis elegantia, verborum ornatus, & splendor. Vox enim est composita à dicto *callos*, & *λόγος*, *logos*, sermo, oratio, verbum. Et si non callilogiâ, sed potius sermone apud sæculi amatores contemptibili uteretur Apostolus; attamen plurimi ex S.S. Patribus sapientiæ divinæ etiam humanam addiderunt eloquentiam. Bona & pulchrâ callilogia dicenda, quæ optimis factis ad amissum responderet.

CALLINICUS: *καλλίνικος*, *callinicos*, latine ob vocalem longam cum accentu in penultimâ, quamvis à Græcis antepenultimâ acutâ pronuncietur. Hoc nomen victorem pulchrum, seu egregium sonat: à *καλλίον*, *callion*, pulchrior, aut à *καλλός*, *callos*, pulchritudo, & *νικη*, *nikè*, victoria. Hercules tot monstrorum domitor, & victor, meritè callinicus appellatus. Sed idem cognomen Seleuco, quarto Asiæ post Alexandrum M. Regi, pessimè tribuitur: cum hic potius summis claudibus infamis fuerit, nisi per antiphrasim vocetur callinicus. De quo itâ Pererius, *Seleucus Callinicus inter quem & Ptolemaeus Evergetem bella esse gerenda proxime narravit Daniel, multis deinde calamitatibus percussus est, & confuscatatus, tandem amisso regno, cum regnasset annos 20, equo precipitatus interiit*. Nempè iste novercam suam occiderat, Ptolemæi Philadelphi filiam, ut diximus in Bernice. Sed neptem suam ultus est Ptolemæus Evergetes, Rex Ægypti, & Philadelphi germanus. Itâ prophetaverat Daniel: *Et stabit de germine radicem ejus plantatio, & veniet cum exercitu, & ingredietur provinciam regis Aquilonis, & aburet eis, & obtinebit*. Nempè Evergetes frater Philadelphi, vel secundum Justinum filius, adedque de germine ejus, Asiam penè universam occupavit. Nonnullis S.S. Martyribus Callinici nomen belle adaptatur, qui ut in pulcherrimâ & æternâ gloriâ benè triumpharent, sui, & mundi egregii & optimi victores extiterunt.

CALLIOPE: *καλλιόπη*, *calliope*, latine, quia penultima brevis, acutâ antepenultimâ est effrenda. Quæ est honesti, pulchri, egregii aspectus, aut vocis, Calliope dici potest. Nomen enim est formatum ab *καλός*, *calos*, genit. *καλός*, *calos* vox, visus, facies. Quòd plagis deformior, vibicibus turpior, mammillarum abscissione scedatior, cruore maculosior, & capitis detruncatione silentii observantior; ed in oculis Dei, & facie formosior, & animâ gratior, & corpore venustior, & pectore pulchrior, & rubinis ornator, & voce suavior apparuit S. Calliope Martyr invicta. Hæc in occasu vite, corde

Trat. 1. Art. 6.

In Dan. 10. 13. v. 10.

Dan. 11. 7.

Ier. 24. 1.

Ex. 23. 15.

4. Reg. ult. 27.

De cultu feminarum c. 10.

Paulus Diac. 1. 17.

1. Eldre 7. 6.

ספר

ספר

ספר

ספר

jucundius occinens , igne examinata candidior apparet, sanguine cruentata pretiosior evadens, audire meruit vocem Sponsi: *Sonet vox tua in auribus meis, vose enim tua dulcis, & facies tua decora.* Eadem etymologia ad Calliopei nomen alludere licet.

CALLISTEPHANUS: καλλιστέφανος, callistephanos, p. b., pulchrâ coronâ redimitus, aut pulchrè coronatus latine vertatur. Vox enim est composita ex καλλος, pulcher, aut καλλος, pulchritudo, & στέφανος, stēphanos, corona: unde & pulchram coronam, aut pulchris coronis aptum sonat. Sed callistephanus potius dicitur pulchrâ coronâ insignitus: hincque S. Stephanus verè Callistephanus est acclamandus. Olee genus quoque callistephanon dictum, quod pulchras coronas efformaret, & quo Athletæ donabantur. Hæc meritò coronam caelestem, ex æternæ pacis oleâ formatam, adumbrat: quâ omnes Sancti, & veri Athletæ, pulcherrimè coronantur.

CALLISTRATUS: καλλιστρατός, callistratos, p. b., vox pulchram, & egregium exercitum sonans. Fit enim à læpiti dicto callos, & στρατός, stratos, exercitus. S. Callistratus egregium illam panopliam, ab Apostolo descriptam, ad profligandas omnes contrarias potestates, & ut tela nequissimi ignea posset extinguere, in se continens; appositè tali nomine decoratus fuit. Glorioso martyrio celebris, ob caelestem partam victoriam, & æterna trophæa erecta, meritò turri illi inexpugnabili æquiparatur, in quâ mille clipei pendent ex eâ, omnis armatura fortium.

CALLISTUS: καλλιστος, callistos, optimus, pulcherrimus, honestissimus. Nam est superlativum vocis καλός, calos, pulcher, bonus, honestus. Hoc nomine meritò donatus S. Callistus, qui vitæ sanctitate honestissimus, pontificatus apice optimus, martyrii gloriâ pulcherrimus fuit. Scio tamen aliquos græcè καλλιστος, callistos, scribere, sicque ab eodem superlativo vox ista est eruenda, eodemque etymo decoranda.

CALOCERUS: καλόκερος, calokeros, p. b., & apud Græcos etsi ultima sit longa, more artico, etiam cum accentu in antepenultimâ profertur. Pulchri cornu dici potest, seu pulchrum cornu gerens: à καλόν, calon, pulchrum, & κέρας, kēras, cornu. Cum autem cornu robur, & potentiam, decorem, & majestatem designet, meritò in iusti laudem dicit Propheta regius, *Exaltabuntur cornua iusti.* Hinc Sancti illi tali nomine gloriosi, eo proprium robur, & potentiam, quâ vitia, hostes, demones ventilarunt, præferentes; decorem, & gloriam, quibus à Deo erant coronandi, significarunt. Sicque de singulis dici poterat, *Cornu eius exaltabitur in gloriâ.*

CALOGERUS: καλόγερος, calogeros, p. b., ad verbum sonat bonum senem. fit enim à calos, bonus, & γέρον, géron, senex. Omnes tamen Græci Religiosi, seu monachi, ita solent à vulgo nuncupari: eò quod videlicet antiquitùs apud Græcos, ad monachum superiores, senes quantumvis laici, seu nullatenus in sacris Ordinibus constituti, assumebantur, qui Calogeri nuncupati. Et hinc temporis decursu omnes ipsorum mo-

nachi, etiam Diaconi, qui & Hierodiaconi, atque sacerdotes, qui & Hieromonachi, Calogeri nominis significato ad officium, statum, aut dignitatem translato, sunt appellati. Sicuti apud Latinos omnes Sacerdotes dicti presbyteri, idest seniores, quamvis juniores existant. Talis est vocis Calogeros apud Græcos origo. Si quis autem à γέρος, géras, idest dignitas, munus, honor, deducere vellet, tunc calogerus quemlibet bonâ, aut pulchrâ dignitate, honesto munere, egregio honore, vel aliquo simili insignitum subindicare posset.

CALOS: καλός, vox planè græca, quæ pulchrum significat, & bonum, atque honestum. Oritur à verbo καλέω, caléo, voco. eò quod pulchrum, ad se, sui que fruitionem, oculos, & animos vocet. Unde Magnus Areopagita de supremo illo infinitæ pulchritudinis obiecto ait, *Veluti ad se omnia vocans (unde etiam pulchritudo græco vocabulo calos à vocando dicitur) & ut tota in totis, ad unum, atque idem colligens.* Quamvis propriè pulchritudo græcè callos dicatur: cum calos fit adiectivum, sicuti pulcher latine. Sicque vox callos ab aliquibus Latinis pro pulchritudine, & honestate usurpatur.

CALOTECHNUS: καλοτέχνης, calotechnos, bonus, & honestus artifex, adedque cacotechno oppositus. Fit enim à calos, bonus, honestus, pulcher, & τέχνη, chēnē, ars. Hinc calotechnia, p. b. (etsi Græci paroxytonè pronunciant, quos, ubi usus est, imitari licet) ars honesta, ars bona: qualis est illa, quæ sine proximo salutis periculo exercetur. Talis erat Petri piscatio, & Pauli ars scenofactoria: & idèò hisce artibus, etiam post conversionem, optime usi sunt. Sed Matthæus post Christi vocationem non amplius in telonio resedit.

CALYBITA: καλύβιτης, calybitēs, p. l., turgurium incolens. Est enim adiectivum formatum à voce καλύβη, calybe, turgurium. Hinc dictus quidam S. Joannes Calybita, eò quod turgurium in insulâ Tiberis per multos annos, Deo vacans, & mente caelestia incolens, paupertatem, & solitudinem amans, humiliter inhabitaverit.

CALYPTRA: καλύπτρα, muliebree capitis tegmen, tegumentum, flammæum sponfa, & quodvis velum, aut tegmen, à verbo καλύπτω, calyptō, obduco, operio. Nescio quare Carolus Magri ad diadema, ab eo quod fert Serenissimus Dux Venetiarum non dissimile, hoc vocabulum restringat, V. Calendrum.

CAMELAUCIUM, καμηλαύκιον, camelatikion, genus pileoli, seu bireti tempora tegentis. Hoc uti solent monachi græci, & ipse Pontifex Romanns, de quo Anastasius ait, *Apostolicus Pontifex cum camelauco solitus est Romæ procedere.* Fuit autem dictum camelaucium, quia illud quod monachi gestabant, ex pilis cameli, qui græcè κάμηλος, camēlos, dicitur, erat contextum. Carolus Magri camelaucium à camauro deductum existimat: quod quidem forsitan derivatur à voce καμαίς, camaris, muliebrem ornatum, capitis videlicet, significante. Nam καμάειον, camáειον est cerebri pars suprema. Sed prior origo vocabulo græco camelaukium magis consonare autumo, cum η, éta, & λ, lambda, in eo, ut in dictione κάμπλος, repe- riantur.

De Div. Nom. c. 4. p. 1. circa medium.

In Hierol.

CAMELOPARDALUS: καμηλοπαρδάλις, camelopardalis, p. b., animal simile camelo, & pardò. Nam est cameli proceritate, & pantheræ, seu pardi colore, atque maculis variegatum. Fit ergò à voce κάμηλος, camēlos, & παρδάλις, pardalis, panthera, habetque hoc animal caput camelo simile, & collum oblongum. Oppianus inter alios dicit hoc animal non esse ferum, etsi duo parva in capite gerat cornua: habere crura anteriora posterioribus multò altiora. Ruminat, & habet ungulam divivam, cum inter animalia munda numeretur: *Hoc est animal quod comedere debetis bovem, &c., camelopardalum.* Septuaginta quoque camelopardalin dicunt, & in Textu hebraico zemer appellatur, quem Pagninus ait capram esse rupicolam, & fortè illud animal magnæ altitudinis, & colli oblongi, vulgò girapha nuncupatum. Quod consonat Judeis germanis, qui rupicapram, teste Buxtorfio, interpretantur.

CAMELUS: κάμηλος, camēlos, latine, propter vocalem longam, penultimâ productâ. Affinis satis est vox hebraica gamal, ut meritò quis dubitare possit an Græci ab Hæbreis vocem hanc fuerint mutuati. Hoc autem animal satis notum inter cibos reputatur impudens. Quamvis enim ruminet, ungulam tamen non findit: ut patet ex sacro Textu, *De his autem quæ ruminant, & ungularum non findunt, comedere non debetis, ut camelum, &c.* Ejus etymon erui potest à verbo κάμνω, camēno, fatigor, deficio: & in aoristo secundo κάμων, écamon, laboravi, unde sine augmento dictus camelus, quod sub gravibus oneribus laboret. Secundum Isidorum, camelus dicitur, eò quod quando onerantur, ut breviores, & humiles fiant, accumbunt: quia Græci κάμη, chama, humile, & breve dicunt, sive quia curvus est dorso, camon enim verbo græco curvum significat. De hoc animali multi verba Salvatoris intelligunt, *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum celorum.* Alii funem nauticum interpretantur, qui græcè tamen κάμηλον, camilos dicitur: quamvis etiam camēlos scribatur, à similitudine cameli animantis tortuosi. Et certè Textus græcus hoc posteriore modo scribit, utcumque de animali, vel de rudente explicetur. Ait enim, *ἡνωπώτερον ἐστὶ κάμηλον διὰ πτυχήματι βαπίδος δελφίν, &c.* Utrumque certè naturaliter impossibile, alterutrum per foramen transire, quod habet acus, vel pungendo efficit: tamen difficilijus est divitem, in thesauris suis corde, & affectu immersum, salvari. Alii dixerunt foramen acus fuisse ita vocatam Jerosolymæ portam humilem, & angustam, ad quam pertransendam necesse erat camelorum onera deponere. Sed bellè illum textum explicuit Author Operis imperfecti in Matthæum, cujus verba etsi proluxa hinc referre me juvet, & te

legere non pigeat. *Gentium autem anima assimilate sunt tortuosis camelis, in quibus gibbus idolatria ipsorum erat: quoniam cognitio Dei erectio est animalium.* Hinc varias analogias inter Gentiles & camelum exponit, & postea subdit. *Acus autem est verbum Dei, quod est filius Dei ipse: quia prima pars subtilis est, atque acuta: Subtilis secundam causam divinitatis ipsius: acuta autem*

secundam causam incarnationis eius. Totâ rectâ, & nullam habens deflexionem, aut scrupulum, per cuius vulnus passionis gentes iam ingressæ sunt vitam æternam, qui vulnera consuevit solus potest, à quo consuta est immortalitatis tunica, quæ olim confissa erat super Adam. Ipsa est acus quæ spiritui consuit carnem, ulterius separare se non potentem. Hæc acus Iudaicum populum iunxit simul & Gentium, de quo dicit Apostolus: *ipse enim est pax nostra qui fecit utraque unum.* Hæc est acus quæ diruptam amicitiâ angelorum & hominum copulavit. Hæc est acus, quæ conficit, & pertransit, & vulnus non facit. Ostendit postea facilius fuisse camelum, idest Gentium populum, per foramen acus, seu per angustum ostium transire, quàm Iudaicum in suâ lege & cultu divitem intrare in regnum celorum. De cameli pilis autem cilicia conficiuntur, quibus, ob fructuosum corporis mortificationem, facilius ad regnum celorum conceditur ingressus. Tale Joannis Baptiste vestimentum, quod erat de pilis camelorum. Non enim erat vestis undulata, quam vulgò ciambellotto vocant, uti contendunt aliqui Novatores, austeritatis anachoreticæ hostes, quam etiam in abhinentiæ prototypo eliminare volunt; sed verum cilicium, ex talibus pilis contextum. Quæ laus vitæ asperimæ foret, si Evangelista eum veste undulata indutum fuisse, testatus esset?

CAMERA: κάμερα, caméra, latine, quia penultima brevis, cum accentu in antepenultimâ. Est fornix, testudo, & locus tali teclis fornice: à verbo κάμνω, camēno, laboro, quod sub pondere, quod sustentat, fornix defatigari videatur. Pre loco tali fornice cooperto accipitur camera domus Saltus Libani, quam Chaldaeus vocat domum refrigerii regum. Erat quippe domus suburbana, & sylvestris, arboribus cincta, amenitate suâ Libanum referens; vel ut alii volunt, quia ex cedris Libani constructa erat. Sic enim ait sacer Textus, *Et tabulatis cedris vestivit totam cameram, quæ 45 columnis sustentabatur.* Emmanuel Sâ intelligit superiorem domus partem, ubi tres ordines columnarum magnificè assurgebant.

CAMINUS: κάμινος, camīnos, latine, ob ambiguum hinc productam, cum accentu in penultimâ, quamvis hoc non observetur à Græcis. Ex similibus dictionibus linguæ latinæ pauperies agnoscitur, quæ tot verba etiam vulgaria à Græcis emendicare non erubescit. Dicitur caminus, idest fornax, à verbo κάω, kēo, uro, accendo, quod & κάω, cāo, dicitur, cujus prima persona præter. pass. si foret usitata, esset κάωμαι, kēomai, unde ablato augmento syllabico, caminos efformari potuit. Verbalia enim etiam à temporibus eruuntur inulitatis. Sic vocata fornax illa à furore, & igne, Regis Babylonis septuplum succensa: de quâ dixerunt invicti Martyres, *Ecce enim Deus noster quona colimus potest eripere nos de camino ignis ardentis.* Et ita *το ἐν τῷ κάμινω, ec pēs camīnu,* in græco enim caminos est etiam feminini generis: & Textus Chaldaicus habet *mîn atzûn,* de fornace. Infernus prætereâ caminus ignis à Christo vocatur. Angeli quippe, ut Dominus ait, omnes reprobos ut zizaniam colligent, & mittent eos in caminum ignis:

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

ut

Cant. 2. 14.

Eph. 6.

Cant. 4. 4.

Pl. 74. 11.

Pl. 111. 9.

Deut. 14. 5.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Deut. 14. 7.

Marth. 3. 4.

3. Reg. 7. 3.

Dan. 3. 17.

1. 17. 12.

1. 17. 12.

1. 17. 12.

1. 17. 12.

1. 17. 12.

1. 17. 12.

1. 17. 12.

1. 17. 12.

1. 17. 12.

1. 17. 12.

1. 17. 12.

ut etiam in Textu graeco habetur;

CANDELAPTES: *κάνδηλας*, sacrista, aut potius ille, cui candelas in Ecclesia accendi cura incumbit. Vox ergo est semigræca. Nam candelæ dictio est latina, & à candore etymon habet: at verbum *ἀπτόω*, *hápro*, est accendo. Vocabulum hoc in sacris Authoribus repertum hîc quoque fuit obiter exponendum.

CANON: *κανών, κανόν*, regula. Unde & sacri Canones, sacrae regulæ, & normæ, à summis Pontificibus pro bono regimine ecclesiastico, & fidelium animarum expeditiore ad æternam salutem itinere, salubriter constitutæ. Canones autem Conciliorum, & summorum Pontificum non repugnans Apostolo ad Galatas scribenti: *Licet nos, aut Angelus de celo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*. Hic enim agitur de eo, quod esset contrarium, vel repugnans ei, quod eos docuerat Apostolus, ut passim cum S. S. Patribus docent Interpretes. Unde perperam hoc Textu contra pontificios Canones utuntur, vel potius abutuntur heterodoxi. Hi enim doctrinæ, Galatis ab Apostolo traditæ, non repugnant. Alias quorsum Apostolus, & socii ubique gentium tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis, & senioribus qui erant Ierosolymis? Et ipse Apostolus postea multa evangelizavit, quæ Galatis non annuntiaverat, ut patet ex tot ejus Epistolis: & multa etiam statuit, quæ nec scripsit, nec Galatis aperuit. Et idem Corinthiis dicit, *Cetera cum venero disponam*. Ut caecæ præpositionem præter in latino, & *μετὰ παρά* in graeco sapissime sumi pro *contra*. Hinc *μετὰ τὴν φύσιν*, id est *contra naturam*: prout ipse Apostolus de nefandâ mulierum libidine mentionem agens.

Gal. 1.8.

Act. 16.4.

1. Cor. 11.34.

Rom. 1.26.

In 1. Rat. Acad.

Scilicet 4.

Barthol. Car. 2a in sumâ C6. cil.

no Christi 402. Canones præterea Evangeliorum dicuntur aliquæ regulæ, quibus una res à quot Evangelistis dicta fuerit, agnoscitur. De quibus ait Isidorus, *Canones Evangeliorum Ammonius Alexandriæ Episcopus primus excogitavit, quem postea Eusebius Casariensis secutus plenius composuit, quidem facti sunt, ut per eos scire, & invenire possimus, qui reliquorum Evangelistarum similia, aut propria dixerunt*. Ili autem Canones sunt numero decem. In primo enim quatuor Evangelistæ pro illis rebus ponuntur quas enarraverunt omnes. In secundo tres, scilicet Matthæus, Marcus, & Lucas: in tertio tres, nempe Matthæus, Lucas, & Joannes: in quarto tres, Matthæus, Marcus, & Joannes: in quinto duo, Matthæus, & Lucas: in sexto duo, Matthæus, & Marcus: in septimo duo, Matthæus, & Joannes: in octavo duo, Lucas, & Marcus: in nono duo, Lucas, & Joannes: in decimo, in quibus singuli propria quædam exscripserunt. Canon etiam dicitur pensio, seu tributum certum: eò quòd regulariter solvatur. Et hinc dictæ horæ canonicæ, veluti spirituales pensiones Deo persolvendæ. Dicitur etiam Canon Missæ illa pars, quæ est quasi regula consecrationis: & Regula à S. Ambrosio, ab aliis Legitimum, Ordo precum, Secretum, Actio vocatur. De canonicatione vide voces *Apotheosis*, & *Heroicus*.

Orig. l.6. c.14.

Sels. 4.

De bono perf. v. c. 11.

CANONARCHA: *κανονάρχης, canonárches*, regulæ princeps, seu caput. Fit enim à voce dictâ *canon*, & ἀρχή, *archós*, princeps. Apud antiquos monachos Canonarcha eum significat, qui regulæ observandæ præerat: & idem ipsi monachos ad exercitia spiritualia, signo dato, convocandi cura incumberebat. Vox hæc reperitur in Vitis Patrum. In Ecclesia verd graecâ Canonarcha suggerit cantori verba, quæ ab ipso cani debent.

CANONICA: *κανονική, canoniké*, p. b., ita dicta sacrorum Canonum scientia, à dictâ voce *canon*, regula: eò quòd sint regulæ ecclesiasticæ, ad quarum normam mores sint efformandi. Et hinc jus canonicum appellatum. Hæc vox tamen etiam à prophæis Authoribus, iisque antiquis, usurpata. Nam Epicurus, ut refert Toletus, *Philosophiam divisit in Ethicam, Physicam, & Canonicam*. Per Canonicam verò, quantum mihi videtur, intelligebat medicinam practicam: quæ videlicet certis regulis stabilatur. Sed hæc eadem ratione multæ artes, & scientiæ practicæ, canonicæ dici possent. Quod verd spectat ad jus canonicum, sacros Canones primus collegit Dionysius, exiguus cognominatus, quem secutus est Fernandus Diaconus Carthagenensis. Post hunc compilavit Martinus Episcopus Braccarensis, & postea Cresconius plures collegit. Temporis decursu Isidorus Mercator adjunxit epistolâs pontificias, & Decretales: opus adauxit Hieronymus junior, quem secutus est Burcardus. Tandem Gratianus operi supremam manum admovit: & hinc primus tomus juris canonici Gratiani Decretum nuncupatur. Secundus continet Decretales epistolâs, quæ sunt Pontificum Romanorum constitutiones, iussu Gregorii noni collectæ. Tertius habet Decretales Sexti, quæ sunt quoque pontificiæ constitutiones, autoritate Bonifacii octavi compilatæ. Quibus adduntur Cle-

In Pref. ad 8. lib. Phys.

mentinæ, & Extravagantes, autoritate Clementis Quinti, & Ioannis 22 promulgatæ. Ab eadem radice *canon* oritur verbum canonizo, quod ad verbum latinè *regulo* dici potest: etsi vulgò jam ad Sanctorum ab Ecclesia legitimam, & regulariter factam approbationem, designandam usurpetur.

CANONICUS: *κανονικός, canonicós*, regulæ. Est enim adjectivum, à suprâ dicto substantivo *canon* efformatum. Libri canonici sunt illi, qui in vero Canone annumerantur. De quibus Conc. Tridentinum, *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesiâ catholicâ legi consueverunt, & in veteri vulgatâ latinâ editione habentur, pro sacris, & Canonicis non susceperit*. &c., *anathema sit*. Ex istis pro Canonicis nolunt recipere Calvinistæ Libros Tobie, Judith, Sapientiam, Ecclesiasticum, duos Machabæorum. Lutherani eisdem ex Canone expungunt, & Epistolâs ad Hebræos, Iacobi, Iudæ, & Apocalypsim. In hoc videlicet Manichæos imitantes, de quibus ait Augustinus, *Scripturas sic accipiunt, ut suo quodam privilegio, immo sacrilegio, quod volunt, sumant: quod nolunt rejiciant*. Multi etiam inter dictos hæreticos rejiciunt Baruch, posteriorem partem Librorum Esther, & Danielis, S. Marci caput ultimum: item S. Joannis, incitium capitis octavi de adulterâ: particulam capituli 22 Lucæ, de sudore Christi languineo: Epistolam secundam Petri: secundam, & tertiam Iohannis: & primam in capite ultimo particulam, *Ives sunt in celo*, &c. Aded quippè inter se dissentiant; ut Authores de Libris à Novatoribus admissis, & expunctis variè loquantur. De cætero illius vocis canonicus frequens apud Doctores usus. Sic electio dicitur canonica, dum juxta regulas juris est facta: & Canonici dicuntur illi Clerici in Ecclesiis collegialibus, & Cathedralibus, qui secundum regulas statutas divinum officium in choro persolvunt.

De bono perf. v. c. 11.

In Hierol.

Synagoga rad. lingue græcæ.

In lexico juridico.

Sempronianus, Claudius, Castorius, & Nicofrastus coeperunt in nomine Christi cavare conchas, & pegas, & lectas cum sigillis, & cantheris, cum magna tenuitate artis. Ita refert ille. Sed octavo Novembris die Symphorianus, & Simplicius cura aliis tribus nominantur, qui cum essent summi sculptores nullo modo adhiberi potuerunt, ut idololatriam fœdus facerent. Idem in aliis supradictis, quæ idololatriæ non inserviebant, artis peritiam ostendebant.

CANTHELIUS: *κάνθηλος, canthellos*, p. b., asinus prægrandis, bardus, solidus, ab eadem voce *κάνθηλος* ita dictus. Inde pro ingenti vase, ut ait Magri, usurpari potuit, uti colliges ex vocabulo præcedenti. Canelhon apud Strabonem proficis reperitur. Quod ad aliquorum Authorum intelligentiam satis superque sic.

CAPNICUM: *καπνικός, capnicós*, p. b., vestigal quoddam pro singulis focis, seu caminis solvendum. Formatur ista vox à *καπνός, capnos*, caminus, fumarium. Vestigal hoc, si debite conditiones adsint, licitum esse potest: prout de aliis vestigalibus discurrendum. Nempè ut adit auctoritas sufficiens, causa legitima pro bono communi, ac proportio ut unus præ alio non nimis oneretur. Hoc quoque vocabulum in sacris Scriptoribus occurrere potest.

CAPNOMANTIA: *καπνομαντία, capnomantia*, propter diphthongum penultimâ productâ. Est divinatio per fumum: ita dicta à *καπνός, capnos*, fumus, & *μαντία, mantia*, divinatio. Hæc superstitio, sicut aliæ similes, potest esse cum expressâ, aut tacitâ demonis invocatione. Et si quidem aliqua in fumo dispositio, aut motus confideretur, ad aliquid futurum prædicendum; potest esse veniale, si ex simplicitate leviter fides talibus adhiberetur. Sed ordinariè antiquitus erat mortale, cum fieret ex variâ sumi dissectione, à thure in arâ accenso emanantis: & ad primum divinationis genus referendum. Capnomantes autem talis divinus dicebatur.

CAPPARIS: *κάππαρις*, frutex, & fructus ejus fati notus, si modò fructus dici potest, cum potius sit flos nondum apertus. Creditur cibi appetentiam inducere, sicque deduci potest à verbo *καπτός, capto*, avidè voro: ni malis à *καπτός, capto*, flecto, eò quòd sit frutex hexuofus. Salomon, ad suæ magnæ concionis finem, senectutem graphicè describens, ait, *Dissipabitur cappariss*. Vatablus legit *extinguetur*: nempè appetentia cibi, & Veneris, ut ait Tirinus. Nam utrumque excitat cappariss: ut Avicenna, Plinius, Valesius, & Ruellius docent. Huic explicationi consonant alii, per capparim libidinem intelligentes. Et ipse Chaldaus vertit, *prohibebis à concubitu*: Campensis autem, *peribit appetitus*. Septuaginta legunt etiam *dissipabitur cappariss*: Sed Textus hebraicus habet *avivouh*, id est concupiscentia, vel concubitus, aut appetitus. Fit enim à radice *avah*, voluit, concupivit. Pierius Valerianus confutat illos, qui existimant ex hoc loco colligi capparim libidinem extinguere. Ait enim, *Minus animadverterunt Salomonem id notare voluisse, cessare tunc libidinis*.

Ecc. 11.5.

אכבה, אכבה, אכבה, אכבה

אכבה

אכבה

אכבה

אכבה

אכבה

אכבה

ardorens, cum capillis parilla esse caperit.
 CAPSA: *καψα*, arca, cista. Aliqui trahunt à verbo *καψω*, *campio*, curvo. Sed aptius eruitur à verbo *καψω*, *capio*, avidè voro, fulcípio, cujus futurum *καψω*, *capso*, ed quod capsá res contentas quasi deglutiat, & in se suscipiat. Vox in Authoribus etiam sacris satis obvia. Hinc capsá incertorum, in quam iussu Episcoporum, aut Synodorum provincialium, res alienae, quarum Dominus ignoratur, in aliquibus diocesisbus immittendae. Item capsae mortuorum, ad elemosinas, pro Missis defunctorum celebrandis, recipiendas.

CAPSACES: *καψάκης*, *capsákēs*, p. b.. Ad eandem originem cum superiori vox haec referri potest. Magis tamen aliquibus placet *καψάκης*, *capsákēs*, à verbo *καψω*, *campio*, flecto, curvo: cujus futurum *καψω*, *campso*. Ponitur pro vase olei, à sinuositate ita dicto, apud 70 in Textu graeco, *καψά* è *καψάκης* ὁ ἄϊος, & campfaces olei, ubi Noster habet, *Et lectulus olei*. Et ita pluries in hoc capitulo pro vase olei ponitur. Sed de campface aquae nulla mentio, uti male ab aliquo citatur. Eadem voce utitur D. Cyprianus.

CARABUS: *καράβος*, *carabos*, p. b., cancri species. Ille nempe piscis est ex cancrorum specie, qui aliter locusta vocatur. Nam cancri nomine, qui graeco *καράβος*, *karákēnos*, & ab aliquibus Latinis etiam carcinus, p. b., dicitur, omnis piscis cruentus comprehenditur: cujus species carabus, secundum Ulyssim Aldourandum, ita vocatus sit *καράβος* τῆς καρῆς βάρων. Ed quod videlicet capite incedat, vel quod capite multum prominente; adedque à voce *καρά*, *cará*, caput, & verbo *βαίνο*, *bevo*, incedo, tale nomen extrahendum: Carabi ergo sunt illi pisces, quos in deserto S. Joannem Bapt. esitasse, comminiscuntur aliqui Novatores. Esse nempe illas locustas, de quibus facit Textus, *Esca autem ejus erat locusta*. De quibus in voce *Acrides*. Sed eruditissimè confutantur ab Aldourando illi, qui carabos acrides esse fuerunt opinati. Etsi carabus etiam locusta marina vocetur, & in Italiá *la-gouzu*, in Liguriá *alugousta*. Præterea in S. Textu graeco, ad quem tam libenter provocant haeretici, ille locusta acrides, non carcini, aut carabi dicuntur. Carabus, ait Magri, est navicula, ex vimine facta, & crudo corio contecta. Sed tale significatum isti vocabulo Lexica non tribuunt: solum *καράβιον*, *carabion*, quod à carabo diminutivum videtur, pro naviculá reperitur, quod forte carabi aliquam humilitudinem ostentaret. Aliás scio vocem *carabus* pro naviculá quoque apud Isidorum exarari.

CARAXO: aliqui ponunt pro scribo. Sed melius charaxo suo loco dicitur.

CARCINOMA: *καρκίνωμα*, *carcínoma*, latine propter *omíga* penultimá productá. Est tumor aspectu terribissimus in corpore humano, cum dolore vehementi, seu cancer morbus. Dicitur autem carcinoma à carcino, seu cancro, cujus speciem refert. Fit ab humore melancholico, tetro, & maligno, qui serpendo ceteras partes inficit. De hoc morbo in vitá S. Syncreticæ habetur mentio.

CARDIACUS: *καρδιακός*, *cardiákos*, p. b., adiectivum deductum à *καρδία*, *cardia*, cor, os

ventriculi. Hinc cardiacus dicitur, qui cordis angore, vel dolore in ore ventriculi laborat: & cardiaca passio apud medicos, quâ cor opprimunt videtur. Maldonatus de hoc cardiaco angore vult loqui Jeremiam dicentem in Iudæos, qui eum variè afflixerant, vel in Chaldaeos, qui Ierosolymam funditus deleverant, vel denique allegoricè in scelerosos chriilicidas: *Dabis eis scutum cordis laborem tuum*. Nempe quia cardiacâ passione cor, quasi injecto scuto, seu tegumento, confringitur, & opprimitur. Ab *καρδία*, *algos*, verbò, & *cardia*, sic *καρδιαλγία*, *cardialgia*, latine, quia penultima brevis est, cum accentu in antepenultimâ, nisi graecus accentus retineatur ex usu. Est autem cardialgia mentis tristitia, cordis, aut oris ventriculi dolor, qui & *καρδιακός*, *cardiákos*, cardiognus appellatur. De cardiacâ passione mentionem agit Tertullianus, utpotè suis aculeis cor lancinante, & suis angoribus somnum expellente. Probans enim somnum naturalem esse ait, *Nam & emulas somno valetudines, phreneticam, atque cardiacam, præter naturam iudicando, naturalem somnum præiudicaverunt*. Vocat valetudines somno emulas, quæ tollunt illum, & vigiliis vexant mentem: ut explicat Jo. Ludovicus de la Cerda.

CARDIOGNOSTES: *καρδιογνώστης*, cordis cognitor. Ità dictus à *καρδία*, *cardia*, cor, & verbo *γνώω*, *gnôo*, nosco: cujus tertia persona præter. pass. est *γνώσκει*, *gnôscit*, & hinc ablato augmento, *γνώστης*. Est epithetum Dei proprium, de quo optime dicit Rex sapientissimus, *Tu enim solus nosti corda filiorum hominum*. Ità ut nec Angeli possint esse perfecti cordium scrutatores, cum hoc pertineat ad divinam omniscientiam: nam est *scrutans corda*, & *renes Deus*. Nec certò, & intuitivè cognoscunt cogitationes cordium aliorum Angelorum, ante illorum consensum: ut habet communis sententia contra Durandum. Existimat enim hic ipsos cognoscere cogitationes præsentés, non tamen futuras: & in hoc à Deo distingui, de quo regius Pfaltes ait, *Intellexisti cogitationes meas de longe*. Sed evidenter ex Scripturis patet, quòd cordium scrutatio ad solum Deum pertineat: quod Propheta luculenter exponit dicens, *Pravum est cor omnium, & inscrutabile: quis cognoscet illud? ego Dominus scrutans cor, & probans renes*. Septuaginta legunt *καρδία ἢ καρδία πνεύματος*, *barthia hē cardia pará pándia*, idest, profundum cor super omnia. Hebraicè verò *pravum*, dicitur *tor-tuosum*, secundum Tirinum cum *ngakáo* propriè sit seductivum, perversum, à radice *ngakáo*, supplantavit, defraudavit. Adedque per mille anfractus, & recessus cogitationum, ac cupiditatum mæandros, valdè sinuosum, sicque ab intellectu creato inscrutabile. Et idèd S.S. Patres docent præcipuum divinitatis Christi testimonium fuisse, quòd Phariseorum cogitationes cognoverit, non modò præsentés, sed etiam futuras. Verum quidem est, ut ait D. Thomas, quòd cordis cogitatio in suo effectu, non solum ab Angelo, sed etiam ab homine cognosci potest, & tantò subtilius, quanto effectus ejusmodi fuerit magis occultus. Sicque dicit Augustinus, quòd hoc modo demones illis ex signis, & effectibus in corpore, cogitationes totâ facilitate

Thr. 3. 65.

De Animâ c. 43.

2. Par. 6. 30.

Pf. 7. 10.

In 2. dist. 3. 9. 5.

Pf. 138. 3.

Ier. 17. 9.

קָרַב

קָרַב

קָרַב

1. q. 57. a. 4. c.

L. de div. demonum c. 5.

per-

perdiscunt. Sed cogitationes prout sunt in intellectu, & affectiones prout sunt in voluntate, solum Deus cognoscit. Quia, ut probat Angelicus, *Voluntas rationalis creatura soli Deo subiacet, & ipse solus in eam operari potest, qui est principatus eius objectum, ut ultimus finis*. Vel quia, ut aliqui dicunt, Angelus non habet species concretas, nec acquiras alterius cogitationis. Si enim tales species haberet, quamvis deesset alterius consensus, videtur quod deberet habere sufficientia principia ad talium objectorum cognitionem: nec satis intelligitur quomodò negatio consensus alterius illam possit impedire, ut volunt Thomistæ, species concretas admittentes. Vel si habeat acquiras, uti tenent Scotistæ, sed Deum non velle cum ipsis concurrere; & sequeretur eum, etiam naturaliter, posse internas cogitationes penetrare. Sicque non salvaretur sufficienter signum divinitatis Christi: ut taceam Deum non negare suum concursum, nisi miraculose, quando sunt omnia requisita ad agendum.

CAREVARIA: *καρεβάρια*, *carevaria*, aut *careberia*, latine, quia penultima brevis, est vox proparoxytona, nisi Graecos, ex usu legitime in similibus introducto, imitemur, & proparoxytonè eam efferamus. Ità dicta capitis gravedo, ebrietas, à verbo *καρεβάρω*, *carebario*, gravor capite, laboro vertigine. Nam *καρε*, *care*, caput, & *βάρω*, *barro*, gravo. Hinc *carevariacus*, caput gravans. Apud Magri malè scribitur *charivarium*, pro mentis obtusione, & vertigine ex tumultu, atque Conc. Turonense citatur.

CAROENILM: *καροένιον*, *carinon*, vinum coctum, à Manichæis pro potu sumi solitum. Ità dictum videtur, ed quòd esset turbatum, à verbo *καρεβάρω*, *carebáro*, perturbo, & *ένιον*, *inos*, vinum. Illo liquore ergò utebantur illi infani, ut nomen eorum sonat, qui ut patet ex dicendis in voce *catbariska*, multa ad cibum, & potum pertinentia, non nisi mutata, & aliquando polluta fumebant, ut ex ipsis prius divina pars substantiæ expelleretur. Vino non utebantur, uti & à frugibus, & aliis stultâ superstitione abstinabant. Hos lepide irridet Augustinus, dum ait, *Cum & vestimenta, corruptio-nemque acerbis patetis vino esse mundiorum, & caroenium quod bibitis, nihil aliud, quam coctum vinum esse videmus, quod vino deberet esse sordidius, si motibus, & coctionibus de rebus corporeis, membrâ divina discedunt*. Magri carénium, grecè *καροένιον*, *carénion*, scribit: nec placet etymologia ab iplo efformata. Si enim sine diphthongo scribatur, potius cum ludoro à verbo careo derivandum. Est enim vini dulcis genus dictum carenum, ed quòd fervendo parte careat. Tertio enim parte missi amissa, quod remanserit carenum est. Ni malis à voce *καρε*, *cares* deducere. Cares enim, Carie populi, qui & Careni dicti, talis potus inventores extiterit. Quamquam & sic diphthongus retineri possit, à *Cares*, & *ένιος*, ut *καρεέν ένιος*, *carón inos*, dicatur.

CAROTICUS: *καροτικός*, *carotíkos*, p. b., torporem inducens. Unde carotica somnifera sunt, & sopientia. Nam *καρος*, *caros*, latine carus, est sopor cum gravedine, marcor, torpor, crapula, ebrietas: à *καρε*, *care*, caput, ed quòd caput petat, &

offendat. Carus in spiritualibus est ipsa acollis, ad quam variis caroticis demon inducit. Aliqui à *καρεβάρω*, *carebáro*, perturbo, vexo, aut à *καρεβάρω*, *carebárō*, ebrior, capite aggrovor, deducunt.

CARPOPHORUS: *καρποφόρος*, *carpophoros*, penultima brevis est, etsi Gargi in eâ ponant accentum. Est ferens fructum, fertilis: à *καρεβάρω*, *carpos*, fructus, & *φέρω*, *phero*, porto. Antiquè nonnulli Sancti Carpophori appellatiùm Dei gratiâ fecundati, maximè seraces evaserint, & fructus tulerint in vitam æternam. Meritò & aliqui Carpâ vocati, cum aded celesti ubertate fecundi fuerint, ut fructus nomen omine fastidioso prætulerint. Hinc & Carponi etymon poterit derivari.

CARTERIUS: *καρτεριος*, *carterios*, p. b., quasi *καρτερός*, *carterós*, potens, fortis, constans. Tali nomine meritò gloriatur S. Carterius Martyr, qui actu fortitudinis eximio, & maximè heroico, sui roboris & patientiæ, fortitudinis & constantiæ preclara specimina toti Universo patefecit.

CASIA: *κασία*, *casia*, latine cum accentu in antepenultimâ, quia penultima corrigitur, quamvis à Graecis in eâ collocetur accentus. Est frutex aromaticus, cujus nomen aliqui derivant, à verbo *κατείνω*, *catéino*, ornare, cujus aoristus etiam in infinitivo *κατείνω*, *catéino*: ed quòd ornât, & sensus reficit odoris suavitate. Nonnulli cinnamomum esse dicunt, sed Dioscorides tria facit casiae genera, à cinnamomo, ut videtur, distincta. Et certè in illo fragrantissimo unguento, quod iusserat Dominus componi ad unguendum *tabernaculum vestimentum*, & *arcam testamenti*, &c., casia à cinnamomo discriminatur. Et ità in Textu graeco, & hebraico distinguitur, quamvis apud 70 dicatur *έκαρος*, *hiereos*, in genitivo ab *hiereis*; tamen casia latine vertitur, & ita quoque hebraicum *קידית*, *Kiddith*, casiam interpretantur. Secundum aliquos tamen pro cinnamomo sumitur à Psalmitâ dicente, *Myrrha, & gada, & casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis*. Hic 70 habent proprium nomen *κασία*, *casia*, & Textus hebraicus *קיסףגב*, *casia* in plurali. Hujus singularis est *קיסףגב*, *casia*, & idem quod *קידית*, etsi aliqui Rabbini intelligant eorum arbutulam, aut radicem magni odoris. Psalmus hic, cum sit de Christo, & Ecclesiâ, indicat, quòd omnium virtutum gratissimi odores spirent à Christi vestimentis, idest ab humanâ natura, quæ est velut indumentum Divinitatis, quo habitu inventus ut homo. Hæcque vestimenta desumpta è domibus, seu repositoriis eburneis, scilicet purissimis, & candidissimis Virginis Deiparæ visceribus. Iob quoque postquam Dominus benedixit novissimis Iob, magis quam principio ejus, donatus à Deo numerosâ prole septem filiorum, & trium filiarum; vocavit nomen unius *Diem*, & nomen secundo *Cassiam*, & nomen tertio *Cornu-sibit*. Hic etiam 70 cum duplici s legunt *καροίαν*, *casian*, & Hebræus habet vocem *קיסףגב*. Secunda quidem Cassia dicta, ed quòd nobilis, & gratiosa esset instar aromaticæ casiae: vel, ut ait

Ex. 30. 26.

קידית

Kiddith.

Pf. 44. 9.

קיסףגב

Kesif-gab.

קיסףגב

Phil. 2. 7.

Iob. 42. 12.

v. 14.

Hier. sup.

Iob. 24.

Greg. 35.

Mor. c. 22.

figu-

significat, & ab ipsa varia composita formantur. Est autem *catá* adversus, contra, secundum, prope, &c. Sic Ecclesia quædam Romæ dicta Cata-barbara; quæ erat Ecclesia S. Andree, ubi hodie S. Antonii Abbatis, in monte Exquilino à Barbara patricia ædificata. Dicitur & *catá* Machæum, pro, secundum Matthæum, &c. Apud ipsam Ezechielum in Latinâ versione legitur de sacrificiis, à principe israelitico offerendis, ultra immaculatam agnam quotidie offerendum, *Facies sacrificium super eo catá mane mane sextam partem ephi*. Id est secundum mane, seu per singula mane, q. d. singulis matutinis temporibus: & *græcè nat' nō, cat' eō*, secundum auroram, seu diuicium, aut mane. Septuaginta in hoc loco dicunt *ἡ πρωί, id est proi*, id est mane mane. Textus hebraicus habet *babboker babboker*, hoc est, secundum mane secundum mane, seu, mane mane. Vult autem dicere, quoties mane: ut explicat Sanctus Paganus de manu colligendo *babboker*, *babboker*, ubi Noster ait, *Colligebant autem mane singuli: & 70 proi proi exarant*.

CATABOLE: *κατάβολος, catabolē*, p. b., constitutio, succedens, fundamentum, solutio. Fit à præterito medio verbi *κατάβαλον, cataballo*, deservo, solvo, dejicio, demitro. Vox ista etiam apud Latinos reperitur, & catabolæ solutiones, statim temporibus faciendæ, vocantur. Mundi catabolo est ipsum mundi initium, quo, nostro intelligendi modo, ipsius jacta fuere fundamenta. Interpres noster mundi constitutionem vocavit, dum ait, *Eructabo abscumta à constitutione mundi*: ubi Græcus legit, *ἀπὸ catabolēs κόσμου*. Ità dicimur electi *ante mundi constitutionem*: seu ut Græcus ait, *ante mundi catabolē*. Quasi diceret, teste Hieronymo, ante jacta mundi fundamenta.

CATABOLICUS: *κατάβολος, catabolicós*, p. b., Vox deducta à jam exposito vocabulo *cataboli*, quod etiam molitionem, & calumniam significat. Cujus remota origo est ipsum verbum *cataballo*, quod etiam est profero. Hinc catabolicus latine reddi potest, calumniator, prosterrens, oppressor. Ista voce utitur Tertullianus, ubi agit contra pythagoricam metempsychosin, & ait, *Scimus etiam magos elicere explorandis oculis, per catabolicos, & paredros, & pythobnicos spiritus*. Alii legunt *procatabolicos*, sine per: inter quos Iunius dicit tria poni demonum genera. Dicit autem *προκαταβολικός, procataboliki*, qui non perpetuò adsunt, sed ex condito, & quasi devicti pignore, aut pretio ex parte numerato, sese representare tenentur. Hoc enim est in foro *προκαταβολή, procatabolē*, prima solutio, representatio, ante diem solutio: à verbo *προκαταβάλλω, procataballo*, represento, propono, ante diem solvo. Alii *catabolicos* legunt, eos videlicet intelligendo demones, qui eum, in quo sunt, sæpius prosterunt, dejiciuntque per furorem, aut quia sunt calumniatores. Interpres Gerda hanc dictionem deducit à *κατά, catá*, contra, & *βολή, bolē*, consilium, sententia, quasi catabolici menti, & consilio sint contrarii. *Cataboliki* malè ab aliquibus in plurali exaratur.

CATABULUM: *κατάβουλον, catabolon*, p. b.,

stabulum, locus abjectus, inferior, aut etiam subterraneus, in quo antiquitus feras custodiebant. Ità dicitur à *κατά, catá*, quod in compositione *infra* quoque significat, & *βούλον, bólon*, jacio, mitto. Unde *catabolon*, & apud Martinum etiam latine *catabolon*, quasi inferius jactum: & catabole constitutio, fundamentum, ut supra dictum est. De S. Marcello legitur, quod à Maxentio tyranno, in odium catholicæ Fidei, in catabulum bestiarum missus sit, ut ipsarum, quæ publicè abebantur, curam sustineret. Hinc catabulenses stabularii dicti fuerunt.

CATACHRESIS: *κατάχρησις, catáchresis*, latine, ob vocalem longam, penultimâ productâ. Sed Græci alii utuntur regulis, & accentum in antepenultimâ collocant. Est abusus, à verbo *καταχρησάμαι, catáchristhai*, abutor: ab ejus nempe secundâ personâ præteriti *κατάχρησεν, catáchresen*, & hinc, ablato augmento, *catáchresis*. Ità dicitur tropus rhetoricus, in hoc à metaphorâ differens, quod, non habenti nomen proprium, aliud accommodat, adedque alio nomine abutatur. Ut cum parricida dicitur de matris occisore. Dicitur etiam *catáchresis*, cum accommodatur aliquod nomen, quod ipsi quoque convenit: ut cum de equo illo ligæo ab Epæo formato, dicitur *equus propanus*. Convenit aliquando cum metaphorâ, & de illis dicitur, quæ alio etiam gaudent nomine. Sic in Scripturis multæ dicuntur *catáchreses*, quæ ad metaphoram possent reduci, vel res proprio nomine efferrî: in quibus tamen aliqua vocum abusus notatur, & idèd *catáchreses* vocantur. Ut cum de duobus cæcis à Domino curatis dicit Scriptura, *Illi autem exentes discernaverunt eum in totâ terrâ illi: pro famam sparserunt*, atque *catáchresim* esse dicunt. Sed Latinus Textus græcum imitatus est, qui habet *discernunt, discernunt*, idèd divulgaverunt. Sic per *catáchresim* in pluribus locis dicunt poni *funerari*, pro *mutare*. Ità de Sole justitiæ ait Propheta, *Et sanctus in pennis ejus: pro, radiis*. Sic Author, & causa alicujus effectus, pater vocatur: ut *Deus pater: pater demon pater mendacii*. Augustinus in voce *piscina* *catáchresim* observavit. Ait enim, *Quis non dicit piscinam, etiam quæ non habet pisces, nec facta est propter pisces, & tamen à piscibus nomen accepit? qui tropus catáchresis dicitur*. Ostendit autem similem troporum noticiam Scripturarum intelligentiæ esse necessariam.

CATACLISTUS: *κατάκλιστος, cataclistos*, clausus, abstrusus, occlusus. Fit enim à verbo *κατάκλιω, cataclisto*, includo, contineo: ab ejus nempe tertiâ personâ præter. pass., quæ est *κατάκλιθη, cataclista*. Hinc enim ablato augmento syllabico fit *cataclistos*. Cataclista dicuntur pretiosæ quæque, illa videlicet quæ arcis includuntur. Tertullianus probans, quod res nova videri non debeat vestis inutatio; tum ex variâ animantium naturâ, quibus insitum est mutare vestem, tum maximè ex homine, quod mutarit pro necessitate, & demùm pro delictis, insituit argumentum. Dicit autem inter cætera, *Mutant & bestia pro veste formam, quamquam & pavo pluma vestis, & quidem de cataclistos, imò omni conchylio depressior, &c.* An-

Matth. 9. 31.

Malach. 4. 2.

De Doctr. Christ. 1. 3. c. 29.

De Pallio c. 3.

De tranq. l. c. 1.

De re rur. Ricâ l. c. 1.

Eccî. 39. 5.

In Comp. chronolog.

Gen. 7. 11.

חמבול

חמבול

חמבול

חמבול

חמבול

חמבול

Eccî. 40. 10.

c. 63.

tiquitatis pretiosiores vestes magnis ponderibus circumprimebat, deinde in arcibus seponebant. Unde ait Seneca, *Non ex arcibus prolata vestis, non ponderibus splendens cogentibus pressa*.

CATACLYSMUS: *κατάκλισμος, cataclysmos*, diluvium. Ità dicitur à verbo *κατάκλιω, cataclisto*, demergo: cujus prima persona præter. pass. *κατάκλιθη, cataclista*, & hinc ablato augmento syllabico *cataclysmos* efformatur. Ulterius oritur hoc verbum à *κατά, catá*, quod etiam *sub, infra*, significat, & *κλύω, clyō*, alluo, inundo. Hoc vocabulo utitur M. Varro, dū de Thebis dicit, *Quæ ante cataclysmum Ogygi condita dicuntur*. Sub hoc enim rege Thebarum conditor fuit diluvium, ut dicit Augustinus, majus illo, quod Deucalionis tempore contigit. Sed verum diluvium, & universale fuit Noë temporibus: de quo Sapiens libro evidenter colligitur: observando quo anno vitæ suæ singuli progenitores filios suos procreaverint. Ex his enim justus calculus periodi annorum efformatur: quamvis inter Chronologos tam magnus sit, in hisce computationibus, dissensus. Verè secundum Martyrologii Romani computum, ex Eusebii Cæsariensis Chronico desumptum, quem 72 Interpretum calculum esse volunt, anno Mundi 2242 diluvium contigit. Cum enim Christi Nativitatem assignent anno 5199 Orbis à Supremo Artifice conditi, & à diluvio annos 2957 enumeret, restant anni 2242 ab Universi creatione ad cataclysmum. Sed aliqui existimant Martyrologii Romani calculum non esse verè illum, quem Interpretes illi famosi tenuerunt: ut Nico. Ang. Caferrius ex Leone Alatio contendit. Immo ipsos opinantur à ratione Vulgatæ Editionis non dissentire. Illo ergo anno 1656, mense secundo, qui ex parte Aprilis respondet, decimo septimo ejusdem mensis die, *rupti sunt omnes fontes abyssi magna, & cataraçæ celi aperte sunt*. Sicque factum diluvium, à 70 *cataclysmos*, & à Textu hebraico *hammabbul* appellatum. Et meritò cum *be* notificativo dicitur *hammabbul*, nempe illud diluvium, seu *mabbul*, aded famosum, & universale, ità dictum à radice *navâl*, cecidit, concidit, emarcuit: eò quod omnia emarcescere, & concidere fecerit, cum alia diluvia fuerint particularia, ut illa quæ Deucalionis, & Ogygis accidere temporibus. Patet autem ex S. Textu *cataclysmum* verno tempore cæpisse, cum & eo tempore constet Mundum esse conditum, ex sententiâ ferè omnium S. S. Patrum, ut ait Tirinus. Ab illo tempore annorum initium desumitur, non ab autumno, uti peperam aliqui Mundi natalia ipsi affigunt. In diluvio omnes aquis periere, exceptis octo personis in arcâ salvatis: nempe Noë cum tribus filiis, eorumque quatuor uxoribus, omnibus iniquis mortalibus, aquis divinæ justitiæ ministris, infelicitate submersis. Nam propter illos factus est *cataclysmus*.

CATACLYZA, Magri exponit alicujus vasis fundum, ex Greg. Turonensi. Profectò hujus vo-

cis origo à verbo *κατάκλιω, cataclisto*, demergo, undis obruo, deducenda. Sicque *cataclyza*, quia demersa, & undis obruta, vasis alicujus pars ima diceretur.

CATACRISIS: *κατάκρισις, p. b.*, condemnatio, ut & *κατάκριμα, catácrima* p. b., damnatio, condemnatio. Fiunt hæ voces à verbo, *κατάκρινω, catácrino*, damno, condemno. Et quidem *catácrima* à primâ personâ præter. pass., quæ est *κατάκρινον, catácrinon*, à quâ ablato augmento syllabico *catácrima* formatur; à secundâ verò *catácrisis*: & à tertiâ *κατάκριτος, catácritos*, idèd condemnatus, eruntur. Sed à Latinis *catácrisis* sæpius usurpatur. & apud sacros Auctores reperitur.

CATACUMBA: vox senigræca, à *κατά, catá*, subter, & *κύμβα, kymba*, Significat enim *catacumba* illas cryptas subterraneas, in quibus Martyrum, & aliorum Fidelium corpora sepeliebantur. Tales Romæ adinstar civitatum subterraneanarum, plurimæ fuerunt olim effossæ, & adhuc earum videntur monumenta. Dicitur & ab aliquibus *catacumba*, & secundum Baronium in Notis ad Martyrologium fit à *catá, propè*, & *tumba*. Alius vocabulum purè græcum esse contendit, voce *κατάκρυβον, catákrumbon*, locum profundum, & concavum significante. Sed hoc vocabulum in Lexicis non reperitur: nisi à *catá, & κύμβα, kymba*, cymba derivari asseratur. Sed prior expositio aptior, & plausibilior existimetur.

CATAGRAPHE: *κατάγραφη, catágraphē*, p. b., descriptio, designatio, delineatio, forma, figura, futuræ picture lineamentum, item centuriatio. Ità *κατάγραφοι, catágraphoi*, inscriptus, notatus lineis, vel punctis: à verbo *κατάγραφω, catágraphō*, describo, delineo, item in decurias distinguo, & conscribo. Quia verò *catá*, etiam contra, potest dici *catágraphō*, pro *contra scribo*, adedque *catágrapha* dicuntur *opistographa*: & *catágrapha* in picturis sunt imagines obliquæ, ex uno tantum latere comparentes. Istæ voces non nunquam in Authoribus etiam sacris occurrent.

CATALEPSIS: *κατάληψις, catálepsis*, occupatio, deprehensio, comprehensio. Fit à verbo *κατάλαμβάνω, catálabânō*, anteverto, completo, invenio, &c.: hujus secunda persona præter. pass. est *κατάληψεν, catálepsen*, & hinc, ablato illo augmento, *catálepsis*. Eam dicit M. Tullius esse scientiæ propinquam: ipsamque ex Zenone Stoico, qui illam invexit, dicunt fieri quasi digitis in pugnum contractis. Est ergo adinstar brevis argumenti dialectici, paucis multa complectens.

CATALOGUS: *κατάλογος, catálogos*, p. b., delectus militum, dinumeratio, descriptio, &c. Dicitur à verbo *κατάλέγω, catálego*, recenséo, & ab ejus præterito medio, quamvis inusitato, deducenda. Vox est apud omnes, etiam sacros Scriptores obvia, & pro quolibet variarum rerum enumeratione, aut in suum ordinem reductione, passim usurpatur.

CATAMITHUS: *κατάμιθος, catámithos*, latine penultimâ productâ. Ità dicitur puer meritorius, seu qui ob mercedem nefanda patitur: & ità quoque in Budæi Lexico exaratur. Ejus vocis origo trahitur à præpositione *κατά, quæ & pro* significat,

Log. Acad. quest. & l. 7. de finibus.

ficat, ac *uobis*, *uobis*, merces; quasi pro mercede abutendus. Multi tamen *catamitus* scribunt: ut ait Arnobius, *Catamitus rapitur deliciarum futurus*, & *poculorum custos*.

CATAPAPA: *κατάπαπας*, *catápapas*, latine cum accentu in penultima, quia est longa, et si græcè collocetur in antepenultima. Latio idiomate contrapapa diceretur, à *catá*, etiam contrá, & pro antipapa ista vox usurpata. Ità in Chronico Cass. pro Guilberto antipapá intelligendum esse dicunt. Aliqui tamen, *Kappa* græcum retinentes, *Katapapa* scripserunt.

CATAPHASIS: *κατάφασις*, p. b., affirmatio. Est enim à verbo *κατάφασις*, *catáphasi*, affirmo: ab ejus nempè secundà personà præter. pass., quæ esset *κατάφασας*, & ablato augmento syllabico, *κατάφασις*, *catáphasi*. De eâ in voce *apophysis* ex Iliodo nonnihil dictum est.

CATAPHRACTUS: *κατάφρακτος*, *catáphraktos*, undique opertus. Ità dictus equus undique coopertus, & armis cinctus: unde à Latinis dicuntur equites *cataphracti*, & aliis rebus, ut navibus tectis, & munitis, invenitur ista vox adaptata. Oritur autem à verbo *κατάφρακτο*, *catáphrakto*, munio, undique sapio: cujus tertia personà præter. pass., esse debet *κατάφρακτων*, *catáphraktōn*, & hinc, ablato augmento syllabico, *κατάφρακτος*, *catáphraktos*. *Cataphracti* erant equites illi Jerosolymis in aère apertis, habentes *aurorum armorum splendorem*, *omnisque generis loricarum*, prænuncii maximatorum malorum, quæ, ab Antiocho Epiphane inferenda, Judæis imminabant. Tertullianus talem armaturam ferream *cataphractem* vocavit, dum de Alexandro M. loquens ait: *Vicerat medicam gentem, & victus est medicâ veste: triumphalem cataphractem amolitus: in captivâ sarabara decessit*. *Cataphracte*, dicit Interpres, vestis est ferrea; sarabara vestis persica vocatur.

CATAPHRONESIS: *κατάφρωνσις*, *catáphronesis*, latine, propter vocalem longam, cum accentu in penultima, quamvis hoc à Græcis non observetur. Est contemptus, insipientia, securitas, temeritas, factus. Ordinariè vitium prudentiæ, quæ phronesis dicitur, oppositum, à *catá*, contrá. Potest tamen esse virtus, dum pro securitate sumitur. Nam *κατάφρωνος*, *catáphronos*, despicio, nihili pendō, &c., aliquando in bonam partem accipitur: ut si quis pro Christo cruciatus, & ipsam mortem contemnat.

CATAPHRYGES: *κατάφρυγες*, p. b., hæretici quidam in Phrygiâ habitantes. Ità vocati à *φρυγία*, *catá*, in, contrá, secundum, &c., & *φρυγες*, *phryges*, qui è Phrygiâ Asiæ minoris regione. Illud commune adagium, *Serò sapiunt Phryges*, de illis dictum, quos inale factorum serò pœnitet: & cum alio proverbio consonat, de quo Cicero, nempè Phrygem plagis fieri meliorem. Sed in *Cataphryges* vix quadrare potest: cum nequidem serò sapiant hæretici pertinaces. De istis narrat Philastrius: *Quosdam autem suos prophetas, id est Montanum nomine, & Priscillam, & Maximillam annuntiant*. Hi afferebant Spiritus sancti donum non esse Apostolis, sed sibi communicatum: & impudenter se Spiritum sanctum

jaçtitabat. Attamen huic infano hæresiarchæ adhefit etiam illud Africanum ingeniorum monstrum, Tertullianus. Ità quippè extrâ Romanam Ecclesiam etiam sapientissimi desipiunt. De hoc falso dogmate, circa Spiritus sancti donum, agit quoque Philastrius, addens, *Quod mortuos baptizavit, & Pepuzam villam suam, quæ sic dicitur in Phrygiâ, Jerusalem appellant, ubi Maximilla & Priscilla, & ipse Montanus, vitæ tempus vanum, & infructuosum habuisse dignoscuntur*. Ab illâ suâ villâ dicti Pepuziani, de quibus, ut & de *Cataphrygibus*, ex Philastrio, Augustino, & aliis, refert D. Thomas, quod, *de infantis sanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctationum vulneribus extorquebat, quasi Eucharistiam suam conficere perhibebatur, nascentes eum farina, panemque inde facientes*. Hunc infantem, si mortuus fuisset, pro martyre habuisse testatur Augustinus: addens eos afferuisse Apostolum secundas nuptias malè permittere. Quia ex parte sciebat, & ex parte prophetabat: nondum enim venerat quod perfectum est. Hoc autem in Montanum, & ejus prophetissas venisse delirabant. Etsi verò Tertullianus Montano adhæserit; in pluribus tamen à *Cataphrygibus* eum differens constat, cum & ipsos pro hæreticis habuerit. Scribit enim: *Accesserunt alii hæretici, qui dicuntur secundum Phrygias, sed horum non una doctrina est: sunt enim qui pro Clodum dicuntur: sunt qui secundum Elchynem pronuntiantur*. Ità dicti, ait Interpres, quod maxime in Phrygiâ versarentur.

CATAPLASMA: *κατάπλασμα*, *catáplasma*, emplastrum. Dicitur enim à verbo *κατάπλασσω*, *catáplasto*, emplastro curo, medeor: cujus prima personà præter. pass. est *κατάπλασμαι*, *catáplasmai*, & hinc, expuncto illo augmento, *catáplasma*. Ad sanandum ulcus Regis Ezechie, *institit Isaius, ut tollerent massam de ficis, & cataplasmaarent super vulnus, & sanaretur*. Septuaginta in Aoristo imperativi dicti verbi scribunt *κατάπλασαι, catáplasa*, id est *catáplasma*. De quo in voce *apostema* nonnulla dicta sunt. D. Jo. Chryf. excusationem adferens rigorosioris suæ increpationis ait, *Medici enim primum apponunt cataplasmata magis efficacia: & dein rupto vulnere ea leniunt: patres quoque cum viderint filios suos incompositis moribus, prius graviter verberibus corripunt, & dein admonent, & solantur*. Alibi *cataplasma* in plurali exaravit.

CATAPLEXIS: *κατάπλεξις*, *catáplexis*, stupor, confusio, pavor, apud Aristotelem. Fit à verbo *κατάπλεσσω*, *catáplestoma*, admiror, percellor, stupeo, &c.: hujus secunda personà præter. debet esse *κατάπλεξαι*, *catáplexai*, & ab eâ, sine augmento illo, *catáplexis*. À tertiâ verò fit *κατάπλεξις*, *catáplexis*, & latine *cataplecticus* de re horribili, & aspectu formidabili diceretur.

CATARACTA: *καταράκτης*, *cataráctes*, locus præceps in flumine, unde aqua potius præcipitat, quam fluit. Hinc Nili cataracta dicitur ille locus, ubi è Lunæ montibus magno fragore, & impetu decidit: ut videre est apud Strabonem. Ab aliis vocatur Nili Catadupa: prout ait Cicero, *Sicut ubi Nilus ad illa quæ catadupa nominantur, præcipit*.

Raym. Pozzius de Scdis.

3. Reg. 7. 2. c. 10.

De Preceptis ad verf. h. 2. c. 52.

4. Reg. 2. c. 21.

In Gen. Hom. 7. in prius.

L. 1. Mag. Moral.

L. ultimo.

In Somn. Scipionis.

capit. ut ex altissimis montibus, &c. Dicitur græcè *καταράκτης*, *catárupta*, & latine *catadupa*, penultima longâ propter diphthongum, à verbo *καταράττω*, *catárupto*, cum sonitu cado. Sed *cataracta* dicitur à verbo *καταράττω*, *catárupto*, collido, præcipito, deicio: nam *κατά*, etiam *infra* significat, & *αράττω*, *aratto*, deturbo, depello. Potest autem à tertiâ personâ præter. pass. deduci, quæ debet esse *καταράκτης*, & sine augmento temporali *cataráctes*. Est præterea cataracta porta quædam ex funibus, aut catenis pendens, quæ attolli, & dimitti potest: ut in urbium ingressu, & fluminibus fieri solet. De cæli cataractis tempore diluvii apertis dicit Scriptura, *Cataractæ cæli apertæ sunt*, Septuaginta quoque dicunt *in καταράκτης, hi cataractæ*, & Textus hebraicus *arubbôth*, à singulari *arubbâb*, cataracta, fenestra: cujus radix est *arûb*, insidiatus fuit. Nam ex fenestris, aut cataractis, & similibus, sæpius insidiæ parantur. Ex sententiâ multorum S. S. Patrum, qui veras aquas supra firmamentum statuunt (cujus opinionis fuerunt Justinus Martyr, Basilii, Theodoretus, Ambr., Chryf., Hilarius, Beda: quibus subscribunt Molina, Becanus, & alii) aliqui opinantur tempore diluvii aquas, ex illo sublimi loco, præcipiti impetu, ad globum terraqueum obruendum, erupisse, sicque cataractas cæli referatas fuisse. Sed non est verisimile Deum fecisse foramina in cælis, ut inde aqua decideret, quæ priusquam posset ad terram pertingere, debebat, ob immensam distantiam, multis ante cataractis annis lapsurum inceperit: si naturali motu ad imum locum ipsi pertingendum fuisset. Melius ergo dicitur, per cataractem, cataractas cælestes patefactas fuisse, quia tanto impetu, & copiâ, aqua ex aère, qui & cælum in Scripturis vocatur, decidebat, ut videretur effractis respagulis, & referatis cæli cataractis effluere, ac præcipitare. Difficilior videtur alius Textus, nempè Psalmistæ dicentis: *Abyssus abyssum invocavit, in voce cataractarum tuarum*. Vel, ut Liranus cum multis aliis opinatur, ex Psalmo composito à filiis Core, qui patre, & aliis complicibus à terrâ absoptis, ipsi innocentes, miraculosè in aère penduli, salvati sunt. Huic Textui nostro ad verbum consonant 70: Hebraicus habet *tsinnorécha*, id est *canalium tuorum*. Nam *tsinnór*, est canalis, fistula, emissarium, tubus, per quem aquæ emittuntur, aut è tecto eiiciuntur. Ad litteram aliqui Rabbinide nubibus intelligunt, quæ canalium adinstar aquas emittunt: & ad afflictionum inundationem per similitudinem transferunt. Est autem prophetia secundum Liranum de captivitate babilonica: q. d. abyssus abyssum invocavit, id est succedit calamitas calamitati, ut me penitus obruant, te dimittentis tribulationum imbres, vel te jubente pandi calamitatum cataractas. De hoc etiam vide vocem *abyssus*. Dux autem ille Jorami, *super cuius manna res incumbebat*, verbis Elisei incredulus, quibus prædicebat die sequenti fore in Samariâ obfessa, & fame consumpta, ciborum copiam, dixit: *Si Dominus fecerit etiam cataractas in cælo, nunquid poterit esse quod loqueris?* Ac si diceret, et si Dominus, velut ex ubere peni, de cælo faceret copiosè cibos effluere, vel aperta cælesti apothecâ

Gen. 7. 12.

אֲרֻבּוֹת

arubbôth

אֲרֻבּוֹת

arubbâb.

Pl. 41. 8.

צִנּוֹרֵי

tsinnorécha.

צִנּוֹר

tsinnór.

4. Reg. 7. 2.

faceret, ut antiquiùs, affatim manna plueret, ut innuit Josephus, nunquid tantâ frumenti copiâ ditabitur Samaria, ut ais?

CATARRHUS: *καταρροή*, *catárrhoos*, fluxio, ditillatio in faucibus. Fit à verbo *καταρροέω*, *catárrho*, defluo. *κατὰ τὸν ἄρρον*, *catá*, infra, & *ἄρρον*, *rheo*, fluo. Hæc vox in ore omnium occurrit: & frequens etiam in Authoribus sacris versatur, atque hic obiter exponenda fuit.

CATASTASIS: *καταστάσις*, p. b., status, conditio, ordo. Oritur à verbo *καταστήμι*, *catásthemi*, constituo, instituo, firmo, &c.. Est enim verbum compositum à particulâ *κατά*, quæ in compositione varia significat, & *στήμι*, *sthemis*, statuo. Ab ejus secundâ personâ præter. pass. *κατήστασεν*, *catésthise*, à quâ ablato augmento, aut reduplicatione fit *κατήστασις*. Istâ voce nonnunquam utuntur Authores, loquendo de aliquo rerum statu, & ordine, dum dicunt v. g., *in hac rerum catastasi*. Ab eodem verbo derivatur dictio *catasta*, id est locus ubi servi exponebantur venales. Nam *κατήστασεν*, *catésthise*, latine dicitur expono. Erat etiam machina, quâ servi vinciti tenebantur: & in quâ postea S. S. Martyres sævè cruciabantur.

CATASTROPHE: *καταστροφή*, *catástrophé*, p. b., subversio, devastatio, exitus. Eritur à verbo *καταστρέφω*, *catástrepho*, subverto, diruo, finem impono. Et idè catastrophe vocatur in fabulâ exitus, & inclinatio, quæ in comediâ læta, in tragœdiâ lugubris accidere solet. Sicque catastrophe rebus quoque spiritualibus rectissimè applicatur. Fuit læta catastrophe in personâ S. Job, dum Dominus *addidit omnia, quæcumque fuerant Job duplicia*. Sed luguberrima fuit Antiochi Epiphani catastrophe, quando inter dirissimos dolores, inter fetidorum vermium morsus savillimos, *orabat hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecutus*. Tales bonorum, & impiorum catastrophe, optandæ, & formidandæ.

CATATHEMA: *κατάθημα*, p. b., maledictum à nostro interprete latine vertitur. Nam, ubi Græcus habet, *κατὰ τὴν κατάθημα ἐν ἐσθῆτι ἐσθῆτι, ἡ ἐπὶ τὴν κατάθημα ἡ ἐπὶ τὴν κατάθημα*, Noster legit, *et omne maledictum non erit amplius, potius illic*. Aliàs est censura, aut pœna quædam ecclesiastica, ità dicta à verbo *κατάθημι*, *catáthemi*, depono, onus excutio, &c.: ità ut *catathema* quædam depositio ex suo etymo videatur. Historiæ tamen ecclesiasticæ potius fuisse censuram non obscurè insinuant, excommunicationi nempè minori similem. Unde Baronius ait, *Porro anathemati proxima censura erat catathema, quæ erat propriè eorum, qui se sic damnatis conjungerent*. Adedque non pluraquam anathema fuisse luculenter infertur.

CATECHESIS: *κατήχησις*, *catéchesis*, latine, propter vocalem longam accentus in penultima ponitur, quamvis Græcis, aliis utentibus regulis, vox sit proparoxytona. Est instructio, præsertim ad mysteria Fidei spectans, à verbo *κατήχων*, *catécheo*, erudio, instruo, doceo voce eâ quæ scriptis tradere nolo: prout antiquiùs cum sacro Baptismo initiandis fieri solebat. Hic docendi mos fuit in usu apud Ægyptios Theologos, ut prophana sua mysteria, voce dumtaxat, ac veluti per manus, potius

Iob. 42. 10.

2. Mach. 2. 13.

Ap. 22. 3.

An. Chr. 57. n. 170.

L. 4.

L. 3. c. 70.

2. Mach. 2.

De Pallio 5. 4.

Cic. pro Flacco.

L. de hæres. Bibl. Pat. 10. 5.

posteris consignarent. *Catechéo* ergò est quasi sono, ac voce instructo (nam *κατὰ*, secundum, juxta, contra, &c., ἡγεῖο, *ecbéo*, sono) ipsiusque secunda persona præter. pass., si foret usitata, esset *κατηχησῆς*, *catechesis*, unde pullulat immediatè catechesis. A tertiâ personâ fit *κατηχητικός*, *catecheticós*, catecheticus, latine p. b., ad catechesim pertinens: hincque catechetica dicta quædam Gregorii Nisi. oratio. De Cyrillo Jerosolymitano Episcopo ait Hieronymus, *Extant eius catecheses, quas in adolescentiâ composuit*. Ubi Victorius Reatinus explicat, Catecheses, idest institutiones. Sunt autem numero octodecim, quæ cum quinque Mytagogicis fuerunt impressæ. Obiit sub Theodosio seniore anno salutis 365. De Clem. Alex. ait quoque Hieronymus, quòd post mortem Pantegni scholam Ecclesiasticam rexit, & Catecheson Magister fuerit. Quin & aliqui volunt, librum Catecheson Cyrilli esse librum Instructionum Clementis: qui ante Cyrillum 60 annis ex hac vitâ in æternum viçurus migravit.

CATECHUMENUS: *κατηχόμενος*, *catechómēnos*, p. b., participium pass. præsens verbi dicti *catechéo*. Latine instructus, aut potius ille qui tali modo instruitur: seu vivâ voce sacris Religionis elementis imbuatur. Hisce græcis dictionibus usus est Apostolus, ad Galatas scribens, ubi Latinus habet, *Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat in omnibus bonis*. Nam in Græco legitur *catechúmenos*, is enim est *qui catechizatur*: & pro, *ei qui se catechizat*, dicitur in participio activo *κατηχών*, *catechóndi*, idest catechizanti, seu docenti modo jam explicato: *κοινωνεῖτο ὃ ὁ κατηχούμενος τῷ λόγῳ, τῷ κατηχώντι, ἐν πάσιν ἀγαθοῖς*. Jubeo Apostolus, ut catechumenus libenter de suis bonis temporalibus suo instructori, si hic indigeat, impertiatur. Nam ut alibi Divus Paulus ait, *si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus*? Ut autem catechumeni memores essent illius vitam imitari, cujus Fidem professi fuerant, Agni videlicet immaculati, mansueti, innocenti; ab Ecclesiæ sanctæ incunabulis, in Octavâ Paschæ, donari solebant agno cereo, à Papâ benedicto. Ira refertur à Baronio. In Ecclesiâ verò locus pro catechumenis, Catechumenum fuit à nonnullis appellatus.

CATECHIZO: *κατηχίζω*, insituo, ejusdem significationis, & derivationis cum verbo *catechéo*, de quo in voce *catechesis*. A primâ personâ præter. pass. verbi *catechízo*, quæ est *κατηχίσμαι*, *catechísmā*, fit *κατηχίζω*, *catechízō*, catechizans, instructio talis ut catechesis. A tertiâ verò personâ *κατηχίσαι*, *catechíste*, fit *κατηχιστής*, *catechístēs*, latine catechista, vel etiam catechistes, instructor, & etiam pro patrino, & susceptore in Baptismo sumitur: ad quem spectat, utroque parente deficiente, puerum instruere, & res Fidei docere. Hinc in Dionysii operibus, catechistes ab Interprete *susceptor* vertitur. Catechismus verò Baptismum præcedit, juxta illud, *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos*: & antiquitus inducebat impedimentum matrimonium impediens, in eo qui pro infante respondebat. Sed jam per Tridentinum videtur

sublatum, uti docetur à Filiucio, Konincho, Thomâ Sanchez, & aliis. Ab eadem radice fit *κατηχιστικός*, *catechísticós*, catechisticus, ad catechisten spectans, & latine instructivus vertatur.

CATEGORIA: *κατηγορία*, *categoria*, latine, quia penultima brevis, cum accentu in antepenultima, nisi græcus accentus, ut moris est apud pleerosque, retineatur in penultima. Dicitur accusatio, prædicamentum, à verbo *κατηγορέω*, *categoréō*, accuso, prædico: quod formatur ex *κατά*, contra, & *ἀγορεύω*, *agoreúō*, dico. Apud Philosophos *categoréō* significat prædico: & in Logicâ categoriæ sunt decem prædicamenta, de quibus Aristotelis liber *Categoriarum*. Sicque Toletus in præmio Commentariorum ait, *Categoria non hic sumitur pro accusatione, quæ apud iudices in foro fiebat, sed pro prædicamento, ut sit sensus, liber decem prædicamentorum*. Dicitur etiam terminus categorematicus, qui est absolutè significativus, adedque in se categorema, seu significationem habet, ut *ly homo, leo, &c.*, Verbum enim *categoréō* etiam significat *indico, significo*, adedque, ab ejus primâ personâ præter. pass., *κατηγόρημα*, *categorémā*, fit latine categorema, propter vocalem longam penultimâ productâ: etque prædicatio, aut significatio idiomate nostro dicendum. Terminus etiam categorematicus, independenter ab alio adjuncto, potest esse prædicatum in aliqua propositione, quod propriè terminò syncategorematico non quadrat. Hinc oritur ut aliqua responsio categorica dicatur: nempe quæ per se habeat determinatum significatum, vel quæ sit absoluta propositio, seu prædicatio affirmativa, vel negativa. D. Thomas sic explicat dictionem categorematicam, ut sit illa, *quæ absolutè ponit rem significatam circa aliquod suppositum, ut albus circa hominem, cum dicitur homo albus*. Sic probat quòd dictio solus, hoc modo sumpta, in Divinis non possit addi termino essentiali, quia sic poneret solitudinem circa terminum, cui adjungitur. Dicitio autem syncategorematica dicitur, *quæ importat ordinem prædicati ad subiectum, sicut hæc dicitio omnis, vel nullus, & similiter hæc dicitio solus, quia excludit omne aliud suppositum à consortio prædicati*. Sicut cum dicitur solus Petrus currit; non intelligitur quòd Petrus sit solus, seu solitarius; sed quòd cursus competat Petro, & non alii à Petro distincto, pro illo tempore. Et hoc modo dicit Angelicus, potest dicitio illa solus adjungi termino essentiali in Divinis, ut cum dicitur solus Deus est æternus: excludendo omnia, quæ non sunt Deus, à consortio prædicati. Præterea apud Physicos celebris est divisio infiniti, in categorematicum, & syncategorematicum. Et ista infinita sic videtur vocata, ex eo quòd, sicut terminus categorematicus habet absolutam, & determinatam significationem; sic infinitum categorematicum habet absolutas, & determinatas partes infinitas, actu existentes. Non sic autem infinitum syncategorematicum, quod dicitur entitates partim existentes, partim possibiles, illas quidem semper finitas, has verò infinitas: & illæ indeterminatæ ab his infinitum augeri possunt. Sicque non habet partes determinatas, & absolutas ita existentes, quin numerus earum per aliarum accessum possit augeri. Sicuti

In Catal. Scripte. Eccl.

Gal. 6. 6.

1. Cor. 9. 11.

Matth. 28. 19.

Deut. 13. 13.

belián-gal.

beli.

ngol.

L. de hær. ad Quadv. hær. 46.

De Pallio c. 5.

cuti terminus syncategorematicus, qui per se determinatè nihil significat, nisi valdè imperfectè; tamen alteri termino adjunctus novam constituit significationem distinctam ab illâ, quam habet sine eo ille cui in propositione unitur.

CATEXOCHEN: *κατ' ἐξοχήν*, *cat' exochén*, p. b., latine profertur. Hic terminus in variis occurrit Authoribus. Ne ergò, ut alii similes, quorum etymologiam, & significationem exponere satago, remoram lectoribus injiciat; sciendum est, quòd significet *per excellentiam*. Nam *κατ' ἐξοχήν*, *cat' exochén*, etiam significat *per*, & *ἐξοχή*, *exoché*, excellentia, eminentia. Cum igitur per excellentiam aliquod nomen alicui tribuitur, de illo *catexochen* dici significatur: sicque non distinguitur ab *antonomatia*, si loco nominis ponatur. Sic illa verba, *Egressi sunt filii Belial de medio tui*, Tirinus ait *catexochen* Diabolo adaptari. Nam belial, cum significet sine jugo (hebraicè *beliángal*, à *beli* sine, & *ngol*, jugum) optimè quadrat demoni, qui primus execrandâ suâ rebellionem jugum Dei excutit, saltem excutere conatus fuit.

CATHARISTA: *καθαρίστης*, *catharístēs*, mundator, purificator. Fit à verbo *καθαρίζω*, *catharízō*, mudo: cujus tertia persona præter. pass. est *καθαρίσθαι*, *hecatharísthai*. Unde ablato augmento syllabico *catharístēs*. Catharistæ, idest purgatores, seu mundatores dicti sunt aliqui ex Manichæis, qui rem fœdissimam, immò nefandissimam facientes, hoc nomine insanitè gloriabantur. Cum enim Manichæi propter duo diversa principia, quæ admitebant, bonorum Creatorem unum, majorum alterum, omnia ex bono & malo permixta somniarent; & quidem bonum, quod malo erat permixtum, ex ipsâ principii boni divinitate deificum, unde & animalium, & plantarum animas divinitatis istius particulas esse comminiscerentur; variis purgationibus, immò execrandis immunditiis, è variis rebus substantiam illam divinam expellere, ante illarum usum, profitebantur. Uti faciebant eorum nonnulli, teste Augustino, in ipsâ farina, quæ ipsorum Eucharistiæ inserviebat (parcat aures calæ) semen humanum immiscentes. Itâ Margarita quædam, Carthaginensis puella, nefariam turpitudinem falsa est: & Eusebia quædam ipsorum sanctimonialis, se quid simile passam fuisse, confiteri compulsa. Sicuti refert Divus Augustinus, *Coguntur*, inquit, *electi eorum velut Eucharistiam conspersam cum semine humano sumere, ut etiam inde sicut de aliis cibis quos accipiunt, substantia illa divina purgetur, &c.*

CATHARTICUM: *καθαρισμὸν*, *catharístion*, p. b., purgativum, vim habens purgandi. Unde apud Medicos medicamenta cathartica, seu purgantia. Formatur autem ista vox à verbo *καθαρίζω*, *catharízo*, purgo, quod in tertiâ personâ præter. pass. facit *καθαρίσθαι*, *hecatharísthai*, purgatus fuit: unde, ablato augmento syllabico, *catharticos* emanat. Hac voce usus Tertullianus, ubi ait, *Dabo catharticum impuriatati Sauri, & aleæ Curii, & vinolentiæ Antonii*. V. *Catharus*, in fine.

CATHARUS: *καθαρός*, *catharós*, purus, sincerus. Fit à verbo *καθαρίζω*, *catharízo*, purgo, mudo, expio, &c.: in aoristo primo communi facit

καθάρα, *ecathára*, purgavi, & hinc immediatè formatur *catharós*, penultimâ brevi. Fuerunt heretici Cathari dicti, quos Epiphanius asserit ortos à *Novato quodam dicente, non esse salutem, sed unam penitentiam, post lavacrum autem non amplius posse miser cordium assequi lapsum*. De iisdem ait Augustinus loco citato, asserens eos itâ quasi propter munditiam se superbissimè, atque odi dissimè nominare, secundas nuptias non admittere, & penitentiam denegare: *quippò Novatiani sectantes hereticum, unde & Novatiani appellantur*. Novatus enim ultra anabaptinum, de quo suo loco dictum est, lapsis post Baptismum denegabat penitentiam. De quo dicit Eusebius presbyterum Cypriani fuisse, Romanque venientem, Novatianum & ceteros confessores sibi sociasse, eò quòd Cornelius Pontifex penitentes apostatas receperit. Eusebium verò fugillat Baronius, dum ait de ipso, *Distinguens singulorum nomina confundit ordines, dum Novatum presbyterum nominat, quævis constat fuisse Episcopum*. Addit postea Baronius, *Porro Novatianos à Novatiano ut principales devotinos constat ex his que Cyprianus scribit ad Fabianum: ubi eos quos dicimus Novatianos, à Novatiano derivans, Novatianenses appellat. Usus tamen obtinuit, ut eiusdem schismatis & hereseos sectatores Novatiani equè ab omnibus dicerentur*. Epistolam scripsit Augustinus Seleucianæ de Baptismo, & penitentia Petri contra Novatianos: ut & contra ipsos agit in *Questionibus ex utroque Testamento*, q. 101, & de Novatiano in *Quest. ex novo Testamento*, q. 49. Fundamentum Novatorum lapsis post Baptismum penitentiam negandi. erant ista Pauli verba: *Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cælestis, & participaverunt Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt, rursum renovari ad penitentiam, rursum crucifigentes sibi metipsos filium Dei, & ostentui habentes*. Loquitur autem Apostolus de novâ penitentia per Baptismum, ut est communis Patrum expositio: eò quòd Baptismus non reiteretur. Quare dicit Glossa ordinaria, *Ne quis verò existimet secundum, vel tertium Baptisma posse fieri, subdit, &c.* Hic sensus ex ipso contextu satis colligitur, & Glossa interlinearis suffragatur, atque Nicolaus de Lira. Multi quoque de apostatis intelligunt, quos moraliter, & viâ ordinariâ refurgere, est impossibile: prout aliqui observarunt ex hæresiarchis solum Berengarium respicuisse. Ille verò Novatianorum error luculenter ex ipso Paulo refutatur: qui passim lapsos excitat ad penitentiam, ut ipsum Corinthium incestuosum. Itâ Propheta dicit, *Impietas impij non nocebit ei, in quocumque die conversus fuerit ab impietate sua*. Cathari nostro ævo dicuntur aliqui ex Anabaptistis, qui se puros jactitant ab omni peccato. Et isti divini homines, nimis sanctitate turgidi, omittunt illa verba in Oratione Dominicâ, *Dimitte nobis debita nostra*: sicque præsumunt se esse ipsis Apostolis sanctiores, quos Christus Dominus itâ docuit orare. In hos optimè quadrant Chrysothomi verba de Catharis antiquis prolata: *Ubi sunt qui dicuntur cathari, idest mundi*

Har. 59.

L. de hær. ad Quadv. hær. 38.

An. Chr. 254. n. 62.

Ep. 108.

Heb. 6. 4.

Ezech. 33. 12.

Hom. 12. sup. c. 4. ad Ephesios.

di, qui omni sordis pleni, ita se audeant nominare? Ab eodem verbo cathero, ut diximus supra, fit vox catharticus, purgativus, purgandi vim habens. Quo d spiritualibus applicari potest, de illis piis operibus cathartici, quae animae mundandae vim continent: & incipientium via purgativa optime cathartica dici potest.

CATHEDRA: καθέδρα, cathédra, latinè p. b., saltem in prosa, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Est sedes, & sella sublimior recitatorum, vel declamatorum: ab aliquibus spondata sedes appellata. Non bene deducitur à καθέδρα, cathédra, quod est vas, vel mensura; sed à verbo καθέδωμαι, cathédōmai, sedeo, quod in futuro facit καθέδωμαι, cathédōmai, sedebo: vel à particulâ καθέδρα, cathédra, quae significat etiam in, supra, & ἕδρα, hédra, sedes. In primo Psalmo (qui aliorum est veluti proemium, & secundum Liranum ab Esdrâ compositus, atque initium sumit à beatitudine, tantquam nostro ultimo fine, quae tamen prima est in intentione) beatus ille pronuntiatur, qui in cathedra pestilentiae non sedit. Puta uti sedent haeretici doctores, qui alios docent impia, perversa, pestilentia. Septuaginta legunt καθέδρα λιμῶν, cathédra limon, cathedra petium, à singulari λιμός, limós, pestis, pestilens, exitialis. Verè quippe sunt pestes, & maximè exitiales omnes haereses, ac perversae doctrinae, quae Universum inficiunt, subvertunt, perdunt. In Textu hebraico dicitur מוסעדו לשטן, moscedo lesim, cathedra, sedes, seu habitatio derisorum. Moscedo enim fit à radice יסעדו, sedit, habitavit, mansit: & lesim, à singulari לשם, derisor. Derisores enim sunt omnes impii, haeretici, Athei, qui humana, & divina negligunt, spernunt, derident. Nè verò sublimes honores anxie quaeramus, nos admonet Sapiens: Noli quarere à Domino ducatum, neque à rege cathedram honoris: seu ut Græcus ait cathedram gloriae. Nempe ut non queras unum è supremis in aula locis, ne quò altiùs te extollas, praecipitio vicinior fias. Cathedra Moyli, de qua loquitur Christus, est jus, & auctoritas Legem docendi, populum regendi, & iudicandi, qualis potestas Moyli olim data fuit, & Scribae, ac Pharisei eam sibi vendicabant. Hoc sensu dixit Dominus, Super cathedram Moyli sederunt Scribae, & Pharisei. A cathedra fit cathedra-ticus, qui docendi ex cathedra jus obtinuit, aut cathedra decoratus fuit: & cathedralis, qualis dicitur illa Ecclesia, ubi sedes episcopalis.

CATHEMERION: καθεμεριον, p. b., quotidianum, diurnum. Nam cathemerios, diurnus, fit à καθέδρα, cathédra, per, secundum, &c., & ἡμέρα, héméra, dies. Titulus est aliquorum hymnorum Prudentii, in diversis diei horis recitandorum, Hinc cathemerion omnibus libellis, quotidiana exercitia tractantibus, optime pro titulo inscribi potest. Nam καθεμεριον, cathemerion græcè quotidie dicitur, & hinc cathemerinos, ut cathemerios, quotidianum, p. b.

CATHISMA: καθίσμα, cathisma, proprie sedem, aut sessionem significat. Formatur à primâ personâ praet. pass. verbi καθίζω, cathízo, sedeo, aut sedere facio. Debet enim esse καθίσμα, cathisma, & hinc ablato augmento syllabico, ca-

thisma. Graeci qui Psalterium in 20 partes dividunt, eas cathismata, sedes, sessiones, seu pausas vocant: prout à Martino explicatur.

CATHOLICUS: καθολικός, catholicós, p. b., universalis. Dicitio derivata, & composita, à καθέδρα, cathédra, per, secundum, &c., & ὅλος, hólos, totus. Ità quoque interpretatur Augustinus pluribus in locis, Donatistas arguens, qui cum in solâ Aphricâ degerent, Dei Ecclesiam ad illum Mundi angulum restrictam assererant illis verbis ineptissimè sulti, Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie. Et idèd aliud significatum, à communi intelligentiâ alienum, voci catholicus attribuebant. Quod patet ex his Patris sanctissimi verbis: Quia Ecclesiae toto orbe diffusa, cui testimonium perhibet scriptura divina, ipsi (scilicet Catholici) non Donatistae communicant, unde catholici merito sunt, & vocantur: Donatistae autem responderunt non catholicum nomen ex universitate gentium, sed ex plenitudine sacramentorum institutum: & petiverunt ut probarent catholici sibi communicare omnes gentes, &c. Sed verè Ecclesia Apostolica, & Romana, dicitur Catholica, seu universalis: quia per universum Orbem diffusa: Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae. Tum ratione temporis, quo ad finem saeculorum duratura est: Suscitabit Dominus celi regnum, quod in aeternum non dissipabitur. Tum denique ratione hominum salvandorum: quia nullus extrâ eam salvari potest. Nulla verò istarum praerogativarum Ecclesiae, seu Synagogae Judaeorum, aut cuiquam alteri sectae potest attribui. Et hujus quidem Ecclesiae Catholicae tanta fuit apud Magnum Augustinum auctoritas, ut piè dixerit sanctissimus Pater: Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiae catholicae commoveret auctoritas. Cum ergò sacrosancta, & vera Ecclesia ità sibi catholicae nomen vindicaverit, ut nulli alii sectae, & religioni, aut potiùs superitioni quadrare possit; magnoperè displicuit aliquibus Novatoribus hoc legitimae Ecclesiae nomen characteriticum: qui in Symbolo Apostolico, loco illorum verborum, Sanctam Ecclesiam catholicam, dicunt Ecclesiam universalem. Quamvis enim idem sit utriusque vocis significatum; tamen illa prior magis ipsi exosa. Sed nolint, velint, nomen catholicum soli reservant Ecclesiae Romanae antiquae. Quamvis enim etiam se Catholicos esse praetendant; tamen interroganti de Ecclesia, aut templo Catholicorum, non ostendunt unum è suis templis; sed illud in quo veri Catholici Romani Deum colunt more Patrum. Quod ipsum Augustini temporibus in usu erat: uti Manichaei disertè exprobrat, asserens hoc esse unum è tot, tantisque motivis, quae ipsum in verè Ecclesiae gremio detinebant. Tenet postremo, inquit, ipsum Catholice nomen, quod non sine causa, inter tam multas haereses, sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes haeretici se catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad catholicam conveniatur, nullus haeticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere. Quod etiam nostris temporibus audivi, immò vidi facitari. Ab isto verè Ecclesiae nomine, Fideles Catholici dicuntur:

In lex. philol.

Cant. 1. 7.

In Breve. Coll. cum Donat. Coll. dici 3. c. 3.

Marci 16. 15.

Dan. 2. 4.

L. contra Epist. Manich. c. 5.

Ib c. 4.

tu: Hicque titulus, ab anno reparatae salutis 638, Hispaniarum Regi proprius factus est. Dum nempe Concilium Toleranum sextum ordinavit, ne quisquam inthronizaretur, si priùs non juraret, se neminem in regno suo toleraturum qui catholicus non esset. Vel quia Rex Alphonfus ex Recaredi posteris, se velle hunc praclarum titulum hereditario patefecit in Concilio. Sed temporum successu Ferdinando quinto Castiliae Regi, à Julio secundo titulus iste fuit attributus. In Textu autem graeco Jacobi Epistola, Petri duae, & Joannis tres, ac Judae Thaddaei una dicuntur Catholicae: quamvis in nostrâ Vulgatâ Editione, solummodò Epistolae Jacobi, & Judae, talis praefigatur titulus. Vocantur Catholicae, seu universales, quia negotia universalia tractant, toti Ecclesiae communia, nec ad aliquem populum particularem, uti Pauli Epistolae, scriptae sunt. Omnes septem graecè compo- sicae, etiam dicuntur oecumenicae, & encyclicae, idest circulares: eò quòd per omnia loca, & ubique terrarum legendae mitterentur.

CATIPANUS, seu catapanus. Magri hanc dictionem ex καθέδρα, cathédra, secundum, & πᾶν, pan, omne, universum, deducit. Ità ut Catapanus secundum omne, seu universum sonet, aut per omne, seu super omne, aut aliquid simile. Erat ergò dux generalis, aut plenipotentarius, vel quoddam officium magistrale, magnaeque aetimationis, ut Blondus refert.

CATOMIS, seu catomo: κάτομος, catomos, latinè propter omega penultimâ longâ. Adverbium in Martyrologiis usitatum, quod significat capite, seu humeris deorsum: dum nempe quis pedibus suspenditur, à voce κάτω, cato, infra, & ὄμος, ómos, humerus. Et hinc verbum catomidiare, idest capite deorsum suspendere. In Actis S. Afræ legitur, tyrannum ei nimitantem dixisse, Catomais nudam te cadi jubebo.

CATOPTROMANTIA: κατοπτρομαντεία, catoptromantia, divinatio per speculum, propter diphthongum, penultimâ productâ. Ità dicta à voce κατοπτρον, catoptron, speculum, & μαντεία, mantia, divinatio: etque una ex illis, quae cum expressâ demonis invocatione fieri solent. Nam cum hæc fiat per demonis apparentem in speculo figuras, satis patet eas demonis adminiculo fieri: adeòque qui speculo ad hoc utitur, ut taliter divinaret, habet expressam demonis invocationem. Est ergò secundum D. Thomae doctrinam, ad necromantiam, seu ad primum divinationis genus reducenda.

CATORTHOMA: καθόρθωμα, catorthoma, latinè propter omega, vocalem longam, accentus in penultimâ collocatur. Est opus virtutis rectè, & egregiè factum, praclarum facinus, res bene gesta, perfectum officium, ut explicat Cicero, dicens à Græcis vocari catorthoma: & rectum quod sit id perfectum officium esse desinant. Fit à verbo καθόρθω, catorthoo, egregiè, rectè, & cum virtute aliquid facio. Nam κατά, secundum, & ὀρθός, orthós, rectus, quasi secundum rectitudinem factum. Ejus prima persona praet. pass. est καθόρθωμαι, catorthōmai, & hinc ablato augmento temporali oritur catorthoma. D. Ambrosius de recto virtutis opere ait, Hoc est perfectum officium,

quod catorthoma Graeci dicunt. CATORTHOSIS: καθόρθωσις, catorthosis. Accentus ut in precedenti, & ab eodem verbo, sed à secundâ personâ ejusdem praeteriti, quae est καθόρθωσαι, catorthōsai, hincque immediatè catorthosis. Ità dicta corruptis, recta effusio, ut patet ex Cicerone. A dicti temporis tertiâ personâ fit καθόρθωσις, catorthōsis, rectè activus, qui id quod suscepit pro animi sententiâ efficere solet. Adoblique catorthoticum, p. b., rectè, & laudabiliter operativum latinè diceretur.

CAUCIUM: καύκιον, caucium, p. b., quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Significat parvum poculum, calicem, aut patenam, vel aliquid vas simile ad edendum, aut bibendum. Est enim diminutivum à voce caucus, aut cauca: & ut ait Rosweydu, Caucus. Poculi genus esse colligitur ex variis locis. Ità dicitur in Vita Abrahæ eremitæ, quòd caucum haberet permodicum, in quo edere, seu bibere solitus erat. Et Hieronymus, le Diogene loquens, narrat quòd ad potandam habens caucum ligneum, Vidis puerum manum concava bibere, & chysse fertur ad terram dicens, nesciebam quòd natura haberet poculum. Alibi legitur de cauco argenteo, etiam intus deaurato: & in Glossis graeco-latinis dicitur καύκιον, cauca, patena. Sed de caucio scribit Suidas: καύκιον παρ' ἡμῶν, καύκιον ἐστὶν ποτήριον: idest: Caucium apud nos (scilicet Graecos recentiores) apud sapientes verò calix, seu poculum. Reperitur & graecè καυκάλιον, caucalion, vas, ut videtur, oris angusti. Nam ità dicitur à sono quem edit aqua, dum confertim egreditur, aut nempe, qui ingressum in vas molitur, reluctante. Ità caucium pro vale, quòd bocallium dicitur, in Lausiacâ exaratur.

CAUMA: καύμα, ardor, aestus, à verbo καίω, káo, uro. Hujus enim praeteritum pass. est καύσασμαι, kaúsasmai, uisus sum, & hinc expuncto augmento syllabico, cauma formatur. Auctor ille Tractatus de Ordine vitae, inter D. Bernardi Opera, de amatore pudicitiae loquens, ait, Non debet mediocribus esse contentus: quia cito exolescent, & exorto caumate arescunt. Inter alias verò hominis miseriae, à D. Bernardo recensitas, est cauma perturbans. A secundâ verò personâ dicti temporis, seu ab ipso futuro καύσω, caúso, uram, fit καύσις, caúsis, uisio, quae ab aliis caúsis pronunciatur. Pro incendio accipitur, ut habet S. Petrus Chrysologus, Et si est sub terra tartari carcer, si est caúsis ardens, &c. Dicitur etiam caúson, & caúfos, aestus, seu ardor: unde & ab Hippocrate caúson febris aetians appellatur.

CAUTERIUM: καυτήριον, cauterion, p. b., instrumentum quo putridae carnes aduruntur. Ità quoque illud medicamentum, quod potenciali calore adurit, ut cantharides, & alia id genus. De hoc intelligendus D. Bernardus, dum factâ in dormitantem increpatione, ait, Puto quòd deinceps melius vigilabunt, nostra observationis cauterium verituri. Fit ista vox à tertiâ personâ dicti praeteriti, de quo in voce praecedenti, quae est καύωμαι, kaúsasmai, uisus est, à quâ sine augmento fit cauterium, & καυστήριον, causticón, ardens, urens, latinè vertendum. De haeticis ait Apostolus, quòd at-

Pl. 1. 1.

Matth. 23. 1.

Ecc. 7. 4.

Matth. 23. 1.

L. 1. Off. S. 2.

L. 1. Off.

In Ono- matico.

L. adv. Jovin.

Ep. 10. in- ter Bonif.

Post med.

Serm. 10. in Cor. Do- mini.

Serm. 124.

Sup. Cant. Serm. 35.

vitam, cum morfu pestiferae praedicationis, armatur etiam cornibus terrena potestatis.

CERATAVLA: κερατάβλα, keratavla, cornicen, cornu sonans. Fit enim à νέος, kiras, cornu, & verbo ἀνέω, aulō, tibiā cano. Cerataula erant & ipsi sacerdotes apud Hebraeos, qui suis temporibus cornua arietina inflabant. Quod fecerunt non solum in Jerichuntinā obsidione, clangendo buccinis argenteis, & arietinis, ut explicat Tiri-nus; sed singulis annis in Felto tubarum, primo die mensis septimi, prout iusserat Dominus, Erit vobis sabbatum memoriale clangentibus tubis. Nempe cornis ex ariete, in memoriam Isaacī à morte liberati, ariete, inter vepres cornibus haerente, pro ipso suscitō.

CERATOIDES: κερατοειδής, keratoeides, penultima longā propter diphthongum. Est una ex oculi tunicis, & sola quae totum circumdat oculum, etiam in pupillā. Nam aliae in pupillā, ad vitio-nem efformandam, sunt foramine perviae. Sed illa, quae totum oculum itā circuit, absolutē sclerotica, sive sclerotica, latinē dura dicitur: à σκληρός, sclerōs, durus. Originem trahit à durā matre, seu du-riore cerebri meninge, quae ipsum involvit. Pars autem hujus tunicae anterior verē cornea vocatur, seu ceratoides, à νέος, kiras, cornu, & ἴδω, idos, spe-cies. Quia cornu pellucidi, & tenuiter incisī spe-ciem refert. Eius portio in pupillā, & oculi iride, perspicitur, pars alia sub albā tunicā delitescit. De ceratoide loquuntur aliqui Authores sacri, dum af-ferunt eam, calidis hirundinis stercoreibus, in To-ribiā contaminatam, vi adactivā exsiccatam, pro-ductāque densiore membranā operatam fuisse, & itā cecitatem viro sancto induxisse.

CERAUNIA: κεραυνία, p. b., fulminea latinē verti potest, seu fulminis fulgorem referens. Quo vocabulo utitur Tertullianus inquirens, aut potius affirmans, quod si ab initio mundi luxur fuisse, an hos Eva post peccatum concupivisset? Atq; ergo. Age nunc, si ab initio rerum, & Milesii ovis ton-derent, &c., si margaritae caudarent, & ceramnia coruscarent, &c.. Interpres legit, ceramnia coruscarent. Graecis κεραυνός, keramnos, est fulmen; & quia hoc coruscum, & nitidum, idē inquit cerau-niā gemmā, aut ceramnia nomen habere, quia rutilant ut fulgur. De quibus alibi Africanus ille dicit, Ceramniis gemmis non idē substantia ignita est, quod coruscant rutilato rubore.

CERAUNIUS: κεραυνός, keramnos, vox eju-sdem cum praecedenti originis, & fulmineus latinē dicitur. Est enim adiectivum à dictā voce keram-nos, fulmen. Haec autem ernitur à verbo κείρω, kero, tondēo, abscindo, diripio, & ab ἀνω, avo, sicco, accendo; tales quippe sunt fulminis effectus. Itā fuit cognominatus Seleucus ceraunius, quod violento, & veloci, ac igneo spirita praeditus esset. Erat autem filius Seleuci Callinici, quintus post Alexandrum M. Asiae Rex: qui post trium annorum regnum à suis interemptus est. De isto Seleuco, & fratre ejus minore Antiocho Magno prophetavit Daniel hisce verbis. Filii autem ejus provocabun-tur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum, & veniet properans, & inundans, & revertetur, & concitabitur, & congregietur,

cum robore ejus. Quia, ut ait Pererius, illi duo fratres filii Callinici, qui Berenicen Ptolemāi Phi-ladelphī filiam occiderat, provocati spe victoriae, & imitatione parentis, exercitu congregato adversus In Dan. l. Philopatore[m] arma corripientes, &c.. Sed Seleu-13. co Ceravnio occiso, Antiochus M. ab exercitu vo-catus ad regnum, solus venit properans, & inun-dans, &c.. Ceraunium quoque, quasi fulmen, est una è notis sententiarum ab Isidoro enumeratis: videlicet V cum I in eo inserto, quod fulmen per angulum penetrans adumbrat. In S. Textu exara-batur, quoties multi versus improbabantur: nec per singulos erant tali notā signati, sed quasi ful-mine simul concussī. Ceraunio quoque hoc modo efformatur: quo signo Julius Afer Susannae, & Belis historias perperam eliminare conatus fuit. Erat ergo una ex notis illiteratis: de quibus in vo-ce Lemmicens nonnulla dicentur.

CERAVNOBOLUS: κεραυνόβολος, keravnobolos, latinē, quia brevis est penultima, accentus in antecedenti syllabā collocatur. Idiome nostrō fulmina jaciens vertitur: à dicto keravnos, ful-men, & βάλλω, ballo, jacio, aut à βολή, bole, jactus. Ceraunobolos appellata fuit una Christi-anorum legio, sub Marco Aurelio Imperatore, idē fulminatrix. Eo quod contrā Barbarorum impe-tum, Dei ope imploratā, subitam tempestatem ob-tinuerit: quam vocem habet Surius in S. Polyucti vitā. Similia in veteri Testamento accidisse, ut tempore Josue contrā quinque reges, pro Gabao-nitis pugnantis, legimus, & sub Theodosio Imp-10. talia contigisse ab Historicis enarratur. Sic ipse Claudianus, etfi gentilis, ei adgratulatur:

O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris Eolus armatas hyemes, cui militat ether, Et consurati veniunt ad classica venti.

CERBERUS: κέρβερος, kerberos, p. b., secun-dum Poetas canis triceps, inferni cultos. Hunc aliqui Mythologici terram esse interpretantur, sic dictam quasi κερκόβρον, creoboron, idēst carnem vo-rantem. Nam κέρως, creas, caro, & βρός, boros, edax: quia terra omnia cadavera consumit. Alii alia de cerbero dicunt: hoc ad rem nostram anno-tasse sufficiat, ut perspicuum sit, quā faciliē ad impietatis profundum descendat haerēsis. Inter no-10. stri temporis Sabellianos, qui Sabellii renovantes haerēsim, unicam personam in Divinis esse con-tendunt, quae secundum diversos effectus, diver-sa Patris, & Filii, & Spiritus sancti nomina fortita sit; itolidissimus, ut impiissimus Michaēl Ser-vetus (parcant pie, & catholice aures) cum ne-fandā blasphemīā, sanctissimam Trinitatem Cer-berum tricripitem, & tricorporem Gerionem ap-pellavit. Et ubi S. S. Patres, ut aliqui analogiā, & infinitē dissimili similitudine, ex creaturis nobi-lioribus, ad manuductionem, & faciliorem assensum, quaedam exempla mendicant; ille spurcissimus apo-10. sitata, ex ipsis fabulis, & sordidioribus inferni pe-netralibus comparationes, ad sublimissimum Fidei nostrae mysterium haereticē exponendum, ausu ne-fario desumit.

CERCOPITHECLIS: κερκοπιθικός, kercopi-thecos, latinē propter vocalem longam cum ac-centu in penultima. Est simia caudata, à νέκος, ker-

kerkos, ceteri, & νέκος, pithecos, simia. Hac voce utitur Chaldaeus in Psalmo 73. Nam ubi No-ster habet, Tu confregisti capita draconis, dedisti enim escam populis Aethyopum; Chaldaeus legit cercopitheci: quod fortē versus mare rubrum ex aliqua parte, tales simiae abundant. Draco ille fuit Pharao, saevus ut draco in interficiendis par-vulis innocentibus nuper natis. Dictae populi Aethyopum illae simiae verisimiliter ob nigredinem: saltem, attestante Plinio, cercopitheci sunt nigri capitibus, & vox populus aliquando de brutis enun-ciatur in Scripturis. Vide nonnihil de hoc Textu in voce Aethyops. S. Augustinus contrā illos, qui tantam hominum diversitatem non esse ex uno ho-mine contendunt, ait, Nam & simias, & cer-copithecos, & sphinges, si nesciremus non homines esse sed bestias, possent illi historici de sua curiositate gloriantes, velut gentes aliquas hominum nobis impunitē vanitate mentiri. Ex quibus patet cer-copithecos bruta esse, non homines.

CEROMA: κέραμα, keroma, tabula cerata, & latinē propter omēga vocalem longam, in penul-timā collocatur accentus. Hujus vocis origo est à κηρός, kerros, cera: unde verbum κηρώ, kerro, ce-10. rā obduco, & ab ejus primā personā praet. pass. ce-roma immediatē formatur. In his tabulis cerā ob-ductis antiqui stylo scribebant. Ceroma quoque est oleum, quo se perungebant Athletae. Sed tunc potius videtur derivatum à κηρ, ker, quod poētice cor, & animam significat: eod quod talia ceromata robor, & animum adungere crederentur. Itā quo-que vocatur unguentum, ex oleo, & cerā confē-ctum. Et secundum Magri imago in cerā impres-sa: sed cum hoc significatio non invenitur in Lexicis.

CEROSTATA: κροστῆτιν, kerostate, latinē cum accentu in antepenultima, cum penultima sit bre-10. vis. Dicitur & cerostatum, estque candelabrum cereis ferendis destinatum: à κροός, kerros, cera, & ἵστου, histomi, statuo, pono, ab ejus nempe tertiā personā praet. pass. ἐσταυρήσθη, statutus fuit. Ana-10. rastiū refert, quod Belisarius obtulit B. Petro ce-rostatus argenteas deauratas maiores duas, &c.. Cerostatum verō, p. l., est opus ex cornibus variē tinctis tessellatum: adeoque cerostota sunt cor-nibus strata, à νέκος, kerros, cornu, & σπῆτος, stro-10. zōs stratus.

CERYX: κέρυξ, keryx, caduceator, praeco: à quo hieroceryx, de quo suo loco. Aliqui malē vocem hanc hauriunt à verbo κέρω, keryo, dico, cano, loquor. Sed ab ipso verbo κροῦσθαι, keritto, praedico, declaro, cujus secunda persona praet. pass. κέρυξαι, kerkeryxa, optimē derivatur. Hinc abla-10. to augmento fit ceryx, & apud Eusebium invenitur.

CETUS: κέτος, ketos, piscis eximiae magnitu-dinis, vulgō balæna dictus. Talis fuit ille, qui Jonam in ventrem suum recepit: de quo in voce ba-læna. Sed cetus ultrā balænas etiam alios pisces in-signis magnitudinis, praesertim eos qui sunt vivi-10. pari, comprehendit. Hinc meritō Dominus Deus dicitur creasse cete grandia, ubi 70 graecē vertunt dracones. Quia vox thannin hebraica significat quidquid in singulis generibus quoad magnitudinē monstruosum est; & hinc serpentes, dracones, & pisces magnos. Cum verō dracones magnae molis

esse soleant, & hebraicus Textus legat thanninim, in plurali, idē & illi 70 Interpretes dracones ver-terunt. Sed rectius Noster habet cete, cum de pi-scium agatur productione. Et meritō cete grandia, quia tam vasto corpore aliqua visa sunt, ut dum è mari prominebant, instar insularum apparent; Sic à D. Ambrosio refertur, & ab aliis. Sed obser-vandum quod cete est numeri pluralis, & neutri generis, ab ipsa voce graecā κέτος, quae est neu-tra, & in plurali facit contractē κέτα, kete. Ger. Vollius à vocabulo κῆτος, kytos, cavitas, venter, moles, vas profundum, &c., ob magnitudinem, & sinuosam cavitatem, deducit.

CHÆRE: χῆρα, chera, salve, gaude, ave. Est enim imperativum verbi χαιρώ, chero, gaudeo, valeo; & graecē dicunt chere Maria, ubi nos dicimus Ave Maria, & illud chere Cesar, pro salve Cesar. Ab hac voce ferunt derivatum nomen Caere, graecē κῆρα, kera, famosae illius civitatis in Etruria, quae prius Agylla vocabatur. Ab eadem civitate for-matur vox caeremonia, vel ut aliqui malunt ceri-monio, ut ex Valerio Max. refert D. Thomas. Ait enim, Eo quod Romā captā à Gallis, illic sacra Romanorum oblata sunt, & reverendissimē habi-10. ta. Tot autem caerimoniae, seu ritus à Deo in Lege veteri instituti sunt, ut essent multorum no-vi Testamenti Mysteriorum figura: Umbra enim habens lex futurorum bonorum. Tum ut homines ad cultum divinum rectē ordiarentur: tum praeterea ut Hebraei, ad idololatriam proni, ab hoc sce-10. lere diverterentur. Ita quippe dicit Angelicus, Necessē erat, ut ab idololatriae cultu per praecipua caeremonialia revocarentur ad cultum Dei. Illae autem Testamenti veteris caeremoniae rectē in fa-10. crificia, sacra, sacramenta, & observantias di-viduntur. Per sacra divini cultus designantur in-strumenta: per observantias legales, solemnitates intelliguntur festorum, vota, & alia similia. De quibus Mart. Becanus, & D. Thomas ibidem art. 4. in Corpore. In novo verō Testamento variae caeremoniae adhibentur, ut talibus rebus sensibili-bus mens humana corpori immersa, veluti sanctis quibusdam adminiculis, ad caelestia facilius assurgat. Suntque omnes quaedam Fidei protestationes, & verae Religionis actus externi: quidquid substan-10. nent haeretici, & Calvinus eas vocet adventitias furraginem, satanae imposturas, ludibria, nugus, theatricas pompas, exoticas sordes. Sed haec de-lirantis haeresiarchae commenta: quae nihil possunt contrā Ecclesiae, & Praelatorum, summorumque Pontificum auctoritatem, contrā traditiones à Ma-joribus acceptas, contrā communem Fideium consensum. Salvator noster paucos ritus, & caer-10. monias per se instituit, multos alios relinquens à Pastorum providentiā instituendos, ut docet S. Au-gustinus. Unde Apostolus, etfi multa, ad S. Syna-xim pertinentia, Corinthios docuisset, ait, Cae-10. tera cum venero disponam.

CHÆREMÓN: χερμον, p. l., nomen à ver-bo χαιρώ, chero, gaudeo deducendum. Quod nonnullis S. S. Martyribus validē tentatis, & fe-rissimē cruciatis bellē convenit: cum dicat Jaco-bus Apostolus, Omne gaudium existi mare cum in-10. tentationes varias incideritis. Quid mirum, si

Sup. c. 6. Iosue.

Lev. 23. 24

De habitu muliebri c. 1.

De Animā c. 9.

Dan. 11. 10.

Orig. l. 1. c. 10.

Ios. 10.

L. 7. de Honorii Cōsultatō.

In Vigi-lio.

Ion. 2.

Gen. 1. 21.

thannin.

thanninim.

In Hexa-mer.

1. 2. q. 95. a. 3. c.

Heb. 10. 10.

1. 2. q. 107. a. 3. c.

Bec. 11. de legibus c. 4. q. 6.

4. Inst. c. 15. §. 12.

Ep. 118. c. 6.

1. Cor. 11. v. ult.

Iac. 1. 2.

1.2.9.102. a.6.ad 1.

designare, ut patet ex D. Thomâ.

CHARAGMA : χαραγμα charagma, inculptio, character, impressio, sigillum, moneta, &c. Fit à verbo χαραττω, charatto, sculpo, signo, imprimo: cujus prima persona præter. pass. est χαραττωμαι, kecharagma, unde ablato augmento formatur charagma. Hinc notam impressam, sive inculptam significat: de qua dicit S. Chrysostomus, vel potius Author incertus illius Operis imperfecti, Sic ut numus habet charagma Caesaris, sic homo habet charagma Dei.

Hom. 38. in c. 21. Math.

CHARIENISMUS : χαιριενισμός, chariendismos, urbanitas, lepos, & venustas sermonis. Fit à verbo χαιριίζωμαι, chariendismos, urbanus sum, lepidè urbanitate utor, jocos, hujus prima persona præter. est χαιριίζωμαι, kechariendismos, unde immediata ablato augmento syllabico, fit chariētinus. Prout est urbanitatis virtus, pro eutrapeliâ sumi potest, & ad temperantiæ partes potentiales reduci. Accipitur & pro illâ figurâ, euphemismus appellatâ. Sed origo vera talium vocum est ab ipso vocabulo Charis, de quo jam dicetur.

I.

CHARIS : χάρις, gratia, cujus originem à voce χαρά, charâ, gaudium, deducunt. Charites, p. b. tres gratiæ à poetis dictæ, quæ nudæ pinguntur: eò quòd gratias inter amicos minimè deceat esse fucatas. Illa Maxima inter omnes puras creaturas, quam gratiâ plenam prædicamus, ut in Vulgatâ Editione ab Angelo sicutatam legimus, Ave gratiâ plena, in Græco dicitur gratificata, χαριτωμένη, kecharitomēne. Nam à charis χάρις, charitio, est gratiâ afficio, gratiosum facio, ad eòque in præterito participii passivi kecharitomēne, est gratiâ affecta, seu gratificata, seu gratiosa, ut vertit Erasmus. Et ita morosus criticus, & severus Aristarchus, libenter nodum in scirpo quærens, nostram carpit versionem. Sed cum illa vox græca etiam significet gratificatam, cum specialiter super omnes talis sit Virgo Deipara, optimè quoque gratiâ plena dicitur, secundum communem Patrum intellectum: quidquid molestè rodât ille, qui latenter noxius erat mihi. Charis verò, seu gratiâ à Theologis sumitur pro dono Dei supernaturali, ab ipso immediatè creaturæ rationali collato: ad eòque non ex ipsâ naturâ, vel naturalibus profluens, ut volebat Pelagius, qui vel omnem gratiam internam tollebat, vel eam dari ex liberi arbitrii meritis contendebat. Semipelagianj autem, seu Mathilenses, authore Joanne Cassiano Collatore, initium salutis ex libero esse arbitrio asserbant, & Dei gratiam subséqui, nec, nisi quandòque, prævenire. Gratia verò communiter dividitur in gratiam gratis datam, & gratiam gratum facientem. Quamvis & hæc quoque sit gratis data; prima tamen nomen commune retinet, quod plerumque in speciebus imperfectioribus contingit. Gratia gratis data est illa, quæ potius homini datur, ut ad alterius justificationem cooperetur: ut ait D. Thomas. Ad eòque in aliorum utilitatem conceditur: dicente Apostolo, Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, & novem gratias gratis datas enumerante. Gratia verò gratum faciens est per quam ipse homo Deo coniungitur: & hæc quidem in adualem discriminatur, & habitualem. Actualis, quæ

1.2.9.111. a.1.c.

nobis datur per modum auxilii transeuntis, subdubiditur in excitantem & adiuvantem, in prævenientem & subsequenter, in operantem & cooperantem, in sufficientem & efficacem. Et de hac, sive per physicam prædeterminationem, sive per scientiam mediam exponatur, non est hujus loci futius agere, præsertim post indicium de eâ ab Oraculo Vaticano silentium. Gratia habitualis est illa, quæ datur nobis per modum qualitatis permanentis: estque ipsa gratia justificans, quæ utrum à Charitatis habitu realiter distinguitur, inter Theologos magnâ contentione agitur.

1. Cor. 12. 7.

D. Th. Ib.

D Thomas illam ab omni virtute distinguit, in nixus virtutis definitioni ex Aristotele, quod sit dispositio perfecti ad optimum: perfectumque ab eo dicitur, quod est dispositum secundum naturam. Cum ergò virtutes insulæ maximè Charitas, est suprâ naturam hominis essentialem; necesse est ut altiorem naturam participatam præsupponant, ut eam ad optimum disponant. Hæc autem altior natura participata est ipsa gratia habitualis. Hinc infert D. Thomas à proportionem luminis naturæ, & virtutum acquiritarum, quid ita etiam ipsum lumen gratiæ, quod est participatio divine naturæ, & aliquid præter virtutes infusus, quæ à lumine illo derivantur, & ad illud lumen ordinantur. Sed huic opinioni multi refragantur Scripturarum auctoritatibus sulti, præcipuè Apostoli ad Corinthios, se sine charitate nihil habere, & hac nihil esse pretiosius, persuadentis: item illis locis, in quibus plerumque remissio peccatorum Charitati attribuitur, quæ hinc expendere non vacat. Quare secundum aliquos Charitas ab ipsâ voce charis, gen. charitos, p. b., trahit originem: quia est ipsa gratia, nosque Deo gratissimos efficit. Ad D. Thomæ rationem respondent; virtutes naturales formaliter esse dispositivas naturæ hominis, seu exigentiæ naturalis: sed virtutes supernaturales esse eminenter tales, satisfaciendo illi appetitui, & exigentiæ naturali superabundanter. Vel sumunt naturam, non tam pro naturali exigentiâ, quam pro capacitate, & idoneitate intrinsecâ, secundum quam homo est dispositus secundum naturam. Hocque sensu virtutes supernaturales possunt esse dispositiones perfecti, & sic dispositi secundum naturam, ad optimum. Silentio præterire libet Aristotelem de virtutibus infusus nihil audisse, nec definitionem ipsis accommodat proferre unquam cogitasse. Sed hæc breviter tetigisse sufficiat, ab etymologiâ vocis charis, & dictionis charisma, de qua postea, occasione desumptâ.

23.

CHARISMIUS : χαιρισμός, charisios, p. b., nomen à χάρις, charis, gratia, deducendum. Ad eòque gratiosum, festivum, beneficium, uti & nomen χαιρισμός, chariston, ab eadem radice possumus interpretari. Quodnam gratiosus, aut festivus spectaculum toti cælo accidit, quam heroicæ fortitudinis exhibere specimina, uti fecere Sancti Martyres tali nomine donati? Hi gratiosè mundo gratiora spernentes, festivè luctuosissima capellentes, profusione sanguinis, sibiipsis, proximo, & Ecclesiæ gratificantes, in Dei gratiâ gratissimo actu auferentes, gratiam Dei esse vitam æternam experti fuerunt.

CHA-

CHARISMA : χάρισμα, charisma, gratia, munus. Fit à verbo χαρίζωμαι, charisomai, dono, gratifico, &c.: cujus prima persona præteriti est χαρίζωμαι, kecharisma, & ab eâ, expuncto augmento, charisma gratiosè formatur. Scribit ad Corinthios Apostolus, eosque hortatur, ut ultrâ dona, & gratias gratis datas, ad excellentiora Spiritus sancti ferantur munera: Emulamini charismata meliora. Nempe posthabitis, saltem non ita anxie quaesitis, cæteris donis, in quibus excellere ambiebant, admonet ipsos festari præstantiores gratias, & dona, puta Charitatem, quam sequenti capite graphicè describit. De eâ quippè dicit, Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro: videlicet illam, quæ est via ad perfectionis apicem, ad Deum, ad supremam felicitatem.

1. Cor. 12.

31.

Ib.

CHARTA : χαρτον, chariton, papyrus, quâ veteres utebantur, quamvis postea latius sumpta fuerit pro chartâ, quæ jam apud nos est in usu. Oritur ita vox à verbo χαραττω, charatto, sculpo, signo, quòd in eâ signa calamo formentur, atque typis imprimantur. Hac voce utitur liber Tobia, in instrumeto conjugii Tobia junioris cum Sarâ Raguelis filiâ: Et accepit chartâ fecerunt conscriptionem conjugii. Textus græcus tamen ait, accepit per βιβλιον, biblion, libellum. Joannes Apostolus Electæ illi Dominae scribens ait, Plura habens vobis scribere, nolui per chartam, & atramentum. In hoc loco Textus græcus voce chariton utitur, χαρτι, chariti, in genitivo.

Tobia 7.

16.

2. Jo. 12.

CHARTACIUM, vel chartarium pro archivio ponitur apud Magri. Vox ista à supradictâ græcâ dictione chariton, proculdubio est deducenda. Sed barbara fatis videtur: nam græcum χαρτάκιον, chartakion, in Lexicis etiam uberioribus non reperitur.

CHARTOPHYLACIUM : χαρτοφυλάκιον, chartophylakion, p. b., locus in quo sunt asservatæ scripturæ publicæ, præsertim sacræ. Ità dictus ab expositâ voce, charta, & verbo φυλάττω, phylatto, custodio: à quo & φυλακή, phylakē, custodia. Ex hoc loco chartophylax, dum opus erat, maximè in Conciliis, scripturas depromebat. Scrinia quoque vox ista significare potest.

An. Ch.

591. n. 39.

CHARTOPHYLAX : χαρτοφυλάξ, chartophylax, latinè, propter ambiguum hinc correptam, accentus ponitur in antepenultimâ: quamvis hoc à Græcis non observetur. Ità dictus chartarum custos, seu chartularius, à dictâ voce charta, & verbo φυλάττω, phylatto, custodio, cujus futurum est φυλάξω, phylaxō, & hinc phylax, custos. Erat antiquitè inter Ecclesiasticos summæ dignitatis in Ecclesiâ Cōstantinopolitanâ: in quâ magnus Chartophylax erat unus ex septem Exocatacælis. Et ita vocatus, quia chartarum publicarum, & archivi sacri curam gerebat. Apud Latinos Chartularius appellabatur: de quo Baronius ait, Ceterum majoris hunc fuisse auctoritatis in Ecclesiâ orientali, quàm in occidentali, ex iis quæ scribit Theodorus in responsionibus liquet. Curare hunc iudicia ecclesiastica loco Pontificis, commune fuisse tam in occidente, quàm in oriente certum est. Erat ergò in Oriente Chartophylax maximè dignitatis, ut-

potè qui, teste eodem Theodoro Balsamone, in Meditatis sive Responsis, curaret iudicia, quæ jure pontificatus ad Patriarcham pertinerent, uade idem os, & manus Patriarchæ nuncuparetur. Hujus erat insigne, gestare anulum aureum, & ante pectus patriarchale bulloterium, instar Rationalis Aaronis: cui & in ipsius initiatione dabat Patriarcha in manu claves, summam eo signo collatam significans potestatem. His accedebat quòd uti consueverat pileo auro ornato. Sed quod his omnibus præstat, illud est, quòd cum chartularius Ordine sacro Diaconus tantum esset, in publicis tamen consiliis ante Episcopos sederet, licet sapsè, sed fructu, ab Episcopis eâ de causâ fuerit reclamatum. Porro cum procedendum esset, vehebatur Chartularius mulo, qui (sicuti Patriarcha uti solebat) ornatus esset linteo albo, tectus ipse tiarâ, auro confecta, habens satellitium excubiarum. Rursum verò ipsi soli post Patriarcham catholico more populum in Ecclesiâ docere licuisse, idem tradit. In judicialibus autem, ubicumque adesset, personam representabat Patriarchæ, magno insidens tribunali, & causis audiens tam criminales, quam civiles, &c. Hæc de illo Chartulario scribit Theodorus, & retere Baronius. Sed in œcumenicis Conciliis ante Episcopos non sedebat, cum in his sessionem non haberet: sed ex archivo scripturas promebat.

Sup. r. 40.

CHARYBDIS : χάρυβδις, charybdis, vortex maris. Ejus etymologia deduci potest à voce χάρυξ, & verbo ρύω, rhyo, traho, quòd in chaos, seu abyssum naves trahat. Martino placet à χάρω, chæro, hio, & ρύω, rhyo, imperuosè, velociter, vel, ut alii dicunt, vehementer. Ità dictum monstrum in freto siculo, quod prius erat mulier rapacissima, & quia Hercules vacas rapuisset, à Jove fulmine percussa, in hoc monstrum, secundum credulam gentilitatem, fuit conversa. Contrariis fluctuum curibus collisionem facit, rapaque absorbet, & rejicit. Vox ista etiam apud sacros Scriptores non infrequens occurrit.

CHASMA : χάσμα, hiatus, fissura, rictus, vorago, os, barathrum. Erat à verbo χασσω, chasno, hio: à primâ nempe personâ præteriti passivi, quamvis inuicati. Interpres noster chaos vertit, ubi Textus græcus habet chasma, χασμα, & δὴν χάσμα παρα ἑσπερας, Nolter legit inter nos, & vos chaos magnam firmatum est. Non est ergò ad clasam, aut scilicet cum Magri recurrendum, cum satis perspicua sit hujus vocis significatio.

Chrysol. Hom. 26. in c. Gen. 15.

Luc. 16. 26.

1. 2. c. 7.

2. 2. 9. 130. a. 2. c.

CHAINOS : χαῖνος, mollis, laxus, absurdè liberalis, ineptè magnificus. Vox est derivata à verbo χαινω, cheno, hisco: Unde chaunos dicitur, qui nimium se dilatat, & inflat, ad eòque superbus, præsumptuosus, qui magnanimo per excessum opponitur, ut à Philosopho in Ethicâ docetur. Non quòd quis possit peccare tendens in maxima præcisè, cum hoc ad magnanimitatem spectet, quæ virtus moralis est; sed deviat ab eâ per excessum secundum proportionem propria facultatis, quam magnanimus non transcendit, ut ait D. Thomas. Alias chaunos aliquando tendit in minora quàm magnanimus. Sed hic etsi ad maxima tendat, quæ sunt honores, medium observat rationis, secundum proportionem ad propriam facultatem, quod chau-

chaunus aliquando in minoribus non observat, & idè dicitur præsumptuosus. Non quidem præcisè illà præsumptione, quæ est peccatum in Spiritum sanctum, sed sive hac, sive alià quacumque, in quantum tendit ad id, quod proprias vires excedit. Cùm aliàs præsumptio illa, quæ est peccatum in Spiritum sanctum, & quâ divina iustitia contemnitur, ex inordinatâ confidentiâ divinæ misericordiæ, ratione materiae, in quantum scilicet per eam contemnitur aliquid divinum, opponitur charitati, vel potius dono timoris. Directius tamen opponitur spei, saltem secundum falsam cum spe similitudinem.

CHELEDONIUS: χηλεδώνιος, cheledonios, p. b., nomen proprium. Et hujus originem à voce χηλεδώνια, cheledonia, quæ genus jaspidis significat, emanare suaderi possit. Adèdque S. Cheledonius Martyr ab jaspide, constantissimâ Fidei symbolo, qui & cælestis Jerosolymæ primum est fundamentum, nomen traxisse sit persuasum. Vide vocabulum *Jaspis*. Si verò pro Cheledonio legi debeat Chelidonium, à sequenti dictione ejus etymon est hauriendum: ni forsitan ita pro eta legatur.

CHELIDONIA: χηλεδώνιον, chelidonium, herba, quæ & chelidonium dicitur. Etymon haurit à χηλεδών, chelidón, hirundo; quod eâ, uti scribit Plinius, pullis excæcatis lumen restituat. De ipsâ scribit etiam Tertullianus: *Hirundo si excæcaverit pullos, novit illos oculare ipsos de sua chelidonia.* Ad præclaram hujus herbæ virtutem in nomine S. Chelidoniæ virginis lepida fieri potest allusio. Nam ipsa claro intuitu in Sponsi cælestis pulchritudinem, speciosi formâ præ filiis hominum, mundi larum despiciens, suos obitus itâ fixit; ut ipsi corpus, & animam sanctissimè consecravit.

CHELONOPHAGUS: χελονοφάγος, chelonophagos, latinè, quia penultima brevis, in antepenultima habet accentum. Idiomate nostro testudinum comestor verti debet, à χηλήνιον, chelonia, testudo, & φάγω, phago, inusitato, pro comedo. Hujus animalis, aliàs chelys dicti, prædurum tegmen χελώνιον, chelonion vocatum. Testudinem inter amphibia recensuimus: & cùm inter piscium fercula enumeretur, merito Religiosis illis, quibus solis piscibus vitare licet, chelonophagia est concedenda.

CHELYDRUS: χηλιδρός, chelydros, latinè in versu penultima communis, in prosâ brevis. Est testudo marina, et si quamlibet aquaticam sonet. Nam χηλήν, chelys, testudo, & ὕδωρ, hydor, aqua. Est etiam venenatus serpens, unde & pro demone (quem *Serpentem antiquum qui est Diabolus* ligavit Angelus ille) nonnunquam accipitur, & ex vitâ S. Eustasii Abbatis ab aliquibus citatur.

CHERITISMUS: secundum Dominicum Magri est salutatio, à verbo græco χερῖσα, chero, saluto. Addit hoc nomine festum Annunciationis B. Mariæ à Græcis appellari. Sed potius dicitur chæretismus: χηρητισμός, chæretismós, ut potè à primâ personâ verbi χηρηίζω, chæretizo, saluto; quod verbum formari potest ab ipso χηρη, chere, salve, & χηρω, chero, potius est gaudeo, aut salveo, quàm saluto.

CHERSONESUS: χερσονήσος, chersonesos, latinè, propter vocalem longam accentum habet in penultima, quamvis à Græcis, alijs regulis uten-

tibus, antepenultima acuatur. Itâ vocata terra, insulæ in modum mari circumdata, angusto solo spatio, quod isthmus appellatur, continenti adjuncta. Dicitio composita ex χηρῖσος, chersos, terra, maxime inculta, & νήσος, nisos, insula, quasi terra insula: habet enim de continenti, & de insulâ. Dicitur etiam Cherrhonesus, quia χηρῖσος, cherrhos, idem ac chersos. Inter similes peninsulas, totius Europæ nobilissima est Peloponnesus, quasi terra insula: nunc vulgò Morea dicta, isthmo angustissimo Græciæ annexa, in quo Corinthus. Est quoque in Indiâ orientali aurea Chersonesus, itâ propter auri copiam nuncupata. Hanc aliqui cum Josepho, S. Hieronymo, & alijs, autumant esse Ophir, unde servi Salomonis cum classe regis Hiram, *tulerunt quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.*

CHILIARCHUS: χιλίαρχος, chiliarchos, tribunus militum, præfectus mille viris, à χιλιάς, chiliás, numerus millenarius, & ἀρχός, archós, princeps. Itâ *chiliarchos* in græco vocatur tribunus cohortis, cui, quærentibus Judæis Paulum occidere, *nunciatum est quia tota confunditur Jerusalem.* Ab isto vocabulo fit chiliarchia, latinè p. b., nisi accentus græcus ex usu retineatur, eisque tribunatus militum, vel numerus millenarius, secundum quem à Moysè tribus Israël erant divisæ. Nam electis viris strenuis de cuncto Israël constituit eos principes populi tribunos: *70 legunt χιλίαρχος, chiliarchos, millenarios, & Textus hebraicus habet saré alaphim, principes millium. Sar enim est princeps, in plurali sarim, & in regimine saré: eleph verò est mille, alaphim, millia, milleni, chiliades.* Sicque secundum chiliades, seu chiliarchias incolebant Hebræi pagos suos, & oppida: quæ idèd chiliades, seu millia dicebantur. Idèdque de oppido Bethleem scripsit Michæas, *Parvulus es in millibus Iuda.* Septuaginta quoque dicunt ἐν χιλιάσιν, en chiliafin, in chiliadibus. Sic & Hebræus *bealpe*, in millibus, seu inter millia, aut chiliarchias: quod à Matthæo citatur, *in principibus Iuda*, græcè ἐν ἡγεμόσιν, en hegemosin, in hegemonibus, idèd in ducibus, præfectis, aut principibus, nempe chiliadum, exaratur.

CHILIASTÆ: χιλιάσται, millenarii, à χιλιάς, chiliás itâ nuncupati. Nam chiliás, ut dictum est, numerum millenarium significat, & isti mille annos post Antichristi mortem introducebant: in quibus justî à morte resurgentes tot annis in terrâ cum Christo essent regaturi, priusquam in cælum evolarent. His hæreticis inter cæteros adhæsit Tertullianus, & ex Orthodoxis nonnulli, ut Irenæus, & Justinus, illis locis Apocalypseos innixi, in quibus mille annorum fit mentio: & speciatim quod electi erunt *sacerdotes Dei, & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.* Sed ex ipso contextu perspicuum, quod illi mille anni Antichristum præcedent. Nam istis mille annis ligatus est serpens antiquus, nempe ejus vis infracta est per Christi passionem: *Ut non seducat amplius gentes donec consummentur mille anni, & post hec oportet illum solvi modico tempore.* Videlicet tempore Antichristi, quando maximæ tentationes, & persecutiones Catholicos affligent. Illi autem mille anni, de qui-

2. Par. 8. 18.

Act. 21. 37

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

Ex. 18. 25.

In cap. 2 Gen.

L. 8. in Matth. c. 19.

Matth. 19. 29.

Hier. Ib. 29.

Phil. lib. de her.

Matth. 22. 30.

Rom. 14. 17.

Rom. 14. 17.

Rom. 14. 17.

Rom. 14. 17.

Rom. 14. 17.

In Theogoniâ.

In Theogoniâ.

In Theogoniâ.

In Theogoniâ.

In Theogoniâ.

In Theogoniâ.

In Theogoniâ.

In Theogoniâ.

In Theogoniâ.

In Theogoniâ.

quibus pluries in hoc capite, sunt illi anni quibus mundus duraturus est, numerus quippe certus pro incerto apud nos: quem post sex mille annos, ab ipsius exordio inchoandos, finem habiturum plurimi opinantur: atque rationibus, & auctoritatibus à Cornelio à Lapide comprobatur. De illo Chiliastrum errore agit D. Hieronymus dicens, *Quidam introducunt mille annos post resurrectionem.* Nempè illius chiliadis occasione, sexies in illo Apocalypseos capite memoratæ, illiusque Salvatoris sententiæ, *Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis.* Quæ Millenariorum opinio primâ fronte suam prodit absurditatem: unde mirum sit, quod fuerint Chiliastræ non intelligentes, quod si in cæteris digna sit repromissio, in uxoriibus appareat turpitudine. Illos millenarios prius Philastrius Chiloneticus vocaverat, quam hæretim explicat, quod mille anni erunt vitæ carnalis, sensuabilibus delectationibus attendentis: *Ignorantes, inquit, esse escam cælestem, id est immo: talitatis illud præmium assuturum.* Ad eam confutandam duobus Scripturæ locis utitur: uno quidem illis Christi verbis, *In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in celo;* altero autem Apololi dicentis, *Non est regnum Dei esca, & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.*

CHIMÆRA: χίμαιρα, chimera, mons Lyciæ peraltus. Ad ejus radices serpentes, & dracones morabantur: ad ejus latera capræ palcebantur, & ad superiora leones vifebantur. Hinc orta illa fabula de animali trium illorum speciem in diversis partibus exhibente. Vox ista oritur à vocabulo χίμαιρος, chimaros, hircum, seu caprum, & capellam, aut capram anniculam significante. Hæc post partum chimæra dicta: ut & filia Echidnæ & Typhonis, monitrum nempè illud à Bellerophonte, Pegaso vecto, interfectum, uti scribit Hesiodus. Sed cùm tale monstrum, tribus naturis aliorum animalium constans, contradictionem implicare existimetur; hinc fit ut omne impossibile, aut ens rationis, chimæra dicatur, aut ens chimæricum. Cujus ratio in voce *tragelaphus* tangetur. Chimæra etiam dicta una ex quatuor illis triformibus, quæ sub agonotheiâ Eneâ, patri Anchisæ parentante, cursu decertaverunt. Hanc inter alias recenset Virgilius:

Ingentemque Gyas ingenti mola Chimeram, &c. Scilicet ab imagine Chimære, quâ exornata erat, itâ dicta fuit: ut & aliæ tres, Pristis, Centaurus, & Scylla, quod talium monstrorum referrent speciem, itâ nuncupatæ. Hoc exemplo motus, ut opinor, Paulus Diaconus navem quamdam, aut navis genus, chimæram appellavit.

CHIONIA: χιονία, chionia, latinè, quia penultima brevis, accentum gerit in antepenultima. Nivea idiomate latio reddi potest, à χιών, chion, nix. Talis verè S. Chionia Virgo, & Martyr, quæ sanguine cruentata, candidior facta: hyssopò mortificationis aspersa, super nivem dealbata: igne examinata, adinstar amianti, magis nivea evalit.

CHIRAGRA: χειράγρα, chiragra, latinè in versu penultima communis, in prosâ brevis. Est morbus articularis in manibus, à χείρ, cheir, ma-

nus, & ἄγρῃ, ágra, captura, præda, sic appellatus. Est enim quasi manus captura: eò quod ille morbificus humor, qui articulos oblidet, quasi manus capiat, & liget. Hoc etiam acerbissimo dolore patientissimum Job vexatum fuisse, nonnulli ex ejus verbis colligunt: *Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.* Doctor mellissimus acerbâ omnia, quæ in hac vitâ homini evenire solent, enumerans, inter alia *chiragram in manibus, podagram in pedibus*, amarè recenset. Chiragricus dicitur ille qui chiragram patitur, aut aliquid ad eam spectans, ut *articularis atque chiragrica dicitur valitudo*, ait Callianus.

CHIROGRAPHUM: χειρόγραφον, chirographon, latinè, ut & græcè, penultima brevis. Est scheda, seu charta, propriâ manu scripta: à χείρ, cheir, manus, genitivo χείρῃ, cheirós, & γραφή, graphé, scriptura, seu à verbo γράφω, grapho, scribo. Tobias senior liberalitate conspicuus, & charitate insignis, ut Gabelis contribulis sui egeitatem sublevaret; illi mutua decem argenti talenta concessit: & *sub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti.* Apostolus verò metaphorice sumit chirographum, pro nostrâ ex Dei decreto ad mortem æternam obligatione, quam omnes manu Adam in peccato originali subscripsimus, & propriâ quoque manu in peccato actuali signamus. *Christus autem delevit, quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio assignens illud cruci.* Suâ enim passione delevit, & quasi pro trophæo chirographum deletum reliquit affixum Crucis, dum mortem nostram moriendo destruxit.

CHIROMANTIA: χειρομαντεία, chiromantia, propter dipthongum penultimâ productâ. Est divinatio quæ fit per manus inspectionem: à dicto cheir, manus, & μαντεία, mantia, divinatio. Cùm ergò divinatio sit superstitionis species, ejus species quoque chiromantia recensita: ac inter alias in Sixti V. Constitutione, *Cæli & terræ Creator*, condemnata. D. Thomas eam reponit inter illas divinationes, quæ sunt absque expressâ demonis invocatione, per dispositionem aliquarum rerum: *Et ex lineis manus consideratis divinatio sumpta, chiromantia vocatur, quasi divinatio manus.* Quod autem dicit *chiro* manum significare, id de genitivo à voce cheir, idèd manus, intelligendum.

Chiromanticis non suffragatur ille locus Scripturæ de Deo loquentis: *Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singula opera sua.* Ex quo loco etiam Franciscus Valelius chiromantiam physicam, seu naturalem, perperam astruere conatus est: illam scilicet ex quâ indoles animi dignoscatur. Septuaginta itâ legunt, ἐν χειρὶ παντός ἀνθρώπου καταγεγραμμένη, in manu omnis hominis scripta. Quæ verba sic in eodem Textu latinè redduntur: *In manu omnis hominis subsignat: ut sciat omnis homo suam infirmitatem.* Tirinus ex hebraico Textu contendit hîc non agi de manu hominis, sed de manu Dei: ut sit hebraismus, & sensus sit, quod manu, seu potentiâ suâ divinâ, dum tot mirabiles effectus producit, ostendit se omnium hominum personas, & res omnes obligatas habere, quasi ferâ, aut sigillo, ut innuat Septuaginta. Unde ait

Iob. 16. 8.

Serm. 10. in Cæ. Do. mint.

Coll. 24. c. 15.

Tob. 1. 17

Col. 2. 14.

2. 2. q. 95. a. 3. c.

Iob. 37. 7.

Sup. ad 1.

D. Th. q. 21. a. 3. c.

De Penit. c. 12.

Ap. 20. 2.

Ap. 20. 6.

v. 3.

Pl. 50.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

tonia, id est ordinatio. Manus viro superponitur, totum autem Deus operatur. Sic ubi dicitur de Paulo, & Barnabâ, Cum constituisset illis per singulas Ecclesias presbyteros: græcè habetur χειροτονους, chirotonous, aoristus primus in plurali participii activi verbi chirotonéo, id est, cum per manus impositionem ordinassent. Prout antiquitus erat in usu sola manu imponitio, & ita viget in Ecclesiâ græcâ. Idem Timotheo scribit Apostolus, Noli negligere gratiam, que data est tibi, cum impositione manuum presbyterii. Cum autem Græcorum ordinatio rata à Catholicis habeatur, & solummodò fiat per manus impositionem, ut refert Arcudius, Latini verò exhibeant pro materiâ instrumentorum porrectionem, aut solam, aut cum manuum impositione conjunctam; meritò infert Esparza, Christum Dominum utramlibet sufficientem esse voluisse, & neutram divissim, aut conjunctim requisivisse, atque instituisse determinatè. Quod si ita non instituisset, alteruter conferendi modus invalidus esset: quandoquidem in Sacramenti nihil essentialè mutari potest.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

אֶל־כַּף ait quoddam in Hebraeo legatur, *In manu omnem hominem clausum tenet*. Sed cum dicatur *be'ad col adām*, & *ad*, id est manus sit in regimine, debet explicari *in manu omnis hominis claudit*, aut *si be'ad col quat*. Sed quomodocumque ista verba exponantur; observandum ea esse à garrulo Eliu prolata, qui postea garrulitatis à Domino arguitur, & propter sermonis imperitiam increpatur, Opera illa Tirinus intelligit opera Dei, quæ ad manum, seu præstid sunt homini, ut facile illa dignoscere possit. Si verò cum ipso Gregorio de hominis operibus intelligantur, ita sunt explicanda, ut velit dicere in propatulo esse hominis peccata, dum ad Dei maiestatem attendit, & potestatem. Unde ait S. Pater, *Mala enim qua agunt homines penſare contemnuunt, sed cum virtutum supernæ distributionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimunt pondus agnoscunt*. Ità enim Deus in creaturâ rationali apertè bonitatem, & malitiam lignavit, quatenus quod egerit ignorare non possit. *Natura enim lege scire compellitur, seu pravum, sive rectum sit, quod oportet*.

occidentem circumdederunt ei, putà aliquod pallium militare jam detritum, & abiectum.

CHOENIX: χηνίξ, chinix, mensuræ genus apud Græcos, fortè à χέω, chéō, fundo. Est cabus Hebræorum, dimensum, & cibus diurnus, id est sexta pars sati, seu modii, capiebatque libras quatuor cum uncis quinque, & unâ tertiâ. Prorsus erat belluina, & rabida fames Samarie, à rege Syria Benadab obsessæ, quod venderetur quarta pars chœnicis, p. b., seu quarta pars cubi sycocoris colubæ quinq; argenteis. Septuaginta etiam voce hebraicâ cabos, utuntur: V. Cabus.

CHOEROGRYLLUS: χοιρόγυλλος, chirogryllus, animal immundum porco simile. Certè omnimodam cum porco habere similitudinem, nomen ipsum insinuat: nam græcè tam χοίρος, chiroos, quàm γυλλός, gryllus, porcum significat. Sed ex voce hebræa sciaphân (quæ juxta Pagninum & alios significat cuniculum, & secundum aliquos murem montanum) constat istud animal esse herinacii magnitudine, habens similitudinem muris, & usi, in Palaestina in foveis, instar cuniculi, delitescens. Inter animalia immunda à S. Textu recensetur: Chirogryllus qui ruminat, ungulamque non dividit, immundus est. Septuaginta χοιρογυλλος, chirogryllion legunt. In hoc potius ad genera lerorum, aut cuniculorum pertinere videtur, qui ruminant, & ungulam non dividunt: cum è contrario porcus habeat ungulam fissam, sed non ruminet. Literalis ratio hujus prohibitionis ex D. Thomâ deduci potest, dum generatua de omnibus animalibus dicit: Prohibita sunt eis carnes animalium habentium soles, id est ungulam continuam, non fissam, propter eorum terrestreitatem. Et similiter sunt eis prohibita carnes animalium habentium multas fissuras in pedibus, quia sunt nimis cholericæ, & adusta, &c. Et ex his potest dici esse chœrogryllus, qui propriè solem non habet, sed parvos unguis, uti cuniculus. Inter illa præterea animalia chœrogryllus recenseri potest, quæ Magister angelicus dicit immundè conversari, quia plerumque sub terrâ degunt, & factorem contractant, adeoque parùm salubre conferunt alimentum. Figuralis ratio est, quia chœrogryllus aliquod vitium significat, cum ruminatio, & fissio unguæ virtutes aliquas designent: cuiusque autem horum alterum deest, spiritaliter immundus est.

CHOICUS: χοικός, choicós, p. b., terrenus. Est enim adiectivum à χέω, chéō, terra egesta, pulvis, limus, &c.: & choicus limaceus dicitur à Tertulliani interprete, ubi Africanus ille ait, Primus homo de terrâ choicus, hanc vocem sæpius repetens. Obscurior alter locus, ubi ostendit, quod anima ex carnis societate in Adam immunda sit. Postquam dixit quod caro tantum est sinistra, non veluti servus, sed velut calix, qui nisi sitiens eum applicet sibi, nihil efficit; ait, Adò nulla proprietas hominis in choico. Quasi diceret, nulla ratio humana, seu nihil humani in choico, id est in homine terreno, ait Cerda, quem Paulus terrenum hominem appellat. Ait enim, Primus homo de terrâ terrenus: ubi choicós exaratur in Textu græco. Tertullianus hanc vocem græcam retinens, retinuit & terminum, & loquendi modum

CHOICUS: χοικός, choicós, p. b., terrenus. Est enim adiectivum à χέω, chéō, terra egesta, pulvis, limus, &c.: & choicus limaceus dicitur à Tertulliani interprete, ubi Africanus ille ait, Primus homo de terrâ choicus, hanc vocem sæpius repetens. Obscurior alter locus, ubi ostendit, quod anima ex carnis societate in Adam immunda sit. Postquam dixit quod caro tantum est sinistra, non veluti servus, sed velut calix, qui nisi sitiens eum applicet sibi, nihil efficit; ait, Adò nulla proprietas hominis in choico. Quasi diceret, nulla ratio humana, seu nihil humani in choico, id est in homine terreno, ait Cerda, quem Paulus terrenum hominem appellat. Ait enim, Primus homo de terrâ terrenus: ubi choicós exaratur in Textu græco. Tertullianus hanc vocem græcam retinens, retinuit & terminum, & loquendi modum

CHOICUS: χοικός, choicós, p. b., terrenus. Est enim adiectivum à χέω, chéō, terra egesta, pulvis, limus, &c.: & choicus limaceus dicitur à Tertulliani interprete, ubi Africanus ille ait, Primus homo de terrâ choicus, hanc vocem sæpius repetens. Obscurior alter locus, ubi ostendit, quod anima ex carnis societate in Adam immunda sit. Postquam dixit quod caro tantum est sinistra, non veluti servus, sed velut calix, qui nisi sitiens eum applicet sibi, nihil efficit; ait, Adò nulla proprietas hominis in choico. Quasi diceret, nulla ratio humana, seu nihil humani in choico, id est in homine terreno, ait Cerda, quem Paulus terrenum hominem appellat. Ait enim, Primus homo de terrâ terrenus: ubi choicós exaratur in Textu græco. Tertullianus hanc vocem græcam retinens, retinuit & terminum, & loquendi modum

CHOICUS: χοικός, choicós, p. b., terrenus. Est enim adiectivum à χέω, chéō, terra egesta, pulvis, limus, &c.: & choicus limaceus dicitur à Tertulliani interprete, ubi Africanus ille ait, Primus homo de terrâ choicus, hanc vocem sæpius repetens. Obscurior alter locus, ubi ostendit, quod anima ex carnis societate in Adam immunda sit. Postquam dixit quod caro tantum est sinistra, non veluti servus, sed velut calix, qui nisi sitiens eum applicet sibi, nihil efficit; ait, Adò nulla proprietas hominis in choico. Quasi diceret, nulla ratio humana, seu nihil humani in choico, id est in homine terreno, ait Cerda, quem Paulus terrenum hominem appellat. Ait enim, Primus homo de terrâ terrenus: ubi choicós exaratur in Textu græco. Tertullianus hanc vocem græcam retinens, retinuit & terminum, & loquendi modum

CHOICUS: χοικός, choicós, p. b., terrenus. Est enim adiectivum à χέω, chéō, terra egesta, pulvis, limus, &c.: & choicus limaceus dicitur à Tertulliani interprete, ubi Africanus ille ait, Primus homo de terrâ choicus, hanc vocem sæpius repetens. Obscurior alter locus, ubi ostendit, quod anima ex carnis societate in Adam immunda sit. Postquam dixit quod caro tantum est sinistra, non veluti servus, sed velut calix, qui nisi sitiens eum applicet sibi, nihil efficit; ait, Adò nulla proprietas hominis in choico. Quasi diceret, nulla ratio humana, seu nihil humani in choico, id est in homine terreno, ait Cerda, quem Paulus terrenum hominem appellat. Ait enim, Primus homo de terrâ terrenus: ubi choicós exaratur in Textu græco. Tertullianus hanc vocem græcam retinens, retinuit & terminum, & loquendi modum

Valentinianorum, qui choicum suum hominem à spiritali, & physico, diversum faciebant.

CHOLERA: χολέρα, choléra, latinè penultima brevi profertur, etfi Græci, aliis regulis utentes, in eâ panant accentum. Est morbi genus ex nimia bile proveniens, quæ græcè dicitur χολή, cholé. Ex nimia enim bilis regurgitatione, ita vellicantur intestinorum, & ventriculi libræ; ut tandem ex vehementi humoris illius acrimoniâ irritatè, humorum colluvies, & excrementa per vomitum deiciantur, & alvum. Inde postea, infirmatâ potentia retentrice, necessarium alimentum retineri non potest, & facile mors inde derivatur. Talis cholera gignitur ex crapulâ astidua, intemperantiâ, & gulosâ ingurgitatione. Propterea Sapiens ait, Vigilia, cholera, & tortura viro infirmito. Infronitus ab aliquibus pro stolido sumitur, & insipientem. Maxima quippè insipientia, ex cibis ad vitam delinatatis, animæ, & corporis mortem haurire. Aliqui legunt infirmito, ut originem trahat à ἰσχυρῶς, p̄sychros, prudens, & ita sonet imprudentem. Textus græcus dicit, καὶ ἀπὸ ἀπλησῆς, καὶ ἀνδρός ἀπλησῆς, id est cum homine insatiabili, qui nunquam impletur. Nam ἀπλησῆς, ap̄leptos fit ab α, alpha privativo, & verbo πλέω, plēō, impleo. Ut ergo tuis imprudentia vitetur, nos admonet idem Sapiens: Noli avidus esse in omni epulatione, & te non effundas super onantem escam, in multis enim escis erit infirmitas, & aviditas propinquabit usque ad choleram: propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinentes esse adiciunt vitam. Textus græcus etiam in utroque loco vocem cholera exarat.

CHORAGUS: χοραγός, choragós, seu χορηγός, choregós, latinè, quia vocalis est longa, penultimâ productâ. Ità dicitur princeps choreæ, qui choris præest, chori ductor, à χορός, chorós, & ἄγω, ágo, duco. Choragus accipitur pro quocumque suppeditatore, & subministrante, præsertim ludorum expensas: & choragos ab aliquo S. Patre dicta oratio, eò quod reliqua omnia suppeditet. Hinc maritò quoque choragus à D. Basilio Christus appellatus. Est enim Gentium Ductor, & suo pretiosissimo sanguine ad æternos in Empyreo ludos nobis expensas, ut ita dicam, suppeditavit. Ab eadem radice fit χορηγία, choragion, locus, unde omnia ad ludum necessaria promuntur.

CHORAILLA: χοραϊλλή, chorailles, chori tibicen. Fit à χορός, chorós, chorus, & verbo αἰτέω, aitéō, tibiam cano: unde fit etiam χοραϊλλή, choraille, latinè choraula, ars ipsa chori tibicinum. Glossa in Can. legi i 6. q. 1. choraulâ interpretatur eum qui incipit cantum in choro, vel qui choreas ducit. Hæc præcisè ex vi suæ originis non significat: etfi chori tibicen choreas ducere, & choros incipere possit.

CHOREA: χορεία, choría, p. l., tripudium, saltatio. Vox orta à χορός, chorós, chorus, id est multitudo canentium, aut saltantium, cœtus: & ulterius, ut aliqui volunt, à χεῖρ, chéir, gaudium, derivatur. Primo modo sumitur chorus in Exodo, dicente Moysè, Vocem cantantium ego audio: cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum & choros. Et ita 70 legunt χορὴς, chorós, choros; & Textus hebraicus mecholoth, plurale à

CHOREA: χορεία, choría, p. l., tripudium, saltatio. Vox orta à χορός, chorós, chorus, id est multitudo canentium, aut saltantium, cœtus: & ulterius, ut aliqui volunt, à χεῖρ, chéir, gaudium, derivatur. Primo modo sumitur chorus in Exodo, dicente Moysè, Vocem cantantium ego audio: cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum & choros. Et ita 70 legunt χορὴς, chorós, choros; & Textus hebraicus mecholoth, plurale à

CHOREA: χορεία, choría, p. l., tripudium, saltatio. Vox orta à χορός, chorós, chorus, id est multitudo canentium, aut saltantium, cœtus: & ulterius, ut aliqui volunt, à χεῖρ, chéir, gaudium, derivatur. Primo modo sumitur chorus in Exodo, dicente Moysè, Vocem cantantium ego audio: cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum & choros. Et ita 70 legunt χορὴς, chorós, choros; & Textus hebraicus mecholoth, plurale à

Matth. 27. 28.

Matth. 27. 28.

Matth. 27. 28.

machol, chorus, & sæpè mulicūm denotat instrumentum. Pro cœtu, & conventu accipitur, dum dicitur, *Omnis chorus iustorum*, et si possit etiam hic sumi pro Sanctorum Dei laudes concinentium multitudinem. Pro cœtu quoque potest accipi, dum Ps. 149. 3. Psalmista dicit *Laudent nomen eius in choro*; non male tamen musicum instrumentum intelligitur, ex pelle confectum, juxta vocem hebræam *machol* supradictam. Ità pariter dum in Psalmo sequenti dicit, *Laudate eum in tympano*, & choro, Extenditur quoque ad res inanimas, præsertim sibi invicem contentientes, & quasi concinentes, Unde virtutum chorus apud Ciceronem: *Potest igitur quidquam utile esse, quod sit huic talium virtutum choro contrarium*. Etiam ad castra chorus, per pulchram consonantiam, & ordinem transfertur: *Quid videbis in Sulamite nisi chorus castrorum?* Hic 70 longè aliter: legunt enim quæ est sicut *choros*, *choros*, idest herba, *castrorum*. Sed Hebræus ait, sicut chorū castrorum, *chimcholāt hammachanim*. Nam *meholāh*, etiam est chorus, & in regimine *meholāh* effertur. Vera Sulamitis, verè pacifica, est anima perfecta, ob heroicarum virtutum concentum gratissima, & terribilis adversariis, & invicta. Vel ut denotet orationis dulcedinem, & efficaciam, ut observat Theodoretus: *Dum apud Altissimum preces fundit, & missici officium facit, & militis*. In Angelis chorus idem est ac ordo, quia singuli ordines ex Angelorum magis inter se similia cœtu, ac Dei laudes indefinenter canente, formantur. De quorum distinctione vide in voce *Hierarchia*. Cùm dictione *didascalos*, de qua in vocabulo *didascalos* fit *χοροδιδασκαλος*, *chorodidascalos*, p. b., chori magister, seu ut vulgò dicunt Capellæ, aut etiam cantus magister. Sed à verbo *ισμεν*, *hismen*, sto, statuo, instituo, pendo, fit *χοροδιδασκαλος*, *chorodidaskalos*, p. b., qui super chorū statuitur, aut eum instituit, dirigit, aut moderatur. Adedque est ipse chorodidascalus, aut præceptor, qui & pœsim appellatur ianator.

CHOREPISCOPUS: *χορεπίσκοπος*, *chorepiscopus*, p. b. Vox est formata à *χορος*, *choros*, locus, regio, ager, & *ἐπίσκοπος*, *episcopus*: quasi agrici Episcopi, vel, ut à villâ nonnulli dicunt, villani. Hi antiquitus erant Episcoporum vicarii, præsertim extrâ civitates, in villis, vel oppidis, De quibus Ildorus, *Corepiscopi, idest vicarii Episcoporum*, juxta quod canones ipsi testantur, instituti sunt ad exemplum 70 seniorum, tamquam sacerdotes propter sollicitudinem pauperum. Hi in vicis, & in villis gubernant sibi commissas Ecclesias, habentes licentiam constituere lectores, subdiaconos, exorcistas, presbyteros autem & diaconos ordinare non audeant, præter conscientiam Episcopi, in cuius regione præesse noscuntur. Aliquando veri erant Episcopi titulares, aliquando autem erant simplices sacerdotes. Quando ergò aliqui canones Conciliorum probant validam esse ordinationem, factam à Chorepiscopis, intelligunt de illis qui veri erant Episcopi, qui subditos illius diœcesis, cum Diœcesani licentiâ poterant ordinare. Illos autem aliquando fuisse Episcopos, patet ex Concilio Ancyrano dicente, *Qui in villis,*

vicis constituti sunt chorepiscopi, tamen manus impositionem ab Episcopis susceperunt, & ut Episcopi sunt consecrati, tamen placuit sanctæ synodo scire eos oportere, modum proprium tenere. Scilicet ne sine licentiâ debitâ Diœcesanorum ordinationes haberent. Perperam igitur intendit probare Vasquez, potuisse simplices sacerdotes, saltem cum S. Pontificis licentiâ, sacros ordines conferre. Quia quando Chorepiscopi erant simplices sacerdotes, nullo modo poterant ordinationes sacras habere, ut patet ex Epistolâ quintâ Damasi Papæ, quam pro se citat. *Quidquid ex supradictis ministeriis (scilicet ordines conferendi) pontificalibus præsumebant, irritum fuisse, & nihil tactis profecisse*. Quia verò Chorepiscopi suâ potestate sæpius abutebantur, vel sibi usurpabant quam non habebant, ideò talis dignitas in Ecclesiâ sublata fuit.

CHOROGRAPHIA: *χορογραφία*, *chorographia*. Græci in similibus terminationibus ponunt accentum in penultimâ, quamvis sit brevis, quos multi ex usu legitimo, imitantur Latini. Est regionis alicujus particularis descriptio, à *χορος*, *choros*, locus, ager, spatium, & *γράφω*, *grápho*, scribo. Palæstinæ, seu terræ Chanaan chorographiam habes in Numerorum libro: ubi ejus termini, à quatuor cæli ventis, assignantur. Item in libro Josue varias variarum tribuum reperies chorographias, & sparsim in Scripturâ particularium exponuntur locorum descriptiones. Ab eadem origine alicujus regionis descriptor, aut delineator chorographus latine, cum accentu quoque in antepenultimâ, nuncupatur.

CHREMATA: *χρήματα*, p. b., res, negotium, pecuniæ, immò census, facultates, & omnia bona vox ista comprehendit. Eruitur à verbo *χράωμαι*, *chráomai*, utor, eò quòd pecuniæ maximè sint usui: ab ejus nempe præterito *χρήματι*, *chréma*, usus sui, à quo, ablato augmento syllabico, fit *chréma*. Sed ostendit Os aureum plerumque divitibus aurum nullo usui, sed maximo esse damno. Nam pecuniis ut plurimum abutuntur, & multa mala propter eas patiuntur. Et tamen, ut ait idem S. Pater, *Pecuniæ dictæ sunt χρήματα, chremata, idest utilia, non ut ipsis sic nos utamur, quemadmodum utuntur aurificum protbeca, sed ut ex illis honesti quippiam agamus*.

CHRESTUS: *χρηστός*, *chrestós*, bonus, utilis, suavis, benignus, &c.. Vox est orta à verbo *χράωμαι*, *chráomai*, utor; hujus tertia persona præteriti est *χρήσται*, *chréstai*, usus fuit, & hinc ablato augmento illo trahitur ista dictio *chrestós*. A multis Gentilibus per imperitiam, aut malitiam pro Christi nomine habita fuit: unde Fideles dicebantur ab ipsis Chrestiani. Sed quomodocumque voce chrestus pro Salvatore usi fuerint: satis patet illa omnia hujus vocabuli significata apprime Christo Domino adaptari. Ipse namque (et si nemo bonus, nempe essentialiter, nisi solus Deus) utpotè Deus est optimus, & pro redemptione humanâ prorsus utilis, immò necessarius fuit. De cujus suavitate, benignitate, comitate, satis sacra testantur Eloquia. Immo & prophetica oracula eum linum fumigans non extincturum, & calamum quassatum non confracturum, nec in plateis ejus vocem audien-

Serm. 10. in c. 3. ad Philip. in mor.

Luc. 18. 19.

If. 42. 3. Match. 12. 19.

diendam, prædixerunt. Quæ virtutes Christianis proponuntur imitandæ. Hinc factum est, quòd adversus Gentiles, Christiani nomen signaros, plerique Ecclesiastici Tractatores, ut ait Baronius, aliunde ejus nominis interpretationem deducere consueverunt. Occasione enim quòd gentiles homines christianos corrupto vocabulo, Chrestianos, & Christum, Chrestum (quod nomen usitatum reperitur apud Romanos) nominare consueverunt, inde etiam ejus nominis interpretationem, ex græcâ voce *χρηστός*, *chrestós*, quòd est bonus, & commodum, sunt aucupati. Quòd prius Gentilibus objecerat Tertullianus, in ejus textu et si *Christianus* legatur, tamen *Chrestianus* legendum esse, & Interpretes asserit, & sensus ipse requirit. Ait enim: *Sed & cum perperam Christianus pronuncietur à vobis (nam nec nominis est notitia penes vos) de suavitate, vel benignitate compositum est*.

CHRIA: *χρία*, utus, utilitas, mutaque alia significat. Præsertim ità dictum celebre, & apophthegmaticum responsum: fortè, quòd in usum, & utilitatem veniat hominum. Originem habet à verbo *χράωμαι*, *chráomai*, utor, utor. Chria in usum venit apud Oratores sacros, & prophanos, maximè verbalis: & hujus, ut active, & mixtæ, dida, & facta Salvatoris materiam præbent inexhaustam. In verbali didi celebris laudatur Author: dictum ipsum paraphrasi exponitur, conutatur, ac epilogo concluditur. Ità sanctorum Patrum sententiæ, & dicta pulcherrimâ chria licet à utiliter exponuntur.

CHRISMA: *χρίσμα*, unguentum, unctio. Formatur à verbo *χρίω*, *chrío*, ungo: cujus prima persona præter. pass. *χρίσμαι*, *chrísmai*, & hinc expuncto augmento *chrísma*. Inter alias unctioes, & unguenta, per antonomastice Christiana vocatur materia remota Sacramenti Confirmationis, ex balsamo, & oleo olivarum, ab Episcopo benedictum. De quo S. Gregorius, *In hunc addi balsamum gignitur, quòd cum oleo, pontificali benedictione Chrisma efficitur, quò doni sancti Spiritus exprimentur*. Ultriúsque materia remota significationem postea exposuit Conc. Florentinum: *Ex oleo, quòd nitorem significat conscientie, & balsamo, quòd odorem significat bonæ fame*. Quas congruentias prius exposuerat D. Thomas dicens, *In hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus sancti ad robur spirituale, quòd competit perfecte atati*. Oleum autem est abundantis gratiæ significativum: unde subjungit S. Doctor, *Gratia verò Spiritus sancti in oleo designatur, unde Christus dicitur unctus oleo latitiæ, propter plenitudinem Spiritus sancti, quem habuit*. Præterea olim athletæ oleo ante luctam ungebantur: sic christiani pugiles, ad certamen spirituale se accingentes, contra tyranos, demonomem, & infernum, oleo isto sacro inunguntur. *Admiscetur autem balsamum, ait D. Thomas, propter fragrantiam odoris, qui redundat ad alios, unde Apostolus dicit, Christi bonus odor sumus*. Constant enim, & heroica Fidei confessio confert plurimum ad ædificationem confortativam Fidelium, cujus analogia in balsami fragrantia suaviter redolet: præsertim cùm ejus odor sit ædificationis, à corruptione præservantis, si-

An. Ch. 13.

In Apolog. c. 3.

In c. 1. Cant.

In Decret. Eugen. 4.

3. q. 72. a. 2. c.

2. Cor. 2. 25.

gnificativus, juxta illud, *Quasi balsamum non mixtum odor meus*. Dicitur autem non mixtum, non ad olei mixtionem excludendam; sed earum rerum, per quas vis balsami odorifera infringitur, quòd oleum non facit. Carolus Magri ait Christum à chrisinate dici, vel potius à Christo chrisina, non secundum nominis formam, sed secundum Fidei rationem. Addit, *Chrisma à Simone Thebs. dicitur σφραγίς, sphragis, idest obsignatio, ab Areopagita παλεισίς, teliosis, idest perfectio, à Græcis μύρον, myros, idest unctio*. Sed secundum originem Chrisma, & Chrislus à verbo *chrío* deducuntur. Secundum denominationem, sicut unctus ab unctio- ne dicitur, ità Christus à Chrismate, quò spiritus ualiter excellentissimè unctus est, Sphragis autem potius signum, & sigillum, quàm obsignationem significat: sicut & myros ipsum designat unguentum.

CHRISMARIUM: græcum non reperi, nisi placeat formare *χρισμάριον, chrismarion*. Est sacri Chrisinatis repositorium, quòd melius chrisinacophylacium diceretur. Refert etiam Magri vocem *chrismarium*, pro Chrisinatis vasculo, & *chrismarium* pro notario, cui nomina baptizatorum notandi cura incumbat. Sed pro chrisinacario, chrisinacotheca rectius dici potest.

CHRISTIANOCATEGOROS: *χριστιανολόγος*, p. b., christiani accusator. Nam *κατηγορός, categoros* accusatorem significat, à *κατά*, *contra*, & *ἀγορεύω, agoreô*, dico. Aliqui heretici, ità à Damasceno vocati, qui cultum lacriæ sanctorum deferebant imaginibus: quapropter habebantur ut idololatæ. Nam tales venerandas imagines, ait S. Pater, *ita coluerunt ut Deos more Græcorum*. Sicque maximè veris Christianis nocebant, qui sine ullo ab ipsis discrimine, et si Sanctorum imagines solo duiæ cultu venerarentur, etiam idololatæ vocitabantur. Adedque tali opere suo tacite veros accusabant Christianos.

CHRISTIANUS: *χριστιανός, christianós*, p. l., Christi sequax, & in ipsum credens. Ità dicit Fideles ab eo tempore, quo Paulus, & Barnabas Fidem Christi Antiochiæ, continuè unius anni prædicatione, mirificè dilataverunt: *Ità ut cognominarentur primam Antiochia discipuli Christiani*. Quòd verisimiliter contigit anno post Christi mortem decimo: ut Baronius cum aliis opinatur.

CHRISTODORUS: *χριστόδωρος, christódoros*, latine propter omega penultimâ productâ, et si græcus in antepenultimâ collocetur accentus. Christi donum sonat, à *δῶρον, dōron*, donum: & Christodorus à Christo donatus latine reddi potest. Cujus etymologia optimè nonnullis Christianis, tali nomine donatis, convenit. Nam Christi donum, qui dedit semetipsum pro nobis, quòd fide imbuti, cælesti luce illustrati, ad regnum æternum vocati.

CHRISTOLOGUS: *χριστολόγος, christológos*, p. b., et si paroxytonè proferatur à Græcis. De Christo loquens, aut differens latine verti debet: à *χριστός, chrístos*, logos, sermo. Hinc Christologia, p. b., de Christo dissertatio, tractatus, aut sermo: prout in tertiâ Parte de Incarnatione Tractatum, Christologiam vocare licet. Christologus ab aliquibus in malam partem accipitur: nempe pro illo, qui rectè de Christo differit, cujus tamen opera

Eccl. 24. 21.

In Hierol.

D. August. Tract. 22. in top. post Init.

Damasc. de Heresibus.

Ag. 11. 26.

Tit. 2. 14.

Christi doctrinae non respondent,

CHRISTOLYTAE: χρισολύται, christolytae, latinè cum accentu in antepenultima, quia penultima est brevis. Ità dicti quidam heretici, quasi Christum solventes: à voce christos, & verbo λύω, solvo. Non minùs impiè quàm stultè solam Christi Divinitatem celos ascendisse comminabantur. Unde non intelligebant, quod Philosophos gentiles non latet, Primum movens esse immutabile, immobile, immensum: ignorantes etiam illud axioma theologicum, quod semel assumptum nunquam dimittit. De istis ità Damascenus, Christolytae dicentes Dominum nostrum Iesum Christum, post resurrectionem ex mortuis, animatum ipsius corpus deorsum reliquisse, & in nudà Deitate ascendisse ad celos.

1 de haer. hær. 93.

CHRISTOMACHIA: χριστομαχία, christomachia, latinè in rigore cum accentu in antepenultima, quamvis usus apud multos invaluerit, ut accentus retineatur in penultima brevi, ad Græcorum imitationem. Est contra Christum pugna, seu Christi persecutio: unde & Christomachi, qui illum persequuntur, appositè nominandi. Quales non solum sunt Gentiles, quibus Crucifixus est insultitia, & Judæi quibus Crux est scandalum, sed etiam heretici quicumque, qui aut aliquibus Christi attributis divinis, vel humanis contradicentes, contra ipsum belligerant, aut ipsius Ecclesiam invadentes, eundem simul impugnant. Ità vocat à dictione Christos, & verbo μάχου, machomæ, pugno. Ità Christi tunicam impiissimus Arius, quæ est Ecclesia, suis blasphemis sacrilegè scindebat; & sic quoque se Christomachos jactare mortalium impudentissimi Ariani non erubescabant. Cum & Petrus Nannius in Epistolâ dedicatoriâ, Operibus Athanasii præfixâ, testetur hujus S. Patris adversarios, se ex professo χριστομάχους, christomachus, appellasse. Tales Christomachi, pro dolor, nostris temporibus non defunt, qui non solum ejus sponsam, quæ est Ecclesia catholica, mordicis invadunt sed & eum in suis imaginibus impiè persequuntur.

Pet. Nannius.

CHRISTOPHORIA: χριστοφορία, christophoria, latinè, cū penultima brevis sit, deberet efferri cum accentu in antepenultima. Sed in similibus terminationibus usus servandus est, ubi viget, græcum accentum in penultima retinendi. Vox ita Christiatio idiomate nostro verti potest, à verbo φέρω, phero, porto: ab ejus nempe præterito medio, quamvis inusitato deducenda. Festum est in Ecclesiâ Ambrosianâ ad diem septimam Januarii, in memoriam reditus Christi ex Ægypto, celebratum. Quando videlicet, defuncto Herode Ascalonitâ, dictum est ab Angelo Josepho, Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & vade in terram Israël. Relatus est autem Christus ex Ægypto ætatis suæ anno tertio, die supradicto, anno primo tetrarchiæ Archelai, ut ex antiquis Martyrologiis liquet, & moderni Chronologi ferè unanimi consensu suffragantur. Mora ergò Christi in Ægypto ad biennium non perduravit: immò non ultra sesqui annum extensam fuisse facile crediderim.

Matth. 2. 20.

CHRISTOPHORUS: χριστοφορος, christophoros, latinè, propter penultimam brevem, est vox proparoxytona, quamvis à Græcis paroxytonè pro-

feratur, Christi latorem, aut Christi bajulum sonat, ab eadem radice, quæ vox præcedens. Christifer & corporis humeris, & cordis medullis fuit S. Christophorus Martyr, ad cuius, & aliorum sanctorum exemplum, nos admonet Apostolus, ut simus semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes.

2. Cor. 4. 10.

CHRISTOTOCOS: χριστοτόκος, christotocos, penultima brevis est, est græcus accentus in eâ ponatur. Vox ita cūm græcè sit communis generis, in feminino usitata, idem significat ac latinè Christipara. Ità B. Virgo à multis antiquis Authoribus, & præterea à Concilio Florentino vocata. Ex quibus liquet non solum Christotocon, sed & Theotocon eam esse pronunciant. Sic in Constitutione primâ Eugenii quarti, de Synodo Ephesinâ loquente, dicitur in hac definitum esse B. Mariam semper virginem non solum Christotocon, sed etiam Theotocon, hoc est non tantum hominis, sed Dei genitricem ab omni Ecclesiâ prædicandam. Fit autem vox ista Christotocos à Christos, & verbo τόκος, tōko, pario, cujus præteritum medium est τέκεν, tētocon, peperit.

Sup unione Iacobit.

CHRISTUS: χριστός, christos, idest unctus. Fit enim à verbo χρίω, chrio, ungo, cujus tertia persona præter. pass. est χριστός, & hinc ablato augmento syllabico, christos immediatè derivatur. Hebraicè dicitur māschiach, unde vulgare messias efformatum, à radice māschiach, unxit. Meissas ergò, græcè Christus, & latinè unctus, nomen est ab unctioe deductum, & aliis quoque personis applicatum. Nam reges, & sacerdotes Christi dicti: & ipse Cyrus, primus Persarum rex; ut apud Prophetam legitur, Hec dicit Dominus Christo meo Cyro, post tot annos filios Israël è captivitate liberaturo. Et ità 70 legunt Christo meo: sed Textus hebraicus dicit māschiach, Christo, seu uncto ejus, nempe Domini. Erat quippe Cyrus Dei dispositione in regem, & monarcham inungendus, & idèd Christus vocatus: prout alii reges, & sacerdotes, quia in suâ inauguratione, & consecratione uncti fuerant. Patriarchæ similiter, & Prophetæ, propter spiritualem gratiarum unctioem, Christi nuncupati. Et idèd dicit Psalmista, Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Nostro ad verbum consonat uterque Textus græcus, & hebraicus: nam 70 habent χριστός μου, christos mu, christos meos, & hebræus māschiachai, messias meos, seu christos meos. David autem non est ausus in Saulem inimicum suum, à Samuele in regem inunctum, violentas manus inferre, Quia Christus Domini est. Et ità quoque legunt duo illi Textus supracitati Omnes autem isti uncti figuram, & umbram veri Uncti, Sancti Sanctorum, præferebant. De quo Daniel ait, Septuaginta hebdomades abbreviate sunt, super populum iustum, & super urbem sanctam tham, ut consummetur prævaricatio, & suam accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & nungatur Sanctus Sanctorum. Ista 70 hebdomadas esse annorum, omnes prorsus consentiunt, adedque designare annos 490. Hi verò non sunt lunares, uti contendit Pererius cum aliquibus aliis,

משיח

māschiach

משה

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

משיח

māschiach

In Dan. lib. 10.

afferens id colligi ex adjuncto Abbreviate sunt. Quo significatur annos earum hebdomadam non esse ad longitudinem annorum solarium exigendos, sed ad brevitate annorum lunarium coarctandos. Attamen, ut ipse fatetur, nunquam Hebræi puris annis lunaribus usi sunt. Adjungebant enim suam intercalationem, ut redigerentur ad cursum solis, & annis novemdecim septem menses inferebant intercalares. De initio, & termino harum 70 hebdomadam diffusius in voce hebdomas agitur. Ubi satis manifestum fiet has Danielis septimanas aperte indicare adventum Jesu Christi, verè uncti oleo lætitiæ præ consortibus suis. A primo enim suæ conceptionis instanti, duplici modo, super omnes creaturas, gratiæ & gloriæ suæ participes, donis celestibus, & divinis unctus fuit. Prima unctio, & potissima est illa, de quâ in isto Psalmo, & aliis Scripturæ locis, ex communi Patrum interpretatione, factâ per unionem hypostatîcam. Unde Nazianzenus disertè ait, Christi humanitatem delibutam, perunctam esse ipsâ Divinitate; & similiter Damascenus asserit, Ipse enim seipsum unxit, ungens quidem ut Deus suâ deitate corpus, unctus autem ut homo. Secunda unctio fuit per infusionem gratiæ, & donorum in gradu excellentissimo. Nam, ut ait D. Thomas, habuit gratiam, & in maximâ excellentiâ quâ potest haberi, & in maximâ extensione ad omnes gratiæ effectus, & talis gratiæ plenitudo est propria Christo. Quæ idèd non potuit augeri, tum ob summam ejus plenitudinem, tum ratione status: Quia in primo instanti suæ conceptionis fuit verus, & plenus comprehensor. Hanc divinam unctioem plusquam ducentis annis ante Daniele prædixerat Isaias: Spiritus Domini super me, et quod unxerit Dominus me. Quod Dominus pro seipso citat, in Lucæ Evangelio, ex Septuaginta Interpretum versione, saltem prout ipse Evangelista græcus exaravit.

Pf. 44. 8.

Orat. 36. & 42.

3. 9. 7. a. 10.

D. Th. a. 2.

Il. 61. 1.

Luc. 4. 18.

CHROMATICUS: χρωματικός, chromaticus, p. b., coloratus, nitidus, ornatus exponi potest. Nam χρώμα, chroma, est color, nitor cutis, & chromata dicuntur artium ornamenta, ac lumina. Hæc S. Chromatio Aquileiensis Episcopo, tot gratiarum coloribus imbuto, tot meritis præclaro, tot sanctitatis luminibus exornato, ornatissimè adaptantur. Chroma vocat Boethius flexiones, & quasi minutiones vocis in cantu, qui inde chromaticus appellatur, quasi coloratus.

CHRONICUM: χρονικόν, chronicon, p. b., temporale, temporarium. Est enim adiectivum à χρόνος, chronos, tempus: unde χρονικά, chronicâ, dicuntur temporum observationes, vel in quibus temporum series est digesta. Latinè vocantur annales, in quibus, quæ memoriâ dignum singulis quibusque annis acciderit, annotatur. Quod autem antiquitatis mos vigerit in benè ordinatis Rebus publicis, & Monarchiis, annales formandi, etiam rerum præclariorum recenter gestarum, ne memoriâ exciderent; satis patet ex facto Regis Assueri, quando noctem duxit in somnem, iussitque sibi afferri historias, & annales priorum temporum. Septuaginta scribunt χρονογραφία, chronographia, gram-mata mnemōsyna tån hemerōn, idest literas memoriales dierum: & Textus hebraicus legit divre

Ether 6. 1.

divre

hainam, idest verba dierum seu librum tractantem de rebus, quæ per singulos dies contigerant: qualis titulus in hebraico Libris Paralipomenon præfixus est. Sicque Rex fidelitatis Mardochæi recordatus est, qui maturè Eunuchorum in ipsum detulerat insidias. Primum inter omnia Chronica locum tenet Moyfis Pentateuchus, qui ab initio mundi, usque ad introitum in Palæstinam, per annos 2583, res insigniores, & gesta nobiliora suis temporibus exponit: quæ aliâs maximo hominum detrimento, & densioribus errorum tenebris, excidissent. Ger. Vossius discrimen inter annales, & chronica proponit: quod illi, quid singulis annis in gente unâ successerit, enarrent; hæc verò plurium gentium res, & gesta memoriæ tradant.

חַיִּים הַיְּמִינִים

CHRONOGRAPHIA: χρονογραφία, chronographia, latinè cum accentu in antepenultima esset efferenda, cum penultima brevis sit. Sed in hac Græci collocant accentum, & hos Latinorum imitantur plurimi, ob usum non damnandum. Ità dicta temporum descriptio, ut & χρονολογία, chronologia (de cujus accentu eodem modo differendum) temporum ratio, aut sermo. Ortum habent istæ voces à χρόνος, chronos, tempus, & verbo γράφω, grapho, scribo, aut à λόγος, logos, sermo, ratio. Unde & Chronologi, & Chronographi, p. b., dicti sunt Annalium Scriptores: quorum plerique, uti multum lucis historiis sacris, & prophanis attulere; ità plerumque propter enormem inter se diffusum, magnas tenebras effundunt. Quod præsertim in computandis annis ab initio Mundi, à Creatore conditi, ad ejusdem initium à Redemptore reparati, seu ad Christi natiuitatem contingit; in quibus benè ad tria annorum millia est inter ipsos disparitas. Quod patebit varias Chronologorum, in talibus annis computandis, opiniones evolventi, vel expendenti ea quæ refert Caferrius, qui varios calculos exactè compilavit. Ex quibus intelligitur aliquos avare tantum concedere illi temporis spatio annos 3485; & alios nimium etiam seculorum prodigos, ad septem annorum millia elargiri. Quamvis inter recentiores tantum discriminis non certam: ità ut niser Honuphrium Panvinium sena millia excessisse, formans calculum annorum 6310. Plurimi enim, qui exactiores computationes videntur efformasse parum absunt à 4000, vel paucis annis hunc calculum excedunt. Unde non potest mihi displicere Jacobi Tirini calculus, qui dictam 4000 annorum collegit summam. Nempe computando ab initio Mundi ad diluuium annos 1656: & hæc est prima ætas secundum omnes, quamvis in annis, ut vidimus in voce cataclysmus, magna sit diffusio. Secunda ætas, juxta eundem Authorem est à diluio, usque ad egressum Israëlitarum ex Ægypto, annis 887. Tertiâ ab istâ exodo usque ad Templi salomonici foundationem, annis 480. Et quamvis hoc ità dilucidè S. Textus exponat, Factum est ergò quadragesimo, & octogesimo anno egressionis filiorum Israël de terrâ Ægypti, &c., edificari cepit domus Domino; attamen aliqui Josephum secuti ponunt annos 592. Bis quippe inferunt annos 111 servitutis tempore Judicium Israël: & Serarius extendit ad annos 680. Quid mirum ergò, si alibi Chronologi aded discrepent, cum, stante ita

In Chronol. compendio.

In Chronol. Eccl.

In Chronico sacro c. 47.

3. Reg. 6.

ita claro Textu, à vero devient? Quarta Mundi aetas, juxta Tirinum, est ab initio Templi, ad finem captivitatis babylonicae, annis 452. In quinta à captivitate usque ad finem monarchiae persicae anni 200 computantur: & ab initio monarchiae Alexandri M., usque ad Christum anni 325: ita ut quinta mundi aetas comprehendat annos 525. Quae omnia satis bene cum historiis prophanis concordant: ita ut in universum ab orbe condito ad Christum natum annorum 4000 colligantur. Sed mundi aetates aliter ab aliis disponuntur. Nam secunda statuitur à diluvio ad Abrahamum: tertia ab Abrahamo ad Davidem: quarta à Davide ad babylonicam captivitatem. Vide D. Jo: Chrysofomum in Homilia de Jephte: ubi adinstar aetatum generis humani, talibus temporibus Mundi consignat aetates. Statuit etenim infantiam ad diluvium, pueritiam ad Abrahamum, adolescentiam ad Davidem, juventutem ad Babylonis transmigrationem, gravitatem ad Christi Domini incarnationem, senectutem ad Mundi finem. Est quoque magna difficultas in Aera Christi statuenda, quae breviter in dictione oligos tangetur.

CHRYSACONIOS: χρυσάκιον, p. b., lapis quo aurum exploratur. A Latinis index dictus, quia auri puritatem indicat: & lapis lydius, quod in Lydiâ reperitur, primosque Lydos aurum, argentumque percussisse ferant. Chrysaconios autem vocatur: quia est auri cos, à χρυσός, chrysis, aurum, & ἀκόνι, akone, cos. In hoc lapide cordis fidelis symbolum observat Chrysofomus. At enim, *Est lapis quidam, quem chrysaconion vocant, quo probatur aurum adulterinum, & nothum, si illi atteratur; ostenditurque purum, & immixtum, incorruptumque numisma. Hunc indicem ego fidelissimorum hominum cor dixerim.*

CHRYSANTHUS: χρυσάνθος, chrysanthos, auri flos, à dicto chrysis, aurum, & ἄνθος, anthos, flos. Cum Sancti Martyres tamquam aurum in fornace à Deo probentur, & tamquam pretiosiora clinodia in celo sub altari aureo recondantur, inter celebriores Christi Athletas, & generis nobilitate, & tormentorum multiplicitate, & Fidei cum magno fructu praedicatione, tamquam flos aureus, nequiquam adversante saevitiei pruinâ, luculenter emicat S. Chrysanthus. Verè flos aureus, maleo persecutionis in floridiorem formam fabrefactus, limâ variorum tormentorum eleganter efformatus, tuncione plurimâ in splendorem expolitus, à ferarum sylvâ translatus est, caeleste templum exornaturus.

CHRYSARGYRUM: χρυσάργυρον, chrysfargyron, p. b., tributum nomen. Ità dictum à χρυσός, chrysis, aurum, & ἄργυρος, argyros, argentum, quia in auro, & argento pensitabatur. De hoc tributo agit Baronius, quod Constantini temporibus pendebant, probans contra Zosimum quemdam non fuisse adeo gravia tributa, ab hoc piissimo Imperatore requisita: adeoque Zosimi querelas esse iniquas, quibus Constantinum arguit, etiam chrysfargyrum ipsis meretricibus, & lenonibus imposuisse, ut sic ex vilissimo quaestu pretiosum tributum exurgeret. Quod imposuit erat negotiatoribus, proprie auri

De eo quod &c. Jephte perrexit ad pugnam, &c.

Serm. adv. haeticos, Init.

An. Chr. 330. n. 36.

& argenti erat, dictumque chrysfargyrum, dixeruntque ab eo quod pendere consueverant lenones, meretricibus, & exoletis.

CHRYSOBULLA, vox femigræca bullam auream significans: quales sunt Imperiales aliquae, aut Pontificiae, quae specialiora privilegia, aut res majoris momenti continentes, aureis characteribus sunt exaratae. Vox est ergo formata à dicto vocabulo chrysis aurum, & dictione latinâ Bulla.

CHRYSOCLAVUS, vox ex græcâ, & latinâ dictione composita, & penultimam habet longam. Nempè à dicto chrysis, aurum, & clavus voce latinâ, & de aliquibus sacris ornamentis in Anastasio dicta: quia nempè figuris clavorum aureorum erant exornata.

CHRYSOGNOMUS: χρυσόγνωμος, chryso-gnomos, latinè, propter oméga vocalem longam, penultima est producta. Est ille qui aureas sententias profert, & aureè sententiosus dici possit, à chrysis, aurum, & γνώμη, gnôme, sententia, consilium, &c.: & gno mæ memorabiles sententiæ nuncupantur. Chrysognomi ob auream eloquentiam inter cæteros possunt appellari S. Joannes Chrysofomus, & S. Petrus Chrysofologus, ut & S. Joannes Damascenus, Chrysofros agnominatus, cum jam aureo cognomine sint decorati. Sed præ cæteris omnibus Chrysognomus est Sapiens, qui suis Parabolis, & aliis libris sapientialibus, tot aureas gemmas produxit, quot sacras, & pretiosissimas gnomas, thesauro cordis recondendas, exaravit.

CHRYSOGONUS: χρυσόγονος, chryso-gonos, p. b., auro genitum sonat. Fit enim à dicto chrysis, aurum, & verbo γένωμι, gennáo, genero, gigno: aut potius à verbo γένωμι, gennómæ, sum, nascor, generor, cujus præteritum medium est γέγονα, ghe-gona, & hinc ablato augmento gónos efformatur. Cum caelestis Sponsi caput aurum optimum fidem pretiosissimam, & nobilissimam Ecclesiae, tot martyriorum igne examinatam designet; meritò aurogenitus S. Chrysofonus Martyr dicendus est. Baptismi lavacro in Urbe, Ecclesiae capite, regeneratus, thesaurum itum in vase corporis fictili conservans, eum, effracto per martyrium carnis ergastulo, securius in illâ civitate reposuit, cujus platea aurum mundum tamquam vitrum perlucidum S. Joanni apparuit.

CHRYSOLITHUS: χρυσόλιθος, chrysolithos, p. b., lapis pretiosus, auro nitore translucens. Adedque vox ista lapidem aureum sonat: à χρυσός, chrysis, aurum, & λίθος, lithos, lapis. Erat chrysolithus primus in quarto ordine Rationalis summi Judæorum Pontificis: ut ait S. Textus, In quarto chrysolithus, onychinus, & beryllus. Et ità 70 legunt chrysolithos: Textus verò hebraicus dicit tharsisc, quem aliqui Rabbini dicunt ad colorem hyacinthi declinare: & aliqui beryllum, alii hyacinthum, alii thalassium sive marinum, alii aliter interpretantur. In illâ quoque Jerusalem, de celo descendente, erat fundamentum septimum chrysolithus. Boethius asserit eum esse ut coloris, ita & naturæ solaris: ferunt etiam eum virtutem habere contra asthma, melancholiam, & timores nocturnos, Hæc autem adaptant Apolocho Mattheo, qui

Cant. 5. 11.

Ap. 21. 21.

Ex. 28. 20.

Ap. 21. 20.

תְּרִשִׁי

tharsisc

qui à Lucâ, & Marco septimo inter Apostolos recensetur: necnon septimo Symboli articulo, secundum Alcazar, de Christo ad Patris dexteram ascendente.

CHRYSOLOGUS: χρυσόλογος, chrysologos, penultimâ brevi, etsi Græci in eâ ponant accentum. Ità cognominatus S. Petrus Ravennæ Episcopus ob auream eloquentiam; à chrysis, aurum, & λόγος, logos, sermo. Natus est in Cornelii foro, quod hodie Imolam vocant: & varias edidit Homilias, eò pietate copiosiores, quò breviores. Obiit secundâ Decembris, Anno salutis 449.

CHRYSOMANES: χρυσόμανης, chrysomanis, p. l., auri infano amore captus. Est ergo ille qui maximè est avarus: à chrysis, aurum, & μανία, mania, furor, infania. Dicitur etiam avarus χρυσόμας, chryserastês, auri amator, ab ἐξω, exô, amo. Sed chrysomania (latinè penultimâ brevi, ni græcus accentus retineatur) illis maximè avaris convenit, qui infano auri amore ducti, ad vesana scelera trahuntur. Unde meritò de illo rege threicio, Polydori hospitis sui occidore dixit Virgilius: *Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames.*

Æncid. 3.

CHRYSOPHORUS: χρυσόφορος, chryso-phoros, p. b., etsi Græci accentum in eâ collocent. Latinè aurifer dicitur, à dicto chrysis, aurum, & φέρω, phero, porto. Cum Fidei nostræ fundamentum Christus sit, super quod quis perfectior superedificat aurum, argentum, lapides pretiosos; optimè S. Chrysoforus aurum intulit, & superedificavit. Eo quidem sancto sine ductus, ut ipsius quale esset opus ignis probaret: & quò pretiosius ejus opus maneret, pretiosiorum in celis mercedem acciperet.

1. Cor. 3. 12.

CHRYSOPRASUS: χρυσόπρασος, chryso-prasos, p. b., gemma viridis coloris. Aureis guttis est inspersa, & auro splendore illustris, ità dicta à chrysis, aurum, & πρᾶσον, prasos, porrum, quasi aureum porrum. A topazio, & beryllo solum propter opacitatem distinguitur: estque celestis Jerolymæ decimum fundamentum. Ex Boethio ferunt aciem oculorum roborare, animum dilatare, & exhilarare: adeoque creditur avaros liberales facere: quæ ab aliquibus Judæ Thaddæo, inter Apostolos decimo, & sanctæ Ecclesiae Catholicæ Christi Sponsæ, de qua, ut nonnulli volunt, est decimus Symboli articulus, adaptantur.

Ap. 21. 20.

CHRYSORAS: χρυσόρας, p. b., quamvis in eâ græcus accentus ponatur. Latinè auro fluens dicens, quasi χρυσόρριος, chryso-rrhoas, à chrysis, aurum, & verbo ῥέω, rheo, fluo, unde ῥοός, rhoos, fluxus. Cognomen est S. Joannis Damasceni, verè divinæ eloquentiæ, & celestis sapientiæ, felicis quam Paçólus fluvius, auro fluentis. Ipo enim, ipsiusque aureis rivis Ecclesia orientalis, immò universalis, magnoperè ditata est. Dicitur fuit propter nationem Damascenus, & avito cognomine Mansur: quamvis impius Leo Isaacicus Imperator iconomachus, eum contumeliosè Manseron, quasi spurium, vocitaret. Fuit Venerabilis Bedæ synchronus, non quidem sacerdotali dignitate insignitus, sed scientiis omnibus, maximè divinis, apprime excultus. Ità meritò inter S. S. Patres non interiorum locum tenet. Post excisam ab Iconomachis dexteram, sed ope Deiparæ restitutam, ere-

mum incoluit, sanctissimèque obiit sexta Maii, anno salutis 731. Floruit ergò tempore Gregorii tertii Papæ, & Leonis illius Iconomachi, à cujus filio Constantino, unâ cum Germano Patriarchâ, & Gregorio Cyprio, viris, ut ait Henricus Grævius, omni sanctitate reverentiâque conspicuis, palam anathemati fuit addictus. Illud tamen prorsus erroneum habendum, quòd aliqui cum Joanne Trithemio, duos Joannes Damascenos referant. Primum quidem sub Theodosio seniore, ad annum Domini 390, claruisse, cui attribunt Traditionis Orthodoxæ Fidei libros quatuor, & historiæ Barlaam, & Josaphat librum unum; alterum verò, uti primum, Monachum, & presbyterum, cognomento Chrysofom, qui contra illum Leonem Imperatoris scripsit libros duos, & alia nonnulla, circa annum Domini 730. Sed unicuique Joannem Damascenum fuisse, longè est verisimilius: & ex ipsius scriptis non difficile colligi potest.

In Ep. de- dic. ad O- pera Io. Dani.

CHRYSOSTOMUS: χρυσόστομος, chryso-stomos, p. b., ore aureo præditus. Ità dictus S. Joannes Antiochenus, ob aureum eloquentiæ flumen: à chrysis, aurum, & στόμα, stoma, os, ac si diceretur os aureum habens. Fuit Constantinopolitanus Episcopus, plurimas aureas Homilias edidit; & alia Opera, cui ut magistro ubique adheret, inter cæteros, Theophylactus. Obiit 14 Septembris, Anno Domini 407.

CHRYSOTELIA: χρυσотелиа, chryso-telia, latinè vox hæc penultimâ correptâ in rigore est efferenda, nisi, ut assolet, græcus accentus in eâ retineatur. Est auri contributio, seu vechigal, quod in auro perfolvitur: à sæpius dicto chrysis, & τέλος, telos, quod inter alia vechigal significat. Chryso-teliæ in suâ Historiâ ecclesiasticâ Evagrius mentionem agit.

L. 3. c. 42.

CHTHONIUS: χθόνιος, chthonios, p. b., terrestris. Verum hominis epithetum, qui è terræ limo formatus. Nam χθών, chthon, est terra, solum; unde & χθονόπλαστος, chthonoplastos, dicitur è terrâ plasmatus, à verbo πλαττω, platto, fingo, formo. Hujus tertia persona præter. pass. est χθονόπλασται, pè-plasta, formatus est: & hinc ablato augmento syllabico fit plastos.

CHYLUS: χυλός, chylós, succus, sanguinis materia. Nam per ventriculi concoctionem, succus quidam albicans è cibo formatur: è quo postea corporis humores producuntur. Ex eo etiam omnium partium alimentum assumitur, dum prius à venis mesaraicis fuit attractus, & per lacteam thoracicam saltem ex parte deductus. Vox est orta à verbo χύω, chyó, fundo: à quo etiam fit χυμός, chymós, succus, ab ejus nempè primâ personâ præter. pass. χύμας, kéchyma, à qua ablato augmento fit chymos. Per hunc intelligunt Medici ipsam massam sanguineam, quæ sit in hepate, quatuor humoribus constantem. Chylus albicans spiritaliter dici potest Spiritus sancti gratia, quam Deus abundanter fundit, ut eâ Fidelis alatur, & crescat in salutem. De cætero voces istæ nonnunquam in ore sacrorum Doctorum versantur.

CHYMIA: χυμία, penultimâ lógâ propter diphthongum. Est argenti, & auri præparatio: vel ars similis, quæ ignis vi multa & varia elicit ex metal-

lis.

lis. Originationem habet à verbo *χῆμα*, *chyo*, fundo, prout jam de chylō, & chymo dictum est. Dicitur etiam *χημία*, *chemia*, aut *chimia*, p. l., & magis est à verbo *χῆω*, *chéo*, fundo; quam à *chyo*. Dum aliquid ex aere simili arte eruitur, à *χημικός*, *chalcos*, as, quasi aeris fusio vocatur, *χημική*, *chalchemy*. Latius tamen hæc vox aliquando sumitur, ita ut ad alia quoque chymica extendatur opera. Hæc vulgò alchymia dicitur, voce græcâ scilicet, cum articulo arabico *al* compositâ: nec malè ab aliquibus alchymia nominata. Vera alchymia est illa, quæ tribulationis as in immortalitatis aurum convertere sapientissimè novit.

CHYTROPODES: *χυτροποδες*, p. b., ollarum sustentacula, vel ipsæ ollæ cum pedibus. Nam *χυτρον*, *chytron*, est olla, & *πους*, *pus*, pes, plur. *ποδες*, *pedes*, pedes. Nostra Vulgata Editio hanc vocem græcam à Septuaginta Interpretibus desumpsit: dum ait immunda esse illa, super quæ morticina ceciderint: *Sive clibanî, sive chytropodes destruentur, & immundi erunt*. Nam vasa fictilia sic polluta frangenda erant. In Textu hebraico legitur *chiraim*, numero duali, quia, non utuntur hæc ita voce græcâ: sed dicunt *chiraim*, *chiraim*, *chiraim*, id est, cincinnati mei. Nam etiam *chiraim* græcè cincinnus dicitur, & à voce *chiro*, propter aliquam similitudinem, eam opinantur aliqui derivari. Textus hebraicus ait *kevutsotbâ*, cincinnati mei, seu capilli mei: nam *kevutsotbâ* (ut videtur à radice *katsat*) ab incidendo capilli hebraicè vocati. Vult autem incidere sacer Sponsus, quod dum in hac mundi nocte fores cordis humani pulsât, eique non aperitur, ros, & gelu congeratur accidia super caput ejus, Immo caput ejus sanctissimi rore gelido scelerum nostrorum in passione gravatum fuit. Quod allegoricè à Gilberto Abbate Judæis, & hæreticis Christi Divinitatem, per caput designatam, impugnantibus, & discipulos ejus, qui sunt ejus capitis ornamentum, & decus, persequentibus, applicatur.

CIBORIUM: *κιβώριον*, *kiborion*, genus poculi, aut calicis: item faba ægyptia, quasi arcula diceretur. Nam & *κίβος*, *kibos*, à quo *kiborion* formatur, capsulam significat. Hinc ad ipsum V. Eucharistiæ tabernaculum significandum translatum est, quod tamen potius ipsi Pyxidi sacræ ex vi sui etymii conveniret.

CIMELIA: *κίμηλια*, *kimelia*, p. b., thesauri, opes, pecunia repositæ. Sic dicitur à verbo *κίμη*, *kimé*, jaceo: ed quod reposita jaceant, & cemelium exaratur ab aliquibus. Sed diphthongus *ci* in græco sonat: latinum: adedque cimelium potius efferendum est, ut vulgò clinodia tales opes dicuntur, quod, ut aliqui volunt, separatim reclinentur. Vox cimelia aliquando pro ipso thesaurorum loco accipitur: uti videtur accipi in Conc. Chalcedonen. dicente, *Quod donatum erat Ecclesiæ, in cimeliis Ecclesiæ non reposuit*. Ità ab aliquibus cimitur. Sed in meo Codice ita lego: *Rursum calicem gemmarum magni pretii oblatum nostræ Ecclesiæ à sancto viro ante annos undecim inter vasa sanctæ Ecclesiæ non reposuit*. Fortè illic est alia versio, & græcam vocem retinuit. Ulti fecit D. Greg. scribens, sed primo sensu: *Quæ de diversis Ecclesiis cimelia sunt collecta, &c., servantur*. Aliqui dicunt *cimilia*, videlicet *ita*, pro *eta*, in græco efferentes, & ea esse donaria Ecclesiæ afferentes. Ab eadem voce, cum dictione *ἀρχός*, *archos*, princeps, fit cimeliarcha, græcè *κίμηλαρχος*, *kimeliarchos*, thesaurarius: eratque dignitatis nomen apud Græcos. Ab hoc fit etiam cimeliarchion, p. l., propter diphthongum; græcè nempe dicitur *κίμηλαρχιον*, *kimeliarchion*, locus in quo res pretiosæ sunt reconditæ. Est quoque in Ecclesiâ Ambrosiana dignitatis nomen: & ille qui eâ decoratur Cimeliarcha nuncupatur.

Lev. 11. 35.

Act. 16. in libell. c6. libam.

L. 7. Epist. 10.

CINÆDUS: *κίναδος*, *kinados*, ita dictus puer meritorius, qui nefario pæderastæ obsecundat. Ità dictus à pudendorum obsceno motu: à *κίνα*, *kinéo*, moveo, & *αἰδώς*, *aidos*, pudor, hincque *κίναδος*, *kinados* (sed latine p. b. Cinædia diceretur) impudicitia vocata. Hoc nefandum scelus acriter in Gentilibus reprehendit Apostolus: quorum turpissima impietas ed vesaniæ provecta fuerat; ut vilissimo scorto, post ejus mortem, divinos honores impetraretur. Ità Gentilibus obiecit Tertullianus, dum ait, *Cim de pedagogis aulicis nescio quem cynædum Deum facitis*. Loquitur autem de Antinoo Adriani Imperatoris amasio; & rectius hæc scribetur cinædus.

CINCINNUS: *κίκκιννος*, *kininos*, capillorum cirrus, seu capillus intortus. Vocem latinam à græcâ, interposito *n* derivari, satis patet. Græca verb à verbo *κίναω*, *kinéo*, moveo deduci possit, adhibitâ reduplicatione. Nam cincinnus facile movetur, & levi flatu agitatur. De Sponsi celestis, seu Christi cincinnis in S. Epithalamio fit mentio: dum ipse ait, *Caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis nocturnum*. Septuaginta non utuntur hæc ita voce græcâ: sed dicunt *chiraim*, *chiraim*, *chiraim*, id est, cincinnati mei. Nam etiam *chiraim* græcè cincinnus dicitur, & à voce *chiro*, propter aliquam similitudinem, eam opinantur aliqui derivari. Textus hebraicus ait *kevutsotbâ*, cincinnati mei, seu capilli mei: nam *kevutsotbâ* (ut videtur à radice *katsat*) ab incidendo capilli hebraicè vocati. Vult autem incidere sacer Sponsus, quod dum in hac mundi nocte fores cordis humani pulsât, eique non aperitur, ros, & gelu congeratur accidia super caput ejus, Immo caput ejus sanctissimi rore gelido scelerum nostrorum in passione gravatum fuit. Quod allegoricè à Gilberto Abbate Judæis, & hæreticis Christi Divinitatem, per caput designatam, impugnantibus, & discipulos ejus, qui sunt ejus capitis ornamentum, & decus, persequentibus, applicatur.

CINIPHES: *κίμψης*, *kinipses*, animalcula alata, murmure, & morfû, noctu maximè molesta, quæ latine culices dicuntur. De his Regius Pfaltes, de plagis ægyptiacis mentionem agens, scribit: *Dixit, & venit canomyia, & cinipbes in omnibus finibus eorum*. Nonnulli asserunt hæc 70 legere *skénipbes*, à nominativo *σκηνίψης*, *skénipsis*: sicque vox ista posset erui à vocabulo *σκηνή*, *skéne*, tabernaculum, quod circa tabernacula, & tentoria versentur, & inhabitantibus molestæ sint. Sed mens Textus 70 Interpretum in græco scribit *σκίπης*, *skípsis*: *skípsis*, *skípsis*, autem, aut *skípsis*, est vermis ligna erodens, à quo vermis ille alatus nomen haurire potuit. Sicque rectius *cinipbes*, quam *cynipbes* latine scribetur, cum græcè *skípsis* dicatur, aut *skípsis*. Scinipbes enumerantur pro tertiâ Ægypti plagâ: scilicet erant solito majores, molestiores, & numerosiores. Nam *omnis pulvis terræ versus est in scinipbes, per totam terram Ægypti*. Hic quoque græcè apud 70 *σκίπης*, *skípsis*, exaratur: & in Textu hebraico hæc, & in Psalmo citato *chinnim*, id est pediculi. Ab hac voce aliquatenus immutatâ Corn. à Lapide etymon hujus vocabuli desumit, vel potius à græco *κίμψης*, *kinipsis*.

Rom. 1.

In Apoc. 17.

Cant. 5. 2.

Serm. 42. in Cant.

Pl. 104. 3.

Ita quoque Corn. à Lapide, & Philo.

Ex. 8. 17.

chinnim. In Ex. 8. v. 17.

pungere, pruritum excitare, quod faciunt cyniphes, seu sciniphes, quos asserit culices fuisse. Sciniphes autem Magi producere non potuerunt, etsi res majores, veluti ranas, & dracones eduxissent: omnipotentia nempe divinâ, ejusque sapientissimâ justitiâ hominuncionem conatus illudente, & se, quæ vult, permittere manifestante. Unde & illi excaecati idololatæ facti sunt, quod *digitus Dei est hic*. Aliqui scribunt cyniphes, & græcè *κύνιψ*, *ky-nips*, pro muscâ caninâ, ut opinor, à voce *κύων*, *kyon*, canis, deducentes. Et ità D. Augustinus ait, *Cynipbes muscula sunt brevissima, quæ tertiâ plagâ superbus populus Ægyptiorum cadebat*. Alibi tamen habet sciniphes, de tertiâ Decalogi præcepto loquens. *Attendite*, inquit, *tertiam plagam huic tertio præcepto contrariam. Sciniphes natæ sunt in terrâ Ægypti de limo, muscæ minutissima, inquietissima, & inordinatè volantes, &c. Tales sunt homines inquieti, qui sabbatum spiritum aliter observare, id est, bonis operibus fundere, & lædioni, vel orationi insistere noluunt*.

CINNAMOMUM: *κιννάμωμον*, *kinnamomon*, latine pronunciamtur penultima productâ, propter omegâ vocalem longam, quod in græco non observatur. Ejus autem etymon satis est obscurum: & ipsi Hebræi *kinnamon* vocant: nec aliud habet Isidorus, quam quod cinnamomum dictum sit, quod cortex ejus in modum canna fit rotundus, & gracilis. Ejus ergo prima origo videtur à voce hebraica *kanab*, quæ significat canna mensuram, & ipsum calamum aromaticum, vulgò *canella* dictum, ut scribit Santes Pagninus. Hinc certe græcè *κάννα*, *canna*, canna, storea: & Latini quoque suam vocem *canna* deduxerunt. Dicitio tamen cinnamomum planè græca facta est, & voci latine propter omegâ accentus normam tribuit: aliàs ab hebræâ *kinnamon* latine quoque in usu cinnamum. Est autem frutex in Æthiopiâ duorum cubitorum altitudinis: cujus cortex vulgò canella dicitur: quia instar parvorum canalium efformatus. Sapientia in proprias laudes, sine jactantiâ, sapienter erumpens ait: *Sicut cinnamomum, & balsamum aromaticum odorem dedi*. Quâ voce etiam utitur Textus græcus. Spargit nempe sapientia virtutum suavissimum odorem, & aliorum per ædificationem confortativum: quod ab Ecclesiâ Deiparâ Virgini mysticè adaptatur. In Canticis per cinnamomum, quia calidæ, & fortis naturæ, ab aliquibus justitia creditur designari.

CINYRA: *κίγγρα*, *kingra*, p. l., instrumentum musicum, instar vocum querularum sonum edens. Fit à verbo *κίγγωμαι*, *kingomai*, lamentor. Aliquando, ut nonnullis placet, pro citharâ sumitur: & ubi dicit Scriptura, quod Rex Salomon fecerit de lignis thynis, *citharas quoque, & psalteria cantoribus*; legunt ex Textu græco cinyras. Sed in meo Codice 70 Latino Textui consonant, & *κίγγρα*, *kingra* legunt: & Hebræus habet *chinnoroth*, id est citharas. Alibi quoque dum cinyra simul cum citharâ ponitur, ab eâ distingui demonstratur. Ut dum Judas Machabæus templum purificavit à Gentibus contaminatum, dicit S. Textus. *Renovatum est in canticis, & citharis, & cinyris, & cymbalis*: & in græco *κίγγρα*, *kingra*, prout

in Capite hujus Libri 13. Martinius cinyram opinatur esse genus citharæ lamentabilis soni. Septuaginta quidem 1. Reg. 16. 23. scribunt cinyram, ubi Noster Davidem citharam tulisse refert. V. vocem *Cithara*.

CIONITA: *κίονίτης*, *cionites*, p. l., columnaris latine verti potest. Rectius tamen græcè *κίονος*, *cionos*, diceretur, à *κίον*, *cion*, columna. De Sanctis illis columnariis, adinstar columnæ marmoreæ, super aliam columnam miraculosè degentibus, & idè ab aliquibus Cionitæ agnominatis, vide vocem *Stylites*.

CIRCELLI: *κίρκιλλια*, *kirkillia*, pro inauribus ponit Magri, citans Anathasium, dicitio voce *κίρκος*, *kirkos*, id est circus, satis appositè formanda. Sed hunc Authorem circellos pro circulis aureis, aut argenteis, sacras vestes, aut ecclesiastica ornamenta decorantibus, existimarem accepisse. Ex his patet Romanos vocem *circus* etiam à Græcis emendicasse: & in circis varios ludos fieri solitos etiam græco idiomate agones Latini vocavere.

CISTA: *κίστη*, *kisthe*, arca viminea, & etiam lignea. Aliqui ejus etymon trahunt à *κίσθη*, *kisthe*, jacere: ed quod in eâ res, & pecuniæ incluse jaceant. Vox ista etiam in Authoribus sacris passim occurrit, & idè hæc cum aliis cursim exponenda fuit.

CITHARA: *κίθαρα*, *kithara*, penultima brevivi, etsi græcus accentus in eâ ponatur. Instrumentum musicum, quod & ab aliis lyra dicitur: & Hieronymus scribit effici in modum trianguli, cum 24 chordis. Ejus etymologiam aliqui derivant à verbo *κίθηω*, *kinéo*, moveo, vel *κίθηω*, *kinéo*, occulto, & *εἶρος*, *eiros*, amor: quasi *κίθηω*, vel *κίθηω*, *kinéo*, id est ciens, vel celans amorem. Hoc instrumentum in Scripturâ sacrâ sæpius nominatur: jam ante diluvium inventum. Nam Jubal de Caini progenie, Lamech filius, *Fuit pater canentium citharâ, & organo*. Hebraicè *chinnor*, dicitur, & in plurali *chinnoroth*. Sed vocis græcæ aliud etymon adfert Isidorus, dum ait, *Citharæ, ac psalterij repertor Jubal, ut prædictum est, perhibetur. Iuxta opinionem autem grecorum citharæ usus repertus fuisse ab Apolline creditur. Forma citharæ initio similis fuisse traditur pectori humano, quod veluti vox de pectore, ita ex ipsâ cantus ederetur, appellataque eadem causâ, nam pectus doricè lingua *κίθαρα* vocatur*. Ejus à psalterio differentiam, quam Augustinus describit, infra de psalterio agentes exponemus. Cithara ut suavissimæ melodiæ, magnâ vi potitur ad turbulentos animi motus sedandos: & cum ex animi pathematibus varii agitentur humores, hinc etiam fit, ut dulci, & harmonioso sono, aliqua pellantur mala. Ità narrat Theophrastus, quod convulsionem, ex moribus aliquarum viperarum ortæ, curabantur ipso cantu. Sic etiam David citharam pulsando, magno opere Saulem alleviabat, humorum melancholicorum, atque tetrarum spirituum agitationem sedando, quibus ipse demon infidebat, & in eis se immiscebat. *David tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & resucillabatur Saul, & levius habebat. recedebat enim ab eo spiritus malus*. Textus hebraicus habet *chinnor*, sed hæc 70 legunt

v. 15.

De Trin. 1. 3. c. 7.

De conv. 10. plag. & 10. Præcept.

קנמון

kinna-

mon.

Orig. 1. 17. c. 8.

קנח

kanab.

Ecci. 24. 20.

Cant. 4. 13.

2. Par. 9. 11.

כנור

chinnoroth.

1. Mach. 4. 54.

Gen. 4. 21.

כנור

chinnor.

Orig. 1. 17. c. 21.

Mascard. p. 3. Disc. 3.

1. Reg. 16. 23.

cinnyram: adeoque patet hanc pro cithara nonnunquam accipi. Ista verò demonis fuga non potest omnino naturali sono attribui: sed potius sacris hymnis, & precibus, quas David citharam pulsando recitabat. Cithara allegoricè Christi Crucem designat, in qua, ut Fides dulcifonæ, sacra ejus membra extensa suavissimum sonum edidere, ad justissimam Æterni Patris iram placandam, uti ex Patrum dictis colligi potest.

CLASMA: κλάσμα, fragmentum, frustum. Eruitur à verbo κλάζω, clázo, frango: cujus prima persona præter. pass. est κλάσμαι, κλάσμαι fra- Aus sum, & hinc ablato augmento syllabico fit clasma. Malè ergò Carolus Magri clasma dicit esse chasma, schisma, rebellionem, &c., & peius, classem significare. Ejus etymon, & significatum satis patent: nec alià indigent expositione, sicubi in sacris Authoribus occurrat.

CLEOMENES: κλεόμενος, cleoménes. penultima est brevis, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Nomen deductum à voce κλέος, cleos, laus, gloria, fama, & μένος, meinos, vis, robur, animi potentia, animus: quasi roboris, aut potentia gloriæ, & famam sonans. Hæc aptissimè S. Cleomeni Martyri conveniunt: qui ob calia roboris, & animi potentia specimina, in suo heroico Martyrio exhibita, arduis laboribus exantlatis, scvissimis cruciatibus superatis, laudem æternam, & gloriæ immortalem consecutus fuit.

CLEONICUS: κλεονικός, cleonicos, latinè, propter ambiguam hinc productam, penultimam habet longam, et si græcè accentus in antepenultimâ collocetur. Nomen est victoriae famam, & laudem præ se ferens: à dictâ voce κλέος, & νίκη, victoria. S. Martyr Cleonicus in crucem sublevatus, de tyranni barbarie gloriose triumphans, victoriosè in cælum conscendens, felicitis victoriae famam, nunquam oblivione delendam, Christianis reliquit.

CLEOPATRA. κλεοπάτρα, cleopátra, latinè in prosâ penultimâ brevi, in versu communi. Aliquarum reginarum nomen, deductum, ut videtur, à κλέος, cleos, gloria, & πάτερ, pater, quasi patris gloria. Talia enim nomina sæpius, boni omnino ergò, infantulis suis Magnates imponebant. Sic vocata filia Antiochi Magni Syriae regis, qui eam dedit uxorem Epiphani Ptolemæo, regi Ægypti: eâ quidem intentione; ut ipsa patris immoderate dominandi libidini obsecundans, etiam regnum ægyptium malis artibus ei procuraret. De istâ Cleopatra, & regibus, ejus patre, & marito, prophetavit Daniel, de rege Aquilonis dicens: *Ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum ejus, & verba faciet cum eo, & filiam feminarum dabit ei, ut evertat illud, & non stabit nec illius erit.* Ubi hæc dicto Antiocho applicat Hieronymus: & Cleopatra filia feminarum per pleonasmum dicitur. Ut est illud poeticum, *Sic ore locuta est: & illud, Vocemque bis auribus hausit.* Vel ita vocatur per excellentiam, ut prædicatur formosissima, & pulcherrima, uti Pererius exponit. Illud autem, *sed non stabit*, indicat non successurum secundum Antiochi desiderium: quia ut dicit iste sacer Interpres, *Ptolemæus Epiphanes, & duces ejus sentientes dolorem Antiochi, cautius se gesserunt, & Cleo-*

In Hierol.

Dan. 11. 17.

En. l. 1. & 2.

In Dan. 13.

patra magis viri partes, quam patris fuit. Ab hac Cleopatra plures Ægypti reginae, si non omnes, nomen sumpserunt: sicuti à primo Ptolemæo, Lagi filio, omnes reges Ptolemæi sunt vocati. Hæc etiam videtur illa Cleopatra, de qua in libro Esther fit mentio: *Anno quarto regnantibus Ptolemæo, & Cleopatra attrulerunt Dositheus, &c.* Nam quamvis verisimiliter hic Ptolemæus sit Philometor, Epiphani filius, tamen eadem Cleopatra ejus mater incestuosa, & spurcissima, iâ filio, hujusque germano Physconi nupsit. Idem Philometor filiam suam Cleopatram dedit uxorem Alexandro Syriae regi, Antiochi Epiphani alteri filio. De quo facer Textus ait: *Et exivit Ptolemæus de Ægypto, ipse & Cleopatra filia ejus.* Ultima quoque Ægypti regina Cleopatra vocata, Ptolemæi Auletis filia, quæ verè patrum gloria non fuit: sed majorum suorum ignominia, & aucti regni ultima ruina. Nam turpibus amoribus, prius Juli Cæsaris, & postea M. Antonii implexa, iclu apidis sponte accepto, & regnum, & vitam infelix amisit.

CLEOPHAS: κλεόφας, cleóphas, latinè penultimâ correptâ effertur, et si græcus in eâ ponatur accentus. Patris gloria, vel gloriæ pater, aut gloria omnis, verti potest. Nam κλέος, cleos, laus, gloria, fama, & πάς, pas, pater, omnis. Est ergò nomen græcum, ut multa alia, post Græcorum monarchiam, in Judæam inventum. Et quidem in Textu græco apud Lucam cleóphas dicitur: sed apud Joannem κλεόφας, cleóphas, seu in genit. cleóphi, ubi Noster ait *Maria Cleopha*. Sicque factâ crasi, & duarum vocalium concursu, in *omega* coëuntium, Cleóphas eodem etymo dici potuit. Aliàs Cleophas, gloriæ dicens, exponi potest: cum pás, phás, sit participium præsens, & aoristus verbi φημί, phemé, dico. Fuit autem iste Cleophas alio nomine dictus Alphaeus, S. Jacobi Minoris pater: qui idèd *Iacobus Alphaei*, nempè filius, nominatur. Hocque ad distinctionem S. Jacobi Majoris, prius nempè ad apostolatium vocati, & filii Zebedæi. De Alphæo vide suo loco. Hujus genealogia à variis Authoribus exponitur, quam Tirinus in quartâ Chronici sacri tabulâ disertè recenset. Secundum istos, Cleophas, seu Alphaeus, fuit Iacobi filius, & Mathan nepos, atque S. Iosephi frater, S. Annæ, Iacobi fororis, nepos. Adeoque S. Iacobus Minor erat Christi in gradu tertio consanguineus: cujus ratione, more Scripturarum, frater Domini vocatur ab Apostolo. Scribit enim, *Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini: qui & primus Ierolymorum Episcopus creatus fuit.*

CLEPSYDRA: κλεψύδρα, clepsydra, latinè in prosâ penultimâ brevi, in versu communi est effe- renda. Vas quoddam vitreum, quo antiquitus, aquâ guttatim per angustum foramen emissâ, ad horas dimetiendas utebantur. Sic dictum à κλέψω, clepto, furor, cujus futurum κλέψω, clepso, & ὑδρῶν, hydor, aqua. Videbatur enim, per insensibilem aquæ transiitionem, eam suffurari. Ab ejus similitudine, per catachresim, clepsydræ palsim improprie vocantur vascula illa, tenui pulvisculo sensim transmissio, horas dimetiencia. Et vasculi, & vocis usus apud studiosos non infrequens, & dictio ista

Esther 11. 17.

1. Mach. 10 57.

C. 24. 18.

C. 19. 25.

March. 10. 3.

Gal. 1. 19.

ista in sacris quoque Authoribus occurrit.

CLEROMANTIA: κληρομαντία, cleromantia, propter diphthongum penultimâ productâ. Est divinatio per sortes: à κλήρος, cleros, fors, & μαντία, mandia, divinatio. Aliter dicitur fortilegium, una ex speciebus divinationis, adeoque superstitionis. Itâ D. Thomas tres divinationis species assignans, nempè necromantiam, augurium; tertium genus dicit esse, *dum facimus aliquid, ut nobis manifestetur aliquid occultum, quod pertinet ad sortes.* Triplices autem sunt sortes: nam aliæ sunt divisoria, aliæ consultoria, aliæ divinatoria. Et quidem sortes divisoria ordinariè sunt licita: præsertim quando non adest alius modus aptior rem aliquam inter plures dividendi, aut aliquod individuum, dum omnes æquale jus habent, alicui attribuendi. Sortes consultoria etiam sunt licita, quando eventus Dei ordinationi relinquatur: cum aliàs inter pares non possit iudicium facile formari, cui expediat tale officium vel munus imponere, aut etiam rem attribuere. Et idèd Deus consulitur, ut electionem dirigat, & fortem in digniorem cadere permittat. De quâ D. Thomas: *Quandoque expectatur à Deo, secundum illud Prov. 16, sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur, & talis fors secundum se non est mala.* Sortes autem divinatoria ad eruendam aliquam veritatem occultam, prorsus sunt illicitæ, ut patet ex eodem S. Doctore, Lefio, & aliis.

CLERONOMIA: κληρονομία, cleronomia, latinè, quia penultima brevis, cum accentus in antepenultimâ, nisi, ut multis placet, græcus accentus in penultimâ retineatur. Itâ dicta hæreditas, à verbo κληρονομέω, cleronoméō, hæredito, formato à voce cleros, quæ & hæreditatem significat, & verbo νέμω, némo, distribuo: & hinc cleronomias, p. b., hæres. Hæ voces aliquando in latinis Scripturis occurrunt: ut cum de tribu Levi dicitur, eam cum aliis tribubus cleronomiam non obtinuisse, eò quòd ipsius hæreditas esset Dominus. Aliàs vox est planè græca, & fortis quoque obventionem, aut acquisitionem potest significare. Ubi in nostro Textu Christus dicit: *Possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi;* Græcus habet, κληρονομίαις, cleronomias, idèd hæditario jure possidete. Sic omnes electi veri clerici fiunt, in sortem, & hæreditatem Domini vocati. Unde dicitur: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram:* κληρονομήσουσι: cleronomias, idèd hæreditate possidebunt.

CLERUS: κλήρος, cleros, fors, sortitio, pars, hæreditas. Et hinc denominativum κληρικός, clericos, qui de sorte Domini est, idèd Clerici, dum primâ tonsurâ insigniuntur, hæc verba pronunciant: *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, &c.* Septuaginta κληρονομίας, cleronomias, hæreditatis. Iste Psalmus ad literam Christo applicatur, ut ait Liranus, constatque ex verbis, quæ de ipso à Petro, Act. 2. 26., item à Paulo, Act. 13. 35., citantur. Sed quadrat etiam corpori Christi mytico, & præsertim Clericis ipsius sequacibus, quorum Dominus est hæreditas, & pars calicis: aludens ad portiones, unicuique ab architrucino in convivii, in suo cuique calice, attributas. Vel

2. 2. 9. 95. a. 3. c.

Ib. a. 8. c.

Matth. 25. 34.

Matth. 5. 4

Pf. 15. 5.

quòd sortes ponerentur in calice. Hinc Iidorus à Gratiano citatus ait. *Cleros, & Clericos sic appellatos credimus quòd Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum.* *Cleros enim græcè, fors latinè, vel hæreditas dicitur, propterea ergò dicti sunt clerici, quòd de sorte Domini sunt.* Tantâ ergò, & adeò pingui hæreditate Clerici nostri contenti esse deberent, & mundana omnia, ut Ecclesiasticos decet, negligere, spernere, abhorre. Etenim nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Aliàs facile suâ hæreditate exciderent, & forte beatâ privarentur. Ex nominis istius significato, facilius ille verus, aliàs subobscurior dilucidabitur: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columba deargentatæ, & posteriora dorsus ejus in pallore auri.* Et itâ Septuaginta, ἀπὸ μέσον των κληρων, in medio sortium: sed Textus hebraicus, inter scephattaim, quod Hieronymus vertit, inter medios terminos scephattaim. Alii dicunt scephattaim, esse lapides focarios, inter quos ignis accenditur, & ollæ disponuntur: nempè à radice sciaphath, disposuit, ordinavit. Sanctus Pagninus cum aliis chytropodes interpretatur: q. d. Si dormiatis in humili loco, aut inter talem nigredinem; tamen eritis candidi, sicut pennæ columbæ deargentatæ. Aliàs hic Psalmus de triumphis Hebræorum potest literaliter intelligi, quibus Deus liberationem promittit: et si inter medios hæreant cleros, & terminos Chaldæorum, qui pro insignibus columbam præferbant, alas deargentatas habentem, & posteriora, seu caudam auro resurgentem. Prout Jeremias prædicit desolationem à facie iræ columbæ, idèd Chaldæorum, qui pro insignibus columbam, in Semiramidis memoriam, assumpserant. Sed meliùs allegoricè de Christo, de quo Psalmum explicat Liranus, & consequenter de Christi Fidelibus, ista prænunciantur. Unde etiam Emmanuel Sâ exponit: Si quiescatis inter duas sortes, scilicet cælestem, & terrenam, eritis ut pennæ columbæ deargentatæ divinis eloquiis, & posteriora in pallore auri, putâ veræ sapientia: seu in terrenis despiciendis, quæ post dorsum relinquuntur, dum pennæ, seu pia desideria, per innocentiam candida, ad superna nos attollunt. Sic ergò Clericorum nomen omnibus Fidelibus potest adaptari, utpotè qui sunt fors hæditaria Christi. Idèdque Princeps Apostolorum Ecclesie pastores à nimia severitate, & tyrannico ergà Fideles imperio deterret, dicens: *Neque ut dominantes in clervis.* Quamvis id alii specialiter intelligant de Clericis ecclesiasticis, quibus maximè competit esse hæreditas Dei, ut explicat Tirinus. Talis verò fuit S. Clerus Diaconus, qui septies atrociter cruciatus, felicem sortem suo nomine præferens, se in partem sortis Sanctorum vocatum esse satis ostendit.

CLETUS: κλητός, cletos, vocatus, expetitus, celebris. Itâ dictus à verbo κλέω, cletō, voco, invito: cujus tertia persona præter. pass. est κληθηται, kleteta, vocatus est: & hinc ablato augmento syllabico cletos formatur. S. Cletus ad D. Petri cathedram à Deo vocatus, omnium Fidelium votis summe expetitus, sanctitatis celebritate magnoperè laudatus, tandem glorioso martyrio ad Empyreï sedes invitatus evolavit.

Dist. 21. c. cleros, & clericos.

2. Tim. 2. 4.

Pf. 67. 14.

שפתים

שפתים

Sciaphath

1. Pet. 5. 3.

Col. 1. 12.

CLIBANUS; κλιβανος, clibanos, p.b., furnus, sed parvus, & portatilis: adedque, ut nonnulli volunt, potius placentis, quam panibus coquendis aptus. Attici dicebant κελκωνος, cribanos, sicque clarius derivatur à κελός, criphé, hordeum, & κελός, habanos, furnus: quod in eo panis hordeaceus coqueretur. Abrahamo sacrificium offerenti, apparuit clibanus fumans: & ita Septuaginta legunt, clibanos, & Textus hebraicus thannur, idest clibanus, furnus, aut fornax. Erat symbolum fornicium Aegypti, in quibus cocluri erant suos lateres ardenti cum labore, & servitute ipsius pronepotes. Allegoricè autem potest designare tempus iudicii, & etiam Iudæorum punitionem: in quorum personâ lamentabatur Ieremias dicens, Pellis nostra quasi clibanus exusti est. Eandem vocem hâc habent 79, & Textus hebraicus, ut supra fuit observatum.

Gen. 15. 17

thannur.

Thr. 5. 10.

CLIMA; κλίμα, regio, cæli inclinatio, declivitas. Oritur ista vox à primâ personâ præter. pass. verbi κλίνω, clineo, inclino, declino, reclino, vergo: quæ est κλίμα, κέκλιμα, & hinc ablato augmento clima. Itâ dicta mundi regio, pars illa inter duos parallelos comprehensa, & à cæli variâ inclinatione sic appellata. Improprîe pro unâ è quatuor mundi partibus accipitur. Uti fecit Author Sermonis de S. Ioan. Baptiste privilegijs, dum ait: Per quatuor mundi climata circumjacet gloriosa festivitatis instantia. D. Bernardus figuratè in horando climate crucis Christi corpus positum dixit. Et verè clima, ubi Rex gloria itâ se inclinavit, & ad mortem maxime opprobriosam usque, semetipsum formam servi accipiens exinanivit.

Inter Opera D. Bern.

CLIMACTERICUS; κλιμακτηριος, climacterios, p. b., scalaris latinè reddi potest. Est enim denominativum à κλίμα, clima, & scala: vel potius à voce κλιμακτες, climacteres, gradus scalarum. Hinc numerus climactericus dicitur, ad quem veluti per gradus ascenditur: & climacteras vitæ, & fortunarum pericula, quæ in septennijs magis imminet, vocabant Chaldæi. Unde annus climactericus singulis quoque Septennijs, & jam annus climactericus, adedque in vitâ hominum periculosus, annus sexagesimus tertius, constans septies novem, seu ter septies, ter multiplicatis, passim estimatur. Quamvis à Veteribus verus annus climactericus habitus sit annus 81. Quia unitas ter repetita facit ternarium, ter tria faciunt novem: hic autem numerus novies repetitus efficit numerum 81. Hic annus in vitâ humanâ, sine periculo, & infortunio, non solet pertransiri. Unde observatum, quod tali anno Plato, Diogenes Cynicus, Dionysius Heraeleotes, Erasthenes geometra, vitam cum morte commutarint. Certè sine superstitione aliqua tales anni possunt observari: cum cernamus in corporibus nostris, statim temporibus, humorum varias fieri revolutiones, seu agitationes, & quasdam ebullitiones, quæ singulis septennijs periculosiores, unde mortis incurritur periculum. Climacterius apud Anaximum gradum significat. Quia verò anni climacterici periculosi, apud Tertullianum per vocem climacterica intelliguntur ipsa pericula. Itâ quippe Cerda ipsam explicat, dum ille ostendens, quod Mathematica, & aliæ similes obnoxia sint idololatriæ, insultat Mathe-

matico, deque ipsius scientiâ pronunciat: Ipsa te periculo suo instrueret, quæ aliorum climacterica præcavit. Aliqui, nec etymon, nec significatum harum vocum benè intelligentes, perperam climacterius, aut climaterius exararunt.

CLIMACUS; κλιμακος, climacos, p. b., S. Joannis Monachi cognomen, & scalaris, aut gradualis latinè verti posset. Est enim adiectivum ab exponendâ voce climax, idest gradus, scala: adedque climacos in genitivo, hincque denominativum efformatum. Itâ dictus ille S. Joannes: ed quod de vitæ monasticæ, & perfectæ gradibus librum conscripisset.

CLIMAX; κλίμαξ, scala, gradus, gradatio. Vox est derivata à verbo clineo, eodem modo, quo supradictum vocabulum Clima. Climax est figura rhetorica, quæ latinè gradatio vocatur: cum quasi quibusdam gradibus, itâ ab uno ad alia transitum facimus, ut semper proximum verbum repetatur. Hocque modo γ, g. effertur: Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria amulos comparavit. Est ergo figura verborum per adiectionem, quæ nec in nostris desideratur Hagio-graphis. Apostolus enim cælesti illâ suâ rhetoricâ, inter alia, dixit: Scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verè spem, spes autem non confundit. Variæ climaces, seu scalar, de virtutum, & vitiorum gradibus, à vitæ spiritualis Magistris exhibentur.

Rom. 5. 4.

CLINICUS; κλινικός, clinicos, p. b., lectularius nostro dici potest idiomate. Fit enim à κλίνω, cline, lectus: & tam de medicis, lectulos ægrotorum frequentantibus dicitur; quam de ipsis infirmis gravioribus, & quasi incurabilibus, qui è lecto non surgunt. Itâ legitur de S. Petronillâ, voluntate S. Petri, clinicam, seu paralyticam factam fuisse; itâ ut è lectulo surgere non posset. Eandem vocem reperire est in epitaphio Fabiolæ apud D. Hieronymum; & in sacris Canonibus istâ vox clinicus, aut clenicus aliquoties occurrit. Ab eadem voce cline fit κλινίδιον, clinicidion, quod aliqui dicunt clinedium, idest lectulus, lectica.

CNAPHEUS; κναφήος, cnaphæus, latinè accentum habet in primâ syllabâ, sive dissyllabum, sive trissyllabum effertur. Est fullo, & idem, ac gnaphæus, de quo suo loco à verbo κναφήω, cnaphæo, prolio. Hinc & κναφήον, cnaphæon, enapheum, p. l., propter diphthongum, idest fullonica, fullonis officina, uti gnaphæum. Voces istæ nonnunquam in sacris Authoribus reperiuntur, & ided inter alias hic obiter exponuntur.

CNISSA; κνισσα, nidor, uisura carniū, fumus ex sacrificio. Vox est planè græca, à verbo κνίσσω, cnisso, idest vellico, stomachum moveo, pungo, &c.. Ea tamen in Arnobio Africano rhetore, & latino philosopho, Lactantij præceptore, aut potius in Minutio Felice caudico, cui attribuitur liber octavus contra Gentes, reperitur.

COCCUM; vel coccus: κόκκος, coccos, granum quod ad purpuræ tincturam infervit, & vulgè grana vocatum. Quamvis enim coccus significet granum absolute tamen ad hoc particulare significatum communiter est restrictum. Dioscorides ut ab aliis granis distinguat κόκκον βαφικόν, coccon baphi-

De Idolol. c. 9.

Ex. 25. 4.

חולעת

שני

tholan-

gath

sciati.

שני

sciati.

שני

sciati.

שני

sciati.

שני

sciati.

שני

sciati.

שני

sciati.

שני

sciati.

שני

sciati.

phicôn, idest granum tindorium vocat: & quia copiosè in Beticâ provinciâ nascitur, ab eo illa regio Granata nuncupatur. Inter alia munera, quæ Moyses Dei iussu, ad extruendum tabernaculum, à populo israelitico recipere debebat, erat coccum. Bis autem ad præstantiorem colorem filum, aut pannus tingebatur: ut inter alia munera offerenda, & à Moysè accipienda, S. Textus hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tindum, recenset. Septuaginta dicunt κόκκινον διπλόν, cōkkinon diplon, idest coccinum duplum, scilicet bis cocco tindum. Textus hebraicus legit tholangath sciati, idest secundum Pagninum, vermivulus cocci, seu coccini: Buxtorhius exponit coccinum dibaphum, seu bis tindum, itâ ut sciati, sit quasi sciati, secundus. Tamen sciati sæpius ponitur pro coccino, aut pro ipso cocco, sicut annotatum à Pagnino. A cocco autem fit ista vox κόκκινον, cōkkinon, coccinum, seu id quod cocco est tindum, & coccineum aliter nominatur. Hoc adjectivo utitur Nolter in Isaiâ, ubi dicit Propheta ex Dei personâ: Si fuerint peccata vestra ut coccinâ quasi nix dealbabuntur. Hic quoque dicunt φινικίων, phiniciôn, idest phoeniceum, seu puniceum, aut rubrum, & Hebræus chassiatim, ut coccina: q. d. rubra, sanguinea, & enormia. Coloris autem rubri potius quam alterius videtur mentionem facere Propheta: quia prius dixerat, Manus enim vestra sanguine plene sunt.

COCHLEA; κόχληα, cochleas, latinè penultima correptâ effertur. Est testis, aut limax testam gerens. Vox derivata à verbo κόχλω, cōchlo, gyro: nam testis variis gyris est distincta. Ab hujus similitudine dicta cochlea scala illa rotunda, per quam circumeuntes ascendimus. Itâ in templo Salomonico per cochleam ascendebant in medium cenaculum. Textus hebraicus habet lullim, cochleas, à singulari lul, cochlea, turris rotunda, per quam in gyrum ascenditur, ut ait Pagninus, aut scala rotunda quæ turris, aut domum per circuitum conscendimus, à cochlearum similitudine sic appellata. Dicitur autem belullim, per cochleas. A cochlea fit cochleare: quia eo cochleæ, & alia id genus edendo sumuntur.

COCYTUS; κοκυτός, cōkycos, p. l., luctus, aut ululatus latinè dici potest. Est autem fluvius infernalis à Styge profluens: cujus etymon oritur à verbo κοκύω, cōkycō, ploro, ejulo. Job de morte, & sepulchro impii loquens, ait: Dulcis fuit glareis cocyti. Sed Septuaginta legunt, ἔγλυκταις εὐλαίς τῶν κοκυτίων, idest, dulces fuerunt ei silices torrentis. χαλκίαις, chalcicis autem sunt minuti lapides, veluti glareæ. Textus verò hebraicus ait, Dulces fuerunt illi rigbè machal, idest glareæ torrentis: & itâ quoque exaratur à Chaldæo. Unde satis patet Interpretem nostrum Cocytum pro quovis fluvio, & aut torrente posuisse. Antiquitus enim cadavera in ripis fluviorum, aut torrentium arenosis, recondebantur: ut mordacibus aquis, velut in sarcophago citius exederentur. Non ergo hic approbantur tabulæ, sed ad cocyti ripas alluditur, vel pro ipso inferno, ubi æternus luctus, & inconsolabilis ejulatus erit, Cocytus sano modo est interpretandus. Ac si diceretur, impius ille inferno gratus erit: aut mortem per Cocytum intelli-

gendo, insinuatur mortem eum libenter accepisse. D. Gregorius per glareas cocyti ait reprobos designari, Qui suis voluptatibus dediti, quasi semper à flumine ad ima trahuntur. Impius autem est dulcis glareis cocyti: quia, ut ait idem S. Doctor, Cum hinc electi despicunt: cum mentis calce continentur, illi eum sequentes diligunt, qui velut aqua voluptatis ad perpetuum luctum trahuntur.

CODION; κοδίων, cōdion, tintinnabulum, crepitaculum, tuba, vel potius tubæ pars lator. Ab hujus formâ campana, uti bulbi flos, codion dici potuit, et si per diminutionem cōdion, à cōdion videatur efformatum. A cōdion, & verbo φέρο, phéro, porto, fit κωδωνοφόρος, cōdionophoros, tintinnabula gestans. Cùm ergo codion, aut codon campana ab aliquibus dicatur, ad illud ligneum instrumentum apud Græcos, campanæ loco usitatum, transferri potuit.

COELESYRIA; κοιλεσυρία, kilesyria, latinè penultima correptâ effertur, et si græcus in eâ collocetur accentus. Est pars Syriæ itâ dicta à κῆλος, kēlos, cavus: ed quod nempe situs humilioris, & quasi concava videatur. Aliqui eam esse Mesopotamiam opinantur, inter Tigridem, & Euphratem. Sed verisimilius est, uti tradit Strabo, quod sit ea pars Syriæ, quæ ultra Seleucidem, versus Arabiam, & Aegyptum, extenditur: seu ea pars, quæ montibus Libano, & Antilibano includitur. Hic præerat Apollonius nomine regis Demetrii (erat iste Seleuci Philopatoris ex Demetrio filio nepos) à quo dux creatus, ut bellum in Judæos inferret. Itâ quippe narrat S. Textus: Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Coesylia. Textus græcus ait qui erat ἐπὶ κίλης συρίας, super cœle Syriam, sic ipsam dictionem dividendam.

COEMETERIUM; κοιμητήριον, kimetērion, p. b., dormitorium optimè latio dici potest idiomate. Formatur enim à verbo κοιμάομαι, kimadoma, dormio: cujus testia persona præteriti est κοιμητής, kimetēs, unde ablato augmento kimetērion, locus ubi dormitur. Athenæus scribit dormum, in qua hospites dormiebant, sic fuisse appellatam. Jam sumitur pro loco sacro, in quo Fidelium cadavera sepeliuntur: ed quod mors iustorum dormitio nuncupetur. Eorum enim corpora sopiri videntur, utique dum in resurrectione universali evigilent, & ad felicioram vitam à prolixiore somno susciterentur.

COENOBIUM; κοινόν, kinobion, p. b., communis vita, confortium, vitæ fortunarumque communitas. Fit enim à κοινός, kinos, communis (à quo etiam derivata vox latina cana, ed quod plures simul, & communiter comederent) & βίος, bios, vita. Hinc cœnobium Religiosorum ædes, in quibus vita communis agitur, appellata sunt. Atque ab istâ voce, & ἀρχός, archos, princeps, caput, fit κοινοβιάρχης, kinobiarches, cœnobiarcha, abbas, seu præfectus Monachorum. Monasterium autem, secundum Isidorum potest esse unius habitatio, sed cœnobium non nisi plurimorum.

COENOMYIA; κοινομία, kinomyia, latinè, propter diphthongum, si quadrissyllabum fiat, accentus in penultima collocandus est. Aliàs si penultissyllabum, cum diphthongi dissolutione, constitua-

gendo, insinuatur mortem eum libenter accepisse. D. Gregorius per glareas cocyti ait reprobos designari, Qui suis voluptatibus dediti, quasi semper à flumine ad ima trahuntur. Impius autem est dulcis glareis cocyti: quia, ut ait idem S. Doctor, Cum hinc electi despicunt: cum mentis calce continentur, illi eum sequentes diligunt, qui velut aqua voluptatis ad perpetuum luctum trahuntur.

CODION; κοδίων, cōdion, tintinnabulum, crepitaculum, tuba, vel potius tubæ pars lator. Ab hujus formâ campana, uti bulbi flos, codion dici potuit, et si per diminutionem cōdion, à cōdion videatur efformatum. A cōdion, & verbo φέρο, phéro, porto, fit κωδωνοφόρος, cōdionophoros, tintinnabula gestans. Cùm ergo codion, aut codon campana ab aliquibus dicatur, ad illud ligneum instrumentum apud Græcos, campanæ loco usitatum, transferri potuit.

COELESYRIA; κοιλεσυρία, kilesyria, latinè penultima correptâ effertur, et si græcus in eâ collocetur accentus. Est pars Syriæ itâ dicta à κῆλος, kēlos, cavus: ed quod nempe situs humilioris, & quasi concava videatur. Aliqui eam esse Mesopotamiam opinantur, inter Tigridem, & Euphratem. Sed verisimilius est, uti tradit Strabo, quod sit ea pars Syriæ, quæ ultra Seleucidem, versus Arabiam, & Aegyptum, extenditur: seu ea pars, quæ montibus Libano, & Antilibano includitur. Hic præerat Apollonius nomine regis Demetrii (erat iste Seleuci Philopatoris ex Demetrio filio nepos) à quo dux creatus, ut bellum in Judæos inferret. Itâ quippe narrat S. Textus: Et constituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Coesylia. Textus græcus ait qui erat ἐπὶ κίλης συρίας, super cœle Syriam, sic ipsam dictionem dividendam.

COEMETERIUM; κοιμητήριον, kimetērion, p. b., dormitorium optimè latio dici potest idiomate. Formatur enim à verbo κοιμάομαι, kimadoma, dormio: cujus testia persona præteriti est κοιμητής, kimetēs, unde ablato augmento kimetērion, locus ubi dormitur. Athenæus scribit dormum, in qua hospites dormiebant, sic fuisse appellatam. Jam sumitur pro loco sacro, in quo Fidelium cadavera sepeliuntur: ed quod mors iustorum dormitio nuncupetur. Eorum enim corpora sopiri videntur, utique dum in resurrectione universali evigilent, & ad felicioram vitam à prolixiore somno susciterentur.

COENOBIUM; κοινόν, kinobion, p. b., communis vita, confortium, vitæ fortunarumque communitas. Fit enim à κοινός, kinos, communis (à quo etiam derivata vox latina cana, ed quod plures simul, & communiter comederent) & βίος, bios, vita. Hinc cœnobium Religiosorum ædes, in quibus vita communis agitur, appellata sunt. Atque ab istâ voce, & ἀρχός, archos, princeps, caput, fit κοινοβιάρχης, kinobiarches, cœnobiarcha, abbas, seu præfectus Monachorum. Monasterium autem, secundum Isidorum potest esse unius habitatio, sed cœnobium non nisi plurimorum.

COENOMYIA; κοινομία, kinomyia, latinè, propter diphthongum, si quadrissyllabum fiat, accentus in penultima collocandus est. Aliàs si penultissyllabum, cum diphthongi dissolutione, constitua-

Mer. 1. 16. c. 29.

1. Mach. 10. 69.

tuatur, acuta antepenultimâ vox hæc erit effren- da. Si etymon spectemus significat muscam com- munem, à *κόμης*, *kinis*, communis, & *μύα*, *mya*, musca. Regius Pfaltes, secundum Augusti- ja, musca. Regius Pfaltes, secundum Augusti- ja, musca. Regius Pfaltes, secundum Augusti- ja, musca.

Lir. in num, qui, ut ait Liranus, omnes Pfalmos Davidi attribuit: vel potiùs Afaph, ut D. Hieronymus, & alii tenent; de plagis à Domino Ægyptiis infi-

Pfal. Pro- cernio. 45. Et loquens, ait: *Misit in eos cœnomyam*, & *comedit eos*. Id est communem, vel mixtam muscam, adedque, secundum Hieronymum, omne genus muscarum: uti ex Hebræo aliqui interpretantur.

Nam *ngarôv*, à Pagnino dicitur mixtio bestiarum: quod Chaldæo consonat, *mixtionem ferarum* le- gente. Nempè erant valde sævæ, & cruentæ, quæ morsibus insolitis offendebant. Vox enim hebrai- ca *ngarôv* fit à radice *ngarôv*, miscuitatâ ut *ngarôv* fit mixtio, colluvies, nempè insectorum, aut variorum animalium, ut à Buxtorfio, & alijs expli- catur. Septuaginta verò legunt *κυνόμυαν*, *ky- nômyan*, seu cynomyjam, id est muscam caninam, & impudentem, quæ quoties fugata, toties rever- titur: à *κύων*, *kyon*, canis, itâ vocata. Eodem modo ab ipsis legitur in alio Pfalmo: ubi Noster ait: *Dixit, & venit cœnomyia*, & *cinipbes in omnibus finibus eorum*. Hic ex hebraico *ngarôv* legitur ab aliquibus musca omnimoda, à *κο* *kinomya*, seu *cynomyja*. Quod autem cum D. Hieronymo omne muscarum genus debeat intelligi; patet ex verbis Domini, Moyfi servo suo impo- nentis, ut dicat Pharaoni: *Ecce ego immittam u- te, & in servos tuos omne genus muscarum*. Ubi Textus hebraicus, & 70 eodem modo ac in Pfal- mis exarant: & ex dictis qualis fuerit hæc quarta Ægypti plaga, colligere licet.

COENOSIS: *κoinosis*, *kinosis*, latinè, propter *oméga*, cum accentu in penultimâ, quamvis à Græ- cis, alijs regulis utentibus, in antepenultimâ col- locetur. Cœnosis communicatio dicitur à verbo *κοινός*, *kinos*, communico: cujus secunda persona præter. pass. est *κοινώσω*, *kekinôsa*, & hinc ablato augmento syllabico *kinosis*. Dicitur ab Hîdoro communicatio consilii cum iudicibus, aut adversa- rijs: unde & ipsamet *anacœnosis* videtur, de quâ supra. Cœnotes verò, seu communio, est fi- gura rhetorica, cum ab uno verbo omnes senten- tiæ incipiunt, & in unum desinunt. Ab eadem origine, vel potiùs ab ipso verbo *κοινός*, *kinos*, communico, fit *cœnonia*, communicatio: & hinc idiomatum *cœnonia*, de quâ in voce *idioma* disse- retur.

COLAPHUS: *κόλαφος*, *colaphos*, p. b., per- cussio manu, aut pugno facta: Oritur à verbo *κόλαπτω*, *colapto*, cundo, excavo, insculpo: ab ejus nempè præterito *κόλαψα*, *kecolapha*, tutudi- Hieronymus Laurerq in hoc distinguit colaphum ab alapa, quod alapa sit percussio maxillæ manu extentâ, colaphus verò sit percussio in collo. Et certè inter hæc duo aliqua distinctio patet, ex his de Christo Domino patiente verbis: *Colaphis enim ceciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dede- runt*. Similiter & Marcus insinuans ipsos princi- pes colaphis eum percussisse, & ministros alapis eum cecidisse, scribit: *Et cœperunt quidam con- spuere eum, & colare faciem ejus, & colaphis*

Matth. 26. 67. Marcj 14. 65.

eum cedere, & dicere ei prophetisa, & ministris alapis eum cedebant. Ubi alii colaphum ab alapa distinguunt, quod colaphus sit percussio manu in pugnum contractâ; alapa verò manu extentâ, quæ græcè *πάσιμα*, *rhâpsima* nominatur. Apostolus autem queritur se ab angelo satanæ colaphizari: quia dæmon turpia suggerens, & quantum in se erat humores, & spiritus ad hoc incitans, eum quasi colaphis non lædebat quidem; sed tamen dolore, & verecundiâ molestabat. Dicit autem, *Datus est mihi stimulus carnis meæ*, græcè *σκόλοψ τῆς σαρκὸς*, *scôlops te farki*, id est palus præacutus carni, & ipsi infixus: *angelus satanæ qui me colaphizet*. Ad- dendum, quod non qualibet percussio pugno facta sit colaphus: sed solum illa fortè, quæ faciem, vel collum offendit. Nam aliâ Tertullianus su- perfluè post pugnos adderet colaphos, dicens: *Sed qua in stadio geruntur indigna conspectu tuo non negabis, pugnos, & calces, & colaphos*. Alapa verò, vox latina juxta Martinium, fortè ab *ἀλαπάω*, *alapaio*, populor, vasto, ed quod vultus alapis quodammodò devaleatur, derivata.

COLAX: *κόλαξ*, adulator, assentator. Vox est formata, ut plurimi volunt, à *κόλος*, *colos*, ci- bus. Nam ferè potentioribus, cibo inhiantes, para- sitis adulantur. Hinc orta paranomasia in græco inter corvum, & adulatorem; de quâ in voce *co- rax*. Adulatio verò, seu blanditiæ *κολακεία*, *colakia*, dicitur: estque vitium uni ex partibus iusti- tiæ potentialibus per excessum oppositum: nempè veritati, seu affabilitati, ut aseritur ab angelico Doctore. Amicitia enim hoc sensu est virtus convenienter ordinans hominè ad alios homines in communi conversatione, in dictis, & in factis, se- cundum id quod decet, honestè scilicet alios oble- ctans, & debitam ferietatem conservans. Colax verò ultrâ debitum delectare turpiter conatur. Necesse est ergò esse specialem virtutem, quæ hanc convenientiam ordinis observet: & hæc vocatur *amicitia*, seu *affabilitas*.

COLLYBIUS: *κόλλυβος*, *collybos*, p. b., quod nummulario datur pro commutandâ pecuniâ, cam- bium, & propriè quod ex summâ apud nummulari- um deciditur. Unde videtur derivari à verbo *κόλλω*, *colobô*, mutilo, trunco. Qui autem col- lybum recipit *κόλλυβιστής*, *collybistês*, & latinè col- lybilta: & hinc collybistica symbola literæ cambii vocantur. Collybus, modò sit moderatus, est licit- us, attentâ ratione incommodi, officii campso- ris, &c. Sic ergò propriè collybus datur in cam- bio minuto, seu manuali, dum commutantur pec- unia minutæ pro majoribus, vel è contrâ: aut argenteæ pro aureis, vel è contrâ. Vocari tamen potest etiam collybus in cambio per literas, & in cambio reali, pro virtuali pecuniæ traiectione, & alijs licitis titulis, à Doctores expensis.

COLLYRIDA: *κόλλυρίς*, *collyris*, p. b., torta panis, vel panis suavior in sartagine frictus, suba- ctus oleo, & alijs rebus admixtis, ad gratum sa- pore conciliandum. Differt à lagano, quod hoc in cibus coqueretur. Collyrida etiam vocatur crustula: nam eadem vox hebræa, quæ alicubi collyrida vertitur, alibi crustula transfertur. Vi- detur autem *collyris* derivata à *κόλλω*, *collyra*, quæ

2. Cer. 12. 8. De Spe- c. c. 18. 2. 2. q. 115. a. 1. c.

quæ erat genus placenta minutæ, & pueris daba- tur apud Græcos. Collyrida inter cætera pro gra- tularum actione offerebatur: uti præcepit Dominus per Moysen, offerri *collyridas olei admixtione con- spersas*. Sed hic 70 habent *σμιδάριον*, *semidalin*, id est similam: & Textus hebraicus *challôb*, id est liba, aut placentas. Nam *challôb*, est litum, aut placenta, & græcè *collyra*, vel *collyris*. Dum Rex David arcam Domini, in tabernaculum Jerosoly- mis præparatum introduxerat, oblati holocaustis, & pacificis coram Domino, regiâ munificentiâ, *partitus est Universæ multitudini Israël tam viro, quam mulieri singulis collyridam panis unam*, & alia fercula. In Lib. 1. Paral. torta panis appella- tur. Hic collyridam vertit Noster ex 70, qui ha- bent *κόλλυρίς*, *collyrida*, sed hebræus etiam hic utitur voce dictâ *challôb*, & in regimine scribit *challôb lechem*, placentam panis. Itâ quoque in Hebraico vocatur collyrida à Moysè inter alia, in Aaronis, & filiorum consecratione, oblata: quæ à 70 *collyra* nuncupatur.

COLLYRIDIANI: *κόλλυριδῆναι*, *collyridænai*, p. l. hæretici quidam, à supradictâ voce collyrida sic appellati. Quia suis mulieribus concedebant Virgini Deiparæ collyridas sacrificare, quas etiam pro communione sumebant: atque Dei Matrem Deam quoque exultabant. De ipsis Damasce- nus ait: *Collyridiani, qui in nomine eiusdem Ma- ria, in die quâdam anni, collyridam quandam offerunt*, &c.

COLLYRIUM: *κόλλυριον*, *collyrion*, p. b., ocu- lorum medicamentum. De quo Horatius ait: *Hic oculis ego nigra meis collyria lippus Illinere*, &c.

Derivatur ista vox à verbo *κόλλω*, *collyro*, prohibeo, reprimo, & *πέσ*, *rhos*, fluxus: quod fluxum ocu- lorum, & lippitudines coërceat. Est tamen etiam aliarum partium medicamentum. In Apocalypsi in græco *κόλλυριον*, *collyrion*, scribitur: dum iustus fuit Joannes scribere Angelo, seu Episcopo Laodiciæ, inter alia verba parænetica: *Collyrio inun- ge oculos tuos ut videas*. Hic admonet ipsum ex- cedere animæ cæcitatem, intellectus oculos ape- riendo, ad Dei magnitudinem, Salvatoris atrocem passionem, & futuræ vitæ pœnas, ac præmia feri- dè ponderanda. Hæc enim saccharo, aquæ rosa- cæ, & tutiæ, ex quibus collyria composita, re- spondent: ut observat Tiranus. Alii propriæ in- firmitatis cognitionem intelligunt: sicque ad spi- ritualia medicamenta significanda ista vox appositè usurpatur. Ideò D. Augustinus de Christo dicit: *Ipsâ nativitate collyrium fecit, unde tergerentur oculi cordis nostri, ut possimus videre maiestatem ejus, per ejus humilitatem*.

COLOBIUM: *κόλλυβιον*, *colobion*, p. b., genus tunicæ sine manicis. Ejus etymon trahi potest à voce *κόλλω*, *colobôs*, mutilus: nam sine manicis vestis mutilata videtur. Hac prius Antiqui Roma- ni, & postea Ecclesiæ Diaconi usi sunt. Sed quia, ut ait Papias, *nuditus brachiorum culpabatur, nunc colobiorum in Dalmaticis est mutatus*. Colo- biis etiam antiquitus Monachi utebantur: ut de Pauli colobio Athanasio relicto narratur. Talis habitus causam in Monachis describit Cassianus

2. Reg. 6. 19. 1. Par. 16. 3. L. de hæz. ref. hæz. 79. Serm. l. r. Sat. 1. Tr. 2. in Jo. fin.

Lib. 1. de hab. monach. c. 5.

dicens: *Colobis quoque lineis induti, quæ vix ad cubitorum ima pertingunt, nudas de reliquo cir- cumferunt manus, ut amputatos habere eos actus, & opera mundi huius suggerat abscessio manicarum*.

COLOCYNTHIS: *κολοκύνθη*, *colokynthe*, syl- vestrus cucurbitæ genus. Est herba agrellis, fructus habens rotundos, qui amarissimi sunt: quam Hîdo- rus ait itâ vocatam, quod sit fructu rotundo, atque *foliis, ut cucumis usualis*. Græcè *colokynthe* cu- curbitam significat, & propter similitudinem syl- vestrus cucurbita colocynthis vocata fuit. Planta est similis labruscæ, seu viti sylvestri, ut habet S. Textus: dum unus ex filiis Prophetarum *collegit ex eâ colocynthis agris*, ut coqueret ex eis pul- mentum. Hic 70 aliâ voce utuntur, & legunt *κόκκινον ἀγρίων*, *kokkinon agrion*, id est colocynthidam agre- stem. Nam *kokkinon* non solum significat lanam car- ptam, & bene præparatam; sed etiam, forsitan ob ejus lanuginem, colocynthidam ipsam. Textus hebraicus scribit *pakungôb*, id est, ut explicat Pa- gnius, colocynthidas, seu cucurbitas agrellæ, fativis minores. Certum est eas esse maximæ ama- ritudinis: ad cujus explorationem clamaverunt ad Elisæum: *Mors est in ollâ vir Dei*. Sed ad ejus im- perium commixta farina omnem amaritudinem expulit; non naturaliter, ut aliqui opinantur, sed miraculosè, ex communi Interpretum sensu, & à 37. Francisco Valesio comprobatur.

COLOPHON: *κόλοφον*, *colophon*, p. b., si- gnificat verticem, seu fastigium. Hinc ortum ada- gium, *Colophonem imponere*, id est ultimam ma- num operi alicui admovere. Vox ista in genit. pro- pter *oméga* habet penultimam longam. De cætero phrasia est apud varios Auctores usitata: ut & ab ipso Jo: Chryostomo, *Iudas si pecunia amorem coërceat, si non venisset ad sacrilegium: si illud compressisset, non ad colophonem, ut aunt, malorum prosilivisset*.

COLOSSÆ: *κόλοσσαι*, *colossæ*. Aliqui opinati sunt esse Rhodiorum civitatem, à folis Colosso ibi erecto. Sed longè verisimilius est fuisse in Phry- giâ, seu Troade, vicinam Laodiciæ: ut insinua- tur in fine Epistolæ ad Colossenses. In eâ quippè jubet Apostolus salutari *fratres qui sunt Laodiciæ*, propter vicinitatem, & ut hæc epistola in Laodi- centium Ecclesiâ legatur. Et è converso eisdem scribit, facite ut *eam quæ Laodicensium est vos legatis*. Sed hæc temporum injuriâ deperdita fuit. Ad Colossenses autem Epistola Romæ scripta est, ut habent græca, & alia exemplaria in fine Epistolæ: scilicet è romano carcere, anno à Christi morte 27. Nunquam Colossenses adierat Apostolus: at- tamen in Christi Fide satis profecerant. Ideoque post honorificum titulum eos collaudat Apostolus. Scribit autem: *Eis qui sunt Colossis sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Iesâ*. Illuc etiam per- venerant quidam Simonis sequaces, & Fidei duc- tores, qui asserabant non Christum, sed Angelos nostros esse mediatores, & salutis auctores: illis præterea multarum superstitionum observantiam inculcantes. Quapropter eos serio D. Paulus ad- monet: *Ut nemo vos decipiat in sublimitate ser- monum*. Nunc ista civitas post terræ motum dele- ta, & reparata, Chona vocatur. Aliqui vocem *Colossis*, aut *Colosse*, tali notatione donant, ut

Orig. l. 17. c. 9. 4. Reg. 4. 39. S. Phil. c. 37. Hom. in Pf. 6. in fine. Col. 4. 15. v. 16. Col. 1. delibus fratribus in Christo Iesâ. Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

Col. 2. 4.

punitio, aut supplicium dicitur : & Colossenses supplicio affectos, aut punitos interpretentur. Tuncque à verbo κολάζω, colāzo, punitio, supplicio afflicto, origo deducenda. Si autem ab aliquo colosso etymon emendicavit; unde colossus nomen hauriat, videamus.

COLOSSUS : κολοσσός, colossós. Hujus etymologiam eruunt aliqui à verbo κολέω, coléō, turbo, amputo, frango, & ὄψω, ópsē, oculi: eò quòd ob magnitudinem oculos turbet, & visum frangat. Inter ceteros Colossos, famosissimus fuit ille Rhodius, ex aere à Charete Lysippi discipulo formatus: qui & inter septem Orbis miracula fuit annumeratus. Habebat 70 cubitorum altitudinem, seu pedum romanorum 105. Postea terrae motu concidit: & ex aere 900 camelos oneratos fuisse, Historici testantur. Insignis quoque fuit ille Colossus, seu statua aurea, jussu Nabuchodonosoris efformata, altitudine cubitorum 60. Hujus partes describit Pererius; asseritque illos 60 cubitos vulgares 67 & unam sextam continuisse. A Colosso dicto colossion, p. l., efformatur: græcè κολοσσίον, colossion, cum diphthongo in penultima, & significat id quod ad colossi formam est effiguratum. Ità de Nerone dicit Plinius, jussisse eum se colosseum pingi 120 pedum. Colosseum quoque, à Colosso ibi erecto, Vespasiani amphitheatrum fuit appellatum.

COLUM: κών, colon, membrum, pes, tibia, crassioris intestini pars, &c., ità dictum à voce κώνος, kónos, concavus. Hinc κολίτις, colitís, dicitur morbus ille, seu dolor intestini, inter acerbissimos corporis cruciatus annumerandus, Colicà Jobum inter ceteros dolores vexatum fuisse, non malè à sacris Interpretibus colligitur: cum de tali cruciatu optimè ipsius verba possint intelligi: *Circumdedit me laqueis suis.* Colon, à similitudine, pars orationis duobus, aut tribus incisis constans, vocatur: & interdum pro ipsa periodo reperitur. Quòd autem ad vas significandum, colando vino pro Sacrificio Missæ destinatum assumatur; potius à verbo latino colo formari, est asserendum.

COLURUS: κολυρός, colyros, latinè, propter diphthongum in penultima, est vox paroxytona, et græcè in antepenultima ponatur accentus. Ità vocati duo circuli majores in Sphæra, Coluri dicti quasi imperfecti, à verbo κολέω, coléō, amputo, frango; Nempè quasi fracti, & amputati videntur, ob imperfectam sui conversionem: & nunquam integri comparent, eò quòd pars illorum circulorum, versus polum antarcticum extensa, nostris oculis delitescat. Unus Colurus dicitur solstitiorum, alter Colurus æquinoctiorum, Videlicet istorum duorum circulorum, per polos Mundi transeuntium (ubi se interfecant ad angulos rectos) unus per primum punctum Cancri, & primum punctum Capricorni, ubi est maxima solis declinatio, & solstitia contingunt, defertur: & idèd colurus solstitiorum vocatur. Alter verò tranfit per prima puncta Arietis, & Libræ, quæ sunt duo puncta æquinoctiorum: & eà de causâ Colurus æquinoctiorum appellatur. Coluri ergò, sicut omnes Meridiani (quod satis constat ex Sphæra Joannis de

Dan. 3. 1.

Iob. 16. 14.

Sacrobulsto, & aliis) per polos transeunt, & Equinoctialem interfecant ad angulos rectos. Quare, dum in orbium cælestium circumvolutione Colurus est in nostro Zenith, seu puncto verticali, cum nostro Meridiano coincidit, immò nosfer efficitur Meridianus. Aliam hujus nominis etymologiam adfert dictus Sacrobusto: nempè à κώνος, colón, membrum, & ἔρος, éros, urus, qui est bos sylvestris: eò quòd caudâ erectâ semicirculum formet, similem parti Colurorum, quæ cernitur à nobis. Sed ità prima syllaba in voce Colurus, propter omegā, esset longa, cum aliàs communiter habeatur brevis. Tales circuli cum aliis aliquando à sacris nominantur Authoribus: & idèd eorum etyma hinc inferere, non inutile, nec à nostro instituto alienum arbitramur.

COLYBA: κολύβα, p. b., frumentum coctum, cujus etymon à κώνος, colón, idest cibus trahi posset. Ni magis placeat à κώλος, colybos, casa, villa: quòd talis cibus apud rusticanos, & pauperiores, adèdque apud viros abstinentiæ deditos esset usitatus. Et idèd de eo in anachoretarum, & rigorosioris abstinentiæ sequacium vitis, mentio habetur.

COLYMPHA: quasi colymba, & græcè κολυμβή, colymbe, dici posset. Oritur enim à verbo κολυμβέω, colymbéō, nato: & pro navigio exponitur in Hieroloxico. Navigio quidem suo modo natatè dicuntur: hincque illud Virgilli:

Natant unda carina,

Sed cum græcè κολυμβήτης, colymbétes, sit natator, & urinator, seu qui sub aquis natando moratur, & κολυμβήτης, colymbétes, urinatrix, seu natatrix; magis veritatem expiscatur Magri, subdens colymbam fortè vestem esse ex corio, ad descendendum in aquarum profunditatem. Aut potius, ut ait Ger. Vossius, Colimpha (quasi colymba, κολυμβήτης, colymbétes, natatore) est navicula urinatoria, in qua qui foret, etiam eà aquis obrutâ, non indigeret lumine: quia speculi electri, vel vitrei beneficiò pelluceret. Ità Vossius ad hunc D. Hier. locum: *Aiunt in ipsas colimphas ipsum Alexandrum introisse, & profundum conscendisse, & usque ad imum, ut sciret Oceani profundum, & differentiam maris, & abyssi.*

COMA: κόμη, cōme, capillus, præsertim aliquâ curâ compositus. Nam derivatur à verbo κομῶ, cōmō, ordino, orno; vel potius à verbo poetico κομῶ, cōmō, curam habeo, quia coma curâ aliquâ nutritur. Quantum viro turpe sit comam alere satis innuit Apostolus. Ait enim, *quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi, mulier verò si comam nutriat gloria est illi, quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.* Hic Textus græcus pro voce capilli, habet cōme. Neque D. Paulus contrariè est illi præcepto divino Judæis factò: *Neque in rotandum attondebitis comam, nec radetis barbam.* Ubi Septuaginta legunt, *non facietis rotunditatem (ἐν τῷ κόμῳ, ec tes cōmes) ex comâ capitis vestri:* & Hebraicus ait, *non attondebitis pe'ath roscokém,* id est angulum capitis vestri. Hic enim solùm vetat Dominus Gentilium morem, qui tali signo cultores se profitebantur idolorum. Vel eo sine comam nutriebant; ut suo tempore eam tonderent, & Diis offerrent. Nam & ado-

De 2. Cor. 14. 15.

In Hierol.

Æncidos 1. 4.

In Hierol. lexico.

1. Cor. 11 14.

Lev. 19. 27.

פאת

לשם

ado-

In Theoso

adolescentuli pubertatem adepti, de tonsam comam solebant Apollini dedicare, & Delphos munus egregium mittere. Ità refert Plutarchus. Eo quoque sine superstioso barbam radere vetabantur. Coma etiam à Medicis veterini speciei nominata. Sed tunc græcè scribitur κόμη, & à verbo κωμάω, kōmāō, sopio, eò quòd coma sit altus sopor, derivatur. Vide *Comma*.

COMARCHA: κομαρχός, comarchós, vicorum præfectus, seu qui urbium in vicis distinctarum imperio præest. Dicitur à κομή, cōme, villa, castellum, vicus, &c., & ἀρχός, archós, princeps. Ità quoque Dominum alicujus oppidi, vici, aut castelli significat: hocque sensu ab Authoribus etiam sacris usurpatur.

COMETA: κομήτης, cométes, p. l., comatus, crinitus. Est enim adjectivum à dictâ voce coma, & græcè come, quòd sæpius cometæ radiis, veluti crinibus, circumdantur. Est unum è meteoris, quod plerumque in supremâ aëris regione, ex copiosis, & sulphureis efformatur exhalationibus. Quorum pleraque non solùm ob malignas aëris immutationes, & lethales influxus, multa mala mortalibus parturiunt; sed etiam à Deo ad magna infortunia prænuncianda ordinantur. Sic etiam ab Antiquis observatum cometas insigniorum calamitatum esse prognostica. Hinc Cicero ait, *Tum stellis, quas Græci cometas, nostri concinnatas vocant, quæ nuper bello Ostroiano, magnarum fuerunt calamitatum prænunciæ.* Stellas eas vocat Tullius, tum quia aspectui nostro stellis similimi comparent: tum quia sæpè ipsos in cælis genitos fuisse, & aliquos omnes Planetas in altitudine superasse, à peritissimis Astrologis observatum, ut asserit Ovidius. Ex quo multi probare intendunt cælos esse fluidos, & corruptibiles: aliam non reperientes viam talia phænomena explicandi. Porro si cæli soliditas solide propugnanda sit; tutius erit asserere, cometas hos miraculosè à Deo produci, qui talibus signis omnes homines vult commoneri de gravi damno imminente, ut ad meliorem vitam reducantur. Vel Supremus iudex intendit magnorum principum mortes notas fieri, ut omnes advertant præcellas etiam hominum majestates, unâ communi omnium morte, aliisque hujus vitæ calamitatibus, atque miseris percelli. Ità ferè citatus Author. Quòd enim cometa multa præfagiant, est satis hominum mentibus impressum: & idèd scribit Damascenus. *Aggignantur autem & frequenter cometa, & signa quedam interituum regum, qui quidem non sunt ex iis astris, quæ ab rerum initio facta sunt: sed divinâ iussione opportuno tempore constituuntur, atque rursus dissolvuntur.* Probat quoque stellam quæ Magis apparuit non fuisse ex eis astris, quæ ab initio producta sunt. Dum autem, instante iudicii tempore, aliqui cometæ inquisitionibus motibus ferentur, & versus terram præcipitabuntur; tunc etiam verificabitur, quòd *stellæ cadent de cælo.* Cometologia, est sermo, seu tractatus de cometis: à dictâ voce cométes, & λόγος, lógos, verbum, oratio, sermo.

1. 2. de nat. Deor.

Contr. de Cælo p. 3. §. 3.

De Fide orth. 1. 2. c. 7.

Matth. 24. 29.

vocabulis paulò post explicandis. Comædus autem græcè κωμῶδης, comōdós, ab eadem radice, quâ comædia originem habet. Comici sunt irregulares, & Clerici amittunt privilegium fori, & canonicis: saltem si post trinam monitionem non desistant.

COMMA: κόμμα, segmen. Est quoque periodi membrum imperfectum, quòd latinè incisum dicitur, & oritur à verbo κόπτω, cōpto, fido, seco, &c.: à quo & aliqui comam deducunt, eò quòd cadatur; & idèd latinè quoque cæsaries dicitur. Prima persona ejus præteriti passivi est κέκομαι, kékōmma, factus sum, à quâ ablato augmento syllabico comma. Hujus signum in nostrâ interpunctione est virgula, ut etiam apud Græcos: sed Hebræi habent alias interpunctionis notas, quas etiam sæpillimè, uti & sua puncta, quæ sunt loca vocalium, omittunt. Hinc linguæ difficultas, & æquivocatio. Comma latinè incisum dicitur, quòd in hoc à membrò distinguitur, quòd hoc longiusculum est, & aliquid affirmat, aut negat; comma verò est brevius, & sæpè nihil affirmat, aut negat. Ad hoc autem à Scriptoribus inventum est, ut sensus orationis distinguat, & voces præsertim suo loco non positas ab aliis separet, sicque confusio vitetur.

COMOEDIA: κωμῶδία, comōdia, latinè penultima correptâ effertur, et si in eâ græcus collocetur accentus. Formatur ista vox à κομή, cōme, pagus, villa, &c., & ᾠδή, odē, cantus: eò quòd primum in villis cani cœperit, ubi homines, antequàm in civitates cogerentur, frequentius habitabant. Est autem fabulæ genus, ut patet ex Ælio Donato, diversa instituta continens, affectumque civilium, ac privatarum rerum, quâ dicitur quid sit in vitâ utile, quid contrâ evitandum. In hoc à tragædia distinguitur, quòd in comediâ non nisi humiles, aut saltem privatæ personæ introducuntur; in tragædiâ verò principes, & magnates; & per exitus infelices à comediâ discriminatur. Verè comædia est vita humana, in quâ opinabatur Augustus se satis benè personam suam egisse. Propterea moriens, ut in fine comædiarum, dixit: *valere amici, & plaudite.* A comediâ, & γράφω, gráphō, scribo; sit comædiographus, p. b., græcè κωμῶδιογράφος, comōdiographos, comædiarum scriptor. Comædopoëta est poëta comicus, seu poëta ille qui comædias componit.

COMOPOLIS: κομῶπολις, p. b., vicus major, quasi oppidorum æmulus, oppidulum rusticarum, quòd vel vicus, vel oppidum videri possit. Vox enim est compolita à κομή, cōme, villa, castellum, vicus, pagus, & πόλις, pólis, civitas. Comopolis ergò (græcè κομῶπολις, comōpólis in plurali) habent aliquid de vico, & civitate; atque latine à nonnullis ita vox usurpatur Authoribus. Interpres nosfer apud Marcum dictionem græcam *κομῶπολις* divisit in versione latina, *vicinos, inquit, in proximos vicos, & civitates.* Nam Græcus legit unico vocabulo in plurali, *eis τὰς ἐχομένας κομῶπολεις, is tās echōménas comōpólis,* idest ad vicinas comopoles, seu vicocivitates.

COMUS: κόμος, Deûs comestationum, nocturnarumque saltationum præses à stultâ gentilitate habitus. Ia ejus militia initiabantur juvenes,

Marci 1. 38.

noctu lascivientes, & procaciter cum facibus, & cantibus ad amicarum fores irrumpentes. Unde hujusmodi juvenum contubernium, talemque procacitatem, & intemperantiam festum, aut epulum, comum vocaverunt. Hinc dicta comessatio intemperantes epulae, & cum cantu plerumque lascivo: à quibus longè remotos, utpotè à tenebrarum operibus, filios lucis cupit Apostolus, dum ait, *Sicut in die honestè ambulamus, non in comessationibus*, &c. Grecus habet *κομιση*, id est non in comis, seu in comessationibus. Quae verba fortè ab August. perlecta, eum expererunt, illuminarunt, lucam libidinis cum castitate, tandem diremerunt. Comessationes tamen etiam dictae sunt, cibi potusque post cenam ex luxu sumptiones: sed plerumque illae epulae, & comotationes, quae cum crapula, & luxuria quaecumque horum sunt.

CONCHA: *κόγχη*, *conche*, ostreum marinum, mensura, & vas ad formam conchae. Vox est orta à verbo *καίω*, *cheuo*, hifco. Conchae, & ostrea vocantur firmioris testae pisces: & conchae dicuntur illae testae, quae margaritas producunt: unde & uniones conchi appellantur. Ab eadem voce fit *conchylium*, & *conchyle*, de quibus postea: & concha dictum fuit vasis genus, ad aquam pro sacrorum usu continendam. Concha etiam vocatus ille locus in Ecclesiae abside excavatus, in quo apud Graecos parvulum altare erigebatur, ad panem, & vinum pro Sacrificio reponendum. Immo ad gratam proportionem, & mylticam significationem, duae conchae excavabantur, quarum una Christi praesepè representabat, altera monumentum. De quibus Paulinus ait: *Cum duabus dextris, laevaque conchulis, intrà spatiosum sui ambitum, aspis sinuosa laxatur*. Apud Graecos ex eadem conchâ efferebatur panis consecrandus, & reliquiae consecrati in ipsâ consumebantur. D. Bernardus docens nos prius debere virtutibus repleri, antequam in proximum illas effundamus, ait: *Quamobrem si Japis concham te exhibebis, & non canalem, &c.*

CONCHYLIIUM: *κογχύλιον*, *conchylium*, p. b., seu *conchyle*, p. l., genus piscis ex concharum genere, quem muricem vocant, & sarram, & ostrum. Eo incisio succus purpureus, tingendis pretiosis vestibus aptus, colligitur. De hoc Gillibertus Abbas intelligendus, dum ait: *Non conchylii, sed Christi sanguis tinxit*. Oritur ista vox à precedente, eademque etymologia donanda, & significat etiam conchulam, ac purpuram. Nam & Tertullianus pro ipsâ purpurâ conchylium scripsit: dum de pavi pulchritudine locutus fuit, *Immo omni, ait, conchylio depressior, quâ colla florent*. Vide licet, explicat Interpres, quasi splendidior ipsâ depressione videatur.

CONDYLUS: *κόνδυλος*, *condylos*, p. b., tuberculum, nodus, maximè digitorum, seu eorum junctura. Unde & à digitis in pugnum complicatis, colaphus etiam condylus ab aliquibus fuit appellatus. Hinc & *κόνδυλωμα*, *condyloma*, latine condyloma penultima longâ propter omega: est carnis excrescentia. Harum vocum in Actis Martyrum mentio habetur.

CONISTERIUM: *κονίστηριον*, *conisterion*, p. b., locus in xystris ad luctandum. Ita dictus est à pul-

vere, quo athletae aspergi solebant: nam *κόνις*, *conis*, est pulvis. Eadem arena, sive palæstra, *κονίστρα*, dicitur, & conistrica, in quam tot invicti Christi Athletae intrepidè descenderunt.

CONIUM: *κόνιον*, *conion*, latine cum accentu in penultima, quia est longa propter diphthongum in graeco, quae in vocalem longam in latino convertitur. Est cicuta, venenum, ita dictum à verbo *κονίω*, *conio*, circumverto: eò quòd id iumentibus vertigines obtingant. Vox ista ex D. Ambrosio citatur: & ad spirituale peccati venenum, tot mortales vertigines, ad aeterna praecipitia incautos impellentes, producus, applicanda.

CONOPEUM: *κονοπέον*, *conopion*, p. l., propter diphthongum. Proprie est illud tentorium, quod lectum circumdat ad culices arcendos: à graecâ dictione *κόνις*, *conops*, culex. Sumitur tamen etiam pro aliis similibus tentoriis, principum folia ornantibus. Sic Judith vidit *Holofernem sedentem in conopeo*, quod erat ex purpura, & auro, & smaragdo, & lapidibus pretiosis contextum. Textus graecus ait *κονοπέον*, *conopio*, sine diphthongo: & ex eo patet Holofernis lectum circumdasse. Ait enim: *Erat Holofernes requiescens super lectum suum in conopeo*. Et hoc lecti conopeum abstulit Judith truncato Holoferne, quod postea obtulit in anathema oblivionis.

CONSCOTINUS: vox semigraeca, & tenebrosus verti potest. Nam graecè *σκοτεινός*, *scotinós*, tenebrosus dicitur: adeoque penultimâ longâ propter diphthongum. Conscotinum haereticum dixit Lucifer Caralitanus. Et meritò: nam talis diligens magis tenebras quam lucem, & Fidei luci contradicit, & alios in infidelitatis tenebras inducit.

CONSTANTINOPOLIS: vox partim latina, partim graeca, à M. Constantino, & dictione *κόλις*, *polis*, civitas, ita vocata. De qua Chryostomus ait: *Magna civitas, & totius Orbis metropolis*. Prius Byzantium dicta, à Pausaniâ Spartanorum rege condita, in Thraciâ ad ipsum Bosphorum: postea à Constantino in majus aucta, Imperii sedes constituta, ab ipso nomen accepit. In ipsâ habita quatuor Concilia generalia, Constantinopolitana vocata. Et primum quidem, quod inter Concilia Oecumenica secundum numeratur, coactum est sub Damaso Papâ, praesertim contra Macedonium, Spiritus sancti Divinitatem negantem: unde & ejus sequaces Pneumatomachi nuncupati fuere. Convenerunt ad hoc Concilium, Imperante Gratiano, Homousianae, & Orthodoxae Fidei propugnatores, 150 Episcopi, anno Domini 381. Constantinopolitanum secundum fuit quintum generale, sub Vigilio Papâ, & Justiniano Imperatore, anno salutis 553. In hoc de variis erroribus actum est, signanter Origenis, Nestorii, Acephalorum, contra Theodoretum, Theodorum Mopsuestenum, Ibin, Petrum Gnapheum Episcopum Antiochenum, haereticum partim macedonianâ, partim nestorianâ infectum. Constant. tertium, & sextum generale, sub Agathone Papâ, Imperante Constantino, Constantis filio, coactis Episcopis 289, anno à partu Deiparae 681, contra Sergium, Pyrrhum, & alios Monothelitas. Constant. quartum, octavum generale, sub Adriano secundo, & Basilio Imperatore, convenien-

venientibus 300 Episcopis, anno post Christum natum 869, contra Photium pseudopatriarcham: & in eo confirmatum est septimum Concilium generale, quod fuit Nicenum secundum, contra Iconomachos celebratum.

CONTOPECTES: *κοντοπέκτες*, *condopæctes*, qui hastis, seu contis ludit. Fit enim à voce *κόντις*, *condos*, contus, hasta, & *πέκτες*, *pectes*, lusor. Non significat ergò haliludium, sed potius haliludium: & haliludium potius *κοντοπέκτες*, *condopæctes*, & latine cōtopegma dicatur, à voce *πέκτες*, *pegma*, ludus. Tales ludi funesti, qui cum humanae vitae magno periculo, ad ostentationem, & plangendam recreationem fiunt, meritò cum torneamentis à sacris Canonibus severè prohibentur.

CONTUS: *κόντις*, *condos*, hasta, remus. Hinc cum verbo *φέρω*, *phero*, porto, fit *κοντοφέρος*, *condophoros*, contophorus, p. b., hasta ferens. Sunt autem conti proprie hastae oblongae, & venabula: atque inter arma militaria à Judithâ recensentur. Haec enim dum parientes sibi caelitibus victoriam in spem erigitur, ut Assyrii sicut Aegyptii exterminentur; orat, & ait: *Sic sunt & isti Domini, qui confidunt in multitudine suâ, & in curribus suis, & in contis, &c.* Còtus etiam ab aliquibus pro equole accipitur, signanter in vitâ S. Martinæ.

COPHINUS: *κόφινος*, *cophinos*, p. b., corbis, & mensuræ genus haecoticae. Ejus etymon erui potest à voce *κόφω*, *cophos*, levis: quia corbis ex viminibus contexta parum habet ponderis. Aut certe à verbo *κόπτω*, *copto*, seco, amputo, & praeteritum *κόπη*, *hecopha*, unde aditio augmento *cophinos* oritur: eò quòd ex relectis viminis plectatur. De Joseph, seu potius ipsius nepotibus, ex filiis, & fratribus, dicit Psalmographus: *Manus ejus in cophino servierunt*. Et ita legitur 70: Textus hebraicus utitur voce *dud*, id est, canistrum, sporta; calathus, caldarium, peluis, & scribitur *manus ejus (middud) à canistro recesserunt*. Nempe quando ex aegyptiaca servitute liberati fuerunt. Sed Nolter intelligendus, quando vili servitute, & gravi tyrannide, lateres cogebantur, & paleas ferre. Immo & faeces, & stercorea, ex urbibus, cophinis imposita, suis humeris exportare compulli sunt. Ita ex Hebraeis varii nostri Interpretes annotarunt: illumque Textum de omnibus Israëlitis, in servitute aegyptiaca, exponit cum D. Augustino Lorinus. Quando Christus Dominus quinque panibus, & duobus piscibus, pavit quinque virorum millia, exceptis mulieribus, & parvulis, Discipuli tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos.

COPHOSIS: *κόφωσις*, *cophosis*, latine cum accentu in penultima propter omega vocalem longam, quamvis hoc non observetur à Graecis. Est surditas, à *κόφωσις*, *cophos*, surdus, item mutus; quòd qui à natura surdi, iidem muti sint. Unde demonium illud mutum apud Lucam in graeco Textu dicitur *cophos*. Qui à natura tali cophosii laborat, non solum sunt irregulares, sed nec testari, nec bonorum administrationem habere possunt. Vox ista etiam ab aliquibus Latinis usurpatur; idèò cursim hîc elucidatur.

COPRONYMUS: *κοπρόνυμος*, *copronymos*, p. b., cognomen Constantini Imperatoris, Leonis Ilaurici ex Theophane filii, nati, ut refert Baronius, anno reparatae salutis 719. Quo insigni nomine, infans prorsus omine, donatus fuit, dum infans in Baptismo, alvi excrementis sacrum Fontem foedavit. Et ita dictus à *κόπρος*, *copros*, stercus, & *νόμος*, *nomos*, nomen: quasi *sterconomus* appellatus. Idèò Germanus, sanctissimus illius Ecclesiae Antistes, prophetice dixit, cõitare Christianis, & Ecclesiae maximi mali per eum efficiendi hoc esse signum. Ita rerum comprobavit eventus. Nam impij patris impiissimus filius, Antichristi praecursor dictus, Dei Ecclesiam sceleribus foede maculavit. Adultus aetate, & criminibus, Iconomachorum partes sustinens, ipsa sancta, spurcissimus iconoclasta, innumeris sacrilegiis prophauavit.

COR: *κόρη*, *ker*. Timeo ne Latinos excordes caufentur Graeci, quòd hoc quoque vocabulum, tamquam corde in suis Dictionariis carentes ab ipsis emendicent. Graecè cor, & animus *κόρη*, *ker*, & contractè *ker* dicitur: Unde dictio nostra per unius literae mutationem efformata. De corde passim obvia in Scripturis mentio. Sed illud maxime cordi nostro inferendum, utpotè primum, & praecipuum mandatum: *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Nec praetereunda illa phrasia hebraica, quâ fictio, & mendacium exprobratur: *Labi dolosa in corde, & corde locuti sunt*. Et ita 70, *in corde & in corde, & nephtilim & nephtilim, en cordia, ke en cordia*: & Textus hebraicus *belto, valto*, corde, & corde, idèò duplici corde, adeoque dolosè, & fraudulenter. Talis enim, ait Pagninus, ore praese fert cor bonum, quod est malum, & sic duplici corde loqui dicendus est.

CORAX: *κόραξ*, *corvus*. Nomen, ut videtur, ab ejus voce propria formatum: aut, secundum Martinium, à dictione *κόραξ*, *coros*, nigrum etiam, ut ipse asserit, significante. A corax autem fit *mythi corax*, p. b., corvus nocturnus. Apud Graecos pulchra est allusio inter *coracem*, & *colacem*, ac utraque vox penultimâ brevi effertur. Nam colax, ut suo loco diximus, adulatorem significat: qui corvorum adinstar, cadavera, seu homines infensatos, & luxui deditos circumdat, eisque mentis oculos, ne proprios defectus cernant, insensibiliter eruit. A corax quoque fit denominativum *κοράκιον*, *coracinus*, p. b., idèò corvinus. Hac voce utitur D. Ambrosius, dum de Gentilium, coraces adorantium, fanis loquitur: *Quia coracina sacra habent pagani*.

CORIANDRUM: *κοριάνδρον*, *coriannon*, & aliis *κόριον*, *corion*. Herba, cujus & semen hodie tale nomen retinet. Vocem hanc aliqui trahunt à *κόρη*, *coris*, cimex: eò quòd folia, & caules horum animalculorum foetorem redoleant. Alii ejus etymon erant à *κόρη*, *core*, pupilla, ob rotunditatem: vel ut dicatur quasi coriamblo, ab *κοριάνδρον*, *amblyno*, hebetò, nomine ab effectu deducto. Nam pupillae, seu visus aciem existimatur hebetare. Aut potius, ut à viri pupillâ oriatur, quasi *core andros*, ut Martinio placet. A Septuaginta in S. Textu vocatur *corion*, & hebraicè *gad*, dum ei manna comparatur. De manna enim dicit Scriptura: *Erant quasi semen coriandrini album*. Ubi tam-

Rom. 13. 13.

1.8. Conf. 6. ult.

Ep. 12. ad Sever.

Sup. Cant. Serm. 18.

Sup. Cant. Serm. 18.

De Pallio c. 3.

L. 3. Hez. c. 9.

Judith 10. 19.

Judith. 9. 9.

c. 16. 23.

Io. 3. 19.

Hom. 4. sup. illud II. vidi Do minum, &c.

Pl. 80. 7.

717 dud.

Math. 14. 20.

Luc. 11. 14.

Deut. 6. 5.

Pl. 11. 3.

לֵב וְלֵב 117

In Comm. Ep. Pauli ad Rom.

gad, 71

Ex. 16. 31.

men color non ad coriandrum refertur, sed ejus figura rotunda, & parva. Alias ejus color, nempè albedine ad flavedinem vergente, bdellio alimilatur: dum ait manna fuisse quasi semen coriandri coloris bdellii. Septuaginta dicunt, species illius species χρυσάλλο, cristallu, idest visus, seu color crystalli.

CORINTHIUS: κορινθίος, corinthos, urbs Achajæ ferè in medio Isthmi Peloponnesiaci sita. Ità dicta à quodam Corintho, qui eam, ut ajunt, restauravit. Habuit montem præruptum suis mœnibus inclusum, in quo arx fuit, Acrocorinthus appellata. Nam ἀκρῶς, acra, arx, vel ab ἀκρῶς, acros, summus. Corinthi prædicavit Apostolus uno festiviano, teste D. Lucà: Sedit autem ibi annuum & sex menses, docens apud eos verbum Dei. Et quidem messis multa erat Paulo parata in hac civitate, ut eum certiore reddiderat Dominus: Quoniam populus est mihi multus in hac civitate. Et quoniam Oratoribus, & Philosophis referta erat; infidelitas fatis altas radices inibi fixerat, quæ à Gethium Apostolo erant extirpandæ, ut in eo solo fecunditissimam Fidei arborem infereret. De hac ipse ait: Ego plantavi, Apollo rigavit. Hic quoque, ab invictio illo christiano Alcide, tot scelerum monstra erant superanda, & præsertim luxuria corinthiaca, quæ jam fecerat adagio locum, erat profiganda. Ità enim scortis, & meretricibus scatebat, ut inde in proverbium abierit κορινθιάζω, corinthiazin, pro lascivire, & libidini liberius indulgere. Aliquibus Corinthus fatietatem, & ornamentum sonat: sicque à verbo κορῖο, corio, saturo, orno, purgo, emanaret ista dictio. Hinc quoque Corinthi, quasi satiati, & ornati, à nonnullis latinè dicuntur. Certè apostolica medicina multas illuc expurgat fordes: & tanquam parvulis in Christo lac caeleste præbens, etiam multos exsaturat solidiori sublimis Sapientiæ cibo. Unde meritò Corinthii tot virtutibus ornati, tot gratis decori prodierunt. Corinthum appulit Apostolus anno à Christi morte 20: ad ipsos postea primam scripsit Epistolam anno 25: & quidem Philippis, ut habent Græca in fine. Sed verisimilius Ephesi, ut docent graves Authores apud Baronium: & ex eadem Epistolâ colligitur, Apostolo scribente, Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecostem, &c. Secundam scripsit anno sequenti, & eam Philippis exaratam asserunt Græca, & alia exemplaria: sed Baronius Nicopoli in Græciâ datam fuisse contedit.

CORONIS: κορωνίς, coronis, p. l., propter omiga. Est summitas, seu apex, & nota corniculatæ lunæ, in fine librorum pingi solita: aut hoc modo effigiata, atque inter notas sententiarum enumerata. Unde coronidem imponere apud Authores dici solet, pro ultimam alicui operi manum admovere. Oritur à voce κορώνη, corone, inter cetera quidvis inflexum designante. Multa etiam coronidis loco apud sacros Authores scripta legimus. Ità post D. Bernardi Opera, ejusdem, & S. Malachie vita observatur adjuncta. V. Lemniscus.

CORUS: κορυς, coros, genus mensuræ, quæ dicitur hebraicè chomer, seu homer. Hinc & corum deducit Iidorus: & secundum aliquos 45 modios, seu fata continet. Sed alii, cum hoc Authore, rectius

dicunt capere 30 modios, seu 10 batos, aut Ephidecem. Ait enim Ezechiel, ut capiat decimam partem cori batos: adeoque corus erat librarum aquæ, vel vini 800, frumentum autem 600. Sed ut ejus originem à Græcis investigemus; videtur dici coros, quod & fatietatem significat, à verbo κορῖο, corio, saturo: quod ferè in annum sufficere posset, ad fatietatem hominis, saltem parvè viventis. Ex hujus mensuræ magnitudine patet, quod immensus fuerit coturnicum numerus, in castris Israëlitarum circumvolitantium, ut tot coros potuerit populus accumulare. Nam unâ nocte, & duobus diebus, congregavit coturnicum, qui parum, decem coros: quod cum 70, & cum Textu hebraico concordat. Colligitur etiam numerus famulorum Salomonis, cum 90 cori singulis diebus, ad panes conficiendos, infunderentur. Erat autem cibus Salomonis per dies singulos 30 cori similit, & 60 cori farina.

CORYPHÆUS: κορυφαῖος, coriphæos, summus, excelsus, cæterorum princeps. Formatur ista vox à κορυφή, coryphæ, capitis vertex, vel alterius rei. Vocatur ergo coryphæus, qui est in aliquo genere, vel ordine caput, aut princeps. In scholis passim præcipui Authores, qui multos sequaces numerant, talis sectæ, vel doctrinæ meritò coryphæi nuncupantur.

COSCINOMANTIA: κοσκινομαντία, coskino- mantia, p. l. divinatio per cribrum. Nam κοσκινόν, coskion, cribrum dicitur, & μαντία, mantia, divinatio: unde & coskino-mantes est Yates per cribrum divinans. Quod fit dum aliquid occultum quopiam cognoscere desiderante, ut v. g. quis talem rem furatus fuerit; ad nomen furis cribrum sponte, vel potiùs ope demonis movetur. Est enim una ex illis divinationibus, quæ fiunt cum expressâ demonis invocatione. Et quamvis talis divinus se nullum habere pactum cum demone testetur; tamen eum censetur expressè invocare, dum tale medium, quod scit ope demonis peragi, vult adhibere. Si enim geomantia, hydromantia, & similes divinationes à D. Thomâ ad primum genus divinationis, cum expressâ demonis invocatione, referuntur; eò magis coscinomantia, dum talis cribrum motus à solo demone provenit, est ad illud genus reducenda.

COSMETA: κοσμητής, cosmetes, p. l. ordinator, moderator, ornator. Formatur à verbo κοσμέω, cosmeo, orno, ordino, &c.: ab ejus nempè tertiâ personâ præteriti passivi, quæ est κοσμήθη, kosmethe, & hinc ablato augmento cosmetes. Sed vox cosmites à κόσμος, cosmos, mundus, optimè deducetur: cum à S. Germano pro Ecclesiæ navi, formâ Crucis quatuor Mundi plagas repræsentante, accipiatur. Aliàs cosmata proprie est servus exornandæ heræ destinatus.

COSMODROMIUM: κοσμοδρόμιον, cosmodromion, p. b., mundi cursum continens latinè verti potest. Vox est composita ex dictione κόσμος, cosmos, mundus, & δρόμος, dromos, cursus. Ità opus suum de Mundi ætatibus Gobelinus Persona, à Schelstraet citatus, inscripsit. Cosmodromium habes in sacro Textu, ab origine Mundi à Deo creati, ad ejusdem exortâ salutem, per Christû reparati.

Num. 11. 7.

A. & 18. 11.

v. 10.

1. Cor. 3. 6.

Isid. Orig. 1. 1. c. 20.

Orig. 1. 16. c. 25.

Ex. 45. 11.

Num. 11. 32.

3. Reg. 4. 22.

2. 1. q. 95. c. 2.

In Comp. Chron.

COSMOGRAPHIA: κοσμογραφία, cosmographia, latinè, propter penultimam brevem, in rigore cum accentu in antepenultimâ efferrî debet. Multi tamen accentum græcum in penultimâ retinent: nec usus est contempnendus. Ità dicta Mundi descriptio, & delineatio: à dicto κόσμος, mundus, & γράφο, grapho, scribo. Sicut autem Mundi diversis partibus nobilioribus constat; ità & cosmographia diversas partes complectitur. Nam terræ descriptio dicitur geographia: maris, & aliarum aquarum delineatio hydrographia: Cæli adumbratio uranographia potest optimè nuncupari.

COSMOMETRA: κοσμομέτρος, cosmometres, latinè in prosâ penultimâ correptâ, in versu eadem communi est vox ista efferenda. Mundi mensuratorem significat. Nam cosmos est mundus, & μέτρος, metros, metior. Sed quis verus cosmometra? Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi, quis dimensus est? Sapientiam Dei præcedentem omnia quis investigavit? Profectò solus & verus Cosmometra Deus: Inus est altissimus Creator omnipotens. Ipse solus & vidit, & diuturnavit, & mensus est. Tales voces, etiâ in sacris Authoribus occurrentes, hic exponere nõ inane videatur.

COSMOPLASTES: κοσμοπλαστής, Mundi fictor, seu creator. Fit à dictâ voce κόσμος, mundus, & verbo πλάσσω, plazzo, fingo, formo, seu ab ipsâ voce plastes suo loco exponendâ. Hanc vocem habet Philo, & non Angelis, sed soli Deo, Cæli, & terræ factori est adaptanda. Ab eadem voce cosmos fiunt, & alia composita, quæ in sacris Authoribus occurrere possunt. Sic κοσμοκράτορ, cosmocrator, fed latinè cosmocrator, p. b., pro Mundi Principe, apud Nazianzenum: à verbo κρατέω, cratio, teneo, impero, &c.. Α λόγος, logos, ratio, sermo, fit cosmologia, sermo, vel ratio de Mundo.

COSMUS: κόσμος, cosmos, mundus. Oritur à verbo κοσμέω, cosmio, orno: quod maximè fit ab omnipotenti Dei manu ornatus. Hinc & muliebria ornamenta κόσμος γυναικείος, cosmos gynecios, mundus muliebris appellata. Et quidem ab eodem verbo cosmio, ut taceam quòd mundus integer vix sufficeret ad muliercularum in ornatibus mundanam vanitatem satiantiam. Universum autem meritò Cosmos vocatum, eò quòd tam benè ornatum, ordinatum, & perfectum sit, ut secundum præsentem rerum cursum perfectior esse non possit. Quidquid ille Alphonus Astrologus, rex Castiliæ, temerariè de cæli statu fuerit oblocutus. Dei enim perfecta sunt opera. Ità ut absolute pronunciaverit Augustinus. Quidquid tibi verâ ratione melius occurrit, hoc scias fecisse Deum. Cui suffragantur alii Patres. Ex quorum autoritate, & ratione deducit Esparza, omnia ità esse rerum naturis consona, ut, in præsentî rerum peritâsi, meliora esse non possint. Quamvis enim multæ creaturæ imperfectæ videantur; tamen ità requirit unitas, & ordo Universi. Nec absolute, & privativè imperfectæ dici possunt, cum habeant totam perfectionem sibi connaturalem. Hinc Augustinus æquè avertendum à cordibus piorum existimat, eogitare hominem se videre aliquid melius fieri debuisse, & quòd Deus non viderit: aut quòd viderit, sed non potuerit: vel quòd potuerit, sed non voluerit. Et

Ecci. 1. 3.

v. 8. & v. 9.

De Mudo.

Deut. 32. 4.

L. 3. de lib. arbit. c. 5.

Ep. 1. 1. q. 28. a. 17.

L. 1. cont. Adv. legis & Prop. c. 14.

idè, ut observavit D. Thomas, de singulis creaturis dicitur: Vidit Deus lucem quòd esset bona, sicque de cæteris. De Universo autem simul sumpto testatur Moyses, quòd vidit Deus cum sita quæ fecerat, & erant valde bona. Sive ut Textus hebraicus legitur vebimèh tov meòd, & ecce bonum valde: q. d. & ecce erant omnia valde bona, seu maximè bona, nempè simul sumpta. Unde rectè infert Angelicus Doctor, ex officio optimi Agentis, cujus est producere totum effectum suum optimum (etli quamlibet partem operis optimam non faciat simpliciter, sed optimam in ordine, & secundum proportionem ad suum totum) infert inquam: Sic igitur Deus totum universum constituit optimum secundum modum creature. Et certè nihil desiderari ad summam hujus Universi perfectionem fatis disertè pronunciat Sapiens: Omnia duplicia, unum contra unum, & non fecit quidquam deesse. Ità ut in ipso nostri Creatoris potentia, sapientia, & bonitas infinita maximè relucescant. De mundo autem muliebri eo sensu supradictò agit Ezechiel, insultans meretriciæ vanitati Jerusalem, sub figurâ fornicariæ Oolibæ: quia in idololatriâ gentes longinquas imitata, eas quasi procos suos ad amplexus invitaverat. Idè acerbo scommate de Chaldæis tandem Jerusalem obsidentibus, ait Propheta: Ecce venerunt quibus te lavasti, & circumlinisti sibi oculos tuos, & ornata es mundo muliebri. Septuaginta sine addito habent κόσμος, cosmos, ornatum: & Textus hebraicus ngebdi, ornamentum.

COTHURNUS: κόθουρνος, cothornos, calceamentum utriusque pedi aptum, seu viro, & femine. Hinc in Erasmi Chiliadibus adagium, Cothurno versatilior. Certum est eo tragædos usos fuisse, & apparentem proceritatem personæ contulisse. Nam Tertullianus redarguens cothurnatos, ait, quòd & Diabolus tragædos cothurnis extulit, quia nemo potest adiacere cubitum unum ad statum suum: mendacem vult facere Christum. Cothurnus etiam pro altiori dicendi genere apud Authores usurpatur: & in sacris etiam Scriptoribus ista vox observata.

COTYLA: κοτύλη, cotyle, p. b., cavitas, & sinus, in quo caput coxæ volvitur. Ab hujus similitudine cotyla dicta mensura quædam, quæ & hemina vocatur, vel tryblion: estque medium sextarii romani, constans cyathis sex, adeoque uncis aquæ, vel vini, decem. Erat duodecima pars congi, & hebraicè capb nuncupata. Sed hoc hebraicum ab aliquibus acerra, aut acetabulum, ab aliis, ut à Pagnino, cochleare, à D. Hieronymo mortariolum latinè vertitur. De hemina in Scriptoribus agitur, & suo loco differetur.

GRAMMA: γραμμα, vinum copiosiore aquâ dilutum, ut nempè aqua in quantitate vinum superet. Formatur ab eodem verbo, quo vox crasis: sed à primâ personâ præter. pass. γέγραμμαι, hegramma, mixtus sum, & hinc, ablato augmento syllabico, immediatè grama. Talis ergo potus Religiosis, & benè morigeratis, qui modico vino, ut Paulus Timotheo scribit, propter stomachum uruntur, fatis idoneus est reputandus.

GRAMBÈ: γραμβή, brassicæ species. Non ingrati

Gen. 1. 31.

Gen. 1. 31.

1. q. 47. a. ad 1.

Ecci. 42. 25.

Ex. 23. 40.

Lib. de spectaculis

cap. 22

examinare satagunt: & ad propriū palatum, humore peccāte depravatū, doctiorum librorum sapores, & sales, explorare contendunt. Et si Justus Lipsius noster (nostrum voco & patriæ ratione, & communis Universitatis Lovaniensis participatione, qui anno 1606 mortaliter vivere desit) in meliore Criticā, utpotē rei literariæ suo seculo princeps, mirè excelluit; è contrā nostri temporis Novatores morosi, & petulantes critici, eò infantiæ proveci sunt; ut turpiter in criticā insignes non vereantur, etiam ipsos sacros Codices ausu temerario censurare. In quos spiritu verè catholico, eorum mendaci spiritui se opponens, acriter invehitur in primā Ratione academicā Edmundus Campanianus.

CRITERIUM: κριτήριον, *critèrion*, p. b. vox est eadem cum priore habens originem. Ortum enim habet ab eadem personā quā voces *critēs*, & *criticus*, à verbo *crino*, judico. Unde criterium pro vi iudicandi sumitur, pro sensu, & parte animi rerum æstimatrice: & hoc sensu pro hac voce citantur Plato, & Plutarchus. Est quoque criterium forum, seu locus iudicii, ubi causæ cognoscuntur. Sicque etiam tribunalibus ecclesiasticis, quæ purgatiore iudicio veneranda esse debent, ista vox optimè adaptatur.

CROBYLUS: κροβύλος, *crobylos*, p. b. cincinnus, nexu capillorum in viris in acutum desinens, ut ex Thucydidis constat interprete. κροβύλον, *crobylon*, est reticulum quo coma tegitur, & hinc crobylos formari potuit. Est etiam crobylus aureus, vel argenteus corymbus ex capillis pendens. Quaecumque sit ornamentum, barbarum reputandum est. Nam Tertullianus agens, quod nulla debeant esse insignia feminis ad virginitatem ostendant, ut nulla sunt viris, ironice ait: *Debeant etiam ipsi aliqua sibi insignia defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum.* Interpres refert crobylum apud Hefychium esse nodum, seu nexum capillorum à fronte mediā in verticem reductorum. Alios tamen melius strobilos legere in Tertulliani Textu opinatur.

CROCODILUS: κροκόδειλος, *crocodilos*, latinè, propter diphthongum, penultimā longā. A croceo colore dictum esse opinatur Hidorus. Animal quadrupes satis lacertæ simile, sed admirandæ magnitudinis, in Nilo frequens, & vix alibi; nisi terrestrè visitur: cum illud quod in Nilo versatur in amphibiorum genere sit recensendum. Alii à κρόκον, *crocon*, dictum volunt, & δειλάειος, *diliō*, timeo: eò quod crocum, & ejus odorem fugiat. Ab Ezechiele vocatur draco magnus, ob vastitatem, celeritatem, & ferocitatem. Intendit enim Propheta vocare Pharaonem crocodilū, quia Ægypto imperabat; cujus Nilus talibus feris scatet, & quia Pharaon in fævitie suos crocodilos imitabatur. Ait ergo Ezechiel: *Ecce ego ad te Pharaon, rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, &c.* Crocodilus inter immunda animalia reputatur, & Lege vetita. Quia quamvis terrestres in mortalium esum non veniant; tamen estantur aquatici, teste Joanne Leone Africano. Propere dicit S. Textus: *Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moriuntur in terrā, mu-*

stela, & mus, & crocodilus. Etli 70 legant è κροκόδειλος, *crocodilos*, hoc crocodilos hoc chersios, id est crocodilus terrestris; tamen omnis crocodilus intelligendus est, terrestris fortè dictus, quod etiam aquaticus sæpè in terrā versetur. Textus hebraicus habet vocem *tsav*, quæ significat operimentum leaticæ, aut currus, & aliqui à radice *tsavab*, tumuit, deducunt: ita ut *tsav* sit aliquid tumidum, aut tumens. & etiam cameratum, seu in modum cameræ efformatum. Inde *tsav* transfertur ad quoddam reptile significandum: & D. Hieronymus cum 70 crocodilum vertit, sed Buxtorfius bufonem, aut testudinem interpretatur. Cujus prohibitionis ratio literalis, & figuralis satis ex D. Thomā, & ex alibi dicendis, colligi potest.

CROCUM: κρόκον, *crocon*, flos, qui vulgò zaffranum dicitur. Hujus etymon aliqui trahunt à κρόκος, *crokos*, frigus; quia in frigore germinat. Ponitur inter cætera aromata divina Sponsæ virtutes experimentia: *Cypri cum nardo, nardus, & crocus.* Et ita 70 κρόκος, *crocos*, Textus hebraicus *charcôm*, crocum: ita ut etiam vocem latinam, aut græcam, ab hæbraica originem traxisse sustineri queat. Crocum autem constantis Fidei symbolum illuc à multis existimatur Interpretibus. Jeremias verò suorum civium infelicitatem plangens, ait inter alia: *Qui nutritur in croceis amplexati sunt stercorea.* Hic tamen Septuaginta utuntur voce *cocon*, & Hebræus *tholang*, id est vermiculus, de quibus supra dictum est. Alias Crocea ista vel sunt cibi delicatioris croco conditi, vel byssinæ, aut fericæ vestes crocei coloris: quæ, ut refert A. Gellius, in pretio coccineis æquiparabantur.

CROTALUM: κρόταλον, *croctalon*, p. b. crepitaculum. Instrumentum quoddam ex calamo scisso, ad rumorem ciendum: vel secundum Eustathium, instrumentum ex testā, ære, ligno, concinnari solitum. Itā dictum fuit à verbo κρούω, *crûo*, *pulso*, aut à κροτέω, *croteo*, plaudo, percutio. Ab Ecclesiasticis crotalum vocatur, & secundum aliquos malè crotolum, illud lignum, quod in die Parasceves pulfatur, & ex Missali ambrosiano citatur.

CRYPHIA: κρυφία, *cryphia*, latinè penultimā brevi vox ista efferenda, quamvis à Græcis in eā ponatur accentus. Plerique tamen in similibus terminationibus in accentu Græcos imitantur. Cryphia occulta verti debet: est enim femininum adiectivi κρυφίος, *cryphios*, occultus, à verbo κρύπτω, *crypto*, abscondo derivati. Hujus præteritum est κέκρυφα, *kekrypha*, abscondi, & hinc *chryphios*, efformatur ablato augmento. Cryphia est una ex notis illiteratis sententiarum, hoc modo U: & in S. Textu, ubi quæstio obscura solvi non potuit, apponebatur. V. *Lemniscus*.

CRYPTA: κρυπτή, *crypte*, specus, seu caverna subterranea. Itā dicta à verbo κρύπτω, abscondo, tego: quod in eā homines se abscondant. Jeremias post excisam Jerosolymam in Ægypto degens, iussus à Deo abscondere lapides grandes in *cryptā, quæ est sub muro latericis, in portā domus Pharaonis.* Indicabat se preparare basim-folii Nabuchodonoforis, qui paulò post Ægyptum in-

De Vel. Virgin. c. 10.

Orig. l. 12. c. 6.

Ezech. 29. 3.

In sua Aphr. 16. Lev. 11. 29.

tsav, צָבָה
צָבָה
צָבָה

1. 2. q. 102. a. 6. ad 1.

Cant. 4. 14.

כֶּרֶס
charcôm

Thr. 4. 5.

1. 2. c. 16.

Isid. l. 1. c. 20.

Ier. 43. 9.

invafurus, & Ægyptios erat subjugaturus: & Dominus positurus thronum eius super lapides istos. Quod contigit ab excidio Jerusalem anno 18.

CRYSTALLUS: κρυστάλλος, *crystallos*, glacies, gelu. Vox est orta à κρύος, *crokos*, frigus, & εὐκλαύς, *hellomæ*, contrahor, reprimor: quia frigore contrahitur. Et hinc dicta gemma illa alba, & pellucida, quam dicunt esse glaciem veterem, quæ calore non amplius resolvatur. Quare dicit Plinius, quod crystallus alibi non reperitur, quàm ubi hybernæ nives maximè rigent, & nihil esse aliud quàm glaciem asserit: quod confirmat ex nomine græco glaciem significante. Idem habet Hidorus ex Augustino dicens: *Traditur quod sit nix glacie durata, unde & nomen ei græce dederunt.* Hinc, ubi Noster dicit, *Ignis, grando, nix, glacies;* Græcus habet *crystallos* pro glacie: est Textus hebraicus dicat *kitôr*, id est fumus, vapor, aut nebula. Itā & glacies vel grando intelligitur per crystallum in Psalmo antecedenti: *Mittit crystallum suam sicut buccellas.* Ubi Hier. & Chaldaeus dicunt glaciem: & 70 *crystallos*, atque Textus hebræus utitur voce *kerach* in hoc loco, id est gelu, glacies, necnon crystallus. Certè loquitur Psalmista de verâ glacie, ut patet ex verbis sequentibus: *Ante faciem frigoris eius quis sustinebit?* Nempe nix, & grandine Deus, veluti proprio, cibo liginat terram, quamvis frigus intentum ex his oriatur.

CUPHA: κύφη, *cupha*, cucurbitula apud Medicos, vulgò *ventosa*. Itā vocatur à κύφος, *cupho*, levis. Ab hujus formâ *cuphi* pro bireto: Ecclesiasticorum ab aliquibus poni exultantem. Alii tamen malè scupham dixerunt, fortè vocem vernaculam *cuffia*, aut *cassia*, imitantes.

CUROTROPHUS: κυροτρόφος, *curotrophos*, penultimā brevi, quamvis in eâ græcus ponatur accentus. Est juvenum nutritor, vel nutritrix, à κύρος, *curus*, juvenis, puer, & τροφή, *trêpho*, alo: cujus præteritum est τέτροφα, *tétrapha*, & inde ablato augmento *trophos*. Hinc curotrophium, κυροτροφίον, *curotrophion*, p. l. locus ubi juvenes aluntur, aut pueri grandisculi. Talia curotrophia sunt collegia, aut alia loca similia, quæ inter loca pia, ut patet ex Julia. l. illud 16. C. de sacros., recensentur.

CYANEUS: κυανέος, *kyaneos*, p. b., cæruleus, niger, vel inter nigrum & viridem. Est adjectivum à κυανός, *kyanos*, cyanus, p. b., flos, & gemma cærulei coloris. Cyanos quoque niger, & obscurus græcè dicitur. D. Jo. Chryl. videtur potius cyaneum pro viridi colore, aut saltem pro ei affine sumpsisse: dum pro colore, oculis malè affectis opitulante, accepit. Ait enim: *Et quemadmodum qui laborant oculis si spongiæ ac vestium cyaneo colore pannos tenentes sequenter in ea intuentur, ex eo colore nonnullum capiunt morbi levamen: similiter & tu, si Davidis imaginem præ oculis habeas, &c.* Loquitur de iracundis, qui ex davidicæ mansuetudinis frequenti consideratione possunt spiritaliter sanari.

CYATHUS: κύαθος, *kyathos*, p. b., genus vasis potarii. Itā dictum à κύω, *kyo*, fundo: quod vinum è poculis in cyathos effunderetur. Capiabat cyathus secundum Hidorum, & alios, drachmas

1. 19.
L. 33. c. 2.
Orig. l. 16. c. 13.
Pl. 148. 3.
קִיטוֹר
קִיטוֹר.
פִּל. 147. 17
קִיחַ
קִיחַ.
Hom. 3. de David, & Saul.
Orig. l. 16. c. 25.

decem: sed alii rectius dicunt continuisse unam unciam cum duabus tertiis. Digitus autem cubicus, mensura sic dicta ab æqualitate digiti in latitudine quaquaversum, continebat unciam unam, & quantum partem, adedque drachmas decem. Cyathus erat duodecima pars sextarii romani, qui capiebat uncias 20: dicebaturque sextarius, quia erat sexta pars congi, libras decem continentis. Inter instrumenta divini cultus erant & cyathi aurei, prout ipse Dominus Moyfi iusserat: sed longè, ut videtur, capaciores quàm mensuræ jam dictæ. Itā dicit S. Textus: *Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina ex auro purissimo.* Septuaginta quoque dicunt *kyathos*, *kyathos*, cyathos: sed Hebræus habet vocem *menakkitôth*, id est cyathos, secundum D. Hieronymum, & juxta Rabbinos sunt furculæ, aut calami ad panem mundandum.

CYCEON: κύκεων, *kykeon*, latinè cum accentu in antepenultimā, cum penultima brevis sit. Est potio ex multis herbis cum melle, & vino permixta: à verbo κύκω, *kyko*, misceo. Et quidem si ita alia misceantur ut vinum esse desinat; invalida erit materia pro consecratione. Si verò ita purum mellis, & aliarum rerum misceatur, ut vinum exuperet, & tale habeatur; validè quidem, sed illicitè in eo consecraretur. De cyceone mentio apud sacros Scriptores occurrit.

CYCLAS: κύκλος, *kyklos*, vestis genus rotundum, vel limbus, sic dictus à κύκλος, *kyklos*, circulus. In officio B. Agnetis, in ejus personā cantat Ecclesia: *Induit me Dominus cyclade auro tefti.* Ubi observandum quod in *cyclade* penultima sit brevis, cum *cyclados* penultimā correptā dicatur.

CYCLOPEDIA: κυκλοπαιδία, *kyklopaidia*, latinè, propter diphthongum penultimā productā, quod à Græcis non observatur. Itā vocata disciplina circularis: seu methodus varias disciplinas circularitèr complectens. Formatur ista vox à κύκλος, *kyklos*, circulus, & παιδία, *paidia*, disciplina, eruditio. Vide infra vocem *Encyclopædia*.

CYCLOPES: κύκλωπες, *kyklopes*, latinè, propter omegā, penultimā longā, est à Græcis accentus in antepenultimā collocetur. Gigantes erant Siciliæ incolæ, monstra horrenda, informia, ingentia: qualem Polyphémum cyclopem Virgilius describit. Itā dicti ab uno oculo, eoque orbiculari formâ in fronte, à κύκλος, circulus, & ὄψ, *ops*, visus, facies. Quam feri essent anthropophagi narrat idem Poëta: & ad hos alludit Tertullianus. Nempe dum narrans quàm falsè Gentiles de Christianis dicerent, quod infantes occiderent, & comederent; ait: *Quis unquam taliter vaganti infanti supervenit, quis cruenta, ut invenerat Cyclopum, & Sirenum ora iudici referavit? Quod* Interpres explicat: quis unquam referavit iudici monitrofa nostrorum ora, quæ instar Cyclopum, & Sirenum involabant in pueros, devoratura illos?

CYCLUS: κύκλος, *kyklos*, circulus, orbis, à verbo κύκω, *kyko*, verso, duco rotā. Ecclesia utitur cyclo decemvennali aurei numeri: qui nihil est aliud, quàm 19 annorum numerus, quo finito iterum à primo per continuum circulum, &

Ex. 25. 29.

צִיָּתוֹת

En. 3.

In Apoc. 10. c. 7.

X revo-

revolutionem inchoatur. Dicebatur antiquitus à Græcis enueadecaeteris: uti etiam vocatur cyclus decemnoventialis lunæ. Quia ante Calendarii reformationem, sub Gregorio 13, anno Domini 1582, aequaliter epactæ aureis numeris consonabant: vel in eodem numero integro, vel saltem in eodem numero minore adiuncto decadi, vel vigesima. Cyclus autem solaris est 28 annorum, & Indictio quindecim; cujus usus est in Bullis pontificiis. Quia verò de cyclis, seu circulis mentio incidit, breviter etiam sphaeræ cyclos observemus: quorum alii sunt majores, alii minores. Majores sunt, qui sphaeram fecant in duas partes aequales, & sunt numero sex: scilicet duo Coluri, Zodiacus, Æquinoctialis, Meridianus, & Horizon. Minores autem sunt, qui in Sphaeræ superficie descripti, eam dividunt in duas partes inæquales: suntque duo Tropici, circulus Arcticus, & Antarcticus, De quibus specialiter suis locis nonnulla dicimus: cum suam etymologiam à græcis fontibus hauriant, præter Æquinoctialem, & Meridianum. Est verò Æquinoctialis, seu Æquator, circulus major aequaliter distans à duobus Mundi polis, secundum quilibet sui partem. Dicitur Æquinoctialis, quia dum Sol est in illo circulo facit dies, & noctes aequales, omnibus terræ incolis, qui sub polis degerent, si illæ terræ partes habitari possent. Quod inde provenit, quia omnium Horizon dividit Æquinoctialem in duas partes aequales. Sole ergo in Æquatore existente, tanto tempore remanet interdiu supra Horizontem, quanto noctu sub Horizonte. Quod sub polis Mundi non accidit, quorum Horizon est ipse Æquinoctialis: sicque Sole in illo existente, eum vident in imâ cæli parte, terram totam, quasi semper in occidente, circumquiritantem, sine discrimine noctis, & diei. Meridianus autem est circulus major, per polos Mundi transiens, & per nostrum Zenith, seu punctum verticale, & Nadir, seu punctum verticale diametraliter oppositum. Interfecit Æquinoctialem ad angulos rectos: & Meridianus dicitur, quia tam æstate quam hyeme meridiem designat. In hoc enim variatio non accidit: solummodo æstate Sol in eodem circulo magis ad nostrum Zenith accedit, cum hyeme magis, respectu nostri, depressus ab eo puncto recedat. Eo ergo in Meridiano existente, æquidistat ab oriente, & occidente, respectu illorum ad quos spectat ille Meridianus. Tot enim sunt Meridiani quot puncta variantia inter orientem, & occidentem. Ideo tunc in summâ suâ elevatione directius ferit suis radiis terram, & æstus accenditur. Nam in meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere? Textus Græcus ait ἐν μεσημέρῳ, in mesembria, id est in meridie.

CYCNIUS, vel cygnus; κύων, kycnos, avis anseris similitudine, sed multo major, quæ etiam aquis libenter supernat. Cycnus tamen in Lege veteri inter animalia immunda reputabatur, cum anseres vesci possent. Moyses enim aves immundas, à quibus Hebræi abstinere debebant, recensens, inter eas annumerat bubonem, & mergulum, & ibin, & cygnum. Septuaginta dicunt porphyriionem, & ubi postea porphyrio nominatur, κύων, kycnon exarant. Hebræus legit thimscmeth, cy-

Ecci. 43. 3. Nam in meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere? Textus Græcus ait ἐν μεσημέρῳ, in mesembria, id est in meridie.

Lev. 11. 17. ibin, & cygnum. Septuaginta dicunt porphyriionem, & ubi postea porphyrio nominatur, κύων, kycnon exarant.

gnus, alii porphyriionem interpretantur, noctivam, monedulam, vesperilionem, talpam, aut glirem. Cycnus autem literaliter quidem prohibetur ob noxium alimentum quod præbet, melancholicos humores producendo. Sed tropologicè, quod maxime respicit ciborum immundorum prohibitio, quia cycnus solum instante morte suaviter canit, ut repudietur fera pœnitentia, quando solum morte vicina peccator dulces contritionis imperfectæ voces conatur emittere. Vel, ut ait D. Thomas, κύων est coloris candidi, & longum collum habet, qui ex profunditate terre, vel aqua cibum trahit, & potest significare homines, qui per exteriorem justitiæ candorem lucra terrena querunt. Ipsius nominis etymon aliqui à verbo κύω, kycno, turbo, perturbo, deducunt: ed quod aquam, & cœnum præ cæteris ad alimentum inquirendum perturbet.

CYLINDRUS: κύλινδρος, kylyndros, petra oblonga, & rotunda instar columnarum. Sic quoque vocant alia similes figure ex quacunque materia confecta, à κύλινδρος, kylyndo, volvo; ed quod cylindrus sit maxime volubilis. Talibus cylindris ligneis, seu ligno tereti, Antiqui libros suos involuebant: quia ex magnâ membranâ formabantur, prout assolent Hebræi in suis Synagogis habere Biblia sacra, in membranâ obvolutus inscripta. Sicque ad tales libros legendos, prius evolventi erant, uti fecit Dominus librum Isaïæ. Quando revolvit librum, invenit locum, ubi scriptum erat, &c. Est quoque cylindrus gemma teres, & oblonga, instar rusticæ cylindri, quo areæ æquantur. Et ita Tertullianum interpretatur La Cerda, dum ille Africanus ait: Latet in cingulis smaragdi, & cylindros vagina sua solus gladius sub sinu novit.

CYMATIA: κύματα, kymatia, p. b., undulata dici possunt. Nam κύμα, kyma à Græcis unda dicitur: hinc & cymatilis vocatur illa vestis, quæ cymata, seu undas quasdam exprimit, & à Latinis appellatur undulata. Immo ab undarum maris colore, cymatilis color pro cæruleo dicitur ab aliquibus. Cymatia verò sunt quædam ornamenta in circuitu tabularum, & mensarum insculpta, quæ undarum speciem exhibent. De arcæ fœderis efformanda, ubi Noëter habet, Faciesque supra coronam auream per circuitum; D. Augustinus ex Textu græco legit, & facies in eâ cymatia aurea versatilia in circuitu. Nam 70 græcè dicunt, κύματα χρυσαύρα ἡρώδης, latine, undulas aureas vertibiles in circuitu. Ex quo patet cymatia undulas significare, ut κύματα, kymation, sit diminutivum à kyma: unde S. Pater cymatia explicat, sicut in mensis quadris fieri solent. Quod autem dicantur versatilia non debent mobilia intelligi: Fixa sunt enim sicut dixi mensas habere solitas: sed versatilia dicitur tortilia, quæ græcè ποικίλα, vel canalicibus, sicut sunt columnæ tortiles; aut implicatis duabus virgulis in modum restis, sicut etiam torques fieri solent. Textus hebraicus dicit zér zabso, coronam auream, est quippe zér corona, circulus, limbus. Nempe illa cymatia adinstar coronæ, aut limbi totam arcam cingebant. Mihi ergo non placet Magri expositio, qui cymatium tectum domus significare putat, super illa Tertulliani verba: Scit albarius tector & tecta sarcire, & tectoria inducere,

1. 2. q. 102. a. 6. ad 1.

Luc. 4. 17.

De habitu muliebri.

Ex. 25. 11.

Aug. Que. sup. Exod. 1. 2. q. 104.

In Hierol. De Idolol. c. 8.

re, & cist' evam liare, & cymatia distendere. Nam cum tecta, & tectoria nominantur, per cymatia tecta intelligere, tautologia videretur. Agit autem Tertullianus in hoc capite de artibus illis reprobandis, quæ idolorum fabricæ merito exultimantur affines. Enumerat verò illas alias artium species, quibus licite artifices sibi victum comparare possint: ubi Interpres, cymatia distendere, exponit tendere aequaliter in omnem partem prominentias ædificiorum, quæ certè mensuram non ineptè assimilatur cymatiis, suâ figurâ videlicet extuberante. Alias ὑπεροχὴν hyperochæ, seu exuberantia dicuntur, & prominentia. Est etiam cyma tenior brastica, & aliarum herbarum cauliculus. Eo quod visus aciem hebetet, nonnulli hanc vocem à verbo κύω, kycno, turbo, agito, perturbo, deducunt.

CYMBALUM: κύμβαλον, kymbalon, p. b., instrumentum musicum. Vox orta à κύμβος, kymbos, recessus cavus, ollæ fundum, unde derivatur cymbala, & ob illius concavitate similitudinem cymbalum appellatum. Talia sunt illa instrumenta ærea, pelle desuper extensa, quæ in bellis ante duces præferuntur, & pulsantur. Qualia videntur esse illa tempore Davidis ad Dei laudes concinendas efformata: quando erant Heman, Asaph, & Ethan in cymbalis aneis concrepantes. Et ita 70 κύμβαλοι, en kymbalis, sed non dicit aneis: sicuti nec Hebræus, dum ait, bimstlthaim, in cymbalis, mestlthaim autem aliqui tintinnabula vertunt, & mestlthaim est numeri dualis, forte quia cymbala semper bina. Aliàs in Textu hebraico cymbala sepibus iselselims vocantur: nempe propter tinnitum, à radice isalal, tinnit, per primæ literæ reduplicationem. Aliqui volunt, ut innuit Pagninus, illa cymbala Alaphi ex puro ære fabricata fuisse absque pelle extensâ desuper, quæ concutiatur, & sonum edat: sed ipsâ æris percussione concentum formasse. Regius Psaltes ad tali instrumento Dominum laudandum omnes invitat: Laudate eum in cymbalis benefonantibus. Itaque quoque 70: Textus hebraicus beistlthaim sciamang, id est in cymbalis sonoris. Nam sciamang, est rumor, sonus, &c. Sed alterius generis cymbalo illud horrendum væ intonat Propheta: Va terra cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ. Sep. uaginta, va terra molot meqebot, plion pterygon, id est, navium alarum: Textus hebraicus pro cymbalo, ait, iselsal, id est umbrosa densa, ut ait Buxtorfius, aut inumbrans secundum Pagninum. Nam isalal est etiam obumbravit: q. d. væ terræ inumbranti alis, aut velis navium, quæ est trans Nili rivos ex Æthiopiâ profluentes, ut de Ægypto intelligatur, & cymbalis, id est cymbis, seu navibus cum velis alatis quasi inumbrata videatur. Alij verò de Æthiopiâ intelligunt, quæ erat ut cymbalum alarum, dum habebat alas suorum exercituum, terrestrium, & marinorum, instar cymbali tinnientes, sonis inanibus personantes, nempe lituis, tubis, & aliis instrumentis concrepantes. Et quidem tam Æthiopia quam Ægyptus, ob auxilium Judæis præstitum adversus Chaldaeos, pœnas atrocès illis dedere.

CYMINOPOLA: κύμινοπώλης, kymino poles, p. l., cymini, seu cumini venditor. Fit à κύμινον, kyminou, & πώλης, poléo, vendo: & pro, fordidio

1. Par. 15. 19.

במטלתים

צלצלים

iselselims

isalal.

Pl. 150. 5.

בצלצלים

שמע

beistlthaim

sciamang

iselsal.

ponitur, atque illiberali. Immo ab Aristotele tale vitium inter viciorum genera, ad avaritiam pertinentia, recensetur. Nam accipitur cyminopola pro illo avaro, qui dat cum magnâ difficultate, ut explicat D. Thomas, Quia de parvis magnam vim facit. Ubi chimibilis, quasi chimini venditor, male exaratur.

CYMINUM; seu cuminum: κύμινον, kyminou, penultimâ latine productâ, ut habet Profodia Bononiensis. Sed regula quarta c. 24 apud Gretserum videtur contraria. Est herba, & semen, cujus etymon erui potest à voce κύμινον, kyminou, quæ etiam cauliculum teneriorem significat, vulgò cyma vocatum. Isaïas varias Hebræorum caligationes à Deo incutiendas prædicens, cyminum rudiori populo comparat: qui si peccat, leviter virgâ, vel baculo corripitur, sicut cuminum virgâ à folliculis excutitur. Sed magnates, & sacerdotes Judæorum, instar frumenti plaustris ferratis triturandos prænunciat. Et ideo dicit: Nec roza plaustris super cyminum circabit, sed in virgâ excutietur, gith & cyminum in baculo. Etiam apud 70 kyminou, vocatur, & in Hebraico chammôn: ita ut suspicari possemus vocem græcam ab hebræâ ortum traxisse. Dominus Salvator Scribas, & Phariseos quoque graviter increpat: qui scrupulosè cymini, & aliarum vilium herbarum decimas solvebant, cum alia præcepta ab ipsis negligenterentur. Va vobis, inquit, scribae, & Pharisei, qui decimas methâ, & anethâ, & cyminum, & reliquistis quæ graviora sunt legis.

CYNICUS: κύων, kycnos, p. b., caninus, mordax. Est enim adiectivum à κύων, kyon, canis, genit. κύωνος, kycnos. Unde & Cynici quidam Philosophi dicti, quod canum ritu inverecundi essent: & mordaciter in hominum vitas inveherentur. Fuerunt Antisthenis sectatores, inter quos eminuerunt Crates, & Diogenes. Cæteras artes, & scientias rejicientes, soli Morali Philosophiæ incumbabant. Erant ergo Cynici mordacitate molesti, ut ait Tatianus Alysrius: Tu verò Cynice cum gravitate clamas publice, te ipsum ulcisceris, & nisi aliquid acceperis, convitia dicis. Inani virtute, & impudentiâ insignes erant: ut ipsis exprobrat D. Chrysofomus. Ubi nunc sunt illi græcorum philosophi, qui nimis illam inanem, atque vanam cynicorum impudentiam, pro virtute sestantur? que enim philosophia aliquandiu quidem inclusum dolio coarctari: post verò ingenti luxu, intemperantiâ, que dissolvit? Et certè Cynici maxime inverecundiâ fuerunt infames, cum ideo præcipue tale cognomen sortiti sint, ut habet Isidorus, & prius Augustinus. Verecundiâ naturali Cynicorum error, philosophorum mirabili impudentiâ reluctatus est, 1. 3. c. 6. quandoquidem hoc, quoniam licitum esset honestumque, cum coniuge palam faciendum esse censebant. Unde merito immunditiâ huius impudentiæ caninum nomen accepit. Ex hoc quippe Cynici nuncupati sunt. V. Cynomia.

CYNOCEPHALUS: κυνοκέφαλος, kynocephalos, p. b., qui canino est capite. Nam, ut jam diximus, kycnos in genit. canis, & κεφαλή, kephalé, caput. Sunt autem cynocephali bestia fimiis similes, sed quæ caninum caput gerant. Aliquas gentes cynocephalos vocat Plinius, quas lacte vivere

2. 2. q. 1. 3. a. 8. ad 4.

16. 5. 27.

Match. 23. 23.

In Cræc. c. 6. Græcos.

In c. 3. Match. Hom. 1. c. 6.

Isid. Orig. 1. 3. c. 6.

X 2 affe.

L.16. de Civ. Dei c.8.

afferit, & inter hominum monstra enumerat Augustinus. Quid dicam de cynocephalis, quorum canina capita, atque ipse lairatus magis bestius quam homines confitentur? sed omnia genera hominum qua dicuntur esse, esse credere non est necesse. Poitea ostendit sanctissimus Pater omnia genera hominum quantumvis monstruosa, si modò animalia sint rationalia, ex uno homine esse procreata. Alibi de quodam Cynocephalo, ut Deo, aut Semideo secundum Gentiles, mentionem agit: ubi Ludovicus Vives refert Diodorum lib. quarto dixisse cynocephalos corpore esse humano, & voce, caninis capitibus, fera animalia, atque indomita, multo- que in insulis Nili, & ait Anubin sub hac formâ cultum fuisse. De hoc agit Tertullianus, Romanos Gentiles, depulsis, & iterum cultis Aegyptiorum Numinibus, lepidè irridens. Ait enim: Serapide, & Isidoro, & Harpocrate, cum suo Cynocephalo, capitolio prohibitos inferri, idest curi- Deorum prius, Pijo & Gabinus consules, non utique Christiani, everfis etiam aris eorum abdicaverunt, turpium, & otiosarum superstitionum vitia cohibentes. His vos restitutis summam mansuetudinem contulistis.

Ib. 1.2. c. 14.

In Apo- log. c.6.

Pf. 77. 45.

Pf. 104. 31.

Ex. 3. 17.

Fer. 4. post Dom. 3. Quadrages. Scrm. 2.

Hierogl. 1. 27. de Mus. 16a.

CYNOMYIA: κυνομία, kynomyia, penultima longa propter diphthongum, ut in cynomyia dictū est. Musca canina, à κύων, kynōs, dictē vocis κυων genitivo, & μύα, mya, musca: sic dicta quia canum corio libenter pascatur, vel ob impudentiam, quia musca mordax, & ut canis impudens sit. In nostro Textu vulgato cynomyia mentio non habetur, sed cynomyia, de qua supra. Attamen ubi nos legimus cynomyiam, 70 habent cynomyiam: quod tamen nostro non refragatur Textui. Quia omne genus illud muscarum, quibus Aegyptii vexabantur, ob mordacitatem, & impudentiam, etiam nominatur optimè cynomyia. Aliqui per ciniphes quoque muscam caninam intelligunt: idè scribunt cyniphes, vel cyniphes, ut deriveatur à voce κύων, kynōn, canis. Sicque per cynomyiam musca canina intelligi non possit, ne bis in eodem versu eadem plaga aegyptiaca numeretur. Ait enim Scriptura: Dixit & venit cynomyia, & ciniphes in omnibus finibus eorum. Præterea in Exodo, ubi loquitur de plagis Aegypti, in tertiâ plagâ solum de ciniphibus fit mentio, quos ita quinque nominat, dicens inter alia: Omnis pulvis terræ versus est in sciniphes per totam terram Aegypti. Ubi Emm. Sa dicit esse verbum hebraicum, & quosdam pediculos intelligere: de quibus supra in dictione ciniphes actum est. D. Augustinus quartam Aegypti plagam de muscâ caninâ Cynicis adaptat: Quarta plaga musca canina inducitur, & Cynicorum doctrinæ meritò comparatur, qui inter reliqua mala libidinem summam prædicant bonum. Uti prius de cynomyia, & Cynicis literaliter sumplerat, & mysticè applicaverat Origenes: quem citat Pierius Valerianus, Cynicorum sectam cum eodem Adamantio quartæ plagæ aegyptiacæ comparans. Nam quod molesti essent contra civiles omnes mores, omnia deridendo, multorum est testimonio manifestum, quod verò & impudentes, vel unius Diogenis improbum facinus indicat, qui vel medio in foro, spectante populo, hominem, ut ipse sa-

etabat, plantare non erubescerat. CYNOPHANES: κυνοφάνης, kynophanes, penultima latinè correpta, etfi à Græcis in eâ ponatur accentus. Itâ didus ille qui est canino aspectu, aut canis videtur. Nam, ut dictum, kynōs, in gen. t. canis, & φάνης, phanōs, videor, appareo, cujus aoristus secundus ἐφάνης, ephanēs, in secundâ personâ, visus es. Per cynophanes aliqua monstra canis formâ, aut certè impudentes, & misericordiâ carentes intellexit Tertullianus. Ubi enim refellit stultam Gentilium opinionem, quâd Christiani in suis cœtibus infantes occiderent, & comederent, ironicè ait: Alii à nos, opinio, naturâ, Cynophanes, aut Sciapodes. Hoc sibi vult Cynophanes, ait Interpres, scilicet canis spectans, aut si non simus Cynophanes, simus Sciapodes, sinus oculos nostros velamus pedibus, ne barbarum mysterium spectemus. Qui sint Sciapodes vide suo loco. Utrum verò per Cynophanes cynocephali possint intelligi peritioribus decidendum relinquo.

In Apo- log. c.8.

CYNOSURA: κυνοσūra, kynosura, p. l., canis cauda. Formatur enim hæc dicitio à dicto genit. κύων, kynōn, canis, & σūra, urâ, cauda. Sic dicta illa constellatio propè polum Septentrionalem, quæ & Ursâ minor appellata. Habet autem stellas sic dispositas, ut canis caudam videantur efformare. In navigatione maximè à Phœnicibus olim, ut & passim nunc ab omnibus naucleris observatur. Hęc constellatio sæpè ab ecclesiasticis Scriptoribus, ut securitatis, & felicitatis symbolum nominatur: ad quam navis nostræ cursum in hoc procelloso Mundi oceano dirigere debeamus.

CYPHONISMUS: κυφονισμός, kypphonismos, supplicii genus quoddam. Ejus etymon eruitur à voce κύφον, kypphon, quæ & supplicium significat, & lignum in quo nocentes & rei vinciebantur, ac pro homine scelerato, quem nos furciferum vocamus, nonnunquam usurpatur. Kypphon autem, seu cyphon ita vocabatur, propter curvitatē, à κύφω, kypōs, gibbus. Quia verò etiam S. S. Martyres aliquando in talibus cruciabantur lignis, dum mel- le perunchi, solis ardori expositi, vesparum acriter vexabantur aculeis; hinc cyphonismus pro martyrii genere apud aliquos Authores reperitur.

Ecci. 24. 17.

CYPRESSUS, seu cupressus: κυπρίσος, kypparissos, arbor satis nota. Itâ vocata eò quòd fundat compares ramos, seu ramos, & fructus æqualiter pariat. Nam κύω, kypō, concipio, & πρίσος, parissos, est compar latinè. Sapientia sua propria encomia sine jaçantia proferens, ait: Quasi cedrus exaltata sum in Libano, & quasi cypressus in monte Sion. Et itâ in Textu græco kypparissos habetur. Nempè in monte Sion, Sapientia æquales ramos suæ perfectionis effundit, samâ virtutum odorosos. Vel æterna Dei Sapientia, cui equaliter est cura de omnibus, ramos suavolentes suarum gratiarum producit.

Sap. 6. 8.

CYPRIANUS: κυπρίανος, kyprianos, p. l., nomen proprium. Ejus origo deduci potest à verbo κυπρίω, kypriō, floreo: itâ ut floridum liceat interpretari. Jure merito sic appellatus S. Cæcilius Cyprianus Afer, Chartagenensium Episcoporum primus Martyr, qui verè eloquentiâ, sapientiâ, & sanctitate floridus, etiam illustri martyrio floruit sub

2. Mach. 12. 2.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

1. Mach. 7.

2. Mach. 15.

sub Imperatoribus Valeriano, & Gallieno, 18. Cal. Octobris, Anno florentis gratiæ 261.

CYPRIOARCHES: κυπρίοαρχης, kypriarches, Cypri princeps exponi potest. Vox enim est composita à κύπρος, kypros, cyprus, & ἀρχή, archē, princeps, aut ab idè verbo ἀρχώ, archō, impero, præsum. Itâ cognominatus impius ille Nicanor, unus ex Antiochi Eupatoris ducibus, Judæorum hostis juratus; qui & pace inita, tamen pacis jura violabat. De quo S. Textus: Sed & Hieronymus, & Demophon super hos, & Nicanor Cypriarches non sinebant eos in silentio agere, & quietè. Et itâ quoque in Græco vocatus. Sed ille qui nomine suo victoriam præferbat à Judâ Machabæo invicò profligatus, & occisus, suæ nefariæ impietatis ignominiosè pœnam luit. Cur autem Cypriarches agnominatus fuerit, non facile dixerim: fortè quòd princeps Cypro oriundus, aut certè regno isti prædictus fuerit. Ni malimus veniunt principem, aut pulchritudinis principem interpretari. Nam κύπριος, kyprios, Venerem, & pulchritudinem significat. Nec satis appositè principi gratius exponi potest, cum id non sonet ipsa vocis etymologia: quamvis unus ex regis principibus nobilioribus dicatur.

CYPRUS: κύπρος, kypros. Insula in mari Pamphylia, propè Ciliciam, maximè fertilitatis: unde & μακάριον, macaria (sed latinè Macaria p. b. dicenda) idest beata, nuncupata, & Veneri ob luxuriam fertilitatem, & lasciviam dicata. Aliqui ejus etymon hauriunt à verbo κύω, kypō, concipio, & πύρος, puros, redditus: ob præstantem videlicet soli ubertatem. Alii pulchram, aut pulchritudinem interpretantur: quia κύπριος, kyprios, venus, & pulchritudo vocatur à Græcis. Ex hac Insula ortus est S. Barnabas, Cyprii genere: qui Paulum comitatus, etiam in suâ fertili patriâ, secundam Evangelii sementem seminavit. Et ipsi quidam missi à Spiritu sancto abierunt Seleuciam, & inde navigaverunt Cyprum: ac ibidem postea Barnabas beatissimo martyrio, & oculis Dei pulcherrimo, coronatus fuit. Cyprus etiam dicitur arbutula, quæ latinè ligustrum. Est alia hoc nomine quoque ab hebræo κόπρη, kopra, quæ est balsami arbor, & botros fragrantissimi odoris instar vitis producit. De alterutrius arboris botris dicit sacra Sponsa: Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Videlicet arbores istæ frequentes in illis vineis prope mare mortuum excoltis. Sed illa divina Sponsa, quæ ad præstantissimos sui Dilecti perfectionum odores anhelat, etiam & ipsa in suo mystico Paradiso, seu pulchrarum virtutum horto voluptatis, est, inter cæteras delicias, talium arborum præstantiâ elegantissimè ornata. Nam in eo sunt cypri cum nardo amoenissimè plantatæ. Et itâ 70 κύπριος, kyprios, in plurali scribunt: & Textus hebraicus chepharim legit à singulari κόπρη. Cum autem cyprus sit planta odoris aded excellentis, rerum divinarum contemplationem designat. V. Botrus.

CYRENE: κύρην, kyrēne, p. l., oppidum in Lybiâ famosum. Prout alia ejusdem nominis, potuit originem suam sortiri à verbo κύρω, kyroō, adipiscor. Illud tamen quod in Cypro, è quo Simon à Judæis angariatus ab aliquibus oriundus pu-

tatur, à Cyro conditum, ab eodem nomen accepit. Cùm autem κύρος, kyros, cyrus, authoritatem & dominium significet; Cyrene Dominans latinè reddi potest. Sed fortè illa Cyrene Lybiæ nec à voce græcâ etymon agnoscit. Fuit alia Cyrene in Mediâ, in quam videtur Teglathphalar Rex Assyriorum Damascenos transfussisse. Nam ascendit Damascum, & sustulit eam, & transfudit habitatores eius Cyrenam. Septuaginta legunt, transfudit in abas, & in polin, civitatem, quasi in Textu hebraico legeretur kiryab, civitas: sed kiryab exaratur, tamquam nomen loci proprium. Quod patet ex verbis Amos, Et transferetur populus Syriæ Cyrenam, ubi dicitur hebraicè kiryab: quæ aliâs kiry vocatur, & Syros de Cyrene, hebræus Textus scribit mikkir. Septuaginta ubique variant, eandem vocem hebraicam variè exponentes: & kiryab, pro kiry dicitur, quando motus ad locum insinuat. Ed loci quoque idem Rex Assyriorum migrare fecit ferè quinque tribus Judæorum. Attamen Cyrenen Lybiæ multi Judæorum translati sunt: qui stas temporibus, saltem aliqui ex ipsis, ad feita jerosolymitana conveniebant. Nam in die Pentecostes erant aliqui, qui habitabant partes Lybiæ, quæ est iuxta Cyrenam.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

4. Reg. 16. 9.

præfuit, nomine Cęlestini Papæ. Majorem authoritatem nactus, dum à morte prostratus, anno cyriaco 435.

CYRINUS: κυρινος, kyrinos, p.l., vox rectè à Cyrios derivata, in aliquorum sanctorum nomen assumpta. Sunt enim de sorte Domini, & rectè dominium, & potestatem, quibus à Domino sunt decorati, suo prætulerunt nomine. Cyrinus ergò Dominicus, Dominus, Dominans, autoritate præditus, latinè verti potest. Cyrinus Syriæ præfes, autoritate suo nomine designatâ utens, juxtâ Augusti edictum, circa Christi Nativitatem Judæam descripsit. Itâ S. Textus ait: Hæc descriptio prima, facta est à præfide Syriæ Cyrino. Prima fuit, non Augusti, qui, 20 annis ante istam, aliam instituerat; sed ipsius Cyrini, qui deaud post alios 20 annos hoc munere functus fuit.

CYRIOLOGIA: κυριολογια, kyrilogia, latinè penultimâ correptâ, ni grecus accentus, ut in his plerumque fieri solet, retineatur. Est propria oratio, quam ipsa veritas, & simplicitas exornant, de quâ Quintilianus. Itâ dicta à κυριος, kyrios, proprius, & λόγος, logos, sermo. Potest etiam intelligi oratio propria, non figurata, aut etiam proprie ab acyrologiâ discriminatur. V. Cyrologia.

CYRION: κυριον, kyrion, p. b., quasi κυριος, kyrios, participium à verbo κυριω, kyrion, authentico, ratum habeo, suffragiis comprobo, decerno. Et itâ Cyrion authenticans, confirmans, cum autoritate decernens, latinè verti potest. Quod etymon Sanctis hoc nomine donatis bellè adaptabis.

CYRIOS: κυριος, kyrios, p. b., Dominus, proprius, authenticus. Est adiectivum à voce κυριος, kyrios, autoritas, dominium, caput, & cardo alicujus rei, ita ut kyrios sit ille qui prævalet autoritate. In vocativo facit κυριε, kyrice, quâ voce utitur Ecclesia: & ab ipsâ sit cyriacus, idest authenticus, Dominicus, ut supra expostum fuit, ista vox optimè ab Ecclesiâ retinetur, ad supremam divini Numinis autoritatem, & in omnes creaturas dominium denotandum.

CYROLOGIA: κυρολογία, kyrologia, cum accentu ut in cyriologia. Est loquutio propria, seu proprietas loquendi. Nam & κυριος, kyrios, proprietatem, & perfectionem significat, & λόγος, logos, sermonem. Cyrologia opponitur locutioni figuratæ, & etiam acyrologiæ, aut secundum Damascenum locutioni obscuræ. Nam ostendens quod Scriptura nostra non dicat logia, idest verba, sed sermones Dei; eò quod unum solum Verbum Dei sit; Saracenum arguentem introducit. Qualiter dicit David, verba Domini verba casta? Dic ipsi quoniam Propheta tropologicè locutus est, & non cyrologicè, idest non propriâ, & firmâ verborum significatione: & Saracenus, quid est tropologia, & cyrologia? dic ipsi cyrologia quidem est firma, & certa demonstratio, &c.

CYRUS: κυρος, kyros, autoritas, principatus, dominium, rata fides, item caput, & cardo alicujus rei. Hæc omnia Cyro primo Persarum Regi optimè convenerunt: de quo in dictione Christus nonnihil dictum est. Sed in excellentiori gradu Sanctis illis attribuuntur, tali nomine nuncupatis. Isti enim glorioso martyrio, & cęlesti pote-

state insignes, proprio sanguine ratam fidem catholicam habentes, Populi orthodoxi veneranda capita, & inconculsi cardines, Cyri Monarchæ gloriam, dominium, & potestatem longè superavere.

D

DACTYLIOS: δακτυλιος, p. b., annulus. Sed dactylion pro digito ponitur, à sequente voce dactylus. Hinc varia composita formantur, quæ passim occurrere possunt. Nam si δακτυλιος, idest datio, adjungatur; fiet dactylosophos, p. b., idest annuli donatio, aut datio: quæ secundum patriæ morem sufficiens est ad sponsalia celebranda. Sic dactyliotheca apud Ulpianum annulorum repositorium significat: & à verbo γλυφω, glypho, sculpo, fit dactyloglyphus, p. b., annulorum insculptor, &c. Quam antiquus sit annulorum in digitis usus, satis patet ex verbis Thamar, Judæ patriarchæ nurus, quæ ab ipso concubitum expectante, & hæcudum de gregibus promittente, pro arthabone annulum postulavit. Nam respondit, annulum tuum, & armillam, & baculum, quæ manu tenes. Dactyloglyphia verò ad sigillorum usum colligitur ex facto Assueri, ad feralia decreta obfignanda, impio Amani annulum tradentis, Tu lit ergò rex annulum, quo utebatur de manu sua, & dedit eum Amani. Ubi etiam 70, sicut in Textu præcedenti, dactylion exarant.

DACTYLUS: δακτυλος, dactylos, digitus. Itâ dicitur à verbo δακτυλω, dactylomi, ostendo, nempe ab ejus personâ tertiâ præter passivi. Sic etiam vocatur pes metricus apud Poetas, ex syllabâ longâ, & duabus brevibus: ut tempora. Dactyli quoque dicuntur palmæ fructus, fortè ob longitudinem. Dactylus præterea est mensurarum minima, unius digiti latitudinem continens, seu est digitus transversus. Jussus est Moyses facere ipsi labio mensuram panum propositionis coronam interrasilem altam quatuor digitis. Quamvis hebraicè digitus dicitur etsbang, tamen in hoc loco Textus hac voce non utitur, sed tsphach, quæ est quatuor digitorum mensura: & 70 habent vocem waluos, pulestu, idest, secundum Interpretem latinum, pugilis. cum aliàs palestè sit etiam quatuor digitorum mensura, & palestè sit talis est mensura. De cetero illa corona, secundum Glossam interlinearem, quatuor Evangelia, per Spiritum sanctum edita, designabat.

DÆMON: δαίμων, Deus, sapiens, genius, fortuna, Numen quodlibet. Jam tamen usus invaluit, cum S. Scripturæ autoritate, ut solum in malam partem sumatur pro cacodemone. Oritur à verbo δαίω, deo, scio: eò quod, plurima naturaliter demones fiant: hujus verbi præter passivum, idest, δαίωμαι, dædama, si foret, saltem in hoc sensu, utitatum. Hinc certè ablato augmento syllabico dictione demon immediatè formata. Sed verbum deo variis aliis donatur significatis: scilicet inter alia est etiam comburo, incendio, igni & ferro vasto, hosti-

Luc. 2. 2.

Pf. 117.

Dam. in Altercat. Christ. & Sarraf.

1. 2. 7. 8. ff de legat. & fideic.

Gen. 38. 18.

Ezher. 3. 10.

Ex. 25. 25. דאקטיל עטסבאנג.

I.

hostiliter depopulor. Quæ omnia demoni, omnium vitiorum incentori, impudicarum flammarum, & pessimorum incendiorum in animâ, & corpore excitatori, Fidelium infidelissimo devastatori, animarum ad aeternam perditionem depopulor, optimè adaptantur. Hoc etymon à rapinâ, vastatione, & depopulatione desumptum, bellè consonat voci hebraicæ scid, demonem significanti: quæ non malè trahitur à radice sciadad, vastavit, spoliavit, depopulatus fuit. Hinc demon scid, quasi vastator appellatus, & in plurali scidim, demonia, in Scripturâ nuncupati. Itâ dum Moyses de impiis Israelitis ait: Immolaverunt demoniis, & uoni Deo; 70 legunt demones, demontis, & hebraicis lapsedim, idest demoniis, quasi vastatoribus appellatis. Priori etymologiæ à scientiâ formatæ insitit D. Augustinus. Demones enim, inquit, dicuntur, quoniam vocabulum græcum est, ob scientiam nominati: Apostolus autem Spiritu sancto locutus ait, scientia insit, charitas verò edificat. Cum enim in Diabolo, secundum Dionysium, naturalia manserint integra, hinc etiam optimè nomen illud à scientiâ deductum, ei attribuitur. Idem etiam significat demones, demonion, ab eodem verbo originem desumens. De ipsis omnibus ait D. Thomas, quod naturalis cognitio in eis non est immanita. Secunda autem cognitio quæ est per gratiam in speculatione consistens, non est in eis totaliter ablata, sed diminuta. Sed hæc cognitio, etsi referatur in ordinem gratiæ respectu hominum, & Angelorum bonorum, tamen respectu demonum non potest dici gratia Dei: cum planè ad aliorum utilitatem talis eorum cognitio ordinetur, & respectu ipsorum potius ad puniam, & cruciatum. Tertia verò est cognitio, quæ est secunda per gratiam, affectiva, & præctica, producens amorem Dei: quæ sunt totaliter privati, sicut & à charitate. Ex perfectâ cognitione naturali evenit, ut demones multa noverint nobis occulta. In primis omnia præterita, exceptis supernaturalibus, & cordium secretis, pariter & præsentia scire possunt. Futura quoque, in suis causis necessaria, prævidere, & prænunciare: sed libera, non nisi conjecturaliter, per aliqua signa, uti ex variis corporis immutationibus, cogitationibus nostras, & affectus colligere queunt. Pariter sciebat demon ex tot Prophetarum, & Sibyllarum oraculis, ex tot signis, & miraculis, Christum esse Messiam. Attamen dubitabat an esset naturalis Dei filius, vel adoptivus, sed cum excellentiâ inter ceteros: & idè ipsius potentiam explorare voluit. Tali sine tentator accedens dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Similiter in V. Eucharistiâ naturaliter cognoscit panis accidentia sine subiecto exiitè; sed quomodò id fiat, vi naturalis cognitionis, prorsus ignorat. Et itâ præsentiam Christi, utpotè supernaturalem, & unionem hypostaticam, & cætera quæ cognitionem naturalem superant, tali cognitione non potest capere.

scid, דר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

scidim, דרר

quæ cum mortali peccato esse non potest. Nam hebraicè seraphim, quasi ardentes, deducuntur à radice saraph, arsit. Sed benè Cherubim appellati, etsi probabilius sit Angelorum supremum, adedque Seraphinum fuisse peccantium coryphaum: uti luculenter ostendit idem S. Doctor. Et idè Gregorius dicit, quod ille qui peccavit fuit superior inter omnes, & hoc videtur probabilius. De illo autem Angelorum supremo dicit Propheta: Tu Cherub extentus, & protegens, & posui te in monte sancto Dei. Textus hebraicus etiam legit cherub idest quasi magister: cum litera caph servilis similitudinem importet, & rav, seu rab, magister dicatur, quamvis alii aliter hanc vocem interpretentur. Septuaginta sicut apud Isaiam Hebræos secuti seraphim, legunt; itâ hinc exarant cherub. Sed alio sensu dictum locum expriment, saltem aliis verbis exponunt. Dicunt enim: Cum cherub natus à Deo, græcè τὸ πρῶτον κενεσεμῆρος μετὰ θεῷ. Sed nostrum Textum, & hebraicum amplectentes, qui clariùs tale nomen regi Tyri, Luciferum designanti, attribuant, Cherubini nomen, ob eminentiam scientiæ, demoni concessum asserimus: quæ stare potest, etiam Angeli per peccatum à statu gratiæ decedente. Hinc infert D. Thomas: Et idè primus Angelus peccans non est denominatus Seraphim, sed Cherubim. Nec etiam demones nomen Throni, aut Dominationis conceditur: quia imponitur nomen throni ab inhabitatione divini, nomen autem dominationum importat libertatem quamdam, quæ omnia opponuntur peccato, & idè peccantibus Angelis hujusmodi nomina non attribuantur. Reperiuntur tamen eis attributa aliorum ordinum nomina. Nam dicuntur nonnunquam principatus, potestates, & virtutes, ab Apostolo de Christo loquente; Cum evanuerit omnia principatum, & potestatem, & virtutem. Nempe in fine Mundi, completo electorum numero, & finitâ omni luctâ, & pugnâ adversus principes, & potestates: abolitâ quoque omni eorum adversus homines electos potestate, & omni imperio prorsus ablato. Sed nunc attribuantur eis talia nomina, quia imitantur à scientiâ, & potentia, quæ bonis malisque possunt esse communia. An autem Fides supernaturalis sit in demones; inter Theologos agitatur: aliquibus affirmantibus, ex S. Jacobi verbis, Tu credis quoniam unus est Deus: ben facis, & demones credunt, & contremiscunt. Hanc opinionem tuentur Durandus, Alensis, Magister sententiarum, Cornelius à Lapide, & alii: qui id adscribunt Divis Augustino, & Thomæ. Et quidem Augustinus fidem peccatorum cum fide demonum videtur equiparare. Ait enim: Iacobus tam vehementer infestus est eis, qui sapiunt fidem sine operibus valere ad salutem, ut etiam illos demones comparet. Sed communior est opinio, & verisimilior Jacobum loqui de fide naturali, quâ, certis rationibus, & signis convicti demones credunt. Et etiam hoc modo est aliqua similitudo peccatorum cum demones, quorum fides, qualiscumque sit, nihil illis prodest. Probabilius namque est demones, & alios damnatos, omnibus donis supernaturalibus esse spoliatos. Præsertim cum Fides sit quedam vitæ spiritualis inchoatio, quæ nullo modo in mor-

שרפים

seraphim

שרף

saraph

Id. in c.

Ezech. 28. 14.

Ezech. 28. 14.

כרוב

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

cherub

mor-

eos non habet lex vim coercivam, sicut habet in iustis.

2.

Decalogus inter caetera praecipua prorsus eminet. Inprimis quidem propter immediatum Legislatorem, qui fuit Deus. Audiente enim populo, in monte Sinai ab ipso Domino illa praecipua fuerunt proposita. Quapropter Israelitae, divinam maiestatem nimium exterriti, Moyse dicebant: Loquere tu nobis, & audiemus, non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Caetera vero, ut etiam observavit D. Thomas, proposuit populo per Moysen.

Ex. 20. 19.

1. 2. 9. 100. a. 3. c.

Deinde Decalogi excellentia omnibus est obvia: eod quod caetera praecipua ad ipsum reducuntur, vel ut principia, vel ut conclusiones. Nam, ut docet Angelicus, illa quae sunt prima, & communia continentur in eis, nempe Decalogi praecipua, sicut principia in conclusionibus proximis. Illa vero quae per sapientes cognoscuntur, continentur in eis e converso, sicut conclusiones in principiis. Primum generale praecipuum est bonum esse prosequendum, & malum fugiendum: juxta illud, Declina a malo, & fac bonum. Alia tamen etiam dicuntur prima, quia sunt inaxime generalia: sicut istud, quod homo nulli debet malum facere. Hoc autem in primo illo fundatur: nam super hoc fundantur omnia alia praecipua legis naturalis. Ex secundo vero & aliis similibus, sicut ex primis principiis, tamquam proximae conclusiones, Decalogi praecipua deducuntur. Uti & hoc: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua, diliges proximum tuum sicut teipsum. Ex his ergo omnibus optime infertur unumquodque ex Decalogi praecipuis, etiam Sabbati sanctificatione: non quidem sic in particulari; sed quatenus Dei colendi praecipuum continet. Nam sic est naturale: prout autem ad illum praecipuum diem restringitur, est positivum. Ex Decalogo vero, tamquam ex suis principiis immediatioribus, alia praecipua moralia inferuntur, saltem per diligentem inquisitionem sapientum, ut loquitur D. Thomas. Sic ex primo praecipuo, multarum aliarum superflitionum, praeter idololatriam, prohibitio deducitur: ex honore parentibus debito, ipsos in necessitate alendi obligatio colligitur. Quoad illorum decem praecipuorum distinctionem, patet quod tria prima hominem ad Deum ordinant, & septem alia ad proximum. Omnia tamen ita omnes obligant, ut nullo casu in illis Deus possit dispensare: ut ait Angelicus, Praecipua Decalogi sunt omnino indispensabilia. Et si multi contrarium opinentur: quorum plurimi in re conveniunt, sed in modo loquendi differunt. Nam dispensationem vocant, quando propter materiae mutationem, & circumstantiarum alterationem, quis a praecipuo indirecte substractus fuit. Sic autem non fuit praecipua dispensatio in praecipuo non furaberis illa licentia, quam Deus Israelitis dedit Aegyptios spoliandi. Sed prius Deus, utpote supremus rerum Dominus, illorum bonorum dominium ab Aegyptiis in Judaeos transtulit: sicque res illas abutulerunt sine furto. Nec dispensavit Deus cum Abrahamo in praecipuo non occides. Nam solum homicidium privata auctoritate patrandum vetatur, & extra necessariae defensionis casum. Abraham autem accepit a Domino

Ib.

Pl. 36. 27.

Ib.

D. Th. q. 94. a. 2. c.

Matth. 22. 37.

q. 100. a. 2.

Ib. a. 8. c.

authoritatem filium occidendi. In polygamiâ quoque permittendâ Deus non dispensavit in praecipuo non machaberis. Nam Jacob, v. g., post Liam Rachelum ducens, non idem machatus est cum illâ; sed Deus, qui & corporum Dominus, pluribus uxoribus corporis viri concedebat dominium. Hoc in monogamiâ est solius conjugis, sicque personas quae aliâ ad tale dominium erant inhabiles, quando semel uni uxori est concessum, Deus habiles reddebat: & sic de caeteris est differendum.

DECAPOLIS: δεκάπολις. Itâ dicta à δέκα, decem, & πόλις, polis, civitas: quia erat regio decem complectens civitates, partim ex unâ parte Jordanis, & maris Galilaeae, partim ex alterâ, teste Josepho. Et quidem Jesus erat cis Jordanem, & mare Galilaeae, quando exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilaeae, inter medios fines Decapoleos: ubi mutum & surdum sanavit. Sed in parte trans Jordanem liberatus est ille energumenus à demoniorum legione, qui domum à Christo remissus, abiit, & cepit praedicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus. Cum ergo Lucas de isto demoniaco dicat, quod abiisset per universam civitatem praedicans, quanta illi fecisset Jesus, quae erat civitas Gerasenorum; patet ex Marco ipsam fuisse unam ex civitatibus Decapoleos.

DECAPROTUS: δεκάπρωτος, decaprotos, latinè propter omnia cum accentu in penultima longa, quamvis hoc à Graecis non observetur. Decaprotus autem est decemprimus, si latinè itâ dici possit: vox composita à δέκα, decem, & πρῶτος, primus. Erant decaproti decemviri ex decurionum ordine in municipiis constituti. Mod. l. fin. ff. de muner. & honor. Tributorum exactioni praerant, & dignitas δεκάπρωτος, decaprotus, p. l., dicebatur. Decaprotion vero potuisset annis 25 minorem esse, patet ex l. 3. §. 10, de muner. & honor.

DECARCHOS: δέκαρχος, decarchos, decurio dici potest, à δέκα, decem, & ἀρχός, archos, princeps. Nam decurio decem viris, aut militibus est veluti princeps, seu praefectus. Sed magis usitate δεκάδαρχος, decadarchos, dicitur, quasi decados archos. Attamen Joseph ab Arimathia, qui in nostro Textu bis decurio dicitur, in graeco nec decarchos, nec decadarchos, at buleutes enuntiatur. Sed in Primo Machabaeorum Graecus decuriones vocat δεκάρχος, decarchus: & ab aliquibus Latinis vox haec sicut praecedens usurpatur.

DECAS: δέκα, decas, numerus denarius. Dicitur enim à δέκα, decem: de qua & in voce dyodecas. Unitas decies repetita facit decadem: decas decadum numerum centenarium efficit: decas centenariorum millenarium, seu chiliadem efformat: decas chiliadum myriadem constituit: decas myriadum centum millia producit: decas autem centenariorum millium millionem complet. Sicque decades decies repetitae omnes numeros principales metiuntur. Denarius numerus in Scripturis, ut certus numerus pro incerto ponitur, vel pro multoties commissio. Sic Deus de pervicacibus Israelitis, qui eum pluries suis sceleribus irritaverant, ait: Tentaverunt jam me per decem vices, nec obedierunt voci meae. Itâ quoque Job onerosus suis

Belli Iud. l. 3. c. 6.

Marci 7. 31.

Marci. 5. 20.

Luc. 8. 39.

c. 3. 55.

Num. 41. 21.

con-

Job. 19. 3.

De Animâ c. 37.

In Hierol.

consolatoribus, qui saepius jam eum gravibus sermonibus reprehenderant, ait, En decies confunditis me. Idem dic de virginum decade, & aliis. Hanc vocem, quasi δέκα, decas, à δέκα, decem, recipio, quod & δέκα, decem, dicitur, aliqui deducunt. Eod quod scilicet omnem numerum in se recipiat, & completatur. Hinc Tertullianus ait: Qui numeros ratiocinantur, & decuriales numerum, ut exinde reliquorum parentem colunt, Et ided decumana omnia grandia dicuntur.

DEIPHANTOR: Deiloquus latinè à Magri vertitur. Sicque vox effert semigræca, ejusque secunda pars à verbo φημι, phemi, dico, deducenda. Sed quamvis tertia persona praeteriti ejus passivi usitata esset (à qua phantor, juxta verbalium regulas, derivaretur) non esset φαντα, péphanta, sed φημι, péphata, à qua certè phantor formari non potest. Potius péphanta est à φαινω, pheno, ostendo, in lucem edo, &c.: sicque Deiphantor Dei ostensorem significaret. Si autem Deiphantor sit vox planè graeca, & δειφάντωρ, deiphantor, scribatur; longè alio etymo gauderet. Nam δεις, deis est pugna: & itâ pugna ostensorem, aut pugnam praeferentem, seu pugnam edentem, aut quid simile denotaret. V. Theophantor.

DEIPHILUS: si vox haec, ut deiphantor, semilatina constitueretur; Dei amicum ut Theophilus sonaret. Sed à praedictâ voce deis, pugna, deducendo, & δειφίλος, deiphilos, in graeco scribendo, pugnae amator (à φίλος, philos, amator, amicus) verti, & penultimâ brevi efferrî debet.

DEIPHOBUS: p. b., ob rationem in antecedenti vocabulo praedictam, Deum timens, latinè reddi potest. Nam φόβος, phobos, timeo, & ejus praeteritum medium, quamvis inusitatum, est φόβω, phobowa, timui: unde phobos expuncto augmento. Sed deiphobus vox totaliter graeca potius est itatuenda, & δειφίλος, deiphobos, graecè profertenda. Adedque à dictâ voce deis, idest pugna, pugnae timidum, aut pugnam timetem, atque abjectum, & parvi animi militem, possumus interpretari.

DELETERIUM: δειλητέριον, deleterion, p. b., venenum, toxicum, à verbo poetico δέλω, delo, laedo, corrumo. Hinc pharmacum deleterium est venenosum medicamentum, lethale venenum: & qualitas deleteria apud Medicos, idest venenosa, & lethalis. Ab eadem radice, sed à primâ personâ praet. pass., quae esset δειλημι, si foret usitata, sit δειλημιον, delimon, p. l., pessimum, nocivus, corruptor. Quod maxime demoni, & peccato, deleteria qualitate in animam praeditis, optime adaptatur. V. vocem pharmacum.

DELTA: δέλτα, litera quarta graeci alphabeti. Ab ejus figurâ majusculâ, ut suo syntagmate dictum est, nomen accepit Aegyptus. Dicitur autem δέλτος, deltos, libellus, tabula, epistola, quod formâ literæ Δ, delta, plicaretur. Item deltos pugnillares significat, & tabellam, in qua testamentum scribatur. Hinc fit δελτοτών, deloton, eod quod exprimat hujus literæ figuram, estque signum caeleste triangulare itâ vocatum, quod suo lumine Sanctissimæ Triadis mysterium aliquantulum adumbrat. Eadem litera Δ, delta, erat una ex notis litteratis, in S. Textu apponi solitis. De qua vide vocæ Diabolos, & Lemmijcus.

DELUS: δῆλος, delos, idest manifestata, vel ostensa, prout aliqui interpretantur. Est Insula ex Cycladibus clarissima, sic dicta à verbo δέλω, delo, manifesto, quod prius aquis cooperta ex improvise prodierit, & se manifestarit. In ipsâ natum Apollinem ferunt, unde & delius agnominatus, Dicitur autem Insulae illae Cyclades, p. b., à singulari Cyclas, de quo supra, quae Delum circumambiunt, eod quod in orbem sitae sint, à cyclo itâ vocatae. De Delo fit mentio in Lib. 1. Machab. de Romanis loquente: qui Simoni, Iudae Machabaei fratri sociati, uti prius Ionathae summo Iudaeorum principi, & sacerdoti, in ejus favorem encyclicas litteras miserunt, signanter Spartatis, & in Delum, & in Myndum.

DEMAGOGUS: δειμαγωγός, demagogos, latinè, propter omnia vocalem longam, penultimâ productâ. Itâ dictus Reipublicae administrator, concionator, à voce δῆμος, demos, populus, & verbo ἄγω, ago, duco, infituo, &c.. Hinc demagogus (quae in latino penultimâ correpta effertur, nisi Graecos cum accentu in penultimâ imitemur) est populi ductus, & regimen, concio, administratio Reipublicae, populare studium, magna apud populum auctoritas. Quod autem est adulator in tyrannide, hoc est demagogus in democratiâ turbulenta, ut ex Aristotele patet. Potius ergo in malam partem sumitur, pro popularis factionis principe, & fautore. Potest tamen, saltem ex vi sui etymi, & in bonam partem sumi, pro populi rectore, ac duce: uti Moyses populi Israelitici demagogus, utpote ejus ductor, & rector, meritò nuncupandus.

DEMARCHIA: δειμαρχία, demarchia, latinè penultimâ correpta, nisi, ut affolet, in eâ graecus observetur accentus. Est tribunatus plebis, à δῆμος, demos, populus, & ἀρχός, archos, princeps: unde & tribunus plebis graecè δειμαρχία, demarchos dicitur, & à Latinis etiam demarchus. Tribunorum plebis Romae erat, injuriam omnem intercessione sua prohibere, & plebis commoda adversus patricos tueri. Demarchi etiam in democratico regimine populi principes dici possunt, & demarchia, idest populi principatus, ipsum regimen populare, quod communiore vocabulo democratia vocatur.

DEMETRIUS: δειμητριος, demetrius, p. b., cerealis reddi potest. Nomen in Cereris honorem impositum, quae δειμητρε, demeter, vocabatur, quasi gemeter, à γη, ge, terra, & μήτηρ, meter, mater, terrae mater. De duobus Demetriis Regibus specialiter fit mentio, in nostris Machabaeorum libris. Primus est Demetrius Seleuci Philopatoris filius, qui in Syria annis decem regnavit: nempe anno Graecorum, seu Seleucidarum 151. Itâ S. Textus: Anno 151 exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Româ, & ascendit cum paucis viris, in civitatem maritimam, & regnavit illic.

Hujus jussu, occiso Antiocho Eupatore, movit bellum Bacchides adversus Iudam Machabaeum; hic occisus à Bacchide, & Alcimo, Demetrii ducibus, anno regni ejus secundo. Sed impius rex haereditariae pravitate suorum antecessorum sectator, etiam ipse à successore Alexandro, Epiphaniis, seu Nobilibus Antiochi altero

L. 1. Mach. 15. 23.

L. 5. Polit.

1. Mach. 7. 1.

Y 2

1. Mach. 10.49.

altero filio, trucidatus est. Nam Alexander incubuit super eos, & inuoluit praelium nimis donec occidit sol, & cecidit Demetrius in die illi. Alexandro occiso successit prioris Demetrii filius alter Demetrius: de quo idem liber testatur. In anno 165 venit Demetrius filius Demetrii à Creta in terram patrum suorum. Hic Demetrius cognominatus Nicanor, idest victor, qui tamen victus, ab Arsace Perlidis rege ignominiosè captus fuit. Nam unus de principibus percussit castra Demetrii, & comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem, & posuit eum in custodiam. In Novo Testamento de argentario Demetrio fit mentio in Actibus Apolo-

1. Mach. 14.3.

lorum, qui contra Paulum, ejusque socios, periculosam Ephesi movit seditionem. Quia videbat, ob tot hominum ad Christi Fidem conversionem, & idololatriam, & proprium quaestum periclitari. Nam faciebat aedes argenteas Dianae, ad formam nempe famosissimi templi in ejus honorem illic erecti. In Textu graeco legitur *vais, natis*, idest templa, & ab aliis aedes illae argenteae dicuntur *vaisia, nedia*, idest parva templa, Demetrii nomen non fabulosè multis Martyribus ita nuncupatis bellè adaptabitur; si prius omne fictitium de Dea Cerere à mentibus expellatur. Ceres profecto pro ipso pane accipitur: quidni Cereales dicantur inuicti Christi Athletae, qui illo pane vivo, qui de caelo descendit, aliti, & roborati iuere. Ipsi sunt frumenta à paleis separata, vi tormentorum triturata, apothecis celestibus inferenda. Sunt Angelorum convivae, cibo illo divino saginandi, qui est frumentum electorum, & vinu germinans virgines.

Act. 19.24

DEMIURGUS; *δημιουργος, demiurgos*, creator, opifex. Oritur ita vox à verbo *δημιουργία, demiurgéo*, creo, compono, &c.: quod verbum componitur à *δημος, demos*, populus, & *εργον, ergon*, opus, ed quod Creator populum suum producat opere. Unde Tullius Demiurgum vocat artificem, effectorem, genitorem, conditorem, & fabricatorem Mundi. De ipso portentosa fabulatus est Valentinus, & ejus praesertim affectae: ut innumis in voce *Aeon*, & nonnulla de *pleromate* dicentur. Tot Deos nempe constituebant, & alium Deum Demiurgo majorem. De quibus ita scribit Irenaeus, *Quis enim sensum habens, & veritatis vel modicum attingens sustinebit dicentes, super Demiurgum Deum esse alterum Patrem, & alterum quidem esse Monogenem, alterum autem verbum Dei, quem & in deminoratione emissum dicunt: alterum autem Christum, quem & posteriorem reliquis conibus à Spiritu sancto factum esse dicunt, & alterum salvatorem, &c.* Sed cum creare sit proprium unius Dei veri; Demiurgum esse verum, & solum Deum, & ratione, & auctoritate, luculenter à Theologis demonstratur.

10.6.51.

DEMOCRATIA; *δημοκρατία, democratia*, latinè penultimà correptà dictio pronuntianda, quavis à Graecis in eà ponatur accentus. Hos tamen, ubi usus introductus, licet imitari. Democratia est populi principatus, à dicto *demos*, populus, & *κράτος, cratos*, potentia, imperium. Est modus gubernandi, dum plures è populo Rempublicam administrant: adeoque regimen omnium intimum aestimatur. Nam ubi multitudo ibi confusio, & praesertim in populo *stultorum infinitus est numerus*. Ecc. 1. 15.

Matth. 3. 12.

DEMOCRITUS; *δημοκριτος, democritus*, p. b., populi judicem subindicat. Nempe à dicta voce *demos*, & *κριτος, critos*, iudex. Democritus ille Philosophus, dum, quocumque casu audito, solvebatur in risum, satis de populi vanitate testabatur, se ridiculam ferre sententiam. Felicius S. Democritus Martyr, sua pietate se populi impietatem arguere, sua Fide Paganorum infidelitatem carpere, suis tormentis se mundi delicias abhorrire, & suo sanguine seculi vanitatem condemnare, professus est. Ille ergo qui heroicè fugit mundum, ut sequeretur Christum; omnia dimittens, omnia inventurus; meritò seffurus est super sedes, duodecim tribus Israel, immò universam inapiorum plebem judicaturus.

Matth. 13. 32.

DEMOCRITUS; *δημοκριτος, democritus*, p. b., populi judicem subindicat. Nempe à dicta voce *demos*, & *κριτος, critos*, iudex. Democritus ille Philosophus, dum, quocumque casu audito, solvebatur in risum, satis de populi vanitate testabatur, se ridiculam ferre sententiam. Felicius S. Democritus Martyr, sua pietate se populi impietatem arguere, sua Fide Paganorum infidelitatem carpere, suis tormentis se mundi delicias abhorrire, & suo sanguine seculi vanitatem condemnare, professus est. Ille ergo qui heroicè fugit mundum, ut sequeretur Christum; omnia dimittens, omnia inventurus; meritò seffurus est super sedes, duodecim tribus Israel, immò universam inapiorum plebem judicaturus.

Matth. 13. 32.

DEMOCRITUS; *δημοκριτος, democritus*, p. b., populi judicem subindicat. Nempe à dicta voce *demos*, & *κριτος, critos*, iudex. Democritus ille Philosophus, dum, quocumque casu audito, solvebatur in risum, satis de populi vanitate testabatur, se ridiculam ferre sententiam. Felicius S. Democritus Martyr, sua pietate se populi impietatem arguere, sua Fide Paganorum infidelitatem carpere, suis tormentis se mundi delicias abhorrire, & suo sanguine seculi vanitatem condemnare, professus est. Ille ergo qui heroicè fugit mundum, ut sequeretur Christum; omnia dimittens, omnia inventurus; meritò seffurus est super sedes, duodecim tribus Israel, immò universam inapiorum plebem judicaturus.

Matth. 13. 32.

DEMOCRITUS; *δημοκριτος, democritus*, p. b., populi judicem subindicat. Nempe à dicta voce *demos*, & *κριτος, critos*, iudex. Democritus ille Philosophus, dum, quocumque casu audito, solvebatur in risum, satis de populi vanitate testabatur, se ridiculam ferre sententiam. Felicius S. Democritus Martyr, sua pietate se populi impietatem arguere, sua Fide Paganorum infidelitatem carpere, suis tormentis se mundi delicias abhorrire, & suo sanguine seculi vanitatem condemnare, professus est. Ille ergo qui heroicè fugit mundum, ut sequeretur Christum; omnia dimittens, omnia inventurus; meritò seffurus est super sedes, duodecim tribus Israel, immò universam inapiorum plebem judicaturus.

Matth. 13. 32.

DEMOCRITUS; *δημοκριτος, democritus*, p. b., populi judicem subindicat. Nempe à dicta voce *demos*, & *κριτος, critos*, iudex. Democritus ille Philosophus, dum, quocumque casu audito, solvebatur in risum, satis de populi vanitate testabatur, se ridiculam ferre sententiam. Felicius S. Democritus Martyr, sua pietate se populi impietatem arguere, sua Fide Paganorum infidelitatem carpere, suis tormentis se mundi delicias abhorrire, & suo sanguine seculi vanitatem condemnare, professus est. Ille ergo qui heroicè fugit mundum, ut sequeretur Christum; omnia dimittens, omnia inventurus; meritò seffurus est super sedes, duodecim tribus Israel, immò universam inapiorum plebem judicaturus.

Matth. 13. 32.

DEMOCRITUS; *δημοκριτος, democritus*, p. b., populi judicem subindicat. Nempe à dicta voce *demos*, & *κριτος, critos*, iudex. Democritus ille Philosophus, dum, quocumque casu audito, solvebatur in risum, satis de populi vanitate testabatur, se ridiculam ferre sententiam. Felicius S. Democritus Martyr, sua pietate se populi impietatem arguere, sua Fide Paganorum infidelitatem carpere, suis tormentis se mundi delicias abhorrire, & suo sanguine seculi vanitatem condemnare, professus est. Ille ergo qui heroicè fugit mundum, ut sequeretur Christum; omnia dimittens, omnia inventurus; meritò seffurus est super sedes, duodecim tribus Israel, immò universam inapiorum plebem judicaturus.

DEMOCRITUS; *δημοκριτος, democritus*, p. b., populi judicem subindicat. Nempe à dicta voce *demos*, & *κριτος, critos*, iudex. Democritus ille Philosophus, dum, quocumque casu audito, solvebatur in risum, satis de populi vanitate testabatur, se ridiculam ferre sententiam. Felicius S. Democritus Martyr, sua pietate se populi impietatem arguere, sua Fide Paganorum infidelitatem carpere, suis tormentis se mundi delicias abhorrire, & suo sanguine seculi vanitatem condemnare, professus est. Ille ergo qui heroicè fugit mundum, ut sequeretur Christum; omnia dimittens, omnia inventurus; meritò seffurus est super sedes, duodecim tribus Israel, immò universam inapiorum plebem judicaturus.

DEMOGGERON; *δημογγερον, demoggeron*, latinè penultimà correptà, quamvis à Graecis, propter

pter ultimam longam, accentus in penultimà collocetur. Populi senem significat, ita ut populi senior dici possit: à dicto *demos*, populus, & *γερον, geron*, senex. Sicut autem Senatores, etfi à senatu, & senio dicti, non idè omnes etate majores, quia nomen atatis ad dignitatis nomen translatum est; sic & demogerontes urbis proceres, etfi non etate inter caeteros grandiores, appellati. Ità quoque illi populi seniores, qui consilium inierunt adversus Jesum, & in Textu graeco presbyteri dicuntur, non idè caeteris etate majores; sed quia Synedrii judaici erant Senatores.

DEMOPHON; *δημοφων, demophon*, p. b., populi intersector, populi cedens. Est enim à dicto *demos*, populus, & verbo postico *παω, phao*, interficio, quasi ab ejus participio praesenti contracto. De quodam Demophonte agitur in lib. 2. Mach., qui cum caeteris Judaeorum adversariis, populi Israelitici vitae inhians, ad plebis innocentis eadem & exterminium anhelans, pacem initam inter Judaeos & Regem Antiochum Eupatorem turbare satagebat. Demophon super hos, & Nicanor Cypriarches non sinebant eos in silentio agere, & quieti. Ubi in Textu graeco Demophon etiam cum accentu circumflexo exaratur.

DEMOSTHENES; *δημοσθενης, demosthenes*, penultimà brevi, etfi Graeci in eà ponant accentum. Quia apud ipsos ultima est longa, quo casu accentum in antepenultimà, nisi in quibusdam atcticis, collocare non possunt. Hujus nominis origo trahitur à *δημος, demos*, populus, & verbo *σθενω, sthenoo*, confirmo, quasi populum confirmans. Talis etymologia optime quadrat Demostheni Graecorum Oratorum principi, qui Atheniensium saluti consulens, contra Philippum Macedonem suae patriae libertati infidiantem, gravissimè declamavit. Alexandro M. vità functo, etiam ipse, ut ajunt, sponte vivere desiit, annis ante Christi Nati vicitatem secundum carnem, paulò plus 300. Hoc etymon Sanctis, tali nomine gloriosis, veriùs, & felicius adaptandum.

DENDROLACHANUM; *δενδρολάχανον, dendrolachanon*, p. b., oliarbor, seu olus arborefcens. Nam *δενδρον, dendron* est arbor, & *λάχανον, lachanon*, olus. Tale est sinapi, saltem in Palaestina, & calidioribus regionibus, quod in semine minimum quidem omnibus seminibus: cum autem creverit majus est omnibus oleribus, & fit arbor. V. Sinapis.

DENDROPHORUS; *δενδροφορος, dendrophoros*, latinè accentum habet in antepenultimà, quia penultima brevis, etfi à Graecis in hac ponatur accentus. Arborum ferax latino idiomate verti potest: à dicto *dendron*, arbor, & *φερω, phero*, fero, porto. Significat etiam arborum bajulum, non autem praesicè fabrum lignarium. Ejusdem ferè significationis dendrophytus p. b., graeco *δενδροφυτος, dendrophytos*, sylvarum, aut arborum ferax: à verbo *φυω, phyo*, produco, gigno. Qualis erat hortus ille Assueri, ad regiarum curarum solamen, animi relaxationem, & regalem amoenitatem. Unde de ira percitus contra impium Amanum, de loco convivii intravit in hortum arboribus confitum.

DEOSOPHUS; pro Theologo ab aliquibus

DEOSOPHUS; pro Theologo ab aliquibus

DEOSOPHUS; pro Theologo ab aliquibus

Matth. 27. 1.

2. Mach. 12. 1.

D. Th. 2. 2. q. 50. a. 1. ad 2.

Tom. 1. de Just. & Iure. tr. 2. disp. 23.

Matth. 13. 32.

Esther. 7. 7.

ponitur. Sicque vox est semigræca, à voce *Deus*, & *σοφός, sophos*, sapiens, quasi Dei sapiens, aut circa Deum sapiens. Sed melius Theosophus dicitur, ut suo loco exponemus.

DESMOTERIIUM; *δυσμοτήριον, desmotèrion*, p. b., carcer. Ità vocatur à *δυσμός, desmòs*, ligatus, vinculus, cui adungi potest etiam verbum *τηρόω, teroo*, custodio: ed quòd in carcere vincu custodiantur. Desmotes autem fit à verbo *δυσμάω, desmáoo*, ligo, cujus tertia persona praet. pass. est *δεδεσμεται, dedesmota*, ligatus est: & hinc ablato augmento syllabico *desmotes, & desmotèrion* etiam immediatè potest efformari. Vox ista graeca ab aliis quoque Latinis usurpata: cum alijs carcer ab Interprete nostro saepius latinè vertatur in Actis apostolicis. Apud Matthaeum verò, ubi Joannem in vinculis opera Christi audivisse narratur; in Textu graeco in *desmotèrio* contigisse exaratur.

DESPOTIA; *δеспотία, despòtia*, latinè propter diphthongum, penultimà productà effertur, etfi hoc à Graecis non observetur. Significat dominium, à verbo *δеспόζω, despózo*, dominor: à quo & *δеспότης, despòtes*, herus, dominus, & despote, p. b., etiam à Latinis aliqui principes appellati. Ab eadem radice fit adiectivum *δеспотικός, despoticós*, despoticus, p. b., herilis: adeoque dominium despoticum est herile, & absolutum, quale dominis, vel heris in sua mancipia semper tributum fuit. Sed veriùs Univerfi vero, & soli despote tribuitur, cui in omnes creaturas verè despoticum est dominium, absolutum, & independens.

DEUS; *θεός, theos*, & ità vox latina à graecà unius literae mutatione formata. Aliqui derivari volunt à *θεός, theos*, timor, putantes timorem Deos in Orbem terrarum inavexisse. Damascenus autem dicit Deum dictum à verbo *θεω, theo*, quod proprie significat *curro*, & *ambio*: sicque dici potest, ed quòd universa Deus ambiat sua immensitate. Sed, secundum eundem, etiam significat *curvo*, & *foveo*, & sic Deus fovet, & curat universa. Vel asserit eum sic vocari à verbo *αἰθέω, etho*, ardeo, juxta illud; Dominus Deus tuus ignis consumens est. Vel potius à verbo *θεωμαι, theomai*, video, contempler, ed quòd omnia infinità perspicacia videat, Apostolo dicente: *Omnia nuda & aperta sunt oculis eius*. Ex his etymologijs posset dici, quòd nomen Deus potius significet operationem, quam essentiam. Sed D. Thomas ait, quòd *Deitas est qua omnia videt providentia, & bonitate perfecti, ex hac autem operatione, hoc nomen Deus assumptum, impositum est ad significandam divinam naturam*. Non enim nomina praesicè significant id à quo imponuntur, sed id ad quod significandum accipiuntur: & in hoc etymologia à significatione discriminatur. Huic nomini *Deus* respondet in hebraico nomen *Iehovah*, ipsam divinam essentiam significans, de quo differetur in voce *tetragrammaton*. Alia Dei nomina, seu attributa, sunt aliis communicabilia, ut bonus, sapiens, &c.: quia imposita sunt à perfectionibus procedentibus à Deo in creaturas, & ad significandum ipsas perfectiones absolutè. Et ideo etiam secundum rei veritatem sunt communicabilia multis. Sed hoc nomen Deus, cum sit impositum ad significandum naturam divinam

Matth. 1. 2.

I. 1. orth. Fidei c. 12.

Deut. 4. 24

Heb. 4. 13.

1. q. 13. a. 8. c.

I. q. 13. a. 8. c.

D. Th. 1. 9. ad 3.

& Prophetarum (cujus sectam, nempe an sit Manichæus, an Marcionista, aut alterius cujuscumque, dicit se non cognoscere) ait: *Nescit autem habere, præter Scripturas legitimas, & propheticas, Judæos quasdam traditiones suas, quas non scriptas habent, sed memoriter tenent, & alter in alterum loquendo transfundit, quam deuterofus vocant. Ubi etiam dicere audent, & credere Deum primo homini duas creasse mulieres; ex quibus tenuerunt genealogias, verè, sicut ait Apostolus, infinitas, &c.* Præterea explicans illa Psalmistæ verba: *Narraverunt mihi iniqui delectationes, sed non ita ut lex tua Domine;* observat Interpretem non potuisse vocem græcam ἀδολέσκια, adoleskîa, uno verbo latine referre, quam aliqui explicant delectationem, alii fabulationem, ut Nolter Vulgatus: cum significet exercitationem in sermone cum quadam delectatione, Has vero adoleskîas, seu fabulationes, delectationes, & futes nugacitates, dicit S. Pater quod habeant in diversis sectis, ac professionibus, & litera secularibus, & Judæorum quæ deuterofis nuncupantur, continentes præter divinorum canonem scripturarum, millia fabularum, &c. At vero Septuaginta in Textu græco non habent illam vocem adoleskîan, quæ nec in Lexicis reperitur: sed bene ἀδολέσχια, adoleskîan, quæ propriè est garrulitas, nugatio, blateratio. Hinc ab aliquibus adoleschos, græcè ἀδολέσχος, adoleschos, dicitur loquax, garrulus, & nugator. Sed potuit in D. Augustini codicem, ex amanuensium incuriâ, mendum irrepisse. Ex quibus patet deuterofes potius intelligi vanas hominum traditiones: quales erant illæ pharisaicæ toties à Christo Domino reprehensæ. Signanter dum dixit: *Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?* Non quod omnes essent malæ; cum multæ essent bonæ, & aliæ indifferentes. Bonæ quidem ex suo genere: ut de frequenti jejuniis, Matth. 9. 14. Item Lucæ 5. 33. de datione decimarum etiam ex rebus minimis: Matth. 23. 23. Aliæ verò erant indifferentes, aut inutiles: ut tot frequentes lotiones ab ipsis usitæ: loquor de lotionibus ab ipsis institutis, & in lege veteri non contentis. Aliæ autem malæ: ut de oblatione muneris, loco honoris & sustentationis parentibus exhibendæ, & aliæ. Omnes tamen à Christo reprehenduntur: quia Judæi, præsertim Pharisei, ex earum observatione inanem gloriam, lucrum, & majorum rerum neglectum aucupabantur. Sed Mosaicæ traditiones erant utiles, necessariæ, optimæ: de quibus nonnulla in verbo *agraplus* præacta sunt. Quamvis autem Judæorum vanæ deuterofes ridiculæ sint, & exhibendæ; non tamen tali loco habendæ Ecclesiæ catholicæ traditiones. Et Apostolicæ quidem, ut loco citato monuimus, parum cum S. Textu habent auctoritatem. Aliæ verò traditiones ecclesiasticæ, etsi non sint Apostolicæ æquiparandæ; tamen omnino à Christianis sunt observandæ. Ultraque complectitur Augustinus hisce verbis: *Illam autem quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesiâ saluberrima auctoritas, commen-*

data, atque statuta retineri. Hæreticorum verò nonnulli omnem traditionem rejiciunt, ut Calvinus: alii aliquas tantummodo, ut Kemnitius: alii eus in rebus adiaphoris admittunt, sed non in rebus ad salutem necessariis. Omnes tamen, quantumvis inter se dissentientes, in hoc concordant, ut ferè omnes traditiones Apostolicas, & Ecclesiasticas explodant. Et Calvinus hoc commentum impudenter Orthodoxis affingit: *Romanenses maxime extorquere volunt, ut nulla apud eos sit caeremonia, quæ non pro apostolicâ censeatur.* Omnia hæreticorum argumenta in locorum S. Scripturæ constant citationibus, quibus significatur nihil addendum ad ea, quæ Deus mandaverat. Uti, v.g., hisce verbis: *Non addetis ad verbum quod loquor vobis, nec auferetis ex eo,* Ex quibus, & similibus, inferunt traditiones non esse addendas, immò prorsus eliminandas. Sed istis verbis tantum indicatur, divina illa præcepta esse perfectè adimplenda ab illis, qui Lege tenebantur mosaicâ. Non autem nihil esse addendum jubetur: aliâ præcepta evangelica addere non licuisset. Innuat ergò Moses illa præcepta in sui observatione, non esse additione, vel detraktionem corrupenda. Quod idem est ac integrè, & perfectè esse servanda: sive, secundum aliam scripturæ phrasim, nec ad dextram, nec ad sinistram, esse declinandum. Alia similia præterea argumenta, quæ solutionem habent luce meridiana clariorem.

DIABATICUM: *διαβατικόν, diabolicón, p. b.*, quasi transitorium, seu trajectory dicitur. Nam *διαβάτης, diabates*, (qui latine diábata, p. b., à *διαβαίνω, diabaino*, transeo, trajicio, diceretur) græcè trajectory vocatur. Est autem diabolicum tributum pro transitu mercium, quod licitè, si aliud non oblit, exigi potest.

DIABOLE: *δίαβολος, diabolé, p. b.*, calumnia, suspicio, indignatio. Fit à verbo *διαβάλλω, diabolálo*, crimino, infamo, calumnior, &c.: ab ejus nempe præterito medio, quamvis inusitato. Differt ergò diabole à detraktionem, sicut rapina à furto. Nam calumnia propriè dicta vim quamdam, & calumniati præsentiam importat.

DIABOLUS: *δίαβολος, diabolos, p. b.*, calumniator. Oritur ab eadem radice, quæ vox *diabole* jam dicta, Hebraicè dicitur *satán*, unde latinum, & græcum *satanas, p. b.*, saltem ex usu, cum *satán* sit spondæus, & *satanis* in genit. penultimâ longâ. Præcisè vox hæc hebræa significat osorem, inimicum, adversarium, qualis est dæmon salutis humanæ adversarius; à radice *satán*, odio habuit. Diabolus optimè vocatur cacodæmon, qui adèd sollicitus est, in accusandis hominibus; & multa etiam, si possit, utpotè mendaciorum pater, ipsis falsa impingeret. Sicut de seipso veraciter dixit: *Egre-diar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus, scilicet in ore omnium pseudoprophetarum regis Achab.* Nec mirum si adèd mendacium diligat: nam *in veritate non stetit, quia non est veritas in eo.* Et quidem in veritate, & rectitudine, in quâ conditus erat, non stetit. Nam omnes Angeli, in primo creationis instanti, acceperunt gratiam sanctificantem, ut docent D. Thomas, Durandus, Scotus, & passim Scholastici. Sic ait D.

L. 4. Instit. c. 18. §. 19.

Deut. 4. 2.

Suprà.

3. Reg. 22.

Io. 8. 44.

Au-

Augustinus: *Deus in angelis erat condens naturarum, & largiens gratiam.* Quod satis apertè indicavit Ezechiel sub figurâ Regis Tyri, & mylticè ab Interpretibus de Lucifero intelligitur, illis verbis: *Perfectus in viis tuis à die conditionis tue, donec inventa est iniquitas in te.* Hujus autem vocis diabolus originatione ridicula in Proœmio exposita fuit. Quodnam verò fuerit peccatum, quod Diabolus ab illâ veritate deiecit, quâ, per gratiam, in primo instanti primæ & infallibili morum regulæ conformabatur, acriter inter Theologos agitur. Et quidem facilè exploditur Origenis, & Tertulliani opinio, primum angelorum peccatum fuisse luxuriam, perperam huic Textui innixorum: *Videntes filii Dei filios hominum quod essent pulchra, acceperunt sibi uxores, ex omnibus quas elegerant.* Angeli enim sunt prorsus incorporei, nec libidine propiâ possunt delectari. Ut taceam tunc temporis Angelos omnes fuisse in termino, nec dæmones filios Dei dici potuisse, nec Angelos bonos in statu peccandi fuisse. Jam autem Scholastici conveniunt, primum diaboli peccatum fuisse superbiam, nam superbiam objecto maximè dissentiant. Non tamen videtur fuisse æqualitas cum Deo per essentiam, uti Scotus docet; quia rei impossibilis, ut talis cognitæ, nulla cupido: nec verisimiliter id appetivit voluntate conditionatâ, & inefficaci. Neque fuit unio hypotatica ipsi revelata, uti Suarez opinatur cum paucis aliis. Sed potius inordinatus dominandi appetitus, qui in hoc consistebat, ut explicat M. Beccanus, quod nulli voluerit subesse quoad actualia ministeria, & quod voluerit aliis præesse. Sicque ambivit cum Deo similitudinem, dicens: *In celum conscendam, super altéra Dei exaltabo solium meum, &c., similis ero Altissimo.* Quod propendit S. S. Pater, & inter alios Augustinus ita scribens: *Superbus ille angelus à Deo ad semetipsum conversus, & quodam quasi tyrannico fultu gaudere subditis, quam esse subditus eligens, de paradiso cecidit.* Etsi sententia Doctoris angelici sit, quod angelorum superbiam fuerit in nimio amore beatitudinis suæ naturalis, beatitudinis supernaturalis, & mediocrum ad ipsam conducentium contemptivo. In hoc appetit indebitè esse similis Deo, quia appetit ut finem ultimum beatitudinis id, ad quod virtute sua natura poterat pervenire: avertens suum appetitum à beatitudine supernaturali, quæ est ex gratiâ Dei. Non excludit tamen illam sententiam, quæ Anselmo tribuitur, in hoc asserentem peccasse, quod appetierit beatitudinem consequendam sine Dei gratiâ, sed per vires naturales: juxta illud Anselmi dicentis, quod *appetit illud ad quod pervenisset, si stetit.* Quod tamen à multis rejicitur, inter alios ab Esparza: eò quod Angeli eviderenter cognoscebant, sibi esse impossibile acquirere beatitudinem supernaturalem sine meritis provenientibus ex auxilio gratiæ Dei. Unde hic Author etiam observat D. Thomam potius sequi priorem illam sententiam de beatitudine naturali. Et verè S. Doctor sub merâ conditione secundam proponit, ut patet ex ejus verbis: *Vel si appetit, ut ultimum finem, illam Dei similitudinem, quæ datur ex gratiâ, voluit hoc habere per virtutem suam naturam,*

non ex divino auxilio, secundum Dei dispositionem. Ex quibus verbis satis constare videtur, quod fatentur Cajetanus, & Ferrariensis, eum in priorem opinionem pendere, ac secundam retulisse tamquam probabilem ex Anselmo: etsi Capreolus contrarium existimet, eum magis posteriori opinioni favere. Attamen observari potest, quod D. Thomas secundam approbet, in quantum cum primâ coincidit. Ait enim: *Et hæc duo quodammodo in idem redeunt, quia secundam utrumque appetit finalem beatitudinem, per suam virtutem habere, quod est proprium Dei.* Sic ergò spiritus ille mendax, & calumniator in veritate non stetit: atque meritò diaboli, aut ejus illi vocantur, qui eum in mendacio, & calumniâ imitantur. Uti fuerunt illi duo scelerati, jussu Jezabelis, contra justum Naboth fabricati. *Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum, at illi scilicet ut viri diabolici, dixerunt contra eum testimonium.* Hic tamen 70 dicunt filii *avilion, anthon*, iniquorum: & Textus hebraicus *beliángul*, quos alibi Nolter filios belial appellat, idest perversos, quasi sine jugo. Sed ubi Nolter ait: *Et diabolus stetit à dextris ejus;* Septuaginta scribunt *diabolos*, & Hebræus *satán*. Quia verò diabolus adèd vaser, & malignus, & sævus; passim in Scripturis vocatur serpens, & draco: & ipse serpentis, ac draconis formâ satis delectari comprobatur. Unde plerumque sub tali specie, à stultis idololatriis, maxime ab Ægyptiis cultus fuit. Eò quod nescio quid divinum ipsis draco præ se ferre videretur: atque prudentiæ, sapientiæ, & prævisionis futurorum habebatur symbolum. Hæcque ipsi ob visus acumen attributa: cum draco à verbo *draco, draco*, video, nuncupetur. Idèdque sub tali figurâ etiam à Babylois colebatur, ut testatur Danielis liber: *Et erat draco magnus in loco illo, & colebant eum Babyloii.* Strabo quoque asserit apud Gentiles draconia fuisse templa draconi dicata. Delectatur etiam diabolus tali figurâ, quia sub ipsâ ita egregiè nostros protoparentes decepit: & visus acumen perspicacitatem adumbrat ipsius naturalem. Inter sacra Scripturæ notas literatas erat hæc Δ, seu delta græcum, quæ *diabolos* dicebatur: & de diabolo Textum intelligendum esse admonebat. V. vocem *Lemniscus*.

DIACENISMUS: *διακένισμός, diakénismós*, innovatio verti potest. Nam à verbo *κενίζω, kenízō*, innovo: ab ejus nempe primâ personâ præter. pass., quæ est *κεκένισμαι, kekénismai*, à quâ expuncto syllabico augmento fit *κενισμός, kenismós*, novatio. Præpositio autem *diá* in compositione *emphaticam* addit, aut totalitatem significat: adèdque diacénismus est innovatio, aut totalis renovatio. Sicque melius dicitur quam diacénismus apud Magri, quem dicit esse Feriam quintam hebdomadis, ita à renovatione vocitatam. Nempe primæ hebdomadæ post Pascha: quia tunc Patriarcha ad Imperatorem veniebat, & vestes mutabat.

DIACATOCHE: *διακατοχή, diacatoché, p. b.*, bonorum possessio. Fit à particulâ *διá, diá*, quæ habet emphasim in compositione, & verbo *κατέχω, catécho*, occupo, possideo, acquirō, &c.: ab ejus

Ib.

3. Reg. 21.

13.

Pl. 108. 6

Dan. 14. 22

Strabo 1.

14.

In Hierol.

nem-

L. 2. cont. adv. leg. & proph. c. 1.

Pl. 118. 55

3n. Pl. 118.

Matth. 15. 3.

Suprà.

Ep. 118.

L. 1. de Civ. Dei c. 9.

Gen. 3. 15.

Gen. 3. 12.

Ecc. 10. 35.

Is. 14. 13.

L. 14. de Civ. Dei c. 11.

1. q. 63. a. 3. c.

Suprà.

vis Stoici Dialecticam partem Logicę statuerint. In hoc autem differt à Rhetoricâ, quod paucis verbis, & propositionibus probet id quod Rhetorica prolixè, & eloquenter differit. Hinc ab aliquibus Dialectica palmę manus contractę comparatur: Rhetorica verò eidem distentę. Quapropter ait Ildorus: *Dialecticam verò, & rhetoricam Varro in 9 disciplinarum libris, tali similitudine diffinit: Dialectica & rhetorica est quod in manu hominis pugnis astrictis, & palma distensa, illa verba contrahens, ista distendens.* Capite verò præcedenti Dialecticę & etymon, & ratione diseretè exposuit hisce verbis. *Dialectica est disciplina ad discernendas rerum causas inventa. Ipsa est Philosophię species, quę logica dicitur, idest rationalis, diffiniendi, querendi, & disserendi potens. Aristoteles ad regulas quasdam hujus doctrinę argumenta produxit, & Dialecticam nuncupavit, pro eo quod in eâ de dictis disputatur: nam λέξις, lexis, dictio dicitur.* Illam verò de manu contracta similitudinem Zenoni Stoicorum principi, cum aliis, attribuit

Orig. l. 2. c. 23.

Hierogl. In Manu.

L. 16. in Culice.

Act. 1. 8.

Pierius Valerianus, de illo referens, ad Dialecticam ostendendam, manum pingere solitum fuisse, digitis in pugnum compressis: sic angustias, & argumentorum brevitatem, quibus ipsa cohibetur, demonstrasse. Alii Dialecticam araneorum telis æquivalent: alii culicibus minimis, ob parvitatem quasi visum effugientibus, quos prius senseris, quam videris. Ipsos cyniphe intelligendos arbitratur Pierius, Cigenem citans: *Per hoc animal Egyptianorum plagis annumeratum Dialecticam artem intelligi putat Adamantius.*

DIALECTUS: διαλεκτός, dialectos, idioma, linguę proprietas, lingua specialis cujusque loci. Fit ab eodem verbo διαλέγομαι, dialégoμαι, quod etiã significat, scire, & emendatè fermocinor. Unicuique linguę sua competit proprietates, & dialectus: & idè in aliam linguam ea, quę per unam exprimentur, translata suam perdunt decorem, nonnquam & sensum. Et hinc interpretationum varietas, & Interpretum dissensio. Quod præsertim in sacris evenit Scripturis, ubi multa ex Hebræis translata suo decore, & lepore privantur. Mirabile prorsus, & prodigiosum fuit illud linguarum in Apostolis donum, qui in die Pentecostes coram tot exoteris, ita propriã cujusque linguã sacra proferebant eloquia. Nam ita eas exprimebant, ac si singulas cujusque nationis dialectos ab infantia didicissent: mirantibus exteris, & dicentibus, *Quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in quã nati sumus?* Græcè legitur τῆ ἰδία διαλέξεω ἡμῶν, tē idia dialécto hemōn, idest, nostrã propriã dialecto. Apud Græcos quinque sunt dialecti famosiores, quę inter se vocum varietate, terminatione, declinatione, conjugatione, genere, spiritu, accentu, discriminantur: videlicet Jonica, Dorica, Attica, Æolica, & communis, enumerantur.

DIALEXIS: διάλεξις, dialexis, fit à supradicto verbo dialégoμαι. Sed à dicti præteriti personã secundã διαλέξεαι, dialélexa: unde ablato augmento dialexis. Est propriè hominum emendata fermocinatio, dissertatio, disceptatio, dicendi facultas. Dialectis verò idiotica, est ipsum vulgare, seu vernaculum idioma. Vox ista etiam in sacris

Authoribus occurrere potest. **DIALLAGA:** διαλλαγή, diallagē, p. b., conciliatio, fœdus, amicitia. Oritur ista vox à verbo διαλλάσσειν, diallássēin, litem inter amicos dirimo, concilio, &c.; cujus aoristus secundus passivus debet esse διαλλάχθην, dialláchthēn, conciliatus fui, & hinc sine augmento fit diallage. Est quoque figura rhetorica, quã plura argumenta in unum affectum deducuntur: quę in Scripturis quoque non desiderantur. Significat etiam sententiam, iudicium compromissariorum, quę & arbitrium appellatur.

DIALOGISMUS: διάλογισμός, dialogismós, disputatio, fermocinatio, vaniloquium, interior fermocinatio, & cogitatio, præsertim vana. Deducitur istud vocabulum à verbo διαλογίζομαι, dialogízomai, quod est rationem in eo cum aliquo, differo, dubito, cogito: ab ejus nempe primã personã præteriti, quę διαλόγησμαι, dialógēsthai, debet esse, & hinc rejecto augmento syllabico dialogismos. Quod dialogismus fit cogitatio, præsertim vana, satis patet ex illis Apostoli verbis: *Sed evanuerunt in cogitationibus suis.* Ubi Græcus habet cum majori energiã, ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, en tōis dialogismōis hystōn, idest, in dialogismis suis. Similiter habetur in Lucã: *At Iesus videns cogitationes illorum* (nempe Discipulorum cogitantium, quis eorum major esset) græcè in singulari legitur τῶν διαλογισμῶν, tōn dialogismōn, dialogismum cordis ipsorum. Cum autem verbum dialogízomai etiam sit dubito, dialogismus accipitur quoque pro illã figurã rhetoricã, quę dubitatio dicitur: sed maxime quando quis secum rem animo volutans, tamquam cum altero interrogat, & respondet. Uti habetur de illo divite, cujus ager uberes fructus attulerat, & dicente, *quid faciam?* ac sibi respondente, *Destruam horrea mea, & majora faciam.* Similiter de villico iniquitatis dici potest. In D. Bernardi Operum Indiculo dialogismus in bonam partem pro colloquio sumitur, aut interrogatione. Nam ille Traçtacus, *Dialogismus Petri cum Domino Iesu proponentis, ecce nos reliquimus omnia,* nuncupatur.

Rom. 1. 21.

Luc. 9. 47.

Luc. 12. 8.

c. 16.

DIALOGUS: διάλογος, dialógos, p. b., fermocinatio, disputatio. Propriè, ut ait Quintilianus, est sermo ex interrogatione, & responsione compositus, de eã re, quę vel Philosophiam, vel Republicę partes attingat, disceptans, cum apposita verborum personarumque expressione. Est enim à verbo διαλέγομαι, dialégoμαι, disputo, interrogo, & ad interrogata vicissim respondeo: & ab ejus præterito medio, quamvis inusitato, vox ista deducenda. Tales dialogi passim habentur in Scripturis sacris, de verã Philosophiã, & summã rerum tractantes: & inter S. S. Patres, Gregorii M. Dialogi præ aliis famosiores.

DIALYSIS: διάλυσις, dialýsis, p. b., dissolutio, inducię fœdus, acceptilatio. Fit à verbo διαλύω, dialýō, dissolvo, concilio, dirimo, satisfacio: cujus secunda persona præter. pass. est διαλύσθαι, dialélysthai, hincque dialýsis, augmento syllabico rejecto. Est etiã dialýsis duarum vocalium, quę simul dipthongum efficiebant, dissolutio, ferè ut in diarefi fieri dictum est. Vox est etiam à sacris Scripturis nonnquam usurpata.

DIALYTON: διάλυτον, dialýton, p. b., dissolutio, seu diffo-

Orig. l. 1. c. 25.

Lib. ad Marc. c. 4.

Heb. 1. 15.

Luc. 1. 51.

De Fide Orth. l. 2. c. 22.

dissolutum. Oritur ab eodem verbo dialýō, dissolvo: cujus tertia persona præter. pass. est διαλύσθαι, dialélysthai, dissolutus est, & hinc sine augmento dialýton. Est figura rhetorica verborum, in quã multa verba sine conjunctionibus congeminantur. Itã dicit Ildorus: *Dialyton, vel asyntheton figura est, quę sine conjunctionibus solute, ac simpliciter effertur.* Uti dictum est in voce asyntheton, etiam in sacris Scripturis, frequenter occurrit.

DIAMASTIGOSIS: διαμαστίγωσις, diamastigosis, latine, propter omegã vocalem longam, habet accentum in penultimã, est hoc non observetur à Græcis. Itã dicta flagellatio, à particulã diã, quę in compositione emphasim habet, & verbo μαστιγῶ, mastigō, pulso, cædo, castigo. Diamastigosis erat diastigellatio, & exercitatio nobilium puerorum Spartanorum ad aram Dianę, ut itã eorum constantia probaretur, & ad ardua toleranda firmarentur. Hanc, sed græco caractere, nominat Tertullianus dicens, *Nam quę hodie apud Lacedæmonas solemnitas maxima est, diamastigosis, idest flagellatio non latet.*

DIAMETER: διάμετρος, diãmetros, p. b., est linea recta figuram, quã longissimè patet, ex æquo secans. In circulo quidem est omnis illa, quę ab unã parte ad aliam per centrum transit: atque si circa ipsam corpus sphaericum volvatur, axis dicitur. Talis est illa linea imaginaria quę in Universo ab uno polo ad alium extendi, & circa illam sphaeras cęlestes volvi demonstramus. In aliis figuris diameter à parte magis distante deducitur: sicque vocatur à verbo διαμετρέω, diamétrō, dimetior, aut à diã, diã, per, & μέτρον, mètron, mensura. Est enim mensura totam figuram, aut corpus pervadens.

DIANGELUS: διάγγελος, diãngelos, p. b.. Hęc vox juxta Matthiam Martiniqum idem quod exangelus significat, adeoque illum, qui ea quę intus sunt exteris prodit. Oritur à verbo διαγγέλλω, diãngéllō, tencuncio, manifesto. Et quidem angelus in rigore, secundum Ammonium, est ille qui externa nunciat. Sed apud nos per Angelos spiritus illi intelliguntur, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis: hisque intima, cęlestia, & divina annunciant, & manifestant. Itã quoque diangeli, tamquam æterni Regis pro exteris nuncii, dici possent.

DIANOEA: διάνοια, diãnia, sententia, intelligentia, mens, cogitatio. Ejus origo est à verbo διανοέω, dianōō, animadverto, delibero, cogito, &c. quod formatur à particulã diã, diã, per, & νῶς, nōs, mens, quasi per mentem ago. Dianeam mentem transtulit noster Interpres in illis vocibus: *Disperfit superbos mente cordis sui.* Nam græcè dicitur διανοία, diãnia, mente, seu machinatione, Damascenus ait quod mens dianœa dicatur à dijudicando, itã ut verbum dianōō, etiam sit dijudico.

Sic quippè ait: *Mens dijudicans opinionem, sive vera, sive falsa est, pro veritate judicat: unde & græcè dianœa à dijudicando dicitur.* Ab Oratoribus ponitur pro figurã, quę sensum magis, quam verba designat. Hanc Quintilianus ponit pro figurã sententiarum à verborum figurã distinctã: & figurę sententiarum schemata diãntias, seu diãntias, vocantur.

DIAPHANUS: διαφανός, diãphanos, p. b., transparentis, pellucidus, ut vitrum, ær, aqua. Venit à verbo διαφανώ, diãphanō, transluceo, interluceo: quod fit à diã, per, & φάνω, phãno, luceo, ostendo. Diaphana sunt illa corpora per totum lucis capacia, unde interiores eorum partes conspiciuntur. Quale dicitur illud aurum cęleste, ex quo structę sunt plateę inæstimabilis Dei Civitatis. *Platea enim civitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidum:* quo & pulchritudo, & puritas, & pretiositas, atque splendor cęlestis, necnon rerum omnium intima cognitio denotatur.

Ap. 21. 21.

DIAPHONIA: διαφωνία, diãphonia, latine penultimã correptã pronuciari debet, nisi græcus accentus in eã retineatur. Est discordia, dissonantia: & διαφώνω, diãphōnō (sed latine propter omegã diãphōnos, p. l.) dissentiens, discors, dissonus, est interpretandus. Diaphonia ergo symphonie contraria: à verbo διαφωνέω, diãphōnēō, dissono, disideo, discordo. Sed quia præpositio diã in compositione, non solum idem quod particula dis significat, sed etiam aliquando puram emphasim habet; idè διαφώνησις, diãphōnēsis, & latine diaphonēsis, p. l., est declamatio, à verbo φωνέω, phōnēō, vocem edo, inclamo.

DIAPHORA: διαφορά, diãphorã, p. b., differentia, dissidium, contentio. Oritur à verbo διαφέρω, diãphéro, excello, differo, in diversum fero: & ab ejus præter. medio, quamvis inusitato, immediatè formatur. Diaphora est differentia, quę generi addita speciem constituit: & diaphora dicuntur illa quę inter se differunt, atque cum α, alpha, privativo vox adiphorum componitur, de quã supra. Διαφορητικός, diãphoreticós, & latine diaphoretica, p. b., apud Medicos sunt medicamenta discufforia, unde sudor diaphoreticus, qui vi discufforiã à naturã expellitur, maxime in aliquo discrimine, quo violenter gravatur. Talis fuit sudor Christi sanguineus, imminente passione, à reluctante naturã prodigiosè expulsus.

DIAPHRAGMA: διάφραγμα, diãphragma, septum transversum. Quamvis significet quidquid in aliquã re medium est; specialiter tamen à Phycis sumitur pro illã parte membranosa, quę intar parietis thoracem à ventre dividit, & quę vulnerata risum sardonicum efficit. Oritur à primã personã præter. pass. verbi διαφράσσω, diãphrãssō, obstruo, obsepio, intersepio: quę est διαφραγέω, diãphragēō, & ablato augmento syllabico fit diãphragma. Hoc separat partes vitales, & spirituales, nempe cor, & pulmonem, à naturalibus, & feculentis: scilicet ab hepate, liene, ventriculo, renibus, & aliis. Itã Naturã magistrã, eò magis debere spiritũ ab affectibus corporeis separari.

DIAPISTIS: διαπίστις, diãpistis, vera, & fidelis, secundum Magri. Unde planeta diapistis, ut ipse ait, est planeta ex auro sincero. Vocem istam græcam nec in uberioribus Lexicis reperi. Si placet tamen, à verbo διαπιστεύω, diãpistēō, credo, pro vero habeo, formetur.

In Hierol.

DIAPORESIS: διαπόρεσις, diãporesis, latine propter vocalem longam habet accentum in penultimã. Est dubitatio, genus oratorie figurę, itã dictæ à verbo διαπορέω, diãporēō, dubito, ambigo, in-

interrogatio: ab ejus nempe secundâ personâ præter. pass. Hæc figura laudantibus est familiaris: adhibetur tamen etiam in reprehensione, ut patet ex Apollolo scribente: Quid dicam vobis? laudo vos? in hoc non laudo.

DIAPSALMA: διαψαλμα, diapsalma, rhythmici commutatio, Psalmi distinctio, aut spiritus pausatio. Itâ vocantur illa silentia, quæ musici inter canentem efformant, unde cantus dividitur. Nam dis in compositione etiam divisionem significat, & ψαλμα, psalma, cantum. Hebraicè dicitur selab, quod est nota silentii in cantoribus: uti ad illa verba: Non est salus ipsi in Deo eius, in Textu hebraeo additur selab, & in latino semper. Septuaginta scribunt diapsalma, ut cantores, ob rei gravitatem, nihil, quasi meditantibus, interquiescant: prout explicat illud selab Jacobus Tirinus. Diapsalma observavit Augustinus super illa verba: Ex seitate quoniam misereatur Dominus sanctum suum. Ubi dicit Sanctissimus Pater, interpositum diapsalma veritatis cum superioribus coniungi. Ad illa verba Psalmi quarti in hebraico præcedit selab, & Interpret illius Textus vertit semper: sed hîc 70 non habent diapsalma. Tamen Augustinus ex alio Textu legit diapsalma: & diapsalmatis definitionem assignans ait: Ut psalma sit quod psallitur, diapsalma verò interpositum in psallendo silentium: ut quemadmodum in psalma dicitur vocum copulatio in cantando. Huic tamen diapsalmatis explicationi non acquiescit Hieronymus, cum pro hebraeo selab, Aquila in sua translatione græcâ diapsalma semper transtulerit: & in Psalmi tertii sine etiam selab, seu diapsalma (non tamen apud 70) apponatur. Vult ergo quod selab idem ac semper significet. Sed diapsalmatis etymon non aded huic hieronymiana cononat explicationi.

DIARRHODINVS: διαρροδίνος, diarrhodinos, p. b., melius quam diarrhodinus, cum ρ, rho, in similibus, solet duplicari. Vox est composita ex particula δια, dia, & voce ροδίνος, rhodinos, roseus; & cum dia in compositione sæpè puram emphasim habeat, potest dici quod diarrhodinus idem sit quod planè, seu totaliter roseus. Unde planeta diarrhodina esset planeta totaliter coloris rosei, aut certè roseis affabrè factis integrè ornata. Certè dia sæpè significat rem ex quâ aliquid formatum, aut componitur: ut apud Medios emplatrum diaphœnicum, & diarrhodon, est ex dactylis, & roseis, respectivè confectum.

DIARRHOEA: διαρροια, diarrhia, quemlibet fluxum, & meatum significat. Dicitur enim à verbo διαρροια, diarrho, perfluo, diffluo: seu à δια, per, & ροια, rhoia, fluxus. Diarrhoea, vox satis apud omnes frequens, solet accipi ab Authoribus pro copioso alvi, sine inflammatione, & exulceratione, fluxu: & in hoc à dysenteria, de quâ infra, discriminetur. Inde logodiarrhoea formatur, de quâ suo loco.

DIASCEVE: διασκειν, diaskeue, uti parasceve penultimâ longâ solet efferrî, quia ex græco diphthongus eu in Latino potest remanere. Aliàs penultimâ vocalis brevis esset, & hæc syllaba corripideret. Diasceve est apparatus, ornamentum, à dictâ particulâ dia, & σκειν, skein, habitus, cultus, vestis ornatus, &c., Sed diasceve apud

Oratores dicitur, cum ad rationem modus quoque, quo res gesta est, afferri à Rhetore videtur. Unde hoc sensu diasceve apud sacros Scriptores satis usitata.

DIASOSTIS: διασώσις, diasostis, pro duce, & conductore ponit Magri. Fit autem à verbo διασώζειν, diasozo, confervo, tueor, libero, custodio, ab ejus nempe tertîâ personâ præteriti passivi, quod διασώσεται, diasosteta, debet esse, & hinc ablato augmento diasostes, aut diasostis. Unde diasostes potius conservator, liberator, & custodem significat, atque cum voce Soter, quæ aded benè nostro Redemptori convenit, maximam habet affinitatem.

DIASPHENDON: διασφένδον, Martyrii genus atrocius, quo Sancti Martyres, arboribus vi recurvatis alligati, lacerabantur. Itâ dictum à verbo διασφένδονο, diasphendonon, tali supplicio lacerato: quod componitur ex δια, per, & σφένδονο, sphendonon, fundam agito. Hinc ergo diasphendon illud martyrium appellatum, eò quod instar lapidis è fundâ Martyrum membra magnâ vi disjicerentur.

DIASTEMA: διαστημα, diastema, latinè propter vocalem longam accentum habet in penultimâ, etti hoc à Grecis non observetur. Est spatium, dimensio, intercapedo, & vox quoque à Latinis Authoribus usitata. Originem habet à verbo διαστειναι, distaina, dirimor, distideo, divisus sum: cujus prima persona præteriti est distinam, & ablato augmento distama, & hinc diastema, quasi à distama formatum. Ab eadem deduci potest distastmos, distastmos, distantia separatio, & à secundâ distastis, separatio, disjunctio, distantia, limes, dissidium, divortium: sicque à tertîâ distasticos, se parativus.

DIASTOLE: διαστολή, diastole, p. b., distinctio, dilatatio. Est à verbo διαστέλλω, distello, distingo, dilato: ab ejus nempe præterito medio, quamvis inutilitâto. Diastole in figuris accentuum, ut ait Iidorus, est distinctio quæ verba separat, seu dextera pars circum supposita versui. Adedque esse ipsum comma tenendum est. Diastole etiam dicitur quando syllaba contrâ naturam extenditur. Apud Phyticos itâ vocatur ille motus in pulsu, quando arteria, ad novos spiritus cum sanguine ex corde recipiendos, se dilatât. Habet quoque ipsum cor diastolem, & systolem, seu dilatationem, & contractionem, sicuti contingit in arteriis. Per diastolem novum accipit sanguinem in dextro vetriculo à venâ cavâ, & in sinistro ab arteriâ venali. At per systolem expuit è dextro sinu sanguinem in venam arterialem, & è sinistro in aortam, quod singulis pulsationibus accidit. Unde postea per totius corporis arterias communicatur: ut singulæ partes, per continuos sanguinis, & spirituum fluxus, nutriantur, & vivificentur. Eo modo in spiritualibus, anima ad gratiam divinam, & cælestes spiritus, ac influxus recipiendos, cordis sui utrumque sinum, cogitationes & desideria pandit: & cum tali gratiæ supernaturalis corroboracione, ait cum regio Psalmistâ, Niam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Atque per systolem proximos suorum donorum efficit participes, influens in ipsos vivos non fictæ Charitatis spiritus: ob ipsos quoque contrahitur, dum aliorum miseris condolendo, misericorditer angustiat. Prout Apollolus

Orig. l. 1. c. 19.

Pf. 118. 32

1. Cor. 13. 4. lus de seipso scribit Corinthiis: Ex multa tribulatione, & angustiâ cordis scripsi vobis per multas lacrymas.

DIASYRTICUS: διασύντησις, diasyrtycis, p. b., distractus, bipartitus, Duorum significatorum sermo diasyrtycus dicitur: eò quod à duo talia significatione distractatur. Est enim à verbo διασύντησις, diasyrtyo, distraho: & ab ejus primâ personâ præter. pass. διασύντησας, diasyrtyas, talis figura nuncupata. Hæc vox tamen etiam irrisionem, & obreccionem significat: quod ita plerumque verbis ambiguis fiat. Diasyrtycum est illud Virgilio:

Sed argutos inter strepere anser olores. Distrahitur quippe ad ineptum Poëtam inter doctos significandum. Itâ voce utitur Petrus Blesensis, dum ait: Notandum est quod verbum à nobis præmissum diasyrtycum est, ad duo enim trahi potest convenienter expostum. Similiter trilyrticus, & tetrasyrtycus sermo dicitur, si ad tria, vel quatuor distrahatur significata.

DIATHECA: διαθήκη, diatheke, p. l., & pluraliter diatheca, testamentum, tabellæ, hæreditas. Fit à verbo διατίθημι, diatithemi, dispono, constituo, legatum facio, seu lego: cujus aoristus primus τίθημι, diatheca, unde sine augmento fit diatheke. Ni malis à verbo διατίθημι, diatithemi, statuo, dispono, testamentum condo. Vox diatheca apud D. Gregorium pro testamento, aut testamentaria reperitur hæreditate. Pythagorici sua præcepta diathecas vocaverunt. Sed verè diatheca, quibus observatis, jus ad æternam hæreditatem nobis obvenit, sunt utrumque divinum Testamentum, Vetus, & Novum. Unde arca fœderis in Textu græco 70 Interpretum arca τῆς διαθήκης, tes diathekes, dicitur, seu arca testamenti Domini: ubi noster habet arcam fœderis Domini. Verum tamen est quod vocem diatheke Aquila sijntheken, idest fœdus, Symmachus pactum interpretetur. Nec voluntatem tantum defunctorum, sed pactum viventium sonat. Nam vox hebræa berith magis pactum, aut fœdus, quam testamentum significat. Novum autem Testamentum καὶνὴν διαθήκην, kanè diatheke, à Græcis vocatur.

DIATHESIS: διαθεσις, p. b., affectus, affectio, animus, morbus, tabes. Item testamentum, testatio, venditio, constitutio: à dicto verbo diatithemi, cujus secunda persona est διατίθημι, diatithemi, unde sine reduplicacione diathesis immediatè formatur. Ab eodem verbo fit & diathetes, sed latinè penultimâ correptâ, dispensator, curator, & diathetèr est ordinator, rector, magister.

DIATOMITÆ: διατομίται, p. l., discindentes. Est à præterito medio verbi διατέμνω, diatémno, discindo. Itâ vocati aliqui hæretici, qui carnem Christi ab animâ discindebant, eum carnem sine animâ à Mariâ sumpsisse affirmantes. De his Damascenus ait: Ariani, qui & Ariomanita, & Diatomita, qui filium Dei creaturam dicentes, & Spiritum sanctum creaturam creaturæ, carnem solum Salvatorem à Mariâ assumpsisse affirmantes, non autem & animam.

DIATRIBA: διατριβή, diatribè, penultimâ latinè corripitur, quamvis apud Græcos prima in tribo produci videatur. Est conversatio, exerci-

tatio, disputatio: à verbo διατρέβω, diatribō, conversor, me exerceo, disputo. Sic inscribuntur aliqui Libri nonnullas disputationes continentes, vel exercitationes philosophicas, aut alterius scientiæ tractantes.

DIATYPOSIS: διατύπωμα, diatyposis, latinè propter omegâ penultimâ productâ, etti Græci alias regulas observent. Est informatio, descriptio, lineamentum, & testamentum apud Damascenum. Formatur ita vox à secundâ personâ præter. pass. verbi διατύπω, diatypoo, dispono, constituo, informo, describo. quæ est διατύπωμα, diatypose, & sine augmento diatypose diceretur. Hinc diatyposis, est dispositio, informatio, & quasi dia, per, typum expressio: adedque cum hypotyposi magnam affinitatem habere est afferendum.

DIABULUS: διαβόλος, diabulos, cursus reciprocus, seu duplicatus, obeundi scilicet stadium, ac mox redeundi. Item diavulus dicebatur in radio, qui justus currebat ad aliquid nunciandum, statim cursu reversurus. Itâ vox ista formatur à particulâ δια, dis, idest bis, & βόλος, bōlos, quod inter alia significat figuram in longitudine productiorem, uti est stadium. Hinc diavulodromi dicti sunt illi cursores, qui distadion seu duo stadia conficiebant: sic à diavulos, & βόλος, diabulos, cursus nuncupati. Voce diavulos inter ceteras utitur Philo de Mundo.

DIBAPHA: δίβαφα, p. b., bis tinctoria. Itâ dicta purpura bis tinctoria, à δια, dis, bis, & verbo βάπτω, bapto, tingo, cujus præteritum est βάπτω, bēbapha: & hinc ablato augmento syllabico βαφῆ, baphè, tinctoria. Ista purpura erat apud Antiquos maximi pretii, & secundò tingebatur, ut colore pulchriore splendidior evaderet. Ad cujus similitudinem in tabernaculi mosaici constructione erat coccum bis tinctorum, à Septuaginta δίβαφο, dibaphon, appellatum: de quo supra tractatum est. Hoc duplicem amorem, Dei videlicet & proximi, atque fervorem charitatis, ut explicat Hier. Lauretus, designabat.

DICA: δίκη, dike, causa, judicium, sententia, lis, ritus, justitia, actio, &c.. Nam hanc vocem septem significare ab eruditis observatur: nempe jus, actionem, causam, judicium, pœnam, libellam actionem forensis continentem, & Deam judiciorum. Vox ista prius in Tertulliano legebatur. Ubi enim ait, congruentissima scilicet Deo destinatio judicii; prius legebatur destinatio dicis, nempe pro dīcus, dikis, seu dikes, in genit. à dikē. Quapropter ejus Interpretes contendit rectam fuisse leccionem; nec emendam. Nam dicas vocant Græci quod judicia, & causas Latini. Ab hac voce varia composita formantur. Ut dicographia (latinè cum accentu in antepenultimâ, nisi Græcos imitemur) scriptio causarum, à γράφω, graphō, scribo. Cum voce λόγος, logos, sermo, fit dicologos, dicologus, orator in causâ, advocatus. Ab illo genitivo dicis, putarim ortum illud dicis causâ, dicis imò, quod Priscis illud erat, quod vitandi judicii, & tegendi criminis gratiâ, peractum fuerat. Nec est quod cum Joanne Calvino juriscōsulto ad vocem dex, genit. dicis, formandam recurramus.

DICÆOPHYLAX: δικαιοφύλαξ, p. b., justitiæ custos. Itâ dictus unus ex Officialibus in aulâ constantinopolitana: à δίκαιο, dikæon, justum, jus, justitia,

tatio, disputatio: à verbo διατρέβω, diatribō, conversor, me exerceo, disputo. Sic inscribuntur aliqui Libri nonnullas disputationes continentes, vel exercitationes philosophicas, aut alterius scientiæ tractantes.

DIATYPOSIS: διατύπωμα, diatyposis, latinè propter omegâ penultimâ productâ, etti Græci alias regulas observent. Est informatio, descriptio, lineamentum, & testamentum apud Damascenum. Formatur ita vox à secundâ personâ præter. pass. verbi διατύπω, diatypoo, dispono, constituo, informo, describo. quæ est διατύπωμα, diatypose, & sine augmento diatypose diceretur. Hinc diatyposis, est dispositio, informatio, & quasi dia, per, typum expressio: adedque cum hypotyposi magnam affinitatem habere est afferendum.

DIABULUS: διαβόλος, diabulos, cursus reciprocus, seu duplicatus, obeundi scilicet stadium, ac mox redeundi. Item diavulus dicebatur in radio, qui justus currebat ad aliquid nunciandum, statim cursu reversurus. Itâ vox ista formatur à particulâ δια, dis, idest bis, & βόλος, bōlos, quod inter alia significat figuram in longitudine productiorem, uti est stadium. Hinc diavulodromi dicti sunt illi cursores, qui distadion seu duo stadia conficiebant: sic à diavulos, & βόλος, diabulos, cursus nuncupati. Voce diavulos inter ceteras utitur Philo de Mundo.

DIBAPHA: δίβαφα, p. b., bis tinctoria. Itâ dicta purpura bis tinctoria, à δια, dis, bis, & verbo βάπτω, bapto, tingo, cujus præteritum est βάπτω, bēbapha: & hinc ablato augmento syllabico βαφῆ, baphè, tinctoria. Ista purpura erat apud Antiquos maximi pretii, & secundò tingebatur, ut colore pulchriore splendidior evaderet. Ad cujus similitudinem in tabernaculi mosaici constructione erat coccum bis tinctorum, à Septuaginta δίβαφο, dibaphon, appellatum: de quo supra tractatum est. Hoc duplicem amorem, Dei videlicet & proximi, atque fervorem charitatis, ut explicat Hier. Lauretus, designabat.

DICA: δίκη, dike, causa, judicium, sententia, lis, ritus, justitia, actio, &c.. Nam hanc vocem septem significare ab eruditis observatur: nempe jus, actionem, causam, judicium, pœnam, libellam actionem forensis continentem, & Deam judiciorum. Vox ista prius in Tertulliano legebatur. Ubi enim ait, congruentissima scilicet Deo destinatio judicii; prius legebatur destinatio dicis, nempe pro dīcus, dikis, seu dikes, in genit. à dikē. Quapropter ejus Interpretes contendit rectam fuisse leccionem; nec emendam. Nam dicas vocant Græci quod judicia, & causas Latini. Ab hac voce varia composita formantur. Ut dicographia (latinè cum accentu in antepenultimâ, nisi Græcos imitemur) scriptio causarum, à γράφω, graphō, scribo. Cum voce λόγος, logos, sermo, fit dicologos, dicologus, orator in causâ, advocatus. Ab illo genitivo dicis, putarim ortum illud dicis causâ, dicis imò, quod Priscis illud erat, quod vitandi judicii, & tegendi criminis gratiâ, peractum fuerat. Nec est quod cum Joanne Calvino juriscōsulto ad vocem dex, genit. dicis, formandam recurramus.

DIATRIBA: διατριβή, diatribè, penultimâ latinè corripitur, quamvis apud Græcos prima in tribo produci videatur. Est conversatio, exerci-

tatio, disputatio: à verbo διατρέβω, diatribō, conversor, me exerceo, disputo. Sic inscribuntur aliqui Libri nonnullas disputationes continentes, vel exercitationes philosophicas, aut alterius scientiæ tractantes.

DIABULUS: διαβόλος, diabulos, cursus reciprocus, seu duplicatus, obeundi scilicet stadium, ac mox redeundi. Item diavulus dicebatur in radio, qui justus currebat ad aliquid nunciandum, statim cursu reversurus. Itâ vox ista formatur à particulâ δια, dis, idest bis, & βόλος, bōlos, quod inter alia significat figuram in longitudine productiorem, uti est stadium. Hinc diavulodromi dicti sunt illi cursores, qui distadion seu duo stadia conficiebant: sic à diavulos, & βόλος, diabulos, cursus nuncupati. Voce diavulos inter ceteras utitur Philo de Mundo.

DIBAPHA: δίβαφα, p. b., bis tinctoria. Itâ dicta purpura bis tinctoria, à δια, dis, bis, & verbo βάπτω, bapto, tingo, cujus præteritum est βάπτω, bēbapha: & hinc ablato augmento syllabico βαφῆ, baphè, tinctoria. Ista purpura erat apud Antiquos maximi pretii, & secundò tingebatur, ut colore pulchriore splendidior evaderet. Ad cujus similitudinem in tabernaculi mosaici constructione erat coccum bis tinctorum, à Septuaginta δίβαφο, dibaphon, appellatum: de quo supra tractatum est. Hoc duplicem amorem, Dei videlicet & proximi, atque fervorem charitatis, ut explicat Hier. Lauretus, designabat.

DICA: δίκη, dike, causa, judicium, sententia, lis, ritus, justitia, actio, &c.. Nam hanc vocem septem significare ab eruditis observatur: nempe jus, actionem, causam, judicium, pœnam, libellam actionem forensis continentem, & Deam judiciorum. Vox ista prius in Tertulliano legebatur. Ubi enim ait, congruentissima scilicet Deo destinatio judicii; prius legebatur destinatio dicis, nempe pro dīcus, dikis, seu dikes, in genit. à dikē. Quapropter ejus Interpretes contendit rectam fuisse leccionem; nec emendam. Nam dicas vocant Græci quod judicia, & causas Latini. Ab hac voce varia composita formantur. Ut dicographia (latinè cum accentu in antepenultimâ, nisi Græcos imitemur) scriptio causarum, à γράφω, graphō, scribo. Cum voce λόγος, logos, sermo, fit dicologos, dicologus, orator in causâ, advocatus. Ab illo genitivo dicis, putarim ortum illud dicis causâ, dicis imò, quod Priscis illud erat, quod vitandi judicii, & tegendi criminis gratiâ, peractum fuerat. Nec est quod cum Joanne Calvino juriscōsulto ad vocem dex, genit. dicis, formandam recurramus.

DICÆOPHYLAX: δικαιοφύλαξ, p. b., justitiæ custos. Itâ dictus unus ex Officialibus in aulâ constantinopolitana: à δίκαιο, dikæon, justum, jus, justitia,

Syl. Alleg.

De Refur. carnis c. 14

In Lex. Turid.

vis autem scire d homo inanis, quoniam fides tua sine operibus mortua est? Quasi diceret si credis sine operibus similis es demonibus: si non credis, peior ipsis. Hoc argumentationis genus apud S. S. Patres & alios sacros Autores satis frequens.

DIALOGIA: διαλογία, dialogia, latine, quia penultima brevis, accentum habet in antepenultima, nisi Græcos, ut plerique faciunt, in accentu imitemur. Est sermonis ambiguitas, & figura quando anceps est significatio in utraque parte. Vox hæc componitur ex dicta particula dis, & λόγος, logos, sermo, oratio. Et hinc etiam dialogos, p. b., bilinguis, duplex in sermone.

DIMERITÆ: διμεριτῆ, vox derivata à διμερῆς, dimeres, bipartitum. Est enim à dicta particula dis, bis, aut in compositione divisionem significante, & μέρος, meros, pars. Dimeritæ vocati aliqui heretici, eo quod humanitatem in Christo dividerent: nam solum humanitatis partem eum assumptisse, protervè contendebant. Alii dicti sunt Appollinaritæ, ab eorum hæresiarchâ Apollinare. Ili, ut ait Augustinus, de anima Christi à Catholicâ disenserunt, dicentes sicut Arriani Deum Christum carnem sine animâ suscepisse. Ex quo patet quantum cum prædictis Diatomitis affines sint. Ipsos Dimoritas vocat Damascenus, quorum alios errores cū Augustino recenset. Nam quidam ipsorum corpus Christi hominon, seu ejusdem essentię cū divinitate dixerunt. Quidam autem, inquit, per hoc dictum, verum caro facta est, sustulisti, negabant à creat. carnem, hoc est à Mariâ carnem ipsam assumptiss. Soli autem amicabiliter dicebant Verbum in carnem factam esse, &c., Et idem intellectum in animâ Christi negabant, sed pro ipso, ut testatur Augustinus, ipsum Verbum in eâ fuisse dixerunt, & aliquid verbi in carnem fuisse conversum.

DINOSIS: δίνωσις, dinosis, latine, propter omēga, penultimâ longâ, etsi à Græcis proparoxytonè pronuncietur. Est gravitas, exaggeratio, amplificatio. Fit ab adiectivo δίνωσις, dinosis, gravis, vehemens, eloquens, idoneus, terribilis, &c. Adedque dinosis propriè est vehementia orationis in exaggerandâ præsertim indignitate. Seu, ut habet Quintilianus, est rebus asperis, indignis, invidiosis, addens vim oratio. Hæc in Hagiographis, dum in vitia, & scelera invehuntur, Spiritus sancti virtute vim maximam addente, satis obvia, & frequens.

DIOBOLUS: διόβολος, diobolos, p. b., duo oboli, seu duorum obolorum moneta. A particula dis, bis, quæ in compositione sæpius ultimam literam perdit, Hinc diobolaris vilis, & parvi pretii: & tætes diobolares, quos refellit inopia. Nam hi facile, & parvo pretio ad perjurium conduci possunt.

DIOBOLUS: διόβολος, diobolos, p. b., duo oboli, seu duorum obolorum moneta. A particula dis, bis, quæ in compositione sæpius ultimam literam perdit, Hinc diobolaris vilis, & parvi pretii: & tætes diobolares, quos refellit inopia. Nam hi facile, & parvo pretio ad perjurium conduci possunt.

DIOBOLUS: διόβολος, diobolos, p. b., duo oboli, seu duorum obolorum moneta. A particula dis, bis, quæ in compositione sæpius ultimam literam perdit, Hinc diobolaris vilis, & parvi pretii: & tætes diobolares, quos refellit inopia. Nam hi facile, & parvo pretio ad perjurium conduci possunt.

DIOBOLUS: διόβολος, diobolos, p. b., duo oboli, seu duorum obolorum moneta. A particula dis, bis, quæ in compositione sæpius ultimam literam perdit, Hinc diobolaris vilis, & parvi pretii: & tætes diobolares, quos refellit inopia. Nam hi facile, & parvo pretio ad perjurium conduci possunt.

I. de hæz. ad Quod. hæz. 55.

I. de hæz. hæz. 77.

Optimo Maximo exhibuit. Ab eadem radice fit Diocletius, διοκλήτης, Diocletus, & hinc Diocletianus, quasi Jovis gloriâ insignis. Fuerit quidem iste impiissimus Imperator facti sui Numinis infamis gloria; fuit certè S. Diocletius Martyr summæ Jovis præclarus honor. Ne ipsum etenim erubesceret, potiùs se proprio sanguine cruentari, & verecundam oculis infidelium mortem subire voluit.

DIODORUS: διοδωρος, diodoros, latine, propter omēga vocalem longam, accentum habet in penultimâ, quamvis à Græcis hæc regula non observetur. Nomen proprium Jovis donum significans: à dicto dios, Jovis, & δωρον, diron, donum. Cùm enim Gentiles omnia beneficia, etiam prolium dona, suis Diis accepta haberent; hinc Diodori nomen aliquibus liberis in, posuerunt. Sed omne datum optimum, & omne donum perfectum deorsum est, descendens à Patre luminum. Et S. S. Martyres maxima dona, à Christo Sponsæ suæ exhibita fuerunt; quorum sanguine, omnibus rubinis, & pyropis longè pretiosiore, eam inæstimabiliter exornavit. Cumque sanguis Martyrum esset semen Christianorum, ipsam martyrii nobilitatibus mirabiliter fecundavit. Hinc appositè multi Christi Athletæ invicti, Diodori nomen, tamquam veri Jovis maxima dona, gloriosè prætulērunt.

DIOECESIS: διοικησις, diikesis, latine penultimâ productâ effertur, etsi à Græcis accentus in antepenultimâ collocetur. Itâ dicta gubernatio, jurisdictionio, à verbo διοικέω, diikeo, guberno, ministro: cujus secunda persona præf. pass. debet esse διοικησῶ, diikesse, & hinc ablato augmento temporalis διοικησις, & latine, ut affolet, mutatâ diphthongo oi, in œ, diœcesis. Nunc est jurisdictionio spectans ad unum Episcopum, vel ipse locus tali jurisdictioni subiectus, Diœcesani Episcopi dicuntur à diœcesi: sicque vocantur illi, qui unam solum diœcesim administrant, & Metropolitanò subiecti sunt. Diœcesis aliquando pro parochia ponitur: ut in c. Presbyter 12. q. 4. Presbyter dum diœcesim tenet, &c. nonnunquam è converso parochia pro diœcesi reperitur.

DIOECETA: διοικητής, diiketēs, accentus ut in antecedente dictione, Ab eodem quoque verbo & tempore formatur: nisi quod diœcetes à tertiâ personâ διοικηται, diiketeta, eratur. Est negotiorum gestor in Pandectis: item dispensator, moderator, procurator, præfectus. Idem hypodiœcetes, p. l., pro subpræfecto in Budæo, ab ὑπο, hypo, sub, reperitur. Diœcetes parum adionum, idest curatores, administratores dicuntur. l. 46. §. 1. C. de episc. & cler.

DIOGENES: διογένης, dogenes, latine penultimâ correptâ, quamvis à Græcis (quia ultima apud ipsos est longa) in eâ ponatur accentus. A Jove genitus latine verti potest: à dictâ voce dios, ut in Diodorus, & γενεά, genea, genus, progenies, ortus, aut ab ipso verbo γίνομαι, ginomai, fio, nascor. Diogenes ille Cynicus, seu caninus, canis & ipse mordax, se à Jove, nonnunquam in bestias transformato, genitum, uti nomen sonabat, gloriari potuerit. Certè Mercurius ipse, unus è Jovis filiis, ab Ægyptiis Anubis, idest canis dictus, tali figurâ colebatur. Sed non doctas fabulas secuti, ve-

Iac. 1. 17.

2. Pet. 1. 16.

10: 1.

2. Cor. 9. 24.

Hom. 3. de Ver. I. 5. 2.

Vidi Dom.

עבר נגאבאר.

אב רם אוראם.

המון המון.

המון המון.

המון המון.

המון המון.

המון המון.

המון המון.

rè à summo Jove genitum S. Diogenem Martyrem asserere possumus. De divinâ ergo filiatione in Domino gloriari potuit: & huic data potestas filium Dei fieri, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri. Ex Deo itaque natus, suo nobilissimo martyrio paternam hæreditatem in caelis est adeptus.

DIOMEDES: διομήδης, p. l., Jovis consilium, aut curam sonat. Nempe à dicto dios, Jovis, & μέδω, medos, cura, consilium, aut deliberatio vocatur à Græcis. Diomedes ille Ætolia rex, fortissimus inter Græcos habitus, à suis verè ex Jovis deliberatione ad illi excisionem missus diceretur. Nâ Iupiter in Troiam, pro Troia stabat, Apollo. At veri Jovis consilio, & divinæ providentiæ curâ, Ecclesiæ dati sunt Sancti Martyres illi, qui Diomedis nomen felici tulerunt omine. Inter heroes christianos strenuissimè, ad omnem potestatem infernalem prosligandam, & impietatem, se in cælum protervè attolentem, excindendam, divinitus missi fuerunt.

DION: δίων, quasi δίων, dios, participium verbi δίωνω, diomi, proficiens, percurrens. Quidni & concinnè S. Dion Martyri talem etymologiam adaptemus? cùm talibus in hoc studio contententibus, & optatum bravium profectibus, dicat Apostolus: Sic currite ne comprehendatis.

DIONYMUS: διώνυμος, dionymos, p. b., binomius, seu binominis. Est enim à δύνω, dyno, bis, & ὄνομα, onoma, nomen. Si verò à δύνω, dyno, performetur; etiam famosum significat, cùm onoma tama quoque sit, & celebritas. Utroque modo dionymus dictus Abraham, qui & prius Abram vocatus, atque, ut ait D. Chrysothomus, unicam elementum adiectum tantum principatum vendicavit iusto.

Nam, uti prius dixit, nomine commutato dictus Abraham, pater factus omnium gentium. Ad marginem verò Abraham dionymus exaratur. Primum nomen S. Pater à radice hebraicâ ngavâr, idest trahit, deducit, & perâten, seu transiorem interpretatur. Nempe ut sit à μέγω, pero, transeo, & μέγωσις, perâtes, transitor: ed quod Euphrate transito, in Palæstinâ fuerit peregrinatus. Sed rectius Abram dicitur pater excelsus, à dictione av, pater, & ram, excelsus: & Abraham pater multitudinis, aut pater excelsus multitudinis. Nam hamôn significat multitudinem, à radice hamâh, tumultum significat, ut solet multitudine: ita ut illud rabân sit à ram, & hamon, cum quâdam abbreviatione formatum. Cùm verò tantum principatum nactus sit Abraham, meritò etiam dionymus, seu famosus extolletur. Vide eundem S. Patrem in Homiliâ de nomine Abraham: Hodie de dionymis dicere mens est, &c.

DIONYSIUS: διώνυσος, dionyfos, p. b., aliquibus sonat idem ac divinitus stimulus, aut compunctus. Est Magni Areopagite nomen, cui bellè hoc etymon adaptatur: & à dicto dios, Jovis, ut in voce Diocles, aut à δύνω, dyno, divinus, generosus, necnon à verbo δύωω, nyssō, pungo, vellico, stimulo, aperio, derivatur. Certè Dionysius apertò etiam Athenis Fidei ostio, verbis Apostoli ejus corde vellicato, cælestis gratiæ viribus ipsius animo stimulo, ad Christum mirabiliter conversus, divinitus compunctus fuit.

DIOIETES: διοιητής, diopetēs, p. b., quod à Jove, aut cælo delapsus est. Nam, ut diximus in

Diocles, dios est vox Jovis in genit. significativa: verbum autem πέσο, pēso, est cado, aut si mavis à verbo πέσο, pēso, volo. Quasi esset de cælo, aut à Jove volatu delatum. Nam sæpius fingebant Gentiles, quo major fides suis simulachris haberetur, esse figuras diopetes. Prout ancile illud Numæ Pompili tempore, è cælo, ut fabulabatur, delapsus: & Græci antea de suo Palladio commenti fuerunt. Itâ etiam Ephesii fingeant, aut sibi persuadebant, Dianæ suæ simulachrum, non humanis fabricatum manibus, sed è cælo decidisse. Et itâ ubi Nolter refert scribam illum dixisse, Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Jovisque proliis; Lucas in græco legit: ἐν τῷ δεικνύειν, h. t. d. opetēs, idest, & diopetēs, seu è Jove delapsi, nempe simulachri. Et itâ multi recentiores cum Syro, & Chrysothomo verterunt. Sicque apud hunc S. Patrem ille Textus exaratur: Quis est hominum qui nesciat Ephesiorum civitatem Neocoron esse magnæ Dianæ, & Diopetis? Quid sit autem neocoron suo loco dicitur.

DIORTHOTICUS: διορθωτικός, diorthoticós, p. b., emendativus, correctivus. Deducitur à tertiâ personâ præf. pass. verbi διορθόω, diorthoo, emendo, corrogo: quæ est διορθώσω, diorthosō, & à secundâ sit διορθώω, diorthōō, correctio, quæ latine diorthosis, p. l., dicenda. Hinc diorthoticum jus dicitur, quasi emendativum, quod in commercii versatur. Bud. in l. jus civile de just. & jure. Sic & plurima diorthotica ad animam spectantia dici possunt.

DIORYX: διόρυξ, p. l., propriè fossâ per muros, aut aggeres, ad cogendos metu hostes, excavata. Oritur à verbo διορύσσω, diorysso, fodio, cavo: ab ejus nempe tertiâ personâ præf. pass. διορύσσω, diorysso, nec augmentum temporale videtur ablatum. Sumitur pro quocumque aquæ ductu. Unde Sapientia propria sua encomia ingenue proferens ait: Ego quasi fluvii dioryx, & sicut aquæ dulcens exivi de paradiso. Itâ Textus græcus, dioryx à fluvio: q. d., Ego sum rivus perennis in exhauli illius fluvii divinæ Sapientiæ, de Paradiso profluentis.

DIOSCORUS: διοσκωρος, dioscoros, itâ penultimâ brevi, nisi per omēga, aut per diphthongum ou, u, scribatur. Jovis filium sonat, à dicto gentivo dios, Jovis, & κόρος, cōros, filius, puer. Sic inter alios vocati Castor, & Pollux. Nam ubi dicitur, quod navi illi Alexandrinæ, quæ ab Insulâ Melicâ Paulum vexit, erat insigne Castorum, græcè dicitur παρασκήμα διοσκορείς, paraschéma dioscoris, idest signo Dioscuris, nempe Jovis filii. Horum enim statuæ in puppi exsculptæ erant, tamquam nautis salutare. Siquidem isti Castorem, & Pollucem certos ignes meteoricos vocabant, qui aliquando duo circa antennas apparent, & tranquillitatem portendere creduntur. Si autem unus solus cernebatur, eum tempestatem præfigere, quasi uno illorum Deorum, navigationis præsidium, subirato, superstitionosè opinabantur. Ab uno Castore, ambo dicebantur Castores. Propterea noster Interpres, pro Dioscoris, Castores nominavit. Mentis etiam quidam apud Græcos Dioscorus appellatus. Nam epistola Lyfiæ, Antiochi Eupatoris nomine data, secundum æram antiochenam, seu syriacam, quâ utitur

Act. 19. 35

Ecci. 34. 41.

Act. 28. 11

Machabæorum liber secundus regni Græcorum anno 148, mensis Dioscor die 24. Hic tamen mensis alibi non reperitur apud Græcos. Quinimò in Textu græco legitur, pro *Dioscori*, *dis* vocatur, *dius corinthiu*, idest Iovis corinthii. Unde aliqui putant esse mensē lunæ intercalarem, qui certis annis adiungebatur, ut & apud Hebræos. Itā videlicet erat necessē, ut anni lunares cōsequerentur aliquo modo cum solaribus. Alii sentiunt esse mensē Dyktrum partim Februario, partim Martio respondentem. Dioscorus aliquibus idem est ac *divina saturitas*, aut *divinum ornamentum*; ut sit à *dius*, ut in voce *Dionysius*, & à verbo *κόσμος*, *coro*, futuro, orno. Veri Iovis filii fuerē Sancti Martyres hoc nomine donati: qui nec sanctitate degeneres, nec pietate dissimiles, in gloriosā Christi morte sequaces, cęlestia natalia ostenderunt. Dei gratiā in vitā futuri, ejus gloriā post mortem satiati, ut divinum Ecclesię militantis, & triumphantis ornamentum effulserunt.

DIOTREPES: *διωτρεπής*, *diotrepēs*, p. b., à Iove nutritus. Nam est à supradicto *dius*, Iovis, & verbo *τρέφο*, *trēpho*, nutrio. Cujusdam viri nomen ambitiosi, & arrogantis, qui S. Ioannis amicitiam dedignans, Corinthi, ut ait Irenus, ejusdem S. viri Epistolā non recipiebat: nec, uti solitum erat, in Ecclesiā legi permittebat. Itā queritur dilectus Christi Discipulus: *Scriptissimam forsitan Ecclesiā, sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrepes non recipit nos.*

DIPHTHONGUS: *διφθόγγος*, *diphthongos*, duarum vocalium sonus. Est enim à sæpius dicto *dis*, bis, & in compositione dualitatem significante, & à *θόγγος*, *phthongos*, sonus. Talis sonus formatur ex duabus vocalibus simul unigis, & prolatis. Quāvis etiam multę diphthongi itā pronuncientur, ut unius vocalis sonum edant. Quod apud Græcos, & Latinos accidit, non autem apud Hebræos, qui diphthongis carent. Hę diphthongi in sacro quoque Textu diligenter observandę, cum aliquando verbum sine diphthongo scriptum, aut prolatum planē sensum immutat.

DIPLE: *δίπλη*, *diple*, duplex. Est femininum à masc. *δίπλος*, *diplos*, duplex. Erat una ex notis sententiarum illiteratis, hoc modo formata Δ , ad separanda sacrarum Scripturarum testimonia. Hanc inter alias habet Isidorus: & inter illiteratas esse recensendam in voce *Lemmiscus* ostenditur.

DIPLOIS: *δίπλοις*, *diplois*, p. b., vestis genus. Itā dictum eò quòd duplex esset, vel duplicatum, à *δίπλος*, *diploos*, duplex. David dira deprecans, vel potius, ut sanctus Propheta, Doeg Idumæo, proditori suo insulsa prædicens, inter cęteras maledictiones ait: *Induantur qui detrahunt mihi pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.* Eadem voce hęc utuntur 70, *ὡς διπλοῖδα*, *hos diploida*, sicut diploida, p. b., in accusativo: & Textus hebraicus habet *menghil*, & *vestimentum* vertitur, cū aliās pallium sit, maximè ornatum, & gloriosum.

Quasi diceret regius Psaltes, duplicatā ignominia, videlicet hęc, & in alterā vitā, confundantur. Nicolaus Liranus allegoricè hunc Psalmum de Christo à Iudā venditō intelligit: in quo ab aliquibus observatum triginta maledictiones, pro 30 argen-

teis contineri. Propheta autem Baruch, fausta Ierofolymę prænunciāns, inquit: *Circumdabit te Deus diploide iustitię.* Sicut diplois erat vestis nobiliorum matronarum, itā rursus S. Civitati promittitur pristina gloria, & decor, quo denud erat induenda. Dicitur verd *iustitię*, tum quia iustitię, & cęterę virtutes sunt animę vestes angustę, & regales; tum quia gloria Ierusalem tribuenda erat ex Dei promissione, & sic quodammodò ex iustitiā, ad promissa divina adimplenda.

DIPLOMA: *δίπλωμα*, *diploima*, latinè propter omēga penultimā productā, est à Græcis aliter efferatur. Est vas quoddam duplex, & etiam literę patentes Pontificis, vel Regum. Vox hęc originem trahit à verbo *δίπλω*, *diplo*, duplico: ab ejus nempe primā personā præter. pass. *δέδιπλωμα*, *dediploima*, duplicatus sum, & hinc sine augmento *diploima*. Sic autem vocata edicta, & mandata principum, regio signo munita, à duplicando: eò quòd in eis multiplicandis, duplicis literę figuram exhibentur, vel alio aliquo modo duplicia viderentur. Itā voce utitur Tertullianus etiam pro literis, aut epistolis, dum ait: *O sumniculosa diplomata!* quibus nempe mors Marci Aurelii Imp. tardè nuntiata, & quam Dea Cybele serò cognovit.

DIPNOSOPHISTA: *διπνωσηστής*, *dipnosophistēs*, ad verbum est cœnę sapiens. Itā quippè dictus ille, qui scitè, & argutè in cœnā differit, prout antiquitūs Philosophi in convivii, variis sapientię leporibus, & saporibus solēbant fercula inspergere, & condire. Fit à *δίπνος*, *dipnos*, cœna, & etiam prandium significat, ut aliqui volunt (eò quòd Veteres tantum semel in die comederent) & à voce *σοφιστής*, *sophistēs*, sapiens. Hinc Athenæus grammaticus, sub Antonino Imperatore, scripsit Dipnosophistarum Libros, pulcherrimis eruditionibus refertos: ad annum reparatę salutis 168. Itis etiam Christianorum intemperantia, vani discursus, & joci scurriles in convivii, ac compotationibus, tacitè arguuntur, & eruditè condemnantur.

DIPROSOPOS: *διπροσώπων*, *diprosopos*, latinè proter omēga accentum habet in penultimā longā, est Græcis, aliis regulis utentibus, sit vox proparoxytona. Nostro idiomate bifrons, anceps, aut duplex verti potest. Fit enim à sæpius dictā particulā *dis*, bis, & *πρόσωπον*, *prōsopon*, persona, vultus, facies. Hinc *diprosopos icon*, imago ancipitis aspectus dicitur. Sed diprosopi præsertim illi qui parum sinceri, & hypocritę maximè dicendi. Nam hi, quòd aliam personam simulent, tali nomine donati.

DIPSAS: *δίψας*, serpens viperę similis. Itā dictus fuit, quòd illi quos inoporderit siti vehementi inarescant, & incessanti potu se replentes, semper sitibundi, extinguantur. Est ergò à verbo *δίψω*, *dipsō*, sitio: uti, & nomen hebraicum *šimmaon*, quod est à radice *šama*, sitivit. Moyses, beneficia Israelitiis à Domino exhibita commemorans, ait: *Ductor tuus fuit in solitudine magnā atque terribili, in quā erat serpens flatu adurens, & scorpio, ac dipsas, & nulla omninò aqua.* Apud 70 hęc *δίψα*, *dipsa*, sitis: & hebraicè *šimmaon*, etiam sitim significans. Serpens ille flatu adurens verisimiliter est basiliscus, est Textus hebraicus

Baruch. 5.

In Apolog. 6. 25.

שממאון

šimmaon

שמא

šama

Deut. 8. 15

cus

DIACHAS: *διαχάσ*, serpens saraph: & diplos, teste Isidoro, est aspidis species, quę à scii, quam maximam inducit, situla nuncupatur à Latinis. Tales fuisse illos ignitos serpentes ad quorum plagas, & mortes plurimorum venerunt ad Moysen, pro remedio Israelitę, satis est probabile, vocatosque fuisse ignitos, ab aestu, & siti, quam suo morfu excitarunt. Sed hęc 70 legunt *τὸς ὄφεις τὸς δανατῆνας*, *tus ophis tus thanatandas*, idest serpentes occidentes, seu mortiferos: & Hebræus legit *seraphim*, quali ardentis, à sing. *seraph* serpens ignitus, & summè venenatus, ab aliquibus preter, gręcè *σέρσις*, *prester*, à verbo *σέρω*, *precho*, uro, cuius tertia persona præter. pass. *σέρσασα*, *pēp othe*, & hinc ablato augmento *prester* nominatus. Hebraicum autem *seraph*, etiam sine voce *nachase*, serpente ignitum significans, est à radice *šaraph*, usilit, incendit: à quā & *seraphim* seu seraphini, ab ardore, Angeli primi Chori nuncupantur. De diplosade quoque dicit Hierius: *Veneno hæc est plurimo, & immedicabili, quosque manor devit, usque ad. à inflammata, ut propemodum exardejere videantur, ac igne veluti circumfuso, concremari.* Hinc magis potest divini magnitudinis beneficii, ejusque specialis ergā Iudæos providentia colligi, quòd illos itā salubriter ab itis exitialibus animalibus præservaverit, etiam in deserto, in quo nulla omninò aqua, quę aliqualem openi essent allaturę, ut ait idem Valerianus. Mirandum tamen quòd theriaca epota distatis morsui me leatur, cum ipsa sit ex rebus calidis & ficcis composita: nisi per antipathiam carniū viperę adversus venena, hunc operetur effectum. Nicolaus Causlinus ait, quòd diplosas est avaritia, quę inexplebili pecuniarum siti miserof mortales incendit. Item sicut diplos aquas inficit, unde mors iis qui illas edibent; sic etiam hæreticus aquas salutares veneno suo inficit, & incautus propinat.

DIPTO, apud Magri est colore minio, & ex verbo græco *δίπτο*, *dippto*, deducitur. Sed *dippto* est mergo, subeo, occido, condor, & *δίπτος*, *dipptos*, urinator est, qui in aquas se demergit. Ni dicamus quòd ille qui telam, vel asseres colore inficit, eos mergat coloribus. Sed hoc improprie dictum, nec ad particularem colorem esse adaptandū.

DI TYCHA: *δίτυχη*, p. b., idest duplicata. Sic vocabantur aliqui libri ecclesiastici, in quibus sanctorum virorum, & Fidelium nomina inscribantur: itā dicta à *dis*, bis, & *τύχη*, *tycho*, plicio, quòd utrumque admittat librorum clauderentur, aut plicarentur. I e Alexandro Archiepiscopo Antiocheno refert Cassiodorus, in S. Ioannis Chrysolitomi vitā, quòd *is Pontifex Ioannis Magni vocabulum ecclesiasticis* *δίτυχου*, *diptychis*, *inseruit.* Quenā verd essent sacra diptycha, seu ecclesiastica, satis ex Egyptiorum quādam epitolā colligi posse demonstrat Baronius. Nam in itis Egyptiorum Episcoporum literis ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum, contra Timotheum sedis Alexandrinę in valorem, hæc habentur. *Etiā in venerabili diptycho, in quo p. a. memorie transitum ad cęlos habent, um Episcoporum vocabula continentur, quę tempore sanctorum inferiorum, jenundum iunctas regulas releguntur.* De diptychis

In Hiercl.

An. Chr. 430. N. 49.

ait Emin. Noris, distincta fuisse viventium, ac mortuorum, fuisseque aliquot paginis confata, ob tot nomina sacrorum, laicorum, immò & mulierum. Et prophana quidem diptycha, quę novi consulis non exhibebatur, ex eborē fuisse certum est. Et postea, tabulis eburneis caracteribus aureis nomen inscribatur Consul. Iñius quoque consulis effigies in duplici tabellā exprimebatur, ut quędam etiam nostro ævo conservantur. A profanis sacra nomen suum sortita sunt: in quibus nomina hæc prom seu. inscribentur, sed in unā paginā Episcopi, in alā presbyteri, in alterā diaconi, atque ita diversis etiam laici ac femine diptychis consignabantur. Sacra diptycha, plerumque membranacea, in summā erant veneratione, ut colligitur ex S. Iannis Chrysolitomi Liturgiā. *ὁ διάκονος ὁ δυνάμει γυροδεν τῆ ἀγίαν ἑσάτην, ἡ δὲ διὰ τὴν ἰδέσθ. Diaconus circumiens suffit sanctam mensam, & diptycha.* D. Augustinus duas Decalogi tabulas eleganter diptychum lapideum nuncupavit. Sacra diptycha inter pretiosiores Ecclesię thesauros à Cimeliarchā conservabantur: ut patet ex Synodo quintā, Acta Synodi Mopsvestiæ recitante.

DISCOPHORUS: *δισκοφόρος*, *discophoros*, latinè penultimā correptā, est græcus in eā ponatur accentus. Discum ferentem significat, à *discos*, discus, & verbo *φέρω*, *phero*, porto. Erat autem discus orbis ex ferro, ære, aut lapide, quem projiciebant exercendi corporis causā. A rotunditate discus corpus solis dicitur, & orbis, aut patina etiam discus vocatur. Itā saltatrix illa malę genitricis pessima filia, quę Magni Præcursoris caput carnificis enē distillare fecit, dixit Herodi: *Volo ut protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptistę.* In Textu græco pro disco legitur *δισκοφύλαξ*, idest tabula, lanx, scutella, catinus, patina. Habacuc propheta, qui prandium Danieli in lacu leonum jejunanti detulit, à D. Hieronymo discophorus appellatus. Discobolus autem dicebatur ille, qui tales discos, exercitii causā projiciebat. Vox hæc ex *δίσκος*, *disco*, & *βολή*, *bolē*, jaculus efformata. *Disco* verd trahit originem à verbo poetico *δίζω*, *dico*, jacio: & itā à jaciendo nuncupatus.

DISOMIUM: pro sepulchro poni, nempe duorum corporum capaci refert Magri. Et quamvis vocem gręcā non repererim, tamen si placet *δισομιον*, *disomion*, dicatur, non ex gręcō *δισομίον*, *disomiatu*, ut ille vult, sed à dictā particulā *dis* in compositione, amissā ultimā literā, dualitatem significante, & *ομιον*, *omion*, corpus. Adedque disomium, propter omēga, penultimā longā latinè est pronunciantium.

DISSYLLABUS: *δισύλλαβος*, *dissyllabos*, p. b., duarum syllabarum. A *dis*, *dis*, bis, & *σύλλαβος*, *syllabe*, syllaba, dissyllaba dictio est quę duabus syllabis constat. Potest etiam duplicem indicem significare, aut duplicis indicis librum: nam syllabos, est index, ut suo loco dicitur.

DISSYMBOLA: *δισυμβόλα*, p. b., symbolo, seu notā discrepantia. Vox enim est formata à particula *dis*, *dis*, quę aliquando privandi vim habet, & symbolon, nota, signum, insignia, quasi diversis lignis, aut insignibus distincta. A Philosophis dissymbola vocantur illa elementa, in nullā p. i.

Noris Disert. hist. de Syn. 5. c. 5.

Idem.

L. 1. c. 66. Epitum. c. 4.

Marci 6. 25.

marum qualitatum convenientia: qualis sunt aer & terra, ignis & aqua. Aer enim habet humiditatem in summo, & calorem propè summum; terra verò duas qualitates planè oppositas: nempe siccitatem in summo, & frigiditatem propè summum. Similiter ignis habet calorem in summo, & siccitatem propè summum; aqua verò frigiditatem in summo, & humiditatem propè summum. Et quamvis in illa qualitate remissâ convenient, quæ, secundum aliquos Authores, complet gradus qui desunt in qualitatibus propè summum; non idè tamen sunt symbola, eò quòd non sufficiat habere convenientiam in quolibet gradu remissio. Præterea verisimilius est elementa non habere illas qualitates remissas. Sic enim simpliciora continentur, & magis ad mentem Philosophi, qui duplicem tantum qualitatem cuilibet elemento designavit. Dissymbola multa alia, adinstar illorum elementorum, sibi invicem repugnantia, in nullis qualitatum convenientia, in ordine naturæ & gratiæ, dici possunt.

DISTICHUM: διστίχον, distichon, p. b., duorum versuum ordo. Præsertim de duobus versibus simul connexis dicitur, hexametro uno, & pentametro altero: à δις, dis bis, & στίχος, stichos, versus, ordo. Distichos dici potest qualibet res duos ordines continens: & à τρις, tris, ter, tristichos, quæ tribus ordinibus constat. Sicut retractichos quæ quatuor ordinibus complectitur. V. Tetrastichos.

DITHALASSUS: διθάλαστος, dithalassos, bimaris, & malè ab aliquibus bithalassus. Ni dicamus bithalassum formari à dithalasso, sicuti Baganus bithalassum formari à dithalasso, sicuti Baganus à digamo, ex particula latinâ & unâ voce græcâ. Dithalassus ergò est qui utrinque mari alluitur: à dicto dir, bis, & θάλασσα, thalassa, mare. Loca illa dithalassa speciatim dicta sunt isthmi, qui utràque parte mare videntur secare. Talis est isthmus corinthiacus, ad quem alluunt Poëta, commemorans bimarisque Corinthi mania. Dithalassus erat adiacens Insulæ Melitæ, à rupe vicinâ formatus: in quâ facellum D. Paulo sacrum. Talia loca solent esse periculosa: quapropter ait Lucas, Cum incidissemus in locum dithalassum impergerunt navem. Hic natando, vel tabulis insidendo, omnes cum Apollolo è navi in litus evaserunt. Hodie in Melitâ vocatur la Cala di S. Paolo.

DITOCOS: διτόκος, ditocos, latinè penultimâ correptâ, etfi à Græcis in eâ ponatur accentus. Est illa quæ bis peperit, aut binos pariens: ut Rebecca, Thamar, quæ geminos pepererunt. Ità ditocos Rachel dici potest, quæ gemino partu Ioseph, & Benjamin enixa est. Vox est formata à δις, dis, bis, & verbo τίκω, tico, pario, cujus præteritum est τέκεν, tetoca, unde ablato augmento fit τίκω, ticos, partus. Sed cum tocos foetus, & usuram significet; etiam ditocos duplicem usuram reddens verti potest.

DITTOCHÆUM: διττοχῆον, dittochon. Opusculum quoddam Prudentii verisimilius ita vocatum. Continet autem varia Tetrasticha super V. & N. Testamentum: & singula quatuor versibus heroicis absolvuntur. Dittochæum verò duplicem cibum, aut duplicatum alimentum significare continent. Certè διττον, ditton, est duplex, & χῆμα, chema, probus: aut χῆμα, chæma, pedum, seu baculum pastorale dicitur, sed pro cibo duplici ab οὐδὲ, ochè, cibus, deducatur. Forfitan ergò Dittochæum dictum: quia probitatis V. & N. Testamenti exempla refert: aut duplex cibus spiritualis, seu prout in antiquo exemplari, duplex refectio, ab utroque Testamento personis excerptis. Magri asserit aliquos malè legisse dittochæum: sed Victor Gifelinus in suo Commentario ab aliquibus vocatum Chirochæum, quòd manuale vertunt, dicitur testatur. Sicque à χῆμα, chira manus chirochæum esset deducendum. Sycharus Enchiridion inscripsit, quòd à Gifelino approbatur, & aliis. Ità in Opusculi titulo variant Authores: sed prior titulus, & explicatio tenenda. Fuit autem Aurelius Prudentius Clemens Poëta palatinus, Christianus, & litteraturâ illustri: floruit sub Theodosio Junio ad annum reparatæ salutis 418. De quo Gennadius in suo virorum illustrium Catalogo.

DOCHE: δοχή, dochè, convivium. Oritur ista vox à verbo δέχομαι, dechomai, suscipio, excipio, & ab ejus præterito medio, quamvis inusitato, deducenda. De doche fit mentio in S. Ignatii Martyris epistolis, in quibus dicitur: Non licet sine Episcopo neque baptizare, neque offerre, neque sacrificium immolare, neque dochen celebrare. Alii quæ cœnam intelligunt, putà agapen, seu illam cœnam, de quâ dicit Apostolus: Convenientibus ergò vobis in unum, jam non est dominicam cœnam manducare. Alii verò per dochen istam Missam veterem interpretantur.

DOCITÆ: δοκίται, dokitai, p. l., existimantes latinè dici possunt. Nam, δοκίμαι, dokimai, in singulari fit à verbo δοκῶ, dokho, existimo, appareo, videor. Ità dicti aliqui hæretici, à Julio Camiano Valentini discipulo exorti, qui, ut docet Baronius, licerent Christum corpus sumpsisse phantasticum. Docitæ igitur appellati eò quòd ejus corpus solùm apparens, aut existimatum opinarentur. De illo Julio ait etiam Baronius in Tatiani, nuptias damnantis, sententiam conspirasse. De Docitæ etiam agit Clemens Alexandrinus: contra quos Christus se carnem, & ossa habere testatus est.

DODECAEDROS: δωδεκάεδρον, p. b., quamvis in versu produci possit. Latinè in duodenos situs, aut duodecim sedibus sessilis, vel distinctus, dici potest: à δωδεκα, dodeca, duodecim, & ἔδρα, hedra, sedes, basis, quasi duodecim sedibus, aut basibus compositus. Ex dodecaedro, ut Plutarchus refert, Mundum factum esse Pythagoras sensit. Sed duodecim sedes in judicio universali futuras, & dodecaedron illud tribunal fore docet magistrorum Magister: super quas sedebunt Apostoli, immò, & viri apostolici, judicantes duodecim tribus Israel. Ex supradictâ voce dodeca multa oriuntur composita: ut cum vocabulo ἀρχός, archos, princeps fit δωδεκαἀρχός, dodecalarches, qui duodecim præfectus est. Aut potius fit à dodecas, genit. dodecados, numerum duodenarium significante. Dodecates, qui 12 annos natus est, ab ἔτος, etos, annus. Et alia id genus.

DODECATEMORION: δωδεκάτημιον, p. b., duodecima pars, & pro uncia, libræ duodecimâ parte, reperitur. Fit à voce δωδεκάτης, dodekates, duo-

Horat. l. 1. Carm. Ode 7.

Act. 27. 41

Aldus Rom. In Hierol.

Epist. ad Smyrn.

1. Cor. 11. 20.

An. Chr. 174. N. 12

Scrom. J. 2

Matth. 19. 28.

duodecimus, & μέριον, merion, pars, particula. Sed dodecameros, græcè δωδεκάμερος, dodekameros, est in 12 partes dissectus, à μερίς, mira, pars, membrum, &c.. Hinc patet quid decameron significet, nempe illud quod in 10 partes distinctum est. Dodecameros toti populo Israelitico in 12 partes, seu tribus distincto, decameron verò Decalogo adaptari potest.

DODECAPHYLON: δωδεκάφυλον, dodecaphylon, latinè propter ambiguum hinc productam accentum habet in penultimâ, quamvis ab aliquibus corripitur: de quo in voce allophylus aliquid dictum est. Significat autem ista vox 12 tribus: à dicto dôdeca, & φυλή, phylè, tribus. Sic uno vocabulo composito S. Lucas 12 tribus expressit, dum refert Apostolum, coram rege Agrippâ apologiam habentem, inter cætera de promissione divinâ Iudeis factâ loquentem, dixisse: in quam 12 tribus nostræ, nocte ac die servientes sperant devenire. Græcus habet δωδεκάφυλον ἡμῶν, dodecaphylon hemôn, idest nostrum dodecaphylon: quâ voce etiam aliqui Latini utuntur.

DOGMA: δόγμα, placitum, sententia, decretum, edictum. Eruitur à verbo δέω, doho, existimo, appareo, videor, puto, opinor: cujus prima persona præter. pass. est εἰδογμαι, didogmai, & hinc ablato augmento syllabico dogma. Sunt autem dogmata uniuscuiusque sectæ decreta: sicque artes, & scientiæ propria dogmata sibi vendicant. Ità dixit Augustinus: Dogmata autem sunt placita sectarum, idest quod placuit singulis sectis. Sic Iob suos molestos amicos, & onerosos consolatores, vocat cultores perverforum dogmatum. Et si Septuaginta satis à Nostro discrepent, dum hinc legunt: vos autem estis medici in iniusti, & sanatores malorum omnes. Nempe ad animum sanandum inepta dogmata probebant. Quapropter in Textu hebraico dicuntur medici esil, idest, nihili, seu vanitatis, aut vani. Quod autem dogma etiam pro edicto sumatur, patet ex libro Esther, in quo ferale illud edictum Regis Assueri, de Iudæis trucidandis, crudele regis dogma nuncupatur. Nec in hoc loco 70 voce dogma utuntur, sed dicuntur

Quæst. Evang. l. 1. q. 12.

Iob. 13. 4.

Esther 4. 3.

Esther 4. 3.

2. Reg. 5. 8.

2. Reg. 5. 8.

1. Par. 11. 6.

Prov. 21. 9

DOLICHUS: δολίχος, dolichos, p. b., curriculum spatii 12 stadia continentis, aut secundum Suidam ad 24 stadia exporrecti. Cursus fuit prope plenus, & diavlo major, à voce δολίχος, dolichos, idest prolixus, longus, quòd in spatium fati longum extenderetur. Itâ voce utitur D. Chrysostomus, dum ait: Ezenim qui postquam decem dolichos cucurrit, si post deficiat, totam laudem perdidit. Ubi in margine additur dolichon esse 23 stadiorum spatium.

DOLIPHONIUS: δολιφώνιος, doliphonios, p. b., sicarius, latro, qui dolose occidit. Vox est orta à dolos, dolus, & φῶνος, phonos, cædes, homicidium. Dicitur & doliphonia (& latinè penultimâ brevi erit efferenda, nisi græcus accentus retineatur) cædes cum dolo, seu dolosa necatio, quæ à sicariis, seu assassinis patrari solet. Isti doliphonii ecclesiasticâ immunitate non fruuntur.

DOLUS: δόλος, dolos, fraus. Sed tamen propriè fraus à dolo distinguitur. Itâ docet Angelicus, vitia prudentiæ opposita recensendo. Ostendit enim quòd astutia sit speciale peccatum, etiam in prudentiâ carnis distinctum. Nam hæc versatur circa finem apparenter bonum, sed astutia ad finem suum assequendum, sive bonum, sive malum, utitur non veris viis, sed simulatis, & apparentibus. Versatur autem præcipuè in excogitatione talium viarum, & hoc propriè pertinet ad astutiam. Alio modo potest considerari talium viarum assumptio, secundum executionem operis, & secundum hoc pertinet ad dolum. Pertinet tamen ad astutiam, secundum quod importat quandam executionem astutiæ. Doli verò à fraude discrimen explicat idem S. Doctor, dicens quòd dolus pertinet universaliter ad executionem astutiæ, sive fiat per verba, sive per facta. Fraus autem magis propriè pertinet ad executionem astutiæ, secundum quod fit per facta. Idem vitium doloprosyne, doloprosyne (quod latinè p. b. est efferendum) nominatur: à verbo δολοπροσύνω, doloprosyno, callidè ago, quasi dolose sapio, atque dolum & astutiam significat.

DOMA: δῶμα, domus, tectum. Oritur à verbo δέω, doho, extruo, ædifico. Per domatum fistulas intelliguntur canales aquarum emissarii, de quibus loquitur Scriptura. Proposuerat David in illâ die præmium, qui percussisset Iebuseum, & tenuisset domatum fistulas, & abstulisset cæcos, & claudos odientes animam David. Septuaginta hinc à Textu nostro satis discrepant: nec domatis aut fistularum mentionem agunt. Hebræus verò de domate non loquitur, sed solùm ifinnor, idest canalis, emissarium, tubus, exarat. Erat autem expugnanda munitissima arx Sion, quam Jebusæi possidebant: & confissi loco, ut opinabantur, inexpugnabili, ad irrisionem posuerant, teste Iosepho, veros cæcos, & claudos, ad murorum defensionem. David victoriæ cupidus præmium proposuit primo mœnia confendenti, & summas ædes tangenti. Hic fuit Joab nepos David ex sorore: qui propterea princeps exercitus fuit renunciatus. Itâ narrat sacer Textus: Ascendit igitur primus Joab filius Sarvia, & factus est princeps. Potest etiam doma sumi pro tecto: sicque potest intelligi, quòd melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere liti.

In Argum. Ep. ad Ph. 2. 9. 55. 4. 3. 6.

2. 4. 6.

a. 5. c.

2. Reg. 5. 8.

2. Reg. 5. 8.

1. Par. 11. 6.

Prov. 21. 9

litigiosa, & in domo communi. Septuaginta legunt in angulo *ἰσὸς ὅρου*, *hypetru*, id est non tecto, seu sub æthere aperto: nam *hypetru* sunt spatia aperta, & subdialia, ab *ὑπὸ*, *hypō*, sub, & *ἔθρον*. Hebraicè pro domatis dicitur *gag*, id est tecti: & ita quoque chaldaicè *tekti* dicitur, nempe plani more Palestineorum. Et ita pro tecto accipi debet, dum Eldras ait: *feceruntque sibi tabernacula unusquisque in domo suo*. Sicque 70 dicunt *ἡν ἃ ὁ μαρτος ἀνὴρ, ἐστὶν δόξατος βασιλεῦς*, in domate suo: & Hebraicus *ngal gagō*, super tectum suum. Nam sub dio tabernacula mense septimo figi debebant. Eodem sensu Jeremias intelligendus, dum prædicit immundas fore *omnes domus, in curiam domitibus sacrificaverunt omni militum celi*. Hic ex *δοξάτων, domitōn*, apud 70, Latinus vertit tectis, & Hebræus ait *ngal gagō* habebim, in tectis, seu super tecta eorum. Talia enim sacrificia in tectis peragebantur. Ab eadem radice sit *domos*, domus, structura, vox aded frequens apud Latinos. Fit autem, ut & doma, à præt. medio verbi *demo*, vel à verbo *δοῦναι, domio*, deditico, voces istæ eruentæ.

DORCAS: *δορκάς, dorcas*, caprea, dama. Est à præt. medio verbi *δέω, dero*, video: ob acutissimam visum aciem in hoc animali, quod, ut ait Plinius, nunquam lippit, & noctu optimè cernit. Ità vocabatur illa discipula, quam S. Petrus à mortuis excitavit, nomine *Tabitha, que interpretata dicitur dorcas*. Et certè, ut ex bonis ejus operibus apparet, purgatissimo mentis oculo, inter infidelitatis vicinas tenebras, in Deum ferebatur.

DORODOCIA: *δοροδοκία, dorodokia*, latinè penultimà correptâ, quamvis in eâ græcus accentus ex usu observetur. Est munerum acceptio: à *δορον, doron*, donum, & verbo *δέω, dero*, accipio. Sed accipitur etiam pro ipsâ munerum largitione in judicis corruptionem. Thucydidis interpres observat ob dorodociam, si quis deprehensus esset, multam impositam tuisse. Aded fordebat apud Grecos munerum largitio: quæ magis forvida inter Christianos existimanda, dum ita iustitiam corrumpit, & res sacras venales facit? Meritò igitur aded rigorosè munerum largitio à Clemente VIII Regularibus interdicitur. Dicitur autem dorodocus, p. b., sordidus, avarus, quantui, & muneribus inhians, necnon ille qui ea malè largitur.

DORON: *δορον, doron*, donum. Oritur à verbo *δέω, dero*, aut ab ipso verbo *δοῦναι, domio*, quamvis inusitato. Alii tamen erunt ab ipso palmo, aut manu, quâ munera dantur, & antiquitè *doron* vocatâ. Ab hac voce varia composita formantur: ut antidorum, dorodocus, dorophagus, & alia sexcenta. Sed prout *doron* significat palmum minorem, alia composita efformat, ut *didoron*, duorum palmarum, & *tridoron* quatuor palmarum, pentadoron quinque palmarum. In his palmus major, seu orthodoron, id est palmus rectus intelligi potest.

DOROPHAGUS: *δοροφάγος, dorophagos*, latinè penultimà correptâ, quamvis græcus in eâ ponatur accentus. Donivorus optimè redditur, à dictâ voce *δορον, doron*, & *φαγός, phagos*, edax, quasi heluo donorum. Ità ergo ille vocandus qui donorum maximè est avidus; ita ut muneribus inhians, ea vorare videatur. A verbo autem *δέω, dero*, port-

to, sit *δοροφάγος, dorophorus* (quæ latinè cum accentu in antepenultimâ pronuncietur, ni Græcos ex usu licito velis imitari) munerum oblatio: hincque *dorophoros, p. b.*, munerum lator, seu largitor.

DOROTHEA: *δοροθέα, dorothèa*, in utroque idiomate penultima brevis est, quamvis in eâ græcus accentus habeatur, & usus apud multos Latinos more græco pronuciandi videatur introductus. Uti & Theodora, Dei donum nobis largitur ipsa nominis etymologia. Nam *δορον, doron*, donum & *θεός, theos*, Deus. Maximum Dei donum fuit S. Dorothea Virgo, & Martyr: quæ etiam de celo missis muneribus, exarscente magis ipsâ impiorum infidelitate, quam frigiditate brumali tempore, floribus, & fructibus recentibus Scholastico illi, seu caustico, ut fuerat pollicita, donatis, verè ut Theophili nomen sonat, Deo dilectum effecit. Sicque eum munerum divinorum, martyrii & triumpho, gloriæ & beatitudinis, consortem adeptam fuit. Eadem origo nominibus *Theodorus*, & *Dorotheus* est assignanda.

DORYMEDON: *δορυμέδων, dorymedon*, p. b., hastam regens latinè verti potest. Est enim à *δορυ, dory*, hasta, jaculum, & verbo *μέδω, medo*, curo, rego, impero: Alboinus Mediolani hastâ à proceribus porrectâ (fortè à Romulo, ob hastam quam semper gerobat, Quirino dicto, exemplum desumpsere) primus Longobardorum Rex inauguratus fuit. Vox *dorymedon* hastâ imperantem subindicat aut hastam strenuè gerentem. Nomen ergo optimè quadrat S. Dorymedonti, glorioso Christi Martyri, qui instantibus terribilioribus hastam Fidei nunquam abiecit: sed eâ, inter feviore tortores, victor evadens, regni cælestis possessionem accepit.

LORYPHORUS: *δορυφόρος, doryphoros*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus collocetur accentus. Hastam gerens, spiculum, aut lanceam gestans idiomate latio verti debet. Nam sit à dictâ voce *δορυ, dory*, & verbo *φέρω, phero*, porto, ab ejus nempe præt. medio, quamvis inusitato. Cuique ergo hastam, aut lanceam tenenti aptatur hæc dictio. Adedque doryphorus ille militum unus, qui lanceâ Christi latus aperuit. Sed doryphorus miles prætorianus, aut satellites solebat intelligi, qui lanceam gestans corpus principis tuebatur. Talium decem & quinque millibus, teste Q. Curtio stipatus erat Rex Darius. Tales doryphoros pro regis Joas custodiâ statuit pontifex Jojada, dum ad ejus satellitium dedit *centurionibus lanceas, clypeosque, & peltas regis David*.

DOS: *δος*, græcè significat & dotem, & dationem. Est ab inusitato verbo *δω, do*, do: à quo fit verbum usitatum *δίδωμι, didomi*, do. Et verè dos est datio quædam, quæ fit ab uxore marito, concessio ipsi usufructu, & retento sibi dominio directo, ad onera matrimonii sublevanda. Fit autem à secundâ præsentis *δίδωμι, didos*, das, hinc ablatâ reduplicacione, ut fit in verbalibus, vox ista *dos* erumpit. Apud Iurifconsultos est duplex, profectitia, & adventitia. Prima est, quæ ex ipsis parentum bonis tribuitur: adventitia verò, quæ aliunde provenit. Dos etiam latius sumitur, pro omni dono naturæ, vel gratiæ, vel gloriæ: unde dotes animi di-

dicuntur, & corporis, virtutes, ingenium bonum, pulchritudo, & alia. Dotes corporis gloriosi à Theologis communiter subtilitas, agilitas, claritas, & impassibilitas assignantur: atque dotes animæ beatæ visio, fructio, & comprehensio, passim enumerantur. Dotes corporis gloriosi proveniunt ex redundantia gloriæ animæ ad corpus, ut ait D. Thomas. Et visio quidem respondet Fidei, comprehensio Spei, & fructio Charitati. Comprehensio autem hæc largo modo sumitur, secundum quod comprehensio infecutioni opponitur. Nam stricto modo omni creaturæ respectu Dei est impossibilis.

DOSIS: *δosis*, datio, donatio, remuneratio, donum, usus. Formatur à supradicto verbo *δίδωμι, didomi*, do, quod in secundâ personâ presentis passivi facit *δίδωμι, didomi*, & hinc ablatâ reduplicacione fit *dosis*. Ità dosis apud Medicos est illa quantitas medicamenti, quæ attentis viribus, & morbi qualitate, ceterisque circumstantiis opportunè datur: quasi datio, seu usus. Etiam pro munere, & donativo reperitur, & ab aliquibus latinis Authoribus usurpatur.

DOSITHEUS: *δοσίθεος, dosithèos*, p. b., nomen viri proprium. Derivatur à dictâ voce *δος, dos*, & *θεός, theos*, Deus: ut Dei donum, & dotem significet. Alii ab eodem verbo *δίδωμι, didomi*, do, *Deodatum* fuerunt interpretati. Ità vocatus fuit quidam Iudæorum sacerdos, illius epistolæ de Mardochei somnio bajulus. Nam anno quarto regnantibus Ptolemæo, & Cleopatrá, attulerunt dosithèus, qui se sacerdotem, &c. Et hoc verisimiliter tempore Ptolemæi Philometoris, qui, teste Iosepho, omne regnum Iudæis commisit administrandum: atque Oniam, & Dositheum constituit totius suæ militiæ duces. Sed an sit hic Dositheus, qui tulit illam epistolam Phurim, mericè ambigitur: etiam conitit etiam sacerdotes arma tractasse, sicut patet ex Machabæis. Immo Iudas Machabæus habuit unum ex suis ducibus Dositheum, de quo dubitari posset an sit idem cum predicto, cum hoc infinet ipsa temporis consonantia. Nam tempore Ptolemæi Philometoris regis Ægypti regnabat Antiochus Eupator, cujus tempore dicitur, quod *Dositheus & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in presidio decem millia viros*. Quamvis enim in libro Esther ab aliquibus *Dositheus* cum diphthongo scribatur, tamen sine eâ scribi debere & ipsa nominis etymologia, & ipse Textus græcus, qui utrobique habet *δοσίθεος, dosithèos*, clarè persuadet. Epistola ab ipso allata vocatur epistola Phurim, id est sortium, quæ hebraicè à singulari *pur* fors, dicuntur *purim*, & sine daghêc *phurim*. Quia nempe de sortibus illis, ad Iudæorum interneccionem coram scelerato Amane jactis, continebat historiam. A Dositheo quodam orta inter Iudæos Dosithenorum hæresis, qui Saducæis fatis similes fuerunt. De quibus Philastrius, & Damascenus.

DOXA: *δόξα, doxa*, majestas, splendor, gloria, estimatio, opinio celebris, atque pro axiomate reperitur, & propolitione aded fixâ, ut adinstar sit axiomatis: Fit à verbo *δοῦναι, domio*, videor, puto, opinor, censeor, pretium mereor: cujus futurum primum *δοξω, doxo*, & hinc *doxa* etiam ab aliquibus

Latinis usurpata. Unde D. Bernardus pro gloriâ vanâ, & simili vanitate accipiens, ait ex Boethio: *O doxa, doxa, ait Sapiens, in millibus mortalium nihil aliud quam aurium inflatio vana*. Ab eâ sunt varia composita: ut doxologia, cenodoxia, orthodoxus, & alia similia.

DOXOLOGIA: *δοξολογία, doxologia*, latinè cum penultima brevis sit, in rigore accentum in antepenultimâ debet habere. Sed multi ex usu legitime introducto Græcos in accentu imitantur. Ità græcè dicta glorificatio, à verbo *δοξολογέω, doxologéo*, glorifico: quod fit à *δοξά, gloria*, & *λέγω, lego*, dico: A S. S. Patribus hymnus ille angelicus doxologia vocatur: cujus initium ab Angelis decantatum, reliquum à S. Hilario Pictavorum Episcopo compositum. Telephorus Papa natione Græcus decrevit ut in Milsâ cantaretur: sed postea Symmachus, ut tantum diebus Dominicis, & in festis Martyrum caneretur, stabilivit. Episcopus verò Bethlemitanus, ut habeatur ex Durando, ex abusu, omni tempore, & in omni Milsâ, etiam pro Defunctis, *Gloria in excelsis* concinit: eod quod hymnus iste, Lucâ testante, primum in bethlemitanâ regione inchoatus fuerit ab Angelis. Doxologia etiam dicitur illa ecclesiastica unius Dei, & trini, glorificatio, *Gloria Patri*, &c.: quæ originem habuit ex illis Apostoli verbis, *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia*. Quæ verba à S. S. Patribus & Doctoribus tribus Personis appropriantur, ut disertè explicat Divus Thomas, *Prout consideratur Deus in habitudine ad suos effectus*. Adaptatur autem illud primum, ex ipso, Patri, ut importat habitudinem causæ efficientis, quæ quædam competit Deo ratione suæ potentia activæ, unde & appropriatur Patri, sicut & potentia. Sed prout illud ex importat habitudinem quamdam causæ materialis, nulli Personæ attribuitur: quia causa materialis non habet locum in divinis. Illud verò, per ipsum, si intelligatur prout illud per significat causam mediam, seu instrumentum, sic illud per ipsum potest dici proprium Filii. Omnia enim per ipsum facta sunt: *Non quia filius sit instrumentum, sed quia ipse est principium de principio*. Si verò illa præpositio per sumatur prout significat habitudinem formæ, per quam agens operatur, sicut dicitur quod artifex operetur per artem: tunc sicut *sapientia, & ars appropriantur filio, ita & ly per quem*. Denique illud in quo denotat continentiam quamdam, quæ si sumitur prout importat existentiam in scientiâ, sic iterum erit appropriatum Filio. Sed potius hæc sumi debet prout continentur res à Deo, inquantum Deus sui bonitate eas conservat, & gubernat, ad finem convenientem adducendo, & sic ly, in quo, appropriatur Spiritui sancto, sicut & bonitas. Et sic in ipso importat habitudinem causæ finalis, quæ clarè in Textu græco exprimitur, *ὡς ἐστὶν αὐτὸν, & in ipsum*, tamquam ultimum finem. Quamvis autem causa finalis sit prima causarum, non ided tamen necesse est, ut approprietur Patri, utpotè qui sit principium non de principio, quia, ut optimè solvit Angelicus Doctor, *Persona divina, quarum Pater est principium, non procedunt ad ad finem, cum qualibet illarum sit ultimus finis, sed*

Serm. de Conversione ad Clericos c. 12.

Rat. div. Offic. l. 4. c. 13.

Rom. i. 36.

1. q. 39. a. 8. c.

D. Th. sup.

Idem Ib.

D. Th. sup.

gag, 22

2. F. f. d. r. e.

8. 1. 6.

ngal gagō

Ter. 19. 13.

ngal gagō

ngal gagō

ngal gagō

ngal gagō

1. 2. 8. c. 11

A. 9. 36.

Io. 16. 34.

L. 3.

2. Par. 23. 9.

Esther. 11.

1.

X. 2. cont.

Apionem.

2. Mach.

2. 19.

פּוּרִים

fors.

פּוּרִים

purim.

Esther 3.

7.

Bb

led

sed naturali processione, qua magis ad rationem naturalis potentiae pertinere videtur. Subdit Apostolus, ut post Trinitatem Personarum denotet essentiae unitatem, ipsi gloria in saecula. Unde ex communi Apostolorum usu, & institutione, capit ubique in Ecclesia resonare praedicta infinitae Majestatis doxologia: cui Concilium Nicaenum, ad confutandos Arianos, addidit, sicut erat in principio, &c. Ut nempe significetur aeternitas Filii aequae ac Patris, sicque non esse creaturam, sed ejusdem cum Patre essentiae, ejusdem aeternitatis participem, & ejusdem gloriae consortem. Quod pariter quadrat Spiritui sancto contra Macedonianos. In Oriente antiquitus in fine antiphonarum canebatur: sed in Occidente usus illam canendi à Damaso Papà fuit introductus. Nunc in Ecclesia graecà, ut prius, in fine hymnorum, & antiphonarum cantatur. Nicephorus Gregoras pro sacrificio ista voce usus est, dum ait: *Cum sacra doxologia peragere- tur, saepe intermissis, & cum Patriarcha locutus esse, &c.* Et certe Missae sacrificium maxima est Dei doxologia.

L. 4. hist.

DOXOMANES: *δοξομανής*, p. l., quae tamen probabiliter, cum ab aoristo secundo formetur, corripi possit. Est ille qui propter gloriam videtur insanire, seu gloriae amore insanians. Fit enim à *δοξα*, *doxa*, gloria, dignitas, & à verbo *μανωμαι*, *manōmai*, insanio, cujus aoristus secundus *μανων*, *emānon*, insanivi. Hinc quoque *doxomaniā* (& latinè in rigore doxomania, p. b., ni graecus accentus retineatur) insanus gloriae amor, qui maximè cenodoxia capitur. Ad idem ergò vitium cum cenodoxia reducendum.

DRACHMA: *δραχμή*, *drachmè*, est octava pars unciae, loquendo de drachmà atticà, quarta verò de hebraea intelligendo. Adedque drachma argenti atticà unum pendebat julium. Ista vox originem trahit à verbo *δραχνομαι*, *drātonai*, apprehendo, rapio: fortè quòd libenter rapiatur, vel quòd omnia apprehendat. Pecuniae enim obediunt omnia, inter pecunias autem usitatior erat drachma. Sed ejus origo prima forsitan est hebraea: cum hac lingua drachma *darchemā* appelletur. Attica continebat asses decem, sicque vocabatur denarius. Drachma verò auri atticà erat aequalis valoris, & ponderis ac scutum aureum: hebraea duo scuta aurea, seu duplam unam pendebat. Adedque cum dicitur, quòd ad reedificationem Jerusalem, post captivitatem babylonicam, à Nehemià perficiendam, principes familiarum *dederunt in thesaurum operis auri drachmas 20 millia*; intellige duplarum 20 millia. Et ità Textus hebraicus habet *darchemontim*, drachmas: sed 70 legunt *minas duo millia ducentas*. Illa verò 12 millia drachmarum argenti (etsi Graecus avarior dicat tantum *δραχμῶν δωδεκάχίλια*, *drachmas discibitas*, idest duo millia) quas Judas Machabaeus dux aequè pius ac strenuus, *misit Ierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium*, cum supponendum sit hebraeus fuisse; summam 2400 scutorum constituebant. Ex Canone suo loco relato, de Libris canonicis, constat duos Machabaeorum libros authenticos esse. Quapropter ex isto Judae Machabaei factò, evidenter prosigantur (non minus, quam ipsius gladio

דרכמון
darchemōn

2. Eldre 71.
דרכמון
darchemōn

2. Mach. 12. 43.

impii Gentiles) nostri aevi Novatores, suffragia pro mortuis negantes: & hos Libros esse apocryphos pervicaciter reclamantes. Drachma à muliere perdità est genus humanum, ait, ex D. Bernardo, Hieron. Laurentus, vel gentilis populus, vel imago Dei in animà drachinae autè novem, sunt 9 ordines Angelorū.

DRACO: *δράκων*, *drācon*, fera immanis, & saeva satis nota. Uti supra dictum est, in voce Diabolus, fit à verbo *δραω*, *derco*, video: cujus aoristus *δραων*, *dracon*, & hinc ablato augmento *dracon*. Quia videlicet dracones sunt visus acutissimi: unde & à Poëtis tinguntur thesaurorum fuisse custodes. Draco hebraicè *thannin* dici solet, quia immanis, & monstruosus: & vox ista talia monstruosa significare solet, ut draconem, serpentem, cetum, & alios pisces vasti corporis. Draconi verò demon idèd libenter assimilatur: eò quòd nescio quid divinum illi horrendae belluae Veteres inesse arbitrentur. Hinc cultus illius draconis apud Babylonios, postè à Daniele interfecti. Draco, teste Hiero Valeriano, est hieroglyphicum heroum, principum, & praefectorum nuntium. Idèd in formis Mardochei appositè duo dracones introducuntur, putà invicem pro principatu belligerantes. Et hoc sensu dixit Mardochaeus: *Duo autem dracones ego sum, & Aman*. Ex isto quoque hieroglyphico explicat Pierius illa verba: *Contribulisti capita draconum in aquis* (& ità 70 *δρακόντων*, *dracondon*, draconum, & Hebraeus *thanninim* plur. à dicto *thannin*) asserens per hos dracones intelligi milites, centuriones, & duces, qui fuerant à Pharaone in Israelitas immitti, & in mari rubro submersi. Quòdque mox sequitur, inquit, *phraisi longè insigniori tu confregisti caput draconis, Pharaonem ipsum intellige, qui mysticum sequuntur sensum, haec ad Christum referunt, qui demonis vim omnem sustulerit*. De quo nonnulla in voce Aethiops dicta sunt. Planctus draconum pro horribili ejulatu ponitur à Prophetà Michaeà, excidium Samariae, & Ierosolymae deplorandum praedicente. *Super hoc plangam, & ululabo, vadam sputatus & nudus, faciam plañtum velus draconum*. Ad cujus intelligentiam sciendum, quòd, sicut ex Heliano conitat, graves inter se inimicitias gerant elephas, & draco. Et hic quidem insidiosè in illius oculos desiliens, eos effodit. Deinde anteriore parte collum ejus constringens, posteriore flagellans, novo, & inusitato quodam laqueo strangulat: uti ex eodem Authore asserit Nicolaus Caulinus. Addit ex Apul. Florid. l. 1., quòd etiam elephantum pedes ità illaqueat, ut ei necesse sit ulationem à molis suae ruinà querere, & invasorem suum gravi corporis pondere oblidere. Dracones ergò, sic mortiferè oppressi, horrendos ejulatus emittunt, ut etiam à Solino, & Plinio refertur. Sed cum draco per omnia demonem referat, etiam in hoc factò ipse gerit symbolum. Diabolus enim homines, mundanarum vanitatum mole turgidos, excæcat, illaqueat, secumque in aeternam mortem trahit, non trahit tamen nisi volentem. Uti super haec Psalmistae verba notat Augustinus: *Draco ipse quem formasti ad illudendum ei*. Et ità legunt 70: Sed Textus hebraicus ait *lojathān*, idest balena, aut vulgò leviathan, & demoni adaptatur. Illu-

In Sylva Alleg.

Hierogl. 16. Valli- 146.

Ap. 12. 3.

Hierogl. 1. 15.

Ether 10. 7.

P. 77. 13.

thanninim

Pier. sup.

Mich. 1. 8.

L. 6. c. 1. de Anim.

Pf. 103. 26.

lojathān

illu-

Illudunt quippè isti horrendo draconi, qui ipsius conatus spernant, & tentationibus resistunt. Ad literam tamen draco iste est balæna, propter corporis magnitudinem draco nuncupata. Quia draco- nes plerumque sunt vastissimi corporis: & ut ait Pierius, *alicubi mirificè crescunt*. *Maximus eni Tyrinus ait apud Indos, Alexandri tempore, draconem fuisse quinque ingerum magnitudinis*. Ad illudendum ei, dicitur in Hebraeo, & Chaldaico, *ut ludat in mari*: nempe ludo mortali, alios pisces captans. Et tamen ei postea illuditur capto, & è mari extracto. Propter illam autem draconum immanitatem, ferocitatem, & horrendam vastitatem, optimè, & graphicè Luciferus S. Ioannes sub draconis exhibet hieroglyphico. *Ecce draco magnus, & rufus, habens capita septem, & cornua decem, & in capitibus eius diademata septem, & cauda ejus trahet tertiam partem stellarum cæli*. Est magnus ob naturalium donorum excellentiam, rufus propter cædes, & majorum stragium meditationem: & in Graeco dicitur *πυρρός*, *pyrrhos*, ignitus, à praefervidà irà, & rabie, vel quòd ignem aeternum secum trahat. Cujus capita septem, cum suis diadematis, sunt septem ipsi famulantes reges: cornua decem sunt tot reges, & regna ipsi subiecta. Symbolicè verò, septem Luciferi capita sunt septem vitia capitalia: & decem cornua, multiplicia arma, & technae, quibus utitur ad decem praceptorum divinorum praevagationem inducendam. Ejus autem cauda, seu Antichristus, illustres viros pervertens, dignitate & doctrinà splendidos, trahebat tertiam partem stellarum cæli, nempe Ecclesiae Catholicae, quae tot stellis ornata, initar lucidissimi Firmamenti, respundet.

DRACONTARIUM: *δρακοντάριον*, *dracondarion*, coronae genus quoddam. Vox est derivata à dictà dictione *drācon*, genit. *δράκωντος*, *dracondos*, & à Tertulliano usurpata. Videlicet ubi coronas mundanas rejiciens ait: *Quid caput strophivolo, aut draconario dimnas, diademati destinatum?* Interpres De la Cerda exponit strophivolum esse genus vile coronarum: draconaria verò, aut si mavis draconaria, esse coronas, aut catenulas, aut monilia flexuosà formà, in similitudinem draconum.

DRAMA: *δράμα*, rei representatio, actio, fabula, factum, facinus. Est enim à verbo *δραω*, *drāo*, facio, cujus prima persona praet. pass. deberet esse *δραων*, *drāon*, & hinc, ablato augmento syllabico, *drama*. Hinc quoque *δραματικόν*, *dramaticon*, dramaticum opus, vel poëma, & dramaticus stylus, in quo solae personae agunt, absque Poëtae interlocutione. Quia verò dramata etiam cantu cum gestibus fiebant, hinc cantica dramatica dicta illa, quae gestibus voci adaptatis recitabantur. Quod à piis Essenis Synagoga Religiosis, & ab aliquibus Christianis aedibus factitatum. Nam de Essenis ait Philo eos voce, & non sine decoris, & religiosi gestibus, & accentibus cecinisse, &c. Ubi Baromus de canticis dramatis intelligit, quia *non tantum in voce, sed & in actione consistenter, quorum vulgata est illa mentio in Ecclesiasticis officii: ante thorum hujus virginis frequentate nobis dulcia cantica dramatis, nimirum ut coram virgine recumbente in thoro, ejusmodi acroamata*

De vita Contemplativa.

An. Chr. 60. N. 25.

agerentur. Illi autem quos adeò impensè laudat Philo, & alia dramata celebrasse testatur, erant ipsius Alexandriae Ecclesiae Christiani adhuc in multis judaizantes. Nam, ut ait Hieronymus, *quasi in laudem sua gentis librum super eorum conversione scripsit Philo: qui ad anni Christi 53 floruit*.

In lib. de Script. Eccl.

DRAMATURGIA: *δραματουργία*, *dramaturgia*, penultima brevi, quamvis in eà graecè ponatur accentus, quod, ubi usus est introductus, imitari licet. Significat ista vox opus dramatis: à dictà voce *drama*, & *εργον*, *ergon*, opus. Est enim dramaturgia opus dramaticè scriptum, in quo personae loquentes inducuntur. Ista dramaturgia apud Nazianzenum ejus prophetia dicitur: & Interpres *Isaie oracula transert*. Plurima alia opera spiritalia tali sensu dramaturgiae dici possunt.

DROMAS: *δρόμας*, cursus valens, dromedarius. Fit ab inusitato *δρόμας*, *dromo*, curro, vel à *δρόμος*, *dromos*, cursus. Hinc dromas etiam est mulier vaga, & vile scortum: quae, ut ait Salomon, *garritula, & vaga, quisquis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians*. Et ità pedes ejus in perditionem festinant.

Prov. 7. 12.

DROMEDARIUS: *δρωμαδάρης*, *dromedarius*, p. b., qui etiam dromas dicitur. Est cameli pulvis, ità dictus à *δρόμος*, *dromos*, cursus, scilicet ob velocitatem. Isaiae Ecclesiae felicitatem, & concursum omnium nationum, longinquo ad eam venientium, praenuncians, ait: *Inundatio camellorum operiet te, dromedarii Madian, & Ephraim*. Hae quippe regiones camelis, & dromedariis abundant: sic dicitur à Madian uno è filiis Abrahæ, & Ephra filio Madian. Septuaginta pro *dromedarii* legunt secundò *camelli*, latinè cameli, p. l.: & Textus hebraicus *bichrè midjan*, dromades, aut cameli Madian. Est enim in regimine à lingu- lari fem. *bichrah*, dromedaria, aut parvus camelus.

Is. 60. 6.

bichrè

midjan

bichrah

DROMICUS: *δρωμικός*, *dromicos*, p. b., cursivus verti potest, à *δρόμος*, *dromos*, cursus. Dromice dictae sunt illae Ecclesiae, quae sine fornice, & tabulato, aut solario exsistentes, sub ipso tecto viam perlongam habebant, ex tabulis confectam, per quam posset tutò excurrì, & tectum, si qua reparatione indigeret, observari. Qualis nunc quoque Florentiae in aliquibus Ecclesiis & alibi cerni potest. Quae idèd templa dromica dicenda, prout S. Sophiae Ecclesia prius dromica nuncupata fuit.

DROMON: *δρωμῶν*, *dromōn*, navis cursus velocissimi, ait Magri, ut & dromundus. Idèd graecè scribo participium verbi inusitati *δρωμῶ*, *dromōo*, curro, unde contractè *dromōn*, currens: ni dromon eruatur à dicto *dromos*, cursus. Certè dromōnes, graecè *δρωμῶνες*, p. l., sunt navigia celerissima, quasi cursoria dicta, & celoces, p. l., à celeritate, latinè nominantur. Iustin. in l. 2. C. de offic. praet. Afr.

Is. 60. 6.

bichrè

midjan

bichrah

Col. 3. 11

DULA: *δούλη*, *dula*, serva, ancilla. Est à masculino *δούλος*, *dulos*, servus. In Jesu Christo non est servus, & liber: idèdque S. Dula nomine, & conditione serva, verè ingenuum, & heroicum animum ostendit. Libentius mori parata, quam fœdari, ne pudicitiam amitteret; conitantiā retinuit: vitam amisit, cœlum invenit. Praclaro ergò

Bb 2

duliz

ROM. 7. 24. dulia cultu honoranda. Dula serva, quae innocen-
tiam conservans, ad servatum sibi in caelis à Spon-
so thronum, & corpore mortis hujus, liberrima
evolavit. Fuit & S. Dulas Martyr, qui verè Christi ser-
vus, tali etymo christiana libertate gloriari potuit.

EX. 23. 33. DULIA: δαλία, p. l., servitus. A verbo δαλιόω,
duleo, servio, nimium colo. Ex vi etymologiae,
idem prorsus dulia ac latria significat: sed jam apud
Theologos usus invaluit, ut latria pro solo cultu
Deo debito sumatur. Observavit Augustinus, quòd
quando S. Textus, Israelitas ab idolorum cultu de-
terrens, ait, *Servieris Diis eorum, erunt tibi*

L. 2. quest. 9. 94. *in offendiculum*, Græcus utatur verbo δαλιόω, non
latino. Hic græcus, inquit, δαλιόω habet, non
λατρεύω unde intelligitur, quia & δαλία, dulia,
debetur Deo tamquam Domino, λατρεία, latria, verò
non nisi Deo tamquam Deo. Dulia ergò primò
quidem latè sumitur pro virtute, quæ ratione ali-
cujus excellentiæ, reverentiam exhibet alicui per-
sonæ, et si D. Thomas ad homines eam restringat.

2. 2. q. 103. 1. 4. c. *Dulia potest accipi communiter, secundam quod
exhibet reverentiam cuiusque homini, ratione
cuiuscumque excellentiæ, & sic continet sub se pie-
tatem, & observantiam.* Nihilominus etiam res-
pectu Angelorum talis dulia versari potest. Sicque
duliae communiter sumptæ duæ sunt species, nempe
pietas sumpta pro virtute, quæ quis officium, &
cultum exhibet parentibus, patriæ, & consanguineis:
& observantia, quæ est virtus tribuens cultum,
& honorem eis qui unt in dignitate constitui.
Sed dulia strictius aliquandò sumitur, pro vir-
tute exhibente debitam servitutem homini domi-
nanti. Et est, ait D. Thomas, *quædam observan-
tia species, quia per observantiam honoramus
quascumque personas dignitate præcellentes, per
dulia autem propriè sumptam, servi dominos
suos venerantur, dulia enim græcè servitus dici-
tur.* Quomocumque sumatur, sive genys, sive
species observantia, est virtus potentialis iustitiæ,
ut & ipsa religio. Accipitur tamen sæpius pro ipso
talis virtutis actu. Illa dulia, quæ secundum com-
munem Theologorum doctrinam, Sanctis homini-
bus, & Angelis debitum cultum præbet, commu-
niter accipi debet: quæ Sanctorum imagines, prout
suum prototypum referunt, orthodoxè coluntur.
Eadem quoque, sic communiter accepta, debitus
honor S. Pontifici, & aliis magnatibus impenditur:
cum asserat D. Thomas illà regem, patrem, & ma-
gistrum honorari. Quamvis passim dulia apud
Theologos magis restringatur ad personas sanctita-
te præcellentes: sicque tali dulia soli Sancti sunt
honorandi, uti & eorum imagines, summus quoque
Pontifex ratione ipsius muneris sanctitatis. Quæ ra-
tione quoque dulia honorari possunt aliæ personæ
ecclesiasticæ, quæ ratione suæ dignitatis ut vivæ
imagines ipsiusmet sanctitatis apprehendantur. Icones
autem Salvatoris, & Sanctissimæ Trinitatis, uti & ip-
sa Crux, in quantum nostrum Servatorem repræ-
sentat in eâ passum, & mortuum, cultu latriæ, ut
eorum prototypa, sunt adorandæ: quidquid debla-
terent Iconomachi veteres, & moderni.

Sup. 4. 3. c. DULIANI: δαλιανί, duliant, p. l., ità dicti
quidam heretici, qui Filium Deum esse negantes,
& creaturam asserentes, eum Patris servum pro-

nunciabant. Nomen est formatum à voce δαλος,
dulos, servus. De ipsis Theodoretus ait: *Duliani
ab Ariani orti, sic dicti quòd unigenitum Dei fi-
lium servum patris vocare ausi sunt.*

DULOOCRATIA: δολοκρατία, dulocratia, lati-
nè, cum penultima brevis sit, absolutè cum ac-
centu in antepenultima proferri deberet. Sed ple-
rumque in his similibus, accentus auditur in pe-
nultima, ad Græcorum licitam imitationem. Est
servorum dominatus: à dictâ voce δulos, servus, &
κρατος, cratos, potentia, robor, imperium. Dulo-
cratia dicitur à Martinio licentia dominos accusan-
di. Dulocratiam, seu servorum regimen, & impe-
rium, ferè induxit Spartacus ille famosus gladi-
ator: qui vinculis effractis, servorum manu con-
gregatâ, Romanis dominis bellum periculofum in-
tulit. Dulocratiam plangit Jeremias, dum inter
cæteras afflictiones addit: *Servi dominati sunt no-
stri: non fuit qui redimeret de manu eorum.* Nempe
Chaldæorum servi Israelitas, etiam flagris, ad
injuncta urgebant opera, eis tyrannicè dominantes.
Dulocratia quoque in plurimis hominibus cerni-
tur, dum sensus & caro adversus spiritum insole-
scentes, animæ turpiter dominantur. Quod my-
sticè deplorat Sapiens: *Vidi servos in equis: &
principes ambulantes super terram quasi servos.*

DYNAMIS: δυναμις, p. b., potentia, virtus,
imperium, magistratus, vis, facultas, exercitus.
Tot enim significatis potitur, à verbo δυναμι, dy-
nama, possum, valeo, æstimor. Idem δυναμις, dy-
namis, seu latinè dynames, p. b., vocavit Aristo-
teles in Topicis artes, & facultates. Ità quoque
omnes animæ vires, potentia, & facultates dyna-
mes nuncupari possunt.

DYNASTA: δυναστας, dynastes, qui potestate
aliquâ fungitur. Fit ab eadem origine quâ dyna-
mis: sed à tertiâ personâ δυναται, dynata, unde ad-
dito σ, sigma, dynastes exurgit. Dynasta ergò est
magistratus, primas, præfectus: & hinc δυναστία,
dynastia, p. l., vis, & potentatus. Nonnunquam in Au-
thoribus, etiam sacris, pro principe, duce, aut
alio simili magnate, δυναστα reperitur.

DYODECAS: δωδεκάς, numerus duodenarius.
Componitur ex δύο, dyo, duo, & δέκας, decas, de-
cem; seu numerus denarius. Ità voce usus est Ter-
tullianus, dum de Valentini pleromate, & de ipsius
Æonibus 30 loquens, ait: *hanc esse Æonum tria-
contadâ, quæ sit in pleromate ex ogdoade, & de-
cade, ac dyodecade.* Nam dicebat delirus ille
Valentinus ex primis octo Æonibus decem alios
oriri, & tandem duodecim alios ex his pullulare.

DYSANTAGONISTA: δυσανταγωνιστής, dysanta-
gonistês, difficilis, & molestus adversarius. Nam
particula δύς, dys in compositione malum, vel ma-
gnam difficultatem significat, & ανταγωνιστής ad-
versarius græcâ dictione nuncupatur. Maximè di-
fantagonista est adversarius noster diabolus, qui
semper tanquam leo rugiens circuit quarrens quem
devoret.

DYSARCHIA: δυσαρχία, dysarchia, latinè penul-
timâ correptâ efferri debet, quamvis in eâ græcus
audiatur accētus. Sed pluribus in locis, ex usu legiti-
mo Græcos imitantur in similibus. Est imperandî
difficultas, à dictâ particulâ δύς, & ἀρχή, archê,
im-

imperium, principatus, præfectura. I ysfarchia
dicitur, cum milites imperatori non obediunt. Sic
dysarchia in homine, cum sensus rationi non pa-
ret: cumque sit aded difficile, totque periculis ex-
positum alios regere, quòd in omni regimine dysar-
chia reperitur, asseri posset.

DYSCOLUS: δυσκολός, dyscolos, difficilis,
morosus. Hinc dyscolia difficultas: à particulâ
δύς, dys, quæ in compositione significat ægrè, ma-
lè, & κόλον, colon, cibus, quasi cibi difficilis, qua-
les solent esse morosi. Alii à verbo poetico κόλλω,
keloma, jubeo, deducunt: eò quòd talibus diffi-
culter jubeatur. S. Petrus servos exhortatur, ut
subditi sint in omni timore dominis, non tantum
bonis, & modestis, sed etiam dyscolis. Sed quam-
vis dyscolos, p. b., sit vox græca, tamen Textus
græcus hîc ipsâ non utitur: sed voce σχολιός, scolios,
in dativo. σχολιός, scolios, autem significat obli-
quum, tortuosum, malignum: & illos dominos hîc
designat qui in regimine, & herili imperio, rectæ
rationis limites oblique transgrediuntur.

DYSCRASIA: δυσκρασία, dyscrasia, latinè pe-
nultimâ correptâ, ni Græcos imitari velis. Est in-
temperies, adversa constitutio, mala temperies, &
plerumque ab intemperantiâ provenit. Dyscratos
verò intemperatum, seu malè temperatum signifi-
cat: à dictâ particulâ δύς, semper difficultatem,
aut maium significante, & κρασις, crasis, natura,
temperies, constitutio, mixtio, &c. Observat Ti-
rinus cum Josepho, & 70 (hi enim legunt, *Et Do-
minus absulit somnum à Rege nocte illâ*) quòd
quamvis Rex Assuerus nonsem illam duxit insom-
niam, hoc tamen non ex dyscrasia, aut corporis
invaletudine, aut nimis curis provenerit; sed Dei
providentiâ, ut sic via ad Mardochei panderetur
exaltationem, & Iudæorum liberationem. Et ità
apud alios quoque sacros Authores vox ista poterit
observari.

DYSDÆMON: δυσδαίμων, infelix. Vox est or-
ta à dictâ particulâ δύς, & voce δαίμων, quæ ut
suprà diximus, etiã genium, & fortunam signifi-
cat. Dysdæmon eudæmoni opponitur: & hinc δυσ-
δαίμωνια, dysdæmonia infelicitas, quæ latinè penul-
timâ correptâ erit efferenda, nisi græcus accentus
in eâ retineatur.

DYSEBES: δυσέβης, dysêbês, p. b., impius.
Hujus contrarium est Eusebes: sitque à dictâ parti-
culâ δύς, & εὐβία, eubo, colo, quasi malè Deum co-
lens. Hinc & δυσέβεια, dysêbia, impietas: sed la-
tinè propter diphthongum græcam, quæ in vocalem
longam convertitur, latinè penultimâ longâ dysê-
bia erit pronuncianda.

DYSENTERIA: δυσεντερία, dysenteria, latinè,
cum penultima sit brevis, est vox proparoxytona,
nisi ex usu cum Græcis fiat paroxytona. Ità di-
ctus intestinorum dolor, & mala affectio, quam La-
tini tormina vocant, ex humorum acrimoniâ pro-
veniens, quâ ipsa intestina ulcerantur, apertisque
venis, & arteriis, sanguis alvo dejicitur. Sic dicitur
à particulâ δύς, quæ malum, & difficultatem si-
gnificat, & έντερων, ênterōn, intestinum, quasi in-
testinorum difficultas. Hoc morbo, summos dolo-
res ciente, etiam patientissimum Iobum vexatum
fuisse, aliqui ex his verbis colligunt: *Effudit in ter-*

ra viscera mea. Dysenteria formalis, cum inte-
stinorum ulceribus, in quo à diarrhœa distinguitur,
prorsus est lethalis. Tales enim partes spermaticæ
non sine mortis imminenti periculo exulcerantur.
Unde patens fuit Apostoli miraculum, dum in In-
sulâ Melitâ patrem Publii, oratione, & manuum
impositione, pristinâ sanitate donavit. Nam con-
tigit patrem Publii febribus, & dysenteria vexa-
tum jacere, ad quem Paulus intravit, & cum oras-
set, & imposuisset ei manus, salvavit eum.

DYSPHEMIA: δυσφημία, dysphemia, cum ac-
centu ut in voce præcedenti. Mala fama dici po-
test, ab illâ sæpius dictâ particulâ δύς, & φημι, phê-
me, fama. Sed potius vertitur infamia, maledi-
centia, convitium: ut & verbum δυσφημέω, dysphe-
meo, maledico, diffamo. Hinc & δυσφημος, dys-
phemos, maledicus, dirus, & latinè dysphemus, p. l.,
uti blasphemus dicendus esset. Dysphemia ergò,
non dysphemia, ut aliqui malè scribunt, euphemie
contraria, & prorsus opposita censetur.

DYSPHONUS: δυσφωνός, dysphonos, latinè
propter omegâ penultimâ productâ, et si Græcis, aliis
regulis utentibus, sit vox proparoxytona. Diffonum
nostrò latiq̄ idiomate sonat: à dicto δύς, & φωνή,
phonê, vox, sonus. Dysphonus quoque discordans
dici potest, ut opponatur symphono. Sicut dyspho-
nia (latinè penultimâ correptâ, nisi græcum ac-
centum usurpemus) est vocis asperitas, & dissonan-
tia, atque symphonia, & euphoniae adversatur.

DYSTRUS: δυστρος, dystros, Mensis Martius
apud Macedones. Fortè à verbo δύω, dyo, subeo,
ingredior: quòd tunc Sol Arietem, qui Zodiaci ini-
tium videtur, subeat, & ingrediatur. Hujus mensis
Eusebius in suâ historiâ ecclesiasticâ mentionem
agit.

DYTICUS: δυτικός, dyticos, p. b., occiden-
talis. Est à dicto verbo δύω, aut à δύωμαι, dyoma,
subeo, mergor, occido: & præsertim de sole occi-
dente dicitur. Ipsiùs tertia persona præteriti est
δύετο, dedyeta: unde ablato augmento syllabico
fit dyticos. Vox hæc in aliquibus Cœciliis reperitur.

E

E, ε, εἶδος, epsilon. Latinè epsilon di-
citur, p. b., idest tenue: à εἶδος,
psilos, tenuis, ipsiusque majuscula
apud Græcos, est eadem ac latina.
Erat autem ista una ex notis literatis

in S. Textu apponi solitis (de quibus non nihil in
voce Lemniscus dicitur) & εὐκλειδης, ecclesiis, & la-
tinè ecclesiis, p. l., nominabatur. Vox hæc eandem
cum Ecclesia originem habet, & evocationem si-
gnificat. Affigebatur autem nota hæc, E, ubi de
ecclesi, seu de Gentium vocatione, Textus erat
intelligendus.

EARINUS: εἰρινός, earinos, p. b., vernus, ab
εἶρα, ear, ver. Ità voce utitur Tertullianus, cum
luxus damnans, & transiens ad tapetia, quæ etiam
vilia apud Barbaros, atque colores aded æstimatos
contempnens, ait: *Non placet Deo quod ipse non*
De habitu muliebris
6.8.

103.

103.

103.

103.

103.

103.

103.

103.

103.

103.

produxit, nisi non potuit purpureus, & earinas oves nasci jubere. Ubi interpret explicat earinas, id est vernas, & virides. In nonnullis legitur arinas, quae lectio commoda est: nam arinon, & earinon Graeci pariter dicant. Earinus ergo color est viridis, quia verno tempore omnia videntur.

ECBOLA: ἐκβολή, ecbolē, p. b. ejectionis, exitus, praeda. Ecbolia, in plur., p. b., ἐκβολαι, apud Graecos, sunt medicamenta, quibus fetus enectus ex utero materno ejicitur. Formantur istae voces à verbo ἐκβάλλω, ecballo, ejicio, composito ex praepositione ἐκ, ec, ex, & βάλλω, ballo, jacio: à cujus praet. medio fit βολή, bolē, jactus. Hinc ab aliquibus ecbola dicitur res quae ejicitur, adeoque parvi momenti: aut etiam ecbolum, seu ecolum ab illis qui, pro betta, dicunt vita. Ita Baronius, citans Augustinum, refert Secundum Episcopum, de seipso scribentem, quod non solum noluerit sacros Codices persecutoribus tradere; sed nec etiam minimas eorum partes, aut quid simile (schedas forsitan ex eis) quae aliis, saltem materialiter, parvi momenti videbantur. Baronii ex Aug. verba sunt haec: Scripsit etiam Secundus & ad seipsum missos, &c., qui peterent divinos codices exurendos, eis que respondisse, Christianus sum, & Episcopus, non traditor: & cum ab eo vellent aliqua ecbola (per ecwola intelligit res ejactas; nempe quantum nullus est usus, ab ἐκβολή, quod est ejectionis, seu expulsio) aut quodcumque accipere, neque hoc eis dedisse, exemplo Eleazari Machabaei, qui nec frangere voluit suam carnem se manducare, ne aliis preberet praeviationis exemplum.

An. Chr. 303, N. 5.

Aug. in Brevic. Coll. diei 3. c. 13.

1.

ECCLIESIA: ἐκκλησία, ecclesiā, latine cum penultima sit brevis, collocatur accētus in antepenultima. Est cœtus, concilium, concio, congregatio: à verbo ἐκκαλέω, eccallo, evoco, cōvoco, cujus persona secunda praet. pass. est ἐκκλήσθαι, ecklēse, & ablato augmento ecclesē, unde vox ecclesia formata. Jam passim sumitur pro Fidelium cœtu, sub uno Capite Christo, Fidei unione coadunato: & materialiter pro ipsis locis, in quibus Fideles ad sacra peragenda congregantur. Prout sumitur à Jeremiā de Gētibus loquente: de quibus preceperas ne intrarent in Ecclesiam tuam. Et ita 70 habent ἐκκλησίαν, ecclesiam suam: atque Textus hebraicus habet קהל, id est cœtus, congregatio, à radice קהל, congregavit. Chaldaei enim, Ammonitæ, Moabitæ, & aliæ nationes idololatras, sub Nabuchodonosore militantes, subactā Jerosolymā, in secretiora templi adyta irrepserant: immo in ipsa Sancta Sanctorum, ad quae soli summo sacerdoti, semel in anno, in die expiationis, concedebatur ingressus. Cùm cæteri sacerdotes in solum Sanctum, seu priorem templi partem, possent introire, laicis in atris orantibus, & adorantibus. Quamvis illa Ecclesia, à 70 etiam ita vocata, & ab Hebræo קהל, in quam vetantur introire Ammonites, & Moabites etiam post decimā generationem, ut & alii quidam pro certo tempore, verisimilius intelligatur congregatio, vel populus Iudæorum. In hunc etenim non poterant tales adscribi tamquam cives, & frui juribus ipsis Israëlitis concessis: vel, secundum alios, non poterant ducere Israelitidem, Synagoga ergo Iudæorum etiam Ecclesia est vocata. Hinc dicebant murmuratores

Th. 1. c. 10.

קהל

קהל

קהל

Deut. 13. 3.

illi Moyssi: Cur eduxistis Ecclesiam Domini in solitudinem, ut & nos, & nostra jumenta moriamur. Textus hebraicus hinc quoque utitur voce קהל, & 70 dicunt συναγωγή, synagoga. Et certè illi populo potiùs synagoga nomen conveniebat: quae potest etiam esse irrationalium congregatio, ut observat Augustinus, & cum quādam coactione. Quod populo duræ cervicis optimè quadrat: utpotè qui brutorum instar solo timore moveretur, & in officio contineretur.

Ecclesia verò magis sumitur pro Congregatione ratione utentium, & spontè convenientium: ut Ecclesia christiana, ad quam volentes à Patre cœlesti trahuntur. Et hæc est illa Ecclesia magna, de qua Psalmista, vel potiùs ipse Christus (cùm de ipso totus sit ille Psalmus, & illum in Cruce fertur integrè recitasse) Apud te laus mea in Ecclesia magna. Dicitur etiam Ecclesia militans: quia adversus carnem, & sanguinem belligerans, sibi celestia parat trophaea, in Ecclesia triumphante acquirenda. Huic appropriari possunt illa verba: Confitebuntur celi mirabilia tua Domine, etenim veritatem tuam in Ecclesia sanctorum. Hinc etiam 70, ut in Ps. 21, habent vocem ecclesia, & Textus hebraicus utrobique dictionem קהל. Aliquando sumitur Ecclesia pro ipsis Ecclesiarum Pastoribus, cujus sint pars potiùs, à quā formetur denominatio. Sic intelligendum est illi quod dicit Dominus de fratre delinquente, correptionem etiam factam, in duorum presentia testium, non audiente: Quod si non audierit eos, dic Ecclesie. Nempe praelatis, & superioribus ipsam representantibus criminem ad emendationem deferendum: quamvis Hieronymus, & Anselmus Fidelium congregationem intelligant, cui tamen opinioni ratio, & praxis refragantur. Pro congregatione verò perverforum accipitur à Psalmista dicente: Odivi Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo. Quod factis patet ex restrictione ipsi adjuncta: & hic 70, ac Hebræus utuntur eisdem vocibus ut supra. De cætero Ecclesia communis pro Fidelium congregatione in terris militante sumitur: quæ, ut perperam contendunt hæretici, signanter Lutherus, Calvinus, Brentius, Melanchthon, non est invisibilis. Non enim potest civitas abscondi supra montem posita. Est quoque lucerna super candelabrum, ut qui volunt ingredi lumen videant: neque sub modio tenebrarum, & ignorantiae delitescit. Est ovile facile reperibile ab illis qui in oves Christi è lupis transformari cupiunt. Nec Ecclesia restringitur ad solos prædestinatos, uti Novatores effatiunt. Nam Christus Dominus comparat Ecclesiam decem virginibus, quarum quinque erant factæ: ovili, in quo reperiuntur oves, & hœdi: factæ genæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti: & aliis similibus indicat malorum cum bonis permixtionem. Non vacat hinc adversariorum evanida tela retundere, omnesque futiles eorum cavillationes enervare. Ideoque sufficiat ad hoc ipsorum sophisma, Ecclesia creditur, ergo non videtur, respondere: quod illud præcisè quod creditur, oculis non cernatur: & in Ecclesia illud quod creditur non videatur. Nempe credimus veram esse doctrinam, quæ in eâ traditur: sed videntur

Num. 20.

Ep. 11. c. 2.

2.

Pf. 11. c. 6.

Pf. 38. c. 6.

Matth. 18. 17.

Pf. 25. 5.

Matth. 5. 14.

Ep. 166. ad Donatistas.

3.

1. Tim. 3. 15.

Matth. 16. 12.

Luc. 22. 32.

Cont. Ep. Manichæi c. 4.

1. Tim. 19.

c. 4. 1.

tur homines cum externis signis, internam unionem non obscure indicantibus, & hæc sufficiunt ut dicatur visibilis, quamvis illud quod in eâ fide tenetur, oculis corporis non exhibeatur. Unde August. ait, Ipsa est Ecclesia in sola positæ, nisi in manifestatione, omnibus nota usque ad terminos terræ.

Nota autem & characteres veræ Ecclesie, quibus ipsa clarè dignosci queat, sunt; ut sit una, Sancta, Catholica, & Apostolica; & hæc ipsa à Fide non potest deficere, cùm sit Columna, & firmamentum veritatis. Quæ cùm omnia soli Ecclesie Romanæ, sub uno Christi Vicario, quadrent; ipsam solam esse veram Ecclesiam luculenter intetur. Quod ex ipsis adversariis certissimè evincitur: cùm ipsi credant primis sæculis Ecclesiam Romanam, nempe usque ad Gregorij M. tempora, veram Dei Ecclesiam fuisse. Sed si tunc fuit vera Ecclesia, etiam nunc talem esse necesse est; cùm vera Ecclesia non possit deficere, & parte inferi non prævalent aduersus eam: & Christus Petro dixerit, Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Idem probatur ex tot populorum consensu, ex miraculis, ex Pontificum successione, ut scribit Augustinus. Multa sunt alia, quæ in Ecclesia Catholica gremio me ussissimi tenent, tenet consensio populorum, atque gentium, tenet autoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate unita, vetustate firmata: tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendis oves suas, post resurrectionem, Dominus commendavit, usque ad presentem Episcopatum successio sacerdotum: tenet ostensio ipsius catholice nominis, &c.. De quo superioris in voce Catholica tractatum est. Et certè si Ecclesia à Gregorio Magno ad Lutheri tempora defecit; sequitur tot illis sæculis nullam in Orbe terrarum Ecclesiam fuisse. Quod ut solvant hæretici, pueriliter ad solos recurrunt infantes legitime baptizatos: in quibus totam comminiscuntur Ecclesiam constituisse, vel semper fuisse unum, aut alterum cordatum virum afferunt, qui Papæ contradixerit. Ad cunas ergo redigunt pro illis temporibus Ecclesiam: vel ad tantas angustias Catholicorum cœtum restringunt, ut vix, aut ne vix quidem, singulis sæculis, aliquem cordatum, ut ajunt, virum reperiant, in quo Ecclesia Christi conservata fuerit. Quæ tamen semper Universalis, semper in propatulo, semper verorum dogmatum publica magistra, vagiens, aut balbutiens esse non potest: nec ad latebras unius, aut alterius, nescio cujus cordati, vel potiùs ex cordis viri, reduci. Et certè mira nostrorum hæreticorum pervicacia, & major impudentia. Cùm enim contra evidentia Scripturæ testimonia contendant Fidem semel habitam amitti non posse, scilicet in Fidelium singulis; non credunt Apostolo testificantem: Quidam circa fidem naufragaverunt, ex quibus est Hymenæus, & Alexander. Nec fidem ipsi præbent spiritui prophetico prædicenti: In novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum: quarum observantur nostri evi hæretici evidenter sequaces. Nihilominus ita pervicaciter, etiam Scripturam manifestè reclamante, totam Ecclesiam defecisse debiterant. Sed nos dicemus cum Augustino: Ipsa est Ecclesia sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ec-

clesia catholica, contra omnes hæreses pugans. Pugnavit potest, excomunicari tamen non potest, hæreses omnes de illi exierunt, tamen quæ sacramenta inuitu de vite præcisæ: ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in charitate sua. Porta inferorum non vincunt eam.

ECCLIESIARCHA: ἐκκλησιαρχία, ecclesiarchia, Ecclesie præfectus. Eà enim à voce dicta ecclesia, & ἀρχή, archē, princeps. Sicque ex vi sui etymii Ecclesie prælati, saltem majoribus, immò ipsi summo Pontifici, totius Ecclesie in terris Principi adaptari possent. Nam & ipsi Apostoli Ecclesiarum principes ab ipsa acclamantur Ecclesiā. Alias Ecclesiarcha erat officii particularis nomen in Clero Constantinopolitano: cui fortè Ecclesie custodienda cura incunbebat.

ECCLIESIARIES: ἐκκλησιαστής, ecclesiastēs, concionator. Sic enim à verbo ἐκκλησιάζω, ecclesiāzo, concionor: cujus tertia persona praet. pass. si foret ulitata, esset ἐκκλησιάσθη, ecclesiastēs, & hinc, ablato augmento temporali, ecclesiastēs. Ità vocatur unus è Libris sapientialibus, à Salomone compositus, in quo Sapiens de rerum mundanarum vanitate concionatur. Hebraicè dicitur קהלת, id est congregans: quod est femininum Benoni, à dicta radice קהל congregavit. Nam in Benoni facit קהל, congregans, & in fem. קהלת: quæ est Sapientis anima, aut ipsa Sapientia congregans ad audiendum. Sicut autem Liber Proverbiorum pro sapientibus sæpe consecutus est; ita Ecclesiastes præcipue ob proficientes, & jam maturæ ætatis: Liber verò Canticum pro viris perfectis, cum Deo unitis; ut ait D. Hieronymus, Sanctarum nuptiarum dulce canit epithalamium. Afferit hic S. Doctor Ecclesiastes librum exaratum à Salomone, post idololatriam penitente: cui suffragantur Hebræi, & gravissimi Authores, atque ex ipso contextu, præsertim ex Capite secundo colligere licet. Quod autem hic liber aliqua contineat, quæ primâ faciè videntur rectæ rationi, & Fidei dissona; hoc non derogat ejus authoritati: cùm illa rectè intelligantur ironicè dicta, vel ex mente insipientium, vel in personâ atheorum, vel alio quocumque modo orthodoxo Sapientes ea interpretantur. Sic illa verba: Nihil habet homo iumento amplus: cuncta sub acut vanitati, & omnia pergunt ad unum locum, de terrâ facta sunt, & in terram pariter revertuntur. Ubi dicit D. Thomas, quod Salomon inducit rationem illam ex personâ insipientium, ut exprimitur Sapientie secundo. Cui explicationi favent plerique Græci, & D. Gregorius. Sed verisimilius est Salomonem solum loqui de corpore: nam anima rationalis de terrâ facta non est. Quod autem sequitur: Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, &c., id est sit superstes, & immortalis intelligitur de scientiâ experimentalis. Ac si diceret; quis scit sensum notitiâ, aut experientiâ? Et hæc ita passim interpretantur Latini. Si verò Salomon, jam respiciens, adeoque à morte parum distans, hunc librum composuit; cùm secundum exactiorem chronologiam cæperit regnare anno Mundi 3020, & 40 annis regnaverit; circiter annum ab Orbe condito 3060 librum exarasse verisimilius afferetur.

L. 1. d. c. symbolo ad Cathedram

קהלת קהלת קהלת

Ad Paulin ep. 103.

Ecc. 3. 19.

1. q. 75. a. 6. ad 1.

ECCLESIASTICUS: ἐκκλησιαστικός, ecclesiasticus, p. b., concionalis, vel, ut aliis placet, concionator. Quia sicut Liber Ecclesiasticus, ita hinc Ecclesiasticus multa continet, immò plura, de virtutibus, ad quas omnes adhortatur. Unde à Græcis παρρητικός, panaretos inscriptus, à πᾶσι, pas, omnis, & ἀρετή, areté, virtus: quia de omni differit virtute. Aut certè, ut aliquibus placet, Divum Hieronymum citantibus, panaretos dictus, quæ voces suo syntagmate clariùs exponuntur. Sed in Textu græco prænotatur hic Liber, Sapientia Iesu filii Sirach. Nam quamvis ejus Author aliquando existimatus fuerit Salomon; tamen jam certum est fuisse Jesum filium Sirach, ut patet ex Prologo, & Capite ultimo. Fuit autè iste Jesus senior nepos, vel abnepos Jesu summi Judæorum Sacerdotis, cum Zorobabele ex captivitate babilonica regressi, & unius è 72. Interpretibus tempore Ptolemæi Philadelphi regis Ægypti. Adedque, juxta politiorum calculum, anno Mundi circiter 3721, quo cœpit regnare Philadelphus, annis 280 ante Christum. Is Ecclesiasticum hebraicè scripsit, quem postea in græcum idioma transtulit nepos ipsius Jesus, tempore Ptolemæi Evergetis. Quod ex Prologo innotescit, in quo Jesum avum suum vocat, & signat annum 38, non Evergetis, qui fuit Philadelphi frater, & in regno successit; sed vitæ suæ, vel secundum alios, ex quo avus ejus Librum composuit: nam Evergetes tantum 26 annis regno potitus est. De translatione loquens inter cætera dicit: *Nam deficient verba hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam.* Hic liber inter Deuterocanonicos recensetur: de quibus supra dictum est. Nec refert quid hic liber, sicut alii Deuterocanonicus, non fuerit in Canone Judæorum: quia Ecclesia potest aliquos pro Canonicis recipere, qui tales à Judæis habitati non fuerint, ut taceam Canonem Judæorum ab ipso Esdrâ, vel Esdræ tempore consignatum fuisse: quando tales Libri necdum extabant. Ut & de Libris Machabeorum Deuterocanonicis ait Augustinus: *Machabeorum libros non Indæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet.* De iisdem, & aliis testatum reliquit Isidorus: *Hebræi non recipiunt libros Tobia, Iudith, & Machabeorum, Ecclesia tamen eosdem inter canonicas scripturas enumerat.* Eodem loco dicit, *Sapientia, & Ecclesiasticus parva cum reliquis canonicis libris, tenere noscuntur auctoritatem.* Nec obstat præterea, quod multi istorum librorum, etiam à Christianis, præsertim ante Augustini tempora, à Canone exclusi fuerint, ut patet ex D. Hieronymo, qui inter Canonicos ipsos non enumerat, asserens, *Quidquid extrâ hos est, inter apocrypha esse ponendum;* quia tunc necdum erat ab Ecclesiâ definitum, istos libros inter Canonicos esse recensendos. Unde libera cuique dabatur opinandi facultas. Primus hoc definitivè Innocentius I. Papa: de quo in voce Canon. Novissimè Tridentinum anathemate percutit eum, *qui libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesiâ Catholicâ legi consueverunt, & in veteri vulgatâ latinâ editione habentur pro sacris, & canonicis non susceperit.* Quævis ab impiis Novatoribus multi pro Canonicis non agnoscantur: quia aliqua continent, ex quibus ip-

Ep. 118.

In Prolog. Eccl.

I. 18. de Civ. Dei c. 36. L. Procculorum.

Ep. 106. seu Prolog. Gal.

Seff. 4.

forum perversa dogmata profligantur. Sed ut ad nostrum Ecclesiasticum revertamur; D. Hier. se librum istum hebraico idiomate conscriptum reperisse testatur, cui tamen Parabolarum titulus erat præfixus: & quidem appositè, cum æquè ac liber Proverbiorum tot complectatur Parabolas. Itâ scribit S. Pater: *Fertur Panaretos Iesu filii Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui sapientia Salomonis inscribitur, quorum priorum hebraicum reperit, non Ecclesiasticum, ut apud Latinos, sed Parabolâ prænotatum.* Sed jam Textus hebraicus intercidit: & ab aliquibus Panaretos vocatus, uti apud D. Hieronymum legendum esse contendunt: de quo in voce panaretos dicitur.

ECCLESIECDICUS: ἐκκλησιαστικός, ecclesiasticus, p. b., Ecclesiæ defensor. Nam ἐκδικός, de quo postea, ultorem, & vindicè significat. Hinc ecclesiæcdici Episcoporum defensores, quales boni principes esse solent. V. l. omnem 42. §. 9. C. de episc. & Cler.

ECDICUS: ἐκδικός, eclicos, p. b., defensor, ultor, vindex, à verbo ἐκδικῶ, ecclikéo, defendo, vindico. Hoc ulterius oritur ab ἐκ, ec, idest ex, & δίκη, seu dica, justitia, fas, lis, &c.: adedque ecclidus, quasi qui è justitiâ, & lite alterius defensionem suscipiat. Erant ecclidici, qui adversus potentium injuriam plebis causam tuebantur: à quibus ecclidus civitatis, monasterii, aut Ecclesiæ alicujus defensor appellatur. l. Sancimus 30. lin. 7. C. de episc. audi.

ECETÆ, seu ecetæ: ἐκεταί, iketa, p. l., habitatores. Nam in ling. δυνάμις, iketés, habitatorem significat, à verbo δύνω, ikéo, habito: cujus tertia persona præter. pass. ἔκεται, iketa, & hinc, ablato augmento temporali, formata vox iketés. Hæretici quidam itâ vocati, quos Damascenus magis ad græcum sonum icetas appellat. Erant enim quidam monachi, qui cum monialibus ineptè volebant habitare, simulque cum ipsis choros ducere, ut fecit Maria soror Moyfis, post maris rubri transitum. Itâ Damascenus: *Icea, qui & Asceta quidem existunt, orthodoxi in omnibus aliis existentes, congregati autem simul, cum mulieribus a ceteris, in monasteriis hymnos Deo offerunt, cum chorè quâdam, & saltatione, velut imitantes chorum illum in tempore Moyse constitutum in perditione Ægyptiorum in rubro mari factâ.*

ECHEMYTHIA: ἐχέμυθια, echemythia, latinè in rigore vox est proparoxytona, nisi cum Græcis fiat paroxytona, ubi usus legitimè introductus. Est autem echemythia taciturnitas, silentium, sermone continentia, nec propriè auscultationem significat. Fit enim à verbo ἐχω, echo, quod non solum est habeo, sed etiam contineo, reprimo, & à μῦθος, mythos, sermo: ut echemythos, p. b., sit qui sermonem contineat, adedque taciturnus, & parcissimè sermonis. Quia verò taciturnitas facilitatem ad auscultandum inducit; ided echemythia pro auscultatione ponitur, & echemythi, p. b., auscultatores dicuntur. Echemythia dictum illud Pythagoræ discipulorum silentium: quæ rectius Christianos decet, hortante D. Jacobo: *Sit omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum.*

ECHIDNA: ἐχίδνα, echidna, vipera femina, ab ἐχίς, echis, vipera mas. Vox ista citatur à Carolo Magri ex D. Greg. Naz. de Modestia, S. Joannes Baptista

Sup. in Præf. ad Lib. Salom.

L. de hæz. hæz. 37.

I. c. 1. 19.

In Hierosol. ptika

Matth. 3. 7.

Sap. 17. 13.

In Lib. Scrip. Eccl.

Orig. l. 1. c. 33. & 34

Æneid. l. 1.

ptista, autoritate planè celesti, Phariseos *progenies viperarum* (in Textu græco echidnôn) vocabat. Quia Pharisei malorum parentum pellam filii, optimos quosque calumniis moribus perdere studebant.

ECHO: ἠχώ, echo, soni, vel vocis repercussio, à verbo ἠχῶ, echéo, resono. De Ægyptiis, triduanis tenebris immeris, & ad omnem sonitum parentibus, ait Sapiens: *Aut resonans de altissimis montibus echo, deficientes faciebât illos præ timore.*

ECHOICUS: ἠχοικός, echoicós, p. b., qui ut echo resonat. Adiectivum est à supradictâ voce echo: & de illo dici potest qui jam dictam vocis efformat repercussionem. Hinc à Sidonio versus echoici dicuntur illi, in quibus finis principio respondet. Ab aliis verò versus echoicus vocatus, in quo ultima syllaba eadem est cum penultima.

ECKÆDECAETERIS: ἐκκαίδεκαετηρίς, heckædedecæteris, latinè propter vocalem longam penultima productâ. Significat 16 annorum circulum: à voce ἐκκαίδεκα, heckædedeca, sexdecim, & ἔτος, étos, annus. Antiquitus iste 16 annorum circulus à Hippolyto Episcopo adinventus fuit, ad Cyclum paschalem efformandum. Itâ quippè de ipso Hieronymus: *16 annorum circulum quem Græci in usum vigintiæ, heckædedecæterida, vocant, reperit: & novem annorum circulum, idest ἐναυδέκαετηρίς, enneakædecæterida, composuit, occasionem dedit.* Ubi Scholiastes Reatinus addit, quod Hippolytus Episcopus Portuenis fuit, ejusque marmorea statua, unâ cum paschali circulo 16 annorum insculpta, ætate suâ inventa fuit, & in bibliothecâ vaticanâ reposita sit. Latinè illæ duæ voces græcæ in genit. habent penultimam correptam.

ECLIPSIS: ἐκλείψις, eclipsis, defectio verti potest. Est enim à verbo ἐκλείπω, eclipo, deficio: cujus futurum ἐκλείψω, eclipso, deficiam, & hinc eclipsis. Apud Grammaticos est figurata constructio, in quâ quod in oratione dedit foris omnind petendum est. Sic Tullius ad Atticum: *Ego si Tiro ad me, supple, venerit; cogito in Tusculanum, subaudi, ire.* De quâ Isidorus ait, quod inter vitia Grammaticæ, sit *defectus dictionis, in quo necessaria verba desunt.* Inter metaplasmus autem est collisio consonantium cum vocalibus, ut in hoc versu:

Multum ille & terris jactatus, & alto.

Nam in voce multum m eliditur. Sed rectius ista elisio ecclipsis, græcè ἐκλείψις, ab aliis vocatur: à verbo ἐκλείβω, ecclibio, elido. Apud Astrologos vocatur eclipsis, quando aliquod astrum in suâ luce deficit. Inter cæteras Solis eclipsis est maximè observabilis, quando per interpositionem Lunæ inter ipsum, & oculos nostros, ejus gratissimâ luce privamur. Quod non potest naturaliter accidere, nisi in tantâ Lunâ novâ. Tunc enim adest ipsius conjunctio cum Sole, in eodem Zodiaci gradu, quamvis ipsa sit terræ longè propinquior: adedque quotiescumque tunc Luna reperitur in Ecliptica, Solis observatur eclipsis. Est autem Ecliptica linea in medio Zodiaci, circulariter ipsum per totum scindens. Cum enim Zodiacus ab Altronomis largus statuatur, eò quod alii Planetæ in eodem signo aliquando magis declinent ab Æquatore, aliquando

minus, & Sol eandem semper lineam fervet; fit ut illa media linea, quia in eâ sola eclipsis accidere possit, Ecliptica nuncupetur. Si enim Luna, quamvis in eodem Zodiaci gradu reperitur, magis, vel minus quam Sol declinet; non potest inter Solem, & obtutum nostrum directè interponi. Sed ut itâ interponatur, debet & ipsa in Eclipticâ reperiri. Alioquin singulis noviluniis Solis fieret eclipsis: sicut & in singulis pleniluniis contingeret eclipsis Lunæ, per directam interpositionem terræ inter Solem, & Lunam. Ratio ergò, cur admodum rarè talis eclipsis accidat, est quia ut plurimum Luna non tangit in eo puncto Eclipticam, sed secundum Zodiaci latitudinem declinans, quasi ad latus pertransit. Illud autem punctum, in quo eclipses contingunt, vocatur Caput, vel Cauda draconis: quod non est aliud quam punctum intersectionis Eclipticæ cum circulo Planecarum deferente. Ibi enim circuli itâ se interfecantes, quasi figuram duorum serpentium efficiunt, & ubi se tangunt Caput, vel Cauda draconis appellatur. Ex his patet miraculi illius magnitudo, dum eclipsis moriente in Cruce vitæ Authore contigit: quando à sextâ horâ tenebræ factæ sunt, super universam terram, usque ad horam nonam. Tunc enim quinque miracula in uno prodigio contigisse observat D. Thomas. Inter ista præcipuum est, quod tunc erat plenilunium; Tunc enim erat luna in oppositione ad solem, decima quinta existens, quia erat Pascha Iudæorum. Quando scilicet Luna per semicirculum, adedque maximè, distat à Sole, ipsi per diametrum opposita. Quod & observatum à Magno Areopagita in Ægypto, cum Apolliphane philosopho: prout ipse Dionysius memorie mandavit. Erant, inquit, ambo apud Heliopolim, amboque simul invidiam mirabiliter soli luna globum notabamus (non enim ejus conjunctionis tunc aderat tempus) ipsaque vrsura ab horâ nonâ ad vespertinam ad solis diametrum supra natura vires resistunt. Ex quo refutatur Origenes, qui putat illas tenebras accidisse per densarum nubium interpositionem: cum D. Dionysius fuerit illius testis oculatus. Esti aliqui S. S. Patres, inter quos Cyprianus, Hier., & Chryl., existimant per subtractionem radiorum solarium factas fuisse. Sed circa hoc, ait D. Thomas, magis credendum est Dionysio, qui oculatâ fide inspicit hoc accidisse per interpositionem lunæ inter nos, & solem. Nec refert quod annotavit Origenes, filios hujus seculi exprobrare, quod hoc factum tam mirabile nemo Græcorum, aut Barbarorum scripserit. Nam teste eodem Origene, & Eusebio, Phlegon quidam ethnicus in Chronicis suis eam exaravit: & asseruit eam maximè notabilem, diei horâ sextâ, seu meridie, itâ in tenebrosam noctem conversâ, ut stellæ viderentur. Sed quia, ut asserit D. Thomas, tempus Eclipsis tunc non erat, facile Astrologi neglexerunt eam observare: fantes illas tenebras ex aëris aliquâ passione contigisse. Sed in Ægypto, ubi rarè nubes apparent, propter aëris serenitatem permotus est Dionysius, & Jocii ejus, ut prædicta circa illâ obscuritatem observaret.

ECCLOGA: ἐκλογή, eclogé, p. b., electio, explanatio, annotatio, elegantia, item colloquium. Hinc Eclogæ Virgili dictæ, quia colloquia sunt, & sermo-

Matth. 27. 45.

D. Th. 3. q. 44. a. 2. ad 2.

Ep. ad Polycarpum.

Orig. Hom. 35. in Matth.

Suprà.

D. Th. 1b.

mocinationes. Fit à verbo ἐκλέγο, *eclego*, eligo, colligo, annoto, concionor : seu ab ἐκ, *ec*, idest ex, & λόγος, *logos*, sermo. Idem eclogus, p. b., ab aliquibus pro narratione, & recitatione ponitur : & *eclego*, quasi *edico*, à λέγω, *lego*, dico. Hæ voces quoque in sacris Authoribus reperiuntur.

ECPHONESIS : ἐκφωνήσις, *ecphōnesis*, latinè, propter vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis hoc à Græcis non observetur. A Latinis pronuntiatio dicitur, quæ & exclamatio dici potest : à verbo ἐκφωνέω, *ecphōneō*, pronuncio, exclamo. Hujus enim secunda persona præter. pass. est ἐκφώνησας, *ecphōnesas*, & ablato augmento syllabico ἐκφώνησά, & hinc *ecphōnesis*. Inter figuras sententiarum à Rhetoribus annumeratur, cujus species epiphonema dici queat. Est enim ecphonesis talis exclamatio, per quam intensiore pronuntiatione admirationem, dolorem, desperationem, aliosque animi testamur affectus. Ecphoneses varias habes in Scripturis: inter quas illa D. Pauli, *O insensati Galatæ*, &c. Aliquæ autem Orationes in Missâ D. Jo: Chrysofomi Ecphoneses appellantur.

ECPHRASIS : ἐκφρασις, p. b., descriptio, explanatio, pura & mera enarratio, seu explicatio, & ab Hefychio dicta sermo evidens. Fit à verbo ἐκφράσσειν, *ecphrassein*, exprimeret: seu ab ἐκ, *ec*, idest, ex, & φράσσειν, *phrassein*, dico, eloquor, cujus aoristi primus infiniti est ille *ecphrasēs*. Vox ecphrasidis ab aliquibus Scripatoribus, etiam sacris usurpatur : & variæ ecphrases apud omnes occurrunt.

ECTASIS : ἐκτασις, p. b., extensio, productio, & ab aliquibus, conversâ particulâ græcâ *ec*, in latinam *ex*, extasis appellata. Evadit à verbo ἐκτείνω, *ectino*, extendo, cujus secunda persona præter. pass. est ἐκτείνων, *ectinōn*, unde ablato augmento *ectasis* emanat. Est figura poetica, quâ syllaba brevis producitur : & alius rei, aut temporis, & termini præfixi productio, & extensio ectasis vocari potest. Differt autem ab ectasi, quæ est ipsa extasis, de qua infra. Nam ectasis est stupor mentis, aut ejus alienatio : quâ voce utuntur S. S. Patres ad illum somnum significandum vigilantem contemplativorum, quando à sensibus alienati, & quasi dormientes, mysteria celestia contemplantur.

ECTHESIS : ἐκθέσις, p. b., expositio. Est enim à verbo ἐκτίθειν, *ectithēin*, expono: cujus secunda persona pass. est ἐκτίθεισά, *ectithēsē*, exponens, & ablato reduplicatione *ecthēsē*, & hinc *ecthesis*. Aut si malueris, ab ἐκ, *ec*, & θέσις, *thesis*, positio. Ito nomine inscribunt aliqui Authores quædam sua opera, quarundam rerum expositionem præferentia: Ectheses fuerunt aliquæ Fidei articulos exponentes, inter quas ab oriente profectas, Heraclii condemnatur Ecthesis. Nam, ut ait Baronius, *Expositio fidei dei ab Heraclio Imperatore promulgata Monothelitarum errorem propugnans, à Severino Papâ condemnata*.

ECTROMA : ἐκτρομα, *ectroma*, latinè, propter *omēga*, penultimâ productâ, quamvis à Græcis in antepenultimâ collocetur accentus. Est abortus, qui etiam *ectrosus* p. l., dicitur: ab ἐκ, *ec*, ex, & vocabulo τρομα, *trōma*, damnum, clades, & *trōsis*, vulnerationem, ac vulnus significat. Itâ voce utitur Tertullianus, ubi agens de hæreseon origine, qua-

rum unam hîc recenset Philosophiam, ait: *Eadem materia apud hæreticos, & Philosophos voluntatur, eisdem retractatus implicantur. Unde malum, & quare? & unde homo, & quomodo? & quod proxima? Valentinus proposuit, unde Deus? scilicet de enthymesi, & ectromate.* Interpres ait, *enthymesi, & ectromate*, idest proveniat Deus. Est autem ectroma abortus unius Eonum, sine formâ, sine specie: qui demum formatus enthymesis, hoc est, formæ, vel animæ impositio dicitur est. Itâ ille.

ECTYPOMA : ἐκτύπωμα, *ectypōma*, latinè, propter vocalem longam, penultimâ longâ, et si Græci hoc non observent. Est effigies, expressio, similitudo, à verbo ἐκτυπέω, *ectypōō*, alimilo, exprimo, formo, quasi typum, seu formam elicio: ab ejus nempe primâ personâ præteriti passivi. Quod ulterius oritur ab ἐκ, *ec*, idest ex, & τύπος, *typos*, forma: unde *ectypōs*, p. b., informatus, & *ectypōn*, delineatio, exemplum. Sic apud Nazianzenum edypis docere, est imaginum exemplis erudire. *Ectypē* verò græcè, quæ latinè diceretur ectype, p. b., ipsam sculpsuram designat.

EGRIGORUS : ἐγρηγόρος, *egrēgoros*, p. b., vigilans. Est à verbo ἐγρηγόρειν, *egrēgorēin*, vigilo: cujus præteritum medium ἐγρηγόρα, *egrēgora*, vigilavi. A Clemente Alexandrino egrēgoros vocatus angelus, dum ait: *Beati enim qui ad ipsum vigilarunt, seipso assimilantes Angelis, quos nos egrigoratos, hoc est vigilantes vocamus.* Si verò, ut pronuntiationi latinæ magis consonat, *egra*, pro *egra*, dicatur, tunc egrēgoros aptius efferetur. Meritò egrigori Angeli vocati, qui semper celestia sentientes, supra contemplantes, divinis nutibus semper intenti sunt. Unde de Angelo quodam ait Daniel: *Ecce vigili*, & chaldaicè ut ipse scripsit, *ngbr*, dicitur, & hebraicè *ngber*, vigil temperetur. Septuaginta vocem ipsam chaldaicam *eg*, *er*, seu *ngbr* tenuerunt, & latinus interpres vigilem vertit: cum aliâ vox græca *er* procellam significet, & fulgorem. Et certè instar fulgoris descendit Vigil ille, immò ad instar procellæ erupit, excelsam Nabuchodonosoris arborem excussurâ, & ad radices excissurâ.

ELATE : ἐλάτη, *elate*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus audiatur accentus. Est abies, palmæ germen, à verbo ἐλάω, *elāō*, impello, produco, extendo: cujus tertia persona præter. pass. est ἐλάτω, *elātō*, unde ablato augmento temporalis, *elate*, ed quod teneriores palmæ surculi in altum assurgant, & impellantur. Alii per elatas in telligunt involucria, quibus palmæ fructus continentur, priusquam maturefcent: & à formâ gladii, quam etiam omnia palmæ folia exhibent, spathæ quoque nominata. Ob insignem fortitudinem, & uberes divini Sampsonis victorias, de suo dilecto dicit sacra Spōsa: *Coma ejus sicut elata palmarum.* Etiam 70 scribuntur *elata*, sine particulâ similitudinem denotante: & eorum Interpres latinè vertit *coma ejus duftiles*, scilicet ad prædicti verbi respexit significatum. Textus hebraicus ait *thalballim*, idest cincinnati, seu crispi, etiam sine notâ similitudinis. Sed Textui nostro inhærendo, potest dici quod Spōsa loquatur de attributis, & perfectionibus, quæ in Christo cellissimæ: & ab uno trunco divinitatis germinare creduntur. Et quia additur *nigra quasi*

De P. m. script. adv. h. c. 7.

L. 2. P. dag. c. 9.

Dan. 4. 10.

ngbr.

ngber.

Cant. 5.

1.

יםללהלל

sup.

687

corvus; alii per comas explicant Sanctos Christo adherentes, eminentes, ac fructiferos, & mortificatione nigrescentes.

ELÆOPHORUS : ἐλαεόφορος, *elæophōros*, latinè cum accentu in antepenultimâ, quia penultima brevis est, et si Græcis vox sit paroxytona. Itâ dicitur locus oleas ferens, locus oleis fertilis: ab ἐλαία, *elāia*, oliva arbor, & φέρω, *phēro*, porto. Talis erat illa regio, ubi Mons olivarum: & elæophori, in lignum pacis, & pietatis regni Messia, hærent pueri Hebraeorum, qui cum ramis olivarum obviam Christo processerunt. Elæophoron etiam omne vas olearium dicitur: à voce ἐλαίον, *elāion*, oleum. Ab *elāia* verò & verbo φέω, *phōō*, planto, produco, &c., fit ἐλαεόφοτος, *elæophōtos*, p. b., idest olivetum, quasi olivis plantatum.

ELÆON : ἐλαεών, *elæōn*, est ipsum elæophytū jam dictum. Oritur enim à supradictâ voce *elāia*, vel *elāon*: estque cella olearia si ab *elāio*: olivetum verò, & Mons ille prope Jerusalem, si ab *elāia* deducatur. Itâ voce utitur Tertullianus, dum de Christo ait: *Ad noctem verò in elæonem sedebat.* Nempe ut in Monte olivarum noctu orationi vacaret.

ELECTRUM : ἤλεκτρον, *elētron*, latinè succinum, vulgò ambra. Gummi quoddam è scopulis in mare germanicum decedens, & aëris, marisque frigore, in lapideam duritiem concrefcens. Ejus etymon trahi potest à verbo ἠλέκμαι, *elēmaie*, duro sub sole: vel, ut habet Hidorus, *elētrum vocatur*, quod ad radium solis clarius auro, argenteoque relucet, Sol enim à Pōtis *elētrum vocatur*. Sed, ut in margine notatur, Sol dicitur ἠλέκτρον, *elētron*, à quo potuit *elētrum* formari. Est quoque metalli genus, ex commixtione auri, & argenti formatum: de quo

Plinius, *Aurum in quo quædam argenti portio, aurum elētrum vocatur.* Si hoc modo *elētrum* sumatur in aliquibus Scripturæ locis significare potest Christum, in quo est natura divina, & humana. Aurum enim divinitatem significans dum argento miscetur pallefcit: itâ divinitas à sui fulgoris potentiâ, humanis se oculis temperavit. *Elētrum* autem in igne potest dici Deus factus homo in perfectione: ut ait Hier. Laurentus. Sic in illâ mirabili Ezechielis visione: *De medio ejus quasi species elētri, idest de medio ignis.* Itâ 70 legunt quasi *elētri* ἠλέκτρον, *elētra*, idest visio elētri: sed Textus hebraicus dicit *chafemal*, quod Pagninus Angelum, aut colorem igneum, alii prunam summè ignitam interpretantur. Est enim quasi *chafemal*, idest festinanter excidens, aut consumens. Aliqui per *elētrum* intelligunt æs selectum, & per ignem planè repurgatum, in quo & aliquid admiscebatur auri. Idem & aurichalcum vocatum, de quo in voce *aurichalcum*, quod à splendore aurum superabat, & in magno pretio habebatur. Sic quoque illa similitudo, nempe viri, ut addunt 70 Interpretes, quam rursus vidit Propheta, erat à *lumbis ejus*, & *sursum*, quasi aspectus splendoris, ut visio elētri: & 70 ἠλέκτρον, *elētron*, idest species, seu forma elētri. Hoc *elētrum* ut præcedens à succini similitudine, & colore, nomen sumpsit. Itâ ferè tres elētri species innuit Hidorus. *Unum genus est quod ex pini arboribus fuit, quod succinum dicitur, alterum metallum quod naturâ alter invenitur, &*

T. 4. adv. Marc.

Orig. l. 16 c. 23.

L. 33. c. 4.

In Sylva Allegor. Ezech. 1. 4.

לשמל

c. 8. 2.

sup.

in pretio habetur. Tertium quod fit de tribus partibus auri, & unum argenti. Sed reliquis à nobis, nihil failor, hæc tria genera fuerant explicata.

ELEEMOSYNA : ἐλεημοσύνη, *eleēmōsynē*, latinè, propter ambiguum hîc in penultimâ brevem, accentum habet in antepenultimâ. Sed Græci quia ultima apud ipsos est longa, penultima in atollunt. Itâ dicta misericordia, vel potius ipse actus misericordiæ externus, à verbo ἐλέω, *elēō*, misereor: cuius prima persona præter. pass. est ἐλέησας, *elēēsas*, mei misertum est, & hinc *eleēmōsynē* formatur immediate. Est ergò vox purè græca, non hebraica, ut perperam assuit Magri, & in Textu hebraico *chesed*, idest, misericordia, dici solet. Quia verò, ut ait D. Thomas, misericordia est effectus charitatis: ex consequenti dare *eleēmōsynas* est *esse charitatis misericordiam mediante*. Septem autem numerantur *eleēmōsynæ* corporales, & totidem spirituales, quæ his versibus exprimuntur.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo: Coniule, castigo, instruo, remitto, solvo, spero, a.

Et quidem hæ spirituales absolute præminent: nisi in aliquo corporalis spirituali præferenda sit. Itâ docet idem S. Doctor: *Potius magis est piscendum fumo orientem, quam docendum sicut è indigenti secundum Philosophum, melius est ditari, quam philosophari.* De virtute, efficacità, & merito *eleēmōsynæ*, plurima in S. Textu leguntur: & quia est maximè ad obtinendam contritionem opportunum dispositio: hinc & ei peccatorum attribuitur remissio. Sic impio regi Daniel aiebat: *Pœcata tua eleēmōsynis redimo.* Et itâ 70 ἐλεημοσύνην, *on eleēmōsynēn*, in *eleēmōsynis*: & Chaldaicus *berfidkâb*, idest, in iustitiâ. Nam *eleēmōsyna* ex aliqua iustitiâ indigenti debetur: & hebraicè *tsedukâb*, iustitiâ, apud Rabbinos etiam pro *eleēmōsyna* sumitur: eò quod iustum sit, & iustitiæ symbolum pauperibus *eleēmōsynam* erogare. De ipsius verò obligatione magna est inter Authores dissentio: aliquibus volentibus divites obligari ad dandam *eleēmōsynam* etiam ex necessariis ad statum, etiam extrâ casum extremæ necessitatis proximi, dummodò gravis aliqua necessitas existat. Saltem tenentur in communi pauperum necessitate, in qua solent esse quotidiani pauperes, dare de superfluis ad suum statum: et si nonnulli etiam in hoc casu contrarium opinentur. D. Thomas videtur tenere illam sententiam, quæ docet dandam esse *eleēmōsynam* de superfluis ad statum, etiam extrâ necessitatem extremam. Ait enim: *Sic ergò dare eleēmōsynam de superfluo est in præcepto, & dare eleēmōsynam ei qui est in extrema necessitate.* Cum enim divites in Scripturis graviter, ob neglectos actus misericordiæ, reprehendantur, immò & in iudicio divino condemnentur, non est verisimile de solâ extremâ, vel æquivalenti necessitate, quæ rarò accidit, id esse intelligendum.

In Hierol. 757.

chesed. 2. 2. q. 3. 1. 1. c.

Dan. 4. 24.

לשמל

berfidkâb.

לשמל

tsedukâb.

Sup. a. 5. c.

Mart. 25.

Sup. a. 5. c.

Mart. 25.

Sup. a. 5. c.

Mart. 25.

Sup. a. 5. c.

Mart. 25.

Sup. a. 5. c.

Mart. 25.

Sup. a. 5. c.

ided elegia ad hos versus lugubres restricta est. De hoc carminis genere ait Isidorus. *Elegiacum carmen dictum, ed quod modulatio eiusdem carminis conveniat miseris: Terentianus hoc elegos dicere solet. Hoc autem vix omnino constat, à quo sit inventum, nisi quia apud nos Ennius eo prior usus est. Apud grecos quidam eorum Colofronium quemdam, quidam Archilochem auctorem, atque inventorem volunt.* Alii Callimachum ejus metri principem faciunt. Elegus verò ab eadem origine, penultimâ brevi, pro elegiâ, ut innuit Isidorus, etiam reperitur.

ELEISON: ἐλεῖν, *eleison*, idest, miserere. Est enim aoristus primus imperativi in verbo ἐλεῖν, *eleo*, miserere: adedque illud *eleison* in longum latinè convertitur, atque penultimâ longâ *eleison*, aut *eleison* in rigore deberet à Latinis efferri. Sed in hoc Grecos imitantur, itâ proferentes. Sicque non damnanda pronuntiatio vulgaris, cum, ubi usus introductus, ipsos Grecos, saltem modernos, à quibus *eleison*, tamquam in longum effertur, imitari liceat in voce purè græcâ. Quamvis enim sit ab *eleo*, non idem cum epulo exaratur *eleison*. Fateor tamen melius etiam e longum converti, & idem etiam *eleison* aptius pronuciari. Hac voce græcâ sepius utitur Ecclesia: adedque *Kyrie eleison* significat *Domine miserere*. In officio sextæ Feriæ in Parasceve additur *imâs*, quod deberet esse *hemâs*: cum sit accusativus plur. *hemâs*, *hemâs*, à nominativo *hemâs*, nos, quod alii dicerent *hemâs*. Quia verò verbum *eleo* regit accusativum in græco, *eleison imâs* significat *Miserere nostri*.

ELENCHUS: ἐλεγχος, *elenchos*, argumentum, probatio, specimen, index, &c. Est enim à verbo ἐλέγχο, *elencho*, arguo, confuto, exploro, argumentis convinco. Elenchus, seu redargutio apud Logicos, est una ex quinque metis sophisticis, nempe concessio ejus, quod ante in eadem disputatione negatum fuit, vel negatio ejus quod ante concessum, vi argumenti soplicitici, seu fallacis, extorta. Et talis redargutio, seu elenchus, dicitur sophisticus: quando verò sit sine fallaciâ, dicitur verus elenchus. Hinc una ex fallaciis, extrâ dictionem, est illa quæ provenit ex ignorantia elenchi: idest, ex eo quod elenchus verus inferat duas propositiones, quæ putantur esse contradictoriæ, & tamen non sunt. Talis fallacia est ista: sedeo domi, & non sedeo in foro, ergò sedeo, & non sedeo. Aristoteles duos habet Elenchorum libros, ubi elenchus pro redargutione sumendus. Sunt enim libri duo, ad cavendas sophisticas captiones, & ne in differendo falsâ pro veris per ignorantiam colligamus, aut admittamus, exarati. Elenchus etiam index libri, ed quod totius Operis specimen exhibeat, aut omnes materias in eo contentas exploret, aliquando nuncupatur.

ELENCTICA: ἐλεγκτικά, *elenctica*, p. b., arguitiva, ad arguendum idonea. Oritur ista vox à dicto verbo *elencho*, arguo: cujus tertia persona præter. pass. est ἐλεγκται, *elenctai*, redargutus est. Hinc ergò, rejecto augmento temporali, fit in græco *elenctos*, cui redargutio facta est, & *elencticos*, elencticus latinè. Opera elenctica S. S. Patrum dicuntur illa, in quibus contrâ hæreticos, quos argu-

mentis convincentibus redarguunt, acriter invehuntur. Itâ secundus tomus Operum D. Hieronymi elenctica complectitur, atque apologetica: quia in eo efficaciter disputat adversus Helvidium, Jovinianum, Vigilantium, Luciferianos, Pelagium, & similia errantium à Fide monstra immania, varias interferens apologias. Et itâ de aliis Patrum operibus elenctis differendum.

ELEPHANTIASIS: ἐλεφαντίασις, *elephantiasis*, p. b., genus lepræ, quâ cutis aspera, & elephantiacoriorum similis efficitur. A voce ergò *elephas* trahit originem, & hinc elephantiacus, p. b., qui tali laborat morbo. Leontiasis quoque, & Satyriasis, ob aliquam cum Leonis, & Satyri pelle similitudinem, aut aliâ de causâ, ab aliquibus appellatur. Dicitur & elephantia, p. b., quâ etiam Jobum laborasse ferunt Interpretes, illis nempe verbis ducti: *Egressus igitur Satan à facie Domini percussit Job ulcere pessimo*. Nam Chaldaus vertit scabiem, quam elephantiasis conjunctam, asserit Chryostomus cum aliis. Lepra tamen inter Judæos olim aded frequens, non fuit illa elephantiasis, quâ nostri leprosi ad mortem infestantur, sed lepra Grecorum, quæ ferè solius cutis vitium erat: ut à Francisco Valesio fuit annotatum.

ELEPHAS: ἔλεphas, p. b., animal omnium quadrupedum maximum. De quo Isidorus: *Elephantem Græci à magnitudine corporis vocatum putant, quod formam montis præferat, græcè enim mons elifio dicitur*. In margine dicitur ab *eleio*: sed hæc vox apud Grecos videtur inusitata. Potius à *λεφος*, *lophos*, quod quid altum, aut magnum significat: vel à poetico ἐλεφάριον, *elepharion* lardo, noceo: aut à *λευκός*, *leucos*, albus. Alii ab ἐλεός, *helos*, palus, & *πάσις*, *pasis*, eo: quod nempe per paludes incedat, & in aquâ ob gravitatem concumbat, ut habetur in Etymologico magno. Sicut autem apud Grecos *elephas* etiam ebur significat, quia ex dente elephantis; itâ etiam apud Latinos aliquando pro ebore ponitur, saltem apud Poetas: quod ab Hebræis *scen* dicitur, idest dens, supple

elephantis. Primos elephantos, tempore Pyrrhi, & belli ipsius in Romanos moti, Italia mirata fuit. Sacra Scriptura de ipsis facit mentionem tempore Salomonis: quando ipsius clavis, cum classe Hiram Regis Tyri, *semel per tres annos ibat in Tharsis, deferens inde aurum, & argentum, & dentes elephantorum*. Septuaginta hic elephantorum mentionem non agunt: & Textus hebraicus habet *scen habbin*, quod à dicto *scen* formatur, & dentes elephantorum significat, sed ejus vera origo etiam à Rabbiniis ignoratur. Prius in libro Job, qui fuit Moyssi synchronus, sub nomine *behemoth*, de elephantante agitur: ut passim exponunt Interpretes. Vox enim hebraica *behemoth* est numeri pluralis à singulari *behemâb*, bestia, pecus, jumentum, & significat bestias, vel jumenta: ed quod *elephas* ob vastitatem sit multarum adinstar bestiarum. Dixit ergò Deus Jobo: *Ecce behemoth quem feci tecum*: ubi 70 legunt *theia*, *theria*, idest bestia, hebream nempe vocem imitati, cum quâ postea, quasi de unâ solâ loquentes, verbum singulare conjungunt. Sic autem habent: *Sed ecce bestias (theria) apud te*. Quia nempe *elephas* facile cicuratur: & quam-

Orig. l. 1. c. 38.

Job. 2. 7.

De S. Phil. l. c. 19.

Orig. l. 12 c. 2.

scen, שֵׁן

3. Reg. 10. 22.

scen habbin

behemoth

behemâb

Job. 40. 10

vis tantæ vastitatis bellua, non est aliorum animalium prædatrix, sed mirabili Dei providentiâ, vili pabulo contenta, *fenum quasi bus comedit*. Allegoricè tamen ea, quæ ibi de ipsâ dicuntur, demoni attribuantur. De elephantis, quibus Syria Reges in bellis utebantur, pluries agitur in libris Machabæorum. Sic Antiocho Eupatore, adversus Judæos pugnaturus, erant in ipsius exercitu *elephantum 32 docti ad prælium*: & itâ legitur in Textu græco. Pugna verò initâ Eleazarus filius Saura, quem Josephus uterque, Flavius, & Corionides, rectè fratrem Judæ Machabæi vocant, occiso eminentiori elephanto, egressum illud edidit facinus, quod miris laudibus extollit D. Ambrosius, inter cætera dicens: *cujus ruinâ inclusus, magis quam oppressus, suo est sepulchro triumpho*. Sed major elephantorum numerus aliâ vice profertur, sub Lyfiâ ejusdem regis procuratore, qui & in 80 elephantis confidebat.

1. Mach. 6. 30.

L. 1. Off. c. 40.

2. Mach. 11. 4.

ELEUTHEROPOLIS: ἐλευθερόπολις, p. b., civitas libera. Sic dicta urbs quedam à libertate, & omnibus civitatibus liberis hoc nomen tribuit potest: à voce ἐλεύθερος, *eleutheros*, ingenuus, liber, & πόλις, *polis*, civitas. Hinc libertas dicta græcè ἐλευθερία, *eleutheria*, & à Latinis *eleutheria*, p. b., dicenda, ni græcum accentum retinere velint. Eleutherus, p. b., est nomen fluvii in Syria, ad quem usque Jonathas comitatus est Ptolemæi & hilemetorem Egypti regem. De hoc ait S. Textus: *Et abiit Ionathas cum rege, usque ad fluvium, qui vocatur eleutheros*. Flumen est juxta urbem Orthosiam, in radice montis Libani. Ab eadem voce *eleutheros* fit ἐλευθερίος, *eleutherios*, idest liberalis, ingenuus, liberator: quo nomine rectissime dotatus unus è D. Dionysii focis. Libertate christianâ à Domino donatus, meritò Eleutherius vocatus: ergò clientes cælesti favore liberalis, à multis malis Fideles ingenuè liberans, dignissimus est cujus sacra lipsana in patriâ meâ, Tornaci in Flandrâ, magnâ veneratione piissimè colantur.

In Catone

In Apolog. c. 2.

Serm. 18. de Sanctis

In Hierol.

ELOGIUM, quasi eulogium: εὐλόγιον, *eulogion*, p. b., testificatio de aliquo, in bonam, aut malam partem. Est enim sepius aliqua descriptio, vel inscriptio, laudes cujusdam continens: à verbo εὐλογέω, *eulogéo*, benedico, laudo, honorificè loquor. Quamvis etiam eulogium latius sumatur pro quocumque inscriptione, immò pro testificatione de aliquo vituperationis causâ. Aliquando pro simplici quoque sententiæ testificatione accipitur: ut ait Cicero, *Solonis quidem sapientis eulogium est, quo se negat velle suam mortem dolore amicorum, & lamentis vacare*. In malam partem apud Tertullianum sumitur, dum agens de pervertitate in damnandis Christianis, recensensque varia crimina, quæ ipsis falsò imputabantur, ait: *ut de nostris eologiis loquar*, nempe de sceleribus quæ Gentiles ipsis falsissimè impingebant. D. Augustinus pro sententiâ condemnatoriâ sumpsisse videtur, dum de Mariâ loquens ait: *Præcisum est in eâ illud Heva infelicitatis eulogium, quo dicitur: in dolore paries filios tuos*. Magri asserit eulogium testamentum significare, & ejus frater Carolus eulogium pro testamentario reperiri testatur. Citatio pro testamento est ex D. Gregorii Operibus, ubi ait: *Et*

quoniam scribitis *Dulcinum decessorem ipsius nihil de rebus Ecclesie sue fuisse testatum, sed de propriis, ac magis que in prædicto monasterio fidelium oblatione collata sunt, eulogium condidisse, atque sex uncias Ecclesie, & sex eidem monasterio jure hereditario reliquisse*. Ubi tamen eulogium in meâ editione, & in aliis lego. Sed D. Bernardus (in Prologo ad suum Sermonem, super illa Evangelii verba, *Ecce nos reliquimus annua*) eulogium pro colloquio videtur accepisse. Dicit enim: *Nulla sanè huic operi idonea magis occurrit, dignæ materia, quàm evangelica lectio, ubi fuit: *Insimum illud Simonis & Iesu eulogium continetur*. Est quippè quoddam inter Iesum & Petrum colloquium: unde & in Indice Dialogisimus appellatur. Certè ipse S. Pater in Sermonis initio ait: *Libet providè sacratissimo huic interesse colloquio, & intimâ cordis aure percipere quæ dicuntur*. Eulogium fieri à λόγος, *logos*, sermo, verbum, oratio, addito e more latino, ut sit quasi eloquium: vel ab ellogium, quasi esset eclogium, nonnulli opinantur.*

ELPIDIUS: ἐλπίδιος, *elpidios*, p. b., nomen ab ἐλπίς, *elpis*, spes, genit. ἐλπίδος, *elpidos*, ductum. Sperans ergò, aut spe dotatus latinè verti potest. Quam magna, & sublimia, & pretiosa, & duratura sperarent Sancti Martyres, & Confessores, hoc nomine appellati, satis ipsis operibus ostenderunt. Et idem in Domino sperantes non sunt infirmati: sed quod firmiter speraverunt inamissibiliter sunt affecti.

ELPIDOPHORUS: ἐλπίδοφορος, *elpidophoros*, latinè penultimâ correptâ, etî in eâ græcus accentus ponatur. Latorem spei sonat, à dicto *elpis*, spes, & φέρω, *phero*, porto. Bonam spem secum tulit S. Elpidophorus Martyr, quæ etiam in asperimâ persecutionis hyeme semper virens, in morte non marcescens, fructus speratos, in æternum degustandos, uberrimè produxit.

ELYMAS: ἑλύμας, *elymas*, latinè est vox proparoxytona, quia penultima brevis est, quamvis à Græcis in eâ collocetur accentus. Barbarum est nomen apud Cyprios, magum significans: cujus eymon Tirinus putat probabiliter posse trahi à verbo ἔλυω, *elyo*, abscondo, involuo, cujus prima persona præter. pass. ἔλυμα, *elyma* diceretur. Ab hac ergò Elymas, ablata subjunctivâ in diphthongo: ed quod magi sua præstigia, & arcana, involvant, & abscondant. Sic vocatus magus ille, alio nomine Barjesu, Paphi in Cypri, qui troconsulem Sergium Paulum (à quo postea Saulus Paulus dictus videtur) à Fide mitebatur avertere. Quapropter in poenam interioris excæcationis, oculis quoque captus est, juxta verbum Apolloli. *Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videris solent usque ad tempus*.

ELYSIUS: ἑλύσιος, *elysios*, p. b. Didici Elysi illi campi felices, in quibus piorum animas degere credebant Gentiles. Itâ nuncupati teste Budeo, ἐλύσιος λόσιον ἔχειν. Nam λόσιος, *lysis*, solutio, finis, expiatio: & ἦ, e, aliquando pro non sumitur, quia inde solvi non possent. Nempe quasi vinculis interminatâ beatitudinis feliciter devinctæ: aut certè quia illic nihil haberent expiandum. Tertullianus ostendens ex Scripturis sacris multa Gentiles

D. Greg. in Regist. 13. c. 33.

Procl. in Declamationes.

Act. 13. 10

cum hoc Ennomiani dicere celebrentur.

EMMELIA: ἐμμέλια, emmelia, latine propter diphthongum cum accentu in penultima, quamvis hoc à Græcis non observetur. Est modulatio, concinnitas, decentia: & ἐμμελής, emmelis, consonans, concinnus, decens, bonus, mitis. Hæc omnia domui Basilii Magni, cujus mater Emmelia vocabatur, adeo concinnè adaptantur, ut nihil consonantius dici possit. Sancto Basilio genitore confortis suæ sanctitati consonante, filiumque sanctum felicium spiritualiter, quam corporaliter generante, familia tota concinnissimâ pietatis modulatione perforabat. Optima S. Emmelia, quæ bonum nomen, ut & omen gerens, unico totius domus organo, Spiritus sancti flatu concorditer resonante, semper sanctitatem modulata, æternas Deo laudes, inter choros angelicos decantatura, in Empyreum ascendit.

EMPHANISTICA: ἐμφανιστικά, emphanistica, p. b., manifestativa. Vox est orta à verbo ἐμφανίζω, emphanizo, manifesto, declaro: ab ejus nempè tertiâ personâ præter. passiv., quæ debet esse ἐμπεφάνισται, empephanista, & ablato augmento syllabico ἐμφανιστή, unde vox emphanistica in lucem prodit. Erant emphanistica quædam jura, aut taxationes, quas solvebant Clerici, quando alicui Ecclesiæ adscribebantur, quas Justinianus Imp. præcepit solvi solum Ecclesiæ Constantinopolitaneæ. Nam prius in omnibus Ecclesiis Clerici in Clerum collecti solvebant. Aliter à presentatione vox ista deducitur: cum passivum ἐμφανισθέν, emphanisthên, sit latine præsentari.

EMPHASIS: ἐμφασίς, p. b., significatio, demonstratio, expressio, suspicio, &c.. Est à verbo ἐμφανίζω, emphanizo, manifesto, refero, simulo: cujus secunda persona præter. passiv., debet esse ἐμπεφάνισται, empephanista, & hinc ablato augmento syllabico ἐμφασίς emanat. Ordinariè sumitur pro expressione. Unde emphasis apud Rhetores est figura sententiarum, quâ ex aliquo dicto latens aliquid eruitur: seu cum subest in verbis tacita quædam significatio. Fit ab ἐ, en, in, & φασίς, phasis, apparitio, à verbo φανίζω, phanizo, appereo: ed quod intus aliquid appareat. Aut etiam φασίς, dictio, à verbo φημί, phemi, dico: ed quod aliquid in dictione lateat. Sic in illo Virgilio, *Lacrimæque per antrum immensum*: ex quo dicto Cyclopi vastitas infertur. Similiter si dicatur, tu Cretensi fidem habes? non significat præcisè hominem in Cretâ natum, sed mendacem, & perfidum, ut Cretenses esse solent. Duo autem sunt emphasios genera: unum quidem quo plus significatur, quàm dicitur; alterum verò, quo etiam illud significatur quod non dicitur. Similes figuræ satis sunt in sacro textu frequentes, præsertim dum verbum geminatur, semel in gerundio, vel participio, & semel in alio tempore. Ut illud dictum Davidi à Saule: *Faciens facies, & potens poteris*, q. d. felici successu facies, & eris potentissimus. Sic illud Psalmistæ: *Castigans castigavit me*, idest, graviter me castigavit. Hoc fit etiam per nomen verbo adjunctum: ut *morte morieris*, idest, certissime morieris. In quibus plus significatur quàm dicitur. Multis aliis formulis sunt emphasies in Scripturis, ut legitibus sit manifestum. In D. Chryso-

Æneid. 1.3

1. Reg. 26. 25. Ps. 117. 17.

stomi Operibus sæpius vox ista occurrit: signanter super illa Pauli verba: *Quis scandalizatur, & ego non uror? Considera*, dicit iste S. Pater, *quæso verborum latentem vim, & emphasim, &c.*

EMPHATICUS: ἐμφατικός, emphaticós, p. b., declarativus, atque expressivus dici possit. Hinc & ἐμφατικός, emphaticós, p. b., per emphasim dictum: & ab eadem radice quæ vox *emphasis* derivatur. Multa emphatica, seu per emphasim dicta, aut declarativa, in Hagiographis, in S. S. Patribus, & aliis Authoribus sacris ubique reperiuntur.

EMPHYTEUSIS: ἐμphyτεύσις, emphyteusis. Dicitur etiam ἐμphyτεύσις, emphyteusis, sed latine emphiteosis, penultima, propter oméga vocalem longam, productâ, est Græci in antepenultima collocent accentum. Significat insitionem, à verbo ἐμφυτεύω, emphyteuo, infero: cujus secunda persona præter. passiv. est ἐμπεφυτέυσται, empephyteusta, & augmento rejecto emphyteusis, unde emphyteusis. Hoc verbum ulterius oritur ab ἐ, en, in, & φυτεύω, phyteuo, planto: quasi implanto, & emphyteusis implantatio dicitur. Ità vocatur ab insitione, aut implantatione, apud Canonistas contractus ille locationis similis, in quo res immobilis, quæ culturâ possit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non brevius saltem quàm ad decennium. Ità ut dominium ejus directum, & possessio civilis maneat apud Dominum, qui tradit in emphyteusim; dominium autem utile transferatur in emphyteutam, sub onere certi canonis quotannis solvendi. Emphyteusis in rebus ecclesiasticis, uti alienationes alterius generis, est sub excommunicatione, S. Pontifici reservata, prohibita: nisi ipsius licentia obtineatur.

EMPIRICUS: ἐμπειρικός, empiricós, p. b., ità dictus Medicus, qui per solum experientiam medicinam tractat. Nam ἐμπειρία, empiria, (& latine empiria, p. b., nisi græcus accentus observetur) est experientia: ab ἐ, en, in, & πείρα, pira, conatus, specimen, tentatio, experientia, & πείρα, pira, conor, tento. Tales empirici, ut plurimum, parum sunt in conscientia tuti. Cum enim verâ medendi arte careant, & nullis fixis fundamentis innitantur, dum volunt morbis etiam sibi ignotis subvenire, in graves labuntur errores. Immo plerique, quod pejus est, sunt empirici sine experientia: sed solum, absque arte, & praxi legitima, medicamentis aliquibus utuntur, quæ ab aliis tali morbo prodesse cognoverunt. Ex vi sui etymi empiricus cuilibet, in omni scientia, & arte, praxim sine theoria exercenti, possit adaptari.

EMPLASTRUM: ἐμπλάστρον, emplastron, pharmacum illud quod ulceribus, & vulneribus imponi solet. Oritur ista vox à verbo ἐμπλάττω, emplátro, illino, infarcio, locum obstruo: cujus tertia persona præter. passiv. debet esse ἐμπεπλασται, empeplasta, & ablato augmento syllabico, emplaste, ex quo emplastrum. Ab eadem origine fit ἐμπλαστικός, emplasticos, emplasticus, p. b., infarciendi, & illinendi vim habens, quasi obstruativus: & hinc vim emplastiam illa dicuntur habere, quæ obstruendi cutis, & corporis meatus, seu poros, facultate polent, quasi tectoria, & ad illinendum comparata. Emplastrum enim ità poros obstruendo, spirituum tran-

In Gen. Hom. 11. 61.

Ezech. 27. 36.

Ap. 21. 16

1. q. 66. a. 3. c.

Ib. ad 2.

transpirationem impediunt, & inde facilius fit purgatio, & materiae morbificæ digestio. Ad spiritualia medicamenta frequenter ista vox à S. S. Patribus transfertur.

EMPONEMA: ἐμπόνημα, emponema, latine, propter etia vocalem longam, habet accentum in penultima, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, in antepenultima collocetur. Est labor, exercitamentum: à particula ἐ, en, in, & verbo πονέω, ponéo, laboro: cujus prima persona præter. passiv. est ἐμπεπόνημαι, empeponema, & sine augmento ἐμπονέω, emponos, laborum patiens, & à πόνος, ponos, labor, quasi qui versetur in labore. Emphyteusios melioramentum emponema à Justiniano dicitur, ed quod labore, & sudoribus acquiritur.

EMPORIUM: ἐμπόριον, emporion, p. b., locus ubere mercaturâ insignis. Nam ἐμπόρος, emporos, est mercator, ab ἐ, en, in, & πός, pnos, quæstus: ed quod in quæstu versetur. Celeberrimi emporii Urbis Tyri, ejusque ruinæ, insignem habes descriptionem apud Ezechielem, cujus extremæ vastationi ipsi mercatores insultant. Ità quippe in hoc mundo omnia vana sunt; ut etiam vanissimi homines, ipsi quoque illudant vanitati. *Negotiatores populorum*, ait Propheta, *sibi laverunt super te, ad nihilum deducta es, & non eris usque in perpetuum*. Empori, seu negotiatores Ecclesiastici esse non possunt. Tunc autem est vera negotiatio, cum res aliqur emuntur, ut eadem non mutata vendantur.

EMPYREUM: ἐμπερεον, empyreon, p. b., ignitum verti potest à Latinis. Vox enim est formata à πῦρ, pyr, ignis, & ἐν, en, in: hincque ἐμπερίζω, empepizo, incendo. Empyreum à S. S. Patribus, & Theologis vocatur supremum cælum, non ab ardore, sed à splendore: quod est Beatorum curia fortunata. Sed Philosophis antiquis penitus ignotum fuit, cum de illo, ratione naturali, nihil à priori, aut à posteriori demonstrari possit. Hujusmodi cælum omnes affirmant immobile. Lux autem ejus splendidissima ided verisimiliter à nobis non videtur, ed quod ex parte nostrâ sit opacum, & sicut Sancta Sanctorum velo quodam obductum, ne ab oculis profanis cernatur. Ipsum esse quadratum S. Clemens, S. Jo. Chryst., Theophyl., Conimbricenses, & alii ex eo probare intendunt, quod à S. Joanne, qui Jerusalem novam erat contemplatus, asseratur, *Civitas in quadro posita*. Sed hæc quadratura potius videtur esse symbolum securitatis, & solidæ, atque perennis felicitatis. Quamvis autem, ut refert D. Augustinus, Porphyrius asserat cælum Empyreum posuit, *sicut nunc ponitur à modernis*. Cum autem satis sit probabile, ipsum non habere influentiam in inferiora corpora, ed quod fit ad statum gloriæ ordinatum; tamen probabilis putat D. Thomas, quod sicut fidei Angeli, etsi non mittantur, tamen habent influentiam in inferiores qui mittuntur; *Ità cælum empyreum*

habet influentiam super corpora quæ moventur, licet ipsum non moveatur. In sacris Scripturis verisimilius est illud quod vocatur cælum cælorum, & secundum 70 ἡ ἄνω τῶν ἄνω, hi urant non urant, seu in Textu hebraico *scamé hassiamam*, idest cæli cælorum: quia hebraicum *sciamam*, cælum, aut cæli, non habet singulare. Hoc enim loquendi modo S. Textus cælum excellentissimum, & eminentissimum significat: ut Canticum canticorum phrasi hebraicâ nobilissimum innotat canticum. Primus autem qui posuit cælum Empyreum videtur esse Basilius, & postea Strabus, & Beda, ut innuit D. Thomas: & de his ait; *Dicit enim Strabus, & etiam Beda, quod statim factum Angelis est repletum*. Rectè quoque dicitur, quod tertium cælum, ad quod raptus fuit Apollolus, sit Empyreum. Ità ut primum cælum sit æreum (nam aves quæ in ære volitant sæpius dicte *cæli volucres* in Scripturis): secundum sidereum, undecim orbibus constans: & tertium Empyreum potest enumerari.

ENALLAGE: ἐναλλαγῆ, enallage, p. b., immutatio. Formatur à verbo ἐναλλάττω, enallatto, immuto: cujus aoristus secundus passivus ἐναλλάχθην, enallagen, immutatus fui, & hinc enallage parum immutata confurgit. Apud Grammaticos est figurata constructio, cum pars una orationis pro aliâ ponitur. Ut apud Virgiliū, *horrendum stridentis*, pro *horrendis stridentis*: & istud Terentii, *nullus dixeris*, pro *no dixeris*. Fit etiam enallage per casum, modorum, & temporū immutationem. Et ità varias enallagas observare est in sacris Codicibus, quæ impericis non exiguum ingerunt obscuritatem. Sic apud Prophetas aliquando transitur à genere masculino ad femininum: nempè à populo ad civitatem, vel vineam, vel Synagogam. Sic est enallage generis masculini in femininum, dum dicitur: *Mulieres dominate sunt eis*, idest mulierosi principes. Ità quoque sæpius reperies enallagen personæ, temporis, numeri, & modorum. Ut v. g. imperativum pro futuro indicativi, præsertim in promissionibus, vel comminationibus, aut futurarum poenarum prædictione: tali phrasi eventuum certitudinem ostendens. Ità dum Sapiens ait, *Copiosum aurum possidete in ea*; idest, possidebitis in ea, scilicet disciplina. Frequens quoque est enallage verbi, vel participii, pro adverbio: præsertim in his verbis, *convertertor, revertor, addo, adjicio*, pro, *rursus, ultra, &c.* Prout in hoc Textu, *Deus tu converteris vivificabis nos*, idest, *rursus vivificabis*. Ità dum dicitur, *Conversi sunt, & tentaverunt Deum*, idest, *iterum tentaverunt*. Prætereà eadem figurâ sensus unus corporalis pro alio ponitur, & sensus externus pro intellectu, ut passim occurrit. Adfunt etiam enallage casuum, ut supra in antiptosi dictum est.

ENARMONIUS: ἐναρμόνιος, enarmonios, concinnus. Hinc τῶν ἐναρμόνιων, taxis enarmonios, ordo concinnus, apud Philonem de Mundo. Moduli enarmonii concinni dicuntur, ed quod in harmoniâ versentur. Unde nominis origo declaratur, ab ἐ, en, in, & à voce harmonia. Vox ista etiam apud Authores sacros aliquando reperitur.

ENCŒNIA: ἐγκαινία, engania, p. b., dedicatio cujuscumque, vel festum quo rei alicujus celebra-

Pl. 149.

139

139

Sup. in Corp.

Æneid. 6. In Hecy. 11.

Ecci. 51. 36.

Pl. 84. 7.

Pl. 77. 41.

bratur innovatio. Est enim ab *en*, in, & *novus*, *novus*; unde verbum *ἐναντιώω*, *enanōō*, innovo. Facta sunt autem encania in Ierosolymis, & hyems erat. Hæc erat anniversaria celebratio templi à Judâ Machabæo repurgati, qui ipsum ab Antiocho Epiphane profanatum, post triennium emundavit. Videlicet anno regni Græcorum 148, 25 mensis Casleu, quæ dies, juxta Scaligerum, eo anno decimæ quartæ nostræ Decembris respondebat; & idèd dicitur quòd hyems erat. Quapropter non potest intelligi de aliis Encaniis, ut Salomonicis, mense Tisri, seu Septembri: aut de Encaniis Efdre, mense Adar: qui partim cum Februario concurrebat, partim cum Martio. Nam sequenti mense Nisan spicas maturas in Judæâ colligebant, & postridè ralschæ offerebant. Quòd autem illa Encania quotannis celebranda essent, patet ex lib. 1. Machabæorum. Nam statuit Iudas, & fratres ejus, & universa Ecclesia Israël, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis, ab anno in annum, per dies octo. Textus græcus ait *ἐγκαινισμῶν τῆς δωδεκάθετης*, *enganismōn tū thysastertū*, idest encainismi, seu dedicationis altaris. De quâ voce statim agetur.

ENCANISMUS: *ἐγκαινισμός*, *enganismōs*, dedicatio, innovatio. Adeòque ipsa encania significat: à dicto verbo *enanōō*, innovo, dedico. Hujus enim prima persona præter. pass. debet esse *ἐγκαινισμαι*, *enganisma*, sine augmento, & hinc encanismus immediatè formatur. In Textu græco 70 Interpretum dedicatio statuitur (seu *icōnos*, imaginis, ut ipsi legunt) primò dicitur *ἐγκαινισμῶν*, deinde *ἐγκαινισμῶν*: dum omnes principes regionum congregati sunt, ut convenirent ad dedicationem statuit, eis τὴν ἐγκαινισμῶν τῆς εὐδοκίας, *is tōn enganismōn tēs icōnos*. Eadem voce utitur græcus Textus in dicto Machabæorum libro.

ENCAUSTUM: *ἐγκαυστήν*, *engausstēn*, genus picturæ, ab urendo dictum. Nam *ἐγκαυσμα*, *engausma*, inuror, calore aduror: ab ejus nempe tertiâ personâ præter. *ἐγκαύσσει*, *engausseia*, unde ablato augmento temporali fit *engausstōn*. Encaustum, ait Magri, color liquidus ad minandum, seu scribendum, ut ex D. Augustino: hincque opinatur vocem vulgarem, *inchiostro*, derivari. Istâ voce inter alios utitur Author Sermonis de B. Mariâ, inter D. Bernardi Opera, dicens: *De liquore spinei corticis fit encaustum, unde scribitur*. Ab eadem radice fit *ἐγκαυστική*, *engausstikē* (latine encaustice, p. b. dicenda) pingendi ratio, quæ vocatur inustaria. Encaustes verò sculptorem, inustorem, & pictorem significat: & encaustis est ardor, æstus: atque encaustes capitis ejus ardores appellantur.

ENCHIRIDION: *ἐγκυρίδιον*, p. b., gladiolus, qui ensi adjacet, ita nominatus, ed quòd ad manum esset. Dicitur etiam libelli genus brevioris, quòd ut gladiolus expeditus ad manum esse debeat, vel semper in manibus versari. Est enim ab *en*, in, & *χειρ*, *chēr*, manus: & instar diminutivi *enchiridion* efformatur. Hunc titulum varii Authores suis opusculis præfigunt: signanter M. Augustinus suo aureo de Fide, Spe, & Charitate, ad Laurentium libello. Nam Laurentius Urbis Romæ Primicerius, ut ait S. Pater, postulavit, ut aliquod opusculum

haberet manum, de suis manibus non recessurum: quòd genui græci *enchiridion* vocant. ENCHIRION: *ἐγκυρίον*, p. b., res manualis, secundum Magri, ut epigonatum, seu linteam apud D. Hieronymum. Vox quidem ista in Lexicis non reperitur, ni dicamus esse *enchiridion*, certè eandem cum hac dictione agnoscit originem. Utraque enim etiam à verbo *ἐγκυρίω*, *enchirēō*, manum injicio, tracto, aggredior, deduci potest. Et hinc quoque *enchirēma*, & *enchirēsis*, conatus, vel ausus appellatur. *Enchirismos* verò est commissio, ex Theophilo in Instit. civil.

ENCLISIS: *ἐγκλισίς*, *engclisis*, p. b., inclinatio, & unum ex verbis accidentibus, à Latinis modus appellatum. Dicitur à verbo *ἐγκλίνω*, *englino*, inclino: ab ejus nempe secundâ personâ præter. pass. quæ sine augmento esset *ἐγκλίσσει*, *engclisseia*. Ab eadem radice suum verbum *inclino* hauserunt Latini: sitque ab *en*, in, & *κλίω*, *clino*. Hoc verbum satis frequens in scripturis observatur.

ENCLISTUS: *ἐγκλιστός*, *engclistos*. Vox hæc in aliquibus Authoribus legitur, & à verbo *ἐγκλίνω*, *englino*, includo, deduci debet. Unde patet quòd *enclistus* inclusum significet: à tertiâ personâ præter. pass. *ἐγκλίσει*, *engclisseia*. Hinc ablato augmento syllabico *engclistos* referatur. Quapropter *enclistus* pro claustrali sumitur, ab *en*, in, & *κλείω*, *clio*, claudio: unde *clifstos*, clausus: *clifstas*, fores, clausura: & *clifstis*, scena, claustrum: &c.

ENCLITICUS: *ἐγκλιτικός*, *engcliticos*, p. b., inclinativus. Ab eodem verbo quo *enclisis*: sed ab ejus tertiâ personâ præter. pass. quæ est *ἐγκλίσει*, *engclisseia*, & hinc ablato augmento *engcliticos*. *Enclitica* dicuntur aliquæ conjunctiones, putà *quæ, quæ, quæ*: quæ latine inclinantes, & inclinativæ, ed quòd accentum ad se inclinent. Et hoc satis patet apud Græcos: apud quos *enclitica* proprium accentum in orationis contextu, vel amittunt, vel ad ultimam syllabam præcedentis dictionis remittunt, vel certè ab uno loco in alium transferunt. Sic apud Latinos tres prædictæ particulæ *enclitica* habentur, quòd juxta plurimos accentum suum in ultimam syllabam præcedentis dictionis semper reiciant. Secundum ipsos, v. g., *terraisque, temporisque, & similia* penultimâ acutâ pronuntianda. Alii accentum retinent, & quasi duæ dictiones essent, pronuntiant *terraisque*, *temporaque*. Usus tamen in Italiâ videtur invaluisse, ut tamquam unica dictione pronuntientur, habitâ quantitatîs ratione. Itâ dicunt *armaque, terrasque, & sic de cæteris*. *Enclitica* illa in omnibus Authoribus occurrunt.

ENCOLPIUM: *ἐγκόπιον*, *engolpion*, p. b., Crux pectoralis Episcoporum, aut simile reliquarium. Itâ quippè vocatur, ed quòd è collo in sinum pendeat: ab *en*, in, & *κόπος*, *colpos*, sinus. De quo mentionem agit Nicephorus Episcopus Constantinopolitanus, in epistolâ ad Leonem tertium P. M. à Baronio citatâ. *In signum autem, inquit, mediatricis inter nos in Domino dilectionis, missimus fraterna vestra beatitudini encolpion aureum, cujus una facies crystallum inclusam, altera picta nigello est, & intus habet alterum encolpion, in quo sunt partes honorandi ligni, in figurâ crucis positi, &c.* Ubi dicit Baronius, quòd pet

Retract. l. 2. c. 63.

In Hierol.

In Gen. Num. 23.

An. Chr. 811. n. 58.

per encolpion significari videatur Crux pectoralis ad collum appendi solita: quod in octavâ œcumenicâ synodo, Aetione 5, illis verbis ostenditur, *Imposuit super colla nostra encolpion*. Quibus pariter declaratur fuisse insigne Episcoporum, per cujus appensionem sacerdotalis dignitas prius ablata redderetur. Itâ M. Annalius Pater.

ENCOMIUM: *ἐγκόμιον*, *engomion*, p. b., laus propriè ab Oratore facta. Nam est propriè alicujus hominis laus, ex omnibus virtutibus compacta. Derivatur autem à particulâ *en*, in, & *κόμη*, *come*, villa, pagus, vicus: ed quòd in vicis, & locis habitatis laus celebretur. Ista vox in sacris Authoribus satis frequens. Sic apud S. Jo. Chryf., qui de Jobo loquens ait: *Est & alius insus quidam, cui hoc nomen pro summo encomio contigit, &c.* Ab eadem origine fit verbum *ἐγκομιάζω*, *engomiazō*, cum arte laudo: cujus tertia persona præter. pass. sine augmento esset *ἐγκομιάζει*, *engomiazēia*, & hinc *encomiazēs* laudator, & *encomiazēs*, laudativus, deducere licet.

ENCRATIA: *ἐγκράτεια*, *engkratēia*, latine, propriè diphthongum, penultimâ productâ, quamvis à Græcis accentus collocetur in antepenultimâ. Est continentia, temperantia, moderatio, à verbo *ἐγκρατίζω*, *engkratizo*, contineo: quòd ulterius formatur ab *en*, in, & *κρατίζω*, *kratizo*, vinco, impetro, edomo. Nam continens in suo corpore sensibus imperat, & interiùs suas passiones vincit, & domat. Apud Theologos tamen discrimen inter continentiam, & temperantiam assignatur: cum sit continentia pars temperantiae potentialis. Continentia autem dupliciter sumitur: Primò quidem ut sit abstinentia ab omni delectatione venerea: secundò est quâ aliquis pravis concupiscentiis, quas vehementes patitur, generosè resistit. Et itâ Philo sophus intelligit, sicque communiter in Patrum accipitur operibus. Hoc modo habet aliquid de ratione virtutis, dum scilicet ratio contra passiones firmatur. *Non tamen attingit, ut ait D. Thomas, ad perfectam rationem virtutis moralis, secundum quam etiam appetitus sensitivus subditur rationi sic, ut in eo non insurgant vehementer passionis rationi contrariae.* Et hoc sensu intelligitur Aristoteles, dum eam à virtute discriminat: cum aliàs utroque modo sit virtus propriè refrægens tamen delectationes, ut temperantia, nempe gulæ, & venereas. Si ergò continentia primo modo sumatur, est potior temperantiâ simpliciter sumptâ, quæ in talibus delectationibus modum ponit. Ejus tamen species constituitur, prout castitas, & virginitas: quia continentia tali modo sumpta cum istis eadem existimatur. Sed continentia secundo modo est longè temperantiâ inferior. Nam temperantia itâ passiones edomat, ut etiam appetitus sensitivus sit rationi subiectus; continentia verò secundo modo sumpta illis passionibus, quæ contra rationem insurgunt, se viriliter opponit. Ex quibus infert Angelicus Doctor quòd continentia comparatur ad temperantiam, sicut imperfectum ad perfectum. Et idem de encratiâ, dum pro continentia præcisè sumitur, est afferendum. Ratione ipsius aliquis dicitur *ἐγκρατής*, *engkratēs* (latine encrates, p. b. efferatur) idest continens: sicque encratia est

pars temperantiae potentialis, cum ipsi anneclatur tamquam virtus secundaria suæ primariæ. Hanc vocem græcam habet Cassianus, & duplicem continentiae acceptionem exponit. *Aliud enim est continentem esse, idest ἐγκρατῆν (engkratēs est accusativus contractus ab engratēs) aliud castum, & ut itâ dicam, in affectum integritatis, vel incorruptionis transire, quòd dicitur ἐγκρῶν, hagnōn. Quæ virtus illis solis tribuitur maximè, qui virgines vel carne, vel mente perdurant.* Priùs in omnibus libris excusis vitiosè legebatur *ἐγκρατής, encratos*. Quòd quidem benè temperatum significat: ab *en*, in, & verbo *κρατίζω*, *kratizō*, tempero, cujus tertia persona præter. pass. est *κρατίζει*, *kratizēia*, temperatus fuit. Et quidem *encrates*, etiam *engkratos*, p. b., dici potest. Sed *encrates* apud Cassianum legi debet, ut ex Vaticano exemplari habetur: ut & in Textu græco dicit ad Titum Apostolus, dum scribit inter alias virtutes, Episcopum *engkratēs*, idest continentem esse oportere.

ENCRATIS: *ἐγκρατής*, *engkratēs*, latine, quia penultima brevis, est vox proparoxytona, etia à Græcis paroxytonè prolata. Continentem in feminis significat. Congruum nomen illius S. Virginis, quæ Cæsaraugustæ sævissimè pro Christi Fide cruciata fuit. Cumque encratia etiam ditionem, imperium, & potentiam significet; ipsa virili animo dotata, abscissa ex mammillis unâ, vera Christi Amazon apparuit. In continentia fortis, in servandâ virginitate fortior, in Christi confessione fortissima, & invicta, imperii caelestis consortium promerita fuit.

ENCRATITÆ: *ἐγκρατῆς*, *engkratēs*, p. l., continentes, ab encratiâ, latine vertere licet. Itâ dicti quidam hæretici, qui magnam continentiam, & abstinentiam præ se ferebant. Eorum originem Tatiano attribuit Iidorus, dum ait: *Tatiani à Tatiano quodam vocati, qui & encratitæ dicti sunt, qui abominantur carnes*. Hanc hæresim enumerat Epiphanius ordine 47, de quibus itâ scribit *Nuptias palam diabolicas esse decernunt, animata verò abominantes interdicit, non continentia gratiâ, &c. Vino verò omnino non utuntur, diabolicum esse dicentes.* De iisdem similia habet Augustinus, referens eos nuptias pares fornicationibus facere, aliisque corruptionibus, nec eos in suorum numerum recipere conjugio utentes. Præterea prolaciones quasdam, ait, *fabulosas saculorum etiam ipsi sapiunt: saluti primi hominis contradicunt.* Epiphanius Tacianos, & encratitas itâ discernit, ut *encratitas Taciani schismaticos dicat.* Addit Anastasius Sinaita, eos non solum à muliere, tamquam à re malâ abstinuissè; sed etiam ab arborum fructibus, ut quia sint peccati efficientes, propter arborem, quæ dicitur inobedientiæ.

ENCRYPHIAS: *ἐγκρυφίας*, *engryphias*, p. b., panis subcineritius dicitur, ab *en*, in, & *κρυπτός*, *cryptos*, occultus. Quia nempe dum coquitur in cineribus delitescit. Vox hæc ab aliquibus Latinis usurpata: & de pane subcineritio pluries in Scripturis mentio. Panis erat paratu facilis, & apud Hebræos satis usitatus. Quapropter Abraham, tribus Angelis hospitio susceptis, ut pane suaviore, & recenti eos pasceret, Saræ præcepit: *fac*

De Inst. Cænob. l. 6. c. 4.

Ad Tit. c. 1. 9.

Orig. l. 8. c. 5.

Her. 47.

Aug. de her. l. 2. c. 25.

In Hexa. l. 11.

Gen. 18. 6. sub-

ענין *Subcineritios panes*. Septuaginta legunt ἐννεογών, *engryphos*, in acc. plur.: & Textus hebraicus ait *נגוג'ב*, à sing. *נגוג'ב*, idest, ut ait Pagninus, panis subcineritios, torta subcineritia, aut juxta Buxtorfium placenta, propriè carbonibus tosta.

ENCYCLICUS: ἐγκυκλιος, *encyclios*, p. b., in orbem factus, circularis. Est enim ab ἐν, *en*, in, & κύκλος, *kyklos*, circulus. Epistolæ encyclicæ antiquitè vocabantur illæ, quæ à sacris Pastoribus circulariter ad populos mittebantur. Erant quippè circulares, quales sunt illæ septem Epistolæ Catholicæ in Scripturâ exaratae. Dicitur etiam ab eadem radice encycclus: unde encycclus latinè dici potest doctrinarum omnium orbis, & encyclicæ artes liberales à Græcis vocatæ: atque aliàs encyclopædia nuncupatæ. Encycclus codex dictus liber ille, in quo collectæ epistolæ Patrum Concilii Chalcædonensis. Nam ad veritatem catholicam manifestandam, & propagandam, ad varias provincias circummittebantur.

ENCYCLOPÆDIA: ἐγκυκλοπαιδία, p. l., circularis scientia, quasi orbiculata disciplinarum series. Hoc nomine ab aliquibus musica nuncupata: quod musica, ut ostendit Plato, omnes disciplinas complectatur. Alii omnem artem ita vocant simul compactam, veluti ductum quemdam scientiæ ex multis disciplinis confertum. Formatur ista vox ab ἐγκυκλιος, *encyclios*, circularis, & παιδία, *paidia*, instructio, eruditio, disciplina. Sic Ægypti Sapientes, ut ex Pierio Valeriano constat, quarundam disciplinarum complexum encyclopædiam vocaverunt. Circulum autem describebant majorem, qui Theologiam designaret: in quo erant tres minores circuli hoc modo dispositi, & implicati, ut primus, qui Moralis seu Ethicæ hieroglyphicum exhibebat, ita formaretur, ut ex unâ parte circumferentia ipsius tangeret peripheriam majoris, & ex alterâ parte oppositâ ipsius circumferentia tangeret ejusdem circuli majoris centrum. Secundus circulus primo æqualis, Dialecticam significans, habebat idem centrum cum centro majoris, & circumferentia ipsius, centrum attingebat primi minoris. Tertius circulus, aliis duobus æqualis, fiebat ex parte primo oppositâ: ita ut circumferentia ipsius, ex una parte centrum majoris tangeret, & ex aliâ ipsius circumferentiâ terminaretur. Sive isti tres circuli sic efformabantur in majori: ut duo circuli æquales se invicem tangentes, sed non se interfecantes, in majore describerentur circulo, quorum singuli ex unâ parte tangebant etiam majoris peripheriam. In medio verò ipsorum alius circulus æqualis exarabatur, ita ut circumferentia ipsius per utriusque minoris centrum pertransiret. Sic ergo tres isti circuli, humanas disciplinas designantes, continebantur in majore, divinam scientiam adumbrante. Cum Deus per circulum principio, & sine carentem, aliquantulum significetur, & omnium rerum humanarum centra, & peripherias eminenter complectatur. Et quidem in humanis disciplinis primùm mores per Ethicam efformandi: deinde Dialecticæ edificanda: tum ad Philosophiam, per tertium circulum minorem descriptam, opera est navanda. Quod si & ante Ethicam Dialecticæ sit incumbendum; rectè ipsa utriusque peruti-

L. v. de Legibus.

Hierogl. 1. 38.

lis in puncto mutui contactus habet centrum, & per utriusque centrum ejus circumferentia delineatur.

ENDELECHIA: ἐνδελείχεια, *endelechia*, latinè, propter diphthongum, penultimâ productâ, et si à Græcis acuat antepenultima. Est affiduitas, & secundum Ciceronem significat continuum, & perpetem quemdam actum, sive motionem, qualis in animâ observatur. Vox hæc videtur ab ἐνδελείχεια, *endelechia*, idest perfectio derivata. Quamvis enim per τ, *tau*, in græco scribitur; tamen quia τ, ante ν, *ny*, sonat ut d latinum, idèd à Nostris endelechia profertur. Ad distinctionem tamen illius vocis endelechia, quæ per δ, *delta*, in græco scribitur; alii dicunt entelechiam, idest, perfectionem, consumptionem: unde ἐντελέχεια, *entelecheia*, perfectus, dicitur, ab ἐν, *en*, in, & τέλος, *telos*, finis, perfectio. Ab hac voce ergo formata est endelechia: & usurpat Aristoteles entelechiam pro endelechia. Hanc tangit Tertullianus, dum ait: *Ceterum si atomos Epicuri venerem, & numeros Pythagoræ viderem, & Ideas Platonis offenderem, & entelechias Aristotelis occuparem, &c.* Ubi Interpres De la Cerda asserit quod animam hominis dixit Aristoteles Entelechiam l. 2. de Animâ, addens, putarunt aliqui quod Aristoteles scripserit ἐντελέχεια, idest perfectionem, alii ἐνδελείχεια, idest perennem motionem, sed in idem recidit, &c. Lucianus affirmat prius dictam entelechiam, postea *endelechiam* dici cœpisse. Endelechia verò prout significat continuam animæ motionem, etiam ipsius perfectionem indicat, quæ in ejus continuâ operatione consistit. Hæc quoque ἐνδελείχεια, *endelechismos*, dici potest, ab endelechia: cum istud vocabulum continuum denotet mobilitatem. Et quia jure sacrificium apud Judæos, seu immolatio matutina, & vespertina agni immaculati, erat magnâ illius legis, ob suum significatum, perfectio, & non interruptâ perennitate complebatur, idèd endelechismus nominata fuit. Hunc ab Antiocho Epiphane auferendum prædixit Daniel, & continuationem vertit D. Chryostomi Latinus Interpres. Nam hic S. Doctor, de istâ prophetiâ loquens, ait: *Deinde progressus in Antiochum desinit iterum dicens, brachia ex ipso exorientur, & prophanabunt sanctuam, & transferent continuationem (continuationem appellans solennes, & quotidianas victimas) Quod Nostræ vertit: Et brachia ex eo stabunt, & polluent sanctuariam fortitudinis, & auferent iuge sacrificium.* Septuaginta legunt *ματαιώσουσιν τὸν ἐνδελείχισμον, μεταβήσουσιν δὲ τὸν ἐνδελείχισμον*: & Interpres eorum latinè vertit, *& transferent continuum sacrificium.* Textus autem hebraicus habet *hatthamid*, ubi demonstrativa, seu notificativa emphasim quamdam importat: & *thamid* aliquando est adverbium significans *semper, jugiter*, nonnunquam pro voce *quotidianus* ponitur, & hîc jure designat sacrificium. Per brachia autem illa intelligendi Antiochi illustres duces, qui ejus imperio, *cum validis copiis*, arcem Davidis erant occupaturi, & alia munita Judææ loca, & ipsum templum prophanturi. Ad marginem verò in D. Chryostomi Textu, quod endelechismus jure sacrificium significet, annotatur. Ac postea ipse S. Pater ait: *Sacrificium illud endelechismus, idest, assiduitatem, sive continuationem vocabant.*

De Anim. c. 32.

Orat. 2. adv. Iudæos.

Dan. 11. 31.

חַתְּמִיד
hatthamid.

ENDIADYS, potius hendiadys: ἐνδιὰδύς, *endiadys*, p. b., quasi unius in duo divisio. Est figura cum unum in duo per diversa nomina dividitur. Ut cum Virgilius dixit: *Molemque, & montes insuper altos imposuit*, idest, molem altorum montium. Itâ vocatur ista figura ab ἐν, *en*, unum, & δία, *dia*, per, ac δύο, *dyo*, duo; q. d. unum per duo. Quæ figura in Scripturis quoque frequens observatur. Sic in his verbis, *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram* (idest, ad imaginem nobis simillimam) hendiadyn Interpretes agnoscunt. Similiter, dum de Sole, & Lunâ dicitur: *Et sint in signa, & tempora, & dies, & annos*; per hendiadyn futura signa temporum, dierum, & annorum, significantur.

Gen. 1. 26.

v. 14.

ENDOTYS: ἑνδοτύς, *endotys*, p. b., calcæamenti genus, quo in certamine cursores utebantur. Fit enim ab ἐν, *en*, in, & δτύος, *dotyos*, cursus. Est etiam genus vestis villosæ, & hirsutæ, ut ex Tertulliano patet. Hic enim, de Cleomacho effeminato loquens, ait: *Itâ & endromidis solocem aliquâ multitudine synthesi extruxit.* Ubi Interpres dicit, quod solox crassa sit lana, endromis cursoria vestis, hirta, & villosa.

ENDROMIS: ἐνδρομίς, *endromis*, p. b., puer dormiens à Lunâ adamatus. Quapropter ironicè dicit Tertullianus: *Sed in aethere dormitio nostra cum pueris Platonis: aut in aëre cum Ario, aut circa lunam cum endymionibus Stoicorum.* Stoici enim mortuorum animas circa Lunam statuebant. Hujus nominis origo forsità à verbo ἐνδύωμαι, *enduyomai*, ingredior, subeo, deduci potest: ed quod à Luna consopitus, & in somnum profundum immersus, cum secundum historiam primus credatur ille, qui mente per Lunæ concavum ingrediens, ejusque orbem subiens, ipsius cursum invenit.

De Anim. c. 55.

ENERGEMA: ἐνεργημα, *energema*, penultima longa est, quamvis à Græcis accentus in antepenultima collocetur. Est effectus, vis, & efficacia, ab eadem radice quæ vox energia: sed à primâ personâ præter. pass. verbi *energeo*, quæ sine augmento esset ἐνεργήσας, *energemas*, & hinc *energema*. Optimè pro internâ operatione ponitur: adèdque & pro vexatione demonum, immò pro afflatione Numinis Spiritus in bonam partem. Istam vocem habet Tertul. de Philumenâ Apellis hæretici loquens. *In alteram, inquit, se riuam iniegit, illam virginem Philumenem (quam supra edidimus) postea verò immane profuditulum, & ipsam cujus energemate circumventus, quæ ab eâ didicit phaneroses scripsit.* Energemate, idest, ait Interpres, vi, & efficaciâ demonum, quæ Philumene agebatur.

ENERGIA: ἐνεργεια, *energia*, latinè, propter diphthongum, penultimâ productâ, et si Græcis sit vox proparoxytona. Itâ dicta efficacia, actio, operatio, à verbo ἐνεργέω, *energeo*, ago, operor: quod ulterius derivatur ab ἐν, *en*, in, & ἔργον, *ergon*, opus.

Hinc sit verbum *energeo*, quasi in opere versor, à quo vox *ergon*, id quod elaboratum est. Energia propriè est agilitas quædam, & interior dispositio, quæ facillè in opus se exerit. De quâ Hieronymus ait: *Habet aliquid latentis energie viva vocis actus.* Enargia verò, etiam p. l., græcè ἐναργεια, *enargia*, significat evidentiam, & evidentem representationem, ut res videatur oculis exhiberi. Hinc & ἐναργής, *enargēs*, manifestus dicitur: & ab ἐν, *en*, in, & ἀργός, *argos*, albus, purus, rectè derivatur.

ENERGUMENUS: ἐνεργύμενος, *energumenos*, p. b., interius actus, aut agitur, sive ad opus actus, latinè verti posset. Vox enim ista trahit originem à dicto verbo *energeo*, de quo in *energia*, estque præfens participii passivi: quasi qui agitur, aut vexatur. Energumeni siquidem in plerisque suis operibus violenter aguntur, & à demone male agitantur. Hinc ait D. Thomas, *energumenos dicitur quasi interius laborans, ex intrinsecâ diaboli operatione.* Energumeni dicitur possunt omnes non baptizati, et si corporaliter à demone non vexati. Quia, dicit Angelicus, *potestati demonum subiacentur, saltem propter originalis peccati reatum.* Alii autem energumeni miserè à demonibus in corpore infestantur, ipsi quantum possunt nocentibus: ut patet ex variis energumenis in S. Textu descriptis. Tales verò sic à demonibus agitati irregulares declarantur.

2. q. 71. ad 1.

1b.

ENGASTRIMYTUS: ἐνγάστριμυθος, *engastrimythos*, latinè penultimâ productâ est efferenda vox ista, quamvis à Græcis proparoxytonè proferratur. Ventriloquus nostro verti potest idiomate. Pro hujus vocabuli explicatione videnda dictio Python inferius exponenda. Itâ opus suum de Pythonibus Origenes appellavit.

ENGRAPHE: ἐγγράφη, *engraphè*, p. b., inscriptio. Oritur ab ἐγγράφω, *engrapho*, inscribo: aut ab ἐν, *en*, in, & γράφω, *grapho*, scribo, unde & γεγραφή, *graphè*, scriptura. Ab illo verbo *engrapho* sit & ἐγγράφος, *engraphos*, scriptus, inscriptus: hinc *engraphos nomos*, scripta lex. Contrarium est *agraphos*, de quo suo loco dictum est. Ad cujus oppositionem omnia in S. Textu & in Sacris Canonibus contenta, *engrapha* meritò nuncupanda.

ENGYON: ἐγγύον, p. b., tutum dicitur. Videlicet à verbo ἐγγύω, *engyo*, do fidem, promitto, despondeo: ed quod ea, quæ datâ fide peraguntur, tuta videantur. Inde sit ἐγγύη, *engyè*, fidejussio, promissio, conjugii desponsio: *engyèsis*, fidejussio, vadimonium: & *engyos*, sponsor, fidejussor.

ENNEADECAETERIS: ἐννεαδέκαετηρίς, *enneadeceteris*, p. l., decemnovennium. Est enim cycclus 19 annorum, in orbem recurrentium: de quo in voce *cycclus*, Componitur ista vox ex ἐννέα, *ennea*, novem, & δέκα, *déca*, decem, & ἔτος, *etos*, annus. Et hic quidem cycclus, 19 annos solares complectens, Metoni cuidam attribuitur: quamvis ante Metonem viguisse alii opinentur. Vide in voce *ekadeceteris*.

ENNEAPHOTIA: ἐννεαφώτια, p. b., quod 9 habet lumina. Est enim ab ἐννέα, *ennea*, novem, & φῶς, *phos*, genit. φῶτος, *photos*, lumen. Similiter enophotium, aut potius henophotium, lampas illa dicitur, quæ unicum habet ellychnium: ed quod uno

uno

uno solo lumine resplendeat. Ità quoque dicitur hexapotium illud quod sex luminibus resplendet. De his in sacris historiis aliquando fit mentio: signanter apud Anastasium bibliothecarium, dum ait, *Obtulit canistra enophoria ex argento purissimo.*

ENNOEA: ἐνοία, *ennia*, coniectura, cogitatio, vel, secundum Ciceronem, intelligentia, notitia. Fit à verbo ἐνοίω, *ennôo*, cogito, cognosco, considero, recorder: quod ulterius ab ἐν, *en*, in, & νόος, *noos*, mens, derivatur. Noster Interpres in N. Testamento *ennian* vertit intentionem: ubi Dei sermo dicitur *discretor cogitationum*, καὶ ἐνοίων καρδίας, *ke enniou kardias*, & intentionum cordis. Alibi cogitationem exponit, ubi S. Petrus ait: *Et vos eadem cogitat one armamini.* Vox ista, quod eà nonnulli Latini utantur, non fuit hęc pręteritūda.

ENNOMUS: ἐνομός, *ennomos*, p. b., legitimus, iustus, intrā certam legem, & pręscriptum coërcitus. Fit enim ab ἐν, *en*, in, & νόμος, *nomos*, lex: cujus oppositum est ἀνομός, *anomos*, exlex, scelestus, illegitimus. Ennomus etiam illum significat, qui in lege est, ad eoque subiectum, seu eum qui legibus tenetur.

ENOTICUM, vel potius henoticum: ἐνοτικός, *henoticos*, p. b., unicum, conjunctivum. Fit enim à verbo ἐνώ, *henôo*, unio: cujus tertia persona præteritūda, *henôta*, & hinc, ablato augmento temporali, fit *henoticos*, unitivus, verbo ipso ab ἐν, *hen*, unum, originem trahente. Famofum fuit Enoticum Zenonis Imperatoris hæretici, nempè Liber ab eo compositus: quo unionem Acephalorum, & Catholicorum circa res Fidei, temerariè prętendebat. Sed à Felice tertio P. M. in 4o Episcoporum Concilio condemnatus fuit. De isto enotico mentionem agit Baronius ad annum Christi 482.

ENTATICUS: ἐντατικός, *entaticos*, extensivus, secundum Magri, de emplatro entatico fulgentium citantem. Sed potius ἐκτατικός, *ek-taticos*, extensivum significat, ut *ek-tasis* extensionem, à verbo ἐκτείνω, *ek-tino*, produco, extendo. Entaticus verò est intensivus, & *entasis*, p. b., intensio, vehementia: quamvis etiam ditionem, & productionem significet. Derivatur à verbo ἐντένω, *entino*, intendo: cujus præteritūda, *entase*, à quâ rejecto augmento syllabico *entasis*, & à tertiâ *entaticos* efformatur.

ENTELMA: præceptum, juxta eundem Dominicum Magri, à verbo ἐντέλλομαι, *entello-mai*, mado, præcipio. Vox ista in Chronico Casin. reperitur: et si alii entilma, entalma, entolima, aut entolina legant. Sed optimè dicitur entalma à græco ἐντάλλω, *entallô*, mandatum, præceptum. Nam vox hæc non oritur à præsentī *entello-mai*, sed à præteritō ἐντέταλμα, *entetalma*, & sine augmento *entalmæ*, unde *entalma*. Apud Luitprandum legitur *entolina*, idest, præscripta, quæ Legati à suis principibus accipiunt. Sicque ab ipsâ voce ἐντάλλω, *entallô*, præceptum, barbarè formatur.

ENTHECA: ἐνθήκη, *entheke*, p. l., ab aliquibus pecunia à mensariis reposita exponitur. Sed potius ipsam arcam, seu scripturam, aut repositorium, in quo aliquid seponatur, debemus interpretari. Vox enim eà formata ab ἐν, *en*, in, & θεκα, *theca*, de quâ suo loco: aut potius ab ipso verbo ἐνθήσκω, *enthesko*,

impono, injicio, indo, infero, &c., atque ab ejus aoristo primo ἐνθήκα, *entheca*, & sine augmento ἐνθήκα, *entheca*, est deducenda. In Decretis canonicis, ait Martinius, eadem penè significatione ponitur, quâ horreum, & apotheca. Quo sensu accipi debet apud Cassianum dicentem: *Cumque totam enthecā canobii suam credat esse substantiam*, &c.. Et ità ejus Annotator, horreum, penum, aut repositorium cellam interpretatur. Utitur hac voce quoque D. Aug. Serm. 29 de Diversis. Alii enthecā esse ajunt repositam rei copiosam substantiam: sicque contentum pro cōtinente, aut è contrā fumere licet.

ENTHEUS: ἐνθεός, *entheos*, p. b., divinus, numine afflatus, Deo plenus, Dei spiritu instinctus. Hinc *entheos bios*, vita divina, apud Nazianzenum. Eandem etymologiam habet ac vox enthusiasmus, & hæc ab illâ oritur. Nam pro *entheos*, contractè dicitur ἐνθεός, *enthus*, & hinc *enthusiāzo*, numine afflor. Dicitur etiam *enthesiōs*, pro *enthusiasticos*, numine afflatus, aut fanaticus.

ENTHRONISTICA: Vox apud sacros Scriptores reperta, hęc fuit inferenda, et si græcè à bonis Authoribus non videatur usitata. Aliàs effingendum verbum ἐνθρονίζω, *enthronizo*, in throno colloco: ab ἐν, *en*, in, & θρόνος, *thronos*, thronus. Hujus tertia persona præteritūda, *enthronisē*, à quâ, rejecto augmento, fit *enthronisticos*, q. d. in throno collocatus, aut in eo collocatus: unde in plur. neutro *enthronistica*, p. b., & sæpius latinè *intronistica*, aut aliâ voce græcâ vocantur cathedratice. Erant enim, ut asserunt nonnulli, quæ ab Episcopis pro introitu, quasi pro sessione in throno, aut cathedrâ, dabantur: vel quæ Papæ dabant Episcopis, à quibus eligebantur: aut potius, dicere ego, à quibus consecrabantur.

ENTHUSIASMUS: ἐνθουσιασμός, *enthusiasmós*, furor, & Numinis afflatio. Fit, ut dictum est in voce *Entheus*, à verbo ἐνθουσιάζω, *enthusiāzo*, afflor Numine, insanio, furo: quod originem trahi ab ἐν, *en*, in, ac θεός, *theos*, Deus, & à verbo ἀγώ, *ago*, quòd Deus intūs agat, vel internè entheus à Deo agatur. Ejus prima persona præteritūda, si foret usitata, esset ἐνθουσιασάμενος, *enthusiasmēnos*: & hinc ablato augmento syllabico erumpit *enthusiasmós*. Ità dictus furor poëticus. quo Numine repleri, & sic ex Dei instinctu suas fabulas effutire credebantur. Ideò vox ista magis apud Theologos gentiles usitata.

ENTHUSIASTÆ: ἐνθουσιασταί, *enthusiastai*, Deo pleni, & Numine afflati. Est à dicti verbi *enthusiāzo*, tertiâ personâ præteritūda, quæ sine augmento esset *enthusiastis*, & hinc *enthusiastis*, Numine afflatus. Ità nuncupati fuere Messaliani hæretici, seu Euchitæ, qui demonis vi correpti, eam Spiritus sancti esse opinabantur. De quibus ait Damascenus: *Habent & alteram appellationem ex resactam. Enthusiasta enim vocantur, demonis cujusdam operationem suscipientes, & Spiritus sancti præsentiam hanc suscipientes.* Insinuat postea eos maxime otii sectari, somno se tradere, atque somniorum illusiones, & phantasias, enthusiasmon vocare. Eo nomine nostro ævo gloriantur Anabaptistarum nonnulli, qui jactant se cum Deo loqui, & ab ipso familiariter illustrari. Sed cum omnes Novatores se spiritu privato duci profiteantur; merito Enthusiastæ omnes dici

In Lex. philol. Lib. 4. c. 14. De Sacerdotibus.

To. 16. 13.

3. Reg. 22. 22.

dici possent: & hic enthusiasmus appositè furor hæreticus, nec inconcinne furor poëticus esset appellandus, cum suo spiritu arrepti tam multa inepta fingant, & adversus veritatem deblaterent, ac fronte perfidatā ementiantur. Certè talis spiritus non est ille *Spiritus veritatis*: cum hic veritatem non oppugnet, nec varie sit in se divisus. Sed hæreticorum spiritus tam diversus, tam multiplex, tam acriter & mordicus inter se contendit, & sibi ipsi ludibriosè repugnat. Potius ergo est *Spiritus mendax* in ore omnium prophetarum, aut aptius omnium talium pseudoprophetarum. Sicque spiritus Calvinianus contrarius est spiritui Lutherano: & utriusque spiritus Anabaptistarum est antagonista: hic quoque est magis sibi contrarius; quo plus in varios spiritus est subdivisus. Adedque necesse est ut iste goliathismus tandem profligetur: cum omne regnum in seipsum divisum brevi esse desolandum asserat ab Æternâ Veritate.

ENTHYMEMA: ἐνθύμημα, *enthymema*, latinè, propter vocalem longam, penultimâ productâ, quâvis à Græcis, aliis regulis utentibus, cum accentu efferatur in antepenultimâ. Est cogitatio, inventum, syllogismus rhetoricus, vel potius syllogismus imperfectus. Oritur à verbo ἐνθύμημαι, *enthymē-mai*, animadverto, cogito, in animo habeo: ab ejus nempè primâ personâ præteritūda, quæ sine augmento esset *enthymema*; hincque *enthymema*. Est una ex quinque speciebus argumentationis apud Logicos: quæ sunt syllogismus, enthymema, inductio, exemplum, dilemma. Cum autem enthymema nihil aliud sit, quàm syllogismus imperfectus, in quo una ex præmissis subticetur (ut hęc, Petrus est homo, ergò Petrus est animal: in quo Major subintelligitur, Omnis homo est animal) aliqui sic vocari volunt, ed quòd unam propositionem subticendo, aliquid relinquat in animo. Sic enim oritur ab ἐν, *en*, in, & θυμός, *thymós*, animus: unde & ipsum verbum *enthymē-mai* deducendum.

ENTHYMESIS: ἐνθύμησις, *enthymesis*, eodem accentu ac *enthymema* profertur, eademque donatur origine. Sed *enthymesis* à secundâ personâ ejusdem temporis efformatur. Est autem cogitatio, inventum, inventio, animadversio: & apud Tertullianum, ut in voce *edroma* diximus, est animatio, seu formæ, vel animæ impostio. Nec mirum: cum *en*, *in*, & *thymós*, sit animus, mens, anima, vita, &c.: adedque *enthymesis* verè inanimationem ex vi suæ originis sonat.

ENTIMUS: ἐντίμος, *entimos*, latinè, quia ambigua hęc longa est, penultimâ productâ efferatur, et si à Græcis cum accentu in antepenultimâ profertur. Significat honorabilem, pretiosum, honestum, magistratu fungentē; ed quòd ἐν, *en*, in, & τιμή, *timé*, honor, adedque *entimos*, qui est in honore, pretio, aut dignitate. *Entimi* autem sunt optimates, & *entima* res quæ honorantur: & latinè voces istæ cum accentu in penultimâ pronunciantur. Veri Entimi sūt Dei amici, qui nimis ab eo sunt honorati.

ENYPOSTATON: ἐνυπόστατον, p. b., aliquid ens in hypostasi subindicat. Secundum Damascenum duo significat, nempè simpliciter ens: secundum quod significatum, non solum simpliciter substantiam, sed & accidens vocamus enypostaton. Si

gnificat autem & qua secundum seipsam hypostasis, idest individuum. Idem ferè repetit cap. 27, dicens quod accidens potius dicatur heteroypostaton, quàm enypostaton. Sed enypostaton quandoque significat secundum seipsam hypostatum, idest individuum, quod principaliter non enypostaton, sed hypostasis est, & dicitur. Principaliter autem enypostaton est quod secundum seipsam quide non subsistit, sed in hypostasis consideratur, quemadmodum species, idest natura hominum, in propriâ hypostasi non consideratur, sed in Petro, & Paulo, & reliquis hominum hypostasis. Ex quibus patet enypostaton dici quod aliquoties est in hypostasi: ab ἐν, *en*, in, & ὑπόστασις, *hypostasis*. Præterea dicit, quòd ea dicuntur enypostata, quæ unam perficiunt hypostaticam compositam, ut anima, & corpus, quæ componunt hominem. Dicitur rursum enypostaton, ab alterâ hypostasi assumpta natura, & in ipsâ habens existentiam, ut caro Domini, &c.

EOS: ἑως, *heos*, aurora, oriens, tempus matutinum. Dicitur etiam ἑως, *eos*, ab εἶπω, *aiô*, splendo. Hinc eos, p. l., orientalem, & Luciferum mane exorientem significat. Voces istæ nonnunquam in sacris Scripturis reperiuntur.

EPACTA: ἐπακτή, *epactis*, superaddita, aliunde adscita. Est enim femin. adiectivi ἐπακτός, *epaktós*, quod significat advenam, superadditum, aliunde adscitum: à verbo ἐπάγω, *epago*, induco, adduco, intercalo. Hinc vocatur epacta ille dierum numerus, quibus annus solaris communi, dierum 365, superat annum communem lunarem, dierum 354. Sicque dicitur, quia additur, & adducitur in numerum anni sequentis, seu quia inferitur, & intercalatur. Ut enim patet ex Clavii spherâ, & aliis, epacta est numerus 11 dierum, quo annus solaris lunarem superat: & numero sequentis anni additus efficit numerum 22 dierum. In tertio autem anno efficit 33: sed tunc abjiciuntur 30 dies pro unâ lunâ embolismali, ut supra diximus de embolismo tractantes. Sicque epacta illius anni est trium dierum. Epactæ origo ab Isidoro Ægyptiis attribuitur, dum ait: *Epactas græci vocant, latini adiectiones annuas lunares, quas idem Ægyptii adiciunt, ut lunaris mensis rationi soli equetur.*

EPANETUS: ἐπανητός, *epanetos*, p. b., laudatus, aut laudabilis. Est enim à verbo ἐπαινέω, *epainô*, laudo: cujus tertia persona præteritūda, *epaneta*, & hinc, ablato augmento illo temporali, constat *epanetos* exoriri. Nomen est cujusdam Christiani ab Apostolo verè laudati, dum ad Romanos scribit: *Salutate Epanetum dilectum mihi, qui est primitivus Asia in Christo.* In Græco legitur, ὁ ἐστὶν ἀρχαῖος τῆς ἀχαιᾶς εἰς χριστὸν, idest, qui est primitivus Achajæ in Christum. Nam erat primus Achajæ (quæ regio quoque Asiæ à quibusdam creditur) ad Christum conversus. Cum aliàs Achaja sit ipsa Peloponnesus, vel saltem ejus pars, adedque in Europâ.

EPAGNOSTICON: scriptura publica, dicit Magri, cunctis exposita, & patens, vulgò manifestū. Ità libellum Basilii Imperatoris, in Conc. Constantinop. 4, vocatum esse contendit. Sed hujus vocis origine in non aded facile perferuntur. Nam ab ἐπί, *epi*, & γνῶσις, *gnosis*, fiet epignosticon, non epagnosticon. Si vox ista salvanda foret, trahenda esset ab ἐπι, *epi*, supra.

Dam in Logicâ c. 10.

Orig. l. c. 17.

Rom. 16.

In Hierol.

In Bened. 3.

Heb. 4. 12.

1. Pet. 4. 12.

Num. 27 & seq.

L. 3. Mythol.

In Hierol. l. 1. c. 49.

L. de Her. ref. har. 80.

suprà, & ἄγνωτος, ἄγνωστος, incognitus, ignotus, quasi manifestatio, seu declaratio super ignotum: & græcè cum *omega*, ἐπαγνώσιον, ἐπαγνώσιον exscribenda. Verùm epagnōsticon pro epanagnōstico Magri scripsisse opinor. Nam Baronius de illâ octavâ Synodo œcumenicâ loquens, quæ fuit Constantinopolitana quarta, ait quòd, ubi omnes ordine confedissent, iussa est legi eiusdem Imperatoris Basilii (is erat Basilus Macedo) exhortatio ad Synodum, quâ monuit eos omnes, quæ recta sunt iudicare, quod nominatim Epanagnōsticum est. Vox autem ista græca ἐπαγνώσιον, epanagnōsticon, aliquid super legibile, seu suprâ omnia, quasi ante omnia legibile sonat. Fit enim à particulâ *epi*, suprâ, in, super, coràm, adversùs, inter, &c., & ἀγνώσιος, anagnōsticos legibilis. Eò quod videlicet illa Basilii exhortatio, in Synodi principio, ante alia, aut coràm omnibus, legi deberet.

An. Chr. 369. N. 16.

EPAGOGE: ἐπαγωγή, epagoge, p. l., ingressus, inducitiō, invasio, ordinum series continuata in exercitu. Est autem à verbo ἐπάγω, epago, induco, inveho, subdo, &c.. Ab istâ ordinum sibi succedentium ferie dicta epagoge argumentatio, quæ ex concessis sensim laqueos texit, ad irretiendum eum, qui semel se interrogandum præbuit.

EPANADIPLOSIS: ἐπαναδίπλωσις, epanadiplosis, latinè, propter *omega* vocalem longam, penultimâ productâ, etsi à Græcis cum accentu in antepenultimâ proferatur. Itâ dicta ejusdem verbi repetitio, geminatio: & epanadiploia, p. l., replicamentum, à verbo ἐπαναδίπλω, epanadiploō, replico. Una fit ab ejus primâ personâ pret. pass., altera à secundâ. Vide in Epanalepsi, & in Anadiplosi: cum *epi* in his vocibus significationem non mutat. Itâ quoque in voce Epanaphora contingit.

EPANALÉPSIS: ἐπανάληψις, epanalēpsis, repetitio, replicatio, præsertim superiorum. Nam *epi*, *epi*, super, *aná*, *aná*, re, & *lépsis*, *lépsis*, acceptio, à verbo λαμβάνω, lambáno, accipio. Sicque eadem fermè esset cum epanaphora. Epanalēpsis à quibusdam sumitur pro conduplicatione, seu Epanadiplosi: quæ est figura rhetorica verborum, in quâ vox eadem in principio, & in fine versus, aut sententiæ ponitur. Ab aliis pro ipsius sententiæ repetitione usurpatur: atque in omnibus sacris Scriptoribus non infrequenter observatur.

EPANAPHORA: ἐπαναφορά, epanaphorá, p. b., repetitio, relatio, reductio. Vox est composita ex *epi*, super, in (& aliquando solum augendi vim habet) atque ex dictione *anaphora*. De quâ vide suo loco.

EPANGELIA: ἐπαγγελία, epangelia, latinè, quia penultima brevis, est in rigore vox proparoxytona, nisi ex usu legitimo Græcos imitemur. Est promissio, pollicitatio, à verbo ἐπαγγέλλομαι, epangéllomai, promitto, promulgo, edico. Est figura rhetorica, quâ, ut docet Isidorus, iudicem attentum facimus; pollicentes nos aliqua magna, aut minima dicturos. Et hæc quoque in S. Scriptoribus non desideratur: dum Hagiographi, ad attentionem conciliandam, de magnis rebis se dicturos pollicentur. Uti fecit Psalmista, sive David fuerit, sive Afaph, illis verbis: *Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio*. Epangelia quoque

Orig. l. 2. c. 21.

Pl. 77. 2.

dicta fuit accusatio ejus qui præter leges concionetur, aut Republicam capeflat.

EPANOCLISTUS: ἐπανόκλητος, epanoclīstos, ex superiori parte clausus. Nam ἐπάνω, epáno, suprâ, & κλειστός, clīstos, clausus. Alique corona sunt epanoclistæ: illæ scilicet, quæ desuper contextæ sunt. Tales sunt pontificiæ, imperiales, & aliæ: quæ omnes epanoclistæ dici possunt. Hanc vocem habet Analfasius, de coronâ S. Petro à Clodoveo misâ mentionem agens.

EPANODOS: ἐπάνωδος, p. b., reditus, ascensus, regressio, renovatio, repetitio, peroratio. Est ab *epi*, *epi*, suprâ, *ánō*, *ánō*, re, & *ódos*, *hódos*, via: & istæ duæ particule in compositione regressum significant. Itâ dicta figura quædam rhetorica verborum, quando eadem vox in principio, & medio, vel in medio, & sine versus, aut sententiæ ponitur: quæ ut præcedentes in S. Textu reperitur. Ab aliquibus pro figurâ sententiarum accipitur: in quâ unde discesserat Orator revertitur. Sicque dici potest ab *epi*, super, & *ánōdos*, *ánōdos*, ascensus, quasi supergrediatur, seu superascendat, unde oratio profecta est. Adebque pro Anacephaleosi accipitur: de quâ suo loco tractatum est.

EPANORTHOSIS: ἐπανόρθωσις, epanórtōsis, latinè, quia penultima longa, in eâ ponitur accentus, quamvis à Græcis aliter efferatur. Est correctio, à verbo ἐπανόρθω, epanórtōō, corrigo: cujus secunda persona præter. pass. esse debet ἐπανόρθωσθαι, epanórtōthōsai, & hinc epanórtōsis. Verbum fit ab illis particulis ut in voce præcedenti, & à verbo ὀρθόω, orthōō, erigo, quasi ejus quod lapsam est nova erectio. Est autem epanorthosis figura rhetorica sententiarum, quâ id quod dictum est tollitur, & pro eo, id quod magis idoneum est reponitur. Hæc in S. S. Patribus non infrequenter observatur.

EPAPHRAS: ἐπαφήρας, epaphrás, latinè penultimâ brevi, saltem in prosâ, & spumans interpretatus. Nam ab *epi*, in, super, &c. & *aphras*, *aphras*, spuma. Fuit Epaphras Apoitoli concaptivus, uti scribit ad Philemonem: *Salutat te Epaphras concaptivus meus in Christo Iesu*. Verisimiliter etiam fuit Colossensium Episcopus: unde Paulus ipsis scribens ait: *Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est servus Christi Iesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti*. A Colossensibus Romam missus fuerat ad Apostolum in vinculis solandum: quorum & ipse particeps fuit, unde vocat eum conservum. Potest etiam despumans verbi: nam ἐπαφρίζω, epaphrízō, despumo. Itâ spectat ad viros apostolicos scorias, & imperfectiones populi despumare.

EPAPHRODITUS: ἐπαφροδίτης, epaphróditos, latinè penultimâ productâ, etsi Græcis sit vox proparoxytona. Venustus, aut jucundus latinè redditur, ab ἀφρόδιτι, aphrodítē, venus: eò quòd ab *aphros*, idest spuma maris, nata crederetur. Sed verè venustus in oculis Domini, & plenus gratiarum fuit ille Epaphroditus, quem Apostolus vocat fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem Apostolum. Idest Episcopum inquit Baronius cum Theodoro.

EPARCHIA: ἐπαρχία, eparchia, latinè penultimâ correptâ. Sed vulgò pronuntiatur accentu græ-

v. 23.

Col. 4. 12.

Col. 1. 7.

Phil. 1. 15 An. Chr. 60.

In Hierol.

græco, acutâ penultimâ, quod non est improbandum, ubi ulus sic invaluit. Significat provinciam, & præfecturam: & ἐπαρχος, eparchos, est præfex provinciæ, prætor, præfectus, ab *epi*, *epi*, super, in, & ἀρχός, archós, princeps, quòd in tali loco sit primus, & princeps. Eparchia tamen etiam pro diæcesi sumpta reperitur. Hoc est genuinum significatum vocis eparchus, quamvis aliquando per additum restringatur. Itâ dicitur ἐπαρχος τῶν ἀυλῶν, eparchos tēs aulēs, qui aula præest. Sicque veritèrari potest quòd ait Carolus Magri, eparchum designare Officialem in aula Græcorum Imperatorum, ex Codini tamen narratione colligi, stabuli præfectum fuisse. Sed quòd addit, eparchos nomen esse nimis genericum, auxiliatorem, idoneum, & sufficientem significare; potius de voce ἐπαρχία, eparchia, est asserendum. Est enim à verbo ἐπαρχέω, eparchéō, idest suggero, sufficio, auxilior: & inde epárkios, aut eparkēs, pro idoneo, & sufficiente. Ab eadem radice quòd eparchus, fit ἐπαρχικός, eparchikos, quasi eparchos, atque sic eparchius imperitans exponi potest: à verbo ἐπαρχέω, eparcheo, imperito. Qualis verè fuit S. Eparchius, qui tot miraculis clarus, etiam in insensatis sensibilem obedientiam reperit: & dæmonibus, ac languoribus imperitans, se regni æterni hæredem ostendit.

EPENDYTES: ἐπένδυτες, ependytes, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus ponatur accentus. Est tunica, superindumentum, ab *epi*, *epi*, super, & ἐνδύω, endyō, induo: adeoque ependytes est id quòd superinduitur. Hinc aliqui existimant fuisse superiorem monachi tunicam, vel illam vellem extimam, quæ & scapularis appellatur, à scapulis tegendis. Aliqui verò ipsam pallium intellexerunt, & itâ dictio in vitis Patrū reperitur.

EPEXEGESIS: ἐπεξηγήσις, epexēgesis, latinè, propter vocalem longam penultimâ productâ, quamvis hoc à Græcis non observetur. Est enarratio, superexplicatio, interpretatio: ab *epi*, super, & verbo ἐξηγέομαι, exegéomai, narro, expono, seu à voce exegesis, de quâ infra. Est epexegesis una ex figuris sententiarum, cum ornandi, vel augendi causâ rem eandem pluribus modis enunciamus. Quos loquendi modos in sacris Libris facile est reperire: in quibus styli simplicitas suis non caret ornatibus, & figuris.

EPHEBIA: ἐφηβία, ephēbia, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus ponatur accentus, & ab aliquibus usurpetur Latinis. Significat adolescentiam: sed in Scriptoribus sumitur pro loco puberibus exercendis constructo. Quinimò pro nefando scortorum masculorum lupanari plerique Doctores interpretantur. Talem enim ephēbiam sibi constitutere, magnâ argenti summâ obtinuit Jason Oniæ tertii sancti, & summi Pontificis frater. De istâ ephēbiâ sub nomine gymnasii fit alibi mentio, ubi dicitur quòd apostata à Lege hebræâ edicaverunt gymnasium in Ierosolymis secundum leges nationum. In his enim, ut ait Tirinus, non solum in ludis gymnasticis exercebantur, & putat Joannes Mariana: neque in solis profanis, & superstitionis literis, ut vult D. Thomas, Liranus, & Genebrardus; sed etiam turpissimis libidinibus fœdabantur. Quòd quidem scelus aliis sub non-

2. Mach. 4. 9.

1. Mach. 1. 15.

nullis impiis regibus, sperantur sub Abiâ, patratum fuerat. Nam Asa filius ejus *adjulit effeminatos de terrâ, purgavitque universas fordes idolorum, quæ fecerant patres eius*. Quamvis enim 70 legant, & abtulit initiatos (græcè τῶν πελαγίμων, tēs pelaginōn, à verbo πάλω, pelō, perficio, celebros, initio, sacra facio) tamen etiam Textus hebraicus nostro consonat, dum pro effeminatis habet *kedeseim*, idest scorta mascula, à singulari *kadise*, meritorius, cinædus, qui se quodammodo libidini consecrat, à radice *kadise*, scratum fuit. Nam etiam tempore Roboami, Abiæ avi, *effeminati fuerunt in terrâ, sequentes omnes abominabiles gentium quas atterit Dominus ante faciem filiorum Israël*. Ubi 7. longè aliter: *conjuratio*, inquit, *facta est in terra*: at Hebræus ait, *kedese*, seu cinædus, *erit in terrâ*. Hæc ergò probubula in honorem idolorum erecta destruxit Asa. Pari zelo postea armatus Jolias destruxit ediculus effeminatorum, quæ erant in domo Domini. Etiam Hebræus habet *kedeseim*, & 70 ab hac voce scribunt *kadise*, *kadise*, atque eorum Interpres latinus exponit *intratorum*. Itâ propè locum sanctissimum exercebatur libido spurcissima. Quid mirum, si tot, & tanta scelera non manserint impunita?

EPHEBUS: ἐφεβος, ephēbos, latinè, propter vocalem longam, accentum habet in penultimâ, quamvis à Græcis in antepenultimâ collocetur. Est puber, adolescens: ab *epi*, *epi*, quòd etiam significat *in*, *versus*, & *hebe*, *hebe*, pubertas, flos ætatis, & ipsa pubertatis Idea. Dicitur ergò ephēbus, eò quòd tunc adolescens sit in pubertate, seu versus pubertatem. Nefandissimus Jason, Hebræorum pseudopontifex à scelestissimo Epiphane creatus, ut regi placeret, & ex omni parte nefarios Gentilium ritus imitaretur; *ausus est sub ipsâ arce gymnasium constitutere, & optimos quosque ephēborum in lupanariis ponere*. Quòd suprâ dicta in voce *Ephēbia* confirmat. Fuit & S. Ephebus Martyr, qui itâ in sanctitate adoleverat, ut in virum perfectum evadens, illustri martyrio, & gloriâ immortalis, ob virilem fortitudinem, fuerit coronatus.

EPHEMEREUTA: ἐφημερεύτης, ephēmerēutes, vicegerens latinè dici possit. Vox est enim derivata ab ἐφημερία, ephēmeria, familia, vix vicis: & itâ ephemeruta dicitur ille cujus vices cōcurrunt, aut fluunt, ut pars nominis à *pho*, *pho* suo extrahatur. Hinc ephemerutæ sunt illi apud Religiosos, quorum vices sunt ad aliquo munere fungendum, aut ad alicujus rei curam habendam. Itâ v. g. ad ephemerutam spectat aliquando signum dare ad officia communitatis peragenda, aut etiam in choro intonare, quem nos hebdomadarium vocamus. Sicut ephemerutæ in templo Salomonis illi sacerdotes dici poterant, ad quos spectabat illâ hebdomadâ in templo ministrare, & sacrificare. Hæc vox apud Philonem reperitur, dum de Esse-nis, aut potius de Ecclesiæ Alexandrinæ Christianis, optimis moribus à S. Marco imbutis, ait: *Uti verò cōvenere candidati, & lati cum summa gravitate, ad signum datum à quopiam ephemerutâ, &c.*

EPHEMERIA: ἐφημερία, ephēmeria, latinè in rigore penultima est corripiendâ. Sed multi ex usu legi-

3. Reg. 17.

1. Mach. 2. 24.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

kedeseim.

De viâ e6templi.

E e

legi-

legitimè introducto in penultimâ acuendâ Græcos imitantur. Significat ista vox familiam, & vicem, aut potius vices, nam propriè in singulari nominativo caret. Fit autem ab ἐπι, *epi*, in, super, & ἡμέρα, *hemera*, dies. Et sic, ut vicem significat, est illa quæ certis diebus contingit: ut autem familiam denotat, ex eo fortè quod in diem vivat. Ni malis ex eo quoddam *ἐπιήμερος*, *ephemeros*, mortalem significet, quia earum rerum peritus, quæ in dies fiant; & sic ephemeria est mortalium collectio, ut in familiâ. De Zachariâ patre Joannis Baptistæ, ubi Lucas dicit, *Factum est autem cum sacerdotio* *fungeretur, in ordine vicis sue ante Deum*; Græcus habet ἐπιήμερος ἡμέρας, *epimēros hēras*, id est in ordine ephemerie sue, Similiter dum dicitur *de vice Abiæ*, Græcus ait, *de ephemeria Abiæ*. Nempe David, ut ministeria templi à sacerdotibus adimplenda suo ordine disponerentur, statuit, ut singulæ familiæ singulis hebdomadibus in templo ministrarent. Hæ autem familiæ desumptæ fuerunt ex posteris Aaron summi sacerdotis, seu duorum ejus filiorum Eleazari, & Ithamari. Et quia Eleazari posteris erant longè numerosiores; ex his 16 familiæ, cum suis principibus familiarum, sunt recensitæ. Ex posteris vero Ithamari fratris ejus minoris, atque multò minore nepotum numero donati, octo familiæ cum suis principibus fuerunt annumeratæ. Itæ 24 familiæ vocatæ sunt ephemerie, quod per orbem singulis hebdomadibus ministrarent. Et fors quidem jacta quænam prima ministraret, & sic de cæteris; ita ut familia Abiæ, de qua Zacharias ortus est, fuerit octava. Ita S. Textus: *Exiit autem fors prima Jojarib, &c.: octava Abiæ*. Quod autem dicit Lucas, forte exiit, ut incensum poneret; non significat illam sortem factam tempore Davidis: sed inter ejusdem familiæ sacerdotes, super officiis, quibus hebdomadâ vicis suæ quique functuri essent, fors ipsa mittebatur. Erant enim quatuor officia sacerdotum propria: scilicet sacrificare, lucernas in Sancto accendere, panes propositionis curare, & in altari incensi thymiama adolere. Quod tunc forte obtigit Zachariæ: & contigit, ut multi opinantur, ipso festo Scenopegiæ, decimâ quintâ mensis Tisri, quæ illo anno in 27 Septembris, & in sabbati diem incidebat. Quamvis autem graves Authores existimant Zachariam fuisse summum sacerdotem, inter quos S. Ambrosius, Theophylactus, & Beda; tamen ex tali sorte constat non fuisse ad Pontificatus apicem evedum. Nam summus Pontifex, non forte ut alii sacerdotes, sed quoties libebat, poterat in templo ministrare. Adedque incensum illud non fuit ab ipso in Sancto Sanctorum oblatum: quòd solus sacerdos supremus semel in anno, in die expiationis, decimâ supradicti mensis poterat introire. Ex ministerio hujus ephemerie, mensè Septembris, colligunt aliqui Chronologi, tunc fuisse annum Julianum quadragesimum: adedque Christum natum anno sequenti, sub finem anni 41 Juliani, Urbis 749, Imperii Augusti, à nece Cæsaris, 40. Hoc autem colligunt ex hoc calculo: quòd familia Jojarib, testibus Rabbiniis cum Josepho, ministrabat in templo, quando Titus die quintâ mensis Ab, seu quartâ Augusti, anni 115

Luc. 1. 8.

1. Par. 24. 7.

Juliani, templum intercepit. Ab hac enim familiâ ordine retrogato, singulas hebdomadas, & familias percurrendo, nunquam circa illud tempus Abiæ ephemeriam mensè Septembris ministratio, nisi eo anno Juliano 40, reperitur: cum nullam familiarum suum ordinem omisitisse, aut mutasse tradatur à Fide dignis.

EPHEMERIS: ἐπιήμερος, *ephemeros*, diarium, ut Calendarium, Martyrologium, &c. Est enim ab ἐπι, in, super, & ἡμέρα, dies, ut jam dictum est: adedque est libellus in quo continentur acta quotidiana, Ab iisdem radicibus originem trahit ἐπιήμερος, *epimēros*, quotidianus, animal vivens uno die, & febris ephemerâ dicitur, quæ ob levem spirituum inflammationem uno die terminatur. Apud Græcos etiam homo, ob vitæ brevitate, ephemerus (græcè ἐπιήμερος, *epimēros*, p. b., ut & ephemeris, & aliter *ephemeros*, uti supra expositum est) fuit appellatus. Quod consonat illis Regis Ezechie verbis: *De mane usque ad vesperam finies me*. Nam & ante oculos Dei mille anni sunt *tumquam dies hesternus, quæ præterit*. De illo animali ephemero agit Pierius, dicitque esse animal quadrupes volatile, è folliculo quodam, ut papilionæ, apud Cimnerium Bosphorum enascens. Est vitæ nostræ brevissimæ hieroglyphicum. Nam id animalis genus, ut è folliculo eruperit, in pomeridianum usque dici tempus vivit, & volat, mox descendente sole marcescit, & languet: deinde occidente moritur, vitâ non ultrâ unum diem prorogata. Aliud mirabilius narrat de avibus quibusdam Britannia, è folliculis natis, statim avolantibus, & ex oculis evanescentibus. Ephemeridum autem inspectiones damnat Augustinus: sed illas intelligit, quæ varia prædicentes, varias divinationes vanas exhibent. *Multi mali Christiani inquit, inspectores ephemeridarum, & inquisitores, atque observatores temporum, & dierum*.

Is. 38. 14.

Pf. 89. 4. Hierogl. 1. 26.

In Pf. 40.

EPHESINUS: ἐφεσῖνος, *ephesinos*, p. l., adjectivum à voce ἐφεσος, *ephesos*, significans id quod in eâ civitate actum est, aut quid ad illam spectans, aut ex ipsâ oriundum. Itâ dicta Ephesina illa Synodus, tertia generalis, in eâ civitate celebrata, sub Cælestino primo, cujus nomine S. Cyrillus Alexandrinus, ad annum Christi 431, in eâ præsidebat. De hac Isidorus: *Ephesina synodus prima, ducentorum Episcoporum, sub juniore Theodosio Augusto edita est, quæ Nestorium duas personas in Christo asserentem, justo anathemate condemnavit*. Dicitur etiam *ephesos* qui in eâ civitate natus est, de quo in voce *Ephesus* jam agetur.

Orig. 1. 6. c. 15.

EPHESUS: ἐφεσος, *ephesos*, p. b., Asia minoris Metropolis. Hæc stupendo Dianæ templo celeberrima, quod 220 annis ab universâ Asia factum fuit: itâ ut omnium desideria, expensæ, & vota concurrerint ad hoc templum ædiandum. Itâ meritò Ephesus dicta sit illa civitas, quasi ἐπιέσις, *epiesis*, desiderium: eò quòd in omnium nationum desiderio esse videretur. Alii desiderabilem interpretantur, à verbo ἐπιέσις, *epiesis*, cupio, appeto. Sed longè Fide orthodoxâ clarior, & sanctitate Timothei ejus primi Episcopi, & aliorum Sanctorum meritis illustrior, ac desiderabilior. Ejus urbis incolæ ἐφεσῖνοι, *ephesios*

fos dicitur: & ad ejus cives unam dedit Paulus Epistolam, quam è vinculis primis romanis scripsit, & per Tychicum Diaconum transmisit, anno à Christi morte 27, uti Baronius tellatur. Epistola ista est omnium planè subtilissima, ut ex S. Hieronymo colligitur, quod præsertim intelligitur de priori ejus parte. Hæc enim dogmatica est, usque ad Cap. 4., de maximo divinæ electionis, & prædestinationis arcano sublimiore sensu differens. Posterior pars, quæ tribus aliis capitulis clauditur, est ethica: mores cujusque instruit, apostolicis præceptis Ephesios erudit.

EPHIALTES: ἐπιήλυτης, *epihelytes*, insultor. Est à verbo ἐπιήλυμαι, *epihelymai*, infilio: quod componitur ex ἐπι, *epi*, super, & ἄλλομαι, *allomai*, falio. Est moribus, cum externa quædam vis quiescentes videtur invadere, eos pondere gravare, & quodammodò in gutture constringere, ut vix possint vocem emittere. Sæpius oritur ex redundanti in caput evaporatione, propter voracitatem, & crudelitatem: aut ex copiâ atræ bilis, tetros vapores ad caput, fauces, & pectus transmittente, atque à Medicis latinis incubus appellatur. Hinc data plebeculæ occasio varia de tali affectu comminiscendi, & talis symptomatis causam sagis, aut dæmonibus attribuendi. Et verè, cum dæmon facilè se noxiis humoribus immisceat, & ex itis homini nocendi ansam arripit, aliquando similes affectus dæmonum ope perfici, non est negandum. Ut patet de Saul le gravi melancholiâ turbato, tuncquæ specialiter à dæmone agitato: & de lunaticis, ad humorum incrementum facilius ab ipso vexatis. Quare pro talibus dæmonum illusionibus, etiam corporalia remedia à peritis ordinantur, ut noxii humores magno cum tractu educantur. Non mirum igitur est, si per ephialtem aliquando dæmon intelligatur: & eò magis incubus dicitur, si ad turpia sollicitet: cum talia dæmones aliquando peragere, etiam sine tali affectu corporali, sit prorsus indubitatum. Respectu autem mulierum nominantur incubi, & respectu virorum succubi. De quibus Augustinus ait: *Quoniam creberrima fama est, multique se experios, vel ab eis qui experti essent, de quorum fide dubitandum non est, audisse confirmant, Silvianos, & Faunos, quos vulgò incubos vocant, improbos sæpè extitisse mulieribus, & earum appetisse, ac peregrisse concubitum: & quosdam dæmones, quos Dufios Galli nuncupant, hanc assidue immunditiam, & tentare, & efficere, plures, talesque asseverant, ut hoc negare impudentia videatur*. Et cætera.

De Civ. Dei 1. 15. c. 23.

Baronius.

quòd hæc omnibus aliis possessionibus stabilior existat. Sed verum Ephodion ad Sapientiam Sanctorum, & ad verum iter felicitis æternitatis acquirendum, utpotè Viaticum dictum, est *panis ille vivus, qui de celo descendit*.

Io. 6. 51.

EPIBATES: ἐπιβάτης, *epibates*, latinè penultimâ correptâ, etsi à Græcis in eâ ponatur accentus. Significat ascensorem, à verbo ἐπιβάω, *epibao*, conscendo: quod componitur ab ἐπι, super, & βῆω, *bho*, eo, vado, & in tertiâ personâ præteritæ. faceret ἐπιβαται, *epibatai*, si foret ulcitata. Epibatae propriè navium conscensores, ut equorū anabatae, ab ἀναβαίνω, *anabaino*, ascendo. In navibus quidem epibatae dicebantur, qui aut suâ, aut conductâ navi uterentur. Item copiarum navales, & qui non essent remiges, itâ vocati. Carolus Magri pro piratâ, seu maritimo milite, ex S. Clemente Ep. 1. accepit.

EPICEIDIUM: ἐπιπέδιον, *epipeidion*, p. b., carmen funebre, quòd habetur cadavere nondum humato. Fit ab ἐπι, *epi*, super, & πέδιον, *pedion*, cura, mœror, exequiæ: adedque epicedium quod in funere, vel super funus cantatur. Varia epicedia in S. Textu, signanter in Threnis Jeremie reperuntur. Itâ quoque voce plerique sacri Authores non infrequenter utuntur.

EPICHARIDES: ἐπιχαρίδης, *epicharides*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus accentus ponatur. Vox ita gratum, & venustum sonat, uti dicitur ἐπιχαρίτης, *epicharites*, vitator apud Græcos, quæ gratum, gratiosum, amabilem, & venustum significat. Fit enim à particulâ ἐπι, quæ in compositione varia denotat, & χάρις, *charis*, gratia. Hoc etymon Sanctæ Epicharidæ Martyris, matronæ ex ordine senatorio venustæ bellè adaptatur. Ipsa enim gratiam & corde, & nomine gerens, quò magis plumbeis flagellis deformata, & mundo deturpata; eò venustior, & gratior celo visa fuit.

EPICHEREMA: ἐπιχρημα, *epichrema*, latinè, propter vocalem longam, penultima producit, etsi collocetur à Græcis accentus in antepenultimâ. Est conamen, & syllogismus dialecticus: à verbo ἐπιχρημαίω, *epichremaiō*, conor, aggredior, adversarium argumentis peto. Ejus enim prima personæ præteritæ debet esse ἐπιχρημαίω, *epichremaiō*, unde ablato augmento syllabico *epichrema* proxime derivatur. Itâ ergò epichrema est ratiocinatio, quâ adversarium vehementer urgemus, cum ipso quasi ad manus venimus: nam *epi* etiam ad significat, & χερς, *cher*, manus. Apud Oratores dupliciter sumitur. Et primò quidem pro expositâ ratiocinatione, sitque cum syllogismi propositionibus singulis singulæ rationes apponuntur: aut alteri tantum propositioni, aut præmissis & conclusioni annectuntur. Talis epichrematis exemplum habes apud Ciceronem, dum, ut probet mundum consilio geruntur, dicit: *Melius curantur quæ consilio geruntur*. Hæc est syllogismi major: cujus assignatur ratio, à domus regimine exemplo desumpto. Subjungit minorem, *Atqui nihil omnium rerum melius quam omnis mundus administratur*: Ex his concludit Tullius: *Ergo consilio mundus administratur*. Secundò, & sæpius à Rhetoribus accipitur epichrema pro ratiocinatione,

L. 1. de Invention. sec. 1. 8.

in unampropositionem collatâ . Ut hæc: sine causâ servus Dominum accusat? in quâ tres propositiones virtute continentur. Videlicet istæ: non debet servus sine causâ dominum accusare, hic est servus hujus domini, ergo nõ debet eum sine causâ accusare. Vel in unâ colligendo tres supradictas propositiones, circa mundi administratione prolata. Quis dubitet Mundum, quo nihil melius regitur, consilio, & prudentiâ administrari? Talia epicheremata etiã in Scripturâ sacrâ sunt obvia: ut v. g. esset hæc propositio, *Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me?* Quali diceret: qui magno tempore versatur cum aliquo debet ab ipso cognosci, ego multo tempore vobiscum conversor: ergo debeo à vobis cognosci. Sed epicheremata omnis generis apud S.S. Patres frequentius observari possunt.

Io. 14. 9.

Adv. Valent. c. 33.

Orig. 1. 1. c. 6.

Act. 17. 18.

L. 10. in Vita Epi-cur.

EPICITHARISMA: ἐπιθηρίσμα, *epitharisma*, citharâ pulsatio in fine comœdiarum. Erat enim super citharam pulsatio: ab ἐπι, *epi*, super, & verbo *πιθάρω*, *tharizo*, citharam pulso, cujus prima persona præter. pass. *πιθάρωμαι*, *tharisma* sine augmento potest efformari. Epicitharisma fabulam sequebatur, seu comœdiam, ut eâ dulcedine lenici auditores dimitterentur. Hinc natum adagium, quo Tertullianus utitur, dum ait: *Veluti epitharisma post fabulam.*

EPICOENIUM: ἐπικοῖνον, *epikoinon*, subcommune, promiscuum. Formatur ab *epi* quod etiam *sub* significat, & κοῖνον, *koinon*, commune. Tale nomen est apud Grammaticos, quod sub uno articulo masculino communicat nomen femininum, ut hic *passer*. Nomina epicœna solis brutis conveniunt; sed commune, quod sub utroque articulo effertur, etiã hominibus tribuitur. De epicœno Iidorus ait: *Est quod utriusque sexum sub uno genere enunciat, ut hic passer, sed commune est quod duobus generibus nomen unum communicat, ut hic, & hæc canis.* Nomina epicœna plurima, animalibus etiam feminis attributa, in S. Textu facile possunt observari.

EPICUREUS: ἐπιϋρῆος, *epicureus*, latinè, propter diphthongum in græco quæ tranfit in vocalem longam, penultima producitur. Sed à Græcis, aliis regulis utentibus, in antepenultima collocatur accentus. Itã dictus Epicuri sectator, quales erant plurimi Athenis, ab Apostolo reperti. Nam *quidam autem epicurei, & stoici Philosophi differant cum eo.* Quamvis eorum Coriphæus in animi voluptate felicitatem posuerit; tamen ejus sequaces ad corporis voluptatem summum bonum facile transulerunt. Itã quippè à naturâ comparati sunt homines, ut sensum in: sensu ad proprium genium, & passionem trahant, magistri sententiam. Sed quidquid sit de hac voluptatis opinione, certum est Epicurum intolerabiles errores docuisse. Negavit enim cum Stoicis animæ immortalitatem, prætereà Dei providentiam, immò omne Numen sustulit: uti Laërtius, & alii testantur. Cùm Democrito asseruit mundos esse innumerabiles, & ex atomorum concursu fuisse formatos. Hæc ergo dogmata refutasse debuit Apostolus: & idè ab ipsis in Areopagum ductus fuit. Vox ista *epicureus* eodem etymo ac dictio sequens donanda, & adiutorem possumus interpretari. Certè *ἐπιϋρῆος*, *epicureus* (sed tunc latinè *epicurius*, p. b.) est Apollinis epitheton,

ed quòd in morbo pestilenti opem tulisset.

EPICURUS: ἐπιϋρῆος, *epicurus*, latinè, propter diphthongum, penultima producitur, quamvis à Græcis penultima quantitas in similibus non attendatur. Significat adiutorem: est quippe nomen desumptum à verbo *ἐπιϋρῆω*, *epicureo*, auxiliator, suppedito. Hinc Apollo, ut jam dictum est, quasi auxiliator, & adiutor, *epicureus*: agnominatus. Epicurus fuit Xenocrati discipulus, natus anno tertio Olympiadis 109, septimo post mortem Platonis anno: adedque annis circiter 337 ante Christum. Et si vulgò credatur eum fuisse voluptuosum, ed quòd summum bonum in voluptate posuerit; tamen multi graves Authores tradunt eum fuisse continentissimum. Asserunt isti quoque eum summum bonum, non in corporis, sed in animi voluptate, seu in indolentiâ, & omnium dolorum absentia, statuisse. Illud tamen voluptatis nomen eum apud homines exosum reddidit, & effecit ut homines libidinibus dediti Epicurei vocentur. Aliàs eum fuisse omni anachoretâ abstinentiorem ferunt spectate fidei plures Authores. Et ut ceteros omittam, ait Bened. Pererius: *Ipse Epicurus patronus voluptatis summis laudibus extulit continentiam, affirmans etiam ad jucundè, ac suaviter vivendum, requiritatem vitæ conferre plurimum: & in suis epistolis testatur se aquè tantum & panis vesicillimum, in quâdam vero epistola ad amicum suum, rogat eum, ut mittat ad se paululam casei, ut cum libuerit, paulo lautius epulari possit.* Vide supra vocem *anodynus*. Aliquos ex ejus erroribus refert Iidorus: nempe quòd dixerit Deum nihil agere, omnia constare corporibus, animam nihil esse aliud quàm corpus. Unde & dixit, non ero postquam mortuus fuero. De eo quoque in dictione *atomus* mentio facta est.

In Dan. 1. c. 1. v. 8.

Orig. 1. 8. c. 16.

EPICYCLUS: ἐπικύκλος, *epicyclos*, latinè, saltem in prosâ, penultima corripitur, cùm in versu communis habeatur. Est orbiculus apud Astrologos, per cujus circumferentiam planeræ corpus deferretur: atque cum ipso planeta per ipsius circulum deferentem circumagitur. Dicitur *epicyclus* ab ἐπι, *epi*, in, super, & κύκλος, *kyclos*, circulus, quasi sit circulus in alio circulo, vel super alium circulum. Hic asruitur ab Astronomis propter varios planetarum motus, ad quos explicandos non sufficit circulus excentricus, in planetis præter Solem. Et si tales circuli à peritis in arte sapienter asserantur; non tamen idè certum est ipsos in cælis dari, ut D. Thomas observavit. In *astrologiâ*, inquit, ponitur ratio excentricorum, & epicyclorum, ex hoc quòd hac positione factâ, possunt salvari apparentia sensibilia circa motus cælestes: non tamen ratio hæc est sufficienter probans, quia etiam fortè aliâ positione factâ salvari possent.

I. q. 32. a. 1. ad 2.

EPIDEMICUS: ἐπιδημικός, *epidemicos*, p. b., adveniens, popularis, intestinus. Fit enim ab ἐπι, in, super, adversus, inter, & δῆμος, *demos*, populus: ed quòd accidat in populo. Sic morbi epidemici apud Medicos vocantur illi, qui in populis serpentes, multis se communicant, & per ipsos grassantur. Tales morbi etiam epidemix (latinè p. b., nisi græcus accentus retineatur in penultima) fuere nuncupati: & istæ voces in sacris quoque Scri-

Scriptoribus plerumque reperiantur.

EPIDICTICUM: ἐπιδικτικόν, *epidictikon*, p. b., demonstrativum. Oritur enim à verbo *ἐπιδικάζω*, *epidictazō*, ostendo, demonstro: cujus tertia persona præter. pass. sine augmento est *ἐπίδικται*, *epidictai*, & hinc *ἐπιδικτικόν*, efformatur. Genus epidicticum apud Oratores est genus dicendi demonstrativum, quod amplectitur laudè, & vituperatione: seu genus laudativum, & vituperativum sub se comprehendit. Hoc dicendi genus apud S.S. Patres satis frequens.

EPIDIORTHOSIS: ἐπιδιόρθωσις, *epidiorthosis*, latinè, propter *omega*, penultima producitur, quamvis à Græcis accentus in antepenultima collocetur. Itã dicta subsequens correctio, quasi supercorrectio: ab ἐπι, super, post, & διορθοσις, correctio. Est eorum quæ dicta sunt quedam emendatio, cum attemperatio: & ex ipso S. Joanne Chryostomo, & aliis colligi potest.

EPIGAMIA: ἐπιγάμια, *epigamia*, latinè cū accentu in antepenultima, nisi, ut auctoret, græcus retineatur accentus. Ad verbum, iteratum matrimonium, aut uxoris superadditionem sonat. Formatur enim à verbo *ἐπιγάμιος*, *epigamios*, superduco uxorem: quod ulterius ab ἐπι, super, & γάμος, *gamos*, nuptiæ, ducit originem. Nihilominus epigamia specialiter pro connubio, aut affinitate cum aliis gentibus accipitur. Sic epigamia Judæis vetita erat: nè videret, supra uxores Israëlitas, gentiles in idololatriâ permanentes inducerent. Itã Moyses præceperat: *Neque sociabis cum eis coniugia.* Attamen uxores gentiles ducere poterant, si prius ad judaicam religionem conversæ fuissent.

Deut. 7. 3.

Rev. Li. targ. 1. c. 24 n. 15.

EPIGONATION: ἐπιγονάτιον, p. b., supergenuala latinè dici potest. Est enim ab ἐπι, super, & γόνυ, *gony*, genu, & in genit. γόνυτος, *gonatos*. Significat autem illud è paramentis episcopalibus in Ecclesiâ græcâ, quod in latere sinistro super genu, ad instar burse nostrorum corporalium, dependet. Secundùm quosdam significat linteum, quo Christus, pedes Apostolorum lavaturus, se præcinxit: secundùm alios, aptius gladium Spiritus, quod est Verbum Dei. Idè in ipso Cherubini facies, quæ sapientiæ symbolum est, efformatur. In Ecclesiâ latinâ solus S. Pontifex, solemniter celebraturus, gerit quid simile, subcingulum, sive subcinctorium appellatum; estque, ut ait Emin. Bona, *instar parvi cuiusdam manipuli, è sinistro latere pendens.* Apud Græcos solis Episcopis, & aliis in dignitate constitutis permittitur.

EPIGRAMMA: ἐπιγράμμα, *epigramma*, inscriptio cujuslibet rei. Oritur à verbo *ἐπιγράφω*, *epigraphō*, inscribo: cujus prima persona præter. pass. est *ἐπιγράμμαι*, *epigramma*, inscriptus sum, & hinc, ablato augmento syllabico, eruitur *epigramma*. Sumitur tamen præcipue pro inscriptione aliqua paucis versibus comprehensâ, in quorum ultimo sit aliquod acumen. Talia sunt Martialis Epigrammata: similiter & illa Martialis Angli, dico Ovoni, sed in sacra petulantioris.

EPIGRAPHE: ἐπιγραφή, *epigraphē*, latinè penultima correptâ, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Est titulus, inscriptio, superscriptio: à supradictò verbo *ἐπιγράφω*, inscribo, superscribo. Melius autem pro inscriptione dicitur epigraphē

quàm epigraphus: cùm *ἐπιγράφω*, *epigraphō*, potius inscriptum, & superscriptum significet. Epigraphē etiam est census, seu civium denumeratio, descriptio, & ipsum questoris manus: unde & *ἐπιγράφοι*, *epigraphoi* græcè questor appellatur. Voces istæ etiam in sacris Authoribus passim occurrunt.

EPICESIS: ἐπιήκεισις, *epihesis*, latinè, propter vocalem longam, penultima producitur, et si Græci, ad hoc non attendentes, accentum in antepenultima collocent. Itã dicta pietas, ut ex D. Hieronymo patet. Satis affinis est *epihēsis*, sitque ab *ἐπιήκεισις*, quod inter cetera mitem, probum, & clementem significat.

In c. 7. A. mos.

EPIICIA, sæpius *epiikia*, ἐπιίκια, *epiikia*, latinè, propter diphthongum, penultima producitur, quamvis à Græcis proparoxytonè proferatur. Est æquitas, moderatio, bona fides, &c. Fit autem ab ἐπι, quod in compositione augendi quoque vim habet, ac epitalim significat, & à dictione *ἐπιήκεισις*, *epihesis*, decens, consentaneum: quasi valde decens & æquus. Est enim *epiikia* virtus ad hoc ordinata, ut prætermillis verbis legis, sequamur id quod poscit justitiæ ratio, & communis utilitas. Adedque, ut rectè docet D. Thomas, est *pars subiectiva justitiæ*. Nec refert quòd Aristoteles distinguat inter æquum, & justum, & inter æquitatem & justiciam, dicatque æquum melius esse iusto, & æquitatem justitiæ meliorem, adedque videatur æquitatem non posse justitiæ speciem esse; quia ibi Philofophus non accipit justum, & inter æquitatem & justiciam, sed potius secundùm quid, & quasi materialiter: nempe pro iusto quod deficit, et si per verba legis humanæ præcipiatur. Et talis justitiæ *epiikia* non est pars subiectiva, sed potius pars contradiçiva, aut species opposita. Ratio autem cur æquitas sit melior quàm talis justitiæ, profertur à D. Thomâ: *Quia aliquando est nocivum observare legem, prævisâ ipsius deposuit gladium, & eum reposcat dum est in furia, vel si aliquis reposcat deposcitur ad patriâ in pugnationem, in his ergo & similibus casibus malum est sequi legem positam.* Quod ulterius iude oritur, quia legislatores non possunt prævidere, dum leges condunt, omnes casus particulares, qui modis innitis variari possunt: sed attendunt ad id quod ordinariè contingere solet. In aliis casibus, ab ipsis non prævisis, fit quidem contrâ ipsorum verba, sed non contrâ mentem, *Epiikia* verò aliquando latius sumitur, pro humanitate, mansuetudine, & quâdam rigoris remissione. Sic dum Hebræi in captivitate positi, ad meliorem frugem reversi, confitentur peccata sua, dicunt: *Et fecisti in nobis Domine Deus noster, secundum omnem bonitatem tuam;* græcè dicitur *ἐπέμεινεν σου ἐπιίκiam tuam*. Hic primo modo sumi non potest: quia Deus superiorem non habet, cujus legem observare possit secundùm mentem, & non secundùm verba. Pariter in lege naturali, & divinâ, non datur illa *epiikia* strictè dicta, quæ defectum in lege, & casum à legislatore non prævisum supponit. Sed in his legibus datur simplex interpretatio, quæ mentem legislatoris, quam verè habuit, dum legem condidit, investigat: non autem illam quam habuisset si cogitasset, aut omnia prævidisset. Cùm Deus harum legum Author omnes casus possibiles infinitâ sapientiâ ab æterno intinè

2. 2. q. 120. a. 2. c.

Lib. 4. E. thic. c. 10.

Sup. a. 1. c.

Baruch. 2. 27.

per-

percrutatus fuerit. Epiikie in voluntate gnomæ in intellectu respondet: de qua suo loco differetur.

EPILEPSIA: ἐπιληψία, epilepsia, latinè, quia penultima brevis, in rigore est vox proparoxytona, quamvis à multis græcis accentus retineatur in penultima. Est morbus comitialis, retentio, obturatio: fitque à verbo ἐπιλαμβάνω, epilambano, supervenio, apprehendo, opprimo, obturo, cujus secunda persona præter. pass. est ἐπιλάσθην, epilasphe, à qua, ablato augmento syllabico, epilepsia proximè derivatur. Quia qui teterimo illo malo corripiuntur, quasi ab illo humore peccante opprimuntur. Hoc enim nervos invadente, natura relictans, ut tandem excutiat, illos producit violentos motus, & convulsiones. Sic ait Ildorus: Epilepsia vocabulum sumpsit, quod mentem apprehendens pariter & corpus possideat, græci enim apprehensionem ἐπιλαμβάνω vocant. Fit autem ex melancholico humore, quoties exuberaverit, & ad cerebrum adversus fuerit. Dicitur morbus comitialis, eo quod comitia antiquitus vitaret: que interrumpiebantur, si quis ex hoc morbo concidisset. Vocatur & morbus herculeus, quia ferunt Herculem eo laborasse. Epileptici quidem sunt irregulares: si verò jam ordinati sunt, & intrà annum eo morbo non laboraverint, præsumuntur liberati, & celebrare permittuntur. Si autem rarè eo vexentur, & quidem sine clamore, & spumâ, cum uno coadiutore sacra facere, qui ipsis deficientibus possit supplere, à Juribus est eis concessum.

EPILOGUS: ἐπιλογος, epilogos, p. b., conclusio, peroratio, extrema pars orationis. Oritur ab ἐπι, quod etiam in compositione post significat, & λόγος, logos, sermo, oratio: quia post orationem, seu in ejus fine recitatur. Ab eadem radice fit epilogismus, græcè ἐπιλογισμός, epilogismos, cogitatio, computus, laudatio. Nam verbum ἐπιλογίζομαι, epilogizomai, est excogito, & ejus prima persona præter. sine augmento est ἐπίλογισμαι, epilogisma, unde fit epilogismus.

EPILOGUS: ἐπιλογος, epilogos, p. b., conclusio, peroratio, extrema pars orationis. Oritur ab ἐπι, quod etiam in compositione post significat, & λόγος, logos, sermo, oratio: quia post orationem, seu in ejus fine recitatur. Ab eadem radice fit epilogismus, græcè ἐπιλογισμός, epilogismos, cogitatio, computus, laudatio. Nam verbum ἐπιλογίζομαι, epilogizomai, est excogito, & ejus prima persona præter. sine augmento est ἐπίλογισμαι, epilogisma, unde fit epilogismus.

EPILOGUS: ἐπιλογος, epilogos, p. b., conclusio, peroratio, extrema pars orationis. Oritur ab ἐπι, quod etiam in compositione post significat, & λόγος, logos, sermo, oratio: quia post orationem, seu in ejus fine recitatur. Ab eadem radice fit epilogismus, græcè ἐπιλογισμός, epilogismos, cogitatio, computus, laudatio. Nam verbum ἐπιλογίζομαι, epilogizomai, est excogito, & ejus prima persona præter. sine augmento est ἐπίλογισμαι, epilogisma, unde fit epilogismus.

EPILOGUS: ἐπιλογος, epilogos, p. b., conclusio, peroratio, extrema pars orationis. Oritur ab ἐπι, quod etiam in compositione post significat, & λόγος, logos, sermo, oratio: quia post orationem, seu in ejus fine recitatur. Ab eadem radice fit epilogismus, græcè ἐπιλογισμός, epilogismos, cogitatio, computus, laudatio. Nam verbum ἐπιλογίζομαι, epilogizomai, est excogito, & ejus prima persona præter. sine augmento est ἐπίλογισμαι, epilogisma, unde fit epilogismus.

EPILOGUS: ἐπιλογος, epilogos, p. b., conclusio, peroratio, extrema pars orationis. Oritur ab ἐπι, quod etiam in compositione post significat, & λόγος, logos, sermo, oratio: quia post orationem, seu in ejus fine recitatur. Ab eadem radice fit epilogismus, græcè ἐπιλογισμός, epilogismos, cogitatio, computus, laudatio. Nam verbum ἐπιλογίζομαι, epilogizomai, est excogito, & ejus prima persona præter. sine augmento est ἐπίλογισμαι, epilogisma, unde fit epilogismus.

Orig. l. 4. c. 7.

b., & epimelates, p. l., dicendum esset. Verbum autem epimelates, ex ἐπι, super, & μέλωμαι, melomai, curo, formatur.

EPIMONE: ἐπιμονή, epimone, p. b., perseverantia, assiduitas, perduratio, mora. Est à verbo ἐπιμένω, epimeno, duro, infulto, persevero: ab ejus nonipè præterito medio. Epimone, ut videtur, parum differt ab hypomone, nisi quod hanc Interpretes in nostro Textu patientiam vertat. Epimones verò constans, diuturnus, ac etiam pertinax dicitur: & epimone quoque figura est, dum in eodem verbo perseveratur.

EPIMYTHIUM: ἐπιμύθιον, epimythion, p. b., postfabula. Est enim illud quod fabulæ ad moralitatem adiungitur, & à Latinis affabulatio vocatur. Est ergo ipsius fabulæ moralis expositio: ita dicta ab ἐπι, ἐπι, post, & μύθος, mythos, oratio, verbum, fabula. Talia epimythia sicut in fabulis Æsopi, & aliis profanis leguntur, ita & in sacris utiliore proventu observantur.

EPINEPHRIDION: ἐπινεφρίδιον, p. b., pinguedo, vel aliquid aliud circa renes. Ab ἐπι, super, in, post, & νεφρός, nephros, ren. Ista pinguedo, seu adeps, in sacrificiis super altare à sacerdote adolebatur, in alimoniam ignis, & suavissimi odoris: sicut, & adeps, qui tegit universa vitalia, & bonâ ex parte epinephridiis continetur. Nam ait S. Textus, Omnis adeps Domini erit: nempe omnis adeps vitalia contegens in animalibus illis, quæ ad sacrificia erant idonea. Cæterorum enim animalium mundorum adeps, eorum videlicet quæ in sacrificium offerri non poterant, ut cervorum, bubalorum, &c., & pinguedo cum carne mixta, comedi poterat: uti ex Josepho habetur.

EPINICIUM: ἐπινίκιον, epinikion, p. b., præmiû, celebritas pro habitâ victoriâ, epulum, aut carmen victorale. Epinicia celebrarunt Judei, ob insignes victorias ipsis divinitus concessas, sub Judâ Machabæo: quando & impij condignas pœnas luerunt. Dicit enim S. Textus: Cum epinicia agerent Ierosolymis, cum qui sacras januas incenderat, id est, Calisthenem, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt. Etiam in Textu græco ἐπινικία, epinikia, legitur: ita dicta ab ἐπι, ἐπι, super, & νίκη, victoria. Secundum aliquas lectiones, & patet ex D. Chryostomi Commentariis, in aliquorum Psalmorum titulis, epinicion exaratur. Quia sunt carmina pro victoriis obtentis decantata.

EPIPEDUS: ἐπιπέδος, epipedos, p. b., superficies plana. Ità dicta ab ἐπι, super, & πῆδον, pedon, solum: quasi super solum extensa. Hac voce utitur Damasceus, per quam intelligit superficiem æqualem. Ait enim: Oportet autem cognoscere quoniam regularis quidem, & æqualis superficies epipedus dicitur: irregularis autem, & tortuosa simpliciter superficies.

EPIPHANES: ἐπιφανής, epiphanes, p. b., illustris, excellens. Fit à verbo ἐπιφαίνω, epiphano, ostendo, illustro. Ità cognominatus Antiochus rex Syriæ, frater Seleuci Philopatoris, filius Antiochi Magni, cognomine illustris, scelerum enormitate longè illustrior: dictus nobilis, sed sacrilegâ impietate maximè infamis. Fuit ergo ex Seleucidarum stirpe: nam exiit ex eis radix peccatrix Antiochus illustris.

Lev. 3. 16.

v. 17.

2. Mach. 8. 33.

In Logicâ c. 33.

1. Mach. 11.

illustris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obfusus, & regnavit in anno 137 regni græcorum. Circiter annis 170 ante Christi nativitatem, inchoando istos Græcorum annos, anno 13 post mortem Alexandri Magni. De isto satis apertè prophetavit Daniel: Et stabit in loco ejus despectus, & non tribuetur ei honor regni, & veniet clamor, & obtinebit regnum in fraudulentiâ. Super quæ dicit Pererius: Non est dubium quin hæc verba Danielis secundam historiam, & ut vocant, secundam litteralem sensum, pertineant ad regem Antiochum Epiphanem. Cujus ratio est, quæ & ab alijs assignatur, quia stetit in loco fratris sui Seleuci Philopatoris, clam, & fraudulenter, quasi tutorem pupili agere vellet, nepoti suo Demetrio regnum præripuit. Idem alijs verbis prius prophetaverat Daniel, postquam locutus fuerat de Alexandro M., sub figurâ hirci caprarum, & de quatuor ejus successoribus, Ptolemæo, Ariadæ, Seleuco, Antigono, sub quatuor cornuum figurâ. Adiungit postea de Epiphane: De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum, & factum est grande, &c. Idem quoque à S. Prophetâ prædicitur, impudens facie, & intelligens propositiones, scilicet ob ingenij sagacitatem. De ipso, ejusque sceleribus prolixè agit in utroque Machabæorum libro. Anno 143. Græcorum, ex Ægypto redux, omnem suam rabiem in Judæos Ierosolymis evomuit: Erant autem toto triduo 80 millia interfecit, 40 millia vincit, non minus autem vendidit. Postea per duces suos plures alios trucidari iussit. Sub ipso, & coram ipso, Antiochiæ gloriosq; Martyrio sunt seperti Machabæi cum matre coronati. Sed tandem impiissimus tyrannus iram Dei sensit: Ita ut de corpore impij vermes scaturirent, ac viventes in deloribus, carnes ejus effluerent, odore etiam illius & furore exercitus gravaretur. Sic ille vocatus Illustris, non solum inglorius mortuus est, sed horrendâ, & infamâ morte percussus. Epiphanes quoque cognominatus unus ex Ptolemæis Ægypti regibus, Ptolemæi Philopatoris filius: qui accepit in uxorem Cleopatram, Antiochi M. Syriæ regis filiam, quæ à Daniele prædicitur, & ob raram formositatē filia feminarum nuncupatur.

Dan. 11. 21.

In Dan. 1. 14.

c. 8. v. 9.

v. 23.

2. Mach. 5. 14.

1. Mach. 9. 9.

2. Mach. 8. 33.

1. Tim. 4. 1.

In 2. Ad Tim. Homil. 9.

Serm. 2. de Epiph.

EPIPHANIA: ἐπιφάνεια, epiphania, latinè, apparitio, manifestatio, quæ Christus stellâ duce Gentibus apparuit. De quâ dicit Augustinus: Et appellaretur epiphania dies iste, quod latine manifestatio dici potest. Vox ergo ista derivatur à verbo ἐπιφάνωμαι, epiphanomai, appereo, exorior, &c.: seu ab ἐπι, super, & φάνωμαι, phanomai, appereo. Præcisè in die Epiphaniæ tria ista mysteria diversis annis concurr-

risse certum alicui videretur, ex hoc quod Ecclesia canit: Tribus miraculis ornatum diem sanctum colimus, nempe de stellâ duce, de vino ex aquâ facto, & de Christi baptismo. Sed, ut observat Bened. Pererius, hoc potest intelligi de commemoratione trium illorum mysteriorum, quam peragit Ecclesia: quamvis dicat, Hodie vinum ex aquâ factum est ad nuptias. Illud enim hodie potest referri ad tempus commemorationis: sicut in die Paschatis dicitur, hodie Christus resurrexit, etsi rarè eodem die Pascha celebratur ab Ecclesiâ, quo Christi resurrectio contigit. Et notat supradictus Author multos S.S. Patres de tribus illis mysteriis, eo die impletis, dubiè, & disjunctivè loqui.

EPIPHANIIUS: ἐπιφάνιος, epiphanius, p. b., illustrem, & excellentem sonat. Nam eodem significato ac vox epiphanes donari potest, cum ab eodem verbo epiphano agnoscat originem. Verè fuit epiphanes S. Epiphanius Salaminæ Cypri Episcopus, qui patre orbat, à Triphone Judæo adoptatus, & in hebraicâ scilicet fuit educatus. Sed postea opo Luciani Christiani, ad Christi Fidem conversus, magne sapientiæ maximam adiunxit sanctitatem. Sicque verè Sanctorum scilicet excellens, pietate illustrior, divinâ filiatione nobilissimus evasit. Obiit circa reparatæ salutis annum 380, ab eadem radice pululat nomen Epiphane, p. b., græcè ἐπιφάνης, epiphane, eodemque donatur significato. Meritò quoque illustris, & excellens dicta Sancta Epiphane, quæ mamillarum abscissione clarior, & leviori morte ferentior, excellentiori gloriâ inter sacras Heroinas dignata fuit.

EPIPHONEMA: ἐπιφώνημα, epiphonema, latinè, cum accentu in penultima propter vocalem longâ, quamvis à Græcis acuat antepenultima. Est exclamatio, exclamatio, rei narratæ, vel approbatæ summa: ab ἐπι, super, & φωνή, phono, clamor. Hujus prima persona præter. pass. est: deberet ἐπιφώνημα, epiphonema, unde ablato augmento, & adiuncto ἐπι, auditur epiphonema. Vei si mavis, ab ipso verbo ἐπιφώνω, epiphonéo, inclamo, acclamo, deducatur. Apud Oratores est una è figuris sententiarum, in quâ post narrationem, vel probationem, ei exclamatur. Prout illud Virgilii:

Tanta molis erat romanam condere gentem! Egregium epiphonema habet Apostolus, postquam de divinæ electionis arcano locus fuerat, subdens: O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, &c. Author vitæ D. Joannis Chryl., ipsius operibus præfixa, de hujus S. Patris compositionibus, & stylo differens, ait: Nec sententias argutas, nec epiphonemata captat usquam, quibus solet excitari concionis acclamatio, quod dictiois genus placuit Hieronymo, & Ambrosio, Epiphonemati satis affinis est Ecphonestis, de quâ superius tractatum est.

EPIPHORA: ἐπιφορά, epiphora, p. b., impetus, impressio, vehementia. Est à verbo ἐπιφέρω, epiphoro, induco, desuper injicio. Ponitur epiphora quoque pro corollario, & accessione ultra mercedem: & epiphoræ allata tributa. Item epiphora illatio, & conclusio nuncupatur. Ab eodem verbo fit epiphorema, p. l., illatio, irruptio, & epiphoremata bellaria quæ secundâ mensâ inferuntur: ed quod supra, seu post alia sercula feratur, & apponantur. Vox hæc fit

In Offic. Epiph.

Æneid. 1.

Rom. 11. 33.

fit à primâ personâ præc. pass. dicti verbi epiphora, epiphora verò ab ejus aoristo secundo extrahenda: & utraque, ubi in sacris Authoribus occurrit, observanda.

EPIPODIIUS: ἐπιπόδιος, epipódios, p. b., pedibus stans. Oritur ab epí, super, & πόδιος, pódios, pedes. Pugnantis est stare: & idè S. Stephanus vidit Jesum stantem, suppetias nempè ferre suo Martyri parantem. Ad magnum certamen se præparans S. Epipodius Martyr strenuitatis specimen suo nomine circumferebat. Sic magno cum nisu semper stetit ut vinceret: sic glorioso cum risu semper sedebat ut triumphet.

EPIRRHEMA: ἐπιρρημα, epirrhemá, latine, quia penultima longa, in eâ gerit accentum, quamvis à Græcis ac utâ efferatur antepenultima. Itâ græcè dicitur adverbium, quia post verbum, vel supra verbum ponitur: ab epí, post, supra, & ῥήμα, rhéma, verbum. Est etiam comedie pars, in quâ Chorus ad spectatores respiciens, utilia quædam suadet, aut improbos reprehendit. Itâ epirrhemá cum epirrhefi, p. l., habet affinitatem: cum hæc inter cætera vituperationem, & accusationem significet. Nam epí etiam est contrâ, & ῥήσις, rhésis, didio, locutio. Epirrhefis quoque nefandum mysterium fuit appellatum. Hæ voces etiam ab Authoribus latinis, & aliquando sacris usurpantur.

EPISCOPA: ἐπισκοπή, epískopē, latine, quia penultima brevis, accentum habet in antepenultima, quamvis à Græcis, quia ultima longa est, acuatur penultima. Superintendens, speculatrix idiomate latio dicenda: cum sit vocis episcopos femininum. Non tamen ordinem aliquem in mulieribus significat, uti neque presbyterè, & diaconissâ nomen. Sed, ut ait Baronius, erant viduæ seniores, quæ cæteris præficiantur: maximè illæ, quæ suis viris in Episcopos assumptis, vitam castitatem ducebant. Et verè, juxta nominis etymon, erant speculatrix, & superintendentes, dum cæteris viduis, aut pauperibus mulieribus, quæ ære ecclesiastico alebantur, ab Ecclesiâ Majoribus præficiantur.

EPISCOPION: ἐπισκοπιόν, p. l., statio episcopi, seu ipsius palatium. Itâ dictum ab ipsâ voce episcopos, ut Anastasius dicit de Basilicâ Lateranensi: Quæ prima in toto mundo constructa est, & stabilita à B. memoratâ Constantino Imperatore, & est iuxta episcopium. Aliquando episcopium pro ipso episcopatu, seu Episcopi dignitate, aut pro ipsâ diocesi reperitur: & tunc ἐπισκοπιόν, epískopion, p. b., pronunciat.

I. EPISCOPUS: ἐπίσκοπος, epískopos, p. b., ob-servator, speculator, superintendens. Est enim à verbo ἐπισκοπέω, epískopeo, confidero, superintendo: quod componitur ex ἐπι, epí, super, & σκοπέω, scopéō, confidero, speculor. Erat antiquitatis magistratus nomen, cujus officium erat eorum, quæ ad cibum pertinent, curam habere. Hinc ad Ecclesiâ Antistites vox translata: quia in sacra speculâ à Domino positi, ipsius gregi prospiciunt. Attamen hoc nomen quoque Veteris Testamēti præfulibus attributum. Unde Azzi, filius Bani, dicitur Episcopus Levitarum in Jerusalem: sic etiam legunt 70, episcopos. Sed in Textu hebraico vo-

2. Efére 11. 22.

catur pakéd, idest præfectus, præpositus, à radice pakéd, visitavit, præfecit. Quia talis erat Levitarum præpositus, & super ipsos speculans, vel, ut dicit Enun. Sâ, præfectus. Quod consonat illis Psalmittæ verbis: Et episcopatum eius accipiat alter. Septuaginta quoque legunt ἐπισκοπῶν, ἐπι epískopōn, episcopatum: & Hebræus pekudáb, idest præfectorum. Ad cujus intelligentiam observari potest, hunc Psalmum esse, ut ait Nic. Liranus, de Christo à Judâ vendito: & patet ex Actibus Apostolorum, ubi Petrus verba supradicta interpretatur de Judâ. Numerant autem aliqui in hoc Psalmo 30 maledictiones, pro 30 argenteis, quas Christus ex zelo justitiæ vindictivæ ei imprecatur: vel ipse Propheta ob præscientiæ certitudinem in imperativo dicendo accipiat, pro accipiat, illa mala ei prædicit. Literaliter aliâs iste Psalmus est de Doëg Idumæo, Davidis proditore, & Judæ antesignano, qui erat primus inter servos Saul. Christum etiam vocat S. Petrus pastorem & episcopum dñi marum vestrarum: ut potè qui mirâ sollicitudine, & vigilantia, suas oves curat, easque pabulo pascit cælesti. Ad cujus typum efformari debent Ecclesiæ Pastores, quorum majores vocantur Episcopi. Quod nomen quidem latius sumptum, secundum suam etymologiam, omnibus Præfulibus optimè convenit: nempè summo Pontifici, vero Episcoporum Episcopo, Patriarchis, & aliis. Itâ dicit Gratianus, quod ordo Episcoporum quadripartitus est, idest in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis, atque Episcopis. Et in hoc quarto membro dividente strictius sumitur pro Antistitibus, qui unius diocesis curam habent, nomine communiori speciei, seu quasi speciei, ignobiliori attributo.

An autem Episcopus jure divino major esset presbytero, quæstio fuit olim acriter agitata: quæ & hodie apud heterodoxos maximè viget. Aërius quippe hæreticus, ut refert Epiphanius, & Augustinus, utrumque jure divino æqualem esse, pertinaciter affirmavit. Cum enim presbyter esset, do-leretque se non posse ad episcopatum promoveri, dicere cœpit, Episcopum non esse presbytero majorem. Posterioribus sæculis suos affectas habuit Wicleffum, & Calvinum: asserente isto Episcopum solum jure humano majorem esse, & se habere inter presbyteros, sicut Consul inter senatores. Idem quoque Chemnitius opinatur. Sed constat ex Concilio Tridentino Episcopum majorem esse tum potestate ordinis, tum potestate jurisdictionis, idque jure divino sancitum esse. Quod satis patet, quia Episcopus potest ordinare sacerdotes, quod presbyter facere non potest. Quoad jurisdictionem verò constat ex Veteris Testamenti figurâ, in quo erant Pontifices, Sacerdotes, & Levitæ: ex distinctione 12 Apostolorum à 70 Discipulis: ex traditione: & ex Scripturâ dicente Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Et quidem hoc regimen pertinet ad jurisdictionem. Nec refert quod Apostolus, scribens ad Philippenses, dicat, Omnibus sanctis qui sunt Philippis, cum Episcopis, & Diaconibus: ubi per Episcopos presbyteri videntur intelligi: aliâs in eadem civitate plures Episcopos

775
pakéd.
775
pakéd.
Eph. 1. 20.
775
pekud-
dáb.

1. Reg. 21.
8.
1. Pet. 2.
25.

Dist. 21.
c. clericos &
cleric.

2.
Epiph. her.
75.
Aug. 1. de
her. her.
53.

Calv. 1. 4.
Instit. c. 4.
§. 2.

Trid. sess.
23. c. 4. &
can. 6. & 7

Ad. 20. 28

Phil. 1.

copos fuisse sequeretur. Ad hoc enim cum D. Thomas respondetur: Quantum ad nomen olim non distinguiebatur Episcopi & presbyteri, sed secundum rem semper inter eos fuit distinctio, etiam tempore Apostolorum. Et infra. Postmodum tamen ad schisma vitandum, necessarium fuit, ut etiam nomina distinguerentur, ut scilicet majores dicerentur Episcopi, minores autem presbyteri. Eodem modo respondendum ad alia loca, in quibus nunc Episcopi pro presbyteris, nunc presbyteri pro Episcopis nominantur. Iam solutionem tradit D. Thomas ad illa S. Hieronymi verba: Idem est presbyter, qui & episcopus, &c.. Et si aliter intelligant hunc S. Doctorem. Episcopatum verò esse Ordinem, adeoque Sacramentum, nulli dubium esse debet. Quia dum Tridentinum definit Ordinem esse Sacramentum, præcipit ad hoc probandum utitur illis verbis Apostoli, in quibus juxta communem Patrum, aliorumque Interpretum sententiam, de ordinatione Episcopi mentionem agit. Illis videlicet ad Timotheum: Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum. Confert autem episcopatus characterem partialem, presbyterii characterem essentialiter præsupponentem, cum quo constituit unum per se: & idè tantum septem Ordines enumerantur. Qualitates boni Episcopi graphicè Paulus exponit scribens ad Timotheum, & ad Titum. Dum verò dicit, Qui episcopatum desiderat bonum opus desiderat: potius indicat arduitatem, & sublimitatem officii, quam talis desiderii bonitatem. Præcipit cum in Textu græco habeatur, καλὸν ἔργον ἐπισκοπῆσαι: calon autem magis significat pulchrum, quam bonum, ut observat Budæus. Adedque verti potest, præclarum & arduum opus desiderat. Est enim onus angelicis humeris formidandum, ut loquitur Tridentinum. Et D. Thomas ex Gregorio dicit: Quod illo tempore hoc dixit Apostolus, quo ille qui plebibus præerat, primus ad martyrii tormenta ducebatur: & sic nihil aliud erat quod in episcopatu appeti posset, nisi bonum opus.

EPISCYNION: ἐπισκύνιον, epískynion, p. b., supercillii prominentia, seu supercillum ipsum. Nam ὄβνια, skynia, sunt summæ palpebræ, seu cilia, & epí super. Scynion tamen etiam pro supercilio ponitur. Tertullianus ostendens habitus mutationem tunc esse probri pœnam, si naturæ, & discipline mutatio fiat, commemoransque Ethnicorum pudenda facta, ait: Enim verò jam dudum censoria intentionis episcynio disperso, quantum denotavi passivitas offert, libertinos in equestribus, &c.. Quod Interpretis ejus Jo: Lud. de la Cerda sic explicat: Jam dudum disperso tamquam nebulâ supercilio (nam hoc est episcynium) animadversionis censoriæ, & remissâ nebulâ severitatis, quantum offert, obvia passim morum corruptela, & incœstantia denotationi ad infamiam? Libertinos videas, inter equites vestiri, &c.. Itâ ille.

EPISEMUM: ἐπίσημον, epísemon, latine, propter vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis à Græcis accentus in antepenultimâ collocetur. Est umbilicus clypei, nota, inligne: ab ἐπι, epí, super, & σημα, sêma, signum, nota. Unde & epísemos dicitur, insignis, signatus, notâ distinctus,

In Epist.
ad Tit. c.
1.

2. Tim. 1.
6.

Sess. 6. c. 1
de Refor.
&c.

2. 2. q. 185
ad 1.

De Pallio
c. 4.

ut de auro signato. Epísemasia verò est nota, gestuum significatio, mentis insinuatio, & id quod vultu præfertur. Epísemos vocavit S. Irenæus illam notam, quæ apud Græcos numeri senarii signum est. Nam pro senario nulla est alphabeti litera, uti pro aliis numeris, sed ille character infervit.

EPISODION: ἐπεισόδιον, p. b., id quod introducit. Fit enim ab epí, super, in, & ἴσος, ísodos, introitus: quasi in introitu, vel super introitum, aut potius supra inductum. Quia episodion est introductio, vel id quod extraneè introducit, præter legitimam fabulam, sciendi risus gratiâ. Ratione cujus illæ digressiones, quæ fiunt in oratione, episodica quoque nominantur. Talia episodica in omnibus Authoribus observari possunt, & vox ipsa à Scriptoribus quoque sacris usitata.

EPISTALMA: ἐπιστάμα, epístalma, mandatum quod fit per epistolam, & commissio dicitur. Fit ab eodem verbo quo epistola: sed à primâ personâ præc. pass. quæ est ἐπιστάμαι, epístame, missus fui, & hinc immediatè formatur epístalma. Vox autem epístola ab ejus præterito medio eruenda. Epístalma apud Juristas est justus, & commissio principis, per mandati subscriptionem facta. Hinc ad sacra etiam mandata vocem istam trahere licet.

EPISTATA: ἐπιστάτης, epístates, latine penultimâ correctâ, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Itâ dictus præfectus, præfes, cultos, pastor: à verbo ἐπιστάω, epístamei, supersto, incumbo, adhibeo, præficio, &c. Videlicet oritur epístates à terciâ personâ ejus passivi presentis, quæ est ἐπιστάται, epístata, & sine spiritu denso epístata diceretur. A secundâ verò personâ manat epístata (quæ latine penultimam haberet correctam) & epístasis etiam p. b., idest inspectio, attentio, cura, administratio, principatus. Epístates ergò non solum significat palæstræ directorem, sed quemlibet præfectum: et si Tertullianus ad palæstræ præfectos videatur ejus significatum restringere. Agit autem de carceris molestiis, coronæ æternitatis ergò, æquanimitè tolerandis. Nempè feminas alloquendo dicit: Itaque epístates vester Christus Jesus, qui spiritu vos unxit, & ad hoc scamma produxit, &c.. Voluit vos ante diem agonis ad duriorè tractationem à libiore conditione seponere, ut viros corroborarentur in vobis. Exponit Interpret: itâ qui præest huic certamini est Christus Jesus. Erat & Medicus Athletarum, qui vivendi normam præscribebat.

EPISTEME: ἐπίσημη, p. l., scientiam significat, & mulierem scientem, seu peritam significare potest: ut sit femininum ab ἐπίσημη, epíshemē, sciens, perita. Sancta Episteme Martyr se verè superioris scientiæ participem esse, eamque cælitus hausisse, ac in rebus supernis, & divinis peritissimam esse, patefecit. Nam cognoscens se meliorem habere manentem substantiam, etiam amissionem bonorum, & membrorum, immò ipsius capitis præcisionem cum gaudio suscepit.

EPISTOLA: ἐπιστολή, epístolē, p. b., literas significat, & ipsum mandatum. Oritur à verbo ἐπιστέλλω, epístello, mando, mitto, jubeo: ab ejus nempè præterito medio, quod ἐπέστολα, epéstola dicitur deberet. Dicitur ergò epístola, quia missa: à

F f quâ

L. 1. c. 13.

Ad Mar-
tyras c. 3.

Heb. 10.
34.

quã per diminutionem fit ἐπιστολήν, *epistolion*, parva epistola. Feralis verè fuit prima epistola, de qua in Scripturã fit mentio: dum Rex David jam opere adulter, & corde homicida, scripsit epistolam ad Ioab, *misitque per manum Uriae*. Hic 70 non utuntur voce *epistolè*, sed scribunt βιβλίον, *biblion*, idest liber, aut libellus, Textum scilicet hebraicum imitati *sépher* exarantem. Hæc enim dictio significat librum, libellum, literas, epistolam, à radice *suphâr*, numeravit, narravit: eò quod in eis res enumerentur, & enarrantur. Aliàs Septuaginta vocem *epistolè* scribunt, & Hebræus dictionem *iggbêreth*, quæ propriè literas, seu epistolam significat, à radice *agâr*, collegit, comportavit: quod in eâ res variæ colligantur, & comportentur. Hinc vocibus utitur Esdræ liber secundus, dum ait Nehemias, de puero à Sanabalat misso: *Et epistolam habebat in manu suâ*. Longè felicius Corinthii, ab Apostolo ad Christum conversi, erant ipsius Pauli epistola commendatitia: quia videlicet ejus sacrâ Sapientiã instructi, suis moribus satis divini Præceptoris sanctitatem exprimebant, & omnibus testabantur. Idèdque hæc epistola, seu ipsorum amor, erat in corde ipsius altè infixus, & inscriptus. *Epistola*, inquit, *nostra vos est: scripta in cordibus nostris, quæ scitur, & legitur ab omnibus hominibus*. Hæc erat epistola, non insidiarum, ut sanaballatica; non mortis, ut davidica; sed sinceritatis & veritatis, vitæ & gratiæ: ut potè scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi. Propterea Corinthii Epistola Christi nuncupati, qui est totius vitæ immortalis origo, & author, ut ait idem Apostolus: *Manifestati quod epistola estis Christi, mihi nuntiata à nobis*. Verè quoquè æternæ vitæ, & felicitatis epistolæ sunt omnes Canonice, quarum 14 Pauli, Jacobi una, Petri duæ, Joannis tres, Judæ una, omnes græcè scriptæ, præter Epistolam ad Hebræos. Et quidem Epistola Jacobi verè canonica (quidquid obganniant hæretici, præsertim illud Saxonie monstrum Lutherus, vocans eam contentiosam, tumidam, aridam, stramineam, & Apostolo indignam) est Jacobi Apostoli ut definitur in Tridentino, & verisimilius Jacobi filii Alphæi, aliter dicti minoris: quia post Jacobum Zebedæi ad apostolatam vocatus fuit. Dicitur frater Domini, quia ejus cognatus: primus Ecclesiæ Ierosolymitanæ Episcopus, vir mirabilis sanctitatis, & stupendæ abstinentiæ, idèd Iustus passim cognominatus. Quo præcisè anno eam scripserit non satis constat. Certum tamen eam post annum 26 à Christi morte exarasse: quia post Epistolam D. Pauli ad Romanos est conscripta. Quippè occasione Fidei mirè ab Apostolo exaltatæ, Simon magus, & ejus sequaces, ansam arripuerant docendi, opera bona ad salutem necessaria non esse. Idèd Iacobus Alphæi, sicuti Petrus, & Ioannes, ut hæresim istam in cunis jugularent, & per illorum hæreticorum latera nostros Novatores confoderent, tanto zelo in eos calumiam strinxerunt. Prima verò Petri epistola scripta Romæ, & ut Baronius asserit, ante omnes Paulinas. Secunda ibidem exarata 24 annis post primam, anno Principis Apollolorum ultimo: & satis verisimiliter è carcere Mamertino. Et quamvis stylo à primâ distideat; tamen utramque græcè scriptam pas-

sim docent Interpretes. Styli autem discrepantia oriri potest ex temporis intervallo, quod inter utramque elapsium est, ex diversitate temporis, statibus, & personarum ad quas scripsit, & aliis circumstantiis. Prima Ioannis scripta est paulò post ejus Evangelium, biennio ante suam mortem, adèdque 66 annis post Christi passionem. Secunda: & tertia circà idem tempus conscriptæ videntur: easque esse Ioannis Apostoli in Tridentino definitum, ut priùs in aliis Conciliis, & multi ex hæreticis, specialiter Calvinistæ, Ioanni sancto eas adscribunt. Epistola Iudæ est Iudæ Thaddæi Apostoli, Simonis Chananæi, & Jacobi Minoris fratris. Scripta quoque græcè, unde & Hellenismis abundat: & quidem, ut vult Tirinus, circiter sexennium ante Petri secundam. De cæteris Epistolis canonicis sparsim in hoc Opere, prout aliquorum vocabulorum occasionem porrigit explicatio, tractatur.

EPISTOMONARCHA: ἐπιστομονάρχης, *epistomonarches*, ita græcè, ut refert Magri, doctrinæ ecclesiasticæ præfectus in aulâ Constantinensi dicebatur. Sicque à verbo ἐπιστομή, *epistomè*, scio, & dictione *monarches* vox ista est deducenda. Martinus ait epistomonarcham fuisse doctrinæ ecclesiasticæ præsidem, & Imperatorem Constantinop. talem sibi titulum usurpassè.

EPISTROPHE: ἐπιστροφή, *epistrophe*, p. b., cura, advertentia, conversio. Fit à præter. medio verbi ἐπιστρέφω, *epistropho*, converto, respicio, attentum reddo. Epistrophe accipitur pro antitrophe, seu illâ figurâ, quæ à Latinis appellatur conversio: & sic ab aliquibus inter figurâ sententiarum enumeratur. V. Antitrophe.

EPISTYLIUM: ἐπιστύλιον, *epistylon*, p. b., est id quod super columnas ponitur. Est enim ab ἐπί, super, & στυλος, *stylos*, columna: unde aliqui trabem columnis superpositam interpretantur. Usitatius tamen accipitur pro illâ columnæ parte, vulgò *capitellum* vocatâ. Prout in S. Textu sumitur, dum loquitur de columnis in domo saltus Libani: in quâ fecit Salomon columnas, & *epistylia super columnas*. Attamen hæc Textus hebraicus legit *ngav*, idest *trabs*. Sed inferiùs loquens de duabus illis columnis græcis spectatæ molis, & miræ proceritatis utitur nomine vulgato: dum Editio nostra dicit: *Duo quoque capitella fecit*, &c. Hebræus hinc ait *chorbarôth*, capitella, cujus singulare *corbêreth*, ab aliquibus coronamentum exponitur. Capitellum enim est veluti columnæ coronamentum: & *chorbêreth* dicitur à *chêther*, corona.

EPITAPHIUM: ἐπιτάφιον, *epitaphion*, p. b., inscriptio supra sepulchrum. Formatur ab ἐπί, super, & τάφος, *tâphos*, sepulchrum. Vox est apud omnes Authores sacros, & prophanos, satis obvia. Optimus in Ecclesiâ epitaphiorum usus, ut ex magnorum virorum monumentis omnes suæ vilitatis, & mortalitatis efficacius admoneantur, & ad bonorum operum imitationem, quæ sola post mortem juvant, legeates potentiùs urgeantur.

EPITASIS: ἐπιτάσις, p. b., intentio, vehementia, exaggeratio. Oritur à verbo ἐπιτίσσω, *epitissō*, intendendo: quod componitur, ab ἐπί, in, & τίσις, *tinō*, tendo, & in secundâ personâ præter. pass. facit *τίτσα*, unde ablato augmento syllabico, cum dictâ par-

particulâ fit epitalis. Hæc est in Scripturis satis frequens, dum utuntur verbo vehementiori pro minus vehementi. Secundum quam aliqui hæc verba explicant: *Esau autem odio habuit*, idest, per epitalam, postposui, neglexi, scilicet quoad bona temporalia, & gratias particulares. Itâ sæpius Scriptura utitur verbo *omnis*, pro *magno*, *excellenti*, & gravi. Uti sumitur in his verbis: *Omnem escam abominata est anima eorum*, idest præstantissimam, & excellentissimam. Frequenter etiam habet vocem *nimis*, pro *valde*: ut, *Nimis honorati sunt amici tui Deus*. Pro eâ particulâ, seu adverbio 70 hinc legunt *lav, lan*, idest nimis, valdè: & alibi frequenter.

EPITHALAMIUM: ἐπιθάλμιον, *epithalamion*, p. b., carmen quod in nuptiis canitur. Componitur ista vox ex ἐπί, super, in, & θάλαμος, *thalamos*, cubiculum, nuptiæ. Epithalamia, ut ait Hierodorus, *primùm Salomon edidit, in laudem Ecclesiæ, & Christi, ex quo gentiles sibi epithalamium vendicaverunt*. Nam sacrum Epithalamium, seu, ut loquuntur Edmundus Campianus, *Paradisum anime, manna recanditum, opiparas in Christo delicias*, habes in Canticis Canticorum. Quapropter ait D. Hieronymus: *Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium*. Nam in Proverbiis ferè parvulos, & insipientes erudit, eos corrigens, & ad vitiorum purgationem inducens. In Ecclesiâ proficuentes in virtutibus progressum docet, eosque ad omnia mundana contemnenda suavi efficaciam impellit. At in Canticis viam unitivam, in cælestis Sponsi, & sacrae Sponsæ castis amplexibus representat. Septuaginta hoc sacrum Epithalamium inscribunt *ἀσμα ἀσματων, asma asmaton*, Canticum Canticorum. Nam *asma* à verbo *asô, ado*, cano, significat cantum, canticum, & cantilenam. Sic, & ab Hebræis dicitur *Scôr hasscôrîm*, cum *scôr*, in plur. *scôrîm*, canticum significet, à radice *scôr*, cantavit: itâ phrasi hebraicâ, propter excellentiam, est appellatum.

EPITHECA: ἐπιθήκη, p. l., appositio, cumulus. Vox est formata ab aoristo primo verbi *epithemi*, de quo in voce *epithesis*: & ejus aoristus est ἐπέθηκα, *epetheca*, imposui, & ablato augmento syllabico, fit *epitheca*. Sed ad rem nostram est, quod etiam *epitheca* pro dote ponatur: fortè eò quod bonis mariti, ad onera matrimonii sustentanda, superponatur.

EPITHEMA: ἐπιθήμα, *epithema*, latinè, propter vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis à Græcis accentus in antepenultimâ statuatur. Significat operculum, aliquid superimpositum: à verbo ἐπιτίθημι, *epitithemi*, addo, impono, aut superpono. Ablatâ videlicet ab hoc verbo reduplicatione, eruitur *epithéma*. Ex hoc medicamenta ad cor refrigerandum imposita, dicuntur epithemata. Pro tali medicamento spiritali, cordis tumorem comprimente, sumpsisse videtur Augustinus, dum super illa Pauli verba, *Datus est mihi stimulus carnis*, ait: *Qualem tumorem timuit, qui mor dacissimum epithema accepit*. Nam carnis infirmitas ad hominum etiam sanctorum humilitatem data est, ut Apostolus

ipse testatur dicens: *Ne magnitudo revelationum extollat me, &c.* Dicitur etiam epithema, p. b., 70 græcè ἐπιθήμα, *epithema*, quod additamentum, seu appositionem significat: & ab *epi*, super, & à voce *thema*, idest positum, efformatur.

EPITHESES: ἐπιθέσις, *epithesis*, invasio, occupatio, impositio. Oritur ab eodem verbo, quo epithema, & epithetum, nempe à dicto *epitithemi*, cujus passivum ἐπιθήσεται, *epithesetai*, unde epithema, p. b.: secunda persona *epithesetai*, à quâ sine reduplicatione *epithesis*, & à tertiâ *epitheton* emanat. Accipitur epithesis pro criminis impositione, adèdque apud Iurisperitos pro inscriptione apposititiâ in contumeliam, fraudemve alterius factâ. Sicque epithesim producentem ad famæ restitutionem, ut in libello famoso, teneri est manifestum.

EPITHEUM: ἐπιθέω, *epitheton*, p. b., adiectivum, seu adiectivum, appositum. Huius origo in vocabulo præcedenti fuit infinuata. Nam passivum *epitithesetai* facit in tertiâ personâ ἐπιθέσεται, *epithesetai*, à quâ ablata reduplicatione immediatè derivatur *epitheton*. Vox est inter Authores omnes frequentissima: & ipsa Scriptura sacra varia epitheta sæpius nominibus adiungit. Idque tribus de causis: ratione discretionis, ratione proprietatis, & ratione ornatus. Quæ omnia in sacris Literis cuique licet observare.

EPITHYMIA: ἐπιθυμία, *epithymia*, latinè in rigore, quia penultima brevis, est vox proparoxytona, seu accentum in antepenultimâ gerens. Sed à Græcis acuitur penultima, quos in similibus terminationibus, ex usu legitime introducto, plerique Latini non malè imitantur. Est autem epithymia concupiscentia, libido, desiderium: à verbo ἐπιθυμέω, *epithyméo*, concupisco. Vox ista, etiam ab aliquibus Latinis usurpata, ponitur optimè pro concupiscentiâ. Nam in Novo Testamento, (excepto semel, atque iterum Jac. 3.) ubicumque de concupiscentiâ sit mentio, græcè *epithymia* scribitur. Itâ & de voce desiderium annotari potest, quæ nisi in quatuor locis, græcè semper vocatur epithymia: adèdque in bonam, & malam partem accipi, satis evidenter observatur.

EPITIMESIS: ἐπιτίμησις, *epitimesis*, latinè, propter vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis hoc à Græcis non observetur. Est increpatio, obiectio, correctio: à verbo ἐπιτιμάω, *epitimáo*, increpo, obiicio ut vitium, castigo, improbo, &c. Huius prima persona præter. pass. debet esse ἐπιτίμησας, *epitimhasas*, unde ablato augmento fit *epitiméma*, inclamatio, reprehensio: sicque à secundâ oritur *epitimesis*, & à tertiâ *epitimetes*, increpator, atque *epitimeticós*, increpatorius, mordax. Voces hæc in Authoribus sacris occurrere possunt: unde non inanis earum explicatio habeatur.

EPITIMION: ἐπιτίμιον, p. b., multa, poena, ab eodem verbo quo vox præcedens. Significat tamen etiam aliquando præmium, eo quod hoc verbum etiam significet pretium alicujus rei augere, seu superappretiare: ab ἐπί, super, & verbo τιμάω, *timáo*, estimo, dignum judico, præfero, cenleo, &c. Ordinarè verò epitimion apud Scriptores ecclesiasticos significat reprehensionem, aut punitionem: & signatè in Baronio hoc sensu reperitur. Sed ἐπιμίαι, *epi-*

2. Reg. 11.
14.
sopher.
saphar.
2. Esdræ 6.
5.

2. Cor. 3.2

v. 3.

3. Reg. 7.
6.
עגוב נגאב

v. 16.

כתורת

כתורת
chothêreth.

כתרת
chêther.

De verbis
Apost. Ser.
6. c. 5.

simia (quae latinè penultima correpta efferri debet, ni græcus accentus retineatur) est status civis iustus, atque integer, famæ integritas, secundum posterius significatum dicti verbi, vel ab ἐπι, ἐπί, super, & πῦρ, timè, honor, pretium, hauriatur. Contraria est ἀπῦρα, atimia, infamia, ex alpha privativo, & dictâ voce timè, formata.

EPITOME: ἐπιτομή, epitomé, p. b., brevis, abbreviatio, compendium. Est à verbo ἐπιτέμνω, epitémno, abbrevio: cujus præteritum medium esse deberet ἐπιτέμνω, epitémno, hincque, rejecto augmento syllabico, epitomé derivatur. Hoc autem verbum componitur ex ἐπι, ἐπί, super, in, & τέμνω, témno, seco, incido, cujus præter. med. τέμνω; & hinc τμή, tomè, sectio, & addito ἐπί, epitomé quoque potest immediatè deduci. Vox hæc etiam inter Authores sacros non infrequens: & omnia opuscula, in quibus multa paucis comprehenduntur, Epitomæ rectè inscribuntur.

EPITRACHELION: ἐπιτραχήλιον, p. b., sic apud Græcos stola sacerdotalis appellatur. Ità dicta eò quòd super collum ponatur: ab ἐπί, super, & τράχηλος, trachelos, collum, cervix. Significat autem funes, quibus Christus Dominus in suâ passione fuit præcinctus. Tropologicè verò ipsius jugum suave, onus nempe Legis evangelicæ honorificum, & leve designat.

EPITROPE: ἐπιτροπή, epitropé, p. b., curatio, tutela, concessio. Oritur à verbo ἐπιτρέπω, epitropéō, curo, concedo: ab ejus nempe præter. medio, à quo & ἐπιτροπός, epitropos, tutor, procurator, domus præfectus. Accipitur epitrope pro figurâ rhetoricâ sententiarum, quæ Concessio appellatur à Latinis. Est autem cum aliquod iniquum etiâ videtur Orator pati, ut quæ deinde dicturus est majora credantur. Tale schema in Hagiographis non desideratur: ut v. g. cum ait Salomon, Latere ergò juvenis in adolescentiâ tuâ, &c.. Sed in S.S. Patribus frequentius poterit observari.

EPIUSIUS: ἐπιύσιος, epíusios, p. b., super substantialis. Est enim à toties dicto ἐπί, super, & ὕσις, usis, substantia, aut potius essentia. Epiusius tamen etiam quotidianum, & crastinum significat. Et idèd Interpres noster in Oratione Dominicâ apud Matthæum, de pane nostro, qui in Textu græco dicitur ἐπιύσιος, vertit super substantialem: eò quòd panis quoque materialis super, seu ad substantiam nostram alendam necessarius sit. Apud Lucam verò quotidianus dicitur: quia quotidie cibo egemus, quem à Patre nostro petere debemus; vel quotidianus dicitur, quia præcisè petitur ille panis frugalis, & vulgatus, quo ad corpus alendum indigemus. Mysticè tamen petitur ille panis cælestis, omnem substantiam superans, divinarum gratiarum, quo anima nutritur, & charitas fovetur: ac præsertim Panis Eucharisticus, qui per antonomasiam panis merito nuncupandus. Deitas præterea apud Dionysium epiusios, seu super substantialis dicitur: quia cum Natura Divina melius à nobis dicatur quid nō sit quàm quid sit; negationis viâ tutius de Deo loquimur, quàm viâ affirmationis. Hinc melius asseritur nō esse substantiam, qualem videlicet in creaturis intelligimus; sed potius super substantialiam, substantias creatas eminenter continentem. Et idèd di-

cit Magnus Areopagita, Si ergò in divinis negationes quidem vere sunt, affirmationes verò nequaquam tantis arcuatorum lutebris congruunt; illa sanè convenientior in rebus indivisibilibus erit expressio, quæ per dissimilia signa monstratur. Quia verò Divinitas omnia entia creata infinitè supereminet, melius de ipsâ prædicatur aliquid cum tali particulâ augmentativâ, quâ ipsius infinita significetur à creaturis distantia. Quin etiam ipsa melius annotatur, dum per abiectiona symbola Divinitas figuratur: ne dum creaturis præstantioribus exprimitur, ipsam aliquid esse simile excellentioribus naturis creatis intelligatur. Et idèd subiungit loco citato Dionysius, quòd per naturas inferiores, melius divina, & supernaturalia represententur.

EPIZEUXIS: ἐπιζεύξις, epízeuxis, subiunctio dicitur. Est enim ab ἐπί, quod etiam sub significat, & verbo ζεύωμι, zéuomai, jungo, quod in futuro facit ζεύξω, zéuxo, & hinc zeusis erui potest. Est autem epizeuxis figura rhetorica verborum, in quâ dictionis ejusdem, sine aliquo melio, fit geminatio, quæ cum impetu pronuntiationis est efferenda. Ità figura talis est agnoscenda, dum dicitur Domine, Domine: vel illud Angeli, Cecidit, cecidit Babylon magna, &c.. Et ipsa quidem frequenter etiam in S.S. Patribus, præsertim in eorum Homiliis, & Sermonibus occurrit.

EPOCHA: ἐποχή, epoché, p. b., remora, retentio. Vox est satis apud Chronologos usitata, qui per Epochas intelligunt varias annorum supputationes, à diversis temporibus initium desumentes. Quia apud Græcos epocha significat statum cæli, seu gradum Planetarum in Zodiaco ex quo aliqua æra inchoatur: sic dicta, quòd in ære numeri annorum inciderentur. Epochâ verò dicta fuit à verbo ἐπέχω, epécho, contineo, moror, sisto, cohibeo, remoror: eò quòd certum annorum numerum contineat, vel statum cæli observet, in quo talis temporis initium immoretur: aut quia in tali Planetarum gradu quædam videatur immoratio. Aut potius Epochâ nihil aliud est in chronologiâ, quàm regni cuiusque, aut imperii initium, & temporis quasi retinaculum, quo velut certo, & fixo signo continentur historiarum, ne, ut ait Fungerus, sine metâ, atque carceribus vagentur. A diversis ergò punctis initialibus orta est epocharum diversitas. Monarchæ quippe præsertim, vel à suis victoriis, vel à suorum imperiorum initio, diversas instituerunt annorum supputationes. Vetusissima epocha erat apud Babylonios inchoata. Nam eo anno, quo Alexander M. hac urbe potitus est, uti scripsit Aristoteli Callisthenes, erat babylonicæ epochæ annus 1903: qui erat annus Olympiadis 112 secundus, ab Orbe condito, secundum exactiores Chronologos, 3675. Et fortè cœpit illa epocha cum ejusdem civitatis natali. Plurimæ aliæ epochæ, & æræ fuerunt, quarum ignorantia, in S. Textus intelligentiâ, magnas tenebras effundit: quæ tamen ab Interpretum luce non parùm imminuuntur. Et ut cæteras omittam, Nabuchodonosoris unius diversæ sunt epochæ. Nam prima incipit adhuc vivente ipsius patre Nabulasarre, seu Nabuchodonosore seniore, nempe ipsius regni anno 22, & anno quarto regni Iochaim regis Iudæ. Hoc sensu dicit Jeremias: In

De cel. Hier. c. 1.

Ap. 18. 2.

In Fungerus.

In Jer. 25. 1.

anno quarto Iochaim filii Iosia regis Iudæ, ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis. Secunda initium sumit à parentis morte, quando ipse solus regnum administravit, 18 annis à primâ epochâ: adèdque circâ finem regni Sedecia, seu circâ tempus captæ urbis Ierosolymitanæ. Hujus epochæ anno 18 quidam dicunt auream Nabuchodonosoris statuem erectam fuisse. Fuit iste annus ipsius Monarchiæ secundus. Nam tertia ejus epocha cœpit ab ejus Monarchiâ, jam totâ Asiâ subjugatâ, & magnâ Africæ parte cum Ægypto. Atque de hujus regni, seu monarchiæ anno secundo volunt esse verificanda illa Danielis verba: In anno secundo regni Nabuchodonosoris vidit Nabuchodonosor somnium. Similiter in regno Græcorum diversæ sunt epochæ. Nam 12 annis, & 8 mensibus post Alexandri mortem, cœpit, regnante in Asiâ victore Seleuco, æra Seleucidarum, seu regni Græcorum: quâ utitur Machabæorum liber primus. sed 18 mensibus post incepit alia epocha, forsitan à novâ Seleuci victoriâ, vel ab ejus reditu in Asiam majorem. Hanc æram sequitur Author libri secundum Machabæorum: & isti anni Chaldaici vocantur. Sicque in concordiam revocatur uterque liber. Cum primus v. g. dicit, de morte Antiochi Epiphanis, Mortuus est illic Antiochus rex anno 149: & secundus narrat Antiochum Eupatorem, jam post mortem patris regnantem, anno 148. Primus enim liber sequitur priorem epocham, secundum quam ille annus 149 esset 147, annos chaldaicos computando. Secundus autem posteriori epochæ innititur, secundum quam annus 148 esset circiter 150, juxta Seleucidarum annos. Et hæc exempla pro cæteris sufficiant, ut epocharum diversitas ex his colligatur.

Dan. 2. 1.

1. Mach. 6. 16. 2. Mach. 11. 33.

אָפּהָד ephód. אָפּהָד aphád.

Ex. 28. 6.

EPOMIS: ἐπομίς, epomís, p. l., chlamys, genus vestis brevioris. Ità dicitur ab ἐπί, ἐπί, super, & ὄμος, ómos, humerus: quia super humeros ponitur, eosque tegit. Ità græcè vocatur illa vestis sacerdotalis, quæ in Textu hebraico ephód dicitur: eratque summi Pontificis vestis extima, & pretiosa, ad cingulum usque tantummodò protensa, super quam induebatur Rationale. Idèd ephód dicta, à radice aphád, amicitiv, accinxit: quia cum Rationali accingebatur. Etiam pro pallio ponitur, & aliquando pro sacerdotum inferiorum tunicis. Iam vetem Interpres noster ab etymo græco vertit superhumeralè. Ità S. Textus ait: Facient autem superhumeralè de auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso revertâ opere polymito. Sicque 70 legunt τὴν ἐπομίδα, tén epomída (& latinè epómida, p. b. in accus. diceretur) & Hebræus ephód exarat. Allegoricè significabat in Summo Pontifice nostro, Christo Domino, obedientiam, quâ factus est obediens usque ad mortem. Tropologicè verò laborum, & honorum operum onus evangelicum designabat.

EPONA: ἐπιονα, p. b., aliqui pro Hippona legunt apud Tertullianum, ut suo loco dicitur. Sicque esset asinorum, aut asinariorum Dea: eò quòd super asinos, seu asinorum providentiam, & tutelam habere crederetur. Formatur enim ab ἐπί, ἐπί, super, & ἰών, ónos, asinus. V. vocem Hippona.

EPONYMIA: ἐπωνυμία, eponymía, latinè,

quia penultima brevis, in rigore accentum habere debet in antepenultimâ. Sed ex usu legitimo plurimi, servato accentu in penultimâ, Græcos imitantur. Significat autem nomen, cognomen, appellationem: ab ἐπί, super, & ὄνομα, ónoma, nomen. Eponymon quoque nomen, aut cognomen dicitur: & ἐπώνυμος est gentilis, ejusdem nominis, seu ab aliquo nomen derivans. Sic apud D. Greg. Naz., mania eponymos, idèst ab infanti nomen habens. Sic & Nonnus ait de Scenopegia, Festum tabernaculorum eponymos: idèst à ligendis tabernaculis nomen trahens. Et ità in eponymo nominis etymologia denotatur.

EPOPS: ἐπός, gallus sylvestris, seu agrestis, aliter upupa, ità dicta ab ἐπιπύου, epípyou, video, inspicio. D. Hieronymus de ave istâ dicit: upupam nos de græci nominis similitudine traximus. Nam & ipsi Græci epopa appellant (latinè quoque epopa penultimâ brevi ut in græco) ab eo quòd stercore humana consideret. Avem dicunt esse spurcissimam semper in sepulchris, semper in humano stercore commorantem. Denique & nidum ex eo facere dicitur, & pullos suos de vermiculis stercoreis alere putrescentis. Ità ille S. Pater.

EPOPSIA: ἐποψία, epopsía, latinè p. b., ni græcus accentus ex usu retineatur. Est visio à dicto verbo ἐπιψομαι, epípsomai, video: à quo & epopsis, aspectus. Hæ voces formandæ à secundâ personâ ipsius præteriti ἐψοσα, epósse, ablato prius augmento temporalis. Epopsia quidem in Lexicis non habetur; tamen facile ab eo verbo potest efformari. Ut annotat Carolus Magri, D. Dionysius S. Joannis Apocalypsim, utpotè tot arcanorum revelationem, & tot myteriorum inspectionè, Epopsiâ appellavit.

EPOPTA: ἐποπτής, epoptés, inspector, ab eodem verbo quo vox præcedens. Epoptæ dicti, qui jam pridem initiati, tandem profanorum myteriorum apud Gentiles spectatores facti sunt. Hinc etiam epoptica, quasi inspecta, dicebantur illæ ultimæ initiatorum ceremoniæ. Epopticus certè speculativum sonat: & in Theologiâ dogmata alia epoptica, alia ethica, seu moralia traduntur.

ERANARCHES: ἐρανάρχης, eranárchis, qui stipibus præest erogandis. Alii exactorem, & collectorem tributorum esse dicunt. Nam ἔρανος, éranos, est collecta, collatio publica, symbolum, & ἀρχός, archós, princeps. Certè stips est pecunia, quæ per capita colligitur, & in cellâ, vel grario stipatur: à quâ & illa quæ mendicis porrigitur stips appellata. Quo sensu eranarches ab erogandâ stipe elemosynarius dici potest.

ERANISTES: ἐρανίστης, eranístis, mendicator. Fit à verbo ἐρανίζω, eranízo, stipem exigo, mendico: cujus tertia persona præter. pass. ἐρανίσθη, éranísthe, emendicatus est, & hinc eranistes. Ità Theodoretus opusculum vocatum est, tres dialogos contra hæreticos continens. De quibus ipsemet ait: Libri autem à me scripti nomen est eranistes, seu Polymorphos, cum enim à multis iisque impiis hominibus infusa sua decrta emendicarint, varia & multiplicata cogitata proferunt.

ERASMUS: ἐρασμός, érasmos, amatum inter-

In cap. 5. Zach.

In Hierol. Dion. de cel. Hier. c. 13.

In Prooc. m. c.

eráo.

Eccl. 9. 9.

eráo, effect usitatum, ἔρασμος, *erásma*, diceretur: & hinc *erásmos*, à quo & *erásmos* amabilis. Cùm majores afflictiones sint maxima Dei amoris ergà nos specimina; se magnoperè à Christo amatum ostendit S. Erasmus Episcopus, & Martyr: qui tot faevit cruciatibus se à charitate Christi non posse separari patefecit. Eum ergò cælestes delitiae in æternum Deo unitum servabunt, quem crudeliora tormenta ab eo divellere non potuerunt.

ERASTUS: ἔραστος, *erástos*, amatum, seu amabilem sonat. Ab eodem verbo *eráo*, amo, & ab eodem tempore quo vox *erastinus*, sed à tertiâ personâ, quæ *erástas*, diceretur. Fuit verè ab Apostolo amatus, & à Domino dilectus, ille Erastus, de quo in Actibus Apostolorum habetur mentio.

Quando scilicet Paulus mittens in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi Timotheum, & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia. Erat tunc Apostolus Ephesi, & istos fidos comites ed præmittebat, ut partim Fideles consolarentur, partim alios disponderent, ad doctrinam evangelicam facilius ab Apostolo recipiendam, partim ad collectas, pro Christianis pauperibus Jerosolymæ degentibus faciendas. Erastus alibi vocatur *arcarius civitatis*, & in græco dicitur *æconomus*: erat quippè quæstor Corinthi. Nam epistola ad Romanos scripta est Cenchris, Corinthi portu. Propterea in fine exemplaria græca habent esse Corintho scriptam. Ille noster à Deo amatus, ab Apostolo Philippensium Episcopus creatus, heroici ergà Deum amoris specimen dedit, dum gloriosum martyrium pro ejus Fide toleravit. Ità in Martyrologio Romano die 16 Julii exaratur.

EREMITA: ἐρημίτης, *eremítēs*, p. l., solitarius, qui eremum incolit. In hoc ait Magri eremitam ab anachoretâ distingui: quia ille, à conversatione humanâ omninò separat, solus degit in desertis; sed ille in proprio monasterio habitat ab aliis separatus, ut Carthusiani, & Camaldulenses. Alia tamen differentia inter ipsos in voce *anachoreta* exposta fuit. Vox autem *eremites* à dictione *eremos* habet originem: adeoque magis desertum incolentem significat, quod & græcè vocatur ἐρημία, *eremía*. Hinc quoque ἐρημικός, *eremeticós*, ad eremitam aliquantulum pertinens: ut vita eremitica, vestitus eremiticus, & similia dicuntur.

EREMODICION: ἐρημιδικιον, *eremodícion*, p. b., causa deserta. Est enim ab ἐρημία, *eremos*, adjectivè, solitarius, desertus, & δίκιον, *díkē*, causa, lis. Vox ista in Legibus reperitur: & de quâlibet causâ quæ ab actore deseratur dici potest.

EREMUS: ἐρημος, *eremos*, latinè, propter vocalem longam, penultimâ productâ: quamvis à Græcis acutur antepenultima. Ità dicta solitudo, locus desertus, & ab hostibus vastatus: à verbo ἐρημίζω, *eremízo*, desolo. Cùm Latinus dicit quòd Iesus secessit in locum desertum; Græcus ait εἰς ἐρημὸν τόπον, *is eremion dōpon*; cùm etiam *eremos* sit adjectivum, & significat idem quod latinè *desertus*. In græco, ut jam vidimus, pronuntiatur cum accentu in antepenultima: sed quia penultima est *n*, *épha*, vocalis longa, apud Latinos penultimâ longâ effertur, quod apud Græcos non observatur. De laudibus *eremi* opusculum habet Basilius Magnus.

Matth. 14. 15.

Nam verè eremus viris religiosus, & contemplativus est idonea: quibus aptius congruit illud Scipionis, se non minùs solos esse, quàm cùm soli essent. Qui enim mundum fugiunt, cælum reperiunt: & qui homines vitat, Deo se sociat. Eremia. V. in heremia.

ERGASTERIUM: ἐργαστήριον, *ergástērion*, p. b., quod aliqui malè argasterium dicunt. Est officina, taberna, fornix: à verbo ἐργάζομαι, *ergázōma*, operor, efficio, meo munere fungor, laboro. Fit ab ejus tertiâ personâ præteriti ἐργάσασθαι, *irgásta*, unde ablato augmento temporali ἐργάστῃ, & hinc *ergástērion*. Ità quoque fit *ergástēr*, & latinè *ergáster*, operarius: atque *ergásticós*, operosus, efficax. Ergasterium pro monasterio metaphoricè sumitur: ubi maximè pro salute acquirendâ, & mercede cælesti in vineâ Domini laborandum.

ERGATA: ἐργάτης, *ergátēs*, latinè penultimâ correptâ, etsi græcè in eâ ponatur accentus. Est operarius, opifex: uti homo ille paterfamilias dixit procuratori suo voca operarius, in Textu græco *ergátas*. Dicitur etiam latinè *ergates*, fitque à dicto verbo *ergázōma*, vel ab ἐργον, *érgon*, opus: vel potius à tertiâ personâ præter. pass. verbi *ergáo*, pro *ergázōma*. Ab ergata fit græcè *ergáticós*, latinè *ergaticus*, p. b., officiosus, & *ergátis*, operaria, laboriosa, officiosa, & in Minervæ epitheton affuebat. Ab eadem radice fit *ergasta*, opificium, effectus, operatio, exercitatio, labor: hincque virtutis *ergasta*, seu actio, ex D. Ioanne Chryso. citatur.

ERGODIOCTES: ἐργодиόκτης, exactor operis, monitor, qui opus urget, qui operibus præest. Ità 70 in Textu græco, ubi Noster legit, *propter divitiam eorum qui præsumt operibus*: græcè τῶν ἐργодиόκτην, *tôn ergodióctēn*, seu ergodiocitarum. Vox est composita ab ἐργον, *érgon*, opus, & verbo δίοχομαι, *díochōma*, persequor, actor sum, &c.. Eâ D. Hieronymus utitur, literam *n*, *éna*, ut i prononciando: Ubi est ille ergodiocitæ?

ERGODOCIUM: ἐργοδοκίον, *ergodokíon*, p. l., Magri ex P. Damiano officinam fabrilem interpretatur. Sed potius quemlibet locum significat, in quo opus recipiatur, aut suscipiatur: adeoque quamlibet officinam. Nam fit ab ἐργον, opus, & verbo jonico δέχομαι, *décomā*, accipio, suscipio, admitto, & ab ejus præterito medio vox ista deducenda. Sed ego in illo S. Doctore lego *ergodochium*, ex græco ἐργοδοχείον, *ergodochíon*, p. l., fitque à verbo δέχομαι, *décomā*, ejusdem cum *décomā* significati, sed magis usitato. Et ita narrat de S. Severo, miraculosè ad episcopatum promotus, qui paulò priùs in lanificii officinâ versabatur. *Audistis, fratres carissimi, ex B. Severi, dum legeretur història, qualiter illum Deus de lanificii ergodochio suscepit.*

ERGO LABUS: ἐργολάβος, *ergolábos*, latinè, quia penultima brevis, cum accentu in antepenultima, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, collocetur in penultima. Ità dictus operarius, operarum conductor, redemptor: ab ἐργον, *érgon*, opus, & à verbo λαμβάνω, *lambáno* accipio, cujus aoristus secundus ἐλάβον, *élabon*, accepi. Hinc ergolabi dicuntur illi, qui opus aliquod faciendum conducunt: & ἐργολάβια, *ergolábia* (sed latinè penultimâ correptâ,

Cic. de Offic. l. 2. in.

Matth. 20. 8.

Ex. 3. 7.

Ep. 3.

In Hierol.

Pet. Dam. Sermon. 2. de S. Severo.

tâ, ni græcus accentus usurpetur) est merces ex labore, manualis operatio, operis redemptio. Voces istæ etiam in sacris Scripturis reperiuntur.

ERINNYIS: ἐρινύς, *erínnyis*, furia, pœnarum irrogatrix. Vox apud sacros Oratores non infrequens: & satis bellè Diabolo, qui discordiæ est pater, & homicidæ erat ab initio, adaptatur, Oriitur ab *éris*, *éris*, in accus. *éris*, *éris*, Dea discordiæ, item lis, contentio, & ab *éris*, *éris*, facio, perficio. Nisi dicatur ab *éris*, *éris*, corrumpo, & *éris*, *éris*, mens, scilicet à mentis corruptione, & ab animi, aut rationis perverfione.

EROTEMA: ἐρώτημα, *erótēma*, latinè, propter vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis hoc à Græcis non observetur. Ità græcè dicitur interrogatio: à verbo ἐρωτάω, *erotáō*, interrogo, cujus prima persona præter. pass. est ἐρώτημα, *erótēma*, & hinc, ablato augmento temporali, *erótēma*. Reponitur inter figuras rhetoricas sententiarum: quando interrogatio, non sciscitandi, sed instandi gratiâ assumitur, vel arguendi, & commonendi causâ. Hæc etiam in sacris Scripturis frequens: & quomodo à pyfinate differat, suo loco dicitur.

EROTIS: ἐρώτις, p. l., nomen derivatum ab *éros*, *éros*, amor, & amantem significare potest. Magno Christi amore succensa fuit Sancta Erotis Martyr, quæ flammæ ardorem heroicè vicit, atque in cælum seraphicis alis evolavit.

ERYSIPELAS: ἐρυσίπτελας, *erysipélas*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus ponatur accentus. Aliàs dicitur ignis sacer, ulceris genus cum rubore, inflammatione, & dolore. Vox est satis nota, & plerumque in sacris historiis prolata, fed ejus originatio satis incognita. Non malè ab ἐρύσσω, *erússo*, traho, & πέλας, *pélas*, propè, deducitur: ed quòd partes vicinæ ab ipso attrahantur. Vel potius ab ἐρυθρός, *erythros*, ruber, & πέλιος, *pélios*, niger, lividus: quòd ejus rubedo in livorem desinat. Latini verò ignem sacrum vocant, fortè ob molestiam, & malignitatem. Nam sacer etiam pro execrando, & scelesto ponitur: & parvus serpens, maximè pestilens, sacer serpens appellatur.

ERYTHRÆUM: ἐρυθραῖον, *erythraíon*, mare rubrum. In Textu græco 70 Interpretum dicitur ἐρυθρὸν θάλασσαν, *erythrá thálassa*, rubrum mare:

Ex. 10. 19. nam ἐρυθραῖον, *erythraíon*, est rubeo, seu rubeum, aut fio. Sic illud mare dictum voluit à rubeis arenis, quæ rubeum colorem ipsis aquis videntur communicare. Quamvis aliqui dictum contendant ab Erythro rege, Persei, & Andromedes filio. In Textu hebraico dicitur *iam-suph*, idest mare algosum. Nam *iam* mare significat, & *suph* est alga, juncus, juncetum: à *soph* finis, ed quòd in fluminum nascatur extremitate. Ità hebraicè illud mare ab algæ, aut juncorum multitudine vocatum. Cùm autem, ubi est angustius, fit medium inter Ægyptum, & Palestinam, impediretque transitum Israëlitis, à Pharaone fugientibus; maximo prodigio divisa est aqua, & viam tutissimam ipsis aperto sinu concessit. *Erat enim aqua quasi murus à dextrâ eorum, & levâ*: idque per novem milliarium spatium. Tradunt autem Hebræi tribum Juda, duce Aminadab, cæteris tergiverfantibus, & trepidantibus, primam post Moysen, mare

Ex. 10. 19. Iam-suph. Soph.

Ex. 14. 22.

subiisse; idèb deinceps, inter reliquas, primas femper tenuisse. Ex isto duce reges Judaici prognati, sceptro israelitico ad tribum Juda delato. Allegoricè mare rubrum significat Baptismum, in quo submerguntur Ægyptii inimici nostri, seu peccata, & Hebræus salvatur. Est autem rubrum à sanguine Christi, à quo Baptismus omnem trahit valore m. Israëlita verò omnes in Moysè baptizati sunt in nube, & in mari: idest duce Moysè, typicè baptizati sunt, quia nubem subierant, & mare, quæ sunt Baptismi figura. Loquitur Apostolus de nube, quæ ipsos Israëlitas præcedebat; nunquam enim desuit columna nubis per diem.

ESCHARICODOCITE: ἐσχάρικοδοκίτη, *escharicodokítē*, p. l., hæretici quidam ità vocati. Nam, ut refert Damascenus, afferebant inter alia Christum incorruptibile corpus assumpsisse. Sic autem dicti videntur ab ἐσχάρη, *eschára*, (latinè *eschara*, p. b.) quod significat crustam igne obductam, ob putrefactionem in ulceribus vitandam: & à verbo δόκω, *dókō*, puto, existimo: Sed de istis præstat audire Damascenum. *Escharicodocita, qui à Luciano de Halicarnassio, & Gajano Alexandria, qui & Gajana dicit, in aliis quidem omnibus, his quæ ex Severo consonantes; in hoc autem diversi, in opinari hos quidem indifferenter de unione Christi, hos autem incorruptibile ex ipsâ plasmatione corpus Domini honorare: & passionem quidem sustinere Dominum confitentur, esuriens dico, & famem, & sitim, & laborem: non secundum eundem autem modum nobis hic ipsum sustinuisse dicunt, & nature legibus non servientem.* Ità Damascenus. De Severo autem illo vide vocabulum *monophysita*. In aliis Damasceni versionibus quas vidi, pro *Escharicodocita*, legitur *Aphthartocite*: nisi fortè *aphthartocite*, ut suo loco expostum fuit, legendum sit.

ESOPHORION: ἐσφορίον, p. b., quod interiorius fertur. Pro veste interiore, aut pro indusio apud Anastasium legitur: ut fit ab *éso*, *éso*, intus, & *phero*, *phero*, porto, nempe ab ejus præter. medio, quod *phero*, *phero* deberet esse. Hinc ablato augmento syllabico, & additâ particulâ *eso*, vox ista *esophorion* proximè derivata. Ità ergò dicta vestis illa, ed quòd intus infra vestes alias teratur.

ETÆRIARCHA: ἑταίριάρχης, *hetairiárchēs*, adeoque latinè meliùs *hetariarcha*. Sodalitii, aut sodalitatatis præfectus verti potest. Nam *hetairia*, *hetairia* (quæ latinè *heteria*, p. b., dicenda, nisi Græcos in accentu imitemur) est amicitia, sodalitiu, societas, collegium: & *archos*, *archos*, princeps, ac pro præfecto usurpatur. Vox tamen *hetairia*, *hetairia*, ab *etbos*, idest mos deducta, potius sodalem, quàm amicam significat. Est quippe propriè *hetaros*, qui eadem vitæ consuetudine, actioneque, aut more, cum alio diù vixit. Hinc *hetari* sodales, religiosi, quorum superior rectè *hetariarcha* nuncupandus.

ETHECA: ἑθέκα, *ethéka*, p. l., in Textu Ezechielis latino ità legitur, etsi aliqui Codices *hetecas* habeant. Sed ut passim scribitur, Angelus in templo reedificando, in visione mensus est *ethecas*, ex utraq; parte 100 cubitorum. Plures cum D. Hieronymo intelligunt porticus, alii gazophylacia, & aliqui ex ipso D. Hieronymo interpretantur sola.

1. Cor. 10. 20.

Ex. 13. 21.

Her. 34. Sed alii nō legunt Escharicodocite.

Ezech. 41. 15.

solaria, quae vulgò *loggie* dicuntur. Vox ista erui possit à dictione ἔθνος, *ethnos*, domicilium, sedes, &c.: eà tamen non utuntur Septuaginta. Nam ejus loco dicunt ἡ ἀπόλις, *apòlipu*, idest reliqua: & fortè hebraicà donari debet origine. Textus enim hebraicus habet *attikim*, thalami, cubi- cula, ab *attik*, angulus, cubiculum, ut exponit Pagninus. Sed Buxtorfius explicat peristylum, quasi locus ab alio avulsus, & separatus: ut sit à radice *nabak*. *nabak*, avulsit.

I.

ETHICA: ἠθική, *ethiké*, p. b., moralis. Est adjectivum formatum ab ἠθός, *ethos*, mos, magis quam ab ἔθος, *ethos*, mos, consuetudo, institutum.

7.2. q. 58. a. 1. c.

Nam, ut ait D. Thomas, *mos duo significat: quandoque enim significat consuetudinem, sicut dicitur Act. 15, nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non poteritis salvi fieri. Quandoque verò significat inclinationem quamdam naturalem, vel quasi naturalem ad aliquod agendum.* Et postea observat, quòd ad ista significanda nulla sit in voce diffusio apud Latinos, sed bene apud Græcos. Nam ἠθός, *ethos* significat morem primo modo, sed ἠθός, *ethos* denotat morem secundo modo, differentià adhibità in primà vocis literà apud ipsos. Dicitur autem *moralis à more secundum quod mos significat quamdam inclinationem naturalem, vel quasi naturalem ad aliquid agendum.* Et idèd primà in voce Ethica est longa. Quamvis autem omnes virtutes, etiam intellectuales, primo modo possent dici morales, eò quòd omnes actus earum consuetudinem introducere possint in nobis, cum & habitum generent, sicque dici ethicæ ab *ethos* primo modo, tamen, quia dum de moralibus agitur, solet intelligi mos, prout significat inclinationem, quæ propriè est appetitivæ virtutis; idèd non omnis virtus dicitur moralis, sed solum illa quæ est in vi appetitivâ. Nam hæc præcisè reddit homines bonos, & morigeratos. Possit etiam dici, quòd includat morem, prout significat consuetudinem, ut virtutes morales in habitibus consistunt: & idèd dicitur vulgò de homine moraliter bono, quòd sit *di boni costumi*. Per Ethicam verò absolute prolata intelligitur ipsa scientia moralis: cujus objectum formale, & adæquatum sunt operationes voluntatis, ut ad honestatem, seu bonum dirigibiles. Ità ut finis ejus sit ipsa morum honestas, seu actus virtutum moralium: in quibus secundum Stoicos omnis felicitas hominis consistit, & secundum Aristotelem sunt pars potissima beatitudinis, *Ethicam*, ait Isidorus, *Socrates primus ad corrigendos mores instituit, atque omne studium ejus ad bene vivendi disputationem perduxit, dividens eam in quatuor virtutes, &c.* Ab Aristotele verò Ethica dividitur in Monasticam, quæ est disciplina directiva actuum voluntatis ad privatam honestatem, seu privatam bonum: Oeconomicam, quæ est disciplina directiva actuum voluntatis in ordine ad bonum familiæ, vel ad honestatem domesticam: & Politicam, quæ est disciplina directiva actionum voluntatis ad bonum publicum. Et quamvis aliquo modo sic prudentia dividi possit; attamen non est eadem cum Ethicâ existimanda. Quia nemo potest abuti prudentiâ, cum sit virtus, adeoque secundum Augustinum,

Ibid.

D. Th. Ib.

Orig. l. 2. c. 24.

bona qualitas mentis, quæ rectè vivitur, quæ nullus male vitur. Sed multi Philosophià morali abutuntur: ut multi Philosophi qui pessimè vivunt. Et idèd inter quinque habitus intellectus, ad cognitionem veram inclinantes, non potest nisi ad scientiam reduci. Præterea prudentia est habitus activus, qui dicat homini in particulari, quid hîc, & nunc agendum sit, in particularibus circumstantiis. Sed Ethica dicat tantum per se quid in communi sit faciendum: & agit specialiter de virtutibus ethicis, seu moralibus, quarum alique sunt circa actiones, alie circa passiones. Omnes autem virtutes morales, quæ sunt circa operationes, conveniunt in quâdam ratione generali justitiæ, quæ attenditur secundum debitum ad alterum, ut loquitur D. Thomas. Aliæ verò virtutes morales versantur circa passiones. Dicuntur quoque omnes virtutes morales in medio consistere: quia honestas quam intendunt consistit inter excessum, & defectum. Datur autem duplex medium: rei videlicet, & rationis. Et quidem justitiâ in medio rei, alie verò in medio rationis consistunt. Cujus rationem assignat idem S. Doctor: *Quia justitiâ est circa operationes, quæ consistunt in rebus exterioribus, in quibus rectum institui debet simpliciter, & secundum se. Alie virtutes morales circa passiones interiores versantur, in quibus non potest rectum constitui eodem modo, propter hoc quòd homines diversimodè se habent ad passiones.*

l. 2. de lib. arb. c. 12. & 19.

l. 2. q. 50. a. 3. c.

l. 2. q. 64. a. 2. c.

2.

Quatuor autem sunt virtutes morales cardinales, seu principales: nempe prudentia, justitiâ, fortitudo, & temperantia, ac duplici modo tales dici possunt: Et primò quidem secundum communes rationes formales, quæ omnes in omni virtute reperiuntur. Nam omnis virtus aequaliter est prudens, justa, fortis, & temperans, juxta D. Gregorium. Vel potius, juxta mentem Angelici, possunt dici principales ad omnes virtutes humanas, sumendo eas adèd generaliter, ut singulæ virtutum classem comprehendant, secundum eam rationem generalem consideratarum. Ut patet quòd omnis virtus que facit bonum in consideratione rationis dicitur prudentia: & quòd omnis virtus que facit bonum debiti, & recti in operationibus dicitur justitiâ: & omnis virtus que cohibet passiones, & deprimat dicitur temperantia: & omnis virtus que facit firmitatem animi, contra quascumque passiones dicitur fortitudo. Et sic patet quòd, sumendo illas virtutes cardinales sub tali ratione communi, cæteræ sub ipsis comprehendantur. Nam exempli gratiâ Religio, pietas, observantia, quæ producunt suos actus propter debitum ad alterum, evidenter continentur sub justitiâ, tam lato modo sumptâ. Secundo modo dicuntur istæ virtutes cardinales, & principales, propter principalitatem materiæ. Patet quòd prudentia dicitur que præceptiva est: justitiâ que est circa actiones debitas inter equales: temperantia que reprimat concupiscentias delectationum tactus: fortitudo que firmat contra pericula mortis. Et ità sunt principales ratione materiæ, seu ratione ejus quod est præcipuum in unaquaque materiâ. Quod autem diximus cum D. Thomâ quòd prudentia sit præceptiva, hoc à multis Doctoribus, tam Philosophis,

Greg. l. 12. Mor. c. 1.

l. 2. q. 61. a. 3. c.

D. Th. Ib.

quam

quàm Theologis, non admittitur, similia rationis imperia negantibus: tum quia libertatem evententiam, tum quòd in intellectu non dentur alii actus, quàm apprehensiones, judicia, & discursus. Sed quidquid sit de hac opinione, certum est, si prudentia refringatur ad aliquam materiam principalem, quòd alie virtutes, facientes bonum in consideratione rationis, non possint dici prudentia: ut eubulia, synesis, gnomo, & sic de aliis virtutibus differendum. Tunc ergò cæteræ virtutes ad illas quatuor reducuntur tamquam partes integrantes, subjektivæ, vel potentiales. Nam his tribus modis, ut ait noster Doctor angelicus, possunt alicui virtuti partes assignari. Uno modo ad similitudinem partium integralium, ut scilicet illa dicantur esse partes alicujus virtutis, quæ necesse est concurrere ad perfectum actum alicujus virtutis: cuiusmodi octo partes prudentiæ recensentur. Partes subjectivæ virtutis dicuntur species ejus diversæ: quales sunt prudentiæ monastica, seu solitaria, quam henarichicam vocant alii, & polyarchica, seu gubernatrix, quæ subdividitur in œconomiam, politicam, & nomotheticam, de quibus suis locis. Partes potentiales alicujus virtutis dicuntur virtutes adjunctæ, quæ ordinantur ad aliquos secundarios actus, vel materias, quasi non habentes totam potentiam principalis virtutis. Tales assignantur partes prudentiæ potentiales, eubulia, synesis, gnomo, cui Lethiis syngnomen adjungit. Superest difficultas quomodo prudentia inter quatuor virtutes istas ethicis recensatur, cum ipsa inter quinque intellectus habitus enumeretur? Hanc difficultatem solvit sæpè citatus D. Thomas dicens:

l. 2. q. 58. a. 2. ad 2.

l. 2. q. 48. a. 1. c.

D. Th. Ib.

D. Th. Ib.

Quod prudentia secundum essentiam suam est intellectualis virtus, sed secundum materiam concernit cum virtutibus moralibus, est enim recta ratio agibilem. Quod aliàs alio modo exponit dum inter prudentiam, & artem discrimen assignat. Quia prudentia non solum facit boni operis facultatem, sed etiam usum: respicit enim appetitum, tamquam ipsius præsupponens rectitudinem. Et hoc ulterius explicat, ex eo quòd ut prudentia sit recta ratio agibilem, requiritur quòd prius homo sit bene dispositus circa fines: hoc autem assequitur per appetitum rectum, qui talis evadit mediante virtute morali. Metethica. V. Metaphysica.

ETHICE: ἠθική, *ethiké*, p. b., moralis. Vox ejusdem significati, & originis cum præcedenti: sumiturque specialiter pro ipsâ Philosophiâ morali, aut pro ipsâ Homiliæ parte, quæ mores concernit. Ut annotavit Sixtus Senensis in D. Chrysofomi Homiliis, quæ dividuntur aliquando in exegeticam, & ethicam, nonnunquam in parasceven, exegeticam, & ethicam. Et in hac parte non solum, inquit Sixtus, ad locos illos ethicos digreditur, omnibus pro concione loquentibus communes, nempe de divitiarum contemptu, &c.; sed expatiatur læpissimè in selectis quibusdam moralis institutionis paradoxis, sibi uni propriis. De quibus infra in voce *Paradoxum*.

ETHICOPROSCOPTÆ: ἠθικοπροσκοπία, in ethicâ, seu in moralibus offendentes. Vox est composita ex dictione *ethica*, & verbo *προσκοπέω*, *proscopéo*, offendo. Ità dicti hæretici quidam à Da-

mascono citati, qui in ethicâ idest practicâ offendentes, & quibusdam quidem dogmatibus ipsius, laudabilibus existentibus, detrahentes: quædam autem vituperabilia existentia, ut bona judicantes.

Her. 96.

ETHNARCHES: ἠθναρχός, gentis præfectus, aut princeps. Nam ἠθνος, *ethnos*, gens, & ἀρχή, *arché*, princeps. Ità dicitur in græco Textu ille præpositus gentis *Areva regis*: de quo in voce *Arevas* dictum est. A Latinis tamen etiam vox ista usurpata, atque *ethnarchia*, *ethnarchia* reperitur, pro principatu, & præfecturâ. Nonnulli *ethnarches*, & *ethnarchia* scribunt, sicque à nominativo plur. contracto, *ethnos*, *ethnos*, gentes, deduci potest. Sed in Textu græco, & Lexicis, *ethnarches* exaratur, & latine aptius *ethnarcha* dicatur.

2. Cor. 11. 32.

ETHNICUS: ἠθνικός, *ethnicós*, gentilis, ab *ethnos*, gens, natio. Hac voce utitur S. Textus, dum dicit: *Orantes autem nolite multam loqui, sicut ethnici faciunt, putant enim quòd in multiloquio suo exaudiantur.* Non docet præcisè vitandam in oratione prolixitatem: sed ethnicos non imitandos, qui comptâ sermonum verboritate, secundum artem rhetoricam, vel poeticam, Deum flecti putabant. Et præterea Deum sibi persuadebant mortalium necessitates ignorare. De illo autem, qui post debitam correctionem, coram testibus, & ab Ecclesiâ factam, non vult emendari, dicitur: *Sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Quia videlicet à conversatione cum Gentilibus, & publicanis, Judæi fati religiosè abstinabant, & eos superstitiosè fugiebant. Ità docet Christus Dominus talium incorrigibilem familiaritatem esse Christianis evitandam.

Matth. 6. 7.

Matth. 12. 17.

ETHNOPHRONES: ἠθνοφρονες, p. b., gentem sapientes, seu Gentiles imitantes. Est enim à dictâ voce *ethnos*, gens, & à verbo *φρονέω*, *phronio*, sapio. Ità dicti hæretici nonnulli, de quibus Damascenus ait: *Qui consuetudines gentium insequuntur, qui inducunt generalitatem, & casum, & fortuitam, denique & astronomiam, & astrologium recipiunt, &c.* Enumerat varias gentium superstitiones, nempe divinationes, auguria, incantationes, quas isti hæretici sectabantur: uti & aliquas gentium festivitates observabant. Pergit enim Damascenus: *Diesque rursus, & menses, & tempora, & annos observantes.* De quibus optimè dicuntur Apostoli verba, Corinthios admonentis, ne jugum ducant cum infidelibus: *Quæ societas lucis ad tenebras, quæ autem conventio Christi ad Belial, aut quæ pars fidei cum infideli?* Dominicus Magri scribit *Ethnophrones*, ex græco ἠθνοφρονες, aitque esse hæreticorum sectam, quia ritus, & caeremonias gentilium imitabantur. In Damasceno tamen lego *Ethnophrones*, magisque tali significato vox hæc adaptata. Nam *ethos*, ut in dictione *ethica*, morem, indolem, & naturam, inter cætera designat. Quamvis & hoc sensu *Ethnophrones* dici potuerint, quòd mores, & indolem (nempe Gentilium) saparent, atque sectarentur.

Lib. de 100. har. har. 94.

2. Cor. 6. 14.

ETHOLOGIA: ἠθολογία, *ethologia*, in græco, etsi penultima sit brevis, acuitur: quod plurimi Latini, ex usu legitime introducunt, imitantur. Ità dictus sermo de moribus, seu tractatus mores concernens: ab ἠθός, *ethos*, mos, & λόγος, *logos* sermo.

G g

Quam-

Quamvis juxta hanc etymologiam vocari possent Ethologi illi qui de moribus tractant, ut Ethici, & Theologi morales; tamen per ethologos intelliguntur illi, qui gestu corporis, & vocis sonoritate mores hominum exprimunt, ut gelibus videantur loqui. Unde Cicero indecentem gesticulacionem in oratione condemnans ait: *Mimorum est & ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscenitas*. Hoc sensu ethologia est affectuum alicujus personae effectio, & inter figuras sententiarum enumerata: sicque videtur ab ethopoeia parum discriminari.

ETHOPOEIA: ἠθιοποιεῖν, ethopoiē, latinè penultimam correptam, quamvis in eâ græcè ponatur accentus. Est morum fectio, & exprellio, affectuumque imitatio loquentis: ab ἠθος, ethos, mos, & verbo ποιεῖν, poieō, facio, fingo. Sicque est figura rhetorica sententiarum, quæ accommodatè moribus verba, & affectiones affingit, dum natura alicujus certis describitur indicis, & signis. In eo differt ab hypotyposi, quod hæc ad quaslibet res accommodatur; sed ethopoeia ad personas solummodò adaptetur. Insignem habes ethopoeiam in Lib. Sapientiae, in cujus cap. secundo impiorum, & Atheorum mores effrenesque libidines ponuntur ob oculos. Ità & in Epistola Judæ Thaddæi, in quâ hæreticorum vita scelerata graphicè describitur. Triplex autem adfertur ethopoeia ad ampliandum intervius, præsertim in genere demonstrativo. Nempe idolopoeia, quæ est exprellio morum personæ mortuæ: profopoeia, quæ est expressio ficta morum, & personæ: & ethopoeia itridè dicta, quæ de personâ verâ, & cognitâ efformatur.

ETIMOLOGIA: ἔτυμολογία, etymologia. Similia vocabula, ut aliàs monuimus, etsi more græco vulgò in Italiâ pronuncientur, cum accentu in penultimâ; tamen cum ipsa sit brevis, cum accentu in antepenultimâ efferrî deberent, si jam usus contrarius, cui se conformare præstat, non esset introductus. Etymologiam Latini vocant nominis notationem: itaque ab ἔτυμολογία, etymos, verus, & λόγος, logos, sermo. Unde Cicero in Topicis veriloquium posse transferri putat: quamvis & ipse alibi notationem malit exprimere, eò quod, teste Boethio, rem de quâ prædicatur notam faciat. Symbolum aliâ dictione græcâ vocavit Aristoteles, ut ait Isidorus: *Etymologia est origo vocabulorum, cum vis verbi, vel nominis, per interpretationem colligitur, hæc Aristoteles σύμβολον, Cicero annotationem nominavit*. Alii originacionem vocare maluerunt, eò quod significacionis nominum originem, magis quam ipsam significacionem designet. Quod eruditè suo more observavit D. Thomas dicens: *Aliud est etymologia nominis, & aliud est significatio nominis. Etymologia attenditur secundum id à quo imponitur nomē ad significandum. Nominis verò significatio attenditur secundum id ad quod significandum nomen imponitur, quæ quædoque sunt diversa. Nomen enim lapidis imponitur à latione pedis, non tamen hoc significat: alioquin ferrus, cum pedem le dat, lapis esset*. Ex quo patet quod omne nomen etsi significacionem habeat, non tamen idè gaudet etymologia. Nam omnia simplicia, & primitiva plerumque carent etymo: ex eo quod ad libitum ad aliquid significandum assuman-

tur, et si nihil habeant à quo imponantur. Aliàs in etymologiis processus in infinitum esset admittendus. Has tamen nostras annotationes Etymologias inscribere placuit, et si nonnulla vocabula inserantur, quæ etymon non habent. Tum quia major pars ipsâ nominis notatione est nobilitata: tum quia etymologia aliquantò latius sumitur, ut etiam significacionem comprehendat. Præcipuè cum ipsum etymologiæ consentiat etymon, dum ipsam potius sonat nominis significacionem. Dicitur etiam ἔτυμολογία, in neutro, id est verum: eò quod ipsa nominis notatio verè vocabuli originem præse ferat.

EVAGRIUS: ἐὐάγγελος, evaggēlos, p. b., felicis capturæ, prædæ, bonæ venationis, aut piscationis. Nam vox hæc fit ab εὐ, eu, benè, & ἀγρεύω, agrew, præda, venatio, piscatio: adeoque bonus venator, aut piscator exponi potest. Non inconcinne etymon hoc S. Evagrio adaptatur Episcopo Constanti-nopolitano. Inter tot hæreticos hominum fidelis piscator, pro Fide Christi exulare coactus, in exilio moriens cælestem patriam felicissimâ prædâ dives invenit.

EVANGELISMUS: ἐὐαγγελισμός, evangelismos, bona nunciatio verti potest. Est enim à verbo ἐὐαγγελίζω, evangelizo, bonum nuntium assero: cujus prima persona præter. pass. est ἐὐαγγελίσθη, evangelistha, & hinc ablato augmento temporali evangelismos hauritur. Ità vocatum, teste Dominico Magri, Festum annuntiationis Deiparæ. Sed Carolus ejus frater ait Balsamonem Festum Palmarum intellexisse. Fortè quod turba devota, cum ramis palmarum obviam Christo facta, regnum ejus pacificum, & æternum annuntiaret. Certum est in historiis ecclesiasticis Diem Annuntiationis Evangelismum dictum; & in Synodo 6 in Trullo, ubi latinè dicitur *Sancta Annuntiationis die*, græcè dicitur ἐὐαγγελισμῆ, evangelismê. Ubi & Balsamon: *Statuerunt Patres non fieri Sacrificium totâ Quadragesimâ, præterquam sabbato, & die annuntiationis*, græcè *evangelismu*. Evangelismus verò Zachariæ est S. Joannis Bapt. Nativitatis annuntiatio ipsi à Gabriele Archangelo peracta.

EVANGELISTA: ἐὐαγγελιστής, evangelistês, qui bonum fert nuntium, vel illud scribit. Est à dicto verbo evangelizo: ab ejus nempe tertiâ personâ præter. pass.; & ab eodem verbo derivatur latinum evangelizo: dum dicitur *pauperes evangelizantur*. Quod secundum Emm. Sâ idem est ac Evangelium audiunt; nam inopi turbæ Christus annuntiabat, & regnum cælorum promittebat. Quatuor ab Ecclesiâ dicti sunt Evangelistæ, propter Evangelium, Spiritu sancto dictante, ab ipsis conscriptum. Quorum primus Matthæus fuit Apostolus, & ex publicano factus publicus in Ecclesiâ Christianæ scholæ magister, & præco. Illud Evangelium, quod sincero candidæ veritatis atramento exaraverat, proprio sanguine in Æthiopiâ descripsit. Secundus S. Marcus, non est ille Joannes, qui cognominatus est Marcus: sed videtur ad Christi Fidem post ejus mortem à S. Petro conversus, & idè ab ipso vocatur *Marcus filius meus*. Ordinatus à S. Petro Alexandrinus Episcopus, eam Ecclesiam 19 annis, summâ cum sanctitatis famâ, & gloriâ, rexit: atque 31 post Domini passionem anno,

no, in Οὐάβ Pafchæ, martyrio fuit coronatus. Tertius S. Lucas, pictor, & medicus, Antiochiâ Syriæ oriundus, ut vult Baronius, cum multis aliis, post Domini mortem, à S. Paulo ad ipsum conversus: qui & Acta apostolica post Evangelium, non inferiori conscripuit elegantia. Apud Patras Achaïæ urbem, semper cælebs, 84 ætatis suæ anno, & referatæ cælorum janua 29, ex oleâ arbore suspensus, æternâ pace fruiturus, martyrii palmam adeptus est. Quartus S. Joannes Apostolus, Zebedæi filius, à Bethsaidâ Galilææ, ex Insulâ Pathmos rediit, in quâ Apocalypsim exaraverat, Evangelium suum, sublimissimè à Deo illuminatus, & idè *catexochen* Theologus nuncupatus, in lucem edidit. Idque referent Baronio prævio prolixo jejunio, præcurrentibus tonitruis, ut verus Boanerges. Obiit ætatis suæ anno 99, à Christi morte 68, anno sexto postquam, ante portam Latinam, Domitiani jussu, fuisset in ferventis olei dolium immisus. In visione mirabili Ezechielis, id quod de quatuor faciebus dicitur, hominis, leonis, bovis, & aquilæ, quatuor Evangelistis passim applicatur ab Interpretibus. Erant autem ista mytica animalia, juxta communiorem Patrum, & Interpretum mentem, singula quatuor vultus habentia, quadriformem in Christo dignitatem, quæ ab Evangelistis exponitur, allegoricè designantia. Nam aquila Divinitatem, homo naturam humanam, leo regiam Majestatem, vitulus, & victima, & sacerdotii eminentiam adumbrat. Tropologicè verò per aquilam mens denotatur, per hominem rationalis appetitus, per leonem irascibilis, & per vitulum concupiscibilis: quæ potentia omnes unanimitè consensu debent divino servitio mancipari. Sed hæc communiter quatuor Evangelistis, singula singulis, separatim adaptantur. Itâ facies humana Matthæo attribuitur: quia à Christi humanâ genealogiâ humaniter auspiciatur Evangelium suum. Leo verò Marco conceditur, cujus Evangelium à Joannis Baptistæ prædicatione sumit initium: qui leonis adinstar rugientis à deserto egrediens, penitentes pavore concutiebatur. Lucas autem præfiguratur in vitulo: quia à sacerdotio Zachariæ incipit, per vitulum non obscurè designato. Joannes denique ut aquila, super omnia mundana, & humana volitans, in ipsum cælum transcendit, & in immensum Divinitatis Solem, infinitâ luce radiantem, non caligantibus oculis figit obtutum. Ab Isaiâ sumitur Evangelista pro eo qui fausta nunciat: uti Dominus per os Prophetæ dicit: *Et Ierusalem evangelistam dabo*, scilicet qui ei lætissima prædicat, & annunciet. Sed hîc 70 hac voce non utuntur, et si eodem sensu dicant, *ἐὐαγγελιστὴν παρακαλέσω, kè hierusalém paracalésō*, & hierusalem consolabor. In Textu verò hebraico evangelista dicitur *mevasér*, id est nunciâs: quod est *Benoni* in *piel*, à *bisár*, nunciavit, annuciavit. Similiter in Novo Testamento latiùs evangelista sumitur, pro illo qui Evangelium prædicat, & pro ipso Diacono, qui illud populo prælegit. Idè dicitur Apostolus intrasse Cæsareæ domum Philippi Evangelistæ, qui erat unus de septem, nempe Diaconis, ab Apostolis electis ut mensis ministrarent. Sic idem Apostolus Timotheum exhortatur, ut liberè, & apostolico zelo

Christum prædicando, *opus faciat Evangelistæ*. Et 2. Tim. 4. juxta eundem sensum dicit Paulus, quod Christus *5. dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Eph. 4. 11. Prophetas, alios verò Evangelistas*.

EVANGELIUM: ἐὐαγγέλιον, evangelion, p. b., bonum, faustumque nuntium. Vox est formata ab εὐ, eu, benè, & ἀγγέλλω, angello, nuncio. Evangelia in plur. apud Veteres significabat premium, quod dari solebat lætum adferenti nuntium. Sed Evangelium apud Christianos est historia sacra de Christi Salvatoris vitâ, doctrinâ, & passione, quâ peccata nostra suo adventu, suâque morte delevissè nunciatur credentibus. Evangeliorum figuræ fuerunt Prophetiæ V. Testamenti: quiniò omnia facta evangelica in Lege mosaicâ multifariam adibrantur. *Umbra enim habens lex futurorum bonorum*. Et inter cæteros Prophetas, tam multa clarè prædixit Isaias, ut meritò de ipso dixerit Hieronymus: *Non prophetiam mihi videtur texere, sed evangelium*. Sed & pluribus in locis ipsamet voce utitur S. Textus in typico Testamento. Uadè in Psalmo 67, qui totus, ut docet Nicol. De Lira, est de Christi resurrectione, & ascensione, ejusque beneficiis evangelicis, ait: *Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa*. Et itâ 70, *τοῖς ἐὐαγγελισμένοις, his evangelizomenis*, evangelizantibus: nam est dat. plur. participii præsentis verbi *evangelizomenos, ἐὐαγγελίζομαι*, nuncio, quod & *evangelizo* græcè, & latinè dicitur. Et si Textus hebraicus hîc legat *mevasereth*, in feminino, *annunciatis*, seu *annunciatricibus*, nempe animabus piis, & fidelibus. Est enim plur. fem. in supradictis *Benoni*, à *bisár*, annuciavit. Talibus enim dabat Dominus *fortitudinem plurimum*, ut legit Hebraeus. Quia Christi Apostoli per orbem evangelizantes non debebant cogitare, quomodò, aut quid loquerentur, dabatur enim eis à Domino, quæ ab ipsis dicenda essent: ac sermo eorum, & prædicatio non erat *in persuasibilibus humana sapientia verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis*. Isaias quoque, prout ab Apostolo juxta 70 citatur, de Apostolis Evangelium promulgantibus prænuuciavit: *Quia speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona*. Nam 70 apud Isaiam utuntur dicto participio *evangelizomenos, evangelizomenos*, id est annuncians, seu evangelizans: & itâ legunt, *Sic pedes annunciantes auditum pacis, sic evangelizantis bona*. Textus hebraicus habet utrobique vocè *mevasér*, de quâ supra in dictione *evangelista*.

Præter Evangelia apocrypha, quæ ab Ecclesiâ reiciuntur (inter quæ & Evangelium Nazæorum, de quo D. Hieronymus: *In evangelio, quo utuntur Nazareni, &c.*) quatuor sunt Evangelia canonica, quæ Catholica amplectitur Ecclesia, & ipsi hæretici consentiunt: præter aliqua pauca in Evangelio S. Marci, & S. Joannis, ut alibi dictum est. Eo autem enumerantur ordine, quo priùs fuerat conscripta. Primum exaravit Jerosolymis Matthæus Apostolus idiomate hebraico, aut potius syriaco, quod erat mixtum ex hebræo, & chaldæo sermone: & eo tunc Hebræi, à captivitate babilonica tempore, passim utebantur. Scriptum fuit anno à Christi morte octavo: cujus exemplar S. Bartholomæus ad Indos pertulit, & D. Barnabas in Græciam,

L. 2. de Oratore.

Sap. 2.

Ep. Iudæ.

Orig. l. 1. c. 28.

2. 2. q. 92. a. 1. ad 2.

March. 11. 5.

Is. 41. 27.

Act. 12. 25

1. Pet. 5. 13

משור
mevasér.

Act. 21. 8.

Act. 6. 5.

I.

Heb. 10. 17.

Ad Paulin. Ep. 103.

Pl. 67. 12.

מבשר
mevasér.

1. Cor. 2.

4.

Is. 52. 7.

Rom. 10. 15.

2.

L. 4. Com. in c. 23. & Matth.

Dei erga homines: quibus jam miserat Salvatorem. Græcè igitur est hic sensus: *Gloria in altissimis Deo, & in terrâ pace, hominibus bona voluntas*. Similiter ubi D. Paulus dicit: *Secundum propositum voluntatis suæ*; Græcus legit, *secundum eudociam*. Hic Chrysostomus istam vocem explanat, dicens: *Eudocia itaque primariam illam voluntatem indicat, & ingentem ipsius, atque propensam erga nos, cum flagranti desiderio conjunctionem benignitatem*.

EUDOXIUS: εὐδοκίᾱ, eudoxios, p. b., nomen idem etymon, cum eudoxia sibi vendicans, adedque famosum, nomine clarum, aut quid simile interpretari licet. Fuere Sancti Martyres hoc nomine donati, qui gloriosius nominis claritatem affectui, eudocia Dei gratificati, gratiâ ipsius felicius sunt glorificati.

EVERGETES: ἐβεργέτης, evergetes, latine p. b., quamvis in eâ græcus accentus audiatur. Itâ dictus benefactor, benè meritis de aliquo: fitque à verbo ἐβεργέω, evergetio, beneficio afficio, quod ulterius oritur ab eu, benè, & ἔργον, ergon, opus. Hoc cognomine illustrati sunt aliqui reges, ob insignia beneficia suis populis exhibita. Itâ Ptolemæus Evergetes, Philadelphi frater, qui præclaris potitus victoriis, Seleucum Callinicum, ejusque filium Seleucum Ceraunium, Syriæ reges superans, Ægyptiis idola recuperavit, quæ Cambyses secundus Persiæ rex, Cyri filius, ferè 700 annis antea in Persidem avexerat. Ob hæc & alia beneficia iste Ptolemæus ab Ægyptiis Evergetes est acclamatus. De ipso satis clarè prophetavit Daniel, dum ait: *Et*

abit de germine radicem ejus plantatio, & veniet cum exercitu, & ingredietur provinciam regis Aquilonis, & abutetur eis, & obtinebit. Insuper & Deos eorum, & sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti & auri captiva ducet in Ægyptum. Hic loquitur, ut exponit Pererius cum aliis de Ptolemæo Evergete. Ad cujus cognitionem recolendû est Berenice filiam Ptolemæi Philadelphi datam fuisse ab ipso in conjugem Antiocho Theo, Syriæ regi. Itâ quippè hoc ambitionis monstrum à voce θεός, theos, Deus, luciferinâ superbiâ fuit agnominatus. Quo mortuo infidiis Laodices, prioris Antiochi uxoris, ejus filii Seleuci machinatione interfecta est Berenice: ad cujus mortem ulciscendam omnes vires collegit Evergetes, tertius in regno Ægypti post Alexandrum successor. Dicitur autem fuisse *de germine radicem ejus plantatio*, nempè Ptolemæi Philadelphi, de quo prius locutus fuerat Propheta: quia erat ipsius filius, ut vult Justinus, vel potius frater, ut asserit Hieronymus, adedque Berenices patruus. Hic ergò venit cum exercitu magno in Syriam, & ingressus est provinciam regis Aquilonis, scilicet Seleuci Callinici, qui cum matre Laodice regno potiebatur: & abusus est eis, & obtinuit. In tantum, ait Pererius, ut

Syriam caperet, & Ciliciam, superioresque partes trans Euphratem, & propemodum Asiam universam. Cumque audisset in Ægypto seditionem moveri, diripiens regnum Seleuci, 40 millia talentorum auri tulit, & vasa pretiosa, & simulachra Deorum 200: inter quæ illa, quæ Cambyses in Persas

transulerat, erant annumerata. Denique gens Ægyptiorum idololatriæ dedita, quia post multos annos iste rex Deos eorum retulerat, Evergetem, idest benefactorem appellavit. Sed noster verus Evergetes est Christus Dominus, qui summis beneficiis in nos collatis, æternam victoriam nobis adeptus fuit.

UUGE: ευγε, dictio planè græca, ex duabus particulis composita. Significat *benè quidem, probè, sanè*: ab eu, eu, benè, & γε, ge, quidem, certè, saltem. Aliquando sumitur ironicè, ut accipi potest in illis Davidis verbis: *Euge, euge viderunt oculi nostri*, scilicet exilium Davidis, & allegoricè Christi. Et itâ 70 legunt ευγε, ευγε, euge, euge: Textus verò hebræus, habet heach, heach, idest vab, vab, uti scribit ejus latinus Interpres. Aliquibus heach est euge, aliis heu. Potest etiam ille Textus itâ explicari, ut adversarii hoc dixerint per ironiam subannantes, & diro scommate insultantes, quòd non viderint suis sceleribus impii vindictam, quam julii, ut David, & maxime Christus, obventuram prædicebant. Sumitur euge etiam adulatoriè, prout & in gaudii testificationem. Uti dum Psalmista dicit: *Avvertantur statim erubescerent, qui dicunt mihi euge, euge*. Hic 70, & Hebræus uti supra: sed Chaldaeus ait, *gavissimus, gavissimus*, nempè de tuo infortunio, & afflictione. Itâ quoque sumitur apud Ezechielem, de Ammonitis Judæe vicinis loquentem, qui semper amaro erga Judæos animo, in eorum templi, & civitatis ruinâ, plaudebant, ac miseros subannabant. Dicit enim Propheta, *Hæc dicit Dominus, pro eo quod dixisti, euge, euge, super sanctuarium meum, quia pollutum est, &c.*: & postea subjungit, *Et gavisus es ex toto affectu super terram Israël*. Ubi 70 scribunt: *Pro eo quod gavisus es super sanctam meam, &c.*, & Hebræus habet heach, sed femel tantum. Est etiam vox collaudantis, & applaudentis ei, qui rectè munere suo functus est. Sic apud Mattheum; *Euge serve bone, & fidelis*: sed in græco solum habetur eu, eu, benè, & εὐδαιμόνη, eudaimonè, benè serve bone, & fidelis.

EUGENIUS: εὐγενής, eugenios, p. b., nobilis, generosus. Formatur ab eu, benè, & in compositione bonum significante, atque à γένος, genos, genus: quasi bono genere ortus, aut benè genitus. Verè nobiles, & generosi fuere tot Sancti hoc nomine donati, qui natalium divinatorum memores, strenuis & heroicis operibus illustres, tot persecutiones, ærumnas, tormenta generose sufferentes, paternâ hereditate se dignos præbuerunt.

EUGNOMOSYNA: εὐγνωμοσύνη, eugnomo-syna, latine penultimâ correptâ, quamvis à Græcis in eâ collocetur accentus. Est animi gratitudo, benevolentia, animi æquitas, ea virtus quæ beneficium, & bonam fidem agnoscit. Eruitur ab eu, benè, & γνῶ, gnô, nosco: quasi benè noscens, & judicans, scilicet ab ejus præteriti passivi primâ personâ ἐγνωσάμην, egnomas, cognitus sum. D. Th. inclinatur eam accipere pro epiikiâ, dicens: *Epiikiâ non adjungitur iustitia particulari, sed legali, & videtur esse idem, cum eâ quæ dicta est, eugnomo-syna*. Observat etiam ex Andronico peripatetico, quòd eugnomo-syna dicatur voluntaria iustificatio, quia scilicet ex proprio arbitrio, id quod iustû est, homo secundum eam servat, non secundum legem scriptam, uti

uti fit etiam in epiikiâ. Non tamen idèd vult dicere D. Thomas quòd fit planè eadem cum illâ epiikiâ, de quâ supra egimus, & pars subiectiva iustitiæ in genere statuitur. Nam hæc ponenda est in voluntate, cum eugnomo-syna spectet ad intellectu, uti virtus annexa prudentiæ: ut enim dicit D. Thomas, *Quantum ad ea, quæ quandoque particulariter agenda occurrunt præter communes leges, ponitur eugnomo-syna quasi bona gnomo, quæ est in talibus directiva, ut supra habitum est in tractatu de prudentiâ*. Quid sit autem gnomo infra dicitur. Unde colligi potest, quòd secundum Angelici Doctoris mentem, sicuti gnomo est directiva agendorum secundum altiora principia, quàm sint regulæ communes; itâ eugnomo-syna in his dirigat, & epiikiâ exequatur. Et quia etiam aliquando epiikiâ directiva dicitur, prout epiikiâ respondet illa virtus in intellectu; idèd & pro eugnomo-syna sumi potuit. Non videtur autem hæc essentialiter à gnomo distincta; sed potius importare quandam ejus excellentiam accidentalem, ut bona gnomo dici possit.

EUGRAPHUS: εὐγραφοῦ, eugraphos, p. b., benè, aut meritò scriptus. Fit enim ab eu benè, meritò, & γραφω, grapho, scribo. S. Eugraphus Martyr meritò tali nomine piè gaudeat, & in Domino gloriatur: cum tali etymo ipsum benè scriptum esse in cælis optimè insinuetur.

EULABIA: εὐλάβεια, eulabia, latine propter diphthongum penultimâ productâ, quamvis à Græcis accētus in antepenultimâ collocetur. Est metus, innocentia, reverentia, pietas: à verbo εὐλαβέωμαι, eulabéomai, vivo, caveo, religiosè ago, vereor, revereor. Hinc apud Platonem pietas in Deum eulabia dicitur. Eulabes verò, p. b., est religiosus, verecundus, innocenter cautus: & ipse D. Chryso. pro religioso usus fuit. Sicut & in Textu græco, Act. 2. 5., ἀνδρες εὐλαβῆς, andres eulabis, viri religiosi dicuntur.

EULLALIA: εὐλαλία, eullalia, latine penultimâ correptâ, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Dicitur & εὐλάλις, eulale, sed latine Eulale, p. b., facunda, benè dicens, benè loquens: à masculino εὐλάλομαι, eulalos. S. Eulalia virgo duodennis, in confessione eloquens, & facunda, locuta de testimoniis Dei in conspectu regum, non est confusa. Post dirissima, & fœvissima tormenta, immisso in guttur virgineum igne, in mortis silentio facundius Christum confessâ, fidem constantius professâ, ad canticum novum in cælis cum sponso decantandum fuit admittâ.

EULAMPIUS: εὐλάμπιος, eulampios, p. b., benè coruscans, benè splendens, aut fervens verti potest. Est enim nomen formatum à toties dicto eu, benè, & à verbo λάμπω, lampo, corusco, splendo, ferveo, illumino. Heroicæ suæ fortitudinis radios cohibere non potuit Eulampia virgo, quæ auditâ fratris sui Eulampii constantiâ, inter sævos cruciatus, pro Christi Fide toleratos, mirabiliter coruscante; sponi cælestis amore exastuans, nec in angustio pectore tantum ardorem sustinens, per mediam turbam se fortiter insinuans, fratrem charissimum amplexa, Martyrem invictum est imitata. Ambo divinâ charitate fervidi, in ferventis olei dolium, igne cælesti elementarem superante, innocuè immilli, capitis abscissione, glorioso agonii finem

impofuerunt. Eulampie, virgini verè prudenti, nec oleum, nec lumen Dei in lampade defuit, ut ad Sponi nuptias introduceretur: Eulampio Martyri & meritum, & lumen profuit, ut in Empyreo, tamquam stella, in perpetuas æternitates coruscatura, statueretur.

EULOGIA: εὐλογία, eulogia, latine penultimâ correptâ, quamvis efferatur à Græcis acuta. Significat benedictionem, à verbo εὐλογέω, eulogéo, benedico: quod componitur ab eu, benè, & λόγος, lego, dico. Unde eulogiæ vocatus à Christianis panis benedictus, qui minutatim Fidelibus distribuebatur. Videlicet, *ut qui sacramento Eucharistiæ minimum communicassent, hoc saltem alio communione signo, consentirent esse fideles*: ut ait Baronius. Eadem, n. 56., duplicis generis addit reperiri: nimirum publicas, illas quas diximus, communionis catholicæ signa; alias verò privatas, quas amici inter se ultrò citròque dare, atque accipere consueverunt. Eulogia etiam dicitur elemosyna: uti munera, quæ tulit Abigail Davidi, benedictio ab ipsâ vocata. Itâ Septuaginta πῶν εὐλογίων, tēn eulogion, & Hebraicus Textus habberachab, idest benedictio, cum he demonstrativo, à radice berach, benedixit. Eulogius verò, ab eodem verbo idem est quod latine benedictus.

EULOGIMENOPOLIS: εὐλογιμένη πόλις, eulogimēnōpolis, p. b., benedictam urbem, aut Benedicti civitatem sonat. Nam εὐλογιμένη, eulogimēnos, aut (n, eta, pronunciando ita) eulogimēnos, ac latine eulogemenus, p. b., diceretur, est benedictus, à dicto verbo eulogeo, & polis, civitas. Potest vox eulogemenos ex ipso participio passivo in præterito, ablato scilicet augmento, deduci. Eulogimenopolis, quasi Benedicti civitas, urbs illa vocata, ad radices montis Casinenis à Bertario Abbate ædificata.

EULOGIUS: εὐλόγιος, eulogios, p. b., benedictus, ab eadem radice, quâ eulogia. Hoc nomine multi Sancti nuncupati, & pietate celebres, & martyrio illustres: qui à Christo ad cælestes coronas invitati, audire meruerunt, *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi*. Ab eadem radice fit eulogium, de quo in voce Elogium nonnulla dicta sunt.

EUMENES: εὐμενής, eumenēs, p. b., mitis, benevolus, candidus, propitius, benignus. Vox est composita à sæpius dicto eu, benè, & μένος, ménos, vis, robur, animus, &c.. Hinc fit nomen Eumenes: atque de Eumene, Pergami, & Bithyniæ rege, mentio fit in Libris Machabæorum. Sed hujus vocis etymon, optimè S. Eumenis, seu Eumenio, Gortynis in Cretâ Episcopo, adaptatur. Nam mitis esse, & humilis corde à Christo edoctus, cum iniquioribus candidus, erga inimicos benevolus, pro omnibus propitius, & benignus intercessor, meritò à Fidelibus existimandus. Ab eadem origine fit εὐμένεια, eumenia (sed latine propter diphthongum, penultimâ productâ) idest benevolentia: & Eumenides, p. b., Furia per euphemismum vocatæ, quasi verò blando nomine compellatæ, benevolæ hominibus essent futuræ.

EUNICE: εὐνίκη, eunike, p. l., S. Timothei mater. Ipsa quidem Judæa fuit (nam ille dicitur

H h filius

In r. 2. ad Ephes.

Pl. 34. 21.

Pl. 69. 4.

Ezech. 15. 2.

v. 6.

Matth. 25. 27.

Pl. 118. 46.

Ap. 14. 3.

2. 2. q. 80. ad 5.

An. Chr. 313. N. 52.

1. Reg. 25. 27.

ברכה berach.

ברכה berach.

Matth. 25. 34.

1. Mach. 8. 8.

Matth. 11. 29.

filii mulieris Judae fidelis, tunc nempe ad Christum conversa Graecum tamen nomen erat fortita: quod ab aliquibus Victoria, seu Vincentia latine vertitur. Quod quidem admitti posset, si in graeco secunda syllaba, cum simplici *ei*, scriberetur: tunc enim ab *eu*, bene, & *vian*, *nikē*, victoria, quasi bona victoria, derivaretur. Sed cum per diphthongum *ei*, *i*, scribatur; trahit originem à *veinu*, *nikē*, contentio: quasi bene contendens, & pugnans, nempe pro supernae vocationis bravio. Hanc propter insignem fidem laudat Apostolus, Timotheo scribens, non fidam in matre ipsius habitasse.

EUNICIANUS: *ευνικιανος*, *eunikianos*, p.l., ita graecè hoc nomen scribendum opinor. Sicque à priore etymo, in *Ennice* dicto, quasi bonam victoriam sonans, aut quasi bene victoriosus dicatur, extrahendum. Hoc optimo victori Euniciano, nobilissimo Christi Martyri, pulcherrimè adaptatur.

EUNOMIE: *ευνομία*, *eunomia*, latine penultima correpta, et si à Graecis, aliis regulis utentibus, acuatur. Est bona lex, aequitas, recta legis, & juris constitutio: ab *eu*, bene, & *νομος*, *nomos*, lex. Duplex eunomia statuitur: videlicet ista jam dicta juris constitutio; altera juri rectè constituto obtemperatio. Et hinc *ευνομιος*, dicitur legitimus, legibus, & aequitati consentaneus, bonis institutionibus formatus: atque ulterius Eunomii, & Eunomiae nomen deducendum: Quam altè cordi infixam Christi legem gereret, satis ostendit S. Eunomia Martyr, conditione serva; sed animo verè libero, & ingenio donata. Hæc Sanctam Hilariam heram suam optimarum institutionum fortunatè informatricem habuit: eam ignis martyrii generosè victricem conspexit: eandem in sua gloria triumphatricem hilariter suscepit.

EUNOMIUS: *ευνομιος*, *eunomios*, p.b., nomen ejusdem cum præcedenti originis. Derivatur enim ab *ευνομος*, *eunomios*, quod bonis legibus utentem, aut legitimum significat: ab *eu*, bene, & *νομος*, *nomos*, lex. Aut certè à bono nomine, seu ab *eu*, & *νομα*, *nomos*, nomen, ita ut Eunomius dicatur, quasi boni nominis. Sed prorsus *eu*, & exlex, infamisti, & infamis nominis fuit Eunomius hæresiarcha, à quo Eunomiani nuncupati sunt. Unde ab aliquibus dicitur est Eunomius à *δυσνομος*, *ho dysnomios*, idest mali nominis: ut inter Opera D. Chrysostomi annotatur. Sicut autem iste in Dei Filium blasphemus, ita ejus Matri impiè injurius ab omnibus Orthodoxis agnitus fuit. Nam super illa Matthei verba, quibus dicitur Josephum Mariam non cognovisse, donec peperit filium suum primogenitum, ait Chrysostomus: *Quidam ex hoc verbo secundum Eunomianum putant, quod Joseph, donec peperit quidem, non illam habuit in concupiscentia: postea autem cognovit eam, & filios peperit.* Ità S. Pater, aut potius Author illius Operis imperfecti. Ità ergo Eunomiani inter Antidicomarianitas recensendi. Elias Cretenfis Antistes, in primam Orationem Gregorii Nazianzeni ad Eunomianos, ait: *Fuit autem Eunomius Aetii Syri successor in propagatione doctrinae impia, & absurda: quam etiam execrandis opinionibus adauxit, quum esset urbis Cysice antistes.* Fuit iste Aetius Aetii discipulus: sed ejus successor Eunomius, cum magis innotuisset, &

ut ait D. Augustinus, esset magis in Dialecticâ prævalens, hæresim magis dilatavit, & ab ipso Eunomiani vocati. Hi cum suo Hæresiarchâ dissimilem per omnia Patri Filium asserbant, & Filio Spiritû sanctum. Et idè, ut testatur dicitur Elias, cognominati sūt Anomoi: & quia de nihilo Filii natû tradiderunt, Excutiit quoque nuncupati. Addit præterea D. Augustinus, Eunomiû ita fuisse bonis moribus inimicû; ut asseveraret, quod nihil cuique obesset, quorumlibet perpetratio, ac perseverantia peccatorum, si huius, quæ ab illo docebatur, fidei particeps esset.

EUNUCHUS: *ευνυχος*, *eunuchos*, p.l., eviratus. Ità dicti qui castrati sunt, à matronarum cubiculis custodiendis: nam *ευνυ*, *eunuchos*, cubile, & *εχος*, *echos*, teneo, servo. Quamvis ergo, secundum nominis etymologiam, non significet eviratum; tamen quia ad majorem securitatem, ne isti custodes nobilium virginum, & matronarum pudicitiae illuderent, castrati ad hoc munus sunt adhibiti, omnibus eunuchis nomen tributum est. Comprehendit omnes, qui à naturâ, casu, aut violentiâ aliquâ tales sunt: cum spadones propriè dicantur illi soli, qui manu violentâ virilibus sunt privati. Quia verò principes talibus magnoperè confidebant, & eorum operâ in aliis utebantur, immò nonnunquam in delictis ad nefanda ipsi erant, ac plerumque ad maximas dignitates ipsi effeminati promovebantur; hinc etiam eunuchi dicti illi, qui præclarioribus dignitatibus in regum aulis fulgebant, et si evirati non essent. Ut constat de Putiphare Pharaonis Eunuchus, cui venditus fuit Joseph, quem legimus uxorem habuisse: illam nempe impudicam, quæ Josephi castitati fuit infidiatâ; & duo alii Pharaonis servi, pistor, & pincerna, eunuchi dicuntur. Eadem voce *eunuchos* utrobique Septuaginta utuntur: & Hebræus habet dictionem *faris*, eunuchus, cubicularius, aulicus, cujus plurale *farisim*, eunuchi, aulici, principes. Unde non rectè colligunt aliqui Authores Daniele eunuchum fuisse, eâ ratione ducti, quod Nabuchodonosor mandavit *Asphenez preparsito eunuchorum, ut introduceret de filiis Israël: inter quos fuit Daniel.* Asphenez iste à 70 dicitur archieunuchus, & in Textu hebraico *rao farisat*, idest magister eunuchorum suorum. Persuasi quoque sunt illi Authores Isaiæ prædicatione, qui ob vanam regionum thesaurorum ostensionem, & ostentationem, factam à rege Ezechia legatis Baladam regis Babylonis, ipsi prophetavit: *De filiis tuis qui exierunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.* Ubi 70 legunt *אנשי ספרים*, *pi' nisi spadondas*, idest efficient spadones: & Hebræus ait, *erunt farisim*. Quod in Ezechiae filio Manasse verificatum fuit, quum vincitum cæcenis, atque compedibus duxerunt in Babylonem: & in ejus nepotibus Jechoniâ, Sedeciâ, Daniele, & aliis. Perperam autem ex his rationibus arguunt Daniele fuisse eunuchum, ut sentiunt Josephus, Origenes, Metaphrastes, & D. Hieronymus, à Pererio citati. Nam jam vidimus etiam eunuchos illos vocatos, qui spadones non erant: uti verisimiliter Eunuchus ille reginæ Candacis, qui erat super ornas gazas ejus. Sicque Isaias potuit prædicere filios Ezechiae futuros Eunuchos in palatio regis Babylonis: quia illi functuri erant illis regis obsequiis, quæ

quæ antiquitus Evirati peragere solebant. Unde ait Pererius: *Quapropter Dorotheus in Synopsi, & Epiphanius in vitâ Danielis, negant eum fuisse verum eunuchum, sed propter virginalem oris reverentiam, atque modestiam, animamque ab omni libidine alienissimum, atque integerrimum, vulgò existimatum fuisse velut eunuchum.* Hinc sententia subscribit Lyranus, in quam etiam inclinare videtur Carthusianus. Pererio suffragantur Maldonatus, A Lapide, & Tirinus.

Eunuchi verò ab Ecclesiâ Domini apud Israelitas arcebantur. Ità Lege mosaicâ fancitum: *Non intrabit eunuchus attritis, vel amputatis testiculis, & abscisso veretro Ecclesiam Domini.* In meo Textu 70 pro eunuchos habent *ευνυχος*, *thludias*, & latinis eorum Interpretis ait *eunuchus*: sed potius *ευνυχος*, *thludias*, legendum. Est enim ille, qui habet testiculos attritos, qui & latine thludias à Juristis dicitur, licet corruptè thludias legatur, ff. de verb. sig. l. spadonum. Oritur ista vox à verbo *thludo*, *thludo*, frango, contundo: à quo & *ευνυχος*, *thludias*, contusio. Ità in eodem loco Textus hebraicus legit *pet' suang daccha*, vulneratus contusione, seu contusus, scilicet attritione testium. Talis ergo eunuchus ab Israeliticâ repellebatur Ecclesiâ. Quod tamen non intelligitur de templo materiali, ut notat Tirinus: neque de religione judaicâ, sed de jure civium, quod continebat aliqua particularia privilegia, & jura, quibus Judæi fruebantur. His ergo donari non poterant eunuchi alienigenæ, et siarent proselyti. Nam de his solis loqui S. Textum affirmat idem Author. De Judæis verò castratis hinc non agitur; quibus quidem omnis castratio, tam hominum, quàm animalium, vetita erat, teste Josepho; sed si casu tamen, vel naturâ, aut violentiâ tales evasisent, non idè illis juridico privabantur. Eunuchi nonnunquam spiritaliter fumuntur pro illis, qui specie castitatis illecti, & castissimo Dei amore, ab omnibus libidinibus se custodiunt immaculatos. De quibus allegoricè loquitur Isaias: *Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filibus, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Tam excellens quippe est continentia, ut & apud homines, & apud Deum, sibi summum honorem, & gloriam conciliet. Nec planè sunt iteriles, dum tam heroica opera in lucem edunt; filios spirituales cura suâ, & exemplo, Christo pariunt: & regnum celorum prole numerosa fecundant. De his apertius loquitur Christus: *Sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum celorum.* Horum verborum occasione orta videtur illa secta Eunuchorum, de qua Epiphanius: qui ad regnum celorum capeffendum, necessarium putabant evirari. Sic Origenes, & quidam hæretici, quos S. Augustinus Valesios vocat, contra legem naturalem, quâ omnis mutilatio non necessaria prohibetur, sibi virilia curaverunt amputari. Quod tamen satis experientia docuit libidinem non extinguere: quinimò ferunt eos, in virili ætate, molestioribus carnis stimulis exagitari. Illa ergo Christi verba de spiritali castratione intelliguntur, quâ sibi quis omnes libidinis occasiones resecat, cum firmo proposito, vel voto à venereis abstinendi: sicque sibi inducens impotentiam moralem, ut S.S. Patres interpretantur.

EUNUCHUS: *ευνυχος*, *eunuchos*, p.l., eviratus. Ità dicti qui castrati sunt, à matronarum cubiculis custodiendis: nam *ευνυ*, *eunuchos*, cubile, & *εχος*, *echos*, teneo, servo. Quamvis ergo, secundum nominis etymologiam, non significet eviratum; tamen quia ad majorem securitatem, ne isti custodes nobilium virginum, & matronarum pudicitiae illuderent, castrati ad hoc munus sunt adhibiti, omnibus eunuchis nomen tributum est. Comprehendit omnes, qui à naturâ, casu, aut violentiâ aliquâ tales sunt: cum spadones propriè dicantur illi soli, qui manu violentâ virilibus sunt privati. Quia verò principes talibus magnoperè confidebant, & eorum operâ in aliis utebantur, immò nonnunquam in delictis ad nefanda ipsi erant, ac plerumque ad maximas dignitates ipsi effeminati promovebantur; hinc etiam eunuchi dicti illi, qui præclarioribus dignitatibus in regum aulis fulgebant, et si evirati non essent. Ut constat de Putiphare Pharaonis Eunuchus, cui venditus fuit Joseph, quem legimus uxorem habuisse: illam nempe impudicam, quæ Josephi castitati fuit infidiatâ; & duo alii Pharaonis servi, pistor, & pincerna, eunuchi dicuntur. Eadem voce *eunuchos* utrobique Septuaginta utuntur: & Hebræus habet dictionem *faris*, eunuchus, cubicularius, aulicus, cujus plurale *farisim*, eunuchi, aulici, principes. Unde non rectè colligunt aliqui Authores Daniele eunuchum fuisse, eâ ratione ducti, quod Nabuchodonosor mandavit *Asphenez preparsito eunuchorum, ut introduceret de filiis Israël: inter quos fuit Daniel.* Asphenez iste à 70 dicitur archieunuchus, & in Textu hebraico *rao farisat*, idest magister eunuchorum suorum. Persuasi quoque sunt illi Authores Isaiæ prædicatione, qui ob vanam regionum thesaurorum ostensionem, & ostentationem, factam à rege Ezechia legatis Baladam regis Babylonis, ipsi prophetavit: *De filiis tuis qui exierunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.* Ubi 70 legunt *אנשי ספרים*, *pi' nisi spadondas*, idest efficient spadones: & Hebræus ait, *erunt farisim*. Quod in Ezechiae filio Manasse verificatum fuit, quum vincitum cæcenis, atque compedibus duxerunt in Babylonem: & in ejus nepotibus Jechoniâ, Sedeciâ, Daniele, & aliis. Perperam autem ex his rationibus arguunt Daniele fuisse eunuchum, ut sentiunt Josephus, Origenes, Metaphrastes, & D. Hieronymus, à Pererio citati. Nam jam vidimus etiam eunuchos illos vocatos, qui spadones non erant: uti verisimiliter Eunuchus ille reginæ Candacis, qui erat super ornas gazas ejus. Sicque Isaias potuit prædicere filios Ezechiae futuros Eunuchos in palatio regis Babylonis: quia illi functuri erant illis regis obsequiis, quæ

quæ antiquitus Evirati peragere solebant. Unde ait Pererius: *Quapropter Dorotheus in Synopsi, & Epiphanius in vitâ Danielis, negant eum fuisse verum eunuchum, sed propter virginalem oris reverentiam, atque modestiam, animamque ab omni libidine alienissimum, atque integerrimum, vulgò existimatum fuisse velut eunuchum.* Hinc sententia subscribit Lyranus, in quam etiam inclinare videtur Carthusianus. Pererio suffragantur Maldonatus, A Lapide, & Tirinus.

Eodem prorsus modo, quo Salvator alibi docuit, oculum nos scandalizantem eruendum, & pedem abscindendum. Unde Chrysostomus satis indicat de voluntariâ continentia Christum agere, & tales mysticos eunuchos facilius, quàm physice castratos, à libidinibus abstinere. *Tunc quidam inquit, peccatoris, & conscientia rectè fuit: tunc quia non ita in gentibus concupiscentie fluctibus saltaris.*

EUNUS: *ευνος*, bonæ mentis, benevolus, bene consulens. Est enim ab *eu*, bene, & *νους*, *noos*, mens, animus, prudentia. S. Eunus Divi Juliani Martyris optima mentis, & indolis servus, longè suo conservo fidem negante prudentior, optimam, & invictum animum cum hero suo, in martyrio sufferens lo, conservans; in ignem coniectus, solutis hujus terroni carceris viuculis, in eternû liber, & gloriosus evasit.

EVOCHIA: *ενοχία*, *enochia*, latine penultima correpta, ni graecus ex usu retineatur accentus. Est epulum, convivium publicum, ab *eu*, bene, & *χοη*, *ochē*, cibus. Aliquando evochia dicitur de cibo celesti, seu de visione beatificâ, quæ verè animam alit, & saturat, ac eternæ vitæ coniungit. Ità Christus se disponere aiebat, *ut edatis, & bibatis, super mensam meam in regno meo.* Et itè spiritaliter intelligendus Clemens Alexandrinus, dum ait: *In celis est hoc celeste convivium, quod evochia graecè dicitur.*

EVODIA: *εβωδία*, *evodia*, habet penultimam brevem, licet in eâ Graeci ponant accentum, quos tamen plerumque sequuntur Latini. Est bonus odor, & bonam fragrantiam vertit D. Hieronymus: ab *eu*, bene, & *βωδία*, *o dmi*, odor. Nomen uaius primariæ Phiippis matronæ, quæ, & in mulierum conversione, & instructione allaboraverat. De qua dicit Apostolus, *Evodiam rogo, &c.* Verti potest bene olens: quæ verè virtutum fragrantiam in universo Orbe Christiano spargebat. Nam de talibus ait D. Paulus: *Christi bonus odor sumus Deo.* Vide vocabulum sequens.

EVODIUS: *εβωδιος*, *evodios*, p.b., quasi *εβωδης*, *evodes*, fragrans, odorem vibrans, probi, & suavis odoris. Oritur, uti præcedens ab *eu*, bene, & verbo *βωδία*, *o dmi*, adorem reddo: quod in præc. medio facit *βωδία*, *o dmi*, & hinc compositum *evodia*, odor, redolentia, bona fragrantia. Odor variorum Sanctorum, hoc nomine appellatorum, adhuc spirat in omni loco. Faxit Deus ut post ipsos trahamur, & in odorem unguentorum ipsorum feliciter curramus.

EUQNYMUS: *ευνυμιος*, *eunymios*, p. b., boni nominis, qui bono, & facto donatus est nomine. Tales fuere multi viri, doctrinâ, & sanctitate illustres, quibus sæpius nomina convenerunt. Aliis *ευνυμιος* graecè finiter, per euphemismum, aut per antiphrasim dicitur: & hinc Insula quædam evonyma dicta, quod è Liparâ in Siciliam navigantibus ad sinistram occurrat.

EUPATOR: *ευπατορ*, p.b., qui bonum habet patrem. Ità cognominatus Antiochus, Antiochi Epiphaniis filius, quasi bono patre genitus: ab *eu*, bene, & in compositione bonum significante, & *πατορ*, *pater*. Ob insignes enim victorias pater ejus apud Gentiles illustris cognomen sortitus est. Et quamvis, ob enormia scelera, gloriam suam apud probos penitus obscurasset; nihilominus apud asperatores pro homine quodammodo divino fuit habitus. Unde

Act. 16. 1.

1. Tim. 7. 5.

In Indice.

Matth. 1. 25.

In c. 1. Math. Hom. 2. Oper. imperf.

L. de her. ad Quod. har. 54.

Gen. 39. 1.

Gen. 41. 1.

Gen. 41. 1.

Gen. 41. 1.

Dan. 1. 3.

Dan. 1. 3.

Dan. 1. 3.

Matth. 19. 12.

Har. 5. 8.

2. Par. 33. 11.

Act. 3. 27.

Hom. 63. in Matth.

Luc. 22. 29.

L. 2. P. 2. dag. c. 1.

Phil. 4. 2.

2. Cor. 2. 15.

Cant. 1. 3.

2. Mach. 11. 2. de filius post ejus mortem in hanc stultam apothecia erupit: *Patre nostro inter Deos translato*. Antiochus ergo filius, quasi tanto patre felix esset, à Lyfià suo nutritio, & curatore, eo cognomine decoratus. Nam hic eum *nuravit adolescentem*, & *vocavit nomen Epator*. Erat autem tunc puer novem annorum, & solis duobus annis regnavit, & occisus est cum Lyfià à Demetrio Seleuci Philopatoris filio, nempe Antiochi nobilis, seu Epiphaniis ex fratre nepote. Anno enim Græcorum 151, iussu ipsius, *occidit eos exercitus*.

EUPHEBIUS: *εὐφάβιος, euphēbios, p. b.*, quasi benè metuens. Nam est à toties dicto *eu*, benè, & verbo *εὐφάβω, phēbō*, metuo: ut benè timoratum sonet. Non inconcinne hoc etymon S. Euphebio Neapolitano Episcopo, & Confessori tribuitur. Nam est timor filialis, est *timor Sanctiorum*, ut ait Ambrosius, qui salubris est timor, juxta illud: *Timete Dominum omnes Sancti ejus*. Optimè Deum timeant, qui de salute securi esse velint. Si verò scribatur Euphæbius, græcè *εὐφάβιος, euphēbios*, tunc sit à *εὐφάβω, phēbō*, lustrō, purgō: & benè lustratum significat. Talis fuit ille Sanctus, austeritatibus benè purgatus, tentationum igne optimè lustratus: ut illac mundus ascendere posset, ubi non intrabit aliquid coinquinatum.

EUPHEMISMUS: *εὐφαισμός, euphēsmos*, bona ominatio. Videlicet à verbo *εὐφαιστέω, euphēsméō*, laudo, benedico, benè ominata dico, &c.: Nam *eu*, benè, & *φαιστέω, phēsméō*, dico. Est figura, seu modus loquendi, quo id quod durum, & inausum sonat, à se removeretur, vel ab aliis sibi conjunctis. Satis frequens est in Scripturis, dum imprecationes Hebræi, non sibi, sed inimicis suis expontant. Sic David sibi malum imprecaturus, si de Nabal vindictam non sumeret; non dicit, juxta solitam Judæorum phrasim, *Hæc faciat mihi Dominus*, & *hæc addat*: sed à se imprecationem repellens, per euphemismum in inimicos eam retorquet dicens, *Hæc faciat Dominus inimicis David*, & *hæc addat*. Quod & euphemismus dici potest. Ab eadem radice sit *εὐφαισμία, euphēsmia*, sed latine euphēmia, p. b., quod nomen bonam famam, vel bonæ famæ aliquam sonat: atque laudem, lætam ac faustam acclamationem significat. Qualem tot viri, & mulieres, pietate insignes, & imitatione sequendi, sanctitate celebres, & devotione colendi, tali nomine illustres, & tam felici etymo decorati, posteris reliquere.

EUPHEMITÆ: *εὐφαιμίται, euphēmitai, p. l.*, laudantes, benedicentes, ut sit à dicto verbo *euphēsméō*. Ità dicti nonnulli hæretici, qui sunt iidem cum Euchiitis. Nam his Euphemitas adjungit Epiphanius: & ut ait D. Augustinus, *hos omnes cum illis tantam unam hæresim ponit*. De his agit Damascenus cum Massalianis, qui & Euchiitæ, dicens, quod copulentur & his, quæ à Græcis adinventæ hæreses. Isti dicti Euphemitæ, & Martyriani, & Sathianiani. *Dicunt autem quoniam cohabitavit homini enyopstatice Satanas, & demones, & secundam omnia dominantur ipsius. Dicunt præterea, quod non per baptismum assumit incorruptibile, & divinum indumentum fidelis, sed per orationem, &c.* Ait quoque ipsos vocari etiam *Euthusistas, demonis*

nis cuiusdam operationem suscipientes, & Spiritus sancti præsentiam hanc suscipientes. Ità Damascenus. Ab eadem radice sit euphemus *εὐφαισμος, euphēsmos*, latine penultima producta, & est blasphemio oppositus. Nam euphemus est boni omnis, honorificus, faustus, benedictus, & benedictus: cujus proxima origo in voce *euphēsmismos* observetur.

EUPHONIA: *εὐφώνια, euphōnia, p. l.*, quia penultima brevis, in rigore est vox proparoxytona, nisi græcus accentus ex usu retineatur in penultima. Ità dicta sonoritas, sonitus verborum suavior: ab *eu*, benè, & *φωνή, phoné*, vox. Hæc accidit in oratione, quando nimius vocalium, aut consonantium concursus evitatur. Est ergo cacophonix opposita, quæ sic appellatur à *κακός, cacos*, malus, & *φωνή, phoné*, quasi malus sonus. *Euphōnos*, latine *euphōna, p. l.*, est oratio quando suaviter fluit: item si nihil scurrile contineat, quod malè sonet. Tunc enim est etiam cacophonia, aut potius *κακὸφώνου, kakophōnou*, idest malum dictum. Est enim à *κακός, cacos*, malum, & *φωνή, phoné*, dico, utpotè obscænum dictum, sive uno, sive pluribus verbis, sive deformi literarum concursu fiat. Cacophaton dicitur etiam maledictum, infame, pro quo Martinus cacephaton scribit, & aliqui cacemphaton exarant. Euphōnismos ab aliquibus nonnunquam pro euphemismo ponitur, sicque dicitur ab *εὐφαισμός, euphēsmos*, benè sono: atque idè etiam pro euphonia sumi potest. Vide de euphonia Augustinum.

EUPHONOTROPHIUM: *εὐφωνοτροφίον, euphōnotrophion, p. l.*, propter diphthongum, quæ latine in vocali longa convertitur. Vox hæc à variis variè scribitur. Quidam enim Ephonotrophium, alii Ephonotrophium pro cantorum collegio usurpant. Hacque voce, teste Magri, usus Petrus Mallius in suâ historiâ sacrâ. Sed omninò euphonotrophium videatur scribendum. Nam *euphōnos, euphōnos*, latine euphōnos, p. l., sonans, canorus, dicitur, & *τροφή, trépho*, alio: hincque euphonotrophium locus, in quo cantores aluntur.

EUPHRASIA: *εὐφράσια, euphrasia, p. l.*, quia penultima brevis, cum accentu in antepenultima est efferenda. Vox ista honestum gaudium, & facundam, ac benè differentem, aut benè loquentem mulierem denotat. In primo significato est à verbo *εὐφραίνω, euphrainō*, lætifico, delecto: in secundo à verbo *εὐφράζω, euphrázō*, dico, differo, eloquor. Ultrâque expositione dignæ illæ Sanctæ Euphrasie Virgines, & Martyres: quæ inter principes constanter locutæ sapientiam, inter læviores cruciatu lætanter laudes Dei dicentes, supernis delitiis in æternum lætificabuntur.

EUPHRATES: *εὐφράτης, euphrates, p. l.*, fluvius Syriæ insignis, vel, ut alii dicunt, Mesopotamiæ, quæ tamen est regio inter Euphratem, & Tigrim comprehensa. Nascitur ex Armeniæ montibus, ut ait Strabo, & mediam Babylonem interfecat. Quamvis hebraicè dicatur *Phrat*, aut potius *Perath*, unde Euphratis nomen ortum esse colligi potest; tamen à verbo græco *εὐφραίνω, euphrainō*, lætifico, deducunt. Scilicet eò quod resignationibus suis circumjacentem agrum mirè lætificet, & uberius fecundet. Sicque ab ejus personâ tertiâ præter. pass. eruatur, cum euphrasia trahatur à secundâ. Est unus

Gen. 1. 10. *unus è quatuor capitibus, seu ramis illius fluvii, qui egrediebatur de loco volutatis ad irrigandum terram radisum, qui inde h. videtur in quatuor capita*. Erant autem hæc quatuor capita, Phison, seu Ganges, hebraicè *Pisicón*, ob aquarum copiam, à radice *pisce*, multiplicavit, ut Pagnianus opinatur. Secundum erat Gehon, seu Nilus, & hebraicè *ghibbôn*, tertium Tigris, & quartum Euphrates. Sed magna suboritur difficultas, quomodo ex eodem Paradisi fluvio hæc quatuor flumina orientur, situ terrarum ita inter se distantia: & quorum origines etiam repertæ sunt maximis intervallis è variis Orbis partibus scaturire. Et quidem Ganges è Caucasio ortus Indiam percurrit: Tigris, & Euphrates ex montibus Armeniæ: Nilus in Africa è Lunæ montibus trahit originem. Ferè tamen omnes Antiqui in hanc sententiam conspirant, illa flumina ab uno Paradisi fonte prorumpere, sed mox terræ sinu abscondi, atque longissimis subterraneis itineribus, prout alia quedam flumina, in aliis regionibus emergere. Euphrates assignatur à Moyle ut limes terræ Judæis promissæ, dum ait eam extendendam usque ad flumen magnum Euphratem. Quod si nunquam eò usque sedes suas dilataverint, potest dici cum Augustino, saltem tempore Davidis, & Salomonis, illas regiones Euphratem versus, eis vegetales fuisse. Vel si nequidem sic eò usque dominiū suum protulerint, dicendum est illam imperii sui dilatationem à Deo promissam eâ conditione, si in ejus cultu fideles permanissent. De Euphrate intelligitur illa Jeremiæ prophetia: *Vada præoccupata sunt, & paludes incense sunt igni*. Nam dum Cyrus regis Balthassaris tempore Babylonem obsidione cingebat, videns eam terrâ inexpugnabilem, multis effossis rivis, Euphratem aliò deduxit: ut exsiccatò naturali ejus alveo, transitus in civitatem Persis aperiretur. Sicque vada ejus præoccupata sunt, & arundines, quæ in paludibus ab ipso formatis, jamque exsiccatis, exiisse sunt: ut militibus ad urbem invadendam viâ concederetur expeditio. Unde Propheta subjungit: *Deservit faciem mare ejus, & siccabo venam ejus*. Nempe Euphrates maximâ aquarum copiâ turgidus, instar maris Babylonem alluebat: ut Liranus interpretatur. Quamvis alii per mare hîc intelligant abundantiam quasi inexhaustibilem hominum, & opum. Sic ergo Cyrus Babylone positus est, eâ nocte, quâ Balthassar rex fecit grande convivium optimatibus suis mille. Nam eâ nocte, quâ Cyrus sciebat Babylonios magis indulgere genio, quam armis vacare, per siccam Euphratis alveum militem suum introduxit: & eadem nocte interfecit est Balthassar rex Chaldeus. Exsicandum quoque Euphratem versus mundi finem prædixit S. Joannes hisce verbis: *Sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphratem: & siccavit aquam ejus, ut præpararetur viâ regibus ab ortu solis*. Verisimiliter erunt reges Antichristo, contra Christianos, auxiliaturi, sed in propriam perniciem. Nam Christiani sumptis animis, & viribus, eis validè resistent, & præclaram illam victoriam, de qua c. 19. nanciscuntur.

EUPHRONIUS: *εὐφρόνιος, euphrōnios, p. b.*, benè sapiens, benè prudens, benè sentiens latine verti potest. Est enim à verbo *εὐφρόνω, euphrōno*, sapio, benè cupio, prudens sum, rectè sentio. Si verò ab *εὐφρον, euphron*, efformetur; lætus, jucundus, venerabilis, benevolus, potest exponi. Hæc omnia sapienter attribuuntur utrique Euphronio Episcopo, & Confessori. Nam in Fide orthodoxâ rectissimè sentientes, in regendâ Ecclesiâ benè prudentes, in solo Jesu Christo optimè sapientes, inter Sanctos Antiquos apprime venerabiles, læticiam, & jucunditatem æternam, à Fidelibus semper colendi, semper ut summè benefici invocandi, adepti fuerunt.

EUPHROSINA: *εὐφροσύνη, euphrōsine, p. f.*, latine penultima correptâ, quamvis in eâ græcus statuat accentus. Ità dicta læticia, delectatio, à verbo *εὐφραίνω, euphrainō*, lætor. Sic una ex tribus Charitibus, seu Gratiis appellata. Sancta Euphrosina virgo sanctimonialis, sanctissimis moribus forores semper lætificans, ad Sponsi thalamum semper gavifura evolavit. Euphrosina verò Virgo, & Martyr, etiam in terribilioribus lætum animi professa, crudeliorem mortem delitiosè aggressa, ad rogam quò comburenda erat lætanter progressa, igne festivo in suas cum cælesti Sponsò nuptias lætissimè est ingressa.

EUPOLEMUS: *εὐπόλεμος, eupōleμος, p. b.*, bello insignis idiomate nostro reddi potest. Est enim ab *eu*, benè, & *πόλεμος, pōleμος*, bellum: quasi qui benè bellum gerat. Sic nominatus unus è legatis à Judâ Machabæo Romam missis: *Et elegit Judas Eupolemum filium Joannis*, ut cum Romanis amicitiam constitueret. Ità vit bellum nomine ferens, ad societatem, & pacem conciliandam, aptissimus inter Judæos habebatur.

EUPORUS: *εὐπόρος, eupōros, p. b.*, inter cætera prosperum, & divitem significat. Est enim ab *eu*, benè, & *πόρος, pōros*, via, quaestus: quasi qui in bono quaestu versetur. Ditiſsimus fuit S. Euporus Martyr, qui sævissima prosperè sustinens, bonorum, & vitæ expers factus est, ut æternis divitiis, & cælesti prosperitate abundaret.

EUPREPES: *εὐπρέπης, euprēpēs, p. b.*, decorus, formosus, modestus, ornatus, cujus etymon in voce *euprepia* dicitur. Verè tali nomine digni nonnulli Christi servi, qui ut decorum servarent, indecoris affecti, omnibus virtutibus ornati, mortem ipsam decentissimè passi, gloriâ, & decore cælesti à Domino fuerunt indati.

EUPREPIA: *εὐπρέπεια, euprēpia, p. f.*, latine propter diphthongum penultima producta, quamvis accentus à Græcis in penultima collocetur. Est decor, ornatus, maximè virtutum, quibus incumbit *τὸ σόφρον, tō prēpon*, idest decorum servare. Et sic euprepia sit ab *eu*, benè, & *πρέπω, prēpo*, decore: quasi bona decencia. Hæc maximè in moribus attenditur, quæ in medio consistentes, ad id, quod maximè hominem decet, attendunt.

EUPSYCHIA: *εὐψυχία, eupsychia, p. f.*, latine penultima correptâ, etsi græcus in eâ ponatur accentus. Hîc tamen aliquando à Latinis usurpatur, ex usu legitimo. Ità dicta magnanimitas: & D. Thomas, ab *eu* benè, & *ψυχή, psychē*, anima, bonam animositatem interpretatur. Eam ponit Andronicus inter septem virtutes fortitudini annexas: ipse

Sup. Pl. 118.

Pl. 33. 10.

Ap. 2. 17.

1. Reg. 25. 22.

l. de hæ. ad Quod. hæ. 57.

lib. de her.

Lib. de Gr. Am. de Adv.

In Hierol.

per Ath.

1. Mach. 9. 17.

lumque refert Angelicus hisce verbis: *Eupſychia autem, idest bona animofitas idem videtur esse quod ſecuritas. Dicit enim quod est robur anime ad perficiendum opera eius.* Securitas verò est virtus, vel conditio virtutis, quæ ut res aliqua majore cum fiducia speretur, amovet impedimentum, nempe timorem: & idem Macrobius addit *ſecuritatem, qua excludit timorem.* Si ergò securitas ad fiduciam reducatur, tamquam pars ipsius, vel conditio, sciendum est fiduciam dupliciter sumi posse, nempe ut partem integram, & ut partem potentialem fortitudinis. Est autem ejus pars integralis, ut etiam magnificèntia, patientia, & perseverantia, si consideretur ut fiducia debet concurrere ad actum fortitudinis. Cum enim sit duplex actus fortitudinis, aggredi, & sustinere; ad actum

Ib.

Ibid. in Corp.

aggrediendi duo requiruntur, quorum primum pertinet ad animi preparationem, ut scilicet aliquis promptum animum habeat ad aggrediendum, & quantum ad hoc ponit Tullius fiduciam. Erit verò pars fortitudinis potentialis, ut & aliæ tres supradictæ, si referatur ad aliquam materiam, in qua minus est difficultatis, quam in actu fortitudinis, quæ versatur circa difficillima, nempe circa pericula mortis. Sicque à Philosopho in 4. Ethic. ponitur magnanimitas, quæ videtur eadem cum fiducia, circa magnos honores. Hinc colliges quomodò eupſychia, seu securitas, ad fortitudinem reducenda sit, cum sit fiduciæ virtus aded proxima, vel potius ejus conditio, quæ in materiâ fortitudinis, ad rem aggrediendam, vel in honoribus, timorem repellit. Quamvis videatur posse cum magnanimitate eadem asseri, ut ipsius etymologia consonat. Nam & ipsa magnanimitas cum fiducia à D. Thomâ hic eadem exilitimatur: cum tamen ad 6 dicat, quod fiducia pertinet ad spem certitudinem, magnanimitas autem ad magnitudinem rei speratæ. Sed alibi asserit quod fiducia ad magnanimitatem pertinet, ut importat quoddam robur spem proveniens ex aliqua consideratione, quæ facit vehementem opinionem de bono assequendo. Ut etiam securitas ad eandem pertinet, in quantum repellit desperationem. Sunt enim virtutes, vel virtutis conditiones, aded inter se affines, ut uno modo consideratæ possint inter se identitari: quamvis alio modo una dicatur ad aliam pertinere.

q. 139. a. 6. c.

a. 7. c.

EUPSYCHUS: *εὐψυχος, eupſychos*, latinè propter ambiguum hic productam, accentum habet in penultima, etſi Græci eum in antepenultima collocent. Significat lætum, magnanimum, constantem, animo miti præditum, felicem: Vox ex ejusdem cum præcedenti originis. Eupſychi meritò appellati nonnulli Sancti Martyres, qui illo actu fortitudinis verè magnanimo, animam bonam, & nitentem animum fortitos fuisse patefacientes, corde verè læto in Domino, & securo præditi, ut vitam lætiores adipiscerentur, mortem acerbissimam constantissimè subierunt.

EURIPUS: *εὐριπος, euripos*, latinè penultima producta, quamvis à Græcis acutur antepenultima. Est frerum inter Eubœam Insulam, seu Chalcidem, & Atticam, septies in die undas asforbens, & toties eas revomens. Ità dictum ab eu, benè, & verbo *ῥιπίζω, rhipizo*, veniolo: quod benè per ta-

lem motum ventiletur. Euripus etiam dicitur frerum in Sicilia: & euripi vocantur ductus aquarum aliunde deductarum, in sublime salientium, si murmur efforment notabile. Si verò majores sint Nilî nuncupantur. Græco adagio *εὐριπος ἀνθρώπος, euripos anthropos*, dicitur homo inconstans, uti & de fortunâ instabili, & de mente volubili. Maximè famosus ille Chalcidis Euripus, in quem sese projecisse Aristotelem, ipsius refluxus causam intelligere non valentem, multi prodiderunt. Quod & affirmatur à Justino Martyre. Sed ob talis arcani ignorantiam, animam præ tædio efflavit testatur Greg. Nazianzenus. Hæc vox Euripus satis frequens in Doctorem, etiam sacrorum, libris, idem inter alias eam inferere placuit.

EUROPA: *εὐρώπη, eurôpe*, p. l., nobilissima totius Orbis terrarum pars. Hanc unam ex tribus Veteres constituebant: sed jam pridem Americâ detectâ, præstantissima è quatuor terræ partibus, etſi extentione minima, est habenda. Nomen sumplit, ut Poætæ fabulantur, ab Europâ Agenoris Phœnicum regis filiâ, à Jove in bovem transformato, exportatâ: quæ fortè ob oculi latitudinem tale nomen erat sortita. Nam *εὐρύς, eurys*, latus, & *ὄψ, ops*, genit. *ὄψος, opis*, vultus, frons, oculus, &c. dicitur: adedque puella lato oculo, vultu, aut fronte dotata insinuat.

EURUS: *εὐρος, euros*, ventus ab oriente veno spirans. Ità dicitur ab *εὐρος, heos*, aurora, & *ῥέο, rheo*, fluo, quod ab oriente fluat, Euroaquo autem est ventus inter eurum, & aquilonem, qui & typhonicus in Pauli navigatione vocatur. De quo S. Lucas ait: *Non post multum autem misit se contra ipsam ventus typhonicus, qui vocatur euroaquo.* Typhones sunt venti valdè turbulenti, & in gyrum se circumvolventes, adedque procellosi, qualis fuit ille euroaquo, navi Apollolium deferenti valdè infestus. Non videtur esse idem cum euronoto, quamvis aliqui sic opinentur. Nam euronotus, p. b., est ventus spirans ab oriente hyberno, idem inter orientem, & Austrum, qui dicitur *ῥόος, rōos*, quia humidus, voce *ῥόος, rōos*, græcè humiditatem denotante.

EURYTHMIA: *εὐρυθμία, eurhythmia*, latinè absolute penultimam corceptam habere debet. Græci, in similibus aliis regulis utentes, in eâ collocant accentum, quos multi Latini ex usu licitè imitantur. Vox ista bonam consonantiam nobis sonat. Nam eu, ut sæpiùs jam vidimus, bonitatem indicat, & *ρυθμία, rhythmia*, ut & *ρυθμίαι, rhythmias*, consonantiam. Aliàs eurythmia Græcis est concinnitas, & *εὐρυθμία, eurhythmia*, aptus, & concinnus. Unde corporis aptus, & concinnus motus apud Quintil. eurythmia nominatus, & insinuat Oratori necessarius. Est enim in Oratore concinnitas, ut gestus aptus, & decens, lingue, & ori concinat. Quanto magis in Oratore sacro necessarius, cum eum multò magis in gestu eurythmia deceat.

EUSEBES: *εὐσεβής, eusebēs*, p. b., pius, religiosus. Est enim à verbo *εὐσεβέω, eusebeo*, sum pius, pietatem exerceo ergà parentes. Eusebes dicitur ille Antiochus, de quo scriptum est: *Et misit rex Antiochus filius Demetrii epistolam ab insulis maris Simoni sacerdoti, & principi gentis Judæorum, &c.* Erat

Act. 27. 14.

1. Mach. 15. 1.

Erat autem filius Demetrii Seleuci, frater Demetrii Nicanoris à Persis capti, ab aliis Sedetes, & soter cognominatus: qui occiso Tryphone invasore, fratris regnum, & conjugium adeptus est, invitante ad hoc ipsâ Cleopatrà fratris uxore. Dicitur est autem pius, ut asserit Pererius ex Josepho, ob pietatem quam ergà Deum exhibuit. Nam cum Judæorum factus hostis Urbem Jerusalem archilimâ vexaret obsidione, rogatus fuit ab ipsis, ut septem dierum concederet iudiciis, festi celebrâti gratiâ. Hoc magnâ cum pietate indultit, mittens vicinas verè regias, tauros nempe deauratis cornibus conspicuos, pocula quoque aurea, & argentea, omni genere aromatorum referta. Illis præterea diebus festum Judæorum condecorans, toti exercitui luculentum epulum præbuit. Diverso verè genio ab Antiocho Epiphane ejus propatruo, qui captâ Urbe sanctâ, porcos super altare mactavit, & indignis, ac sacrilegis molis templum profanavit.

I. 9. in Dan.

2. 2. q. 80. ad 4.

De Civ. Dei l. 10. c. 3.

D. Aug. Ib.

I. 2. de Invent.

2. 2. q. 101. a. 1. c.

cultum consanguineorum: uti cultus patriæ complectitur cultum omnium concivium, & omnium patriæ amicorum, & idem ad hos pietas principaliter se extendit. Et hæc pietas, illa virtus specialis, ut à religione distincta: cum aliâs, proat eusebia Dei cultum etiam amplectitur, itâ & pietas. Nam in cultu Dei includitur, tamquam minus in majori, cultus debitus parentibus: ed quod Deus excellentiore modo sit pater noiter. Quare Dei nomine dicit Propheta: *Si ego pater, ubi est honor meus?*

Mal. 1. 6.

EUSEBIUS: *εὐσεβίος, eusebios*, p. b., nomen ab eadem radice quâ eusebia pullulans, & pium, ac religiosum significans. Talis verè fuit S. Eusebius Episcopus Vercellensis. Fuit & Eusebius Emisensis vel Emesenus, non aded pius ut nomen sonat, cum arianismi sit infirmulatus, natione Syrus, tempore Constantii Imperatoris. Libros plurimos ad plausum populi facientes conscripsit, ut testatur D. Hieronymus: qui tamen omnes perierunt. Homilias autem 30 de Pascha, &c. esse Eucherii Lugdunensis opinatur Baronius: etſi melius existimare videatur Bellanninus, esse Faustii, qui ex Abbate Lirinensi Episcopus Regionis creatus est. Sed planè indignus isto sacro nomine Eusebius Pamphili, Episcopus Cesariensis, qui Christum honore divino non est dignatus: cum ipsius divinitatem cum Arianis negaverit, ut potè eorum princeps, ut scribit Hieronymus ad Ruffinum. Multa tamen scripsit, præsertim de historiâ ecclesiasticâ, & Chronicum, cuius calculo utitur Ecclesia pro temporibus ante Christum: à quo dissentiant magno cum fundamento multi Chronologi moderni. Obiit circâ annum Domini 326: Emisensis autem Emææ Episcopus 14 annis ei superstes fuit.

Bir. An. Chr. 341. N. 10.

In Cat. Se ipt. Eccl.

EUSTACHIUS: *εὐστάχιος, eustachios*, p. b., benè firmum, & bonæ spicæ exponere licet. Nam *εὐσταχὺς, eustachys*, benè firmus dicitur: & quia eu, benè, & *στάχυς, stachys*, spica: idem benè spicatus verti potest. Benè firmus fuit S. Eustachius Martyr, quem nec terrena potestas, nec bos æneus ab amore Christi divellere potuit. Optimi frumenti ferax, ut fertilius fieret, à bove arari debuit. Ipso ere fortior, ipso igne fervidior, nec ab illo in Fide motus, nec ab isto in Charitate victus: ob dilectionem suavissimum, in ardore fervescens, à bove triturratum, à flammâ ventilatum triticum horreis ecclesiis intulit: frumenti Electorum in æternum particeps evasit.

EUSTASIUS: *εὐστάσιος, eustasios*, p. b., bonæ stationis, ordinis, perseverantiæ. Adedque benè stantem, constantem, & perseverantem hoc nomen significare potest. Oritur enim ab eu, benè, & à *στάσις, stasis*, stationem, ordinem, & perseverantiam denotante. Talis verè fuit S. Eustasius Abbas, qui optimam stationem, & ordinem adeptus, tot monachorum pater, multis miraculis clarus, mirâ sanctitatè celebris, magnâ constantiâ in austerâ pœnitentiâ perseverans, præmium perseverantibus promissum recepit. Nam qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit.

Matth. 24. 13.

EUSTATHIUS: *εὐστάθιος, eustathios*, p. b., stabilis, contans, firmus. Idem nempe significat ac *εὐσταθής, eustathēs*, ad eu, benè, & *στάθω, stathō*, ito: ab ejus

ejus nempè aoristo primo passivo *ἐστάθη*, *estāthen*, statutus sum. Tali nomine dignus S. Eustathius Episcopus, mirā doctrinā, & sanctitate celebris: qui semper in Fide stabilis, in amore Christi firmus, etiam urgente Constantii Imperatoris persecutio- ne, exilii arumnas constanter sufferens, satis à Domino in corpore peregrinatus, in patriam gloriosè receptus est. Ab eādē radice pullulat eustathia, p. l., græcè *εὐστάθεια*, *eusthāthia*, constantiam, & columen designans. Eustathia verò, p. b., stabilimen- tum dicitur: ut aliqui legunt in Textu græco *eu- stathia*, ubi Nolter ait, *rex sapiens stabilitamentum populi est*. In meo tamen Codice *eusthāthia* priori modo, cum diphthongo exaratur.

EUSTOCHIA: *εὐστοχία*, p. l., dexteritas in jaculando. Oritur à verbo *εὐστόχῃς*, *eustochēos*, sum peritus in jaculando: quod componitur ex *εὐ*, benè, & *στόχος*, *stichos*, vado, ordine procedo. Quia verò eustochia significat dexteritatē, & rectam versù scopū collimationem, idè etiam ipsa ponitur inter partes prudentiæ integrales. Nam D. Thomas enumerans illas virtutes, quas necesse est concurrere ad perfectum actum prudentiæ, sex illis quas recenset Macrobius, dicit quòd *addenda est septima, scilicet memoria, & eustochia, sive solertia quam ponit Aristoteles*. Hic ergò insinuat solertiam, & Eustochiam esse idem, nempè dum solertia accipitur magis communiter, ut inferius docet. Ille *Philosophus*, inquit, *qui ponit solertiam partem prudentiæ, accipit eam communiter pro omni eustochiā*. Quamvis in rigore solertia sit pars eustochiæ, ut dixit primo loco citato, quòd *est bona coniectura, huius autem pars, ut dicitur in 6. Ethic. est solertia, quæ est vera coniectura mediæ, ut dicitur in 1. Post.* Quod clariù explicuit ipso articulo quarto, dicens quòd solertia ad hoc pertineat, ut homo benè se habeat, in acquirendo reclam æstimationem per seipsum: ità tamen ut solertia accipiat pro eustochiā, cuius est pars. Nam eustochia est benè coniectura- tiva de quibuscumque, solertia autem est facilis, & prompta coniectura circa inventionem mediæ. Hinc græcè dicitur *εὐστοχος*, *eustochos*, seu eustochius, pro solerti, prompto, ingenioso. Benè ad scopum collimaverunt Sancti illi tali nomine decorati, ad quælibet ardua prompti, in mediis opportunis solertes, & ingeniosi, ultimum illum finem, quem semper pro scopo prudenter habuerunt, feliciter sunt affecti.

EUSTOLIA: *εὐστολία*, *eustolia*, latinè, quia penultima brevis, in rigore antepenultimā acutā efferrī debet, nisi græcus ex usu retineatur accentus, Græcè quoque dicitur *εὐστόλος*, utpotè utriusque generis, & benè ornata, decora, latinè reddatur. *Eústolos* enim benè ornatus dicitur, ut apparet, ab *εὐ*, benè, & *στόλος*, *stolos*, quasi bonā stolā indutus. Sancta Virgo Eustolia, Mauricii Imperatoris filia, stolā innocentiae decorior, quam veste regali pretiosior, omnibus virtutibus cum pudicitiae floribus ornata, immortalitatis stolā ornatiùs induta fuit.

EUSTORGIIUS: *εὐστóργιος*, *eustorgios*, p. b., boni amoris, & charitatis, seu benè amantem interpretari licet. Fit à toties dicto *εὐ*, benè, & verbo *στóργος*, *storgos*, amo, idem quod *στέρω*, *stergo*, amo, cha-

ritate complector. Inter cæteros hoc nomine donatos, duo Episcopi Mediolanenses magnā sanctitate floruerunt. Gregem suum magno amore prosequentes, maximā charitate in Deum ferventes, amoris beatifici, qui ipsos in cælis manebat, pignus amabilissimum acceperunt.

EUSTRATIUS: *εὐστράτιος*, *eustratios*, p. b., benè bellicosum sonat. Est enim ab *εὐ*, benè, & *στράτιος*, *stratios*, bellicosus. Hinc Jupiter militaris Stratius fuit appellatus. Bonum certamen certavit, & strenuè belligeravit S. Eustratius Martyr: dum inter atrociora tormenta, nequicquam sevientē barbarie, invidus Christi miles evasit. Hinc illi reposita, & reddita iustitiæ corona, quam bellicosus suis athleticis Dominus à seculo preparavit.

EUTHALIA: *εὐθάλια*, *euthalia*, latinè penultima correptā, ni Græcos cum accentu in eā imitemur. Idiomate nostro dicitur florida, virens, adulta, benè florens: & aliter in græco *εὐθάλης*, communis generis, ab *εὐ*, benè, & verbo *θάλλω*, *thallo*, floreo, viresco. Sancta Euthalia virgo, virtutibus semper virens, lilio virginitatis decora, sanèitate benè florens, & meritis adulta, martirii purpurā florentior, immarcescibili coronā à Sponso Nazareno, seu florido, redimita fuit.

EUTHYMIA: *εὐθυμία*, *euthymia*, accentum habet voci præcedenti similem. Est læticia, jucunditas, securitas, hilaritas, animi tranquillitas: ab *εὐ*, benè, & *θυμός*, *thymos*, animi confidentia, animus vehemens. Hinc derivatur *εὐθύμιος*, p. b., & *εὐθύμιος*, lætus, alacer, qui est animo securo, æquo, & tranquillo. Tali dote ornati fuere tot viri egregii, Euthymii vocati, verè euthymiā, seu, juxta Tullium, animi securitate donati. Nec spe terrenā allecī, nec timore humano correpti: inter mœstiora læti, inter austeriora jucundi, inter horrenda pericula securi, ad æternam tranquillitatem pervenerunt.

EUTRAPELIA: *εὐτραπέλια*, *eutrapelia*, latinè absolutè, cum penultima sit brevis, accentus in antepenultimā debet collocari. Sed in similibus terminationibus, uti sæpè monuimus, ex usu legitimè introducto, qui non est improbandus, multi Latini, cum accentu in penultimā, Græcos imitantur. Apud Philosophos eutrapelia pro virtute ponitur: nempè pro comitate, & urbanitate, aliàs *ἀστεϊσμός*, *astaismos*, appellatā. Hæc ab *εὐ*, *eu*, urbs, formatur: et si astaismus pro sermone sumi soleat urbano, & eleganti. Sed D. Paulus eutrapeliam in malam partem accepit, quando de variis loquens vitiis, quæ nec in nobis debent nominari, subiungit: *ὡς εὐτραπέλια, τὴν εὐ ἀνίκοντα, ἧν εὐτραπέλια, τὰ ἢ ἀνεκτὰ, id est ad literam, & eutrapelia, quæ non decentia, seu convenientia. Quod Nolter vertit, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet*: Accipit ergò Paulus pro facetiâ scurrili, & viro Christiano indignā. Apostoli sensibus insistent D. Jo. Chryostomus ait: *Eutrapelos dicitur varius, versutus, instabilis, levis, in omnia mutabilis*. Ejus improbos mores eloquentiā solitā insequitur Sanctissimus Pater. Derivatur autem ista vox ab *εὐ*, benè, & *τραπέλις*, *trapelis*, mutabilis, quasi qui in occasionibus scit benè se vertere ad feriā, & faceta. Quapropter asserit Doctor Angelicus, quòd dicitur aliquis eutrapelus

Ephes. 5.4

Hom. 17. in c. 5. ad Ephes.

2. 2. q. 168 a. 2. c.

à bonâ conversione, quia scilicet benè convertit ali- qua dicitur vel facta in solatium. Aliquibus epiche- tis eam descripsit Tullius, & à scurrilitate discrimina- vit. Duplex enim jocandi genus conitueus, ait esse *num illiberale, petulans, flagitiosum, obscænum; alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum*. Eutrapelia est virtus moralis in medio consistens, inter scurrilitatem, & rusticitatem. Majus tamen est vitium per excessum, quàm per defectum: & in illo solent magis homines peccare, dum ad obscænam scurrilitatem, & ad caninam mordacitatem, ad dissolutos risus, & rusticitatem, facillimè transeunt, illosquè qui parè ludicris utuntur agrestes appellant. *Cum tamen delectatio & quies non propter se querantur in humanâ naturâ, sed propter operationem, ut dicitur in 10. Ethicorum, idè defectus ludi minus est vitiosus, quàm ludi super excessus*. Quare sacra Sapientia magis nos ad ferietatem inducit, quàm ad facetias nos stimulet. *Melior est, enim, ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis*. Et alibi risum in ore stultorum abundare demonstrat. *Cor sapientium ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia: & postea, Sicut sonitus spinarum ardentium sub ollâ, sic risus stulti: & sexcentis aliis locis*. Nam vitæ miseria, mortis & divini iudicii certitudo, æternæ salutis periculum, veros sapientes ab immoderato risu, & vanâ lætitiâ potentillimè coercent. Idè D. Paulus magis inclinavit ad eutrapeliam inter vitia recensendam, cum in eâ facillimè committatur excessus. Attamen doctrinæ Philosophi, & Theologorum insistent, absolutè inter virtutes reponenda est, cum auream mediocritatem observat. Et quia talis virtus est modestia in jocis, & ludicris; licet & ipsa modestia, cuius est species, enumeratur inter partes temperantiae potentiales, seu ipsi adiuuctas tamquam secundarias principali.

L. r. de Off.

D. Th. 1b.

Ecc. 7. 4.

1. 5. v. 7.

EUTROPIA: *εὐτροπία*, *eutropia*, cum accentu sicut in vocabulo præcedenti. Probitas morum dicitur, ab *εὐ*, benè, & *τροπία*, *tropos*, modus, mos, ratio, consuetudo. Quid mirum ergò, si tot Sancti, adèd moribus optimis imbuti, hoc nomen decore sortiti sunt? Quid mirum, si tot gestorum tropis ornati, tot virtutum modis excolti, bonorum operum faciendā, sanctitate flexanimā, applicatè ad persuasionem dixerunt, morum probitate persuaserunt, summum Remuneratorem devinxerunt, cæ- lum suavi violentiâ rapuerunt?

EUTYCHES: *εὐτυχής*, *eutycheis*, p. b., felix, fortunatus, qui lætus vivit. Est enim à sæpius dicto *εὐ*, benè, & in compositione bonum denotante, ac à *τύχη*, *tyche*, fortuna. Sed verè intellexit fuit ille Eutyche Ecclesiæ Constantinopolitanæ presbiter monachus, qui incidit in Scyllā putans vitare Charibdim. Nam errorem Nestorii de duabus in Christo personis fugiens, unicam asserendo in eo naturam infeliciter in Apollinarem Manichæismumque transivit, & humanitatis in Christo denegans veritatem, quidquid à Verbo nostræ proprietatis receptum est, divina tantummodò adscribit essentia. Quatuor modis poterat Eutyche intelligere unicam fuisse in Christo naturam. Primum ut ex duabus resultaverit una tertia: secundò ut divinitas in

Aug. de Hæres. h. 90.

humanitatem conversa fuerit: tertio humanitas in divinitatem: quartò ut ex duabus una composita remanserit. Sed et si dicat Mart. Becanus, non satis inter Theologos constare, quo sensu unam naturam propugnaverit; tamen satis innuit Augustinus eum solum naturam divinam in Christo agnovisse. Verbis enim supradictis subiungit: *Ut sacramentum salutis humana, quæ non nisi in utroque substantiâ est, nostram in Christo naturam negando dissolveret*. Ab ipso dicti Eutychiani heretici, seu, ut Damascenus vocat, Eutychanitæ, qui, ut ait, non dicunt ex S. Mariâ assumpsisse carnem Dominum nostrum Jesum Christum, sed divinius aliquoties incarnatum esse annuntiant. Contrà istum hæresiarcham, qui potius dytyches, quàm Eutyches dicendus (dytyches enim infelicem sonat) coadum fuit Chalcedonense Concilium, de quo supra nonnihil dictum est.

EUTYCHUS: *εὐτυχός*, *eutychos*, p. b., nomen ab eodem styimo quo Eutyches formatum. Verè talis fuit ille Eutycheus adolescens, qui somno correptus, dum Paulus Troade in cœnaculo disputabat cura eis profecturus in crastinum, prostratus sermoneum usque in median noctem, cecidit, & somnum cum morte serore commutavit. Sed feliciter ab Apostolo fuit ad vitam revocatus. Eutycheus ergò latinè Bonaventuram sonat: & verissimè tot Sanctis Eutychi, Eutychiani, & Eutychi nomine donatis, istud etymon appropriatur. Ipsi vitā sanctā fortunati, meliori morte felices, optimam sortem in cælis in æternā felicitate fuerunt affecti.

EUXINUS: *εὐξίνος*, *euxinos*, latinè penultima productā, propter diphthongum græcam in vocalem longam conversam. Hospitalem sonat, quasi bonum hospitem, seu amicum: ab *εὐ*, benè, & *ξίνος*, *xinos*, hospes. Mare illud à Bosphoro thracico incipiens, boni omniis causā, sic ab accolis dictum, cum prius *ἔξωτος*, *exotos*, quasi inhospitum, seu propter piratas parùm frequentatum, diceretur.

Quod & Ovidius manifestè decantat: *Euxinus sal- so nomine dicitur habet*. Nempè quia propter infortunatum exilium parùm hospitalis videretur illa regio. Sed potius axeni nomine dignum Pontum existimat: *Dicitur ab antiquis Axenus ille fuit*. Axenus autem, p. b., ab *α*, *alpha*, privativo, & voce *ξένος*, *xenos*, hospes, id est inhospitalis. Ab eodem vocabulo *xenos* legitur & *εὐξένος*, p. b., pro hospitali adiectivo: & Jupiter hospitalis *εὐξένος*, seu *euxinus*, p. l., fuit appellatus. A Ponto illo Euxino (vel ut aliis placet à Ponto rege quodam ità vocato) regio vicina Pontus nominata. Judæis illic advenis, recenter ad Christum conversis, nempè *Advenis dispersionis Ponti*, scribit Apostolorum Princeps. Quam autem Barbari, & inhumani fuerint Pontici, ante conversionem, videndus Tertullianus initio Librorum contrā Marcionem hæresiarcham à Ponto, Asiæ minoris illà regione, oriundum.

EXAGOGA: *ἐξαγωγή*, *exagogé*, p. l., educio, exportatio, à verbo *ἐξάγω*, *exago*, educo, produco, adduco. Ab eodem fit *ἐξαγωγός*, *exagogos*, qui, & *exagoga* dicitur, id est educator, exportator, dux eorum qui in coloniam proficiscuntur: vel quocumque modo emittantur. Quâ ratione Moyses fuit

De Incar. c. 6. q. r. Conc. 1.

Ib.

L. de 100. hær. hær. 82.

A. 20. 7.

Trifinium 1. 3.

L. 4.

1. Pet. 1. 1.

populi israelitici exagoga, qui eum feliciter, & prodigiosè adduxit ex Aegypto. Ab eadem radice exagoga, quasi educiva, dicuntur illa vestigalia, quae propter merces colliguntur exportatas. De quorum iustitia, uti de aliis vestigalibus, si adfit auctoritas, & causa sufficiens, differendum.

EXAGONIA: ἐξαγώνια, p. b., ea quae extrà causam, & concertationem afferuntur. Nam exagonios dicitur, qui extrà causam est, & propositum argumentum excedens: ab ἐξ, ex, & ἀγών, agón, certamen, studium, labor, quali extrà certamen, Talia exagonia non solum in civilibus, & criminalibus, sed & in sacris, dum aliqua ad rem non pertinentia, ab adversariis, aut hereticis oggeruntur, locum habent. Sed ἐξαγώνιος, hexagonios, latine hexagónus, p. l., est sex angulos habens; & tunc fit ab ἐξ, hex, sex, & γωνία, gonia, angulus.

EXAMITUS: ἐξαμίτος, p. b., panus sex filis contextus. Sed potius hexamitos dicendum esset, ab ἐξ, hex, sex, & μίτος, mitos, filium, licium, interposito alpha euphoniae causa. De planetâ examitâ in Chronico Cassianâ fit mentio, nempe quia sex filis erat contexta.

EXANASTASIS: ἐξανάστασις, p. b., resurrectio, Vox est composita ab ἐξ, & ἀνάστασις, resurrectio, quasi exfurrectio. Hac voce specialiter in Textu graeco usus est Apoitolus, dum ait: Si quomodo occurram ad resurrectionem, quae est ex mortuis, graecè ἐξ τῶν ἐκ νεκρῶν, is ten exanastasisin ton nekron, idest in resurrectionem mortuorum. Quae talis meritò pro iustis dicitur, quia ipsi à terrâ in occursum Domini assumuntur. Nam peccatores resurgent quidem è sepulchris in terram, de terrâ verò non in aërem resurgent, inquit Theophylactus.

EXANGELUS: ἐξαγγελος, exangelos, p. b., nuntius ille, qui ea quae intus sunt exteris promit. Fit à verbo ἐξαγγέλλω, exangelloia, annuntio: aut à particula ἐξ, ex, & verbo ἀγγέλλω, angello, nuntio, Spiritus illi beati, qui divina, quae in secreto Summae Triadis conclavi tractantur, mortalibus annuntiant, etiam Exangeli dici possent. V. vocem Diangelus.

EXANTLO: ἐξαντλώ, exantláo, exhaurio, quasi è sentinâ haurio, Nam ἀντλον, antlon, sentina: unde & ἀντλάω, antláo, haurio. Verbum istud etiam apud Auctores sacros non infrequens, ubi de Sanctorum exantlatis, idest perpeñis, & quasi exhaustis laboribus, mentionem agunt. D. Jo. Chryf. Jacobum introducit de sua tot annorum servitute loquentem, & Labano dicentem: oblivisceris, inquit, laborum quos exantlavi, pascens oves tuas, & caprus? Ab eadem radice machina ad hauriendam aquam efformata à Latinis antlia nuncupata.

EXARCHUS: ἐξαρχος, exarchos, inceptor, dux, princeps, eximius: dictio composita ab ἐξ, ex, & ἀρχός, archós, princeps, aut à verbo ἐξαρχώ, exarchó, canere incipio, auctor sum. Non significat ergò illud ex, sicut nonnunquam latine, privationem, sed potius in compositione principatum, ut in voce exoché, excellentia. Nisi hic indicet subordinationem, ita ut exarchus sit princeps subordinatus, & ab alio missus: quales erant Exarchi Ravennae, quos ut Vicarios mittebant Orientis Im-

peratores. Ut & Exarchus in Ecclesiâ Constantinopolitana, qui erat adinstar legati Patriarchae, atque ad eum spectabat decimas colligere, & alia praestare. In Conciliis ita vox Archiepiscopum, aut ipsum Metropolitanum significat. Ita in Concilio Sardinensi legitur, Exarchi Provincia, dico autem Metropolitanum: & in Concilio Chalcedonensi reperitur Exarchus Diaeceseos, pro ipso Patriarchâ. Optime per Exarchum in Ecclesiâ Primas intelligitur.

EXCENTRICUS: ἐκκεντρικός, eckentricós, p. b., ab ἐκ, ec, idest ex, & κέντρον, kéndron, centrum. Est enim id quod est extrà centrum, seu à centro distat. Ita circulus excentricus in Sphaerâ est ille, qui Sphaeram dividens in duas partes aequales, non habet centrum suum cum centro terrae commune, sed ab eo aliquantulum distans. Planetae enim aliquando magis à terrâ elongantur, quando sunt in eâ circuli excentrici parte, quae vicinior est Firmamento, & Aux appellatur. Sicque fit ut ex unâ parte terrae viciniores, & ex aliâ remotiores non possint habere centrum, terrae centro respondens. An autem verè tales circuli in orbibus caelestibus dentur, vide in voce Epicyclus. Reperitur & apud aliquos Auctores vox excentrotis, graecè ἐκκεντροτός, eckendrotós, ejusdem significati.

EXCETRA: ἐκκετρα, ecketra, penultimâ in prosâ semper correpta, cum aliis in versu sit communis. Est hydra, serpens in aquis degens. Tertullianus recensens impatientiae natales, incrementa, soboles, ait: Talis igitur excetra delictorum, cur non Dominum offendat improbitate malorum? Interpret explicat de hydrâ illâ herculeâ, in qua innumera repullulabant capita. Cum hac comparat, inquit, impatientiam, ut ad necessarium Deus offendi debeat: & hic quoque catholicè intelligendus, de necessitate videlicet moralium: aut potius, quod posita impatientiâ, tot malorum improba genitrice, Deus necessariò offendantur. Ejus etymon trahi debet ab ἐκ, ec, ex, & κτρα, tria: quod uno exciso capite alia tria enascerentur. Fateor Gerardum Voßium etymo latino hanc vocem donasse, & à verbo excrefo deduxisse.

EXEDRA: ἐξέδρα, exédra, latine penultimâ correpta, quamvis in eâ graecus accentus colloceatur. Apud Veteres locus erat in porticibus patens, & soli pervius. Ita dictus à sedium frequentia, seu ab ἐξ, ex, & ἔδρα, hédra, sedes, subsellium, quasi educata è loco sellio. Sumitur exedra pro quocumque loco ad sedendum constituto, & pro sellâ. De exedris fit mentio in Scripturis, variis in locis. Sic in 1. Paral. dicitur, quod certi Levitae erant super exedras, & thesauros domus Domini. Has Septuaginta in Textu graeco pastophoria vocant, & Hebraeus lesiuchab, idest cubicula, à ling. lesiuchab, cubiculum, secundum D. Hier. gazophylacium. Annotat Tirinus quod, est exedra omne cubiculû, & aulam significet; hic tamen accipitur pro iis solis locis, quae Psalmis, & hymnis publicè decantandis, populoque instruendo, in atris templi assignata erant. Videtur dicta exedra à subselliis quae in iis erant, ut in choro Canonicorum, aut Monachorum. In eis etiam templi thesauri asservabantur, Et idè loquitur Jeremias de Rechabitis intro-

Can. 6.

Sacrabu. Ho.

De Patri. tia c. 5.

1. Paral. 9. 26.

לשכות

lesiucha

chab.

לשכה

lesiuchab.

Introducendis in unam exedram thesaurorum. Textus hebraicus ait in unam hallefciuchab, idest cellarum, aut cubiculorum, & 70 eis mian ton auab, is mian ton auab, in unum atriorum. Hanc exedram postea vocat gazophylacium dicens Editio nostra: Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium, &c.: 70 legunt hic pastophorium, & Hebraeus lesiuchab, aut in regimine lesiuchab. Carolus Magri istius vocis originem ex latino deducit, dicens quod sit absida quaedam separata modicum quidem à templo, vel palatio, & inde dicta, quod extrâ hæreat, & graecè cyclon vocetur. Sed ex dictis patet vocem graecam esse: quamvis talem locum fortè cyclon quoque ob rotunditatem vocatum fuisse facile concesserim.

EXEGETICUS: ἐξεγητικός, exegeticós, p. b., expositivus. Nam verbum ἐξηγήσασθαι, exegeíthai, inter alia significat expono: & ab ejus tertiâ personâ præteriti, quae est ἐξηγήσατο, exegeíthai, deduci debet. Unde Exegetica S. S. Patrum opera sunt illa, quae continent expositiones. Exegetis autem, p. l., graecè ἐξηγητής, exegeíthai, à secundâ personâ didi præteriti, ipsam expositionem significat. Exegetica illa pars Homiliarum dicitur, quae sacrum Textum exponit: atque ab Ethice discriminatur, quae est illa pars, quae moralia tractat, ut dictum fuit in vocabulo Ethice. Pars exegetica, seu expositiva Chrysolomi in divina Scripturâ explicatione præsertim versatur, secundum Textum 70 Interpretum, quem juxta historicam, & literalem intelligentiam explanat. Ipsi vero scripta exegetica abbreviarunt Theodoretus Cyrensis Episcopus, Theophylactus Bulgariae Antistes, Euthymius Zigabenus, & Oecumenius: atque hi tres per Chrysolomum affectas solent intelligi. Ex his capies quid sibi velint aliorum Patrum exegetica, aut exegefes. Quamvis autem Sophoclis interpres dicat, quod exegefes sit divinorum, hermenia verò rerum viliorum, aut plebejarum; tamen exegefes absolute poni potest pro qualibet expositione, aut commentario. Nec est vocabulum aegyptiacum, ut scribit Carolus Magri, sed maxime graecum: cum & ipsum simplex ἕξιμα, hegéma, idest praeco, duco, arbitror, cognosco, &c., hoc satis evincat. Differt verò exegefes ab exegemate, sicut possis à poemate, suoque annotatur loco. Hinc exegematicus est narrativus, expositivus, videlicet ille sermo, qui nullius personae interrumpatur oblocutione.

EXOCATACOELI: ἐξοκατάκοιλι, exocatákoili. Taliter appellati aliqui Ecclesiae Constantino-politanae officiales: eò quod extrâ patriarchium dormirent, parochiarum curam gerentes. Ita didi ab ἐξο, exo, foris, extrâ, & verbo, ut videtur, κατακοιλιόμαι, catákoimáomai, dormio: erantque maxime in illâ Ecclesiâ dignitatis. Nam in publicis confessionibus ipsis Episcopis praecedebant, erant numero septem, & adinstar Cardinalium, in Concilio Florentino ad dextrâ, & genae summi Pontificis osculum fuerunt admitti. Sed, ut ingenuè fateor, origo à dicto verbo parum placet. Carolus Magri ait Adrianum Junium primam syllabam divisim legisse, ἐξ, hex, sex, & catakili: quia eorum Ecclesiae parochiales essent in vallibus sitae. Nam κατακόιλια, est vallis, & κόιλια, kílion, concavum. Sed

In Hierol.

In Hierol.

etymon istud ab eodem Magri improbatum. Martinus ait fuisse secretorum Ecclesiasticorum praefectos, & ita dictos ab ἐξο, extrâ, & κατακόιλια, catákoilon, quasi cavum dicas, secretum, cellam.

EXOCHADES; graecè in Lexicis non reperi, nisi vocem exoche, quae etiam exuberantiam, & excrefcentiam significat. Unde Dioscorides circa sedem excrefcentias exochas nominat, talesque fiunt in hemorrhoidibus. Sic exoche, aut exochades, p. b., vel si malueris, exochas, p. b., genit. exochadis, rectè pro excrefcentiâ hemorrhoidali poni videtur. Hac dirè vexabatur D. Augustinus, de seipso scribens: Nec ambulare, nec sedere possum, rhagadis, & exochadis dolore, & tumore.

EXOCHE: ἐξοχή, exoché, p. b., eminentia, excellentia. Oritur à verbo ἐξήρα, exécho, emineo, excello, ab ejus nempè præterito medio. Aliqua dicuntur per exochen, seu secundum exochen, quando per excellentiam alicui tribuntur, ut in voce Catexochen fuit expositum. Ita fit in antonomasiâ, quae in S. Textu frequentissima. Exoche præterea, ut in dictione præcedenti dictum, significat exuberantiam, & excrefcentiam: & tales exochæ in corpore humano exoriuntur.

EXODIA: ἐξοδία, exodia, latine penultimâ correpta, est graecus in eâ ponatur accentus. Significat egressionem, expeditionem, ferè ut exodus, eandemque etymologiam agnoscit. Sed ἐξόδος, exódiion, apud 70 significat diem octavum illorum trium Festorum apud Hebraeos celebriorum in quibus ter in anno omnis Israel Jerosolymae congregabatur. Ita ubi Noster legit, Est enim cœtus, atque collectio, 70 legunt exódiion, quod aliquando latinus Interpres cantum exponit, aliquando exitum. Erat enim Festum cœtus, atque collectionis, aut congregationis totius populi Israelitici: meritò exodion dictum, quia paulò ante exitum è templo, & regressum populi ad loca sua, celebrabatur. Textus hebraicus saepius vocat ngatséretb, quasi detentio, dies feriatas, conclusio, seu collectio: à radice ngatsár, conclusit, detinuit, &c. Dicitur etiam fuit exodion cœtus in exitu chori decantatum. Exodium certè cum oméga in graeco ἐξόδιον, exódiion, pro cantu, & cantilenâ reperitur: ab ἐξ, ex, & ὄδιον, odé, cantio, cantilena, quasi excantio, seu decantatio. Vide D. Hieronymum lib. 2. contra Ruffinum: & Exodion aliqui commentum esse in Exodum opinantur.

EXODUS: ἐξοδος, éxodos, p. b., exitus. Est enim ab ἐξ, ex, & ὁδός, hodós, via. Secundus Liber Pentateuchi Moyfis Exodus nuncupatus est, quia inter alia narrat exitum filiorum Israel de Aegypto. Hebraei à primis verbis eundem librum denominant: cumque sic incipiat, vebélleh scemóth, idest, Et haec nomina; inde Liber scemóth ab ipsis appellatur. Narrationem inchoat ab aegyptiacâ servitute, usque ad tabernaculi mosaici, apud montem Sinai, erectionem, eam deducit. Adedque gesta 145 annorum, à Josephi morte inchoandorum, complectitur: si verum est quod ista servitus anno 52 ab ejus morte inceperit, & per 92 annos duraverit. Sed in his magnoperè Chronologi dissentiant: unde Fabianus Justinianus dicit Exodum gesta 156 annorum continere. Allegoricè Exodus signi-

1. 3.

Ep. 147 ad Proba. cur.

1. Lev. 23. 36.

נגטסר

ngatséretb.

נגטסר

ngatsár.

לשכות

lesiucha

chab.

Cóment. de S. Scrip. p. 2. c. 4.

L. 3. c. 20.

Phil. 3. 11.

Hom. 57. in c. 31. Gen.

significat Justorum exitum de servitute mundi, eisque principis, ad caelestem Palastrinam,

EXOMOLOGESIS: ἐξομολόγησις, exomologesis, latinè, propter vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis à Græcis acutâ antepenultimâ efferatur. Itâ dicta confessio à verbo ἐξομολογέω, exomologéō, confiteor, quod est compositum ab ἐξ, hominè, simul, & λέγω, légo, dico. Exomologesis dicitur Sacramentum confessionis: quod secundum suam substantiam, & essentiam, à Christo Domino post suam resurrectionem fuit institutum, Nempè quando Discipulis suis dixit: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittantur eis, & quorum retinueritis retenta sunt. Quibus verbis aded disertis, & perspicuis motum Tridentinum ait: Potestatem remittendi, & retinendi peccata, ad reconciliandum fideles post Baptismum lapsos, Apostolis, & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit, Rectè tamen dicitur cum D. Thomâ, Christum ante suam mortem determinasse id quod pertinet ad officium ministrorum, Matth. 16., ubi dixit Petro, tibi dabo claves regni celorum. Nam tunc in Capite Ministrorum Ecclesiae, suoque Vicario insinuavit se Ministrum ad solvendum, & ligandum homines elegerit. Efficaciam autem, inquit, huius Sacramenti & originem virtutis eius manifestavit post resurrectionem, Luc. ult., ubi dixit quid oportet predicari in nomine eius penitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, pramisso de passione, & resurrectione. Potest autem dici quiddam hinc verbis efficaciam, & virtutem potuit manifestare, quamvis illis Joannis verbis Sacramentum penitentiae instituerit, & ad hoc Apostolos ordinavit. Hoc novæ Legis Sacramentum negat absolute omnes Sacramentarii, Calvinus, Zwinglius, Beza, & alii, & nunc negat, nunc admittit cum Melanchthone, & asseclis, Lutherus. Contra quos evidens est supracitatus Joannis Textus: ex quo habet ritum externum divinitus institutum, nempè absolutionem sacerdotalem, presuppositis debitis actibus penitentis, & præterea promissionem divinam de gratiâ justificante, in illis verbis, remittuntur eis. Sicque adfunt illa, quæ communiter hæretici ad Sacramentum requirunt: ut definit Lutherus, Sacramentum est promissio signo externo annexa. Et Lutherani passim hæc tria requirunt, ritum, seu signum externum; mandatum, seu institutionem Dei: promissionem gratiæ, & remissionem peccatorum. Quamvis in istis particulis explicandis magnoperè ab Orthodoxis dissentiant. Istis affinis est Calvinus, qui Sacramentum definit: Symbolum externum, quo benevolentia ergà nos sua promissionem conscientiam nostris obsequat, ad suscipiendum fidem nostram imbecillitatem, & nos vincissim pietatem ergà eum nostram, tam coram eo, & angelis, quam apud homines testatur. Sed quidquid sit de hæreticorum commentis, tantæ efficacis est Exomologesos Sacramentum, ut nullum sit tam enorme peccatum, quod per illud deleri non possit. Et certè in Joannis Textu hoc satis indicat verborum generalitas: Quacumque solveritis, nullo videlicet excluso. Nec obstant ejusdem Apосто-

li verba: Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis. Nam D. Augustinus per peccatum ad mortem finalem impenitentiam intelligit, quæ non potest tolli, quia homo non vult. Aliqua verò peccata valde enormia, præsertim apostasia à Fide, de quâ videtur intelligendus S. Joannes, aded difficilis sunt curationis, ut non prohibeat quidem Apostolus orari pro illa perpetrante, sed tamen non imperet, quia non audeat impetrationem pro tali polliceri. Attritio, quæ, si sit supernaturalis, in hoc Sacramento sufficit, non facit homines hypocritas, magisque peccatores, ut opinatus est Lutherus, cum isponat ad contritionem. Nec ided qui dolet propter inferni timorem, intendit non dolere, si non esset infernus, aut remoto inferno approbat peccatum. Hunc autem timorem etiam nobis inculcat Scriptura, ut ad veram penitentiam, & ipsam Charitatem gradum faciamus. Uti dicit Sapiens: Timor Domini initium dilectionis ejus. Exomologesis verò apud S.S. Patres non significat ordinariè confessionem sacramentalem, sed publicam, aut cum ipsâ Ecclesiâ reconciliationem, Hinc Cyprianus ait: Assimato iusto tempore, postea exomologesi facti, ad Ecclesiam redeat. Immo nonnunquam ipsos penitentis actus, maxime confessionem sequentes, designat. Uti observavit in Tertulliano Baronius: quod non solum ipsam peccatorum confessionem nominat exomologesim, sed alibi omnes actus penitentiae, qui ipsam confessionem sequuntur. Certè Tertullianus c.9. loquitur de penitentia generali post Baptismum.

EXORCISMUS: ἐξορκισμός, exorcismus, adjuratio. Est à verbo ἐξορκίζω, exorkízo, adjuro, religione obstringo: ab ejus nempè primâ personâ præter. pass. ἐξορκισάμενος, exorkismáōs, adjuratus sum, & hinc ablato augmento temporalis, fit exorkismós. Exorcismus, præsertim ille, qui ante Baptismum adhibetur, semper fuit in Ecclesiâ usurpatus, & ab antiquis Patribus approbatus, De quo D. Augustinus: Ecclesia filios fidelium nec exorcizaret, nec exsufflaret, si non eos de potestate tenebrarum, & à principe mortis erueret. Et postea subjungit: Id tu commemorare timuisti, tamquam ipse ab orbe toto exsufflandus esses. Sed potius exsufflandus à toto mundo, & forte justorum est Calvinus, cum sequacibus, qui exorcismum cum aliis ceremoniis ridens, vocat adventitiam farraginem, Satanæ imposturas, ludibria, nugas, theatricas pompas, exoticas fordes. Exorcismus etiam ad ejiciendos demones ab energumenis fuit in usu à temporibus Apostolorum, potestate à Christo Domino acceptâ, quamvis Ecclesia externum ritum designavit. Salvator etenim universaliter promittit: In nomine meo demonia ejicient.

EXORCISTA: ἐξορκιστής, exorkistés, adjurator. Fit à tertiâ personâ præter. pass. dicti verbi exorkízo, quæ est ἐξορκιστής, exorkisthês, unde immediatè oritur exorkistes. Exorcistatus est tertius inter Ordines minores: cujus munus est super energumenos nomen Domini invocare, & demonem adjurare, ut egrediatur. Iste Ordo, ut alii Minores, verisimilius est verum Sacramentum, conferens characterem, ut habet communis Theologorū opinio. Tum quia Concilia Florent., & Trid., absolute definiunt

1. Jo. 5. 16

Ecci. 25. 16.

Lib. 1. Ep. 11.

An. Chr. 16. n. 17.

Tert. l. de Penit. c. 8 & 9.

L. 6. c. 1. trã Italian. c. 2.

l. 4. Instit. c. 15. §. 19

Marci 16. 17.

S. 13.

Luc. 11. 19.

Antiq. l. 8 c. 2.

Act. 19. 13

v. 16.

Lib. 5. de Finibus.

7. Polit.

In lib. de Oratore. Tert. l. de Pallio c. 4

niunt Ordinem esse Sacramentum, nullâ adhibitâ inter ipsos, quoad hoc, distinctione: præsertim cum Tridentinum in cap. 2. nomina distincta 7 Ordinum præmississet, mox Cap. 3. sine distinctione pronunciat Ordinem esse Sacramentum, Tum quia Minores non iterantur, ut neque Majores. In Lega Veteri etiam exorcismos viguisse, patet ex Christi verbis: Si autem ego in Beelzebub eiicio demonia, filii vestri in quo eiiciunt? Josephus testatur Judgos à Salomone didicisse artem adjurandi demones, eosque expellendi. In quibus tamen non itâ relucebat divina omnipotentia, sicut in signis, & miraculis à Christo patris. Et nihilominus demonum ejectionem à Judgis factam divinæ attribuebant virtuti: illam autem, quam modo longè mirabiliori operabatur Christus, malignè ipsi adscribebant demoni. Ided de illorum filii Salvator ait: Ipsi iudicos vestri erant. Ipsorum enim potestas non erat valde efficacis, vel saltem notabiliter post Christi passionem debilitata, quæ ritibus judaicis omnem vim abstulerat. Unde Judgi exorcistæ, suorum exorcismorum impotentia confici, ad ritus recurrerebant christianos. Itâ quippè sacra Pagina testatur: Tentaverunt autem quidam, & de circumventibus Judæis exorcistis, invocare super eos, qui habebant spiritus malos nomen Domini Jesu. Sed cum nomen hoc sacrosanctum, & aliâs demonibus formidabile, ipsis incredulis non suffragaretur; itâ male à demone sunt habiti; ut nudi, & vulnerati esserent de domo illâ. Erant autem isti exorcistæ septem filii Scevæ principis sacerdotum, qui hoc tentabant: quorum pater fortè erat princeps sacerdotum Ephesi commorantium, vel caput unius de 24 ephemeris, de quibus supra. Atque si tantulâ auctoritate putabant se decoratos principis filii, quantò magis in honore habendi Exorcistæ christiani, maxime sacris Ordinibus initiati? Latini quoque illo verbo græco exorcizo utantur: quod componitur ab ἐξ, ex, & in compositione habet vim augendi, & verbo ἐξορκίζω, exorkízo, adjuro. Nam ἐξος, horkos, apud Græcos iurandum dicitur, unde & orcus pro inferno derivatur.

EXOTERICUS: ἐξωτερικός, exotericós, p. b., externus, trivialis, pervagator. Est adjectivum derivatum ab ἐξωτερός, exóteros, exterior. Exoterica quædam scripta vocaverunt acroamatica, de quibus Cicero dicit: De summo autem bono, quia duo genera librorum sunt, unum populariter scriptum, quod exotericon appellabant, alterum limitius, quod in commentariis reliquerunt. Exoterica bona sunt bona externa, & fortuita, apud Aristotelem: & exotericus principatus, idest externus. EXOTICUS: ἐξωτικός, exotícós, p. b., peregrinus, extraneus. Vox est formata ab ἐξω, êwo, extrâ, foris: & ab eâ exotica unguenta, quæ à Cicerone adventitia dicitur. Eam habet Tertullianus, luxus peregrinos improbens: Quid tibi Europa cum exoticis munditiis?

EXSTASIS: ἐκστασις, êkstasis, p. b., percussio, stupor, mentis alienatio, ex pavore aliquo repentino. Apud Theologos, ex Dionysio, est ablatio mentis à corpore ad caelestia contemplanda, quæ etiam anagoge, seu fursum ductio, dicitur. Exstasis à Tertulliano amentia dicitur, dum de Ada-

mo loquens ait: Hoc posse illi obvenit, cum in illum Deus amentiam immisit. Unde ejus Interpretes dicit somnum Adami extasim appellasse, ex 70 Interpretibus, qui Gen. 2. habent ἐκστασις, êkstasis, adeoque amentiam vocasse, quia mentem avocavit. Textus hebraicus, habet vocem תְּחַדְמָה, tchardmah, idest sopor, seu somnus gravis, à radice חָדַם, chadâm, idest soporavit, sed in Niphâl, usitatâ. Vox autem êkstasis oritur à verbo ἐξίστημι, êkisthêmi, extraho, mente moveo, &c.: quod est compositum ab ἐκ, ec, idest ex (nam in græco ante consonantem non dicitur ê, ex, sed ec) & à verbo ἵστημι, histhêmi, pono. Videlicet ed quod extaticus quasi extrâ corpus ponatur: vel, ut ait D. Thomas, êkstasim pati aliquis dicitur, cum extrâ se ponitur. Extasim amor producit, indirectè quidem, & diffusivè, secundum vim apprehensivam, directè secundum vim appetitivam. Et præsertim amor amicitia, qui magis in alium propter ipsum fertur: sed maxime amor divinus, qui est summè efficacis, & facit abstrahere apprehensionem ab aliis, atque appetitum maximâ vi in Deum ferri. Unde dicit Magnus Areopagita à D. Thomâ citatus, quod divinus amor êkstasim facit, & ipse Deus propter amorem êkstasim est passus. Dum enim homo factus est, quasi extrâ se exivit, quia semetipsum exinanivit. Etsi Dionysius loquatur de providentiâ Dei ad omnia existentia, quæ extrâ se ipsum fit per abundantiam amatorie boni atis. Itâ verò lego in isto S. Doctore: Est autem mentis secessum êkstasimque faciens divinus amor, amatores sui iuris esse non sciens, &c.. Raptus vix differt ab extasi, nisi quod, ut docet D. Th. raptus supra hoc addit violentiam quandam: & raptus magis pertinet ad vim cognoscitivam, cum extasis possit ad vim appetitivam pertinere. Si tamen raptus consideretur secundum causam, ad hanc etiam spectat. Sed secundum ad id in quod aliquis raptus: & sic raptus propriè loquendo, non potest pertinere ad vim appetitivam, sed solum ad cognoscitivam: ait idem Angelicus Magister. Verùm cum dispositivè, ut dictum est, contingat extasis etiam in vi apprehensivâ, patet ejus affinitas, & quasi identitas cum raptu. Hic ab eodem S. Doctore definitur, prout aliquis spiritu divino elevatur ad aliqua supernaturalia, cum abstractione à sensibus. Quod etiam in extasi perfectâ contingit. Extasis etiam ponitur pro mentis percussione ex timore: & itâ sumi videtur à Psalmistâ dicente, Psalmus David pro êkstasi. In Textu hebraico solum habetur, Videri Psalmus David: sed apud 70 legitur, et tã tã êkstasim tã David, êkstasios, idest in finem psalmus David, êkstasios. Etsi Latinus pro êkstasi interpretetur. Nam ibi, ut etiam explicat Liranus, loquitur de periculis, tum præteritis in Saulis persecutione, pro quorum liberatione gratias agit; tum de futuris imminentibus, à quibus orat præservari. Unde dicit etiam: Ego autem dixi in êkcessu mentis mea, projectus sum à facie oculorum tuorum. Ubi 70 legunt, et tã êkstasim tu, en de êkstasim tu, idest in êkstasi meâ: & Hebræus ait êkchaphzi, idest in festinando me, seu in festinatione, aut trepidatione meâ. Est enim êkchôr, seu infinitum, cum literâ servili, & affixo primæ personæ, à radice

De Anima c. 21.

תְּחַדְמָה

tchardmah.

1. q. 13. a. 3. c.

Ib. in Arg.

De Div. Nom. c. 4. p. 1.

2. 2. q. 175 a. 2. ad 1.

Ib. in c.

Ib. a. 1. c.

Ps. 30. 1.

v. 23.

תְּחַדְמָה

tchardmah.

êkchaphzi.

êkchaphzi.

10. 20. 22.

Scis. 14. c. 1.

3. q. 84. a. 7. c.

D. Th. Ib.

lib. de Capt. Babil.

l. 4. Instit. c. 14. §. 1.

dice *chaphaz*, trepidavit, acceleravit: & idem Hieronymus ait, *in stupore meo*. Idem in mentis stupore tot malis percussae, & à persecutionibus vehementer angustiatæ. Est etiam Extasis magnus stupor ex admiratione. Unde propter illud prodigiosum miraculum, claudi à Petro sanati, dicit S. Lucas: quod *impleri sunt stupore, & extasi in eo quod contigerat illi*. De divinâ verò extasi, modo à D. Thomâ explicato, intelligi debet ille mentis excessus Petri, dum vidit illud vas è cælo demissum, variis animalibus, in Lege mosaicâ immundis, repletum. *Parantibus autem illis*, ait S. Textus, *cecidit super eos montis excessus*: quo à divino spiritu elevabatur, cum abstractione à sensibus, ad supernaturalia mytheria, de Gentilium conversione, percipienda. Idem Textus græcus, sicut in loco præcedenti, nominat extasim: *ἐκστασις ἐστὶν ἐκ τῆς ἐκστασεως, cecidit super eos extasis*. Hoc restat observandum, quod istud vocabulum variè à variis scribatur. Sed illi qui scribunt *extasim* Græcos imitantur, qui ante consonantes, ut diximus, non scribunt *ex*, sed *ec*. Qui autem *extasim* dicunt, more latino id faciunt, tanquam vocem compositam ex particulâ *ex*, & *stasis*, positio, exarantes.

EXTATICUS: ἐκστατικός, *extaticus*, p. b., in græco dici deberet, extensivus, explicativus. Ab eadem vellicet radice quâ extasis, seu extasis, atque extaticus dici potest. Refert Magri Extaticum in Hom. 14. Eusebii Emissemi legi & ipsum primos sex libros Scripturæ sacræ intelligere, atque Exateuchum, sed potius Hexateuchum, legendum esse. V. vocem *Hexateuchum*.

EXUCONTII: ἐξυκοντίαι, *exucontii*, p. b., Ità dicti Eunomiani hæretici, quod de nihilo Christum esse assererent. Vox est formata ab *εξ*, *ex*, & particulâ *κον*, *ne*, quæ negationem importat: idem quati ex nullo, seu ex nihilo, Exnihiliani latinè dici possent. De Eunomianis istis ait Elias Cretensis Antistes: *Atque hos Eunomianos, etiam anomæos, & exucontios fuisse appellatos accepimus, propter quod Patri dissimilem Filium esse, de quo nihil ortu palam traderent*. De Fide autem est, quod Christus sit Deus de Deo, adedque ex substantiâ Patris genitus.

In 1. Orat. Greg. Naz.

F

N hac literâ pauca notatu digna reperio. Cum enim eâ Græci careant, nullum reperies nomen græcum, ab eâ incipiens. Habent autem Græci loco ipsius literam *phi*, cui latinum *ph* respondet. Reperiuntur tamen aliquæ dictiones latinæ, originem è Græciâ mendicantes, mutatione literæ *phi*, in *F*, efformate. Ità *fama* *φῆμι*, *phémie*, à verbo *φημι*, *phemi*, dico: quia fama consistit in voce communi, opinionem de aliquo manifestante. Sed aliquæ voces, quæ à nonnullis Authoribus cum *F* scribuntur, melius cum *ph* exarantur. Ità *Fagolidorus*, *Feronymus*, *Flebotomia*, rectius cum *ph* suis describentur locis.

FERETRUM: φερετρον, *phétron*, penultimâ

correptâ in prosâ, sed in versu est communis. Significat capulum, quo mortui efferuntur: à verbo *φέρω*, *phéro*, porto. Ponitur etiam pro trophæo, quod in eo hostium spolia ferrentur. Et hoc sensu de Jobo loquens, dixit Tertullianus: *Quale in illo viro feretrum Deus de Diabolo exstruxit*. Feretrum, ait Interpres, trophæum, ut de Diabolo triumpharetur. Hinc Feretrius Jupiter, à ferendis ad ipsum hostium spoliis: quamvis alii à feriendo deducant, quod Romulus Acconem hostium regem, quem votis petierat, feriendo oppressit. Sed Jobo, & omnibus victoribus, verus Jupiter, seu Juvans Pater, feretrius, est Deus Optimus Maximus, qui talia feretra de carne & mundo, de demone & inferno extruit: & cui omnia bona, omnes victoriæ, & omnia trophæa deferri debent.

FRATRIA: φρατρία, *phratría*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus ponitur accentus. Est conventiculum, contubernium, sodalitas, secta, tribus. Vox est derivata vel à *φραγ*, *phrag*, puteus, quod contubernales, & sodales eodem puteo utantur: vel à voce *πάτρις*, *patér*, quod ex eodem patre prognati sint. Populus Atheniensis in duodecim tribus erat distinctus, & singulæ tribus in tres *phratrias* discriminate. Fratria, & confratria ab aliquibus sodalitas, seu confraternitas vocatur. Ab eadem radice est *φρατρία*, *phrator*, contubernalis, tribulis, affinis: & hinc vox latina frater. Ad ipsius græcum significatum magis accedit S. Textus, qui cognatos, & contubernales, fratres appellare solet.

FUR: φῦρ, *phór*, à verbo *φέρω*, *phéro*, fero, aufero. Ità sunt boni fures Latini, qui & furis nomen à Græcis effurentur. Variæ poenæ pro furibus inter præcepta judicialia referuntur: & signanter permixta occisio furis nocturni domum effringentis. Quando verò jura nostra significant furem nocturnum impunè occidi posse, non autem diurnum, præsupponunt quod aliter fur nocturnus non possit impediri. Aliàs arceri, aut capi debet, non occidi. Furtum differt à rapinâ, sicut detractio à contumeliâ. Nam rapina fit apertè cum aliqua violentiâ; furtum occultè nullâ vi in possessorem illatâ.

De Patriciâ c. 14.

Ex. 22. 2.

I. 2. ad Glauconē

G

ALACTOPHAGUS: γαλακτοφάγος, *galactophagos*, latinè penultimâ correptâ, quamvis à Græcis in eâ colloceatur accentus. Est lacte vicitans: à *γάλα*, *gála*, lac, genit. *γάλατος*, *gálatos*, & *φάγος*, *phagos*, edax. Sic & *γαλακτοπότος*, *galactopotes*, latinè galactopotes, aut galactopota, p. b., lactis potor, lacte vicitans, à *πίνω*, *pinô*; aut inusitato *πίβο*, *piô*, bibo: vel potius ab ipsâ voce *πίβω*, *piôtes*, potor, bibulus. Ità Scythæ à Galeno, quod lacte vicitarent, appellati. Lac, juxta mentem Apostoli, prima Fidei rudimenta significat, quod adhuc parvulis in Christo, solidioris cibi, seu superioris doctrinæ incapacibus, propinabat. Sic inter cæteros rudiores erant Corinthii, spi-

1. Cor. 3.

2.

o. 2. 5.

7. Mach.

8. 2.

2. Mach.

8. 20.

In Syria

cis.

Act. 16. 6.

Gal. 3. 1.

Gal. 1. 8.

spiritualiter galactophagi, & galactopota. Quapropter ipsis Apostolus ita scribit: *Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis*. Corinthii namque necdum spirituales, idem, necdum spiritum Dei, & sensum Christi plenè sequentes, ad occultiora Fidei mytheria, quæ cap. præcedenti tangit D. Paulus, necdum erant dispositi. Videlicet ad illum *sapientiam inter perfectos, Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est*: adedque adhuc facillioris, & suavioris doctrinæ lacte erant cibandi.

GALATIA: γαλατία, *galatia*, latinè, propter penultimam brevem, vox est proparoxytona, quamvis à Græcis paroxytonè proferatur. Est regio Asiæ Minoris, hodiè Natolia vocata, Ponto Euxino à Septentrione contermina: cujus populi dicuntur Galatæ, p. b., græcè *γαλάται*, *galatæ*, à lactis candore. Oritur ergo vox ista à *γάλα*, *gála*, lac: idem Galatia latinè lactea, aut lactans vertitur, & Galatæ lactentes nostrò efferuntur idiomate. Vocatur & Gallogræcia à Gallis, & Græcis, ejus incolis. Ipsa etiam Gallia à Ptolemæo Cælogalatia, græcè *καλογαλατία*, *kælogalatia*, dicta est. Galli enim, propter corporis candorem, eandem etymologiam fortiti sunt. Quin & verisimile est, in lib. 1. Machab., per Galatiam intelligi Galliam: dum narrat quod Judas Machabæus audierit Romanorum

prælia, & virtutes bonas quas fecerunt in Galatiâ, quæ obtinuerunt eos, & duxerunt sub tributum. Græcus habet *ἐν τοῖς γαλάταις*, *en dis galatæ*, idem in Galatis, Quamvis etiam possit intelligi Galatia Natoliæ, quæ paulò ante hoc tempus à Romanis subacta fuerat. De utriusque Galatis, Asiaticis, & Europæis, retulerunt Judæi insignem victoriam, quam Israëlitis trepidantibus, ad eorum animos firmandos, narrat supraddictus Heros hebræus. Nempè de prælio, quod eis adversus Galatas fuit in Babyloniâ, ut oranes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hesitantibus, ipsi sex millia soli peremerunt 120 millia. Hocque contigisse videtur sub Antiocho Sotere, secundo Syriæ rege, Seleuci Nicanoris filio. Nam scribit Appianus eum Galatas, ex Europâ in Asiam irruentes, ejecisse. De Asiaticâ Galatiâ loquitur S. Lucas, dicens quod Paulus, & Timotheus, transeuntes Phrygiam, & Galatia regionem, vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia, nempe Minore. Quia tunc illæ regiones necdum erant benè dispositæ ad Evangelium recipiendum. Postea tamen Paulus, & alii Apostoli has vineas excoluerunt. Sed Galatas, recens ad Fidem conversos, quidam pseudoapostoli ad judaicæ ceremonias, tanquam necessariâ observandas, induxerant. Unde acriter ad eos scribit Paulus, ab erroribus ipsos revocans, & præsertim dicens: *O insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati? Cum ante anathema fulminasset in eorum seductores, & aliter evangelizantes, hisce verbis: Sed licet aut nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*. Intelligit autem repugnans Evangelio à se prædicato: ut passim explicant Patres, & interpretes. Unde perperam colligunt hæretici,

ex istis Apostoli verbis, non admittendas esse Ecclesiasticas traditiones, Decreta Pontificum, aut Canones Conciliorum. Quia ista Pauli Evangelio non repugnant: & ipse Apostolus multa de novo evangelizavit, quæ Galatis non evangelizaverat. Atque in hac Epistolâ verisimile est multa eos docere, quæ prius ipsos non docuerat. Ut taceam in Textu græco, quem ipsi Vulgato Nostrò avide præferunt, haberi *παρὰ τὸ εὐαγγέλιον ἀπέστα θρησκεία*, idem, præter quod, aut contrâ quod vobis evangelizavimus. Nam *παρὰ*, *parâ*, quasi sæpius significat contrâ, quâ præter: & ipsum latinum *præter*, etiam pro *contra* apud Authores reperitur. Eam autem Epistolam Apostolum Romæ scripsisse, testantur græca, & syriaca exemplaria, atque graves Authores. Sed quod vinculorum suorum nō meminerit, uti in aliis Epistolis Romæ scriptis affolet; Baronius cum D. Chrysofostomò, & aliis, affirmat Nicopoli scriptam, anno à Christi morte 26.

GALAXIA: γαλαξίας, *galaxias*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus accentus ponatur, qui & ab aliquibus Latinis usurpatur. Est lacteus circulus in cælo, propter eximium candorem sic appellatus. Formatur enim à *γάλα*, *gála*, lac, & *ἄξων*, *axon*, axis, & orbita ipsa. Hunc Poëtæ iter esse Deorum fabulabantur. Recentes Astrologi, tubi optici beneficio, observarunt esse innumeras stellas minores, sibi invicem contiguas. Ob lacteo circulo aliqui intelligunt ista Jobi verba: *Obstricante manu ejus, educus est coluber tortuosus*. Alii, fortè melius, per hanc intelligunt sidus draconis, vel anguis, aut hydræ. Textus hebræus legit *formavit manus ejus nachâsc buriach*, idem serpentem extensum, seu oblongum instar vectis. Nam *huriach* vectem significat: & hinc aliqui *serpentem vectem* exponunt. At Septuaginta longè aliter scribunt: habent enim, *Præcepto autem eius interfecit δράκοντα ἀποστῆτα*, idem draconem apostatam. Quod Demoni, serpenti antitiquo, adaptaretur.

GALLUS: γάλλος, *gallos*, spado, eviratus. Ità dictus à Gallo Cybeles sacerdotè, & ipse à Gallo Phrygiæ fluvio sic appellabatur, qui eum potantes insanos reddebat. Ab istâ voce fit compositum Archigallus, atque vocabulum planè græcum dici potest. Est enim ἀρχιγάλλος, *archigallos*, ab ἀρχός, *archós*, princeps, præfectus, ut eviratorum præfectum, seu eunuchum aliis præpositum delignet. V. *Archigallus*.

GAMMADION: γαμμαδιον, p. b., velum, aut simile quidpiam, literis græcis illis, quæ gamma dicuntur, ornatum. Unde gammadia vestis, ornata talibus literis, majusculis nempe *Γ*, sed ità dispositis, ut quatuor unam Crucem efficiant: sicut etiam nunc Græcorum Episcopi in planetis utuntur. Tales voces in Anaitasio occurrunt. Eadem litera erat una ex notis literatis, quæ in S. Textu, prout in voce *Lemiscus* dicemus, solebat apponi. Vocabatur autem nota ista *Gebennom*: quia Scripturam in tali loco de inferno intelligendam esse significabat.

GAMOS: γάμος, nuptiæ. Vox planè græca, etiam inter Latinas ab aliquibus collocata. Potest formari à verbo *γαμέω*, *gaméo*, uxorem duco: & for-

Iob. 26. 13

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

נחש

forte remotius ab ipso verbo γάω, gao, originem trahit. Cum enim hoc verbum significet sum, aut natus sum, & per nuptias liberi nascantur, ab eo verisimiliter verbum gambo originem agnoscit. A gamos sunt multa composita graecolatina: uti gamus, digamus, trigamus, polygamus, & alia, de quibus suis locis.

GANGRENA: γάγγραινα, gangrana, caro emortua ex ulcere, vel inflammatione, quae, nisi ei succurratur, ad partes vicinas serpit, eaque inficit. Ita dictam nonnulli volunt à verbo γάω, gao, comedo: ed quodd vicina depascit: sicque addita reduplicacione vox ita formata. Alii erunt à voce antiqua γάγγρος, gangros, cancer, ob affinitatem cum illo morbo, qui cancer appellatur. Dicitio quidem omnibus obvia & in Historiis sacris observata, hic quoque sua fuit origine donanda.

GASTRIMARGIA: γαστρίμαργια, gastrimargia, latine, quia penultima brevis, in rigore antepenultima acuta est efferenda. Sed multi Latini, ex usu legitime in similibus introducto, graecum accentum retinent in penultima. Significat gulam, gulositatem, quam aliqui male caltrimargiam vocant. Est enim vox composita ex γαστήρ, gastēr, genit. γαστρῆς, gastrēs, & μάργος, mērgos, edax, infanus: quasi ventris edacitas, aut infania, & in Scripturis ecclesiasticis reperitur. Ut in Tractatu de Ordine vitae, inter melliflui Doctoris Opera, aludit Author ad septem Gentes à Palestina expulsas, & ait: *Intellige septem capitula vitia, quorum duo carnalia sunt, scilicet gastrimargia, & fornicatio.* Est ergo unum è vitiis capitalibus: *Quia ex ipso variis vitia oriuntur, & praeicipue secundum originem causae finalis, quae est formalis origo.* Haec est vitii capitalis definitio à D. Thomā expressita. Ex gula verò haec filiae, juxta D. Gregorium, oriuntur: hebetudo mentis, inepta laticia, multiloquium, scurrilitas, immundicia. Sed ipsa gula est inordinatus appetitus cibi, & potus: adedque vituti abstinentiae opposita, quae inter temperantiae partes subiectivas, seu inter ejus species à Theologis enumeratur.

GASTROLOGIA: γαστρολογία, gastrologia, cum accentu praecedentis. Proprie de ventre sermonem sonat: à dicta voce gastēr, venter, & λόγος, logos, sermo, oratio. Ita dictus Archeirati liber, ab Athenaeo citatus, qui de opsonis gulose discurret. Nam gastrologia de crapulae obiecto disputat, & de animali ventris & abdominalis cultu, suavi gulae methodo tractat. Hinc & gastrologus, guio, de ventris, & gulae ratione differens, seu gastronomiam tractans. Gulosis autem, & epulonibus gastrologia est Theologia: sunt enim isti, de quibus ait

Phil. 3. 19 D. Paulus, *Quorum Deus venter est.*

GASTROMANTES: γαστρομάντις, gastromantes, qui per ventrem, vel ex ventre divinatur. Ita dictus à gastēr, venter, & μάντις, mantes, divinus, vates. A μαντεία, mantia, verò, idest divinatio, fit γαστρομαντεία, gastromantia, latine gastromantia, p. l. divinatio per ventrem, aut ex ventre. Gastromantae fuerunt omnes aruspices, qui extra superstitione confulescentes, ex animalium ventre divinabant. Pythonici quoque, seu engaltrimythi, qui ex ventre nefanda oracula reddebant, eodem nomine donandi.

GASTRONOMIA: γαστρονομία, gastronomia, cum accentu, ut in gastrimargia. Est ventris lex, vel, ut quidam dicunt, lex de ventre alendo: à dicto gastēr, venter, & νόμος, nomos, lex. Praescriptiones de sobrietate tractantes, & ventris alendi, secundum rationis normam, legem praefigentes, gastronomia dici possent. Sed gastronomia potius in malam partem sumitur, & gastronomus, qui ventris legem, secundum gulae praescriptum, sine lege tractat, dicendus est.

GASTROPHILUS: γαστροφίλος, p. b., ventris amicus, ventri deditus. Est enim à dicta voce gastēr, venter, & φίλος, philos, amator, amicus. Talis erat ille dives, qui epulabatur quotidie splendide: qui ventris amicus, Dei inimicus, exclusus caelo, sepultus est in inferno.

GAZOPHYLACIUM: γαζοφυλάκιον, gazophylakion, p. b., arca, vel alius locus, ubi res pretiosiores aservantur. Oritur à γάζα, gaza, voce persica, quae significat opes, maximè regias, & supellectilem pretiosam, & à verbo φυλάσσω, phylásto, custodio, servo: ab ejus nempè praeterito activo, rejecto augmento, ποσειδάων, pephyláca, custodivi. Ut autem taceam de urbe Gaza, unà ex quinque Philistinorum Satrapiis, quae ab ista voce persica, ob thesauros illic à Cambyse reconditos, potuit etymon haurire; de Assueri gazà regis fit mētio in Libro Esther. Ibi enim sceleratus Aman ille, Israelitici populi excidium machinans, pauperum innocentium ruinam, & interecionem, pretio licitatur. Ait quippe regi: *Decem millia talentorum appendam arcariis gazae tuae.* Septuaginta legunt, *describam eis τό γαζοφυλάκιον τῆ βασιλείας, is tò gazophylakion tē basilēos, in gazophylacium regis.* Hebraeus utitur voce ganáz, idest thesaurus, legitque, *el gbinzē hammēlech, in thesauros regis.* Vox autem ganáz magnam habet cum dictione gaza affinitatem, & forte ganáz eandem originem: à quā fieri videtur & vox ganázēch, idest cellarium, thesaurus, gazophylacium.

Vox gaza, ut graeca, usus est S. Lucas, narrans de Eunuchō Candacis reginae Aethyopum, qui erat super omnes gazas ejus. Graecus ait *ἐπὶ πάσης τῆ γάζης, epē pásēs tēs gázēs, in genit. sing., idest super omnem gazam ejus.* Ubi ergo tales gaze aservabantur, maximè pecuniae templo Jerosolymitano oblatae, gazophylacia vocabantur. Accepit pro ipsa arca S. Textus, dum dicit, quodd *tulit Joiada Pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper.* Videlicet ut in ipsum omnes pecuniae templo oblatae injicerentur. Ipsi 70 legunt *κιβωτὸν μίαν, kibotōn mīan, idest arcam unam, & Textus hebraicus similiter habet *arōn echād, arcam, seu loculum unum.* Apud Joannem verò sumitur pro illo cubiculo, ubi gazarum arcae aservabantur, aut ad munera excipienda omnibus exhibebantur. Ait enim S. Evangelista: *Hac verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo.* Et ita quoque legitur in Textu graeco. Varia etenim erant templi gazophylacia, quibus varii praestabantur Ministri. Sic Jeremias de variis gazophylaciis mentionem agit: & nominat *gazophylacium principum,* scilicet in quo dona, à principibus oblata custodiebantur. Hic 70 vocant *domum principum,* *domos tōn archōn: & superius in eodem capite pastophorium**

Luc. 16. 19

Esther 3.

9.

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

גנז

Post med.

1. 2. 9. 84. 3. 6.

Phil. 3. 19

rium vertunt. Textus verò hebraicus utrobique voce *hiscab* utitur: de qua supra in voce *Ecedra* dictum fuit.

GELASIMUS: γελῆσιμος, gelisimos, p. b., à Martinio pro ridiculo, & risu digno ponitur. A Graecis tamen *gelisimos* risibilis dicitur: sicque est proprium quarto modo. De huius vocis origine tractatur in dictione *gelasius*. Sed *gelasius*, p. l., graecè γελῆσιμος, gelasimos, usurpatur pro ridente, risui dedito, & risum excitante. Ita Democritus, à continuo risu Gelasius dictus, & dentes anteriores, quod in risu appareant, gelasini vocati: uti & faciei lineae, quae in ridente formantur. Posteriori sensu mimi, à risu excitando, gelasini dicti, & latine ridiculicūm vox haec & risum excitantem, & risu dignum significet. Quod si forent ineptè ridiculi, deridiculi, seu deridendi, & risu digni fiebant. Adedque non gelasini, sed catagelasini, à verbo καταγελᾶω, catageláo, derideo, vocandi. Ità plerumque accidit, ut qui alios ridet, & ineptas mundi facetias affectant, maximè sint deridendi, & ex gelasinis catagelasini evadant. Nam *sicut juvenis spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas.* In eis quippe parva flamma, & magnus rumor, brevis calor, & fumus copiosus. Aures offendunt, oculos laedunt, animae nocent, indignationem movent.

Ecc. 7. 7.

Ecc. 7. 4.

& c. 2. 1.

Luc. 6. 22.

Gen. 3. 6.

GELASIUS: γελᾶσιμος, gelisios, p. b., ridens, aut derisus exponi potest. Nam vox est à verbo γελᾶω, geláo, rideo, deducenda: cujus secunda persona praet. pass. est γεγάλασεν, gegeláse, derisus es, & hinc, ablato augmento syllabico, *gelasios.* Melior est ira risu, dicit Sapiens: & risum reputavi errorem. Quare Sancti potius agelasti, quam gelasii fuerunt. Sed illi qui nihil risu, & plausu digni in mundo repererunt, ab impiis derisi fuerunt, & exhibitati. Gaudio tamen interno, etiam silentes, & peccata deplorantes, fruebantur: nempè Christi verborum memores, *Beati qui lugent, quia ridebunt.* Ità contigit Sanctis Martyribus Gelasii nomine appellatis, & Sancto Gelasio Pontifici summo, viro pietate, & doctrinā eximio. Hic Democrito, etfi Gelasius ob risum dicto, longè felicior, si in hac lachrymarum valle, fletu suo mortalitatis tributum solvit; ad superos risus, & applausus, æternum letaturus festivè fuit admittus.

GENARCHES: γενάρχης, generis princeps, progenitor, proauthor. Est enim à voce γένος, génos, genus, & ἀρχή, archē, princeps. Hinc Genarchi generis propagatores, parentes, quos Aborigines Latini vocaverunt. Patriarchae antiqui, generis sui principes, meritò genarchae dicendi: & ipse Abraham populi Israelitici genarches, ab ipsis filiis Heth pro principe agnitus fuit. Ità honorificè generis principem compellaverunt: *Princeps Dei es apud nos.*

I.

GENEALOGIA: γενεαλογία, genealogia, latine in rigore penultima correpta, ni graecus, ut affolet, retineatur accentus. Est sermo de generatione, & origine: à γενεά, gened, genus, generatio, progenies, & λόγος, logos, sermo. Judei diligenter suas genealogias solebant observare, & recensere: quia soli Aaron posteri fiebant sacerdotes. Præterea ut Messiae genealogia innotesceret, nec

non pro conubiliis secundum Legem observandis. idem apud Eldram illi, qui quaesierunt scriptam genealogia sua, & non invenerunt, e esse sunt de sacerdotio. Septuaginta legunt *ἐπιγενεαλογησάντες, hi genealogiantes, idest quærentes genealogiam: est enim plurale participium verbi γενεαλογεῖν, genealogéō, genus quero, genus recenseo.* Hebraeus verò scribit *hammihjachsim, idest descripti per genealogiam, à verbo hithjachés, recenscor, recensio per genus, ita ut hammihjachés sit benoni in hithpahél, cujus origo est *hachas, genealogia, genus.* Scriptura ergò variis genealogiis passim abundat, eo Spiritus sancti, & Hagiographorum sine, ut univèrso orbi passim fieret, Christum, ut toties à sacris Oraculis praenunciatum fuerat, ex tribu Juda, & ex ipsa familiâ David ortum esse. Judei autem, ad suam nobilitatem ostentandam, maximam curam, suas genealogias à diluvio deducebant. Et in hisce, ob varios casus, magna plerumque obscuritas, & perplexitas erant pertinacis contentionis fomentum. A quibus abstinendum commonet Apostolus, & Timotheo scribit, *Ne incendunt fibulis, & genealogiis interminatis: quæ quaestiones praestant magis, quam adificationem Dei, quae est in fide.* Quod observabat, sed sine perverso, Herodes Ascanonita: qui, ut narrat Eusebius, omnes genealogias à Judeis digestas, quas deprehendere poterat, comburi jubebat, ut facilius de Messiam esse credulis imponeret, quamvis extraneus esset, & genere Idumæus. Melchisedech verò dicitur ab Apostolo *sine patre, sine matre, sine genealogia:* quia in Scripturis horum non fit mentio, quæ solum Hebraeorum genealogias recensent. Nam Melchisedech erat gentilis, nempè unus è Chananaeorum regulis, teste Josepho, & aliis, originem trahens à Cham, Noè filio minore. Hebraei verò ab Heber, abnepote Sem, Noè primogeniti, descendebant. In Novo Testamento solius genealogiae Christi fit mentio, quæ tamen duplex dici potest. Alios quippe progenitores recenset S. Lucas, ab illis quos enumerat Evangelista Matthæus. Sed hic enarrat Christi secundum carnem, ut ita dicam, genus paternum, seu avos Josephi, ipsius patris putativi. Cum enim Joseph, & Maria essent patruales, recensito genere Joseph, etiam Mariae progenitores erant enumerati. Quia secundum Ambrosium, Damascenum, Justinum, Bedam, Eusebium, & alios à Salmerone citatos, Joachim pater Sanctissimae Dei Genitricis erat frater Jacobi patris Josephi: & Lex permittebat, ut patruales inter se nuberent, satisque apud Judaeos erat usitatum, ne hæreditates ad alios devoluerentur.*

1. E. 1. 1. 2. 0. 8.

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

חמתיח

K. k.

os

os generationum catalogos per feminas texendi: & genus Josephi exponi debebat, cum is passim pater Jesu haberetur, ut sic cognoscerent Christum descendere ex domo David. Præterea secundum aliquos (quod tamen communiter non admittitur) voluit ostendere sceptrum davidicum ad Christum ratione originis pertinere: cum esset filius uxoris S. Josephi, hujusque filius adoptivus. Cumque vir sit caput mulieris, filius autem uxoris sit hujus fructus, qui aliquo modo est mariti, præsertim si de alio patre genitus non sit, ut Christus; hic habebat omnia jura filii, etiam legitimi regni hæredis. In hac genealogiâ observandum est tres reges Juda omisos esse, ut patet ex libris Regû, & Paralipomenon. Nam Matthæus dicit Joram genuisse Oziam, qui & Azarias dictus fuit: cû tamen inter Joram, & Oziam, sint inferendi tres per lineam rectam descendentes, nempe Ochozias, Joas, & Amasias. Cujus rationem cum S. Hilario referunt: quia ex gentili feminâ Joras Ochoziam genuit, scilicet ex Ataliâ, impiissimi Achabi regis Israël, & sacrilegæ Jezebel filiâ. Unde memoriam ejus filiorum ad quartam generationem subtricit, cum stirpem Achab penitus delendam Dominus prædixisset. Evangelista verò per tres tesseradecades, seu quatuordecenniones, Christi progeniem exarare statuerat. Jechonias autem pro duabus personis ponitur: nempe pro filio, & nepote Josiæ. Nam regem constituit Pharaon Necho Eliacim filium Josiæ, pro Josiâ patre ejus, vertitque nomen e. us Joachim: qui annis undecim regnavit, & Jechonias dictus est. Et dormivit Joachim cum patribus suis, & regnavit Joachim filius ejus pro eo. Et hic quoque Jechonias nuncupatus, solumque tribus mensibus sceptrum tenuit: post quos Nabuchodonosor transfudit quæque Joachim in Babylonem, qui genuit Salathiel. Sic ergo S. Textus explicandus: quod Josias genuit Jechoniam, & fratres ejus: & iste Jechonias genuit alium Jechoniam in transmigracione, idest, sub tempore abductionis Judæorum in Babyloniam, ut Græcus inquit. Et Jechonias tandem primi filius genuit Salathiel, postquam Babylonem abduisset.

Genealogia verò secundum Lucam (ut exponunt multi, præsertim illi qui dicunt in Matthæo genus Mariæ paternum enarrari) ita explicanda; ut Heli dicatur pater legalis Josephi. Cum enim esset lex, ut fratre sine liberis mortuo, frater superstes illius uxorem duceret, dicente Scripturâ, Et suscitabit semen fratris sui; dicunt Eusebius, Hier., Ambr., & alii, mortuo Heli sine liberis, fratrem ejus uterinum Jacob ipsius uxorem duxisse, ex quâ genuit Joseph, cujus Heli pater legalis appellatur. Nam Jesca ex Mathan pepererat Jacob, & ipso defuncto nupsit Mathat, ex quo peperit Heli: sicque Jacob, & Heli, erant uterini fratres ejusdem matris Jescæ. Addit S. Joannes Damascenus, quod Levi pater Melchi, quem S. Lucas vocat Mathat, etiam Pantherem genuisse. Panther autem genuit Barpantherem (namque ita vocabatur) Barpanther rursus genuit Joachim, Joachim denique genuit sanctam Dei genitricem. Sicque S. Lucas ultra parentes Josephi legales, recensisset etiam Mariæ genus paternum usque ad Le-

vi patrem Mathat. Multi tamen asserunt cum Græcorum Menologiis, Cajetano, Lirano, & plerisque aliis S. Lucam digessisse lineam Mariæ paternam, usque ad ipsum Joachim, quem per Heli intelligunt, utpotè duo nomina habentem: ut ex S. Hilario, & aliis Patribus refert A Castro. Idem quoque censet probabile eruditissimus noster Novatus, citans Petrum Morales, Vincentium Regium, & alios. Potest etiam dici unicum nomen, saltem æquivalens, Joachim, & Heliachim, & per apocopen Heli: sicque Joseph dicitur qui fuit Heli, quia ipse erat gener. Illud etiam, qui fuit Heli, ad Christum referri potest, cujus erat nepos ex filiâ Mariâ: & ipse filius Heli per Mariam. Quod tamen ex græco non rectè colligitur, ut vult Tiranus, dum in eo legitur: *ὡς ἐνέμνητο υἱὸς Ἰωσήφ, τῷ ἡλὲι*, idest, ut putabatur filius Joseph, filius Heli, ut ipse exponit. Nam in græco, dum post aliquod nomen proprium, ponitur aliud in genitivo cum articulo præpositivo, indicat quidem esse secundi filium, quando iste articulus ponitur in nominativo: ut dum dicunt, *Πτολεμαῖος ὁ λαγῶ*, idest Ptolemæus filius Lagi. Sed apud Lucam in græco articulus ponitur in genitivo: adedque potius verti debet filii Heli, quam filius Heli. Secundum Menologia Græcorum, & supradictos Autores, cum Lucas exaret genus Mariæ paternum; dicendum Matthæum exponere lineam maternam: quia Anna Deiparæ mater, erat Jacobi soror, & filia Mathan. Sicque etiam Joseph, & Maria, essent consobrini: cum Anna secundum ipsos sit amita Josephi. Et hæc satis de nobilissimâ, & sanctissimâ inter omnes genealogiâ.

GENEARCHICUM: *γενεαρχικόν*, *gene archicón*, p. b., generis principale, generis primarium, & primigenium verti potest. Nam *γενεά*, *genéa*, est genus, generatio, nobilitas, progenies, familia, &c.: & *ἀρχικός*, *archicós*, principalis, primigenius, primarius. Hinc genearchicum aliquid significat ad generis, aut familiæ primarios, aut primigenios spectans. Quare majoratus, fideicommissum pro primogenitis, dignitas aliqua ipsis destinata, genearchicum dici poterunt. Immo pro ipsâ usurpatur hæreditate ratione primogenituræ relicta, aut pro ipsâ primogeniturâ. Genearchica prædia in Nov. 21 dicuntur, quæ princeps, & generis author suæ familiæ reliquerat, eâ lege, ut in eâ perpetuò manerent, ut etiam feminae excluderetur.

GENESIS: *γένεσις*, p. b., generatio, natiuitas. Oritur à verbo *γενῶμαι*, *ginomai*, fio, nascor, sum: à quo & *γένος*, *génos*, genus. Ità vocatur liber primus Pentateuchi Moysus ab ipso compositus, ab Hebræis *Beresith* appellatus. Sic enim à primo verbo, quo in hebræo Liber incipit, eum nominarunt: cum *beresith* latine dicatur *In principio*. Prima litera est *beth*, quæ est servilis, & significat *in, resith* autem est principium. A Græcis verò, & Latinis, Genesis nominatur: quia de Mundi generatione discurrit, seu creatione, & de hominis formatione, ejusque propagatione. Alia multa usque ad mortem Josephi continet: adedque annos 2399, sive tot annorum historiam completitur. Nam ab Orbe condito ad Cataclysmum, seu diluuium, ut suo loco dictum est, fluxerunt anni

A Castro in Hist. de B. V. De Emin. Deiparæ. 1. c. 2. q. 3.

Luc. 3. 23.

In Chronico.

1. q. 8. r. a. 4. in A 13.

anni 1656: à diluuiio ad Abrahami natiuitatem factu annos 382: ab ejus ortu ad Isaaci natalitia, 100: à nato Isaaco ad ortum Jacobi, 60: hic autem genuit Joseph ætatis suæ anno 91: & Joseph vixit 110 annis: quos numeros si collegeris, reperies annos 2399. In primo Genesis Capitulo habes omnium creaturarum generationem, sex diebus ab omnipotenti manu productarum. Et si Moyses rudi populo loquens Angelos apertè non nominaverit, ne Judæis ad idololatriam satis pronis occasionem præbisset idololatræ, si dari substantias aded sublimes audivissent; eos tamen tacitè expressit, dum cælum, nempe suis incolis repletum, nominavit. Sicuti Strabus dicit, à D. Thomâ citatus, de cælo loquens Empyreo, quod statim factum Angelis est repletum. Nam et si Græci Doctores eos ante Mundum corporeum fuisse creatos opinentur; Scholastici tamen, cum D. Thomâ, cum Mundo corporeo formatos esse demonstrant. Quod videtur sentire Concilium Lateranense, sub Innocentio tertio, De Summâ Trinitate, & Fide Catholica.

GENESIUS: *γενεσιος*, *genésios*, p. b., natalitium vertere licet à dictâ voce *genesis*. Omen fuit in nomine S. Genesii Martyris, & comardi: qui in scenâ per jocum Christianorum Mytheria exhibens, sermò in Christo regeneratus fuit. Natalitia sua celebri gloriâ martyrii spectaculo decorans, gloriosus, ad vitam immortalæ moriendo renascens, in cælis ea celebravit.

GENETHLIACUS: *γενεθλιακός*, *genethliacós*, p. b., natalitius. Nam *γενεθλιας*, *genethliac*, sunt celebritates, quæ in natali alicujus aguntur, vel natalitia munera, aut convivia. Genethlius autem dictus fuit ab Antiquis Jupiter, quod ei cura generationis humanæ incumberet, ut Poetæ fabulabantur. Jam per Genethliacos, quasi Natalitios intelliguntur illi Mathematici, qui ex dispositionis fidei observatione, in puncto natiuitatis, futura prædicere satagunt. Genethliologi quoque vocari possunt: cum genethliologia, à dictâ voce *genethlia*, & *logos*, sermo, sit divinatio ex hominis natiuitate desumpta. Hi condemnantur in illâ Sixti V. Constitutione, *Celi & terræ Creator*, cum Astrologis ex astris illa divinantibus, quæ ex humanâ libertate dependent. Et meritò, cum dicat Spiritus sanctus: *Astros celi nolite metuere*. Quapropter Augustinus eos perniciosè supersticiosos existimavit, dum dixit: *Neque illi ab hoc genere perniciose superstitionis segregandi sunt, qui genethliaci, propter natalium dierum considerationes, nunc autem vulgò Mathematici vocantur*.

GENITEUS: *γενετιος*, *genétios*, p. l. Et ita græcè scribendum videtur, quamvis in Lexicis græcis non reperitur. Genitei appellati Hebræi, qui veram ex Abrahamo originem se trahere ostentabant. Vox est derivata à *γενίμις*, *genétis*, genitor; unde *γενίτιος*, *genéti*, cognati ejusdem tribus. Genitei ergo, quia ex illo genitore prognati (malè à nonnullis Genitei nuncupati) seu quia ex genere illo, quod, per antonomasiam supra alia, genus videbatur appellandum. Et ita illi qui erant filii generis Abraham, secundum carnem, & inanitez plerumque gloriabantur.

GEODÆSIA: *γεωδαισία*, *geodæsiá*, latine geometriam correptâ, nisi ex usu græcus in eâ accipiatur accentus. Ità dicta terræ distributio, agrorum partitio: à *γῆ*, *gê*, terra, ager (et si vox sit inutilitata, pro quâ *γῆ*, *gê*, communiter dicunt) & verbo *δαίω*, *daio*, divido: cujus secunda persona præter. pass. est *δαίωμαι*, *daio*, & hinc, ablato augmento syllabico, fit *daesia*. Vox ista geodæsiâ apud Pappum legitur: denotatque illam geometriæ partem, quæ in agrorû mensurâ, & partitione versatur.

GEOGRAPHIA: *γεωγραφία*, *geographiá*, accentus ut in præcedenti. Est terræ descriptio: à *γῆ*, *gê*, terra, seu à dictâ voce *gê*, & à verbo *γραφω*, *grápho*, scribo. Adedque una ex Cosmographiæ partibus habenda: nam Mundi descriptio, ultra geographiam, aliarum etiam partium, puta cælorum, & aquarum delineationem complectitur. In geographiâ, ut & in aliis, longitudo & latitudo est observanda. Et quidem longitudo sumitur ab illo Meridiano, qui per Insulas Fortunatas transit, & inde versùs orientem calculus inicit: ita ut qui magis accedunt ad orientem per decem gradus, tunc in decem graduum longitudine, & sic de aliis discurrendum. Latitudo verò accipitur à distantia ab Æquinoctiali: ita ut illi qui distant ab Æquinoctiali versùs polos per decem gradus, sint in decem graduum latitudine. Et sic illi qui sub tropicis degunt habent in latitudine 23 gradus, & 51 minuta. Ex latitudine autem, & longitudine facillè in chartis geographicis alicujus loci situs investigatur. De geographiâ quoque nonnunquam in Scriptoris sacris mentio incidit: idèd vox ista non fuit hic omittenda.

GEOMANTIA: *γεωμαντία*, *geomantiá*, p. l., divinatio quæ fit per terram, seu per signa, & figuras in terrâ formatas. Componitur ex dictâ voce *gê*, aut *gê*, terrâ, & dictione *μαντία*, *mantia*, divinatio. Est una ex divinationibus cum pacto demonis expressò, ut docet D. Thomas. Et si cum pacto tacito possit etiam fieri, & ad secundum divinationis genus referri, quod augurium ab Angelico Doctore nominatur. Nempè quando ad prænoscedum futura aliquid consideramus in dispositionibus aliquarum rerum: & sic in terrâ dici potest geomantia. Prout alia similes divinationes, quæ à Doctores recensentur inter istas, quæ sunt cum expressò demonis pacto, ad secundum genus possent reduci. Nam si ex avium fortè audito garritu divinatio facta, sine expressò pacto demonis invocacione; eodem modo divinatio cum pacto tacito reputanda, si ex aliqua figurâ, in terrâ observatâ, divinandi captetur occasio. Secus verò si tales figuræ à demone formentur, cum tunc expressa demonis invocatio haberi censetur. Tales superstitiones cum pacto tacito revocat D. Thomas ad augurium. Quamvis enim augurium suum etymon trahat ab avium garritu, quem qui observat, ut & eorum gestum, & pascendi modum, augur dicitur; tamen etiam ista vox ad alias divinationes extenditur: sicut & auspiciam, quod ab avibus suspiciendis deductum est. Nec refert quod facer Textus narret Josephum fratribus suis dixisse: *An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientiâ?* Uti priùs ejus dispensator ipsis dixerat: *Scyphus*

2. 2. q. 95. 2. 3. c.

Gen. 41. 15.

15. phus

Comm. in Matth. c. 1.

4 Reg. 23. 34.

c. 24. 6.

v. 15.

3.

Deut. 25. 5.

1. 4. de Fide orthodox. c. 15.

בראשית beresith

phus quem furati estis, ipse est in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari solet. Nam D. Thomas respondet, quod secundum Augustinum loco dixit non ferid, referens forte hoc ad illud, quod vulgus de eo opinabatur. Sicque de illo Sancto Patriarcha dici non potest, quod illicitis auguriis operam dederit. Cum aliis etiam augurium sumatur pro coniectatione licita, ex naturalibus signis, quae habent eandem causam cum effectibus, qui ab istis solent provenire, vel ex Spiritus sancti instinctu. Dicit etiam potest, quod Joseph volebat scypho coniciere suorum fratrum indolem, praesertim erga fratrem suum natu minimum Benjaminum: immo quod & suorum convivarum genium ipso exploraret, dum in vini potu facile a sagacioribus hospitem indoles detegatur. Septuaginta habent vocem *avris*, *avris*, *avris*, id est, ipse autem augurio auguratur in eo. Textus hebraicus habet *nachés ienachés*, augurando augurabitur, vel, ut explicat Buxtorfius, experiendo, seu experimento certò discet. Nam verbum *nichés*, est auguratus est, coniecit, expertus est: quod posteriorem illam confirmat expositionem. De augurio in voce *avris* nonnulla dicentur.

GEOMETRIA: *γεωμετρία*, *geometria*, latine absolute propter penultimam brevem cum accentu in antepenultima est efferenda. Sed à Græcis penultima acuitur, eosque plurimi ex usu legitimo imitantur Latini. Est autem geometria disciplinarum Mathematicarum una, quae circa terrae mensurationem versatur, vel, ut ait Isidorus, est disciplina magnitudinis, immobiliumque formarum. Ità dicta à *γῆ*, *ge*, terra, & à verbo *μετρέω*, *metreo*, metior. Talis scientiae origo assignatur ab eodem S. Doctore. Ait enim: Primum ab Aegyptiis reperta dicitur, quia inundante Nilo, & omnibus possessionibus eius limo obductis, initium terrae dividenda per lineas, & mensuras nomen arti dedit. Considerat autem propriè quantitatem continuam, & permanentem, à materia abstractam, adeoque cuiuslibet rei convenit mensurationi. Ille qui hanc artem caller geometra dicitur, graecè *γεωμέτρης*, *geometres*, vel, ut ait D. Thomas, *geometer*, p. b., latine vocatur. Loquitur Angelicus de facilitate hujus scientiae ad alias conclusiones progrediendi, idque maximam certitudine, & evidentia: quod & aliis Mathematicis appropriatur disciplinis. Sicut, inquit, *geometer modico studio acquirit scientiam al cuius conclusionis, quam nunquam consideravit*. Probat ex hac similitudine virtutum moralium inter se connexionem, & quod liberalis, superveniente sibi pecuniarum abundantia, modico exercitio magnificus evadat. Præterea rationem assignat, cur prudens in uno agibili etiam sit prudens in alio, propter agibilibus inter se ordinationem, quod in factibilibus cuiusque artis locum non habet. Dicit ergo quod *en ad que inclinant virtutes morales, se habent ad prudentiam, sicut principia*, quod non contingit in factibilibus respectu artis, quae potius ipsius materia: ratio autem non potest esse recta si deficiat in aliquo principio. Ad cuius explicationem iterum

utitur similitudine ex geometriam desumpta: sicut si quis erraret circa hoc principium, omne totum est majus sua parte, non posset habere scientiam geometricam, quia oporteret multum recedere à veritate in sequentibus.

GEORGICA: *γεωργία*, *georgica*, p. b., rustica, ad agriculturam spectantia. Est enim à verbo *γεωργέω*, *georgéo*, terram colo: quod est à dicto *γῆ*, aut *ge*, terra, & *ργον*, *ergon*, opus. Hinc *georgica*: agricultura, & *georgus* agricola, rusticus, à Latinis quoque vocatus. Quapropter opera georgica etiam ea dicuntur, quae varia continent circa armenta, & apes, & alia id genus, in agris ali solita. Unde Virgilius eos libros, in quibus de talibus agit, Georgica vocavit. Ab eadem radice pullulat Georgii nomen, id est, agricolae: quae interpretatio optimè S. Georgio adaptata. Terram enim corporis sui ita penitentiae aratro, & martirii vomere excoluit, ut fructus verè caelestes produxerit. Valdè illis agricolis, in Textu graeco *γεωργία*, *georgia*, dictis, dissimilis: qui Summi Patrisfamilias Unigenitum sceleribus occiderunt, aut rursus impiè, quantum in ipsis fuit, crucifixerunt.

GERASIMUS: *γερασῖμος*, *gerasimos*, p. b. Ità graecè exprimerem, & praemiatur, honoratum, munere, aut premio dignum exponerem. Nam *γῆρας*, *geras*, est decus, dignitas, praemium, honor, &c.. Benè honorandum à Domino S. Gerasimum anachoretam ipsum nomen subindicabat. Ad ripam Jordanis miram sanctitatem florens, illic, ubi Christo baptizato aperti sunt caeli, viam invenit faciliorem ad caelestem felicitatem. Ab eadem radice S. Gereonis nomen videtur emanare.

GERONTIUS: *γερόντιος*, *gerontios*, p. b., senex, aut senescens latine reddi potest. Est enim à verbo *γερῶν*, *gero*, senesco: cujus participium est *γερῶν*, *geron*, senescens, genit. *γερόντιος*, *gerontios*, & hinc efformatur *gerontius*. Si ad illos Apocalypscos 24 feniores, in pietate adultos, in sanctitate perfectos, innocentiam candidos, dignitate venerandos, obtutum figamus; non otiose aliquos Sanctos agnoscemus Gerontii nomine decoratos. Ità ob muneris excellentiam sacerdotis presbyteros, seu feniores videmus appellatos. Meritò ergò illi Sancti Gerontii, ante thronum Agni candidis immortalitatis stolis induti, coronis aureis in capite decori, consummatae virtutis eminentiam colendi, sedere creduntur.

GERONTOCOMIUM: *γεροντοκομῖον*, *gerontocomion*, p. l., senis hospitium. Nam est à *γέρων*, *geron*, senex, & à verbo poetico *κομῖον*, *coméo*, id est, curam habeo. Ità Metaphrastes refert in vita Theodori cænobiarchae, quod senibus propter longas afflictiones, & labores defessis, loco separato aptum extruxisset gerontocomium.

GEROPREPES: *γεροπρεπής*, *geroprepes*, p. b. Si vox hæc à dicto *γῆρας*, *geras*, praemium, & à verbo *πρέπω*, *prepo*, decorus sum, excello, proveniat: premio decorus, aut premio excellens verti debet. Si verò cum *γῆρας*, in graeco scribatur, & à voce *γῆρας*, *geras*, senectus emanet; tunc senectute decorum licebit interpretari. Carolus Magri ait significare senem venerandum, & pulchri aspectus, in vita S. Remachi Episcopi, à voce *πρεπής*, *pre-*

Sup. ad 1.

Ib.

Orig. l. 2. c. 24.

L. 3. c. 10.

I. 2. q. 65. a. 1. c.

Ad 4.

Matth. 21. 38.

Ap. 4. 4.

prepes, id est pulcher. Sed vox hæc *prepes*, si in Lexicis reperiretur, potius decorum, decentem, aut dignum, quam pulchrum denotaret.

GEROTROPHIUM: *γεροτροφῖον*, *gerotrophion*, p. l., locus ubi senes aluntur. Nam *geras* senectus, & *τρόφος*, *trépho*, alio. Talia loca pia videntur in benè morigeratis civitatibus, debita erga canitum venerandam pietate. Et inter alia illud senum, & aliorum pauperum Genuae hospitium, miro opere, & stupendam mole, ab omnibus in admiratione habetur.

GIGANTOMACHIA: *γίγαντομαχία*, *gigantomachia*, latine penultima correpta, à *Γίγας* imitemur cum eorum accentu in penultima. Est gigantum pugna, à *γίγας*, *gigas*, & *μάχη*, *maché*, pugna. Qualis à Poëtis fingitur, dum gigantes tentabant Jovem à cælo deturbare. Fabula procul dubio à sacris hausta Codicibus; vel à demonibus à cælo expulsi, qui nefariorum instar gigantum, altius conscendere, & similes esse conabantur Altissimo. Aut etiam à gigantibus tempore Noë, qui suo atheismo, & enormioribus aliis sceleribus, Deum à caelesti sede expellere velle videbatur. Quod bellè quadrat nostri evi hæreticis, qui scelestam iconomachiam, impiam hagiomachiam, & nefandam theomachiam, ut sacrilegi gigantes, & infames terræ filii, Dei Eccliam persequuntur, Sanctis honorem furantur, Deum ipsum, quantum in ipsis est, privare vero cultu, religione, & gloria conantur.

I.

L. 1. Sa. tur. c. 20.

Gen. 6. 4.

נפלים

nephilim.

נפלים

naphal.

I. q. 5. a. 1. c. 3. ad 6.

gigas, quæ nata erant de stirpe Cain. Etiam à 70 dicuntur *נפלים*, filii Dei: & Textus hebraicus ait *beni ha'elohim*, id est filii *elohim*, seu Dei, Angelorum, judicium. Filii enim Seth, filii Dei, aut Angelorum dicti, secundum majorum suorum monita, religiosè abstinebant à connubiis cum filiabus à Caini genere prognatis. Sed multi spretà piorum parentum admonitione, summo libidinis ardore moti, ex Cainitis quasque pulchriores. Ex harum commerciis, intensiore concupiscentiâ expletis, nati sunt illi gigantes, non tam staturæ proceritate famosi; quam scelere magnitudine infames, qui diluvio causam dederunt. De quibus ait Sapiens: *Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt, confidentes in virtute*.

Post diluvium etiam maledicti Chanaan progenies, filii Cham, cepit gigantibus scaterere. Iplius enim nepos, ex filio Chus, Nemrod cepit esse potentissimè terræ, & erat robustus venator coram Domino. Septuaginta legunt: *Hic cepit esse gigas super terram*, & pro voce *robustus* bis exarant dictionem *gigas*. Sicque mole corporis, & animi improbitate insignis, dominium super alias gentes, violentiâ, & malis artibus sibi vendicavit. Aliter Belus, & Jupiter dictus, assyriacæ Monarchiæ, infausis auspiciis, à scelestâ tyrannide, initia stabilivit: annis post diluvium 276. Fuerunt & alii famosi gigantes de eadem stirpe Chanaan, praesertim filii Enac: uti Palaestinae exploratores populo retulerunt Israelitico. *Stirpem Enac*, inquebant, *vidimus ibi*: & civitatem Hebron incolebant. Iltius Enac pater fuit Arbe; à quo prius hæc civitas dicta fuit Cariath Arbe, & in hebraico *kirjath arbang*, id est civitas *arbang*, seu Arbe.

Cum autem *arbang* etiam significet quatuor; aliqui putant civitatem illam ita vocatam à quatuor viris famosis, nempe Adamo, Abrahamo, Isaac, & Jacobo, cum quatuor uxoribus, Evâ, Sarâ, Rebecca, & Liâ, ibi sepultis. Sed *Arbang*, seu Arbe, est nomen proprium patris Enac: & Hebron erat civitas, seu *Cariath Arbe patris Enac*. Ab isto autem famosiori gigante alii quoque gigantes Enacim dicti sunt; & ipsius filios profligavit Caleb. Nam cum civitas Hebron, ob ejus virtutis praemium, praesertim murmuris in populo Israelitico ab eo pacati, ipsi destinata esset; *Delavit ex ea Caleb tres filios Enac, Sejui, & Abimam, & Tholmai de stirpe Enac*. Erant autem hi tantæ molis, & proceritatis, ut exploratores à Moyse missi, per hyperbolem tamen, locuta viderentur ipsis comparati. Ità quippe referunt exploratores illi timidi: *Ibi vidimus monstra quaedam filiorum Enac de genere giganteo: quibus comparati quasi locustæ videbamur*. Monstra hæc *nephilim* in Textu hebraico, & *populus proceræ stature à 70 dicta*; & ità de genere giganteo, ex *nephilim*, & *gigantes*, ab illis expressa. De pluribus aliis gigantibus fit mentio in Libro Deuteronomii: & signanter de illis Emim, qui primi fuerunt habitatores Ar Moabiticæ, *Populus magnus & validus, & tam excelsus, ut de Enacim stirpe, quasi gigantes esse crederentur*. Textus hebraicus eos vocat *rephaim*, à singulari *rapha*, *gigas*, ità dictus à radice *raphah*, re-

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

נפלים

remisit, defecit: ed quod horrenda statura sua aliorum animos debilitaret, & remissos redderet. Pariter trans Jordanem magnae fuit proceritatis Og rex Basan, qui solus, nempe in illa regione, *residerat de stirpe gigantum*: 70, & Textus hebraicus dicunt de *raphatim*, seu de stirpe *raphatim*. Hujus Iesus ferreus habebat novem cubitos longitudinis. Cum alijs iusta hominis statura sit quatuor cubitorum priorum. Sicque Og erat multo altior ipso.

1. Reg. 17. Goliath, qui erat altitudinis 6 cubitorum, & palmi. Hujus loricae pondus erat 5000 siclorum grs: cumque siclus mediam unciam penderet; erant librae 208 cum quatuor uncis. Ferrum ejus haste sexcentos siclos habebat ferri, idest libras 25.

3. Aliqui in animalibus etiam gigantes constituunt, praesertim, inter pisces, balanas: de quibus intelligunt illa Jobi verba, *Ecce gigantes genuunt sub aquis*. Quod adolescens audivi semel Lovanii mira eruditione, & elegantia, exponi in solitis quibusdam Actibus Academicis, pro unius doctoratu, ab Eximio Domino Joanne Sinnichio, ejusdem Almae Universitatis S. Theologiae Doctore famoso. Sed melius ista Jobi verba ad illos gigantes referuntur, qui in universali cataclysmo, cum suis sceleribus, undis divinae justitiae executricibus, maximo cum ipsorum ejulatu, immergebantur. De quibus Sapiens ait: *Sed & ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugies*, &c.. Allegoricè tamen à Jobo homines superbi, & demones intelliguntur, amarissimo tormentorum infernalium mari submersi, vel sub aquis, quae terrae viscera permeant, detrusi. Quod ipsum variis in locis exprimitur. Ut dum Salomon de meretrice loquens ait: *Et ignoravit quid ibi sint gigantes, & in profundis inferni convivia eius*. Textus hebraicus etiam hic *raphatim* legitur: & 70 habet vocem *gigantes*, idest tetraegeniti. Nam *gigantes*, & eodem verbo *genoma*, nascor: quod etymon supradictum confirmat. Ipse quoque infernus per gigantum cœtum exprimitur, teste eodem Sapiente: *Vir qui erraverit à via doctrina, in caenis gigantum commorabitur*. Hier. Laetretus per gigantes sub aquis gementes etiam intelligit praelatos gemetes sub onere subditorum. Nam aliquando etiam viti sancti gigantibus quoad fortitudinem assimilantur. Immo de ipso Christo Domino intelligenda Psalmistae verba: *Exultavit ut gigas ad currendam viam*. Septuaginta quoque scribunt, *exultabit ut gigas*: & Hebraeus *chehibbor*, ut fortis, seu ut potens. Nam *chehibbor* (à radice *gavâr*, valuit, prevaluit, robustus fuit) validum potentem, & robustum significat. Quamvis autem, ut ait Nic. Litanus, iste Psalmus sit pro gratiarum actione de datione Legis, ad quam se insinuat à divinae Sapientiae laude, in ornatu cœlorum, eorumque motuum, mirabiliter relucens: & literaliter iste gigas sit ipse Sol, summâ cum velocitate, à summo cœli usque ad aliud extremum, spatio 12 horarum, plusquam 36 miliones italicorum milliarium conficiens, tamen allegoricè de Christo regius Pfaltes est intelligendus. De ipso ait Augustinus: *Gigas exultavit ad currendam viam: natus est, crevit,*

docuit, passus est, resurrexit, ascendit, cucurrit viam, non habet in via. Immo ab eodem S. Patre Christus Dominus *gigas gigantum* fuit appellatus: *Magnorum scilicet, & fortissimorum*, &c. Ubi in Hebreo *gigantes*: quia vox hebraica sonat medicos, & gigantes.

GLAPHYRA: *γλαφυρά*, *glaphira*, p. b. elegans, concinna, varietate oblectans, dilucida. Est enim à verbo *γλάφω*, *glápho*, scalpō: ed quod sculpta talia videantur. Hoc nomine digna S. Glaphyra Virgo, quae pietate elegans, gratis concinna, virtutum varietate oblectans, sanctitatis splendore dilucida, ad Empyrei templum, mortificationis scalpō fuit efformata.

GLAUCOMA: *γλαύκωμα*, *glaucoma*, latine propter *ομέγα* vocalem longam penultimâ productâ, quamvis à Grecis in antepenultimâ colloceatur accentus. Est vitium oculi, cum praeter naturam glaucescit. Morbum existimant crystallini humoris, in glaucum, seu album, aquosumque colorem, mutati. Glaucoma est incurabile, & à voce *γλαυός*, *glauós*, dicitur, idest glaucus, seu caesus, viridis, caeruleus. Hinc *glaucoetes* caeruleus color, & *glaucoptalmos*, ac *glaucoptis*, habens oculos glaucos. Pro *glaucoma* aliqui malè legunt *glaucomia*, signanter in quadam Translatione S. Sebastiani.

GLOSSA: *γλῶσσα*, lingua. Glossae vulgò sumuntur pro interpretationibus, ed quod vice linguae, Doctoris voce fungantur. Melius tamen accipiuntur pro ipsis vocabulis obscurioribus, quae indigent interpretatione. Et ut jam de variis Juris civilis, & canonici glossis taceam; famosiores sunt tres glossae, S. Scripturam exponentes. Et prima quidem est ordinaria in totam Scripturam, ex S. S. Patribus haulta, & exposita à Walfrido Strabone, seu Strabone, Germano, Rabani Mauri discipulo, Monacho Fuldense, & postea S. Galli Decano, & Abbate in Augiâ divite. Floruit sub Ludovico pio, & obiit anno salutis 849. Secunda glossa est interlinearis, ex S. S. quoque Patribus concinnata ab Anselmo Laudunensi Scholastico, S. Anselmi Cantuariensis Archiepiscopi serè synchrono, versus annum Christi 1117. Tertia est Nicolai à Lira, Normandiae vico, ex Judaeo, ut ferunt, Christiani, & postea Franciscani, qui & moralem expositione adiunxit: obiit anno à Messia n. o 1349.

GLOSSALGIA: *γλωσσᾱλγία*, *glossalgia*, latine, quia penultima brevis, accentum habet in antepenultimâ, nisi graecus, ut affolet, retineatur accentus. Est lingua prurigo, morbus linguae: à *γλῶσσα*, *glῶssa*, lingua, & *ἄλγος*, *álgos*, dolor. Quia verò loquacitas, in moralibus, est linguae morbus, & vitium, ac quaedam garriendi prurigo; etiam glossalgia pro loquacitate, & linguae nugis usurpatur.

GLOSSARGIA: *γλωσσᾱργία*, *glossargia*, cum accentu, ut in praecedenti. Est garrulitas apud Athenæum, & *glossargos* nugator: à *glῶssa*, lingua, & *ἀργία*, *argia*, otium, cessatio, segnitias. Videlicet ed quod garruli ad segnitiam, & tempus otiosè terendum, sua loquacitate, & nugis utantur. Nisi à voce *ἔργον*, *érgon*, opus, trahatur: quia garrulitas sit linguae opus, & negotium. Quantum linguae vitium sit abhorrendum, factis patet ex tot Scripturae

Dent. 3. 11.

1. Reg. 17. 5.

Iob. 26. 5.

Sap. 14. 6.

Prov. 9. 13.

Prou. 27. 16.

In Syl. Alleg.

Pf. 18. 6.

גִּבּוֹר

גִּבּוֹר

In Pf. 18.

In Pf. 27. 11.

Ecc. 5. 2.

v. 1.

Iac. 3. 5.

turae locis, garrulitatem, scurrilitatem, & ad quidlibet, sicut mulierculae solent, effundendum pronitatem arguentibus. Quid mirum? Nam, ut ait Salomon, *in multis sermonibus invenitur stultitia*. Idcirco ad silentium debitum sapienter nos adhortatur: *Ne temerè quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo*. Quamvis hoc quoque de superflua in precibus verborum prolixitate, & battologia intelligatur. Sed pro omnibus de linguae vicio sufficiat D. Jacobus, dum ait: *Linguae autem nullus hominum donare potest: iniquitas in malum, plena veneno mortifero*. Nam garruli ex loquacitate ad qualibet viciosa facillimè feruntur.

GLOSSEMA: *γλωσσῆμα*, p. l., vox est à dictione *glossa* derivata, & ejusdem serè significati. Est enim proprie vox abstrusior, & minus usitata, quae interpretatione opus habet. Est glossum, ut glossa, pro ipsa ut plurimum usurpatur expositione.

GLOSSOGRAPHUS: *γλωσσῳγράφος*, *glossographos*, latine penultimâ correpta, quamvis in eâ graecus accentus ponatur. Est glossarum scriptor, à dictâ voce *glossa*, & verbo *γράφω*, *grápho*, scribo. Non solum ita dictus ille qui obscuriores voces explicat; sed etiam qui alicujus textus reconditum sensum aperit: quales maximè fuerunt illi tres sacrarum glossarum scriptores, de quibus in voce *glossa* mentio facta est. Sed aliquando glossographia (vox hæc p. b., ni graecus accentus in penultimâ observetur) in aliquos textus est prohibita. Sic est excommunicatio lata, sed non reservata, in omnes Praelatis inferiores, praesumentes edere glossam, ullumve interpretationis genus in Tridentinum, & in Clementinam *Exiivi*.

GLOTTOMACHIA: *γλωττομαχία*, *glottomachia*, latine penultimâ correpta, nisi graecus accentus in eâ ex usu reservetur. Est linguarum pugna: nam Attici pro *glossa* dicunt *γλῶττα*, *glōtta*, lingua, & *μάχη*, *máche*, est pugna. Glottomachia dicitur, cum aliqui altercantes, vel disputantes, in re conveniunt, sed in voce tantummodo dissentiunt; ita ut linguae solum sibi adversentur, non autem intellectus.

GLYCERIA: *γλυκερία*, *glykeria*, latine cum accentu in antepenultimâ, etsi graecus accentus adiarur in penultimâ. Dulcem possumus interpretari, ut sit quasi *γλυκερό*, *glykeró*, à *γλυκερός*, *glykerós*, dulcis: unde & glycerius emanat. Si tæviorum tormentorum amarorem gustavit, & ignis crucifolus ardorem sensit S. Glycerius Martyr; etiam suavissimo Dei amore in aeternum lactificabitur, & ineffabili beatitudinis dulcedine incessanter fruatur.

GNATHO: *γνάθων*, *gnáthōn*, parasitus. Ita dictus, vel à *γνάθος*, *gnáthos*, mala, maxilla, bucca, ed quod gnathones insignes heluones, malas, & buccas inflarent: vel à verbo *γνάπτω*, *gnápto*, vellicando polio, quod scommatibus vellicarent, & adulatione polirent. Vox ista inter ceteros apud Asterium Episcopum reperitur.

GNOME: *γνώμη*, sententia, voluntas, consilium, mens, iudicium, &c.. Oritur à verbo *γνώομαι*, *gnōo*, nosco: cujus prima persona praet. pass. *ἐγνώσθην*, *égnōstha*, cognitus sum, à qua rejecto

augmento syllabico fit *gnome*. Gnome, seu sententia ab Oratoribus dicitur una è figuris sententiarum, seu breve dictum, vel ab Oratore ipso excogitatum, vel à sapientibus viris ante usurpatum, quod ad vitam, moresque formandos, conducit. Gnome namque passim sumi solet pro brevi, & gravi aliqua sententiâ, praecipuè omnium iudicio comprobata. Quales eminentiores sunt Parabolae Salomonis, à Proverbiorum capite decimo incipientes; quae quasi continvâ antithesi intercurrentes, miris coloribus veram Sapientiam condecorant. Gnome praeterea sumitur à Scholasticis, in Tractatu de Virutibus Cardinalibus, pro virtute prudentiae annexâ. Est enim virtus iudicativa de agendis, praeter communia principia. Synesis quidem est pars prudentiae potentialis, cujus munus est de agendis iudicare, secundum quaedam universalia principia; sed aliquando tales casus occurrunt, quae ex illis principiis decidi non possunt. Ita generale principium est, non deiciendam rem aliquam contra Domini voluntatem, & per consequens synesis iudicat depositum domino petenti esse reddendum. Contingit arem dominum esse furiosum, aut patriae impugnatorem: quibus casibus, arma ipsi reddendo apud te deposita, esse particeps homicidii à furioso committendi, vel reus perduellionis à rebelli patrandae. In hoc casu gnome, praeter communes regulas, indicat secundum altiora principia, quae sunt regulae communes, secundum quas iudicat synesis: ut ait D. Thomas. Ex illis ergò sublimioribus principiis gnome iudicat, in tali rerum peritâli depositum non esse reddeandum. Nam secundum illa altiora principia exigitur altior virtus iudicativa, quae vocatur gnome, quae importat quamdam perspicacitatem iudicii. A geometris gnome vocatur aliquod instrumentum, quo agrorum regiones dignoscuntur. S. Jo: Damasc. autem gnomen in Christo negat: non quidem eam virtutem, quam jam diximus; sed illum affectum ad rem iudicatam, post inquisitionem, & deliberationem, quae non reperitur in Christo omnia sciente. Ita quippe Damascenus gnomen accipit, ut sit sermè eadem cum electione, inquisitionem de re ignota praesupponente. *Gnome*, inquit, est post inquisitionem, quae est de re ignota, & deliberationem, idest, consilium, & iudicium, ad id quod iudicatum fuerit affectus. Quem sequitur electio, sic dicta, quod aliud praeter alio eligat. Verum Dominus non nudus est homo, sed & Deus, & omnia sciens. Ideo prius dixerat: *Gnomen autem, & electionem in Domino dicere, impossibile est, se proprie loqui volumus*. Addit praeterea, quod nomen *gnome* sit multimodum, & multisignificativum. Quandoque enim ostendit exhortationem, ut dicit divinus Apostolus: de virginibus praecipit Domini non habeo, gnomen autem do. Quandoque consilium, ut quando inquit propheta David: super populum tuum malignati sunt gnomen. Quandoque suffragium, ut Daniel, à quo exivit gnome inverecunda? & quandoque pro fide, opinione, aut prudentiâ. Ita ille S. Pater. Noster autem ex Paulo vertit *consilium*, & ex Daniele *sententiam*. Quod autem dicit sumi etiam pro prudentiâ, intellige de supradictâ virtute, prudentiae parte potentiali.

2. 2. q. 51. 4. 4. c.

D. Th. 1b.

De Fide Orthod. 1. 3. c. 24. sine.

1. Cor. 7. 25. in greco.

Pf. 8. 4. in 70.

Dan. 3. 15. in 70.

GNO-

Hom. de Lazaro.

GNOMOLOGIA: γνομολογία, *gnomologia*, latinè, quia penultima brevis, acutâ antepenultima absolute esset efferenda. Sed Græci aliis regulis utentes accentum ponunt in penultima, & ipsos, ex usu non improbando, multi sequuntur Latini. Est autem dictio sententiæ, sententiarum collectio, dicendi acrimonia: à γνομῶν, *gnômōn*, sententia, & λόγος, *lógos*, sermo, ratio, oratio. Inde quoque gnomologus, sententiarum scriptor, prolator, aut collector, quavis inter cæteros Salomon, & Jesus Sirach filius: hinc quoque γνομολογικός, *gnomologicós*, sententiosus. Gnomologiâ abundat Scriptura sacra, abundant & S.S. Patres: sed maxime Libri sapientiales uberius eâ dicuntur.

GNOMON: γνῶμων, index, stylus horas indicans in horologio solari, Solis umbilicus à Latinis dicitur, cujus umbrâ horæ internoscuntur. Oritur ab eadem radice quâ *gnome*: ab illâ enim personâ ablato σ, *sigma*, fit *gnomon*, & *gnome*. Hinc & γνομωνία, *gnomoniki*, gnomonica, p. b., pars Astrologiæ dicitur, quæ tali gnomone, p. b., horas explorandi, & horologia solaria formandi tradit præcepta. Gnomones dicuntur illi jumentorum dentes, ex quibus eorum ætas dignoscitur, ut etiam pullini dentes nominantur. Erant & Athenis magistratus, gnomones vocati: eò quod essent accuratâ prudentiâ præditi. Quamdiu verò Sol suum percurreret Zodiacum, tamdiu famâ celebrabitur horologium solare, & gnomonicum regis Judææ Achaz, patris Ezechiae. In eo pro signo quod iste rex piissimus esset ad pristinam sanitatem reversurus, ad Isaïæ preces regressa est umbra decem lineis, uti narratur in S. Textu. *Invocavit itaque Isaïas propheta Dominum, & rediit umbram per lineas, quibus iam descenderat in horologio Achaz, retrorsum 10 gradibus.* Sed utrum hæc lineæ designarent horas, aut medias horas, discussio est apud interpretes. Et quidem S. Dionysius in Ep. ad Polycarpum, quem citat Emm. Sâ, ait Solem regressu, & progressu, horas 20 consumpsisse: alii quoque cum Chaldæo, & Bedâ, intelligunt illas lineas tot horas distinxisse. Sed Tirinus, Corn. à Lapide, cum Abulensi, & aliis, tantum medias horas designasse, luculenter evincunt. Nam cum in Judæâ dies longissimus ad summum sit 14 horarum, & etiam in eorum horologio orizontali non possint nisi 14 horæ describi; Sol debebat talem horam in horologio designare, ut per 10 ad minimum lineas posset regredi, & per totidem progredi. Si autem horæ integræ intelligerentur, debuisset ad minimum tale horologium 20 horas designare: quod tamen in Judæâ contingere non potest. Non solum autem umbram, sed & ipsum Solem prodigiosè regressum indicat Isaïas: *Reversus est sol 10 lineis per gradus quos descenderat.* Et ipse Jesus filius Sirach ait de Ezechia: *In diebus ejus retro rediit sol: ut etiam narratur de legatis principum Babylonis, qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram.* Nam regressus Solis toti Orbi fuerat conspicuus: & ejus prodigii apud Persas memoria viguit. Quin & Herodotus in Euterpe istius miraculi mentionem egit, ut observavit Josephus. Itam verò solis regressionem in momento contigisse vult Emm. Sâ: quod à Tiri-

4 Reg. 20. 11.

11. 38. 8.

Ecci. 48. 26. 2. Par. 32. 31.

1. 10. An. 11. c. 1.

no, & aliis cum Dionysio, ut evidentius fuerit miraculum, improbat. Hujus prodigii sensum literalem jam insinuavimus. Nam hæc solis regressio regem significabat ad sanitatem miraculosè reversurum. Tropologicè autem designabat, illos, qui cum Ezechia ad Deum revertuntur per penitentiam, pristinas virtutes, gratias, & merita recuperaturos. Allegoricè verò regressionem Solis iustitiæ, qui decem gradibus in passione descendit. Nempe sub novem chororum angelicorum, & hominis dignitate, dum de seipso dicit: *Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & ab-*

GNOSIMACHI: γνωσιμάχοι, *gnosimáchi*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ Græci ponant accentum. Cognitionis, aut scientiæ adversarios vox ista significat: à γνῶσις, *gnôsis*, cognitio, scientia, & μάχου, *máchou*, pugno. Adedque gnosimachus est qui contra scientiam pugnat. Itâ vocati quidam hæretici, qui damnabilem omnem in divinis Scripturis cognitionem, & scientiam ignoranter asserbant. Seu, ut dicit Damascenus, omni Christianissimi cognitioni contradicebant agentes: *Quoniam superfluum quid faciunt qui cognitiones quasdam exquirunt in Scripturis divinis. Nihil enim aliud, ajunt, querit Deus à Christianis, nisi actiones bonas.* E contra γνωστικός, *gnostikos*, p. b., est scientiæ, & cognitionis amator; ab eadem voce *gnosis*, & à verbo *gínoo*, *phileo*, amo.

GNOSTICI: γνωστικῆ, *gnostikῆ*, p. b., scientes. Nam γνωστός, *gnosticos*, sciens dicitur, à dicto verbo *gnoo*, nosco: cujus tertia persona præterit. est *gnôstos*, *gnôsta*, à quâ rejecto augmento formatur *gnosticos*. Hæretici quidam itâ dicti fuerunt, ob præclaram scientiam, quam sibi vendicabant: cum essent prorsus indocti, & insipientes. Horum mentionem frequenter agit D. Hieronymus in Epistolis. De ipsis Isidorus ait: *Gnostici propter excellentiam scientiæ se itâ appellare voluerunt, animam naturam Dei esse dicunt, bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt.* Contra ipsos agit Irenæus libris quinque: quorum somnia, & deüramenta ad amussim describit. In Capite primo Libri primi (cui titulus est, *Narratio omnis argumenti Valentini discipulorum*) multa de illis æonibus exscribit, de quibus supra nonnulla dicta sunt. Inter alia dicunt esse quemdam in invisibilibus, & inenarrabilibus altitudinibus perfectum æonem, qui ante fuit. Hunc autem & proarchen, & propatorâ, & Bython vocant, esse autem invisibilem, & quem nulla res capere possit. Cum autem à nullo caperetur, & esset invisibilis, sempiternus, & ingenuus, in silentio, & in quiete multâ fuisse in immensis æonibus. Hinc postea deducit ortum cæterorum æonum, de quibus in voce *pleroma* aliquid addendum. Dicti etiam sunt,

Pl. 11. 7.

In Syl. Al. leg.

Lib. de. heres. ch. 88.

Orig. 1. 8. c. 5.

Judæ 4.

hæc. 6.

L. de hærefibus.

L. 3. Hist. sacræ vers. s. finem.

De Sectis n. 103.

D. Greg. Hom. 10. in Evang.

L. de Pass. Dom. c. 29.

funt, propter fordidas libidines, Borboritæ, idest cæcinosi, quos graphicè S. Judas expressit. *Subintulerunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc judicium) impii, Dei nostri gratiam transforcentes in luxuriam: qui etiam sacra templa suis prophanabant obscenitatibus.* Nam quod dicit Noster Textus, *Hi sunt in epulis suis macula convivantes;* Græcus habet *ἐν τῷ ἀγάπῳ δῶν, ἐν δὲ ἀγάπῳ ἡμῶν*, idest in agapis veltris: scilicet in illis conviviis, quæ à divitibus, post sumptam S. Synaxim, pauperibus exhibebantur. Gnosticorum autem Coryphæum fuisse Nicolaum Antiochenum, unum è septem primis Diaconis, docet S. Augustinus. Philastrius eorum stultas idolatrias referens, asserit de illo Nicolao, *Dicit esse virtutes plurimas, unde & Gnostici, qui scire se aliquid putant, maximè emerferunt: isti Barbela venerantur, & Noram quamdam mulierem.* Multa alia absurda describit eorum dogmata. S. Hieronymus Gnosticorum antesignanum facit Basilidem: alii, inter quos S. Irenæus, Carpocratem fuisse opinantur. De ipsorum origine in Hispaniâ loquitur Sulpicius Severus, asserens ex Ægypto, à quodam Marco istam hærefim allatam esse: *cujus audtores, inquit, fuerunt Agape quædam non ignobilis mulier, & rhetor Helvidius, ab his Priscillianus est institutus familiâ nobilis, prædicens opibus, acer, iniquus, facundus.* Narrat postea speciosâ hypocrisis insignem fuisse, maximâ calliditate hærefim in Hispaniâ, & Galliâ sparsisse, & tandem capite damnatum fuisse, anno Christi 387. Sed non idem cum ipso fuit hærefis excisa. Ejus namque sectatores, qui eum prius ut sanctum honoraverunt, postea ut martyrem colere cœperunt. Priscilliani hærefim septuagesimam recenset Augustinus: dicitque Raymundus Pozzius quoddam Priscillianistæ omnes rerum eventus aëtris tribuerint, non hominum libertati, quod etiam exaravit D. Gregorius. Ex quo colligitur ipsos eò vesaniæ prorupisse, ut, ad suum errorem confirmandum, assererent Christi Domini fuisse fatum eandem qua apparuit Itellam. Sed hi non puri Gnostici: nam multa ex Manichæis hauserunt.

GNOTHI SEAVTON: γνωθὶ σεαυτὸν, *gnôthi seavtôn*, nosce teipsum. *Gnothi* est aoristus secundus imperativi verbi *gnoo*, *gnômi*, nosco: *seavtôn* verò accusativus pronominis compositi *σεαυτῶ*, *seavtû*, tuipsum, quod nominativo caret. Quamvis autem hæc breviscula parænesis propriè ad Etymologias sacras non pertineat; tamen è re visum est ejus significatum exponere, cum in ore Sapientum aded gloriosè versetur. Præterea, cum maxima pars Doctrinæ Evangelicæ in suispiis cognitione consistat; nempe in cognitione vilitatis corporis, & nobilitatis animæ; ei locus inter sacras concedi potuit Etymologias. Istam sententiam inter cæteras Doctores mellissimus extollit: dum ait, *E cælo venit γνωθὶ σεαυτὸν, nosce teipsum.* Et certè in eâ saltem media pars illius cælestis Sapientia reperitur, quam sibi aded piis, & accensis animis exoptabat Augustinus, *Noverim te, noverim me.* Quinimò aulim dicere, totius piissimi desinit haberi cognitio sine verâ Dei notitiâ, utpotè,

qui sit causa totius esse necessaria, & omnis bonitatis origo, à quâ quis magis dependet, quàm à seipso. Et ex eâ consideratione movetur ad amandum plus Deum quàm seipsum: in quo consistit omnis apex sanctitatis, & perfectionis. Quamvis Evangelicæ sapientiæ radius illis Gentilibus, eâ sententiâ gloriosis, nunquam illuxerit; tamen naturalis acie luminis evidenter perspiciebant, hominis perfectionem in tali cognitione fundari. Quis enim si perfectè attendat, & cognoscat intinè corporis vilitatem, seditatem, exitum imminentem, eum magno cum temperantiæ dispendio, molliter tractet, belluino more voraciter impleat, ejusque ventri, & abdomini turpiter inserviat? Quis autem, qui animæ pulchritudinem pulchriore veritatis luce detexerit, ejusque noverit præstantiam, cælestem originem, & immortalitatem, eam digno non æstimet pretio, non eam colat, ei serviat, eamque diviniore virtutibus exornet? Sed quis istius nobilissimæ sententiæ, & quod brevioris, eò pretiosioris, Author fuerit, à multis ambigitur. Eam plerique tribuunt Apollini, Nam & superliminari templi Delphici plurimi tradiderunt aureis characteribus insculptam fuisse. Fortè ut oracula sciscitaturi intelligerent præstantissimum oraculum, ad felicitatem consequendam inducens, in ipsis foribus, omnibus patere. Suidas esse Chilonis scitè dictum, unius scilicet è septem Græciæ Sapientibus, testatur.

GOETIA: γοητία, p. l., incantatio, impostura, præstigiatura. Hanc vocem habet D. Augustinus, & satis indicat inter malas artes, pessimam esse goetiam. Nam de miraculis antiquis, in Hebræorum gratiam patris, ait: *Fiebant autem simplicibus, atque fiducia pietatis, non incantationibus, & carminibus nefariæ curiositatis arte compositis, quam vel magiam, vel detestabiliore nomine goetiam, vel honorabiliore theurgiam vocant.* Sic autem ab ipsis Ethnicis goetia fuit in abominatione, ut & legibus prohibita fuerit: cum tamen Gentiles innumeris scaterent superstitionibus, & multas ex illis licitas prædicarent. Nam talibus artibus de ditos, alios damnabiles, quos & maleficos vulgus appellat: *hos enim ad goetiam pertinere dicunt: alios autem laudabiles videri volunt, quibus theurgiam deputant, cum sint utriusque vitibus fallacibus demonum obstricti, sub nominibus Angelorum.* Ex quibus patet goetiam esse propriè illam superstitionis speciem, quæ veneficiis peragitur, & maleficiis. Unde de eadem goetiâ Ludovicus Vives ait: *Est incantatio, & veneficii species.* Et postea ex Suidâ refert, quod goetia fit per coactionem mortuorum etiam invocatione: *hinc enim dicta est à planctu, qui fit circa sepulchrum.* Hujus ergo nominis etymon est à γόος, *gôos*, luctus, lamentatio, & γόος, *gôos*, incantator: aut à verbo γάω, *gáo*, deploro.

GOMPHUS: γόμφος, *gómphos*, cuneus, clavus, paxillus. Ab eo fit γόμφωσις, *gómphosis* (sed latinè gomphosis, p. l., diceretur) conglutinatio, conclavatio: & *gomphopagés*, solidus, clavis compactus, absolutus. Primam vocem habet Tertullianus, ostendens quod simulachra colere alienum sit ab omni ratione, & ait: *Cervices ponimus: ante*

De Civ. Dei 1. 10. c. 9.

D. Aug. 1b.

In illuor. loc.

In A. polog. c. 12.

L. I. plum.

plumbum, & glutinosa, & gomphos, sive capite sunt Dii vestri. Scilicet cervices ponebant Christiani, dum eis caput truncabatur in martyrio: sed pleraque idola, antequam clavis compingantur, sine capite videntur. Gomphi conjunctiones invisibiles à Platone, vel minorum corporum coadunationes à Diodoro appellantur.

GONAGRA: γονάγρα, gonagra, latinè in prosa penultimam habet correptam, & in versu communem. Est genus morbus articularis, ita dicitur à γόνυ, gony, genu, & ἀγρῶ, agrō, captura: ed quod morbifico humore, & in gypseam duritiem converti facili, quasi articulus ligetur, & capiatur. Etiam gonagrā patientissimum Jobum vexatum fuisse, posset ex ejus verbis colligi: Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei. Vox ista quoque in sacris Authoribus observata.

GRABATUM: γράβω, grabatō, latinè penultima producitur, est contra Gretseri regulas videatur. Est lecti genus, aut lecticæ, ita dictum à γράβω, graba, caput apud Poetas, & γάρβω, batos, pervius: ed quod sit lectus capiti reclinando pervius, adedque lectus exiguus, in quo recumbitur in meridie. Secundum alios oritur à verbo γράβω, grabō, suspendo, & γάρβω, bati, pes, gradus, nempè à suspendendis in eo pedibus; accipitur pro lectulo pauperum, ac mendicantium, & appellatur ab aliquibus grabattus. Meritò quæri potest quis sit ille Damasci grabatus, de quo Amos propheta scribit. Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura, aut extremitates auriculae, sic eruentur filii Israël, qui habitant in Samaria in plagâ lectuli, & in Damasco grabato. Huic Textui 70 non consonant: legunt enim, qui habitant in Samaria contra à tribum, & in Damasco. Sed Hebræus, Nostro Vulgato similior, ait biphāb mitzāb, videntur scekingeres, idest in plagâ, aut angulo lecti, & in latere, seu angulo lecti. Secundum hoc demisceh non significat illam urbem Damascum, sed angulum, latus, ut idem sit quod pedā, angulus, latus, plaga. Sed nostro Textui inhaerendo, videtur intelligi auxilium Damasci, in quo, sicut in molli culcitra, aut grabato tutè recumbebant Hebræi. Sic illi qui in plagâ, seu regione lectuli, q. d. in loco remoto, seu angulo quiescentes, & nihil timentes: ex quibus pauci eruentur à manibus Assyriorum: vel pauci relinquuntur ex egris, & pauperiorum lectulos, satis patet ex paralytici historia, à Christo fanati: quando non potuerunt offerre eum illi præ turba, nudaverunt pedum, ubi erat, & patefacientes miserunt grabatum, in quo paralyticus iacebat. Ità languens ille per 38 annos ad probaticam piscinam super grabatum decumbens, cui dixit Jesus: Tolle grabatum tuum, & ambula. Tropologicè, secundum Augustinum; grabatum est proximus, qui portat nos infirmos, quem nos sani facti etiam portare debemus, ut ait Apostolus; Alter alterius onera portate.

GRAMMATEIS, seu grammatis: γραμματῆς, grammatis, latinè penultimā correptā. Itā dicti scribæ publici, à γραμμα, gramma, litera, genit.

Tob. 7. 6. 8.

Amos 3. 12.

בפאר
מטה
יבר משק
עיש

Marc. 2. 4.

Io. 5. 8.

Aug. sup. Io. 11. 17.

Gal. 6.

γραμματῆς, grammates. Erant isti apud Hebræos Legis doctores, æquè ac Pharisei philantiâ tumidi. & humanam gloriam suâ hypocrisis sectantes. Multi ex ipsis erant de sectâ Phariseorum, & frequenter cum istis arguuntur à Christo Domino. Apud 70 illi qui dicuntur grammateis, à Nostro Interprete magistri vertuntur, Ejus vocis singulare est γραμματῆς, grammates: quæ vox apud Latinos, si fuerit trisyllaba, accentum habere debet in primâ, cum secunda, seu penultima sit brevis. Hoc nomen apud Græcos sæpè erat opprobriosum: quia illi qui nihil aliud faciebant, quàm actiones publicas describere, tali nomine nuncupati. Apud Damascenum Grammatistæ primi inter Judæorum enumerantur hæreticos. Horum alii à nomo, idest lege, nomici, quidam erant; alii Deuterotæ, idest secundatores traditionum earum, quæ apud seniores, superflua voluntati, idest veneratione & cultumores servantes, quos non per legem didicere, &c. Vide vocem Deuterotus, & vocabulum sequens.

GRAMMATICA: γραμματικῆ, grammatikē, p. b., vox à dicto gramma litera, derivata. Dicitur ergo quasi literaria: cum sit ars literaria rectè loquendi, & scribendi. Ille qui in N. Testamento latinè dicitur scriba, græcè vocatur grammateus, de quo jam dictum est. Ed quod videlicet in literis scribæ essent versati, & nonnullam legisperiti dicuntur: qui apud Judæos propter eruditionem magnæ erant autoritatis. Hinc Propheta regius ait: Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. De quo in voce calamus: & 70 dicunt in genit. γραμματῆος, grammatēos, & Hebræus sopher, scriba, à radice saphâr, numeravit, narravit, recensuit: cujus benoni, seu quasi participium, est sopher, scriba, legisperitus, cancellarius, censor.

De Esdrâ verò tantæ sapientiæ, & dignitatis viro dicitur: Et ipse scriba velox in Lege Moysi, quem Dominus Deus dedit Israël. A Septuaginta dicitur grammateus, & ab Hebræo sopher. Sed Esdras speciali titulo scriba velox dici potest, quod totam S. Scripturam, sacerdotum incuriâ valde depravatam, & corruptam, accuratè descriperit, & correxerit, aliofque characteres hebraicos repererit, veteres Samaritanis relinquens. Istitis autem novis Esdræ characteribus etiam nunc Biblia hebræa sunt exarata. Quinimò, ut Becanus ait, & subscribit Fabius Justinianus, omnes sacri Codices tempore captivitatis babylonicæ perierant: sed ab Esdrâ, dictante Spiritu sancto, restaurati fuerunt. Ex istis, ut ait Isidorus, literæ latinæ & græcæ videntur exortæ. Translator enim ex simili sono alterius linguæ literam condidit: ut nosse possumus linguam hebraicam omnium linguarum, ac literarum esse matrem. Sed Hebræi 22 elementis literarum, secundum Veteris Testamenti Librorum numerum, utuntur: Græci verò 24, Latini 23 habent elementa. Hebræorum literas ferunt à Lege cepisse per Moysen, Syrorum autem, & Chaldæorum per Abraham: unde cum Hebræis & numero concordant, & sono, solis discriminantur characteribus. Egyptiorum literas Isis, Regis Inachi filia, de Græciâ veniens in Ægyptum, reperit, & Ægyptiis tradidit. Apud Ægyptios autem alias habuisse literas sacerdotes ferunt, alias vulgus. Sacerdotes

l. de hæret. her. 14.

Pf. 44. 7.

סופר

sopher.

ספר

saphâr.

Esdrae 7. 6.

Bec. Anal. V. & N. Test. c. 1.

9 4.

Orig. l. 1. c. 3. & 4.

Lib. 8.

Schedias. l. 6. c. 18.

N. 103.

De Civ. Dei l. 18. c. 39.

les, leges, hieris, idest facras, vulgares παρρησια, parrhesias, idest confucias, aut vulgares vocatas fuisse restantur. Ità ferè Isidorus. Vox hæc græca est à singulari παράρησις, parrhesios, communis, universalis, vulgaris: quæ componitur ex παρρησία, omnis, & δῆμος, demos, populus. Addit idem S. Pater quod Cadmus Agenoris filius 17 literas græcas à Phœnice in Græciam attulerit: hisque Palamedes bello trojano tres adjecerit: nempè η, eta, χ, chi, ω, oméga. Post hunc Simonides miles tres alias adiecit: videlicet ξ, xi, θ, theta, ψ, psi. Denique Pythagoras suo, ψφίλο, alphabetum decoravit. Quinque apud Græcos sunt literæ mysticæ: scilicet α, alpha, ω, oméga, υ, ypsilon, θ, theta, τ, tau, de quibus suo loco. Apud ipsos quoque, sicuti apud Hebræos, literis numeri constituuntur. Latinas literas Carmentis nympa prima tradidit Italis. Carmentis autem dicta, quia carminibus futura canebat, cum Nicoltrata vocaretur. Quia verò Christus Dei Verbum, per quod & verbum salutis missum est; idè B. Petrus Damianus ait: Mea grammatica Christus est, qui homo pro hominibus factus est, & in ipso quidquid est, fratrum meorum adificationi consulere, hoc solum mea novit epistola reddere. Non labetur, non peribit, qui hujus spiritualis Grammaticæ regulas observabit, & Verbi cultum verborum cultura præferet: ait Novarinus. Metagrammatica. V. Methaphysica.

GRAMMATION: γραμματιών, p. l., propter diphthongum. Est ludus literarius, liber, commentarius: item libellus, tabella, & tam latè patet ejus significatum, quàm tabula apud Latinos. Vox est derivata à dicto gramma, litera. Si verò γραμματιών, grammation dicatur, p. b., est literula, & libellus, utpotè diminutivum à gramma: grammatis verò, p. l., græcè γραμματῆος, literatura nuncupatur.

GRAMMATON ISAGOGI: γραμματων εισαγωγῆ, grammatōn isagogi, latinè prima vox habet accentum in antepenultimâ, secunda penultimâ productâ est efferenda. Ità dicti literarum introductores, seu illi qui alios in literas, docendo, introducunt: à voce gramma, litera, & verbo εισάγω, isago, induco, introduco, hincque εισαγωγῆς, isagogos, introductor. D. Augustinus asserens literas hebraicas ante Legem Moisaicam fuisse, adedque male opinari eos, qui existimant literas hebræas à Lege cepisse, ait: Denique Moyses in populo Dei constituit, qui docendis literis præessent, priusquam divina Legis ulla literas nossent. Hos appellat scriptura grammaton isagogos, qui latinè dici possunt literarum inductores, vel introductores, ed quod eas inducant, idest introducant quodammodo in corda discipulorum, vel in eas potius ipsos quos docent. Ubi Lud. Vives ait legendum grammatōisagogos. Apud 70 verò, quos Hieronymus vertit Doctores, Sacer Textus Deut. 29. & 31. vocat γραμματοισαγωγῆς, grammatōisagogis, ut sit accus. contra dicti à singulari γραμματισαγωγῆς, grammatōisagogos. Quod ergo in vocabulo antecedente cum Isidoro diximus Hebræorum literas à Lege exordium sumpsisse, intelligi potest tunc excoli cepisse.

GRAMMATOPHORUS: γραμματοφόρος, grammatophoros, latinè penultimâ correptâ, quamvis

in eâ græcus ponatur accentus. Aliàs dicitur γραμματοφόρος, tabellio, tabellarius, à literis ferendis: seu à gramma, litera, & plur. grammata literæ, & à verbo φέρω, phero, fero, porto. Pro hac voce D. Basilius, Epistolâ 1. citatur.

GRAMMATOPHYLACIUM: γραμματοφυλάκιον, grammatophylakion, p. b., literarum conservatorum sonat. Vulgò archivium dicitur, de quo in voce Archivium tractatum est, Nam apud Jurisconsultos accipitur pro loco, ubi scripta publica conservantur. Fit à dictâ voce gramma, & verbo φυλάττω, phylatto, custodio: à cujus præterito fit & φυλάξις, phylaxis, custodia. Hinc pro quolibet loco, in quo rerum præclariorum, maxime sacrarum, monumenta custodiuntur, accipi potest.

GRAPHIA: γραφή, graphē, latinè p. b., & scripturam significat. Sed vox græca etiam scripturam, librum, epistolam, historiam, tabellam, picturam, & alia denotat. Oritur à verbo γράφω, graphō, scribo, pingo, &c.: quod ulterius à verbo deducunt inusitato γράω, grado, idest comedo, scalpo. Hanc vocem graphia aliqui ponunt pro scripturâ, & grapho pro scriptore. Sed rectius graphos latinè, & græcè, etiam pro pictore, & notario dicitur. Pro graphia verò nonnulli etiam graphe latinè dicunt: & non solum scripturam, & alia significat; sed propriè est accusatio quâ lex accusatur ut iniqua, aut perperam lata.

GRAPHIOTHECA: γραφιοθήκη, graphiōthēke, p. l., graphii, stili, aut pennæ repositorium. Est enim à voce graphium, de quâ postea, & à theca, vagina, repositorium: & hæc quoque suo loco exponetur. Hujus vocis compositæ brevis expositio, pro ejus intelligentiâ licubi apud Scriptores sacros occurrat, satis superque sit.

GRAPHIS: γραφίς, graphis, futuræ picturæ delineatio, ejusque adumbratio. Est à verbo γράφω, graphō, scribo, pingo: de quo in voce graphia. Dicitur & ἰχθυογραφία, ichthyographia (sed latinè penultimâ correptâ, ni græcus accentus retineatur) quasi vestigiū descriptio. Nam ἰχθυος, ichnos, vestigium significat. Talem ichnographiam, seu graphidem oblidionis Jerosolymitanæ in latere propheta Ezechiel jussus est exarare. Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo civitatem Jerusalem, & ordinabis adversus eam oblidionem, &c.. Quibus quatuor, aut quinque prius annis formidabilem Urbis sanctæ oblidionem, à Chaldæis perficiendam, prophetice adumbrabat.

GRAPHIUM: γραφίον, graphion, p. l., stylus, quo Veteres utebantur ad scribendum. Videlicet exarabant in tabulis cerâ leviter obductis. Jo. Cassianus tantam rerum etiam minimarum abdicacionem in monachis antiquis exhibet, ut nullus tabulas meas, graphium meum, &c. auderet dicere. Ubi Annotator ait, graphium erat stylus ferreus, aut æneus, quo veteres in suis pugillaribus scribebant. Est ergo ab eodem verbo grapho: de quo in voce graphia dictum est. D. Bernardus de mira Christi bonitate loquens, qui in servis manere dignatur, ait: Quis poterit explicare sermone, aut stylo exarare, & graphio? Ab hoc quoque fit γραφικός, graphicos, latinè graphicus p. b., quod non solum pingendi peritum significat; sed etiam quod

Ezech. 4. 1.

L. 4. c. 3.

Serm. 11. in Gen. Dom.

perfectum est, & affabre concinnatum, quasi pictoris manu expolitur. Hinc & graphice, p. b., pictura dicitur: & adverbium graphice, γραφικῶς, graphicos, id est expresse, verè, eleganter.

GREGORESIS: γρηγορησις, gregòresis, latinè penultima producitur propter vocalem longam, et si grecus accentus inspiciatur in antepenultima. Est vigilantia, à verbo γρηγορέω, gregòreo, vigilo: ab ejus nempe personà secundà præf. pass., quamvis inusitatâ. Nam etiam ab inusitatis temporibus verba formantur. Ad gregoresin, seu vigilantiam nos adhortatur Christus Dominus: *Vigilate, quia nescitis quâ hora Dominus vester venturus sit.*

Math. 24. 42.

GREGORIUS: γρηγόριος, gregòrios, p. b., vigilantem, aut vigilem sonat. Nomen enim est formatum à dicto verbo gregòreo, vigilo. Quo nomine inter ceteros aptissime decorati sunt quinque sanctissimi, & vigilantissimi Christi gregis Pastores. Primus fuit Gregorius Neocæsareæ in Ponto Episcopus, cognomine Thaumaturgus, Origenis auditor: sed non in perveris doctrinis imitator. Ei tamen inscripsit Eucharistiæ Panegyricum, & brevem Fidei confessionem, ex revelatione S. Joannis Apostoli, inquit Gregorius Nyssenus. Inter cetera ejus opera laudibus extollitur in Ecclesiasten Metaphrasis. Obiit circâ annum Domini 233. Secundus Gregorius, cognomento Theologus, Nazianzi Episcopus, S. Basilii in studiis socius, & D. Hieronymi præceptor. Superiorum societate donatus anno 111 Theodosii senioris, Christi 390. Tertius Gregorius, Nyssenus Episcopus, S. Basilii frater, multa etiam vi prior conscripsit, præsertim de S. Trinitate, de Resurrectione, in aliquos Scripturæ Libros, Symbolum Fidei in primo Concilio generali Constantinopolitano, & alia. Ad Cælicolarum cœtum evolavit anno 14 Theodosii, & à partu Deiparæ 393. Quartus Gregorius, Turonensis Episcopus, Gregorio Magno synchronus, variis libris in lucem editis, mortis temporalis tenebras subiecit, ut aeternâ luce fruere, anno Christi 596. Quintus Gregorius Papa primus, Romanus, verè Magnus nuncupatus: qui inter ceteros Ecclesiæ Doctores, maximè sensum totius ferè Scripturæ tropologicum sectatus est. Multa alia piissime, & doctissime conscripsit. Maximus in regno cælorum factus est anno reparatæ salutis 604.

2. Par. 9. 2.

GRIPIUS: γρηγῶς, griphos, rete, à cuius similitudine vocatur sermo implicatus, aliquid insolubile, ænigma, argumentum nodosum. Julius Pollux in Onomastico distinguit griphum ab ænigmati, quòd hoc jocofum sit; griphus verò etiam res seriâ contineat. Sed Clearchus apud Athenensium griphum definit jocofum esse sermonem. Quare melius alii, quibus subscribit Nic. Causinus in Prolegomenis ad Hori Hieroglyphica, ajunt apud Antiquos illa duo confusa fuisse: & utrumque definit Causinus sermonem implexum, & obscurum. Ad similes griphos exodandos mirabilis fuit Salomonis sapientia, qui reginæ Sabæ exposuit omnia, quæ proposuerat, nec quidquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.

GRYPHES: γρηψ, grypes, in singulari gryphs, & gryphus, græcè γρηψ, gryps. Quadrupes leonis figurâ, præter caput aquilinum, & alas, quibus

in aëra ferri creduntur. Inter animalia immunda in Lege Veteri recensentur. Itâ quippe facer Textus: *Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis, aquilam, & gryphem.* Septuaginta legunt etiam γρηψ, τὸν gryψα, à γρηψ, gryps; & Textus hebraicus habet *happères.* Pères autem secundum aliquos est ossifraga, aquilæ species immunda, aliis est gryphus, aut avis magna deserta incolens, ait Rabbi David. Unde non potest esse planè fabulosum, quod de gryphibus scribitur: cum eas dari S. Textus nos reddat certiores, & inter aves immundas bis enumeret, inter aquilam terrestrem, & marinam. Nam rursus Moyses ait, *Immundas ne comedatis aquilam scilicet, & gryphem, & haliaetum:* insinuans eas habere non modicam cum aquilis similitudinem, & ab aliquibus gryphaquilæ nominantur. Verisimilius est talem esse gryphem aquilam, mole corporis, & viribus portentosam, cum Aldovrandus referat, ex aquilarum speciebus nonnullas tantæ vastitatis, & lacertorum roboris reperiri, ut integrum bovem, vel equum in nidum suum deferant: quin & elephantem unguibus arseptum in sublime tollant, quem misero in terrâ lapsu occidunt, & depascitur.

Lev. 11. 13.

Deut. 14. 12.

In Ornithologia.

GUBERNATOR: κυβερνήτης, kybernêtes, propriè est ille qui navis clavum moderatur. Scilicet à verbo κυβερνάω, kybernáō, guberno, propriè navim rego. Hoc autem componitur ex κυβία, kybia, flautus, & verbo κυβεύω, kybeúō, scrutor, indago: eò quòd fluctus maris investiget. A verbo guberno, & archi, quod principatum, aut præfecturam denotat, fit *archigubernus*, princeps gubernator, seu principalis gubernator, quod Primæ Causæ aptissime convenit. Hujus stupenda prorsus est Mundi gubernatio, quæ, ut & creatio, generativum vocatur actus divinæ providentiæ. Tres autem actus particulares ad gubernationem pertinere docent Theologi: nempe rerum conservationem, cui opponitur annihilatio: secundum, immutationem, quâ res perficiuntur: tertium, cooperationem, seu concursum cum causis secundis ad agendum. Hisce tribus actibus maximus ille Univerſi Oeconomus, potentissimus rerum administrator, & omnis creaturæ visibilis, & invisibilis sapientissimus gubernator, variis mutationum fluctibus totius hujus machinæ mundialis immensam navim expositam, continuis contrariorum ventorum turbinibus agitatam, inter innumeros repugnantium invicem rerum occurſus, infinitâ potentia, aeternâ prudentiâ, summâ bonitate, ad portum ultimi sui finis, qui est ipse Deus, attingens à fine, usque ad finem fertiter, & disponens omnia suaviter, tutissime deducit. Nam tua Pater providentia gubernat. De ipsâ sapientissime pronuntiavit Augustinus: *Majus miraculum est gubernatio totius mundi, quam sustentatio quinque millium hominum, de quinque partibus.* Et quidem conservatio est semper eadem actio cum creatio, ac in rebus creatis nihil aliud est quàm creatio continuata. In rebus autem productis potest variari. Quia cum sit idem influxus Dei, & causarum secundarum, potest in primo instanti aliquam rem produxisse, & postea cum causâ secundâ eandem conservare: quo casu actionis diversitas reperitur. Uti si prius cum unâ creaturâ ali-

Sap. 8. 1.

Sap. 14. 13. Tra 8. 24. in Io.

aliquem effectum producat, & postea cum aliâ eam conservet. Nam variato principio, etiam actionem variari necesse est. Annihilatio nihil est aliud, quàm ipsius influxus subtractio, non qualicumque; sed itâ ut nihil ipsius rei remaneat, nempe nec subiecta, nec accidentia. Si enim alicujus formæ substantialis influxus subtrahatur, remanente materiâ, ut fieri solet; erit corruptio. Similiter remanentibus alicujus rei accidentibus, in sensu Patrum, non est perfecta annihilatio: dum ipsi dicant in V. Eucharistiâ, non annihilari panis substantiam, quia superlites sunt ejus species. Et si, ut vult Hurtadus, metaphysicè, & rigorosè sit annihilatio, quamvis in Patrum sententiâ talis non sit. Immutatio, actus gubernationis secundus, est duplex: substantialis, & accidentalis. Prima fieri potest & à solo Deo, & à Deo cum creaturâ, excepto Angelo. Hic namque, juxta D. Thomam, & alios, solum motum localem potest producere, sed non formam substantialem, aut qualitates materiales: *Non enim Angelus subiecit Deus orbem terræ.* Quod accidit propter defectum similitudinis inter Angelum, & res materiales, ut habet Angelicus Doctor. Quapropter inde concludit: *Sic igitur omnis informatio materialis, vel est à Deo immediatè, vel ab aliquo agente corporali, non autem immediatè ab Angelo.* Totius actus gubernationis est concursus cum causis secundis. Non enim solum Deus dedit creaturis virtutem alias producendi; sed etiam immediatè ad singulas earum actiones concurrat, ut docetur communiter contra Durandum. Communis autem doctrinæ potissimum fundamentum est: quia ipsa actio, ab aliquâ causâ secundâ procedens, est etiam creatura, ad eamque à Deo dependere debet: & sic creatura non solum secundum entitatem, sed etiam secundum operationem dependet à primâ Causâ. Itâ ut etiam ipse actus peccaminosus, secundum entitatem suam physicam, à Deo cum causâ secundâ producat. Cur autem peccatum creaturæ, & non Deo attribuitur; non est hujus instituti diutius in his immorari.

Disp. 1. Sect. 8. N. 84.

Heb. 2. 5.

1. q. 110. 2. 2. c.

1. Mach. 1. 15.

2. Mach. 4. 9.

GYMNASIUM: γυμνάσιον, gymnasion, p. b., locus in quo exercitia fiunt. Itâ dictus à verbo γυμνάζω, gymnázo, exerceo: quod ulterius oritur ab adiectivo γυμνός, gymnos, nudus. Gymnasium autem prius dictum est locus, in quo athletæ nudi exercebantur: postea acceptum pro ludo literario, & omni loco, in quo genus aliquod fiat exercitationis, & præsertim pro scholâ usurpatur. Scelesti illi apostatae Judæi, autoritate Antiochi illustris, edificaverunt *gymnasium in Jerusalem secundum leges nationum.* Idque præcipue instante impio Jafone, pontificatum sui fratris piissimi Oniæ sacrilegè, & simoniacè ambiente, regi promissis argenti talentis 360, & ex redditibus aliis talentis 80. *Super hæc promittebat & alia 150, si potestati ejus concederetur gymnasium & ephebiâ sibi constituere.* Utrobique Textus quoque græcus *gymnasion* habet. In quo videlicet non solum juvenes in quinque ludis exercebantur athleticis, nempe disco, cæstu, saltu, cursu, & ludâ: neque solum profanis literis vacarent ediscendis; sed nefandæ darent operam pederastiæ. Ex quâ puerorum abominandâ prostitutione verisimiliter nefarius Jason lucrum

captabat. Ab eodem vocabulo *gymnós*, sit *gymnós*, *gymnicós*, gymnicus, p. b., quasi nuditivus: unde agones, seu ludî gymnici fuere nuncupati. Et quidem erant quintuplex ille ludus: in quibus athletæ nudabantur, ut essent ad talia certamina, & exercitia expeditiores.

GYMNASTICA: γυμναστική, gymnastiké, p. b., ars exercitativa. Est illa præsertim, quæ precedente corporis nudatione (à suprâdicto vocabulo *gymnós*) perficiebatur. Sed sicuti gymnasion etiam latius sumitur; itâ quoque gymnastica ad alias exercitationes extenditur. Unde Plato gymnasticæ nomine docet exercitationes omnes bellicas contineri. Præfectus autem ludorum, aut gymnasionum, dicitur est gymnasiarcha, græcè γυμνασιάρχης, gymnasiarches, à voce gymnasion, & ab ἀρχή, arché, princeps. Vox hæc omnium scholarum directori supremo attribui potest. Dicitur & γυμναστής, gymnastés, exercitiorum præfectus, & ille qui pueros exercet; itque immediatè à terciâ personâ præf. pass. dicti verbi γυμνάζω, exerceo, quæ est γυμναστής, gegymastés, & hinc ablato illo augmento syllabico, voces *gymnastés*, & *gymnastés*, eruantur.

GYMNOSOPHISTA: γυμνοσοφιστής, gymnosophistes. Dicitur est compolita à γυμνός, gymnos, nudus, & σοφιστής, sophistés, sapiens: quai diceret nudus sapiens. Itâ vocati in Indiâ orientali Philosophi, eò quòd nudi in sylvis agerent, voluptatum omnium expertes, inedia, & alia id genus incommoda, mirâ constantiâ tolerantes, & mortis heroiçi contemptores, eam ultro accersentes. Nam, ut narrat Q. Curtius, *apud hos occupare fati diem pulchrum, & vivos se cremari iubent.* Illi de Calani morte, in mediâ pyrâ accensâ sponte immoti, ante Alexandri Magni oculos, ab eodem referuntur Historico. Sic ab ipsis fames, sitis, dolor, ipsam omnium terribilissimam, terrenæ gloriæ fatili spe ductis, vel mundanæ sapientiæ vanitate allectis, contemnebantur: dum Christiani pro cælesti gloriâ, & aeternâ coronâ, levia pati dedignantur. De istis Gymnosophistis mentionem agit Augustinus, quos à Dei civitate exclusos, terrenæ civitatis cives ostendit. *Indorum, inquit, gymnosophistæ, qui nudi perhibentur philosophari in solitudinibus Indæ, cives ejus, & à generando se cohibent. Non enim est hoc bonum, nisi cum sit secundam fidem summâ boni, qui est Deus, &c.* Itâ erant & mundo, & sibi ipsi infertuoli. Quare Tertullianus contra eos, qui infertuos adhibebant Christianos, ait: *Neque enim Brachmanæ, aut Indorum gymnosophistæ sumus.*

L. 8. vers. med.

Lib. 10.

De Civ. Dei l. 15. c. 20.

In Apolog. c. 47.

GYNÆCEUM: γυναικίον, gynækion, p. l., locus ubi mulieres versantur, aut asservantur. Oritur ista dictio ab ipsâ voce γυνή, gyné, mulier, genit. γυνή, gynécós. In regum palatiis antiquitus, & magnatum ædibus gynæcea constituebantur, ut regie concubinæ, aut aliæ asservantur: prout etiam nunc infidelium regibus in more positum est. Regi Assuero, post Vasthi repudium, datum est ab aulicis ministris consilium, ut mitteret, qui ad ejus delicias virgines speciosas undequaque curarent adducendas. *Sic irradiant eas, inquit, in domum feminarum, sub manu Egæi Eunuchi, qui est præpositus & custos mulierum regiarum.* Inter has licitè potuit se Esther aggregare, quia erant destituta

Esther 2.

tae regis uxores, saltem secundariae quae concubinae vocabantur. Talis fuit Agar Abrahami uxor secundaria, sine domus regimine, & sine jure hereditatis paternae in prole. Quod autem homini gentili nuptura esset Esther, potuit ad hoc duci speciali Dei instinctu, propter populi sui salutem futuram. Ille Ochozath qui in nostro Textu dicitur amicus Abimelech, regis Geraritarum, à D. Chrysofomo vocatur, *praefectus gynaecei*: cui consonant ex parte 70, legentes *ουραγωγος, νυμφαγωγος*, & latinè *pronubus* exaratur.

GYNAECONA: *γυναικων, gynaecon*, latinè, propter omnia vocalem longam, penultimam productam. Est domus mulierum, conventiculum earum, & cœtubernium. Ità dictus fuit etiam locus pro mulieribus in Ecclesiâ, qui & gynaeceum vocatus fuit. Habet certè eandem cum hoc vocabulo radicem: & ità domus illa seminarum regis Assueri, de qua in vocabulo præcedenti, à Septuaginta *gynaecon* appellata. Legunt enim *eis τὴν γυναικων, is τὸν γυναικων*: & hinc immediatè vox latina *gynaecon* derivatur.

GYPSA: apud Aldhelmum, referente Magri, ità dicta ærumna, peltis. Eruitur à greco *γύψ, gyps*, idest vultur: & metaphoricè rem perniciosam, aut pestiferam designare testantur.

GYPSOPLASTES: *γυψοπλαστής, figulus in gypso*, qui gypso statuas format. Nam *γύψ, gypsos, & πλάστης, plastes*, figulus, fector, statuarius. Gypsoplastæ antiquitus ex gypso multa idola superstitiosè conficiebant: nunc verò multas sacras imagines licitè efformant.

GYRUS: *γύρος, gyros*, ambitus, circulus. De seipsa dicit Increata Sapientia, *Gyrum celi circumvolat*. Videlicet ipsa sola perfectè complectitur, & comprehendit quidquid cœlorum ambitu continetur. Vel in mundi creatione ipsa sola tamquam Summi Artificis perfectissima idea, in Deo representabat totius Universi ambitum, omnipotentiam Creatoris efformandum. à gyro fit ipsum verbum *gyro*, græcè *γύρω, gyro*, gyrum facio: & in S. Textu est circumeo. Ut dum Jacob Labano dixit: *Gyra omnes greges tuos*.

Hom. 52. in Gen.

Sup.

Ecc. 24. 8.

Gen. 30. 32.

H

Proprè non est litera, sed aspiratio: nota: etfi jam apud Latinos in pronuntiatione vix sit in usu ipsa tamen ad nomen efformationem solèt exarari. Huic in græco respondet spiritus asper, qui signatur hac notulâ, *ʿ*, super primam literam vocabuli à vocali, vel diptongo, aut à consonante *ρ, rho*, incipientis. Cùm spiritus lenis hoc modo contrario, *ʿ*, inscribatur, & lenitè sine aspiratione notabili pronuncietur.

HÆMATITES: *αιματις, p.l.*, lapidis nomen, à sanguinis colore, vel à virtute sanguinem sistendi. Dicitur enim ab *αιμα, hama*, sanguis, genit. *αιματος, hamatos*. Idèdque lapis hic posset esse Christum Domini hieroglyphicum, aut certè ipsius

virtutis symbolum. *Petra autem eras Christus*: ad cuius simbriae contactum, à sanguinis fluxu mulier prodigiosè liberata est.

HÆMORRHOIS: *αιμορροια, hæmorrhoids*, p.b., sanguinis fluxus. Fit ab *αιμα, hama*, sanguis, & *ρροια, rhoia*, fluxus. Unde & hæmorrhoides dicuntur venæ sanguinem mittentes, & morbi genus obivium. Hæmorrhoids quoque est serpens, seu aspis quædam, de qua Isidorus ait ita dictam: *eo quòd sanguinem sudet, qui ab eo morsus fuerit, ità ut dissolutis venis, quidquid vitæ est, per sanguinem evocet*. Sed isto hæmorrhoo longè pejor diabolus dicitur potest, qui, quamvis Christum non momorderit, tamen ob virus suo morsu in homine infixum, quòd Servator noster in agonia positus sanguinem sudaverit, occasio fuit: & cæteros homines expresso omni vitalitatis alimento, spiritali vitâ privavit.

HÆMORRHOISSA: *αιμορροισσα, hæmorrhoussa*, illa quæ sanguinis fluxum patitur, ità dicta à voce supradictâ *hæmorrhoids*, sanguinis fluxus. Vel *hæmorrhoussa* est à verbo *αιμορροω, hæmorrhoo*, sanguine fluo: quod componitur ab *hama*, sanguis, & verbo *ρροω, rhoo*, fluo. Istius verbi compositi participium presentis temporis contrañdum in feminino est *hæmorrhoussa*. Sicque habetur in græco Textu, ubi Latinus legit, *Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur*: *ἡ δὲ ἦν αιμορροισσα*. Mulieres quæ tali infirmitate laborabant, secundum Legem mosaicam, erant immundæ. De tali enim dicitur: *Quamdiu subiacet huic passioni, immunda erit, quasi sit in tempore menstruo*. Et idèd illa evangelica hæmorrhoussa non est ausa, ob immunditiam, in propatulo se Christo exhibere curandam: sed accessit retrò, magno timore, majore verecundiâ, & Fide maximâ. Ad levem ergò simbriae Christi contactum, stetit in momento duodennis immundi sanguinis fluxus, qui omnem medicorum artem eluserat. Tropologicè designatur solum Christum, verum Archiatrum, immundis passionibus subiacentes posse liberare. Illa verò mulier non videtur fuisse Martha Magdalene foror, ut indicat S. Ambrosius; sed alia ex Cæsareâ Philippi, de qua Eusebius, quæ in tanti beneficii æternum monumentum, in eadem civitate Christo Domino statuatam erexit. Ad cuius basim herbæ nascentes, cum ad tantam altitudinem assurgerent, ut statuae sacrae simbriam tangerent, adèd prodigiosâ virtute imbuebantur, ut omnibus morbis mederentur.

HÆRESIARCHA: *αιρεσιάρχης, hæresiarchos*, hæresis alicujus antesignanus, & princeps. Vox enim est formata à dictione *hæresis*, de qua postea & *ἀρχή, archè*, princeps. Tales fuerunt Arius, Nestorius, Novatus, Pelagius, & sexcenti alii: & hisce ultimis temporibus, Calvinus, Lutherus, &c.. Ex his omnibus solus Berengarius respicit, qui primus docere cœpit non esse in V. Eucharistiâ verum Christi corpus. Ex quo errore postea Sacramentarium secta emanavit. Secundò asseruit corporis Christi præsentiam, sed simul cum panis substantiâ: ex quo, aliquot sæculis transactis, errorem hausit Confessio augustana, Carolo V. oblata, quæ Confessionistarum sectæ nomen dedit. Tertio commentus est pueros non esse baptizandos, nec matrimonia esse celebranda: eò quòd feminæ sint communes. Ex hoc fonte

1. Cor. 10. 5.

Orig. 1. 12. c. 4.

Marth. 9. 20.

Levit. 15. 25.

Ambr. l. de Salom. c. 5. Euf. l. 7. Hist. c. 14.

Iac. Tiritus.

pol.

polluto immundior rivus, nempe Anabaptistarum hæresis, longè postea erupit. Berengarius autem errorem suum revocaverit in Concilio Rhemenfi, præsentiam Christi in V. Eucharistiâ confitendo. Sed hunc, post tria secula, Joannes Wicleffus, anno Domini 1370, renovavit: & transactis aliis duobus ferè seculis Carolo studio Archidiaconus Wittenbergensis, primarius Lutheri discipulus, & post ipsum Ulricus Zwinglius pastor tigurinus amplexatus est. Berengarii confessio habetur in Gratiani Codice: *Ego Berengarius*, &c.. De hæresiarcharum numero stupendum, immò & horrendum est quod asserit Salmeron, Climacum scripsisse, ex illis 120 discipulis, in cœnaculo cum Mariâ matre Jesu congregatis, qui sancti Spiritus donorum adèd sensibilibiter, & mirabiliter compotes fuerunt, 14 infames prodidisse hæresiarchas. De quibus omnibus in suâ pervicaciâ induratis, & aliis ejusdem farinae impiis sectarum authoribus, ex mente Patrum, & Interpretum, optimè dicuntur illa Apostoli verba: *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cœlestè, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt, rursum renovari ad penitentiam, rursum crucifigentes sibi metipsis filium Dei, & ostentui habentes*. Impossibile nempe, non absolute, nec quòd respicientibus venia neganda sit, ut malè Tertullianus, & Novatiani intelligebant; sed quia maximè difficile, ob scelerris gravitatem, ingratitude, obstinationem. Amor enim proprius, seu philautia, & propriae opinionis, ac delirii retentio in hæresiarchis maximè vigent. Unde meritò Erasmus Lutherum dixit philautiâ temulètū, odio lymphatū, Ore itè insaniorè: nec speciosiores titulos illi tribuerunt ipsius Wittèbergenfes. An autem omnium hæresiarcharū Novi Testamenti coryphæus, & ut ità dicam hæresiarcharū hæresiarcha, fuerit Nicolaus advenâ Antiochenus, unus è septem primis Diaconis, multis ambigitur. Nam eum nefandæ hæreseos de permisâ fornicatione, & promiscuo mulierum usu, authorem faciunt multi ex Antiquis: signanter Irenæus, Tertullianus, Hilarius, Hier., Epiphanius, Philastrius, & alii à Baronio citati. Philastrii verba supra recitavimus, de Gnosticis agentes. Sed Nicolaum excusant Clemens Alex., Augustinus, & alii: qui *facta Nicolaitarum* attribuunt Gnosticis, ejus æmulis, qui suæ sectæ falsò ipsius nomen imposuerunt. Attamen ante Nicolaum in doctrinâ perversâ viguit Simon Magus: adèdque isti insigni impostori omnium Christi Ecclesiarum hæreseon primas, cum Augustino, & aliis, dabimus, qui Nicolaitarum hæresim quintam recensent. De filiis hæresiarcharum probabilis censet Filiucius esse irregulares, quamvis parentes respuerint: quod in aliorum hæreticorum filios locum non habet.

Dist. 2. c. 29.

In Io. 2. 19.

Hebr. 6. 4.

An. Chr. 68.

Ap. 2. 6.

Aug. l. de hæres. ad Quodv.

To. 1. tr. 20. c. 9.

I.

HÆRESIS: *αἵρεσις*, electio. D. Jo. Chrysofomus sumpsit pro eâ electione, quâ olim à populo eligebatur Episcopus. Oritur ista vox à verbo medio *αἵρωμαι, hæroma*, eligo, volo, decerno, probo: cujus præter. *ἡρησας, ηρησας, hærema, hærese*, sumitur etiam passivè, pro electus sum, electus es, & à secundâ personâ dictione *hæresis* efformatur. Quia

verò aliqui in suis electionibus contrâ sensum aliorum sunt speciales, eisque tenaciter, & pervicacitè adherent; ad alia significanda fuit hæresis extensa. Et primò quidem ad sectam denotandam: quæ quadruplex Athenis enumerabatur celebrior. Videlicet Academica, Peripatetica, Epicurea, & Stoica: ex quibus aliæ prodierunt. Eo sensu Epiphanius varias hæreses, seu Philosophorum sectas recenset ante Christum. Thesis enim olim apud Græcos dicebatur opinio admirabilis, seu paradoxâ alicujus præstantis Philosophi: quòd si talis opinio in plures non inurbanos irreprelerat, hæresis, & secta nuncupabatur. Sic hæresis sumitur pro sectâ, dum dicitur: *Surrexerunt autem quidam de hæresi Phariseorum, qui crediderunt dicentes: quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque servare legem Moysi*. Quia multi de sectâ Phariseorum, ad Christum conversi, volebant in Christianissimo ritu judaicos servare. Ratione cujus actum est primum Concilium Jerosolymis: in quo, inter alia, decretum est Gentiles ad Fidem conversos non debere circumcidi. Ità quoque pro sectâ sumitur, dum Lucas narrat, quòd *Exurgens autem princeps sacerdotum, & qui cum illo erant (quæ est hæresis Sadducæorum) repleti sunt zelo, &c..* Idèd Syrus habet, *qui erant ex doctrinâ Sadducæorum*. Ferè autem omnes ex magistratibus huic sectæ erant additi. Et hæ duæ hæreses, seu sectæ, Jerosolymis Christi temporibus erant per celebres: quæ primò tempore Joannis Hyrcani, filii Simonis, & Judæ Machabæi nepotis, cujus Simon erat frater, fuerant exortæ. Annis ergò paulò plus 100 antè Christum, originem traxerunt Pharisei à quodam Semei, seu Sammes, de quo volunt loqui Zachariam, dum ait: *Familia Semei seorsum*. Sed Joannes Hyrcanus benè quatuor sæculis fuit post Zachariam. Vel ergò Propheta per prædictionem de Semei loquitur: vel secta Phariseorum longè ante Joannem Hyrcanum ortum habuit. Dicti autem Pharisei à radice *parâts*, seu *pharâts*, idest divisit, aut *parâsc*, seu *pharâsc*, divisit, separavit: quasi ab aliis sapientiâ, habitu, & sanctitate separati. Plurima admittebant, quæ Sadducæi negabant: sed multos ritus inanes, & vanas traditiones introducebant, ut excellentiori viderentur sanctitate præditi. De quibus passim à Christo in Evangeliiis acriter arguantur. Sadducæi, quibus mordicè ad hærebatur supradictus Pontifex Joannes, à Sadoch eorum coryphæo ità vocati. Sadoch autem, vel Tfad-dók eruunt à *ʿsaddik*, idest justus: quòd & isti quoque insignem ementirentur justitiam. Solum Moysis Pentateuchum admittebant, traditiones respuebant: ac corporum resurrectionem, animæ immortalitatem, & spiritus angelicos negabant. *Sadducæi enim dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum, Pharisei autem utraque consentuntur*. Sadducæorum hæresim, ut liberius carnis voluptates sectantur, multi magnates, & sacerdotum principes profitebantur. Talesque sectæ verè hæreses dici poterant: errores quippe pertinaces erant contrâ Fidem, in Veteris Testamenti Scripturis expositam. Christianorum quoque Religio à Judæis infidelibus passim hæresis appellata. Ut dixit Apostolus coram præside Felice:

Act. 15. 5.

Act. 5. 17.

Zach. 12. 13.

parâts.

parâsc.

ʿsaddik.

Act. 23. 8.

secun-

Ad. 24. 14

secundum sectam, quam dicunt hæresim, sic deser-
vio patri, &c. . Et si græcè legatur, κατὰ τὴν ἑσθὴν,
κατὰ τὴν ὁδὸν, idest secundam viam, quam dicunt
hæresim. Via enim etiam ponitur pro sectâ, &
instaurato: ut alibi vocat Saulus, huius via viros,
ac mulieres.

Ad. 9. 2.

2.

St rictius postea hæresis à Doctoribus Catho-
licis desumpta est: pro errore intellectus pertinace
contrâ Fidem, in eo qui Fidem suscepit. De quâ
loquitur Apostolus: Nam oportet & hæreses esse.
Per quas tamen etiam schismata intelligit: nam
prius dixerat, Audio scissuras esse inter vos. Ita
verò necessitas non est absoluta, & antecedens, sed
conditionata, & consequens: nempe posita homi-
num infirmitate, malitiâ, pravitate; necesse est,
ut ex tam malâ genitrice pejores filie nascantur.
Nam, ut ait D. Thomas, ex S. Augustino, ex fine

1. Cor. 11.

19.

remoto ostenditur causa eius, scilicet quod oritur
ex superbiâ, & cupiditate. Hæresis nunc, & secta,
pro eodem sumi possunt: nam nulla dari potest
secta ab Ecclesiâ Catholicâ discordans, quæ hæ-
resim non contineat, prout significat errorem con-
trâ Fidem. Si autem hæresis illo modo strictiore
sumatur, prout tantum reperitur in baptizatis;
tunc secta etiam latius patebit. Quia v.g. Macho-
metani isti suæ sectæ, non tamen hæresis adherent:
nunquam enim, ut suppono, Fidem susceperunt.

Sup. ad 3.

Priori modo loquitur D. Thomas, dum asserit: Si-
cut hæresis dicitur ab eligendo, ita secta à sectando,
sicut Isidorus dicit in lib. Etymol., & idem hæresis
& secta idem sunt. Hæresis verò gravitas ex infi-
delitatis gravitate innoscit: cuius ipsa est species,
& cæteris speciebus deterior, nempe paganismo, &
judaismo. Nam, ut docet idem S. Doctor, Peccat-
um infidelitatis est majus omnibus peccatis, quæ
contingunt in perversitate morum. Cujus ratio est,
quia cum peccatum consistat in averfione à Deo;
tantò est gravius, quò magis per ipsum elongamur:
quod accidit in infidelitate. Quia & ipsam veram
de Deo tollit cognitionem. Et hoc verum est, si
virtutes theologice in ratione medii considerentur:
ut explicat Esparza. Nam hoc modo infidelitas
deterior est odio Dei, & nocentior extensivè. Quia

2. 2. q. 10.

2. 3. c.

fides, inquit, cui opponitur infidelitas est medium
magis necessarium ad salutem, quàm charitas, cui
opponitur odium Dei. Fides enim ad ipsam quo-
que charitatem est necessaria, non autem à conver-
fo. Et certum est generatim media à fine remo-
tiora esse magis necessaria, quàm propinquiora, quæ
remotiora supponunt, & sine quibus magis à fine
removemur. Nam qui retinet Fidem habet ali-
qualem accessum ad Deum, sed si virtutes, ait
idem Esparza, considerentur in ratione finis, de-
prehenditur odium esse deterius infidelitate, om-
niumque vitiorum, ac peccatorum esse longè de-
terrimum. Odium enim Dei directè est contra-
rium Summo Bono, & è diametro Charitati, om-
nium virtutum reginæ, oppositum. Quia, ut ait
Philosophus, oppositum optimi est pessimum, ma-
jorique bono opponitur majus malum, & finis ab-
solutè mediis est præferendum. Idem absolutè odium
Dei est hæresi gravius, adedque omnium gravio-
rum peccatorum est gravissimum: ut communiter
docetur cum ipso D. Thomâ dicente, Odium Dei

Idem a. 8.

1. 8. Eth. c.

10.

inter alia peccata est gravissimum. Cujus rationem, ref-
pektivè ad infidelitatem, ipse reddit ad secundum:
ed quòd ratio peccati in infidelitate fit ex odio Dei.
Nam ipsa nascitur ex odio quod habet ad verita-
tem: Et idè sicut causâ est potior effectu, ita odium
Dei est majus peccatum quàm infidelitas. Sed se-
pè datur infidelitas sine formali odio Dei: ratio au-
tem odii generalis, quæ in infidelitate imbibitur,
militat etiam in omnibus peccatis, ut & ratio ge-
neralis ingratitude, contemptus, & inobedien-
tiæ. Quare facilius est illa responsio de mediis, & sine.

Hæresion denique varietas tanta est, ut ejus
numerus in ordinem redigi non possit. Sicuti dixit
Pacianus Barcinonæ Episcopus, circa Christi annu
380: Tanta enim à capite christiano hæreses exti-
verunt, ut nomen ipsorum sit volumen immen-
sum. Quid autem dicemus de tot sectis, & secta-
rum divisionibus, atque subdivisionibus postea ex-
ortis? Tot enim obliquis semitis à rectâ veritatis
viâ deflectitur, tot tantisque mendaciis à vero Fi-
dei calle aberratur! Plurimas hæreses collegerunt
Epiphanius, Augustinus, Philastrius, Damascenus,
& alii. Sed omnium numerus exactus nullatenus
sciri potest: cum multæ sint obscuriores, vix no-
mine ab Authoribus cognitæ. Multæ quoque in
suis cunis sepultæ: multæ in tot ramos divisæ; ut
de ipsis aptissimè dicatur: quot capita tot senten-
tiæ. Ut patet hisce nostris temporibus in Germa-
niâ, Angliâ, & in aliis regionibus hæresi inquina-
tis, ut aliquando in unâ domo tot sectæ quot capi-
ta reperiantur. Sicque de istis insipientibus, verâ
Fidei sapientiâ carentibus, rectissimè pronuntiat
illud salomonicum, Stultorum infinitus est nume-
rus. Tanta hæresion varietas suo se pondere, &
multiplici quantitate subruit. Quid enim eviden-
tius quàm verum vero non contrariari? Et cum ve-
ritas unica sit, quomodò tot hæreticorum com-
menta, inter se aded dissona, nec cum rationis lu-
mine consona, & à verâ Fide tam absona, verita-
tis luce fruuntur? Sole profectò meridiano clarius
est, omnes esse humanarum tenebrarum monstro-
sos partus, & infernalis caliginis cimmerios erro-
res: cum Fides sit lucerna fulgidissima, super Ec-
clesiæ candelabrum posita, ut luceat omnibus qui
in domo sunt, Hæreses verò sarmata sunt inu-
tilia, à verâ vite præcisa, igni aeterno destinata.
Ut loquitur D. Augustinus de Ecclesiâ Catholicâ:
Hæreses omnes de illâ excierunt, tamquàm sarmen-
ta inutilia de vite præcisa, ipsa autem manet in ra-
dice suâ, in vite suâ, in charitate suâ, porta infe-
rorum non vincunt eam.

HÆRETICUS: ἀρετικός, hæreticós, p. b. . Est
à supradicto verbo hæretoma, eligo: cuius tertia per-
sona præteriti est ἠρετῆς, heretæ, electus est. Ab hac,
rejectione augmento temporali, formata vox hereticós:
mutato etiam η, eta, secundæ syllabæ in ε, epsilon,
ut fiat brevis. Hæreticus ergò sonat idem ac eli-
gens, aut electivus: ed quòd contrâ veritatem opi-
nionem propriam eligat. Propriè nunc ille intelli-
gitur, qui pertinaciter errat contrâ Fidem in Bap-
tismo susceptam. An autem catechumenus Fidem
pristinam deserens possit hæreticus dici? Videtur
talis absolutè dicendus: quamvis ab Ecclesiâ puni-
ri non possit, cum necdum in ipsam per Baptismum

inter alia peccata est gravissimum. Cujus rationem, ref-
pektivè ad infidelitatem, ipse reddit ad secundum:
ed quòd ratio peccati in infidelitate fit ex odio Dei.
Nam ipsa nascitur ex odio quod habet ad verita-
tem: Et idè sicut causâ est potior effectu, ita odium
Dei est majus peccatum quàm infidelitas. Sed se-
pè datur infidelitas sine formali odio Dei: ratio au-
tem odii generalis, quæ in infidelitate imbibitur,
militat etiam in omnibus peccatis, ut & ratio ge-
neralis ingratitude, contemptus, & inobedien-
tiæ. Quare facilius est illa responsio de mediis, & sine.

Hæresion denique varietas tanta est, ut ejus
numerus in ordinem redigi non possit. Sicuti dixit
Pacianus Barcinonæ Episcopus, circa Christi annu
380: Tanta enim à capite christiano hæreses exti-
verunt, ut nomen ipsorum sit volumen immen-
sum. Quid autem dicemus de tot sectis, & secta-
rum divisionibus, atque subdivisionibus postea ex-
ortis? Tot enim obliquis semitis à rectâ veritatis
viâ deflectitur, tot tantisque mendaciis à vero Fi-
dei calle aberratur! Plurimas hæreses collegerunt
Epiphanius, Augustinus, Philastrius, Damascenus,
& alii. Sed omnium numerus exactus nullatenus
sciri potest: cum multæ sint obscuriores, vix no-
mine ab Authoribus cognitæ. Multæ quoque in
suis cunis sepultæ: multæ in tot ramos divisæ; ut
de ipsis aptissimè dicatur: quot capita tot senten-
tiæ. Ut patet hisce nostris temporibus in Germa-
niâ, Angliâ, & in aliis regionibus hæresi inquina-
tis, ut aliquando in unâ domo tot sectæ quot capi-
ta reperiantur. Sicque de istis insipientibus, verâ
Fidei sapientiâ carentibus, rectissimè pronuntiat
illud salomonicum, Stultorum infinitus est nume-
rus. Tanta hæresion varietas suo se pondere, &
multiplici quantitate subruit. Quid enim eviden-
tius quàm verum vero non contrariari? Et cum ve-
ritas unica sit, quomodò tot hæreticorum com-
menta, inter se aded dissona, nec cum rationis lu-
mine consona, & à verâ Fide tam absona, verita-
tis luce fruuntur? Sole profectò meridiano clarius
est, omnes esse humanarum tenebrarum monstro-
sos partus, & infernalis caliginis cimmerios erro-
res: cum Fides sit lucerna fulgidissima, super Ec-
clesiæ candelabrum posita, ut luceat omnibus qui
in domo sunt, Hæreses verò sarmata sunt inu-
tilia, à verâ vite præcisa, igni aeterno destinata.
Ut loquitur D. Augustinus de Ecclesiâ Catholicâ:
Hæreses omnes de illâ excierunt, tamquàm sarmen-
ta inutilia de vite præcisa, ipsa autem manet in ra-
dice suâ, in vite suâ, in charitate suâ, porta infe-
rorum non vincunt eam.

Hæreticus: ἀρετικός, hæreticós, p. b. . Est
à supradicto verbo hæretoma, eligo: cuius tertia per-
sona præteriti est ἠρετῆς, heretæ, electus est. Ab hac,
rejectione augmento temporali, formata vox hereticós:
mutato etiam η, eta, secundæ syllabæ in ε, epsilon,
ut fiat brevis. Hæreticus ergò sonat idem ac eli-
gens, aut electivus: ed quòd contrâ veritatem opi-
nionem propriam eligat. Propriè nunc ille intelli-
gitur, qui pertinaciter errat contrâ Fidem in Bap-
tismo susceptam. An autem catechumenus Fidem
pristinam deserens possit hæreticus dici? Videtur
talis absolutè dicendus: quamvis ab Ecclesiâ puni-
ri non possit, cum necdum in ipsam per Baptismum

Hæreticus: ἀρετικός, hæreticós, p. b. . Est
à supradicto verbo hæretoma, eligo: cuius tertia per-
sona præteriti est ἠρετῆς, heretæ, electus est. Ab hac,
rejectione augmento temporali, formata vox hereticós:
mutato etiam η, eta, secundæ syllabæ in ε, epsilon,
ut fiat brevis. Hæreticus ergò sonat idem ac eli-
gens, aut electivus: ed quòd contrâ veritatem opi-
nionem propriam eligat. Propriè nunc ille intelli-
gitur, qui pertinaciter errat contrâ Fidem in Bap-
tismo susceptam. An autem catechumenus Fidem
pristinam deserens possit hæreticus dici? Videtur
talis absolutè dicendus: quamvis ab Ecclesiâ puni-
ri non possit, cum necdum in ipsam per Baptismum

Hæreticus: ἀρετικός, hæreticós, p. b. . Est
à supradicto verbo hæretoma, eligo: cuius tertia per-
sona præteriti est ἠρετῆς, heretæ, electus est. Ab hac,
rejectione augmento temporali, formata vox hereticós:
mutato etiam η, eta, secundæ syllabæ in ε, epsilon,
ut fiat brevis. Hæreticus ergò sonat idem ac eli-
gens, aut electivus: ed quòd contrâ veritatem opi-
nionem propriam eligat. Propriè nunc ille intelli-
gitur, qui pertinaciter errat contrâ Fidem in Bap-
tismo susceptam. An autem catechumenus Fidem
pristinam deserens possit hæreticus dici? Videtur
talis absolutè dicendus: quamvis ab Ecclesiâ puni-
ri non possit, cum necdum in ipsam per Baptismum

Hæreticus: ἀρετικός, hæreticós, p. b. . Est
à supradicto verbo hæretoma, eligo: cuius tertia per-
sona præteriti est ἠρετῆς, heretæ, electus est. Ab hac,
rejectione augmento temporali, formata vox hereticós:
mutato etiam η, eta, secundæ syllabæ in ε, epsilon,
ut fiat brevis. Hæreticus ergò sonat idem ac eli-
gens, aut electivus: ed quòd contrâ veritatem opi-
nionem propriam eligat. Propriè nunc ille intelli-
gitur, qui pertinaciter errat contrâ Fidem in Bap-
tismo susceptam. An autem catechumenus Fidem
pristinam deserens possit hæreticus dici? Videtur
talis absolutè dicendus: quamvis ab Ecclesiâ puni-
ri non possit, cum necdum in ipsam per Baptismum

Hæreticus: ἀρετικός, hæreticós, p. b. . Est
à supradicto verbo hæretoma, eligo: cuius tertia per-
sona præteriti est ἠρετῆς, heretæ, electus est. Ab hac,
rejectione augmento temporali, formata vox hereticós:
mutato etiam η, eta, secundæ syllabæ in ε, epsilon,
ut fiat brevis. Hæreticus ergò sonat idem ac eli-
gens, aut electivus: ed quòd contrâ veritatem opi-
nionem propriam eligat. Propriè nunc ille intelli-
gitur, qui pertinaciter errat contrâ Fidem in Bap-
tismo susceptam. An autem catechumenus Fidem
pristinam deserens possit hæreticus dici? Videtur
talis absolutè dicendus: quamvis ab Ecclesiâ puni-
ri non possit, cum necdum in ipsam per Baptismum

2. 2. q. 34.
a. 2. c.

3.

Ad Sym-
pronianu
Ep. 1.

Ecc. 1. 15.

L. 1. de
Symb. ad
Catech. c.
6.

I.

Tit. 3. 10.

Job. 34.
27.

2. Tim. 2.
17.

Matth. 7.
15.

2. Jo. 11.

Ecc. 3. 11.

Matth. 7.
20.

2. Tim. 3.
2.

ingressus fuerit. Si ulli peccatores vitandi, ne nos
suis vitiorum venenis iniciant; id maximè locum
habet in hæreticis, ut admonet Apostolus: Hæ-
reticum hominem, post unam, & secundam corre-
ptionem evita. Cum enim talis aded obfinitus
sit, ut nullatenus sanis consiliis velit acquiescere;
jam ex propriâ malitiâ delinquit. Cumque sit ex
illis, qui quasi de industria recesserunt à Deo; po-
tius est vitandus, ne alios contamine, & secum in
errorem trahat, atque perniciem. Nam sermo eo-
rum ut cancer serpit. Quâ in re non nimis cauti
esse possunt Ecclesiæ Pastores, quibus incumbit si-
milis lupos arcere ab ovili Christi. Tales enim
sunt illi pseudopropheta, qui veniunt ad vos in ve-
stimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi va-
pores, à fructibus eorum cognoscetis eos. Quid mi-
rum si aded rigorosè cum istis agat S. Joannes, qui
animo fallendi, & perversa dogmata disseminandi
veniunt: ita ut nec in domum sint recipiendi, nec
salutatione honorandi. Qui enim dicit illi, ave,
communicat operibus ejus malignis. Fructus au-
tem eorum exigua operâ dignoscuntur. Impia do-
ctrina à sensu Ecclesiæ Catholicæ prorsus aliena,
à Sanctorum dictis, & factis toto cælo, vel etiam
toto inferno, aberrans, sacrorum Conciliorum de-
cretis repugnans: blasphemiam in Deum, & Sanctos,
rerum sanctarum non minùs scurriles, quàm scele-
stæ irrationes, omnium jurium humanorum, & di-
vinorum everfio: Prælatorum, Summorumque Ec-
clesiæ Pastorum contemptus: contumax philautia:
proprie opinionis, immò & delirii insanus amor:
pervicax obfinitio in malo, & prorsus diabolica
inflexibilitas: liberi arbitrii ablatio, vel mortalis
læfio, ut ad quælibet scelera facilius aditus pateat.
Hinc effractis omnibus timoris sancti repagulis,
conculcatis omnibus bonis operibus, sublatis om-
nibus fructibus poenitentiae dignis, Filii hominum
absque timore illo perpetrant mala. Hinc amisso,
aut suppresso omni conscientiae remorsu, fornicationes,
incestus, adulteria, furta, rapinae, homicidia,
blasphemiam, sacrilegia, sacrarum imaginum
effractio, templorum profanatio, altarum deva-
statio, atheismi denique invectio. Igitur ex fru-
ctibus eorum cognoscetis eos, Hos vivis coloribus,
& penicillo verè apostolico prius depinxit Apосто-
lus: Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati,
superbi, blasphemii, parentibus non obedientes,
ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, crimi-
natores, incontinentes, immites, sine benignitate,
proditores, protervi, tumidi, & voluptatum ama-
tores, magis quàm Dei, habentes speciem quidem
pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Hæc
autem omnia nostri evi hæreticis apprime quadra-
re, satis constabit ei, qui vel leviter eorum dog-
mata ridicula, insana, nova, perversa, impia,
animadvertit. Qui ex historiis rixas, tumultus,
seditiones, innumeras crudelitates, enormes fa-
vitias, barbaras innocentium persecutiones, pa-
gorum, oppidorum, civitatum subversiones, om-
nium rerum divinarum nefandas plurationes, vel
escitanter observaverit. Sed quid pluribus est opus?
cum in ipsis intolerabiliorum errorum densissimis
tenebris, etiam veritatis subluceat radius. Ipse
inquam, Lutherus, imprudentium mendaciorum

magister impudentissimus, verè fatetur: Mundus
ex hac doctrinâ quotidie redditur deterior, jam
homines singulè septenis diabolis obfidentur, cum
anteà tantum unico obsessi fuissent. Diabolus jam
tarvativum in homines ingreditur, ut nunc in
tam splendidd evangelii luce, sint avariores, cal-
lidiores, inustiores, crudeliores, proterviores,
quàm prius in papatu fuerant. Et ecce quomodò
ex eorum fructibus facillimè possint agnosci. Isti
quippe sunt eorum novi Evangelii novi fructus.
Luthero satis benè concinit Calvinus, dum ait: In
exiguo illorum numero, qui se ab idololatriis pa-
pato subduxerunt, major pars plena est perfidiâ,
& dolis. Præclarum quidem zelum simulant, se
tamen intus excutias, reperies plenos esse fraudi-
bus. Tales enim simulationes in scholis suorum
didicere magistrorum. Et alibi verissimè testatur:
Vix eorum decimus quisque est, qui alio sine Evan-
gelio nomen dederit, quàm ut solutius in omnem
lasciviam distuleret. Quidni faciant? Hoc quip-
pe talium prophetarum puritas, & sanctitas admittit.

Meritò ergò, si longè minora scelera morte
corporali puniuntur, in hæreticos, ob hæresis cri-
men, omnium enormitatum longè deterrimum,
& Reipublicæ maximè nocivum, & seculari gladio
animadvertitur. Nam si in V. Testamento, du-
rante Synagogâ Dei ancillâ, ita severè puniebantur
idololatræ (Si quis dederit de semine tuo Mo-
loch morte moriatur) si ob unam blasphemiam
mors inferebatur; si propter inobedientiam ergâ
sacerdotum, & Judicum imperia, & decreta, ex-
tremo supplicio pledebantur: & ob alterius indu-
ctionem ad idololatrandum, privatâ manu, vitâ
privabantur; vel saltem judicis autoritate, sta-
tim manu illius, cui inductio facta fuerat, obtrun-
cabantur; (Qui blasphemaverit nomen Domini
morte moriatur. Qui superbievit nolens obedire
sacerdotis imperio, & decreto iudicis, moriatur
homo ille. Si tibi voluerit persuadere frater tuus,
ut servias Diis alienis, statim interfices eum.)
Quomodò non erunt extremo supplicio plectendi
illi, qui regnante Christi Sponsâ Ecclesiâ, & Æteri-
ni Patris filiâ, ita scelestè eam irrident, contem-
nunt, conculcant, discindunt: tot, ac tales blas-
phemias in Sanctos, Deiparam, Christum, seu Deum
ipsum ore spurcissimo evomunt: Summorum Pon-
tificum, Patrum, Conciliorum œcumenicorum,
decreta, doctrinas, dogmata, invalidare, enervare,
pessumdare satagunt. Negarunt quidem olim
Donatistæ, hæreticos, propter hæresios crimen,
posse mortis supplicio affici: quod docuerunt po-
steâ Joannes Hus, Lutherus, & alii. In eâ quoque
sententiâ fuit Augustinus, ut ipsem fatetur in
Epistolâ ad Vincentium, & aliâ ad Bonifacium
comitem; sed eam postea retractavit. Immo, cum
hæresis multa majora mala, quàm quævis alia pe-
stis inducat, & maximè pacem publicam turbet, in
eam severius, quàm in quodvis aliud scelus, est ani-
madvertendum. Quod confirmatur ex tot legibus
sanctissimè stabilitis, ex tot Patrum & Doctorum
authoritatibus, ex ipsâ Ecclesiæ praxi antiquissimâ:
ad quam accedit Apostoli autoritas, de principe
loquentis, Non enim sine causâ gladium portat.
Hæc intellige de hæreticis, qui resipiscere nolunt;

In quâ-
dâ postillâ
domestica
c6c. 2. D6.
1. Adven-
tus.

In Cap. 11
Daniel. v.
34.

In Com. 2
Petri. 1. 2.

2.

Lev. 24. 2.

Lev. 24.
16.
Deut. 17.
12.
Deut. 13.
6.

Ep. 48. &
50.

Rom. 13.
14.

vel qui postquam heresim coram iudice publicè abjurarunt, iterum in eam relapsi sunt. Isti enim, quamvis ad sanam frugem reversi fuerint, ad poenitentiam quidem admittuntur ab Ecclesiâ: sed sine spe veniæ seculari traduntur brachio, morte puniendi. Filii, & nepotes hereticorum, in heresi morientium, sunt irregulares, in paternâ lineâ: sed in maternâ tale canonicum impedimentum non ultra primum gradum extenditur. Filios autem relapsorum, qui Ecclesiâ reconciliantur, sed deinde brachio seculari, ultimo supplicio afficiendi, traduntur, probabilis censet, cum aliis, Filiucius esse irregulares. Sed de his fati: ne magis extrâ fines nostras catholica veritatis amor nos transferat, Et pro coronide, potius ad Ecclesiam mentis oculos cû Augustino convertamus, dicentes:

Lib. de util. credendi ad Honor. c. 17.

Cum igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum, fructumque videamus, dubitabimus nos eius Ecclesiæ cond. re gremio, que ab apostolica sede, per successiones Episcoporum, frustra hæreticis circumstantibus, culmen auctoritatum obtinuit, cui nolle primas dare, vel summam profectum impietatis est, vel præcipitis arrogantie?

HAGIASMA: ἁγιασμα, *hagiasma*, sanctificatio, purificatio. Est à verbo ἁγιάζω, *hagiazō*, sanctifico, purifico, confeco: cujus præf. pass. est ἁγιασμός, *hagiasmos*, & ablato augmento temporali ab eo fit *hagiasma*, & *hagiasmos*, idest sanctidonia, sanctificatio. Ità Christum vocavit D. Greg. Naz., Apostolum nempe imitatus, qui dixit, quod Christus Jesus factus est nobis sapiëntia à Deo, & iustitia, & sanctificatio: græcè ἁγιασμός, *hagiasmos*. Aqua etiã benedicta ab aliquibus *hagiasma* appellata. A tertiâ verò personâ dicti præteriti sit *hagiasma*, quæ secundum Suidam est sacrificium, iten purificatio, consecratio, quam vocem habet D. Dionysius: & ab eadem *hagiasma*, idest sanctuarium, derivatur.

HAGIOGRAPHIA: ἁγιόγραφια, p. b., sancta scripta, vel sanctorum scripta. Vox est formata ab ἅγιος, *hagios*, sanctus, & à verbo γράφω, *graphō*, scribo. Ab eadem radice oritur vox ἁγιόγραφος, *hagiographos*, latinè *hagiographus*, p. b., sanctus scriptor, aut sancta scribens, seu sanctorum scriptor. Hinc *Hagiographi* speciatim dicuntur illi, qui Scripturas canonicas exararunt: etsi lato modo possit *hagiographus* quicumque dici, qui de rebus sacris scribit. Nonnunquam etiã strictiori modo sumitur, non pro omnibus sacrorum Codicum Scriptoribus; sed particulariter pro illis sanctis Authoribus, qui aliquem à Libris sacris conscripserunt, ab Hebræis in tertio ordinè repositis. Nam talia scripta specialiter *Hagiographa* dicuntur. Ut patet ex Ep. 106. D. Hieronymi, in quâ loquitur de Hebræis, qui sacra Scripta in tres disponunt ordines. Et in primo quidem reponunt Moysis Pentateuchum, qui ab ipsis *Thorâb*, idest lex, dicitur. In secundo Prophetas recentent; incipientes à Jesu filio Nave, seu à Libro Josue filio Nun: inferunt Libros Judicum, Regum, tres Prophetas majores, & 12 Minores. Sed tertius ordo *hagiographa* possidet; nempe Librum Job, Psalterium, Libros Salomonis, Danielis, Paralipomenon, Esdræ, & Esther. Quamvis aliqui *Ruth*, & *Cinorb*, idest, la-

Seu Præf. in lib. Regum.

mentationes *inter hagiographa scriptitent*. Ab Hebræis specialiter *Hagiographa* ista *Chetuvim*, idest scripta dicuntur, cujus singulare est *Chatuv*, scriptum, à radice *chatuv*, scripsit. Cur autem hæc posteriora Scripta *Hagiographa* dicantur, & à Prophetis distinguantur, etsi multas etiam prophetias contineant, rationem innuit D. Thomas, Ait enim, quod illi specialiter dicuntur *propheta*, quia prophetico officio fungebantur. Unde ex personâ Domini loquebantur dicentes ad populum, hæc dicit Dominus; quod non faciebant illi qui *hagiographa* conscripserunt, quorum plures loquebantur frequentius, de his quæ humanâ ratione cognosci possunt, non quasi ex personâ Dei, sed ex personâ propriâ, cum adiutorio tamen divini luminis. Sed sponte difficultas innotescit, cur Libri Josue, Judicum, & Regum, qui vix aliud quàm meras historias continent, inter Prophetas numerentur? Ad quod responderi potest, idem inter prophetias recenserent, quia à veris Prophetis scripti fuere. Sed fortè illa quæ à D. Hieronymo, & ab Hebræis *Hagiographa* nuncupantur, non fuerunt à veris Prophetis exarata? Nunquid non insignis Propheta Job, qui velatam corporum resurrectionem aded perpiciuè ponit ob oculos? Audeat quis dicere de Davide, uti de Saule: Num & David inter Prophetas? qui à Lirano Prophetarum probatur maximus? Audeat quis ambigere Salomonem prophetasse: qui tot ante secula, Ecclesiam jungit & Christum, sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium? Nunquid falsitatis argui potest Scriptura, quæ narrat Daniele tot mytheria occultiora revelasse, 70 hebdomadas luculenter exposuisse, & Sufannæ pudicitia spiritui prophetico patrocinatum fuisse? Nam suscitavit Dominus Spiritum sanctum pueri juniori: cui us nomen Daniel. Sed respondere possumus cum D. Thomâ, etsi excellentior sit illa prophetia, quæ est per intellectualem visionem; tamen magis propriè dicuntur *propheta*, qui vident per imaginariam visionem. Quales præsertim fuerunt illi, qui ab Hebræis inter Prophetas enumerantur. Maximè cum aliqua prophetia intellectualis sit infra illam, quæ est cum imaginaria visionem, ducente in supernaturalem veritatem; cuiusmodi prophetiam habuerunt omnes illi, qui enumerantur in ordine prophetarum. Vel dicendum quod illa hebræa sacrorum voluminum coordinatio, in quâ tot prophetiæ inter purâ *Hagiographa* recententur, non sit aded exacta, ut magnis expensis sit sustentanda.

HAGIOMACHI: ἁγιόμαχοι, *hagiomachi*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus audiatur accentus. Ità dicti Sanctorum inimici, seu Sanctorum impugnatores: à voce ἅγιος, *hagios*, sanctus, & verbo μάχουμαι, *machomai*, pugno. Variorum est hæreticorum epithetum, qui variis modis Sanctos, ausu temerario, non verentur oppugnare. Unde & *hagiomachi* illi, qui eorum reliquias non venerandas esse contendunt: aut eorum imagines, non solum non esse adorandas opinantur; sed eas nisi sacrilego confringere, conspurcare, comburere conantur. Sic & *hagiomachi* sunt illi, qui eos non esse invocandos hæreticâ pertinaciâ defendunt. Contrâ cultum sacrarum reliquiarum in-

כתובים
chetuvim.
כתוב
chatuv.
כתב
chatuv.
2.2. q. 174
a. 2. ad 3.

In Prolog. sup. Psalmos.

Hier. Ep. 103.

Dan. 13. 45.

Suprà.

An. Chr. 406. N. 43

Ep. 33.

De Eccle. hist. Dogmat. c. 73.

Lib. 4. de Fide Orth. c. 16. & 17.

Hom. in Verba Pf. 29. Dominus Deus. If. 6. 3.

2. 2. q. 81. a. 3. c.

ter primos fuit Vigilantius, contra quem styium acuit D. Hieronymus: & ut annotat Baronius, *Euonomium alibi tradit eisdem heresis fuisse authorem*. De illo hæresiarchâ *hagiomacho* scribit ad *Riparium* idem S. Pater. *Vigilantium qui ut anti-phetam, per antiphrasim, hoc vocatur nomine, nam Dormitantius rectius diceretur, os fetidum rursum aperire, & putorem spurcissimum, contra S. S. Martyrum proferre reliquias, & nos qui eas suscipimus, appellare cinerarios, & idololatrias, qui mortuorum hominum ossa veneremur*. D. Augustinus Sanctorum corpora, & præcipuè Beatorum Martyrum reliquias, veluti Christi membra, sincerissimè honorandas asserens, & Basilicas eorum nominibus appellatas, velut loca sancta, divino cultui mancipata, affectu piissimo, & devotione fidelissimâ adorandas credens, subiungit: *Si quis contra hanc sententiam venerit, non christianus, sed Eunomianus, & vigilantianus creditur*. Similia ex aliis Patribus citari possunt, & prolixius inter alios de cultu Sanctorum, eorumque reliquiarum, agit Damascenus. De *hagiodulia*, sive Sanctorum cultu, seculo præterito exactè scripsit Chlidovæus, & Arnoldus Aldrenius Wafalensis. Quidquid obgnantiam nostri *hagiomachi*, fati lucuenter, & rationibus, & auctoritatibus convincuntur. Nam Sanctorum corpora sunt Spiritus sancti templa, eorum honoris participia, & eorum gloriæ futura consortia. Ideò Moyses honorificè ex Ægypto Josephi ossa detulit: pallio Eliæ aquæ Jordanis divise sunt: ossium Elisæ attractu mortuus ad vitam revocatus: ipsa sudaria, & semicinctia Petri, & ipsa umbra Pauli, quæ minus quid erant Sanctorum reliquias, maxima miracula patrarunt.

HAGIOS: ἅγιος, vox est planè græca. Est enim adiectivum formatum ab ἅγιος, *hagos*, res sacra, veneratio, etiam scelus: sed *hagios* semper in bonam partem accipitur. Unde in Officio Parasceves, in Sanctissimi Redemptoris honorem pluries ab Ecclesiâ decantatur. De itâ dictione ait Chrysostronus: *Qualis est confessio æterna, nisi vox illa angelica, hagios, hagios, hagios?* Alludit ad seraphicum Trifagium, à Propheta Isaiâ auribus exceptum, & calamo exaratum. Aliam istius vocis etymologiam adfert D. Thomas: *Dicitur enim agios, idest sine terrâ, scilicet ab α, alpha, privativo, & γῆ, ge, terrâ*. Sicque sanctitas mundiciam, & affectuum terrenorum carentiam designat.

HAGIOSIMANDRUM: ἁγιόσημανδρον, *hagiosimandron*, sacrum signaculum, sanctum signum. Est enim ab ἅγιος, *hagios*, sanctum, & σημανδρον, *semandron*, signaculum, signum, quod latinè *semantron* diceretur, & inde *hagiosemantrum*, si pro *ita*, & *eta* pronuntietur. Hoc nomine apud Græcos ligneum instrumentum, quod campanæ loco pulsatur, appellatum. Malè autem cum ypsilo ab aliquibus exaratum.

HAGIOTHECA: ἁγιόθηκη, *hagiotheka*, sacra theca, vel potius sanctum repositorium latinè verti potest. Formatur ab *hagios*, sanctus, & *θηκη*, *theka*, repositorium. Adedque pro rerum sacrarum loculo, arcâ, aut alio repositoio: & si- cut hierotheca, p. l., pro Venerabilis Eucharistiæ repositoio potest usurpari.

HALABARCHES: ἁλαβάρχη. Ab aliis exaratur *Alabarches*, aut *Arabarches*. Ruffinus in Hist. Eccl. Eusebii, & multi cum ipso, principem talis interpretantur. Sicque deducenda vox ista ab ἁλας, *halas*, sal, & ἀρχή, *arche*, principatus, aut ab ἀρχός, *archos*, princeps: interposito β, *beta*, euphoniæ causâ. Si verò *halobarches* dicatur, ab ἁλας, *hals*, sal, genit. ἁλός, *halos*, derivanda. Nec est necesse ad hoc significatum scribere *halibarches*, ut vult Magri. Alii *Arabarches* legunt, ut Arabum principem significet: vel secundum Martinium, ut eum, qui pecoribus ex Arabiâ deductis præerat, designet. Alii ab ἁλαβα, *halaba*, eruunt: ut dati, seu vectigalium præpositum denotet. Sed neutrum placet. Nam *Alabarches* scribant poliores, seu *alabarches*, & à sale deducunt, aut à salinis. Alaba verò, sine aspiratione, ut habet Lexicum ex Budæi Commentariis compilatum, significat atramentum. Sed rectius dicitur, quod *halabarches* in Ægypto esset salis, aut salinis præpositus: quod munus satis honorificum fuit etiam Judæis collatum. Nam à tempore Ptolemæi Philadelphi, qui ergà Judæos aded benignus fuerat, hi in Ægypto rem suam optimè peragebant: & principum magistrum plerumque habebant. Ipse Ptolemæus Philometor, teste Josepho, itâ Hebræis addictus erat, ut omne regnum suum ipsis committeret administrandum. Sic idem Josephus narrat, quod Mariamne, una ex tritibus Herodis Agrippæ senioris filiabus, designata Archelaum priorem maritum, migraverit in thalamum Demetrii, primi inter Alexandrinos Judæos, & *Alabarche*, seu salinarum principis. Et itâ Jacobus Tirinus in Chronico sacro annotavit.

HALIÆTUS: ἁλιαιέτος, *haliaetus*, p. b., aquila marina. Nam ἅλας, *hals*, seu ἁλία, *halia*, mare, & αἰέτος, *aetos*, aquila. In Lege veteri *haliaeci* usus Judæis erat prohibitus: *Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: aquilum, & gryphem, & haliaetum*. Cujus præcepti ratio in secundâ Lege exponitur: ed quod esset ex avibus immundis, à quibus ipsis erat abstinendum. Itâ per os Moysis mandabat Dominus: *Immundas ne comedatis: aquilam scilicet, & gryphem, & haliaetum*. Itâ 70 utrobique ἁλιαιέτος, *haliaeton*, scribunt: & aquila marina dicitur propter aquilæ similitudinem, & quia in maris littore versatur. In Textu hebraico *ngozniab* vocatur, aquila nempe marina, vel ejus species, à fortitudine; seu ab hebræo *ngoz*, robur, itâ nominata: aut à visus firmitate, quâ adversus solis radios intreri potest, sic appellata. Uti colligitur ex Aldovrandi Ornithologia, est avis quæ piscium prædâ maximè delectatur, ipsique ferociter insidiosa: dum visus perpiscaci, quo egregiè prædita est, eos ex aère, etiam nubibus vicina, optimè videt, atque perniciosissimo volatu in eos fertur. D. Thomas, sensum tropologicum divinæ prohibitionis exponens, ait *haliaetum* parvarum avicularum esse rapacem. *In haliaeto autem*, inquit, (dicitur enim etiam *haliaetus* per contractionem) *qui pascitur minutis avibus, significantur illi qui sunt pauperibus molesti*. Ideò igitur è populi Dei ferculis avis illa subducitur, quæ imbecillioribus infesta, & innoxii valdè noxia, atque innocentibus ad internecionem usque nocens,

Lib. 20. Antiq. c. 5.

Lev. 11.

Deut. 14. 11.

נגוזניאב

ngozniab.

ngoz.

1. 2. q. 100. a. 6. ad 1.

illorum divitum qui sanguine pauperum aluntur, & debiliorem carnibus faginantur, est ferale hieroglyphicum. Et haec quidem juxta sensum figuralem. Nam juxta literalem, aliter de haliato; ut & de ceteris cibis immundis est differendum. Hunc sensum luculenter exponit idem S. Doctor, dum illam explanat ex Apostoli verbis objectionem: *Omnia creaturae Dei est bona, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.* Ad quae respondet nullos cibos esse immundos ex natura sua, ut culpam ex se possint inducere. Sed aliquos inferre quamdam corporalem immunditiam, quae est aliqualis corruptio, vel saltem ad corruptionem dispositio: eod quod tales cibi sint noxii alimentis, propter aliquam qualitatem in eis praedominantem.

Sup.

1. Tim. 4.

Quia ratio prohibet sunt eis aves quaedam rapaces, quae sunt nimia siccitatis: ad quas reduci potest haliatus. Nunc autem abrogatis praecipis ceremonialibus, nulli cibi absolute à Lege Evangelica tamquam immundi prohibentur: quamvis illi, qui notabiliter salutis obesse possunt, ratione intemperantiae, & laesionis propriae charitatis, lege naturalis sint interdicti. Sicut aliqui cibi etiam mundi possunt per accidens inquinare animam: in quantum scilicet contra obedientiam, vel votum, vel ex nimia concupiscentia comeduntur, vel in quantum praebent formam luxuriae.

D. Thom. sup.

D. Thom. sup.

Quia ratio prohibet sunt eis aves quaedam rapaces, quae sunt nimia siccitatis: ad quas reduci potest haliatus. Nunc autem abrogatis praecipis ceremonialibus, nulli cibi absolute à Lege Evangelica tamquam immundi prohibentur: quamvis illi, qui notabiliter salutis obesse possunt, ratione intemperantiae, & laesionis propriae charitatis, lege naturalis sint interdicti. Sicut aliqui cibi etiam mundi possunt per accidens inquinare animam: in quantum scilicet contra obedientiam, vel votum, vel ex nimia concupiscentia comeduntur, vel in quantum praebent formam luxuriae.

HAMARTIGENIA: ἀμαρτιγενία, hamartigenia, latinè propter diphthongum penultimam productam, quamvis apud Graecos in antepenultimam collocetur accentus. Perperam ab aliquibus scribitur amartigenia, sine aspiratione. Est enim ab ἀμαρτία, hamartia, peccatum, & γένος, origo, progenies, generatio: atque peccati, vel peccatorum origo, aut generatio, verti potest. Sicque originale peccatum, quod & origine contrahitur, & aliorum peccatorum est improba origo, vocare licet. Hamartigenia est titulus, quem suae cuidam compositioni, De peccatorum origine, Prudentius praefixit.

HAMARTOLUS: ἀμαρτολός, hamartolós, p.l., quamvis in Prosodia Bononiensi brevis annotetur. Hamartolus est peccator, vitiosus, criminofus, à voce ἀμαρτία, hamartia, peccatum. In greco hamartolós est comm. generis: ut habet D. Paulus in Textu greco, hamartolós hamartia, ubi Noster legit, peccans peccatum. Agit Apostolus illo Capite de Lege, ex se quidem bonam; sed tamen quia gratiam non conferebat, agnita peccatum occasionaliter gravius reddebat. Et hoc est quod docet, & inculcat Doctor gentium. Sed peccatum ut appareat peccatum per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum. Dixit autem peccans peccatum, id est quod multa, & gravia peccata produceret. Vox hamartolus etiam ab aliquibus Authoribus Latinis à Graecis emendicata.

Rom. 7. 13

HAMAXA: ἡμάξα, hamaxa, plaustrum, currus. Fortè ita dictus ab ἡμα, hama, simul, & ἄξων, áxon, axis. A plaustris similitudine, ab aliquibus Latinis sicut illud septentrionale, Urfa major dictum, hamaxa nuncupatur. Cum voce ἡμάξα, hama, vita, sit ἡμαξόβιος, hamaxobios, & hamaxobita, qui plaustris utitur pro edibus. Ita dicti aliqui Scy-

thae, aut Sarmatae, qui semper in plaustris habitantes, nullo certo loco consistunt, & à suis domibus deferuntur. Unde proverbium invaluit, hamaxobio instabilior, pro homine inconstantissimo: ut de Marcione scribit Tertullianus. D. Jo. Chrysolostenus inter artes maximè necessariam esse agriculturam, ait possibile esse hominem vivere sine calcibus, & vestibus, absque agriculturam autem impossibile: quales apud Scythas esse dicunt Amaxobios, & apud Indos Gymnosophistas. Rectius tamen vox ista cum aspiratione apud Latinos, sicut apud Graecos, exaratur.

L. 1. cont. Marc.

In 2. ad Cor. c. 7. Ho m. 15. in Morali.

HAPHE: ἄψ, haphé, tactus, commissura, ictus. Item pulvis, quo palestricè post unctionem inspergebantur, ut corpora ceromate, & sudore lubrica, mutuis luctantium prehesionibus admitterent. Est etiam haphé Grecis accentio, incensio, à verbo ἄψω, hapho, accendo, contredo: cujus pret. act. est ἄψα, hapha, & hinc ablato augmento temporalis fit haphé. Aliqui pro pulvere asi in Actis aliquorum Martyrum legerunt.

HAPLOTES: ἀπλότης, haplotes, latinè penultimam correpta, quamvis à grecis in penultimam collocetur accentus. Quia nempe apud ipsos ultima est longa: quo casu accentum ponere non solent in antepenultimam. Ita dicta simplicitas, à verbo ἄπλω, haplo, pando, & hinc ἀπλός, haplós, simplex: talis enim facile sua secreta, & cor ipsum pandit. Accipitur etiam vox ista pro animi candore, sinceritate, seu veracitate. Unde Jo. Caramuel opusculo suo, de restrictionibus mentalibus disputanti, hunc titulum praefixit. De quo ipsemet ait ἀπλότης, haplóteta, seu animi Candore volui inscribere. In eo mentales restrictiones eliminat, easque impossibiles esse ostendit. Nihil tamen in praxi se immutare asserit: Sed illa ipsa omnia, inquit, quae à mentalibus restrictionibus, velut ab aere periculosè dependebant, securissime statuo, ut illis semper maneat veracitas, & inter homines conservetur ἀπλότης, haplótetes, hoc est amicitia, & sinceritas. Illa ergo omnia per significantes circumstantius fieri posse demonstrat. V. Amphibologia.

In Proce. mio.

Ib.

HARMONIA: ἀρμονία, harmonia, latinè penultimam correpta. Sed ubi pronunciatum cum accentu in penultimam, usus retineri potest, utpote imitatio graeci accentus. Est autem harmonia compositio, concordia, concentus: à verbo ἀρμόζω, armozo, congruo, adapto, tempero. Harmonia propria est in vocibus, & sonis, quando, etiam dissimiles, tamen inter se aptè consonant. Transferitur verò etiam ad aliarum rerum congruam dispositionem, & temperiem, mutuamque coedus, & conjunctionem. Uti ab aliquibus Gentilibus anima ita dicitur in debita qualitate harmonia. Quam opinionem rejicit Augustinus, et si de anima humane origine ambigat: scilicet, utrum ex parentibus, an desuper sit. Addit autem; Salvo eo duntaxat, ut vel corpus esse animam, vel aliquam corpoream qualitatem, sive coaptationem, si ita dixerit, est, quam graeci harmoniam vocant, non credam.

De Gen. ad lit. l. 10. c. 22.

HARMOSTES: ἁρμόστης, harmostes, erat magister apud Lacedaemones, qui efficiendis arcibus, & reñciendis civitatibus praerat. Ita dictus à tertiam personam praet. pass. verbi ἀρμόζω, congruo, con-

constituo, adapto, sum idoneus, adiungo, compono. Budaeus in Pand. ait harmostas dici posse, quos patriarum gubernatores appellamus, quasi provinciarum constitutores. Sed Magnus Areopagita Episcopus harmostas appellavit: ad quod munus summam cum religione, & reverentia docet accedere.

L. de Eccl. hierar.

HARPASTUM: ἄρπαστον, harpaston, genus pile grandioris. Ita dictum, quod quisque ipsum arripere nitatur: à verbo nempe ἄρπάζω, harpazo, rapio. Inde & ipsius ludi nomen elegantissimè à Jo. Bapt. Ferrario descripti, & ab ipso Clemeate Alexandrino commemorati. Ludus est maximi exercitii, laboris, & sudoris, solis viris, aut juvenibus, viribus dotatis, conveniens: in quo harpastum quisque adverse intra lineae spatium, trans adversariorum agmen contendit inmittere. Nunc Calcis nomen hic ludus Florentiae obtinuit, in quo primaria, & nobilis juvenus exercetur. Ab eadem radice sit latina vox harpago, p. b., graecè ἄρπάζω, harpazo, instrumentum, quo vasa retrahuntur à puteo: & hinc quoque harpax, raptor, rapax, appellatur.

In Coll. Clemens Al. Praedag. l. 3. c. 10.

HARPYIA: ἄρπυια, harpyia, pro voce trisyllaba ponitur, sicque latinè accentum in secundam syllabam gerit, et si à grecis in primam ponatur. Exponitur ἄρπυια, harpyia, id est raptrix Dea. Nam est à dicto verbo harpazo (cujus tertia persona praet. pass. est ἄρπασεν, harpase, & hinc sine augmento temporalis harpachos) & à verbo ἵπυ, hupo, pluo, deducenda. Erant enim, secundum Poetarum somnia, Harpyiae Electrae, & Thaumantis filiae. Has lepide Virgilius in Insulis Strophadibus habitantes describit:

Aeneid. l. 3.

Triphis haud illis monstrum, nec saevior ulla Pestis, & ira Deum Stygiis sese extulit undis. Harpyiae nomen ita concinne demoni, animarum diro raptori adaptatur, ut merito à sacris Oratoribus sapiens ipsi attribatur.

I.

Lib. 1. Al. leg.

HEBDOMAS: ἑβδομάς, hebdomas, p. b., numerus septenarius, & septem dierum spatium. Fit ab ἑπτὰ, heptà, septem: unde ἑπτάς, heptás, septennio, seu numerus septenarius. Numerus iste est maximè mysteriosus, & ut ait Philo, gaudet natura septenario: estque primus numerus, qui nascitur ex perfecto. Resultat enim ex senario (qui primus est numerus perfectus, quia ex partibus aliquotus combinatus formatur, nempe ex uno, duobus, & tribus) & unitate. Jam inde ab initio Mundi à Deo, & à natura observatus, postea à Scriptoribus sacris, & prophanis commendatus. Planete siquidem septem sunt: àmbè Urse, sic ab hominibus, praesertim à nautis exploratae, singulae septenis stellis constant: Luna quoque singulis diebus hebdomadibus suas obit mutationes. Numerus septenarius in hominum generatione feliciter à natura observatur. Nam septimestres partus felices solent evadere. Usus rationis post natiuitatem, elapso primo septennio, acquiritur: post alterum septennium, cum omne bonum perfectum sit maximè sui diffusivum, homo maximam perfectionem adipiscitur. Masculus enim, feminam longè perfectior, anno 14 ad pubertatem attingens, completam sibi similem generandi potentiam praeditus est. Tertio verò septennio ad summam corporis proceritatem pertingit. Septenarium quoque numerum in cor-

poris partibus, & motibus natura instituit. Nam ut taceam de partibus exterioribus, quae ab aliquibus ad septem reducuntur; septem sunt viscera: nempe cor, pulmo, lien, jecur, stomachus, & duo rene. Aliæ hebdomades in corpore observantur: ut exactè etiam in morbis natura septenos dies observat, in quibus crises contingere solent, ad diem quartum, qui septimi est indicatorius, proportionem retinens. Naturalis mulierum purgatio septem diebus completur: & anni climacterici septenariis multiplicatis perficiuntur. Manica Medicinè in septenario numero consonat. Ita Plerius Valer. ex Philone citat: *Septenarii etiam proportio est valde musica, quippe qui sex ad unum sexcuplarem habeat: sexcuplarem verò ratio maxime in re propositè intervallum facit, quo quidam acutissimum, à gravissimo separatur.* Unde Lyra, chordarum 7, dicitur inter cetera instrumenta perfectissima: quia harmoniarum ratio in hac maximè considerata. Unde citatus Valerianus ait: *Hebdomada cum ex ternario, quaternarioque consistit, harmoniam omnem amplexatur, quippe diatessaron, diaterte, & diatono, diatesion, diapente, & diasonon.* Grammatica quoque septenario vocalium numero gaudet: ut patet apud Graecos, in hac arte longè Latinis exactiores. Et pro his juvat observare cum eodem Plerio apud Latinos vocales duas, E scilicet, & O, figurà unamquamque eadem, ut tamen, & tempore, & enunciatione diversas esse. Quarum unaquaque apud graecos suo insignis est caractere, atque ita 7 omnino esse, ad humane ipsius vocis conditionem excogitatus. Tonorum etiam 7 discrimina à Graecis assignata: sub accentu, spiritu, & quantitate comprehensa. Tanta denique, non satis explicanda, perfectio inest hebdomadi; ut cum eodem Authore notatu dignissimum sit, multarum rerum, ne de argento solo duntaxat hoc existimemus, quae per ignis iterationem depurgantur, perfectionem in septima decoctione consistere, veluti quotidie cernere est in iaccharo purgando. Nam ubi septies igni id examiaveris, percoxisque, nihil quidquam ulterius perficit, sed lapidescit penitus, ne ulterius eliquari possit.

Hierogl. l. 47. de Literis.

Ib.

Hierogl. l. 26. v. Perfectione.

2.

Quid mirum ergo, si Hagiographi toties numero septenario, ipsius naturae ordini, ab omnipotente Artifice rebus indito, consentientes ad perfectionem designandam utantur? Cum & divino operum completio dici septimo attribatur: testante sacro Textu, *Complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat.* Quamvis totius Universi machina sex diebus absoluta fuerit, secundum integritatem partium universi, ut loquitur D. Thomas; tamen consummatio, quae est secundum operationem partium, competit septima. Nam et si Deus die septimo novas creaturarum species non condiderit; tamen aliquid etiam operatus est, non novam creaturam condendo, sed creaturam administrando, & ad propriam operationem eam movendo. Operatio autem est secunda rei perfectio, seu finis, aut saltem sui finis, & secundae perfectionis initium, ad quam creatura condita ordinatur. Cum verò eam die septimo adeptam fuerit, optimè dicitur die septimo completa. Praeterea, ut docet idem Angelicus, *Quies demonstrat motum*

Gen. 2. 2.

1. q. 73. a. 1. ad 2.

Ib.

Ib.

consummatum, Deus autem poterat plures creaturas facere, praeter illas quas fecerat sex diebus: unde hoc ipso quod cessavit novus creaturas condere, septima die dicitur opus suum consummasse. Ex his ergo aded frequens in Scripturis septenarii numeri mentio, in bonis naturae, gratiae, & gloriae: sicut in malis culpae, & poenae: in mysteriis Synagogae, & Ecclesiae militantis, ac triumphantis. Et quidem in ordine naturae plura jam à nobis sunt assignata. In bonis gratiae, habes apud Isaiam 7 dona Spiritus sancti: ita 7 virtutes primarias, nempè tres Theologicas apud Apostolum, & quatuor Cardinales apud Salomonem, de Sapientia dicentem, Sap. 8. 7. *Sobrietatem enim, & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus utilis nihil est in vita hominibus.* Septies venia à Christo promittitur in fratre peccantibus: quimodò, per 7 decades, & 7 unitates, septuagesies septies. In bonis gloriae septem Beatorum dotes, quatuor corporis, & tres animae, assignantur. In malis culpae reperies septem peccata capitalia, & septem spiritus nequiores ad ipsa inducentes: atque septies in die, peccatis nempè venialibus, cadit iustus. In malis poenae hujus vitae, pro occisione Cain, septuplum ultio danda praenuntiatur, sed pro Lamech septuagesies septies. Propter suam lepram, 7 diebus separata est Maria soror Moysis: ut & septem dies in leprae emundatione saepius iterabantur in aliis. Septem annorum decadibus duravit captivitas babylonica: sed unde hi anni inchoentur, inquirere non est hujus loci. Psalmista quoque vicinis, Judaeos subfannantibus, & expudentibus, ob ruinam templi, & civitatis, ab ipso spiritu prophético praevisam, ait: *Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum.* Quod & figuratè ad alterius vitae poenas extendi potest. Prout etiam illud, quod dicit Joannes de septem plagis novissimis: dum vidit Angelos septem, habentes plagas septem novissimas: quoniam in illis consummata est ira Dei. Nam, ut dicit Rupertus, septenarius numerus in ultione dicit perpetuam, & insolubilem ultionem. In multis quoque aliis hic numerus myticus exactè observatus. Unde Noè 7 animalia munda in arcam introduxit: septimo die, secundò columbam emisit: septimo mense arca requievit. Et ut caetera silentio praeteream, reperies in tabernaculo candelabrum septiramum, cum septem lucernis, in variis ritibus septies sanguinem aspersum: animadvertes Orationem dominicam, omnium bonorum impetrativam, septem petitionibus esse completam: in Apocalypse septem stellas, totidem spiritus, candelabra, Ecclesias, & alia observabis. Sic ergò habes hebdomades rerum, dierum, mensium, annorum, & decadum ipsarum.

Nam hebdomas quidem dierum jam inde ab origine mundi, Authore Deo, exordium sumpsit. Non solum ab Hebraeis talis dierum periodus, continuà recurrente serie observata; sed & à Gentilibus, & Christianis, gratis animis excepta. Ab Hebraeis hebdomas *sciavung*, à radice *sciavang*, septem, quasi *septimana* nuncupata: eratque communiter dierum, sed nonnunquam annorum. Et ipsi quidem ipsius hebdomadae dies aliquando sabata vocabant. Unde sanctae illae mulieres, Christi corpus uncturae, valde manè una sabbatorum ven-

niunt ad monumentum, orto iam sole. Nonnunquam etiam ipsa hebdomas sabbatum appellata fuit: juxta illud Pharisei, non minus opera sua, quam phylacteria dilatantis, *Jejuno bis in sabbato.* Sabbatum autem dicitur ab hebraico *sciababth*, idest cessatio, requies, dies septimus hebdomadae, cessationi ab operibus destinatus, & synecdochicè ipsa septimana à die septimo ita nominata. Est igitur à radice *sciavabth*, cessavit, quievit: quia eo die requievit Dominus ab universo opere quod patrarat. A Gentilibus autem diebus hebdomadae septem Planetarum nominata sunt attributa. Nam apud ipsos Dominica dies Solis dicebatur: ipso sabbato Saturni die denotato. Et ita per hebdomadam septem dierum periodus communiter intelligi solet. Septimus verò mensis apud Hebraeos specialiter ritu colebatur: & bonà parte festivus erat, atque Ethanum, & Tisri ab ipsis fuit appellatus. Ipsi primo die Festum tubarum celebrabatur in memoriam Isaaci liberati. Decimo die erat dies Expiationis, in recordationem Judaeorum idololatricè, cum vitulo aureo commissè, & à Domino expiatè: quo solo in toto anno summo Sacerdoti in Sancta Sanctorum concedebatur ingressus. Quando & de sanguine vituli immolati aspergebat *digito septies contra propitiatorium ad orientem.* Decimoquinto die ejusdem mensis erat Festum Scenopegie, seu tabernaculorum. Quando & umbracula de arborum ramis efformabant, in memoriam tabernaculorum in deserto fixorum: & 7 diebus hoc festum peragebatur, & octavus cætus atque collecta vocabatur. Observabant quoque à Pascha ad Pentecostem unam hebdomadam hebdomadem, nempè dies 49, à secundo die Azymorum initium desumendo. Sicque Pentecoste, quæ in Exodo solemnitas hebdomadarum dicitur, erat dies quinquagesimus à Paschate, ita Domino per Moysen jubente. *Numerabis ergo ab altera die sabbati, in quo obtulisti manipulum primitiarum septem hebdomadas plenas.*

Sed si septimo quoque die requiem, & sabbatum celebrabant, & septimo quoque anni mense, atque post 7 hebdomadas à Paschate festa solemnia peragebant; septimo quoque anno universalis terræ sabbatismus, & fervorum Judaeorum liberatio, & Judæis remissio debitorum ex mutuo, & vendito contractorum, ab ipsis observabatur. Anagogicè significabant in septimâ Mundi etate requiem populo Dei fore perfectam, & æternam. Et ita Lex praescribat: *Septimo autem anno sabbatum erit terra, requietionis Domini, agrum non seres, & vineam non putabis.* Sicque annus septimus vocabatur sabbaticus, & singulis annorum religiosè celebrabatur hebdomadibus: Domino largiente anno sexto uberem messem, & supereffluentem vindemiam, pro duobus annis. Sed & in annis hebdomadam hebdomades, ut sequenti anno quinquagesimo annum Jubilæi celebrarent, enumerare jubebantur. *Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, idest septies septem, quae simul faciunt annos 49, sanctificabisque annum quinquagesimum.* Erat annus indulgentioris remissionis, quam sabbaticus. Nam eo anno servi, qui legitime anno septimo detenti fuerant, liberari debe-

Luc. 18. 12. *Sciababth.*
Gen. 22. 14.
Lev. 23. 36.
Ex. 34. 22.
Lev. 23. 15.
Lev. 25. 4.
v. 21

bant: & possessiones alienatae ad pristinos dominos revertentur. Sicut autem annus sabbaticus, ita & Jubilæus cepit computari ab anno primo ingressionis in terram promissam: ut longè probabilior fert opinio, & satis innuit S. Textus. *Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, sabbatizes Sabbatum Domino: sex annis seres, &c.* Quamvis alii quidam à Terræ sanctae partitione calculum ineant, anno septimo Josue, quidam autem anno decimoquarto. Quidam etiam volunt sabbaticum semper cõcurrisse cum anno Jubilæi, nempè singulis annis quadragesimis nonis. Sed ipse Textus asserit celebrandum annum, non 49, sed 50: qui ut alii anni sacri à mense septimo sumebant exordium. Et verisimiliter annus Jubilæi à die ipso Expiationis, cujus initium solemnè buccina clangore annunciabatur, juxta præceptum illud mosaicum: *Clanges buccinâ mense septimo, decimâ die mensis.* Quod autem annus Jubilæi fuerit quinquagesimus, ultra plurimos Authores, testatur Flavius Josephus, talium solemnitatum testis oculatus.

At inter omnes hebdomades, quas Scriptura sacra commemorat, famosissimae sunt illae septem decades hebdomadam annorum, quas Propheta Daniel, usque ad Messiam adventum, abbreviandas esse, a Gabriele Archangelo edocuit. *Septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur praevicatio, & finem accipiat peccatum, & deletur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impletur visio, & prophetia, & ungetur Sanctus sanctorum.* Quod testimonium, omni luce meridiana clarius, solum perfdios Hebraeos perfectè deberet illuminare: si modò auferre velent *velamen positum super cor eorum.* Sed cur dicuntur istae hebdomades abbreviate? An fortè subscribendum eorum opinioni, à D. Augustino relatæ, qui (occasione verborum Salvatoris dicentis, quod Antichristi tempore *propter electos brevia buntur dies illi*) dies illos breviores fore commincebantur; ita quoque de 70 hebdomadibus sit interpretandum? Sed illos dies solitò fuisse breviores, nullis mortalium tunc observaverit. Alia est interpretatio Benedicti Pererii, cum aliquibus præclaris Authoribus; quod Angelus dicat hebdomadas illas abbreviatas, ed quod loquatur de annis lunaribus undecim diebus annis solaribus brevioribus. Sed, ut ipse Pererius rectè sibi obiicit, talis annus lunaribus nunquam fuit Judæis usitatus. Nam suis annis lunaribus, ut ad amissionem solaribus responderent, suos embolismos, seu intercalationes adjungebant. Nec planè satisfacit ipsius responso; quod Angelus in prophetiâ obscuriore sic intellexit de annis istis brevioribus, ad hoc ut sermo magis esset occultus. Nam longè verisimilius est Angelum juxta calculum ordinarium annos computasse. Subscribo ergò tertiae interpretationi, ut potè planiori, & communiori, magisque verbo hebraico consonanti; dici 70 hebdomades abbreviatis, idest breves, ac paucas constitutas, definitas, & determinatas. Ità 70 Interpretes legunt *hebdomades fuerint terminatae, hebdomadae hebdomades fuerint terminatae*, idest septuaginta hebdomades

des concisae sunt: quasi à tempore longiori (ut res ipsa postulabat, & Hebraeorum peccata merebantur) simul excisae sunt. Et Textus hebraicus sic habet, *sciavungim sciavungim nechtabh.* Prima dicitio est pluralis à supradicto sciavung, idest septimana: *sciavungim*, significat septuaginta: & *nechtach*, præcisâ est, in singulari phraisi hebraicâ, pro præcisâ sunt, seu determinatâ sunt, vel impersonaliter *nechtach*, idest decisum: estque *niphal* à radice *chatach*, præcidit, incidit, concidit. Vult ergò dicere S. Textus; cum Deus potuisset adventum Messiae longius producere; attamen intuitu precum Danielis, & aliorum Sanctorum V. Testamenti, tempus aded breve usque ad Christum ducem constituit. Non quidem prius decretum de morâ productione immutando (*nam non est Deus quasi homo ut mutetur*) sed sicut ab æterno vidit ferventes Sanctorum preces; ita & ab æterno tempus illud abbreviare decrevit. Has autem 70 hebdomadas procul dubio de annorum septimanis intelligendas esse, consentiunt omnes Latini, Græci, & Hebraei: adedque simul conficiunt numerum annorum 490, sub quorum finem occidendus erat Christus. Sicque in isto annorum termino reperiendo parva potest insurgere difficultas, cum manifestè versùs Christi Domini mortem terminandas esse, satis innuat Propheta. Nam usque ad Christum ducem hebdomades septem, & hebdomades 62 erant pertranseundae: relicta hebdomada à septuagesimâ, partim ante, partim post Christi mortem distribuenda. De istâ enim hebdomadâ dicit S. Textus: *Confirmabit autem pactum multis hebdomadâ unâ, & in medio hebdomadis, deficiet hostia, & sacrificium.* Has verò hebdomadas evidenter jam pridem completas esse, ut annotat Pererius, fatentur Hebraei, & Christiani: cum dilucidè prædicat Angelus illam vastitatem populi Judaici, quam à 1600, & plus annis contigisse ipsi concedunt Hebraei. Dicit enim Gabriel, *Et civitatem, & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio.* Et quidem loquitur de vastitate, & desolatione, in quâ etiam nunc Hebraei degunt: de quâ dicitur, *Et usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio.* Quamobrem, ut ait Pererius, *qui de hebraeis sunt minus rudes, & contra veritatem minus contumaces, hi fatentur hebdomadas Danielis, in everfione Jerusalem, vel sub Tito, vel sub Adriano factâ, finem habuisse.* Hisque nullum aliud subterfugium, quamvix contumax, frivolum, & evanidum, restat, quam pervicaciter negare Angelum de Messia locutum fuisse. Quod tamen omnes Hebraei Veteres, praesertim ante Christum, admiserunt: & de Messia, cum angelica verba sint omni luce clara, Danielis Textum interpretati fuerunt.

Christiani in tribus punctis inter se dissident: nempè in ratione ipsos annos computandi, in eorum principio, & termino assignando. Jam de ipsâ computandi ratione diximus; eos de annis solaribus esse intelligendos. Circa terminum solum inquiri potest: an precisè in Christi morte 70 hebdomades fuerint terminatae. Quod quidem aliqui affirmant, alii negant, contententes illa verba pro-

שבועים
sciavungim
שבועים
sciavungim
נחתך
nechtach
חתך
chatach
Num. 23. 19.
Dan. 9. 25
v. 27.
In fine p. 2 lib. 11. in Dan.
Dan. 9. 26
v. 27.
Suprà.
6.

phetica, Et in medio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium, de secundâ ultimi septennii medietate esse explicanda. Itâ ut dici possit in uno dimidio, seu medietate ultimâ hebdomadæ mortuum esse Christum. Nam, ut isti exponunt, prima illius hebdomadis medietas, de quâ dictum est, Confirmabit autem pactum multis hebdomadâ nra, præcessit Christi Baptismum: & in alterâ medietate primò baptizatus est, in decursu prædicavit, & in fine passus est. Sic explicat Dion. Carthusianus, & Author Historiæ Ecclesiasticæ. Alii tamen ejusdem opinionis in assignando 70 hebdomadarum termino, cum morte Christi, in modo dissentiant eam explicandi. Nam illa verba, in medio hebdomada deficiet hostia, & sacrificium, Beda, & Rupertus de Christi Baptismo interpretantur. Tunc enim ajunt legalia cessasse, non præcisè quoad usû, aut virtutem, aut obligationem; sed quia tunc Baptismus introduçtus est, qui est primum Sacramentum Legis evangelicæ, luculentum erat prognosticum, omnia mosaica brevi esse defectura. Altera opinio famosa de fine istarum hebdomadarum asserit eas, anno quarto post Salvatoris nostri passionem, fuisse terminatas. Nempè illa hebdomada una, quæ erat ultimâ, initium habuit cum Christi Baptismo. Sicque tribus annis, & medio circiter post Baptismum, erat præcisè istius hebdomadis dimidium: quando planè legalia abrogata sunt, & defecit hostia, atque mosaicum sacrificium. Hanc opinionem exponit optimè Pererius, eamque non improbat, asserens hanc interpretationem nihil habere verbis Angeli non consentaneum, & congruentem, Ista cum plurimis amplexatus est Jac. Tirinus. Sicque Angelus prædixit 70 hebdomades usque ad Christum ducentum numero rotundo: cum ultimâ, in ejus morte, esset tantum mediâ ex parte transacta. Quapropter eam v. 26. non vocat aut ultimam, aut septuagesimam, sed hebdomadam unam: in cujus dimidio ritus legales erant abolendi. Sed longè major est difficultas de earundem hebdomadarum initio statuendo: ambigentibus Authoribus, & inter se litigantibus de illorum verborum genuino sensu. Scito ergo, & animadvertite: ab exitu Jeronimo, ut iterum adificetur Jerusalem, usque ad Christum ducentum hebdomades septem, & hebdomades 62 erunt. Nam aliqui intelligunt istû sermonis exitum fuisse divinam promissionem de Jerosolymâ reedificandâ. Alii aliquid edictum regium, vel facultatem Judæis datam eam civitatem instaurandi. Alii denique more Scripturarum, quæ per sermonem, aut verbum, sæpè rem ipsam denotant, ipsam reedificationem jam perfectam interpretantur. Sic ergo, cum variis temporibus fuerit facta à Deo promissio; aliqui istarum hebdomadam initium consignat ante captivitatem babilonicam: Alii autem ipsâ jam à 20 annis inchoatâ: alii denique ipsâ jam elapsâ. Nec minùs dissentiant illi, qui de aliquo regio decreto illa verba applicant: cum varia edicta, in favorem Judæorum, à Cyro, Dario, Artaxerxe observet emanasse. Ab hoc solo, nempè Longimano, qui sextus inter Persiæ reges nominatur, Bened. Pererius asserit exiisse edictum, & sermonem de S. Civitate reedificandâ. Et profectò alii reges potius templi in-

Carth. hic In Enar. Hist. Dan. c. 10.

In medio p. 3. lib. 11

Tir. hic, & in Chr. c. 38.

Dan. 9. 23

In Dan. 10. 9. 16.

staurandi, quàm Urbis ædificandæ concessere facultatem. Ex illis ergo Nehemiæ verbis, Anno vigesimo Artaxerxis regis, & vinum erat ante eum, & levavi vinum, & dedi regi, & ejus Capituli reliquo colligit Pererius, cum multis, & gravibus Authoribus, ab ipso, & Tirino citatis, initium 70 hebdomadam ab isto Artaxerxis anno vigesimo desumendum esse: quo rex iste pincernæ suo Nehemiæ plenam Civitatis reedificandæ facultatem fuit elargitus. Sed Tirinus in Chronico sacro, cum illum exitum sermonis intelligat de ipsâ ædificatione completâ, tam in mœnibus, quàm in præcipuis ædibus, ad quod opus tres annos requirit; probat initium hebdomadam à 23 istius regis anno desumendum esse. In hoc præterea à Pererio, & aliis dissentit, quòd istos 23 annos inchoet ab initio regni Artaxerxis, cum suo patre Xerxe regnantis, quem imperii collegam asserit anno quinto regni sui creasse. Itâ ergo secundum Tirinum ab isto anno 23 Artaxerxis, qui erat ab ipsius parentis morte octavus, ad Christi mortem, nempe usque ad hebdomadis septuagesimâ dimidium, anni 486 cum dimidio computantur. Pro coronide, aut parergo, cum eodem Authore observo, divinâ providentiâ tot præcisè annos ab igne cælitus Nehemiæ dato, in urbis Jerosolymæ dedicatione, usque ad Spiritus sancti die Pentecostes, in specie ignis, in Apokolos descensum, nempè annos 486 cum medio pertransisse; quot à die olim mihi primum de cælo ignis Moysi, totique populo, in Legis ex monte Sinai promulgatione, usque ad eundem ignem divinitus quoque Salomoni in templi sui dedicatione concessum, effluerunt.

HECATONTARCHUS: ἑκατόνταρχος, hecatontarchos, seu hecatontarches, centurio, tribunus, fit enim ab ἑκατόν, hecatón, centum, & ἀρχός, archós, princeps: centum viris scilicet præficebatur hecatontarchus. Itâ in Textu græco ille centurio, cujus puer jacebat in domo paralyticus, appellatus. Hecatontarchus abusivè ab aliquibus pro duce, aut magistro aliquo ponitur: ut in Balsamone pro senibus diabolica docentibus, teste Magri, reperitur. V. vocem sequentem.

HECATONTAS: ἑκατόντας, hecatontas, centuria seu numerus centum continens. Ab hac voce rectius, quàm ab hecaton, p. b., derivatur hecatontarchus. Ab eadem fit hecatontades centum annorum, cum ἔτος, etos, annum significet: sic hecatontacephalus, centum habens capita, à κεφαλή, kephalé, caput: & meritò hæresis hecatontacephala nuncupanda, Hecatontápylos est centum habens portas, à πύλη, pyle, porta: hecatontáchoos, cum centesimo fœnore reddens, aut centum producens, ut terra illa optima, in quâ semen ortum fecit fructum centuplum. Ab hecatón verò fit etiam Hecatónpolis, centum habens civitates: ut de Candiâ, & Peloponneso antiquitus dicebatur: & hecatónpylos, pro hecatontápylos reperitur.

HECTICA: ἡκτική, hectiké, p. b., species febris. Itâ dicta, non à more, seu consuetudine, quæ græcè ἔθος, ethos, adeòque nonnulli malè ethicam scribunt; sed ab habitu, qui græcè ἔξις, hexis, à verbo ἔχω, echo, habeo, vocata. Vel à tertiâ personâ præt. pass. ejusdem verbi, quamvis inutilitâ,

2. Efdra 2. 1.

Cap. 38.

Sup. Cdc. 1. 6.

Ex. 19.

Matth. 8. 6.

Luc. 9. 8.

quæ sunt, hēctē, deberat esse, deducatur. Est enim hectica febris habitualis, itâ in corpore radicata, ut in ipsis inolefcant ossibus. Aliæ liquidem febres in spiritu, & humore inhærentes, potius actuales dicendæ. Dissert hectica à phthisi, de quâ suo loco, & quâ illâ laborat, hecticus vulgò nuncupatur, Paulatim partes solidas consumit, & incurabilem marasimum inducit. Hec vox etiam apud Authores Ecclesiasticos satis est obvia: idèd ejus etymon, & significatum percepisse. Theologus non fuerit inutile. Certè in alicujus vitii peccatoris obstinanti, & firmiter in eo radicati symbolum aptissimè potest assumi.

HEDYOSMIA: ἡδυοσμία, hedyosmia, latinè penultimâ correptâ, ni græcum accentum ex usu legitimo retineamus. Est gratus odor, ab ἡδύς, hedyds, suavis, jucundus, & ὄσμη, osmè, odor. Christi bonus odor sumus Deo, ait Apostolus: tales omnino cum proximi ædificatione omnes Christiani, maxime Religiosi esse debent. Ab eadem radice fit ἡδυοσμον, hedyosmon, herba quam Noster vertit mentam, in illis Christi verbis: Vae vobis Phariseis, quia decimatis mentham, & rutam. In Textu enim græco pro menthâ legitur hedyosmon. Nempè Pharisei decimas ex minimis rebus solvebant, & graviora præcepta de fide, misericordiâ, & judicio, seu iustitiâ omitebant. Aliis hedyosmon propriè est menta sylvestris, seu mentastrum.

HEdra: ἡδρα, ab aliquibus edra scribitur. Est basis, subsellium, confessus: à verbo ἕζω, hēzo, colloco, quod in aorito secundo faceret ἔδον, hēdon, & hinc hēdos, & hedra derivatur. Magri dicit hedram esse lecticæ genus, seu effedum, in vitâ S. Gulielmi.

HEGEMON: ἡγεμών, hegemon, p. b., præfex, dux, præfectus. Vox est derivata à verbo ἡγέομαι, hegéomai, præeo, supero, impero. A quo etiam dicitur hegemonica mens ipsa, seu præstantissima pars animæ, quod in aorito proficiscitur: ut in vocabulo sequenti differetur. Et idèd apud Latinos mens dicitur, quasi eminens. A participio presentis ejusdem verbi, quod est per contractionem ἡγεµωνός, hegemonos, hegumenus, p. b., dicitur ille qui præest, & imperat. Sic & monasteriorum Abbates vocati nonnunquam hegumeni: quâ voce utuntur inter alios Paulus Diaconus, & Anastasius. Et ille quidem ait, Theodorus hegumenus Studii: loquens de illo monasterio Constantinopoli erecto à Studio, quodam Romano, unde & Monachi illi Studitæ fuerè nuncupati.

HEGEMONICON: ἡγεμονικόν, hegemonicon, p. b., cor, pars animæ præcipua, unde ratio proficiscitur. Derivatur ista vox à præcedenti Hegemon: à quâ & hegemonicus, idèd principalis, aptus ad imperandum. Et ipse Spiritus sanctus apud Nazianzenum, quia Spiritus principalis, hegemonicus dictus fuit. De hegemonico illo Tertullianus loquitur, dum ait: In primis an sit aliquis summus in animâ gradus vitalis, & sapientialis, quod ἡγεμονικόν, appellant, idèd principale, quia si negatur, toties animâ status periclitatur. Est itaque, ait Interpres, principale, sive principatus, præcipua animæ pars, quæ cæteras dirigit. Ex Plutarcho, juxtà Stoicos id explicat, ut sit id quod facit

imaginaciones, assensiones, sensus, & appetitiones: atque id ratiocinationem appellant. Tertullianus admittit hegemonicon in corde, eò quòd animam esse corporalem fuerit opinatus.

HEGESIPPUS: ἡγέσιππος, hegésippos, equitatus princeps non malè latinè verteretur. Est enim ab ἡγέσις, hegésis, principatus, & latinè hegésis, p. l., diceretur, & ab ἵππος, hippos, equus, & equitatus. Inter Christi Heroes, Apostolorum temporibus viciniores, fuit S. Hegesippus, qui in Ecclesiâ militante, suis scriptis & pietate, tot Fidelibus ad cælestis triumphos dux præivit. Floruit ad annum cælestis Capitolii, Christi Nativitate referati, 177.

HEGUMENARCHIUM: ἡγεµενάρχιον, hegumenarchion, apud Anastasium abbatiam primariam significat. Nam, cum in voce hegemon viderimus Abbates aliquando hegumenos dictos fuisse; ab ἀρχός, archós, princeps, fit hegumenarchia, quasi aliorum hegumenorum princeps, aut præfectus, seu inter illos primarius. Et inde vox hegumenarchium, penultimâ longâ propter diphthongum, pro ipso monasterio primario, aut Abbatiâ principali, formatur.

HEGUMENUS: ἡγεµενός, hegumenos, p. b., conductor, ait Magri, & inter Ecclesiasticos Scriptores monasterii Abbatem significat. Sed, ut diximus in voce hegemon, cum hegumenos sit participium præfens verbi hegéomai, non solum ductor verti debet; sed regens, seu rector, præfex, imperans, vel quid simile, juxtà varia ejusdem verbi significata.

HELEPOLIS: ἡλέπολις, p. b., machina bellica, devastandis, & expugnandis urbibus accommoda. Itâ dicta ab inutilato verbo, saltem in presenti ἡλώω, hēlo, capio, convinco, & πόλις, polis, civitas. Hac voce metaphoricè Philo utitur, dum ait, quòd eloquentia, velut helepolis, rationis bene munitam expugnet arcem. Quod & ad spiritualia trahi potest. Nam sunt demoni technæ, & machinæ, quibus & fortiores animarum arcès, & civitates super exceliores montes positæ, nisi efficaciori Dei ope protegantur, facillimè debellet.

HELIACUS: ἡλιακός, heliacós, p. b., solaris. Est enim adjectivum formatum ab ἡλίος, Sol: & itâ ortus heliacus, idèd solaris, à Mathematicis appellatus. Ab ἡλίος, fit verbum ἡλιαζο, heliazó, soli expono: à cujus tertiâ personâ præt. pass. fit heliafter, judex Athenis, & heliasticós, judicialis. Nam illic, in Heliçâ, judices sub Dio ad solem sedebant. Propterea locus ille Heliçâ nuncupatus. Ab eadem radice fit heliafterion, locus ubi ad solem sedent, seu ubi apricatur.

HELIOCENTRICUS: ἡλιοκεντρικός, helioke- tricós, p. b., qui pro centro habet solem. Nam ἡλίος, ut postea dicitur, solem significat, & κέντρον, kéntron, centrum. Itâ Mundus à Nicolao Copernico, & aliis vocatus, qui systema suum itâ exhibent, ut Sol sit centrum immobile Universi: circa quod ipsa terra circumagatur. annuo motu. Hanc opinionem aliquorum antiquorum Philosophorû multis seculis sepultam, ex antiquitatis rudibus denudò suscitavit ille Copernicus, in suis Revolutionum libris, ante annum Domini 1543, quo ipse in

N n hac

hac vitâ circumferri desit. Eum secuti sunt multi Neoterici, inter quos eminuit avo nostro Renatus Descartes. Et certè, ut ipsi contendunt, & contrariae sententiae Authores concedunt, naturæ phaenomena, cum motu annuo globi terraeque circa solem, & diurno circa proprium axem, atque inclinationis alterutrius poli borealis, aut australis in solstitiis, sine tot excentricis, & epicyclis, facilius, & clarius explicantur. Quapropter huic sententiae rerum novarum, & curiosarum avidus, minime refragabar adolescens. Sed jam se melius perpensa, eam abnuvit experientia, explodit ratio, venit S. Cardinalium Congregationis definitio, & peritius enervat S. Textus, non violenter expositi, ponderatio. Unde merito Caramuel in sua Theologia fundamentali, quemlibet terræ motum non posse sine magnâ temeritate sustineri, concludit. De motu solis profectò satis disertè loquitur Salomon: *Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & sedet ad aquilonem.* De terrâ verò quiete, ut cetera loca silentio præteream, non minus aperte testatur: *Terra autem in æternum stat.*

Eccl. 1. 5.

HELIODORUS: ἡλιόδωρος, *heliódoros*, latine propter *omega* penultimâ producâ, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, collocetur accentus in antepenultimâ. Vocem hanc ab *helios*, sol, & *doron*, donum, *solis donum* possumus interpretari. Nomen planè gentile, quod verisimiliter alicui proli magnopere expetitæ, & à Sole, aut Phœbo, secundum stultam Gentilium opinionem obtentæ, à parente idololatrâ, in grati animi monumentum, prius fuit impositum. Praefertim cum à Philosophis magna virtus in generationibus soli attribuitur: ut ipsi docuit Aristoteles, dicens: *Homo generat hominem, ex materiâ, & sol.* Non solis donum, sed potius tenebrarum partus fuit ille scelestus Heliodorus, qui regis Seleuci impia mandata, cæcâ mente, implere cupiens, in sanctam Civitatem advenerat, templi Jerosolymitani gratiarum expilatorus. Cùmque jam quod decreverat perficiebat, eodem loco ipse, cum satellitibus circa gratiarum præfens; sui sacrilegii ex parte poenas luit. Nam elisione calcium equi illius, ipsi miraculosè cum terribili fessore apparentis, & flagellatione duorum Angelorum lethaliter percussus, concidit in terram, eumque multâ caligine circumfusum rapuerunt. Jamque solis donum mortalibus tenebris immersum, morti traditum fuisset, nisi sanctissimi Oniæ Pontificis preces, & merita eum vitâ donassent. Prout Angeli astantes ipsi Heliodoro dixerunt: *Oniæ sacerdoti gratias age, nam propter eum Dominus tibi vitam donavit.* Quantum illæ Heliodori tenebræ deberent prophanos, & sacrilegos, ad lumen divinum cæcipientes illuminare!

Phyl. 1. 2. text. 26.

2. Mach. 3. 23.

1. 27.

1. 33.

Lib. de Hæresibus

HELIOGNOSTI: ἡλιόγνοστοι. Vox est formate ab *helios*, Sol, & *gnostis*, *gnostis*, notus, amicus, quasi solis amici, vel cognitores; scilicet quod pro Deo eum agnoscerent, vel quod divinam cognitionem soli tribuerent. Itos ponit Philastrius Brixienfis Episcopus inter hæreticos ante Christi adventum. *Helioagnosti*, inquit, *dicuntur solem adorantes, atque dicentes solem scire omnia quæ Dei*

sunt. Cujus erroris videtur constituere Trismegistum authorem, dicens: *Quem Hermes ille vanus paganus trismegistus docuit, post Dominum omnipotentem non alium nisi solem debere ipsum & homines adorare, qui cum ad Celtarum provinciam perrexisset, ipse eos dignoscitur docuisse, atque huic errori ut succumberent eidem fuisse. Sed verisimilius est istam hæresim, seu idololatriam, aut heliolatriam, Trismegisto esse antiquiorem.* Cùm enim Moyles, qui paulò ante ipsum, sapius suo populo abinentiam à tali scelere inculcarit; sequitur jam tum solis adorationem inter Gentes viguisse. Maximè autem inter Persas in usû fuit heliolatria, ut ceteros Deos reicerent, teste Perio Valeriano, dicente: *E prophano verò cultu ante omnes Persæ, reliquâ Deorum omnium quam gentes ipsæ venerabantur, re-eclâ caterâ, solem Deum esse unicuique arbitrabantur; ita ut nulli Diis templa condenda esse crederent, sed induciti ratione, quod uni soli, quem colerent, vix mundus ipse sufficeret.*

Hierogl. 1. 44. Init.

HELIOPOLIS: ἡλιόπολις, *p. b.* Solis civitas. Fit à dictione sequenti *helios*, idest sol, & *polis*, *polis*, civitas. De ipsâ Hierodorus ait: *Helio polis urbs Ægypti, quæ latinè interpretatur solis civitas, sicut 70 interpretantur. Adificata autem est à filiis Israël. Hierodorus cononat Hier. Lauretus hinc verbis, Helio polis est civitas solis in Ægypto, quam fecit edificari Pharaon à filiis Israël, licet jam antea esset civitas præcipua, & insignis, ob sacerdotum, & Philosophos Ægyptiarum.* De istâ civitate diu ante servitutum ægyptiacam fit mentio. Narrat quippè S. Textus, quod Pharaon dederit Joseph uxorem *Asceneth filiam Uti pharis sacerdotis Helio polis.* Et ita legunt 70 *ἡλιόπολις, hieros helio polis*, idest sacerdotis Helio polis; sed Hebraicus Textus habet *chobên on*, sacerdotis civitatis illius quæ *On* appellabatur. Dicitur verò Solis civitas à famosissimo in eâ erecto simulachro, & templo: & à Græcis alio nomine *Thebe* vocata. Propheta Ezechiel Ægypti vilitatem prædicens à Nabuchodonosore inferendam, ait: *Juvenes Helio polis, & Bubuisti gladio cadent, & ipsa captiva ducentur.* Hic quoque 70 *helio polis* scribunt: sed Hebræus legit *avon*, idest mendacium, labor, afflictio, iniquitas, idolum. Si vox *On* scribatur plenè cum *van*, habebit easdem literas quas habet dicitio *avon*, etsi punctis diversis exarata. Sicque hoc sensu cum Hier. Laureto dici potest, quod hebraicè *On*, idest dolor vocetur; & asserit allegoricè designare superbiam, quam ædificari curat Diabolus. Ab Helio poli dictum est Helio politanum illud templum, quod tempore Ptolemæi Philometoris, prope istam civitatem, ab Oniâ, Oniæ tertii summi Hebræorum Pontificis filio, adificatum est: quod & idè Oneion fuit appellatum, Cùm enim sævientie in Judæos Antiocho Epiphane, Onias ille in Ægyptum aufugisset, regis permissu, istud templum Jerosolymitano æmulum, pro Judæis in Ægypto degentibus, teste Josepho, conitru curavit. Quod poitea anno uno, post templi, & urbis Jerosolymitanæ excidium, anno post ejus adificationem 233, jussu Vespasiani funditus est deletum. De Helio poli scribit Dionysius ad Polycarpum: de quo fuit actum in voce Eclipsis.

Orig. 1. 15 c. 1.

In Sylvâ Allegor.

Gen. 41. 15.

chobên on.

Ezech. 30. 17.

avon

Lib. 12. Antiq. c. 6

De Div. Nom. c. 4. p. 1.

Hom. de Aesc. He. 1. 1.

Lib. de 100. heres. 85.

Gen. 49. 11.

laggêphen.

HELIOS: ἥλιος, sol, à quo supradicta vox *heliacus* efformata. Hujus vocis originem aliqui derivant à verbo *hileo*, *hileo*, verbo, circumago: alii verò à *hilo*, *hilo*, manifestus, expunctâ primâ literâ, eò quod omnibus manifestetur. Priorem etymologiam sectatus videtur Dionysius, dum ait, quod *idcirco sol quoque helios, græco vocabulo, ex eo dicitur, quod servet inviolata omnia, congregetque dispersa.* Nam idem verbum, saltem sine spiritu denso, etiam significat congrego, concludo, &c. D. Jo. Chryf. inter Heliam, & helion pulchrum nobis exhibet allusionem. *Sol enim græco sermone helios appellatur. Unde Helias, verè helios, quoniam currus, atque equis fulgentibus igne, de oceani fluctu, idest de mundi commotione, &c., ascendit.* Et putat hinc Poetas, atque pictores solis exempla desumpsisse.

HELIO TROPION: ἡλιότροπον, *p. b.*, herba solaris. Ità vocata, eò quod versùs solem naturaliter obvertatur. Componitur enim ista dicitio ab *helios*, sol, & verbo *trépo*, *trépo*, verbo, persequor. Hujus herbae, seu floris obvia est in sacris Authoribus mentio. Pulchrum siquidem est hieroglyphicum animæ piæ, suos obrutus, & affectus semper in solem divinum obvertentis.

HELIO TROPITÆ: ἡλιότροπις, *p. l.*, hæretici à dicto jam flore heliotropio ità nuncupati, & eodem etymo donati. Horum hæresim Damascenus octuagesimam nonam recenset. *Heliotropita*, inquit, *qui dicitur heliotropias herbas, cum radiis solis circumlatis, dicunt virtutem quamdam divinam habere, tales circumlationes operantes in seipsis, ut & propter hoc honorare ipsas volentes, non intelligentes memoratum motum ipsarum, naturalem quemdam existere.*

HELIX: ἑλίξ, circumvolutio, anfractus, vertigo. Oritur à verbo *hélissō*, *hélisso*, verbo, volvo: cujus secunda persona præter. pass. debet esse *hélissō*, *hélissō*, & hinc ablato augmento temporali, fit *helix*. In columnarum Jonicarum epistylis, seu capitellis, helix vulgò *voluta* dicitur: & in vitibus capreolos significat, qui ut vitem naturâ caducam erigant, & teneant, ad locum capiendum serpunt. Sunt exigui pampini, claviculæ, & viticulæ nuncupati. Helix etiam adjectivè intortum, & implicatum denotat: & hinc *helix chrónos*, volubile tempus apud Nonnum. *Helicem* habent 70 in Jacobi benedictionibus, ubi Noster habet *vitem*. Nempè cùm Jacob patriarcha, inter ceteros filios, Judæ benedicens, ait: *Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, & filii mi, asinum suum.* In illorum Textu græco legitur *ἡλίξ τῆς ἐλπίδος, ἡλίξ τῆς ἐλπίδος*, idest *ampino*: Hebræus ait *laggêphen*, *viti*, nam *gêphen* est vitis tam domestica, quam agrestis. Literaliter iste locus de fertilitate terræ, quæ tribui Judæ obtigit, intelligitur: sed allegoricè de Christo, cujus passio toti mundo secunda fuit.

HELLADII: ἡλλάδιοι, *helládios*, *p. b.*, græcus, vel græcizans. Fit à genitivo vocis *hellas*, Græciam significantis. Est aliquorum virorum insignium, sanctitate celeberrimum nomen: quod cum hellanico habet affinitatem. Nam vox *hellanicus*, *p. l.*, pro græco, aut græcanico, ab eadem radice deducenda.

HELLAS: ἑλλάς, *hellás*, Græcia, seu regio Achaïæ, ab Hellene Deucalionis filio ità nuncupata. Hinc Græcus ἡλλῶν, *hellen*: & Hellenes Græci, *p. l.* appellati. A D. Paulo in Textu græco *hellen* pro Gentili ponitur, uti *Græcu* in Latino, *Judæo primum & græco*. A Judæis enim Gentiles Rom. 2. 10. universi, propter græcum imperium in Oriente maximè dilatatum, Græci vocabantur, Vide vocem *hellenismus*.

HELLEBORUS: ἑλλέβορος, *elléboros*, *p. b.*, veratrum, herba maximam noxios humores purgandi vim habens. Græcè spiritu leni scribitur, etsi deducatur ab *ἑλέω*, *hellin*, interficere, & *βορά*, *bo-rá*, cibus, pabulum. Nam in cibum sumpta interimit: in medicinam verò, atros humores educendo, insaniam medetur. Hinc tractum adagium, quod in delirantes adversarios, & insanientes hæreticos plerumque depromunt etiam Authores sacri. *Helleboro enim indigere est insanire.*

HELLENISMUS: ἑλληνισμός, *hellenismós*, græcismus. Est enim à verbo *ἑλληνίζω*, *hellenizo*, græcè loquor, sentio cum Græcis, &c.: cujus prima persona præter. pass. si foret usitata, esset *ἑλλήνισμαι*, *hellenisma*, à quâ emanat *hellenismus*. Est modus loquendi, & constructio propria Græcorum. Ponitur à Grammaticis inter figuratas constructiones: qualis est illa apud Virgilium, *Varium, & mutabile semper femina*. Hæc figura nonnunquam apud Oratores observatur: & hellenismi in S. Textu frequentes. Ille autem apud Virgilium est secundum illam regulam Grammaticæ græcæ: quæ ait, non semper apud Græcos adjectivum cum substantivo in genere concordare. Quia verò Græci pro paganis sumuntur; idè etiam hellenismus pro paganismo accipitur: hincque apud multos inter hæreses enumeratur. De ipso fufius Damascenus, inter alia dicens: *Hellenismus, idest græcizans, temporibus Senæ incipiens per idololatriam, sub quo ut volebant, ambulabant.* Tunc enim, ut ipse ait, tyrannos, vel homines memorabiles propter fortitudinem, & robur corporum, picturâ efformantes, Deos faciebant. *Deinde autem à temporibus Tharæ patris Abraham, idololatriâ inducâ, proprios progenitores per imagines honorantes: docens tunc idololatriam per statuas maximè cultam fuisse. De quibus in frâ prolixius in Idololatriâ.* Addit Damascenus *Hellenes vocatos ab Hellene quodam viro in Hellade habitante, nunc autem alteri ajunt ab ἑλλάδι, elæa, idest oliva, quæ in Athenis floruit. Jones autem horum duces facti sunt, ut habet certitudo à Jo van uno viro eorum, qui turrim adificaverunt, &c.* Istam Hellenismi hæresim in alias posteriorum temporum hæreses, nempè Pythagoricorum, & Stoicorum, & Epicureorum, divisam fuisse, S. Pater concludit.

Rom. 2. 10.

Æneid. 1. 2.

L. de 100. heres. 85.

Ibidem.

Act. 6. 1.

HELLENISTÆ: ἑλληνισταί, *hellenista*, græculi, aut græcizantes, sive græcistæ. Vox est derivata ab *hellen*: non Græcos propriè significat, sed eos, qui apud Græcos nati, aut educati, eorum mores imitantur, aut eorum linguâ utuntur. Sic per Græcos, Græcistæ debent intelligi in istis verbis: *Fatum est murmur græcorum adversus hebræos.* Nam in græco Textu non habetur *hellenes*, sed *hellenista*. Tunc enim Græcis, seu Gentilibus, necdum

Hic. dum erat aperta Ecclesiae janua, ut observat Tiri-
nus. Istud quippe murmur contigit anno primo à
Christi morte: cum Stephanus, qui talis murmuris
occasione Diaconus creatus est, eodem anno,
26 Decembris, à Judæis fuerit lapidatus. Solo au-
tem anno quarto cœpit Gentium ad Christi Fidem
conversio: dum Petrus Cæsareæ Cornelium cen-
turionem baptizavit. Per Hellenitas ergo illos
murmuratores intelligi debent Hebræi in Græciâ
nati, ac nutriti, græcisque moribus imbuti. Ità
Chrysofomus super illa verba dicit: *Hellenistas
autem, hoc est græcos opinor dici, qui græcè loque-
bantur. Hi enim græcè loquebantur, quamvis
Hebræi essent.* Istius perverbi murmuris in Eccle-
siâ, adhuc in cunis vagiente, occasionem refert
Scriptura ad Græcorum viduas, eò quòd despice-
rentur in ministerio quotidiano: nempe in rerum
communium distributione. Hæc fiebat in agapis,
seu conviviiis, pauperibus Christianis in Ecclesiâ
exhibitis, sive in aliis ministeriis: & aliorum He-
bræorum viduæ sibi ministeria vendicabant hono-
ratoria, ut interpretatur D. Chrysofomus, Raba-
nus, Beda, & alii. Verùm etfi aliquis occasio
murmuris, in personarum acceptione, Græcis illis
data fuerit; tamen hoc eis probro vertitur, quòd
primi Græcitate in Ecclesiâ murmuraverint, & pri-
mi omnium Græci eam postea schismatibus lace-
raverint.

HEMERA: ἡμέρα, *hemera*, latinè penultimâ
correptâ, quamvis in eâ græcus ponatur accentus.
Vox planè græca, tamen ab aliquibus Latinis usur-
pata. Est femininum adjectivi ἡμέρος, *hemeros*,
mansuetus, lenis: eò quòd dies noctis rigorem ex-
cludat, & molestias. Reperitur & *hemerosos*, idest
diurnus. Hemera ergò, seu dies, quia lenis, arri-
deas, & lucida, pro deliciis, opibus, honore, &
omni humanâ prosperitate ponitur. Quo sensu
dixit Jeremias: *Diem hominis non desideravi, tu
scis.* Et ità 70, ἡμέραν ἀνθρόπου, *hemeran anthrópu*,
sed Textus hebræus *iom anusc*, diem doloris, con-
tritionis, aut gravis infirmitatis; seu diem morti-
ferum & ægerrimum. Nam *anusc* hæc omnia si-
gnificat, & tam adjectivi, quàm substantivi mu-
nere fungitur. Talis ergò dies hominis, hemera,
seu prosperitas humana, molesta, ægra, mortifera,
lethalis.

HEMEROBAPTISTÆ: ἡμεροβαπτιστῆς, *hemero-
baptista*. Ità dicti nonnulli hæretici, quotidie se
lavantes, ab *hemera*, dies, de qua jam dictum est,
& *baptistis*, baptizans. De his ait Ildo-
rus: *Hemerobaptistæ inter hæreses Judæorum di-
cuntur, eò quòd quotidie vestimenta sua, & corpo-
ra lavent.* Quasi verò animæ puritas, & sancti-
tas, in tali superfluâ corporis curâ, & cuticulæ
munditiâ consisteret. Sed talis hæresis orta è pha-
risaicarum traditionum lacunis. Pharisæi enim ipsi
Salvatori, omnis puritatis fonti, & Authori, Disci-
pulum in lavando negligentiam arroganter im-
properabant: exitimantes animam directè à cor-
poris fordibus coinquinari. Unde de Hemerobap-
tistis refert S. Epiphanius, quòd *per omnia quidem
vitam æternam, nisi quis quotidie baptizaretur.*
Eadem verba habet Damascenus, Hemerobaptista-

rum hæresum decimam septimam constituens, & Ju-
dæorum quartam recentens.

HEMEROBIOUS: ἡμεροβίος, *hemerobios*, p. b.,
ab aliis, qui pro *eta*, legunt *ita*, imerobius dicitur.
Sed rectius himerobius, aut hemerobius efferrî de-
bet: & ille est qui in diem vivit, ab *hemera*, dies,
& *bios*, vita. Ità cognominatus Diogenes,
quòd cibum diurnum à quovis emendicaret. Sic he-
merobius potest ille dici, qui nihil de crastino soli-
citus, solum diurnum victum sibi comparat: ut
sunt aliqui Religiosi strictioris observantiæ sequa-
ces. Quod benè consonat Christi consilio, super-
fluam sollicitudinem improbandi: *Nolite solliciti
esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus
erit sibi ipsi: sufficit diei malitia sua.* Pro isto vo-
cabulo D. Hieronymus videatur.

HEMERODROMUS: ἡμεροδρόμος, *hemerodro-
mos*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in Græ-
cis acuatur. Est diurnus cursor, à pedibus, tabel-
larius: item Solis epithetum, qui singulis diebus
tot milliariam milliones conficit. Vox est compo-
sita à dicto vocabulo *hemera*, dies, & *dromos*, *dro-
mos*, curfus: atque pro quotidiano cursore legitur
in vitâ S. Nili Abbatis.

HEMEROLOGIUM: ἡμερολόγιον, *hemerologion*,
p. b., diurna ratio, aut calendarium. Est enim ta-
bella, aut libellus, in quo res diurnæ, & singulis
diebus contingentes describuntur. Formatur à
dictâ voce *hemera*, dies, & *logos*, *logos*, sermo, ra-
tio. Dicitur & *hemerologios*, sermo diurnus, &
quem vix die uno perlegere possis.

HEMICRANIUM: ἡμικράνιον, *hemicranion*,
p. b., medium capitis. Nam *hemis*, pro *hemis*,
hemisy, in compositione dimidium significat, &
cranium, *cranium*, est calvaria, vel calva. Hemi-
crania verò, p. b. (Græci tamen dicunt *hemikrania*,
hemicrania, cum accentu in penultimâ) est mor-
bus, quo medium capitis dolore infelatur. Sicque
dicunt Authores, quòd hemicranîa, vel ut alii di-
cunt hemicranîa, saltem graviori laborantes, non
teneantur ad Officij divini recitationem. Et isti
quidem dicuntur hemicranici, p. b. Cephalæ au-
tem, p. l., græcè κεφαλαίος, *kephalaîos*, à κεφαλή, *kepha-
lê*, caput, totam caput afficit.

HEMICYCLUS: ἡμικύκλος, *hemikyclos*, lati-
nè apud Oratores, penultimâ correptâ, cum apud
Poetas habeatur communis. Est circuli dimidium,
seu semicirculus, à dicto *hemis*, & κύκλος, *kyclos*,
cyclus, circulus. Dicitur & hemicyclus, aut hemi-
cyclion sedes rotunda, quæ semicirculi figuram re-
fert. De istâ in mente divitis descriptione ait Chry-
sofomus: *Sit hemicyclium tenere, ac delicatè nu-
di que stratum.* Multa sunt alia vocabula ex *hemis*
composita, quæ dimidium alicujus rei important,
quorum significatio facilè dignoscetur.

HEMINA: ἡμίνα, p. b., mensuræ genus. Eò
quòd sit dimidium sextarii, sit à dicto *hemis*, seu *he-
mis*. Si fuerit dimidium sextarii romani contine-
bat cyathos sex, adeòque uncias decem. Et quia
sextarius græcè ἕξσός, *hestos*, appellatur; idèd & ἡμί-
ξιστον, *hemixeston*, hemixestum latinè, etiam sex-
tarii dimidium, seu hemina nuncupatur.

HEMISPHERIUM: ἡμισφαιριον, *hemisphaerion*,
p. b. dimidia sphaera, seu cæli dimidium. Forma-
tur

Matth. 6.
24
L. 2. cont.
Iovin.

In Ep. ad
Col. c. 1.
Hom. 1.

tur ista vox ab eodem *hemis* dimidium significante,
& σφαῖρα, *sphaera*, globus. Hemisphaerium cæli sem-
per ab oculo nostro circumspici potest, dum nulli
montes, vel aliæ altitudines visum nostrum impe-
diunt. Horizon enim circumquaque terminat ob-
tutum nostrum, & dimidium cæli interfecat, & cæ-
li medietatem visum separat à non visâ. Idèd illis,
qui sub polis degunt (si modò tales regiones sint
habitabiles) cum eorum Horizon cum Equinoctiali
coincidat, dum Sol, versùs illum polum quem in-
colunt, regreditur, & Equatorem percurrit, nun-
quam occidit. Circulariter enim ad imum cæli, se-
cundum eorum prospectum, volvitur, magisque
sensum sine sensu ipsis elevatur, & circulariter per
sex menses movetur: donec denuò Equinoctialem
pertransiens, eorum visum eludat, & per sex alios
menses eos in tenebris relinquat. Ista vox etiam in
facris occurrit Authoribus, & hic ipsam exposuif-
se non prorsùs existimetur inutile.

HEMISTICHIIUM: ἡμιστίχιον, *hemistichion*, p. b.,
medius versus. Est enim à dicto *hemis*, & *στιχίον*, *stichion*,
versus, ordo. Hemistichia elegantè adhi-
bentur in illis symbolis, seu argumentis, aut spe-
ciminibus, quæ ab Italis *inprose*, à Gallis *devises*
vocantur: in quibus etiam magis quadrat hemi-
stichia versus hexametri, seu heroici, ut docet Emm.
Thesaurus. Ità multæ gnomæ, & per celebres sen-
tentia sepiùs aliquo exprimuntur hemistichio. In
libro de Passione Domini, à D. Bernardo compo-
sitio, sciolum quidam, ut videtur, ad marginem *hemi-
stichionum* pro *distichionum* exaravit.

HEMITRIÆLLIS: ἡμιτριταῖος, *hemitritællis*,
sonat. Formatur enim à voce *hemis*, que in com-
positione, ut dictum est, idem quod *semi* signifi-
cat, & *τριταῖος*, *tritæos*, tertianus. *Hemitritæos*
pyretos apud Galenum est tertiana febris imperfe-
cta, & accedens ad quotidianam: quòd nempe sepi-
us recurrit quam tertiana. Sic à ferri hemitritæ-
tæa, hemitritæus semitertianâ laborans dici po-
test. In græco tamen non ἡμιτριταῖος, *hemitritæos*, uti
scribit Magri, habetur, sed *hemitritæos*: & simi-
lia in eos dierum spacia significant, ac per *annus* in
latino reddi solent. Pro voce istâ D. Cyprianus
videatur.

HENARCHIA: ἡναρχία, *henarchia*, à Latinis
penultimâ correptâ efferrî debet, nisi ex usu in eâ
græcus retineatur accentus. Ad literam sonat unius
principatum: ab ἡς, *hês*, genit. *ἡνός*, *henos*, unus, &
αρχός, *archos*, princeps. Unius autem principatus
potest intelligi activè, & passivè. Activè quidem,
si unius in multos principatus intelligatur, sicque
cum monarchiâ coincidet; passivè autem, si regi-
men ergà unum solum accipitur. Hoc sensu po-
steriore sumitur à Theologis: ità ut henarchia sit
unius, & quidem suiipsius regimen, quæ aliter nun-
cupatur henarchica prudentia. Quod patet ex illis
D. Thomæ Summis, in quibus schema prudentiæ
ob oculos ponitur: ubi inter partes prudentiæ sub-
jectivâs assignatur henarchia, seu henarchica pru-
dentia, aut prudentia sui moderatrix. Hanc D.
Thomas asserit differre specie à polyarchiâ, seu ab
eâ prudentiâ, quæ se ad bonum commune diffun-
dit. Cujus ratio est, quia species habituum diver-
sificantur secundum distinctionem objecti forma-

Canocch.
Aristot.

Cap. 14.

De Sing.
Cler. c. 6.

2. 2. q. 47.
a. 1.

lis, quæ defumitur ex parte finis. Et idèd *necesse* Sup. a. 11.
est, ait Doctor Angelicus, quòd ex relatione ad di- c.
versos fines diversificentur species habitus. Diversi
autem fines sunt bonum proprium unius, & bonum
familie, & bonum civitatis, & regni. Ex quo
diversitatem specificam inter illas prudentiæ partes
deducit.

HEPTALYCHNUM: ἑπτάλυχνον, *heptalychnos*,
septem lucernarum, seu quòd septem lucer-
nas continet. Uti erat candelabrum septiramum,
ex auri talento, jussu Dei, & Moyfis efformatum.
Ità dictum à septem lucernis, quibus effulgebat.
Nam vox est formata à ἑπτά, *septis*, lucerna, &
ἄλυχνον, *alychnos*, septem. Ad hoc alludit S. Petrus Chry-
sologus, de S. Felicitate loquens, etfi malè lega-
tur heptalysinus, *Beata quæ non solum pro lege pa-
titur, sed ipsius legis heptalysinum meruit mater
sancta generare.* Nam septem filios glorioso mar-
tyrio coruscantes habuit, quos & ipsa ad martyrium
animo invictò adhortata fuit. Eam miris laudibus
extollit D. Augustinus, inter cetera dicens: *Parvam
est fuisse spectatricem, mirati sumus potius horta-
tricem.* Felicissima Felicitas, quæ candelabrum
omni auro pretiosius affabrè concinnavit, septem
luminibus in templo Dei semper coruscaturum.

HEPTAMYXUM: ἑπτάμυξον, *heptamyxon*,
septem ellychniorum, seu quòd cum septem ellych-
niis est efformatum. Nam *ἄλυχνον*, *alychnos*, significat
macum, nares, & etiam ellychnium lucernæ. Hinc
illud candelabrum septiramum in Tabernaculo fœ-
deris à Moyse collocatum, quòd à D. Greg. Naz.
heptalychaum appellatum, à S. Ireneo heptamyxum
vocatum fuit.

HEPTATICUM. Vox hæc, referente Domi-
nico Magri, in Ordine Romano legitur, dum ait;
*In Septuagesimâ Paschæ ponunt heptaticum, usque
ad decimam quintam diem ante Pascha.* Et in vi-
tâ S. Gregorii Magni narratur, quòd scripserit de
Libris Regum, de Heptatico, &c. Sed heptateu-
chum absolute legendum videtur. Heptateuchum
verò, græcè ἑπτάτευχον, *heptateuchon*, est opus sep-
tem libros complectens: ab ἑπτά, *heptis*, septem, &
τεύχος, *teuchos*, vas, instrumentum, volumen,
liber. Et ità per heptateuchum quinque Libri Moy-
sis, cum Libris Josue, & Judicum, quibus Ruth
annumeratur, intelligi debent. Hinc Sidonius ait,
Librum jam ipse portat heptateuchi. Et ita quoque
in D. Hier. legendum, dum ad Letam scribens de filie
Institutione dicit: *Mandet memoriæ Prophetas
Heptateuchum, & Regū, & Paralipomenon libros.*

HERACLAS: ἡρακλᾶς, *heraclas*, latinè apud
Oratores penultimâ correptâ debet efferrî, etfi
communis habeatur apud Poetas. Nomen hoc, &
alia similia, ut Herachus, & Heraclides, à græcâ
voce ἡρακλᾶς, *heraclês*, quæ Herculeum significat,
eruntur. Hæc autem ab ἥρα, *hêra*, Juno, ær, &
ἀλᾶς, *alês*, gloria, componitur, quasi junonis
seu æris gloria. Heracles autem est ipse Sol, ut as-
serit Macrobius, & 12 herculei labores, sunt 12
Zodiaci signa, quæ annuatim Sol motu velocissimo
percurrit. Hinc formatur heraclius (penultimâ
longâ melius quàm brevi, cum græcè in ἡρακλᾶς,
heraclîos adit diphthongus, quamvis in hoc accen-
tus in antepenultimâ collocetur) idest herculeus,
aded-

Sup. a. 11.
c.

Serm. 134.

Serm. 110
de Diver-
sis.

In Hierol.

Lib. 7. Ep.

Ep. 7.

adeoque solaris . S. Heraclas, & alij Sancti, Hera-
clii nomine, aut alio simili donati, ut aetheris, &
Empyrei gloria, ut lucidissimi Soles, Ecclesiam mi-
litantem, & triumphantem illuminantes, à Fide-
libus agnoscentur, & devoto stupore suspiciuntur.

HERCIA, seu hercea: ἡρκαία, herkaia, latinè
penultimâ, ut in græco, productâ, propter diph-
thongum, quæ in vocalem longam est conversa. Est
serva domestica, quæ inter septa domus habitat:
nam ἡρκαίος, hercaos, est septum, vallum. Unde &
Jupiter herceus dictus est, quem etiam Penetralem
vocabant: quia intrâ domus confectum coleba-
tur. Vox ista hercea, pro serva, seu pedissequa,
usurpatur à Tertulliano.

HEREMIA: secundum Magri est eremus, so-
litude, græcè ἡρημία, heremia, dicta, & latinè pe-
nultimâ correptâ pronuntiari debet, nisi græcus
accentus, ut à plerisque affolet in similibus, reti-
neatur. Citat autem Magri Luciferum Caralita-
num scribentem; Lassati sumus in via iniquitatis,
& ambulavimus heremias difficiles. Sed in hoc
sensu heremia, sine aspiratione, scribi debet. Aliàs
heremia, græcè ἡρημία, heremia, quietem signifi-
cat. In hoc significato difficulter illi Textui, ubi
Nostrer legit, Lassati sumus in via iniquitatis, &
ambulavimus vias difficiles, potest adaptari. Ve-
rum quidem est impiorum quietem esse satis in-
quietam, quam irrequietâ synderesi, in deliciis
suavioribus perambulant. At quominus ita expli-
cetur, obstat ipse Textus græcus, ex quo Lucifer
illum verbum deprompsit: cum græcè dicat ἡρημίας
ἀβάτος, erēmus abātus, idest solitudines inaccessi-
sas, seu, ut ipse latinus Interpres habet, deserta
inaccessibilia. Retineuda ergò vox eremus, aut
heremia solitudinem, destitutionem, desolationem
significans. Et verè tales iniquitatis viæ, Deo, An-
gelis, & omni bono vacuæ, dæmonibus infernali-
bus prædonibus obstat, mille periculis, mille angori-
bus rertatè à salutis viâ maximè remotæ.

HERMAGORAS: ἡρμαγορας, p. b., Mercurium
sermocinantem, aut nuntium concionantem, in-
terpretari licet. Nam ἡρμαίος, hermaios, Mercurium,
& nuntium significat: & ἀγοράσιμος, agorasimos, ser-
mocinor, concionor. Facundissimus Christi nun-
tius fuit S. Hermagoras, S. Marci discipulus, & pri-
mus Aquileiensis Episcopus, qui continuâ, & effi-
caci verbi Dei prædicatione, & eloquentissimâ plu-
rimorum miraculorum patratiõe, tot hominibus
veram salutis viam persuasit, Nec strepitu mina-
rum siluit: nec latratu persecutionum conticuit:
nec capitis abscissione obmutuit, dum voce pro-
prij sanguinis Fidem veram fidelius professus fuit.
Pro etymo, nominis Hermes V. vocè Hermathena.

HERMAPHRODITUS: ἡρμαφρόδιτος, herma-
phroditos, latinè penultimâ productâ, etfi græcus
in antepenultimâ collocetur accentus. Itâ Mercurii,
& Veneris filius nominatur. Nam hermaίος,
ut jam diximus, Mercurius, & Venus ἀφροδίτη,
aphrodite, ab ἀφρός, aphros, spuma, quod è ma-
ris spumâ nata crederetur, à Græcis vocata. Her-
maphroditus, ut fontis in quo se lavabat ea vis ines-
set, quod viri in eum intrantes ex eo recederent
utroque sexu donati, ferebatur à Diis impetrasse.
Unde omnes androgyni, seu utroque sexu præditi,

hermaphroditi passim appellati. Secundum sacros
Canones hermaphroditus est irregularis ob mon-
strofitatem. Si tamen in eo sexus femininus ita præ-
valeret, ut virilibus uti non posset; potius femina
quàm masculus censendus esset, adeoque potius
incapax, quàm irregularis. Vide superius vocem
androgynus.

HERMAS: ἡρμαίος, hermaios, unus è Pauli di-
scipulis, quem Romæ commorantem salutari ju-
bet. Nomen est à dictâ voce hermaίος formatum, ut
nuntium latinè liceat exponere. Et meritò. Nam
& facundie apostolicæ Doctõris Gentium heres fa-
ctus, non in persuasibilibus humane sapientie ver-
bis, sed in ostensione spiritus, & virtutis, Christum
incredulis persuasit, & eloquentissimus Martyr evasit.

HERMATHENA: ἡρμαθῆνη, hermathene, p. l.,
simulachrum ex Mercurii, & Minervæ statuis compo-
situm. Nam Hermes Mercurius, & ἀθηνά, athe-
na, Minerva à Græcis appellata. Dictus est autem
Mercurius Hermes, ut explicat Pierius Valerianus,
sed τὸ εἶναι τὸ μῦθου, quod omnino loqui signifi-
ficat, quique veterum figmentorum rationem ex-
plicat, per Mercurium nihil aliud intelligi vo-
lunt, quàm sermonem ipsum. Unde optimè dicitur,
quod Hermes formetur à verbo ἡρμαίος, ero, di-
cam, (cujus præsens non est in usu) ed quod Mer-
curius facundie Deus sit creditus: vel, ut alii vo-
lunt, ab ipso verbo ἡρμαίος, hermaίος, interpre-
tor, & hermania interpretatio, ed quod nuntii, &
interpretis Deorum munere fungeretur. Addit Pie-
rius: vel hermes nuncupatus est τὸ εἶναι τὸν ἡρμαίον
quod humano generi sermo sit veluti presidium
quoddam, & munimentum. Nam ἡρμαίος, ἡρμαίος,
est munitio. Athenâ verò est Minerva discipula-
rum Dea, cujus statua jungebatur optimè cū Mer-
curio in gymnasiis, etiam apud Romanos antiquo-
ribus. Unde & noltris temporibus est gratum mul-
tarum Academiarum ornamentum. Prout fuit
quædam Hermathena in Ciceronis academiâ, de qua
scribit ad Atticum. Quia ergò nonnunquam sacras
Academias poteit exornare, ejus etymologiam ex-
ponere placuit: etfi verâ Theologorum Hermathe-
ne sit Verbum æternum cum increatâ Sapientiâ,
utpotè ab eâ indistinctum, indissolubili vinculo
semper unitum. Ab hermaίος autem dicuntur ἡρμαίος,
herma, latinè herma, lapideæ Mercurii statuæ:
quod nomen etiam aliis statuis videtur adapta-
ri. Hermetis etymon tot S.S. Martyribus hoc no-
mine gloriosis, apprimè convenit: qui & linguâ &
opere, & vitâ & morte, Christi Fidei, & eximie
gloriæ facundissimi præcones extiterunt.

HERMENIA: ἡρμανία, p. l., interpretatio, ser-
mo, explicatio. Habet eandem originem quam
nomen Hermes, de quo in dictione præcedenti. Ab
eâ enim fit verbum ἡρμανεύω, hermaneno, interpre-
tor: à quo hermenia, & hermeneuticus, idest in-
terpretativus, græcè ἡρμανευτικός, hermeneuticòs,
sed latinè penultimâ correptâ. Vide vocem Perier-
menias.

HERMIAS: ἡρμίας, p. l., & Hermias, græcè ἡρ-
μίας, hermas, dicitur. Idem est nomen ac hermas,
Mercurius, nuntius, de quo in voce Hermathena
dictum est. Hermias miles, voce quàm ense victo-
riolior, sufferendo quàm invadendo potentior,
Chri-

Adv. V. ar-
lent.

Ad Con-
flant. Im-
perat.

Sap. 5. 7.

1. Cor. 2. 4

Hierogl. l.
33. V. Mer-
curius.

Ib.

Lib. 1. Ep.
1.

Christi fidelis nuntius, ipsum carnificem ad suam
indem pertraxit. E multis cruciatibus divinitus li-
beratus, quem prius tortorem habuit, suâ celesti
facundiâ, ad æterni regni consortium, eloquentibus
fortitudinis adibus, & hexanimis operibus feliciter
adduxit.

HERMOCRATES: ἡρμακράτης, hermocrates,
latinè penultimâ correptâ, quamvis à Græcis in eâ
ponatur accentus. Ipsi enim etiam ad ultimâ quan-
tatem, quæ hic longa est, respiciunt: quo casu
antepenultimâ ab ipsiâ acui non solet. Nomen hoc
à Mercurii robore deductum est: nam Hermes,
Mercurius, & κρατός, cratos, robor, potentia,
principatus. Aut potius Mercurium vincens, aut
nuntius victor exponitur: à verbo κρατός, cratoó,
teneo, vinco, domo. Sicque optimè S. Hermo-
crati, glorioso Christi Martyri convenit: qui in
faustissimo nuntio Mercurium longè superans, etiâ
mundanam eloquentiam, per Mercurium figuratâ,
domuit, & vicit: eamque suæ mortis silentio, fide-
lis confessionis divinâ facundiâ, mutam ostendit.

HERMOGENES: ἡρμαγῆνης, hermogenes, ac-
centus ut in præcedenti. Verti potest Mercurii
genus, vel à Mercurio genitus: ut sit ab Hermes,
Mercurius, & γένος, genos, genus, aut à verbo
γενναίω, ginnaia, fio, nascor. Hermogenes ille, de
quo Apostolus, non Mercurii, sed potius Satanæ
fuit primogenitus: talibus enim optimè quadrant
Christi verba, Vos ex patre diabolo estis. De hoc
refert S. Ambrosius, hereticâ hypocrisi, simulasse
cum Apostolo amicitiam, ut ejus secreta expiscaretur.
Sed cum diu sub ovina pelle lupus apud talem
pallorem non posset delitescere, ab eo recessit: &
fronte perfidâ inimicitias detexit. Hunc ait Ter-
tullianus carnis resurrectionem negasse. De isto per-
verso antagonistâ scribit D. Paulus: Scis hoc quid
aversi sunt à me omnes qui in Asia sunt, ex quibus
est Phigellus, & Hermogenes. De alio Hermogene,
sed Sabelliano, & in Africâ degente, mentionem
agit Philastrius: qui, ut & Sabellius, docuit unam
tantum esse personam divinam, quæ propter di-
versos effectus diversâ nomina sortita sit. Nempè
vocari Patrem, quatenus est Author creaturarum:
Filium, quatenus assumpsit humanam carnem, &
Spiritum sanctum, quatenus nos sanctificat per
gratiam. Ex quo principio sequebatur Patrem esse
passum: unde tales heretici Patripassiani quoque
vocati sunt. Ab Hermogene autem ejus sequaces
Hermogeniani fuere nuncupati. Verum non à
Mercurio facundiæ Deo, sed à divinâ Sapientiâ
geniti tot Martyres, hoc nomine famosi. Hi ma-
gni consilii Angelo prognati, in persecutionibus
pacem, suis tormentis sanitatem, suâ morte vitam,
faustissimo nuntio, seu Evangelio multis incredulis
attulerunt.

Io. 8. 44.

L. de re-
surr. c. 27.
2. Tim. 1.
35.

HERMOLAUS: ἡρμολαός, hermolaos, latinè
penultimâ productâ, quamvis accentus à Græcis
collocetur in antepenultimâ. Nomen est ab Her-
mes, & λάος, laos, populus, ut populi nuntium
sonet. Benè tamen eruitur ab ἡρμαίος, hermaίος, aurium
ornatus, fulcrum, arma navis, &c.; ut populi de-
cus, in Fide ornamentum, quæ auribus excipitur,
populi columen, & arma, tali nomine subindicen-
tur. Utroque modo S. Hermolaus presbytero con-

venit: cujus operâ etiam Pantaleon medicus anima
suâ optimum pharmacum adhibuit, & Martyr in-
signis evasit. Meritò ergò plebis felicissimus
nuntius, qui curare novit & medicos mortaliter
decumbentes: atque populi fidelis & c. lumen ex-
stitit & decus. Quapropter ad beatitudinis culmen
feliciter evedus, æternâ gloriâ decoratus, celesti de-
core fuit exaltatus.

HERODES: ἡρῳδῆς, aliquorum regum nomen
fuit, de quibus Scriptura mentionem agit. Hi quam-
vis essent professione Hebræi, non tamen genere,
ab Antipatro Idumæo originem trahentes; nihilo-
minus hoc græco nomine donati. Quia post Ale-
xandrum Magnum, & Seleucidam, multa græca
nomina in Judæam irrepserunt. Hujus derivatio-
nem, ut opinor, dedit vox ἡρῳς, heros, quasi he-
rodes heroicus diceretur: & in virtutum heroica-
rum præfagium, hoc nomen illis infantibus imper-
titum. De quatuor omnino tali nomine prælitis
agit Novum Testamentum. Et primus quidem fuit
Herodes Ascalonita, vultu ferus, animo barbarus:
ut in ejus epigraphe habet Nicolaus Cautellinus. Iste
ex patre Antipatro, ex posteris Elau, seu Edom,
natus est Ascalone, antiquâ Philistinorum (satriâ,
novem annis ante Augustum. A Marco Antonio
prius Tetrarcha, & postea rex Judææ creatus, etiam
Messiæ dignitatem affectavit, ac pro tali hereri
voluit. Utque Judæis facilius imponeret, omnes
genealogias, ab Hebræis magno labore, & diligen-
tiâ conquisitas, & conservatas, quot potuit com-
buri curavit: ne Messiæ genus ex familiâ David,
ejus insanæ officeret ambitioni. Eodem perverso
sine ductus, templum Jerosolymitanum rursus con-
struere cœpit: & post novem annos ipsum, etfi nec-
dum absolutum, dedicavit. Templo jam dedica-
to, ad Neronis usque tempora allaboratum est:
plusquam 1800, opiarum, ad ipsum perficiendum,
quotidie operam navantibus, teste Josepho, & aliis.
De hac ædificatione intelligenda illa impudentium
Judæorum Christo Domino facta exprobratio: Qua-
draginta & sex annis ædificatum est templum hoc,
& tu in tribus diebus excitabis illud? Erat tunc
annus primus suæ prædicationis, adeoque anno 15
imperii Tiberii Cæsaris: qui fuit septuagesimus
tertius annus Julianus, seu à quarto Julii Cæsaris
consulatu. Hujus enim anno 27 templum fuerat
ab Herode inchoatum. Sed Herodes ite ed scele-
rator, quò morti vicinior, barbarâ prorsus seve-
ritate, non solum proceres Judæorum vitâ priva-
vit; sed etiam multos propinquos, immò & tres
filios. Quinimò prorsus horrendâ barbarie, san-
guinaria feritate, & nefariâ impietate, Messiam
extinguere satagens, omnibus sæculis inaudito in-
fanticidio belluinam vitam commaculavit. Hoc au-
tem probabilis accidit, sub initium Martii, secun-
do Christi anno. Nam de hoc Ascalonitâ intelli-
genda Scriptura dicens: Cum natus esset Jesus in
Bethleem Juda in diebus Herodis regis, Et simili-
ter quod de infanticidio dicitur: Occidit omnes
pueros qui erant in Bethleem, & in omnibus fini-
bus eius. Et paulò post nefandissimus homo iste,
Antiocho ipso scelestior, non minori dolore, & fe-
tore vexatus, dysenteria, podagrâ, phthiasis, vi-
tilium putredine consumptus, ut in æternâ morte

I.

L. 20. An-
tigr. 8.

Io. 2. 20.

Luc. 3. 1.

Matth. 2.
1.

v. 16.

viveret, mortaliter hic vivere desit. De ipso & tot Magnatibus ab eo peremptis, dicit Angelus Josepho: Defuncti sunt enim, qui querebant animam pueri.

2. Secundus Herodes, primi filius, cognominatus est Antipas, p. b., et si grecè ἀντίπας, antipatas, p. l., effertur. Pro omnibus, vel contra omnes interpretari possumus: ab ἀντί, anti, pro, contra, & πᾶς, pas, omnis. Nisi pas sumatur pro diminutivo à πατήρ, pater, ita ut dicatur antipater, idest pro patre, vel loco patris: quasi sit ille, qui egregias patris dotes referat, & heroicas virtutes. Et certe verè Antipas fuit iste Herodes, nefaria patris sui referens facinora. Nam factus Galilææ Tetrarcha, Maximum inter natos mulierum, divini Verbi Prodromum, scelestorum persecutorum antesignanus affectit martyrio. Dei filium, quem Ascalonitâ in cunis vagientem tentavit occidere, Antipas tot miraculorum patratorem illustrit, & vitæ largitoris morti consensit. De ipso enim quoque dicitur: Assiterunt reges terra, & principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum eius. Ut patet ex Apostolorum, & Discipulorum verbis in Actibus apostolicis exaratis. Fuit autem hic Antipas frater Archelai, & Philippi, cujus uxorem Herodiadem rapuerat, ipso adhuc inter vivos agente. Philippus enim ad annum Tiberii Cæsaris vigesimum vitam produxit. Herodias malæ saltatricis peior mater nomine fruebatur illi familiæ satis communi. Nam est patronymicum ab Herode, & ipse Philippus à Josepho Herodice appellatus. Erat ista utriusque nepotis, nempe filia Aristobuli, Ascalonitæ filii, iussu barbari patris dudum otruncati. Antipas tandem à Romanis, in suâ tetrarchiâ, regium nomen, & diadema fuit adeptus: tenuitque ad octavum à Christi morte annum. Quo ab Herode Agrippâ apud Cajum Imperatorem accusatus, regno, & fortunis omnibus spoliatus, cum suâ Herodiade, regni, scelerum, & exilii consorte, Lugdunum Galliæ relegatus est: ubi uterque mœnore contabuit. Cum tribus annis prius Pilatus Viennam Galliæ in exilium esset deportatus. Ubi adversæ fortunæ, seu potius divini flagelli impatiens, impiâ manu se vitâ scelestâ privavit. Tertius Herodes Agrippa cognominatus, sed latino vocabulo, ab egro partu deducto, & in Marci Agrippæ gratiam ipsi imposto. Fuit hic Agrippa senior, nepos Ascalonitæ ex filio ejus Aristobulo, adeoque Herodiadis frater, anno septimo à Christi morte, Romæ à Cajo Imperatore rex Judææ renunciatus. Anno sequenti in Judæam appulsus, patrum suum Antipam regno, & bonis omnibus curavit exui. Anno verò à Christi morte duodecimo Jacobum Zebedæi, ab Hispaniâ reducem, cognomine Majorem, utpotè ante Minorem ad Apostolatam vocatum, pridie Paschæ gladio percussit. Nam de isto Herode legitur: Misit Herodes rex manus, ut assigeret quosdam de Ecclesiâ, occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio. Sed anno à Christi passione decimotertio scelerum suorum antecessorum scatur, & superbiâ suâ ferinâ tumens, divinam tandem sensit ultionem. Nam Cæsareæ sedens pro tribunali, veste regiâ indutus, populo

Math. 2. 20.

2.

Pf. 2. 1.

Act. 4. 27.

L. 13. An. 1. 6.

Act. 12. 1.

acclamante Dei voces, & non hominis, eò quòd impiis vocibus corde tacitus assentiretur, & obsecratus scelestè applauderet, confestim percussit eum Angelus Domini, eò quòd non desisset honorem Deo, & consumptus à vermibus expiravit. Quartus Herodes & ipse Agrippa dictus fuit, istius Agrippæ senioris filius, qui patre mortuo puer Romæ degerebat. Sed elapso quadriennio à Claudio Cæsare rex Chalcididis, & Trachonitidis inauguratus est: Judæâ sub Romanis Præsidibus gementem, alicui tamen jure ipsi Herodi in Judæorum sacra remanente. De hoc Herode Agrippâ agitur in Cap. 25, & 26 Actuum Apostolicorum: & coram eo Apollolus causam dixit. Erat, ut testatur Josephus, satis bonæ indolis, & juvenis senili prudentiâ dotatus. Unde Pauli verbis attentas aures præbuit, & quasi persuasus fuit, dum dixit: In modico suades me Christianum fieri. Id est, propemodum suades, ut alicui explicant: in Græco dicitur ἐπιλύω, en oligo, in parvo, & etiam adverbialiter sumitur, pro summatim, continuò, brevi momento. Hic bellum Judæis contra Romanos dissuadere frustra conatus est, prædicans ipsis ultimo fore excidium, ut accidit: & in Jerosolymæ expugnatione Romanos magnoperè adjuvit.

v. 21.

v. 23.

Act. 25.

23.

Lib. de hæres.

Math. 22.

15.

Hier. adv. Lucif.

Marci 8.

15.

HERODIANUS: ἡροδιανός, herodianós, p. l., adjectivum à vocabulo superiori formatum. Ab Herode igitur Herodiani dicti: à quo autem Herode, ex quatuor prædictis, meritò inquiritur. Cum autem de istis Herodianis durante Christi prædicatione mentio fiat; facile colligitur ab Herode Antipâ Herodianos dictos fuisse, Et si Philastrius ab Herode Agrippâ seniore ipsos nomen traxisse opinetur. Ait enim, Alii Herodiani sunt ab Herode rege Judæorum ita appellati, isti resurrectionem confitentur, legem & prophetas accipiunt: Herodem autem regem Judæorum percussit ab Angelo, ipsum ut Christum sperantes expectant. Sed cum tempore Christi Herodiani Judæam infestassent, evidens est non posse ab Herode Agrippâ, ab Angelo percusso, originem habuisse, qui septem annis post Christi mortem ad regnum evectus est. Nam Pharisei tempore Christi, mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, ut ipsum callidâ interrogatione, de censu Cæsari dando, illaquearent, Damascenus eorum hæresim vigesimam enumerans, ait ipsos Herodem de Christum coluisse. Syrus hic intelligit eos qui de familiâ erant Herodis: adeoque, prout eorum princeps, favebant tributo Cæsari dando. Cum plurimi ex Phariseis, uti prius docuerat Judas quidam Galilæus, opinarentur non debere censum Cæsari solvi. Quapropter ex alterutrâ Christi responsione, eum calumniandi occasionem aucupabantur. Emmanuel sâ hic etiam per Herodianos, ex D. Hieronymo, explicat eos, qui Herodem pro Christo susceperant. Et idem Christus Dominus Discipulos suos monuit, dicens: Cavete à fermento Phariseorum, & fermento Herodis. Per quod intelligit illorum Herodianorum stulta dogmata, qui Herodem pro Messia obtrudebant, & Romanis in tributo persolvendo nimium favebant.

HERODIAS: ἡροδιάς, herodiás, p. b., malæ saltatricis mater pessima. Et si cum Herodibus ab

hero-

heroibus nomen trahat; nihil tamen heroicum gefit; sed in uno scelere omnia commisit immaniora. In petendo capite maximi Joannis Baptistæ, maximum nefas committens, omnium scelestiorum facinorum verticem tetigit. Peperit puellam saltantem, simulque omnium criminum monstrum in lucem edidit. Etiam emortuæ Joannis linguæ minas sufferre haud sufficiens, eam teste D. Hieronymo, ut Fulvia Ciceronis linguam, verè herodianâ sævitie, acu confodit. De ipsâ in Herode Antipâ dicta fuerunt alia nonnulla.

Hier. cõr. Ruf.

HERODION: ἡροδιών, herodion, latinè penultima correptâ, quamvis in eâ grecus audiatur accentus. In genitivo tamen propter omega effertur penultima longâ. Ad literam heroës expellens, aut persequens, latinè reddi posset. Nam ἡέρος, héros, in accus. ἡέρον, héron, pro héroa: ac verbum δῖον, díon, expello, persequor, in participio δῖον, díon, persequens. S. Herodion, quem salutari jubet Apostolus, & cognatum vocat, ut potè Judæum, aut ejusdem tribus, tanti Doctoris discipulus, tanti Herois dignus miles, infidelium Deos persequens, Paganorum fabulosos Heroës à Fidelium cordibus expellens, heroicis facinoribus illustris, victoriam, & triumphum sibi comparavit immortalem.

HERODIUS: ἡροδῖος, herodiós, p. b., avis quedam apud Hebræos immunda. Sed sicut in hac voce scribendâ variant Authores; ita in ejus significato magnoperè differunt. Quoad orthographiam enim alicui sine aspiratione scribunt: alicui cum ἡ, eta, in primâ syllabâ, & proparoxytonè, idest cum accentu in antepenultima. Quoad significationem verò alicui intelligunt unam ex iis avibus, quas Romani Diomedæas vocant: alii ardeolam voluat esse: D. Augustinus fulicam intelligit: D. Hieronymus milvum: alii accipitrem, D. Thomas falconem interpretatur. Suidas ciconiam esse putat, sicque dictam quasi helodion, ab ἥλος, hélós, palus: eò quòd versetur in paludibus. Hæc avis fertur sanguinem in concubitu exudare, quâ de causâ nonnulli volunt nomen ipsi impostum: quia ἕαρ, éar, etiam sanguinem significat, & ἡδρόο, hidróo, fudo. Hebræis à Domino ventum fuit, ne comederent herodionem, & charadrium juxta genus suum. Hic 70 scribunt ἡροδιών, aródion, & Hebraicus chafidáb, idest ciconia: sic ab Hebræis appellata propter beneficentiam, & misericordiam, de quâ in voce pelargos. Nam chesed est benignitas, misericordia, & chafid in masc. benignus, misericors. Et in secundâ Lege, ex ore Domini, ait Moyses, Aves immundas ne comedatis: & post aliquot alias, enumerat herodium, ac cygnum, & ibi. Septuaginta etiam aródion legunt: sed Textus hebraicus scribit haccós. Cos autem verisimilius est bubo, quamvis alii falconem exponant, noctuam, aut ululam. Si autem herodius sit falco, istius prohibitionis, apud D. Thomam, tam juxta sensum literalem, quam tropologicum, ratio satis patet. Nam cum falco inter aves rapaces annumeretur, de herodio verificatur id quod ait S. Doctor: Prohibita sunt eis (nempe Judæis) aves quedam rapaces, quæ sunt nimia siccitatis, adeoque parum salubres. Mysticè verò per herodionem, qui vulgari falco dicitur, significantur illi quo-

Lev. 11.

19.

חַסִּידָא

chafidáb.

חַסִּידָא

chafid.

Deut. 14.

16.

חַכּוּס

haccós.

חַכּוּס

haccós.

1. 2. q. 102.

2. 6. ad 1.

rum pedes sunt veloces, ad effundendum sanguinem. Id quod etiam herodio quadrat, five sit milvus, aut accipiter, aut etiam ardeola, quæ pilces venatur. Si autem sit de genere ciconiarum, ratio cur herodius ad esum vetetur, satis patet ex alimenti pravitate, quod ejus caro produceret. Præsertim cum ciconia cibis immundis vescatur, nempe serpentibus: de quâ, sicuti de Ibi, cum D. Th. dicendum esset invidos significare; qui de malis aliorum, quasi de serpentibus reficiuntur. Et si ciconiæ propter pietatem in parentes sint valdè commendabiles: sicut & ob artem nidificandi, & nidorum altitudinem, inter ceteras aves obtinent principatum. Unde Palmista dicit: Herodii domus dux est eorum. Hic 70 voce erodíós utuntur, legentes ἡροδιός, éródió, herodii: & Textus hebraicus habet chafidáb, quam milvum interpretatur D. Hieronymus. Ciconia profectò prima inter aves dicitur nidificare, & ob nidi amplitudinem, & elegantiam, omnibus præit exemplo: ita ut aves minores ad ejus nidi latera etiam nidos efforment. Quæ regis Pfaltes commemorat, ad summi Artificis potentiam, & providentiam celebrandam.

Pf. 103. 17.

HEROÏCUS: ἡρωικός, heroiós, p. b., magnanimus. Est adjectivum à vocabulo héros, poiteâ explicando, deductum. Unde & versus heroicus dicitur carmen hexametrum: eò quòd gestis heroum decantandis aptius exilitetur. Heroica verò in Moralibus dicitur aliqua virtus, ob intentionem, vel excellentiam, aut propter virtutum aclus maximè intensos, vel inter alios excellentes. Hinc gesta heroica illa sunt, quæ heroas, & homines perfectos, ac divinos decent: adeoque illi virtutum aclus, qui maximos obices superant, aut ab objecti præstantiâ perfectionem suam essentialem nanciscuntur, aut ipsâ intensione excellentiam præstantiorem acquirunt. Et ordinariè pro ipso cujuslibet virtutis aclus supremo solet accipi: ut annotavit Michael Angelus Lapi. Observat autem, quòd quamvis virtutum heroicatem aliter Philosophi, aliter Canonistæ, aliter Theologi contemplantur, in hoc tamen conveniunt, quòd consistat in quodam eminenti modo operandi, qui communem usum superet, & quasi divinam attingat conditionem. Nec ut virtus ab aliis specie distincta debet haberi, sed ut gradus supremus, qui in quolibet potest haberi.

I.

In libello de heroicis virtutibus.

Heroicitatis virtutum naturalium causas etiam naturales assignat: nempe temperamentum bonum ab astrorum influxu productum, bonam educationem, alimentum opportunum, conversationem cum bonis, bonorum librorum lectionem, & similia. Ab his enim causis simul junctis, virtutes in Gentilibus heroicis aclus produxerunt. Sed hi longè inferioris gradus, quam in Christianis, & in virtutum infusarum, ac supernaturalium actibus fuere: qui omnes lato modo heroici dici possunt, in quantum sunt in ordine ad finem supernaturalem, & omnibus naturalibus longè sublimiores. Sed strictè, in ordine ad eundem finem, heroicitas que maximè in Heroum Christianorum Apotheosi, seu canonizatione attenditur, & inquiritur, consistit primò, ut ait idem Author, in omnimodâ, continuâ, promptâ, & bilari mandatorum ad finem supernaturalem observantiâ, & in omnium virtutum

Q. a.

virtutum

tutum actuali, nempè earum quae statui conveniunt, & virtuali, seu habituali aliarum, quae ad statum non pertinent, operationum. Secundò in magnitudine operationum in aliquò speciali virtute morali, si canonizandus secutus est vitam activam, & si secutus est contemplativam, in ascensione ad sublimiorem gradum contemplationis, raptus, vel unionis, &c. Talem quidem heroicam Canonicam statuere videtur primariò in actionibus externis, & secundariò in internis; Theologi verò è còtra. Sed si eorum mens altius penetraret, forsitan in solo modo loquendi, inter eos diffensio reperiretur.

2. Vera ergò heroicitas in aliquò excellenti virtutis supernaturalis actu invenitur: nec ut quis canonizetur, necesse est eam in multis ejus virtutibus splendescere, cum sit satis quòd in unà tantum virtute heroicè se gefserit, cum aliarum jam dictà operatione: Denique pro canonizatione observatum dignum est cum eodem Authore, Theologos, & Canonistas uno ore fateri, quòd in canonizationibus praesertim confessorum requiritur copulativè probatio virtutum, & miraculorum. Virtutum ad essentiam ipsius canonizationis, miraculorum ad evidentem probationem servorum Dei obuisse in gratià divinà, & post mortem in caelis cum Deo regnare. Ex dictis intelliges quid sit illa heroicitas, quam Philosophus, & Theologi communiter dicunt esse virtutem quandam praestantiorè (nam Aristoteles supra virtutem communem ponit virtutem heroicam, seu divinam) scilicet esse virtutem non essentialiter à communi virtute distinctam. Est enim, ut docet D. Thomas, habitus ille heroicus, ad quem Philosophus virtutem contradistinguit, & hominibus divinis attribuitur, qui differt solùm secundum perfectiorem modum: in quantum scilicet aliquis est dispositus ad bonum quoddam altiori modo, quam communiter omnibus competat. Tali modo probat Angelicus Christo virtutes competere, sed perfectissimè. Itae virtutes heroicè ab eodem S. Doctore statuuntur eadem cum Spiritus S. donis: quae nonnunquam etiam virtutes secundum communem rationem dicuntur. Sunt enim illa pretiosa dona quaedam divinae virtutes perfectissimè hominem, in quantum est à Deo motus.

L.7. Ethic c. 1.

3. q. 17. a. 2. ad 2.

D. Th. 1. 2. q. 68. a. 1. ad 1.

2. 2. q. 159 a. 2. ad 1.

Sunt virtutes divinæ, seu heroicæ, ut potest confirmari ex eo quod alibi dicit, supra clementiam esse superiorem virtutem, cui saevitia, vel feritas directè opponatur, Quam Philosophus vocat heroicam, vel divinam, quae secundum nos videtur pertinere ad dona Spiritus sancti, unde potest dici, quòd saevitia directè opponitur dono pietatis. Ità discitur Magister angelicus. Sed hìc ultrò difficultas exoritur; quomodò, si dona sint virtutes heroicæ, & quidem, ut asserit idem S. Doctòr, semper inter se, & cum Charitate connexæ, tam multi Charitate, & gratià divinà sint praediti, & tamen nunquam operentur heroicè. Plurimi enim virtutum reginà, & gratià Dei iustificati semper remissos eliciunt virtutum actus. Aliud ergò quoddam comprincipium, putà specialis gratia Dei, aut eorundem donorum, & virtutum intensio requiritur, ut cum explicatà heroicitate quis operetur. Talibus gestis heroicis, ut pretiosis trophæis sacrae Paginae ubique sunt exornatae. Unde miraberis heroicam pruden-

tiam Moyfis, Josue, Davidis: & in aliis, praesertim Dei populi proceribus, heroicis actus religionis, obedientiae, & iustitiae, videlicet in Abrahamo, Samuele, Tobia, & ceteris Sanctis Prophetis. Divina suspicis heroicae fortitudinis facinora, in tot egregiis ducibus, Eleazaro, Judà Machabæo, ejus fratre, & maximè in Razià seniore. Hic enim Spiritus sancti intuitu, juveniles animos resurgens, eligeus nobiliter potius mori, quam subditus fieri peccatoribus, sibi ipsi violentas, & pias manus intulit. Et jam exanguis effectus, complexus inestina sua utrisque manibus, projecit super turbas, invocans dominatorem vitam, ac spiritus, ut hac illi iterum redderet. Habes quoque heroica mirabilis abstinentiae, & pudicitiae exempla, in tot viris maximè temperantià praeditis, in Josepho, & aliis.

HEROS: ἦρως, Junonis filius. Ait enim Iliodorus: Heroas dicitur à Junone traxisse nomen, graecè enim Juno ἦρον, ἦρε, appellatur, & ideo nescio quis filius ejus, secundum Graecorum fabulam ἦρως fuit nuncupatus, hoc videlicet voluit mysticum significante fabulà, quòd àer Junoni deputatur, ubi volunt heroas habitare. Nam heroes dicuntur homines, qui rebus praclarè, & verè heroicè gestis, à vulgi opinione inter Deos, vel semideos relati sunt. Ut de Pompeo canit Lucanus, quòd ejus anima non remansisset in pharià favillà, sed quòd versus cælum conscendisset:

Quà niger astriferis connectitur axibus aër,
Quaque patet terras inter, Lunaque meatus,
Semidei manes habitant.

Similiter Plinius modestiore, ut apparebat, adulatione, dicit de Trajano seniore: Sed & tu pater Traiane, si non sidera, proximam tamen sideribus obtines sedem. Ab Augustino herois etymon accepit Iliodorus, dum & ab hera hanc vocem eruit S. Pater: apud quem observantur Iliodori verba. Ad dicit autem: Sed contrariò Martyres nostri heroas nuncuparentur, si, ut dixi, usus ecclesiastici sermonis admitteret. Martyrium enim est actus fortitudinis maximè heroicus. Alii cum Gazà putant istud nomen deductum ab ἦρος, eros, amor: praesertim cum heroas plerumque altero parente Deo, altero mortali progenitos esse, Poeta fabularentur. Adedque ex amore alicujus Dei, aut Deae: vel potius ab amore virtutis ità fignere nuncupati. Videlicet ἠρως ἦρος ἀρετῆς, seu à dictà voce eros, & ab ἀρετῆ, areté, virtus. Quapropter heroas dici possunt in quavis arte, & scientià, qui in eà sibi palmam adepti sunt. Sed veri heroas sunt amici Dei: de quibus dicitur; Nimis confortatus est principatus eorum. Hi enim actibus verè heroicis ad sidera se extollunt, quodammodò ex personà mortali, & ex divinà gratià procreati. Verè talis fuit inter ceteros miles ille Christianus, hoc nomine appellatus. Videlicet unus è septem fratribus in Armenià invictis Martyribus, qui divinae confors factus naturæ, heroica facinora pro Christi Fide patrans, actum summopere magnanimum suo martyrio edidit: atque sacrarum Heroum praemium, & palmam, locum & gloriam adeptus fuit.

HESPERUS: ἠσπερος, ἠσπερος, p. b., Stella occidentalis. Vesperus etiam dicitur: & ejus etymon oritur ab ἠως, hêos, aurora, & ἠέρας, p̄ras, finis,

2. Mach. 14. 42. & 46.

Orig. l. 8. c. 11.

Pharfal. l. 9. Init.

In Panegyri.

De Civ. Dei l. 10. c. 21.

Pf. 138. 17

finis, quasi auroræ, vel potius diei finis. Hinc ἠσπερος, ἠσπερα, sed latinè hespera, p. b., dicitur, & vespera, atque occidentis passim nostro profertur idiomate. Est Veneris stella, græcè quoque Phosphorus, latinè Lucifer vocata: quem Atlantis fratrem fuisse Poeta finxerunt. Ab Hespero dicta sunt Hesperiae Italia, & Hispania, tam ab Hespero rege, quam eò quòd ad occidentem sita. De istà stellà, quæ utroque nomine donatur, agit Deus cum Jobo loquens: Nunquid producis luciferum in tempore suo, & vesperum super filios terræ con surgere facis? Ubi 70 etiam, legunt ἠσπερον, ἠσπερον, sed Textus hebraicus scribit ἠσπερον, & Arcurum interpretatur Pagninus cum aliis. Hoc allegoricè D. Hieronymus exponit de Christo, qui ut Hesperus occubuit in passione, ut esset Lucifer in resurrectione. Quamvis aliqui per vesperum intelligunt Antichristum, quem Dominus super filios terræ confurgere facit: nempè super Judæos veros terræ filios, quibus giganteo facinorè factis Christomachis, & Theomachis, permittit Deus Antichristum dominari.

Job. 38. 32. ἠσπερον

HESYCHASTA: ἠσυχαστής, hesychastes, silentiarius. Ità vocabantur illi monachi, qui ab aliis separati debebant in silentio. Videlicet à verbo ἠσυχάω, hesycháo, taceo, quiesco, in otio sum: cujus tertia persona praet. pass. esse deberet ἠσυχάσθαι, hesychasthai, & hinc immediatè hesychastes. Hesy chasta igitur, idest quiescentes illi monachi vocati, quia in quiete, & otio vitam ducebant.

HESYCHIUS: ἠσυχίος, hesychios, p. b., quietus, tranquillus, sedatus. Est enim adjectivum ab ἠσυχία, hesychia, otium, quies, silentium. Hesy chii Illustrii Milesii, etiam silentium nomine ferentis, & in suo Onomatologo Doctores Ecclesiae suspectè tacentis, in æternam fama non silebit. Illustrior tamen esset, si ejus fides suspecta non esset. Christianum equidem fuisse ex testimonio Sibyllæ Chaldaeæ, de Christo vaticinatæ, & ab eo citatæ, colligere licet. Scripsit Orbis historiam à Belo ad Anastasium Imperatorem: Onomatologon, seu Tabulam virorum in literis illustrium. Floruit ad annum Christi 518: quo in mortis silentio conticuit. Sed longè Illustrior fuit illustrior S. Hesychius, Romæ ab Apostolis Episcopus consecratus, & ad Fidei dilatationem in Hispanià missus. Et si quietem moribus, in persecutionibus tranquillitatem, in nomine silentium praesertim, & talenta à Christo data non otiosa retulit: infidelitati irrequietum bellum intulit, idololatriæ nullas inducias detulit. Sed, continuè prædicatione tot hominum millibus ad Christum conversis, silentio mortis oppressi, ad sonoros cæli choros introducti (ejus sanctitatem, & merita verace fama semper loquente) ab omnibus gloria decantatur.

HETERIARCHA. Vox ista superius in Eteriarcha tractata fuit, & rectius cum aspiratione scribitur: ut ex voce græcà satis patet. Magri Romanorum, idest Græcorum, Romæ novæ incolarum, ductorem vertit: adedque Capitaneum exponit. Confederatorum potius, & amicorum caput fuisse crediderim: & à Gulielmo Tyrio Megæteriarcha (à μέγας, mégas, magnus, quasi amico rum dux magnus) appellatur.

HETERASTA: ἠτεράστος, heterastos, qui alterum sequitur, aut alteri credit. Est enim ab ἠτερος, heteros, alter, ista vox efformata. Heterastas, ut testatur Damascenus, nos vocabant Saraceni: Quoniam asunt quòd alterum à Deo inducimus, dicentes Christum esse filium Dei, & Deum. Nos enim eundem Deum Patrem, & Filium esse, credere, & docere non intelligebant, aut intelligere volebant.

Har. 100.

HETEROCLITUS: ἠτεροκλίτος, heteroclitos, p. b., aliter declinatus. Componitur enim ista vox ab ἠτερος, heteros, alter, & κλίτος, clitòs, declinabilis. Nomina heteroclitica sunt illa, quæ aliorum regulam non servant, & modo proprio declinantur. Hinc heteroclitici à nonnullis illi dicuntur, qui aliorum legi non se accommodant, sed proprium ductum, & opinionem sequuntur.

HETEROGENEA: ἠτερογενής, heterogenea, latinè penultimà correptà, quamvis in eà græcus attollatur accentus. Sic illa dicta, quæ sunt diverfi generis: ab ἠτερος, heteros, alterum, & γένος, génos, genus. Heterogenea, secundum Damascenum, sunt quaecumque sub aliam, & aliam prædicationem sunt, hæc enim altera genere sunt. Ubi per prædicationem prædicamentum intelligit. Nam definit homogenea, quaecumque sub eadem prædicationem, idest prædicamentum ordinantur. Ità vox satis est inter Philosophos usitata, qui tamen non semper secundum strictam etymologiam eam accipiunt. Nam res ejusdem generis, sed diversæ speciei, vocant heterogeneas: ità ut heterogeneum apud ipsos potius sonet diversæ rationis. Sic v. g. dum in Libris de Animà inquirunt, an animæ divisibiles habeant partes heterogeneas; non intelligunt an sint diverfi generis logici, sed potius diversæ rationis, ità ut una intrinsecè differat ab alià. Adedque disputant, an adit inter ipsas partes differentia aliqua specifica, sive completa, sive incompleta: ità ut illa pars animæ quæ est in capite non possit esse in pede, quamvis alioquin hæ partes conveniant in genere proximo. An verò sint homogenea, ut volunt communiter, & probabilis Thomistæ: ità ut tantummodò extrinsecè differant, ratione variorum organorum, quibuscum varias educunt operationes. Modum loquendi Philosophorum, ut occasio se offeret, etiam Theologi sectabuntur. Quinimò apud Philosophos aliqua dicuntur heterogenea, et si sint ejusdem speciei: nempè propter aliquam dissimilitudinem, aut inæqualitatem. Ità dum in Libris de Generatione, & Corruptione, intensionem qualitatis exponentes, inquirunt; an gradus qualitatis ejusdem speciei sint heterogenei: & in utramque partem magnis contentionibus altercantur.

In Logica c. 21.

HETEROIDEA: ἠτεροείδεια, p. b. quæ sunt diversæ speciei. Ut ibidem ait Damascenus, sunt quæ specie differunt ad invicem, idest quaecumque ratione substantiæ differunt. Nam heteros, est alter, & εἶδος, idos, species. Quod nostris consonat Philosophis; asserentibus speciem esse totam essentiam, seu substantiam. Adedque heteroidea substantià ab invicem differunt: suntque diversæ species, aut sub diversis speciebus collocantur.

Suprà.

HETEROMORPHA: ἠτερομορφα, heteromorpha, Qo 2. pha 2.

pha, quae sunt diversae formae. Formatur ista dictio à voce *hētes*, *hetēra*, altera, & *morphē*, morphē, forma. De heteromorphis agit Damascenus, tale speciesbus epithetum attribuens. Quia una species cum altera est heteromorphā, seu diversae formae, uti & diversae naturae, & essentiae. Haec voces quoque Theologus possunt inservire, & à sacris Authoribus usurpari.

HETEROPHYEON: ἑτεροφύων, p. b., alterius naturae. Seu est id quod diversam ab altero habet naturam: ab *hētes*, *hetēra*, altera, & *phūs*, *physis*, natura. De heterophyeis agit idem Damascenus, & dicit ea esse species specialissimas: quia istae necessarii sunt diversae naturae. Quod tamen & diversis generibus quadrat: cum ea quae generibus differunt, eò magis sint naturae differentis.

HETEROSIS: ἑτερόσις, *heterosis*, latinè, propter *omēga* vocalem longam, penultimā productā, quamvis accentus à Graecis in antepenultimā statuat. Itā græcè dicitur alteratio, à dictā voce *hēteros*, alter. Heterosis vocatur illa figura, satis in Scripturis obvia, quā ponuntur abstracta pro concretis, & quidem activè, aut passivè. Sic iustitia sumitur aliquando pro iustificatore; ut dum Christus dicitur factus nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Non quòd, ut pessimè interpretantur Calvinistae, ipsius iustitia nobis imputetur (nam sic & ipsius redemptio nobis imputari deberet, cum de utraque eodem modo loquatur Apostolus) sed causaliter, & meritorie; itā ut sit nobis sapientiam infundens, sit nobis sanctificator, iustificator, & redemptor. Passivè verò nonnunquam accipitur iustitia pro iustificato: ut dum Apostolus dicit, quòd effecti sumus iustitia Dei in ipso, nempe in Christo. Alias heteroses factis frequentes, seu positiones unius pro altero, abstracti pro concreto, reperies in S. Textu: ut dum circumcisio ponitur pro circumciso, & praepucium pro praepuciato. Atque pro V. Testamento sufficit unum Isaac exemplum: *Ponam visitationem tuam pacem, & praepositos tuos iustitiam*. Idem, ponam visitatores tuos pacificos, & praepositos tuos iustos.

HETEROUSIOS: ἑτεροῦσιος, p. b., qui est alterius essentiae. Fit enim ab *hētes*, *hetēra*, altera, & *siōs*, *siōs*, essentia. Arriani qui Verbum faciebant alterius essentiae à Patre, utposse ejus creaturam, ipsum quoque heterousion dicebant, quem terminum, cum suo significato, ingentibus animis repellunt, & explodunt orthodoxae Fidei hyperaspistae, Filium Dei homousion, idest ejusdem essentiae, magnā cum Victoriā propugnantes. Inter quos, etiam ex adversariorum confessione, emineverunt Basiliius, Greg. Naz., & Apollinarius, prout teste Suidā retulit ipse Arrianus Philostorgius. Basiliius, inquit, in Caesarea Cappadociae per eam florebatur aetatem, quā & Gregorius Episcopus praesuit Nazianzeni: est autem statio, sive portus Cappadociae. Apollinarius verò in Laodicea Syriae. Sanè viri isti tres tunc propugnatores homousii fuerunt adversus heterousion, multò ceteros antecessores, tam qui praese fuerunt, quam qui ad eam usque aetatem pervenerunt istius heresis patronos, adeò ut Athanasius istis collatus censeri possit puer.

HETEROPOSTATA: ἑτεροποστῆτα, p. b., quae sunt alterius hypostaseos, seu subsistentiae. Qualia sunt individua cujusque speciei, quae ob diversam accidentium complexionem diversam quoque habent hypostasim. Sic ait Damascenus: *Hetero-postata autem & numero differentia, quaeque complexione accidentium proprietatem proprie hypostaseos determinant, quaecumque accidentibus differunt adinvicem, & divisim, & secundum ipsum habuerunt existentiam, ut individua Petrus, & Paulus, alius enim existit, & alius ille*. Dicuntur ergò hetero-postata à supradictā voce *heteros*, alter, & *hypostasis*, idest subsistentia.

HEXAEMEROS: ἑξαήμερος, p. b., sex dierum. Nempe id quod sex dies habet: ab *hēx*, *hex*, sex, & *hēmer*, *hemēra*, dies. Unde & opus creationis Universalis, sex diebus perfectum, seu illud spatium, à S.S. Patribus hexaemeron vocatur. Quamvis ab aliquibus dicatur hexameron, idest sex dierum, supple opus, quod græcè dicitur in genit. plurali *hēxēmerōn*, *hexemerōn*, vel doricā dialecto *hexamerōn*. Dores enim pro *hemēra*, dicunt *hamēra*: adedque in genit. plur. *hēxēmerōn*, *hamerōn*, dierum. Hexameron tamen, ut & hexaemeron, quod etiam à genit. plur. potest dici formatum, declinatur apud Graecos, & Latinos. Unde Anastasius Sinaica, qui edidit libros undecim in spirituales anagogem sex dierum creationis, ait in principio: *Ut detur solutio eorum, de quibus dubitatur à multis in hexaemero, idest in creatione sex dierum*. Sed ante ipsum Basiliius Magnus homilias in hexameron descripsit, seu in hexaemeron divini opificii, aut in opificium sex dierum; quod opus perfecit Gregor. Nyssenus, ejus germanus, edito in hexaemeron libro. De quo itā Nicephorus Callistus; *Basilio mortuo Hexaemeron, sive sex dierum opus illius adimplevit*. Sed optimè hexaemeron, seu de operibus sex dierum, libros sex conscripsit S. Ambrosius. An autem hexameron sex diebus verè constituerit, magni Authores, D. Augustinum sequentes, abnuunt, vel saltem ambigendum esse contendunt. Et quidem ante hos omnes Philo Hebraeus nimium liberè dixit: *Rusticanae simplicitatis est, putare sex diebus mundum esse conditum*. Afferit enim per numerum senarium nihil aliud, quam Mundi perfectionem designari. Procopius Gazæus opinatur Moysen itā locutum fuisse, ut rudis populus rem totam melius perciperet. Cajetanus autem existimat, naturalem ordinem, & creaturarum dependentiam inter se, à Moysè declaratam fuisse. Quae tamen ratio nullatenus urget, cum legamus lucem factam primo die, & luminaria quarto: sed secundum naturae ordinem luminaria lucem praecedunt, ut causa effectum, & subjectum suam formam. Augustinus verò diei nomine angelicam cognitionem intelligit, in quā datur manè, nempe cognitio creaturarum in Verbo; & vesperum, scilicet cognitio ipsarum in seipsis, seu per propria earum speciem. Sex ergò dies, secundum D. Augustinum, sunt sex angelicae cognitiones, quibus cognoscunt eas creaturas, quae singulis diebus asseruntur effectae. Itā ut primus dies sit lucis cognitio, & quidem matutina, ejus perceptio in Verbo; vespertina verò, quā lux in seipsa cognoscitur. Sed

In Hist. adv. Bas. & Greg. Naz.

In Log. c. 24.

Anast. Sin.

Ecl. Hist. l. 11. c. 29.

In lib. de Alleg. legis Mos.

hic se ingerit difficultas, an cognitio vespertina sit illa, quā res cernuntur in Verbo, prout ad ipsas terminatur visio: an verò sit tantum vespertina illa cognitio, quā res cognoscuntur extrā Verbum.

Quam difficultatem tangit D. Thomas, inquirendo an una cognitio sit matutina, & vespertina. Et certè matutina cognitio, cum D. Thomā, & Theologis, illa debet intelligi, quā vident Angeli creaturas in Verbo, non secundum esse proprium, sed secundum esse eminens, quod habent in Deo, & est ipse Deus. Vespertina quoque dici potest illa cognitio, quā in ipso Verbo vident esse rerum, quod habent in propria natura. Sicque, ut ait Angelicus, *Una & eadem secundum essentiam est cognitio vespertina, & matutina, differens solum secundum cognitā*. Sed magis ad mentem Augustini videtur esse, ut per vespertinam intelligatur illa cognitio, quā res in propria natura, extrā Verbum cognoscuntur. Nempe per formas innatas, ut loquitur D. Thomas, seu per species Angelis in creatione infusas. *Et itā*, inquit, *videtur intelligere Augustinus, cum unam ponat imperfectam respectu alterius*.

Sed quamvis Magni Augustini sententia sit admodum ingeniosa, nec angelico Magistro displiceat, & ad rationes contrarias respondeat; tamen, ut ipsemet ait, *alii expositores sentiunt, quod fuerunt septem dies diversi, & non unus tantum*. Et itā quidem omnes alii S.S. Patres, & passim Scholastici, & Interpretes. Nam Moyses non poterat disertioribus verbis ordinem temporis exponere, quam numerando singulos dies, singulis diebus singula opera attribuendo, cum tali successione tenebrarum, & lucis. Scriptura etiam dicit aliquando fuisse tenebras super faciem abyssi, terramque fuisse inanem, & vacuum: quod non satis bene potest explicari, si dicatur eodem primo creationis instanti lucem formatam, herbas, & plantas esse productas. Deinde dicitur Deus quievissè die septimo ab omni opere quod patrarat: & idem iussit Hebraeos, in divina quietis memoriam, diem septimum sanctificare. Ex quo inferitur Deum reverè, post sex dies operum, septimo die à novarum specierum creatione cessasse. Præterea si primo instanti omnia creata sunt, etiam Angeli eodem fuisse momento creati, qui tunc fuerunt in viā: adedque necdum habebant cognitionem in Verbo, & per consequens non erat tempus matutinum, nec dies, sicquē illa dierum augustiniana explicatio salvari non possit. Nisi afferatur Angelos ante Mundum corporeum creatos fuisse, jamque ad aeternam beatitudinem pertigisse, quando Summus rerum Opifex, & Demiurgus, è nihili visceribus Universalium efformavit. Cum tamen probabilis sit, ut ait D. Thomas, quòd *Angeli simul cum creaturā corporeā sunt creati*. Atque in Conc. Lateranensi quarto, anno 1215 celebrato, Cap. primo, De summā Trinitate, & Fide Catholica, videtur Innocentius tertius, cum universā Synodo sentire, Angelos cum mundo corporeo esse productos. Dicit enim de Deo Opt. Maximo: *Qui suā omnipotentem virtute simul ab initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, spirituales, & corporales: angeli cum videlicet, & mundanarum, ac de-*

1. q. 5. a. 7.

Sup. in corp.

Sup.

2.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

de humanarum, quasi communem, esse spiritum, & corpore constitutam. Ulterius ex illā particulā *deinde*, quae temporis successionem significat, deducitur temporis successio inter res creatas. Scio D. Thomam ad istam difficultatem respondere, Angelum duplicem habuisse Verbi cognitionem, *unā naturalem, & aliam glorie, naturalem quidem quā cognoscit Verbum per eius similitudinem in suā naturā relacentem*. Hancque dicit habuisse Angelum in initio suae creationis: adedque possit dici, cum haec sit cognitio rerum in Verbo, quamvis imperfecta, quòd fuerit etiam in primo Universalis creationis instanti, cognitio matutina. Sed ut fatetur etiam Angelicus Noster, proprie dicitur cognitio matutina illa secunda cognitio gloriæ. Unde dicendum est illam primā potius esse vespertinā.

Argumenta verò, quae ex Scripturis contra hexameri veriorē sententiam solent objici, vix quidquam ingerunt difficultatis, Nam ille locus, quo maximè citur D. Augustinus, est hic: *Qui vivit in aeternum creavit omnia simul*. Ad quem respondetur illud *simul* non tam plerumque significare similitatem temporis, quam collectionem: itā ut significet *pariter*, ut dum dicitur, *simul insipientes & stulti peribunt*. Textus græcus habet *simul*, *kinè*, idest communiter, generaliter, in summā. Vel dicitur *simul*, idest eodem tempore continuato: aut loquitur de creatione proprie dictā, quae primo instanti facta est. Nam postea peracta rerum productio, ex praesistente materia: præter animam rationalem, quae non fuit ante corporis formationem creata, ut à D. Thomā, & aliis docetur. Alia obiectio sumitur ex Dei verbis, Jobum alloquentis: *Ecco behemoth quem feci tecum, fenum quasi bos comedet*. At behemoth significat jumenta quadrupedia, & literaliter intelligunt elephantem, de quo suo loco dictum est: qui ob vastam corporis molem, est instar multarum bestiarum, & cum jumentis, & quadrupedibus, eodem sexto die, quo homo, productus est, Septuaginta legunt, *Et die sexta creavit deus bestias apud te, nempe pro behemoth scribunt thetia*, & eodem modo de elephante ista vox intelligi potest. Allegoricè quidem demonem interpretantur: & tunc sensus est, quòd æquè illum Deus, ac hominem creaverit. Objiciuntur quoque illa Genes. verba: *Istae sunt generationes celi, & terrae, quando creatae sunt, in die quo fecit Dominus Deus celum & terram, & omne virgultum agri antequam oriretur in terrā, omnemque herbam regionis, priusquam germinaret*. Unde inferunt eodem die omnia ista formata fuisse. Sed ille Textus debet intelligi, cum D. Thomā, de productione virgultorum in potentia, antequam actu orirentur. Vel, ut communiter exponitur, debet subaudiri secundò, *in die quā fecit, &c.*: itā ut sensus sit, & in die quo fecit Dominus omne virgultum, antequam à causis naturalibus oriretur in terrā. Rationes autem varias assignare solent Authores, cur Deus hexameron fecerit opus creationis Universalis. Et primò quidem, ut per creationem, distinctionem, & ornatum successivè, magis Dei omnipotentia, sapientia, & bonitas reluceret. Deinde, quia numerus senarius est valdè perfectus, constans unitate, primo numero pari, & primo impari: qui

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

1. q. 74. a. 3. c.

3.

Ecc. 13. 1.

Ps. 48. 11.

Iob. 40. 10.

Gen. 2. 4.

constat ex unitate, & primo numero pari. Et ita trium rerum genera, quibus constat Mundus, spiritalium, corporalium, & mixtarum, non obscure designantur. Non desunt qui existiment fuisse prognosticum durationis Mundi; nempe 6 millium annorum. Videlicet, ut sint duo millia inanitatis, & vacuitatis: duo Legis Mosaiacae, vel potius circumcissionis, quae non diu post prima duo annorum millia instituta est, paulo plus centum annis: alia duo Legis gratiae sint futura. Sed haec prorsus incerta: De die autem illo vel hora nemo scit.

HEXAMETRUM: ἑξαμετρον, *hexamētron*, latine in prosa penultimam correpta, quae in versu est communis. Est id quod sex mensuras continet: ita dictum ab ἕξ, *hex*, sex, & μέτρον, *mētron*, mensura. Sic appellatur versus sex pedibus constans, quibus eum veluti sex mensuris Poetae metiuntur. Hexametris autem versibus etiam multa Hagiographa exarata fuisse, satis patet ex D. Hieronymo, qui hoc ipsum probat de Libro Job, & acriter eos improbat, qui volebant id sibi persuadere. Admonet eos, ut ad rei veritatem investigandam, legant *Philonem, Iosephum, Origenem, Caesariensem Eusebium*. Afferit verò à verbis Job, quibus incipit, *Perat dies*, &c., c. 2. 2., usque ad illa capitis 42. 6., *Idcirco me reprehendo*, &c. quod sint *hexametri versus*, dactylo spondeoque currentes, & propter linguam idioma, crebro recipientes & alios pedes, non eorumdem syllabarum, sed eorumdem temporum.

HEXAPLA: ἑξαπλά, *hexapla*, latine in prosa penultimam brevi, sed in versu communi. Sextupla idiomate nostro vox ista significat, à singulari ἑξαπλῆς, *hexapla*, sextuplex, qui componitur à dicto *hex*, sex, & particulā *πλῆς*, plus, quae in compositione significat multiplicationem partis, ut specierum. Interponitur autem *α*, *alpha*, ut fieri solet in nominibus ab *hex* compositis, idque euphoniae gratia, famosa sunt apud omnes Authores Origenis Hexapla, sex varias Scripturae sacrae translationes continentia. De his sapienter agit D. Hieronymus, & ante ipsum de Origenis hexaplis egit E-

V. Corp. à Lapidem in Cap. 11 Gen.

Maesi 13. 22.

Ep. 112. in Iob. Pref. Iob.

Libello piphanius, de pend. & mens.

Hist. Eccl. 1.6.

HEXATEUCHUM: ἑξάτευχον, *hexateuchon*, latine propter diphtongum penultimam productam, quamvis accentus à Graecis, aliis regulis utentibus, in antepenultimam collocetur. Est opus sex libros, aut volumina continens: à dicta particula *hex*, sex, & *teuchos*, de quo in voce heptateuchon. Hexateuchum sex primi Scripturae sacrae dici possunt: unde pro voce *extaticon, extateuchum* apud Euseb. Emisil. legendum esse supra monitum est.

HEXEDRA: ἑξάδρα, *hexedra*, latine in prosa penultimam correpta, quamvis in ea graecus audiat accentus. De exedra supra dictum est. Sed quia nonnulli cum aspiratione scribunt *hexedra*, hic quoque inter alias vox ista fuit inferenda. Potest intelligi locus sex sedibus constans: ita ut à dicto *hex*, sex, & ab ἑδρα, *hedra*, sedes, *hexedra* nominetur.

HICESIA: ἱκεσία, *hikesia*, latine penultimam correpta, quamvis à Graecis acutatur. Supplicatio, preces, & libellus supplex latine dicitur: à verbo *ἵκα*, *hico*, venio. Hinc & ἱκετός, *hiketos*, supplex, & apud Nazianzenum, *hikesios logos*, supplex libellus, supplex oratio. Ab eadem radice pullulat *hikes* (& apud Latinos accentu in antepenultimam efferrī debet) idest supplicator, supplex, qui rogat, & qui rogatur.

HIERA: ἱερά, *hiera*, latine penultimam brevi, quamvis in Profodia Bononiensi longa signetur, & ab aliquibus male scribitur *iera*. A Latinis dicitur sacra, magna, divina, sancta, augusta: prout talia significata sunt ejus masculini ἱερός, *hieros*. Dominicus Magri per Jeram, idest sacram, potionem quamdam intelligit, ex Fulberto Episcopo: sed apud Medicos hiera vocatur epilepsis, seu morbus comitialis. Et hoc falsa eorum opinione, ut censet Galenus, qui huic morbo aliquid divinum esse, sibi vanè persuadebant. Apulejus verò hunc morbum à Graecis *hieron* appellari dicit, eò quod afficiatur in eo pars animae rationalis. Hiera quoque dicitur major, tutiorque navis anchora, periclitantibus extremum subsidium existimata. Hoc naviculæ animae nostrae, in extremis laboranti, & ad sacram anchoram, scilicet ad Deiparæ patrociniū recurrenti, bellissimè adaptatur.

HIERAPOLIS: ἱεράπολις, p. b., idest sacra civitas. Nam ἱερά, *hiera*, sacra, & πόλις, *polis*, civitas. Sic à Graecis Urbs Syriae, propter templorum multitudinem vocata, aliàs Magog appellata. De ipsa dicit Propheta: *Fili hominis pono faciem tuam contra Gog, terram Magog.* Textus hebraicus etiam habet *hammagog*: & 70 solum addunt coniunctionem dicentes *קַיִן הַנּוֹרָא וְהוּא מַגּוֹג*, *ka ten gen tu magog*, idest *terra magog*. Et quia hebraicè cum *he* notificativo scribitur, non esse nomen proprium argui posset. Melius ergò hic per Magog intelliguntur subditæ gentes Antiocho Epiphani, Scythæ, Tartari, & varii Asiae populi. Dum literalitèr per Gog rex ille scelestus insinuat, qui Judæos vehementer erat afflicurus. Allegoricè ipsum Antichristum, sicut per Magog illas nationes, quæ Antichristo servient, designari tenendum est. Magog enim fuit Japhet filius, à quo Scythæ, & Tartari agnoscunt originem. Alia fuit Hierapolis in Phrygiâ, in qua S. Philippus Apolosolus Crucis aff-

In Hierol. Fulb. ep. 115.

Ezech. 38. 2. חַמַּגּוֹג hammagog.

xus,

In Chronico.

An. Chr. 449. N. 111.

De cel. hier. c. 3.

1. q. 108. a. 1. c.

L. 12. de Civ. Dei c. 1.

Suprà.

D. Th. suprà ad 3.

xus, & lapidibus obrutus. Sic quo de terrenâ, & profanâ Hierapoli, in Hierapolim celestem, Civitatem illam sanctam, Jerusalem novam, teste Eusebio, anno à Christi morte 22, triumphali Crucis curru fuit assumptus.

HIERARCHA: ἱεραρχία, *hierarchia*, sacrorum princeps. Nam ἱερά, *hiera*, in neutro plurali sacra dicuntur, & ἀρχός, *archos*, princeps. Hoc nomine Episcopus à D. Dionysio decoratur. Sed summus hierarcha, & talis absolute, est Summus Pontifex, utpotè sacrorum supremus princeps. Quo nomine eum appellat Baronius, occasione appellationis, & recursum Theodoretus Cyri Episcopi, à Pseudosynodo ephesinâ depositi, ad Sanctum Leonem, Maximum Pontificem. Ait enim Aanalium Ecclesiasticorum Pater: *Ex cuius epistolâ perspicuo videas, controctesque manus, unum semper fuisse hierarcham in Ecclesiâ, ad quem passim iniuriam, vel à suis Episcopis, vel à comprovinciis, sive acumen conciliis, omnes confugiant.*

HIERARCHIA: ἱεραρχία, *hierarchia*, latine in rigore penultimam correpta deberet efferrī. Sed plerumque in his similibus, ex usu legitimo, graecus accentus in eâ retinetur. Vox ista sacrum principatum sonat: ab ἱερός, *hieros*, sacer, & ἀρχή, *arche*, principatus. De quo Magnus Areopagita dicit: *Est itaque hierarchia, ut mihi quidem videtur, ordo sacratorum, & scientia, & operatio, quae ad Dei similitudinem pro viribus nititur, ac pro modo suo ad illius imitationem, ex indultu sibi divinitus intelligenti a luce subvehitur.* In ipsâ verò duo sunt consideranda: nempe ipse princeps, & multitudo sub principe ordinata. Et hic ex parte principis, qui est Deus, ut ait D. Thomas, *non solum omnium angelorum, sed etiam totius rationalis creaturae, quae sacrorum participans esse potest, una est hierarchia.* Quam Augustinus aliter explicavit, statuens duas Civitates, seu societates: unam in Angelis bonis, & hominibus sub principe Deo; alteram in malis sub principe Diabolo. Et quidem illa bonorum Civitas est una hierarchia ratione unius principis Dei: ex parte verò multitudinis sub principe ordinatae, prout diversae multitudines variis modis reguntur; ita statuendae sunt diversae hierarchiae. Nam rectè dicit Angelicus: *Qua non possunt secundum eundem modum gubernari à principe, ad diversos principatus pertinent, sicut sub uno rege sunt diversae civitates, quae diversis reguntur legibus, & ministris.* Jam autem homines longè alio modo quam Angeli reguntur, cum diversimodè divinas illuminationes percipiant: & hinc arguitur humanam hierarchiam necessariò ab angelicâ esse distinguendam. Omnes tamen homines sunt ejusdem hierarchiae: *Quia omnes homines sunt unius speciei, & unus modus intelligendi est eis naturalis, non sic autem in angelis.* De humanâ hierarchiâ angelicè tractavit Divinus Areopagita in Libro de Ecclesiasticâ hierarchiâ. In eâ tres ordines distinguit, à cribus hierarchicis actionibus, purgatione, illuminatione, & perfectione desumptos. Nam ordinis Diaconorum est purgare, Sacerdotum illuminare, & Episcoporum perficere. Ità istae functiones ad hierarchiam pertinent, ut idè neget D. Thomas in divinis Personis hierarchiam dari; quia

in illis non detur purgatio, illuminatio, aut perfectio, eo sensu quo hic intelligitur: cum una ab aliâ non perficiatur. Diaconi dicuntur purgare, non quidem à peccatis; sed *in quantum immundos ceticunt à caru fidelium: vel eos sacris admotionibus disponunt, ad Sacramentorum receptionem:* ut ait D. Thomas. Ità Dionysius etiam exponit, dicens quòd Diaconi habent officium super immundos, inter quos ponit catechumenos. In aliquo tamen illuminativam sacerdotis virtutem participant, in quantum dispensant Christi sanguinem, aut eum dispensare possunt, si mos ille antiquus vigeret. At perfectivam Episcopi virtutem non idèo participat Diaconus, quia Evangelium recitat: praedicat enim ipsum per modum catechizantis, ut explicat Angelicus Doctor. *Sed docere, inquit, idest exponere Evangelium pertinet propriè ad Episcopum, cuius actus est perficere.* Sacerdos verò illuminare dicitur sacrum populum, non quidem gratiam infundendo, sed Sacramenta gratiae tradendo, ut habetur ex Sancto Dionysio. Attamen in aliquo etiam virtutem perfectivam Episcopi participat, in quantum dispensat V. Eucharistiam, quo perficitur homo secundum se, per comparationem ad Christum. Sed Episcopi propriè est pericere, ut docet D. Thomas: *Alia perfectiones quibus homo perficitur per comparationem ad alios Episcopo reservantur.* Nam solus dispensat illa Sacramenta, quibus suscipientes in aliquo gradu perfectionis super alios constituuntur.

In celesti, seu angelicâ hierarchiâ, quam divinè Magnus Areopagi, & Ecclesiae Doctor exposuit, Angeli superiores purgant, illuminant, & perficiunt inferiores. Ità quippè asserit, quòd *Angeli secundae hierarchiae purgantur, & illuminantur, & perficiuntur per Angelos primae hierarchiae.* Quod de omnibus Angelis inferioribus respectu superiorum intelligi debet. Omnes enim Angeli inferiores à superioribus illuminantur: non autem è contrâ. Et hoc significant S. Areopagitæ verba: *Theologi planè monstrant celestium substantiarum ornatus à supremis mentibus doceri desiccas scientias.* Hoc probat Angelicus Magister ex alio Dionysii principio, quòd omne bonum est sui diffusivum, & omnes creaturae ex divinâ bonitate participant, ut bonum quod habent diffundant in alios. Et si hoc veritatur in rebus corporalibus, ac inferioribus, minusque supremæ bonitatis radios participantibus, quanto magis Sancti Angeli, qui sunt in plenissimâ participatione divinae bonitatis, quidquid à Deo percipiunt subiectis impartiuntur. Non idèo tamen extolluntur inferiores ad perfectioris scientiae apicem, aequè ac superiores. Nam quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur: & idèo non adèd excellenter illuminationes in inferioribus recipiuntur, prout in superioribus. E contra verò superiores ab inferioribus non illuminantur. Quamvis enim, dum inferior superior loquitur, ipsi suas cogitationes, & affectus manifestando, eum quodammodò videatur illuminare; tamen non est vera illuminatio quæcumque cujusque veritatis manifestatio, sed solum illa, *qua dicitur ad maiorem cognitionem Dei, voluntatisque divinae: ut optimè explicatur ab Esparza.* Cujus ratio-

1. q. 64. a. 1. ad 1.

c. 3. p. 2. & 3.

q. 67. a. 1. ad 1.

q. 81. a. 3. ad 3.

2.

De cel. hier. c. 8. ante med.

Cap. 7. post med.

D. Th. 1. q. 106. a. 4. c.

L. 2. q. 33.

rationem exponit: quia notitia rerum creaturarum secundum se est obscura, unde & ab Augustino vespertina dicitur, & propterea illuminatio propria non est dicenda. Sic ergo verificatur id quod à D. Dionysio traditur, nempe *legem esse divinitatis immobiliter firmatam, ut inferiora reducantur in Deum per superiora*. Cum igitur omnis Angelus superior inferiorem illuminat, illum etiam & purgat, & perficit. Nam ut angelicè, de Angelis præsertim, semper loquitur Angelicus: *Purgatio Angelis intelligitur à defectu intellectus, qui est ne-scientia; perfectio autem est consummatio in finem intellectus, qui est veritas cognita*. Quod explicat à similitudine visus corporalis, qui purgatur in quantum tenebræ remouentur: illuminatur, quatenus lumine perfunditur: perficitur, quatenus perducitur ad cognitionem colorati. Sic Angeli inferiores purgantur, quatenus ab eorum intellectu ne-scientia expellitur: illuminantur, quatenus lumen spirituale recipiunt, seu species rerum divinarum prius ignotarum: & perficiuntur, dum ad ipsarum cognitionem perducuntur. Quod aliis verbis clarè nobis revelavit ille, qui prius in Areopagi tenebris, juxta morem receptum, judicabat. Afferit enim, quod *in caelesti hierarchiâ purgatio est in substantiis, & essentiali, tamquam ignotorum illuminatio in perfectiorem scientiam inducens*.

Sed secundum distinctionem harum actionum non distinguuntur celestes ordines, aut hierarchiæ. Ut autem in ipsis distinctio investigetur, observandum est, quod Angeli superiores habent modum cognoscendi universaliorem, quam inferiores. Et hujusmodi cognoscendi modus in tres gradus optime cum D. Thomâ discriminatur, prout ipsæ rerum rationes, de quibus Angeli illuminantur, tripliciter considerantur. Primum siquidem considerari possunt ut procedentes ab universali omnium rerum principio, nempe Deo. Et iste modus convenit primæ hierarchiæ, quæ immèdiatè ad Deum extenditur, & quasi in vestibulis Dei collocatur. Secundò verò considerantur, prout illæ rationes rerum dependent ab universalibus causis creatis, quæ primæ incipiunt multiplicari, sed longè minùs quam causæ particulares. Et idèd modus cognoscendi illas rationes, prout ab istis causis universalibus creatis dependent, convenit secundæ hierarchiæ. Sicut tertiæ competit modus eas cognoscendi, secundum quod applicantur singulis rebus, prout dependent à propriis causis. Ex his ergò tribus cognoscendi modis trium hierarchiarum distinctionem eruit Doctor angelicus. Seu, ut Mart. Beccanus cum aliis explicat, illa distinctio consistit in eo, quod Angeli supremæ hierarchiæ sint quasi cubicularii, & assessores Dei, per quos divinæ revelationes, ad reliquos deriventur. Istis in Ecclesiâ militante respondent Viri sancti, & contemplativi, quibus multa immèdiatè à Deo revelantur. Angeli verò secundæ hierarchiæ habent generale regimen Ecclesiæ militantis. Nam exequantur ea, quæ ad universale bonum Ecclesiæ pertinent; quibus respondent Prælati, communitatis curam gerentes. Angeli denique infimæ hierarchiæ habent curam eorum omnium, quæ ad speciale regimen ordinantur: & in Ecclesiâ negotiorum particula-

rium curatores eos imitantur. Sed D. Thomas magis attendit ad diversum modum cognoscendi in Angelis, secundum quem inter eos essentialis differentia, & plusquam specifica innotescit. Aliqui D. Bonaventuram sequentes, ultrà hierarchiam humanam, & angelicam, unam agnoscunt supercaelestem divinarum Personarum. Quod tamen sustineri non potest. Quia una Persona non est princeps respectu alterius, quamvis sit principium originis: adeòque in divinis non datur multitudo sub uno principe ordinata. Illam etiam opinionem acriter improbat D. Thomas, asserens eos manifestè errare: eum in Sanctissimâ Trinitate sit bene ordo naturæ, sed non hierarchiæ. Cujus ratio est ex D. Dionysio, & supra tetigimus: quia *ordo hierarchiæ est alius quidem purgari, & illuminari, & perfici, alios autem purgare, & illuminare, & perficere, quod absit ut in divinis personis ponamus*. Sic ergò certum est ex omnium Theologorum consensu, juxta Sancti Areopagitæ doctrinam, totam multitudinem Angelorum, ut loquitur Esparza, optimæ, atque ordinatissimæ Reipublicæ more distributam esse in tres hierarchias, seu sacros principatus, & collectiones personarum sacrarum, sub determinato principe constitutas. Et rursum unamquamque hierarchiam constat in tres collectiones similiter distribui, & ordines magis determinatos, ac speciales, cum peculiari aliqua convenientiâ, & similitudine mutuâ, quoad munera gratiæ. Hæc divisio in Angelis nunquam prætergreditur assimilem eorum divisionem quoad naturalia: ut rectè, & eleganter ab Esparzâ comprobatur. Nam secundum angelicam de Angelis doctrinam, illa hierarchiarum, & ordinum distinctio potest dici naturalis, & supernaturalis. Naturalis quidem spectato eorum sine naturali, & secundum respectum ad hunc finem distinguuntur ordines Angelorum secundum naturalia dona. Sed respectu finis supernaturalis differunt completivè quidem secundum dona naturalia: quia angelis data sunt dona gratuita, secundum capacitatem naturalium.

Igitur, sicut in universâ Angelorum multitudine datur Hierarchia suprema, media, & infima; ità in singulis Hierarchiis datur triplex Ordo, seu Chorus, supremus, medius, & infimus. Desumptâ nempe similitudine à triplice hominum in civitatibus ordine; videlicet ab ordine supremo optimatum, ab ordine medio populi honorabilis, & ab infimo populi inferioris. Sic etiam ordines Angelorum secundum varios actus, & officia discriminantur. Ad cujus intelligentiam observandum est, quod jam dictum est de hierarchiarum distinctione, prout rationes rerum accipiuntur, vel in ipso Deo, vel in causis universalibus, aut tandem secundum determinationem ad speciales effectus. Hinc Angelicus deducit, quod *ad primam hierarchiam pertinet consideratio finis, ad mediam verò dispositio universalis de agendis, ad ultimam autem applicatio dispositionis ad effectum, quæ est operis executio*. Idèd dicit quod D. Dionysius eos ordines in primâ hierarchiâ posuerit, quorum nomina per respectum ad Deum imponuntur: suntque Seraphim, Cherubim, & Throni. In secundâ

1. q. 108. a. 1. c.

q. 4. a. 5.

D. Th. 1. q. 108. a. 4. c.

4.

D. Th. 2. 2. c.

a. 6. c.

verò

Cgl. hier. c. 15. & Ecc. hier. c. 5.

Sup. 3. ad 1.

Ecc. hier. c. 6. p. 3.

3.

D. Th. 1. q. 108. a. 1. c.

Tr. 3. c. 3. q. 10. C6e. 5.

verò illos Choros ordinavit; quorum nomina designant communem quamdam gubernationem: suntque Dominationes, Virtutes, & Potestates. In tertiâ denique eos constituit, quorum nomina important operis executionem: suntque Principatus, Archangeli, & Angeli. Ut autem perspicuius Ordinum dispositio inspicatur, tria considerat S. Doctor in respectu ad finem. Nempe ipsam finis considerationem, secundò perfectam finis cognitionem, tertio deflexionem intentionis in finem: & juxta hæc tria distinguit Thronos, Cherubim, & Seraphim. Nam sicut etiam in rebus humanis, quidam tali fruuntur dignitate, ut per seipsos possint familiariter ad regem accedere: quidam verò ulterius etiam secreta cognoscunt: alii autem ad talem honoris apicem extolluntur, ut semper circa eum hæreant, quasi ei conjuncti; sic in primæ hierarchiæ tribus Ordinibus contingit. Throni enim rationes rerum immèdiatè in Deo cognoscentes, quod toti supremæ hierarchiæ convenit, eum in seipsis familiariter recipiunt: præsertim cum res cognita dicatur esse in cognoscente. Cherubim verò modo quodam eminentiori divina secreta percipiunt, Seraphim autem in hoc quod est omnium supremum excellent, quod ipsi Deo uniantur. Quod ità ab aliis explicatur; ut Seraphim amore Dei, Cherubim divinorum sapientiâ, Throni terrenorum affectuum puritate, & divinis illustrationibus sint super cæteros eminentes. Ad distinctionem autem ordinum secundæ hierarchiæ, tria in gubernatione observantur. Scilicet distinctio eorum quæ agenda sunt, quod pertinet ad Dominationes: secundò, exhibitio facultatis ad implendum, quæ est propria Virtutum: tertio ordinare qualiter ea quæ præcepta sunt, vel diffinita, impleri possint, quod spectat ad Potestates. Aliqui Theologi eorum actus, & officia sic exponunt, ut dicant Dominationes libertate ab affectu peccati, Virtutes fortitudine, & Potestates constantiâ quodam modo peculiari esse conspicuos. Pro distinctione ordinum tertiæ hierarchiæ observat D. Th. quod in executione cujuslibet actus, sunt quidam incipientes, & alios ducentes, ut in cantu, & exercitu: alii simpliciter exequantur: & alii medio modo se habent. Juxta primos assignantur Principatus: juxta secundos Angeli: juxta tertios statuuntur Archangeli. Vel Principatus dicuntur, quod sint in perfectâ rerum agendarum executione præcipui. Hæc est communis Theologorum de angelicis ordinibus opinio, & enumeratio, juxta D. Thomam, & S. Dionysium: cum fundamento in illis Apostoli verbis, de Christo in cælis constituto. *super omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem*. Et in istâ communi omnium ordinum enumeratione notatu dignum est, quod juxta Magni Areopagitæ doctrinam, supremum infimi quodammodò, infimum supremi attingat.

HIERARCHICUS: *ἱεραρχικός, hierarchicós*, p. b. ad hierarchiam pertinens. Est enim adjectivum ab expositâ voce *hierarchia* deductum. Ità dicuntur functiones hierarchicæ illæ tres supradictæ, nempe purgatio, illuminatio, & perfectio. Sic & ordo hierarchicus vocatur illa hierarchiarum dispositio

ad nobis exposita: immò & ista jam dicta Ordinis affinitas, quod supremum infimi quodammodò attingat infimum supremi. Sicut enim homo magnam habet cum Angelis affinitatem, à quibus paulò minùs minoratus est; ità & Principatus habent affinitatem cum Potestatibus: Dominationes affines sunt Thronis: & ipsi Seraphini, propter excellentissimum divini amoris ardorem, maximam inter omnes creaturas habent cum Spiritu sancto vicinitatem, qui est tertius in ordine originis divinarum Personarum, & est aliis duabus æqualis. Hierarchicæ quoque dicuntur illæ perfectiones, quæ ad sacros ordines spiritus angelicos extollunt, & quæ ad sacram hierarchiam homines sublevant, atque illæ maximè quæ Hierarcham decent. De quo ait S. Dionysius, *Qui hierarcham dicit, significat hominem & Numine afflatum, & divinum, & omnis sacrae scientiæ peritum*. Ità quippe sonant ipsius verba græcè prolata: *ἱεραρχία ἡ λέξις, διὰ τὸν ἐπιθετικόν, καὶ θεῖον ἀπόρα τὸν πάσης ἱεραῶς ἐπιφύρα γινώσκων*. Illæ tamen superius dictæ perfectiones non ità singulis Ordinibus conveniunt, ut quoad talem attributionem excessu intrinseco inferiores superioribus emineant: ità ut v. g. Seraphim superet quidem Cherubim amore Dei; sed divinorum sapientiâ Seraphini à Cherubinis superentur. Quia in istis spiritibus beatis amor commensuratur cognitioni sicut cognitio amoris: & ut ait D. Thomas, omnes perfectiones angelicæ abundantius existunt in superioribus, quam in inferioribus. Sed ut ipse explicat, superior perfectio attribuitur ordini superiori per proprietatem, at inferiori per participationem: & inferior perfectio attribuitur ordini inferiori per proprietatem, superiori autem convenit per excessum. Aliqui tamen eas præeminentias exponunt respectu inferiorum substantiarum intellectualium: sicuti ab omnibus explicatur in tertiâ hierarchiâ. Ità ut Seraphinis specialiter demandatum sit ministerium ea suggerendi, unde divinus amor accendatur: Cherubinis specialis cura incumbat inferioribus speculative divina mysteria revelandi: & Thronis ea inspirandi, unde à terrenis rebus arceatur affectus: & sic de aliis differendo. D. Gregorius, quem secutus est S. Bernardus, non nihil variat in ordinum angelicorum enumeratione: quamvis, teste Carthuliano, in Commentariis super Dionysium, Bernardus doluerit se non omnino D. Dionysio adhæsisse. Gregorius ergò in Ordinum hierarchicorum expositione, ultrà quod magis videatur attendisse ad exteriora ministeria, quam Dionysius, qui eos discriminat secundum convenientiam ad eorum spirituales perfectiones, quoad Principatus, & Virtutes ab ejus enumeratione dissentit. Nam ordinat Principatus post Dominationes, Virtutes verò post Potestates. Et quidem cum fundamento in verbis Apostoli ità recententis, dum dicit omnia in Christo condita: *Sive Throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates*. Sed cum, teste D. Thomâ, parum, vel nihil differat, si ad rem referatur, non est instituti nostri in his prolixius immorari. Addo tantummodò *ἱεραρχία*, seu pro parergo, illas hierarchicæ distinctiones manufuras quidem post diem judicii,

L. de Ecc. hierarch.

1. q. 108. a. 5. c.

Col. 1. c.

Pp. dicitur

dicii, quoad distinctionem naturae, & gratiae, & gloriae; sed non quoad executionem, saltem illam, quae ad alios, ad finis consecutionem perducendos, ordinatur.

HIERATEON: ἱερατεῖον, hieration, penultima longa propter diphthongum in graeco, quae in vocalem longam latinè convertitur. Est sacrarium, sacerdotium, ut ex Can. I. Concilii Antiocheni. Oritur à verbo ἱερατεύω, hierateo, sum sacerdos, fungor sacerdotio. Hieratia quoque, p. l., graecè ἱερατία, hieratia, sacerdotium significans, ab eodem verbo derivatur, ut & hierateuma. Hanc ultimam vocem habet in Textu graeco D. Petrus, ubi Noster legit, regale sacerdotium.

HIERATICUS: ἱερατικός, hieraticós, p. b., saceratus, ab ἱερός, hierós, sacer. Orbes hieratici dicuntur ab Interpretibus illi circulares ordines, quibus per vices, ex Davidis præcepto, 24 familiarum sacerdotes in templo inserviebant. Sedecim familiae videlicet ex posteris Eleazari, & octo ex Ithamari posteris, ex duorum nempe Aaronis filiorum nepotibus, fuerant ad sacra ministeria in templo peragenda electae. In similes classes erant divisi Levitae cantores, Janitores, thesaurorum custodes, & sacerdotibus inservientes: de quibus in voce ephemeria dictum est. Hieratica dicta est charta quadam subtilis, religiosis tantum voluminibus dicata. Potest etiam ista vox hieraticus deduci à vocabulo supradicto hieration, aut hieratia: sicque hieraticus erit idem, ac sacerdotalis, & ordines hieratici sacerdotales intelligerentur.

HIERAX: ἱέραξ, hierax, latinè propter vocalem brevem correpta effertur debet. Est accipiter, & à quibusdam milvus appellatus: ejus incrementum, in genit. hieracis à Cretsero pronunciatum acuta penultima. Eodem nomine quidam haereticus nuncupatus, qui & Hieracha vocatus fuit. Unde Hierachia haeretici, qui veri accipitres ad praedam inhiabant innocentis columbae, quae est Ecclesia, eamque conabantur miserè linguam, dentibus, & unguibus lacerare. Nescio quid sacrum eorum profanum nomen praeseferat, & superstitiosam continentiam praetendant: dum monachos tantum, & monachas, & conjugia non habentes, ut ait Augustinus, in communionem recipiunt. Nam, teste Damasceno, omnino nuptias prohibent, & solitariè existunt. Sed impiè resurrectionem carnis negant: ad regnum caelorum non pertinere parvulos dicunt, quia non sunt eis ulla merita certaminis, quo vitia superentur. Ità D. Augustinus.

HIEROCERYX: ἱεροκέρυξ, hierokéryx, p. l., sacer præco. Ità dictus ab ἱερός, hierós, sacer, & κέρυξ, keryx, præco. Talis est ille, qui aliquid inter rem sacram edicit. Ut in liturgia ambrosiana, dum clericus ante Evangelium intonat: Habete silentium. Hieroceryces, (p. l., saltem communiter) etiam omnes sacri Concionatores, utpotè sacri præcones, à verbo κηρύσσω, kerysso, concionor, prædico, merito nuncupandi.

HIERODULUS: ἱερόδουλος, hieródulos, latinè propter diphthongum graecam penultima producta, quamvis à Graecis acuatur antepenultima. Ità dictus aedituus, sacris inserviens, sacer servus: à

dicto hierós, sacer, & δούλος, dúlos, servus. Quamvis omnis sacer minister hierodulus dici possit; tamen ob magis corporalem in Ecclesià, & in sacris servitutem, maximè sacratè hieroduli vocitandi.

HIEROGLYPHA: ἱερογλυφαί, p. b., sacra sculpta. Vox est formata ab ἱερόν, hierón, sacrum, & verbo γλύφω, glypho, sculpo. Ità vocari possent omnes sculpturae, aliquas res pias, & sacras representantes. Sed praesertim ita dicuntur mysticae Aegyptiorum notae, hieroglyphica quoque passim appellatæ. Nam ἱερογλυφαί γράμματα, hieroglyphica grámmata, seu sacrosculptæ literæ, dicuntur animalium, aut aliarum rerum tales sculpturae, quibus varia mysteria designabant. Sed de his paulò diffusius agendum.

HIEROGLYPHICA: ἱερογλυφικά, hieroglyphicá, p. b., Vox ab eadem radice, quæ superior originem trahens: & quasi ejusdem significationis. Verum etsi sæpius pro ipsis notis mysticis passim sumatur; tamen potius ista sacra Aegyptiorum monumenta, in quibus ipsæ mysticæ notæ erant insculptæ, & quibus vice literarum utebantur, debent intelligi, cum literæ adhuc inventæ non essent. Hæc exaravit aegyptio sermone Horus Apollo Niliacus. Sed Philippus Author quidam graecus ipsius libellum in graecum sermonem transtulit. Itud opus latino sermone, post alios, donavit Nicolaus Causinus, cum suis observationibus, Symbolicæ Aegyptiorum Sapientie ipsi libro titulum præfigens. Cui addidit Clementis Alexandrini hieroglyphica, & Physiologum S. Epiphani: multaque alia hieroglyphica in suo Polyhistorico symbolico exposuit. Autè ipsum eruditissimus Plerius Valerianus Hieroglyphicorum Libros 98 ediderat, uti & alii Authores de isto argumento scripserant, sed Causinus maluit ex ipso Hori Apollinis fonte ea depromere. Cum de hoc Authore mentio incidit; juvat observare Horum, & Apollinem esse idem nomen diverso idiomate expressum. Nam Apollo aegyptiacè, ut suo loco dicemus, Horus appellatur. Unde videtur potius secundum nomen priori, ut ejus interpretatio additum, postea in ipsum nomen proprium irrepsisse, & idèd apud Suidam Horapollon exaratum. Fuit autem is, non Graecus, ut quidam volunt, nec Alexandrinus, sed Niliacus, idèd à Nilo Aegypti civitate: cum Nilus, uti Causinus testatur, triplici donetur, fluvii, urbis, & templi, significato. Floruit Horus paulò antè Christum natum: & de ipso Plinius mentionem agit. Ut autem melius hieroglyphica à symbolis, ænigmatibus, emblematicis, parabolâ, & apologo distinguantur; observare sufficiat hieroglyphica passim intelligi imagines, & figuras ad aliquid significandum, ex hominum arbitrio determinatas. Ex quo intelliges symbolum latius sumi, ut sit occultæ rei signum, & fuscè sumptum omnem penè similitum rationem complectitur, ut à Causino fuit observatum. De istis suis locis agit: ex quibus eorum discrimen melius innotescet. Hieroglyphicorum verò scientia apud Aegyptios fuit antiquissima: in hac enim Moyles apprime versatus fuit, qui teste S. Stephano, eruditus est omni sapientiâ Aegyptiorum. De quo & Philo ait, non solum Arithmeticam, Geometriam, & Mulicam ab aegyptiis Do-

Act. 7. 22.

Dei Vita Moyis.

ctoribus hausisse; sed præterea, ut ejus verba graeca sonant, symbolicam Philosophiam, quam in dictis literis ostendunt, & per animalium commendationem, quæ etiam Deorum honoribus venerantur. Hanc scientiam postea Graeci, & alie nationes, etiam barbaræ, imitatae sunt: eamque ab ipsis Hebraeis, praesertim ab Abrahamo, qui Heliopoli in Aegypto commoratus erat, Gentiles accepisse, ab eoque Astrologiam didicisse, longè verisimilius existimatur. Ista sacra scientia non passim popularibus tradebatur, sed penès doctissimos sacerdotes erat: idèdque & Origenes eam ἱερατικῆ γράμματα, hieraticá grámmata nominavit, idèd sacras literas. Cælestem quoque virtutem quandam hujus scientiæ candidatis præesse sibi persuadebant Aegyptii. Et ne facilè tam sacra sapientia ex hominum mentibus deleteretur; eam in æviteris insculpebant obeliscorum, & pyramidum, ex durioribus faxis, molibus: ut etiamnum Romæ habetur in admiratione. Hagiographi quoque, qui profanis scientiis sublimiora divinarum rerum mysteria exornare dignantur, plurimis etiam hieroglyphicis sacras paginas voluerunt inspergere. Signanter ille Sapientissimus Ecclesiastes, in fine magnæ de vanitate concionis, pluribus utitur hieroglyphicis, quæ mortem vicinam adumbrant. Sic habes in Jeremiâ virgam vigilantem: in Daniele statuam quadrimateriatam, arborem proceram: & in aliis alia, quæ optimè pro divinæ vindictæ, caducitatis regnorum, brevissimæ ætatis florentissimorum regnorum, & regum hieroglyphicis cæleri possunt.

HIEROLEXICUM: ἱερολέξιμον, hieroléximon, p. b., sacrum dictionarium. Vox est formata ab ἱερός, hierón, sacrum, & λέξιον, lexicón, dictionarium, vocabularium, de quo suo dicitur loco. Ità librum suum Carolus Magri, in quo vocabula ecclesiastica, & sacra explicat, nuncupavit. Opus quidem Dominici ejus fratris, sed post hujus mortem, cum variis Caroli additionibus, prodit in lucem. In eo varia vocabula explicantur abstrusiora latina, graeca, & hebraica: & multorum declaratur etymologia. Sed ne videamur ex parte dictum egisse; maximum discrimen inter has nostras Etymologias, & hierolexicon illud observandum. Et inprimis me solas graecas exponere protestatus fui: quas longè majori copiâ, & Theologis magis necessarias compilavi, ut plurimum in hierolexico vix tactas, aut penitus omittas. Vocabula graeca ita characteribus latinis expressi, ut quivis linguæ graecæ imperitus ea legere, & intelligere possit. Deinde omnium, quantum tenuitati meæ possibile fuit, etymologias perscrutatus sum, quæ plerumque in Hierolexico desiderantur: atque earum radices detegere conatus sum, quæ in eo vix aut ne vix quidem tanguntur. Quod sanè multum ad Etymologiarum intelligentiam confert: cum sæpè vix à quo verbo nomina formentur discerni possit, nisi à quo tempore, & personâ deducta sint, ostendatur. In istis augmentum syllabicum, aut temporale, ad verbalium formationem, rejiciendum: & tempora inusitata, à quibus sæpius oriuntur, consurgenda. Nisi talia exactè tractentur, plerumque præbetur æquivocationis occasio: dum vocabulo alicui ab uno verbo origo attribuitur, quod emanat ab alio

lor gè diversæ significationis. Et quomodd, exempli gratiâ, dictio protocos, à voce πρῶτος, pròtos, primus, & à verbo τίτω, títo, pario, creditur pullulare, nisi verbum τίτω in præterito medio facere τίτω, τίτωca ostendatur, unde ablato augmento τίτωs erumpit? Et hinc aliqua observandi in Hierolexico, & in sensum saltem planiorem immutandi, anam arripui: de quo tamen aliorum esto iudicium. Fateor quidem ingenuè Hierolexicon aliquot annis, postquam hoc Opus conscripseram, in manus meas pervenisse: quo perlecto aliqua hisce Etymologiis addere, & dictum Authorem subinde citare placuit. Præterea omnia ferè vocabula ita exponere, elucidare, S. Scripturæ citationibus, aut Sanctorum Patrum, & aliorum sacrorum Doctorum autoritatibus confirmare tentavi; ut ad studia theologica promovenda nonnullam opem videantur esse allatura. Eruditiones denique, quibus totum opus inspersi, tale discrimen afferunt; ut non sterilem laborem meum infadasse crediderim, & nunquam id genus opus, tali methodo, & formâ, in lucem editum fuisse, mihi persuaserim.

HIEROLOGIA: ἱερολογία, hierologia, latinè absolute vox ista penultima correpta est efferenda. Sed à Graecis in eâ ponitur accentus, quos ex usâ legitime introducto, plerique Latini sequuntur. Est sacer sermo, à dicto hierós, sacer, & λόγος, lógos, sermo. Significat etiam sacrorum dictionem, vel sacrum carmen, atque pro ipsâ divinâ Liturgiâ, & psalmodiâ, apud S. Dionysium videtur accipi. Ab eadem origine fit hierologus, p. b., graecè ἱερολόγος, hierológos, sacra dicens, sacer dictor, qui de rebus sacris discurre, & ratiocinatur.

HIEROMARTYR: ἱερομάρτυρ, hieromartyr, seu sacer testis latinè vertatur: & de quolibet vero Christi Martyre aureis characteribus inscribitur. Cùmque vox hierós aliis significatis, jam in dictione hiera præactis gaudeat; hieromartyr est etiam sanctus, divinus, augustus Martyr. Quæ vox etsi cuilibet martyri conveniat; tamen specialiter sacris Ministris, martyrii coronâ conspicuis, ut Episcopo, Sacerdoti, & Diacono approprianda.

HIEROMENIA: ἱερομηνία, hieromenia, cum accentu ut in hierologia. Ità dictæ Calendæ, sacra primi diei mensis, sive novilunii à dictâ voce hierós, sacer, & μῆν, mén, mensis, aut μῆνη, ménē, luna; quasi sacra luna. Festum erat apud Gentiles, sed verè sacrum apud Hebræos, prout in Neomēnia dicitur.

HIEROMNEMON: ἱερομνήμων, p. l., sacrorum memor, seu eorum curam habens. Nam ἱερόν, hierón sacra dicuntur, & μνήμων, mnēmōn, memor. Erat unus ex Ecclesiæ Constantinopolitanæ Officialibus, ex ordine diaconali, & apud Patriarcham, quasi cæremoniarum magistrum munere fungebatur.

HIEROMONACHUS: ἱερομόναχος, hieromónachos, p. b., sacer monachus. Ità Graeci vocabant monachum sacerdotem, à dicto hierós, sacer, ad differentiam illorum monachorum, qui tali characterē sacro non erant insigniti.

HIEROMYSTA: ἱερομυστής, hieromystēs, qui sacros ritus inducit, sacrorum præfectus. Vox est formata ab hierós, sacer, & μυστής, de quo suo loco differetur. Magis ad literam sacrum ministrum

Pp 2 seu

1. Pet. 2. 9.

Damascenus l. de heres. her. 67. Lib. de heres. her. 47.

feu sacrum mysteriorum peritum sonat.

HIERON: ἱερόν, hieron, latinè penultimà correptà, quamvis accentus græcus in eâ ponatur. Dicitur quasi ἱερόν, hieron, sacrans, dicens: quod est participium verbi ἱεράω, hierô, sacro, dico. S. Hieron Martyr (cùm iustis dicat Apostolus, Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?) cordis sui templum vivum suo sanguine consecrans: æternæ vitæ Authori, morte gloriosâ, animam suam Deo dedicans; ejus confors factus est gloriæ, cujus particeps fuerat vitæ. Ab eodem fit Hieronides, p.b., græcè ἱερωίδης, hieronides, tamquam patronymicum à voce hieron: adedque Sacrantis filium subindicat. Qualis fuit S. Hieronides Martyr, Christi sacrosanctè uncti, & alios sacrantis verè filius: cujus sanguine sanctificatus, si ei fuit compassus cum ipso est conglorificatus.

HIERONYMUS: ἱερονύμος, hieronymos, sacrum nomen, sacri nominis, vel qui sacrum nomen gerit. Fit enim ab hieron sacrum, & νόμος, nomos, nomen: quod in compositione mutat o, omicron, in ω, oméga, & aliud omicron in υ, ypsilon. Ità vocatus maximus Ecclesiæ Doctor, verè sacro, & æterno nomine dignus. Fuit Dalmata, ex Oppido Stridonensi, versus Pannoniam. Inter cætera egregia opera duas Veteris Testamenti edidit versiones: unam latinam ex 72 Interpretum translatione à se correctâ; aliam etiam latinam, postulantem Papâ Damaso, ex Hebræo Textu, largitus fuit Orbi Christiano. Novum Testamentum tantummodò à mendis, quibus scatebat, expurgavit. In vulgatâ verò nostrâ Bibliorum Editione, ut in eorum Præfatione legitur, qui in eâ Libri sunt (ut à manibus nostris quasi per manus traditum nobis est) partim ex S. Hieronymi translatione, vel emendatione suscepti sunt, partim retenti ex antiquissimâ quâdam editione latina, quæ S. Hieronymus communem, & vulgatam, S. Augustinus Italiam, S. Gregorius veterem translationem appellat. Psalmis autem titur Ecclesiâ à S. Luciano Martyre ex hebræo in græcum conversis, ab aliquo postea latinitate donatis, & tandem à D. Hieronymo correctis. Commentarios ferè in totam Scripturam edidit, in quibus maximè sensum literalem fecit. Ità ut à sacris Authoribus, eum inter quatuor Ecclesiæ Doctores, & ceteros omnes S.S. Patres, in sensu literali eruendo mirè excellere sit observatum. Alia multa polemica, didactica, & tropologica, atque Catalogum Scriptorum Ecclesiasticorum conscripsit, ad annum Christi 410. Cùm ipse post alteram annorum decadem, imperantibus Honorio, & Theodosio juniore, sacro, & glorioso semper in terris nomine angustus, & gloriâ immortalis in cælis donatus, in calculo candido, nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit, feliciter adeptus fuit. De quodam Hieronymo sacrum nomen gerente, sed perfida opera patranate, fit mentio inter Antiochi Eupatoris duces: qui etiam pace in ita inter suum regem, & Judæos, hostili animo cum cæteris eos vexabat. Nam Judæi, exultantes se jam firmâ pace frui posse, agriculturam operam dabant. Sed duces qui resederant circa Judæam, scilicet Hieronymus, & alii, non sinebant eos in silentio agere, & quiete.

HIEROPHANTA: ἱεροφάντης, hierophantes, sacrorum antistes, æditus, sacrarum rerum scriptor. Inde dictus, quod sacra ostenderet, vel ipse cibis sacris vesceretur. Ex his patet hierophantam dictum ab hieron, sacrum, & verbo φάνω, phano, ostendo, quod in tertiâ personâ præter. pass. facit φάνωμαι, phandê: & hoc passivum pro edor etiam reperitur. Sacerdotum ergò, aut potius Antistitum est titulus, non solum apud Athenienses, sed etiam apud alios Gentiles: de quibus narrat D. Hieronymus quod cicutæ succum epotent, videlicet ad castitatem servandam. Idem S. Pater ad monogamiam viduam adhortans ait: Hierophanta apud Athenas eviratur, & eternâ debilitate fit castus. Scilicet haustu cicutæ ut adnotat Scholiastes. ἱεροφάντης, hierophandê, est docere, peragereque mysteria. Hierophantia sunt sacrorum ceremoniæ, & hierophanticus sacerdotalis interpretatur.

HIEROPHILUS: ἱεροφιλος, hierophilos, p. b., facer amans, vel sacrorum amator. Est enim ab hieron, sacrum, & φίλος, philos, amicus, amator. Meritò hierophilus, pro sacro amante, Sponsus celestis est appellandus: sicut & hierophili omnes amici Dei, & qui ergà sacra, & divina devoto feruntur impulsu.

HIEROPHORUS: ἱεροφορος, hierophoros, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus collocet accentus. Sacra ferens idiomate nostro verti debet: ab hieron, sacrum, & φέρο, phéro, porto. Hierophori omnes sunt sacri ministri, qui in sacrificiis, aut proceSSIONIBUS, aut in aliis sacris functionibus sacrosanctorum pignorum bajulos sese præbent.

HIEROPHYLAX: ἱεροφύλαξ, hierophylax, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus collocet accentus. Sacra ferens idiomate nostro verti debet: ab hieron, sacrum, & φύλαξ, phylax, custos. Similiter ἱεροφυλάκιον, hierophylakion, & latinè hierophylacium, p.l., sacrarium, seu ubi res sacre conservantur. Ab aliis tamen hierophylacium penultimâ brevi effertur, est tunc magis hierophylaxis deberet officium denotare, Hierophylax vulgò sacrista nuncupatus.

HIEROPSALTES: ἱεροψάλτης, psaltes in sacris, facer cantor. Vox enim est orta ab hieros, facer, & dictione psaltes. Psaltes regius, & hieropsaltes maximè David fuit, qui tot edidit Psalmos, & divino cecinit spiritu. Hieropsaltæ quoque tot Religiosi, & Clerici, qui in choris suis Dei laudes solent personare. Nec Musicis in Ecclesiis hoc nomen negandum esset, si aliqui non aded profani in sacris concinendis apparerent.

HIEROSOLYMA: ἱεροσόλυμα, p. b., effertur. Certum est vocem Hierusalem, vel potius Jerusalem, hebraicum esse vocabulum, & Jerusaldim ab hebræis radicibus deductum, atque visionem pacis interpretatum. Attamen apud Græcos, qui aliquas literas in hac voce immutarunt, suâ græcâ quoque potitur etymologiâ. Nam juxtâ Egessippum dicta est Jerosolyma, quæ prius Solyma vocabatur, à templo in eâ constructo, quod græcè ἱερόν, hieron, nuncupatur. Et Eusebius Cæsariensis Jerosolymam ait appellari, quasi hieron Salomonis. Ejus conditorem nunc Josephus dicit fuisse Melchisedechum, nunc

Cont. Iovin. Et ad Ageruchiam Ep. 11.

nunc Davidem. Sed Davidi solum ea pars ab ipso ædificata, & Civitas David dicta, potest adscribi. Potius ergò ejus conditor dicendus est Melchisedech Rex Salem, seu Jerosolymæ, ut est in Chaldeo. Vocata est Jebus à Jebuseis eam incolentibus, poniturque in tribu Benjamin: Jebus quæ est Jerusulem. Quamvis alibi statuatur in tribu Juda, ut patet ex finibus hujus tribus descriptis: & dicitur, quod habitavit Jebusans cum filiis Juda in Jerusulem. Cùm prius Salem diceretur, postea à Jebuseorum gente nomen in Jerusulem commutavit. Ejus pars autem est in tribu Benjamin, & alia in tribu Juda, & ided alterutri tribui adscribitur. Nam pars superior australis, in quâ erat mons Sion, cum arce Jebuseorum fortissimâ, à Davide expugnata, spectabat ad tribum Juda. Pars verò inferior septentrionalis pertinebat ad tribum Benjamin. Et in hac erat mons Moria, ad quem pervenit Abraham ex Geraris, trium dierum itinere, ut ex divino mandato filium immolaret. Hic David juxtâ aream Areuna, seu Ornam Jebusei vidit Angelum Domini evaginatum gladium extendentem, ad Jerosolymam pestilentia percutiendam. Hic emit locum pro altari erigendo, cum bobus immolandi, argenti siclis 50: sed pro loco templi construendi, dedit siclos auri iustissimi ponderis 600: quod postea ejus filius Salomon, mirabili ædificavit opere, & pretio. Fuit autem Jerosolyma, ut etiam Plinius refert, urbius orientis longè clarissima, eamque potius gemicibus, quam verbis describit Jeremias, quod pertranseantes dixerint: Hæcine est urbs perfecti de coris, gaudium universæ terræ. Hac voce Jerusalem utuntur Theologi ad universale paradigma quatuor fecerunt Scripturæ sacre. Nam intelligendo illam insignem Judææ civitatem, est sensus literalis: designando Ecclesiam militantem, est sensus allegoricus: significando Ecclesiam triumphantem, est sensus anagogicus: representando animam iusti, sensus tropologicus insinuatur. Horum enim trium typus erat illa præstantissima civitas, tali fortitudine, & pulchritudine famosa, tot divitiis pretiosa, tot regibus augusta, tantâ doctrinâ & sacris eloquiis spectabilis, tot Prophetis suspicienda, tot miraculis stupenda, tali tantoque templo colenda, tam speciali Dei præsentia sacrosancta, & adoranda. Aliàs, ut innuimus, ejus etymologia verè est hebraica: & à raab, vidit, & scialom, pax, propter tot dotes, ad pacem æternam conferentes, meritò, Visio pacis est interpretata.

HIEROSYNE: ἱεροσύνη, hierosyne, in græco, quia ultima longa, antepenultima non potest acui, sed latinè, quia penultima brevis, collocatur accentus in antepenultima. Significat sacerdotium, ità dictum ab ἱερός, hieros, facer, sacrosanctus. De sacerdotio, seu potius Episcopi munere, & debito, libros sex scripsit S. Joannes Chryostomus, quibus græcè ἱεροσύνης, per hierosynes, idest, De sacerdotio, titulum præfixit. De hoc Opere, inter cætera ejusdem S. Patris præstantiora, mentionem agit D. Hieronymus, dicens, Joannes Antiochena Ecclesiæ presbyter, Eusebii Emissemi, Diodorici sequator, multa componere dicitur, de quibus per hierosynes tantum legi.

HIEROTHECA: ἱεροθήκη, hierothêke, p.l., sacra cista, seu sacrum repositorium. Fit ab ἱερός, hieros, sacra, & θήκη, thêke, theca. Sic ab aliquibus vocatur ciborium, aut sacra pyxis, in quâ V. aservatur Eucharistia. Quamvis & de aliis sacris repositoriis non incongruè dicatur.

HIEROTHEUS: ἱεροθεός, hierotheos, p. b., facer Deus, aut potius Deo facer. Nam hieros, ut sæpius diximus, est facer, & θεός, thêos, Deus. Hoc eximio nomine decoratus fuit unus ex Areopagitis, D. Dionysii collegis, mirisque laudibus ab ipso elatus, utpotè tanti Doctoris præceptor, & homo prorsus divinus. Cùm ipso Dionysio à Gentium Doctore ad Fidem conversus: ut habet Menologium Græcorum die quartâ Octobris. De hoc suo divino Magistro dixit Dionysius, quod Hierotheus dictus est non solum discens, sed etiam patiens divina. Quod D. Thomas intelligit de infusione in ipso Sapientia, quæ donum est Spiritus sancti: quæ quidem est in intellectu, sed habet causam in voluntate, nempe charitatem. Dicit quoque Dionysius, quod Hierotheus dedit divina ex compatione ad ipsa. Hæc autem compatio, seu connaturalitas ad res divinas fiebat per Charitatem, quæ ipsum Deo uniebat. Patiebatur ergò divina Hierotheus, & ex compatione ad ipsa ea discibat, habendo in se cognitionem divinæ voluntatis, sive bonitatis affectivam, & experimentalem, ut loquitur D. Thomas: dum experiebatur in seipso gustum divinæ dulcedinis, & complacentiam divinæ voluntatis. Ex hierotheo aliqua transcripsit D. Dionysius, præsertim in libro de Divinis Nominibus, in quo Pars secunda Capitis secundi, saltem in initio, est ex sanctissimi Hierothei libro Elementorum institutio, à σορξίων, stichion, elementum, sic appellata.

HIEROTHYTON: ἱεροθύτον, p. b., consecratum, sacrificatum, seu sacra victima. Formatur ab hieros, facer, & verbo θύω, thyo, macto, sacrifico: cujus tertiâ personâ præter. pass., ablati augmento, est θύωμαι, thyomai, cum aliàs sit θύωμαι. Vocabulum hoc sacrosanctæ illi victimæ, pro nobis in arâ Crucis immolatæ, Christo Domino, & toties in Missæ Sacrificio offerendæ, respectu cujus omnes aliæ victimæ profanæ censendæ, optimè appropriatur.

HIERURGIA: ἱεργία, hierurgia, latinè in rigore penultimâ correptâ est offerenda, nisi græcus accentus, ut assolet, in his retineatur. Est sacrificium, ceremoniæ, à verbo ἱεργία, hierurgo, sacrum, & ἔργον, ergon, opus, quasi sacra operor. Ito verbo usus in Textu græco D. Paulus de Evangelii prædicatione loquens, ubi Noster legit, Sanctificans Evangelium Dei, quasi rem sacram operans, habet participium in accusativo ἱεργίαν τὸ εὐαγγέλιον, hierurgonda tò evangelion. Ex quo patet hierurgiam, non solum pro Sacrificio accipis sed latius pro quâlibet sacra functione sumi posse.

HILARIA: ἱλιάρια, hildria, latinè propter diphthongum penultimâ productâ, quamvis à Græcis accentus in antepenultima collocetur. Profodia tamen

In Catal. Script. Eccl.

Cont. Iovin. Et ad Ageruchiam Ep. 11.

De Div. Nom. c. 2. p. 1.

2. 2. q. 45. a. 2. c.

2. 2. q. 91. a. 2. ad 2.

Rom. 15. 16.

non Bononiensis penultimam brevem signat, & tunc in greco sine diphthogo ista vox esset exarata. Erant autem hilaria dies festus apud Afsyrios, ab *hilaris*, *hilaris*, quo in Aequinoctio verno lætitiæ, & hilaritatis celebrabatur exordium. Dionysius in epistolâ ad Demophilum Monachum, quem de benignitate instruit, & de severitate arguit, de quo dicit quod mallet illum potius Theophilum, quam Demophilum (nam *δημιφιλος*, *demophilos*, est populi amator, à *δῆμος*, *demos*, populus, & *φιλος*, *philos*, amicus) agit de festo quodam, quod nomine feminino hilarias appellat. Sic enim scribit: *Cumque ejus celebritatis, quam vulgus hilarias vocat, agerentur dies, &c.*

Ep. 5. post med.

Grete. l. 3. c. 24. Reg. 2.

HILARION: *ἡλιών*, *hilarion*, p. l., propter ambiguum hinc productam, ex Grete, & Profodiâ Bononiensi. Usus tamen videtur contrarius, & ubi viget non erit improbandus. Nomen est ab *hilaris*, *hilaris*, deductum, & adinstar aliorum comparativorum, quati *hilariorum* sonans, efformatum. Hoc nomine magnopere gaudere potest Sanctus ille Abbas, dum ob miram ejus sanctitatem, & stupendam austeritatem, inter Fideles est adeo celebratum. Hilariter ferè 70 annis, in maximis laboribus, Domino inservierat, & mœstus mori timebat. Sed divino spiritu, quem dudum à pueris hauserat, confortatus, animæ formidanti, & ad egressum è corpore paventi, animos addens, in Christo alacriter obdormivit, & maximâ cum hilaritate cœlestium gaudium confortium adeptus fuit.

HILARIUS: *ἡλιός*, *hilaris*, p. b., ab eadem radice *hilaris* nomen esse derivatum, satis videtur perspicuum. Verè hilaris in Dei præsentia fuit Hilarius Pictavorum in Aquitaniâ Episcopus: qui adeo strenuè pro Fide adversus Arianos militans; hilariter bona, parentes, patriam, in exilium missus, reliquit. Hilarius etiam, quam in duobus libris de Trinitate, & in aliis Operibus, Filii Dei consubstantialitatem professus fuerat, & atramento candidè probaverat, proprio sanguine subscripsisset. Hunc *hilarem datorem diligite Deus*. Hilariter filie sue, ex legitimo thoro procreata, scribens festivè, & piè se ipsi sponsam maximè omnium divitem, speciosam, & nobilem quævisse, & reperisse significat: atque post gratam animi suspensionem, illum Christum Dei illum esse declarat. Et ad magnam sanctitatem provectæ, cujus corpus intactum, & animam immaculatam servaverat, poterat hilaritatis specimina ostendere. Nam de talibus, quæ in gratiâ Dei altas radices egerunt, non intelligitur Sapientis præceptum: *Filiæ tibi sunt? Serva corpus illarum, & non ostendas hilaritatem faciem tuam ad illas*. Hilarius autem Pictavis natus, multis alacriter pro Christo exantlatis laboribus, ibidem anno Domini 372 obiit, ad hilaritatis præmia pervenit aternæ. Fuit & Hilarius Arelatenis Episcopus, S. Augustini discipulus, qui doctrinâ clarus obiit, anno salutis 449. Sed non hilari animo nominandus alter Hilarius Urbis Diaconus, qui Luciferi schismati adhaerit, & ideò mœstissimè obiit, anno Christi 350. Aliqua Opera S. Hilario, quæ sunt hujus Luciferiani, perpetuam attribuantur.

2. Cor. 9. 7.

Ecci. 7. 26.

HIPPAGIUS: *ἵππαγιος*, *hippagios*, p. b., equorum conductor secundum Magri. Vox tamen græca etiam in Lexicis uberioribus non reperta: aliàs ab *ἵππος*, *hippos*, equus, & à verbo *ἄγω*, *ago*, duco, efformanda. Rectius ab eadem radice *hippagogus*, p. l., diceretur, qui equos ducit. Hippagius etiam pro servo, aut famulo, ab aliquibus Authoribus usurpatur.

HIPPOCENTAURUS: *ἵπποκένταυρος*, *hippokentaurus*, monstruosum hominum genus in Thesaliâ fuisse fabulantur, equi & hominis figuram referens. Formatur enim ista vox à dicto *hippos*, equus, & à dictione *centaurus*, de qua infra in Onocentauris. Ubi intelliges, ad varias illusiones, tales monstruosas species aliquando demonem assumpsisse. Hippocentaurum Catholicos facere Fidem christianam, ob Vetus, & Novum Testamentum, Manichæi comminiscbantur. Ut patet ex iis quæ Faustus Manichæus infauste objiciebat. Sed longè verius hippocentaurum formabant Manichæi, duo principia, seu unum bonorum Creatorem, malorum conditorem alterum, monstruè admittentes. Propterea Fausto respondet Augustinus. *Quem dicitis hippocentaurum, nesciens quid loquaris, nec attendis quæ tibi tua fabula confecerit, cum ex parte Dei tui, & ex parte terra tenebrarum, falsum manducantem fabricasti in corde tuo. Itaque ille non est hippocentaurus, semiferus, & semideus? &c.*

D. Aug. l. 15. cont. Faust. c. 7.

HIPPODROMUS: *ἵπποδρόμος*, *hippodromos*, p. b., locus in quo certatur equorum cursu. Ità vocatus à dicto *hippos*, equus, & *δρόμος*, *drōmos*, cursus. Est namque planities, quæ latinè curriculum dici potest, in qua de solâ pernicitate agitur, & certatur. Ità latinè vocavit Horatius:

Sane quos curriculo pulvere olympicum Collegisse iuvat.

Carm. l. 1. Ode 1.

Differt à catadromo, quod *κατάδρομος*, *catadromos*, sit locus in quo equites, non ob solam velocitatem, ut in hippodromo, decurrere solebant; sed ut prælii imaginem referrent, & decurforium appellatur à Latinis. Derivatur ista vox, à verbo *κατάδρομος*, *catadromos*, contra curro: à *κατά*, *catá*, contra, & *δρομέω*, *drōméō*, curro, quamvis hoc verbum in præsentia sit inusitatum. Est & catadromus machina theatralis, quâ quis dimittebatur alium rapturus. Sed Ger. Vossius ait melius dici funem ex summo teatro in inferiorem partem extento, per quem sanambuli decurrebant. Sic inter res periculosas à Labæone recensetur. In l. si servus 54, D. de act. empt. Hæc nomina nonnunquam in sacris historiis occurrunt, ideò illa juvabit exposuisse.

HIPPOLYTUS, *ἵππολυτος*, *hippolytos*, p. b.; equo solutus latinè reddi potest. De Hippolyto Thesei, & Hippolytæ Amazonis filio, narrat fabulæ, quod cum virginitatem colens, à Phædrâ novercâ sollicitatus, ei assentiri noluisse; apud patrem ab incestuosâ, quod ei vim inferre tentasset, falsò fuerit accusatus. Ob id genitorem necem suam moliri animadvertens, ut ferunt, curru fugam arripuit. Sed cum à Phocis marinis equi exterriti fuissent, eum loris implicitum per scopulos trahentes, miserè discerpserunt. Sicque rei eventus nomini respondit. Nam *ἵππος*, *hippos* est equus, & *λυτός*, *lytos*, sol-

13. Aug.

In Apolog. c. 16.

1. Eisdre 4. 15.

כספר דבריניא

Es her. 2. 23.

folvo, dissolvo: unde hippolytus, quasi ab equis dissolutus, & discerptus. At præfectus Valeriani Imperatoris, ad hanc historiam, aut fabulam, tyrannico joco, & seriâ barbarie alludens, S. Hippolytum, à D. Laurentio baptizatum, fustibus prius caesum, ab equis discerpi mandavit. Ut enim habet ejus Lectio in Breviario Romano, præfecti iussu *Hippolytus indomitus equis raptatus, per loca tribulis, & carduis confusa, lacerato corpore, spiritum Deo reddidit*. Fuit & alius S. Hippolytus, Clementis Alexandrini discipulus, Episcopus Portuensis, & Martyr sub Alexandro Severo, 22 Augusti, anno à partu Deiparæ 229. Hujus mentionem agit D. Hieronymus, in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum. Nam scripsit Orationem de consummatione Mundi, de Antichrito, de secundo adventu Domini, & alia quædam.

HIPPONA: *ἵππων*, *hippone*, p. l., propter omni-ga. Deam esse mulionum ait Jo. Ludovicus De la Cerda, Tertulliani Scholasticus: pro quâ nonnulli Eponam dicere malunt, & de eâ superius actum est. Ità verò de ipsâ loquitur Tertullianus Gentilibus exprobrans: *Vos tamen non u. gabitis, & jumentis omnia, & totos cantherios, cum juâ Ipponâ colitis à vobis*. Ab aliis Ippona malè dicitur, sine aspiratione. Cantherius est equus castratus. Hippona verò, aut ab *hippos*, equus, quod pariter equorum credita sit Dea; aut ab *hippon*, id est equorum stabulum, efformatur.

HISTORIA: *ἱστορία*, *historia*, latinè penultimâ correptâ, est græcus in eâ ponatur accentus. Est narratio, cognitio, cognoscendi studium, &c., à verbo *ἵστέω*, *histéō*, inquirō, video, scio: quod ulterius oritur à verbo *ἵστυ*, *histu*, scio. Hinc historia vocatur expositio rerum gestarum: quamvis aliquando latinis sumatur, non solum pro narratione rei gestæ, sed etiam pro quavis expositione. Unde Plinius Opus suum ad Vespasianum, De Naturali Historiâ inscripsit: in qua de rebus naturalibus diffusius ab ipso tradatur. Scriptura sacra vocat historias certos annales, in quibus alicujus regni gesta præterita, & res memoriâ dignæ, ne exciderent, annotabantur. Sic adversarii Judæorum, volentes templi reedificationem impedire suo Zorobabele, scripserunt Assuero, qui & Artaxerxes dictus est, Persarum Regi, Urbein Jerôsolyinam rebel-lare solitam fuisse. Ad plenam fidem faciendam, inter alia, sic eum rogant: *Ut recenses in libris historiarum patrum tuorum, & invenies scriptum in commentariis, &c.* Ubi 70 scribunt *ἐν βιβλίῳ ἱστορικῶν*, *en biblo hypomnematismaton*: & latinus eorum Interpres legit, *in libro historiarum*. Quod tamen librum commentariorum potius sonat. Chaldæus habet *bispâr dochranaia*, id est in libro rerum memorabilium. Nam *sephâr* librum significat, & *dochranaia* in masc. plur. res memorabiles dicuntur. Ità de insidiarum duorum eunuchorum, in Assuero conspirantium, detectione, à Mardocheo peractâ (ne unquam tantum beneficium oblivione deleteretur) *mandatum est historiis, & annalibus traditum coram rege*. Hic 70 scribunt *ἐν μνημόσυνον*, *en mnemôsynon*, in memoriale: & Hebræus ait *sephêr divêrê haianam*, id est in libro verborum dierum, de quo in voce Chro-

nicum dictum est. Unde opportuno tempore, ex Dei providentiâ speciali, dum scelestus Aman necem Mardocheo, & interuentionem toti populo Israëlítico machinabatur; rex noctem illam ducens infomnem, *iussit sibi afferri historias, & annales priorum temporum*: in quibus Mardochei fide obsequium erat exaratum. Noverat Rex prudentissimus, postpositis aliis regiis oblectamentis, quantum solatium, quantum heroici animi palculum, quanta rerum agendarum, & vitandarum notitia ex historiis defumeretur. Neque tamen in eo loco 70 voce *historia* utuntur, sed legunt *γέγραμματα μνημόσυνα*, *grammata mnemôsyna*, id est, literas memoriales: & Textus hebraicus habet, *sephêr hazichronoth*, id est librum memoriarum, sive rerum memorabilium. Nam *zichronoth* est plurale à *zichron*, memoria.

c. 6. 1.

כספר

הזכרונות sepher hazichronoth.

HISTORIOGRAPHUS: *ἱστοριογράφος*, *historiographos*, latinè penultimâ correptâ, est græcus accentus in eâ ponatur. Est historiarum scriptor, à verbo *γράφω*, *gráphō*, scribo: qui & *ἱστορικός*, *historicos*, latinè historicus dicitur, p. b.; Sed dum est adjectivum, rem aliquam ad historiam pertinentem designat. Hinc fides historica, series historica, liber historicus, & alia similia. Quantum veritas historiographos deceat, est luce meridianâ clarius: cum veritas historiæ sit anima, sine quâ ipsa vanissima est, & fabula. Propterea inter omnes excellunt Historiographorum historiæ, quæ divinâ autoritate firmatæ, omnem formidinis umbram excludunt. Sanctorum documentorum, ac exemplorum utilitate refertæ, potentes sunt paræneses ad rectè facta fecunda, & viam salutis insequendam. Inter Ecclesiasticos Historiographos, tum jucundâ prolixitate, & eruditissimi operis mole, tum veritatis amore, & candidæ sinceritatis luce, æquè ac sacrâ purpurâ Eminentissimus fuit Cæsar Baronus Soranus, ex Oratorii Congrégatione. Ecclesiæ Annales ad 13 seculum produxit: & ab immaturâ morte, merito tamen, & gloriæ maturitate cumulat, anno reparatæ salutis 1607, pridie Cal. Julii, Urbi, & Orbi sublatus fuit.

HODEGITRIA: *ὁδογίτριά*, *hodegetria*, latinè penultimâ correptâ, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, in eâ ponatur accentus. Ità dicta illa quæ est dux viæ, à verbo *ὁδογία*, *hodegéo*, deduco, dux sum itineris: quod verbum formatum est ab *ὁδός*, *hodos*, via, & *ἄγω*, *ago*, duco. Tali nomine vocata Constantinopoli una ex Deiparæ imaginibus, à S. Lucâ depictis: dum pulsus Latinus Michael Palæologus in eam civitatem triumphans introibat, voluit istam imaginem præcedere, quam pedes ipse sequebatur Imperator. Sepius B. Virgo in hac imagine honorata regiam Urbem illam à Barbarorum liberavit incurfione. Sub hoc nomine, est à vulgo corrupto, etiam in Sicilia Dei Matrem honore maximo venerantur.

HODOEDOCUS: *ὁδοεδοκός*, *hodoedokos*, p. b., latro, viarum obfessor. Ità dictus ab *ὁδός*, *hodos*, via, & verbo *δοκέω*, *dokeuo*, insidior, obfervo, pro quò & verbum *δοκέω*, *doceo*, poni Ger. Vossius obferavit. Talis latro, seu hodoedocus non fruitur immunitate ecclesiasticâ: ut patet ex Const. Gregorii XIV. Cum aliàs, &c.

5. 3.

HODOEPORICUM: ὁδοπορικόν, hodoeporicón, p.b., itinerarium. Et liber in quo aliquod iter describitur, vel ea continens, quae in via contingunt; à verbo ὁδοπορέω, hodoporteo, iter facio. Ità dictione utuntur aliquando Interpretes, de hodoeporico totius peregrinationis Patriarchae Jacobi, & aliorum loquentes. Prout in Genesi illius habetur hodoeporicum: & in Actibus Apostolorum hodoeporicum Apostoli continetur. D. Hieronymus in Epitaphio Paulae matris, ad Eustochium Virginem, ait: Omitto Cales Syriae, & Phoenices iter, neque enim hodoeporicon ejus disposui scribere, &c. Verbum autem hodoporteo deducitur ab ὁδός, via, & πορεύομαι, poreto, eo, proficiscor; quasi diceret, per viam vado.

I. HOLOCAUSTUM: ὁλόκαυστον, holocauston, sacrificium in quo tota comburebatur victima. Dicitur ab ὅλον, hólón, totum, & καυστόν, caustón, combustum: quod est à verbo καίω, káo, uro, aut potius ab inusitato καύω, caúo. Quamvis omne sacrificium fiat per realem quamdam immutationem in Dei honorem, ad testandum supremum illius dominium, & nostram subjectionem; tamen hoc specialius fiebat in holocausto, tamquam in primario sacrificio, in quo res tota oblata igne consumebatur. Nam, ut ait D. Thomas, hujusmodi sacrificium offerebatur Deo specialiter ad reverentiam majestatis ipsius, & amorem bonitatis ejus, & conveniebat perfectionis statui, in impletionem consiliorum, & idè totum comburebatur, ut sicut totum animal resolutum in vaporem sursum ascendebat, ità etiam significaretur totum hominem, & omnia quae ipsius sunt, Dei dominio esse subiecta, & ei esse offerenda. Quia ergo totum comburebatur, meritò holocaustum chálil, idest totum, perfectum, consummatum, hebraicè vocabatur. Ità dum Moyses moriturus, in Levi benedictione ait, Et holocaustum super altare tuum, in Textu hebreo habetur vechalil, & holocaustum. Ab ascensione verò alio nomine hebraico holocaustum ngoláb, à radice ngaláb, ascendit, fuit appellatum. In aliis sacrificiis non fiebat ità totalis immutatio, sed ad summum pars quaedam animalium mactatorum, praesertim adeps eorum, igne consumebatur. Quippe ratione formae sacrificium dividitur in holocaustum, sacrificium, seu hostiam pro peccato, & hostiam pacificam. Et quidem holocaustum praecipue, & quasi unice ad hunc finem ordinabatur, ut offerens testaretur omnia esse ipsius Dei, licet interdum offerretur propter totius populi, vel summi Sacerdotis peccatum. Ità tamen ad adeps ipsius in atrio sancto adoleretur, & sanguis in tabernaculum inferretur, contra velum aspergendus, & cornua altaris thymiamatis tincturus, atque reliquus juxta basim altaris holocausti funderetur: sed victima extrà castra exureretur. In sacrificio pro aliorum peccato, victima partim cremabatur, partim cedebat in usum sacerdotum, qui eà vescebantur in templi atrio. Offerebatur autem, non pro peccatis internis, sed pro quibusdam externis. Et quidem pro peccato, ut à delicto distincto, & pro ipso delicto. In quo autem haec differant ambiguntur: & probabilis est id, quod etiam insinuat D. Thomas, quòd delictum etiam sonet idem quod de-

2. 2. q. 102 a. 3. ad 8.

Deut. 33. 10.

vechallil.

ngoláb.

ngaláb.

Lev. 4.

relictum, adèdque sit peccatum omissionis, & peff consequens videatur levius quàm peccatum transgressionis; tamen in Levitico sumatur pro errore graviore, quàm peccatum simpliciter dictum. Ità loquitur S. Doctor: Quandoque tamen stricte accipitur, pro eo quo mittitur aliquid de his quae pertinent ad Deum, vel quando scilicet, & quasi cum quodam contemptu derelinquit homo id quod facere debet. Et sic habet quamdam gravitatem, ratione cuius majore expiatione indiget. Et certè in sacrificiis pro delicto requirebatur victima praestantior, quàm in sacrificiis pro peccato. Sed non solùm per delictum intelliguntur, ut innuit D. Th. graviora omissionis peccata; sed etiam aliqua commissio: ut perjurium, rapina, calumnia, &c. Nam de his dicitur, quòd anima convicta delicti reddet omnia, quae per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem Domino, cui damnnum intulerat: & deinde statuit sacrificium à tali offerendum. In his ergo sacrificiis pro delicto, aut peccato, per peccatum, graecè εμαρτία, hamartia, videtur intelligi ex Philone, & Josepho, id quod ex genere suo, & circumstantià aliqua minus malum est: v.g. ratione inadvertentiæ, ignorantiae, vel levioris omissionis. Per delictum verò, graecè παράβασις, temelia, illud quod ratione sui objecti, aut circumstantiarum gravius est: ut contra Deum, aut res sacras, etiam ex aliqua ignorantia, vel quod majore malitia contra proximum, ut delicta supra insinuata, patrat.

Hostia pacifica partim cremabatur, partim à sacerdotibus edebatur, & ab offerentibus. Talia sacrificia in sacro Textu hebraico scelamim appellantur, idest pacifica, à radice scialam, pacem habuit, pacem coluit, prosperitate fructus est, &c.: quia pro pace, & incolumitate, salute, ac beneficiis, Deo offerebantur. Nam hostia pacifica erat in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis, & tunc eodem die comedi debebat, ubique tamen edi poterat in Jerusalem: vel ad nova beneficia impetranda, & tunc ejus efus poterat differri in posterum diem, non tamen ulterius. Hæ tres sacrificiorum rationes conveniunt Christi Sacrificio cruento, & incruento. Igne namque suae immensae Charitatis se obtulit in holocaustum: fuit hostia pro totius mundi peccatis: & hostia pacifica pro beneficiis acceptis, & pro novis acquirendis. Tropologicè holocaustum significat statum hominum perfectorum: hostia pacifica statum proficientium denotat, qui partim Deo gratias agunt pro accepta justificatione, partim perseverantiam in bonis operibus postulant. Ex eà fiebant tres partes, ad significandum, ut ait D. Thomas, quòd salus hominis procedit à Deo, dirigentibus Dei ministris, & cooperantibus ipsis hominibus qui salvantur. Hostia pro peccato designat statum incipientium, qui petunt à Deo veniam peccatorum, in quâ una pars comburebatur, altera verò in usum sacerdotum convertebatur. Ad significandum, ut docet idem Angelicus, quòd expiatio peccatorum fit à Deo per ministerium sacerdotum: nisi quando offerebatur sacrificium pro peccato populi, vel specialiter pro peccato sacerdotis. Tunc enim totum comburebatur: non enim decebat in usum sacerdotum ve-

Lev. 6. 4.

Philo l. de victimis. Ios. 1. 3. Antiq. c. 10.

scelamim.

2. 2. q. 102 a. 3. ad 8.

Ibidem.

nire ea, quae pro peccato eorum offerebantur, ut nihil peccati in eis remaneret. Sed in holocaustis, ad magnam eorum perfectionem designandam, qui se totaliter Deo consecrarent, non offerebatur nisi masculis, & quidem ex bobus, ovibus, & capris, columbis, & turturibus. At in aliis immolabantur etiam femellae, & passeris. Primum holocaustum, de quo in Scripturis fit mentio, saltem sub tali nomine, est illud quod post diluvium Noè obtulit Domino. De quo S. Textus: Aedificavit autem Noè altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare. In Textu graeco γο scribunt ὁλόκαυστον, holocauston, idest holocaustoma, de quo postea, seu holocaustum: in Hebraico autem legitur ngoláb, holocausta, à singulari ngoláb. Tropologicè designabat per nostrorum peccatorum in Baptismo immersionem, nos debere ex nostris mundis affectibus offerre Domino holocausta. Holocaustum sempiternum, de quo Num. 29. 38, idem est ac jure sacrificium, nempe illi duo agni anniculi immaculati, singulis diebus immolati soliti: & Agni verò immaculati Christi perpetuum sacrificium allegoricè praefigurantes. De illis Scriptura dicit: Haec sunt sacrificia quae offerre debetis, agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum. Unum offeretis mane, & alterum ad vespertinum. A Septuaginta dicitur holocaustoma, & in Textu hebraico ngoláb. Et sicut hoc jure sacrificium, V. Eucharistiae typum, abstulit Antiochus Epiphanes; ità, juxta Danielis vaticinium, incruentum Christi Sacrificium auferet, quantum poterit, Antichristus in Antiocho figuratus. Et a tempore, inquit iste Propheta, cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem, dies 1290. Qui sunt illi tres anni cum dimidio, quibus, sic ablato Sacrosanctae Eucharistiae Sacrificio, regnabit Antichristus.

Gen. 8. 20

ngoláb.

Num. 28. 3.

Dan. 9. ult.

c. 12. 11.

Heb. 10. 15.

Pf. 39. 7.

ngoláb vachataáb, idest holocaustum, & peccatum, nire

seu oblationem pro peccato. Utrumque enim ab illa dictione chatááb significatur. Hic igitur aperitius distinguitur holocaustum, seu holocaustoma, ab hostiâ; pro peccato. Uti & in Textu graeco ad Hebraeos, qui illic à Noë variat, conjunctionem interponendo: ὁλόκαυστον καὶ ἀεὶ εμαρτίας, holocaustomata kè peri hamartia, idest, holocaustomata & pro peccato, q.d., & hostias pro peccato. Altare holocaustorum, quod fuscè in Exodo describitur, ex lignis Setim coopertis laminis aereis, alibi dicitur altare holocaustomatis: dum narratur quòd Sadoc sacerdos in Gabaon offerebat holocausta Domino super altare holocaustomatis: seu secundum γο holocaustomatón, & juxta Textum hebraicum ngoláb, idest holocausti. In hoc autem altari non tantummodò holocausta cremabantur; sed etiam partes aliarum victimarum: eratque positum ante tabernaculum in medio atrii sub dio.

Ex. 27. 1.

1. Par. 16. 40.

HOLOCHRYSUM: ὁλόχρυσον, holochryson, latinè propter ambiguum hic productam accentum habet in penultimâ, quamvis à Graecis acuatior antepenultima. Totum aureum significat: à dicto hólós, totus, & χρυσός, chrysis, aurum. Ità dicitur holosericum totum ex serico; & familia ab hólón composita leguntur in sacris Scripturis. Holochrysum ergo est omne illud artificiatum, quod ex auro puro conflatur.

HOLOGRAPHUS: ὁλόγραφος, holographos, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ graecus accentus statuatur. Totum scriptum sonat: à dictâ voce hólós, totus, & γράφω, gráfico, scribo. Sed intelligitur quòd sit totum manu propria conscriptum. Aliquando etiam significat scripturam originalem, sicque dicit Ambrosius: Ubi holographa manus est, falsum dici non potest. Holographum etiam dicitur testamentum, quod totum manu testatoris exscriptum est. Eadem voce utitur Hieronymus, dicens; Quae epistola holographa tenetur ab iis ad quos perlatâ est. Vox hologrammaton, p. b., à dicto hólón, totum, & γραμμα, gramma, litera, eodem ferè potitur significato.

In Ep. ad Gal. c. 6.

L. 3. Apol. cont. Rufin.

HOLOPORPHYRUS: ὁλοπόρφυρος, holoporphyros, p. b., totus purpureus. Est enim ab ὅλος, hólós, totus, & πορφύρα, porphyra, purpura. Similes voces habet Magri ex Anastasio Bibliothecario, sed ut plurimum corruptas. Hinc holoberus, & pallia holobera apud eundem: item olophorus, holophoros, holoporphorus. Holoberus, aliis quibus oloberus, est, ut opinor, à graeco ὀλοπύρρος, holopyrrhos, idest totus ruber, rutilus, aut rufus: & ejus origo deduci potest à dicto hólós, totus, & πύρρος, pyrrhos, fulvus, ruber. Martinus eruit à βήρι, béri, cum secundum Zonaram sint vestes sericae: & hinc holobéræ vestes, p. l., quod totæ béri, seu totæ ex serico, texantur.

HOLOSERICUS: ὁλοσερικός, holosericos, p. b., totus ex serico. Est enim à saepius dicto hólós, totus, & σερικόν, sericón, sericum. Hinc pannus holosericus, totus ex serico, contextus. Sed vulgò ille pannus sericeus intelligitur, qui multum villosus, ex magna serici copiâ, textitur: & ab ipsis villosis, aut à velleris specie, velluto denominatur. Vox ista saepius occurrit in Anastasio. Sed nescio quid Magri cum voce adjunctâ holovitremz intelligat,

Qq

ligat, quâ certè semilatinâ, totus vitreus intelligi deberet.

HOMERUS: Ὅμηρος, hómēros, latinè, propter vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis à Græcis acuat antepenultima. Itâ dictus Græcorum Poëtarum princeps, immò & omnium Coriphæus: videlicet ob cæcitatem itâ nominatus. Nam homerus æolicâ dialecto, jonicâ linguâ, cæcus dicitur: eò quòd humeris, idest itineris ducibus indigeat. Prius Melesigenes, p.b., à Melete fluvio, quòd juxta eum natus esset, dicebatur: quem Petrarca vocat, cæcumque senem, sed multa videntem. Vel dictus homerus, quasi ὁ μὴ ὁρῶν, ho mē horōn, idest non videns. Ille qui ferè ab omnibus neglectus pauperrimè vitam ducebat (itâ quippè pauperum videntium virtus apud ditiores vilescit) post mortem tali est in honore habitus; ut Alexander Macedo ejus opera semper penes se haberet, eumque lætando summis laudibus extolleret. Præterea septem insignes civitates, de ejus natali solo altercantes, eum singulâ tamquam proprium civem sibi vendicabant. Erant autem istæ; Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Chios, Argos, Athenæ. Floruit ante Christi, secundum carnem, Nativitatem, annis 840, adeoque tempore Joas regis Juda: factò rectori calculo, finitis ab origine Mundi quatuor annorū millibus, Christum natum fuisse, Sed nos habemus, ut ostendit Gentilibus Tertullianus, Moysem longè Homero, immò Orphæo, Musæo, & Lino antiquiorem: Quamvis Homerus circiter 50 annis primo omnium Prophetarum Osèâ sit anterior.

HOMILIA: ὁμιλία, homilia, latinè, quia vocalis ambigua hęc est brevis, absolutè penultimâ correptâ debet efferrî. Sed plerique Latini in eâ græcum accentum retinent: & talis usus, uti sapientius diximus, ubi legitimè introductus, non est improbandus. Est autem homilia colloquium, confabulatio, sermo: ab ὁμιλος, hómilos, cœtus, turma, & hinc verbum ὁμιλέω, homiléo, converfor, concionor, à quo & homilia deduci potest. Homilias frequentes conscripserunt Patres Græci, quibus ordinariè aliquas præcipuas partes Evangelii, vel alterius sacri Textus exponunt, ad mores spectantia multa inferendo: à quibus postea Patres Latini homiliæ nomen, & formam fuere mutuati. Sic igitur Homilia ad minus duas partes continet, exegeticen, seu expositionem, & ethicen, seu moralem: & aliquando tertia additur, parasceve, seu præparatio nuncupata. Uti de Chrysofomi Homiliis dicit Sixtus Senensis, quòd sit usus genere dicendi, præceptoris officio, & audientium utilitati accommodatissimo, dividens omnes sermones suos, quandoque in duas partes, hoc est exegeticen, & ethicen; aliquando verd in tres, hoc est parasceven, exegeticen, atque ethicen. De quibus suis locis. In ejus Homiliis hoc observatum, quòd etfi gratam dicendi mediocritatem servet, nūquam tamen delectationis gratiâ utitur vel sententiarum argutiis, ut D. Ambrosius, vel Poëtarum illecebris, & mimorum salibus, ut D. Hieronymus: vel facetiis, & jocis, ut Tertullianus. Sed affectu potius paternæ charitatis, & pro quodam juvenandi studio, mirificè delectat auditores. Et ista

In Bucol.

In Bibliotheca fan-
ciâ.

fit aliarum Homiliarum norma, & paradigma.

HOMOCENTRICUS: ὁμοκεντρικός, homoken-
dricós, p. b., ejusdem centri. Homocentricum enim illud est, quod idem cum alio habet centrum: ab ὁμῶν, homú, simul, & κέντρον, kéndron, centrum. Itâ Sphæræ homocentricæ sunt illæ, quarum peripheriæ, quamvis una alteram circumdet, idem habent centrum commune. Sic orbis cælestes globo terraqueo statuuntur homocentrici: adeòque homocentricum excentrico opponitur, & circuli Planetarum maximè excentrici definiuntur. Totum autem Universum homocentricum, & à Philosophis, & à Theologis statuitur: cum plures mundos opinari, reprobetur ab Orthodoxis.

HOMOELOGIA: ὁμολογία, homiologia, latinè penultimâ correptâ, ni græcus accentus in eâ ex usu retineatur. Est sermonis similitudo, ab ὁμοῖο, hómios, similis, & λόγος, lógos, sermo, ratio. Adeòque homœologus est ejusdem sermonis, aut rationis: & homœologia sæpius alicujus operis Authorem, aut cujus magistri sit discipulus, legentibus prodit.

HOMOEOMERIA: ὁμοιομερία, homiomeria, p. l., propter diphthongum. Itâ dicta partium similitudo à dictâ voce hómios, similis, & μέρος, méros, pars. Hanc Anaxagoras rerum principium statuit. Partes autem similes habere homœomeriam dicuntur, cum eodem nomine cum suo toto donantur. Istæ voces etiam in Authoribus sacris nonnunquam occurrunt.

HOMOEON: ὁμοιον, hómion, simile, à dicto masculino hómios, similis, & latinè propter diphthongum penultimâ longâ. Est figura itâ partes alicujus exprimens, ut aliqua similitudo colligatur. Ut illud Virgilii:

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat, nempe de Aftyanaete, unico Hectoris filio, loquentis. Non solum hæc figura verbis efformatur, sed etiam actu: & in sacris Scriptoribus non infrequens. Pro eâ videatur Quintilianus.

HOMOEOPATHIA: ὁμοιοπάθεια, homiopathia, latinè propter diphthongum græcam, quæ in vocalem longam resolvitur, penultimâ longâ pronuntiatur. Consimilem affectum significat: ab ὁμοῖο, hómios, similis, & πάθος, páthos, passio, affectio. Est ergò affectuum, aut passionum similitudo: cum aliqui iisdem rebus, uti studiis, curis, afficiuntur, & homœopathæ, p. b., dicuntur. Homœopathia est quoque figura rhetorica, ab affectuum similitudine deducta. Ut cum Apostolus de Christo dicit, quòd habeamus Pontificem, tentatum per omnia pro similitudine, absque peccato.

HOMOEOPTOTON: ὁμοιοπτότων, homioptoton, latinè propter omega vocalem longam penultimâ productâ, quamvis à Græcis hoc non observetur. Similiter cadens idiomate nostro dicitur: à dicto homœos similis, & πτόσις, ptósis, casus. Est figura rhetorica verborum, dum oratio habet plura verba, in eisdem casus definitia: sive sint nomina, sive verba propriè dicta. Hæc figura facilè in S. Textu occurrît: ut v. g. in illo Charitatis encomio apud Apostolum, Charitas omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, &c.

Ubi plura verba ejusdem personæ, modi, & temporis

Ancid. l. 3

L. 9. c. 3.

Heb. 4. 15.

1. Cor. 13. 7.

poris congerit, adeòque ejusdem casus. Alia ubique reperies etiam nominum ejusdem casus homœoptota: quæ figura ab homœoteleuto differt, quamvis aliqui contrâ Cyprianum Soarez contrarium ostendere nitantur.

HOMOEOSIS: ὁμοίωσις, homiōsis, latinè penultimâ productâ, quamvis à Græcis acuat antepenultima. Itâ dicta similitudo ab ὁμοῖο, hómios, similis. Est figura rhetorica sententiarum, nempe rei minis notè demonstratio per rem similem notionem. Hoc etiam schema est in Scriptoribus valde frequens: necnon apud S. S. Patres. Inter alios in Indice Operum D. Chrysofomi citatur illa homœosis elegans, inter curationem egri, aut senis ad juventutem renovati, & gratiæ miro effectus. Continet quoque, saltem implicitè, argumentum à simili, quo etiam Oratores utuntur in Loqis insitis, & Logici in Topicis. Quin, & in metaphorâ homœosis includitur: cum nomen metaphoricè propter similitudinem transferatur ad aliam rem significandam. Deus autem Opt. Max. propriè nullam habet cum creaturis homœosim: quia cum ipsis non communicat in unâ aliquâ ejusdem speciei qualitate, in quâ similitudo fundatur. Sed nequidem ejusdem generis habet qualitatem: unde dicit Propheeta, Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei? Tamen creaturæ secundum aliquam analogiam Deo dicuntur similes: non propriè è converso. Itâ docet Angelicus: Quia, ut dicit D. Dionysius, in his quæ unius ordinis sunt, recipitur mutua similitudo, non autem in causâ, & causato, dicimus enim quòd imago sit similis homini, & non è converso. Et propter illas aliquales, & analogicas similitudines in creaturis respectu Dei, Deus etiam metaphoricè in Scriptoribus nominibus creaturarum nobis exponitur, & aliquales, secundum nostrum concipiendi modum, Scriptura inter ipsam & creaturas instituit similitudines: quamvis absolutè pronunciet D. Thomas, quòd nullo modo concedendum est, quòd Deus sit similis creaturæ.

In c. r. ad Eph. H6.

If. 40. 18.

Dion. de Div. Nom. c. 9.

D. Th. 1. q. 4. a. 3. ad 4.

ib.

Ecc. 3. 2.

HOMOEOTELEUTON: ὁμοιοτελευτόν, homio-
teleton, similiter desinens. Formatur enim ista vox à dicto hómios, similis, & à verbo τελευτάω, te-
leutáo, finio. Est figura rhetorica verborum, in quâ singulæ dictiones, aut sententiæ similes habent exitus: aliqui addunt casuum diversitatem. Hæc figura in Scriptoribus non desideratur, ut v. g. dum Sapiens ait: Tempus nascendi, tempus moriendi, &c. Multa namque talia gerundia congerit, in quibus est simul homœoptoton. Tales figuræ ubique frequentes. Talis figura quoque in rebus ipsis creatis observari potest, dum omnes creaturæ in hoc mundo subalternari homœoteleutæ, exitui simili subjiuntur.

HOMOEUSIUS: ὁμοίωσις, homiōsios, p. b., qui est similis essentia. Aliqui malè omœusius dicunt: est enim à dicto hómios, similis, & ὁμοίωσις, essentia. Perfidi, & contumaces Ariani, cum cernerent de ipsorum hæresi, homouision negante, in legitimis Synodis conclamatum esse: homœusion commentis sunt: asserentes Filium non esse quidem homouision cum Patre, idest, ejusdem essentia: sed homœusion, idest, similis essentia. Cum tamen Scripturæ sacrae satis apertè inculcent tres Perso-

nas esse ejusdem essentia, & dicat Christus, Ego & pater unum sumus. De ὁμοίωσις, homiōsios, latinè homœusîa, p. b., idest similis essentia, frequenter in D. Athanasii Operibus legitur. Et D. Ambrosius, in Lib. de Filii divinitate, & consubstantialitate contrâ Arianos, ait: Denique sublato homouision, idest unius substantia vocabulo, ὁμοίωσις, homiōsios, idest similem factori suo posuerunt, cum aliud sit similitudo, aliud veritas. V. Homousius.

HOMOGENEUS: ὁμογενής, homogenēs, p. b., consanguineus, ejusdem generis, congenitus. Est enim ab ὁμῶν, homú, simul, & γένος, génos, genus, De quibus Damascenus ait: Homogenea sunt quæ

cumque sub idem prædicamentum ordinantur, ut quæcumque sunt sub substantiâ, similiter & in aliis novem prædicamentis. Sed, ut supra monimus, loquendo de heterogeneo, genus hęc passim non sumitur pro genere logico, sed potius pro ratione quâdam similitudinis, aut æqualitatis: itâ ut homogenea dicantur quæ sunt ejusdem rationis, Nam apud Philosophos in Lib. de Ortu, & Interitu, quaritur an in qualitatibus, quæ per alterationem intenduntur, gradus omnes ejusdem speciei sint homogenei, an heterogenei. Absurda enim nimis esset quæstio, si itâ intelligeretur, ut gradus ejusdem speciei possent esse heterogenei, idest diversi generis. Si enim sint ejusdem speciei, eò magis ejusdem generis logici. Intendunt igitur quærere, an gradus ejusdem speciei, v. g. caloris, sint ejusdem rationis, sine aliquâ inæqualitate, dissimilitudine, aut subordinatione inter ipsos. Nam si v. g. secundus gradus subordinetur primo, & eum supponat; certum est habere aliquam diversitatis rationem, etfi sint ejusdem speciei: & illa diversitas sufficiens est ut heterogenei dicantur. Ut ergò homogenei censeantur, debent esse ejusdem omninò rationis, & nullo modo differre, nisi in purâ differentiâ individuâli. Similiter quaritur inter diversas animæ materialis partes, an sint homogeneæ, an autem heterogeneæ. Pariter dicendum de illâ quæstione, an animæ omnes ejusdem speciei sint æquales, an inæquales. Et quidem esse omninò inæquales docet Cajet. 1. p. q. 85. a. 7. Barnes l. 2. de animâ, & alii. At inæquales esse non posse docet Fonseca 5. Metaph. c. 28. q. 16. Sect. 2. & 3. Toletus 3. de animâ q. 28. Hurtadus Disp. 2. q. 7. Si enim sunt inæquales, necessariò dicentur heterogeneæ. Nec obstat objectio illa: hoc videri impossibile, quia si individua differrent aliquo prædicato, differrent specie. Adeòque cum aliud non possit dari prædicatum intermedium, in quo conveniant, aut discriminentur; necessariò dicendum omnes animas æquales esse, & homogeneas. Nam hæc ratio militat etiam in prædictis quæstionibus, quæ ex utrâque parte magno argumentorum robore, & animi maximâ contentione sustinentur. Præterea notandum est, ut rectè Oviedus, non quòd cumque prædicatum commune facere differre subiectum essentialiter ab omni alio, cui non convenit tale prædicatum, sed tantum illud prædicatum quòd notabiliter constituit dissimile subiectum, quòd afficit, ab alio carente eodem prædicato. Verbi gratiâ duæ actiones productivæ caloris, ab igne A dependentes, inter se conveniunt, quoad il-

In Log. c. 32.

De Animâ Contr. 1. p. 8. §. 3. a. 20.

lam dependentiam ab igne A, quæ non convenit aliis actionibus dependentibus ab igne B : & tamen non idè illæ dependentes ab igne A differunt specie ab actionibus dependentibus ab igne B. Similiter si gradus qualitatis ejusdem speciei sint heterogenei ; duo primi gradus caloris in aliquo conveniunt , in quo non convenit secundus cum primo : & tamen supponuntur esse ejusdem speciei , & propter illam discrepantiam heterogenei dicuntur . Ex his ergò patet , secundum communem Philosopherum intelligentiam , ea dici homogenea , quæ omnino sunt ejusdem rationis , non solum specificæ , sed etiam alicujus prædicati , quod differentiam specificam non fundat , debentque solum in purâ differentia individuali discrepare . Modo loquendi Philosopherum etiam se accommodabunt Theologi , ubi similis aliqua difficultas insurget , v. g. in gratiæ , luminis gloriæ , & aliarum qualitatum supernaturalium gradibus , de quarum homogeneitate quæstio possit institui .

HOMOIDEA : ὁμοειδέα , *homoidéa* , latine penultimâ correptâ , quamvis in eâ græcus accentus ponatur . Sunt ea quæ sunt ejusdem speciei : ab ὁμοί , *homô* , simul , & εἶδος , *idos* , species . De his ait Damascenus : *Homoides sunt , quæcumque sub eandem speciem ordinantur , & communicant ratione substantiæ* . Nam apud Logicos species dicitur tota essentia , prædicabilis nempe : aliâs hæc ceitas , seu individuatio , ad essentiam quoque ipsius individui pertinet .

HOMOLOGESIS : ὁμολογέσις , *homologésis* , latine , propter vocalem longam , penultimâ productâ , quamvis à Græcis ad penultimâ quantitatem hîc non attendentibus , accentus in antepenultimâ statuatur . Itâ græcè confessio dicitur , uti *exomologésis* , de quâ suo loco dictum est . Fit à verbo ὁμολογέω , *homologéō* , confiteor , convenio : ex eadem videlicet orta radice , ut in eodem vocabulo fuit expositum .

HOMOLOGIA : ὁμολογία , *homologia* , latine penultimâ correptâ essefferenda . Sed plerumque in similibus terminationibus ex usu legitimo græcus accentus retinetur . Est confessio , pactum , assensus , convenientia , conditio , stipulatio , contracta societas , &c. . Oritur ab eadem radice quâ homologésis ; seu ab ὁμοί , *homô* , simul , & λόγος , *lego* , dico . Hinc fit & homologiûm , seu homologatum , ut habet Magri , atque laudum , & arbitrorum pronuntiatum esse dicit .

HOMOLOGO : ὁμολογῶ , *homologô* , p. b. , pro quo malè Carolus Magri dicit *omologo* , & *emologo* , idest confirmo , ratum habeo . Sed potius *homologo* dicendum , cum ipsum græcum *homologô* , & contractè *homologô* , sit coniteor , spondeo , assentior , &c. . Ab hoc verbo , seu ab *homologia* , dicitur homologus , p. b. , eandem rationem , seu proportionem habens , consentiens , dediticius . Quo sensu pro colono ponitur ; l. f. C. Th. de patroc. vic. Aliqui exaraverunt homologum pro vassallo : prout autem significat eum qui ejusdem rationis , & proportionis , optimè ab *homô* , simul , & λόγος , *lego* , ratio , derivatur .

HOMOMETRIUS : ὁμομήτριος , *homométrios* , p. b. , qui est ex eadem matre . Etiam homometor ,

p. l. , dicitur ab ὁμοί , *homô* , simul , & μέτρον , *méter* , mater . Sic homometrii sunt si acres uterini . Sed à πατήρ , *patér* , fit *homopatris* , & *homopator* , p. b. , qui ex eodem patre natus est : & hinc fratres homopatris , qui eodem patre prognati sunt . Homometrius potest etiam dici ejusdem mensuræ , si à dictione μέτρον , *métron* , mensura , deducatur .

HOMONOEA : ὁμόνοια , *homónoia* , latine propter diphthongum acuitur penultima , quamvis hoc non observetur à Græcis . Est concordia , consensus , & ipsa Dea concordia , sed à rectâ ratione maxime discordans . Vox est formata à dicto *homô* , simul , sive à poetico ὁμός , *homós* , similis , & νόος , *noos* , mens , quasi mentis similitas . Perperam apud Carolum Magri *Omonœa* scribitur , qui etiam templum Sanctorum Pantaleonis , & Marini Martyrum itâ refert appellatum . Ubi nempe concorditer 150 Patres in primo Concilio Constantinopolitano Macedonium condemnarunt , Spiritus sancti divinitatem negantem . Baronius asserit , ex verbis Gregorii Nazianzeni , factum esse , ut locus ille Concordia nominaretur . Citatque S. Joannem Damasc. dicentem : *Erant in oratorio reliquæ Pantalemonis , & Marini Martyrum . Quod quidem oratorium Concordia nominatur ; quoniam illic 150 Episcopi , Theodosio Magno Imperatore regnante , in eandem sententiam convenere* .

HOMONYMUS : ὁμόνυμος , *homónymos* , p. b. , qui est ejusdem nominis , à dicto *homô* simul , & ὄνομα , *ónoma* , nomen . Hoc , ut diximus in voce *hieronymus* , talem mutationem in compositione recipit . Homonymum ergò latine dicitur nomen multa significans , adedque idem quod æquivocum : & à Rabbiniis *scem mesciutráph* , idest nomen æquivocum , homonymon , ambiguum , commune , nuncupatur . Est enim à radice *scittéph* , communicavit . Æquivoca autem sunt , quorum nomen idem est , ratio verò significata diversa : unde homonymia (in rigore p. b. , ni græcus accentus retineatur , ut in ὁμωνυμία , *homónymia*) est cognominatio , & æquivocatio . Hæc tamen non idè datur in Scripturis , quamvis aliquando unus locus , aut vox , possit habere quatuor sensus : nempe unum literalem , & tres myticos . Prout superius in voce *hierosolyma* demonstratum est . Quia ut rectè ait D. Thomas , *multiplicitas horum sensuum non facit æquivocationem , aut aliam speciem multiplici-tatis* . Cujus rationem assignat : quia propriè una vox non idèd multa significat , quia significatum literale unius vocis potest aliarum rerum esse signum : ut in eâ voce hierosolyma licet observare . Unde in Scriptura non est vox æquivoca , seu homonyma , eo sensu quo hanc explicamus : nam aliqui paulò aliter homonymum explicant , ut fit nomen multis commune . Et itâ subjungit Angelicus : *Nulla confusio sequitur in Scripturâ sacrâ , cum omnes sensus fundentur super unum , scilicet litteralem , ex quo solo potest trahi argumentum* . Nec refert quod asserit idem S. Doctor , cum D. Augustino Confess. 12 , quòd non sit inconveniens , si etiam secundum litteralem sensum in unâ litterâ scripturæ plures sint sensus . Cujus rationem profert : quia Author S. Scripturæ est Deus , qui omnia simul suo comprehendit intellectu . Et sic unâ voce potest plures

In Hierol.

Bar. Ar. Chr. 381. N. 55.

Dam. de Imag. l. 3.

שׁוּב

חַוּשׁוֹת

scem mesciutráph.

חַוּשׁוֹת

scittéph.

I. q. 1. a. 10. ad 2.

Ib.

Ib. in Corp.

fen-

sensus , etiam literales simul exprimere . Hoc , inquam , non refert : non enim idèd tunc datur homonymia . Quia illa significata sumuntur , ut in aliquo conveniunt , ut possit de utroque talis propositio verificari . Vel dic æquivocationem confusione sonare , & ex se illam inducere , quæ sic non datur in Scripturis . Cum enim unus Textus habet duos sensus literales , ponitur loco conceptus divini , simul illa duo distinctissime representantis , quæ sine cõfusione ab eadem voce significantur . Quamvis aliquando ex modo nostro intelligendi , & propter ignorantiam nostram , in nobis nonnulla oriatur æquivocatio . Secus accidit in veris nominibus æquivocis , positis ad representandos varios conceptus humanos , varia separatim significata intelligentes . Unde potest fieri , quòd juxta proprium significatum unum pro alio sumatur , sicque æquivocatio ingeratur . Meritò igitur ab aliis exploditur Arriaga , qui asserit etiam conceptum divinum simplicissimum , omnia simul representantem , æquivocum esse dicendum . Quia , dicit ipse , sicut de ratione nominis univoci non est omnia simul significare ; itâ & de ratione nominis æquivoci non est omnia æquivocata posse seorsim representare . Quamvis , ut ait , apud idiotas , conceptus divinos esse æquivocos , non sit asserendum . Sicque secundum ipsum in Eloquiis divinis etiam æquivocationem reperiri sustinere possemus . Sed , ut ipse fatetur , æquivocatio confusionem sonat , quæ procul abest à conceptibus divinis . Deinde non sufficit in re de rebus divinis convenire ; sed etiam observandus communis Theologorum loquendi modus passim receptus , ne insensibiliter aliquis error possit irrepere .

HOMOPHYEA : ὁμοφύεα , *homophyéa* , latine penultimâ correptâ , etli Græci in eâ ponant accentum . Itâ dicta ea quæ simul nata sunt , connaturalia , seu ea quæ sunt ejusdem naturæ : à particulâ ὁμοί , *homô* , simul , & verbo φύω , *phyo* , nascor , unde φύσις , *physis* , natura . De his agit Damascenus : *Homophyæa , idest connaturalia , seu unius naturæ* , dicit ea esse individua ejusdem speciei . Et itâ Christus secundum divinitatem cum Patre æterno homophyæus est dicendus : cum secundum humanitatem nobis homophyæus sit agnoscendus .

HOMOPTOTON : ὁμοπτότων , *homóptoton* , idem ac *homæoptoton* , & eodem gaudet accentu . Sed sit ab ὁμοί , *homô* , simul , quasi simul cadens . De quo Iidorus ait : *Homoptoton est cum plurimâ nomina per unum casum denunciantur* . Similiter pro homæoteleuto , dicitur homoteleuton : quas figuras , refragante Houtino , Cyprianus Soarez distinguit .

HOMOUSIUS : ὁμοούσιος , *homóusios* , p. b. , dicitur & ὁμοούσιος , *homóusios* , consubstantialis , ejusdem essentia . Et itâ ὁμοούσιος , *homóusios* , latine *homousia* , vel *homúsia* , p. b. , nisi græcos in accentu , ut plurimi faciunt , imitemur . Eandem essentiam , seu essentia identitatem sonat : à dicto *homô* , simul , & ὁσία , *úsia* , essentia . Quantis viribus *homousion* ab Orthodoxis contra Arianos propugnatum fuerit ; satis patet ex tot Conciliis , Patribus , & sacris historiis . Et certè manifestum est ex Fide tres Per-

sonas homousias esse . Sed *heterousion* , ut supra diximus , introduxerunt Ariani , asserentes Filium esse diversæ substantiæ à Patre , adedque creaturam esse . Macedoniani verò *homousion* hæreticè admittentes , etiam *homousion* cum Arianis reversè respuebant . Dicebant enim , ut patet ex Concilio primo Constantinopolitano , *Homousion respuitimus , ne Patris , & Filii hypostasies , cum Sabellio confundamus* , &c. . Verentes enim ne ex unitate essentia , cogerentur cum Sabellianis admittere personæ unitatem , idèd ajebant : *Inter hos extremè dissidentes medianos viam tenemus , filiumque patri credimus similis esse substantia* . Eò magis negabant *homousion* inter duas primas Personas , & Spiritum sanctum : quoniam hunc affirmabant esse creaturam . Contrâ hos ergò , & alios ejus farinae Chriptomachos , ut prius in Nicenâ Synodo *homousion* definitum erat ; itâ & in Constantinopolitanâ idem orthodoxæ Fidei renovatus fuit articulus . Nam pronuntiatum est , non esse violandam Fidem Patrum 318 , qui Nicenâ Bithyniæ convenerant , sed manere eam ratam oportere , &c. . Jam de *heterousio* loquentes vidimus acerrimos *homousii* propugnatores , ex Philostorgii confessione , Basilium , Greg. Nazianzenum , & Apollinarium , exticisse . Athanasius tamen , etli à Philostorgio parùm reputatus (fortè ut auctoritatem ab isto invicto Arianorum Antagonistâ ex parte tolleret) fuit etiam potentissimus *homousii* defensor . Uade in ejus Operibus frequens de *homousiâ* , seu essentia unitate occurrit mentio . Vidimus etiam supra , ubi *homousii* etymologia explanata est , D. Ambrosium acriter eos explodisse , qui loco *homousii* , *homousion* introduxerant . Uade non est quòd in his diutius immoremur : observantes cum D. Bernardo , quòd inter Personas divinas , *tanta est unitas , ut homousion , idest Patris & Filii eadem substantia* . Propter homousion Catholici ab hæreticis Homousiones vocati , & aliquando homousiani . Ut ait D. Augustinus : *Arriani , & Eunomiani , non alii hæretici , nos vocitant homousianos* , &c. .

HOMOYPOSTATA : ὁμοϋπόστατος , p. b. , ea quæ sunt ejusdem hypostasis , seu subsistentiæ . Fit enim ista vox à sæpius dicto *homô* , simul , & *hypostasis* , subsistentia . Itâ cum duæ naturæ totales , aut partiales , habent eandem subsistentiam , homoypostata dicendæ . Totales quidem , ut in Christo Natura humana , & divina : quia unam , & eandem habent subsistentiam , unde & idiomatum communicatio formata . Partiales verò naturæ , ut anima , & corpus , quæ unâ subsistentiâ , eaque simplici , ut multi volunt , aut compositâ , secundum alios , dantur . Quod à Damasceno insinuat dicente : *Homoypostata sunt , cum duæ naturæ in unâ hypostasi uniantur , & unam tenent hypostasin compositam , & unam personam , ut anima & corpus* . Aliqui sine aspiratione perperam *Omohypostaton* exarant : & spiritus densus , seu aspiratio in dictionibus compositis in medio vocabulo solet auferri .

HOPLOTHEGA : ὁπλοθήκη , *hoplothéke* , p. l. , armamentarium , seu armorum repositoryum . Fit enim ab ὄπλον , *hóplon* , armatura , plur. *hópla* , arma , & θήκη , *théke* , theca , vagina , repositoryum . Hoplotheam fecit Salomon in domo Saltus Libani-

Can. r.

L. de Ammon. re Dei c. 7.

L. cont. Serm. Arrianorum c. 36.

In Log. c. 32.

In Log. c. 21.

In Hierol.

Reg. 10. 10. ni : ubi *ducenta scuta de arvo purissimi*, & *trecentas peltas ex auro probato* reposuit. Sed direptis thesauris à Sefac Ægypti rege, tempore Roboami, Salomonis filii, fecit Roboam alia scuta ex ere, quæ postea *reportabant ad armamentarium scutariorum*. Hoplotheca præterea concinnus est aliorum librorum titulus, maximè illius, in quo Sanctorum Patrum sententiis, velut tot armis Ecclesie militantis, heretici profigantur.

I. HORA: *ὥρα*, significat determinatam diei partem. Et tunc videtur oriri ab *ὥρα*, *horos*, terminus, limes, regula: puta quia horis repetitis dies, & tempus, terminetur, limitetur, & reguletur. Græcè autem multa alia significat, nempe tempus anni, florem, etatem, pulchritudinem: & tunc potest à verbo *ὥρα*, *horido*, video, derivari. Quia scilicet ea sunt visu pulchra: & horæ Solis famulæ fingebantur, & Deæ pulchritudinis. Apud Homerum sunt portarum celi custodes, quod mysticè horis vitæ nostræ, in mundo sanctè tranfactis, adaptare licet. Hæ namque & immortalem pulchritudinem pariunt, & eternæ felicitatis januam pandunt. Nam & horam pro tempore sumi satis notum est apud Latinos, & fervidè nos admonet Apostolus, ut *operemur bonum dum tempus habemus*. Amanter quoque dicit ille Discipulus quem diligebat Jesus:

Gal. 6. 10. *Filioli mei novissima hora est: & post hanc tempus non erit amplius*. Sed ut ad rem nostram revertamur; hora passim vigesima quarta pars diei civilis censetur, seu astronomici, aut, ut alii dicunt, naturalis: quarum prima, juxta diversas nationes, inchoatur à diverso temporis puncto. Itali nunc à Solis occasu primam incipiunt: quamvis in horologiis automatis, seu quæ vi ponderum, & rotarum, artificiosis motibus per se moventur, prima hora primis facibus, seu mediâ horâ post Solis occasum ducat initium. Si dies crescunt, singuli aliquantum superant 24 horarum periodum: si verò decrescunt, etiam dies aliquid deperdunt ex 24 horarum curriculo. Nam die sequenti, cum Sol citius occidat, necdum præcisè sunt elapsæ 24 horæ, ab illo temporis momento, quo Sol die antecedente occubuit. In hoc Itali veteres Hebræos imitantur, qui à Solis occasu dies civiles ordiebantur, sicque festa sua celebrabant. Ut etiamnum in suis profanis feliis observant, juxta præceptum quod antiquitus vigeat: *A vesperâ usque ad vesperam*

Lev. 23. *celebrabitis Sabbata vestra*. Hicque ritus primæ rerum creationi congruebat, in quâ dies artificialès antecedebant tenebræ: *Factumque est vespere & mane dies unus*. Hebræos etiam secuti sunt Athenienses, & alii. Babylonii verò primam diei horam ab ortu Solis incipiebant: sicque crescentibus, & decrescantibus diebus, eam varietatem habebat, quam vigesima quarta nunc in Italiâ. Cæteri omnes Europæi in duas duodenas diem civilem dividentes, primam primæ duodenæ horam incipiunt à puncto fixo, & nunquam variato, mediæ noctis: & primam secundæ duodenæ ab altero puncto immobili meridiei. Olim tamen apud omnes ferè nationes alia invaluerat horarum divisio. Nam diem artificialem, qui naturalis etiam ab aliquibus dicitur, in 12 partes æquales dividebant, quas horas appellabant, Et quia dies isti longiores sunt

ætate quàm hyeme, hinc æstivæ horæ erant hyemalibus prolixiores. Earum prima ab ortu Solis incipiebat: sexta terminus erat meridies: & duodecima vespere cum Solis terminabatur occasu. Eodem modo 12 noctis horas dispecebant: & de hisce horis mentio passim est obviâ in Scripturis.

Sed alia quoque horarum ratio apud Hebræos erat usitata, diem artificialem in quatuor partes dividentes. Et prima quidem, ut aliæ tres, tribus ex illis duodecim constabat, adeoque longior æstate quàm hyeme. Secunda pars dicebatur hora tertia, cujus terminus erat in meridie. Tertia pars, à meridie usque ad horam nonam, vocabatur hora sexta. Quarta denique appellabatur hora nona, & usque ad occasum Solis protendebatur. Eadem ratione nox in quatuor partes dividebatur, quarum unaquæque vigilia, à vigiliis nomine derivato, nuncupata. Ex hac speciali horas computandi ratione, conciliatur id quod dicit S. Marcus de Salvatore crucifixione, *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum*: cum illis verbis S. Joannis, quibus asserit fuisse quasi horam sextam, quando Pilatus Christum Judæis ostendit, *Erat autem parasceve Pascha hora quasi sexta, & dicit Judæis, ecce rex vester*. Non solum enim possunt hi duo Textus in concordiam revocari, dicendo cum D. Hieronymo, Toletio, Cajetano, & aliis, mendum esse in Marco, incuriâ scriptorum introductum, & pro senarii notâ in græco, positum γ, ternarii signum; sed etiam asserendo, crucifixionem illam, de qua Marcus, factam fuisse Judæorum linguâ, horâ tertiâ. Prout innuit D. Augustinus dicens: *Unde occidistis? gladio lingua: acivistis enim linguas vestras, & quando percussistis? nisi quando clamastis, crucifige, crucifige*. Aut potius explicando, fuisse horam tertiam quasi finitam propè meridiem, dum Christum Dominum crucifixerunt: & paulò ante, non multum discedendo à termino horæ tertiæ, adeoque horâ quasi sextâ, secundum Joannem, Pilatum eum Judæis ostendisse. Cum initio horæ sextæ in meridie fuerit Cruci affixus, quando etiam secundum Marcum, *Facta horâ sextâ, tenebræ factæ sunt per totam terram, usque ad horam nonam*. At priore sensu horæ accipiuntur in parabola de operariis ad vineam missis: nempe ut sunt duodecima pars diei artificialis. In his hora prima, seu summo mane, ut habetur ex D. Gregorio, tempus ab Adam usque ad Noë; hora tertia à Noë usque ad Abraham: sexta ab Abraham usque ad Moysen: nona tempus à Moysè usque ad Christum designat. Hora verò undecima, dicit Magnus iste Gregorius, à primo Domini adventu, usque ad secundum, in quâ prædicatores sancti Apostoli missi sunt, qui mercedem plenam, & tunc de venientes acceperunt. Vel aliter, hora prima tempus est pueritiæ: tertia adolescentiæ, vel juventutis: sexta ætas viri perfecti, seu virilitas: nona senectus: undecima ætas decrepita. Sed magis ad finem parabole prior explicatio reputanda. De horis alia nonnulla in dictione *Horus* addentur.

HORIZON: *ὁρίζων*, latinè finitor, vel terminator dicitur, à verbo *ὁρίζω*, *horizo*, termino, finio, Hujus enim participium præsens activum, est *horizon*, liniens, terminans. Est autem Horizon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon circulus ille, qui nobis circumquaque cælum, ubi videtur terram contingere, circumspicientibus finit obtutum nostrum. Sed quia visus nostræ fati hebes, ad cælum usque non potest pertingere; stelle ipsæ, propter vastissimam suorum orbium molem, & ingentem lucis copiam, micantibus suis radiis, nostros perfringunt oculos: & ob visus obtusorem aciem nobis apparent scintillantes. Cum ergo cælum ipsum à nobis non conspiciatur; tamen imaginatione formandus est ille circulus, qui undequaque cælum, velut circo quodam describit, & aspectui nostro terminum præfigit. Sicque distinguens partem cæli visam à non visâ, totumque cælum in duas partes interfecans æquales, ab Astronomis Horizon appellatur. Nam ubi montes, aut aliæ moles opacæ visus aciem non impediunt, à nobis circumquaque oculos circumducentibus; unum cæli hemisphærium conspiciunt: cum aliud inferius ob terræ opacitatem videri non possit. Quando Sol, vel alia stella, hunc circulum ingreditur, tunc supra nostrum Horizontem oriri dicitur, & ubicumque fit in nostro hemisphærio, sic ab Horizonte circumscripto, nunquam obtutum nostrum, nisi caligine, nubibus, aut alio corpore opaco interposito, vel propter Solis fulgorem, de aliâ stellâ loquendo, potest eludere. Dum autem denuò, versus hemisphærium inferius, circulum illum pertranfit, tunc infra Horizontem nostrum occidit, & delitescit. Est igitur Horizon talis circulus major in Sphærâ, eam, ut omnes alii circuli majores, in duas partes æquales dividens, & alios circulos Sphæræ majores in duas partes æquales interfecans: nempe Æquinoctialem, Zodiacum, Meridianos, & Coluros. Cum enim circulus major in uno globo, vel Sphærâ, sit ille, qui eam in duas partes æquales interfecat, quicumque tandem circuli majores describantur in eadem Sphærâ, semper se invicem in duas partes interfecant æquales. Hinc fit cur omnis natio, quæ sub cælo est, facti totius anni computu, tantum præcisè habeat noctis, quantum diei. Cujus ratio est, quia eorum Horizon semper interfecat Zodiacum in duas partes æquales; & sic cum mediâ pars sit supra eorum Horizontem, nempe sex signa, in quibus percurrentis circiter medium annum Sol con-

sumit; quodcumque in illis versetur, per medium annum eos illuminabit. Et quidem illis, qui sub Polis degerent, cum eorum Horizon cum Æquinoctiali coincidat, Sole semel Æquinoctialem, versus eos, pertranseunte, jam supra eorum Horizontem ortus est: cumque Æquatorem non regrediatur, nisi priùs illa sex signa, supra eorum Horizontem conspicua, percurrerit; sex mensibus elapsis, quibus dies continuus eis illuxit, denudò sex mensium nox revertitur, quo tempore Sol alia sex signa sub eorum perliustrat Horizonte. Itâ qui sub Polo arctico fingerentur habitare (quod tamen ob frigus intolerabile, & mare glacie obdutum, nemini hucusque datus est accessus) semper haberent sex signa Zodiaci supra suum Horizontem: videlicet Arietem, Taurum, Geminos, Cancrum, Leonem, & Virginem. Alia verò sex signa semper illi cernerent, qui sub Polo antarctico terram incolerent australem. Aliis autem, qui

qui nec sub Polis, nec intrâ circulos arcticos degunt, Zodiacus totus successivè comparet. Nam illa pars, quæ ipsis de die sub eorum Horizonte latitat, de nocte, per orbium cælestium motum, supra eum resurgit. Cum hac tamen differentiâ, quod illi, qui sub Æquinoctiali degunt, cum eorum Horizon non solum dividat Æquinoctialem, ut alii Horizontes, in duas partes æquales, sed etiam duos Tropicos, & omnes alios circulos, quos Sol quotidie describit, æquè interfecat, immò ad angulos rectos; fit ut semper dies habeant noctibus æquales. Alii verò prout magis ab Æquinoctiali distant, excepto illo tempore quo Sol ipsum Æquatorem percurrit, habent dies noctibus inæquales. Nam v. g. eis, qui inter Æquinoctialem, & Polum arcticum degunt, dum Sol jam versus hemisphærium septentrionale Æquatorem transgressus est, jam dies fit longior, quàm nox. Cujus ratio, quod circuli, quos Sol itinere quotidiano conficit, ab eorum Horizonte inæqualiter dividantur: itâ tamen ut major pars sit illa, quæ est supra Horizontem. E contrario verò accidit, dum Sol Æquatorem regressus, in hemisphærio australi circumversatur; nam ob rationem oppositam, tunc eis nox prolixior evadit. Sic ergo qui multum ab Æquinoctiali versus Polos distant æstate dies habent longissimos; itâ ut versus Norwegiam, aut Finlandiam habeant dies benè 20 horarum, e contra contingit hyeme, dum noctes habent tali prolixitate sibi maximè odiosas.

Ex his omnibus deducitur, quam varii sint Horizontes: cum quolibet in terrâ situ variato, varietur & Horizon. Sed majoris claritatis gratiâ, ut habetur ex Sacrobuoto, in hac arte periti Horizontem dividunt in rectum, & obliquum, sive declivem. Rectus est Horizon illorum, quorum Zenith, seu punctum verticale est in æquinoctiali, de quibus jam diximus semper habere dies noctibus æquales, & rectam quoque sphæram habere dicuntur. Quia eorum Horizon est circulus transiens per Polos Mundi, dividens Æquinoctialem ad angulos rectos Sphæræ. Obliquus autem est aliorum Horizon, quibus elevatur alteruter Mundi Polus. Hi enim habent sphæram obliquam: quia eorum Horizon, ut supra insinuavimus, interfecat Æquinoctialem ad angulos impares, & obliquos. In his quanta est elevatio Poli supra eorum Horizontem, tanta est distantia eorum Zenith ab Æquinoctiali. Unde si quis sub Æquinoctiali constitutus accedat versus Polum arcticum per unum gradum, jam Polus supra ejus Horizontem attollitur uno gradu. Si accedat sub Tropico Cancræ, qui distat 23 gradibus & 51 minutis, secundum Ptolemæum, ab Æquatore; tot præcisè gradibus, & minutis ei Polus elevabitur. Si ulterius pergat, v. g. Insuliam usque, ubi est elevatio Poli circiter 45 graduum, tot etiam gradibus ejus Zenith ab Æquinoctiali distabit. Ut patebit circulo descripto, & in duas partes æquales lineâ transversâ secto, cujus lineæ duo puncta extrema duos Polos denotent: arcu superiore, qui superius hemisphærium repræsentat, in duas partes æquales divisio. Jam supposito quoddam aliquis in aliquo globulo, in centro illius circuli, itâ degat ut habeat pro zenith illud punctum,

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

zon

2.

Marci 15. 25.

Io. 19. 14.

In Pl. 63. 2.

Marci 15. 33.

Hom. 19. in Evang.

I.

2.

In Sphærâ. De Horizonte.

clū, in quo facta est arcus superioris divisio, Æquinoctialis incolas adumbrabit. Si verò in illo globulo versùs unum Polum magis accedat, tunc non habebit ampliùs pro zenith illud punctum divisionis arcus, sed aliud, prout magis, vel minus ad Polos accedit: & quanta erit distantia à novo zenith quod acquirit, ad prius punctum divisionis, tantundem elevabitur ipsi Polus. Quod clariùs intelligetur, si alia nova linea ita totum circulum in duas partes æquales dividat, ut novum illud punctum verticale ipsi perpendiculariter immineat. Cùm autem singuli circuli, secundum Astronomos, in 360 gradus dividantur; arcus super Horizontem est semper 180 graduum: & à puncto verticali illo priore ad Polos usque 90 gradus enumerantur. Qui ergò ita ad Arcticum accedit, ut jam 45 gradibus, prout in Insulari, distet ab Æquinoctiali, etiam 45 gradibus hic Polus est ipsi elevatus. Sicque 45 gradibus ipsius zenith à Polo distabit arctico. Reliqui autem 45 gradus, ad conficiendum 180, restant inter punctum illud primum verticale in Æquinoctiali, & Horizontem, quia etiam ipsi Æquator 45 gradibus elevatur. Ad cuius majorem intelligentiam, observatu dignum, & jucundum est, quòd terra quasi punctum sit respectu immensæ orbium caelestium vastitatis. Ut etiam agnoscat Scipio apud Ciceronem, caelorum magnitudinem suspiciens, dum ait: *Jam verò ipsa terra ita mihi parva visa est, ut me imperii nostri, quo quasi punctum ejus attingimus, peniteret.* Ille ergò qui in terrâ degit, quasi super punctum in Universi centro collocatus, circumquaque oculos volvens, mediam celi partem detegit. Sicut illa recta linea, in duas partes circulum dividens, designat partem caeli visam à non visâ: eo modo scilicet, quo caelum à nobis videri potest, ejus luminaribus circumspedâs. De motu solis super Horizontem, seu ab uno extremo à nobis viso, ad aliud, dicit Psalmista: *A summo calo egressio ejus, & occurfus ejus usque ad summum ejus.* Nam *ἀγρός*, *áeros*, prout habent 70 in Textu græco, summum, & extremum significat: & ita Hebraicus *מִקְצֵת*, idest ab extremo, cùm *קֵצֵת* sit finis, & extremum. Ab Horizonte horizontalia dicuntur illa horologia, quæ describuntur in plano caelum inspiciente. Videlicet illa, in quæ zenith perpendiculariter respicit, & cùm nulli impedimentum habent, omnes etiam prolixiorum dierum horas possunt demonstrare, Alia horologia dicuntur verticalia, qualia in parietibus, vel tabulis pendulis efformata. Similes voces sæpiùs apud sacros quoque Scriptores leguntur: ideo earum cognitio, & prolixior explicatio, Theologo non exitimetur inutilis.

HOROLOGIIUM: ὁρολόγιον, *horológion*, p. b., quasi horas dicens, seu horarum rationem continens. Fit enim ab *hora*, & *λέγω*, *légo*, dico, vel à *λόγος*, *lógos*, ratio: utpotè horarum ratio. Latine solarium antiquitùs dicebatur illud, quod umbra solis à gnomone formatâ horas indicabat: & erat, ut jam diximus, horizontale, aut verticale. Aliqua tamen etiam formantur, quæ nec sint horizontalia, nec verticalia; v. g. illa, quæ describuntur in planis aliquantum inclinatis. Antiqui etiam aquâ in clepsydrâ, vel arenâ ex vasculis arenariis,

horas metiebantur. Sed moderni omnem Antiquorum artem, & industriam, suis automatis longè superarunt. Hæc horologia, secundum horas italicas, variant aliquantum à solaribus. Nam in solaribus hora 24 cum solis occasu completa est: sed in illis, ex rotis affabrè formatis, unâ mediâ horâ tardiùs auditur vigesimæ quartæ pulsus. Sed in mediâ nocte, pro ritibus ecclesiasticis computandâ, à solis occasu calculus est ineundus. Si enim ab horâ 24 communi ad ortum solis tempus intermedium observaretur, & in duas partes æquales secaretur; tunc media nox uno quadrante tardiùs notaretur, quàm sit verè mediâ noctis punctum. Ut si horâ decimâ Sol oriatur, mesonyction (quod & heminoctium, p. b., ab aliquibus dicitur, ab *ἡμέμη*, *hémē*, in compositione dimidium significante, & *νύχτος*, *nóchos*, nox, tenebræ) non est hora quinta, sed hora quarta cum tribus quadrantibus. Id quod debet observari pro jejuniis naturalibus, & ecclesiasticis, pro festis celebrandis, Officiis divinis perfolvendis, & aliis similibus. De horologio Achaz, in quo maximo miraculo reversus est sol decem lineis per gradus quos ascenderat, nonnihil suprà diximus de gnomone differendo.

HOROSCOPUS: ὁροσκόπος, *horoscópos*, latine penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus audiatur accentus. Vox est formata ab *hora*, & verbo *σκοπέω*, *scopéo*, considero, animadverto: ut horoscopus sit qui rationem horarum observat. De aliquibus quoque valis, seu instrumentis dicitur, in quibus horæ dignoscuntur, & horoscopa vocantur. Horoscopus apud Ægyptios, ut patet ex Clem. Alexandrino, erat ille sacerdos, qui in sacris eorum superstitiosis Odum, seu cantorem sequebatur, & scribam præcedebat. Et ille *Horoscopus gestabat in manu horologium, & palmam, Astrologia Symbolo*. De quo Nic. Caussin subjungit, *Eum quatuor libros Mercurii de Astrologiâ oportet semper promptos in ore habere.* Ab Astrologis horoscopus dicitur illa pars celi, quæ singulis horis super orientem ascendit: & Ascendens etiam ab ipsis appellata. Pars autem illa celi, quæ rectâ ab hemisphærio inferiori super Horizontem affurgit, consistit 15 gradibus, qui constituunt vigesimam quartam circuli partem, seu graduum 360. Sed specialiter horoscopus dicitur illud præcisè temporis instans in quo quis nascitur: èd quòd à vanis, & credulis hora illa, seu tempus accuratè observetur. Vel potiùs, ut communiter intelligitur, est illud natalitium sidus, quod eo momento, quo quis in lucem editur, ascendit super Horizontem. Dicitur ergò quasi horæ natalitiæ notatio, seu animadversio, de qua D. Augustinus ostendit in geminis non posse tantas oriri diversitates, ut sexus differentiam queat inducere: cùm simul concipiantur, etsi non plane simul nascantur. Et ita dicit S. Pater: *At enim plurimum vis horoscopi valet. Hoc quàm nihil sit iam satis differni, &c.* Sed quàm vanâ sit horoscopia (latine p. b., nisi græcas accentus in eâ retineatur, ut in *ἀστροσκοπία*, *horoscopia*) ex paucis quæ de genethliacis delibavimus, colligi potest. Quibus adjungimus S. S. Patrum, & gravissimorum aliorum Authorum contrâ genethliacos, aut horoscopos censuras; præsertim D. Augustini, S. Gregorii,

garii, Pici Mirandulani, ingeniorum sui seculi phœnicis, Sexti Empirici, & inter moderniores, Alexandri de Alexandris. Hic Genethliacorum, in libro contrâ Astrologos, vanitatem explodit, propriis ipsorum principiis eos impugnando, & illorum armis expugnando. Istud præ cæteris observari potest, quòd in gemellis, qui eodem momento concepti, sub eodem horoscopo in lucem editi, aded varia vitæ, morum, & fortunarum ratio eluceat: uti specialiter D. Gregorius de Jacob, & Esau, uno partu editis, & tam corpore, & genio dissimilibus, observavit. *Certe cum Jacob, inquit, de utero egrediens prioris fratris plantam teneret manu, prior perfectus: nequaquam egredi potuit nisi subsequens inchoasset: & tamen, cum uno tempore, eodemque momento, utrumque mater fuderit, non una utriusque vite aequalitas fuit.* Si autem, ut verè res se habet, in illâ parvâ temporis intercapedine, quâ Esau paulò ante fratrem egressus est, contendant maximam horoscopi in celo mutationem factam, èd quòd interea multa leucarum millia in suo gyro caelum confecerit; hinc ego evidenter deducam Genethliacos nunquam ad veri horoscopi notitiam posse certò pervenire. Verum quippe nativitatibus instans semper ignoratur: nec horologia habemus aded exacta, quin ad multa minuta à recto deviant. Etsi perfectissimus Astrologus obstricticem ageret, & eodem tempore præcisum nativitatibus instans exploraret; tamen in praxi facile est in aliquot minutis exorbitare: cùm instrumenta, quibus horæ sunt explorandæ, sint nimium erroribus obnoxia, quantumvis ad amissum efformata. Atque satis manifesta est summorum Astrologorum varietas, & dissensio, in horis præcisè assignandis, pro noviluniis, eclipsibus, & aliis magis obvis: in quibus ad multas horas plerùmque, & ad diem aliquando differentes observantur.

HORUS: ὁρος, *hóros*, Sol apud Ægyptios ita vocatus, seu Apollo, ut in voce *hieroglyphicum* dictum est, Ab hoc horarum nomenclatura satis verisimiliter defluxit, nempe illarum quæ denotant anni tempora. Præsertim per horas cum Pierio Valeriano intelligendo tres eas anni partitiones quæ suo quoque tempore singula maturant, *ver quippe, æstatem, aut autumnumque: quæ tempora Ægyptii, quatuor unum quodque mensibus nostris complexi sunt, ex Hori regis partitione, à quo his etiam nunc nomen horis inditum.* Annales quoque apud Persas, & Assyrios, horæ, vel potiùs hori dicti sunt: unde Græci horographos, p. b., vocitarunt eorum scriptores. Græci, & eos secuti Latini horæ nomen ad 24 diei partem transtulere, quas Solis esse filias Homerus somniavit. Cùm autem Sol apud Ægyptios Horus nuncupatus fuerit, non est quòd ad græcam etymologiam recurramus, sed potiùs ad Ægyptiam, si nostri esset instituti. Aliàs ejus etymon rectissimè à verbo *ὁράω*, *horáo*, video, traheretur: cùm inter omnes res visibiles Sol sit maximè perspicendus, & summâ dignus admiratione. Est enim *vis admirabile opus excelsi.*

HYACINTHUS: ὑάκινθος, *hyákynthos*, puer, secundum Poëtarum fabulas, in florem sui nominis conversus, coloris nempe cærulei, & caelestis, prudentiæ, ac sapientiæ symbolum, adedque ab Apol-

line Musarum, ac literarum Deo adamatus. Ab isto flore, ob coloris similitudinem, gemma quædam hyacinthi nomine donata: & color ipse caelestis, seu aëreus, *ὑάκινθος*, *hyákynthos*, hyacinthinus, p. b., vocatus. Munera, quæ ad divini constructionem tabernaculi Moyses à populo Israelitico iussu Dei accipere debebat, enumerat S. Textus: *Hæ sunt autem quæ accipere debetis, aurum, & argentum, & es, hyacinthum, &c.* Ità Septuaginta legunt *ὑάκινθον*, *hyákynthon*, & Hebræus *thechéleth*, quod est hyacinthus, & metonymicè hyacinthinum. Hic enim per hyacinthum intelligit fila coloris hyacinthini, adedque aëra representantis, ut ex eo cum bysso, purpurâ, & cocco, alia tria elementa designantibus, omnes vestes sacerdotales, & tabernaculi efformarentur ornamenta. Sicque Dei majestas, & in omnia dominium, ad cuius cultum infervire debebant, meliùs ob oculis ponebatur: & sacerdotes pro toto mundo esse sibi deprecandum admonebantur. De gemmâ verò hyacintho narrat Solinus, eam apud Ægyptios reperiri nitore cæruleo: addens præterea, *Hic est qui sentit auras, & cum calo facit mutationem, nec equaliter rutilat, cum aut nubilosus est, aut serenus dies.* Quod confirmat Hugo Victorinus asserens, quòd mutat colorem suum cum facie caeli: si clarum est caelum, lucet: si obscurum, fit obscurus. Inter pretiosissima caelestis Jerosolymæ, omne pretium exuperantis, fundamenta, ponitur undecimum hyacinthos. Et merito inter caelestes gemmas ista reponitur, quæ virorum apostolicorum, tot lapides pretiosos, & vivos, Paradisi thesauris inferentium, est hieroglyphicum. Ut pergit de hyacintho loquens Hugo à S. Victore: *Per hunc lapidem designantur, qui se omni modo ad aliorum captum accommodant: sicut fecit Paulus.* Cùm de se ipso scribat: *Omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem salvos.* Nam flebat cum stentibus, & cum infirmis infirmabatur: adedque optime ab hyacintho, secundum celi mutationem varios affectus induente, figurabatur. Aut quid mirum hyacinthum inter caelestia triumphantis Ecclesiæ fundamenta connumerari: cùm illorum Sanctorum divinâ sapientiâ præditorum, æternique Solis radiis, ad aliorum eliminandas tenebras, exornatorum, sit caeleste symbolum? Quod ex eodem Victorino decerpo: *Vel aliter hyacinthus similis est aque radio solis percussæ, & ita viros sapientiâ plenos, & veri solis radio perfusos significat.*

Cùm autem, ut vult Corn. à Lapide, hyacinthus sit idem cum ligurio, qui in Rationali primus in tertio ordine positus erat, merito inter illas gemmas ordinabatur: cùm ipse maximè rationalis observetur. Quare in Logio sacro etiam hæc gemma inferenda fuit, de quo dixerat Dominus Moysi: *Pones autem in rationali iudicii doctrinam, & veritatem.* Septuaginta legunt, *τὴν δόξαν, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ten dólōfan, ke ten aléthian*, idest manifestationem, & veritatem: Hebraicus habet *eth ha-darim*, *veeth ha-thummim*. Urin autem & thummim sunt nomina pluralis numeri, & significant illuminationes, & perfectiones. Nam *or* est lux, & *thummim* perfectio, integritas. Sive per has intelligantur ipsæ 12 gemmæ, quatenus per earum

R r

Hom. 10. in Evang.

Il. 38.8.

Strom. l. 6

In Observ ad Hierog 37.

Hierogl. l. 1. In Horoscopo.

De Civ. Dei l. 5. c. 6.

Ecci. 43.

I.

Ex. 28. 3. תְּכֵלֶת thechéleth.

Polyhist. c. 33.

L. 2. de bestis, & aliis rebus

Ap. 11. 20.

Suprà.

1. Cor. 9. 22.

ib.

Ex. 28. 20.

v. 30.

תְּכֵלֶת

תְּכֵלֶת

תְּכֵלֶת

תְּכֵלֶת

thummim.

In somnio Scipianis.

Pl. 8. 7.

מִקְצֵת

מִקְצֵת

מִקְצֵת

קֵצֵת

קֵצֵת

mutationem oracula divina Pontifex accipiebat: ut docent Liranus, Abulensis, Pererius, Genebrardus, & alii multi. Sive, ut magis placet Cornelio à Lapide, ex D. Augustino, utriusque Hugoni, & aliis, essent inter gemmas illae voces inscriptae, *Urim*, & *Tummim*. Aliae virtutes à nonnullis hyacintho attribuuntur, puta pesti, & venenatis morbis mederi, corpus roborare, somnum & lætitiã conciliare. Quae omnia undecimo Symboli articulo, ut aliqui computant, peccatorum remissioni, & Pœnitentiæ Sacramento conveniunt: adeoque Simoni Chananeo, dicto Zelotæ, inter Apostolos penultimo, adaptantur. Hyacinthus præterea ob colorem caelestem, & gemmæ præstantiam, æternæ retributionis mercedem indicat: & ided Sponsi manus dicuntur *tornatiles aureæ plene hyacinthis*. Et si 70 scribant *dagais, tharsis*, vocem hebraicam *tharsesco* imitantes, quæ significat beryllum, aut thalassium, sive marinum, & secundum alios chrysolithum, aut hyacinthum. Tornatiles quidem activè à Patribus passim intelliguntur: eò quod sine ullo impedimento, & cum summâ perfectione, omnia operentur. Et quicumque sacri istius Sponsi imitantur opera, per manus designata, ab illius æternæ gloriæ coruscantibus exornantur hyacinthis. Multa similiter in Scripturis hyacinthina caelestium cogitationum, & affectuum symbola suppeditant. Inter cætera tunica hyacinthina, quâ super tunicam albam induebatur summus Sacerdos: de quâ S. Textus, *Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam*. De ipsâ dicit Pierius: *Pontifex præter interiorem tunicam qua fit ex lino, materiâ quippè terrestri, potest etiam, vel hypodyti dicamus hyacinthino induebatur: caelestis enim color dubio procul est hyacinthinus, monimentoque est caelestia domum meditata, caelestia tractanda, caelestia discutienda, totamque mentis agitationem, circa ea qua cali sunt, exercendam*. Vel, ut alii dicunt, vestis hyacinthina sacerdotis, à capite usque ad talos, designat aërem diffusum à cælo usque ad terram: sicque etiam refertur ad superna, & caelestia significanda. Vittæ verò hyacinthina, tam illa quâ Rationale stringebatur cum superhumerali, quam ea quâ ligabatur lamina aurea, in fronte summi Pontificis posita, Christi humanitatem, semper Divinitati conjunctam, vel ipsam hypostaticam unionem potest indicare.

HYADES: *δαίς, hyades*, p.b., et si græcus in eâ ponatur accentus. Septem stellæ in capite Tauri, ita dictæ ab *hæ, hys*, pluo. Nam cum oriuntur, & occidunt, pluvias, & tempestates cære creduntur. Oriuntur autem vere cum ipso sole, autumno verò ipso occidente. S. Job tot miseris, & doloribus oppressus, totus tamen in Dei magnalibus prædicandis effusus, ait: *Qui facit arcturum & orionem, & hyadas, & interiora austris*. Septuaginta pro *hyadas* habent *ἀρκτουρον, arcturum*, cum prius loco arcturi dixerint *plejada*: & Textus hebraicus legit *chimab*, hyades, arcturus, aut *plejades*: Hic per Hyadas allegoricè, cum D. Gregorio, intelliguntur, qui in aridam, & sitientem humani cordis terram divinæ sapientiæ imbres infundunt: caelestium radiorum fulgoribus eam illumi-

nant: & charitatis in eâ fervorem accendunt. Et si enim literaliter stellæ Firmamenti denotentur, quæ ferè magis celebres, & ab hominibus principalibus observatæ, ut per illas synecdochicè reliquæ subaudiuntur, ex quibus mira Dei potentia, sapientia, & bonitas celebretur; tamen allegoricè D. Gregorius per Arcturum intelligit ipsam Ecclesiam, quæ in continuis motibus, & persecutionibus nunquam mergitur. Per Oriona verò sidus hyemale, & tempestates excitans, tyrannorum exponit perfectionem: ex quâ tot tantique prodierunt Martyres. Et per Hyadas, vel ut prius habent 70 Plejadas, explicat ipsos Doctores, qui magis post tyrannicas splenduerunt persecutiones, & radiante sapientiâ Dei illustrarunt Ecclesiam. *Beni autem*, inquit S. Pater, *protinus hyadas subdit, quæ virescente veneno, ad cæli faciem prodeunt*. Nam cessante perfectionum hyeme coepit Ecclesiæ vernum tempus virescere: & quietius, ac feliciori fidere Sancti Doctores hoc mylticè solum fecundarunt. *Qui itaque*, pergit D. Gregorius, *post Orionas hyadam nomine, nisi Doctores s. Ecclesiæ designantur, qui subductis Martyribus, eo iam tempore ad mundi notitiam venerunt, quo fides clarius elucet, & repressâ infidelitatis hyeme, altius per corda fidelium sol veritatis calet. Qui remotâ tempestate persecutionis, expletis longis noctibus infidelitatis, tunc s. Ecclesiæ orti sunt, cum ei iam per credulitatis vernum lucidior annus aperitur*. Quod elegantibus verbis, & elegantiore profequitur allegoriâ, postque hyadas demonstrat austrum sequi. Tùm quia fidei calor augetur, tùm quia Spiritus sancti fervor inspiratur.

HYÆNA: *ἡῆνα, hyæna*, ab aliquibus serpens dicitur. Sed est animal quadrupes ferum, quod, si credere fas sit, vocem humanam imitatur, & pastorum nomina addiscit, ut possit eos foras evocatos devorare. Ger. Voilius hanc vocem ab *hæ, hys*, sus, deducit: ita ut hyæna dicatur quasi porca: forte ob aliquam cum apro similitudinem. Ubi Jeremias ait, *Nunquid ergo spelunca latronum facta est domus ista? Quidam legunt, spelunca hyæna*. Septuaginta, uti Latinus, habent *λεῖθον, leithon*, latronum: & Textus hebraicus, *hamgarath paritsim*, idest, an spelunca effractorum, seu violentorum, aut latronum. *Parits* enim est fur, effractor, latro, à radice *parats* divilit, dirupit, diruit. Alicubi tamen *parits* à nostro Interprete mala *bestia* vertitur, simul cum *chajoth*, ita ut *perits chajoth* mala bestia sit, seu mala bestiarum. Est enim hic in regimine. Inter alios S. Joannes Chryostomus in dicto Jeremiæ loco legit, *spelunca hyæna*: & hujus feræ indolem sacerdotum hebræorum moribus adaptat. Ait enim: *Hyæna bestia sanguivora, bestia qua corporibus delectatur, bestia qua semper in nocte, nunquam in die est, non delectatur nisi cadaveribus mortuorum, vel canibus: eos vult occidere, qui servant domum. Spinam unicam habet, qua seclti non possit, &c.* Deinde hæc applicat S. Pater, dicens: *Judeum facile potes ad pœnitentiam adducere de plebe: de sacerdotibus verò, & doctoribus non potes, &c.*

HYBRIS: *ἕβρις, contumelia, insolentia, incontinentia, adulterium, stuprum, apertum male-*

Cant. 5.

14. תרשיש, tharsesco

Ex. 28. 31.

Hierogl. l. 40. de Indumen.

Iob. 9. 9.

כימה, chimab

Mor. l. 9. c. 7.

Ib.

Ib.

Ier. 7. 11.

המערות, פריצים, פרוץ

parats. li. 35. 9.

In Lex. Jurid.

Hierogl. l. 16. Hydra.

Orig. l. 3. c. 21.

De Animâ c. 14.

chad כד

lescium. Hinc, teste Jo. Calvino, hybridæ (p.b.) vocati quos adulteria gignunt, & incestus, tamquam ex contumeliâ nati. Nec mirum, cum hybridis, & hybrida vocata (as illa, quæ uno parente ferro, altero domestico est prognata. Quod & ad homines imparibus ortos parentibus translatum. Sed hybrides, aut hybridæ illi soli sensu priori sunt irregulares: qui spurii quoque vocantur.

HYDOR: *ὕδωρ, aqua*. Vox est planè græca, & tamen ab aliquibus Latinis usurpata, quam ab *hæ, hys*, pluo, deducunt. Ab hac plurima composita oriuntur: ut, inter alia, a *hæro, phero*, porto, fit *ὑδροφόρος, hydrophoros*, latinè hydrophorus, p. b., aquam ferens, aquæ bajulus. Sic alia similia sexcenta, ex quibus multa hîc ordine suo inferentur.

HYDRA: *ὕδρα, serpens in aquis degens, sic dictus ab hydor, aqua*. Sic Hercules hydra palustris fingitur: & ut ait Pierius, *à sordido cæno pululare, quod non nisi in abestio, vilique animo reperitur irvidia* (cujus ipsa secundum aliquos peritiores est hieroglyphicum) *idedque in nullo alio monstro domitanda Herculem magis laborasse*. Vel, juxta eundem, per hydram, ut ante dixit Plato, sophistæ nugæ significantur. Et nos dicemus hæreticorum sophismata, & cavillationes egregiè exprimi, quorum uno præciso anguineo capite, alia, atque alia è vestigio exoriantur. Hoc enim apud hæreticos in more positum, ut aliquo argumento victi ad alia pertranserant maxime disparata. Itâ igitur hæresis à doctissimis viris hydræ comparatur, cum toties devicta, toties profligata, toties capite truncata, vires resumpsit, impia prælia innovavit, nova, & improbiora capita produxit. Hydram quoque à S. Georgio occisam, eamque illecebrosæ voluptatis symbolum fuisse, innuit citatus Valerianus.

HYDRAULIUM: *ὕδραυλον, hydraulos*, latinè propter diphthongum penultimâ productâ, quamvis hoc non observetur à Græcis. Est organum musicum, vi aquarum sonos edens: ab *hydor, aqua*, & *αῦλος, aulos*, tibia, & quiddam angustum est, & oblongum. Hinc dicuntur hydraulica similia instrumenta, quæ prodigiosè sonora, aliquando suspiciuntur in magnatum paradisis. Quamvis autem ista vox præcisè organa aquatica significet, tamen etiam ad alia extenditur. Unde Isidorus ait: *Organum vocabulum est generale vasorum omnium musicorum, hoc autem cui folles adhibentur, hydraulium græci nominant*. Organum verè hydraulicum veniit, & sonorè describit Tertullianus. *Specta*, inquit, *portentosissimam Archimedis munificentiam, organum hydraulicum dico, &c.* Hic à quâdam hydraulici similitudine, animam esse indivisibilem, præterquam in potentias diversas offendit: & Interpres *organum hydraulicum* instrumentum musicum exponit.

HYDRIA: *ὕδρια, hydrîa*, latinè penultimâ correptâ, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Est sticula, vas aquarium, ab eadem voce *hydor, aqua*, derivatum. Est etiam mensuræ genus æquale cado (qui *chad* hebraicè dicitur, & hinc cadus) & atticæ amphoræ, seu pedi cubico Græcorum, qui erat sequi amphora romana, adeoque continens libras 120. In Scripturis per hydriam

passim sticula, seu vas aquarium intelligitur. Itâ Rebecca pergebat ad fontem aquæ habens *hydriam in scapula sua*: Sicque 70 *תרו וספלו, ten hydrian*: & Textus hebraicus ait *chaddâb*, idest cadum suum, seu hydriam suam. Et in Novo Testamento mulier Samaritana, quæ venerat haurire aquam ad fontem Jacob, *reliquit hydriam suam*: indicans, juxta D. Augustinum, amorem terrenarum voluptatum relinquendum. Vel dic quod repertâ veritate, reliquerit vanitatem: aut viso vero Messî, reliquerit insipidas umbrarum prophetarum figuras, quæ magis sitim, & desiderium accendebant. Hydræ sex in Canâ Galilææ ita dictæ, non quod essent ex tali mensurarum genere; sed ex eo quod ad aquam capiendam essent destinatæ. Non solum enim continebant sequestratam, quæ est hydriæ mensura; sed erant *singula capientes metretas binas, vel ternas*. Erant autem ibi *positæ secundum purificationem Judæorum*. Quia Judæi sæpius inter edendum, juxta receptum purificationis morem, abluabant manus, & ipsa mensæ utensilia. Mylticè designabant Legem veterem, quæ prius continebat aquam, idest sensum literalem, & per Christum in vinum conversa est, hoc est in sensum spirituales, ut ex Augustino exponit Laurentius. Vel juxta Bernardum, hydria prima est contritio, secunda confessio, tertia eleemosynarum largitio, quarta remissio injuriarum, quinta afflictio corporis, sexta obedientia præceptorum. Sed ejus melliflua verba, et si prolixiora non te pigeat audire. Hæ sunt, inquit, *sex hydriæ posite in purificationem nostram, quæ vacuæ sunt, & plenæ vento, si pro inani gloriâ observantur*. Aquæ repleantur, timore Dei custodiantur, quoniam timor Domini fons vitæ, aqua inquam timor Domini est, et si minus sapida, sed optimè refrigerans animam, noxiis desideriiis altuantem. Aqua est, quæ jacula inimici ignita possit extinguere. Nam nec illud dissonat, quod aqua semper ima petit, & timor ad ima cogitationem deducit, & in inferioribus immoratur, atque loca horrenda pavidâ mente collustrat, juxta illud, *vadam ad portas inferi*. Sed divinâ virtute aqua mutatur in vinum, quando perfecta charitas foras mittit timorem. Itâ Bernardus, subjungens istas hydrias lapideas esse dictas ob stabilitatem, & capere duas metretas, duplicem nempe timorem, inferni, & amissionis Paradisi: aut ternas, quia tertius timor est, ne quis præsentis cibi spirituali, idest gratiâ privetur. Alia vide in ipsius parvis Sermonibus. Metaphoricè dicitur à Salomone *hydrîa super fontem*, aliquod receptaculum in homine, aliquem ex humoribus continens. Admonet enim Sapiens, ut nostri Creatoris meminerimus, *antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurat vitta aurea, & conteratur hydria super fontem*. Ut silentio præteream, quod per funiculum argenteum intelligatur spina dorsî propter albedinem argenteam ossium, & medullarum: & per vittam auream aptè designentur cerebri meninges, ob colorem, & pretiositatem, & instar vittæ ipsum cingentes; per hydriam sanguinis receptacula, quæ ut à fonte, à jecinore sanguinem trahunt, optimè intelliguntur. Itâ hydria conteritur super fontem dum morte adveniente venæ suæ non fun-

Gen. 24. 15.

מבד, chaddâb

Io. 4. 28.

Io. 1. 6.

In Syll. Alleg.

Dom. 1. post O& Epiph. Serm. 21.

Serm. 11.

Ecc. 12. 6.

guntur munere, nec amplius possunt à jecore sanguinem haurire. Sunt tamen sua vasa lymphatica in corpore humano, quæ secundum etymon aptius essent hydræ nuncupandæ. De his in speciali tractatu agit Thomas Bartholinus, qui est ipsius Anatomies appendix. Conteritur autem ista hydra, præsertim in senibus, quando exsiccat corpore, fatalis ariditas seniles artus, & viscera depascitur. Ità quoque in loco citato Septuaginta legunt *hydræ*, & in hebraico Textu *chad* exaratur.

HYDROMANTIA: ὑδρομαντία, *hydromantia*, p.l., propter diphthongum in græco, quæ latinè in *i* longum convertitur. Est divinatio per aquam, seu per figuras in aquâ factas: ab ὑδωρ, *hydor*, aqua, & μαντεια, *mantia*, divinatio. De quâ dicit Isidorus: *Hydromantia est in aqua inspectione umbras demonum evocare, & imagines, vel ludificationes eorum videre, & alicui ab iis audire, quod genus divinationis à Persis dicitur allatum.* Et hoc modo pertinet ad divinationem quæ fit cum expressâ demonis invocatione: ut eam pro tali recenset D. Thomas, hanc, & similes latinè primùm divinationis, sub generali necromantia nomine, genus reducens. De hydromantia agit Augustinus, cujus verba sunt illa Isidori, citatque Varronem dicentem à Persis fuisse allatam: & asserit quoddam Numa Pompilius *hydromantium facere compulsus est.* Possent etiam esse cum tacitâ demonis invocatione, si ex inspectione signorum aut figurarum in aquâ, ad futura denuncianda ineptarum, quis moveretur ad divinandum, pertineretque ad secundum genus divinationis, quod est augurium. Multa alia nomina ab *hydor*, ut supra diximus, composita facile poterunt intelligi, ut hydromel, p.b., hydrosaccharum, & similia quæ ex aquæ debita portione conficiuntur.

HYDROMYSTA: ὑδρομύστης, *hydromystes*, ità vocabatur antiquitus ille Sacerdos, qui aquæ benedictæ curam gerebat, eaque Ecclesiam ingredientem aspergebat. De quo Synesius Epist. 121. Vox est derivata à dicto *hydor*, aqua, & à dictione *μύστης*, *mystes*, quæ significat sacris initiatum, & ipsum sacerdotem.

HYDROPARASTATÆ: ὑδροπαράσταται, *hydroparastatae*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus inscribatur accentus, Ità dicti aquam offerentes: ab *hydor*, aqua, & verbo *παράσταται*, *parastatai*, sisto, adduco, admoveo, cujus tertia persona sine reduplicacione esset *parâstata*. Ità vocati fuere aliqui heretici, qui in prophanis suis sacrificiis, non vinum, sed aquam offerrebant. Quoniam, cum propter *εγκράτεια*, *enkratian*, idest continentiam, vinum non biberent, ab ejus etiam oblatione abstinebant. De his Theodoretus ait: *Hydroparastatae, seu encratitæ, à Tatiano orti, sic vocati, quod aquam pro vino offerant. Encratitæ autem, quod neque vinum bibunt, nec animalibus vescantur.* Sic apertè à Christi institutione, etiam qui nomine christiano gloriantur, secedunt, dum propriæ opinionis, & ineptiæ amatores, fiunt omnis veritatis olores.

HYDROPHOBIA: ὑδροφοβία, *hydrophobia*, latinè penultimâ correptâ, quamvis accentus à Græcis in eâ statuat, quos multi Latini ex usu legitimo imitantur. Est aquæ metus: ab *hydor*,

aqua, & φόβος, *phobos*, metus. Affectus est illorum, qui à cane rabido morfi sunt: & græcè dicuntur hydrophobi, latinè lymphatici. De quâ miserandâ affectione sic ait Isidorus: *Hydrophobia, idest aquæ metus, unde, & latini morbum, ob idest aquæ metum, lymphaticum vocant: fit autem ex canis rabidi morfu, aut ex ejus spumâ in terram projectâ, quam si homo vel bestia tetigerit, aut dementiâ repletur, aut in rabiem vertitur.* In hisce, rabido morfu infectis, curandis, multa profana, & superstitiosa, in variis Orbis partibus, piis, & sacris immiscuntur, quæ ad Theologum spectabit examinare, Id tamen, quod alicubi observatur, ut per novem dies aquam non videant, aut speculum, aut aliud quidpiam, in quo propriæ imaginis reflexio fieri possit, asserendum magis ad remedium naturale pertinere. Cum enim aquam, & alia, in quibus propria effigies apparere potest, summè reformident, ab eâ per tot dies inspiciendâ cavendo, illa fixa imaginatio, ab arâ bile, venenosâ qualitate infectâ, proveniens, aliquatenus mitigari potest. Sicut autem latinè lymphatici dicuntur illi, qui insano affectu, & vesano horrore correpti sunt, et si nec à cane rabido morfi sint, nec aquam abhorreant, ità & græcum nomen pro formidine sumitur, & pavore. Tertullianus per hydrophobas etiam illos intelligit, quos demones aquarum horrore vexant. Nam & enecto, inquit, & lymphatos, & hydrophobos vocant, quos aquæ necaverunt, aut amentiâ, vel formidine exercentur. Ubi Cerda dicit, quoddam hic hydrophobos vocet, qui demonum præstigio aquas formidant, vel cum ejusmodi passionibus mali spiritus inducant.

HYDROPHYLATUS: ὑδροφύλατος, *hydrophylatus*, aut hydrophylax, p.b., qui græcè ὑδροφύλαξ, *hydrophylax*, cum accentu in penultimâ, est brevius. Est enim aquarum cultus à dicto *hydor*, aqua, & φύλαξ, *phylax*, cultus. Antiquitus aliqui erant publicarum aquarum destinati custodes, qui stigmatate imperatorio erant notati: & idèd facile pro talibus agnoscebantur. Ità Bonifacius Octavus ait pro clerico cognosci debere, adeoque à laico iudice non posse puniri, nec conveniri illum, qui habitum clericalem, & tonsuram desert. Et custodes aquarum (quos hydrophylacos nominant) quæ eis inscribitur solet annotatione signati, manifesti sunt omnibus, & angariarum nomine non tenentur. Hydrophylacos autem debuit dicere, ubi & nonnulli pessimè hydrophylatos legunt. Hydrophylaces enim, p.b., tales custodes dicendi, quorum, ut ait Glossa, singulis manibus nomen imprimebatur Imperatoris: A simili ergò, aut à fortiori de clericalem habitum deferentibus Bonifacius argumentatur.

HYDROPICUS: ὑδροπικός, *hydropicos*, p.b., qui hydrope laborat. Dicitur ὑδρωπός, *hydrops*, iste morbus, ab *hydor*, aqua, ob humoris aquei copiam quam jecur ob intemperiem pro legitimo sanguine affatum producit, & eâ corpus replet. Vel ab *hydor*, & ὄψ, *ops*, oculus, vultus: eò quod aqueus humor transpareat ex ipsâ facie, & corporis colore. Hujus morbi tres species, anasarca, leucophlegmatia, & tympanitès, numerantur à Medicis. Qualicumque tandem sit, morbus est curatu

De vasis lymphaticis.

Orig. l.8. c.9.

2.2. q.95. a.3.c.

De Civ. Dei l.7. c.35.

De Bapt. c.5.

C. si iudex de sent. ex com. in 6.

Compend. fabul. heret. l.1.

tu valde difficilis ope humanâ, præcipue si tullis ipsi superveniat. Nam juxta Hippocratem, aquâ *inter cutem laborantibus tussis superveniens mala*. Sed divinæ omnipotentia omnia æquè facilia, & idèd dum homo *hydropicus erat ante verum Archiatrum, ipse apprehensus sanavit eum, ac dimisit.* Qui verisimiliter curatus fuit anno tertio prædicationis Christi, sub initio mensis Decembris. Hydropicus iste, ut habet D. Ambrosius, designat illos, in quibus fluxus carnis exuberans, animæ gravat officia, & spiritus extinguit ardorem. Hydropicis penultimâ brevi effertur, sed hydrops in genit. propter *omega* facit hydropis p.l., est græcè ὑδρωπός, *hydrops*, dicitur cum accentu in antepenultimâ. Et ipsa quidem, ob situm immodicam, inordinatarum est symbolum concupiscentiarum: sed specialiter avaritiam egregiè adumbrat. Nam *avarus non implebitur pecuniâ, & earum semper est magis sitibundus.* Unde & de tali prædixit, & maxime avaro dixit Poëta:

Quò plus sunt pota plus sitiuntur aqua, Quare Christus Dominus, qui in morbis corporalibus spirituales curare venerat, in domo Pharisæorum principis, & fortè inter avaros Pharisæos principem locum in avaritiâ tenentis, hydropicum curat, ut hydrope ab istius infirmi corpore depellens, in infirmiore Pharisæi animâ immoderatam pleonexiam sanaret.

HYDROPTOTES: ὑδροπότης, *hydropotes*, latinè penultimâ correptâ, quamvis à Græcis, ad ultimæ quantitatem respicientibus, in eâ ponatur accentus. Ità dictus aquam bibens, aquæ bibulus: ab ὑδωρ, *hydor*, aqua, & πότης, *potes*, bibulus. Hinc etiam ὑδροποσία, *hydroposia* (latinè hydropotia, p. b., ni græcus accentus retineatur) idest aquæ potio, aquæ potus. Ab item hydropotæ dicuntur: & hydroposia quantum ad corporis, & animæ salutem conserat, satis ex tot Sanctorum Patrum rationibus, & exemplis comprobatur. Hydropotes erat S. Timotheus, & Textus græcus utitur verbo ὑδρωπότης, *hydropotês*, aquam bibo. Sed ab Apostolo modico vino uti jubetur, propter stomachum, & frequentes infirmitates. Sed maxime hydroposia mulieribus, & juvenibus convenit, & in benè morigeratis familiis ità observatur.

HYDROSCOPIUM: ὑδροσκόπιον, *hydroscopion*, p.b., aquæ speculatio, ait Magri, & aquæ instrumentum libratorium, Synesium Episcopum citans. Fit ista vox ab *hydor*, aqua, & verbo *σκοπέω*, *scopéo*, confidero, contemplor, speculor: & magis ipsum instrumentum ad aquarum mensurationem concinnatum significat.

HYGIASTICUM: ὑγιαστικός, *hygiasticus*, p. b., ad sanitatem spectans latinè verti potest. Vox à Leonardo Lesio libello suo, de sanitate tuendâ, præfixa. Potest erui à verbo *υγιαίνω*, *hygiaino*, valeo, sanus sum: quod in præter. pass. apud Atticos faceret *υγιασμαι*, *hygiastmai*, si modò esset in usu, & in tertia personâ *hygiasta*, & hinc *hygiasticon*, seu valetudinarium, de sanitate tractans, aut ad eam pertinens. Est quippè ipsius Tractatus, *Vera ratio valetudinis bonæ, & vitæ, aut cum sensuum, iudicii, & memoria integritate, ad extremam senectutem conservandâ.* Cui subjunctus est Tra-

ctatus D. Ludovici Cornari Nobilis Veneti, de eodem argumento differens. Sanitas autem dicitur à Græcis *υγία*, *hygia*, & *υγιαινα*, *hygiaina*, p. l., unde *υγιεινός*, *hygiainos* (& latinè hygiine, p.l., propter diphthongum) illa pars Medicinæ, quæ de rectâ sanitatis tuendâ ratione discit. Operæ certè pretium est debitâ temperantiâ pretiosum sanitatis thesaurum conservare: eò magis sobriâ omnium virtutum moderatione animæ salutem, à Medico celsi nobis partam custodire.

HYGINUS: υγινης, *hyginos*, p.l., saluber, sanus. Oritur à jam dictâ voce *hygia*, sanitas, quasi *υγιεινός*, *hygiainos*, ejusdem significacionis. S. Hyginus Papa, & Martyr, Ecclesiæ Dei saluberrimus: sanctitate capitis, Ecclesiæ membrorum sanitate concilians; usque ad mortem pro Fide infirmatus, immarcescibili salute in æternum fruatur.

HYLE ὕλη, *hyle*, materia. Quia materias Latini vocant arbores ædificiis destinatas, sed nondum dolatas, Sicut autem in sylva est promiscua arborum copia, ex quibus artificata varia à fabris formari possunt; idèd Philosophi gentiles illam materiam, ex quâ sibi persuadebant omnia corporalia ab Artifice summo producta esse, hylem vocaverunt. In hoc turpissimè errantes, quod hylem à Deo non esse creatam comminiscerentur, sed eam æternam opinarentur, & improductam. Illa ergò hyle, seu chaos, erat *rudis indigestaque moles*: unum ex tribus rerum principiis, quæ Plato constituit, nempe Deum, ideas, & materiam. Contra Platonem, & ejus asseclos agit D. Ambrosius, referens quod asserant Deum, non tamquam creatorem materiam, sed tamquam artificem, ad exemplar, hoc est ideam intendentem fecisse mundum de materia quam vocant hylem, quæ gignendi causus rebus omnibus dedisse asseratur. Sed cum de Fide sit Deum esse omnium rerum visibilibus, & invisibilibus Creatorem, etiam materiam creasse procul dubio tenendum est. Ratio autem, quod etiam materia à Deo formata sit, tangitur à D. Thomâ: quia causa rerum non solum consideranda est, secundum quod res sunt hæc, vel talia entia, sed etiam secundum quod sunt entia. Quod autem est causa rerum, secundum quod sunt entia, non solum est causa earum in quantum sunt talia entia per formas accidentales, aut in quantum sunt hæc entia per formas substantiales, sed etiam secundum omne illud, quod pertinet ad esse illorum quocumque tandem modo. Et sic, ut ait Angelicus, oportet ponere etiam materiam primam ab universali causa entium. Taceo alias rationes omnibus rebus à Deo distinctis communes. Per hylem longè aliud intelligebant Manichæi, quorum imperitiam Faustus exprobrat Augustinus. Nam hylem principium mali dicebant: de quo sic eos arguit S. Pater, *In quo quidem imperitia vestra magna deprehenditur, quia nec quid sit hyle scitis, & hoc rei vocabulo, quam penitus ignoratis, etiam inflari velut docti affectatis, &c.*

Ovid. Metamorph. lib. 1.

In Hexam. l. 1. c. 1.

Ovid. Me- tamorph. lib. 1.

In Hexam. l. 1. c. 1.

1. q. 44. 2. Corp.

Cont. Faustum l. 20. c. 14.

HYMENÆUS: ὑμηναιος, *hymenaios*, p.l., est græcus accentus in antepenultimâ statuatur. Ab Antiquis dicebatur cæmen nuptiale, & Deus ipse nuptiarum, ut aliqui volunt, à pelliculâ virginali, quæ, ut aliæ membranæ, *ὑμην*, *hymen*, latinè hymen,

men, à Medicis appellatur: vel ut alii, fortè melius, à verbo *ὑμνω*, *hymno*, laudo, cano. Sed si Hymenæus à Gentilibus credebatur conjuges fidâ focietate copulare; legitimam Dei sponfam dissiociare, & discindere conatus est sceleratus ille Hymenæus, de quo Apostolus: *Quidam circa fidem naufragaverunt, ex quibus est Hymenæus, & Alexander*. Ille ergò, qui tempestatas in Ecclesiâ ciebat, in Fide naufragavit. Adedque à Fide semel habitâ excidit, quidquid heretici obganniant eam perdi non posse: eamque semel amissam poterat, si voluisset, recuperare. Nam D. Chrysostomus cum alicui, & S. Ambrosius legunt: *Ut emundentur, & respiciant à suâ blasphemâ, & heresi*, ubi Paulus ait, *Quos tradidi Satanae, ut discant non blasphemare*. Heresis autem Hymenæi, & Phileti, qui à veritate exciderunt, erat quod dicerent, *resurrectionem esse jam factam*: adedque non aliam corporum futuram, sed jam factam esse in Christo resurgente, & mysticè in nobis hîc fieri per Baptismum, uti in futuro per gloriam.

HYMNOLOGIA: *ὑμνολογία*, *hymnologia*, latinè in rigore penultimâ correptâ, ni græcus accentus, ut plerique solent, in eâ retineatur. Est hymni dictio, seu oratio hymnum continens: à voce *hymnos*, & *λόγος*, *logos*, sermo. Symbolum etiam à D. Dionysio hymnologia catholica vocatum est. Dicitur hymnus lato modo: quia Deus laudatur, dum mysteriis ab ipso revelatis fidem nos adhibere profitemur. Primus hymnologus, p. b. (quamvis in græco *ὑμνολόγος*, *hymnologos*, cum accentu in penultimâ) seu hymnorum dictor, & compositor in Ecclesiâ græcâ fuit Hierotheus, ipsius S. Areopagitæ magister, ut ab Eusebio refertur.

HYMNUS: *ῥυμνος*, *hymnos*, laus propriè Deorum. Oritur à verbo *ὑμνω*, *hymno*, laudo, cano, laudes dico, propriè de Diis, quamvis etiam ad aliorum laudes extendatur. Immo verbum hoc est etiam *lamentor*: quod ulterius deducitur ab *ὑδω*, *hydo*, laudo, cano, dico. Unde patet significatum vocis *hymnos* magis esse restrictum, quàm ipsius verbi *hymno*. Propriè siquidem hymnus (non ymnus, ut ab aliquibus perperam exaratur) ut habet Hier. Lauretus, tria includit: nempe canticum, laudem, & quoddam Dei laus, Chrysostomus autem sic hymnum definit: *Qua pro bonis, que nobis adfunt, Deo offertur honorum verborum conceptio*. Quæ definitio ita potest explicari, ut tria illa supradicta comprehendat. Cui ex parte concinit Iidorus dicens: *Propriè autem hymni sunt continentis laudem Dei*. Et ex aliis ejus locis satis manifestè deducitur, quoddam ad verum hymnum carmen requiratur, & canticum. Nam sic alibi dicitur: *Hymnos primum Davidem Prophetam in laudem Dei composuisse, ac cecinisse manifestum est, deinde apud gentiles Mnemia Timothee fecit in Apollinem, & Musas, que fuit temporibus Ennii longè post David*. Inter Christianos autem, Hilarius Gallus, ait idem S. Pater, *Episcopus Pictaviensis, eloquentiâ conspicuus hymnorum carmine floruit primus, post quem Ambrosius Episcopus Mediolanensis*. Et S. Isidorus Hispanensis Episcopus designat Davidem primum hymnorum Authorem, quod quidem verum est de primo in hymnis ex professo pangendis,

& concinendis coryphæo; tamen jam à tempore Moyſis videmus similia cantica in usu fuisse, ipſis Psalms, & hymnis davidicis valde similia. Ut patet ex illo carmine, quod Moyſes in gratiarum actionem, post maris rubri transitum, composuit, & cum populo Israëlitico modulatus fuit. Et cum, ut in voce *hexametrum* diximus, Liber Jobi, Moyſis synchroni, tot versibus exornetur, in quibus tam multa, ad omnipotentis Dei laudem conductentia, suaviter resonant; etiam plurima ejus carmina inter hymnos recensenda esse, non est ambigendum. Quinimodò cum ante diluvium Jubal filius Lamech, de stirpe Cain, fuerit pater canentium *citharâ, & organo*, etiam ipsum hymnos concinere cum hisce instrumentis cecinisse credendum est. Ex his patet psalmos etiam hymnos esse, saltem ex vi ipsius etymi, & propriè significationis. Ab Hebræis hymnus *thebillâb* dicitur, idest laus, laudatio, & sæpius pro hymno in S. Textu occurrit: estque à radice *billêl*, laudavit. In plurali facit *thebillâb*, & Rabbinî masculino *thebillim*, seu *thillim* utuntur, itâ psalmos significantes: cum aliis psalmus *mizmor* hebraicè dicitur. In Ecclesiâ nunc specialiter hymni dicuntur illa cantica ad metrum, & aliquando ad rhythmos concinnata: cum Psalmi in latino suum metrum, ut in hebraico, retinere non poterint. Sed hymnum etiam latius sumptum fuisse, pro quâcumque Dei laude, aut gratiarum actione, nec non piâ petitione, satis erui videtur ex verbis Salomonis. Ait enim in illâ suâ proluxâ oratione in templi sui consecratione: *Domine Deus meus audi hymnum, & orationem, quam servus tuus orat coram te hodie*. Ubi tamen Salomon sine ullo carmine, aut cantico, continuam petitionem pro gratiis obtinendis exhibet: nisi dicatur prius, aut postea hymnum aliquem cecinisse. Hebraicè hîc non dicitur *thebillâb*, sed *rinnâb*, idest laus, oratio, cantus, cantio, à radice *ranân*, cecinit, clamavit, oravit, &c. Similiter dicit Evangelista, quoddam Jesus, & Discipuli, *hymno dicto exierunt in montem oliueti*. Ille autem hymnus verisimiliter fuit aliqua gratiarum actio post cœnam: & fortè illa oratio, quâ Patri aeterno effudit Dominus, *Pater venit hora clarifica filium tuum*, quæ toto cap. 17 perdurat, & postquam Jesus egressus est cum discipulis suis *trans torrentem Cedron*. In Græco, pro hymno dicto, legitur *ὑμνωδία*, *hymnodia*, quod est plurale aoristi primi participii verbi *ὑμνω*, adedque significat, *cum Deum laudassent*, aut *laudem cecinissent*. Potuit enim esse verus hymnus, aut psalmus: præsertim cum Paulus Burgenſis observet Judæos solitos fuisse, post esum agni pascalis, canere Psalmum 112, *Laudate pueri*, cum quinque sequentibus. Quos fortè sex Psalmos Christus Dominus cum undecim Apostolis, post esum sacrosancti Agni immaculati, in V. Eucharistiâ paulò ante peractâ, cecinit: cum præstantiores gratiarum actiones tantum Myſterium, quàm suum typum, decerent.

HYOPA: *ὑωπη*, *hyope*, p. l. nomen est urbis. Sed hyopa, hirsutus exponitur in Hierolexico, Luitprandum in Legat. citante, & græcè *ὑωπη*, *hyopa*, porci visionem significare dicente. Sed hoc sensu magis placeret vox *ὑωπη*, *hyops*, ad imitationem vo-

Ex. 15.

Gen. 4. 21.

Job. 1. 21.

1. Reg. 8. 28.

Matth. 26. 30.

Io. 17. 1.

Io. 18.

An. Chr. 496.

cabuli *hydrops*, & in accusativo *ὑωπη*, *hyopa*, sed latinè penultima longa, propter *omega*, esset pronuncianda. Vox quidem est formata ab *ὑς*, *hys*, sus, porcus, & *ῥος*, *ops*, vultus, visus. Sicut ergò hydrops dicitur ille morbus, quia speciem, seu colorem aquæ refert; itâ hyops, seu hyopa dicitur ille, qui ob hirsutiem porci speciem præbet.

HYPALLAGE: *ὑπαλλαγή*, *hypallagè*, p. b., subalternatio. Est figura, cum oratio inversâ vice profertur: vel, ut ait Iidorus, *Quotiescumque per contrarium verba intelliguntur, ut dare classibus auctros*: pro, dare classes auctris. Fit à verbo *ὑπαλλάττω*, *hypallatto*, subalterno: nempe ab aoristo secundo passivi *ὑπαλάττω*, *hypellagō*, subalternatus sum, & hinc rejecto augmento temporalis fit hypallagè. Hæc figura etiam non insolens in Scripturis. Prout multi intelligunt illa verba: *In Sole posuit tabernaculum suum*, ut ex 70 legit Noster Textus, idest Solem posuit in tabernaculo suo: vel, ut est in Hebræo, *Soli posuit tabernaculum in eis*. Itâ quoque est hypallage in his verbis prophetiis, *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui*, idest, Dominum præsepis sui. Ut patet ex verbis sequentibus, *Israël autem me non cognovit*: nempe Dominum, & possessorem suum, à quo tam liberaliter enutritur. Qui modus loquendi hebraicum sapit. Uti pro illis verbis, *Tradentes cunctam civitatem incendio*; in Hebraico dicitur per hypallagen *Civitatem miserunt in ignem*, idest, miserunt ignem in civitatem.

HYPANTÈ: *ὑπαντή*, *hypantè*, obviatio honoris causâ, à verbo *ὑπαντάω*, *hypantáo*, obviam procedo. Hoc verbum componitur ex præpositione *ὑπὸ*, *hypò*, sub, & *ἀντάω*, *andáo*, obvio: unde verisimiliter verbum italicum *andare* originem trahit. Quod ulterius oritur à præpositione *ἀντί*, *anti*, contra, itâ ut *andáo*, sit quasi contra eo. Ab eo cum particula *ἀν*, *apò*, ab, eruitur verbum *ἀπαντάω*, *apanáo*, obviam procedo, deduco, incido, eventu convenio, &c.: & cum *hypò* fit verbum *hypapanáo* *ὑπαπανáo*, (subobvio, obviam procedo. Hincque tandem ortum habet vox *ὑπαντη*, *hypantè*, subobviatio, obviatio honoris causa: nec præcisè humilem occursum, sed potiùs suboccursum significat. Itâ vocatum à Græcis Hypapante Festum Purificationis B. Mariæ Virginis: quia tunc Simeon Christo processit obviam. Quæ solemnitas in Ecclesiâ orientali sub Justiniano Imperatore, & Pelagio S. Pontifice cœpit observari. Ut habet Landolphus in vitâ Justiniani: anno ejus imperii 15, mense Octobris facta est mortalitas Byzantii, & eodem anno Hypapante Domini fumpsit initium, ut celebraretur secundâ die Februarii mensis. Sed in Ecclesiâ latinâ, sub Gelasio Papâ, anno Domini 496, fumpsit exordium, ut Baronius testatur.

HYPARCHUS: *ὑπαρχος*, *hyparchos*, primas, princeps, rector provinciarum. Hoc sensu legitur apud Strabonem, & pro legato exercitus apud Lucianum. Magisque sonat præfectum, vel legatum ab alio superiore constitutum. Formatur enim ista vox ab *hypò*, sub, & ab *ἀρχός*, *archos*, princeps, quasi subprinceps in aliqua provinciâ: ut & eparchus appellatur. Atque sicut Provincia à Græcis eparchia, itâ & hyparchia dici potest: quæ voces

etiam in sacris Authoribus occurrunt. **HYPASPISTES**: *ὑπασπιστής*, *hypaspistês*, scutifer, adiutor, propugnator. Est enim ab *hypò*, sub, & *ἀσπίς*, *aspis*, scutum, parma: quasi qui sub scuto protegit. Sed usitatiùs apud Latinos hyperaspistes dicitur, græcè *ὑπερασπιστής*, *hyperaspistês*, in eodem significato: ab *ὑπέρ*, *hyper*, pro, quod in compositione auxilium denotat, seu à verbo *ὑπερασπίζω*, *hyperaspizo*, protego, pugno strenuè. Hac voce inter cæteros utitur D. Hieronymus, in Præfatione in Pentateuchum: ubi confutat mendacium de 70 cellulis, in quibus, ut aliqui fabulabantur, 70 Interpretes separatim sacros Libros iussu Ptolemæi Philadelphî, ex hebraico in græcum, spiritu prophetico, & iisdem verbis transulissent. Probat hujus commenti falsitatem, ex eo quod Aristæus eisdem Ptolemæi *hyperaspistes*, & multo post tempore Josephus nihil tale retulerint. Attamen non desunt Patres, qui uti veritatem adstruant, quod D. Hier. rejicit ut mendacium.

HYPATE: *ὑπάτη*, *hypate*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ Græci ponant accentum, Summa idiomate nostro dicitur: nam est femininum adiectivi *ὑπάτος*, *hypatos*, summus, & substantivè consul. Hypate apud Musicos est illa summa chorda, quæ sonum edit gravissimum, de qua Clemens Alex. ait: *Jam enim hypate quoque, cum sit neta contraria, est tamen una armonia, &c.*

HYPATIUS: *ὑπάτιος*, *hypatios*, p. b., consularis latinè reddi potest. Est enim à voce *ὑπάτος*, *hypatos*, consul, eximius, honoratus, altus, summus, supremus: quæ omnia quoque vocis *hypatios* possunt esse significata. Epitheta tot Sanctis, hoc nomine insignibus, & sanctitate, ac Martyrio illustrioribus, concinnè adaptata. Hî semper optima sibi, & proximo consulentes, supernis natalibus nõ degeneres, virtutibus heroicis eximii, summâ fortitudine præclari, supremos meruerunt honores. Sicque nimis confortatus eorum principatus, nimis à Deo tamquam ejus amici honorati fuerunt.

HYPERBATON: *ὑπερβατόν*, *hyperbaton*, latinè penultima corripitur, et si græcus in eâ statuat accentus. Est transgressio, à verbo *ὑπερβαίνω*, *hyperbaino*, transeo, transgredior. Hyperbaton à Quintiliano verbi transgressio dicitur, cum orationis structura decoris gratiâ variatur, quæ & hyperbasis, p. b., appellata. Quod frequenter etiam in Scripturâ sacrâ, & omnis generis Scriptoribus accidit: cum simplex & naturalis ordo verborum elegantiarum causâ transmutatur. Hyperbati species assignantur, Anastrophe, thesis, & parenthesis. Hyperbata Scripturarum variis in locis observat Augustinus, sed illa magis insolita, & auditui graviora. Baronius de Apostolo dicit ex Irenæo: *Quoad hyperbata spectat, quæ sæpe in ejus epistolis offenduntur, Irenæus hanc reddit rationem, dicens, hyperbatis frequenter utitur Apostolus, propter velocitatem sermonum suorum, & propter impetum, qui in eo spiritus est*. Hyperbaton observavit Tertullianus in illis Apostoli verbis, prout ipse legit, *Ut unusquisque reportet per corpus secundum quæ gessit, &c.*: & ait, *quasi turbatè enim per hyperbaton struxit, utrumque qua per corpus reportanda erunt, an que per corpus gesta*.

Ep. 104. ad Desic.

L. 1. Serm. c. 5.

Pl. 137. 17

An. Chr. 57. N. 6.

2. Cor. 5. 10. De Refur. carnis c. 43.

In Hierol.

HYPERBETAEUS: υπερβεταειος, hyperbetaeos, mensis October, ut ait Magri, & apud Macedones erat ultimus anni mensis. Sic habetur in Cap. propter Ecclesiasticas causas Dist. 18: Secundum verò concilium Idibus Octobris habetur, qui dies apud Graecos hyperbetaei mensis decimus invenitur. Ubi Glossa explicat hyperbetaei, id est Octobris, & dies decimus idus vocatur: quia unus ex Idibus à Nonis incipientibus. Hyperbetaeos, quia extremus anni mensis apud Macedonas, etiam ferotinum, & cunctatorem significat. Quapropter ex Conc. Antioch. c. 20, hyperbetaeus etiam senex decrepitus dicebatur.

HYPERBOLE: υπερβολη, hyperbolē, p.b., proprie superjectio, ut Quintilianus explicat. Nam fit ab υπερ, hyper, quod est super, supra, ultra, & βολη, bolē, jactio. Unde sumitur pro exuperantia, excessu, excellentia: praesertim cum verbum υπερβαλλω, hyperballo significet excello, supero. Est autem hyperbole apud Oratores tropus sermonis, in quo fit sermonis à propria significatione in alia, propter similitudinem rerum significatarum, cum virtute, & excessu mutatio. Ut dum de aliquo dicitur, quod sit nive candidior, Sole splendidior, &c. Hic tropus etiam in S. Textu est obvius, inserviens ad magnitudinem numeri, mensurae, aut alius quantitatis significandam. Sicuti cum dicitur de septem annis fertilitatis in Aegypto, quod tanta fuit abundantia tritici, ut arenae maris coaequaretur. Quae hyperbole etiam utitur Scriptura in camelorum multitudine denotanda, in castris Medianitarum, à Gedeone expugnandorum. Cameli quoque innumerabiles erant, sicut arenae quae jacet in littore maris. Quo loquendi modo non caret novum Testamentum, Prout ait S. Joannes de gestis Christi Servatoris Nostri: Quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros. Hyperbolem in illis turrim babylonicam aedificantium verbis, cuius culmen pertingat usque ad caelum, observavit D. Jo. Chrysostomus. Dicit enim: Nominis celi aedaciam illorum temeritatem per hyperbolem docet.

HYPERDULIA: υπερδουλια, p.l., supra servitius, seu excellentior servitus, latine dici potest. Componitur enim à dicto hyper, supra, & dulia, servitus: de qua fuit suo loco tractatum. Cum autem apud Theologos invaluerit, ut per duliam intelligatur cultus Sanctis exhibitus (quamvis in rigore etymologico, eodem penè ac latria significatio fruatur) sic & hyperdulia sumitur pro cultu aliquibus Sanctis exhibitio, habentibus tamen aliquam specialem super omnes alios ad Deum unionem. Ita ut hyperdulia sit eminens dulia: quae tamen juxta usum theologicum sistat inter cultus creaturis debitos, & à latria rigorose distinctos. Sicque rex D. Thomae definitur, quod sit cultus creaturis debitus, quae habent specialem affinitatem ad Deum. Et est, inquit, potissima species dulie communiter sumptae, maxima enim reverentia debetur homini ex affinitate, quam habet ad Deum. Et cum dulia communiter sumpta, ut diximus de ipsa agentibus, sub se comprehendat observantiam, & pietatem; afferamus quoque hyperduliam esse observantiae speciem (quia per observantiam honora-

mus quascumque personas dignitate fulgentes) condistinctam à dulia, quae Sanctos alios honoramus, & à dulia illa strictè dicta, quae servus domino temporali reverentiam exhibet. Cultu hyperduliae adoranda est Christi Mater: isti enim non debetur cultus latriae, cum hic soli Deo, & non creaturis tribuatur. Solum ergo debetur ei veneratio duliae: Eminentius tamen, ut ait Angelicus, quam ceteris creaturis, in quantum ipsi est Mater Dei, & ideo dicitur, quod debetur ei non qualiscumque dulia, sed hyperdulia. De humanitate autem Christi ita differit idem S. Doctor: cum adoratio proprie debeat supposito, tamen ratio honoris potest esse aliquid non subsistens. Hinc fit ut res adorata in Christo sit suppositum, idque divinum, quod latriae adoratur cultu. Sicque adoratio humanitatis Christi, ita intellecta, ut sit eius sicut rei adoratae, est adoratio latriae. Si autem intelligitur adoratio humanitatis Christi, quae fit ratione humanitatis Christi perfecte omni munere gratiarum, sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latriae, sed adoratio duliae. Eam postea hyperduliam vocat, dicens quod humanitati, ut separata à Dei Verbo, debeat adoratio duliae, non cuiuscumque, sed cuiusdam excellentioris, quam hyperduliam vocant. Ex his patet eandem Christi personam adorari cultu hyperduliae, & latriae: illo quidem propter humanitatis perfectionem; isto verò propter ipsius divinitatem. Quod non esse inconveniens asserit D. Thomas: Quia ipsi Deo patri debetur honor latriae propter Deitatem, & honor dulie propter dominium, quo gubernat creaturam. Hae tamen dulia jam non intelligitur illa praecise, quae creaturae debetur, prout à latria discriminetur, eaque excludit; sed aptissime, prout est honor Domino suo à servo debitus, explicatur. Sicque ratione domini Deo dulia debetur, cum totaliter ipse finis, eiusque dominium infinite superet illud, quod habet dominus in mancipium; hocque sensu talis dulia merito diceretur hyperdulia. Quod autem Deus adorandus sit latria, & dulia; probat idem S. Doctor ex Glossa interlineari super Psalmum 7, Domine Deus meus in te speravi. Ubi Glossa interpretatur hoc sensu: Domine omnium potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationem, cui debetur latria.

HYPERETA: υπερητης, hyperetes, latine penultimam correpta, est graecus accentus in ea collocetur. Ministri significat, à verbo υπερητης, hyperetes, ministro, subministro; subservio. Ita voce saepius utitur Textus graecus, praesertim in narranda Christi passione; dum noster Interpretes vertit ministros. Cum proprie hyperetes sit is, qui iudicis sententiam exequitur. Et ita, ubi Noster ait, Ne iudex tradat te ministro; Graecus habet υπερητης, tu hyperete. Quia tamen aliqui Doctores Latini etiam hac voce hypereta utuntur, ideo fuit hic inter ceteras exponenda.

HYPEROCHA: υπερηχος, hyperochē, p.b., praestantia, excellentia, dignitas, exuperantia. Fit enim à praet. medio verbi υπερηχο, hyperecho, supero, emineo, vinco; quasi superhabeo, à dicto hyper, super, & ηχος, echo, habeo. Hinc & υπερηχος, hyperochos, egregius, major. Sed ad rem

3. q. 25. a. 5. c.

D. Tho. a. 2. c.

Ad 1.

In Corp.

In Pf. 7.

Math. 5. 25.

no.

nostram est, quod hyperocha pro illa exuperantia, quae pretium pignoris, aut hypothecae creditum superat, accipitur. Quare pignoris hyperocha dicitur; & in l. querebatur. ff. qui potior in pign. est id quod plus est in pretio fundi, quam in prioris credito.

HYPERTHESMUS: υπερθησμος, hyperthesmos, supra legem existens. Est etenim à dicto υπερ, super, ultra, & θησμος, thesmos, lex: unde ab aliquibus perperam exaratur yperthesmus. Ita merito dicuntur opera supererogationis, quae super, vel ultra legem sunt: uti consilia evangelica, quae sunt ultra praecepta divina. Apud Religiosos quod supra, vel ultra regulam est, hyperthesmum vocare licet: sicuti voluntariae poenitentiae, quae ultra regulae obligationes Monachi in Lauris peragebant.

HYPNOTICUS: υπερνοτικός, hypnoticōs, p. b., sopiens, soporiferus, ab υπερ, hyper, somnus. Medici vocant hypnotica ea medicamenta, quae somnum conciliant. Hypnoticis rectè dicitur uti demon, cum soporem, & torporem inducit: hincque salutis neglectus, & mors aeterna. Quod praecipue in acediosis obtinet: unde ad vigilandum Scriptura sacra dormitantes Christianos toties exhortatur.

HYPOBOLON: υποβολον, p. b. quod pignorationi obnoxium est, obiectum pro pignore, hypotheca. Nam est id quod subicitur alicui rei; seu pro alia supponitur: à verbo υποβαλλω, hypoballo, suppono, subicio, subdo, seu ab υπο, hypo, sub, & βολη, bolē, jactus. Hypobolon in Pand. est donatio propter nuptias, seu dotis incrementum, vel quod mortuo marito uxori redditur supra dotem. Sed υποβολον, hypobolon, secundam longam, cum omēga, est quod in usuras sextantes obstrictum est: & tunc à dictione obolus, quae sextam drachmae partem significat, derivatur. V. supra vocem obolus.

HYPOBRYCHIUM: υποβρυχιον, hypobrychion, p. b., submersum, subriguum, à verbo υποβρυσω, hypobrycho, proluo, irriro, ut aliquibus placet. Nec malè maris fundum intelligitur, quia sub aquis proluit: ab υπο, hypo, sub, & βρυσω, brycho, irriro. Hinc adverbium graecum υποβρυχια, in profundo, submersè. Istà voce utitur Tertullianus, dum Fidem cum navi comparat, quae, inundante illam idololatria, naufragium patitur. Ait enim: Caterum inenatabile excussis profundum est, inextricabile impatiis naufragium est, irrespirabile devoratis hypobrychium in idololatria, quicumque eius studius affocant, omnis vortex ejus ad inferos desorbet. Interpretes Cerda per hypobrychium periculum devorans, exforbensque naufragos intelligit: atque à verbo βρυσω, brycho, edo, comedo, deducit. Alii Graeci per barathrum exponunt. Et hoc rectius ad mentem Tertulliani, qui devoratos nominas hypobrychiū esse aliquod profundum abforbens naufragos satis videtur innuere.

HYPOCAMISUM: Vox est barbara, semigreca, ex Anastasio à Magri relata. Est enim ab υπο, sub, & camisum, quod fortè pro albà sacerdotali, uti nunc vernaculè nuncupatà, usurpatum fuit. Adedque hypocamisum pro indumento aliquo sub camiso accipiendum. Certè interius, & inferius indumentum significat, sive sit indusium, subucula,

aut aliud quidpiam sub camiso indui solitum. HYPOCAUSTUM: υποκαυστον, hypocaus-ton, locus ab igne supposito calefactus. Oritur ita vox à dicto υπο, sub, & à verbo καυσω, kauso, uro, accendo, aut ab ipso vocabulo caustion, de quo superius actum est. Talia loca passim frigidioris hyemis tempore in Germanià, & aliis regionibus septentrionalibus visuntur. In his enim cubicula, igne modico supposito, ad frigus arcendum moderatè calefiunt. Hujus quoque vocis expositio, ad aliquorum Authorum etiam sacrorum faciliorem intelligentiam conducet. Nam & de Adamianorum hypocaulis mentionem agit Epiphanius. In his nebulones illi protoparentum innocentiam affectantes nudi congregantur.

HYPOCRISIS: υποκρισις, p. b., simulatio. Formatur à verbo υποκρινω, hypocrino, simulo, cujus tertia persona praet. pass. sine augmento est υποκρινει, hypocrisis; & hinc emanat hypocrisis. Ipsa comædorum actio, eò quod alias simulent, etiam hypocrisis dicitur: uti Rhetorum actio, seu pronuntiatio, in motu, & gestu consistens. Sed à Theologis specialiter accipitur pro fictione, & mendacio in factò, quo aliquis se alium simulat quàm sit, praesertim circa perfectionem, & sanctitatem. De hoc vitio maximè à Christo Domino Pharisei rearguuntur, qui maximi erant hypocritae. Cum enim pessimam vitam ducerent, sanctissimi tamen haberi volebant. Ipsos, ut & Scribas, similes farinae homines, dixit Dominus similes esse sepulchris dealbatis, extrinsecus speciosis, intrinsecus autem omni spurcitià replecis. Sic & vos, inquit, asforis quidem parietis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisis, & iniquitate. Immo Aethyopes, ut ex Herodoto refert Nic. Caussin, sordidæ hypocrisis similes specimen dederunt. Nam exsiccata cadavera gypso inducebant, elegantulè dipingebant, & cippo vitreo operiebant. Quid ornatus? immò quid turpius? Sic, ait Caussin, magnificis rectoris hypocrisis celant vitia, quos ideo Christus Symbol. l. Dominus sepulchra dealbata, nobili icone denominat. Quia verò tale vitium altas facilè radices agit, & à Phariseis edoctum, instar fermenti, homines inflat, & noxiè inficit; ideo Christus suis Discipulis inculcat: Attendite à fermento Phariseorum, quod est hypocrisis. Hæc enim multos decipit, & multorum malorum est improba origo. Nam sub sanctitatis specie, & probitatis larvâ, multa mala mundo illata fuere. De hypocrisis hoc præterea observari potest, quod omnis hypocrisis sit simulatio, non tamen è contrâ. Nam simulatio est mendacium quodcumque in factò, seu, ut ait D. Thomas, mendacium quoddam in exteriorum signis facturum consistens: adedque semper, prout alia mendacia, est peccatum. Cum autem hypocrisis ab illis deducta sit, qui aliorum personas in spectaculis simulant, proprie est simulatio quæ quis simulat personam alterius: sicut cum peccator simulat personam iusti. Directè hoc peccatum opponitur illi virtuti justitiæ annexæ, quæ est una ex ejus potentialibus, & Veritas, seu veracitas appellatur. Est peccatum mortale, si quis non curet sanctitatem habere, sed tantum simulare, ut docet D. Thomas: Sicut consuevit accipi in S. Scriptura.

In Panario hær. 52.

Math. 23. 28.

Polyh. Symbol. l. 5. 9.

Luc. 12. 1.

2. 2. q. 111. a. 1. c.

D. Th. a. 2. c.

2. 1. c.

S. s.

12.

Gen. 41. 49.

Jud. 7. 12.

Io. 11. 25.

In Gen. Hom. 30.

2. 1. q. 103. 2. 1. ad 2.

ra, sic manifestum est, quod est peccatum mortale, nullus enim totaliter privatur sanctitate, nisi per peccatum mortale. Alias ipsa simulatio sanctitatis præcisè potest esse venialis, aut mortalis, quod discernendum est ex fine.

HYPOCRITA: ὑποκριτής, hypocritis, p. b. mimus, simulator, histrio. Oritur ab eodem verbo, quo hypocritis, sed ab ejus tertiâ personâ præf. pass. quæ sine augmento esset ὑποκρίνομαι, hypocrita. Verbum autem hypocritino, componitur ex ὑπο, hypô, sub, & κρίνω, crino, judico. Hypocrita enim subjudicatur alius quàm est, & ex Scripturis communiter pro illo, qui se sanctum simulat, usurpatur. Hypocrita non est malus religiosus, etiam sanctitatis habitum deferat, & sanctitatem non possideat. Sic asserit Angelicus Doctor: Quia non tenetur manifestare suum peccatum, sanctitatis habitum deponendo. Si autem ad hoc sanctitatis habitum assumeret, ut se justum ostentaret, esset hypocrita, & simulator. Accedit religiosum habitum non deferre, ut se esse sanctum profiteatur, sed solum tantquam illius latus insignia, qui ducit ad perfectionem, & sanctitatem: quamvis eam non acquiescit, aut acquisitam amiserit. Acrem invektivam in Phariseos, & Scribas hypocritas format ille, qui solus verè sanctus, & verè sanctitatis origo, in integro Cap. 23, Matthæi. Ex quo colligimus quàm magnopere abhorreat vanitatem, & simulationem hypocritarum æterna Veritas: & idè spes hypocritæ peribit. Septuaginta legunt ἁρβός, ἁρβός, impii: est enim genit. contractus ab ἁρβός, impius. Textus hebraicus habet chanéph, idest impius, profanus, hypocrita, acceptor personarum, à radice chanéph, contaminatus fuit, profane egit, hypocriti usus fuit. Certè talem sollicitudinem decebat animarum nostrarum Pastorem, qui sermò inculcat, ut attendamus à lupis rapacibus, in vestimentis ovium simplicibus decipientibus. Quales sunt præsertim scelerati hæresiarum, qui in pelle ovinâ gregem Christi invadunt, perturbant, dilacerant: cumque maxime sanctitatem profiteantur, & innocentiam præ se ferant, ad omnia scelera, ad omnem impietatem, ad Sanctorum, & ipsius Dei contemptum, necnon ad omnis religionis extirpationem viam pandunt. Hoc enim nobis ab eorum doctrinâ, moribus, & frivolo prætextu ab Ecclesiâ Dei discedendi, persuasum; ipsos sub pietatis ostentatione omne scelus tegere: sub reformationis specie, eos à quovis crimine deformatos esse: sub Evangelii foliis gentilissimi fructus abscondere; sub ipso denique Verbi divini præconio, sensum sine sensu atheismum eructare. Sed dilarent quidem, ut hypocritæ Pharisæi, reformatæ, ut ajunt, Religionis phylacteria, fatis eorum hypocritis innotescit. Nam constat eos, dum veram Religionem respiciunt, omnem reiicere: dum veterem contempnunt, novam comminiscens, nullam ipsos amplexari. Jactent se de numerosâ affeclarum turbâ, dum ea, quæ ipsimet non credunt, aliis persuadent; quia laus impiorum brevis est, & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Neque hîc 70 utuntur voce hypocritis, sed paranomos, idest iniquus, & Hebræus dictâ voce chanéph. Et hinc notatu dignum est apud Jobum peccatores hypocritas pas-

Sup. a. 2. ad 2.

Iob. 8. 13.

Chanéph

Iob. 10. 5.

sim vocitari. Nam etiam scelestissimi quique plerumque boni, & justi haberi volunt.

HYPODIACONUS: ὑποδιάκονος, hypodiakonos, p. b., subminister, subdiaconus. Est enim ab hypô, sub, & diaconos, minister. Hypodiacones, p. b., à Gratiano, ex Isidoro, vocantur illi, quos vulgò subdiaconos appellamus. Hypodiacones, inquit, grecè, quos subdiaconos latinè dicimus, qui idè sic appellantur, quia subiacenti præceptis, & officiis levitarum, Nam subdiaconi munus est, calicem, & patenam Diacono tradere, urceolum cum aquâ ei præbere, & in aliis ipsi subordinari. Ad ipsum quoque spectat Epistolam ex officio, & solemniter cantare. Ordinatur autem traditione calicis vacui, cum vacuâ patenâ superpositâ, & traditione libri Epistolarum. Nec refert, quòd in Ecclesiâ grecâ etiam Subdiaconatus (itâ & Lectoratus, præter quem nullus Ordo minor seorsim in eâ traditur) solâ manu impositione, variatâ solâ formâ verborum, à formâ aliorum Ordinum superiorum, conferatur. Ut patet ex Arcudio, & Euthologii Græcorum. Unde sequeretur alterutram materiam, nempe vel illam, quâ utitur Ecclesiâ latina, vel potius illam quâ adhibet Ecclesiâ grecâ, aut neutram à Christo fuisse institutam, adèquæ Subdiaconatum non esse Sacramentum. Hoc, inquam, non refert: nam ad hanc difficultatem eodem modo, sicut pro Presbyteratu, & Diaconatu, ut ait Esparza cum Cardinali de Lugo, & fratre hujus Francisco, instituitur materiam hujus Sacramenti, non cum ultimâ determinatione rei, & actionis, sed sub conceptu universaliori: relicta Ecclesiâ libertate eligendi hanc vel illam ejusmodi rem, & actionem determinatè uterentur ministri ipsius, peccaturi quidem, sed non invalidè operaturi, si adhibeant rem, & actionem alterius speciei, eætenus æquivalentem. Et si de Fide non sit ordinationem Subdiaconi esse Sacramentum; tamen factis certum est contra Cajetanum, Durandum, qui etiam de Diaconatu negant, & alios plerisque, esse verum Sacramentum: ut cum D. Thomâ, & Bonnav., passim Theologi propugnant. Hocque à fortiori confirmant illæ rationes, quæ pro acolytatu, & exorcistatu sunt allegatæ. Accedit præterea, quòd Subdiaconus exercet suam potestatem circa rem consecratam, nempe circa sacra vasa, & habet votum continentie annexum: ad quæ ritè peragenda, & observanda, specialiter est indigus gratiæ sacramentalis, quam accipere non sit ordinationem in suâ ordinatione prorsus est tenendum. Est itaque Subdiaconatus unus ex majoribus, & sacris Ordinibus, non præcisè quia est Sacramentum (hac enim ratio etiam minoribus Ordinibus competit, & antiquitatis quamvis esset Sacramentum non erat Ordo sacer, ut habetur ex Innocentio tertio, cap. à multis de ætate, & qualitate ordinandorum) sed quia ex ecclesiasticâ institutione habet votum castitatis annexum. Idè jure merito Sacer dicitur, & major nuncupatur: quia immediatè Subdiaconus assistit altari, & sacerdoti. Olim licuit Subdiaconis uti matrimonio contracto, & novum contrahere: & Canon 27 Apostolorum interdicens Clericis

Dist. 27. c. clericos, & clericos

Arc. l. 6. c. 7.

Esp. l. 10. q. 104. 2. 7

ricis uxores, præterquam Cantoribus, & Lectoribus, vel non emanavit ab Apostolis, vel non fuit receptus, vel citò contrariâ consuetudine abrogatus. Idè Vasquez existimat servandæ castitatis obligationem in Subdiaconis cœpisse in Conc. Iliberitano, Can. 33, circa tempora S. Sylvestri. Postea tamen D. Gregorius Subdiaconis Siciliae conceffit, ut possent uti uxoribus ante ordinationem ductis: licet in posterum prohibuerit tales ordinari, nisi unâ cum uxoribus continentiam voverent. Ex quibus patet non esse jure divino continentiam subdiaconatu annexam. Circâ ejus collationem, probabilius longè S. Pontificem non posse alicui, non Episcopo, potestatem tradere ad eum conferendum; et si contraria opinio suâ non careat probabilitate. Nam ratio quam adfert D. Thomas pro episcopatu, aut presbyteratu, quorum collationem S. Pontifex simpliciter presbytero committere non potest, non itâ urget pro diaconatu, & subdiaconatu: cum Diaconus, & Subdiaconus longè inferiorem habeant ad Christi corpus affinitatem, quàm Sacerdotes illud concipientes. Quamvis illa ratio non totaliter enervetur pro utroque illo Ordine: propter quam, & quia nullum exemplum certum in contrarium, probabilius est, nec de S. Pontificis potestatis plenitudine simplicem Sacerdotem posse subdiaconatum conferre. Nam Chorepiscopi, quando aliquem ex majoribus Ordinibus contulerunt, erant veri Episcopi, saltem titulares. Nec verisimile Innocentium Octavum, anno 1489, Abbati Cisterciensi facultatem concessisse suos monachos in diaconatu, & subdiaconatu ordinari: etsi Vasquez se tale privilegium vidisse testetur. Adfunt enim fallitatis, aut nullitatis sufficientia indicia: uti de aliâ Bullâ à Navarro citatâ, quæ prolixius expendere non vacat.

Disp. 248. c. 3.

L. 1. Regi. ltri Ep. 42

Rom. 3. 19.

Hom. 7. in c. 3. ad Rom.

Matth. 23. 10.

1. q. 117. 2. 1. ad 10.

tum ei proponit ordinem principiorum ad conclusiones. Sed Deus solus perfectè verus est magister, qui docet hominem scientiam, interius illuminando, in quantum lumen vultus eius super nos figuratur, per quod nobis omnia ostenduntur. Et idè nos docet Doctor doctorum, Nolite vocari Rabbi: unus est enim Magister vester. Et postea, Nec vocemini magistri: quia Magister vester unus est, Christus. Rabbi autem propriè dicitur latinè magister meus. Nam rav, seu rab, significat magistrum, à radice rava, multus fuit, multiplicatus fuit: & hinc rav, multus, magnus, magister, qui multis præfatus est, aut multos doctrinâ, & dignitate antecellit, & discipulos multiplicat, aut in eis multiplicem notitiam producit. Cum affixo verò primæ personæ dicitur rabbi, idest magister meus: & hinc Rabbinum nuncupati.

In Corp. Pl. 39. 10. D. Th. sup. Math. 23. 8. 7. 10. 17. rabbi. rav. 17. 17. rava.

HYPODYTIS: ὑποδυτής, hypodytes, p. b., quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus. Est interior vestis, sic dicta ab hypô, sub, & à verbo dyo, induo, & latinè subycula dici posset. Tunica hyacinthina S. Sacerdotis, quâ sub superhumerali induebatur, à variis Authoribus hypodytis est appellata: quæ & poderis, à prolixitate ad pedes usque, nomen accepit. De ipsâ Pererius ait: Poderis etiam vel hypodyti dicimus hyacinthino induebatur. Addit tamen postea: Sunt verò Interpretes, qui non hypodytin, sed epandytin edidit, quod indumentum signat, quod superinduitur. Et re- èd poderis pontificia etiam epandytis (rectius tamen epandytis, de quâ suo loco) potuit appellari, ab ἐπι, epi, super. Nam etsi sub epomide gestabatur, tamen super tunicam albam strictam induebatur, respectu cujus epandytis, sicut respectu superhumeralis hypodytis potuit appellari. Sed à Septuaginta in eorum Textu græco vocatur hypodytis. Nam ubi Noster habet, Facies & tunicam superhumeralis totam hyacinthinam, quæ sub superhumerali gerebatur, 70 legunt ὑποδυτήν ὑποδυτήν, hypodyten poderen, eorumque latinus Interpres vertit tunicam talarem.

Hierogl. l. 40. de Indum.

Ex. 28. 32.

HYPOGEUM: ὑπόγειον, hypogion, latinè peultimâ productâ propter diphthongum, etsi græcus accentus audiatur in antepenultimâ. Subterraneum latinè reddatur: ab hypô, sub, & ab inusitato vocabulo γῆ, gâ, terra, pro quo γῆ, gâ, est in usu. Pro hypogeo nonnulli hypogadon scribunt: nec reiicienda dictio, cum etiam terra γῆ, gâ, saltem poetice dicatur. Tertullianus pythagoricam metempsychosim impugnans ait: Respice ad hypogeum ejus, et si capis crede, &c.. De Pythagorâ loquitur, qui, ut dicit Interpres, mortem simulavit, & per septem annos in subterraneo latuit: nempe ut ab inferis rediisse crederetur. Junius asserit legendum esse hypogeum. Erat autem sepulchrum arcuato opere, in quo & vivi poterant hospitari. Hierolexicum ait per hypogeum Tertullianum Antipodas intellexisse. sed quâ ratione hoc asserat, non deprehendo. Quamvis Antipodes, quasi sub terrâ, hypogei dici possint; tamen Tertulliani sensus, ultrò se prodit. Hypogea loca subterranea quælibet appellare licet: & hypogeum pars ima cæli apogæo opposita nuncupatur ab Astrologis.

De Animâ c. 28.

HYPOGNOSTICA: ὑπογνώστικα, hypognostica, p. b.

St. 2.

p. b.

p. b., subscintialia, aut subcognitoria, vel quid simile, latinè verti possit. Ità ut hypognosticon sit additum quoddam breve ad scientiam, & cognitionem. Est enim ab *hypò*, sub, & verbo *γνῶσις*, *gnōsis*, nosco: unde & *γνώσις*, *gnōsis*, scientia, cognitio, nec non *γνώσις*, *gnōsis*, notus. Tali Opus suum titulo donavit Augustinus, contra Pelagianos, & Caestianos, gratiæ Dei inimicos, sex libellis comprehensum; atque Libri Hypognostici dicuntur, De quibus ipse in Prologo: *Igitur de magnitudine gratiæ Dei confidens respondendum, tamquam hypognosticon abbreviatū hunc facere librum curavi*. Primis quinque libris confutat S. Pater quinque impias istorum hæreticorum propositiones: & sexto agit breviter de gratiæ prædestinatione, & libero arbitrio, Prima verò Pelagianorum propositio est hæc: Adam, inquit, si peccasset, si non peccasset, moriturum fuisse. Secunda: tamen peccatum ejus neminem nisi solum nocuit ipsum. Tertia: & posse hominem per liberum arbitrium, tamquam per se sibi sufficientem, implere quod velit, vel etiam meritis operum à Deo gratiam unicuique dari. Quarta: libidinem naturale esse bonum, nec in eà esse quod pudeat. Quinta: & parvulos baptizatorum filios non trahere originale peccatum, neque peccituros à vitâ æternâ, si sine Sacramento Baptismi ex hac vitâ migraverint.

HYPOGNATION: *ὑπογάτων*, p. b., subgenuale latinè reddere liceat. Fitque à dicto *hypò*, sub, & *γένος*, *gōny*, genu, quod in genit. *γένετος*, facit. Est enim hypogonation id quod genibus subiterunt preces facturi. Adedque pro panno, pulvinari, aut aliquo simili, quod genibus subteritur, vocabulum hoc est intelligendum.

HYPOGRAPHE: *ὑπογραφῆ*, p. b., subscriptio. Est enim ab *ὑπο*, *hypò*, sub, & *γράφω*, *gráphō*, scribo, pingo. Hinc hypographe quoque vocatur descriptio, & primæ manus delineatio: picturæ pars ità dicta, quia coloribus subjacet. Hoc, vel simili sensu sumitur hypographe, dum inter Opera D. Bernardi *Claravallis hypographe, seu descriptio*, ab alio tamen composita, exhibetur. Apud Platonem etiam hypographe est crasse Minervæ explicatio, quasi rudior delineatio: & apud Aristotelem ipsa sôla, & fundamenti circumscriptio donatur hypographe nomine. Hypographe in omnibus Epistolis Pauli insinatur in secundâ ad Thessalonicenses, ipsâ Apostoli manu exarata, etiam cum utebatur amanuensi. Ità quippe scribit, *Salutatio mea à manu Pauli, quod est signum in omni Epistola: ità scribo*: indicans verba sequentia solita fuisse in omni ipsius epistola subscribi, ut magis à suppositiis discernentur. Quod magis inculcat Thessalonicensibus, qui per aduiterinam epistolam, in mundi finis opinione decepti fuerant. Et idè cum primò illos admonuisset, ne moverentur à suo sensu, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam per nos missam, quasi in festis diebus Domini; in fine epistolæ genuinam suam hypographem ostendit. Hæc autem erat ultima illa verba, manu propria exarata: *Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis amen.*

HYPOMIMNISCON: *ὑπομνησκον*, p. b., hypomimnisco, monens, in memoriam reducens, & Est

enim purum participium præfens verbi *hypomimnisco*, moneo, commoneo, in memoriam reduco. In Hierol. Hypomimnisco, ait Carolus Magri, est rememoratorius, ut in Epist. Conc. Lugd. ad Gregorium X. habetur: & de eo qui ex officio suggerere tenetur, seu de Cæremoniario Magistro exponit.

HYPOMNEMA: *ὑπομνήμα*, *hypomnema*, latinè penultimâ productâ, est grecus accentus collocetur in antepenultimâ. Est recordatio, commentarium, monumentum, à verbo *ὑπομνήσκω*, *hypomimnisco*, moneo, memoro, suggero: ab ejus præterito pass. *ὑπομνήσκειν*, *hypomimnema*, quod sine augmento *hypomnema* diceretur. Sepius hypomnema sumitur pro interpretatione, & commentariis; unde Cicero dicit, *Multum mihi eripitur opera in exscribendis hypomnematis*. Dicitur & hypomnematum, p. b.: & ab eodem verbo supra dicto formatur hypomnesticum, aut hypomnesticum. Hinc S. Ephræm Syri Hypomnesticum, seu admonitorium, ut hîc Ger. Vossius interpretatur, Sed de hoc agetur inferiùs.

HYPOMNEMATOGRAPHUS: *ὑπομνηματογράφος*, *hypomnematoγράφος*, latinè penultimâ correptâ, quamvis accentus grecus in eâ ponatur. Ità dictus ille qui est à commentariis: à voce *hypomnema*, commentarium, & *γράφω*, *gráphō*, scribo. Est ergò non tam memorialium, quam rerum memorabilium, seu rerum monumentis, & commentariis dignarum scriptor. Ut in Ecclesiâ Constantinopolitanâ Episcoporum consecrationis scriptis mandabat, *Hypomnematisiles autem est qui commentaria legit, qui est à consiliis, admonitor, interpretes.*

HYPOMNESTICUM: *ὑπομνηστικόν*, *hypomnesticon*, p. b., submonitorium rectè vertitur. Est enim à verbo *hypomimnisco*, quasi submoneo, de quo in voce *hypomnema*, ab ejus nepè tertîa personâ præter. pass. aut ab aoristo primo pass., à quo & participium *ὑπομνηστικός*, *hypomnestis*, submonitus. Sed cum *hypomimnisco* etiam sit memoro, commoneo, in memoriam reduco; hypomnesticon potest significare omne id quod aliquarum rerum sit memoratorium, aut eas in memoriam reducat: ità ut commentorium, memoratorium, in memoriam reducivum possimus interpretari. Carolus Magri vertit scholium, postilla, abbreviatio, compendium: quæ tamen significatâ hujus vocis non exactè respondent origini. Quamvis autem hypomnesticum sit titulus compendii Anastasii, non sequitur præcisè compendium significare.

HYPOPODION: *ὑποπόδιον*, p. b., scabellum, seu parvum scamnum, quod sedentium pedibus subjicitur. Formatur enim ab *hypò*, sub, & *πόδες*, *pōdes*, pedes. Vox hæc etiam ab aliquibus Latinis usurpata, & à grecò Textu emendicata. Nam in illis verbis. *Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*; Grecus in Novo Testamento, ut etiam Septuaginta in Psalmis, habet *hypopodion*. Quia omnes infideles, maxime principes Judæi, & Gentiles erant pedibus Christi subjicendi, & ab eis prostrandis, atque conculcandi. Hypopodium legitur apud Jul. 1. 3. receptar. sentent.

HYPOPSALMA: *ὑποψάλμα*, *hypopsalma*, id quod subcanitur, ab *ὑπο*, *hypò*, sub, & *ψάλμα*, can-

In Hierol.

Tom. 2. Oper. S. Ephræm.

In Hierol.

Pf. 109. 1. Matth. 22. 44.

cantus. Ità dicitur in cantilenis id quod sæpius repetitur post varias cantus partes. Unde in illo Psalmo Abecedario, contra partem Donati ab Augustino composito, illa repetitio, quæ fit post singulas Psalmi partes, & ab unâ literâ alphabeti per ordinem incipientes, & quæ toti Psalmo præmittitur (nempe *Omnes qui gaudetis de pace, modo verum iudicate*) & sæpius repetitur, & subcanitur, nuncupata fuit hypopsalma. Quod idè ità composuit Sanctissimus Pater, ut errorum Donati explosio in ore cujuslibet dulci cantu versaretur: dum similia faciliùs, & libentius, etiam à rudibus memoriæ mandantur, & sæpè recanantur.

HYPOSTASIS: *ὑπόστασις*, p. b., ex vi suâ etymologicâ substantiam significat. Nam est ab *hypò*, sub, & *στῆσις*, *stêsis*, statio, status, ab *ἵστημι*, *hístemi*, sto: vel ab ipso verbo *ὑποστέλλω*, *hypostello*, sustineo, subdo. Attamen ex usu communis Patrum grecorum assumitur ista vox ad significandam substantiam, præsertim cum verbum *hístemi* etiam significet *stare*. Ad priorem originem magis respexit D. Thomas, dum dixit: *Quòd nomen hypostasis non competit Deo, quantum ad id à quo est impostum nomen, cum non substat accidentibus: competit autem quantum ad id ad quod est impostum, ad significandam rem subsistentem*. Hypostasis ergò secundum rationem suam etymologicam Deo non competit, cum secundum illam dicatur à substatere accidentibus: juxta quod etymon dicit Boethius, quòd hypostasis significat id quod subjicitur accidentibus. Nomen autem hypostasis, prout à Theologis grecis, & latinis usurpatur, non est impostum ad significandum id unde habet suam etymologiam. Sicut lapis est à pedis læsione dicatur, non tamen præcisè id significat: cum multa alia pedem lædant, & lapides non dicantur; ità hypostasis, est à substatendo accidentibus originem trahat, non tamen ad id significandum imponitur, sed ad significandum subsistentiam, aut suppositum: & ità tres hypostases proculdubio in divinis admittuntur. Sed quamvis nomen substantiæ secundum proprietatem significationis respondet hypostasi; tamen non æquè possimus dicere tres substantias, uti tres hypostases, propter nominis substantiam apud Latinos majorem æquivocationem. Et imprimis, ut dicitur à substatendo accidentibus, absolute substantia à Deo removetur, ut & hypostasis, si in tali significato sumeretur. Quo sensu dixit Augustinus *Deum abusive dici substantiam*. Si verò substantia sumatur pro essentiâ, tunc unam substantiam in divinis dari est de Fide, omnesque Personas esse homoussias, seu cõsubstantiales. Hoc sensu dixit idem S. Pater: *Quia nostra loquendi consuetudo jam obtinuit, ut hoc intelligatur, cum dicimus essentiam, quod intelligitur cum dicimus substantiam, non audemus dicere unam essentiam, tres substantias, sed unam essentiam, vel substantiam, tres autem personas*. Si denique substantia sumatur pro subjecto, vel supposito, quod subsistit in genere substantiæ, aut pro eo quod per se existit, & non in alio tamquam in subjecto; sic concedendum est tres Personas esse tres substantias, Quia persona definitur à Boethio *Rationalis nature individua substantia*: sicque tres Personæ sunt tres sub-

stantiæ individua, adedque tres substantiæ, nempe relative. Quo sensu D. Augustinus admittit tres substantias dici posse. Ex hac significationum varietate fuit antiquitus magna contentio inter Latinos, & Græcos, an in divinis tres hypostases essent asserendæ. Nam Græci scientes hypostasim, & suppositum idem significare, sine hesitatione tres admittebant hypostases. Unde Athanasius in Symbolo disertè ait in græco, *aliam esse hypostasim Patris, aliam Filii, aliam Spiritus sancti*. Greg. Nyssen. in Libro de differentiâ essentia, & hypostaseos, dicit unam essentiam, & tres hypostases: prout acceperat à fratre, de differentiâ inter *usiam*, & *hypostasim* dicente, *Quòd illi, qui quod nullo discerniculo distinguunt nomen communis quiddam tuis quod est, id est essentia à significativâ ratione tuis quod est, id est hypostasim, in illiusmodi abeunt suspectas piis cogitationes, ut nibilo differre arbitrentur*. Alii quoque Patres græci inter essentiam & hypostasim discrimen agnoscentes, sine tergiversatione tres fatebantur hypostases. Sed Latini ne viderentur admittere tres essentias, non liberè tres hypostases admittebant. Idè D. Hier. ait: *Sufficiat nobis dicere unam substantiam, & tres personas, taceantur tres hypostases, si placet, & una teneatur, nomen hoc non bona suspiciōnis est*. Addit postea hæc verba: *Mihi credite unum sub melle latet*. Eiusdem opinionis erat M. Augustinus, cum & hypostasim substantiam interpretaretur, & idem esse *usiam*, seu essentiam, cum hypostasi contenderet. *Nescio*, ait, *quid voluit interesse inter usiam, & hypostasim, ità ut plerique nostri, qui hæc græco tractant eloquio dicere consueverunt unam essentiam, tres substantias*. Horum rationem assignat D. Thomas. Quia ante perfectam noticiam nominis hypostasis apud Latinos, hæretici simplices decipiebant, ut confiterentur plures essentias, sicut confitebantur plures hypostases propter hoc quod nomen substantia, cui respondet in græco nomen hypostasis, communiter accipitur apud nos pro essentiâ. Durante hac contentione inter Græcos, & Latinos, decretum fuit in Conc. Alexandrino, ut Catholici cum Sabellianis, unam solam personam admittentibus, agentes, dicerent esse tres hypostases: disputantes verò cum Arrianis, non dicerent tres hypostases, ne viderentur ipsis concedere tres essentias; adedque Filium non esse Patri cõsubstantialem, quod isti hæretici credebant. Ità illis temporibus cautè cum hæreticis erat loquendum. Postea tamen isti contentioni finis est impostus, ex perfectiore intelligentiâ, & restrictione terminorum: & Græci usurparunt nomen personæ, Latini nomen hypostasis pro eodem. Non quod in divinis, ut ait D. Thomas, sit aliqua suppositio, vel subjectio secundum rem, ut divine Personæ dicantur supposita, vel hypostases; sed quia rebus divinis nomina imponimus, secundum modum rerum creaturarum, quarum naturæ *individuantur per materiam, quæ subjicitur naturæ speciei, inde est quòd individua dicuntur subjecta, vel supposita, vel hypostases*.

HYPOSTATICUS: *ὑποστατικός*, *hypostaticus*, p. b., Esti apud Græcos Grammaticos significet præ-

L. 7. de Trin. c. 7.

Bas. Magnus. Ep. 43.

Ep. 57. ad Dam.

De Trin. l. 5. c. 9.

Sup. a. 3. ad 3.

1. q. 39. ad 3.

I.

In Prologo Hypog

In Indiculo

2. Thess. 3. 17.

1. 2. 7.

Tom. 7. Inic.

1. q. 29. ad 3.

In lib. de du. Nat.

D. Th. 1. q. 29. ad 2.

L. 7. de Trin. c. 5.

L. 5. de Trin. c. 9.

Suprà.

præfidem, item conditorem substantiæ; tamen apud Theologos significat idem quod subsistentialis, à supradicto vocabulo *hypostasis*. Quâ ratione in Christo dicitur unio hypostatica illa, quæ extrema, extremè & infinitè dissidentia, copulat, nempe humanitatem cum Divinitate: ed quod talis unio ad secundam Personam, seu ad Verbi æterni subsistentiam terminetur. Ut ait D. Thomas: *Quia verbum habet naturam humanam sibi unitam, non autem ad suam naturam divinam pertinentem, consequens est, quod unio sit facta in verbi personâ, non autem in naturâ.* Cum autem hypostasis in hoc solum à personâ differat, quod sit aliquid communis, nempe etiam suppositis irrationalibus conveniens, cum persona tantum competat suppositis rationalibus, adeoque, ut ait idem S. Doctor, *persona super hypostasim non addit nisi determinatam naturam, scilicet rationalem;* hinc fit, quod omnis persona est hypostasis, sed non e contra. Adeoque si unio humanæ naturæ in Christo terminatur ad personam, etiam terminatur ad hypostasim, & meritò unio hypostatica nuncupatur. Non autem facta est in naturâ, cum aliâs tres Personæ essent incarnatæ, sed in dictâ Personâ: & inde quoque unio personalis potest appellari. Quâvis hæc unio tantum ad Verbi Personam terminetur; tamen ipsa à tribus Personis tamquam ab unâ causâ dependet: cum opera Trinitatis ad extrâ sint indivisa: inter quæ est ipsa unio, utpotè creatura. Sicque tres Personæ divinæ uniant humanitatem cum Verbi hypostasi, ipsam unionem producendo, quæ productio potest etiam dici unio, seu potius unio. Tripliciter enim sumitur unio. Primò pro ipsa unionis productione, seu unione: qui enim inter aliqua duo extrema unionem producit, illa causaliter unire censetur. Secundò unio sumitur pro illâ copulâ, & vinculo, quod formaliter duo connectit extrema. Tertio pro relatione inde resultante, quæ est relatio æquiparantiæ, quæ duo extrema æquè unita denominat. Relatio referens humanitatem unitam ad personam Verbi est realis: sed illa, quæ refert hypostasim ad naturam humanam, est rationis, prout accidit in aliis relationibus inter Deum, & creaturas. Non rectè videtur constitui unio hypostatica in illâ relatione, cum potius ipsam unionem supponat, tamquam rationem fundandi. Nec enim alia rectè potest assignari ratio fundandi, ratione cujus talis relatio resultet inter humanitatem, & illam Personam, nisi quia unio aliqua præcessit. Et quidem ante Christi Domini Incarnationem tot naturæ aderant humanæ, & ipsa hypostasis Verbi, & tamen nulla talis relatio fuit exorta. Aliquid ergò prius naturâ fuit in Christi humanitate, propter quod in ipsâ talis relatio resultavit. Nec aliud potest assignari quàm unio secundo modo, quæ est modus realiter ab extremis distinctus, ambo extrema æquè uniens, sed solummodo in humanitate inhaerens, respiciens divinam hypostasim, tamquam alterum extremum. Ejus realis ab extremis distinctio, satis constat ex reali extremorum ab ipsâ separatione, cum Persona Verbi, & humanitas possint sine illâ unionè existere: nec evidentius signum realis distinctionis, quàm separatio mutua, potest

excogitari. An verò hic modus sit unus tantum æqualiter totam humanitatem respiciens, nempe animam, & corpus, & unionem inter ipsa: an verò tot sint uniones partiales; meritò ambigitur, propter differentem in triduo mortis Christi statum extremorum. Nam si sit unicus modus uniens Verbum divinum cum humanitatis partibus, & unionem inter ipsas, quæ pertinet ad humanitatis complementum; necessarium est dicere in triduo mortis, deficienter alterius extremi parte, nempe unionem inter animam, & corpus, ipsam quoque unionem hypostaticam defecisse, & aliam loco ipsius subrogatam fuisse. Pariter asserendum hanc novam unionem animam & corpus separata respexisse, ipsaque cum hypostasi divina copulasse: quæ Christo redivivo protinus obierit, & prior reproducta, aut alia similis fuerit efformata. Verisimilius est igitur unionem hypostaticam partibus diversis constare: & quidem non absolum est asserere, dari tres partiales uniones, animam, corpus, eorumque unionem, hypostasi divinæ conjungentes. Adeoque mortuo æternæ vitæ Authore, illa quoque partialis unio hypostatica, inter unionem physicâ, & Verbum defecit, quæ Christo resurgente & ipsa rediviva fuit. Sed quia Verbum assumpsit humanitatis partes per modum unius, ita ut animam assumpserit ratione sui, & ided dicitur immediate assumpta à Verbo, corpus verò ratione animæ, unde dicitur assumptum mediante animâ, tam ratione dignitatis, quàm causalitatis, ut à D. Thomâ, *3. q. 6. a. 7. & communiter à Theologis asseritur; ided fortè melius duæ tantummodo partiales uniones hypostaticæ statuendæ. Et una quidem ex istis dicitur terminata ad unionem naturalem inter animam, & corpus, quæ & ipsa cum unionem physica in Christi morte defecerit; altera verò indivisim terminata ad animam, corpus, & sanguinem, & ad reliquas partes absolutas, à Verbo divino assumptas, quæ Christo mortuo superstes fuerit, asseretur. Hic tamen modus unionem explicandi suâ non caret difficultate, propter separationem animæ à corpore: dum in utraq; parte separata subjectari non potuerit, & si in alterutra remanserit, quomodo aliam partem distantem cum hypostasi unierit, non satis expeditè demonstratur.*

Quomodo cum tandem unio hypostatica explicetur, non est præcisè idem quod assumptio, ut exponit D. Thomas, assignans principalem differentiam inter unionem, & assumptionem. Quia *assumptio, inquit, importat actionem secundum quam aliquis dicitur assumens, vel passionem secundum quam dicitur aliquid assumptum.* Sed nec unio primo modo, seu unio, cum assumptione convertitur: quia etsi omnis assumptio sit unio, non tamen e contra. Nam Pater, & Spiritus S. produxerunt unionem hypostaticam, non tamen assumpserunt naturam humanam: cum assumptio sit ad se sumptio, adeoque assumptio est illa unio, quâ quis sibi unit naturam assumptam. Unio præterea ista ineffabilis, etsi propriè non sit essentialis, non ided tamen est accidentalis: quod incidere in errorem Nestorii, quantum ad hoc quod *posuit unionem accidentalem.* Sed etsi non connectat duas essentialias, & ided non sit essentialis, optime

3. q. 2. a. 2. c.

a. 3. 6.

3. q. 6. a. 7.

q. 2. a. 8. c.

D. Th. a. 2. c.

mè ab Orthodoxis dicitur hypostatica, seu personalis. Nam fides catholica medium inter prædictas opiniones tenens, de unionem essentiali, & accidentali, non dicit unionem factam Dei & hominis, secundum essentialiam, vel naturam, neque est secundum accidens. Sed medio modo secundum substantiam, seu hypostasim. Dicit tamen potest substantialis, pertinet enim etiam ad integritatem Christi substantiæ. Substantia autem, teste D. Thomâ, ut patet ex 5. Meta. dupliciter dicitur, uno modo pro essentiali, sive naturali, alio modo pro supposito sive hypostasi. Ex quo sequitur, ex eo quod sit hypostatica, eam esse substantialem. Quâvis autem non sit ex merito aliquo, nisi de congruo, ex desideriis, & orationibus Patrum, adeoque sit ex merâ Dei gratiâ; est tamen ipsi Christo naturalis. Tum quia ex essentiali divinâ ipsius (nam aliquid uno modo dicitur naturale, quia est ex principiis essentialibus rei) tum quia ab ipsâ nativitate Christus eam habuit, quæ est alia ratio, quâ aliquid dicitur naturale. Hocque sensu non repugnat, quod sit ex gratiâ, & quod sit naturalis: ut docet Angelicus Magister. *Gratia quidem dicitur in quantum non est ex merito. Naturalis autem dicitur in quantum est ex virtute divinæ naturæ in humanitate Christi, ab eius nativitate.* Maximè verò decuit ut talis unio daretur, non tantummodo propter humani generis necessitatem; sed præsertim ad Dei omnipotentiam, sapientiam, bonitatem, justitiam, misericordiam, aliaque ejus attributa manifestanda. Ex hujus præstantissimi medi consideratione arguit, & infert Scotistarum Schola, eam à Deo producendam fuisse, etsi Adamus lapsus non fuisset. Quia Deus vult finem ordinatè: adeoque post finis intentionem, prius & potius, vult media fini propinquiora, quæ inferunt quod post finem ultimum suæ bonitatis, & gloriæ, propter quem omnia vult, velit Christi Incarnationem, tamquam medium potissimum, & isti fini propinquius, tam dignitate, quàm causalitate. Sed ratio, quæ movet alios cum D. Thomâ ad hoc negandum, est quod sacrae auctoritates ubique, & omnimodè videntur inculcare, præcisè propter generis humani reparationem Christum fuisse incarnatum. Sicuti luculenter asserit Divus Thomas: *Cum in Sacra Scripturâ ubique incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignetur, convenientius dicitur incarnationis opus ordinatum esse à Deo in remedium contra peccatum; ita quod peccato non existente incarnatio non fuisset, quamvis potentia Dei ad hoc non limitetur.* Alii tamen probabiliter respondent similia testimonia loqui de Incarnatione factâ in carne passibili. Si autem genus humanum in justitiâ, & veritate stetit, unio hypostatica in carne impassibili, & immortalis facta fuisset. Incarnatio denique in verborum rigore vix ab unionem primo modo, seu ab unionem discriminiatur; cum Incarnatio nihil aliud sit, quàm actio quâ Persona Verbi incarnata est, vel quâ Filius Dei naturam humanam ad suam hypostasim assumpsit. Fuit verò convenientius quod Filius incarnaretur, quàm Pater, aut Spiritus sanctus: cujus variæ convenientiæ ab Angelico Magistro assignantur. Et in primis, *convenienter ea quæ sunt simi-*

lia uniantur: ipsius autem personæ filii, qui est Verbum Dei, attenditur uno quidem modo communis convenientia ad totam creaturam, quia verbum artificis, idest conceptus ejus est similitudo exemplaris eorum, quæ ab artifice fiunt. Alio modo habet convenientiam divinam Verbum specialiter cum humanâ naturâ, quia est æterna Sapientia, à quâ sapientia humana derivatur, & hac homo perficitur, prout participat Verbum Dei. Præterea ut homo fieret filius Dei adoptivus, conveniens fuit Filium Dei naturalem humanæ naturæ uniri; & ut qui peccaverat inordinatè appetendo scientiam, per Verbum veræ Sapientiæ in Deum reduceretur. Sed de istâ ineffabili, & præstantissimâ unionem præstat filere, quàm multa ignoranter errari. Ipsa enim, etsi extrema unita, nempe duæ naturæ, infinitè sint distantia, ex parte Personæ, in quâ conjunguntur, est omnium unionum maxima, & inter omnes unitates maximè una: ut habetur ex eodem S. Doctore.

HYPOTHECA: *συνθήκη, hypothēke, p. l.*, suppositio, pignus, documentum. Oritur à verbo *συντίθημι, hypothēmi*, consulo, pignus pono, suppono: ab ejus nempe aoristo primo *συντίθημι, hypothēca*, & ablato augmento syllabico *hypotheca*, supposui. Hoc verbum autem componitur ex *hypo*, sub; & *titheimi*, pono: quia pignus supponitur loco solutionis. Quo sensu hypotheca definitur, quod sit contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem, vel immobilem, ut sit pro debito obligata, ex eaque solutio peti possit. Plerumque tamen accipitur pro ipsâ re oppignorata. Iste contractus est bonæ fidei, in eo non transfertur dominium, estque ex illis contractibus qui sunt adminiculo alii. In hoc tamen à plerisque hypotheca à pignore distinguitur; quod hypotheca sit rei immobilis, pignus autem re mobili constituitur. Hypotheca latè sumpta potest eodem modo definiti, quo pignus, non eam tamen ad traditionem limitando. Hypotheca verò strictè sumpta definitur à Vinc. Fillucio, contractus quo res creditori in debiti solutionem obligatur, non factâ traditione. Ita passim à Doctoribus dividi solet in tacitam, & expressam. Prima, quæ & legalis dicitur, est illa quæ legis auctoritate statuta est, etsi nulla conventio circa illam interveniat. Secunda conventionalis vocatur, ex partium conventionem formata. Utraque dividitur in universalem, & particularem. Universali obligantur omnia bona præsentia, & futura: particulari autem aliqua tantummodo supponuntur. Uxorem habere tacitam hypothecam universalem in mariti bonis, propter dotis solutionem, satis ex jure constat.

HYPOTHESIS: *ὑπόθεσις, p. b.*, suppositio, propositum, causa, controversia, principia, & elementa scientiarum, suppositiones appellatæ. Fit à supradicto verbo *hypothēmi*, cujus secunda persona præter. pass. est *ὑποθέθηται, hypothēthēta*, & hinc ablato augmento *hypothesis*: sed rectius fortè trahitur à secundâ præsentis, *hypothēthēta*, ablata reduplicacione. Multa nonnumquam ex *hypothēsi*, seu suppositione, inter doctos agitantur: unde & hypothetica dicuntur, seu suppositiva. Inter quæstionum duo genera, quæ Oratores probant, unum di-

ad 3.

q. 2. a. 2. ad 2.

3. q. 1. a. 3. c.

3. q. 3. a. 8. c.

Tract. 38. c. 9.

dicitur thesis, & est infinitum, nempe non restrictum ad aliquas particulares circumstantias; alterum est finitum, quod à Græcis hypothesis dicitur, ad peculiare circumstantias restrictum, circa quod totius disputationis cardo vertitur, & à Latinis causa, vel controversia vocatur. De hac agit D. Augustinus. *Porrò τίς ὑπόθεσις, τίς ὑποθέσεις, significatio, & declaratur ex ipso composito nomine, & est aliquid quod est ὑπόθεσις, ὑπόθεσις, id est sub illo genere quasi species. Thesis est res que admittit rationalem considerationem sine definitione persona. Hypothesis est, sive controversia, ut improprio nomine utamur, res que admittat rationalem contentionem cum definitione personae.* Rhetores hypothesis ad thesim reducunt, dum illa quæstio finita, & ad aliquas personas, loca, tempora, & familia, restricta, sit infinita. Ut si quis volens probare Lucrætiæ pudicitiam esse laudandam, recurrit ad hanc thesim; Pudicitia est laudanda: vel ad hanc universaliorem; Virtus est laudanda. Accipitur etiam hypothesis pro subiecto, seu materiâ alicujus libri: adedque pro totius operis argumento, præcipua capita paucis restringente.

HYPOTYPOSIS: ὑποτύπωση, hypotyposis, latinè, propter omegâ vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, attollatur antepenultima. Est informatio, designatio, dispositio: à verbo ὑποτίπτω, hypotyposô, per figuram demonstro, designo, quasi sub oculis formam pono. Formatur enim ab ὑπό, sub, & τύπος, typos, forma, adumbratio: cujus secunda persona præter. pass. est ὑποτύπωση, hypotyposê, designatus es, & hinc proximè hypotyposis. Apud Oratores est una à figuris sententiarum, quæ est rerum gestarum talis expressio, ut adhuc geri, & ante oculos esse videantur. Quales figuræ etiam in Scripturis non desiderantur. Hypotyposis etiam potest pro exemplari poni. Unde, ubi in Textu nostro Apostolus suo Timotheo scribit, *Formam habe sanctorum verborum, quæ à me audisti in fide;* Græcus legit, *hypotyposim habe.* Nempe D. Paulus ipsi tradiderat genuinam imaginem sanctorum verborum, & orthodoxæ doctrinæ. In Magni Areopagite libris, ubi habetur hypotyposis, Interpretis vertit institutiones. Hypotyposion Libros 8 scripsit Clem. Alexandrinus, quos etiam inter ejus Opera recenset D. Hieronymus in Catal. Scriptorum Ecclesiasticorum. Ubi Reatinus in suo Scholio explicat, *Hypotyposion*, id est subnotationum, seu confirmationum. Ex quibus patet quàm variè ista vox græca exponatur. D. Basiliius inter sua Ascetica habet Hypotyposim, quæ dicitur descriptio vitæ monasticæ: uti apud Oratores latinè ista figura descriptio quoque vocata. Quæ omnia significata ipsius vocis etymologiæ jam expositæ optimè respondent.

HYPOZELIXIS: ὑποζεύξις, hypozexis, subjunctio, subnexio, subinfertio. Fit enim à secundâ personâ præter. pass. verbi ὑμζεύω, hypozéuomeni, subjicio, subjungo, quæ est ὑποζεύξις, reiecto ejus augmento. Sicque hypozeuxis est figura grammaticalis, zeugmati contraria, in quâ singulorum sensus singulis verbis clauduntur. Quales figuræ

in sacro Textu, & omnibus Scriptoribus sunt obvii. **HYPSOMA:** ὑψωμα, hypsoma, latinè penultima productâ, est à Græcis antepenultima signetur accentu. Est altitudo, cacumen, fummitas: à verbo ὑψώω, hypsôo, exalto, extollo, cujus prima persona præter. pass. est ὑψώμα, & hinc immediatè hypsoma formatur. Hac voce utitur Tertullianus, dum ostendit portenta ad Gentilium castigationem, ob sævitiem in Christianos, fieri, & minari: ut eclipsim magnam paulò antea observatam. De hac enim ait: *Aded portentum fuit, ut non potuerit ex ordinario deliquo hoc pati positus in suo hypsomate, & domicilio.* Quod de Sole est intelligendum.

HYSSOPUS: ὑσσώπος, hyssopus, latinè propter vocalem longam penultima acuitur, quamvis hoc à Græcis non observetur. Herba satis nota, & forsitan ita dicta, ed quòd ejus cauliculi, cum sint oblongi, alicujus veruti figuram referant: ab ὑσσός, hyssós, verutum, pilum, telum, & ὄψ, ops, vultus, facies. Nili fortè deducatur ab ipso hebraico עֶשֶׂב, seu eseb. Herba aliàs humilis, quæ dicitur habere vim purgandi pectoris, ac pulmonis, & fordes, quæ ex noxii humoris corruptione insident pectori, aut hepati, expellendi. Pierius Val. ait hyssopum esse gratiæ spiritualis hieroglyphicum: videlicet ed quòd adhiberetur in lepræ emundatione, & expiatione. Ided dicit regius Psaltes, *Asperges me hyssopo, & mundabor:* alludendo ad expiationes, quæ fiebant hyssopo. Et ita Septuaginta: atque Textus hebraicus *עֶשֶׂב הַיִּסּוֹפִים*, in hyssopo, seu per hyssopum. Et in primis ex sanguine agni paschalis iusti sunt Israelitæ hyssopo tingere domuum suarum superliminaria, ut Angelus, Ægyptiorum primogenitos percuciens, Judæorum domus immunes pertransiret. Ità jussit Moyses, ex imperio Domini: *Fasciculum egi hyssopi tingite in sanguine, qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & utrumque posterum.* Hyssopum etiam adhibuit Moyses, quando inuito fudere inter Deum, & Israelitas, ipsum Legis librum, & univèrsam aspersit populum. Sicuti testatur Apostolus: *Accipiens, scilicet Moyses, sanguinem vitulorum, & hircorum, cum aquâ, & lanâ cocineâ, & hyssopo, ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit.* Hyssopo præterea utebantur sacerdotes in lepræ expiatione, ut jam diximus, quam cum ligno cedrino, cocco, & vivo passere colligabant: & in sanguine passeris immolati tingebant. Nempe lignum cedrinum adhibebatur incorruptionis symbolum, carnis, & cutis putrefactioni in leprâ oppositum: color autem horridò filum coccineum gratissimi coloris: tabi, quam lepra inducit, passerculus vivus: gravi denique scetori, quem leprosi exhalant, opponebatur *hyssopus quæ est herba odorifera.* Dum aqua expiationis, ex vaccæ rufæ cineribus, erat præparanda, hyssopus quoque cum ipsâ vaccâ comburebatur. *Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat.* Ad designandum, ut ait Josephus, quatuor elementa: scilicet terram per lignum cedrinum: aquam per coccum, quia purpura ex aquis, seu pisce quodam sumitur; ærem per hyssopum, propter odorem;

In lib. ad Scapulam c. 3.

עֶשֶׂב הַיִּסּוֹפִים Hierogl. l. 58.

Pl. 50.

עֶשֶׂב הַיִּסּוֹפִים

Ex. 12. 22.

Heb. 9. 19.

Lev. 14. 5.

D. Th. 1. 2. q. 102. a. 5 ad 7.

Num. 19.

ficque significatur, quòd hoc sacrificium Elementorum, & totius Univerfi offerebatur Creatori. Vel aliter, ut explicat D. Thomas, *Hyssopus retinet etiam odorem postquam fuerit desiccatus: ita etiam hoc sacrificium, erat in conservationem ipsius populi, & honestatis, & devotionis ipsius.* Cum autem hyssopus in tot expiationibus fuerit adhibita; satis patet typum esse virtutum, quæ necessariæ sunt ad peccatorum expurgationem. Adedque typus est Fidei, quæ mentem ab erroribus purgat, cujus radices, sicut hyssopi, adherent petræ, quæ est Christus. Symbolum est præterea Charitatis, & humilitatis, quibus inungi debet, qui mutua accipit Ægyptiorum vasa, nempe mundanam scientiam, ne superbiâ inflatur. Sicut hyssopus valet ad purgandum pulmonem; ita humilitas superbiæ tollit inflationem. Unde refert dictus Pierius, quòd *Eucherius eam pro humilitatis, patientiæque hieroglyphico ponit, propterea quòd humilis admodum herba est, & lapidi cui nascendo adhaerescit adstrictis, cujus radices saxum etiam dicuntur penetrare: ipsa verò præcipue pulmones curat. In pulmone sedem habere dicitur superbia, in quo scilicet tumor, & anhelitus.* Sed specialiter designat humilitatem incarnationis, & passionis Christi, in cujus sanguine tincta hyssopus, omnem tumorem deprimit, & vesani spiritus tollit inflationem. Ex his patet asperiones illas omnes, ex animalium sanguine, expiationis faciendæ per sanguinem Agni immaculati, figurâ fuisse. In quibus hyssopus maximam Christi in passione significavit abjectionem. Nam hyssopus, quia herba humilis, & obvia, tamquam herbarum minima, & vilissima, cædro arbori proceræ, & excellæ, sublimicatis terrenæ, ac superbiæ typo, contraponitur. Hinc ad designanda duo extrema, inter quæ cætera comprehendantur, dicit Scriptura, quòd Salomon *disputavit super lignis, à cedro quæ est in Libano, usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete.* Anagogicè Christus cum omnibus Gentibus est discipaturus, juxta propheticum oraculum, & humiles, & superbos dijudicaturus. Hyssopum, vidimus in vaccæ rufæ sacrificio adhibitam, & in variis expiationibus; in hoc etiam cruentum Agni divini sacrificium in Cruce suo typo respondit. Ità de militibus in monte Calvario testatur Joannes Evangelista: *Illi autem spongiam plenam aceto hyssopo circumponentes obtulerunt ori ejus.* Ut scilicet spongia hyssopi ramusculis arundini alligaretur: sed precipuè ut acetum hyssopi virtute imbueretur, & mortem, ut aliquibus placet, acceleraret. Quia fortè verebantur, ne de Cruce deponeretur: aut summopere ejus mortem expetentes, præsertim instante Paschatis festo, maximo eum vitâ privandi flagrant desiderio. Unde ait Theophylactus: *At illi impietatem suorum morum declarantes, aceto eum potant, id quòd condemnatis faciebant, quia hyssopum aderat propter hoc, ut lethale.* Alii tamen asserunt illos acetum cum spongiâ, & hyssopo obtulisse, ut tardius moreretur: tantam quippe ex ejus tormentis delectationem hauriebant. Ided Baronius confutat dicentes ista parata fuisse ad reorum mortem accelerandam. Et multi referunt hyssopum, ut & spongiam, atque acetum, plurimum ad

sanguinem sistendum valere. Sed difficultatem intergerit, quòd Evangelistæ verba indicent, spongiam ipsi hyssopo fuisse circumpositam: ut etiam Græcus innuit, ὑσσώπος μεμεινέντος, hyssopo perhibentes. Hyssopus autem herba est parva, quæ caulem satis longum ad tale munus subministrare non potuerit. Corn. à Lapide solvit ex parte hanc objectionem, afferendo hyssopum de pariete egredientem esse herbam humilem: sed in fertili loco sesquipedanum caulem producere, adedque sufficientis longitudinis, ut spongia à militibus circumposita ori Christi, elevato brachio, admoveatur. Aliqui tamen mendum in græco Textu apud Joannem esse suspicantur, & pro ὑσσώπος, hyssô, typographorum incuriâ, scriptum esse ὑσσώπος, hyssôpo. ὑσσός, hyssós autem propriè significat pilum, seu telum militare, cui utpotè ad manum potuit à militibus spongia circumponi: & à Marco calamus, atque à Mattheo dicitur arundo. Nam pila à Latinis arundines vocata sunt: & arundinis nomen ad baculos teretes, & oblongos significandos usurpatur.

HYSTERA: ὑστέρα, hystera, latinè penultima correptâ, est à Græcis in eâ ponatur accentus. Est vulva, uterus, ita dictus ab ὑστέρω, hysteros, inferior: quia in inferiori parte collocatus. Hystera quoque ab hereticis Cainis, seu Cajanis vocabatur Creator cæli, & terræ: quia videlicet, ut opinor, ex eo tamquam ab utero cælestia, & terrena formata prodierint. Ipsius opera nefariis sceleribus dissolvere docebant impia scripta, Judæ Evangelium ab illis vocitata. Et hoc est quod ait Irenæus: *Jam autem collegi eorum conscriptiones, in quibus dissolvere opera Hystera adhortantur.* Similia ex Irenæo habet Epiphanius, contra Cajanorum hæresim, qui miris laudibus Cainum, & alios sceleratos extollebant, scribens, & de blasphemio illo Judæ proditoris Evangelio loquens. Ait etenim S. Patet: *Sed & alia quadam scripta eodem modo consignant, contra uterum, quem Hysteram vocant, eamque Hysteram creatorem Universe hujus mundi cæli, ac terra appellat.*

HYSTEROBULLIA: ὑστεροβουλία, hysterobullia, latinè penultima correptâ debet efferri, nisi græcus accentus, ut in similibus assolet, in eâ retineatur. Ità dicta pœnitentia, mutatio sententiæ, serum consilium: ab ὑστέρων, quod adverbialiter positum significat post, tandem, deinde, & à βούλη, bulê, consilium, consultatio. Hysterobullia sapientem non dedecet: nam sapientis est mutare sententiam, non ex levitate moti; sed validis rationibus permoti. Et qui malitiosè, vel incautè malum consilium dedit, hysterobulliam tenetur amplecti.

HYSTEROLOGIA: ὑστερολογία, hysterologia, ejusdem accentus cum præcedenti. Est præpoite-ra locutio, dum ea, quæ prius dici debuerant secundum ordinem locutionis, aut historię, posteriori loco dicuntur. Formatur ista vox ab ὑστέρων, hysteron, post, tandem, posterius, & λόγος, logos, sermo. Histerologiæ plurimæ in Scripturis sacris observantur ab Interpretibus. Nam ipso primo Genesios capite narratur viri, & mulieris creatio, eorumque ad fecunditatem benedictio, domini super alias creaturas concessio: cum tamen prius narrari debuerit viri in Paradisum translatio, in eum so-

In princ. Rhet. c. 3.

1. Tim. 1. 13.

De Div. Nom. c. 1.

Sup. a. 5. ad 5.

Supra.

3. Reg. 4. 33.

Joel. 3. 2.

Jo. 19. 29.

In Jo. c. 19.

L. r. c. 35.

In Pana. rio l. 1. 40. 3. hæc. 38.

poris immisso, costae ablatio, & mulieris formatio, uti posterius narratur in secundo: in quo annotatur hystero-logia. Similia frequenter in sacris Eloquiis reperies, quae suo loco disposita plurimum lucis lectoribus adferunt. Sic hystero-logia est apud Marcum, Sacrosanctae Eucharistiae institutionem, & communionem enarrantem: *Accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis: hic est sanguis meus.* Nam prius referri debuit calicis consecratio, antequam omnes ex eo bibisse narraret. Hystero-logia etiam est apud Grammaticos, dum aliqua ordine inverso dicuntur: ut in vocabulo sequenti exponetur.

HYSTERON PROTERON: ὑστερον προτερον, utraque vox penultimam brevi efferenda latinè significat *posterius prius*, seu praepositionem. Nam ὑστερον, *hysteros*, posterior, & προτερον, *proteros*, prior dicitur. Est illa figura apud Grammaticos, de qua Isidorus ait, quod est *sententia ordine commutata, ut postquam altus tetigit fluctus, & ad aequora venit.* Prius enim ad aequora venit, quam fluctus tangantur. Dicitur ergo hystero-logia, seu hysteron proteron: ed quod aliqua inverso enunciantur ordine. Quamvis hystero-logia, ut supra innuimus, magis in historiae ordine, quam in ipsis locutionibus attendi videatur. Hi loquendi modi in Scripturis etiam satis frequentes.

I

JAMBUS: ἰαμβος, *iambos*. Quia etiam Theologi graviores, diversarum scholarum sequaces, aliquando in suos antagonistas acris invehuntur, eosque mordacioribus jambis insequuntur, id est quid per jambos intelligatur, operae pretium fuit hic cursim explanare. Aliqui jambum deducunt à verbo ἰαμβίζω, *iambizo*, quod apud antiquos significabat contumeliosè proscindo. Sed potius hoc verbum ab isto nomine originem suam adeptum videtur: ed quod jambis mordaces Poetae petulantius uterentur, & hinc *iambizo*, pro conviciis. Nam versus jambici ex jambis compositi (qui sunt pedes constantes ex brevi, & longa, ut docent) maximè ad convicia, & maledicta apta fuerunt existimata. Potius ergo jambus derivatur ab Jambe puellâ contumeliosè tractatâ: unde jambus, qui ad contumelias praesertim idoneus visus est, nomen accepit. Carminis autem jambici Author Archilochus fertur, qui cum Lycambes filiam nubilem sibi promissam alteri desponsatam cerneret, jambis aded mordacibus patrem, & filiam insectatus est: utrumque ad suspensum adigisse credatur. De quo Horatius ait: *Archilochum proprio rabies armavit iambo*, Priorem etymologiam sequutus est S. Isidorus, asserens quod *jambus dicitur est, quod iambizem, jambizin, Graeci detrahere dixerunt.* Alii ab ἰός, *jós*, sagitta, venenum, & à verbo ποῖζω, *bázo*, dico, loquor: at Cesar Scaliger deducit ab ἰα, *ia*, jaculari, & ἄβαθεν, *abázen*, ascendere. Ed quod sagitta-

rii in mittendis telis insurgant: quos imitantes nonnulli Authores in adversarios insurgentes, venentos jambos ejaculantur.

JANTHINUS: ἰάνθινος, *janthinos*, p. b., violaceus, seu violae colorem referens. Nam à Graecis ἰανθίνος, *ianthinos*, & ἄνθος, *anthos*, flos dicitur. De hisce violis ait Plinius: *Soleque graeco nomine à ceteris discernuntur, appellatae ja, ja: ab his janthina vestis.* Hinc janthum flos, & color quidam purpureus ab aliquibus appellatur. Inter dona spontè oblata, quae ad tabernaculi structuram Moyses accipere jubebatur, S. Textus assignat *pelles arietum rubricatas, pellesque janthinas.* Quamvis aliqui Textus latini legant *hyacinthinatas*, Textum graecum 70 imitantes, qui habent *δέματι ὑακίνθινω, dématia hyakinthina*, id est pelles hyacinthinatas. Textus hebraicus habet pelles *thachafim*, id est taxorum: à singulari *thachaf*, id est taxus, melis, hyacinthus. Ex his pellicibus formacum supremum tabernaculi operimentum, juxta Domini praecipuum: *Facies & operimentum aliud tecto de janthinis pellicibus: nempe contra pluvias, & procellas.* Dum erat transferendum tabernaculum; arca, mensa panum propositio, & omnia vasa Sanctuarii, pellicibus janthinis, seu violacei coloris desuper involuebantur, *Omnia vasa, quibus ministratur in sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent desuper operimentum janthinarum pellicum.* Hic quoque ut in Exodo Textus aliqui latini scribunt *hyacinthinarum pellicum*, prout 70 legunt, *cooperimento pelliceo hyacinthino*: & Hebraicus habet *thachaf*, *taxi*. Operimentum de janthinis pellicibus, quod exterius aëris injuriis patebat, tropologicè designat exemplum patientiae Doctorum, aut Praelatorum custodiam, ab Ecclesiâ Dei noxia quaeque arcentium. Quibus consonat D. Thomas docens, quod *per operimenta tecti designantur Praelati, & Doctores, in quibus debet renitere caelestis conversatio, quod significatur per pelles hyacinthinatas, seu janthinas: quia ejusdem ferè coloris.* Ipse tamen non constituit has pelles supremum operimentum, sed saga cilicina, juxta Glossam Ordinariam: quamvis in sensu anagogico exponendo, ultimum operimentum pelles hyacinthinatas enumeret. Afferit enim quod, secundum aliquos, per cortinas, celum sidereum: per saga, aquae supra celum: per pelles rubricatas, celum Empyreum; *per pelles hyacinthinatas calum S. Trinitatis* designaretur.

JASON: ἰάσον, p. l., ut aliqui exponunt, medicans, sanans. Est enim nomen à verbo ἰάωμαι, *iaomai*, medeor, sano, deducendum. Hujus verbi, si adjectivum esset usitatum, futurum participii esset *iason*, sanaturus: unde & nomen immediate formari potuit. Hoc nomine verè indignus Jason ille, Hebraeorum pseudopontifex, qui fratrem Oniam virum sanctissimum extrudens, ab Antiocho Nobili summum sacerdotium sibi sacrilegè coëmit. Sed & ipse à Menelao, majori promissâ pecuniarum summâ, pontificatu privatus, rabie percitus, gentis suae salutem insidians, cives suos ad extremum deduxit excidium. Non ita fidelis Jason, Apostoli discipulus, & cognatus; qui Thessalonica Paulum, & Silam hospitatus, ut eorum incolumitati prospiceret, æquo animo à Judæis ad principem tra-

Ex. 25. 5.

תְּחָפִים תְּחָפִים

תְּחָפִים תְּחָפִים

תְּחָפִים תְּחָפִים

תְּחָפִים תְּחָפִים

Num. 4. 12

1. 2. 9. 102

a. 4. ad 8.

2. Mach. 4. 7.

c. 5. 5.

Rom. 16. 21.

Act. 17. 5.

clus, libenter plebis impie tumultuantis, expertus est furorem. Hic mortali ereptus periculo, multorum animas sanaturus, è scholâ apostolicâ plurimis malis medelam afferens, tandem ut æternam sanitatem adipisceretur, salubriter pro Christo vitam profudit.

JASPIS: ἰάσπις, *jaspis*: gemma viridis. Ità nonnulli etymon exponunt, ut *ias, ias*, sit viridis, & ἰάσπις, *iaspis*, gemma. Unde Isidorus ait: *De graeco in latinum viridis gemma interpretatur: est autem smaragdus subfinitis, & crassi coloris.* Alii deducunt ab ἰανθίνος, *ianthinos*, & ἄνθος, *anthos*, totus: quasi totus violaceus. Apud Valerianum hæc gemma est gratiæ hieroglyphicum: ed quod gestanti gratiam conciliare credatur. Quare non oscitante dictum de Æneâ, Didonis gratiam aucupante, illud Virgîlii: *Illi stellatus jaspide fulvâ Ensis erat.*

Et hinc patet jaspides diversorum colorum reperiri, quamvis aliâ inter gemmas viridantes jaspis enumeretur. Ejus variae sunt species, & miræ nonnunquam inveniuntur magnitudinis, aliquales immensitatem, firmitatem, splendorem, pulchritudinem, pretiositatem, omne pretium, valorem, & æstimationem superantem, illius superne Metropoleos adumbrantes: *cujus lumen simile lapidi pretioso, tamquam lapidi jaspidis sicut crystallum.* Ob diaphaneitatem, claritatem, omniumque objectorum intimam illustrationem: & in quâ *structura muri ex lapide jaspide.* Sed inter omnia quæque *fundamenta muri civitatis, omni lapide pretioso ornata, tamquam firmisimum, stabilissimum, ceterorumque fundamentorum basis, & fulcrum immobillissimum, eminebat fundamentum primum jaspis.* Cùm enim hæc sit gemma antiquissima, & firmissima, viridis ut plurimum, etiam aliquibus maculis gratè exornata, vim habet stomachum firmandi, sanguinem sistendi, varios morbos arcendi: ut ex variis Authoribus refert Tirmus. Adeoque est symbolum Fidei firmæ, semper stabilis, semperque virentis in Petro, ejusque Successoribus: & omnipotentiae, sapientiae, & bonitatis divinæ, in productione, & conservatione tam variarum creaturarum, de quâ est primus apotolici symboli articulus. Erat etiam ja pis tertius in secundo ordine Rationalis: nam in eo erat *carbunculus, jappibirus, & jaspis.* Hic 70, sicut Textus graecus in Apocalypsi, dicunt paroxytone ἰάσπις, *jaspis*: & Hebraeus habet *jahalom*, *jaspis*, vel secundum alios adamas, à radice *halam*, contudit, quia adamas alios lapides confringit. Sed tertius in ordine quarto ab Hebraeo dicitur *jaspéh*, à 70 *onychiou*, à nostro onychinus, de quo suo loco. Cùm aliâ *jaspéh* à multis Interpretibus jaspis latinè reddatur, & ab hoc jaspidis nomen originem trahere videatur satis probabile. De cætero jaspis creditur etiam contra phantasma valere, juxta Glossam interlinearem: & ità designare potest in parte animæ rationali virtutem epikiam, quæ vana curat phantasmata, ne ibi trepidant timore, ubi non erat timor. Sed sicut in Ecclesiâ triumphante vidit Joannes eam jaspidis pulchritudine mirabiliter exornari, sic Isaias prius de Ecclesiâ militante, illius figurâ, prophetavit eam à jaspidis firmitate robur insuperabile sumpturam.

JATROS: ἰατρος, *iatro*, p. l., medicus, qui & jater à Latinis dicitur. Oritur à verbo ἰάωμαι, *iaomai*, medeor, sano: cujus tertia persona præteriti est *iatros, iatro*, & hinc *iatro*. Verus jatro, immò Archiater est Christus Dominus, qui non valetibus, sed malè habetibus opus fuit. V. Archiater.

IBIS: ἰβίς, avis ægyptia, ciconiæ non abliminis, serpentibus maximè infesta. Eam ciconiæ speciem constituit Pier. Valer. dum ait: *Estque excelsa ea quidem, rigidis curvibus, procevo rostro, multo tamen alia quædam nostra.* Harum aliæ sunt candidæ, aliæ nigræ. Candidæ quidem à capitis, & colli candore, reliquo tamen corpore ad nigredinem vergente: & in totâ Ægypto reperitur, præterquam apud Pelusium. Nigræ verò tantummodò apud Pelusium videntur. Ibis annumeratur inter aves immundas in Deuteronomio. Idèd ipsas eus Judæis prohibitus, ut ait Moyses, *Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: inter alias recensens bubonem, & mergulum, & ibin.* Apud 70 ἰβίς, *ke ibin*: & apud Hebraicum *ianscipb*, secundum D. Hier. *ibis*, sed ab alijs noctua dicitur, à *nesceph*, obscuritas, tenebræ. Literaliter ejus comestio vetatur: quia eil ex illis animalibus, de quibus ait D. Thomas, *Aliqua animalium carnes immundissimæ habent: vel quia ex rebus immundis nutriuntur, &c.* Unde etiam noxium generaretur alimentum. Pro sensu verò mystico dicit: *Ibis avis est in Apricâ habens longum rostrum, quæ serpentibus pascitur, & forte est idem quod ciconia: & significat invidos, qui de malis aliorum, quasi de serpentibus reficiuntur.* Ibices autem non sunt ex avium genere, sed capræ sylvestres mirandæ pernicitatis, quæ in præruptis, & inaccessis petris degunt, & parient. De his Deus ait Jobo: *Namquid nosti tempus paræus ibicum in petris?* Septuaginta habent *εγγυάδων, iragalaphu*, & eorum Interpretes latinus vertit *capræ sylvestris*. In Textu hebraico habetur *jangalê sâlang*, id est hircorum petræ, seu petrarum. Nam *jângal* dicitur *ibix*, seu hircus sylvestris, aut certe rupicapra, quæ & *jangalâh* hebraicè vocatur ab alijs. Ger. Vossius eruit ab ἰβύξ, *ibyx*, quæ est avis clamosa, vel ab ἰβύξ, *ibyo*, clamo, verbo, ferio: quod non raro magno impetu in venatorem feratur.

ICHTHOGRAPHIA: ἰχθυογραφία, *ichthyographia*, latinè in rigore penultima correpta esset efferenda. Sed multi ex usu non improbando, penultimam in simili bus acuendo Græcos imitantur. Est descriptio

Pomam jaspideam propugnacula sua: 70 legunt etiam ἰάσπις, jaspis: sed Hebraicus chadcod, jaspis, aliis margarita, adamas, aut pyropus. Allegoricè ipsam Ecclesiæ Fidem designat, à quibuslibet tyrannorum, & infidelium machinis insuperabilem, omniaque vana errorum, & dubietatum phantasmata eliminantem. Quinimò jaspis ipsius divinitatis, in æternum semper, ut ita dicam, virentis, & super quamcumque mentis aciem infinitè refulgentis, omnia mala, & timorem, per beatitudinem quam tribuit, remotissimè arcens, aliqualem similitudinem adumbrat. Nam ille quem in throno sedentem vidit Joannes, similis erat aspectui lapidis jaspidis.

JATROS: ἰατρος, *iatro*, p. l., medicus, qui & jater à Latinis dicitur. Oritur à verbo ἰάωμαι, *iaomai*, medeor, sano: cujus tertia persona præteriti est *iatros, iatro*, & hinc *iatro*. Verus jatro, immò Archiater est Christus Dominus, qui non valetibus, sed malè habetibus opus fuit. V. Archiater.

IBIS: ἰβίς, avis ægyptia, ciconiæ non abliminis, serpentibus maximè infesta. Eam ciconiæ speciem constituit Pier. Valer. dum ait: *Estque excelsa ea quidem, rigidis curvibus, procevo rostro, multo tamen alia quædam nostra.* Harum aliæ sunt candidæ, aliæ nigræ. Candidæ quidem à capitis, & colli candore, reliquo tamen corpore ad nigredinem vergente: & in totâ Ægypto reperitur, præterquam apud Pelusium. Nigræ verò tantummodò apud Pelusium videntur. Ibis annumeratur inter aves immundas in Deuteronomio. Idèd ipsas eus Judæis prohibitus, ut ait Moyses, *Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda sunt vobis: inter alias recensens bubonem, & mergulum, & ibin.* Apud 70 ἰβίς, *ke ibin*: & apud Hebraicum *ianscipb*, secundum D. Hier. *ibis*, sed ab alijs noctua dicitur, à *nesceph*, obscuritas, tenebræ. Literaliter ejus comestio vetatur: quia eil ex illis animalibus, de quibus ait D. Thomas, *Aliqua animalium carnes immundissimæ habent: vel quia ex rebus immundis nutriuntur, &c.* Unde etiam noxium generaretur alimentum. Pro sensu verò mystico dicit: *Ibis avis est in Apricâ habens longum rostrum, quæ serpentibus pascitur, & forte est idem quod ciconia: & significat invidos, qui de malis aliorum, quasi de serpentibus reficiuntur.* Ibices autem non sunt ex avium genere, sed capræ sylvestres mirandæ pernicitatis, quæ in præruptis, & inaccessis petris degunt, & parient. De his Deus ait Jobo: *Namquid nosti tempus paræus ibicum in petris?* Septuaginta habent *εγγυάδων, iragalaphu*, & eorum Interpretes latinus vertit *capræ sylvestris*. In Textu hebraico habetur *jangalê sâlang*, id est hircorum petræ, seu petrarum. Nam *jângal* dicitur *ibix*, seu hircus sylvestris, aut certe rupicapra, quæ & *jangalâh* hebraicè vocatur ab alijs. Ger. Vossius eruit ab ἰβύξ, *ibyx*, quæ est avis clamosa, vel ab ἰβύξ, *ibyo*, clamo, verbo, ferio: quod non raro magno impetu in venatorem feratur.

ICHTHOGRAPHIA: ἰχθυογραφία, *ichthyographia*, latinè in rigore penultima correpta esset efferenda. Sed multi ex usu non improbando, penultimam in simili bus acuendo Græcos imitantur. Est descriptio

Il. 4. 13. 4373 chadcod.

Ap. 4. 3.

Matth. 9. 12.

Hierogl. 1. 17.

Deut. 14. 15.

Lev. 11. 13.

v. 17.

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

יאִשְׁכִּיפִי

tio operis futuri, quæ à Cicerone forma dicitur, & quasi vestigiorum delineatio. Nam *ἰχθυός*, *ichnos*, est vestigium, & *γράφω*, *gráphō*, scribo, pingo. Unde ichnographia optimè vocari potest illa prima delineatio, quam efformant pictores, ut postea colores superinducant. Ab hujus similitudine ichnographia nuncupari potest alicujus operis argumentum, quod prius totum subjectum, prolixioribus sermonibus exponendum, ruditer describat. De vestigio Dei in creaturis agetur in voce *icon*.

ICHTHYOPHAGUS: *ἰχθυοφάγος*, *ichthyophagos*, latinè penultimà correptâ, etsi græcus in eâ ponatur accentus. Itâ dicitur ille, qui piscibus alitur: ab *ἰχθύς*, *ichthys*, piscis, & *φάγω*, *phágōs*, edax. Itâ vocati aliqui populi, qui folis piscibus victitant: & ichthyophagi sunt illi monachi, qui folis piscibus contenti à carnibus strictè dicitis abstinent. Hinc ichthyophagia (penultimâ brevi, ni græcus accentus retineatur in penultimâ) piscium comestio. Ichthyopola verò, p.l., est piscium venditor, à verbo *πώλω*, *polō*, vendo: & *ἰχθυοπώλειον*, *ichthyopoleion*, p. l., vivarium, in quo pisces aluntur, à verbo *τρέφω*, *tréphō*, alo, nuncupatum.

ICHTHYS: *ἰχθύς*, *ichthys*, vox purè græca, quæ piscem significat, & ut volunt, formata à verbo *ἵκω*, *híco*, venio, & à *θύω*, *thyo*, impetu feror. Alii trahunt ab *ἰθύω*, *ithyo*, impetu feror, vel ab *ἰκμάς*, *ikmâs*, humor, & dicto *ἰθύω*: ed quod in humore impetu feratur. Aut si malueris à verbo *ἰκτίω*, *iktíō*, ventito, sapiens venio, ejus etymon expiscare. Aliqui versus græci ex Sibyllâ Erythraea citantur, quorum literæ initiales formant græcè hæc quinque vocabula, *ἰησοῦς χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτῆρ*, idest, Jesus Christus Dei filius Salvator. Quos versus latinè citat Augustinus, observans quod si quinque literæ initiales itarum quinque vocum junxeris, præcisè vocabulum *ichthys* in græco formaveris. *Uro nomine*, inquit, *mysticè intelligitur Christus*, ed quod in hujus mortalitatis abyssu, velut in aquarum profunditate vivens, hoc est sine peccato esse potuerit. Nos quoque tamen Baptismatis undâ regenerati, ad Capicis nostri imitationem, pisciculi dicitur possimus. Prout ait Tertullianus: *Sed nos pisciculi secundum ἰχθύν, ichthyn, nostrum Jesum Christum in aquâ nascimur*.

De Civ. Dei l. 1. c. 23. De Bapt. adv. Quin. tillam. c. 1.

I. ICON: *εἰκών*, *icón*, genit. *íconis*, p. b., imago, similitudo, effigies. Oritur à verbo poetico *εἰκόω*, *ico*, similis sum. Est etiam figura quædam oratoria, in quâ formæ cum alterius formâ simili, fit collatio. Ab hoc vocabulo fit *iconicus*, græcè *εἰκονικός*, *iconicós*, p. b., similis, imaginarius, quod est itâ picturâ efformatum, ut vivam alicujus rei referat effigiem. Ex eo quoque componitur *εἰκονολογία*, *iconologíā* (latinè tamen p. b., ni græcus accentus in eâ retineatur) idest sermo, aut tractatus de imaginibus, Christus ab Apostolo dicitur *icon*, seu *imago Dei invisibilis*: græcè *εἰκὼν ἰκόν*, ἢ θεοῦ ἢ ἀόρατου. Ex quibus verbis patet quod *invisibilis* ad Deum referatur, cum *noratu*, seu *invisibilis* sit in genitivo. Est autem Christus vera Dei Patris imago: immò, ut ait Augustinus, *solus filius est imago Patris*, etsi à Græcis Spiritus S. *icon* Patris, & Filii celebretur. Sed Latini cum cernant Filium solum in Scripturis dici imaginem, meliùs

Col. 1. 15. Lib. 6. & 7. de Trin.

ipsi soli nomen attribuunt imaginis. Quamvis enim Spiritus S. sit æquè similis Patri, ac Filius; non tamen habet hanc præcisè similitudinem ut amor, cum talis similitudo non sit de ratione amoris. Licet Spiritus S. ratione suæ processionis eandem naturam accipiat, adedque perfectam similitudinem, ut etiam Filius; tamen sicut non ided dicitur natus, itâ nec imago. Alia ratio est de Filio: *Quia*, ut ait Angelicus, *filius procedit ut verbum, de cuius ratione est similitudo speciei ad id à quo procedit*.

Dum verò D. Jo. Damasc. dicit Spiritum S. esse *icon* Filii, non accepit hanc vocem in tali rigore; sed pro perfectâ similitudine. Dupliciter autem imago in aliquo reperitur, ut docet idem S. Doctor. Primò in re, quæ constat naturâ ejusdem speciei: secundò in re alterius naturæ secundum speciem. Primo modo filius est imago sui patris, & ed magis æterni Patris Filius, qui est ejusdem numero cum ipso naturæ. Secundo modo imago regis est in denario: & hoc quoque modo homo dicitur imago Dei. *Quia* verò ejus est imperfecta imago, potius dicitur ad imaginem: *per quod*, inquit D. Thomas, *motus quidam tendentis in perfectionem designatur. Sed de filio Dei non potest dici, quod sit ad imaginem, quia est perfecta patris imago*. Ad rationem imaginis in primis requiritur aliqua similitudo: sed non ided omne id in quo reperitur alterius similitudo est ipsius imago. Nam ovum est alteri ovo simile, & tamen non est ipsius imago: quia insuper requiritur ut sit ex alio expressum. Hæc duo in homine respectu Dei concurrunt. Est enim aequaliter Deo similis, & ab eo exprimitur, tamquam à suâ causâ exemplari. Sed quia similitudo non est secundum æqualitatem, cum exemplar infinitè excedat exemplatum, hinc infertur Doctor angelicus, *quod in homine dicitur imago Dei, non tamen perfecta, sed imperfecta*. Præterea non quilibet similitudo ex alio expressa sufficit ad imaginis rationem. Omnes enim creaturæ, cum sint entia à Deo participata, habent aliquam cum Deo similitudinem; & tamen solæ creaturæ rationales sunt ad Dei imaginem: cum in cæteris potius sit ejus vestigium quàm imago. Nam sicut vestigium demonstrat motum pertranseuntis, sed non qualis sit; sic effectus aliquando sunt vestigia suarum causarum, in quantum potius representant causalitatem quàm causam. Sed ostendunt se à causis esse productos: sed non quales sint ipsæ causæ, aut quæ sit eorum forma. Sicuti fumus ignem, ut ejus vestigium representat. Alii autem effectus sunt etiam imagines causarum, in quantum eas referunt secundum similitudinem formæ earum. Sic homo est alterius hominis, à quo generatus est, imago: & statua, aut pictura est imago illius objecti, ad quod representandum est ab artifice efformata.

In omnibus ergò creaturis est representatio Trinitatis per modum vestigii: in quantum in eis reperiuntur aliqua, quæ necesse est reducere in divinas personas, sicut in causam, ut loquitur D. Thomas, Omnes enim creaturæ dispositæ, & formatae sunt in mensurâ, & numero, & pondere: ad quæ reducuntur illa tria à D. Augustino posita, *modus, species, & ordo*: vel, ut alibi dicit, *quod constat, quod discernitur, & quod congruit*. Ut creatura

I. q. 93. a. 2. c. Ib. ad 3. I. q. 93. a. 2. c.

I. q. 93. a. 2. c. Ib. ad 3. I. q. 93. a. 2. c.

I. q. 45. a. 7. c. Sep. 1. 2. 1. In lib. 83. q. 9. 13. cura

tura habet mensuram, seu ut est suis principiis limitata, utque habet modum, representat causam, & principium; sicque Personam Patris, qui est principium non de principio. Ut autem habet formam, seu speciem, seu numerum, adedque ab aliis discernitur, representat Verbum: quia forma artificiatum est ex conceptione artificis. Denique secundum quod congruit, seu ut habet pondus, & ordinem, representat Spiritum S., qui est amor. Et secundum hæc tria, omnes creaturæ, saltem subsistentes, Dei, immò Sanctissimæ Trinitatis vestigio decorantur. Non tamen per hæc vestigia, naturaliter hoc ineffabile Mysterium investigari potest. Quia hæc vestigia sunt secundum ea, quæ sunt Personis appropriata: *per quem modum ex creaturis in divinarum personarum Trinitatem venire non potest*. Sed nec propter ista *icon* Dei in omnibus creaturis reperitur. Nam similitudo secundum genus tantum, vel secundum aliquid accidens commune, non sufficit ad imaginis rationem. Vermis enim ab homine formatus, etsi in genere cum eo conveniat, non ided est ad ejus imaginem: sicut nec unum album est imago alterius albi, etsi ad ejus similitudinem sit formatum. Sed insuper ad imaginem, asserente D. Thomâ, requiritur, *quod sit similitudo secundum speciem, sicut imago regis est in filio suo: vel ad minus secundum aliquid accidens proprium speciei, & precipue secundum figuram: sicut hominis imago dicitur esse in cupro*. Hinc facile adæquata imaginis definitio formari potest. Sed statim manifesta se prodit difficultas: quomodo homo sit ad imaginem Dei, si ne quidem cum ipso in genere conveniat, nec in aliquo accidente. Sed hujus solutio ex ipso Angelico Doctore luculenter eruitur: nam *similitudo*, inquit, *speciei attenditur secundum ultimam differentiam*. Ad hoc ergò ut aliquid dicatur ad Dei imaginem sufficit, ut Deo secundum ultimam differentiam assimiletur, adedque tali similitudine proximâ, ut in creaturis nihil sit propinquius. Omnes autem creaturæ Deo assimilantur in quantum sunt entia; aliqua ut vivunt: aliqua ut intelligunt: & in hoc ultimo, Deo assimilantur homines, & Angeli, & ad ipsius similitudinem esse dicuntur. Magis tamen absolute Angelus, quàm homo: ob majorem intellectualis naturæ perfectionem. Etsi secundum aliqua, & secundum quid, magis homo quàm Angelus Deo similis asserendus. Videlicet ut homo est de homine, sicuti Deus de Deo: & ut ejus anima est tota in toto corpore, & tota in singulis partibus, prout Deus est in Universo. Ex his intelligitur hominem secundum animam tantummodo esse ad Dei imaginem, & in quolibet homine talem imaginem reperiri. Immo ipsius Summæ Triadis, præsertim secundum actus animæ, prout scilicet ex notitiâ quam habemus cogitando interius verbum formamus, & ex hoc in amorem prorumpimus, in cunctis hominibus imago relucet. Sed quia, ut diximus, hæc imago Dei est valde imperfecta, & inânitè à Prototypo distans, cum eo in solâ analogiâ conveniens; non ided ex hujus imaginis notitiâ possumus in Archetypi cognitionem naturaliter attolli. Nam, ut ait D. Augustinus, *Trinitatem quæ in nobis est videmus potius, quàm credimus: Denique verò esse Tri-*

D. Th. sup. ad 1. I. q. 93. a. 2. c. Ib. ad 3. I. q. 93. a. 2. c.

Ib. ad 3. I. q. 93. a. 2. c.

Ib. ad 3. I. q. 93. a. 2. c.

Ib. ad 3. I. q. 93. a. 2. c.

I. 15. de Trin. c. 6.

nitatem, credimus potius quàm videmus. Superest observandum, quod etsi, ut nuper diximus, similitudo sit aliquid communis respectu imaginis; aliquando tamen strictius accipitur, prout significat imaginis expressionem, & perfectionem: sicque respectu imaginis quid minus commune statuetur. Nam non omnis imago est perfectè similis, & genuinam exemplaris, prout possibile est, exhibet expressionem. Sed hæc similitudo, seu perfectior imago in homine, secundum virtutem, & gratiam attenditur. Et de hac imagine, & similitudine, seu ut alii volunt, per hendiadym, de hac imagine simillimâ, dixit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*. Ubi imago in Textu hebraico dicitur *tsalem*, quasi adumbratio, à radice *tsaldl*, obumbravit: unde *tsel* umbra, & *tsalmôn*, tenebræ, caligo. Omnis enim imago Dei, est mera ipsius infinitæ pulchritudinis, & ineffabilis perfectionis umbra. Et per peccatum hæc imago, aut similitudo supernaturalis deperditur: remanente aliâ naturali, & magis imperfectâ. D. Jo. Chrysost. imaginem hanc in homine secundum principatum, & dominium in creaturas explicat: similitudinem verò secundum virtutes.

ICONA: *εἰκὼν*, penultimâ brevi vox hæc est efferenda. Est enim accusativus vocis *icon*, de quâ supra dictum est, quæ habet incrementum breve. Uls tamen contrarius videtur: fortè quia *icon*, cum per *ω*, *omega* scribatur, habet ultimam longam. Hinc ergò corruptè ab aliquibus *icona*, pro tabulâ picturæ magnâ, & vulgò magis barbarè *ancona* nuncupatur. Sed præsertim altaris tabula major, alicujus Sancti picturâ decorata, *icona*, aut *ancona* solet appellari.

ICONISMUS: *εἰκονισμός*, *iconismós*, imaginis expressio. Fit à verbo *εἰκονίζω*, *iconízo*, effingo: ab ejus nempe primâ personâ præter. pass. *εἰκονίσμαι*, *iconísmā*, effectus sum. Hinc ergò *iconismos* effectio, efformatio, expressio, item ironia: & *iconismi* descriptiones, ad vivum nempe rem exprimentes. Et itâ quoque ironicæ representationes appellantur: atque varii *iconismi* in pluribus Authoribus observantur.

ICONIUM: *ἰκόνιον*, *iconion*, p. b., famosa Lycaoniæ civitas ad Taurum montem. Vox ista, secundum aliquos, *veniens* interpretata, ab inultato verbo *ἵκω*, *híco*, venio, mutato spiritu denso in lenem. Et appositè veniens dicitur: cum festina ad Christi Fidem venerit. Nam ad eam Paulus, & Barnabas, Antiochiâ Pisdidiæ ejeti venerunt: & in eâ credidit *Judaorum*, & *Græcorum copiosa multitudo*. Ibi que multa patranses signa, & prodigia, multo tempore demorati sunt *fiducialiter agentes in Domino*. Sed vehementi obortâ persecutione, contumeliis affecti, & lapidibus fuerunt impetiti. Quas passiones Apostolus Timotheo commemorat, dum ait: *Qualia mihi facta sunt Antiochia, Iconii, & Lystris*. Inter illos, qui Christi Fidem Iconii susceperunt, primas tenet S. Thecla Virgo, & Martyr, tot virtutibus decora, tot prodigijs famosa, tot laudibus à S. S. Patribus celebrata.

ICONOCLASTA: *εἰκονοκλάστης*, *iconoclastēs*, imaginum effractor. Formatur enim ab *icon*, imago, & verbo *κλάω*, *cláō*, frango: cujus tertia persona

Gen. 1. 6. In Gen. Hom. 9. Gen. 1. 6. In Gen. Hom. 9. A. 14. 1. 2. Tim. 3. 11.

Gen. 1. 6. In Gen. Hom. 9. A. 14. 1. 2. Tim. 3. 11.

sona praet. pass. *κλάστω*, *κλάστω*, ruptus est. Sic illi haeretici vocati, qui impietatis castris perciti, in sacras imagines sacrilegè, & nefariè defaevierunt. Ità quippe sunt omnis sanctitatis ofores, ut Sanctorum hominum, & Angelorum imagines (quae rudibus sunt libri facile intelligibiles, quibus ad eorum virtutum imitationem, sensibiliore manu- datione feruntur, & in quibus eorum merita, sanctitatem, dignitatem veneramur) ausu nefario diripiunt, effringant, flammis tradant, cum ipsi utroque sint igne dignissimi. Ejus impietatis auctorem, jam inde à quinto post Virginis partum seculo, nobis exhibet Baronius. Xenaiam quemdam genere Persam, fortunà servum, genio malignum, nondum baptizatum à Petro Gnaphéo Hierapoleos Episcopum creatum. De quo ità ex Nicephori lib. 16, cap. 27, dicit Magnus Annalium Pater: *Xenaius iste primus, à audacem animum, & os impudens! vocem illam evomuit, Christi, & eorum qui ei placere imagines venerandas non esse. Ad quae verba subjungit Baronius: Vidistine quanto gloriosi possint auctore impii iconoclaste, homine scilicet scelestissimo, & servilis conditionis errore, vix nomine cognito, à sanctissimo orthodoxo Episcopo, nempe Calendione, esse, à nefandissimo Fullone recepto, &c: Gnapheus enim graecè fulionem significat. Postea tamen, temporum decursu, haereticis ista radices egit altiores, ab Hebraeo quodam plantata, & irrigata. Nam rursus Baronius ait: Vidisti lector quibus gloriari possint ante- signanis Iconoclastae? Nempe Judaeis, & Sarracenis, à quibus & pro dolor, in transversum actus est Isauricus Imperator. Et quidem in pretiosiores Sanctorum imagines sacrilegè avaritià ducti Iconoclastae (ut Henricus VIII. Angliæ Rex, qui semper eò pauperior, quò in sacris diripiendis avidior) libenter sub falsè religionis specimine, irreligiosissimè bellum intentarunt. In eas ità scurriles, & impios contemptum commiserunt, quorum minimam partem, non dicam in Regis, aut principis, sed in cujuslibet hominis imaginem, nisi fortè capitalis inimici, patrare veriti fuissent. Et hinc evidens ratio ad eorum pertinaciam effringendam sponte se pròdit: cum, optimè norint honorem, aut contemptum imaginis in ejus prototypum refundi, Perperam autem se protegunt variis S. Scripturae Textibus, praesertim istis verbis: *Non facies tibi sculptile*, seu, ut 70 legunt *εἰδωλον, idolon*, idest imaginem Dei falsi, & ficti. Et ipsum hebraicum *פסל*, seu *psal*, à radice *psal*, dolavit, sculpsit, ponitur pro idolo sculpto, & dolato. Nam hic prohibetur sola falsi Dei imago: vel quà verus Deus creditur ad vivum representari. Atque ex verbis sequentibus satis patet, quo sensu sculpsit vetuerit: *Non adorabis ea, neque coles*. Vel, ut inferius ait: *Non facies Deos argenteos, neque Deos aureos facietis vobis*. Et imprimis certum est non omne sculptile Judaeis prohiberi: cum ipse Dominus jusserit fieri cherubinos super oraculum, & arcam, atque serpentem cneum in deserto. Varios quoque cherubinos in Sancto Sanctorum, & in templo, Salomon jussit efformari. Deus etiam in specie humanà apparuit multis Sanctis Prophetis, & ipsi Joanni Apostolo: quae effigies ab ipsis Sanctis*

adorabatur, ut ipsam divinitatem representabat. Ità quoque alias imagines, & figuras Dei, & Sanctorum religioso cultu esse honorandas, quis Orthodoxus ambigat? Praesertim accedente œcumenicorum Conciliorum definitione, S.S. Patrum auctoritate, Summorum Pontificum oraculo, totius Ecclesiae Catholicae ab ipsis Apostolis praxi, & consensu non interrupto. Atque haec sacras imagines eodem cultu prosequuntur, quo earum prototypum, cum propter hoc ita honorentur. Unde illas, quae aliquantulum secun- dum nostrum tenuem intelligendi modum, Deum, aut tres Divinas Personas, ipsarum proprietatum manifestatione representant, cultu laetiae adorandas esse perspicue deducitur. Crux item Christi, in qua sua morte vitam nobis adeptus, ob ipsius representationem, & sacrorum membrorum contactum, eodem laetiae cultu est adoranda. Cum aliq̄ cruces, ob solam representationem, hoc externo religionis actu sint prosequendae. Sanctissimae imago Deiparae, ut ipsius archetypum, hyperdulia merito est honoranda: at ceteris Sanctorum iconibus dulcia cultus à Fidelibus reverenter est exhibendus. Eo fine, ut cultu suo Redemptori debito Christiana Fides fovetur, & promovetur, Christus Dominus sui sacrosancti vultus effigiem Veronicæ lintheo, ut in Basilica Vaticana cernitur, prodigiosè impressit. Abagarum Edeessae regem divinà suae faciei miraculosà imagine donavit. S. Lucas multas Christi imagines, & Deiparae formavit, quae variis miraculis nobilitatae, Iconoclastarum contumaciam confringunt, impietatem conterunt, sacrilegia condemnant. Si autem Judaei, ut insinuant Josephus, Philo, & Origenes, posterioribus seculis, suè in idololatriam pronitatis conficii, omnem imaginum usum ultrò vetuerint; eo sine sponte eas sibi interdixerunt, ut populo semper duræ cervicis omnis idololatriam occasio, & ansa tolleretur.

ICONOMACHUS: *ἰκονομάχος*, *iconomachos*, p.b., imaginum impugnator. Vox est formata à dicto *icon*, imago, & verbo *μάχομαι, máchomai*, pugno. Ità dicti illi haeretici, qui Sanctis bellum inferentes, eorum sacras oppugnabant imagines. Cum jam à primis Ecclesiae Catholicae temporibus sanctarum iconum cultus vigeret; octavo praesertim seculo insurgentes Iconomachi, perversà haereticam proficiderunt: orthodoxam pacem, maxime in Oriente, perturbarunt: & adversus Sanctos, in pias eorum imagines infesta signa sacrilegè ferentes, barbarà prorsus, & nefandà impietate confixerunt: ex Iconomachis, & Iconoclastis, hagiomachi & theomachi prorsus evaserunt. Intra hos infami scelere famosi fuerunt Leo Isauricus, Baedanes, Joannes Anastasius, Constantinus Copronymus, Leo Armenus, & alii. Haec haeresis damnata in secundo Conc. Nicæno, sub Adriano primo, anno Christi 787, in nostris Novatoribus, in sacras imagines ipsis Graecis haeticis insolentioribus, fuit rediviva. Tanta quippe est in istis Ecclesiae Romanae contradicendi libido, ut in Sanctorum imaginibus, & Sanctis ipsis, eam impugnare, & expugnare ausu nefario conentur. Alia vide in vocabulo antecedente,

ICTE-

ICTERICUS: *ἰκτερός, ictericos*, p. b., qui ictero laborat. Est autem *ἰκτερός, icteros*, p. b., morbus quidam, in quo à flavâ bile, per corpus dispersâ, aeger flavo colore imbutur: ità dictus ab ictero ave, quæ visa morbum sanat. Aliter dicitur morbus regius: quia juxta Varronem multo curabatur, quod genus potionis in regum delitiis erat. Vel, ut vult Celsus, regio apparatu, & cultu facilius sanatur. Ità ex Textu D. Chrysostomi graeco *icteros* ab interprete latino vertitur. Dicit enim: *Quemadmodum non fuerit morbus regius, nisi bilis disrupta sit, & proprios limites tranferit, ita vebemens ira tibi non fuerit, si non fuerit cor disruptum*. Vocatur quoque morbus arq̄uatus, ab iris formâ, & colore, quem oculi ictero affecti representant. Prius ab atri colore aurigo dicebatur, pro quâ in Deuteronomio potest intelligi rubigo, dum ait: *Percutiat te Dominus egestate, febre, & frigore, ardore, & aestu, & aere corrupto, ac rubigine*. Rubigo propriè est segetum mala affectio, cum defectu humoris ante tempus flavescent. Textus hebraicus habet *jeracôn*, idest rubigo segetum, ait Pagninus: est tamen etiam pallor, seu aurigo hominum morbus. Septuaginta dicunt *αἴμα, ochra*, idest pallore: & alibi eandem vocem hebraeam vertunt icterum, qui propriè hominum morbus est.

IDEA: *ἰδέα, idea*, latine in rigore, cum penultimâ brevis sit, cum accentu in antepenultimâ esset ista vox efferenda. Communiter tamen penultimâ longâ profertur, videlicet accentum graecum in eâ retinendo. Est figura, forma, aspectus, originalis rerum species: Cicero fermè speciem intelligit, & à Platone saepè confunditur cum voce *εἶδος, idos*, species, forma. Fit ab inusitato verbo *ἰδο, ido*, video, cujus aoristus secundus *ἰδον, idon*, vidi, & apud Poetas *ἰδω, idon*, hincque idea proximè derivatur. Per eam intelligitur prima rerum species: unde Augustinus ait: *Latine possumus vel formas, vel species dicere, ut verbum à verbo transferre videamus*. Ideas primùm à Platone sic appellatas ferunt, qui tria rerum principia ponebat, Deum, materiam, & ideas separatas: v. g. ideam hominis, equi, &c., quæ verè erant homo, equus, &c. Per harum idearum cum hac materiâ participationem fiebat hic homo, hic equus: ità ut hominis ideâ omnes formarentur homines. Hanc opinionem primus inter ceteros, & per 20 annos ipsius Platonis auditor, attribuit variis in locis suo magistro Aristoteles: nempe 1. Meta. à textu 25: & 7. Meta. à textu 44: & 1. Ethic. c. 6. Ex quibus patet Platonem istas ideas per se existentes constituisse, atque naturas universales, & veluti exemplaria naturarum singularum eas agnovisse. Verbi gratiâ hominis essentiam per se existentem asseruisse, quæ potissimum homo dicenda foret, cum individua non absolute homines, sed hi homines dicendi essent. Multi Platonici, ut Plotinus, Jamblicus, Philoponus, Simplicius, & alii cum D. Augustino, Platonem ideas in mente Dei, ut passim omnes Theologi rectissimè docent, posuisse opinantur: adeoque Aristotelem hoc absurdum magistro suo imposuisse, vel ejus mentem assequutum non fuisse, aut tamquam ab alio traditum Platonem retulisse. Sed non est verisimile Philosophum vo-

luisse, aut potuisse talem opinionem præceptoris suo ità impudenter imponere: satisque ejus mentem mirabilis vir ingenii, per tot annorum spatium, fuerit affectus: eamque tamquam Platonis sententiam refert, dum 1. Ethic. c. 6. se veritatis gratiâ amicos deserere ingenue fatetur. D. Thomas quoque satis innuit talem fuisse Platonis opinionem, dum respondet ad illa Dionysii verba, quibus asserit, *quod Deus non intelligit res secundum ideam*. Hanc enim solutionem profert: *Quod Deus non intelligit res secundum ideam extra se existentem, & sic etiam Aristoteles improbat opinionem Platonis de ideis, secundum quod ponebat eas per se existentes, non in intellectu*. Hujus opinionis falsitas manifestè convincitur ex eo, quod nihil sit in rerum naturâ, quod non sit Deus, aut creatura. Ideæ autem Platonis non sunt creatæ, nec sunt Deus: ergò nihil sunt. Præterea quidquid est in rerum naturâ habet esse determinatum, & singulare, cum omnia præter Deum ab aliquâ actione dependant: actiones autem tantum circa singularia versantur. Deinde si hominis idea cum Petro identificaretur, non poterit cum Paulo identificari, nisi Petrus & Paulus identificentur. Et si cum singulis individuis identificetur, non erit amplius universalis, sed particularis, sicut & individua sunt particularia: quod autem per essentiam suam est commune non potest fieri particulare. Si verò non identificatur cum Petro, non potest dici quod Petrus sit homo. Sed de his pluribus apud Philosophos. Jam apud nostros Theologos longè aliter idea sumitur, quàm à Platone statuebatur: nempe pro rerum exemplari in ipso Deo. Nec enim, ut volebat Plato, ad exemplar extra se positum respexit, quod confutat D. Ambrosius, agens contra eos, qui tria principia, sicuti Plato, asserabant. Quorum falsa opinio erat, *Deum non tamquam creatorem materiae, sed tamquam artificem ad exemplar, hoc est ideam intendentem, fecisse mundum de materia, quam vocant hylem, quæ gignendi causas rebus omnibus dedisse asseratur*. Deus enim, ut creaturas producat, non indiget, ut artifices, exemplari extra se posito, ad quod intendens operetur: cum omnium rerum rationes perfectissimè in mente suâ complectatur.

Ut autem melius intelligatur quid sit idea apud Theologos, quamvis in eâ explicandâ sit non nihil inter Authores varietatis, observandum est cum D. Thomâ, quod *idea graecè, latine forma dicitur: unde per ideas intelliguntur formæ aliarum rerum, præter ipsas res existentes*. Ita verò forma ad duo potest deservire: vel ut sit exemplar rei, cujus dicitur forma; vel ut sit principium cognitionis ipsius. Et propter hæc duo ideæ assignantur in Deo, individua quidem virtualiter intrinsecè ab ipsis cognitione, & essentiâ; sed secundum nostrum intelligendi modum, pertinent ad cognitionem ipsius naturalem, utpotè practicam. In eis tamquam in imagine, & exemplari, per quamdam reflexionem, vel quasi reflexionem, cognoscit factibilia, aut, ut alii dicunt, fienda, imitantia, aut potentia imitari, aut jam determinata ad imitandam illam imaginem, prout varii variè loquantur. Idem etiam quali reflexionem dixi: quia multi dicunt ideam

non

De Div. Non. c. 7. l. 9. 15. 1. ad 1.

In Hexam. l. 1. c. 1.

2.

l. 9. 15. 2. l. 6.

An. Chr. 485. N. 17.

An. Chr. 723. N. 26.

Ex. 20. 4.

psal.

psal.

psal.

v. 23.

non habere rationem objecti, in qua tamquam in imagine cognitâ cognoscantur creaturæ, sed esse ipsam cognitionem creaturarum, seu speciem expressam formaliter eas representantem. Et quidem non esse obiectum virtualiter intrinsicè ab ipsâ cognitione distinctum, sed virtualiter extrinsecè, per comparationem ad res creatas, & juxta nostrum modum intelligendi, idea ab ipsâ cognitione quasi reflexâ distinguitur: cum Deus sit adinstar peritissimi artificis, qui cognitione quasi reflexâ intuetur in exemplar interius, ut simile obiectum extrâ se producat. Sic Deus non solum intelligit multas res per essentia sua, sed etiam intelligit se intelligere multa per essentia suam. Sed hoc est intelligere plures rationis rerum, vel plures ideas esse in intellectu eius ut intellectas. Itâ D. Thomas. Sicque plures ideæ in intellectu divino assignantur, etsi unica species, & cognitio in Deo dicatur, quia ut intellectus consideratur, ut omnium rerum rationes: prout essentia consideratur, ut variè imitabilis ab omnibus creaturis. Quod non est contrâ divini intellectus simplicitatem, ut multa intelligat: sed bene contrâ ejus simplicitatem esset, si per plures species cognosceret. Ex quo patet ideam à nobis cognosci, & considerari ut obiectum alterius cognitionis reflexæ in Deo. Idem etgò tot sunt quot sunt res creabiles: quæ juxta D. Augustinum sunt principales quadam forma, vel rationes rerum stabiles, atque incommutabiles; quia ipse formate non sunt, ac per hoc æternæ: ac semper eodem modo se habentes, quæ divinâ intelligentiâ continentur. Ideæ tamen malorum non dantur, neque ut ideæ sunt exemplaria, quia Deus malum saltem culpæ non facit: neque ut sunt ratio, seu principium cognitionis, quia malum non per propriam rationem à Deo cognoscitur, sed per rationem boni. Illorum autem quæ nunquam fuerunt, neque erunt, dici potest etiam cum D. Thomasâ propriè non esse ideas, nisi virtute: in quantum scilicet sunt virtualiter exemplaria, cum Deus eorum non habeat practicam cognitionem. Si tamen quis velit contendere etiam illam cognitionem esse practicam, quâ Deus pura possibilita cognoscit: quia sic illa obiecta representat, ut accedente decreto efficaci, possit illa producere; etiam purorum possibilitium ideas esse poterit sustineri. Easque non solum ut sunt rationes, seu principia cognitionis, quod concedit Angelicus; sed etiam ut exemplaria licebit admittere. Sicuti non videtur repugnare, ut pictor habeat in mente exemplar illius picture, quam nunquam, ex defectu voluntatis, suo efformabit penicillo.

IDEOMACHIA: ἰδεομαχία, ideomachia, latine penultimâ correptâ, nisi Græcos ex usu legitimo imitemur in accètu. Itâ dicta idearum pugna, & diffusio; ab idea, & μάχη, mache, pugna. Hac voce aliqui utuntur, ad significandum dissensionem inter illos, qui diversas sententias, & opiniones sectantur: pro judiciis, & cogitationibus ipsis ideam argumentis. Sicque ideomachia opponitur glottomachia, quæ solum pugnam, & discrimen inducit in modo loquendi. Ideomachia reperitur inter illos viros eruditos, qui etsi diversis opinionibus, in iis quæ fidem non concernunt, adhæreant; tamen in

acriore idearum pugna, solidiori Charitatis vinculo copulantur, & se invicem christianâ dilectione prosequuntur. Ut accidit inter primas Ecclesiæ columnas, quæ in Charitatis firmitate minimè nutant, in solâ idearum figurâ altercationem exhibebant, & discrimen. Nempè quando Paulus à Gephâ dissentiens ait: *in faciem restiti, quia reprehensibilis erat*: ed quòd Petrus nimium Judæis connumeret, in Gentilibus neophytis ad circumcissionem adigendis.

IDIOGNOMON: ἰδιογνώμων, p. l., qui est propriæ sententiæ, ac suæ opinioni pertinaciter adhæret. Est enim ab ἴδιος, idios, proprius, privatus, & γνώμων, gnomo, sententia, opinio: & itâ ferè coincidit cum voce autognomon. Idiognomones, p. b., dicuntur illi, qui, ut ait D. Thomas ex Arist. 7. Ethic., sunt propriæ sententiæ, quia scilicet perseverant in propriâ sententiâ plus quam oportet. Aliter à Philosopho vocantur ichthyrognomones, id est foris sententiæ: & latine dicuntur pertinaces, ed quòd juxta Isidorum sint imprudenter opinionum tenaces. Quia verò in suâ opinione permanentes in eâ vincere volunt, etiam pervicaces appellantur. Idiognomones ergò propriè sunt illi, qui sic opinionis propriæ inhærent, ut etiam efficacibus non cedant rationibus. Et certè naturalis cuilibet homini amor insidet propriam opinionem sollicitè tuendi. Cum enim cogitationes sint proprii intellectus partus legitimi, eos naturaliter diligit necesse est. Adedque difficulter exiit illam sententiam, quâ semel imbutus est, ne videatur partus suos tamquam suppositicios odisse. Accedit inanis gloria, & superbia, ex quâ tamquam ex propriâ radice vitiatâ, oritur in propriâ opinione pertinax adhæsiō: ut dixit Gregorius Magnus, quòd *pertinacia oritur ex inani gloriâ*. Nimium enim se deprimere autumat vanus, & superbus homo, si errorem agnoscat, & pristinam sententiam, ut suæ ignorantie prolem spuriam, abjiciat. Quâ ratione nostri avi itulissimi Politici ausi sunt docere, maxime principes dedecere, ab inchoato facinore etiâ injusto, & pessimo desistere: cum hoc ad constantiam, & magnanimitatem pertinere censeant, si etiam postquam veritas se patefecerit, in priori errore persistant, ne in levitatis incurrant argumentum. Quæ perversa doctrina innato corrui pondere, & proprio se jugulat errore. Cum enim longè immenius scelus censeatur in errore pervicaciter inhære, quàm per ignorantiam, & infirmitatem errasse; major quoque oritur infamia ex voluntariâ pertinaciâ, quàm ex errore non aded deliberrato provenire possit. Nec est quod obganniant, quòd plerumque ignoretur eos errare, adedque tunc expediat in proposito permanere, ne pristinus error innotescat, & levitatis nota incuratur; tunc enim justitiæ, & rectitudinis amor, divinorum preceptorum æstimatio, ipsius supremi Numinis reverentia, majorem ipsis apud omnes gloriam parient, & illam qualemcumque levitatis maculam prorsus eluent: cum humanum sit peccare, & angelicum emendare, Quâ de causâ maximis laudibus celebratur Orho M. Imperator, qui ex pessimo optimus evaserit: cujus mutationem magnanimam inconstantiam acutè vocavit Emm. Thesaurus. Ubi

Gal. 2. 11.

2. 2. q. 1. 38. a. 2. c.

Orig. 1. 10. c. 37.

Moral. 1. 31. c. 13.

Terzo Regno d'Italia in Orione.

1. q. 15. a. 2. ad 2.

L. 37. qua. 9. c. 6.

ipsum Annotator, prolixius id exponens, acriter in istos infideles Politicos invenitur, quorum aliqui ut fideiiores existimetur, afferunt principem non teneri ab inchoato desistere, quamvis ad damnorum redintegrationem, innocentibus illatorum, obligetur. Hancque opinionem etiam in Epicurum scholâ explodendam afferens, Aristotelem tales vocasse ichthyrognomones ostendit, atque docuisse hominem rectè compositum, non esse quidem mutabilem à passione, sed à ratione. Idiognomones pretereà maxime sunt hæretici, qui plus vanitati quàm veritati, plus somniis quàm sacris revelationibus, plus erroribus suis adherent quàm divinis Oraculis. Hoc autem pertinet vitium, ut docet Angelicus, est virtuti perseverantiæ per excessum oppositum, cui mollities per defectum opponitur: ex ed quòd minus quàm oportet in suâ sententiâ perseveret. Perseverantia verò est una ex virtutibus fortitudinis integrantibus, aut potentialibus, ad quam pertinet in virtuosis operibus diuturnitatem sustinere, prout necesse est. Adedque permanet in propriâ sententiâ secundum quod oportet, unde patet quòd perseverantia laudatur sicut in medio consistens, ait idem S. Doctor, Idiognomon autem, seu pertinax vituperatur secundum excessum modii.

IDIOGRAPHUS: ἰδιογράφος, idiographos, p. b., propriâ, aut privatâ manu scriptus. Nam idios, ut diximus, proprium, & privatum significat, & γραφω, grapho, scribo. Hinc etiam à dictione γράφω, graphé, scriptura, idiographus est privata scriptura: & priore sensu cum autographo coincidere potest.

IDIOMA: ἰδιωμα, idioma, latine propter omniâ vocalè longâ, penultimâ productâ effertur, quamvis à Græcis accentus collocetur in antepenultimâ. Est autem idioma proprietas, præsertim linguæ, adedque pro ipsâ linguâ ponitur: ut dum aliquis dicitur callere idioma Græcum, aut latinum. Derivatur à verbo ἰδω, idō, approprio; nempè à primâ personâ præter. pass. ἰδω, idō, appropria-tus sum. Idioma pro certis linguæ proprietatibus sumpsit Augustinus, dum ait: *Locutiones Scripturarum, quæ videntur secundum proprietates, quæ idiomata Græcè vocantur, linguæ hebraicæ, vel Græcæ.* Itâ septem Libris septem primorum Scripturæ Librorum idiomata exponit: quæ tamen aptius idiotismi nuncupantur. Idioma verò apud Theologos accipitur pro naturæ proprietate. Hac enim significatione agunt in Tertiâ Parte de cœnomiâ, seu communicatione idiomatum in Christo, quæ à Græcis dicitur κοινωία τῶν ἰδιωμάτων, koinōiā ton idiomaton. De quibus ait Jo. Damascenus, quòd *Deus suscepit ea, quæ sunt carnis idiomata, id est proprietates, dum Deus passibilis nominatur, & Deus gloriæ crucifixus est.* Hoc Nestoriani, duas personas in Christo admittentes, pervicaciter refutabant. Et quidem Nestorius ed vesania progressus fuerat, ut diceret, teste D. Thomâ, *si quis Dei verbo tentat passiones tribuere, anathema sit.* Sed Catholici unicam hypostasim, & personam in Christo consistentes, optimè ea quæ sunt utriusque naturæ propria enunciant de ejus personâ. Cujus rationem ibidem exponit D. Thomas: *Cum sit, inquit, eadem hypostasis utriusque naturæ, eadem hypostasis supponitur nomine utriusque naturæ. Si-*

Arist. 7. Ethic.

2. 2. q. 137. a. 1. ad 1.

q. 137. a. 2. c.

I.

To. 3. lib. 1.

L. 1. Orth. Fid. c. 6.

3. q. 16. a. 14. c.

ve ergò dicatur homo, sive Deus, supponitur hypostasis divina, & humanæ nature. Et ideo de homine possunt dici ea quæ sunt divine nature, tamquam de hypostasi divine nature. & de Deo possunt dici ea quæ sunt humanæ nature tamquam de hypostasi humanæ nature. Ad communicationis autem idiomatum perspicaciorè intelligentiam, observandum est, quòd unio hypostatica hoc efficit, ut natura humana immediatè uniatur Personæ Verbi: & per consequens, ut natura divina, & humana uniantur in eadem Personâ Verbi, & in illâ subsistant. Ex quâ oritur duplex communicatio respectu illius Personæ: una duarum naturarum; altera idiomatum, seu proprietatum, aut attributorum utriusque naturæ. Prima in hoc consistit, quòd duæ naturæ prædicentur de Personâ Verbi in concreto. Unde rectè dicitur, Persona Verbi est Deus, & Persona Verbi est homo: Verbum est Deus, & Verbum est homo: Filius Dei est Deus, & Filius Dei est homo: Jesus est Deus, & Jesus est homo: Deus est homo, & homo est Deus. Secunda verò communicatio in hoc consistit, quòd attributa utriusque naturæ prædicentur de eadem Personâ in concreto. Hincque sunt verissimæ istæ propositiones, Jesus est æternus, immensus, omnipotens: & Jesus est temporalis, finitus, mortalis, videlicet ante passionem. Dixi utrobique in concreto: ed quòd, ut ait D. Thomas, *nomina concreta supponunt hypostasin naturæ.* Quando autem sunt abstracta, naturam significant, non possunt ea quæ sunt utriusque naturæ, de istis abstractis, aut in abstracto prædicari. Unde falsè dicitur Persona Verbi est humanitas, homo est divinitas, &c. Similiter nec ista poterunt prædicari de Personâ abstractam sumptâ, seu de personalitate, cum falsum sit quòd personalitas Verbi sit homo. Sed dum concretè sumitur, habet locum idiomatum communicatio: sive nomen personæ det intelligere utramque naturam, sicut hoc nomen Christus, in quo intelligitur divinitas ungenita, & humanitas uncta, sive solana divinam naturam: sicut hoc nomen Deus, vel filius Dei, sive solum humanam naturam, sicut hoc nomen homo, vel Jesus. Unde etiam Personæ divine in concreto conveniunt triplicia illa prædicata, de quibus Cyrillus Alex. in Epistolâ ad Acacium. Scilicet aliqua conveniunt ratione solius divinitatis, ut esse æternum, immensum, omnipotentem: aliqua ratione humanitatis, ut nasci, pati, comedere, esse passum, mortuum, &c.: alia ratione utriusque naturæ, ut esse Mediatorem, Redemptorem. Hæc enim triplicia attributa, per idiomatum communicationem prædicantur de eadem personâ in concreto. In his tamen abstinendum ab aliquibus propositionibus, quæ in sensum hæreticum possunt retorqueri. Sicuti hæc propositio, Christus est creatura, absolute vera est. cum S. Leo Papa dicat, *Si homo ad imaginem Dei factus legem Dei servasset, creator hominum creatura non foret.* Et Greg. Naz. ait, *de novam missionem, & admirandam temperantiam qui est sit, & qui non est creatus, creatur.* Ratio est, quia sicuti Christus dicitur mutabilis, finitus, & mortuus; itâ etiam creatura dici potest. Nam cum secundum humanitatem passus sit, & mortuus; itâ secundum eam productus, & fa-

a. 5. c.

D. Th. 1b.

In Conc. Ephes. c. 7.

Serm. 3. Pent.

Orat. 34.

& factus est : quamvis nullo modo possit dici Christus creatus , ideit ex nihilo productus . Attamen quia illa propositio , Christus est creatura , eo sensu ab Arianis proferebatur , ut significaret Christum etiam esse creaturam ratione divinae personae ; hinc melius cum D.Thomâ , & aliis S.S. Patribus , signanter Basilio , Ambrosio , Chrysostomo , illa propositio neganda . Ea verò , de quibus suspicari non potest , quod divina persona conveniant secundam seipsum , possunt simpliciter dici de Christo ratione humana natura , sicut simpliciter dicimus Christum esse passum , mortuum , & sepultum . Hæc communis Orthodoxorum intelligentia de Idiomatica communicatione .

D.H.a.8

2.

Sed Lutherani , ut etiam in hisce sublimioribus mysteriis novatores se profiteantur , longè à Catholicorum sensu , & Patrum mente desciscunt . Nam docent idiomaticam communicationem in eo consistere , quòd proprietates divinae naturæ realiter , & immediatè humanitati Christi sint communicatæ : adedque verum esse humanitatem Christi esse omnipotentem , omnisciam , & ubique præsentem . Ex quo falso principio hoc falsissimum consequens inferunt , Christum esse in Eucharistiâ per ubi-quitatem : unde & Ubiquitæ , aut Ubiquetarii nuncupati . Ex quo eorum consequente ulterius sequitur Christum non magis esse in Eucharistiâ , quàm alibi præsentem . Nam secundum ipsos , ratione unionis hypostaticæ , ubique secundum humanitatem est præsens : & consequenter nihil faciunt ad Christi præsentiam verba consecrationis , cum æquè sit præsens in quovis pane , etiam ante-consecrationem . Quorum consequentium absurditas manifestè antecedentis falsitatem arguit . Et reverè contrâ bonam Philosophiam , & Theologiam est , quòd ita divinitas immediatè humanitati communicetur , ut utraque natura in eisdem proprietatibus participet : quod sine identitate fieri non potest . Ut patet in illis extremis , v.g. in animâ , & corpore , inter quæ datur unio physica : non idè animæ prædicata corpori secundum se conveniunt . Identitas autem nulla inter divinitatem , & humanitatem fingi potest : nisi fortè ad priscum illum Eutychetis , Dioscori , & Acephalorum errorem recurratur , qui in Christo unicam naturam docebant , ex duarum unionem resultantem . Quorum hæresis non solum à Patribus , Conciliis , & Fide catholicâ repellitur , sed ab ipsis Philosophis exploditur : sive dicatur ex duabus naturis unam constatam per mixtionem : sive alterutram in aliam conversam : sive per duarum unionem unam resultasse . Et primò quidem , quia talis unio non sufficeret , ut attributa divinitatis de naturâ humanâ prædicarentur , ut nuper dictum est . Deinde talis unio intercedere non potest , cum natura divina non possit se habere per modum compartis ad naturam humanam . Præterea si per unionem aliqua attributa immediatè naturæ humanæ communicarentur ; deberent pariter omnia ipsi communicari , quod planè demonstratur impossibile . Nam qualiscumque unio inter duas illas naturas intercedat , evidens est humanitati non posse competere esse actum purum , esse æternum , esse independentem , & similia , quæ divinitati convenire certum est . Si autem ista attributa nullatenus

humanitati competere possunt , similiter nec alia , ut esse omnipotentem , immensum , &c. . Nec est quod obijciatur , subsistentiam divinam posse realiter , & immediatè communicari humanitati , ergò etiam alia attributa divina . Nam hypostasis non est attributum . Deinde non idè omnia , quæ de subsistentiâ Verbi dicuntur , possunt de humanitate prædicari , et si maximâ omnium unionem copulerentur . Hypostasis quippè identificatur cum divinitate , non tamen idè potest inferri humanitatem cum divinitate identificari . Subsistentia verò , et si realiter cum naturâ divinâ identificetur ; tamen virtualiter intrinsecè ab ipsâ discriminetur . Ratione hujus distinctionis , sicuti potest natura divina communicari , et si subsistentia non communicetur ; ita subsistentia potest uniri humanitati , absque eo quòd natura divina ei uniat . Humanitatis denique Christi ubiquitas , quod est Lutheranorum ex falso antecedente absurdum consequens (ut taceam esse novum commentum , à communi Patrum , & Doctorum , & omnium Fidelium mente abhorrens) satis ex ipsis Scripturis refellitur : cum dicitur Angelus piis mulieribus , Jesum Nazarenum Crucifixum quærentibus , dixerit , Surrexit non est hic .

Marci 16. 6.

IDIOTA : ἰδιώτης , idiotas , p.l. , privatus , infcius , plebejus , qui non fungitur aliquo officio . Oritur ab ἰδιός , idios , proprius : aut à dicto verbo ἰδίω , ab ejus nempè tertiâ personâ præteriti passivi , quæ est ἰδίω , idiotas . Qui enim solis propriis attendit , ignarus , plebejus , privatus solet esse . Hinc verbum ἰδιώτης , idiotas , privatam vitam ago . Idiota pro indocto ponitur , dum narrans Scriptura , quomodò Petrus , & Joannes in Judæorum concilio , magnâ cum libertate , zelo , & prudentiâ , pro Christi Fide apologiam dederint ; ait : Videntes autem Petri constantiam , & Joannis , comperito quòd homines essent sine litteris , & idiotas admirabantur . Sic idiota sumitur pro rudi , & indocto , aut etiam pro illo , qui debet respondere sacerdotibus , publicas orationes effundentibus : nam hic publico non fungitur munere . Ità dum loquitur Apostolus de illis , qui dono linguarum illustrati , ignotâ linguâ sine fructu loquuntur , ait : Ceterum si benedixeris spiritu , qui supplet locum idiotæ quomodò dicitur amen , super tuam benedictionem ? Quia nempè idiota talis linguæ est imperitus , nec intelligit quid dicatur : & qui loquitur ignotâ linguâ videtur idiotæ insanire , secus autem si prophetet , et subjungit Apostolus , ideit si Scripturas linguâ notâ interpretetur .

Act. 4. 13.

1. Cor. 14. 16.

IDIOTISMUS : ἰδιωτισμός , idiotismos , linguæ proprietatis . Fit ab eodem verbo ἰδίω , approprio , aut à voce præcedenti ἰδίωτης : in hoc ab idiomatico differens , quòd idioma sumatur pro ipsâ linguâ ; sed idiotismus pro certis loquendi proprietatibus , seu phrasibus talis linguæ peculiaribus . Tales multi idiotismi linguæ hebraicæ , & græcæ reperiuntur in S. Textu , qui latino sermone expressi , magnam obscuritatem afferunt , & nescio quid barbarum sonant . Illi enim idiotismi in aliam linguam translati , omnem suum decorem amittunt , & elegantiam , nec satis aptè alio exprimi possunt idiomatico . Hanc excusationem præterit Jesus filii David nepos , qui avi sui Jesu Ecclesiasticum ex hebraeo

braeo

In Procl. Eccl.

braeo in græcum sermonem conversurus ait : Nam deficiunt verba hebraica , quando fuerint translata ad aliam linguam . Non autem solum hæc , sed & ipsa lex , & prophetae , ceteraque aliorum librorum non parvam habent differentiam , quando inter se dicuntur . Varios idiotismos colligunt sacri Interpretes , ut plurimas difficultates , insolitâ phrasi explanatâ , enodent , & solvant .

1. Cor. 8. 10.

IDOLIUM : εἰδωλίον , idolion , p. l. , effigies idoli , vel parvum idolum , tamquàm diminutivum à voce ἰδωλον . Sed εἰδωλίον , idolion , p. l. , adedquè latinè idoliolum , p. l. , est ipsum idolorum templum : de quo mentionem agit Apostolus hisce verbis . Si enim quis viderit eum , qui habet scientiam in idolio recumbentem : nonnè conscientia ejus cum sit infirma , edificabitur ad manducandum idolothyta ? Unde patet idoliolum ibi penultimâ longâ , propter diphthongum , esse pronunciatum . Agit autem Apostolus de illis , qui sciunt quidem esse , abstrahendo à scandalo , idolothyta , seu idolis immolata non esse mala , adedquè , si nihil obsit , à Fidelibus ea comedi posse . Sed tamen si quis in idolio , seu templo , aut mensâ idolorum ea comedat , scandalizabit fratrem suum infirmum , qui putat idolothytis se vesci non posse : & contrâ propriam conscientiam edificabitur , seu provocabitur ad ea comedenda . Quod non accideret , si ille qui habet scientiam eis alibi clam , aut in privato vesceretur . Ut fileam eum , hoc ipso quòd ea in idolio comedit , esse participem mensæ demoniorum , & sacrificiorum idolis exhibitorum : quia qui de vicinis edit sacrificio participare censetur .

1. Cor. 10. 7.

Ap. 21. 8.

IDOLOLATRIA : εἰδωλατρῆα , idololatrias , latinè in prosâ penultimâ brevi , & in versu communi , quamvis à Græcis in penultimâ collocetur accentus . Ità dictus idolorum cultor : ab εἰδωλον , idolon , idolum , & λατρεία , latréia , servio , colo . D. Paulus serid admonet Corinthios , ne in idololatriâ antiquos Israëlitas imitentur , qui in deserto vitulum aureum adoraverunt . Neque idololatriæ efficiamini , sicut quidam ex ipsis : quemadmodum scriptum est , sedit populus manducare , & bibere , & surrexerunt ludere . Nempè populus , ut de sacrilegis sacrificiis vitulo illi oblati particeps fieret , sedit ex hostiis pacificis manducaturus : & postea surrexerunt ludere , ducentes choreas , & hymnos in novi Dei honorem decantantes . Supplicium idololatrias manens indicat S. Joannes , dum ait : Idololatrias , & omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne , & sulphure , quod est mors secunda . Non fuit verò idololatra Naaman Syrus , qui ab Elisæo leprâ curatus petiit licentiam adorandi in templo Remmon , seu Veneris . Nam hæc adoratio in eo solo consistebat , quod innitente , more magnatum , Rege Benadad brachio suo , eo-que idolum excelsum adorante , ut sonat vox Remmon ; posset se incurvare , & merum officium politicum regi suo exhibere . Uti probat hic Toftatus , & Lixanus , & Azorius , l. 8. Instit. Mor. c. 27. q. 5. : & patet ex licentiâ à S. Prophetâ ipsi concessâ , qui aliâ nequidem ad puram adorationem externam , ut potè intrinsecè malam , facultatem dare potuisset . Sed Naaman ad verum Deum Israël conversus , timens ex tali obsequiosâ in regem suum

incurvatione , aliquam veri Numinis , recens agniti , & primùm adorati offensam ; dixit Elisæo : Hoc autem solum est , de quo depreceris Dominum pro servo tuo , quando ingredietur Dominus meus templum Remmon , ut adoret , & illo innitente super manuum mearum , si adoravero in templo Remmon , adorante eo in eodem loco , ut ignoscat mihi Dominus servo tuo pro hac re . Qui dixit ei , vade in pace . Non ergò rectè hinc deducitur licitam esse idololatriam materialem purè externam , ad evitandum grande malum . Cum aliâs S.S. Martyres facile potuissent à sevilissimis tormentis liberari , si ipsis licuisset exterius idola colere . Quod communis Fidelium sensus , scio in re aded gravi illicitâ , honor veri Dei , ipsius æternæ Veritatis verba id procul dubio evincunt . Qui negaverit , inquit , me coram hominibus , negabo & ego eum coram patre meo qui in caelis est . Et tamen aded perniciosum errorem aliqui tenebant hæretici , quos confutat D. Thomas , & refert Eusebius , lib. 6. Hist. Eccl. c. 37. Idemque senserunt Priscillianistæ , & alii : non attendentes quàm gravis irreverentia ergâ supremam Majestatem committeretur , quàm perniciofa falsitas introduceretur , quàm grave , & noxium scandalum proximis præberetur . Unde mæritò Augustinus , postquàm retulit Senecam dicentem , Sic adorabimus , ut & meminimus hujusmodi cultum , magis ad morem , quàm ad rem pertinere ; eum graviter arguit : quòd èd damnabilis colebat idola , qui illa qua mendaciter agere existimaret .

4. Reg. 18.

Matth. 10. 33.

2. 2. q. 94. a. 2. c.

L. 6. de Civ. Dei c. 10.

I.

IDOLOLATRIA : εἰδωλατρῆα , p. l. , idololatrias , cultus . Vox est formata ab ἰδωλον , & λατρεία , latría , cultus . Ex demonis luciferinâ superbiâ , & homines perendi infatiabili libidine , idololatriâ in orbem invecita , aded facile in insipientium corde , quorum infinitus est numerus , altas radices egit , & ita quaquaversum astutiâ diabolicâ se effudit ; ut illustriores etiam nationes eam gratis animis exceperint , & illi , qui sapientiores videbantur , majore impiæ superstitionis excessu eam excoluerint : Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt . Quod in sapientissimâ , secundum hoc seculum , & exultantissimâ totius Orbis Athenarum civitate perspiciente Apostolo ; Incitabatur spiritus ejus in ipso , videns idololatriam deditam civitatem . Idololatria enim est peioris superstitionis pessima species : nempè illius , quæ ratione rei cultæ , à verâ Religione deficit , vel potius erroneè excedit . Cum enim Religio sit virtus justitiæ potentialis , debitum cultum Deo exhibens ; ei per excessum opponitur superstitio , & per defectum irreligiositas . Superstitio autem alia est cultus indebiti , sive incongrui ; alia ratione rei cultæ : cum scilicet cultus Deo debitus falso Deo , vel creaturæ detertur . Hujus tres species , nempè idololatria , divinatio , & vana observantia , constituuntur à D. Thomâ . Ordinatur enim primò Divinus cultus ad reverentiam Deo exhibendam . Et secundum hoc primâ species hujus generis est idololatria , qua divinam reverentiam indebitè exhibet creaturæ . Uti differit idem S. Doctor , Secundo divinus cultus ad hoc ordinatur , quòd homo à Deo , quem colit , instruat ;

Rom. 7. 22.

Act. 17. 16.

2. 2. q. 92. a. 2. c.

V u 2

&

& tendit ad quamdam directionem hancorum aduim, secundum iustitiam Dei qui colitur. Et secundum hanc alia duo species, diuinitas, & uana obseruantia constituntur. Nec est quod dicatur idololatriam potius uideri speciem infidelitatis, quam superstitionis, sicut heretici sunt infideles, ita & idololatre, quia, ut docet D. Thomas, sicut Religio non est Fides, sed ipsius Fidei protectio; ita superstitio non est proprie infidelitas, sed ipsius infidelitatis per exteriorem cultum protectio. Sic idololatria per cultum exhibitum ei, cui non debetur, est protectio interioris infidelitatis: quam quidem protectionem uocant idololatriam significat. Non autem nomen heresis, sed solum falsam opinionem. Et ideo heresis est species infidelitatis; sed idololatria est species superstitionis. Sicque omnes ipsius idololatrie species, quae ex eodem articulo ad quatuor possunt reduci: uidelicet ad civilem, fabularem, physicam, & platoniam, quae etiam physica dici potest. Idololatria civilis illa nuncupatur, quae per Pontifices in templis celebratur, ex Mercurii Trifinegii doctrina: ut ex D. Augustino licet colligere. In ipsi imaginibus stantuebat aliquid ineffe diuinitatis; & per consequens diuino cultu talia mendacia esse profequenda. Secunda erat fabularis, iuxta illam mendacem Theologiam, quae aliquos homines in Deos asserere esse conuersos; & ex Poetarum somniis representabatur in theatris. Adeoque ita idololatria cultus ipsi creaturis exhibebatur, quas talium fidilium prototypa illi pseudouates effingebant. Ultramque idololatriam tangit Apokolus; civilem quidem hisce uerbis, *multauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & uolucrum, & quadrupedum, & serpenzium*. Uti, maioris dignitatis suis simulachris conciliandae gratiam, in nobilioribus ciuitatum Basilicis, ex supradicto Hermete juniore venditabant, Gentilium sacrificuli. Fabularem uero subinquit Paulus dicens: *Coluerunt, & seruiuerunt creaturas potius, quam Creatori*. Tertia idololatria dicitur physica, ab illis introducta, qui totum Mundum esse unum Deum opinabantur: prout Gentiles Philosophi in Physiologia, & in scholis suis personabant. Hi etenim Deum esse Mundi animam existimantes, cum motu, & ratione gubernantem, toti Mundo, ejusque partibus assererebant cultum diuinum exhibendum esse; & ad totius Uniuersi partes suorum adaptabant nomina Deorum. Ut patet ex Varrone, Tullio, Diuo Augustino, & aliis referentibus, quod per Vulcanum, Jovem, Junonem, Neptunum, & alia similia ficticia Numina, quatuor intelligerentur elementa, & alia Mundi partes. Quarta idololatrie species dicitur platonica: quia Platonici, ut refert D. Augustinus, post unum summum Deum, ponebant substantias spirituales, quas diuinitatis participatione Deos appellabant. Sunt autem illae quae a nobis uocantur Angeli. His dignitate proximae erant animae caelestium corporum, post istas demones, secundum ipsos, aerea quaedam animalia existentes: hos sequebantur animae hominum, quas tamen per meritum ad Deorum societatem extolli credebant, & his omnibus diuinum cultum deberi sibi persua-

debent. De quilibet idololatrie specie verificatur D. Thomae doctrina dicentis, quod peccati gravitas potest uariari dupliciter: *Uno modo ex parte ipsius peccati, & sic peccatum idololatrie grauius est. Quod probat ex similitudine ejus, qui in Republica honorem regium alteri impendit, & quantum in se totum ordinem perturbat; ita & idololatra, quia quantum est in se facit alium Deum in Mundo, uarias principatum diuinum. Quomodo alio modo, peccati gravitate ex parte ipsius peccantis considerata, peccatum idololatrie, parum propter ignorantiam, potest alio peccato esse leuius. Non tamen uidetur hoc scelus magnoperè minui, ex eo quod sit tantum idololatria exterior. Non enim propterea D. Thomas uult concedere esse aliis peccatis leuiorem: respondens, quod in idololatria exteriori, absque interiori infidelitate additur culpa falsitatis. Idem Marcellinus Pontifex, secundum Orthodoxorum consensum, grauius peccauit, dum ob horrendissimam etiam mortis metum, idolis sacrificauit. Ut patet ex Damasi Pontificali, ex Concilio Sinuesiano (in quo peccatum falsus est, & sceleris agnita enormitas, sed quia prima Sedes à nemine iudicatur, à Synodo condemnatus non fuit) & ex Ep. Nicolaj I. ad Michaelem. At errorem postea constanti martyrio damnauit, & scelus expurgauit. Idem antiquitus Christiani omnes externos Gentilium ritus diligenter uitabant; & egregie contra Celsum defenduntur ab Origene, qui tales usus Fidelibus exprobrabat. Non enim solummodo sacrificio idololatria committitur; sed, ut inter ceteros docet Lessius, quouis honoris signo, quo quis creaturae tamquam Deo se intendit submittere: u. g. genuflexione, suffitu, capitis dedicatione, &c.*

Originem autem, & occasionem idololatrie innuit Sapiens, dum ait: *Superuacuitas enim hominum hac aduenit in orbem terrarum*. Idem superflua uanitas, seu, ut Graecus ait *uerosogia, kenodoxia*, seu uana gloria, siue demonis, siue illorum, qui majores suos tali cultu ad sidera cupiebant extollere: aut etiam patrum erga filios inmodicus amor, & eos tamquam sui partem nimium honorandi libido. Idem subiungit: *Acerbo enim luctu dolens pater cito sibi rapti filii facit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tamquam Deum colere capit, & conpuit inter seruos suos sacra, & sacrificia*. Accedit ad inanem demonis, & hominum gloriam, ipsius Diaboli inuidia, & odium in Deum, ac genus humanum, quibus adeo immane scelus in Mundum inuictum est. Quod procedente tempore in consuetudinem, & legem transiit, potentiorum, & tyrannorum exemplo, atque imperio roboratum. Prout addit Sapiens: *Deinde interveniente tempore, conualecente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, & tyannorum imperio colebantur fragmenta*. Sicque magis ac magis hominum mentibus, in omne scelus pronissimum, excæcatis, & obduratis, *evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens eorum*. Propterea D. Thomas assignat, ex parte hominum, idololatrie causam dispositiuam, & aliam ex parte demonum, consummatiuam. Et qui-

2.2. q. 94. a. 3. c.

Lib. 8.

2.

Sap. 14. 24

1. 15.

1. 16.

Rom. 7. 21.

2.2. q. 94. a. 4. c.

quidem causa dispositiua ab ipso triplex exponitur. *Primo quidem ex inordinatione affectus, secundo propter hoc quod homo naturaliter representatione delectatur. Tertio propter ignorantiam ueri Dei*. Ex parte autem demonum hæc causa fuit consummatiuam, qui se colendos hominibus errantibus exhibuerunt, in idolis dando responsa, & aliqua que uidebantur hominibus mirabilia faciendo. Sed de tempore, quo in Orbem terrarum tam læua pestis proruperit, aut à quo primum improbo capite hoc nefarium virus emanarit, nonnulla est inter Authores dissensio. Et quidem non est improbable, etiam ante uniuersalis aquas diluuii, ab immanibus gigantibus, suis sceleribus cælum ipsam impetentibus, tales violentos dirissimæ impietatis fluctus Mundum inundasse. Nam tunc sine figuris, & simulachris artificialibus exerceri potuit, ut insinuat Jac. Tirinus: & Tertullianus significat ante diluuium coli cœpta ab omnibus idola. Sed D. Thomas, ex comuni Doctorum sententiâ, in secunda Mundi ætate, quæ post cataclysmum incepit, idololatrie originem uidetur consignare. Nam in secundo argumento dicte Questionis id referens, in responsione ad secundum minime hoc improbat: uti nec quod ab aliquibus ejus initium Nembroth attribuat. *Qui, ut dicitur, cogebat homines ignem adorare: uel à Nino qui imaginem patris sui Beli adorari fecit, apud graecos autem (ut Isidorus refert) Prometheus primus simulachra hominum de læto finxit. Iudæi uero dicunt, quod Israhel primus simulachrum de læto fecit*. Alii tamen asserunt etiam in secunda ætate, statim post diluuium, ab ipso impio Cham, Noë filio, aut ab ejus filio Chanaan, hoc malum in genus humanum irreppisse. Sed longè probabilius est, ut ait Pererius, cum D. Cyr. Alexandrino, qui id sine dubitatione tradit, & tot aliis Authoribus, idololatriam post diluuium amplius ducentos annos initium sumpsisse à patre Nino. Hunc uocat Cyrillus Arbelum, & alii communiter Belum. Cujus non leue argumentum profert Pererius, quod pleraque idola nomine Bel insigniuntur. Est autem Belus idem cum Nembroth filio Chus, seu Saturni, & pater Nini: ut ostendit Tirinus. Atque, prout ait in Chronico sacro, Chus anno 206 post diluuium, regnum Assyriorum inchoauit, cujus filius Belus, seu Nembroth, aut Jupiter, ipsam monarchiam, uicinis gentibus deuictis, anno diluuii 276, auspiciatus fuit. Sicque paulò plus 200 annis post cataclysmum, ut asseueranter autumat Cyrillus, inuenta est in Orbem à Belo idololatria. Fuit autem Chus primogenitus Cham, adeoque nepos Noë, cujus Belus fuit pronepos. Sed si primus Belus idololatriam introduxit, primus tamen ejus filius Ninus uidetur publica idola exposuisse, cum defuncto parenti publica statuam, aras dedicauit, & tēpla. Sicque uerius hic Ninus fuerit idololatrie primus auctor, atque ab ejus patris simulachris, Beli nomine donatis, tot alia idola potuerunt hoc nomen haurire. Id tamen quod magis ad sensum illorum Sapiens uerborum, *Acerbo enim luctu dolens pater, &c.*, tacere uidetur, est id quod docet Epiphanius, & Suidas, quod apud Chaldaeos Thare pater Abraham filio suo Arad defuncto statuam posuerit, quapropter ab Abraham

grauissimè reprehensus fuerit. S. Fulgentius Carthaginensis Episcopus asserit primum illum parentem, de quo Sapiens, fuisse Synophanem Egyptium, Adonidis patrem, qui filii mortui exeret simulachrum, primique idoli extiterit origo. Denique Epiphanius ita de idololatrie origine sentit in Anacephalæosi, quod graecismus, quem heresim tertiam nominat, & constituit, sit à temporibus Sarug, qui fuit avus Thare, patris Abraham, natus anno post diluuium 193. Et Sarug quidem exorsus sit graecismum per idololatriam cum picturis, *Deinde uero à temporibus Thara patris Abraham, etiam cepit per statuas idololatriæ errore inducto*. De eodem Thara hoc notatu dignissimum refert S. Pater, quod hinc fieri ceperunt statuae ex læto, ac arte figurari per industriam huius Thara: & nullus unquam ex prioribus hominibus filius ante patrem mortuus est, sed patres ante filios uitam finientes filios successores relinquebant: & ne quis dicat de Abel, non enim morte propria mortuus est, donec Thara amulatus Deo, per propriam ueritiam communitus, exeret. Ita D. Epiphanius.

L. 1. de Diis c. de Idol.

In Anaceph.

In Panarii initio.

Sap. 16. 17.

Deut. 17. 5.

Deut. 13. 8.

1. 9.

De Monarchia.

Rom. 1. 23.

didit

16.

Rom. 1. 23.

1. 25.

Tir. in c. 14. Sap. Tert. lib. de Idolol.

16.

Per. in Dan. 1. 16. Cyr. 1. 7. & 3. adv. Iulianum.

Sup. c. 10. Gen.

Chr. 5. c. 12.

Gen. 10. 26.

didit illos Deus in reprobum sensum. Ex lege humana eadem poena puniendi Fideles essent, qui fierent idololatrae, quae plebuntur apostatae: nam est etiam vera apostasia, si formalis est idololatria, & perfecta cum fidei desertione. Immo aliquando idololatria imperfecta, ob voluntatis malitiam, est perfecta longè gravior, & quae veriùs idolomania dici posset: cum potiùs quam perfecta, ex vesania, & perversa procedat idololatriandi libidine. Est autem idololatria formalis; quae verè cultum idolo exhibere intendit: cui materialis opponitur, quae non concurrente interiore animi consensu, solo cultu exteriori creaturam prosequitur, puta ob gravia tormenta, & mortem comminatum. Et erit idololatria magis materialis, si ex errore involuntario, adeoque minimè peccaminoso, cultu latriae adoretur aliqua creatura. Videlicet, quia Deus illic specialiter praesens existimetur. Ut si quis prudenter iudicans aliquam hostiam esse consecratam, quae tamen ex malitia, aut inadvertentià consecrata non esset, eam adoraret. Formalis verò subdividitur in perfectam, & imperfectam. Perfecta illa est idoli adoratio, quae ex internâ infidelitate, quae creatura Deus existimatur, verè procedit. Imperfecta est, cum quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à demone, aut ab aliâ creaturâ, obtinendi, ipsi quasi Deo cultum defert. Quae quòd pervicacior, & perverfior, eò severioribus poenis erit expianda.

IDOLOMANTIA: εἰδωλομαντία, idolomantia, p. l. divinatio per idola. Formatur à voce *idolon*, de qua postea, & *mantia*, divinatio. Nam solebant idololatrae ex suis idolis, in quibus demone colebant, tamquam ex divino Numine futurorum conscio, oracula captare. Sic per idolomantiam idololatriam committebant: cum sit cultus quidam latriae, aliqua occulta, tamquam à diviniore natura exquirere. Ità quippè omnium animis infedit magnifica de futurorum praedictione opinio; ut facile omnes intelligant, talem cognitionem ex solâ divinitate hauriri posse. Prout innuit Isaias, dum ait: *Annunciate quae ventura sunt in futurum, & sciemus quia Dii estis vos.* Quod cum ex idolis nunquam perfecte assequi potuerint, sed multa mendacia in eorum ineptis oraculis immiscerentur, ipsi tamquam futurorum ignaris Propheta sanctus insultat: adeoque minimè divino honore tales Deos esse colendos ostendit. Et tamen tanta fuit infidelium infania, & idolomania, ut à mendacibus idolis semper veritatem inquirerent. Quà de causâ graviter ab Eliâ increpatus fuit Ochozias Rex Israel, qui misit nuntios dicens ad eos, *ite, consulite Beelzebub Deum Accaron, utrum vivere queam de infirmitate mea hac.* Ob cuius impiam idolomantiam ipsi mortem praedixit Elias: *Idè de lectulo, super quem ascendisti non descendes, sed morie morieris.*

IDOLOPOEIA: εἰδωλοποία, idolopoiia, latine si vox ista sit pentasyllaba, propter diphthongum habet penultimam longam. Sed si hexasyllaba statuat, penultimâ correpta erit efferenda. Est idolorum, & simulachrorum fictio, seu formatio: à dicendâ voce *idolon*, & à verbo *ποιέω*, *piéo*, fingo, facio. Ità vocari potest idolorum à pictoribus, &

sculptoribus efformatio. Sed potiùs communiter accipitur pro figurâ, quâ persona nota, sed mortua, & quae loqui desierit, introducit. In hoc differre videtur à prosopopoeia, quòd haec personas rebus inanimatis accommodet. In istâ significatione etiam reperitur in Scripturis sacris idoloropoeia. Nam quaecumque introducit aliquod idolum, seu spectrum personae vitâ fundae, haec figura contingit. Ut dum Sapiens mortuos insipientes introducit in inferno loquentes, & serò poenitentes. Talisque posset dici illa narratio de Judæ Machabei somnio, in qua Onia simulachrum, & Jeremiae figura introducuntur, quibus se spectandos in vilione praebuerunt. Sed potiùs, ut opinor, simplex narratio est reputanda.

IDOLOTHYTUM: εἰδωλοθύτον, idolothyton, p. b. idolis immolatum. Formatur enim ista vox ab exponendâ dictione *idolon*, & verbo *θύω*, *thyo*, maolo, immolo: cuius tertia persona praet. pass. est *θύθηται*, *thytheta*, immolatus est, & ablato augmento *θύθηται* diceretur, & hinc idolothytum. De idolothytis disertè agit Apostolus, dicens: *De eis autem quae idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo.* Adeoque cum idolum nihil sit, nullâ praeditum dignitate, aut divinitate, ut Gentiles opinabantur, consequenter esse immolatâ, nullam ex ipso acquirunt sanctitatem, quae reverentiam exigat, nec ex se contaminationem, quae peccatum inducat. Nisi ratione conscientiae erroneae, pro illis, qui videntes aliquos vesci idolothytis, quamvis sibi persuadeant aliquam profanationem contrahere; tamen reclamante conscientia, iis etiam vescuntur, ut alii. Et hoc est quod ait D. Paulus: *Quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant, & conscientia ipsorum, cum sit infirma, pollutur.* Quia talis erroneè existimat cum veneratione sumenda esse, vel eis contaminari. Sed quamvis idolothytis vesci ex se non sit malum; tamen propter scandalum, aut profanam sacrorum participationem, idolis immolata in idolo manducando, est grave peccatum: ut supra de idolo loquentes exposuimus. Nam tunc conscientia proximi erronea, cum sit infirma adificabitur ad manducandum idolothyta. Et idè graviter increpatur Angelus, seu Episcopus Thyatirae Ecclesiae, quòd permetteret pseudopropheticam mulierem quamdam Jezabel, è sectâ nempe Nicolaitarum, docere, & leducere Dei servos, *fornicari, & manducare de idolothytis.* Scandalo videlicet, aut idololatriae participatione, aut in eam relabendi periculo, aut etiam praeepto apostolico non obitante: cum in Conc. Hierosolymitano statutum esset, ut ex Gentibus conversi *abstineant se à contaminationibus simulachrorum.* Quod inferius luculentius explicatur per epistolam ad istos neophytos directam, hoc oneris ipsis imponentem, *ut abstineatis vos, inquit, ab immolatis simulachrorum.* Quod ab Apollolis praeeptum fuit propter causas jam insinuatâs: & ut facilius Judæi ad Fidem conversi, qui maximè à similibus cibis abhorrebant, in unitatem Fidei cum Gentibus coalescerent. Istud tamen praeeptum solùm pro tempore vim habuit, & tantummodo pro Antiochenis, eorumque vicinis. Sicque nihil

1. Cor. 8.

4.

v. 7.

v. 10.

Ap. 2. 20.

Act. 15. 20.

v. 29.

Co-

Corinthios docuit Apostolus apostolicis praeeptis contrarium. V. vocem *Necrothyton*.

I.

IDOLUM: εἰδωλον, *idolon*, latine, propter omnia vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis accentus græcus audiatur in antepenultimâ. Est simulachrum, imago, spectrum, seu phantasma. Oritur à verbo inusitato *εἰδω*, *ideo*, ut dictum in voce *idea*: ità ut idolum dicatur quasi visum. Et ità pro spectro sumitur à Plinio dicente, *Max appareret idolum, senex macie, & squalore confectus.* Frequentius tamen nunc sumitur pro falsorū Deorum simulachris, illis quatuor modis fictitium Numen representantibus, de quibus in idololatriâ dictum est. Quâ ratione dixit Apostolus, *Scimus quia nihil est idolum in mundo:* non materialiter, sic enim est illa statua aerea, lapidea, argentea, vel aurea, & ità est aliquid in mundo; sed formaliter, & representativè, cum representet id quod non est. Videlicet aliquid Numen fictitium, quod nihil est, vel saltem aliquam creaturam loco Dei, quae tamen quoad divinitatem nihil est. Quod consonat Eitherris verbis, *Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non sunt:* scilicet idolis, quibus Gentiles attribuant dominationem regnorum quae possident, & acquirunt. Idè merito sæpè mendacia nuncupantur, ut & ipsi idololatrae veraciter dicunt: *Possimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.* Et alibi hoc specioso nomine falsa Numina honorantur: quia divinitatem quamdam ementiuntur. Nam idola sunt falsae imagines, vel fallarum rerum representativa. Et etiam latius ipsis falsitas potest attribui, eò quòd sint objecta enuntiationis falsae, quae Dii afferuntur. Quò sensu intelligunt aliqui illa Pauli verba: *Commutarunt veritatem Dei in mendacium.* Sed non opus est ad tam latè patentem falsitatis acceptationem recurrere. Nam hoc sensu, etiam verissimis objectis, & ipsi Deo conveniret, utpotè objecto multarum fallarum praepositionum, & blasphemiarum, quibus ea, quae ipsi non competunt, attribuantur, vel quae ad ipsum pertinent ab eo removen- tur. Prout etiam observat Oviedus, qui dicit ista inter idiotas non esse efferenda. Potius ergò prior falsitas idola mendacia constituit, dum ex impiorum hominum institutione, falsa, vel falsò representant. Immo potiùs, ut doctè annotat idem Author, debent dici Dii ficti, quam falsi: quia falsum propriè est, quod apparet id quod non est, & probabiliter fundat cognitionem sui. Sic aurichalcum, propter magnam cum auro similitudinem, falsum appellatur aurum. Sed idola, & omnia fictitia Numina, nullam talem habent cum divinitate similitudinem, ut probabiliter sui cognitionem fundare possint; sed per meram hominum amentiam, & insipientiam effinguntur Dii. Eòque infania mens humana processit, ut vilissimas quasque, & foedissimas creaturas, ad divinitatem stultâ prorsùs fitione extulerit, & pro Diis coluerit. Quâ in amentia Aegyptii praeter ceteris vilissimè excelluerunt: & quòd sapientiores in infidelitate sibi credula persuasionem visi sunt, eò insipientiores, etiam indoctorum Fidelium certissimâ Fide, & ratione comprobati sunt. Nam *sapientia huius mundi stultitia est apud Deum.* Quis primus impiorum hominum sa-

In Epist.

1. Cor. 8. 4.

Ethier 14.

11.

If. 28. 15.

Rom. 1. 25.

In Metaph.

3. p. 3. n. 2.

1. Cor. 3.

19.

crofandae Religionis jura subvertens, & divinae pietatis repagula effringens, idola effinxerit, nuper de idololatriâ differentes innuimus: & ab ipso Belolo, Nini patre originem illa traxisse confirmatur ulterius ex Benedicti Pererii observatione. Ostendit enim, quòd pleraque idola variarum gentium, & praecipue orientalium, ex hoc Belo, qui in Scripturis dicitur Bel, vel Beel, appellationem traxerint. Sic idolum Accaronitarum, quod missis nunciis consulere volebat Rex Ochozias dicebatur, Beelzebub. Beelphegor erat Deus Moabitarum, ad cuius sacrificia, in campetribus Moab, vocati Israelitae sacrilegè initiati sunt Beelphegor. Ab eodem quoque Bel, seu Beel, derivatus est Baal Deus Sidoniorum, de quo frequenter in Scripturis: cuius aram destruxit Gedeon, qui inde Jerobaal, idè impugnans idolum, est cognominatus. A Bel quoque nomen Belial deduci potest. Baalfames dictus est Deus Punicorum, ut docet D. Augustinus. Baal autem, seu *Bangal*, vox est hebraica, significans dominum, idolum, maritum: à radice *bangal*, dominatus fuit. Chaldaicè dicitur Beel, seu benghel, dominus, praes, & inde Bel appellatus.

A Belo ergò, vel ab ejus filio idola confici coepit, brevi tempore ad perverfam imitationem universam traxerunt Orbem: & veluti per infelicem traducem in posteros tantum emanavit nefas. Hinc bonorum parentum pessimae proles hoc scelere se contaminaverunt. Prout ille Laban nepos Nachor fratris Abraham, cuius idola Rachel ejus filia sustulata est. Nam *ierai Laban ad tendendas oves, & Rachel furata est idola patris sui.* Et ità 70 *idola* scripserunt; sed Textus hebraicus legit *zberaphim*, imagines, nempe idola, quasi Deos penates. Quin & Israelitae ab avitâ pietate prorsùs degenerantes, etiam se manifestante tot signis, & portentis, summi Dei Majestate, idola colere.

Tempore Judicum praepostero iudicio idolis operam dedit populus semper duræ cervicis. Et si in universo terrarum Orbe Dæmoni divinus cultus exhibebatur; verus Deus sæpius in populo electo debito honore impiè privatus fuit. Sed quid miraris? hominum sapientissimus insipientissimè desipuit: ut cernamus eò pervicaciae, & vecordiae attingere humanam pravitatem, dum proprio pondere sumitur in ima demergi. Salomon namque *celebatur Astarten Deam Sidoniorum, & Moloch idolum Ammonitarum.* Hic 70 utuntur voce *בשלות*, *bašlygma*, idè abominatio: vocis hebraicæ in hoc loco *scikkûs*, consonantes. Nam *scikkûs* est abominatio, res detestanda: à radice *scikkûs*, aut potiùs *scikkûs*, abominatus est: unde sæpius idola, tamquam verè sordes, & res abominandæ *scikkûs* appellantur. Post Salomonem omnes omnino reges Israel, à Jeroboamo ad Oseam usque, idolorum cultum amplexati sunt. Ex regibus Juda, à Roboamo ad Sedeciam plurimi idololatrae fuerunt: & ferè nullus excelsa perfectè abstulit, in quibus immolabant idolis. Soli reges Ezechias, & Josias, vero Dei veri zelo commoti, ea tulere de medio: qui idè à Sapiente super alios celebratur laudibus. Afferit enim quòd praeter David, & Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt. Quid mirum igitur si in aliis nationibus adeò idolorum cultus

In Dan. 1. 16.

Num. 25. 5.

Jud. 6.

In Quæst. sup. lib.

Jud. 9. 16.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

בגל.

tus vigeret, dum fidelis Dei populus aded infideliter daemonia colebat: Et si verifimilius sit Hebræos post captivitatem Babylonis, tot malis attritos, post tot flagella resipiscentes, nunquam amplius idola coluisse. Ut ipse Zacharias, qui post captivitatem, tempore Iarii Histaspis, prophetavit, ex personâ Domini subinnuit, dicens: *Reverfus ad Sion, & habitabo in medio Jerusalem: & vocabitur Jerusalem civitas veritatis, & mons Domini exercituum, mons sanctificatus.* Quod non solum allegoricè de Christi Ecclesiâ dicitur; sed etiam literaliter de Synagogâ, quæ in abjiciendo idolorum cultu facta est civitas veritatis. De cætero à supradicto Belo nomen traxit apud Babylonios illud idolum Bel, quod aded vorax, & heluo, credulâ vulgi opinione putabatur; ut ei tantam ciborum copiam, & vini amphoras sex opiparè exhiberent. Nam, ut ait S. Textus, *erat quoque idolum apud Babylonios, nomine Bel; & impendebantur in eo per dies singulos, simila artaba 12, oves 40, vini quoque amphoræ sex.* Cujus sacrificulorum fraudem lepida sagacitate detexit Daniel. Erat autem idolum Beli, seu Nembroth, qui & Jupiter dictus est, & ante annos plusquam 1400 obierat. De cuius idolo ait Pererius: *Simillimum vero est illud Belis simulacrum fuisse in templo Jovis Beli, quod constructum magnificentissimè fuerat à Semiramide.* Hujus templi amplitudinem, & magnificentiam exponit Herodotus, Daniele Prophetâ plusquam 100 annis posterior, ante Christum annis 442. Post Herodotum Diodorus Siculus illius templi mirabilem descripsit structuram. Et ex Herodoto habemus in Babylonis medio templum hoc Jovis Beli fuisse ædificatum, cujus figura quadrata undecumque ad duo stadia protendebatur. Fuisse præterea fertur in templi medio turris ingentis molis, altitudine, & circuitu unius stadii, cui alia septem turres sibiinvicem extabant superimpositæ. Hic ergo ait Pererius, *fuisse crediderim simulacrum Beli, operis magnitudine, structurâque mirandum.* Tam insignia natalia, in primo cæcæ idololatriæ partu, habuit idolorum primogenitum, in illo enim tempore Jovis Beli statua erat aurea, longitudine pedum 40, mille babyloniorum talentorum pondere; cui dicatus erat ex auro crater mille & 200 talentorum, uti refertur à Diodoro. Subjungiturque Pererius hinc primam originem idololatriam duxisse, videlicet post diluvium annos minùs 300. Hinc illæ abominationes, hebraicè *scikkutim*, quæ passim ita in Scripturis vocantur, obstetricante demone, tenebrarum principe, in lucem editæ, aliquam avitæ nobilitatis sumpserunt speciem: ut aliquatenus tectâ deformitas, facilius insanorum illuderet hominum mentibus. Idola denique vocantur etiam illæ res, quas neglecto præcepto divino, ut Numina æstimamus, & colimus, eis affectus nostros devovemus, ac in ipsis ultimum finem constituimus. Itâ delectationes gustus, & tactus, sunt idola gulosi, & luxuriosi: ut dixit Apostolus, *quorum Deus venter est.* Sed præsertim divitiæ avari dicuntur idola, dum in eis suum agnoscit, & colit Mammona. Quia, ut inquit Theophylactus, nummorum suorum effigies, pro Deo veneratur, immodè & præ Deo diligit. Omnem spem, & felicitatem in eis reponens, thesaurum pro beatitudine reputat, aurum pro Deo colit: & arcas, & cistas pro sacrario, & templo vilit, & adorat. Hic est genuinus verborum Apostoli sensus, dum ait: *Aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei.* Uti aptius Græcus legit, ἢ πλεονέκτης, ἢ ἐστὶν εἰδωλολάτρης: id est, aut avarus, qui est idololatra.

IDYLLIUM; ἰδύλλιον, *idyllion*, p. b., canticula, parvum poemata. Est enim diminutivum ab ἴδω, *idos*, quod & canticum significat. Itâ Theocritus sua poemata vocavit idyllia: sicque vocari possent illi Hymni sacri à piis Authoribus compositi. Eius etymon breviter hæc exponimus, ut dum apud sacros Scriptores ista vox occurrit, ejus significatum clariùs innotescat.

ILLYRICUM; ἰλλυριόν, *illyrión*, p. b., regio Europæ, quæ & Illyris dicta. Ab aliquibus exhilaratio, aut lætificatio interpretata, ad maris Adriatici latus versus ortum extensa, itâ ab Illyrio, Polyphemii filio, vocata. Adedque fortè meliùs à voce ἰλλός, *illós*, deducitur, quæ strabum, & cæcum significat, ut erat Polyphemus. Hodie Sclavonia nuncupatur, & Bosnia: versus illam Europæ partem peregrinationis Apostoli subindicatur terminus. Prout ipse testatur: *Itâ ut ab Jerusalem per circuitum, usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.* Nempè à visione pacis, seu Jerusalem, ad usque nationes maximè cæcas, & adversus veritatem belligerantes, evangelicæ lucis radios diffudit. Nam sapientibus, & insipientibus debitor fuit. A legitimis Synagogæ filiis usque ad viliores peccati, & demones servos, æternæ felicitatis hæreditatem proposuit. Nam in Christo non est servus, & liber: atque illos Dei gratiæ fluminis impetu lætificavit.

IMARMENE; ἰμαρμένη, *imarmène*, latine penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus audiat accentus. Hæc vox quoque ab aliquibus Latinis profertur, & fatum significat: à verbo poetico ἰμαρμένη, *imarmena*, divido, nanciscor, cujus tertia persona præter. ἰμαρμένη, *imarmena*, fato destinatum est, reperitur apud Homerum. A primâ personâ *imarmena*, quamvis inusitatâ sit participium ἰμαρμένη, *imarmènes*, fatalis, necessarius, cujus femininum est *imarmène*, fatum. Hoc, prout à Gentilibus accipiebatur, Fides nostra excludit. Sic enim erat quædam causarum concatenatio, quæ rebus omnibus imponebat necessitatem. Sed christianè fatum, secundum Boethium, est *inherens rebus mobilibus dispositio, per quam providentia suis quæque necit ordinibus.* Et itâ fatum est ipsa divina providentia, prout in rebus ipsis consideratur, aut certè ipsius providentiæ effectus. Nam, ut ait, Doctor angelicus, *ipsa ordinatio effectuum vocatur providentia, secundum quod est in Deo. Secundum quod verò prædicta ordinatio consideratur in mediis causis, à Deo ordinatis ad aliquos effectus producendos, sic habet rationem fati.* Sed propter certitudinem præscientiæ Dei, & infallibilitatem providentiæ, in rebus adest aliqua necessitas, ut ait ipse Boethius: *Fatum ab immobilibus providentiæ proficiscens exordis, actus fortunæque hominum indissolubili causarum connexionem asstrin-*

Eph. 5. 5.

Rom. 15. 19.

In 4. de Conf.

1. q. 116. a. 2. c.

Suprà,

asfringit. Unde hæc necessitas in liberis creaturis est consequens: seu, ut ait D. Thomas, *indissolubilis illa, & immutabilitas pertinet ad certitudinem providentiæ, quæ non deficit à suo effectu, neque à modo eveniendi, quem providit, non autem pertinet ad necessitatem effectuum.* Quia verò fatum auribus fidelibus malè sonat, idèò ne cum Gentilibus à recto veritatis tramite Christiani deviant, S. Gregorius dixit: *Abstet à Fidelium cordibus, ut fatum esse aliquid dicant.* Et D. Augustinus Christianum, sano modo fatum intelligentem, admonet: *Sententiam teneat, & linguam corrigat.*

INCLYTUS; ἰνκλυτός, *inclytós*, latine penultimâ correptâ. Est gloriosus, celebris, insignis: à verbo ἰνκλώ, *incklô*, audio, cujus tertia persona præter. pass. sine augmento esset ἰνκλυτός, *incklytós*. Hinc ergo *incklytós* est vocalis, gloriosus, cujus fama passim auditur. Sed latine componitur cum particulâ *en*, *en*, in, derivaturque secundum alios à voce ἰνκλώ, *incklô*, gloria, quasi qui in gloria versetur, & famâ. Itâ propter divitiis Jacob à filiis Laban dicitur quod *factus est inclytus.* Septuaginta tamen hac voce non utuntur, sed Textum hebraicum sequentes, legunt *πρότιος* ἰνκλυτός, *protios inclytós*, fecit omnem gloriam hanc, nempè divitiarum, maxime in gregeum numero consistentem: & itâ Hebræus habet dictionem *charôd*, id est gloria. Cives autem Jerosolymitani, ob suæ civitatis antiquum splendorem, & gloriam, dicuntur *Filii Sion inclyti*: cum hujus gloria civitatis per totum Orbem celebrata fuerit. A Septuaginta filii Sion dicuntur in græco *τιμίοι*, *timioi*, id est pretiosi, honorandi, à *τιμή*, *timé*, honor, pretium, & ab eorum Interprete latino *inclyti* quoque prædicantur. In Textu hebraico dicuntur *jekarim*, gloriosi, pretiosi, cari, honorabiles, à singulari *jakâr*, & à radice *jakâr*, pretiosus fuit.

JOTA; ἰώτα, p. l., est una ex septem græcis vocalibus, in nostro in pronuntiatione respondens; & una ex tribus ambiguis, quæ breves, & longæ, in diversis dictionibus esse possunt. Quia verò est literarum minima, accipitur etiam pro refulâ. Unde Christus ostendens legem in omnibus adimplendam, & nec in re minimâ immutandam, dixit: *Jota unum, aut unus apex non præteribit à lege donec omnia fiant.* Nempè quin omnia, quæ in eâ scripta sunt, compleantur, & perficiantur. Sed Christus, qui hebraicè, aut saltem syriacè loquebatur, suâ linguâ non dixit *jota*, sed *iod*, quæ est minima ex literis hebraicis: quam Hagiographus græcus per *iota* expressit.

IPHIGENIA; ἰφίγενεια, *iphigénia*, latine, propter diphthongum græcam in vocalem longam conversam, absolute penultimâ productâ est efferenda, quamvis in antepenultimâ græcus resonet accentus. Vox hæc fortè genitam sonat: ab ἰφί, *iphi*, fortiter, & ἰνομένη, *inomena*, nascor, cujus aoritum secundum ἰφίγενειαν, *egenomenen*. Iphigenia Agamemnone progenita, fortissimi ducis filia, quæ à patre erat immolanda, appositè tali nomine fuit appellata. Sed aptius S. Iphigeniæ, à D. Matthæo baptizata, invictissimi Christi Herois spiritualis, & nobiliori filia adaptatur, Hæc Deo consecrata, non

cervâ, ut illi à Dianâ, suppositâ, nec sacris profanis præposita; sed in Christi sponsam transformata, ejus thalami cælestis gloriam est affecta.

IRENARCHA; ἰρηνάρχης, *irenarches*, princeps pacis. Vox enim est composita ab ἰρηνή, *irène*, pax, & ἀρχός, *archós*, princeps. Ad inenarcham in imperio orientali spectabat pacem, & concordiam provinciarum procurare, de quo in Codice Justin. legitur: *Irenarcha, qui ad provinciarum tutelam, quietis ac pacis, per singula territoria faciunt stare concordiam, &c.* Quod episthetum longè verius Christo attribuitur, qui verus Salomon, semper pacificus, in summâ Orbis pace natus, *Pater futuri sæculi, & princeps pacis ab Isaiâ prædictus est:* unde & verus Irenarcha prædicandus. Nec obstat quod Christus de se ipso dixerit, *Non veni pacem mittere sed gladium;* quia hoc præter ejus intentionem accidit, dum ex Fide, quam amplectendam proposuit, innumera bella, propter improborum malitiam, adversus bonos, & Fideles insurgentiū, erant oritura. V. vocem *Irene*.

IRENARCHUS; ἰρηνάρχος, *irenarchos*. Vox ejusdem cum antecedenti originis, & S. Martyris, Sebastæ in Armeniâ pro Christo trucidati, felix, & faustum nomen, Hic in sævissimâ Diocletiani persecutione pacem christianam amplexus, erga ferocissimos hostes pacificus, quietem æternam in cælis, verus princeps pacis, feliciter est adeptus.

IRENE; ἰρηνή, p. l., pax, quies. Vox est formata à verbo ἰρηνή, *irênê*, dicere, eò quod pax, aut pacis fœdera à legatis, vel ab aliis ad quos spectat, dicantur. Tamquam boni in aliquo imperio omnibus, in aliquarum reginarum nomen vox hæc fuit assumpta. Sed aptius aliquibus Sanctis Virginibus, & Martyribus impositum fuit, quæ, uti Sponsus, qui est pax nostra, & fecit utraque unum, pacem, quâ in cælis imperturbabili erant fruituræ, suo prætulerunt nomine. Ab eadem radice deducendum nomen Irenen, p. b., græcè ἰρηνών, *irenón*, & pacificus, aut quietus, latine verti potest. Nomen Sancti Gazæ Episcopi, qui post tot labores, pro suo populo exantlatos, gazas cælestes nactus, quietem invenit æternam, A voce *irène*, ut jam dictum est, formatur *irenarches*, conciliator, pacis princeps, aut præfectus, sicque vocari, qui ad tollendas discordias, & pacandos civium animos, præficiuntur. Sic habetur apud Ulpianum l. munerum, ff. de muneribus, & honoribus.

IRENÆUS; ἰρηνάιος, *irenaios*, paci deditus, pacificus, à diâ voce *irène*. Qualis verè fuit S. Irenæus Lugdunensis Episcopus, qui ut pacem Ecclesiæ Catholicæ pararet, adversus hæreticos sine pace dimicavit. Non fuit Gallus, sed verifimiliter Smyræus, ut conjecturâ Fevardentius assequitur: *Qui enim, inquit, à Gallis Smyrnam, Asiae minoris oppidum, per agratis Cycladibus totum mare egenus parvulus traiecisset, quo Poly-*

L. 10. c. 9.

II. 9. 6.

Matth. 10. 34.

Eph. 2. 14.

In ejus. vi. 24.

X X

quie-

Zach. 8. 3.

Dan. 14. 2.

In Dan. 1. 16.

Lib. 1.

Suprà.

שְׂפָתַי

Phil. 3. 19.

quievit: anno pacis à Christo in orbem invecit 205.

IRENICUS: εἰρηνικός, irenicós, p. b., pacificus. Est adjectivum à dictâ voce irene formatum, ut alia similia in icos, studium, & propensionem denotans, & in pacem propensum significat, aut pacis studiosum. Vox est etiam ab aliquibus Latinis, saltem in neutro plurali usurpata. Nam irenica, quasi pacifica, vel pacificantia, preces pro pace dictæ fuere.

IRIS: ἴρις, arcus cælestis. Ità dictus à verbo ἴρω, iro, nuncio, dico: quia isto arcu denunciantur pluviae. Hinc Poëtae fingunt Irim Junonis, seu aëris nunciã. Iris ambiebat illam sedem, in quâ Domini Majestas variis symbolis expressa, Joanni se spectandam præbebat. Iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdinae. Quia color smaragdinus, ut explicat Nic. de Lira, inter cæteros magis enitebat: & ut est oculi caligantis confortativus, symbolum est divinæ consolationis, quæ in persecutionibus gratior accedit, & è divinarum cælo gratiarum copioso descendit imbri. Similiter iris illius Angeli caput circumdabat, qui super mare, & terram, idest totum Mundum, imperium exercens, à pedum positione, dextri quidem super mare, sinistra autem super terram. Univerſi quodammodò possessionem ostentabat. Et iris in capite ejus. Pacis, ac reconciliationis cum Deo erat symbolum: si modò homines tot malis exterriti vellent ad saniozem redire frugem. Et certè satis constat ex Genesi Iridem in pacis, ac fœderis signum, à Deo assumptam fuisse. Nam ultra quoddam naturaliter prius erat pluviarum prognosticum, adeoque misericordiæ divinæ hieroglyphicum, quæ gratiæ suæ refrigerio arida fecundat hominum corda; etiam in signum fœderis inter Deum, & genus humanum fuit electa. Arcum meum, inquit Dominus, ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram. Et ità apud 70 ῥόγον μου, τόξον μου, arcum meum, atque in textu hebraico ῥαῖον, idest arcus meus, à ῥαῖο, arcus, & cum affixo primæ personæ ῥαῖον. Ex hac parte factus est arcus iste divinus signum ad placitum respectu fœderis inter Deum, & homines constituti, ac promissionis non amplius universali cataclysmo orbem terrarum obducendi. Hinc etiam aptissimum Matris misericordiæ symbolum à sacris Oratoribus proponitur: de quâ optimè dicitur illud Sapientis, Vide arcum, & benedic eum qui fecit illum, valde speciosus est in splendore suo. Multa de eo observatio digna à Meteorologicis hauriri possunt: præsertim ea quæ annotavit Pererius. Videlicet nunquam iridem fieri, nisi sole adverso: nec integrâ circuli formâ, nec ferè noctu: sublimem fieri humili sole, humilemque sublimi: minorem occidente, vel oriente, sed in latitudinem diffusam: meridie exilem, verùm ambitus majoris: fieri hyeme maximè ab æquinoctio autumnali die decreſcente, quo rursus crescente ab æquinoctio verno non existeret: nec circâ solstitium, longissimis diebus: brumâ verò, hoc est brevissimis diebus frequenter: æstate post meridiem non cerni, post autumnum æquinoctium, quâcumque horâ videri.

IRONIA: εἰρωνεία, p. l., latinè dicitur dissimulatio, cavillatio, irrisio. Nam ἴρων, iron, dicitur

dissimulatio, cavillatio, &c.: tamquàm participium à verbo ἴρω, de quo in voce iris. Ironia recensetur ab Oratoribus inter sermonis tropos. Est enim verbi, vel sermonis à propriâ significatione contrariam cum virtute traductio: ut dum dicitur gigas pro nano. Quando est unius verbi tantummodò, appellatur antiphrasis. Inter figuras quoque sententiarum annumeratur, quando contrariâ dicitur ejus quod dici deberet, & ex ipsâ pronuntiatione, & modo expressionis constat ea irrisione proferri. Hæc figura non est in Scripturis infrequens: & ipse Dominus sub ipso Mundi principio ironiâ usus fuit. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum, & malum. Sic absque mendacio æterna veritas propositionem, aliàs falsam, verè, sed ironicè protulit. Quid mirum igitur, si Dominum imitari sunt Prophetæ? Ità veridicus Vates Michæas sine fallitate falsam propositionem dixit, dum interrogatus à rege Josaphat, cum rege Achab sociato, de exitu belli adversus regem Syriæ ineundi, & civitatis Ramoth galaad expugnandæ, etſi omnia inausulta prævideret; ironicè ait: Asconde, & vade prosperè, & tradet eam Dominus in manus regis. Ironiam quoque agnoscunt multi graves Authores in hisce verbis Salomonis: Letare ergò juvenis in adolescentiâ tua, &c. Quamvis alii velint sermò à Salomone suaderi moderatam animi letitiam, tali ætati satis accommodam. Vide vocabulùm Antiphrasis.

ISAGOGE: ἰσαγωγὴ, isagogè, latinè, propter omegã vocalem longam, penultimâ productã. Est introductio, principium, dum res à primis initiis, & rudimentis traditur: à verbo ἰσάγω, isago, introduco, ab eis, is, in, & ἀγω, ago, ducò. Hanc vocem suis operibus præfixerunt multi Authores, de aliquibus principiis tractantes. Unde & Isagoge Porphyrii, de quinque Universalibus tractans, quæ ut facilius introductio, ad abstrusorem Aristotelis Dialecticam viam pandit. Ab hac voce fit adjectivum ἰσαγωγικός, isagogicós, latinè isagogicus, p. b., idest introductivus. Unde illa omnia isagogica, quæ ad alia suavi manu ductione introducunt, meritò nuncupanda.

ISCHIAS: ἰσχίος, ischiás, latinè penultimâ correptã. Est arthritidis species, quæ maximè coxendicem infestat. Ità dicitur ab ἰσχίον, ischion, coxarum vertebra, seu articulus ille, ubi femur cum parte superiore connectitur, & ubi os ischium agnominatur. Hoc morbo etiam S. Jobum acriter vexatum fuisse, nonnulli ex ejus verbis colligunt, dum ait, In nihilum redacti sunt omnes artus mei.

ISCHYRION: ἰσχυρίων, latinè quoque penultimâ productã vox ista est efferenda. Formatur ab ἰσχυρός, ischyros, fortis, gravis, potens. Nomen optimè conveniens cuidam militum duci in Ægypto, pro Fide christianâ martyrio coronato. Verus Ischyron, gratiâ Dei corroboratus, etiam violentiora suaviter tulit: dum infirmatus fuit, potentior factus, ad fortissimi agonis bravium invicto animo pervenit.

ISCHYROGNOMON: ἰσχυρογνώμων, p. l., peticax, tenaxque propositi. Est enim ab ἰσχυρός, ischyros, fortis, & γνώμη, gnóme, sententia, opinio: quia tales sunt fortis opinionis, ejusque pertinaci-

tinaciter tenaces. Ità pertinaces vocat Philosophus, & post ipsum D. Thomas, interpretans ischyrognomones, idest fortis sententia. De pertinaciâ verò nihil addendum occurrit ad ea, quæ supra de idionomone fuerunt annotata. Ischyros autem ad virum magnitudinem, ut docet Erasmus, refertur: sicque de Deo, utpotè infinitæ potentie, & virtutis, optimè in officio dei Parafceves enunciatur. Nam ἰσχυρός, ischyros, robur, vires, & potentiam significare non est ambigendum.

ISEGESIS: ἰσηγήσις, isegesis, latinè, propter vocalem longam, penultimâ productã, etſi hoc à Græcis non observetur. Est doctrina, adhortatio, suasio: à verbo ἰσηγήσις, isegésis, confulo, hortor, doceo, author sum. Hujus enim secunda persona præter. pass. est ἰσηγήσατο, isegésato, & hinc immediatè pullulat isegesis. A tertiâ verò ἰσηγήσατο fit isegesis, suator, author, qui aliquid novi introducit, institutor: atque isegeterica est magistratus, aut sacerdotij exordium. Hæc voces etiam in sacris Authoribus nonnullam occurrunt.

ISEMERINUS: ἰσημερινός, isemerinos, p. b., æquidialis latinè dici potest, seu æqualis diei. Est enim ab ἴση, isos, æqualis, & ἡμέρα, héméra, dies. Unde tempus isemerinum est illud quod in æquinoctia incidit, quando dies noctibus sunt æquales. Et idè dicit Isidorus, Isemerinos æquidialis à latinis appellatur: & isemeria, p. b., ni græcus accentus retineatur in penultimâ, dicitur æquinoctium à Græcis. Quod accidit, quando sol est in principio Arietis, vel Libræ: tunc enim per totum Orbem, præterquam sub polis, omnes nationes isemerini habent. Eò quoddam Horizon eorum intersectet Equinoctialem ad partes æquales: & tanta est illius circuli portio, quam supra Horizonem sol interdiu percurrit, quam illa, quam sub Horizonem noctu perstrat.

ISIDORUS: ἰσίδωρος, isidoros, latinè, propter omegã vocalem longam, habet accentum in penultimâ, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, in antepenultimâ collocetur. Possimus hoc nomen Isidis donum interpretari: ab ἰσὶς, isis, Ægyptiorum Numen, & δῶρον, dōron, donum. Vel isidoros dicitur, quasi æquale donum, vel æqualis domi: ab ἴση, isos, æqualis. Non Isidis, sed summi Dei pretiosum donum fuit, & Ecclesiæ Catholice meritis adaptatum, uterque Isidorus, senior, & junior. Ille quidem fuit Episcopus Cordubensis, qui sanctitate, & doctrinâ florens, in quatuor Regum Libros regis editis Commentariis, ad cæleste regnum evolavit, anno Christi 420. Hic verò junior ex Ordine S. Benedicti Hispanensis Episcopus, non minus omnibus virtutibus, quam omni eruditione ornatus, æternâ gloriâ donatus est, anno Redemptionis cælitus data 636. Fuit & S. Isidorus Pelusiota, à monte Pelusio, ubi Abbas fuit, cognominatus, S. Joannis Chrysol. discipulus: qui editis Epistolis tribus millibus, secundum Suidam, vel ut scribit Nicephorus Callistus, penè 10 millibus, & aliis operibus; æquale donum, & præmium suis meritis respondens, accepturus obiit, anno reparatæ salutis 440.

ISOCHRONOS: ἰσοχρονός, p. b., æqualis in tempore, cognus. Est enim à dicto ἴσος, æqualis,

similis, par, & χρόνος, chrónos, tempus. Isochronos ferè est idem quod synchronos: unde & Authores isochroni, id est cogvi, sicut & synchroni dicendi. Possent tamen aliqui homines esse æquales in tempore & ætate: quamvis diversis temporibus extitissent. Sed talis distinctio non videtur observanda: & qui isochroni etiam synchroni habeantur.

ISOCOLON: ἰσοκόλον, isocolon, latinè cum accentu in penultimâ, cum sit longa, quamvis à Græcis proparoxytonè, idest acutâ efferatur antepenultimâ. Est id quod equalibus membris constat: ab ἴσος, isos, æquale, & κῶλον, cōlon, membrum. Apud Oratores est una è figuris verborum, quæ latinè compar dicitur: eò quod paribus membris constat, seu cujus membra ferè pari syllabarum numero componuntur. Hanc quoque figuram in Scripturis, & sacris Authoribus studiosus lector observabit. Alia plurima, quæ paribus membris constat, pariter isocola dici possunt.

ISONOMIA: ἰσονομία, isonomia, latinè penultimâ correptã, nisi græcus accentus, ut affolet, in eâ retineatur. Est legum æqualitas, æqualis distributio, æqualis tributio, ut ait Epicurus: observatque Cicero, quod in Naturâ omnia omnibus paria paribus respondeant. Ità dicitur ab ἴσος, isos, æqualis, & νόμος, nómos, lex, aut à verbo νίω, níō, distribuo, divido. Isonomia ergò, non solum dicitur de legibus, quando æquitatis rationem observant; sed etiam in iustitiæ distributiæ rectitudine, in quâ secundum proportionem geometricam æqualitatis jura servantur. Hinc & isonomia à Jurisperitis vocatur æqualitas bonorum, honorumque distributio, in quâ omnia omnibus paria, ac demensa respondent. Bug. in l. jus civile de just. & jure. In rectâ quoque dispositione, & æquali distributione partium Universi, vera reperitur isonomia. In hoc enim omnia sibi invicem ad amicum responderè observavit Sapiens, dum dicit: Omnia duplicia, unum contra unum, & non fecit quidquam deesse. Vide vocem Antithesis.

ISOUPLEURON: ἰσοπλευρόν, isopleuron, latinè propter diphthongum penultimâ productã, quamvis græcus in antepenultimâ collocetur accentus, Idiomate nostro æquilaterum verti potest: à dicto ἴσος, æqualis, & πλευρά, pleura, latus. Ità dicuntur à Mathematicis illæ figuræ, quæ lineas, seu latera habent æqualia. Sicque v. g. triangulus, tribus lineis æqualibus constans, dicitur trigonum æquilaterum, seu isopleuron: uti & quadratum quatuor lineis æqualibus compositum, tetragonon isopleuron vocatur. Sancti Patres, ut humi repentes hominum mentes facilius ad sacram anagogen attollant, & ad sublimiora quæque, familiari quâdam manu ductione, & aliquali similitudine efferant, nonnullam divinæ Triadis analogiam in triangulo isopleuro demonstrant: in quo una figura est, & tria latera, seu tres anguli æquales. Pleraque isopleura in tabernaculi mosaici, aut templi Salomonici constructione, & in sacra supellectile possent annotari.

ISOPOLITIA: ἰσοπολιτεία, p. f., reipublice gerendæ cura, ut à Martino definitur. Oritur enim ista vox ab ἴσος, æquale, & πολιτεία reipublica, regimen: de quâ suo loco. Hinc & ἰσοπολιτεία, isopolitia.

Ap. 4. 3.

Ap. 10. 11.

Gen. 9. 12.

Gen. 9. 12.

Gen. 9. 12.

Ecc. 43. 22.

In Dan. 1. 4.

Gen. 3. 22.

3. Reg. 22. 15.

Ecc. 11. 9.

Orig. l. 13. c. 6.

Job. 16. 8.

L. r. de Nat. Deor.

Ecc. 42. 25.

Ita, p. l. cives aequales, seu aequali jure civitatis fruentes, cum polites dicatur civis. Isopolitia ergo rempublicam bene ordinatam, seu regimen rectum, & aequale, in quo honores, & onera aequaliter distribuuntur. Aut saltem isopolitia est inter illos, quibus aequaliter incumbit cura regiminis.

ISOSTATES: ἰσοστάτες, isostates, latine penultimam correptam, quamvis in ea graecus ponatur accentus. Nam apud Graecos ultima in hac dictione est longa, quo casu ab ipsis accentus in antepenultimam non solet collocari. Ita dictus aequalitatis recognitor, seu qui aequalitati observandae, & procurandae praeficitur. Fit enim ab ἴσος, ison, aequale, & a verbo ἵσται, hisemi, statuo, instituo, firmo, pondero. Adedque magnam cum Zygostrate habet affinitatem. C. de pond. & aur. illat. l. quoties.

ISOTYPUM: ἰσοτύπον, isotypum, p. b., similis formae, exemplar originali respondens. Componitur ista vox ab ἴσος, aequalis, similis, & τύπος, typos, figura, forma. Pro isotypo etiam antitypon dicitur, de quo supra suo loco tractatum, & ibidem de isotypo actum est.

ISTHMIUS: ἰσθμῖος, isthmios, pars illa terrae angustae, quae peninsulam continenti conjungit. Cum enim peninsula sit penes insula, unde quaque mari circumdata, praeterquam in una parte, qua mari non alluitur; ista pars appellatur isthmus. Sic autem dicitur a verbo ἵσται, imi, eo, quod per isthmum in peninsulam detur terra transitus. Vocatur & dithalassus, id est bimariis, quia ex utraque parte ille arcus ingressus mari coarctatur, Isthmus celeberrimus est Corinthiacus: in quo urbs Corinthus, Peloponnesum ex illa sola parte Graeciae connectens. Ab ipso dicta Isthmia certi ludii, qui quinto quoque anno in isto celebrabantur isthmo, in Neptuni honorem: quos Pandarus mellissue decantat, & de his Tertullianus agit mentionem.

ITALIA: ἰταλία, italia, latine penultimam correptam, quamvis a Graecis acuto signetur accentu. Inignior pars Europae, quae prius Hesperia, & Oenotria dicta, postea Italia, ut aliqui volunt, ab Italo Siculorum rege, vel, ut alii placet, a bobus nuncupata fuit. Nam graeca lingua olim ἰταλός, italos, bovem significabat, quorum pulchritudine, & copia florebat Italia. Ipse Varro vitulum praesca lingua istulum vocatum docet: vitulus quod graeco antiquitas ἰσθαλός, itulos, Italiae longitudo, teste Solino, est mille, & 20 millium passuum; latitudo vero ubi maxima est 410 milliarium, ubi vero minima 136. De Italia fit mentio in prophetia Balaam, adedque verisimiliter anno Mundi 2582. Venient, inquit, in trivibus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntque Hebraeos, & ad occidentem etiam ipsi peribunt. In Textu hebraico pro Italia legitur chittim: fuit autem Chittim, seu Cettim filius Javan, unde Cetim dicti populi trans mare Mediterraneum respectu Palaestinae. Et ita credendum est Italiam a Balaamo, aut alio nomine in regione Madianicarum tunc usitato, nominatam fuisse. Adedque non possumus ex hoc Textu inferre, Italiae nomen illis saeculis in ore hominum extitisse; attamen colligimus hunc qualemcumque prophetam fere 800 annis ante Urbis foundationem, Romanorum potentiam praenuntiasse. Ita veraciter praedixit ea vires Assyriorum infringendas, & conterendas esse: Palaestinam debellandam, & vastandam; & tandem ipsorum Romanorum imperium eversum iri, & funditus excidendum. Et quidem romanum Imperium occidit in Augustulo, quod in Augusto ortum habuerat, dum Odoacres rex Herulorum Italiae regnum invasit, & affectus est, ad annum Christi 475. Sed penitus evertetur omnis Italiae regnum, & potentia, verso omni romano Imperio (quod in Carolo Magno aequaliter redivivum fuit, anno a partu Deiparae 800) dum Antichristus suae monarchiae fundamenta solidabit.

ITALICUS: ἰταλικός, italicos, p. b., ex Italia, adedque idem quod Italus. Adjectivum ergo est a dicta voce Italia formatum: cum aliis a dictione italos, ut diximus, bovem significante, bovinus latine reddi posset. Primus ex Gentibus, qui mirabiliter ad Christum conversus est, fuit Cornelius centurio cohortis, quae dicitur italica, religiosus ac timens Deum, cum omni domo sua. Hic centurio forte fuit ex illustri Corneliorum familia, eraque ejus cohors ex solis Italici constata, quae idem vocabatur italica. Convenienter hic Italus ex tot Gentibus primus ad Christi fidem vocatus, propter Religionem, ac Dei timorem, cum omni domo sua, necnon ob eleemosynas, & continuam orationem: atque ut Italiam, Gentium primitias, in qua Sedes Apostolica erat figenda, & ad Mundi finem stabilienda, Apostolis consecraret.

LABARUM: λαβάρων, labarón, p. b., vexillum imperatorum, auro, gemmisque decorum, & ab ipsis militibus olim adoratum. Erat ergo vexillum sacrum: cujus loco piissimum Constantinus sanctissimae Crucis induxit imaginem, Vox ista etiam apud S.S. Patres frequens, ejus etymon inquirendi praebet occasionem. Si a verbo λαμβάνω, lambano, capio, quis eruere velit (nempe ab ejus aoristo secundo ἐλάβον, elabon, accepi, rejecto prius augmento syllabico) dicerem labarum vocatum, quod ad inimicorum insultum protinus sit accipiendum: vel quod prius ex hostium spoliis, vi captis, fuerit efformatum. Ger. Vossius mavult, cum Fullero, a voce λαβύρον, labhyron, spolia, exuviae, deducere: ed quod olim exuviae, seu spolia, hosti vivo detracta, puta paludamentum imperatorum, vexilli loco gestarentur. Labarum ergo sacrosanctum, & tutissimum, Diabolo ereptum, ab Imperatore nostro caelesti ereptum, est Crux Salvatoris: quod in omni tentatione, & milita spirituali confestim est arripiendum, ad quod omnibus tribulatis, & periclitantibus est securè coniugiendum.

LACONISMUS: λακωνισμός, laconismos, p. l., breviloquium, quali utebantur Lacones. His enim proluxa loquacitas erat maxime odiosa. Derivatur ista vox a dictione λακων, lacoon, illum qui erat a Laconia significante: & Lacones, propter omnia

LACONISMUS: λακωνισμός, laconismos, p. l., breviloquium, quali utebantur Lacones. His enim proluxa loquacitas erat maxime odiosa. Derivatur ista vox a dictione λακων, lacoon, illum qui erat a Laconia significante: & Lacones, propter omnia

fractibus, & mæandris ita intricata, ut in eis vix reperiri possit exitus. Quale satis famosum in ipsa Creta, seu Candiâ, magna mole, magnis expensis, majore ineptiâ, inutiliter fabricatum fuit. Vox ista in ore omnium Authorum, etiam sacrorum versatur: & idem eam hic inferere, & exponere placuit. Hinc interrogatio labyrinthica, etiam apud Antiquos, & labyrinthus res valde implexa, & intricata vocari solet.

LACEDÆMON: λακεδαίμων, lakedemon, vox quae secundum aliquos graeco sonat lacum demonum, aut puteum insipientium. Lacedaemon urbs totius Peloponnesi clarissima, & ob Lycurgi leges, quibus fuit instituta, toto Orbe celeberrima, aliter Sparta dicta: quae nomen hausit a Lacedaemone quodam, ut ferunt, Jovis filio. Hujus civitatis, & regionis incolae Lacedaemonii, & ab aliquibus Lacedaemones, p. b., fuerunt appellati. Hac voce utitur etiam S. Textus, narrans de impio Jafone, piissimi Oniae Pontificis fratre, quod eundem esse de sua deturbaverit, & plurima mala genti suae scelestus apostata intulerit. Tandem peregrinatus, Lacedaemonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus. Hic tamen per Lacedaemonas potius ipsam civitatem, quam ejus cives videtur intelligere: at in Textu graeco legitur ἀπὸς λακεδαίμονος, pros lakedemonous, id est ad Lacedaemonios. Illi qui hoc nomen lacum demonum interpretantur, a dictione λακός, laccos, fovea, cisterna, deducunt: sed Clemens Alex. a λά, la, seu λάκις, lakis, lapis, & a λάκκος, cadmus, eruit, quasi lapis Cadmi diceretur. Lacedaemones etiam Spartiatae vocati, cum quibus Jonathas, Judae Machabaei frater, amicitias iniit, quas post ejus obitum renovavit Simon, utriusque frater. Lacones quoque, p. l., a laconica regione quam incolebant, appellati, cujus Metropolis Sparta proclamata fuit.

LACHANUM: λαχανόν, lachanon, p. b., olus, ita dictum a verbo λαχάνω, lachano, fodio, quod fossione colatur. Vox ita ab aliquibus latine expressa: & lachanizare, id est olus legere, reperitur in ipsis Erasmi Chiliadibus. Aliqui lachanizare ponunt, pro languidum esse, adedque lachano indigere. Lachanon ex Graeco Noster olus bene vertit, ubi Apostolus ait: Qui autem infirmus est olus manducet. Vel, ut Textus graecus habet, λαχανά εσθι, lachana esthi, id est lachana manducat, supple, per me licet. Loquitur enim de novellis Christianis, adhuc in Fide infirmis, etiam abstinentum esse a cibis, Lege mosaica vetitis, opinantibus. Cum quibus non esse obstinate contendendum admonet Apostolus, dum istis infirmis conceduntur olera: quae omnes herbas, ad usum cibarium inservientes, comprehendunt, & alias similes escas, quas Lege veteri satis constabat non esse prohibitas. A voce lachanon, & verbo πωλέω, poleo, vendit, fit lachanopolis, p. l., olerum venditor: & lachanopolis, etiam p. l., locus ubi olera venduntur.

LACONISMUS: λακωνισμός, laconismos, p. l., breviloquium, quali utebantur Lacones. His enim proluxa loquacitas erat maxime odiosa. Derivatur ista vox a dictione λακων, lacoon, illum qui erat a Laconia significante: & Lacones, propter omnia

LACONISMUS: λακωνισμός, laconismos, p. l., breviloquium, quali utebantur Lacones. His enim proluxa loquacitas erat maxime odiosa. Derivatur ista vox a dictione λακων, lacoon, illum qui erat a Laconia significante: & Lacones, propter omnia

p. l., dicuntur. Hinc formatum verbum λακωνίζω, laconizo, faveo partibus Lacedaemoniorum, laconice loquor, brevitati studeo: cujus prima persona praet. pass., si foret usitata, esset λακωνίσαι, laconismisae, & ab ea rejecto augmento syllabico, fit immediate laconismos. Erat autem Laconia Peloponnesi regio, antiquitus ob centum civitates, sicuti Creta, Hecatompolis agnominata, quarum omnium caput, ut supra diximus, fuit Lacedaemon. Laconismo Atticis opponitur, seu attici sermonis elegantia: sine qua tamen, melius quam eloquentissimi Oratores, D. Paulus duriora hominum corda flexit, & ad divinos affectus persuasit. Unde de seipso dicit: Sermo meus, & praedicatio mea, non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis. Quamvis ejus sermo mundanis, & incredulis esset contemptibilis, laconismus tamen magis quam atticismus, & multiloquium, viris religiosus, & perfectus convenit: cum & ipsum silentium ipsis aded commendetur.

LACUS: λάκος, laccos, forte a λάω, laco, sonitus, aut a verbo λάω, laco, refono, quod in lacu vinum, aut aquae sonitum edant. Est enim laccos fossa, puteus canali similis, ubi vinum sit, varium, cisterna, fovea, lacus. De lacu, in quo vinum sit, loquitur D. Marcus, dum refert Christum dixisse de homine illo, qui vineam palinaverat, & fodit lacum: quamvis ibi graeco non dicitur laccos, sed hypolemon, id est torcular. Pro fovea vero lacus accipitur, ubi narrat S. Textus quod miserint Danielem in lacum leonum: & hoc hic scribunt λάκων, laccon.

LÆMARGIA: λαμαργία, lemargia, latine penultimam correptam efferrit debet, ni graecus, ut fit in similibus, in ea ex usu legitimo retineatur accentus. Ita dicta ingluvies, voracitas, a voce λαμάρω, lemós, guttur, gula (unde fit laema, id est vorago, lacuna) & αργία, argia, otium, segnitias, quasi gula otium: nisi forsitan ab ἔργον, ergon, opus, derivetur. Hinc fit lemargus, graeco λαμαργός, lemargos, heluo, famelicus, vorax, gulosus. Quod vitium esse abstinentiae, uni ex partibus temperantiae subjectivis, oppositum, satis patet.

LĀGANUM: λάγανον, laganon, p. b., placenta ex similia, & oleo recente. Athenæus laganum recenset inter panes delicatiores. In hoc a collyria distinguitur, quod laganum in clibano coquerentur, collyrides autem in sartagine. Eorum distinctio ex Levitico colligitur, ubi tamquam res diversae enumerantur: & a septuaginta etiam λάγανον ἀζύμια, laganon azymia nominantur. Laganum autem est placenta tenuis: & idem in Textu hebraico vocatur rakik, quatu tenuis, a radice rakik, tenuis fuit, dicitur etiam artolaganum, graeco ἀρολάγανον, artolaganon, ab ἄρτος, artos, panis: est enim panis delicati generis. In variis sacrificiis mosaïcis laganum offerebantur: ut in sacerdotum consecratione, laganum quoque ἀζυμα oleo lita. Et ita 70, uti supra: atque Textus hebraicus habet rekike in regione a rekikim, quod est plurale dictae vocis rakik. Horum unum ponebatur super manus sacerdotis consecrandi: & similiter pro gratiarum actione laganum azyma uncta oleo offerebantur. Laganum a voce λαγός, lagos, vacuus, Suidas deducit:

Tert de Speclac. c. 11.

De Re rusticâ l. 2 c. 9.

De ling. lat. l. 4.

Num. 24.

Gen. 10. 4.

Exo. 20. 2.

Lev. 7. 12.

AA. 10. r.

1. Mach. 5.

L. 1. Strô.

1. Mach. 12. 2. & c. 34. 20.

Rom. 14. 2.

1. Cor. 1. 3.

2. Cor. 10. 10.

Marci 12. 1.

Dan. 6. 16.

Dipnos. l. 3.

Lev. 7. 12.

Exo. 20. 2.

Lev. 7. 12.

fortè quòd intus edulium istud vacuum esset.
LAIUS *λαϊκός, laicos, p. b.*, plebejus, popularis. Est etenim adiectivum à voce *λαός, laos*, populus, plebs, deductum. Laici communiter dicuntur illi qui sacro charactere non sunt insigniti, ut plebei, & populares. Et quia res populares sacrae non sunt, idèd etiam laicus accipitur pro profano, & non sacro. Ità dixit Achimelech sacerdos Davidi à Saule fugienti: *Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem sanctum.* Septuaginta dicunt panes *βέβηλοι, bebeli*, idèd profani: & ità Textus hebraicus ait *lechem chól*, idèd panis profanus, seu communis. Erant isti panes sancti panes, id est propositionis, qui singulis sabbatis ponebantur novi supra mensam deauratam in templo. Veteres verò à solis sacerdotibus in loco sancto comedebantur: putà in templi atriò, ubi sacerdotes, hebdomadatim templo inservientes, commorabantur. Sed isti panes, etsi non laici, tamen ob urgentem necessitatem ab aliis edi poterant. Ut patet ex factò Davidis, quòd in exemplum Phariseis proponit Dominus, nempe ipsis murmurantibus de Discipulis, sabbato spicas ad pastum vellentibus. *Non legis, inquit, quid fecerit David quando esuriit, & qui cum eo erant, quomòdò intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus?* Quia verò idiotæ solent esse laici, aliquando per idiotà laicus intelligitur: ut interpretatur D. Chrysof. ad illa Apostoli verba: *Caeterum si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomòdò dicit amen?* Loquitur de illis, qui propter linguarum donum peregrinà linguà, & barbarà loquuntur. Ubi dicit S. Pater: *Idiotam autem dicit laicum, & ostendit eum non parvum damnum accipere, quando non potest dicere amen.* In alià quidam editione est & alia versio latina. Quòd autem in Cap. Matthæi 21, dicatur laicum fore sacerdotem in die iudicii, & quòd *acerdos spoliabitur sacerdotii dignitate, quam habuit*; non sunt ipsius verba, sed Authoris Operis imperfecti in Matthæo, qui erroribus scaturit. Falsumque est sacerdotem privandum charactere, etsi condemnatum: & laicum tali dignitate decorandum, etsi salvatum. Nisi sano modo explicetur, v. g. quòd omnes Sancti propter eminentem gloriæ dignitatem, propter intimam cum Deo unionem, & familiaritatem, quòdam regali sacerdotio insigniantur. Prout de omnibus Fidelibus dixit S. Petrus, *Genus electum, regale sacerdotium.* Et sic omnes laici, divinà gratià delibuti, Christi charactere decorati, dum ad interiora cælestis admittuntur velaminis; postquam se, & omnia sua, in gratum holocaustum Deo obtulerint, simul regno fruuntur æterno, & sublimiore sacerdotio. Hi sunt propriè populi à Deo electi; & per typum quidem de Israëlitis dicitur, *Vos eritis mihi in regnum sacerdotale*, seu ut habent 70, *βασιλειον ιερειων, basilion hierateuma*, regale sacerdotium; per antitypum verò, & allegoricè de Christianis prædictum fuit. Anagogicè autem de Beatis intelligitur, qui omnem suam felicitatem liberalissimò Remuneratori acceptam ferentes, dicunt: *Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes.* Cùm per has maximas dignitates op-

timè adumbretur superna Sanctorum gloria.
LAIUS: *λαϊκός, laicos, p. b.*, caprinus, à *λαός, laos*, caper. Hierolexicè ait esse colorem naturalem pili caprini, ex Regul. S. Cæsariæ Virginis: & quòd capri candido pilo monialium vestes texebantur.
LAMIA: *λαμία, lamia*, latinè penultimà correptà, etsi græcus accentus in eà ponatur. Ità vocatæ antiquitùs mulieres sagæ, seu striges quædam, quæ infantium sanguinem credebantur fugere. Ità quoque dicta phantasmata quædam, quæ larvæ, aut lemures, & Empusæ dicebantur, pulchrarum mulierum formam præferentia, & ad Venerem incautos allicientia, ut sic eos devorandi daretur facultas. Ad Venerem enim esse propensa, & carnes humanas, maximè formosorum, belluinà feritate censebantur appetere. Alii lamias demones succubos esse contendunt. Et præterea lamia quidam terrestri draco, superiore corporis parte speciosæ mulieris adinstar, qui viatores ad amorem allicit, & accedentes invadit, ac devorat: inferiore parte in draconis figuram desinente. Alii attribuunt ei pedes equinos, aut, si cum Empusâ confundatur, unum pedem æreum, alterum asinum. Sicque dictam volunt ab *λαός, laos*, in, & *λαός, pus*, pes: quia in uno pede stare fabulabantur. In Scripturis potius accipi debet pro illa bestia truculentâ, superiore corporis parte formosæ mulieris specie insignitâ, de quâ dixit Jeremias: *Sed & lamia nudaverunt mammam; lactaverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto.* Septuaginta legunt *δρακόνες, dracones*, nempe Textum hebraicum sequentes, qui habet *thannin*, idèd draco, & hîc abbreviatum ponitur pro *thannin*, dracones. Lamia siquidem (seu tales dracones) quantumvis sævæ, & feræ, tamen correctis uberibus suos alunt catulos: sed istis crudeliores fuerunt filia Jerusalem, quæ grassante ingenti fame lac filiis suis non præbuerunt, & aliquæ ipsos filios comederunt. Adeoque in crudelitate meritò equiparandæ, si non præferendæ, struthioni, qui ova propria arenâ tecta deserit: dum solâ vi Solis pulli generantur, & in lucem prodeunt. Ad significandam autem totalem vastationem, & ultimum Idumææ excidium, dicit Propheta, quòd in terrâ ejus ità vastatâ, *ibi cubavit lamia, & invenit sibi requiem.* Septuaginta legunt, *ibi requiescent dracones, onocentauri*, onocentauri: & Hebræus habet *lilith* strix, bestia solitaria, avis noctu volans, lamia, quæ nempe loca deserta libenter incolit. Ità variè *lilith* à variis accipitur, & Aben Esrah avem noctu volantem, sed D. Hier. vertit lamiam. Hunc locum aliqui mysticè damnatis applicant, per horribilia spectra cruciandis. Allegoricè lamia designare potest hypocritas, & hereticos, qui rationem humanam præterdunt, sed finem habent brutalem. Nonnulli hanc vocem, ob lamiarum voracitatem, à dictione *λαμός, lamós*, guttur, inglyvies, deducunt.
LAMPAS: *λαμπάς, lampás*, fax, funale, splendor; Oritur à verbo *λάμπω, lampo*, splendo: nisi fortè ulterius à voce hebraicâ *lappid*, idèd lampas, fax, tædâ, deducatur. Lampadum in Scripturis frequens est mentio: & quia Christus est lux Mundi, atque illuminat omnem hominem venientem in hunc

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

Thren. 4.

3.

hunc Mundum; idèd dixit Isaias, se vehementis amoris ergà Ecclesiam excessu detentum, non taciturnum, *donec egredietur ut splendor iustus ejus, & salvator ejus ut lampas accendatur.* Nostro Latino consonant alii; nam 70 quoque legunt *ὡς λαμπάς, hos lampás*, & Hebraicus *chelappid*, sicut lampas. Sed quia lampadem hanc, tot, & tantis divinitatis suæ radiis præfulgentem, superbi Pharisei, & infideles videre noluerunt; de eà optimè dicitur: *Lampas contempta apud cogitationes divitum.* Lampades militù Gedeonis designare possunt martyrù, & aliorum Sanctorum animas, quæ in corpore terrestri subobscure relucens, effradis fragilibus mortalitatis valis, virtutibus, & miraculis totum Orbem illustrant, cæcitatibus tenebras depellunt, ad varias potestates profligant. *Lucernæ ardentes in manibus*, quas Christiani, adventum Domini præstantes, gestare debent, sunt Fides, & Caritas: uti & Virginum lampades, quæ exierunt obviam sponso, & sponsæ. Prout olim in more positum erat, sponfam deducente sponso, à pueris, & virginibus præferebantur tædâ pronubæ. Per lampades intelligit S. S. Patres ipsam Fidem, per oleum verò Charitatem, & bona opera, sine quibus non lucet Fidei lampas. Cùm autem vitæ nostræ cursus in studio, ad bravium adipiscendum, currentibus assimiletur, in quo lampades ad finem vitæ, perseverantiâ finali, accensæ in manibus gerendæ sunt; appositè constituetur ejus symbolum certamen illud lampadodromicum. In hoc enim cursores metam præfixam, face, seu lampade inextinctâ, debent attingere, si volebant victoriâ potiri. Hi tali cursu certantes *λαμπαδοδρομοί, lampadophori*, & latinè *lampadophori*, p. b., seu lampadaferentes dicebantur: à verbo *φέρω, phero*, porto. Et ipsum certamen lampadodromicum, p. b., seu lampadocursivum, à *δρομή, drômos*, cursus appellatum.
LAMPENA: *λαμπήνη, lampêne*, p. l., currus regius, lætica. Ità videlicet à splendore vocata: à verbo *λάμπω, lampo*, splendo, derivata. Magri currum resplendentem vertit, citatque D. Hieronymum, versionem Septuaginta Interpretum in Cap. 66. Isaiæ exponente. Ipsi enim hæc voce utuntur, ubi Noster ait, *in lecticis, & in mulis*, legunt *ἐν λαμπήναις ἡμῶν, en lampénais hemidnon*, idèd in *lecticis mulorum*. Unde patet lampenam læticam significare.
LAMPASCUS: *λαμψακός, lampscakós*, p. b., nomen urbis in Hellepontii littore, in orâ Asiaticâ. In favorem Simonis Pontificis, & totius plebis Judæorum, scripserunt Romani variis principibus, & Civitatibus: inter alias, & *Lampscaco, & Spartianis*. Erat autem tunc temporis Lampscacena regio propriâ gaudens libertate. Fortè est ejusdem cum voce *lampsana* etymologiae. Ab eâ fit *λαμψακένος, lampscakénos*, latinè *lampscacenus*, p. l., qui è Lampscaco est ortus.
LANGUIS, pro *lagmus*: *λάγνος, lagnos*, mollis, effeminatus, libidinosus. Ejus etymon est à particula *λα, la*, quæ in compositione dictionis vehementiam affert, & à *γόνος, gónos*, semen, genitura. Dicitur ergò *lagnos*, quasi *lagonos*, abundans semine: & languis in Aldhelmo reperitur.
LAOCRATIA: *λαοκρατία, laocratia*, latinè

propter diphthongum græcam, in vocalem longam conversam, penultimâ productâ effertur, quanvis à Græcis hoc non obferretur. Ita dictum populi regimen: à *λαός, laos*, populus, plebs, & verbo *κρατέω, cratéo*, impero, obtineo. Vide supra vocem *democratia*.
LAODICEA; seu Laodicia: *λαοδικία, laodikia*, p. l., propter diphthongum græcam, latinè in vocalem longam conversam. Urbs Phrygiæ in Asiâ, ad Lycum fluvium celeberrima, primùm Diophys, p. b., seu Jovis civitas (à *δῖος, dios*, quod est genit. à *Ζεύς, zeús*, Jupiter, & *πόλις, polis*, civitas) appellata. Sed postea ab Antiocho Stratonice filio instaurata, & ad Laodices uxoris gloriam, Laodicia nuncupata. Potest autem Laodicia, uti & nomen Laodice p. b., exponi *populi iudicium*, à *λαός, laos*, populus, & *δική, dikê*, iudicium, justitia, fas: quæ alias civitates dignitate longè præcedens, ceteris leges dabat, & jus dicebat. Aliqui populum iustum interpretantur: quia *δικαίος, dikaios*, iustus dicitur à Græcis. Erat hæc civitas Colossorum urbi vicina, & idèd Apostolus Colossensibus scribit: *Cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite ut & in Laodicensium Ecclesiâ legatur: & eam quæ Laodicensium est vos legatis.* Hic tamen non videtur intelligi epistola à D. Paulo ad Laodiceses scripta: sed potius una quæ Laodiceâ ad Apostolum scripta fuit, & jam dudum intercidit, ut cum D. Chrysostomo, & Theodoro, intelligit Bagonius. Quod ex ipso Textu græco deducitur, dum ait: *τὴν ἐν λαοδικίαις, ten en laodikias*, idèd eam quæ ex Laodiciâ, scilicet fuit ad me scripta. Laodicia est una ex septem Ecclesiis Asiæ, ad quas S. Joannes jubetur scribere. Dicit enim S. Textus: *Et Angelo Laodiciae Ecclesiæ scribe*, idèd Episcopo, qui tunc videtur fuisse S. Sagaris, nobili martyrio, anno Christi 172, ut scribit Eusebius, ibidem postea coronatus. Si ità est, reprehensio de tepiditate, & aliis defectibus, eivaldè proficua fuerit.
LAPSANA: *λαψάνη, lapsâne*, latinè penultimâ correptâ, quamvis accentus græcus in eâ ponatur. Est napium, oleris species, cyma sylvestris. Vox, ut videtur, orta à verbo *λάπω, lapô*, lambendo bibo, evacuio: quòd talia olera molliant, & evacuent, & à secundâ personâ præter. pass. deduci potest. Nec video cur propriè herbarum hastulam significet, ut ait Magri. Victus quidem ex talibus herbis tenuis, & ab austerioribus usitatus. Quapropter in Erasmi Chiliadibus, *lapsana vivere*, pro tenui, & paupere victu ali. De hac in vitâ S. Palæmonis mentio occurrit: & lampsana quoque ab aliquibus exaratur.
LARNAX: *λάρναξ, larnax*, capsa, scrinium, capulus, & de navi reperitur. Hanc vocem à *λαρό* deducere, ave rapaci, & voraci. Ed quòd *larnax* pecunias, & alia pretiosa, quasi tenebris noctis, quæ *νύξ, nyx*, græcè dicitur, involvat, & quodammodò furetur. De larnace, p. b., in vitâ S. Martine Virginis, & Martyris habetur mentio.
LARUS: *λάρος, laros*, avis marina rapacis, voracisquæ naturæ, quam alii fulicam interpretantur. Aliqui deducunt à verbo *λάω, lo*, volo, video, fruor, fortè ob visus acumen, & prædæ fructuionem. Nam & ab eodem verbo extrahat adiectivum *λαρός*

Col. 4. 16.

Ap. 3. 14.

L. 4. Hist.

Eccl. 1. 24.

Lapsum apud Cass.

1. 4. c. 11.

In Hierol.

Id est, *laxus*, id est dulcis, jucundus, lautus. Alii à *λαός*, *laxos*, loquax, ed quodd avis clamosa perhibetur. Larum autem ex milvorum genere statuitur, pisciculis quos prædatur visitantem. Certè inter aves recensetur immundas, & Judæis in Lege prohibitas. Ità Moyses inter alias à mensæ ferculis excludit *struthionem*, & *noctuanam*, & *larum*. Sicque 70 hic, & in Deuteronomio *λάρον*, *laron* vocant, & Textus hebraicus habet *sciachaph* (quæ à Buxtorffio æsalon, accipitris species, dicitur, à Pagnino larus, aut fulica) à phtissi, aut tabe, quæ volucris ista sapius afficitur, & morbus *sciachaphet* ab Hebræis appellatur. Magnam cum mergulo, saltem in modo pisces venandi, habet similitudinem. Nam mergulus ità dicitur, quod aquis ad talem prædam se immergat. Istas aves prohibuit Deus, literaliter quidem propter pravum alimentum, quod aves rapaces, calidioris, & sicioris naturæ, conferunt; figuratè verò ad rapacitatem, & voracitatem detestandam. De quibus vide D. Thomam.

LASTHENES: *λασθένης*, *lasthenes*, latinè penultimà correptà, est græcus accentus in eà ponatur. Est nomen proprium vicarii, aut proregis Demetrii, cui à rege cura demandatur, Judæis varia beneficia exhibendi. Et ità scribit, *Rex Demetrius Lastheni parenti salutem*: parentem eum vocat, quia ipsum ut patrem diligebat, & colebat. Hujus nominis origo potuit derivari à *λάσθη*, in solentia, insultatio: vel potiùs à *λάς*, *lax*, lapis, & *θένος*, *sthenos*, vis, robor, potentia, quasi lapidis robor.

LATOMUS: *λάτομος*, *latomus*; p. b., lapicida. Vox orta à *λάς*, *lax*, lapis, & *τόμος*, *tomos*, sectio, quod in prætermedio facit *τόμα*, *tomos*, & hinc *λάτομος*, *latomos*, sectio. Ab eadem origine est latomia, p. b., ni græcus accentus retineatur, cum græcè *λατομία*, *latomia*, dicatur, cum accentu in penultimà. Latomiæ autem sunt lapicidinæ, ad quas damnabantur illi, qui & ad eruenda metalla erant condemnati. Quia verò carceres plerùmque horrendæ profunditatis fiebant in latomiis jam effossis; hinc & carceres latomiæ dicti sunt. Latomiæ syracusanæ, ubi lapides altiùs eruti, suâ famositate infames fuere, ab infamiori tyranno Dionysio, horribilioribus latomiis digno, efformata: Sed templi sacrosancti, à Salomone ædificandi, magnificentia, & amplitudo satis ex latomorum numero argui poterat. Nam ad lapides excindendos fuerunt 80 millia latomorum in monte. A Septuaginta scribitur hic & alibi *latomos* cum accentu in penultimà, & ab Hebræo dicitur *chopséu*, id est cædens, nempe ligna, vel lapides. Est enim benoni à verbo *chatséu*, cæcidit, excidit, incidit.

LATREUTICUM: *λατρευτικόν*, *latreuticon*, p. b., servile, obsequiosum, ad cultum divinum spectans. Est enim adiectivum à verbo *λατρεύω*, *latreuo*, servio, colo: cujus tertia persona præter. pass. *λατρεύεται*, *latreuetæ*, & hinc ablato augmento syllabico *latreuticon* emanat. Quilibet actus latræ latreuticus dici potest, cum sit actus servilis, & infinitæ Majestati obsequiosus. Sed præcipue illud sacrificium dicitur latreuticum, quod solum fit ad Deum colendum, testando ejus supremum dominium, & nostram servitutem, quod præsertim ob-

tinetur holocausto. Esti aliis quoque sacrificiis id affectu fuerint in antiquâ Lege, cum etiam aliis sacrificiis Deus coleretur. Antiqua namque sacrificia dividebantur ratione finis in latreutica, eucharistica, impetratoria, & propitiatoria. Quæ omnia adorando Missæ Sacrificio optimè conveniunt, quod est maxime latreuticum: cum illo Deus modo sublimitimo colatur. V. Voce *eucharisticum*.

LATRIA: *λατρεία*, p. l., servitus, obsequium, à verbo *λατρεύω*, *latreuo*, servio. Unde ex vi etymologiæ idem significat ac *dulia*: quamvis ex usu inter Christianos introducto, pro solo cultu divino, adeoque pro actu Religionis accipiatur. De ipsâ D. Aug. ait: *Latria secundum consuetudinem quâ locuti sunt, qui nobis divina eloquia condiderunt, aut semper, aut tam frequenter, ut penè semper, ea dicitur servitus, quæ pertinet ad colendû Deum*. Ex quo patet ex S. Scripturis à Sanctis Patribus tale significatum voci *latria* fuisse attributum, atque ab his in scholas introductum. Per latriam ergo planè cultus divinus intelligitur, cujus habitus est Religio, virtus justitiæ potentialis, quæ debitum cultum Deo exhibet. Potest & ipsa latria pro habitu sumi, sicque cum ipsâ Religione identificari. Ut sanctissimus Pater docet, latriam esse illam, quæ aliter græcè *σπουδαία*, *stroskita*, latinè autem *Religio dicitur*. Istit consonat D. Thomas, dum de servitute Dei loquens, dicit: *Talis servitus nomine latræ significatur apud Græcos: & ided ad Religionem propriè pertinet*. Et ex aliis locis satis patet, ipsum eisdem actus tribuere latræ, ac Religioni.

Quod disertis verbis explicat agens de voto, ubi generaliter dicit, quod *omne opus virtutis ad religionem, seu latriam pertinet per modum imperii, secundum quod ad divinam reverentiam ordinatur, quod est proprius finis latræ*. Et ulterius patet, secundum Angelicam præceptorem, cur omnes actus aliarum virtutum possint esse à latræ imperati: quia, ut alibi docet, *potentia, vel virtus, quæ operatur circa finem, per imperium movet potentiam, vel virtutem operantem eaque ordinatur in finem illum*. Cum ergo latria sumpta pro habitu ab ipsâ Religionis virtute non distinguatur, eadem ipsi cum Religione sunt attribuenda. Adeoque est virtus justitiæ annexa, quæ debitum cultum Deo exhibet, in quantum est primum creationis, & gubernationis rerum principium. Est virtus potentialis, seu annexa justitiæ: quia in aliquo cum ipsâ convenit, & in aliquo à perfectâ ejus ratione deficit. Convenit in ratione debiti: sed deficit in ratione æqualitatis. Cum autem ad justitiam referatur, & ipsam esse virtutem moralem, non theologicam, est necesse. Non enim habet ipsum Deum pro objecto; sed pro fine illius cultus, quem ipsi exhibet: & hic cultus est latræ materia, seu objectum. Habet tamen maximam cum theologicis affinitatem, cum proximè ad Deum accedat: & ided inter omnes morales sibi primatum jure merito vèdicat. Ejus actus interiores, adeoque principaliores, sunt devotio, & oratio. Devotio, prout est actus Religionis, est voluntas quædam promptè intendendi se ad ea, quæ pertinent ad Dei famulatum. Actus verò exteriores latræ ad triplicem classem reduci possunt. Primò ad id, per quod aliquis suum

I.
De Civ. Dei l. i. c. i.

II.
2.2. q. 87. a. 1. ad 3.

q. 88. a. 5. c.

q. 81. a. 5. ad 1.

D. Th. 2. 2. a. 1. c.

corpus ad Deum venerandum exhibet: quod adoratione peragitur. Secundò ad illos actus, quibus aliquis de rebus exterioribus Deo offertur: quod fit dum aliqua Deo à Fidelibus dantur, sacrificio, oblatione, primitiis, & decimis: aut dum voto aliqua ei promittuntur. Tertio per actus, quibus ea quæ Dei sunt assumuntur: quod fit vel Sacramento, vel ipso nomine divino, adeoque juramento, adjuratione, & invocatione, hocque per orationem, & laudem.

Quænam autem cultu latræ sint adoranda, constare potest ex didis: nempe Deus solus, vel alia ratione divinitatis cui unijuntur, vel quam repræsentant. Et quidem Personæ divinæ tali cultu honorandæ sunt, cum sint unus Deus: necnon ipsæ personalitates, in quantum identificantur cum ipsâ divinitate. Per se verò, ab ipsâ essentiâ ratione abstractæ, nullo cultu sunt prosequendæ: præsertim juxta communiorum Theologorum sententiam, cum D. Thomâ, Scoto, & aliis, docentium nullam ipsas ex se dicere perfectionem. Nec refert quod dicitur in Præfatione Dominicæ Trinitatis, *Us in personis proprietas, in essentiâ unitas, & in maiestate adoretur æqualitas*; non enim hæc verba ita formaliter intelligenda sunt, ut ex se proprietas, unitas, & æqualitas adorandæ sint. Sed quod adorandæ sint tres Personæ, & non una tantum, contra Sabellium, ejusque sequaces: nec tres Personæ, tamquam tres Dii, sed tamquam unus Deus, contra Trinitatis: nec una Persona præ aliis, sed omnes tres æqualiter, contra Arium, & Macedonium. Humanitas etiam Christi, ut diximus in voce *hyperdulia*, latræ adoranda est, si adoratio intelligatur, ut sit ejus tamquam rei adoratæ. Quia, ut ait D. Thomas, *sic adorare carnem Christi, nihil est aliud, quam adorare verbum Dei incarnatum*: ed quod res adorata debeat esse persona, & natura adoratur ratione personæ, in quâ hæc subsistit. Pari-ter ipsa imago Christi summo latræ cultu adoranda: nam imago eodem honore afficienda est, quo ejus prototypum, cum propter hoc ipsa colatur. Crux verò Christi, in quâ verè crucifixus est, tum propter repræsentationem, tum etiam propter sacramentum Christi membrorum contactum, etiam latræ cultu honoranda est: alia autem Cruces solum propter repræsentationem tali cultu sunt prosequendæ. De unione hypostaticâ eodem modo differi potest, quo de sacrosanctâ Domini humanitate. Martiri verò Christi nullo modo latria exhibenda est, quamvis ipsa perfectiùs quam Crux, & alia passionis instrumenta Christi corpus attigerit. Quia, ut ait Angelicus, *creatura rationalis est capax venerationis secundum seipsam*: adeoque illâ veneratione honoranda, quæ ipsi per se debetur, sicuti sanctissimæ Deiparæ hyperdulia. At crux non est capax venerationis prout in se consideratur: & ided eodem honore, quo Christus quem repræsentat, afficienda est. Actus exteriores sunt etiam quædam Fidei protestationes: ex eo enim quod quis Deo credat, movetur ad Deum colendum. Sicque ad Fidem possunt pertinere, in quantum ejus bonitatem participant; tamquam ejus actus exteriores interiori respondent: sed in quantum ad Deum honorandum producuntur, ipsi latræ attribuuntur. Sic Catholicis, Venerabilem Eucharistiam

2.

q. 9. 2. 5. 2. c.

a. 5. c.

Ad 3.

adorando, Deum colit, & suam Fidem protestatur: uti Gentilis idolo sacrificando, falso suo Numini honorem impendit, & suæ infidelitatis speciem ostendit. Ità latria considerata, ut est actus humanus ad cultum Dei pertinens, univocè dicitur de actibus exhibitis à Fideli, & infideli, adeoque univocè de idololatriâ, & de cultu exhibitivo vero Deo. Sed considerata ut est virtus, seu Religio, secundum hoc latria æquivocè dicitur de latræ verè religionis, & de idololatriâ. Ut loquitur D. Thomas.

Sicut autem omnis virtus proprium objectum prosequitur, & à contrario fugit, & abhorret; ità etiam latria ad Dei cultum fertur, sed ab actibus contrariis fideliter se abstinere, & eos odio sacro prosequitur. Hinc contra latriam est adoratio idoli, oratio cum infidelibus, participatio in sacris eorum: ità carnes cum illis diebus vetitis comedere, quando assumitur ut signum catholicæ professionis negativum: atque certis eorum indui vestimentis. Nec generatim ista simulare, etiam gravissimâ de causâ, licet: ut perperam docuit Adrianus in 4. q. 1. de Bapt. ad 5 Arg. Nec universaliter dici potest, cum D. Hieronymo, *utilem esse simulationem, & assumendam in tempore*, sic Apostolos circa Legalium usum excusante. Ed quod nempe per simulationem, ut ipse vult, usurparint ceremonias mosaicas, non solum dum erant mortuæ, sed etiam mortiferæ: id est, non solum dum omni fructu, & bonitate carebant; sed etiam dum illis feridè utendo Fideles lethæter peccabant. Attamen asserendum omnem simulationem semper malam esse, & variis de causis, in rebus ad Fidem, & divinum cultum spectantibus, fictions prorsus esse vitandas. Unde meritò condemnati Priscillianistæ, & alii hæretici, qui tales admittebant simulationes. Quamvis in hoc ab Adriano, & à sanctissimo Ecclesie Doctore Hieronymo longè differrent; quod illi assererent in omni casu licitum esse veram Fidem negare, & falsam profiteri, etiam cum mendacio, & perjurio: ut habetur ex D. Augustino, eorum axiomâ citante: *Jura perjura, secretum prodere noli*. Et in particulari est contra veram Religionem per simulationem idola colere, ut in idololatriâ diximus: cum infidelibus orare, ut est signum protestativum eorum falsæ fidei, etiam est ex se malum. Uti nec licet hæreticorum Sacramentis participare, nisi ob extremam necessitatem, Baptismum ab ipsis recipere, Similiter, nec diebus vetitis liceret Catholico inter hæreticos carnes comedere; si hoc ab ipso requireretur, ut se non esse Papistam (ut ajunt illi Misopapistæ) tali actu profiteretur. De vestimentis autem infidelium propriis, meliùs cum distinctione responderetur: cum triplex infidelium vetitis distingui possit. Primò quidem ut ità sit propria alicujus falsæ sectæ, propter solum finem politicum: quâ ratione certo signo ab aliis discriminantur Judæi. Secundò illa vetitis ità potest esse propria talis sectæ, ut gestantes per ipsam talè profiteantur sectam, Tertio, ut vestis sit destinata ad falsum cultum Deo exhibendum, & ut adhibeat sacris infidelium profanis. Sicuti ferunt de certis Maurorum vestibus, in quibus Mahometi, vel longè imago exhibetur. De primo vestium genere facile venient Doctores, eas, rationabili de causâ, potest

2. 2. q. 9. 2. a. 1. ad 2.

3.

1. a. 2. ad Gal.

Lib. cont. m. edac. & hæreses 70a.

Catholicis assumi: et si Cajetanus, & Toletus contrarium sentiant. Nam tali habitu non fit falsæ illius sectæ professio: quamvis per accidens aliqui fallantur, existimantes talem esse v.g. Judæum, aut Turcam. Secundo vestium genere ut non videtur licitum, et si contrarium teneant Azorius, Thomas Sanchez, & alii. Quia sicuti licitum non est verbo falsam religionem profiteri; ita nec factio licet: & equè datur mendacium factis, quam verbis. Quamvis enim illa vestis ex sui naturâ determinata non sit ad talem sectam profitendam; tamen stante tali hominum institutione, eodem modo de illâ, ac de vocibus differendum. De tertio illo vestium genere absolute negandum est, posse Christianum illis per simulationem uti, et si gravissimum damnum impenderet. Nam intrinsicè est illicitum uti aliquo signo, ex se falsæ sectæ protestativo, nisi in comœdiis, ubi rem non seriò peragi fatis constat.

LAURA, λῆρα, vicus latus, platea, via lata, & publica. Nam λῆρα, lauros, græcè, latum, multum, & copiosum significat. Non tamen præcisè pagi significatione laura donatur. Laura, præsertim illa S. Sabæ Abbatis, pietate, observantiâ, mirâ austeritate, famosum fuit monasterium: saltem habitatio eremitica pro monachis, à latitudine sic appellata. Nam in cellis separatis, & serè uti nunc Carthusiani, & Camaldulenses, inter se distantibus, illi Sancti monachi piissimè vivebant.

LAUSIACA: λανσιὰ, λανσιὰκῆ, p. b., adjectivum à Lauso deri vatum. Historia Lausiaca à Palladio compilata, non quia à Lauso præposito exarata, ut ait Magri, sed quod ad Lausum præfectum scripta fuerit, tali titulo donata. Fuit Palladius natione Galata, Rufino amicus, Evagrius Ponticus in eremo per triennium familiaris. Origenistarum erroribus infectus, Helenopoleos Episcopus factus, scripsit de iis quæ in eremo visu, vel auditu percepserat. Vixit ad annum Christi Domini 390. Aliqui dicunt lausiaca in neutro plurali, & Palladium constitutum Episcopum Blemmyorù, seu Æthiopù.

LEÆNA: λέαινα, λέαινα, leonis femina. Vox est à masculino λέων, λέων, leo, derivata. Jacob moriturus filiis suis benedicens, & futura prænuncians, de Judâ, seu ejus posteris ait: *Catulus leonis Juda, ad prædium filii mi ascendisti, requiescens accubisti ut leo, & quasi leonæ quis suscitabit eum?* Septuaginta hîc in Textu græco non habent vocem leonæ, sed ὁ σκύμνος, hos skymnos, idest, ut catulus leonis: & Textus hebraicus ait *chelaiv*, idest ut leo major, immanis, & annosus. Nam *laiv* talem leonem significat, ad differentiam *arjeb*, qui est leo minor. Sicque 70 dicunt, *ut leo, & ut catulus leonis*: & Hebræus legit *ut leo minor, & ut leo maior*. Prædicat etenim sanctus Patriarcha nepotum Judæ magnanimitatem, generositatem, & fortitudinem (nam ex hac tribu duces, principes, & reges oriri debebant) & aliquos reges ex tribu Juda, præsertim Davidem, & Salomonem, prædâ faturos feliciter requieturos; qui tamen, adinstar leonæ quiescentis, vicinis terrori erunt. Signanter David, ut sæva leonæ, pro catulis suis Judæis, in Idumæos, Syros, & maxime in Ammonitas, truculenter deservit, quibus discerpit inimicis, ut magnanima leonæ, erat omnibus timori, & formi-

dini. Non solum Dominus in pluribus Scripturæ locis, ob majestatem, fortitudinem, magnanimitatem, se leoni comparat; sed etiam leonæ, ad suæ vindictæ severitatem designandam. Idè se fore leonam Israël, cujus præcipua tribus erat Ephraim, indicat hîc verbis: *Quoniam ego quasi leonæ Ephraim, & quasi catulus leonis domui Juda.* Septuaginta legunt ut panthera (παρθηνῆ, panther) Ephraim, & ut leo domui Juda: Textus hebraicus primo loco habet *sciachal*, idest leo ferax, vel immanis, mediè ætatis, & secundo loco utitur voce *chephir*, idest leunculus, aut leo juvenis prædâri discens. Sed sicut omnes creaturæ, secundum bonas qualitates, & optimos effectus consideratæ, ad res divinas infantili quâdam manu ductione, nos elevant; ita secundum alios modos expensæ, quæ prius rerum sacrarum, & sublimiorum Dei operum erant symbola, fiunt vitiorum hieroglyphica. Sic etiam leonæ, quæ ob generositatem, divinæ severitatis est figura, malitiam quoque hominum, ob savitiam, crudelitatem, & libidinem designat. Quare prima Assyriorum, seu Chaldæorum, monarchia, sub leonæ specie Danieli representata fuit. *Prima quasi leonæ, & alas habebat aquila.* Et ita 70 λέαινα, leonæ, hîc exarant, & Textus Chaldaicus *arjeb*, leo, & pro leonæ poni potest. Leonæ quidem ob primi monarchæ Nembroth, & aliorum savitiam, ferocitatem, & animos invictos, ad quascumque res arduas capeffendas idoneos; per alas geminum designans imperium, assyriacum, & babylonicum, quorum utrumque mirâ velocitatè fuit occupatum.

LEBES: λέβης, vas æneum, quod igni superponitur, ad res in eo elixandas. Accipitur etiam pro pelvi ad manus lavandas: & derivatur à verbo λέβω, lbo, fundo, eò quod in eam effundatur aqua. De lebetibus frequens inter divini cultus instrumenta fit mentio: quibus etiam ad sacrificia peragenda utebantur. Ad cineres etiam altaris holocaustorum excipiendos, ut Deus Moyfi mandaverat: *Facies que in usum ejus lebetes ad suscipiendos cineres.* Quâ voce hîc non utuntur 70, & Hebraicus ait *sirotan*, idest lebetes, seu ollas ejus. Nam *sirot*, est olla, lebes, hamus, spina. Sed majori copiâ, & magnificentiâ, ad usum templi celeberrimi, lebetes Salomon efformari curavit. Nam ejus iussu fecit *Hiram lebetes, & scutras, & hamulas, & perfecit omne opus Regis Salomonis in templo Domini.* In hoc autem distinguitur lebes à scutrâ, quod hæc latior sit quam profundior, non ita lebes, sed instar ollarum nostrarum. Et hîc Hebræus scribit *chijoroth*, à nominativo sing. *chijor*, idest labrum, lavacrum, concha, quamvis & aliis donetur significatis. Omnia hæc instrumenta de *auri chalcò* erant: seu ut alibi dicitur *ex are mundissimò*, videlicet ex aliquâ specie æris præstantioris, Corinthio non absimilis. Lebetes inter ceteros usus etiam ad coquendas victimarum carnes inservebant: quæ in hostiis pacificis, partim in esum sacerdotum, partim in cibum offerentium cedebant. Quâ prærogativâ Heli filii abutebantur, qui solito ritu non observato, volebant ab offerentibus carnes crudas: aut semicoctas extrahebant lebetibus. Nam puer sacerdotis *veniebat, dum coque-*

Ol. 5. 14.

2. Reg. 8.

2. Pl. 107.

10.

7. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

1. Reg. 17.

veniebat, dum coque- in manu sua, & mittebat eam in lebetem, vel in caldarium, aut in ollam, seu in cacabum. Septuaginta dicunt ἐν τῷ λέβητι, ἐν δὲ λυτρί, seu in luterem, quod eorum Interpres latinus vertit lebetem. Textus hebraicus utitur dictâ voce *chijor*. David prædicens Moabitarum sibi subjectionem, (ut accidit, dum factus est Moab David serviens sub tributo) ait, *Moab lebes spei meæ.* Et ita 70 λέβης, lebes spei meæ: atque Textus hebraicus legit *si rachsi*, idest olla, seu lebes lotionis meæ, vel, ut habet Interpres *pelvis meæ*. Rachats enim lotionem significat, à radice *rachats*, lavit, & cum affixo primæ personæ, lotionis meæ, aut juxtâ D. Hieronymum *lavacri mei*. Quasi diceret, regio moabitica, quam spero mihi subjiciendam, & pedibus meis supponendam, sicut ollam lavacri, & in rebus etiam vilissimis mihi inservituram. Dicit etiam *Moab lebes spei meæ*, quia ex ipsâ erat Ruth Moabitica, unde sperabatur, & expectabatur Christus nasciturus. Jerusalem etiam dicitur lebes, in quâ, quasi victimæ, cœdi fuerunt tot viri ab impiis regibus interfeciti. Ut exprobrat Propheta, *Hæc dicit Dominus Deus, interfecisti vestri, quos posuisti in medio ejus, hi sunt carnes, & hæc est lebes, & educam vos de medio ejus.* Quia scilicet vos non sepeliemini, ut interfecisti vestri in hac ollâ, sed abducemini in aliâ terrâ perituri, uti cum Judææ primoribus ipse rex Sedecias. Obscurius est quod dicit Zacharias: *Erunt lebetes in domo Domini, quasi phiala coram altari.* Agit autem Propheta de reversione Israëlitarum in Jerusalem, post dispersionem: allegoricè de pace Ecclesiæ post persecutiones. Dicit ergo tantam copiam sacrificiorum futuram; ut tot sint fabricandæ lebetes, quot erant phialæ: ut potè maximo numero in domo Domini ad sacrificiorum usum destinatæ. Vel, secundum Hieronymum, lebetes qui sunt phialæ sunt carnes, qui conversi bonus odor Deo evadunt.

LEBITONARIUM: λεβιτωνάριον, lebitonariou, p. b., vox ita in Hierolexico posita, pro quâ & λεβιτων, lebeton, p. l., & levitonarium exaratur. Tunica erat sine manicis apud monachos ægyptios, ex D. Hieronymo, & Isidoro: & Carolus Magri à leviticâ tunicellâ, inquit, quæ prius sine manicis erat efformata. Ego verò à voce *levitis*, levites, diaconus, voces istas formari existimarem. In ipsas postea loco *v*, *psi*lon, & *beta*, seu *vita*, potuit inferi, quæ ut *v*, vel *V* latinum pronunciat: sicque nonnulli lebitonarium, alii levitonarium dixerunt.

LECANOMANTIA: λεκανομαντία, lecanomantia, p. l., divinatio in pelvi, aut per pelvim. Nam λεκάνη, lecanè, pelvis, aut catinus dicitur, & μαντία, mantia, divinatio. Aquâ etenim in pelvim impositâ Gentiles divinabant. De quibus Strabo dicit lecanomantas, & hydromantas in Perside frequentes fuisse. Narratque quod vaticinantes pelvim accipiebant aquâ plenam, demonibus congruenter in profundo repentibus: ubi autem demon illapsus erat, aqua sonum edebat. Itâ ille. Ex quo satis patet in tali divinatione expressam demonis invocationem fuisse, adeoque ad primum divinationis genus, cum D. Thomâ reducendam esse, V. Geomantia.

LECYTHUS: λέκυθος, lekuthos, p. b., et si Profodia Bononiensis eam producat. Vatis genus ventre protuberante, & ore angustiore, ad oleum asservandum: à quo etiam ipsa vox eruitur, scilicet ab oleo occultando. Nam ἐλαιον, eleon, oleum, & κρύβω, kretbo, abscondo. In trienni fame illâ, tempore regis Achab, vidua Sareptana, ad quam missus est Elias, non habebat nisi pugillum farinæ, & paululum olei in lecytho. Et tamen propter insignem in sanctum Prophetam pietatem, sensit in maximâ inopiâ abundantiam: dum juxtâ viri Dei verba, *hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus.* Septuaginta utuntur voce *λεκυθίου, campsthes*, de quâ suo loco dictum: & Hebræus dictione *tsappachab*, idest lecythus, scyphus, aut ampulla. Lecythum olei hujus viduæ D. Ambrosius allegoricè Sacramentis comparat, quæ in Ecclesiâ nunquam imminuuntur.

LEMA: λῆμα, superbia, robor animi, confidentiam, constantia, fiducia. A dictione quippe λῆμα, lemos, animus, agnoscit originem. Unde lema sumitur pro unâ è fortitudinis partibus, secundum Andronici enumerationem: qui partes fortitudinis ponit, eufychiam, lema, magnanimitatem, virilitatem, perseverantiam, magnificentiam, andragathiam. Has D. Thomas ostendit non distincti ab illis fortitudinis quatuor partibus, quas cum Tullio communiter enumerant Ethici, & Theologi: nempe magnificentiam, fiduciam, patientiam, & perseverantiam. Inter quas, ut ait S. Doctor: *Lema est idem quod patientia, vel tolerantia: dicit enim Andronicus, quod lema est habitus promptus tribuens ad conari qualia oportet, & sustinere qua ratio dicit.* Quod valdè consonat cum patientiæ definitione: quæ est virtus quâ bonum rationis conservatur contra tristitiam, ne ratio ipsa effuccunbat. Vel, ut ait S. Augustinus, *quâ mala aquo animo toleramus, ne animo iniquo bona deseramus, per quâ ad meliora perveniamus.* Reperitur & lema genere feminino, græcè λῆμα, lema, atque lippitudinem, gramias, seu humorem in oculis concretum significat. Quapropter ait Chrysostomus, *Sicut enim lema quadam oculos opplet, ita presentium cupiditas intellectum obscurat.*

LEMMA: λῆμμα, sumptio, captura, quaestus. Oritur à verbo λαμβάνω, lambano, sumo: cujus præter. pass. est λημμαι, lemmata, captus sum, à quo fit lemma, rejecto, ut in verbalibus assolet, augmento. Accipitur ergò lemma pro eo quod in ratiocinationibus assumitur, quod Cicero sumptionem vocavit. Præterea sumitur pro titulo alicujus carminis, aut operis, ejus argumentum indicans. Unde Martialis suorum Epigrammatum titulos lemmata nuncupavit, dum dixit: *Lemmata si queris, cur sint adscripta docebo.* Pro themate quoque, siue argumento, quod in aliquo opere scribendo nobis proponimus, aliquando usurpatur.

LEMMATION: λημματιον, p. b., diminutivum à supradictâ voce lemma. Est terminus logicalis significans aliquam propositionem concessivam, ex quâ aliquid inferatur, vel ipsam illationem, aut argumentationem ex concessis procedentem. Sic enim fit captiuncula, uti sonat lemmation, à dicto verbo λαμβάνω, capio, dum ex pro-

3. Reg. 17. 13.

v. 16.

1. Reg. 17.

tsappachab.

De vidua

2. 2. q. 128 ad 6.

L. de Ps. ti. 6. 2.

Hom. 35. in Gen.

L. 2. de Div.

Epig. 1. 14.

In Logic. c. 48.

positione concessa capitur adversarius, & argu- mento illaqueatur. Sic ait Damascenus: *Lemmatio est quod assumptum est, ut confessum ad praeparati onem alieuius.*

Orig. l. 1. c. 10.

LEMNISCUS: λεμνίσκος, *lemniscus*, fasciola è coronis dependens. Hinc lemniscus, aut lemniscus, dicta una ex notis sententiarum, ab Iliodoro Hispalensi recentitis. Est enim fasciola, seu virgula inter geminos punctos, hoc modo: & apponitur, aut saltem in S. Textu exarari solebat, in iis locis, quæ eodem sensu, sed diversis sermonibus transulerunt Interpretres. Varias enim notas Veteres, majoris claritatis gratiâ, Bibliis inscribebant. Videlicet illa erat Notaria, seu notariaca expositio, methodus quædam, per notas diversi generis, divinis Scripturis appositâ, vel insertâ, verborum, ac sententiarum, necnon latentium sensuum, rationem demonstrans. Ex variis Authoribus eas Sixtus Senensis collegit. *Omnis, inquit, que per notas sit expositio duplici constat literarum varietate, Ex iis quidem aliæ literatæ aliæ illiteratæ. Literatæ, ut Apile, Gehennon, Diabolus, & aliæ, quæ literâ latinâ, aut græcâ, aut hebraicâ efformantur. Illiteratæ, ut Obelus, Lemniscus, & similes quæ aliis figuris exprimuntur.*

Bibliot. S. l. 3. c. 1.

LEO: λέων, *leon*. Itâ dictum hoc animal, generositatis, magnanimitatis, vigilantie, clementie, dominationis, & aliarum regiarum virtutum hieroglyphicum, à verbo inusitato λέω, *leo*, video. Ut ait Hier. Valerianus, *λέων τὸ λέω, λέω τὸ ὁρῶ, idest à verbo λέω, quod significat video. Et idem, inquit, per leonis caput Ægyptii sacerdotes vigilantiam, atque custodiam ostendebant. Causam addebant, quod solum hoc ex animalibus, recurvos unguis habentibus simul atque natum est cernit.* Quod tamen alij plurimi non admittunt: inter quos S. Epiphanius in Physiologo ait, *Leona mortuum, & cecum edit carnem, &c.* Nihilominus optime vigilantie est symbolum, quia est somni parcissimus, & propter oculi magnitudinem, & palpebrarum angustiam, oculi ejus inter dormiendum sublucent, & quodammodo patefacti videntur. Hinc perperam aliqui existimarunt leones esse penitus insomnes, quod à Valeriano cum Aristotele reprobatur. Ad custodiam ergo, & vigilantiam designandam, non solum Mycenarum portis, sed etiam aliorum magnificentiorum ædificiorum, ac sacrarum Basilicarum valvis, legnes, aut eorum capita in sculpe in more positum, tamquam ipsi forent divinorum veri custodes. Cum autem in eo tot, ut itâ dicam, virtutes resplendeant naturales, non absone, secundum nostrum obtusum intelligendi modum, se leoni comparavit Dominus. Esti verò juxta Plutarchum (in illâ Quaestione, *Utrum Judæi quod venerentur suam, an quod ab ipsâ abhorreant, abstineant se ab eius carne?*) leo apertis oculis nascatur; tamen, ut diximus, S. Epiphanius, Aristotelem, & Plinium secutus, quibus consonat Origenes, contrarium docet. Afferit enim, quod leona juxta cæcum & mortuum catulum, defixos in illum habens oculos triduo cubat: his vero transfactis leo accedit, & in catulum spirat, qui statim & ad vitam revocatur, & lumen oculorum recipit. Quod adaptat Christo Do-

Hierogl. l. 1. in VI. gii.

Cap. 2.

Sup. in- terp. Cō- sulo Pon- ce.

mino tribus diebus in sepulchro jacenti. Ut & Adamantius illud Salvatori nostro applicat: *Catulus leonis Juda, ad prædam filii sui ascendisti, requisescens accubisti ut leo, & quasi leona quis suscitabit eum?* Ubi etiam 70 legunt *συνωδὸς λέωνος, & σκῆμα λέωνος*, catulus leonis; & Textus hebraicus, *gûr arjeh*, ejusdem significati. Fuit verè Christus ex tribu Juda, & cujus in triduo mortis somno, divinitas nullatenus sopita, per oculos leonis, inter dormiendum splendescens, cernitur aliquatenus figurata. Unde de ipso quoque scribit Joannes: *Vicit leo de tribu Juda.* De quo etiam pseudopropheta Balaam verè prædixit: *Accubans dormivit ut leo, & quasi leona, quam suscitare nullus audebit.* Quamvis autem Salvator se in agni specie spectandum Joanni præberit; nihilominus ab uno de sententibus, ante thronum stantibus, leo dicitur, ob invictam fortitudinem, præcellentem dignitatem, & regiam majestatem: & quia ortus de tribu Juda, cujus insigne erat leo, ait Jac. Tirinus. Atque, ut dicitur Hilarius, & Ambrosius, unico rugitu, seu spiritu oris sui, teste Apostolo, universum, quando libuerit, Mundum percussit, stupescit, & exanimat. Unde appositè de Christo ad iudicium venturo scripsit Propheta, *Dominus de Sion rugiet.* In mysticis illis Ezechielis animalibus, ex quatuor faciebus una erat leonina. Quia leo inter feras, sicut bos inter armenta, aquila inter volucres, homo inter omnia animalia, principatum tenet; itâ leo principatum, & majestatem in Christo designabat. Præterea per accommodationem quatuor illæ facies, quatuor adaptantur Evangelistis. Et quidem leonina, juxta D. Augustinum, Matthæo appropriatur; sed juxta S. Hieronymum, quem communiter sequuntur, denotat Marcum, qui in Evangelii sui principio, vocem Joannis, quasi leonis, resonare facit. Variæ sunt metaphora in Scripturis ex præstantibus leonis proprietatibus petita, quæ variis attribuuntur virtutibus. Sed ob eas sæviciam, ferocitatem, & superbiam, usurpatur etiam ad vitia designanda. Sic à Sapiente dicitur: *Melior est canis vivus leone mortuo.* De quo allegoricè dicit Hier. Lauretus, leo mortuus est apostata à Fide, quo melior est canis vivus, hoc est Gentilis, qui ad Fidem convertitur. Itâ quoque nonnulli Judæorum Reges, eorumque filii, leonibus, & leunculis assimilantur, ob superbiam, & invictam obstinationem. De Nabuchodonosore superbissimo tyranno, qui maximâ cum levitate in Judæos irruit, eosque imperii rugitu prostravit, prostravit, excidit, ait Propheta: *Idcirco percussit eos leo de Syria.* Denique de ipso demone, semper ad prædam parato, nunquam dormiente, & continuo mortalium vitæ insidiantem, dicit S. Petrus, *tamquam leo rugiens circumiret quos reus quem devoret.*

Hier. 17. in c. Gea. 49-9.

gûr, 771

Ap. 5. 5. Num. 24. 9.

hic.

2. Thes. 2. 8.

Amos v. 2.

Eccl. 9. 4.

In Syl. Alleg.

Ier. 5. 6.

1. Pet. 5. 8.

I.

771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

tialis appellata: quando præsertim acrius corpus infestat, itâ ut carnem, usque ad ossa depascat. Oritur à perniciosa atrâ bile, quæ totum inficit corpus, & ad alios suum expandit virus. Et hæc est causa literalis, cur leprosi in Lege mosaicâ aded immundi, immo & abominandi reputabantur: atque ab orani humano commercio, & aliorum cohabitatione, à civitatibus excludebantur. Quamvis allegoricè præcipue designarent immundos, & sceleratos ab aliorum consortio esse segregandos. Variam lepræ explorationem, & expiationem in homine, vestimento, & domo, habes in Levitico. Unde intelliges omnem lepræ cognitionem ad solos sacerdotes spectasse, & typum nostri Sacramenti penitentiae, in quo animæ lepra sacerdoti detegitur, præbuisse. Sed cum de variis lepris agatur in Levitico, quæ potius in externis corporis maculis consistebant; satis patet, ut annotat Franc. Valefius, Judæorum lepram, aded frequentem, ordinariè non fuisse illam pessimam elephantiam, quæ nostris sæculis aliquos infestare cernitur; sed potius fuisse lepram Græcorum, Galeni scabiei non abfimilem. Et tamen talis leprosus solus extra castra cogebatur habitare. Sicque separatus, ad arbitrium sacerdotis, ut ait S. Textus, *habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit.* Vestimenta verò ex variis maculis, eisque presentibus, & serpentibus, leprâ infecta judicabantur à sacerdote. Et de tali vestimento dicitur: *Idcirco comburetur flammis.* Domus pariter, in cuius parietibus sacerdos observabat quasi valliculos pallore, sive rubore deformes, & humiliores superficiei reliquias, debebat claudi septem diebus; quibus completis, si videbat lepram crevisse, illos lapides contaminatos erui, & domum radi intrinsecus, & alio jubebat luto liniri. Si autem hisce cautelis adhibitis, lepra reversa videbatur, domus omnino destruenda erat, & ius lapides, & ligna extra oppidum in locum immundum efferenda. Hebræi tradunt talem domorum, & vestium lepram suo populo, præsertim à divinis legibus recedenti, peculiarem fuisse. Quapropter eos admonet Moyses: *Observa diligenter ne incurras plagam lepræ sed facies quas eumque docuerunt te sacerdotes levitici generis, juxta id quod præcepi eis.* Quibus cum voluerit resistere, eorumque officia usurpare, Ozias rex, seu Azarius Amasias filius (etiam apud Matthæum, tribus regibus intermediis prætermissis dicitur filius Joram) statim orta est lepra in fronte ejus, eam sacerdotibus. Variam variarum leprarum expiationem in duobus citatis Levitici capitulis reperies: quibus homo præsertim, & domus munda- bantur. Cum præter elephantiam, cæteras lepræ, ut observavit D. Augustinus, non tam sanari, dicebantur, quam mundari. *Coloris quippe, dicit S. Pater, vitium est, non valetudinis, aut integritatis sensuum, atque membrorum.*

Lev. 13. 45.

v. 52.

Lev. 14. 37.

Deut. 24. 8.

Matth. 1. 8.

1. Par. 26. 19.

L. 1. Quæf. Evang. c. 40.

2.

Lev. 14. 44.

c. 13. 37.

symbolum, uti loco citato interpretatur Augustinus. Vera ergo falsis inordinatè permixta in unâ disputatione, vel narratione hominis, tamquam in unius corporis colore, significant lepram, tamquam veris falsisque colorum siccis humana corpora variantem, atque maculantem. Idem immundi, perniciosi, infesti, ab Ecclesiâ judicandi sunt: sed præsertim summorum Sacerdotum autoritate à Fidelium cœtu eliminandi, extrâ Ecclesiæ sacra potestatis ejiciendi: quorum errores à solo Jesu Præceptore, ut eum apertè vocare decem viri leprosi, sunt corrigendi, & abstergendi. Lepidè quoque lepræ multicolores polytropis, & vertipellis adaptantur hæreticis. Lepra quippe flava, vel pallida eorum fidei imbecillitatem designat: rufa, mortale in Catholicos, & veram Christi Ecclesiam odium: alba, eorum hypocritism: livida, effera- tam in bonos, & Sanctos invidiam: nigra, fumum eorum innatæ superbiæ, & hærelis hujus fidei comitit. Sed hâc difficultas se ingerit: cum leprosi aded immundi censerentur, & omnis immunditiæ, ac perverfitatis essent figuræ; quomodo omnis puritatis Author intravit in domum Simonis leprosi, cum tale commercium Lex prorsus vetaret? Idem verisimilius est Simonem non fuisse verè leprosum, etfi etiam in Textu græco λέπρος, leprosus, dicatur: sed itâ vocatum ex cognomine ipsius familiae proprio, vel certè à Jesu curatum aliquando à leprâ fuisse. Ipsius cognata, ut innuit Tirinus, fuit Martha, vel saltem vicina, & familiaris: itâ ut ipsa in ejus domo illo die lautius epulum strueret. Itâ refert S. Joannes: *Fecerunt autem ei cenam ibi, & Martha ministrabat.* Cum verò aded abominabilis apud Judæos esset lepra; tamen Salvator noster, qui propter omnium salutem ad Crucis mortem infirmari dignatus est, veluti leprosus à Judæis haberi voluit. Sicque prædixerat Isaias in personâ Judæorum: *Percutimus eum quasi leprosum, & percussimus à Deo, & humiliatum.* Etâ 70 legunt, *& nos putavimus eum esse in dolore* (ἐν πόνῳ, ἐν πόνο) seu labore, &c.: & Hebræus ait *nagang*, idest plagatum, ait Pagninus, à radice *nagang*, tetigit, percussit, cujus est *pabal*. Nempe cum lepra sæpe ob scelerâ Deo infligeretur, ut patet in Moysè, (saltem aliquantulum inobediente) Mariâ ejus sorore, & Azariâ rege; id quoque putaverunt Judæi de Jesu tot doloribus afflicto, tot percussuris lacerato, tam infami morte humiliato. Non intelligentes perfidi ipsius lepram animæ noxiæ fuisse munditiâ, & medicinam.

Sup.

I. 16. 27. 13.

Matth. 26. 6.

To. 12. 2.

If. 53. 4.

771. 13.

nagang.

772.

nagang.

LEPROSOTROPHIUM: λεπροτροφίον, *lepro- trophiom*, p. l.; vulgò *Lazaretto*. Locus in quo leprosi aluntur: à λέπρος, leprosus, & verbo τροφία, *trépho*, alo. Horum plurima in Orbe christiano, post sacram Palæstinæ expeditionem fuerunt instituta. Cum enim illud clima sit lepris valde fecundum, facile Fideles illuc advenientes, forsitan & propter varia in illis locis sanctis commissa scelerâ, infecit: qui in Europam reduces ab aliorum commercio segregari debuerunt.

LEPTON: λεπτός, *leptôn*, minutia, minutissimum monetæ genus. Ah aliquibus etiam lepta dicitur, à λεπτός, lepto, tenuis, minutus. Et quidem minutissimam fuisse monetam, satis patet ex illâ

illâ

Marci 12. 41. Luc. 21. 17.

illa vidua evangelica, quae observante, & laudante Christo Domino, in gazophylacium misit duo minuta, quod est quadrans. Graecus habet λεπτά δνο, septē duo, ut & apud Lucam, ορα μιννα duo, ubi graece non era, sed duo septē legitur. Erant tamen verē duo aerei nummuli, qui simul quadrantem, seu quartam assis partem conficiebant. Erat autem as decima pars drachmæ argenteæ, seu julii romani.

LETHARGUS: λήθαργος, lethargos, morbus à Latinis veteribus dictus. Fit ex pituitâ frigidiorē, & humidiorē, cerebri ventriculos occupante, illicque putrescente, quæ somnum continuum inducit, & oblivionem. Oritur ista vox à λήθη, lēthe, oblivio, & ἀργός, argós, quod etiam desiderium significat. Ità ut lethargus desiderium oblivionem subindicet, vel etiam oblivionis onus: nam ἀργός, argós, onus. An lethargicus, seu veterosis, tali passione improvisè correptis, possint Ecclesiæ Sacramenta, si vigilare non possint, administrari, merito inquirunt sacri Doctores. Et quidem Extremam Unionem posse conferri, communis est sententia, dum non constat in actuali peccato fuisse lethargo percussos. Nā vita christiana, utcumque antea acta, est virtualis Sacramenti petitio: cui saltem attritio ante lethale symptomata conjungi potuit. D. Augustinus, sicuti phreneticis Christianorum persecutores æquiparat, ità lethargicos eos vocat, qui differendo languescunt verbis somnolentius, in lucem oculos excutendū se pigrescunt. Tertullianus ex præternaturali lethargi somno, somnum naturalem esse probans, ait: Etiam in lethargo non naturalis notantes, cessante somno naturali respondent. Letargia quoque, in Sermone quodam de carnâ Domini, inter opera D. Bernardi, eo sensu quo lethargus, reperitur.

LETHE: λήθη, oblivio. Oritur à verbo poetico λήθη, lētho, pro quo ληθήνω, lēthēno, obliviscor, cujus præteritum usitatum ληθήναι, lēthēnai, oblitus fui, unde rejecto augmento syllabico lēthe formatur. Hinc juxta Poëtarum fabulas nomen illi fluvio infernali, cujus latices animæ ad corpora reditura gustabant, ut omnium rerum simul haurirent oblivionem. Qui annis è scholâ platonica prorupisse videtur: cum hæc animas in alia corpora transmigrare docuerit, unde omnium rerum oblivio ipsis tradenda, ut dum scientias edocentur, potius oblita reminiscantur, quam res incognitas addiscant. Ideo videtur Augustino platonice Virgilius dixisse de fluvio letheo: Ex longa oblivione possunt. Quod tamen Porphyrio etsi platonico displicuit. Quoniam, inquit sanctissimus Pater, reverà credere stultum est, ex illâ vitâ, quæ beatissima esse non poterit, nisi de sua fuerit æternitate certissima, desiderare animas corruptibilium corporum labem, &c. Lethe quoque vocatus carcer horrendus apud Persas, de quo Baronius: Lex erat apud Persas, ut qui conjecti erant in eam custodiam, nunquam revocarentur. Sic est inferni tenebrosi, horrendi, & irremediabilis symbolum non obscurum. A lethe vocatur lethæus somnus, quasi obliviosus, & maximè desidiosus. De hoc inter Opera D. Bernardi dicit quidā: Carnalis verò somnus, & brutus, & sicut dicitur lethæus, abominandus est sermo Dei.

LEUCOMA: λευκομα, leucoma, latinè, propter omēga vocalem longam, penultimâ productâ,

etsi graecus accentus collocetur in antepenultimâ. Est albugo, album ovi, à verbo λευκόω, leucóō, dealbo: cujus præteritum passivum λευκώμαι, leucómai, & hinc ablato augmento syllabico, leucoma. Sed quod ad rem nostram facit, est quoddam leucoma pro tabulâ albo colore inductâ fumatur, quæ latinè album appellatur. Unde leucomati, seu albo Sanctorum inscribere, & familia dici possunt.

LEUCOTHEA: λευκοθήα, leucothēa, latinè penultimâ correptâ, etsi graecus in eâ statuatur accentus. Ità dicitur aurora, seu Matuta Dea, à λευκός, leucós, albus, & θεα, thēa, Dea. Nam secundum fabulas, cum circa Megaridem per campum quemdam albicantem curreret, in furorem incidit, & in mare se projecit. Leucothēa fit mentio in vitâ S. Vincentii presbyteri, ut à Magri refertur.

LEXIS: λέξις, dictio. Formatur à verbo λέγω, légo, dico: cujus secunda persona præter. pass. est λέλοιπαι, lēloipa, dictus fuisti, à quâ, rejecto augmento syllabico, fit lexis. Hinc peregrina dictio barbara lexis ab aliquibus vocata, & apud S. Scriptores vox ista reperta. Ab eâ fit λέξιόν, lexióm, dictionarium, vocabularium: & Lexica graeco-latina passim obvia. De Hierolexico suo syntagmate tractatū est.

LIBANUS: λίβανος, libanos, p. b., Syria mons, Sidoni Phœnicis oppido vicinus. Ipsius etymologia erit graeca, si à voce λίβανος, libanos, thus significante, eò quod ille mons arboribus thuriferis floreat, sit eruenda. Vox autem λίβανος à verbo λίβω, libō, trahit originem, quod & pro stillare ponitur, quia thus guttatim stillat ex arboribus. Et hæc quoque libani, & dendrolibani dicuntur, quasi thuris arbores: nam δένδρον, dēndron, arborem significat. Monti Libano ex adverso Antilibanus obtenditur: ab ἀντί, anti, contra, quasi contralibanus, Libanus hebraicè dicitur לבנון, seu לבנון, & thus לבנון, quod nos lebanoth, dicemus: unde verisimiliter dictio graeca libanos prima desinit natalia. Obvia satis est in sacro Textu montis Libani mentio: non solum ad significandum terminum terræ Israeliticæ promissæ, sed etiam tamquam variarum rerum, & mysteriorum gratum specimen exhibendum. Quando Palestinam ad Libanum usque se protendentem describit, ejus terminum aquilonarem designat: ad cujus radices erat Cæsarea Philippi, prius dicta Lesem, aut Lais, & postea Dan à tribu danitâ, quæ illam expugnavit. Uti per anticipationem dicitur: Ascenderuntque filii Dan, & pugnaverunt contra Lesem, ceperuntque eam, & percusserunt eam in ore gladii, & possederunt, & habitaverunt in eâ, vocantes nomen ejus Lesem Dan, ex nomine Dan patris sui. Quod ergo in Lib. Judicum narratur de expugnatione Lais ostenditur tantummodò accidisse tempore quo Judices regnabant in Israël, & verisimilius paulo post mortem Josue, uti probant Authores gravissimi, etsi post Sampsonis exaretur mortem. Dan ergo civitas ad Libani radices erat terminus Palestinæ aquilonaris, ut Bersabee terminus australis: idè scilicet ejus longitudo hisce terminis exprimitur, à Dan usque Bersabee. Aliquando etiam accipitur in Scripturâ Libanus, non pro ipso monte, sed pro ipsâ arbore thuriferâ, seu pro dendrolibano. Sic enim intelligitur id quod de se prædicat divina Sapientia:

לבנון. לבנון. לבנון.

Ios. 19. 47

1. Reg. 3. 20.

Ecc. 24. 21.

pientia: Quasi libanus non incisus vaporavi habitationem meam. Id est, sicuti arbor ista, quando non inciditur, sponte thus emittit suaviter redolens (vel libanus est ipsum thus, quod non incisum dicitur, quia illud quod sponte, sine corticis incisione, ex arbore decidit, est longè præstantius, & fragrantius) ità suavissimo odore habitationem, seu Dei Ecclesiam implevi. Quæstio hic ultra se ingerit, quid per saltum Libani in Regum libris intelligatur? An videlicet in ipso monte domus illa magnificentissima Salomonis fuerit ædificata, de quâ dicitur: Ædificavit quoque domum saltus Libani centum cubitorum longitudinis. In Textu hebraico vocatur בבֵּית יָגָר, id est domus sylvæ, scilicet Libani. Et quidem ipsum Libanum saltum vocari ex eo suaderi potest, quod saltus sit locus inculcus, crebris sylvis oblitus, quod ipsi monti Libano videtur convenire. Sed istius montis ab urbe regiâ distantia, & quod extra sinem Judææ ferè sit positus, aliud quicquam per saltum Libani hic intelligi satis evincit. Accedit quod Chaldaeus verat domum refrigerii regium. De cujus verè regiâ supellectile scribitur, quod erant vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Ubi hebraeus ait, בבֵּית יָגָר הַלְּבָנוֹן, domus sylvæ Libani: & 70 שְׂמַיִתָּא לִלְבָנוֹן, drymata libani, sylvæ, aut saltus Libani. Ad eòque domus ista regia verisimilius erat Jerosolymæ vicina, in loco quodam civitatis suburbano, quæ, eò quod amoenitate suâ Libanum referret, domus saltus Libani nuncupata fuit. Mystice autem ad multa significanda, & exprimenda Libanus adaptatur. Et præsertim ad illius summam pulchritudinem innuendam, qui est speciosus formâ præ filiis hominum. Nam Libani pulchritudo, æternitas, celsitudo, & maximè cedrorum excellarum, & imputribilium fecunditas, totque florum germinatio sacram Sponsam invitavit, ad hoc encomium celsæ Sponsæ tribuendam: Species ejus ut Libani. Ex quo ad ipsam Ecclesiam tales dotes emanarunt, de quâ prænuñciavit Isaias: Gloria Libani data est ei: atque de ipsâ sub Libani simbolo plurima diversis in locis prædicta. Similiter iustorum virtutes, gratiæ, & omnis generis ornamenta spiritualia, in universis lignis Libani lucidissime adumbrantur. Sed maximè ipsorum perfectiones in Libani cedro figurantur: quæ in isto monte ad summam proceritatem, & rectitudinem affurgit: cujus lignum incorruptibile, suavissimum odorem spirans, viridantibus foliis semper decorū, patulis, & multiplicibus ramis ditatum, umbram gratissimam spargit: sic Jesus ut cedrus Libani multiplicabitur. Aliquando etiam per Libanum Judæorum populum S. S. Doctores intelligunt: cui succedit Antilibanus, nempe Gentilis. Templum etiam ipsum Jerosolymitanum, ob cedrorum è Libano multitudinem, Libanus appellatum. Sed non ità præclaris dotibus floret Libanus, quin ad vitia designanda non possit assumi. Ut enim est mons excelsus, & sublimioribus cedris abundans, superbiam significare potest, aut ipsam invidiam, in quo Assur infernalis, & ejus afflicta, in fumæ fastigium eriguntur vanitatis. Ideo Propheta dicit: Ecce Assur quasi cedrus in Libano.

3. Reg. 7. 2

בֵּית יָגָר

2. Par. 5. 20.

Cant. 5. 13

Is. 35. 21

Cant. 4. 14

Pl. 91. 13

1. Reg. 3. 20.

Ezech. 31. 3

LIBYA: λιβία, libya, latinè penultimâ correptâ, etsi graecus in eâ collocetur accentus. Ab aliquibus tertia pars Orbis statuitur, & pro Africa ipsâ ponitur. Sed rectius est una ex Africa partibus, ultra Ægyptum sita, de quâ Isidorus: Libya dicta, quod inde libi stat, hoc est africanus, vel à Libyâ filia Epaphi. Libi, graecè λιβί, libi, est ventus ab occasu brumali spirans. Alii deducunt istam vocem à verbo λιβύω, libéō, deficere: eò quod ob nimium ardorem illic viventia quasi deficiant. De Libyâ fit mentio in Act. Apostolicis, dum Apostoli variis linguis prodigiosè loquentes, ab omnibus intelligebantur Judæis. Hi per varias Orbis terrarum partes dispersi erant, occasione variorum bellorum, & cladum, præsertim Nabuchodonosoris tempore, quando multi Hebræi cum Jeremiâ in Ægyptum autegerunt, & postea quoque in Libyâ se propagarunt. Illi erant qui habitabant Ægyptum, & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen. Gentes è Libyâ dicuntur Libyæ, & ab ipsis distinguuntur Æthiopes. Ità tempore Roboami, Salomonis filii, Sefac rex Ægypti invasit Jerusalem, in cujus exercitu non erat numerus vulgi quod venerat ex eo ex Ægypto, Libyæ scilicet, & Trogloditæ, & Æthiopes, videlicet ex variis Africa nationibus collecti. Sicque 70 legunt λιβύας, Libyæ, & Hebraicus libim, quod nos libim diceremus.

LIGURIUS: λιβύριος, libyrius, p. b., lapis pretiosus, qui erat primus in tertio ordine Rationalis summi Judæorum Pontificis. Erat ergo septimus inter illas 12 gemmas: & secundum Cornelium à Lapide est idem ac hyacinthus, qui est undecimum fundamentum celestis Jerosolymæ, ut supra in hyacintho dictum est. Alii tamen lingurium dicunt, quem Hier. Lauretus similem carbunculo facit: & ex lyncis urinâ generari ferunt, unde ipsi nomen. Nam λυγρός, lync, genit. λυγρός, lyncós, & ἔσος, éson, urina. Septuaginta loco citato vocant libyrius, & Hebraeus libim, id est ligurius, vel lyncarius, ut ait ex Plinio Pagninus: quem alii cyanum, aut topazium esse contendunt.

LIBYA: λιβία, libya, latinè penultimâ correptâ, etsi graecus in eâ collocetur accentus. Ab aliquibus tertia pars Orbis statuitur, & pro Africa ipsâ ponitur. Sed rectius est una ex Africa partibus, ultra Ægyptum sita, de quâ Isidorus: Libya dicta, quod inde libi stat, hoc est africanus, vel à Libyâ filia Epaphi. Libi, graecè λιβί, libi, est ventus ab occasu brumali spirans. Alii deducunt istam vocem à verbo λιβύω, libéō, deficere: eò quod ob nimium ardorem illic viventia quasi deficiant. De Libyâ fit mentio in Act. Apostolicis, dum Apostoli variis linguis prodigiosè loquentes, ab omnibus intelligebantur Judæis. Hi per varias Orbis terrarum partes dispersi erant, occasione variorum bellorum, & cladum, præsertim Nabuchodonosoris tempore, quando multi Hebræi cum Jeremiâ in Ægyptum autegerunt, & postea quoque in Libyâ se propagarunt. Illi erant qui habitabant Ægyptum, & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen. Gentes è Libyâ dicuntur Libyæ, & ab ipsis distinguuntur Æthiopes. Ità tempore Roboami, Salomonis filii, Sefac rex Ægypti invasit Jerusalem, in cujus exercitu non erat numerus vulgi quod venerat ex eo ex Ægypto, Libyæ scilicet, & Trogloditæ, & Æthiopes, videlicet ex variis Africa nationibus collecti. Sicque 70 legunt λιβύας, Libyæ, & Hebraicus libim, quod nos libim diceremus.

LIGURIUS: λιβύριος, libyrius, p. b., lapis pretiosus, qui erat primus in tertio ordine Rationalis summi Judæorum Pontificis. Erat ergo septimus inter illas 12 gemmas: & secundum Cornelium à Lapide est idem ac hyacinthus, qui est undecimum fundamentum celestis Jerosolymæ, ut supra in hyacintho dictum est. Alii tamen lingurium dicunt, quem Hier. Lauretus similem carbunculo facit: & ex lyncis urinâ generari ferunt, unde ipsi nomen. Nam λυγρός, lync, genit. λυγρός, lyncós, & ἔσος, éson, urina. Septuaginta loco citato vocant libyrius, & Hebraeus libim, id est ligurius, vel lyncarius, ut ait ex Plinio Pagninus: quem alii cyanum, aut topazium esse contendunt.

LIMENARCHA: λιβηνάρχης, limenarches, portuum præfectus. Est enim ille qui locis maritimis præest, ubi ad exterarum nationes est transitus. Ità dicitur à λιβήν, libēn, portus, & ἀρχός, archós, princeps: unde limenarchia, p. b. (nisi graecus accentus in eâ retineatur) est munus portuum curandorum. Dicitur etiam limenophylax, p. b., portuum custos, à dictâ voce limen, & φύλαξ, phylax, custos. A voce graecâ libēn, dictum fortè latinum limen: unde & limina Apostolorum, Basilica S. Petri Romæ. Nam ibi salutis portus, ubi & ab hominum sacro piscatore multas gratias expiscari possumus. Sic & talis celestis portus custodes, non incongruè limenarchæ, & limenophylaces, p. b., dicerentur.

LIMNIOTA: λιβνιώτης, limniotes, lacustris, palustris, & penultimâ longâ propter omēga effertur. Est adiectivum formatum à voce λιβνη, libnē, palus, stagnum, lacuna. S. Gregorii monachi cognomen, à palustri domicilio ita vocitati: de quo mentio in Martyrologio die 24 Augusti. Ad palustria in terris insalubriter habitavit, ut salutē eternam obtineret, & salubrius in cælis degeret ad illū lucivino aqua vite splendidum tanquam crystallum.

Orig. 1. 1. c. 5.

Act. 2. 10.

2. Par. 12. 3.

Is. 35. 21

Ex. 28. 19.

Is. 35. 21

Ap. 22. 1.

De Verb. Dom. Ser. 1. c. 11. & 12.

De Anima 1. 430

Æcid. 1. 6.

L. 10. De Civ. Dei 1. 30.

An. Chr. 614. N. 47

De vitâ solitaria.

In Hierol.

LINOSTIMA: ex græco λινωστήμων, linostimon, idest lini stamen, Magri deducit. Et certe λινωστήμων, idest lini stamen, & στήμων, stemon, stamen. Sicque propter n, eia, sive iea, vocalem longam, penultima in linostimus effert longa, cum tamen in Profodia Bononiensi brevis declaretur. Palla linostima in Diaconis, juxta eundem Authorem, erat ipsa stola. Sed palla est ipsa vestis talaris, & potius alba, quæ & stola byssina dici potest, intelligenda. Ab aliquibus linostema, p.l., dicitur vestis ex lanâ linoque contexta, & ita vocata, quia in stamine linum, ut ex Isidoro patet.

Orig. l. 19. c. 22.

LIO: λείω, lævigo. Hoc verbo utitur Tertullianus, ubi contra idololatriam scribens, & artes ipsi inservientes damnans, & alias licitas admittens, ait: Scit albarius testor, & testis sarcire, & testoria inducere, & cisternam liare, idest calce lævigare. Indicat hinc artibus Christianis posse licite vacare.

De Idolol. c. 8.

LIPOTHYMIA: λιποθυμία, lipothymia, latine penultimâ correptâ, quamvis à Græcis in eâ ponatur accentus, quos plerique Latini ex usu legitimo sequuntur. Est animi defectio, seu deliquium: à verbo λείπω, lipomæ, deficio, & θυμός, thymós, animus. Dicitur & λιποψυχία, lipopsychia, ejusdem accentus, quasi animæ defectio (quæ syncope quoque vocatur) à ψυχή, psyché, anima. Hoc accidens ex variis passionibus, & humoribus morbificis, ac malignis qualitatibus potest contingere. Veluti ex nimio timore contigit reginæ Esther, dum regem Assuerum, eum pro salute Judæorum deprecatura, non vocata, contra legem adibat. Dubius rei eventus, imminensque sibi, & toti suo populo periculum, reddebat ei animum nimio timore contractum. Timorem vehementer auxit regia majestas, tanto decore, & gloriâ resplendens: magisque regis furor, dum primo aspectu eam conspexit intrantem. Tunc enim, cum ardentibus oculis furorem peccatoris indicasset, regina corruit, & in pallorem colore mutata, lassum super aucillulam reclinavit caput. Sanguine videlicet, ut in timore fieri solet, ad convergente, partes exteriores colore, & viribus destituta sunt. Cor autem, & præcordia tantâ sanguinis copiâ fuerunt oppressa, quod rursus corruit, & penè exanimata est.

Esther 15. 8.

LIPSANA: λείψανα, p.b., reliquiæ. Latine solum lipsana in plurali, pro Sactorum reliquiis usurpatur. In græco tamen etiam in singulari λείψανον, lipsanon dicitur, quod reliquum significat: à verbo λείπω, lipó, linquo, cujus fut. λείψω, lipso, & hinc lipfanum. Vel à secundâ personâ præter. pass. λέλειπαι, lelipai, ablato deducatur augmento. Arcæ autem illæ, in quibus Sactorum reliquiæ conduntur, lipfanothecæ, p.l., dicuntur: à voce lipsanon, & θήκη, thêke, theca, repositorium, loculus: Sactorum sacra lipsana esse adoranda, eodem nempe dulci cultu, quo ipsi Sancti, quorum fuerunt corpora, est unum à Fidei orthodoxæ axiomatibus, contra Vigilantium, & recentiores nostros hæreticos, à Catholicis piissimè propugnatum. Illi enim in innocentium, Deique amicorum innocia & sacrosancta corpora, crudelissimè, & non minore hæreticâ rabie, quam stultâ barbarie, nonnunquam deserviunt. Vigilantium, hujus impii erroris Coryphaum, pridem confutavit D. Hieronymus: cujus verba in Epi-

v. 10.

v. 12.

stolâ adversus ipsum referuntur ab eodem S. Doctore. Prope ritum Gentilium videmus sub prætextu religionis introductum, pulvisculum vesicæ quem, in modico vasculo, pretioso linteamine circumdatum osculantes adorant. Contra quem respondet sanctissimus Pater: Honoramus reliquias Martyrum, ut eum cuius sunt Martyres adoremus, non propter rem, sed propter personam, ut honor servorum redundet ad Dominum, Scilicet non adoramus sanctorum Martyrum, aut aliorum Sanctorum lipsana propter ipsa: quia res sensus expers propter seipsam præcisè non adoratur; sed honoramus ipsas reliquias, propter animam, quæ ipsi fuit unita, quæ nunc intimè Deo conjungitur, & ipso fruitur: atque propter Deum, cujus fuerunt servi, & sunt amici nimis honorati. Seu, ut ait D. Thomas, eorum reliquias qualescumque, honore congruo, in eorum memoriâ venerari debemus, & præcipue eorum corpora, quæ fuerunt templa, & organa Spiritus sancti in eis habitantis, & operantis, & sunt corpori Christi configuranda, per gloriosam resurrectionem, unde & ipse Deus ejusmodi reliquias convenienter honorat, in eorum præsentiam miracula faciendo. Uti fecit in muliere sanguinis fluxum patiente ad simbriæ sui vestimenti contactum: nam confessam siccatus est fons sanguinis ejus. Quidni etiam Sactorum reliquiæ familia operentur, præsertim cum magis fuerint unita eorum sanctis animabus, quam Pauli sudaria, & semicinctiæ: de quibus mira narrantur prodigia. Ità ut etiam super languidos deferrentur à corpore ejus sudaria, & semicinctiæ, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur. Quin & teste Chrysostomo, umbrâ Pauli mortuos vivificavit: & umbra Petri varias infirmitates prodigiosè fugavit. Nunquid majoris erunt virtutis sacrosancti corporis umbræ, quam reliquiæ? Nec obstat quod Judæi à Christo reprehendi videantur, dum ait: Vae vobis Scribæ, & Pharisei hypocrite, qui edificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum, Non enim idèd reprehenduntur, quod hæc pietatis officia in Sanctos mortuos exhibent; sed quia contentirent operibus patrum suorum, qui prophetas martyrio affecerant. Ut apertius Lucas dicit: Profecti testimonium, quod consentitis operibus patrum vestrorum. Quod lipsana V. Eucharistiam aliquando significet, quæ post Missam relinquuntur, & conservantur; probat eruditè Garolus Magri. Quare Scriptores non pauci, inquit, in hoc æquivocarunt, vim nominis haud intelligentes, quo utitur D. Clemens Papa in Ep. 2., & in Constit. apost. l. 8. c. 13. & 31. Atque in Euchologio græco Eucharistia ἀγία λείψανα, hagia lipsana, idest sanctæ reliquiæ: & à S. Germano Θεία λείψανα, thia lipsana, seu divinæ reliquiæ, appellatur. Et certè in eâ relinquuntur memoria passionis Christi, & ipsius immensi amoris æternum memoriale nobis in terris relictum piissimè adoratur.

Non propter rem, sed propter personam, ut honor servorum redundet ad Dominum.

In Ep. ad Riparium.

3. q. 25. a. 6. c.

Marci 9. 29.

Act. 19. 12.

Hom. 8. in ep. ad Rô.

Match. 23. 29.

Luce, 11. 48.

In Hierol.

LIPTOTE: λιπτότης, liptote, latine cum penultimâ brevis sit, acceptus in antepenultimâ ponitur, quamvis hoc à Græcis non observetur. A nostris defectus vocatur: & est figura, quæ rem aliquam significat verbo minus significante, quam ista postulat. Prout illud Didonis:

Non

Encl. l. 2.

Non ignarâ mali, miseris succurrere disco. Ubi se dicit non ignaram, pro, maximè experientiâ exercitatum. Aliqui autumant hanc figuram antiquitatis, non liptoten, sed litoten fuisse vocatam, & Grammaticorum imperitiâ litoten in liptoten trãfuisse. Est enim λιπτός, liptotes, & latine litotes, p. b., simplicitas, tenuitas: cum λιπτός, liptós, simplex, & tenuis dicatur. Sed liptote fit à verbo λείπω, lipomæ, deficio. Tales figuræ in sacro Textu non defunt: unde pluribus in locis legitur, non est bonum, per liptoten, pro, est valde malum. Ità dixit Mathathias Antiochi legatis, ad idololatriam inducentibus: Non est nobis utile relinquere legem, & iustitias Dei. Non utile dixit, pro, valde perniciosum.

1. Mach. 2. 21.

Orig. l. 6. c. 19.

LITANIA: λιτανεία, p.l., supplicatio. Vox est orta à verbo λιτανέω, litanéō, rogo, precor, dona litato. D. Isidorus letanias dixit: Letania, inquit, à græco nomine appellantur, quæ latine dicuntur rogationes: inter letanias verò, & exomologesim hoc differt, quod exomologesim pro solâ confessione peccatorum aguntur: letania verò dicuntur propter rogandum Dominum, & impetrandam in aliquo misericordiam ejus. Litaniae propriè vocat Ecclesia illum modum Deum, & Sanctos orandi, dum multi eorum per ordinem nominantur, & invocantur, ac ut pro nobis orent rogantur. Qui rogandi modus est in Ecclesiâ antiquissimus: ut patet ex vitâ S. Gregorii Magni, de quo in Breviario Romano: Litaniae, stationes, & ecclesiasticâ officium auxit. Magri vocem istam rogationem, processionem, aut precationem interpretans, citat Valfridum dicentem: Litaniae non tantum dici illam recitationem nominantur, quæ Sancti in adiutorium vocantur infirmitatis humane, sed etiam cunctæ, quæ sunt supplicationibus, orationibus. Dictionem autem letania, potius à latino lætor, & letitiæ diem festivum significare Magri opinatur.

Lecl. 6.

De rebus Eccl. c. 28.

Hom. 8. in ep. ad Rô.

In Hierol.

LITHOPARIUS: λιθοπαρίος, lithopariós, p. b., ex Anastasio pro lapide pario, marmoris candidi, & pretiosi genere ponitur. Nam λίθος, lithos, lapis, & παρίος, parios, è Paro Insula, de qua suo loco. Sic ab eadem voce lithos varia fiunt composita. Ut csi voce βολή, bolé, jactus, fit lithobolos, p. b., lapides jaciens: à verbo γλύφω, glypho, sculpo, fit lithoglyphos, p. b., sculptor lapidarius. Similiter à καρδιά, cardia, cor, fit lithocardiós, qui est saxeo corde: ut Judæi, & peccatores maximè obstinati, quorum cor lapideum in cor carneum tandem convertendum. Dominus prædixit.

Ezech. 5. 7. 19.

LITHOSTROTOS: λιθόστρωτος, lithostrotós, latine, propter oméga vocalem longam, absolutè penultimâ productâ esset efferenda. Sed quia vox planè græca, & etiam accentu græco in antepenultimâ pronuntiarî potest. Lapidibus stratus idiomate nostro dicitur: à λίθος, lithos, lapis, & verbo στρώνω, stromno, sterno, cujus tertia persona præter. pass. έστρωται, estrotæ, stratus est, à quo rejecto augmento syllabico fit strotos. Et ita communiter optimè accentu græco, penultimâ correptâ, ut observatur à Grammaticis. Lithostrotos dici potest qualemque opus, variis segmentis lapidum diversicoloribus coagmentatum. Sicuti dicit Isidorus: Lithostrota sunt elaborata arte picturæ parvulis crustis, ac tessellis tinctis in varios colores. Locis

Orig. l. 19. c. 14.

ille in quo Pilatus sedit pro tribunali, ut sententiam contra supremum Judicem ferret, græcè λιθόστρωτος vocatus: èd quoddam haberet pavementum, opere musivo, exiguis variorum colorum lapillis efformatum.

Io. 19. 13.

LITOS: λίτος, litós, simplex, tenuis, exiguus. Hinc clericus ab aliquibus litos dictus, qui non est in sacris constitutus: & litós páppas ex Balsamone pro Lectore, seu Clerico lectoratus Ordine insignito. Nam páppas, aut papás, etiam de clericis Græci dicunt. Vide dictionem Papa.

LITURGIA: λειτουργία, liturgia, latine penultimâ correptâ. Multi verò Latini in similibus terminationibus ex usu græcum accentum in eâ retinent: & usus non est improbandus, ubi legitimè introductus. Propriè vox ista significat ministerium, officium, & de quovis munere publico dicitur. Derivatur à verbo λειτουργέω, liturgéō, ministro, publicum munus obeo. Sed in sacris Scripturis, & apud S. S. Patres, ac omnes Orthodoxos Authores, liturgéō significat sacrificio, & liturgia Sacrificium, per antonomasiam, tamquam præstantissimum munus publicum, quod obiri possit. Et idèd ubi in nostro Textu dicitur, Ministrantibus autem illis Domino; græcè habetur λειτουργούντων, liturgúndon, quod est genit. plur. participii activi λειτουργών, liturgán, sacrificans: adeoque liturgúndon, idest sacrificantibus, uti cum multis aliis exponit Bellarminus. Quin & Erasmus ipse, aliàs in his morosus criticus, vertit sacrificantibus. Quare per liturgiam intelligitur ipsum Missæ Sacrificium: & varii S. S. Patres, qui ritus observandos in sacrosancto Sacrificio composuere, quam nos Missam vocamus, Liturgiam dixere. Quæ aliter etiam voce græcâ λειτουργία, hierurgia, vocari potest, cum eodem accentu, quo liturgia. Nam hierurgia, Sacrificium significat, à verbo hierurgέω, hierurgéō, sacra facio. Quia hierón, hierón, sacrum, & έργον, érgon, opus. Utrâque voce utitur Textus græcus in illis Apostolici verbis, Ut sim minister Christi Jesu in gentibus, sanctificans Evangelium Dei: vel, ut D. Chrysostomus legit, In hoc ut sim minister Jesu Christi in gentes, sanctè administrans Evangelium Dei. Ad-ditque: non simpliciter latricam, idest servitutem ponens, quemadmodum initio fecit, sed λειτουργίαν, & hierurgίαν, hoc est sacrorum administrationem. Alia editio habet liturgiam, & hierurgiam, latinis nempe characteribus exarans. Nam græcè pro ministro dicit λειτουργός, liturgos, & ab aliquibus Latinis liturgus vocatur: & pro sacrificante ait hierurgán, hierurgían. Quamvis autem hinc verbis Sacrificium significantibus utatur in hoc loco Apostolus; tamen sicut aliquando sacrificium metaphorice de variis virtutum actibus dicitur (uti, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, quia videlicet instar sacrificii Deum placat) ita hinc Apostolus de prædicatione loquens evangelicâ, à se Gentibus faciendâ, vocat liturgiam, tamquam metaphorice sacrificium. Deo exhibens, per obedientiam Christi mandatum adimplendo, qui Paulo præceptum dederat Evangelium Gentibus prædicandi. Vel ipsa Gentium conversio est gratissimum quoddam sacrificium, in quo ipsæ Gentes offeruntur, ut victimæ Deo per Baptismum consecræ: vel potius ipse gentilissimus, per conversionem quasi mactatus, in quo Paulus sa-

Act. 13. 2.

Rom. 15. 16.

Hom. 29. in c. 15. ad Rom.

Pl. 50. 19.

cerdotis fungebatur officio. Quod & ipsi Petro potest adaptari, cui mysticè de Gentium vicinis Christo mandandis dictum fuit, *Occide, & man- ducā*. Sed sicut ex eo quòd ista vox *sacrificium* aliquando de aliis per metaphoram dicitur, non sequitur non dari verum, & propriè dictum Sacrificium in novà Lege, longè quàm in veteri præstantius; ita et si vox *liturgia* ad alia per metaphoram significanda assumatur, tamen propriè convenit verè liturgiæ, seu excellentissimo Missæ Sacrificio: quod apud Patres græcos, aliquando cum addito, *Liturgia mystica*, aut sacra nuncupatur.

LOEDORIA: *λοιδωρία, lidoria*, cum accentu ut in vocabulo præcedenti. Est convicium, maledictum, opprobrium, sales conviciosi. Oritur à verbo *λοιδωρέω, lidoréo*, objurgo, convicior, mordeo; quod ulterius est à *λάω, lian*, valde, & *δέρω, déro*, excorio, cædo. Hinc & *λοιδωρός, lidoros*, convitiator, maledicus, qui latinè *ledoros*, p. b., diceretur. Aliqui latinè voce *ledoria* utuntur: cumque convicium sit ipsa contumelia, eandem cum eâ deformitatem imbuit, & ad eandem injustitiæ speciem reducendum.

LOEMODES: *λοιδωδης, limodes*, p. l., pestilens. Est enim adjectivum à *λοιμός, limós*, pestis, quæ à Latinis, hac voce uti volentibus, *lemós* scriberetur. Cum verò pestis morum, & animæ, maxime sit formidanda; *limodes* præsertim est ille qui pravis moribus, & venenosis alijs inficit colloquii. Nam *corrumpunt mores bonos colloquia mala*. Vox *limodes* à nonnullis Latinis usurpata maxime talibus perveris adaptatur, qui nonnunquam impunè in innocentes grassantur. Et *homines pestilentes dissipant civitatem*. Ubi *yo* dicunt *λοιμοί, limi*, idest pestilentes: nam *limós* etiam pestilentem significat. Sed Hebraicus scribit *anšé latšon*, idest viri derisionis, seu derisores: qui nempe omnia bona, & bonos deridentes, virus suum inter incautos pestilenter spargunt.

LOGARIUM: *λογάριον, logarion*, p. b., diminutivum à voce *λόγος, de qua infra*. Adedque est oratiuncula, ratiuncula, dissertatiuncula: & logaria sunt fermocinationes, minutæ rationes, seu computus rerum minimarum. Immo talis ejus terminatio quid vile significare solet: ut ab *ἵππος, hippos*, equus, Græci formant *ἵππαριον, hipparion*, idest equus parvus, vilis, & ineptus.

LOGEUM: *λογεῖον, logeion*, p. l., locus ubi conveniunt consulentes, pulpitum, ubi recitantur comœdiæ, theatri locus. Vox est formata à *λόγος, de quo suo agetur loco*. Logia verò, p. b., in singulari est conventus, collectio, collecta, elemosyna, vox nova apud Apostolum, ubi Noster ait, *De collectis autem quæ fiunt in sanctos*: Græcus in genitivo habet *λογίας, logias*, de collectâ, seu elemosynâ. Erat quippè collecta, quam Apostolus à legendo, seu colligendo logiam græcè vocavit: quæ fiebat in pauperes Christianos in Judæâ, bonis omnibus paulò ante ob Christi Fidem spoliatos. Quod Apostoli Jerosolymæ, inito sum Paulo fœdere, ipsi impensè commendarant. Prout ipsi semet ait, *tantum, ut pauperum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere*.

LOGICA: *λογική, logiké*, p. b., rationalis,

supple scientia, vel ars. Nam *λόγος, logos*, ratio, & *λογικός, logicós*, in masculino, rationalis. Latius olim logica sumebatur, non solum pro arte disserendi, quam Dialecticam vocant; sed etiam pro ipsâ Rhetoricâ, quæ ut Logica rationis, & discursus usum docet: non ita strictim, & angusto modo, sed magis dilatato, & expanso. Logicæ sic acceptæ inventionem Isidorus Platoni tribuit. *Logicam quæ rationalis vocatur Plato subjunxit, per quam discussis rerum, movumque causis, vim earum rationabiliter perscrutatus est, dividens eam in Dialecticam, & Rhetoricam*. Idem illa quæ magis subtiliter agitata, & disputata, ac differta sunt, logica dicta sunt, ut innuit Tullius: *Habes ea quæ de perurbationibus enucleatè disputant Stoici, quæ logica appellantur, quia differuntur subtilius*. Quod non discordare videtur ab opinione illorum, qui omnes scientias Logicâ directas, Logicas utentes appellant. Boethius Logicæ appellationem Peripateticis attribuit: *Hæc est, inquit, disciplina quasi differendi quædam magistræ, quam logicam veteres Peripatetici appellaverunt, continens in se inventiendi, judicandi que peritiam*. Quod maxime discursu, seu syllogismo assequimur: quo scilicet occulta eruuntur, & ignota panduntur. Præcipue namque hoc fit syllogismo, & aliis argumentationibus mentalibus, quarum gratiâ vocales efformati. Docet ergò Logica aptos conceptus elicere ad inventionem, & judicium, adedque ad ipsos conceptus rectè dirigendos. Ità ut conceptus ipsi formales sint objectum materiale Logicæ, & ipsa directio intrinseca, & passiva, seu ipsa rectitudo operationum mentalium, sit objectum formale: attributionis autem objectum sit ipse syllogismus perfectus, ad quem ordinantur alia sciendi instrumenta, in quo magis inveniendi consistit, & judicandi peritia. De Logicâ docente variè varii differunt. Et ne limites instituto nostro præfixos transiliamus, sufficiat observare Logicam docentem ex communi optimè dici ipsam Logicam, quatenus præcepta tradit, quibus tum ipsa Logica, tum aliæ utuntur scientiæ. Logica verò utens non rectè ab aliquibus ad Topicam restringitur, quæ scilicet tradit præcepta in quacumque materiâ probabiliter disputandi. Nam aliæ scientiæ alijs Logicæ partibus æquè ac Topicâ utuntur. Arriaga limitat Logicam utentem ad ipsam solam Logicam, quatenus suis proprijs præceptis utitur: cum enim, ut ait, aliæ scientiæ non sint Logicæ, nec etiam Logicæ utentes dici possunt. Alii tamen non malè cum Patre Valquez nomine Logicæ utentis comprehendunt omnes scientiæ, quatenus utuntur Logicæ præceptis: seu actus aliarum scientiarum, & ipsius Logicæ, quatenus directivè procedunt à Logicâ docente, et si elicitive à propriarum scientiarum producantur habitibus. Qui simul directi ab unâ Logicâ docente, rectè quoque una Logica utens dicuntur.

Hujus Logicæ utentis pars est ipsa sacra Scientia, seu Theologia, quatenus actus ad ipsam spectantes diriguntur à Logicâ. Quâ non solum, ut patet, utitur Theologia scholastica; sed etiam ipsa Moralis, & positiva. Atque in Polemicis acriter sacra Scientia decertans, maxime Logicâ utitur, ut

ut & in didacticis methodicè procedens. Sive enim locis illis utatur, quæ ab autoritate sumuntur, Logicâ dirigitur, ut ordinatè procedat, ut taceam locum ab autoritate in Topicis etiam enumerari; prout etiam locus à pari, qui tamen in Theologiâ est satis infidus. Sive veritatibus naturaliter notis, per syllogismos probabiles, aut demonstrabiles argumenta efformet; ipsa potiori ex parte Logicâ utatur necesse est. Rationi tamen naturali non multum innitendum, cum præcipua sacra Fidei Mytheria, quæ in Theologiâ exponuntur, omnem rationem naturalem longè superent. Unde dicit Angelicus, quòd *sacra doctrina etiam utitur ratione humanâ, non quidem ad probandam fidem, quia per hoc tolleretur meritum fidei, sed ad manifestandum aliqua alia quæ traduntur in hac doctrinâ*. Tamen hoc non obstante Theologia est absolute argumentativa, quam Episcopus possidens, potens est exhortari, & eos qui contradicunt arguere, ac solvere rationes quæ contrâ Fidem adducuntur. Nam hæc, prout asserit D. Thomas, non sunt demonstrationes, sed solubilia argumenta. Damnatur verò nimia in sacro Doctore cavillatio, & argutia; dum lumini naturali nimium fidens, & Logicâ potius abutens, quàm decorè utens, vanæ curiositatis, & superbæ arrogantia specimen præbet: atque multa superflua, inepta, & infusa suis libris immiscet. Sed maxime hæreticorum sophismata damnanda, quæ ad incautos decipiendos ita sunt affabrè facta, ut facillè ipsos in stultissimos inducant errores. Hos Logicos, seu Dialecticos per culcas significari putat Adamantius. Nam, ut ait Nic. Cautlinus, *Sicut culex in aëre volitans, semper penè fugit oculos, ac corpus cum insederit, tenui quidem sed acuto stimulo terebrat*; ita illi Dialectici, præsertim hæretici, *minutis, & subtilibus verborum stimulis animos terebrant, & tantâ calliditate circumveniunt, ut deceptus nec videat nec intelligat, unde decipiatur*. Ad nostrum propositum facillè pertrahi possunt Apostoli verba, quibus similes argutias satis clarè vitandas docet, dum ait: *Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devoti, sunt enim inutiles, & vana*. Et certè quantum Augustini, necdum Sancti, & Fidelis, Logica timeretur, satis est unicuique notum: quam felicissimi ingenii adolescens sine magistro, ex ipso Aristotele didicerat, & ex quâ sine summi Præceptoris magisterio speciosa, sed fallacia argumenta depromebat. Metalogica vero quid sit V. *Metaphysica*.

LOGION: *λόγιον, p. b.*, rationale, à dicto *λόγος, ratio*. Eo nomine Græci Oraculum, præsertim solutâ oratione editum, appellabant. Logion quoque dictum est S. Pontificis Rationale: quod adhærebat in ejus pectore superhumerali. Erat quadratum, & palmare, ac duplicatum, sicuti Dominus Moyssi mandaverat. *Rationale quoque judicii facies opere polymito, iuxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpure, coccoque bis tinctora, & byssa retorta*. A Septuaginta dicitur *λόγιον τῶν νεύρων, logion don crijeon*, idest rationale judiciorum: & ab Hebræo *chôscen miscpâth*, idest pectorale judicii. Logion autem, seu Rationale vocatum, quia per illud, ac

si ratione quâdam præditum esset, oracula redderentur: & judicii dicebatur, quia ipsi oraculis, & responsis, judicia, seu Dei sententiæ Israëlitis intinabantur: de quo in voce *hyacinthus* nonnulla dicta sunt. Hoc rationale exornatum erat 12 gemmis, per ordinem dispositis, quarum singulis unum è 12 Patriarcharum, seu filiorum Jacob, nominibus erat insculptum. Excepto tamen nomine Levi, ex cujus tribu erant sacerdotes, ad quos spectabat 12 Patriarcharum nomina deferre, ac inter Deum, & populum mediatores esse, Sed cum Ephraim, & Manasse, duo filii Joseph, pro filiis Jacob reputarentur, & duas tribus constituerent; ipsi duodenarium adimplebant numerum. Horum nomina summus Sacerdos, ut cara pignora, in pectore gerere debebat per amorem: uti & in humeris, in duobus lapidibus onychinis, eorum videlicet onera, & peccata ferendo, & pro ipsis Deum placando. Rationalis lapides 12 suo ordine describuntur. In primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus: in secundo carbunculus, saphirus, & jaspis: in tertio ligurius, achates, & amethystus: in quarto chrysolithus, onychinus, & berillus. Pontifex hoc Rationali decorus de variis rebus Deum consulebat. Cui Deus, ut aliqui volunt, per insolitam 12 gemmarum mutationem respondebat: putà per majorem splendorem, aut offuscationem, ex quo Sacerdos capiebat oraculum. Sed quamvis hæc opinio sit maxime norum Interpretum, nempe Lirani, Abulensis, Ribeiræ, Serarii, Genebrardi, Pererii, Bonfrerii, & aliorum; tamen non est verisimile id semper factitatum, maxime quando res sine disertis verbis, non poterat ex gemmarum immutatione penetrari. Nec aliter potuit contingere, quando David consuluit Dominum, occasionem secundæ Philistinorum irruptionis. Cui Dominus respondit: *Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & venies ad eos ex adverso pyrorum*. Et cum audieris sonitum gradientis, in cacumine pyrorum, tunc inibi prælium, quia, tunc egredietur Dominus ante faciem tuam, ut percussat castra Philistinorum. Nulla gemmarum immutatio quit excogitari, quæ hoc responsum, tot circumstantiis distinctum, aperire potuerit. In Rationali præterea, ut loco annotato diximus, hæc voces erant inscriptæ, *Doctrina, & veritas*, ut à Domino Moyssi mandatum fuerat hisce verbis. *Ponnes autem in rationali judicii doctrinam, & veritatem*, seu, ut legunt *70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000*

Ex. 28. 17

2. Reg. 1.

Ex. 28. 30.

תורת
האבות
והאמהות
והאבות
והאמהות

absconsa, ex qua responsa divinitus dari solebant.
LOGISTICE: λογιστική, *logistiké*, p. b., ars supputandi, quae calculatoria dicitur. Oritur à verbo λογίζομαι, *logízomai*, computo, confidero, intelligo, conjecto: cuius tertia persona praet. est λογίσθη, *logísthē*, & hinc λογιστής, *logístēs*, computator, estimator, & *logísticós*, ratiocinator, rationalis, computabilis. Logista ergo dicitur, qui reddendis rationibus praestet. Justin. in tit. de mod. mulct. leg. curat. Logisticon autem est pars animae, quae ratio vocatur, in qua vis consultandi, rationemque subducendi consistit.

LOGODÆDALOS: λογόδαλος, p. b., sophista, qui compta sermone dolum celat. Vel, ut aliis placet, verborum manducator inanis, civilium verborum rerum ignarus. Bud. in l. jus civile, de Just. & jure. Formatur ista vox à *logos*, sermo, ratio, & *dædalos*, ingeniosus, solers, varius. Hoc autem oritur à verbo δαίω, *daíō*, scio: à quo & *Dedali* famosi architecti nomen.

LOGODIARRHOEA: λογόδιάρρησις, *logodiarrhia*, verborum fluxus, maxime verborum non concordiorum profluvium. Formatur enim à voce *logos*, sermo, verbum, & *diarrhia*, latine *diarrhea*, copiosus alvi fluxus, de quo superius dictum est. Adedque *logodiarrhoea* futilem loquacitatem significat; quae notantur illi garruli, qui quidquid in buccam venit effutunt. Inter vitia extrapelliae, aut modestiae opposita recenseri potest.

LOGOGRAPHIA: λογογραφία, *logographia*, latine penultima correpta pronuntiari debet, nisi Graecos imitemur in accentu. Vox est composita ex sepius dicto *logos*, ratio, oratio, sermo, verbum, & verbo γράφω, *gráphō*, scribo. Adedque *logographia*, est orationum scriptio, liber, tractatus, oratio soluta. Est etiam rationum scriptio, ut *logographi* munus denotet, de quo jam dicetur.

LOGOGRAPHUS: λογογράφος, *logographos*, penultima brevi, etiam Graecus in ea ponatur accentus. Ita dictus orationis scriptor, ab eadem origine qua vox procedens. Logographus secundum Ammonium est judicialium causarum scriptor, aut qui libros orationum describit. Nam Logistae rationum libros curabant, & Logographi scribebant; significat & oratorem versutum, seu *logodædalum*. Sic in malam partem aliqui sumunt, puta pro futillium, & ineptorum verborum scriptore: uti Demosthenem appellabat Aeschines conviciosè *logographum*. Quia, ut opinatur Valerianus, sive quod semper ex scripto diceret, sive quod in utriusque partis favorem aliquando scriptitavit. Ito sensu optime quadrat haereticis, inepta, & impia contra veritatem obgannientibus, criticè quaslibet vocalas examinantibus, & in rebus summi momenti toto celo aberrantibus. Illi quoque tali sensu *logographi*, qui meras de nomine quaestiones in scholas invehentes, grandem verborum machinam architectantur, quae suo pondere corruit, & difficultates magis implicat, quam explicat.

LOGOGRIPIPHUS: λογογρίφος, *logogriphos*, p. l., sermo implicitus, & enigmaticus. Formatur à dicta voce *logos*, sermo, & γρίφος, *gríphos*, insolubile, rete, argumentum nodosum: sicque idem etiam significat *griphus*, pro sermone implicito, ac

logogriphus. Sunt ergo *logogriphi* enigmata, quae magis tamen in verbis ipsis suam habent obscuritatem: dum ex aliqua mutatione, additione scilicet, aut detractone, varia recipiunt significata. Talis *logogriphus* hisce verbis exprimitur:

Mitto tibi navem proci puppique carentem.
 Nam ablata primà, & ultimà literà, quasi proci, & puppi, remanet *ave*, quo amicus ab hujus *logogriphi* salutabatur authore. Sed non est necesse *logogriphum* ad hoc significatum restringere: cum omnis *griphus*, & sermo enigmaticus *logogriphus* dici possit. In *logogriphis* excellit Cleobulina, sive Eumecis Cleobuli filia: cuius etiam scripi, aut scripi, flexuosis ambagibus intorti, ad Aegyptiorum regem, & Sapientes deferrebantur. Quales plurimos verisimiliter regina Saba Salomoni proposuit, quae venit tentare eum in enigmatibus. Sed omnia sapientissimè ipse enodavit: nam non fuit sermo, qui regem possit latere, & non responderet ei. Si autem *logogriphum* cum *gripho* confundamus, etiam cum enigmatate confundi poterit, & eandem cum *gripho*, & enigmatate, divisionem fortiri. Horum enim varia sunt genera: quorum primum in verbis simplicibus consistit, cum voce aliqua enigmaticà aliquid exprimitur. Secundum genus in literarum, & syllabarum puerilibus quibusdam aucupis versatur, ut si pronuntiari jubeamus *piscis*, aut *plantae* nomen, quod ab *o* ineipiat; aut nomen in variis sensibus dividamus, ut *vistus*, in *vas*, & *tus*. Tertium genus est sermè dialecticum, in flexuosis contrariarum propositionum ambagibus: ut illud piscatorum de pediculis: Quos cepimus reliquimus, quos non cepimus tulimus. Quartum, & gravissimum genus est rei alicujus obscura, & figurata descriptio, quale profert Nic. Causinus de Cinarà.

Nullum mi caput est: cervicem tamen, alia vivente
 Terrae cervix surgere sponte facit.
 Ut globus in tereti consisto stipite: quare
 Matris habent in se viscera nostra patrem.
 Ad hoc genus referri possunt tot Prophetarum obscurae, & figuratae descriptiones. *Logogriphi* tamen, ut jam innuimus, magis reputantur *griphi* verbales illi, qui potius in ipsis vocibus latent: cujus exemplum supra prolatum est. Et istud de voce *ala* coronidis loco adjicimus:
 Res volat: pi ad ungue, fodit: mi adjungito, mandit.
 Primam deme, canit, ultima sola gemit.

LOGOMACHIA: λογομαχία, *logomachia*, latine poni debet accentus in antepenultima, etsi multi in similibus terminationibus non male Graecos imitentur. Verborum pugnam sonat, à sepius dicto *logos*, & μάχη, *máche*, pugna. *Logomachia* dici potest de verborum inter se contradictionibus, dum unus sibi ipsi contradicit, aut alteri. Sicuti faciunt contumaces, & pertinaces, maxime haeretici: de quibus ait Apostolus, quod langueant circa quaestiones, & pugnas verborum, graece *λογωμαχίας*, *logomachias*. *Logomachia* est etiam inter illos, qui verbis dissentunt, etsi fruantur animorum pace, & concordia. Sed specialiter ab aliquibus Authoribus *logomachia* de quaestionibus de nomine intelligitur: quando nempe vocibus dissentientes, in re conveniunt, & concepta. Sicque contra ideomachiam distinguitur: hocque modo *logomachiae*

3. Reg. 10.

In Procl. ad Hori. Hier. 1. 10.

1. Tim. 6.

in scholis theologice non desunt, dum plures futiles de voce quaestiones introducuntur.

LOGOPRATES: λογόπρατης, *logoprates*, latine penultima correpta, etsi Graecus accentus in ea ponatur. Est verbi venditor: à dicto *logos*, verbum, oratio, sermo, & πρᾶττες, *práttēs*, venditor, quod est à verbo πρᾶττω, *práttō*, vendo. Sed ita *logoprates* dici deberet. Potius ergo à verbo πρᾶττω, *práttō*, venditor, & sine augmento *prates* diceretur. *Logoprates* à D. Gregorio Naz. Judas agnominatus est: sed quod Verbum divinum, seu Christum Dominum sacrilegè impietate Judaei vendiderit.

LOGOS: λόγος, sermo, oratio, ratio, verbum, causa, &c., & ab aliquibus etiam usurpatur *logus*. Oritur ista vox à verbo λέγω, *légō*, dico, concionor, pronuncio, discerno, censeo, &c.; cujus praet. medium est *λόγος*, *lógos*, & hinc ablato augmento syllabico *logos* erumpit. Ab ista voce multae aliae compositae Graeco-latinae formantur: & idè è re fuit ipsius indagare originem. Imò secunda sanctissimae Triadis Persona passim à S. S. Patribus Graecis, cum S. Joanne, *Logos* vocatur: & etiam ab aliquibus Latinis retinetur ista dictio. Cum autem, ut videmus, *Logos* varia significet; variè quoque à S. S. Patribus illa verba, *ὁ λόγος ἦν ὁ θεός*, *en archè en ho logos*, *In principio erat Verbum*, & ab aliis Interpretibus exponuntur. Nam aliquando Tertullianus, Cyprianus, & Ambrosius, *logos* vertunt sermone: Chrysostomus, & Nazianzenus accipiunt pro ratione, & aliqui etiam pro definitione, Unde Erasmus maluit vertere sermone: cujus ova libenter foventes, omnes alii Novantes, sermoneam cum ipso verti debere contendunt. Et verè non incongruè Filius Patris sermo dici potest: quia veluti sermo à dicente procedit, Patrem planè referens, & omnia quae ipsius sunt exprimens: de quo dicitur: *Semel locutus est Deus*, Ratio quoque Patris appositi dici potest: quia ut ratio, & notitia à mente, sic à Patre procedit Filius. Definitionem etiam ratio ipsi competit: quia Filius naturam Patris, & omnium rerum, definit, & plenè exprimit. Sed magis tenenda est nostra versio, quae est communis aliorum Patrum, praeter citatos. Nam Verbum est quid simplicius, nec compositionem denotat, ut aliae voces: quod maxime Verbo divino convenit, magisque significat aliquid intrinsecum, & intimum, cum istae voces, ratio, sermo, definitio, potius aliquid extrinsecum designent. De cetero D. Hieronymus in magno perè miratur Joannem rusticum piscatorem, & indoctum, in has voces, *In principio erat Verbum*, erupisse. Atque

I.

Io. 1.

Ps. 61. 12.

Ad Paul. Ep. 103.

Cic. Gallo

Orat. de 5. haer. sib.

Quid enim perfectius verbo, qui solus est inter mortuos liber. Non idè tamen Trismegistus secundam Supremae Triadis Personam agnovit, quamvis aliqua scripserit, quae secundae Personae appropriantur. Ut nec Platonici, in quorum libris reperitur illud, *In principio erat Verbum*, per hoc rationem idealè intelligentes, unum ex tribus rerum principiis, ut in voce *idea* fuit annotatum. Haec secundam ipsos erat alia à Deo substantia, quam mentem, & paternum vocabant intellectum.

Logos ergo aptissimè verbum exponitur. Cum autem, ut docet D. Thomas, triplicis generis verba proprie dicta reperiantur (nempe vox ipsa exterior, interioris conceptus significativa: verbum interiorius à voce significatum: & ipsa vocis imaginatio) primò, & principaliter interior mentis conceptus verbum dicitur: nec aliter vox exterior, quae non quia interioris conceptus est significativa, verbi nomine donatur. Quia verò verbum de ratione sua habet, quod à notitia concipientis procedit; sic etiam in divinis significat aliquid ab alio procedens. Unde oportet quod nomen Verbi, secundum quod proprie in divinis accipitur, non sumatur essentialiter, sed personaliter tantum. Sed quia solus Filius per intellectum procedit, solus etiam Verbum in divinis dici potest: eà ratione quae Filius dicitur, & Imago. Ex quibus denud patet optime illam vocem *logos* Verbum expositam fuisse: quia verbum dilucidè exprimit processionem filii per intellectum à Patre. Non quidem ex notitia solius essentiae, ut vult Scotus; sed ex notitia essentiae, Personarum, & creaturarum. Cujus rationem assignat Angelicus: Quia Deus cognoscendo se, cognoscit omnem creaturam, & multò magis ipsas Personas. Ex tali autem cognitione oritur Verbum representativum omnium eius, quod actu intelligitur. Praeterea sicut verbum mentis in nobis est actualis quaedam representatio rei intellectè; sic etiam Verbum divinum est actualis representatio eorum, quae à Deo Patre intelliguntur. Intelligit autem essentiam suam, Personas, & creaturas: ergo Verbum divinum haec omnia representat. Ex quo ulterius sequitur Verbum ex istorum omnium notitia procedere: nam si procederet ex notitia solius essentiae; jam sola essentia ut cognita representaretur in Verbo. Sicuti verò *logo*, est Dei Patris imago; ita secundum Mariam Victorinam *ὁ λόγος anima* quaeque hoc genus ibi, cetera imagines sunt. Sed in vocabulo *icon* dictus est homo totius Trinitatis imago: unde videtur Victorianus dixisse animam esse *logos*, seu Verbi imaginem, in quantum Deus est: vel quia Verbum est Deus de Deo, & Deum producat, ita homo est de homine, & hominem producat. Secundum quod dicit D. Thomas, quod homo aliquo modo magis est ad imaginem Dei, quam Angelus: Sic aliquo modo dici posset homo magis ad imaginem Filii, cui competit esse Deum de Deo, & Deum ab ipso procedere. Vel quia sicut Filius est imago Patris; ita homo est imago Dei: & in hoc, magis Verbo, quam aliis duabus Personis, quae non sunt imagines, assimilari videtur. Absolutè tamen reprobandum est, cum Augustino, in homine solam esse Verbi imaginem: cum Deus dixerit, *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*.

2.

D. Th. 1. 1. 34. 2. 1.

1. 3. c.

1. 2. adv. Ariam.

1. 12. de Trin. c. 5. & 6.

LO.

Hierosol. 1. 46. V. Lucubratio.

LOGOTHETA: λογῆτης, *logothetes*, latinè penultimà correptà, et si Græci eam efferat acutam, Est ille qui rationes ponit, seu qui computum curam habet: à dicto *logos*, & verbo *τιθέναι*, *titheina*, ponere, cuius tertia persona passivi est *τίθηται*, *titheite*, & ablata reduplicacione diceretur *θηθη*. Logotheta intelligitur ab aliquibus Cancellarius. Et si etymologia potius eum respiciat, qui expensarum, & aliarum rerum rationem habet. Erat logotheta tam ecclesiasticus, quam secularis, qui logotheta palatinus appellabatur, ab Imperatoris palatio. Sed logotheta ecclesiasticus literas Patriarchæ signabat, & aliis muneribus fungebatur.

LOIS: λῳίς, *lois*, avia *Timothei*, Judæa quidem, sed, ut ejus filia Eunice, græcum nomen fortita, & melior interpretata. Nam græcè in comparativo *λοῖον*, *loion*, melius significat. Eam laudat Apostolus à meliori Fide, simplici, & nō fictā, seu ut habet Textus græcus, *ἀνυποκρίτως, ἀνυποκρίτως*, idest non hypocritice. Hæc enim sunt Pauli, ad suū Timotheum scribentis, verba: *Recordationem accipiens hujus fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitavit primum in aviā tuā Loide.*

LORDICO, curvatim incedo, ait Magri, ex S. Benedic, de generibus monachorum, à græco *λορδοῦς*, *lordos*, curvus, cernuus. Græcè profectò est verbū *λορδοῦς*, *lordos*, luxo, infecto, unde *λορδοσις*, *lordosis* (quæ latinè lordosis, p. l., diceretur) incurvatio in anteriora, item vertebraarum luxatio.

LOXIAS: λῳξίας, *loxias*, latinè penultima corripitur, quamvis à Græcis acuatur accentu. Sic Apollo vocatus, quasi obliquus, ambiguus, propter ambigua, & tortuosa responsa, quæ reddebant ipsius vates. Nam *λοξός*, *loxos*, dicitur obliquus. Hinc *loxias*, quamvis præcisè non significet ambiguum locutorem, tamen quia denotat Apollinem, qui ambigua voce utebatur, aut quia verius Apollo est Sol, qui oblique per Zodiacum incedit, ambiguus locutor *loxias* dici potest: & *λοξοσις*, *loxosis*, latinè tamen p. l., obliquitas, aut sermo ambiguus, & obliquus.

LUNCHUS: λῳνχη, *lonche*, lancea, ferrum haste, venabulum, & jonice fors. Nam fit à *λῳονχη*, *lilonche*, præter medio verbi *λῳγχανα*, *lanchano*, fortior, nancifcor. Istā voce utitur Tertullianus, dum à militiā Christiano aversens, ait: *Incumbes, & requiescens super luncho, quo perfossa est latus Christi*. Ubi Interpres dicit, quod aliqui reponunt *lancho*, aut *lonche*, quia Græcis hasta.

LUTER: λῳτῆς, *luter*, vasis genus. Juxta quorundam opinionem est vasis genus, quo vinum diluitur: alii tamen pelvim intelligunt, aut vas geandis, in quo vasa abluuntur. In Textu hebraico solet dici *chijor*, idest labrum, lavacrum, concha. Ipsa vocis etymologia satis indicat esse vas ad lavandum destinatum, nempe à verbo *לָוַה*, *lavo*, cuius tertia persona præter. pass. sine augmento syllabico effect *לָוַה*, *lute*, & hinc *לִטְרָה*. Apud Græcos autem, *λύω*, *luo*, lavare, de corpore dicitur: *λύω*, *luto*, de pannis. Adedque luter optime pelvis intelligitur, in quā pars corporis, pedes scilicet lavari solent. Luter, seu lavatorium, etiam dictum illud magnum vas æneum, jussu Salomonis fabricatum, quod propter vastitatem mare fuit appellatum. De quo dicit sacer Textus; *Fecit*

quoque mare fusile 10 cubitorum, à labio usque ad labium. Quod & hebraicè *jam*, idest mare, nuncupatur. Hujus postea crassities, seu demensio in ipsius aris profunditate significatur: *Grossitudo autem luteris trium unciarum erat.* Et ita in 2. Paralip. hebraicè *jam*, & à Septuaginta *θάλασσα, thalassa*, idest mare, vocatur: & ejus crassities hinc verbis innuatur. *Porrò vastitas ejus habebat mensuram palmi*; nempe contracti, quatuor digitis constantis, seu tribus uncis. Nec in hoc est antilogia, quod in Libris Regum dicitur, *Duo millia batos capiebat*; & in 2. Paral. scribatur, *Capiebatque tria millia metretas*. Quia in primis numerus minor includitur in majori: & ut dicit Emm. Sà, duo millia tantum solebant infundi, sed tria millia capiebat. Vel dic cum Tirino tria millia batos fuisse vulgares, tertiā parte sacris minores. Batus autem vulgaris, seu metreta, continet 80 libras: adedque batus sacer debebat capere libras 120. In universum ergo continebat illud mare æneum 240000 libras aquæ: sicque circiter 1412 barilas, ut vocant, romanas. Usus istius maris à sacro Textu significatur; *Porrò sacerdotes in mari lavabantur*. Non quod in ipsum intrarent; sed ex epistomis, aquā decedente, pedes, & manus lavarent. Ultra luterem hunc magnum fecit Hiram jussu Salomonis *decem luteræ aneos, 40 batos capiebat luter unus*: Et ita 70 *luteræ*, vocat, & hebræus *chijorim*, aut *chijoroth*, à dicto singulari *chijor*. Alibi conchæ dicuntur, ad hoc videlicet efformatae, ut *lavarent in eis omnia, quæ in holocaustum oblaturi erant.*

LYCANTROPIA: λυκανθρωπία, *lycanthropia*, latinè penultimā brevi efferenda, nō græcus in eā usurpetur accentus, Est miseranda hominis affectio, & insanis genus, ex melancholiā procedens: quæ qui laborant à Græcis appellantur *λυκανθρωποι, lycanthropi*, & latinè lycanthropi, p. l. Itā dicti eò quod lupos imitentur: nam *λύκος, lycos*, lupo, & *ἄνθρωπος, anthropos*, homo, quasi lupi homines. Noctu è domo exiitentes insanè discurrunt, aut in sepulchris ad diem usque commorantur. Etiam vocem quamdam, ululatus adinitar, edere dicuntur, & res duriores dentibus corrodere: facie pallidā, oculis, & linguā arefcentibus, ingenti tūi vexantur, & tiliarum ulceribus, ex crebra impactione medelam respuentibus, afficiuntur. Lycanthropus verisimiliter fuit ille homo in regione Geræsenorum, qui *domicilium habebat in monumentis*; & omnem diligentiam, & custodiam eludens, ac vincula, & compedes effringens, à nemine domari poterat; & *semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus*. Nam et si spiritu immundo vexaretur, & omnes illi effectus insoliti, ac vexationes horrendæ demonis operæ adscribi possent; tamen juxta humorum dispositionem magis quandoque homines vexat: & corporis malis affectionibus se accommodans, occasionem sumit in homines luciferinam rabiem exercendi. Ut patet in lunaticis, qui stas lunæ vicibus, ob potentiores hujus planetæ influentias, humoribus crescentibus, & alteratis, magis dira patiuntur à demonibus. Sic & in lycanthropis contingere potest, quibus etiam affectio aded tetra ob scelerata nonnunquam immititur: & in quos, quoad corpus, & animam sic malè dispositos,

jam, 2.

v. 26.

2. Par. 4. 5.

3. Reg. 7. 26.

2. Par. 4. 5.

2. Par. 4. 6.

3. Reg. 7. 38.

כִּי יִרְאוּ

כִּי יִרְאוּ

chijorim

chijoroth

2. Par. 4. 6.

Marci 5. 2.

Luc. 8. 27.

Math. 8. 28.

L. 18. 3.

ult. Cap.

D. Aug. de Civ. Dei l. 18. c. 17.

L. 8. c. 22.

Act. 14. 6.

v. 11.

v. 10.

tos, facilius ad vexandum demoni datur accessus. Proat accidisse videtur illi lycanthropo, qui habebat demonium jam temporibus vultus, & vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis. Quod apud Matthæum de duobus narratur, qui habebant demonia, & vi nimis, ita ut nemo possit transire per viam illam. Itā nempe prædominante feroci humore melancholico, operā etiam demonis alterato, & cerebro turbato, ut instar ferarum ipsa delectarentur sævitie. Ex quibus ab aliis unus solus memoratur, videlicet celebrior, & ferocior: in quo una inhabitaret integra demonū legio. Aliquid simile, immò ferocius, Nabuchodonosori sicut lycanthropis accidisse ex verbis Scripturæ deducitur, & Interpretum sensu. Nam sibi ipsi bestia videbatur, & ita ipsius corpus erat immutatum; ut vix humana species cerneretur, & ratio penitus vi adustissima atræ bilis opprimeretur, ac sensus in belluinum verteretur. De quo pluribus agitur in voce *metamorphosis*. De alterius generis lycanthropis Prussia, Livonia, & Lituania, magicis artibus in lupos trāsfiguratis, & rursus speciem humanam recuperantibus, narrat Olaus Magnus.

LYCAONIA: λυκαονία, *lycaonia*, latinè penultimā correptā, quamvis in eā græcè statuatur accentus. Regio lupina interpretata, & ita olim dicta Arcadia à Lycaone rege: quem in lupo à Jove conversum fuisse Poëtæ fabulatur. Sicque verè Lycaonia, à *λύκος, lycos*, lupo, creditur appellatus. Sed facillè Lycaonia, à luponum copia, à Lycaia vocari potuit: quod occasionem fabulæ præbuit: Quæ tamen ut historia vera narratur ab Eventhe græco scriptore, & à Varrone, scilicet Arcades, stagnum quoddam ejus regionis transeptata, in lupos esse transfiguratos. De quibus Plinius: *Homines in lupos verti, rursusque restitui sibi, falsum esse confidenter existimare debemus, aut credere omnia, quæ fabulosa vos seculis comperimus*. Fortè lycanthropi antiquitus in Arcadiā frequentiores erant: de quibus actum est in vocabulo præcedenti. A simili aliquā etymologiā ortum traxit Asia quedam regio, pars Cappadocia ad Taurom montem pertingens, Lycaonia dicta, in quā urbs præcipua erat Iconium, & urbes aliæ Lytra, & Derbes eminebant. Iconio fugientes Paulus, & Barnabas, ob Judæorum exortam persecutionem, confugerunt ad civitates Lycaoniae, *Lystram, & Derben*. Et Lystris quidem paratum in claudio miraculum illos infideles induxit ad credendum Barnabam esse Jovem, & Paulum Mercurium: *quoniam ipse erat dux verbi*. Nam divinā iacundiā, & apostolicā dicendi exellebat efficaciam. Cùm Barnabas eis potius Jupiter videretur: quia staturā fortè procerior, & ætate major, ut putat Liranus, joviali etiam facie, & beneficentiā, ac comitate gratior. Nec mirum quod illi Lycaonici, tantoperè idololatriæ dediti, hos angelicos viros pro divinis haberent: cùm planè aliquid suprahumanum in concionibus suis resonarent, & divinum quiddam in vultu, moribus, & miraculis, prodigiosè spirarent. Unde lycaonicè dixerunt: *Dij similes facti hominibus descenderunt ad nos*. Sed illi qui jam è lupo in agnos ovilis Christi videbantur evasisse, facilius lupinos mores, & rabiem resumpserunt: & qui prius volebant Paulum, ut Deum, sacrificio co-

colere, lapidibus obruerunt. Ibi enim *lapidantes* v. 18. Paulum traxerunt extra civitatem.

LYCEUM: λυκειον, *lykeion*, latinè penultimā productū propter diphthongum, et si Græci alijs regulis utentes accentum in antepenultimā collocent. Itā dictum gymnasium celeberrimum juxta Athenas, in quo Aristoteles uberrimo concursu Philosophorum docebat: à quo & alia aliqua gymnasia, quale habuit Cicero in Tusculano, Lycea nuncupata. Hujus vocis etymon hauriunt aliqui ab ipso Apolline, Lycio dicto, aut à lupo, qui græcè *λύκος, lycos*, dicitur, Apollini sacro, cuius signum erat in Lyceo, Alii à luce, græcè *λύκη, lyke*, & nonnulli ab ipsa voce hebraicā remotius deducunt.

LYCHNUS: λυχνος, *lychnos*, lucerna. Oritur à verbo *λύω, luo*, solvo, & *νύκτος, nyctos*, nox, tenebræ: eò quod tenebras solvat, & dissipet. A lychno elychnium dicitur ille funiculus, qui oleo affuso flammam nutrit: quia est in lychno. Nam *λύχνη, lychnē*, in compositione ante *λ, lambda*, vertitur in *ελ, el*, & ita vox *ἐλλυχνιον, ellychnion*, efformata. A lychno, & verbo *φέρω, phero*, porto, fit *λυχνόφορος, lychnophoros*, sed latinè lychnophorus, p. b., qui lucernam præfert. A *βίος, bios*, verò, idest vita, componitur dictio *λυχνόβιος, lychnobios*, lychnobius, p. b., quasi lucernarius, ille qui ad lucernam noctu sæpè operatur, aut studet. Ubi nostra Vulgata legit de cælesti, & felicissimā illā Metropoli, *Lucerna eius est* Ap. 2. 5. 23. *agnus*, græcè dicitur lychnus, & *λύχνος, lychnos*, hoc lychnos affert eò arionem. Prius dixerat, *Civitas nō eget sole, neque luna, ut luceant in*: propterea eorum loco ponit claritatem Dei tanquam solem, & Agnū veluti lunam. Nam Deus lux infinita per essentiam, ut verus Sol increatus, est omnis luminis fons, & origo, clarissimo gloriæ luminis beatorum mentes illustrans; & ipsa Christi humanitas, tanquam primarium post Divinitatem objectum, adinitar lunæ, quæ copiosissimum lumen à solis fulgoribus recipit, omnes noctis tenebras, in quibus viatores cæcutiunt, discutit, ut splendidissima lucerna cuncta mirabili luce collustrans. Ex eadem voce componitur dictio *lychnuchus*, p. l., propter diphthongum, græcè *λυχνύχος, lychnuchos*, candelabrum, lucernam ferens, & de illo qui lucernam portat dici potest: à dicto *lychnos*, & verbo *ἔχω, echo*, habeo, quasi lucernam habens.

LYCIA: λυκία, *lycia*, latinè penultima corripitur, quamvis in eā Græci ponant accentum. Est regio quædam in Asiā minore, inter Pamphyliam, & Cariam sita, ita dicta à *λύκη, Lyco*, Pandionis filio, & ided etiam lupina, ut Lycaonia, interpretata. Romani in favorem Simonis summi Judæorum Pontificis, & principis, inter alias urbes, & regiones, scripserunt *in Lyciam*. Sumitur etiam Lycia pro regione ampliore, quæ Lycaoniam, & alias contineat. Quare de Paulo, in navi adrumetinā Romam versus navigantes, dicitur quod venerit *Lystram quæ est Lycia*: ubi navem alexandrinam conscendit, quæ postea ad Melitam insulam naufragium fecit.

LYCOPHUS: λυκόφωτος, *lycophos*, latinè penultimā correptā, et si Græci in eā ponant accentum. Ab ipsis primum lucis tempus, seu prima lux ita vocatur: & pro diluculo, aut crepusculo, ab aliquibus Latinis usurpatur. Fit à dictione *λύκη, ly-*

Ap. 2. 5. 23.

1. Mach. 15. 23.

Act. 27. 5.

ly-

2. Tim. 1.

5.

c. 3. 5. 2.

De Coro-

nā militis

c. 11.

חִיְיֹר

chijor.

3. Reg. 7.

23.

lyke, lux matutina, seu lux prima, & eor, phos, lux. Nisi ab ipsa voce λυκος, lycos, lupus, quasi luporum lux, ortum habeat: eod quod in crepusculis vagentur lupi. Lycophus, seu lycophos, etiam in Authoribus sacris facile potest occurrere: ided ejus etymologia hac quoque fuit inquirenda.

LYDIA: λυδία, lydia, latinè vox est proparoxytona, etfi paroxytonè à Græcis efferatur. Est regio Asiæ minoris, Cræso rege, & Pactolo aurofero flumine famosa: sic à Lydo quodam, Atyos filio, nuncupata. De Lydiâ fit mentio ab Isaiâ, dum de Christi Ecclesiâ ptophetans dicit, se missurum legatos in Africam, & Lydiam, tendentes sagittam. Ubi 70 habent vocem λυδ, lud, Textum sequentes hebraicum, lud etiam exarantem. Jam ex illo tempore insignis erat ista regio, ut quasi una ex portioribus terræ partibus numeraretur, & sagittandi peritiâ celebris haberetur. Ut etiam Jeremias eandem peritiâ Lydiis tribuit, eos inter Pharaonis milites recensens: quos omnes prædicat gladio Chaldaeorum, nempe sub Nabuchodonosore, excindendos. Et Lydiâ, inquit, arripientes, & facientes sagittas. Hic à Septuaginta λυδ, lydi, & ab hebraico ludim, à dicto lud, appellantur. Lydius, græcè λυδιος, lydios, dicitur ille lapis, seu coticula, auro explorando inserviens: quæ prius in solo Lydiæ fluvio Tmolio credebatur inveniri.

LYMPHATICUS: quasi λυμφατικός, lymphaticos, p. b., & propriè græcè dicitur λυμφολεπτός, lympholeptos. Ista vox ab origine suâ ita deflectit; ut penè græca videatur natalia respicere. Vocatur lymphaticus furiosus, infaniens, præsertim ex improviso: ut ab antiquitate creditum est illis accidere, qui in fonte alicujus nymphæ vidissent imaginem. Lympha enim à Latinis aqua dicitur, quasi nympa, unde lymphaticus: quem Græci nympheleptum vocant, à νύμφη, nymphe, nympa, & verbo λυμπεύω, lambano, capio, cujus tertia persona præter. pass. λυμπεύω, λυμπεύω, captus est, ac si lymphaticus esset à nymphâ captus. Simili furore, ac terrore, quo lymphatici corripuntur, aliquos affectos fuisse testatur S. Textus: ut de Madianitis à Gedeone ad internecionem deletis: de Syris tempore Elisæi Samaritanos obsidentibus, inopinatè exterritis, & aliis simili pavore lymphatico divinitus correptis, & profligatis. Dicitur & lymphatus, ut habet Tertullianus in libro de Baptismo, adversus Quintillam: Nam & eneptos, ait, & lymphatos, & hydrophobos vocant, quos aqua necaverunt, aut amentia, vel formidine excornerunt. Alibi tamen lymphaticos dixit, ut observavit Interpres, subdens: Sunt lymphatici, seu hydrocephali, qui de nimia humentis cerebri exuperantiâ insanunt. Inde morbus lymphaticus, quem dicunt νυμφίαν, nympheian, quia similes effectus Nympharum aspectus operari dicebatur. Hos Græci, ut ait Feitus, νυμφολήπιος vocant. Itâ ille. Hydrocephali autem dicuntur ab ὑδωρ, hydor, aqua, & κεφαλή, kephalê, caput: & morbus ipse nympheia à nymphe nuncupatur.

LYRA: λύρα, instrumentum musicum, testudinis formam habens, in cujus ventre fides digitis pulsata resonat. Ided primum χελύς, cheyls, à leit testudo vocata. Dicta verò lyra quasi λύρα, lyra, à voce λυτρον, pretium redemptionis: quia

Mercurius, qui eam primus invenisse creditur, pro boum compensatione, lyram dedit Apollini. Isidorus tamen sic habet: Lyra dicta à varietate vocum, quod diversos sonos efficiat. Lyram dicunt à Mercurio inventam fuisse. Hebræi ipsius originem ad Jubalem ante diluvium referunt: qui etfi dicitur pater canentium citharâ, & organo; tamen eum omnium hujusmodi instrumentorum, & Musicæ opinantur Authorem. Mercurii lyram trium tantum chordarum fuisse ferunt, acuta, gravis, & mediâ, tribus anni ægyptij partibus, videlicet æstati, hyemi, & veri consonantium. Nam Ægyptii in has tres solummodò partes annum dividebant: & singulæ quatuor mensibus, excluso autumno, constabant. Sed Pierius ait: Thebarum tamen portus: eâ ratione septem institutas, græci dicunt, ut totidem in lyra tonos representarent. Quibus hæc subjungit idem Valerianus: Ad hæc ipsa hominis institutio cura fit quatuor elementis, & animâ: & quaternarius numerus multis de causis corpori competat, ternarius verò animæ, de quo alibi copiosius, juncta hæc, & in concentuum excitata omnem reddunt harmoniam, quæ tam ex operibus nostris, quàm ex cogitationibus percipitur, ut non immeritò humanam vitam tot septennariis variari paulò ante disputaverimus. Lyra etiam apud Hebræos fuit usitata. Nam cum reduceretur arca Domini à domo Abinadab, David, & omnis Israël laudabant coram Domino in omnibus lignis subrefactis, & citharis, & lyris. Septuaginta dicunt ἐν ναύλῳ, en nâules, idest in naulis. Est autem ναύλα, nâula, genus musici instrumenti, quod aliqui psalterium esse opinantur, sed alii refragantur. Ab eo fit diminutivum ναύλιον, nâulion, parva naula, & à Noltis naulium, p. b., effertur: quod forsitan oritur, ob navis formam, à voce ναῦς, nâus, idest navis. Vel ab ipso hebraico nével, quod ab aliquibus nablium dicitur, ab aliis lyra, chorus, psalterium, & Judæi Germani, teste Buxtorff, intelligunt panduram. Forsitan ab utris, aut lageng forma, quæ nevel quoque vocatur ab Hebræis. Ista vox in loco supracitato utitur Textus hebraicus, qui pro lyris habet nevalim, quod est plurale à nevel. Aliâ lyra etiam ad sacra concinenda erat destinata: quæ Dominus jam propter Judæorum impietates abhorrens, ait, Aufer à me tumultum canticum tuorum, & cantica lyrae tue non audiam. Textus hebraicus habet eandem dictionem nevel in plur. cum affixo secundæ personæ, nevalécha, idest lyrarum, aut nabliorum tuorum; at Septuaginta legunt ψαλμὸν ὄργανον σοῦ, psalmôn organon su, idest psalmum organorum tuorum. Lyra autem, quæ pullabantur coram arca Domini, optimè designant corpora casta, quæ gratum Deo reddunt sonum; aut ipsarum virtutum generalissimum concentum, & harmoniam grato sono representant.

LYRICUS: λυρικός, lyricos, p. b., adjectivum à dictâ voce lyra derivatum, uti melicus à melos. Lyrici Poëtæ didi illi qui odas pangebant, & ad lyram sua carmina concinebant. Inter hos faciliè princeps Pindarus, de quo Tertullianus ait: Est ille de Lyricis (Lyndium dico) qui Asculapium cantant avaritia merito, quâ medicinam nolenter exercebat, fulmine vindicatum.

LY.

M

M, μέ, my, una ex grecis consonantibus, à quâ Latini suum M fuere mutati. Est verò una ex notis literatis, olim in Scripturis exarari solitis, & Mellon vocata. Affigebatur autem in his verbis, qui de futuro erant intelligendi, etfi de præsentis loqui viderentur. Nam mellon idem est quod futurum, participium nempe præfens à verbo μέλλω, mello, debeo, futurus sum: unde μέλλον, mellon, futurus. V. Lemviseus.

MACARISMUS: μακαρισμός, macarismos, beatitudo, beatificatio. Oritur à verbo μακαρίζω, macarizo, beatifico, beatum judico, cujus prima persona præter. pass. est μακαρίσθαι, macariscâ, beatificatus sum: & hinc, ablato augmento syllabico, fit macarismos. Macarismi dicuntur à Græcis illæ octo beatitudines, quibus Christus Dominus pauperes spiritu, & alios variis virtutibus præditos, beatos pronuntiavit. Macarismus etiam dicitur hymnus in honorem alicujus Beati, aut Sancti exaratus.

MACARIUS: μακάριος, macarios, p. b., beatus. Hujus vocis originem aliqui deducunt à μά, me, non, & κέρ, ker, fors, fatum, mors: quod beatus non amplius forti, fato, aut morti sit expolitus. Alii trahunt à μακρόν, macrân, diu, & χερόν, chero, gaudeo: eod quod beatus diu, immò semper gaudeat. Nomen hoc fuit optimè conveniens Sancto illi Ægyptio, Eremicolæ Macario, D. Antonii discipulo, verò, in se à mundi fortunâ eripiendo, fortunato: in abjiciendis seculi felicitatibus, beatiori: in adipiscendâ æternâ beatitudine, felicissimo. Macarii verò infeliciter dicti quidam ex Manichæis, sicuti refert Augustinus de quodam, nomine Viatore, qui ultra Catharistas, alias eiusdem sectæ manichææ partes in Macarios, & specialiter Manichæos distribui perhiberet. A Petiliano Donatistâ Catholici, tamquam Macarii cujusdam sequaces, per calumniam dicuntur pars Macarii. Quasi verò Orthodoxi, ut Sectarii faciunt, privati nescio cujus homunculi, putâ Donati, vel Optati deliria sectarentur. Quare contra Petilianum petulantem acriter invehitur S. Pater: Macarium ipsum, inquit, de cuius parte nos dicitis omnino non novimus. Postea tamen ad vocis macarios significatum alludens, subjungit: Nam & vos per Sacramento quod in vobis est, sicut Caiphas Domini persecutor, nescientes prophetatis. Quod enim græcè μακάριος, latinè beatus est, itâ planè de parte Macarii sumus. Quid enim est Christo beatus, cuius sumus? &c. Macaria in feminino beata dicitur, & ab eadem origine locus vitæ beatæ sic appellatus. Macariana tempora à Macario Consule in Africam missa itâ fuere nuncupata: prout à Baronijs refertur.

MACEDONIA: μακεδονία, makedonia, latinè penultimâ correptâ, etfi græcus in eâ ponatur accentus. Aliqui excelsum, & eminentem: & Macedonem excelsum, à voce μακρόν, makhron, excel-

Ααα

cel-

LYSANIAS: λυσανίας, lysanias, Latinis accentus est in antepenultimâ, cum penultima sit brevis, quod à Græcis non observatur. Est nomen proprium, quod latinè merorem, aut tristitiam solvens, vertendum est. Nam λύσις, ania, est meror, tristitia, dolor: & λύω, lyo, solvo, quod in futuro facit λύσω, lyso, solvam. Tempore quo Joannes Baptista suo munere fungi cœpit, Lysanias erat unus ex quatuor Tetrarchis, qui regnum Judææ, finitimas quoque regiones complectens administrabat. Non fuit quidem ex Herodis stirpe, sed juxta Josephum ex Chalcidis Dynastis, quæ ab Abilivâ civitate dicebatur Abilina. Itâ Lysaniâ Abylinæ Tetrarchâ, Lucis evangelicæ aurora feliciter exorta est: & Universi meror, densis tenebris obducti, sub demones tyrannide gementis, cœlesti per Christum lætitiâ illucescente, solvi cœpit.

LYSIMACHUS: λυσίμαχος, lysimachos, p. b., nomen proprium deductum à dicto lyo, solvo, & μάχη, mache, pugna, idest pugnam solvens. Hinc lysimachia herba, aliâ salicaria vocata, quæ diffidia putatur solvere: itâ ut, teste Plinio, discordantium jumentorum jugo imposta, eorum cohibeat asperitatem. Græcè dicitur λυσίμαχος, lysimachia, quasi pugnae solutio, cum accentu in penultimâ: sed à Latinis corripit debet, ni græcus accentus usurpetur. E contra verò quando urbem hujus nominis significat, græcè dicitur λυσίμαχος, lysimachia, cum accentu in antepenultimâ: sed apud Latinos penultimâ productâ, propter diphthongû. Non semper autem rebus suis conveniunt nomina. Nam scelestus ille Lysimachus, patriam legem abiiciens, impio fratre suo Menelao è pontificatu impie deturbato, novorum diffidorum, & cœdium in suo fuit author populo. Dum pseudopontifex iste Lysimachus armatis fere tribus millibus, iniquis manibus uti cœpit, duce quodam tyranno, etate pariter, & dementia provectio. Sed Lysimachus ipse concordiam dissolvens, sacrilegæ vitæ vinculis, lapidibus obrutus, solutus est. Alius fuit Lysimachus sacerdos, Ptolemæi filius, quem Epistolam Phurim interpretatum fuisse, ex hebræo nempe, aut chaldæo in græcum vertendo, Vulgata testatur Editio.

LYTA: λύτα, lytes, solutor dicitur, ab eadem radice quâ lytrum. Sicque verus Lyta noiter est Christus Dominus, qui pro peccatis nostris inestimabile sanguinis lytrum solvit, & mortis vincula resolvit. Sed Lyta à Jurisperitis olim didi, qui juris quæstionibus solvendis erant idonei. Justin. de concept. digel.

LYTRUM: λύτρον, lytron, redemptionis pretium. Oritur à verbo λύω, lyo, solvo, libero: cujus tertia persona præter. pass. λύωμι, lylia, solutus est, à quâ rejecto augmento syllabico fit λυτρον. Inestimabile lytrum, quo ab æternâ captivitate, & morte liberati sumus, fuisse pretiosissimum Christi Salvatoris sanguinem, Christianorum nullus ambiget. Non enim corruptilibus auro, vel argento redempti estis de vanâ vestra conversatione paterna traditionis: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi.

7. Pet. 1. 18.

Orig. 1. 13. c. 21.

Gen. 4. 20.

Hierogl. 1. 47. In Lyra.

2. Reg. 6.

2. Mach. 4. 40.

2. Mach. 4. 40.

Amos 5. 23.

nevalim

An Apo. log. c. 14.

L. de heres. ad Quod. her. 46.

Cont. lit. Petil. 1. 2. c. 39.

An. Chr. 348. n. 15.

Il. 66. 19. Ind, 737

Ier. 16. 9. Indim.

c. 5. I. de Ani. m. a. c. 15.

magis, coquinarii instrumenti genere, & αἶμα, ero, toilo. Ab hoc fit archimagirus, de quo suo loco. Et voces istae in sacris etiam Authoribus occurrunt.

MALACIA: μαλακία, malakia, latinè penultima correpta, et si graecus accentus in ea ponatur, qui à plerisque Latinis in similibus retinetur. Est mollities quaedam praegnantium, & defectio, cum languentes appetunt varia, & inepta. Est etiam in stomacho malacia debilitas, ignavia, animi mollietates, à voce μαλακός, malakós, mollis, placidus, mitis, indulgens. Malaciam quoque Gentiles coluisse refert D. Greg. Nazianzenus. Malacia in mari est magna tranquillitas, ac veluti maris mollietates. Cum verò ab Apollonio in Textu graeco μαλακοί, malakoi, dicatur illi, quos Noster molles vocat (dū ipsi ait inter ceteros peccatores, Nolite errare neque molles regnum Dei possidebunt) etiam malacia pro illo luxuriae peccato (sicuti malaci pro mollibus) intelligi potest.

1. Cor. 6. 10.

MALAGMA: μάλαγμα, malagma, fomentum. Oritur à verbo μάλασσω, malásto, mollis: cuius prima persona praet. pass. μάλασθαι, malásthai, emollitus sum, & hinc ablato augmento syllabico fit malagma. Est autem medicamentum exterius, & liquidum, quo panni, vel spongiae imbibitae parti affectae superponuntur. De Hebraeis murmuratoribus in deserto, serpentium ignitorum morfu percussis, dicit Sapiens: Etenim neque herba, neque malagma sanavit eos, sed tuus Domine sermo, qui sanat omnia. Et ita quoque in Textu graeco malagma exaratur.

Sap. 16. 12.

MALLONES: in graeco non reperi. Vox tamen est formata à μάλλος, mallós, vellus, lana, coma promissa: cuius origo est μέλος, de quo dicitur in Melote. Mallones, secundum Magri, sunt vellus, coma, adiective ex Baronio (Numero 7. quod tamen est in Numero 9) quod in signum subiectionis offerbantur. Sed ex Baronio satis intelligitur quod per mallonum oblationem quis susciperetur in filium. Refert enim quod Imp. Constantinus Pogonatus eo sine Benedicto Secundo Pontifici maximo filiorum mallones miserit. Nam illis temporibus consuetudo vigeat, ut per huiusmodi capillorum, seu cirrorum, quos Anastasius mallones vocat, exhibitione, quis alicui offerretur in filium, & quis eos acciperet, patris nomen consequeretur. Sic igitur pius Imperator voluit, ut filii sui scirent se Romanum Pontificem peculiarem habere parentem, cuius nominis impensius parere deberent, eundemque ut patrem diligere, ac revereri.

An. Chr. 684. N. 9.

Baron. Ib.

MALLOTA: μάλλοτα, mallótai, p.l., lanata pellicis, à nuper dicta voce mallós. Ipsius masculinum est μάλλοτός, villosus, lanatus. Mallozé quoque pro ovibus abundante ponitur adiective. Ab eadem dictione μάλλος, & à verbo φέρω, phéro, porto, fit μάλλοφόρος, mallophóros, latinè mallophorus, p.b., laniger, aut lanifer, quod bene de iis dicitur, qui purā induuntur lanā. Tales plurimi sunt Religiosi, & tot anachoretæ qui purā melote vestiebantur.

MAMMOTREPTUS: μαστός, mastós, mamma, vox graeca, quā pueruli matrem vocant, & τρέφω, trépho, alo. Hujus tertia persona praet. pass. est τήθηρα, téthra, nutritus est: à quā rectius

diceretur mammothreptus. Sed illam vocem habet Augustinus super illa Psalmista verba, Ego autem in te speravi Domine. Ait enim: Si attendis adhuc hominem, & eum queris imitari, & ex illo pendere, adhuc lacte vis nutriri: & fies mammothreptus, quales dicuntur pueri, qui diu sugunt, quod non decet, etenim lacte uti tamquam per carnem velle sibi cibum trahere, hoc idem est per hominem vivere.

MANDRA: μάνδρα, spelunca, cubile, caula. Hinc metaphoricè de monasterio dicitur: & ab eadem voce fit mandrita, qui de mandrà, seu de illa spiritali ovium caula est. Est ergò mandrita monachus, seu Religiosus, qui in tutiore Christi ovili degit, & à suo Archimandrita gubernatur.

MANDRAGORA: μανδραγόρα, mandragóra, latinè penultima correpta, et si Graeci alii regulis utentes, eam accètu producant. Cum μανδρα, mántra, etiā cubile significet, ab hac voce, & à verbo ἀγοράζω, agorázō, mandragoræ nomen derivari potest: eò quod in cubile agat, cum sit herba valde soporifera. Quapropter, ut ait Pierius, erat hominis somniculosi hieroglyphicum, Propterea quod vis ejus media sit inter venenum, & soporem. Aliqui à mandrà formari cōtendunt: quod juxta mandras, seu, ut ait Dioscorides, circa speluncas proveniat. Posteriorem hujus vocis partem à verbo ἀγορεύω, agoréō, dico, Ger. Vossius deducit. Sicut enim Pythagoras ita dictus fuit, quia non minus quam Pythius, à Discipulis vera profari crederetur, ita, si placet, mandragora dicitur, quod indicio sit in proximo esse mandram, seu speluncam. Ejus radix est figurā humanā efformata, & quidem masculinā, aut femininā: & inde à ple-risque vocatur ἀνθρωπομορφός, anthropomorphos. Nam ἀνθρωπος, anthropos, est homo, & μορφή, morphé, figura, forma. Hinc Isidorus ait: Mandragora dicta, quod habeat mala suae volentia. Hanc Poëta anthropomorphon appellat, quod habeat radicem formam hominis simulantem. Alii quoque Authores conveniunt, quod mandragora poma ferat pulchra, & odorifera, formamque uberum habentia: quo nomine hebraicè exprimitur in Scripturis. Ut dum narratur quod Ruben egressus tempore messis triticæ in agrum reperit mandragoras, quas magri Licet detulit. Ubi 70 legunt μήλα μανδραγοράν, mēla mandragorón, id est poma mandragorarum: & Textus hebraicus habet dudatim, quod est plurale à dud, et si hoc singulare in Scripturā non reperitur hoc sensu, Dudatim, juxta communem interpretationem sententiā, sunt mandragoræ, & fortè propter utrumque sexum in radice, denotatur hoc nomine quasi formā dualis. Quidā flores amabiles, & Judæi violas interpretatur. Ejus radix est dod, dilectus, amicus, & in plurali dodim, etiam amores, atque secundum D. Hieronymum ubera significat. Hincque dudatim, quasi dodim vocatæ mandragoræ. Ultra vim soporiferā, ad menstrua cienda magnā virtute sunt praeditæ, & refrigerando, ac humectando utero aptissime: qui in calidioribus regionibus ob nimium calorem, & siccitatem, ad concipiendum non est bene dispositus. Unde mandragoræ magnoperè fecunditatem promovent: quā ratione Rachel sterili eas avidè expe-tiit. Dixit enim Licet, Da mihi partem de mandragoris filii tui: & libetè thorum maritalem ad unam noctem forori cessit. Sed mandragoræ istæ eam fese-

In Ps. 30.

Hierogl. 1. 58.

Orig. 1. 17. c. 9.

Gen. 30. 14.

דודים
dudatim
דוד
dud.
דודים
dodim.

Ib.

ierunt: nam adhuc per triennium fecunditate privata est. Sunt etiam mandragoræ amoris conciliatrices, & inter philtra recensitæ. Ad hanc virtutem alludit Sponfer, dum intelligens poma, seu opera fragrantia, & flagrantium virtutum, amoris divini conciliatricum, praesertim dum summam perfectionem nactæ suavissimum spirant odorem, ait: Mandragoræ dederunt odorem. Ubi quoque 70, & Hebraicus eisdem vocibus, ut supra, utuntur.

Cant. 7. 12.

In Hierol.

MANDYE: μανδύη, mandyē, latinè penultima correpta, et si Graeci in eā, propter ultimam longam, ponant accentum, A. Magri mandyus dicitur, et sique penulae genus, quod, ut scribit Pollux, phenolæ erat simile: certè loquacis loco solebat esse. Nunc pro palio, seu cappâ Graecorum Episcoporum ponitur. Anteriori aperta est, circa collum crispata, nigri coloris, & quibusdam excurrentibus sericis, rubri, albi-que coloris virgata.

MANES: μάνης, infans. Est à verbo μανίζω, manízō, infansio, cuius aoristus primus μάνισα, manísas, à quo rejecto augmento in secundā personā fit manes: & apud Veteres fuit servile nomen, à furore deductum. Fuit & nomen cuiusdam Persæ scelestissimi haereticarum, quod cum infanā suā doctrinā accepit. Nam prius teste D. Augustino, vocabatur Urbicus. Accepit autem hoc nomen Manes, quod lingua persicā adunationem denotat, ad significandam suae doctrinæ excellentiam, quā populos allucebat, & coadunabat: atque ab ipso sequaces Manichæi dicti sunt. Sed cum observarent ejus discipuli in graeco infaniam sonare, ipsum immutare conati sunt, suum antesignanum Mannichæum vocantes, quasi manna fundentem. Nam μαννίχαιος, mannichaios, formabatur à manna, & verbo χέω, chéō, fundo. Itā refert Augustinus: Sed in Graeciā discipuli ejus, vitantes nomen infanā, quasi doctores, & eo ipso menduciores, genuerunt à N. literā, Mannichæum, quasi manna fundentem, pro Manichæo, id est infano, appellaverunt. Ejus errores variis in libris recenset sanctissimus Pater: contra quem acerrimè dimicat, fallacias detegit, argumenta enervat, vanissima commenta discutit, omnesque vires profligat. Praecipuos errores hoc loco tangit idem Augustinus. Iste, inquit, duo principia inter se diversa, atque adversa, eademque aeterna, & coeterna, hoc est semper fuisse, composuit, duasque naturas, atque substantias boni scilicet, & mali, sequens alios antiquos hereticos, opinatus: quarum inter se pugnam, & commixtionem, & boni à malo purgationem, & boni quod purgari non poterit cum malo in eternum damnationem, secundam suam dogmata asseverans, multa fabulatur, quae cuncta intexere huic operi nimis longum esset. Plura legi possunt isto loco citato, tum de animarum bonarum, & malorum diversitate, & inter se commixtione, de bonarum cum Dei naturā identitate, de transectione purgatarum in regnum caelorum, per naves quasdam, quae sunt sol, & luna, quas de purā Dei substantiā perhibent fabricatas: tum de execrandā variarum rerum purgatione: de nefariā denique eorum cum humano spermate Eucharistiā, & aliis similibus horrendis fabulis. V. vocè Catharista.

L. de her. ad Quod. her. 46.

MANGANUM: μάγγανον, mánganon, p.b., inopinatum, machinamentum, praestigia, dolus, &c.,

Propter ista significata à voce μάγος, magus, videtur oriri. Significat quoque vas vinarium ligneum, quod & mangana vocatum. Ab hujus fortè similitudine dictum manganum, apud Paulum Diaconū, illa bellica machina ad saxa projicienda, ab aliis manga, aut mangonella nuncupata. Mangonizator verò, Graecis μάγγονιστής, mángonistēs, est ille qui varia inter se miscet, & confundit, ad faciendam imposturam. Certè mangonium pro superficiali, & apparenti ornamento ponitur: quale fit in pannis maximā ponderum mole compressis, & undulatis. Immo mangonium est quodvis artificium ad res facilius vendendas, & graecè μάγγανία, mángania, (quod à Latinis mangania, p.b., dicendum est) est impostura. Mangones verò, p.l., erant hominum venditores, variis fucis colorem bonum, & vires in eis ostentantes.

Lib. 2.

MANIA: μανία, manía, latinè penultima corripit debet, ni graecus accentus ex usu in eā fervetur. Est furor, infania, propriè mentis agrotatio, ac morbus: cum nempe mens tranquillitate, & constantiā vacua est. Propterea quod in perturbato animo, sicut in corpore, sanitas esse non potest: ut innuit Cicero in Tusculanis. A mania fit μανικός, manicós, manicus, infans, furiosus. Quod autem vehementes animi passionēs nonnunquam infaniam inducāt, cum & ipse sint amentiae initia, satis experientia docuit: ut in irā vehementi concitatis, aut nimio amore, vel dolore affectis. Sed ira maximè inter ceteras passionēs accedit ad maniam. Unde Tullius ait: An est quidquam similis infaniam quam ira, quam bene Ennius initium dixit infaniam, color, vox, oculi, spiritus, impotentia doctorum, atque factorum, quorum partem habent sanitate? Tamen inter irae species, quae communiter assignantur cum Aristotele, & D. Thomā, secunda vocatur mania. Dividitur enim ira in fel, maniam, & furorem: quae divisio habetur ex Damasceno, & Greg. Nysseno, atque cum aliā quam habet Philosophus coincidit. De ipso dicit D. Thomas: Quosdam irascuntium vocat acutos, quia cito irascuntur, quosdam amaros, quia diu retinent iram, quosdam difficiles, quia nunquam quiescunt, nisi puniant. Prima divisio magis consideratur in ordine ad passionem irae, secunda autem magis in ordine ad peccatum. Ultraque tamen, ut rectè docet Esparza, est divisio purè materialis, non diversificans speciem irae, sed solam sequens differentiam ejus accidentalem ex parte subiecti. Ira siquidem acuta provenit ex fellis abundantia, quod facile accenditur, & signis exterioribus eam manifestat. Secunda dicitur amara, propter diutinam inhaesionem injuriae in mente hominis, & ideo fit gravis, & amarus: et si parva, aut nulla irae suae ostendat indicia, usque dum tempus opportunum offeratur. Iram hanc ait D. Thomas pertinere ad maniam, quae à manendo dicitur. Sed mania

Lib. 3.

Tull. q. 4.

Arif. 1. 4. Ethic. c. 5. 1. 2. q. 46. a. 8. c.

L. 7. q. 46. ad 10.

Suprà.

græcam habet, ut diximus, etymologiam. Quamvis autem tertia species eodem vocabulo potuisset nuncupari; tamen illa secunda species potius vocata est mania, quam tertia: quia dum amaritiam tristitiæ, & appetitui vindictae inhaerent, omnes impetus irae interiori continentur, nec levamen aliquod in irā quam coquunt, & tegunt, sentientes, proximè ad infaniam videntur accedere, dum altius malum con-

consideratum figitur, & radicatur in imaginatione. Tertia verò species dicitur ira difficilis, seu furor, ex intentione magnâ, quâ vindicta concupiscitur: & quamvis sit diuturna, ut in mania, tamen ab eâ discriminetur. Nam amari, sicuti docet Angelicus, *habent iram permanentem, propter permanentiam tristitiæ, quam inter viscera tenent clausam, & quia non prorumpunt ad exteriora iracundiæ signa, non possunt persuaderi ab aliis: nec ex seipsis recedunt ab irâ, nisi prout diuturnitate temporis aboletur tristitia, & sic desinit ira. Sed in difficilibus est ira diuturna propter vehementem desiderium vindictæ, & ideo tempore non digeritur, sed per solam punitionem quiescit.*

MANTIA: *μαντήλα, manta*, p. l., divinatio, oraculum. Vox est derivata à verbo *μανομαι, manomai*, infans: eod quòd divini, & vates divino furore correpti, viderentur infans. Ab eodem verbo fit *μαντης, mantes*, aut *μαντις, vates*, augur, sortilegus, & *μαντήλα, idem*: quarum vocum proxima origo est à tertiâ personâ præteritj ejusdem Verbi, quæ secundum regulas esset *μαντων, manta*, si foret usitata. A dictione *mantia* plurima sunt composita: ut pyromantia, geomantia, & similia, de quibus suo instrumentate tractatur.

MANTIUM, aut etiam manteum: *μαντήλον, mantion*, p. l., locus vaticinandi, vaticinium, oraculum. Ejus origo est eadem cum præcedenti: à quâ fit & *μαντις, mantiké*, latine mantice, p. b., divinatio, præscientia futuri, cujus tot sunt species, quot divinatio genera. De quibus consule ipsos Theologos morales in Tractatu de Superstitione, & D. Thomam in secundâ secundæ.

MARASMI: *μαρσμός, marasmus*, tabes, defecio, marcor. Oritur à verbo *μαρσάωμαι, marasomai*, marcesco, tabesco, extinguo, arefco: cujus præteritum est *μαρσάσθαι, marasasthai*, à quo re-jecto augmento syllabico fit *marasmus*. Verbum istud etiam de igne dicitur, dum paulatim deficit, & marcescit, ut dixit Aristoteles: adeoque optimè quoque de calore naturali, jam penitus in senibus deficiente, quam defecionem marasimum appellat Galenus. Sed passim Medici per marasimum tabem, seu corruptionem viventis ob siccitatem intelligunt, ad quam, præsertim in tertiâ heclicæ specie, in quâ jam partes solidæ tabesunt, corpus versum est, ablata naturaliter omni spe sanitatis recuperandæ. Marasmo etiam Jobum ex siccitate, & febrî heclicâ tertiæ speciei laborasse, potest ex his verbis colligi: *Pelli mea consumptis carnibus adhesit os meum*, &c. Unde divina cælestis Medici ope indiguit, ut pristinam sanitatem in tali marasmo assequeretur.

MARGARITA: *μαργαρίτης, margarites*, p. l., gemma, quæ à Latinis unio nuncupatur. Apud Grecos reperitur etiam pro minuto holiæ fragmento. Eustathius à *μαργα, margo*, luceo, splendeo, ejus deducit originem. Sed *μαργαρον, margaron*, propriè ipsum unionem significat, unde adjectivum margarites, supple lapis: & hinc margarita latine vocatur. Hebraicè apud Pagninum, & alios dicitur *bedolach*: quod tamen S. Hieronymus, & multi alii *bdellion*, sicuti Dioscorides *bdolchon*, & corruptè *bolchon*, atque Judæi communiter intelligunt crystallum. Margarita in ostreis generatur, quæ certis tempori-

bus ad aquæ superficiem sublata, & sese pendentes, rorem cadentem excipiunt, atque ipsi pretiosi concipiuntur uniones. Partus ergò concharum sunt margaritæ: quæ magis, ut ita dicam, patris referunt originem, quàm matris. Nam majorem quodammodo cum cælo sympathiam demonstrant, unde ros, ut semen quoddam cælestis, in conchas defluit; quàm cum mari, in cujus generatur visceribus. Hinc si ros purus influxerit, purissimum candorem contrahunt; si turbidus, & fœtus ipse fordescit, atque minante cælo pallent. Eo nubibus obducto, obscuriori quoque obnubilantur colore: serenum autem induunt, si claritas matutina eorum arideat conceptioni. Illa pretiosa margarita, quam quærit homo, optimus suæ salutis æternæ negotiator, quâ inventâ abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emittit eam, optimè Christo Domino adaptatur. Sicuti enim ostrea nocte præsertim, & verno tempore, rorem excipiens in suis visceribus margaritam concipit; ita Virgo cæli rore, ex superveniente Spiritu sancto, plenissima, inæstimabilem Unionem Christum concepit, qui est pax nostra, & fecit utraque unum. In eo quippè Deus Pater, inter duo extrema infinitè distantia unionem produxit, ex quo extreme contraria in unitatem perfectam composuit, & per eam omnia reconciliavit, in ipsum pacificans per sanguinem crucis ejus, sive qua in terris, sive qua in cælis sunt. Inter alias bonas margaritas, seu Prophe-
tas, diviniore viros, & de cælis quasi delapsos, hanc pretiosissimam S. S. Patres inquisierunt, quam sum-
mis votis, & precibus expetierunt: videlicet hisce verbis, *Rorate cæli de super*, & piissimis affectibus prosecuti sunt. Cùmque Christus sit ostium, quod si quis introierit salvabitur; meritò cælestis illius, & beatissimæ Civitatis *duodecim porta duodecim margaritæ sunt, per singulas, & singula porta erant ex singulis margaritis*. Etl, propter numerum duode-narium, duodecim etiam Apotolis approprien-tur: qui ut portæ Paradisi Christi oviculas intro-ducunt. De redargutione factâ homini sapienti (qui tamen etiam humanis defecibus supponitur, sed prompto ad aures sapientiorum admonitioni præ-bendas, & etiam aliquando inferiorum bonis con-siliis novit acquiescere) dicit Salomon: *Inauris au-reæ, & margaritam fulgens, qui arguit sapientem, & auream obedientem*. Hanc enim gemmam pre-tiosam aureo sapientis cordi videtur inserere, & eum magis insertâ margaritâ exornare. Sed alii Textus de margaritâ non agunt mentionem. Sep-tuaginta enim habent *σάρδιον πολυτέλες, sardion polytelés*, idest sardium pretiosum: & Textus hebrai-cus legit *chalt chaltbem*, idest ornamentum, seu mo-nile auri purissimi, seu obrizi. Non talem tamen, ac tantam habet margarita cum rebus cælestibus affinitatem, ut propter terrena natalia, & munda-norum ad vanitates abusum, non possit etiam in-teriorum aliquorum hieroglyphicum assumi. Hinc meretrix illa famosa, à Joanne descripta, erat exor-nata lapide pretioso, & margaritis: ac inter merces terrestris Babylonis recensentur vilissimas. Quibus secundum Glossam ordinariam, virtutes apparètes, quæ in Antichristo, & ejus ministris erunt, designantur.

MARSUPIUM: *μαρσπιον, marsypion*, p. b., facculus, crumena. Ejus origo, ut videtur, est à ver-
bo

bo poetico *μαρσπον, marspon*, capio, scilicet à num-
mis capiendis. Impii, ut archiore in societatem inean-
t, dicunt: *Sorsum mitte nobiscum, marsupium*
unum sit omnium nostrum. Septuaginta scribunt
μαρσπιον, marspion, & Hebræus habet *chi*, lo-
cus, marsupium, crumena, facculus. Adedque
hic marsupium propriè potest accipi pro crumena:
dum in sceleribus socii pecunias in commune con-
ferunt, ut fortiori vinculo uniantur. Vel ex com-
munibus furtis, & rapinis vivunt: aut certè pro-
ipsâ communitate, & malorum, maxime hæreti-
corum hostili concordia metaphorice debet intel-
ligi. De pecuniâ, in ore faccorum à filiis Jacob in
reditu ex Ægypto repertâ, dicunt dispensatori do-
mus Joseph: *Non est in vestra conscientia, quis
po, uerit eam in marsupio vestris*. Septuaginta gre-
cè dicunt *ἐν τῷ ποσπίπῳ ἡμῶν, ἐν τῷ marsippus
heron*, in faccos nostros, exponit eorum Interpres
latinus: & Textus hebraicus utitur voce *ant-
chath*, idest faccus, sic dictus à radice *matath*, ex-
tendit; eò quòd implendo extendatur. Sicque ip-
sos frumenti faccos marsupia filii Jacob videntur
appellare: nisi fortè in propriis crumenis repositæ
pecuniæ sic in faccos fuissent immisæ.

I. MARTYR: *μαρτυρ, testis*, & *μαρτυρον, mar-
tyrion*, unde martyrium p. b., testimonium. Mar-
tyres dicti illi, qui pro Christi Fide tuendâ mortem,
& persecutoribus infligendam, sponte subeunt. Nam
dum pro veritate vitam exponunt, ejus fortissimū
testimonium perhibent, ac proprio sanguine se chri-
stianæ professioni subscribunt. Aliquando tamen
latius sumitur pro ipso proposito martyrium ob-
tendi: cùm ferè sit æqualis meriti, quando propo-
situm est valde efficax. Unde Chrysostomus ait:
*Martyrium fratres non eventum tantum estimatur,
sed etiam proposito. Non quia Martyr decollatur,
sed etiam sit martyr, sed ex quo propositum ofen-
dit profrendi, martyr est, etiam si non patitur,
qua martyres solent*. Hac voce semel utitur Scrip-
tura, dum narrans tempore Antichristi maximam
fore Christianorum persecutionem, dicit: *Et vide
mulierem obriam de sanguine sanctorum, & de
sanguine martyrum se*. Videlicet ipsam impie-
tatem, & infidelitatem, jam tandem sanguine San-
ctorum saturam, & Fidelium afflictionibus sagina-
tam. Hic Martyres vocantur illi, qui verè sangui-
nem suū fuderunt: tunc enim verè testes sunt chri-
stianæ Fidei, ut ait D. Thomas, *per quam nobis vi-
sibilia pro invisibilibus continentenda proponuntur*.
Homo autem non perfectè ostendit se cuncta munda-
na despiciere, dum remanet vita corporalis. Et
ideo ad perfectam rationem martyrii requiritur
quòd aliquis mortem sustinet propter Christum.
Unde auctoritates cõtrariæ de martyrio per quan-
dam loquuntur similitudinem. Quapropter ad ve-
rum martyrium non sufficit, si exterius cause, ap-
te naturaliter mortem infligere, à tyranno appli-
centur: si nullum nocumentum corpori inferant,
dum supernaturaliter impediuntur. Sicque trium
Sanctorum juvenum Hebræorum non fuit strictum
martyrium, cùm non tetigit eos omnino ignis, neque
contristavit, neque quidquam molestiæ intulit. Si-
militer strictiore modo Martyr non fuit S. Joannes
Evangelista, etsi iussu Domitiani Imperatoris in

ferentis olei dolium fuerit immisus, à quo divini-
tus exivit illæsus. Dicitur tamen subinde Martyr
à S. S. Patribus: quia ea tormenta ipsi applicata fue-
runt, quæ mortem intulissent; nisi ope divinâ im-
pedita fuissent: cùm aliâ morte naturali è vivis ex-
cesserit. Magis accederet ad strictam martyrii ra-
tionem lethalis vulneris perceptio, etli mors non
statim sequatur: aut etiam supernaturaliter impe-
diatur. Illa enim dispositio intrinseca, ex quâ na-
turaliter mors sequi debet, posset dici mortis ipsâ
perceptio: jamque quantum est ex se, talis volun-
tate, & opere fati ostendisset, se omnia præsentia
contemnere. Sed communiter Theologi censent,
prout etiam D. Thomæ verba fati indicant, ad
perfectam martyrii rationem, requiri realem mor-
tis susceptionem. Cùm enim martyrium operetur
ex opere operato, non tam attenditur ipsa patien-
tis dispositio, quàm realis mortis incurio. Cui ra-
tionem hanc adjungunt alii: quia in præsentis mortis
perceptione maximus est cruciatus animæ à corpore
ægerimè discedentis. Quod tamen non planè fa-
tisfacit. Videtur enim possibile, ut Martyr ante
mortem, ex savâ barbarie, longè diriora tormen-
ta sustinet, quàm in ipsâ morte: dum deficienti-
bus viribus, & spiritibus, nonnunquam anima sua-
viter, & quasi insensibiliter discedit de corpore mor-
tis hujus. Si ergò supernaturaliter, post tam acer-
bos cruciatus, talis mors impediretur, non esset
privandus omnibus martyrii juribus, & fructibus;
nisi prior ratio obitaret, ex Christi Domini volun-
tate robur suum desumens: qui reali mortis perfec-
tionem talem fructum ex opere operato voluit an-
nectere, ex communi Doctorum sensu. Alius tamen,
qui morte non secutâ acerbiore longè sustulisset
dolores, quàm Martyr quispiam, qui faciliore mor-
te, non præcedentibus ullis cruciatibus, putâ ca-
pitis abscissione, aut venæ apertione, martyrii cor-
ronam adeptus esset; posset æqualem, & majorem
gratiæ gradum, ac omnem poenæ relaxationem, sed
ex opere operantis, ob maximam Charitatis inten-
sionem, cujus egregium specimen demonstrat, tam
sevos dolores sufferendo, promereri. Propter ho-
rum majorem intelligentiam, triplex martyrii ge-
nus distingui potest: quamvis à Lessio ad quatuor
gradus reducatur. Primum est latissimum pro so-
lo desiderio, etsi efficacissimo, martyrii palmam
obtinendi. Quâ ratione Martyr dici potest S. Fran-
ciscus, qui martyrii flagrans amore in Syriam pro-
fectus est. Secundum genus est strictius, cùm quis
tali sanctâ voluntate donatus, etiam certissime
morti obicitur, ex quâ tantum divinitus evadere
potest: ut in tribus illis Sanctis juvenibus, & in
S. Joanne Evangelistâ. Tertium genus est strictis-
simum, cum perfectâ martyrii ratione, videlicet
ipsâ morte ad supradicta subsequente. Quod ali-
quando non sumatur aded strictè martyrium, etiam
à S. S. Patribus, satis patet ex D. Cypriano; ita di-
cente: *Neque enim in tribus pueris minor fuit
martyrii dignitas, quia morte frustratâ de camino
igni incolumes exierunt, aut non consummatas
Daniel extitit in suis laudibus, quia qui leonibus
missus fuerat ad prædam, protectus à Domino ex-
iit ad gloriam. In confessoribus Christi dilata mar-
tyria, non merita confessionis minuunt, sed ma-
gna-*

Bonac. to.
1. Disp. 1.
q. 1. p. 3.
n. 1.
Lessius de
Fort. c. 1.
Dist. 3. n.
22.

Cõtrâ Bo-
nac. Ve-
gam, Sui-
rez, Henri-
quez, &
alios.

Lib. 2. ep.
1. ad Li-
cium Pa-
pam R.

2. 1. q. 1. 58
a. 5. ad 2.

q. 95. 3. 3.
c.

Job. 19.
20.

bedla-
ch.

Matth. 13.
46.

Eph. 2. 17.

Col. 1. 20.

1. 45. 8.

Io. 10. 9.

Ap. 21. 21.

Prov. 25.
12.

Ap. 17. 4.

Prov. 1. 17.

ch. 5. 21.

Gen. 45.
22.

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

מַרְסֵּפִיּוֹן

gnalia divinae protectionis ostendunt. Hic secundo martyrii genere Martyres vocantur: & spectato praecise confessionis merito, ex opere operantis, non minor fuit martyrii dignitas, quam in aliis Sanctis Martyribus, qui secuta morte statim transierunt ad gloriam. Quo sensu dicit D. Hieronymus: *Videbimus martyrio animum non defuisse, & bibisse Joannem calicem confessionis, quem & tres pueri in camino ignis biberunt, licet persecutor non fuerit sanguinem.* S. Bernardus ita triplex martyrii genus assignat. Nempè unum voluntate, sed non opere: secundum opere, sed non voluntate: tertium opere, & voluntate.

2. Illi qui hoc perfectum martyrii genus subie-
re, & ante Christum extiterunt, & post Christum. Ante Christum quidem ob veram Fidem in Deum, ad veram martyrii rationem, mors inferri debebat: quamvis illa Fides esset nostrâ longè imperfectior, quoad numerum, & notitiam credendorum, quae tamen ad aliquem Mediatorem, saltem in confuso, probabilius se extendebat. Martyres enim sua morte testimonium perhibent veritati, non quali- cumque, sed veritati, quae secundum pietatem est, quae per Christum nobis innotuit, ait D. Thomas. *Huiusmodi autem est veritas Fidei, & ideo cuiuslibet martyrii causa, est fides veritas.* In veteri Testamento erat illa Fidei veritas, quae per Christi prodromos Prophetas innotescebat. Immo S. Greg. Nazianz. valde probabile facit, neminem eorum, qui ante Christi adventum martyrio consummati sunt, id sine Fide in Christum consequi potuisse. Aliae autem virtutes possunt etiam dici martyrii causa, in quantum scilicet earum opera, ut referuntur ad Deum, sunt quaedam Fidei protestationes. Nam per facta quoque aliquis se Fidem habere demonstrat. Sic propter actus virtutum hoc modo sumptos, potest quis martyrii coronam assequi: *Uzde & B. Joannis Bapt. martyrium in Ecclesia celebratur, qui non pro neganda fide, sed pro reprehensione adulterii mortem sustinuit.* Pro veritatibus autem scientiarum, etsi praecise pro ipsis sustinendis non sit martyrium, si quis propter ipsas mortem vellet sustinere; tamen si hoc fiat ad mendacium vitandum, vitatio mendacii contra quamcumque veritatem, in quantum mendacium est divina legi contrarium, potest esse martyrii causa.

De Martyrum numero ante Christi adventum nihil certi. Plurimi siquidem ignorantur, qui ad idololatriam vitandam mortem oppetierunt: & multi Prophetæ ob veritatis praedicationem Martyres evaserunt. Cum ergo sub Antiocho Epiphane maxima saevierit in Judæos Fideles persecutio; tunc etiam maximè Sanctorum Martyrum gloria Synagogam illustravit. Praesertim Eleazari, unius de Scribarum primoribus, ætate provecti, & vultu decori enituit contantia: qui jam nonagenarius, ne simulationem quidem admittit, in apparenter edendis carnibus porcinis, à Lege divina vetitis. *Non enim, inquiebat, etati nostræ dignum est fingere, ut multi adolescentium arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum. Et ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vita tempus, decipiantur, & per hoc maculam, atque execrationem meam*

senectuti conquiram. Septem etiam Martyres Machabæi, cum illâ mirabili Heroïnâ ipsorum matre, illustri martyrii coronam adepti sunt: ut & alii plurimi sub eodem scelestissimo tyranno. Nam & ipsæ mulieres, quæ circumcidebant filios suos trucidabantur secundum iussum regis Antiochi, & suspendebant pueros à cervicibus, per universas domos earum. Similiter alii multi de populo Israël noluerunt infringere Legem Dei sanctam, & trucidati sunt. Nec ante Legem mosaicam desiderantur Martyres: cum nunquam impii defuerint, qui veritatem persequerentur, & sanctitatem. Et profecto Abraham ignis martyrium, ob ignem non adoratum, ut impii Chaldaei faciebant, non evasisset; nisi divino monitu in Chanaanitidem regionem profugisset. Quin & aliqui tradunt ipsum in ignem ab idololatriis esse coniectum, sed ope divinâ liberatum. Quibus consonat Nehemias: *Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abraham, & eduxisti eum de igne Chaldaeorum.* Septuaginta quidem legunt *en nis rogas ton xaldæon, ec tes choras ton chaldæon*, idest è regione Chaldaeorum; sed Textus hebraicus ait *meur*, idest, de flamma, seu igne: nam *ur* est flamma, ignis, focus. Quid mirum? à primis Mundi exordiis Abel iustus, propter iustitiam, persecutionem, & mortem passus, verè fuit Martyr. Et ita duobus extremis omnes Sanctos Martyres, ante suum adventum Dominus comprehendit: à sanguine Abel iusti, usque ad sanguinem Zachariae filii Barachiae. Hic autem Zacharias quis fuerit, an filius Jojadæ, an penultimus ex Prophetis minoribus, an S. Joannis Baptistæ pater; inter S.S. Patres, & Interpretes multum ambigitur. Et quidem avum S. Joannis Barachiam vocatum affirmat Hippolytus Martyr apud Nicephorum: occisum verò ab Herode hujus filium Zachariam, aut quoddam filium suum, cum ad necem cum aliis infantibus quaereretur, noluidet prodere, aut quoddam publicè Messiaë praedicasset adventum. Jam de numero Martyrum post Christum, inter quos Stephanus Protomartyr fuit, satis constat eum esse maximum: ex quibus Deus sacrosanctæ Fidei tot testes, omni exceptione majores, produxit; quot Martyres ad sacrorum Heroum palmam perduxit. Hi ex Authoribus fide dignis, ad undecim milliones recensentur, prout asserit E sparza. Illustrissimi tamen sub Mundi occasum exorientur Martyres. Nam sicut sub Antiocho Epiphane, Antichristi typo, gloriosorum Martyrum sanguine decorata fuit Synagoga; ita sub Antiochi antitypo Antichristo invictissimorum Heroum purpurâ exornabitur Ecclesia. Ut enim, ait Pererius, *ultima Ecclesia perfectio erit omnium atrocissima, sic erit victoria illa Ecclesiae omnium triumphorum eius clarissima.*

Ita igitur omni ætate, etsi non semper viguerit Baptismus fluminis, semper floruit Baptismus sanguinis: qui Sanctos viros ante Christi adventum, ejulque humanam generationem Deo regeneravit. De hoc Baptismi genere supra nonnihil diximus, de quo disertè Cyprianus: *Nunquid potest vis Baptismi esse major, aut potior, quam confessio? quam passio? ut quis coram hominibus Christum confiteatur, & suo sanguine baptizetur.* Similia habent alii S.S. Patres, praesertim Scripturæ testimoniis innixi,

Comm. sup. c. 20. Mach. 63.

In Serm. de Nativ. SS. In n.

2.

2. 2. q. 124. a. 5. c.

Orat. 20. in Machabæos.

D. Tho. sup.

D. Tho. ad 2.

2. Mach. 6. 25.

Aug. de Civ. Dei 13. c. 17.

1. Mach. 63.

Disp. 29. Sect. 2. & 3. Vasquez Disp. 153. c. 3.

2. Estræ 9. 7.

7. Mach. 63.

meur

Mach. 23. 35.

Lib. 6. q. 18. a. 13.

1. 14. in Dan.

3.

Ep. 37.

nixi, quibus vim finalem inesse martyrio, ac Baptismo, luculenter declaratur. Ità notat ex Augustino Magister Angelicus, quod, qui dixit, *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ, dixit quoque, Omnis qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo.* Item *Qui perdidit animam suam propter me, & Evangelium salvam faciet eam.* Cum ergo talis similitudo inter Baptismum, & martyrium intercedat; merito eadem vis ex opere operato attribuitur martyrio, Quod non tantum in martyrio infantium, omnibus Doctoribus Orthodoxis in eo jam convenientibus, verificatur; sed etiam in adultorum martyrio, ut tenet Suarez, cum tot aliis ab ipso citatis, adversus Vasquez, & ejus sequaces. Si enim solum ex opere operantis talem effectum martyrium produceret; non magis prodesset quam elemosyna, & alia similia opera bona externa: & nunquam ex vi martyrii quis animam suam salvaret, sed ex vi praecedentium actuum internorum: adeoque non posset cum ipso Baptismo, qui ex opere operato justificat, equiparari. Immo multo magis hoc privilegium martyrio, quam Baptismo, videtur competere. Si enim Baptismus habet vim omnem culpam, & peccata tollendi, è quod mysticè sit configuratio mortis Christi, ut testatur Apostolus, *Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem;* multo magis martyrium habebit illam vim, cum sit realis conformatio cum Christo moriente. Aliàs Augustinus absolutè non protulisset, *Injuriâ facit Martyri, qui orat pro Martyre:* nec Ecclesia rectè pro Sanctis omnes illos coleret, de quibus constat pro verâ Fide martyrium subisse, nullâ de moribus, aut actibus ipsorum Martyrum habitâ informatione. Quod tamen necessarium esset, si martyrium tali careret virtute. Accedit D. Thomæ auctoritas, qui disertis verbis ait: *Passio pro Christo suscepta obtinet vim Baptismi, & ideo purgat ab omni culpa veniali, & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato inveniit inhaerentem.* Si autem alibi contrarium videatur docere, ut dum ait, *Effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si sit sine charitate;* optimè explicari potest de illâ Charitate habituali, quae in justificatione, ex opere operato factâ, infunditur sine quâ nihil prodesset martyrium. Si v. g. ipsa propter obicem infundi non posset, dum actualiter voluntatem peccato inveniit inhaerentem. Quo sensu etiam de Baptismo fluminis verum est, quod nihil prodest, si sit sine Charitate. Aliàs Magister angelicus sibi ipsi dissentiret, non solum propter verba superius allegata, sed etiam quia alibi dicit, *Gratia in Baptismo sanguinis magis augetur habenti, & amplior datur non habenti, si impedimentum non adsit.* Eodem modo respondetur ad illa Pauli verba: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Non enim dicit si charitatem non præhabuero, sed habuero: tunc autem habetur, cû per traditionem corporis, & vitæ propter Christum, quis ex opere operato justificatur. Unde D. Thomas ad illa Apostoli verba subjungit: *vel quia simul cum praedictis operibus adsit voluntas peccandi mortaliter, vel quia sunt propter inanem gloriam:* Nempè tamquam ob finem martyrii. Si

Rom. 6. 4.

3. q. 87. a. 1. ad 2.

q. 66. a. 12 ad 2.

In 4. dist. 4. c. 3. a. 3. quæstion. cula 4.

1. Cor. 13. 3.

enim voluntati propter Christum moriendi, aut in ipsâ martyrii perfectione, aliqua inanis gloria irrepere, illud non vitaret mortaliter, nec suo effectu privaret.

Denique omnes actus aliarum virtutum sunt aliquatenus participes perfectionis, quæ est propria Charitatis, licet modo minus perfectio: & omnes sunt aliquo modo propter ultimum finem nostrum, qui est Summum Bonum. Et idè qui propter actum supernaturalem alterius virtutis animam suam perdit, eam propter Deum perdit, & aliquo modo propter summam ejus bonitatem. Cum ergo ad martyrium non requiratur actus Charitatis, aut contritionis; optimè dicitur pro adultis ad ipsum requiri, & sufficere illos actus supernaturales, qui ad Baptismum fluminis sufficiunt, & requiruntur. Quia adultus non potest justificari independentè à propriâ dispositione sibi liberâ, & supernaturali. Quod autem aliqui dicunt contritionem in martyrio requiri, non præcisè ad fructum martyrii consequendum; sed ratione præcepti contritionis, quod maximè ante mortem obligat; responderi posset præceptum contritionis, aut dilectionis Dei non obligare, dum aliâ vi potest quis certè justificari. Nam in tali justificatione satis abolentur peccata sine contritione actuali, cum Deus in eâ diligitur habitualiter super omnia. Tutius tamen (quod omnino jam tenendum est) ad actum Charitatis se excitare: quod certè non videtur illi difficile, qui propter Deum cum ipsâ vitâ contemnit omnia. Cujus verò virtutis actus sit martyrium, facile est investigare, si quid sit martyrium exactius observetur. Cum enim hoc sit internus voluntatis actus, quo homo ita firmatur in bono virtutis, ut potius velit extremum terribilium pati, quam illud deserere; manifestè spectat ad fortitudinem: & est actus ab ipsâ elicitus, cum ipsa maximè veretur circa mortis periculorum timores. Cujus quidem principalior actus est sustinere, quam aggredi, ut habet Philosophus: *Fortitudo est magis circa timores reprimendos, quam circa audacias moderandas.* Et hujus rationem assignat D. Thomas: quia ipsum periculum, quod est audaciæ, & timoris objectum, ex se aliquo modo moderatur, & reprimit audaciâ, sed auget timorem. Ideoque difficilius est timorem reprimere, quam audaciâ moderari. Martyrium ergo est maximus fortitudinis actus, quod totum in sustinendo maxima horribilia consistit, & timores reprimendo terribiliores. Consequenter etiam martyrium est actus à patientiâ elicitus, quæ est pars fortitudinis potentialis, firmans animum contra tristitiam, ne ratio succumbat: quæ maximè in martyrio, propter maximum præsens, animum obruere posset. Ille itaque actus interior, tali tristitiæ resistens, qui tunc temporis formatur, est actus à patientiâ elicitus. Præterea martyrium potest actus Fidei cessare, non solum in quantum est ipsius protestatio exterior; sed etiam in quantum ad ipsam pertinet: non tamquam ab eâ elicitus; sed tamquam mediâ ad summum finem. Eo quippè sine martyrio fortiter sustinetur, ne Fides ignaviter deseratur. Denique potest esse actus Charitatis, non quidem ab ipsâ elicitus (actus enim interior martyrii non est præcisè amor Dei

4.

3. Eth. c. 9. in princ.

D. Th. 2. 2. q. 123. a. 6. c.

Dei super omnia, cum sine tali amore posset quis propter fidem mortē sustinere, sed potest esse actus ab eā imperatus. Propter Deum enim summē dilectum potest velle pati mortem à tyranno infligendam. Et idēd martyrium est actus summæ perfectionis, non in se præcisè consideratus; sed ut maximæ Charitatis specimen exhibens ponderatus.

10. 15. 13. Nam maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Martyrium, ut observat Magri, apud S.S. Patres sæpè significat Ecclesiam. Hinc Clerici martyrorum in Conc. Chalced. Can. 8. & Ecclesiæ quoque, Martyribus dicatæ, memoriæ Martyrum dicebantur. Quare, ut idēd Author asserit, Martyrarius, qui erat alicui Ecclesiæ addictus, fuit appellatus.

MARTYROLOGIUM: μαρτυρολογιον, martyrologion, latine penultima correptâ, quamvis in eâ græcè ponatur accentus. Itâ dictus Martyrum catalogus, seu liber, in quo describuntur Martyres. Est enim vox composita à dicto martyr, & à λογος, logos, sermo. Nunc tamen ista vox latius sumitur pro libro, in quo omnes Sancti suorum natalium diebus recensentur. Tale est Martyrologium Romanum, à pluribus exscriptum, sed Cardinalis Baronii operâ, majore diligentia, cum eruditissimis notis, & aliquâ emendatione, pretiosius exaratum.

MASSA: μάσα, maza, farina aquâ, aut alio liquore subacta, Oritur à verbo μάσσω, māsso, piaso, subigo: nisi sit ab hebræo matsab, idest azyumum, à radice matsas, expressit, remotiùs deductum. Metaphoricè dicitur massa ille hominum creandorum cumulus, ex quibus Deus aliquos eligit ad gloriam, alios reprobat ad gehennam. Hæc post peccatum originale, omnes homines comprehendendo, qui ex Adam per feminalem originem gignendi sunt, dicitur ab Augustino massa perditionis, seu massa damnata. Nominis occasionem sumpsit ab illis Apostoli verbis: An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa, facere aliud quid vas in honore, aliud verò in contumeliâ? Nam ex eadēd massa corruptâ, veluti ex quodam luto, format Deus vasa misericordiae, quæ præparavit in gloria, & vasa iræ quæ damnabit in interitum. Respectu prædestinatorum ex massa perditionis erutorum, suam de prædestinatione definitionem formavit Augustinus. Prædestinatio, inquit, est præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur. Quæ idēd non convenit Angelorum prædestinationi, quia ex massa corruptâ non liberantur. Sic tamen certissime liberantur prædestinati, ut absolute in massa perditionis possent remanere, si in peccato ad mortem usque vellet perseverare: & ex quâ reprobi erui possent, si gratiæ Dei cooperando liberari vellet. Modicum fermentum peccati originalis totam hanc miseram massam corrumpit; semper ab unoquoque vetus fermentum abijci potest, ut fiat nova conspersio, & ablato fermento nequitia, & malitia, ex massa perditionis eruatur. Item modicum fermentum totam massam corrumpit, cum error vilissimi alicujus hæretici totam fidem, ejusque sanam doctrinam coinquinat, & perdit. Massa etiam de aliâ rudî, & informi dicitur, ut ex eâ formetur aliquid artificiosè. Quare dicit Propheta, de impietate loquens: Et projecit eam in medio amphoræ, & misit

massam plumbam in os eius. Hæc massa, secundum Gregorium, designat gravem iniquitatem, quæ in avaritiâ continetur: vel secundum Ribesiam, rigidam Dei sententiam, & supplicii diuturnitatem. Quia tandiù manet conclusa, & obstinata impietas, donec debitas luerit pœnas. Tropologicè significat obstinationem peccatorum, maximè Judæorum: anagogicè perpetuitatem culpæ, & pœnæ in inferno, ubi conclusi reprobi detinentur. Septuaginta in illo loco scribunt lapidem (græcè λίθον, lithon) plumbeum sic & Textus hebraicus legit eben, idest lapidem, seu pondus. Massa electa fuit illa massa candida ex 300 Martyribus compacta, qui ne incensum super prunas appositas Jovi adolerent; potius calcis ardorem in accensâ fornace subierunt. Sicque expurgato veteri, si quod inerat, fermento; summus Plastes vasa formavit in honore, in cœlestibus thesauris reponenda. Latine dicitur quoque maza panis genus, ex farina, oleo, aquâ, aut etiam lacte, confectum.

MASTIGOPHORUS: μαστιγοφόρος, mastigophoros, latine penultima correptâ, quamvis accentus græcus in eâ ponatur. Est flagellifer, licetor, qui agonothetas in sacris certaminibus comitabatur, ad turbam nempe submovendam; & seditiones cohibendas. Vox est formata à μάστιξ, mastix, genit. μαστιγοῦ, mastigou, flagellum, verbera, vibex, & plaga, ac verbo φέρω, phero, porto, Mastigophorus dicitur S. Ambrosius, ad arianismi, ab ipso zelo apostolico percussus, profigationem denotandam, & tot hæreticorum, per ipsius correctionem, ad meliorem frugem receptorum, emendationē indicandâ.

MATÆOTECHNIA: ματαοτεχνία, matæotechnia, latine est vox proparoxytona, nisi græcus in penultima, ut assolet, observetur accentus. Itâ dicitur ars vana, artis vanæ studium, inanis artis imitatio, quæ nihil boni, sed inanem tantum laborem affert. Componitur ista vox ex μάταιος, matæos, vanus, stultus, ineptus (unde vulgaris illa dictio matto videtur exorta) & τέχνη, téchne, ars, artificium, dolus, astutia. Hinc matæotechnia dicti inanum artium studiosi, qui frustra laboris plurimum insumunt. Qualis fuit ille, qui ciceris grana è spatio satis longò, sine frustratione jaciendo in acus imittebat foramen. Sed de pluribus humanis artibus matæotechnia dici potest: cum omnes diligant vanitatem, & querant mendacium. Itâ de quovis dolo, & fallaciâ, suâ spe, & sine frustratâ, de vanissimis demonis contra Dei electos technis aptissime dicitur.

MATER: μήτηρ, mēter, genitrix. Sicuti Latinorum infanculi balbutientes à Græcis vocē μάτηρ, mata mutuan accipiunt: itâ grandiusculi matris nomen ab eis furripiunt. Nam μάμηρ, māmme, aviam significat, & itâ compellant pueruli matrem, ac nutricem. Mater verò sit à verbo μάω, maō, vehementer appeto, cupio, propter maximum proli desiderium, & teneriorem ergâ liberos amorem. Istius verbi persona tertia, si foret usitata, esset μέμηρτα, mēmerta, & hinc ablato augmento paritur ista dictio mater. Alii erunt à particula μή, mē, non, & verbo μέω, mēō, servo: eò quod matres non amplius ut virgines servantur: cum potius aliorum cura ipsis incumbat. Vocabulum mater in Scripturis satis frequens, & sæpius etiam in sensu myti-

Zach. 5. 8.

Gen. 27. 22.

Gen. 27. 22.

Hom. 3. in Evang.

Matth. 12. 50.

De Anima c. 23.

Gal. 4. 26.

Hom. 3. in Evang.

Matth. 12. 50.

De Anima c. 23.

eo accipiendum, Nonnunquam per ipsum Synagogam, aut Ecclesiā intelligitur: illa enim Judæorum, hæc mater Christianorum. Illa quidem ancilla per Agar figurata, hæc verò per Saram adumbata: Et quæ serviam est Jerusalem libera est, quæ est mater nostra. Ecclesiâ quippe ob dignitatem, & eminentiam, necnon Capitis, & præcipuorum membrorū in cœlis jam locatorum celsitudinem, ac multorum hominum in terris divinitatem, atque Mysteriorum funditatem, fursum est longè à terris elevata. Hæc nos parit Christo, lætat Deo, eripit mundo, servat cœlo. In eâ qui proximum charitate fovet, & alios spiritaliter generat, non solum est frater, & soror Christi, sed ejus & mater est. Nam, ut ait D. Gregorius, Quasi enim parit Dominum, quem cordi audientis infuderit: & mater ejus predicando efficitur, si per ejus vocem amor Domini in proximi mente generatur. Ad hujus S. Patris sensum, fit frater, & soror Christi credendo, ejus autem mater prædicando. Ideo dixit Christus, Ipse meus frater, & soror, & mater est.

MATHEMA: μάθημα, mātēma, latine penultima productâ, propter vocalem longam, quod à Græcis non observatur, Itâ græcè dicta disciplina à verbo μάθημι, mātēmi, discō, intelligo, perspicio. Hujus prima persona præter. pass. si foret in usu, esset μάθημαι, mātēmai, à quâ rejecto augmento fit mathema: & ab ejus secundâ personâ mātēthēma, sit μάθησις, mātēthesis, latine mathesis, p. l. idem significans ac mathema. Ab hoc fit μάθηματις, mātēmaticos, mathematicus, qui disciplinis vacat. Unde & ipsa mathesis Mathematica dicitur: scientia nempe, quæ circa quantitatem versatur à materiâ abstractâ. Quæ idēd latine disciplina dicitur, quia maximè inter scientias plenè dicitur, dum evidentibus demonstrationibus suas conclusiones quasi ponit ob oculos. A Tertulliano verò discentia vocatâ. Hinc ipsa cæteras omnes scientias certitudine, & evidentia, contendit prætergredi, & omnia illa, quæ ad suum objectum propriè spectant, evidenter stabilire. Esti multa à Mathematicis tractantur, vel saltè Mathematicis attribuuntur, quæ propriè ad ipsos nō pertinent: & dum extrâ proprii objecti limites vagantur, propriâ Matheos gloriâ privantur. Sic Astrologia, seu potius Astronomia, quæ est Mathematicæ potissima pars, dū aliud quâ motū cœlorum, & Stellarum, qui est proprium ipsius objectum, considerat, & multas virtutes, & influentias sideribus supra hæc inferiora, & etiam supra humanas attribuit actiones, in turpissimos prorumpit errores. Sed, ut alibi diximus, potius hoc est Astrologiæ, quàm Astronomiæ vitium. Mathematica enim, dum solum quantitatem à materiâ abstractâ, ut proprium objectum considerat, ratione antiquæ divisionis quantitatis, in quantitatem continuam permanentem, in successivam contiguam, in permanentem discretam, & successivam discretam; in quatuor partes dividitur: videlicet in Arithmetica, Musica, & Geometrica, & Astrologiam. Nam ut circa quantitatem discretam permanentem, seu numeros versatur, est Arithmetica: ut quantitatem successivam discretam, seu orationem attendit, Musica exurgit: ut verò in quantitate permanente continuâ metiendâ incumbit, Geometrica vocatur, ut denique motum localem observat, præ-

sertim illum qui tempus efformat, adedque quantitatem continuam successivam, Astrologia, seu potius Astronomia nuncupatur. Esti autem in Mathematicis omnia evidentè demonstrantur; nihil tamen in ipsis ostenditur per causam agentem, aut finalem. Cum enim ejus objectum, quod est quantitas, secundum rationem abstrahatur, non consideratur à Mathematico secundum habitudinem, quam habet ad causam agentem, aut finalem. Quia unicuique tantum competit habere tales causas, secundum quod habet esse à parte rei, & non secundum abstractionem. Et idēd, ut ait D. Thomas, in scientiis mathematicis nō demonstratur aliquid per causam agentem. Inter has mathematicæ species prima est Arithmetica, quæ ab aliis supponitur, dū ejus principiis utuntur: in cæteris enim per numeros proportionales observantur. Quapropter asserit Angelicus, quod Musica procedit ex principiis per Arithmetica notis. Quia verò Astrologia considerat motum in cœlis, adedque non cum illâ abstractione, quam rigor Mathematicæ requirit; propterea dicit idem S. Doctor Astrologiam non esse nisi secundum quid speciem Mathematicæ. Ratio etenim generis applicatur ad aliquid extraneum, in quantum principia mathematica applicantur ad materiam naturalem. Idemque dicit de Perspectivâ, quæ eadem ratione inter Mathematicas annumerari potest. Unde quamvis hæc scientiæ materialiter consideratæ potius ad Physicam spectent; tamen formaliter, nempe secundum motum in Astrologiâ, aut secundum quantitatem continuam permanentem in Perspectivâ, potius ad Mathematicas reducuntur: ut etiam annotat angelicus ille oculus, qui perspexit omnia. Quia id quod est formale potius est: idēd illa scientiæ, quæ ex principiis mathematicis concluduntur circa materiam naturalem, magis cum mathematicis connumerantur, utpotè eis similiores, licet quantum ad materiam magis conveniant cum naturali. Quod de Astrologiâ & Perspectivâ est intelligendum. Hæc tamen inter quatuor Matheos species non solet enumerari: quia ad Geometriam, reducitur, cujus principiis utitur, & ista facile ad subjectam applicatur materiam, quæ est linea visualis. Quia verò Astrologia est Mathematicæ nobilior species, idēd plerumque per Mathematicos Astrologi, præsertim judicarii, intelliguntur: est Arithmeticus, Musicus, & Geometra, Mathematici quoque nomine sint honorandi. Propterea multi contra Mathematicos, tali sensu acceptos, doctissimos acuere stylos. Tertullianus, inter alias Mathematicam damnans, Mathesim pro ipsâ ponit, ac ironicè dicit: De Christo scilicet & matheos hodie, stellas Christi, non Saturni, &c., observat, & predicat.

MATTYA: μάτση, matte, latine penultima correptâ, est græcus in eâ ponatur accentus. Est cibi genus delicatissimi, ultimum ferculum, & lautissimum, & omnia pretiosa edulia hoc nomine designari scribit Athenæus. Talia edulia etiam in honorem mortuorum offerebantur. Quod patet ex Tertulliano, de statu animæ post mortem agente, & dicente: Vocas porro securos, nempe defunctos, si quando extrâ portam, cum obsoniis, & mattis, tibi potius parentans, ad busta recedis. Ista vox à verbo μάττω, mātto, piaso, subigo, deducenda.

1. q. 44. a. 1. ad 3.

1. q. 1. a. 2. c.

1. q. 9. 3. a. 3. c.

2. 2. q. 9. a. 2. ad 3.

De Idolol. c. 9.

Dipnosol. 14.

De Testimonio Animi c. 14.

MAUSOLEUM: μαυσολιον, mausolion, latine cum

Baron. in præcap. 8.

מצה

מצות

מצות

מצות

Rom. 9. 11.

Lib. de bono perc. sev. c. 14.

1. Cor. 5. 6.

Gal. 5. 9.

cum accentu in penultimâ , propter diphthongum in vocale longam conversam , quamvis hoc à Græcis non observetur. Erat sepulchrum sumptuosissimum, inter septem Orbis miracula enumeratum, iussu Artemisîæ, Cariæ Reginæ, viri sui amatissimæ, fabricatum. Dicitur ergò Mausoleum à *μάσολος*, *mausolos*, latinè Mausolus, p. l., qui rex Cariæ fuit, ejusque maritus amatissimus: unde & sepulchra magnifica mausolea vocata. Et si D. Bernardus pro sepulchro, non adeò sumptuoso, posuerit, dum Christum Discipulos consolantem introducit, & dicentem: *Non vos terreat meę humanitatis passio*, &c., *nec mausoleum meę mortalitatis.*

MECHANICUS: *μηχανικός*, *mechanicós*, p. b., opifex eorum operum, quæ ingenio simul, & manu fiunt. Adjectivè autem ars mechanica, & opera ipsa sic facta mechanica dicuntur. Oritur ista vox à *μηχανή*, *mechanè*, conatus, inventum, machinatio, seu, ut latinè vertitur, machina, p. b. Ab isto enim vocabulo græco *mechanè*, dicitur machina formatur: quæ etiam significat inventionem, & instrumentum, quo moles aliqua facile impelli potest. Et machinæ quoque dicuntur aliæ structuræ ingeniosè efformatæ, ut machinæ bellicæ: item consilia astuta machinæ vocata. Machina ergò potius manus, atque ingenii rationem, quam materiæ significat: & *mechanicos* machinalis, aut inventivus latinè reddi posset. In hoc tamen artes mechanicæ à liberalibus distinguuntur, quòd in illis quamvis inventio, & ingenium hominis resplendat; tamen manus peraguntur ministerio. Sed liberales, ut Grammatica, Dialectica, Geometria, & ceteræ hujusmodi, ita dicitur, quòd liberum, & ingenium hominem potissimum deceant, solo utuntur ingenio, E contra verò artibus mechanicis, adedque manibus, & corporis labore, victum queritare illiberale, atque servile censetur. De quibus ait D. Thomas, *quod sicut quodammodo serviles, in quantum corpus serviliter subditur animæ.* Ars autem, quæ à græco verbo sumit originem, nempè à voce *ἀρχή*, *archè*, virtus, optimè definitur: *Habitus cum verè ratione effectivus.* In quâ definitione inquirendum quid per factionem intelligatur, ut ab actione distinctam, ad discrimen artis à prudentiâ internoscendum. D. Thomas ait, *quòd factio est actus transiens in exterioriorem materiam, sicut edificare, secare, & hujusmodi.* Ex cujus mente solæ artes mechanicæ comprehenduntur aristotelicâ definitione, & artes liberales reducuntur ad scientiam, Sed cum Aristoteles ad artis rationem requirat tantummodò, ut versetur circa aliquod singulare factibile, & ab humana ratione præscribatur, atque ut intendatur ipsâ ratione ipsiusmet operationis rectitudo, sive aliàs sit immanens, sive transtiens; potest dici quòd Philosophus per factionem intellexerit quamcumque operationem, sive transeuntem, sive immanentem, ab ipsius appetitus operationibus distinctam. Adedque artes liberales etiam istâ definitione comprehenduntur, cum & ipsæ modum, quo faciendum sit objectum, præscribant: atque Grammatica, & aliæ hujusmodi artes ex principiis certis, & evidentibus nihil demonstrent. Comprehensæ igitur omnes artes sub illâ definitione, mechanica à liberalibus, ex nuper dictis, satis superque discriminantur. Septem

verò artes mechanicas, ut & liberales vetus Philosophia recensuit: nempè agriculturam, venatoriam, militarem, fabrilem, chirurgiam, lanariam, & nauticam. Quibus artes liberales pari numero juxta positæ sunt Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, Musica, Geometria, & Astrologia. Quamvis artium nomine in Universitatibus, dum Artium Doctores instituuntur, non videantur duæ primæ intelligi, & aliæ duæ adjunguntur, quæ verè artes non sunt, videlicet Physica, & Metaphysica. Quoad numerum verò septenarium artium, ab antiquis Sapientibus stabilitum, non videtur omnes artes completi: cum inter mechanicas non enumerentur pictura, & sculptura; sicut inter liberales illas non recensentur Politica, & Moralis. Ut fileam de Militari, quæ et si stipendiaria dici possit, non tamen servilis, aut mechanica: nisi per ipsam ars arma fabricandi, quæ tamen est sub fabriili comprehensa, intelligatur. Inter mechanicas, & serviles aliæ sunt aliis nobiliores, aut minùs serviles: ut ratione finis Chirurgia est aliis nobilior, cum etiam à Physicâ scientiâ suas emendicet regulas. Et si lis antiqua inter picturam, & sculpturam decidenda esset; videtur picturæ palma tribuenda. Nam ejus imitatio est ingeniosior: cum ipsa superficies plana, ex colorum permixtione corpus solidum appareat, quòd in sculpturâ est reale. Sic aliæ artes, ratione finis, aut materiæ, aut affinitatis cum scientiis, possunt diversimodè inter se æquiparari: & sub unâ consideratione una aliam in dignitate superare, quæ tamen alio modo ponderata ei primas cedit. Superest exponendum an artium mechanicarum opera, cum operibus servilibus, quæ diebus festis ab Ecclesiâ prohibentur, coincident. Et quidem non omnia opera servilia esse artium servilium nobiles partus, satis patet consideranti: multas videlicet esse actiones laboriosas, & à servis fieri solitas, quæ nullâ ex illis artibus diriguntur, ut ligna secare, pondera ferre, plaustra onerata trahere, fossas excavare, aggeres erigere, &c. Similiter constat non omnes actus artium mechanicarum esse opera servilia, ut y. g. delineare. Pingere verò est quidem etiam mechanicum, & tamen probabiliter non est opus servile, diebus festis prohibendum. Itâ probabiliter non est opus servile venatio, aucupium, militia, piscatio, saltem moderata. Pleræque tamen artium mechanicarum operationes cum operibus servilibus coincidunt: ut fabrilis, lanaria, & aliæ similes. D. Jo. Chrysostronus dicens, *Sæpè in villam tantum exire volentes, multâ indigemus mechanicis; superfluum apparatus, & mundanum luxum intendit condemnare.*

MEGALODORIA: *μεγαλοδορία*, *megalodoría*, latinè cum accentu in antepenultimâ, nisi græcus accentus in penultimâ, et si brevi, ex usu retineatur. Est magna largitio, munificentia, magna donatio. Fit enim à *μέγας*, *mégas*, magnus, genit. *μεγάλου*, *megalou*, & *δῶρον*, *doron*, donum. Hinc quoque *μεγαλόδορος*, *megalodoros* (qui latinè dicitur megalodorus, p. l., propter *oméga* vocalem longam) qui magna donat, adedque munificus, & magnificus. De magnificentia V. *Andragathia*.

MEGALOGNOMON: *μεγαλογνόμων*, p. l., qui magno, & excelso est animo, liberalis. Est à dictâ voce

voce *μέγας*, & *γνώμη*, *gnómè*, voluntas, animus, sententia, judicium, &c. Hinc *μεγαλογνόμων*, *megalognomomone* (quæ latinè megalognomofyne, p. b., diceretur) animi celsitudo, & liberalitas. Ut liberalitatem significat, est una de partibus justitiæ potentialibus: sicuti recensentur Epiichia, gratitudo, veritas, vindictio, & amicitia, à D. Thomâ. Ex vi sui etymi megalnomon etiam illum qui magni est iudicii, qui magnas tenet sententias, qui magni consilii, aut dicta profert insignia, significare potest.

MEGALOGRAPHIA: *μεγαλογραφία*, *megalographía*, latinè in rigore vox est proparoxytona, ni ex usu legitimo, ut sit in similibus terminationibus, accentus græcus in penultimâ observetur. Ad verbum sonat magnam scripturam, aut magnam picturam. Nam *μεγάλη*, *megalè*, magna, femin. à dicto *μέγας*, magnus, & *γράφω*, *grápho*, pictura, & scriptura. Hinc *μεγαλογράφος*, *megalográphos*, latinè megalographus, p. b., magnus scriptor, seu magnarum rerum exarator: magnus quoque pictor, seu magnarum rerum, aut personarum effigiator. Megalographia, apud Vitruvium, secundum Philandrum, est pictura magni sumptus, & magnarum rerum, aut personarum. Hoc sensu sacra picturæ megalographiæ dicitur, sicuti nostri Hagiographi, & S. S. Patres megalographi nuncupant.

MEGALOKINDYNOS: *μεγαλοκίνδυνος*, *megalokindynos*, latinè cum accentu in penultimâ, et si græcè ponatur in antepenultimâ. Adedque megalocindynus, p. l., dici potest ille qui magnis periculis generosè se exponit, seu qui in magnis aggrediendis vitæ non metuit. Itâ dicitur à *μέγας*, *mégas*, magnus, genit. *μεγάλου*, *megalou*, & *κίνδυνος*, *kindynos*, periculum. Aristoteles qui dixit quòd magnanimus non est *philokindynos*, seu amator periculi, quia scilicet ipsis non se temerariè exponit, nec est *microkindynos*, id est pro parvis periclitans; asserit tamen quòd sit *megalokindynos*, ut exponit D. Thomas, *magnis periculis periclitans.* Ad magnanimitatem enim pertinet, pro rebus magnis, magnis periculis se exponere: cum aliàs, pro parvis rebus, magna pericula subire esset temeritas. Magnanimitas autem aliquando pro fortitudine sumitur: ut dicit

1. lib. de 4. Seneca, *Magnanimitas, quæ & fortitudo dicitur, Virtut. c. si insit animo tuo, cum fiducia magna vive.* Cum de magni

nores, ad quem animum firmat magnanimitas: quod est multò minùs arduum. Idèd hæc est fortitudinis pars, non subjectiva, sed potentialis, ut potè versans circâ materiam minùs principalem, et si aliquid similem propter arduitatem. Magnanimitas à Græcis dicitur *μεγαλοψυχία*, *megalopsychía*, à *μεγάλη*, *megalè*, magna, & *ψυχή*, *psychè*, anima: & hinc magnanimus *μεγαλόψυχος*, *megalopsychos*, appellatur.

MEGALOPREPPIA: *μεγαλοπρέπεια*, *megaloprepía*, latinè penultimâ productâ propter diphthongum, quamvis à Græcis acuat antepenultima. Magnidecentia, aut magnificentia nostro verti potest idiomate. Est enim à dicto *μέγας*, magnus, & verbo *πρέπω*, *prépro*, deceo: unde & *μεγαλοπρέπεις*, *megaloprepèis* (latinè megaloprepes, p. b., dicitur) magnificus, præclarus, qui rebus maximè decetibus, & munificentia delectatur. Megaloprepia in omni virtute morali, quæ *prepon* maximè attendit, reperiri potest. Cur verò magnificentia sit pars fortitudinis, dictum est in *Andragathia*, & de voce *prepon* suo loco differetur.

MELAGRUM: *μελαγρον*, *melagrion*, p. b., itâ græcè dici posset, & pro melle sylvestri accipi, quo S. Joannes Baptista in deserto pascebatur. Nam *εἶσα eius erat locustæ*, & *mel sylvestre*, græcè *μέλι ἀγρον*, *méli agrion*: mel nempè ab agreitibus apibus confectum, & palato insipidum, & parum gratum. Sed melagrimum à Magri pro malo sylvestri ponitur: adedque formatur à voce *μήλον*, *mélon*, malum, & ab *agrion*. Addit pro quocumque fructu in vitâ S. Euthymii usurpari.

MELANCHOLIA: *μελαγχολία*, *melancholia*, in rigore à Latinis penultimâ correptâ esset pronuntianda. Sed usus invaluit ut à plerisque, Græcos imitantibus, acuto efferatur accentu. Propriè atram bilem significat. Nam *μέλας*, *mélas*, niger, & *χολή*, *cholè*, bilis, quæ est pars sanguinis, aut certè chymi terrestrior, ac feciosior, inter quatuor humores terræ respondens. Flava quippè bilis ob calorem, & siccitatem, comparatur igni: sanguis ob calorem, & humiditatem, aëri: pituita ob frigiditatem, & humiditatem, refertur aquam: & melancholia ob frigiditatem, & siccitatem, exprimit terram. Ob calorem tamen excedentem atra bilis aduritur, magisque nigrescit: unde quasi aliam naturam induit: dum à calore ex parte terrestritatem exuit, & ad nobiliores spiritus subministrandos aptior evadit. Hi tamen non totaliter ab origine suâ degenerantes, quamdam stabilitatem, & firmitatem retinent, quâ carent illi spiritus, qui à flavâ bile formati, facile accenduntur, & faciliùs extinguuntur. Uti patet in iracundis, seu in primâ iræ specie, quæ dicitur acuta: cum aliæ species, mania, & furor, de quibus supra, potius oriuntur ex melancholiâ. Hæc enim difficulter accenditur, sed ignem conceptum diutius retinet, cogitationes de vindictâ magis fixas exhibet, præsertim in omnibus injuriæ circumstantiis ponderandis. Idèd græcè melancholia etiam furorem significat, & *melancholicos* pro infano ponitur: ex eo quòd ex vehementi melancholiâ furor enascatur. Quamvis aliàs hæc sit, quæ verè facit ingeniosos. Quia verò secunda species iræ, quæ mania dicitur, & amarus facit,

Serm. 11. in Canâ Dom.

1. 2. q. 57. a. 3. ad 3

6. Ethic. c. 4.

1. 2. q. 57. a. 4. 6.

In Gen. Hom. 32.

Sup. ad 1.

In Mania.

facit, provenit, ut ait D. Thomas, *propter permanentiam tristitia, quam inter viscera tenet conclusam*; idem hæc maximè oritur ex melancholiâ. Ob rationem quoque dictam, quod melancholia adusta aptissimos ad firmas speculationes spiritus suppeditet; fit ut etiam tales sint maximè ingemiosi: cum periculo tamen ut illa in furorem vertatur. Idem ab aliquibus dicitur, quod Sapientia sit proxima dementia, Nam cum maximi Sapientes tali humore abundent, qui magis augetur, & aduritur, ex continuo studio, & usu; facile est ut ille humor, qui fideliter famulabatur Sapientia, deterioris conditionis effectus, producat insaniam. De tali melancholiâ adustâ, & ferventiore intelligendus Tullius, Philosophum referens, & dicens: Aristoteles ait *omnes ingeniosos melancholicos esse*. Malos verd humores melancholicos, corpori, & animæ noxios, ex luxu, delictis, & saturitate derivari, ostendit Chrysostomus. *Si vis*, inquit, *animi morbos inde nascentes videre, avaritia, molititia, melancholia, &c. hinc habent principium*. Non solum quoddam præteritæ delictæ tristitiam in animo generent; sed etiam quoddam consumptis subtilioribus partibus remanet humor terrenus, & ex-

MELANIA: *μελανία, melania*, latinè penultima correptâ, et si Græci in eâ ponant accentum. Itâ græcè dicta nigredo, & melania nigra dici potest: à verbo *μελάω, melao*, nigrum facio. S. Melania junior, et si nigredinem nomine suo circumferret, candorem tamen maximum corde prætulit, & opere. Nam relictis avitis opibus; & romanis divitiis, abjectâ omni vanitatis nigredine: quo propior celo fieret, à patriâ remotior: Jerosolymam profecta, in candidarum sanctimonialium cœtu candidissimè vivens, purissimam illuc animam moriens exhalavit. Fuerunt & viri sinceritate, & candore mirabiles, doctrinâ, & pietate celebres, Melanius, aut Melas, idest niger, appellati. Sed istæ animæ sanctæ, à nigredine nomen sortitæ, divino amore succensæ, oculis mundi pullo colore imbutæ, ob solitudinem, & humilitatem attris tenebris indutæ, cum Sponsa à dicere poterant; *Nolite me esse causide rare quod fusca sum, quia decoloravit me*; ol. Sic eorum candor Angelis, & Deo gratissimus, æterno splendore fuit exornatus.

MELANTHION: *μελάνθιον, melanthion*, p. b., papaver nigrum, à floribus nigredine itâ vocatum. Nam *melas*, niger, & *άνθος, anthos*, flos. Dicitur etiam *μελάνσπερμα, melansperma*, à feminis nigredine, cum *melan* sit nigrum, & *sperma*, semen, vulgè gith appellatur, de quo Isaias: *Non enim in ferris tritabitur gith, nec rota plaustris super cyminum circuibit*, &c. Hujus versus explicatio in voce *cyminum* habetur. Pro gith Septuaginta scribunt *μελάνθιον, melanthion*, & gith ab eorum Interprete latino vertitur: Textus hebraicus habet *kesfisch*, idest melanthion, nigella, cujus semen, ait Aben Ezra, est cymino minus. Certè genus est feminis calidi, & nigri, quo vice pipæ tenuiores uti solebant. Latinè nigella dicitur, ex quâ oleum, melanthinum vocatum, conficitur, quod & melanthelæum, seu *μελάνθιον ἑλαιον, melanthion elion*, appellatur;

MELICRATUM: *μελικρατον, melicraton*, p. b., mullum, aqua mulla, seu aqua cum melle sufficienti ebullita, & eo temperata. Vox est composita ex *μέλι, meli*, mel, & verbo *κρατίζω, kratizō*, misceo, tempero; ab ejus nempe tertiâ personâ præter. pass. *κράταται, kratata*, temperatus fuit, quæ ablato augmento *κράτα* diceretur. Melicratum ab hydromele solâ novitate distinguentium: & neutrum, et si vini colorem, & saporem aliquando referat, est materia sufficiens consecrationis. Similes voces etiam in sacris Authoribus occurrunt.

MELITA: *μελίτη, melite*, latinè penultima corripitur, et si græcus accentus eam acuat. Est Insula propè Siciliam, vulgè Malta nuncupata, quasi mellita vocetur, aut secundum alios melliflua. Itâ dicta à *μέλι, meli*, mel, scilicet ab mellis copiam: nobilissimorum S. Joannis Equitum sede valde nobilis, sed Divi Pauli hospitio longè nobilior. Hæc naufragus appulit Apostolus, ut in mundanæ cecitatis undis fluctuantibus salutis æternæ portum indicaret, *Cum evasissetis*, ait Lucas, *tunc cognovimus, quia Melita insula vocabatur*. Quod contigit à Christo, in maris altitudine, amarissimæ passionis tempestate perfero, anno 26.

MELITINA: *μελίτινη, melitine*, p. l., vox à genitivo *μέλιτος, melitos*, mellis, deducta, cujus nominativus est dictum *μέλι*. Nomen est ejusdem Sanctæ Martyris, eam melleam subindicans. Hæc amarissimis cruciatibus afflicta, semper amoris divini dulcedinem in medullis ferens, semper Christi Jesu mellissimum nomen corde gerens, æternis delictis potita fuit.

MELODIA: *μελωδία, melodía*, absolute penultima brevis est. Sed Latini plerique in similibus terminationibus, ex usu græcum accentum fervant, & usus, ubi legitime introductus, non est improbandus. Itâ dictus dulcis cantus, quasi mel-leus: à dicto *μέλι, meli*, mel, & *ᾠδή, odē*, cantus, & aliqui perperam melodiam exarant. Melodia à Levitis cantoribus, prius in Tabernaculo fœderis, deinde in Templo Salomonico, gratissima formabatur, prophetia quoque nuncupata. Nam etiam Prophetæ vocabantur illi, qui divinis laudibus celebrandis vacabant. Unde ait S. Textus de Choneniâ Levitarum principe, quoddam prophetia præerat *ad præcipiendam melodiam, erat quippè valde sapiens*. Metaphoricè melodiam efformat lingua grata, quæ discordantes conciliat animos, & ex iis suam generat concentum. Vel, sicuti melodia ad passionem sedandas, & affectus temperandos multum confert; itâ lingua suavis lites dirimit, affectus concitatos moderatur: motus sedat, pacem incuicat. Quare dicit Sapiens: *Tibia, & psalterium*

MELETIUS: *μελετιος, melétios*, p. b., mediator, exercitator, curator, verti potest. Formatur à voce *μελέω, meléō*, meditatio, exercitatio, cura, &c.: estque nomen muicis Sanctis commune, & singulis admodum proprium. Qui in Lege Domini meditati fuere die, ac nocte: operibus heroicis exercitati: in grege Christi regendo indefessi: in curâ pastorali atidui: in ovile cœleste, Paradisi septis ab omni invasione securum, honore maximo fuerunt admitti.

MELICRATUM: *μελικρατον, melicraton*, p. b., mullum, aqua mulla, seu aqua cum melle sufficienti ebullita, & eo temperata. Vox est composita ex *μέλι, meli*, mel, & verbo *κρατίζω, kratizō*, misceo, tempero; ab ejus nempe tertiâ personâ præter. pass. *κράταται, kratata*, temperatus fuit, quæ ablato augmento *κράτα* diceretur. Melicratum ab hydromele solâ novitate distinguentium: & neutrum, et si vini colorem, & saporem aliquando referat, est materia sufficiens consecrationis. Similes voces etiam in sacris Authoribus occurrunt.

MELITA: *μελίτη, melite*, latinè penultima corripitur, et si græcus accentus eam acuat. Est Insula propè Siciliam, vulgè Malta nuncupata, quasi mellita vocetur, aut secundum alios melliflua. Itâ dicta à *μέλι, meli*, mel, scilicet ab mellis copiam: nobilissimorum S. Joannis Equitum sede valde nobilis, sed Divi Pauli hospitio longè nobilior. Hæc naufragus appulit Apostolus, ut in mundanæ cecitatis undis fluctuantibus salutis æternæ portum indicaret, *Cum evasissetis*, ait Lucas, *tunc cognovimus, quia Melita insula vocabatur*. Quod contigit à Christo, in maris altitudine, amarissimæ passionis tempestate perfero, anno 26.

MELITINA: *μελίτινη, melitine*, p. l., vox à genitivo *μέλιτος, melitos*, mellis, deducta, cujus nominativus est dictum *μέλι*. Nomen est ejusdem Sanctæ Martyris, eam melleam subindicans. Hæc amarissimis cruciatibus afflicta, semper amoris divini dulcedinem in medullis ferens, semper Christi Jesu mellissimum nomen corde gerens, æternis delictis potita fuit.

MELODIA: *μελωδία, melodía*, absolute penultima brevis est. Sed Latini plerique in similibus terminationibus, ex usu græcum accentum fervant, & usus, ubi legitime introductus, non est improbandus. Itâ dictus dulcis cantus, quasi mel-leus: à dicto *μέλι, meli*, mel, & *ᾠδή, odē*, cantus, & aliqui perperam melodiam exarant. Melodia à Levitis cantoribus, prius in Tabernaculo fœderis, deinde in Templo Salomonico, gratissima formabatur, prophetia quoque nuncupata. Nam etiam Prophetæ vocabantur illi, qui divinis laudibus celebrandis vacabant. Unde ait S. Textus de Choneniâ Levitarum principe, quoddam prophetia præerat *ad præcipiendam melodiam, erat quippè valde sapiens*. Metaphoricè melodiam efformat lingua grata, quæ discordantes conciliat animos, & ex iis suam generat concentum. Vel, sicuti melodia ad passionem sedandas, & affectus temperandos multum confert; itâ lingua suavis lites dirimit, affectus concitatos moderatur: motus sedat, pacem incuicat. Quare dicit Sapiens: *Tibia, & psalterium*

MELON: *μέλον, melon*, p. l., pellis ovina, aut alterius quadrupedis. Nam vox *μέλον, melon*, unde derivatur, etiam ovem, & quadrupedem significat. Isidorus pellem caprinam vocat: *Melotes quæ etiam pera vocatur, pellis est caprina, à collo dependens, præcincta usque ad lumbos*. Plerumque tamen pellis ovina intelligitur cum ipsâ lanâ: quam antiquitus viri sancti deferebant, vanitates seculi fugientes, & austeritati, ac paupertati vacantes. Sicuti Elias, qui non solum ob proprios pilos incomptos, sed etiam ob vestitum, dicitur *vir pilosus, & zonâ pellicæ accinctus renibus*. Melote etiam ex parte indutus erat Joannes Baptista, dum habebat zonam pelliceam circa lumbos suos. De his & aliis diviniorebus hominibus, mundique contemptoribus, ait Apostolus: *Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis*. Ubi meloten à pelle caprinâ distinguit. Sed ob similitudinem, & affinitatem, postea melotes pro pelle caprinâ videtur accepta, non solum ob Isidori auctoritatem; sed etiam Jo: Cassianus, duobus ante ipsam seculis, de monachorum habitu loquens, dixit: *Ultimus est habitus eorum pellis caprina, quæ melotes, vel pera appellatur*. Ubi annotator ait, quoddam sit propriè pellis ovina: sed de quacumque pelle dicatur. Sozomenus hæc monachorum melotas *διπθέρας, dipthéras*, idest pelles, coriaceas vestes, aut saccos, vocat, & sine his aut cibum, aut somnum capere Ægypti monachis nefas esse commemorat.

MEMNON: *μέμνων, mémnon*, durans. Est enim participium verbi *μείνω, méino*, maneo, duro. Mansit in atrocissimis tormentis constans S. Memnon Centurio, ob spem gloriæ, quæ ipsi in cœ-

ritæ suavem faciunt melodiam, & super utraque lingua suavis. Textus græcus habet *μέλι, meli*, quod est accusativus pluralis contractus à voce *melos*, & Interpres latinus vertit etiam *melodiam*. Nam lingua suavis dulces mores, & blandum, ac mitem animum indicat, qui suaviter auribus, & cordi se insinuat, ac gratissimi concentus benè concordantium affectuum specimen exhibet: quia *lingua eucharis in bono homine abundat*. A *μέλι* orta quoque videtur illa dictio *μέλος, melos*, idest cantus, cantilena, &c. Atque idem illa Deiparæ modulata salutatio, *Salve Regina*, &c., *dulce canonicum, ac nobilissimum melos* appellata. A *μέλος* autem fit *μελικός, melicós*, melicis, p. b., musicus; & hinc Lyrici Poætæ à cantu melici vocati fuere.

MELOPEPON: *μελοπέπων, melopépon*, latinè penultima correptâ, quamvis in eâ græcus au-diatur accentus. Pepones quidam itâ dicti, qui ob rotunditatem mali figuram imitantur. Nam *μῆλον, melon*, pomum significat, unde latinum *malum* sumit originem. In plurali dicuntur *melopepones*, p. b., ut & *pepones* penultimam corripit, quos in deserto populus Israeliticus desiderabat: dum ipsi in mentem veniebant Ægypti *cucumeres, & pepones*. Ubi *γο* habent *πέπωνας, péponas*, in accus. plurali: & hebraicus *avattichim*. Dicuntur autem pepones ob maturitatem, à verbo *πέπω, pépo*, coquo, maturum reddo: & hinc *πέπων, pépon*, coctus à sole, maturus. A *melon* verd etiam *μύλωνες, melones*, plerumque nuncupantur.

MELOTE: *μελωτή, meloté*, p. l., pellis ovina, aut alterius quadrupedis. Nam vox *μέλον, melon*, unde derivatur, etiam ovem, & quadrupedem significat. Isidorus pellem caprinam vocat: *Melotes quæ etiam pera vocatur, pellis est caprina, à collo dependens, præcincta usque ad lumbos*. Plerumque tamen pellis ovina intelligitur cum ipsâ lanâ: quam antiquitus viri sancti deferebant, vanitates seculi fugientes, & austeritati, ac paupertati vacantes. Sicuti Elias, qui non solum ob proprios pilos incomptos, sed etiam ob vestitum, dicitur *vir pilosus, & zonâ pellicæ accinctus renibus*. Melote etiam ex parte indutus erat Joannes Baptista, dum habebat zonam pelliceam circa lumbos suos. De his & aliis diviniorebus hominibus, mundique contemptoribus, ait Apostolus: *Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis*. Ubi meloten à pelle caprinâ distinguit. Sed ob similitudinem, & affinitatem, postea melotes pro pelle caprinâ videtur accepta, non solum ob Isidori auctoritatem; sed etiam Jo: Cassianus, duobus ante ipsam seculis, de monachorum habitu loquens, dixit: *Ultimus est habitus eorum pellis caprina, quæ melotes, vel pera appellatur*. Ubi annotator ait, quoddam sit propriè pellis ovina: sed de quacumque pelle dicatur. Sozomenus hæc monachorum melotas *διπθέρας, dipthéras*, idest pelles, coriaceas vestes, aut saccos, vocat, & sine his aut cibum, aut somnum capere Ægypti monachis nefas esse commemorat.

MEMNON: *μέμνων, mémnon*, durans. Est enim participium verbi *μείνω, méino*, maneo, duro. Mansit in atrocissimis tormentis constans S. Memnon Centurio, ob spem gloriæ, quæ ipsi in cœ-

MENÆUM: *μηναιον, menæon*, quasi menstruum, aut mensale. Est enim liber itâ dictus à *μην, men*, mensis: Græcorum nempe liber, in quo teste Leone Alatio menses singuli singula explent volumina, & singulis diebus unius, vel plurium Sanctorum officium, quorum solemnitas eo die celebratur, dicitur. Troparia scilicet in primis, & secundis Vesperis, &c. Male ab aliquibus Menæa cum Menologiis confunduntur.

MENAGYRTA: *μηνάγυρτος, menagyrtos*, itâ quidam magi vocati, quasi menstrui præstigiatores. Nam *μην, men*, est mensis, & *άγυρτος, agyrtos*, præstigiator, mendicans cum deceptione, circulator, &c. Chrysostomus menstruos viatores, seu præcones, exponit: quos tamen inter imposturæ artifices recenset. Ut dum loquitur de Juliano Apostatâ, & de ipsius mandato dicit: *Magi continuè, incantatores, augures, haruspices, menagyrtæ, hoc est menstrui viatores, seu præcones, denique omnifarie imposturæ artifices, undique ab universo arde confluxerunt*. Codex alius *menagyrtæ* exaravit.

MENANDER: *μηνανδρος, ménandros*, qui virum expectat. Est enim à verbo *μένο, méno*, expecto, & *άνδρ, andr*, genit. *άνδρος, andros*, vir. Ille filius hominis, *vir oriens nomen ejus*, à S. Menandro firmâ Fide creditus, certâ fiduciâ expectatus, surgente felicis eternitatis aurorâ, ipsi feliciter apparuit. Sicque S. Menander salutare Dei toto corde expectatum, cœlesti amore exoptatum, & per martyrium questum, salubriter invenit.

MENEDEMUS: *μηνέδημος, ménédemos*, latinè propter vocalem longam penultima producitur, quamvis hoc non observetur à Græcis. Populi robur, vis, anima, latinè reddi potest: à *μένος, ménos*, vis, robur, potentia, animus, anima, & *δήμος, dhemos*, populus, familia, plebs. Electæ familiæ robur, populi Christiani anima verè fuit S. Menedemus Martyr, qui ecclesiasticâ dignitate conspicuus, in impii Valentis Ariani valentiore persecutione, Fideles potenter, & animosè defendit. Hinc libenti animo pro piâ plebe vitam offerens, ut eam securiorem redderet, evidentiori periculo se exposuit. Nam cum aliis heroibus navim conscendens, in mari comburendus, ad felicitatis littus, non tam vi flammæ, quàm Spiritus sancti aurâ, salvus, & incolumis appulit.

MENELAUS: *μενέλαος, menélaos*, latinè, quia penultima longa, vox est paroxytona, quamvis proparoxytonè efferatur apud Græcos. Nomen proprium cujusdam Hebræi è tribu Benjamin, qui ope Antiochi Epiphaniis sibi pontificatum usurpavit. Quod quidem fati græcam originem præ se fert: & ab Alexandri M. tempore, quo Græci in Judæam irreperant, multa quodque nomina græca Judæis fuerunt imposta. Sonat autem *menélaos* robur

lis manebat. Abscissis manibus, & pedibus, in operibus sanctis, & viâ salutis durans: in ardenti fornace, in igne divini amoris, ad extremum spiritum perdurans; ad semper duraturum triumphum, veris Christi militibus promissum: ad ineffabile bravium, in horrendioribus agonibus ad finem perseverantibus præparatum: ad gloriam sine fine latificaturam invictâ tolerantia pervenit.

MENÆUM: *μηναιον, menæon*, quasi menstruum, aut mensale. Est enim liber itâ dictus à *μην, men*, mensis: Græcorum nempe liber, in quo teste Leone Alatio menses singuli singula explent volumina, & singulis diebus unius, vel plurium Sanctorum officium, quorum solemnitas eo die celebratur, dicitur. Troparia scilicet in primis, & secundis Vesperis, &c. Male ab aliquibus Menæa cum Menologiis confunduntur.

MENAGYRTA: *μηνάγυρτος, menagyrtos*, itâ quidam magi vocati, quasi menstrui præstigiatores. Nam *μην, men*, est mensis, & *άγυρτος, agyrtos*, præstigiator, mendicans cum deceptione, circulator, &c. Chrysostomus menstruos viatores, seu præcones, exponit: quos tamen inter imposturæ artifices recenset. Ut dum loquitur de Juliano Apostatâ, & de ipsius mandato dicit: *Magi continuè, incantatores, augures, haruspices, menagyrtæ, hoc est menstrui viatores, seu præcones, denique omnifarie imposturæ artifices, undique ab universo arde confluxerunt*. Codex alius *menagyrtæ* exaravit.

MENANDER: *μηνανδρος, ménandros*, qui virum expectat. Est enim à verbo *μένο, méno*, expecto, & *άνδρ, andr*, genit. *άνδρος, andros*, vir. Ille filius hominis, *vir oriens nomen ejus*, à S. Menandro firmâ Fide creditus, certâ fiduciâ expectatus, surgente felicis eternitatis aurorâ, ipsi feliciter apparuit. Sicque S. Menander salutare Dei toto corde expectatum, cœlesti amore exoptatum, & per martyrium questum, salubriter invenit.

MENEDEMUS: *μηνέδημος, ménédemos*, latinè propter vocalem longam penultima producitur, quamvis hoc non observetur à Græcis. Populi robur, vis, anima, latinè reddi potest: à *μένος, ménos*, vis, robur, potentia, animus, anima, & *δήμος, dhemos*, populus, familia, plebs. Electæ familiæ robur, populi Christiani anima verè fuit S. Menedemus Martyr, qui ecclesiasticâ dignitate conspicuus, in impii Valentis Ariani valentiore persecutione, Fideles potenter, & animosè defendit. Hinc libenti animo pro piâ plebe vitam offerens, ut eam securiorem redderet, evidentiori periculo se exposuit. Nam cum aliis heroibus navim conscendens, in mari comburendus, ad felicitatis littus, non tam vi flammæ, quàm Spiritus sancti aurâ, salvus, & incolumis appulit.

MENELAUS: *μενέλαος, menélaos*, latinè, quia penultima longa, vox est paroxytona, quamvis proparoxytonè efferatur apud Græcos. Nomen proprium cujusdam Hebræi è tribu Benjamin, qui ope Antiochi Epiphaniis sibi pontificatum usurpavit. Quod quidem fati græcam originem præ se fert: & ab Alexandri M. tempore, quo Græci in Judæam irreperant, multa quodque nomina græca Judæis fuerunt imposta. Sonat autem *menélaos* robur

De lib. & Reb. Eccl. Græcorum differt.

Lib cont. Gentiles post med.

Zach. 6. 12.

1. Par. 15. 22.

Ecc. 4. 21.

bur populi, à dicto *menor*, vis, promptitudo, robur, & *lads*, *lads*, populus. Fuit ille Menelaus verè impiorum popularium ira, robur, & potentia: *Nihil habens dignum sacerdotio; animos verò crudelis tyranni, & fere bellua iram gerens*. Proditoris Simonis Beniaminitæ callidior frater, qui ab impio Jafone summo Pontifice ad regem missus, ut pecunias simoniacè pactas ejus nomine portaret; proditoriè, & versutè in semetipsum revertisit sacerdotium, superponens Jafoni talenta argenti 300. Sicque factus est ipse, ut Jafon, pseudopontifex, non solum quia necdum è vivis excefferat iniquè à summo sacerdotio amotus Onias, scelesti Jafonis sanctissimi frater; sed etiam quia ex tribu Beniamin, sacerdotii, & pontificatus prorsus erat incapax. Ab eà tamen dignitate, ob non solutas promissas regi pecunias brevi deturbatus fuit, ipsius altero fratre Lysimacho subrogato. Sed homo nefarius sacrorumq; temerato, aurea vasa è templo furatus, sacro pretio piissimi Oniæ mortem per Andronicum machinatus, tandem populi furore fratre Lysimacho lapidato, rursus est pontificatum adeptus. At mortuo rege Epiphane, jussu Antiochi Eupatoris hujus filii, ac suasu Lysiae, Menelaus ex turri cubitorum altitudinis, fuit in aggelum undique cinerem præcipitatus. Meritè ille, qui tot sacrilegis, & scelestibus ad sublimem gradum efferri conatus fuerat, è sublimi præcipitatus, & qui funum avidè quaesierat, in cinere fuit extinctus. Ant quia multa erga aram Dei delicta commisit, cuius ignis, & cinis erat sanctus, ipse in cineris morte damnatus est. Longè felicior S. Menelaus Abbas, populi religiosi robur, & anima, in cinere mortificationis recumbens, ad vitam immortalè felicitatis revixit.

MENIS: *μῆνις*, ira permanens, iracundia. Nam pro eodem accipit Damascenus, tres iræ species enumerans. Harum prima est, quæ bilis ab ipso vocatur, & biliosa, seu fel, ut ait D. Thomas, qui secundam speciem maniam vocat. De quâ Damascenus: *Iracundia verò, ira est recordatione scilicet mali: unde & græco sermone manis à manendo, & memoria tradendo dicitur*. Tertia species est infensio, seu furor, de quibus in mania dictum est. Ex his patet secundum Damascenum menin à verbo *μῆνω*, *ménō*, maneo, derivari. Joannes Cassianus aliter tria iræ genera recensens, nempe iram interiorem, quam *thymon* vocat: secundum genus *εργῶν*, *argén*, quod in verbum, & opus prorumpit; tertium assignat illud, quod non ut ille fervor ad horam digeritur, sed per dies, & tempora reservatur, quæ menis dicitur. Annotator ait, quod *μῆνις*, *ménis*, est permanens, & pertinax ira, seu secundum Suidam *εργῶν ἐμμενῶν*, *orgé êmmenon*, ira immanens: alii esse dicunt *εργῶν πεπαλαμμένῃν*, *orgén pepalomenen*, hoc est odiù, sive iram inveteratam.

MENODORA: *μηνόδωρα*, *menódora*, latine, propter *omega* vocalem longam, penultima est acuenda. Lunæ donum sonat: à *μῆνη*, *méné*, Luna, & *δῶρον*, *dóron*, donum. Lunam in hæc inferiora maximas vires exerefe, & etiam in hominis generationem influere, fati constat ex Moyseos verbis, fertilitatem terræ etiam Lunæ attribuendis. Ità quippè Josepho, seu potius ipsius ambæ

tribui, Ephraim, & Manasse, benedicens ait: *De pomis fructuum solis, & luna*. Sed malè Gentiles agnoscebant pro lunæ donis, tamquam Deæ, quæ à Lunæ proveniebant Creatore. Et idè suis liberis Menodori nomen, superstitiosè lunatici, pessimè imponebant. Meliùs S. Menodora virgo Lunæ spiritalis, semper lucidâ, nunquam defecturâ, totam suam lucem à Sole justitiæ mendicantis, Ecclesiæ sanctæ videlicet maximum agnoscat donum. Tales quippè fructus ista Luna Christo paritur, tantum robur proclibus suis infundit, ut supra ætatem, supra sexum se attollentes, in invictas Heroinas gloriosissimo martyrio evadant.

MENOLOGIUM: *μηνολόγιον*, *menologion*, lunarium, seu mensium ratio, & descriptio. Talis est ille liber, in quo per singulos menses aliqua gesta ordinantur. Vox est composita à *μῆν*, *mén*, mensis, genit. *μηνός*, *menós*, aut à *μῆνη*, *méné*, Luna, & à *λόγος*, *lógos*, ratio, sermo. Ità vocant Græci Menologia sua lunaria, aut descriptiones mensuræ: in quibus Sanctorum gesta per menses digeruntur. Latini dicunt, voce græco-latina, Martyrologia, aut Calendaria: nec aliud in illis habetur quam vitæ Sanctorum per totum annum summam expositionem, vel saltem eorum commemoratio, & nihil de eorum officiis. Ità Leo Alatius.

MERISMUS: *μερίσμος*, *merísmos*, divisio, distributio, à verbo *μερίζω*, *merízō*, divido. Hujus prima persona præter. pass. est *μεμέρισμαι*, *memérismai*, divisus sum: & hinc rejecto augmento fit *merismos*. Est autem illud schema rhetoricum, quod distributio à Latinis dictum, singulas res separatim disponendo, & suam cuique propriam tribuendo, magnam claritatem, & utilitatem afferre consuevit. Originem trahit ulterius à verbo *μείρω*, *mirō*, divido, unde & *μέρος*, *méros*, pars. In istâ figurâ sententiarum genus in species, & totum in partes, artificiosè, & ordinatè dissectatur: atque apud sacros Scriptores, præsertim apud Sanctos Patres observatur.

MEROPS: *μέροψ*, divisam habens vocem. Fit enim à dicto verbo *μερίζω*, divido, & *ὄψ*, *ops*, vox. Est epithetum hominis apud Homerum, & alios Poetas: tum quia homo habet vocem articulatam, seu per articulos, & partes divisam, quod soli homini inter omnia animalia datum est; tum quia unus homo una lingua loquitur, alius aliâ discurret. Unde & Meropes, p. b., diversarum linguarum dicuntur homines. Et idè insignes illi turris babylonicæ architecti eo nomine, ob linguarum divisionem, fuere nuncupati. Ità Damascenus de Jonibus loquens ait, ipsos ortos à *Ἰωνῶν* uno viro eorum, qui turrim edificaverunt, quando lingua divisa sunt omnium: Propter quam causam & *μέροψ*, *méropes*, omnes vocati sunt, propter partitam vocem.

MESAULIUM: *μῆσαυλιον*, *mésaulion*, juxta Suidam proprie significat medianam januam, vel etiam locum in aulæ meditullio situm. Nam *μέσος*, *mésos*, medius, & *αὐλή*, *aulé*, aula, atrium, regia. Certè *μῆσαυλος*, *mésaulos*, est janua media inter duas aulas: Atticis verò est medius ingressus inter gynæceum, & andronem, seu inter habitationem mulierum, & domum virorum. Hinc est quod *mésaulium* pro aulâ, vel conclavi, aut potius pro habita-

De lib. & Reb. Eccl. Græcorum differt 1.

Orig. l. 14. c. 3.

itatione in medio domus sitâ, fumatur. Pro hac voce tomus secundus Conciliorum à Magri citatur.

MESE: *μῆσος*, media. Est femininum à *μέσος*, *mésos*, medius. Ista vox apud Boethium reperita, & absolute prolata chordâ medianam, inter septè ordine junctas, significat. Nam lyra, septem fidibus constâs, septem Planetis respondebat: inter quas me se Soli datur à Boethio, meliùs quâ ultimo celo à Cicerone.

MESEMBRIA: *μεσημβρία*, *mesebria*, quasi *mesebria*, latine penultimâ correptâ, quamvis acuatur ab accentu græco. Est meridies, medium diei: cum Sol in suo meridiano æqualiter ab oriente, & occidente distat. Formatur à dicto *mésos*, medius, & *ἡμέρα*, *heméra*, dies. Meridianus ille in Sphærâ dicitur mesebrinus, p. l. græcè *μεσημβρινός*, *mesebrinós*, & est unus è Sphæræ circulis, prout in voce *Cyclus* dictum est. Qualiter mesebria pro Missæ Sacrificio celebrando, & pro jejuniis ecclesiastico, observanda sit; ex nostris Theologis Moralibus satis patet.

MESOGHORUS: *μεσοχορος*, *mesechoros*, p. b., chorus medius dici potest. Hocque sensu illi Choro angelico conveniret, qui inter novem medius, Virtutum nomen fortitus est. Nam *μέσος*, *mésos*, est medius, & *χορός*, *choros*, chorus. Sed per mesochorisi passim aliqua persona designatur, ut chori magister, quæ stans in medio choro aliis canendi, aut aliud agendi signum præbet. Et hoc sensu apud Sardonium vox ista reperitur.

MESOGRAPHUS: *μεσογράφος*, *mesegraphos*, p. b., semiscriptus. Fit à dicto *mésos*, medius, & *γράφω*, *gráphō*, scribo. Ità de folio, aut libro semiscripto dici potest: immò & ipsi Dei verbo, partim literis exarato, partim per traditiones consignato adaptare licet. Nam multa esse agrapha, & plurimas de uterose extitisse suo loco dictum est. Si verò cum accentu in penultimâ, *mesegraphos* græcè legatur, et si latine eodem modo mesographus, p. b., dicatur, tunc semiscribentem, seu illum qui mediâ ex parte aliquid scripsit, etiam latine significabit.

MESONYCTION: *μεσονύχτιον*, p. b., media nox. Componitur ista vox ex dicto *mésos*, medius, & *νύξ*, *nyx*, genit. *νυκτός*, *nyctós*, nox, noctis: à quâ Latini noctem dixerunt. Seu à *μέσος*, *mésos*, medium, & *nyx*, deducenda. Dicitur & ab aliquibus *ἡμισυχτιον*, *hemisuchion*, p. b., ab *hemi* in compositione medium significante, & *νύχτιον*, *nyction*, quod & *νύχτιον*, *nyction*, nox, tenebræ. Quomodo pro ritibus ecclesiasticis mesonyction tenendum sit, in voce *horologium* fuit insinuatum.

MESOPOTAMIA: *μεσοποταμία*, *meseopotamia*, latine penultima corripitur, et si græcus in eâ ponatur accentus. Asiæ regio ità dicta, quod inter duos fluvios, Euphratem, & Tigrim, comprehendatur. Nam *mésos*, medius, & *ποταμός*, *potamós*, fluvius. De ipsâ sic ait Isidorus: *Mesopotamia græcam etymologiam possidet, quod duobus fluviiis ambiatur, nam ab oriente tigrim habet, ab occiduo Euphratem incipit autem à Septentrione inter montem Taurum, & Caucasum, cuius à meridie sequitur Babylonia, deinde Chaldaa, novissimè Arabia*. Aliquando Mesopotamia latius fumitur, ut etiam aliquas vicinas complectatur regiones. Sic à S. Stephano sumitur, ut etiam vicina Chaldaa in eâ in-

telligatur. Dicit enim: *Deus glorie apparuit patri nostro Abraham, cum esset in Mesopotamia*. Nam è Chaldaea evocatum à Deo Abrahamum, fati colligitur ex Genesi. Mesopotamia etiam dicitur Syria: cum aliquando Syria quoque latius fumatur, ut regiones comprehendat aliquas ultra Euphratem. Plinius enim Mesopotamiam etiam, & Babyloniâ Syria attribuit. Isaac mittens filium suum Jacob ad domum Bathuel foci sui, ut inde de Labani filibus, fratris Rebeccæ, uxorem acciperet, dixit: *Vade, proficiscere in Mesopotamiam Syriæ*. Septuaginta non dicunt Syria, sed tantum *τὴν μεσοποταμίαν*, *is tén mesopotamían*, in Mesopotamiam; sed Textus hebraicus ait *paddan aram*, idest in *paddan aram*, seu in Mesopotamiam Syriæ, aliàs Aramiæ, ab Aramo quodam ita nominatæ: alii Syriam interpretantur campestem, Mesopotamia verò, ut innuunt Ambrosius, & Hieronymus, est typus gentilitatis, unde sumpta est Ecclesia. Quæ sita est inter duo flumina (& *paddan* quoque duo, aut par significat) nempe inter Baptisimum, & penitentiam, quæ aquis perennibus gratiarum illam mirè fecundant, justos ipsi germinare faciunt, & quibus intrâ Ecclesiam quilibet Fidelis continetur.

MESOTROPUS: *μεσοτροπος*, *meseotropos*, p. b., qui medii, aut medietatis formam refert. Est enim à *μέσος*, *mésos*, medius, & *τροπος*, *tropos*, modus, habitus, forma. Hinc & mesotropus medii habitus, aut formæ, ut intelligatur quomodo possit Isaías vestimentum gestare mesotropum. Nam in Sermone D. Cypriano attributo, de ultimâ Christi cenâ, Author varia Sanctorum veteris Testamenti vestimenta designans, mesotropum efformat Isaías. Nempè quia medius ferrâ lignèâ, impii Regis Manasse jussu, divisus, coram Deo speciem, & vestimentum, tamquam per medium divisi, ut propria, & gloriosissima insignia gestabit.

METABASIS: *μετάβασις*, p. b., transitus, sedis mutatio, variatio. Oritur à verbo *μεταβαίνω*, *metabaino*, transeo, digredior: & ab ejus secundâ personâ præter. pass. deduci debet. Metabasis, seu metabasis est figura orationis, cum à personâ ad personam tranlitum facimus, ratione aliqua, vel affectu. Vide in voce *metabasis* aliam explicationem.

METABOLE: *μεταβολή*, *metabolé*, p. b., mutatio, de sede in sedem migratio. Fit à præter. medio verbi *μεταβάλλω*, *metaballo*, muto, mutor: hinc *metabolicos*, mutabilis. Apud Quint. est figura rhetorica in rerum conjunctâ diversitate consistens. Ab aliquibus trajectio dicitur, cujus exemplum hoc ex Terentio profertur. *Id fieri quod vis non potest, id velis quod possit*. Hæc quoque in sacris Authoribus observanda.

METALEPSIS: *μετάληψις*, *metalepsis*, transumptio, aut assumptio. Fit à particulâ *μετά*, *metá*, quæ inter cætera in compositione significat *trans*, & *λήψις*, *lépsis*, sumptio. Quæ vox est derivata à secundâ personâ præter. pass. verbi *λαμβάνω*, *labaino*, sumo, & atticè dicitur *ἐλάψαι*, *elapsai*, assumptus, atque hinc ablato augmento *lépsis*. Vel, quod idem est, *metalepsis* fit à verbo *metalambano*, muto, transumo. Ità vocatur unus è tropis rhetoricis, metonymiæ species in quo per unum verbū gradatim ad aliquid intellegendū acceditur. Videlicet per verbū significans

Act. 7

Gen. 11

L. 15. c. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

Gen. 28. 12

effectum, ad causam: vel per verbum significans partem, ad totum. Ut illud Virgilio:

Ecolgā 1.

Post aliquot, mea regna vident, mirabor aristat. Ubi arista ponitur pro messe, messis pro aestate, aestas pro anno. Inter alia nomina, quae V. Eucharistia dignitate aequaliter representant, est metalepsis. Optimè enim hoc sublime Sacramentum nos ad futuram gloriam praeparat, sicque per hoc homo ad vitam aeternam transfumitur. Aut secundum D. Thomam, in quantum hoc Sacramentum est presignificativum fructus Dei, quae erit in patria. Dicitur Viaticum, & Eucharistia, ita etiam rectè vocatur in graeco metalepsis, id est assumptio: quia, ut Damasc. ait, per hoc filii Deitatem assumimus. Quod quidem hic obtinetur in presenti per uberem gratiam ab ipso collatam: sed longè perfectius in futuro per intimam visionem beatificam. Nam verè Deus Pater per Christum, in hoc Sacramento realiter existentem, maximam, & preciosam nobis promissa donavit, ut per hoc efficiamini divini consortes naturae.

2. q. 73. a.

4. c.

2. Pet. 1. 4.

METALLUM: μέταλλον, metallon, quaevis materia dura, quae è terrae visceribus effodi solet. Oritur illa vox à verbo μεταλλέω, metalléō, quero, fodio, effodio: vel à verbo μεταλλῶ, metallō, scribo, inquirō. Nam μέτα, meta, post, & ἄλλο, állo, aliud, quasi post unum aliud inquirō: quia dicunt vix ullam metalli venam reperiri, quin alterius metalli vena in propinquo inveniatur. Quare sic habet Isidorus: Metallum dictum graeco τὸ μεταλλῶν, quod natura eius ea sit, ut ubi una vena apparuerit, ibi spes sit alterius inquirendi. Septem autem sunt genera metallorum, aurum, argentum, aes, electrum, stannum, plumbum, & quod domat omnia ferrum. Sed electrum melius sub aere comprehenditur: aut enim est aes pretiosius, aut aes cum argento, vel auro mixtum. Quapropter alii loco electri argentum vivum, à Graecis hydrargyrum, à Chemicis Mercurius vocatum, inter metalla recensent. Dicitur autem hydrargyrum, quasi aequum argentum, vel aqua argentea, nempe ob liquiditatem: ab ἵδωρ, hydōr, aqua, & ἀργύρος, argyros, argentum. Chymici verò singulis metallis, propter quamdam, quam in ipsis apprehendunt, analogiam, Planetarum attribuant nomina. Uti plumbum, Saturni: stannum Jovis: ferro, & chalybi, Martis: auro, Solis: aeri, Veneris: argento vivo Mercurii: argento, Lunae adaptant nomen. Ità Plato in Timaeo videtur facere. De metallis in Scripturis frequens occurrit mentio, non solum in sensu literali, sed etiam mystico. Non solum anim multa ex metallis arte facta, signanter in Tabernaculo, & Templo, historice narrantur; sed multa spiritalia, per metallorum proprietates, allegorice, tropologicè, & anagogicè adumbrantur. Hinc inter res sacras, & divinas, pretiosiora quaeque designantur per argentum, & aurum, juxta humanam harum rerum terrenarum aestimationem. De electro nonnulla diximus: si tamen inter septem metalla sit annumerandum. Aes significat duriciem, & durationem, ac loquacitatem. Unde illa statua in somnis Nabuchodonosori ostensa, habebat caput aureum ad denotandum Chaldaeorum monarchiam, ejusque summam opulentiam, & felicitatem, Pedus, & brachia de ar-

Oris. 1. 16
c. 16.

gento significant monarchiam Persarum, maximarum etiam divitiarum, sed minorem quoad durationem. Aut, ut dicit Pererius, regnum Persarum dicebatur minus, prout erat tunc regnante Nabuchodonosor, quo tempore multò angustius, & obscurius erat, quàm tunc erat regnum Chaldaeorum. Sed statua venter, & femora ex aere designabant Graecorum monarchiam. Et quidem venter, & femora intemperantiam, & luxuriam ejus gentis, maximè in suis regibus: per aes autem eorum figurabatur imperium. Quia, ut habet Pererius ex D. Hieronymo, aes vocilissimum, & sonantissimum, edit sonum magnam, & clarum, eumque longè latèque diffundit: quò re denotatur magna imperii Graecorum fama, & gloria, non solum ob potentiam, sed etiam ob sapientiam, & eloquentiam, quae apud Graecos maximè floruit. Praecipuè verò significatur famam Alexandri Magni super omnes reges, atque Imperatores, omni quoque clarissimam, ac celebratissimam. Per ferrum denique Romanorum imperium fore robustissimum, & validissimum insinuat. Ferrum praeterea in Scripturis indicat rigiditatem, & inflexibilitatem divinae justitiae, ac sortem, & insuperabilem iram Dei, & alia. Per stannum etiam aliqua denotantur in sacris Eloquiis. Ut per lapidem stannum in manu Zorobabel; allegorice significatur Christi sententia: qui, sicuti stannum separantur metalla, sic malos segregabit à bonis. Vel indicatur Ecclesiae Christi aedificatio, quae ad rectitudinis, & pietatis perpendicularum erat erigenda. Praeterea per stannum, argentum quidem in colore referens, sed longè ipso inferius designantur peccatores, maximè hypocritae: quos à Domino auferendos praedicat Isaias: Et auferam omne stannum tuum, scilicet igne babilonico, & Romano, quo Hebraeos punivit, & à vero argento separavit. Ut apertius indicat Ezechiel: Versa est mihi domus Israel in scoria: omnes isti aes, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis. Erant videlicet meræ sordes, uti scoria, aes impudentissimum malitiae, & obstinationis, stannum simulatae pietatis, ferrum tyrannidis, plumbum avaritiae. Et si per plumbum passim pondus intelligatur correctionis, quia plumbum adhibetur in auri conflatione. Unde Jeremias de Judaeis non rectè ait: In igne consumpta est plumbum: item gravitas peccati, & condemnationis per ipsum indicatur. Specialiter tamen avaritiae gravitas exprimitur, quae mentem ad ima graviter impellit. Plumbum enim inter viliora metalla solida est gravissimum, levius tamen quàm Mercurius, & aurum. Omnium autem levissimum est stannum. Nam stanni quantitas, quanta potest sextarium romanum implere, habet in pondere uncias 150; ferrum ejusdem quantitatis ferè uncias 162; aes cupreum uncias 233; argentum vivum uncias 300; sed aurum, omnium omnino ponderosissimum, pendet uncias 375.

In Dan. 1.

2.

Zach. 4. 10

II. r. 25.

Ezech. 2. 2.

18.

Ier. 6. 29.

Math. 17.

2.

Gen. 19

36.

Dan. 4. 3.

v. 30.

II. r. 25.

Ezech. 2. 2.

18.

Dorothei in

Synopsi de

proph.

L. 1. de re

ctā in Deū

fit.

dā personā ejus præ. pass. μεταμορφώσω, metamorphōsō. Quod verbum ulterius oritur à μῆ, meta, trans, & μορφή, morphē, forma. Plurafque veras metamorphoses in S. Textu reperimus. Et certè illa præclarissima in monte Tabor Christi transfiguratio, in Textu graeco per metamorphosin exponitur. Nam ubi Noster legit transfiguratus est, Graecus habet μεταμορφώθη, metamorphōthē, transformatus est, seu transfiguratus est. Nam de exteriorē corporis formā loquitur S. Evangelista. Est autem tertia persona aoristi primi passivi supradicti verbi metamorphōsō. Hinc metamorphosis à Graecis Festum Transfigurationis appellatur, & μεταμορφωσις, hagiā metamorphōsis, sancta metamorphosis, quae solempniter ab ipsis celebratur. Prodigiosam metamorphosin uxoris Loth admiramur quae Angelorum ope, & ductu, è Sodomā salvata, contra celeste mandatum respiciens post se, versa est in stultitiam salis. Versa est autem ob muliebrem curiositatem, verisimiliter veniale, in statuam salis metallici, qui marmoris instar lapidescit, hinc statua illa potuit ad hæc usque tempora, ut ferunt, inter mare mortuum, & montem Engaddi conspici. Ex quā metamorphosis facillè Poetae suas transformationes effingere poterunt: ut de lapidescentibus ad conspectum Medusæ, & aliis in familia conversis. Mirabilis quoque fuit Regis Nabuchodonosor metamorphosis, juxta divinum decretum: Cor ejus ab humano commutatur, & cor feræ detur ei. Qui postea ut fera pessima ab hominum consortio abjectus, feram ut bos comedit, & rore celi corpus ejus infectum est, donec capilli ejus in similitudinem aquilarum crescerent, & unguis ejus quasi avium. Usque dum sensus ei restitutus est, & post septem tempora, seu annos, rursus ad pristinam figuram transformatus est. Non fuit autem verè in bestiam mutatus: hoc enim erat impossibile, ut idem manens bellua feret; cum essentia rerum sint immutabiles. Nec etiam mutato ipsius corpore in bruti corpus, producta, loco ipsius animæ rationalis, anima bestialis. Tunc enim illo septennio non fuisset Nabuchodonosor, qui fœnum comedit, & alia incommoda passus fuisset; sed una fera loco ipsius. Nec ejus animā remanente, corpus in ferinum, aut brutale quoad omnia mutatum est. Immo nec etiam totaliter, secundum externam corporis figuram, ut aliqui volunt, anteriore corporis parte speciem bovis gerente, posteriore autem leonis: ob priorem ætatem libidinibus consumptam; & posteriorem immanitate, cæde, & rapinis transactam, ut Dorotheus, & Epiphanius à Pererio citati fuerunt opinati. Nam si factum ita fuisset, id Scriptura non tacuisset: & magis divina vindicta, ejus humanā figurā majori ex parte remanente, manifestata fuit: ita ut ab omnibus esse illum Nabuchodonosorem observari potuerit. Quod si planè externa figura in bestialem mutata fuisset, Chaldaei prorsus ipsum arte magicā in bestiam mutatum esse putavissent. Et propterea illa mutatio non fuit tantummodo apparens, & simulata, ut opinatus est Medina: cum multa de ipso narret Scriptura, quae veram satis indicant mutationem. D. Thomas existimat nec verè, nec opinione aliorum in brutum mutatum fuisse, sed suā tantum opinione, ob per-

turbatam phantasiā, videbatur sibi ursus, vel bison, vel alius bos sylvestris, ut fœnum sicut bos comederet. Itā Magister Angelicus, si modò ipse sit Lib. 2. de regimine principum, quod negat Belarminus. Sed quamvis bestia sibi videbatur, nihilominus verè talis transformatio in eo facta fuit, ut veluti bestia ab aliis reputaretur, & ab hominum consortio ejiceretur. Cor ergo feræ datum ei, dum, ut ait Tirus, cordis, & corporis temperamentum ita immutatum, & esset ut feræ, ut esset simile temperamento feræ bestie, quantum fieri potuit, citrà humana naturæ amissionem: rationis usu ex fuliginibus atræ, & maximè adustæ melancholice, perturbato. Aderat præterea in externā figurā talis mutatio, ut alicujus belluæ speciem referret: Donec capilli ejus in similitudinem aquilarum crescerent, & unguis ejus quasi avium. Nam interioris temperamenti mutatio etiam externam figuram immutaverat: ita ut ejus facies ferini rictus speciem præberet, labris prominentibus, & induratis, ut more bestiarum fœno vesci posset. Cutis aspera, & rugosa, horridis pilis vestita, cum capillis prolixis ferè totum corpus tegentibus, horridas aquilæ cristas referebat. Manus, & pedes callosi, quibus pronus, & nudus more bestiarum incedebat, & ita homines fugiebat, loca solitaria quærens, & ferarum consortio gaudens: inter quas divinā providentiā, & Angelorum ministerio debebat illatus. Quibus & in figurā non ab similibus ipsi sui generis videbatur: atque, ut ait Pererius, non humano more voces articulatas proferebat, sed ritu bestiarum stridens, & inconditas voces sonans. Hæc vera, & prodigiosa metamorphosis, in caterarum omnium specimen adducta, satis superque sit.

Sup. Dan. c. 4. 13.

v. 30.

In Dan. 1.

5.

METANGISMONITÆ: μεταγγισμωνίται, p. 1. hæretici quidam ita vocati. Nomen hoc ab eorum absurdā opinione impositum: ed quod dicerent Filium esse in Patre tamquam in vase, ita Christi verba intelligentes, Non creditis quia ego in patre? Ibi hæretici erant ex Arianorum genere, quia dicebant Filium esse in Patre tamquam contentum in continente, adeoque minus ipso, aut ut vas minus in vase majori. Uti refert Isidorus, Metangismonitæ, id est tale nomen acceperunt, quia ἀγγος, angos, vas dicitur, asserunt enim esse in patre filium, tamquam vas minus inter vas majus. Sed cum Filius etiam dixerit, Et pater in me est; nescio profectò quomodò vas majus in vase minori capere posset. A voce igitur angos, seu ἀγγών, angion, vas, ut habet Augustinus, isti hæretici nuncupati: aut expeditius, ut ante Isidorum dixit S. Pater, à voce μεταγγισμός, metangisimōs, quæ talem errorem significat, & introitum unius vasis in alterum, latine uno nomine non potest dici, sicut graecè potuit. Ab aliquibus dicitur transvasio: sed potius dicatur invasatio. Alia verò etymologia à Magri citata, parum est genuina, & idèd improbanda. Quomodò verò illa Joannis verba, de mutua inexistentiā unius Personæ in aliā, intelligantur; inter Theologos agitur, eamque tenent sub nomine circuminfessionis, ex communi sensu S. S. Patrum, præsertim ex D. Joanne Damasceno. Ratione cujus trium Personarum attributa singula sunt in singulis, omnia in singulis, & singula in omnibus, & omnia in omni-

Sup. Dan. c. 4. 13.

v. 30.

In Dan. 1.

5.

Orig. 1. 8.

c. 5.

D. Aug. 1.

de hæres.

ad Quod.

hæ. 58.

bus, & unum omnia, ut loquuntur Ambrosius, & Augustinus. Atque secundum D. Thomam, Pater est in Filio, & Filius in Patre, secundum essentiam, relationem, & originem. Et quidem secundum essentiam, quia eadem est essentia Patris, & Filii, & Spiritus sancti. *Cum Filius sit sua essentia, sequitur quod sit in patre, in quo est eius essentia.* Secundum relationes vero; quia unum oppositorum relatiue est in altero secundum intellectum, secundum originem etiam; quia processio Verbi intelligibilis manet in deitate, cum sit de ratione actuum vitalium immanetia in suis principiis. Et eodem modo de Spiritu sancto loquendum. Optime autem ea intima presentia, & immanetia, à Doctoribus Orthodoxis Circuminsessio vocata est. Quia Majestas diuina per sessionem, quasi iudicialiam, congruè ob oculos ponitur. Pertinet etiam ad dignitatem singularum Personarum, ut sibi intimè adsint, summà cum concordia, non solum voluntatis, sed etiam totius essentia. Hæc circuminsessio voce græcâ à Damasceno vocatur *μεταχρησις*, perichoresis, sed latinè perichoresis, p. l. Estque à particula *μετα*, per, circum, & verbo *χρησις*, choro, capio, seu à voce *χρησις*, choro, captio, capacitas: eò quod una Persona alterius omnia in se capiat, & includat.

METANOEA: *μετανοια*, metania, pœnitentia, resipiscencia. Oritur à verbo *μετανοω*, metanoō, pœnitentiam ago, resipisco, ad mentem redeo. Nam *μετα*, met, in compositione significat conversionem, & *νοω*, noos, mentem. *Metanoēan*, ait Aloysius Novarinus, *dictam esse pœnitentiam, & mentis mutationem comparatum est. Hinc illud Augustini, Sum Dea que facti, non factique exigo penas; Nempe ut pœniteat, sic metanoea vocor.* Metanoea ergo optime sumitur pro virtute, quæ etiam pœnitentia vocatur; quæ tamen varia esse potest, prout varii actus nomine pœnitentiæ nuncupantur. Nam ex communi usu loquendi, pœnitentia est detestatio peccati, nempe contritio, vel attritio. Et quidem contritio est actus virtutis Charitatis; nam hæc eodem actu fertur in Deum tanquam in summum Bonum, & abominatur peccatum, tamquam summum malum, Summo Bono maximè oppositum. Attritio verò ad varias virtutes potest revocari, prout varia sunt ejus motiva. Aliter pœnitentia vocatur à Theologis virtus quædam particularis, quæ specialem actum habeat à præcedentibus distinctum. Talem enim virtutem dari certum est, ex D. Thomâ, Scoto, Durandò, Bonaventurâ, & communi Doctorum sensu. Quamvis Alfiſtodorensis, & Joannes Major existimant pœnitentiam esse virtutem generalem, in quantum pœnitere generationem conveniat omnibus virtutibus, ut detestantibus peccatum sibi oppositum. Sed sunt aliquæ virtutes in intellectu, quas certè peccati sibi oppositi pœnitere non potest: cum pœnitere sit actus voluntatis. Deinde licet unaquæque in voluntate existens possit detestari peccatum sibi oppositum, sub eâ ratione quæ est illi oppositum; non tamen id facit sub eâ ratione, quatenus est offensa Dei, quod spectat ad pœnitentiam. Actus verò hujus specialis virtutis, est intentio satisfaciendi Deo pro culpa, ut ait M. Becanus. *Quia hic actus est lau-*

dabilis, & secundam rationem, ergo est actus virtutis. At non est actus charitatis, aut Religionis, aut iustitiæ, de quibus potest esse dubium, ergo debet esse pœnitentiæ actus. Seu dici potest quod actus potissimus pœnitentiæ sit intentio delendi peccata, ut sunt Dei offensa. Nam, ut rectè ait Elparza, *motivum huius habitus, nempe pœnitentiæ, est ipsa delictio peccatorum, eandemque non habet pro motivo formali alia ex virtutibus.* Et idem pœnitentiam definit habitum purè delectivum peccatorum, quatenus sunt offensa Dei. Excludendo per illam particulam *purè*, actus omnes, aut adæquatè directos, seu non reflectentes supra actus alios, aut reflectentes quidem, sed non supra peccata præcedentia, cum intentione formali delendi illa. Quamvis autem metanoea, ut mentis mutationem sonat, possit sumi pro pœnitentiâ largo modo dictâ, pro retractione actus præcedentis purè affectivâ, amando quod odio habitum fuit, & odio prosequendo quod amatum fuit; aut etiam pro effectivâ quoad effectus phycos, quod in propriâ materiâ per singulas virtutes peragi potest, tamen, si metanoea accipitur pro illâ pœnitentiâ theologicâ, ad aliud speciale motivum delentionis peccatorum restringi debet. Hæc est illa pœnitentia toties in Scripturis nominata, toties inculcata, toties à S.S. Patribus laudata: & in Textu græco *metania* nuncupata. Veluti dum Joannes Bapt. dicit faciendum, *fructum dignum pœnitentiæ, & quod dicitur in his metanoias, carpon ditionis tæ metantias.* Ita pœnitentiæ acceptio consonat doctrinæ Doctoris Angelici dicentis, pœnitentiam operari ad destructionem peccati præteriti, in quantum est Dei offensa: quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. Sed apertius concinit definitioni pœnitentiæ à nobis allegatæ D. Thomam, dum illam à Charitate discrimina, ait, *Intentio operandi ad delentionem peccati præteriti requirit specialem virtutem sub charitate.* Non tamen est virtus theologica, cum non feratur immediatè in Deum, sed in ipsam peccati delentionem. Adedque est virtus moralis, & pars iustitiæ potentialis. Ab ipsâ enim deficit: quia in eâ æqualitas inter Deum offensum, & hominem pœnitentem servari nō potest. Metanoea ita propriè dicta probabilis nec fuit in Christo, nec in B. Virgine, quia frustra esset in illis, qui nunquam peccaverunt, nec peccare potuerunt. Sed aliam præterea metanoæ acceptionem nobis suggerit Novarinus loco supracitato, dicens quod etiam *inclinationem significat, corporisque inflexionem, quod mortificationis genus notum antiquis, & usurpatum. Quas ita describit Theodoretus in Simeone Stylitâ: modò stans, modò humi prostratus Deum adorat, multi etiam adstantium eius inclinationes enumerant. Semel autem morum quidam 244 enumeratis defessus, tandem numerare amplius desit. Dum autem inflectitur, frontem pedum tenus applicat, quippè cum semel tantum in hebdomadâ cibum, & hunc exiguum capiat, dorsū facile incurvari potest.* Erant hi pœnitentiæ actus olim frequentes, & idem metanoæ vocati. Quâ voce utitur Anastasius, & S. Petrus Damianus, de piis monachorum operibus, quæ pro defunctis fratribus offerebant, loquens, narrat inter alia, ipsos pro uno fratre defuncto septingentas metanoas fecisse.

L. 10. q. 74 a. 2. ad 4.

q. 75. a. 8.

Matth. 3. 8.

3. q. 85. a. 2. c. 2.

Ad 10.

Suprà.

ME.

METAPHORA: *μεταφορα*, metaphora, p. b., translatio à Nostri vocata. Est enim à verbo *μεταφορα*, metaphero, transfero: à *meta*, trans, & *φορα*, phero, porto. Est præcipuus è tropis rhetoricis, qui optimè definitur, verbi à propriâ significatione in aliam cum virtute traductionis, propter rei quam propriè significat, cum re, ad quam significandam transfertur, similitudinem. Prout scilicet ista res habet aliquid eorum, quæ sunt in re propriè per nomen significatâ. Nam propter hoc aliquod nomen est per similitudinem communicabile, ut ait D. Thomam: *Quia est communicabile secundum aliquid eorum, quæ includuntur in nominis significatione.* Ut patet in hac voce *leo*, quæ per metaphoram est communicabilis illis, qui participant quid leoninum, ut patet audeciam, vel fortitudinem, qui metaphoricè leones dicuntur. Sic ostendit aliquos in Scripturis vocari Deos, prout hoc nomen *Deus* est communicabile, non secundum suam totam significationem, sed secundum aliquod eius per quamdam similitudinem, ut Dii dicuntur qui participant aliquid divinum, per similitudinem, secundum illud, ego dixi Dii estis. Metaphora in Bibliis sacris est usitatissima, ut vix reperitur aliquod capitulum sine metaphoris. Quin & eadem vox, ad res etiam contrarias metaphoricè significandas, assumitur: ita Christus, & Diabolus eadem voce *leo* figuratè intelliguntur. Nam, ut ait ille qui omnia dicit, *Nihil prohibet in his quæ dicuntur metaphoricè idem diversis attribui, secundum diversas similitudines.* Sicque Christus dicitur *leo* translative propter invictam fortitudinem, cuius leo aequalem typum gerit; & demon leo vocatur propter insignem ferocitatem, & superbiam, in leone observatam. Optime autem & sacra Scriptura, & Theologia metaphoris utuntur; quia hominibus ad spiritalia per corporalium similitudinem manuducitur, & attollitur. Ut apostolus dicit M. Dionysius: *Impersibile est nobis lucere divinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum circumvelatum.* Nec refert quod Pœtica doctrinam infima metaphoris utatur: adedque supremam iisdem uti scientiam dedecere videatur; nam Pœsis metaphoris utitur propter defectum, Theologia verò propter excessum. Seu, prout asserit D. Thomas, *Pœta utitur metaphoris propter representationem: representatio enim naturaliter homini delectabilis est, sed sacra doctrina utitur metaphoris propter necessitatem, & utilitatem.* Quinimò, ut habetur ex Dionysio, magis est conveniens, quod res divinæ in Scripturis exponantur sub velaminibus rerum creaturarum viliorum, quam corporum nobiliorum. Cujus quidem triplicem rationem assignat D. Thomas. Primò, quia hoc modo facilius cavetur error, qui posset irreperere. Quantò magis enim res viliores assumuntur, facilius intelligitur eas de Deo propriè non dici. *Quod posset esse dubium si sub figuris nobiliorum corporum describerentur divina: maximè apud illos, qui nihil aliud à corporibus nobiliorum excogitare noverunt.* Secundò in hac vita magis de Deo cognoscimus quid non sit, quam quid sit: adedque modus ille Deum cognoscendi per corpora viliora, magis congruit cognitioni, quam de Deo in hac vita habemus. Tertiò quia per tales

metaphoras divina magis indignis occultantur. **METAPHYSICA:** *μεταφυσικη*, metaphysikè, p. b., transnaturalis. Ità vocatur illa scientia, quæ *meta*, idest post, aut trans Physicam doceri solet: cujus objectum ratione suæ sublimitatis, & abstractionis, longè trans Physicam, & super res naturales positum est. Videlicet ens præscindens à materiâ, & eandem excludens: hoc est ens præscindens à ratione materialis, & spiritualis, & etiam contractum ad rationem spiritualis. Tali nomine, non ab ipso Aristotele, sed ab ejus Interpretibus, occasione tamen ab ipso Philosopho acceptâ, decorata est. Nam Aristoteles suis Metaphysicæ libris hunc titulum præxit: *πὸν μὲτὰ τὰ φυσικὰ, τὸν μετὰ τὰ φυσικὰ*, idest, eorum quæ post physica. Vel, ut explicat Franciscus Suarez, de his rebus, quæ scientias, seu res naturales consequuntur. Adedque ipsa scientia *meta*, quasi post Physicam, seu ultra Physicam constituta. Post inquam, subjungit Suarez, non dignitate, aut naturæ ordine, sed acquisitionis, generationis, seu inventionis. Vel, si ex parte objecti illud intelligatur, res, de quibus hæc scientia tractat, dicuntur esse post Physicam, seu naturalia entia, quia eorum ordinem superant, & in altiori rerum gradu constituta sunt. Agit enim Metaphysica de ente in genere: & quia contrariorum est eadem scientia; etiam de ente rationis. Item de decem prædicamentis à materiâ abstractis, & de rebus spiritualibus, quæ materiam excludunt. Inter hæc omnia meritò objectum attributionis debet dici Deus Optimus Maximus, ad quem cognoscendum omnium aliorum entium cognitiones sunt ordinandæ: & inde ab aliquibus Philosophis Theologia nuncupata est. Ratione hujus ordinis, saltem ad objectum primarium, communiter dicitur una scientia: etiam propter tres varias abstractiones, quæ in Metaphysicâ objecto reperiantur, posset dici eam consistere tribus scientiis, ut probabile putat Smigletius. Idque præsertim in Thomistarum principiis, qui scientias distingui per objecta adæquata, & hæc per diversas abstractiones opinantur. In Metaphysicâ verò prima abstractio est transcendentium, quæ abstrahunt à materiâ præcisiuè, non tamen negativè, cum in quocumque materiali reperiantur individuo. Alia est abstractio intelligentiæ, eorum scilicet quæ negativè abstrahunt à materiâ: quia illis repugnat materiale subiectum, ex quo simul componantur & formâ. Non tamen abstrahunt ab omni compositione physica: quia dicunt compositionem ex substantiâ, & accidente, ut sunt Angeli. Tertia est abstractio ab omni compositione physica, & secundum D. Thomam, etiam à compositione metaphysicâ ex genere, & differentiâ: qualis est in Deo. A Metaphysicæ similitudine formavit Caramuel voces Metologica, Metethica, Metamufica, & Metagrammatica. Et quidem Eryditissimus Antistes in sua Metalogicâ nomen hoc expendit, cum multis aliis ejusmodi, & ita discurrit. *Ergo Metologica excitabit, & discutiet quæstiones, & controversias, quæ ultra Logicam: nempe illas sine quarum notitiâ adhuc Logica potest subsistere, licet non in statu, & gradu nobili, seu eminenti, &c.* Ibidem asserit Musurgiam universalem Athanasii Kircherii, Metamuficam

1. q. 13. a. 9. c.

D. Th. 1b.

D. Th. 1. 2. q. 3. a. 1. ad 10.

Cel. Hier. c. 11.

Sup. ad 9.

Cel. Hier. c. 2.

Ad 3.

In Disp. Metaph.

Disp. 17. q. 2.

Metalogicâ J. r. Disp. 1. n. 4.

D. Th. 1. 1. q. 42. a. 5. c.

Schedias 1. 8. n. 59.

De Sacris c. 30. q. 3. Concl. 1.

cam esse vocandam, quod ipsi substat pluram, ultra Musica cancellos sita. Est igitur, inquit, Metamistica scholastica, & philosophica quaedam Musica, qua omnes alias permeat scientias in materia, in qua Musica servare possunt. Et ita Metagrammaticam promovet ad scholasticam, & philosophicam quamdam Grammaticam, quae in omnes facultates se insinuat, jubetque singulas ancillari Grammaticae. Prout & de Metaphysica subnectit, quod sit scholastica, & philosophica quaedam Physica, quae ultra considerationes corporis, ad ideas remotiores se promovet, & ceteras connectit scientias, ut Physicam naturalem exornet. Ab istarum similitudine de Metethica discurrendum, quod ultra Ethicam naturalem ordinariam se extendat, & ad alia naturalia, aut supernaturalia feratur. Et hoc sensu Theologia moralis Metethica merito nuncupanda.

METAPLASMUS: μεταπλασμός, *metaplastmos*, transformatio. Fit à verbo μεταπλασσω, *metaplastsaw*, transformo: à μετα, *meta*, trans, & πλάσσω, *plastso*, formo, fingo. Metaplastmus vocatur ille modus loquendi Poetarum licentiosus, quo vetus verborum forma, vel necessitate metri, vel ordinandi poematis causa, in novam figuram, faciemque sermonis mutatur. Cujus variae species enumerantur: nempe Prothesis, Aphæresis, Epenthesis, Syncopa, Paragoge, Apocope, Tmesis, Antithesis, Metathesis. Hisce junguntur illae figurae, quibus Poetae utuntur: scilicet Synalæphe, Episy-nalæphe, Diæresis, Ecclipsis, Sytyle, & Diastole. Quamvis autem isti Metaplastmi sint Poetarum proprii, aliquando tamen etiam in prosa usurpantur. & in sacris Literis reperiuntur. Sicuti dicitur de Apocope, quae nonnulla nomina in fine secantur, ut Heli pro Heliacim, Sara pro Sarai: per Epenthesim verò, ut Abraham pro Abram. Qui tamen Metaplastmi in sacro Textu non sine magno inferi mysterio. Josue per prothesim dicitur, qui prius vocabatur Osee. Utrumque vocabulum salutem significat, & ut multi volunt Osee latinè salvator dicendus; tamen ut melius Christi figuram in nomine quoque gereret, vocatus est Josue, & secundum Septuaginta *iosus*, *jesus*, idest Dominus salvator. Sed praecise in hebraeo Osee dicitur *hosai*, idest salva: cum sit imperativum verbi *hosai*, salvavit. Ab hoc fit & *jehosai*, secundum 70. *jesus*, unde latinum Jesus, idest Salvator, aut Dominus Salvator. Ità Osee dicitur *jehosai*, seu apud nos Josue, qui in introducendis in Palaestinam Israeliticis typum Redemptoris in Paradisum suos electos introducendis praeferebat. Per Antithesin Saulus vocatus est Paulus, in memoriam Proconsulis Sergii Pauli, in Cypro ad Christum ab ipso conversi. De Metaplastmo denique ita dicit Isidorus: *Græcè lingua dicitur transformatio, qui fit in uno verbo, propter metri necessitatem.*

METASTASIS: μεταστάσις, p. b., transitus, transitio, transmutatio. Oritur à verbo μεταστέλλω, *metastellaw*, transmutato, transmigro: ab ejus secundam personam præf. pass. deducendo. Metastasis, seu transitio est una è figuris rhetoricis sententiarum, quae quod dictum est paucis repetitur, & quid sit dicendum breviter exponitur, Hæc in S. Patribus,

& aliis sacris Authoribus observanda. Istam quoque vocem in *meta*, idest trans, & *stasis*, hæcque resolvere licet.

METATHESIS: μεταθήσις, p. b., transpositio. Est enim à dicto *meta*, trans, & *thesis*, positio: seu ab ipso verbo μετατίθημι, *metatithemi*, transpono. Jam diximus metathesim esse unam è Metaplastmi speciebus: fitque quando in uno verbo transponitur una litera. Secundum Isidorum est una è figuris rhetoricis, quae auditorum memoriae res præteritas, aut futuras exhibendo, eorum mentem quodammodo in res tempore distitas transponit. Sicque dicit, quod *Metathesis est etiam figura rhetorica, quae mittit animos iudicium in res præteritas, aut futuras, ut revocata mentes ad, &c.* Hæc figura observari quoque potest in sacris Eloquiis: dum Moyses, v. g., in Deuteronomio, beneficia Israël exhibita sæpè commemorat. Sicque Mathathias moriturus, per metathesim multa Patrum opera filiis suis in memoriam revocat. Et ut alia multa silentio præteream, ipse Dominus Salvator nos, ut nos ad divinam iudicium prepararet, & aliorum exemplo doceri fieremus; ait: *Memores estote uxoris Lot.*

METAXA: μέταξα, *metaxa*, fericum. Etiam à Græcis μεταξόν, *metaxon*, vocatur, quod à Latinis metaxoton, p. l., diceretur. Ejus origo à μεταξύ, *metaxy*, inter, deduci potest: eo quod formetur inter, aut in medio viscerum bombycis. Sicut autem ex metaxa multa ecclesiastica ornamenta ad decorem, & gloriam supremi regum Domini rectè, & pie texuntur: ita ad luxum, & vanum splendorem, à mundanis, etiam terræ vermiculis, superba, & gloriosa vestimenta effinguntur. Ex metaxa tamen nec corporale, nec palla, quae parte calicem tegit, esse potest, sed ex lino formari debent. Metaxarii verò sunt metaxæ venditores. Justin. G. de pign. l. fin.

METAXYLOGIA: μεταξύλογία, *metaxylogia*, latinè penultimam brevè debet efferri, nisi Græcorum in eâ retineatur accentus. Ità dicitur sermo intermedius, oratio quae leviter, & quasi aliud agendo, habetur. Nam μεταξύ, *metaxy*, inter, interrim dum, & λόγος, *logos*, sermo, oratio. Propriè est cum in medio orationis causa aliqua, vel circumstantia interponitur. Dicitur etiam pambolle, & epembolle: cum pambolle sit interpositio, interjectio rei nihil ad rem pertinentis, à verbo παμβάλλω, *pamballo*, interpono. Epembolle verò, quasi superinjectio, ab ἐπι, *epi*, super, & ἐμβάλλω, *emballo*, injicio. Metaxylogia in S. Scripturis, & in omnibus Authoribus poterit observari: de pambolle suo loco agetur.

METEMPSYCOSIS: μετεμψύχοσις, *metempsychosis*, latinè propter omnia vocalem longam, penultimam productam, quamvis à Græcis acutur antepenultima. Ad verbum sonat transanimationem: de qua inter alios Tertullianus. Est animæ ex uno in aliud corpus transmigratio: à μετα, *meta*, trans, & ψυχή, *psyche*, anima, ita ut non malè transanimationem latinè reddatur. Hanc Empedocles, Pythagoras, Plato, & alii antiqui Philosophi comitentis sunt, asserentes animas post mortem hominis, aut animalis in alia corpora trans-

migrare. Dissentiant Authores, an Plato posuerit transmigracionem animarum humanarum in corpora belluina: quod tamen nos de Platone asserere cogit Augustini autoritas, qui venuste Porphyrio Christianorum hosti id objicit. *Platonem animas hominum post mortem revolvi usque ad corpora bestiarum, scripsisse certissimum est.* Hanc sententiam Plato doctor tenuit, & Platonis discipulo Porphyrio tamen iure displicuit. *In hominum sanè non sua, quae dimiserant, sed in alia nova corpora redire humanas animas arbitratus est. Puduit scilicet illud credere, ne mater fortasse filium in muliere revoluta videret: & non puduit hoc credere ne revoluta mater in puellam filio forset in nubere.* Hactenus Augustinus. De Pythagora verò illud tenuisse certius est: qui idem ab esu animalium, & fabarum præsertim, religiosissimè abstinuit, quod scilicet inter cætera legumina, fabarum flores nescio quid luctuosum demonstrent: & idem creditum mortuorum animas in fabis latitare. Narrat autem Pierius Valerianus, quod Pythagoras cum percussus fugeret, & in arum fabis constitum incidisset, quæ tunc ei datur exiit, si se in eam segetem inanisisset, ab inimicis potius trucidari, quam fabas animarum conceptacula concalcare maluit. Nemesius refert Platonem scripsisse furiosas, & iracundas, & rapaces animas, in luporum, & leonum corpora transferri: quæ verò intemperatè vixissent, asinorum, & similibus corpora assumere. Quod alij propriè intellexerunt, de veris lupis, leonibus, & asinis: ut Cronius Theodorus platonius, & Porphyrius. Alii autem mores per animalia eum indicasse, & non intellexisse illa vera animalia, sed homines illis belluinis vitis deditos, opinantur. Sic Jamblicus, qui librum edidit unum, *Non fieri migraciones animarum ab hominibus ad bestias, neque à bestiis ad homines, sed ab animalibus ad animalia, & ab hominibus ad homines.* Quod approbat ipse Nemesius Emesæ Episcopus, dicens de ista Jamblici opinione: *In quo mihi quidem videtur non modo Platonis opinionem, sed etiam veritatem præ cæteris esse affectus.* Pythagora verò, & Empedoclis opinionem lepide exponit Hermias, in Tractatu inscripto, *Genilium Philosophorum irrisio*: cujus verba, etsi proluxa, quia venusta, & rem satis exponentia me referre non piget, te perlegere non tædeat. Nunc, ait, immortalis sum, & gaudeo, nunc contra mortalis fio, & ploro: mox in individua corpora solvor, aqua fio, fio aer, fio ignis: pauld post nec aërem, nec ignem, sed feram me facit, piscem me facit. Itaque vicissim fratres habeo delphinos: cum verò intueor corpus pertimesco, & nescio quo nomine id vocem, hominemne, an canem, an lupum, an taurum, an avem, an serpentem, an draconem, an chimæram. In cunctas enim bestias ab illis sapientia studiois commutor, terrestres, aquatiles, volucres, multiformes, agrestes, cicures, mutas, vocales, brutas, ratione munitas. Nato, volo, sublimis in aëre feror, serpo, curro, sedeo. Offert autem sese Empedocles, & arbutum me facit. Ità Hermias ille ironice discurreit. Iis de animarum transmigracione pythagoreis commentis subscripserunt perversissimi hæretici Manichæi: de quibus

Orig. l. 2. c. 21.

1. Mach. 2: 51.

Lucz 17: 32.

De Anim. c. 34.

De Civ. Dei l. 10. c. 30.

Hierogl. l. 57. in Fab.

Supra.

idem Nemesius refert unam animam immortalem admisisse, sed particulatim discerptam, in singula corpora distributam, easque animæ partes, pro magnitudine peccatorum, dum ab uno corpore in aliud transferuntur, puniri. Sic quoque Harmenopolus de Manichæis testatur, eos metempsychosim admisisse, *Animarum de corporibus in corpora migrationem docent, herbas, & arbores, & aquam esse res animatas ajunt:* Videlicet animam illam rationali, & immortalis. De ipsis plura congerit D. Augustinus, asserens inter alia Manichæos agriculturam condernasse, tamquam multorum homicidiorum ream, in foliis colligendis, fructibus carpendis, arboribus fecandis. Sed istæ antiquorum Philosophorum opiniones in anilem tranfierunt fabulam. Certum est enim singulas animas rationales creari, dum corporibus infunduntur: & cum subito post mortem animas propriam mercedem accepturas Scripturæ inculcent; satis patet in alia corpora, ut sint iterum in vitâ, migrare non posse. Ideo meritò in Conc. Lateranensi, sub Leone X, definitum est, quod anima pro corporum multitudine singulariter multiplicabilis, multiplicata, & multiplicanda sit. Illi verò qui metempsychosim admiserunt *μετεμψύχοι, metempsychoi*, ab aliquibus dicti sunt.

METENSOMATOSIS: μετενσωμάτωσις, *metensomatosis*, cum accentu ut in vocabulo præcedenti. Transincorporatio latinè dici potest, seu in diversas corporum species migratio. Fit enim à μετα, *meta*, trans, & σῶμα, *soma*, corpus. Vox ista inter cæteros in Tertulliano, & characteribus latinis, & græcis efformata reperitur. Et græcè quidem, ubi contra Empedoclem agit delirantem, & homines ex bestiis, & bestias ex hominibus revolventem. Ait ergò: *Enim verò si, anima, demutationem capit avitens quod fuit, non erit que fuit, et si que fuit, non erit, soluta μετενσωμάτωσις, non adscribenda scilicet in anima, quæ si demutabitur, non erit.* Ubi Interpretes ait esse transmigracionem ab uno corpore in aliud diversæ speciei. Sed audiamus alia Tertulliani verba valde lepida, superius ab ipso scripta. De Empedocle loquitur, qui de se agebat piscem fuisse, & ait: *Plavè ut piscis, ne aliqua sepultura conditio reputesceret, assum se maluit in Ethenam precipitando. Atque exinde in illo finita sit metensomatosis, ut estiva cæna post assum. Ne reputesceret, idest putris utique, & putrida fieret. Sicque ut estiva cæna, quia in asse æstivæ cænae clauderantur.*

METEOROLESCHES: μετεωρολέσχης, *meteorolesches*, qui de rebus sublimibus, & cælestibus nugatur. Ità dicitur à voce μετεωρον, *meteoron*, & λέσχη, *lesche*, loquela, con-fabulatio, nugæ. Meteoroleschæ à Luciano dicti nonnulli Philosophi factu præditi, & verborum insolentia utentes. Sed maxime tales illi hæretici, qui à recto veritatis tramite, à sano Sanctorum Patrum sensu deviantes, in sublimioribus Mysteriis non minus ridiculè, quam impiè nugantur. Exempli gratiâ, vide vocem *Cerberus*.

METEOROSCOPIA: μετεωροσκοπία, *meteoroscopyia*, p. b., ars Astrologiæ, quæ elevationum differentias, & astrorum distantias inquirat. Fit à

De Opin. hæreticor.

Lib. de Hæres. ad Quod. hæret. 46.

Seli. 3.

De Anim. c. 34. & 32.

ME

metēōs, *metēōros*, sublimis, & à verbo *metēō*, *scopēo*, confidero, contempior, specular. Ab eadem origine fit *metēōrosōpos*, qui sublimiā respicit, curiosus: item pro stolido, rebulque agendis inutili. Sed meteorosophista, græcè *μετεωροσοφιστής*, *meteorosophistēs*, est Philosophus, res cælestes specularans, à voce *sophista*, de quâ suo loco.

METEORUM: *μετέωρον*, *metēoron*, latine, propter *omega* vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, accentus collocetur in antepenultimâ. Illa præsertim meteora dicuntur à Græcis, quæ in primâ, & secundâ aëris regione generantur, ut pluviae, nives, grandines, &c.: de quibus Aristoteles in quatuor Meteorologicorum Libris. Meteorologica verò nuncupantur illa de meteoris opuscula: à voce *metēoron*, & *λόγος*, *lógos*, sermo, ratio. De quibus ait Philosophus: *Hæc autem sunt quæcumque accidunt, secundum naturam quidem, inordinatior tamen, primi elementi corporum, circa locum maximè propinquum latiori astrorum.* Dicuntur enim meteora, eò quòd in sublimi formantur. Nam *metēoron* dicitur suspensum, subline, à particulâ *με*, *metá*, quæ in compositione significat migrationem de loco in locum, & verbo *εἶρω*, *airo*, attollo: inde verbum *μετεωρίζω*, *metēorízō*, elevo, attollo, in subline traho, Christus Dominus, Discipulos ad vitandam nimiam temporalium sollicitudinem exhortans, ait: *Nolite in sublime tolli.* Textus græcus utitur imperativo passivo ejusdem verbi *metēorízō*, scribens *μη μετεωριζέσθε*, *mi metēorízesthe*, idest non in sublime feramini. Quod Theophylactus ad subjectam materiam aptè explicat: nolite ad meteora, nempe ad ventos, nubes, pluvias, & alia similia nimis sollicitè respectare, ab iis anxie res humanis usibus necessarias expectantes. Cum *μετέωρος*, *metēoros*, subline significet, meteorologia dicitur tractatus, & sermo de rebus sublimibus, & olim in bonam partem accipiebatur; sed postea in loquacitatis significationem abiit. Apud philosophos tamen illum tractatum plerumque significat, in quo de propriè dictis meteoris agitur: ut nuper de Aristotelis meteorologicis dicebamus. Ex rebus autem meteorologicis observat Pererius, cum doctis viris, in sacris Scripturis, *crebrius, & magnificentius predicari potentiam, & providentiam Dei, ejusmodi res summâ potestate procreantis, summâque aequitate pro meritis hominum varie dispensantis.* Quod ex variis locis, de pluviiis, nive, grandine, tonitru, fulguribus, & præcipuè de Iride ostendit.

METHODIUS: *μεθόδιος*, *methódios*, p. b., artificiosus, compendiosus, facilioris viæ dux, exponi potest. Formatur enim à voce *methodos*; via, ars, docendarum rerum ratio, breve dicendi compendium. S. Methodius Tyri Episcopus, doctrinâ, & sanctitate illustri, suis scriptis supremam Sapien- tiam artificiosè docuit, perfectionis viam faciliorem suis operibus compendiosè exposuit: brevius iter cælum acquirendi suo martyrio, methodicè exhibuit. Scripsit Chronicon, Commentaria in Genesim, Cantica, & Apocalypsim. Sed felicissus proprio sanguine, quam atramento scripsit: anno

Diocletiani secundo, Christi 286.

METHODUS: *μέθοδος*, *methódos*, p. b., brevis via, disciplina, via, ratioque docendi. Formatur ista vox à præpositione *με*, *metá*, cum, & *ὁδός*, *hodós*, via. In disciplinis enim proponuntur omnia cum viâ, & ratione. Quintilianus methodum appellat, quam Cicero artem, viam, & rationem vocat: etsi Quintilianus alibi vertat breve dicendi compendium. Hinc *μεθόδως*, *methodicós*, latine methodicus, p. b., qui rationem artis, & dicendi compendia sequitur: atque illa methodicè tradi dicuntur, quæ cum debita dispositione, & posteriorum à prioribus dependentiâ, & serie concatenatâ exponuntur. Itâ ut faciliora prius doceantur, ex quibus difficiliora dependeant: ut fit in Mathematicis disciplinis, in quibus prius traduntur facillima. Sic & in Logicâ, in quâ prius de terminis, postea de propositionibus, quæ componuntur ex terminis: hinc de syllogismis, qui constantur ex propositionibus. Vel certè servando rei ordinem, secundum quem prior est causa, quam effectus: prior pars, quam totum: prior finis in intentione, quam media. Idèd in Physicâ prius agitur de corpore naturali; quam de ejus formis, & effectibus; & prius de materiâ, & formâ; quam de corpore naturali, ex istis composito. Similiter Theologia prius agit de Deo, qui essentialiter omnibus creaturis prior est: eumque primò in se considerat, ut meliùs ejus respectum ad creaturas investiget. Extra se verò tripliciter consideratur. Primò ut Creator, nempe causa efficiens, & exemplaris: & eâ occasione agitur de creaturis, quæ ad Creatorem dicuntur relationem. Secundò ut causa finalis, & beatitudo: & consequenter tractatur de mediis, per quæ ad ipsum contingere possimus. Hujusmodi autem media sunt actus virtutum, quibus exercendis dirigimur per legem, & juvamus per gratiam. Occasione virtutum agitur etiam de vitiis oppositis: quia contrariorum eadem est disciplina, & quia sunt impedimèta removenda ad beatitudinem adipiscendam. Tertiò Deus consideratur ut Redemptor, Sanctificator, & Glorificator. Ut Redemptor, in carne assumptâ per passionem, & mortem: ut Sanctificator, per Sacramenta: ut Glorificator, in resurrectione justorum. Itâ methodica Theologia in scholas introducta, sub directione Magistri Sententiarum Petri Lombardi, & D. Thomæ, jam maximè invaluit: & maximo plausu, profundâ Sapien- tia, & ubere fructu, in Orthodoxorum exponitur Academicis. Etsi nonnulli, præsertim hæretici, eam maledicis probis nitantur convellere, quibus ratio per se refragatur, & experientia. Nec mirum idiotas eam parvipendere, cum ejus sublimitatem minimè assequantur. Minus mirum hæreticos, maledicentis, & blasphemis affuetos, eam conviciis laceffere, ejus utilitatem enervare, & robur sublationibus exponere: cum hanc Orbis Catholici panopliam nimium reformident: ejus clarissimo lumine caligantes in filis tenebrarum oculi nimis acriter peritringantur: eamque Novatores suis perversissimis erroribus nimis noxiam pertimescant. Ingenuè tamen fateor vitiò non carere illos Theologos, qui solida Sapien- tia terminos prætereuntes, volentesque sapere plusquam

Quint. l. 1. Instit.

oportet sapere, futiles, & inutiles quæstiones, dignitatem theologicam indecorè obtenebrantes, in scholas sacras intrudunt.

METOBELUS: *μετόβελος*, *metóbelos*, p. b., vox est composita ex dicto *metá*, post, & *obelós*, quasi postobelus. Est enim nota illiterata, ex puncto post obelum formata hoc modo *—*, de quâ in genere, in vocabulo *Lemmiscus*, cursim actum est. Metobelus autem adhibebatur in iis S. Scripture locis, ubi superfluum aliquid videbatur Criticis. Prout in eo versu Psalmi 21, aut secundum Hebræos 22, *Respice in Metu*; metobelus erat annexus: eò quòd illa verba in Textu hebraico non habeantur.

METOCUCUS: *μετόκος*, *metícos*, inquilinus, novus habitator, incolâ, transmigrator. Fit à verbo *μετοικέω*, *metikéō*, demigro, transmigro, jus civitatis non habeo. Hinc metocici dicti, qui jussu principum in aliam civitatem transferantur: & metocia, p. b., ni græcus accentus in eâ usurpetur, est colonia, migratio, inquilinatus. l. 4. C. de jure fisc. l. 10. In Textu græco *μετοικία*, *metikeiá*, quæ à Latinis metocesia, p. b. diceretur, est transmigratio: uti de *Babylonis metikeiá*, seu transmigratio- ne. Voces istæ fiunt à *metá*, trans, & verbo *οἰκέω*, *oikéō*, habito.

METONYMIA: *μετωνυμία*, *metonymiá*, latine penultimâ correptâ effertur, ni græcus accentus ex usu in eâ observetur. Idiomate nostro est transnominatio: à *με*, *metá*, trans, & *ὄνομα*, *ónoma*, nomen. Itâ vocatus unus è tropis rhetoricis, qui aliàs dicitur hypallage, & denominatio: in quo nomen causæ pro effectu ponitur, & contrâ, vel nomen rei continentis pro re contentâ, aut contrâ, vel nomen signi pro re signatâ. Etiam per metonymiam Dominus pro reipâ, vel dux pro subditis, vel Author pro opere sumitur. Tropus hic in Scripturis est maximè frequens: cum passim accipiuntur verba pro habitatoribus. Ut Samaria, pro Samaritanis: item provinciæ pro incolis, ut Judæa pro Judæis. Itâ per metonymiam ipsa concupiscentia peccatum dicitur: quia est peccati effectus, & occasio. Aliquando etiam peccatum designat ipsum sacrificium pro peccato, tamquam signum pro re signatâ. Veluti dum de sacerdotibus dicitur, *Peccata populi mei comedent*: idest sacrificia, seu potius hostias pro peccatis oblatas, quæ præter eas partes quæ comburebantur, totæ in usum sacerdotum cedebant. Ibi etiam *pro* dicunt. *amertus, amaritudo*, peccata: ad imitationem scilicet Textus hebraici, voce *ebattâth* exarantis. Hæc enim significat peccatum, oblationem, & sacrificium pro peccato. Hoc modo dicitur ab Apostolo, quòd Deus *eum qui non noverat peccatum pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso.* Itâ Græcus *hamartian*: idest Filium suum, constituit hostiam pro peccato, seu fecit eum victimam pro peccatis nostris.

METOPOSCOPIA: *μετοπισκοπία*, *metoposco- pía*, latine accentus, ut in vocabulo præcedenti. Itâ dicta frontis inspectio: à *μετῶπιον*, *metopion*, frons, & *σκοπέω*, *scopéō*, confidero. Sed præcipuè accipitur pro frontis inspectione, quæ ex linearum efformatione, alicujus dignoscitur ingenium. Hincque *μετοπισκοπος*, *metopóscolpos*, latine metoposcopus, p. b.,

qui hominis indolem ex fronte dijudicat, indèque futura auguratur. Metoposcopia, si se extendat ultra id quod naturaliter indicare potest, putâ genium, & inclinationem naturalem, est superstitiosa. Sicque ad illam divinationem refertur, quam secundum genus D. Thomas constituit: & sub generali auguriorum nomine comprehendit. *Secundum autem*, inquit, *est per solâ considerationem dispositionis, vel motus alterius rei, quod pertinet ad augures.* Sub hoc enim variae species continentur: inter quas chiromantia, spatulamantia, & per consequens metoposcopia, quæ ab humana dependent arbitrio. Quæ tamen est venialis, cum intercedit simplicitas, & ignorantia non craffa: aut fides certa non adhibetur, ut communiter Doctores. Quamvis, ut rectè notat Delrio, juxta tales divinationes, etiam non credendo, suas actiones dirigere, sit res maximè periculosa.

METRETA: *μετρέτις*, *metretis*, p. l., genus mensuræ, itâ dicit à verbo *μετρέω*, *metréō*, metior. Latine igitur mensura dici potest: vel, ut ait Isidorus, *Metreta est mensura liquidorum, hæc à mensura accepit nomen, μέτρον, métron, enim mensuram dicunt Græci.* Itâ hoc nomen à denarii numeri perfectione accepit. Est autem decima pars cori, seu choener, æqualis ephi, seu hebraicè *ephâb*, quæ aridorum est mensura, & bato communi, hebraicè *bâth*, liquidorum mensuræ. Sic & amphoræ romanæ erat æqualis: adedque continens congios 8, modios, seu satra tria, hoc est libras aquæ 80. Pererius tamen dicit metretam capacem fuisse 12 congiorum, fuisseque æqualem amphoræ atticæ, tertiâ parte romanâ majore. Sicque illas amphoras sex, quibus bibax idolum Bel se ingurgitare credebatur, intelligit de amphoris atticis: cum in græco Textu apud *pro* dicitur, *vini quo metretas, metretas hæc, idest metretæ sex.* Metretam autem capere quantum amphora atticæ, probat ex eo quòd batus, & metreta sint ejusdem mensuræ: batus vero capere congios 12, seu libras 120, probat ex Josephi autoritate. Itaque metreta non erat minoris capacitatis, quam 30 librarum, & forsitan erat 120. Hincque intelliges quantum essent illa 20 millia metretæ, quas Salomon promittebat servis Hiram Regis Tyri, ligna pro templi Jerosolymitani edificatione caesuris. Nempè dani dixit: *Servis tuis dabo vini 20 millia metretas*: hebraicè *battim*, à dicto singulari *bâth*, sed Septuaginta à dictâ voce *metron*, legunt *μέτρον, métron*, idest mensurarum. Itâ colliges quantum caperent, in nuptiis Canæ Galilææ, hydriæ illæ *sex postea secundum purificationem Judæorum, cupientes singula metretas bimas, vel dornas.* D. Bernardus mysticè has metretas exponit: *Quæ sunt due metretæ, quæ tertio à utriusque duplex timor communitis, & notus omnibus, ac tertius quidam minus communis, & minus notus. Primus enim timor est, ne cruciemur in gehennâ: secundus ne exclusi à visione Dei privemur tam inaccessibili gloriâ, tertius respicit animâ omni sollicitudine timentam, ne forte deseratur à gratiâ.*

METROBIUS: *μετρόβιος*, *metróbios*, p. b., qui est vitæ moderatus, & modestus. Est enim à voce

Luc. 32. 29.

In Dan. l. 4.

March. 2. 11.

Osce. 4. 8.

1. Cor. 5. 11.

2. 2. q. 5. 2. 3. 1011.

7. 2. 3.

2. 2. 3. 1.

1. 1. 1. 1.

In Dan. l. 16.

Dan. 1. 12. 16.

Toll. 8. Antiqu.

2. Par. 1. 10.

battim. 10. 2. 6.

Dom. 1. post O. Epiph. Ser. 2.

μέτρον, metron, mensura, modus, & *βίος, bios*, vita. Cùm modestia maximè Christianos deceat, & moderatio in omni virtute reperitur, aded vitæ modestæ, & moderatæ fuit S. Metrobius; ut ad modum in Fide tuendâ servandum, sese carnificum petulantia exponeret: ne immoderatè vitam diligeret; eam per fortitudinis actû maximè heroicè profudit.

METROCOMIA: *μετροκομία, metrocōmia*, latinè penultimâ correptâ, ni græcus accentus in eâ retineatur. Oppidum principale, aut vicorum matrix: est enim sic inter vicos, uti metropolis inter urbes. Itâ dicitur à voce *μήτηρ, mētēr*, mater, & *κόμη, cōmē*, pagus, villa, castellum. Est ergo metrocōmia villa principalis, seu aliarum matrix. De quâ in Conc. Laodiceno.

METRODORA: *μετροδόρα, pl.*, matris donum sonat. Fit enim à *μήτηρ, mētēr*, mater, & *δῶρον, dōron*, donum. Verè magnum ab illâ matre donum agnoscit Ecclesia, à quâ cum Metrodorâ Virgine, & Martyre, alias duas filias, etiam virginitatis candore decoras, & purpurâ martyrii pretiosas, gratanter accepit. Ni maximum Ecclesiæ Matris donum in Metrodorâ fateamur, quam & Christo secundè peperit, & cælo aded gloriosè donavit.

METROPOLIS: *μετρόπολις, p. b.*, illa civitas dicitur, ex quâ coloniæ deductæ sunt. Quia *μήτρα, mētra*, uterus, matrix, & *πόλις, pōlis*, civitas: ex ipsâ enim, tamquam de matrice, novi sætus deducti sūt, & idèd à Latinis civitas matrix appellatur. Potest etiam à *μήτηρ, mētēr*, mater, oriri: ed quòd aliarum civitatum, & coloniarum sit veluti mater. Lidorus à metro, seu mensurâ etymologiam deducit: quem secutus Gratianus ait, *Metropolitani à mensurâ civitatum dicuntur, singulis enim provinciis præminent, quorum auctoritati, & doctrinæ ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus nihil reliquos episcopos agere licet.* Sed in canonibus ecclesiasticis per Metropoles intelliguntur etiam aliæ civitates, ex quibus coloniæ deductæ non sunt: in quibus nempe degit *μετροπολίτης, metropolitēs*, qui est Archiepiscopo inferior. Dicitur autem metropolita, ed quòd antiquitus in veris metropolibus residebat. Unde Gratianus ait: *Scitote certam esse provinciam, quæ habet 10, aut 11 civitates, & unum regem, & totidem aiores potestates sub se, & unum metropolitana-n, alioquo suffraganeos 10, vel 11 episcopos iudices.* sicut autem multæ Metropoles dicuntur, non ob deductas colonias, sed quia civitatibus aliis minoribus præfunt, jus dicunt, easque ut matres administratione fovent; sic etiam in talibus civitatibus, pro rebus spiritualibus Metropolitani Episcopi dicuntur, qui antiquitus, dum minor erat Archiepiscoporum numerus, omnes sub Archiepiscopis erant. Etsi nunc apud Græcos Metropolita sit majoris dignitatis, quam Archiepiscopus. Prout solitâ eruditione annotat Em. Hæricus Noris. *Erimas Exarchus, seu Archiepiscopus aliquot ecclesiasticas provincias moderatur: Metropolitanus unicam provinciam regit. Archiepiscopus aliquot habet sub se Metropolitanos. Gracii posteriores Archiepiscopus post Metropolitanam locant.* In Breviario Romano, in die S. Zephyrini, dicitur Metropolitanus, & post Primatem constituitur, quamvis ibi de Archiepiscopis mentio non

agatur. Metropolitæ etiam dicitur qui è Metropoli civitate est oriundus, & metropolitæ talis urbis incola, aut civis nonnunquam appellatur.

METRUM: *μέτρον, mētron*, mensura, modus. A Latinis versus metra dicuntur, quia mensuris constant: & in gratâ quâdam pedum ordinatione, ad aurium oblectamenta, consistunt. Hinc totus versus metrum dicitur, & metris constare: nam & ipsi pedes metra dicuntur. Videlicet ed quòd versus metiantur, suntque pedes in versibus mensuræ minores: alia metra, seu mensuræ majores sunt duo pedes simul juncti. Unde monometrum (penultimâ brevi in prosâ, & in versu communi) est versus unicâ mensurâ majore constans, seu duobus pedibus: qualis est versus Adonius. Dicitur monometrum, à *μόνος, mōnos*, solum: ed quòd unum solum habeat metrum. Dimetrum autem constatur ex duabus talibus mensuris, ut carmen Anapæsticum. Trimetrum verò tribus talibus mensuris, seu sex pedibus componitur, ut fenarius Jambus. Tetrametrum continet quatuor mensuras majores, seu pedes octo. Dicuntur tamen etiam tetrametri illi versus, qui ex quatuor solis metris minoribus constant: & idem quoque de trimetro, & dimetro asserendum. Et hoc sensu carmen Adonium est dimetrum, & Glyconium est trimetrum: sicque Pentametrum quinque mensuris minoribus, seu quinque pedibus, & Hexametrum sex constatur pedibus. Quomodò etiam in linguâ hebraicâ varia metra sacras Paginas exornent, ostendimus suprâ de Hexametro agentes. Sed illustrius metrum reale quam vocale hanc Universi machinam compaginat, & decorat: dum summus rerum Opifex omnia in mensurâ, & numero, & pondere disposuit. De ineffabilibus mensuris in profundis terræ fundamentis, quæ captum humanum longè superant, ait Dominus Jobo: *Quis posuit mensuras eius si nosti? Et itâ 70 in mētra astra, & mētra astra, mensuras ejus.* Hæc sunt metra quæ pangunt, & factori suo concinunt omnes creature, cùm eum laudarent simul astra matutina: de quibus dicitur, *qui dedit carmina in nocte, hebraicè zemirôth, cantiones, cætus, psalmos, & carmina, à singulari zemirâh.* Hæc in tenebris mentes hominum illustrant, & auribus fidelibus gratiora insonant, quibus nox est illuminatio in deliciis eorum. De carminibus sæpiùs mentio in Scripturis.

MICROCINDYNOS: *μικροκίνδυνος, microkīndynos*, latinè penultimâ productâ, etsi græcus accentus audiatur in antepenultimâ. Idiomate nostro pro parvis periclitans dici potest: à *μικρόν, micrōn*, parvum, & *κίνδυνος, kīndynos*, periculum. De magnanimo dicit Philosophus quòd non sit *microkīndynos*: est enim contrâ rationem, ut homo pro parvis rebus se periculis exponat. Hoc quippè non est fortitudinis, aut magnanimitatis, sed temeritatis. Pro his verò, quæ verè sunt magna, ut ait D. Thomas, *Magnanimus promptissimè se periculis exponit: quia operatur magnum in actu fortitudinis, sicut in actibus aliarum virtutum.* Vide vocem megalokīndynos.

MICROCOSMUS: *μικρόκοσμος, microcōsmos*, parvus mundus. Itâ dicitur à Græcis Philosophis homo, ed quòd totius Mundi perfectiones in se quodam-

dammodò contineat: à *μικρός, micrōs*, parvus, & *κόσμος, cōsmos*, mundus. Hæc opinio autoritate divinâ firmatur, dum dixit Christus Apostolis: *Prædicite Evangelium omni creature.* Quibus verbis, ut observat D. Gregorius, non præcipit prædicari Evangelium animalibus, aut rebus insensatis; sed *omnis creaturæ nomine signatur homo: omnis autem creaturæ aliquid habet homo.* Habet namque commune esse cum lapidibus, vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, intelligere cum Angelis. Sed aliquis ambigere posset, cur etiam Angelus non dicatur minor mundus, cùm perfectiori modo omnes res creatas in sua cognitione contineat? cujus solutio dubii satis in promptu est. Cùm enim ista vox microcōsmus à Græcis Sapientibus originem agnoscat, non potuit itâ faciliè ab eis Angelis attribui, cùm paucæ de intelligentiis sciverint, & plurima ignorarint. Præterea cùm Angelus sub sensu non cadat, non potuerunt hujus Mundi sensibilis perfectiones dilucidè huminis oculis, in illis puris spiritibus, innoscere. Deinde quamvis in ipsis modo perfectiori quam in homine Universi perfectiones contineantur, non tamen eis formaliter insuat, sed objective: cùm tamen omnes illæ formaliter in homine reperiantur. Homo enim formaliter est ens, substantia, vivens, sensitiva, & intelligens. De modo quo omnes Universi perfectiones in Deo, & Angelis, ac in homine continentur, tractat D. Thomas, asserens quòd *Deus omnia in se prebuit, non per modum compositionis, sed simpliciter, & unitè.* Perfectio autem Dei, quâ hoc modo illas perfectiones continet, variè communicatur ejus creaturis. Et primùm quidem Angelis, tamquam suæ divinitati inter omnia entia proximis, ad quos derivatur ista perfectio, secundum quod omnia sunt in eorum cognitione, quæ sunt à Deo in naturâ productâ per formas diversas. Ad homines verò, qui paulominus ab Angelis sunt minorati, modo non aded perfectio emanat illa perfectio. Non enim in suâ cognitione naturalis habet homo omnium naturarum notitiam, sed est ex rebus omnibus quodammodo compositus. Propter animam rationalem cum spiritibus participat: propter corpus verò corporalium perfectiones amplectitur, & quidem ipsorum corporum cælestium, etsi, ut supponitur, incorruptibilem. Habet enim cum ipsis maximam elongationem à contrariis, per maximam æqualitatem complexionis. Elementa, saltem virtualiter, in se continet, ut probabilis tenet communis Philosophorum sententia: itâ tamen ut duorum superiorum elementorum virtus magis eluceat, nempe calor ignis, & humiditas aëris, in quibus præcipuè vita consistit. Alia duo magis videntur secundum substantiam abundare. Non quòd præcisè ei formaliter insit aqua, & terra; sed propter materiæ densitatem, & succitatem, in partibus solidis, quæ ferè totum corpus componunt, & ob humorum aqueorum abundantiam, in majori parte videtur ista duo elementa continere. Et propter hoc, ait Angelicus, *dicitur homo minor mundus, quia omnes creaturæ mundi, quodammodo inveniuntur in eo.* Sicut autem Deus, omnium rerum perfectiones eminenter in se continens, eas regit, & gubernat; sic & homo, ob similem excellentiam cæ-

teris creaturis dominabatur: juxta supremi Domini mandatum, *Præsit piscibus maris, &c.* Universi sequæ terræ. Nam, ut dicit idem S. Doctor, *secundum modum quo dominatur his quæ in seipso sunt, secundum hunc modum competit ei dominari aliis.* Non tamen ei competit Angelo dominari, etsi commune cum ipso intelligere habeat: quia ipsa ratio in homine habet locum dominantis, & cætera in ipso, alias creaturas representantia, subiecta sunt. Viribus quidem sensitivis per imperium dominabatur in statu innocentie: sic etiam aliis animalibus imperando dominatus fuisset. Viribus verò naturalibus, & ipsi corpori dominabatur, non quidem imperando, sed utendo: & itâ dominatus fuisset plantis, non per imperium; sed liberè eis, & earum usu fruendo.

MICROLOGUS: *μικρολόγος, micrologōs*, latinè penultimâ correptâ, etsi accentus in eâ statuat à Græcis. Est parvus sermo, parva oratio, vel quid simile ad verbum latinè reddi potest. Componitur enim vox ista ex dicto *μικρός, micrōs*, parvus, & *λόγος, lōgos*, sermo, oratio, verbum, doctrina, ratio. Sed *micrologos* à Græcis alio sensu accipitur, ut parvus intelligatur, qui parvum magni facit: cùm & verbum *μικρολογία, micrologēa*, sit de re pusillâ verba facio, vilibus vado, res minutas plurimi facio, rerum minutarum rationem habeo, id quod sordidorum, & parcorum proprium est. Hinc micrologia (latinè penultimâ correptâ, nisi græcus accentus in eâ, ut fit in similibus, observetur) est anxia cura circa minuta, sedulitas quovis modo acquirendi: cùm aliàs, ab eadem origine, micrologia parvus sermo, seu parvarum rerum oratio, aut de rebus parvis tractatus, verti posset. Micrologus inscribitur de Serpente æneo Basilicæ Ambrosianæ quidam eruditissimus Tractatus, à Petro Paulo Bosca cõpilatus.

MICROPSYCHUS: *μικροψυχος, micropsychos*, latinè penultimâ productâ, etsi Græcis antepenultima sit acuta. Est timidus, pusillanimis: hincque micropsychia, cum accentu ut micrologia, pusillanimitas, à *μικρός, micrōs*, parvus, & *ψυχή, psichē*, anima, quasi parvi, & pusilli animi. Micropsychia est vitium magnanimitati per defectum oppositum, sicuti præsumptio per excessum. A Græcis autem magnanimitas vocatur megalopsychia. Cùm ergò pusillanimitas ei per defectum opponatur, optimè micropsychia nuncupatur. Nam sicut magnanimitas, ut ait D. Thomas, *ex animi magnitudine tendit ad magnam, itâ pusillanimitas ex animi parvitate se retrahit à magnis:* Pusillanimitas etiam humilitati, & superbiæ opponitur, sicuti magnanimitati, & præsumptioni: in quantum nempe ipsa importat applicationem animi ad aliqua viliora, quam hominem deceat. Sic enim pusillanimitas considerata est similis, si non eadem, illi vitio, quod opponitur superbiæ per defectum. Ipsa tamen etiam ex superbiâ oriri potest: dum scilicet aliquis nimis proprio sensu innititur, quo reputat se insufficientem ad ea, respectu quorum sufficientiam habet.

MICROSCOPILUM: *μικροσκοπίον, microscōpion*, p. b., instrumentum crystallinum, ad res minimas discernendas aptum, quas debito grandiores exhibet. Dicitur à *μικρόν, micrōn*, parvum, & *σκοπέω, scopēo*, inspicio; sitque ex crystallo convexâ, quâ

Can. 57.

Isid. Orig. 17. c. 12. Dist. 21. c. clerici, & cleric.

6. q. 3. c. scitote.

Dissert. de Syn. V. c. 10.

Lecl. 3.

Sap. 11. 24.

Job. 38. 5.

v. 7.

Iob. 35. 10.

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

מִירָרָה

Marci 16. 15.

Hom. 29. in Evang.

1. q. 6. a. 7. c.

Ib.

Gen. 1. 16. q. 96. a. 3. c.

2. 2. q. 133. a. 2. c.

q. 1. ad. 7.

objectorum species magis dilatatae, ea majora ocu- lo repraesentant. Verum microscopium, valde fra- gile, quo proximi nostri defectus majores videntur, & festuca in ipsorum oculo trabis adinstar a nobis conspicitur, est superbia nostra, & philautia, qua propria bona multo majora nobis videntur, & proxi- mi nostri mala ut longè graviora exhibentur.

MIGMA: μιγμα, mixtio. Est enim à verbo μιγνυμι, mignymi, misceo, cujus praet. pass est μιγνυμι, migmia, & hinc, ablato augmento tempo- rali, fit migma. Isaias Judaeis ad Dominum rever- tentibus praenuncians opulentiam, & maximam soli ubertatem, dicit inter alia: Tauri tui, & pulli asinorum, qui operantur terram commixtum mig- ma comedent sicut in area ventilatum est. Varia scilicet grana simul commista sine paleis. Allegori- cè copiosas in Ecclesia gratias, & consolationes, anagogicè in celo uberimas delicias, quibus pecca- tores conversi fruuntur, praedicit. Non ergo arri- det Magri interpretatio, quod per migma intelli- gatur palea frumento mixta. Fateor Septuaginta legere paleas (ἀγρευ, achryra) commixtas in bor- deo ventilato; sed Hebraicus habet belil chamits, idest farraginem meram. Nam belil significat far- raginem, pabulum mixtum, & chamits, purum, mundum.

MIMESIS: μίμησης, mimesis, latinè penultimam productam, propter vocalem longam, estis graecus ac- centus extet in antepenultimam. Ita graecè dicta imitatio, à verbo μιμῶμαι, míméōmai, imitor, quo- vis modo, vel gestu, vel voce; unde histrio μιμῶ, mimos, mimus, dictus est. Hinc & Author vitae D. Jo: Chryostomi, ostendens eum sales mimicos neglexisse, ait: Assatum est in ipsis arcanis literis quod voluptate demulceat pios animos, etiamsi ni- hil illecebrarum ex Poetarum, aut mimosum salu- bus accersatur. Mimesis inter figuras rhetoricas annumeratur, qua verbis ita aliquid depingitur, ut prototypum imitari videamur. Mimesis in Poetis imitandis, qui fabulis utuntur, cernitur in Scriptu- ris, quae ut vulgi loquendi modo se accommodent, Titanas, glareas cocyti, cornu Amalthaeae juxta 70, onocentauros, Arcturum, & alia similia proponunt.

MIMICUS: μιμικός, mimicos, p. b., graecè ita formari potest, ut sit adiectivum à dicta voce mi- mos. Sicque mimicus id quod ad mimos pertinet, aut mimosum denotat imitatore. Hinc & ad- verbium mimicè apud Tertullianum, dum ait: Mimicè Philosophi affectant veritatem, & affectando corrumpunt, ut qui gloriam captant. Seneca pari- ter affectatam Philosophorum virtutem mimum, & simulationem apposité nuncupavit.

MISANTHROPUS: μισάνθρωπος, misanthro- pos, latinè, propter oméga vocalem longam, penul- tima productur accentu, quamvis hoc non obser- vetur à Graecis. Vox ista hominum osorem sonat: à verbo μισέω, miséo, odio prosequor, & ἄνθρωπος, anthropos, homo. Hinc μισανθρωπία, misanthropia (latinè misanthropia, p. b., pronuncianda) inhu- manitas, odium erga homines, philanthropiae op- posita. Misanthropus cognominatus est ille Timon Atheniensis, qui omnes homines, praeter unum Al- cibiadem, inhumano prosequeretur odio: huncque, non ut hominem, sed ut patriae suae pestem, & per- niciem futuram, ex infano hominum, & civium

odio diligebat. Semel in concione verba habuit, admonens exosos cives, se domus aedificandae cau- sa velle illam sicum excindere, ex qua jam multi laqueo sponte vitam finierant, si ergo aliqui hac rabida moriendi libidine ducerentur, festinant, antequam ficus eradicaretur. Sed verè misanthro- pos est demon, qui in genus humanum ita mortali fertur odio: ejusque misanthropia omnibus nota, dum nil agit, aut dicit, nisi ad hominum perniciem ordinatum. Si quos autem improbos diligere vi- detur, ex protervo erga homines odio signa perni- ciosius exhibet amoris. Philanthropia verò maximè Dei Filius excoluit: de qua suo loco dicetur.

MISOCALUS: μισόκαλος, misocalos, p. b., osor honesti, literaturae, & legum osor. Bud. in l. 1. de just. & jure. Dicitio composita ex dicto verbo mi- séo, odio habeo, & καλός, calos, honestus, pulcher, bonus. Misocalus est philocalo oppositus, & quam- vis de perverfis, omne bonum odio habentibus, dici possit; specialiter tamen misocali dicti omnis ele- gantiae, nitorisque dicendi osores, tamquam à ve- nusto, & honestate prostris adhorrentes.

MISOGYNIA: μισογυνία, misogynia, latinè penultimam productam propter diphthongum, quam- vis à Graecis acuat antepenultima. Est mulierum odium: à μίσος, misos, odium, & γυνή, gyné, uxor, mulier. Et hinc misogynes, p. b., graecè μισογυνής, misogynes, osor mulierum, à nuptiis averfus. Misogynia particulariter de illis dicitur, qui naturali quadam antipathia ducti, odio mulieres prosequuntur, & à nuptiis abhorrent. Talem fuisse ferunt Eu- ripidem, mulierum ferè omnium maximè osorem. Sed si misogynia ad spiritualia trahatur, viris castis, & pudicis optimè convenit. Nam si anima propria odio sancto est habenda, ut in vitam aeternam cu- stodiatur; eò magis mulier tot malorum origo. Im- mō & propria uxor pie est abhorrenda, ut anima Christo castiori vinculo uniat. Ita disertis ver- bis Christus pronunciat: Qui non odit uxorem, &c., non potest meus esse discipulus. Eo nempe sensu à D. Gregorio insinuat: ut uxorem, & eos, quos ad- versarios in via Dei patimur, odiendo, & fugiendo nesciamus.

MISOPOGON: μισοπόγων, p. l., barbæ osor, seu qui barbam odit. Est enim à dicto verbo mi- séo, odio habeo, & πόγων, pogon, barba. Ita Julianus Apostata elegantissimam orationem adversus An- tiochenos, teste Gregorio Nazianzeno, inscripsit. Quia cum omnes ferè Christiani istum impiissimū principem, ob barbæ prolixitatem, fannis, & scom- matibus profecti fuissent, etiam ipse verbis male- dicitis vindictam sumere conatus fuit.

MISOPONERIA: μισοπονεία, misoponeria, lati- nè penultimam brevi absolute est efferenda, nisi grae- cus in ea retineatur accentus. Est sceleratorum odium: à μίσος, misos, odium, averfatio, & πονηρός, ponerós, pravus, improbus, scelestus, &c., poneria verò graecè est nequitia, malitia, scelus. Ab eadem radice fit μισοπόνητος, misopónētos, qui malos aver- satur, malorum osor, & latinè misoponerus, p. l., di- ceretur. Talis maximè est Deus Optimus Maxi- mus, cui nihil tam contrarium, quam malitia, seu peccatum. Quapropter odio sunt Deo impius, & impietas ejus. Sic & alia formantur composita à verbo

verbo miséo, odio habeo. Hinc misologia, odium literarum: misoxenus, p. b., hospitem osor, inhospita- lis: misophilos, p. b., amicis inimicus: misochre- stos, invifus bonis, hostis bonorum: misochristos, osor Christi apud Nazianzenum, &c.

MISOSOPHUS: μισόσοφος, misosophos, p. b., Sa- pientiae osor. Sicque misosophus est Philosopho op- positus: à dicto verbo miséo, odio habeo, & σοφία, sapientia, aut à σοφός, sophós, sapiens, ut etiam fit sapientium osor. Tales sunt illi qui ingenio hebe- tes, aut laborem fugientes, Sapientiae, & Sapienti- bus obgannunt. Inter quos maximè exprobrandi qui verè Sapientiae operam dare non satagunt: de quibus Sapiens ait, Sapientiam, atque doctrinam stulti despiciunt. Tales stulti à Septuaginta ἀσέβεις, asebeis, idest impii, qui σοφίαν ὑπερβύβαν, sophian, & ἡγεδίασαν, seu ut habet Hebraeus chochmah vmausár, sapientiam, atque eruditionem, seu correctionem contemnunt.

MITRA: μίτρα, balteus, zona, capitis diade- ma, fascia qua caput obligatur. Ejus etymologia est à voce μίτρος, mitros, filum, licium: quod filis, & licis intexeretur. Praesertim accipitur mitra pro capitis ornamento instar incurvi pilei, quo primùm usi sunt Maenonii, deinde Aegyptii, & alii populi. Mi- tras Legis mosaicae sacerdotii, juxta Domini man- datum, gerebant in capite. Cingebat balteo, Aa- ron scilicet, & liberos ejus, & imponebat eis mitras. Septuaginta legunt in graeco, Circumpones eis mi- tras, & cidaris, cidares, seu ut habet Interpres La- tinus, cidaris. Nam talis mitra dicebatur etiam cidaris, & tiara: & erat quasi pileus à bysso rotun- dus, instar mediae sphaerae, per vittam occipitio ad- strictus. Textus hebraicus ait migbangób, idest tiaras, aut mitras, ut videtur à voce gaviangb, idest scyphus, propter aliquam similitudinem ita nuncu- patas. Mitra verò summi sacerdotis imponebatur lamina aurea in fronte, qua carebant mitras infe- riorum sacerdotum: sed sola coronula eos decora- bat. Ut narratur artifices fecisse Aaroni, & filiis ejus, mitras cum coronulis suis ex bysso. Septua- ginta legunt cidares ex bysso, & mitram ex bysso: & Hebraicus primùm habet mitfnébeth, idest ci- daris, à radice fanépb, circumvolvít, obvolvít, ob- textit. Fuit & mitra antiquitus veluti corona, & or- namentum capitis adolescentularum: & ex S. Tex- tu constat mitras, etiam aliis, puta mulieribus, cõ- munes fuisse. Nam Judith itura ad Holofernis ca- stram, imposuit mitram super caput suum: quae, ut volunt, erat fascia byssina, gemmis, & auro decora. Et ita graecus Textus hinc μίτραν, mitran exaravit. Similibus ornamentis tumidæ filiae Jerusalem, am- bulantes extento collo, ut ævi nostri vanissima muliercula, turpiter in captivitate decalyandæ præ- dicuntur à Prophetâ. Ait enim quod in die illâ, auferet Dominus, inter cætera muliebria ornamen- ta, & monilia, & armillas, & mitras. Sed tan- dem à babylonica captivitate liberatæ, rursus pri- stinam gloriam, & decorem, erant à Domino recep- turæ. Sic à Baruch erat praenunciatum: Imponet, Dominus, mitram capiti honoris aeterni. Quâ vo- ce quoque hinc utitur Textus graecus: & allegoricè intelligitur de gloria animarum fidelium in Eccle- sia, & anagogicè de gloria Beatorum in patriâ. Mi-

trae usus in Ecclesia ab Apostolorum temporibus introductus est: ut legitur de laminis aureis à S. Ja- cobo Apostolo, & à S. Joanne gestari solitis. Etiam hodie Romæ, in Ecclesia S. Martini de Montibus, S. Silvestri mitra visitur, ipsâ D. Virginis effigie, cum infantulo Jesu, inter duos angelos, magis pre- tiosa, & veneranda. Et hæc est magnum vitae pietatis orthodoxæ erga Virginem Deiparam, & Sanctos, contra nostrorum hæreticorum latratus, monumentum.

MNA: μνά, quæ à Latinis mina dicitur, graecè mna, per contractionem à μνά, mna. Cujus au- tem ponderis fuit mna apud Antiquos, non con- venit inter Doctores. Nam plerique eam libræ adæquant: aliqui 12 uncias cum dimidiâ ponde- rasse ferunt, de atticâ mnâ loquendo. Hebraica enim dupli erat ponderis: & ex talibus 60 minis erat compositum talentum. Alii faciunt minam 16 unciarum: & Plinius asserit mnam pendere li- bras atticæ centum. Mina pro siclo nonnunquam usurpatur. Est verò siclus quatuor unciarum. Hocque sensu Josephus dicit Josephum Patriarcham à fratribus 20 minis, seu siclis argenti, sfinahelitis venditum fuisse. Similiter pro 300 aureis, quibus justus Salomonis testæ sunt singula scuta (ut habe- tur in secundo Libro Paralipomenon) in tertio

Lib. Regum dicitur, quod trecenta mina auri unam peltam vestiebant. Ubi patet pro aureis nempe siclis, minas poni. Quamvis Septuaginta, cum magno discrimine legant τρεῖς μνά χρυσός, tris mnae chrysiu, idest tres minæ auri: & Textus he- braicus dicat etiam tres minæ (manim) auri. Manim autem, cujus plurale est manim, significat minam, seu libram, à radice manáh, numeravit. Quando autem mna pro 12 uncias cum dimidiâ sumitur, tunc pendit 25 siclos. Sed quia mna he- braica erat vulgari duplo major, idest & ipsa erat 50 siclorum. Attamen mna sacra, & regia, mnam hebraicam vulgarem quintâ parte superabat, erat- que 60 siclorum. Prout habet Ezechiel: Porrò 20 sicli, & 25 sicli, & 15 sicli mnam faciunt. Sic- que à 70 dicitur μνά, mna, & hebraicè manéh. In illâ parabolâ de homine nobili, qui in regionem longinquam iturus, vocatis decem servis suis, de- dit eis decem mnas, verisimiliter de minis hebrai- cis vulgaribus Christus intellexit, cum hanc para- bolam populo enarraret. Mysticè autem mna de- signat ipsam gratiam à Christo traditam, vel etiam doctrinam sacram, quæ proximis est comunicada.

MNEMON: μνήμων, memor. Oritur à verbo μνῶμαι, mnómia, mentionem facio, recorder: aut potius à verbo usitato μνήμηναι, mnémēnai, me- mini, unde ablato augmento fit mnemon. Deci- mus Persiæ Rex, vel secundum alios undecimus, dictus Artaxerxes, Mnemon cognominatus est: eò quod memoriae praestantiâ maximè polleret. Hunc fuisse illum Asserum Eitherris maritum, censent graves Authores, ut Eusebius, Ildorus, Beda: quibus addendus Pererius, qui & difficultatem or- tam, ob Mardochei aetatem solvere conatur. Cum Mardocheus dicitur aperte, de eo numero capti- vorum quos transfulerat Nabuchodonosor rex Ba- bylonis de Jerusalem cum Jechoniâ rege Judæ, aded- que ferè 200 annis à captivitate regis Jechoniæ, uf- que

If. 30. 24.

In Hierol.

בליל

חמין

Prov. 1. 7.

חכמה

chochmah

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

2. Par. 9

16.

3. Reg. 10.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

que ad annum duodecimum Affueri: quo missa est fors in urnam, tunc inter vivos agente Mardocheo. Quibus si adjungas annos quos hic natus erat, dum in captivitate ductus est, annum ætatis ducentisimam excessisset. Quod non est verisimile eo tempore, quo homines vix annum 80 attingebant. Nec satisfacit quod ait Pererius Mardocheum dici è numero captivorum à Nabuchodonosore translatorum: *ed quod fuerit ex illorum stirpe, ac genere.* Quod probat ex verbis secundi capitis Libri Esther, ubi dicitur *Mardocheus filius Juir, filii Semai, filii Cis, de stirpe Jemini, qui translatus fuerat de Jerusalem, eo tempore quo Jechoniam regem Juda Nabuchodonosor rex Babylonis transfulerat.* Ubi illud relativum, *qui*, non ad Mardocheum, sed ad Jemini referendum asserit. Sed aptius videtur referri ad ipsum Mardocheum, uti & in Cap. undecimo illud, *erat autem de eo numero, &c.*, de ipso manifestè pronunciat. Unde rectius dicitur à Lirano, Cornelio à Lapide, & Tirino, cum aliis ab ipso citatis, maritum Estheris fuisse Darii, Hytaspis filium, qui fuit quartus Persarum Rex: qui Assuerus in libro Esther vocatur, nomine Medorum Regibus communi, & etiam Artaxerxes in Libris Efdrae, nomine omnium Regum Persarum generali.

MNEMONICUS: *μνημονικός, mnemonicos*, p. b., memorià valens, ab eadem origine quâ dictio *mnemon*. Hinc mnemonicon appellatur memoriæ vis, & dexteritas. Et mnemonica præcepta memoriæ juvantia, quibus res auditæ, aut aliter perceptæ, suis locis collocatæ, faciliè memoriter effertur. Hæc maximè in Oratore sacro locum habere debent: ut res suo ordine prolatae facilius audientium cordibus inferantur.

MNEMOSYNE: *μνημοσύνη, mnemosyne*, latine penultimâ correptâ, propter ancipitem hinc abbreviatam, quamvis à Græcis in eâ statuat accensus. Itâ dicitur à Græcis memoria, quæ *μνήμη, mnêmê*, quoque vocatur, à supradictò verbo *μνέω, mnêô*, recorder. Mneinosyne dicitur etiam mularum mater, quas secundum Hesiodum ex Jove peperit: quia scientiæ ex bono intellectu, & bonâ memoriâ producuntur. Ab istâ voce sit *mnemosynon*, memoriale, monumentum, aut pignus amoris: quâ voce utuntur etiam Latini. Unde optimè V. Eucharistia dicitur esse mnemosynon præstantissimum summi Christi erga nos amoris, ejusque passionis. Ut & de unctione Magdalene, Christo in convivio exhibitâ, dicit Textus græcus *ἀλλήθως ἡ μνημοσύνη αὐτῆς, Ialêthêsês is mnemosynon autês*, idest narrabitur in memoriâ ejus, nempe Magdalene.

MOECHIANI: *μοιχῶν, moichôn*, p. l., adulterini. Rectius tamen à Græcis *μοιχοί, moichoi*, *moichikê*, dicerentur. Sed etiam ista vox à *mœchia* formata, occasione aliquorum hæreticorum, qui Mœchiani nuncupati sunt, eò quòd Imperatoris mœchiam ut licitam approbassent. De quibus ex Theodori Studite epistolâ, dicit Baronius, sic appellati sunt, quòd Nicephori Imperatoris adulterium approbarent, qui ejectionem legitima mœchiam induxerat, dicentes *divinas leges in regibus cessare.*

MOECHOSYNODUS: *μοιχοσύνodus, moichosyn-*

nodos, p. b., synodus falsa, seu adulterina. Fit enim à voce *mœchos*, adulter, & *synodos*: qualis omnis synodus illegitima vocari possit. Sed specialiter itâ vocatum illud conciliabulum, in quo legitimum fuerat declaratum illud matrimonium Imperatoris Constantinopolitani Nicephori jam dicti, cum Theodote, priore uxore vivente. Et hinc prædicta hæresis mœchiana ab istis spuris Ecclesiæ filiis suscitata.

MOECHUS: *μοιχός, moichós*, adulter. Hincque *μοιχία, moichia*, latine mœchia, p. l., adulterium. Fit ergò mœchus à voce græcâ mutatione dipthongi *oi*, in *e*: Unde & verbum mœchari, quòd græcè dicitur *μοιχεύω, moichéuô*. De morte, juxta divinam Legem mœchis infligendâ, dixit Dominus Moyli: *Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetravit, cum conjugè proximi sui, morte morietur, & mœchus, & adultera.* Septuaginta in participio activo, & passivo dicti verbi legunt, *μοιχέων καὶ μοιχέων, moichéon, & moichéon*, q. d., adulterans, & adulterata, seu illa quæ adulterium passa est: quòd Textui hebraico consonat, *moéph, & moépheth* scribenti, ex Benoni (quòd nostro participio respondet) masculino, & feminino, verbi *naáph*, adulteravit, & adulterantem utriusque generis significante. Sic & in Deuteronomio de morte fit mentio, sed de nullo genere mortis in particulari. At quia pro similibus criminibus lapidatio statuitur, idè etiam Hebræi ad mœchiam hoc supplicium extenderunt. Et itâ dicunt de muliere in adulterio deprehensâ: *In lege autem Moyses mandavit nobis huiusmodi lapidare.* De hac muliere adulterâ dicit Gillebertus, *mœchia culpâ prius ferebat.* Unde istâ pœnâ propter talionem punierunt illi duo fenes mœchi, dierum malorum inveterati, qui Susannæ pudicitiam infidiat fuerant: & secundum Legem propter falsum testimonium idem supplicium subire debebant. Sed cum isti duo fenes, ex sententiâ Hebræorum, Rabani, S. Thomæ, Lirani, & aliorum graviorum Authorum, sint illi duo, de quibus Jeremias ait, *Ponit te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frinxit rex Babylonis in igne; prius lapidibus obrutos juxta Legem fuisse credendum est: deinde jussu Nabuchodonosoris flammis traditos, ad cujus tribunal scelus tam enorme verisimiliter erat delatum. Vel fortè ipsorum scelere, & supplicio ad Nabuchodonosorem perlato, ex odio tantæ iniquitatis fuit in severiorem pœnam sententiâ commutata. Nempe pro tam grandi stultitiâ, quòd fenes, & populi iudices, post incassum sollicitam mulierem pudicam, eam innocentem morti tradere, conati fuerint: præter alia multa adulteria, & nequitias, ab illis in suo populo commissas. Ut innuit Prophetâ: *Pro eo quòd fecerint stultitiam in Israël, & mœchati fuerint in uxores amicorum suorum, & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quòd non mandavi eis.* Per mœchiam tamen etiam fornicatio debet intelligi, adedque eodem præcepto prohibita: et si, ut observat Augustinus, *mœchos græci non nisi adulteros dicunt.* Sed à paritate furti, per quod omnis illicita rei alienæ usurpatio designatur, profectò ex nomine *mœchia* omnis illicitus*

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

Lev. 20. 10.

ius concubitus, atque illorum membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi: ut ait ille S. Pater.

MOERA: *μῆρα, mēra*, pars, pars assignata à Dei providentiâ, fatum. Item parca, decens officium, &c.. Vox est ab eadem origine, quâ *imarmene*, deducenda: scilicet à verbo *μείρω, mēro*, divido, nanciscor. De mœrâ igitur eodem modo, ac de Imarmene discurrendum, sicubi apud Authores sacros ista vox occurrat.

MOGILALUS: *μογιλάλος, mogilalos*, latine penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus audiat accentus. Itâ dictus albus, impeditæ linguæ, bardus. Est enim à *μῆγος, mēgōs*, vix, ægrè, & *λαλέω, laléo*, loquor. Hinc mogilalia (eodem accentu quo mogilalus, nisi in penultimâ ex usu græcus accentus retineatur) hæsitantia in verbis, affectu aliquo impediente. Aliqui mogilalum pro mutò accipiunt, inter quos D. Cyprianus citatur. Sed mutus proprie est *ἄλαλος, alalos*, ab *α*, *alpha*, privativo, & *λάλος, lallos*, garrulus, aut à dicto verbo *laléo*. Fateor tamen etiam in S. Textu *mogilalou*, verti *mutum*: signanter ubi Noster legit, *adducunt ei surdum, & mutum.* Sicque non immeritò mogilalus ab aliquibus pro mutò usurpatur.

MOMUS: *μῶμος, mōmos*, dedecus, vituperatio, Momus Deorum reprehensor. De quolibet alio reprehensore quoque dicitur, maximè inepto. Preter erui à verbo *μωμάωμαι, mōmāōmē*, vituperando, subsano: estque vox etiam in sacris Authoribus reperta.

MONACHIUM: *μοναχίον, monachion*, p. l., monasterium, ab eadem radice, quâ monachus. Aliqui per monachium monachatum intelligunt. Sed tunc potius penultimâ brevi *monachion* effertur. Priore sensu de monachio pro conventu, aut monachorum societate fit mentio in l. 13. C. de sacrosanct. Eccles.

MONACHUS: *μοναχός, monachós*, p. b., solitarius, seu, ut habet Gratianus, singularis. De quo apud eundem Eugenium Papa: *Agnoscat nomen suum, monos græcè, latine est unus.* *Achos græcè latine est tristis, unde dicitur monachos, id est unus tristis.* Fit ergò monachos à *μῆνος, mēnos*, solus, & *ἄχος, achos*, dolor, mœror: quia monachus solitarie vivens, pœnitentiis incumbens, peccata desens, & de novissimis frequenter cogitans, corporali dolore, & mœrore affligitur. De quorum excellentiâ D. Dionysius ait: *Porro imitandorum omnium excellentior, ac sublimior ordo monachorum est sancta distinctio.* Alii, & fortè rectius, istius vocis originem hauriunt à verbo *μονάζω, monázo*, solus dego, solitudines capto, videlicet à dicto *monos* efformato.

MONARCHIA: *μοναρχία, monarchia*, cum accentu græco in penultimâ à plerisque Latinis solet efferi, quamvis absolute brevis sit. Talis usus non est improbandus, ubi legitime introductus. Est autem unius principatus: à dicto *mōnos*, solus, & *ἄρχος, archós*, princeps. Unde *μονάρχης, monárchēs*, monarcha: & regimen *μοναρχικόν, monarchikón*, dum unus solus populum regit, aut communitatem. Et hæc est vera istarum vocum etymologia, quamvis jam variatum sit ipsarum significatio

tum. Non enim principes Monarchæ dicuntur, et si soli regnent: sed præcipue dicitur de magnis Regibus, qui variorum regnorum, & provinciarum regnum soli habentes, Monarchæ vocantur. Hinc quatuor illæ famosæ monarchiæ, Assyriorum, Persarum, Græcorum, & Romanorum, Verè namque monarcha est ille, qui toti Orbi terrarum, vel saltem majori ejus parti, à nobis cognitæ, dominatur. Idèd Suetonius monarchiam interpretatur arbitrium orbis terrarum. Itâ meritò dictus est Augustus Orbis universi Dominator: sub quo exit editum, ut describeretur universus orbis. Aliquantum tamen Monarchæ dicuntur alii reges, et si potiori, aut majori Orbis parti non dominantur. In suis etenim regnis, cum sint soli principes, optimè Monarchæ nuncupandi. De illâ verò monarchiâ ficulâ præstat filere, quàm pauca dicere. Non tamen ad monarchiam est necessaria ulla juris ecclesiastici, quodcumque sit, cum temporali copulatio. Nam multi fuerunt Monarchæ, qui tali jure caruerunt. Ex tribus bonis gubernandi modis, quos enumerat Aristoteles, nempe regali, aristocratico, & politico, optimus habetur regalis, & monarchicus. Unde dicit D. Thomas, quòd *regnum est optimum regimen populi, si non corrumpatur.* Sed facile tale regimen propter nimiam potestatem in tyrannidem degenerat, nisi rex perfectâ insigniatur virtute. *Quia non est nisi virtuosus ferre bonas fortunas, ut Philosophus dicit in 10 Eth., perfecta autem virtus in paucis invenitur.* Præstantissimum tamen est illud regimen quòd ex tribus quodammodò constat: quale fuisse observat Angelicus in populo Israëlítico, antequàm regem exposcerent. Erat enim regimen monarchicum, in quantum principabatur secundum virtutem, ut Moyses, & ejus successores: erat aristocraticum, in quantum eligebantur 72 seniores, qui populo jus dicebant: democraticum verò, quia isti seniores, & principes de omni populo eligebantur, & quòd populus ipsos eligebat. Illi autem qui eliguntur solent esse meliores, quàm illi, qui per successionem hæreditariam regnum possident: cum electio dependeat ab eligentium judicio, & prudentiâ. Sed successores hæreditarii ab ipsis natalibus, quæ nonnunquam à parentum virtutibus maximè degenerant, suam agnoscunt dignitatem. Sic Israëlita suos iudices non eligeant, nisi prius, & longè melius à Domino ad talem dignitatem assumpti fuissent: uti Moyses, Josué, & alii successores, & in his monarchia elucebat. In electione autem sapientiorum, & nobiliorum, ut concilium 72 seniorum conflarent, Aristocratia enitebat. Itâ dicit Moyses: *Tuli de vestris tribubus viros sapientes, & nobiles, & constitui eos principes.* Democratia verò in electione activa, & passiva populi vigeat. Nam populus eos principes eligebat, & ex populo eligebantur, juxta mandatum Moysis: *Date ex vobis viros sapientes, & gnaros, & quorû conversatio sit probata in tribubus vestris, ut ponam eos vobis principes.*

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

Matth. 2. 1.

In Dan. l. 13.

Marci 14. 9.

An. Chr. 809. n. 26.

Ad Fort. de exhort. mart. c. 10.

Marci 7. 32.

16. q. 1. c. placuit com. no. stro.

Ecc. Hier. c. 6. p. 1.

v. 23.

Sup. Ex. l. 2. q. 71.

Lib. 3. Polit. c. 6.

1. 2. q. 105. a. 1. ad 2.

D. Th. 1b.

Deut. 1. 14.

v. 12.

2.

110.

riorum, & Chaldaeorum: quae etiam ab Assyriis Ninivae regiam habentibus, ad Chaldaeos Babylone residentes transfuerit; tamen pro una continuata monarchia recensetur. Assyriorum ergo monarchia coepit à Nembrod anno Mundi 1932, & per 37 reges continuata, annis 1302: quorum ultimus fuit Sardanapalus sua infamia satis famosus. Ipso occiso, & flammis consumpto, quibus se cum regia gazâ, uxoribus, & liberis in altissimâ pyrâ, in obsidentium conspectu tradiderat; divisa est monarchia inter Arbacem Medorum regem, & Phulbelochum Babyloni praefectum, cui cessit regnum Assyriorum. Huius successoribus Ninive regnantibus, alii reges Babylone Chaldaeorum regnum sibi vendicarunt: donec tandem Nabulassar, seu Nabuchodonosor senior, sub patre militans, & regni collega, Niniven excidit, & Monarchiam Assyriacam ad Chaldaeos transtulit, annis post Monarchiae divisionem, ab Arbace & Phulbelocho, 172. Quot autem annis steterit haec Chaldaeorum monarchia, usque ad captam sub Cyro Babylone, diffentiunt Chronologi: ut & in numero regum assignando, qui tanto potius sunt imperio. Alii tribuunt isti monarchiae annos 48, alii 62, alii 65, & alii 118, Pererius verò 88: quos incipit à Nabuchodonosore Magno, dicti Nabuchodonosoris filio. Tirinus enumerat annos 70, qui sunt etiam anni servitutis, & captivitatis babylonicae: sic explicans Scripturae loca de 70 annis captivitatis agentia, quod decursu istorum 70 annorum, quibus monarchia Chaldaeorum erat duratura, gens hebraea in captivitate, prout etiam aliae nationes vicinae, erat abducenda. Etiam captivitas, non ab exordio monarchiae, sed tantum ejusdem anno quadragesimo desumat initium. Tres verò monarchas interim ipse assignat: nempe Nabuchodonosorem seniore, & juniorem, ac Balthasarem ejus filium, quem etiam Evilmerodac vocatum fuisse contendit. Pererius autem quinque recenset, & alii alios. Occupata à Cyro Babylone, & Balthasare eadem nocte, juxta Danielis interpretationem, occiso; coepit Persarum monarchia: quae juxta eundem Tirinum duobus saeculis duravit, usque ad extinctum Darium Codomanum, 13 omnino regibus enumeratis. Successit Graecorum monarchia, quae solum vivente Alexandro Magno, per sex annos, verè monarchia fuit. Nam post ejus mortem in varios divisum fuit imperium, & tandem in tribus regnis continuatum: Aegyptio videlicet, Asiatico, & Macedonico. Et Aegyptium quidem divisius, quam alia duo stetit: nempe per Olympiades 75, adeoque per annos 300, usque ad Cleopatram mortem. Tunc verè in Augusto inchoata Romanorum monarchia: quae tandem per annos 504 durans, in Augusto, Augusti nomine, quasi omne fatale, verè imminuto, finem accepit. Quando nempe Odoacer rex Erulorum occidentale Romanorum imperium invasit, & usurpavit, anno ab Urbe condita 1228, Christi verò 476. Haec quatuor monarchiae sub variis figuris in Scripturis praedictantur, & adumbrantur. Primum quidem in Nabuchodonosoris statuâ, ut supra diximus de metallo traclantes, figuratæ fuerunt. Cujus caput aureum significabat Chaldaeorum imperium opulentissimum, & felicissimum, Orbi ma-

ximè pretiosum, & charum, utpotè secundo blandius, & suavius. Secunda Monarchia in brachiis argenteis, & pectore, ut ibidem ostendimus, fuit expressa. Nam duo brachia regnum Persarum, & Medorum, maximis opibus intrudum, etiam primam Monarchiam infelicem (propter varias clades Cyri, Xerxis, & ultimi Darii) designabant. Venter, & femora ex aere Graecorum Monarchiam, propter Alexandri notam intemperantiam, & ejus successorum, praesertim Ptolemaeorum, pudendam libidinem insinuabant. Quarta Monarchia per tibias ferreas significata: videlicet armis, & variis excursionibus propagata, & saepe à duobus, ut à Duumviris, binis Consulibus, binis Imperatoribus gubernata. Praefigurata quoque fuerunt istae quatuor monarchiae in Danielis visione, per quatuor ventos, & quatuor bestias. Ecce, inquit Propheta, quatuor venti celi pugnabant in mari magno, & quatuor bestiae grandes ascendebant de mari diversa inter se. Optime ventis regna comparata, quia omnis mundi gloria ut ventus urens pertransit. Aut etiam bestiis assimilantur: quia magis vi, & tyrannide, quam jure, & ratione usurpantur. Prima Chaldaeorum quasi leona, & alas habebat aquile, ob generositatem, & celeritatem, in utroque imperio, assyriaco, & babylonico occupando. Nam magis hic alludit ad Chaldaeam, quam ad Assyriacam Monarchiam jam dudum terminatam. Vide vocem leona. Ecce alia bestia similis urso in parte stetit, & tres ordines erant in ore ejus. Et ita chaldaice, & hebraice dov, idest ursus, vel ursa dicitur, sicut apud 70 interpretos, ἀρκίος, ursus: Persarum scilicet Monarchia, propter ruditatem, tolerantiam, gentis perficæ vilitatem, Cyrus enim arte, & prudentiâ, quasi lambendo, & relambendo, adinstar ursae, eos ad bella intruxit, ad regendum efformavit, ad imperium evexit. Illi tres ordines dentium trium regnorum invasionem, perficæ, medi, & babylonici possunt designare. Ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi avis, quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia. Septuaginta legunt ὄρεα παράδου, ὄρεα παράδου, quasi pardalis, de qua suo loco: & Chaldaicus ait chinmar, sicut pardus, qui hebraice dicitur panther, & chaldaice namar. Hic pardus, seu panthera, pellis pulchritudine alias feras perfidè alliciens, Graecorum Monarchiam denotat, eorum sagacitatem, arrogantiam, velocitatem, speciosis apparenter virtutibus alias nationes ad se allicientium, intemperantiâ, ut pardus qui vino inebriatur, & capitur, infamium: quae etiam Alexandri gloriam non parùm dedecoravit. Illius bestiae quatuor capita varios indicant Alexandri duces, quibus moriturus divisit imperium. Ecce bestia quarta terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens, atque comminans. Haec optime Romanorum quadrant Monarchiae: cujus si altius originem cum Pererio repetamus, nempe ab ipso Romulo; non unâ speciali bestia, sed variâ, atque incertâ, exprimi debet. Nam adeo varium fuit ejus regimen, sub regibus, Consulibus, Decemviris: rursus sub Consulibus, Dictatoribus, Triumviris, Imperatoribus cum Consulibus, & tribunis.

Alia visione Zachariae representatæ fuerunt istae Mo-

Zach. 6.5.

Monarchiae, per quatuor celi ventos, & quatuor quadrigas: *Isti sunt quatuor venti celi, qui egrediuntur, ut stent coram dominatore omnis terrae.* Per equos rufos intelliguntur Chaldaei, quia sanguinarii, & coccineis vestibus ornati sed maxime Hebraeis exitiales. Equi nigri denotant Persas, & Medos, origine obscuriores, qui Babyloniis horrendum invexerunt luctum. Equi albis significantur Graeci, praesertim Alexandri tempore, qui Judaeis fuerunt benevoli. Equi autem varii, & fortes, propter supradictas rationes Romanos representant. *In quadrigâ primâ equi rufi, & in quadrigâ secundâ equi nigri, & in quadrigâ tertiâ equi albi, & in quadrigâ quartâ equi varii, & fortes.* Itâ illustriores Orbis Monarchiae infelicem occasum expertae sunt. Sed Christi Monarchia, quae optime à Daniele, post figuratas in quatuor bestiis terrenas Monarchias, subjicitur, est maxima, gloriosissima, & aeterna. Nam *potestas ejus potestas aeterna, quae non auferetur, & regnum ejus quod non corrumpetur.* Regnum quippe Christi *regnum sempiternum est, & omnes reges servient ei, & obedient.* Quod suo modo quoque intelligitur de ipso in terris Vicario, Romano Pontifice, Supremo in spiritalibus totius Orbis terrarum Monarcha. Cujus Monarchia ab omnibus regibus, & regnis adoranda, ad finem usque Mundi duratura, ad bonum Ecclesiae regimen fuit necessaria: ne divisis capitibus, divisus & animis, facilius in Ecclesia Dei schismata orientur. Unde Christus in Ecclesiae suae curâ defecisset; si regimen optimum in eâ non instituisset: cooperante videlicet Episcoporum, & Cardinalium Aristocratiâ, qui, ut etiam Democratiae bonitas non desit, à populo Christiano deliguntur, sicuti populi Israelitici seniores. Sed monarchicum Pontificis regimen super alia omnia eminet, dum omnes ejus, etiam Concilia generalia subjiciuntur, quidquid aliquando fenserint, aut nunc sentiant Sorbonici Doctores. Haec de Monarchia, prout dignitatem, statum, & regimen significat. Potest etiam pro virtute, Prudentiae parte subjectivâ, accipi. *Tantum enim regimen perfectum est, quantum universalius est, & ad plura se extendens, & ulteriorem finem attingens.* Cum ergo regnativa, quâ unus populum regit, ordinatè ad debitum finem, sit prudentiae species; eò magis Monarchia in supremo omnium principe, si secundum rationem ordinata fuerit, pro virtute quoque morali accipietur.

D. Th. 2.2. q. 50. 2. 1.

MONARCHICUS: μοναρχικός, monarchicus, p. b., ad monarchiam pertinens, ejusdem cum isto vocabulo notationis. Hinc regimen monarchicum, de quo jam actum est: & monarchica politia est ipsa Monarchia. Monarchicum est quod alicui Monarchiae est peculiare. Monarchicus etiam dicitur, qui Monarchiae favet: & Monarchici aliqui haeretici, qui unum caput in divinis Personis asseriebant. Hos S. Cyprianus Monarchianos appellat.

MONAS: μονός, monos, unitas, à πῶνος, monos, solus, unus, Monas in unitate divinae Essentiae à S. S. Patribus ostenditur, ut & trias in Personis. Haec non obstant Deo est maxime unus, ut dixit Severinus Boethius, à D. Thomâ citatus: *Inter omnia quae unum dicuntur, arcem tenet unitas divinae Trinitatis.* Est enim maxime in se indivisus, & di-

1. q. 11. 3. 4. in Arg.

visus à quolibet alio. Sed sicut monas competit essentiae, ita etiam singulis Personis, quae singulae sunt unum, adeoque tres Monades uni Monadi identificate: sicuti haec Monas est ipsa Trias. De motu autem monadis in dyada, seu duitatem (nam dyas, dyo, duo, & hinc dyas, dyas, duitas, seu dualitas) & statu in Triade, ut loquitur in Obcuris Theologicis Eusebius Pamphili, de quibus mentione facit Jacobus Stapulensis in Praefatione ad opuscula D. Dionysii; ita legitime posset explicari. Scilicet ut Monas illa sit Persona Patris, quae motum habet sed improprie dictum in Dyada, in duas alias Personas, eas producendo. Processio etenim ab Orthodoxis etiam motus aliquando vocatur. Status autem in Triade ita potest intelligi, quod ultra duas Personas procedentes non detur alia, & in his cesset omnis interna processio. Si verò per motum in Dyada intelligeretur motus, seu productio ad extrâ, ad significandum alias duas Personas esse creaturas, ut Ariani (inter quos Eusebius Pamphili) & Macedoniani asserbant; tunc ille motus Monadis in Dyada, ut haereticus, est explodendus. Sicuti verò una Persona ab aliâ procedit; ita una Monas ab aliâ generatur, aut spiratur. Et quamvis per Monadem Deus intelligatur, optime dicitur Monas de Monade, cum de Fide sit quod Deus sit de Deo. Non autem si per Monadem intelligatur essentia, cum essentia non generetur, aut spiratur, sed communicetur. Quod verò dixit Mercurius Trismegistus, *Monas genuit Monadem, & in se suam reflexit ardorem;* non intellexit de processione unius Personae ab aliâ: cum nunquam hoc sublime Mysterium agnoverit. Sed intellexit quod unus Deus unum Mundum produxit propter ipsius amorem; ut explicat D. Thomas. Cum ergo Deus sit maxime monos, & monas, unus, & unitas, optime Monarchia nuncupandus. Unde non praecise haeretici proclamati illi qui, ut supra diximus, Monarchici dicti sunt; sed propter rationem ibi tactam, aut quod unam solam Personam cum Sabellio faterentur. Quamvis autem unus solus sit princeps, tres tamen sunt principantes; sicuti non tres Domini; sed tres Dominantes. Optime ab unitate nomen desumpsit S. ille Monas, Mediolanensis Episcopus, qui caelesti lumine miraculose circumdatus, tamquam unice illa Cathedra dignus, & unicus inter omnes, eligendus, ad illam dignitatem celi ductu promotus est. Quid mirum si unice à Deo dilectus, post 59 annorum pastorale regimen, ad gloriae lumen feliciter assumptus est.

MONASTERIUM: μοναστήριον, monasterion, p. h., solitudo. Ejus etymon erui potest à dicto monos, solus, & verbo μένω, terno, servo: quod solos, & solitarios servet. De quo dicit Isidorus: *Monasterium unius monachi, idest solitarii habitatio est.* Et in Chronico, in sexta aetate, scribit: *A. S. Antonio primus monasteria condita sunt.* Praeterea differentiam inter monasterium, & cenobium assignat ex Cassiano: *Cenobium autem & monasterium ita distinguit Cassianus, quod monasterium possit etiam unius monachi habitatio nuncupari, cenobium autem non nisi plurimorum.* Et merito, quia cenobium à communi vitâ, & habitatione nomen desumpsit, & monasterium à solitudine.

In Epist. ad Lectorem.

In Pimandro Dial.

1. q. 32. 2. 1. ad 1.

Athan. in Symb.

De Off. Eccl. 1. 2. c. 15.

Quamvis jam unum pro alio passim accipitur. Alias vocabulum hoc optime quoque a verbo מוֹדָעוֹ, *monázo*, solus dego, derivatur.

MONASTICUS: μοναστικός, *monasticós*, p. b., solitarius. Ab eadem radice quæ vox præcedens trahit originem: & ab eâ quoque sit *monasticus*, *monastice*, monastica, una ex Ethicæ speciebus, secundum Philosophum, qui eam dividit in Monasticam, Oeconomicam, & Politicam. Fit à tertiâ personâ præterpassi. ejusdem verbi מוֹדָעוֹ, *monázo*, quæ est *moderatus*, *moderatus*: & hinc ablativo augmento syllabico *monasticos* emanat. Est autem Monastica disciplina directiva actionum voluntatis ad privatam honestatem, seu privatam bonum. Sicque est valde affinis illi prudentiæ, quam supra Henarchiam vocavimus: sed ab eâ differt, prout Ethica discriminatur à prudentiâ. Monastica enim multi abuntur: ut multi mali Philosophi, qui vitii scatebant, & in rebus ethicis maxime versati erant, sed Henarchiâ, utpotè morali virtute, nullas malè utitur. Deinde monastica dicitur tantum quid per se agendum sit in communi: sed solitaria prudentia dicitur quid hinc, & nunc agendum sit, in particulare circumstantiis, in ordine ad bonum privatum, quæ monastica quoque prudentia dici potest. Monastica deinde vocantur ea, quæ ad monasterium, & monachos spectant: hinc vita monastica, habitus monasticus, & monastica pro moniali.

D. Greg. in Reg. 11 c. 187.

Coll. 18: 5.

MONAZON: μονάζων, solus degens. Est enim participium verbi מוֹדָעוֹ, *monázo*, solus dego, solitarius vivo, à voce *monos*, solus, efformati. Inde monazones, monachi solitarii apud Cassianum, de quibus ait: *Segregati à credentium turbis, ab eo quod à conjugis abstinerent, & à parentum se consortio, mundique istius conversatione secernerent, monachi, sive monazones, singularis, ac solitaria vitæ disciplina, nominati sunt.* Ubi Annotator observat, quod prius in vulgatis vitiosè monozones scriberetur. Et in Cal. 10. l. 26. ignavia infimulantur ii, qui sub specie religionis, solitudines captantes, sub cotibus monazonon congregantur.

MONICA: μονική, *moniké*, p. b., stabilis, firma, fixa. Nam ejus masculinum est *monikos*, *monicos*, stabilis, adhærens. S. Augustini mater optime tali nomine appellata, cujus in Fide stabilitatem nec mariti inviditas, nec filii in hèresi obstinatio concutere valuit. A confortis, & nati conversione procurandâ, ipsam, in amore Dei, & proximi, mirabili constantiâ semper firmam, nec repulsarum asperitas, nec temporis diuturnitas, nec terrarum longinquitas dimovere potuit. In virtutum omnium exercitio semper fixa, divinis, & celestibus semper adhærens, stabili in æternum felicitate potita fuit. Ab aliquibus etiam monycha, p. b., exaratur.

Septuaginta, aliquando vertunt rhinocerotâ, aliquando monocerotâ, p. l., seu unicornem. Quod ideo nonnulli factum credunt, quia monocerotem genus esse respectu rhinocerotis sibi persuadent. Sed alii

rectius ut duas species constituunt: eò quod monoceros habet cornu in fronte, & sit corpore quasi equino; rhinoceros autem habet cornu in nare, & est corpore potius bovino. Utrumque tamen animal summè ferocitatis: & illud vulgatum de ultro-neâ in sinu virginis obdormitione, alii priori tribuunt, alii posteriori. Plinius ait monocerotem asperrimam esse feram, reliquo corpore equo similem, capite cervino, pedibus elephantino non absimilibus, caudâ apro, mugitu gravi, uno cornu nigro, in mediâ fronte cubitorum duorum eminente. Itâ quippè ipsum citat Pierius, qui confusionem illam inter rhinocerotem, seu naricornem, & monocerotem, seu unicornem observat. Quam factam asserit in divinis Literis à novis, & veteribus Theologis, qui cum historiam ignorarent, duo hæc unâ eundemque esse crediderunt, itâ ubique ab aliis unicornem, ab aliis naricornem, uno eodem loco positum invenias. Præterea monocerotem eundem esse dicit, quem vulgò halicornum vocant: qui in sinu virginis ferociam deponens, & obdormiens, facili negotio à venatoribus capitur, & cujus cornu contra venena exaltimatur efficacissimum. Hæc omnia Christo Domino venuste adaptantur: qui prius Deus ultionum, in castissimè Virginis sinu quiescens, omnem seyeritatem deposuit. Cujus feritudo, per cornu figurata, omnia diabolica venena dissipat: verè unicornis, seu singularis potentie, & incomprehensibilis majestatis, exutâ in Virginis alvo omni vi, & rigore, capi facile potuit ab hominibus, & occidi. Unde magis de ipso, quam de Israële dixit verissimè, etsi falsus propheta, Balaam: *Cujus fortitudo similis est rhinocerotis.* Textus hebraicus habet *reem*, atque unicornem intelligi posse indicat Pagninus. Sed Psalmo 21, cum sermo sit de liberatione à viris ferocissimis, putâ à Judæis, qui leonibus in Christum ferociores, & rhinocerotem truculentiores, talemque lectionem plerique approbent, etiam dictus Valerianus intelligi de naricornem hæc verba contendit: *Et à cornibus unicornium humilitatem meam.* Ubi hebræus habet contractè *reemim*, pro *reemim*: & Septuaginta legunt *μονοκρότων*, *monokrotōton*, unicornium. Attamen in Psalmo 28 vulgatam, & veterem Pierius approbat lectionem, ubi regius Psaltes ait: *Dilectus quemadmodum filius unicornium.* Cum sit sermo de animali amabiliore, nempe monocerote, qui mansuetè requiescit in sinu virginis. Nempè post vocem Dei, seu tonitrua, & jam contractis Libani cedris, jamque cessante procelloso turbine, undique exhibit dilectus hinnulus, aut pullus alius gratiosus instar filii monocerotis. Aut potius allegoricè post effracta idola, & mundanam superbiam, ac factum, evangelici fragoris potentia, Christus dilectus Deo, & hominibus, propter jam dictam mansuetudinem, & presentissimam contra omnia venena Crucis virtutem, ut pullus monocerotis apparebit. Hic etiam 70 legunt *μονοκρότων*, & Hebraicus habet plenè *reemim*, & ejus Interpres Latinus vertit in singulari, *quasi filius rhinocerotis.* Quia verò unicornes præ cæteris animalibus altas, & magnificas mansiones deligunt, & propter eorum presentiam tutissimas; itâ Deus Templum Jerosolymitanum sibi delegerat, potentissimum

L. 8. c. 21.

Hierogl. 1. 2.

Num. 23: 22.

Pl. 21. 22.

reemim.

Pl. 28. 6.

reemim.

reemim.

Ja-

Judæorum asyllum, si Deum suis sceleribus non expulissent. Quapropter de ipso scribit Psalmista: *Et edificavit sicut unicornium sanctificium suum in terrâ.* Sicque Septuaginta dicunt *μονοκρότων*, *monokrotōtos*: unicornis: sed hebraicè legitur *reemim*, quod propriè excelsos significat, à *ram* excelsus, etsi Interpres *monocerotem* exponat. Fortè unicornes à celsis habitationibus hebraicè quoque *reemim* appellati.

Pl. 77. 69.

reemim.

1. Tim. 6: 15.

1. Tim. 3: 2.

Rom. 7. 3.

lum, ad secundas nuptias transire: *Volo juniores viduas nubere.* Unde meritò D. Hieronymus, in Comm. sup. cap. 1. ad Titum, dicit Tertulliani Librum de Monogamiâ, in quo secundæ nuptiæ damnantur, hæreticum esse censendum.

1. Tim. 5: 14.

MONOGENES: μονογενής, *monogenés*, p. b., unigenitus, unicus, genere simplex. Est enim à *monos*, solus, unicus, & *γενός*, *genos*, genus, aut à verbo *γένωμαι*, *genomai*, fio, nascor, &c.. Monogenes est unus ex Æonibus, quem Valentini delirata mens cum cæteris genuit. De hoc agit Tertullianus, dum ait: *Qui etiam Universitatis motorum animam decernunt, illum Deum Socratis, illum Valentini monogenem ex patre Còsma, & matre Èνοια.* Interpres exponit, veluti & motor Universitatis totius, quemque Socrates Deum vocabat, & Valentini Monogenem, idest foligentium, scilicet *vis*, *nus*, idest mens. In quibusdam *monogenes* exaratur. Sed verus Æterni Patris Monogenes est Jesus Christus, *Unigenitus* (in Textu græco *monogenes*) *filius qui est in sinu patris ipse enarravit.*

De Animi c. 12.

Io. 1. 18.

MONOGRAMMOS: μονόγραμμα, *monogrammos*, quasi tantum delineatus, non additis coloribus, qui picturam complent. Vox etenim est composita ex dicto *monos*, solus, & *γραμμα*, *gramma*, linea, lineamentum, scriptura: vel à *γράφω*, *grámma*, litera, scriptura, pictura. Monogrammos homini macilento, extenuato, & deformi etiam attribuitur. Ab eadem origine monogramma provenit, idest unica scriptura, seu subscriptio, at Magri, & accipi pro subscriptione, & confirmatione refert: addens quoddam metaphoricè monogrammus dicatur ingenuè loquens, in vitâ Sanctæ Syncreticæ Virginis.

MONOIDES: μονοειδής, *monoidés*, p. l., propter diphthongum græcam in vocalem longam latinè conversam. Qui est facie uniformi, æqualis, unica speciei, uniformis, simplex: à *monos*, solus, unus, & *είδος*, *idos*, species, facies, forma. Monoides ergò vir constans, & sincerus dicendus, qui semper idem, ea quæ corde fovet, facie, & verbis præfert. Monoides etiam est genus dicendi uniforme, semper idem, nec in rebus humilibus demissum, nec in magnis assurgens: & ideo latitatem statim in auditoribus pariens.

MONOLOGIUM: μονολόγιον, *monologion*, p. b., soliloquium, à *monos*, solus, & *λόγος*, *logos*, sermo. Itâ librum unum inscripsit S. Anselmus natione Italus, ex Ordine S. Benedicti, Cantuariensis Archiepiscopus, qui obiit 21 Aprilis, anno à partu Deiparæ 1109, Monologia, seu soliloquia talia opuscula vocantur, in quibus quis sibi ipsi querenti respondet. Ut ait D. Augustinus de suis duobus Soliloquiorum libris: *Me interrogans, mihi que respondens, tamquam duo essemus, ratio, & ego, cum solus essem, unde hoc opus soliloquia nominavi.* Alius Soliloquiorum liber, anime ad Deum, non videtur Augustini. Rectè tamen etiam dicitur monologium, seu soliloquium, locutio anime ad Deum: cum homo solus dicatur, etsi Deus utique ipsi præfens sit, dum alii homines non sunt ipsi præfentes. Solitudo enim absentiam importat individuatorum ejusdem speciei. Monologium etiam

Retrad. 1. c. 4.

E e e 2 ser-

fermo sibi similis, servatâ eadem orationis facie, nuncupatur.

MONOMACHIA: μονομαχία, monomachia, latine penultimâ correptâ, est plerique, in similibus terminationibus, græcum accentum in eâ observent. Est duellum, singulare certamen: à dicto monos, solus, & μάχη, μάχη, pugna; quasi solius cum solo pugna. Unde μονομαχος, monomachos, latine monomachus, p. b., solus pugnans, gladiator, qui decertabat singulari certamine. Monomachia usus à Longobardis originem traxit, qui duello, magnâ cum superstitione, crimina impa-

Lib. 2.

scita diluere, & innocentiam testari posse, sibi persuadebant. De quâ consuetudine agit Sigonius: *Hæc erat antiqua Longobardorum consuetudo, ut crimina vel maxima, singulari prælio purgarentur: quæ postea in lege translata, per multa tempora observata est.* Et itâ liberata, atque innocens habita Gundeburga Longobardorum regina, Atioaldi regis uxor, quæ ab Adalulpho quodam nobili de stupro frustra interpellata, ab eodem de maritalis necis molimine falso delata, in arcâ detinebatur custodiâ. Sed perfido isto accusatore ab alio, generosè innocentis reginæ partes tuente, occiso; ipsa pristini honoris, & decoris gradum adepta est. Talis verò supersticiosa monomachia, ut & alia quævis sine debitâ necessitate assumpta, est à sacris Canonibus damnata: pœnaque infamiae, ac excommunicationis monomachis, & aliis ipsis patrocinantibus inflicta, de quibus vide Conc. Tridentinum.

Ses. 25. c. 19.

Immo, nisi certis casibus, est jure naturali prohibita. Illa enim monomachia, quæ ad innocentiae teificationem ordinatur, à D. Thomâ ad tertium divinationis genus, seu ad sortes reducitur, dum ait: *Quod plus accedit ad communem rationem fortium, quam alia quædam indicia, quæ fiunt per ferrum candens, aut aquam ferventem. Eadem lege vetita illa, quæ sæpè à militibus, aut nobilibus committitur: dum levi de causâ, aut pro honore, ut ipsi opinantur, tuendo, se ad singulare certamen provocantes, vitam sine debitâ causâ prodigunt. Quantum verò dedecoris, & infamiae, apud probos, & sapientes, necnon apud omnes rem jure ponderantes; incurrant monomachi, prolixè comprobatur à Doctoribus, de duello tractantibus. Nec refert quodd David cum Philiteo singulare certamen inierit; nam hoc fecit ex Dei impulsu, cuius virtute fretus, armis longè imparibus, immò penè inermis, viribus nimis inferioribus, ferocissimum giganteum, optimis armis munitum aggressus est, percussit, trucidavit. Tu venis ad me, inquit David, cum gladio, & hastâ, & clypeo, ego autem venio ad te, in nomine Domini exercituum Dei agminum Israel.* Monomachia quoque dicitur, etiam plures ex utraque parte pugnent ex condicto. Nam est semper singulare certamen condicto. Quod pari numero, paribus armis, aut alio condicto modo, sine legitimâ auctoritate, & ratione assumitur. Ulti fuit illa pugna inter milites Abner, & Joab, edicto pari numero, nempe 12 ex utraque parte: qui ad puram virium ostentationem pugnantes, mutuis vulneribus conciderunt. Et hoc belli genus, minimè bellum, lusum vocavit Abner, *Surgant pueri, & ludant;* qui prop-

1. Reg. 17. 45.

tereâ gravius peccavit ob provocationem. Quamvis utrumque ducem graviter deliquisse notet Abulensis: quia non ad bellum dirimendum, sed ad vanam roboris ostentationem, ultrò c. r. tamen oblatum fuerit admittum. Unde patet monomachiam aliquando posse esse licitam. Nempe quando tam grande est bonum, quod ex singulari certamine resultat, ut longè paucorum illorum vitæ præponderet: cum & aliquando mortis evidenti pro Republicâ vitam exponere miles possit, & teneatur. Hinc licitum esse duellum propugnanti Auctores, ad bellum justum promovendum: ut Becanus ait militem in bello justo posse alterius factionis adversarium provocare, eo animo, ut si alter recuset, justis bellum milites fiant ad pugnam alacriores. In tali casu etiam ait duellum oblatum acceptari posse ab illo, qui bellum justum fovet, eo animo, ut ostendat se hostem non timere. De utroque casu videri quocumque potest Sancius l. 2. Mor. c. 39. n. 13. & 14. Licetum esse innocenti, ab iniquo iudice condemnato, ut vel mortem subeat, vel in duello pugnet, hoc acceptare, probabilius quoque diceremus cum Angelo, Toletio, Navarro, Filiucio, & Becano: saltem si eo sine fiat, ut certam mortem, eamque injustè infligendam, evadat. Sicuti licitum erit principi, se viribus imparem in bello justo videnti, duellum offerre, & oblatum acceptare, ut itâ bellum vitet, cujus infelicem timet exitum. Itâ varii Auctores: inter quos Filiucius addit, ut multitudini parcatur. Similiter si certò sciat innocens se per fraudem in iudicio opprimendum ab actore, & injustè ad mortem condemnandum, ipsi licere offerre, & acceptare, tenet Val., Cajet., Navar., Becanus, addens aliquos dicere, posse, & debere potius occultè occidere injustum actorem, si tutò possit. Sed hæc sententia propter scandala, & pericula, meritò condemnata fuit ab Alex. VII. die 24 Sept., anno 1665, in Const. *Sancitiss. Dominus Noster.* Alii addunt de duobus ad mortem etiam justam condemnatis, si iudex cogeret illos ad duellum, eâ lege, ut qui vinceret mortem evaderet; posse se vitæ periculo exponere, ad certam mortem evadendam. Sed iudex pluribus de causis malè ageret, reos illos ad monomachiam tali modo inducendo.

2. Reg. 24.

MONOPHAGUS: μονοφαγος, monophagos, p. b., qui solus comedit. Formatur ista vox à sæpius dicto monos, solus, & verbo φάγω, phago, comedo. Veteres monophagi ab Athenæo dicti, quod, more longè à Romanis diverso, ferè soli pranderent. Hinc monophagia (latine penultimâ correptâ, nisi Græcos cum accentu in eâ imitemur) vita sine socio, quasi unius, ab aliis separati, comestio. At tamen ex eadem radice μονοφαγία, monophagia, Græcis dicta videtur ex unâ re: hocque sensu monophagi, qui eodem victu semper utuntur, appellati. Monophagi ergò maxime anachoretæ, solitarii, & austerioris vitæ sectatores, uno semper, & eodem ferculo contenti.

MONOPHTHALMUS: μονοφθαλμος, monophthalmos, qui unicum habet oculum. Componitur ex eadem dictione monos, solus, & φθαλμος, ophthalmos, oculus. Monophthalmos Poëta Cyclopes finxerunt: sed tales ex adversâ fortunâ fue-

T. Statius hic.

P. post. c. 26. q. 1. §. 5.

Matth. 18. 9.

re Philippus Macedo, & Annibal, qui unum oculum in bello amiserunt. Christus verò dicit: *Bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* In Textu græco habetur, μονοφθαλμον, monophthalmon, idest unoculum, in vitam intrare. Quod procul dubio literaliter non intelligitur de eruen- do sibi oculo scandalizante; sed abscedandas omnes peccandi proximas occasiones, & abdicandas res illas nos ad peccatum inducentes, etiam si sint nobis oculo ipso cariore.

An. Chr. 535. n. 81.

MONOPHYSITÆ: μονοφύσις, p. l., heretici quidam itâ vocati, qui in Christo unicam admittebant naturam. Formatur enim ista dicitio à μόνος, mone, sola, & φύσις, physis, natura. Istorum originem attribuit Nicephorus Joanni Philopono, qui & Tritheites dictus est. Et itâ ex Nicephoro refert Baronius, quod licet Philoponus consentiret catholicis duas esse in Christo unitas naturas, alteram divinam, humanam alteram, erraret tamen cum addebat factâ unionem, non amplius duas, sed unam tantum compositam esse naturam. Ex quo Monophysitarum hæresis pullulavit, & Monothelita progressi sunt. Notat Damascenus ex nominis confusione varias ortas esse hæreses. Ex eo enim quod inter naturam, & hypostasim non fuerit ab hæreticis debita facta distinctio; Nestoriani confidentes duas in Christo naturas, duas quoque hypostasies mordicè tenere voluerunt: & Monophysitæ, ex eo quod scirent unicam esse in eo hypostasim, unicam quoque naturam pertinaciter asseruerunt. Et itâ dicit hic S. Pater: *Monophysitis, Acephalis dico, idem dicere naturam, & hypostasim, causa facta est in Christo dicere, unam naturam, ut non in duas hypostasies Christum dividant.* Sed satis apparet Monophysitas ante Philoponum, saltem quoad hunc errorem, unicam in Christo naturam statuendi, originem traxisse: videlicet ab ipso Eutyche, & Dioscōro, unicam in Christo naturam, & voluntatem statuentibus, in Concilio Chalcedonensi, quarto generali, condemnatis. Et idè ipsi Damascenus horum Ægyptiacorum schismaticorum Monophysitarum ruinam, ex occasione in Chalcedone Constitutionis, ortam asserit. Ægyptiaci dicti fuere, quia tempore Marciani, & Valentiniani, primi Ægyptii Dioscōro, & Eutyche suffragantes, post Concil. Chalcedonense, tale schisma induxerunt. Horum duces, secundum eundem S. Patrem, fuerunt Theodosius Alexandrinus, ex quo Theodosiani: Jacobus Syrus, ex quo Jacobitæ. Horum autem consistoriales, & confirmatores, & propugnatores Severus Antiochenorum corruptior, & vana laborans Joannes Trithemites, qui communis negantes salutis mysterium, multa quidam adversus eam, quæ in Chalcedone à Deo inspiratam 630 Patrum doctrinam scripserunt. De istis Acephalis supra nonnulla dicta sunt. Ab isto autem Jacobo sunt & nunc illi qui Jacobitæ dicuntur, quorum errores etiam Æthyopes amplexi sunt.

Lib. de heres. hær. §. 3.

MONOPOLIUM: μονοπωλιον, monopoliion, p. b., dicitur illa venditio, quando unus, vel pauci aliquas res soli vendunt. Oritur à verbo μονοπωλέω, monopoleo, solus vendo: seu à dicto monos, solus, & πωλέω, poleo, vendo. Sed μονοπωλιον, monopoliion, latine monopolium, penultimâ longâ propter diphthongum, est locus ille in quo tales res ab iis, qui monopolii jus obtinuerunt, venduntur. Monopolia cum legitimâ auctoritate, & legitimâ de causâ instituta, sunt licita, ut illi qui tales merces, cum Republicæ bono invexerunt, indemnes servantur, taxato tamen justo pretio, ut evitetur injustitia. Item cum bibliopolis privilegium conceditur aliquos libros vendendi, ut possint sumptus in typographiâ factos recuperare: hæc enim ad commune spectant bonum. Cum verò unus, vel plures id efficiunt, ut ipsi soli aliquid vendant, veluti cum mercatores cōspirant non minoris vendere; non est contra justitiam, modo justum non excedat pretium. Itâ contra Rebellum, & Navarrum, docent Molina, Lessius, & alii, qui tamen contra charitatem esse concedunt.

MONOPTOTON: μονοπρωτον, monoptoton, latine penultimâ productâ propter omnia, quamvis hoc non observent Græci. Est quod unicum habet casum; à μόνος, solus, & πρῶτος, casus: ut in voce απρωτον dictum fuit. Potest etiam formari à verbo πῖπτο, pipito, cado: cujus tertia persona preteriti pass. esset ἐπρωτον, eptota, si foret usitata. Exemplum monoptoti est v. g. natu, ut cum dicitur maior natu, & alium casum usitatum non habet. Etiam vox ista rebus ipsis, uni soli casui, seu ruinae expositis, adaptari potest.

MONOSTICHUS: μονοστιχος, monostichos, p. b., uno ordine, aut versu constans. Oritur à dicto μόνος, solus, & στιχος, stichos, versus, ordo. Sicut ergò distichon duo versus dicuntur; ita monostichon unicus versus appellatur. Itâ de rebus diversis ordinibus carentibus, ut de homine (qui naturaliter in plures ordines non dividitur, nec est polytichus, ut Angelus) dici potest.

MONOSTROPHUS: μονοστροφος, monostrophos, p. b., unam tantum habens stropham, seu conversionem. Hinc oda monostrophos, quæ in plures non secatur strophas. Itâ dicta à μόνος, monos, solus, & τροφη, tropha, revolutio, conversio, flexus, fallacia: de quâ suo loco. Sic etiam hymna unicâ strophâ constans monostrophos dicitur. Nec malè is qui unicâ fallaciâ usus fuisset monostrophos appellaretur.

MONOTESSARON: μονοτέσσαρον, p. b., unum ex quatuor compilatum. Est enim vox formata à dicto μόνος, solus, unicus, & τέσσαρες, tessares, quatuor. Sic historia, ex quatuor Evangelis in unam compacta, nuncupatur ab Ammiano Alexandrino. Et itâ quoque ab aliquibus Patribus Latinis quatuor Evangelia unus Liber quatuor Evangeliorum, ad eorum consensum indicandū, appositè dicuntur.

MONOTHELITA: μονοθελητης, monothelêtes, p. l., unius voluntatis, qui unicam agnoscit voluntatem. Itâ dicti Monothelitæ hæretici (dum n. e. t. a. pronunciatum est) qui unicam voluntatem in Christo admittebant: à dicto μόνος, solus, unus, & θέλημα, thelema, voluntas. Hæc hæresis ab ipsis Eutyche, & Dioscōro originem traxit, qui videntes damnatum Nestorium in Concilio Ephesino, tertio generali, eò quod duas personas in Christo admitteret; non valentes, aut non volentes inter naturam, & personam distinguere, unicam natu-

ram.

ram, & per consequens unicam voluntatem in Christo hereticâ pervicaciâ propugnarunt. Unde & ipsi in Conc. Chalcedonenſi, ſub Leone I, Pontifice Maximo, anno Chriſti 451, damnati ſunt. Sed poſtea maximè viguit Monothelitarum hæreſis, qui admiſſis, aut diſſimulatis duabus naturis, ad unicam voluntatem in Chriſto defendendam, omnes nervos intendebant. Tales fuerunt aliqui Patriarchæ Conſtantinopolitani, & Orientis Imperatores. Monothelitis adhæſere quidam Jacobitæ, à Jacobo Syro, tempore Pelagii S. Pontificis, & Mauritii Imperatoris, de quo in voce *monophyſite* facta mentio. Ad hanc hæreſim extirpandam coactum eſt Concilium Conſtantinop. tertium, quod fuit ſextum generale, ſub Agathone Papâ, & Conſtantino Imperatore Conſtantis filio, anno Chriſti 681. In hoc Sergius, Pyrrhus, & alii Monothelitæ damnati tuere, & duæ voluntates, atque adiones in Chriſto ſtabilitæ.

MORIA: *μορῖα*, *morid*, p. b., ſtultitia. Itâ *μορῖος*, *moros*, ſtultus dicitur: & aliqui Latini utuntur etiam hac dictione græcâ *moros*. Hinc morio, ſtultus, fatuus: cujus etymologia trahitur à *μῆ*, *mê*, non, & *ὄρα*, *horâ*, videre, quòd ſint adeò hebetes, ut mente non cernant. Nam, ut ait Auguſtinus, *quidam tanta ſunt fatuitatis, ut non mul- tam à peccatis differant, quos moriones vulgò vocant*. Et tales quidem ſunt in falſis ſuis apprehenſionibus tenaciores, cum ſapientis ſit mutare conſilium, & malè cogitata, dicta, aut facta revocare. Nam & illos, quos vulgò moriones vocant, quantum à ſenſu communi diſſonant, magiſque abſurdi, & inſuſi ſunt, tanto magis nullum verbum emittunt quod revocare velint, quia dicti mali, vel ſtulti, vel incommodi pœnitere, utique cordatorum eſt. Itâ idem S. Pater.

MORMOLYCEUM, aut *mormolicon*, *μορμολύκειον*, *mormolykion*, latinè penultimâ productâ propter diphthongum, etſi græcus accentus colloceatur in antepenultimâ. Eſt larva, perſona, ter- riculamentum: qualia ponuntur in hortis, ad aviculas exterrendas, ne fructus carpant, & fata comedant. Oritur iſta vox à *μορμῶ*, *mormô*, quæ fuit mulier horrendâ facie, unde & pro larvâ ponitur, & à verbo *λύσσειν*, *lyſſoma*, infanio. Baruch formidinem vocavit illud quod græcè mormolyceum dici poteſt. Nam intelligit de illis hortorum ter- riculamentis, quæ non verè, ſed ſolum apparenter hortos cultodiunt, quibus comparat Gentilium, præ- fertim Babyloniorum, Deos. Nam ſicut in cucu- merario formido nihil cuſtodit, itâ ſunt Diæ illo- rum lignei, & argentei, & inaurati.

MOROLOGUS: *μορολόγος*, *morologos*, latinè penultimâ correptâ, etſi græcus in eâ ponatur accentus. Eſt ille qui ſulta, & inepta loquitur, à dicto *moros*, fatuus, & *λόγος*, *logos*, ſermo. Hinc morologia (latinè penultimâ corripitur, ni ex uſu legitimo, ut aſſolet, Græcorum accentus in eâ retineatur) inepta loquacitas, ſtultiloquium. Quod maximè vitandum, immò ut alia vitia, nec inter Epheſios nominandum, admonet Apoſtolus: *Aut turpitudine, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas*. In Textu græco pro ſtultiloquio habetur *μορολογία*, *morologia*: in quam, ut & in ſcurrilitatem, & tur-

Ad Hier. Ep. 28.

Marce- lino Ep. 7.

Baruch. 6. 69.

Eph. 5. 4.

pitudinem facilè incidunt garruli, qui quidquid in buccam venit imprudenter effutunt. Nam in mul- tis ſermonibus invenietur ſtultitia. Et hi tamen apud Chriſtianos accepti ſunt, & ſcurrilia gratis au- ribus excipiuntur. Cum aliàs omnis converſatio hoc èvo inſuſa videatur, niſi à talibus improbis morologis, & moroſophis, ſeu ſtultè ſapientibus, ineptè condiatur.

MOROSY COS: *μοροσυκος*, *morosycos*, latinè, propter ambiguum hîc productam, habet accen- tum in penultimâ, etſi græcè acuatior antepenulti- ma. Eſt ſycomoros, ſeu ficus fatua: à *μορῖος*, *mo- rros*, fatuus, & *σῖκος*, *sycon*, ficus. Ni velis moro- ficum, p. l., vertere, ut ſycomororum, nomine ex moro, & ficu composito. De ſycomoros ſuo loco diſſuſius agetur.

MURIO, ponitur in Hierolexico pro morione. Eſt autem morio ſtupidus, fatuus, à græco *μορῖος*, *moros*, idem ſignificante, de quo in voce *morid* di- ctum eſt. Cum voce *σοφῖος*, *sophos*, ſapiens, ſit *μορῖοςσοφῖος*, *morosophos*, p. b., ſtultè ſapiens. Quales erant Gentilium Sophiſtæ, de quibus ait Apoſtolus: *Dicentes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt*.

MUS: *μῦς*, *mys*, parvum animal, ſed magno- perè nocivum, domeſticum, ſed non manuſuetum. Itâ dictum à *μῦς*, *myo*, claudo, abſcondo: quia ſemper abſconditus latet, aut quia *μῦς*, *mys*, eſt occluſio, & ſemper occluſiones, ſeu occultationes amat. Animalculum eſt multa munda rodens, & comedens, attamen ſatis immundum: propterea in Lege moſaicâ ad eſum prohibitum. Nam inter polluta reputantur, *muſtela*, *mus*, & *crocodylus*. Ratio literalis quidem eſt illa, quam tangit D. Thomæ: quòd aliqua animalia carnis immunditiam ha- bent, eò quòd immundè converſantur, ſicut que- dam animalia ſub terrâ habitantia: ſicut *talpæ*, & *mures*, & alia huiusmodi. Unde etiam que- dam fetorem contrahunt. Ratio verò myſtica eſt illa generalis de animalibus non ruminantibus, aut ungulam non findentibus. Muri verò utrumque deſt: vide vocem *tragelaphus*. Et muri quidem hanc particularem rationem addo, quòd peccatores odio lucem habentes, & angulos ad ſua ſcelera que- rentes adumbret. Aut potiùs quòd deſignet invi- dos, & detractores, etiam meliorum gloriam, & famam corrodentes. Eraſmus ille Rotterodamus, cui nunc dentibus ſuis frementi, & tabeſcenti opti- mè exprobratur, *eras mus*, mur is vitii imbu- tus, etſi Eccleſiæ catholicæ domeſticus, immò fi- lius, omnia ejus bona murino dente roſit, & ma- trem quantum potuit itâ corroſit; ut conveniant rebus nomina ſæpè ſuis. Cur autem mures à Mu- ſoritis fuerint adorati, ſuo loco dicetur.

MUSA: *μουσα*, cantus, & Dea cantus. In hu- jus vocis etymologiâ aſſignandâ ſatis variant Au- thores. Nam Orpheus in hymnis putat muſas per contractionem dici quaſi meluſas, à *μῆλα*, *melos*, cantus, carneſ, & *ῥα*, *ra*, exiſtens: quòd Muſæ nihil ſint aliud, quàm cantus, & carmina. Alii de- ducunt ab *μουσῶν*, *homu*, ſimul: eò quòd ſint ſimul natæ, vel uno nexu omnes diſciplinæ copulenter, & ex iſtis encyclopædia formetur. Eufebius trahit à verbo *μῦς*, *myo*, quod ſignificat *doceo*. Poëtæ novem Muſas finxere Jovis, & memoriæ filias. Sed

Ecc. 5. 2.

Rom. 7. 22.

Lev. 11. 29.

1. 2. q. 102. a. 1.

Hier. Pau- 160 Ep. 103.

Lib. ult.

De Ordi- ne 1. 2. c. 14.

Ibidem.

Orig. 1. 3. c. 14.

Gen. 4. 21.

Orig. 1. 3. c. 15.

nobis ſacræ Muſæ non deſunt, quæ verè ſunt eter- næ Sapientiæ partus: quas inter ceteros ſacros Va- tes, maximè celebravit *David Simonides noſter*, & *Pindarus*, & *Alceus*. Cui bellè conveniunt illa nomina, quæ etymologicè novem Muſis adaptan- tur. Videlicet à vocis suavitate: à rerum geſtarum, quas decantat, celebritate: à ſacris amoribus, quos ſacro, ſicut filius Salomon, in aliquibus Pſalmis, concinit epithalamio: à concentus dulcedine: & maximè ejus Muſa eſt *Urania*, propter rerum cœ- leſtium cantum, & ipſius cantus divinitatem. Mu- ſæ quoque pro humanitate, literis, doctrinâ, & quibuſlibet ſtudiis accipiuntur.

MUSEUM: *μουσῖον*, *muſion*, p. l., locus Mu- ſis, & ſtudiis conſecratus, in quo de diſciplinis agitur honeſtis. Nam etſi primum itâ ſit dictus locus in Macedonia propè Olympum, ut vult Stephanus, Muſis dedicatus; tranſfertur ad omnia loca, in quibus ſtudiis datur opera: ſicque Strabo refert apud Alexandriam celeberrimum muſeum extiſſe. Phi- loſtratus, in vitâ Thyanaï, Muſeon vocat, ubi Muſæ colebantur, & dabant reſponſa. Sed noſtris ſacris Doctõribus præcipuum fuit ad Crucifixi pe- des muſeum: uti de S. Thomâ, D. Bernardo, & aliis narratur, quia magis ope divinâ, quàm hu- mano ſtudio ſapientis evaſerunt. Nam ab ipſâ in- creatâ Sapientiâ, per limpidiſſimos divinæ illuſtra- tionis rivulos, in ſacro illo Muſeio, ipſis puriſſima, & altiſſima doctrina emanavit.

MUSICA: *μουσική*, *muſikê*, p. b., adjectivum eſt à Muſâ derivatum. Itâ docet Auguſtinus: *Jo- vis, & memoriæ filius muſas eſſe conſtitutum eſt: unde iſta diſciplina, ſenſus intellectusque participes, Muſicæ nomen invenit*. Antiquiùs literarum hu- manitas, ſeu bonarum literarum ſcientia, Muſicâ dicebatur: in quâ docebant ingenuos homines otiù terere, & animum recreare. Poſtea à recentiori- bus ad vocum modulationem hæc vox translata eſt: accedente D. Auguſtini ratione, quòd numeri ſint quid intelligibile, & ſoni quid ſenſibile, qui per auditum accepti in memoriâ reponuntur. Et hinc orta Poëtarum de Muſis fabula: hincque Muſicæ à Muſis denominatio accepit originem. Unde per Muſicam ars canendi intelligitur, quæ eſt una ex quatuor Matheſeos partibus, quæ circa quantita- tem ſucceſſivam, & diſcretam verſatur: & *μουσικός*, *muſicòs*, dictus eſt ille, qui hanc artem calleſt. Hæc Græcis olim maximè fuit venerationi, ut iidem Muſici, vates, & ſapientes judicarentur. Hoc ſen- ſu Muſica deſinitur ab Iſidoro: *Peritia modulatio- nis ſono, cantuque conſiſtens, & dicta muſica per de- rivationem à Muſis. Muſæ autem appellatae à *μουσῶν*, id eſt à quærendo, quòd per eis, ſicut anti- qui voluerunt vis carminum, & vocis modulatio quæreretur*: Quiſnam autem Muſicæ fuerit pri- mus Author, ſatis innuit Scriptura, narrans de Ju- bal filio Lamech, quòd ipſe fuit pater canentium *citharâ*, & *organo*. Apud profanos Authores ubi- riis attribuitur ejus artis inventio. De quibus itâ Iſidorus: *Moyſes dicit repertorem muſicæ artis fuiſſe Jubal, græci verò Pythagoram dicunt huius artis inveniſſe primordia, ex malleorum ſonitu, & chordarum extenſione percuffa. Alii Linum The- bæum, & Zetum, & Amphionem in arte muſicâ*

primos claruiſſe ferunt. Eratque tam turpe Mu- ſicam neſcire, quàm litteras. Muſicam optimos effectus in animis, & corporibus producere varii Authores obſervarunt. Et certè animos concita- tos ſedare, & ad debitam temperiem ſuâ conſonan- tiâ inducere ipſa demonſtrat experientia: & itâ ſo- no muſicali à Saule recedebat ſpiritus malus. Pa- riter aliquo modo corpus ad debitum temperamē- tum reducit, dum violentas paſſiones refrænât: & aliquos morbos muſicâ ſanatos probat ipſe Mal- cardus, Cebeſtis Tabulam exponens. Quia verò ipſa ſcientificas quaſdam proportionem obſervat, quæ in Univerſo quoque inter res creatas cernun- tur; idè ſcribit Iſidorus, *quòd ſine muſicâ nulla diſciplina poteſt eſſe perfeſta, nam & ipſe mundus quâdam harmoniâ ſonorum fertur eſſe compoſitus*. Muſicam prætereâ variè dividit: & primò prout varia conſonantia in vocibus reperitur. Quæ di- viſio ſolum videtur habere locum in Muſicâ, quæ per voces humanas pericatur: dum illam in har- monicam, rhythmicam, & metricam diſcriminat. *Harmonica eſt que diſcernit in ſonis acutum, & gravem: hæc ſola etiam obſervatur in aliis ſonis. Rhythmica eſt que requirit incurſionem verborum, utrum bonè ſonus, an malè cohæreat. Metrica eſt, que meſuram diverſorum metrorum probabili ratione cognoviſcit, ut v. g. heroicum, iambicum, elegiacum. Sed ratione materiæ aliter Muſica di- viditur, prout formatur voce, aut ſtatu, aut alicujus corporis, ad ſonum apti, percuffione, præter aërem. Unde eſt harmonica, quæ ex vocum con- ſonantibus conſtat, ſecunda organica, quæ ex ſtatu conſiſtit, tertia rhythmica, que impulſu digito- rum numeros recipit. Harum vocum etymologias ſuis locis reperies. De Muſicâ aliquoties agit in ſuo Eccleſiaſtico Jeſus filius Syrach. Atque primum aſſerit quòd *Muſica in luctu importuna narratio*: & in Textu græco etiam *μουσική*, *muſicâ*, exaratur. Lugendi quippè temporis Muſica non poteſt eſſe opportuna, & aliquando talis eſt plangendi neceſ- ſitas, ut Muſica potiùs dolorem exaſperet, quæ ſe- luctui importunè ingerit. Sed Muſicam, maximè à Sympoliarchâ, inter honorata ſercula, & honeſta pocula non impediendam, ab eodem Sapiente ſa- pienter admonemur. Nam illum erudit dicens: *Et non impediatis Muſicam*. Etſi Græcus legat *μη ἐμ- ποδῆτε μουσικήν, hæc impediſtis muſicâ*, & impediſtis muſica; nempe *muſicâ* in neutro plurali, uti ſupe- riùs etiam accipi poteſt. Poſtea verò ſubdit: *Gemma carbuiculi in ornamento auri, & compara- tio muſicorum in convivio vini*. Ec huic verius Textus græcus concinit *ὁ γυνεὴ μουσικῶν, ſyngrimu muſicam*, comparatio muſicorum, ſeu, ut In- terpres latinus vertit, concentus muſicorum. Ma- ximè verò Davidis tempore Muſica viguit, dum tot ab ipſo cantores ex filiis Aſaph, & Heman, & Idithun, qui prophetarent in citharis, & psalteriis, ac cymbalis, fuerunt inſtituti. Hi in 24 claſſes di- geſti, ſicut etiam ſacerdotes, & alii Levitæ, ſecun- dum ſuas ephimerias in templo concinebant. Ipſi tamen in certis extraordinariis ſolemmitatibus ſi- mul convenientes, vocibus, & inſtrumentis mu- ſicis, pleniore concentu, perſonabant. Veluti dum arca in templum introducta fuit, *cunctis pariter**

Part. 3. diſc. 3.

Orig. 1. 3. c. 16.

Cap. 17.

Cap. 18.

Ecc. 22. 6.

Ecc. 32. 5.

V. 7.

1. Par. 25. 1.

Par. 5.

13.

14.

Ecc. 44.

5.

Lib. de he-

rel.

Philast. lib.

106. ad

Orthodo-

305.

Ap. 5. 9.

13. *tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & di-*
versis generis mufcorum concinentibus. Antiqui-
 tatem Muficæ indicat quoque Sapiens, dum fan-
 ctos Patriarchas laudibus extollere cupiens, gene-
 rale præmittit encomium: & inter cætera eos nar-
 rat fuisse *requirentes modos muficos, & narrantes*
carmina Scripturarum. Textus græcus habet μέ-
 λω μουσικῶν, *mèle muficôn*, quod Interpres vertit
melodias muficorum. Enumerat postea Sapiens He-
 noch, Noë, Abraham: Henoch autem verifimili-
 ter fuit ante Jubal, cui Muficæ aliis attribuitur ori-
 go. Muficam quoque sensibilem fore in cælo, sal-
 tem post corporum resurrectionem, fatis videtur
 inferi ex tot locis Apocalypfeos, quibus Sancto-
 rum in cælo cantus, & cælestium instrumentorum
 sonus, à nobis tamen ineffabilis, indicatur. Me-
 tamufica. V. *Metaphysica.*

MUSORITÆ: μουσῖται, *muforita*, p.l., mu-
 rem colentes. Numerantur isti inter hæreticos à
 Philastrio Episcopo Brixienfi, verius inter idolo-
 latrias recensendi. Nam *Muforita sunt quidam no-*
mine, qui forices colunt. Originem habuerunt
 quando, arcà à Philistæis captà, quinque ipsorum
 satrapæ tot mures aureos cum arcà fœderis intin-
 serunt: unde & mures, qui tanta damna ipsis intin-
 lerant, coli cœperunt. *Legem itaque & prophe-*
tas isti accipientes non cognoscunt hoc esse vanum,
& abominabile, quod ab uniuersis contemnitur, &
modis omnibus deridetur.

MUSURGUS: μουσουργός, *mufurgós*, cantor, ci-
 tharista, tibicen, qui muficâ ratione cantica tempe-
 rat, & modulatur. Formatur ista vox à μῦσος, *mú-*
sa, cantus, & ἔργον, *érgon*, opus: quia nempe Mufarum
 exercet opus. Et hinc μουσουργία, *mufurgía* (quæ
 latine musurgia penultimâ correptâ efferrî debet,
 ni græcum accentum in eâ retineamus) Mufica,
 ars ipsâ Muficæ. Nam verbum μουσουργέω, *mufurgéō*,
 significat arte muficâ compono, personare Muficâ
 facio. Hanc artem moderatè colere honestum esse
 patet ex dictis de Muficâ: eamque, præsertim
 si feria, & devota fuerit, optimè in sacris adhiberi,
 quidquid Calvinus, & alii similes Orbis Christiani
 Cynici, contrâ sacros ritus allatrent; fatis ex usu
 ipso in templo salomonico luculenter probatur.
 Neque solùm pueros, & imperfectos decet, ut dicit
 S. Iustinus: cùm & in cælo, ubi summum perfectio-
 nis apicem Sancti attigerunt, citharæ soni felices, &
 nova cantica beatis excipiantur auribus, Nova qui-
 dem ob artem novam, dulciter, & sine defatigatio-
 ne sacras laudes modulandi; & ratione quoque no-
 vorum Mysteriorum, quæ cælesti muficâ celebran-
 tur. Propterea dicit Joannes de 24 seniores, in
 hac sacrâ mufurgîâ divino magisterio edoctis: *Et*
cantabant canticum novum. De Mufurgîâ Li-
 brum edidit eruditissimum Athanasius Kirkerius,
 qui sui famam Auctoris per Orbem uniuersum sua-
 viter facit resonare. Cur *Metamufica.* V. *Meta-*
physica.

MYAGRUS: μύαγρος, *myagros*, latine penul-
 timâ correptâ in prosâ, quamvis in versu commu-
 ni. Mufcarum Deus, sic dictus à μύα, *myia*, mufca,
 & ἄγρος, *ágras*, præda, venatio: quasi mufcas depræ-
 dans, aut venans, mufcarum venator. Dicitur etiam
 myiagrus, quem colebant Elei, dum multitudo mu-

scarum pestilentiam afferebat, statimque litatione
 idolo factâ moriebantur. Erat idem quod Beelzebub,
 quasi bangalzebub, seu bangalzebub, dum
 beth est dagheffatum, aliàs uti veth, seu v pronun-
 ciandum. Bangal autem significat dominum, &
 zevub, mufcam, adedque beelzebub sonat Domi-
 num mufcæ, seu Deum mufcarum: eratque idolum
 Accaronitarum. Sicuti refertur de Ochoziâ rege
 Israëlitarum, misisse ad consulendum Beelzebub
 Deum Accaron. Vocabatur Deus mufcarum, quia
 mufcas in Palæstinâ frequentes, & infestas credebatur
 abigere: & ab aliis dictus Jupiter mufcarius.
 Adedque cùm Jupiter primus inter Deos haberetur,
 & omnes Dii gentium demonia; ided Beelzebub à
 Judæis princeps demoniorum censebatur: dum
 Christum Dominum blasphemabant, & eum
 ejicere demones in Beelzebub principe demoniorum
 afferebant. Non defunt qui dicant Deum mufca-
 rum ironicè vocatum, ob mufcarum multitudinem,
 quæ ad istud idolum congregabantur, propter fan-
 guinem in sacrificiis effusum. Alio etiam nomine
 à mufcis μῦσῖδες, *mufidos* p.l., dictum fuit.

MYGALE: μυγάλη, *mygale*, latine penultimâ
 correptâ, ex Gretfero, etfi producatur à Profodiâ
 Bononiensî, & acuatur à Græcis. Est animal me-
 diam inter murem, & mustelam speciem habens, &
 à Latinis mus araneus vocatum. Nam *mys*, mus,
 & γάλη, *gale*, mustela. Magnitudine murem refert,
 colore autem mustelam: mufque araneus dicitur
 ob pestilimum venenum, quod morsu insigit. Meritò
 inter immunda animalia, & polluta in Lege recen-
 setur, *Hæc quoque*, dicit Moyses, *inter polluta*
reputabuntur, &c., *mygale*, & *chamaeleon*, &c.
 Itâ in Textu græco à 70 *mygale* scribitur; & ab
 Hebræo anakâb, mygale, & secundum alios attela-
 bus, ut habet Buxtorfius. Sed attelabus locustæ
 species potius inter cibos mundos recensendus. Mi-
 gale autem anakâb dicitur à clamore: ab anak, cla-
 mavit, & anakâb clamorem significat.

MYOPARO: μυοπαρόν, *myoparon*, latine pe-
 nultimâ correptâ, etfi græcus accentus in eâ ponatur,
 quia apud Græcos ultîma est longa. Itâ dictum
 navigii minoris genus cum remis, quo piratæ utun-
 tur, & *fusta* vulgò vocatur. Forsitan itâ, quod in
 parte anteriori adinstar muris caudæ in acutum de-
 signat. Nam *mys*, *mys*, genit. *mys*, *mys*, mus, &
 πάρος, *pâros*, ante. In historiis sacris nonnunquam
 hujus vocis mentio; quapropter eam explicare vi-
 sum est.

MYOPE: μύοπις, *myopes*, latine, propter om-
 niâ vocalem longam, cum accentu in penultimâ,
 quamvis hoc à Græcis non observetur. Est lascio-
 sus, qui à primo ortu objecta propinqua bene
 videt, secus remotiora. Itâ dictus à verbo μῦω,
myo, claudo, & ὄψις, *ôpsis*, genit. *ôpis*, visus,
 oculus: eò quod non nisi semiclausis, & conven-
 tibus intueatur oculis. Contrarium myopiæ acci-
 dit in senibus, qui remotiora melius vident. Myo-
 pes à nativitate sūt omnes homines, qui ad propin-
 qua carnalia, & mundana visu pollent, ad sensibus
 remotiora, ad spiritualia & divina, ad cælestia &
 æterna miserè cæcitiunt.

MYRIARCHA: μυριάρχος, *myriarchos*, qui de-
 cem millibus præest, myriadis præfectus. Nam my-
 rias,

Luc. 14. 31.

In Gen. Hom. 23.

Pf. 67. 18.

Matth. 12. 24.

Ionæ 4. 11.

Dan. 7. 10.

Lev. 11. 30.

Infl. 1. 3. c. 23. Reg. 2.

Lev. 11. 30.

Ribbô rivvân.

In Dan. 1. 8.

D. Th. 4. 12. a. 4. ad 2.

Math. 18. 24.

Infl. 1. 3. c. 24. Reg. 4.

Luc. 14. 31.

In Gen. Hom. 23.

Pf. 67. 18.

Matth. 12. 24.

Ionæ 4. 11.

Dan. 7. 10.

Lev. 11. 30.

Infl. 1. 3. c. 23. Reg. 2.

Lev. 11. 30.

Ribbô rivvân.

In Dan. 1. 8.

D. Th. 4. 12. a. 4. ad 2.

Math. 18. 24.

Infl. 1. 3. c. 24. Reg. 4.

rias, uti statim dicemus, decem millia continet, &
 ἀρχός, *archós*, princeps. Myriarcha ergò est, qui
 myriandro (de quo in voce *myrias*) præficitur.
 Qualis profertur ille rex in Christi parabolâ, *iturus*
committere bellum adversus alium regem. Ista vox
 quoque apud sacros Auctores occurrere potest.

MYRIAS: μυριάς, *myriás*, p.b., numerus decem
 millia continens. Hinc μυριάδων, *myriádon*,
 myriandros, decem hominum millia à *myriás*, &
 ἀνδρ, *andr*, vir, gen. ἀνδρῶν, *andrós*. D. Jo. Chryso-
 stomus de Noë tot homines, ipsius justiciam irridé-
 tes, non curante ait: *Quænam hominum naturam*
& tot myriades despicit. Numerus decem mil-
 lium in Scripturis aliquando ponitur pro indefini-
 to, veluti in hisce verbis: *Carrus Dei decem milli-*
bus multiplex. Septuaginta unico vocabulo le-
 gunt *μυριάσιον, myriápsion*, à *myrias*, & *psios*,
 multiplicitem significante. Myriadem autem si-
 gnificare præcisè decem millia, fatis patet ex Au-
 thoribus sacris, & profanis. Unde in Libro Jonæ,
 ubi dicitur plusquam 120 millia hominum, Græcus
 habet apud 70 *δίδεκα μυριάδες, dōdeka myriádes*,
 quodecim myriades. Sed dicit aliquis, si myriades
 sunt 10 millia, non fatis concordat cum Græco
 Textus Danielis latinus, Nam ubi nos legitimus,
Decies millies centena millia affishebant ei, Septua-
 ginta legunt *δέκα μυριάδες, deka myriádes*, idest
 myrias myriadam, adedque millies centena millia:
 etfi eorum Interpres latinus vertat decies centena
 millia. Pro quo notandum hæc verba Danielis var-
 riè à variis legi. Nam Theodoretus in Commenta-
 rio habet *decies centena millia*, adedque unum mil-
 lionem, qui numerus est idem cum illo priore, *mil-*
lia millium ministrabant ei. Translatio latina Ver-
 sionis græcæ in Bibliis tam Complutensibus, quam
 Regiis, habet ut Theodoretus. Græca verò exem-
 plaria, habentia myriadem myriadam, (hæ voces
 penultimâ correptâ apud Latinos, quamvis apud
 Græcos accentus in eâ ponatur) faciunt centum
 miliones: quem nunesum habent Dionysius, Au-
 gustinus, & Tertullianus. In Chaldaico habetur
 Ribbô rivvân, idem significans ac myrias myriadû,
 seu decies mille dena millia. Adedque hæc lectio
 optima inter cæteras videtur. Noster autem ha-
 bens *decies millies centena millia*, seu mille mil-
 liones, non tam respexit ad verba chaldaica, quam
 ad mentem Danielis. Cui, ut ait Pererius, *propo-*
situm fuit ejusmodi numeris insinuare innumerabi-
lem quamdam Angelorum multitudinem ponens.
definitam multitudinem pro indefinitâ. Ex qui-
 bus etiam verbis D. Thomas insert majorem longè
 numerum Assistentium quam Ministrantium. Non
 quod præcisè tot sint Angeli; sed multò plures, om-
 nem materiam multitudinem excedentes. *Quod*
significatur per multiplicationem maximorum nu-
merorum suprâ seipfos, scilicet denarii, centenarii,
& millenarii. Servus ille ingratus, de quo Christus
 in S. Matthæo, *debebat decem millia talenta*, ut
 Græcus habet *μύκων τάλαντων, miron talánton*, seu
 myriadem talentorum, tropologicè designat decem
 præceptorum divinatorum graves, & inestimabiles
 transgressiones.

MYRICA: μυρίκη, *myrike*, latine juxta Gretse-
 rum penultima debet corripi, quamvis à Profodiâ
 Bononiensî longa statuatur, & in eâ græcus pona-

tur accentus. Est genus humilis virgulti, quod in-
 ter aquas reperitur, & etiam in desertis copiosum
 germinat. De hoc Hieronymus ait, *Myrica quam La-*
tini tamariscum vocant ex amaritudine nomina-
ta, gustus enim ejus nimis amarus est. Forsitan ergò
 dicta myrica à myrrha, quæ amara est, & ulte-
 rius à verbo μύρω, *myro*, deduci potest. De homine
 in homine confidente dicit Propheta: *Erit enim*
quasi myrica in deserto. Textus alius latinus ha-
 bet miryce, Septuaginta lectionem imitatus, *μύρην*
ἢ ἐν τῷ ἐρήμῳ, myrike hē en dē érēmō, miryce quæ in
 eremo. Hebraicè scribitur *chenguragar*, idest sicut
ngaragar, myrica, seu nudatiffimus, à radice *ngarab*,
 nudatus est. Unde aliqui exponunt, sicuti locus
 nudatus deserti, in quo scilicet nihil crescit. Ab ali-
 quibus juniperus intelligitur, sed miryce pro myri-
 ca non reperitur. Innui Propheta tales homines
 fore ut myricas, nempe steriles, viles, depressos,
 abiectos, desertos, & desolatos, adedque fructu spe-
 rato carituros. Allegoricè myricæ significant Ju-
 dæos sine fructu, spiritus solum literam aridam ha-
 bentes. A myrica fit adiectivum *μυρικῶν, myri-*
kinos, & latine myricinus, penultimâ correptâ.

MYRMECILLUM: μυρμηκίον, *myrmekion*, p. b.,
 formicarum agmen. Formatur enim à voce μύρμηκ,
myrmek, formica, genit. *μυρμηκῶν, myrmekōn*,
 sed latine myrmecos, p.l., diceretur: & hinc *μυρμη-*
κία, myrmekia, p.b., formicarum contubernium, &
 agmen. Aliquando dicitur myrmecium ad aliqua-
 rum rerum magnam quantitatem significandam.
 Hincque myrmecia malorum, aut honorum, & Ale-
 xius Imperator, in Bullâ Aërea vocatâ, dicit, *Nos*
à tergo illa malorum myrmecia infuscata est.

MYRMECOLEON: μυρμηκόλεων, *myrmecoleon*,
 latine penultimâ correptâ, etfi græcus accentus in
 eâ statuatur. Myrmecoleon passim dicitur pronun-
 ciato *η, eta*, ut *ita*, seu *i* longum. Est parvum ani-
 mal formicis exitiale. Nam se in pulvere abscon-
 dens, formicas, annonam suam geitantes adoritur,
 interficit, & interfectas consumit. Componitur ista
 vox ex dicto *myrmek*, formica, & λέων, *leon*, leo,
 quasi formicarum leo, aut certè formica, & leo, at-
 que myrmecoleon latine quoque vocatus. Videlicet
 aliorum animalium respectu est ut formica, sed pro
 formicis videtur leo. Ubi Noster in Job legit, *Ti-*
gris perit, eò quod non haberet prædam; Augu-
 stinus cum Septuaginta scribit: *myrmecoleon perit*,
 eò quod non haberet escam. Et certè 70
 legunt *μυρμηκόλεων ἀλεων, myrmecoleon ôleōn*, &
 eorum Interpres latinus vertit *myrmecoleon perit*:
 quamvis Hebraicus habeat *lâisc*, idest leo-major,
 aut leo vetus. Allegoricè versum hunc de demone
 D. Augustinus intelligit: quia tandem in novissimo
 non erunt quos circueiens devoret, aut quos, ut ipse
 ait, inducens comedat. Additque: *Myrmecoleon ve-*
ri accipiendus est, vel quia utrumque in eo est, cum
& rapit, & occultè prosequitur frumētum, quæ sub-
lato oculo facit non germinare, vel quia intris, &
in terrâ thesaurisantibus dominatur, &c. Optimè
 vox hebraica quoque demoni, leoni veteri semper
 circumeunti, & ad escam inhiantî, adaptatur.

MYROBLYTA: μυροβλύτης, *myroblytes*, latine
 penultimâ correptâ, etfi græcus in eâ ponatur ac-
 centus. Idiomate nostro unguentum fundens, aut
 unguento manans verti potest: à μύρον, *myron*, un-
 guen-

Orig. l. 7. c. 7.

Ier. 17. 6.

chengar-

ngar.

ngarab.

Iob. 4. 11.

Lib. An-

not. In

Iob. c. 4.

lâisc.

Lib. An-

not. In

Iob. c. 4.

lâisc.

Lib. An-

not. In

Iob. c. 4.

lâisc.

Lib. An-

not. In

Iob. c. 4.

In Hierol. guentum, & βλῦρα, blyra, mano, scaturio. Myroblyta, referente Carolo Magri, dicitur S. Dominicus Martyr: quia ex ejus sepulchro liquor, pro infirmitatibus mirabilis, emanabat. Merito nunc Divo Nicolao, cujus corpus Bari in Apulia liquorem illum, omni unguento pretiosorem, & efficaciorum fandi, illa vox attribuitur.

MYROCLIS: μυροκλής, myroclēs, latinè penultimā correptā in prosā, sed in versu communi. Unguenti gloriam, famam, aut unguentum glorię, fame, &c., sonat: à myron, unguentum, & κλέος, fama, gloria. Si memoria Josę in compositionem odoris facta opus pigmentarii, vel, ut habet Textus gręcus εἰς ἀντίθεσιν θυμιάματος, is συνθέσειν θυμιάματος, in compositionem thymiamatis, verè Myrocli Sancto, Mediolanensi Archiepiscopo, dici potest, Oleum effusum, immò unguentum pretiosum, nomen tuum. In ejus odorem concurrerunt populi, & ejus suavitate, fama, & gloriā post ipsum trahi, viam salutis invenerunt. Et certè melius nomen bonum quàm unguenta pretiosa: & Myroclis fragrantissimo nomine allectus D. Ambrosius in ejus laudes prorupit. Tantus fuit ejus sanctitatis odor, & virtutum fragrantia, ut inter Paradisi delicias fuerit annumeratus.

MYRON: μύρον, redolens, aut stillans, fluens. Est enim participium verbi μύρω, myro, fluo, stillo. Christi bonus odor sumus Deo; sique poterat in Domino piè gloriarī S. Myron Episcopus, qui gratiā miraculorum clarus, sed virtutum fragrantia longè illustrior, heroicorum operum odore perenni fluxu stillans, ad delitiosa Paradisi fluenta fuit evehctus.

MYROPHORUS: μυροφόρος, myrophōros, latinè penultimā correptā, est gręcus accentus in eā collocetur. Est unguentifer, seu unguenti ferax, aut lator: à dicto myron, seu myrum, unguentum, & φέρον, phēro, porto. Myrophora ab aliquibus sacris Authoribus dicitur tres illę mulieres, de quibus ait Evangelista: Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. Et itā Maria Magdalena, quę Christi Domini pedes unctura, attulit alabastrum unguenti spicati pretiosi, verè myrophora nūcupanda.

MYROTHECA: μυροθήκη, myrothēke, p.l., pigmentorum officina, unguentorum repositoryum. Formatur enim à dicto myron, unguentum, & theca, repositoryum. Ab hac voce fit diminutivum myrothecidion, p.b., gręcè μυροθηκίδιον, myrothēkidion, parva unguenti theca. Myrothecidia exponit ex Hebraico Jo. Buxtorfus illa monilia, quę devictis Madianitis Israēlicę Gedeoni dederunt. Ubi videlicet ait sacer Textus, Absque ornamentis, & monilibus, & veste purpurea, quibus reges Madian uti soliti erant. Nā hebraicę illa monilia netiphōrb appellantur, idest myrothecidia, quasi stillatoria, ut ipse ait, à radice natāph, stillavit, aut guttatoria, vas scilicet aurea, ad itacte, seu balsamum conservandum. Alii torques, aut margaritas, ut Pagninus ait, intelligunt; vel certè illa vascula aurea cum natāph, seu itacte, aut balsamo, torquium, aut monilium adinstar, è mulierum collo pendebant.

MYRRHA: μύρρα, vel potius μυρρίνα, myrrina, arbor quędam in Arabia, è cujus cortice inciso lachryma defluit, quę & myrrha dicitur. Ejus etymon ab hebraico mor, myrrha, quasi mar, amarus; aut à

verbo μύρω, myro, stillo, unde myron unguentum, eò quòd myrrha ex arbore fluit, & unguentum referat, & eā inungantur corpora, ut serventur incorrupta, itā forsitan appellata. Tale effectum producit aloë, quę pariter ut myrrha est amarissima. Et idèd Nicodemus, in sacrum Jesu corpus maxime officiosus, tulit mixturam myrrhę, & aloës, quasi libras centum. Quia verò myrrha cadavera liniri solebant; ipsa est mortalitatis symbolum, quam ut homini mortali Magi Christo, inter cetera dona, obtulerunt. Sed longè alio fine, ex millicum insolentiā, & Judæorum nequitiā, in potu Christo myrrha exhibita: Et dabant ei bibere myrrhatum vinum. Nempè vinum illud, quod præstantissimum cruciugendis propinari solebat, myrrhā, instar fellis amarā, infectum fuit: ut etiam in gustu Salvator noster amarissimè cruciaretur. Et idèd Matthæus dicit, quòd dederunt ei bibere vinum cum felle mixturam. Vel forsitan utrumque, fel, & myrrha, vino fuit immixtum. Quia verò myrrha ob amaritudinem, mortificationis, & incorruptionis est hieroglyphicum; sæpius de myrrhā, celesti Spōso admodum gratā, qui sacre Spōsę amore ductus, amarissimas passiones sustinuit, in sacro Epithalamio fit mentio. Hęcque inter alia aromata, variarum virtutum symbola, optimè pœnitentiā designat, & continentiam; quę voluptatis fluxum, & fluitantia carnis deficcant incentiva.

MYRRHINUM: μύρρινον, myrrhinon, p.b., idem quòd myrtinum. Nam myrtus gręcè quoque μύρτινον, myrrhinon, dicitur. Illę puellę, quę ad regem Assuerum erant introducendę, prius anno integro cucitulum magnā cum diligentia curantes, maximā pulchritudinem arte sibi conciliabant, Itā dumtaxat ut sex mensibus oleo ungerentur myrrhino, & aliis sex quibusdam pigmentis, & aromatibus uterentur. Verum quidem est oleum hoc myrrhinum fortè fuisse ex myrrhā confectum: cum 70 legant σμυγνίω ἐλαίω, smyrnino elao, idest oleo è myrrhā, similiter hebraicus Textus habet bescemen ham-mor, in oleo myrrhę. Oleum ergò ex myrrhā, vel ex myrto, herbā delicatissimā, Veneri dicatā, & suavissimū odoris, nitidam, & molliusculam pellem reddebat. Et μύρτος, myrtos, erat hilaritatis indicium, ut ait Pierius, cujus ramum Veteres inter vitā alter alteri porrigebant. Itā autem Legis evangelicę ubertatem, felicitatem, & lætitiā prædicens, ait: Pro salivā ascendet abies, & pro urticā crescet myrtus. Septuaginta alio nomine μύρτινον, myrtine, myrtum significant, & Hebraicus exarat hadās, idest myrtus. Cūque sit temperatę virtutis, temperiem designat cogitationum, & mentis tranquillitatem. Myrtetum autem est locus myrtis contigit, & inter myrteta Zacharię Angeli apparent (est 70 legant inter, ὄρεων, orōn, montes) nempe in demisso, & humili loco: quales sunt fluminum ripe, in quibus libenter germinat myrtus. Textus etiam hebraicus habet inter hadāsīm, idest myrtos. Angeli enim humilibus animabus, & virtutum odore refertis delectantur. Literaliter tamen per myrteta intelligi possunt loca ad Euphratem demissa, in quibus Judæi degebant, præsertim Etherris familia, quę ediffa, hebraicè hadāsāb, ab hadās, quasi myrtus, aut myrtea vocata fuit. In istis ergò myrtetis

Ecc. 49. 1.

Cant. 1. 2.

Ecc. 7. 2.

1. Cor. 15.

Marci 16.

Jud. 8. 26.

נטיפורה

נטיפורה

נטיפורה

מור, מור

Io. 19. 39.

Marci 15. 23.

Matth. 26. 7.

Matth. 27. 34.

Eph. 1. 12.

בשמן

בשמן

בשמן

בשמן

בשמן

בשמן

בשמן

בשמן

cernebantur Angeli, præsertim S. Michaël, Synagogę tunc protector, & præses.

MYRUM: μύρον, myron, unguentum. Oritur à verbo μύρω, myro, stillo, fundo. Itā voce gręcā utitur noster Textus, dum de Judithā, se ad eadem tyranni accingente, dicit: Unxit se myro optimo, seu, ut gręcus ait, μύρον παρθεῖ, myro parthei, idest unguento pingui, seu denso. Sicuti tunc moris erat, post corporis lotionem, ipsum ungere, ad pulchritudinem, & odorem conciliandum. A myro autem, & verbo πωλέω, polleo, vendo, fit μυροπόλις, myropōlis, latinè myropola, p.l., unguentorum venditor. Et itā μυροπόλιον, myropoliōn, officina unguetaria, in quā unguenta venduntur. Unguenta verò, quibus ad delicias Antiqui utebantur, erant sæpè liquida, & limpida, instar aquarum, ex herbis odoriferis extractarum. Quale procul dubio fuit illud unguentum, seu myron, ut habet Textus gręcus, quod Magdalena effudit super caput Jesu recumbentis. Christa quoque à Gręcis myrum appellatur.

MYSTIA: μυσία, mystia, latinè penultimā correptā, est Gręci aliis regulis utentes eam accentu producant. Est regio minoris Asię Troadi contermina: cujus incolę fortis adeò abjectę, ut fecerint adagio locum. Hinc Mystrum ultimus dicebatur, homo nullius pretii. Mystia latinè scelestam, & abominandam sonat, à μύθος, mysos, scelus, & abominatio: quod & abominandum, & exosum, atque sceleratum significat. Postea verò Apostoli præsentia nobilitata, cum ipse & Silas venissent in Myriam, variis sceleribus munda, amabilis Christo, & omnibus Fidelibus facta est.

MYSTA: μύστα, mysta, sacra discens, mysteriorum peritus, sacris initiatus. A verbo μύω, myeo, sacris initio, in sacris instruo: quod ulterius oritur à verbo μύω, myeo, claudo, eò quòd sacra claudi, & abscondi debeant: nec apud Vulgum facile propalari. Hęc est prima radix omnium similitum vocum: unde & ista vox mysta potius oritur ab ipso verbo myeo, quàm à myro. Nam myro habet in tertiā personā præf. pass. μέμυσται, mēmyste, clausus est: unde ablato augmento syllabico inane diatè oritur illud verbale mystes.

MYSTAGOGUS: μυσταγωγός, mystagōgós, p. l., sacrorum princeps, ut Episcopus. Fit à supradicto vocabulo mysta, & ab ἄγωγός, agogós, ductor, dux vię, ab ἄγω, ago, duco. Hinc mystagogia, gręcè μυσταγωγία (sed latinè penultimā correptā, nisi gręcus accentus in eā usupetur) disciplina sacrorum, initiatio in sacris: item μυσταγωγός, mystagōgicós, ad mystagogiam pertinens. Unde etymon hauries pro quinque Mystagogicis Cyrilli Jerosolymitani, cum 18 ipsius Catechesibus impressis: & intelligentiam accipies similitum vocum, quę in Magni Areopagitę operibus inseruntur.

MYSTARCHUS: μυσταρχός, mystarchos, mystarum princeps, præfectus, à dictā voce mysta, & ἀρχός, archós, princeps. Potest exponi sacerdotum præpositus, aut princeps, quo titulo Archiepiscopus Toletanus fuit decoratus. Sed summus Mystarchus, omnium divinorum, & sacrorum principis, optimè Pontifex Romanus diceretur.

MYSTERIUM: μυστήριον, mysterion, p. b., ar-

canum, res arcana, occultaque, quam nefas est in vulgus efferre. Adeoque specialiter pro sacris arcanis ista vox est accipienda. Oritur à supradicto verbo μύω, myeo, claudo: & alii addunt μυστήριον, mystērion, os, quòd in Mysteris os claudatur, ne revelentur. Apud superstitiosos Gentiles mysterium fumebatur pro sacris quibusdam arcanis, quę duorum erant generum, apud Eleusinem in terrā Atticā. Magna, quę Cereri sacra erant: parva, quę Proserpinę, in quibus quę agebantur summo silentio facepotes occultabant. In Scripturis aliquando sumitur pro quolibet arcano, etiam seculari, ut aliquoties in V. Testamento: aliquando, & sæpius, pro rerum sacrarum arcano, ut in N. Testamento. De quo D. Gregorius apud Gratianum: *Mysterium itaque fratres ob hoc dicitur, quòd secretum, & reconditum habet dispensationem.* De Mysterio rerum prophandarum dicitur, quòd Nabuchodonosor, qui suas arcanas cogitationes, de totā terrā suo imperio subjugandā, primoribus suis revelaverat, *habuit cum eis mysterium consilii sui:* & itā Textus

gręcus *mysterion* exaravit. Inter res enim omnes mundanas, regia secreta maxima videntur mysteria. Sumitur tamen etiam mysterium pro quolibet secreto, etiam privatarum personarum: ut dicit Sapiens, *Denudare autem amici mysteria, desperatio est animę infelicis.* Hęc etiam consonat Textus gręcus scribens *mysteria*, & in eodem Capite eandem vocem Noher vertit *arcana*, & *abscondita*. Mysterium etiam dicitur occultarum rerum enigmatica revelatio. Sicuti de Nabuchodonosoris somnio, quod fuerat de rebus maximis, & abstrusis, Danieli patefacto, legitur: *Tunc Danieli mysterium per visionem nocte revelatum est.* Et sæpius in hoc capite somnium, vel ipsa res per somnium significata, mysterium, aut sacramentum appellatur. A Septuaginta verò semper *mysterion* dicitur; & à Chaldaico *razab*, secretum. Esti prout per hoc somnium aliqua de Christo prædicebantur, ut de lapide abscesso *sine manibus*, nempè de Christo sine operā virili nato, & abscesso de celsissimo virtutum monte, qui est Deipara, & de regno ejus æterno; mysterium accipitur secundo modo, pro sacro arcano. Hocque modo passim in N. Testamento sumitur, ut sæpius loquitur de mysterio regni Dei. Sicut autem Sacramentum apud Ecclesiasticos Scriptores sumitur pro ipsā re sacrā, & latente, & secundo pro signo rei sacrę occultę, & latentis, veluti septem Ecclesię Sacramenta; eodem modo quoque mysterium accipi potest. Nam Sacramentum hisce duobus modis acceptum, idem est ac mysterium. Et idèd ubi Apostolus de matrimonio dicit, *Sacramentum hoc magnum est;* Textus gręcus habet *mysterium*: μυστήριον τὸ μυστήριον ἔστιν. Hęc ergò accipitur Sacramentum, & Mysterium pro ipso signo rei sacrę, & occultę. Sicut alibi Sacramentum accipitur pro ipsā re sacrā, & occultā. Ut in eadem Pauli epistola, dum ait: *Ue notum faceret nobis sacramentum voluntatis suę;* itā sæpius mysterium accipitur: *Vobis datum est nosse mysteria regni celorum.* Sicque rebus sacris tantummodo ista vox mysterium solet adaptari. Quia verò, ut ait D. Thomas, *secundum antiquos sancta, vel sacra sancta dicebantur; quacumque violari non lice-*

1. q. 1. c. multi sacularium.

Judith. 2.

Ecc. 27. 24.

v. 17. & 19

Dan. 2. 19

razab

Eph. 5. 32

Eph. 1. 9

Matth. 13. 11.

1. q. 60. a. 1. ad 2.

manet incertus; nisi aliunde certificetur. Cujus aliquando tanta certitudo esse potest, ut sit ad vincendum æquè ac literalis sufficiens, præsertim dum per alia Scripturæ loca, divinâ corroboratur autoritate. De mythicâ Theologiâ in vocabulo Symbolicus agetur.

MYTHICUS: μυθικός, mythicós, p.b., fabulosus. Est enim adjectivum à voce μῦθος, mythos, fabula, efformatum. Censorinus mythicum vocabit illud tempus, quod à Cataclysmo ad primam intercessit Olympiadem. Nam ad illud tempus refert illa omnia, quæ fabulosè describuntur à Poëtis. Cùm post Olympiadum initium sit tempus historicum: quod apud Gentiles tunc veræ historiæ diligentius conscriptæ sint. Varro unam Theologiæ speciem mythicam appellavit: eam in mythicam, physicam, & civilem divisit. Mythica est illa, quâ maximè Poëtæ utuntur: de qua D. Augustinus ait, Latine si usus admitteret, genus quod primarum posuit fabulare appellarem, sed fabulosum dicarum, à fabulis enim mythicon dictum est. De aliis speciebus vide infra in vocabulo Theologia.

Tab. de Nat. c. 8.

De Civ. Dei l. 6. c. 11.

A mythos, & λόγος, logos, sermo, fit μυθολογία, mythologia, latinè penultima correptâ, ni græcus accentus in eâ, ut assolet, observetur. Est fabularum ratiocinatio: unde & μυθολογία, mythologia, quod ad fabularum narrationem pertinet, & hinc quoque Mythologici Fulgentii hauries etymologiam. Etsi liber iste Mythologiarum styli S. Fulgentii non sapiat gravitatem: sed forsitan est Fulgentii Ferrandi Diaconi Ecclesiæ Chartaginensis S. Fulgentio synchroni, qui obiit anno 529: & cuidam Grammatico attribuit Jo: Molanus, V. Mythos.

MYTHUS: μῦθος, fabula, verbum, oratio, propriè narratio, sermo. Vocem hanc crediderim ortam à verbo μύω, myō, claudio, abscondo: quod in sermone, præsertim in fabulâ plurima tegantur, & abscondantur latentia. In Veteris Testamenti codice græco mythos non legitur; sed in N. Testamento pro fabulâ ponitur: & ubicumque in nostro Textu fabula exaratur, in Græco semper mythos observatur. Cum voce dictâ logos, sermo, fit μυθολογία, mythologos, latinè mythologus, p.b., fabulator, gerro, in genere is qui fabulas narrat, & explicat: & propriè qui rationem reddunt de fabulæ excogitatione dicti Mythologi. Unde ab aliis quibus mythologia, de qua in voce mythicus, dicta fabulæ explicatio, seu asfabulatio, quæ aliàs epimythion appellatur.

MYXON: μύξων, aut ipsam ellychnium significat, aut ipsam lucernæ partem, ex qua profertur ellychnium. Vox est derivata à μύξα, myxa, humor è naribus fluens, & myxæ apud Sophoclem dicuntur nares. De ellychnio, & quidem ab igne inconsumptibili, loquitur Anastasius dum ait: Myxum ex sulphurâ amiantî. Ab hac dictione lucerna, si duo ellychnia habeat, dimyxos: si verò plura, poly-myxos appellatur.

N

ACUS: ἄκως, nácos, pellis caprina, item vellus, aut pellis arietis. Cùm tamen in græco sit neutri generis, in latino nacos, aut nacum dicendum esset. Inde nacus ab aliquibus pannus laneus vocatur: sicut & pannus supra equum Summi Pontificis nacus, aut nachus ab aliquibus Scriptoribus ecclesiasticis appellatus fuit.

NÆ: ναί, adverbium affirmantis, & concedentis, ut sunt ita, & etiam, latinè. Est etiam immo, profectò, &c. Profectò vertit Interpres Tertulliani, seu ejus Annotator Cærdæ, dum Africanus iste de Cybele loquens ait: Ne Deam talem riderent Christiani. Nempe sicut istam futurorum inciam, & præsentium remotiorum ignaram: cum ferò Aurelii Imperatoris mortem agnovit.

NAMA: νῆμα, latex, unda, rivus aquæ, derivatio, fluxus. Hinc græcè νῆμα τῶν λόγων, nêma tôn logon, idest fluxus verborum. Vox ista derivatur à verbo νῶω, nâo, fluo: cujus præter. pass. esset νῆμαι, nêmata, & hinc ablato augmento syllabico nama protinus emanat. Sic quoque Prudentium oleum appellasse Magri observavit, & annotavit.

NANUS: νῆψος, nênos, pumilio. Ità dictus à νῆ, ne, particulâ privativa, & ἄνω, ano, fursum: eò quod non admodum fursum feratur. Ejus diminutivum est νῆψιον, nêpsion, mulier parva, & pulchra. Nani, ut & gigantes sunt irregulares, saltem inter eos à quorum ordinariâ staturâ magnoperè discriminantur. Et hoc propter indecentiam, & ne risum moveant. Ista quoque vox sapius in sacris occurrit Authoribus.

NAPHTHA: νάφθα, nâphtha, ut habetur ex Dioscoride, est bituminis genus apud Persas, qui etiam in longinquo ab igne flammam concipit. Ut alii volunt, est bituminis flos tenuissimus, circâ Babylonem copiosus: adeòque magis à Persis, aut Chaldeis, quàm à Græcis quærenda est ejus etymologia. Nisi dicta sit naphtha, quasi apthæ, à tertiâ personâ præteriti passivi verbi ἔλθο, hâpto, accendo, conversis tenuibus in aspiratas, & sine augmento syllabico esset ἄφθα, hâphtha aut ab aoristo primo deducatur. Videlicet eò quod ità facile accendatur, & sit aptissimum ignis pabulum. Quare tribus illis sanctis pueris in fornacem babilonicam injectis, non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem naphthâ, & sulphurâ, & pice, & malleolis. Ubi Textus græcus etiam nâphthau exaravit.

NARCISUS: νάρκισσος, nârkissos, flos purpureus, cujus odor torpore inducit, & caput aggravat. Ejus etymon est à voce νάρκη, nârke, torpore, torpor. Sancti Martyres non inconcinne Narcilli nomine donati: flores purpurei, proprio sanguine decorati: non malè caput aggravare, & torporem dicuntur inducere. Nam & carnis mortificatio, cruciatuum timor, & mortis horror, cogitationes, & sensus hebetant, & depriment. Sed hæc

In Apol. c. 25.

In Hierol.

L. i. c. 99.

Dan. 3. 14.

hæc quoque torporem imprimunt, ut ad mundana seigniores, ad lætiora seculi tardiores, ad sevjora tormenta insensibiliores, solum ad percipienda spiritalia, ad altiora speranda, ad invisibilia diligenda promptiores evadant.

NARCOTICUS: ναρκοτικός, narcoticós, p. b., obtupefaciendi vim habens. Est enim adjectivum à dictâ voce nârke, torpor, stupor, veterus. Unde apud Medicos narcotica medicamenta, obtupefaciendam vim habentia. In spiritalibus, narcotica est acedia, quæ mortalem torporem inducit: & pluribus narcoticis demon utitur, ut animæ sensum adimat, & lethalem veterum in eâ producat.

NARDUS: νάρδος, nârdos, fruticis genus, folio parvo, ac denso, cujus cacumina se spargunt in aristas. Est herba odorifera, calidæ naturæ, ac peçtus purgans. Magis tamen odorifera pseudo-nardus, idest falsa nardus: nam ψεύδος, pseudos, mendacium, eò quod nardum ementiatur ob similitudinem. Ità græcè nardos dicitur: ejus tamen nominis origo hebraica videtur, scilicet à dictione nêrde, nardus, quamyis aliqui rosam, aut muscûm interpretentur. Ex spicis autem nardi fiebat unguentum odoratissimum, & magni pretii. Quale fuit unguentum illud Magdalene, nardi pistici, idest fidelis, pretiosi, & fidelis quidem ad pseudo-nardi distinctionem, Nardus variarum virtutum potest esse hieroglyphicum, ut patet ex variis expositionibus super Cantica: Dum esset rex in cubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Ità 70

777

nêrde

Marci 14.

Io. 12. 3.

Cant. 1.

12.

נרדוס

nêrdos

nêrdi

Serm 4. de Assump.

Cant. 4. 14

נרדוס, nêrdos meum, nardus mea, & Hebraicus nêrdi, nardus mea, à dicto nêrde cum affixo primæ personæ. Quia herba humilis, & odorifera, secundum Bernardum, typus est humilitatis, præsertim ex charitatis affectu procedentis. Alii applicant virtutibus, & donis omnibus, quæ suavissimè redolent, dum in arâ cordis, continuos actus, Sponsum mire oblectantes, emittunt. Sponsi autem accubitus variè à Doçtoribus recensentur. Videlicet in sinu Patris, in utero Virginis, in V. Eucharistiâ, in animâ sanctâ, & aliis. Ubi verò bis nominatur, Cypri cum nardo, nardus est crocus, &c.: potest semel designare spem de Deo, & secundò diffidentiam de seipso.

NARTALUS: νάρταλος, nârtalos, p. b., genus vasis. Forsitan oritur à νάρτη, nârte, quæ est genus plantæ odoratæ, ex qua conficiuntur unguenta. Vas fuit ad honorem à Deo formatum, & reconconditis gratiæ uberioris unguentis delinatam, S. Nartalus Martyr. Hinc meritò in gazâ cælesti honorificè reponendus, glorioso martyrio ad Empyreum assumptus fuit.

NARTHEX: νάρθηξ, ferula, & arbor ejus nominis à Græcis vocatur. Sed aliquando apud Scriptores ecclesiasticos intelligitur locus publicis pœnitentibus deputatus, qui verisimiliter in Ecclesiâ aliquo angulo, aut parte ab altari remotiore, aut, ut alii volunt, extrâ Ecclesiâ erat constitutus. Ibi quasi sub ferulâ stabant ἀκούωντες, acróuonem, idest auscultantes. A narthex sit per diminutionem νάρθηξ, nârthêxon, latinè narthecium, p. b., per quod medicamentorum repositorium intelligitur: quia ex ferulæ ligno conficiebatur, apto utique ad medicamenta conservanda.

NAVARCHUS: ναύαρχος, nâuarchos, præfectus, vel ductor classis. Potest tamen etiam intelligi unius navis præfectus: à ναύς, nâus, navis, & ἀρχός, archós, princeps. Sicque est idem quod nauclerus, p. l., græcè ναύκληρος, nâucleiros, navis gubernator, navis dominus, seu qui aliquo modo navem sortitus est: à dicto nâus, navis, & κληρός, clêros, fors. Per nauclerum in Act. Apostolorum factis apertè alius à navis gubernatore intelligitur. Nam ait D. Lucas: Centurio autem gubernatori, nauclero magis credebatur, quam his que à Paulo dicebantur. Adedque per nauclerum optimè ille intelligitur, qui ad clavum sedet, eumque moderatur; supra quem est gubernator, qui omnibus in navi allaborantibus, & ipse nauclero imperat. De navarcho meminit Ulpianus in l. unic. §. 1. de bon. poss. lex test. milit.

Act. 27. 11

NAVUMACHIA: ναυμαχία, nauumachia, latinè, quia penultima brevis, absolute vox est proparoxytona, nisi, ut fieri solet in similibus, græcus accentus in eâ usurpetur, ità dicta pugna navalis, à ναύς, navis, & μάχη, mâche, pugna: & ipse locus pugne navali designatus, de quo sepe in Historiis sacris mentio, sic etiam appellatus. Navis autem à græcâ voce ναύς, nâus, etymon habet, quæ ab innuicato verbo ναύω, nâo, nâo, trahit originem, quod navis in undâ naret. Unde illud Virgillii, Nunc uncti cærina. Ab ipsâ fit ναυμάχης, nautarchos, nauarchon, nauum, pretium quod datur pro vocatione in navi. Sicut de Jonâ dicitur, qui fugiens à facie Domini, invenit navem euntem in Tarsis, & dedit nauum eius. Et ità Septuaginta scribunt ναυλον, & Hebraicus habet שעבאר, mercedem ejus. Navis inventionem varii varii adscribere. Ut Cretenes Neptuno: Plinius Danao, vel Jasoni: Clemeus Alex. Atlanti: Tertullianus Minervæ: alii aliis. Sed rectius Noè, occasione diluvii, & ex Dei ordinatione, primæ navis, & artis nauticæ inventio attribuitur: & Berosus, apud Josephum, primam navim etiam arcam nominavit. Cur autem Job dixerit dies suos pertransiisse, quasi naves pomæ portantes, hæc ratio adterri potest, quod tales naves, ne poma putrescant, citissimè soleant pertransire. Septuaginta legunt ἐν νηὶ ἐστὶν πομῶν ἵππος ὄσος, idest, si est naves vestigium vite: videlicet ita dierum meorum velocissimè transactorum nullum observatur vetigium. Textus hebraicus ait cum navibus evêb, idest desiderii, aut concupiscentiæ, nempe velocibus, quibus homines citò desiderii sui compotes fiunt. Alii evêb, naves piratarum, quæ solent esse velociores, interpretantur.

Æneid. 4.

Io. 1. 3.

secbarab

L. 1. An-

tiq. c. 3.

Iob 9. 26.

נעב

evêb.

NAVUMACHIA: ναυμαχία, nauumachia, latinè, quia penultima brevis, absolute vox est proparoxytona, nisi, ut fieri solet in similibus, græcus accentus in eâ usurpetur, ità dicta pugna navalis, à ναύς, navis, & μάχη, mâche, pugna: & ipse locus pugne navali designatus, de quo sepe in Historiis sacris mentio, sic etiam appellatus. Navis autem à græcâ voce ναύς, nâus, etymon habet, quæ ab innuicato verbo ναύω, nâo, nâo, trahit originem, quod navis in undâ naret. Unde illud Virgillii, Nunc uncti cærina. Ab ipsâ fit ναυμάχης, nautarchos, nauarchon, nauum, pretium quod datur pro vocatione in navi. Sicut de Jonâ dicitur, qui fugiens à facie Domini, invenit navem euntem in Tarsis, & dedit nauum eius. Et ità Septuaginta scribunt ναυλον, & Hebraicus habet שעבאר, mercedem ejus. Navis inventionem varii varii adscribere. Ut Cretenes Neptuno: Plinius Danao, vel Jasoni: Clemeus Alex. Atlanti: Tertullianus Minervæ: alii aliis. Sed rectius Noè, occasione diluvii, & ex Dei ordinatione, primæ navis, & artis nauticæ inventio attribuitur: & Berosus, apud Josephum, primam navim etiam arcam nominavit. Cur autem Job dixerit dies suos pertransiisse, quasi naves pomæ portantes, hæc ratio adterri potest, quod tales naves, ne poma putrescant, citissimè soleant pertransire. Septuaginta legunt ἐν νηὶ ἐστὶν πομῶν ἵππος ὄσος, idest, si est naves vestigium vite: videlicet ita dierum meorum velocissimè transactorum nullum observatur vetigium. Textus hebraicus ait cum navibus evêb, idest desiderii, aut concupiscentiæ, nempe velocibus, quibus homines citò desiderii sui compotes fiunt. Alii evêb, naves piratarum, quæ solent esse velociores, interpretantur.

NAVUMACHIA: ναυμαχία, nauumachia, latinè, quia penultima brevis, absolute vox est proparoxytona, nisi, ut fieri solet in similibus, græcus accentus in eâ usurpetur, ità dicta pugna navalis, à ναύς, navis, & μάχη, mâche, pugna: & ipse locus pugne navali designatus, de quo sepe in Historiis sacris mentio, sic etiam appellatus. Navis autem à græcâ voce ναύς, nâus, etymon habet, quæ ab innuicato verbo ναύω, nâo, nâo, trahit originem, quod navis in undâ naret. Unde illud Virgillii, Nunc uncti cærina. Ab ipsâ fit ναυμάχης, nautarchos, nauarchon, nauum, pretium quod datur pro vocatione in navi. Sicut de Jonâ dicitur, qui fugiens à facie Domini, invenit navem euntem in Tarsis, & dedit nauum eius. Et ità Septuaginta scribunt ναυλον, & Hebraicus habet שעבאר, mercedem ejus. Navis inventionem varii varii adscribere. Ut Cretenes Neptuno: Plinius Danao, vel Jasoni: Clemeus Alex. Atlanti: Tertullianus Minervæ: alii aliis. Sed rectius Noè, occasione diluvii, & ex Dei ordinatione, primæ navis, & artis nauticæ inventio attribuitur: & Berosus, apud Josephum, primam navim etiam arcam nominavit. Cur autem Job dixerit dies suos pertransiisse, quasi naves pomæ portantes, hæc ratio adterri potest, quod tales naves, ne poma putrescant, citissimè soleant pertransire. Septuaginta legunt ἐν νηὶ ἐστὶν πομῶν ἵππος ὄσος, idest, si est naves vestigium vite: videlicet ita dierum meorum velocissimè transactorum nullum observatur vetigium. Textus hebraicus ait cum navibus evêb, idest desiderii, aut concupiscentiæ, nempe velocibus, quibus homines citò desiderii sui compotes fiunt. Alii evêb, naves piratarum, quæ solent esse velociores, interpretantur.

NAVUMACHIA: ναυμαχία, nauumachia, latinè, quia penultima brevis, absolute vox est proparoxytona, nisi, ut fieri solet in similibus, græcus accentus in eâ usurpetur, ità dicta pugna navalis, à ναύς, navis, & μάχη, mâche, pugna: & ipse locus pugne navali designatus, de quo sepe in Historiis sacris mentio, sic etiam appellatus. Navis autem à græcâ voce ναύς, nâus, etymon habet, quæ ab innuicato verbo ναύω, nâo, nâo, trahit originem, quod navis in undâ naret. Unde illud Virgillii, Nunc uncti cærina. Ab ipsâ fit ναυμάχης, nautarchos, nauarchon, nauum, pretium quod datur pro vocatione in navi. Sicut de Jonâ dicitur, qui fugiens à facie Domini, invenit navem euntem in Tarsis, & dedit nauum eius. Et ità Septuaginta scribunt ναυλον, & Hebraicus habet שעבאר, mercedem ejus. Navis inventionem varii varii adscribere. Ut Cretenes Neptuno: Plinius Danao, vel Jasoni: Clemeus Alex. Atlanti: Tertullianus Minervæ: alii aliis. Sed rectius Noè, occasione diluvii, & ex Dei ordinatione, primæ navis, & artis nauticæ inventio attribuitur: & Berosus, apud Josephum, primam navim etiam arcam nominavit. Cur autem Job dixerit dies suos pertransiisse, quasi naves pomæ portantes, hæc ratio adterri potest, quod tales naves, ne poma putrescant, citissimè soleant pertransire. Septuaginta legunt ἐν νηὶ ἐστὶν πομῶν ἵππος ὄσος, idest, si est naves vestigium vite: videlicet ita dierum meorum velocissimè transactorum nullum observatur vetigium. Textus hebraicus ait cum navibus evêb, idest desiderii, aut concupiscentiæ, nempe velocibus, quibus homines citò desiderii sui compotes fiunt. Alii evêb, naves piratarum, quæ solent esse velociores, interpretantur.

NAVUMACHIA: ναυμαχία, nauumachia, latinè, quia penultima brevis, absolute vox est proparoxytona, nisi, ut fieri solet in similibus, græcus accentus in eâ usurpetur, ità dicta pugna navalis, à ναύς, navis, & μάχη, mâche, pugna: & ipse locus pugne navali designatus, de quo sepe in Historiis sacris mentio, sic etiam appellatus. Navis autem à græcâ voce ναύς, nâus, etymon habet, quæ ab innuicato verbo ναύω, nâo, nâo, trahit originem, quod navis in undâ naret. Unde illud Virgillii, Nunc uncti cærina. Ab ipsâ fit ναυμάχης, nautarchos, nauarchon, nauum, pretium quod datur pro vocatione in navi. Sicut de Jonâ dicitur, qui fugiens à facie Domini, invenit navem euntem in Tarsis, & dedit nauum eius. Et ità Septuaginta scribunt ναυλον, & Hebraicus habet שעבאר, mercedem ejus. Navis inventionem varii varii adscribere. Ut Cretenes Neptuno: Plinius Danao, vel Jasoni: Clemeus Alex. Atlanti: Tertullianus Minervæ: alii aliis. Sed rectius Noè, occasione diluvii, & ex Dei ordinatione, primæ navis, & artis nauticæ inventio attribuitur: & Berosus, apud Josephum, primam navim etiam arcam nominavit. Cur autem Job dixerit dies suos pertransiisse, quasi naves pomæ portantes, hæc ratio adterri potest, quod tales naves, ne poma putrescant, citissimè soleant pertransire. Septuaginta legunt ἐν νηὶ ἐστὶν πομῶν ἵππος ὄσος, idest, si est naves vestigium vite: videlicet ita dierum meorum velocissimè transactorum nullum observatur vetigium. Textus hebraicus ait cum navibus evêb, idest desiderii, aut concupiscentiæ, nempe velocibus, quibus homines citò desiderii sui compotes fiunt. Alii evêb, naves piratarum, quæ solent esse velociores, interpretantur.

NAUPEGUS: ναυπηγός, naupegós, p. l., navium fabricator. Est enim à dicto nâus, navis, & à verbo πηγύω, pegyō, compingo, seruo, cujus præteritum πέπηγα, pēpega. Sic, ait Car. Magri, appellatus Michæl Imperator, quia ejus majores navium erant fabricatores. Naupegus reperitur etiam pro navium restauratore, seu rimarum in eis obstructorum. Naupegia verò est navium fabricatio, & naupegion locus ubi fabricantur. Utraque dictio cum accentu in antepenultima est efferenda.

NAUOLOGUS: ναυολόγος, nauologos, latinè penultima correptâ, etsi græcus in eâ ponatur accentus. Est qui navis rationem tenet, vel de eâ

gu-

Ep. 7.

gubernandâ rectè discuxit: à *navis*, navis, & *λόγος*, ratio, sermo. Quare nautologus pro navarcho apud S. Clementem. Cum verbo *ναυαρχία*, *cratio*, impero, possideo, obtineo, fit *ναυαρχός*, *naucrâtes* (scd latinè naucrates, p. b., diceretur) & *ναυαρχός*, *naucrator*, latinè naucrator, p. b. gubernator navis, qui classe pollet, aut mari potitur.

NEAPOLIS: *νεάπολις*, p. b. nova civitas, à *νεά*, *nea*, nova, & *πόλις*, *pôlis*, civitas. Neapolis Campaniæ civitas, quæ dicitur à Chaicidensibus condita, cum esset à Camanis everfa, grassante feviffimâ peste, juxtâ Apollinis oraculum, ab iisdem illustris est reedificata, & Neapolis appellata. Aliæ civitates hoc quoque nomine donatæ fuere. De unâ in Thraciâ fit mentio in Scripturis, ad quam appellat Apostolus, ut narrat S. Lucas: *Navigantes autem à Troade recto cursu venimus Samotheaciam, & sequenti die Neapolim*. Hæc civitas postea felicioris nomine, & omine, Christiopolis, seu Christi civitas nuncupata fuit.

NECROLOGIUM: *νεκρολόγιον*, *necrologion*, p. b., liber dictus fuit in quo mortui describebantur. Fit à *νεκρός*, *necrôs*, mortuus, & *λόγος*, *lógos*, sermo. Hæc voce Ven. Beda inter alios usus fuit. Potest etiâ dici necrologium, seu liber mortis, ille qui opponatur libro vitæ. Sed D. Thomas librum mortis nõ admittit. Ait enim: *Dicendum quòd non est consuetum conscribi eos qui repudiaverunt, sed eos qui eliguntur. Unde reprobationi non respondet liber mortis, sicut prædestinationi liber vitæ*. Alii etiam mortis librum agnoscunt, ut D. Basilus in Cap. 4. *Itaia*, juxtâ illud: *Recedentes à te in terrâ scribentur*. Quamvis enim non scribantur illi, qui à militia rejiciuntur, illi tamen qui morte damnati sunt exarantur.

NECROMANTIA: *νεκρομαντία*, *necromantia*, p. l., divinatio per mortuos, vel per cadavera. *Necrôs* enim, ut diximus, est mortuus, necnon cadaver, & *μαντία*, *mantia*, divinatio. Et hinc dicuntur necromantici illi, qui per cadavera, vel mortuos divinant. Ut ait Gratianus ex D. Augustino: *Necromantici sunt, quorum præcautionibus, videtur resuscitari mortui, divinare, & ad interrogata respondere, necrôs enim latine mortuus, mantia divinatio nuncupatur*. Necromantia ergò, ut satis constat, est una ex speciebus divinationis, & quidem è peioribus: cum sit ex eis, quæ per expressam demonis invocationem peraguntur. Immo aliæ species divinationis, in quibus demon expressè invocatur, ad necromantiam reducuntur tamquam ad pessimam speciem, & in malitiâ principalem, Sunt autem præstigiium, divinatio somniorum, divinatio per pythones, per figuras rerum inanimatarum, quæ omnes à D. Thomâ, tamquam illæ, quæ per expressam demonis invocationem fiunt, recensentur. Hic enim S. Doctor triplex divinationis genus constituens, ait: *Quorum primum est per manifestam demonum invocationem, quod pertinet ad necromanticos*. Cum aliæ necromantia strictè dicta sit à supradictis speciebus distincta: ut eodem loco illam satis aperte discriminat Angelicus Doctor, qui asserit eam fieri, *per mortuorum aliquorum apparitionem, vel locutionem*. In eâ ordinariè sanguis admiscetur: non quòd præcisè is à demone

1. q. 34. a. 1. ad 3.

1. q. 17. 13

1. q. 9. c. nec miru.

2. 3. 7. 95. a. 3. c.

1b.

ametur, qui rebus corporalibus non afficitur; sed in quantum sanguis est signum crudelitatis, iræ, cequidum, generis humani afflictionis, exterminationis: quibus mirè delectantur cacodæmones, sceleris enormioribus inhiantes. Unde dicit Isidorus, quòd à Necromanticis ad mortuos *suscitandos cadaveri sanguis aducitur, nam amare sanguinem demones dicunt: ideoque quoties necromantia fit, cruor aquâ miscetur, ut colore sanguinis facilius provocentur*. Addi potest, demone, ob innatam ipsius superbiam, sanguine delectari. Cum enim sanguis in sacrificiis religiosè Deo offerebatur, & super *crepidinem altaris*, aut per altaris circuitum, tamquam animalis portio primaria, in qua est *animæ oranis carnis*, fundebatur; idè etiam demon, qui non solum est homicida ab initio, sed concupivit quoque similis esse Aitillimo, sanguine, tamquam re pretiosâ sibi à nefariis hominibus oblatâ, magnoperè movetur. Latius præterea sumitur necromantia, ut necyomantiam, & sciomantiam comprehendat: tuncque est divinatio per cadavera, vel umbras mortuorum.

NECROPHORUS: *νεκροφόρος*, *necrophôros*, latinè penultimâ correptâ, quamvis græco acutior accentu. Est capulus, feretrum, pollinctor: à dicto *necrôs*, mortuus, & *φόρος*, *phêro*, porto. Necrophorus ergò est mortuorum bajulus, aut mortuorum delator. Nam *phêro*, etiam pro defero ponitur: & qui mortuorum numerum deferret, necrophorus dicendus esset.

NECRÔS: *νεκρός*, *necrôs*, mortuus. Hujus vocis etymon est à particulâ privativâ *ν*, *ne*, & *κῆρ*, *ker*, cor, anima, vita: quòd in mortuo non fit anima, aut vita. Ab hac voce tam multa composita eruantur, ut operæ pretium fuerit ejus originem inquirere, & inter Etymologias sacras recensere.

NECROTHYTON: *νεκροθύτον*, cum accentu ut in voce idolothyton, de cuius penultimâ quantitate, ut patet ex Profodiâ Bononiensi, inter doctos agitur. Sed præstat penultimâ correptâ proferre, cum ita græcus saltem observetur accentus, & eam esse brevem admonemur ex ipso Græfero. Necrothyton est mortuis immolatum: à *necrôs*, mortuus, & *θύον*, *thyo*, maêto, immolo. Necrothyton parum ab idolothyto distinguitur. Nam *necrôs* pro idolo poni potest: cum idola sæpius homines mortuos representarent, & verè, licuti mortui, non essent: de quibus ait Esther: *Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non sunt*. De necrothytis mentionem agit Tertulianus, cum Gentilium spectacula Christianis dissuadens, ait: *Si ergò gulam, & ventrem ab inquinamentis liberamus, quanto magis angustiora nostra, oculos, & aures, ab idolothytis, & necrothytis voluptatibus abstinemus*. Nam spectacula etiam in honorem idolorum suorum Gentiles exhibebant.

NECTAR: *νεκταρ*, cibus Deorum secundum aliquos, sed alii potum interpretantur. Ejus origo est à particulâ privativâ *ν*, *ne*, & à verbo inusitato *κταο*, *ctao*, occido, pro quo usitatur *κτείνω*, *ctino*. Eò quòd scilicet eo utentes non moriantur, aut cuius usus mortalibus sit interdictus, cum immortalis sit potus. Aliqui eruant à *νεον*, *neon*, novum, & *κταρ*, *ctar*, possessio: quòd nova semper Diis sit ea possessio.

Orig. 1. 8. c. 9.

Lev. 1. 16. Lev. 1. 5. Lev. 17. 14.

10. 8. 44.

Ind. 2.

Lib. 3. Instit. c. 25. Reg. 6.

Esther 14. 11.

De Spectac. c. 13.

fectio. Nectar etiam est vini nomen, à quo vinum suavius nectar dictum: immò & à sacris Authoribus ad spiritualia maxime suavia significanda passim usurpatur.

NECYIA: *νεκρία*, *nekria*, p. b., funus, res mortui, mortuorum festum. Est enim femininum singulare à *νεκρός*, *nekrys*, mortuus, formatum. Necyia ergò est omnis res funebris, & ad mortuos pertinet. Festum autem tali nomine dictum etiam apud Gentiles celebrabatur, quo accensum ad sepulchra cereis, mortuorum quieti opitulari sibi persuadebant. Sed explosis Gentilium ritibus, nostra necyia est omnium Fidelium defunctorum commemoratio, quâ variis suffragiis pia mater Ecclesia filiorum liberationi suffragatur: *Sancta enim, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur*. Textus græcus ait, *Sancta, & pia consideratio, ista est virtus in divinis, osia ke eusebês ha epinia. Unde pro mortuis propitiacione fecit: ut à peccato solverentur*.

2. Mach. 12. 45.

NECYOMANTIA: *νεκρομαντία*, *nekjomantia*, p. l., vaticinium ex mortuis, & eadem cum necromantia jam dictâ reputari potest. Nam *νεκρός*, *nekrys*, mortuum significat, & *μαντία*, divinationem. Dum autem necromantia latius sumitur, tunc necyomantia est ejus species, uti & sciomantia. Necyomantia verò proprie est, cum ad recens cadaver calido sanguine oppletum, umbra, vel demon, magicis carminibus evocatus per os ipsius cadaveris futura prædicit. Sciomantia fit umbrâ tantum sine cadavere evocatâ.

NEMESIS: *νέμεσις*, p. b., indignatio, præsertim ex improborum successu. Itâ dictâ quoque ira Deorum: & apud Gentiles, Dea, quæ credebatur hominum insolentiam coërcere, & facinorosos punire. Ejus etymon à verbo, *νέμω*, *nemo*, tribuo, distribuo, deducitur: eò quòd Nemesis pro condigno mala tribuat. Apud Philosophos, & Theologos nemesis accipitur pro indignatione, & tristitiâ de alieno bono temporali, quatenus afficiente, & perficiente indignum. Non idè tamen inter passionem novam speciem tristitiæ constituit: cum, ut ait D. Thomas, *zelus enim, & nemesis sub invidia continentur*. Et sic præcisè, nemesis ut passio nec est virtus, nec vitium: & itâ, ut asserit Philosophus, misericordiæ existimatur contraria. Nam misericors dolet de malis alienis, in quantum aestimat aliquem indigna pati: *nemesis autem gaudet, in quantum aestimat aliquos dignè pati, & tristatur si indignis benè accidat*. Quia verò hoc est laudabile, idè Philosophus docet ibidem nemelium esse passionem laudabilem. Patet ergò nemelium non posse oriri ex bonis honestis alterius, sed tantummodò ex iis, quæ dignis, & indignis provenire possunt. Et quia, ut observat D. Thomas, Philosophus magni faciebat bona temporalia, idè nemelium ad bonos mores reducebat. Sed cum talia bona Christianis in pretio esse non debeant, & talia bona, indignis provenientia, ex justâ Dei ordinatione, ipsi accidant; idè hujusmodi tristitia prohibetur in Scripturâ sacrâ. Secundum illud Ps. 36, *noli amulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem*. Potest autem nemelium etiam virtutis rationem inducere, si debita tristitia bono-

1. q. 35. a. 2. ad 2.

Arist. 1. 2. Rhet. c. 9. in princ.

D. Th. 2. 2. q. 30. a. 2. ad 2.

D. Th. q. 36. a. 2. c.

rum indignis provenientium à voluntate eliciatur. Nam de ipsâ, uti de misericordiâ, docet D. Thomas, quòd *nihil prohibeat quin ab aliquo habitu electivo proveniant, & secundum hoc assumunt rationem virtutis*. Quæ tamen videtur reducenda, vel ad justitiam vindicativam, vel ad Charitatem. Si quis nempe doleat malos aliquibus bonis abundare, quæ ipsis, vel aliis sunt causa perditionis: vel lætetur de malis dignè ipsis provenientibus, ut ad meliorè frugè se recipiant. Cum æquè ad Charitatem spectet amor proximi bonorum, quàm tristitia malorum bona majora impediuntium.

NEMESIUS: *νέμεσιος*, *nemesios*, p. b., adjectivum à dictâ voce *nemesis*. Benè indignans, juxtâ merita distributor, latinè reddi potest: adèdque rectum, justum, zelantem sonat. Justâ Nemesis agebantur illi Sancti Martyres Nemelii, aut Nemeliani nomine donati: qui stultis idololatrijs optimè indignantes, juxtâ merita eorum scelera arguebant. Animo recto, justissimis moribus, tot improbos increpantes, honorem Dei zelantes, pro ejus gloriâ vitam profundere dedignati non fuerunt.

NEMUS: *νέμος*, *nemos*, sylva propriè amœna, ad voluptatem confita. Oritur à verbo *νέμω*, *nemo*, pascio, quòd in nemore frequenter oves pascuntur: aut quòd olim ex nemore glandibus homo victitaret. *Abraham plantavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi nomen Domini*. Septuaginta legunt *ἀρούρα, aruram*, idest agrum, seu arvum, à verbo *ἀρούω, arô*, *aro*: Textus hebraicus habet *escol*, idest arborem. Quasi diceret, plantavit arborem, idest arbore: & Rabini intelligunt *parâdês*, seu paradisum, qui voluptatis locû significat, in quo frugifere plantantur arbores. Erat ergò lucus, etiam hortis amœnis decorus, ad animi oblectationem, Deum orandum, & de Deo, quasi in delitioso sacrario, differendum. In libro Judicum, ubi Nolter legit *nemus*, hebraicus habet *ascerâb*, idest lucus: uti & ab Interprete nostro semel in eo capite vertitur. Rabbi David asserit eo nomine omnem arborem significari, cujus plantatione alicui cultus deferretur. Et idè Gentiles ad suorum Deorum honorem lucos conserebant. Sed in Libro Esther, ubi Nolter bis *nemus* legit, hebraicè dicitur *bitân*, idest palatium, eò quòd de horto palatii fiat mentio. Neque hîc 70 vocè græca *nemos* utuntur, sed in Cap. 1. legunt in aula (*ἐν αὐλῇ, en aula*) domus regis: & in cap. 7. *ἐν κέλυ, idest ex horto*, sine alio addito, scripserunt.

q. 30. 4. 3. ad 4.

Gen. 21. 33.

escol.

Jud. 6. 25.

ascerâb.

Esther c. 1. & 7.

bitân.

Act. 19. 35.

NEOCOROS: *νεοκόρος*, *neocôros*, latinè, propter vocalem brevem, penultimâ correptâ, etiâ græcus accentus in eâ ponatur. Itâ dictus ædituus, qui res sacras tractat, custodit, atque ornat: à *νεός*, *neôs*, templum, & verbo *καθαίρω*, *carô*, purgo, verro. D. Jo. Chryostomus, ubi nolter vulgatus Textus in Actibus Apost. habet, *cultricem magnâ Dianæ*, legit *neocôros*: quæ vox ex Textu græco est desumpta. Itâ quippe leguntur illa verba apud Chryostomum: *Quis est hominum qui nesciat Ephesorum civitatè neocoron esse magnâ Dea Dianâ, & Diopetis*.

NEOGAMUS: *νεογάμος*, *neogamos*, p. b., qui recens uxorem duxit. Est enim à *νέος*, *neon*, nuper, & *γάμος*, *gâmos*, nuptiæ, aut à verbo *γαμέω*, *gaméo*, uxorem duco. Neogami in Lege veteri per unum annum erant à militia exempti. Itâ quippe jusse-

G g g rat

Deut. 24. ferat Moyses: Cum acceperit homo nuper uxorem non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis injungetur publica, sed vacabit absque culpa domi suae, ut uno anno latetur cum uxore sua. Cujus ratio duplex ex Philone. Quia aequum videbatur ex nova uxore prius fructum aliquem percipere: & ne ipsius desiderio nimis remissè in prelio se gererent, aut fugae se darent, magno cum aliorum scandalo, & damno.

NEOMENIA: νεομηνία, neomenia, latinè penultimam correpta, nisi graecus retineatur accentus, ex usu legitime introducto. Est nova luna, prima dies lunae, seu mensis. Nam Graeci non à Calendis sicut Romani, sed à lunae initio, prout etiam Hebraei, suos auspiciantur menses. Componitur ista vox à dictione νέος, νέος, novus, & μην, μήνη, luna. Apud Hebraeos *chodesc*, mensis, & prima mensis, dicebatur, à radice *chadisc*, innovavit, quia semper toties in anno renovatur. Ab ipsis autem tales primi dies cujusque mensis erant festi ritu colendi. Nam sicuti sabbata celebrabant in memoria creationis Universi, & septimi diei quietis, quo Deus requievit ab universo opere quod paraverat; ita singulis cujusque mensis lunaris initiis, pro divinae gubernationis beneficio, diem festum agebant. Cujus rationem assignat D. Thomas; *Quia haec inferiora praecipue variantur secundum motum lunae, & ideo celebrabatur hoc festum in novitate lunae, non autem in ejus plenitudine, ad evitandum idololatrarum cultum, qui in tali tempore lunae sacrificabant.* Figuralis autem ratio erat, quod allegorice per novam lunae radiationem significaretur Ecclesiae primitivae, quae pulchra ut luna, per Christum illuminatio. Quae verò in Textu graeco neomeniae dicuntur, in nostro, ad similitudinem initii mensis solaris, Calendae etiam vocantur: dum Scriptura sacrificia commemorat in eis offerenda.

Num. 28. In calendis autem offeretis holocaustum Domino vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos: praeter similam, & libamina olei, & vini. Septuaginta dicuntur *neomenias*, en des neomenias, in neomeniis, & Textus hebraicus habet *chodesc*, quod est plurale à dicto *chodesc*. Neomeniae igitur erant sabbatis longè celebriores: in quibus offerebantur tantummodo duo agni anniculi immaculati, cum similibus, & oleo. Et aliis aequè strictè Calendae ac sabbata erant colendae, cum abstinentia ab operibus servilibus, & ab itinere prolixiore. Sicuti patet ex verbis Jonathae ad David: *Cras calendae sunt, & requireris: requireretur enim sessio tua usque perendie. Descendens ergo festinus, & venies in locum, ubi calendae es in die quod operari licet.* Hic in Textu graeco apud 70, in singulari, & contractè scribitur *neomenia*, *neomenia*, pro neomenia: & in Hebraico in singulari quoque dicitur *chodesc*. Istitis autem verbis satis indicat post Calendae licuisse operari, non autem ipsis Calendis. Sic itaque colendae erant Neomeniae, ut primitivae mensium Deo offerendae, ut initium anni in Paschate. Etiam in Neomeniis ad laetitiam, & Dei honorem, tubis Judaeos perfonuisse satis est probabile, ex eo quod habetur in eodem Numerorum libro: *Si quando habebitis calendae* (graecè *en des neomenias* *neomenias*, en des neomenias

Deut. 24.
Gen. 2.2.
1.2.9.102
4.4.10.
Cant. 6.9.
Num. 28.
1. Reg. 20.
39.
Num. 10.
10.

Deut. 24.
Gen. 2.2.
1.2.9.102
4.4.10.
Cant. 6.9.
Num. 28.
1. Reg. 20.
39.
Num. 10.
10.

nes hymen, in numeniis vestris; hebraicè *berafce chodscobem*, id est in initiis mensium, seu calendarum vestrarum) *canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, ut sint vobis in recordationem Dei vestri.* Quamvis aliqui velint, inter quos Corn. à Lapide, in solà mensis septimi Neomenia tubis cantatum fuisse, quae & inde Festum tubarum dicta fuerit. Et certè septimi mensis Calendae alii erant celebriores. Sicut enim septimo quoque die erat sabbatum; ita septimi mensis prima dies erat celeberrima: & toto mense multa intercurrere festa. Eratque tamquam aliorum mensium sabbatum: necnon in memoriam Isaac liberati, dum aries cornibus inter vepres haerere visus est. Idem cornibus arietinis concrebant: & hoc festum, ut ait D. Thomas, allegorice innuebat Apostolorum praedicationem. De hoc festo specialiter intelligitur id quod à Psalmista dicitur: *Buccinate in neomenia tuba.* Quare Psalmus iste pro torcularibus inscribitur: *Quia, ut ait Liranus, Erat decantandus specialiter in festo tubarum, & tunc communiter erant sicut vindemia, quia prima septembris erat in novilunio viciniori aquinoctio autumnali, sive ante, sive post.* Quia verò legalia in Christi morte finem habuerunt, adeoque talium festorum partes, ut etiam neomeniae, non amplius à Christianis observantur; propterea dicit Apostolus: *Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut neomeniae, aut sabbatorum, quae sunt umbra futurorum.* Graecè hinc quoque per contractionem habetur *neomenias*, pro *neomenias*; unde patet *neomenias*, aequè ac *neomenias* exarari posse.

NEON: νέων, νέων, novale, à νέος, νέος, novus. Aliqui Sancti hoc nomine nuncupati, tormentorum vomere proficisci, gratia celesti benè impingenti, meritò novilibus aequiparantur. A celesti Agricolà optimè fecundati, variis tentationibus excavati, veris corporis glebis, maxima fertilitate donati, uberrimos fructus in vitam produxerunt aeternam.

NEOPHYLAX: νεοφυλάξ, neophylax, latinè penultimam correpta, quamvis acuat à Graecis, talem regulam non observantibus. Est templi custos: à νέος, νέος, templum, & φυλάξ, custos. Neophylaxes, p. b., sunt nostri aedificii, quibus sacrorum munditia, & reverentia cordi esse debet, & indignos arceri cura incumbit. Dicitur & naophylax templi custo. Nam lingua communi *neoes*, *neoes*, est templum, quamvis atticè *neoes* appelletur.

NEOPHYTUS: νεοφυτός, neophytos, p. b., recens plantatus, nova planta. Formatur à νέος, νέος, nuper, & verbo *φυάω*, *phyo*, planto, gigno, &c.: adeoque potest etiam nuper genitum significare. Non tamen rectè regeneratus exponitur, ut Magri perperam interpretatur. Unde Gratianus, ex D. Gregorio ad Siagrium Episcopum, scribit: *Sicut neophytus dicebatur, qui in initio sanctae Fidei erat eruditione plantatus.* Quia verò recens ad Fidem conversus, si statim ad dignitatem episcopale promovetur, facile sibi persuaderet Ecclesiam suam personam indignam, & inde superbiendi anam posset arripere; ideo vetat Apostolus tales neophytos in Episcopos ordinari. *Non neophytum*, inquit, *ne in superbiam elatus, in iudicium incidat Diaboli.* Iam prohibitionem extendit Ecclesia ad alios ordines

Gen. 22.
13.
Pl. 80.
Col. 2. 16.
1. Jo. 5. 7.
Io. 10. 30.
Ap. 21. 2.
& 5.
Ep. 83. ad Ocean.
1. Tim. 3. 6.

Gen. 22.
13.
Pl. 80.
Col. 2. 16.
1. Jo. 5. 7.
Io. 10. 30.
Ap. 21. 2.
& 5.
Ep. 83. ad Ocean.
1. Tim. 3. 6.

dines, ita ut neophytus juxta sacros Canones sit irregularis. Neophytus Martyr, quindecim annorum adolescens, nova in horto Ecclesiae planta, seniorum tormentorum procellis jactata, ab ameno Fidei solo eradicari non potuit. Quinimo Nicææ, quae Victoriam sonat, omnibus cruciatibus superior, in fornace illæsus, à feris immunis, nec ardore exsiccat, nec unguibus offensus, ne diutius in indigno mundi solo exlaret, in celestem Paradisum transplantatus fuit.

NEOTERICUS: νεοτερός, neotericos, p. b., juvenilis. Est à verbo *νεοτερίζω*, *neoterizo*, nova facio. Quia verò ætas juvenilis, ob firmam, & stabilis rationis defectum, solet esse inconsiderans; ideo quoque *neotericos* graecè famitur pro inconsiderante, stulto, & ratione carente. In scholis nostris per neotericos recentiores Authores intelliguntur, praesertim illi qui parvæ sunt autoritatis, & recentiora libenter sectantur commenta. Neoterici etiam dicti sunt quidam haeretici à Neote Ephesino, qui Patrem cum Filio passum affirmabat. Quae haeresis pullulavit ex perverso Sabellii dogmate; in Concilio Nicæno primo condemnata, unicam in divinis Personam asserente. Nam hoc absurdo antecedente sequebatur hoc falsum consequens, etiam Patrem fuisse passum, cum Filius sit eadem Persona, juxta Sabellium, cum Patre: unde & Patripassiani vocati sunt. Neotem ait Eusebius primum fuisse, qui fecerit solum in divinitate Patrem, & nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti uni Personae, propter varios adaptavit effectus. Sed ultra primi illius Oecumenici Concilii autoritatem, sub S. Silvestro Papâ, anno Domini 325 plurima sunt S. Scripturae loca, quae idem evincunt. Nam in tot locis ex generatione, processione, missione, evidens asseritur distinctio. Praeterea idem colligitur ex numero plurali, qui multis locis Personarum importat pluralitatem. Ità scribit Joannes: *Tres sunt qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.* Unum propter essentialitatem, sunt propter Personas. Eodem modo explicantur haec alia verba: *Ego & pater unum sumus.* Alia loca similia passim obvia recententur.

NEOTERIUS: νεοτερός, neoterios, p. b., quasi *νεότερος*, *neoterios*, junior, recentior, minor natu. Est enim comparativus vocis *νέος*, *νέος*, novus, juvenis, unde vox etiam praecedens efformari potest. Nonnulli Sancti Martyres Neoterii dicti, estis nomine minoritatem praeferentes, moribus, & sanctitate, maturitatem, & senile iudicium ostenderunt. In Christi Fide juniores, novum hominem induci, recentis mortis genere nobiliores, in illam civitatem novam Jerusalem, ubi Deus nova facit omnia, fuerunt haud ut novissimi, sed inter primos introducti.

NEPHALIUS: νεφάλιος, nephalius, p. b., sobrius, & secundum D. Hieronymum, sobrius, & vigilans. Certè verbum *νήσος*, *nepho*, unde sit *nephalius*, exponitur castus dego, modestus, & sobrius sum: accipitur tamen etiam pro vigilo, & diligens sum. Magis equidem sobrietati convenit & D. Greg. Naz. verbo *nepho*, opponit verbum *μεθύω*, *methyo*, ebrius sum. Ab eo sit *nepho*, so-

brius, *nephalius*, & *nephalius*, sobrietas: quae est una ex partibus temperantiae subjectivis. Hinc & nephalia, festa quae sine vino celebrabantur. Sed prohi dolor! hinc temporibus Christianorum festa non sunt, ut deceret, nephalia: potius vanitatibus, & intemperantibus profanata. Ex his inferes, cur in aliquibus Dialogis, de temperantia tractantibus, Nephalius loquens introducat.

NEPHRITICUS: νεφρικός, nephriticus, p. b., renalis, seu ad renes pertinens. Ità dictus renum dolor, qui & *νεφρικός*, *nephritis*, p. l., à medicis vocatur: à νεφρός, *nephros*, ren. Dolor nephriticus est unus ex acerbissimis corporis doloribus, sicut arthritis, & dolor colicus. Cum autem sacri Interpretes ex variis locis diversi generis sœvissimos morbos, quibus patientissimus Job constrictus fuit, colligant, & renes lumbis adiaceant, in quibus dolores acerbissimi, adinstar lancearum, aliquando miseris torquent; non incongruè videtur asseri Job nephritide, inter tot alios acerrimos dolores, laborasse, ex illis verbis, *Circumdedit me lanceis suis, convulserunt lumbos meos.* Et certè 70 legunt *νεφρός μου*, *nephros meum*, renes meos: & Hebraicus cum eodem significato scribit *chiljoshai*. Nam *chelayoth* hebraicè sunt renes, & cum affixo primae personae *chiljoshai*, renes mei.

NETE: νήτη, fides acuti soni, seu illa citharae chorda, quae acutiorem reddit sonum. Ità dicta, quia ordine est postrema: à νῆτος, *netos*, postremum, cui hypate est contraria. De utraque Clem. Alexandrinus ait: *Jam hypate quoque citharae sit nete contraria, est tamen una harmonia.*

NEUMA: νέμα, species cantus ecclesiastici dulcis, & suavis, in spiritualis jubili signum. Vox ita proprie nomen significat: à verbo *νέω*, *neuo*, innuo, cujus praet. pass. sine augmento esset *νεύμα*, *neuma*, & inde *neuma*. Ità dictus ille cantus, quia tam suaviter canebatur, syllabas producendo, ut vix pronuntiarentur. Erat in usu specialiter in nocte S. Natalis, & in canendo Kyrie eleison, & in voce *Serajulem*. Unde Rupertus ait: *Jubilamus magis quam canimus, unamque brevem digni sermonis syllabam in plures neumas, vel neumarum distinctiones protrahimus, ut jucundo auditu mens attonita repleatur, & rapiatur illuc, ubi Sancti exultant in gloria.* Graeci talem cantum praesertim adhibent post Epistolam, canendo *Alleluia*.

NICANDER: νικάνδρος, *nicandros*, virorum victor. Est enim à νίκα, *nicco*, vinco, supero, fero palmas, & άνήρ, *aner*, vir, genit. άνδρός, *andros*. Hominem interiorem, & seipsum vicit: viros impios, suum virus in Fideles eructantes, superavit: vires omnes impietatis, Deo, & celo impia bella moventis, vir ipse invictus, S. Nicander in Aegypto Martyr debellavit, Sanctorum Martyrum sacra liptana quærens, à Diocletiani satellitibus repertus, virili fortitudine semper virentis, martyrium subiit, palmam immortalis, in aeternum virentem, invenit.

NICANOR: νικάνωρ, p. l., in genit. *νικάνωρ*, p. b. Nomen est à victoria deductum: quia *νίκη*, *nike*, victoriam significat. Unde verbum *νικάω*, *nicoo*, vinco, & *nicanor*, victoriosus. Sed isto nomine indignus fuit sceleratus ille Nicanor, unus ex

Iob. 16.
14.
chiljoshai.
Lib. 1. de Strom. c. 1.
Lib. 1. de div. off. c. 35.
G g g 2 An-

2. Mach. 8. 34.

Antiochi Epiphani ducibus, qui multa praelia infesta, sed sibi infaulta, contra Judam Machabæum inicit. *Facinososissimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Judeorum venditionem adduxerat, tandem sui sceleris debitas pœnas luit, & qui nomine victoriam prætulit, victus infamem mortem retulit.* Hæc, post varia ejus impie gesta, in duobus Machabæorum libris fusè narrata, in ultimo secundi libri capite describitur: & inter cætera, ob ejus in Dominum blasphemiam, refertur, quod Machabæus linguam etiam impij Nicanoris præcijam sustitit particulatim avibus dari. Sed verè Nicanoris nomen, & omni habuit quartus è septem Diaconis, ab Apostolis electis, qui postea in Cypro martyrii victoriam adeptus est. Nicanor etiam ob præclaras victorias agnominatus primus ille Seleucus, post Alexandrum M., rex Asiæ, & Seleucidarum stirpi dedit originem. Ab hujus regni initio, ferè 13 annis post Alexandri mortem, incipiunt anni Seleucidarum, seu regni Græcorum, quibus utitur Lib. I. Machabæorum. Aliam tamen gram inchoavit sequianno post primam: Latinitatem ob aliam recentem victoriam, & subactos penitus inimicos. Hicque anni vocantur Antiocheni, vel Syriaci, aut Chaldaici, quorum calculum sequitur Author Libri secundi Machabæorum. A Josepho Nicanor quoque vocatus ille Demetrius ex Seleucidarum prosapia, qui fuit filius alterius Demetrii, Seleuci Philopatoris filii, qui regnavit anno 167, nempe regni Græcorum: usque dum anno 172 captus est ab Arsace rege Persidis, & Mediæ. Nam unus de principibus Arsacis comprehendit eum, & duxit eum ad Arsacem.

Antiq. 1. 13. c. 8.

1. Mach. 11. 19.

NICASIUS: νικασίας, *nicasias*, p. b., ita græcè debet efformari. Nam à νικη, *nikê*, victoria deducendum nomen, ita ut victoriosum sonare possit. Qualis verè fuit S. Nicasius Rhemenfis Episcopus, qui sua pietate scelestiores ad innocentiam flexit: suâ humanitate barbariores devicit: suo glorioso martyrio de infidelitate triumphavit. Idem dic de nomine Niceas, vel ut alii scribunt, Nicias: quod etymon à victoriâ fortitum, optimè nostris heroicis victoribus imponitur, & adaptatur.

NICEPHORUS: νικηφόρος, *nikēphoros*, latine penultima correptâ, quamvis hoc à Græcis non observetur. Nomen proprium quod lator victoriæ, aut victoriosus exponitur: à dicto *nikê*, victoria, & φέρω, *phero*, porto. Inter viros illustres, qui hoc nomine donati sunt, eminet S. Nicephorus Constantinopolitanus Patriarcha, qui Chronicon scripsit à Mauritii cæde, usque ad Irenes nuptias, scilicet ad annum Christi 769: obiit in exilio pacem æternam in patriâ cælesti obtinuit, anno salutis 828. Alius fuit Nicephorus Callistus Xanthopulus, qui 18 libris historiam conscripsit, à nato Christo, usque ad annum 625: dedicavitque Andronico seniori Imperatori, Michaelis Palæologi filio, & successori, anno 1305, Nicephorus autem Gregoras de rebus Imperii orientalis historiam exaravit, ab anno 1200, usque ad obitum Andronici junioris, idest ad annum Christi 1361. Aliqui etiam ex illis Imperatoribus, bellum Ecclesiæ, & Orbi inferentes, ipsâ impietate prostrati, falsò Nicephori nuncupati. Sed optimè tali nomine decorati tot

sancti Martyres, qui & tot victorias à demone, & mundo, ab infidelitate, & tyranno retulerunt: triumphum cælestem affecuti, omnis generis trophæa Paradiso intulerunt.

NICEROS: νικηρός, *nikēros*, latine, quia penultima brevis, est vox proparoxytona, quamvis à Græcis in eâ colloceatur accentus. Amorem vincens, vel amoris victor, & amore vincens, latine reddi potest: cum pomen sit à νικη, *nikê*, victoria, & ab ἔρος, *eros*, amor, derivatum. Nomen verè omnibus Sanctis appropriandum, qui divinâ charitate fortissimi, forti, ut morte, dilectione invicti, divitiarum, & vanitatum seculi, amicorum, & honoris terreni, parentum, & nobilioris thalami, sui ipsius, & totius mundi amorem superaverunt.

Cant. 8. 6.

NICETAS: νικητής, *nikētēs*, p. l., victor. Oritur à tertiâ personâ præter. pass. verbi νικᾶω, *nikáo*, vinco, quæ est νικῶντος, *nikōntos*, victus fuit, à quâ ablato augmento syllabico, fit *nikētēs*. Fuit Nicetas Acominatus, seu Choniates, historiarum scriptor, ab imperio Joannis Comneni, anno Christi 1118, usque ad obitum Balduni, primi ex Latinis Orientis Imperatoribus, anno 1203. Sed aptius hoc nomen convenit tot Sanctis Confessoribus, & Martyribus, tot victoriis illustribus, tot tantisque triumphis celebrioribus. Idem dic de nomine Nicetius, ab eadem radice originem trahente.

NICETERIUM: νικητήριον, *nikēterion*, p. b., victoria, præmium victoriæ, ab eadem radice, quâ *nicetas*. Ità quoque dictum festum, sacrificium, aut epulum pro victoriâ celebratum. Victores inter Gentiles varia præmia ferebant: ut torques, varii generis coronas. Sed vera Christianorum Heroum niceteria recipiuntur in cælis. Ibi festiva solemnitas, lætissima, & mystica epula pro partâ victoriâ celebrantur. Ibi victâ carne, Diabolo, & mundo, Electi percipiunt *inmarcescibilem gloriæ coronam*. Niceterium etiam epinicion vocatum, de quo suo loco tractatum est.

1. Pet. 5. 4.

NICODEMUS: νικόδημος, *nicodemus*, latine, propter *ni, eta*, vocalem longam, penultima productâ, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, accentus in antepenultima colloceatur. Nomen est proprium, quod populi victorem interpretari possemus: à dicto verbo νικᾶω, *nikáo*, vinco, & δῆμος, *dēmos*, populus. Nicodemus ille, qui venit ad Jesum nocte, & erat discipulus Jesu, fuit primarius ex Phariseis, & magister in Israël. Initio quidem levi pudore victus, & idè noctu ad Christum ventem accessit: sed postea verè populi Judaici victor, de die corpori Jesu mortuo insigne pietatis officium impendit. Ad ipsum etenim ungendum, devotâ magnificentiâ, venit ferens *mixturam myrroribâ, & aloes quasi libras centum*.

Io. 3. 2.

Io. 19. 39.

NICOLAÏTA: νικολαΐτης, *nicolaitēs*, p. l., nomen appellativum, formatum à nomine proprio *nicolaos*, de quo postea. Nicolaitæ dicti spurcissimi hæretici: quorum pestifera facta evitans Ephesina Ecclesia ab Apostolo Joanne laudatur, dum ait, *Quia odisti facta Nicolaitarum*. Sed reprehenditur Ecclesiæ Pergami Angelus, seu Episcopus, quod habeat illic tenentes doctrinam, similem doctrinæ pseudoprophetæ Balaam, *edere, & fornicari, ita habes, & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum*.

Ap. 2. 6.

V. 15.

Qui-

An. Chr. 874. n. 1.

Quibus verbis Nicolaitarum dogmata satis innuntur. Videlicet esse licitum pro libito Baccho, & Veneri indulgere: insuper edere ex quibuslibet idolothytis, contra prohibitionem Apostolorum, in Concilio Jerofolymitano promulgatam. Nicolaitæ Gnollici quoque dicti sunt, de quibus supra: qui, ut aliqui volunt, finistrè Nicolai Antiocheni dicta exponentes, suæ sectæ ipsius nomen perversè affixerunt. Non dissimilis hæresis rediviva fuit, sub Ludovico Pio Imperatore, Caroli Magni filio, & quia iste pius Imperator non sat illi impietati se opposuit, per annos 30 in purgatorio negligentia pœnas luit. Hoc à Baronio, Francorum aanales citante, refertur.

NICOLAUS: νικόλαος, *nicolaos*, latine penultima productâ, quamvis acuaturn à Græcis antepenultima. Est nomen eandem habens cum voce *niccedemus*, interpretationem. Nam etiam *νικῶς, laos*, populum significat: adeoque Nicolaus victor populi, aut victoria populi latine reddi potest. Quo nomine insignes fuere viri sapientiâ, & sanctitate illustres: inter quos prius tenet Nicolaus sanctissimus Myræ Antistes, qui & Cœcilio Niceno interfuit. Hujus beatissimi viri meritis obtentus à Deo alius Nicolaus, Tolentinas dictus, nomine, & vitæ puitate, primo non absimilis. Meritò etiam inter magnos Nicolaos recensendus Nicolaus I Papa, cognomento Magnus, de quo refert Platina, tantæ fuisse sanctitatis, eloquentiæ, doctrinæ, ac majestatis, ut quasi nomen ab omnibus coleretur. Obiit 13 Novembris anno à Sancti Sanctorum unctioe 867. Post hos ob magnæ eruditionis præstantiam enumerari potest Nicolaus, è Normandiæ vico, dictus Liranus: qui prius, ut ferunt, Judæus, verè populi victor Judaici, Christianus factus, & Ordinis S. Francisci religiofus, suis eruditissimis scriptis totum Ordinem, immò & Orbem illustravit. Obiit Lugduni 14 Octobris anno salutis, ex Judæis nobis obyentæ, 1349. Sed hoc præclaro nomine indignus fuit ille Nicolaus, ex septem primis Diaconis, qui passionum, & victorum vilissimæ plebi succubuit. Cum aliis elegerunt Apostoli & hunc *Nicolaum advenâ Antiochenum*, græcè dicitur profelythus, idest ex gentilitate ad Judaismum prius Antiochiæ conversus. Nefandæ hæreseos de licitâ fornicatione, etiam promiscuâ, fuit Author, ut testantur Irenæus, Tertullianus, & Epiphanius: etiam Clem. Alexandrinus, Eusebius, & Augustinus eum à tam perniciosâ doctrinâ fundè alienum opinentur, cujus saltem occasi merito perhibetur.

Act. 6. 5.

NICOMEDES: νικomedης, p. l., victoriam curans, deliberans, aut meditans, idiomate nostro verti potest. Formatur enim hoc nomen à *nikê*, victoria, & à verbo *νικόμην, μέδομαι*, curo, operor, volo, meditor, delibero. S. Nicomedes presbyter jam pridem certamen deliberaverat, victoriam mercatus fuerat, & triumphum corde curaverat: quando infidelibus, eum ad idolis immolandum urgentibus, se soli Deo omnipotenti sacrificare, contanter respondit. Quarè diu plumbatis ad mortem cæsus, eam victoriâ, quam dudum toto corde optaverat, affecutus fuit.

NICON: νικων, maxima machina militaris, à vincendo nomen trahens, ut sit quasi *νικων, nicon*,

vincens. Hoc enim est participium contractum verbi *νικάω, νικόω*, vinco. Sed maxima Ecclesiæ militantis machina, nullâ arte humanâ mobilis, nullis inferni technis superabilis, nullâ potentiâ mundanâ expugnabilis fuerunt aliqui Sancti Martyres hoc nomine donati. Inter hos miles quidam, S. Marci miraculis ad Christi Fidem conversus, inter ejus fideliores in strenuum ducem evasit, Fidem propugnavit, idololatriam expugnavit, tormenta superavit, victorias insignes reportavit.

NICOPOLIS: νικόπολις, p. b., victoriæ civitas latine dici potest. Est enim ejus etymon à dictâ voce *nikê*, victoria, & πόλις, *polis*, civitas. De quâ Isidorus ait, quod Augustus devicto Antonio Urbem in Actiaco sinu condidit, quam à victoriâ Nicopolim appellavit. Est autem Nicopolis in Epiro, quod D. Paulus è Cretâ Titum advocabat: *Cum misero ad te Arteman, aut Tycheum, festina ad me venire Nicopolim*. Quia verò Epirus Macedoniæ contemina, & à Macedonibus aliquando possessa, etiâ ista Nicopolis Macedoniæ nuncupata. Nam in Textu græco Epistola ad Titum dicitur scripta *ἀπὸ νικόπολεως πρὸς μακεδονίας*, è Nicopoli Macedoniæ, ut etiam habent Syriaca: scilicet ex aliquo loco Nicopoli vicino, anno à celeberrimâ victoriâ, per Jesu Christi mortem partâ, 26: ut ex Baronio, & aliis habetur. Ad Corinthios quoque secundam eodem anno Nicopoli scriptam, luculenter probat idem sacrorum Annalium Scriptor: et si Græca in sine habeant, è Philippis Macedoniæ, ut & Syriaca, & Latina Cöplutenia. Epistolam præterea ad Galatas eodem circiter tempore, & ex eadem civitate scriptam esse, ex Sancto Chrysolomo, & aliis ostendit idem Author. Non enim est verisimile Romæ exaratum fuisse, ut habent Græca in sine, & Syriaca, & graves Authores: cum vinculorum suorum non meminert, uti solet in aliis Epistolis Romæ conscriptis. Alia quoque Nicopolis in Bithynia reperitur.

Tit. 2. 12.

NICOS TRATUS: νικωστράτος, *nikowstratos*, latine penultima correptâ, qui græcus in eâ ponatur accentus. Exercitus victorem sonat: à dicto *νικόω*, vinco, & στρατός, *stratos*, exercitus. Nomen Dei providentiâ nonnullis Sanctis Martyribus impositum. Inter quos Nicotratus tribunus, bonus hostes debellare, feliciter infidelium exercitum, suo ignominis signis ideliter militatam, Fide vivâ prodigavit, vicit, prostravit.

NOEMA: νόημα, *noēma*, latine, propter vocalem longam, cum accentu in penultima, quamvis hoc non observetur à Græcis. Est intellectus, cogitatio, consilium: à primâ personâ præter. pass. verbi *νοέω, νοέω*, intelligo, considero, quæ est *νοέωντος, νοέωντος*, & hinc ablato augmento syllabico fit *noēma*. A Quintiliano sententiæ quoddam genus asseritur, cum aliud intelligitur, quàm dici videtur. Tales plurimæ in Hagiographis, & in Sanctis Patribus possunt observari.

NOMAS: νομάς, *nomas*, in pascuis degens, Numida, pastor. Ità dicitur à νομή, *nomē*, pascua, pabulum, pabulatio. Hinc Nomades; p. b., in Aphricâ, qui & Numidæ dicti: eò quod pascendis armentis præcipuè vacarent, & herbis uno in loco depastis, sedes mutarent. Fuerunt alii Nomades in Scythiâ supra Mæsidem paludem. De his maxime

bar-

In 1. ad Cor. c. 3. Hom. 7.

barbaris intelligo Chrysoftomum dicentem: Nomades, nullo cogente, suis matribus miscentur, idque non unus, aut alter, sed tota natio.

NOMICUS: νομικός, nomicós, p. b., legalis, legisperitus, à νόμος, nómōs, lex. Officium erat in Ecclesiâ Constantinopolitanâ, quo fungebatur legis doctor, ad quem legis dubia dissolvere spectabat. In vitis Patrum dispensator nomicus dictus est: quia verbum νόμος, nómōs, distribuo, à cuius præterito medio νόμος, & nomicós, & similes emanant voces. Ex Scribis illis apud Damascenum, qui primam Judæorum hæresim constituunt, aliqui à Legge dicuntur Nomici, & alii Deuterotæ, id est secundatores.

Lib. de heres. hebr. 14.

NOMIOS: νόμιος, p. b., justus, à νόμος, nómōs, lex, jus, &c. Item pastoralis, à νομῖος, nómōs, seu νομῖος, nómōs, pascuum. Hinc nomion melos, cantus pastoralis, & nomia corymbe, clava pastoralis, apud D. Greg. Nazianzenum. Nomios Apollo à pascendis regis Admeti ovibus dictus fuit. Nomion munus, pastorale prælatorum munus merito dicendum: quibus pascendis qui in eis est gregis Christi, verbo, & Sacramentis, onus gravissimum incumbit.

In Orat.

NOMOCANON: νομοκανών, nomocanon, latinè penultima correptâ, quamvis aliter efferatur à Grecis. Ità dicta Canonum distributio, seu compilatio, quasi lex Canonum: à dicto νόμος, lex, & Canon, regula. Ità quoque regularum compilatio, & coordinatio, potest appellari: Vox est, ut ait Magri, à Balsamone usitata: & significat apud ipsi regulatam factorum Canonum, sub titulis suis, distributionem, simul cum legibus imperialibus, & civilibus, ad eandem materiam spectantibus.

In Hierol.

NOMODIDACTES: νομοδιδάκτες, legem docens. Formatur à voce νόμος, de qua infra, & verbo διδάσκω, didásko, doceo: cuius tertia persona præter. pass. διδάκηναι, didáskēnai, doctus fuit, & hinc, ablato augmento, didáctēs. Ità & νομοδιδάκτων, nomodidáctōn, legis doctor, legis magister: à dicto νόμος, & didáctōs, de quo suo loco. Hæ voces etiam ab aliquibus Latinis usurpatæ: & in Textu græco Novi Testamenti legis doctor bis nomodidáctēs appellatur.

Ciel. lib. de legibus. 3.

NOMOPHYLAX: νομοφύλαξ, nomophylax, latinè penultima corripitur, etsi græco producatur accentu. Est legum custos, à dicto νόμος, lex, & phylax, custos. Nomophylaces, p. b., erant legum prælides, & custodes, qui etiam hominum facta observabant, & ad leges revocabant. Bud. in l. ult. ff. de senat. Nomophylacia, p. b., græcè νομοφυλακία, nomophylakía, est legum observantia, legum momentumque regimen, & tutela. Adedque quælibet legis, aut regulæ observatio, optimè nomophylacia latinè diceretur. Nomophylacion verò est legum tutela, juris custodia, & locus ubi Nomophylaces judicabant. Ab aliquibus pro nomico, & legis doctore nomophylax ponitur, & in vitis Patrum asserunt dispensatorem significare. Et merito: nam cum νόμος à verbo nemo, ut in voce nomicus dictum est, extrahatur, ed quòd jus suum cuique tribuat, rectissime dispensator, qui jus cuique distribuit, nomophylax appellatur.

NOMOS: νόμος, lex, institutum. Oritur à verbo νόμος, nómōs, tribuo, distribuo, incolò, ed quòd

lex suam cuique tribuat. Est enim νόμος eo fuitudo loquendi, & qualitas vocis in cantilenâ: quòd veteres leges cantarent, ne eas oblivioni manderent. Sed νόμος græcè oxytonum, seu cum accentu in ultimâ, est pascua, regio, præfectura: quare præfecturæ nomi vocatæ. Cum voce ἀρχός, archós, princeps, fit νομάρχης, nomárches: unde nomarcha est legislator, & qui in præfecturâ præest, quæ & nomarchia nuncupatur. Vide vocem Nomotheta.

NOMOTHEA: νομοθέτης, nomothétēs, p. b., quamvis apud Græcos producatur accentu. Est legislator, à νόμος, lex, & à verbo θέτω, tithēmi, pono (cujus tertia persona in passivo est τίθηται, tithēta, ponitur) adedque Nomotheta qui leges ponit. Vocis νόμος etymologia jam exposita fuit, ed quòd nempe jus suum unicuique tribuat. Ab Hebræis dicitur thorâh, à radice jarâh, jecit, jaculatus est: & in conjugatione hiphil facit horâh, quòd, inter alia significata, est docuit, monuit, instituit. Hinc ergò thorâh, doctrina, institutio, lex: & dicitur de legibus specialibus, ac de totâ lege mosaicâ (quo sensu Pentateuchus ab Hebræis thorâh nuncupatur) necnon de universo Dei Verbo, ed quòd per ipsum de Dei voluntate ergâ nos, de officio nostro ergâ Deum, & proximum, erudiamur, & doceamur. De cætero lex pro suo objecto debet habere iustum, & iustitiam: hæc verò ab Ulpiano definitur, Constans, & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi. Dicitur Nomotheta Athenis qui ex iudicibus eligebantur, quorum erat leges à populo probatas examinare, probare, vel reprobare. Supremum, & primum vetetis Legis Nomothetam Deum fuisse, est de Fide, adversus Manichæos. Eam quidem esse sanctam, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum, probat Augustinus in Lib. contrâ Adimantum, & lib. 22. contrâ Faustum. Quorum hæreticorum hoc pervertitum erat dogma, ab eodem Augustino relatum, Deum qui legem per Moysen dedit, & in hebræis prophetis locutus est non esse verum Deum, sed unum ex principibus tenebrarum. Contrâ quos agit Augustinus, partim locis citatis, partim in duobus Libris contrâ adversarium Legis, & Prophetarum. Et satis evidenter ex Scripturis probatur, præsertim ex hisce Apostoli verbis: Multifariam, multisque modis olim Deus loquens in prophetis, novissimè diebus istis locutus est nobis in filio. Illam tamen Moyses non immediatè accepit à Deo, sed ab Angelo Dei personam representante, & per ipsum Deo loquente. Nam lex ordinata est per Angelos in manu mediatoris. Quia verò Moyses eam solus, & immediatè populo proposuit, etiam nomotheta, & legislator nuncupatur. Etsi non sit verisimile, quòd aliqui dicunt, Moysen propriâ autoritate quasdam leges tulisse: nec ipsum repudium, nisi ex Dei nutu, permisisse, præsertim si per ipsum matrimonii dissolvebatur vinculum. In N. Testamento nolter Nomotheta est Christus Dominus, qui pro triplici præceptorum genere Legis Mosaicæ, scilicet judicialium, ceremoniarum, & moralium, ipsa moralia ut talia confirmavit, alia verò in præcepta sacramentalia, & Fidei convertit. Ità ergò verè Legislator fuit Christus Dominus: quamvis hoc negent Lutherus, & Herbrandus. Sic enim testatur

תורה
thorâh.
תורה
jarâh.
תורה
horâh.

Rom. 7. 22.

In lib. de hæres.

Heb. 1. 1.

Gal. 3. 19.

II. 33. 22.

Maias: Dominus legifer noster, Dominus rex noster, ipse veniet, & salvabit nos. Quamvis enim 70 dicant, משיח ארצנו הוא, Kyrios archon hemôn, Dominus princeps noster, tamen etiam Textus hebraicus Nostro concinit, dum voce mechokék, utitur, quæ legislatorem præsertim significat, etsi rex, scriba, & iudex etiam hac voce intelligantur. Est autem à radice chakák, descriptit, statuit, decrevit. Illi verò hæretici Christum assepebant non Legislatorem, sed solum Redemptorem. Non fit autem est Legislator, ut non fit etiam Redemptor: prout Pelagiani, & Petrus Abailardus comminiscabantur.

מחוקק
mecho-
kék.
מחוקק
chakák.

NOMOTHEICUS: νομοθητικός, nomothéticós, p. b., legum ferendarum peritus. Hinc νομοθητική, nomothétikē, Nomothetica, seu legislatrix, quæ est una ex speciebus prudentiæ, seu ex ejus partibus subjectivis, ab eadem radice quæ vox præcedens. Nam prudentia dividitur in personalem, & gubernatricem: hæc verò subdividitur in æconomicam, politiam, nomotheticam, & militarem. Sic enim Philosophus ponit legispositivam partem prudentiæ, nempe gubernatricis, seu Politiciæ: etsi D. Thomas ejus loco ponat regnativam, quæ est primaria species prudentiæ, à quâ nomothetica non discriminetur. Vel saltem ad illam ita spectat, quòd Philosophus, ut ait Angelicus, denominat regnativam à principali actu regis, qui est leges ponere. Hoc enim requirit prudentiam, & quidem specie ab aliis distinctam: Quia ubi invenitur specialis ratio regiminis, & præcepti in humanis actibus, ibi etiâ invenitur specialis ratio prudentiæ. Nomothetica tamen etiam aliquo modo spectat ad iustitiam, cum lex, ut diximus, iustum, & æquum respicere debeat: Igitur ad prudentiam pertinet secundum divinationem iustitiæ, non secundum executionem. Sed propter infinitam sapientiam, & iustitiam, Nomothetica in mente Dei maximè refulget: ex quâ, rivulus adinstar, regalis emanat legislatrix. Quapropter ait Increata Sapientia: Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Septuaginta legunt, καὶ τυράννοι, & tyranni (& tyrannus, seu reges, ut vertit eorum Interpres latinus) dominantur terræ.

2. 2. q. 50. 2. ad 3.

D. Th. 4. 30. ad 4.

Prov. 8. 15.

NOSOCOMIUM: νοσοκομῖον, nosocomion, p. l., propter dipthongum græcam in vocalem longam latinè conversam. Est locus in quo infirmi curantur: à νόσος, nosós, morbus, & verbo poetico νομέω, coméō, curam habeo. Unde & νοσοκομῖος, nosocomios, dicitur ejus loci præfectus. Nosocomia non solummodo sunt hospitalia, in quibus omnis generis pauperes infirmi recipiuntur; sed etiam illa privata infirmorum ædificia, quæ infirmaria vulgò dicuntur. Sicut autem illud magnificentissimum nosocomium Cambajæ, Indiæ orientalis civitate, pro volucris infirmis, magnoperè infidelium vanitatem, & ineptiam arguit, ità tot præclara nosocomia in Orbe christiano erecta satis avitam Fidelium misericordiam, pietatem, & Charitatem commendant. In quibus piè inservientes (ut Nostris, qui ex propriæ professionis robore, pauperibus infirmis, quòd vilius in oculis mundi ed nobilius, & gloriosius in oculis Dei, ministrant) facile pro tot heroicis sublimioris Charitatis operibus, in-

ter aliorum morbos, & corporis mottes, æternam adipiscuntur animæ salutem. Cum D. Hieronymus non meminerit, se legisse mala morte mortuum, qui libenter opera Charitatis exercuit, habet enim multos intercessores, & impossibile est multorum preces non exaudiri. Idem S. Pater de Fabiolâ nobilissimâ matronâ refert, quòd primò omnium nosocomium, id est languentium villam intulit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta languoribus, atque inediâ miserorum mēbra resoveret.

Ep. ad Nepotianum

Ep. 30.

NOTHUS: νόθος, nóthos, hac voce græcâ significat quidquid non legitimum, aut quidquid est peregrinum, & extraneum. Unde nothus apud Auctores latinos, præsertim Juristas & Theologos, significat illum, qui natus est ex concubinâ domi non retentâ. Suidas hanc vocem deducit à particula νό, nó, quæ privationem significat, & à θήω, thēō, divinum: quòd privatus sit eo, quòd divinum censetur, nempe legitimis nuptiis. Hinc νόθηα, nothiâ, in ling. est degeneratio, quæ ab aliquibus spuritas vocatur. Sed nothiâ, etiam penultima longâ, in neutro plur., sunt res quæ dantur nothis, aut illegitimè natis à parente: seu portio illa honorum, quæ ex legum indulgentiâ nothis à patre poterat obvenire. Distinguitur autem nothus à spurio: nam illegitimi dividuntur in spurios, & naturales. Naturales sunt illi qui nati sunt ex illis personis, inter quas poterat esse matrimonium: spurii verò, qui orti sunt ex copulâ legibus damnatâ. Rursus naturales subdividuntur in nothos, & simpliciter naturales: & hi quidem sunt qui nascuntur ex concubinâ domi retentâ. Nothi verò, ut alii naturales, nisi legitimentur per subsequens matrimonium, sunt irregulares, pro quibus dispensare potest Episcopus ad ordines minores, & beneficia simplicia. Sed per professionem in Religione approbatâ, irregularitas ista tollitur, etiam quoad sacros ordines, non autem quoad dignitates in religione, aut extrâ religionem. Non tamen tollitur per Baptismum, ut probat Filiucius cōtrâ Toletum, Tract. 19. c. 5.

Tract. 19. c. 5.

NOTUS: νότος, nótos, Auster, ventus meridionalis. Ità dictus propter humiditatem, à νότος, nótos, humiditas. Sapiens Creatoris commemorans potentiam, signanter in celorum, & siderum productione, & in tot meteororum varietate, inter alia dicit: Et in voluntate eius aspirabit notus. Ubi Textus græcus ait, πνεύμα νότος, pneúma nótos, flabit notus. Et Propheta Ezechiel, in describendis templi gazophylaciis, de illis ostiis, quæ ad meridiem versa erant, ait: Quæ erant in via respicientem ad notum. Etiam 70 legunt πνεύμα νότος, ad notum: & Hebraicus dērech dārôm, viâ meridiei, seu Austris. Cum verò notus Austrum significet, observatu dignum est, quòd Auster in Scripturis ferè in bonâ partè sumatur, cum allegoricè Spiritus sancti fervorè designet: ed cōtrâ verò Aquilo cōtrariâ potestatem, Diaboli regnum, Charitatis extinctionem. Hinc Sponsa dicit, vel Sponsus secundum alios, Surge aquilo, & veni auster. Septuaginta legunt πνεύμα νότος, & veni note: sed hebraicè θέρμαν, id est auster, meridiēs. Quasi diceret, auferatur Aquilo, & veniat Auster. Vel per Aquilonem tribulationem intelligendo, ut sensus sit, exurgat tribulatio, & tentatio: sed simul veniat Spiritus

Ecci. 43. 17.

Ez. ch. 42. 12.

777

Cap. 4. 16

theman.

tus sancti gratia, quae mysticum hortum maximè fecundet. Sicuti verò per Austrum anagogicè designatur felicitatis status; ita per Aquilonem infernus figuratur. Et idèd dicit Salomon: *Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Textus hebraicus utitur voce *darom*, & 70 dicunt *עַד נֹכְחִי*, *en do nozo*, in noto.

NUMISMA: *νῦμισμα*, *νομισμα*, moneta, quae lege principis cuditur, ut sit rerum emendarum pretium. Oritur ista vox à *νῦμος*, *nomos*, lex, vel à verbo *νομίζω*, *nomizo*, quod inter alia significat lege sancio. Numisma enim, sicuti nummus, qui ab eadem radice originem trahit, habet pretium legale, seu lege taxatum. Antiochus filius Demetrii Seleuci, frater Demetrii Nicanoris, de quo in voce Nicanor nonnihil attigimus, isto ab Arsace capto, regnum invasurus, Simonis magni Judaeorum Pontificis amicitiam sibi conciliare, è re sua magnoperè existimans, inter alia privilegia, quae ipsi promittit (quae tamen ipsi etiam sine tali concessione, utpotè Republicae liberae legitimo principi competebant) ait: *Permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua.* Et ita græcè *νομισμα* hinc exaratur. Illud autem numisma census, quod Christus ab Herodianis & Phariseis sibi ostendi postulavit, erat nummus quidam cum Cæsaris effigie, & inscriptione, qui pro censu Romanis solvebatur. Patet autem hoc numisma fuisse denarium: nam *obtulerunt ei denarium.* Qui verisimiliter non fuit denarius vulgaris atticus, seu argenti drachma una; sed denarius hebraeus duplò major, nempe media pars sicli, & pondere duas exequabat drachmas. Cum enim hoc tributum quotannis Hebraei templo capitatum exsolvent; postea Judea à Romanis subacta, hoc numisma ipsis pendebant.

NUTHESIA: *νῦθησία*, *nuthesia*, latinè penultimà correptà, ni græcus accentus in eà retineatur ex usu. Est admonitio, institutio, correctio: eò quòd mentem ponat, seu quid faciendum sit in mentem inducat. Nam mens *νῦς*, *nus*, dicitur, & *θησις*, *thésis*, aut potius *νῦθησις*, *nuthesis*, pono. Etiam pro expositione reperitur, quae rem nudè proponit, ex ipso Textu collecta, seu doctrinà nudà, mentem Authoris exponente. Verbum *νῦθησις*, *nuthésis*, est admonéo, instituo, castigo, increpo, à quo *nuthethema*, & *nuthetesis*, p.l., pro admonitione, increpatione, & castigatione optimè dicuntur. Nutheticus verò, p.b., græcè *νῦθητικός*, est admonitorius: unde nuthetici sermones sunt admonitiones, seu exhortationes.

NYCTAGES: *νυκταγία*, *nyctagi*, latinè penultimà correptà. Hæretici ita dicti, ut ex Isidoro refert Magri: eò quòd nocturnas vigiliis precesque damnarent. Vox ista in Lexicis non habetur, sed à genit. *νυκτός*, *nyctós*, à *νύξ*, *nyx*, nox, & forsitan à verbo *ἀγω*, *ago*, duco, ago, &c. (quia noctem optimè fomno sepulti peragebant) deducenda. Dicti etiam *νυκταζόντες*, *nyctazondes*, & lethargici: & quidam *nyctazontes*, quasi à verbo *νυκταζο*, quod tamen non reperitur. Fortè *νυκταζόντες*, *nyctazondes*, idèst dormientes, utpotè participium plurale verbi *νυκταζο*, *nyctazo*, dormio, nuncupandi.

Brc. 11. 3.

Mach. 15. 16.

Matth. 22. 19.

Hierol. 10.

NYCTALOPS: *νυκταλόψ*, *nyctalops*, latinè penultimà correptà, etsi propter ultimam longam in eà ponatur accentus græcus. Ità dictus ille, qui interdii clariùs videt, & nocte adventante visu est hebetiori. Formatur ista vox à *νύξ*, *nyx*, nox, genit. *νυκτός*, *nyctós*, *άλω*, *halo*, capio, & *ὄψ*, *ops*, visus, oculus, quòd noctu capiatur oculis. Hinc *nyctalopia*, p.b., græcè *νυκταλωπία*, *nyctalopia*, talis passio vocatur. Ulp. l. 10. ff. de ædil. edict. Ab aliquibus tamen contrario sensu, de eo qui noctu meliùs videt, accipiuntur istæ voces. Qui tali vitio laborat, si in sacris sit, aut alio titulo obligatus, officii ecclesiastici recitationem ante tempus vespertinum tenetur recitare. Nyctalopes, p.l., sunt peccatores obstinati, qui adventante mortis horrenda nocte penitens à Diabolo excæcantur.

NYCTERIS: *νυκτερίς*, *nycteris*, p.b., noctua, vel ut aliis placet, vespertilio, ab adiectivo *νυκτερός*, *nycteros*, nocturnus. Quòd nycteris sit animal immundum satis ex se patet, à quo & visus, non minus quàm gustus, abhorret: & ob noxium alimentum quod præberet meritiò in Legge veteri prohibitum. Nam inter ceteras immundas volucres Moyses comedere vetat *upuram quoque, & vespertilionem.* Et ita *79. 23. νυκτερίς, nycterida* idèst vespertilionem, ut exponit eorum latinus Interpres, & latinè *nyctérida*, p. b. debet efferrì. Similiter Hebraicus habet *ngatallépb*, idèst vespertilio. Hujus prohibitionis ratio literalis est illa jam dicta. Figurata verò est: quia vespertilio eos, qui malè agentes odio habent lucem, defiliat, quorum confortia fugere debemus. A nycteris fit *νυκτερός*, *nycterinos*, latinè *nycterinus*, p.b., nocturnus, obscurus. Hinc *nycterina* phantasmata larue nocturnæ dicuntur.

NYCTICORAX: *νυκτικόραξ*, *nycticorax*, latinè penultimà correptà, quamvis à Græcis, etiam ad ultimam quantitatem respicientibus, in penultimà statuatur accentus. Est corvus nocturnus: à dicta voce *nyx*, genit. *nyctós*, nox, & *κόραξ*, *corax*, corvus. Lex mosaica inter aves immundas, adeoque Judæis ad esum prohibitas, recenset *nycticoraxem, & nycticoracem.* Septuaginta quoque dicunt *nycticoraca*, & Hebraicus habet *scialách*, idèst mergus, seu mergulus, ut habetur in Levitico, ita dictus à *scialách*, jecit, projecit, eò quòd ad pisces capiendos se in aquas projiciat. Sed nostro Textui inhaerendo, hæc quidem avis prohibetur primò propter causam literalem, ut alia corvini generis: quia sunt aves rapaces, & consequenter nimia siccitatis, ut ait D. Thomas, & hominis temperiem offendunt. Mysticè verò: quia *nycticorax, quæ nocte acuti est visus, in die autem non videt, significat eos qui in temporalibus sunt astuti, in spiritalibus hebetes.* Psalmista describens anxietatem, afflictionem, & mœrorem populi israelitici, se *nycticoraci* comparat, qui de die in angulo delitescit, & noctu non tam canit quàm gemit; *Factus sum sicut nycticorax in domicilio.* Huic quoque Textui concinunt Septuaginta, *nycticorax in domicilio*: hebraicè dicitur *chor*, bubo, aut *nycticorax*. Hieronymus Laurentus ex Augustino, & Eucherio, dicit, quòd allegoricè *nycticorax* sit Christus in passione, inter crucifixores Judæos. Et certè

Lev. 11. 19.

ngatallépb.

Deut. 14. 17.

Lev. 11. 17.

scialách.

1. 2. q. 101. 2. 6. ad 1.

Pl. 101. 7.

chor, 212.

te Epiphanius in Physiologo de noctua, seu, ut in græco habetur, de *nycticorace*, super illa Psalmi verba ait: *Sic Dominus noster Jesus Christus dilexit nos sedentes in tenebris, & in umbrâ sporis, hoc est gentium populum amavit, magis quàm Judæos.* Non autem vult dicere, quòd Christus tenebras amaverit, sed potius eos qui in nocte immergi erant. Quamvis Augustinus etiam per noctem peccatores ipso intelligere videatur, & de Christo dicit: *Ecce nycticorax in parietinis amat & noctem, nam nisi amaret, unde diceret, pater ignosce illis? Nec refert quòd noctua impura sit avis; nam quatenus talis non est Christi figura, nisi in quantum Christus peccata multorum tulit: & idèd cum immundis, & sceleratis reputatus est.* Quod & sibi objicit, & solvit Epiphanius: *Dices impura avis est noctua: at qui Salvator per Apostolum dixit, eum qui non noverat peccatum, pro vobis peccatum fecit.*

NYCTOBLEPA: *νυκτοβλέπη*, *nyctoblepes*, latinè cum accentu in antepenultimà, quia penultima brevis, quamvis à Græcis in eà ponatur accentus. Ità dictus ille qui noctu videt: à *nyx*, nox, & *βλέπω*, *blépo*, video. Nyctoblepa optimè dicuntur illi, qui & nycticoracibus à D. Thomâ equiparantur. Mundani scilicet umbræ mortis peccati penitus immergi, qui dilexerunt magis tenebras, quàm lucem.

NYCTOSTRATEGUS: *νυκτοστράτηγος*, *nyctostrategós*, p.l., ad verbum nocturnus imperator, prætor nocturnus, verti potest. Nam componitur à sæpiùs dictâ voce *nyx*, genit. *nyctós*, nox, noctis, & *stratégus*, p. l., imperator, dux exercitus, prætor, ut suo loco dicitur. Vocabulum istud optimè principi tenebrarum harum adaptaretur. Aliàs Nyctostrategi fuere nocturni magistratus in provinciis, qui armati noctu urbem perlustrabant. Art. cadius l. ult. §. 1. ff. de mu. & hono.

NYMPHA: *νύμφη*, *nympha*, à Græcis dicitur sponsa. Ositur ista vox à *νύον*, *nyon*, recens, & *φάινωμαι*, *phainomai*, appareo: quia recens apparet. Item *nympha* à Poëtis dicta fluminum, montium, maris, & arborum Deæ: quia semper recentes, seu juvenes comparere putabantur. Unius Nymphæ verè Christi sponsæ, & per regenerationis lavacrû, sacrae aquarum nymphæ, mentio fit ab Apostolo: Colossensibus scribente: *Salutate Nympham, & quæ in domo ejus est Ecclesiam.* Ità quidem diceretur secundum nostrum Textum; sed viso græco Codice, constat hic non esse mulieris, sed viri nomen: ut observaverunt Theodoretus, & Theophylactus. Nam illa particula *ejus*, quæ in græco dicitur *αὐτοῦ*, *autu*, est masculini generis. Allusionem ergò illam ad nymphæ nomen, istius viri animæ poteris applicare. Sancta Nympha, vera Christi sponsa, cui Sponsus ipse sanguinum, sed gratissimus exstitit, cælesti thalamo, & virginitatis flore, & in martyrii dote, digna fuit. A voce *nympha* dicuntur *nymphaea*, balnea, & lavacra: hincque *nymphaeum* in Anastasio sæpè legitur, pro conchâ aque, in atrio Ecclesiæ poni solitâ, ad Christianorum, antequàm in eam ingrederentur, manuum lotionem. *Nymphium* verò, certè p.l., pro loco fontis intra monasterii septa, in Hierolexica reperitur.

Physiol. c. 20.

Enar. in Pl. 101.

Il. 53. 12. Marci 15. 8.

10. 3. 19.

Col. 4. 15.

NYMPHODORA: *νυμφόδορος*, p.l., sponsæ donum latinè sonat, à *νύμφη*, *nymphe*, sponsa, & *δoron*, *doron*, donum. Christi sponsa fuit, & sponsæ donum pretiosum cum duabus sororibus tulit Sancta Nymphodora. Nam virginitatis adamante ornata, martyrii pyropo decorata, dona pretiosissima Sponso cælesti obtulit, & thesauris supernis intulit.

NYSSA: *νύσσα*, repagulum, carceres, unde moventur curfores. Fit à verbo *νύσσω*, *nyssô*, pungo, pello, quoniam inde calcaribus equi urgentur. Item est scopus, meta, à verbo *νέω*, *néuo*, inclino: eò quòd cum metam curfores attigerint, inclinantur, & flectantur. Vox ista reperitur apud D. Greg. Nazianzenum.

In Serm. Pateha.

BELISCUS: *βελισκος*, *obeliscós*, diminutivum ab *obelós*, veru. Adeòque ex vi sui etymi, parvum veru significare deberet. Sed potius per antiphrasim dicitur, pro ingenti saxo, in modum veru, aut sagittæ acuminato. Cujus originem assignat Isidorus: *Obeliscum Mæspres rex Egypti, primus fecisse fertur tali ex causâ: cum quodam tempore Nilus vehementer inundatione Egypto nocuisset, indignatus rex, tamquam penas à flumine exigeret, sagittam in undas misit: non multò post gravi valetudine correptus lumen amisit, qui post cæcitatem visu recepto duos obeliscos soli consecravit: obeliscus enim sagitta dicitur, qui idèd in medio circo ponitur, quia per mediâ mundum sal currit.* Similes obelisci stupendæ molis, etiamnum Romæ visuntur: quorum aliqui variis notis, Egyptiorum hieroglyphicis, sunt insculpti. Inter ceteros eminet ille, qui ante templum Vaticanum, jussu Sixti V. erectus fuit, centenas librarum myriades in pondere exuperans. Augustinus obeliscum pro obelo posuit, dum dixit de verbis Pharaonis ad Josephum: *Quorum omnium in cordibus græcis, qui à diligentibus conscripti sunt, quedam obeliscos habent, & significant ea quæ in hebraeo non inveniuntur, & in Septuaginta inveniuntur, &c.*

Orig. l. 18. c. 3.

L. 1. Quæstione sup. G6. q. 155.

OBELUS: *obelus*, *obelós*, p. b., veru. Ejus etymon est à *βέλος*, *bélos*, sagitta, quòd veru in acumine sagittam referat. Ab ejus similitudine dicitur etiam *obelus* virgula quædam in libris, ubi aliqua malè scripta observantur, seu, ut ait Isidorus: *Obelus, idèst virgula jacens apponitur in verbis, vel sententiis superflue iteratis, sive in iis locis, ubi lectio aliqua falsitate notata est, ut quasi sagitta ingulet supervacua, atque falsa confodiat: sagitta enim græcè obelos dicitur.* Uti asteriscus inscribitur, ut addita nonnulla designet: quod præsertim in Antiquorum observabatur libris. Unde Hieronymus contra suos obtrectatores ait: *Cur ea quæ sub asteriscis, & obelis vel addita sunt, vel amputata legunt, & negligunt? Obelus verò cum puncto, hoc modo . . . in iis, de quibus an tolli deberent dubium erat, apponebatur.* Ab aliquibus di-

Orig. l. 11. c. 10.

Ep. 104. ad Desid.

dictus obelus agnoscitur, cum legi debeat *uno estigmēnos*, *ὄνο ἐστigmῆνος*, id est supra punctus, aut supra puncto notatus. Nam *uno*, supra, & *scizō*, *scizo*, pungo, punctis noto: cuius participium pass. praet. *estigmēnos*, & latine estigmēnos, p. b., efferri deberet. Tali obelus appositus ad illa Lucae verba, *qui fuit Cainan*: ed quoddam Cainan nec Gen. 11. nec 1. Paral. cap. 1. legatur.

OBOLUS: *ὄβολος*, *obolus*, p. b., monetae genus. Itā dictum ab *obelos*, ed quoddam vetus Atheniensium nummus obelisci formam, aut imaginem referret. Quantum autem obolus valuerit, est nonnulla inter Authores dissensio. Certum quidem est fuisse unum ex minimis numismatibus, & vigesimam scilicet partem, ut pluribus in locis Scriptura testatur. Nam *scizus 20 obolos habet*. Septuaginta legunt, *ἄκοσι ὄβολοι τὸ δίδραχμον*, *scizus oboli 20 drachmōn*, id est 20 oboli didrachmum: & in Textu hebraico obolus dicitur *gherab*, à *ghardr*, secuit, quasi minimum monetae segmentum. Aliqui obolum dicunt fuisse asses unum, seu decimam denarii partem: idē enim denarium vocatum, quia 10 asses penderet. De quo Pierius ait; *Scizum obolum eius precii esse, qui Romae nunc litras aliquot appellatur*. Alii sextam denarii partem faciunt, seu drachmā atticā. Et quidem de obolo attico id facile concefferim, qui erat vigesima quarta pars scilicet. Sed cum obolus esset vigesima pars scilicet, scizus autem valeret quatuor drachmas, inde sequitur obolum hebraeum esse drachmā atticā quintam partem, seu duos bajoccos. Et forte antiquitus balocus, seu obolicus Romae fuerit quinta pars Julii, seu drachmā. Sed temporis decursu illa monetae facile immutantur, ut ferē de omnibus provinciis certum est. Pierius verbō, & alii in hoc sunt hallucinati, quod scizum duas tantummodō drachmas aestimaverint. Sed didrachmum hebraeum, quod erat attico duplo majus, erat tetradrachmum atticum: ut asserit Jacobus Tirinus in Prolegomenis, de antiquis ponderibus, & monetis.

OBRIZUM: *ὄβριζον*, *obryzum*, dicitur aurum perfectius, quod ita igne purgatum est, ut nihil habeat extranei admixtum, & idē non amplius minuatur. Itā dictum, ut aliqui volunt, quasi *ἀβριζον*, *abrizum*, sincerum: vel secundum alios, ex D. Hieronymo, dicitur obryzum, quasi ophirizum, ab Ophir, & in nostro textu non scribitur *obryzum*, sed *obrizum*. Itā legitur, quod Salomon in templo Domini *laminas auri obrizi affixit per totum*. Ophir autem erat aliqua regio optimi auriferax: putā aurea Chersonesus in Indiā Orientali, ad quam facile ē mari rubro navibus Salomonis dari poterat accessus. Nam *serui Hiram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir*. Obrizum verbō quo accinctus erat ille Angelus qui Danieli apparuit, & *venes eius accincti auro obrizo*, significat, ut ait Pererius, ardorem amoris, quo Angeli Deo indissolubili conjunctione copulantur: vel purissimam eorum sapientiam, in hominum castitate, & concupiscentiā victoriā procurandā. Alii vocis istius etymon cum Martino trahunt ab *ὄβριζον*, *obrimos*, potens, & verbo *scizo*, *scizo*, ferreo, quod effereuendo & coquendo sit induratum. Sic in

Luc. 3.

Ex. 30. 13.

gherab.

ghardr.

Hierogl.

Drachmā.

Paral. 13.

Par. 9.

Dan. 10.

eo exponendo variant Interpretes, cum & Textus magna sit in eo nominando varietas, Nam in primo illo loco, ubi Noster legit *obrizi*, 70 legunt *χρυσὴ καθαρή*, *chrysis catharē*, auro puro: & Textus hebraicus habet, auro *zov*, id est bono, puro, Istud aurum purum infrā à Septuaginta dicitur aurum ex *φάρουμα*, *pharumē*, quasi Perum, ut Peruana regio, secundum aliquos, significetur: quae alio nomine apud Danielelem, ex hebraico *ophāz*, *ophāz*, pro Ophir, appellatur.

OBSONIUM, vel opsonium: *ὀψώνιον*, *opsōnion*, p. b., stipendium, esculentum coquinarium. Stipendia enim militum opsonia quoque vocabantur: quia erant ea quae ultrā panem accipiebant. Unde quod ait noster Textus de illis verbis Joannis ad milites, *Contenti estote stipendiis vestris*, Graecus habet *τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν*, *tis opsōniis hēmōn*, id est opsoniis vestris. Dicitur autem opsonium ab *ὀψω*, *opsōn*, quod etiam opsonium significat, scilicet quiddam praefer panem edimus: praesertim ex iis cibis, qui per ignem praeparantur: à verbo *ἐψω*, *epsō*, coquo, elixo.

OCEANUS: *ὠκεανός*, *okeanos*, p. b., mare terram ambiens. Quod aliqui volunt ita nominari ab adverbio *ὠκέως*, *okeos*, celeriter: ed quod ipsum velociter ferri crederent. Quamvis aliunde ipsius originem deducat Suidas, nempē à verbo poetico *κέω*, *keō*, divido, & converso *α*, *alpha*, privativo in *ω*, *omega*, ita ut oceanus dicatur, quia non dividitur, sed continuā ferie terram ambiat. De animā Mundi, quam Deum à Varrone creditam refert Augustinus, asserit Gentilis ille, aliās doctissimus, eam, dum in terram permanat, facere Deam Tellurem, *quod autem inde permanat, in mare atque oceanum, Deum esse Neptunum*. De Oceano ut fluvio quodam totam terram ambiente, videtur Damasceno Scripturam sacram dixisse, *quod fluvius procedit de Paradiso, potabilem, ac dulcem aquam praebens. Hic aquam praebet omni mari, perseverans, & indurmutabilis manens*. Addit oceanum in quatuor illa flumina, de quibus Gen. 2., discriminari.

OCHLOCRAZIA: *ὀχλοκρατία*, *ochlocratia*, latine in rigore penultimā correptā, ni graecus, ut in similibus affolet, retineatur accentus. Est plebis regimen: ab *ὄχλος*, *ochlos*, turba, populus, & *κράτος*, *cratos*, robur, imperium. Hoc accidit quando impetu plebeo cuncta regantur, non legitimā democratiā. Quia in democratiā omnes, & boni: sed in ochlocratiā plures, & mali gubernant. V. vocem *oligarchia*.

OCNUS: *ὄκνος*, *ocnos*, piger, timidus, contumax, proprie qui gravatim aliquid facit. Ocnus verbō in graeco, ut apud Cyr., oxytonum, *ὄκνος*, *ocnos*, est cunctatio, ignavia, segnities. Et hinc ocnia, p. b. (nisi graecus accentus in eā observetur) id est pigritia, timor, negligentia. Hae quoque voces apud aliquos Authores Latinos reperiuntur.

OCTAPLA: *ὀκταπλά*, *octapla*, latine penultimā brevi in prosā, in versu communī. Vox ista sonat octupla: ab *ὀκτώ*, *octō*, & particulā *πλάς*, *plās*, quae in compositione significat multiplicationem partis, aut specierum. Famosa sunt Origenis Octapla, in quibus, per octo columnas, octo varias Scripturæ

202, 203

Luc. 3. 14

L. de Civ. Dei 7. c. 23.

L. de Fide Orthod. c. 9.

Libellode Pond. & mens.

Bar. An. Chr. 231. n. 19.

Tob. 7.

Ad Pamm Can. apertant 31. q. 1.

In Gen. Hom. 28.

De Ref. canis.

turæ versiones ob oculos ponit. Pro istis supra, in voce *Hexapla*, Epiphanium citavimus, qui post sex illas versiones enumeratas subiungit: *Si verò quinta, & sexta interpretatio conjuncta fuerint ad illa consequenter octapla vocantur*. Iplas ita quoque recēset Baronius, ut in primā columnā sit Textus hebraicus hebraicē scriptus: in secundā idem Textus, sed graeco characterē in tertiā Aquilę versio: in quartā Symmachī: in quintā Septuaginta Interpretatione versio: in sextā Theodotionis: & hæc sex formant Hexapla. Præter has, duæ versiones sunt adjunctæ, quæ quinta, & sexta vocantur, ad octapla constituenda: fueruntque istæ duæ ab Hebraeis, sed piis, ut putat Hieronymus, hominibus elaboratæ. Quinta editio inventa anno Christi 219: ut tradit Epiphanius, *invenos esse Hierico in doctio occultatos divina Scripturæ libros, ex hebraico in graecum versos, quam nominant quintam editionem*. Ab Origene scilicet inventi sunt, ut eodem anno refert Baronius, N. 3. Postea anno salutis 230, quod, ut *Author est Epiphanius sexta editio medio tempore imperii Alexandri, Nicopolis apud Aethium in dolis occultata reperera sit*; enarrat idem facer Chronista, eodem anno, N. 7. Quibus inventis, anno sequenti, ad Hexapla concinnanda Origenes Tyrum secessit. Alii verò, pro voce illā *Octapla*, potius *Octopla* scribere majuerunt.

OCTASTICHUM: *ὀκταστήχον*, *octastichon*, p. b., octo versuum carmen. Formatur ista dictio ab *ὀκτώ*, *octō*, octo, & *στήχος*, *stichos*, versus, ordo. Unde octastichum dici potest omne id quod octo complectitur ordines. Psalmus 118, qui hebraicē singulis octonariis, ab eadem literā incipientes continet, tot octastichis constare dicendus est.

OCTOGAMUS: *ὀκτάγαμος*, *octogamos*, p. b., qui octies uxorem duxit, aut octies nuptias celebravit. Nam & de muliere octogamā dici potest: ab *ὀκτώ*, *octō*, & *γάμος*, *gamos*, nuptiæ. Octogama fuit illa Sara, Raguelis, & Annæ filia, quæ post septem maritos à demone occisos, Tobie juniore, utpotē Deum timenti, feliciter nupsit. Octogamos nominat D. Hier., dum ait: *Non damna bigamos, imò nec trigamos, etsi dici potest, octogamos*. Et vox eadem *octogamus* in sacris Canonibus observanda.

OCYOR: *ὀκυωρ*, *okywōr*, latine penultimā correptā, quamvis à Graecis in eā collocetur accentus. Est celerior, velocior, utpotē comparativus ab *ὀκυς*, *okys*, velox, & *ὄκωον*, *okwōon*, velocius, in neutro formari debet. Hinc *ocyus*, adverbium factis frequens: & Chryostomus de gloriā, potentia, & similibus aliis, ait, *quæ fluminibus ipsis ocys præterlabuntur*.

ODEUM: *ὀδειον*, *odeion*, p. l., locus ubi cantatur, seu choro, & musica destinatus. Est enim ab *ὀδῆ*, *odē*, cantus, cantilena, & remotius à verbo *ᾄδω*, *ádo*, canto, celebros. Hinc optimē illa loca in Ecclesiis, cantui, praesertim musicali, destinata, odea nuncupantur. Odeum antiquitūs erat locus in theatri formam coactus, in quo poemata recitabantur. De aliquo simili odeo intelligendus Tertullianus, dum ait: *Sed & proximum in ista civitate, quum Odei fundamenta, tot veterum sepulchrorum sacrilega collocarentur, &c.* Alii tamen aliter legunt. Sed Interpretes ipsius ita legentur

dum evincit, Narrat multa odea erecta: ut de Pericle, qui Odeum, in quo certamina musica spectabantur, fabricari iussit.

ODONTALGIA: *ὀδονταλγία*, *odontalgia*: latine penultimā correptā, nisi, ex usu legitime introducto, graecum in eā usurpemus accentum. Est dolor dentium: ab *ὀδῶν*, *ogenit*, *odontos*, *odas*, genit. *odontos*, dens, dentis, & *άλγος*, *algos*, dolor. Odontalgia notabilis potest ab Officii divini recitatione excusare: maxime quando dolor exasperatur ob pronunciationem. Ille stridor dentium, de quo Christus sexies in Matthæo, & semel in Luca, pœnæ infernalis atrocitatem exprimens, ait, *Ibi erit stridor, & stridor dentium*; etsi proprie non sit odontalgia, quia ex doloribus in aliis corporis partibus, & ex nimio frigore provenire potest; nihilominus ad eam aliquantulum refertur. Nam in inferno, post corporum resurrectionem, singule corporis partes propriis cruciabantur doloribus. Sicut ergo verā odontalgia illi miseri vexabuntur; ita & vero dentium stridore agitabuntur: ut proprie intelligunt D. Thomas, Beda, & Liranus. Nam ex caninā damnatorum, propter acerbissimos dolores, rabie, & etiam ob frigus intensissimum orietur: cum ad nimium calorem, ab aquis nivium sint transiuri.

OECONOMIA: *οἰκονομία*, *iconomia*, latine absolute penultima corripitur, et si plerique graecum accentum usurpent in similibus ex usu legitimo. Est dispensatio domestica, ab *οἶκος*, *icos*, familia, domus, facultates (unde & *oecus*, domus, familia ab aliquibus Latinis dicitur) & *ὀνομα*, *onomos*, lex. Aut erue ab ipso verbo composito *οἰκονομέω*, *iconomēō*, guberno, dispenso, praesertim domum. Est ergo proprie oeconomia rei domesticæ administratio, etsi ad alia quoque transferatur. Nam apud Quintilianum accipitur pro dispositione, Oratoribus, & Poëtis, in primis necessariā: vel, ut alii dicunt, est ipse ordo, immodē & elocutio. Sic etiam ab aliquibus dicitur, quod Theologiae tertia pars continet Verbi divini incarnati oeconomiam, id est ordinem, dispositionem, seriemque illorum, quæ de ipso à Theologo dici possunt: vel potius, ad Sanctorum Patrum mentem, ipsam incarnationem, seu unionis hypostaticę Mysterium. Sicuti D. Hieronymus de Apollinare hæresiarchā, solam Christi humanitatem agnoscente, dixit: *Dimidiatam Christi introduxit oeconomiam*.

OECONOMICUS: *οἰκονομικός*, *iconomicos*, p. b., gubernandæ familiæ peritus, vel ad oeconomiam pertinens. Est enim adjectivum à voce præcedenti formatum, & eadem origine donatum. Hinc Aristotelis Oeconomicorum Libri duo: hinc quoque Oeconomica, quæ ab eodem vocatur *οἰκονομική ἀρχή*, *iconomikē archē*, quasi domesticus principatus. Est autem Oeconomia pars subiectiva, seu species prudentiæ gubernatricis, sive polyarchiæ, media iater prudentiam singularem, quæ dicitur henarchia, & Politicam. Ed quod domus medio modo se habet, inter unam singularem personam, & unam communitatem. Propterea, ut ait D. Thomas, *sicut prudentia communitate dicitur, quæ est regulativa unius, distinguitur à politica prudentiā, ita oportet quod oeconomica distingatur ab*

Matth. 8. 12.

Iob. 24. 19.

Lib. 1.

Ep. 65. ad Ocean.

L. 6. Eth. c. 8.

2. 2. q. 50. a. 3. c.

utraq. Sicut verò Oeconomica, pro virtute morali sumpta, est species prudentiæ; ita sumpta pro arte, seu disciplinâ directivâ actionum voluntatis, in ordine ad bonum familiæ, vel ad honestatem domesticam, est species Ethicæ. Hæc etenim in Monasticam, Oeconomicam, & Politicam discriminatur. Et hæc œconomica potest etiam esse malorum. Non est tamen perfectè universalis Oeconomia: quia peccatores possunt in aliquibus providè se habere; *Sed non ad ipsum totum bene vivere domesticæ conversationis, ad quod præcipuè requiritur vita virtuosâ.* Deinde hæc Ethicæ parte uti & aliis, potest quis malè uti: non autem œconomica virtute. Virtute enim morali nullus malè utitur, ut ait Augustinus in virtutis definitione, *quâ nullus malè utitur*: nempe tamquam principio usus, cum virtus semper ad bonum inclinet. Tamen virtute potest aliquis malè uti tamquam obiecto, ut ait Angelicus Doctor. Ab eadè voce titulo donatur ille Oeconomicus Xenophontis Liber, qui disputationem universæ domus accuratè describit.

OECONOMUS: *ὀικονόμος, iconómōs*, latinè cum accentu in antepenultima, est penultima acuat. Ita dictus rei familiaris dispensator, domus moderator, qui & in nostro Textu villicus vocatur. Nam ubi nos legimus, *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum*; Græcus, quâ linguâ scripsit S. Lucas, habet *ὀικονόμῳ, iconómōn*: & ubi petit rationem villicationis; in Textu græco dicitur, *ἀπέδος τὸν λόγον τῆς ὀικονομίας*, id est rationem œconomij. Iste ergo villicus, & œconomus, non solum erat frugum administrator; sed omnium quæ Dominus possidebat gubernator. Sic dictus ab *ὀικος, icos*, domus, & *νόμος, nemos*, distribuo, governo, dispenso, à cujus præterito medio fit *νόμος*, lex, de quo in voce *œconomia*. Malè tamen ab aliquibus exaratur *iconomus*, & pejùs *ycconomus*: cum diphthongus *oi, i*, græca convertatur in *a* latinam. Oeconomus ergo dicitur, non præcisè tamen ab œconomia virtute, aut arte: cum aliquando talis administrator utraq. careat. Immo & latiori significato, nonnunquam œconomus dicitur qui aliarum rerum curam habet, ut Ecclesiæ vacantis. Et olim erat nomen officii ecclesiastici, cuius munus late proferebatur Isidorus. Nam ad eum spectabat reddituum ecclesiasticorum rationem habere, stipendia clericis distribuere, Ecclesiam restaurare, indigentibus succurrere, &c. Omnia tamen ex arbitrio Episcopi peragere tenebatur. l. 14. Cod. de sacros. Eccles. Magnus autè Oeconomus in Ecclesiâ orientali erat primus inter Exocataccelos.

OECUMENICUS: *ὀικουμενικός, icumēnicós*, p. b., unde malè ab aliquibus icumenicus, aut alio modo improprio, exaratur. Hujus enim vocis orthographiam plures ignorare, & plurimos verum significatum non callere, satis patet ex varietate, quâ à variis scribitur, dum de Conciliis Oecumenicis ab ipsis habetur mentio. Concilium autem œcumenicum illud dicitur, quod ex omni terrarum Orbe habitabili congregatur, seu ex toto Orbe à Christianis habitato. Sic dictum à verbo *ὀικουέμεν, ikouēmen*, habito, incolò; quod verbum in presenti passivo participio femininò facit *ὀικουέμεν, ikouēmenē*, habi-

tata, seu potius illa quæ habitatur. Adedque per *icumēmen*, Orbis terrarum intelligitur, seu tota terra habitabili: hincque fit œcumenicum, quod ex totâ terrâ habitabili colligitur, & quod ad totam terram habitabilem pertinet. Cum verò totius Orbis Christiani Caput sit summus Pontifex, utpotè Christi Vicarius, monarchico, eoque optimo regimine, Ecclesiam gubernans (quæ sine tali capite regnum esset in seipsum divisum, & brevi desolanda) ad ipsum spectant ea omnia quæ pertinent ad totam Ecclesiam, ut congregare synodum generalem, & alia hujusmodi; prout asserit D. Thomas. Oecumenica ergo Concilia ipsius autoritate sunt colligenda, cuius autoritate etiam antiqua concilia congregabantur, & confirmabantur. Cum autem Concilium non possit nisi à superiore confirmari, hinc patet ex D. Thomâ summum Pontificem esse supra omnia Concilia, quantumvis œcumenica; & ab ipsis ad Pontificem appellationem dari, non tamen è contrâ. Octodecim omninò Oecumenica Concilia ad nostra tempora, ex toto ab Ecclesiâ approbata, recensentur. Primum fuit Nicænum, sub Silvestro Papâ, 325 Episcoporum, contrâ Arium, anno œcumenicæ salutis 325. Secundum Constantinopolitanum, sub Damaso, contrâ Macedonium, negantem Spiritus Sancti divinitatem, anno 381. Tertium Ephesinum, sub Celestino I, contrâ Nestorium, duas in Christo personas asserentem, anno 431. Quartum Chalcedonenſe, sub Leone I, contrâ Eutyche, & Dioscorum, unicam in Christo naturam propugnantes, anno 451. Quintum Constantinopolitanum, sub Vigilio, contrâ Petri Gnaphethi, Episcopum Antiochenum, qui partim Macedonii, partim Nestorii partes sectabatur, anno 553. Sextum Constantinopolitanum, sub Agathone, contrâ Sergium, Pyrrhum, & alios Monothelitas, anno 681. Septimum Nicænum secundum, sub Adriano I, contrâ Iconomachos, anno 787. Octavum Constantinopolitanum, sub Adriano II, contrâ Photium pseudopatriarcham, anno 869. Nonum Lateranenſe, sub Callisto, pro recuperandâ Terrâ sanctâ, anno 1122. Decimum Lateranenſe secundum, sub Innocentio II, pro juribus Cleri, & schismate sopiendo, anno 1139. Undecimum Lateranenſe tertium, sub Alexandro III, contrâ Waldenses, anno 1179. Et hæc quidem juxta Baronii chronologiam, à quâ variant alii. Duodecimum Lateranenſe quartum, sub Innocentio III, pro reformatione Ecclesiæ, & recuperatione Terræ sanctæ, anno 1215. Decimum tertium Lugdunenſe, sub Innocentio IV, contrâ Fridericum Barbarossam, & pro Terrâ sanctâ, anno 1245. Decimum quartum Lugdunenſe secundum, sub Gregorio X, contrâ Græcorum errores, anno 1274. Decimum quintum Viennense in Galliâ, sub Clemente V, contrâ Saracenos, contrâ Begardos, & Beguinos, quando & ordo Templariorum extinctus est, anno 1311. Decimum sextum Florentinum sub Eugenio IV, pro reconciliatione, & reductione Græcorum, anno 1439. Decimum septimum Lateranenſe V, sub Leone X, contrâ pseudoconcilium Pisanum, finitum anno 1517. Decimum octavum Tridentinum, sub Paulo III inchoatum, anno 1545: sub Pio III finitum, anno 1563.

Alia Concilia quæ citantur non sunt œcumenica:

nica: aliqua tamen suam habent auctoritatem, quæ in Conciliis generalibus, aut à Summis Pontificibus approbata sunt. Oecumenici nomen sibi primus usurpavit Joannes Episcopus Constantinopolitanus. Sicuti refert Baronius, quod tempore Mauricii Imperatoris, non tantum Patriarchæ nomen sibi arrogavit; sed & addiderit nomen œcumenici, hoc est universalis Episcopi. Cum aliàs esset simplex Episcopus, sub Heraclæo Metropoli constitutus, nõ acquievit Archiepiscopus, aut Patriarcha simpliciter dici; sed Patriarcha œcumenicus voluit nominari, Cui contradixit Pelagius Papa, & postea Gregorius Magnus; qui, ut scribit Baronius, sic accepit nomen universalis pro singulari, & uno solo, præter quem nemo sit. Sic enim ad illum Joannem scripsit: *Nullus nunquam tali vocabulo appellari voluit, nullus sibi hoc temerarium nomen arripuit. ne sibi in pontificatus gradu gloriam singularitatis arriperet, hanc omnibus fratribus denegasse videretur.* Et postea: *Sic igitur habes quod nomen universalis respicit Rom. Pontifex oblatum à Synodâ Chalcedonenſi, quia noluerit eo sensu dici pater totius mundi ipse Rom. Episcopus, cui reliqui omnes subessent ut filii, & non ut fratres, & in administratione collegæ.* Alia verò est ejusdem nominis significatio, quâ dicitur universale, hoc est quod remanentibus partibus integris, ipsum ceteris supereminet: quo sensu sæpe reperiri certum est, Romanum Pontificem, absque aliquo fastu, universalem Episcopum dictum esse. Hoc sensu ergo Pontifices non solum universales Ecclesiæ Episcopi dicti sunt; sed etiam universales Episcopi Ecclesiæ. Sicuti à Synodo Constantinop., sub Mennâ Patriarchâ, in libello ab Episcopo ad Pontificem, talis titulus ei tributus fuit: *Domino nostro per omnia sanctissimo, ac beatissimo Patri Patrum, Archiepiscopo Romanorum, & œcumenico Patriarchæ Agapeto.* Si quando verò hic titulus Patriarchæ Constantinop. concessus fuit; intelligendum respectivè, in Ecclesiâ orientali universalis: hocque sensu videtur ab Ecclesiâ fuisse toleratus. Oecumenici quoque nomen à Phocâ Imperatore Bonifacio Pontifici datum fuit, cum in odium Cyriaci sui Patriarchæ professus sit solum Romanum Pontificem œcumenicum esse dicendum. Id quidem ipsum Bonifacium ab eo obtinuisse Anastasius his verbis testatur: *Hic obtinuit apud Phocam principem, ut sedes apostolica B. Petri Apostoli caput esset omnium Ecclesiarum, id est romana Ecclesia, quia Ecclesia Constantinopolitana, primam se omnium Ecclesiarum scribebat.* Non quod prius Ecclesia Romana prima non esset; sed ut talis quoque ab ipsis Græcis agnosceretur.

OENANTHE: *ὀenanθή, enanthē*, labruscæ fructus cum flore, flos vitis. Est enim ab *ὄνος, onos*, vinum, & *ἀνθος, anthos*, flos. Unde & pro ipso vitis flore apud D. Hieronymum reperitur: ubi odorum abufum condemnans, ait, *et cyphi œnanthe, muscus, &c.* Scholiastes dicit œnanthe poni pro vitis flore, qui suavis odoris est. Dicta ergo œnanthe quasi vini flos: quo fit & oleum œnanthinum apud Dioscoridem. Vinum œnanthinum, p. b., est quod ex ipsis labruscis est expressum, Oenanthe etiam avem quamdam, & herbam significat.

OENOMELI: *ὀνομῆλι, inomēli*, latinè penultima correptâ, quamvis à Græcis in eâ ponatur ac-

centus. Est mulsam, vinum scilicet vetus cum melle compositum: in hoc ab hydromelite distinctum quod hoc ex aquâ, & melle formetur. Dicitur autem œnomeli ab *ὄνος, onos*, vinum, & *μέλι, meli*, in quo si ita mellis portio exsuperet ut verum vinum esse desinat, ad V. Eucharistiæ cōfectionē invalidum esse satis patet. Si vinū esse non desinat, illicita tamen consecratio reputanda. Vini equidem appellatione apud Ulpianum œnomeli continetur: non autem mulsū, tamquam ab eo distinctum. Nam aliqui dicunt mulsam sine vino confici solere.

OENOPHILUS: *ὀνοφιλος, onophilos*, p. b., vini amator. Vox est composita ex dictâ voce *onos*, vinū, & *φίλος, philos*, amicus; amator. Oenophilus ergo est vino deditus, seu vinolentus, qualem esse Episcopum aded dedecet; ut inter cætera Episcopum non vinolentum esse debere, æternis monumentis tradiderit Apostolus. Nec mirum: cum amor vini omnium rerum bonarum odium amplectatur.

OENOPHORUM: *ὀνοφόρον, onophoron*, latinè penultima correptâ, quamvis à græco accentu acuat. Ita dictum omne vas vinarium: à dicto *onos*, vinum, & *φέρω, phero*, porto. Oenophoros ergo viniferum, & vinum ministrantem significat. Itâ voce utitur Tertullianus: & multa similia composita à vocabulo *onos*, formari possunt: Sic à verbo *πίνω, pino*, bibo, fit *onopotes*, & latinè œnopota, p. b., vini potator diceretur, & *onoposia*, vini potatio: seu à *πόσις, posio*, & à *πότος, potos*. Et sic alia sexcenta.

OENOPOLA: *ὀνοπόλις, onopolis*, p. l., vini venditor. Formatur ista vox à dicto *onos*, vinum, & verbo *πώλω, poléo*, vendo. In quo peccare soleant œnopolæ, aquam vino immiscendo, ipsum adulterando, & quovis modo falsificando, diffusè tradant nostri sacri Ethici, in lib. de Contractibus. Ex quibus cognoscitur non solum aliquando peccare contra justitiam in vini pretio; sed etiam ad damna ex vini corruptione orta teneri: si aquam, vel aliud admiscuerint, & pro meraco vendiderint, præsertim illi, qui ad conservandum illud emit. Ab œnopola fit œnopolis, p. l., græcè *ὀνοπόλιον, onopolion*, taberna in quâ vinum venditur: sed œnopolium, p. b., vini venditio, sine diphthongo exaratur.

OENOPUM: *ὀνοπῶν, onopon*, p. l., fulvum, seu quod vini rubri colorem refert. Fit à dicto *onos*, vinum, & *ὄψις, opis*, facies, visus, aspectus. Hinc & græcum *ὀνωψ, onops*, seu œnops, niger, vini colore imbutus. Sed œnopū, ut diximus, fulvum significat: & vestis œnopa est vestis vinacei coloris, qualè Christi vestem, naturalis nempe lanæ coloris, fuisse tradunt.

OENOTRIA: *ὀνωτρία, onotria*, latinè penultima correptâ, etfi à Græcis paroxytonè proferatur. Italia sic olim vocata, ob vini abundantiam, à dicto *onos*, vinum. Potest etiam erui ab *ὀνωτος, onotos*, palus, pedamentum vitis. Antiquum fatis est hoc Italiae nomen, ut patet ex Tertulliano dicente: *Tota denique Italia, post Oenotriam, Saturnia cognominabitur.*

OENOMANTIA: *ὀνομαντία, onomanthia*, p. l., augurium. Nam *ὀνομάντης, onomantēs*, & augurium etiam significat, atque *μαντήρα, manthēra*, divinatio. Est etenim divinatio per aves. Et quidem *ὀνομή, onomē*, proprie dicuntur vulture, & similes aves carnivoræ; ab *ὄνος, onos*, solus, & *ὄν, on*, ovum: quod solæ sine concubitu cōcipere credantur. Sed improprie *ionōs*, om-

D. Th. ad 2.

Lib. 2. de lib. arb. c. 18. & 19.

1. 2. q. 55. 2. 4. ad 5.

Luc. 16. 1.

2. 2. q. 1. a. 10. in c.

1. q. 36. a. 2. ad 2.

Juxta Baron.

An. Chr. 595. N. 33

Baron. N. 36.

N. 37.

Baron. An. Chr. 606. N. 2.

Lib. 2. c. 6. Iovin.

Ex Bellar. To. 1. l. 1. de Cont. c. 5.

2.

1. Tim. 3. 3.

In Apol. c. 10.

omnis avis dicitur: hinc *διωνομαντία*, *ionomanthikē*, latinè *œnomantice*, p. b., auguratio, seu ars ipsa augurandi. Et sicut apud Latinos augurium, quod ab avium garritu, aut auspiciis ab avium inspectione dicitur, etiam latius sumitur pro quavis aliâ divinatione, quæ secundum D. Thomam, fit per *solum considerationem dispositionis, vel motus alterius rei, quod pertinet ad augures*; ita etiam de *œnomantia*, pro quolibet simili divinatione dici debet.

OEONOSCOPIA: *διωνοσκοπία*, latinè *vox* est absolute proparoxytona, cum penultima sit brevis. Plerique tamen voces huiusmodi terminationis, ex usu legitimo, cum Græcis paroxytonè proferunt. Ista dictio etiam augurium, seu potius auspiciis significat: à dicto *ionōs*, ales, & verbo *σκοπέω*, *scopō*, considero, animadverto. Cum verò motus, vel garritus avium, vel quæcumque dispositiones in huiusmodi rebus consideratæ, manifestè non sint causa futurorum eventuum, sed aliquando ab eadem causâ proveniant; sic aliquando possunt aliquos effectus naturales indicare. Et ita possunt ipsos divinare: ut ex avium cantu, & vario motu, pluviam, ventum, tempestatem, ortum solis vicinum, & alia similia. Sed si huiusmodi divinatione extendatur ultra illud ad quod potest pertinere, secundum ordinem naturæ, vel divinæ providentiæ, est *superstitiosa, & illicita*. Si tamen leviter istis fides adhibeatur, & ex solo aliquo timore nonnulla fiant, aut omittantur, ex istorum observatione, præsertim si rarè fiat, veniale non excedet.

OESTRUM: *οἶστρος*, insecti genus, quod Latini asilum, & tabanum, p. l., vocant. Est horripilo strepitu, & ita dictum ab *οἶστρο*, *fero*, cuius tertia persona præter. pass. sine augmento esset *οἶστρον*, & hinc istrum: ed quod jumenta, à talibus animalculis vexata ferantur in furorem. Ut Poëtæ de Ino in yaccam conversâ, & in furorem ab æstris à Junone immisissis, actâ, fabulantur. Unde æstrum pro furore ponitur: & pro ipso furore poetico, seu enthusiasmo, similia animalcula, ad fugandos Israëlitarum hostes, quæ in Scripturis vespæ, & crabrones vocantur, se immisurum Deus pollicitus fuerat: *emittens crabrones prius, qui fugabunt Hevæum*. Ubi tamen 70 non utuntur voce *istrōs*, sed *scabronas*, *sphektas*, habent, id est vespas, & eorum Interpretes latinus vertit scabrones. Proprie *scabronas*, dicitur, & in acc. pl. *scabronas*, *sphektas*: Textus hebraicus legit in sing. *istrōs*, id est crabro, vespa. Istud Josue factum commemorat, dum in personâ Dei dicit: *Misique ante vos crabrones, & eieci eos de locis suis duos reges Amorrhæorum*. Hic 70 in sing. legunt *sphektan*, & similiter hebraicus habet *istrōs*. De vespis verò narrat Sapiens: *Et misit antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent*. Textus græcus in hoc loco nomine proprio, & magis usitato *scabronas*, *sphektas*, id est vespas, exaravit. Quæ omnia de propriis vespis, crabronibus, & similibus animalculis, spiculo armatis, adeoque de æstris, intelligunt multi graves Authores, inter quos Janfenius, & Lorinus. Etsi Liranus, & Hugo, cum S. Augustino, de rumoribus præeuntibus, qui eos acriter angebant, id interpretentur. D. Jo. Chryostomus spermas, quod homines lascivos quodammodo in libidinis furore agat, æstrum appellat. De hoc vide in voce *Sperma*.

2. 2. q. 95.
2. 3. c.

D. Th. 2.
2. corp.

Ex. 23. 28.

101. 24. 12.

Sap. 12. 8.

In Math. c. 19. Hom. 63.

OGDOAS: *ὀγδοάς*, *ogdōas*, p. b., numerus octonarius, ab *ὀγδοή*, *ogdōh*. Ogdoadem celebrandam censuit Simon hæreticus: ut patet ex D. Greg. Nazianzeno. Valentinus hæresiarcha, in suo pleromate, prius ogdoadem, seu Æonum paria quatuor statuit, ex quâ alii Æones exoriantur. Itâ Tertullianus, de Valentino loquens, ait: *De quâ primâ ogdoade Æonum, exinde decem alii, & 12 reliqui Æones miris nominibus oriuntur in meram fabulam 30 Æonum*.

OLIBANUM: *λίβανος*, *libanos*, p. b., pro incenso à Magri ponitur. Vox à græco *libanos* corrupta, quæ incensum significat: ut & *λίβανωτον*, *libanōton*, ejusdem significati, unde libanotophorus, thurifer. A *libanos* verò, & *μαντήα*, *mandia*, divinatio, fit libanomantia, divinatio ex thure, seu ex iis quæ Diis adolentur. De quâ ut de geomantia, & aliis similibus, discurrendum.

OLIGARCHIA: *ὀλιγαρχία*, latinè profecto penultima corripitur, nisi ubi usus legitime introductus accentum græcū in eâ retinendi. Est paucorum regimen, cū status Reipublicæ à paucis administratur. Vox est orta ab *ὀλιγος*, *oligos*, paucus, & *ἀρχή*, *archē*, principatus. Hoc regimen potest esse legitimum, si pauci ad Reipublicam administrandam legitime deligantur. Sed, uti sumit Aristoteles, esset tyrannicum, si pauci potentiores sibi Reipublicæ regimen usurparent. Dum est legitimum, ab ipso, sicut à regnativâ, una prudentiæ species desumi potest: ut docet D. Thomas, quod talis prudentiæ species sub ipsâ regnativâ intelligatur, sicut aliæ, quæ ab aliis rectis regimini- bus desumuntur. Itâ tamen, inquit Angelicus, quod sub regnativâ comprehenduntur omnia alia regimina recta, non autem perversa, quæ virtuti opponuntur. Hic tamen D. Thomas, citans Aristotelem l. 3. Politic. c. 5., inter sex regimina ponit oligarchiam pro oligarchiâ: sicuti in loco paulò post citando ex q. 61., ubi dicit in *oligarchiâ*, aliæ editiones, præsertim Romana, habent in *olichatiâ*. Sed eodem potest vox oligarchia gaudere significato, si à dicto *oligos* formetur, & à *κράτος*, *cratos*, robor, imperium, quasi oligocratia: sicuti ochlocratia, democratia, aristocratia, ex eodem vocabulo componuntur. Talia verò regimina, in quibus pauci gubernant, aristocratia quoque dici solent: tales enim solent esse *ἀριστοι*, *aristi*, seu optimates. Atamen in rigore aristocratia ab oligarchiâ in hoc discriminetur: quod in illâ soli sapientes, & virtuosii regant; in hac soli nobiles gubernent, seu divites, secundum Aristotelem, qui nobilitatem definit, sanguinis antiquitatem cum divitiis. Quare, ut ait Doctor Angelicus, principalitas quæ in justitiâ distributivâ spectatur, in aristocraticâ communitate attenditur secundum virtutem: in oligarchicâ secundum divitias, in democraticâ secundum libertatem. Interpres tamen Thucydides apud Budæum oligarchiam Aristocratiam esse opinatur.

OLIGOPHORUS: *ὀλιγοφόρος*, *oligophoros*, latinè penultima correpta, est Græci aliis regulis utentes in eâ ponant accentum. Vox hæc pauciferum sonat: ab *ὀλιγος*, *oligos*, paucus, & *φορος*, *phoros*, porto. Hinc vinum oligophorum vocatur, quod paucam aquam ferre potest, Non quod tale vinum sit

In Orat.

De Præscrip. c. 33.

In Hierol.

3. Pol. c. 6.

2. 2. q. 50.
a. 1. ad 2.

9. 61. 2. 2.
corp.

fit aquâ dilutum; sed quod suâ naturâ est aded tenuis, ut aquâ modicâ enervetur, & omne robur amittat. Itaque in vino oligophoro potest fieri consecratio, quia quantumvis vinum sit exile, & tenuis, verum est vinum: in quo tamen aqua magis parcè immiscenda. Si tamen vinum sit aquâ dilutum: in eo quoque consecratio perfici potest, modo manifestè vinum sit. Immo in vino lymphato Christum consecrasse multi graves Authores opinantur: cum talis mos vinum aquâ diluendi in benè morigeratorum mensis vigeat; & ut ait Esparza, *vinum lymphatum, non minus quam purum, sit in usu ordinario ad versas, & utrumque dicatur vinum locutione vulgarî*.

OLIGOS: *ὀλιγος*, latinè penultima correpta, ni vox purè græca efferatur accentu græco, significat parvum, & exiguum: itâ cognominatus Dionysius Abbas Romanus, sed natione Scythæ, corpore quidem exiguus, at doctrinâ, & sanctitate verè magnus. Tempore regis Theodorici floruit, quo relicta erâ Olympiadum, Consulium, & profanorum Imperatorum Augusti, & Diocletiani, quâ tunc Orbis utebatur; in suo Cyclo paschali annos ab Incarnatione Domini nostri subducere cepit. Et hæc est Æra Dionysiana, quâ etiamnum utitur Ecclesia, & Orbis christianus. Primus autem hujus Æræ annus, seu annus primus à nato Christo, coincidit cum 46 Juliano, supposuit enim Dionysius, primum annum ab incarnato Dei Filio fuisse annum 46 Julianum, adeoque Urbis 754, à nece Cæsaris 45, ab actiâcâ pugnâ 33: quod tamen inter Chronologos est maximè controversum. Nam multi anno uno, aut duobus, aut 3, aut 4, & amplius, Christi Natalem, ante annum 46 Julianum consignat. Sicque tot anni adjungendi essent communi Æræ Ecclesiæ catholicæ, quâ hic annus est 1682, quibus Natalis Christi dies ante annum illum 46 Julianum ab ipsis statuitur. Cùmque verè probabilius sit annum primùm à Christi Nativitate fuisse solum 42, aut 43 Julianum; sequitur quod hic annus verè non sit 1682, sed 1685, aut 1684. Quod autem illo calculo Dionysiano Ecclesia utatur, non sequitur ab eo defecti non posse: cum etiam ante Christi tempora calculo utatur Eusebiano, in quo tamen peritiores Chronologi, plusquam mille annos demunt: & facile calculum Dionysianum emendasset, nisi nimis à Dionysii temporibus invaluisset, qui obiit anno hujus Æræ suæ 532.

OLYMPIA: *ὀλυμπία*, p. b., maximæ celebritatis certamina, quæ quinto quoque anno, seu post elapsos quatuor annos, in Elide ad Jovis Olympii honorem agebantur. De quibus Tertullianus, de Agonibus loquens, ait: *Proinde tituli Olympia Jovi, cui sunt Romæ capitolina*. Dicuntur & olympia in singulari, ut habet idem Africanus: *Et si præ gaudio quis spiritum exhalet, ut Chilon Spartanus, dum victorem Olympiæ solum amplectitur*. Sic dicta ab ipso Jove Olympio, cujus etymologiam in voce *Olympus* exponemus. Celebrabantur autem sub initium ætatis per sex dies, scilicet à lunâ undecimâ, ad 16 inclusivè. In hac ferebatur sententia de Olympionicis, seu Olympiorum victoribus. Olympionices autem, p. l., græcè *ὀλυμπιονίκης*, *olympionikēs*, dicitur ab Olympiis, & à verbo *νικάω*, *nicāō*,

vinco. Decem primis illius lunæ diebus variis modis exercebantur, & ad certamen præparabantur Athletæ, pugiles, & alii in agone certaturi. Proletâ decimosexto die sententiâ, & renunciatis victoribus, horum nomina à destinatis sacerdotibus tabulis inscribebantur, & diligentissimâ curâ in idoli olympici fano asservabantur. A primis ludis olympicis verum tempus historicon initium desumit, ut ajunt Varro, & Censorinus: cum antea multa confusa, & fabulosa literis essent mandata. Unde Eusebius citat Julianum Africanum dicentem: *Usque ad olympiades, nihil exploratum in historiâ Græcorum invenitur. Sed omnia sunt confusis scripta temporibus: post olympiades autem, quoniam quadriennio diligentissimè omnia notabantur, nulla penitus confusio temporum apparet*.

OLYMPIAS: *ὀλυμπιάς*, *olympiās*, p. b., quinquenniū, quiaque annorum spatium, lustrum, spatium 50 mensium, nempe lunarium, interval- lum inter duo olympiæ, à quibus & olympias accepit etymon. Dicitur quinquè annorum spatium, incluso utroque termino, in quibus celebrabantur olympiæ: quæ ided quinto quoque anno dicebantur celebrari. Non quod olympias verè quinquè annis constet, sicque duæ olympiades decem annos constent; sed ab initio, quo olympia uno anno celebrabatur, usque ad exordium aliorum olympiorum, quatuor anni præcisè effluebant. Præcisè dixi, de annis lunariis, qui sæpius ad annullum annis solaribus non respondebant: cum singulis annis non fieret intercalatio, sed statuto tempore, ut alibi dictum est. Ista de olympiade declarat Isidorus: *Olympias apud Græcos constituta, apud Elydem Græciâ civitatem. Eleis agentibus agonem, & quinquennale certamen, quatuor mediis annis vacantibus, & ab hoc Elidum certaminis tempus olympiadem vocaverunt, quadriennio in unâ olympiade supputato*. Prima olympias cœpit anno Mundi, secundum Tirinum, 3230, anno quinto Ozia, seu Azariae regis Juda: vel, ut mavult Pererius, anno octavo. Nempe ludos olympicos, jam pridem intermissos, instaurante Iphito Elideni, ante Romam conditam 23, aut 24 annis. Nam secundum Catonem Româ conditâ anno quarto olympiads sextæ; sed secundum Varronem, quem præstantiores quique Chronologi sequuntur, anno tertio, seu 23 Iphiti anno finiente. Hoc annorum calculo per olympiades libenter usi sunt Authores: quia magnâ curâ olympiadum tabulæ à sacerdotibus, in templo Jovis olympici, apud Elidenes asservabantur. Immo non solum singulis olympiorum annis victores diligenter inscribebantur; sed etiam annis singulis interfluentibus, res notatû digniores, quæ tunc temporis contingebant, exarabantur. Sicque ita tabulæ plusquam per 1000 annos fuerunt extensæ. Præterea, ut ait Pererius, cum spatium illorum quatuor annorum breve esset, atque invariabile, & propter celebritatem ludorum olympicorum, cunctis ferè gentibus notissimum, adeoque nullius propemodum erroris capax, visum est fore notatû, observatûque facillimum, & ad temporum descriptionem appositissimum. Quâ verò olympiade natus sit Christus, satis constaret ex calculo Dionysiano, si Æræ ipsius pri-

Lib. 10. de Præpar. Evang. c. ult.

Orig. l. 5. c. 37.

In Chron. sacro. c. 29. & 34.

Et anno 1682. ista scribuntur.

Lib. de Spectac. 11.

De Animi c. 52.

primus annus verè esset primus à Christi Natali. Nam hunc diximus coincidere cum 46 anno Juliano, qui fuit olympiadis 195 annus primus. Eum autem natum olympiade 194 afferit Martyrologiū Romanum: sed quo ejus anno, semper erit controversum. Nec desunt qui probabiliter ejus Nativitatem anno tertio, aut quarto olympiadis 193 assignent. Olympias etiam est nomen proprium viri, aut mulieris: & eo nomine donata Alexandri Magni mater: quæ vox, ut olympius, cælestis exponi potest. Quo nomine longè dignior illa Fidelis, quæ apostolicâ salutatione dignatur Paulus, dum scribit: *Salutate & Olympiadem.* Sed hæc vox græca Ὀλυμπιάς, olympiâs magis virum sonat.

Rom. 16.
15.

OLYMPUS: Ὀλυμπος, olympos, mons aded sublimis, ut ejus summitas ab accolis cælum vocetur. Ex hoc & Poetæ cælum Olympum vocaverunt. Quatuor autem sunt montes hoc nomine donati: celeberrimus est inter Macedoniam, & Thessaliam. Sed quod cælum vocetur Olympus, non caret suâ ratione etymologica. Nam ita dicitur quasi ὀλύμπιος, hololampus, idest totus lucens; ab ὄλος, holos, totus, & λάμπος, lampo, splendo, luceo. Vel ejus etymon oritur à verbo ὀλλύω, ollyo, perdo, & ὄψις, ôpsis, oculi: quod aciem oculorum ob distantiam effugiat. Ab Olympo fit Ὀλυμπιος, olympios, cælestis: & hinc Jupiter olympius, & consequenter Olympia, & olympiades. Impius ille Antiochus Epiphaneus sceleribus nobilior, quam nomine illustrior, Gentilium superstitionis ritibus immersus, etiam sacrosanctum templum Jerosolymitanū Jovi Olympio fuit ausus impiè dedicare: Nam eo sine senem quemdam Antiochenum, criminibus inveteratum, in Judæam misit, *contaminare quod in Jerosolymis erat templum, & cognominare Jovis olympii.* Et ita quoque Textus græcus, *ὁ δὲ Ὀλυμπιος, idest Jovis olympii.* Sed aptius nomen quorundam Sanctorum, quorum, in terris degentium, conversatio erat in cælis. Adedque verè cælestes, ut superne patriæ cives, regni illius veri hæredes, cælicæ beatitudinis in æternum confortes.

3. Mach.
6. 27.

OMEGA: ὀμέγα, oméga, latinè penultimâ correptâ dici debet, nisi Græcorum sequamur usum, cum accentu in penultimâ. Possit etiam divisim, oméga, efferri, idest o magnum: nam μέγα, mégâ, magnum significat. Est ultima litera græci alphabeti, quod ultra omega habet & ὀμικρόν, omicron, idest o parvum: nam græcè ὀμικρόν, omicron, parvum dicitur. Quodnam autem intercederet in pronunciando inter utrumque discrimen, non satis liquet, quamvis ex Authoribus aliquatiter possit colligi. Videlicet omicron pronunciatum fuisse ut o apertum italicū, & oméga ut o clausum. Quorum specimina præbet hæc vox corso, quæ priore o apertò elata hominem ex Insulâ Corsicâ significat: eodemque clauso pronuntiata cursum denotat. Quam differentiam Pierius Valerianus per sonum acutum, & gravem expressit dicens: *O item duplex, acuta, & gravis. Acuta, cum emissum ab imo pectore spiritum circa dentes sistit, & expedito eum ore resonare facit. Gravis, cum usque ad dentes emissum interius revocat, quod ex ipsâ etiam figurâ quodammodo replicatâ, vel a, græci constare voluerunt.* Cum ergo omega sit ultima literarum in alphabeto græco,

Hierogl.
1. 47.

& S. Joannes græcè Apocalypsim exaraverit, merito narrat Christum de seipso dixisse, *Ego sum alpha, & omega, principium, & finis.* De quo fusiùs in Alpha tractatum est. Sicut autem per Alpha diximus seipsum primum rerum principium ostendisse, sic per omega ultimum rerum finem, & terminum: ac toto Universo in nihilum redactò, se solum superstitem fore professus est. Ex eo verò quod Deus sit Alpha, idest prima rerum omnium causa efficiens, sequitur quod etiam sit Omega, seu omnium ultimus finis, & causa finalis. Nam, ut bene arguit D. Thomas, cum omne agens agat propter finem, primum Agens, cum patiens esse non possit, tantum agit, non ut aliquem finem sibi assequatur; sed ut suas perfectiones creaturis elargiatur. *Et unaquæque causa intendit consequi suam perfectionem, quæ est similitudo perfectionis, & bonitatis divinæ, sic ergò divina bonitas est finis rerum omnium.* Quamvis autem Deus velit se ut omnium creaturarum finem, & velit ut sua ipsius gloria sit totius Universi finis, secundum id quod dixit Sapiens, *Universa propter semetipsam operatus est Dominus;* non tamen Deus propriè est finis respectu sui ipsius. Quia cum finis juxta Philosophum sit, cujus gratiâ aliquid fit, Deus nihil facit sui gratiâ, ut seipsum assequatur: cum plenè, & perfectè seipsum ab æterno possideat, & seipso fruius fuerit. Deinde respectu creaturarum verum est quod docent communiter Theologi cum D. Thomâ, quod Deus velit quidem unam rem esse propter aliam, seu ut una res creata sit causa finalis respectu alterius; non tamen vult unam propter aliam. Quia in Deo volitio finis non est causa volitionis mediorum, cum unico actu velit media, & finem: & idèd vult hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc, cum nulla detur causa respectu ipsius actuum. Sic etiam debita proportione potest dici de Deo ut causâ ultimâ finali respectu sui ipsius, quod non velit prius se, & potest aliquid aliud propter se. Unico enim actu vult se, & alia: nec potest velle se, nisi prius habeat se, cum omni genere perfectionis.

Ap. 1. 8.

D. Th. 1.
q. 44. a. 4.
c.

Prov. 16. 4.

D. Th. 1.
q. 19. a. 5.
c.

OMOPHAGIA: ὀμοφαγία, omophagia, absolute penultima brevis est, quamvis à Græcis accuat accentu. Multi tamen Latini, ex usu legitime introducto, qui non est improbandus, eos imitantur. Ità dictus crudorum esus, seu rerum crudarum comestio: ab ὀμός, omós, crudus, & φαγῶν, phagōn, edo. Hinc & φαγῶν, phagos, edax, atque ὀμοφαγῶν, omophagōn, latinè omophagus, p. b., qui crudis vescitur, qui carne alitur crudâ. Omophagia pro rigorosiore abstinentiâ sumitur, in quâ cibus coctus nõ degustatur. Hoc sensu xerophagia satis affinis est, de quâ tractatur inferiùs. Erat una ex monachorum, & eremitarum abstinentiis, dum cibus non coctis utebantur: & sicuti xerophagiis, ita & omophagiis vescabantur, ut habetur ex Cassiano. Ubi tamen pro omophagiis malè homophagiis, exaratur, dum de Monachis Egyptiis ait: *Quippe qui maximè xerophagiis, vel homophagiis utuntur.* In Bacchanalibus aliter omophagiis Gentiles utebantur antiquiùs. Ex impiâ nempe voracitate carnes crudas comedentes, quasi furore divino, aut potiùs diabolico conciti, etiam dentem rabidum vivis infigebant animalibus. Ut ipsi impropere Arnobius: *Atque*

Instit. 2.
c. 4.

Lib. 5. 2.
vers. Gen. 123.

ut vas plenus Dei nomine, ac majestate doceatis, eorum reclamantium viscera cruentatis oribus dissipatis. Et hinc græco nomine bacchanalia, ut ipse asserit, Omophagia dicebantur. Ità Arnobius ille senior, Lactantii præceptor, qui Libros septem contra Gentes composuit, priusquam ad Christum converteretur. Nam liber octavus est Minutii Felicis. Omós etiam seivum, cruentum, & crudelem significat: & hinc ὀμῶν, omótes, cruditas, crudelitas. Quapropter omotyrannos græcè crudelis tyrannus dicitur; quâ voce utitur Textus græcus in Lib. 2. Machab., ubi Noster legit, de invictâ illa heroinâ Sanctorum Machabæorum matre: *Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum,* græcè omotyrannon. Ab omós verò & phron, mēs, sit omophron, crudelem habens mentem. Denique ab eodè omós, & σῖτος, sítos, frumentum, cibus, sit omofitos, p. l., secundum Profodiam Bononiensem, cum aliâ juxta Gretserum prima in sítos flexio esse videatur. Alii tamen cum accètu circumflexo longam constituunt: adedq; omofitos, p. l., est omophagus, crudorū edax.

2. Mach.
c. 7. 27.

D. Th. 1.
q. 19. a. 5.
c.

OMOPHORION: ὀμοφοριον, p. b., pallium episcopale. Ità dictum, ed quod super humeros feratur: ab ὀμος, omos, humerus, & φορεῖν, pherōn, porto. Pallium à Summo Pontifice ad insigniores Episcopos mitti solet, quod ex lanâ candidâ confectum, variis crucibus nigris exornatum, & pontificiâ benedictione pretiosum, adinstar torquis sacri ex humeris suspensum gestatur.

OMPHACIUM: ὀμφάκιον, omphacion, succus exavis immaturis expressus, vulgè agrestis. ὀμφάκιον, epim dicitur quæ acerba, & immatura, ab ὀμός, omós crudus, & φαγῶν, phagōn, edere, ed quod sit esu cruda. Quia verò talis succus non est vinum, sed in viâ tantummodò ad vinum, cujus naturam necdum induit, idèd invalidè omphacium in Misa consecraretur. Secus dic de musto, quia absolute est vinum, quamvis impurum. Idèd valida in eo esset consecratio, sed illicita: & quidem extrâ necessitatem esse mortale facile cum Suarez concesserim. Ex defectu tamen vini veteris, & ob populi devotione, multi probabiliter exculant, contra eundem: sicuti ubi usus est, quod primitiæ uvarum in calice exprimantur, & consecrentur.

Iob. 6. 5.

Hebræo
Textu

père
Mor. 1. 7.
c. 3.

Instit. 2.
c. 4.

ONAGER: ὄναγρος, onagros, p. b., asinus silvestris. Nam ὄνος, onos, asinus, & ἄγριος, agrios, silvestris. Job ostendens se non sine vehementi causâ dolere; vel non mirum tres illos amicos, onerosos consolatores, cum omnia haberent prospera, non dolere; eos onagris immitibus comparat. *Nunquid rugiet onager cum habuerit herbam, aut mugiet bos, cum ante presepe plenum steterit?* Ubi 70 distinctis vocibus ajunt ὄνος ἄγριος, onos agrios; ab Hebraico Textu père dicitur, idest onager, & reperitur aliquando pro fero. Illa verba allegoricè, & tropologicè exponit D. Gregorius. *Quid namque per onagram, idest agrestem asinum, nisi gentilis populus designatur? quem sicut natura extrâ stabulum disciplina edidit, ita vagus in voluptatum suarum campo permansit. Quid per bovem nisi plebs judaica? qua iugo supernæ damnationis superposita, ad spem proselytos colligens, per corda qua valuit, vomerem legis traxit.* Et Cap. 4. pulchrè dicit, quod herba onagri, & fœnum bovis, est hæc

ipsa Mediatoris incarnatio, per quam simul gentilitas, & Judea faciat. Quia verò onager maximo impetu in consortem fertur, ita ut aliquando in rabiem agatur: & quia dum onagra, alioquin velocissima, post expletas libidines, lætu gravatur, facile capitur, dum in prægnationis mentibus venatores eam insequuntur; sic Israël ad idola insatiabili libidine inhians, tandem sceleribus gravatus, ab hostibus nullo negotio capietur. Aut tropologicè peccator, criminum sarcinâ onustus, præda fit Diaboli: ut explicat idem S. Pater. Et ita Prophetæ vetera intelliges: *Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui, nullus avertet eam; omnes qui quarunt eam non descendent, in mensuris ejus invenient eam.* Quamvis hæc apud 70 de onagro nulla fiat mentio.

Hom. 20.
in Ezech.
Ier. 1. 24.

ONESIMUS: ὀνησιμος, onesimos, p. b., utilis. Formatur à verbo ὄνημι, onemi, juvo, profum: quod in secundâ personâ passivi facit ὀνησῶ. Est autem onesimus nomen viri proprium, de quo in Pauli Epistolâ habetur mentio. Et primò in Epist. ad Coloss., è romano carcere scriptâ, anno à Christi morte 28, & missâ per Tychicum, & Onesimum: ut habent græca in fine, simul Syriaca, & Latina Complutensia. Satisque declarat Apostolus se mittere Tychicum, *cum Onesimo charissimo, & fideli fratre.* Erat hic Onesimus è Phrygiâ, mancipium Philemonis, viri inter Colossenses, nobilitate, divitiis, & pietate illustris. Ille suffragatus aliquas res Domini sui Romam profugerat: ubi ab Apostolo conversus, & baptizatus, è servo liber in Christo factus est. Et idèd hunc Paulus vocat filium, *quem,* inquit, *genui in vinculis:* & cum Epistolâ ad herum ipsum remittit, mirabili energiâ Philemonem deprecans, ut eum in gratiam, immò & in Christo fratrem recipiat. Pulchrè inter aliâ verba, ad Onesimi significatum alludens, dicit: *Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem, & mihi, & tibi utilis.* Quasi diceret, qui tibi aliàs fuit ἀνοήσιμος, anonisimos, inutilis: nunc verò erit Onesimus, utilis. Et si Textus græcus in istâ allusione aliis vocibus utatur: scilicet ἄχρηστον, achreston, inutilem dicit, & ἕυχρηστον, euchreston, utilem fore promittit. Et certè utilisissimus fuit Onesimus, & Apostolo, & domino suo, & Ecclesiæ Ephesinæ, immò toti Orbi Christiano. Nam in virum evasit maximum: & post Timotheum creatus est Ephesi Episcopus, à S. Ignatio Martyre laudibus celebratus, & Romæ sub Trajano martyrio coronatus.

Col. 4. 9.

Philem. 10.

v. 13.

ONESIPHORUS: ὀνησιφόρος, onesiphoros, latinè penultimâ correptâ, quamvis à Græcis in eâ collocetur accentus. Adiutorem sonat, eum qui portat utilitatem: ab ὄνησις, onesis, utilitas, juvamen, & φορεῖν, pherōn, porto. Verè Onesiphorus utilitatem, & juvamen tulit Apostolo, ab omnibus in vinculis romanis derelicto: qui ex Asianis solus Paulo fidelis fuit, ceteris vano timore correptis, ab ipso delatentibus. At Onesiphorus non solum Ephesi magnam Apostolo opem navavit; sed etiam Romam petiit, & sollicitè quæsitum, maximâ consolatione affecit. Idèd dicit Paulus: *Dei misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sæpè me refrigeravit, & catenam meam non erubuit: sed cum Romam venisset sollicitè me quæsit, & invenit.*

2. Tim. 1.
16.

ONIROCRITA: *ὄνειρος, onirocritis*, latinè rectius penultima corripit debet, et si græcus accentus in eâ ponatur. Fit enim ab *ὄνειρος, oniron*, somnium, & *κριτής, critis*, iudex, cujus prima brevis est. Est somniorum interpres, seu qui de somniis iudicat, & *ὄνειροκριτής, onirocriticis*, quoque nuncupatur. Aliàs onirocriticus, p. b., etiam significat id quod spectat ad artem somnia interpretandi. Unde & libri onirocritici de hac arte tractantes. Sed ars ista, & valde periculosa, & maximè superstitiosa, plurima falsa paucis veris immiscens. Quapropter, exceptis paucis casibus, est prorsus illicita, & in Lege prohibita: *Non augurabimini, nec observabitis somnia*. Est aliquando falsi prophetæ, ex Dei permissione, vera per somnia prophetent. Ut patet ex Deuteronomio, ubi non obstante quòd evenerit quod prædixit; quia tamen ad malum finem tali divinatione usus est, mandat Deus, ut *propheta ille, aut fictor somniorum interficiatur*. Vultque generaliter, ut in populo suo non inveniatur, qui *observet somnia*. Hæc enim, & similia *omnia abominatur Dominus*, & propter istiusmodi scelera *delebit eos, in introitu tuo*. Inter alia Manassæ regis Juda scelera, ob quæ catenis vincus est in Babylone, narrat S. Textus, quòd *observabat somnia, seclabatur auguria, &c.* Somnia tamen aliquando possunt esse signa futurorum evetuum, propter communem causam quam habent, sive naturalem, sive supernaturalem. Nam aliquando formantur somnia, interiori corporis dispositioni proportionata, eamque manifestant. Ut ferunt Medici de Galeno, qui infirmo referente se somniasse in sanguinis balneo immersum fuisse, intulit ipsam plethorâ, seu sanguinis copiâ laborare. Idem dicit de cæteris humoribus, varia somnia producentibus, quæ tamquam ex causâ communi, aliquas, quæ possunt accidere, si maturè non impediuntur, corporis prænunciant affectiones. Et hæc causâ somniorum intrinseca. Alia verò est extrinseca, corporalis, vel spiritualis. Corporalis quidem ab aere non ambiente, vel ex cælestis corporis impressione, quæ tamen est occultior, & incertior; nihilquæ somnia, ex talibus causis provenientia, circa liberâs actiones, certè designare possunt. Alia exterior causâ supernaturalis, & spiritualis, est Deus, vel ipse nomine Angelus, qui multa nonnunquam in somniis revelat. Ut patet ex tot Scripturæ locis, adedque superfluum id exemplis confirmare: dum inter duos divinarè revelationis in Prophetis modos, refertur somnium. *Si quis fuerit inter vos propheta Domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum*. Alia causâ spiritualis est demon, cum tali socio pacta illicita, & impia habentibus. Sic ergò cum D. Thomâ dicendum, quòd *si quis utatur somniis ad præcognoscendâ futura, secundum quòd somnia procedunt ex revelatione divinâ, vel ex causâ naturali intrinsecâ, vel extrinsecâ quantum potest virtus talis causæ se extendere, non erit illicita divinatione*. Cum pacto verò expresso, vel implicito demonis est illicita, & superstitiosa. Et quidem iste S. Doctor somniorum reducit observatiônem ad primum genus divinationis, seu ad eam quæ fit cum pacto demonis expresso; adedque sub necromantiæ nomine latè sumpto, sæpè tamen solum adest pa-

Lev. 19. 26.

Deut. 18. 10.

1. 18. 10.

v. 12.

1. Par. 33. 6.

Nom. 22. 6.

2. 2. 9. 9.

2. 6. c.

2. 3. c.

cum implicitum, dum quis somniis intendit, ut potè mediis ad futura cognoscendâ insufficientibus, & iis se demon immiscet. Hocque modo nonnunquam est solum veniale, rarè nempè, & leviter, ad talia somnia attendere: cumque fides integra non adhibetur, & ratione illorum aliquid integritur, ad quòd aliquis sub mortali non tenebatur.

ONIROPOMPIUS: *ὄνειροπόμος, oniropompus*, somniorum immissor, somniorum incitator. Fit enim ista vox ab *oniron*, somnium, & verbo *πέμπω, pémbo*, mitto, à quo & *pompe*, seu *pombe*, missio. Ità demon à D. Ireneo, à somniis vanis, turpibus, & turbidis immittendis, vocatus. Quare in somniis observandis cautè procedendum. Ab eadem voce *oniron* fiunt alia composita, quæ à Latinis, & sacris Authoribus possunt in usum deduci. Sic *ὄνειροπόμος, onirogónos*, fluxus seminis in somniis, à *gónos*, aut *gónis*, semen, aut genitura; atque latinè onirogonos, vel onirogonia, p. b., dici possit. A verbo *πολις, polis*, verò, fit *oniropólos* (& latinè oniropolus, p. b., diceretur) qui ex somniis conjecat.

ONIUM, seu **ONEUM;** *ὄνειον, onion*, p. l. Ità dictum illud Judæorum templum in Ægypto, de quo in voce *Heliopolis* diximus, ab Oniâ, Oniâ tertii summi Pontificis sanctissimi filio degenerare. A Josepho dicitur *Onias Simonis filius unus ex Pontificibus, ex Hierosolymis fugatus*. Sed quia hæc templi constructio fuit contra legem divinam, præcipiente ut uno in loco, à Domino electo, templum cõstrueretur, & ibi sacrificaretur; idè Daniel de Regibus Ægypti, & Babylonis prophetans, inter alia dicit: *Filii quoque prævaricatorum populi tui extollentur, ut impleant visionem, & corrumpent*. Quod intelligitur de illo Oniâ, & Judæis ei adherentibus, ut cum multis Pererius interpretatur. *Quasi diceret, inquit, Judæi quidem præparati, & violantes legem Moysi aggredientur in Ægypto construere templum Deo, falsò iactantes, eâ re impleri ab ipsis visionem, & vaticinium Isaiæ*. Isaias quidem prædixerat altare in terrâ Ægypti Domino erigendum: sicque Josephus, & alii loco citato explicant de isto templo quòd dixit Propheta: *In die illâ erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini iuxta terminum eius*. Sed hæc Isaias multa dicit, quæ minimè quadrant illi temporis: ut quòd terra Juda erit Ægypto in pavorem; quòd quinque civitates Ægypti loquentur linguâ Chanaam: quòd Ægypti ad Dominum convertentur, & similia, quæ sanè illius templi temporibus non sunt impleta. Sed benè post Christi passionem, dum Ægypti ad Dominum conversi sunt: ità ut illa provincia Sanctorum monachorum copiâ valde fuerit illustrata. De quibus ait Isaias: *Vota vovebunt Domino, & solvent*. Et certè, ut fatetur Josephus, *non tamen hæc Onias sanè voluntatè faciebat, sed erat ei contentio cum Judæis Hierosolymæ degentibus, quòd ab illis urbe pulsus peregrinari cogeretur*. Cumque ipse Daniel prænunciet illos edificatores esse corruturos; quomodò potest tam læta, & fausta Isaiæ predictio verificari? Qui nam fuit tunc illis liberator, & Salvator? de quo dixit, *Glamabunt ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis salvatorem, & propugnatorem*. Immo Daniel eo tempore prævaricatorum visionem implere volentium, omnia præ-

Lib. 7. de Be. lo. Ind. c. 30.

Dan. 11. 14.

In Dan. 11. 13.

If. 19. 19.

v. 21. Sup.

v. 20.

dicit pro Ægyptiis infaustra, ut ex ipsius verbis sequentibus est manifestum. Quod Josephus ibidem ait hoc templum 333 annis durasse, probat Tirinus, in Chronico sacro, mendum esse: sed 233 legi debere. Pererius tamen, cum D. Hieronymo, manulit stetit ante 250: dum imperante Vespasiano, anno primo post templi Hierosolymitani destructionem, penitus eversum est.

ONOCENTAURUS: *ὄνοκένταυρος, onokéndaurós*, animal quoddam, quod infernè alini, supernè hominis figuram exhibet: ab *ὄνος, ónos*, asinus, & *κένταυρος, kéndaurós*, centaurus. Similis ergò est hippocentauris, nisi quòd loco figuræ equi, asini speciem referat: qualia monstrâ ad terrorem S. Antonio apparuerunt. Plinius ipse narrat se unum Claudio Cæsari oblatum vidisse. Sed quidquid sit de hoc monstro à Plinio viso, quòd fortè nefando concubitu genitum, potuit hominis, & asini speciem exhibere; certum est demonia tam lepidas figuras libenter assumere. Unde & Isaias desolationem Idumææ prædicens, ait: *Et occurrunt demonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum*. Nam in ruinis, & locis desertis libentiùs demon, sub istis terriculamentis inhabitat: dum *ambulat per loca arida quærens requiem*. Illi nostro Textui ad verbum concinunt 70, legentes, occurrunt demonia *onokéndauris*: sed Hebraicus habet *ijim*, idest bestia silvestres, aut feles, ululæ, &c. Ista verba tropologicè D. Gregorius exponit, *Quid verò onocentaurorum nomine, nisi & lubrici figurantur, & elati? græco quippè eloquio onos asinus dicitur, & appellations asini luxuria designatur, prophetâ attestante, qui ait, ut carnes asinorum carnes eorum*. Postea subjungit: *Onocentauri ergò sunt, qui subiecti luxuriæ vitis inde cervicem erigunt, unde humiliari debuerunt, onocentauris autem demonia occurrunt, quia maligni spiritus valde eis ad votum deseruiunt, quòd de his gaudere conspiciunt, quæ flere debuerunt*.

Ch. fac. c. 39.

Lib. 7. c. 3.

1. 2. 14.

Matth. 12. 41.

וִימָם

וִימָם

Mer. 1. 12. c. 15.

Ezech. 23. 20.

In Dan. 11. 13.

If. 19. 19.

v. 21. Sup.

Lev. 11. 18.

קָאָת

קָאָת

קָאָת

ONOCROTALUS: *ὄνοκρόταλος, onokrotalos*, p. b., asini crepitaculum sonat. Est enim ab *ὄνος*, asinus, & *κρόταλον, crótalon*, crepitaculum: quod est, ut aliqui volunt, calamus scissus, qui dum manibus versatur, sonum edit. Vel est aliud instrumentum ex testâ, ligno, & aere concinnatum: aut instrumentum musicum, quo in Deorum sacris utebantur Ægypti, à verbo *κρόω, cróo*, pulso: alii aliud per crotalum intelligunt. Onocrotalus autem à voce absonâ, & strepitosâ, dicitur avis quedam, cygno non absimilis, satis in Heluetiâ frequens, præsertim ad lacum Lemanum, rostro longo, corporis magnitudine, & pennarum candore cygnum referens. Hanc avem D. Thomas ait in faucibus habere folliculos, alii dicunt habere ingluviem amphoræ capacem, in quam aquâ repletam pisciculos mittit, quos postea ejectâ aquâ in stomachum transmittit. In Lege veteri inter fercula vitanda erat onocrotalus. Nam Moyses prohibet, ne comedat, inter aves alias, *onocrotalum, & porphyriorem*. Hic 70, ut & in Deuteronomio, legunt *קָאָת, pelecána*, idest pelicanum, à nominativo *pelacán*: & Textus hebraicus habet *קָאָת, onocrotalus*, & Tullius, aut potius platea, *pelecanus*, ità dictus à radice *קָאָ*, vomuit. Conchas

enim, ut ferunt, calore ventris semicotas evomit, ut testis abjectis ipsarum carne pascatur. Eandem avem inter immundas Moyses recenset nempè *nyctioracem, onocrotalum, & charadrium*. Sed hinc Hebræus utitur voce *chafidáb*, idest ciconia: ob aliquam cum eâ similitudinem. De quâ in voce *palargus*. Onocrotalus autem non solum est literaliter immundus ob alimentum noxium quòd præstaret, sed etiam mysticè talis existimandus. Nam, ut ait D. Thomas, *Onocrotalus avis est in partibus orientis longo rostro, quæ in faucibus habet quosdam folliculos, in quibus primum cibum reponit, & post horam in ventrem mittit: & significat avaros, qui immoderatè sollicitudine necessariâ vitæ congregant*. Non desunt tamen, qui per onocrotalum intelligunt pelicanum, aut noctuam, quæ sunt aves solitariae, & locorum desertorum ansantes. Onocrotalum verò esse unam ex folivagis avibus, locorum incultorum, & desolatorum incolis, satis patet ex Isaiâ, & Sophoniâ. Nam de extremâ Idumææ desolatione loquens Isaias, ait, *Et pessidebunt illam onocrotalus, & ericius*. Nec in hoc loco Septuaginta nominant onocrotalum, sed scribunt *ἄγρια, árnea*, idest aves: Hebraicus habet *קָאָת, Sophonias autem de totali Ninivæ excisione prophetans, dicit: Et ponet speciosam in solitudine*. Per speciosam enim hic intelligitur Ninive, hebraicè *Nineveh*, idest pulchra à *navéh*, pulcher, amœnus: unde 70 quoque *vivati, ninevi*, scripserunt. Erat enim verè re, & nomine speciosa: & in argumentum ipsius maximæ devastationis, subdit idem Propheta, *Onocrotalus, & ericius in liminibus ejus morabuntur*. Hebræus pariter ait *קָאָת, at 70 κρόταλος, krotalos*, idest leones.

ONOMATOLOGUS: *ὄνοματολόγος, onomatológos*, p. b., nomenclator. Est enim ille, qui de rerum nominibus differit: ab *ὄνομα, ónoma*, nomen, & *λόγος, logos*, fermo. Hinc Hefychii Illustris Milesii Onomatologus, in quo nomina virorum in literis illustrium recenset. Sed nullius meminit Ecclesiæ Doctoris: unde meritò ambigas, an Christianus extiterit. Floruit ad annum Christi 510.

ONOMATOPOEJA: *ὄνοματοποιία, onomatopoiía*, latinè penultimâ correptâ efferri debet, nisi græcus accentus ex usu retineatur. Est nominis fictio: ab *ὄνομα, ónoma*, nomen, & verbo *ποιέω, piéo*, formo, fingo. Aliqui onomatopœjam inter tropos oratorios annuerant: attamen talis non est absolute dicenda. Nam tropus est verbi, vel sermonis, à propriâ significatione in aliam, cum virtute traductio. In onomatopœiâ verò non assumitur aliqua vox quæ prius significet; sed alicui rei, nomen non habenti, aliquod accommodatur, præsertim ex vocis alicujus imitatione formatum. Ut coaxare de ranarum voce dicitur: & multæ similes voces à Latinis sunt effictæ, ut mugitus de bove, balatus de agnis. Tales onomatopœiæ in Scripturis etiam frequentes occurrunt.

ONONYCHITES: *ὄνουχίτης, ononychítis*, p. l., asini unguis habens. Est enim vox formata ab *ὄνος, ónos*, asinus, & *ὄνυξ, ónyx*, unguis, ungula. Ità nefandâ blasphemâ Christus Dominus ab impiis Gentilibus vocatus: quem, Tertulliano teste, Romæ auribus, & pedibus asininis, eumque togatum, & li-

Plinius I. 10. 40. Arist. 1. 9. c. 10. de Historia animal. Deut. 14. 17.

1. 2. q. 102. 2. 6. ad 1.

If. 34. 11.

Soph. 2. 13.

navéh. V. 14.

OPISTHOTONUS: ὀπισθόπνονος, opisthotonos, p.b., affectio, cum cervix ita diriguit, ut flecti non possit. Nempe cum versus partem posteriorem contrahitur. Vox est formata à dicto ὀπισθός, retrò, ponè, retrorsum, & ὄπνονος, tensio, intentio. Tali affectu vexati vocantur opisthotonici. Ista dictio in Origene reperta hinc fuit exponenda; cui opponitur ἐμπροσθόπνονος, ab ἐμπροσθεν, ante, antè, cum caput & cervix versus pectus contrahitur.

In Hom. lib. Re gum.

OPOBALSAMUM: ὀποβάλσαμον, opobalsamon, p.b., etsi produci quoque possit. Est balsami arboris succus, qui & balsamum vulgò nuncupatur. Componitur ab ὀπίς, ops, succus, humor, coagulum, arborum lachryma, & βάλαμον, balsamon, quod significat illam arbutulam, ipsum balsami succum producentem. Hæc ἑυλοβάλαμον, xylobal-samon dicenda: à ἔυλον, xyloz, lignum. Bis in Scripturis per balsamum, ipsum intelligitur opobalsamum. Sicuti cum Sapientia de seipsa, sua-

Ecclesiast. 21.

willimo virtutum odore fragrante, dicit: *Quasi balsamum non mixtum odor meus*: idest alio liquore non adulteratum. Quod in Textu græco desideratur. Balsamum autem purum est præstantissimi odoris: & in solâ reperiebatur Judæâ, saltem antiquis. Itâ Plinius asserit: *Balsamum uni terrarum Judææ concessum est, quondam in duobus tantum hortis, utroque regio, altero iugerum 20 non amplius, altero pauciorum*. Sed hoc fortè Plinii temporibus verum fuerit. Nam postea in pluribus Orbis partibus repertum: & nunc in Indiâ fatis copiosè producitur. In frequentibus illis emporii Tyri nundinis, etiam balsamum affluebat, hocque ex Judæâ perlatum, ut ex Ezechielis verbis fati ob-

Ezech. 27.

servare licet. *Juda, & terra Israël ipsi infiores tui in frumento primo, balsamum, & mel, & oleum, & resinam proposuerunt in nundinis tuis*. Septuaginta de balsamo non loquuntur, sed de μέρον, myrron, unguentis: & Hebraicus balsamum hæc πάνυ, uag vocavit. Balsamum cum oleo ab Episcopo benedictum est materia necessaria Confirmationis: quod disertis verbis exponit Conc. Florentinum. Secundum Sacramentum est confirmatio, cuius materia est christina confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientie, & balsamo, quod odorem significat bonam famam per Episcopum benedicto. Quod itâ evidens videtur, ut improbabilis existimari possit opinio contraria, negans balsami necessitatem, ad hoc Sacramentum conficiendum, quæ tamen extrinsecè, ob Doctorum propugnantium autoritatem, suâ non caret speculativâ probabilitate. Potius autem Christus instituit balsamum admiscendum, quam aliud quidpiam odoriferum: quia, ut ait D. Thomas, balsamum habet præcipuû odorem, & quia etiam incorruptionem præstat.

1. q. 72. a. 2. c.

OPSIGAMUS: ὀψιγάμος, opsigamos, p.b., qui serò nubit, qui tardè uxorem ducit. Nam ὀψί, opsé, serò, tardè, & γάμος, gamos, nuptiæ, aut à γάμος, gamos, nubo. Hinc opsigamium seræ nuptiæ vocantur: quæ apud Gentiles etiam, præsertim apud Lacedæmones, puniebantur. Non mirum ergò si Apostolus tacitè opsigamium dissuadens, solum juvenes viduas, non facilè se continentes, ad matrimonium hortatur: *Volo ergò junio-*

1. Tim. 5. 14.

OPTERIA: ὀπτήρια, p.b., sunt dona, quæ visionis, seu inspectionis causa fiunt. Ita dicta ab inspectato verbo ὀπτήω, opteo, video. Hinc ὀπτήρ, opter, speculator, & ulterius opteria vocantur illa munera. Quo sensu opteria omnia dona, quæ ad aliqua vendenda fiunt, dici possunt. Sed specialiter opteria dicta illa munera, quæ sponsæ à sponso dabantur, cum primùm ab ipso spectabatur. De his sicuti de arrhis differendum.

1. q. 35. a. 8. c.

OPTICE: ὀπτική, optice, p.b., Perspectiva, visiva, seu illa scientia, quæ de lineis visivis tractat. Oritur ista vox à dicto verbo ὀπτήω, video, seu ab ὀπτήωμαι, video, aut videor. Optica est propriè Geometriæ subalternata scientia, ejusque omnibus principiis utitur: atque omnia quæ tractat Geometria considerat Optica, seu Perspectiva, in objecto, accidentali differentiâ contracto. Nam quod Geometria dicit de lineâ, Perspectiva probat de lineâ visuali, quæ est vera, & stricta subalternatio. Immo inter Mathematicæ species Optica recensetur: saltem loquendo de speciebus latè, & impropiè dictis, nempe dum genus restringitur per aliquod extraneum, ut loquitur D. Thomas: *Et quod perspektiva sit species mathematica, in quantum principia mathematica applicantur ad materiam naturalem*. Nam Perspectiva non sinit in quantitate abstractâ à materiâ, ut Mathematica: adedque quantum ad materiam magis convenit cum Physicâ. Ut etiam dixit Aristoteles, quoddam tales scientiæ sint magis naturales.

Lib. 7. Phys. Textu 20.

OPTICUS: ὀπτικός, opticus, p.b., visivus, perspectivus, ab eodem verbo inusitato ὀπτήω, vel ὀπτήωμαι. Hinc nervi optici, seu visorii, qui in fundo oculi inserti, ibique se expandentes, spiritus ad visionem necessarios deferunt, & species rerum visarum

res nubere, filios procreare. A verbo autem γένουμαι, ginomai, nascor, fit ὀπτήω, opsigens, tardè genitus, qui & opsigonos appellatur. Opsigami fuerunt multi Patriarchæ, non solum Jacob, qui plustquam octogenarius duxit uxorem, sed ipse Abraham, qui mortuâ Sarâ, cum jam esset 137 annorum, immò & aliquot annis ab ejus morte, aliam duxit uxorem nomine Cetaram. Itâ Deo disponente, ut ex piis, & fidelibus parentibus plures nascerentur liberi. Opsigenes verò fuit Isaac, qui centenario patri cælitus datus est: & opsigoni tot Jacobi filii, & alii fuerunt.

Gen. 17.

OPSIMATHIA: ὀψιμαθία, opsimathia, latinè penultimâ correptâ, nisi Græcos hinc in eorum accentu imitemar. Est tardidiscencia, ut aliqui, aut sera eruditio, ut Gellius interpretatur. Fit enim à dicto ὀψί, serò, & à verbo μαθίναω, mathano, disco: cujus aoristus secundus ἔμαθον, emathon, didici. Unde & ὀψιμαθής, opsimathest, latinè opsimathes, p.b., qui serò discit, qui grandis natu incipit discere. Sic à dicto adverbio ὀψί varia fiunt composita: ut ὀψιμαθής, opsicarpus, qui serò facit fructum: nam carpos, fructus. Non solum de arboribus serotini fructus, sed de quâlibet aliâ re frugiferâ, immò de homine ipso, serò pœnitentiâ fructus producente, opsicarpus dici potest. Opsimathes multi sunt, non solum qui tardiusculè literas humanas addiscunt; sed etiam ii qui jam senes cælesti sapientiæ operam navant. V. Padomathia.

OPTERIA: ὀπτήρια, p.b., sunt dona, quæ visionis, seu inspectionis causa fiunt. Ita dicta ab inspectato verbo ὀπτήω, opteo, video. Hinc ὀπτήρ, opter, speculator, & ulterius opteria vocantur illa munera. Quo sensu opteria omnia dona, quæ ad aliqua vendenda fiunt, dici possunt. Sed specialiter opteria dicta illa munera, quæ sponsæ à sponso dabantur, cum primùm ab ipso spectabatur. De his sicuti de arrhis differendum.

OPTICE: ὀπτική, optice, p.b., Perspectiva, visiva, seu illa scientia, quæ de lineis visivis tractat. Oritur ista vox à dicto verbo ὀπτήω, video, seu ab ὀπτήωμαι, video, aut videor. Optica est propriè Geometriæ subalternata scientia, ejusque omnibus principiis utitur: atque omnia quæ tractat Geometria considerat Optica, seu Perspectiva, in objecto, accidentali differentiâ contracto. Nam quod Geometria dicit de lineâ, Perspectiva probat de lineâ visuali, quæ est vera, & stricta subalternatio. Immo inter Mathematicæ species Optica recensetur: saltem loquendo de speciebus latè, & impropiè dictis, nempe dum genus restringitur per aliquod extraneum, ut loquitur D. Thomas: *Et quod perspektiva sit species mathematica, in quantum principia mathematica applicantur ad materiam naturalem*. Nam Perspectiva non sinit in quantitate abstractâ à materiâ, ut Mathematica: adedque quantum ad materiam magis convenit cum Physicâ. Ut etiam dixit Aristoteles, quoddam tales scientiæ sint magis naturales.

OPTICUS: ὀπτικός, opticus, p.b., visivus, perspectivus, ab eodem verbo inusitato ὀπτήω, vel ὀπτήωμαι. Hinc nervi optici, seu visorii, qui in fundo oculi inserti, ibique se expandentes, spiritus ad visionem necessarios deferunt, & species rerum visarum

1. q. 35. a. 8. c.

Lib. 7. Phys. Textu 20.

ram ad sensum communem referunt. Ex humore pituitoso, & viscoso, in hoc nervo impacto, fit illa cæcitas, quæ gutta serena à Medicis vocata, oculum quidem pulchrum, & integrum reliquit; sed omnem visionem impediens, & ope humanâ immedicabilis, manum cælestis Archiatri suscipit, qui & oculos cæci nati recludere novit. Et ista sunt ex illis miraculis, quæ sunt supernaturalia in modo tantum. Nam ille motus quo talis humor superfluit, & nocivus exhauritur, aut quo nervus aliquis in suum locum redigitur, est naturalis: sed modus illum tollendi, & reducendi, est supernaturalis. Alii duo nervi, quamvis in oculos inferantur, optici tamen à Physicis non vocantur, cum visioni efformandæ præcisè non inserviant; sed spiritus animales ad sex oculi musculos deferunt, unde & nervi motorii dicuntur. Similes voces in ore quoque Doctorum facrorum versantur: idèd hinc cum aliis inferuntur.

ORAMA, potius horama, quod aliqui dicunt horoma: ὄραμα, hórâma, latinè penultimâ productâ, quamvis à Græcis accentus in antepenultimâ collocetur. Est visum, spectaculum, visio, à verbo ὄραω, horao, video: cujus præteritum passivum ὄραμαι, hórâma, & hinc horama. Sed propriè est vigilantium, putâ in mentis excessu, aut extasi. Et itâ de Petro, ubi in nostro Textu de lineâ visione legitur, *Vidi in excessu mentis visionem*; in Græco ait ἔδω ἐν ἐκστάσει ὄραμα, idèd ἐν ἐκστάσει ὄραμα. Hoc tamen aliquando non observatur, & etiam de dormientis visione dicitur: quo sensu in Alchelmo reperitur.

Act. 17.

ORCHESTRA: ὀρχήστρα, saltatorium latinè dici posset. Oritur enim à verbo ὀρχίζωμαι, orchizomai, salto, tripudio, & propriè gesticular, & represento. Unde orchestra erat locus in scenâ, in quo scenici artifices suas actiones exhibebant. Idem locus scenatoribus erat ad spectandum destinatus. De orchestra mentionem facit Chrysostomus, dum eos arguens, qui pro nuptiis celebrandis multa vana introducebant, ait: *Quare eos qui in scenis, & orchestra operum locant, vocas?*

Hom. 56. in c. 19. Gen.

ORESTES: ὄρεστος, montanus, in montibus versans, ab ὄρος, oros, mons. Verè montanus, & agrestis, ille Orestes, Agamemnonis, & Clytemnestræ filius, qui ob patræ scelera furis agitatus fuit. Sed non inconcinne hoc nomine vocati aliqui Sancti Martyres, qui ad desiderium collium æternorum aspirantes, ad perfectionis montem anhelantes, illius supernæ Sionis, cujus fundamenta in montibus sanctis, memores; libenter in hac lachrymarum valle vitam profuderunt. Ad terram humilitate maximâ prostrati, ac illam æternæ felicitatis montem, præparatû in vertice montis, pervenerunt.

1. q. 35. a. 8. c.

OREXIS: ὄρεξις, orexis, cibi appetentia, & apud Ciceronem est libido, effrænata appetentia. Item est affectatio, desiderium, à verbo ὄρεγμαι, oregomai, affecto, expeto, à secundâ nempe personâ præteriti, ὄρεξε. Plerumque ad sensum refertur: & pro concupiscentiâ sumitur, vel habitu partis animæ irrationalis.

ORGANUM: ὄργανον, organon, p. b., instrumentum. Oritur ab ἔργον, ergon, opus, èd quoddam aliud opus faciendum inserviat: aut certè fit à præter. medio verbi inusitati ἔργω, ergo, aut secundum alios, verbi ἔργω, rhezo, quod est ἔργω, érgo, feci,

composui, & ablato augmento esset organa. Hinc ὄργανον, organon, latinè organicus, p. b., idest instrumentalis: unde organa, & partes organicae in corpore vocantur illa membra, quibus, tamquam instrumentis, speciales exhibentur adiones, & officia. Inter cætera organa, & corporis instrumenta, cum manus ad infinitas penè operationes inserviat, meritiò à Philosopho organum organorum appellatur. Partes autem organicae, & dissimilares ab Anatomistis præcisè dicuntur illæ, quæ etsi organum unum per se non constituunt; tamen ex variis aliis partibus sunt contextæ: ut musculus, qui ex carne, membranis, venis, arteriis, nervis, ligamentis, & tendonibus est compositus. Caro verò, os, & aliæ similes, non organicae, sed similes vocantur. Cum autem organum instrumentum in genere significet; manifestum est, quoddam ex primævâ suâ origine non significet illud instrumentum musicum, quod in nostris pulsatur Ecclesiis. Quod & observavit Isidorus: *Organum vocabulum est generale vasorum omnium musico: um hoc autem cum folles adhibentur, alio græco nomine appellant, ut autem organa dicantur, magis ea vulgaris est consuetudo græcorum*. Musica organica est omnis, quæ instrumentorum flatu peragitur: de quâ supra in voce Musica diximus, esse unam ex ejus speciebus, secundum materiam consideratis. Organi inventio meritiò Jubali attribuitur, cum dicitur *pater canentium citbarâ, & organo*.

Lib. 2. de Anima Text. 28.

Orig. l. 3. c. 20.

Gen. 4. 21.

2. Par. 23. 13.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

2. Par. 29. 26.

berris, & popinis, comestationibus, & aliis simili-
bus operam dare. Sed Prælati incumbit omnia
moderari: ut sanctissimè Innocentius XI, apostolico
zelo aliquos abusus abstulit, & liberiore cantandi
modum temperavit.

ORICHALCUM: ὀριχάλκον, orichalcon, es mon-
tanum. Vox est formata ab ὄρος, hōros, mons, &
χαλκός, chalcós, es. Communiter etiam aurichalcū
in Scripturâ dicitur, quasi aureum es: quod prop-
ter splendorem, auri speciem referat. In Apocalyp-
si tamen, pro aurichalco, in Græco χαλκολίβανον,
chalcolibanon, habetur: quod fortè fuerit aliquod es
prestantius, ex monte Libano erui solitum. Quomo-
documque verò scribatur, certum est orichalcum
esse æris præstantissimi speciem: ex quo plurima
templi Salomonici vasa, & ornamenta erant effor-
mata. Nam omnia vasa, que fecit Hiram regi Sa-
lomoni in domo Domini de aurichalco erant. Seu,
ut alibi dicitur, ex ero mundissimo: Septuaginta
χαλκὸν καθαρόν, chalcū catharū, æris puri: Textus
hebraicus habet nechōsceth zarūh, es tersum. Qua-
le copiosum subministravit es, quod tulerat rex Da-
vid, pater ipsius, ex provinciis suo sceptro subactis:
præsertim ex civitatibus Adazeræ regis Soba.
Istud autem es, ex quo confecta vasa in templo Do-
mini, tanti fuisse pretii asserit Josephus, ut aurum
in æstimatione equaret. Quale postea fuit etiam es
corinthium, ex admixtione auri, & argenti, maxi-
mo in pretio habitum. Ille hominis filio similis,
quem miro decore fulgentem vidit Joannes, habe-
bat pedes similes aurichalco, sicut in camina arden-
ti, scilicet similes chalcolibano, vel, ut Syrus ver-
tit, eri libanico, liquato tamen, sicut in camino hu-
manitas, quâ inter nos ambulavit, dum in terris
visus est, & cum hominibus conversatus est. Que
in ardentissimâ passionis suæ fornace, igneo suæ
Charitatis ardore respandit, & fortissimè evasit,
ut poneret inimicos suos scabellum pedum suorum:
& quocumque acerrimos suæ divinitatis hostes in
furore suo calcaret, & in irâ suâ conculcasset. Ali-
quando tamen etiam per aurichalcum in Scripturis
illud es vilis intelligitur: sicuti dum Sapiens plum-
bi ad argentum facit proportionem; itâ & æris ad
aurum, de Salomone dicens, Collegisti quasi auri-
chalcum aurum, & ut plumbum complesti argen-
tum. Ubi Textus græcus, pro aurichalco, habet
κασιτέρον, castiteron, idest itannum, comparans in
copiâ aurum stanno, & argentum plumbo. Aurichal-
cum autem nobilissimum etiam electrum vocari, supra
fuit annotatum.

ORIGENES: ὀριγένης, origēnis, penultimâ bre-
vi, quamvis apud Græcos acuta efferatur. Curâ ge-
nitum interpretari possumus; ab ὄρος, ora, cura, &
ἐν, verbo ἔνομος, gēnomē, nascor, generor. Verè speciali
Dei curâ, & providentiâ genitus erat Origenes; si
dum doctissimus factus est, desipere non incepisset.
Aliquos ejus errores in Adamantio tetigimus. Pro-
pensione in ipsum animo ex Antiquis cernitur Isi-
dorus Hispalensis: de quo tamen aliqua non falsò
diceret; si noster esse non desisset. Ait enim: De
nostris quoque apud Græcos Origenes in scriptura-
rum labore, tam græcos, quam latinis operum suo-
rū numero superavit. Denique Hieronymus 6000

3. Reg. 7.
45.
1. Par. 4.
16.
1. Reg. 8.
8.
L. 7. An-
tiq. 6. 8.
Ap. 1. 15.
Baruch 3.
58.
Ecc. 1. 17.
20.
Orig. 1. 6.
66.

librorum eius se legisse fuisse. Sed acriter eum
perstringit Epiphanius, qui in Epistolâ ad Joannem
Episcopum Jerosolymorum, se dixisse refert: Arit
patrem, Origenem scilicet, & aliarum hereseon ra-
dicem, & parentem laudare non debetis. Vnos
præterea ejus errores enumerans, ait: Quis enim
catholicorum possit a quo animo suscinere, & cre-
dant præclarâ illius prædicationi: non potest filius
videre patrem, neque Spiritus sanctus videre filium:
hæc in libris Periarcho scribuntur. Tangit etiam
illam Origenis opinionem de animarum ante cor-
porâ præexistentiam, narrans ipsum asserere ani-
mas, juxtâ græcam etymologiam psychas ap̄ tou
psychê idcirco vocitatas, quia de celestibus ad infe-
riora venientes calorem pristinum amiserunt. Nunc
corpus hoc demus juxtâ Græcos, idest vinculum
dici: δέμας, demas, idest corpus, à verbo δέω, deo, ligo,
deducens. Sic ineptè dixit vocem σώμα, sōma, corpus,
etymon trahere à σώμα, sēma, sepulchrum: ed quòd
anima in corpus, tamquam in carcerem, & sepul-
chrum, ob priora scelera, immissa fuerit. Manife-
stus est etiam Origenis error de pœnis infernalibus
aliquando finiendis, & damnatorum futurâ libera-
tione. Unde D. Augustinus (qui in libro de mori-
bus Manichæorum dixerat, omnia deficientia sic à
Dei bonitate ordinari, ut ibi sint, ubi congruentis-
simè esse possunt, donec ordinatis motibus ad id re-
currant, unde defecerunt) ne Origenis errorem hæc
ipsum verba sapere viderentur; itâ se retractavit.
Non sic accipiendum est tamquam omnia recurrant
ad id unde defecerunt, ut Origeni visum est. Sed ea
omnia que recurrunt, non enim recurrunt ad
Deum à quo defecerunt, qui sempiterno igne pu-
niantur. Ex Origene, tamquam ex vitiosissimâ
origine, tot hæreseon monstra pullularunt, ut pas-
sim in Sanctis Patribus observare licet. Itâ ut evan-
idos conatus Haloix, Origenem rediivum ad fan-
næ Fidei lucem resuscitantis, bellè irrideat, & solidè
confutet Emin. Henricus Noris. Ille enim subtilis-
simus, & aliàs sapientissimus Alexandrinus, phi-
lantia tumidus, dum Dei Ecclesiæ oraculum audit,
Platonis Academiæ, quam scholæ christianæ fide-
lior fuit. Quia verò Plato, ex omnium rerum tri-
bus principiis, quæ statuebat, ideam extrâ Deum
fingebat, ex hoc venenata pocula incautiùs hausit
Adamantius, & in alios fœdè eructavit. Quare D.
Thomas ait: Nos non ponimus patrem & filium
secundum substantiam differentes, sed fuit error
Origenis, & Arii, sequentium Platonicos. A Pla-
tonicis ergo, & Origene, ipsi Ariani suum commen-
tum emendarunt, Nam Ariani, quorum fons
Origenes invenitur, posuerunt filium alium à patre
esse in diversitate substantiæ. Vixit Origenes ad
tempora Galli, & Volusiani Imperatorum: anno ab
incarnato hominifio Dei Filio 254.

ORIGENIANI: ὀριγενίαν, p.l., seu Origeniste.
Hæretici sic appellati, quorum hæresim 42 recenset
Augustinus; asseritque non esse ab illo famoso Ori-
gene itâ nuncupatos. Sed de alio quopiam, de quo,
vel ejus sectatoribus Epiphanius loquens, ait: Ori-
geniani cuiusdam Origenis discipuli, turpis autem
sunt operationis: isti sunt nequanda facientes, sua
corpora corruptioni tradentes. Alii tamen Orige-
niani dicti fuerunt ab illo Adamantio Alexandrino,
ut

1. q. 3. 2.
1. ad. 1.
q. 34. a. 11.
ad. 1.
Lib. de
hæres. ad
Quodv.
hæres. 47.

ut hæresi 43 narrat ex eodem Epiphanio S. Pater,
variosque enumerat errores, quamvis ipsius defen-
sores multos ab eo repellere fateatur. Esse tamen
multa Origenis dogmata, quæ Ecclesia catholica
non recipit, apertè testatur: præsertim illud de
damnatorum liberatione, salvatione, & post longa
tempora, rursus in peccata reincidentia, & idem
novâ in hæc corpora detractione: Et has vices alter-
nantes beatitudinum, & miseriarum rationalis
creaturæ semper fore. De iisdem Origenianis agit
Isidorus, ipsorum errores nonnullos referens, ut il-
lud quod in præcedenti vocabulo diximus, quòd Fi-
lius non possit videre Patrem, neque Spiritus sanctus
Filium. Animas quoque in mundi principio di-
cunt peccasse, & pro diversitate peccatorum, de ce-
lis usque ad terras lapsas, diversa corpora, quasi
vincula meruisse, eaque causâ mundum factum
fuisse. Hoc etiam inter alia ad hæresim origenianam
pertinet, quòd Christus suâ morte homines malos,
& demones redemerit, quia misericordiæ ejus non
est finis: adedque tandem aliquando damnatos ab
inferni cruciatibus liberandos, & salvandos. Si verò
ex illis Scripturæ locis redarguantur, in quibus igne
æternum fore apertè pronuntiatur; respondet igne
quidem ipsum fore æternum, sed non futurum in
illis damnatis cruciatum æternum. Quod reprobat
Augustinus, etiam adionem ignis cruciativâ æter-
nam esse demonstrans. Cum & hoc prævidens Do-
minus sententiam suam conclusit, dicens, sic ibunt
illi in combustionem æternam, justi autem in vitam
æternam. Erit ergo æterna combustio sicut ignis,
seu ut ait noster Textus, supplicium æternum, &
Græcus ait ἐν κόλασιν αἰώνιον, ἐν κόλασιν αἰώνιον,
idest in pœnam, punitionem, aut supplicium æternū.

ORION: ὀρίων, orion, latinè penultimâ commu-
ni. Itâ dictus quasi urion, ab ὄρον, uron, urina: quia
ipsum ex urina Jovis, Neptuni, & Mercurii natum
esse, ridiculè fabulabantur Poætæ. Sanctes Pagni-
nus cum aliis deducit ab ὄριον, orino, turbo, concito.
In celeste signum translatum, esse illud sidus, quod
est ante Tauri vestigia, vel, ut alii, juxtâ illius fron-
tem, iidem vates insuper asserbant. Si fulget; fere-
nitatem portendit: si verò obscurus est; tempestatè.
Est tamen nimbosum, & horridum sidus. Unde Job
Dei omnipotentiam exaltans, præcipuas stellas enu-
merat: Qui fecit arcturum, & Oriona, & hyades,
& interiora austru. Septuaginta pro Orione, legunt
ἐσπερον, hēsperon: sed Hebraicus habet chesil, orion,
quod aliàs stultum, & stolidum significat. Nominat
autem Job illa sidera, magis ab hominibus, præser-
tim navigantibus observata. Sed de Orione, seu de
Orionibus, stellis nempè, quibus nimbosus Orion
componitur, sic ait D. Gregorius. Aptè quoque post
Arcturum proximus orionas subdit. Oriones quippe
in ipso pondere temporis hiemalis oriuntur suo
quoque ortu tempestates excitant, & maria, ter-
rasque perturbant. Quid igitur post arcturum, post
orionas, nisi martyres designantur? qui dum san-
ctam Ecclesiam ad statum prædicationis erigunt,
pondus persequentium, molestiasque passuri, ad cali-
faciem quasi in hyeme venerunt. Cum ante dixis-
set, quòd per Arcturum Ecclesia universalis defi-
gnata fuerit, sicut postea subiungit, quòd per Hy-
adas intelligantur Sancti Doctores, post persecutio-

hæres. 43.
Orig. 1. 8.
c. 5.
Lib. de
Fide, & o-
peribus.
Matth. 25
45.
Job. 9. 9.
chesil.
Mor. 1. 9.
c. 7.

num acerbitates, Ecclesiæ christianæ exorti. Addit
autem de Orionibus: Ex orionibus itaque hyems
inhorrui, quia clarescente sanctorum constantia,
frigida mens infidelium ad tempestatem se persecu-
tionis excitavit. Eandem laudem, propter hoc si-
dus, Amos Propheta Dei omnipotentia tribuit: itâ
ut satis pateat, istam constellationem antiquitus
maximè observatam fuisse. Aded ut per istam cum
Arcturo omnes stellæ intelligantur. Itâ Creatorem
extollit Amos, facientem arcturum, & orionem, Amos.
&c. Dominus nomen est ejus. Sic hebraicè chesil.
at 70 nec Arcturum, nec Orionem habent, sed le-
gunt faciens πάντα, pânta, omnia. Sicut autem pe-
nultima in voce orion, est communis; itâ & geniti-
vus orionos, cum per oméga, & omicron scribatur,
communis est habendus.

ORNEOSCOPIA: ὀρνέοσκοπία, orneoscopia, la-
tinè penultimâ correptâ, nisi græcus accentus in eâ
ex usu retineatur. Est augurium, seu potius auspi-
cium, ab avibus inspiciendis. Nam ὄρνις, orneon,
avis, & σκοπία, scopio, inspicio, confidero. Est spe-
cies divinationis, prout œonoscopia.

ORNITHOLOGIA: ὀρνιθολογία, ornithologia,
latinè accentus est ut in præcedenti. Itâ dictus ser-
mo, seu tractatus de avibus: ab ὄρνις, ornis, genit.
ὄρνιθος, orniθος, avis, & λόγος, logos, sermo. Hunc
titulum Ulysses Aldovrandus Libro de avibus præ-
fixit: ex quo multa circa aves mundas, & immun-
das, de quibus Lev. 11., & Deut. 14., lucem non
exiguam adferentia, haurire potes.

ORPHANOTROPHUS: ὀρφανότροφος, orpha-
notrophos, latinè penultimâ correptâ, etsi græcus
in eâ ponatur accentus. Est orphanorum nutritor:
ab ὀρφανός, & τροφή, trépho, alo. Itâ vocatur ille
qui orphanorum curam habet, & ipsis providet.
Erat officium in Ecclesiâ Constantinopolitanâ: &
orphantrophii sunt illi, qui præponuntur orphanis
nutriendis, tamquam tutores, seu curatores mino-
rum: secundum Imperator. in l. orphanotrophos in
princip. Cod. de episcop. & cleric. Hinc orphano-
trophium, p.l., græcè ὀρφανότροφείον, orphanotro-
phion, locus alendis pupillis destinatus, & inter loca
pia recensendus.

ORPHANUS: ὀρφανός, orphanós, p.b., pupillus,
orbis, præcipuè parentibus orbatus, & amicorum
præsidio destitutus. Ejus etymon hauriri potest ab
ὄριος, orios, solus, & φάνωμα, phanoma, appareo, cujus
aoristus secundus est ἐφάνην, ephánen, unde phanós,
lucidus, qui apparet. Dicitur ergo orphanos, quasi
iophanus: & alii trahunt ab ὄφρος, orphnós, tenebro-
sus. Orphanis peculiare auxilium in Scripturis pro-
mittitur: prout asserit Psalmista, Orphano tu eris
adjutor. Et itâ Septuaginta dicunt ὀρφανός, orphanós,
eras, seu, ut ipsorum Interpretes exponit, fuisse adju-
tor: sicque Textus hebraicus jatbóm, idest pupillus
exarat. Sed orphani præsertim sunt peccatores,
qui Dei filiationem infelicitè amittunt, & celesti
privantur amicitia. De his tropologicè dicitur:
Fiant filii ejus orphani. Sic apud 70 orphani, &
hebraicè jethonim, pupilli. Quibus auxiliis cum
maximè ditandi essent Apostoli, etiam discendente
Christo Domino, cum accepturi erant Spiritu adop-
tionis, in quo clamarent Abbâ Pater, rectè promi-
sit Dominus: Non relinquam vas orphanos. Ab eâ-
dem

b.
Amos.
at 70
Amos.
latine
genit.
sermo.
prout
ornithologia,
accentus
auspi-
orionem,
Amos.
sermo.
Hunc
præ-
Amos.
orpha-
nutritor:
trophos,
lucem
trophos
trophion,
recensendus.
pupillus,
amicorum
potest
phanós,
quasi
tenebro-
Orphanis
Orphano
adjutor.
orphanós,
fuisse
pupillus
peccatores,
amittunt,
dicitur:
orphani,
pupilli.
discendente
adoptionis,
promi-
Ab eâ-
dem

dem voce fit orphanotrophium, de quo in voce orphanotrophus dictum est: & orphanotrophia passim in bene gubernatis civitatibus videntur.

ORTHODORON: ὀρθόδορον, orthodoron, latine, propter omnia vocalem longam, penultimam productam, quamvis hoc a Graecis non observetur. Est palmus mensura, sed major, qui tres palmos minores, seu 12 digitos continet: hoc est quantum complectitur manus à iunctura ad summum digitum extensa. Ita dictus palmus major ab ὀρθός, orthos, rectus, & δόρον, doron, quod apud Antiquos palmum minorem significabat: quamvis aliqui etiam per doron palmum majorem 12 digitorum intelligant. De palmo majore, & minore frequens in Scripturis mentio. Sed quia doron etiam donum significat, orthodoron quoque rectum donum interpretari possumus. Unde formare liceat vocem orthodorus, idest rectus dator, aut qui recte, & non pravo sine dona recipit. Tam enim danti quam recipienti potest ista vox adaptari.

ORTHODOXUS: ὀρθόδοξος, orthodoxos, qui est recte opinionis, & sententiae. Fit ab orthos, rectus, & δόξα, doxa, gloria, & etiam existimationem, ac opinionem, praesertim celebrem significat. Et ita orthodoxi antiquitus illi vocati, qui rectam veritatis, summique boni philosophando investigabant opinionem. Nunc vero per Orthodoxos intelliguntur illi, qui rectam Fidem, nempe Catholicam, sectantur. Illi enim soli verè possunt dici rectae opinionis, & sententiae, dum sub hujus infallibilis regulae rectitudine, in opinionibus suis diriguntur. Cum ceteri hanc certissimam normam stultè respicientes in obliquissimos miserè dilabantur errores. De quorum unoquoque heterodoxo, sanis Jesu Christi, & Ecclesiae suae sermonibus non acquiescente, dicit Apostolus, Superbus est, & nihil sciens.

ORTHOEPIA: ὀρθοεπία, orthoepia, latine propter diphthongum in vocalem longam conversam, penultimam productam, quamvis à Graecis, alijs regulis utentibus, accentus colloquetur in antepenultimam. Ita dicta emendata locutio, & cum suavitate vocum explanatio. Fit à dicto orthos, rectus, & ἐπι, epi, verbum, versus, ab inusitato ἐπι, epi, dico. Ab hoc etiam, cum eu, bene, sit ἐπιεπία, epipepia, & latine euepia, p. l., idest facundia, quae dicitur bene, & bene loquimur. Orthoepia ergo est recta locutio, quae propriam, & genuinam comprehendit: unde & acyrologiae opponitur. Nam reperio & apud Graecos verbum ὀρθοεπία, orthoepeia, recte, & proprie loquor, Orthoepia apud Theologos maxime necessaria in Tractu de Trinitate. Ut enim ait D. Thomas, Ex verbis inordinatè prolatis incurritur haeresis, ideo cum de Trinitate loquimur, cum cautela, & modestia est agendum.

ORTHOGONUS: ὀρθόγωνος, orthogonos, latine propter omnia penultimam productam, & rectangulum sonat. Est illa figura quae rectum angulum habet: ab orthos, rectus, & γωνία, gonia, angulus. Dum S. S. Patres ad quamdam levem manufacturam, & infimi nostri intellectus, ad superna tendere gestientis, anagogen, in triangulo cum tribus angulis aequalibus, aliquod divinae Trinitatis in unitate essentiae specimen exhibent, non intelligunt de

triangulo cum suis angulis rectis. Nam triangulum unum solum angulum potest habere rectum: & illud ipsum, ut ait Euclides, orthogonum quidem triangulum est. Quod autem plus in triangulo unus angulus dilatatur, ed amplius alii duo restringuntur: Quod non accidit in quadrato, quod habet quatuor angulos rectos, & aequales: dum nempe una linea in aliam perpendiculariter incidit. In triangulo vero, qui habet tres angulos aequales, sunt tres anguli acuti, qui sunt recto minores, sicut angulus obtusus est recto major: nullusque in eo angulus rectus dari potest. Illa figura constans angulis acutis oxygona, p. l. graecè ὀξυγώνια, oxygonia, dicitur, ab ὀξύς, oxyis, acutus; & oxygonium triangulum est, quod tres habet angulos acutos. Sicut amblygonium est illud, quod habet unum angulum obtusum; ab ἀμβλύς, amblys, obtusus. Multae figurae orthogoniae observari possunt in aliquarum rerum, ad divinum cultum pertinentem, descriptionibus. Ut dum de Rationali dicitur, quod quadrangulum erit, & duplex, mensuram palmarum habebit, tam in longitudine, quam in latitudine, Septuaginta ter tragonon dicunt, & Textus hebraicus ראבוע, quadratum: quod procul dubio intelligit, ut sit quadrangulum orthogonium, & isopleuron, seu aequilaterum; hoc enim est quadratum. Illa caelestis Jerusalem, ad angulos rectos, est civitas in quadro posita: cujus lapis angularis, sicut & Ecclesiae militantis optimè Christus Dominus intelligitur. Hujus rectissima humanitas perpendiculariter incidens, sine ulla deflexione ad dexteram, aut ad sinistram, in Divinitatem, quae extra omnem creaturarum lineam longè reperitur, angulum rectum, & insuperabilem efformat. Et iste est lapis angularis, quem stulti Judaei aedificantes reprobaverunt: Et factus est in caput anguli. Ita ut insulse Rabini recurrant ad nescio quem lapidem, qui à Salomonis templum aedificantibus, tamquam ineptus, ut aptè cum alijs jungeretur, rejectus sit, & tandem optimè in quemdam angulum quadrasse. Ineptus inepto isto lapide commentum, quod Pfalmista hunc lapidem laudibus celebrare voluerit, & tamquam prodigium omnibus exponere illis verbis: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Lapis ille procul dubio est Servator noster, Judaeis quidem scandalum, & Gentilibus stultitia: & tamen fecit utraque unum, & medium parietem maceria solvens, qui erat inter Judaeos, & Gentiles, utrumque populum in firmissimo, & invictissimo angulo coeunxit.

ORTHOGRAFIA: ὀρθογραφία, orthographia, latine, quia penultima brevis, cum accentu in antepenultimam, etfi Graeci penultimam accentu producant, est rectè scribendi ratio, ab orthos, rectus, & γραφή, graphè, scriptura. Una videlicet è Grammaticae partibus, quae non solum modum verba inter scribendi continet; sed etiam cum debitis interpunctionibus, cum autem graphè etiam picturam significet, de picturis quoque orthographia dicitur, cum jam non planum opus imaginamus, sed subrectum, & frontem attollens. Quantum orthographia sit necessaria, maxime in Scripturis, satis patet: dum aliquando per cuiuspiam punctuli omissionem, aut immutationem, densissimae tenebrae offunduntur. Ob excellentem peritiam in divina

Elem. l. 1. def. 27.

Ex. 28. 46

וַיִּבְנֶה

רַבְעוֹנָה

Ap. 21. 36

Pf. 117. 22.

Ps. 117. 22.

Eph. 2. 14

Pier. Hierog. l. 24.

Deut. 14. 5.

II. 51. 20.

Legè

Lege scribendi, eamque interpretandi, dicitur Esdras scriba velox in Lege Moysi. Qui si legem à Chaldeis combustam Spiritus sancti inspiratione non planè redintegavit, saltem eam sacerdotum incuria, & temporum injuria vitiatam, intauravit, correxit, aliisque characteribus adjumentis expressit. Librum de orthographia, alphabeti ordine distinctum, ut refert Baronius, scripsit Beda Anglofaxo, ordinis S. Benedicti, etiam vivens Venerabilis acclamatus. Extrà limites Angliae nunquam se contulit, sed univervum Orbem ingenio suo complectus est. Obijt 26 Maii, anno à partu Deiparæ 735.

ORTYGOMETRA: ὀρτυγομετρα, p. l., matrix, seu mater coturnicum, quae & simpliciter à Gazà matrix dicitur. Vox est formata ab ὀρτυξ, ortyx, coturnix, & μήτηρ, mēter, mater, aut μήτρα, mētra, matrix. De coturnicibus quas Judaeis in tantà copià per mensem elicandas dedit Dominus in deserto, dicit Sapiens: Dediti concupiscentiam delictamenti sui novum saporem, escas parans eis ortygomētram. Et ita quoque Textus graecus habet ortygomētran. Quia nempe carnes summo desiderio concupierant, & ob saporis ipsi inusitati praestantiam, qui vilioribus cibis in Aegypto contenti erant. Et idè etiam eam vocat novam creaturam avium: quae è regionibus ultra mare rubri sitis delatae sunt. Nam ascendit illis de mari ortygomētra: prout etiam à Graeco exaratur. In Libro quoque Numerorum, ubi Textus noster legit coturnices, 70 habent ὀρτυγομήτραν, ortygomētran: quae est coturnicum dux, dum in regiones calidiores instante proficiscuntur hyeme. Atque idè cum ducibus satis innunt Septuaginta etiam coturnices maximà copià in castra advolasse, ut quisque ad minimum coturnicum (70 ortygomētran, Hebræus selau, selau, coturnicem, & superius in plur. saluim coturnices) decem coros posset accumulare, siccare, & integro mense ex eis plusquam 600 hominum millia, sine parvulis, & uxoribus, poterint escitare.

ORYX: ὄρυξ, ut patet ex Plinio, & Aristotele, hoc animal in caprarum silvestrium genere reponitur. Habet unum cornu, sed bifurcum: pilosque, praeter caetera animalia, in caput ipsi ferunt obverti. Dicitur oryx à verbo ὀρύσσω, orysson, fodio: ed quod, ut testatur Horus Apollo, oriente luna anterioribus cruribus terram effodiens, suas ipsius pupillas, humi velus pingens defigit, quasi indignabunda, in vitæ Deo ortum aspiciens. Pro immunditiæ hieroglyphico eam hic Author ponit: ed quod ab ipsa, ut Dea contemptrice, in Aegypto sacrisculi religiosè abstinent. Ubi Nicolaus Caussin in Observationibus acriter Pierium Vaulerianum vellicat, quod hic ortyga, seu coturnicem, non oryga intellexit. Sed qualiscumque fuerit Antiquorum de oryge opinio, certum est ipsam inter munda quadrupedia, adeoque in esum Judæis concessa, esse recensendam. Nam inter alia eam enumerat Moyses: Hoc est animal quod comedere debetis, &c., pygargum, orygem, camelopardalum: ubi etiam ὀρυγα, oryga scribunt 70, & Hebraicus thes, bubalus, bos silvestris. Oryx ferus illaqueatus apud Isaiam designat Hebræos, qui suo robore fidentes, neminem timere videbantur: & allegoricè sunt peccatores, qui Dei vindictam evadere non possunt.

An. Chr. 731. N. 26

Sap. 16. 2.

Sap. 19. 11.

v. 12.

Num. 11. 31.

Jer. 17. 1.

Hierog. 46.

Pier. Hierog. l. 24.

Deut. 14. 5.

II. 51. 20.

ORYZA: ὄρυζα, oryza, granum satis notum. Ejus etymon, ut apparet, est à dicto verbo ὀρύσσω, fodio. Quia verò ex ipsa non solet fieri panis usualis, nec inter triticum potest reputari; panis ex eà confectus non esset apta materia ad Sacrosanciam Eucharistiam conficiendam.

OSIUS: ὄσιος, osios, quasi hostios. Nam cum spiritu denso, seu cum aspiratione, honestum, licitum, pium, purum, innocentem, sanctum significat. Vox ista extrahi potest à verbo ὄσμαι, hazoma, colo: ita ut dicatur hostios, quasi hostios. Optimè isto nomine donatus Osius Cordubensis Episcopus, vir doctrinà, & sanctitate celebris, de quo rectissime S. Athanasius, Osius verè osius, dixit. Et hoc quidem verissimè, saltem antequàm ipse Athanasii injuriosissimae condemnationi suffragatus fuisset.

OSTRACISMUS: ὀστρακισμός, ostrakismos, exilium 10, aut 15 annorum, sic dictum ab ὀστρακόν, ostrakon, testa, testula: in qua illi qui potentiorum alicum, ne tyrannus evaderet, exilio condemnare volebant, nomen ipsius inscribebant. Sic que, si in concilio, quod saltem 6 hominum millibus constare debebat, plures testulae, nomine illius civis formidabilis signatae, in urnam erant immisae, cogebatur ipse ad tot annos exulare. Ostracismus pro quolibet exilio sumi potest: quo Ecclesiastici à secularibus iudicibus damnari non possunt, sub pena latae excommunicationis in Bulla Cœnæ.

OTALGIA: ὀταλγία, otalgia, latine penultimam correpta, nisi Graecos ex usu cum accentu imitemur in penultimam. Est aurium dolor: ab ὄσ, os, genit. ὄσος, otos, auris, & ἄλγος, algos, dolor. Hinc dolor otalgicus apud Cassianum, dum de noxio humore dicit: Cum aures, oculosque pervaserit, in otalgicum, sive in ophthalmicum vertitur morbum. Vox ista quae in omnibus impressis codicibus hic desiderabatur, ex Vaticanis ab Annotatore reposita fuit.

OTHONE: ὀθώνη, othone, latine penultimam brevi, etfi graecus in eà ponatur accentus. Proprie velum nauticum significat; sed inde ad linteum, pannum, velamen omne significandum, assumptum fuit. Aliqui magis de lana, quam de lino dici volunt. Othonion tamen ejus diminutivum pro linteo in Textu graeco ponitur, ubi Noster ait: Ligaverunt illud linteis cum aromatibus. Othone apud S. Germanum pro linteo aut mappà reperitur.

OXYARES: ὀξύαρης, latine penultimam communi, & acer Mars verti potest. Nam ὄξύς, oxyis, acer, & ἄρης, ares, Mars. Ita graecè Assuerus vocabatur, qui persicè Ochsoarces, idest bellator, dicebatur. Et ferè idem significat ista lingua Artaxerxes: ita ut satis sit verissimè, quod nomen Assuerus fuit omnibus Medorum regibus commune: sicut Artaxerxes omnibus regibus Persarum generale. Ita reges Aegypti longo tempore dicti Pharaones, & post Alexandrum Ptolemæi: Romanorum Imperatores Cæsares, & Augusti, nomine communi vocati sunt. Unde Tiberius illum Assuerum, & Artaxerxi, de quo dicit Esdras, In regno autem Assueri, in principio regni ejus, &c., & in diebus Artaxerxis, cui, ad constructionem templi Jerosolymitani, sub duce Zorobabele, impediendam, K k k 2 Ju-

Adv. Arii. Orat. 1.

Coll. 24. c. 15.

To. 19. 40. In Theor.

v. Esdræ 4. 6.

v. Tim. 6. 4.

v. 1. 3. 12. 24. 2. in c.

Judaeorum aduersarii scripserunt; intelligit Cambysem, Cyri filium, secundum Perfarum regem, ipsis Judaeis infestum. Hic tamen 70 in Textu græco non utuntur illa voce *oxyares*, sed nomine *oxyas*, *assueru*, seu *Assueri*. Ille verò Assuerus, qui Vasthi repudiavit, dictus à 70 Artaxerxes, & Esther sibi matrimonio copulavit, secundum ipsum fuit Darius Hytaspis filius, quartus Perfarum rex. Quia ea omnia, quæ de imperii Darii amplitudine narrat Esdræ Liber tertius, satis conveniunt cum illis, quæ in primo Esther Capite dicuntur. Qui liber Esdræ, quamvis apocryphus, suâ tamen non caret auctoritate. Satis etiam convenit ætas Mardochei, tunc temporis viventis, qui fuit è captivis, quos abduxit Nabuchodonosor Magnus in Babylonem. Præterea Indorum subactio soli isti Darii ab Herodoto attribuitur. De alio Assuero, eodem modo apud 70 vocato, sit à Daniele mentio: *In anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum*: qui optimè Astyages Medorum rex, avus Cyri maternus intelligitur; cujus iste Darius fuit avunculus. Nam, ut diximus, Assueri nomen fuit omnibus Medorum regibus commune. Hunc Assuerum Astyagen fuisse, plerique graves Authores, à Pererio citati, inter quos D. Hieronymus, Beda, Garthufianus, Liranus, & alii, intellexerunt. Uti & de primo Assuero Cambysem fuisse, multos, & peritos Interpretes censuisse refert idem Author. Sed de secundo aliter existimat Pererius, ut supra dictum est in voce *Mnemou*.

OXYBAPHON: *ὄξυβαφών*, p. b., acetabulum, vasculum in quo acetum reponi solebat. Fit ab *ὄξος*, *oxos*, acetum, & à verbo *βάπτω*, *bapto*, mergo, haurio. Aut ab *ὄξος*, *oxys*, acutus, acidus, acer, velox; unde & *oxos* derivatur, & ab aliquibus ita latinè usurpatur. Hoc vasculum unum cyathum continuisse multi affirmant: adeoque duas uncias cum dimidiâ. Usurpatur tamen etiam pro poculo ad quosvis alios liquores, ut habetur ex Athenæo. Prout etiam verbum latinum *acetabulum*, non solum significat vasculum ad acetum infundendum, sed & alia vasa, ad usus varios efformata. Ut patet de acetabulis templo destinatis: *Parabisi & acetabula, ac phialas, thuribula*. Septuaginta pro acetabulis legunt *καταβύβια, κατὰ βύβια*, & Hebraicus utitur voce *kangarâb*, idest scutella, aliis hemina. Aliâs acetum in sacrificiorum usum non veniebat. Et illa acetabula argentea, quæ singuli principum 12 tribuum obtulerunt, erant valde capacia: utpotè quodque *acetabulum argenteum pondus 130 siclorum*. Cùm autem Sanctuarii siclus fuerit quatuor drachmarum, erat singula 65 unciarum. Hic etiam acetabulum à 70 *tryblion* vocatur, & in Textu hebraico in regimine *kangarâb* appellatur.

OXYCRATON: *ὄξυκρατόν*, p. b., acetum aquâ dilutum, quod à Latinis *posca* dicitur. Fit ab *ὄξος*, *oxos*, acetum, & verbo *κράττω*, *krattō*, tempero, diluo, quod in tertiâ personâ præter. pass. facit *κράττω*, *krata*, dilutus est, & hinc ablato augmento syllabico *oxycratum*. Vox apud Medicos frequens, quæ tamen etiam ab Ecclesiasticis usurpatur. Ut apud Palladium in suâ Lausiaca, dum ait: *Omnis autem alio tempore contenta erat oxycrato, & pane arido*.

OXYMEL: *ὄξυμελί*, *oxymeli*, p. b., & à Latinis quoque *oxymeli*, p. b. Est acetum mulfum, seu acetum cum melle mixtum: ab *ὄξος*, *oxy*, acetum, aliter *oxos*, & *μέλι*, *meli*, mel. Detergendi, & leniendi vim habet, justitiæ Dei, quæ semper misericordiâ dulcoratur, est aliqualè sympholum. Aceto, & melle, salis, & aquæ marinæ portio adhibebatur. Ita vox etiam in Authoribus sacris occurrere potest.

OXYMORON: *ὄξυμωρόν*, *oxymoron*, latinè, propter *omega* vocalem longam, penultimâ productâ, quamvis hoc non observetur à Græcis. Est sententia fatuè acuta, seu ita affectuè, & acutè enuntiata, ut videatur fatua. Tale est illud Ciceronis. *Si tacent satis dicunt*. Vox hæc composita ex dicto *oxy*, acutum, & *moron* stultum, fatuum: atque *oxymoros*, p. l., est fatuè acutus. Hujusmodi sententiæ in sacris Scriptoribus non desiderantur.

OXYPTERUS: *ὄξυπτερος*, *oxypterus*, p. b., avis rapacis genus, seu ex genere accipitrum, sic à veloci dictum volatu. Nam *oxys*, ut diximus, acutum, & velocem significat, & *πτερον*, *pteron*, pennam, seu alam. Itam avem aquilæ opponit, aut saltem ab eâ discriminat S. Macarius: *Aliud corpus, & vox est aquila, & aliud corpus, & vox oxypteri*.

OXYRRINCHOS: *ὄξυρρινχος*, *oxyrrinchos*, piscis Ægypto familiaris, ab acuto rostro ita vocatus. Nam *oxys*, acutus, & *ῥινχος*, *rhinchos*, rostrum, rictus. Non ergò significat præcisè avis rostrum, ut Magri explicat, sed acutum rostrum. Ab hujus formâ, & figurâ specialis quidam character, de quo Palladius, dici potuit, & acutum, longumque fuisse Magri conjeçat.

P

PÆAN: *πæάν*, *pæan*, hymnus in honorem Apollinis. Apud Gentiles ita dictus à verbo *παιώ*, *peo*, ferio, pulso, medeor. Eò quòd Apollo Pythonem occiderit, totque mala populare creditus fuerit: unde & ipse Apollo Pæan agnominatus fuit. Ante congressum bellicum pæana, p. l., in Martis honorem canebant Gentiles. Quod Machabæos, veri Dei auxilio fidentes, & à ritu pagano abhorrentes, non fecisse, D. Chryostomus exaravit. *Ad bellum autem euntes, inquit, non tragedias excitabant, non pæana canebant*. Itâ dicti etiam pæanes in aliorum Deorum hymni, uti & vero Deo, qui non fictitius omnium malorum est propulsator, verum pæana intonare, illum dicere possimus, qui suo Servatori, necis, & mortis triumphatori, laudes, & hymnos decantaret. Vide vocem *Pæon*.

PÆDAGOGIA: *παιδαγωγία*, *pædagogia*, disciplina, adhortatio, latinè penultimâ brevi, ni grecum accentum in eâ ex usu retineamus. Vox est derivata à verbo *παιδαγωγέω*, *pædagogéō*, moderor, rego, inscituo, seu ab eadem radice, quâ sequens vocabulum. Sed pædagogia magis ipsam doctrinam, & institutionem quamlibet significat, quam puerorum

rum ductionem. Unde & Christi pædagogia, quæ est non alta sapere, pro ejuo documento, & exemplo apud aliquos ponitur. Ut in sermone de philocofinis, & philotheis, Operibus Damasceni præfixo.

PÆDAGOGUS: *παιδαγωγός*, *pædagogós*, p. l., custos, & institutor pueri. Formatur enim ista vox à *παις*, *paes*, puer, & *αγωγή*, *agogé*, institutio, educatio. Hinc etiam pædagogium, p. l., græcè *παιδαγωγίον*, *pædagogion*, schola, ludus literarius: qualiter vocatur illa quatuor gymnasia in Almâ Universitate Lovaniensi, in quibus à peritis professoribus adolescentem instituuntur in Artibus. Ad idem significatum respexit Tertullianus, dum pædagogia aulica nominavit. Aliquando tamen latius sumitur illa vox pædagogus, pro quolibet, etiam adultorum præceptore: nisi velimus dicere, etiam adultos in illis rebus, in quibus instituuntur, meritiò pueros, propter imperitiam, & ruditatem vocari. Ut dixit de novellis Christianis, recens in Christo genitis, S. Petrus: *Quasi modo geniti infantes*. Sic Apostolus Corinthiorum in Fide magistros vocat pædagogos, qui eos, quos ipse in spiritu genuerat, erudebant: *Si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres*. Nam ipse solus in Christo Jesu per evangelium ipsos genuerat. Lex præterea vetus, quæ ut pueros quodammodò Judæos pueriliter instruebat, & ad Christum manuducebat, non evidenter ipsis sublimiora Mysteria patefaciendo, quod ad filios Legis evangelicæ adultos spectabat, dicitur à D. Paulo, *itaque lex pædagogus noster fuit in Christo*. Sed et si Christiani respectu Judæorum adulti, & emancipati dicantur; ipsi tamen adhuc in Fide balbutientes, meritiò pueri censentur, & à pædagogo docentur. Hinc Clem. Alexandrinus Pædagogi tres libros inscripsit: ubi puer, qui instruitur, ut ait Gentianus, *est Christianus, qui fide, & moribus imbutus ad salutem ducitur. Ad salutem autem non pervenit, nisi qui cum fide, & qui fidem docent moribus, Christiano homine digna iungat officia, hæc officia nos docet pædagogus*. Hic Pædagogus græcè dicitur *Légos*, seu Verbum, illud videlicet Verbum æternum, quod est Dei Patris Sapietia, vel ipsum Scripturarum Eloquium. Libri sunt ejusdem serè argumenti, ut D. Ambrosii Libri de Officiis.

PÆDERASTIA: *παιδαρασία*, *pæderastia*, latinè penultimâ correptâ, etsi plerique græcum accentum in similibus terminationibus observent. Itâ dictus lascivus in pueros amor. Nam in malam partem sumitur, etsi nihil aliud significet, quàm in pueros amorem, à *παις*, *paes*, puer, in plurali *παιδες*, *pædes*, pueri, & verbo *ἔραο*, *erâo*, amo: quod verbum etiam absolutè positum amorem impudicum designat. Hinc S. Ignatius M. Antiochenis scribens, pæderastiam pro peccato nefando ponit: *De pæderastia, aut homicidio, supervacaneum est scribere, quandoquidem & hæc gentibus vetitum sit perpetrare*. In hoc detestabile vitium acriter invehitur Apostolus ad Romanos scribens: ostenditque esse proprium Gentiliû in luce rationis voluntariè cæcutionem, & traditorum à Deo in reprobum sensum. Quo scelere etiam infames fuerunt celeberrimi Philolophi: *Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt*. Unum est à quatuor pec-

catis vindictam in celum clamantibus, quæ in hoc seculo quoque sæpius à Domino graviter puniuntur, dum sceleris clamore ad vindictam propellitur. *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus est*. De quorum acerbâ vindictâ dicit Augustinus: *Qua si omnes gentes facerent, omnes eodem criminis reatu divinâ lege tenerentur*.

PÆDEROS: *παιδέρος*, *pæderos*, latinè penultimâ correptâ, etsi à Græcis propter alias regulas acuatur. Est puerorum amor: à dicto *παις*, *paes*, pueri, & *ἔρος*, *eros*, amor. Hinc gemmæ cujusdam nomen, propter innatam gratiam sic appellatæ. Vox ista pæderos ita generaliter accepta, in bonam, & malam partem sumi potest. Sed ex hominum malitiâ tales voces malè sonant: uti & tales amores malè olent. Immo pæderos adjectivè pro ipso pæderaste apud nonnullos reperitur.

PÆDIA: *παιδεία*, p. l., disciplina, castigatio, eruditio, educatio, ratio instituendi. A Latinis dicitur Humanitas: quòd qui literas expetunt maximè debeant esse humani. Vox est formata à dicto *pæd*, puer: quia pueri maximè castigandi, & erudiendi. Accipitur tamen pro quâlibet educatione, & eruditione, aut peritiâ. Nam Aristoteles ait duos esse modos contemplandi, & docendi: nobiliorem unum, quem epistemon, seu scientiam vocat; ignobiliorem alterum, quem pædiam, seu peritiâ appellat. Pædia quoque de corporis institutione, & exercitatione dicitur, ut de gymnasticâ, & aliis similibus. Ab eâ sunt varia composita: ut encyclopædia, & alia, quæ plerumque occurrunt. Sed pædia, p. b., græcè *παιδεία*, *pædia*, infantiam designat. Ab hac sit *παιδία*, *pædicós*, puerilis, atque in neutro plur. *pædicós*, plerumque in malam partem, pro puero turpia patiente: unde & *pædico*, p. b. pro nefando agente.

PÆDOBAPTISMUS: *παιδοβάπτισμος*, *pædobaptismos*, puerorum Baptismus. Formatur ista vox à dicto *pædes*, pueri, aut ab ipso genit. sing. *παιδός*, *pædós*, pueri. Pædobaptismus cur ab Anabaptistis negetur suo loco dictum fuit. V. vocabulum *Anabaptista*.

PÆDOMATHIA: *παιδομαθία*, *pædomathia*, opsimathicæ opposita, est à puero eruditio. Dicitur enim à toties annotatâ voce *pæd*, puer, & verbo *μαθῆναι*, *mathano*, disco: de quo in voce *opsimathia*. Aliâs pædomathia etiam puerorum eruditio latinè reddi potest. Hinc sit græcè *pædomathés*, qui statim dicitur: seu latinè pædomathes, p. b., est ille qui à puero eruditur. Et quia tales arte suâ optimè imbuuntur; idèd qui suam artem optimè callent pædomathæ ab aliquibus dicuntur. Itâ pædomathæ plurimi Ecclesiæ sacri Doctores, & ipsè Apostolus in paternâ lege pædomathes, secus pedes Gamalielis eruditus.

PÆDOTRIBIA: *παιδοτριβία*, *pædotribia*, latinè penultimâ correptâ, etsi græcus accentus, quia Græcis ultima est longa, in eâ ponatur. Est puerorum præceptor in corporis exercitio: & pædotribia ars juventutem exercendi, à voce *pædes*, pueri, & *τέριβη*, *tribô*, tero. Eò quòd exercitio corpus, usu ipso, aliquo modo teratur. Pædotribiarum officium exponit Cyrillus Alexandrinus, similitudine ipsorum ad Deum, qui in hoc mundo certantibus robur cõfert, animos addit, præmia proponit.

Dan. 9. 1.

Ex. 25. 29. *קנגאר* *kangarâb* *רדב*

Num. 7. 13.

C. 145.

In Apol. c. 13.

1. Pet. 2. 2.

1. Cor. 4. 15.

Gal. 3. 24.

Hom. 32.

In Hierol.

Trad. sup. Pl. 43.

Ep. 6. post med.

Rom. 1. 22.

Gen. 18. 20.

L. 3. C. 6. c. 8.

L. 5. de part. A. nim.

A. 22. 3.

admo.

In Gen. 6.

admodum enim padotriba, inquit, cum iuvenes pungunt, animos addunt, utque labores fortiter tolerant, suadent, premia ipsis explicantes, &c. ; ita etiam Deus, &c. Padotriba etiam dici potest ille, qui in literis pueros exercet.

PÆGMA: πάγμα, ludus. Oritur à præterito pass. verbi πάζω, pezo, ludo, quod est παύωμαι, pepegme, à quo expuncto augmento fit pagma. Ità vocabatur machina quædam in sublime tendens, ubi puerorum canentium erant sedes. Ulp. titulo de fundo instructo, lege quæsitum. Ab eadem radice fit πάγων, pegnion, ludus, & pegnia res ludicra, ac propriè puerilia oblectamenta dicuntur.

PÆON: πῆών, pèon, ità dicitur Apollo, à verbo πῆω, peo, ferio, pulso, terreo. Idèd Apollo Pæon, & Pæan dicitur, quòd Pythonem serpentem occiderit, morbos depulerit, &c. Pæon etiam est excellentissimi Medici nomen, à quo & pæonia herba vocata, quòd ipsam invenerit: hinc etiam manus medicatrix pæonia, πῆωνία, nuncupata. Ad quæ alludens Clemens Alex., istam vocem Verbo incarnato adaptavit, qui languores nostros tulit, & dolores nostros portavit. Ait enim: Verbum autem paternum solus est humanarum egritudinum pæonius medicus.

PAGANUS: παγῶν, paganos, à pago dicitur, pl. πάγος, pagos, autem græcè significat saxum, rupem, locum altum, & munitum. Sed pagus latinè, uti volunt, derivatur à πῆγν, pège, fons: eò quòd primùm pagi, ubi fontes scaturiebant, cœperunt coadunari. Hinc pagani rustici dicuntur: ut intelligi videntur in S. Agathæ officio, dum narratur, quòd paganos multitudo tulit velum ejus contra ignem, nempe montis Æthnæ. Erant etenim isti Christiani, sed rustici, & in pagis circumvicinis habitantes. Apud Jurisconsultos pagani dicebantur qui non erant militiæ adscripti. Pagani postea dicti sunt Gentiles, qui Fidem christianam non susceperant. Cùm enim passim idololatriam Imperatorum Christianorum edicis è civitatibus eliminaretur; perfridi idololatræ in pagis degere cogebantur. Unde & Pagani dicti, ut eruditè observavit Baronius: cùm ante Constantini M. tempora ista vox pro Gentili posita non reperitur. Accedit V. Bedæ ratio: quia tales infideles à caelesti Metropoli exclusi sunt. Hanc triplicem vocis paganus significationem habet Jo. Ludovicus de la Cerda, illum Tertulliani textum exponens, ubi inquit, an militia Christianis licita, & inter cætera dicit: Apud hunc, Jesum, tam miles est paganus fidelis, quàm paganus est miles infidelis. Dicit quippe Interpres ille, quòd primò paganus significat hominem rusticum, & è pago: deinde significat hominem non addictum militiæ sacramento, utique ἀπάμιον, apòlemion, & ἀστράτευτον, astráteuton, idest sine bello, aut militiâ, & ità directè opponitur militi. Hæc significatio, inquit, pertinet ad hunc textum. Est ergò sensus: Apud Deum fidelis paganus, utique apòlemos, & astráteutos, id est expers belli, & immunis à militiâ (ab α, alpha privativo, & πῆλατος, pèlemos, bellum, atque à στρατός, stratós, exercitus) tam miles est, quàm miles infidelis est apud eundem paganus, utique non miles. Perinde nihil interit apud Deum sit aliquis

De cer. militis c. 11.

addictus militiæ, vel non addictus. Posteriore loco paganus posset etiam ethnicus intelligi, quæ est tertia significatio. Sed prior explicatio magis ab Interprete laudatur. Ex his alius Tertulliani textus subobscurus facili negotio intelligitur. Afferit milites factos Christianos statim debere militiam deferere, aut à solitis militum peccatis cavere, aut novissimè perpetiendum pro Deo, quod aquè fides pagana condidit. Subeunda scilicet mors pro Deo, quod similiter paganorum militum fides condidit, seu pro terreno principe faciendum sponndit. Fides ergò pagana hæc est Ethnicorum militum fides, non illa Christianorum nondum militiæ adscriptorum, ut explicat Baronius, & refutatur ab Interprete. Cùm alias frigida sit sententia, nisi fides ethnica intelligatur. Hinc paganismus, pro urà ex speciebus infidelitatis ponitur: cujus tres species communiter assignantur cum D. Thomà, nempe paganismus, Judaismus, & hæresis. Cùm enim aliqua infidelitas dicatur negativa; illa nempe quæ est pura Fidei negatio, in illis qui nihil de Fide audiverunt, & potius est pœna peccati, quàm peccatum: aliqua privativa vocetur, culpabilis videlicet ignorantia, vel error circa res Fidei; alia dicitur contraria, cùm Fidei sufficienter propositæ quis refragatur, & ipsi repugnat. Quod fit triplici modo: videlicet, Quia aut renittitur fidei nondum susceptæ: & talis infidelitas est paganorum, sive gentilitium. Aut renittitur fidei christiane susceptæ, vel in figurâ, & sic est infidelitas Judeorum: vel in ipsâ manifestatione veritatis, & sic est infidelitas hereticorum. Ex his tribus infidelitatis speciebus, paganismus absolutè consideratus est cæteris levior: quamvis in pluribus errent Gentiles, quàm hæretici, & Judæi.

PAGARCHUS: πάραρχος, pagarchos, pagi princeps. Est enim à dictâ voce pagos, & ἀρχός, archos, princeps. Vox ista in sacris Scriptoribus reperta eam explicandis tribuit occasionem. Justin. in novell. & edic. 13.

PALÆMON: παλάμων, nomen à verbo παλάω, paleo, ludor, palæstrâ certo, originem trahens. Erui potest ab ipso præter. pass., quod sine augmento effert palæmæ: adeòque ludatorem latinè possumus interpretari. In vitæ anachoreticæ asprissimâ palæstrâ exercitatus S. Palæmon, Beati Pacomii dignus magister fuit. In hoc quidem agone contendens ab omnibus se abstinent optimus palæstrites: non quidem ut corruptibilem coronam acciperet; sed incorruptam, & immortalem, quâ à summo Agonothetâ donatus, gloriose victoriæ æternum bravium accepit.

PALÆPHATUS: παλάφατος, palaphatos, p. b., diu prædictus, fatidicus, antiquus. Vox est formata à παλάω, paleos, vetus, pristinus, diuturnus, & verbo φημι, phemi, dico: cujus tertia persona præter. pass. effert pèphata, si foret usitata. Ejusdem significationis ferè est palæologus, à λόγος, logos, sermo, oratio. Palæphatus est etiam viri nomen, qui incredibilia scripsit: unde & palæphatia papyrus, pro libellis fabulas incredibiles continentibus, dici potest. Palæphata novi Testamenti Mytheria, tot veteribus oraculis prænuntiata, optimè nuncupantur.

Ib.

In Notis ad Martyr. rol.

D. Th. 2. q. 10. a. 5. c.

1. Cor. 9. 25.

In cap. 40. Ezech.

1. Cor. 9. 25.

Hom. 32. in Evang. Schedias. 3. c. 14.

In Apo. log. 1.

De Spec. sac. c. 18.

2. Reg. 16. 1.

קָיִים קָיִים.

PALÆSTE: παλάστη, palæstè, vel, ut aliis placeat, palæsti, est eadem mensura cum doro, de quo supra in orthodoro dictum est. Ità vocata quasi palæstè, adherens, à verbo παλάω, paleo, appropinquo, adhæreo: est enim quatuor digitorum sibi adherentium unita mensura: de qua D. Hieronymus, Dicitur etiam palæstion, palæstis, & palæstes: sed palæstes etiam ludatorem, & in ludâ adversarium designat. Palæste verò alio nomine dochmè, ut videtur à δέχομαι, dechomæ, capio, quòd simul quatuor digitos capiat, appellatur.

PALÆSTRA: παλάστρα, ludus, & locus, nempe ludæ. Nam palæstra unus est è quinque ludis gymnasticis, à verbo παλάω, paleo, ludor: aut potius ab ipsâ voce πάλλω, palle, etiam ab aliquibus Latinis usurpatâ, ludam quoque significante, & à verbo πάλλω, pallo, vibro, moveo, salio, derivatâ. Accipitur tamen etiam palæstra pro ludis literariis, in quibus ludantur antagonistæ argumentorum robore. De illis palæstritis etiam intelligitur id quod ait Apostolus: Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Ad agones alludit olympicos, in quibus palæstricæ decertantur, ut alibi diximus, à variis rebus, vires imminuentibus, diligenter abstinebant, vestimenta penitus abiciebant: & ne itâ faciliè ab adversario ad terram traherentur, oleo perungebantur. Quare topologicè dicit D. Gregorius: Qui ergò contra diabolum ad certamen properat, vestimenta abiiciat, ne succumbat. Quædam autem leges, ut observavit Novarinus, palæstritis pugnantibus erant observandæ: alioquin sibilis irregularitè decertans, etsi victor, explodebatur. Unde appositè ait S. Greg. Nazianz.: Quæ autem est hæc ratio, ut cum athletæ, extra usitatum palæstræ morem ludari, aut alio quodam certaminis genere uti non liceat, aut alioquin sibilis explodetur, ignominiaque afficietur, victorieque iacturam faciat, qui præter palæstricæ præscripta pugnaverit, & pro Christo tamen, non secundum Christi leges, quispiam depugnet, &c.

PALÆSTRICUS: παλάστρικός, palæstricós, p. b., qui ludâ valet, & palæsticós etiam à palæstrâ formatur. Palæstrica vocatur palæstræ ars ipsa, seu exercitatio. In his similibus multa superstitiosa Gentiles immiscebant: cùm plerumque tales ludi in falforum Deorum honorem essent instituti. Idèd Tertullianus, ut prorsus idololatriæ umbram à primitivorum Christianorum cordibus eliminaret, dixit: Et palæstrica Diaboli negotium est.

PALATHE: παλάθη, paláthe, latinè vox est proparoxytona, quia penultima est brevis, quod à Græcis non observatur. Ità dicta massa ficuum, fortè ab adverbio πάλλω, pállin, iterum, iteratò: eò quòd in tali massâ una ponatur iteratò super aliam. De palathis aliquoties in Scriptoribus fit mentio: Sic Davidi à facie Absalonis fugienti occurrit Siba servus Miphiboseth, deferens regi aliqua cibaria: nempe 200 panes, cum 100 ligaturis uvæ passæ, & 100 massis palatharum. Septuaginta quoque legunt ἐλάτων παλάθη, hecatón paláthe, idest centum palathæ, seu 100 massæ palatharum, ut habet eorum Interpres latinus. Hebraicus habet centum קָיִים, quod ætatem, & ficus æstivas, aut fructus æstivos significat. Posset etiam vox palathæ à πάλλω,

pallæ, olim, jamdiù, derivari, eò quòd sit palathe massa ficuum, non recentium, sed veterum, & ficorum: aliqui à palis deducunt, quia ficus inter palas comprimitur.

PALILLOGIA: παλλιλογία, palillogía, latinè penultimâ correptâ in rigore proferenda, nisi Græcos ex usu legitimo imitemur in accentu. Aliqui dicunt palillogiam esse duplicationem, & tautologiam: unde & palillogos, iterum collectus. Fit enim à πάλλω, iterum, & λέγω, légo, dico, loquor, & in compositis aliquando collectionem significat. Palillogia ergò dici potest iterata collectio, vel potius iterata locutio, ejusdem verbi repetitio, seu ejusdem dictionis, majoris emphasis causâ, iterata prolatio. Cujus exempla ubique, etiam in sacris Authoribus occurrunt.

PALIMPSESTUS: παλινψέστος, palimpsestos, tam bella deletilis, quâ calculatores utuntur, & quælibet charta, aut membrana, in quâ scriptum abradi potest, & iterum aliquid inscribi. Fit à dicto adverbio pállin, iterum, retrò, & verbo ψέσσω, psésso, tergo, rado. Vox hæc apud aliquos sacros Authores non infrequens: & signanter in Caramuelis Haplothe sæpius habetur. Aliqui scribunt palimpsestus, à ξέω, xéō, rado, quasi denuò rasus.

PALINGENESIA: παλιγγενεσία, palingenesiá, latinè in rigore penultima est corripienda. Plerique tamen in similibus terminationibus accentum græcum, ex usu non improbandò, in eâ syllabâ retinent. Ità dicta regeneratio, à pállin, iterum, & γένεσις, génesis, generatio. Talis datur specialiter in Baptismo, secundum phrasim apologeticam; Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, græcè palingenesiás. Optimè quoque mortuorum resurrectione regeneratio dicitur; ut ait Christus Dominus, In regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ. Ubi etiam in Textu græco est palingenesiá: quia in hac rursus mortui ad vitam revocantur, & oblectante omnipotentis manu Dei iteratò generantur. Illam spiritualemente palingenesiám ignorabat Nicodemus, qui non intelligebat hominem senem posse renasci. Hanc realem, & corporalem negabant Himenæus, & Philetus, dicentes resurrectionem esse iam factam, nempe in Christo resurgente. Anilem verò, & prorsus fabulosam palingenesiám commentus est Pythagoras, de quâ in metempsychosis. Sed alia strictior ab aliquibus Gentilibus intellecta fuit: scilicet non quælibet animæ in alio corpore conjunctio; sed post aliquot sæcula in eodem corpore, quod prius habuerat, nova copulatio. Ità & ipsi veram resurrectionem agnoscebant. De quâ D. Augustinus ait: Mirabilis autem quiddam Marcus Varro ponit in libris quos scripsit de gente populi romani: cuius putavi verba ipsa esse ponenda. Genethliaci quidam scripserunt, inquit, esse in renascentis hominibus, quam appellant παλιγγενεσίαν græci: hanc scripserunt confici in annis numero 440, ut idem corpus, & eadem anima, quæ fuerunt conjuncta in homine aliquando, eadem rursus redant in conjunctionem.

PALINODIA: παλινωδία, palinodía, cum accentu ut in vocabulo præcedenti, est recantatio. Est enim à dicto pállin, rursus, & ὀδὴ, odé, cantus. Ità secundum etymon significaret id quod secundò cantus.

Tit. 3. 5.

Matth. 19. 28.

2. Tim. 2. 17.

De Civ. Dei 1. 22. c. 25.

atur . Sed sumi solet pro dicto , aut scripto posteriore , priori contrario . Ut dum quis de quopiam malè scripsit , deinde cautior de eodem bene scribit . Palinodia etiam est erroris pristini revocatio , unde est proverbium , palinodiam canere , de aliquibus errorem proprium revocantibus : quà phrasè utuntur Doctores de hæreticis , suam hæresim ejurantibus , agentes . Ad imitationem videlicet Stesichori Poætæ , qui , si credere fas sit , ob carmen in Helenam excæcatus fuit : sed , ut refert Plato , edito poemate , quod *παλινοδία* , id est recantationem vocant , confestim visum recuperavit amissum . Ità Tertulliani Interpres , super ipsius verba , quibus deridet Simonem Magum , qui suam Helenam esse illam Trojanam assererat , & fuisse excitiosissimam Priamum , & Stesichori postea oculis , quem & excæcasset ob convitiarum carminis , debinc veluminasset ob satisfactionem laudis .

Tert. de Anima .

If. 34. 13.

Mich. 7. 4. *chôach* . *chôachê-dek* .

PALIIURUS : *παλιούρος* , *paliuros* , herba spinosa , & aspera , seu frutex spinosus , & asper , qui in locis desertis , & incultis enasci solet . Et idè ad Idumæ vastationem ostendendam ait Isaias : *Et orientur in domibus ejus spinæ , & urticae , & paliurus in navigationibus ejus* . Hac voce non utuntur 70 : sed pro tribus istis *ἐλάττωμα ἕξλα ἀδύβηνα ἄγυλα* , id est spinea ligna scribunt . Textus hebraicus pro paliuro habet *chôach* , id est spina , carduus . Michæas autem bonorum paucitatem in populo Israëlítico lugens , ait quòd *optimus in eis est quasi paliurus* . Septuaginta longè aliter , sed Hebraicus legit *chôachê-dek* , sicut spina : nam *chôachê* genus est spineæ . Quia videlicet sic omnes ad proximi læsionem , & oppressionem propendebant ; ut etiam illi qui mansuetissimi videbantur , instar paliuri acriter pungerent , & infidiosè sanguinem elicerent , ut vitam non tollerent . Nam paliurus videtur oriri à verbo *παλιούρα* , *paléno* , decipio : quòd spineæ ejus latentes incautos pungant .

PALLADIA : *παιλλᾶδία* , *palladia* , latinè penultima correptâ , et si apud Græcos acutè proferatur . Nomen est à Pallade deductum , quæ armata è Jovis cerebro prodiisse credebatur . Idèdque à verbo *πάλλω* , *pallo* , vibro , à vibrandâ nempè hastâ , Pallas appellata fuit . Sed veraciter ex gratiâ Dei prodiit armata S. Palladia Martyr , & adèd benè Fidei hastam vibravit , ut æternæ gloriæ scopum attigerit . E contrario à scopo aberravit , malè calamum strinxit , & pejus hastam Fidei contorsit Palladius Galata , Rufino æqualis , & amicus , Heleonopolis Episcopus , Origenis erroribus infectus . De quo suprâ in voce *Lausiaca* dictum est .

De Pallio c. 3.

PALLIUM : *πᾶλλον* , *pallion* . Ità græcè à Jo. Ludovico de la Cerda , Tertulliani accuratiore Interprete scribitur , ut à pallâ fiat pallium : palla verò à dicto verbo *πάλλω* , *pallo* , vibro , moveo , verto . Pro voce græcâ pallium Tertullianus etiam agnovit , dicens : *Ut hoc pallium , et si græcum magis , sed linguâ jam penes latium est , cum voce vestis intravit* . Nam etiam vestis à græcâ voce *πέδιον* , *pedis* , deducenda . De Pallio , seu pallii laudibus librū scripsit Africanus iste , occasione acceptâ ab illis cuiusdam Gentilis verbis , qui obviam ipsi factus , pallium Christianū irridens dixerat : *De rogâ ad palliū ?*

PAMBASILIA : *παμβασιλία* , p. l. , regnum per-

fectum , & absolutum , in quo ut in monarchia , unus est suprâ omnes , & omnium rerum communium summam habet potestatem . Componitur ipsa vox ex *πᾶν* , *pan* , omne , & *βασίλια* , regnum . Talem pambasiliam habent , aut sibi usurpant , omnes ferè nostri temporis reges . A nonnullis scribitur pambasiliam , poniturque pro regno omnibus dominationis numeris absoluto : quali Ulpiani tempore Romani principes fruebantur . Sed vera pambasiliam solius Dei , in omnia verè perfectam dominationem habentis , qui solus est Rex regum , & Dominus dominantium .

PAMMACHIUS : *παμμαχίος* , *pammachios* , p. b. , quasi *pammachos* . Ità dictus à *πᾶς* , *pas* , omnis , & *μάχη* , *machê* , pugna : quasi in omni certaminum genere exercitatus . Nomen optimè S. Pammachio presbytero , & doctrinâ , & sanctitate celebri conveniens . Nam & sapientiâ errores disperdit : & pietate scelera fugavit : & exemplis impietatis monstra profigavit . Omni certamine interiori , & exteriori exercitatus , omni victoriâ ornatus , summo triumpho fuit decoratus .

PAMMYA : *παμμυία* , *pammyia* , latinè penultima correptâ , nisi trisyllabum statuatur . Omnis musca , seu muscarum omne genus , intelligi debet . Est enim vox formata à dicto *pas* , omnis , & *μύα* , *mya* , musca . Sic ab aliquibus *pammyia* , pro *caenomyia* dicitur : de quâ suo loco tractatum fuit .

PAMPHAGUS : *παμφάγος* , *pamphagos* , latinè penultima correptâ , quamvis à Græcis suo producatur accentu . Ità græcè dictus vorax , seu omnivorus , à *πᾶν* , *pan* , omne , & verbo inusitato *φάγω* , *phágo* , comedo , unde *φάγος* , *phagos* , vorax . Sic appellati nonnulli Æthiopiæ populi , omnibus rebus vescentes . Pamphagus quoque dici posset ille , qui nullos cibos discernens , ut ait Apostolus , *credit se manducare omnia* . Ad differentiam Judæorum , qui à cibis in Lege immundis adèd religiosè abstinabant : & novellorum illorum Christianorum , adhuc judaismum ex parte sapientium , qui quoslibet cibos , uti Lex christiana permittit , comedere non audebant . Hos infirmos vocat Paulus : *Infirmum autem in fide assumite , non in disceptationibus cogitationum* . Cum aliâ omnia alimenta ex se sint munda : *Et omnis creatura Dei bona est , & nihil rejiciendum , quod cum gratiarum actione percipitur* . Attamen propter conscientiam erroneam , aut scandali vitandâ gratiâ , aut propter legem ecclesiasticam (quæ cibos aliquos vetat , non quasi immundos , ut hæretici cavillantur : sed propter abstinentiam , & carnis mortificationem) ab aliquibus quandoque est abstinendum . De conscientia erroneâ tractat Apostolus loco citato : *Qui autem discernit , si manducaverit , damnatus est , quia non ex fide* . Propter scandalum sepiùs abstinentiam inculcat , ut in hoc Capite : & de idolothytis alibi , ut suo loco dictum est .

PAMPHILUS : *παμφίλος* , *pamphilos* , p. b. , nomen proprium , quod sonat omnibus amicum , vel totum dilectum . Nam *pas* , est omnis , & *φίλος* , *philos* , amicus . Ità vocatus Martyr ille Eusebio Cæsariensi amicitie vinculo copulatus , ut ab ipso Eusebio Pamphili cognominatus sit . De hoc Pamphilo Isidorus ait : *Pamphilus Martyr cuius vitam*

Rom. 14.

v. 1.

1. Tim. 4.

4.

v. 23.

Orig. l. 6. c. 5.

Eusebius Cæsariensis conscripsit , Pistratum in S. bibliotheca studio adæquare primus contendit : hic enim in bibliothecâ suâ prope 30 voluminum millia habuit . Sed duorum intimorum amicorum fors longè dissimilis . Nam Pamphilus pro Fide orthodoxâ martyrio coronatus est : Eusebius verò Ariatorum antesignanus , & princeps fuit .

PAMPHYLIA : *παμφυλία* , *pamphylia* , latinè vox est proparoxytona , et si græcè paroxitonè proferatur . Regio in Asiâ minore , sic dicta quasi tota frondosa , ob viridantium arborum copiam : quamvis ab aliquibus tota dilecta , à præcedentis vocabuli origine intelligatur . Sed prior etymologia trahitur à *πᾶν* , *pan* , totum , & *φύλλον* , *phylon* , folium . Amœnior autem hæc regio effecta ob Fidem ab Apostolo in eâ disseminatam : qui è Papho , & qui cum eo erant venerunt Pergem Pamphylia . In Pamphylia discessit Joannes , cognominatus Marcus , à consortio Pauli , & Barnabæ : quod causa fuit inter hos evangelicos prædicatores aliquis diffensionis . Nam Paulo nolente admittente Antiochiæ Joannem iterum ad suum consortium , Barnabas ab illo discessit .

A. R. 13.

PANACLYSTUS : hanc vocem habet Hierolexicum , & à græco *pan* , id est totum , deducit , ac à *κλύσις* , *clustis* , diffusus , quasi *totus diffusus* . Addit malè in Anastasio legi *panaclystus* , sed *calicem aureum panaclystum* legi debere . Ego verò nescio quid illud alpha intermedium subindictet , cum si verum esset tale etymon , potiùs legeretur *panclystus* . Deinde illa vox *clustis* , à verbo *κλύω* , *cluzo* , formanda est , quod significat alluo , diluo , purgo , & c. : sicque potiùs totum dilutus , aut totus purgatus verti deberet , atque *panclystus* , ex auro totaliter purgato , dici posset . Attamen potiùs *panaclystus* , græcè *πανακλυστος* , *panaclystos* , legendum esse opinaretur : ità ut totum pervium , totum apertum , & patentem significet . Sicque fit à dicto *pan* , totum , & voce *κλύσις* , *clustis* , non clausus , patens , pervius , apertus . Erat enim forsitan ille calix aureus ità elaboratus , ut undiq; in pede , & sub cuppâ , variis sculpturis , & interfectionibus pervius esset .

PANAGIA : *πανᾶγια* , *panagia* , latinè cum accentu in antepenultima , ed quòd penultima brevis sit , quamvis in hac à Græcis ponatur accentus . Idiomaticè nostro sanctissima reddi potest , à masculino *πανᾶγιος* , *panagios* , sanctissimus . Vox enim est composita ex *pan* , prorsus , in totum , & *ἅγιος* , *hagios* , sanctus : quasi omnimodè sanctus . Idèd panagiam appellant Græci Sanctissimam Deiparam : & panagia dictus etiâ ab ipsis panis benedictus , qui B. Virginii fuerat oblatus . Vel , ut magis approbat Magri , ipse panis qui in altum elevatur , cum gratiarum actione post comestionem , ità fuit appellatus .

Ep. 115.

PANARETUS : *πανᾶρετος* , *panaretos* , p. b. , sic dictus à Græcis Liber Ecclesiastici , propter omnis generis virtutes quas continet . Nam *πᾶς* , *pas* , omnis , & *ἀρετή* , *aretê* , virtus . De hoc libro ait D. Hieronymus : *Fertur & panaretos Jesu filii Sirach liber* . Ubi Scholiastes addit : *Panaretos falsè hic , & alibi apud Erasmus legebatur , panaretos enim vocatus est liber , quem Ecclesiasticum dicimus , quòd de omnibus tractet virtutibus* . Aliâs *πανᾶρετος* , *panaretos* , præcipuum significat , quasi totum

eligibile : à dicto *pan* , totum , prorsus , & *ἀρετός* , *aretos* , optabilis , eligendus . Textus græcus tamen non habet istum titulum : sed , Sapia (*σοφία* , *sophia*) Jesu filii Sirach , Liber est inscriptus .

PANCARPUS : *πανκαρπος* , *pancarpos* , quasi ex omni fructu compositus , seu omni fructu constans , aut ornatus . Unde & pancarpia dicta est corona , ex omni florum genere intexta , quæ victoribus , contra ferocijores bestias , concedebatur . Videlicet à *πᾶς* , *pas* , omnis , & *καρπός* , *carpos* , fructus . Hinc quoque *pancarpum* vocat um illud immane spectaculū , in quo cum omnis generis bestiis pugnabant homines . Ità dictum vel ab ipsâ coronâ pancarpia (latinè penultima correptâ nisi græcus accentus in eâ observetur) vel ab ipsâ manus juncturâ , quæ carpus etiam dicitur : ed quòd in tali pugna omni manus robore opus fuerit . Ab omni bestiarum genere *pancarpum* Secundinus Manichæus arcam Noë vocaverat , quem lepidè redarguit , & ferid convincit Augustinus : ostendens Noë illasum ex illo pancarpo processisse . Sed cum Manichæi omnes animas Dei partes faciant , eumque idèd turpiter , & nefandè per coinquinationem ex tot corporibus expellant ; talem Deum in tam multas partes dissectum luculenter demonstrat . Ità quippè dicit S. Pater contra Secundinum , qui juxtâ Manichæorum doctrinam vetus Testamentum , & ejus irridebat historias . *Tantâ illic deformitate captivo nomine Pancarpi , qui in ludicris muneribus edi solet , propter omnium generum quæ inerant bestias , exagitatis arcam Noë , quæ per omne genus animalium futuram ex omnibus gentibus figurabat Ecclesiam . Ubi te nō advertentem , vel ignorantem , gratulor congruunt possuisse vocabulum . Pancarpus enim omnis est fructus , quod in Ecclesiâ spiritualiter visum est , & non attendis Noë cum suis inter illas feras , quòd illesus ingressus , unde illesus egressus est , quum felicior fuerit Leo vestro , qui à ferinâ rabie gentis tenebrarum dilaniatus , & devoratus est* . Nam in talibus spectaculis , dum bestie , aut homines lacerebantur , animæ quoque , quæ juxtâ Manichæos Dei partes erant , dilaniari videbantur .

Cast. Col. 5. c. 14.

L. contra Secundin. Manich. c. 23.

PANCHRESTOS : *πανχρηστος* , *panchrestos* , medicamentum quoddam insigne , ità dictum ab ejus maximâ utilitate . Nam *panchrestos* perbenignus , & utilis à Græcis dicitur , à *πᾶν* , *pan* , prorsus , & *χρηστός* , *chrestos* , utilis , benignus . A quo & panchresta dictus est panis delicatior , cum melle , aut saccharo : & panchrestarii illi qui similes panes conficiunt . Ut apud Salianum , de infantibus contumacibus , qui minis interdum , & ferulis non emendantur , sed eos interdum *panchresta* , & *blanditiis ad obedientiam trahunt* .

Lib. 6. de guber.

PANCRATIUM : *πανκρατίον* , *pancratium* , p. b. , certaminis genus , quod fiebat omni nervorum contentione , & exercitiis omnibus viribus . Ejus etymon est à *pan* , omne , & *κράτος* , *cratos* , robur . In his enim manibus , & pedibus , omnique impellendi modo decertabatur . Hinc pancratiales dicitur tali modo pugnans , aut qui simul luctator est , & pugil . Verus pancratiales est bonus Christianus , qui luctâ , & pugilatu , cum demone generosè contendit . Sicuti ad pugilum iustus alludit Apostolus : *Sic pugno nō quasi aërera verberans* . Pancratiales etiam dicebantur

1. Cor. 9. 25.

qui in omni certaminis genere, seu in quinque ludis, nempe cursu, disco, saltu, lucta, pugilatu, victor evaderebat. Sicque melius vocatur quam pan-crastita.

PANCRATIUS: πανκράτιος, pancratius, p. b., certator gymnicus ludo pancratio dicto, ejusdem cum precedenti vocabulo etymologiae. Nam in eo, omni robore pedum, & manuum, ac totius corporis, res peragebatur. Alii pentathlon intelligunt, quinque certaminibus constans: adeoque Pancratius omni certaminis genere decertans. Nomen aliquibus Martyribus bellè conveniens, qui omni certaminis genere tentati, in omnibus victores evadere. Etiam Pancratius Romæ 14 annorum adulescens, sub Diocletiano se istis agonibus apprimè exercitatum ostendit: omnique corporis, & animæ nisu contendens, ad martyrii palmam meritis adultus pervenit.

PANDECTÆ: πάνδεκτα, pandectæ, omnia continentes libri. Nam pan est omne, & δέχομαι, decho-ma, recipio, capio. Ità dicta illa volumina nihil non continentia: unde Legum Pandectæ, quæ omne jus complectuntur. Item Pandectæ Liberti Ciceronis, de variis quæstionibus liber. Erui debet ista vox à tertîa personâ præteriti, quæ sine augmento syllabico dechta, aut dectæ, à decho-ma, diceretur.

PANDOCHIUM: πάνδοχιον, p. l., hospitium, diversorium. Ità dictum est quod omnes recipiat: à pan, omnis, & verbo δέχομαι, decho-ma, recipio. Dicitur etiam itabulum: ut de eo, in quo natus est Christus Dominus, dixit Author Operis imperfecti in Matthæum. Sed quid? Pandochium tenebrosum, & sordidum, & magis animalibus, quam hominibus aptum: in quo nemo contentus erat sedere, nisi itineris necessitate coactus. Sicque illum, quem in propria venientem sui non erant recepturi, exterum pandochium recepit: ut significaretur in Gentilium animis, in quibus omnis generis bestiales concupiscentiæ hospitabantur, Christum, à cordibus Judæorum expulsum, esse recipiendum. Aliqui male scribunt pandochæum: potest tamen & pandochium, p. l., efferri. Nam & πάνδοχιον, pandochion, græcè legitur, à verbo jonico δέχομαι, decho-ma, recipio, pro decho-ma. Pandox verò, ait Magri, est hostis: sed potius nunc hospes dicendus. Nam in græco πάνδοχος, pandox, hospitem, & in pandochio habitantem designat. Hinc & pandoxo barbarè potuit derivari, idest aliquid ab hospite (non ab hoste) emo; item laudo, ut in Hierolexico refertur.

PANDORA: πάνδορα, pandora, latinè, propter oméga vocalem longam, penultimâ productâ, quavis hîc Græci ad penultimæ quantitatem non artedant. Est puellæ cujusdam nomen apud Hesiodum, quam fabulantur à Vulcano Jovis jussu formatam, & cui omnes Dii, & Deæ suas dotes adjuaxerint: sicque dicta fuerit à πάν, pan, omne, & δῶρον, dōron, donum. Ideò Tertullianus damnans omnia coronamenta ab origine idololatricâ manantia, & incipiens à primâ coronarum origine, ut est in fabulis, dicturus postea earum veram originem, ut est in Scripturibus; ait: Si fuerit aliqua Pandora, quam primam feminam memorat Hesiodus, hoc primum caput coronatum est à Charitibus, cum ab omnibus muneretur: unde Pandora. Quia vero S. Deipara à celesti paranympho gratiâ plena renunciatur,

immensâque celestium donorum copiâ exornatâ suspicitur; aliqui sacri Scriptores verè Pandoræ nomen ipsi attribuerunt, quæ omnibus Angelorum, & hominum sanctorum donis, & dotibus accumulata fuerit. Quæ verè divinâ Sapientiâ superplena dicere poterit: Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illâ.

PANEGYRIS: πανηγυρίς, p. b., nundinæ, solemnibus populi cōventus. Ità quinto quoque anno Athenis celebrari solitos scribit Herodotus. Hoc vocabulo utitur D. Paulus in Textu græco, ubi Nolter legit, Multorum Angelorum frequentiam: & à S. Joanne Chrysolomo explicatur. Vox est deducta à πάν, pan, omne, & γυγίρω, agiro, congrego: quòd omne vulgus congregaretur. Hinc dicitur πανηγυριστικός, panegyriki logi, panegyricæ orationes, quæ in similibus conventibus habebantur: in quibus ut plurimum de totius Græciæ agebatur utilitatibus. Postea panegyricus sermo restrictus est ad laudativum: ità ut panegyricum pro genere demonstrativo, seu tertio dicendi genere positum sit. Quòd etsi æquè ad laudem, ac ad vituperium pertineat, tamen panegyricum ad purè laudativum intelligitur pertinere. Quapropter orationes illæ panegyricæ dicitur, quibus accuratè aliquorum Sanctorum laudes efferruntur: èd magis, quòd tales conciones in præcipuis solemnitatibus, & uberioribus populi conventibus haberi soleant. Hidorus autem per panegyricum illud dicendi genus, in exornativo, seu demonstrativo intelligit, quòd magis est adlativum, quam verè laudativum. Panegyricum, inquit, est licentiosum, & lasciviosum genus dicendi in laudibus Regum: in cuius compositione homines multis mendacijs adulantur: quòd malum à Græcis exortum est. Fortè occasione desumptâ ex Plinii junioris, de Trajano, & aliorum similibus panegyri: in quâ inter alia splendida mendacia, hæc deplaterat fallus, etsi eloquentissimus Orator. Sed & tu pater Trajane, si non sidera, proximam tamen sideribus obtinas sedem.

PANHARMONIUM: παναρμόνιον, panarmonion, p. b., & ità etiam latinè sine aspiratione in medio dici debet. Nam in compositione amittitur spiritus ille densus, qui in voce harmonia reperitur. Significat autem panarmonium, ex græco παναρμόνιος, valdè concinnum, suavi harmoniâ constans: ex pan, omne, & harmonia, quasi omni harmoniâ sonorum. Carolus Magri ex Suidâ, substantivè, suavem harmoniam plenam exponit.

PANHYPSEBASTUS: πανυπερσεβαστος, panhypsebastos, quasi diceretur planè superaugustus. Nam πάν, pany, valdè, prorsus, planè, hyper, super, & σεβαστος, sebastos, adorabilis, venerabilis, honorabilis, augustus. Titulus fuit ab Alexii Comneni Imperatoris ambitione excogitatus.

PANIGUS: πανικός, panicos, p. b., Ità dictus ille timor, cum stupore, & pavore, sine causâ manifestâ obortus. Ejus etymologia est, non tam à dicto pan, omne (èd quòd universaliter corpus consternet, & populum totum concutiat) quam ab ipso πάν, Pan, quod Dei pastorum nomen erat: qui tales terrores hominum animis subito immittere credebatur. De similibus terroribus panicis, non à Pane falso Deo, sed Dei omnipotentia immisiss, plurima leges in Scripturis: præsertim in inimicis

Sap. 7. 11.

Heb. 11.

22.

Chryl. in

Orat. de

B. Philo-

gonio.

Orig. 1. 6.

c. 7.

In Hierol.

populi Israëlitiçi sapius miraculosè panico terrore correptis. Ut dum de Philistæis dicitur, quòd Dominus exterruit eos, & cæsi sunt à facie Israël. Ità quoque Syri exterriti fugerunt ab obsidione Samariæ, tempore Elisæi, & Jorami regis Israël. Ità prius regis Asa temporibus, dum Zara Æthyops venit, cum 100 myriadibus militum, contra ipsum pugnaturus, exterruit Dominus æthyopes coram Asa, & Juda, fugerunt æthyopes. Ex communi Interpretum sensu, illud signum, quòd posuit Deus Caino, fuit corporis, & præsertim capitis tremor, ac consternatio, & panicus terror: ut de aliis impiis dicitur: Fugit impius nomine persequente.

PANOPLIA: πανοπλία, panoplia, p. b., armatura, armorum apparatus, vel, ut Divus Ambrosius exponit, univèrsitas armorum. Significat enim quidquid ad armandum ad pugnam militem pertinet: à πάν, pan, omne, & ὅπλα, hōpla, arma. Ità Scriptura sacra dici potest panoplia, seu spirituum armorū univèrsus apparatus: quibus Orthodoxi Doctores hæreticos, vitia, demones insectantes, ipsos debellant. Illa divina armatura, de qua D. Paulus ad Ephesios ait, Induite vos armaturâ Dei, & in Textu græco dicitur, τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, tēn panopliā tū theū, idest panopliam Dei; sunt ipsæ virtutes, Dei gratiæ, & dona, quibus cooperantes adversus contrarias potestates securi munimur. Ut patet ex potentia virtutis Dei, ex lorica justitiæ, & scuto fidei, de quibus mentionem agit Apostolus. Ad hanc panopliam pertinet magna cautela, & vigilantia ad peccata vitanda, rerum terrenarum contemptus, & minima velut in transitu adhæsiō: quibus lumbos succincti in veritate, paratiores, & ad pugnam expeditiores Christiani efficiuntur. De Panopliâ spiritali discursum nobis exhibet S. Ephrem.

PANORMUS: πάνορμος, panormos, statio, portus, in omni vento, omnibus navibus aptus. Vox formata à dicto pan, totum, omne, & ὄρμος, hōrmos, statio, portus artificialis: unde verbum hormos, stationem habeo, ito ad anchoras, in portum me recipio. Inde nonnulli cum aspiratione panormum scribunt. Sed melius panormus dicitur, cum in compositione pereat spiritus ille densus. Hinc Sicilia insignis illa Metropolis, ob portus bonitatem, videtur nomen hausisse. Ista est genuina vocis etymologia, & significatio: quamvis Magri panormum univèrsale receptaculum interpretetur.

PANOTII: apud Hidorum dicuntur Scythiæ populi, à longis auribus ità vocati. Ità græcè πανώτιοι, panōtios, diceretur: à dicto pan, totum, & ὄτις, otis, aures, à nominativo sing. ἑς, us, auris. Panotii ergò dicti, quasi toti aures sint. Alii similes in Indiâ, dicit Car. Magri, Enotocæti, græcè ἐνωτοκῆτοι, enotokētoi, nuncupati, quibus aures ità excrescunt, ut iis, sicut & illi, totum corpus contegere possint. Quapropter ità dicti ab ἐν, en, in, ὄτις, aures, & ἰστὴ, iste, cubile, lectus, quòd auribus veluti stratis utantur.

PANSELENUS: πανσελήνιος, panselenos, latinè penultimâ productâ, etsi Græci alii utantur regulis. Ità dictum plenilunium: unde & panselenum schema, forma, seu figura lunæ plenæ, & ipsa luna plena. Dicitur à pan, totum, & σελήνη, selēne, luna, sic à τήλας, selas, idest fulgor, vocata. Pafelenus erat,

dum Christus Dominus crucifixus est, & tamen sol contra naturæ cursum, ut hic quoque in sui Creatoris morte lugeret, maximo miraculo, eclipsim passus est. Vide vocem eclipsis.

PANSOPHUS: πάνσοφος, pansophos, p. b., sapientissimus, omnifariâ sapientiâ cumulatus. Oritur ista vox à dicto pan, totum, & σοφός, sophos, sapiens. Talis fuit Salomon. Sed quantum est quòd nescimus? Ideò pansophos est Dei epitheton apud Philonem, de Mundo.

PANSPERMIA: πανσπερμία, panspermia, latinè penultimâ correptâ, etsi Græci eam producant accentu. Est omnifaria seminum mixtio, prout aliqui Philosophi omnium rerum semina in atomis, aut materia ipsâ statuerunt. Quòd sentire videbatur Democritus, ut in voce atomus insinuatum fuit. Panspermiam sementis fomitem intelligit Ficinus ex Platonis Timæo. Fit à pan, totum, & σπέρμα, spērma, semen.

PANTAGAPES: πανταγάπης, pantagapes, latinè penultimâ brevi, etsi græcus accentus in eâ ponatur. Verti potest omnes amans, diligens, colens, complectens: à πάν, pas, omnis, plur. πάντες, pantes, omnes, & ἀγαπάω, agapáo, amo. Potest etiam intelligi omnium amor, vel totus amor, charitas, &c. Nomen est cujusdam Martyris, aut viri, aut mulieris, qui maximam charitatem habuit, dum etiam persecutores dilexit. Ab omnibus Fidelibus colendus, à Deo dilectus, & summo bono dotatus, amore beatifico semper est fruiturus.

PANTAGATHUS: παντάγαθος, pantagathos, p. b., totus bonus, integer, justus, strenuus, commendandus. Formatur ista lexis à dicto pas, omnis, & ἀγαθός, agathos, bonus, justus. Talis verè fuit S. Pantagathus Viennensis Episcopus, qui totus pietate bonus, justitiâ integer, assiduâ curâ strenuus, omni tempore est commendandus, omnibus seculis beatificandus.

PANTALEEMON: πανταλήμων, pantaleemon, p. l. valdè misericors, totus clemens. Est enim quasi πανδέλεμον, à pas, omnis, univèrsus, & ἐλεώ, eleo, misereor: cuius præf. pass. ἐλέημαι, eleēmai, misertus est. S. Pantaleemon, utpotè Christi Martyr, ergà se severior, in alios clementior, maximâ misericordiâ donatus fuit. Deum ergà se ad clementiam provocans, à miseris terrenis ereptus, divinâ misericordiâ in æternum est gavifurus.

PANTALEON: παντάλειον, pantaleion, latinè penult. correptâ, etsi græcus in eâ ponatur accentus. Idiomate nostro totus leo, aut omnino leo, reddi potest. Nā πάν τα, panta, à pan, omnia significat, & ali-quando ἰσὶ πάντα, catà panta, secundum omnia, seu per omnia exponitur: λέων, leon, verò est leo. S. Pantaleon insignis ille medicus, qui ut salutem assequeretur, se ad mortem fauciarî, & ferro, & igne cruciari toleravit, invictum animum suo glorioso martyrio patefecit. In idololatrâ rugit, impios exterruit, infidelitatem discepit, prædam ex potentioribus retulit, ut ille Leo de tribu Juda vicit, sicut ille Rex regum triumphavit. Regiam quippe majestatem, decorem, & gloriam, in leone figuratam, semper regalem animum gerens, inexpugnabili suâ fortitudine affectus fuit.

PANTENUS: παντήνηος, pantēnos, p. l. omnis il-

Cap. 2. Hom. 2.

In Hierol.

L. de coronâ m. l. c. 7.

Ap. 5.

se, vel omne ille, latinè verti potest, Erui namque potest à dicto pan, omne, totum, quodlibet, & τῶν, ἅνους, doricè, pro πάντων, ἅνους, ille. Vel nomen istud formatur à πάντων, πάντες, penitus, undique, ubique, &c.: adèdque universalitatem significat in omnibus. Egregium nomen magni, & apostolici illius viri S. Panteni, Clementis Alexandrini magistri. In uno enim hoc viro omnia animæ bona, omnes dotes admirari licebat. Omnis generis doctrina, univèrsa sapientia, tota pietas, omnia rectæ Fidei specimina, quelibet consummata perfectionis in Panteno relucebant argumenta, Ut omnibus omnia fieret, etiam in remotissimas Orientis partes, ad infideles ad orthodoxam Fidem transferendos, se contulit. Pantenus penitus magnus, undique in infideles armatus, ubique pro Fidelibus paratus, meritum, & gloriam in multis divisam in se feliciter adunavit.

PANTHEON: πάνθεον, p. b., templum Romæ stupendæ molis, & artis, quod hucusque temporum, & Barbarorum injuriâ elusit, à Marco Agrippâ, Cæsaris Augusti genero, maximis expensis constructum. Nescio an non potius aternitati, ob ædificii firmitatem, quàm omnibus Diis consecratum. Ab his tamen nomen suum desumpsit: pas siquidem est omnis, & θεός, theós, Deus. Quod postea longè sanctius in honorem Deiparæ, & omnium Sanctorum à Bonifacio IV S. Pontifice est dedicatum; & à formâ orbiculari, la Ritzonda vulgò nuncupatum.

PANTHERA: πάνθηρ, panthér, latinè penultimâ productâ, animal quod & πάνθηρ, pardalis, atque à nostris pardus vocatur. Nam pardum, & pardalim eundem esse cum pantherâ, Authores cū Aristotele, & Plinio communiter opinantur. Hebraicè dicitur *namér*, idest pardus, aut panthera. Sic autem à Græcis appellata à sæpius dicto pan, omne, & θῆρ, thér, fera: quasi omnem feritatem contineat. De quâ Pierius ait: *Panthera græcum omnino vocabulum agnoscit Varro, quod ab omnifaria feritate, adde etiam venatione deducitur, sive quod omnium penè ferarum coloribus variegata spectatur. Nam & hæc atque tigres maxime omnium animalium varietate insignes perhibentur. Sanè inter pantheras, pardalim feminam, pardum marem plerique agnoscunt.* Posteriores etymologiam, ab omnium bestiarum coloribus deductam, approbat Ger. Vossius. Est autem panthera verum improbitatis, & insatiabilitatis hieroglyphicum, eod quod omne animal venetur. Ebriositatis quoque, & morum varietatis symbolum: quia vini admodum avida, & pellis varietate decorata. Etsi morum varietatem, etiam propter vehementes, & varios impetus, ac pernicitatem, corporisque agitationem designet. Unde per eam in divinis literis animorum varii denotantur motus. Propterea Jeremias ait: *Si mutare potest Æthiops pellem suam, & pardus varietates suas.* Septuaginta legunt *pardalis*, & Textus hebraicus *namér*. Istud autem Prophetæ, ut ex D. Ambrosio dicit Pererius, non solum de figurâ, sed etiam de mobilitate furoris accipitur, eod quod Judæorum populus, & alii homines ethyopum genus, ad fidei, pietatisque candorem invitati, tenebrosi terra cavernis insueti, in-

quietisque ac mobilibus mentis atque animæ mutationibus decolorati, boni propoliti gratiam tenere non possunt, neque ad expiationem correctionemve ullam remeare, qui feruam semel induerit immunitatem. Et quæ pardus, seu panthera, talium est vitiorum hieroglyphicum; optime tertia monarchia, quæ fuit Græcorum, sub pardî specie Danieli fuit ostensa. Et ecce alia quasi pardus, & alas habebat quasi avis, quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei. Per hoc enim animal Græcorum vitia, nempe astutia, arrogantia, ferocitas, ebriolitas, præsertim Alexandri, qui monarchiam istam inchoavit, figurantur. Sicut enim, ut ait Tirinus, *pardus pellis sue varietate, & pulchritudine, simul, & suavi corporis odore animalia ad se allicit, ac devorat; ita græci speciosis ad oculum virtutibus, suis permixtis vitiis, plurimas nationes dementarunt.* Velocitas etiam pardî maximam Alexandri velocitatem denotat, dum sex annorum spatio tot regna suæ ditioni subjecit: quorum varietatem ipsæ pantheræ designant maculæ. Quatuor autem alæ pardî, ut ait Pererius, significabunt quatuor præcipuas virtutes, quibus Alexander tantum imperium brevissimo tempore adeptus est: vel etiam ipsam divinitatis cupiditatem, quibus super homines se volebat efferre. Quatuor autem capita, ut in monarchiâ diximus, quatuor præcipuos significabant Alexandri duces, & successores.

PANTOCRATOR: παντοκράτωρ, pantocrátor, latinè penultimâ correptâ, etsi græcus accentus in eâ ponatur. Omnipotentem interpretari licet: estque Dei epithetum ejus omnipotentiam, & supremam gubernationem significans. Formatur ista vox à πάν, pan, genit. πάντων, πάντος, omne, & κρατέω, cratéō, impero, possideo, potens sum. Ab eadem fit pantocratorenus, quod superiorem monachorum universalem, à plenâ in eos potestate, designat. Itâ legitur apud Balsamonem *Pantocratorenus præfectus*.

PANTOLOGIA: παντολογία, pantologia, latinè, quia penultimâ brevis, absolutè est vox proparoxytona, nisi ad Græcorum licitiam imitationem cum accentu in penultimâ efferatur. Est sermo, ratio, seu locutio universalis, vel de omni re sermo: à dicto pau, omne, & λόγος, logos, sermo. De pantologia Petrus Blesensis, dum sub lactis symbolo varias tangit doctrinas, mentionem agit. Docet enim quod primum uber fuit serpentis, secundum Ægypti, tertium Philosophi, quartum Dei, quintum hæretici, sextum viri Catholici. Addit de primo ubere manasse lac venenosum, nempe paralogiam; de secundo lac acetosum, scilicet scenologiam; de tertio lac ampullosum, videlicet physiologiam; de quarto lac coagulatum, putâ Theologiam; de quinto lac aquâ mixtum, idest cacologiam; de sexto lac sincerum, quod intelligitur pantologia. Cum enim Catholicus ea loquatur, & promat, quæ Fidei universali, seu catholice congruunt; rectè hujus locutio ab ipso pantologia dicta est.

PANTOMIMUS: παντομίμος, pantomimos, latinè penultimâ productâ, quamvis à Græcis accentus collocetur in antepenultimâ. Itâ dicitur histrio, rerum omnium imitator, qui in scenis variis gestibus

bus alicujus personam, & actiones repræsentabat. Fit à sæpius expositâ voce pan, omne, & μιμος, mimos, imitator: de quo inter alios Tertullianus. Duplicis generis erant pantomimi, scilicet scenici, seu theatrales, & mythici, idest fabulares. Istorum autem gestulationes non itâ poterant naturaliter alicujus particularis actiones referre, ut statim populus intelligeret, quid histrio designaret. Erant ergo potius signa ad placitum, ut docet Augustinus. *Illâ enim signa, inquit, quæ saltando faciunt histriones, si naturâ non instituto, & confessione hominum valerent, non primis temporibus saltante pantomimo, præco pronuntiaret populus Chartaginiis, quid saltator vellet intelligi.*

PANURGIA: πανουργία, panurgia, latinè penultimâ correptâ, nisi græcus accentus in eâ ex usu legitimo retineatur. Est fraus, astutia, calliditas, solertia mala. Derivatur à voce πανουργος, panurgos, quod propriè significat eum, qui in omnibus versatus est: à pan, omne, & ἔργον, érgon, opus. Sed quia tales callidi esse solent, panurgia sumitur pro calliditate, vafricitate, ad quodlibet agendum versutiâ. Hinc in Textu græco panurgia pro astutiâ ponitur. Ut dum dicit Apostolus, *Sicut scriptum est comprehendam sapientes in astutiâ eorum, græcè est τῆ πανουργία, id est panurgia.* Et sicut astutiam à se vitandam Corinthiis proponit; itâ & græcè panurgiam: *Non ambulantes in astutiâ, nempe uti pleudoapostoli fallaces faciebant.* Hos tangit D. Jo. Chrysostomus, dum ait: *Tales sunt & panurgi, si quando simpliciores nati fuerint.* Est autem astutia, adèdque panurgia vitium prudentiæ oppositum, habens tamen aliquam cum ipsâ similitudinem. Ed quod astutus varia mediâ reperit, etiam ad finem aliquando bonum: cujus malitia tamen in hoc consistit, in quantum ad finem aliquem consequendum, vel bonum, vel malum, utitur non veris viis, sed simulatis, & apparentibus, & hoc pertinet ad peccatum astutiæ. Itâ discurrit D. Thomas. Atque in hoc differt à prudentiâ carnis, quod hujus finis semper sit malus. Aliquâdo tamen astutiâ sumitur in bonam partem, sicut ait Sapiens: *Ut desur parvulis astutiâ, 70 panurgiam scribunt, & Textus hebraicus habet נגורמאב, calliditas, astutiâ. Quia, ut ait D. Augustinus contra Julianum, sicut prudentia abusivè, quandoque in malo accipitur, itâ etiam astutiâ quandoque in bono. Quod accidit propter apparentem, quam inter se habent similitudinem. Sic Apostolus vocat se astutum, ubi maximâ prudentiâ usus fuit: Sed cum essem astutus dolo vos cepi, græcè panurgos. Attamen astutiâ, ut ait D. Thomas, propriè in malo accipitur: sicut & Philosophus dicit in sexto Ethicorum.*

PAPA: πάππας, páppas, vox derivata à puero- rum voce πάππας, páppa, quâ filii patres reverentiâ causâ compellant. Et hinc ad patres spirituales illa vox páppas translata est: quapropter apud Græcos, etiam hodie, vulgò sacerdotes dicuntur páppassi. Quinimò omnibus Clericis, utpotè personis ecclesiasticis, nomen istud honorificum fuit attributû. Prout habetur in Bullâ aureâ Isaaci Comneni Imperatoris, in quâ Lector appellatur *simplex papa.* Quia tamen magis spectat ad Episco-

pos pascere Christi gregem Dei verbo, & Sacramentis; ideò specialiter Episcopi Papæ nuncupati. Ut patet ex Sanctorum Patrum scriptis: quod etiam in usu fuit S. Eulogii Cordubensis Episcopi temporibus, anno Domini 850. Immo Clerus Romanus hunc titulum aliis Episcopis aliquando tribuit: sicut constat ex Gratiano, cap. abis, dist. 50, ubi ipsum caput est ex epistola Cleri Romani missâ Papæ Cypriano. Romanus Papa dicitur est aliquando ipse Patriarcha Constantinopolitanus: nam hæc Civitas Roma nova fuit appellata. Refert Magri, quod Patriarcha Alexandrinus hunc titulum sibi vendicet; N. miseratione divinâ Papa, & Patriarcha magnæ urbis Alexandriæ, & judex Orbis terrarum, Ipsi Græci schismatici per vocem πάππας, páppas, intelligunt R. Pontificem; sed accentu acuto páppas, sacerdos simplex ab ipsis nuncupatur. Postea hoc Papæ nomen in Orbe Catholico soli S. Pontifici remansit, qui verè per antonomasiam Papa dicitur, & Pater Patrum; cum sit omnium Episcoporum Episcopus. Tale nomen ipsi reservatum à Gregorio VII, qui in uno Concilio Romano, anno 1073, decrevit, ut solus Pontifex Romanus hoc nomine intelligeretur.

PAPALETHRA: παπαλίθρα, p. l., corona clericalis, Magri existimat potius legendum παπαλίτρα, papalitra: ed quod λίτρα, litra, monetam & numisma significet. Cum autem talis corona rotunda sit, videtur esse papæ, seu Clerici moneta, aut numisma, quo ab aliis discriminatur. Priorem vocem habet Balsamon: *Statuit canon, ut caput ei tondeatur more clericorû, & habeat papalethram.*

PAPIAS: παπίας, papias, penultimâ brevi, adèdque in rigore cum accentu latino in antepenultimâ, nisi ex usu legitimo græcus observetur. Sic apud Aristophanem pater dicitur: & optime quadrat S. Papiæ Hierapolitano Episcopo, qui S. Jo. Evangelistæ auditor, ab eo paterna viscera induere didicit. Præceptoris charitatem hauriens, filios suos in visceribus gerens, à Patre misericordiarum, & Deo totius consolationis, misericordiam inveniens, æternæ consolationis præmium accepit. Alii Sancti hoc nomine donati, suo sanguine, quem in martyrio effuderunt, tot Fideles in Christo genuerunt, tot filios secum supernis sedibus intulerunt.

PAPYRUS: πάπυρος, pápyros, latinè penultimâ productâ, etsi græcus in antepenultimâ statuetur accentus. Est arbuscula in Ægypto frequens. Hujus tenuiore cortice, per folia acû deducta utebantur Antiqui ad scribendum: à cujus etiam similitudine nostra charta papyrus vocata. Illa vasa papyri, de quibus Isaia ait, *Qui mittit in mare le-* In Hierol.

Lib. de Spectac.

Dan. 7.6.

De Doctr. Christ. l. 2. c. 25.

Hiç.

Lib. 8. in Dan.

1. Cor. 3. 19.

2. Cor. 4. 2.

Hom. 12. in c. 4. ad Eph.

2. 2. q. 55. a. 3. c.

Prov. 1. 4.

Lib. 4. c. 3.

2. Cor. 12. 16.

Sup. ad 1.

In Hierol.

Ad Syn. 6. Can. 21.

In Hierol.

In Hierol.

נמער

namér

Hierogl. l. 1.

Jer. 13. 23

Sup.

In Hierol.

In Hierol.

In Hierol.

In Hierol.

In Hierol.

scientia designatur? vasa ergo papyri sunt corda Doctorum secularium. In vasis igitur papyri super aquas legatos mittere, est praedicationem suam in sapientum carnalium sensibus ponere, & defluentes ad culpam populos vocare. A papyro dicitur papyrio, qui vel est locus multis ex istis arbutulis abundans, vel parvula cymba è papyro constructa. Nam utrumque per papyrionem potest intelligi, in quo Moysis fiscella erat posita. Juxta id quod de filia Pharaonis ad Nilum, ut in eo lavaretur, descendente scribitur: *Qua cum vidisset fiscellam in papyrione*. Hæc enim fiscella, seu arca secundum Hebræum, aut theca juxta 70, hæsit inter papyros, seu in carecto, aut papyrione; vel imposita fuit in parvula cymba, ex papyro constructa, quæ & papyrio vocatur. Textus hebraicus legit *bet hach bassaph*, idest in medio *suph*, idest junci, seu juncorum, stagni &c., de quo in voce *erythraus*: 70 scribunt *bet hach bassaph*, idest in palude.

PARABASIS: *παράβασις*, p. b., transgressio, prævaricatio, digressio, error. Oritur à verbo *παράβασις*, prætereo, præcedo, infringo, violo: ab ejus nempe secundâ personâ præteriti passivi. Parabasis in comædiis dicebatur, cum chorus extrâ fabulæ argumentum aliquid, ad populum conversus, loquebatur. Sicque est digressionis genus, cum aliâs prævaricationem significet. Ut patet ex illis Apostoli verbis: *Ubi enim non est lex, nec prævaricatio*, græcè *parabasis*. Ab eadem radice fit *παράβατος*, *parabates* (& latinè *parabates*, p. b., diceretur) transgressor, socius in curru, &c.: vox est à tertiâ personâ dicti præteriti efformata.

Ex. 2.5.

מִן הַיַּרְדֵּן

הַיַּרְדֵּן

בֵּית הַחֶבֶץ

בַּסַּפֵּף

Rom. 4. 15.

Rhet. 1. 3.

In Proleg.

ad Symb.

Ægypt.

Job. 27. 11.

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

מִשְׁכֵּל

braico idem titulus habetur, sed apud 70 desideratur. Meritò hæc fuit præfixus, dum sequuntur tot graves sententiæ continuis ferè antithesibus exornatæ. Similiter in Capite 25 dicitur: *Hæ quoque parabola Salomonis, quas transfulerunt viri Ezechie regis Juda*. Septuaginta scribunt: *Hæ paræmiæ Salomonis indistincte quas conscripserunt*, &c. Nempè, ut ait Cajetanus, ex variis libris hæ quoque descriptæ, in quibus tria millia parabolarum Salomonis, quæ locutus est, continebantur. De variis parabolæ acceptionibus audiendus est D. Chrysostomus, qui è jucundior, & pretiosior, quòd prolixior: super illa Psalmi 48 verba, *Inclinabo in parabolam aurem meam*, 70 *παράβολον*, *parabolon*, & hebraicè *maschal*. Ait autem S. Pater: *Quid est in parabolam? est nomen quod habet multa significata, est enim parabola, loquela, exemplum, & exprobratio, aut opprobrium, ut quando dicit, posuisti nos in parabolam gentibus, commotionem capitis in populis. Est etiam parabola oratio emigmatica, quam multi dicunt questionem, quæ aliud quidem significat, sed id non est apertum statim ex ipsis verbis, sed habet sensum intus latentem, cuiusmodi erant ea quæ dicebat Sampson, egressus est à comedente cibus, & à forti dulcedo. Dicitur etiam parabola similitudo, aliam parabolam, inquit, proposuit eis dicens: simile est regnum homini seminanti bonum semen. Est etiam parabola tropologia, seu figurata oratio: fili hominis dic eis parabolam hanc: aquila magna magnas habens pennas, aquilam dicens regem. Dicitur etiam parabola figura, & imago, quemadmodum ostendit Paulus dicens, fide obtulit Abraham Isaac, &c. unde etiam in parabolâ eum retulit, hoc est in figura, & in imagine. Quid ergo sibi vult hæc parabola? mihi videtur dicere narrationem. Hæc enim os aureum locutum est. Sed in his omnibus facile aliqua similitudo, aut comparatio intercedit: & idè similes loquendi modi generatim parabolæ dicuntur. D. Thomas satis innuit, se per parabolam intelligere figuratam locutionem, ut metaphoram, in quâ propter similitudinem fit translatio: Nam de sensu parabolico respondet eodem modo, quo de sensu metaphorico: & exemplum quod adfert de brachio Dei est pura metaphora. Sed plures parabolæ leguntur in Scripturis, maximè in Evangeliiis, in quibus nullus tropus inest, sed pura similitudo. Adedque D. Thomas loquitur de solo sensu parabolico figurato: quia de isto specialis erat difficultas, an esset diversus à quatuor sensibus ab ipso expositis. Nam quando adfertur similitudo pura sine verbis metaphoricis, satis patet esse purum sensum literalem. Causinus supracitatus refutat Grammaticos existimantes parabolam ex solis rebus fictis trahi. *Ex omni enim historia, inquit, tum naturali, tum morali, nonnunquam etiam ex fabulis educuntur parabolæ: sed tunc propriè vocantur apologi, cum aliquam moralem fabulam, quales sunt esopica, continent. Addit duplex genus fuisse parabolarum: unum *δημιώδες*, *demiodes*, p. l., vulgare, à *δήμος*, *demos*, populus, ex popularibus, & tritis similitudinibus desumptum, alterum *ἱερόν*, *hieron*, sacrum, quòd sanctitatem, & non omnibus perviam doctrinam contineret. Ut illæ**

v. 1.

3. Reg. 4.

v. 5.

Hom. in

Psal. 48.

Pl. 43. 15.

Jud. 14. 14.

Matth. 13.

24.

Ezech. 17.

20.

Heb. 11.

19.

Sup.

illæ quæ ex illustrioribus historiis, & penitioribus naturæ arcanis deprimuntur.

Jam de sensu parabolico, præsertim illo qui figuris est exornatus, sub quo sensu comprehendatur; satis patet ex dictis de metaphora, nempè sub literali contineri. Nam, ut ait D. Thomas, *non est literalis sensus ipsa figura, sed id quod est figuratum*. De quo latius suprâ, de sensu mystico tractantes. Liranus quidem opinatus est, occurrente parabolâ, verba Scripturæ sensu literali carere: quod est contra D. Thomam, & communem Doctorum sententiam, cum sensus mysticus literalem præsupponat, & in eo fundetur. Solent autem triplices adduci parabolæ: ut eruditè M. Becanus annotavit. Quædam continent rem gestam, aliæ rem possibilem, aliæ tandem rem impossibilem. Illæ quæ continent rem gestam (ut illa parabola de fermento, quod acceptum mulier abscondit in farina satis tribus) quod quotidie à mulieribus pinsetibus peragitur; habent planum sensum literalem. Nam prior pars talis parabolæ, est talis facti narratio, secunda pars est applicatio: nempè, licuti modicum fermentum eam vim habet, ut immixtum in magnam farinam massam, eam statim pervadat, & majorem reddat; ita Evangelium eam habet efficaciam, ut prædicatum in Palestinâ, mox in totum terrarum Orbem irrepsit, & Ecclesiam multò ampliorem effecerit. In quo nullus tropus, nulla figurata locutio, nullus sensus mysticus reperitur. In secundi generis parabolis, quæ rem non præcisè gestam continent, sed tamen fieri possibilem (ut in illâ de patre familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam) eodem prorsus modo loquendum est: nec est ulla falsitas in sensu literali, estis res nunquam gesta narretur. Nam Salvator Noster non ista proponebat, ut rem ita contigisse crederetur, sed solum ostendebat, simile quid accidere in suâ Ecclesiâ, sicuti si pater familias exiret primo mane, & illis aliis horis ad operarios conducendos. In parabolis denique tertii generis, in quibus est major difficultas, cum in eis primâ fronte sensus literalis falsus videatur, alicui persuasum fuerit, in solo sensu mystico veritatem esse investigandam. Ut in illâ parabolâ, seu apologo, de lignis, à Joatham Sichimitis proposito: *Jerunt ligna, ut ungerent super se regem*. Quæ parabolæ in sacris eloquiis pauciores observantur, in prophetis Scripturibus frequentiores. In his tamen nulla, etiam quoad sensum literalem, falsitas. Quia non est sensus, quòd verè iverint ligna, ut super se regem ungerent; nec loquens id innuebat, nec audiens id intelligebat. Sed significabat Sichimitas, itâ in rege excipiendo se gerere, ac facerent ligna in rege sibi deligendo. Ut sensus literalis sit: Vos Sichimitæ itâ facitis, ac ligna facerent, si sibi rhamnum in regem eligerent. Vel, ut paucis dicam, talis metaphora adducitur, ut res melius explicetur. Adedque sine ullo sensu mystico in hac, & similibus parabolis, per ligna metaphoricè Sichimitæ intelliguntur: per arbores illas fructiferas filii Gedeonis, seu Jerobaal, & ipse Joatham: per rhamnum verò ipse scelestus tyrannus Abimelech filius nothus Gedeonis. Sicut autem in metaphoris, ut suo loco dictum est, non datur idèd sensus mysti-

2.

1. q. 1. a.

10. ad 3.

Tom. post

Tr. 1. c. 3.

9. 4.

Matth. 13.

23.

Matth. 10.

1.

Jud. 9. 8.

cusità nec in his parabolis aliquâ figurâ decoratis.

PARABOLUS: *παράβολος*, *parabolos*, p. b., audax, confidens, temerarius, periculator. Itâ dictus à verbo *παράβαλλω*, *paraballōme*, audaciâ præcipiti periculum adeo. Hinc à Tertulliano *parabolus* bestiarum dicitur, & ab Interprete pro eo, qui cum feris pugnat, accipitur. Paraboli, parabolani, & parabolarii dicti sunt aliqui Clerici Alexandriæ, in uno collegio commorantes, Charitatis ergò infirmis ministrantes, etiam illis quos pestis incefferat. Sed fervore charitatis in factiones contra Præfectos degenerante, Imperatoris auctoritate reprimi debuerunt. Ex istis videntur illi fuisse, de quibus in Martyrologio Romano, mense Februarii, qui in lue infectorum ministerio ex Charitate occumbentes, ferè Martyribus coquantur. Unde Religionis nostræ Clericorum Regularium Infirmitas Ministrantium seraphicum magnoperè commendatur Institutum.

PARACHÆMADION: locus ad hybernandum, ait Magri, ex vitâ S. Anastasii, & à verbo *παράχημα*, *parachima*, redè deducit. Nam hoc verbum significat hyberno, hyemo: à quo & rectius *parachimadion*. Hoc vocabulum ab aoristo secundo ejusdem verbi, quod *παράχημα*, *parachimadon* esse deberet, facili negotio formatur. Hybernatio verò ipsa dicitur *παράχημα*, *parachimasia*. Quâ voce utitur S. Textus, ubi Noster habet: *Et cum aptus portus non esset ad byernandum*, græcè ad *parachimasia*. Latinè verò *parachimasia*, p. b., diceretur.

PARACHARACTA: *παράχαρακτα*, *paracharacta*, monetæ falsarius. Itâ dictus à particulâ *παρά*, *para*, quæ in compositione plerumque significat præter, malè, & verbo *χαρακτείνω*, *charakto*, sculpo, signo. Hinc *paracharagma* nummus adulterinus dicitur; & mysticè tam doctrinæ perveræ hæreticorum, quàm suggestionibus demoniorum adaptatur. Unde Cassianus, de Diabolo loquens, ait: *Ut imaginem tyrannici vultus sub colore nobis auri fallentis obiciat, sive cum paracharagma nos conatur illudere, quoddam scilicet pietatis opus admonens ajestandum, quod non de legitima seniorum procedens monetur*, &c. Itâ corrigit, & legit Annotator, cum aliâs *paracharactis* haberetur.

PARACIMOMENOS: *παράκιμωμένος*, *parakimomenos*, p. b., excubans verti debet. Est enim participium præsens verbi *παράκιμωμαι*, *parakimōme*, excubo. Alii accubitozem, aut concubitozem exponunt: & officium in aula orientali fuisse tradunt. Sed rectius, ut *parakimētes*, ab eodem verbo vertetur excubator, & *parakimēsis* dicuntur excubiæ. Latinè verò in rigore *paracimomenos* excubiæ debet, ut & *paracimēta*, & *paracimēsis*, p. l., si quis has voces mori latino voluerit adaptare.

PARAGLETUS: *παράκλητος*, *paracletos*, latine propter *n*, *eta*, vocalem longam penultimâ productâ, nisi ex usu legitime introducto retineatur accentus græcus in antepenultimâ. Est advocatus, consolator: à verbo *παράκλησις*, *paracleōs*, consolator, hortor, pro alio precator intervenio. Hujus tertia persona præter. pass. est *παράκλητος*, *paraclete*, & hinc ablato augmento, ut fit in verbalibus, *paracletos*: uti à secundâ personâ fit *παράκλησις*, *paracletis*.

In Apolog. c. 42.

L. 42. de Epist. & Cler. C. Theod.

In Hierol.

Act. 27. 12.

Coll. 1. c. 20.

fit (sed latine *paraclesis*, p.l., diceretur) id est exhortatio, consolatio, advocatio. Pro consolatione dixerunt 70, ubi Noster ait: *Et agite poenitentiam*. Graece, ut sit mihi à vobis haec *paraclesis*, consolatio: quasi diceret, & haec sint *paracleses*, seu consolationes vestrae. Cui concinit Textus hebraicus, dicens, & hoc erit *anchumotechin*, id est consolationes vestrae. De voce autem *paraclesis* ait D. Gregorius: *Nostis plurimi fratres mei, quod graecè locutione paraclesis latine advocatus dicitur, vel consolator. Qui idcirco advocatus dicitur, quia pro errore delinquentium apud iustitiam patris intervenit. Et postea: Consolator autem idem spiritus vocatur, quia de peccati perpetratoe merentibus, dum spem veniae preparat, ab afflictione tristitia mentem levat.* In Scriptura tamen jam scribitur *Paraclesis*, cum accentu in antepenultima, more Graecorum, & converso e, in i, seu pro u, *eta*, legendo *ita*: ut sit etiam in hymnis ecclesiasticis. Haec autem vox, quae solum habetur in Joanne, semper pro Spiritu S. accipitur. Sed dum Christus ait: *Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis*; satis innuit se quoque paracletum esse. Est quippe advocatus, *Advocatum habemus apud patrem Jesum Christum iustum: Qui & in Textu graeco hic paraclesis vocatur.* Magis tamen ista vox *paraclesis* de Spiritu sancto intelligitur, qui maxime Discipulos consolatus est in die Pentecostes: & omnes Fideles replet consolatione, dum eis impertitur charismatum dona. Sicut enim à Patre, & Filio procedit ut amor; ita etiam per donum significatur, tamquam per nomen proprium. Tali autem dono divino Deus maxime suos Fideles consolatur. Eadem ratione verus noster advocatus dici potest, dum ipse *postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Nam Spiritus S., movente sua gratia, adjuvans infirmitatem nostram, facit nos, eo quo decet modo, ut caelestibus favoribus afficiamur, postulare. Ex eo verò quòd Christus de isto Paraclyto dicat, *Cum autem venerit paraclesis, quem ego mittam vobis*; evidenter convincitur, contra Graecos, ipsum etiam ex Filio procedere. Non enim fit unius Personae missio ab alia, ex qua non procedit: ut passim Theologi cum D. Thomà, loquendo de missione propriae dicta. A voce *paraclesis* longè differens habet significatum ista vox *paraclytus* p.b., graecè *παράκλητος*, *paraclytos*, id est infamis. Nam *κλύτης*, *clytos*, est celebris, gloriosus, &c.: sed *παρά*, *para*, in compositione idem significat quod malè, praeter, contra. Adedque *paraclytus* quasi malè celebris, seu malè famè, aut gloriæ, nuncupatur.

PARADIASTOLE: *παράδιαστολή*, *paradiastolè*, p.b., dilatatio. Oritur à praepositione *para*, secus, praeter, & in compositione comparisonem etiam significante, atque à verbo *διατέλλω*, *diastello*, dilato. Est enim *paradiastole* figura, cum res plures, quae videntur unam vim habere, distinguuntur, & quantum distent, docetur. Latine sejunctio vocatur, aut discriminatio, & à Quintiliano distinctio. Fit vox ista à praeterito medio ejusdem verbi, & schema ad eam significatum in sacris Authoribus facile potest observari.

PARADIGMA: *παράδειγμα*, *paradigma*, exem-

Job. 21. 2.
תנחומי
מחיתים
Hom. 30.
sup. Ezech.

Io. 14. 16.

1. Jo. 2. 1.

Rom. 8. 26

Io. 15. 26.

I. 9. c. 3.

plum. Oritur à verbo *παράδειγμα*, *paradigma*, exemplifico, manifestum facio: à praepositione *para*, quae etiam in compositione comparisonem significat, & à verbo *δεικνύω*, *deicno*, demonstro, ostendo. Hinc *paradigmata* dicuntur illa à Grammaticis, quae in nominum declinationibus, aut in verborum conjugationibus, in aliorum adducuntur exemplum. Ab ista voce fit verbum *παράδειγμα*, *paradigmatizo*, quod significat, exemplum trado, vitupero, palam traduco. Isto verbo utitur Textus graecus in S. Mattheo, ubi Noster dicit: *Cum nollet eam traducere*, *παράδειγμα*, *paradigmatizo*, id est publicè exemplum statuere, & in jus trahere. D. Gregorius eam voce utitur, dum de Christo Phariseorum vulnera, & infirmitates spirituales curante dicit: *Celestis eos medicus blandis fomentis curat, benignum paradigma obicit, & in eorum corde vulneris tumorem premit.*

PARADISUS: *παράδεισος*, *paradisos*, latine propter diphthongum penultima producta, quamvis à Graecis hoc non observetur. Est hortus, vivarium, septum ferarum: & hanc vocem aliqui derivatam volunt ab hebraea *pardes*, hortum, vel pomarium, voluptatis causa constitum, significante. Alii trahunt à verbo graeco *παρά*, *para*, irrigo, madesco, cum particula *para*, quae in compositione varia significat. Ab horti deliciarum significatione haec vox *paradisus* ad caelestem gloriam, aut saltem ipsum Beatorum caelum designandum translata est. Primò ergò pro illo celebri voluptatis horto accipitur in Genesi, in quem Adam translatus fuit: *Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis à principio*: in Textu hebraico dicitur *גן עדן*, id est hortus in *edén*, seu Heden. *Edén* autem significat voluptatem, & ita regio illa vocabatur, amoenissima, & maxime voluptuosa, in qua situs erat Paradisus. In eo positus Adam, ut *custodiret, & operaretur illum.* Quem verissimilius est constitutum fuisse in Orientis partibus, puta in Armenia, aut in Mesopotamià, & etiamnum extare est probabilius, nec universali cataclysmo obrutum fuisse: in quo placidè hospitentur Henoch, & Elias. Nec refert quòd à Cosmographis ejus corographia, seu loci descriptio non exhibetur; quia à mortalibus ejus situs ignoratur: &, ut ait D. Thomas, *ille locus seclusus est à nostrà habitatione, aliquibus impedimentis, vel montium, vel marium, vel alicujus aestuosae regionis, quae pertransiri non potest.* Verum tamen est in ipsa Armenia, vel Mesopotamià, vix aliquem locum posse reperiri, qui in hominum noticiam non venerit. Illa verò flumina, quae à Paradisi fluvio originem trahere Scriptura testatur, non possunt ad ejus situm perducere, cum in diversis erumpant locis. Unde S. Augustinus à D. Thomà citatus, ait: *Credendum est, quòd locus Paradisi à cognitione hominum est remotissimus: flumina autem quorum fontes noti esse dicuntur, alicubi esse sub terras, & post tractus prolixarum regionum locis aliis erupisse.* Haec amoenissima cum innocentia amisit noster primus pater: nam *emisit eum Dominus Deus de paradiso voluptatis, ut operaretur terram de qua sumptus est.* Triplex autem Paradisus absolutè distingui potest: videlicet ille terrestris, caelestis, & spiritualis. Caelestis est ipsum

Matth. 1.

Hom. 34.
in Evang.

Gen. 2. 8.

I. 9. 101.
a. 1. ad. 3.

Ad 2.

Gen 3. 23

caelum. Ita sub allegorià regis Tyri, de Lucifero dicitur, *In deliciis paradisi Dei fuisse.* Septuaginta quoque legunt *ἐν τοῖς ἑδέσιν τοῦ θεοῦ, τὸν paradisu τὸν θεοῦ*, id est Paradisi Dei: prout etiam Hebraicus *benghèden gan*, in voluptate horti. Lucifer etenim cum Angelis omnibus in caelo creatus est. Et Apostolus, qui in tertium caelum raptus est, dicitur, *Quoniam raptus est in Paradisum.* Quamvis hinc etiam de Paradiso spirituali possit intelligi, secundum D. Thomam: qui eum in raptu divinam essentiam intuitivè vidisse opinatur. *Quia visio Dei, inquit, non potest esse sine delectatione, propterea non solum se dicit raptum ad tertium caelum ratione contemplationis, sed etiam in paradisu ratione delectationis consequentis.* Ubi per Paradisum non tam intelligit ipsam Dei visionem, quam ipsum gaudium ex eà resulans. Tertio modo dicitur paradisu spiritualis ipsa Dei visio, de qua debent intelligi Christi verba ad latronem: *Hodie mecum eris in paradiso.* Non in caelo, quòd solum post dies 42 à sua passione ascendit; sed in ipsa Beatorum felicitate. Paradisum terrestrem, cujus nomen etià D. Thomas cum Isidoro à Graecis deducit, tropologicè idem Isidorus exponit. *Paradisus est vita beatorum, quatuor flumina, quatuor virtutes. Ligna ejus omnes utiles virtutes, & disciplina, lignorum fructus mores piorum. Lignum vita ipsa bonorum omnium mater est sapientia.*

PARADOSIS: *παράδοσις*, p.b., traditio, constitutio, à verbo *παράδομαι*, *paradidomi*, trado. Ejus secunda persona praesentis passivi est *παράδομαι*, *paradosse*, & ablata reduplicatione, *paradosse*, atque hinc emanat *paradosis*. Sicuti traditiones, praesertim Hebraeorum, à D. Hieronymo dicuntur deuterofes; ita & paradoses appellantur. Sic in Textu graeco, dum Christum interpellant Judaei: *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum?* graecè *τί παραδοσὴν τῶν πατέρων;* *tèn paradosin tòn presbyteron*, id est paradosin presbyterorum, seu seniorum. Praecepta quoque sua vocavit Apostolus in graeco *paradoses*, seu traditiones, ut patet ex his verbis: *Et sicut tradidi vobis, praepcepta mea tenetis,* graecè *paradoses*. Ex quo constat multas etiam traditiones Apostolum Corinthiis consignasse, quae scripto non erant exaratae. Multa enim Apostolus ipsis voce praepereperat, & praeperturus erat: *Cetera cum venero disponam.* Ex quibus patet contra haereticos, acerrimè, & cynicè in traditiones oblatrantes, sicut in V. Testamento multae verae traditiones mosaicae fuerunt, ita in Novo multas quoque traditiones esse, seu divinas, seu apostolicas, quae verbum Dei non scriptum appellantur. Sicuti disertius Thessalonicensibus ait Apostolus: *Itaque fratres, state, & tenete traditiones,* graecè *paradoses, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.* Per haec verba Verbum Dei scriptum à non scripto distinguit. Et profectò sicut multa necessaria in Lege veteri per solas traditiones sciri poterant (ut de remedio peccati originalis pro feminis, quinam essent Libri canonici, &c.) ita quoque in Lege evangelicà, multò plura per solas traditiones possunt agnosci. Veluti numerus Librorum canonicorum, numerus Sacramentorum: in Baptismo proferenda esse haec verba, *Ego te bap-*

Ezech. 28. 13.

1. Cor. 12. 4.

2. 1. q. 175. a. 3. ad 4.

Luc. 23. 43.

Comm. in Gen. c. 3.

Matth. 15. 2.

1. Cor. 11. 2.

v. ult.

2. Thess. 14.

tizo, &c.: parvulos esse baptizandos: & sexcenta alia, nullibi in verbo Dei scripto declarata. Immo Dei verbum non scriptum est magis necessarium, quam literis exaratum: ac sine Dei verbo scripto aliquando fuit Ecclesia, sine traditionibus nunquã. Certè primis annis, saltem octo post Christi mortè, nullum conscriptum erat Legis evangelicæ volumen, eratque vera Dei Ecclesia cum solis traditionibus. Vide supra in *Deuterofsi*.

PARADOXUM: *παράδοξον*, *paradoxon*, admirabile, quod est praeter opinionem, inauditum. Formatur à *παρά*, *para*, praeter, & *δόξα*, *doxa*, fama, opinio. Paradoxum inter figuras rhetoricas sententiarum enumeratur: estque, cum aliquid admirabile, atque insolens minimè expectantibus subijcimus. Haec figura est ita sustentationi affinis, ut aliqui ipsam cum hac confundant. De cætero paradoxa dicitur aliqua Sapientum dicta, quae sunt ferè praeter omnium opinionem. Hinc illa sex Stoicorum Paradoxa, de quibus Cicero: ut illud, *Solum Sapientem esse divitem.* Ita quoque paradoxa carnali sapientiae visa sunt ea omnia, quae Christus, & Apostoli docebant. Unde & apud Athenienses Pauli doctrina tantam excitavit admirationem. Paradoxis etiam quibusdam christianis delectatus est D. Jo. Chrysostomus. Nam, ut ait Sixtus Senensis, in tertià Homiliarum parte, quae est Ethice, seu pars moralis, non sinit in locis ethicis communibus, sed *expatiatur sepius in selectis quibusdam moralis institutionis paradoxis, sibi uni propriis.* Quorum haec praecipua sunt: multò facilius est benè vivere, quam malè: Virtutem nec esse rem molestam, neque acquisitu difficilem: Parva, levique peccata majori studio vitanda esse, quam magna: Nullum supplicium malà conscientia atrocius: Neminem laedi posse, nisi à semetipso: Melius esse injuriam pati, quam inferre.

PARÆNESIS: *παράνεσις*, p.b., admonitio, à verbo *παράνεω*, *paraneo*, admoneo. Fit ab ejus secunda personà praet. pass. & à tertià *παράνεσις*, *paranesicos*, latine *paræneticus*, p.b., admonitivus. Paræneses, & sermones paræneticos, sicut obvios habes in Libris sapientialibus, nempè Proverbiis, Ecclesiaste, Canticis, Sapientia, & Ecclesiastico: ita sub hoc nomine multa reperies in S.S. Patribus, ad virtutes admonitoria: ut est Sermo paræneticus S. Ephraem Syri in illud, *Attende tibi*: item ejusdem Authoris Paræneses quinquaginta.

PARAGLOSSA: *παράγλωσσα*, *paraglossa*, ut ait Caramuel, est quaedam vocalis ciphra. Fit igitur à dicto *para*, praeter, contra, & *γλῶσσα*, *glossa*, lingua: eò quòd sit contra, aut praeter linguam communem. Est enim quasi falsa lingua, ab aliquibus particulibus personis instituta, ut ab aliis intelligi non possint. Atque ita, ut ait idem Author, *sive mendacio uti solemus ciphris, & paraglossis.* Aliàs *paraglossa* dici potest falsa glossa, seu falsa interpretatio, secundum significationem voci *glossa* suo loco attributam.

PARAGOGÈ: *παράγωγι*, *paragoge*, p.l., adductio, productio, à verbo *παράγω*, *parago*, adduco. Apud Grammaticos est una è figuris Poetarum, quae rarior apud Latinos, ut cum dicitur *admitti*, pro *admitti*, sed frequentior est apud Graecos. Est ipsi

In Parad. Stoic.

A. 8. 17.

In Bibl. sancta.

In Haplo. te Art. 16. N. 230.

apocope contraria : nam in paragoge aliquid additur, & adjungitur extremæ syllabæ. Aliqui nomina per paragogen formata in Scripturis observant.

PARAGRAMMA: παραγραμμά, paragramma, quod ultra solitum, & justum additur, & exaratur. Formatur enim ista vox à dicto παρά, præter, perperam, & γράμμα, gramma: quod, præter scriptum, aut perperam scriptum. Hinc verbum παραγραμμάζω, paragrammatizo, idest vocum, aut literarum similitum exaggeratione incesso. Ab hujus præter, pass. fit παραγραμμισμός, paragrammatismós: estque literarum vitiosa pronuntiatio, vel literæ pro literâ etiam mendosa commutatio. Paragramma in Hieronymo videtur, & characterum superfuitas à Magri explicatur. Pro scripturæ depravatione apud alios reperitur;

PARAGRAPHUS: παράγραφος, paragraφος, p. b., linea in longum protensa. Vox satis in usu apud nostros Jurisperitos, sumiturque pro aliquo articulo, aut alicujus tractatus parte, qui in variis paragrafos, hoc signo § expressos, subdividitur. Derivatur à verbo παραγράφω, paragrafō, quod propriè significat præterscribo, vel aliquid præter solitum, vel institutum scribo, adscribo, adnoto in margine: unde & paragraphe est annotatio in margine, item exceptio, & præscriptio. Ab istis annotationibus in margine, quæ propriè paragraphæ dicuntur, vocati etiam paragraphi illi articuli, qui in ipso libro inseruntur. Inter notas sententiarum etiam paragrafus ab Isidoro annumeratur, atque ut γ, gamma græcum (ac si diceret γεγραπ, graphé, scriptura) efformatur. Dicebatur autem paragrafus, quasi adscriptus, ad res nempe à rebus, quæ in Textu occurrunt, separandas. Erat ergo una ex notis literatis, de quibus nonnihil in voce lemmi-jesus dictum est. Paragrapho istius contraria erat positura, quasi oppositura, hoc modo γ exarata. Sicut ille principia notabat, ita ista fines separabat à principis. Hinc paragraphe, ut ait Martinus, figura dicitur, cum finito uno sermone, ad alium sit transitus, tamquam aliquid adscribatur. Est etiam exceptio, quæ fit ante litis contestationem.

PARALEPSIS: παραληψις, paralepsis, pro veneratione ponitur, & apud Aristotelem in Rhet. pro præteritione, & occupatione. Sed magis sonat assumptionem, & exceptionem, atque à paraliphi factis origine ipsâ distinguitur. Nam paralepsis fit à verbo παραλαμβάνω, paralambano, per manus traditum accipio, excipio, suscipio, &c. Parâ enim inter cætera significat ad, & secundâ personâ præter, pass. verbi λαμβάνω, capio, est λαμβάνω, lélepsis, unde λήψις, lépsis, captio, adedque paralepsis est assumptio. Qualis facta à secundâ Sanctissimæ Triadis Personâ, quæ nostræ humanitatis fecit assumptionem, quasi ad se sumptionem.

PARALIPOMENON: παραλιπομένον, paralipomenon, ut ait Alvarez, cum sit vox planè græca, græco accentu penultimâ acutâ, quamvis ea brevis sit, est pronuntianda. Usus tamen videtur contrarius: nec est improbandus, ubi legitimè introductus. Fit ista vox à verbo παραλίπο, paralipo, omitto, derelinquo, prætermitto: à παρά, præter, & λίπο, lipo, linquo. Hujus participium præsens pass. est παραλιπόμενος, paralipomenos, p. b., omisus, vel po-

tius in præsentem, qui omittitur: quod in genit. plur. facit παραλιπομένων, idest derelictorum, seu eorum quæ omittuntur. Effertur autem penultimâ acutâ, quia apud Græcos ultima est longa, tuncque accentus non collocatur in antepenultimâ. Inde Paralipomenon Libri duo (apud 70 sic inscriptorum) idest omisorum, seu eorum quæ in quatuor Libris Regum omittuntur. Nam in his duobus libris, qui teste Hieronymo apud Hebræos unus est (nunc tamen in duos quoque apud ipsos distinctus est) multa in Libris Regum omiffa scribuntur, aut quæ leviter tacta, aut obscurè erant exarata. Verisimiliter est compendium eorum librorum, quæ Verba dierum inscribuntur: quamvis hebraicè Paralipomenon Libri tali quoque titulo donentur, nomine desumptum ab illis Verbis dierum Regum Juda, vel Israël, septuaginta in Regum Libris citatis. Ab Hebræis enim dicuntur divré haijantim, Verba dierum: à davér, verbum, in plurali devorim verba, & in regimine divré, Dies autem hebraicè dicitur jom, & in plurali jantim, cum he demonstrativo, aut emphatico haijantim. Et hic titulus Libris quoque Paralipomenon apud ipsos præfixus est. Continent autem annales ab Orbe condito ad captivitatem babilonicam, per annos 3446, ut habet Tirinus in Chronico: immò ad annum primum Cyri, primi Persarum Monarchæ, per annos 3476. Nam de hoc rege fit mentio in ultimo secundi libri capite iisdem planè verbis, quibus incipit Liber 1. Esdræ: unde probabilis sit, Esdræ horum librorum Authorem fuisse. Ità Sixtus Senensis cum plerisque Rabbinis affirmat: etsi alii Jeremiam velint, qui tamen ista de Cyro scribere non potuit, cum anno quinto post excidam Jerosolymam obierit, adedque 25 annis ante Cyri Monarchiam.

PARALIPSIS: παραληψις, paralepsis, omiffio. Figura rhetorica, quæ latine dicitur præteritio, cum asserimus nos præterire id quod maxime dicimus. Est ergo ficta præteritio, cum res notæ, aut parvæ sunt, aut certè parùm gratæ. Oritur ista vox à verbo παραλίπο, paralipo, omitto: cujus fut. παραλήψω, paralepsō, & hinc paralepsis, aut certè deducatur à secundâ personâ præter, pass., sicuti paralepsis. Talis figura apud sacros Scriptores, præsertim in S. S. Patrum Concionibus non desideratur: neque à Parasiopefi discriminari videtur.

PARALLELISMUS: παραλληλισμός, parallelismós, est figura in Oratione, quando voces idem significantes, aut eadem conjunguntur per compositionem, vel ordine sequuntur. Hujus vocis origo ex vocabulo parallelus, de quo postea, erui potest, aut ab ipso verbo παραλληλίζω, parallelizo, invicem comparo, atque à regione colloco: ab ejus nempe primâ personâ præteriti passivi. Figura hæc etiam in sacris libris à studiosis est annotanda.

PARALLELUS: παραλληλός, parallelus, p. l., apud Latinos, etsi à Græcis acuatur antepenultima. Latine mutus, invicem comparatus, equaliter distans. Nam parâ in compositione contrâ, & comparationem significat: ἄλλος, allos, autem mutus dicitur, quamvis in nominativo parùm usitatus. Hinc paralleli vocantur lineæ illæ equidistantes in descriptionibus geographicis: & parallelogrammæ duæ ex adverso politæ lineæ appellantur à Geom-

Ep. 108.

דברי ד.טו.ד.

דברי ד.י.ד.

הימים

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

ד.י.ד. ה.י.מ. ד.י.ד. ה.י.מ.

metris. Nam παραμυθεύω, paramytho, lineam designat. Illi verò paralleli in Sphærâ sic efformantur, ut equaliter distent inter se, æqualiter etiam ab Equinoctiali, & à Polis. Ità Circulus arcticus est cum Tropico Cancrî parallelus, & hic cum Equinoctiali. Sed plures alios inter istos circulos statuunt parallelos, ad diversa climata distinguenda. Parallela etiam dicuntur comparationes. Sicuti Plutarchus ea quæ de viris illustribus conscripsit, ex eo quod per binarios procedat, in singulis binariis unum virum illustrem Latinum cum Græco comparando; Parallela vocavit. Sic & illæ comparationes, quas variis in locis habet S. Textus, & in multis sacris Scripturis observantur, parallela merito possunt appellari.

PARALOGIA: παραλογία, paralogia, latine penultimâ correptâ, nisi græcus accentus ex ulu in eâ retineatur. Est falsa locutio, disproportionis, adedque analogiæ contraria. Nam parâ in compositione etiam falsitatem importat, & λόγος, logos, sermonem: hinc paralogia falsa locutio. Prout illam sumpsit Pet. Blesensis, dum dicit, quod primum uber fuerit serpentis, ex quo manavit lac venenosus, & dicitur paralogia. De quibus uberibus vide supra in voce Pantologia.

PARALOGISMUS: παραλογισμός, paralogismós, deceptio per falsas rationes. Fit à præter. pass. verbi παραλογίζω, paralogizo, falsis rationibus decipio, falsa argumentatione utor: eo quod particula parâ in compositione etiam significet malè, perperam, & verbum λογίζω, logizo, computo, considero, cogito. Ista vox in Authoribus occurrit dum alterius falsam, aut subdolum ratiocinationem, aut malam illationem repellunt.

PARALYSIS: παράλυσις, p. b., juxta Gretserum, & alios, sed ob necessitatem aliquando producit. Latine dissolutio dici potest: morbus, in quo propter nervorum obstructionem, aut relaxationem, sensus impeditur, vel motus in aliqua corporis parte. Derivatur à verbo παραλύω, paraluo, dissolvo: nam parâ hic separationem significat, & λύω, lyo, solvo. Acerbissima fuit illa paralyfis, quâ impius Alcimus dissolutus est. Fuit hic ex Aaronis stirpe, qui Judam Machabæum, & fratres ejus apud Demetrium Seleuci filium accusavit, ipsumque in Judæos concitavit. Pseudopontifex post scelersti Menelai mortem prius ab Antiocho Eupatore creatus, postea à Demetrio confirmatus, in suæ gentis odium, præcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris. Hi muri à Judâ Machabæo, adversus Gentilium munitionem, ad templi securitatem, adinstar arcis, fuerant erecti. Sed suæ impietatis acerrimas pœnas luit. Nam oclusum est os ejus, & dissolutus est paralyfi, nec ultra potuit loqui verbum, & mandare de domo sua. Itâ mortali paralyfi dissolutus est ille pseudopontifex, qui Judæorum asyllum dissolvere conatus est.

PARALYTICUS: παραλυτικός, paralyticós, p. b., ille qui paralyfi laborat. Tales plurimos, arte humanâ insanabiles, noster cælestis Archiater miraculosè sanavit: Nam obtulerunt ei lunaticos, & paralyticos, & sanavit eos. Itâ quoque puer Centurionis paralyticus verbo absens curatus est. Sed felicior ille, qui per regulas submissus, prius ab ani-

mæ peccatis liberatus fuit, & postea à corporis paralyfi sanatus. Sic etiam ab Apostolis plurimi paralytici pristina sanitate donati. Sed multò plures à spiritali paralyfi, quæ est mortalis torpor, & acedia insanabilis, ope cælesti liberati sunt.

PARANOMOS: παράνομος, p. b., iniquus, legis transgressor, scelestus, nefarius, exlex. Fit à sepius dicto παρά, præter, contrâ, & νόμος, nomos, lex. Sicque paranoma sunt ea, quæ legibus sunt contraria, decreta à lege abhorrentia. Paranomia verò (latine penultimâ correptâ, nisi græco accentu in eâ utamur) est iniquitas, legis transgressio, scelus, vitæ insolentia: quæ & græcè παράνομια, paranomia, latine verò paranomema penultimâ productâ, diceretur.

PARANYMPHUS: παράμυθος, paranythos, auspex, qui nuptiis celebrandis præest, nuptiarum conciliator. Dicitio trahens originem à dicto παρά, quod in compositione varia significat, & νόμῳ, nomos, sponsa. Parâ verò hic potest significare habitum, respectum, ordinem, aut propinquitatem ad aliquid: adedque paranympus, qui versus sponfam respectum dicit, aut versus eam propinquitatem, aut curam habet. Ista voce quoque sacri Scriptores utuntur: qui per cælestem paranympum Gabriellem intelligunt. Hic enim prius celebratis inter sacram Dei Genitricem, & Spiritum S. sponsalibus, mysticas in Incarnatione Verbi nuptias, inter Divinitatem, & humanitatem, requisito B. Virginis assensu, conciliavit. D. Bernardus de Angelo Custode loquens, ait: Fidelis paranympus, qui mundi amoris conscius, sed non invidus, non suam querit, sed Domini gratiam. Certè amoris, & nuptiarum inter Christum, & animam fidelissimus est conciliator. Sic & Summum Pontificem debere esse Ecclesiæ spiritualis Sponsæ paranympum, ad Eugenium scribit.

PARAPETASMA: παραπέτασμα, parapetasma, velum, cortina, umbraculum, tapetum. Fit à dictâ particula parâ, contrâ, propè, &c. & verbo πατάσσω, petasso, expando: quod in præter. pass. facit παπέτασμα, pepetasma, à quo ablato augmento syllabico fit petasma, explicatio, extensio. Vide vocem peripetasma. Tales voces etiam in Scripturis sacris observare licet.

PARAPHERNA: παράφερνα, parapherna, præterdotalia. A Jurisperitis dicuntur illa bona quæcumque præter dotem feminis nubentibus donata: à parâ, præter, & φερνή, pherné, dos. Unde paraphernalia passim intelliguntur omnia illa, quæ uxori præter dotem possidet. Horum bonorum habet dominium directum, & utile, & de illis liberè disponere potest: elemosynas facere: spurios, si quos habet, alere: consanguineis, immò aliis quibuscumque, etiam contrâ mariti voluntatem, donare: de quibus pluribus agunt nostri Theologi morales. Hæc bona, ipsâ mortuâ, superfluo marito, itâ liberis cedunt, ut eorum habeant plenum dominium, directum, & utile, adedque inter peculium adventitium non debeant recenferi. Hujus quippe maritus, uxore mortuâ, habet dominium utile, solo directo apud prolem remanente.

PARAPHONISTA: παραφωνιστής, paraphonistês, cantor. Oritur à verbo παραφωνέω, paraphonéo, in-

Luc. 5, 18.

Sup. Cæ. Serm. 31.

De Confid. 1, 4, 6.

Ep 28.

Orig. l. 1. c. 10.

L. 3. Gram. de Accen.

March 4. 24. c. 8. 6.

terclamo, acclamo, accino: ab ejus nempè tertiâ personâ præter. pass. quæ sine augmento effert *paraphoniste*, & hinc proximè paraphonistes. Hoc autem verbum componitur ex sapius dicto *parâ*, varia in compositione significante, & ex *phonéo*, *phonéo*, clamo, voco, vocem emitto. Hinc cantor ecclesiasticus, à divinis laudibus concinendis, paraphonista dictus est.

PARAPHRASIS: *μεγίστη*, p.b., liberior interpretatio. Deducitur à *παρά*, *parâ*, quod in hac compositione potest significare *prope*, & *cessio*, *phrasis*, locutio, interpretatio, dictio. Quia paraphrasis non est propria, & rigorosa de verbo ad verbum interpretatio; sed propinquitatem habet cum Textu: quia est ejusdem sententiæ per alium sermonem expositio. Quædam enim addens, aut mutans, copiosius, ac dilucidius quod ab aliis dictum explicat: ut in Textu aristotelico fecit Themistius. Sic est paraphrasis Bibliorum chaldaica, quæ tamen judaica fabulis scatet, necnon nugis, & erroribus, qui postea in Hebræorum Thalmud inserti sunt. Ista paraphrasis hebraicè Thargum dicitur, idest translatio, expositio, à radice chaldaicâ *thirghém*, expositi, interpretatus est. Authorem habuit in Pentateuchi paraphrasi Rabbi Aquilam, qui & Onkelos dictus. In Prophetis paraphrastes fuit R. Jonathas filius Uzielis: reliquos V. Testamenti libros paraphrasticè linguâ chaldaicâ exposuit R. Joseph cæcus. Cum verò R. Jonathas 42 annis ante Christum vixerit, illo etiam tempore paraphrasis chaldaica edita videtur. Etsi non inutilis, hocce tamen præcipuos continet errores: de duobus Messias: de lamentatione Dei: de ascensione Moyfis in cælum: de tabulis legis ex sapphirina Dei throno excisis: & aliâ similia, aniles fabulas redolentia. Latinitate postea donata est: cujus triplex editio jam extat, quarum prima Ariæ Montani brevis, cum à rabbinicis commentis sit expurgata. Aliæ duæ prolixiores Chaldaicæ ad amulum referentes.

PARAPHRASTES: *παρῳαστής*, *paraphrastés*, interpres latius explicans, eo modo quo in *Paraphrasi* jam diximus, & à quâ vox ista derivata. Paraphrastes etiam præterlocutor exponi potest: nam *parâ* etiam præter significat, & ipse multa præter textum loquitur. Verbum autem *φράζω*, *phrazo*, dico, eloquor: cujus tertia persona præter. pass. est *φράσας*, *phrasas*, dictus est. Multi Scripturæ sacræ Interpretes potiùs paraphrastæ dicendi sunt. Sed D. Hieronymus videns Septuaginta versionem valdè corruptam, & variam, ex Hebræis Biblia transferre, & magis verum interpretem, quàm paraphrastem agere voluit.

PARAPHROSYNE: *μεγροσύνη*, *paraphrosyne*, latinè penultimâ correptâ, etsi græcus in eâ ponatur accentus. Est desipientia, à verbo *μεγροσύνη*, *paraphrosyne*, desipio. Quod ulterius componitur ex *parâ*, perperam, & *φρονέω*, *phronéo*, sapio, intelligo, sentio. Paraphrosyne ergò est delirium, error mentis, cum homines à ratione aliena quædam agunt, aut loquuntur. Ità mundi sapientes facti insipientes, dum optimè secundum mundum sapiunt, maximè secundum Deum desipiunt. Sic hæretici, etsi magnam sophrosynen ostentantes, maximâ paraphrosyne laborant.

Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt.

PARAPTOSIS: *παρῳπτος*, *paraptosis*, latinè, propter omnia vocalem longam, penultimâ productâ, etsi à Græcis hoc non observetur. Est attritio, lapsus, erratum, partium incurfus, & earum attritio. Fit à verbo *παρῳπτο*, *parappto*, quasi penes, aut simul cado, item labor, contingo, &c. Videlicet à secundâ personâ præter. pass.: sed à primâ fit *παρῳπτομα*, *paraptoma*, à Latinis paraptoma, p.l., lapsus, erratum, peccatum, delictum, offensa: & à D. Hieronymo levius esse quàm *hamartia* existimatur. Ità ut paraptoma sit lapsus ille primus ad peccandum; *hamartia* verò cum ipsum facinus est perpetratum. Sed D. Paulus in Textu græco promiscuè, & pro eodem significato, istis duobus vocibus utitur. Satis patet ex Cap. 5. ad Rom., ubi *paraptoma* à Nostro vertitur delictum, & *hamartia* peccatum: semel tamen pro *hamartia* Noster delictum legit, *Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia*. Paraptosis etiam est una è figuris, eum casus pro casu ponitur, à *parâ* contrâ, & *πτόσις*, *ptosis*, casus: sicque ab antiptosi non discriminetur.

PARASCEVE: *παρασκευή*, *paraskeuè*, latinè cum accentu in penultimâ propter diphthongum *eu*, *eu*, aliàs esset corripienda. Est præparatio, subornatio: vox derivata à *πῆστος*, *shéptos*, vas, & hinc *σκεύη*, *shéuè*, instruo, paro, & *σκευή*, *shéuè*, apparatus. Hinc ulterius cum particulâ *parâ*, quæ varia in compositione significat, fit *parasceve*. Ità dictus ille dies, qui apud Hebræos sabbatum antecedebat. Nam cum diebus sabbati operari non liceret, immò nec ignem, saltem ad cibos coquendos, accendere; die antecedente ea præparabant, quæ die sequenti necessaria erant futura. Hic ritus originem habuit in ipso deserto. Cum enim illuc die sabbati manna colligere non liceret; immò nec isto die de cælo decideret; die præcedenti duplum colligebant, seu duas mensuras *gomer*, quæ 8 libras aquæ, & farina, aut mannae uncias circiter 50 continebat. Unam mensuram pro die sequenti referebant: *In die autem sextâ collegimus cibos duplices, idest duo gomor per singulos homines*. Hebraicè *ngómer*, mensura aridorum, decima pars Eph: quæ & à 70 *gómor* exaratur. Sic ergò sexto quoque septimanæ die erat *parasceve*: pro die sequenti cibos coquebant, & aliâ necessaria parabant. Ità jussit Moyses: *Requies sabbati sanctificata est Domino crâs, quodcumque operandum est facite: & quæ coquenda sunt, coquito*. Hæc tamen vox *parasceve* non habetur nisi in N. Testamento: quia tunc lingua græca, à Græcorum incurfione, multa nova vocabula in Judæam invexerat. De quâ dicit Baronius: *Licet græca vox sit, eâ tamen Judæos uti consuevisse, Augustinus testatur his verbis: isto verbo græco libenter utuntur Judæi, in hujusmodi observationibus, etiam qui magis latinè, quàm græcè loquuntur*. In die *parasceves* occisum fuisse Christum, satis patet ex quatuor Evangelistis. Et quidem si dies sequens erat Paschæ festum, nempè primus dies Azymorum; duplici titulo illa feria sexta erat *Parasceve*. Primò propter sabbatum, & secundò propter primum diem Azy-

Rom. 1. 22

Rom. 5. 20

I. 8

Ex. 16. 22

v. 23

An. Chr. 34. N. 154
Aug. in Io. tract. 117.

morum sequentem. Nam si feriâ illâ sextâ erat luna 14, quâ ad vesperam erat comedendus agnus paschalis (ut videntur significare illa Joannis verba, quibus dicitur Hebræos noluisse in prætorium Pilati introire, *ut non contaminarentur, sed ut manducarent pascha*) dies sequens, quia in sabbatum incidebat, erat primus dies Azymorum, & Paschæ festum primum, & primarium, ut Scriptura testatur. *Dies prima erit sancta, atque sollemnis, & dies septima eadem festivitate venerabilis*. Quo die etsi cibos parare possent, si in sabbato non occurrisset; tamen ab operibus servilibus erat abstinentum. Adedque *parasceve* antecedenti multa erant præparanda, tum propter sabbatum, tum propter festum Paschæ, multa opera servilia erant anticipanda: *Nihil operis facietis in eis exceptis his quæ ad vescendum pertinent*. Quâ de causâ primus iste dies, in memoriam egressionis de Ægypto summâ celebritate colebatur: *Dies primus erit vobis celeberrimus sanctus quo*. Qui tamen more Hebræorum incipiebat à vesperâ diei antecedentis. Horum enim festa à vesperâ præcedente inchoabantur: *A vesperâ usque ad vesperam celebrabitis sabbatum vestrum*. Sicque in vesperâ antecedente, quæ erat initium primi diei sollemnitatis paschalis, comedeant agnum paschalem eo ritu, quo Ex. 12 describitur. Nox autem sequens erat illa, quæ anniverfariâ celebritate recurrebat, quâ omnes Ægyptiorum primogeniti ab Exterminatore percussis: & filii Israël circa tempus matutinum, urgentibus Ægyptiis, fuerant egressi. Cum ergò sabbatum, & primus dies Paschæ mortuo Domino jam inciperet, vel saltem instaret; idè dicit Joannes: *Ibi ergo propter Parasceven Judæorum, quia juxta erat monumentum posuerunt Jesum*. Quia videlicet ob diei celebritatem, qui jam illucescebat, Luc. 23. ut ait Lucas, *Dies erat Parasceves, & sabbatum illucescebat*; non licebat longius cadaver efferre. Hæc *Parasceve* à Marco *antesabbatum*: & in Textu græco *προσάββατον*, *prosabbaton*, appellatur. Nam *πρό*, *prò*, ante significat: *Erât*, inquit Marcus, *parasceve, quod est antesabbatum*.

Jo. 19. 28

Ex. 12. 16

Io. 1

Lev. 23. 7

v. 32

Io. 19. 42

Luc. 23. 54

Marci 15. 42

2.

In Chro. c. 48. C6. cl. 3.

nem, sua festa primariâ duplicare solebant (ut & nunc ailolent, teste Josepho Scaligero, & aliis;) sacerdotum diem sequentem, ad agni paschalis immolationem, tamquam sanctiorem eligebant. Cum aliàs agni paschalis sacrificium, non à solis sacerdotibus, sed à quocumque perficeretur in domo suâ: & jam die præcedenti peractum esset à Laicis. Juxta hæc possunt explicari illa Joannis verba, *Ut non contaminarentur, sed ut manducarent pascha*, de sacerdotibus: quorum plurimos, rabido furore ergà Christum Dominum ductos, verisimile est cum plebe, & militibus, ad Pilatum accessisse. Vel per illam Paschæ manducationem aliæ omnes hostiæ paschales intelligendæ, quæ plurimè illis diebus immolabantur, ex quibus contaminati edere non poterant. De his hostiis intelligitur id quod dicit Moyses de Phasè, seu Paschate: *Immolabitur quo phasè Domino Deo tuo, de ovibus, & de bobus*. Unde non est necesse pro illâ Paschæ manducatione recurrere ad agnum paschalem, quem ex communiore sententiâ feriâ quintâ comederant: aut ad azymos panes, cum istis etiam quilibet immundus, & contaminatus vesci deberet. Nam illis septem diebus nihil fermentatum in Judæorum domibus poterat reperiri. Quòd autem dies ista feriæ sextæ à Joanne dicatur *parasceve* Paschæ, si eodem die Pascha fuerit; ità intelligatur, non quia primum diem Paschæ præcedebat, sed quia in eum incidebat, ut fusè probat Baronius. *Parasceve* aliter etiam sumitur, ut significet partem orationis præparatoriam, seu exordium. Quo sensu Sixtus Senensis accipit, dum de S. Joannis Chrysolomi Homiliis ait, eum aliquando ipsas in duas partes dividisse, scilicet in Exegeticam, & Ethicam: aliquando verò in tres, nempe in *Parasceven*, *Exegeticam*, atque *Ethicam*. Per *parasceven* initium, seu exordium intelligens, quo animi auditorum ad attentionem, immò & persuasionem præparantur: dum benevoli, attentis, & dociles redduntur. Fuit & Sancta *Parasceve* Martyr, quæ optimè & pietate, & constantiâ, & martyriò, & innocentia se paraverat, ut semper duraturum Pascha celebraret in cælis.

Io. 18. 18

Deut. 16. 2

Hom. 10. de Paras. gatur

PARASIOPEPESIS: *παρασιόπηση*, *parasiopepsis*, latinè penultimâ productâ, etsi apud Græcos acuat antepenultimâ. Est reticentia, figura cum aliquid nos reticere dicimus, & tamen tacitum intelligitur. Fit à verbo *παρασιόπη*, *parasiopeo*, lileo, longanimis sum: & malè ab aliquibus vocatur *pregoccupatio*. Differt ab *Aposiopesi*, cum in hac fiat interruptio, & præcisio, & ità quoque appellatur à nonnullis. Sed in *Parasiopepsi* aliquid nos silere indicamus, cum tamen illud aperte dicamus. Figura satis ab omnibus Authoribus sacris usitata. **V. Paralipsis**.

PARASITUS: *παρασίτης*, *parasitos*, latinè penultimâ longâ, etsi collocetur à Græcis accentus in antepenultimâ. Ità vocatur ille qui magnatum adulationibus, & ludicris, aut scurrilibus libi victum parat: à *παρά*, *parâ*, ad, & *σίτος*, *sitis*, triticum, cibus: Quòd nempè tales heluones ad cibos vorandos intendant. De *parasitis* habet homiliam S. Valerianus Episcopus, in quâ inter alia dicit: *Ecce fit spectaculum homo homini, & ad excitandam letitiam, aut sermo turpis, aut vultus exci-*

תרגום
thargum
תרגום
thir-
ghem.

70
ngómer.

gitor feditatis: huic denique manducanti barba vellitur: illi bibenti sedilia subtrahuntur: &c.

PARASTASIS: παρὰστασις, p.b., assistentia, affirmatio, per testes probatio, exhibitio illius in iudicio, pro quo quis fit fidei iussor. Fit à verbo παρὰστασις, parastasis, adduco, adsum, sisto: quia particula παρὰ in compositione etiam ad significat, & verbum στασις, stasis, est sisto. Formatur autem à secundâ personâ præt. pass. παρὰστασας, parastasis, adductus es: hinc parastasis ablato augmento temporalis, ut fit in verbalibus. A tertiâ verò personâ fit parastata, p.b., græcè παρὰστατάς, parastatas, socius, adiutor. Dicitur & lapis columnæ appositus, aut, ut ait Magri, columnæ basis, super quam antiquitatis altaria erigebantur.

PARASYNAGOGA: παρασυναγωγή, parasynagoga, p. l., conciliabulum, seu congregatio illegitima. Formatur à sæpius dicto παρά, quod in compositione plerumque significat perperam, malè, & συναγωγή, synagoga, congregatio. Itâ voce utitur Nicetas de Melitio dicens, quod eo nomine condemnatus sit, quia seorsum parasynagogas, hoc est illicita conventicula, convocaret.

PARASYNAXIS: παρασύναξις, parasynaxis, p. l., perversa congregatio. Vox est ejusdem cum præcedenti originis, & significationis: cum utraque à verbo παρασύναξις, parasynaxis, derivetur. Vel certè magis immediatè parasynaxis fit à παρά, perperam, & σύναξις, congregatio. Sed cum synaxis etiam communionem significet, parasynaxis etiam nostrorum hæreticorum profanas synaxes, seu commentitias ipsorum cœnas designare potest. In primo significato dicitur de hæreticis Apollinaritis, & Eutylianitis, Non Ecclesias non monasteria sibi constituent: parasynaxes, & conventicula tam diurna, quam nocturna non contrabant.

PARATITLA: παράτιτλα, latinè in prosâ penultima brevi, in versu communi. Idiomaticè nostro, titulo, seu ad titulum adjuncta dici possunt. Nam oritur ista vox à παρά, ad, & τίτλος, titulus, titulus: estque semigræca, cum τίτλος dicatur à latino titulus. Paratitla sunt quædam parvula argumenta, seu lemmata titulis adjuncta, aut ipsæ rerum summæ, adinstar titulorum appositæ, & à Jurisperitis itâ vocatæ. Sed ad similes titulos, aut argumenta adinstar titulorum formata, vel titulis annexa, in sacris Authoribus vox ista transferri potest.

PARECBASIS: παρεκβασίς, p.b., transgressio, excessus, degeneratio, peccatum. Oritur à verbo παρεκβαίνω, parecbano, excedo, digredior, degenero. Unde parecbasis significat etiam digressionem, & egressionem à proposito, quod tamen ad causâ utilitatem pertinet: ut ex Quintiliano patet. Fit autem à secundâ personâ præt. pass., quamvis inusitatâ: sicut παρεκβατικός, latinè parecbaticus, p.b., digressivus, excedens, à tertiâ derivatur.

PARECTATUS: παρεκτάτω, paractatos, p.b., sonat extensum, aut productum. Fit enim à verbo παρεκτείνω, parectino, extendo, produco: ab ejus nempe tertiâ personâ præt. pass., que deberet esse παρεκτέτατω, parectitata, extensus fuit, unde paractatos ablato augmento. Quia verò illud α, al-pha, ex ε, epsilo, futuri breve est: idèd paractatus penultimâ brevi pronuciari debet. A secundâ ve-

rd personâ fit παρεκτάτω, paractatos, p. b., quæ extensionem, seu productionem significat. Estque figura grammaticalis, cum syllaba in medio abundat: ut cum dicitur Μαωρ, pro Mars, aliter epenthesis, seu interpositio, aut potius superinfectio nuncupata. Et itâ paractasis, & epenthesis facta in nomine Abraham, qui prius vocabatur Abram. Paractatus verò propriè dicitur ille qui de pueritiâ venit ad pubertatem: à dicto verbo παρεκτείνω, aut à παρά, ad, & εκτείνω, extendo, eò quòd ad pubertatem se extendat, & aliter ephebus appellatur.

PAREDRUS: παρῆδρος, paredros, latinè in prosâ penultimâ correptâ, in versu communi. Itâ dictus assessor: à παρά, propè, & ἕδρα, hêdra, sedes. Paredrus etiam dicitur demoniaca quædam virtus, auctore Eusebio, cujusmodi in Simone mago: Seu est demon mago assilens, uti Tertullianus ait: Scimus etiam magos elicere explorandis oculis per catabolicos, & paredros, & pythonicos spiritus. Catabolici autem spiritus ab ipso dicti videntur in imum demersi, quia in abyssum dejecti. Nam καταβολός, catabolicos derivatur à verbo καταβάλλω, cataballo, demitto, delicio, &c. Sed de hac voce suo syntagmate tractatum est.

PARELIUS: παρήλιος, p.b., quædam meteoris species, dum sol geminus videtur, Quod oritur quando sic in aliqua nube lucidâ suos radios vibrat, ut & ipsa solis speciem exhibeat. Dicitio composita à toties dicto παρά, propè, contrâ, malè, & ἥλιος, helios, sol: eò quòd parelius sic sol apparet. Itud meteorum nonnunquam à sacris Oratoribus assumitur pro Sancti alicujus symbolo, præsertim D. Virginis, quæ ut nubes lucidissima, & candidissima Eterni Solis radios itâ recipit, ut ejus divinas perfectiones clarissimè referat, & perfectissimè reflectat.

PAREMBOLE: παρεμβολή, parembolè, p. b., interpositio, intercalatio, insertio subdola, interjectio rei nihil ad rem pertinentis. Aliquando tamen talis interjectio non est itâ ab orationis contextu aliena, ut non aliquo modo ad eam pertineat. Dicitur enim etiam parembolè, cum in medio orationis causa rei, vel circumstantia aliqua interponitur: uti de metaxylogiâ dictum est. Formatur à præter. medio verbi παρεμβάλλω, paremballo, interpono, interfero, latenter interjicio, tentoria ordinibus distincta colloco. Hinc parembolè quoque dicitur tentoriorum ordo confertus, & series contexta, metatio castrensis. Unde & pro castris in Textu græco, ac in Novo Testamento græco, castra semper parembolè dicuntur.

PARENTHESIS: παρενθεσις, p.b., insertio, interpositio, vel inclusio, ut vocatur à Quintiliano. Oritur à verbo παρενθέναι, parenthênai, infero, interpono. Nam παρά in compositione adjedionem significat, & εν, en, in, ac πένθημι, tithemî, pono: cujus secunda persona passivi presentis est πένθημι, tithese. Parenthesis apud Grammaticos est hyperbati species: est enim brevis sensus sermoni, antequàm absolvetur, interjectus. Quos dicendi modos in Scripturis, & omnibus sacris Scriptoribus, aequè ac profanis, observare licet.

PAREPIGRAPHE: παρεπιγραφή, parepigraphè, p.b., falsa inscriptio, aut superscriptio, præpostera descriptio, aut inscriptio dici potest. Fit enim

enim à dicto sæpius παρά, malè, perperam, & epigraphè, inscriptio, superscriptio, descriptio. Et itâ dicenda omnis mala, vel falsa inscriptio, aut superscriptio, aut descriptio perperam facta. Cum aliâ parepigraphè specialiter fit figura quædam, ubi quæ præcedere debuerunt, tacentur: itâ tamen ut ex illatis percipi valeant. In hac ergò est quædam præpostera descriptio, & nonnunquam in sacris occurrit Authoribus.

PARGERGUM: πάργερον, pargeron, quasi præteropus. Est enim quod præter præcipuam, & destinetam imaginem, ornatus gratiâ additur: ut flores, avicula, arbores, &c. Dicitur à παρά, præter, & ἔργον, ergon, opus: quia præter opus principale, ad principalem ab artifice intentum, ei accidunt. A quorum imitatione Authores in suis libris aliquando multa πάργερον, catâ pargeron, per additionem, ornamenti gratiâ adjungunt. Pargergera vocavit D. Gregorius opera succisivis temporibus, & otiose scripta. Nam & πάργερος, pargeros, dicitur otiosus, sine operâ, extrâ propositum. Quia pargergera minore curâ fiunt, quàm opus principale: inde in pargergera ponere, est neglectum facere, & contemptum habere. De Justitiâ itâ scribit S. Nilus in Capitibus præneticis: Ne putes justitiam virtutis esse pargergeram, nam sine ipsâ omne opus mundum est.

PARERMENEUTA: παρερμηνεύτης, parermeneutes, pravus interpret. Est à verbo παρερμηνεύω, parermeneúo, pravè interpretor. Ut enim sæpè monimus, particula παρά in compositione plerumque perperam significat: verbum autem ἑρμηνεύω, hermeneúo, interpretor. Itâ dicti quidam hæretici, de quibus Damascenus: Parermeneuta qui capitula divinarum scripturarum, veterisque & novi testamenti pravè interpretantes, & ad propriam intentionem hæc trahentes. Sed Parermeneuta rectè dici possunt omnes hæretici, & præsertim nostri qui Novatores, qui ridiculè, insulse, nequiter sacras Scripturas interpretantes, privatum suum spiritum sequi se procaciter consentunt.

PARESIS: πάρεσις, p. b., dimissio, remissio, negligentia. Oritur à verbo παρῆμι, parêmi, dimitto, omitto, solvo, vires frango, &c. Ejus secunda persona præter. pass. est παρῆμι, parise, & hinc ablato augmento temporalis paresis efformatur. Pro negligentiâ significat, est unum è vitis per defectum prudentiæ oppositis. Sed frequenter accipitur pro corporis, & animi defectiõne, seu pro corporis, & animi languore, ac ipsâ tabe.

PARETYMOLOGIA: παρετυμολογία, parety-mologia, latinè, nisi græcus accentus ex usu observetur, absolutè penultima esset corripienda. Itâ dictâ falsa etymologia, quæ à plerisque Authoribus committitur, dum absurdè ab ipsi nominum origo exponitur. Nam παρά in compositione plerumque fallitatem denotat, & paretymologia contrâ, vel præter genuinû assertur etymon. Variè paretymologiæ fuerunt in Proœmio exempli gratiâ prænotatæ.

PARIUS: πάριος, parios, p.b., ex insulâ Paro. Est hæc in Archipelago, una ex Cycladibus, ubi marmor miri candoris, quod lapis parius dicitur: & hinc copiosissimè ad templi Jerosolymitani ædificationem David curaverat asportari. Nisi forsitan

esset marmor à Libano, quod candore parium equaret. Itâ sacer Textus refert Davidem ad templi constructionem Salomoni reliquisse omnem pretiosum lapidem, & marmor parium abundantissimè. Septuaginta legunt λίθους πάριους, lithus parius, idest lapides parios: sed Hebraicus ait אבני ספיר, idest lapides marmoris. In illo magnificentissimè, & opulentissimè Assueri convivio, lectuli aurei erant dispositi super pavimentum smaragdino, & pario statum lapide: quod mirâ varietate pictura decorabat. Hic 70 scribunt πάριον λίθον, parion lithon, parii lapidis, & hebraicè ספיר ודור, marmoris, & lapidis parii. Nam plerique dur opinantur lapidem parium significare. Erat autem pavimentum opere musivo, ex lapidibus diversicoloribus, sic asfabrè dispositis, ut picturam excellentiorem referret: prout Romæ visuntur nonnulla stupendæ molis, & artis.

PARMENAS: παρμένως, parmenas, p.b., permanentens, constans, latinè reddi potest. Deducitur enim à verbo παρμένω, parmeno, adsum, permaneo, persisto. S. Parmenas unus è septem Diacōnis, ab Apostolis electus, satis superque talis electiõne commendatus, in opere sibi commisso fideliter permanentens, in Fide propugnandâ semper constans, martyrio coronatus, hoc exilium relinquens, in æternum felix est permanens.

PAROCHUS: παροχός, parochos, p.b., dator, præbitor. Pullulat à verbo παροχέω, parécho, præbeo. Antiquitè parochi dicebantur illi, qui peregrinis salem, & ligna præbebant: aut iis qui Reipublicæ causâ peregrè proficiscebantur. Sub sale autem, & ligno, omnia intelliguntur, quæ hospitibus sunt necessaria. Dicitur etiam parochus à verbo παροχία, parochia, transueho: quia parochus in Græciâ vocabatur ille, qui simul in curia cum sponso, & sponsâ vehebatur. Jam nomen parochi à corporalibus ad spiritualia translatum, ut fit ille, cui ex officio incumbit populo cibum spiritualem præbere, & omnia ad salutem necessaria iis omnibus, qui in hoc mundo peregrinantur à Domino. Parochis enim, ut patet ex Tridentino, onus incumbit pascendi Christi gregem verbo Dei, & Sacramentis. Prout seniores, in Textu græco παροχὸς, presbyterus, obsecrat D. Petrus: Pascite qui in vobis est gregem Dei. Ad eòque tenentur Parochi, saltem in illis oppidis, in quibus passim conciones non habentur, omnibus diebus Dominicis, & præcipuis anni festis, familiari sermone ad populum concionari. Itâ ut facillè peccati mortalis rei fuerint, si sæpius talibus diebus conciones omitant. Ad Episcopos quoque spectat, ut ex ipsius nominis etymo perspicuum, hisce superintendere, & animadvertere an Parochi benè suo fungantur munere. Quod tamen, proh dolor! in pluribus diocesisibus minimè observatur: ubi Parochi, ad gregis dominici custodiam positi, sunt canes muti, non valentes latrare. Equè videlicet muneris, ac parochi immemores, quod pervigilarent, quasi rationem pro aliorum animabus reddituri. Sed honoribus affici, ecclesiasticis proventibus ditari, bellum, & suave: oneribus subdi, pauperum curam gerere, grave, & molestum est. Quibus acriter illud vix intonat Ezechiel: Vix pastoribus Israël, qui

Lib. 4. de Fide cr. theol. in hæc.

L. ouicum qu. 8. Cod. de hæ. & Manich.

L. 4. c. 13.

r. Par. 2. 9.

שׁוֹפָר

אבני ספיר

ספיר

777

ספיר ודור

Cap. 117.

L. de her. 91.

Pet. 5. 4.

Il. 56. 10.

Heb. 13. 18.

Frach. 34. qui pascebant semetipsos, nonne greges à pastoribus pascentur? lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod egrotum non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat non quaesistis, &c.

PAROECIA: παροικία, parikia, latinè penultimâ correptâ, nisi græcum accentum in eâ usurpemus. Est peregrinatio, habitaculum, incolatus, à παρά, quod in compositione significat etiam motum, & propinquitatem, & à verbo οἰκίζω, ikizo, habito. Unde significat & peregrinationem, vel peregrini adventum in quantum παρά motum significat: quod peregrinus aliunde adveniens, alicubi habitet tamquam advena. Designat etiam cohabitationem, prout communiter sumitur parœcia, illos Fideles comprehendens simul sub uno Parocho in locis vicinis habitantes: etsi parœcia cum voce παροχός non habeat connexionem. In parœciâ tenetur Parochus residere: nec potest diutius quam per duos menses in anno, idque cum debitâ licentiâ, & alio idoneo subrogato, abesse. Parœcia communis à Parocho parochia dicitur: & aliquando pro eâ diœcesis ponitur, ut in c. presbyter 12. q. 4. Sicut è contrâ nonnunquam pro diœcesi parochia reperitur. Uti in Baronio pluries: & signanter, ubi agens de unione Episcopatus Bremensis, & Hamburgensis, Adami Chronographi verba refert, inter cetera dicens: *Igitur Bremensis & Hamburgensis parochia adunatio facta est ultimo tempore S. Ansgarii*, &c. Immo aliquando Ecclesia universalis parochia dicta est: ut in Aldhelmo de Virgin. c. 7. Ab eadem radice fit paroecus, græcè παροικος, parikos, advena, incola, habitator in loco. Pompon. de verb. sign. l. pupillus.

PAROEMIA: παροιμία, parimia, latinè, cum penultima sit brevis, absolutè vox proparoxytona deberet esse. Sed ex usu legitime introductio pleurumque in similibus terminationibus accentus græcus retinetur in penultimâ. Ità dictum proverbium à παρά, parâ, quod & fecus significat, & δίωος, imos, via: eò quod passim fecus vias dicitur, id est ubique, etiam in triviis. Unde Liber Proverbiorum græcè apud 70 Parimias Salomondos, ut in voce parabola dictum est, inscribitur. Hebræum tamen. *meschialim*, & in regimine *miscle*, significat quaslibet illustres sententias, sive sint proverbialia, sive ænigmata, sive parabola: quia hæc sæpè confunduntur in Scripturis. Adedque parœmia in hoc Salomonis libro latius accipitur, ut hæc omnia comprehendat. Hæc autem parœmiæ, seu parabola, a Cap. 10 incipiunt: nam prima novem capita Sapientiæ encomium continent. Hic Liber, ut observat D. Hieronymus, est parvulorum præsertim, & incipientium eruditorum: idè in viâ purgativâ passim eos docet vitia relinquere, virtutes amplecti. Sed Ecclesiastes magis proficientes respicit: uti Cantica perfectos. Juxta id quod dixit Hieronymus: *Salomon pacificus, amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam jungit, & Christum*. In hoc libro Septuaginta sæpius Paraphrasem potius quam Interpretem egerunt: & idè ab Hebraico

passim, & Latino discordant. In novo etiam Testamento parœmia latius sumitur, pro parabola, similitudine, aut aliquo modo loquendi figurato. Ità de illâ parabola, de vero pastore, & mercenario dicit Joannes: *Hoc proverbium dixit illis Jesus*, græcè τὸν παροικίαν, ten parimian. Ità quoque dum alibi dicit: *Hæc in proverbis locutus sum vobis*, græcè ἐν παροιμίαις. Sicque illud verum proverbium, *Canis ad vomitum*, in Textu græco parœmia dicitur: & hîc strictiore accipitur significato. De quâ dicit Isidorus: *Parœmia est rebus, & temporibus accommodatum proverbium*.

PAROEMIOGRAPHUS: παρομιωγραφός, paromio-graphos, latinè penultimâ correptâ, etsi græcus in eâ ponatur accentus. Est parœmiarum scriptor, à verbo γράφω, grapho, scribo: & de quolibet proverbiorum compositor, aut collectore dici potest. Sed antonomasticè per Parœmiographum Salomon est intelligendus, qui Spiritu sancto dictante illas parœmias composuit, de quibus in præcedenti vocabulo dictum est.

PAROENIA: παροένια, parinîa, latinè cum accentu in antepenultimâ, cum absolutè penultima brevis sit. Multi tamen in similibus, ut sæpius dictum, Græcos in accentu penultimæ legitime sequuntur. Ità dicta debacchatio, contumelia, vel injuria, aut petulantia in ebrietate admixta, vinolentia: à παρά, parâ, secus, præter, à, & δίωος, imos, vinum, quod oriatur à vino, aut secus vinum. Hinc & verbum παροένιο, parinéo, debacchor, item parœnion, convitium, temerè, ac fultè dictum, velut inter pocula. Idè pro injuriâ, ineptè, & arroganter prolata, apud D. Hieronymum explicatur parœnia. Dicitur et ab aliquibus latinè parœnius, aut parœnus, græcè παροένιος, parinios, vinolentus: vox in Textu græco, & vinolentus à Nostro vertitur. Scilicet ubi de qualitatibus Episcopo necessariis differens, ait, *non vinolentus*, græcè μὴ παροένιος, mē parinios, non parœnum.

PAROMOEON: παρομοίον, paromion, simile, ad simile. Hujus masculinum est παρομοίον: à παρά, ad, & ομοίος, homios, similis. Hinc παρομοίωσις, paromiosis, latinè paromœosis, similitudo, & penultimâ longâ propter ομοίωσις, est proferenda. Paromœon specialiter dicitur similitudo verborum in oratione, in hoc à paronomasiâ distincta, quod hæc in nominum, illud in verborum similitudine consistat. Ut si de aliquo dicatur eum arare, non orare. Aliis paromœon est illa cacophonia, seu vitium in oratione, cum ab iisdem literis diversa verba ducunt initium. Prioris generis paromœon satis frequens in Sanctis Patribus, præsertim in D. Bernardo poterit observari.

PAROMOLOGIA: παρομολογία, paromologia, latinè sæpius accentus græcus in penultimâ retinetur, cum aliàs in rigore brevis sit. Est confessio, à παρά, ad, & homologia, confessio, pactum, assensus, conniventia: adedque hæc omnia ad alium facta, voce paromologia, denotantur. Nisi dicatur hîc quoque, ut affolet, παρά significare quid malè, fide, aut perperam factum. Nam paromologia intelligitur figura illa, cum aliqua concedimus auctori, deinde inferimus aliquid, quod omnia que posuimus evertat. Talis figura in sacris non desi-

desideratur Authoribus. Ex diâ etymologiâ patet, quod paromologia fictam, aut sacrilegam confessionem etiam significare possit.

PARONOMASIA: παρονομασία, paronomasia, in rigore vox est latinè proparoxytona, nisi ex usu legitimo fiat paroxytona cum Græcis, etsi penultima sit brevis. A Rhetoribus latinis vocatur agnominatio. Est enim figura rhetorica verborum, in quâ est vocum affinium, significatione diversarum, jucunda quædam collusio. Vesuti in istâ: *Ex oratore arator factus est*. Paronomasia dicitur, à παρά, prope, ad, & νόμος, nomos, nomen. Hæc figura in Scripturis non desideratur: & in S.S. Patribus satis est frequens, quâ jucundè sæpius suos tractatus Augustinus inspergit. In Scripturis verò famosa est illa in Lib. Danielis, ab Interpretibus accuratè in Textu græco observata: quæ non potuit ità latino exprimi sermone. Desunt enim nomina, quæ talem collusionem referre possint, & idem significatum græcis vocibus consonans retinere. Alludit autem Daniel, duos senes mæchos, & dierum matorum inveteratos examinâs, ad harum duarum vocabularum etymologiam, schinos, & prinos: quâ à verbis σχίζω, schizo, scindo, & πρῖος, prios, seco deducit. Et idè primo sene interrogato, sub quâ arbore Susannam, & juvenem illum sibi colloquentes vidisset, & cum respondisset sub schino, jucundè, ac severè alludens Propheta, & judex, ad vocis schinos etymon, à schizo, scindo; subjungit: *Rectè mentitus es in caput tuum: ecce enim Angelus Dei acceptâ sententiâ ab eo scindet te medium*. Est verò schinus eadem cum lentisco, quæ secundum Hippocratem est magnitudinis ilicis, odore terebinthi, acinis dum maturescunt rufis, dum maturerunt, nigris. Ubi & in Latino est quædam collusio in voce schinus, & scindet. Sed in Græco altera est lepidâ paronomasia, dum alter fenex ad examen vocatus, & interrogatus, sub quâ arbore comprehenderit eos loquentes sibi; respondit sub primo. Ad quam vocem alludens Daniel dixit: *Rectè mentitus es & tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini gladium habens, ut secet te medium, & interficiat vos*. Prius est illex, à quâ coccus nascitur. Hîc verò in Latino Interpres similem vocum affinitatem, ut in aliâ arbore, non invenit. Atque obiter notandum est impudicos senes verè potuisse negare, se arbores imputati facinoris, ut itâ dicam, obumbratrices observasse. Sed divinâ providentiâ, & iusto Dei iudicio factum est, ut respondentes ad id, ad quod aliàs non tenebantur, propriis verbis suam proderent falsitatem. D. Hieronymus ex Africano, & aliis notans etymologias has, ait τὸ σχίζω, schizo, scindere, de græco descendere, earum exemplum præfert linguâ latinâ. *Cujus rei*, inquit, *nos intelligentiam nostris possumus dare, ut v. g. dicamus de arbore ilice, dixisse eum, illico pereas: & à lentisco in lentis cœminant Angelus, vel nō lentè pereas: aut lentus, id est inflexibilis ducaris ad mortem, sive aliud quid ad arboris nomen conveniens*. Propter illam in Græco paronomasiam, & alias rationes, præsertim quod teste Hieronymo, *apud Hebræos nec Susanna habet historiam, nec hynnum trium puorum, nec belis, draconisque fabulas*; multi hanc ut spuriam libri Danielis partem, & suppositiciam

tanti Prophetæ prolem expunxerunt, & ejecerunt. Ut narrat idem S. Doctor de quibusdam Judæorum præceptoribus, & de Julio Africano, Origeni opponente has etymologias à Græco quodam simul cum historiâ fuisse confictas. Nam iste Africanus senior, ad eum de Susannæ historiâ scripsit epistolam, in quâ eam istâ, & aliis rationibus, ut apocrypham refutat: cum in Hebræo, & Chaldæo, quâ linguâ conscriptus est liber Danielis, tales non habeantur allusiones. Et satis constat ex D. Hieronymi verbis, tantum Doctorem de hujus historiæ veritate saltem dubitasse: ac tandem ait, *Super quâ re lectoris arbitrio iudicium relinquo*, &c. Sed absolutè dicendum est, contrâ Eusebium, Apollinarem, Liranum, Dionysium Carthuf. & alios, hanc etiam Danielis partem esse canonicam. Et quamvis multi Orthodoxi Doctores, cum D. Hieronymo, dubitaverint; tamen, post Conc. Tridentini definitionem, omnis ambigendi locus ablatu est. Dicit enim: *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus prout in Ecclesiâ Catholicâ legi consueverunt, & in veteri vulgatâ editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit, anathema sit*. Accedit multorum S.S. Patrum auctoritas, Augustini, Cyrilli, Chrysostomi, Gregorii, & aliorum, eam historiam ut canonicam sæpè citantium.

PARONYMON: παρωνυμιον, p. b., denominativum, seu nomen ab alio derivatum, accessorium nomen ex eventu. Formatur à παρά, à, vel ab, & νόμος, nomen: cum solitâ duarum literarum in compositis mutatione. Talia paronyma in græcâ, & latinâ linguâ, & in omnibus Authoribus obvia: ut eusebia ab eusebos, andreas ab andriâ, & aliâ sexcenta denominantur.

PAROPSIS: παροψίς, paropsis, patina, catinus, aut discus, in quo cibus apponitur, aut condimentum. Dicitur & παροψίς, parapsis, apud Suidam. Quod sit idem cum catino patet ex sacro Textu. Nam quod in Matthæo Christus dixit, *Qui intingit mecum manum in paropside hic me tradet*; in Marco habetur in catino. In neutro tamen loco Textus græcus voce paropsis utitur, sed τρυβλιον. Dictum autem voluit hoc vocabulum paropsis à rotunditate, & flexu, quod ad visum pateat. Nam παρά, ad, & ὄψις, opis, visus: vel quia ad opsonium infervit, quod græcè ὄψιον, opson, appellatur. Hac voce in Græco, ut & in Latino, utitur Matthæus, dum narrat Christum, insectantem Scribarum, & Phariseorum apparentem, & solùm exteriorem munditiam, dixisse: *Vae vobis scribae, & Pharisei hypocrita: quia mundatis quod deforis est calicis, & paropsidis, intus autem pleni estis rapinâ, & immunditiâ*.

PAROXYSMUS: παροξυσμός, paroxysmos, irritatio, exacerbatio, accessio, incitatio. Oritur à verbo παροξύνω, paroxyno, exacuo, irrito, exacerbo. Nam ejus prima persona præter. pass. secundum Atticos est παροξυσμαι, paroxysma, & hinc paroxysmos. A Medicis itâ vocatur febris accessio, seu recursus. Tunc enim humore peccante, stas vicibus exacerbato, febris recrudescit, & in corpore fit exacerbatio: atque secundum varios humores peccantes variis diebus recurrit febris. Sumitur etiam paroxysmus pro animorum irritatione, & in-

An. Chr. 858. m. 15.

Io. 10. 6. c. 16. 17.

2. Pet. 22.

Orig. li. c. 36.

1. Tim. 4. 3.

v. 58.

v. 59.

Ep. 120.

Ib.

Dan. 13. 55.

v. 58.

v. 59.

Ep. 120.

Ib.

Sels. 4.

Matth. 26. 23.

Marci 14. 20.

Matth. 23. 25.

ter homines diffensione. Sic illa diffensio, quae inter Paulum, & Barnabam irrepfit, in Textu graeco *paroxyfimos* nominatur. Quia Paulus volebat suae peregrinationis socium Joannem illum, qui vocabatur Marcus: à quo in Pamphylia desertus fuerat, assumere. Atque ita exorta nonnulla exacerbatio inter viros illos divinos, ut à se invicem discederent. *Facta est autem diffensio ita ut discederent ab invicem*: graecè ἐγένετο ἡ ἀποχρισμὸς, *egēneto un paroxyfimos*, factus est igitur paroxyfimus. Potius tamen haec diffensio fuit in intellectu; ob varias rationes quibus uterque fulciebatur, quam in voluntate: adedque fuit sine mutuae charitatis laesione. Itam verò diffensionem permittit Deus, ut sic Barnabà à Paulo discedente, pluribus Evangelium prædicaretur.

A. G. 15.
19.

PAROXYTONUS: παροξύτωνος, *paroxytonos*, p. b. dictio habens accentum in penultima. Nam illa quae accentum habet in ultimâ syllabâ oxytona dicitur, id est acuti toni: ab ὄξυς, *oxyis*, acutus, & τόνος, *tonos*, tonus. Quales quidem nullae sunt in lingua latinâ, sed multae in lingua graecâ: ut θεός, *theos*, Deus. Paroxytonus autem fit à παρός, *paros*, ante, quasi anteoxytonus: eò quod habeat accentum ante locum oxytoni. Nisi velimus dicere oriri à particula *parâ*, quod & prope significat: quia habet accentum prope locum oxytoni. Proparoxytona verò habet accentum in antepenultima: nam πρό, *pro*, ante, præ: quasi præanteoxytona. In hisce ad nos frum propositum observare juvat, non omnes voces paroxytonas, aut proparoxytonas in graeco, tales etiam esse in latino, ut passim in hujus operis decursu monuimus, & in Prooemio notavimus. Quae observatio erit usui in vocibus graeco-latinis rectè proferendis.

PARRHESIA: παρρησία, *parrhesia*, latinè, cum penultima brevis sit, debet esse cum accentu in antepenultima, nisi Graecos imitari velimus. Est libertas loquendi, aut proparoxytonas in graeco, tales etiam esse in latino, ut passim in hujus operis decursu monuimus, & in Prooemio notavimus. Quae observatio erit usui in vocibus graeco-latinis rectè proferendis.

A. G. 19.

PARRHESIA: παρρησία, *parrhesia*, latinè, cum penultima brevis sit, debet esse cum accentu in antepenultima, nisi Graecos imitari velimus. Est libertas loquendi, aut proparoxytonas in graeco, tales etiam esse in latino, ut passim in hujus operis decursu monuimus, & in Prooemio notavimus. Quae observatio erit usui in vocibus graeco-latinis rectè proferendis.

PARRHESIA: παρρησία, *parrhesia*, latinè, cum penultima brevis sit, debet esse cum accentu in antepenultima, nisi Graecos imitari velimus. Est libertas loquendi, aut proparoxytonas in graeco, tales etiam esse in latino, ut passim in hujus operis decursu monuimus, & in Prooemio notavimus. Quae observatio erit usui in vocibus graeco-latinis rectè proferendis.

Budæus, quasi non tam D. Virginis honori, & cultui, quam suo commodo consulentes.

PARTHENIUS: παρθένιος, *parthenios*, p. b., virginalis, seu virgineus, ab eadem voce *parthénos*, virgo. Ità dictus ille qui natus ex matre, quae cum nuberet virgo erat, vel talis publicè habebatur. Huic opponitur *οὐβνός*, *scōbios*, ex occulto concubitu, aut illegitimis nuptiis natus, aut saltem ex matre non virgine: à οὐβνός, *scōbios*, tenebrae, quasi occultus, & tenebrosus. Ab eadem voce *parthénos*, fit *παρθενίος*, *parthenios*, virginalis; à quâ & *παρθενίον*, *parthenion*, locus ubi virgines habitant, & Palladis templum. Dicitur & parthenius vir, qui virginem uxorem duxit. S. Parthenius corpore, & animâ eunuchus, Ecclesiae Catholicae, ut virginis castae, uni viro exhibitae Christo, filius, virginalem Fidem amplexus, martyrii sanguine eam fecundavit, meritorum sobolem multiplicavit, virgineo cœli thalamo dignatus fuit.

PARTHENOPE: παρθένωπε, *parthenope*, latinè penultima brevi, etsi graecus accentus in eâ ponatur. Una Sirenum, unde & Neapolis dicta est. Vox est derivata, à παρθένος, *parthenos*, virgo, & ὄψ, *ops*, genit. ὀπίς, *opis*, vox, visus; ità ut parthenope dicatur, virginis vocem, aut faciem habens. De qua Isidorus: *Parthenopia*, à parthenope virgine quidam illic sepulta, quod oppidum postea Augustus Neapolim esse maluit.

PARTHENOTROPHIUM: παρθενότροφιον, *parthenotrophion*, p. l., locus ubi virgines aluntur. Formatur à dictâ voce *parthénos*, virgo, & verbo *τρέφω*, *trépho*, alo. Qualia inter aliquarum insigniorum civitatum opera pia plerumque videntur: in quibus pauperes virgines aluntur, & recluduntur, ut ita turpiter amittendae virginitatis ansa eripiantur. Virginitas quippè, graecè παρθενία, *parthenia* (& latinè parthénia, p. b., diceretur) est virtus angelica, cui conservandae sanctè, & salubriter talia eriguntur parthenotrophia. Ipsi quoque sanctimoniam in conventus, in quibus haec sacrae virgines cibo spirituali, & corporali nutriuntur, non malè parthenotrophia dicentur. Si verò ex piâ fundatione, ut detur in parthenotrophium ingressus, virginitas requiratur; non poterunt illuc locum habere quae saltem voluntariè corruptae sunt. Feminae tamen vulgò, dum virginitatis signaculum non amiserunt, virgines reputantur. Si quae verò per vim, ipsâ reluctante, corrupta est, eam quoque inter virgines ali posse probabilis est, cum verè coràm Deo virgo sit. Duplex enim datur virginitas; materialis, & formalis. Illa est corporis integritas; haec autem virtus. Illa laudem apud Deum, & præmium non habet, nisi in quantum à voluntate dependet; haec verò intrinsecè bona est, utpotè virtus: & quidem in sublimi excellentiâ gradu constituta. Materialis est abstinètia à feminis resolutione, seu spermaticino: formalis verò est firmum propositum talem resolutionem non procurandi, aut illi non consentiendi. Vel, ut haec clariùs cum D. Thomâ explicemus, tria in virginitatis amissione consideranda sunt. *Unum quidem ex parte corporis, scilicet violatio signaculi virginalis*: quae per accidens se habet ad virginitatem, quamvis in feminis haec vulgò magni fiat, præsertim si per copulam, et i virgini involuntariè de-

D. Th.
2.2. q. 152
a. 1. c.

deperdatur. Secundum partim est ex parte animae, partim ex parte corporis: scilicet ipsa resolutio feminis delectationem sensibilem creans. Et haec materialiter se habet, cum sensibiles passionis sint actum moralium materiae. Unde si haec sit involuntaria, ut in somno, in violentâ compressione, quâ humores præter voluntatem resolvi possunt; nihil virginitati coràm Deo derogatur. Ut & in deperditione involuntariâ claustrî virginalis, ex stupro violento, aut humorum exofione, aut etiam voluntariâ, adhibito ex necessitate medicamento, talis signaculi violativo. Tertium autem quod se tenet ex parte folius animae, est propositum perveniendi ad talem delectationem. Et hoc se habet formaliter: cum per tale propositum absolute virtus deperdatur castitatis. Propositum autem contrarium nempe per se abstinendi ab omni venerea voluptatis experimento, est virtus specialis, cum versetur circa materiam specialem boni, specialem excellentiam habentem. Sicut enim magnificentia est virtus à liberalitate distincta, quia illa versatur circa magnos sùptus: cū hæc cōmuniter se habeat circa omnem pecuniarum usum; ita virginitas se habet ad castitatem. Quia hæc se conservat ab inordinatione venerea voluptatis, illa verò habet specialem excellentiam, dum se ab omni venerea delectatione immunem, etiam ab eâ quae in matrimonio licita est, immaculatam angelicè custodit. Sicuti rectè probat Parthenius, adedque Angelicus Doctor. Qui verò jam venerea expertus, perfectæ castitati se tradit, habebit quidem id, quod in virginitate est formale: etsi desit materia virginitatis. Sicuti qui pecunias consumpsit potest quidem habere eandem animi dispositionem ad magnificè erogandum si haberet: quamvis desit materia, circa quam ista virtus exerceatur, adedque magnificentiae materiâ privetur. Lauream verò virginitatis adipiscuntur illi soli qui voluntariè venerea experti non sunt: hocque modo virginitas semel amissa est irreparabilis. Sed qui solo proposito, absque feminis resolutione, contra castitatem peccavit, sicque formaliter virginitatem perdidit, talis potest per poenitentiam in pristinum restitui, & virginitatis lauream promereri: cum reverà omnia habeat, quae ad castitatem materialem, & formalem desiderantur. Si quae verò mulier per vim, sine ullo ipsius consensu, corrupta esset, cum tunc virginitatem coràm Deo non amittat: & postea, intercurrente aliquo tempore, propositum haberet contra castitatem peccandi, quod tamen poenitentia dilueret; an tunc coràm Deo virginitatem recuperaret, quaerendum est. Quia illo actu exteriori virginitatem non perdidit: illud verò formale, quod impuro desiderio amiserat, per poenitentiam recuperavit. Sicut ille qui pollutionem in somnis involuntariè passus est, etsi postea aliquo impudico desiderio contaminetur, si per poenitentiam hunc actum interioriorem eluat; virgo remanet, si aliàs venereis operam non dederit. Videtur tamen cum Lesio virginitas etiam irreparabiliter amitti posse, etsi non sequatur feminis resolutio. In illo nempe qui voluntariè talem causam spermaticam adhibuit, ex quo secutus fuisset, si per accidens impeditus non fuisset: ut puta propter senectutem, pueritiam, infirmitatem. Si enim quis v. g. tactibus impudicia va-

1b.

1b.

D. Th. 1. 2.

D. Th. &
jure 1. 4. c.
2. D. 16.

caret, ex quibus in sano, aut adulto corruptio carnis sequeretur, etiam in isto virginitatem irreparabiliter amitti tenendum est.

PASCHA: πάσχα. Etsi aliqui hanc vocem graecam originem, à verbo graeco *πάσχω*, *pascho*, patior, habere existimaverint; tamen constat hebraicam etymologiam fuisse fortitam. Nam hebraicè dicitur *pesach*, id est transitus, à radice *pasach*, transivit: à nostro Interprete *phaso* scribitur, à γο *pascha*, unde Latini suum Pascha sumpserunt, exaratur. Illud ergo hebraicum *pesach*, seu *phesach*, à nostro Interprete non *pascha*, sed *phaso* vertitur: Est enim transitus Domini. Videlicet ob transitum Angeli, Aegyptiorum primogenitos exterminantis: qui Hebraeorum superliminare, agni sanguine tinctum aspiciens, pertransibat. Sed cum hanc vocem inter graecas non reponamus, nos etiam illam breviter pertransibimus. De Paschate tamen nonnulla superius dicta in voce *parafceve*.

פסח
פסח
פסח
Ex. 12. 11.

PASICRATES: πασικράτης, *pasicrates*, latinè penultima correpta, etsi graecus accentus in eâ ponatur, Idiomate nostro sonat omnibus robur, aut potentiam, item princeps, aut imperans verti potest: à πασι, *pas*, omnibus, dativo plur. vocis *pas*, omnis, & κρατός, *cratos*, potentia, robur, aut à verbo κρατέω, *crateo*, teneo, vinco, impero. Egregium S. Martyris nomen, qui suâ constantiâ omnibus Fidelibus robur, & potentiam addens, omnium imperio dignus, in cœli principem evectus fuit.

PASTOPHORUM: παστοφώριον, *pastophorion*, p. b., ut habent 70 apud Isaiam, ubi Noster legit in *tabernaculo*, graecè *pastophorion*. Sed apud Suidam, & in multis Lexicis scribitur *αστοφώριον*, *pastophorion*, p. l.: adedque penultima in hoc vocabulo est ambigua. Est autem pastophorium, ut dicit Hieronymus in Isaiam, thalamus in quo habitat praepositus templi: sic dictum à voce *παστός*, *passtos*, pallium sacerdotale, aut thalamus nuptialis, adedque & pro thalamo ponitur. Ejus origo est à verbo *παστός*, *passtos*, orno: verbum autem *φώριον*, *phorion*, significat gesto, aut fero. Pastophori, p. b., erant Aegyptii sacerdotes, sic à pasto, seu pallio ferendo nuncupati. Unde & pastophorium est pastophori domicilium: quam vocem graecus Interpres ob habitaculi, & officii similitudinem, in templi Jerosolymitani exedras intrusit. Sicque pastophoria in templo erant domus, in quibus Levitæ excubabant: in atriis nempe domus Domini, ut ait Hier. Laurentus. De pastophoriis noster Textus agit solummodò in Lib. 1. Machabæorum. Narrat enim post templi à Gentilibus prophanationem, & Judæ Machabæi victoriâ, cum ascenderent ut mundarent sancta, vidisse Judæos altare prophanatum, portas exustas, & in atriis virgulta nata, sicut in saltu, vel in montibus, & pastophoria diruta. Quae postea meliori modo instaurarunt, & expurgarunt: Et dedicaverunt portas, & pastophoria, & imposuerunt eis januas. Hic quoque Textus graecus utrobique legit pastophoria. Baronius de pastophoriis ad Ecclesias Christianorum extrui solitis, ex Clementis Romani Constit. l. 2. c. 61, mentionem agit: ubi & de erectis apud S. Petri Basilicam, quae à Paulino secretaria nuncupatur. Et haec vox, ait Baronius, ex D. Hieronymo, idem est quod thalamus, seu interioris cubiculum.

16. 2. 14.

In Sylva
Alleg.

1. Mach. 4.
38.

v. 57.

An. Chr.
17. N. 104.

PATER: *πάτερ*, *patér*. Ità ergò pauperes sunt Latini, ut & primas puerorum voces, sicuti de *Pa-pa* diximus, à Græcis emendicent. Nam hæc vox *pater* græcam planè originem agnoscit; à *πάτερ*, *patér*, puer; & verbo *πάσχω*, *terò*, seruo, quia pueros seruat, & tuetur. Ger. Vossius asserit non incommodè à *πάσχω*, *páso*, *pasco*, deduci posse. Sed hoc verbum poeticum præcisè est possideo, vescor, adipiscor. Pluries in Scripturis Deus se non solum hominum, sed & omnium creaturarum patrem demonstrat. Magis tamen improprie aliarum creaturarum, quam rationalium est pater; cum magis ab eo distent in naturæ similitudine, quæ requiritur ad veram generationem, & paternitatis rationem. Datur tamen & in cæteris aliqua paternitatis analogia, ob creationem, conservationem, & admirabilem providentiam. Unde & Deus Jobo dicit: *Quis est pluvia pater? vel quis genuit stillas roris? de cuius utero egressa est glacies, & gelu de celo quis genuit?* Et ità 70 legunt *וַיְהִי אֲבִיבָהּ*, *hyetè patér*, pluviae pater: necnon Textus hebraicus habet *אב*, *ab*, pater, unde fit & Syriacè *abbá* pater, Oritur à radice *אב*, *ab*, voluit, concupivit, ob propensam voluntatem ergà liberos; inventor quoque & author *av* appellatur. Hoc autem nomen pater in divinis sumitur personaliter, & essentialiter. Personaliter quidem, & propriissimè de primâ Personâ respectu secundæ. Nam illuc est vera generatio, immò infinitè perfectior quam in creaturis. Nam est vera origo viventis à vivente, à principio conjuncto, in similitudinem naturæ; nec major similitudo potest reperiri, aut excogitari, quam illa ubi est perfecta naturæ identitas, cum reali, & maximâ duorum suppositorum distinctione, quorum unum ab alio procedit. Et idèdè lógè prius, quantum ad rem significatam, dicitur paternitas in divinis, quam in creaturis: juxtà id quod dicit Apostolus, *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in celis, & in terrâ nominatur*. Per prius etiam dicitur nomen patris in divinis personaliter, quam essentialiter. Cujus rationem assignat D. Thomas: quia omnia imperfecta sumuntur à perfectis. In Deo autem Patre perfecta ratio paternitatis respectu Filii reperitur: in Deo verò respectu creaturæ, non nisi secundum aliquam similitudinem. Dicitur autem

D. Th. 1b. *Deus alicujus creaturæ pater propter similitudinem vestigiæ tantum, utpotè irrationalium creaturaru: ut nuper de paternitate respectu pluviae, stillarum roris, & aliarum similiarum irrationalium creaturarum diximus. Alicujus verò creaturæ, subjungit Angelicus, scilicet rationalis dicitur pater secundum similitudinem imaginis, secundum illud Deut. 32, nonne est ipse pater tuus, qui possedit, & fecit, & creavit te? Sed perfectius dicitur Pater secundum similitudinem gratiæ, & perfectissimè secundum similitudinem gloriæ, in quantum respectu creaturæ ipsi paternitas competere potest. Propter gratiæ filiationem justè dicuntur filii adoptivi, & habent pignus æternæ hereditatis, atque spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater. Abba, ut diximus, syrum est vocabulum, idem significans ac pater: & hanc vocem ad anterioris explicationem Interpres adjunxit. Græcus habet *αββα* & *πατερ*, *abbá* & *patér*, hanc dictionem cum articulo*

ponens, q. d. ille qui per antonomasiam verè est pater. Propter similitudinem gloriæ denique respectu Beatorum Pater appellatur: cum illi jam æternâ hereditate fruantur. De quâ dicit Apostolus: *Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei*. Omnibus hæc modis Angeli sancti dicuntur filii Dei, prout ait sacer Textus: *Quâdam autem die, cum venissent filii Dei, ut assisterent coram Domino. Hisce modis Deus essentialiter respectu creaturarum, cum sit nomen quod ratione divinæ essentiae omnibus tribus Personis attribuitur, Pater est asserendus.*

PATHEMA: *πάθημα*, *pathema*, latinè propter *πάσχω*, *pascho*, *patior*, quod in aristoteli secundo habet *πάθος*, *pathos*, passio sum. Hinc oritur pathema, & *πάθος*, *pathos*, passio, Passiones illæ, circa quas moderandas multæ virtutes versantur, à Philosophis animi dicuntur pathemata. Cum autem passio tripliciter sumatur: primò latè pro qualibet receptione, juxtà id quod dicit Aristoteles, etiam de intellectione, quòd intelligere est quoddam pati: secundò strictius, pro receptione conjunctâ cum expulsionem alicujus in subjecto præexistentis, sive hoc esset ipsi naturale, sive violentum; tertio propriissimè, pro receptione conjunctâ cum remotione alicujus præexistentis in passio, juxtà ipsius exigentiam, & naturam; hoc tertio modo animi pathema est intelligendum. Non quòd anima hoc modo pati possit; sed quia operatio partis sensitivæ exercetur dependenter ab organo corporeo, quod est capax passionis strictè talis, & cum transmutatione, ac corruptione conjunctæ. Quod præsertim habet locum in operationibus potentie appetitivæ, quæ peraguntur per fugam, & persecutionem objectorum, circa quæ versantur, ex quibus alteratio, & motus in corpore consequuntur. Quapropter isti motus partis appetitivæ in animâ vocantur passionem. De quibus Augustinus ait: *Motus animæ quos græci pathi appellant, ex latinis qui dantur ut Cicero 3. Tuscul., perturbationes dixerunt, alii affectiones, alii affectus, alii expressius passionem vocaverunt*. Dicuntur autem *pathi*, seu *pathos*, græcè *πάθος*, quod est plurale contractum à voce *πάθος*, quæ idem significat ac pathema. Et definitur à Damasceno: *Passio est motus virtutis appetitivæ sensibilis, ob imaginationem boni, & mali*. Nam ex actu virtutis imaginativæ, seu apprehensivæ movetur appetitus: atque ipsius actibus mediantibus organum corporale alteratur. Non dicuntur autem passionem actus virtutis sensitivæ, quia non habent adjunctam transmutationem corporalem per se, ut appetitus; sed tantum per accidens, & mediatè. Et quidem mediatè, ut jam diximus: per accidens verò, propter nimiam attentionem: aut intentionem, aut continuationem. Adedque passio cum Esparzâ optimè definiripotest: *Affectus immediatè inductivus transmutationis corporalis*. Omnes passionem esse malas Stoici assererant, ducti tamen falso principio, ut observat D. Thomas, quòd inter sensum, & intellectum non discernent: adedque nec inter appetitum sensitivum, & voluntatem. Ex quo ulterius decidebant, omnem appetitionem rectæ rationi conformem esse voluntatem; omnem

Rom. 5. 1.
Iob. 1. 6.
I.
3. de Anima textu 12.
L. 9. de Civ. Dei 4.
L. 2. de Fide orthod. c. 22.
L. 7. q. 1. a. 6.
1. 2. q. 24. a. 2. c.

verò disconformem esse passionem: ex hoc legitime arguentes omnem passionem esse malam. Sed Peripatetici dixerunt passionem moderatas esse bonas. Nam cum animi pathemata, utpotè solo sensu directâ, in se non sint libera; totam suam bonitatem, & malitiam moralem desumunt, prout voluntatis libertati subduntur. Subiungunt enim rationis imperio, non quidem despoticè, cum sæpè voluntati reludentur (& hinc illa lucra, & rebellio, etiam sanctis viris molesta) sed politicè. Quâ ratione dixit Philosophus rationem appetitui sensitivo præferre, non principatu despotico, qui est Domini ad servum; sed principatu politico, aut regali, qui subditis liberam quoad plura relinquit electionem, ac dispositionem. Ad differentiam potentie locomotivæ, quæ serviliter obedit rationi.

Quoad numerum, divisionem, & ordinem passionum, à communi Philosophorum, & Theologorum opinione desectens Rhenus Descartes, varia paradoxa commentus est. Inter cætera primam passionem admirationem constituit: quæ tamen aut non est passio, aut species timoris recensenda. Et quidem non est passio, si consideretur admiratio proprie dicta in intellectu: quæ secundum Aristotelem ex hoc causatur, quòd aliquis effectum videat, & causam ignoret. Adedque est attentæ mentis in aliquo novo objecto desixio, ejus causam ignorantis, & eam scire desiderantis. Ex quâ etiam in corpore oritur aliquis brevis raptus, & subita exstasis, sine motu, & voce. Sicque non est passio, quæ ad appetitum inferiorem pertinet, etsi propter applicationem alteratio nonnulla fiat in corpore. Aliqua verò admiratio est passio, cum species timoris à D. Thomâ constituitur: quæ oritur, dum quis considerat aliquod magnum malum, cuius exitum considerare non sufficit. Sed quidquid sit de admiratione, absolutè regiam Philosophorum viâ est incedendum: qui juxtà potentias, concupiscibilem, & irascibilem, in appetitui sensitivo passionem distinxerunt. An verò istæ potentie inter se realiter distinguantur, ut contendit D. Thomas, non est re nostrâ hîc inquirere. Concupiscibilis quidem illa dicitur, quæ circa bonum, & malum simpliciter; irascibilis verò, quæ circa bonum, & malum arduum versatur. Ratione boni, & mali sine præsentia, & absentia percepti, formatur in concupiscibili amor, & odium: si alterutrum absens repræsentetur; oritur desiderium, aut fuga: si verò præsens; gaudium, aut dolor insurgit. Et hæc sunt sex passionem partis concupiscibilis. Ad irascibilem quinque passionem communiter, cum D. Thomâ reducuntur. Nam si bonum sit absens, difficulter, sed tamen possibiliter consequibile; nascitur spes. E contrario si impossibile consecutione videatur; oritur desperatio. Circa malum verò absens, si arduum quidem videatur, sed superabile; insurgit audacia: timor verò; si vix appareat superabile; ità ut majus periculum existimetur, quam spes evadendi. Si denique malum est præsens; ebullit ira ut vindicetur. Cum cæteræ passionem suam habeat contrariam, sola ira, secundum D. Thomam, oppositâ caret passione: cum nec secundum rationem contrarietatis boni, & mali habeat contrarium, nec secundum accessum, & recessum. Si enim malo difficulti jam præsentem appetitum succumbat, oritur tri-

stia in concupiscibili; si verò infurgat ira exorietur. *Motum autem, ait D. Thomas, ad fugiendum habere non potest, quia iam malum ponitur præsens, vel præteritum*. Attamen satis est probabile iræ aliam passionem opponi, quæ lenitas, aut mansuetudo naturalis dici potest; quæ non consistit in purâ iræ negatione. Nam dicit Philosophus: *Verum quoniam irasci, & mansuetudo esse contraria sunt, & ira mansuetudini contrarium*. Considerandum est quidem quomodo mansuetudo iræ positivè contrarietur. Ad cujus explanationem notandum est non quodlibet malum præsens secundum se esse iræ motivum (nam hoc est potius tristitiæ objectum) sed malum præsens quatenus vindicabile difficulter. Sicut ergò exurgit iræ passio, dum virtus apparet ipsâ causâ mali inflicivâ fortior, & præponderantia mali videtur respectu arduitatis ad vindicandum; ità è contrario sequitur illa mansuetudo, quæ est passio, apparente alterutro excessu contrario. Et secundum hanc doctrinam duodecim erunt omnino animi passionem, seu pathemata, quæ à Physico, secundum ipsorum naturam: ab Ethico secundum quod consonant, aut dissonant rationi: à Medico, prout temperiem corporis alterant, & varios morbos inducere, aut aliquando sanitatem conservare possunt: à Theologo verò, ut sunt vitiorum, aut virtutum materiæ, adedque media, vel impedimenta ad æternæ salutis adeptionem, considerantur. Inter ipsas primæ sunt partis concupiscibilis passionem: quia prius est bonum, aut malum simpliciter, quam arduum. Sed omnium prima est amor, seu pura complacentia, quæ omnium omnino radix est, & origo. Nam propter amorem boni odio habetur malum contrarium, & sic de aliis diderendum. Physicè, & medicè de passionibus differit Sapiens, dum dicit: *Animus gaudens attonem flor: iam facit, spiritus tristis exsiccat ossa*. Ethicam præceptum tradit alius Sapiens: *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere*. Theologicè loquitur divinus Apostolus, ostendens, in scelerosæ pœnas, peccatores incidere in sædissimas passionem. *Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominie*. quæ in Textu græco dicuntur *πάθη ἀτιμίας*. De illis ad varia peccata, & mortem inducentibus, inquit: *Cum enim essemus in carne, passionem peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti*: quæ hîc in græco dicuntur *πάθηματα peccatorum*, quia ad peccata inducentia, & mortem operantia.

PATHEVICUS: *παθητικός*, *patheticós*, passivus. Est adjectivum à *πάθος*, passio: de quâ in voce pathema, & ab aliquibus etiam vox *pathos* latinè usurpata. Pathetica passim dicuntur illa, quæ vel passionem animi vivacius exprimunt, vel ad passionem excita ndas magis idonea censentur. Ut musica illa dicitur pathetica, quæ certâ vocis modulatione affectus exprimit, & imprimit. Sic Jeremia Threni, ab Interpretibus habentur pro maximè patheticâ, & affectuosâ totius Scripturæ parte. Quia in illis Propheta omni tristitiæ, ac dolori, omni planctu, ac lachrymis habenas videtur laxasse. *Cum quibus, ait Jac. Tirinus, comparata tragica Seneca, vel alia profanorum auctorum vice umbræ sunt, & ludi*. Pathetica etiam dicitur oratio, quæ

q. 2. a. 3.
L. 2. Rhet. c. 1.
L. 1. Polit. c. 3. ad med.
L. de passion. animæ.
L. 1. Metaph. c. 1.
1. 7. q. 41. a. 4. c.
Prov. 17. 22.
Ecc. 18. 30.
Rom. 1. 26.
Rom. 7. 5.
In Præf. ad Threnos.

ad indignationem excitandam, aut ad misericordiam conciliandam est opportuna.

PATHICUS: παθικός, pathicos, p. b. Ita græcè dici deberet pro passivo, passibili, aut patiente, à dictâ voce pathos, prout in dictione pathema, quamvis in Lexicis non repperim. Pathicus pro cinædo ponitur apud Tertulliani Interpretem: videlicet de Cleomacho, quem Tertullianus ait, de masculo fluxisse, nempe in feminam. Pathicissimus pro obsceno, & maxime turpi sumitur: ut pathicissimi libelli, qui res turpes, & nefandas complectuntur.

PATHOPOEIA: παθοποιία, pathopoiia, latinè si pentasyllabum efferatur, cum penultima sit brevis accentum habet in antepenultima. Aliàs si tetrasyllabum dicatur, propter diphthongum penultima est producenda. Ita dicta affectuum efformatio, seu commotio: à voce pathos, de qua in vocabulo pathema, idest passio, & à verbo poieo, pieo, facio, fingo. Est figura in oratione, in qua ad varios affectus, seu passiones commovemur. Talis figura etiam in spiritualibus maxime obvia. Nam hic facrorum Scriptorum finis præcipuus, ut ad Dei amorem, erga proximam misericordiam, peccati odium, pro delictis salubrem tristitiam, legentes inducant.

PATRIARCHA: πατριάρχης, patriarches, patriar, tribus, generis alicujus princeps. Nam sit à πατρίς, patris, patria, tribus, & ἀρχή, archos, princeps. Usitatius tamen dicitur patrum princeps: à πατήρ, patér, genit. πατήρ, patrós. Unde Hieronymus ait: Patriarcha patrum princeps, ἀρχὴς enim princeps, ut etiam refert Gratianus. Aliqui ab ἀρχή, arché, initium, deducunt, quod primi patris titulo decoretur. Hoc nomine inter ceteros honorati sunt Abraham, Isaac, Jacob, & hujus duodecim filii, qui 12 tribuum capita, & principes fuerunt. Hi enim omnes populi Israëliti patrum principes merito nuncupati: maxime tres primi, quibus specialis à Deo promissio facta est. Sed non his solis patriarcharum nomen attribuitur. Nam de aliquibus principibus, seu capitibus cognationum in tribu Benjamin dicitur: Hi patriarchæ, & cognationum principes, qui habitaverunt in Jerusalem. Septuaginta legunt: Hi principes cognationum, græcè ἀρχοντες πατριῶν, archontes patriôn, seu principes tribuum, aut familiarum. Textus hebraicus ait ראשֵׁי אבות, idest capita patrum. David etiam à D. Petro patriarcha dicitur: Liceat audenter dicere ad vos de patriarchâ David, qui verè fuit pater patriæ, & tot regum, ac posterorum insignis parens. Sicut & in Libro Tobie per patriarchas intelliguntur omnes illi Sancti insigniores ante Tobie tempora, qui propter numerosam prolem, aut populi paternam curam, & directionem, necnon spirituales in moribus castigandis regenerationem, patriarcharum nomine dignantur. Quare dicit Raphael Angelus Tobie juniori, quod post demonum primâ nocte fugatum, secundâ nocte in copulatione sanctorum patriarcharum admittetur. Textus græcus hæc longè aliter exponit. Sed Nostro inhærendo, vult dicere Raphael Tobie: precibus tuis obtinebis, ut in copulationem, seu communionem meritorum, sanctitatis, & privilegii

De Passio 64.

I.

Orig. 17. c. 12.

1. Par. 8. 28.

ראשֵׁי אבות

Tob. 6. 20.

patriarcharum admittaris: sicut tertîa nocte oratione continuâ obtinebis à Deo benedictionem, ut fili ex vobis procreentur incolumes. Patriarchæ etiam dicuntur aliqui Sancti insigniores, qui numerosissimæ, & castissimæ prolis non solum sunt patres, sed ipsorum patrum in Christi grege celeberrimos sunt parentes. Sic S. Joseph à populo christiano, non tantummodò, quia patrum omnium Veteris Testamenti est longè princeps, patriarcha renunciat; sed quod & in N. Testamento à sanctioribus Patribus, pro sanctissimo principe, & patre agnoscitur: ac in sacrosanctæ prolis fecunditate nobilior, quàm in virginitate illustrior acclamatur. Itaque quoque Patriarchæ dicuntur celebriorum Ordinum Fundatores, qui tot Ecclesiæ sanctiores, & doctiores recensent filios: unde jure merito inter patrum principes sint annumerandi.

Patriarchatus verò in Ecclesiâ Catholicâ est supremæ dignitatis nomen, quâ Patriarcha patrum princeps, etiam ipsis Archiepiscopis præeminet. Immo Patriarchæ in suo patriarchatu, quoad ordinationes, & confirmationes, omnia independentè à Romano Pontifice peragebant. Ad ipsum tamen ab illis dabatur appellatio, tamquam ad supremum totius Ecclesiæ Caput, ad quem spectat Concilia œcumenica convocare, & res ad Fidem spectantes definire. Ita patriarchæ nomen è Synagoga in Ecclesiâ transiit: & ut annotavit Em. Henricus Noris, primùm in Synodo Chalcedonensi, quæ fuit quartum Concilium generale, fuit auditum. In ordine Episcoporum, qui juxta Gratianum est quadripartitus, in Patriarchas, Archiepiscopos, Metropolitanos, atque Episcopos, primas tenet Patriarcha qui græcâ lingua summus patrâ interpretatur, quia primum post apostolicum tenet locum. Et idem quoque summo honore fungitur: tali nomine confertur, sicut Romanus, Antiochenus, Alexandrinus. In honorem S. Marci, D. Petri discipuli, qui Alexandriæ 19 annis Ecclesiâ illam rexit, præposita est Alexandrina Antiochena: immò utraque, instituto Constantinopolitano patriarchatu, suum perdidit locum. Ut ex Synodo sextâ citat Gratianus: Renovantes sancti Constantinopolitani decreta concilii petimus, ut constantinopolitana sedes, similia privilegia qua inferior Roma habet accipiat, non tamen in Ecclesiasticis rebus magnificetur ut illa; sed hæc secunda post illam existens, priusquam Alexandrina sedes numeretur, deinde Antiochena, & post eam Jerosolymitana. Addit præterea quod Alexandrina de secundâ facta sit tertîa: & Antiochena de tertîa facta sit quarta. Nisi fortè quis duas contendat esse secundas: ut Constantinopolitanam, & Alexandrinam parem suæ dignitati velit locum obtinere. Aliam rationem adfert Baronius, cur Alexandrinus patriarchatus Antiocheno prælatus sit. Majores enim, inquit, in instituentis sedibus Ecclesiarum, non aliam iniisse rationem, quàm secundum provinciarum divisionem, & prærogativas à Romanis antea stabilitas, quam plurima sunt exempla. Sed factis modò erit unum, vel alterum huc in præsentiarum afferre: ac in primis illud haud longè petiitum, de sede Antiochena, quæ quantumlibet à Petro ante Alexandrinam fuerit instituta; tamen quoniam præfectura Alexandrina, augustalis dicta,

2.

Dist. 1. c. clericos, & clericos

Dist. 22. c. renovates

Ib.

An. Chr. 39. N. 101

dicta, ab Augusto eo nomine insignita, magnificentissimè præ cæteris ab eodem fuerit nobilitata, longè præstabat Syriæ præfecturæ. Eâ de causâ factum apparet, ut quamvis sedes Antiochena ante Alexandrinam à Marco nomine Petri erectam, fuit instituta, tamen illi postposita habeatur. Hactenus Baronius. Eminentissimus Noris in suâ Dissertatione historica de Synodo quintâ, in ecclesiasticâ hierarchiâ quatuor Episcoporum ordines hoc modo statuit: nempe Patriarchas, Primates Exarchos, Metropolitanos, & Suffraganeos. Per Primates exarchos Archiepiscopos intelligit, quamvis etiam Patriarcha Primas dicatur. Sicuti Gratianus ait ex Anacleto Papâ: Patriarchas, vel primates, qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina. Sed non omnis Primas est Patriarcha. Multi enim Primates ultra Patriarchas fuerunt instituti. Patriarcha pluribus provinciis præest: ita, ut asserit Noris, 15 orientales provinciæ Patriarchæ prebant Antiocheno. Romano Patriarchæ suberat totus Occidens, Septentrio, Africa, & Illyricum. A tribus Autocephalis, de quibus suo loco dictum est, & nomine, & ecclesiasticæ jurisdictionis amplitudine Patriarcha distinctus, in pluribus cum iisdem conveniebat. Videlicet quod Patriarcha, ut Autocephalus, non indignetur in suâ ordinatione præviâ alicujus licentiâ. Est enim independens, ut ait eruditissimus Author nuper citatus, ab omni subjectione, & consecratur in suâ sede à Synodo provinciali. Poterat sine alterius licentiâ legitime electos Metropolitanos, & Episcopos confirmare, suoque arbitrio consecrare. Et ita ex antiquiore Ecclesiæ usu, tres tantum fuerunt à S. Petro instituti, unum representantes, adinstar Trinitatis, uti scripsit Symmachus Pontifex: qui nulli alteri subiecti amplissimis diocæsis in sacris imperabant. Postea Constantinopolitanus, Heracleensis Autocephali Suffraganeus, Imperatorum autoritate fultus, jus usurpavit patriarchale. Hierosolymitanus etiam, qui S. Augustini temporibus erat sub Metropolitanâ Cæsariensi in Palæstinâ, sine præjudicio tamen sui Metropolitanæ, Patriarcha dictus est. Aliqui præterea regnorum Primates, ad honorem, Patriarchæ nuncupati fuerunt. Uti & nomine solum, temporis decursu, Aquileensis Archiepiscopus Patriarchæ titulum obtinuit; initio quidem à suis provincialibus, jam schismate oborto. Ut meritò dicit Noris, Ex schismate illum derivatum fuisse jure arbitrò: etli postea connivente Apostolica sede hunc titulum retinuerit. Nullus tamen affirmare potest Antistitem Aquileensem fuisse penes jus, & auctoritatem reapse patriarcham. Reperiuntur præterea aliqui Archiepiscopi latiore modo Patriarchæ vocati. Ecclesiæ verò patriarchales in Urbe quinque sunt, à Baronio enumeratæ. Scilicet Ecclesiâ Lateranensis, Sanctæ Mariæ Majoris, S. Petri, S. Pauli, & S. Laurentii: de quorum primis quatuor in voce Basilica mentio facta est. Atque istæ patriarchales alias Ecclesiâ sibi subditas habent.

c. 10.

Pist. 99. c. provincie

Item Ib.

An. Chr. 1057. N. 19.

Sed passim pro domo, seu palatio Patriarchæ accipitur, à quo & derivatur. Ità vocabatur antiquitus Lateranense palatium, Romani Pontificis habitatione nobilitatum. Aliæ patriarchales Ecclesiæ, pro cæteris Patriarchis, occasione Œcumenici Concilii, destinatae sunt. Nempe S. Petri pro Constantinopolitano: S. Pauli pro Alexandrino: S. Mariæ Majoris pro Antiocheno, qui solus hinc temporibus est catholicus, & Maronitarum caput, ac Patriarcha.

PATROCLUS: πάτροκλος, patroclos, latinè in prosâ penultima correptâ, in versu communi. Nomen proprium, quod patriæ, aut patris gloriam possumus interpretari: à πατήρ, patér, & κλέος, c'ios, gloria, fama, nominis splendor. S. Patroclus in Fide Christi regeneratus, verè patris gloria extitit: dum pro ejus gloriâ cruciatus animo invictò sustinuit, & crudele martyrium gloriosè subiit. Meritò ejus fama laudibus celebranda, qui pro christiani nominis splendore extrema pati non formidavit.

PATRONYMICUM: πατρονυμικόν, patronymicón, p. b., à Grammaticis illud nomen dicitur, quod à patris, aut alterius majoris nomine factum, filium, aut nepotem, aut posteros significat. Ità dictum à patris nomine: videlicet à πατήρ, patér, & ὄνομα, ónoma, nomen, quod in compositione illam literarum subit mutationem. Talia quoque nomina in Scripturis occurrunt. Ut dum Jacobi Patriarchæ posteri, qui nomine ab Angelo indito vocatus est Israël, dicti sunt Israelitæ. Unde & Paulus de tribu Benjamin, Jacobi filii natu minimi, dicit: Israelitæ (græcè Ἰσραηλιτῆς, israelitæ, p. l.) sunt, & ego. Patronymica etiam illis adaptantur, qui etli ex tali stirpe originem non trahant; tamen ob sanctitatis imitationem, tamquam filii spirituales, tali donantur nomine. Unde & Christiani dicuntur Israelitæ, & Abraham spirituales posteri. Itaque quoque in sceleratis accidit, ut tali nomine vituperentur, quo tamquam alicujus posteri, cujus scelera sectantur, à tali suo majore patronymicè vocantur. Quare in Scripturis Israelitæ impii nuncupantur Chanaanæi. Prout dixit Daniel uni ex duobus impudicis senibus: Semen Chanaan, & non Juda. Sicuti & ipsi 70 scripserunt: σπέρμα Χαναάν ἐστὶν οὐκ ἰσραήλ, sperma Chanaan, & non Juda. Non solum autem vera nomina patronymica posteris imponuntur; sed πατρονυμικός, patronymicós, patronymicè ipsum majoris nomen alicui postero attribuitur: ut Christus ab Ezechiele David appellatur. Suscitabo super eas pastorem unum, qui pascat eas servum meum David. Ità sæpius populus Israeliticus Israël dicitur: ut à Regio Plalte hinc verbis, In exitu Israël de Ægypto. Sicque 70 ἐξῆλθον Ἰσραὴλ ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ: cum alias Jacob, seu Israël, plusquam 200 annis obiisset ante egressum nepotum Ἰσραὴλ. Vide vocem Exodus.

Gen. 32. 28.

2. Cor. 11. 22.

Dan. 13. 56.

Ezech. 34. 23.

Pl. 113. 1.

L. de her. ref. ad Quod. her. 63.

PATTALORYNCHITÆ: πατταλορυγχίται, perperam ab aliquibus exaratur Pettalorynchitæ. Hæretici quidam ita dicti à πάτταλος, pátalos, palus, paxillus, & ῥίγχοις, rhynchos, rostrum, rictus, atque pro naso ponitur. De istis hæreticis agit Philastrius, & Augustinus, de quibus etiam rictuli nominis adfert etymologiam. Pattalorynchitæ, inquit, in tantum silentio student, ut naribus,

bus, & labiis suis digitum opponant, ne vel ipsam taciturnitatem voce praeferant, quando tacendum esse sibi arbitrantur. Talisque ritus eorum rationem assignat Philastrius: quia Propheta dixerit, Pone Domine custodiam ori meo.

PAUSILYPUS: παυσίλυπος, pausilypos, latine penultimam productam, et sic collocetur à Grecis accentus in antepenultimam. Idiomate nostro curas adimens, mororem cessare faciens, verti potest: à verbo πάυω, páuo, sedo, futurum πάυω, páuso, cessare faciam, & λύω, lype, contractio animi, morositia, dolor, cujus prima syllaba est longa. Hinc Pausilypum, p. l., Campaniae villa, à curae, mœrorisque cessatione ita vocata. Faustius tamen hoc nomine donatus S. Pausilypus Martyr, qui temporalium curam abiciens, æternorum solummodo sollicitus, hujus vitæ mœrori finem imponens, in gaudium Domini sui fuit introductus.

PAXAMATIUM: παξαμάτιον, paxemadion, p. b., & paxemadium melius dicitur, quam paxamatum. Est panis biscoctus, veluti diminutivum à παξίμας, paxematis, quod idem significat. Vocem dicunt esse romanam, nempe Romæ novæ, seu Constantinopolitanam, ut aliqui interpretantur. Paxamatium panem fuisse sex unciarum ex Cassiano colligit Lessius in suo Hygiastico, & duo paxamatia sine alio opsonio victum unius diei monachis antiquis, tenuem quidem, sed sufficientem fuisse non male opinatur. Nam Jo. Cassianus de Monachorum Aegyptiorum parcitate loquens ait: Præter duo paxamatia, quæ tribus vix denariis ibidem distribuntur, nihil sibi met amplius uniusquisque præsumit. Paxamatium, inquit ejus Annotator, parvus est panis sex ferè unciarum, atque statutus modus refectiois diurnæ monachis Aegypti fuerit duo paxamatia, quæ integram libram non æquabant: ut Cassianus scribit Coll. 2. c. 19. & Coll. 12. c. 15. Cæterùm Suidas vocem latinam esse, & panem biscoctum significare sic tradit: παξαμάς, ó δίπυρος ἄρτος, ἔστι δὲ λέξις ῥωμαϊκὴ, paxamás hō dípyros ártos, ἔστι δὲ λέξις ῥωμαϊκὴ. Dicitur ártos dípyros, panis biscoctus, quasi bis ignem expertus. Nam ártos est panis, dí, bis, & pyr, genit. pyros, ignis. Quod autem dicatur lexis ῥωμαϊκὴ, seu romana, sésu prius insinuatò possumus interpretari.

PEGASUS: πηγῆσις, pegasios, p. b., fontalis exponi potest. Nam à voce πηγῆσις, pegasios, fons, adjectivum istud est eruendum. S. Pegasus Martyr, non, ut fabulæ de Pegaso tulerunt, juxta maris fontes natus, sed è fonte baptismali renatus, aqua Christi potatus, quod in eo facta sit fons aquæ salientis in vitam æternam, expertus fuit. Dei beneficiis gratus, pro illa aqua divinâ libenter sanguinem fudit: sicque ad ipsam aquæ celestis scaturiginem, & in exhaustâ divinitatis fontem pervenit.

PELAGUS: πέλαγος, pelagos, p. b., profundum maris. Aliqui formari volunt à πέλας, téle, longè, & γῆ, ge, terra, quasi télagos; quod longè sit à terrâ. Sed Iidorus aliam originem ipsi attribuit. Pelagus autem, inquit, est altitudo maris, sine littore & portu, Græco nomine τὸ πᾶσις, ἀπὸ τῆς πλαγῆς, hoc est à latitudine dictum. Ger. Vossius ait, quod aliqui à πέλας, pelas, propè, & ge, terra, dictum velint, vel à pelas, & ἀγῶ, ago, sed melius à

Lib. 4. c. 14. & alibi.

Jo. 4. 14.

Orig. l. 13. c. 16.

πέλαγος, pelago, propinquo, accedo, deducatur. Joannes in ventre ceti, & vasto maris gurgite, atque lino sepultus, dicebat: Abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum. Septuaginta hic non utuntur voce pelagus, sed legunt: Intravit caput meum in scissuras montium, quæ videlicet maris impleri solent aquis. Textus hebraicus ait, supb, seu alga alligata capiti meo. Sed superbus Antiochus, sceleribus infamior, quam nomine illustrior, ipsis pelagi fluctibus, luciferinâ superbiâ tumidus homuncio, dominari posse sibi persuadebat. Existimans se præ superbiâ, terram ad navigandum, pelagus verò ad iter agendum deduciturum propter mentis elationem. Hic Textus græcus voce pelagos usus fuit.

PELARGIA: πελαργία, p. l., beneficii recompensatio, ut supra diximus in Antipelargia. Ità dicitur à voce πέλαργος, pelargos, ciconia, quæ in senectute parentes alit. Utuntur etiam Latini vocabulo pelargus: & vox græca à πᾶλος, pelos, niger, & ἀργός, argós, albus, quod pennis nigris, & albis induatur, est deducenda. Apud Aristophanem πελαργικός νόμος, pelargicós nómos, pelargica lex, quæ liberi parentes alere jubentur: & ad unguem legi naturali, & divinæ responderet. Nam cum ex hac teneamur parètes honorare, adeoque ipsis tribuendus sit amor, reverentia, & obedientia; contra debitum amorem peccaret filius, qui parenti in necessitate non subveniret: & à pietate deficeret, quæ debita reverentia, & obsequium exhiberet parentibus. Adeoque dum est infirmus, visitandus est, & curandus: et si pauper sit, alendus est, & sustentandus. Nam, ut ait D. Thomas, hæc omnia sub debito obsequio continentur. Contra pelargium agebant Pharisei, quos acriter Dominus redarguit, eò quod dicerent: Quicumque dixerit patri, vel matri, manus quodcumque est ex me, tibi proderit. Tales videlicet afferebant benefacere, si parentum egenorum, & indigentium curâ posthabita, munera Deo offerrent, quæ saltem parentum suffragarentur animabus. Sicque & tot muneribus, seu donis (ut Textus græcus δῶρον, dóron, habet) multi Pharisei, ex pauperum inopiâ ditabantur.

PELECANUS: πελεκάνος, pelecános, p. l., dicitur & pelecán, p. b. græcè πελεκάν, pelecán. Quænam avis sit ista, satis est ambiguum: cum & ipsi peridi Hebræi, teste Consalo Ponce, se ignorare quænam avis sit pelecánus, fideliter fateantur. A Plinio platea vocatur, à Cicerone lib. 2. de Naturâ Deorum, Platea dicitur: Hieronymus verò, & Eucherius onocrotalus esse contendunt, de quo supra nonnulla sunt annotata. Æquè est ignota ipsius nominis etymologia, nisi à voce πέλεκυς, pelekys, securis, alicui lubeat originem eruere: à quâ verbum πελεκάνω, pelecáo, securi cædo. Quod etymon idè ipsi adaptari posse quis diceret, quod avis ista solidas conchas devoret, quas eructans, & calore solvi incipientes, rostro veluti securi findit. Ut idem Consalus refert Cyrillum in Jambis dicentem: Quis platearum rostrum lancea in modum aptavit externis, longisque hastilibus? Ex Scripturis hoc certius habetur, quod inter aves immunquas, quibus Judæis vesci non licebat, debebat recenseri. Nam, ut etiam observavit Pierius, Pelecanum

Io. 2. 6.

supb.

2. Mach. 5. 21.

2. 2. q. 101. a. 2. c.

Math. 15. 5.

In Phys. S. Epiph. nli.

Hierogl. l. 1. q.

canum 70 Interpretes cum Ithide, Porphyrione, cygnio, herodio, & eharadio nominant: adeoque eam longiterram, adinstar cygni, vel onocrotali, efformat idem Valerianus. Certè inter alias aves vitandas Moyses enumerat cygnium, & onocrotalum, & porphyriorem, ubi 70 loco onocrotali dicitur πελεκάνα, pelecána: & Textus hebraicus legit kââth, idest onocrotalus, aut pelicanus secundum Sagninum: vel platea, aut pelecánus secundum Buxtorfium, atque à radice kâ, vomit, ob concharum vomitum, non male deducit. Similiter in Deuteronomio pro onocrotali idem Septuaginta scribunt pelecana. Tales aves, quia plerumque cibis immundis vescuntur, & aliorum animalium prædâ delectantur, inter immundas merito sunt annuèrandæ. Cum & aves longiguttures cibis maximè terrenis gaudeant, ità ut hominum, solum terrena sapientium, appositè figuram referant. Hoc quidem inter alia de pelecano, seu pellicano, certissimum est, quod sit avis solitaria loca frequentans. Sicuti patet ex Psalmo 101, in quo quis adversitatibus obrutus loca deserta, magis mœsticiæ adaptata, requirit: vel qui literaliter, secundum Liranum, est de anxietate populi Israelitici, pro adventu Christi deprecantis, maximè tempore Antiochi illustri: & tropologicè ab aliis animæ applicatur afflicte, & allegoricè Ecclesiæ Christi, in terris militanti. In eo dicit Propheta, Similis factus sum pellicano solitudinis. Textus hebraicus ait, likâth midbâr, pelecánus deserti, & ità 70 legunt πελεκάνη ἑρημῶς, pelecáni eremicó, idest pelecáno eremi, seu ut eorum Interpretes habet, pellicano solitudinis. Ubi pelecánus esse avem parvam, quæ solitudine delectetur, scribit Eucherius. Et ità eum refert Hierius, addens: Esse tamen aliud pelecánorum genus in Nilo non inficiatur, passinqua in stagnis, & lacustribus locis habitare; penè cygnis simile, nisi quod paulò majores sunt. Atque hi forsitan onocrotali, quos Kenoti syllabis aliquò ademptis, Crotos vocant. Sicque communiter dicitur pelecánus esse avem ægyptiacam, in Nili solitudinibus commorantem. Cætera verò de pelecáno valde incerta: etsi miseracionis, & pietatis, ac insignis benevolentie, præsertim parentum in filios, sit solemne prorsus, & tritum hieroglyphicum. Certè Horus Apollo refert pelecánus ignem non pertimescere, eumque ad propriam adustionem usque, alarum flabello, conari extinguere, quando ab aucupibus ad nidum accensus est, ut filios salvet: & interim pennis exustis illorum sit præda. Vulgarius est quod, ut quidam ferunt, pullos suos à serpentibus necatos, ut habet Hieronymus, vel alius ad Præsidium Author, aut secundum alios, maximè Epiphanium, frequentibus osculis, rostro fauciatos, & occisos, proprio sanguine ad vitam revocet. Et hinc communiter ab Epiphanio, Augustino, & aliis, de Christo Domino, filios Adæ à serpente necatos, proprio sanguine vivificante, hieroglyphicum sumptum est. Quod eò magis Salvatore nostro adaptatur, si verum est quod ait Nic. Causinus: quod in eo ipso loco crucifixus est Dominus in quo sepultus est Adamus, ut ejus cruce veluti irrigati cineres reviviscerent, nosque omnes qui in Adamo, tamquam in mortuo stipite ramis

Lev. 11. 18.

Gen. 1. 21.

Deut. 14. 18.

Pf. 101. 7.

Gen. 1. 21.

L. 1. 2. 5. 1.

Polyhist. symb. L. 6. n. 87.

inutiles, extabueramus, novo germine incipereamus pubescere. Quod præter Authores, à Causino relatos, testatur Nonnus Panopolitanus in Metaphrasi Evangelii D. Joannis.

PELOPONNESUS: πελοποννήσος, peloponnesos, p. l., nobilissima insula, aut potius peninsular, hodie Morea vocata. Est circuitus 363 milliarium, in cujus isthmo est Corinthus, & in quâ variae insignes provinciæ, de quibus mentio frequens in Scripturâ, & historiis sacris: videlicet Achaia, Elis, Sparta, Arcadia, Argi, &c. Sic autem appellata fuit ista peninsula à Pelope, p. b., Tantalii filio, quasi Pelopis insula: nam πέλοψ, pelops, & νῆσος, nēsos, insula. Regnavit autem Pelops eo tempore apud Argos, secundum Eusebium, quo Aod Judæorum secundus judex Rempublicam moderabatur: adeoque à Mundo condito annis, juxta politiorum calculum, circiter 2700.

PELTA: πέλας, pelta, scutum breve, umbone carens, lunæ semiplenæ formam exhibens, unde & tetragonon scutum dicitur. Aliqui etiam opinantur hastam ita fuisse vocatam. Sacer Textus pro scuto ponit, narrans quod Salomon fecerit, & trecentas peltas ex auro probato, trecenta minæ auri unam peltam vestiebant. Hic 70 utuntur voce θυρεός, thyreós, janua, saxum claudens os speluncæ, & scuti genus, à januæ similitudine, quæ aliàs θυρεός, thyra, nuncupatur. Peltæ illæ in libris Paral. scuta vocantur aurea: quamvis à 70 dicuntur ἀσπίδες, aspídes, idest clypei. Peltáron, p. b., est pelta parva, & πελταστής, peltastés, peltatus, peltista, seu clypeatus. Hinc ars peltastica, seu peltastice, peltis pugnandi: & à φέρω, phéro, fero, sit peltophorus, p. b., peltam gerens: etsi græcè πελτοφόρος, paroxytonè proferatur.

PELUSIATES: πελουσιᾶτις, p. l., quasi qui luteam essentiam, aut substantiam nactus sit. Ità dicitur à πᾶλος, pelos, cœnum, limus, & ἄστια, substancia. Verissimum est hominis epithetum, quem fecerat Dominus de limo terræ. Sed specialiter, ut patet ex D. Hieronymo, pelusiata nuncupandi qui in hujus corporis luto infeliciter immerfi caelestia sentire non possunt.

PENTAACONTARCHUS: πεντηκονταρχος, pentadecondarchos, quinquagenarius princeps, qui præest viris quinquaginta. Tales fuerunt tres illi duces, quos ad Eliam advocandum misit impius rex Israel Ochozias. Misitque ad eum quinquagenarium principem: qui in Textu hebraico dicitur sar chamissim, princeps quinquaginta, & 70 legunt πεντηκονταρχου, pentadecondarchon. Formatur ista vox à πεντηκοντα, pentadecanda, quinquaginta, & ἀρχός, archós, princeps. De pentacontarchis fit mentio in Lib. Machabæorum: dum Judas dux strenuissimus, contra Gorgiam Antiochi Epiphanis ducem pugnaturus, juxta militarem prudentiam, constituit super illos paucos viros, quos penes se habebat, duces populi tribunos, & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones: & in textu græco πεντηκονταρχος, pentadecondarchos.

PENTAETERIS: πενταετηρίς, pentaeteris, p. l., quinquennium, seu quinque annorum spatium, quod latinè vocatur lustrium. Tale spatium in aliquibus ludis apud Græcos famosis observabatur: sicuti

3. Reg. 10. 17.

2. Par. 9. 16.

Gen. 2. 7. In Cap. 29. 1. c. 10.

4. Reg. 1. 9.

1. Mach. 3. 55.

1. Mach. 3. 55.

ficuti diximus de Olympiadibus agentes. Nam ab aliquibus olympias, incluso utroque termino, quinque annorum spatium, seu pentacteris dicta est: quae aliàs celebrabatur elapso quarto quoque anno. Et eodem sensu videtur intelligendus quinquennalis ille agon, qui verisimiliter in Herculis honorem, ut jam olympica certamina, Tyri agebatur ab Antiocho illustri. Prout ait S. Textus, *Cum autem quinquennalis agon Tyri celebraretur*. Et idem in Textu graeco pentactericus agon dicitur: *αγων πενταετηρης*, cum celebraretur quinquennalis agon. Ad emulationem scilicet agonum quinquennalium, qui maximo Graeciae concursu in Elide, in honorem Jovis Olympici, habebantur, Pentacteris autem componitur ex *πεντε*, *pende*, quinque, & *ετος*, *etos*, annus.

PENTALPHA: *πεντάλφα*, *pendálpha*, figura quinque A, seu *alpha* continens, à dicto *pende*, quinque. Quae *α* *α* *α* *α* *α*, *catá pátergon*, ad ea quae initio de Alpha diximus, subungi potest. De hac agit Pierius Valerianus in suis Hieroglyphicis, & Joannes Stephanus Menochius, in suis Stromatis, vulgari lingua conscriptis. Hæc autem figura facilius delineabitur, si prius pentagonum æquilaterum, & equiangulum formetur. Pentagonum autem dicitur, seu graecè *πεντάγωνον*, *pendággonon*, à *pende*, quinque, & *γωνία*, *gonia*, angulus: sed latine p.l., sui grecus retineatur accentus. In hoc ergo pentagono ita lineæ ultra proprios angulos producuntur, ut lineæ unius anguli, cum lineâ alterius anguli coeant, sicque alios quinque angulos, & quinque *alpha* efformabunt. Talis figura, ut testatur Pierius, fuit antiquitus sanctitatis hieroglyphicum; hancque tesseram ut militibus daret, Antiochus Soterem, inter Seleucidam secundum Syriæ regem, in somnis ab Alexandro admonitum fuisse refert, quo facto insignis à Galatis obtineretur victoria. De qua in S. Textu mentio habetur: & potius à Judeis, veri Dei auxilio, partem fuisse conlata. Nam Judas Machabæus admonuit de praelio, quod eis adversus Galatas fuit in Babyloniâ, ut omnes ubi ad rem ventum est, Macedonibus sociis hastantibus, ipsi sex millia soli peremerunt 120 millia, propter auxilium illis datum de celo. Sed hæc tessera militaris pro Christianis securius ex quinque Christi Domini vulneribus efformatur. Nam, ut demonstrat dictus Pierius, ex puncto medio pectoris, & duabus manibus ad latera pendentibus, & extensis, ac inter se sufficienter distantibus, ex duobus quoque pedibus paululum divaricatis, talis figura conficitur. Si enim à duobus pedibus ad pectus, & ab utrâque manu, ad alterius partis manum, & pedem lineæ ducantur, tale pentalpha resultat: quod verum est nostræ salutis æternæ hieroglyphicum, & sacra tessera statuetur ad infernales phalanges effugandas.

PENTAMETRUM: *πεντάμετρον*, *pendámētron*, p. b. in prosâ, sed in versu communi. Est quinque pedum carmen, à dicto *pende*, quinque, & *μέτρον*, *mētron*, mensura: cum pedes mensuræ dicantur minores. Quamvis autem apud Latinos varia sint carmina quinque pedibus constantia; pentametrum tamen illud dici solet, quod in elegiis heroico versui postponitur. Sicuti verò tot versus

hexametri, teste D. Hieronymo, in sacris Scripturis, præsertim in Libro Job reperitur; ita & pentametra in hebraico haberi verisimile: cum & lingua hebræa habeat suos versus lyricos, qui & aliquando quinque pedibus constant. Nam, ut ait iste S. Doctor, *David Simonides noster, Pindarus, & Alceus, Flaccus quoque, Catullus, atque Sereus*.

PENTAPOLIS: *πεντάπολις*, *pendápolis*, p. b., regio quinque civitatum. Ità dicta à *πεντε*, *pende*, quinque, & *πόλις*, *polis*, civitas. Nomen est regionis illius inter Palestinam, & Arabiam, in qua erant nefandæ civitates illæ, Sodoma, Gomorraha, Adama, Seboim, & Segor: & ipsis præerant quinque illi reguli, qui contra quatuor alios reges adverso Marte pugnaates terga verterunt, & in valle silvestri ceciderunt. Paulò post clamore Sodomorum, ob enormia scelera ad Dominum ascendente, compertoque, ut cum S. Textu loquar, quòd clamorem illum opere compleverant, *Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrhâ sulphur & ignem à Domino de celo: & subvertit civitates has omnem circa regionem, universos habitatores urbium, & cuncta terra virentia*. Bala tamen quinta urbs Pentapoleos, quæ postea dicta est Segor, idest parva, non fuit igne subversa, ob preces justi Loth, qui eo nomine, quia parva erat, petiit ut posset in eâ salvari. Idcirco vocatum est nomen loci illius Segor: & secundum 70 *σγορ*, *Sgor*, qui tamen in eo capite *σεγορ*, *segôr*, exarant. Nempe quia *σεγορ*, *mi-cra*, idest parva erat, hebraicè *סנגאר*, à radice *סנגר*, minor fuit, est appellata. Sic exultis illis quatuor civitatibus, & terrâ quasi ad inferos depressâ, ut ait Tirinus, emerit lacus ille asphaltites, ità dictus à bitumine, quod primùm in illius regionis puteis copiosum erat, & aquis crassis supernatat. Quia verò nullos fert pisces, mare mortuum dicitur, & propter multarum exhalationum adustarum copiam, adedque saltarum, mare salissimum etiam vocatum. Est semper fumans, & tenebris oblitum: unde & regio circumvicina ad 15 miliaria sterilis, & cinerulenta. Ferax est quidem pomorum ad speciem pulchrorum, sed quæ leviter tacta vertantur in favillam. De hoc lacu non solum Hebræi, Philo, & Josephus, necnon Catholici, Augustinus, Strabus, & alii; sed etiam Gentiles, Solinus, Plinius, Tacitus, mentionem agunt. Hac voce *pentapolis* utitur liber Sapientiæ, dum narrat Loth liberatum, *descendente igne in Pentapolim, quibus in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores*. Sicque Textus grecus afferens Loth liberatum, *fugientem descendentemque* *πεντάπολιος*, *pyr* *pendapoleos, ignem pentapolis*. Dicitur autem incertum tempus fructuum, quia videlicet nullum certum anni tempus quo maturescant, cum nunquam ad perfectionem deveniant. Per vineam Sodomorum, & suburbana Gomorrhæ, intelligit Moyse peiores istarum gentium actiones, quas imitabantur Israelitæ pessimi. Siquidem horum vitæ, stultitia, & opera omnia erant, ut illorum scelestorum, foedissima. Cum enim paululum ad Gentiles digressus fuerit Moyses, ad Israelitas revertitur dicens: *De vineâ Sodomorum vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ*. Ità propter talium abominatio-

Ep. 113.

Ep. 103.

Gen. 14.

Gen. 19.

v. 22.

סנגר

סנגר

סנגר

סנגר

Sap. 10. 6.

Deut. 32.

num imitationem, Jerusalem ab Ezechiele Sodoma foror appellata. Cujus totalis exitii, & ruinæ originem ad quinque vitia reducit; ad superbiam, intemperantiam, luxum, otium, & immisericordiam.

Ezech. 16. *Eccc hec fuit iniquitas Sodome fororis tuæ, Superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus, & manuum egeno, & pauperi non porrigebant.*

PENTAS: *πεντας*, *pendás*, quinarium numerus, à dicto *pende*, quinque. Etsi verò ista vox pentas apud Latinos non sit aded in usu, sicut aliæ similes à numeris cardinalibus derivatæ, ut monas, trias, decas, & aliæ; tamen etiam ipsa reperitur apud Scriptores Latinos. Ut in D. Chryostomo, cujus verba ad sensum allegoricum jam dictæ Pentapoleos pertinent. Ità quippe dicit: *Quinque reges adversus Christum in humana natura ejus susceptione obstituerunt. Primus Diabolus, secundus vaors, tertius peccatum, quartus Herodes, qui propter ipsum infantem interfecit, & quintus alius Herodes, sub quo passionem sustinuit. Quoniam ergo pentas regum, & egregia Pentapolis adversus celestem regem insurrexerunt, obstituerunt reges terre, & principes, &c.*

PENTATEUCHUS, seu pentateuchum: *πεντάτευχος*, *pendáteuchon*. Ità vocati quinque primi S. Scripturae libri, à Moyse compositi: quia *πεντε*, *pende*, quinque, & *τεύχος*, *teuchos*, significat vas, instrumentum omne, volumen, librum. Sic inter alios, illos quinque libros vocat D. Hieronymus, dum Desiderio scribit eum obsecrasse, *ut translaturum in latinam linguam de hebreo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem*. Ab Hebræis dicitur *Thoráb*, idest lex: à radice *תרה*, docuit, vel à *תור*, disposuit, inquisivit, scrutatus est, ut *thoráb*, sicut & *thor*, dispositionem, & ordinem significet. Continet ergo Pentateuchus Genesim, Exodum, Leviticum, Numeros, & Deuteronomium. Quos libros Moyses composuisse omnes consentiunt: cum & in Novo Testamento, ex istis libris Moyses citetur. Scripsit autem hebraicè, & omnes verisimiliter tempore peregrinationis in deserto. Eosque non solum historicè, sed plurima spiritu ductus prophetico, non solum propter ea, quæ hinc inde, maximè in tribuum benedictionibus, prædicit, sed etiam propter multa circa Mundi exordia, quæ ex hominum memoriâ temporis decursa elapsa fuerant, exaravit. In præterita etenim, si occulta fiat, etiam datur prophetia. Ea omnia ergo scripsit Moyses, postquam ætatis suæ annum excefferat octuagesimum. Nam tot annos natus erat, dum ex Ægypto cum suo populo discessit. Cum autem Moyses, secundum Tirini calculum, quem libenter in Chronologiâ sequimur, natus sit anno Mundi 2464, adedque egressus sit ex Ægypto anno ab Orbis condito, plus minùs, Pantateuchus ab ipso conscriptus fuerit. Ex quo etiam colligere licet quot annorum seriem volumen hoc contineat: cum gesta referat ab origine Mundi ad mortem ejusdem Israelitici Legislatoris. Hic vitæ, & manere fundus est anno ætatis suæ 120: adedque Pentateuchus annos complectitur 2583. Quantum tempo-

ris singuli libri contineant, de Genesi, Exodo, & Deuteronomio suis locis diximus. Leviticus verò, qui non historiam, sed varia sacrificia, & ritus describit, paucas res gestas continet quæ suis temporibus digeri possint: Aaronis videlicet, & filiorum consecrationes, & alia nonnulla. Omnia siquidem illa, quæ in ipso à Deo præscripta leguntur, Moyse post tabernaculi constructionem ordinata sūt: adedque secundo anno egressionis ex Ægypto, eaque omnia mense primo Nisan. Nam à mense secundo incipit initium libri Numerorum, quando locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai, in tabernaculo fœderis, *primâ die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Ægypto*. Atque illa omnia, quæ in Levitico habentur, præscripta sunt à Domino Moyse, non in ipso monte (quia post erectum tabernaculum, illuc Dominus non amplius ipse apparuit) sed in ipso fœderis tabernaculo recens extructo. Agit autem de qualitate, & varietate sacrificiorum, usque ad Cap. octavum. Inde ab Aaronis, & filiorum consecratione, maximè tractat de sacerdotibus, & Levitis, ad Cap. 23. A quo ad libri finem de temporibus sacrificio destinatis varia præscribit. In istis tamen alia plurima inseruntur. Liber Numerorum, seu *Aritbmi* secundum Græcos, sic vocatus ob varias populi numerationes, & continet annos serè 39, seu, ut computat Fabius Justinianus cum aliis, annos 38, menses 9, dies 20. Videlicet à primâ die secundi mensis, anni secundi egressionis ex Ægypto, usque ad mantionem in campetribus Moab. Nisi protrahamus usque ad initium mensis undecimi quadragesimi anni peregrinationis in deserto. Nam in Deuteronomio dicitur, quòd *quadragesimo anno, undecimo mense, primâ die mensis, locutus est Moyses ad filios Israël*. Sicque per annos 38, & menses decem. Ab illis verbis ultimi capituli Deuteronomii, *Mortuusque est tibi Moyses servus Domini*, etsi Josephus asserat sequentia verba à Moyse mortuuro conscripta esse; verisimilius ea à Josue inserta fuisse. Immo totum hoc caput, ut & aliâ multa, ad Moyse laudem valde conducuntia, à Josue inserta fuisse, plurimorum est opinio: cum Moyse humilitatem non deceverit, eum in tot sui ipsius laudes, & præconia passim excurrisse.

PENTATHLUM: *πεντάθλον*, *pendáthlon*, latinè penultimâ productâ, quamvis à Græcis collocetur accentus in antepenultimâ. Quinque illa certamina significat, quæ in Græciâ, præsertim in Elide, antiquitus erant famosiora: nempe luctum, cursum, saltum, discum, & pugilatum. Immo & præmium designat, quod quinque certaminum victori tribuebatur. Nam *ἀθλον*, *athlon*, certamen significat, & *πένθλον*, *athlon*, præmium: unde & *πεντάθλος* græcè dicebatur, latinè pentathlus p. l., qui omnis certaminis genere valebat. Quod bellè ad sensum morale trahi potest. Cum enim de athleticis mentionem faciat Apostolus, & Dionysius Magnus *ἀθλοπαιδιαν*, *athlopesian*, vocet ipsam vitam evangelicam, à divino iudice, & athlotetâ institutam, & propositam; optimè ille pentathlos Christianus dicitur, qui quinque sensibus devictis, in his quinque agonibus victoriosus, æternum præmium, seu verum pentathlum, à supremo Agonothetæ

Num. 1. 1.

Comm. de S. Script. p. 2. c. 6.

Deut. 1. 1.

Deut. 34. 5.

1. Cor. 9. 29.

thetâ promissum, summo cum triumpho, adipiscitur.

PENTECOSTE: πεντηκοστή, *pentecostê*, quinquagesima. Est enim femininum adjectivi πεντηκοστή, *pentecostis*, quinquagesimus. Hinc Pentecoste quinquagesimus ille dies à Paschate, magnâ celebritate venerabilis, tam in Synagoga, quàm in Ecclesiâ. Hæc solemnitas originem habuit à die datæ Legis in Monte Sinai, quinquagesimo die egressionis ex Ægypto: non tamen primum diem computando, qui fuit primus dies Azymorum, in cuius vesperâ antecedente in Ægypto agnum paschalem comederant. Iste verò primus dies Azymorum, 15 die mensis Nisan, incidit illo anno in Feriâ sextâ, ut habent Hebræi in suo *Seder-olam*, aliâs *Seder-ugolam*, seu Chronico majore antiquitatum judaicarum, & teste Genebrardo, qui idem Chronicum latinitate donavit. Ab hoc ergò die, numerando reliquum mensis, nempe 15 dies, & totum mensem secundum, Ijar dictum à Judæis, qui solùm 29 diebus constabat (nam apud Hebræos ita hi menses lunares alternatim constabant 30, & 29 diebus) & additis sex diebus tertii mensis Sivan, reperies isto die sexto, qui in sabbatum incidebat, Moyâ Legem in monte Sinai datam fuisse.

Quod ex ipsâ Exodo colligitur: Mense tertio egressionis Israël de terrâ Ægypti, in die hac venerunt in solitudinem Sinai. Quod dicitur in die hac, intelligitur ejusdem numeri cum mense tertio, quo jubet Dominus, ut populus sanctificetur in diem tertium, qui erat sextus ejusdem mensis, quo ceperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat. In hoc ergò monte miraculosè fumante, maximoque igne coruscante, & angelicæ buccinæ sonitu concrepante, Lex data est, & ordinata per Angelos in manu mediatoris. Angelus enim quispiam Machabæorum Dei referebat, & ejus nomine loquebatur, voce majestatis dignitate decora, toto audiente populo Decalogum personabat. Nam Decalogo recitato ait: *Sanctus populus, videbat voces, & lampades, & sonitum buccinæ.* Idem festum postea quotannis, in datæ Legis memoriam, celebrabatur à Judæis. Itâ verò dies hæc quinquagesima computabatur. Secundo die Azymorum in Paschate, qui vocatur alter dies sabbati Lev. 23. 11., eò quod esset secundus dies solemnitatis paschalis, debebant Judæi manipulum spicarum, nempe unum, totius populi nomine offerre. Qui teste Josepho, plerumque ex agro colligebatur Jerichunthino: ubi citius ob soli, & aëris felicitatem, maturefcunt segetes. Et quidem ex messe hordeaceâ, quæ in Palestinâ versùs Pascha ad maturitatem perducitur. Hoc est quod istis verbis jubetur: *Cum messueritis segetem, feretis manipulos spicarum, primitias messis vestrae ad sacerdotem.* Hic verò manipulus, ut asserit idem Josephus, non offerebatur cum spicis, & paleis, sed grana excutiebantur, & similâ furtive mundatâ, mensurâ unius gomor, in oblatione utebantur. Ab hoc ergò die, quo iste spicarum manipulus offerebatur, inclusivè 50 dierum incipiebat calculus. Ut patet ex his verbis: *Numerabitis ergò ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas, usque ad alterum diem exple-*

I.
seder.
id est or-
tio.
ugolam,
seculum
Ex. 19. 11.
Ex. 19. 16.
Gal. 3. 19.
Ex. 16. 18.
L. 3. An.
19. c. 10.
Lev. 23.
39.
v. 11.

tionis hebdomada septima, idest 50 dies: & sic offeretis sacrificium novum Domino. Ab istis septem hebdomadibus, quæ faciunt 50 dies, incluso illi die oblationis manipuli, vocatur Pentecoste, & solemnitas hebdomadarum, propter præcedentes hebdomadas numeratas. *Solemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tue triticeæ: & juxta 70, εβδομηδεκάτην, heortên hebdomadon, idest festum hebdomadarum.* Dicebatur etiam dies primitivorum, à Septuaginta ἑβδομήδεκα τῶν πρώτων, *heméra ton néon*, idest, dies novorum, & in Textu hebraico *jom habbicburim*, dies primitivarum, aut primitivorum, seu primitivi fructus. Videlicet ubi Noster ait, *Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino expletis hebdomadibus.* Nam die Pentecostes, à lingulis familiis Jerosolymam deferabantur duo panes triticei fermentati: qui veluti primitiæ cedebant in usum sacerdotum. Quapropter & panes primitiarum dicebantur, ex novis nempe frugibus conflati. Sicque jussit Dominus: *Offeretis, ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos, de duabus decimis similia fermentata.* Per decimam hæc intelligitur mensura, quæ erat pars decima Ephî, & gomor, seu assaron vocabatur: continens aquæ libras octo, sed farinæ circiter libras quatuor. Ex dictis patet diem Pentecostes quotannis celebratum à Judæis eodem die, quo anno primo egressionis ex Ægypto Lex Moyâ data est. Nam cum dies primus Azymorum semper incidere in 15 diem mensis Nisan, & à secundo die numerarent dies 50, semper dies quinquagesimus in diem sextum tertii mensis Sivan incidebat. Et hoc à Rabbiorum calendariis abstrahendo, ratione quorum Hebræi Pascha diebus Lunæ, Mercurii, & Veneris nõ celebrât.

Hac voce *pentecoste* inter Libros canonicos primus utitur secundus Machabæorum Liber, qui maxime græcam phrasim redolet. Narrat autem Judam Machabæum cum suis, cæso Timothei exercitu, & aliis victoriis adeptis, venisse *Jerosolymam die septimanarum instanti.* & post *pentecostem abierunt contra Gorgiam præpositum Idumææ*, alterum scilicet Antiochi Eupatoris ducem. Et itâ Græcus ait, *hebdomadon heortês*, hebdomadam festo existente propinquo: *μετὰ δὲ τὴν δεκάτην πεντηκοστήν*, idest, post autem dictam pentecosten, seu post illam diem quæ dicitur pentecoste. Anno verò illo, quo Pascha nostrum immolatus est Christus, cum complerentur dies Pentecostes (quia nempe illo die complebatur numerus illorum 50 dierum) sub figurâ venti vehementis, seu ut ait Textus græcus *τοῦ πνεύματος ἁγίου*, idest, flatus violenti, & sub figurâ linguarum ignearum, venit Spiritus S. à Patre, & Filio missus, corda Discipulorum divini amoris sui igne accensus. In Græco quidem (quâ linguâ S. Lucas Apostolorum Actus exaravit) dicitur in singulari, *ἐν τῷ συμπληρῆσει τῆν ἡμέραν τῆς πεντηκοστής, cum compleretur dies pentecostes.* Quo loquendi modo non indicat istum diem ad occasum tetendisse, cum Petro concionante, jam recepto Spiritu S. fuerit hora diei tertiâ; sed D. Lucas etiam in suo Textu græco phrasim hebraicam observavit, quâ dies aliquis compleri dicitur, dum advenit, & oritur. Si

Ex. 34. 21.
joma hab-
bic burim.
Num. 18.
26.
Lev. 23.
17.
2. Mach.
1. 2. 3.
2. Mach.
1. 2. 3.
An. Chr.
692. N. 19.
Tom. 1.
1. marg. Ec-
cl. lat.

ergò tunc fuerit ipse dies Pentecostes à Judæis celebratus: calculo retrogrado reperiemus diem dominicæ resurrectionis fuisse alterum sabbati diem, seu diem Azymorum, dum spicarum manipulus offerrebat: adeoque sabbatum post Parascevem fuisse primum diem Azymorum, & per consequens ipso die Parasceves ad vesperam Judæos agnum paschalem comedisse. Quod consonat illi sententiæ, afferenti verum diem lunæ decimæ quartæ in ipsum Parasceves diem incidisse, quando Judæi noluerunt introire in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha: de quo dictum est in voce *Parasceve*. Cum autem Judæi celebrarent Pentecosten quinquagesimo die computando à secundo die Azymorum, dies Paschatis, qui erat Azymorum dies primus, & Hebræorum more incipiebat in vesperâ antecedente, in immolatione agni paschalis, non includebatur in illis 50 diebus. Et itâ intelligendus est D. Thomas, dum ait: *Celebratur autem festum Pentecostes post 50 dies, ad recolendum beneficium legis datæ.* Non incluso videlicet in istis ipso Paschatis die. Secus jam accidit in Ecclesiâ, in quâ dies Paschatis 50 dierum computum ingreditur. Cujus ratio est, quia nos Pascha nostrum celebramus ipso resurrectionis die, à quo ad diem datæ Legis, & missi in Apostolos Spiritus sancti, sunt dies 49. Hoc ergò ritu, *festum Pentecostes, in quo fuit data lex vetus, succedit festum Pentecostes, in quo data fuit lex Spiritus vitæ.* Sicut autem apud Judæos maximâ celebritate celebratur iste dies, sicut præcepit Moyse, *Et vocabitis hæc diem celeberrimum, atque sanctissimum, omne opus servile non facietis in eo:* & in quo ultra tot panes fermentatos, offerabant septem agnos anniculos immaculatos, vitulum unum, & duos arietes in holocaustum, cum suis libamentis, item hircum pro peccato, & duos agnos anniculos pro hostiis pacificis; itâ quoque in Lege gratiæ longè sanctius colitur Pentecoste, in quâ Spiritus sanctificator Discipulorum corda, non in figurâ sed veritate, non literâ sed spiritu, non Legè umbratili sed gratiæ, copiosè ditavit. In ipsâ pro panibus fermentatis, primo die primitias Ecclesiæ obtulit Petrus, quæ similes fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum: scilicet illa tria millia Fidelium, qui ipso concionante baptizati sunt. Et sicut fermentum totam massam citò pervadit, itâ in Ecclesiâ Gentium conversio, paucò tempore ubique propagata, hoc die Spiritui sancto cum Neophytis offeritur, cujus impulsu Gentes in Fidei coadunantur unitatem. Pro tot sacrificiis offertur Agnus ille verè immaculatus in holocaustum, hostiam pacificam, & pro peccato: cum & Sanctum Petrum illo die, in Sionis cœnaculo, primum Missæ sacrificium obtulisse, testetur Pamelius. Optimè igitur sub soni, & spiritus specie missus est hoc die Spiritus sanctus, qui efficaciter omnium corda permeans, ad Fidem ea suaviter impellit, & apostolicâ tubâ, cujus sonus exivit in omnem terram, omnes Gentes ad Christi ovile convocat, & inducit, & volentes adultos introducit. Linguis autem flammeis designatur illuminatio, purgatio, cordis Apostolorum accensio: quorum etiam lumine, puritate, ca-

lore, debebat Univerfus Orbis illustrari, mundari, & accendi. Vel tandem dicemus cum D. Thomâ, ad Apostolos missum Spiritum sanctum *sub specie flatus, ad ostendendam potestatem ministerii in dispensatione sacramentorum, unde dictum est eis, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Sed sub linguis igneis ad ostendendum officium doctrinæ.* Unde dicitur quod ceperunt loqui variis linguis. Ista vox *pentecoste* remansit in Ecclesiâ, ad Pauli imitationem, qui hac voce utitur, Corinthiis scribens: *Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecostem.* Etsi non planè hinc evincatur Apostolum loqui de Christianorum Pentecoste: cum tunc adhuc festa Judæorum celebrarentur Jerosolymis. Et in tempore designando Christiani nonnunquam talium festorum rationem habebant: immò adhuc ex parte judaizantes etiam hebræo more, ut prius, observabant. Idemque dicendum videtur de illo Pentecostes die, quem Apostolus Jerosolymis celebrare cupiebat, quo instante etiam à Judæis captus, & penè occisus fuit. *Festinabat enim, si sibi possibile esset, ut diem Pentecostes faceret Jerosolymis.* Cum enim Paulus cum aliis purificatus, templum intraret sui nazaræatus oblationem laturus, uti Lege mosaicâ præscriptum erat; mirum non est, si & Pentecostem intēdebat ritu colere judaico. Cum tunc cæremoniæ mosaicæ mortuæ quidem essent, sed necdum mortiferæ: & primitivi Christiani, ex Judæis conversi, multos similes ritus ex quadam observarent indulgentiâ. Et hoc quidem, non tamquam futurorum umbræ adherentes, sed talia aliquando bona fuisse profitentes: ut simili commiseratione, & conniventia, Synagoga nonnullo cum honore sepeliretur.

PENTECTES: πεντηκῆς, *pentectês*, Itâ, referente Carolo Magri, fuit illa synodus appellata, in Hierosolymis, quæ vocatur à Latinis quinifexta. Nam vox est formata à πέντε, *pēnde*, quinque, & ἕκτος, *hēctos*, sextus. Fuit hæc synodus quinti, & sexti Concilii generalis, seu secundi, & tertii Constantinopolitani supplementum, in quâ canones in aliis non editi, constituti sunt, & in Trullo ad annum 707 celebrata. Sed relictus cum Baronio ista pseudosynodus ad annum 692 consignatur, in quâ Græci, ab-
sentibus Latinis, tot canones, tamquam à Concilio universali statutos, obtrudere ausu temerario conati sunt. Aliâs aptius penthectæ, uti græcè à Balamone *πενθεκῆ*, dicitur. De quâ magnus ille Annalium Pater videatur.

PENTEPITROPUS: πεντηπύροπος, *pentepitropos*, p. b., vox formata à dicto *pēnde*, quinque, & *epitropos*, curator, tutor, procurator, vicarius, præfectus. Et itâ quinque viris præfectum, aut aliquorum quinque procuratorem sonat. Sed alio sensu unus ex quinque procuratoribus, seu pentepitropis verti potest. Sic in Hierolexico pro uno ex quinque procuratoribus, qui simul collegium formabant, ex vitâ S. Auxentii, citatur.

PEPLASMENUS: πεπλάσμενος, *peplasménos*, latinè penultimâ correptâ, nisi vox planè græca græco more proferatur. Hæc in aliquibus Auctoribus reperta formatum, more sigulino effictum, aut errantem, atque vagantem significat. Est etenim præteritum participii passivi verbi *πέπλησθαι*, for-

1. q. 43. a.
ad 6.
1. Cor. 16.
8.
A. & 20. 16.
An. Chr.
692. N. 19.
24. Febr.

formo, fingo, creio, &c. Sicque optime de homine, à divino Plaste è limo formato, enuntiat. Aut certe oritur à verbo *πάζω, plazo*, errare facio, seduco, quasi errabundus, seductus. Et ita non inep-
ptè homini adaptatur, à demone seducto, & in errorem præcipitato. Convenit tamen magis mulieri, quæ prima, & immediatè à serpente seducta fuit, quàm viro: qui potius superbiâ, & uxoris suæ amore illectus, quàm à demone seductus, pomum vetitum gustavit. Ideò dixit Apostolus: *Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit.*

PEPLOS: *πέπλος*, amictus, velum, tela præternuis, vestis propriè mulierum, quamvis etiam viris ab Euripide tribuatur. Dicitur & pepulum, *πέπλον*, ut vult Eustathius, quasi *πέπλον, præpilon*, à *πέπλον, præpo*, decens sum, quòd sit maximè decens, & decorum: vel à *πέπλον, πέπλον*, expandi, explicari. Fuit etiam pepulum Minervæ consecratum, præclaris Atheniensium gestis depictum. Ex his patet pepulum elegantiore vestem significare, & constat ex D. Jo. Chrysostomo dicente: *Quis non obstupesceret, & admiraretur, cogitans quomodo verbum Domini, quod dicit, germinat terra herbam feni: in ipsa olera terræ descendat, & quasi admirabili peplo terræ facie variis floribus adornet?*

PERA: *πέρα*, facculus, ut plurimum coriaceus, in quo panem, & alios cibos gestare solent viatores. Oritur, ut vult Ger. Vossius, à verbo *πέραω, perao*, edo: quod etiam *παρῶ, & possideo* significat. Alii à verbo *πέραω, perao*, servo, mutato t, in p, erunt: ed quòd in eo panis conservetur. Hanc ab Apollolis ferri (vitandæ nimis solitudinis causâ, & ut omnis fiducia in divinâ providentiâ collocaretur) saltem pro illâ vict, vetuit Christus: *Non peram in viâ, neque duas tunicas.* Aliàs solum nimiam curam, & omnia muneris apostolici impedimenta prohibere censetur. Nam postea facculus, & pera conceditur, dum ait: *sed nunc qui habet facculum* (græcè *βαλάνιον, balandion*, idest erumnam, seu marsupium) *zollat similiter & peram.*

PERIAPTA: *περιαπτα*, periapta, amuleta quædam è collo dependentia, contra varias infirmitates. Et hæc quidem sicuti superstitiosè inscripta, & signata erant; ita piè ab Ecclesiâ prohibita fuerunt. Dicitur autem græcè *περιαπτος, periapptos*, circumpendens, seu à verbo *περιάπτω, periapto*, pro amuleto appendo. Periapta dicta sunt etiam ornamenta, veluti monilia, & alia similia.

PERIARCHON: *περιάρχων, periarchon*, idest, de principis. Nam *περι, perî*, de, & *ἀρχή, archè*, principium: quod in genit. plur. facit *ἀρχόν, archon*. Itâ dictum opus Origenis, in quatuor libros divisum, qui libri Periarchon, seu de principis, dicuntur, & densissimis erroribus, ac fœdis scatent hæresibus. In has viri maximi ingenii, proprio fastu, & philartia tumidus, à Deo incidere permisus est. Ex his Principiorum libris plurimæ hereses principium sumperunt; præsertim Ariariorum, quorum à D. Thomâ fons assignatur Origenes. Hos libros, summo totius Urbis, & Orbis damno, Ruffinus Aquilejensis presbyter de græco in latinum convertit. Propterea D. Hieronymus, primum ipsi amicitium, eum acerrimè fuit infectatus. Uti etiam prop-

Tim. 2. 14.

In Gen. Hom. 5.

Matth. 10. 10.

Luc. 22. 36.

1. q. 34. 1. 41.

ter Origenis Apologiam, falsò Pamphilo Martyri adscriptam, qui Eusebio Casariensi archi amicitie nodo copulatus fuit, ab ipso Ruffino editam: cum reverà ista Apologia non esset Pamphili, sed ipsius Eusebii Ariariorum Antesignani. De quibus tractat Baronius, dicens: *Sed quod spectat ad Periarchon, & apologiam nomine Pamphili Martyris pro Origene à Ruffino editam, audi Hieronymum ab Oriente, ita ut Roma audiretur, veluti tonitruum vehementius obstrepentem.* Et meritò quidè ita validè Ruffini conatibus se opposuit Hieronymus, qui sciret, quâ vafritie ille Origenis errores vellet Orbi catholico obtrudere. Sicque ait Magnus Ecclesiæ tunc temporis Achilles: *Ruffinus non uni urbi, sed orbi blasphemias Origenis, & æi ἀρχόν libros, quantum in se fuit, intulit: itâ ut Eusebii quoque primum librum defensionis Origenis sub nomine Pamphili Martyris ederet, & quasi ille pariter dixisset, novum pro eo volumen evomeret.* Ut suum Ruffinus intentum facilius assequeretur, finxit se libros Periarchon emendatos edere velle. Quod uberius refert citatus Baronius N. 26., ex ipsis Ruffini verbis ostendens, ipsum egregiè Orthodoxis imponere voluisse, dum se errores de Trinitate veluti supposititos, & adulteros, ad aliorum Origenis operum normam, expungere proficetur. Quo faciliore operâ iacautos alliciebat, dum librum emendatum se legere arbitrantur, in alios innumerabiles errores, datâ operâ non expunctos, incidebant. Audiatur rursus de his libris, à Ruffino editis, Hieronymus: *Quæ cum legissem contulissimè cum græco, illic animadverti, quæ Origenes de Patre, cum filio, & Spiritu S. impiè dixerat, & quæ romanæ aures ferre non poterant, in meliorem partem ab interprete commutata: cætera autem dogmata, de Angelorum ruinâ, de animarum lapsu, de resurrectionis præstigiis, de mundo, vel mundis Epicuri, de restitutione omnium in equalem statum, & multò his deteriora, quæ longum esset retexere, vel ita vertissem in græco invenerat, vel de commentariolis Didymi, qui Origenis apertissimus propugnator est, exaggerata, & sumiora posuisset: ut qui in Trinitate catholicum legeret, in aliis hæreticum non caveret.* Hactenus D. Hieronymus.

PERIBOLUS: *περιβολός, peribolos*, p. b., ambitus, mœnia, septa ne quis in præceptis cadat. Oritur ista vox à verbo *περιβάλλω, periballo*, ambio, circumdo, cingo. Indè à S. Hieronymo peribolus accipitur pro septo, coronâ, & circuito. Suprà illud Danielis de Nabuchodonosoris statuâ, in campo Dura erectâ, Septuaginta à Pererio citati, pro campo Dura, *περιβολόν, peribolon*, transferunt: *quod nos, inquit Hieronymus, vivarium, vel conclusum locum dicere possumus.* Sed illic in meo Codice apud 70 lego *περιβολόν, emz pedio deerâ*, & eorum Interpres latinus vertit in campo duran. De peribolo quidem mentionem agit Ezechiel, in templi reedificandi descriptione, ubi dicitur: *Et peribolus exterior secundum gazophylaciâ, &c.* Textus hebraicus habet *gader*, idest, maceria, paries, sepes, septum, à radice *gader*, sepit: sed 70 legunt *φλιθ*, *phliâ exothben*, idest, limen exterius. Loquitur Propheta de muro exteriori, qui templum am-

An. Chr. 397. N. 22.

Hier. in Dial. adv. Pelag.

Apol. 7. adv. Rufin.

Dan. 3. 1.

In Dan. 1. 3.

D. Hier. in c. 3. Dan.

Ezech. 42. 7.

gader.

gader.

biebat, & tutabatur: cum autem multa edificia templum ambirent, etiam hæc omnia peribolus poterant appellari. Unde decreta illa totius populi, de electione Simonis fratris Jonathæ, & Judæ Machabæi, in principem, & summum sacerdotem, reposta in aliquo atriorum cubiculo, dicuntur posita in peribolo Sanctorum, in loco celebri. Et itâ Textus græcus exarat: *ἐν περιβολῶν τῶν ἁγίων, en peribolo tou hagion*, in peribolo Sanctorum, seu in peribolo qui ambiebat Sancta. Ab aliquibus etiam recè dicitur perivolium, seu peribolium (potest enim dici *β, beta*, & *vita*) pro loco venationis clauso, & deliciarum orto, aut aliquo simili, muris undique circumdato.

PERICARDIUM: *περικάρδιον, pericardion*, p. b., folliculus quidam, seu pellicula cor involvens, dicta à *περι, perî* circum, & *καρδία, cardia*, cor. Hæc pellicula solet aquam continere, nempe humorem ob æstum cordis exsudantem, qui & ipsum cordis ardorem contemperat, ejusque parenchyma humectat. Pericardium in Christo, lanceâ Centurionis punctum, aquam illam emisit, nonnulli opinantur: de quo Thomas Bartholinus in sua Anatomia, Et de aquâ istâ Evangelistæ verba intelligunt: *Unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & continuò exiit sanguis, & aqua.* Hanc Tiranus etiam vult è pericardio promanasse, ut omnibus veræ Christi mortis argumentum daretur: cum necesse sit vulnerato pericardio omne animal protinus mori. Ut ergò S. Joannes de Christi morte fidem indubitata faceret; se sanguinem, & aquam è latere Christi profluentem, vidisse testimonium perhibet: *Et qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus, & ille scit quia verâ dicit.* Sed hæc triplicata testificatio aliud quid sublimius, quàm id quod naturaliter possit venire, subindicat: & videtur Evangelistæ satis innuere, itâ aquam, & sanguinem separatim fluxisse, ut quisvis facillè unum ab altero potuerit discernere. Quod non contigisset si aqua illa modicè pericardii, sanguini è latere dissecto permixta, fuisset egressa. Unde D. Thomas ait: *Fuit autem aqua pura miraculosè egrediens à corpore mortuò, sicut & sanguis, ad comprobandam veritatem dominici corporis, contra Manicheorum errorem, ut scilicet per aquam (qua est unum quatuor elementorum) ostenderetur corpus Christi verè fuisse compositum ex quatuor elementis. Per sanguinem verò ostenderetur esse compositum ex quatuor humoribus.* Sed quæcumque illa fuerit aqua, nihil inde argui potest, pro numero Sacramentorum stabiliendo: ut hæretici perperam contendunt, tantum duo Sacramenta, sicuti Kementius, Illyricus, & alii, nempe Baptismum, & Eucharistiam, inde pessimè colligentes. Quamvis enim aliqui Sancti Patres, ut Chrys., Cyr., Theoph. in illum locum, Aug. l. 2. de Symbolo, c. 6., Damasc. l. 4. de Fide Orthod. c. 10, intelligant per sanguinem, & aquam, figurata fuisse illa duo Sacramenta, non idè aliâ excludunt. Sed de his mentionem agunt ut principalioribus, & in quibus Ecclesia fundatur, & dignoscitur: & ab aliis Sanctis Patribus talia symbola aliis Sacramentis, & mysteriis applicantur. Nam per ea Cyrillus Jerosolymitanus Catech. 3., Hieronymus Ep. 83, duo Baptisma-

1. Mach. 14. 48.

L. 1. c. 5. 10. 10. 74.

3. q. 66. 2. 4. ad 3.

ta intelligunt, unum in sanguine, alterum in aquâ; Ambrosius l. 10 in Lucam, c. 150, Leo Papa Ep. 4, Augustinus, & Beda in cap. 19 Joannis, per sanguinem intelligunt lytrum nostræ redemptionis, & per aquam Baptismum. Undè aptissime dicitur è latere Christi Baptismum fluxisse, qui omnem vim à Christi sanguine desumit: & hic est janua Ecclesiæ, & Sacramentorum, per quem, & per Christi latus, in Sancta datur introitus. Quapropter optime dicitur Ecclesiam formatam ex latere Christi, in cruce dormientis: sicut Eva formata est è latere Adæ in alto sopore stertentis.

PERICLYSIS: *περικλυσις, periklysis*, p. b., ora vestis, à verbo *περικλυῶ, periklyō*, circumdo. Alii derivant à verbo *περικλυῶ, periklyō*, inundo, ut undulationem significet. Quo sensu intelligi potest Anastasius in Leone tertio, dum ait: *Fecit vela boatsericæ majora, minora habentia periclysim.*

PERIEGESIS: *περιέγεςις, periegesis*, latinè, propter *eta* vocalem longam, penultimâ productâ, etsi græcè statuatur accentus in ancepenultimâ. Est expolitio, descriptio: unde terræ periegesis dicitur terræ descriptio. Oritur ista vox à verbo *περιέγεται, periegetai*, ducq per viam, narro, indico: nempe à secundâ persona præteriti, quæ sine augmento est *periegeset*. Et hæc ad hujus vocis intelligentiam sufficiant, si quando in Authoribus occurrat.

PERIERGIA: *περιέργια, periergia*, latinè penultimâ correptâ, nisi græcus in eâ retineatur accentus. Est curiositas, sedulitas superflua, anxietas, & inter vitia recensetur. Fit à particulâ *περι, perî*, quæ in compositione quoque significat circû, & copiam, ac *έργον, ergon*, opus: ed quòd periergia nimium in aliquo versetur opere. Adedque, sicuti curiositas, opponitur studiositati, quæ est virtus temperantæ potentialis, nimium sciendi desiderium refrænans. Nam, ut ait D. Thomas, *moderatio hujusmodi appetitus pertinet ad virtutem studiositatis.* Hæc enim etsi primò, & propriè circa cognitionem occupetur; tamen secundariò etiam circa ea, ad quæ operanda cognitionis directione indigemus.

PERIHERMENIAS: *περιήρμενιάς, perihermenias*, p. l., idest, de interpretatione. Nam *περι, perî*, etiam de significat, & *ήρμενία, hermenia*, p. l., interpretatio, sermo, explicatio, à verbo *ήρμενέω, hermeneo*, interpretor. Itâ vocatus in græco ille Liber Aristotelis: quæ vox etiam in latinum transit, ex duabus una facta. De hoc Opere loquitur Isidorus: *Liber subtilissimus nimis, de quo dicitur Aristoteles quando perihermenias scriptabat, callamum in mente tingebat. Perihermeniam nominat, quam interpretationem nos appellamus, scilicet quod res mente conceptas prolatis sermonibus interpretatur, per cataphasim, & apophasim, idest per affirmationem, & negationem. In his itaque perihermenias, suprâdictus Philosophus de septem speciebus tractat: idest, de nomine, de verbo, de oratione, de enuntiatione, de affirmatione, de negatione, de contradictione.* Sed hîc questio suboriri potest, quid præcisè Aristoteles per hermeniam, seu interpretationem, intellexerit? Quod Toletus in horum Librorum Prolegomenis, diligentius inquirat. Et quidem Boethius vocem signifi-

2. 1. q. 166. 2. 1. c.

Orig. l. 1.

In Prolegomenis.

ficativam intelligit, per se aliquid significantem: sicque complectitur illas septem species, de quibus Isidorus. Interpretatio hinc verbis ab ipso Toletone exponitur: Vox significativa per se articulata interioribus passionibus manifestans. Alii eam magis restringunt, scilicet ad enuntiationem. Quia haec est praecipua interpretatio, qua verum vel falsum exprimitur: ita Ammonius, & D. Thomas, Ex quibus constat, ait Toletus, subiectum secundum hos auctores huius libri esse enuntiationem simplicem, simplices enim dictiones, non interpretatio, sed partes interpretationis sunt. Probabilius mihi videtur hic quaelibet enuntiationem considerari, tam simplicem, quam conjunctam. Sicut autem haec magnopere scientiis inferviunt, quae omnes vocibus exponuntur; ita maxime Theologis famulantur: qui accuratam nominum, verborum, & propositionum normam sequi debent, ne in altissimis Mysteriis inepte loquantur. In his enim, ait D. Hieronymus, a S. Thomae citatus, ex verbis inordinatis prolatis incurritur haeresis. Et ideò libros istos saepius ab Angelico citatos reperies: ex quibus, v. g., quid sit verbum proprie dictum, inter alia, definit.

7. q. 39. a. 7. 3.

9. 34. a. 1. 6.

PERINOEA: περινοια, perinoia, latinè penultima longâ propter diphthongum, quamvis à Græcis accentus in antepenultima collocetur. Est cogitatio, singularis intelligentia, plena mentis comprehensio. Formatur ista vox à περι, circum, & νοια, nus, mens: aut à verbo περινοια, perinoia, curiosè excogito, animo concipio, commentor. Perinoea ergò diligentior, aut accuratior significat cogitationem: veluti graecè dixit D. Nazianzenus, perinoia ad Deum penetrare. Aliquando verò solertiam, & vafum commentum, seu praestigias designat.

PERIOCHA, seu perioche: περιοχη, perioche, complexio, comprehensio, argumentum alicujus libri, aut tractatus. Eruntur à praeterito medio verbi περιοχο, periocho, contineo, amplector, aliquid in mente complector. Periocha apud Grammaticos est certae cujuspiam rei, vel negotii perfecta complexio, ut per se consistere, atque à cæteris disjungi possit, sicque majusculâ solet inchoari. Significat apud omnes Scriptores argumentum, seu brevem complexionem illius rei, de qua agitur in aliquo capite, tractatu, aut libro. Et ita perioche in Origenis Homiliis à Grynæo adiuncta. Priore sensu à Grammaticis usitato, in Textu graeco intelligitur id quod dicit S. Lucas de loco Isaia, quem legebat Eunuchus reginae Candacis, Nam graecè dicitur, ἡ δὲ περιοχη τῆς γραφῆς ἦν ἀνεπίστατος, perioche autem scripturae quam legebat. Non enim hic refertur argumentum illius quod legebat, sed ipsa Prophetæ verba, secundum 70 Interpretum lectionem.

Act. 8. 32.

It. 51. 7.

PERIODEUTES: περιόδευσις, circumlustrator. In Ecclesiâ graecâ significat visitatorem, ab Episcopo destinatum, & ipsius vice loca ignobiliora visitantem. Ità dicitur à verbo περιόδευω, periodéuo, circumdeo, circumspicere; quod ulterius oritur à περι, circum, & ὁδός, hodós, via. Periodéute, inquit Zoparas, nominantur, quod hoc, illucque contingendis in officio fidelibus vagentur.

PERIODUS: περίοδος, periódos, p. b., circuitus

circuitio, ambitus. Ab eadem origine quâ vox praecedens ista est eruenda. Periodus apud Grammaticos est apta, & concinna verborum comprehensio, quae duabus praecipue partibus constat: prothesi, seu propositione, & apodosi, seu redditione. Inter has partes virgula puncto supersignata solet interponi. Dicitur periodus, qui est veluti verborum circuitus, in seipsum recurrens. Exempla, cum sua propositione, & redditione passim habebis in Scripturâ, & quibuslibet Scriptoribus, illo signo interposito: cum ita prius membrum à consequentibus dependet, ut nullo modo sine istis possit consistere: etsi saepius etiam duo puncta, loco illius lineolae cum puncto, inferantur. Ut autem periodus circuitionem significat, aliquando in factis Auctoribus reperitur: sicuti apud Hieronymum, de S. Lucâ loquentem, dum ab ipso exaratas negat Periodos Pauli, & Theclae. Talis quippe liber ab aliquo presbytero in Asia compositus, ut refert Tertullianus, à S. Joanne falsitatis convicto, Pauli, & Theclae continebat circuitiones, & peregrinationes. De quibus D. Hieronymus ait: Igitur Periodos Pauli, & Theclae, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus.

In Lib. de Script. Eccl.

PERIOECUS: περιόκος, periókos, vicinus, accola. Est enim à dicto περι, circum, & ὁκος, ikéo, habito, incolo. Ludovicus Vives, occasione Antipodum, quos negat D. Augustinus, loquitur etiam de Periœcis, quos latinè circumcolas dicit. Cum enim Sphaera, seu tota terra in quinque Zonas dividatur; illi qui eandem Zonam circumquaque incolunt, à Mathematicis Periœci vocati sunt. Et hi quidem in eadem Zonâ ipsam simul anni temporibus gaudet: nempe omnibus simul est aestas, aut hyems, &c. Inter istos verò ejusdem Zonae, qui maxime inter se distant, est differentia maxima lucis, & tenebrarum. Nam quod his est dies, illis est nox. Et hoc est quod dicit Vives: περιόκοι, perióki, luce differunt, ac tenebris, non vicissitudinibus anni, & temporum. Cujus ratio est, quia ab omnibus simul sol aequaliter distat, per cujus approximationem, aut remotiorem, anni tempora variantur. Sed occidente nobis sole, v. g., in iis qui sunt in eadem Zonâ ab aliâ parte oppositâ, sol oritur: adeoque ipsi est dies, quando nobis est nox. Contrarium accidit in Antœcis, qui non luce, & tenebris; sed vicissitudinibus anni, & temporum discriminantur. Nam sub eodem Meridiano habitant, sed in Zonâ oppositâ. Dicuntur Antœci, quasi contrahabitanes, ab ἀντί, anti, contra, & ἰκίο, habito. Sed Antipodes, qui sunt in Meridiano opposito, & Zonâ, aut in parte diametraliter oppositâ, omnia inter se contraria experiuntur.

In Lib. 16. c. 9. de Civ. Dei.

PERIPATETICUS: περιπατητός, peripatēti-cós, p. b., deambulans, aut deambulatorius, verti potest. Oritur enim à verbo περιπατέω, peripatēō, deambulo; quod componitur ex dicto περι, circum, & πατέω, calco, vado. Ità dicti Aristotelis discipuli, qui deambulando ab ipso docebantur. De quibus ait Isidorus: Hi dicuntur quamdam parviculam animae esse æternam, de reliquo magna ex parte mortalem. Theophrastus, Simplicius, & Averroës in hoc errore fuisse affirmant Aristotelem, dari in omnibus hominibus unam animam, & in-

Orig. l. 8. c. 6.

tel.

2. 2. q. 123. c. 10. c.

De Civ. Dei l. 8. c. 12.

Heb. 9. 3.

tellectum, qui ipsis afficit, ut solis lumen huic Univerfo: quod Averroës variis propugnat argumentis. Peripateticorum dissensionem à Stoicis superius innuimus, de pathematis agentes. Quamvis, sicuti cum Augustino, & Angelico Praeceptore diximus, non intersit tantum discrimen, quantum primâ fronte apparet: ita ut vix, aut ne vix quidem, inter se discrepent. Unde D. Thomas ait, Peripatetici verò, quorum princeps fuit Aristoteles, iram, & alias animae passiones attribuebant virtuosis, sed moderatas ratione, licet fortè quantum ad rem non differerent, sed solum quantum ad modum loquendi. Cujus rationem reddit: quia Peripatetici omnes motus appetitus sensitivi passiones vocabant, quae tamen à ratione nonnunquam, ad promptius operandum, essent assumendae. Stoici verò vocabant animae passiones immoderatas quosdam affectus appetitus sensitivi, quos ægritudines vel morbos appellabant: nec inter utrumque appetitum, rationalem, & sensitivum, discrimen agnoscebant.

PERIPATUS: περιπατος, peripatos, apud Homerum habet penultimam communem, etsi à Græcis acuatur antepenultima. Vox hæc deambulationem significat, à supradicto verbo περιπατέω, peripatēō, deambulo. Peripatus etiam dictus est ille locus, in quo Aristoteles deambulando docebat, qui aliàs Lyceum vocabatur. Sicut ergò Plato in Academia; sic Aristoteles in Peripato, vivo etiam praecceptore docebat: ut habetur ex Augustino. Cum Aristoteles Platonis discipulus, vir excellentis ingenii, & eloquio Platoni quidem impar, sed multo facile superans, se tam peripateticam condidisset, quod deambulans disputare consueverat, plurimosque Discipulos, praclarè famâ excellentis, vivo adhuc praecceptore, in suam haresim congregasset: &c. Etsi Ludovicus Vives à Platonis morte, ipsum discipulos instituire coepisse, contendat, illum hic miris laudibus extollit, referens Platonem à Græcis quidem σοφόν, thion, divinum; sed Aristotelem δέμονα fuisse nuncupatum. De cujus vocis significato vide suo loco.

PERIPETASMA: περιπέτασμα, peripētasma, vela, seu aulæ, quae ad exornandum aliquem locum suspenduntur. Vox est derivata à περι, peri, circum, & verbo περιπέτω, peripētō, pando, extendo: ab ejus nempè praeterito passivo περιπέτασμα, peripētasma, extensus sum. Adeoque peripetasma proprie significat id quod circa aliquid expanditur. Catapetasma verò est illud quod contrâ expanditur: à κατά, catá, contrâ. Sic illud velum quod pendebat in templo Jerosolymitano ante Sancta Sanctorum, dividens hanc templi partem posteriorem à priori, quae Sancta vocabatur, ab Evangelistis in greco, dum narrat ipsum in Christi Domini morte scissum fuisse, catapetasma nuncupatum est. Sicuti eodem nomine donatur in Textu graeco illud idem velum, de quo D. Paulus tabernaculum describens: Post Velamentum autem (graecè καταπέτασμα, catapétasma) secundum tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum. Nam ut in templo Salomonico, aut Zorobabelico, aut etiam in Herodiano; ita & in tabernaculo Mosaiico, velum, eo quo dictum est modo, intermedium pendebat.

PERIPETIA: περιπέτια, peripētia, latinè pe-

multimâ productâ, quamvis à Græcis acuatur antepenultima. Etsi significet etiam temeritatem; tamen proprie est casuum varietas, & rerum eventus. Latinè dici posset circumincidentia, à περι, circum, & πέτο, pēto, cado: cujus aoristus secundus περιπέσων, pépson, cecidi, à quo trahitur ista vox peripetia, seu à verbo περιπέτω, peripēto. Ità communiter sumitur peripetia ab Auctoribus factis, & profanis: & etiam in lingua vulgari, pro multorum accidentium eventu, & revolutione, quae quasi motu circulari sibi invicem succedunt. Sicque Strabo de Homero loquens, historiam belli troiani vocat ἀντιπεπετασίας, antipepetasias, veras peripetias.

PERIPHERIA: περιφέρεια, periphēria, ejusdem cum praecedenti accentus. Est circumferentia, circumlatio, rotatio: à verbo περιφέρω, periphēro, circumfero. Significat etiam vitam errabundam, quae quis hinc, & inde circumfertur. Communiter periphēria, p. l., dicitur extrema circuli linea, à centro circumquaque distans aequaliter, vel extrema corporis sphaerici superficies. Sicuti caeli periphēria, & circumferentia, passim ejus superficies, maxime convexa nuncupatur.

PERIPHRAISIS: περιφρασις, p. b., circumlocutio, circuitus loquendi. Fit à περι, peri, circum, & φρασις, phrasis, locutio. Periphraim Isidorus vocat circumloquium, dum res una plurimis verbis significatur. Periphraisis, apud Oratores, ab aliquibus inter tropos sermonis recentetur: cum tamen in periphraisi non sit proprie verbi, vel sermonis, à propria significatione in aliam cum virtute traductio, in qua tropi ratio consistit. Ideò ab aliis à tropis excluditur, dum in periphraisi verba sumuntur in propria significatione. Nam periphraisis est, cum pluribus verbis id explicatur, quod paucioribus dici potest. Hic modus loquendi obvius apud Poetas, & Oratores, qui saepe, v. g., noctem, vel diem nominare volentes, pluribus verbis eam exprimentur. Ut illud Virgilii:

Tempus erat, quo prima quies mortalibus egres

Incipit, & dono Divam gratissima serpit:

ad noctem, aut noctis initium exprimendum. Sic etiam apud Hagiographos similes loquendi modi reperiuntur: qui saepius in aliam linguam translatione contingunt, dum verba alicujus idiomatis, ut graeci, vel hebraici non possunt, nisi per circumlocutionem, latinè reddi. Ità illud quod apud Joannem dicitur, quod Judæi conspiraverant, ut si quis Jesum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret. Graecè dicitur ἀποσυναγωγός, aposynagōgos, quod latinè improprie aposynagogus, p. l., dicitur. Quapropter Interpres per periphraim dixit extra synagogam. Hoc plerumque accidit in participiis graecis exponendis, quibus ipsi abundant, & ut plurimum latinè sine circumlocutione verti non possunt. Talia sunt, v. g., participia praeteriti temporis activa, quibus carent Latini. Uti participium ἔδωκεν, ipōn, non bene semper latinè redditur dicens: sed ille qui dedit, aut cum dasset, & similia sexcenta. Damascenus à contrario periphraim accepit, non cum una res pluribus verbis dicitur; sed cum duae res per unam vocem exprimentur. Veluti dum Christi actiones dicuntur theandricæ, seu Deiviriles, actiones utriusque naturæ

Orig. l. 11. c. 36.

Io. 9. 22.

P P P

uno

pro velo famiposse. Hac voce nonnulli Authores latini utuntur.

PETROBOLUS: πετροβόλος, petrobolos, latine penultima correpta, est grecus in ea ponatur accentus. Est petrarum jaculator, ita dictus a πετρα, petra, & βολος, bollos, jacio, aut a βολη, bolle, jactus. Petroboli quoque passim vocantur lapides grandes, qui de catapultis, & aliis machinis bellicis, summam vi excutiebantur, & projiciebantur. Ita dicit Optatus: Legimus in Ezechiele prophetam parietem dealbatum: cui Deus comminatus est tempestatem, pluviam, & lapides petrobolos. Noster Textus habet, Et lapides grandes in ira in consumptionem: Hebraicus legit elgaritisc, id est grandinis magna. Sed Optatus desumpsit ex 70, qui scribunt lithos petrobolos, lithus petrobolus, id est lapides petrobolos, seu, ut eorum Interpres latinus vertit, lapides grandes.

L. 3.

Ezech. 13.

13.

עלגריט

עלגריט

10. 1. 42.

כף

כפ

כפ

כפ

An. Chr. 31. n. 25.

Retr. l. 1.

f. 21.

Serm. 2.

de Cath. Petri.

Serm. 29.

de Sanctis

Sup. N. 25

An. Chr. 31. N. 20.

PETRUS: πέτρος, petros, saxum, lapis. πετρα, petra, verò est scopulus, rupes. Nomen est Principis Apostolorum, à Christo Domino ipsi indicum, qui prius Simon vocabatur. Impositum quidem illi, quando ab Andrea fratre suo, primò ad Jesum adductus est. Tu es Simon, inquit Jesus, filius Jonæ, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Hebraicè quidem petra dicitur cheph, sed chephab, seu Cephas, est verbum Syriacum, quâ lingua, maximè Christi tempore, utebantur Judæi. Significat propriè petram: & illam quidem, ut observat Baronius, quæ sit omnium durissima, nempe cautem. Quam vocem Interpres grecus vertit petros, ejusdem planè ac vox petra significati. Ita ut Petrus non dicatur à petrâ quæ est Christus, ut aliqui dixerunt, sed ipse sit Cephas, seu petra, quod primum in Retractionibus, an Petrus ipse sit petra, vel à petrâ Petrus sit dictus, nihil definiens, ait: Quæ duarum harum sententiarum sit probabilior, eligat lector. Sed alibi Petrum petram manifestè appellat. Petra enim, inquit, dicitur, ad quod primus in nationibus Fidei fundamenta posuerit, & tamquam saxum immobile, totius operis Christiani compagem, molemque contineat. Petra ergo pro devotione Petrus dicitur, & petra pro virtute Dominus nuncupatur. Item, rectè consortium meretur nominis, qui consortium meretur & operis. Et alibi de Petro in illa verba, Tu es Petrus, &c., ait: Dignus certè qui adificandis in domo Dei populis lapis esset ad fundamentum, columna ad sustentaculum, clavis ad regnum. Interpres verò vocem Cephas potius vertit Petrum, quam Petram, quia cum idem grecè significent, masculinum pro viri nomine aptius visum est. Aliàs, ut ait Baronius, Si Petrus derivatione diceretur à petrâ, non Petrus, sed petreus potius fuisset latinè dicendus. Petrus ergo suo modo est Ecclesie fundamentum, Christo superpositum. Quia, sicut ex Apostolo habemus quod Ecclesie caput sit Christus, & quod caput Christi sit Deus; simili quoque modo de fundamento differendum. Undè optimè Baronius: Sicut nemo potest aliud ponere fundamentum præter id quod positum est, quod est Christus, ita etiam nec aliud quisquam ponet, quàm quod posuit Christus, neque convellat, quod ipse

firmavit, dicens, tu es Petrus, & super hanc petram adificabo Ecclesiam meam. Quod autem absurdè Novatores illa verba, & super hanc petram, de ipso Christo intelligant; convincit ex S.S. Patribus, Conciliis, & omnibus Orthodoxis, idem Magnus Annalium Pater. Illo ergo sensu infinuato, super Petrum adificata est Ecclesia: & portæ inferi, tot hæreses eructantis, tot monstra, totque pestes immittentis, tot persecutiones, & adversitates fuscitantis, non prævalebunt adversus eam.

PEUSIS: πεισισ, interrogatio, responsio. Trahitur à secundâ personâ verbi poetici πεισισμαι, peithomai, audio, interrogo, abisco, Hæc est enim πεισισμαι, peipense, & inde ablato augmento syllabico fit peusis. Accipitur pro soliloquio: cum ad interrogata ipsi nobis respondemus. Tales compositiones in Sanctis Patribus occurrunt, & discrimen inter peusim, & pynna satis patebit adversari.

PHÆNOMENA: φαινόμενα, p.b., apparentia, seu ea quæ comparent. Est participium presentis temporis verbi φαίνωμαι, phanomai, appereo, luceo, in conspicuo sum: cujus participium masc. est φαινόμενος, phanomenos, apprens. Naturæ phænomena à Philosophis illa dicuntur, quæ hominibus apparent in proptulo: ut cometa, & alia meteo- ra, item astra, & eorum motus, & quidquid notabile à peritis observatur. Ita dicunt illi, qui Copernicum, & Renatum Descartes secuti, afferunt terram annuo, & diurno motu moveri, hærente sole immobili in centro Universi; quod tali systemate Naturæ phænomena meliùs explicentur. Id est, meliùs tot aliorum motus, qui omnibus patent, & revolutiones stabiliantur, sine tot Excentricis, & Epicyclis, ut afferunt in aliis opinionibus. Sed utrùm opinio Copernici æquè divinis phænomenis, seu illustrationibus, & revelationibus, ac naturalibus apparentiis consentiat, alibi discutitur. De quo supra in voce heliocentricus dicta sunt nonnulla.

PHAGEDÆNA: φάγεδαινα, phagadæna, voracitas morbosa, esuritio, cancerum ulcus. Oritur à verbo φάγω, phago, comedo, quod in futuro facit φάγομαι, phagomai, edam. Phagedæna, ex Galeno, est hominis morbus in quo copiosum appetens cibum, nimiumque vorans, eum vomere cogitur. In Hierolexico pro ulcere carnem rodente ponitur, & vita S. Lucae Thaumaturgi citatur.

PHAGOLIDORUS: φαγολιδόρος, phagolidoros, p.b., male pro eleemosynario ponitur, neque derivatur à φαγολιον, phagolion, marsupium, & δόρον, doron, donum. Nam phagylidorus scriberetur, & penultima longâ in latino pronuntiaretur. Nec phagolidorus, sed phagolidorus dicendum: & à verbo suprascripto phago, comedo, aut à φαγός, phagos, edax, atque à vocabulo λιδόρεια, lidoria, convitium, sales convitiosi, irrisio, dicacitas, deducendum. Phagolidorus ergo eum significat qui talibus convitiis, & dicacitate pascitur: unde phagolidori comedentes sannas dicuntur à D. Hieronymo. Sicque feliciter Carolus Magri, quam ejus frater, hoc vocabulum exposuit. Sed nec ita critico placet Erasmo. Potius philodorus legendum contendit, id est amans convitium: ut à verbo φιλέω, phileo, amo, & à voce ledoria formetur.

PHAINA: φαίνη, phainé, penultima productâ prop-

Matth. 16

In Pref. ad Ezech.

propter diphthongum græcam, quæ in i longum latine convertitur. Significat lucidam, speciosam, rutilam, fulgidam, ut sit à masculino phainos, lucidus, &c. Hoc nomine digna S. Phaina Virgo, & Martyr, quæ præclaris dotibus lucida, pudicitia speciosa, martyrio rutila, nunquam obscuranda, æternum in cælis fulgebit.

PHALANX: φάλαγξ, Hujus dictionis origo à voce φάλα, phala, caput, haud absurdè posset derivari. Eò quod videlicet ab uno præcipuo capite phalanx gubernaretur, aut totius exercitus nervus esset præcipuus, robor maximum, & caput. Ab istâ voce macedonicâ dicitur φάλαγγις, phalangites, talis acie miles: & hæc propriè non erat legio; sed acies quadrata, in quâ pes pedi, clypeus clypeo, vir viro conferebatur. Significat etiam phalanx illam regulam, quæ lances in bilancibus suspendit. Tali quoque dictione utuntur aliquando sacri Scriptores: uti dum de phalangibus infernalibus, adversus pios, & Ecclesiam sanctam belligerantibus, aut in aliis similibus, argunt mentionem. De Goliath S. Textus ait, Stansque clamabat adversum phalangas Israél.

1. Reg. 17.

2.

Sup. Cat. Serm. 41.

PHALERÆ: φάλαρα, phalara, p.b., pro priè ornamenta capitis, à φάλα, phala, caput. Pro equorum ornamentis ista vox accipitur: & à φάλαρα, phalaros, albus, splendidus, verisimiliùs derivatur. Hinc ad alia ornamenta translatio, & de nobilium, aut equitum dicitur ornamentis. Phaleratus quoque non solum phaleris ornatum significat, sed & fucatum, & apparenter comptum. Unde phalerata verba apud Terentium, aut phalera verborum apud D. Bernardum, de hæreticis, & Philosophis, verborum ornatus, aut syllogismorum verfatias festinantibus, different em.

PHANATICUS: φανατικός, phanaticos, p.b., divino spiritu afflatus, divino furore correptus. Talis est enthusiastæ, aut cui multæ vanæ fiant apparitiones. Vox derivata à verbo φαίνωμαι, phanomai, appereo, videor: cujus aoristus secundus φαίνω, ephawen, apparui, & hinc phanaticos. Istâ voce utitur D. Dionysius in Epistola ad Apolloniam jam fidelem, dum ait: Et pro dementibus, phanatico more ludificatium phantasiis, insinulaverim.

PHANEROSIS: φανερότης, phanerosis, latine penultima productâ, quamvis à Græcis accentus attollatur in antepenultimâ. Est manifestatio: & eâ voce in græco D. Greg. Nazianz. utitur. Origo ejus est à verbo φανερό, phanero, manifesto, palam facio, promo, deducenda. Tertullianus de Apelle hæresiarchâ loquens, ac de ipso amasiâ Philumene, de quâ in voce emergema dictum est, ait: Quæ ab eâ didicit phaneroses scripsit. Nempe revelationes, & manifestationes, quas edidit inspirante Philumene.

In Orat.

De Præf. adv. heret. c. 30.

Rom. 1. 20.

PHANES: φάνης, vox derivata ab aoristo secundo verbi φαινωμαι, de quò in vocabulo phanaticus, & quid apprens subindicat. Ita Græci Deum vocaverunt, & Solem. Et Deus quidem ubique, & undique apparet, & videtur. Invisibilia enim ipsius, à creaturâ mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Sol verò meliùs phanes, quam phaneta dictus quotidie novus, & idem apparet. Potest & à φάνης, phano, deduci, quod est in lu-

cem edo, splendo: & in futuro φανέ, phano, dicitur, unde & phanes immediatè formari potest.

PHANTASIA: φαντασία, phantasia, latine absolute penultima correpta esset efferenda. Sed à plerisque in similibus terminationibus, ex usu non improbando, græcus in eâ retinetur accentus. Est imago, visio, à verbo φαντάζωμαι, phantázomai, imaginor. Quod ulteriorem originem habet à verbo φάνω, phano, in lucem edo, ostendo, appereo: cujus tertia persona præter. pass. φέρανται, phandea, ostensus sum. Differt autem phantasia à phantasmate, quod hoc sit imago ficta, aut apparentis, qualis in somnio: illa verò est figura, aut species alicujus rei, quæ sensu comprehensa est, in mente relicta. Sed hæc differentia non semper observatur, & phantasia sumitur pro phantasmate, ut dum Sapiens de somniorum vanitate loquens ait: Sicut parturientis cor tuum phantasiis patitur. Textus græcus utitur ipso verbo φανταζομαι, phantázomai, quod ejus Interpres vertit, phantasias patitur tuum cor. Phantasia communiter sumitur pro potentiâ, & phantasmata pro ipsius actibus. Nam Philosophi inter sensus interiores phantasia reponunt: quæ quamvis ab imaginando sumat originem; tamen ab imaginativâ secundum multos distinguitur, si non quoad potentiam, saltem quoad munus. Imaginativæ quippe officium, ut Philosophi docent, est conservare species sensui communi inservientes. Sed phantasia munus est conjungere species rerum incompossibilium: unde inusitata, & monstruosa, phantasmata vocantur. Ad horum exactiorem notitiam, notari potest ex D. Thomâ, inter sensus interiores, recentiori primò sensum communem, quæ est potentia receptiva formarum sensibilium: secundò imaginativam, aut phantasia, quæ illas formas retinet, & conservat: deinde æstimativam, quæ apprehendit intentiones per sensum non receptas: præterea memorativam, quæ tales intentiones conservat. Avicenna verò statuit phantasia ab imaginativâ differentem, quæ, ut inquirimus, componat formas imaginatas, & sit media inter imaginativam, & æstimativam. Sicuti cum ex formâ imaginatâ auri, & formâ imaginatâ montis, componimus unam formam montis aurei, quam nunquam vidimus.

Sed ista operatio, ut ait D. Thomas, non apparet in aliis animalibus ab homine: in quo ad hoc sufficit virtus imaginativa, cui etiam hanc actionem tribuit Averr. in libro quodam quem fecit de sensu, & sensibilibus. Et sic non est necesse ponere nisi quatuor vires interiores sensitivæ partis. Hæc est sententia D. Thomæ, à quâ multi probabiliter dissentiant, afferentes unam potentiam pro tot muneribus sufficere: cum una potentia, immò anima ipsa, sine potentiâ superadditâ, possit cum differentibus organis, diversos actus elicere. Immo non dari adus illos æstimativæ, & phantasiæ plurimi opinantur. Et quidem non dari adus æstimativæ probant ex eo, quod sensus internus non sit discursivus, neque principium habeat ad objecta cognoscenda, quæ prius sensu non fuerunt excepta. De actibus verò phantasiæ probant: quia sensus communis cognoscit per species quas habet, neque ipse est dicere, hoc est illud, neque substantias at-

Ecci. 3. 4

1. 2. 7. 8. 2. 4. c.

Supra

cin-

igitur. Ac proinde non potest confundere prædicatum hirci cum prædicato cervi: sed tantum potest accidentia utriusque cognoscere, quasi contingit, seu unita. Ità inter alios loquitur Oviedo, addens: *Quatenus tamen potest accidentia hirci, & cervi contingua percipere, potest aliquo modo dici hircocorym cognoscere, & phantasmata formare, quæ phantasia dicitur. In re tamen à sensu communi distinguenda non est.* Phantasia quoque pro falsa sententiâ reperitur.

PHANTASMA; *φαντασμα, phantasma*, visu m, spectrum, actus phantasia. Fit à verbo *φαντασσω, phantastomai*, imaginor: cujus prima persona præteritæ, *φαντασασα, phantastasa*, imaginatus sum, & hinc abjecto augmento syllabico, ut in verbalibus fieri solet, oritur *phantasia*. Est autem propriè phantasia in sensu interiori similitudo individui, seu rei particularis, ut ait D. Thomas. Cùm enim sensus exterior non cognoscat nisi particularia, & sensus interior non percipiat nisi objecta sensuum exteriorum; hinc fit quòd imaginativa ad alia non se extendat, quàm ad individua. Quia verò phantasia, seu imaginativa, aliquando ex conjunctione variarum rerum, modo superioris dicto, horribiles format imagines; etiam illa spectra, quæ dum videntur, terrori hominibus esse solent, phantasmata vocantur. Ità Christi Discipuli ipsum videntes super mare ambulantem, putaverunt esse quoddam phantasma, seu spectrum nocturnum, eadem demones illusionè ipsi apparentes. *Videntes enim super mare ambulantem, turbati sunt dicentes, quia phantasma est.* & præ timore clamaverunt. Quia perquisitum plerisque talia phantasmata nocent eis quibus apparent, & navigantibus imminens exitium prælagere. Quin autem demon possit variis modis hominis phantasmam immutare, humores alterando, varios motus spiritibus animalibus imprimendo, unde in somnis varia somnia, ludificationes, terrorelementa, obsecræ cogitationes oriri possunt, quæ dicuntur noctium phantasmata; hæc suppliciter à Deo petimus, ut ipsius ope procul recedant somnia, & noctium phantasmata. Possunt etiam vigilantibus, demonum fascinatione, varia pallulare phantasmata, quorum rationem assignat D. Thomas. *Eò quòd apparitiones imaginariæ causantur interdum in nobis ex locali mutatione corporaliū spirituum, & humorum.* Et postea: *Tantum potest esse commotio spirituum, & humorum, quòd huiusmodi apparitiones etiam vigilantibus fiunt, sicut patet in phreneticis, & in aliis huiusmodi.* Sic ergo fit ut phantasmata illa, quæ videntur exterius apparentia, tantummodò sint in phantasia: *Secundum quòd demon potest mutare phantasia hominis, & etiam sensus corporeos, ut aliquid videatur aliter quàm sit.* Sicut præ dictum est. Et hoc etiam interdum fieri dicitur ab igne aliquarum rerum corporaliū. Aliquando tamen demon etiam hæc facit ab exteriori demum corpore ex aère cujuslibetque formæ, & figure, ut habet idem Angelicus Doctor: & tunc sunt illa spectra, seu phantasmata exterius apparentia. Dum autem dicunt Philosophi, cum D. Thomà, animam hoc mortali corpore immerfam, & unitam, omnia intelligere, convertendo se ad

phantasmata; intelliguntur illi actus imaginative, quæ, ut diximus, sunt rerum particularium similitudines, ad quas nisi se converterat intellectus, nihil potest intelligere. Prout docet Aristoteles dicens: *Nihil sine phantasmate intelligit anima.* Quod probat D. Thomas, ex eo quòd *impedito actu imaginativæ virtutis per lesionem organi, ut in phreneticis, & similiter impedito actu memorativæ virtutis, ut in lethargicis, impeditur homo ab intelligendo in actu etiam ea, quorum scientiam præcepit.* Quod non fieret si intellectus, ad suos actus formandos, non deberet ad phantasmata converti, cum ex se ipse non indigeat organo corporali, cujus læsio possit impedire ipsius actus: si non requireretur actus alius potentie ab organo corporali dependentis. Deinde probat idem S. Doctor ex alia manifestâ experientia: *Quòd quando aliquis conatur aliquid intelligere, format sibi aliqua phantasmata, per modum exemplorum: in quibus quasi inspicit, quòd intelligere studet.* Cujus rationem etiam à priori assignat, ex proportione, quam debet habere potentia cognoscitiva cum cognoscibili. Sicut intellectus angelici, totaliter à corpore separati, objectum proprium est substantia intelligibilis, à corpore separata; intellectus humani in hac vita proprium objectum est natura in materia corporali exiens, quâ mediante etiam invisibilem rerum aliquam format cognitionem. Sicut autem de ratione naturæ corporalis est, quòd in aliquo individuo existat, quòd non est absque materia corporali; ita necesse est, ad hoc quòd intellectus intelligat suum obiectum proprium, quòd convertat se ad phantasmata, ut speculetur universalem in particulari existentiam. Intellectus verò instructus speciebus rerum corporaliū, etiam ad spiritualium cognitionem affurgit: quas tamen semper adiungit rerum corporaliū intelligit, cum earum speciebus utatur. Non tamen eas idèd ut res corporales agnoscit: nam sic verè res spirituales non intelligeret. Ità dum Angelum intelligit, cognoscit quidem illum per species, seu instar juvenis alati, sed non ut juvenem alatum. Scit enim Angelum nec corpus, nec alas habere. Ex quo patet illud *adiutare juvenis*, se tenere ex parte modi cognoscendi: sed illud *ut juvenem*, ex parte modi cogniti. Docet etiam D. Thomas, quòd *intellectus noster intelligit materialia abstrahendo à phantasmatis, & per materialia sic considerata, in immaterialium aliqualem cognitionem devenimus.* Abstrahit enim intellectus agens species intelligibiles à phantasmatis, in quantum per virtutem intellectus agentis accipere possumus in nostrâ consideratione naturas specierum, sine individualibus cognitionibus. Non idèd tamen hinc evincitur intellectum attingere aliquam rationem universalem ex parte objecti, præcisè objectivè ipsius differentiis; sed potius ex eo quòd tantummodò ex parte actus cognoscat unam formalitatem sine aliâ, cognitit aliquibus connotatis, quæ attribuuntur speciei, non cognitit illis, quæ attribuuntur individuo. Dicuntur præterea phantasmata illuminari ab intellectu agente: non quòd intellectus agens aliquid producat ad eorum illustrationem; sed ut ait D. Thomas, *sicut pars sensitiva, ex conjunctione ad*

L. 3. de Anima text. 30. 1. q. 84. 7. c.

Ib.

1. q. 85. 1. c.

ad 4.

Ib.

intellectum efficitur virtuosior; ita phantasmata ex virtute intellectus agentis, redduntur habilia, ut ab eis intentiones intelligibiles abstrahantur. Multi dicunt ipsa phantasmata per hoc ab intellectu illuminari; ex eo quòd eleventur per intellectum agentem, ad producendam speciem impressam in intellectu. Sed si concedatur materiale phantasma, ab intellectu adiutum, posse speciem impressam producere, non video cur non possit in ipsam speciem expressam, seu intellectiōnem, tali principio spirituali adiutum, influere. Quod satis est probabile, impressis intellectus speciebus exclusis.

PHANTASTICUS; *φανταστικός, phantasticos*, p. b., imaginativus. Oritur à tertiâ personâ præteritæ, supradicti verbi *φαντασσω*: unde & phantasticum, seu imaginativum, pro ipsâ phantasiâ sumitur. Sic accipitur à Philosopho, dum ait: *Phantasticum, & memorativum sunt passiones primæ sensitivæ.* Quod explicat D. Thomas: quia anima mediante sensu subicitur phantasiæ, & memoriæ. Afferit enim quòd anima subicitur alii potentie mediante aliâ, & secundum hunc modum phantasticum accipit Augustinus, dum dicit demones non posse corpus hominis in membra, aut lineamenta bestialia convertere: *Sed phantasticum hominis, quòd etiam cogitando, sive somnando per rerum innumerabilia genera variatur, & cum corpore non sit, corporum tamen similes miræ celeritate formas capit, sopitis, aut oppressis corporeis hominis sensibus, ad aliorum sensuum nescio quò inefabili modo figurâ corporæ posse perducere: ita ut corpora ipsa hominum alicubi iaceant, viventia quidem, sed multò gravius, atque vehementius, quam somno suis sensibus obsecratis. Phantasticum illud veluti corporatum in alicujus animalis effigie appareat sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse videatur, sicut talis sibi videri posset, in somnis, & portare onera, &c.* Loquitur hinc Augustinus dum aliquis somniat v. g. se jumentum factum, & tale quoque aliis vigilantibus apparet, jacente interea illo gravi somno sopito: dicens phantasiâ tali hominis dormientis veluti converti in talis animalis effigiem onera portantis. Quod quidem satis est imperceptibile, & à D. Thomà eo modo explicatur, quòd Augustinus non velit dicere vim hominis phantasticam, aut ejus speciem eandem numero, incorporatam in talium animalium effigie, alterius sensibus ostendi; sed quia demon qui in phantasiâ unius hominis format aliquam speciem, ipse etiam potest similem speciem alterius sensibus offerre. A phantasiâ verò dicitur quis phantasticus, qui plus juto suis imaginationibus adheret. Et quia illi qui sunt fortis imaginationis, etiam sunt in eam opinionum amantiores; idèd etiam qui pertinaciter suas opiniones amplectitur, phantasticus appellatur. Præsertim cum phantasiâ sumatur nonnunquam pro opinione. Tales maxime sunt melancholici, quibus humor terrestris prædominâs, sicut illos memoriâ præditos reddit, ita & pervicaciores efficit, ac phantasticos. Phantasticum præterea trahitur à potentia ad suum objectum: ita ut objecta illa phantastica dicantur, quæ non sunt ut apparent. Sed propterea quòd ex aère, aut aliquo simili corpore, aliqua objecta formentur, varia-

L. de memor. & remin. c. 1.

De Civ. Dei l. 18. c. 18.

1. q. 14. 2. ad 1.

rum rerum figuram exhibentia: uti supra dictum est de phantasmatis, quæ demones illusionè sensibus objiciuntur. In his enim sensus, & phantasia decipitur, aut proprius ipse intellectus: suntque rerum, quarum figuram, aut personam induunt, merè apparentes imagines, unde, & merito phantastica dicenda. Talia verò fiunt, non solum demorum ludificatione, sed ope Angelorum, & Dei: dum Angeli assumunt corpora, & in illis vitales actiones videntur exercere, & Deus ipse formâ humanâ nunquam Sanctis ostensus est Prophetis. Ità de seipso dicit Angelus Raphaël: *Videbar, quidem vobiscum manducare, & bibere, sed ego cibo invisibilis, & potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.* Ità quoque sub figurâ judicis, maxime adorandi, & tremendi, Danieli Deus apparuit: & similiter Joannes vidit similem filio hominis vestitum podere, & præcedendum ad mavalas zonâ aureâ. Similes tamen visiones plerumque fiunt in solâ imaginatione, absque aliquo exteriori objecto. Corpus phantasticum Christum habuisse, adeoque nec verè passum, nec verè mortuum fuisse, sed solum apparenter, scelestissimus Manes, seu Manichæus commentus est. De quo D. Thomas ait: *Sicut veritas humana natura non salvaretur in Christo, si corpus ejus esset phantasticum, ut posuit Manichæus, ita etiam non salvaretur si poneretur celeste, sicut posuit Valentinus.* Itud Manetis delirium ex ore ipsius refert Baronius, qui hujus impiissimi pseudo-prophetæ, se esse Paracletum jactantis, narrat epistolam ad Marcellum pientissimum virum conscriptam. Inter alia hæc scribit Manes maniacè delirans: *Atque utinam huc usque saltem inanibus laboris ipsorum processisset, & non unigenitum, qui à suo patris descendit, Christum Maria mulieris cuiusdam filium esse dixissent, & ex sanguine, & carne, & reliquâ feminarum graveolentiâ naturæ esse.* Hanc blasphemiam prius ab Apostolis damnatam fuisse ostendit Baronius, & præsertim à S. Joanne, in ejus Epistolâ primâ, eo sensu ipsius verba intelligens. *Omnia qui solvit Jesum* (nempe à carne distingit) *ex Deo non est, & hic Antichristus est.* Atque S. Ignatium Apostolis synchronum, eorumque discipulum, hanc hæresim, à Basilide prius excogitatam, non irritò conatu oppugnasse testatur idem sacrorum Annalium Scriptor. Ità quippe ipsum refert ad Trallianos scribentem: *Verè genuit Maria corpus habens in se Deum habitantem, & reverè natus est Deus Verbum ex virgine. Quod autem potuit Manes objicere, ex Apostolo dicente, quòd Christus sit in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo, & quòd est secundum veritatem non dicitur esse secundum similitudinem; respondet D. Thomas, quòd illa similitudo exprimit veritatem humanæ naturæ in Christo, sicut omnes homines specie similes dicuntur. Non autem intelligitur similitudo phantastica, ad cuius evidentiam Apostolus subjungit, quòd factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, quòd fieri non potuisset, si esset sola similitudo phantastica.*

Tob. 12. 12.

Dan. 7. 9. Ap. 1. 3.

3. q. 5. 2. c.

Bar. An. Chr. 277. N. 2.

1. Jo. 4. 3.

N. 24.

Phil. 2. 7.

PHARETRA; *φάρτρα, pharetra*, latine in prosa p. b., in versu communi. Vox ista, jam planè facta latina, derivatur à verbo *φέρω, phero*, porto, &

736.

PHARETRA: *φάρακτρον*, perforo. Quia portat quo quis perforatur. De qua Isidorus ait: *Pharetra, & feretrum idem communem etymologiam habent, quia pharetra mortem, & feretrum mortuum portat*. Hebraice dicitur *sheli*, à radice *shalah*, suspendit: quia pharetra suspensa gestatur. Quia verò ars jaculandi penè mundo coeva est, de ipsa Isaac filium suum fenitorem Esau alloquitur, dum ipsum venatum mittit, priusquam genitoris benedictionem accipiat: *Sume arma tua, pharetram, & arcum*. Et ita *70*, *תנין פארטרו*, & *pharetram*: similiter hebraice *sheliechab*, pharetram tuam. Accipitur aliquando pharetra metaphoricè pro Dei potentia, ad multis flagellis impios puniendos, aut iustos probandos. Sic Job factus notat sagittarum divinarum scopus, de quibus dixit, *Sagittae Domini in me sunt*, ait quoque, *Pharetram suam aperuit*. Quia verò sagittae è pharetra, ut è quodam sinu, & utero producantur, idèd Jeremias, ob filiae populi tot clades, summis angustiis conficiatus, & factus quasi signum ad sagittam, ait, *Misit in renibus meis filias pharetrae*. Septuaginta legunt *φασαίνας*, *pharatas astu*, idèd sagittas pharetrae suae. Et quia Christus Dominus factus est ut gladius acutus, ad adversarios vicinos cadendos, & sagitta electa ad remotos trucidandos; idèd Isaias in ejus personam dicit: *In pharetra sua abscondit me*. In ea siquidem Deus ipsum reservat, ut factus iudex supremus impios perdat de terra. Hæc etiam S. Joanni Baptista, qui contra vitiorum monstra heroicè beligeravit, ab Ecclesiâ adaptantur.

PHARMACEUTRIA: *φαρμακουργία*, *pharmaceutria*, p. b., venefica, quæ & saga. Ità dicta à verbo *φάρμακον*, *pharmakon*, veneno utor, veneficia patro. Nam pharmacum, ut postea dicitur, etiam venenum significat. Hinc Ecloga Virgilio octava Pharmaceutria dicta. *Pharmaceutri* autem græcè veneficum sonat. In hos sceleratos, generi humano aded exitiales, licitè, imò iustè, ultimo supplicio animadvertitur.

PHARMACOPOLA: *φαρμακοπώλης*, *pharmacopoles*, p. l., pharmacorum venditor. Componitur ista vox ex sequenti dictione *pharmacos*, & verbo *πώλει*, *poleo*, vendo. Unde & *φαρμακοπολείον*, *pharmacopolion*, p. l., locus ubi pharmaca venduntur. De officiis, & peccatis pharmacopolarum magis obviis agunt Theologi morales: quos poteris cõsultere, ad sciendũ quàm grave sit eorũ peccatũ, & quanta reitituti obligatio, ex tot dānis, quæ ex eorũ aliquando imperitiã, exoletis pharmacis, & tam frequenter immiscendo *quid pro quo*, sequi solent.

PHARMACUM: *φάρμακον*, *pharmacum*, p. b., venenum, remedium, medicina. Sumitur enim in bonam, & malam partem. Quando in bonam accipitur, dicunt derivari à verbo *φέρω*, *phero*, porto, & *αἰς*, *ais*, medela; dum verò in malam partem, erunt ab eodem verbo, & à voce *ἀχος*, *achos*, tristitia, ed quodd venenum tristitiam producat. Utroque modo sumitur in variis Authoribus, dum de sagittarum pharmacis, aut sterilitatis, amoris, & similibus, mentionem agunt. Talia pharmaca dicuntur *deleteria*, *δολιθηνα*, à verbo *δολέω*, *doleo*, noceo, lædo: quæ ad res quoque transferuntur spirituales. Sunt enim mundo, demoni, & carni sua pharmaca,

sua deleteria, ed perniciosiora, quò in speciem sua-viora. Sicut in Ecclesiâ apothecis sunt sacra pharmaca, ed pretiosiora, quò mundo viliora, ed salubriora, quò amariora. Tale inter cætera præstantissimũ est jejunium: quod idèd cuidam pharmaco à D. Chrysofomo assimilatur. *Nam si medicus*, inquit, *pharmaca dare volentes*, &c.

PHAROS: *φάρος*, insula prope Ægyptum, & turris altissima prope Alexandriam, navigantibus nocturno tempore lucem præbens. Ab hac & alia similes turres Phari vocantur. Dicta est autem quasi *φάρος*, *pharos*, clarus, lampas, à verbo *φάω*, *phao*, luceo. Cassianus de Piammone Abbate loquens ait, *Voluit quamdam sublimissimam pharum, primus circumspiciantium notavit intuitus*. Ubi Annotator exponit, quod *similes turres, edos, quasi, quod ex illis facies appareant*, nuncupentur. Aliam etymologiam nobis suggerit Isidorus. *Pharus turris est maxima, quam græci, & latini in communem ab ipsius rei usu pharon appellaverunt: qualem Ptolemæus juxta Alexandriam construxisse 800 talentis traditur*, à *φός*, *phos*, lumen, & *φάρος*, *pharos*, videre. In illam insulam Pharum 72 Interpretes quotidie portatos fuisse, ut sacra Biblia ex hebræo in græcum verterent, tempore Ptolemæi Philadelphi, nonnulli retulerunt. Vide in vocabulo *Philadelphus*. Tertullianus probans, quod omnia corporis incommoda metus æternæ gehennæ superare debeat, ait: *Quid ergo ultra de istis duobus humana salutis quasi Pharis, styli potius negotium, quàm officium conscientia mee curans*, &c. Interpres has duas salutis Pharos Baptismum, & Pœnitentiam esse intelligit.

PHASIS: *φάσις*, dictio, fama, affirmatio, sententia, apophthegma, denunciatio. Oritur enim à *φάσις*, *phasis*, dico, existimo, denuncio: cuius sequenda persona præ. pass. est *φάσασι*, *phasasi*, & hinc ablato augmento syllabico *phasiss*. Pro apparitione vox ista ponitur: & tunc, ut ajunt, fit à *φάω*, *phao*, luceo, ostendo. Sed si regulariter hoc verbale à *phao* formandum, tunc ab ejus præterito pass. potius *phasiss*, quàm *phasiss* erueretur. Ni velimus pro apparitione ab ipso inusitato *phao*, *phao*, deducere, quod & luceo significare testatur. Fateor tamen in verbalibus aliquando literulam omitit.

PHASMA: *φάσμα*, monstrum, visum, visio, spectrum. Fit à primâ personâ præ. pass. jam dicti verbi *phao*, quæ atticè est *φάσμασι*, *phasmasi*, in lucem editus sum, ostensus sum, delatus sum, &c.; & hinc *phasma*, rejecto prius, ut assolet, augmento. Phasmata sæpius ope demonum, variis modis hominibus illudentium, in imaginatione formantur. Ità Pythonissæ tale Samuelis phasma dæmonis arte apparuisse, satis est probabile. De quo postea in voce *Python* agetur.

PHELONIUM: *φελόνιον*, *phelonium*, p. b., seu *φελόνος*, *phelones*, penultimâ quoque apud Latinos correptâ, apud Græcos vestem sacerdotalem significat, quæ à nostris planeta nuncupatur. Unde Codinus de sacerdote ait, *Ferens consuetam sibi tuni-culam*, & *phelomena supra eam*. Et S. Germanus vestium sacrarum significationem exponens dicit, quod phelonium ostendat purpuram coccineam. Ità vocè S. Paulus utitur in Textu græco, dum Ro-manam

mam advocans Timotheum, mandat ut secum ferat *τὸν φελόνιον*, *ton phelonium*, quem Troas reliquerat. Ubi Noster vertit *penulam*; de cujus significatione mirâ inter Authores varietas, & dissentio. Nam aliqui per penulam hîc intelligunt vestem senatoriam, quâ civis utebantur Romani. Sic explicant Ambrosius, Anselmus, & Haimo. Baronius volumen legis interpretatur: Syriacus thecam librorum vertit: & Arabicus vas librorum exponit. Hier., Chryl., Theophylactus intelligunt vestem hyemalem, quam prius solummodò gestabant itinerantes, & Scriptoribus profanis satis consonat. Sed Tertullianus, ut explicuimus planetam interpretatur, quæ ad similitudinem illius vestis hyemalis exterioris, penula ab Interprete latino dicta sit. A phelonio formata videtur vox illa vulgaris *feltra*; cujus etymon satis obscurum, & incertum, nisi trahatur à verbo *φάλλω*, *phelluo*, quod significat more fuberis in aquâ fluito. Nam phelonium tempore pluvio ferebatur, & ob laxitatem fluitare videbatur.

PHERETRUM: *φερέτρον*, *pheretron*, latinè apud Oratores penultimâ correptâ, in versu communi, & à nostris capulus dicitur. Habet eandem cum pharetra originem, à verbo *phero*, & à mortuis ferendis pheretrum, ac etiam feretrum appellatur. Apud Græcos omnia illa significat quæ cum pompâ feruntur: hincque feretrum illud, quod gentium devictarum spolia ad Jovem deferbantur Capitolinum.

IPHERNOPHORUS: *φερνοφόρος*, *phernophoros*, latinè penultimâ correptâ, etl græcus accensus in eâ ponatur. Est dotis lator, à *φέρω*, *phero*, porto, & *φέρω*, *phero*, porto. Ità dicitur Ptolemæus Philadelphus, secundus post Alexandrum M. rex Ægypti, ob ingentem dotem, quam dedit, & secum tulit Antiocho Asiæ regi, dicto Theos, idèd Deus, cui filiam suam Berenicem matrimonio copulavit. Sicque finem attulit bello satis molesto, quod inter utrumque regem efferbuerat. De hoc Ptolemæo ait Pererius: *Deduxit igitur filiam Berenicem Philadelphus usque Pelusium, & insinuit auri, argenti que millia dotis nomine dedit, unde phernophoros, idèd dotalis appellatus est*. Hanc pacem inter utrumque regem, Syriæ nempe, quæ est ad Aquilonem, & Ægypti, quæ ad Austrum, ineundam prædixerat Daniel. *Et post suam annorum fœderabuntur, filiaque regis Austri veniet ad regem Aquilonis, facere amicitiam*, &c.

IPHERONYMUS: *φερόνυμος*, *pheronymus*, p. b., verum habens nomen, seu qui secum affert id quod nomen præ se fert. Ab aliquibus non aded benè feronymus exaratur. Fit enim à verbo *φέρω*, *phero*, porto, & *ὄνομα*, *onoma*, nomen, quasi portans nomen. Ità D. Hieronymus de Serenilla Desiderii sorore, quæ serenitatem attulerat, appositè dicitur. *Gratulor tibi, & Sanctæ, atque venerabili tue Serenilla, qua feronymos calcatis fluctibus sæculi ad Christi tranquillam pervenit*: & ibi in Scholiis græcè *pheronymos* exaratur.

PHELU: *φελ*, heu, eheu. Idem ferè quòd *oh*, *oh*, & aliquando per *oe* explicatur. Admirationem nonnunquam insignem denotat, ut mirum latinè reddi possit. Itaque sensus, & significatio ex con-

textu discernenda. Hæc acclamationis particula apud Tertullianum inter alios reperitur.

PHIALA: *φιάλη*, *phiala*, penultimâ latinè correptâ, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, acuatur. Est poculum ad vinum, aut ad alios liquores continendos. Ità dictum aliqui volunt quasi *phiale*; à *πίνω*, *pinu*, bibere, & *άλω*, *alis*, satis: ed quòd ex eo liceat bibere satis. Phialarum erat in templo Jerosolymitano maximus numerus, ad vicinarum sanguinem excipiendum. Unde Zacharias prædicens hostiarum abundantiam, in templo Domini futuram, quæ in sacrificiis pacificis, magna ex parte, in lebetibus coquebantur, ait: *Erunt lebetes in domo Domini, quasi phialæ coram altari*. Et ità *70* legunt *as φιάλας*, *hos phiale* sicut phialæ. Textus hebraicus habet *misrakim*, idèd phialæ, aliis crateres, à singulari *misrah*, phiala, crater, cujus radix est *zarakh*, sparfit, asperfit. Allegoricè loquitur Propheta de opibus amplissimis Dei Ecclesiæ obventuris, & de Sacrificiorum incrementorum abundantia. In tabernaculo Mosaico, & in templo Salomonico, multæ fuerunt phialæ ex auro, & argento. Nam Deus Moyfi præcepit: *Parabis ac phialas, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo*. Sed hîc *70* pro phialis habent *πύθια*, *phias*, & mortariola. Erant verò argenteæ ille phialæ, quas singuli tribuum principes in altaris obtulerunt dedicationem. Ac singula phiala argentea habens *70 siclos*, juxta pondus sanctuaris, hincque Septuaginta *φιάλων*, *phialon* legunt: siclus autem drachmas quatuor pendebat. Multas aureas phialas fecit Salomon: & *30* aureæ ex vasibus, quæ ab stulerat Nabuchodonosor in Babylonem, relatæ sunt de Cyri mandato, & mille argenteæ, quæ cum aliis vasibus annumeratæ sunt *Sassabatur* principi Juda, nempe Zorobabeli, qui nomine chaldæo Babylone vocabatur. Phialæ aureæ, & argenteæ mylicè significant corda Fidelium aurea per charitatem, argentea per puritatem, quæ sunt fragrantibus odoramentis plenæ, dum ferventibus æstuant orationibus. Hinc Sancti seniores illi habebant phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum.

PHILADELPHIA: *φιλαδέλφεια*, *philadelphia*, latinè penultimâ correptâ, nisi Græcos ex usu legitimo in accentu imitemur. Ità dicitur amor fratris: à verbo *φιλέω*, *phileo*, amo, & *ἀδελφός*, *adelphos*, frater. Noster Vulgatus pro eo quod in græco habetur *philadelphia*, vertit: *Charitas fraternitatis maneat in vobis*. Sed *φιλαδέλφεια*, *philadelphia*, latinè philadelphia, p. l., propter diphthongum, est urbs in Asiâ, & Ægypto. De illâ quæ est in Asiâ in suis Revelationibus agit S. Joannes, eam inter septem Asiæ Ecclesias sextam recensens. Est autem hæc urbs Myfiæ, juxta Lydiam in Asiâ minori, ità dicta ab Attalo Philadelpho ejus conditore. Hujus civitatis Episcopo jussus est scribere Joannes, *Et Angelo Philadelphie Ecclesie scribe: quem laudat à Fide, patientiâ, bonis operibus*. Incertum quidem quis tunc fuerit in istâ urbe sacer ille nuncius, seu Episcopus. Aliqui, inter quos Aureolus, & Liranus, volunt fuisse S. Quadratum, doctri-nâ, & sanctitate celebrem, & martyrio, sub

Q q q Adria

Orig. 1. 18
Gen. 27. 3.
Iob. 30.
I. 4. 24.

Phell.
shalab.
Iob. 30.
I. 4. 24.

Tim. 4.
13.

In Gen.
Rom. 11.

Coll. 1. 1.
C. 1.

Orig. 1. 1.
C. 2.

L. 13. in
Dan.

Dan. 11. 6

Ep. 1. 44.
ad Delic.

L. de off.
Eccl. Cor.
stant.

Zach. 14.
20.

קין

מזרח

קין

זרח

Nam. 7.
13.

Eldra
1. 8.

Ap. 5. 8.

Heb. 12.
1.

Ap. 3. 7.

Adriano Imperatore perpeſſo, illuſtrem. Sed S. Quadratus fuit Athenienſium Epifcopus, teſte D. Hieronymo: niſi dicatur, poſt Philadelphienſem Eccleſiam, Athenienſem rexiffe. Eſt alia Philadelpia in Syriâ, quæ in Scripturis vocatur Rabbath filiorum Ammon, diu à Joabo obſeſſa, non minus nomine Ammonitarum, quàm Uriæ innocentis homicidio infamis. Capta eſt à Davide, atque vaſtaſta, & incolæ horrendâ ſtrage necati ſunt. Poſtea, à Ptolemæo Philadelpho reſtaurata, Philadelpia eſt nuncupata. De priore Philadelpiâ intelligendus Auguſtinus, dum ait: *Exiſtat enim aliqua illarum partium in nomine Chriſti nobiliſſima Eccleſia, vel ex illis ſeptem, ſi placeat, potiſſimam Philadelpia, quæ de myſtico nomine per linguam græcam fraternalitatem charitatem, audiamus igitur vocem ejus: &c.*

PHILADELPHUS: *φιλadelphος, philadelphos,* amans fratrem, ejuſdem ſcilicet cum voce præcedenti etymologiae. Ità cognominatus ſecundus rex Egypti poſt Alexandrum Macedonem, de quo Tertullianus in Apologetico: ſicque dictus, ut videtur, per antiphrâſim, ex odio ergâ fratres ſuos. Præfertim cum ipſe natu minor, teſte Juſtino, poſthabitis aliis fratribus, à patre ſuo Ptolemæo, Lagi gregarii militis filio, in regnum aſſumptus fuerit. Unde & duos ex fratribus, ſi Pauſania credimus, à medio ſuſtulit. Vel dictus Philadelphus amans ſororem: quia ſoror *αδελφή, adelphê,* græcè dicitur. Ille enim, ut narrat idem Pauſanias, *Arſines germanæ ſororis ſuæ amore victus, eam ſibi matrimonio adjuvit: idque non ex Macedonum, ſed Egyptiorum quibus imperabat lege fecit.* Fuit ille rex ergâ Judæos benigniſſimus: nam ipſum ex Jerolymitis, à patre ſuo abductis, & in Egypto ſervientibus, 120 millia, proprio gre redempta, liberè dimiſiſſe, & templum Jerolymitanum ampliſſimis donis cumulâſſe, teſtatur Joſephus. Fuit quoque Philadelphus potentiſſimus, glorioſiſſimus, & maxime curioſus, ac ſtudiis deditus. Ejus potentiam magnificè reſert D. Hieronymus. *Narrant hiſtoriæ, inquit, habuiſſe eum 200 millia pedum, equitum 20 millia, curruum duo millia, elephantes quos primos educit ex Ethiopia 400, navès longas, quas nunc liburnas vocant 1500, aliis ad cibaria militum deportanda mille, auri quoque, & argenti grave pondus, ità ut de Egypto per ſingulos annos 14 millia, & 800 talenta argenti acceperit, & frumenti artabas, quæ menſura 3 modios, & tertiam modii partem habet, quinquies & decies centena millia.* Opulentia ergò, & potentia patrem ſuum ſuperavit: ut ſatis clarè de ipſo Daniel prædixerat. Nam loquens de primo Ptolemæo, quem regem Auſtri vocat, addit, quòd de principibus ejus, nempe de filiis, ut interpretatur Pererius, ſuper ipſum prævalebit. Dicit enim. *Et confortabitur rex Auſtri, & de principibus ejus prævalebit ſuper eum, & dominabitur ditiano: multa enim dominatio ejus.* Quamvis alii hoc interpretentur de uno ex Alexandri principibus, ſaltem ex poſteris principum Alexandri, putâ de Antiocho Theo, qui prævaluit contrâ regem Auſtri. De Philadelpho ſequentia evidentiùs intelliguntur: ſcilicet ea quæ de ſedere inito dicuntur, & quòd de ta-

li radice ſtabit plantatio, nempe frater ejus Evergetes. Famoſiſſimus præterea ſemper erit Philadelphus, ob celebratiſſimam ejus bibliothecam, cui præſuit Demetrius Phalereus, & politici, & eloquentiâ nobiliſſimus. Hic à Philadelpho rogatus quot librorum millia jam coadunâſſet? reſpondit Circiter 200 millia, ſed brevi 500 millia habiturum. Inter tot inſignia volumina fuerunt ſacra Biblia, à 72 Interpretibus, ejus juſſu, ex hebræo in græcum translata. Nam miſſâ legatione ad Eleazarum, Oniæ primi filium, Judæorum Pontificem maximum, eruditiffimus ille Rex 72 Interpretes obtinuit, nempe ſex ex 12 ſingulis tribubus, qui paſim numero rotundo 70 dicuntur. Sed an fuerint iſti primi, qui hebræum Textum in græcum idioma veterent, ſatis eſt ambiguum. Nam, ut ait Pererius, *apud Clementem Alex., in Libro primo Stromatum, & apud Eusebium in Lib. 9. de præparatione evangelicâ, legimus Ariſtobulum magiſtrum Ptolemæi Philometoris regis Egypti, doctum ſanè hominem, & æqualem Sanctorum Machabeorum, in ſcriptis ſuis tradiſſe, ſacros libros, etiam ante Alexandrum Magnum, & Perſarum reges, fuiſſe in græcam linguam translatos, & ex eis Pythagoram, Platonem, Ariſtotelem, alioſque veterum, tam Philoſophorum, quàm Poëtarum, multa derivâſſe in ſua ſcripta, atque inſtituta.* Sed etiamſi 70 Interpretum verſio prima non eſſet: at tamen de poſteritate eſt optimè meritis magnus ille Rex Philadelphus, quòd à tot Sapientibus hebræis, non minus utriuſque lingue exactâ peritiâ, quàm prophetiæ dono illuſtribus, juſſerit ſacra Biblia in græcum converti. Quorum verſio utinam incorrupta permaniſſet, cum ipſa eſſet proſuſa authentica, & Spiritu ſancto dictante exarata. Sed jam in naſcentis Eccleſiæ primordiis, pluribus in locis erat deformata. Et S. Hieronymus aſſerit tantam ante Origenem extitiſſe exemplarium 70 copiam, quàm Codicum: quæ dum Origenes emendare tentavit magis corrupit. Obvia ſunt Hieronymi ſuper verſionis hujus corruptiones lamenta. Jam tamen juſſu Sixti V. correctior prodiit, quamvis mendis non careat: ut offendit Tirinus in Indice Controverſiarum Fidei. Multa de iſtis 72 Interpretibus referuntur: nempe ipſos in tot cellulis ſeparatim ſuam verſionem edidiſſe, qui tamen omnes eadem ſummo ſcriptere miraculo. Sed D. Hieronymus hanc opinionem hiſce verbis explodit. *Nescio quis auctor primus 70 cellulas Alexandria mendacio ſuo extraxerit: quibus diviſi eadem ſcriptarunt, cum Ariſteas ejuſdem Ptolemæi vicerarij, hyperaſpiltès, & multò poſt eum Joſephus, nihil tale retulerint, ſed in unâ baſilicâ congregatos contuliſſe ſcribant, non prophetâſſe. Aliud eſt enim vatem, aliud eſt interpretem.* Sed, ut ait Becanus, omnes aſſerunt divinitus factam verſionem, Epiphanius in Libello de ponderibus, & menſuris, narrat 72 Interpretes ſemper fuiſſe diviſos, non ſingulos, ſed binos. In Inſulâ Pharo eoſ verſioni ſacræ operam navâſſe teſtatur Philo, qui non tantum, ut Interpretes, ſed ut Prophetæ, ſecundum ipſum, culti fuere, ut habet Novarinus in ſuis Schediaſmaticis ſacroprophanis. Ad eam autem inſulam, non Judæos tantum, ſed & alios

In Dan. 1. 19. 14.

Ep. 11. ad Aug.

Contro. 1. 6.

Ep. 104.

Analeg. 9. 1. 6. 1.

Novar. 1. 6. 1. 1. 1.

alios olim ſe cultus gratiâ contuliſſe, ut locum venerarentur, & Deo gratias agerent, ab eodem reſertur. Philonis verba ſunt hæc: *Reverentia verborum que conſonantiam adorat, non interpretans illos, ſed initiatores, & prophetas appellans, quibus datum eſt ſinceriffimum Moysi cogitationes aſſequi Spiritu puriſſimo, quomobrem hodieque ſolemnis celebritas renovatur, in Pharo inſulâ, ad quam non tantum Judei, ſed & alii plurimi trajiciunt, locum venerantur, &c.* Vixit autem ille Philo Hebræus ſacerdos ad annum Chriſti 53. Factam illam verſionem 300 circiter annis ante Chriſtum, communis eſt opinio. Porro Philadelphus regnavit annis 39, ſecundum Joſephum, aut 38, ſecundum Eusebium, Bedam, Tirinum, & alios: à cujus morte ad Chriſti Nativitatem fluxerunt anni circiter 244, ſi Chriſti Domini Natalis anno 28 ab actiâ pugnâ conſignetur.

PHILALETHUS: *φιλαιθέης, philalêthes,* p.l. propter vocalem longam. Eſt veri amator, ſeu veritatis amicus: nam eſt à dicto verbo *φιλέω, philêo,* amo, & *αλήθεια, alêthes,* verus, ſeu *ἀληθής, alêthês,* verum, & *ἀλήθεια, alêthia,* ſed p.l., veritas. Hinc & *philalêthia,* p.l., amor, & ſtudium veritatis. Authores aliqui, ut ſinceritatem, & veritatis amorem ſuo nomine præferant, tale nomen aſſumpſerunt. Sicuti Candidus Philalêthus, aliâ Andreas Blancus Genuenſis, qui ſuo Opere laxiorem Probabilitatum opinionem impugnavit, anno 1642. Ab eodem verbo innumera propemodum talia compoſita formari poſſunt. Ut *philalêtos,* amator virtutis, *philaretos,* amator electionis, aut hæreſis, adeoque propriæ opinionis: & alia plurima, quorum aliqua jam expreſſimus, & plura expoſituri ſumus.

PHILANTHROPEUMA: *φιλανθρωπεύματα, philanthropêumata,* eſt quid benignè datum, liberale, & benignitatis plenum. Ab eadem etenim radice quâ philanthropia, cujus etymon ſtatim exponetur, ſic verbum *φιλανθρωπίον, philanthropêion,* humanus ſum, comis, benignus ſum, à quo, in præterito ſcilicet, oritur *philanthropêuma.* Pro eodem ponitur *philanthropia,* & *philanthropium,* immò & *philanthropum,* p.l., ideſt liberalitas, & munificentia: aut potiùs pro talium virtutum actu. Itâ Ulpianus uſurp. in l. 2. ff. de proxenet.

PHILANTHROPIA: *φιλανθρωπία, philanthropia,* latinè penultimâ correptâ, niſi græcus accentus in eâ retineatur. Eſt humanitas, ſeu amor ergâ homines, benignitas, liberalitas, gratitudo benefica: cui miſanthropia opponitur è diametro. Formatur iſta vox à verbo *φιλέω, philêo,* amo, & *ἄνθρωπος, anthros,* homo: unde *philanthropos* græcè humanus dicitur, & latinè penultimâ productâ propter *omega* pronuntietur. Ubi Noſter ait, *Cum autem benignitas, & humanitas apparuit Salvatoris noſtri Dei;* Textus græcus pro *humanitas* habet *philanthropia.* Hec eſt amor ille ſingularis, quo Deus homines proſecutus eſt, ut pro ipſis carnem ſumeret, & moreretur. Quapropter hac voce plurimi, ad ſignificandum immenſum Chriſti Domini in homines amorem, utuntur. Sic Author Sermonis, ad Damasceni Opera præambuli, dicit ſalvandos electos, *potentiâ, & miſericordiâ philanthropi, & miſericordiâ Dei noſtri.* Sed D. Tho-

mas ex S. Joanne Chryſ., aut potiùs ex Authore Operis imperfecti, cam pro miſericordiâ ſumere videtur: dum ipſum reſert dicentem, *Quòd ubique vana gloria malum eſt, ſed maxime in philanthropia, ideſt in miſericordiâ.* Et ad argumentum ex his verbis deſumptû reſpondet Angelicus Doctor: *Quòd inanis gloria vituperatur circâ eleemoſynam propter deſectum charitatis, qui videtur eſſe in eo, qui præfert inanem gloriam utilitati proximi, dum hoc propter illud facit.* Quibus verbis ſatis indicat ſe per philanthropiam miſericordiam intelligere, & etiam actum ipſius miſericordiæ, qui eſt eleemoſyna. Et certè Dei philanthropia fuit maximus divinæ miſericordiæ actus: quæ luculenter apparuit, cum *ſecundum ſuam miſericordiam, ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus ſancti.* Summa enim fuit miſericordia maximâ oppreſſos miſeriâ ſublevare, & ad ſervum redimendum filium tradere. Si ergò philanthropia pro miſericordiâ ſumatur, de utraque eodem modo loquendum eſt. Conſtat autem ex D. Thomâ miſericordiam eſſe virtutem, ſi non præciſe pro triftitiâ in concupiſcibili accipiatur, ortâ ex proximi miſeriâ. Nam ſic eſt paſſio, non virtus. Sed ſi ſumatur pro *motu appetitus intellectivi, ſecundum quod alicui diſplicet et malum alterius.* Hic autem motus poteſt eſſe ſecundum rationem regulatus. Quia verò ratio humanæ virtutis in hoc conſiſtit, quòd motus animi ratione reguletur; *conſequens eſt miſericordiam eſſe virtutem.* Et quidem ſpecialem: *Nam eſt virtus moralis circâ paſſiones exiſtens.* Specialis autem difficultas reperitur in regulandis affectibus circâ malum proximi, & ideò ad ſpecialem virtutem moralem pertinere neceſſe eſt.

PHILARCHES: *φιλάρχης, philarchês.* Nomen proprium viri cujuſdam gentilis, qui copias duxit, vel ſaltem militavit contrâ Judæos, ſub Timotheo, Antiochi Epiphaniſ duce. Hic proſtigato à Judâ Machabeo Antiochi exercitu, caſiſque à Judæis ex illis qui ſub Nicanore, Timotheo, & Bacchide, pluſquam 29 millibus, & ipſe ſuæ impietatis dignas penas luit. *Nam Philarchen qui cum Timotheo erat interſecerunt, virum ſoleſtum, qui in multis Judæos afflixerat.* Et itâ Græcus *φιλάρχης, philarchês,* legit. Nomen autem iſtud formatum à dicto verbo *φιλέω, amo,* & *ἀρχή, archê,* principatus, quali amans principatum: quamvis ab aliis principis amator vertatur. A quo & *φιλάρχια, philarchia* (latinè penultimâ correptâ, ni græco more, ut multi ſolent, efferatur) ambitioſa principatus affectatio, ambitio: quo vicio ſæpè laborant, qui ſunt in Rebus publicis potentes. Sicuti ex tot hiſtoriis ſacris, & prophaniſ, evidenter agnoſci poteſt.

PHILARGYRIA: *φιλργύρια, philargyria,* latinè penultimâ correptâ, eſti græcus accentus in eâ ponatur. Eſt avaritia, amor argenti, ſeu pecuniarum. Formatur iſta vox à ſæpè dicto verbo *φιλέω, amo,* & *ἀργύρος, argyros,* argentum: hinc etiam *φιλργύριος, philargyrios,* p. b., avarus. Philargyria in Caſſiano quoque pro avaritiâ ponitur: & totum liber ſeptimus de hoc vicio diſcurrit. Sed male in eo, & alibi phylargyria exaratur. De phylargyria loquitur Apoſtolus dicens: *Radix enim omnium*

In Mach. 2. 19. 2. 2. 9. 1. 3. 1. 5. ad 3.

T. 1. 3. 5.

2. 2. 9. 3. 0. 1. 5. c. 1.

Ad 4.

2. Mach. 8. 32.

De Inſt. 1. 5. c. 1.

1 Tim. 6. 10.

Ecci. 10. 9.

De Ordine vite p. 1. med.

An. Chr. 1024. N. 5.

In Gen. Nam. 11.

Jo. 12. 25.

nam maiorum est cupiditas. Nam in Textu graeco est *philargyria*, *φιλαργυρία*, *φιλαργυρία*. Et ita rectissime Sapiens ait, *Avaro nihil est scelestius; hic enim & animam suam venalem habet*. Ipse Bias Philosophus gentilis, unus ex septem Graeciae Sapientibus, venustissime, & sapientissime dixit, studium pecuniae esse metropolitim omnis malitiae. Philargyriam D. Bernardus, aut potius Author anonymus in duas partes, seu potius actus dispescit, dum ait: *Philargyria in gemina membra distinguitur, puta in concupiscentiam rei augenda, & in metum carenda*. Sed ejusdem vitii est suum objectum prosequi, & ejus carentiam fugere, aut timere: sicuti ejusdem virtutis in proprium objectum ferri, & rem suo objecto contrariam abominari. Baronius refert quod Glaber l. 4. c. 1., incusans Romanorum avaritiam, qui Gregoriorum muneribus, ferè ipsi concesserant, ut Patriarcha Constantinop. etiam univ. diceretur, pronunciarit, quod *philargyria mundi regina quae appellari*. In superlativo graeco dicitur *philargyrotatos*, ut avarissimus à positivo *philargyros* significetur.

PHILASTRIUS: *φιλᾶστρος*, *philastrios*, quasi *φιλάστρος*, *philaster*, aliorum amator. Est enim à dicto *philéo*, amo, & *ἀστρον*, *astrum*. S. Philastrius Brixien. Episcopus, vir doctrinā, & sanctitate praclarus, miraculorum famā celebrior, se maximo stellarum, & caeli amore teneri demonstravit. Sordēbat illi terra, dum caelum aspiciebat. Contra Arianos strenuè dimicans, tot stellas dedit mundo, quot infideles eripuit inferno: immò tot astra inferuit caelo, quot impios donavit Christo. Quidni ipse ut sidus praecipuum luceat in Empyreo, qui tot lumina peperit Deo. Sancto Ambrosio Synchronus, scripsit de haesibus, tam ante, quam post Christum exortis, usque ad tempora quibus floruit, ad annum nempe 380.

PHILAUTIA: *φιλαυτία*, *philautia*, absolute penultima est corripienda, nisi graecus accentus in ea retineatur ex usu. Est suiipsum amor: qui quamvis duplex sit, bonus, & malus, unus laudabilis alius vituperabilis; tamen ordinariè in malam partem à Scriptoribus accipitur. Fit autem à dicto verbo *φιλάω*, *philéo*, amo, & *αυτός*, *astós*, ipse: unde & graecè *φιλαυτός*, *philautós*, dicitur amans seipsum, suiipsum amator. D. Jo. Chryl. de Apostolo, modeste proprias virtutes enumerante, ait: *Ne quis eum putet ob philautiam, & suiipsum amorem haec dicere, iterum delirium docet, &c.* Sicut autem *philargyria* dicitur ab Apostolo omnium malorum radix; ed magis omnium vitiorum origo *philautia* censenda est: cum & *philargyria* ex ipsa *philautia* ortum agnoscat. Et reverà omnes evangelicæ Sapientiae magistri malae *philautiae*, seu suiipsum inordinato amori, omnia mala, & scelera attribuunt. De ipsa dixit Magistrorum Magister Christus: *Qui amat animam suam perdet eam*. Nam qui amore inordinato animae suae adblanditur, eam verè odio prosequitur: eam perire facit dum ipsam *philautia* deperit. *Philautia* plerumque ab Authoribus accipitur pro illo perverso amore, quo quis propriarum dotum, aut suae pulchritudinis, ut Narcissus, factus amans, in seipso nimium complacet, & in

superbiam extollitur. Ita dicunt Luciferum, qui *plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuit, philautia tumidum, dixisse, Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo*: adedque de celo lapsus, ac ad inferos detractum esse. Sic haeretici *philautia* temulenti, propria commenta, & ineptias, Ecclesiae, Sanctorum Patrum authoritati, Orthodoxorum consensui praferentes, ex superbia *philautiae* primogenita, nolentes intelligere ut bene agerent, in turpillimos lapsi sunt errores.

PHILEAS: *φίλεας*, *phileas*, latinè penultima correpta, nisi Graecorum observemus accentum. Amator potest intelligi, à verbo *φιλέω*, *phileo*, amo, amice tracto, adamo, benignè accipio, delector, &c. Duorum Sanctorum Episcoporum est nomen, qui sincerè proximam, & Deum amantes, etiam inimicos amice tractantes, & maleficos benignè accipientes, ut maximi Dei amici honorari, & in caelis aeternum delectari meruerunt.

PHILEMON: *φίλεμων*, p. l., nomen gentile deductum à dicto verbo *phileo*, amo, osculor. Hujus prima persona praet. pass. est *φειλέμηναι*, *pephilemēnē*, amatus sum: unde rejecto augmento *philemon* amabilis, amans, aut deosculans, latinè verti potest. Fuit *philemon*, ad quem scripsit Apostolus, verè amabilis, & à Deo dilectus, vir nobiliss, & inter cives Colossenses primarius: sed Fidei firmitate, & christianā pietate longè illustrior, cui Onesimum servum fugitivum, jam Christi libertate donatum, Paulus admirando commendat artificio. Ita ut ista Epistola Emmanueli Sā, inter caeteras, valde mirabilis videatur. Scripta Romae è primis vinculis, anno post Christi passionem 28, & per eundem Onesimum missa.

PHILETUS: *φίλετος*, *philetos*, p. l., amabilis. Oritur à tertiā personā supradicti passivi, quae est *φειλέμηναι*, *pephilemēnē*, amatus est. Odibitis tamen omnibus Christi dilectis fuit ille Philetus haereticus, inter illos annumeratus, qui ore pestifero alios in perniciem trahunt, & quorum sermo ut cancer ferpit. Nam ex his est *Hymeneus, & Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam*. Hic quippe scelestus dicebat resurrectionem in Christo resurgente jam peractam esse: nos autem solum secundum animam, & mysticè per Baptismum, & poenitentiam, ac in futuro per gloriam resurrectionis. Sed vera corporum resurrectio satis evidenter ex Scripturis convincitur, praesertim ex illis Jobi verbis: *Rursus circumdabor pelle mea*.

PHILIPPUS: *φίλιππος*, *philippos*, amans equorum, bellicosus: Est enim à saepius dicto verbo *philéo*, amo, & *ἵππος*, *hippos*, equus. Ita dictus Apostolus ille, qui quintus inter alios recensetur, ex *Bethsaida civitate Andreae, & Petri*. Orbis Christiani verè bellicosus Heros, & invictus, qui anno à Christi morte 22, apud Hierapolim Phrygiae, Crucem, ut equum suo pretioso sanguine phaleratum, conscendens, de infidelitate, & tyranno, de morte & inferno, gloriosè triumphavit. Fuit & alter Philippus, unus ex septem primis Diaconis, & ex primariis Ecclesiae nascentis Heroibus, ob zelum apostolicum, ab Eusebio, Tertulliano,

Ezech. 13. 11. 12. 13.

2. Tim. 17.

Iob. 19. 26.

Matth. 10. 3.

Ast. 21. 8.

Mach. 1. 1.

Ast. 16. 12.

Marci 17.

Græc. 1. 3. c. 23.

Reg. 2.

L. 2. c. 3.

& Isidoro Pelusiota Episcopus vocatus: & quia insignis Evangelii præco fuit, etiam Evangelistæ nomen fortius est. Nam de hoc Philippo loquitur S. Lucas, dum ait: *Venimus Casaream, & intrantes domum Philippi Evangelistæ, qui erat unus de septem, mansimus ibi*. De aliis viris hoc nomine vocatis agit Scriptura: uti de Philippo Alexandri Magni patre. Nam iste dicitur *Alexander Philippi Macedo*, nempe filius, phraisi graecā, quā unum nomen post aliud in genitivo positum significat patrem prioris: prout in graeco Textu legitur *Ἀλέξανδρον τὸν φιλίππου, Ἀλέξανδρον τὸν φιλίππου, Alexandrum Philippi*. Ab hoc Philippo urbs in Macedonia nomen accepit, & Philippi vocata, quae est prima partis Macedoniae civitas, colonia: scilicet ex Samothraciā venientibus, & Romanorum colonia. Hanc primam in Macedonia, ad quam in fomis accitus fuerat, invisit Apostolus: & forti charitatis vinculo multos illuc devinxit. Ad ipsos postea scripsit de romano carcere, anno post Christi mortem 27, missaque epistola per Epaphroditum, Philippensium Episcopum, ut habent etiam Graeca in fine: quem cum literis, & muneribus, Romam miserant Paulum consolaturum. Fuit alius quoque Philippus Thracionitidis regionis Tetrarcha, Herodis Ascalonitæ filius, Archelai, & Herodis Antipæ frater, prior Herodiadis maritus, quae erat filia Aristobuli uxorem fratris. Hujus Philippi, etiam tum vivi, innoxorem Herodiadem accepit Herodes Antipas ipsius patruus propter cujus sceleris reprehensionem missus fuit Joannes Baptista in carcerem. Hoc enim S. Textus affirmat accidisse, *propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam*. Philippus verò, ut homo mansuetus, & pacis amans (quem Herodem, nomine toti familiae communi, vocat Josephus) etiam suae Herodiadis petulantiae pertæsus, non curavit illam armorum violentiā ad proprium thalamum revocare. Ab hoc Philippo dicta est illa civitas ad radices montis Libani sita, *Casarea Philippi*, quae prius *Lesen*, & *Dan*, ac *Panea* dicta fuerat. Sed in Tiberii Caesaris honorem, à Philippo magnificentius ampliata, *Casarea Philippi*, ad distinctionem alterius *Caserae*, quam Herodes Ascalonita, in honorem Augusti, ad turrim Stratonis construxerat, fuit appellata.

PHILOCALIA: *φιλocalία*, *philocalia*, latinè, quia penultima brevis, absolute deberet esse dictio proparoxytona. Sed in similibus terminationibus apud proloque usus invaluit, ut graecus in penultima retineatur accentus. Ita dicitur amor honesti, amor pulchritudinis: ab eodem verbo *philéo*, amo, & *καλόν*, *calón*, pulchrum, honestum, bonum. Hinc *philocalos*, p. b., aut ancipiti, elegans, egregius. Aliquando *philocalia* in malam partem assumitur, dum de nugarum, & vanitatum amore dicitur. Immo & nonnunquam in pessimam partem accepta fuit, ut dum Socrati *philocalia*, quasi pederastia, objecta. *Philocaliam* in bonam partem sumpsit D. Augustinus, dum contra Academicos scribens, dicit: *Philocalia vulgò ita dicitur: ne contemnas nomen hoc ex vulgi nomine, nam philocalia, & philosophia propè similitèr agnominata sunt, & quasi inter se germana videri volunt, & Junè. Quid enim Philosophia? amor sapientiae,*

Quid philocalia? amor pulchritudinis: Quero de graecis. Quid ergo sapientia? nonne ipsa vera est pulchritudo? Germana igitur ista sunt prorsus, & eodem parente procreata. Sed alibi, nempe in Lib. Retractionum satis innuit philocaliam in malam partem sumi, pro nugarum, aut potius nugarum amore. Nam & hanc fabellam de tam arcta inter philocaliam, & philosophiam consanguinitate retractat. Ita quippe dicit S. Pater. In secundo autem libro prorsus inepta est, & insulsa illa quasi fabula, de philocalia, & philosophia, quod sint germana, & eodem parente procreata. Aut enim philocalia quae dicitur, non nisi in nugarum est, & ob hoc philosophiae nullā ratione germana aut si propterea est hoc nomen honorandum, quia latinè interpretatum amorem significat pulchritudinis, & est vera, ac summa sapientiae pulchritudo, eadem ipsa est in rebus incorporalibus atque summis philocalia, quae & philosophia, neque ullo modo sunt quasi sorores duae.

PHILOCHRESTUS: *φιλochρηστος*, *philochrestus*, honos amans, bonis benevolus. Derivatur enim à dicto verbo *phileo*, amo, aut à *φίλος*, *philos*, amicus, & *χρηστος*, *chrestos*, bonus, benignus, probus. Hinc *philochrestia*, honorum amicitia, erga bonos benevolentia. Potest etiam benevolentiae amor, humanitatis, & clementiae dilectio exponi: quo sensu *philochrestus* benignitatis amator latinè verti possit. Sed *philochrestus*, apud Greg. Nazianz. est Christianus, Christum amans, Christi studiosus.

PHILOCOMPUS: *φιλocomπος*, *philocompos*, jaectantiae amator, jaectator. Componitur ex jam dicta voce *philos*, amator, & *κομπος*, *compus*, stridor, sonus, jaectantia, saltus: sed *κομπος*, *compus*, est superbus, insolens. Ex ista dictione fit *philocompicus* apud Magri, ex vitā S. Valburgis Virginis, & saltus amicium idem Author interpretatur.

PHILOCOSMUS: *φιλocosμος*, *philocosmos*, mundi amator. Cum autem *κόσμος*, *cosmos*, ut suo loco diximus, significet & mundum hunc, & mundum muliebrem, de utroque intelligi potest ista vox *philocosmus*, & utriusque mundi satis immundi amatorem significare. Formatur ergo ista dicitio à saepius dicto verbo *philéo*, amo, & *κόσμος*, *cosmos*, mundus. Sermonem de *philocosmis*, seu mundi amatoribus, Anonymi Graeci cujusdam, ut autumat Henricus Gravius, Operibus Damasceni praefixum reperies. Sed si una ex luxuria filiiabus, juxta D. Gregorium, est affectus praesentis seculi, adedque luxuriosi sint maxime *philocosmi*, secundum priorem intelligentiam; juxta secundam, hujus vocis acceptionem, nimis bellè mulierculis adaptatur: quae in suo mundo nullum modum servare norunt. De hisce meritò dicit D. Hieronymus: *φιλocosμων, philocosmon, genus femininum est, multaque etiam insignis pudicitiae, quamvis nulli virorum, tamen scimus libenter ornari. Ita ut observet Baronius nec ipsas etiam Christianas, urgentibus acerrimis tyrannorum persecutionibus, ab istis voluisse temperare. Audiatur pro omnibus Tertullianus: Ceterum nescio an manus spatulio circumdari solita, in duritia carere, streperere sustineat, nescio an crus de periscelio in nervo se patitur arctari: timeo cervicem, ne margaritarum,*

Retra. 1. c. 1.

In Hierol.

L. 3. Mor. c. 31.

Ep. 12.

An. Chr. 37. n. 89.

De culis sem. 13.

Et Smaragdorum laqueis occupata locum spathe non det.

PHILODESPOtus: φιλοδеспотος, philodespotos, p.b., amans Dominum. Est à toties dicto philéo, amo, & despótes, dominus. Nomen servile dicunt esse, quòd aliquando videlicet servis imponeretur. Ità nonnullis philodespotos est ille, qui naturà servus est, & sibi ipsi imperare nequit: & idèd in Dominum, aut herum propensus. Sed si philodespotus de servo Dei, amore filiali dotato, dicatur, tunc est nomen servile quidem, sed maximè honorificū, nobile, & excelsum. Nam servire Deo regnare est. Tunc philodespotus est ille Benjamin verus dextræ filius, Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo totà die morabitur.

PHILODICUS: φιλοδικος, philodicos, p.b., amās litem, amator controversiæ, homo controversus. Sicuti de Gente Siculà dixit Cicero, eam esse naturà controversam, & acutam, Philodici dicuntur juris strepitu gaudentes. Bud. in l. 1. de iust. & iure. Formatur ista vox ab eodem verbo philéo, amo, aut ab ipsà dictione philos, amator, & δική, lis, actio, causa, jus, & iustitia. Adedque etiam in bonam partem, quasi amator juris, & iustitiæ, philodicus accipi posset; si prior significatio non invaluisset. Philodicus à Sapiente damnatur, cum dicat: Homo perversus suscitavit lites. Idèd quæque sapienter admonet: Absine te à lite, & minues peccata.

PHILODOXUS: φιλοδοξος, philodoxos, p.b., gloriae amator, ambitiosus. Formatur à toties dicto philéo, amo, aut philéo, amo, & δόξα, dóxa, gloria. Hinc & philodoxia ambitio, & amor gloriae: & redivius cenodoxia diceretur, si de gloria mundanà, ut assolet, intelligatur. Nam ambitio, ut patet ex D. Thomà, importat inordinatum appetitum honoris. Sed cenodoxia est appetitus inanis gloriae. Si verò philodoxia sit verè gloriae appetitus, tunc est laudabilis, & virtus. Idèd qui gloriatur in Domino gloriatur.

PHILOENUS: φίλονος, philenos, amicus vini, vinosus. Ab eodem verbo philéo, amo, & ένος, inos, vinum. Hoc epithetum illis optimè, qui student calicibus epotandis, convenit, quibus illud va fulminat Sapientis: Cui va, cuius patri va, &c. Ita dicitio nonnunquam in sacris Scriptoribus occurrit.

PHILOGONIUS: φιλογόνιος, philogonios, p.b., angulos amans. Est etenim à sapius dicto philéo, amo, aut phios, amicus, & γόνια, gonia, angulus. Si autem antepenultima scribatur cum omicro φιλογόνιος, philogonios, tunc parentes, aut filios amantem significabit. Nam γονεύς, goneús, parens, & γόνος, dicitur filius latinè. Hæc omnia bellè S. Philogonio Antiochiæ Episcopo conveniunt: qui eà quæ Sanctos decet humilitate honores mundanos fugiens, libenter in angulis, & locis abjectioribus delitescerat. Sed lumen istud splendidum erat, quàm ut absconderetur sub modio. Quare ex advocati officio ad illam patriarchalem sedem evectus, postatus fuit super candelabrum, ut luceret omnibus qui in domo sunt. Tunc ejus amor in filios magis patuit, gregemque suam acriter ab Arianis defendens, ità pietate, & charitate claruit; ut à D. Chrylostomo miris laudibus extolleretur, & ad superiores cæli sedes attolleretur.

Deut. 33. 12.

Prov. 16. 28. Eccj. 28. 10.

2. 2. q. 131. 2. 1. c. 7. 133. 2. 1. c.

Prov. 23. 82.

In Orat. de B. Philog.

PHILOHISTORICUS: φιλοιστορικος, philohistoricos, p.b., qui & φιλοιστορος, philoistor, dicitur, cupidus disciplinæ, aut veritatis. Ab eodem scilicet verbo philéo, amo, & historia, unde & amatorem historiæ interpretantur. Quo sensu D. Hieronymus Danielem philistorem, p.b., vocat. Scribit enim philistor, pro philoistor. Quartus verò qui & extremus inter quatuor prophetas temporum conscius, & totius mundi quisque, philistor, &c.

PHILOKINDYNOS: φιλοκύνδος, philokindynos, p. l., amator periculi. Hujus dictionis compositæ prior pars, eadem quâ præcedentes gaudet origine, & κύνδος, kindynos, periculum. Aristoteles dicit, quòd magnanimus non est philokindynos: cum verò ad fortem pertineat se periculis exponere, videtur sequi ex verbis Philo sophi, magnanimitatem non esse fortitudinis partem. Attamen ejus esse partem potentialem asserunt cõmuniter Theologi cum D. Thomà. Quia etsi non versetur circa maximè terribilia, sicut fortitudo, & in hoc ab ipsà deficiat, tamquàm à virtute primarià, & principali; tamen ut pars potentialis, convenit cum fortitudine, in quantum confirmat animum, circa aliquid arduum; nempe circa honores. Ad auctoritatem ergò Philo sophi responderi potest, magnanimum non esse amatorem periculi, cum nec fortis ità debeat esse philokindynos, ut indifferenter se periculis exponat. Nam hoc spectat ad vitium per excessum fortitudini oppositum, quod est audacia, seu temeritas. Sed magnanimum pro rebus magnis se periculis exponit: unde secundum Aristotelem, magnanimus est megalokindynos, ut suo loco dictum est. Quapropter & D. Thomas ait: Pro his quæ verè sunt magna, magnanimum promptissimè se exponit periculis, quia operatur magnum in actu fortitudinis, sicut in actibus aliarum virtutum. In propria verò materià magnanimum pro verè magnis rebus, quæ sunt honores, periculis etiam maximis se exponit.

PHILOLOGIA: φιλολογία, philologia, latinè, cum penultima brevis sit, cum accentu in antepenultima in rigore est efferenda. Sed plerique in similibus græcum accentum observant in penultima. Est autem philologia amor sermonis, vel studii, eloquentiæ studium, loquacitas: à verbo philéo, amo, & λόγος, logos, sermo, oratio, studium, doctrina. Unde & φιλόλογος, philologos, & latinè philologus, p. b., sermonis, vel studii amator, loquax. Potest ergò sumi in bonam, & in malam partem. Et in bonà quidem, si pro amore studiorum moderato sumatur. Moderato, inquam, nam sic est virtus, quæ studiositas vocatur, & sub modestià continetur: adedque una ex partibus temperantiæ potentialibus recensetur. Si verò sit immoderata, in curiositatem degenerat: quæ est vitium per excessum studiositati oppositum. Si autem sumatur philologia pro loquacitate, erit vitium oppositum modestiæ moruū exteriorum, vel ipsi eutrapeliæ. Optimè tamen philologum fuisse illum, de quo Apostolus ait, Salutate Philologum, doctrinæ videlicet orthodoxæ, & apostolicæ amatorem, facile conjectare licet.

PHILOMETOR: φιλομετορ, philometor, latinè penultimà productà, et si græcus accentus in antepenultima statuat. Ità dictus matris amator, ab

Ep. 103. ad Paulin.

D. Th. 2. 2. q. 139. 2. 5. c.

ad 2.

Rom. 16. 15.

eodem verbo φιλέω, philéo, amo, & μέτρος, metros, mater. Cognomen est unius de Ptolemais, sexti Ægypti regis, filii Ptolemæi Evergetis: idque ob propriæ matris incestuosum amorem. Nam matrem suam Cleopatram, Antiochi magni filiam, duxit in uxorem. Tempore Philometoris (p. b.) ejusque permissu, Onias, Onias tertii summi Pontificis filius, cum multis è Judæorum primoribus in Ægyptum fugiens, in regione heliopolitanâ, templum Onium construxit. Ab initio ipsius regni ad Christi Nativitatem, sunt anni circiter 180: de quo varia prædixit Daniel. Nam de hoc Philometore intelligi debet dux ille fœderis, qui scilicet erat filius Cleopatrar, quæ ad fœdus conciliandum ipsius patri Evergeti in matrimonium data fuerat. Et ità dicit

Dan. 11. 22. ille sacer Philistor: Brachia pugnantis expugnabuntur à facie ejus, & conterentur, insuper & dux fœderis. Nam Demetrius Seleuci Philopatoris filius, ab Antiocho Epiphane patruo suo præventus, ejus violentiæ succubuit: & Philometoris exercitus ab eodem postea cæsus fuit. Atque cum amicitiam inissent, tamen tracto fœdere, regno Ægypti inhians Antiochus, plurima loca munita in alterius regno sibi vendicavit. Propterea dicit idem Propheta: Et post amicitias, curâ eo faciet dolorem, & ascendet, & superabunt in modico populo. Deinde loquitur S. Textus de exercitu à Philometore comparando, de auxilio ipsi à Romanis præstando, & alia multa prædicendo. Et rex, inquit, Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus nimis, &c. Vide Pererium Lib. 1. 4. in Daniele.

PHILOMUSUS: φιλομούσος, philomusos, latinè propter diphthongū in vocalem longâ conversam, penult. productâ, quamvis à Græcis vox proparoxytona statuatur. Est musicus, Musarum amicus, & cantus. Fit enim ab eodem philéo, amo, & μουσική, musica, hinc quoque philomusia (latinè penultimâ correptâ, ni græcus accentus observetur) musica, & Musarum amor. Sed cum Musæ pro humanitate, literis, & doctrinâ etiam accipiuntur, idèd philomusus pro studiis dedito, & literarū amator reperitur. Sunt & Musæ sacræ, & Musæ davidica ab aliquibus nominatur. Unde sacra philomusia pro sacræ musicæ amore, aut in sacram doctrinam propensione, ac studio accipienda.

PHILON: φίλων, amans, quali φίλων, philon, participium verbi philéo, amo, &c. Annius Philo, sacerdos Judæus, Alexandrinus, Pythagoricæ, Platonicæ, Aristotelicæ Philosophiæ sui seculi peritissimus, varia exaravit opera. Inter hæc de primâ S. Marci Evangelisti apud Alexandriam Ecclesiâ, ubi primitivos illos Christianos, adhuc judaizantes maximis laudibus extollit. Sed non bene amans fuit iste Philo, qui Charitate caruit, dum veram Fidem amplexus non fuit. Floruit sub Cajo, & Claudio, anno Christi 53. Philo Carpathius rectius amavit, qui, ex Dei ordinatione, à S. Epiphano ordinatus Episcopus, Ecclesiam ejus adamavit, sponsam sibi Charitate copulavit. Scripsit breviter in Cantica, floruitque anno 374.

PHILONICUS: φιλονικός, philonicos, latinè penultimâ productâ, quamvis à Græcis acuatur antepenultima. Est contentiosus, rixosus, victoriæ amans: à dicto φιλέω, philéo, amo, & νίκος, nicos, contentio, rixâ, bellum, pugnandi ardor. Attamen in bonam etiam partem sumitur philonicus, pro bene contendente, & æmulante. Philonikta verò (latinè philonica, penultimâ correptâ, nisi græcus accentus in eâ retineatur) potius in malam partem, pro contentione, pertinaciâ, contentionis pervicaciâ, & pro animi concitatione, ac pro controversiâ usurpatur. Sed φιλονικός, philonicos, sine diphthongo, ultimâ tamen etiam latinè productâ, victoriæ amatorem significat: à νίκη, nîke, victoria. Verè Philonici omnes Sancti, qui ob victoriæ amorem maximè ardua aggressi sunt. Meritò igitur, ut victoriæ, triumpho, & æternæ lætitiæ symbolum gerentes, sunt amici stolis albis, & palmae in manibus eorum.

PHILOPATOR: φιλοπάτορ, philopator, p. b., patrem amans, videlicet à toties expõsito verbo philéo, amo, & πάτορ, pater. Est alterius Ptolemæi cognomen, nempe quarti regis Ægypti, & Philometoris avi. Ità per antiphrasim appellatus fuit. Nam patrem, & matrem, necnon fratrem, & sororem è medio sustulit: rex maximè scelestus, & turpissimus, totus in stupris, conviviis, & similibus fœditatibus. De ipso quoque satis apertè prophetavit Daniel, dum inquit Philopatoris pugnam, contra Antiochum Magnum Syriæ regem. Contra quem quidem latis feliciter, in ipsis Ægypti foribus pugnavit, sed non totaliter prævaluit. Nam Antiochus observatâ Philopatoris ignaviâ, animos, & vires resumpsit. De Philopatore ergò dicit Angelus Danieli: Et provocatus rex Austri egredietur, & pugnabit adversus regem Aquilonis, & preparabit virtutem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus. Ità de Philopatore interpretatur D. Hieronymus, asserens inito certamine juxta oppidum Raphiæ Antiochum omnem exercitum amissurum, ac per desertam fugientem, penè captum fuisse. Et hoc est quòd Scriptura nunc dicit: Deiciet multa millia, sed non prævalerit. Adversarium enim suū capere non potuit.

PHILOPOMPUS: φιλοπομπός, philopompus, Ità vocem hanc græcè exprimo, quamvis in Lexicis non reperiatur, & rectè pompe amicus interpretatur. Fit enim à dicto φίλος, amicus, & πομπή, pompe, pompa, triumphus, &c. Vox quoque in sacris Authoribus reperta, & idèd inter ceteras hinc non ad meram pompam inserta.

PHILOSOPHIA: φιλοσοφία, philosophia, latinè, cum omnes sint breves, absolute penultimâ correptâ deberet efferri. Usus tamen jam apud multos invaluit, ut græcus in eâ servetur accentus. Significat amorem Sapientiæ, unde philosophus amator Sapientiæ: à toties dicto verbo philéo, amo, & σοφία, sophia, sapientia. Philosophiam Cicero definit, Rerum humanarum, divinarumque scientiam: quæ prius

contentio, rixâ, bellum, pugnandi ardor. Attamen in bonam etiam partem sumitur philonicus, pro bene contendente, & æmulante. Philonikta verò (latinè philonica, penultimâ correptâ, nisi græcus accentus in eâ retineatur) potius in malam partem, pro contentione, pertinaciâ, contentionis pervicaciâ, & pro animi concitatione, ac pro controversiâ usurpatur. Sed φιλονικός, philonicos, sine diphthongo, ultimâ tamen etiam latinè productâ, victoriæ amatorem significat: à νίκη, nîke, victoria. Verè Philonici omnes Sancti, qui ob victoriæ amorem maximè ardua aggressi sunt. Meritò igitur, ut victoriæ, triumpho, & æternæ lætitiæ symbolum gerentes, sunt amici stolis albis, & palmae in manibus eorum.

PHILOPATOR: φιλοπάτορ, p. b., patrem amans, videlicet à toties expõsito verbo philéo, amo, & πάτορ, pater. Est alterius Ptolemæi cognomen, nempe quarti regis Ægypti, & Philometoris avi. Ità per antiphrasim appellatus fuit. Nam patrem, & matrem, necnon fratrem, & sororem è medio sustulit: rex maximè scelestus, & turpissimus, totus in stupris, conviviis, & similibus fœditatibus. De ipso quoque satis apertè prophetavit Daniel, dum inquit Philopatoris pugnam, contra Antiochum Magnum Syriæ regem. Contra quem quidem latis feliciter, in ipsis Ægypti foribus pugnavit, sed non totaliter prævaluit. Nam Antiochus observatâ Philopatoris ignaviâ, animos, & vires resumpsit. De Philopatore ergò dicit Angelus Danieli: Et provocatus rex Austri egredietur, & pugnabit adversus regem Aquilonis, & preparabit virtutem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus. Ità de Philopatore interpretatur D. Hieronymus, asserens inito certamine juxta oppidum Raphiæ Antiochum omnem exercitum amissurum, ac per desertam fugientem, penè captum fuisse. Et hoc est quòd Scriptura nunc dicit: Deiciet multa millia, sed non prævalerit. Adversarium enim suū capere non potuit.

PHILOPOMPUS: φιλοπομπός, philopompus, Ità vocem hanc græcè exprimo, quamvis in Lexicis non reperiatur, & rectè pompe amicus interpretatur. Fit enim à dicto φίλος, amicus, & πομπή, pompe, pompa, triumphus, &c. Vox quoque in sacris Authoribus reperta, & idèd inter ceteras hinc non ad meram pompam inserta.

PHILOSOPHIA: φιλοσοφία, philosophia, latinè, cum omnes sint breves, absolute penultimâ correptâ deberet efferri. Usus tamen jam apud multos invaluit, ut græcus in eâ servetur accentus. Significat amorem Sapientiæ, unde philosophus amator Sapientiæ: à toties dicto verbo philéo, amo, & σοφία, sophia, sapientia. Philosophiam Cicero definit, Rerum humanarum, divinarumque scientiam: quæ prius

Ap. 7. 91

Dan. 11. 11.

2. 2. q. 87. Art. unico. in c.

In L. 110.

E. 1. de Off.

C. 2.

prius Sophia dicebatur. Sed Pythagoras primus à tumido nomine sophi abstinuit, & Leontio tyriano, de suo vitæ instituto interroganti, respondit se Philosophum esse. Toletus in Commentariis in 8 Phys. Libros, refert Zenonem, & reliquos Stoicos tres Philosophiæ partes fecisse: nempe Physicam, Ethicam, Logicam. Epicurus verò, ut idem Author ait, Philosophiam dispensebat in Ethicam, Physicam, & Canonicam, per Canonicam verò, quantum mihi videtur, intelligebat Medicinam practicam, Logicam verò partem Philosophiæ non consuebat. Addit de Cleante quod Philosophiam dividerit in Dialecticam, Oratoriam, Moralem, Civilem, Naturalem, Theologicam. Simplicius Aristotelem imitatus ipsam in duas divisit partes: in activam, & contemplativam. Per activam Moralem intelligit, Contemplativæ partes assignat Mathematicam, Physicam, Metaphysicam. Dialecticam verò non partem Philosophiæ, sed instrumentum, seu organum constituit. Toletus adhuc latiores ei fines attribuens, eam in Speculativam discernit in Activam, & Passivam, Sub Speculativâ Metaphysicâ, Physicâ, & Mathematicâ continentur; sub Activâ Ethicâ, OEconomica, & Politica comprehenduntur: Passivâ Mechanicâ terminatur. Ex his diversis opinionibus, ad Philosophiæ exactam definitionem assignandam, ejusque proprii objectum statuendum, oritur difficultas. Atque si in ciceronianâ definitione scientiâ propriè sumatur; à Philosophiâ Mechanicâ exciudi necesse est: cum sit ars pura, ut potè habitus cum verâ ratione factivus. Isidorus Ciceronem imitatus, ait: *Philosophia est rerum humanarum, divinarumque cognitio: sub quâ etiam Mechanica comprehendit possit.* Addit tamen hanc particulam, *cum studio bene vivendi conjuncta.* In quâ consistit vera hominis sapientia, & in hoc mundo felicitas. Subjungit postea: *Philosophiæ species tripartita est, naturalis, moralis, & rationalis. In his tribus generibus Philosophiæ etiam eloquia divina consistunt. Nam aut de naturâ disputare solent ut in Genesi, & Ecclesiastico; aut de moribus, ut in Proverbiis, & in omnibus parvis libris: aut de logicâ, pro quâ nosferi Theologicam sibi vendicant, ut in Canticis Cant., & Evangeliiis.* Philosophiâ à multis ad Physicam restringitur. Et quidem non male si per Physicam scientiâ versans circâ omnes res naturales, & divinas, prout ratione naturali cognosci possunt, intelligatur: sicque comprehendat Mathematicam, Metaphysicam, Lib. de Generatione, & corruptione, de animâ, &c. Sed multò magis angustioribus terminis concluditur, itâ ut ad solam Physicam, octo libris Physicorum contentam, restringatur: ut Oviedus cum aliis exponit in Physicæ Proemio. Spirituâliter Philosophiam definit Isidorus, dum eam Meditationem mortis definit: *quod magis convenit Christianis, qui seculi ambitione calcata, conversione disciplinabili, similitudine futura patriæ vivunt.* Et certè hæc est vera Philosophia, quæ Eternâ Sapientiâ magistrâ, ex mortis, & aliorum novissimorum meditatione desumitur: ex ipsâ Crucis cathedrâ, ab ipso divinâ Veritatis ore percipitur. Quia verò mundana Philosophia, præsertim tot Gentilium vitiis obruta, stultâ factâ à Deo hujus mundi sapientiâ, facile à veritatis tramite aber-

Orig. l. 2. c. 24.

Sup.

rat, & in sedulissimos dilabitur errores; idèd Colofenses admonet Apollolus: *Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundam traditionem hominum, secundam elementum mundi, & non secundam Christum.*

PHILOSOPHUS: φιλοσοφος, philosophos, latinè penultima correptâ, quamvis à Grecis acuat. Est Sapientiæ amator, ab eisdem vocibus, ut philosophia, ducens originem. Quis primus fuerit philosophus, spectato præcisè hoc nomine; nuper innuimus Pythagoram fuisse. Sed attento vocis significato, verè primus tempore philosophus fuit Adam, & primus dignitate Christus Dominus. Utriusque philosophia infusa fuit, quam acquisita, per scientiam experimentalem, subsequuta est. Hæc in Adamo per 930 annos, quibus vixit, ad summam perfectionem, propter confortium, & directionem infusâ, est evecta. De infusâ dicitur, *Disciplinâ intellectus replevit eos,* seu ut Textus græcus habet, *ἐπιπέμπει συνέσει, ἐπιστήμην συνέσει,* scientiam intellectus. In utrâque, infusâ, & acquisitâ, Adam longo intervallo Salomonem superavit. Quia, ut ait D. Thomas, sicut primus homo productus est in statu perfectio quoad corpus, ut statim posset alios generare; itâ etiam institutus est in statu perfectio, quoad animam, ut statim posset alios instruere, & gubernare. *Et idèd primus homo sic institutus est à Deo, ut haberet omnium scientiam, in quibus homo natus est instrui: & hæc sunt omnia illa, quæ virtualiter existunt in primis principiis per se notis, quæcumque scilicet naturaliter homines cognoscere possunt.* Hæc scientiâ Adam instructus nomina imposuit animalibus, quæ ipsorum naturis congruebant, & refert quod ipsorum oculi aperti dicantur; nam loquitur S. Textus de scientiâ experimentalis, & rebellionem appetitus inferioris, quam prius non fenserant. Fallax autem illa promissio serpentis, *Eritis sicut Dii scientes bonum, & malum,* non fuit de aliquâ scientiâ humana quæ carebant, sed de scientiâ divinâ. Nec obstat præterea, quod Deus Salomoni dixerit: *Dedi tibi cor sapiens, & intelligens in tantum, ut nullus ante te tibi similis fuerit, nec post te surrecturus sit.* Nam vel hîc præfert eum illis solis, qui propriâ industriâ, & labore, scientiam acquisiverunt: vel de solis Judæorum regibus, ut ipse de seipso innuere videtur, *Præcessi omnes sapientiâ, qui fuerunt ante me in Jerusalem:* vel denique solum loquitur de prudentiâ regendi populum, quam speciatim à Deo petierat. His adde à plurimis aliis in supernaturali scientiâ Salomonem superatum fuisse, ut ab ipso Adamo, Moysè, plerisque Prophetis, Apollolis, &c. Fuit tamen Salomon maximus Philosophus. Non enim ad solam OEconomicam, & Politicam ejus sapientiâ cum Cajetano restringendâ. Nam de seipso verum testimonium perhibet, Deum sibi dedisse scientiam veram: *Ut sciam, inquit, dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium, & consummationem, & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & commutationes temporum, anni cursus, & stellarum dispositiones, naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum.* Cùm autem, ut ait D. Thomas, tantâ scientiâ Adamus instructus fuerit, ut alios quoque instrueret; dicendum tot

Col. 2. 8.

Ecci. 17. 1.

2. 2. c. 24. a. 3. c.

Gen. 3. 5.

3. Reg. 3. 12.

Ecci. 1.

3. Reg. 7. 17.

ipsum

L. ro. de Prep. ev. g. in fine.

De Civ. Dei l. 8. c. 12.

Act. 17. 18

1. Cor. 3. 19.

Rom. 1. 21

1. Cor. 9. c. 1. Ap. 4. 4.

ipsum posteros ab ipso Philosophiam audivisse: quæ post diluvium, præsertim inter Ægyptios, & Chaldaeos vigerit. Ex his Zoroaster apud Bactrianos, contra quem, 300 circiter annis post diluvium, Nembrod pugnavit, & victor evasit. Ex illis, circâ tempora Moysis, floruit Hermes, seu Mercurius: & post hos maxime culta fuit à Grecis Philosophia. Sed Græciæ Sapiētibus antiquiores sunt nostri Prophetæ, quorum ultimus Malachias tempore Darii Hykaspis prophetavit. Thales autem præceptor Anaximandri sub Cyro floruit: hujus auditor fuit Anaximenes, cujus discipulus fuit Anaxagoras, & hujus Pericles, ut habemus ex Eusebio. Socrates verò Platonis magister, & hîc Aristotelis præceptor, penè 200 annis vixerunt post Cyrum. Inter tot seculi Sapientes, propter ingenii eminentiam, & doctrinæ præstantiam, Aristoteles per antonomasiam Philosophus passim audit. Quem, ut supra vidimus de Peripateticis loquentes, est D. Augustinus eum eloquio Platoni faciat imparem; tamen plurimum ab ingenii commendat excellentiâ, De quo Ludovicus Vives, in eundem Augustini locum ait: *Magnus, & admirabilis vir, qui quæ ingenio diligentèque vinceret plurimos, non nisi esset secundus. Variarum rerum cognitione Platone magistro superior, artificio vero omnes, qui ex omni memoriâ humanas tractaverunt artes, longo intervallo post se reliquit.* Post memoratos Sapientes multi semper Philosophi Athenas illustrarunt. Ut etiam Apolloli tempore, *Quidam Epicurei, & Stoici philosophi disserbant cum eo.* Sed maximè de Græciæ Sapientibus, & Athenarum Philosophis dixit Apollolus: *Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum.* Ex tot enim creaturarum argumentis nescierunt, aut noluerunt Creatorem agnoscere: aut cum agnovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipientium eorum, dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. Tantâ igitur sapientiâ illustres itâ insipienter maxima, & nefanda scelera patrarunt, & publicè probarunt. Ut de Socrate, Platone, Solone, Chryssippo, aliisque primariis Philosophis multi, & graves testantur Authores.

PHILOSTEPHANUS: φιλοστέφανος, philostephanos, p. b., Stephani amator, Stephani studiosus verti posset, à toties dictâ voce φίλος, philos, amicus, amator. Hoc titulo peculiariter gloriari possunt, qui S. Stephano cultu particulari addicti sunt: signanter D. Stephani Equites, qui sub ejus patrocinio, nobili, & sacræ militiæ nomen dederunt. Ad imitationem scilicet vocis Philotheus, quæ Dei sonat amicum. Sed cùm Stephanus coronam significet, philostephanus verti solet coronarum amator. Itâ nuncupati Athletæ, qui corruptibilis coronæ amore ducti, ab omnibus se abstinébant. Felicius Christiani Heroës, in quorum capitibus corona aurea, quarum desiderio terribiliora gloriosè passi sunt, philostephani ab omnibus acclamandi.

PHILOSTORGIA: φιλοστοργία, philostorgia, latinè penultima correptâ, nisi græcus accentus observetur in eâ ex usu legitimo. Est indulgentia, magnus amor parentum in filios, & horum in parentes. Dicitur etiam de amore, simili parentum

amori, à verbo στέργω, stergo, amo, colo, naturali charitate complector: à cujus præter. medio sit στέργω, stergé, affectio amoris, seu affectio illa jam dicta. Itâ ut philostorgia talis affectionis amorem sonet. Hinc philostorgos, idest amicus, benevolus, indulgens, pius ergâ liberos, pius ergâ parentes. Hic amor naturalis est carnis, & sanguinis, & bonus si moderatus, & pessimus si excessivus supra Dei amorem feratur. Nam, ut ait Christus Dominus, *qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.* Verâ philostorgia caruit ille Philostorgius Arrianus, de quo in dictione Heterousson, qui ergâ matrem Ecclesiam impius, cum suo hæresiarchâ, ipsam scelestissimè dilaceravit. Ad philostorgiam vocabulum sequens est reducendum.

Math. 10. 37.

PHILOTECNUS: φιλοτεχνος, philotechnos, amans liberorum, seu in liberos indulgens. Nam τέχνη, technon, est filius. Sicque philotechnus est philostorgus. Differt tamen à philotechno. Nam φιλοτεχνία, philotechnia, (latinè penultima correptâ, nisi Græcos in accentu imitemur) est amor artis, artificii varietas, & præstantia: à τέχνη, technus, ars, artificium, item dolus, & astutia. Unde philotechnus non solum ille qui officium dat operam, sed dolus, & astutiæ amator, adedque fallax, & verusutis dici potest.

PHILOTHEOLOGUS: φιλοθεολόγος, philotheologos, latinè penultima correptâ, est à Græcis in eâ ponatur accentus. Sicuti qui prius Sophi dicti sunt, à Pythagorâ postea Philosophi sunt appellati; sic aliquos, qui se Theologi nomine ex humilitate non dignantur, sese Philotheologos, tamquam Theologiæ amatores, dixisse reperimus. Inter quos ille, qui periochas in Origenis Homiliis adjunxit, se Philotheologum appellavit. Cujus vocis origo factis patet ex toties dictâ significatione verbi philo, amo, & nominis theologus suo loco exponendi.

PHILOTHEORUS: φιλοθέωρος, philotheoros, latinè propter omnia penultima productâ, quamvis à Græcis aliis regulis utentibus collocetur accentus in antepenultima. Est speculationis amans, seu theoriæ deditus: à φίλος, aut à philo, & verbo θεωρία, theoria, contemtor, æstimo, speculor. Philotheori ergò sunt qui scientiis speculativis vacant: adedque Theologus scholasticus est philotheorus. Et appostè, cùm verbum θεωρό, & theoria, à voce θεός, Deus, & θέω, theos, cura, oriatur: quasi speculativo, ad excelsa sublato, Deus curæ sit. Sed si de inanibus theoriis sermo sit, philotheoria ad curiositatis vitium reducatur.

PHILOTHEUS: φιλόθεος, philotheos, p. b., pius, Deum amans. Formatur enim ab eodem verbo φίλω, philo, amo, & θεός, theos, Deus. Sermo ille ad Opera Damasceni præambulus, de philocofmis, & philotheis, seu Dei amatoribus inscribitur: de quo supra in voce philocofmis. Philotheam vocat S. Franciscus Salesius animam Dei amantem, quam mirabili opusculo ad vitam devotam introducit. Non idèd ergò Philotheam alloquitur, quasi pro solis mulieribus talem tractatum composuerit, ut aliqui perperam ex hoc nomine feminino fuerunt opinati; sed sub eo piis omnes animas alloquitur: ut ipse testatur in Prefatione, ad suum Tractatum de divino amore. S. Philotheus Martyr quantum Deum amaret, suo glorioso martyrio comprobavit.

PHILOTIMIA: φιλοτιμία, philotimia, latine, quia penultima brevis est, cum accentu in antepenultima, nisi ex usu legitimo cum Graecis eam vocem paroxytonam efformemus. Est ambitio, honoris amor; fumiturque etiam pro gloria, magnificentiâ, liberalitate, &c. Sic & φιλοτιμος, philotimos, latine philotimus, p.l., ambitiosus, liberalis. Ut fumitur in malam partem pro immoderato honoris amore, eodem modo de philotimiâ, ac ambitione loquendum; quæ est vitium per excessum magnanimitati oppositum. Sicuti enim hæc ordinatæ, & iuxta rationis regulam honores prosequitur, sic ambitio importat inordinatam appetitum honoris. Hoc autem tripliciter contingere potest, ut docet idem Angelicus Doctor. Cum enim honor sit reverentia alicui exhibita in testimoniū ejus excellentiæ potest quis in hoc peccare appetendo testimonium de excellentiâ quâ non habet; secundo appetendo honorem illum, non referendo ad Deum; & tertio, quia in ipso honore quiescit, non referendo ad aliorum utilitatem. Has autem regulas observat magnanimus, qui ordinatè honores prosequitur.

PHILTRUM: φίλτρον, philtroon, amor, res ad amorem alliciens, poculum amatorum, amoris illecebre, venustas, quæ vulgò gratia dicitur. Vocatur etiam philtro illa parva concavitas sub naso in labro superiore, eò quod notabilem conciliet venustatem. Derivatur ita vox à verbo, φίλεω, amo; & sæpius pro poculo amatorio fumitur, seu pro veneni genere, quod propinatum, mentem turbat, ad velanum amorem impellit. Quo sensu D. Chrysostomus accepit, dum loquens de mulieribus, ad turpes amores incautos seducuntibus, ait: *Multa siquidem ad hoc ut amentur, & incantationes, & libamina, & philtro, innumeræque alia machinantur.* Ad veneficarum philtro S. Joannes alludit, dum illam insignem meretricem nobis graphice depingit; quæ tot pretiosis vestibus ornata, habebat quoque poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditiâ fornicationis ejus. Tali philtro mundanos ad sui amoris alliciebat; cum ex rebus fœdissimis, videlicet ex cineribus ranarum, bufonum, serpentium, & similibus rerum immundarum, & abominandarum, philtro formentur.

PHILUMENE: φιλυμένη, philumene, latine, cum penultimam vocalem brevem habeat, absolute vox est paroxytona, nisi vox planè græca paroxytonè cum Graecis efferatur. Amata à Nostris diceretur, seu illa quæ amatur: est enim participium fem. pass. præsens verbi φίλω, amo. Ità vocata fuit Severi Hæresiarchæ dilecta, quam puellam ipse dicebat, ut refert Augustinus, *inspiratam divinitus ad præannuncianda futura.* Nonnulla quoque parentia patrabat miracula, inter quæ illud præcipuum, quod in angustiissimi oris ampullam vitream punem grandem immitteret, eumque extremis digitulis levare soleret illesum, eoque solo quasi divinitus sibi cibo dato fuisse contentam. Severiani verò ab isto Severo exorti, vinum non bibebant, eò quod fabulosâ vanitate de Satanâ, & terrâ germinasse vitem assererent: carnis resurrectionem, & vetus Testamentum respuebant. De Philumene quoque mentionem agit Tertullianus, potius Apellis hæresiarchæ eam insinuans amantem, cuius signis, &

D. Tho. 2. 2. q. 131. art. 1. c. 6.

In c. 12. Rom. H. 6. 4.

Ap. 17. 4.

I. de her. Quod. 24.

De Pre. script. c. 6.

præfignis Apelles inducus novam hæresim induxit. Nomen istud longè meliùs S. Philomenæ Virgini congruit, quæ à Christo in sponsam electa, à Deo maximè dilecta, ad dilectissimi Sponsi thalamum, amore beatifico semper gavisura, angelicis alis, seraphicâ flammâ, evolavit.

PHILYRA: φιλύρα, p. b., planta latine tilia dicta, ex cujus cortice funes texuntur. Hac voce utitur Tertullianus, de Mercurio narrans, quod ex lana veltem texerit in modum prioris. Ait enim: *Et in vestis pristinae modum, quam philyrâ tenui vincerat, texuisse.* Explicat Interpres, quod secundam veltem texerit, in modum veltis pristinae, quam factam ex pellibus ferinis tenui philyrâ, idest vinculo tiliæ, ligaverat. Est enim tiliæ, inquit, optimus cortex, & aptus ad vincula.

PHLEBOTOMIA: φλεβοτομία, phlebotomia, latine vox est absolute paroxytona, ni Graecos imitando, ex usu legitime introducto, paroxytona constituitur. Ità dicta vena scdio, adeoque sanguinis missio, à φλέψ, phléps, vena, genit. φλεβός, phlebos, & τομή, tomé, scdio. Hinc quoque phlebotomion, p. b., scalpellum, quo vena inciditur: malè igitur phlebotomia exaratur. Hæc est genuina hujus vocis expositio, de qua dicit Carolus Magri, quod orationem funebrem significet, quæ græcè, & latine epicedium dicitur, & nœnia (rectius nœnia) & eâ S. Odilo Abbas utatur in vitâ S. Adelesæ. Sed quo pacto tale significatum isti voci tribui possit, non video: & latinâ origine eam Magri hallucinationem perperam donasse, mihi persuadeo.

PHLEGMA: φλέγμα, pituita. Ità dicta à verbo φλέγω, phlego, uro, accendo (cujus præter. pass. line augmento esset phlegma) eò quod inflammationes procreet. Sumitur tamen sæpius pro ipso catharro, & humore frigido, seu aqueo; unde phlegmatici dicuntur illi, qui tali abundantia humore. Quia verò tali humore abundantes sunt ad motum pigriores, & ad iram tardiores; idè etiam phlegmatici tales appellantur. D. Augustinus contra illos agens, qui non credunt aquam supra cælos existerè, sed per aquas illas Angelos intelligunt, eò quod aliàs aquæ naturales graves sint, ait: *Qui secundam rationis suæ, si ipsi hominem facere possent, non ei pituitam, quod græcè φλέγμα, phlegma dicitur, & tamquam in elementis corporis nostri aquarum vicem obtinet, in capite ponent; ibi enim sedes est phlegmatis, secundam Dei opus atque aptissimi.*

PHLEGON: φλέγων, comburens, accendens, illustrans, ardens. Est enim participium verbi φλέγω, phlego, comburo. Talis certè fuit S. Phlegon Apostoli discipulus, quem in Epistola ad Romanos salutari jubet. Hinc Maratonis Episcopus Christi amore ardens, Fidei ardor e gregem suum accendens, suæ sancti atq; radiis cunctos illustrans, lumine gloriæ beatificandus in cælum receptus est.

PHOEBUS: φῶβος, phobos, ita sol dictus, quasi φάβω, phobos. Et ita eruitur à φῶς, phos, lux, & βίος, bios, vita, quasi lux vite: cum aliàs phobos, etia significet lucidum, & purum. Unde & φῶβη, phobe, latine phoebe, lucida, splendida, pura, dicitur aqua, & omne purum. Sicuti verè pura fuit illa Phoebe, quam commendat, & sororem nuncupat Apollonius. *Commendo autem vobis Phæben sororem nostram,*

De Palli. c. 3.

In Hierol.

De Civ. Dei. l. 19. c. 34.

Rom. 16. 4.

Rom. 16. 1.

fram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cœnabis. In Textu græco diaconos, seu diaconifera dicitur: eò quod ob insignem modestiam, & pietatem, virginibus, aut aliis viduis prælata, quæ publico alebantur Ecclesiæ sumptu. Hæc è Genchris Corinthiorum portu Romanam petens, apostolicam epistolam ad Romanos tulit, quæ adinstar Phœbi, splendentibus orthodoxæ veritatis radiis cincta, illos, qui non voluntariè in tantâ luce cœcutierunt, illuminavit.

PHOENICE US: φοινίκης, phinikeos, p. b., ruber, qui latine quoque puniceus dicitur. Vox est derivata à φῶνος, phonos, cædes: nam colore sanguinem repræsentat. Ab hoc & Phœnices nominis originem traxisse docet Isidorus, *Græcarum*, inquit, *literarum usum primi Phœnices invenerunt. Phœnices dièti à rubro mari, quod profuit in Syria, qui Sidonem urbem inibi candidaverunt. Hinc est quod Phœnicæ colore librorum capita describuntur.* Est autem Phœnicia regio Palestinæ contemina, atque pars Syriæ, de qua sæpius mentio in secundo Machabæorum libro, & Act. Apostolorum. Quia verò Tyrus, & Sidon erant in Phœnicia, quam primi incoluerunt Chananæi, idè mulier illa, Christum pro filia deprecatur, à Marco vocatur Syrophœnissa. Quia scilicet erat ex Phœnicia Syriæ parte, aut saltè ei ad hærente. Est etiam Phœnix urbs, & portus in Cretâ, de qua S. Lucas ait: *Si quomodo possent devenire Phœnicem hiemare.* A rubro colore, aut à Phœnicæ arbore nomen traxisse videtur avis illa, sive vera, sive fictitia, quæ φοινίξ, phinix, appellata. Quia verò palma etiam phœnix græcè vocatur, idè ille Jobi locus, *In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies,* intelligitur ab aliquibus, non de palmâ arbore, sed de phœnice, ad cujus similitudinem se iterum ad vitam revocandum prædicat. Septuaginta tamen legunt, *Etas mea senescet sicut cælos phœnix, stelos phœnicos* truncus palmæ: Textus hebræus habet *chachôl*, sicut arena, aut secundum alios, sicut phœnix. Quamvis autem phœnix ab Ulyssè Aldovrandò, & ab aliquibus modernis, fabulosa censetur, tamen Pierius, ex omnium Veterum sententiâ, veram avem esse affirmat. *Quamvis*, ait, *de moriendi modo, deque funerandi ratione super phœnice scriptores diversi abeant, in eam tamen concordia omnes conveniunt, atque consensus, ut phœnicem novum, ex præmortu corpore fieri nequaquam inficietur.* Postea citat Tertullianum, illam avem in argumentum certissimum nostræ resurrectionis proferentem. Quod & alii Authores fecerunt, ut Hier., Ambr., Albertus M., & alii. Sic autem dicit Tertullianus, de phœnicæ loquens: *Semetipsum libenter funerans renovat, natali sine, atque succedens iterum phœnix. Ubi iam nemo iterum ipse: quia non jam, alius idem.*

Orig. l. 1. c. 3.

Act. 27. 12.

Job. 29. 18.

Luc. 11. 19.

chachôl.

Hierogl. 2. c.

I. de Res. tur. carn. c. 3.

ticus squamosus. Prout S. Petrus Eremita cognominatus fuit.

PHOSPHORUS: φωσφόρος, phosphoros, latine penultimâ correptâ, etsi græcus accentus in eâ ponatur. Ità dictus Lucifer, à φῶς, phos, lux, & φέρω, phero, porto. Sic à Græcis appellata illa stella, quæ versùs auroram solem præcedit, quam esse Veneris stellam paucim asserunt: occidentem verò solem sequitur; adèdque est solum proferens, & adversæ futuræ. De qua dicit Job Sophar Naamathites: *Cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer.* In Textu græco 70 non utuntur hac voce græcâ, sed aliâ æquivalente. Dicunt enim ὀριστε εὐσφῆρος, hōsper heosphoros, sicut lucifer; & heosphoros, sicut ab ἠώς, heos, aurora, diluculum, oriens. Textus hebraicus ait *boker*, idest mane. De Christo Domino ante stellas, immò ante omnia secula genito, ex utero, seu, ut ita dicam, ex intimis divinitatis visceribus, ex eadem substantiâ, naturâ, & essentiâ, tamquam de principio formali, & constitutivâ, immò & ex potentiâ generativâ, se habente ad modum principii activi, dicit Pater æternus, *Ex utero ante luciferum genui te.* Septuaginta scribunt ὀριστε εὐσφῆρος, pro heosphorum, ante luciferum: Hebræus ait *misscechâr*, idest ab aurorâ, seu lucifero. Et ità de æternâ generatione hunc locum, cum Apostolo Heb. 1., intelligunt Hieronymus, & Augustinus. Et si possit etiam exponi de humanâ Christi generatione, mediâ nocte, ante Luciferum exortum, ex utero virginali, solâ Spiritus sancti virtute fecundato. Illud verò quod ait Isaias: *Quomodo cecidisti de cælo lucifer qui mane oriebaris?* seu secundum 70 *heosphoros*, & in Textu hebraico *helêl*, idest lucifer, seu stella matutina; de Chaldaeorum rege à S. S. Patribus intelligitur, atque meliùs de Balthasare, quàm de Nabuchodonosore explicatur. Quia tandem hic penitentiam egit, & verisimiliter salvatus fuit. Balthasar verò dicitur Lucifer ab imperii splendore, & majestate: sicut eminet stella ista inter astra minora, & Lucifer excelebat inter Angelos. Apostolus verò Petrus Fideles exhortans ad mentis oculos prophetici oculi aperiendos, quæ adinstar lucernæ caliginosas hujus sæculi tenebras expellunt, ait: *Donec dies elucescat, & lucifer, græcè phosphoros, oriatur in cordibus vestris.* Nempe usque dum immortalitatis aurora resplendeat, & æternitatis serenissima dies illucescat.

Iob. 11. 17.

De Chr. boker.

Pf. 109. 3.

misscechâr.

c. 14. 12.

helêl.

2. Pet. 1. 19.

PHOTINA: φωτινή, photiné, latine propter diphthongum penultimâ productâ. Lucidam significat, cujus masculinum φωτινός, photinos, lucidus. Est enim adjectivum à φῶς, phos, lux, lumen, lucerna. Verè lucida fuit S. Photina Samaritana, quam Menologium græcum esse illam evangelicam asserit, quæ à Christo de tenebris ad lumen vocata, suis etiam filiis, Josepho, & Victori præluxit ad martyrium. Lucidissimus extitit S. Photinus Episcopus, qui tot aliis Fidei luce irradians, simul cum illis, post obscuriam cruciatum nubiâ, acerbâ morte occisus, ad æternitatis lucem, splendidiore lumine feliciter exortus est.

PHOTIUS: φῶτιος, photios, p. b., eandem cum antecedente vocabulo habet originem. Vel extrahatur à verbo φωτίζω, photizo, illumino, illustro, R r f 2 ut

ut luminoso, clarum, aut illuminantem significet. Obscurus certè, & tenebrosus, ac tali nomine indignus fuit ille Photius pseudopatriarcha Constantinopolitanus, contra quem ibi octavum generale Concilium, sub Adriano secundo Pontifice, coactum est. At pietate clari, constantià ceteros illuminantes, nobiliore martyrio luminosi fuere duo Sancti Photii, qui supernæ lucis ductu, per densas infidelitatis tenebras, ad gloriæ lumen pervenerunt.

PHRASIS: *φρασις*, locutio, dictio, genus orationis, quidquid ad instructam orationem pertinet. Hanc Quintilianus elocutionem vertit: à verbo *φράζω*, *phrazo*, differo, dico, eloquor. Propriè autem phrasæ sunt modi loquendi, quos quisque habet Author proprios, & peculiares. Ità ut ex alicujus libri phrasè Author ipsius nonnunquam agnoscat; & propter phrasæ differentiam, tamquam partus suppositivus liber aliquis respiciatur. Varia etiam idiomata variis abundant phrasibus. Unde v.g. dicitur, quòd Liber Ecclesiastici, & secundus Machabæorum græcam phrasim redoleant.

PHRATRIA: *φρατρία*, *phratría*, latinè penultimà correptà, nisi græcus accentus in eà, si talis usus sit, retineatur. Est conventiculum, contubernium, secta, sodalitas, tribus, vel potius unus tribus pars. Nam apud Athenienses populus in 12 tribus erat divisus, & singulæ tribus in tres phratrias erant distinctæ: ut in voce *fratria* dictum est, & quæ utuntur nonnulli pro dictione *phratría*. Epiphanius Magri conjurationem, aut conspirationem vertit, citatque can. Conjurationum i. r. q. i.: forte quia in conventiculis conjurationes ut plurimum oriuntur.

PHRENITIS: *φρενίτις*, p. l., mentis infania, delirium, furor, præsertim ille qui ex morbo producit. Dum videlicet inflammationis cerebri meningibus, seu membranis, adeoque malè affectis spiritalibus animalibus, species deferentibus, ipsæ conturbantur, & à nimio calore spiritus concitati in motus impellunt violentos. Phrenitis autem dicitur, quasi mentis affectio: quia *φρην*, *phren*, genit. *φρενός*, *phrenós*, græcè mentem significat. Phrenetis, *φρενίτης*, p. l., ab aliquibus etiam vocatur: unde *φρενίτης*, *phreneticós*, latinè phreneticus, p. b., qui phrenitide laborat. D. Augustinus insanientes Judæos, & in Dominum innocentem furentes, ac medicinam spiritualem cælestis Archiatri repellentes, appellat phreneticos. *His omnibus*, inquit, *curatiõibus ejus ingrati, tamquam multà febre phrenetici, insanientes in medicum, qui venerat curare eos, excogitaverunt consilium perdendi eum.* Ità D. Bernardus de bonis prælatis suorum detractorum salutem consulentibus, ait: *Parant consilium adversus phrenesim animæ non vindictam, sed medicinam.*

PHRONESIS: *φρόνησις*, *phronesis*, latinè penultimà producta, quamvis à Græcis acuatior antepenultima. Est prudentia, à verbo *φρονέω*, *phronéō*, sapio, intelligo, sentio, cogito. Hoc verbum etià diversà significet, tamen in græco phronesis pro illa virtute prudentiæ poni solet, quæ prima inter Cardinales enumeratur: quamvis aliquando pro sapientiâ, aut alio habitu à nonnullis accipitur. Sed D. Paulus dicens, quòd gratia superabun-

duvit in nobis in omni sapientiâ, & prudentiâ; in Græco habet in *sophiâ*, & *phronesi*. Unde patet phronesim strictè sumptam ab ipsâ sapientiâ distingui. Ut verò ipsam prudentiæ virtutem significat, de ipsâ idem ac de prudentiâ dicendum. Hanc Augustinus definit, *cognitionem rerum appetendarum, & fugiendarum*: & quamvis in intellectu subjectetur; tamen non solum est virtus intellectualis, sed etiam moralis. Quia, ut ait D. Thomas, *ad prudentiam pertinet applicatio rectæ rationis ad opus, quod non fit sine appetitu recto. Et ideo prudentia non solum habet rationem virtutis, quæ habent aliæ virtutes intellectuales, sed etiam habet rationem virtutis, quam habent virtutes morales, quibus etiam connumeratur.* Hæc omnes bonum faciunt habentem, & bonum reddunt opus ejus. Et in hoc quidem phronesis satis distinguitur ab aliis virtutibus intellectualibus: videlicet à sapientiâ, scientiâ, intellectu, & arte. Nam istæ per se non faciunt bonum habentem: cum bonitas hominis, ut homo est, consideretur, secundum appetitum rectitudinem. Præterea objectis differunt: cum sapientiâ, intellectus, & scientiâ circa necessaria versentur. Ars quidem circa contingentiâ, sed factibilia: prudentia circa agibilia incumbit. Adedque phronesis rectè definitur ab Aristotele: *Habitus cum verò ratione aditus, circa ea quæ bona & mala homini sunt.* Ab Hebræis *thevunab*, idest prudentia, seu intelligentia, à radice *bnh*, intelligere, dici solet. Distinguit autem D. Thomas artem à prudentiâ, quòd ars det facultatem operandi, prudentiâ verò det usum illius facultatis. Ided ars non præsupponit, neque requirit rectitudinem appetitus, quam requirit prudentia. Quia prudentia requirit hominem esse bene affectum circa finem, quod fit per appetitum rectitudinem. *Inde est quòd magis laudatur artifex, qui volens peccat, quam qui peccat volens: magis autem contra prudentiam est, quòd aliquis peccet volens, quam volens.* Sic ergò prudentia secundum essentiam suam est virtus intellectualis; sed secundum materiam convenit cum virtutibus moralibus, cum sit recta agibilium ratio, ad quam requiritur quòd homo habeat virtutem moralem. Nam *qualis unusquisque est, talis finis videtur ei.* Sicut autem, ut supra diximus in *Aretologia* differentes, omni virtuti cardinali triplices partes assignantur; ità quoque ipsi cardinalium cardini, quæ est phronesis, attribuentur sunt. Integrales liquidem ejus partes sunt memoria, ratio, intelligentia, providentiâ, docilitas, circumspectio, solertia, cautio. Partes ipsius subjectivæ sunt henarchia, seu prudentia sui moderatrix, & polyarchia, seu prudentia multitudinis gubernatrix. Aliter dividi potest in partes subjectivas, nempe in naturalem, & supernaturalem. Potentiales sunt eubulia, synesis, gnome: quibus additur syngnome. Vitia opposita per excessum sunt prudentia carnis, astutia, dolus, fraus, sollicitudo temporalium, sollicitudo futurorum: opposita verò per defectum præcipitatio, inconsideratio, inconstantia, negligentia. Prudentia carnis abusivè prudentia dicitur; quam Apostolus vocat *phronema tñs carnis, phronema tñs sarcis*, dum ait: *Nam prudentia carnis mors est.* Et postea: *Sapientia car-*

Eph. 1. 8.

L. 8. 2. 2. q. 55. 2. 1. ad 1.

2. 2. q. 47. 2. 4. c.

D. Th. 2. 2. q. 55. 2. 1. ad 1.

L. 2. Orth. Fid. c. 22.

6. Ethic. c. 5.

7. 79. a. 10 ad 3.

1. 2. q. 57. 2. 4. c.

Arist. Eth. 3. c. 4.

Rom. 8. 6.

carnis inimica est Deo. Utitur autem hinc verbo græco *phronema*, quod latinè phronema, p. l., diceretur, & idem ac phronesis significat: atque phronema spiritus à carnis phronemate contradistinguit, *Prudentia autem spiritus vita & pax*. Prudentia carnis propriè dicitur, cum aliquis bona carnis habet ut ultimum finem vitæ suæ. Et quia prudentia dicitur à providendo, sicuti phronesis à sapiendo, intelligendo, &c., quæ aliquando sunt circa mala; ided cum aliquo addito prudentia in malam partem accipitur. Quod non fit in aliis virtutibus, putà in justitiâ, aut temperantiâ: *quæ in sui ratione important id unde virtus laudatur.* Atque hæc de phronesi ut prudentiâ dicta sint. Sed quia verbum græcum *phronéō*, etiam est sapio, ided & phronesis pro sapientiâ sumitur: sicuti supra dictum est, quòd phronema priori loco vertitur prudentia, & secundo loco sapientiâ. Ità D. Thomas illum adum intellectus, quem Jo. Damascenus phronesim vocat, sapientiam interpretatur. Quod dicit eà occasione quæ inquiri, an intelligentia sit diversa potentia ab intellectu: & ad objectionem, ex Damasceni autoritate desumptam, respondet, omnes illos actus, quos hic S. Doctor enumerat, ad unam solam potentiam, nempe ad intellectum spectare. Suntque intelligentia, quæ est simplex apprehensio: *secundo id quod apprehendit ordinat ad aliquid aliud cognoscendum, vel operandum, & hic vocatur intentio: dum verò persistit in inquisitione illius, quod intendit, vocatur cogitatio, dum verò id quod est excogitatum examinatur ad aliqua certa, dicitur scire vel sapere, quod est phronesis vel sapientia.* Nam sapientia est *indicare, ut dicitur in 1. Meta.* Phronesis verò dilatata, ait Dam. facit cognitionem, idest interius dispositum sermonem, ex quo provenit sermo per linguam enarratus. Ex quibus patet hinc per sapientiam non intelligi illam quæ est una ex quinque virtutibus intellectualibus, utpotè quæ sit habitus, nec unam ex ejus conclusionibus; sed pro excogitatione in eodem manente, & seipsum examinante, ac dijudicante, hinc usurpari.

PHRONTISTERIUM: *φροντιστήριον*, *phrontisterion*, p. l., schola, domus curarum, cænobium, conciliabulum. Vox est formata à tertiâ personâ præter. p. l. verbi *φρονίζω*, *phronízō*, curo, curam gero, studeo, cogito, commemor, meditor, contemplan. Nam tertia persona est *φρονιστήριον*, *phronisthira*, & hinc, ablato augmento syllabico emanat, *phrontisterion*. Schola primum nomen phrontisterium à Socrate fertur habuisse. Non sonat autem præcisè contemplationis mansionem, sed potius contemplanterium, vel quid simile, unde & rectè, pro monasterio, quod est contemplationis mansio, ut etiam pro Collegio, usurpatur.

PHRYGIA: *φρυγία*, *phrygia*, latinè penultimà correptà, etsi græcus in eâ ponatur accentus. Est Asiae minoris regio, quæ sicca, aut ardens interpretatur, à verbo *φρύγω*, *phrygo*, torreo, frigo. Hanc regionem pertransiens Paulus vetitus est, in illis adhuc aridioribus Gentilium animis, & estuantibus mundanâ concupiscentiâ cordibus, Evangelii rorem infundere. Ità testatur S. Lucas: *Transjentes autem Phrygiam, & Galatia regionem, vetati*

sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Agi. Sed elapso aliquo tempore, uberiore Dei gratiâ fecundatis animis, etiam à Paulo, & aliis, hæc provincia fuit excolta, in quâ tandem, à legitima Fide degenerante, tempore Montani, variæ pullularunt hereses. A Phrygibus ars illa vestes acu intextendi, & exornandi adinventæ: unde opus phrygium, seu plumarium, ut vocat Scriptura, & vulgò *ricamo*, à radice hebraicâ *rakam*, acu pinxit, seu tali artificio exornavit. Ipsa mitra, secundum aliquos, aut pallium, secundum Baronium, phrygium, quia sepius acu elaboratum, appellatum est. Sed in Constantinensi donatione potius mitra designatur. Ait enim: *Phrygiæ verò candido nitore splendidum, resurrectionem dominicam designans, ejus sanctissimo vertici manibus nostris inapsumus.* Innocentius tertius mitram antiphrygium, ut suo loco dictum est, nuncupavit.

PHTHIRIASIS: *φθειρίασις*, p. b., morbus pedicularis. Nam *φθίρι*, *phthir*, est pediculus. Hic morbus ex magnâ humorum corruptione procreatur: & verbum ipsum *φθίρω*, *phthiro* est corrumpo. Hoc morbo maximi peccatores, qui mundi superbiâ contra Omnipotentem roborati fuerant, justissimè puniti sunt. Ut ergò propriæ fortis memores essent, & tandem redirent prævaricatores ad cor, merito scditissimis, & vilissimis animalculis à Deo castigati, ut qui in caelum os suum posuerant, tandem aliquando viscera sua in terrâ abominanda quæque producere observarent. Ità scelestus ille Antiochus, magis sceleribus infamis, quam nomine illustis, quamvis Epiphanes agnominatus, qui propter solam salutem corporalem Deum orabat, à quo non esset misericordiam consecuturus, tam horrendâ phthiriali laboravit; *ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventis in doloribus, carnos ejus effluerent, odore etiam illius, & fetore exercitus gravaretur: & qui paulò ante sidera cæli contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fetoris portare.* Tali supplicio alii quoque insignes peccatores divinâ justitiâ vexati sunt. Ut Herodes Ascalonita, teste Josepho, & ipsius ex filio nepos Herodes Agrippa senior, avo superbiâ, & sceleribus non inferior. Hic ab Angelo supernâ virtute percussus, *consumptus à vermibus expiravit.* Idem refertur de Maximiano Imperatore, de variis apostatis, de Hunnerico Vandalorum rege Arriano, & de Calvino scelesto hæresarchâ. Verum quidem est aliquos pios homines, summâ Dei providentiâ, hoc terribili flagello, non tam punitos, quam tentatos, & probatos fuisse. Quod multi asserunt de patientissimo Jobo, quem ulcere pessimo percussum, phthiriali afflictum fuisse, ex ejus verbis nonnulli colligunt: *Qui me comedunt non dormiunt.* Quamvis hoc alii metaphoricè de ardoribus febris, & corporis cruciatibus exponant.

L. 17. An. tiq. c. 8.

Act. 12. 23.

Job. 30. 17.

PHTHISIS: *φθίσις*, *phthisis*, corruptio. Oritur ista vox à verbo *φθίω*, *phthino*, corrumpo, deficio: cujus præter. p. l. in secundâ personâ facit *φθίσεις*, *phthisis*, corruptus fuisti. Per phthisim Medici pulmonis ulcus intelligunt, quod naturaliter est insanabile; & solet cum febre hæctica, seu habituâ conjungi, unde sequitur macies, & mar-

507

2. Mach. 9. 9.

L. 17. An. tiq. c. 8.

Act. 12. 23.

Job. 30. 17.

In Hierol.

In Pl. 63. 2.

Leffius l. 1. c. 1. dub. 1.

raffimus. Quod Jobo etiam accidisse, innuere videntur illius verba: *Pelli mea consumptis carnisbus adhaesit os meum, &c.*

PHTHONGUS: φθῆγγος, phtēngos, sonus, vox inarticulata. Trahitur à præf. medio verbi φθῆγγου, phtēngomē, loquor, sono, clamo: etfi secundum aliquos non fit proprie loquor, sed potius pipio apud Latinos. Quod est unitas in numero est phtongus in Musica, & consonantia: vel, ut alii dicunt, est soni unus, & idem tenor. Ab hac voce fit diphthongus, de qua suo loco. Nō malueris à φθῆγγη, phtēngē, id est vox, sonus. In aliquibus linguis sunt & triphthongi, ex tribus vocabulis compositæ, à τῆς, tris, ter. Sed nec in græcâ, nec in latinâ tales reperiuntur.

PHTHORA: φθῆρα, phtōrā, corruptio. Eruitur à præf. medio verbi φθῆρα, phtōrō, corruppo. Significat etiam interitum, picturam imperfectam, incestum, stragem, & pro stupro quoque usurpatur. Ab eâ fit phtōrion, p.b., veneficium, & phtoria sunt medicamenta ecbolia, seu ecvolia, factum mortuum ejicientia, aut potius ipsum factum enecantia: cum interitum, & corruptionem sonent, adedque illicitè, saltem directè, adhibentur.

PHYLACA: φυλάκη, phylakē, p.b., custodia, excubiæ, carcer, observatio, vigilia. Fit à verbo φυλάσσω, phylāssō, custodio: cuius præteritum est φυλάκα, pephylaka, & hinc ablato augmento phylakē. Ab ejus verò secundâ personâ præf. pass. pephylaxē, oritur, φυλάξ, phylax, cuitos, unde varia composita formantur. In Scripturis sacris, ubi in nostro Interprete legitur carcer, aut custodia, in Textu græco sæpius habetur phylakē. Accipitur etiam pro quartâ noctis parte, quæ in quatuor vigiliis, aut custodiis dividebatur. Tertia vigilia à mediâ nocte incipiebat. Et ita in illâ parabolâ de servis dominum expectantibus, *et si venerit in secunda vigilia, est in tertiâ vigilia venerit, in Textu græco phylakē, vigilia sunt intelligendæ.* Ab hac voce, aut potius à verbo ab ipsâ derivato φυλάσσω, phylāssō, in carcerem traho, fit phylactista, id est carceris custos, aut licitor: eò quod rei ab ipsis in carcerem trahantur.

PHYLACTERIUM: φυλακτήριον, phylaktērion, p.b., conservatorium. Trahitur ista vox à tertiâ personâ præf. pass. ejusdem verbi phylāssō, custodio, quæ est φυλάκτω, pephylaktō. Phylacteria vocabantur certæ membranæ; tamquam Legis divinæ conservatrices, in quibus præcipua Legis mandata Judæi superstitioniosiores inscribebant: Quod etiam nūm factitant Hebræi in suis Synagogis, dum in membranâ Legem scriptam obvolvunt brachio. Videlicet nimis literaliter ista verba de Dei præceptis intelligentes, *Ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque, & movebuntur inter oculos tuos:* quæ de jugi mandatorum memoriâ debent intelligi. Sed Judæi, super quorum corda usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est; illa carnali modo capientes, tales inembranas brachio liniunt, & fronti, quasi coronam circumligabant. Pharisei verò, & Scribæ ad majorem pietatem ostentandam, illas membranas latiores, magis conspicuas, & pluribus mandatis gestabant inscriptas. Quorum hypocritism infimu-

Luc. 18.

Deut. 6.8.

lat Dominus: *Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus, dilatant enim phylacteria sua, & magnificant simbrias.* Loquitur de simbris coloris hyacinthini, quas secundum Legem mosaicam, tenebantur Judæi in palliortum angulis gestare, quas utique Pharisei latiores, & majores faciebant. Hac voce phylaktērion usus est D. Gregorius ad Evangelia significanda, & Crucis particulam, tamquam vera Legis diviniæ, & Christi passionis conservatoria. Ità observavit Novarinus referens sancti Pontificis verba: *Excellentissimo filio nostro Adulwaldo regi transmittere phylaktērion curavimus, id est crucem cum ligno S. crucis Domini, & lectionem S. Evangelii thecâ persicâ inclusimus.* Loquitur de quinto Longobardorum rege, qui à perisque Adalaldus, & Adalualdus dicitur, reginæ Theodelindæ filio.

PHYLARCHUS: φύλαρχος, phylarchos, ad verbum est tribus alicujus princeps. Nam φύλη, phylē, tribus, & ἀρχός, archós, princeps. Ità phylarchi erant illi singularum tribuum israelitarum duces, qui numero duodecim, cum suis tribubus, per gyrum tabernaculi fœderis castrametabantur: & postea obtulerunt in dedicationem altaris, die quâ unctum est, oblationem suam. A Septuaginta vocantur in græco ἀρχοντες φύλων, archontes phylōn, principes tribuum. Hoc sensu phylarchus est tribui præfectus, & ab aliquibus tribunus dicitur: etfi tribunus militum proprie dicitur chiliarchus. Talis præfectura, ut ex Gloss. patet, phylarchia nuncupatur. Quia verò φύλον, phylon, gentem, & nationem significat; phylarchus etiam pro gentis alicujus præfecto, aut principe ponitur, & perperam à nonnullis phylarchus exaratur. Priore sensu phylarchus erat dignitatis nomen inter milites, qui uni classi, phyle vocatæ, præficebatur. Posteriori sensu, ut mihi videtur, accepit Julianus Nov. 103, cum ducem Sarracenorum interpretatur, quos & federatis nomini romano fuisse conitat. Ibi prius aliqui phylarchum legebant.

PHYSCON: φυσκων, ventricosus, obesus. Vox enim est à φυσκω, physkō, crassum intestinum, venter, deducta, & apud Josephum hebraicum exarata. Ità dicitur unus ex Ptolemæis, Egypti regibus, aliàs Evergetes, Ptolemæi Philometris frater, de quo in voce Ptolemæus. Hujus mentionem agit Tertullianus, dicens: *Physconem, & Sardanapalum tacendum est, qui nisi insignes libidinum, aliàs reges nemo nosset.* Ità vocatus ille rex propter abdominis studium, ait Interpres. Se quidem Evergetem, & Sotera nuncupari jubebat, sed ob mala opera, ab Alexandrinis κακουργῆτες, cakergētes, id est maleficus, à κακός, cackós, malus, & ἔργον, érgon, opus, dicitur fuit.

PHYSICA: φυσική, physikē, p.b., naturalis, supple scientia. Est enim adiectivum formatum à voce φύσις, physis, natura, de qua postea differetur. Hæc scientia aliquando cum ipsâ Philosophiâ confunditur; & ut Toletus ait, ita generaliter sumitur, ut omnes scientias comprehendat. Saltem cum naturalis dicatur, omnem rerum naturalium cognitionem complecti debet. Unde Isidorus ait: *Physica est, in qua de natura inquisitione differitur.* Physicam apud Græcos primus persequutus est Thales

Math. 23. 5. Et. 15. 38.

Schedias. 1. 3. n. 19. L. 12. Ep. 7.

Num. 2. 2. c. 7. 10.

De Pallio c. 4.

In Festo Phys.

Orig. 1. 2. c. 1.

Milesus, unus ex septem sapientibus. Hic enim ante alios celi causas, atque vim rerum naturalium contemplatâ ratione suspexit; quam postmodum Plato in quatuor diffinitiones distribuit, scilicet Arithmeticam, Geometricam, Musicam, & Astro-nomiam, Sed hæc potius Matheseos partes dicendæ. Et quantò hæc scientia sit antiquior, ex his quæ de Philosophia diximus, quisque colligere potest: cum procul dubio excelluerit in Adamo, & multis ejus posteris. Sed labente cursu temporis, multa per hominum, sceleribus immerforum, ineptiam oblivioni tradita fuisse, credendum est. Physicam autem, ex Mathematicis exorsus, Thales sedulius colere cepit: & verifimiliter in istis scientiis, non solum quantitatem à materiâ abstractam consideravit, quod pertinet ad Mathematicam strictè dictam, sed in Geometriâ quoque naturas rerum terrestrium, ut & in Astronomiâ rerum cœlestium, investigavit. Isidorus alibi septem disciplinas Physicæ attribuit, dum inquit, *Ad physicam ajunt pertinere disciplinas septem:* addens prædictis quatuor alias tres, ita ut quinta sit Astrologia, sexta Mechanica, septima Medicina. Et certè ex vi significati latissimè patet Physica: ita ut totam Antiquorum comprehendat Philosophiam. Nunc autem strictius à nostris Philosophis Physica sumitur, ut illas scientias complectatur, quæ rerum naturalium proprietates perscrutantur. Adeoque comprehendit Octo libros Physicorum, lib. de Cœlo, & Mundo, de generatione & corruptione, de animâ, & ipsam Medicinam, quæ humani corporis considerat anatomem, ejusque morbos, & naturalia remedia. Hinc & Medici à multis Physici dicuntur. Qui certè in physicis debent excellere, cum theoreticam physicam, cum tanto mortalium periculo reducant ad praxim. Sicuti verò de Adamo, Salomone, & aliis diximus, maximos Philosophos evasisse; ita & physicas disciplinas calluisse tenendam est. Profectò physica sunt illa, quæ de Salomone dicuntur: *Disputavit super lignis à cedro quæ est in Libano, usque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete: & differunt de jumentis, & volucris, & reptilibus, & piscibus.* Physica verò strictissimè sumitur pro illâ scientiâ, quæ Octo Physicorum libris exponitur, cujus objectum communiter dicitur corpus mobile, seu naturale; aut ut objectum totale melius explicetur; est corpus substantiale completum, cum suis proprietatibus, passionibus, causis, & actionibus. Hanc scientiam saltem majori ex parte esse speculativam, omnes facillè concedunt. Illi tamen tractatus, qui alia multa ad res naturales spectantia demonstrant, aliud objectum sibi vendicant. Ut Libri de ortu, & interitu habent pro suo objecto corpus generabile: Libri de Cœlo in corporis incorruptibilis consideratione versantur. Et sic de aliis differendum.

PHYSICUS: φυσικός, physikós, naturalis. Physici quoque dicuntur illi, qui res physicas considerant; ut talis scientiæ auditores, & professores. Hujus vocis etymon est idem cum vocabuli præcedentis notatione. Nempe à physis, id est, natura: & hæc à verbo φύω, phyō, produco, pario, nascor. Ab hujus futuro φύσω, physō, potest physis efformari: eamque naturam, ortum, ingenium, staturam, indolem, se-

L. 2. de diff. spirit. animalibus 14. 34.

Reg. 4. 3.

xum liceat interpretari. Sicut autem naturaliter multifariam dicitur; ita & physicum: prout ipsa physis, seu natura variis modis accipitur. Sicuti colligi potest ex Conimbricensium Cursu philosophico; natura primò sumitur à Philosophis pro ipso Deo Opt. Max.: quem aliqui barbarè naturam naturantem vocant, ut potè createm alias naturas, quas & appellant naturatas. Vel nos dicemus Naturam esse ipsum Deum secundum causarum secundarum cursum, & exigentiam operantem. Quod enim sic evenit, naturaliter contingere censetur. Secundò sumitur pro quidditate, seu essentiâ rei: quâ ratione Græci, & Latini consentiunt tres Personas in divinis esse ejusdem physicos, seu naturæ, atque Verbum naturam humanam assumplisse, id est ea quæ homini sunt essentialia. Quia verò per gratiam quoddammodò divinitatem induimus; idèd S. Petrus de ipsâ loquens ait: *Ut efficiamini divina consortes natura, græcè φύσος, physicos.* Tertio accipitur natura pro totâ rerum naturalium collectione: quo sensu dixit Aristoteles naturam à principio pendere, id est Universum à primâ Causâ esse recipere, ita & Deus Author Naturæ vocatur. Quarto sumitur pro causis naturalibus secundum innatam propensionem, atque virtutem: sicuti dici solet, quod Natura abhorret vacuum. Secundum hoc posset asseri, quod omnia peccata sint contra Naturam, hominis videlicet: cui, ut ait D. Thomas, *inest inclinatio ad bonum secundum naturam rationis, quæ est sibi propria.* Cum ergò omnia peccata sint contra rationem, sunt etiam aliquo modo contra naturam, hominis nempe ut rationalis. *In quantum verò natura est communis homini, & aliis animalibus, secundum hoc quadam specialia peccata dicuntur esse contra naturam:* prout sunt contra naturalem ordinem concubendi, qui saltem convenit humanæ speciei. Quintò natura sumitur pro cujusque complexione, & temperamento. Sextò pro viventium generatione, quæ nativitas appellatur. Septimò pro ipso principio intrinseco generationis accipitur: qualiter naturam considerat Aristoteles, in ejus definitione, quæ circumfertur in Physicâ. Sicuti variè natura sumitur, ita quoque physicum, seu naturale variis modis exponitur. Et primò quidem prout supernaturali opponitur: estque illud quod est secundum depositum, & exigentiam causarum creatarum. In hac acceptio-ne datur physicum quoad modum, & quoad substantiam. Secundò naturale dicitur id quod provenit à naturâ sine cognitione operante, ad unum determinatâ, ut productio calor respectu ignis. Tertio naturale quod non est liberum, ut motus indeliberati: quo sensu physicum à morali contradistinguitur. Quarto dicitur naturale quod à nativitate alicui convenit; vel per naturalem emanationem ab illo procedit: sicque opponitur adventitio. Quintò quod accidit secundum causarum seriem, ut calor in estate. Sextò id quod est à principio intrinseco generationis, seu quod à naturâ, prout in Physicâ sumitur, ortum habet. Aliquid naturale, & physicum variis ex modis simul dici potest. Ex dictis satis patet quo sensu dicat Apostolus, de Gentilium nefandis fœditatibus loquens: *Nam femine eorum immutaverunt naturalem usum, in eum qui est con-*

2. Pet. 1. 4.

12. Meta. c. 7. text. 38.

1. 2. q. 24. a. 2. c.

a. 3. ad 2.

Rom. 1. 26. con-

Epist. 2.

ton: a naturam: accipiendo nempe naturam quarto modo. Illud autem, eramus natura filii irae, intelligi potest de ipsa nativitate, aut conceptione: & multa alia similia, ad unam ex supradictis acceptio- nibus facile reducuntur.

PHYSIOGNOMONIA: φυσιογνωμονία, physio- gnomonía, latine penultima correpta, nisi Græco- rum accentum in eâ ex usu servemus. Est scien- tia quâ hominum natura ex corporis judicatur as- pectu. Itâ dicitur à φύσις, physis, natura, & verbo γνῶναι, gnôo, nosco, vel potius à voce γνώμη, gnômê, sententia, opinio, iudicium, quæ ab eodem verbo, ut suo loco dictum est, derivatur. Quamvis autem physio-gnomonia, seu physio-gnomia, à toto corpore desumi possit, cum undique sagacioribus, & peritis, naturalis inclinationis signa ultra se prodant; ta- men specialiter à lineamentis, figurâ, & colore fac- iei desumitur: & hæc etiam improprie vulgò phy- siognomia dicuntur, cum potius sint hujus scientiæ, vel artis objectum. Aliàs passim de illis, qui per varia signa in vultu apparentia, pravos animi mo- tus, & malas suæ naturæ inclinationes subindicant, malâ quoque dicuntur habere physio-gnomiam. Uti ex signis contrariis, bonam indolem patefacienti- bus, bonâ physio-gnomiâ commendabiles alii asse- runtur. Natura hinc, quæ per talem scientiam in- vestigatur, talis individui complexio, ejusque prop- ensio debet intelligi. Cumque extrâ hoc objectum non se extendit, non est illicita physio-gnomia, dum ex vultu, dispositione, & habitudine corporis, & membrorum, corporis temperiem considerat; im- mò & animi propensiones, & affectus probabiliter conjectatur habetur signanter ex Leonardo Lessio, & aliis passim. Si verò extrâ hoc objectum vagari velit, & eventus liberos, seu futura à voluntate hu- manâ dependentia, aut alia objecta, cum quibus exterior dispositio non habet sufficientem conne- xionem, explorare; eodem modo de illâ, ut de chi- romantia, & aliis similibus divinationibus, loquend- um. Immo physio-gnomonia spatulamantiam, chi- romantiam, metoposcopiam, & alia id genus, sub se comprehendit. Sunt enim omnes scientiæ quasi in- tegraliter illam componentes. Hæc omnia D. Tho- mas ad secundum divinationis genus reducit: per

De iure, & just. l. 2. c. 43. d. 7.

3. 2. q. 95. a. 2. c. 5n.

Sap. 7. 20.

Ecc. 15. 36.

solam considerationem dispositionis, vel motus al- terius rei, quod pertinet ad augures. Physio-gno- mia tamen illa præcisè quæ ex vultu deprehenditur intelligi solet. Qui in tali scientiâ versatus est phy- siognomus, p. l. Græcè φυσιογνωμονος, physio-gnomos appellatur. Salomonem etiam fuisse insignem phy- siognomum, satis patet ex verbis ipsius, dum asserit Deum sibi dedisse, scire vim ventorum, & cogita- tiones hominum, &c. vel ut Græcus habet διαλογισμὸς, dialogismos, idest ratiocinationes, aut, ut Textus græci Interpres vertit, cogitationes. Nempe quatenus per talem artem cogitationes hominum, & propensiones, notitiâ conjecturali assequatur. Ex vultu autem humano, qui ut tradunt Physio- gnomonici, semper alicujus animalis, ut leonis, aquilæ, &c. effigiem representat, hominis indoles quoad propensiones, & impetus, talis animalis na- turæ convenientes, indicatur. Nam ex visu co- gnoscitur vir, & ab occurrere faciei cognoscitur sensatus.

PHYSIOLOGIA: φυσιολογία, physiologia. Quâ- vis in similibus nominibus penultima sit brevis; ta- men usus, in Italiâ saltem, invaluit, ut græco pro- nunciarentur accentu. Quod aliquando juvat obser- vare, ne contra morem communem penultimam corripere videamur. Significat ista vox inquisitionem de naturâ, seu de rerum naturis disputationem: itâ ut Physica, physilogia dici possit, à φύσις, phy- sis, natura, & λόγος, logos, sermo. Physis autem, ut supra diximus, derivatur à verbo φύω, phyo, produ- co, pario, nascor, cujus secunda persona præter. pass. esset πέφυκα, péphysa, & hinc ablato augmento phy- sis: aut ab aoristo primo έφυσα, éphysa, natus sum. Estque physis natura, ortus, ingenium, satura, se- xus: cui bellè consonat latina dictio natura, à verbo nascor derivata. Vox ista physis in D. Chryso- stomi Operibus inferitur: ubi scilicet hygenæ natura de- scribitur, ad marginem hygenæ physis, annotatur. In Marc. Hom. 13. Physiologia vocatur tractatus ille de rebus natura- libus, quem ad Medicinæ usum, & directionem, Medici solent exarare. In his multa de corpore na- turali, elementis, quatuor humoribus, & aliis simi- libus, quæ magis ad corporis humani, ejusque morborum, & remedium cognitionem, saltem in genere, conducentia. Esti Deus, ut diximus in voce physis, natura sit, & naturans vocetur; ta- men Physiologia toto celo discriminetur à Theolo- giâ. Sic ait D. Augustinus: Quasi verò nos in hac disputatione physiologiam queramus, & non theolo- giam, idest rationem non naturæ, sed Dei. Quam- vis enim qui verus Deus est, non opinione sed na- turâ sit Deus, non tamen omnis natura Deus est, &c. Petrus Blefensis satis innuit Physiologiam esse tumidi, & inanis gloriæ cupidi Philosophi profes- sionem: dum ut diximus in Pantologia, varia ubera, & lactis, seu doctrinarum genera exponens, ait tertium uber esse Philosophi, ex quo hac ampullo- sum emanavit, nempe physiologia. Et sicuti Gen- tiles isti nunquam supra naturalem ordinem se ex- tulerunt, immò sæpius inferiùs sese demerserunt, itâ rectè physiologiâ, omnis eorum doctrina, & sapientia comprehenditur. Physiologica multa re- peries in Genesis initio, & sparsim hinc, & inde in Scripturis.

PHYSIOLOGUS: φυσιολογος, physiologos, latine penultima correpta, etsi Græcus in eâ statuatur ac- centus. Itâ dictus ille qui naturalia tractat, aut in Physiologia versatur, cum quâ communem habet etymologiam: hinc & physiologica dicun- tur illa quæ ad Physiologum pertinent. Mani- festus est doctioribus S. Epiphani Physiologus, de variis animalium naturis tractans, atque eas tropologicè exponens: quem primus Con- salus Ponce de Leon latinitate donavit, & variis an- notationibus exornavit. Hunc postea Nicolaus Cassinus suæ Egyptiorum-annexuit Sapientiæ symboliæ. Inter Hagiographos nostros Salomon, ut insignis physicus, itâ & physiologus, dum de re- rum naturis, non solum interiorè scientiam habuit, sed etiam optime de ipsâ differuit, & disputavit.

PICRIS: μέλις, pícris, sylvestris lactuca, amara- go. Ejus etymon est à μέλις, pícris, amarus, acet- bus, vel quali μέλις, pícris, amaritudo: quia videli- cet ista lactuca est maximè amara. Eâ voce utun- tur

In Marc. Hom. 13.

De Civ. Dei l. 6. c. 8.

Serm. 3.

1. 2. 12. 8.

עַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

מַרְוָה

tur 70, ubi Noster legit, & ἀζυμοί panes cum la- ctucis agrestibus; in Textu græco δὲ μέλις, πί- κρίδιον, cum lactucis sylvestribus, vel cum her- bis amaris, ut habetur in eorum versione latina. Hebraicè legitur נגל מרורים, idest cum amari- tudinibus, à radice מרר, amarum fuit. Ideò dixit S. Ambrosius: Cum Lex dicat Pascha edendum cum amaritudine. Non quòd præcisè picris amaritu- dinem significet, sed quòd ab amarore nomen de- ductum sit: aut ad vocem hebraicam, quæ amari- tudines, & res amaras significat, alludit. D. Augu- stinus à picris per diminutionem picridion, videtur legisse. Nam ait, cum picridis. Etenim hoc pas- cha in Judæorum damnationem ia acerbillimas cessit amaritudines.

PINACOTHECA: πινακοθήκη, pinacothêkê, p. l. tablinum ab aliquibus dicitur, à tabulis picis in eâ reponendis. Est enim vox formata à πίναξ, ta- bula, de quâ postea, & theca, repofitorium: quòd in eâ tabulæ picte, cælatum argentum, fragulata, item signa reponerentur, & ornamenta. Ista quoque dictio, ob aliquas sacras historias exponenda fuit.

PINAX: πίναξ, tabula, lanx, discus, index li- brorum, codicilli, tabella picia. Ejus etymon à verbo πίπτω, píndo, efurio, trahitur à nonnullis: ed quòd pinax (p. b.) ad sedandam famem cibi in- ferrentur. Hinc saltatrix illa, quæ caput Magni Præcurforis desillire fecit, in græco Textu super pi- nacem rogavit illud sibi deferri. Apud Mattheum, & Marcum Noster habet in disco, & alibi catinum vertit: quamvis græcè magis fonet tabulam, & su- per tabulas quadras olim inferebantur edulia. A pinax, per diminutionem fit πινακίδιον, pinakidion, tabella, scriptura, pactum judiciale, edictum. Ple- rumque pinaces, & pinacidia sunt tabellæ, in quibus omnium rerum continetur capita, à Latinis in- dices appellatæ. Unde & Græci nonnulli eum ti- tulum suis libris præfixerunt, quasi multarum re- rum indicibus. Cebetis Pinax, seu Tabula, est ex- positio cujusdam tabulæ, in templo Saturni obser- vata, multa, & egregia ad moralitatem spectantia continentis. Hanc eruditissimis discursibus lin- guâ vulgari conscriptis illustravit Augustinus Ma- ricardus. De quodam Lebetis pinace mentionem agit Tertullianus. Ait enim: Meus quidam pro- pinquus ex eodem poetâ inter cetera sibi sui otia Pinacem Lebetis explicuit. Scilicet ex Virgilio addit Cerda, pinacem, seu tabulâ Lebetis expressit.

Matth. 14. Marci 6.

De Pagan. c. 30.

PINYTUS: πινυτός, pinytos, p. b., prudens. Est enim à verbo πίνω, píno, admoneo, aut à πίνω, píno, spiro, intelligo. Vox ista etiam à nonnullis Latinis usitata, quæ prudentem, consultum, sapien- tiâ præditum significat, sicut & græcè πινυτός, & πινυτόφρων. Pinytè verò ipsam prudentiâ designat.

PIRATA: πειράτης, píratês, p. l., maritimus prædo. Trahitur ista dictio à verbo πειράω, píro, tento, conor: aut à verbo πείρω, píro, transeo, pe- netro, quia semper mare permeat. In Bullâ Cœne- tates prædones excommunicantur, qui S. Pontificis maria, præcipuè à monte Argentario, ad Terraci- num discurrunt: item eorum fautores, receptato- res, defensores. A piratâ fit πειράτης, píratês, pi- raticus, p. b.: unde piraticam exercere dicuntur, videlicet artem, vel professionem. Si quis ista ma-

ria discurrat eo fine ut deprædetur, etfi contingat nullam prædam fieri; tamen erit tali excommuni- catione innodatus, cum verè pirata sit. Probabili- us Fillucio videtur illos solos piratas incurrere, qui in Catholicos prædas exercent: immò nec in- currere, si hoc fiat ratione belli, quamvis injusti, aut ob injurias privatas. Item si quis ob alium fi- nem navigaret, & alium incidenter deprædaretur, probabilius etiam isti Authori videtur non fore ex- communicatum, cum verè pirata non sit, saltem talis professione non est. Ab hac voce, cum parti- culâ archi, formatur archipirata, prædonum dux. Quod Lucifero prædonum infernalium principi, qui in hoc procelloso mundi oceano tot animas deprædat, bellissimè adaptatur.

PIRATERIUM: πειράριον, píratêrion, p. b., tentatio, locus tentationis, navis piratarum, eorum cœtus. Ab eadem radice quâ pirata formatur. Verum piraterium, omnis generis tentationis locus est hic mundus: itâ ut meritiò dixerit Job, Militia est vita hominis super terram. In Textu græco legi- tur, ἡ γῆ πειράριον ἐστὶν ὁ βίος ὅτι ἐστὶν γῆς: idest, Nonne piraterium est vita super terram. Quare nonnulli Sancti Patres ipsam vocem græcam píratêrion sum- pserunt.

PISATIUS, vox, ut opinor, planè barbara, de- cujus origine meritiò à doctioribus ambigatur. Eâ utitur Author vitæ D. Bernardi, dum de eo narrat, quòd vir Dei nactus aliquod quietis tempus; & se- cedens in castalam pisatiis torquibus circumtextâ, solus meditationibus divinis vacare disponit. For- tè torques erant contextæ ex pisorum straminibus, & apud ipsos pisatia vocatis. Sicque à Græcis etiâ originem ista dictio traheret: cum & pisum græcè πῖσος, píson, ducatur à πῖσις, písa, Elidis civitate. Nisi forsitan scribatur pisatiis, pro písiathiis: ut sit à πῖσις, písiathos, quod non solum stoream significat, sed & ipsam plantam, ex quâ storeæ formantur, & ex eâ forte pisatiæ torques illæ conficiebantur.

PISTICUS: πῖστος, pístos, p. b., fidelis, à πῖσις, písis, fides. Ad unguentum pedes Jesu Maria Mag- dalena dicitur accepisse libram unguenti nardi pí- stici pretiosi: & in Græco legitur ἡ βότρυς τῆς νάρδου πῖστικῆς, idest sinceri, fidelis, non pseudonardi. Itâ Janfenius, Baronius, Foletus, Ribera, Vatablus, & alii exponunt. Sed difficultas est, quòd græcè πῖστος, pístos, fidelis, non písticos dici solet. Quapropter asserunt alii, ut Corn. à Lapide, cum Francis Lu- çâ, debere legi, non pístici, sed spicati: ut habetur in Marco, de muliere gerente alabastrum unguenti nardi spicati, adedque apud Joannem esse meta- thesim, seu literarum transpositionem, tam in la- tino, legendo pístici pro spicati; quàm in græco, dicendo pístikês, pro πῖστικῆς, spikites. Itâ ut un- guentum illud non ex nardi foliis, sed ipsis spicis odoratoribus, & pretiosioribus fuerit extractum. At hinc major se difficultas ingerit, quomodo in utroque Textu tale mendum possit reperiri, præ- fertim cum in Bibliis correctioribus legatur pístici, nec sit verisimile amanuensium incuriâ talem me- tathesim intercurrisse. Retinenda ergò videtur Vulgata lectio irrefragabilis autoritatis: maximè cum secundum aliquos vox písticos in græco signi- ficet rem liquidam, & potabilem, quale potuit esse illud

Tract. 16. c. 4.

Iob. 7. 11.

L. 2. c. 6.

Io. 12. 3.

Marci 14. 3.

Lucæ 14. 21. orbis absconditos, ad cælestes vocat nuptias, idem dicit seruo, seu Angelo; *Exi enim in plateas, & vocos civitatis, &c.* Sed inter omnes plateas, de quibus in sacris eloquiis fit mentio, facile omnium oculos, & animos, terrena non sapientium, rapiet illa platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum, Quo in cælo omnia maximè pretiosa, divinâ luce decora, & omnibus intuentibus, abique mosaico velamine, & seculi huius enigmate, pervia, & patefacta insinuantur.

PLATO: πλάτων, *platon*, insignis Philosophus Atheniensis, ab humerorum latitudine ita nominatus. Nam, uti superius exposuimus, *platys* latum, & *plator* latitudinem significat. Fuit Euclidis, & Socratis discipulus, atque Aristotelis magister. Hic autem, ut ait Ludovicus Vives, ob scientiam deum non est dictus, sed Plato ipsius præceptor, & *zōios*, idest divinus est appellatus. Elegantiâ planè fuit admirabili: ut *vulgatum*, ait Vives, fuerit apud veteres illud, *Jovem gracè loqui si vellet, non aliter locuturum, quam Platonem*. Gentilis iste vir divinâ edidit opera, maximè Timæum, de rebus creatione; Phædonem, de animæ immortalitate; Parmenidem, de uno omnium principio, & Ideis; Minoën, de legibus; Politicæ, de regno, &c. Mortuus est Olympiadis 108 anni primo, adeoque ante Christum natum anno 343, ætatis suæ 81. D. Augustinus eum 100 ferme anni post Jeremiam natum fuisse perhibet: ita ut istum Prophetam in suâ peregrinatione audire non potuerit. Itæ autem Platonis ad Septuaginta interpretationem, ferè 60 annos cõputat. Ex quibus infert Scripturas sacras idioma græco editas non legisse, sed potiùs per interpretem didicisse: non quidem ut scribendo transferret; sed ut colloquendo quod continerent, quantum capere posset, addisceret. Ad hoc afferendum movetur Augustinus, eò quod similia habeat Plato in Timæo, illis quæ in Genesii principio dicuntur. Sed maximè ducitur S. Doctor illis Dei, seu potiùs Angeli ad Moysen verbis: *Ego sum qui sum, qui est misit me ad vos. Tamquam in eius comparatione qui verè est, quia incommutabilis est, & quæ mutabilia facta sunt, non sunt. Vehementer hoc Plato tenuit, & diligentissimè commendavit. Et nescio utrùm hoc usquam reperiat in libris eorum, qui ante Platonem fuerunt, nisi ubi dictum, ego sum qui sum, &c.* Sed addit Augustinus, undecumque ea didicerit, sive ex libris, sive ex naturali notitiâ, juxta illa quæ dicit Apostolus, Rom. 1. præcipuè se Platonicos elegisse, ut Orthodoxorum sensibus proximiores, cum quibus agat. Ludovicus Vives ex Operibus Platonis, varia citat loca, in quibus Deum vocat *τὸ ὄν*, idest, id quod est; quod latinè uno verbo efferri non potest, nisi dicatur *ens*, tamquam participium verbi *sum*, sicuti græcè *ὄν*, *όν*, est participium verbi *ἔμναι*, *imn*, *sum*. Divina prorsus est illa de Deo Platonis sententia in Timæo: *Quod est, semper quidem, generationem verò non habens. Quoniam, subjungit Vives, ὄν participium est, præsens tempus significat, ut videatur Deus, nec futurum habere, nec præteritum, sed semper esse, Plato in Timæo sic inquit: Porro hæc omnia temporis sunt partes, & fuit, & erit: quæ sunt temporis facti, à nobis falsis sempiternæ at-*

In 8. l. de Civ. Dei 12.

De Civ. Dei 1.8. c. 11.

Aug. 1b.

tribuuntur essentia, quod non decet. Ita enim solemus de illâ loqui, erit, fuit, est: atqui solummodo est, ei congruit, &c. Platonis verò errores ex variis Augustini colligi possunt Operibus. Et inter ceteros, duos mundos statuit: mundum istum animal esse credit: corpora cælestia animata: palin-genesiam docuit: & plurimis Diis sacra esse faciendâ persuasit. Aliqui Sancti hoc nomine donati; cuius etymon non inconcinne ipsi attribuent; si de humerorum latitudine in ferendo suavi Christi jugo, vel de cordis dilatatione ad currendam Dei mandatorum viam, sit intelligendum. Certè S. Plato Monachus, contra Iconomachos strenuè dimicans, infidelitatem arctavit, Eadem orthodoxam dilatavit. Meritò post mortem ad latiora, & lætiora Paradisi introductus, illius supernæ Sionis civis inauguratus, cujus platea aurum mundum sicut vitrum perlucidum à D. Joanne fuit observata.

PLATONIA: πλάτωνια, p. b., locus latus, ut platea. Vox hæc à supradicto πλάτος, *platos*, idest latitudo, deducenda: ex quâ Latini eam formaverunt. In Libro de Romanis Pontificibus, referente Baronio, legitur Damasum Pontificem exornasse locum ad *Catiacumbas*, ubi aliquando jacuerant corpora Apostolorum, struxisse ibi *Platoniam*, & epitaphium conscripsisse. Et ex Calliodoro postea tradit per Platonias, quæ sæpè alibi leguntur, posse intelligi marmoreas tabulas ad ornatum comparatas: ac proinde *platoniam* struere, nihil aliud esse, quam parietes marmoreas tabulis incrustare. Itæ ergo marmoreæ tabulæ, ut apparet, à latitudine platonis vocatæ. Ado tamen in loco citato legitur *placoma*: sed nostra scripturâ, ait Baronius, *placoton habent, & quidem rectius, per quod puto intelligi Ecclesiæ pavimenta tabellis marmoreis, variis figuris decorè stratum*. Et quidem verbum græcum *πλακό*, *placo*, incrustat significat: & *πλακόεις*, *placodes* (penultimâ productâ, propter *oméga*, sicut in vocibus *placoma*, & *placoton*) planus, tabulatus dicitur. Fuit & forum Constantinopoli, à Constantino M. extructum, quod *placoton* ab ipso nominatum fuisse tradit Zonaras: quia ex tabulis lapideis instratum erat. Quali autem opere, & decore, Ecclesiarum pavimenta Romæ tabellis marmoreis sternerentur, satis tot hodierna pietatis avitæ testantur monumenta.

PLATONICUS: πλατωνικός, *platonicos*, p. b., Platonis sectator. Ut ait D. Augustinus, recentiores Philosophi noluerunt vocari Peripatetici, aut Academici (etsi Speusippus Platonis ex sorore nepos, & Xenocrates ejus discipulus in Academiâ ei successissent, unde & ipsi, & alii successores Academici vocati) sed nobilissimi, quibus Plato sectandus placuit, Platonici vocari voluerunt. Platonicos autem potissimum legit S. Pater: *Quoniam de uno Deo, qui fecit celum, & terram, quando melius senserunt, tantò ceteris gloriosiores, illustrioresque habentur*. Isti recentiores nec Peripatetici dici voluerunt, etsi Aristoteles vir excellentis ingenii, & eloquio Platoni quidem impar, sed multo facile superans sectam peripateticam condidisset. Inter illos recentiores Platonicos maximè commendat Augustinus nobiles Græcos, Plotinum, Jamblicum, Porphyrium, Apuleium præterea Afrum

Ap. 21. 21.

An. Chr. 384. N. 16

N. 17.

Ib.

In Const. M.

D. Aug. 8. de Civ. Dei. 11.

Ib.

In Anas. seph.

Coll. 1. 12. c. 15.

Job. 38. 31.

Gen. 9. 9.

Mor. 1. 29. c. 27.

C. 28.

frum, utraq; lingua insignem; qui omnes, cum suo præceptore, Diis plurimis sacra censuerunt esse faciendâ. Deos tamen nō oēs, ab eo qui est generatos, asseruit Plato: quos in Timæo fore immortales ait, non suâ ipsorum vi, ac naturâ; sed voluntate parentis Dei: quem *τὸ ὄν*, ut diximus, sæpius appellat. Epiphanius inter hæreses platoniam ordine sextam enumerat: ex quo patet eum hæresim pro sectâ quâcumque, à rectâ veritatis viâ declinante, sumpsisse. Cum aliâ hæresis strictè dicta in illo solo reperitur, qui pertinaciter errat contra fidem, postquam illam suscepit. Ait ergo Epiphanius: *Plato verò simul & ipse eadem viâ fertur, nempe cum Stoicis, per animorum de corporibus ad corpora transitioem, & per multitudinem Deorum, aliasque idololatrias, ac superstitiones*.

PLECTA: πλέκω, *plectō*, res plicata, aut texta. Trahitur à verbo πλέω, *pleō*, *texo*, *plico*: cujus tertia persona præter. pass. est *πλέκτω*, *plectō*, & hinc, ablato augmento, *πλέκτος*, *plectōs*, plicatus, textus. *Plectæ* vocabantur aliqua monachorum antiquorum opera, foliis palmarum intertextâ. Itâ Cassianus, de codice inter *plectas* invento loquens, ait, *inter plectas palmarum, quas illi sras vocant*. Habent sunt, inquit Annotator, & palmâ, junco, aut sparto contextæ, ex quibus conficiuntur sportæ, canistra, & his similia. Similiter Græci πλεκτήν, *plectēn*, σείδιον, *seidon*, idest catenam, interpretantur.

PLEJAS: πλειάδες, *plidas*, sidus ad genua Tauri, vel una stella ex hoc sidere, quod septem stellis componitur. Nam hæ Plejades, p. b., dicuntur, latinæ Vergiliæ: eò quod tempus vernum indicent. Et itâ quidem vocatæ, quia πλέω, *plōn*, idest plures sunt: vel à verbo πλέω, *plōn*, quod navigare significat, ab indicativo πλέω, *plōn*, navigo, eò quod tempus ostendat aptæ navigationis. De istis stellis dixit Dominus Jobo: *Nunquid conjungere valebis micantes stellas plejadas?* Nempe ut ego conjunxi. Textus hebraicus hæc habet vocem *כימריש*, idest sidus Plejadum, aut alius Hyadum: Septuaginta verò legunt, *compositi autem vincuntur plejados, desunt plejados, desunt plidas*. Sed Cap. 9. ubi Hyades nominantur: *Qui facit Arcturum, & Orionem, & Hyadas 370 pro Arcturo habent Plejada*. Scribunt enim, à πλειάδα, *χρησπερον*, *χρησπερον*, qui facit Plejada, & *Hesperium, & Arcturum*. D. Gregorius, super illa superiora Dei verba Jobum alloquentis, ait Plejades dictas esse *ἀπὸ πλέω*, idest à pluralitate: quæ itâ sibi vicina, & diversæ conditæ sunt, ut & simul sint, & tamen conjungi nequaquam possint. Illas postea cap. sequenti ad sensum allegoricum transtulit, subdit: *Quid enim micantes plejadas, quæ septem sunt, aliud quam Sanctos omnes denunciant, quæ inter præsentis vitæ tenebras, septiformis gratiæ nos lumine illustrant. Qui ab ipsâ mundi origine usque ad ejus terminum, diversis temporibus ad prophetandum missi, & juxta aliquid sibi conjuncti sunt, & juxta aliquid disjuncti. Illa denique Dei verba, nunquid, &c., sic explicat, ac si dicat: *Ue ego qui unum omnia impleo, atque in unitatis sensu, electorū mentes implendo conjungo**

PLEONASMUS: πλεονασμός, *pleonasmós*, superabundantia, adjectionis vitium, cum supervacuis verbis operatur oratio. Veluti cum dicitur, *ego meis oculis vidi*, ubi satis erat dicere, *vidi*: cum aliter quàm propriis oculis videri non possit. Vocatur pleonasmus à verbo πλεονάζω, *pleonazo*, plusquam oportet do, vel facio: à πλεόν, *pléon*, plus. Aliquando tamen pleonasmum non tam sunt orationis vitia, quàm majores expressiones, & emphases: unde & in bonis Authoribus reperiuntur. In sacris verò Scripturis illi apparentes pleonasmum qui sæpius occurrunt, sunt potiùs aliarum linguarum phrasæ, ex quibus Vulgatus Textus est translatus: aut certè verba talia, primâ facie superflua, non carent figurâ, & mysterio. Veluti dum Jeremias ait de Jerosolymâ, trinitati, & dolore oppressa, *Plorans ploravit in nocte*: quæ est phrasîs hebraicæ, vel dictum est ad acrioris moestitiæ vehementiam exprimendam. Itâ dum dicit Saul Jonathæ filio suo, ob paululum mellis contra suum præceptum gustatum: *Morte morieris Jonathâ*. Aliquando eadem vox geminata, sive interpositâ copulâ, sive non, universalitatem ejus rei significat. Ut illud Palmistæ, *Generatio, & generatio laudabit opera tua*: idest, omnes, vel multæ generationes. Item, *Illuc enim ascenderunt tribus tribus Domini*: idest, omnes tribus. Dicitur & pleonasmus dum in unâ dictione aliqua litera superflue adjicitur. In nomine tamen Abraham, qui prius Abram dicebatur, & aliis similibus, non est verus pleonasmus admittendus: cum tales adjectiones non sint superflue, sed ad aliquod mysterium designandum à Deo institutæ.

PLEONEXIA: πλεονεξία, *pleonexia*, latinè, cum penultima brevis sit, absolute vox est proparoxytona, nisi Græcos ex usu imitemur, prooxytonè ipsam efferendo. Est avaritia, lucrum, plus habendi aviditas. Et hoc magis ad verbum sonat, quasi pluris habentiam: Videlicet à πλεόν, *pléon*, plus, & ἔχω, *echo*, habeo. Significat vitium ejus, qui in omni re præcipuum quiddam habere vult. Sed pleonexia in Textu græco passim pro avaritiâ ponitur, ut & *pleonextes*, πλεονεξής, pro avaro. Et ut iste dicitur idololatra (nam ubi legitur, *Avartus, quod est idolorum servitus*, Græcus habet, *pleonextes, qui est idololatra*) itâ pleonexia, seu avaritia, simulacrorum servitus appellatur. Quia est quidam nummorum cultus, quorum figuratas effigies avarus pro Deo veneratur, & super Deum diligit. Est autem vitium capitale, liberalitati per defectum oppositum, sicuti prodigalitas, seu profusio, per excessum. Et quidem non solum est vitium capitale, ut sex alia, passim à Theologis cum D. Thomâ assignata; sed ut omnium scelerum radix præcipua: ut supra dictum est de phylargyriâ. Particulariter verò, uti sex alia, capitale censetur, quia ipsorum fines habent quasdam rationes primarias movendi appetitum, secundum quarum rationū distinctionem vitia capitalia discriminantur. Horum quatuor bona differentia prosequuntur, quorum unum est animæ, & triplex corporis. Tertium autem bonum corporis est *exterius*, scilicet divitiæ, & ad hoc ordinatur avaritia: ut ait D. Thomas. Cum superbia in quoddam animo

Thren. 1. 1.

1. Reg. 14. 44.

Pl. 144. 4.

Pl. 121. 4.

Eph. 5. 5.

Col. 3. 5.

1. 2. q. 84. a. 4. 6.

bonum feratur, videlicet excellentiam: luxuria bonum corporis sedatur ad conservationem speciei pertinens, & gula bonum corporis spectans ad individui conservationem. Cetera tria vitia capitalia fugiunt aliquid bonum propter malum conjunctionem: & hoc vel est respectu boni proprii, ut acedia, aut alieni. Et quidem vel cum infurrectione ad vindictam, & est ira: aut sine ista infurrectione, & est invidia. Pleonexia verò dupliciter consideratur; ut accipit, aut detinet alienum, & sic opponitur iustitiae: ut importat immoderantiam circa interiores divitiarum affectiones, sic, ut diximus, liberalitati adversatur. Filiae autem ejus, secundum rationem finis orientes, ex D. Gregorio assignantur. Et sunt proditio, fraus, fallacia, perjurium, inquietudo, violentia, & contra misericordiam obduratio. Graeci utuntur verbo *πλεονεξία*, *pleonexia*, plus possideo: & quia qui plus possidet ordinariè est fraudulentus, idè etiam hoc verbum significat fraudo, circumvenio. Quo sensu in

2. Cor. 1. 31

Græco D. Paulus utitur, ubi latine habetur: *Ubi non circumveniamur à Satanà*. Quod observavit S. Jo. Chryl. super hæc verba: *Pulchrè πλεονεξίας*, *pleonexias*, *vocabulum usurpavit, nec enim illa sua iam capit, sed nostra eripit*. Et infra: *An non istud πλεονεξία, pleonexia, est, hoc est aliena rei usurpatio?* Alia editio *pleonexiam* latine profert.

2. Cor. 2. 11

1. Thes. 4. 5

PLEROMA: *πλήρωμα, pleroma*, latine propter omega penultimam productam, et si græcus in antepenultimam collocetur accentus. Est plenitudo, supplementum, panni frustum veli additum ad rupturam sarcindam. Quo significato Nazianzenus animas hominum, ad implendas Angelorum reproborum sedes assumptas, *pleroma* non ineptè vocavit. Derivatur ista vox à verbo *πλήρω*, *pleoro*, impleo: cujus præter. pass. *πληρώμαι, pleoromai*, unde rejectio augmento fit *pleroma*. Sed ut ridiculum; ita maximè monstruosum Valentini *pleroma*, de quo Franciscus Fevardentius, in Præfatione ad S. Irenæi opera, ait: *Valentinus pleroma 30 Æonum dormiendo reperit*. Somniator iste vigilare cepit, & Ecclesiæ quieti insidiari, ut refert Eusebius, Anno Christi 145: quem fuisse philosophum sectâ platonium asserit Tertullianus, huiusque sectatores Gnosticos appellatos testatur Baronius. Porro Valentinus suis ineptiis omnes Poëtarum Gentilium fabulas longè superans, 30 solos annos vitæ Christi mortales computans, 30 æones, seu secula, commentus est. De quo sic Epiphanius: *Primus Valentinus, qui 30 nobis secula consimulat, ab eo quod 30 annos educationis vitæ, ac virilis ipsius ætatis fuisse putavit, ignorans quod non solum 30 annos complevit, &c.* Unde, ut observat

1. 2. Chron. 1. 1

1. 2. Cor. 1. 1

An. Chr. 34. No. 143

1. 2. Cor. 1. 1

Baronius, Tertullianus non fuit primus assertor Christi anno ætatis suæ 30 crucifixum fuisse. Illos 30 æonas, ut 30 Deos Valentinus ab Hesiodi Theogoniâ mutuatus est, & incredibilia deliria confinxit. Ex his suum *pleromâ* composuit, ut docet Irenæus: *Hi sunt 30 erroris eorum æones, qui tacentur, & non agnoscuntur. Hoc invisibile, & spirituale secundum eos pleroma, tripartite divinum in ordinationem, & decada, & duodecada. Illud pleroma ex 30 Diis constitutum, quorum 15 mascululi, & totidem feminae, ex horum permixtio-*

ne alios produxit. Ex his namque, ait Baronius, *Salvatorem omnium, veluti Pandoram Hesiodi, ex omnium vultu Dæorum numerum esse perfectum: unde egregiè Tertullianus, igitur ex ore collatitio, quod aiunt, in honorem & gloriam patris, pulcherrimum pleromatis sidus, fructumque perfectum compingunt Jesum*. Sic eos lepidè irridet, & sublanat Tertullianus, quod ex illo suo 30 Æonum pleromate ortum Jesum Soterem, seu Salvatorem, adinstar graculi Æsopi, aut Pandoræ Hesiodi, affirmarent.

PLEROPHORIA: *πληροφορία, plerophoria*, latine penultimam correptam, nisi græcus accentus in eâ retineatur ex usu legitime introducto. Est certitudo mentis, de aliquo bono satisfactio, certa & firma persuasio, quæ fit argumentis, aut re ipsâ exhibitâ, ita ut omne dubium excludatur. Vox est etiam à Latinis, ut à Martinio inter alios, usitata: dicta quasi plenitudo, seu plenitudinis allatio. Videlicet à *πλήρης, plerês*, plenus, & *φορῶ, phero*, porto: à quo & verbum *πληροφορέω, plerophoro*, formari potest, unde & *plerophorema*, latine p. l., plenitudo, satisfactio. Istâ voce *plerophoria* sæpius utitur Textus græcus Novi Testamenti, signanter ubi dicit Apostolus, quod Evangelium non fuerit in sermone tantum, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multâ; græcè *καὶ ἐν πλεροφορίᾳ πολλῇ, ka en plerophoria pollè*, idest, & in plenitudine multâ, scilicet rationum, & motivorum.

PLETHORA: *πληθώρα, pl. l.*, repletio, ita dicta à verbo *πλήρω, plero*, repleo. Vocabulum magis apud Medicos in usu, & significat humorum, atque præsertim massæ sanguinæ in corpore humano abundantiam, & quamdam regurgitationem. Hinc *πληθωικός, plethoricós*, plethoricus, p. b., dicitur, qui plethorâ laborat; cum videlicet humoribus viscera & vasa redundant. Plethora maximè ex otio, & crapulâ suboritur: quæ vox etiam in sacris observatur Auctoribus.

PLEURITIS: *πλευρίτις, p. l.*, laterum dolor. Deducitur enim à *πλευρῶν, pleuron*, latus. In hoc autem asserunt Medici consistere pleuritidem, quod *πλευρα, pleura*, quæ secundum ipsos est membrana interius costas circumcingens, inflammetur: à quâ & rectius fortè derivatur vox pleuritis. Et si verò istud vocabulum potius ad Medicos, quam ad Etymologias sacras spectet; tamen quia satis commune, & in sacris historiis repertum, dum de aliquibus pleuritide, seu laterum dolore correptis, narratur, ipsum hic inferere placuit. Ab eo fit *πλευρητικός, pleuriticos*, latine pleuriticus, p. b., qui laborat pleuritide.

PLUTARCHUS: *πλούταρχος, plutarchos*, nomen præstantissimi Philosophi, & eloquentissimi historici, patriâ Charonenfis in Bœotiâ, & Trajani magistri. Hoc quoque nomen à gravioribus, & sacris Auctoribus citatum exponere non pigeat. Potest autem interpretari divitiarum princeps, à *πλοῦτος, plôtos*, divitiarum, & *ἀρχός, archós*, princeps. Verè divitiarum moralium, animam ditantium princeps fuit, dum tot ethicorum præceptorum, etiam Christianis proficuo- rum, thesaurus exponit. Sed hic Philosophus facilè omne tulit punctum, qui

An. Chr. 145. N. 1.

Tert. adv. Val. c. 12.

1. Thes. 1. 5.

S. Bediaf. 1. 4. N. 60.

L. 3. Pol. c. 6.

L. 3. Pol. c. 6.

Match. 6. 4.

h. 1. 1. 1. 1.

De Civ. D. 1. 13. c. 24.

Gen. 2.

miscuit utile dulci. Nam, ut refert Novarinus, ab Eunapio Sardonio, in Lib. de vitis Philosophorum, ipse Philosophiæ Venus appellatus est. *Plutarchus ipse Philosophiæ totius Venus, & Lyra*. Sed longè felicius tali nomine donatus S. Plutarchus Martyr, qui Fide firmâ verarum divitiarum principatum tenens, suo uberrimo martyrio earum possessionem æternam fuit adeptus.

PLUTOCRATIA: *πλουτοκρατία, plutocratia*, latine penultimam correptâ effertur, saltem ab illis qui Græcos in similibus terminationum pronuntiatione non imitantur. Est ditiorum regimen, seu principatus ex censu, quàm Republicam administrant ditiores. Oritur enim ista vox à *πλοῦτος, plôtos*, divitiarum, & verbo *κρατέω, cratio*, impero, teneo, &c. Illud regimen ob puras divitias plerumque est iniquum. Divites etenim propter divitias non sunt aliis digniores, aut meliores: & idè propter divitias, per se consideratas, non debent aliis præferri. Quinimò nec propter eas honorari debent, nisi in quantum divitiarum instrumentum aliquale, & viâ ad virtutem. Unde regimen istud erit planè tyrannicum, si divitiarum vi fuerit usurpatum. Plutocrazia est eadem cum timocratia, adeoque una ex politiæ speciebus: quæ secundum Philosophi mentem ad oligarchiam est reducenda.

PLUTUS: *πλοῦτος, plôtos*, divitiarum Deus, & ipsæ divitiæ. Hinc & Pluton dicitur inferorum Deus: eò quod ab inferis, seu terræ visceribus, res eruuntur pretiosiores. Hæc vox à *πλῶ, poly*, multum, vel à *πλεῖον, pleion*, plus, & à verbo inusitato, *πῶ, tào*, capio, possideo, est derivata. Vel à *πλοῦτος, poly*, multus, & *εἶσα, isia*, substantia, quasi *polyisios*, multæ substantiæ, & inde *plásios*, dives: prout in N. Testamento græcè sæpius exaratur pro divite. Dicitur quoque latine polyplustus, græcè *πολυπλοῦτος, polyplôtos*, valde dives. Chaldaicè, & Syriacè *mammion* divitiarum dicitur: de quo Dominus, *Non potestis Deo servire, & mammione*. Hujus vocis origo est ab hebraico *hāmōn*, multitudo, divitiarum: & inde literæ unius adjectione, aut potius immutatione *māmōn* efformatur. Non autem prohibet Dominus lucri mediocre studium, & rei familiaris curam, & auctorem; sed nimiam sollicitudinem, & Pluti servitatem: dum in ipso ultimus finis constituitur, aut nimis anxiam quaeritur.

PNEUMA: *πνεῦμα, pneuma*, spiritus, ventus, impetus animi. Eruitur à verbo *πνέω, pneo*, spiro: cujus præter. pass. sine augmento esset *πνεύμαι, pneuma*. Vox ista in Bibliis græcis posita cum articulo, solet Spiritum sanctum designare. Saltem, ut ait D. Augustinus, *Semper iste Spiritus in Scripturis sanctis græco vocabulo πνεῦμα dicitur, sicut eum & hoc loco Dominus appellavit, quando eum corporalis sui oris flatu significans, discipulis suis dedit, & locis omnibus divinarum eloquiorum, non mihi aliter unquam nuncupatus occurrit*. Observat autem hic S. Doctor, quod illud spiraculum, seu spiritus vitæ, quod in Adami faciem Deus insufflavit, non dicatur *pneuma*, sed *mod*, *proò*: quod nomen de creaturâ frequentius, quàm de Creatore legitur, & latine dicitur aliquando flatu, aut spiri-

tus, aut inspiratio. Ne scilicet intelligeretur Spiritus S. homini pro animâ inspiratus: aut anima, quæ prius homini inerat, Spiritu sancto vivificata. Pneuma verò nunquam nisi spiritus dicitur, sive hominis, de quo ait Apostolus, *quis enim scit hominum, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est?* sive pecoris, sicut in Salomonis libro scriptum, *quis scit si spiritus hominis ascendat sursum in celum, & spiritus pecoris descendat deorsum in terram?* sive istum corporeum, qui etiam ventus dicitur, nam ejus hoc nomen est, ubi in psalmo canitur, *ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatis, sive iam non creatum, sed creatorem, sicut in Evangelio, &c.* In quibus omnibus locis testatur Augustinus Latinos habere vocem *spiritus*, & Græcos *pneuma*. Sed cum dicitur de tertiâ Sanctissimæ Triadis personâ, *ἀγίον πνεῦμα, hágion pneuma*, dici solet, ut & latine Spiritus sanctus. Et hoc quidem, ut ait D. Thomas, in vi unius dictionis ex usu Ecclesiæ est accommodatum ad tertiam Personam significandam. Et si, ut ostendit Hilarius, Spiritus Dei aliquando de Patre dicitur: ut cum dicitur Spiritus Domini super me. Aliquando etiam de Filio: ut, si in spiritu Dei eiicio demonia. Et profectò vox ista Spiritus sanctus, si in duarum dictionum virtute sumatur, tribus Personis rectissime adaptatur. Convenienter autem per modum unius vocabuli tertiæ Personæ accommodatur, ob duplicem rationem ab Angelico Doctore assignatam. Prima quidem est ex Augustino: quia Spiritus S. est communis aliis ambabus personis, nomine vocatur utrique communi. Secunda ratio sumitur ex propria significatione: quia nomen spiritus in rebus corporeis, impulsionem quamdam, & motionem significat. Una siquidem ex amoris proprietatibus est, quod amantis voluntatem moveat in amatum. Sanctitas verò illis rebus tribuitur quæ in Deum ordinantur. *Quid dicitur, inquit D. Thomas, persona divina probèdit per modum amoris, quo Deus amatur, convenienter Spiritus sanctus nominatur*. Pneuma quoque est una è notis literatis sententiarum, de quibus in voce *Lemmicus*, quæ ad varios sensus exprimendos in sacris exarabantur Scripturis. Hoc vero modo it formatur. Est autem majuscula literæ π, pi, apud Græcos, & prima in voce *pneuma*: atque demonstrabat pericopen non carnaliter, sed spiritualiter accipiendam esse.

Ecc. 3.

L. s. d. Trin. cir. ca med.

1. q. 36. a. 1. c.

1. Cor. 15. 44.

PNEUMATICUS: *πνευματικός, pneumaticós, p. b.*, spiritualis. Est enim adjectivum formatum à dictâ voce *pneuma*, spiritus. Dictio frequens in N. Testamento græco, & latine spiritualis redditur, atque omnia illa significat, quæ ad spiritum pertinent, vel eum imitantur. Prior significatio est magis usitata, & extenditur ad illa quæ spiritu constât, vel in spiritu subjunctantur, vel in spiritum objectivè feruntur, vel ea quæ sunt spiritus sectantur. Horum exempla ita sunt obvia, ut ea recensere sit superfluum. Ex his verò quæ dicuntur spiritualia per imitationem, erit corpus hominis in generali resurrectione. De quo dicit Apostolus: *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale, græcè pneumaticón*, spiritui nempe simile, non indigens cibo & potu, subtilitate, impassibilitate, claritate, & agi-

agilitate praeditum. Hisce sensibus spiritualis, & pneumaticus sumitur à spiritu strictè dicto, prout discriminatur à corpore. Quo sensu etiam pneuma, & spiritus aliquatenus ab omnibus intelligatur, ut Deum, Angelos, & animam rationalem complectens; tamen illius exactam definitionem assignare non est adeò facile, sicuti primà fronte apparet: cum nec à partium exclusione, aut à penetratione praecise defini possit. Rationem tamen spiritualis huius bene Fr. Ovidius videtur expressisse, dum eam desinit: *Entitas cui in statu; qui illi potest naturaliter contingere, non repugnat formaliter ratione intrinseci penetratio cum alià entitate eiusdem speciei omnino à se divisa.* Cum verò pneuma etiam fluxum, & ventum significet, & pro tali significato non raro in Scripturis sumatur; idè etiam pneumaticus à flatu dicitur: ut Musica pneumatica, quæ & organica ab Isidoro vocatur, quia flatu perficitur. Quà ratione etiam multa instrumenta dicuntur pneumatica, dum machinae flatus moventur violentiâ. Pneumaticus etiam appellatur, qui pulmonis inflammatione laborat, & pulmonarius latine reddi potest. Nam pulmo à spiritu quem trahit, & eicit *πνεύματι*, *πνεύματι* græcè nuncupatus.

PNEUMATOMACHUS: *πνευματόμαχος*, *pneumatomachos*, p. b., contra spiritum pugnans. Est etenim à dictâ voce *pneuma*, spiritus, & verbo *μάχομαι*, *machomai*, pugno. Ità dicti Macedonii heretici, qui spiritus S. negabat divinitatem. Sicut Ariani filii consubstantialitatem respuebant; ità Macedoniani spiritum sanctum Deum non esse pertinaciter asseriebant. Contra utrosque acriter disputat S. Jo. Chryl., in primâ Oratione super illa verba, *In principio erat verbum.* & super illa, *Spiritus scrutatur profunda Dei.* Unde ipse titulus est adversus Arianos, & Pneumatomachos: videlicet illos, qui nisi titanico Filium, & spiritum S. impugnant. Fuit Macedonius Episcopus Constantinopolitanus, de quo Baronius scribit hisce verbis.

Sicut etiam Macedonius episcopus Ecclesie Constantinianae abdicatus fuit, licet ab Acacio dissentiens diceret Filium Deum esse, & cum aliis rebus omnibus, tum substantiâ patri similem, spiritum tamen sanctum, non eiusdem cum patre, & filio honoris participem esse docuit, sed ministrum eum, & famulum vocavit, eademque de illo, quæ de Angelis verè dici possunt, disseruit. Ab isto hæresiarchâ hæc secta enata, ab aliis Episcopis maximum incrementum accepit, & præligiis, ac fidei miraculis propagata fuit. Sed Damasi autoritate congregatum Constantinopoli secundum Conc. generale, anno Domini 381, hæresim cum suo damnavit hæresiarchâ. Fuit hæc synodus 150 Episcoporum, de quâ Baronius: *Inter alios autem insignes Episcopus orientis, qui Constantinopolim venerant, fuit Gregorius Nyssenus, frater S. Basilii, qui & secum attulit libros à se scriptos adversus Eunomium, quos legit Gregorio Nazianzeno, nostro Hieronymo, qui tunc, ut diximus, agebat Constantinopoli, auditor Gregorii perseverans.* In hac synodo recitatum, & approbatum symbolum, in quo de spiritu S. dicitur: *Et in spiritum S. Dominum & vivificantem, ex patre procedentem, cum patre, & filio coadorandum, & conglorificandum.*

De Anima & Corp. 1. p. 2. 7.

Damasc. de Hæresibus 1. 2. c. 1. h. g. 1. 7. 4. D. To. Chrysof. Tom. 5. c. 1. in marginibus scriptis

An. Chr. 380. N. 18

An. Chr. 381. N. 21

N. 29.

Hoc tradunt à S. Gregorio scriptum fuisse. Hoc spiritus S. dicitur à Patre procedere, nullâ factâ mentione Filii: quia eo tempore dubium non erat, an spiritus S. procederet à Filio. Hoc enim Macedoniani concedebant, ut constat ex Basilio lib. secundo contra Eunomium. Sed dubium erat an spiritus S. procederet à Patre: quia hoc negabant Macedoniani asserentes spiritum S. esse creaturam, à solo Filio productam. De spiritus sancti autem ex Filio processione mentio primùm facta in secundo Nicæno, quod fuit septimum generale, in quo habetur: *Qui ex patre filioque procedit.* Ut patet ex antiquissimo exemplari, quod Latini protulerunt in Conc. Florentino Sess. 5, & 7: & latius in aliis Conciliis contra alios Pneumatomachos definitum fuit. Ità quippe vocari possunt & Græci spiritus S. ex Filio processionem impugnantes. Cum enim, ut probat D. Thomas, si spiritus S. à Filio non procederet, ab eo non distingueretur; Græci prius negantes, quantum in ipsis est, spiritum S. ut est tertia Persona de medio tollunt: adedque hoc sensu ipsis Macedonians sunt Pneumatomachi perveriores. Quod autem, ut ad hos revertamur, spiritus S. sit Deus, sufficiunt pro cæteris illa Petri verba, Ananiæ dicta, de agri pretio fraudanti: *Curtentavit Satanas cor tuum mentiri te spiritui sancto, &c. non es mentitus hominibus sed Deo.* Macedonianorum argumenta facili negotio solvuntur. Nam quod dicunt omnia per Filium facta, adedque spiritum S. esse ejus creaturam; hoc intelligendum est de rebus quæ factæ sunt, spiritus autem sanctus, uti & Pater, factus non est per filium, quia verè facti non sunt. Etiam alia testimonia in contrarium adducta, evidentem habent solutionem. Ad quid enim istud, *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei?* Quasi verò dum aliquid scrutari dicitur, eum aliquid ignorare insinuetur. Cum & hoc in Scripturis promptam habeat redargutionem. Nam & Deus Pater scrutari dicitur: *Omnium corda scrutatur Deus,* & alibi exaratur. Scrutari ergo in hisce testimoniis significat ad medullas usque penetrare, & omnia comprehendere. Nec fortior est ratio in contrarium allata de duobus solis agendi modis, per naturam, & artem: & quod per naturam generentur filii, per artem fermentur opificia. Nam in substantiis intellectualibus duplex est agendi modus per naturam; nempe per intellectum, & voluntatem. Per intellectum filius producit: per voluntatem spiritus S. verus amor spiratur.

PODAGRA: *ποδάγρα*, *podagra*, latine in prosâ penultima correptâ, sed in versu communi. Significat autem pedicam, seu laqueum, quo animalia capiuntur, dum pedes ipsis incautis obligantur. Ità dicitur à *πῶς*, *pius*, genit. *ποδός*, *podós*, pes, & *ἄγρα*, *agra*, captura, præda. Ab istius similitudine podagra dicitur ille pedum morbus, qui propter humores viscosos, in articularis compactos, quasi pedes ligat, & illaqueat. Quâ phrase etiam utitur noiter Textus, verba Jobi referens: *Posuisti in nervo pedem meum.* Textus hebraicus habet *bafsad*, in compede, nam *sad* compedes significat, vulgò *cepipi*: at 70 legunt *καλύματα*, *en colymati*, idest in impedimento. Ex quibus ipsum quoque acerrimâ podagrâ laborasse nonnulli conieciant Interpretes.

A. 5. 3.

1. Cor. 10.

1. Par. 18. 9.

Iob. 1. 7. c.

basad.

sad, Ner-

Nervus enim erat lignum, quo vincitorum pedes constringebantur: sicque morbus articularis iste pedes obligat, & vincit. Alii dicunt quod *ἄγρα*, *agra*, etiam atrocitatem significet: & ità podagra sit pedum atrocitas. Alam regem Judam podagrâ maximè vexatum fuisse, sacra referunt Eloquentia.

2. Par. 16. 12. *Agrotavit etiam Asa anno 39 regni sui dolore pedum vehementissimo, & nec in infirmitate suâ quiescit Dominum, sed magis in medicorum arte confusus est.* His posterioribus verbis videtur indicare quàm difficilis sit podagra curationis. Quamvis enim & in aliis morbis sit magis in Domino confidendum, à quo teste Sapiente *est omnis medelastamen id specialiter in podagrâ contumace locum habet.* Nam optimè Ovidius: *Solvere nodosam nescit medicina podagram.* Post gloriosam Elektorum resurrectionem carnem à talibus passionibus liberandam probans Tertullianus, & simul objectionem hereticorum, necnon ethnicorum, de carnis ignobilitate, contundens ait, sed ironicè: *Rursus ulcera, & vulnera, & febris, & podagra, & mors redoptanda.*

PODERIS: *ποδῆρις*, *podêris*, p. l., vestis talaris, sic à pedibus, ad quos pertingit, appellata. Nam græcè *πόδες*, *podês*, sunt pedes. Vestis poderis summi Hebræorum Sacerdotis erat tunica illa hyacinthina, ad talos usque demissa. Nam et si prius induebatur, ut alii sacerdotes inferiores, tunicâ lineâ strictâ; tamen hæc in summo Pontifice cooperta erat illâ tunicâ hyacinthinâ, quam superinduebat, & vocabatur tunica superhumeralis, quia huic subjacebat. *Facies*, inquit Dominus Moysi, *& tunica superhumeralis totam hyacinthinam:* de quâ non nihil, cum de hyacintho ageretur, dictum est. Aliàs in hebraico Textu dicitur *menghil*, idest pallium, scilicet gloriosum. Eam Sapiens vestem poderis nuncupat: *In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum.* Loquitur de veste summi Pontificis hyacinthinâ: nempe propter colores, qui in ipsâ, & malis puniceis opere phrygio contextis, eminebant. Aut quia per hanc vestem synecdochicè omnes vestes pontificias intelligit, in quibus terrarum figurabatur Orbis: quem summus Pontifex representabat, summo rerum Domino sacrificaturus. Ità vestem illam poderis intellexit D. Thomas, nempe pro omni veste, & ornamentis, quæ Aaron, & ejus in pontificatu successores in sacris Mysterijs induebant. *Quorum ornamentorum quidam rationem literalem assignant, dicentes, quod in istis ornamentis designabatur dispositio Orbis terrarum, quasi Pontifex protestaretur se esse ministrum Creatoris mundi: unde & Sap. 18. dicitur, quod in veste Aaron erat descriptus Orbis terrarum.* Postea recenset omnia Pontificis indumenta, asserens quod femoralia lineata (& idem dic de tunicâ strictâ byssinâ) figurabant terram, ex quâ linum, & byssus nascitur. Balthei circumvolutione, ut asserit, significabat Oceanum terram circumcingentem. Tunica hyacinthina designabat aërem, è quo prodeunt tonitrua, & fulgura, per tintinnabula, & mala punica significata. Quibus addi potest quod purpura, & coccus ignem representarent, ut hoc quoque elementum suo inter hæc decoretur symbolo. Superhumeralis, seu Ephod,

Ecc. 3. 2.

L. 3. de Ponto.

Ex. 28. 37.

מנגיל

menghil.

Sap. 18. 24.

D. Th. 1.

2. q. 102. 3. 5. ad 10.

cum suo Rationali in pectore, suâ varietate cælum sidereum variis gemmis, uti stellis in eo micantibus, indicabat. Duo verò majores lapides onychini, in humeris positi, duo denotabant hemisphæria, vel duo luminaria majora. Duodecim gemmæ in pectore, seu in Rationali, 12 Zodiaci signis respondebant. Quia in cælestibus sunt rationes terrenorum, secundum illud, *Numquid nosti ordinem cæli, & pones rationem ejus in terrâ?* ut applicat D. Thomas. Cidaris autem, seu tiara cælum Emphyreum, & aurea lamina Deum omnibus præsentem aliquatenus adumbrabat. Aliqui scribunt *poder*, pro *poderis*: sed *poder* pro possessione, aut territorio, non nisi barbarè dici potest. Certè in græco *podêris* talarem, seu pedalem significat, & in genit. facit *podêreos*, atque contractè *podêrus*. Ut patet ex supracitato Sapientia loco, ubi in græco legitur: *ὅτι γὰρ ποδῆρις ἐνδύματος ἦν ἡλθὲν ἐκ τῆς τῆς, idest, In talari enim tunica vestimenti (q. d. in illâ tunicâ, quæ inter vestimenta sacerdotalia talaris erat) erat totus mundus.*

POECILIUS: *ποικίλος*, *pikilos*, varius, discolor, diversis maculis, aut gemmis distinctus, item artificiosus, vafer. Unde *ποικιλία*, *pikilia* (quæ latine poecilia, p. b., diceretur) est varietas, varius color, item versutia, & prudentia. Poecile verò, p. b., græcè *ποικίλον*, *pikilon*, porticus erat Athenis, in qua Stoici philosophabantur, à picturæ varietate ità vocata: de quâ Laërtius inter alios mentionem agit. Poecilia, ut patet, etiam in bonam partem sumitur, sicuti nonnulla à *pikilos* composita. Cum voce *βουλῆ*, *bulè*, consilium, *ποικιλόβουλος*, *pikilobulos*, (latine poecilobulus, p. l., efferretur) idest versutus: cum *μῦθος*, *mythos*, sermo, oratio, fabula, fit *pikilomythos*, p. b., facundus, disertus, apud Nonnum. Cum dictione *φρόνη*, *phron*, mens, prudentia, fit *ποικιλόφρων*, *pikilophron*, (latine in prosâ poecilophron, p. b., diceretur) idest vafer, versutus, item, solers, astutus.

POEMA: *ποίημα*, *piema*, latine, propter vocalem longam, penultimâ productâ, sicuti *ποίησις*, *poiesis*, à nostris poësis, p. l., opus significat. Hæ voces oriuntur à verbo *ποιέω*, *pieo*, facio, fingo, versus facio: cujus prima persona præter. pass. est *ποίημαι*, *perpiama*, & secunda *perpieta*, à quibus ablato augmento fit poëma, & poësis. Distinguitur tamen poësis à poëmate, quod illa sit opus aliquod integrum, ut Ilias; hoc verò sit pars alicujus operis: velut in Iliade armorum Achillis descriptio. Unde Isidorus ait: *Poësis dicitur græco nomine opus multorum librorum, poëma unius.* Ità, cum ut refert Hieronymus, liber Job versibus hexametris descriptus sit, ab illis verbis capitis tertii, *Pereat dies, &c.* diceremus quod totus liber sit poësis, sed singulorū interloquentium periochæ sint poëmata. Adedque descriptiones Behemoth, & Leviathan, inter poëmata recensendæ. Ut tamen poësis, & poëma strictius sumuntur, pro Poëtarum fictionibus, & fabellis, talia nomina sacris istis carminibus non possunt adaptari.

POENA: *ποινή*, *piné*. Vox est orta à substantivo *πόνος*, *ponos*, labor, dolor. Quamvis poëna nonnumquam accipiatur pro aliquo malo, seu dolore, culpam non præsupponente; tamen poëna proprie

Iob. 38. 33.

Lib. 7. in Zenone.

Orig. 1. 1. c. 38.

dicta est malum, seu incommodum aliquod, naturæ, vel voluntati contrarium, quod eo sine infligitur, ut culpa vindicetur. Nec refert quod negatio gratiæ sæpè sit pœna, & non sit naturæ, aut voluntati contraria; nam ut dicatur voluntati contraria, sufficit quod talis esset, si eam voluntas rectè æstimaret. Pœna alia medicinalis, alia satisfactoria, alia pœna simpliciter, & strictè dicta. Pœna medicinalis, ut pœna est, etiam culpam sequitur; satisfactoriam semper culpa præcessit, sive in se, sive in alio: sed pœna simpliciter, & propriè dicta in eo qui patitur peccatum supponit. Hæc subdividitur in temporalem, & æternam: & bipartitur utraq; in pœnam damni, & sensus. Pœna damni æterna, pœnarum omnium maxima, non est absolute infinita, nisi objectivè, in quantum Deo privat, qui est objectum infinitum, et si à creaturâ solo modo finito possidendum. Certè amissio Dei in damnatis respondet cognitioni, quam habent de Deo amisso; quod enim quis meliùs cognoscit bonum perditum, eò magis de ipso dolet. Cùm autem cognitio quam habent de Deo damnati sit satis imperfecta, hinc est quod eò minor est pœna damni, quàm esset si ab ipsis perfectiùs Deus cognosceretur. Quod ergò dicit D. Thomas, *ex parte igitur aversionis respondet peccato pœna damni, quæ etiam est infinita, est enim amissio infiniti boni, scilicet Dei*; intelligitur, ut diximus, objectivè. Quia absolute est amissio boni infiniti, cujus cognitionem abstractivam habent damnati sufficientem ad maximam pœnam infligendam. Non enim requiritur, ut dolor boni amissi sit magnus, quod comprehendatur, aut intuitivè cognoscatur valor talis boni: sed sufficit abstractivè, & aliquantulum in confuso cognoscere, quod sit maximi valoris bonum. Non est tamen negandum quod pœna crescat, quantum evidentiùs, & distinctiùs tale bonum dignoscitur. Unde gaudium, & felicitas Beatorum de bono possessio est incomparabiliter major, quàm possit esse tristitia, & pœna damnatorum de eodem bono amisso. Sed qualiscumque sit ista pœna, compunit Theologorum sensus est, quod Deus puniat infra condignum. Quod sicut obviùm cuique est dicere; ita & explicare non facile, Et quidem hoc videntur persuadere illa Psalmistæ verba: *Universa via Domini misericordia, & veritas*. Item illa: *Nunquid obliviscetur misereri Deus, aut continebit in ira suam misericordiam suam?* Unde ortum commune Theologorum illud axioma, Deum punire citrà condignum; quod quidem, ut reor, non hoc sensu debet intelligi, quod Deus minorem infligat pœnam, quàm ipsius justitiæ rigor exigit, sed quia pœna peccatori inflicta, & malum in eà contentum, non ita opponatur, & distet ab humanæ naturæ bonitate, & dignitate; quàm deordinatio, & dedecentia peccati, hominem avertentis ab ultimo fine, divinæ bonitati repugnet, propter infinitam distantiam inter offendentis vilitatem, & offensi dignitatem. Cùm autem talis discrepantia semper inter peccatum, & pœnam repèriatur, ratione cujus quælibet pœna est quolibet peccato inferior, patet hoc sensu, pœnam essentialiter esse peccato minorem, & semper Deum citrà condignum punire, immò, ut ait Esparza, *Deum non posse punire nisi citrà con-*

1.2.9.87. 3.5.c.

Ps. 24.10. Ps. 76.10.

dignum. Ista vox pœna, et si græca, sæpiùs in Textu græco *δίκη*, non *πῖν* dicitur.

POETA: *ποιητής, piētēs*, p.l., fictor, factor, creator. Ità vocatur Creator in Apostolorum Symbolo græco, à supradicto verbo *πῖν*, facio, creo. Latine dicitur de pœseos Authore, à talis operis factione. Fit autem à tertiâ personâ præter. passivæ, quæ est *ποιεῖται*, factus est. Ab eadem fit *ποιητική*, poetica, p.b. id est ars ipsa poemata scribendi. Ars quidem ista ex se non mala, dum rectè quis eâ utitur: immò animos suavi versuum delectatione patiens, magis eos attentos facit ad mysteria quæ continent, & hæc altius insiguntur memoriæ. Sed propter tot Poëtarum in obscenitate, & mordacitate licentiam, non parùm decoris ipsa sibi subtraxit. Poëtarum mores, & protervam licentiam fusè prosequitur D. Augustinus: præsertim in Poëtas scenicos invehitur, talia poemata componentes, in quibus Dii suarum turpitudinum edictione non offendantur, sed placentur. Quamvis autem illi Poëtæ apud Græcos procaci libertate cujuslibet mores indempnes lacerarent; attamen apud Romanos vetita Poëtis fuit illa mordacitatis libido: sed impiè, aut stultè permittitur in Deos illa obloquendi libertas. Unde maximis dictus S. Pater Platonem extollit laudibus, qui similes Poëtas à suâ ideali Republicâ expulerit. De quo sic ait: *Iste verò & Deorum injurias indignè tulit, & fucari, corrumpique figmentis animos civium noluit*. Docet postea eo tempore quo Judices, post Josue mortem, Israëlitis præerant, multas fabulas esse confictas, quas diserte recenset. *Per idem temporis intervallum, inquit, extiterunt poëta, qui etiam Theologi dicebantur, quoniam de Diis carmina faciebant*. Unde manifestum est eos Prophetis hebræis longè quidè antiquiores fuisse, ut habet c. 39, & Tertullianus in Apolog. c. 19 (nam Prophetarum primus Osea prophetavit sub Oziâ, seu Azariâ rege Juda) sed illi gentiles Theologi posteriores fuerunt Moysè, & multò magis aliis anterioribus Patriarchis. Ex illorum numero, subdit Aug., *fuisse perhibentur Orpheus, Musæus, Linus*. Verùm isti Theologi Deos coluerunt, non pro Diis culti sunt; quamvis Orpheum nescio quomodo inferni sacris, vel potius sacrilegiis præficere soleat civitas impiorum. Inter Latinos, ait Ludov. Vivès, primus poëta fuit Livius, quem secutus est Nævius, qui bello primo punico militavit. Deinde Plautus Nævio ferè æqualis. In hoc verò gravissimâ censurâ notandi omnes isti, & alii saltem prisca Poëtæ, quod solam delectationem, non tantum hominum, sed etiam, ut sibi stultè persuadebant, Deorum sectarentur. Ut ex ipsis Varronis verbis haurit Augustinus. *Phyficos dixit utilitatis causâ scripsisse, poëtas delectationis, ac per hoc ea quæ à poëtis conscripta populi sequi non debent, crimina sunt Deorum, quæ tamen delectant populos, & Deos*. Ex his ergò patet quàm parum ad mores instruendos auxilii adferant Poëtæ: et si tamen multa moralia præcepta scriptis suis tradidisse non eamus inficias. Quamvis delectatio eorum finis extiterit; sub eâ tamen multa utiliter effinguntur, & proponuntur. Idè fortè S. Petrus eas *doctas fabulas* vocavit. Sed in Textu græco legitur *σοφοισμῶν, sēsophismôn*, id est, quæ

L.1. q. 11. ad 11.

L.1. d. Civ. Dei c. 3. & seq.

C. 14.

L.1. c. 11.

C. 14.

lb.

In Comm. L.1. c. 19.

De Civ. Dei l. 6. c. 6.

1. Pet. 1. c. 11.

fallebant, & sermone imponebant. Est enim à verbo *πολιτικός, sēsphizomaz*, fallo, sermone impono, &c. q.d. sophericus, & ad fallendum confictas. Aliquantum tamen sapienter eos locutos fuisse, colligi quoque potest ex Apostoli verbis in Areopago prolatis. Cui enim multa ibi de Deo apostolicâ dixisset eloquentiâ, præsertim quod in eò vivimus, movemur, & sumus; poeticum testimonium protulit: *Sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt, ipse enim & genus sumus*. Fuit hic Poëta, sicuti docent Interpretes, Aratus, patriâ Solensis, ob ingenii præstantiam, & artis peritiam, Antiocho regi admodum carus. Floruit ante Christum natum annis circiter 277, quo tempore cepit regnare Antiochus Soter, Seleuci Nicanoris filius. Scripsit iste Poëta de stellis: & cum dixisset, *A Jove principium, Jovis omnia plena, & omnes ubique Jove indigere*; addit, *huius etenim & genus sumus*. Videlicet propter esse, quod à Deo per creationem hauritur, & omni momento conservatur.

Act. 17. 28.

POGONIA: *πογωνία, pogonia*, latine penultima correptâ, nisi græcus in eâ retineatur accentus. Est cometarum species, quæ deorsum adinstar barbæ comam præfert. Nam *πόγων, pōgon*, barbam significat. Ab hac voce fit & *πογωνίαι*, & pogoniates, id est barbatus; Jovis quidè epitheton, sed de aliis quoque dicitur, & Religiosis pogonophoris, seu prolixiorè barbâ gestantibus, non malè adaptatur.

POLEMARCHUS: *πολεμαρχος, polemarchos*, dux belli, quem nonnulli volunt uno tantum equitum magistro inferriorem esse, & hodie mareschallū vocari. Ità dictus à *πολεμῶς, polemōs*, bellum, & *ἀρχός, archōs*, princeps. Istis apud Ætolos claudendarum portarum, & urbis cura incumberebat: claves noctu detinebant, interdiu autem portarum custodiis operam dabant. Ab eâ voce fit *πολεμαρχία, polemarchia* (latine polemarchia, p.b., ni græcus accentus in eâ fervetur) ipsum polemarchi munus significans. Quia verò in Ecclesiâ militantes sunt & sua bella, ex quâ mille clipei pendunt, omnis armatura fortium: sunt & in eâ sui polemarchi. Unde & polemica scribentes S.S. Patres suos stylos in Ecclesiâ hostes acuerunt: propterea illos sacros Polemarchos jure nuncupari. Sed maxime S. Petro adaptatur hoc nomen, ex quo Orthodoxæ prælia Ecclesiæ, post Christum, omne robur desumunt. Si enim cæteri Apostoli belli sunt triumphales duces, & cælestis aulæ milites; Petrus suo principatu, & ut cæli Janitor, supra omnes polemarchiam sibi merito vindicare censetur.

POLEMICUS: *πολεμικός, polemicos*, p.b., bellicosus, bellicus, bellandi peritus. Adiectivum enim est à supradicto vocabulo *πολεμῶς*, bellum, deductum. Quia verò, ut diximus, contra hæreticos S.S. Patres Ecclesiæ bellum gerunt; idè eorum opera contra hæresiarchas, & eorum assecclas, sacrum classicum infonantia, polemica nuncupantur. Sicuti Polemici dicuntur omnes illi Doctorum tractatus, qui controversias adversus vesanum heterodoxorum goliathismum, ut dives panoplia, complectuntur. In hoc decertandi genere, non ferro, sed calamo, non acri corporis impetu; sed invictæ veritatis ductu, non lacertorum contentione; sed Charitatis fervore, primas tenet Augustinus, verus inter S.S.

Patres contra hæreses Polemarchus. Ejus opera polemica comprehenduntur tomo sexto, & septimo. Et sexto quidem, et si contra varios hæreticos, immò contra Judæos itrenuè decertet; tamen acerrimè adversus Manichæos insurgit: septimo verò invictis phalangibus duplicem struit aciem. Primam movet adversus africanâ illa monstra, quæ Donato adhærentia venustam orthodoxæ Fidei faciem sibi eripi passii sunt: secundam contra Pelagianos gratiæ Christi inimicos, favore cælesti roboratam adigit, & utrumque hostem, post tot lethalia vulnera redivivum, gloriosè debellat, profligat, & sternit.

POLI: *πόλις, à πόλις, pólis*, cardo, terminus, axis, circâ quem volvitur aliqua sphaera. Hujus origo est à verbo *πέλειω, poléō*, verito, verso: eò quod circâ polos, vel saltem eorum axem sphaera vertatur. Poli sunt in cælo duæ extremitates illius axis imaginariæ, circâ quem intelligitur volvi cælum univèrsum: quæ sunt puncta immobilia sibi invicem diametraliter opposita. Sicuti in unâ sphaerâ artificiali duo illa puncta, quibus innititur, & circâ quæ volvitur, poli dicuntur. Axis verò est illa linea, quæ ab uno puncto ad alterum deducitur per sphaeræ diametrum. Unus è cæli polis vocatur Arcticus, & Septentrionalis, nobis Europæis semper apparet. Nam cum sit immobilis, quibus appareret nunquàm occumbit. Circâ hunc volvitur utraque Ursa, major, & minor, à quibus & Arcticus, & Septentrio nuncupatur. Nam cum singulæ septem stellis contentæ, Ursa minor præsertim, quæ est polo maxime vicina, habet stellas tardè se moventes, instar bovis, linguâ prisca trion à Latinis, forsitan eò quod terram tereret, appellati. Illæ stellæ, sicut & aliæ polo vicinæ nunquàm nobis occidunt, sed circùm ipsum volvi satis observantur. Sicut autem polus est in cælo, ita & in terrâ illud punctum figuratur, quod perpendiculariter polo subjacet cælesti. Ad hunc quantum quis vicinior accedit; eò magis super verticem polum cæli, cum suis Ursis, suspicit elevatum: quantum plus ab ipso versus æquinoctialem recessit; tantò quoque depressior ei polus apparet. Hinc secundum poli elevationem, locorum situm quo ad latitudinem metiuntur Geographi. Nam quanta est poli elevatio; tanta est ab æquinoctiali distantia. Quia verò versus polos Sol nunquàm ultrâ Tropicos accedit, idè illic in partibus terræ sub polis, præsertim tempore hyemis, dum Sol ab illis incolis, si qui sunt, non videtur, maximum est frigus: adeoque in illis regionibus terra prorsus inhabitabilis existimatur. Et certè de polo arctico satis experientiâ constat videtur, regionem illam ad multos gradus non inhabitari: cum ultrâ gradum 80, omnia inculta, nivibus, & glaciibus cernantur obfita. Illa verò terrâ versus polum antarcticum magis incognita: cum ad ipsam non adeò facilis nostris detur accessus, & ille polus nostro aspectui semper subtrahatur. Nam unus è duobus polis non cernitur ab illis, qui non degunt inter æquinoctialem, & talem polum. Cùm enim loco aperto non nisi cæli medietas simul aspici possit, & ab uno polo ad æquinoctialem sit cæli quarta pars; ille qui est in Europâ cis æquatorem polum antarcticum videre non potest, cum distet

ab ipsius vertice plusquam quartâ cæli parte. Illæ cæli regiones versus polos, à vertice terrarum habitatarum procul distantes, in cælo considerantur, ut quidam anguli, & partes remotæ. Circâ ipsas in revolvendis cælestibus machinis, ex mente impiorum, divinam providentiam circâ hæc inferiora negantium, Deus videtur totus occupari. Cujus impietatis Eliphaz falsè Jobum insinuat, cum eum hujus infidelitatis arguat, ut illos qui dicunt, quòd Deus nostra non considerat, & circâ cardines cæli perambulât. In Textu hebraico legitur *chug*, idest *gyrus*, *sphæra*, & secundum Hieronymum cardines: & 70 legunt *gyrum cæli perambulât*. Quòd autem de terræ cardinibus in Scripturis fiat mentio, non inde convincitur habere suos polos, circâ quos, & propriam axem nota diurno circumvolvatur, ut censuit Copernicus, & post ipsum Renatus Descartes; sed cardines terræ dicuntur, sicuti & ipsius poli, illa puncta, cæli cardinibus subjacentia, & cardines cæli nuncupata. Itâ dixit Moyses de Israëlitis in remotissimas terras ob scelera abducendis, & postea ad Deum convertendis: *Si ad cardines cæli fueris dissipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus*. Hebræus habet *bikeseh*, in fine, in extremo: nam *kareh* est finis, & extremitas. Septuaginta dicunt, *A summitate cæli (aut aequatoris) si fueris disperso tua*. Cardines verò Orbis terræ longe post, immò totâ aternitate à parte ante, post Increatæ Sapientiæ generationem facti, sunt eadem illæ regiones boreales, & australes versus polos: aut certe ostendit Scriptura terram habere respectu Dei suos polos, cujus omnipotentia tam facile eam potest invertere, & circumvolvere quam orbis cælestes polis insistentes. Sicuti videtur innuere mater Samuelis: *Dominus enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem*. Vel potius loquitur ad captum nostrum de cardinibus, quibus immensa terræ machina incumbere videtur. Hinc Textus hebraicus utitur voce *mesukê*, in regimine: nam *mesukê* sunt stationes, & columnæ.

POLITES: πολιται, p. l., civis, popularis, municipis. Est enim adjectivum à substantivo πολις, polis, civitas. Civilis illa Theologia, de qua Varro mentionem agit, & de qua infra in voce Theologia dicitur, merito Theologia politica nuncupanda. Hæc politis, seu civibus competebat: & hi, ut opinor, sunt illi politici, seu politæ, de quibus ait Tertullianus, *Cum hodie jam politi, quos ante paucos dies in publico mortuos sunt confessi, in Deos consecraverunt*. Itâ Gentilium vanitatem, & impiam facilitatem quoslibet Deos creandi, subsannat.

POLITIA: πολιτεια, p. l., Respublica, vel potius ipsius Reipublicæ regimen, quod aptius in græco dicitur πολιτευμα, politeuma. Significat omne regulum civitatis regimen apud Ilocratem: sicuti politeuma est regimen in genere, seu ipsum genus administrandi. Itæ voces ortum habent à πολις, polis, civitas: à qua fit verbum πολιτευμα, politeuma, rempublicam gerere, administrare. Sed quamvis Ilocrates pro solo recto regimine politiam accepserit, tamen ab Aristotele latius sumitur: cum sub politia etiam tyrannidem comprehendat. Nam

1. Cor. 13.
1. Cor. 13.
1. Cor. 13.

Deut. 32.
Deut. 32.
Deut. 32.

Reg. 2.
Reg. 2.
Reg. 2.

In Apo-
log. 1.
In Apo-
log. 1.

1. 3. Polit.
1. 3. Polit.
1. 3. Polit.

eam in sex species dividit: in monarchiam, aristocratiam, politiam strictè, seu timocratiam, tyrannidem, oligarchiam, & democratiâ: de quibus suo loco. Non tamen eadem est politia cum politica rigore sumptâ: quia politia magis est in principibus, politica verò strictè sumpta in subditis, ut postea subjiciemus. Politia sumpta pro bono regimine est virtus subiectiva prudentiæ: cum hæc ut in suas partes dividatur in henarchiam, & polyarchiam, seu in eam quâ quis seipsum regit, & in eam quâ multitudinem respicit. Et hæc quidem subdividitur in civilem, seu politiam, æconomicâ, legislatricè, & militarè. Civilis, seu politia in duas species dispartitur: nempe in eam quæ est in regente, & in eam quæ reperitur in subditis. Ea quæ est in regnante à D. Thomâ dicitur regnativa, & ea quæ in subditis in ordine ad bonum commune, vocatur politica. Prudentia verò, ut ait Aristoteles, est propria virtus principis, adedque specialis prudentia debet esse regnativa, seu politia: quæ quidem principalis prudentiæ species est reputanda. Nam, ut ait D. Thomas, in eo qui non solum seipsum debet regere, sed communiter, perfecta ratio regiminis invenitur, & eò perfectior quanto universalior, & ulteriori finem attingens. Et idè regi, si modò verè regis virtutibus dotatus est, prudentia competit secundum perfectissimam rationem. Et propter hoc regnativa ponitur species prudentiæ. Cum autem politia non solum comprehendat regni administrationem, quæ monarchia dicitur, sed etiam alias enumeratas species, à quibus propriè nulla prudentiæ species denominatur; idè ad regnativam reducuntur, illæ scilicet quæ reatitudinem sectantur. Nam tyrannis v. g. eui politia sit species, non idè inter prudentiæ species locum nanciscitur: & sicut ab his excluditur; itâ & à speciebus politia, solum pro recto regimine intellectæ. Et hoc est quod ait D. Thomas, quòd inter alias politias optimum regimen est monarchia, & idè potissima prudentiæ species à regno denominatur. Itâ tamen quòd sub regnativa comprehendantur omnia alia regimina recta, non autem perversa quæ virtuti opponuntur. Politia strictè, & specialius sumpta est recta democratia. Hinc Tertullianus citat Platonis Politiam, seu de Republicâ libros, dicens: *In Politia tamen cuiusdam insepulti cadaver opponit, longo tempore sine ulla labe, præ anima scilicet individuitate, servatum*. Id narrat Plato lib. decimo. Politia nonnquam sumitur pro loco in certaminibus, civibus destinato. Et itâ intelligit Interpretes eundem Tertullianum dicentem: *Xystarches Spiritus sanctus, corona æternitatis brevium: angelica substantia politia in cælis, gloria in secula seculorum*.

POLITICA: πολιτικη, politike, p. b., peritia, & prudentia civilis. Ab eadem origine derivata quâ vocabulum polites. Est una, ut vidimus, ex speciebus prudentiæ gubernatricis, adedque nobilissima virtus: etsi per abusum in malam partem plerumque sumatur, quæ tunc potius ad prudentiam carnis reduci debet. Intelligunt enim plerumque, per politicam, perversam prudentiam, quâ omnia humana, & divina, privata, vel Reipublicæ postponuntur utilitati. Quæ pura est carnis pru-

1. 3. 4. 1.

D. Th.
1. 2. 9. 10.

D. Th.
1. 2. 9. 10.

De Animi

In Lib. ad
Martyr.

1. 3.

prudencia, secundum quam, ut ait Angelicus, aliquis bona carnis habet, ut ultimum finem vite sue: à qua & Politici denominati. Sed politica vera prudentiæ species est illa, quæ Reipublicæ bonum intendit, secundum rationis reatitudinem. Nam, ut ait idem S. Doctor, prudentia relatâ ad bonum commune vocatur prudentia politica. Quæ duplex est, ut superius in politia fuit insinuatum. Principalior quidem in principe, seu regnantibus, ut in rectâ polyarchiâ, residet, & politia dicitur; alia verò in subditis locum habet. Sicuti docet Aristoteles, quòd prudentiæ politicæ sunt duæ species: una quæ est legum positiva, quæ pertinet ad principes: alia quæ retinet commune nomen politicæ, quæ est circa singularia, quæ subditis incumbit regere. Et idè est quòd D. Thomas, cum eodem Philosopho, æquiparat prudentiam in principe ad modum artis architectonicæ: in subditis autem ad modum artis manu operantis. Nam sicut architectus totam fabricæ ideam, & regulas continens, relinquit fabricæ cætera particularia, ad cuiusque artem spectantia, & ipse totum opus in ordine ad fabricam coordinat; itâ & princeps relinquit particularia à subditis peragenda, in ordine ad bonum commune, dum ipse omnia modo generaliore moderatur. Hæc politica in subditis tamquam species ignobilior, sui generis nomen retinet: nam subditorum prudentia à regnativa deficit, aliâ politica specie à nobis enumeratâ. Necessitas, & ratio etiam politicam in subditis stabilienti, est illa quam assignat D. Thomas: quia subditi sic aguntur à principe, ut tamen etiam agant seipfos per liberum arbitrium, ad differentiam irrationalium, quæ solum aguntur ab alio. Et idè in subditis requiritur quædam regiminis reatitudo, ut dirigantur in principum suorum obedientiam, Et ad hoc pertinet species prudentia, quæ politica vocatur. Ea quæ ad politicam spectant prudenter descripsit Aristoteles Politicorum lib. 8. Sed vera politica est divina Sapientia: partus legitimus, prout ipsamet testatur: *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam*. Utraque politica non solum disertis verbis sæpius in Libris Sapientialibus docetur; sed ferè in omnibus S. Scripturæ libris aliquod politicum documentum hauriri potest. Habes enim politicam in Moyse, in senioribus ab ipso constitutis, in iudicibus, regibus Israël, & tot aliis principibus, de quibus in S. Textu frequens mentio. Quem utinam sæpius relegerent nostri Politici, non adè civiliter aternorum suppliciorum reos se constituerent! Imprudentissima verè prudentia, quæ politicè ducit ad perditionem!

POLITICUS: πολιτικός, politicos, p. b., civilis, ab eadem radice quâ voces præcedentes. Significat eum qui politicam possidet, eaque utitur: & quidem secundum virtutem, de rectâ politica loquendo. Sed prudentia hujus sæculi, sicuti magis nota, & accepta; itâ quoque politica pro carnis prudentiâ sæpius accipitur: quia & illam mundi sapientes ut plurimum amplexantur. Quamvis Apostolus acriter ipsis intonet: *Prudentia carnis mors est*. Hanc perversam politicam graphicè descripsit Gregorius Magnus, ejus sapientiam irri-

1. 3. 4. 1.

D. Th.
1. 2. 9. 10.

Prey. 8.
15.

1. 3.

Rom. 8. 6.

dens, machinationes enervans, velamenta, & technas detegens, hypocrisis larvam auferens, ementia prudentiæ figmenta explodens. Addit, *Hæc eadem dupliciter iniquitas nomine palliata diligitur, dum mentis perversitas urbanitas vocatur*. Urbanitatem latino nomine dixit, quam politicam, seu civilem dicere potuit. Hæc sibi, inquit, obsequentibus præcipit honorum culmina quærere, adeptâ temporali gloria vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala multipliciter reddere: cum vires suppetunt, nullis resistentibus cedere, cum virtutis possibilitas deest, quiddam exple per malitiam non valent, hoc in pacificâ bonitate simulare. Sicut autem perfecta politica à divini Sapientiæ ortum trahit; itâ & perversa politica à mendacii patre, qui est rex super omnes filios superbiæ, originem agnoscit. Hæc severè condemnatur in Scripturis, & multis exemplis ab hominum cordibus docetur eliminanda. *Perdant sapientiam sapientiam, & prudentiam prudentiam reprobo*. Hanc sectantes Judæi, ne amitterent locum, & gentem, defecerunt scrutantes scrutationes, terram perdiderunt, & cælum. Itâ quoque illi Taneos, Egypti Metropoles, & Pharaonis regiæ, insignes politici, qui si maximam præ aliis sibi arrogabant sapientiam, evanuerunt, ut alii Gentiles, in cogitationibus suis, & dicentes se esse sapientes stulti facti sunt. Nam itâ prædixerat Iaias: *Stulti principes Taneos, sapientes consiliaarii Pharaonis, dederunt consilium insipienti*. Sicuti prius Moysis tempore imprudens politica Pharaonem, principes, Egyptum universam exterminavit; itâ quoque alios perituros Propheta prædixit. Omitto tot reges Israël, per politicam idololatriam sectantes, tot mundanos dynastas, tyrannos, monarchas qui è re suâ putantes sceleribus principatû fulcire, cum regno corruerunt, profligati sunt, perierunt. Similes politicos, qui omnia ad status rationem, ut ajunt, ordinant, parum rectè de Fide sentire, & plerumque in atheismum incidere, satis est manifestum. Dum enim suis maximis, axiomatibus, & principiis, Fidei articulos vident refragantes, potius istis dissentiunt, quam ut suam abjiciant insipientiam. Nota est hæresis Politicorum antiqua, & moderna: & horum plerique stultissimè putant se salvandos, modò in Christum utcumque credant. Unde & tenent Lutheranos, Calvinistas, Anabaptistas, & alios ejus farinae heterodoxos salutem consecuturos, si credant præcipua Fidei mysteria, licet in aliis non rectè sentiant: ut refert Mart. Becanus.

Itorum errorem hîc confutare non vacat, cum satis constat neminem extrâ veram Ecclesiam salvari posse, quæ, ut ait Apostolus, est columna, & firmamentum veritatis. Eum autem, qui ejus auctoritatem in uno articulo ab eâ proposito spernit, alios verâ fide tenere, prorsus est impossibile. Optimè dicit Augustinus: *Non habebit Deum patrem, qui Ecclesiam non fuerit habere matrem*. Ut taceam tam multa opera esse ad salutem necessaria, in quibus qui erraverit in uno factus est omnium reus. Et satis patet semper ab Ecclesiâ pro hæreticis habitos fuisse, non solum eos, qui errant circa Trinitatem, & Incarnationem; sed etiam qui

L. Mor. 10.
c. 16.

1. Cor. 13.
13.

1. Cor. 13.
13.

To. post.
1. 1. c. 12.
1. 4. con.
1. 1.

Lib. 4. de
Symb. ad
Gathec.
13.

ad.

admissâ Trinitate, & Incarnatione errarunt circa peccatum originale, circa necessitatem gratiæ, circa Ecclesiam, & Sacramenta. Deinde, sicut ait Apostolus, ut est unum Baptisma, ita una Fides est, quæ in solâ catholicâ reperitur Ecclesiâ. Qui autem partim credit, partim non credit, unam illam Fidem non habet, & extrâ Ecclesiam, quæ in unâ Fide fundatur, exclusus est. De quo dicit idem S. Pater: *Quisquis ergo ab hac Ecclesiâ catholicâ fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimat, hoc solo scelere, quod à Christi unitate disjunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Ultrâ verò alios errores, quos ævi nostri Politici invexerunt, illum quidem cum antiquis habent communem, ut doceant hujus seculi principibus etiam spiritualia subesse. Cujus originem refert Baronius ad Henricum regem, postea Imperatorem hujus nominis secundum. Narra- tum enim anno 1046, istum eum vesaniæ processisse, ut ecclesiastica judicia sibi assumens, primùm Ravennatem Archiepiscopum dignitate privaret, inde verò Gregorium sextum Rom. Pontificem pontifi- catu violenter exueret. Quo etiam Optimus Pon- tificex ad schismata vitanda sponte se abdicavit, relinquens Clementi secundo, Henrici auctoritate creato, pontificiam dignitatem, & sedem. Istud regis Germaniæ factum à pluribus laudatur, ob repressam Comitum Tusculanorum factiosam au- daciam, pro libito Sedem apostolicam profutuen- tium. Iste pernicax error, ut ait Baronius, tran- sivit in hæresim dictam Henricianam, communem cum hæresibus nostri temporis, qui volunt Imperatoribus, sive regibus, non temporalia tantùm, sed spiritualia esse subiecta, potissimum verò S. Ro- manam Ecclesiam, quibus cum successibus Pon- tificibus per annos 50 indefesso labore certandum fuit, &c. Alia Politicorum hæresis tempore Lucii secundi Pontificis invaluit, factâ rebellionem Ro- manorum contra Pontificem, dum senatoribus quos ante instituerant Patricium adjecerunt. Pontifi- cem assererant, more antiquorum sacerdotum, de decimis tantùm, & oblationibus sustentari oportere. Perfidentem hanc auram, ut cum Baronio lo- quar, insufflavit Arnaldus de Brixia novus hære- tarcha, Petri Abailardi discipulus: unde & Poli- tiorum hæreticorum patriarcham se constituit, & principem. Cujus hæresis cum Authore damnata fuerat sub Innocentio secundo in Concilio Late- ranensi, anno Christi 1139: sed tempore Lucii se- cundi maximè recruduit. De ipsâ Baronius scri- bit: *Ab obitu namque Celestini hoc anno, ut ait idem Otto in Friderico, invalescere cepit istiusmo- di rebellio Romanorum adversus Pontificem, ean- demque hæresis dicta Politicorum, sive alio nomine (si ab eius hæresiarchâ denominare magis placeat) Arnaldistarum, ab Arnaldo Brixiano, &c. Qui- bus patet hæresim hanc ab henricianâ esse differen- tem.* His omnibus si errores nostri temporis Poli- tiorum adjunxeris, videbis quantum prudentiâ, & sapientiâ carnis inimica sit Deo.

POLYANDRIA: πολυανδρία, polyandria, latine in rigore penultimâ correptâ, nisi græcus accen- tus in eâ retineatur. Est multorum virorum pos- sessio: à πολυς, polys, multus, & ἀνδρες, andres,

viri. Unde & πολυανδρος, polyandros, dicitur mul- tos viros habens. Idem significat πολυάνθρωπος, po- lianthropos, (latine propter omega, polianthro- pos, p. l., diceretur) ab ἀνθρωπος, homo. Sed ordinariè populosus intelligitur: ut polyanthropos civitas. Esti verò polygynæcia, seu multarum mulierum ductio aliquando licita fuerit; nunquam licita potest esse polyandria, seu multos viros ha- bere: cum expressè sit contra naturæ finem prima- rium, qui est prolis generatio, & ejus conveniens educatio. Nam virorum pluralitas generationem impedit, prolemque reddit incertam.

POLYANDRION: πολυάνδριον, p. b., sepul- chrum, locus ubi sunt multa sepulchra, commu- ne hospitem sepulchrum. Vox est ejusdem cum præcedenti etymologiæ, seu à polys, multus, & ἀνδρ, anēr, vir, genit. ἀνδρῶς, andrōs, viri. Dicitur polyandrion, quia ibi multi viri sepulti: quod & cæmeterium appellatur. Horum multa pro Chris- tianis, extrâ Urbis pomeria, operosa structurâ, in subterraneis extabant, & ad 43 enumerantur à Baronio. Quæ dum tot Martyrum millibus augu- sta erant, qui verè propter animum invidum viri, & heroes fuerant, rectissimè polyandria nuncupa- ta. Nam & ἀνδρία, andria, virtutem fortitudi- nis significat, quâ maximè Sancti Martyres, etiam teneræ Virgines, excelluerunt.

POLYANTHÆA: πολυανθηα, polyantha, lati- nè propter diphthongum græcam in e longû con- versam, penultimâ productâ, quamvis hoc non observetur à Græcis. Idiomate nostro verti posset multiflorium: cum sit à poly, multum, & in com- positione pluralitatem significat, & ἀνθος, anthos est flos. Itâ vocantur aliqua opera, quæ ab Authori- bus suis, ut ab ipsis apibus, ex multis variorum Doctorum, & eruditiorum floribus constata sunt. Et itâ ab omnibus studiosis opera navanda, ut ex meliorum Doctorum pretiosioribus stoculis sa- pientiæ suæ mella componant: relictis perverfæ doctrinæ venenis, quam propinant libri prohibiti, sub eloquentiæ, aut curiositatis melle latitantem. A quoque nempe sapiente formanda domestica polyantha ex libris sacris, & sanis. Nam hanc veram sapientiam omnium antiquorum exquiret, sapiens, & in prophetis vacabit. Narrationem virorum nominatorum conservabit, & in versu- tias parabolarum simul introibit. Sed proh do- lor! quàm magna est hominum curiosa vanitas, & vana curiositas, ut libentiùs libros prohibitos, quamvis aliis longè inferiores, lætitent. Et mul- ti, etiam ignari, qui ex libris concessis magnam sapientiam haurire possent, & ea quæ ad suum mu- nus spectant perfectè cognoscere, avidè prohibi- tos perlegunt: ex quibus venenata pocula sæpiùs hauriunt, & sensum sine sensu in gravissimos tra- huntur errores.

POLYARCHIA: πολυαρχία, polyarchia, lati- nè penultimâ correptâ, nisi Græcos, ut in simili- bus fieri assolet, imitemur. Plurium principatum sonat: à dicto poly, & ἀρχή, archē, principatus. Vox ista dupliciter intelligi potest, activè, & pas- sive: idest, ut principatus ipse sit plurium, vel principatus in plures. Priori modo monarchiæ op- ponitur, quæ est unius principatus, seu regimen

in quo unus solus dominatur. Hocque sensu po- lyarchia est regimen, in quo multi Republicam administrant: quæ subdividitur in aristocratiam, & democratiam, de quibus suo loco tractatum est. Polyarchia secundo modo est multitudinis regi- men, seu in multos principatus: itâ passivè intel- litur plurium principatus, itâ ut illi plures se teneant ex parte illorum qui reguntur, & guber- nantur. Hoc sensu intellecta polyarchia non op- ponitur monarchiæ: imò illam sub se compre- hendit, cum hæc sit plurium, ut potè unius regni principatus. Sed itâ sumpta polyarchia henarchiæ contraponitur, quæ est prudentia sui tantummodò moderatrix: cum tali sensu polyarchia, seu pruden- tia polyarchica, sit prudentia multitudinis gu- bernatrix. Primo sensu polyarchia potius pro ipso regimine sumitur: secundo verò pro ipsa virtute prudentiæ. Nempe pro ejus specie potiori oppo- sitâ prudentiæ particulari unius hominis respectu sui ipsius, seu solitariæ, aut personali: quia potius est bonum commune, quàm privatum. Unde in- fert D. Thomas: *Quia ergo ad prudentiam pertinet rectè consiliari, judicare, & præcipere de his, per quæ pervenitur ad debitum finem, manifestum est quod prudentia non solum se habet ad bonum privatum unius hominis: sed etiam ad bonum commune multitudinis.* Hæc prudentia polyar- chica seu gubernatrix, subdividitur in politicam, seu civilem, æconomicam, legislatricem, seu no- motheticam, & militarem: ut disertè Lessius ex- ponit. Quamvis in schematibus Augustini Hun- nari, in D. Thomæ Operibus, hæc quatuor species prudentiæ polyarchicæ assignentur: monarchia, poli- tica, æconomica, prudentia militaris. Sed apud Lessium nomothetica pro monarchiâ, seu regnati- vâ ponitur. Nam etiam Aristoteles legispositivam assignat partem prudentiæ: pro quâ D. Thomas ponit regnativam, quam dicit Philosophum deno- minare à principali actu regis, qui est leges ponere. Quia verò alia legitima regimina, ut aristocratia, & democratia, habent aliquid de regimine regis; etiam habent aliquid e atenûs de nomotheticâ, & per consequens de regnativâ: sub quâ comprehen- duntur istæ prudentiæ à talibus regiminibus de- sumptæ. Itâ pro omnibus bonis regiminibus una species prudentiæ polyarchicæ statuitur, quæ à D. Thomâ regnativa, & ab Aristotele nomothetica, seu legispositiva nuncupatur.

POLYCANDELUM: πολυκάνδηλον, polycân- delon, latine penultimâ productâ, quamvis Au- thores aliqui græcè vocem istam efferant cum ac- centu in antepenultimâ. Est candelabrum plures candelas ferens: adedque vocabulum est partim græcum, & partim latinum. Nam polys, multus: candela verò dictio latina, à lucis candore forma- ta. Quapropter vocem istam Græci à Latinis mu- tuam sumpserunt. Polycandeli mentionem agit Anaitasius.

POLYCARPUS: πολυκαρπος, polycarpus, fru- ctuosus, fertilis, & δῶρον, dōron, donum. Sicuti munificus à munere; itâ polydorus à donis dicitur: adedque etiam munificum sonat, & poly- doria (p. b., est græcus accensus in eâ ponatur, & à multis è nostris retineatur) munificentiâ latinè dicenda.

ni græcus accentus in eâ usurpetur) fertilitas ap- pellatur. Ex nomine adjectivo in nomen aliquo- rum proprium transit: inter quos re, & nomine Ecclesiæ catholicæ verè Polycarpus fuit ille San- ctus Episcopus Smyrnenfis, S. Joannis Evangelistæ discipulus, & S. Irenæi præceptor. Ad eum utpo- tè Ecclesiæ Angelum, seu legatum, & Episcopum, justus est scribere Joannes: *Et Angelo Smyrnæ Ec- clesiæ scribe.* Eum autem à patientiâ, & Spiritua- libus divitiis laudibus extollit. A S. Joanne qui- dem paulò ante fuerat Ecclesiæ Smyrnenfî præ- dictus, & 72 annis post scriptam Apocalypsim est martyrio coronatus. Igai quippè ob Fidem tradi- tus, magis per stipularum adulationem, quæ cum electo quoque Ecclesiæ frumento reperitur, pu- rificatus, fecundior apparuit: dum germinantibus ejus discipulis, & virente sacrâ ejus doctrinâ, post exultationem fructuosior evasit. De quo Irenæus ait: *Polycarpus non solum ab Apostolis edoctus, & con- versatus cum multis, ex eis qui Dominum nostrum viderunt, sed etiam ab Apostolis in Asia, in eâ quæ est Smyrnis Ecclesiâ constitutus Episcopus, quem & nos vidimus in nostrâ primâ ætate.* Tantâ cla- rus fuit opinione sanctitatis, & orthodoxæ verita- tis, ut teste D. Hieronymo ejus epistola ad Philip- penses antiquitùs publicè legeretur in Ecclesiâ. Valde senex (nam 86 annis, uti Proconsuli dixit, Christo fervierat) martyrii palmam adeptus, uberi- ores in celo suæ Fidei fructus recepit. Anno Chri- sti secundum Baronium 169.

POLYCHRONIUS: πολυχρόνιος, polychronios, p. b., diuturnus, longævus, multi temporis. Fit autem à dicto poly, multum, & χρόνος, chrōnos, tempus. Idèd polychronia dicta illa animalia quæ longâ vitâ fruuntur: Veluti còtornices, corvi, cer- vi, & alia. Itâ macrochronium, seu polychronium fore Deum promittit eum, qui parentes honorave- rit: *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longævus super terram.* Textus hebraicus ait, ut *saurichian yamécha*, prolongent dies tuos: & 70, ut sis μακροχρόνιος, macrochrōnios, longævus. Nam χρόνος, chrōnos, saturnus, etiam tempus, & se- nem significat: Ni macrochronios legi debeat, id- est diuturnus. Meritò enim longævitas ei promit- titur, qui suæ vitæ, post Deum, principio debitam præliterit pietatem. Vitâ diuturnâ, aut potius immortalit, fuit dignus Polychronius Apameæ Epif- copus, impii Theodori Mopsuestiæ frater Episco- pi, qui vitâ, & verbo egregius in Job, & Ezechie- lem commentaria relinquens, æternitati beatè fuit adscriptus: quamvis in terris corporaliter vivere desierit anno Christi 400. Polychronium in neutro dicitur illa vitæ longævæ acclamatio, quæ à Lati- nis istis vocibus, ad multos annos, fieri solet.

POLYDORUS: πολυδώρος, polydōros, latine propter omega penultimâ productâ, est vox græca sit proparoxytona. Est ille qui multa donat, aut etiam qui multa dona accepit. Nam vox est com- posita à poly, multum, & δῶρον, dōron, donum. Sicuti munificus à munere; itâ polydorus à donis dicitur: adedque etiam munificum sonat, & poly- doria (p. b., est græcus accensus in eâ ponatur, & à multis è nostris retineatur) munificentiâ latinè dicenda.

Ep. 152. ad Dona- vilius.

An Chr. 1046. N. 5

An Chr. 1144.

Rom. 8. 7.

An. Chr. 1169.

2. 3. q. 47. 2. 20. c.

De Just. & jure l. 1. c. 2. d. 10.

q. 50. a. 1. ad 3.

Ecc. 1. 30.

In Leq. 3.

Ap. 2. 8.

L. 3. c. 3.

De Script. Eccl.

Ex. 20. 11.

יָמֶיךָ יִמְכֹר

POLYEDRON, aut polyhedron: *πολυεδρον*, latinè in prosâ penultimâ correptâ, in versu communi. Est locus multas habens sedes: à dicto *poly* multitudinem indicante, & *εδρον*, sedes, sedes, Polyedron dici potest quilibet locus, multis sedibus distinctus, ut in choris pro Canonicis, aut in aliis confessionibus, pro viris alicuius scholæ, consilii, senatus, aut cujuslibet cætus congregandis.

POLYECTUS: *πολυετος*, *polyetos*, multum optabilis. Fit enim à *poly*, multum, & verbo *ετιμαω*, *ετιμαω*, precor, opto, vota nuncupo, veneror. Sancti Martyris pulchrum nomen, quem optabilem fuisse & mundo, & cælo, satis agnoscimus. Eam rapuit cælum, quo dignus non erat mundus. Piißimis tamen est votis prosequendus, quem Ecclesia sancta omnibus devotè venerandû, precibus etiam exorandû non otiosè proponit.

POLYGAMIA: *πολυγαμία*, *polygamia*, latinè, cum penultima brevis sit, in rigore proparoxytonè essefferenda. Sed usus apud plerosque invaluit, ut in similibus terminationibus græcus accentus servetur in penultimâ. Est nuptiarum pluralitas: unde & *πολυγαμος*, *polygamos*, p. b., qui multas duxit uxores, quem Hieronymus ad verbum transferens multinubum vocavit. Formatur à dicto *poly*, multum, & *γαμος*, *gamos*, nuptiæ. Dupliciter autem intelligi potest polygamia, seu nuptiarum pluralitas; nempe simul, & successivè, mortuâ priore uxore. De polygamia primo sensu mox agemus, de polygyneciâ loquentes. Secundo sensu magis videtur intelligenda vox ista polygamia, pro uxorum pluralitate successivè ductarum: sicuti polyandria supra dicta possit accipi pro virorum plurium successivè, priore defuncto, eidem mulieri copulatione. Itâ quippè pro nuptiis successivis fami solet bigamia: prout monogamia pro unicæ uxoris, etiam successivè, ductione. Nam monogamus non dicitur, qui priore mortuâ aliam ducit. Hoc sensu polygamia est, & semper fuit licita: itâ ut utriusque conjugii, alterutro mortuo, liceat ad secundas, & ulteriores nuptias pertranfire. Hæ semper sunt sacramentum, cum adsit materia, & forma, ac debita ministri intentio, ut suppono, qui sunt ipsi contrahentes. Olim Montanistæ, & Novatiani in hoc hæretici fuerunt, quibus etiam monstroscè ad hæsit magnum illud Africæ monstrû Tertullianus. De Montanistis ait Augustinus: *Secundas nuptias pro fornicationibus habent, & idèd dicunt eas permisisse Apostolum Paulum, quia ex parte sciebat, & ex parte prophetabat, nondum enim venerat quod perfectum est. Hoc autem perfectum in Montanum, & ejus prophetissas venisse delirant.* Itâ quippè præsumebant isti novi paracleti Apostolum erroris damnare, qui ait, dormiente, seu mortuo viro, posse mulierem cui vult nubere; & Timotheo scribens dicit, *Volo juniores viduas nubere.* Quapropter optimè in secundo Concilio Nicæno definitum, non esse recipiendos Novatianos, nisi prius polliceantur, se cum illis, qui ad secundas nuptias tranferunt, communicaturos. Et postea de secundis, & ulterioribus nuptiis, in Concilio Florentino statutum est licitas esse. Quod planè consonat Sanctis Patribus, etfi, ob cordis munditiâ, itâ ergâ continentiam propensis,

1. de her. ad Quod. her. 26.
1. Cor. 7. 39.
1. Tim. 5. 14.
Can. 8.

Inter alios D. Hieronymus ait se non damnare *bigamos*, immò nec *trigamos*, & si dici potest octogamos. Et generaliter S. Augustinus pronunciat, *Nec ullis nuptias audeo damnare, nec eis veracundiam numerositatis auferre.* Et inter varias rationes observat de muliere, quæ successivè septem fratribus nupserat (quam difficultatem pro seculo futuro contra Christum urgebant Sadducæi) Dominum non significasse talem malè fecisse: *sed nec ipsam ut videmus tot maritorum mulierem ullæ suæ sententiæ significatione damnavit.*

POLYGRAPHIA: *πολυγραφία*, *polygraphia*, latinè penultimâ correptâ, nisi, ut fit à plerisque, græcus accentus in eâ retineatur. Significat autem ista vox scriptiois multitudinem, à dicto *poly*, & *γραφω*, *grapho*, scribo. Quare de Authore aliquo, ob multa opera in lucem edita famoso, dici potest polygraphiâ excelluisse. Sic Author vitæ S. Joannis Chrysoßtomi, ipsius Operum tomo primo inserat, scribit quòd Augustinus, *cum hoc*, scilicet Chrysoßtomo, *polygraphiâ fortassis certare possit.*

POLYGYNÆCIA: *πολυγυνεκια*, *polygynæcia*, cum accentu ut in vocabulo præcedenti, est uxorum pluralitas. Vox ista reperitur ad marginem inter Opera D. Augustini, in Lib. de bono viduitatis, ad Cap. septimum. Ubi S. Doctor loquitur de Veteris Testamenti Patriarchis, qui plures simul habebant uxores. Unde patet per polygynæciam hîc intelligi polygamiam, sicuti nuper diximus, primo modo sumptam. Dicitur autem polygynæcia à voce *poly*, quæ pluralitatem significat, & *γυνε*, *gynæ*, mulier in genit. *γυναικός*, *gynaiçós*. Hæc uxorum pluralitas repugnat primæ matrimonii institutioni: in quâ unam mulierem uni viro Deus copulavit. Pro quo citantur varii S. S. Patres, & Authores à Martino Becano. Repugnat quoque talis polygamia aliquo modo legi nature, ut docent passim Theologi contra Durandum. Si enim conformis legi naturali fuisset; eam primò Deus intituisset: cum maximè opus erat, ad terram replendam, generis humani multiplicatione. Præterea contra legem naturæ est, quòd res uni tradita, ut corpus conjugis in matrimonio, alteri tradatur. Atque finibus secundariis matrimonii repugnat; putâ obsequio viri, & femine, necnon concupiscentiæ remedio. Adde faciliè ex polygyneciâ oriri in familiâ rixas, & dissensiones, & zelotypias; nec concupiscentiæ muliebri ab uno viro, plures uxores habente, potest faciliè fieri satis, Attamen quia ista polygamia non repugnat legi naturæ quò ad primaria ejus præcepta, idcirco Deus in pulcis Patribus legitimè dispensavit. Primaria præcepta ordinantur ad principale finè, qui à natura in quavis intenditur operatione. In matrimonio finis principalis est prolis generatio, qui meliùs in polygyneciâ servatur: dum plures liberi à pluribus nati possunt uxoris. In cæteris Deus potest dispensare: & cum sit Dominus corporum, potest corpus viri, uni uxori traditum, alteri etiam ad usum concedere, præsertim cum illius traditionis non impediat finis primarius. Ante diluivium de solo Lamech narrat Scriptura plures uxores duxisse. Et idèd à S. S. Patribus arguitur, ligantur à D. Hieronymo in Ep. ad Geruntiam. Post diluivium be-

Apol. ad Pamm.
De Bono viduitatis c. 12.
Math. 19. 1b.
In Oper. D. Jo. Chryso.
De S. Jo. c. 4. q. 11.

que N. è, nec ejus filii plures uxores habere. Certè diluivii tempore *omni animæ saluæ facta sunt per aquam*: scilicet Moè, & ejus uxore, tres ejus filii Sem, Cham, & Japheth, atque tres eorum uxores. Tirtius tamen eorum nepotes plures uxores duxisse affirmat: cum itâ duorum, aut paulò plus seculorum spatio, multiplicati fuerint homines super terram; ut Ninus, qui Assur in Genesi dicitur, filius Nembrot, seu Beli, paulò plus 300 post diluivium annis (cum ejus pater suam monarchiam anno 276 à cataclysmo inchoaverit) in aciem eduxerit equitum 200 millia, peditem 1700 millia, ut refert ex Ctesia Diodorus, adversus Zoroastrem regem Bactrianorum, qui & ipse plusquam 400 millia produxit. Noè verò post diluivium continentiam servasse ex eo probatur, quòd ex tribus dictis ejus filiis *disseminatum omne genus hominum*, asserat Scriptura. Sed quidquid sit de istis Noè nepotibus, qui & multa scelera contra legem divinam, & naturalem perpetrarunt; certum est in polygyneciâ cum Abrahamo, & aliis antiquis Patribus, partim ante, partim post Legem mosaicam, à Deo fuisse dispensatum. Contat enim tales viros sanctos plures uxores habuisse, quas non duxissent; nisi à Domino id ipsis concessum fuisset: eo scilicet fine, ut tunc major multiplicatio esset hominum fidelium, qui in cultu veri Dei educarentur. De quibus ait Augustinus: *Viris istis plurimum viduarum concedebatur uxorum, cuius rei non concupiscentiam carnis, sed providentiam generationis fuisse causam illud ostendit: quòd sicut viris sanctis habere plures uxores videas, non itâ etiam sanctis feminis licebat misceri pluribus maritis viris: quoniam tantè essent turpiares, quantum magis appeterent, unde non essent fecundiores.* Ista concessio à Deo facta prius per inspirationem aliquibus ex S. S. Patribus, deinde eorum, aut exemplo, aut verbo, ad eorum posteror emanavit. Sed à quibus inceptis, prorsùs incertum. Veritissimiùs, contra Scotum, hæc concessio facta est non solùm pro Abraham posteris, per lineam Isaac, & Jacob; sed etiam pro Israhelitis, & Idumæis, quamvis ex ipsis Christus non esset nasciturus. Immo & Gentiles tali privilegio donatos fuisse probabiliter assernat Bellarminus: cum ob polygynæciam nullibi Gentiles reprehendantur in Scripturâ. Deinde S. Augustinus de Jacob ait: *Et tempore quando multiplicande posteritatis causâ plures uxores lex nulla prohibebat, accepit etiam illam, cui uni iam futuri conjugii fidem fecerat.* Accepit autem quatuor uxores in Mesopotamiâ Syriæ, inter Gentiles, ubi talis mos vigeat, & lex nulla prohibebat. Nec refert quòd aliquando in sacris Eloquiis mulieres, à S. S. Patribus ductæ, vocentur concubinae. Nam, ut docent communiter Interpretes, veræ erant uxores, etfi secundariæ, & idèd concubinae vocatæ: quæ domus non habebant administrationem, nec earum filii jus ullum ad paternam acquirebant hereditatem. Sicuti patet de Ismahele ab hereditate excluso. Sed solis muneribus ad patris libitum contenti erant: & itâ Abraham *filios concubinarum largitus est munera*. Inter Christianos aliqui ferunt primum fuisse, Valentianum Occidentis Imperatorem, hujus nominis primum, qui uxorum plura-

1. Petr. 3. 20.
In cap. 9. Gen.
Gen. 9. 19.
L. de bon. viduit. c. 7.
De Civ. Dei. 16. c. 38.
Gen. 25. 6.

litatem conceffit, ut refert Socrates, l. 4. hist. c. 27. Quia eujusdam Justinus amore captus, eam retentâ primâ uxore Severâ ducere voluit: & ad suam incontinentiam palliandam legem sanxit, ut qui vellet tali polygamia frui posset. Sed Baronius istam fabellam à Socrate concinnatam, vel è trivio acceptam, luculentis rationibus demonstrat. Verè Lutherus, Saxonie Epicurus, hunc errorem au fuscitavit, aut confinxit: dum propositione 65, & 66, de bigamia Episcoporum, & in Cap. 16 Genetis, docet simul habere plures uxores cuique liberum esse. Sed polygynæcia prorsùs à Christo sublata, ut sancivit Tridentinum, dum Christus Dominus matrimonium ad primævam institutionem revocavit, & monogamiam, aut potius monogynæciam, primicis viguisse Phariseis ostendit. Sic & dicit eum mochari, qui dimissa uxore aliam duxerit; eò magis illa retentâ. Atque in hoc, ut potè divini juris, Pontifex nullatenus potest dispensare.

POLYHISTOR: *πολυιστορ*, *polyistor*, multiscius, qui multa novit, & memorat. Critur enim ista vox à dicto *poly* multum, & *ιστορ*, *istor*, scias, peritus. Itâ Julianus Solinus, qui circa annum Christi 80 floruit, illud opus, in quo de variis rebus memorabilibus differit, Polyhistoria, p. b., nuncupavit. Sic à Nicolao Causino Polyhistor symbolicus inscripti illi libri, in quibus exponit electorum symbolorum, & parabolarum Stromata. De quo ipse in prolegomenis ait: *Placuit huic librum polyhistoriam symbolicam inscribere, quòd variarum historiarum Stromata continent, ad egregias aliquot sententias compendiosas, symbolicas, accommodatas.* Unde & polyhistor dici potest liber quilibet, qui varias historias, eruditiones, & doctrinas continet exaratas.

POLYMITIS: *πολυμιτος*, *polymitos*, p. b., variis, & versicoloribus filis, aut licis contextus. Fit à *poly*, multum, & *μιτος*, *mitos*, licium, filium. Sic Josephi tunica, eleganti opere ob colorum diversitatem contexta, quæ ipsius pulchritudini, & gratiæ nitore decorem conciliaret, jussu patris sui Jacob efformata, polymita dicta est. *Et citæ ei tunicam polymitam*: hebraicè dicitur *pasim*, idest frustorum, scilicet multorum colorum. Septuaginta non utuntur istâ voce græcâ *polymitam*: sed his legunt *χιτωνά ποικίλον*, *chitonâ piki-lon*, idest, tunicam variam. Erat ista tunica talaris, scilicet ad talos usque pertingens. Ut postea narratur, quòd fratres nudaverunt eum tunicâ talaris, & *polymitâ*: hebraicè *pasim*, multorum colorum. Talis elegantiae varia erant Tabernaculi ornamenta, opere polymito contexta, ex purpurâ, cocco, hyacintho, & bysso. Sicuti legitur de Tabernaculi cortinis, de S. Pontificis Superhumerali, & Rationali. Hæc opera etiam dicebantur plumaria, quòd diversis coloribus speciosorum avium plumas referrent. Hinc de cortinis formandis dicit Dominus Moysi, quòd eas faciat *variatis opere plumario*. Vocantur etiam aliquando tales texture versicolores, & multicolores. Veluti de gloria Jerusalem, ad summam magnificentiam exaltatæ, quæ prius in vilitatis sordibus volutabatur, dicit Dominus: *Vestivi discoloribus, & Vestiva es bysso, & polymito, & multicoloribus.* Ubi primo loco

An. Chr. 370. N. 121.
Sefs. 24. c. 27.
Matth. 15.
Gen. 27. 3.
V. 23.
Ex. 26. 1.
Ezech. 16. 10. & v. 13.

loco 70 legunt *ποικίλα*, *pikila*, varia; & secundo loco, *καὶ τεύχεα*, *καὶ ποικίλα*, idest, & subtiles, & versicolores, ut eorum Interpres latinus vertit. Nam hæc opera variis nominibus à Septuaginta exprimentur, & à Nostris quoque variegata dicuntur, & aliquando scutulata: eod quòd in maculis, à colorum varietate formatis, parvulorum scutorum exhiberent speciem. Vocantur etiam phrygionica, quando videlicet erant acu picta; quia Phryges hujus artificii primi fuerunt inventores. Hic autem Ezechiel loquitur de Synagogæ sacerdotio, cujus Pontifici pretiosis vestibus tantum decorum, & dignitatem Deus contulerat. Nam hæc opera, ut magni pretii, ita & magnam arguebant excellentiam. Idem Joseph, qui principis erat filius, & à patre plus cunctis fratribus amabatur, ab eo tunicâ polymitâ fuit indutus. Talis fuit & tunica Thamar, Davidis filiae, & Absalonis germanæ, quam incestuosus Amnon contupravit: *Induta erat talarî tunica; hujusmodi enim filia regis & in pines vestibus utebatur*. Nam hæc vox hebraica *passim* vestem polymitam significat, seu opere plumario elegantem, quæ, ut & in Joseph, pudicitia nitorem innueret, virtutumque decorem, & gratiarum venustatem gratis coloribus adumbraret. Unde vestis hæc Christi capnem designabat, quæ omnium gratiarum, & donorum nobilitate decora ipsam circumvelabat divinitatem.

POLYMITARIUS: *πολυμίτριος*, *polymitarios*, p. b., ex supradictâ voce *polymitios* derivatur, & significat ipsum artificem, qui polymita contexit. Dicitur tamen etiam ipsum opus polymitarii opere plumario efformatum. Nam velum Tabernaculi, & superhumeralis, opere quoque polymitario narratur contexta. Inter artifices laudatur Ooliab, filius Achisamech de tribu Dan, socius Bezeleel Tabernaculi, à Moysè erecti, sapientis architecti: *Qui & ipse artifex lignorum egregius fuit, & polymitarius, atque plumarius*. Attamen istâ voce græcâ non utuntur hæc Septuaginta: & Textus hebraicus habet *chafcevo*, idest cogitans, & aliquibus polymitarius, à radice *chafcevo*, cogitavit, excogitavit, æstimavit, eod quòd in tali arte ingenium, ars, & inventio satis appareat. Polymitarius quoque fuit Adeodat us filius saltus, qui sicut noverat vestes diversis coloribus exornare; ita & animum poterat heroicâ fortitudine excolere.

Nam percussit Goliath Getbaum, cujus hastile erat quasi liciatorium texentium: illorum existens symbolum, qui & facta peragunt heroica, & animam variis decorant virtutibus. Neque in hoc Textu 70 scribunt vocem *polymitarios*, sed legunt *ποικίλων βελών*, idest, de textentibus Bethleemi.

POLYMNIA, seu polyhymnia: *πολυμνία*, *polymnia*, latinè penultimâ productâ, etsi græcus accentus in antepenultimâ collocetur. Est una de 9 Musis, ita dicta ab hymnorum multitudine, quos decantat: scilicet à *poly*, multum, seu à *πολύς*, *polys*, multus, & *ὑμνος*, *hymnos*, hymnus. Sed ea quæ Poætæ de Musis finxerunt, sanctius Ecclesiæ, aut animæ piæ adaptantur, quæ Domino canit dulciter hymnos. Hinc Apostolus animas sanctas erudiens, *polymnias*, seu plurimis hymnis vacantes, eas requirit: Ephesios videlicet admonens, ut im-

pleti Spiritu sancto loquantur sibi metipsis, in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus. Similiter Colossenses exhortatur, ut fiat in gratiâ cantantes in cordibus suis Deo. Cum autem hymnus sit laus Dei cum cantu, optimè polymnia dicitur sacra Davidis Musa, quæ ad Dei veri laudes tot carmina piissimè concinnavit.

POLYMORPHUS: *πολυμορφος*, *polymorphos*, multiformis, seu formâ multiplex. Oritur enim ista vox, à sæpius dicto *poly*, in compositione multitudinem significante, & *μορφή*, *morphe*, forma. Tale epithetum optimè quadrat adulatoribus, qui varias induunt formas, ut placeant: & hypocritis, qui speciem alterant, ut decipiant: & hereticis, qui varia fingunt, ut seducant: & demonibus, qui varias figuras suscipiunt, ut pervertant. Nam & hi in Angelum lucis, dum opus est, se transformant: & alii lupi rapaces in vestimentis ovium se ostentant. Theodoretus unum ex suis contra hæreticos opusculis vocavit Polymorphum. Sunt autem tres dialogi, quibus talis titulus præfixus est: cujus rationem reddit ipse Author. *Libri à me scripti nomen est Erastus, seu polymorphus, hoc est emendicator, seu formâ multiplex. Cum enim à multis illique impiis hominibus insuasta sua decreta emendicarint, varia, & multiplicata cogitata proferunt*. Multiforme igitur hoc opus vocatum; quia hæretici hinc, & inde ab aliis varios suos errores decerpunt, de quibus etiam, cum semel reatum veritatis tramitem amiserint, variè scribunt, & ut plurimum sibiipsis variè sunt.

POLYMYTHUS: *πολυμυθος*, *polymythos*, p. l., garrulus, loquax. Componitur enim ex *poly*, multum, & *μῦθος*, *mythos*, verbum, oratio, fabula. Ex accentu circumflexo patet primam in *mythos* esse longam, etsi *polymythos* græcè cum accentu proferatur in antepenultimâ. Polymythus ferè idem significat, ac *πολυλόγος*, *polylogos*, polylogus, p. b., idest multiloquus, à *λόγος*, *logos*, sermo: & hinc polylogia multiloquium. Vitium est eutrapeliæ per excessum oppositum: in quo facile in varias ineptias sermo diffunditur, ut ait Sapiens, *In multis sermionibus invenietur stultitia*. Cum enim tales garruli non tam multa bona, aut etiam indifferentia habeant, quæ ex cordis thesauro proferant; facile quælibet effutiendo, in stulta erumpunt. Idcirco in multiloquio non dicitur peccatum. Et ita polylogia sit morologia, seu multiloquium in stultiloquium, & scurrilitatem degenerat. Quæ maxime à Christianis vitanda proponit Apostolus: *Aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet*. De multiloquio autem, seu in græco polylogia, quam Dominus in oratione vitandam docet, in Battologia nonnihil dictum est. Istâ voce polylogia utuntur 70 in loco Proverbiorum supracitato: *Ex multiloquio (ἐκ πολυλογίας, ex polylogias) non effugies peccatum*.

POLYMYXOS: *πολυμυξος*, *polymyxos*, lucerna quæ plura habet ellychnia. Trahit enim originem à dicto *poly*, multum, & *μύξος*, *myxos*, prominens pars lucernæ. Unde dicitur & dimyxos, quæ duo habet ellychnia, ita quoque trimyxos, &c. Hæc vox nonnunquam apud Authores, in sacræ supellectilis descriptionibus, occurrit.

Eph. 5. 19, Col. 3. 16.

In Proem.

Ecc. 5. 1.

Prov. 10. 19.

Eph. 5. 4.

PO-

POLYONYMIUS: *πολυωνυμιος*, *polyonymios*, p. b., celebris, multi nominis, & qui plura habet nomina. Formatur ista vox à *poly*, multum, & *ὄνομα*, *onomata*, nomen: quod, ut aliàs diximus, in compositione duas immutat literas: Satis frequens est in Scripturis, ut personæ polyonymæ reperiantur: quæ obscuriorem sensum reddunt, dum de pluribus dici videtur, quod de unâ personâ, duplici nomine donatâ, profertur. Itâ, etsi parvâ cum mutatione, Abram dictus, idest pater excelsus, alio nomine ipsi imposto, Abraham à Deo vocatus, idest pater multitudinis: *quia patrem multarum gentium constituit te*. Secundogenitus Isaac prius Jacob, postea Israël ab Angelo nuncupatus est. Rex Juda filius Amasie in quarto Regum libro dictus Azarias, in 2 Paralipomenon, & apud Matthæum Ozias appellatus: ubi & filius Joram dicitur, quamvis abnepos, à quo genitus mediantibus tribus exclusis regibus, Ochoziâ, Joâ, & Amasâ, propter rationem in Genealogia assignatam. Sed cum polyonymi in Veteri Testamento sint frequentiores, quorum aliqui nomen aliud à Deo impostum habuerunt; non defunt quoque in N. Testamento, qui & alio nomine à Verbo Incarnato fuere decorati. Veluti Princeps Apostolorum Simon prius dicitur, & Petrus agnominatus: Filii Zebedæi Boanerges nuncupati. Alii præterea pluribus nominibus donati amphibologiam ex lectorum imperitiâ possunt ingerere. Sicuti Matthæus Levi dicitur: Judas hagiographus Thaddæus quoque, & Lebbeus appellatus. Dama-scenus polyonyma pro synonymis accipit. Sunt enim verè plura nomina de unâ re dicta, seu, quæcumque diffinitione communicant, nomine autem differunt, ut gladius, ensis, spatia, machæra, mucro. Quæ autem & nomen, & diffinitionem habent differentem, heteronyma, seu alterius, & differentis nominis (ab *ἕτερος*, *heteros*, alter) ab ipso vocantur.

Gen. 17. 5.

Matth. 7.

In Leg. c. 17.

1. 18.

Ecc. 5. 1.

Prov. 10. 19.

Eph. 5. 4.

Matth. 13. 3.

tyres, virgines, conjugati. Primi enim maximè polyphori centesimum meritorum fructum in cælis recondunt.

POLYPRAGMOSYNE: *πολυπραγμασύνη*, *polypragmosyne*, latinè penultimâ correptâ, quamvis græco acuatur accentu. Est curiositas, multarum rerum cura: ut est in ardelionibus, qui multa scire, & facere prætentunt. Hæc dicitio vix à Latinis uno verbo exprimi potest, ut ait Gellius: unde vertit multarum rerum aggressivam, & earum actionem. Derivatur à *poly*, multum, & *πράγμα*, *pragma*, negotium, vel ab ipso verbo *πράττω*, *pratto*, ago: à quo fit verbum *πολυπραγμανέω*, *polypragmanéo*, anxie, nimis, & curiosè aliquid inquiri, in rebus alienis implicor. Quapropter Plutarchus polypragmosynam definit, studium aliena mala cognoscendi. Et ideo potius in malam partem sumitur: estque vitium per excessum studiofati oppositum. Aliquando tamen pro negotiorum multitudine, & vehementi occupatione accipitur, quæ bona esse potest.

POLYPTOTON: *πολυπτότων*, *polyptoton*, latinè, propter *oméga* vocalem longam, penultimâ productâ, etsi Græci aliis regulis utantur. Significat illud quod multis casibus constat, à dicto *poly*, & *πτόσις*, *ptosis*, casus. Itâ vocatur apud Oratores una ex verborum figuris, quæ à Latinis traductio dicitur: cum vox aliqua repetitur diverso casu, aut etiam numero, vel genere. Talis figura etiam in sacris Scriptoribus est obvia.

POLYPTYCHOS: *πολυπτυχός*, p. b., plicis confans, multiplex, sinuosus, fortis. Fit à *poly*, pluralitatem denotante, & verbo *πτύσσω*, *ptyssō*, plico, in rugas, & sinus contraho. Hinc polyptychon multorum foliorum liber, à multis plicis: sicuti diptychum, à duplici vocatur, seu à duplici modo plicandi. Vox ista ex sextâ Synodo generali in Trullo habitâ ab aliquibus citatur: forte ex ipso Textu græco. Certè polyptychum erat liber, aut commentarius, in quem redigebantur acta publica: & ita dicti libri censuales, &c. Hincque polyptycha libri, & commentarii, in quos vel Ecclesiarum, vel privatorum bona regerebantur, & chartæ ipsæ donationum, emptionum, & similes describebantur. Uti & apud D. Greg., etsi malè ab aliquibus legatur *pollicitis*, pro *polyptychis*.

1. 2. C. Theod. de diversor.

D. Greg. 17. ep. 40.

POLYPUS: *πολύπους*, *polypus*, latinè penultimâ correptâ, quamvis in eâ græcus statuatur accentus. Est piscis genus, à pedum multitudine: quia *πολύς*, *polys*, multus, & *πούς*, *pus*, pes appellatur. Ab hujus similitudine nominant Medici certum morbum, propter excrescentiam carnis rubicundæ, & multas radices habentis. De polypo dicit Hier. Lauretus: *Est piscis multa habens brachia, quibus saxis adhaeret, quorum colorem sumit, ut pisces capiunt*. In Lege mosaicâ inter cibos Immundos recensendus: quia nec pinnulas, nec squamas habet. *Quidquid autem pinnulas, & squamas non habet eorum quæ in aquis morantur, & vivunt, abominabile vobis*. Ut anguilla, & similes pisces, qui, ut ait D. Thomas, prohibentur: *propter excessum humiditatis*: & etiam quia sunt difficilis digestionis, estque hæc ratio literalis. Figuralem generaliter in piscibus hisce verbis astruit S. Doctor. *Simili-*

Sylva. Al. leg.

Lev. 11. 10.

1. 2. q. 103. a. 6. ad 1.

ter etiam in piscibus illi qui habent squamas, & pennulas significatione mundi sunt; quia per pennulas significatur vita sublimis, ut contemplatio; per squamas autem significatur aspera vita, quoniam ut antiqui est necessarium ad munditiam spirituales. E contrario vero pisces pennulis, aut squamis carentes mystice sunt mundi. Specialis ratio assignari potest ex Hieronymo Laureto, de sumpta ex Basilio, & Ambrosio: quod polypus, ob id quod prius dictum est, significat fallaces, & hypocritas. Quapropter ab eo proverbium sumitur, ut polypi mentem habere dicatur, qui novit se omnibus accommodare.

POLYSTAURION: πολυσταύριον, p. b., multis crucibus signatum sonat. Componitur enim ex sepius dicto poly, & σταύρος, staurus, crux. Sicque planeta, vestis patriarchalis, aut alia vestis sacra, pluribus crucibus ornata, & quasi talibus signis sacrosanctis inspersa, polystauria dicitur: atque, ut suo loco habetur, aliter gammadia, vel stauracina vocatur.

POLYSYNDETON: πολυσύνδετον, p. b., figura rhetorica verborum, asyndeto contraria, in qua multae conjunctiones ponuntur. Fit autem à poly multitudinem significante, & σύνδεσις, syndesmos, conjunctio, aut à σύν, syn, simul, & σύν, deo, ligo. Similes figuras in S. Textu cuilibet observare licet. Prout in illis Apostoli verbis: *Certus sum enim quia neque mors, neque vita, &c.* Ubi interposita, post singula verba, conjunctione, magna cum emphasi ostendit, nullam rem, quantumcumque magnam, eum posse à Dei charitate separare.

POLYTHEJA, seu polythia, πολυθεία, polytheia, latine si diphthongus in i longi mutetur habet accentum in penult. Si vero ambae vocales syllabam per se constituant, tunc accentus erit in antepenultima. et si graece penultima acuat. Est enim polytheia Deorum multitudo, quae aliter graece πολυθεῖα, polytheia, sed latine polytheotes, p. b., diceretur, à dicto poly, multum, & θεός, theos, Deus. Sicuti vero atheus dicitur qui nullum Deum agnoscit, ita polytheos ille vocandus, qui plures Deos affirmat. Legitur & polytheos doxa, de pluribus Diis opinio, apud Philonem de Mundo. Polythejam, seu polytheismum, primus Orpheus fertur introduxisse, uti refert Iulianus Martir.

POLYTIMUS: πολυτιμος, polytimos, latine penultima producta, et si graecus accentus collocetur in antepenultima. Magno emptus pretio idioma te nostro reddi potest, seu magno honore dignus habitus; ab eadem dictione poly, multum, aut polys, & τιμή, timē, honor, pretium, multa, poena. Adeoque etiam bene multatum, & punitum, aut multa poenam dignum habitum significare possit. Sed prior significatio usitator, & ista vox saepius accipitur pro pretioso. Nam ubi noster Textus habet, *Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici, pretiosissimi*; Graecus legit πολυτιμη, polytimē, polytimi, seu multi pretii. Politimae sunt omnes animae, tanto pretio à Christo redemptae. Ulti Fideles admonet Apostolus: *Empti enim estis pretio magno*. Videat ergo maxime Christianus, ne operibus indignis oculis Dei vilescat.

POLYTROPUS: πολύτροπος, polytropos, p. b.,

Vox ista varie sumi potest, pro virtute, & vitio: sicut & polytropia, quae latine habet penultimam coruptam, et si graecus accentus in ea ponatur, & ab aliquibus in hisce retineatur. Fit à saepius dicto poly, multum, & τροπή, tropo, verio, quasi qui multum vertitur: adeoque significat multiplex, & versatile ingenium, & eum qui versatilibus est moribus. Significat etiam prudentem: eod quod prudentis mentis aciem in omnes partes facile vertant. Hocque ferè sensu Homerus Ulyssē polytropum vocavit, quod esset versatile solertia praeditus, & versatile. Hujus vocis etymon etiam trahi potest à τροπή, tropo, mos, modus, mores: quo sensu versatilem moribus significat, & morosum. Ut ergo polytropia significat prudentiam, & solertiam, inter virtutes est recensenda: inter vitia vero ut volubile ingenium, astutum, aut morosum designat.

POLYXENA: πολυξένη, polyxēne, latine penultima correpta. Apud Graecos vero ultima est longa, & ideo accentus apud ipsos non potest in antepenultima collocari. Vox ista multorum hospitem sonat, à toties dicto poly, aut polys, & ξένος, xēnos, hospes. *Hospitalitatem nolite oblivisci*, dicit Apostolus. Quod altius Sanctae Polyxenae cordi procul dubio infixum fuerit: cum à Apokolorum discipula extiterit, & hospitalitatem ipso nomine non otiose praetulerit.

POMPA: πομπή, pombe, vox est derivata à verbo πομπάω, pombo, mitto, deduco. Unde & pombe missio dicitur, & pro ostentatione sumi solet. Eam tamen Isidorus à verbo πομπήω, pombeō, ostento, deducit. *Pompa*, inquit, *dicta graeca significatione, apud tū pombeū, hoc est publice ostentare*. Hinc & pompaticè, magno cum fastu, & ostentatione: ut ait Amos Propheta de Judaeorum magnatibus. *Vo optimates capita populorum ingredienti pompatice domum Israel*. Nam magna cum pompa superbi isti in suas congregationes, Luciferinam superbiā tumidi, composito gradu pedes moventes, ingrediebantur. Sumitur etiam pompa pro quolibet apparatu, etiam belli, & armorum. Sic ait Jeremias: *Ullalubunt omnes habitatores terre à strepitu pompa armorum*. Ab hac voce fit πομπήων, pombeōn, latine pompeum, aut pompejum, p. l., locus Athenis celeberrimus, palatium: & hinc Pompeji nomen, aliorum Sanctorum Martyrum proprium, efformatum. Hinc πομπήος, pombeōs, missus, aut deductus, cum aliqua solemnitate, aut ostentatione, potest explicari. Tales Pompeji verè in commune Orbis bonum missi, Dei maau per tot ardua victores deducti, ipsam pompam, & triumphum, quo ad caeleste Pompejum honorandi erant, ipso nomine praeferebant.

PONEROPHILUS: πονηρόφιλος, ponerophilos, p. b., improborum amicus, cui pravi sunt amici. Nā ονηρός, ponerós, est pravius, malignus, sceleratus, & φίλος, philos, amicus. Ponerophilus fuit Adimelech, spurcius Gedeonis filius, qui tyrannidem ambiens, conduxit sibi viros inopes, & viagos, quorum ope fratres, filios legitimos occidit. Nam teste Aristotele tyrannus est ponerophilus, & quisque improbus sibi gaudet similibus.

PONEROPOLIS: πονηρόπολις, p. b., improborum

rum civitas, quam in Thraciâ Philippus Macedonum rex condidit, & pessimos quoque in eam transtulit. Formatur istud vocabulum, à dictâ voce ponerós, malignus, pravius, sceleratus, & πόλις, polis, civitas. Sed aptius dicitur poneropolis illa reproborum civitas sub principe Lucifero, quam D. Augustinus à Civitate Dei sub principe Christo longè differentem ostendit. De his duabus Civitatibus agit S. Pater, *Quarum est una Dei, altera hujus mundi*.

D. Aug. in libris de Civ. Dei. Retract. l. 2.

PONTUS: πόντος, pōntos, Asiae provincia versus mare Euxinum. Ipsum quoque mare significat, praesertim istud quod Euxinum appellatur. Hujus vocis etymologia est à πόνος, pōnos, labor, quod laboribus mare plenum sit. S. Petrus primam suam Epistolam ad Fideles, etiam in illis regionibus dispersos, dirigit: *Electis advenis dispersis Pontis*, &c. Judaeis nempe receter illis, ob Hebraeorum infidelium persecutionem dispersis, ad Christi conversis. Alias Pontici ante conversionem erant maxime inhumani, ut patet ex Tertulliano, in initio librorum contra Marcionem Ponticum: adeoque Fideles inter illos Barbaros dispersi, magnis laboribus, verè in Ponto, vexati, bene apostolicâ indigebant consolatione.

1. Pet. l. 1.

PORPHYRIO: πορφυρίων, porphirion, latine penultima correpta, et si graecus in ea ponatur accentus. Est avis, & piscis, à colore purpureo ita nominatus: cum πορφυρα, porphura, dicatur purpura. Unde venustissima inter aves habetur, & de ipsâ Plinius ait: *Rostrum, & praelonga crura rubent. Caruleus toto corpore color, media extrema caudae pars in cinereo albicat*. Ità eum citat Gesnerus in Paralipomena. Frequens est in Bœoticâ regione, & familiariter cum avibus domesticis versatur. Sed inter aves immundas in Levit. & Deuter. eam Moyses annumerat: *& onocrotalum, & porphyriorem, & heradionem*. Ipsius immunditiae ratio literalis, ex iis quae dicit D. Thomas deduci potest. Cum enim aves aquaticae habeant humiditatis excessum, adeoque non innocui alimenti, idè etiam porphyrus à ferculis in Lege judaica removebatur: quia etiam est avis aquatica, ut anates. Et hinc deducitur ratio figuralis: quia animalia, quae specialiter alicujus vitii symbolum praeseferant, vetabantur, ut eod magis tale vitium fieret abominabile, quod & irrationalis, tale vitium adumbrantis, eus prohibebatur. Idcirco scribit S. Thomas: *Porphyrus autem prater modum aliarum avium habet unum pedem latum ad natandum, alium fissum ad ambulandum: quia & in aqua natat, ut anates, & in terra ambulat, ut perdices. Solo morse bibit, omnem cibum aqua tingens, & significat illos, qui nihil ad alterius arbitrium facere volunt*. Ità quoque Liranus super Leviticum: ubi 70 habent πορφυρίων, porphyrion (sed latine propter omēga p. l.) ubi Noster cygnum legit: & ubi nos porphyrionem habemus ipsi κύων, kyōn, seu cygnum legunt. Sed in Deuteronomio 70 cum nostro Textu in istâ voce porphyrus concordant.

1. 1. p. c. 46

Lev. 11. 18.

1. 2. g. 103. 2. 6. ad 1.

PORPHYRIUS: πορφυρίος, porphyrus, p. b., purpureus. Est enim adiectivum à dictâ voce porphura derivatum. Aptissime nonnulli Sancti Martyres hoc nomine donati, qui proprio sanguine pur-

purati, ipsâ purpurâ caelesti se dignos exhibuerunt.

PORPHYROGENITUS: πορφυρογέννητος, porphurogēnnatos, latine penultimâ brevi, in purpurâ natus. Fit à supradictâ voce porphura, purpura, & verbo γεννάω, gennōma, nascor: quod in tertiâ personâ praet. pass. facit γεννῶνται, gennōnta, natus est. Hoc nomine donati nonnulli Orientis Imperatores, quod in purpurâ nati fuissent: sive quod statim in lucem editi purpurâ involuebantur, aut à palatio porphura vocato, à Constantino M. pro Imperatricibus parituris aedificato.

POTERIUM: ποτήριον, potērion, p. b., calix, poculum, aut potius potorium; ità dictum, quod potum fervet, seu contineat. Nam πότης, potēs, potus, potio, & πείω, tērō, servo: aut ab ipso verbo πίνω, pīno, bibo, seu ab inusitato πίνω, pīno, bibo, cujus tertia persona praet. pass. est πίνω, pīno, bibitus est, deducatur. A D. Hieronymo aliquando poterion vertitur canalis, sive piscina. Sed poterion verè poculum significat, utrumque enim est vas quodcumque ex quo bibitur, cujus species est calix. Poterion in Textu graeco apud tres priores Evangelistas, & D. Paulum, quod Noster per vocem calix exprimit, proprie est poculum, sic à potando nuncupatū.

PRACTICUS: πρακτικός, praktikos, p. b., efficax, factibilis, activus, actualis. Oritur enim à verbo πράττω, pratto, facio, ago: cujus tertia persona praet. pass. est πρᾶξις, praxis, factus est, unde rejecto augmento verbale πρακτικός, derivatum. Hinc practicus communiter dicitur ille qui in aliqua re peritus est: quia in ea ob experientiam est maxime activus, & efficax. Hac voce passim utuntur in scientiis activis à speculativis discriminandis. Quare per scientiam practicam intelligitur illa, quae aliquo modo est operativa. Ad quod non sufficit ut tractet de aliquo objecto operabili, seu factibili, aliàs omnes scientiae de creaturis agentes essent practicae, cum omnes creaturae, saltem à Deo sint factibiles; sed debet habere objectum operabile, & de illo agere modo operabili, vel activa, ità objectum repraesentet, ut ex vi illius, accedente motu voluntatis, & potentia exequentia, effici possit. Quare satis bene deducitur conceptio practica, ut sit illa, quae ex se ordinatur ad praxin, sed operationem. Quod ulterius sic ab Ouyeda explicatur, ut sit illa, *qua ita proponit objectum, ut ex vi illius possit voluntas imperare ipsius objecti exequentionem potentia, cui incumbit talis objecti productio*. Quod patet in artificis cognitione de tali operis formatione, ut ex illâ ipsum opus sequi possit, & idèd practica nuncupatur. Idem dic de cognitione syllogismi faciendi, ex vi cujus voluntas ipsi intellectui imperat, ut talem formet syllogismum. In hisce tamen multae immiscetur ab Authoribus de nomine quaestiones. Velut ista, an actus ab intellectu producti ad praxim pertineant: quod negant Scotistae, & melius alii affirmant. Nam intellectus dum actus suos producit, aliquid agit, & operatur: quae operatio, aliâ cognitione directa, practica dicenda est. Neque hoc negari potest, nisi de nomine quaestio formetur, de voce factio, & praxis. Quare Logica, quae ex se ad formandos varios actus intellectus ordinatur, est maxime practica: quamvis ipsi

Log. Cōrr. 1. p. 2. §. 1. n. 2.

Rom. 8. 3

In Orat. ad Genti. l. 6.

10. 12. 3.

1. Cor. 6. 20.

Heb. 13. 4

Orig. l. 2. c. 2.

Amos 6. 1.

1. 2. g. 103. 2. 6. ad 1.

Ind. 9. 4.

1. 2. g. 103. 2. 6. ad 1.

ipfi actus intellectus, qui ipsa dirigente formati sūt, etiam sint speculationes. Sunt enim speculationes respectu proprii objecti, circa quod versantur, praxēs verò respectu præceptorum Logicæ, ex quorum vi diriguntur, & formantur. Verum quidem est nō sufficere ad rationem præcti, ut sit cognitio, quæ aliquo modo ad praxim, seu operationem alliciat. Sic enim omnes scientiæ essent præcti: cum ex sui objecti consideratione volūtas ad amorē, vel odium moveri possit, & inde potentia exequutivæ ad varia peragenda queant impelli. Sic ipsa de Deo scientia esset præcti: cum ex vi ipsius permov eatur voluntas ad eum amandum, & odio habendum peccatum, ipsius infinitæ bonitati contrarium. Sed ad hoc ut cognitio sit præcti debet ita objectum præsentare, ut moveatur voluntas ad tale ipsum objectum efficiendum, seu talis objecti executionem imperandam. Cognitio autem de Deo non movet ad ipsum efficiendum, ut patet. Et idē absolute Theologia non est scientia præcti, cum hæc debeat esse de rebus ab homine operabilibus. Quia verò Theologia multa tractat quæ ab hominē fieri possunt, quæ sunt in Deum tendentia, propterea non est pure speculativa. Quamvis, ut ait D. Thomas sit magis speculativa quam præcti: *Quia potius agit de rebus divinis, quam de actibus humanis, de quibus agit, secundum quod per eos ordinatur homo ad perfectam Dei cognitionem, in qua eterna beatitudo consistit.* Jo. Cassianus de Religionis professione, seu scientiā loquens, ait duplicem esse: præcti, & theoreticam: *πρακτική, seu actualis, inquit, est illa, que emendatione morum, & vitiorum purgatione perficitur.*

7. 1. 2. 4.

Coll. 1. 14.

PRAGMA: *πράγμα*, res, causa, negotium. Erui- tur à supradicto verbo *πράττω*, facio, cujus prima persona præcti, *πράττω*, *praxo*, factus sum, & hinc abjecto augmento syllabico fit *pragma*. Ab hoc autem fit *πραγματικῶς*, *pragmaticus*, p. l., negotiatio, tractatus, opus commentatione compositum, aut ipsa commentatio, & animi intentio. Fit quoque *πραγματικός*, *pragmaticus*, p. b., ad pragma pertinens, ad negotium, seu rem præsentem spectans: & pragmaticum dicitur quod est magno usui, negotiale, & reale. Unde pragmaticæ vocantur aliquæ imperatorum, aut aliorum principū constitutiones, ad negotium præfens spectantes, vel quia de talibus rebus statuunt, quæ maximo usui populo fore creduntur. Pragmatici quoque dicuntur homines periti: & ita forsitan illæ sanctiones dicuntur, quod ex talium consilio sancitæ sint.

PRASINUS: *πράσινος*, p. b., porraceus, viridis. Est etenim adjectivum à *πράσινον*, *prasinon*, porrum, derivatum. Vox est frequens in Anastasio Bibliothecario, quā sacrarum vestium, aut paramentorum colorem designat. Tertullianus artes idololatricæ inservientes condemnsans, & varios colores variis Numinibus superstitiosè consecratos ostendens, ait: *Prasinum terræ & matri, vel verno, id est veri consecratum esse.*

De Spec. sac. c. 9.

PRAXEDES: *πράξιδος*, *praxides*. Usus videtur introductus, ut ista vox penultimā longā pronuncietur: quæ tamen, ut patet ex Martyrologio græco, est brevis. Nomen est deductum à voce *πράξις*, *praxis*, actio, gestum, opus, facinus, of-

ficium, dignitas: & ab alio vocabulo, de quo non mihi satis constat. Certè vox *ἴδω*, *hede*, pluralis, à singulari *ἴδω*, *hedeos*, sedes, templa, & simularum significat. Interpretatur ergo nomen illius Sanctæ Virginis, tot laudibus celebratæ, celeberrimā basilicā Romæ honoratæ, ut templi actionem, aut templa facientem, aut templis dignam sonet. Verè Sancta Praxedes talibus actionibus, & heroicis facinoribus, ad perfectionis, & sanctitatis apicem sublata est; ut purissimum, & sanctissimū Deo templum cor virginalē efformaret. Ipsos quoque Fideles, qui tot cruciatuum ictibus, & tuncione plurimā, in Spiritus sancti templa, ipsorum sanguine dedicanda, evadebant, omnibus charitatis restaurabat officiis. Meritò igitur, quæ Dei vivum sacrarium fuit, post felicem in Domino mortem, ad Empyreū celestem basilicam est evecta.

PRAxis: *πράξις*, actio, actus, officium, exactio, & c. Oritur à verbo *πράττω*, *pratto*, facio, ago, cujus secunda persona præcti, *πράττω*, *praxo*, factus es: à quā rejecto augmento, ut in verbalibus fieri solet, praxis emanat. Ex dictis in voce *πρακτικός*, quid per praxim intelligi debeat, hauriri potest. Nam praxis est ipsa operatio cognitione directā: ut illa sedis constructio ab artifice, ipsa syllogismi productio in intellectu, & c. Quia verò praxis actum significat, Actus Apostolorum in Græco *πράξις*, *praxis*, in plur., id est praxēs appellati: & Praxeon liber ab Hilario in c. 14. Matth. citatus. Optimè quidem, quia continet heroicas Apostolorum operationes, perfectissimā Dei cognitione directas. Et quia græcè à S. Lucā conscriptæ, meritò quoque græco vocabulo donandæ, ut originis suæ referant speciem. Syriacè liber iste, inscribitur Historia Apostolorum, & OECUMENIS ipsius Spiritus sancti Evangelium nuncupavimus. Tot enim sacrorum Heroum præclara gesta ipsius attribuuntur impulsui. In his S. Lucas, ferè individuum Apostoli comes, sapius in primā personā loquitur, ut in Cap. 16. Esti postea in aliis capitibus iterum tertiam personam assumat: sed à Cap. 20, usque ad finem rursus primam induit. Nam postquam aliquam diu à Paulo abfuerat, eum iterum Romam usque comitatus est. Continet autem hic liber annos 27: quot nempe à Domini ascensione ad quartum Neronis fluxerunt annus, quo Paulus cum Lucā Romam appulit. Hic cum Apostolo aliquam diu mansit, & verisimiliter in eadem domo conductitiā, ubi manebat Paulus *cum custodiēte se milite*, quæ domus conversa est postea in Ecclesiam S. Mariæ in viā latā, ut etiam nūc Romæ vocatur, ubi & S. Lucas Acta sua apostolica composuit, & anno Neronis sexto, quo Paulus liber dimissus est, in Græciam reversus fuit. Cum prius tamen Galliam, Dalmatiam, immò & Lybiam evangelizando obiisset. Tandem celebs, anno etatis 84, apud Patras in Achajā, anno sexto Vespasiani, à Christi morte 44, glorioso fuit, martyrio coronatus.

Act. 1. 27.

PREPON: *πρέπον*, decorum, à verbo *πρέπω*, *prepo*, deceo. Vox ista græca magis videtur exprimere id quod Cicero dicit in omnibus officiis observandum: nempe quod decet hominem, ut talis est, seu secundum rationem consideratum. Istud prepon, seu decorum, est illa aurea mediocritas, seu illud

me-

1. 2. 9. 64.

2. 1. 6.

2. 2. C.

D. Th. Ib.

Off. 1. 1. c. Sequitur.

I.

Dist. 1. 1. c. clericos, & clericos.

medium, quod inquirunt Philosophi, & Theologi in virtutibus moralibus. Istæ quippe secundum rationis regulam dirigi debent: à quā per excessum, aut defectum potest quis exorbitare. Sive, ut ait D. Thomas, *bonum virtutis moralis consistit in adæquatione ad mensuram rationis. Manifestum est autem quod inter excessum, & defectum, medium est æqualitas, seu conformitas. Unde manifestè apparet, quod virtus moralis in medio consistit.* Hoc medium in virtutibus est medium rationis, sed hoc sensu quod ratio ipsa ad medium reducatur, sed quia medium istud in aliqua materiā à ratione ponitur. Contingit autem illud medium, quod à ratione ponitur, etiam esse medium rei, illud scilicet quod à parte rei est medium inter excessum, & defectum: ut inter plus habere, & minus habere, à parte rei debet interitui. Quare dicit D. Thomas, *Medium rationis in iustitiā, seu prepon, & decorum, est idem cum medio rei, in quantum scilicet iustitiā dat unicuique quod debet, & non plus, nec minus.* Aliud est de aliis virtutibus, quæ purum rationis medium respiciunt. Cum enim circa passiones versentur, non datur præcisè aliqua passio à parte rei, aut gradus passionis, qui sit medius inter excessum, & defectum. Sed per comparationem ad nos sumitur: & una passio unum hominem decet, quæ alteri non convenit; & uno tēpore decet, quæ alio dedecet. Propter hoc quod homines diversimodè se habent ad passiones: & idē oportet quod restitudo rationis in passionibus instituitur per respectum ad nos, qui asseritur secundum passiones. Decorum, ut observat Tullius, sicut & honestum, magis in temperantiā relucere videtur, quod græcè *ἀρετή* dicitur: cum aliis in omni virtute reperitur. Nam, ut idem Cicero ait, *decorum id quod consentaneum sit hominis excellentiæ, in eo in quo natura eius à reliquis animantibus differat.* Quod omnibus virtutibus maxime moralibus est commune. Medium etiam suo modo in virtutibus invenitur intellectualibus: sed non in Theologicis, in quibus dari nō potest excessus. Non enim potest quis nimis credere, sperare, aut Deum amare. In his ergo prepon est quod est maximum: eò enim magis decorum, quod plus accedit ad summum.

PRESBYTER: *πρεσβύτερος*, *presbyteros*, p. b., senior, antiquior ætate, honoratior. Est comparativū formatum à positivo *πρεσβυς*, *presbys*, senex. Unde Gratianus ex Isidoro dicit: *Presbyter græcè, latine senior interpretatur, non modò pro ætate, vel decrepiti senectute, sed propter honorem, & dignitatem quam acceperunt.* Ex quibus significatis patet primum istam vocem sumptam fuisse pro ætate seniori, deinde pro aliquo in dignitate constituto. Quia ad honores, & dignitates seniores, utpotè prudentiores, eligi solent. Unde & senatus apud Romanos à senibus dictus est. Tertio, quia etiam juvenes prudentiā, ut præsumitur, senili dotati ad dignitates, maxime ad sacerdotium evecti sunt; ad sacerdotes significandos fuit ista vox assumpta. In V. Testamento senioresem quemcumque significare so-

let, & alios aliquā dignitate fulgentes, et si sacerdotes non essent, Quales apud Judæos ex Moyse institutione, ut tradit Josephus, septem designati erant, qui essent populi iudices, & rectores: qui & presbyteri vocari solebant. Ut in Lib. Judith Chabri, & Charmi dicuntur presbyteri. Nam Judith *misit ad presbyteros Chabri, & Charmi*: ex quo non satis bene collegerunt Carthusianus, & Liranus sacerdotes fuisse. In Veteri ergo Testamento, aut pro ætate provectis, aut pro principibus, & iudicibus populi, qui seniores, & majores nati, aut optimates erant, vox illa *presbyter* fuit usurpata. Ulti Sapiens accepit, dum dixit: *Presbytero humilia animam tuam*, ubi S. Augustinus legit magnato. In Textu græco deest ista sententia: sed in loco Judith citato 70 legunt *ἄνδρες ἀρεσβύτεροι τῶν πόλεως αὐτῆς*, *presbyteros civitatis sue*, & in hebræo dicitur *zekenim*, seniores, seu senes, à singulari *zaken*, senex. Pariter & illi duo senes, dierum inveterati malorum, qui constituti sunt *de populo iudices in anno illo*, pudicitia Susanna perverit insidiatores, & ejus innocentiam perfidi insimulatores, dicti presbyteri, uti sapius græcè in illo Capite, ob regiminiis auctoritatem, quā inter Judæos, etiam captivos, pollebant. Nam habent Hebræi, etiam in alienis terris, proprios iudices, & magistratus: quorum auctoritas, secundum principum voluntatem, potest restringi, & ampliari. In Evangelii quoque colligitur seniores Judæorum, qui in Græco presbyteri vocantur, non semper fuisse sacerdotes. Quando videlicet in populi iudices, & magnates, ex alia tribu, quam leviticā, vel potius ex alia stirpe, quam aaronicā eligebantur. Quia verò in Ecclesiā primitivā soli Episcopi, & sacerdotes populum Christianum regere solebant; idē presbyteri, seu senioris nomen ad sacras hæc dignitates significandas est assumptum. A. que noster Interpres aliquando nomen græcum retinuit, aliquando seniores vertit & ubi græcum nomen retinuit, eò magis sacerdotes sunt intelligendi, quia hæc vox ad sacerdotium designandum est introducta. Unde legitur de Paulo, & Barnabā *constituisse per singulas Ecclesias presbyteros*. Ubi Textus græcus utitur verbo *χειροτονῶ*, *chirotonia*, manus impono: quo verbo Ecclesia græca ad ordinationem significandam semper usa fuit. Quamvis antiquitus etiam significaret eligere, & suffragium creare. Et quia ad Apostolos, & Episcopos, presbyteros ordinare pertinebat; idē Paulus Tito scribit, eum hujus gratiā Cretæ reliquisse, *ut constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi*. Præterea est de Fide, quod per presbyteros Jacobus Apostolus sacerdotes intelligat, dum eos ad infirmos introducendos dicit, ad eos Oleo sancto inungendos: cum solus sacerdos sit hujus Sacramenti minister. *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini.* Quibus verbis Extremæ Unctionis Sacramentum intelligi debere definit Tridentinum.

Olim tamen inter nomen Episcopi, & presbyteri non erat talis introducta distinctio, sicuti temporum successu postea facta est: cum per presbyteros soli sacerdotes intelliguntur Episcopis inferiores. Et quidem presbyterorum nomine etiam

Antiq. 1. 4. c. ult.

Judith 8. 9.

Ecci 4. 7.

ἰππῆ

ζεκενίμ

ἰπῆ

zaken.

Dan. 13. 5.

Act. 14. 23.

Tit. 1. 5.

Jac. 5. 14.

2.

Epi-

Episcopos Apostolum intellexisse luculenter ostendit Barónius, ex ipsius verbis ad Titum supracitatis. Cum enim dixisset eâ de causâ eum Crete reliquisse, ut constitueret per civitates presbyteros, qualesque eorum debeant esse mores declarasset; subiungit: *Oportet enim Episcopum sine crimine esse.* Ex quo patet, si presbyteri in singulis civitatibus instituti non erant soli Episcopi, ut Chrysostomus exposuit; saltem per tale nomen Episcopos, & sacerdotes minores comprehendisse. *Eadem occasione*, ait Barónius, *Hieronymus eius sententia firmus assertor fuisse videtur, ut olim his coalescentis Ecclesie primordiis, idem esset presbyter, qui & Episcopus, & consuetudine potius, quam dominicâ institutione factum, ut presbyteris præessent Episcopi.* De Aërio hæresiarchâ supra diximus, de Episcopo loquentes, cum nullum esse inter Episcopum, & presbyterum discrimen asseruisse. Quem errorem D. Hieronymo impingere esset impium: cum multis in locis, de re ipsâ tractans, inter utrumque differentiam satis ostendat. Et si nomina illa sæpè confusa fuerint: cum & presbyteri nonnunquam Episcopi dicti sint, ut ex eodem Baronio constat: illi nempe, qui Fidelium curæ præfecti essent. Quia reverâ erant inspectores, seu superintendentes, quod sonat ipsum Episcopi nomen. Ratione talium nominum participationis, parique quoad sacerdotium ordinationis; necnon similibus in concilio confessus, factum est quod ait Hieronymus, *ut eo perseverante ordine ante oborta schismata, communi presbyterorum consilio Ecclesia gubernarentur.* Sed postea dignis de causis; consuetudine potius, quam dispositione dominicâ, factum ut presbyteri in multis essent Episcopis subiecti, quoad Ecclesie administrationem, nec amplius communi Episcoporum consensu gauderent. Sicque factum est, ut qui in nonnullis aequalis Episcopis esse viderentur, postea illis in omnibus subiecti essent: *satisque sufficere presbyteris visum est, si suis Episcopis assiderent consilium in synodis, &c.* Quod ipsis Apostolorum temporibus factum fuisse idem Magnus Annalium Pater, ex Apostolo ad Timotheum Ephesinum Episcopum scribente, demonstrat. Ex istis nempe verbis: *Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.* Ex quibus verbis major episcopatus dignitas evidenter ostenditur: & ab ipsis Apostolorum temporibus non solum fuisse distinctionem realem inter episcopatum, & presbyteratum, ut à Domino verè fuit instituta; sed etiam ipsa vocabula cœpisse suum discrimen, quoad significatum fortiri, manifestè probatur. Denique sicuti diaconis nomen aliquando in Ecclesiâ viguit; ita etiam presbyteræ in usû fuit. Non tamen ad significandum aliquid speciale in Ecclesiâ officium super diaconissas eminens; sed ob ætatem viduæ seniores dicebantur aliquando presbyteræ. Ut asserit Barónius declarare Canonem undecimum Concilii Laodiceni, posterioris translationis. Aliquando verò, idque frequentius, dicta presbyteræ reperiuntur, quarum viris in presbyteros electis, ipsa interim vitam calibem agerent.

In Ep. ad Tit. Hom. 2.

An. Chr. 318. n. 3.

Hier. in Ep. ad Tit. c. 1.

N. 9.

Bar. N. 11.

Bar. 1b.

1. Tim. 5.

Bar. An. Chr. 318. n. 3.

PRESBYTERIUM: *πρεσβυτηριον, presbyterion,*

p. b., ipsum presbyteri officium, aut sacerdotum congregatio. Sed *πρεσβυτηριον, presbyterion, p. l.*, potius locum significat, in quo degit sacerdos, aut ubi sacerdotes conveniunt. Priori sensu, pro sacerdotum cœtu, accipitur, dum ait Apostolus: *Noli negligere gratiam, qua in te est, qua data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.* Quia Episcopi à pluribus Episcopis, qui & presbyteri erant, ordinabantur: qui manus imponendo Spiritus sancti plenitudinem, in candidatum illabentem, adedque ipsius protectionem designabant, & directionem. Etiam in ordine sacerdotali presbyterium, seu sacerdotum cœtus ipsi ordinato manus imponit. Non quidem censetur aliquid ipsi conferre, sed collatam ab Episcopo Spiritus sancti gratiam significare. Presbyterium etiam significat donativum illud, quod Summus Pontifex in Basilicæ Lateranensis possessione capiendâ, Cardinalibus, & Prælatibus facere solitus erat. Cardinalium quippè mitris duo scuta aurea, & duas medias drachmas immittebat argentas; Prælati verò talis donativi elargebatur dimidium. Presbyterium quoque vocatur illa crumena cum 25 julij monetæ veteris, quam S. Petri Archipresbyter, pro Missâ ibidem à Summo Pontifice benè cantatâ, ipsi tradit. Eam Papa Cardinali Diacono, qui Evangelium cantavit, donare solet: hicque suo Caudatario, ut vocant, vel alteri in munusculum impertitur.

PRIAMUS: *πριμος, priamos, p. b.*, vox derivata à verbo *πριμαμι, priama, em.* Ultimam Trojanorum regem ab Hercule redemptum ferunt, idedque Priamum vocatum. Felicius S. Priamus Martyr emptus pretio magno, sanguinis Christi lytro redemptus, sui sanguinis pretio celeste regnum sibi comparavit.

PRIAPUS: *πριapos, priapas, latinè penultima longâ, et si græcus accentus collocetur in antepenultima, ita dictus unus è turpissimis Gentilium Deis, ob virilia quæ inhonestè, immò turpissimè ostentabat.* Nam, ut ait Lud. Vives, *nominatus est Priapus, occulto nomine, quòd Veteres honestiore vocabulo, sic nominarent inhonestâ.* Et Augustinus Theologiam fabulosam, & civilem Paganorum irridens, inquit: *Nunquid Priapo mimi, non etiam sacerdotes enormia pudenda fecerunt? an aliter fiat adorandus in locis sacris, quam procedit videndus in theatris?* Priapum fuisse idolum quod Israelitæ in campestribus Moab coluerunt, asserunt aliqui S. S. Patres, & multi Interpretes: dicebaturque hebraicè Beelphegor, quod nonnulli Dominum opertionis, idest nuditatis interpretantur. Hic, teste Villalpando, ut turpissimus Deus, turpi quoque colebatur actu: ita ut filii Israel cum mulieribus madianitis peccando, simul & actum patrarent idololatriæ. Priapum quoque fuisse Chamos idolum Moabitaram, cui Salomon fanum edificavit, satis est verisimile. Profectò hujus nefandi idoli apud Judæos cultus ita invaluerat; ut ipsa regina impurius sacris præsidere dignaretur. Ided prius Rex Asa Maachana matrem suam amovit, ne esset princeps in sacris Priapi. Textus hebraicus tamen pro voce priapi habet *miphletseth*, idest, idolum: neque 70 Priapum nominant, sed solum

1. Tim. 4. 24.

In Lib. de Civ. Dei.

L. 6. de Civ. Dei c. 7.

In Ezech. 43. L. 4. c. 79.

3. Reg. 15. 13. מִפְּלֶטֶת מִפְּלֶטֶת

Dan. 12. 59.

Progrès in Indice D. Joann. Chryf.

de luto ejus, scilicet Maachæ, loquuntur. PRINUS: *πρινος, priinos, ilex, & frutex ex quo nascitur coccus.* Sub primo se Susannam, & adolescentem, loquentes sibi vidisse, falsò testatus est unus ex nequam illis, & impudicis senibus. Ad quam vocem alludens Daniel respondit: *Redde mentitus es, & tu in caput tuum, manes enim angelus Domini gladium habens, ut secet te medium.* Nempe in græco verbum *πριος, prio*, significat feco, cum quâ voce illud vocabulum prius habet affinitatem. De quo in *Paronomasia* tractatum est. PROÆRESIS: *προαίρεσις, p. b.*, proprie est præelectio, à *προ, pro*, præ, & *αίρεσις, electio*. Dicitur etiam à Glofs. progressus voluntas, propositum, institutum, delectus, liberæ voluntatis decretum: & apud Aristotelem est electio eorum quæ ad finem referuntur. Nam et verbum *προαίρεσις, proæresis*, est eligo, malo, statuo, consultè aliquid facio. Hæc vox ab aliquibus ex D. Joanne Chrysostomo in Orat. 6 citata, sed à me eo in loco græcè reperta. Ipsi verba sunt hæc: *Animi nostri institutum, quæ *προαίρεσις, nominant, ubique principatum tenere, &c.* Dicitur & *προαίρεσις, proæresis*, qui cupidè, & libenter aliquid facit: & proæreticus, p. b., ille qui habet facultatem unum præ alio eligendi.*

PROAGOGÈ: *προαγωγή, proagoge*, propter omnia præultimâ productâ, et si græcè sit vox oxytona. Est stuprum, & prostitutio. Nam verbum *προαγω, proago*, non solum est precedo, procedo, deduco, &c.; sed etiam produco, & prostituo, à *pro*, idest, præ, & *αγω, ago*, duco. Hinc ab ipso, aut à *pro & agoge*, fit *προαγωγέος, prostitutor, leno, & proagogicon, p. b.*, dicitur quod vim habet amoris conciliandi. Proagogium autem non benè pro *proagoge* ponitur, & penultimâ longâ potius ipsum prostitulum significaret.

PROAGORUS: *προαγορος, proagoros, p. b.*, qui præit in loquendo, qui ante alios verba facit, & pro principe ponitur. Fit à dictâ particulâ *pro*, præ, ante, & verbo *αγορεύω, agoreuo*, dico, concionor, ex quo & *αγορή, agorè*, concio. Vox ista apud Jurisperitos occurrit, & non solum princeps proagoros dicitur; sed omnis ille ad quem spectat in Conciliis, dictis, aut aliis conventibus, ante alios loqui. Notandum quòd verbum *αγορεύω* in compositione sæpius mutat *alpha* in *eta*, & in *proagoros eta* rursus in a longum doricè mutatur.

PROASTRUM: *προαστρον, proastron*, latinè, propter diphthongum græcam in i longum conversam, penultimâ productâ. Ità suburgium à Græcis dicitur, voce compositâ ex *pro*, ante, & *αστρο, astry*, urbs, quasi anteurbiū appelletur. Ista dictio in vitâ S. Basilii reperitur: & Paulus Diaconus scribit, quòd rex Longobardorum *Luitprandus in Olona suo proastrio, miro opere, in honorem S. Anastasi Martyris Christo domicilium statuit.* Proastia verò suburbana dicuntur à Justin. in authent. de alienat. & emphyt. Sed malè ab aliquibus proastrius exaratur.

PROBATICA: *προβατική, probatikè, p. b.*, latinè ovina verti potest. Nam *προβατικός, probaticos*, ovinus, ab ove dicitur, græcè *προβατον, probaton* vocatâ. Probatica dicebatur illa piscina, ad

In Ezech. 43. L. 4. c. 79.

3. Reg. 15. 13.

מִפְּלֶטֶת מִפְּלֶטֶת

quam Jesus 38 annorum sanavit infirmum. Quia ibi, ut ajunt Hier., & Theophil., oves in templo vicino immolandæ abluébantur. Vel, ut alii volunt, quia hoc stagnum erat portæ gregis vicinum, per quam greges in urbem introducebantur. In quinque hujus piscinæ porticibus, *jacebat multitudo magna languentium, & aliorum infirmorum, expectantium aquæ motum, ab Angelo perficiendum.* Statuto namque à Deo tempore, sed hominibus incerto, descendebat Angelus, qui talem vim aquis indebat, ut primus in eas descendens, sanus fieret à quacumque detinebatur infirmitate. Nonnulli ex victimis in eâ lotis tali virtute donatas fuisse, aut à ligno in fundo jacente, ex quo duobus annis postea, Christi Crux confecta fuerit, commentati sunt. Sed prorsus certum videtur ex angelico motu talem virtutem, Dei omnipotentia, ipsis aquis infusam fuisse. Typus erat, secundum Tertull., Chryf., & Aug., hæc piscina nostri Baptismi, ad quem descendit magni consilii Angelus Christus. Et, ut ait Hier. Laurentius, qui sunt extrâ Baptisimum sunt infirmi, & languentes, sanatur autem unus, quia quotquot baptizantur in unitatem fidei, & Ecclesia coadunantur. Figura etiam erat passionis Christi, & Sacramenti pœnitentiæ, quibus sicut & Baptismo, unum genus humanum curatur, relicto tanto Angelorum numero æternâ morte detento.

PROBLEMA: *πρόβλημα, problème*, latinè penultimâ productâ, et si græcè antepenultima, propter alias regulas, signetur accentu. Est propositio, quæstio, quæ proponitur, & profertur: à verbo *προβάλλω, proballo*, profero, promo, propono, quæstionem in medium assero. Per problema, ta solent intelligi quæstiones illæ utrimque disputabiles: adedque problematicæ aliquid defendere est utramlibet contradictionis partem propugnare, quam velit adversarius impugnare. Nam, ut ait Damascenus, *Problema est speculatio contendens in electionem, & fugam, idest in negationem, & concessionem, ad cognitionem, & speculationem.* Sæpius etiam problema intelligitur propositio difficilis, obscurâ, necnon digna, cujus veritas investigetur, & quæ attentè audjatur. Sicuti noster Textus habet: *Aperiam in psalterio propositionem meam.* Septuaginta legunt *πρόβλημα μου, to problème mu*, idest propositionem meam: nempe rariorem aliquam, & præclaram sententiam, quæ prorsus attentione indigeat. Unde Textus hebraicus ait *chidathi*, enigma meum: nam *chidath* est enigma, & cum affixo primæ personæ *chidathi*, enigma meum. Sicuti aliàs idem Psalmista dicit, *Loquar propositiones ab initio*: in Textu græco 79 scribunt *προβλήματα, problémata*; & Hebræus habet *chidath*, ænigmata, plurale scilicet à *chidath*. *Problemata* Interpres vertit propositiones. Quapropter ait Augustinus: *Propositiones verò, quæ græcè appellantur problémata, quæstiones sunt habentes aliquid, quod in disputatione solvendum sit.* Quis ergo parabolas & propositiones transitorie legat. Sumitur etiam problema pro aliqua propositione magis obscurâ; ita ut cum vero ænigmatate habeat affinitatem, immò ipsum ænigma sit. Unde Chrysostomus ait: *Problema est oratio obscurâ, &*

10. 5. 4.

In Syl. Alleg.

In Log. c. 48.

Pf. 48.

chidath

chidath

chidath

chidath

In Ps. 79. in init.

Hom. in *enigmatica, & idem alibi quoque dicit, loquar*
 Pl. 48. *problemata à constitutione mundi.* Ità videlicet
 etiam legit illa verba ex Psalmo 77 'supracitata.
 Quæ Mattheus Evangelista paulò aliter effert:
 Math. 13 *Eruclabo abscondita à constitutione mundi.* Illa
 35. nempè quæ Christus in parabolis dicebat, erant
 enigmatica, & penè ignota ab initio seculi. Unde
 ubi legitur problema in his locis, propositionem
 obcuriorem, & intellectu difficilem subindicat.
 Ulti jam vidimus quòd aliquando in Textu nostro
 sumatur propositio: & ubi Noster habet, *Aperiam*
in psalterio propositionem meam; Hier., Heb., &
 Chald. legunt, *Pandam enigma meum in citharâ.*
 Hæc vox problema in nostro Vulgato non habetur
 nisi in lib. Judicum, de propositioe illâ, quam
 nuptiarum sodalibus Sampson cum sponsione pro-
 posuit, dicens: *Proponam vobis problema.* Et
 ità sæpius in hoc capite 70 scribunt *problema,* &
 Hebræus *chidib,* enigma. Quod legenti satis patet
 verum enigma esse: *De comedente exivit ci-*
bis, & de forti egressa est dulcedo.
 PROBOLA: *προβόλη*, *probolè*, p. b., prima pars
 phalangis, sive status pugilis in proinctu stantis,
 intentio, seu oratio crimen seu debitum alicui ob-
 jiciens. Item est projectura, & protectum, seu
 pars tecti prominens, &c.: à verbo dicto *proballo*,
 profero, promo. Significat ergò probola aliquid
 prominens, vel aliquid anterius prolatum, unde &
 productio vertitur ab aliquibus. Ità vocè usus est
 Tertullianus, qui de quinque primis hæresibus dis-
 ferens ait: *Postea Basilides hæreticus erupit: hic*
esse dicit summum Deum, nomine Abraxam, à
quo mentem creatam, quam græcè νύ appellat,
&c., deinde infinitas Angelorum ediciones, & pro-
bolas. Dicit Interpres quòd probola sit prima pars
 phalangis: etiam Pamelius hinc accipiat ut syno-
 nyma ediciones, & probolas.
 PROBOSCIS: *προβόσκis*, *proboskís*, rostrum
 elephantis, & muscæ, quòd latinè promuscis etiam
 appellatum. Vox est composita à præpositione *pro*,
 ante, & verbo *bosca*, *bosco*, pascio. Quia
 proboscide elephas in anteriore corporis parte po-
 sita seipsum pascit, dum proboscide adinstar ma-
 nus utitur, ut ori suo cibos immittat. Èa quoque
 inimicos corripit, & arripit, ut dejectos trucidet:
 adeoque proboscis est illi manus, & arma, ut mi-
 rabilia prorsus ipsa operetur. Idèd, ut ait Pier.
 Valerianus, ipsa elephantis promuscis, apud Ægyp-
 tios, hominis suis viribus pollentis, & alterius non
 indigentis fuit hieroglyphicum: *quòd talem tan-*
tamque habeat, ut ea una officii ferè omnibus, il-
li optimè sufficiat. Narrat inter cætera visos no-
 strâ cæte, gladium longitudine duorum cubitorum
 ad promuscidem alligatum gestantes, atrocissimas
 in bello cædes edidisse. De elephanto loquens S.
 Epiphanius ait: *Proboscidem habet, quâ quæ ip-*
sam adorantur animalia percunt. Hæc cibum, &
 potum sibi ministrat, non enim habet compa-
 ges, propensaque pascitur, genua haud incurvans.
 Hæc proboscide refert feminam mandragoram col-
 ligere, ut mari tradat, sicque provocet eum ad con-
 cubitum. Quod Evæ, pomum vetitum Adamo
 porrigenti, applicat, post cujus comestionem libi-
 dinis proritamentum experti sunt: quæ ante pec-

catum nulla insurgebat. Elephantos verò nunquam
 commiseri, nisi prius mandragoram degustent,
 refert ex Michaële Glycâ Physiologi Interpres Cõ-
 salus Ponce. Quia verò proboscis, seu nasus, cæ-
 teris corporis partibus tenerior, dum venatorum
 astutiâ elephas in paratam fossam cecidit, eum in
 naribus palis acutis vellicant: supervenit autem
 alius, molestos illos belluæ vexatores abigens, cui
 ipsa tamquam maximo benefactori se sponte sub-
 jicit. Ad quem morem istas belluas capiendi re-
 spexisse videtur S. Textus, dum ait de elephanti
 venatione: *In sudibus perforabit nares ejus.*
 PROCATALEPSIS: *προκατάληψis*, *procatálep-*
sis, præsumptio, præoccupatio. Dicitio formata à
pro, ante, & *catálepsis*, occupatio, deprehensio,
 comprehensio, &c. Est autem procatalepsis in
 oratione figura quadam, quæ adversarii objectio-
 nem præoccupat, & quâ id quod objici poterat præ-
 sumimus ad diluendum. Hæc in Hagiographis, &
 S.S. Patribus frequens occurrit.
 PROCHIRO: *προχίρος*, *prochíros*, latinè,
 propter diphthongum in i longum conversam, ha-
 bet penultimam productam, quamvis à Græcis,
 aliis regulis utentibus, statuatut accentus in ante-
 penultimâ. Ità voce græcâ dicitur expeditus, fa-
 cilis, paratus, qui est in promptu, vulgaris, &c.:
 eò quòd ad manum sit. Nam *pro*, præ, ante, &
chir, manus, quasi præ manibus sit: & *pro-*
chiro logos, sermo omnibus notus. Hinc Prochi-
 ron, p. l., juris totius epitome, quasi obvia, & om-
 nibus expedita juris methodus ab Harmenopulo
 vocata. Procherium legitur in Cassiano, dum nar-
 rans quòd aliquando ferventiores monachi præ di-
 vinis solitam refectioem obliviscerentur, ait, *Sep-*
tem paxamaciogram paria sequestratum in proche-
rio, idest amanensit sporta die sabbati reponun-
tur, ut refectio prætermissa non lateat. Ubi dicit
 Annotator quòd græcè *προχίρον*, *prochíron*, di-
 citur quiddam ad manum est, existimare quis pos-
 set hoc loco apud Cassianum legendum esse: in pro-
 chiro, idest amanensit sportâ.
 PROCHORUS: *προχόρος*, *prochoros*, p. l.,
 chororum præcedens. Fit enim à dicto *pro*, ante, &
choros, tripudium, saltatio, cætus, chorus:
 adeoque præcentorem, aut chori ductorem postu-
 mus interpretari. Nomen unius è primis septem
 Diaconis, inter tot honos Fideles, pro optimo ele-
 ctus: ut sanctè mens ministrans sacrum cætum
 præcederet, & ad virtutis, & pietatis profectum de-
 duceret. Certè bonus præcentor fuit, qui Fide, &
 sanctitate Apostolis consonans, perfectionis choro,
 tunc in primitivâ Ecclesiâ concinnè piorum auri-
 bus resonanti, optimo prævit exemplo. Et ut per-
 fectior esset virtutum harmonia, suo glorioso mar-
 tyrio, sonorum heroicæ fortitudinis actum adjun-
 gens, ad superiores choros electus est.
 PROCOETON: *προκοίτων*, *prokoiôn*, vesti-
 bulum, in quo custodes principum excubant. Com-
 ponitur ista vox ex dicto *pro*, ante, & *κοίτων*, *koi-
 taw*, cubile, aut à *κοίτων*, *koiôn*, cubiculum. Talia enim
 vestibula statuuntur ante cubilia, aut cubiculâ. In-
 de per diminutionem procoetion, antethalamus,
 antecubiculum, & *procoetos* excubitor appellatus.
 Buxtorfius vocem hebraicam *thab*, idest thalamus,

3. Reg. 14. 28.

aliquando *procoeton* vertit, & excubitorium stipa-
 torum regis exponit. Sic ubi Noster habet de scu-
 tis areis, loco aureorum, à Roboamo formati, &
 quòd, postquam excubitores regem comitati fue-
 rant, ea reportabant ad armamentarium *scuta-*
riorum; pro voce armamentarium hebraicus uti-
 tur dictione *tha*, idest procoeton, prout interpre-
 tatur ipse Buxtorfius. Hinc ipsa voce hebraicâ in
 plurali regimine *thab* utuntur 70, dum ajunt: *eis 70*
thab *thab* *thab*, idest, ut exponit Interpres la-
 tinaus, in thalamum præcursorum.
 PROCOPIUS: *προκόπιος*, *procopios*, p. b.,
 proficiens, prosper, felix. Est adjectivum à voce
προκοπή, *procopè*, felicitas, promotio, profectus,
 successus prosper. Ambos illos Procopios in Pal-
 stina ortos, Gazcum unum, Cæsariensem alterum,
 qui in studiis non exiguum profectum fecerunt, si-
 lentio præterire libet. At non ommittendus S. Pro-
 copius Martyr, qui in Fide multum proficiens, in
 viâ salutis prosperum successum nactus, ad glorio-
 sam martyrii gloriam promotus, supernâ felicitate
 donatus est.
 PRODICUS: *προδικος*, *prodicos*, p. b., prote-
 ctor, tutor, aut curator. Eruitur à verbo *προδικω*,
prodicò, causam alicujus ago: aut à particula *pro*,
 ante, præ, pro, & *δικη*, *dike*, causa, ritus, mos,
 officium, quasi qui pro alio causam agat, aut offi-
 cio fungatur. Prodicus erat ipsius regis curator
 apud Lacedæmonios: & primus ipse Lycurgus, re-
 gnus, quod aliàs facile poterat, sibi usurpare no-
 lens, Carilao nepoti pupillo, sub Prodicti nomine,
 fideliter conservavit. Prodicti ergò curatores mi-
 norum, aut tutores pupillorum optimè nuncupandi.
 PRODRAMUS: *προδράμος*, *prodrâmos*, p. b.,
 præcursor, à *pro*, ante, & *δράμος*, *drâmos*, cursus.
 Ità communiter dicitur Domini prodromus S. Jo.
 Baptista, missus ante Christum parare vias ejus, &
 perfidas Hebræorum mentes, ad suum Messiam re-
 cipiendum, dispositurus. Nam è deserto exiliens,
 suâ mirabili innocentia peccatores ad penitentiam
 incitabat, & munera solliciti prodromi adimplens,
 frequenter intonabat: *Parate viam Domini, re-*
ctas facite semitas ejus. Ità quoque secundi Chri-
 sti adventus prodromi erunt Henoch, & Elias, ex
 communi Orthodoxorum sensu. De Henoch satis
 innuit Sapiens: *Henoch placuit Deo, & translatus*
est in paradysum, ut det gentibus penitentiam. De
 Eliâ verò disertè promittit Dominus: *Ecce ego*
mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat
dies Domini magnus, & horribilis. Prodrômus
 noster, ut in Textu græco habetur, in cælum est
 Jesus Christus, dum in suâ ascensione nobis aditum
 patefecit, loca paravit, coronas adaptavit. Ubi
 advocatus, mediator, & protector noster æternæ
 salutis impedimenta removet, & suæ passionis me-
 moria Deo Patri proponit, ut placatus nos in interio-
 ra velaminis introducat: *Ubi præcursor pro no-*
bis introivit Jesus. Sicut autem Christus suos ha-
 bet prodromos; ità suos quoque præcursores ha-
 bebic Antichristus, & ipse filius perditionis ad ge-
 hennam exemplo præcurret. Ipsi prodromi fue-
 runt Antiochus Epiphanes, Nero, Diocletianus,
 hæresiarchæ, & similia scelerum monstra, Eccle-
 siæ Dei impii persecutores, & Orbis Christiani ne-

Math. 3. 3.

Ecci. 44. 16.

Mal. 4. 5.

Hebr. 6. 20.

faria portenta. In adventu istius monstrofæ bestie,
 quam graphicè describit Joannes, de mari ascen-
 dentem, cornua decem habentem, & Antichri-
 stum designantem; aderit quoque alia bestia de ter-
 ra ascendens, Antichristi prodroma, quæ faciet ter-
 ram, & habitantes in eâ adorare bestiam primaræ.
 Hæc enim erit prioris hyperaspistes, & armigera,
 ut ait Irenæus, quæ multis phalangibus stipata, &
 plurimis equitum millibus armata, ad Antichristi
 parebit imperium. Erit nempe vaserrimus impo-
 stor ipsius præcursor, & præco, ut tenet Corn. à
 Lapide cum Tertul., Ambr., & aliis, qui falsis mi-
 raculis, & magnâ potentiâ Antichristi famam dis-
 feminabit. *Habebat cornua duo similia agni,* idest
 affectatam vitæ sanctimoniam, & fictam patrandor-
 um miraculorum potestatem.
 PROECTHESIS: *προεκθεσις*, p. b., præex-
 positio. Est enim à *pro*, ante, præ, & *ecthesis*, ex-
 positio, de quâ suo loco. Proecthesis, ut ait Quint.
 l. 9., est figura, seu modus loquendi in oratione, cum
 prius dicimus quid fieri oportuerit, deinde quid fa-
 ctum sit. Alii dicunt esse orationis propositionem,
 in quâ id quod controvertitur ante oculos poni vi-
 detur. Hæc quoque figura in sacris Scriptoribus
 non desideratur.
 PROEDRUS: *προεδρος*, *proedros*, latinè in
 prosâ penultimâ brevi, in versu communi. Ità præ-
 ses dicitur: & sicut hæc vox latina dicta est, ex eo
 quòd præses præ aliis, seu ante alios sedeat; ità
 proedrus dicitur est à *pro*, ante, præ, & *edra*, *bé-
 dra*, sedes. Erat proedrus inter præcipuos Eccle-
 siæ græcæ Officiales. Ità Codinus habet: *Proedrus*
Heracleæ, qui erat inter honoratissimos, & exar-
chus Thraciæ, & Macedonia. Heracleensis autem
 Exarchus erat maximæ dignitatis, cum esset unus
 ex tribus Autocephalis: & hujus unus ex suffraga-
 neis erat olim Episcopus Constantinop., antequam
 hic Imperatorum fretus favore, Patriarchæ nomen
 sibi usurpasset. Prohedri, ut aliqui dicunt, erant
 præfides magistratus quidam primi subsellii, qui-
 bus nempe cæteri omnes sedendi loco cedebant.
 Sed absolute proedri dicitur: nam in compositione
 spiritus ille asper, seu aspiratio, solet omitti.
 PROELEUSIS: *προελευσις*, *proeleusis*, proces-
 sus, progressio, à *pro*, præ, ante, & *eleusis*, adventus.
 Aut potius ab ipso verbo *προερχομαι*, *proer-
 choma*, exeo, præco, proeo, deducenda. Nam in
 fut. facit anomalè proeleusomæ. Proeleusis ab ali-
 quibus per synecdochen accipitur pro illâ proces-
 sione ab Ecclesiâ fieri solitâ, atque inter alios Luit-
 prandus citatur.
 PROEPIPLEXIS: *προεπιπλεξις*, *proepi-
 plexis*, anteinceptio, seu objurgatio anticipata. For-
 matur ista vox à sæpius dicto *pro*, ante, & *ἐπιπλεξις*,
epi-plexis, increpatio: quæ fit à secundâ perso-
 nâ præter. pass. verbi *ἐπιπλέω*, *epi-pletto*, increpo,
 castigo, objurgo. Hinc proepi-plexis dicitur antere-
 prehensio, seu præventio reprehensionis, cum quis
 semetipsum verbo arguens alienam correctionem
 prævertit, & declinat. Hæc inter figuras oratorias
 recensenda, & apud sacros Scriptores observanda.
 PROGNOSIS: *προγνωσις*, *prognosis*, latinè pe-
 nultimâ productâ, quamvis à Græcis acuatut ante-
 penultimâ. Est præscientia, providentia, præsa-
 gium,

Ap. 13. 12

v. 11.

In legat.

gium, præcognitio. Fit à verbo προγνωσκω, prognosco, præscio, decerno; cujus secunda persona præc. pass. προγνωσθη, prognosce, præcognitus es, & hinc ablato augmento fit prognosce. Sæpius accipitur pro illâ cognitione, vel conjecturâ, quam quis format ex aliquibus signis de futuro rei eventu. Unde à tertiâ personâ fit prognosce, prognosce, idest futurâ rei signum. Talia sunt Hippocratis prognostica; sicque multa observantur à Medicis de sanitate, & morbis, de salute recuperandâ, vel morte incurrendâ. Multa etiam alia prognostica ex naturalibus scientiis, sine divinatione illâ, quæ inter superstitiones recensetur. Nam Astrologi, Meteorologici, Phisici multa signa naturalia observant, ex quibus tamquam ex causis, vel tamquam ex coëssedibus, ab eadem causâ provenientes, futuri dependent eventus, aut eorum cognitio. Inter meteorologica debet illud vulgatum referri, à Christo Pharisæis exprobratum, Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum enim est celum, & mane: hodie tempestas, rutilat enim triste celum: atque sic accidere ut plurimum notatur: cujus ratio in Meteoris assignatur. De quibus supra nonnulla dicta sunt.

Matth. 16

PROGRAMMA: προγραμμα, programma, scriptio, edictum, scriptura pro foribus proposita, inscriptio alicujus rei venalis. Deducitur à verbo προγράφω, proglypho, præscribo, antefscribo, describo: cujus præc. pass. est προγραφή, proglyphma, & hinc rejecto augmento fit programma. Est etiam tabula suspensa in quâ scribuntur edicta: & pro ipso edicto est usitatum. Nam dicta dicuntur à Græcis programmata. Item programma est præceptum, aut exemplum: cum hæc quoque præscribantur: istâ voce inter ceteros utitur Drexellius ad Lectorem.

PROGYMNASMA: προγυμνάσιον, progymnasma, præexercitatio, seu præexercitamentum. Oritur ista vox à toties dicto pro, præ, & verbo γυμνάζω, gymnaço, exercito: quod in præc. pass. facit προγυμνάσιον, geygymnasma, exercitatus sum, unde gymnasium, exercitatio. Hoc verbum ortum habet à gymnasio, ubi nudi exercebantur athletæ: & inde factum verbum gymnaço, quod extenditur ad qualibet exercitia significanda. Progymnasmata vocari possunt ad quamlibet scientiam, & artem præludia, in quibus exercentur tyrones, antequam ad penitiores introducantur artis difficultates. Veluti Summulæ respectu Logicæ: sicque Aphthonius suas ad Rhetoricam exercitationes progymnasmata nuncupavit.

PROHYPARXIS: προυπαρξίς, prohyparxis, præexistencia. Componitur ex dictâ particulâ pro, præ, & υπαρξίς, hyparxis, existencia: à verbo υπάρχω, hyparcho, sum, adsum. Inter alios Origenis errores nota est ab ipso asserta prohyparxis, seu animarum ante corpora præexistencia: quam à Platonis scholâ in Ecclesiam iniecit. Error hic prolixè refutatur in Epistolâ Justiniani Imperatoris ad Men-nam, Urbis Constantinop. Archiepiscopum, à Baronio citatâ: adductis in contrarium variis rationibus, & S. S. Patrum autoritatibus. Et primùm quidem in omnes ejus errores acriter invehitur piilimus Princeps: Quis prorsus, inquit, Christianorum ju-

An. Chr. 38. N. 33

N. 36.

stineli Origenem, ejusque prava scripta tueri, qui tot blasphemias direxerit, omnibusque ferè hæreticis tantam exitiis, ac blasphemiam materiam præbuerit, ac idcirco pridem à S. S. Patribus anathemati subiectus sit, unâ cum sceleratis ejus dogmatibus. Et meritò talem censuram à principe orthodoxo meritis est Adamantius, de quo tritum est tale adagium, eum itâ scripsisse, ut ubi benè, nemo meliùs; ubi malè, nemo pejùs: cujus errores aliunde satis constant. Sciens tamen Imperator ad tribunal suum non pertinere ejus hæreses condemnare; idèd Mennæ scribit, ut synodum congreget, à quâ ipsius errores condemnentur, quod & factum fuisse testatur Baronius. Sed illum de præexistentiâ errorem à scholâ platonica, & Manichæorum deliriis emanasse, refert eadem Justiniani Epistola, inter cætera de Origene dicens: Quique primùm mentes quidem, & sanctas virtutes fuisse asserat, dein de contemplationis satietatem cepisse, ac in deterrius conversas, idcirco à Dei amore refriguisse, sicque græco nomine appellatas ψυχάς, psychas, sup- plii causâ corporibus esse inditas, quod vel solum ad ejus damnationem satis erat, cum à paganorum ortum sit impietate. Non solum Origenes de ceterorum hominum animabus hunc errorem commensus est; sed etiam de ipsâ Christi animâ, quam præexistisse, eique Deum Verbum esse unitum, antequam à Virgine incarnaretur, opinatus fuit. Errores de præexistentiâ inter alios amplexatus est Theodorus Mopsuestenus, ut & fecit Evagrius quidam Eremita diaconus, & Dydimus monachus. De quibus Cosmas venerabilis diaconus ex vitâ S. Sabæ apud septimam Synodum, actione 1. dixit: Ita-

Ex Cal. 104.

N. 84.

N. 37.

Noris diff. de Syn. V. c. 6.

PROLEGOMENA: προλεγόμενα, p. b., ea quæ prædicuntur. Videlicet à verbo προλέγω, prolego, prædico, ante dico: eò quòd pro, ante, & λέγω, lego, dico. Est autem Nominat. plur. neutrum participii præsentis passivi ejusdem verbi, quod in sing. facit προλεγομενον, quod latinè unico verbo exponi non potest: sed significat id quod ante dicitur. Talia enim passiva in præsentis Latini non habent, & idèd circumlocutione opus est. Istâ voce plurimi Authores utuntur, dum in suis operibus multa prænotanda dicuntur, quæ ad scribendorum explanationem, methodi expositionem, eorumque intentionem assequendam magnoperè conducunt.

PROLEPSIS: προλήψις, prolepsis, hæc vox à variis variè explicatur. Et quidem juxta ejus etymon, optimè vertitur præoccupatio, præsumptio: quamvis ab aliquibus dicatur occupatio. Figura nempe rhetorica, cum id quod obijci nobis potest, præoccupamus ipsi, atque diluimus. Derivatur à verbo προλαμβάνω, prolambano, præoccupo, præsumo: scilicet ab ejus secundâ personâ præteriti passivi. Idèd Jurisconsulti prolepsim vocant præsumptionem, quæ

L. 1. de Divin. & 1. de nat. Deor.

quæ propriè est opinio anticipata, quæ priùs animû occupat. Hinc Cicero etiam illam anticipationem, quam de Diis habemus, seu cum de iis multæ opiniones mentem præoccuparunt prolepsim vocavit: & ab eodem passim prænotio, seu antici patio vertitur, cum multa in sermone anticipatè profertur. Et hoc sensu ferè prolepsis à sacris Authoribus sumitur: quam Augustinus nonnunquam anticipationem appellat, nonnunquam etiam præoccupationem. Quæ quidem in hoc consistit, dum aliqua antè dicitur, quæ posteriore loco dicenda erant: vel res, aut personæ aliquo nomine donantur, quod non tunc habebant dum res narrata contigit; sed aliquo subsequente temporis intervallo. Hæc figura licet in Scripturis frequens; itâ variis in locis ab eodem S. Doctore observata. Priore modo annotavit loqui sacrum Textum, dum narrat de vase manâ repleto, repositum fuisse ab Aaron ante testimonium, seu arcam fœderis: Possitque illud Aaron in tabernaculo reservandum. Cum tunc necdum constructum esset tabernaculû, aut arca fœderis fabricata. Hoc enim modo scriptura dixit per prolepsim, quod postea factum est, cum esse cepit tabernaculum testimonii. Posteriore modo de personarum, aut rerum nominibus postea impositis prolepsim vocat, dum observat Josue Ben Nun, seu Jesum filium Nave (qui hoc nomine tantumquod in Lib. Numerorum, paulò ante ingressum in terram promissionis donatus est, cum priùs Osee vocaretur) eo nomine in Lib. Exodi appellatum: quamvis res in hoc libro narratæ aliquot annis ante ipsius nominis acciderint impositionem.

Ex. 16. 34.

Sup. Ex. 1. 2. q. 61.

Aug. 10. 9.

Ezech. 30. 14.

c. 3. 8.

L. 3. c. 1.

c. 3. 8.

Sed per prolepsim, hoc est per præoccupationem anticipat Scripturas, quod postea factum est. Omnia quippe ista postea quàm facta sunt, scripta sunt, ac per hoc quando factum est quod commemoratur, nondum vocabatur Iesus, sed quando scriptum est, iam hoc vocabatur. Et ut multa similia silentio præteream, ne laxius noster sermo evagetur; annotare sufficiat quòd per prolepsim dicit noster Textus, Et faciam judicia in Alexandria: quæ profectò Ezechielis tempore, aut non existerat, aut tali nomine non appellabatur. Nam Alexander M., à quo hæc civitas constructa, vel ampliata nomen accepit, pluriquam 200 annis post istum Prophetam Ægypto potitus est. In Textu tamen hebraico, & chaldaico urbs ista Nò vocatur, de quâ in voce Alexandria, quæ, ut ex prophetâ Nahum colligitur, magnitudine, & præstantiâ Ninivæ non cedebat. Ejus ambitus, ut habetur ex Diodoro Siculo, erat 60 milliariarum: ipsâque à Nabuchodonosore excisa, ab Alexandro instaurata, suoque nomine Alexandria vocata. Et itâ etiam à Nahum Alexandria populorum per anticipationem fuit appellata. A prolepsi prolepticus, p. b., græcè προληπτικός, prolepticós, quasi præoccupativus dicitur, aut ad anticipationem pertinens.

PROLOGUS: πρόλογος, prologos, p. b., præfatio. Fit à dictâ sæpius præpositione pro, ante, & λόγος, logos, sermo. Est enim prologus ille sermo, seu oratio, quæ aliam antecedit, in qua specialiter ea, quæ ad Textum, aut sermonem sequentem conferunt, prædicuntur. In S. Scripturâ unum habemus prologum in Ecclesiastici librum, qui etiam est pars S.

Textus, ejusdem cum reliquis autoritatis, utpotè in vulgatâ Editione ipsi Scripturæ insertus. De his autem partibus Tridentinum anathema fulminat in eum, qui libros ipsos integros, cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesiâ catholicâ legi consueverunt, & in veteri vulgatâ latinâ editione habentur, pro sacris, & canonicis non susceperit. Fuit autem iste Prologus græcè editus, ut & totus liber græco idiomate donatus à Jesu juniore, Jesu filii Sirach, qui Ecclesiasticum hebraicè scripsit, nepote. Varii quoque reperiuntur prologi inter S. S. Patrum, & sacrorum Doctorem scripta. Ut plurimum enim aliqua præfari necesse est, ut dicendorum faciliùs lector assequatur intelligentiam. Inter alios prologos, quos multos in S. Scripturam edidit D. Hieronymus, eminet ille, galeatus ab ipso nuncupatus. Quia sicuti galea multis capitibus, itâ iste prologus multis libris adaptari potest, cum ipsis sit communis: ut Magri annotavit ex Sulpitio. Potuit etiam Hieronymus allusivè ad illa Pauli verba: Galeam salutis assume, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Nam cum in hoc prologo maximus iste Doctor de Libris canonicis, verbum Dei continentibus, qui ab apocryphis discriminantur, nonnulla præloquatur, meritò galeati nomen prætulit, cum ipso multa infidelium tela, Scripturarum auctoritati, & puritati infidantia, retundantur. Talis tituli rationem assignat ipse Hieronymus; Hic prologus scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris, quos de Hebræo vertimus in latinum, convenire potest: ut scire valeamus, quidquid extri hoc est, inter apocrypha esse ponendum. Aliqui tamen libri postea reperti sunt canonici, qui D. Hieronymi temporibus inter apocryphos recensebantur. De quibus jam nullus datur ambigendi locus.

Sess. 4.

Eph. 6. 17.

Ep. 1. 66.

PROMETHEUS: προμηθεύς, promethèus, latinè penultimâ correptâ si vox sit quadrifyllaba, alioquin si trifyllaba sonaretur, accentus in eâ colloccatur. Propriè eum significat cui, ante rei aggressionem, consilium suppedit; à verbo προμηθεύω, promethèo, consulo, prospicio, provideo. Ab hoc fit & προμηθής, promethès, prudens, considerator, providens, & in neutro ipsam providentiam designat, quæ & προμηθεύα, promethèia, sed latinè diceretur promethia, p. l. Prometheus, juxta Poëtarum fabulas, post Deucalionis cataclysmum, hominem ex luto formavit, & Palladis ope in celum conscendens, accessâ face, lumen à sole fûratus, statuat à se constructam animâ donavit. Sed reverà Prometheus fuit insignis astrologus, & ut ejus nomen sonat, multarum rerum futurarum cognitione, magnâ providentiâ dotatus. Idèd Tertullianus de Deo ait: Hic est enim verus Prometheus, qui seculum certis temporum dispositionibus, & exitibus ordinavit. Eodem modo in libro de Carne Christi locutus fuit.

In Apolog. c. 18.

PROMNESTRIA: προμνηστρία, p. b., pronuba, nuptiarum conciliatrix. Fit à tertiâ personâ præteriti verbi προμνησάμαι, promnèstoma, alicui supulor, pro alio ambio, concilio: item pronubæ officio fungor. Promnestria etiam ad nuptias spirituales trahitur: nempe inter Verbi personam, & humanitatem, inter Deum, & hominem justum. Harum nuptiarum misericordia verè promnestria dicenda.

PRONAOS: προναός, pronaos, latinè penultimâ pro-

producta, et si graecus accentus collocetur in antepenultima. Est ante templum stans, protemplaris ab aliquibus vertitur, & de status dicitur ante templum collocatis. Nam pro, ante, & yads, nabis, templum. Protemplum quoque, seu aedificium, puta porticus ante templi pronaos appellatur. Et ita de porticu, aut atriis ante tepla, ut in Salomonico, constructis dici potest. Ab aliis tamen pronaos anterior pars templi, ut etiam a Vitruvio, nuncupata. Quo sensu ipsum, ut vulgo dicunt, frontispicium pronaos est appellandum.

PRONOEIA: προνοια, pronia, providentia, prudentia, cura, sollicitudo, cautio, prospectio, & a Glossa etiam provisio, consultatio, consultum. Est a verbo προνοια, pronoiō, ante omnia cogito, excogito, procuro, prospicio, &c. Siquidem vox est composita a toties dicta praepositione προ, pro, ante, pra, pro, & νοια, nōia, mens. Ab ipso verbo fit etiam pronoiēs, provisor, & pronoiōs, providus, circumspēctus: unde & pronoiōs, animi vis, & facultas providendi. Pronoiā tam Deo, quam hominibus prudentibus attribuitur. Haec anthropine pronia graecè apud Xenophōtem: & apud D. Chrysostomum pronia psobon, pronoiā, seu cura pauperum appellatur.

PROOECONOMIA: προοικονομία, prooiconomia, latinè penultima correpta, nisi graecus accentus ex usu in eā retineatur. Est praevia gubernatio domestica, procuratio, seu cura praevia. Nam prooiconoiō est procuro: scilicet a pro, ante, & oiconomia, de qua suo loco. Dicitur absolute prooiconomia praemissa dispositio: & specialiter est figura apud Poetas non infrequens, cum de re disparatā locuturi, aliquid ita disponunt, ut quod sequitur non ita ex abrupto proferatur. Quod & in Oratoribus observare licet. Alias omnis oiconomia prius cogitata, & praemeditata, prooiconomia dici potest.

PROOEMIUM: προομιον, prooimion, p. b., praeludium. Eius origo est a dicto pro, ante, & oimion, imie, cantilena, sermo, via: ita ut prooemium sit illud quod alicui cantilenae praecantitur, aut praeluditur. Unde prooemia dicuntur illa, quae sermōni alicui in dicendo tamquam quaedam praeludia anteponuntur. Quo sensu prooemium est ejusdem cum prologo significationis.

PROPÆDIA: προαιδία, p. l., rudimentum, prima disciplina, quam praescire oportet antequam ad altiorum accedatur cognitionem. Itā dicta a verbo προαιδία, propaiaō, praedico: a cujus primā personā praet. pass. fit & προαιδία, propaiaō, & propaiaōmata sunt rudimenta, praeludia, liberales artes, quae ante Philosophiam, & Theologiam doceri debēt. Vel dic quod propaedia sit prima institutio, ab eodē pro, ante, & aia, de qua suo loco. Sicq; prima puerorum eruditio, & institutio (cui magnā curā incumbendū, ut teneris animis congruo tēpore boni mores inferantur) propaedia optimè dicitur.

PROPATOR: προπαιτης, propator, latinè propter vocalem brevem penultima correpta. Sed a Graecis in eā ponitur accentus quia ultima est longa, quod a Latinis non observatur. Itā dictus primus pater, principium alicujus generis, progenitor: a pro, ante, & πατης, patēr, latinè pater. In delicti Valentini pleromate pro primo patre inter suos

Æones Bythos statuitur. Itā refert Tertullianus dicens: *Introducitur enim pleroma, & Æones 30: exponit autem per syzygias, idest conjugationes quasdam. Nam dicit imprimis esse Bythos, & silentium, &c. Postea subjungit Christum missum ab illo propatore qui est bythos.*

PROPEMPTICUS: προπεμπτικός, propempticós, p. b., deductivus, comitativus latinè reddi potest. Erigitur enim a verbo προπέμπω, propembo, comitor, deduco honoris gratiā, praemitto. Hinc προπεμπή, propembé, talis deductio: illiusque verbi tertia persona praet. pass. est vocis propempticós formativa. Eam habet Gloss. Cyr., & propempticum carmen dicitur, quo discessurum honoramus, & quasi comitatur. Ex his intelliges illum titulum apud Sardonium, *Propempticon ad libellum.*

PROPHETA: προφήτης, prophētes, p. l., & ita quoque prophetes aliquando latinè dicitur. Vox est derivata a verbo προφητι, próphēmi, praedico, seu a dicto pro, pra, & φημι, phēmi, dico: eò quod ad Prophetas spectet futura praedicere. Latius tamen aliquando sumitur, sicuti propheta, & verbum prophetare, de quibus agitur postea. Ab Hebraeis *Navi* dicitur vates, & propheta, a radice *nava*, seu potius *nibbi*, prophetavit. Primus in Scripturis Abraham propheta vocatur: cum raptā ejus uxore a rege Gerarā a bimelecho, huic raptori dixit Dominus: *Nunc redde viro suo uxorem, quia propheta est, & orabit pro te, & vives.* Hic propheta dicitur, non tantummodo, quia multa futura praecognovit; sed etiam ut Dei servus, & amicus, quales solent esse Prophetae: adedque potentiores ad impetrandum, ad miracula patranda, & ad scelera vindicanda efficaces. Plures tamen ante Abraham Prophetas fuerunt. Quis enim ambigat Adamum, & alios sanctos Patriarchas prophetasse? Uti & Henoch ab Adam septimus, ipsum videlicet Adamum includendo. Itā testatur Judas Apostolus: *Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Henoch.* Plurimi enim prophetiam agnoscunt in hisce Adami verbis: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Quibus verbis significatum fuisse magnum Sacramentum conjunctionis Christi cum Ecclesiā innuit Apostolus: adedque Adamum futuram Christi incarnationem praedixisse conjectant. Sed antequam alios famosiores prophetas recensamus, etiam aliquando pseudoprophetas, hebraicè *neviim*, a dicto singulari *navi*, & latinè prophetas appellatos fuisse juvat observare. Itā Michæas filius Jemla, verus Domini propheta, dixit regi Achab de ipsius divinis, perperam ei adlabentibus, & prospera falsò annunciantibus: *Eccè Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum.* Sicque 70 legunt *προφητων ψαυη, propheton psauē, idest prophetarum ejus.* Et eò magis prophetae dicuntur illi, qui etsi scelerati futura tamen verè praenunciant. Quod non solum Joannis auctoritate roboratur, de Caiphā impio Pontifice dicens, *Cum esset pontifex anni illius prophetavit, sed praesertim de illis, qui vera nunciantes, quamvis ad graviora scelera sollicitantes, tamen prophetas vocantur: Si surrexit in medio tui prophetes,* Prout & apud 70 *prophētes* exaratur. Ubi loquitur Moyses de illo qui vera praedixit: tamen eò quod

De praescrip. contra haer. c. 49.

f.

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

נבי

Matth. 11. 11. Luc. 7. 18.

Ex. 7. 1.

Ex. 4. 10. 7. 30.

Ex. 4. 14.

2. Par. 35. 25.

Gen. 1. 27.

Eph. 5. 30.

Gen. 1. 27.

2. Par. 18. 22.

De Civ. Dei 1. 18. c. 11.

10. 11. 5.

Deut. 13. 1.

ad idololatriam hortetur, non esse audiendum admonet, quem & idē somniorum fictorem vocat, ad verorum Prophetarum, Dei impulsu, & monitu futura annunciantium, distinctionem. Sed abstracto a falsis prophetis, abusive prophetarum nomine insignitis, aut a scelestis, etsi vera prophetantibus; non idē quodcumque ista vox de viris probis praedicatur, statim intelligitur eos strictiore modo prophetas fuisse. Nam etiam in Scripturis nonnunquam prophetæ nuncupantur illi, qui divinis vocabantur laudibus celebrandi. Et sic in sequentibus vocabulis; cum de Saule inter prophetas agēte, & prophetante occurret mentio, disertius explicaturi sumus. Judei omnes Sanctos Prophetas vocabant, ut annotat Jac. Tirus ad illa verba: *Inter natos mulierum non surrexit major.* Nam Lucas habet, *Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est.* Alia praeterea est vox *propheta* in Scripturis acceptio. Nam cum prophetare etiam significet interpretari, ut patet ex toto Capite 14 prioris ad Corinthios Epistolae; etiā propheta interpretis appellatur. Et itā intelligendum id quod dixit Dominus Moyfi, eum ad Pharaonem mittendo: *Aaron frater tuus erit propheta tuus.* Sicque 70 legunt *prophetes*, & Textus hebraicus cum affixo secundae personae dicit *neviicha*, propheta tuus. Nolebat quippe Dominus ut Moyses cum Pharaone multis sermonibus ageret, vel majoris auctoritatis conciliandae gratiā: aut certe quia Moyses *impeditioris*, & *tardioris* erat *linguae*, ut ipsemet de se fatebatur, & *incircumcisus labiis.* Quare jubebat Dominus ut Aaron esset ejus interpretis: sicque dicebat: *Aaron frater tuus lovetes, scio quod eloquens sit.* De Asaph, Heman, & Idithun, insurgere potest quaestio, cur regis Prophetæ vocentur, seu, ut hebraicè legitur *chozim* regis, idest videntes, seu prophetæ, a singulari *chozēh*, videntis; & apud 70 *των προφητων βασικας, ton propheton basikos*, idest prophetarum regis. Sed nos opinamur itā dictos fuisse, eò quod Rex David in Domino consulendo potissimum eorum uteretur operā. Aut potius, quia isti insignes erant cantores, cumque prophetia etiam pro cantu divino sumatur, & hi coram rege, cum filiis suis canere solerent; idē regis prophetæ nuncupati. Quod luculentius comprobatur ex cap. 25 prioris Paralip. libri, ubi dicitur eos cum liberis suis, in citharis, & aliis instrumentis musicis juxta regem prophetasse.

Sed ut ad strictiorem istius vocis significationem convertamur; per Prophetas specialiter illi intelliguntur, qui divini sapientia illustrati, honoris divini zelo armati, mira nonnunquam patrando virtute donati, occulta populo pandebant. Hos miro eloquio super Mundi Sapientes extollit Augustinus, quos apud Israelitas pro Philosophis, & Theologis, pro Doctores, & Concionatoribus fuisse demonstrat. *Ipsi eis, inquit, erant Philosophi, hoc est amatores sapientiae, ipsi sapientes, ipsi theologo, ipsi propheta, ipsi doctores probitatis, atque pietatis. Quicumque secundum illos sapit, & vivit, non secundum homines, sed secundum Deum, qui per eos locutus est, sapit, & vivit.* De hisce verò antiqui Testamenti Prophetis meritò queri potest, quis eorum maximus fuerit Propheta? Et quidem

Nic. Liranus variis rationibus evincere conatur Davidem inter omnes primas sibi vindicare. Sed D. Thomas contendit Moysen omnibus palmam in hoc Dei dono praeripere, cujus auctoritas maximè fulcitur hisce divini Eloquii verbis: *Non surrexit propheta ultra in Israël, sicut Moyses.* Quod probat ex quatuor illis, quae in prophetiā considerari solent: scilicet ex visione intellectuali, & imaginariā, denunciatione, & per miracula confirmatione, in quibus aliis fuit longè excellentior. Nam quoad intellectualem visionem, ipsam Dei essentiam vidit. *Quantum ad imaginariam visionem, quam quasi ad nuncium habebat, non solum audiens verba, sed etiam videns loquentem, etiam in specie Dei, non solum in dormiendo, sed etiam in vigilando.* Quoad denunciationem, quia ipse toti populo fideli, ex Dei personā Legem ferens, loquebatur: alii verò ad ejus Legis inducebant observantiam. Denique quantum ad miraculorum operationem, quae fecit infidelium toti populo, videlicet omnibus Aegyptiis. Patet tamen Angelicus Doctor alios Prophetas, quantum ad aliquid Moysen superasse. Nam etiam Moyses Davidi sit ob essentiae divinae visionem praefendus, David tamen Moysen superavit pleniori cognitione, & majori Mysteriorum Incarnationis dominicae expressione. Quoad miracula verò alicui Prophetae, ut Josue, & Helias, secundum facti substantiam, majora fecerunt. Ille quidem in sole sistendo; hic verò in mortuo ab inferis resuscitando. Sed tamen, ait S. Doctor, *miracula Moysi fuerunt majora secundum modum faciendi, quia sunt facta toti populo.* Joannes Baptista quidem, ut ex supradictis constat, Moysen antecellit; sed ad novum Testamentum pertinet: *Propheta & lex usque ad Joannem prophetaverunt.* Lirani objectionibus expressè non respondet S. Thomas, cum fuerit ei uno seculo anterior, eis tamen satisfacit Card. Cajetanus, ut in ejus Commentariis cernere licet.

Inter veteris Testamenti Prophetas 17 fuerunt, quorum prophetiae literis consignatae ad nostra secula pervenerunt, & ad Orbis finem sunt duraturae. De quibus ait Augustinus longè aliter, ac seculi Sapientibus evenisse: qui sic inter se dissentiunt, dum omnes in multis aberrant a metā veritatis. Sed *Prophetae ipsi sancti pauci esse debuerunt, ne multitudine vilesceret, quod clarum religione esse oporteret, nec tamen ita pauci, ut eorum non sit miranda consensus.* Hi omnes pauciores, quam 270 annorum spatio, vixerunt. Nam ab Ozia regno, quo primus floruit, ad Darium Hykaspis filium, quo ultimus, exactiore peracto calculo, non plusquam 260 anni effluxere. Ex quo intelligitur eos Graeciae Sapientibus esse antiquiores. Etsi Orphæus, & Linus sint hisce Prophetis priores; ipsos tamen Moyses, & tot Patriarchae praecesserunt. Unde Tertullianus Gentilibus ait: *Ceteri prophetae etsi Moysi posthumant, extremissimi tamen eorum non retrosores deprehenduntur primoribus vestris sapientibus, & legis, & historicis.* Pamelius, & alii legunt *non retrosores*: cum nulla, ut ait Gerda, prius esset negatio. Etenim retrosores est antiquior in hoc Authore, prout ab eodem ejus observatur Interprete. Quatuor majores Prophetas, & duodecim Minores itā ob brevitatem appellati, recensentur. Inter quatuor

In Prae. sup. Plu. mos.

Deut. 34. 10.

D. Thom. 2. 2. q. 174. a. 4.

Sup. ad 1. 13.

Matth. 11. 13.

30.

Sup.

In Apolog. c. 19.

tuor

tuor primus Baruch adiungitur, qui Jeremiae scriba fuerit: de cuius libri autoritate, etsi plerique Orthodoxi antiquitus dubitaverint, nunc tamen ob Concilii Florentini, & Tridentini definitionem, omne dubium exemptum est. Antiqui verò Patres, qui eum inter Libros canonicos non enumeraverunt, facile sub Jeremiae prophetiâ eum comprehendunt. Omnes isti Prophetæ in Judæorum idololatriam, & alia invehuntur scelera: atque varia de Christo, & de Lege inspergunt evangelicâ. Inter ipsos primus est tempore Osee, qui cœpit prophetare sub initium regni Oziae, seu Azariae regis Juda, duobus, aut tribus annis ante Olympiadum initiû, quæ anno quinto inceperunt ejusdem Oziae, anno Mundi 3230, adedque 770 annis circiter ante Christi nativitatem. Eodem Azariae anno quinto, aut sexto, Prophetas egerunt Jaël, & Jonas: anno 23 Amos; anno 25 Isaias, qui ferè per annos 90 prophetavit, cum tandem impii Manassis iussu ferrâ lignâ dissectus est. Incepit ergò florere tribus annis ante Romam conditam. Urbis etenim fundamenta jacta anno Oziae 28, seu anno 3 sextæ Olympiadis, si doctissimo Varro fides adhibenda. Sub Jonathan Oziae filio fuerunt Prophetæ Abdias, & Michaas: sub Ezechia rege floruit Nahum, & sub initium regni Josiae vixerunt Habacuc, & Sophonias. Undecimus recensetur Jeremias, cujus prophetia initium sumit à decimo tertio anno regni Josiae: usque dum anno quinto post excisam sanctam Civitatem, & Templum, in Ægypto ab ipsis Judæis, quos ob lapsum in idololatriam acriter arguebat, lapidibus obrutus est. Tunc Baruch ex Ægypto Babylonem se contulit, ubi & Librum à se conscriptum, coram Jechoniâ, & captivis Judæis legit. Duodecimus tempore inter Prophetas est Ezechiel, cujus prophetiæ exordium anno quinto ultimi Judæi regis Sedeciae consignatur: & post annos 22, in captivitate babilonica, à Judæorum iudice fuit martyrio coronatus. Post hunc Baruch decimus tertius enumeratur. Decimus quartus Daniel, anno mortem Ezechielis subsequente, imperii Nabuchodonosoris 36, prophetare cœpit. Darii Hytaspis tempore è captivitate reduces, Aggæus, Zacharias, & Malachias, prophetandi munere in Judæâ functi sunt. Inter omnes V. & N. Testamenti Prophetas, procul dubio longè præeminet Christus: ut meritò de ipso dixerint turbæ, Prophetam magnum surrexisse. Atque de ipso ad literam à multis S. S. Patribus Moysis verba intelliguntur: *Prophetam (etiam 70 propheten) de gente tuâ, & de fratribus tuis faciat me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies.* Etsi Vatablus, & Em. Sâ hoc exponant ad literam de Josue, & allegoricè de Christo. Multi quoque literaliter interpretantur de Christo, & aliis Prophetis Moysen subsequenter. Aliqualis autem similitudo inter Christum, & Moysen in hoc consistit: quòd uterque Legislator, uterque populùm ab inimicis, & servitute liberavit. Uterque Fideles cibo pavit mirabili: Moyses manna, Christus Eucharistiâ. Quamvis, ut docet D. Thomas, purè Beati non possint esse Prophetæ, innixus Apostolorum Principis autoritati, à quo sermo propheticus comparatur *lucerna lucenti in caliginoso loco, & in Beatissimis nulla est caligo; tamen Christus Dominus qui*

verè simul fuit viator, & comprehensor, verus fuit propheta. Cum enim prophetia importet alicujus veritatis supernaturalis, ut procul existentis cognitionem, idque dupliciter (nempe ex parte ipsius cognitionis, quæ obscurè illam videt, & ex parte ipsius videntis, qui scilicet non est totaliter in ultimam perfectionem adductus, secundum illud, *quandiu in corpore sumus peregrinamur à Domino*) hoc secundo modo Christo, utpotè viatori prophetia competeat: & idem antonomastice Propheta nuncupatur. Propheteum templum esse in honorem alicujus Prophetæ credum testatur Magri.

PROPHETIA: προφητεια, p.l., propter diphthongum. Ut ex accètu patet trahitur à verbo προφητεω, prophetewo, vaticinor, prælagio, interpretor, quasi antistitis officio perfungor. Nam si ab ipsâ voce prophetes derivaretur; accentu in antepenultimâ græcè notaretur. D. Thomas ejus etymon eruit à προ, ante, & φωνος, phanos, quod significat lampadè, clarum, aut secundum ipsum, apparitionem. Quia, ut ait S. Doctor, *Prophetia primò, & principaliter consistit in cognitione, quia videlicet propheta cognoscunt ea, quæ sunt procul, & remota ab hominum cognitione.* Hinc apud Hebræos antiquitus vocabantur *chozim*, seu videntes, à radice *chazab*, vidit, & à Gentilibus Vates, à vi mentis. Sed quia talis cognitio ad aliorum utilitatem refertur; idèd hujus vocis etymon Isidorus à locutione, quâ Prophetæ revelata aliis manifestant, desumit. Eos enim afferit dici Prophetas, quasi præfatores, eò quòd porrò fantur, idèd à remotis fantur, & de futuris vera prædicunt. Vel potius, ut græca fervet etymologia, ab ipso verbo *prophemi*, uti superius dictum est de prophetâ. Prophetia inter novem gratias gratis datas sexta recensetur ab Apostolo. Quarum quidem essentia in hoc consistit, quòd ad aliorum utilitatem ordinentur: cum gratiæ gratum facientes in hoc ab his discrepent, quòd ad recipiendis conferantur utilitatem. Cum enim, ut ait D. Thomas, ordo rerum ad Deum in hoc consistat, quòd quedam per alia ad ipsum reducuntur; & ad hoc gratia inserviat, ut homo rectè ad Deum ordinetur, & educatur; sit ut etiam aliqui homines per alios reducuntur. Sicque duplex est gratia: *Una quidem, per quam ipse homo Deo conjungitur, quæ vocatur gratia gratum faciens, alia verò per quam unus homo cooperatur alteri ad hoc quòd ad Deum educatur.* Hujusmodi autem donum vocatur gratia gratis data. Hæc verò sunt illæ novem, quas Apostolus enumerat, inter quas est prophetia, dum ait quòd detur *alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum.* Cum autem visio prophetica nihil aliis conferat, nisi locutione proponatur; hinc sæpius prophetia pro ipsâ interpretatione ponitur: quæ significatio etiam congruit verbo græco supradictò *prophetewo*. Quare D. Paulus in cap. 14. primè ad Cor., per prophetiam ferè intelligit ipsâ interpretationem, & idèd dno linguarum ipsâ præfert, utpotè Ecclesiæ utiliorè. Nam qui prophetat hominibus loquitur ad edificationem, & exhortationem, & consolationem. Qui loquitur linguâ semetipsum edificat. Parum etenim ad proximi utilitatem confert peregrinis

I.

2.2. q. 171

2.1. c.

chazab.

Orig. l. 1.

c. 8.

2. Reg. 10.

2. 2.

D. Th. 1.

2. q. 11. 2.

1. c.

1. Cor. 12.

10.

1. Cor. 14.

3.

lin.

linguis loqui, si earum ignoretur significatio. Sed prophetia maximè est utilis; quapropter *major est qui prophetat, quam qui loquitur linguis, nisi fortè interpretetur, ut Ecclesia adificationem accipiat.* Unde ex toto capite isto satis patet per prophetiam Apostolum intelligere S. Scripturæ explicandæ donum, aut de divinis rebus verba faciendi, immò hymnos, & psalmos in Dei laudem componendi, & concinendi. Nam hæc omnia ad veterum Prophetarum munus spectabant. Propterea prophetia etiam intelligitur pro cantu, & melodiâ sacrâ. Quo sensu de Chonenâ, tempore Davidis Levitarum principe, dicitur, quòd *prophetia præerat ad præcinentiam melodiam, erat quippe valde sapiens.* In hebraico Textu legitur *mafsâ*, idèd onus, prophetia, elevatio: quia canendo vocem suaviter elevabant. Quare 70 scribunt de Chonenâ *et 71 dicitur dicitur ton dicitur, idèd, in elevatione princeps cantorum.* Et postea ubi dicitur, *princeps prophetiæ inter cantores*, 70 legitur: *et dicitur ton dicitur, idèd, princeps cantorum cauentium.* Quod disertis verbis ex cap. 25 comprobatur: ubi dicuntur segregati à Davide filii Alaph, & Heman, & Idithun, qui *propheterent in citharis, & psalteriis, & cymbalis, secundum numerum suum, dedito sibi officio servientes.* Hic in Hebræo dicuntur *nibbeim*, prophetantes, à Septuaginta *νῆς προφητῆων, nis propheteus*, quod significat eos qui paucis multa comprehendunt, à verbo *apophthegomai*, de quo in dictione *apophthegma*. Eorum tamen Interpres latinus vertit, *qui prophetabant*: nempe ita concinendo multa paucis eloquebantur. Talis erat etiam illa Saulis prophetia, quando à Samuele discedens, *insluit super eum spiritus Domini, & prophetavit*: uti 70 quoque legunt *επαφθῆναι, propheteuse*, prophetavit. Cum illo scilicet Prophetarum cuneo sibi obviam facto, spiritu Domini ductus, quamvis artis mulicæ imperitus, divinas laudes, ad sonum psalterii, & tympani, & tibiæ, & citharæ, decantabat. Hinc ob mirandam rei novitatem ortum est proverbium: *Num & Saul inter prophetas?* Aliqui tamen, inter quos D. Aug., & D. Thomas, existimant illos fuisse Prophetas propriè dictos. Quod quidem est satis verisimile, saltem in similibus psallentium choris, plerisque divino Numine afflatus verè prophetasse. Jam verò prophetia propriè dicta, & strictè sumpta solùm se extendit ad futura cognoscenda, ut & ejus indicat etymologia. Et sic eam restrinxit Cassiodorus, dum eam definit, quòd sit *inspiratio, vel revelatio divina rerum eventus inamobili veritate denuntians.* Sicque strictissimè accipitur, & ab aliis gratis gratis datis discriminatur. Secundùm D. Thomam autem ab eis distinguitur per hoc, quòd *omnia quæ sub prophetiâ cadunt conveniunt in hac ratione, quòd non sunt ab homine cognoscibilia, nisi per revelationem divinam.* Et sub his multa præterita, præsentia, & futura comprehenduntur: ad quæ absolute se extendit, atque in præteritum datur prophetia. Hæc est doctrina Gregorii Magni, qui distinguit prophetiam in eam quæ est de futuro, sicut id quòd dicitur *Il. 7., Ecce virgo concipiet*: eam quæ est de præterito, sicut *Moyles propheticè dixit, In principio creavit Deus celum,*

v. 5.

1. Par. 15.

2. 2.

μαfsâ

v. 27.

v. 1.

μαfsâ

nibbeim

2. Reg. 10.

2. 2.

v. 12.

2.

In Prolog.

1. c. 1. in

princ.

2. 2. q. 171.

2. 3. ad 1.

Hom. 1. in

Ezech.

& terram: & eam quæ est de præsentia, juxtâ id quòd dicit Apostolus, *Si omnes prophetent, intreret autem quis infidelis, occulta cordis ejus manifestata sunt.* Gregorio subscribit Angelicus Doctor, eâ ratione ductus, quòd lamen divinum, quòd in prophetiâ datur, ad ea omnia se extendat. Sed quia prophetia est de his, quæ procul à nostrâ cognitione sunt: tantò aliqua magis propriè ad prophetiam pertinent, quanto longius ab humanâ cognitione existunt. Horum objectorum tres gradus constituit. Primus est eorum quæ sunt procul à cognitione hujus hominis, sed non aliorum: secundus eorum quæ omnium hominum cognitionem superant, quamvis in seipsis sint cognoscibilia, ut mysterium Sanctissimæ Trinitatis: tertius est eorum, quæ neque in seipsis sunt cognoscibilia, ut contingentiâ futura, quorum veritas non est determinata. Et hic gradus est perfectissimus, talisque prophetia est propriè dicta. Nam inde nomen prophetia sumi videtur, Unde Greg. dicit super Ezechielem, & cum idèd prophetia dicta, quòd futura prædicat, quando de præterito, vel præsentia loquitur, rationem sui romaniis amittit. Prophetia verò, & propriè dicta fit per Angelos: quia, ut dicit Dionysius, Deus infima disponit per media. Sicque etiam gratia gratis datae Spiritui sancto ut primo principio attribuantur, tamen eas mediante Angelorum ministerio in hominibus operatur. Idèd M. Arcopagita de visionibus prophetis loquens, ait, *Divinas visiones gloriosi patres nostri adepti sunt per medias celestes virtutes.* Sed prout supra diximus divinos etiam aliquando prophetas vocari; propterea ipsa revelatio facta per demones potest secundùm quid dici prophetia. Secundùm quam tales prophetæ nonnuncquam vera prædicunt: ut patet de Balaam vera de Christo prophetante.

Expositis variis prophetiæ acceptionibus, restat ejus distinctio inquirenda, quæ potissimum ab ipsis objectis accipitur: cum, ut D. Thomas ait, *species habituum & actuum in moralibus distinguuntur secundùm objectum.* Adedque Glossa ordi super Cap. 1. Matthæi, prophetiam dividit, in eam quæ est ex Dei prædestinatione, eam quæ est ex præscientiâ Dei, & prophetiam comminationis: cui annectitur prophetia promissionis. Prophetia prædestinationis est illa quæ versatur circa objecta ut faciendâ à Deo, quam necesse est omnibus modis evenire, ut sine nostro impleatur arbitrio. Prophetia comminationis est secundùm quam cognoscitur effectus in suâ causâ, quæ non semper impletur, sed per eam præannunciatur ordo causæ ad effectum. Prophetia præscientiæ est illa, quæ cognoscit objecta faciendâ à libero hominis arbitrio, adedque potest esse bonorum, & malorum. Aliter dividitur prophetia secundùm modum prophetandi: sicque ab Isidoro septem genera distinguuntur. Nempe per extasim, visionem, somnium, nubem, vocem de cælis, per parabolam, per Spiritus S. repletionem. Sed expeditius à D. Thomâ hi omnes modi ad quatuor reducuntur. Videlicet, secundùm expressionem formarum sensibilibus: secundùm impressionem, vel ordinationem imaginabilium formarum: secundùm immisionem intelligibilium

1. Cor. 14. 24.

Sup. in corp.

Ib.

De cel. Hier. c. 1.

D. Th. q. 172. 2. c.

3.

q. 174. 2. 1. c.

Ib.

q. 173. 2. 3. c.

Deut. 18. 13.

1. Pet. 1. 19.

specierum: & secundum influxum luminis intelligibilis. Primus modus contingit in Daniele, manus articulos super parietem scribentis vidente: secundus in Jeremia, dum ejus imaginativa olla succensa à facie Aquilonis representata fuit: tertius in illis qui scientiam infusam acceperunt, ut in Salomone, & Apollolis: quartus denique dum lumen intelligibile humanæ menti divinitus imprimitur, ad ea judicanda, quæ ab aliis visa sunt, ut in Josepho Pharaonis somnium interpretante. In primo modo non potest fieri abstractio à sensibus: sed in secundo necessario fit, saltem in parte. In duabus aliis non est necesse ut talis fiat abstractio, cum magis sit homini naturale, ut intelligat per conversionem ad phantasmata, quæ ex sensibus hauriuntur. Inter hos prophetia modos, illa prophetia est nobilior quæ fit per visionem intellectualem sine imaginaria. Sic ait D. Thomas: *Prophetia per quam aliqua supernaturalis veritas conspicitur secundum intellectualem veritatem est dignior quam illa, in qua veritas supernaturalis manifestatur per similitudinem corporalium rerum, secundum imaginariam visionem.* Verum quidem est, quia prophetia quædam importat obscuritatem, illos aptius dici prophetas, qui vident per imaginariam visionem. Et istius prophetiæ, magis propriè dictæ, gradus secundum imaginariam visionem distinguuntur. Itaque tamen ut infra eam sint alii duo gradus, quorum primus est, cum quis ex interiore instinctu ad aliqua exteriori facienda movetur: uti Sampson, dum irruit spiritus Domini in eum, &c. Secundus est, dum cognitio ex divinâ inspiratione facta solum attingit res naturales: ut dum Salomon de rebus disputavit physicis, limites naturalis cognitionis non excedentibus. *Hi tamen duo gradus sunt infra prophetiam propriè dictam, quia non attingunt ad supernaturalem veritatem.* De illis vero quæ per imaginariam visionem circa objectum aliquod supernaturale versantur, quæ sunt prophetiæ propriè dictæ; illa est potior quæ fit in vigiliâ, quam illa quæ fit per somnium. Quoad expressionem signorum imaginabilium, altioris gradus est illa, quæ fit per verba, quam per alia signa: & excellentior erit, si propheta non solum vocem audiat, sed etiam personam secum loquentem perspiciat. Atque adhuc erit sublimior, si ista persona sit in specie Angeli, & excellentissima si in specie Dei. Super quas omnes præeminet illa, quæ fit per solam visionem intellectualem, etsi à prophetiæ proprietate aliquatenus discedat. Denique inter omnes prophetias propriissimâ, & sublimissimâ fuit illa, quæ de Christo incarnando à veris prophetis facta fuit, dum visio accessit imaginaria. Unde meritò à Daniele dicta per antonomasiam prophetia. Cum enim Legis finis sit Christus, sic aliarum prophetiarum ista fuit scopus. Quare Danieli, de 70 hebdomadibus ab Angelo edocendo, dicitur: *Ut impleatur visio, & prophetia, & ungatur sanctus Sanctorum.* Septuaginta legunt, & ad signandum *beatus, & prophetiam, & unctus est prophetiam, id est visionem, & prophetiam.* Ubi per visionem potest intelligi omnis visio facta per puram visionem intellectualem de Messia tunc venturo, & per prophetiam illa propriè dicta, per visionem imagina-

1.7.4.2.

1.15.14.

1.1.2.3.

Dan.9.24.

riam. Inter supradictos prophetie gradus raptus continetur. Et enim elevatio mentis ad supernaturalia à Deo, cum abstractione à sensibus. Quæ fit tripliciter, ut docet Magister Angelicus. Nempe per similitudines imaginarias, ut in excessu qui cecidit supra Petrum: per intelligibiles effectus; per ipsam divinæ essentia visionem, in qua supernaturalis veritas cognoscatur: ut accidit in Paulo. Ejus discrimen ab extasi suo loco fuit expositum.

PROPHETICUS: *προφητικός*, *prophetikos*, p. b., adjectivum derivatum à dictâ voce *prophetia*, significat omne id quod ad prophetiam spectat, aut prophetam concernit. Sicuti propheticus sermo, qui in græco Textu dicitur *prophetikos logos*, ubi S. Petrus ait: *Habemus firmiorem prophetica sermoni beneficiis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Hic propheticus sermo, seu Prophetarum testimonia de Christi divinitate, æternâ filiatione, & passione dicuntur firmiora, quam vox illa Dei Patris in trãsfignatione, à tribus Apostolis audita: non absolute, & in se; sed respectu illorum ad quos hæc epistola scribebatur, qui libentiori animo propheticum amplectebantur oraculum. Hac voce *propheticus* utuntur quoque sacri Doctores: inter alios D. Thomas, inquirens utrum prophetica revelatio fiat per Angelos, ubi, ut nuper diximus, affirmativè respondet.

PROPHETIS: *προφήτις*, p. l., femininum à dictione *prophētēs* formatum. Adedque vox planè græca, quæ latinè dicitur *prophetissa*. Nam talis est formatio feminini apud Græcos à masculinis gravitonis in *es*, ut sæpius desinant in *is*. Prophetis ergo est mulier prophetiæ dono insignita: qualis fuit illustris illa virago, & generosa heroina Debhora, quæ post judicem Samgar, tantâ sapientiâ erat donata; ut populum judicaret: tantique magnanimitate insignis, ut Barach ad excutiendum servitutis jugum madianiticum stimularet, & eum contra Sisaram ad bellum comitaretur. *Erat autem Debhora prophetis uxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illa tempore.* Itaque in Textu hebraico dicitur *neviâh*, prophetissa, quod est fem. à dicto *navi*, propheta; 70 legunt *נביא*, *neviâh*, *neviâh*, mulier prophetis. Hanc verè judicem populi fuisse tenent aliqui graves Authores, Hieronymum, & Ambrosium secuti. Sed alii affirmant jus quidem populo dixisse, sed sine potestate iudiciali, & principatu, quo alii poterantur iudices. Sed ante Debhoram prophetiæ dono celebris fuerat Maria, Moysis, & Aaronis soror natu major: propterea prophetissa, à 70 *prophētis*, ab Hebræo *neviâh* vocatur. *Sumpsit ergo Maria prophetissa soror Aaron tympanum, &c.* Hæc gratia gratis data fuit ipsi inflationis, murmurations, & ingræte perduellionis occasio: dum ob revelationes ipsi factas, se ausa est Moysi æquiparare, dicens: *Num per solum Moysen locutus est Dominus? nonne & nobis similiter est locutus?* Sicut Ambrosius Debhoram, dum prophetiæ dono florebat, viduam fuisse opinatur; ita & Mariam virginem fuisse sentit: eo quod tam insigne donum choræ maritalis dedeceret. Alii tamen utrumque negant. In novo Testamento non defuerunt mulieres propheticæ lumine illustriores. Sicuti fuit Anna illa prophetissa,

9.175.1. ad 1.

2. Pet. 1. 19.

2. 2. q. 171. a. 2.

Ind. 4. 6.

Ex. 15. 10.

Num. 11. 2.

Luc. 1. 36.

filia Phanuel, de tribu Afer, græcè prophetis dicta: quæ ob insignem continentiam, pietatem, & abstinentiam, tale donum videtur consecuta. Tales etiam fuerunt filia Philippi, unius è primis septem Diaconis, Cæsareæ habitantis. Nam huic *erant quatuor filia virginis prophetantes.* Non quòd tantummodò divinas laudes, sicuti nunc moniales, perfolverent; sed quòd verè spiritu prophético, ob virginitatis honorem, essent condecoratæ, quæ & Sanctarum Virginum albo inscriptæ sunt. Ut jam taceam de tot aliis S.S. mulieribus, prophetiæ dono præclaris. Inter quas satis celebres, & verè prophetiæ fuerunt S. Brigida Laginensis è Scotiâ virgo sanctissima, quæ 12 revelationum libros exaravit, & anno 521, (alii dicunt ex Hiberniâ anno 513) feliciter obiit: atque S. Birgitta vidua, cujus revelationes Cardinalis de Turrecrematâ descripsit. Huic fuit revelata gloria Domini anno 1373.

PROPHETO: *προφήτης*, *prophētēs*, quod etiam latinè prophetizō dicitur, vaticinor, præfatio, interpretor. Huius verbi in S. Scripturis varîa est significatio, etiam præter illa quæ in *prophetia* annotavimus: à quâ & verbum istud derivatum. Et imprimis significat divinas laudes concinere. Sicque Saul dicitur cum Prophetarum cuneo prophetaisse. Sic & Idithun in citharâ super confitentem, & laudantem Dominum, prophetauit. E contra significat aliquando ex demone instinctu insanaria loqui. Sicut enim Prophete divino concitati spiritu, multa proferebant, quæ non intelligentibus stulta videbantur; ita illi qui spiritu malo afflati stulta effutiebant, prophetae dicebantur. Sic de eodem Saule, postquam Domini Spiritus ab eo recesserat, & exagitabat eum spiritus nequam à Domino, dicitur, quòd quadam die *invasit spiritus Dei malus Saul, & prophetauit in medio domus suæ.* Hebraicè legitur, *vaiithnabbé*, & prophetauit, à dictâ radice *nabbé*, in dictione *propheta*; apud 70 *προφητεύων*, *prophētēsōn*, prophetauit, ut veritatem eorum interpretes. Videlicet ut energumeni, & arreptitii, multa cantabat voce, & gestibus inconcinnis: ut Chaldeus legit, & *insaniebat Saul.* De tali prophetaandi modo intelligendus ille Jeremiæ locus, ubi prophetantem conjungit cum arreptitio, propter affinitatem, & in absurdis gestibus similitudinem. Dum nempe Semejas, & ipse pseudo-propheta, Sophoniæ sacerdoti adulans, dicit eum à Domino constitutum, ut animaduerteret super arreptitios, & vesanè prophetantes: inter quos illi scelesti Jeremiam annumerabant. *Ut sis*, inquit, *dux in domo Domini super omnem virum arreptitium, & prophetantem.* Septuaginta legunt, ut sis dux omni homini *προφητεύοντι*, id est prophetanti. Sed verè insani prophetantes erant sacerdotes Baal, qui malo spiritu fanatici, inconcinnò clamore perirepebant, ut Deos suos, alto sopore forsitan immerfos, excitarent. Absurdo quoque, ac stulto facinore se cultris incidabant: tali modo enim *illis prophetantibus venerat tempus quo sacrificium offerri solet.* Septuaginta legunt *καὶ προσήτησαν*, & *prophetauerunt*, seu potius & prophetauerunt, *usque quo transiit meridies.* Præterea verbum prophetae plerumque accipitur pro ex interiore Dei illustratione Scripturas sacras interpretari: quod Apo-

Act. 21. 9.

1. Reg. 10. 10.

1. Par. 24. 3.

1. Reg. 16. 14.

1. Par. 10. 10.

1. Par. 24. 3.

1. Par. 24. 3.

1. Reg. 16. 14.

1. Reg. 16. 14.

stolus potius optat Corinthiis, utpotè Ecclesiæ utilis, quàm donum linguarum. *Volo autem, inquit, omnino vos loqui linguis, magis autem prophetae.* Aliquando prophetae fumitur pro miraculum parare. Itaque dicit Sapiens de corpore Elisæi prophetæ: *Mortuum prophetavit corpus ejus.* Seu ut ait Textus græcus, *in dormitione prophetavit corpus ejus.* Quod accidit dum ejus sacro corpore sepulto venerunt quidam juxta ipsius sepulchrum, ut illic hominem sepelirent. Sed irruptione hostium Moabitarum superveniente, & horum latrunculorum vicinitate moram non concedente, *projecerunt cadaver in sepulchro Elisæi. Quod cum tetigisset ossu Elisæi, revixit homo, & stetit super pedes suos.* Nonnunquam etiam illud verbum significat prophetiam confirmare. Unde & de ossibus Joseph, ab Israelitis ex Aegypto ablati, ut ea secum in Palestinam deferrent, in paterno sepulchro in Hebron sepelienda, dicitur: *Et ossu ipsius visitata sunt, & post mortem prophetaverunt.* Scilicet ostēderunt quam vera fuisset Josephi prophetia, de posterorum Jacobi ex Aegypto liberatione, & ossium suorum transportatione. Prædixerat enim, *Deus visitabit vos, asportare ossa mea vobiscum de loco isto.* Ille tamen versus ex Ecclesiastico in Textu græco desideratur. Sed prophetae propriè fumitur pro occulta ex Dei instinctu revelare, etiam præterita, & præsentia, ut cordium secreta. Quapropter Judæi Christo illudentes dicebant: *Propheta nobis Christus, quis est qui te percussit? Christus Samaritanæ facta, & cordis arcana patefaciendo, ab ipsâ pro insigni Prophetæ est habitus, & tandem pro Messia cognitus: Dominus ut video propheta es tu.* Propriissimè denique prophetae significat futura ex Spiritu sancti revelatione prædicere. Harum posteriorum acceptionum rationem attingit D. Thomas, quòd ad prophetiam primariò, & principaliter pertinet eorum quæ procul sunt cognitio: unde & talia revelare propriè est prophetae. Sed quia, ut dicitur ab Apostolo, *unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem*, idèd *prophetae secundariò consistit in locutione, prout propheta ea, quæ divinitus edocui cognoscunt, ad edificationem aliorum annuntiant.* Et hinc prophetae accipitur pro interpretari, & lætiùs, pro divinas laudes decantare, in quibus plerumque servi Dei, Spiritu sancto afflati, etiam verè prophetauerunt. Quia verò ea quæ divinitus revelantur, humanam cognitionem, & rationem superantia, virtutis divinæ operatione confirmata sunt; hinc tertio ad prophetiam pertinet miraculorum operatio, quasi confirmatio quedam prophetice annuntiationis. Atque illæ autoritates de Elisæi corpore, & Josephi ossibus, loquuntur de prophetiâ, quantum ad hoc tertium, quòd assumitur ut prophetiæ argumentum.

1. Cor. 14. 5.

Ecci. 48. 14.

4. Reg. 13. 21.

Ecci. 49. 18.

Gen. 50. 24.

Math. 23. 68.

Io. 1. 19.

1. Cor. 13. 2.

D. Th. 2. 2. q. 171. a. 1. c.

D. Th. 1b.

Ad 1.

PROPHYLACTICUS: *προφυλακτικός*, *prophylaktikos*, p. b., præservativus. Vox enim est derivata à verbo *προφυλάττω*, *prophylattō*, præcaveo, quasi præcavens, seu præcautorius: à toties dicto pro, ante, præ, & φυλάττω, *phylattō*, caveo, custodio. Medicina prophylactica est illa, quæ ad morborum præcautionem exhibetur, seu illa medicinæ pars, quæ morbos præcavendî modum do-

Em. Tef. Filof. Mot 117. c. 15.

cet. Sic ab aliquibus Ethicis una prudentia pars prophylactica dicitur, quae animae morbos, seu vitia praecavet, cum altera sit sublevativa, errata emendans.

PROPINO; προπινω, p. l., praebibo, antebibo. Componitur ex pro, ante, & πινω, pino, bibo. Hinc eius significatum deducum ad illum urbanitatis actum, quo poculum praegustamus, & alteri tradimus: adeoque propino graecè est etiam aliquem honore. Propino latinè saepe est bibendum trado, & aliquando simpliciter pro porrigo ponitur. Inter alia scelera, quae Dominus Judaeis exprobrat, est illud quod Nazareis contra votum, & professionem eorum, vinum porrigerent epotandum. Et propinabatis Nazareis vinum: hebraicè וַתִּשְׁכַּח בִּיבְיָהֶם נַזְרֵיהֶם, bibendum dabatis, aut bibere faciebatis, à radice שכח, dedit bibere, quod in Hiphil est usitatum. Quo sensu de calice vini furoris, seu vindictae, & suppliciorum, dixit Jeremiae Dominus: Propinabitis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te.

Amos 2.

וַתִּשְׁכַּח בִּיבְיָהֶם נַזְרֵיהֶם

וַתִּשְׁכַּח בִּיבְיָהֶם נַזְרֵיהֶם

וַתִּשְׁכַּח בִּיבְיָהֶם נַזְרֵיהֶם

וַתִּשְׁכַּח בִּיבְיָהֶם נַזְרֵיהֶם

PROPOLA; προπόλη, propoles, p. l., qui merces vendendas proponit. Formatur ab eadem particula pro, ante, pra, & πωλώ, poléo, vendo. Proprie est ille, qui multa prius coemittit, ut postea separatum, & minutim, ad populi commoditatem, carius vendat, & revenditor vulgò nuncupatur. Hi enim magis suas merces populo exponunt, & publico exhibent: ita ut ex vi sui etymii coram venditore liceat interpretari: Hinc apud Theologos morales, an propolae carius suas merces vendere possint, agitur. Et certè ratione laboris, incommodi, periculi, officii, modò pretium legitimum non excedant, cariore possunt pretio vendere. Propola ab aliquibus etiam propolaris dicitur, & pro lenone, per metaphoram, usurpatur à nonnullis.

Ter. 10. sup. cap. 1.

PROPOLIUM: in Hierolexico pro revenditione, à supradicta voce propola ponitur, & D. Augustinus citatur pro utraque dictione. Sed in Lexicis non legitur: quamvis ad aliarum similitum vocum formationem in graeco προπωλιον, propolion, dici possit. Sicque penultimam longam potius ipsam propolae officinam, seu locum in quo merces à propolis venduntur, significabit. At verò penultimam brevi propolion non male ipsam revenditionem, seu propolae designabit officium. In loco autem citato D. Aug. de propolariis mentionem agit, dicens: Ideo fratres mei, quomodo videtis eos qui vendunt, propolarios, &c.

PROPYLÆUM: προπύλαιον, propylaion, vestibulum, porticus, seu locus ille ante fores, inter domum, & plateam medius. Ità dicitur à pro, ante, & πύλαι, pylae, porta, qui & πρόπυλον, p. b., vocatur. Propylæum, & propylon, etiam ingressum, seu ejus vestibulum significat, quod & per neutrum plurale πρόπυλα reperitur expressum. Sumptuosissimo propylæo D. Petri Basilica Romae, picturam, plasticam, & pavimento marmoreo, portis aereis, & aliis ornamentis stupendo, decorata cernitur, & maximo illi sanctuario majestas, & veneratio non exigua conciliatur. V. Frothyrum.

PRORA. πρόρα, anterior pars navis. Ejus etymologia trahitur à pro, ante, pra, & ῥα, borá, video: quòd antèrius posita cernatur, aut per illam in anteriora videatur. De prorà navis illius alexan-

driae, quae Lytris Melitam usque Paulum vexerat, dicit S. Lucas: Et prora quidam fixa manebat immobilis, puppis verò solvebatur à vi maris. Nempe ventorum vi impacta in arenam prorà, fluctuum violentià fusque deque agitata puppis dissolvebatur. Mystice potest designare cordis mundanorum intentionem, in hoc procelloso mundi oceano planè terrenis affectibus infixam. Unde & corpus, & animam periclitari necesse est, & speciosam apparentium bonorum operum puppim tandem dissolvi, & mergi. Asprorà fit proreta, p. l., graecè προρέτης, προρήτης, navis gubernator. Hæc vox reperitur in inter alias in D. Chrysothomi Orat. 6. de Fato. Corpus enim supra vires navi nimum oneratè cõparans ait, quòd anima cum corpore in pernicièi pelagus demergatur: & nautas gubernatorem proretam, & videntes, & universum onus cum omnibus perdat.

PROSAPODOSIS; προσαπόδοσις, p. b., redditio, adeoque est apodosis de qua suprà dictum est. Nam πρόσις, pros, ad, non mutat significationem, cum redditio ad aliquem, seu alicui fiat. Prosapodosis, ut apodosis, est schema rhetoricum satis jucundum, in quo singulis sententiis, sua ratio subjungitur. Hoc quoque in Scriptoribus sacris observari facile potest.

PROSDOCIMUS: προσδοκίμος, prosdokimos, p. b., approbatus, is de quo magna spes est. Est enim à verbo προσδοκῶ, prosdokáo, expecto, spero: aut à πρόσις, pros, ad, & δοκίμος, dokimos, probatus. Magnam spem de S. Prosdocimo conceperat D. Petrus Apostolus, ut eum in primum Patavinum Episcopum ordinaret. Nec spiritum apostolicum sefellit eventus. Nam virtutibus clarus, miraculis illustris, omnibus probissimè vitæ conspectus fuit. Felicius à Deo approbatus, per 93 annos, ut probatissimus pastor, sedem illam tenuit: donec anno ætatis suae 114, sanctitate senex, & grandævus, optimæ spei in vitâ conceptæ exitum adamussim respondere demonstravit.

PROSELYTUS; προσήλυτος, proselytos, p. b., advena. Oritur à verbo προσήλυτος, proselytho, advenio, composito ex dicto pros, ad, & ἔλυθο, venio, quod in aoristo secundo poetice facit ἔλυθον, elython. Ità vocabantur illi, qui apud Judæos à Gentibus ad veri Dei cultum convertebantur. De quibus primùm fit mentio in lib. 1. Paral., dum narratur, quòd tempore Davidis, ut amplitudini futuri templi salomonici materia, ipsiusque decori, robori, & majestati lapides adaptarentur, præcepit, ut congregarentur omnes proselyti de terrâ Israël, & constituit ex eis latomos, ad cadendos lapides, & poliendos, ut edificaretur domus Dei. Et ità 70 dicunt πάντες τῆς προσήλυτους, pândas tās proselytus, idest omnes proselitas, ut exarat eorum Interpret latinus. Textus hebraicus habet vocem gherim, idest peregrini, à radice gbur, peregrinatus est: quòd inter ipsos proselyti peregrinarentur. Tales quippe, utpotè non ex israeliticâ stirpe, viliores habebantur, & abjectiora ipsis demandabantur opera. Præsertim illis, qui ex Gabaonitis, tempore Josue ad verum Deum conversis, orti fuerant. Operum præfecti erant filii Israël, etiam regnante Salomone. Nam de filiis Israël non constituit Salomon serv-

Act. 17. 41

2. Paral. 17

נתיני

נתיני

נתיני

נתיני

ע. 47. 23

Matth. 23. 15

1. 1. cor. 10. 14

1. Paral. 32. 22

ג' 11

ג' 11

ג' 11

2. Reg. 7. 22

vire quemquam, sed erant viri bellatores, & ministri ejus, & principes, & duces, & præfecti. Vilioribus ergò exercitiis, & magis servilibus addebantur profelyti: quorum multitudo patet ex calculo à Salomone inito. Numeravit igitur Salomon omnes viros profelytos, qui erant in terrâ Israël, post dinumerationem, quam dinumeravit David pater ejus, & inventi sunt: 150 millia, & 3 millia sexcenti. Horum 70 millia humeris onera portabant, & 80 millia lapides ad templum construendum cædebant. Profelyti verò Gabaonitæ, qui & voce hebraicâ nethiatim, seu nathinai, idest donati, à radice nathán, donavit, quòd Tabernaculo donati, nuncupati sunt: tempore Josue lignis cedendis, aquisque comportandis fuere destinati. Eorum autem posteri sub Davide, & Salomone, abjectioribus templi ministeriis addicti, ut Levitis ministrantibus subservirent. Sed hanc servilem conditionem in Lege gratiæ, & illorum, cessaturam indicat Ezechiel, dum & advenas ad hereditatem prænuñciat admittendos. In tribu autem quacunque fuerit advena, ibi dabitur possessorem illi, ait Dominus Deus. In Textu hebraico legitur gbur, advena, seu peregrinus à supradictâ radice gbur. Nam in Christo Jesu non est Judæus, & advena, servus, & liber. Pharisei qui gloriam ex hominibus captabant, & mosaicæ Legis zelum præ se ferebant, Gentilium ad Judaicum conversioni totis viribus incumbebant. Sed quia illos, qui etiam raro Legem mosaicam amplectebantur, malis traditionibus, pravis moribus suo perverbo imbuebant exemplo, idest Christus dixit: Vae vobis Scribe, & Pharisei hypocritæ, quia circuitis mare, & avia, ut faciatis unum profelytum, & cum fuerit factus, facitis eum filium gehenna, duplè quàm vos. Non ergò hîc arguuntur, quòd ad Legem mosaicam, tamquam malam, & à malo Angelo latam converterent, ut Manichæi pretendebant: sed quia ipsi graviora Legis prætermittentes, mentam, & anethum decimantes, leviora observabant, & omni avaritiæ, superbiæ, spurcitiæ immergi, profelytos suis exemplis ad graviora supplicia pertraherent. Sic Augustinus contra Adimantum Manichæum differit: Quis verò propter d. Dominus profelytum dicat filium gehenna, quia circumciditur, & sabbatum observat, & non potius quia Judæorum pravam conversationem cogitur imitari, non quæ observant præceptum Legis, sed quæ faciunt contra Legem. Ex variis nationibus profelytos fuisse subindicat Lucas, dum tot nationes recensens ait, Judæi quoque, & profelyti, Cretes, & Arabes. Quamvis omnes illi, qui ex variis mundi partibus enumerantur, erant maximè ex parte Judæi, sed illic antiquitùs dispersi, illarum regionum nomen appellativum erant sortiti. Per timentes Deum nonnunquam profelyti intelliguntur. Ut in Apostolica concione, Antiochiæ Pisdici habità, Viri Israëlites, & qui timetis Deum audite, prout explicant Lorinus, & Cornelius à Lapide. Aliquando colentes Deum appellantur, ad Gentilium distinctionem, qui multorum Deorum erant cultores. Sicque Thessalonica quidam, scilicet ex veris Judæis, Paulo, & Silæ dicuntur adjuncti, & præter hos, de colentibus gentilibusque multitudo magna: nempe de profelytis, & paganis. Atque in-

ferius Paulus dicitur Athenis in synagoga cum Judæis, & colentibus disputasse.

PROSEUCHA; προσευχή, proseuchè, oratio que ad Deum funditur. Significat etiam oratorium, à verbo προσεύχομαι, proseuchomai, oro, adoro, proprie Deum. Idem Philo sapius Judæorum synagoga nunquam oratorium intelligi. Ut dum ait Lucas Philippis in Macedonia se cum Paulo, & Timotheo egressum foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio esse. Nam in Textu graeco proseuche tam orationem, quam oratorium significat. A tertiâ personâ dicti verbi in præter. fit προσευχῆς, proseuchicòs, & latinè dicitur ab aliquibus profuchicus, p. b., precatiorius, ad precatorem pertinens.

Leg. ad Cajum.

Act. 16. 12

PROSODIA; προσοδία, prosodìa, latinè penultima correpta, cum absolute sit brevis, efferri deberet. Sed in talibus terminationibus Latiorum plurimi, Græcos in voce purè graecâ imitantes, eorum servat accentum. Ità Græci prosodias dicunt, eas veteres docti tum notas vocum, tum modera-menta, tum accentuunculas, tum vocaliones appellabant. Derivatur ista vox ab eodem pros, ad, & ὄδω, óda, cantus, carmen. Est enim prosodia, seu ut aptissime latinè vertitur, accentus, ad accinendo, cantuuncula quaedam, seu modulatio, quæ dictionum syllabis adhibetur. Nam cum accentus triplex sit, acutus attollit syllabam, & gravis deprimit. Ut in hac voce populus, prima syllaba habet accentum acutum, reliquæ duæ gravem. Circumflexi sonus hodie incertus est. Magna profectò vis est in accentibus: nam præterquam quòd perspicuam vocum prononciationem afferunt, eorum variatio vocis aliquando variationem inducit. Idemque profodiæ ignoratio nonnunquam dubium reddit aliquem Scripturæ sensum. Quia verò ars illa, quæ syllabarum quantitatem metiri docet, de accentibus agit, Prosodia passim appellatur.

PROSONOMASIA; προσωνομασία, prosomonasìa, cum accentu sicuti in vocabulo præcedenti, quasi agnominatio dicitur, parum in etymò à paronomasia distincta. Nam pros, ad, & παρά etiam ad significat. Aliàs prosomonasìa fit aliqua vocum, aut verborum similitudine, ut & paronomasia. Sed hæc in eo videtur ab illâ discriminari, quòd in hac requiratur, ut voces similes sint significatione discrepantes, & quodammodo contrariæ. Prosonomasia quoque in sacris Authoribus est observanda.

PROSOPOEJA; προσωποποιία, prosopopoiía, latinè si fiat hexasyllabum habet accentum in antepenultima, et si graecè statuat in penultima: nisi Græcos, ut plerique assolent, imitari velimus. Sed si vocabulum istud fiat pentasyllabum tunc accentus ab omnibus Latinis in penultima collocandus. Ità graecè dicta fictio personæ, à voce προσωπων, prosopon, persona, vultus, facies, & verbo ποίω, pío, fingo. Est figura rhetorica sententiarum, cum personas fingimus, quæ nusquam sunt, usque verba, & actiones accommodamus, ad quam apologus refertur: atque à Latinis conformatio vocatur. Hæc figura sicuti satis obvia apud S.S. Patres; ità & in Scripturis non est infrequens. Et certè dum regius Psaltes tot creaturas inanimatas ad laudes divinas

invitat : & tres Martyres in fornace babilonica eas ad suum Factorem benedicendum admonent, nonne tot profopopaejas efficiunt, quot creaturis irrationalibus voces, affectus, exultationes personales affingunt? Ita observavit Damascenus: *Novit enim, inquit, scriptura profopopaejam personarumque fictionem usurpare, & de inanimis, ut de animatis dicere, ut mare vidit, & fugit, &c.* Dicitur, & venustam profopopaejam efficit Augustinus contra Donatistas: cum Philadelphiae, uni ex septem illis Apocalypseo civitatibus, ad quarum Ecclesias jubetur Joannes scribere, personam, & vocem introducit. *Audiamus igitur vocem eius, nec eius palea loquatur, sed frumentum, &c.* Et si dici possit hic non tam esse profopopaejam, quam metonymiam, nempe continens pro contento, seu civitatem pro ipsis habitatoribus orthodoxis, qui sunt verum frumentum. V. vocem Philadelphia.

PROSPHORA: προσφορὰ, *prospora*, p.b., oblatio, ostentio, exhibitio, objectio. Item cibus, & cibi assumptio: à verbo προσφέρω, *prospéro*, afferro, profero, cibum offero, &c. Prospora quilibet oblatio Deo facta dici potest, & etiam pro Missae sacrificio, quae est inter ceteras oblationes dignissima, reperitur.

PROSTAGMA: προστάγμα, *prostagma*, mandatum, edictum, lex. Trahitur à verbo προστάτω, *prostato*, impero, mando, praescribo, &c.: cujus praet. pass. est προσέταγμα, *prostagma*, & hinc expuncto augmento syllabico fit prostagma. Sic ab ejus secunda persona fit *prostaxis*, jussio imperii, praescriptum. Vox prostagma pro praeepto ex vita S. Celsi citatur.

PROSTATES: προστάτης, *prostates*, latine penultimam correpta, ut epistates, etsi graecus in ea collocetur accentus. Est praeses, praefectus, auctor, propugnator, procurator, &c.: à verbo προστάτω, *prostato*, praesum, praesideo, defendo. Hinc *prostasia* defensio, praefectura, ut & *prostasia* rectius quam *prostasis*, praefectura, praesidentia, imperium, principatus, dignitas, patronatus: item pro patrocinio in Gloss. Cyr. Ita *prostatis* (& latine *prostaticus* p.b., diceretur) patronus, ad prostatem pertinens, & *prostaterios*, praeses, sicutque Apollinis epithetum. Prostates proprie peregrini hominis patronus dicebatur. Ita quippe Athenis in more positum fuit, ut peregrini è civibus sibi patronum deligerent. Quanto satius, dum peregrinamur à Domino, & futuram civitatem inquirimus, è Caelicoelis prostatem eligere, & per specialem devotionem, caelesti patrocinio se dignum praebere.

PROSTHESIS: προσθήκη, p.b., appositio, additio, appendix, corollarium, &c. Eruitur à verbo προστίθημι, *prosthemi*, appono, adjicio, addo. Fit enim ab ejus secunda persona praet. pass. sicuti à tertia fit *prostheto*, additus, appositus, appendens. Prosthesis apud Grammaticos, est cum aliquid syllabae principio apponitur; ut *gnatus*, pro *natus*. Sicque Metaplasmi species, rectius quam prothesis: quamvis hanc Grammatici nonnulli pro prothesi describant. Prothesis, sed cum mysterio, facta in nomine Josue, qui prius Osee dicebatur. Nam Moyses *Vocavit Osee filium Nunc Josue*. De quo in voce *Metaplasmas*.

PROTAPOSTOLARIUS: πρωτοποστολος, *protopostolus*

protopostolus, p.b., ab aliis protoapostolarius dicitur. A Nostris vocari potest primus subdiaconus. Nam in Ecclesia Constantinop. Apostolarii dicebantur illi, qui Apostolorum epistolae in Missa legebant, & πρώτος, *protos*, primus. Alii dicunt apostolarius in Ecclesia orientali Apostolorum scripta populo exposuisse: atque primum inter eos protoapostolarium nuncupatum fuisse.

PROTASIS: πρότασις, p.b., protensio, propositio à Logicis appellatur. Ejus origo est à verbo προτίνω, *protino*, offero, porrigo, in quaestionem revoco: ab ejus nempe secunda persona praet. pass. πρότασσα, *protassa*. Aristoteles in Topicis assignat differentiam inter protasim, & problema, quod protasis sit quaestio, quae in unam dumtaxat partem effertur: ut, suntne divitiae bonae? problema vero cum utraque pars proponitur: uti, suntne divitiae bonae, an non bonae? Protasis in fabulis erat prima pars dramatis: & protatica persona, quae initio producta fabulae argumentum explicabat. *Protaticos* enim, p.b., ad protasim pertinens dicitur: & à tertia persona dicti praeteriti formatur.

PROTECDICUS: προτεδικός, *protecdicos*, p.b., primus vindex, primus defensor. Est à dicto πρώτος, *protos*, primus, & verbo ἐδικέω, *edikeo*, defendo, vindico. Protecdicus erat unus ex primariis Ecclesiae Constantinop. Officialibus, & Exocatacelis ad quem spectabat Clericos in criminalibus judicare. Locus autem in quo (in introitu scilicet Ecclesiarum) judicabat, *προτεδικεῖον*, *protecdikon* (sed latine protecdicion, etiam p.l.) nuncupabatur.

PROTELIA: προτέλεια, *protelia*, latine penultimam productam propter diphthongum, etsi hoc à Graecis non observetur. Est donatio propter nuptias, seu dona ante nuptias: neutrum nempe plurale, cujus singulare esset *protelion*, à verbo προτέλλω, *protello*, initio, seu ante celebro, perficio. Unde protelia sunt initiativa nuptiarum sacra, olim celebrari solita. Vox ista etiam tyrocinium, aut initiativum significat: & omnia primordia rei divinae faciendae recte protelia nuncupanda. Ipse D. Areopagita *protelias preces*, eas quae ante sacram epulationem, aut aliud sacrosanctum, ad quod accingimur, graece vocavit.

PROTHEGA: προθήκη, *protheka*, p.l., est enim *etha* vocalis longa. Vox haec in Operibus Chrysolomi reperta, hic etiam est inferenda: etsi non facile sit in Lexicis invenire. Est locus, aut officina ubi merces exponuntur, à πρό, *pro*, praes, ante, & θήκη, *theka*, theca, locus, repositorium: nempe in eo merces ante, aut praes omnium oculis exhibentur. Dicit autem S. Pater quod pecuniae dictae sint *chremata*, id est utilia, non ut ipsi sic nos utamur, *quamadmodum utuntur aurificum protheca*, sed ut ex illis honesti quippiam agamus. Nam aurificum capse, reconditoria, aut officinae propala exhibitae sine propria utilitate argentu, & aurum continent.

PROTHESIS: προσθήκη, p.b., propositio, propositio, propositum. Deducitur à verbo προστίθημι, *prosthemi*, propono: aut à πρό, *pro*, ante, praes, & θέσις, *thesis*, positio. Prothesis apud Grammaticos est Metaplasmi species, quae initio alicujus dictionis, aliquam addit literam: ut *gnatus*, pro *natus*. Apud ipsos etiam prothesis dicitur prima pars pe-

periodi, cujus sensus perfectus à sequenti, quae apodosis vocatur, dependet: inter quas ponitur virgula puncto supernotata, Exemplum sit ex S. Textu in illis Christi verbis: *Si non venissem, & locutus fuisset eis; peccatum non haberent*. Ubi prima pars prothesis, & secunda est apodosis. Ut prothesis propositionem significat, mensa panum propositionis, ab aliquibus appellata protheleos mensa. Ad quam significationem respexerunt Graeci, dum altare parvulum, super quod panem, & vinum, sacrificio destinatum apponebant, prothesim nominarunt. Hieronymus differentiam assignat inter prothesim, seu propositionem, & propositum, & inter praedestinationem, quae graece προορισμός, *proorismos*, seu praedefinitio ab ipso nuncupatur. Nempe quod prothesis talis sit cogitatio, aut potius voluntas, ex qua statim sequatur effectus. Praedestinatio vero versatur circa ea, quae multo ante in animo definitimus. Sed in Scripturis illa Dei voluntas ab aeterno etiam prothesis in Graeco, seu propositum in Latino, vocata.

PROTHYMA: προθύμια, *prothymia*, latine penultimam productam, etsi graecus accentus in antepenultimam collocetur. Est antevictima, seu antefacriticium latine ad verbum diceretur. Nam *pro*, praes, ante, & θυμία, *thymia*, sacrificium, victima, ab eadem radice qua *thysia*, sed à prima persona praet. passivi. Est ergo prothymia res quae ante sacrificium offertur: ut thus, filigo, hordeum, aut talium rerum, aliarumque primitiarum suffitus. Quod & sacrificiis leviticis applicandum.

PROTHYMIA: προθύμια, *prothymia*, latine penultimam correpta, nisi graeco accentu in ea, ut fieri solet, uti velimus. Proprie sonat animi ad aliquid dispositionem. Nam *pro* in compositione impetum quoque significat, & progressum, atque θυμός, *thymos*, est animus. Unde prothymia dicitur animi propensio, promptitudo, alacritas, prompta, & egregia voluntas. Atque apud Latinos adverbium *prothymia* pro alacriter, & hilariter reperitur. Apud Graecos *prothymos* est alacris, promptus, propensus, animosus. Interpres noster prothymiam ex graeco promptum animum vertit. Nam ubi dicit Apostolus de bonâ Corinthiorum dispositione ad eleemosynas pauperibus Jerosolymis mittendas, *Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones*; graecus legitur *προθυμίας ὑμῶν, ten prothymian hymon*, prothymiam vestram.

PROTHYRON: προθύρον, p.b., vestibulum, limen, domus frons prima. Formatur ista dicitio à *pro*, ante, & θυρα, *thura*, janua, ostium. Ita dicitur de privatis aedibus, sicuti propylaeum de vestibulo urbis, regiae, vel templi. Prothyron igitur est atrium, porticus, aut similis locus ante domum: quamvis prothura etiam repagula è materia compacta, quae vehicula, & equos ab eodem vestibulo arcent, vocentur, quae usitatus diathura à Graecis appellantur. Prothyron intelligi potest locus ille qui Jesu Gapharnai domi sedente, concursum populi capere non poterat. Nam tunc convenerunt multi; ita ut non caperet neque ad januam. Graece τὰ πρὸς τὴν θύραν, *ta pros ten thuran*, id est ea quae ad januam, nempe loca.

PROTIMESIS: προτίμησις, *protimesis*, latine penultimam productam, quamvis apud Graecos aliis regulis utentes sit vox proparoxytona. Ita dicta praeratio, seu aestimatio unius praes alio. Videlicet à *pro*, praes, ante, & τίμησις, *timesis*, honoro, appetio, punio, litem aestimo: cujus secunda persona praet. pass. τίμησαι, *timesai*, & hinc ablato augmento *timesis*, ac protimesis. Et haec est quoque praerogativa, & jus praerationis apud Jurisperitos, quae alias ab ipso verbo *protimido* deduci potest.

PROTOASECRETIS: vox in Hierolexico fronte graeca, & tergo latina. Nam πρώτος, *protos*, primus: adeoque primum secretarium significat, Sic aliae voces semilatae ab eodem vocabulo *protos* compositae. Ita protobestiarius, protocursor, protomedicus, protocancellarius, primus cancellarius, & aliae similes apud sacros leguntur Historicos. *Protosecretis*, *πρωτοασηρητής*, etiam ab aliquibus graecis characteribus exaratur.

PROTOCANONARCHA: πρωτοκανονάρχης, *protocanonarches*, primus canonarcha, à dicto πρώτος, *protos*, primus. Hujus vocis exadior cognitio à vocabulo canonarcha, de quo suo loco dictum est, colligi potest.

PROTOCANONICUS: πρωτοκανονικός, *protocanonicos*, p.b., primo regularis latine reddi potest. Est enim dicitio composita ex dicto πρώτος, *protos*, primus, & *canonicos*, regularis. Ita Scripturae libri protocanonici dicuntur illi, de quibus in Ecclesia nemo unquam dubitavit. Tales praesentim sunt omnes illi, qui in Eisdem Canone recentantur. Dicuntur protocanonici, quia in primo Canone, ab Eisdem formato, annumerati, ac primam pro canonice recepti. Hos Hebraeorum more collocat D. Hieronymus in suo Prologo galatano: in quo primum Moysis Pentateuchus, dein de Prophetarum libri 8, & Hagiographorum novem. Alii sunt Deuterocanonici, de quibus suo loco tractat in fine.

PROTOCATAPANUS: πρώτος κατάνης, *protocatapanus*, seu catapanus, à dicto πρώτος, *protos*, primus. Cum ergo catapanus esset dux generalis, *protocatapanus* erat primus inter generales, seu generalissimus, aut ille qui inter plenipotentiarios, ut vocant, primum locum tenebat. V. supra Catapanus.

PROTOCERIVS: πρωτοκέρως, *protokerios*, p.b., primicerius. Oritur ista vox à πρώτος, *protos*, primus, & κέρως, *keros*, cera. Cum antiquitus ad scribendum tabulis ceratis uterentur, hinc primus scriptor, seu primus notarius, aut secretarius principis *protokerios* appellatus. Primicerius in Cathedralibus est cantorum praefectus, cui olim aliquid scribendi, aut annotandi cura incumberebat. Idem protocerius appellatus, & latine primicerius. Hujus officium est clericos instruere, & chorum dirigere: ob id magister chori nuncupatur. Primicerius aliquando latius sumitur pro primario, aut ductore, aut certe primipilo. Sic inter Opera D. Bernardi de Christo certamini Protomartyris assistente dicitur: *Videt opprimi primum, & primicerium purpuratae cohortis grandinae lapidum densitate*.

PROTOCOLLUM: πρωτόκολλον, *protocolon*. Ita graece vox ista videtur efferenda, quamvis apud Graecos non facile reperitur. Certè ipsius origo graeca est, à πρώτος, *protos*, primus, & κόλλα, *cola*.

L. v. de Fide Orthod. c. 6.

L. i. cont. Epist. Par.

Contra Prof. Deon.

Num. 13. 77.

Jo. 15. 22.

2. Cor. 9. 2.

Serm. 10. in c. 3. Philip. 1. Ethic.

Marci 2. 2.

Hier. in Chronico Cassiod. in Epist.

Bonac. de Sim. q. 3. n. 7.

Serm. de S. Steph.

colla, gluten, unde & vulgare *colla* derivatum. Ab hac voce fit verbum *collāo*, adglutino, glutino muniō, adjungo: à quo *protocollon* verti potest primò conglutinatum, aut primo glutine compactum. Volumen illud Notariorum, in quo acta, vel instrumenta, ut dicunt, primitus registrantur, protocollum vocatur. Quia scilicet in eo ipsa instrumenta, vel acta primùm uniantur, seu sibi invicem copulantur. Ità quidem plerique Authores, immò & Summorum Pontificum aliq̄ Bullæ protocollum scribunt; secundùm quos istam etymologiam efformavi. Sed, ut ingenue fatear, mihi non videtur, & potius protocollon, p. l., exarandum opinor. Est enim protocolon, gr̄cè *πρωτοκόλον*, primum membrum, à *πρῶτον*, *πρῶτον*, primum, & *κόλον*, *κόλον*, membrum. Ità ut primùm illud originale, in quo breviter instrumenti actus scribitur, ut postea latius, quoties libuerit extendatur; sit intelligendum.

factior.

PROTOCYNEGUS: *πρωτοκυνης*, *πρωτοκυνης*, latinè propter *eta* vocalem longam vox est paroxytona, et si Gr̄cis sit proparoxytona. Ità dicitur primus venator, à *πρῶτος*, primus, & *κυνής*, *κυνής*, venator. Protocynegus venationis antesignanus à Carolo Magri latinè redditur: eratque dignitatis nomen in aulâ Imperiali Constantinopolitanâ.

PROTODIACONUS: *πρωτοδιάκονος*, *πρωτοδιάκονος*, p. b., primus minister. Formatur enim à dicto *πρῶτος*, primus, & *διάκονος*, minister. Ità quilibet primus ministrator, aut ministrorum præfectus in qualibet aulâ dici potest. Sed pro dignitate ecclesiasticâ sumi solet, ut primum diaconum in sacris ministeriis constitutum, seu Archidiaconum designet.

PROTOGENES: *πρωτογένης*, *πρωτογένης*, latinè penultimâ correptâ, quamvis à Gr̄cis in eâ ponatur accentus. Est primogenitus, à *πρῶτος*, primus, & *γένος*, *γένος*, nascor. S. Protogenes Episcopus, qui inter multos primarios Orbis christiani primates facilè palmam tulit, tamquam primogenitus à Deo dilectus, tot dotibus decoratus, tot virtutibus ornatus, ad filiorum hereditatem suam gregem perducens, in domo Dei majoratum est assecutus.

PROTOGENIA: *πρωτογένεια*, *πρωτογένεια*, latinè penultimâ longâ propter diphthongum gr̄cam in i longum conversam. Est primogenitura, ab eadem radice quâ *protogenes* deducta. Protogenia in lege naturæ variis privilegiis erat insignita, Non solum enim honore, dignitate, & majore hereditatis portione, sed etiam peculiari benedictione à patre morituro tribuendâ, & jure sacerdotii decorabatur. Immò duabus hereditatis portionibus primogenitum donatum fuisse ex Deuteronomio colligitur: dum primogenito, et si uxoris odiosæ filio, duplicia ex omnibus assignantur. Ait quippe Moyses: *Filium odiosæ agnoscat primogenitum, dabitque de his quæ habuerit cuncta duplicia*. Hæc omnia cum protogeniâ pro pulcherrimâ vendidit Esau Jacobo fratri suo, ob irreligiositatem ergâ rem sacram, sicut erat jus sacerdotii primogenituræ annexum, & ut aliqui volunt, etiam propter veram simoniam, uti profanus ab Apollolo

Deus. 21.

17.

damnatus: *Aut profimus*, inquit, *ut Esau*, qui propter unam escam vendidit primitivam suam. Jacob tamen non peccavit emendo primogenita, quia illi ex decreto divino competeant: & res temporalis, cui res spiritalis est annexa, de jure naturæ potest emi, nisi aliunde prohibeatur. Septuaginta nonnullis in locis, signanter Ex. 25, & 27, utuntur voce *πρωτόγενια*, *πρωτόγενια*, quæ primogenita significat, & latinè prototocia, etiam penultimâ correptâ diceretur.

PROTOGNOMON: *πρωτογνώμων*, p. l., primus sententiam dicens. Fit enim à dicto *πρῶτος*, primus, & *γνώμη*, *γνώμη*, sententia, consilium, suffragium, opinio, &c.. Hinc protognomon in judiciis, confessibus, diatris, & conciliis ille dicitur, qui primus suum consilium, sententiam, aut suffragium profert. Et si Athenis magistratus quidam, quasi accuratæ diligentiae, ac prudentiae homines; Gnomones appellati; eò magis protognomones, p. b., talibus dotibus debent ornari. Sunt enim primi gnomones non Solis hujus horas metientes; sed æterni Solis leges, metas, & statuta proferentes.

PROTOGRAPHUS: *πρωτογράφος*, *πρωτογράφος*, p. b., primum scriptus. Unde & protographum dici potest primum scriptum, quod cum autographo coincidit. Vox ista componitur ex dicto *πρῶτος*, primus, & à verbo *γράφω*, *γράφω*, scribo.

PROTOLYCUS: *πρωτολύκος*, *πρωτολύκος*, penultimâ latinè correptâ, et si Gr̄ci in eâ collocent accentum. Ità dicitur ille qui est primæ lucis, seu luce primâ ortus, & à primam lucem proferens. Vox est formata ab eodem *πρῶτος*, primus, & *λύκη*, *λύκη*, prima lux, quæ ortum solis præcedit. S. Protolycus Martyr, post nocturnas tenebras in primæ lucis aurorâ resurgens, radiantibus virtutibus ad perfectius lumen assurgens, luminosæ Fidei jubar ostendens, rutilantiore martyrio resplendens, in mare submersus, felicius quàm Phœbus in Tethyos gremium, se ad æternitatis primam lucem resurrecturum indicavit.

PROTOMARTYR: *πρωτομάρτυρ*, primus martyr, seu testis. Videlicet ab eadem voce *πρῶτος*, & *μάρτυρ*, testis. Abel Protomartyris nomine à S. Cypriano donatus: sed in N. Testamento est honorificum S. Stephani epithetum. *Mortem enim quam Salvator noster dignatus est pro nobis pati, hanc ille primus reddidit Salvatori*. Anno primo à Christi morte, 26 Decembris, primi Martyris laurea coronatus est. Inter mulieres verò S. Thecla Protomartyris titulo fuit ab aliquibus decorata.

PROTOMYSTES: *πρωτομύστης*, primus sacerdos, mystarum princeps. Fit à *πρῶτος*, primus, & *μύστης*, sacerdos, seu qui sacris est initiatus. Protomytes, seu protomyta nonnunquam Episcopus est appellatus.

PROTONOTARIUS, vox semilatina, primum notarium significans, ab eodem *πρῶτος*, primus. Officialis ecclesiasticus à D. Clemente Papâ institutus, qui aliquot hujusmodi creavit, ut Martyrum acta exararent. Hinc Protonotarii, Sedis Apostolicæ notarii, non parvo honore decorati, variis privilegiis fruuntur. Pro eo quoque protoscriptor, & protoscribarius reperitur.

Heb. 16.

Ecl. in Olib.

V. Menes grecum.

PRO-

PROTOPAPAS: *πρωτοπάπας*, *πρωτοπάπας*, latinè penultimâ longâ, quamvis apud Gr̄cos accentus ponatur in antepenultimâ. Sic apud hos dicitur primus sacerdos, seu archipresbyter: & erat una ex Ecclesiæ orientalis dignitatibus. Hæc dignitas Messanæ in Græcorum Ecclesiâ Catholicâ remansit: quæ & Catholicæ nomen obtinuit, quia semper cū Ecclesiâ latinâ conjuncta, etiam eo tempore, quo Sicilia Orientis Imperatoribus subjecta fuit. Fidelis maxime in processione Spiritus S. à Filio tuendâ.

PROTOPASCHITÆ: *πρωπασχίται*, p. l., ita dicti quidam hæretici à primo Paschate, seu à Judæorum Paschate, quod nostrum antecessit. Isti enim more judaico Pascha celebrabant. Vocabulum ergo compositum est ex *πρῶτον*, *πρῶτον*, primum, & *πάσχα* hebraicâ dictione.

PROTOPATHIA: *πρωτοπάθεια*, *πρωτοπάθεια*, latinè propter diphthongum penultimâ productâ, quamvis accentus gr̄cus in antepenultimâ collocetur. Affectio prima, seu prima passio verti potest. Nam *πρῶτος*, primus, & *πάθη*, *πάθη*, seu *πάθος*, affectio, passio. Hoc sensu amor protopathia dici potest, cum ut in voce *παθημα* dictum est, sit prima passio. Aliàs protopathia sæpius illa passio dicitur, quæ ex se, non per sympathiam, exurgit. Est enim affectus quo aliquid primum afficitur, & non per alterius consensum.

PROTOPLASTUS: *πρωτοπλαστής*, *πρωτοπλαστής*, primo factus, & creatus. Hoc nomine Adam primus homo appellatur: compositus scilicet à dicto *πρῶτος*, primus, & verbo *πλασσω*, *πλασσω*, formo, fingo, quod in tertiâ personâ præter. pass. facit *πέπλασται*, *πέπλασται*, formatus est, & hinc *πλαστής*, *πλαστής*, formatus. De Domino suum præceptum Adamo imponete dicit Chrysoſtomus: *Statim & in principio hoc mandatum protoplasto dedit dicens: de omni ligno, &c.* Sub protoplastorum nomine etiam Eva comprehenditur: prout à D. Bernardo sumitur, post Augustinum, & alios dicente, quod *protoplasti super gravi, & singulari peccato confessionem requisiti sunt*. Secundum Manichæos Adam, & Eva non fuerunt protoplasti. Nam D. Augustinus, eorum deliria referens, ait, quod secundum ipsos pater illorum nomine Saclas sociorum suorum factus omnium devoraverit, &c.

In Gen. Hom. 1.

Ep. 306.

L. de heres. hæres.

PROTOPOSTOLARIUS: ab aliis protoapostolarius, aut protapostolarius dicitur, ut suo loco explicatum fuit. Officialis in Ecclesiâ Constantinopolitanâ, primusque eorum, qui Epistolam in Misa legebant. Tales voces in Græcorum historiis sacris occurrunt.

PROTOPRAXIA: *πρωτοπραξία*, *πρωτοπραξία*, latinè penultimâ correptâ, nisi gr̄cus accentus retineatur. Est prima exactio, prima actio, primus actus, primum officium. Nam *πραξις*, de qua superius, hæc omnia significat, & *πρῶτος*, primus: sicque protopraxia ad varia potest applicari. Ità protopraxia synodi, alicujus protopraxia dici possunt. Aliàs protopraxia intelligitur actio prima, seu jus ante alios pecunias à debitoribus exigendi. Suidas primam repetitionem, aut exactionem appellat.

PROTOPSALTES: *πρωτοψάλτης*, primus psalmista, primicerius scholæ cantorum. Ità dicitur à *πρῶτος*, primus, & *ψάλτης*, psalmista. Protopsaltes merito David, regius Psaltes, dici posset, qui in Psalmis componendis, & concinendis primas tenet. Sed aliquis Officialis saltem in Ecclesiâ gr̄câ Protopsaltes intelligendus, qui in Psalmis canendis aliis præire debebat.

PROTOSEBASTUS: *πρωτοσεβαστος*, *πρωτοσεβαστος*, primus augustus. *Protos* enim, ut sæpius dictum est, primum significat, & *σεβαστος*, augustus, Dignitatis erat nomen in aulâ Constantinopolitanâ: qui honor etiam aliquando Imperatorum filius, & primis consanguineis conferebatur.

PROTOSECRETARIUS, primum secretarium vox hæc semilatina significat, à toties dictâ voce *πρῶτος*, primus. Similes voces in sacris Scripturis reperiantur: & idè breviter eas exponere placuit.

PROTOSEDEO, verbum semilatina, quo, & aliis similibus in barbariore seculo nonnulli usi fuere. Protosedeo, ab eodem *πρῶτος*, primus, est præsideo, aut primus sedeo: quod gr̄cè *πρωσιδέω*, *πρωσιδέω*, dicitur.

PROTOSPATHARIUS: *πρωτοσπαθάρης*, *πρωτοσπαθάρης*, p. b., primus spatharius, seu primus corporis custos. Officium erat magnæ dignitatis antiquitùs in aulâ Constantinop. Imperatorum Christianorum. Unde Sergius apud Cedrenum ait: *Protospatharios spatharios principes appellatur*. A Caropate inter imperatoris aulæ magistratus enumeratur: qui & Imperatoris *την ασπίδα, την σπάθηαν*, idest enses, gestasse principem genere proximum scribit. Ità ex Ducæo Frontone à Baronio refertur. Formatur ergo ista vox à dicto *πρῶτος*, primus, & *σπάθη*, ensis.

An. Leo. nis.

An. Chr. 726.

PROTOSTATES: *πρωτοστάτης*, *πρωτοστάτης*, latinè penultimâ correptâ, quod à Gr̄cis aliis regibus utentibus non observatur. Est præantistes, præfectus, præses, princeps: à *πρῶτος*, primus, & verbo *σταίω*, *σταίω*, sto: quasi qui primus stet. Videlicet ab ejus tertiâ personâ præter. pass.: sicut à secundâ protostasia emanat. Hæc est ipsius protostata dignitas, aut officium: adeòque prælatio, præfectura, præsentia, vel principatus verti potest.

PROTOSYNCELLUS: *πρωτοσύγκελλος*, *πρωτοσύγκελλος*, dignitatis in Ecclesiâ gr̄câ nomen. Significat primum syncellitum, seu primum cohabitantem, nempe Patriarchæ: à voce *πρῶτος*, primus, & *σύνκελλος*, cohabitans. Erat ipsius vicarius, & in sede patriarchali successor designatus.

PROTOTOCLUS: *πρωτοτόκος*, *πρωτοτόκος*, p. b., primogenitus. Oritur à toties dicto *πρῶτος*, primus, & verbo *τίτω*, *τίτω*, pario, gigno: quod in præter. medio facit *τέτοκος*, *τέτοκος*, & hinc *τόκος*, *τόκος*, partus. Sed mutato accentu prototocos, acuta penultimâ in gr̄co, quamvis semper sit brevis, significat mulierem, quæ primò peperit. Primogenitus Mariæ, seu prototocos, Christus dicitur. *Donec peperit filium suum primogenitum*. Non quòd Maria post Jesum alios filios habuerit, ut male inferebat Helvidius, cum aliis Antidicomarianis, sed ut moris est in Scripturis, primogenitus dicitur.

Match. 1.

25.

Z. z z.

citur.

fallaces persequuntur, eos qui libidini, gula, & avaritia sunt dediti. Haec enim omnia appellat mendacia seu falsa. Pseudos enim utrumque significat. Verbum Pseudo, est fallo, frustro: Pseudos, mendax, & vanus latinè interpretandus. Vox ergo pseudo in compositione solum reperta, atque à pseudo, aut pseudos formata, semper fallitatem importat, & ejus nominis cui, adjungitur veritatem negat. Hinc pseudangelus, pseudomartyr, necnon similitudinè pseudofapiens, & sexcenta similia. V. Pseudopostolus, & pseudofapiens.

PSEUDOPOSTOLUS: Pseudopostolos, p.b., falsus apostolus. Nam cum pseudos, mendacium, falsum, & commentum significet, atque verbum Pseudos, pseudome, mentior; hinc pseudo nominibus additum eorum significationem ad falsas res significandas detorquet. Nominibus tamen propriis particula talis addita, non tam significat fallacem, quam hominem tali simillimum: ut Pseudonero significat hominem Neroni per similem. De pseudoapostolis agit maximus Gentium Apostolus, in quos acriter invehitur: *Nam ejusmodi, inquit, pseudoapostoli sunt operarii subdoli, et transfigurantes se in Apostolos Christi.* Sicut enim diabolus se in Angelum lucis novit transformare; ita & ejus perfdi sequaces, accuratè à mendacii patre edocti, etsi sint lupi rapaces, gregi non parcentes, in vestimentis ovium venientes, magistrum egregiè imitantur. Cum autem hi ex operibus cognoscerentur, utpotè quæ sua sunt quærentes, non quæ Jesu Christi, sanam Evangelii doctrinam subvertentes; ipsi Paulus sui veri apostolatus opponit insignia. Paulus nempè, labores, ærumnas, & quod nulli fuerit onerosus: ut lucri captandi omnis suspicio amputaretur. Pseudoapostoli omnes sunt hæretici, præsertim hæresiarchæ: quos Petrus in cap. 2 posterioris Epistolæ, & Judas Thaddæus in sua Epistolâ graphicè depingunt. *Qui pseudoapostoli, ait Tertul., nisi aduiteri evangelizatores?*

PSEUDOCRISTUS: Pseudochristus, falsus Christus. Hic ergo non intelligitur eo sensu, quo diximus aliquando accipi vocem pseudos, quando alicui nomini proprio conjungitur. Nam pseudochristi Christum moribus suis non referunt, nisi apparenter per scelestam impudentiâ, fictâ sanctitate, ementitâ autoritate, elusoriâ miraculorum patratiõne. De quibus Christus Servator noster prædixit: *Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophete, & dabunt signa magna, & prodigia.* Tanta quippe demonis hominibus nocendi, eosque illudendi libido; ut nonnunquam tales impostores subornet, qui se Christum venditent. Quod maturè Discipulos præmonuit Christus: *Multi enim venient in nomine meo dicentes, ego sum Christus, & multos seducent.* Multi tales nebulones olim fuerunt: ut Simon magus, Menander, Saturninus. Sicut Herodes Afcalonita, ante Christi Nativitatè, Messie nomen affectarat, & alii apud Eusebium; ita seculo præterito Joannes Leydenfis Batavus, rex Anabaptistarum: & nostro ævo alius impostor pro Christo haberi voluit, qui tandem ad sanam frugem reverfus est.

PSEUDODIDASCALUS: Pseudodidascalos, p.b., falsus doctor, falsus magis-

ter. Est à dictâ voce pseudo, & didascalos, magister. Etiam magistrum mendacem vertere licet: sicuti noiter inceperis qui vocem pseudo didascali in Textu græco ita fuit interpretatus, dum ait, *Sicut & in vobis erunt magistri mendaces.* Illi nempe qui sectas perditionis introducunt, & sunt magistri pruriètes auribus, qui à veritate auditum averunt, ad fabulas autem convertuntur.

PSEUDODOXIA: Pseudodoxia, pseudo doxia, latinè penultima correptâ, nisi græcus accentus in eâ retineatur. Est falsa fama, falsa opinio: à pseudo, & doxa, gloria, gloria, rumor, exultatio, opinio, &c. Pseudodoxia est omnis hujus mundi gloria, & plerumque fama,

(Malum quo nullum aliud velocius ullum,) ridicula, adulatrix, mendax, tali nomine damnanda. Hominum scientia multâ laborat ignorantia, eorum opinio, multis erroribus subiecta, sæpissimè pseudodoxia nuncupanda. Sed sicut orthodoxia verè datur in Fidelibus, divino lumine sicuris; ita pseudodoxia maximè in hæreticis, spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum cæcipientibus, in hypocrisis mendacium loquentibus, reprobat.

PSEUDOPHORUM: p.b., vox est semilatina, pro falso ostio, aut falsâ portâ, ut habet Sulpitius in vitâ S. Martini. Fit ab eodem pseudo, fallitatem innuente, & phero: licet Magri scribat græcè Pseudophoron, pseudophoron. Non enim facile ejus origo à verbo phero deduci potest. Aliàs pseudophorum scribatur, à verbo phero, phero, quod etiam est adfero, importo, adduco. Reâtius tamen Pseudophoron, pseudophoron, & latinè pseudothyrum, p.b. efferetur; cum phero, thyrus, janua græcè vocetur.

PSEUDOGRAPHIA: Pseudographia, latinè, cum penultima brevis sit, accentum habere debet in antepenultima. Sed multi in similibus terminationibus Græcos cum accentu in penultima imitantur. Est falsa scriptura, & falsa delatio, à dictâ voce pseudo, & grapho, scriptura, scriptio, liber, epistola, monumentum, pictura, item causa, accusatio, actio popularis, pœna. Adedque pseudographia etiam falsam causam, & falsam accusationem significat: & huic talionis pœna debetur.

PSEUDOGRAPHUS: Pseudographus, p.b., falsè scriptus, falsè pictus. Habet eandem cum præcedenti vocabulo originem: seu à pseudo, fallitatem denotante, & in compositione est omnis generis, & casus, & numeri, atque à verbo grapho, scribo, pingo. Si autem dicatur pseudographos, cum accentu in penultima græcè (etsi latinè semper brevis sit, & eundem accentum servet) falsarium significat. Pseudographum Aristoteles vocavit syllogismum in materiâ vel formâ peccantem, qui veri syllogismi faciem præ se fert, sed reverâ talis non est. Unde Dialectici triplicem syllogismum pseudographum constituunt, scilicet peccantem in materiâ tantum, in formâ tantum, & in utrâque. Pseudographus peccans in materiâ est ille in quo aliquod falsum assumitur, quod tamen aliquam habeat veri apparentiam. Veluti si assumatur hæc propositio, *Quidquid non amisisti habes:* unde quis tentet subumere, *Cornua non amisisti,* & postea inferre, *Ergo cornua habes.* Pseudographus

phus in formâ est ille in quo aliqua ex regulis syllogisticis deest: ut si procedatur à non distributo ad distributum. Pseudographus in utrâque est quando peccat in materiâ, & in formâ. Uno ex his tribus modis pseudographi sunt hæreticorum syllogismi, quibus orthodoxam veritatem impugnant, & expugnare frustra contendunt.

PSEUDOLACTINUS, p.l., vox semigreca, & semibarbara, à Magri citata: qui falsum lactis colorem significare dicit. Fit ergo à dicto pseudo, & lactinus, pro lactem: atque pro colore cinericio, aut celesti usurpat.

PSEUDOLOGIA: Pseudologia, pseudo logia, latinè penultima correptâ in rigore, etsi plerique ex usu legitimo Græcos imitentur cum accentu in penultima. Mendacium vox ista significat, ab eodem pseudo, fallitatem indicante, & logos, sermo: unde & Pseudologos, pseudo logos, latinè pseudologus, p.b., mendax. Hoc pessimum vitium, tamquam humanæ conversationi maximè contrarium, christianæ sinceritati, & charitati è diametro oppositum, vitandum docet Apostolus: *Propter quod deponetes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus membra.* Cum enim humana conversatio ad hoc sit instituta, ut unus alterius honorum participet, quod sit præsertim per locutionem, quæ animi bona aliis communicat; huic maximè contrarii sunt mendaces, adedque ex humano genere prorsus esse eliminandi. Et ed magis christiani nomine sunt indigni, qui profitentur esse invicem membra, in Fidei, & Charitatis unitatem coalescentia, quam sinceram unionem dissolvit pseudologia. Et tamen homines ita vanitatem diligunt, & mendacium, ut meritò David dixerit, *Omnis homo mendax.* Sed si turpe est mendacium jocosum, & officiosè proferre, turpissimè est perniciosum. Hoc vitio infames fuerunt Cræteses, apud quos Titus erat Episcopus. Unde si græca fides passim fugilletur, quanto plus inter Græcos Crætæ mendaciores fuerint incolæ? Nam Apostolus Tito scribit: *Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta, Crætenses semper mendaces, mala bestia, ventres pigri.*

PSEUDOMANTIA: Pseudomantia, pseudo mantia, seu divinatione. Sicque vix differt ab ipsâ mantia, seu divinatione. Semper enim hæc in malam partem accipitur, & superstitionis species constituitur. Nam etsi ex vi sui etymi videatur aliquid bonum sonare, unda Isidorus ait, *Divini dicit quasi Deo pleni:* tamen, sicuti dicit Angelicus, *non dicitur ab ordinatâ participatione alicujus divini, sed ab indebitâ usurpatione.* Adedque semper falsa dici potest, tum ratione sui principii, tum ratione objecti. Principii quidem, quia à dæmone provenit, qui est mendacii pater; ratione verò objecti, quod sæpissimè falsè enunciat futurum. Verbum Pseudomantia, apud Græcos significat falsa, & vana oracula reddo: quapropter hæc falsa per oracula divinatio, meritò pseudomantia nuncupatur. De quibus ait Gent. Hervetus in Clem. Protepticum: *Oraculorum responsa, quam vana, quam ambigua, quam fallacia, quam non credenda ostendit.* Horum enim scientia ad Deum pertinet, & est infallibile divinitatis argumentum, ut

testatur Isaias pseudodivinis exprobrans: *Annunciate qua ventura sunt in futurum, & scietur quia Dii estis vos.* Unde ipse dæmon, suæ futurorum ignorantia conscientis, in reddendis oraculis magnâ utebatur astutiâ, & fallaciâ, responsa nonnunquam in pluribus chartulis exhibens; quibus à modico vento permixtis & confusis, oraculi responsum evanescebat, & sciscitantis conatus eludebatur. Quapropter Æneas Apollinem consulens rogat:

Folius tantum ut carmina manda:
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

PSEUDOMARTYR: Pseudomartyr, falsus testis, seu falsus martyr, à dicto pseudo, fallitatem secum ferente, & martyr, testis. Pseudomartyres sunt illi qui pro Christo pati prætendunt: sed vel quia sunt extrâ Ecclesiam, vel malo sine ducuntur, vel non patiuntur mortem à Fidei adversariis, vero martyrio non coronantur. Ubi siquidem fides sana non est, ut in hæreticis; & charitas non est, ut in schismaticis, non potest esse justitia: & qui vano sine impellitur, non patitur persecutionem propter justitiam. Ided tales pseudomartyres fuere Marcus, & Donatus, qui seipfos præcipitio dederunt, ut refert Augustinus: ille quidem de petrâ; hic verò in puteum. Hos imitati Donatistæ, dicti circumcelliones, qui verè martyres Diaboli fuerunt. De quibus ait iste sanctissimus Doctor: *Jam verò per abrupta præcipitia, per aquas & flammam occiderunt seipfos, quotidianus illis ludus fuit. Hæc enim eos tria mortis genera Diabolus docuit.* Si, ut ait D. Aug., Diabolo præcipitium suggerenti respondit Dominus, redi retrò satana; satis apertè intelligitur, quam sit illicitum sibi manus violentas inferre. Pseudomartyres etiam sunt illi hæretici, qui pertinaciter hæresi inherentes, digno plectuntur supplicio. Hi enim propter suam iniquitatem justam persecutionem patiuntur. Ut accidit Hieronymo Pragenfi, & Joanni de Hus in Concilio Constantiensi, flammis, ut hæreticis, traditis, & aliis similibus pervicacibus heterodoxis: quamvis à suis ut martyres habeantur.

PSEUDOMENOS: Pseudomenos, p.b., mentiens, fallens, frustratus. Est enim participium præfens verbi Pseudomenos, mentior. Itâ ratiocinatio fallens, seu syllogismus mentiens dictus illud sophisma, fallaci tropicâ differentes implicans: de quo Cicero de Divinatione. Estque, ut alii dicunt, captionis sophistarum genus, cum quidquid constituitur verum esse, statim falsum esse reperitur. Tales pseudomenos sæpius promunt hæretici, sic edocti ab eo pseudangelo, qui est spiritus mendax in ore omnium talium pseudopropietarum.

PSEUDOMONACHUS: Pseudomonachos, p.b., falsus monachus, falsus solitarius. Vox est composita à sæpius expositâ dictione pseudo, & à monachos, solitarius. Pseudomonachus non solum dicendus ille, qui ementito habitu se vitam monasticam profiteri fingit, sed etiam ille monachus, qui ea quæ status sui sunt parvipendens, solitudinem fugiens, ut canis ad vomitum rediens, secularia, & mundana, quæ prius Deo se consecrans conculcaverat, rursus ambire, & amplecti non veretur. Verus monachus est ille, qui solitariam ducens vitam, Deo, & suæ saluti ex corde vacat.

a. Cor. 11. 13.

De Præf. 1. 1. 1. 1.

1. 2. 1. 2. 4.

1. 5.

2. Pet. 2. 1.

2. Tim. 3.

Viz. 1. 1. 4.

1. Tim. 4. 1.

In Hierol.

Eph. 4. 25.

Ps. 11. 1. 1.

Tit. 1. 12.

Orig. 1. 3. 1. 2.

Eleuth. 1. 1. 1. 1.

In Com.

1. 4. 1. 2.

Æneid. 1. 6.

Traç. 1. in 10.

Ep. 1. 1. 1. 1.

Lib. 1.

An. Chr. 201. n. 7.

tem illac de Catholicis loquatur, satis est perspicuum, ut annotavit Baronius; Sed quosnam psychicos dicit, nisi Catholica Ecclesia alumnos? per psychicos quidem nominare consuevit catholicos, constat. Ita vox tamen prius ab aliis haereticis, in illos, qui sibi non adhererent, usurpata: cujus originem ab ipso Valentino haereticarcha, 30. Anonum impiissimo factore, qui secundo seculo Dei laceravit Ecclesiam, derivat Baronius. Ait enim iste Magnus Annalium parens: Sed quod spectat ad nomen quo ignominie causa (Tertullianus) tum Romana Ecclesiae Fideles, tum ceteros orthodoxos, psychicos nominare consuevit, fuit Valentini haereticarchae illud primum commentum, ut auctor est Irenaeus, psychicos nominabat homines, qui non essent sicut ipsi, ut agebat, spirituales. Ita ergo Tertullianus dum Ecclesiae Catholicae gremio toyebatur, uberes sui ditissimi ingenii fructus omnibus Orthodoxis communicabat; a veritate turpius decidens, in illos convitium a selectissimo haereticarcha emendicare non erubuit. Eodem tamen non solum Catholicos, sed quosvis a sua doctrina dissentientes, nominabat; ut habet ipse Baronius; Non catholici modo, sed & haeretici quoque omnes, qui suam ipsius spernerent paracletum, equae psychici dicebantur.

An. Chr. 145.

An. Chr. 201. n. 14.

It.

PSYCHOMACHIA; ψυχμαχία, psychomachia, latine penultima correpta, nisi graecus accentus, ut a multis afflicto, retineatur. Est animae pugna, animae conflictus, a dicta voce psyché anima, & μάχη, máche, pugna. Verbum ψυχμαχία, psychomachéo, est usque ad extremum spiritum pugna, usque ad extremam dimicationem contendit, quasi tota anima, seu spiritu dimicho, Psychomachia non male dicitur ipsa agonia, quasi animae conflictus; quo anima vi morbi concussa, tamen amore naturali erga corpus impulsu, diro prelio agitur. In quolibet spirituali conflictu, quo anima cum corpore lasciviente, aut passione insolescente, generosa dimicat, psychomachia reperitur. Hinc in vita S. Glaphyrae Virginis legitur; Vicit tamen in sancta psychomachia charitas perfecta mori pro Christo. Ita quoque Aurelij Prudentii Poetae palatini Liber, de conflictu spirituali virtutum in vitiis traclans, psychomachia dicitur est. Hanc vocem Gennadius, in Illustrum virorum Catalogo, animi compugnantiam interpretatus fuit.

PSYCHOMANTIA; ψυχμαντία, psychomantia, p. l., divinatio per animas mortuorum. Ita dicitur a psyché, anima, & μαντία, mantia, divinatio. Haec sciomantiae satis est affinis, de qua postea. Locus verò in quo fit talis divinatio ψυχομαντία, psychomantia, & latine psychomanteum, p. l., nuncupatur. In hoc manium fiebat evocatio, seu animae sacrificiis evocate responsa dabant. Unde satis patet in hac divinatione demonis expressam invocationem adfuisse, & ad necromantiam, seu primum divinationis genus, secundum D. Thomam, revocandam esse.

PTISANA; πτισάνη, ptisane, latine penultima correpta, etiam Graeci, quia ultima est longa, penultimam accentu producant. Est hordeum pinfendo decorticatum, ita dictum a verbo πτίω, ptisano, pinfo, tundo, decortico. Illa mulier quae Jona-

tham, & Achimaam, Davidis exploratores, in puteo abscondit, dum ex Absalonis mandato perquirebantur; ut res lateret, expandit velamen super os putei, quasi sicca ptiliana. Ex Hieronymo tamen habetur, in Trad. hebr., per prisanam etiam alia grana intelligi, ut frumentum, oryza, ad plenam inde conficiendam. Textus hebraicus habet vocem riphob, idest contusa, scilicet grana, seu commolita, ut explicat Buxtorfius, aut tritica contusa, a radice raph, contere, ut Pagninus interpretatur, At Septuaginta legunt πτίαν, πτίαν, & sic abbat super eum palathas. Alias illa grana sole maxime fervente sicari solebant; & hinc quidam colligunt tempore aestatis Absalonis perduellionem contigisse. Quid verò ptiliana ptilitione fieret, satis patet ex verbis Sapientis: Si contuderis stultum in pilo quasi ptiliana, feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius. Quibus significat posse hordeum ab innata pellicula emundari, sed stultum non posse suam stultitiam spoliari. Textus graecus nec hic utitur voce ptisana, sed ait; Si perberis stultum in medio concilio in bono, &c.: & μεσησυνεδρίω, en meso synedrio, idest in medio synedrio.

PTOCHIUM; πτοχίον, ptochion, p. l., pauperum domus, ubi nempe aluntur. Formatur ita vox ab ipsa dictione πτοχός, ptochos, inops, mendicus. Reperitur autem in S. Euphrosynae vita: Relinque omnia, & fuge facultates patris tui, quae multos inveniunt heredes. Ecce ptochia, hierocomia, xenodochia, monasteria, &c.. Hic verò per hierocomium, p. l., graece ιεροκομίων, hierocomion, locum in quo leprosi aluntur intelligit. Nam ιερά, hiera, lepram significat, & κομίο, comio, curam habeo; vel secundum alios, a κόμη, come, vicus, villa. Aliqui ptochiam vocant domum alendis pauperibus destinatam. Sed ptochia potius paupertatem significat; forte ptochia in plurali legisse debuerunt.

PTOCHODOCHIUM; πτοχοδοχίον, ptochodochion, p. l., locus excipiendis pauperibus destinatus. Dicitur composita ex dicto ptochos, pauper, mendicus, & verbo δέχομαι, dechoma, recipio. Cum xenodochio maximam habere affinitatem satis patet; cum hospites in xenodochiis soleant esse pauperes. Immo cum ptochotrophio, de quo jam dicturi sumus, facile confundi potest. Nisi quod in ptochotrophii longiorem moram pauperes ducere soleant.

PTOCHOTROPHIUM; πτοχοτροφίον, ptochotrophion, p. l., locus in quo pauperes aluntur. Est enim a dicto ptochos, & τροφή, trefho, alo, cujus praet. medium τροφία, trefpha, alui, unde & τροφή, cibus, educatio. Istam vocem habet Palladius dicens: Habebat autem ptochotrophium, in superiori quidem parte mulieres, in inferiore autem viros. Talia in bene gubernatis civitatibus erigi solent, ut pauperum inopia sublevetur, & illi qui operari possunt defidiae mendicando non se dedant. Haec ut hospitalia inter loca pia recensentur: in l. omnes qui. S. privilegiis. Ab eadem origine ptochotrophos, p. b., qui curam pauperum alendorum habet.

PTOLEMÆUS; πτολεμαῖος, ptolomaos. Nomen

2. Reg. 17. 19.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

men proprium, quod multi bellicosum interpretantur, ut sit quasi ptolomaos; a πτόλιμος, ptolimos, bellus. Cum alius etiam a voce πτόλις, ptolis, civitas, deduci queat, adeoque ptolomaos civilis quoque latine reddi possit. Hoc gentile nomen, postquam Graeci Judæam invaserunt, aliquibus etiam Judæis impositum reperimus. Ita quippe vocatus fuit ille Dositheus sacerdotis filius, qui epistolam phurim, idest sortium attulit, seu Estheris historiam, quae a sortibus ductis, sortium historia subinde dicta est. Post Alexandrum M. omnes Aegypti reges hoc nomine a primo Ptolemao, Lagi gregarii militis filio, donati sunt. Hic Ptolemaos, unus ex Alexandri principibus, post ejus exitum sibi Aegyptum retinuit, anno Mundi 3681: adeoque juxta Jacobi Tirini calculum, ante Christum natum annis 319. Et quia de Ptolemaeis aliquando sermo fit in Scripturis, & de multis prophetavit Daniel, eorum seriem paucis accipe. Primus Ptolemaos Lagi, Judæis inensus, quorum multa millia in captivitatem adduxit, regnavit annis 40. De hoc prophetat Daniel, postquam de Alexandro M. locutus est: Surgat verò rex fortis, & dominabitur potestate multam, cujus regnum contereendum, & in quatuor celi ventos, at non in ejus posteris, dividendum praedicit. Nam quatuor praecipui duces Alexandri regnum sibi dividerunt. Subdit igitur de Ptolemao Lagi filio, primo Aegypti rege, & confortabitur rex Austrum: cum D. Hieronymo, & aliis interpretatur Pererius. Nam Aegyptus Judæa est ad Austrum: & idem Ptolemaei reges Austrum, sicut Seleucidae reges Aquilonis vocantur. Sed contra regem Austrum de principibus Alexandri prevalebit, nempe Antiochus dicitur Theos, tertius rex Asiae, contra Ptolemaum Philadelphum. Et hoc est quod dicit Propheta: Et de principibus ejus prevalebit super eum, & dominabitur ditione, &c.. Hic secudus Ptolemaos fuit primi filius, regnavitque annis 38, de quo in Philadelpho diximus. Tertius Ptolemaos Evergetes ejus frater, annis 26. Quartus Ptolemaos Philopator Evergetae filius, annis 17. Quintus Ptolemaos Epiphanis, prioris filius, annis 23: cujus filius Ptol. Philometor, natu major, sextus fuit, annis 35. Septimus Philometoris frater Ptolemaos Evergetes, qui & Physcon dicitur est, annis 29. Octavus hujus filius Ptolemaos Lathuri, annis 16. Nonus Ptolemaos Alexander ejus frater, annis 16: & postea iterum Lathurus, annis 8. Decimus Ptol. Auletes, famosae Cleopatrae pater, regno pulsus, regnante interim ipsius filia Berenice, annis 30. Undecimus Ptol. Dionysius, Auletae filius puer, omnia administrante sorore Cleopatra, annis 5. Cleopatra M. Antonii amoribus serviens regnavit annis 17, quae tandem apud Aegyptum a Caesare Augusto primum victa est; & inde undecim mensibus elapsis, primam Augusti apud Pharum, superato & extincto Antonio, aspidis morfu sibi vitam ademit. Ex his omnibus Ptolemaeis, nominatim de Philometore mentio fit in Scripturis. Nam per illum Ptolemaum, de quo in Lib. Esther agitur, quando anno quarto regnantibus Ptolemao (graecè πτολεμαῖος, ptolomaos) & Cleopatra, allata est illa Phurim Epistola, recte Philometore intelligitur, qui magnopere Judæis favebat. Idem est etiam cujus filiam Alexander rex Syriae, Antiochi Epiphanis filius, duxit in uxorem: Et exivit Ptolemaos de A-

gypto, p. b. & Cleopatra filia ejus, eam scilicet ad suum generum ducens. Ille verò Ptolemaos cujus magister erat Aristobulus fuit Evergetes, seu Physcon: de quo Lib. 2. Mach. cap. 1. v. 10. Sed de his Ptolemaeis satis, cum de singulis suis locis nonnulla dicta sint.

PTOLEMAIS; πτολεμαῖος, ptolomaos, p. l., ut patet ex Prof. Bonon., & ipso Gretsero. Bellicosa quoque a nonnullis interpretatur, ab eadem scilicet radice qua dictio praecedens. Erat civitas in tribu Afer, ad mare mediterraneum posita, olim Akon dicta, quae, ut videtur, ab aliquo Ptolemao nomen accepit. De ipsa frequens mentio in Lib. 1. Machab. v. 10. ubi & Ptolemaida, p. b., vocatur. Hanc, expulsis Demetrio, Seleuci filii, praedidiis, invasit Alexander Veies, Antiochi Nobilis, seu Epiphanis, post Eupatorem, filius natu minor, ita refert S. Textus, Et occupavit Ptolemaidam (graecè πτολεμαῖδα, ptolomaída) & receperunt eum, & regnavit illic. In hac civitate Tryphonis dolo, amicitiam simulantis, comprehensus est Ionathas: nam ut intravit Ptolemaidam Ionathas cluserunt portas civitatis Ptolemaes, & comprehenderunt eum. Quod fecit Tryphon, ut occiso Ionathâ, Antiochi, filii Alexandri, amico, facilius regnum, cujus tutor erat, invaderet. Ptolemaidam pertransivit Paulus in ultimo suo itinere versus Jerusalem. Nam cum iter maritimum suscipisset, narrat Lucas ejus fidissimus Achates: Nos vero navigatione expletâ, Tyro descendimus Ptolemaidam: & salutatis fratribus, in finibus die una apud illos.

PYCTACIUM; πυκτάκιον, pyctakion, p. b., album, seu tabella dealbata, in qua selectorum judicum nomina describebantur. Ejus origo per diminutionem est a πυκτός, pyctos, quod & πυκτός, pyctios, libellus, deducenda. Unde pyctacium libellum significare debet: & pyctacia in l. actuarii C. de erog. mil. ann. lib. 12. pro brevibus commentariolis. Fortè in eis prius judices in pugilatu, & in talibus certaminibus, selecti exarabantur, ut a πυκτός, pyctos, pugil, pyctis, derivetur & pyctacium. In felicioribus pyctaciis Christi Heroes, contra mundum pugiles invicti, describentur.

PYGARGUS; πυργαργός, pygargos, aquilae genus, caudâ albicâte. Ejus etymologia est a πυργός, pyrgos, nates, & ἀργός, argos, albus. Pygargus inter animalia munda, quae in mensae ferculum Judæis venire poterant, annumeratur. Hoc est animal, inquit Moyses, quod comedere debetis, bovem, & ovem, &c., inter quae recenset Tragelaphum, pygargum, orygenem, &c.. Sed hic duplex se ingerit difficultas: quomodo ista volucris inter quadrupedia loci habeat, & quomodo cum genus sit aquilae, inter munda connumeretur animalia? Rectius ergo dicitur cum Plinio pygargum è genere caprearum esse, atque damae similem, etiam unum genus aquilarum etiam hoc nomine ab aliis feceratur. Attamen Moysen hic quadrupedem intellexisse, longè est verisimilius, & cum inter alia animalia, capreis assimilata ordinetur, pygargum cum capreis affinitatem habere tenendum est. Septuaginta in loco citato etiam legunt πυργαργός, ke pygargon, & pygargum: sed Hebraeus ait discion, pygargus, ut quidam volunt, ait Buxtorfius, caprea quaedam sylvestris, damis non absumilis.

PYGMÆUS; πυγμαῖος, pygmaos, homo cubitalis, sic dicitur a πύχης, ptychys, cubitus. De talibus Au-

L. 3. c. 25. Reg. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

1. Mach. 10. 1.

Deut. 14. 5.

L. 3. c. 51.

discion.

gustinus ait, sicuti perhibentur, alios statum esse cubitales, quos pygmaeos à cubito graci vocant. Quos reperiri non aliter quidem S. Pater, sed simpliciter affirmat omnia animalia rationalia, quantumcumque monstrosa, à nostro Protoplasto originem habere. De monstrosis enim ait: *Si tamen vera sunt, quae de illarum nationum varietate, & tantà inter se, atque nobiscum diversitate traduntur.* Et si postea subjungat non absurdum videri, ut quemadmodum in singulis quibusque gentibus quaedam monstra sunt hominum, ità in universo genere humano, quaedam monstra sint gentium. Sed absolutè censendum, quae de cubitalis staturae hominibus post Homerum tradiderunt Aristoteles, Plinius, & alii, omnino esse fabulosa. Nullibi enim terrarum talis gens reperta, quamvis nostro aeo novae regiones detectae fuerint, & in Geographià Antiquis nostri Moderni sint peritiores. Fusè fabellam refert inter alios Ulysses Aldovradus, & Corn. à Lapide. Nec refert quod dicit Ezechiel, in superbissimae urbis Tyri descriptione: *Sed & pygmei qui erant in turribus tuis pharetras suas suspenderunt in muris per gyrum, ut compleverit pulchritudinem tuam.* Non enim dici potest, quòd sicut Jebusaei, ut volunt aliqui Interpretes, inexpugnabili arcis Sion munitiōni praesidi, ut suis hostibus insultarent, ad muros tutandos, caecos & claudos posuerunt, quali arx illa naturà, & arte fortissima alijs defensoribus non indigeret, & idèd Davidem irridebant, dicentes, *Non ingredieris huc, nisi abstuleris caecos, & claudos;* ità Tyrii, ut opinatur Liranus, per muros suos pygmaeos disposerunt, quòd tales sufficerent ad urbem munitissimam, murorum suorum fortitudini, & superbae altitudinì confidentem, propugnandam: unde & securitatis ostentandae gratià, pharetras suas otiose suspensivè detinerent. Nam cū tales pygmei nullibi reperiantur, talem non dari nationem afferendum est. Rectius ergò dicitur, quòd ob murorū proceritatem, homines in Tyri propugnaculis positi, cubitales viderentur aspicientibus. Unde forsitan in communè loquendi usum derivatum, quòd pygmaei in muris excubias agerent, Nisi per antiphrasim de hominibus corporum proceritate conspicuis, quibus Tyrii murorum custodiam confidebant, dictos fuisse pygmaeos, asseratur. Alii, alià ratione ducti, cubitales intelligunt pro altæ staturae hominibus; eò quòd tales, non pedibus ut alii homines, sed cubitis ut gigantes, essent metiendi. Textus hebraicus habet in eo loco *gammadin*, à singulari *gammad* pygmaeus, cubitalis, à dictione *gamad*, cubitus. Alii sunt Gammadai populi Phoeniciae, quasi cubitales, vel brachiales dicti, quòd essent brachio potentes, & robusti. Chaldaeus ibi legit Cappadoces, & Symmachus cum 70 Medos. Hi enim dicunt, *sed & Medici* (אלה המדי) *in turribus tuis*, &c. : D. Hieronymus vertit pygmaeos, eò quòd bellatores essent insignes, & ad bella fortissimi. Sicque vox ista pygmaeus, in hoc loco, derivanda esset à *pygma*, pugna, caesus, pugnus: ipsumque certamen pugnis, & caetibus fieri solitum fuit.

PYRA: *πυρ*, lignorum strues, rogas, busti, ità dicta à *πυρ*, ignis: eò quòd igni sit destinata. Nam, ut ait Iliodus, *pyra est ipsa lignorum congeries, cum nondum ardet, rogas est cum ardere cepit,*

bustum verò iam exustum vocant. Potest etiam dici talem lignorum congeriem pyram vocari: quia solebat in acumen fastigiata ignis figuram referre. De Jerosolyma, ad excidium ob scelerum congeriè destinata, praedicat Dominus: *Vae civitati sanguinis, cuius ego grande faciam pyram.* Ulti reverà fecit, dū per Nabuchodonosorem fame, ferro, flammis excisa fuit. Hebraeus habet *medurab*, idest pyra, rogas: at Septuaginta de pyra non agunt mentionem. Legunt enim: *Magnificabo populum, & multiplicabo ligna.* Sed felicis in Melitâ Insulâ Barbari non modicam humanitatem Paulo, & itineris comitibus praestantes, ut Lucas testatur, *accensa pyra respiciebant nos omnes, propter imbrem qui imminobat, & frigus.* Ità Melitenses magno rogo naufragium passis, ob magnum frigus ex immersione in aquas contractū, succurrebāt. Unde & digni fuerūt, ut eos sacra Evangelii flama pervaderet: de qua dicit Dominus, *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur?* Pyralia pro hypocauto ab eadem radice reperitur.

PYRAMIS: *πυραμις*, p. b., stupendi moles operis in Aegypto, quae è lato in acutum desinens, ab ignis figurâ sic est appellata. Nam *pyr*, ut diximus, ignem significat. De ipsâ dicit Iliodus: *Pyramis genus sepulchrorum quadratum, & fastigiatum, ultra onem celsitudinem, quae fieri manu possit. Tali autem edificio surgunt, ut à lato incipiunt, & in angusto finiuntur, sicut ignis, has Aegyptus habet.* Hic enim mirabilis architecturae, & altitudinis specunda pyramides visabantur, quas & barbara miracula vocat Poeta,

Barbara pyramidum sileat miracula Memphis; & verè inter septem Orbis miracula recensentur. Ad ipsarum imitationem minoris operis, & molis structurae fiunt, pyramides etiam appellatae. Ità Simon summus Hebraeorum dux, & Pontifex, Judæ Machabaei frater, in civitate suâ Modin, insigne Mausoleū super patris sui, & fratrum sepulchrum construxit: *Et statuit septem pyramides, unam contra unam, patri & matri, & quatuor fratribus.* Sic enim dicebat, ut fortissimorum heroum memoriam, temporum injuriâ non sine facili abolerit, atque ut seniores, ad magna patranda essent incitamento. Septem autem, uti & Graecus habet, *επτὰ πυραμίδας, heptâ pyramidas, septem pyramides* (latine penultima correpta, quamvis accentus graecus in eâ ponatur) Jerexi, unam patri Mathathiae, qui Gentium servitatem generosè excusserat: aliam matri, quatuor defunctis fratribus Judæ, Eleazaro, Joanni, Jonathae, qui pro patriâ & populo, pro Lege & Templo fortiter occubuerant: & septimam sibi, qui tot cum ipsis heroica facinora patrarat.

PYRATEGIUM: vocem hanc femilatinam Magri exhibet, utpotè à dicto *pyr*, ignis, & verbo *tego* formatam. Erat enim pyratégium tempus, quoq; monarchis ad somnum capiendum recedentibus ignis tegebatur.

PYRAUSTA: *πυραυστis*, vermiculus, secundum Aristotelem, aranei speciei favis nocens. Alii insecti genus intelligunt, quòd ad fornacum flammam volitet, & in ipso igne nasci, & alii videntur. Ejus etymon eruitur à *πυρ*, *pyr*, ignis, & verbo poetico, *ferè inusitato, πυρ*, sicco, accedo, quasi hoc animalculum esset igne accensum. Ipsius originem

Ezech. 14. 9.
777
medu. rab.
A. 8. 10. 11.
Luc. 11. 49.
Enclid. 1. 6.
In Apolog. 6. 47.
Martiali Epig. 1. 4. 6. 51.
1. Mach. 13. 18.
In Hierol.

explico, quia nonnunquam à sacris Oratoribus pro animâ Deo dilectâ, æstu charitatis dulciter alitâ, symbolo usurpatur.

PYRGIBASIS: *πυργίβασις*, p. b., turris basim, aut fundamentum sonat. Nam *pyrgos* turris græcè dicitur. Carolus Magri basim, in quâ ignis confervatur, esse contendit, & aliqui pharum esse testantur. Pro hac voce citatur Jo. Diaconus in vitâ S. Gregorii Papæ.

PYRGUS: *πυργος*, *pyrgos*, turris, ità dicta à voce *pyr*, ignis. Videlicet eò quòd in acumen desinens ignis figuram referat: aut quòd in turribus ignes ad lumen nocturnum, maxime pro navigantibus, accedantur. A turris similitudine *pyrgus* ambo dictus est: qui & vulgò *pergamus*, ab ipsâ voce *pyrgos*, ni fallor, appellatur.

PYRIPHLEGETON: *πυρριπλεγον*, *pyrriplegeton*, latine penultima correpta, et si Graci, aliis regulis utentes, eam accentu producant. Est inferorū fluvius, etiam Phlegeton, p. b., vocatus, ità dictus à *pyr*, ignis, & verbo *πληγο*, *phlego*, uro, ardeo, quasi igne accensus. De ipso mentionem agit Tertullianus, dū ostendens quòd omnes potaverint de divinis Literis, uidet à Gehennâ Pyriphlegeton inventus sit à Poëtis, ait: *Sic enim Pyriphlegeton apud mortuos amnis est.*

PYROBOLA: *πυρόβολα*, p. b., tormenta ad ignem jaculandum. Vox est composita ex dicto *pyr*, ignis, & à *βολη*, *bolis*, jactus, quod & ab ipso verbo *βαλλω*, *ballo*, jacio, derivatum. Tales machinæ etiam antiquitus in usu erant: ut patet ex lib. 1. Mach., obfidionem Jerosolymitanam, ab Antiocho Eupatore factam, enarrantem. *Et statuit, illic balistas, & machinas, & ignis jaculas:* ubi in Textu græco *πυρόβολα*, *pyrobola* exaratur. Hinc *pyrobolos*, p. b., dicitur ignem jaciens, ut sunt nunc aenea illa tormenta, ad humani generis destructionem, & innocentium ruina adinventâ. Hinc quoque *pyrobolos*, telum ignitum vocatum fuit.

PYROMANTIA: *πυρομαντία*, *pyromantia*, p. l., divinatio per ignem. Est enim à dicto *pyr*, genit. *πυρ*, *pyr*, ignis, & *μαντία*, *mantia*, divinatio. Una scilicet è superstitionibus, quæ cum expressâ demonis invocatione fieri solent. Quare pertinet ad primum divinationis genus, cujus D. Thomas omnes species sub necromantiâ, nempe latè sumptâ comprehendit. Et hoc si quidem in ipsâ demonis expressâ intervenit invocatio; ut in Elucidationibus formalibus Seraphini Capponi annotatur. Aliàs si tantum pactum tacitum interstiti spectabit ad secundum genus, quod fit per solam considerationem dispositionis vel motus alterius rei.

PYROPUS: *πυροπος*, *pyropus*, latine penult. producta propter omegam, et si græcè sit vox proparoxytona. Est una è gemmis pretiosioribus: sic dicta eò quòd in tenebris rutilet, & ignis splendorem referat. Nam *pyr* est ignis, & *πυρ*, genit. *πυρ*, *pyr*, visum significat: quasi visum ignis habeat *pyropus*. Hæc gemma in Textu nostro tali nomine non vocatur: sed sub carbunculi, seu anthracis voce, in secundo Rationalis ordine, dum dicitur, *In secundo carbunculus, sapphirus, jaspis, & in fundamentis sacrosanctæ Jerosolymæ: Joanni de celo exhibitæ, sub nomine Chalcedonii, prunæ ignitæ speciem habentis, nū-*

cupatur. In Exodo 70 legunt *ἀνθραξ*, *anthrax*, de quo suo loco egimus: & Textus hebraicus habet *nophach*, carbunculus, alijs chrysopterus, & Onkelos smaragdum vertit. Ovidius in descriptione regiae Solis ait, quòd esset

Tota micante auro, flammæque imitate pyropus: atque hæc in fabulis. Sed celestis illa Metropolis in sublimiorum virtutum fundamentis, ac præsertim igne charitatis, ad Dei fastigium erigitur, & S. Spiritus pyropis exornatur.

PYSMA: *πύσμα*, interrogatio, quæ situm. Eruitur à verbo *πυνθάνωμαι*, *pynthanomai*, audio, interrogo, quod in præter. facit *πυνθάνωμαι*, *pynthanomai*, unde ablato augmento syllabico fit *pyσμα*. Damascenus inter varios logicales terminos quos definit, assignat aliquod inter *pyσμα*, & simplicem interrogationem discrimen. Dicit enim quòd *pyσμα* sit *Interrogatio digressivam, idest latanz expatens responsionem.* In Log. c. 48. *Differ enim interrogatus sermo à pyσμαtico, quoniam interrogato quidem velox sequitur responsio, idest per pauca: pyσμαtico autem proluxa, seu diuturna, & per multos sermones.*

PYTHIUM: *πύθιον*, ità penultima etiã in latino producta, oraculum, sive locum, ubi oracula reddebantur, significat. Hujus nominis originem in voce *Python* investigabis. Python verò, p. b., est ipsum Apollinis templum, qui & ab ipso Tertulliano Pythius est agnominatus. Ab eodem ludi, aut certamina, in Apollinis honorem celebrata, dicta fuere pythia. De quibus Tert., de agonibus agens, dicit: *Proinde tituli Olympia Jovi, cui sunt Romæ Capitolina, Apollini Pythia, Herculi Nevea, Neptuno Isthmia.*

PYTHOMANTIS: *πύθμαντις*, *pythomantis*, vates pythicus, seu qui per pythonem divinat. Ità dictus à sequenti voce *pytho*, & *μαντις*, *mantis*, vates, qui & pythicus, seu pythonicus. Ab eadem radice fit pythomantia, p. l., ut *pyromantia*, talis divinationis, nempe per pythonem. Quâ famosa fuit illa mulier pythionissa in Endor, de qua fusiùs in vocabulo sequenti.

PYTHON: *πύθων*, serpens, & draco, ità dictus à verbo *πύθομαι*, *pythomai*, putrefacio. Nam halitu pestifero omnia putrefaciebat ille, quem Apollo sagittis interfecit: & inde *πύθων*, *pythos*, dictus est. Alii tamen hoc ipsius cognomen à verbo *πυνθάνωμαι*, *pynthanomai*, scilicet interrogatio, deducunt: scilicet à discendi usu, atque interrogandi. Quia verò ars divinandi à Gentilibus Apollini attributa, ab ipso spiritus divinator python dictus est, immò & ipsi divini Pythones appellati, uti & mulieres pythionissæ. Hinc Iliodus ait: *Pythones à Pythio Apolline dicte, quòd is author fuerit divinandi.* Tales autem divinos consulere erat una ex illis superstitionibus, quæ fiunt cum expressâ demonis invocatione. Quapropter gravissimè à Deo prohibita, jubente ne inter filios Israël inveniatur, nec incantator, nec qui pythones consulat, nec divinos. Septuaginta legunt *εγγασπιμοθ*, *engaspiythos*, de quo suo loco, pro eo qui pythones consulat. Textus hebraicus habet *ou*, idest *pytho*, qui responsa dando diabolicis artibus homines à Deo avocant, inquit Buxtorffius, aut etiam ipse demon secundum Pagninum. Asserit autè Dominus se istam ob causam, in introitu filiorum Israël

Ap. 21. 9.
753
nophich.
Metamorph.
In Log. c. 48.
In Apolog. c. 22.
De Spectac. c. 11.
I. 2.
Orig. 1. 8.
Dicit. 1. 8.
10.
2. 2. 3. 18.
in

eam ferri; hoc magnete detecto melius operatur, quam abscondito. Ita si alicujus arboris virga tali virtute prædita esset, ut ad auri, vel alterius metalli præsentiam tripudiaret; eò magis metallo terrâ non cooperto accideret: cum aliâ à tali obice aliquatenus ejus vis infringeret. Sed lucusque experientia non docuit lignum aliquod ad auri præsentiam agitari: quare gravioris superstitionis arguendus talis virgarum usus. De rhabdomantiâ loqui Prophetam illis verbis multi testantur Interpretes: *Populus meus in ligno suo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo.* Quod tamen de consulentibus idola optimè potest intelligi: præsertim cum idola sæpius essent lignea, ut interpretatur Nic. Liranus. Baculus etiam potest significare illum baculum divinatorium, sicuti cum D. Hieronymo multi intelligunt, de quo diximus in *belomantia*: sicque spiritus fornicationis spiritualis, seu idololatricæ, ita sæpius in Scripturis vocatæ, decepit eos. Tantâ quippe idololatricæ, & divinationibus cum expressâ dæmonis invocatione utendi, desiderio ferebantur; ut ad eò stultè se decipi paterentur. Septuaginta legunt; *In symbolis eorum interrogabant; & in virgibus suis annuntiabant ei.* De rhabdomantiâ plura Mart. Delrio l. 4. Disq. Mag. c. 2. q. 7. Sect. 1. & 3.

RHAGAS: *ῥαγας, rhagás*, fissura, rima, scissura, fractura. Non oritur à verbo *ῥαγίζω, rânzo*, ut ait Magri, pro frango; hoc enim græcè non dicitur, sed à verbo *ῥαγασ, rhássa*, vel *ῥαγνυμι, rhégnymi*, frango, fissuras infero, &c.: quod in Aoristo secundo pass. facit *ῥαγασ, errhagen*, ruptus fui: Hinc ablato augmento syllabico fit rhagas, & in plurali rhagades, p. b., aut rhagadia, rimæ sedis, & humorum acrimoniam produciat, ut ex hæmorrhoidibus exulceratis evenire solet. Idem scribit Divus Augustinus: *Nec ambulare, nec sedere possum, rhagadis, & exochadis dolore, & tumore.* In pedibus quoque rhagades oriuntur: nec bene à *ῥαγίζω, rhagízo*, quod significat comedo, deducuntur.

RHAMNUS; *ῥαμνος, rhamnos*, quoddam spinarum genus, ut ait Augustinus. De rhamno agit Scriptura in Joatham apologo Sichimitis exposito, qui super se regem constituerant Abimelech filium Gedeonis ex concubina, seu secundariâ uxore. Tales enim, quarum filii jus non habebant ad paternam hereditatem, concubinæ vocabantur. Cum enim iste scelestus Abimelech, occisis 70 fratribus, Gedeonis, seu Jerobaal, ex uxore primariâ filius, regnum sibi tyrannicè vendicasset; Joatham qui ex aliorum fratrum cæde clam servatus fuerat, illam nefariam electionem incolis Sichem exprobrat, & sub rhamni apologo irridet. Nempe sub similitudine lignorum, seu arborum, quæ super se regem constituere volebant, & cum insigniores arbore frugifera talem dignitatem reculassent; ierunt ligna ad rhamnum, quæ dixit aliis lignis: *Si vere me regem vobis constituitis, venite, & sub umbra meâ requiescite; si autem non vultis egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros libani.* Rhamnus (hebraicè *atád*, rhamnus, carduus) quæ

ne lignum quidem est, & ob acutas spinas, non potest nisi nocere, & pungere, significat tyrannos regno ineptos. Hi enim bonorum principum nomen affectant, & populorum tutores, ac patres audire volunt: cum tamen subditorum sint hostes, & tortores, facillimè sanguinem elicientes, & in personas quasque nobiliores, per cedros Libani significatas, præsertim si eorum fallaci protectioni non fidunt, flammam concipientes. Et ita explicat Augustinus: *Si non fidei in protectione meâ, aut si non in veritate ungitis me regnare super vos, exeat ignis de rhamno, & comedat cedros libani.* Aliqui dicunt rhamnum fuisse illud virgultum spinosum, quo Christus coronatus est: ut Baronius, & Greterus, asserentes talem spinam in Judæa esse frequentem. Sed Toletus, & Pererius ex junco marino, cui sunt spinæ prælongæ, & valde acutæ, fuisse opinantur. Obscurius est illud de rhamno, quod regius Psaltes enunciat: *Priusquam intelligerent spina vestra rhamnum.* Ubi 70 quoque legunt *ῥαμνον, èta rhamnon*, rhamnum: & ex Hebræo habetur, *antequam crescant spina vestra in rhamnum.* Ad cujus intelligentiam observandum hunc Psalmum à Davide compositum, secundum Liranum, quando perrexit ad castra Saulis, ipsi hastam, & scyphum dormienti ablaturus. Tractatque de Saulis adulatoribus, & Davidi detrahentibus, quos ut alios omnes detractores perdendos prædicat: priusquam tales spinæ acutè pungentes se sentiant in rhamnum adolevisse, seu, ut habet Hieronymus, antequam crescant in rhamnum, id est, earum malitia magis crescat. Quod videtur unum è proverbii, tunc apud vulgum usitatis.

RHAPSODIA: *ῥαψωδία, rhapsodia*, latinè penultimâ correptâ, ni græcus in eâ retineatur accentus. Est consuetio, & contextura carminum, coaptatio, compositio: à verbo *ῥαψωδῆω, rhapsodῆo*, versuum centones recito, contexo, seu confuo, & confarcino carmina. Unde & rhapsodi, p. l., vocantur illi qui tales versus recitant, aut scribunt. Istæ voces autem ulterius derivantur à verbo *ῥαψω, rhápto*, suo, & *ῥαψω, odé*, cantus; eò quod rhapsodia versus plerosque consuât, & centones ex variis conficiat. Propter similitudinem apud aliquos Authores rhapsodia nonnunquam dicitur ex variis Doctoribus compilationes. Atque hæc sufficiant sicubi tale vocabulum apud sacros Scriptores occurrat.

RHEGIUM: *ῥηγιον, rhégion*, p. b., Calabria civitas, & portus ad Pharum, tempore, & dignitate aliis præstans. Ejus etymologia à tincturâ ortum videtur traxisse: cum græcè *ῥηγος, rhégos*, pannus tinctus dicatur. Alii à fracturâ deducunt, quod olim, mari illuc intercurrente, Sicilia ab Italiâ, cum quâ prius conjuncta erat, avulsâ fuerit: quia græcè *ῥηγνυμι, rhégnymi*, rumpo, dicitur. In suo itinere è Palæstinâ Romam versus, Paulus Syracusâ Rhegium appellit: uti D. Lucas ait, *Inde circumlegentes venimus Rhegium.* Rhégion etiam græcè significat utile, jucundum, & bonum: & verè talis fuit illis incolis Apostoli accessus. Nam, ut habet illius Ecclesiæ veteris traditio, cum Rhegienes ad portum visendorum exterorum gratiâ confluerent; Paulus illis Evangelium prædicandi occasionem cap-

ca ptavit: & miraculo subito accensæ marmoreæ columnæ, ipsos Christi amore, & Evangelii zelo feliciter inflammavit.

RHETHOR: *ῥητορ, orator, caudicus*. Vox ista derivatur à verbo inusitato *ῥηέω, rhéo*, dico, cujus præteritum in usu *ῥηέω, rhécis*, dixi: unde & formatum passivum, cujus tertia persona est *ῥηέται, rhéta*, didus est, à quâ rejecto augmento fit *rhétor*. Vel, secundum alios, à verbo *ῥηέω, rhéo*, fluo, loquor. Rhetoris officium est dicere appositè ad persuasionem, sed avis però persuadere dictionem, non qualicunquæ, finis positâ, & secundum artis normam inventâ, dispositâ, completâ, ornatâ, & pronunciatâ. Quod autè rhetor græcè idem sit, quod latinè orator, etiam ex nostro Textu colligitur, cum Græco collato. Nolter enim narrans quomodò ad Paulum accusandum venisset Cæsaream Princeps sacerdotum Ananias cū senioribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore; Græcus habet quodam rhetore, *ῥητορ, ῥητορ*, id est, *ῥητορ, ῥητορ*, id est, *ῥητορ, ῥητορ*. Hic rhetor ex ipso nomine satis Latinus, seu Italus videtur: cum præsidis advocatos Latinos haberent, ut coram se linguâ latinâ orarent.

RHETORICA: *ῥητορικῆ, rhetoriké*, p. b., ars ipsa rhetoris ab eodem nomine derivata, quæ definitur ars rectè dicendi. Rhetoricam latinam, ut refert Iliodorus, Romæ Plotius Gallus primus docuit, tempore Ptolemai Cleopatra filii, qui videtur esse auletes, nam regnavit annis octo: adedque circiter annos ante Christum 50, quæ jam dudum proprio idiomaticè in Græciâ, maxime Athenis, vigerat. Ars ista præsertim ad causas forenses antiquitè inserviebat, in quâ excellentes honore maximo afficiebantur. Hæcque superbiæ, & tumoris anam Augustino juveni præbuit: *Et major iam eram in scholâ rhetoris, & gaudebam superbi, & tumebam typho.* Qui tamen in hac arte non ad eò licentiæ, ut alii ejus ævi Oratores, quos & everfores vocat, habenas laxavit. Hanc tumescentem humani ingenii sine faciendâ Apostoli vicerunt, & loquaciorem elinguem fecerunt. Unde Apostolus scribit Corinthiis se ad illos venisse, *non in sublimitate sermonis, & sapientiæ.* Nam qui Verbum æternum pro nobis incarnatum annuntiabat, carnalis sapientiæ verbis non egebat: *Sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus humana sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis.* Attamen aliquando etiam Rhetoricâ, sed christianâ, sed apostolicâ, quæ ex pectore spiritu Dei pleno regurgitabat, usus est Apostolus. Prout observavit Augustinus, annotans primùm differentiam inter Rhetoricam, & Dialecticam, & dicens: *Hoc ille verus disputator si latè diffusè que faciat, eloquenter facit, alioque censetur gaugeturque vocabulo, ut dicitur potius, quàm disputator vocetur. sicut illum locum Apostolus copiosè dilatat, atque diffusidit: in omnibus inquit commendemus nosmetipsos, &c. 2. Gor. 6. Quam D. Pauli ampliacionem expendens eloquentissimus Doctor, in hæc verba prorumpit: *Quid enim hoc stylo apostolico uberius, & ornatus, id est, eloquentius inveniri? si autem pressè atque constrictè, magis eum disputatorem, quàm dictorem appellare consueverunt. Qualiter agit idem Apostolus de circumsione, & præputio patris, Abraham, vel distinctio-**

ne legis & gratiæ. Quod quidam non intelligentes, immo verò calumniantes, criminati sunt eum dicens: *faciimus mala, ut eveniant bona, &c.* Ecce D. Augustinus egregium Rhetorem, & Dialecticum Paulum ostendit.

RHETORIUS: *ῥητορικος, rhetorikos*, p. b., nomen cujusdam heresiarchæ proprium. A dictâ voce *rhétor* videtur efformatum: à quo & Rhetorici, pessimi rhetorici, ejus sequaces dicti. Exoticam hæresim persuadere conatus est Rhetorius, asserens omnes hæreticos vera dicere, ut post Philastrium refert Augustinus. *A Rhetorio quodam exortam hæresim dicit, nempe Philaster, nimium mirabilis vanitatis, quâ omnes hæreticos rectè ambulare, & vera dicere affirmat, quod ita est absurdum, ut mihi incredibile videatur.* Hujus enim falsitas seipsum jugulat. Nam cum teneat omnes hæreses vera dicere, aliæ autem dicant Rhetoriorum hæresim falsâ docere, ergò istam falsum docere est verum. Præterea multæ hæreses sibi invicem contradicunt, utramque autem contradictionis partem esse simul veram prorsus est impossibile, nullusque sanæ mentis de hoc dubitaverit. A Rhetorianis non procul absunt nostri ævi Politici, asserentes quemlibet in suâ sectâ posse salvari, adedque quilibet hæresim practicè verâ esse.

RHEUMA: *ῥευμα, fluxus, fluxio, catarrhus*. Est à verbo *ῥηέω, rhéo*, cujus præter. pass. *ῥηέται, errhentæ*, etli non ad eò usitatum. Rheumata multa in corporibus nostris ex humorum superfluitate, & indigestione, sed præsertim ex intemperantiâ gignuntur: quæ debiliorem corporis partem invadentia, varios morbos producant. Itâ D. Jo. Chryf. observat, quod maligna cujusque generis, corruptaque rheumata præsertim illos vexare consueverunt, qui delitiis vacant. Ab his præservat abstinencia, & jejunium. Unde dicit Athanasius, *Videsne quid faciat jejunium? Morbos sanat, defillationes corporis excutit.* Rheumata maxime corpus gravant, & animæ functiones impediunt, dum gravato corporis organo, & ob nimiam humiditatem debitâ temperie privato, ipsa suo officio fungi non potest, & hinc multa mala ei, & corpori provenientia. Quare nos admonet Christus: *Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapulâ, & ebrietate.* V. Rheumatizo.

RHEUMATIZO: *ῥευματίζω, id est, ait Magri*, agit in stomacho ex humorum abundantia, citatque Fulbertum Carnotensem, ex græco verbo *ῥευματίζω, rheumatizo*. Sed apud Græcos reperio verbum *ῥευματίζω, rheumatizoma*, à dictâ voce *rhéma* derivatum. Significat autem gravedine infestor, fluxu humoris noxii tentor, fluxionibus infestor. Ab hoc verbo fit *ρευματισμός, rheumatismós*, rheumatismus, fluxio: diciturque rheumatismus alvi, aut thoracis, pro fluxu humoris noxii in thoracè, aut alvum. Maxime rheumatismus est humoris è cerebro in alias partes defluxio, & cum rheumate ferè confunditur. Rheuma latius pro quolibet fluxu, catarrho, aquarum impetu, tempestate, scaturigine, torrente, saltem apud Græcos accipi solet. Hinc fluxus, & refluxus maris adhuc alicubi rheuma, & corruptè rema vocatur. Sic & D. Hilarius ait: *Nec profundum maris, & pontici æstus absorbentem rheumam erepidassam.* Ubi & in fem. cum aliqua licentiâ

Dee 4.

Ep. 129. d Profuturum.

Jud. 9. 15.

אבד אבד.

Q. sup. Ind. 7. q. 4.

Pb. 37. 10.

1. Reg. 16.

Act. 14. 1.

In Chron. 5. 22. etc.

Conf. l. 1. c. 3.

1. Cor. 2. 4.

V. 3.

1. 1. cont. Cretkon. Gram. c. 16.

1b.

Act. 28. 11.

Hom. sup. Orat. An. 12.

Luce Virginit. post. inie.

Luc. 2. 34.

11b. cont. Constant. Aug.

ponitur; nisi forte amanuensium incuria error aliquis irrepserit.

RHINOCEROS: ῥινόκερος, rhinókeros, p.b., unicornis, seu potius nasicornis. Nam ῥήν, rhin, nasus, & κέρας, kēras, cornu à Græcis vocatur. De differentiâ verò inter monocerotâ, & rhinocerotâ, p.l., diximus, dum de priori locuti sumus. Certum est autem rhinocerotâ esse illud animal, quod in nate cornu gerit: ut ipsius nominis convincit etymologia. Sed in Scripturâ, propter similitudinem unum pro alio ponitur: uti quoque fecit Isidorus. Rhinoceros, inquit, idem & monoceros, eò quòd unum cornu mediâ in fronte habeat pedum quatuor, itâ acutum & validum, ut quicquid impoterit, aut veniat, aut perforat. Nam & cum elephante sapi certamen habet. Quibus verbis potius monocerotâ describit, cui est illud vulgatum, de ferocitate depositâ in sinu virginis, in quo caput reclinans pacificè obdormit, utriusque ab Isidoro, sed à Pierio soli unicorni attributâ. Aliâs monoceros est corpore equino, sed rhinoceros bovino est similior. Tirinus ait rhinocerotem speciem esse monocerotis, Et verè omne animal nasi corne etiam unicorni dici potest, non tamen è contrâ. Sed de distinctione inter utrumque, nihil est quod præter dictâ in monocerote addamus. De cætero ex nostro Textu satis inferitur insignis rhinocerotis fortitudo: ut patet ex Balaam verbis: Deus eduxit illum de Ægypto, cuius fortitudo similis est rhinocerotis. Hic 70 legunt μονόκερος, mono kēros, seu monocerotis: & Textus hebraicus habet ρέιν, rhinoceros, vel secundum alios monoceros. Rhinoceros autem cum elephanto belluarum fortissimo pugnam inicit, molliorem ventris cutem aggreditur, & cornu suo, quòd prius ad saxa limavit, perforat, tantamque molem uno ictu profert. Moyses quoque moriturus duodecim tribubus benedicens, in Iosepho, ex quo tribus Ephraim, & Manassè orta est, alludit ad fortitudinem cornuum rhinocerotis, prælagiens robur, gloriam, & victoriam ducum, & regum ex tribu Ephraim oriundorum. Ex hac tribu quippe fuit Josue, & ipsa Debhora heroina, necnon Abdon. Primus etiam regum decem tribuum Israël post separationem à Roboamo Salomonis filio, fuit Jeroboam ex tribu Ephraim. Ex Manassè verò fuerunt Gedcon, Jair, Jephtè, præstantissimi duces. Dicit ergò de Iosepho, seu de illis ipsius posteris: Cornua rhinocerotis cornua illius, in ipsis ventiletur gentes, usque ad terminos terræ. Hic Hebræus etiam voce ρέιν utitur, & 70 μονόκερος, mono kēros, est eorum Interpres latinus vertat rhinocerotis. Hujus robur insuperabile, & magnam ferocitatem cicurari nesciam, satis indicat Deus, Jobum Interrogans: Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo? Textus hebraicus per abbreviationem habet rem, & 7 legunt, solet autem tibi μονόκερος, mono kēros, unicornis servire?

RHINOCOLURA: ῥινόκολουρα, rhinocolura, latinè penultimâ productâ propter diphthongum, quâvis à Græcis acuat antepenultima. Est civitatis, & fluvii nomen in Ægypto: eò quòd ejus incolæ naribus essent mutilatis. Nam ῥήν, rhin, nasus, & κολούρος, colūros, imperfectus, truncus, à verbo κόλλω, collō, amputo, trunco. Ægyptii enim cum haberent multos ob scelera naso truncatos, eò loci coloniam mi-

seruat, ubi est terminus Ægypti versus Palestinam. Unde rhinocolura potest intelligi fluvius ille turbidus, quem Josue Terre sanctæ statuit extremitatē: Αἰὼνιο ποταμῷ qui irrigat Ægyptum. Septuaginta legunt: Αἰὼνιο ποταμῷ qui irrigat Ægyptum. Textus hebraicus habet ῥέιν, qui secundum Pagninum est Nilus, à radice ῥέιν, niger fuit. Unde S. Hieronymus, & alii ipsum sequentes per fluvium turbidum Nilum intelligunt, qui est fluvius turbidus, ob limum quem vehit. Ab aliis autem unus ex ejus ramis inter Rhinocoluram, & Pelusium, esse fertur, qui cap. 15. torrentem Ægypti (ubi 70 legunt ἡ ποταμὸς ἁγροῦ, ἡ ποταμὸς ἁγροῦ) vocatur. A Propheta Amos torrentis deserti nūcupatur: ubi 70 dicunt ἡ ποταμὸς ἁγροῦ, ἡ ποταμὸς ἁγροῦ, hōs chināribus ton dyfion, id est usque ad torrentem occidentis. Per hunc enim torrentem, seu fluvium turbidum, aut rhinocoluram, optimè Palestinæ finis versus Ægyptum assignatur.

RHINOTMETUS: ῥινότμητος, rhinótmetos, latinè propter eam vocalem longam, penultimâ productâ, quod à Græcis non observatur. Itâ dictus ille, cui nasus est amputatus, seu denasatus: à voce ῥήν, rhin, genit. ῥίνος, rhinos, nasus, & verbo τμήνω, tēnno, secō, incido: cujus tertia persona præter. pass. est ῥήμαιναι, ῥήμαιναι, sedus fuit, & hinc ῥήμαινός, ῥήμαινός, Rhinotmeti sunt illi, quibus nasus carnificis manu, aut alio accidente, fuit amputatus. Justiniani quoque secundi, Imperatoris Constantinop., à naso detruncato itâ nūcupati, fuit cognomen. De quo Balsamon, à Baronio citatus, loquens de Penthectâ synodo, quæ facta est jussu Justiniani πρώτου, rhinótmetu, id est trunco naso. Itâ deturpatus fuit Imperator iste à Leontio tyranno ejus successore, & post 10 annos iterum imperio potitus, ab impietate suâ respuit.

RHIPASPIS: ῥήσπας, rhīspas, timidus, itâ dictus à ῥήσπας, ῥήσπας, projicio, & ἀσπίς, aspīs, clypeus. Miles enim timidus clypeum projicit, ut liberius fugam capiat. Hinc timidi, fugitivi ex conflictu, pugnam detrectantes, dicuntur rhipaspides. Hac voce inter alios D. Basilii usus fuit.

RHIZOPHAGUS: ῥιζοφάγος, rhizophagos, latinè penultimâ correptâ, etiam græcus accentus in eâ ponatur. Est radices appetens, radicibus visitans, & radicum vorator. Fit enim à ῥίζα, rhīza, radix, & φάγω, phāgos, vorax, edax. Rhizophagi erant illi austerioris vitæ anachoretæ, qui solis radicibus ad esum contenti, lautiora fercula respuebant.

RHODE: ῥόδω, rosarum frutex, & nomen proprium à rosâ deductum, quæ græcè dicitur ῥόδω, rhōdon. Quo nomine meritò vocata fuit illa puella, quæ erat in domo Mariæ matris Joannis Marci, ubi eâ nocte quâ Petrus è vinculis ab Angelo liberatus est, erant multi congregati, & orantes. Pulsante autem Petro januam, processit puella ad audiendum nomine Rhode. Fortè filia, aut neptis illius Mariæ, quæ tam fida erat Petri discipula, ut ad vocem eum cognoverit. Verè rosa, quæ in asperissimâ persecutionis hyeme, inter tot pungentissimas infidelitatis spinas venulè florebat. Refert Jac. Tirinus, ex Helicæ Cæsaraugustano, alio nomine dictam Rosaliâ, & in Trajani persecutione cum aliis in Sardinia martyrio coronatam: ubi se proprii sanguinis purpurâ nobilius adornavit.

Ios. 13. 3

ῥήν

ῥέιν

ῥήμαιναι

Amos 6

ῥήμαινός

6. 15. 23

An. Chr. 691. No. 10

Bar. 10. Chr. 691. N. 11

Hom. 1. de Jesu. 10

Ecc. 2. 3. 4

Ap. 2. 12

Ag. 1. 11

RHO-

RHODINUS: ῥοδίνος, rhodinos, p. b., rosaceus. Est adjectivum derivatum à dictâ voce rhodon, rosa. Ista vox in Anastasio reperitur, in sacris vestibus coloris rosei describendis: & rhodine dici possunt vestes rosæ exornatæ.

RHODUS: ῥόδω, rhōdos, Insula à rosarum quâritate itâ dictâ, à græcâ voce rhodon, rosa. Hac verò sic vocatur à verbo ῥέω, rhēo, fluo, eò quòd odoris fragrantia ex ipsâ fluat. Ista civitas, & insula mirando Solis colosso nobilis, propugnaculum Equitum Jerosolymanorum S. Joannis multis annis nobilior, tandem à Solimano Turcarum Imperatore Christianis erepta fuit. Hanc civitatem Paulus pertransivit, dum è Macedoniâ ultimatâ vice Jerosolymanam pergebat: Venimus, inquit Lucas, Constat, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Fuit Romanorum tempore civitas libera, & Respublica: unde inter illas civitates recensetur, ad quas tempore Simonis, summi Hebræorum Pontificis, & Ducis, in eorum favorem, & securitatem Romani scripserunt. Ut patet ex Lib. 1. Machabæorum, et si in Textu græco illic de Rhodo non agatur mentio.

RHOMBUS: ῥόμβος, rhōmbos, figura quatuor angulorū æquilatera, sed nō rectângula, quia duos habet angulos acutiores. Itâ dicitur à verbo ῥέμβω, rhēmbō, circumago. Unde rhombus illud instrumentum dicitur, quod mulieres nendo vertunt, & propter similitudinem illa figura mathematica jam descripta. A rhombo fit ῥομβοειδής, rhomboidēs, latinè rhomboides, p. l., quæ est figura quatuor angulorum, ut rhombus, sed non habet quatuor latera, seu lineas æquales. Rhombum describit Augustinus dum ait: Quid ergo istam quæ quatuor rectis paribus lineis constat, consuevit esse etiam itâ fieri, ut non anguli quines in eâ pares sint, an non puzas, & responderit itâ fieri posse, si duo contrarios, duo apertiores sint, seu duo anguli acuti, & duo obtusi: itâ observans in inæqualitate æqualitatem, quæ animam suâ sponte delectat.

RHOMPHEA: ῥομφαία, frænea, jaculum. Oritur ab eodem verbo rhēmbō, cuius præteritum deberet esse, si esset usitatum, atticè ῥήμω, errhōmpha, & hinc rhompheia in Scripturis frequens. Quasi rhompheia his acta (in Græco ὅς ῥομφαία δὲ ῥομφαία ὅς ῥομφαία δὲ ῥομφαία), quasi rhompheia anceps) omnis iniquitas, plaga illius non est sanitas. Quia scilicet utrimque ferit, & animæ & corpori, in hoc seculo & in futuro, atque animam pœnâ damni, & sensus affligit. Et idèd justissimus iudex describitur habens ex ore gladium, ex utraq; parte acutum, prodeuntem. De quo iterum, Angelo Ecclesiæ Pergami scribens, ait: Hec dicit qui habet rhompheiam utraq; parte acutam. De judiciali sententiâ intelligitur, ex unâ parte infantes protegente, & ex alterâ reos damnante, & puniente.

RHYTHMUS: ῥυθμός, rhythmós, consonantia, concinnitas, numerus, seu modulus. Vox ista videtur ortum habere ab ἄριθμός, arithmós, numerus: quia rhythmus numeris constat. Hic rhythmicus, p. b., græcè ῥυθμικός, rhythmicos, qui ad rhythmos pertinet: ac ῥυθμική, rhythmopía, latinè rhythmopœia (cum accentu ut prosopopœia), rhythmorum effectio: nam verbum ῥυθμίζω, rhythmizo, facio, fingo. Rhythmus vulgariter intelligitur illa versuum in fine conso-

nantia, cum in eandem syllabam, aut saltem literam desinunt. Similibus enim versibus, potius quam aliis rhythmi nomen attribuitur. Quod idèd factum videtur, quia rhythmus est numerus, ut dicit Augustinus. Tales versus, quales solent esse linguâ vulgari, non solum numero syllabarum constant, ut v. g. undecim syllabis; sed etiam in fine literarum æquali sibi respondent numero. Unde ortum quòd rhythmi similes desinentiæ vocatæ sint: cum aliâs antiqui per rhythmum aliud intelligant. Dicit enim Isidorus, rhythmus est, qui non est certo sine moderatus, sed tamèr rationabiliter ordinatis pedibus currit. Qui latine nihil aliud quàm numerus dicitur. Et hinc musicam rhythmicam definit illam, quæ requirit incurfionem verborum, utrum bene sonus, an male cohercat. Nempe per musicâ rhythmicam formaliter sumptâ, in quâ ratio soni habetur, non observatur consonantia acuti cum gravi, ut fit in musicâ harmonicâ, nec mensurantur metra inter se, ut fit in metricâ, sed purè consideratur utrum pedes sibi invicem succedentes rectè sonent, nullâ habitâ ratione termini, ut fit in metro. Quare valde differt à rhythmo vulgari, in quo tanta consonantiæ ratio, in fine versuum, observatur. Et hæc est rhythmica formaliter sumpta, ut præcisè soni ratio habetur, qui formaliter sumptus ad Musicam pertinet: cujus formale objectum sunt soni, aut eorum consonantia ut à materiâ abstractorum. Aliâs Musica rhythmica materialiter sumpta ratione instrumenti, seu corporis, quod per pulsationem resonat, definitur ab Isidoro illa, quæ impulsu digitorum numeros recipit: ut in citharâ, psalterio, lyrà, &c.. Illa verò rhythmi formaliter sumpti explicatio Augustini doctrinæ consonat, à quâ & illam emendicavit Isidorus. Nam disertè ostendit S. Pater differentiam à rhythmo, & metro, dicens rhythmum esse cum pedes, quos copulari oportet, perpetuum, quemdam numerum creant, ubi nullas certus finis appareat. Et adfert exemplum, cum aliquando pedibus cymbala, aut scabella feriuntur, certis quidem numeris, in quibus auris naturaliter delectatur, & tamen tali perpetuo tenore, ut finis non discernatur. Sed cum certum est usque ad quot pedes procurratur, tum metrum, id est mensura nuncupatur. Ad quorum discrimen rectius, & commodius græcis vocibus utimur, ait Doctor sanctissimus: Quoniam illud pedibus certis provolvitur, peccatur quæ in eo si pedes dissoni miscuantur, rectè appellatum est rhythmus, id est numerus. Sed quia ista provolvitur non habet modum, nec statutum est in quoto pedibus aliquis emineat propter aliquam mensuram continuationis, non debuit metrum vocari: hoc autem utrumque habet, nam & certis pedibus curritur, & certo terminatur modo. Atque postea subiungit: quocirca omne metrum rhythmus, non omnis rhythmus est metrum. Quare omnes versus quicum desinentiarum consonantiâ passim sunt rhythmi, tamquam nomine generali, non male vocantur.

ROMA: ῥώμη, rhōmē, Est una ex illis vocibus græcolatinis, quæ ut supra, monimus à ῥ, rho, Græcorum incipientes, sine aspiratione latinè pronuntiantur. Si modò hæc vox à Græcis traxit originem. Nâ Latini putant à rumâ dictam, hoc est à mamâ ludentia, cum in eandem syllabam, aut saltem literam desinunt. Similibus enim versibus, potius quam aliis rhythmi nomen attribuitur. Quod idèd factum videtur, quia rhythmus est numerus, ut dicit Augustinus. Tales versus, quales solent esse linguâ vulgari, non solum numero syllabarum constant, ut v. g. undecim syllabis; sed etiam in fine literarum æquali sibi respondent numero. Unde ortum quòd rhythmi similes desinentiæ vocatæ sint: cum aliâs antiqui per rhythmum aliud intelligant. Dicit enim Isidorus, rhythmus est, qui non est certo sine moderatus, sed tamèr rationabiliter ordinatis pedibus currit. Qui latine nihil aliud quàm numerus dicitur. Et hinc musicam rhythmicam definit illam, quæ requirit incurfionem verborum, utrum bene sonus, an male cohercat. Nempe per musicâ rhythmicam formaliter sumptâ, in quâ ratio soni habetur, non observatur consonantia acuti cum gravi, ut fit in musicâ harmonicâ, nec mensurantur metra inter se, ut fit in metricâ, sed purè consideratur utrum pedes sibi invicem succedentes rectè sonent, nullâ habitâ ratione termini, ut fit in metro. Quare valde differt à rhythmo vulgari, in quo tanta consonantiæ ratio, in fine versuum, observatur. Et hæc est rhythmica formaliter sumpta, ut præcisè soni ratio habetur, qui formaliter sumptus ad Musicam pertinet: cujus formale objectum sunt soni, aut eorum consonantia ut à materiâ abstractorum. Aliâs Musica rhythmica materialiter sumpta ratione instrumenti, seu corporis, quod per pulsationem resonat, definitur ab Isidoro illa, quæ impulsu digitorum numeros recipit: ut in citharâ, psalterio, lyrà, &c.. Illa verò rhythmi formaliter sumpti explicatio Augustini doctrinæ consonat, à quâ & illam emendicavit Isidorus. Nam disertè ostendit S. Pater differentiam à rhythmo, & metro, dicens rhythmum esse cum pedes, quos copulari oportet, perpetuum, quemdam numerum creant, ubi nullas certus finis appareat. Et adfert exemplum, cum aliquando pedibus cymbala, aut scabella feriuntur, certis quidem numeris, in quibus auris naturaliter delectatur, & tamen tali perpetuo tenore, ut finis non discernatur. Sed cum certum est usque ad quot pedes procurratur, tum metrum, id est mensura nuncupatur. Ad quorum discrimen rectius, & commodius græcis vocibus utimur, ait Doctor sanctissimus: Quoniam illud pedibus certis provolvitur, peccatur quæ in eo si pedes dissoni miscuantur, rectè appellatum est rhythmus, id est numerus. Sed quia ista provolvitur non habet modum, nec statutum est in quoto pedibus aliquis emineat propter aliquam mensuram continuationis, non debuit metrum vocari: hoc autem utrumque habet, nam & certis pedibus curritur, & certo terminatur modo. Atque postea subiungit: quocirca omne metrum rhythmus, non omnis rhythmus est metrum. Quare omnes versus quicum desinentiarum consonantiâ passim sunt rhythmi, tamquam nomine generali, non male vocantur.

ROMA: ῥώμη, rhōmē, Est una ex illis vocibus græcolatinis, quæ ut supra, monimus à ῥ, rho, Græcorum incipientes, sine aspiratione latinè pronuntiantur. Si modò hæc vox à Græcis traxit originem. Nâ Latini putant à rumâ dictam, hoc est à mamâ ludentia, cum in eandem syllabam, aut saltem literam desinunt. Similibus enim versibus, potius quam aliis rhythmi nomen attribuitur. Quod idèd factum videtur, quia rhythmus est numerus, ut dicit Augustinus. Tales versus, quales solent esse linguâ vulgari, non solum numero syllabarum constant, ut v. g. undecim syllabis; sed etiam in fine literarum æquali sibi respondent numero. Unde ortum quòd rhythmi similes desinentiæ vocatæ sint: cum aliâs antiqui per rhythmum aliud intelligant. Dicit enim Isidorus, rhythmus est, qui non est certo sine moderatus, sed tamèr rationabiliter ordinatis pedibus currit. Qui latine nihil aliud quàm numerus dicitur. Et hinc musicam rhythmicam definit illam, quæ requirit incurfionem verborum, utrum bene sonus, an male cohercat. Nempe per musicâ rhythmicam formaliter sumptâ, in quâ ratio soni habetur, non observatur consonantia acuti cum gravi, ut fit in musicâ harmonicâ, nec mensurantur metra inter se, ut fit in metricâ, sed purè consideratur utrum pedes sibi invicem succedentes rectè sonent, nullâ habitâ ratione termini, ut fit in metro. Quare valde differt à rhythmo vulgari, in quo tanta consonantiæ ratio, in fine versuum, observatur. Et hæc est rhythmica formaliter sumpta, ut præcisè soni ratio habetur, qui formaliter sumptus ad Musicam pertinet: cujus formale objectum sunt soni, aut eorum consonantia ut à materiâ abstractorum. Aliâs Musica rhythmica materialiter sumpta ratione instrumenti, seu corporis, quod per pulsationem resonat, definitur ab Isidoro illa, quæ impulsu digitorum numeros recipit: ut in citharâ, psalterio, lyrà, &c.. Illa verò rhythmi formaliter sumpti explicatio Augustini doctrinæ consonat, à quâ & illam emendicavit Isidorus. Nam disertè ostendit S. Pater differentiam à rhythmo, & metro, dicens rhythmum esse cum pedes, quos copulari oportet, perpetuum, quemdam numerum creant, ubi nullas certus finis appareat. Et adfert exemplum, cum aliquando pedibus cymbala, aut scabella feriuntur, certis quidem numeris, in quibus auris naturaliter delectatur, & tamen tali perpetuo tenore, ut finis non discernatur. Sed cum certum est usque ad quot pedes procurratur, tum metrum, id est mensura nuncupatur. Ad quorum discrimen rectius, & commodius græcis vocibus utimur, ait Doctor sanctissimus: Quoniam illud pedibus certis provolvitur, peccatur quæ in eo si pedes dissoni miscuantur, rectè appellatum est rhythmus, id est numerus. Sed quia ista provolvitur non habet modum, nec statutum est in quoto pedibus aliquis emineat propter aliquam mensuram continuationis, non debuit metrum vocari: hoc autem utrumque habet, nam & certis pedibus curritur, & certo terminatur modo. Atque postea subiungit: quocirca omne metrum rhythmus, non omnis rhythmus est metrum. Quare omnes versus quicum desinentiarum consonantiâ passim sunt rhythmi, tamquam nomine generali, non male vocantur.

Musica 1. 3. c. 1.

Orig. 1. 1. e. 38.

L. 3. c. 18.

Aug. sup.

I. e.

Bbbb 2. pe.

pre,quam fexere Ro mulus, & Remus. Alii ab ipfo Romulo ejus fundatore diftam effe contendunt. Si verò à græcis vocibus nomen fuum Urbs accepit, etymon eft à voce *rhōme*, robur, potentia, fanitas, Valentia, fama: unde & Valentiam prius à Latinis nominatam effe teftatur Solinus. *Rhōme* autem derivatur ab *ῥῥῆμα*, *ῥῥῥῆμα*, id eft valeo, præter. paff. verbi *ῥῥῆμα*, *ῥῥῥῆμα*, confirmo, roboro. De Romanis primum in Scripturis mentio facta à Daniele, de Antiocho Epiphane prophetante, qui à Romanis dicitur percutiendus, non ferro, fed metu, & confternatione. Romani quippè tutores pupilli Ptolemei Philometoris, cum Antiochus Ægypti regnū fibi vindicare tentaret, claffem optimè armatam Alexandriam miferunt, cui præerat Publius Popilius Lenas, ut Antiochum, fi modò mandatis refifteret, ex Ægypto deturbaret. Quem tergiverfantem Popilius circulo, virgâ quam manu gerebat in arenâ circumfcripto, inclufum juffit, priusquam è circulo exiret, an pacem, aut bellum cum Romanis vellet, respondere. Quo facto ingenuâ Romani libertate percuffus, & timore percuffus, respondit: *Si hoc placet Romanis, excedendum eſt*. Sicque magno probro, & furore percitus Ægyptum reliquit, fed in reditu rabiem fuam in Templum, Civitatem fanctam, & Judæos evomuit. Et hoc eſt quod Danieli Gabriel prædicit. *Et venient ſuper eum triores & Romani, & percutietur, & revertetur: & indignabitur contra teſtamenti vna Sanctuarii, & faciet: reverteturque & cogitabit adverſum eos, qui dereliquerunt teſtamentum Sanctuarii*. Hebraicè Romani hîc dicuntur *Chittim*, feu Cetim, quo nomine vocati omnes Europæi à Getthim filio Javan, qui & in Textu hebraico *Chittim* appellatur. Illud autem prænuñciavit Daniel, Româ jam quidem conditâ, ab annis penè 225, adedque regnante ultimo eorum rege Tarquinio ſuperbo, qui regnare deſiit anno 244, fed ante Popiliū in Ægyptum adventum annis pluſquam 350. Aliâ in V. Teſtamento de Româ mentio fieri cœpta in Lib. I. Machab, dum de eodè illo Antiocho ſceleribus illuſtriſſimo dicitur: *Exiit ex eis* (videlicet ex Alexandri ducibus, putâ ex Seleuco Nicanore) *radix peccatrix Antiochus illuſtris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obſes*. Jam verò de tempore quo hæc civitas, quæ Orbem terrarum ſuo imperio, primum temporali, deinde ſpirituali, erat ſubjugatura, fundata fuerit, notandū eſt ex M. Terentio Varrone (quo doctiorem inter Græcos, & Latinos nullum vixiſſe Tullius exiſtimavit, adedque ejus calculus præferendus eſt) Romam conditam fuiſſe à Romulo 21 Aprilis anno tertio ſextæ Olympiadis poſt duos meſes finituro, ſicque anno 23 pñiente, poſt cœptas Olympiades, qui dicitur Iphiti 23, eò quòd ab Iphito Elidèſi prima olympias celebrata fuerit. Hunc calculum multi Patres ſequuntur, & præſtantiffimi quique Authores antiqui, & moderni. Et M. Cato uno anno ſeriùs Urbis originem conſignet; & Dionyſius Halicarnaſſeus, ac Eraſthotenes afferant biennio tardiùs, quàm Varro Romæ foundationem factam. D. Auguſtinus obſervavit ſub ſinem imperii Aſyriorum, imperiū romanum in cunabulis fuiſſe. Nam Monarchia aſyriaca ad Medos translata eſt poſt annos ferme 1305 ut etiam Beli, qui Ninum genuit, & illic parvo contentus imperio, primus rex fuit, tempora computè-

Dan. 11. 30
Dan. 11. 30
Chittim
Gen. 10. 4
1 Mach. 13
De Civ. Dei l. 18.

tur. Nam per 37 reges à Nino hoc imperium duraffe per 1302 annos ferunt Chronographi, & exinde ad Medos, anno 9 regis Juda Ozia, feu Azarie, ab Arbace translatum. Etli paulò tardiùs ſecundùm Auguſtinum: *Altiffima vna condita eſt civitas Romana, velut altera Babylon, & velut prioris filia Babylonis, per quam Deo placuit orbem debellare terrarum*. Cum probabiliùs anno 28 Ozia Romæ jacta fuerint fundamenta.
Et meritò Babylon appellata, non ſolùm prioris æmula, ſed & eam viribus, animolitate, opulentia, gloria, juxta ſuum etymon, longè ſuperans. Quo nomine etiam à Joanne Romam vocatam agnoscunt Interpretes, in illis verbis fronti meretricis imaginè inſcriptis: *Mysterium Babylon magna, mater fornicationis, & abominationum terre*. Non aliam poſſe intelligi quàm Urbem Romam patet ex ſequentibus, ſignanter dum myſterium aperitur: *Septem capita ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet*. Quo nomine quoque ipſam vocavit S. Petrus: *Salutat vos Eccleſia, que eſt in Babylone electa*. Et ita per Babylonem Romam intelligunt S. S. Patres, & Doctores. Quod ultrò, & gratis animis amplectuntur hæretici: cum hac tamen differentiâ, quòd ipſi nequiter intelligant Romanam Eccleſiam; ſed Orthodoxi Romam infidelem, ut ſub tyrannide fuit, & rursùm ſub maximo tyrannorum Antichriſto, qui Catholicorum ſanguinem fundet, & ipſum Romanum Pontificem martyrio afficiet, talis eſt futura. Quapropter eam vocat Joannes *ebrium de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine Martyrum Jeſu*. Sed ut revertamur ad Auguſtinum, ut diximus, paulò tardiùs Urbis conſignat incunabula, non ſub rege Juda Ozia, ſed ſub ejus nepote Achaz, aut hujus filio Ezechiâ. Itâ quippe loco citato refert: *Tempore igitur quo Roma condita eſt, populus Iſrael habebat in terra promiſſionis 718. Ex quibus 27 pertinent ad Jeſum Navæ, deinde ad tempus Judicium 329. Ex quo autem ibi reges eam ceperunt, anni erant 362. Et rex tunc erat in Judâ, cuius nomen erat Achaz, vel ſicut alii ceptant, qui eſt ſucceſſit Ezechiâs, quæſque quidem conſtat optimè, & piſſimum regem Romuli regnaſſe temporibus*. Ab Auguſtino tamen non nihil variant recentiores Chronologi: juxta quorum calculum poliorem, ab introitu Iſraelitarum in Palæſtinam ad Urbem conditam numerari poſſunt anni 670. Videlicet anni 480 ab egreſſu ex Ægypto ad templi ſalomonici ædificationem ejuſdemque regni annum quartum. Nam ædificari cœpit domus Domini, quadi ingentiffimo, & 80 anno egreſſionis Iſrael de terra Ægypti. A quibus auferendi ſunt 40 peregrinationis in deſerto: ſicque ſunt anni 440 ab introitu in terram Chanaan ad jacta illius templi fundamenta. Ab anno autem quarto regni Salomonis ad 28 regni Ozia, quo Roma ædificata eſt, enumerantur anni 230. Cum enim initium olympiadum anno quinto olympiadis ſextæ jacta ſint Urbis fundamenta; anno 28 Ozia Romæ fundatio eſt conſignanda. Jam autem anni 440, cum 230, faciunt ſummam 670, quot à tranſitu Jordanis ad Urbis natale fluxerunt: quod fuit ante Chriſtum à Virgine natum annis 752, ſi in hoc Martyrologii Romani, & Baronii calculus eſt ſequendus. A quo tamen alii duobus, aut qua-

c. 21.
2.
p. 174.
v. 9.
1. Reg. 3.
P. 19. 12.
Ap. 16. 12.
3. Reg. 6.
1. Mach. 13.
3. Reg. 6.
Matth. 13.

quatuor annis diſcr. pant. Cum autem Chriſtus natus ſit circa Mundi annum quater milleſimum, reatè Urbis ædificatio anno Mundi 3252 ſtatuetur. In N. Teſtamento ſepius de Româ & Romanis fit mentio: ad ipſos prolixam ſcripſit Paulus Epistolam, anno à Chriſti morte 26, è portu Cenchenſi prope Corinthum: quare in Textu Græco dicitur Corintho ſcripta. Etſi poſt aliquas alias exarata fuerit; tamen primo loco recenſetur, propter Eccleſiæ Romanæ dignitatem, & ob argumenti præſtantiam, & varietatem. Anno ſequenti Apoſtolus Romam apulit, ubi biennio in domo conductitiâ, uno cultodiente illum milite, expleto, liber à Nerone dimiſſus eſt, Anno ſcilicet ipſius imperii ſexto, & inde varias provincias, & ipſam Hiſpaniam Evangelii ſemine fecundavit. Donec tandem ob crudelem in Chriſtianos perſecutionem, eodem anno quo Petrus, Romanus reverſus eſt. Sed uterque in Mamertinum carcerem conſectus fuit, ubi biennio ſerè tranſacto, anno à Chriſti morte 37, Imperii Neronis 14, Urbem glorioſo martyrio nobilitavit.

S

ABANON: *αβανον*, ſub *αβανον*, p. b., pânus aſperior defricidâs à balneo corporibus accommodus. Ab hujus ſimilitudine ea linteamina, ſeu linea involucra, quibus in fontis Baptiſino excipitur infans, ſabana vocaverit nonnulli. Alii pro ſindone, in quâ cadavera involuebantur, ſumpſerūt. Nam & cadavera lavabantur, & ſabano abitergebantur.

Theatr. vice hup. V. Philoſophia.
An. Chr. 234.

SACCAS: *σακκας*, cognomen Ammiano attributum, ait Magri, id eſt ſaccigerulus, quòd priùs bajulus fuerit. Saccas tamen græcè non videtur bajulum ſignificare, quamvis à voce *ſaccos* potuerit eformari. Itâ cognominatus non Ammianus, ſed Ammonius Alexandrinus Chriſtianus Philoſophus, Origenis, & Plotini Ægyptii magiſter, qui Conſonantiâ Moyſis cum Jeſu, item Canones evangelicos exaravit, & ut aliqui cum Porphyrio aſſerunt, à Fide deſecit. Sed Baronius ſatis bene probat Origenè Ammonii auditorem non fuiſſe: & hunc à calumniâ, à Porphyrio ipſi illatâ, defendit.

SACCOPHORUS: *σακκοφορος*, *ſaccophoros*, latine penultima correptâ, eſti græcus in eâ ſtatnatur accentus. Itâ bajulus dici poteſt, ſeu ſacciger, à *ſaccos*, & *φορος*, *pheros*, porto. Saccophori ſunt publicè poenitentes, ut & illi qui alicui confraternitati adſcripti, eo conſpiciuntur induiti. Saccophori quoque aliqui hæretici, ob ſaccum quo induiti erant, eamentiâ poenitentiâ nequitiam contegentes, nuncupati fuerunt.

SACCUS: *σακκος*, *saccos*, itâ ſerè in omni lingua dicitur. Ejus origo à nonnullis hauritur à verbo *σακτο*, *satto*, onero, ſarcio, oppleo: ſed fortè rectiùs ab ipſo hebræo *ſak*, ſaccus, derivatur. Saccus etiam eſt veſtis ſacra in Eccleſiâ græcâ, cujus inventor fuit S. Jo. Chryſoſtomus, cum quâ & ipſe depingitur, adſtat nempe dalmaticæ diaconalis, ſed longioris &

ad latera fibulas habentis. Erat ad concionandum commodior, quàm planeta à Græcis in tali munere uſitata. Eâ nunc temporis loco planetæ in Miſſâ utuntur ſoli Patriarchæ, & Metropolitæ. Aliâ ſacci notum eſt ſignificatum, ut & accipitur plerumque in Scripturâ, ſignâter de ſaccis filiorum Jacob, quos in Ægypto frumento impleverant. Nam juſſit Joſeph *miniſtris, ut impleverent eorum ſaccos frumento, & reponeverunt pecunia ſingulorum in ſacculis ſuis*. Hîc Textus hebraicus in plurali habet *ſakkim*, ſacci: Saccus tamen etiam ſepius ſumi ſolet pro vilii, & abjecto poenitentium habitu, quia nempe ex telâ viliori, ſicut ſacci, formari ſolet. Itâ David in ſignum vehementis doloris pro Abneri occiſione, ipſi homicidæ Joab, & populo qui erat cum eo præcepit: *Sciudite veſtimenta veſtra, & accingimini ſaccis, & plangite ante œqueias Abner*. Sicut autè veſtimentorum ſcillio in ſignum mœroris, & horroris erat apud Judæos; itâ etiam poenitentiæ ſaccus in lætitiæ argumentum aliquando ſcindebatur. Veluti David jam de remiſſione prætidês, & ejus mœrore à Domino in lætitiâ converſo, ait: *Conſidit ſaccus meum, & circumdedit mi lætitiâ*. Sacci plerumque ex variis animalium pilis in Palæſtinâ conſiciebantur, prout ſunt cilicia, quæ ad varios uſus in vicinâ Ciliciâ contexebantur. Erant autem ſerè coloris obſcuri, aut nigri, dum erant majori ex parte, ex pilis, & fetis nigri coloris confecti. Et hoc ſenſu ait Joânes ſe vidiffè aperto ſexto ſigillo, quòd *Sol factus eſt niger tamquam ſaccus cithonia, & luna tota facta eſt ſicut ſanguis*. Quòd continget verſus Mundi finem, partim ex obſcuriſſimarum nubium denſitate, partim ex ſauratione concurſus divini ad illuminationem: abſque eo quòd ſit opus recurrere ad miraculoſas eclipſes, ut vult Lactantius. Nam Luna interpoſitio, aut totum Solem non cooperit in eclipſibus: aut ſi totum tegetet, tûc Sol non appareret, nec cujus coloris eſſet, videri poſſet.

SACELLUM: *σακελλιον*, *ſakellion*, burſum, aut crumenâ ſignificat: eſti jam frequentiùs ſumatur pro parvulo loco ſacro. A ſacello in primâ ſignificatio ne fit ſacellarius, græcè *σακελλαριος*, *ſakellarios*, ſicq; dictus eſt theſaurarius Eccleſiæ græcæ, & latine, cum, ut refert Magri, ſacellum Eccleſiæ theſaurum deſignet.

SAGENA: *σαγινα*, *ſagena*, p. l., retis genus, quod Latini verriculum, vel everriculum, vocant, à verrendâ aquâ, vel mari. Derivatur iſta vox ab eodem verbo *σαγω*, *satto*, onero, potuitque ab aorifto ſecundo paſſivo *σαγωμεν*, *esagen*, reſecto ipſius augmèto eformari. Hac voce ſæpè noſter Textus vulgatus utitur. Ut cum Deus Jobo Leviathani, ſeu balenæ vaſtitatem oſtendens, ait: *Numquid implebis ſagena pelle ejus?* Metaphoricè ſagena cor eſt mulieris præfertim impudicæ, quæ voluptatis eſcâ incautos trahit, & ad mortem, ac perditionem everrit. *Inveni inquit Sapiens, amariorum morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor ejus*. Sagenæ quoque aſſimilata eſt Eccleſia, in quâ quia mali cum probis admixti ſunt, comparatur *ſagena mija in mare, & ex omni genere piſcium congreganti*. Ex quâ boni non ſolùm in vaſa pro menſâ celeſti reſervantur, ſed in vaſa quoque honoris trãformantur: reprobi verò foras mittuntur, & tene-

Gen. 42.
25.
E. P. 17.
ſakkim.
1. Reg. 3.
37.
P. 19. 12.
Ap. 16. 12.
In Hierol.
Iob. 40. 26.
Ecci 7. 27.
Matth. 13.
47.

bris exterioribus cruciandi traduntur.

SAGMA: σαγμα, quodlibet jumentum stratum, ephippium praesertim illud super quod sarcinae componuntur. Fit a dicto verbo σαγω, satto, cujus praeteritum, σαγα, operatus sum, & hinc ablato augmento syllabico fit sagma. Ita passim Interpretes intelligunt, & aliqui ipsum jumentum, super illa Levitici verba, de homine gonorrhoea laborante, seu fluxum feminis ex infirmitate patiente. Sagma super quod sederit, immundum erit: & quidquid sub eo fuerit, qui fluxum feminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Hebraice legitur meschav, idest sagma, ephippium, Sigmarius pro bajulo reperitur: male tamen ab aliquibus salma, & salmarius exaratur pro jumento, aut mulione.

SALGAMA: σαλγαμα, p. b., quaecumque in vasis ad viduum nostrum condita servantur. Hinc salgamum ab aliquibus dictum pro apotheca, aut cellario, ubi custodiuntur esculenta, maxime sale condita. Ejus etymum videtur esse a σαλ, sal, salum, fluxus marinis, jactatio: quod ultimus oritur ab ελας, bals, sal. Pro ista voce videtur D. Gregorius adjudicans inter alia Ecclesiae, aut Monasterio, Salgamum positum ante domum suprascripti monasterii.

SALO: σαλος, salos, pro stulto a multis ponitur; quamvis in Lexicis vox ista non reperitur. A vocabulo dicto salos, idest commotio, propriè maris, ac fluctuum, item vertigo, & vacillatio, formatam opinor. Ni à verbo σαλίζω, salizo, quatio, agito, commoveo, salio deducamus: ed quod stulti variè agitentur, indecorè, & ineptè moveantur, saliant, aut vacillent. Salo cognominatus S. Simeon confessor, non ille Stylites, ut vult Magri, cujus mentio die 5 Januarii, nec aliter junior die 3 Septembris in Martyrologio Romano; sed ille Emesa, qui amore Christi, & humilitate ductus stultum se simulavit. At ejus veram sapientiam, mundi stultitiam condemnantem, Deus multis patefecit miraculis. Salè quoque feminæ factus in Lausiac a dicta fuerunt.

SALPICA: σαλπικα, salpica, tuba, buccina, tubæ sonitus. Ab hoc fit σαλπικη, salpikê, buccinator. Sed ex Aldhelmo citatur vox salpica pro tubicine, aut tamen salpica legi deberet.

SAMBUCA: σαμβυκη, sambyke, instrumentum musicum triangulum, in quo jambi decantabantur. Constabat nervis longitudine, & crassitudine inæqualibus, atque levioribus carminibus cantandis adhiberi solitum. Vocem barbaram aliqui esse volunt, alii à Sambuco quodam ejus instrumenti deducunt inventore. Instrumentum certè, ut videtur populare, & parvo in pretio habitum; quamvis in aula magni regis Nabuchodonosoris fuerit in usu, dum inter alia connumeratur instrumenta, quæ in impia itatæ aureæ dedicatione festivè, & solemniter fuere pulsata. Ad sonitum enim citharæ, sambucæ, & psalterii, & omnis generis musicorum instrumentorum, omnes populi superbo illi Monarchæ subditi, ipsius statuam, tamquam unius hominis, ob tot victorias, & triumphos jam desiccati, adorare debebant.

SAMOTHRACIA: σαμοθράκη, samothrake, latine penultima correpta. Dicitur & Samo thrace à Latinis, p. l. regio ita vocata à Samiis, & Thracibus, eam incolentibus. Ab aliquibus areposa, & aspera

interpretatur: quia σαμος, psamos, arenam, & τραχὺς, trachys, asperum significat. Est Samothracia in mari Ægeo, non multum à Lemno distans, quam pertranseunt illi qui recto cursu à Troade Neapolim, quæ est ad litus ejusdem maris, petunt. Et idem Lucas narrans iter Pauli à Troade, propter visionem Macedonis, ipsum in somnis deprecantis, ut in suam patriam pergeret; ait: Navigantes autem à Troade recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim, unam scilicet à Thraciæ civitatibus.

SANDALIUM: σανδάλιον, sandalion, p. b., apud Græcos soleam significat, & calceamentum muliebri, necnon ad viri calceamenta extenditur. Satis tamen constat per sandalia nonnunquam intelligi mulierum calcæos elegantiores: unde & inter ornamenta mundi muliebris debent enumerari. Ulti facit S. Textus inter cimelia muliebra ea recensens: dum de Judithâ se venustius, & pretiosius ornante, ut se ad Holofernis castra transferret, ait inter alia ornamenta: Induitque sandalia pedibus suis. Immo, quod mireris, tantam gratiam, & decorem ei conciliabant, ut præcipuè de sandaliis dici possit, quod captus fuerit in oculis suis Holofernes: Nam sandalia ejus aperuerunt oculos ejus. Fortè juxta Hispaniarum consuetudinem, ubi pedis venustate, & elegantia miram conferri pulchritudinem sibi persuadent. Itaque quippe mortales suæ vilitatis obliviscuntur, ut etiam in infima nostri lutei corporis parte, quæ naturaliter in pavone confusionem afferre creditur, ambitionis suæ ostentent monumenta.

Quod apud vanissimas, & superbissimas Israëlitarum mulierculas in usu fuisse, ex Prophetarum acriter reprehensione colligitur. Sic Isaias stultæ vanitatis vindictam prænuñciat; In illa die auferet Dominus ornamentum calceamentorum. Cæterum per sandalia quæ supernè non totum pedem tegebant, optime intelligitur illud etiam calceamentorum genus, quod infernè tantum soleâ pedem protegit, ut gerunt Capucini. Quod quidem permixtum erat Apostolis, cum aliis calcei ipsi essent interditi. Ut constat ex Christi verbis, quibus vetat Apostolis possidere duas tunicas, neque calceamenta: & alibi concedit ipsis esse calceatos sandaliis. Quamvis aliqui existiment calceos apud Matthæum pro illa vice tantum prohibere, ut & aliter alia istic enumerata. Cum pro alijs vicibus tantum superfluum corporis cultum, qui apostolicam paupertatem non decebat, vetare intenaat. Hinc Apostoli nudis pedibus solebant incedere, vel ad summum sandaliis utebantur. Atque de Petro, ubi Noster legit Angelum dixisse, Calceæ te caligas tuas; Græcus habet, ὑπόδημα τὰ σανδάλια σου, hypodesa ta sandalia su, idest, subliga sandalia tua. Et si caliga, ut eruditè probat Tirinus, etiam antiquitus significabat calceum, vel sandalium, aut soleam: dicebatur enim quasi calciliga, à calce ligando. Cum ergo apud Græcos sandalium illud vilioris calceamenti genus significet, quod infernè soleâ ligneâ constat, videtur posse derivari à σαπίς, sanis, genit. σανίδος, sandidos, tabula, asser, à quo per diminutionem sandalion, quasi sandalion efformetur.

SAPPHICUS: σαπφικός, sapphicos, p. b., denominativum deductum à σαπφός, sapphós, poetisâ. Hinc

AA. 16. 9

Judith. 16. 3.

1. 16. 11.

II. 3. 18.

Matth. 10. 10. Marci 6. 9.

AA. 12. 8.

versus sapphicus dicitur, quem illa composuit, cum sit una ex septem Poëta Lyricis. Hinc versibus undecim syllabis constantibus in suis hymnis Ecclesiasticis utitur Ecclesia. Ut est iste versus sapphicus; Iste Confessor Domini colentes. Hujus quinque pedes hoc ordine disponuntur, choreus, spondeus, daetylus, & duo chorei. Hæc suaves modulationes sacris suis immiscet Ecclesia, ut dum versuum consonantia auribus adblanditur, suavius sacris Mysteriis animum imbuat. Post ternos autem sapphicos, ut fit in odis, versus adonius intermiscetur: qualis est hic, Sancti Joannes.

SAPPHIRUS: σαπφίρος, sapphirus, latine penultima producta propter diphthongum græcam in longum conversam, quamvis à Græcis hoc non observetur. Est gemma cærulei coloris, purissimi ultramarini, per omnia caelum serenum referentis, aureis punctis collucens. Cum autem cæruleus, & aureus color in scutis præstantissimi habeantur; merito sapphirus est imperii, & principatus symbolum, ut demonstrat, post Cassianum, Alcazar. Propterea Pontifices, & Cardinales dum Ecclesiæ principes inaugurantur, sapphiro exornantur: tum ad eorum celestem dignitatem, & potestatem designandam; tum ut ad vitam superiorem, & penè celestem, mens eorum asurgat: dum supra mundana omnia sic honorificè sublimantur. Ob ejus coloris præstantiam, & dignitatem thronus Dei ex sapphiro compositus ostenditur. Itaque 70 seniores Israël, cum Moyse, Aaron, & quatuor hujus filii, viderunt Deum Israël, & sub pedibus ejus, quasi opus lapidis sapphirini, & quasi celum cum serenum est. Sapphirinus enim, p. b., græcè σαπφείων, sappheion, à sapphiro formatur. In Textu hebraico dicitur sapphir, sapphiri: sapphir enim est sapphirus, & aliquibus crystallus. Similiter ab Ezechiele, in signum regalis, & supremæ majestatis, videbatur quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni, cui mysticis coloribus adumbrata persona humana, Deum representans, insidebat. In summi Pontificis Rationali sapphirus in secundo ordine secundum locum tenebat: In secundo carbunculus, sapphirus, & jaspis. Sicuti in novâ, & celesti Jerosolymâ, quam describit Joannes, secundum fundamentum sapphirus. Hanc gemmam ferunt vim habere cordis oborandi, visum acuendi, melancholicos humores, & quartanas ex ipsis provenientes peliendi. Est quoque spei celestis hieroglyphicum: quæ secundus Apostolus Andreas præcelluisse censetur, & per hoc secundum fundamentum designatus. Ipsi quoque secundus Symboli attribuitur: cujus Divinitas à sapphiro subindicatur. Hujus vocis origo, ut ex dictis patet, potius est hebraica quam græca: est Græcis ita familiaris facta, ut ipsorum vernacula sit existimanda.

SAPROPHILUS: σαπροφίλος, saprophilos, p. b., deformium amator. Est enim à σαπρός, sapros, quod propriè amaridum significat, & φιλός, philos, amicus. Itaque vulgo eos vocatos testatur Augustinus, qui deformia videntur amare, in quibus tamen quamdam pulchritudinem, quæ placeat, debent observare. Nam sicuti malum ut malum amari non potest; ita deforme ut tale placere non potest:

In Cap. 22 Ap. Annot. 9.

Ex. 24. 10. 7. 22. sapphr.

Ezech. 1. 26.

Ex. 28. 17. 3.

Ap. 2. 1. 12.

cum pulchritudo in quadam proportione objecti cum potentia consistat. Nam pulchrum est quod visum placet. Dicit autem D. Augustinus: Num passurus amare nisi pulchra? nam est quidam videtur amare deformia, quos vulgo græci σαπροφίλους, saprophilus, vocant, interest tamen quanto minus pulchra sunt, quam illa quæ pluribus placent. Nam ea neminem amare manifestum est, quorum fœditate sensus offenditur.

SARCASMUS: σαρκασμός, sarcasmos, ironie genus, dicacitas concinna, subfannatio. Oritur à verbo σαρκάζω, sarcazo, amarulentè rideo, subfanno, diducto ore rideo: cujus praeteritum, σαρκασα, sesarcasina, & hinc ablato augmento fit sarcasmos. Cum ergo sit ironiæ species, inter figuras rhetoricas sententiarum reducendus, quo nunquam utitur S. Textus: ut illud Salomonis: Latere ergo juvenis in adolescentis tui. Nam ironica esse hæc verba probabiliter tenent multi Hebraei, S. Bonaventura, Liranus, & alii Interpretes. Se quoque in peccatorum morte, ac voluntaria perditione divinam Sapientiam sarcasmo usuram, asserit: Ego quoque in interitu vestro videbo, & subfannabo, cum vobis in quod timebatis advenierit.

SARCOPHAGIA: σαροφαγία, sarcophagia, latine penultima correpta in rigore, nisi græcus accentus, ut in his assidet, retineatur. Est esus carniæ, à σαρξ, sarx, genit. σαρκός, sarcos, caro, & φαγω, phago, edo, quod tamen verbum in præfenti parum est usitatum. Sarcophagia ante diluvium, saltem apud posteros Seth, non videtur fuisse in usu: est Caini nepotes, sicut luxu, & deliciis magis assuebant; ita & carnes elitantè probabiliter exstimantur. Post diluvium tamen immunità herbarum, & fructuum perfectione, carnes comedendi omnibus facultas eis concessa, ejusque usus ab omnibus introductus. Omne quod movetur, dixit Dominus, & vivit, erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia. Unde D. Th. ait, Esus carniæ videtur esse post diluvium introductus. Quia verò hoc pertinet ad quasdam delicias, & curiositatem vivendi, ut populus Dei in Lege veteri ad simpliciorum victum reduceretur, Deus multa in genere animalium eis prohibuit, non autem in genere terra nascentium. Aliis cibis hominis ordinarius erat panis: Initium vite hominis aqua, & panis, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem. Quod non solum significat sub Mundi primordia ita homines victitasse; sed etiam quod summa, & caput ad vitam requisitorum, sit aqua, & panis: nam in Textu græco dicitur ὕδωρ, archè, idest principatus, seu principale. Alii tamen alia subjungit minus principalia, sed necessaria saltem secundum quid: Initium necessaria rei vite hominum, aqua, ignis, & ferrum, sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus vna, & oleum, & vestimentum. Esti sarcophagia à Deo concessa, ab illa tamen superstitiosè abstinebant Encratite. Nam, ut de ipsis diximus, non vesciebantur carnibus, easque omnes abominabantur. Sicut faciebant diversis de causis Manichæi, & Priscillianitæ: de quibus omnibus ridicula planè, & scelestia, ab Augustino, & aliis narrantur. Quod autem in Ecclesiâ Catholicâ car-

Musicae l. 6. c. 13.

Ecclesi. 9.

Prov. 1. 26.

Gen. 9. 3.

I. 2. 9. 10. 2. 6. ad 2.

Ecclesi. 2. 27.

1. 2. 3. 1.

rietas

nium eius aliquando veteretur, hoc non fit ad discrimen inter cibos mundos, & immundos observandum, ut nos carpunt haeretici; sed propter abstinentiam, obedientiam, & carnis mortificationem.

SARCOPHAGUS: σαρκοφάγος, sarchophagos, latinè penultimà correptà, etfi græcus accentus in eà ponatur. Ità græcè dictus carniū comestor, aut vorax: à dictâ voce *sarx*, caro, & φάγος, phagos, edax, vorax. Sarcophagus, ut testatur Isidorus, dictus est lapis quidam: *Ed quòd corpora defunctorum condita in eo, infra 40 dies consumantur. Nascentur autem in Troade, sissilique venâ scinditur. Sunt & ejusdem generis in oriente saxa, quæ etiam viventibus alligata erodunt corpora.* Hinc fit ut sarcophagus ponatur pro sepulchro, & loco: etfi tali faxi genere non componatur. Ut patet inter alia ex actis S. Guthlaci apud Surium: ubi narratur, quòd per id tempus virgo quædam Eburna, filia regis Adulphi, virginum Deo sacratarum venerabilis Abbatissa, plumbæum sarcophagum, linteumque delicatum intus involutum B. Guthlaco devotè transmisit, humiliter, & obtinè rogans, ut in die obitus sui, se in illo permitteret sepeliri. Et ipse Angulianus docet arcam in quâ mortuus ponitur jam omnes sarcophagum vocare. Quo nomine potiori jure donari potest illud terræ genus corpora 24 horarum spatio exedens. Quale esse ferunt in cæmeterio Patrum Capucinarum Bononiæ, ut & ipsi mihi retulerunt. Tale quoque esse Pisis, & Romæ, ex Terrâ sanctâ allatum, memoriæ traditum est.

Orig. 1. 16 c. 4.

Strabo 17. Afr.

De Civit. Deil. 18. c. 7.

Ap. 3. 1.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

ribile. In summi Pontificis Rationali sardius primum tenebat locum: *In primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus.* Et primus quoque in ornamento regis Tyri, allegoricè Luciferi, ab Ezechiele describitur: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius, topazius, &c.* In celesti verò Metropoli, inter pretiosissima ejus fundamenta, quæ ipsius inæstimabile pretium, firmitatem, & perennitatem indicant, sexto recensetur loco. *Fundamentum sextum sardius.* Hunc & vulneribus ferro inflictis, & tumoribus mederi narrat Epiphanius: sanguinemque undequaque fluentem prodigiosè sistere, asserit Boëthius. Et idè sexto Apostolo Bartholomæo excoriato, & sexto articulo, qui secundum Alcazar est de Christi ab inferis, & morte resurrectione, adaptatur.

Ex. 28. 17.

Ezech. 13.

Ap. 2. 10.

SARDONIUS: σαρδόνιος, sardonios, p. b., à supradictâ voce *sardo*. Hinc herba quedam sardonis dicta, eò quòd copiosè in Sardinia pullulet. Ranunculus à Latinis vocatur, quæ juxta Dioscoridem non solùm mentis alienationem inducit, sed eas convulsiones facit, ut risus speciem exhibeat. Quare sardonius risus, pro risu ficto, transtulit in adagium. Talis autem risus tandem morte terminatur. Quapropter optimè quadrat in hujus mundi risum, qui verò gaudio caret, seras lachrymas ciet, & mortem æternam inducit. Idèd Salomon ait: *Risus dolore nascitur, & extrema gaudii luctus occupat.*

Ind. 3.

Prov. 14. 13.

Prov. 14. 13.

SARDONYCHIUS: σαρδόνυχος, sardonychos, p. b., gemma eadem quæ sardonix, de quâ postea. Formatur ab hujus genitivo: nempe à σαρδόνυχ, sardonix, genit. σαρδόνυχος, sardonychos. De Sapientiâ Job enunciavit: *Non conferetur tinctis Indis coloribus, nec lapidi sardonicho pretiosissimo, vel sapphiro.* Textus hebraicus legit *sciobham*, idèd sardonix, aut secundum alios onyx. Hunc locum tropologicè exponens D. Gregorius, dicit: *Sardonychus quippe terræ rubræ similitudinem tenet, sapphirus verò æream habet speciem. Possunt ergo in sardonicho per terram rubram homines, in sapphiro autem per æream visquam Angelis designari.* Et cap. sequenti allegoricè docet per sardonychum lapidem Patres V. Testamenti, per sapphirum novæ Legis predicatores exprimi posse. Hos quippe, & alios infinito intervallo divina Sapiëntia præcellit.

Iob. 28. 16.

Idem.

Mor. lib. c. 30.

L. 37. 6.

Ap. 21. 10.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

SATRAPA: σατράπης, satrapes, latinè penultimà correptà, etfi græcus accentus in eà ponatur. Vox græca, sed à Persis derivata, significans præfectum, & provinciæ præfidentem. Hinc σατραπεία, satrapia, p. l., præfectura, seu, ut habet Suidas, provincia. Et Augustinus ait: *Satrapie dicuntur, quasi parva regna, quibus Satrapæ præerant, quòd nomen in illis partibus cuiusdam honoris est sibi fuit.* Loquitur de satrapiis Philistinorum, de quibus mentio primò in Scripturis occurrit, quas Dominus filiis Israël, in terrâ Chanaan, reliquit non subjugatas. Idque tum ad præliandi exercitum, tum ad experundos Israëlitas, quomodò se cum illis gererent, & in casu prævaricationis, ab ipsis, & ab aliis quibusdam gentibus, tamquam Dei flagellis castigarentur. Reliquit ergò

Quest. sup. Jud. 1. 7. 9. 17.

Ind. 3.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

σαδν, sathe, quæ pudendum virile significat, est derivatum: ut licentioso, & parùm pudico penicillo satyri depingi soliti. Hincque σατυρικός, satyrικός, pronitas ad venerem intelligitur, & satyriasis ejusdem significati. Sed ista vox etiam totius corporis cancerum significat, qui ad eò pellem deturpat, ut satyrorum corpus referat.

SCAMMA: σκάμμα, follis, ludorum cavea. Ità dicta à verbo σκάπτω, scápto, fodio, quod in pret. pass. facit σκαμμω, scammaw, follis sum, & inde rejecto augmento syllabico fit scamma. Vox hæc apud Tertullianum, & Hieronymum reperitur, per quam aliqui intelligunt ipsam theatri concavitationem, in quâ ludi representabantur: alii ipsos theatri limites, voce translata à sylvarum limitibus, qui fovæ effossione formabantur. Significat etiam ipsam fovæam, quam ludi gratiâ saltatores sublababant, aut erat ipsius cursus terminus, aut limes. Idèd Petrus Chrysologus ait: *Quoties nobis à Deo dives ingeritur purpuratus, quoties vulneratus pauper apponitur, toties nobis misericordie scammanum punitur, toties nobis stadium pietatis aperitur.* Tertulliani Interpretes La Cerdà per scamma propriè locum certaminis in quo Athletæ pugnant, intellexit, ubi ille ait: *Itaque apostates vester Christus Jesus, qui spiritu vos unxit, & ad hoc scammanum perduxit.* Eandem vocem habet Cassianus dicens: *Adhuc in collustratione quis, & (ut itèd dissimulè) scammanito constitutus, qui unvis vincere solent, &c.* Ubi Annotator asserit, quòd Græcis scamma sit stadium, arena, seu locus, in quo athletæ certabant, ità dictus à verbo scápto, fodio, quòd fossâ esset circumscriptus. Vox est græcis Athoribus, & Chrysolomo præcipuè frequens.

Serm. 1. 4. de div. & Laz.

Tert. ad Marc. c. 3.

Coll. 1. 6. c. 16.

SCANDALUM: σκάνδαλον, scandalon, p. b., offensio, offendiculum. Ità dictum est à ruinâ, quòd sit occasio cadendi, si quid eunti obstat: scilicet à verbo σκάνω, scáno, claudico, flecto, inclino, eò quòd offendiculum claudicare faciat. Alii ejus originem trahunt à voce σκαμβός, scambos, à dicto verbo derivatâ, & significat obliquum: eoque nomine vocant illum bacillum, quo mulpicula aperta detinetur, & cui esca alligatur, ut mure eam erodente mulpicula claudatur. Hebraicè scandalum dicitur *mokefc*, idèd laqueus, ruina, offendiculum, à radice *jakfc*, offendit, irretivit. Propriè verò scandalum tria significare solet: nempe ipsum offendiculum, quod in viâ objicitur: offensionem pedis ad hujusmodi offendiculum: & ruinam, seu lapsum ex tali offensione provenientem. Ità metaphoricè tria significat: dictum, vel factum alterius quo proximus offenditur: ipsam proximi offensionem: & lapsum, seu peccatum ex tali offensione. Uno ex his tribus modis sumi solet scandalum in Scripturis. Et quidem primo modo sæpissimè, quod præcipuè intelligitur, dum cavetur, ne pusilli scandalizentur. De quo dicit Dominus, *Adversus filium matris tuæ ponebas scandalum: & is. 70.* legunt scandalon, sed Hebræus hîc habet *dophi*, idèd multum malum, & secundum Hieronymum, opprobrium. A Theologis primo, & tertio modo consideratur: nam secundo modo non est peccatum, nisi lapsus ex tali offensione sequatur. Unde meritò viri probi ex aliorum malis dictis, & peioribus factis

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

offenduntur. Scandalum autem primo, & tertio modo non potest cadere in viros probos, ut ait D. Thomas, *In his qui perfecte Deo adherent per amorem scandalum non invenitur, secundum illud ps. 118, pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.* Hic hebraice dicitur *michsciol*, offendiculum, à verbo *chascial*, impigit, offendit. In articulo verò sequenti à fortiori probat Angelicus de scandalo activo, quod magis perfectioni repugnat. Duplex liquidem scandalum distinguitur; & primo modo jam dicto vocatur activum; tertio autem modo passivum. Activum optimè ab eodem S. Doctore definitur: *Dictum, vel factum minus rectum, præbens occasionem ruinae. Quod subdividi potest in generale, & speciale. Generale est illud minus rectum, quod quidem alterum trahit in ruinam, sed non fit eo sine ut alter peccet. Speciale fit eà intentione ut proximus peccet, & Deum offendat: quod propriè est peccatum diabolicum, & rarum inter homines, estque speciale peccatum correctioni fraternæ ex diametro oppositum, ac malitia specialis in unditione aperienda. Tertio modo est scandalum passivum, nempe lapsus, seu peccatum illius qui scandalizatur. De quo dicit S. Hieronymus: *Quod græce scandalum dicitur, nos offensionem vel ruinam, & in pacationem pedis nostrum dicere.* Nam scandalum passivum est illa ruina, quam proximus facit occasione alterius dicti, aut facti. Quod etiam subdividitur: nam aliud est datum, quod oritur ex alterius dicto, vel facto minus recto; aliud acceptum, quod occasione operis boni committitur. Dividitur etiam passivum in scandalum pusillorum, & Pharisæorum. Quam divisionem ita quidam intelligunt, ut cum aliâ coincidat; ita ut scandalum pusillorum sit datum, & Pharisæorum acceptum. Alii utrumque esse acceptum asserunt; cum hoc solo discrimine, quod scandalum pusillorum sit acceptum ex ignorantia, Pharisæorum verò ex malitiâ. Alii denique majoris claritatis gratiâ scandalum passivum ita dividunt, ut trimembris divisio constituatur; scilicet in scandalum ex malitiâ, ignorantia, & infirmitate. Primum est ex opere bono, secundum ex opere aliquam mali speciem habente, tertium ex opere malo. Primum est pharisæicum, secundum pusillorum, tertium infirmorum, seu fragillium ad peccandum. Utrumque scandalum, activum, & passivum, ob materiæ parvitatem potest esse veniale; aliquando peccatum ex se veniale, propter graves circumstantias, sit scandalum activum grave. Nec quidquam de scandali gravitate immittit id quod dicit Christus: *Neesse est enim ut veniant scandala.* Nam, ut ait D. Thomas, *hoc non est intelligendum de necessitate absoluta, sed conditionali: eo sensu quo necesse est futura à Deo prænunciata evenire. Quæ non ideo futura sunt, quia Deus prænunciavit; sed ideo prænunciata, quia verè futura. Præterea necesse est ut veniant scandala ratione finis: Quia utilia sunt ad hoc ut qui probati sunt, manifesti fiant: vel necesse est evenire scandala, secundum conditionem hominum, qui sibi à peccatis non cavent. Ex dictis patet sepissimè in Scripturis scandalum sumi primo, & tertio modo; largius verò sumi scandalum, dum Petro passionem**

diffuadenti respondit Dominus, *Vade post me Satana, scandalum es mihi.* Nam lato modo sumitur hic scandalum, pro quolibet impedimento, quantum erat ex se apto, ad sanctum propositum impediendum. Nili dicatur scandalum secundo modo: quia Christus offendebatur ex indiscretâ illâ, & importunâ Petri increpatione. A voce *scandalon*, græcè fit *σκάνδαλον*, *scandalizo*, offendo: quod verbum latinis est satis familiare.

SCAPHA: *σκάφη, scaphe*, vas concavum, lembus. Deducitur à verbo *σκάπτω, scápto*, fodio, excavo, cujus præteritum *έσκαπα, escapa*, fodi, & hinc ablato augmento *scaphe* immediate derivatur. Scaphæ ergo, quia excavatæ, sunt parvula navigia, quæ in littoribus ad manum esse solent, aut ad navium puppim aligari. Scaphis usos fuisse Joppitas ad Judæos, sub amicitie specie, submergendos legimus. Nam *rogaverunt Judæos, cum quibus habitabant, ascendere scaphas, quæ paraverant.* Scapha verò illius navis Alexandrinæ, quæ Apostolum in Italiam vehebat, magnâ tempestate jactata, vix potuit ex undis eripi: ut ait S. Lucas, ad procella magnitudinem significandam, *Vix possumus obtinere scapham.*

SCAPHISMUS: *σκαφισμός, scaphismós*, tormenti crudelissimi genus, in quo Martyres inter duas parvulas scaphas includebantur, exerto solo capite, manibus, & pedibus. His melle perunctis, & sarpum aculeis, & aliis tormentis illi barbarè vexati, & ad comedendum etiam cruciatibus adstricti, propriis immunditiis, vermibus, & putredine, lentè consumebantur. Quod etiamnum apud Persas in gravioribus delictis nütatum: hocque tormenti genus apud Plutarchum, enarratur in Artaxerxis vitâ. Scaphismus deduci potest ab ipso verbo græco *σκαφίζω, scaphízō*, scaphis necor; aut ab ipsâ dictione *scapha* eruatur.

SCĒLETUS: *σκελετός, skeletós*, p. b., ossus, aridus, cadaver exsiccatum. Oritur à verbo inusitato *σκέλλω, skello*, attenuo, sicco. Tales sceletos ad ossum compagem observandam efformat anatome: Tales quoque Fidelium ocalis exhibet Ecclesia, ad mortuorum jugem memoriam conservandam, & mortem ipsam, ad vivorum piam admonitionem, representandam.

SCĒNA: *σκήνη, skéne*, tentorium, tabernaculum, theatri portio. Ejus origo est à *σκῆνη, skéne*, umbra, quia tabernaculum umbram inducit. D. Jo. Chryl. arguens eos qui in nuptiis celebrandis scenicos vocant, ait: *Quare eos qui in scenis, & orchestris operam locant, vocas? Ex hoc facilius intelligitur, quamnam esset ars illa scenofactoria, cui Paulus operam dabat. Nam, ut nulli Fidelium pro vitio, & vestitu molestus esset, & ut ostenderet sic laborantes oportere suscipere infirmos, nec se lucra temporalia sectari, sed animas venari; cum esset Corinthi, habitabat cum Judæo quodam Aquilâ, eò quod ejusdem erat artis. Erant autem scenofactorie artis, Erat ergo ars tabernacula, aut tentoria conficiendi. Syrus vertit *opifices scenoporum*; alii verò legunt *aulæorum*. Græcus tamen habet *σκηνοποιός, skénopoiós*, seu latino modo scenopœi, idest scenarum factores, seu opifices: quæ ars est *σκηνοποιία, skénopoiía*, & latinè scenopœ-*

nopœia, scenarum efflatio, à verbo *σκῆνω, skéno*, facio, formo, fingo.

SCĒNICUS: *σκηνικός, skénikós*, p. b., ad scenam pertinens, qui in scenis personam agit. Hinc scenici Iudi apud Gentiles usitatores, & quorum enormem turpitudinem, prosequitur Augustinus: non solum lib. primo de Consensu Evangelistarum, præsertim contra seditissimos ludos scenicos ad Floram matrè placendam; sed adversus ipsos scenicos alibi ferventer agit, & ipsos ipsostrerit. Narrat enim in honorem Berecynthiæ, omnium Deorum matris, quod *talia in publicum cantabantur à nequissimis scenicis, qualia non dico matrem Deorum, sed matrem qualiumcumque Senatorum, vel quorumlibet honestorum virorum; immò verò qualia, nec matrem ipsorum scenicorum deceat audire.* In Ecclesiâ Catholica scenici infames habentur, & sunt irregulares. Non sic apud Græcos Gentiles, qui, ut exprobrat Augustinus, cum sibi persuaderent ludis scenicis, etsi turpioribus, Deos suos honorari, non voluerunt eos honore indignos existimare, per quos Dii tam insignibus afficiebantur honoribus.

SCĒNOLOGIA: *σκηνολογία, skéno-logía*, latinè penultimâ correptâ, ni græcus accentus, ut fit in similibus terminationibus, in eâ reservetur. Itâ dicta obscura, & umbrosa locutio: à *σκῆνη, skéne*, tentorium, umbraculum, & *λόγος, logos*, sermo. Scenologiam vocavit Petrus Blesensis Ægyptiorum doctrinam, quia sub variis symbolis, & hieroglyphicis, res mysteriosas adumbrabat. Ut innuimus in *Pantologia*, varias doctrinas sub uberis, & lactis symbolo designans ait, quod secundum uber fuit Ægypti, de quo manavit lac *acetosum, quia multis amaritudinibus resperfa est dulcedo humana felicitatis.* Additque lac istud esse scenologiam.

SCĒNOPEGIA: *σκηνοπηγία, skéno-pegía*, latinè penultimâ correptâ, nisi accentus græco efflatur. Est tabernaculorum fixio: à *σκῆνη, skéne*, tabernaculum, & verbum *πηγία, pegía*, fingo, furo, pro quo usitatum est apud Græcos verbum *πηνυμι, pēnyimi*, ejusdem significati. Ab Hebræis dicebatur *chag asuccoth*, solemnitas tabernaculorum, non *scot*, scenopegia nempe, seu festum tabernaculorum, quod 15 die mensis septimi Tifri, qui ex parte nostro Septembri respondebat, celebrabatur. Erat autem in memoriam illius beneficii, quo Deus Judæos voluit habitare in tabernaculis, cum egressi ex Ægypto, per annos 40 versarentur in solitudine. Et ideo per octiduum, ut superstitiosè nunc etiam ab Hebræis observatur, in tabernaculis habitabant, ex pulchriorum arborum ramis, in eum finem constructis: Itâ mandaverat Dominus Moysi: *A 15 die mensis huius septimi, erunt feria tabernaculorum septem diebus Domino.* Porro inter octo festa, quæ præceperat Dominus celebrari, hoc erat septimum, septimo mense, seu lunâ septimâ (primam enumerando illam, cujus plenilunium erat post æquinoctium verum) observandum. Itâ fiebat aliquando, ut septima luna ferè toti Septembri responderet. Incipiebat autem Scenopegia, à vespere sequente 14 diem mensis Tifri. Nam Hebræorum more, & Dei ordinatione, à vespere usque ad vespere, celebrabant sabbata sua. Per septem dies Scenopegiæ festum celebrabatur, juxta Domini mandatum, *Et habitabitis*

in umbraculis septem diebus: quibus varia offerebantur holocausta, & alia sacrificia. Itâ tamen, ut primus dies esset celeberrimus atque sanctissimus, omne opus servile non facietis in eo. Cæteris autem sex diebus non tenebantur sab operibus servilibus vacare: sed lætis conviviis, & sacrificiis à Deo ordinatis, & aliis spontaneis oblationibus eos transigebant. Octavus autem dies vocabatur festum cætus, atque collectæ, ex numerosiore populi coadunatione, qui illo die solemniter convenire debebat. Dicebatur enim collectæ, ut explicat Em. Sa, festum populi ad celebritatem collecti: hebraicè *ngatsreth*, idest cætus, collectio, aut prohibitio, dies feriatas, & metonymicè cætus feriatis, à radice *ngatsir*, clausit, continuit, coërcuit imperando. Hoc quoque die cessabant opera servilia: nam *dies quoque octavus erit celeberrimus atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino.* Quod verò, ut & primo die, opera servilia veteretur, patet ex ipsiis Domini verbis: *Die primo ac die octavo erit sabbatum, idest requies.* Et hoc ultimum festum celebrabatur in gratiarum actionem pro Terræ sanctæ possessione, pro fructibus illo anno collectis, & pro festis feliciter celebratis. Erant verò in universum hæc octo: Sabbatum, Neomenia, Pascha, Pentecoste, Festum tubarum primo die mensis Tifri, Festum expiationis decimo die, Scenopegia, Festum collectæ. Primum erat in memoriam creationis: secundum gubernationis: tertium exitus ex Ægypto: quartum datæ Legis: quintum ob Isiaci liberationem, vel quod muri Jericho ad tubarum sacerdotaliū sonum corruerint: sextum expiationis ad memoriam sceleris israelitici, ob vituli aurei adorationem illo die condonatum. Hac voce græcâ *scenopegia* cæperunt uti Hebræi, postquam Græci Asiâ potiti sunt. Quare in lib. 1. Mach, dum narratur quod Jonathas summus Sacerdos, & dux populi, ornatu pontificio cæperit indui, dicitur: *Et induit se Jonathas stolâ sanctâ septimo mense, anno 160 (nempe regni Græcorum) in die solemnium scenopegia.* Scenopegia etiam vocabatur unum ex aliis festis, postea illis octo additis: inter quæ præcipuum erant Encenia illa, primum à Judâ Machabæo celebrata, dum templum à Gentilibus prophatum expurgavit. Quia verò magnâ cum festivitate per octiduum admittar Festi Tabernaculorum celebratum erat; ideo dies quoque scenopegiæ nuncupatur. Itâ scribunt Judæi Jerosolymitani fratribus suis in Ægypto degentibus. *Et nunc frequentate dies scenopegiæ mensis Casleu.* Hic mensis erat decimus: ex quo satis patet sacrum Textum non loqui de Festo Tabernaculorum, qui in mensem septimum incidebat. In eundem Enceniorum diem videtur incidisse festum illud à Judæis quotannis habitum, in memoriam ignis ad Nehemiæ preces è cælo recepti. Quapropter in secundâ epistolâ scribitur: *Et vos quoque agatis diem scenopegiæ, & diem ignis, qui datus est, quando Nehemias adificavit templo, & altari obtulit sacrificia.* Joannes autem in suo Evangelio non agit de hac scenopegiâ, sed de illâ mense septimo celebrari solitâ: *Erant autem, inquit, in proximo dies festus Judæorum scenopegia.* Ad quâ Christus primo illo die celeberrimo nō accedit, uti fratribus, seu cognatis suis dixerat: sed quarto, scilicet die illius octavæ, adeoque *die festo jam mediano.*

q. 43. p. 118. mick= sciol.

Supra. r. c.

In Cap. Matthe. 15.

Matth. 18. 7. Sup. ad. ad 11.

P. Th. 1b.

Matth. 18.

2. 34. 12. 3.

Act. 17. 16

c. 11.

Serm. 3.

הכבוד

chag asuccoth

Hom. 16. in 19. 504

Lev. 23. 34

Act. 18. 19

v. 32.

v. 42.

v. 35.

v. 36.

v. 39.

1. Mach. 10. 2. 1.

2. Mach. 10. 9.

v. 18.

10. 7. 11.

v. 14.

diante. Si verb primis etiam aderat diebus, saltem tunc in occulto, & incognitus mansit, ut possit dici eum ad diem festum non ascendisse, videlicet in publico. Scenopegiam non celebrant Christiani, propter rationem quam habet Augustinus contra Faustum Manichaeum. *Cum quæris, ait S. Pater, quid causa est, ut scenopegia non sit solemnitas Christianorum, si lex à Christo adimpleta est non soluta: respondeo tabernaculum Dei fideles ejus esse, in quibus charitate sociatis, & quodammodo compatiis habitare dignatur: & idcirco magis illud non observari à Christianis, quia jam Christus in Ecclesia, quod illa figura prophetice promittebat, implevit. Ex quibus verbis Scenopegiæ sensum allegoricum intelligis: & anagogicum si ad cælestia tabernacula, & æterna referas, haurire potes.*

SCEPTICUS: *σκηπτικός, scephτικός, p. b.,* considerator. Oritur à verbo *σκέπτομαι, scephptomai, scephto,* unde rejecto augmento sit *scephτικός.* Hinc quoque *σκηπτική, scephτική,* idest consideratrix: & sceptica dicta illorum secta, & Philosophia, qui in omnibus assensum retinentes, semper se dubitare asserbant. Hujus sectæ primus Author Pyrrho Eleus existimatur: unde & Pyrrhoniam ab aliquibus appellata, & sequaces Pyrrhoniæ vocati. Frequentius tamen Sceptici, quasi quæsitores, & consideratores, fuere nuncupati. Et tamen aliquid se scire fateri cogebantur, dum se nihil scire noverant, & profitebantur. De his infidelibus, aliorum tantum sententias oppugnantibus, & se nihil certi nosse fatentibus, merito cum Apostolo dicitur, quod superbi essent, & nihil scirent: *Semper discentes, & nunquam ad scientiæ veritatis pervenientes.* Et tamen ipsos non infamæ notæ Philosophi secuti sunt: inter quos & Varro doctissimus in libris suis haud raro Scepticum agit.

SCEPTRUM: *σκήπτρον, scephtron,* à verbo *σέπτο, scephto,* innitor. Unde Sceptrum significat baculum cui innititur, & virgam regiam, ut potest rectitudinis, justitiæ, administrationis, & securitatis symbolum. Hinc pro ipsâ regiâ dignitate, & regno sumitur: sicut in his verbis, *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est.* Hebraicè *scèvet,* idest virga, baculus, sceptrum, & hic pro regiâ autoritate sumi, agnoscunt plurimi quoque Rabbini Veteres, & recentiores. Nam tribus Juda postquam, reprobato Saule de tribu Benjamin, sceptrum possedit, illud ad Christi adventum usque retinuit. De quo dicit Augustinus: *Quamvis Jacob sceptrum dederit filio suo Joseph ad tempus, Judam tamen præfecit omnibus, Non quod omnes ex Juda idonei essent futuri. Sed quia Salvator, qui verè rex est, ex eâ tribu oriundus erat secundum carnem. Reges autem ex tribu Juda, à Davide usque ad captivitatem babilonicam, regnante ultimo rege Sedecia, duraverunt. Jechonias tamen Josiæ ex filio nepos, etiam in captivitate jus ad regnum conservavit: & ab Evilmerodacho, qui verisimilius fuit Balthassar, Nabuchodonosoris Magni filius, è carcere educatus regiis insignibus usus est. Post captivitatem fuerunt duces è tribu Juda, à Zorobabele ad Assamoneos, seu Machabæos, & hi usque ad Christum. Nam quamvis essent isti ex tribu Levi per li-*

L. 19. c. 10

1. Tim. 6.

2. Tim. 3.

Gen. 49.

10.

Scetvet

In. Q. ex

utroque

Test. vers.

an.

Reg. ult.

neam paternam, per maternam tamen erant ex tribu Juda, & in eadem fuerunt insiti. Non soli verb reges Juda, sed aliæ ferè omnes nationes suos reges sceptro donarunt. Sicut autem sceptrum aureum supremum jus, & autoritatem designabat, ita versus supplicantes protendunt, apud Perfas misericordiam, & regiam clementiam innuebat. Sic Assuerus versus Estherrem, *ex more sceptrum aureum protendit manu, quo signum clementiæ monstrabatur.* Ubi hebraicè dicitur *sciarbitz,* idest virga, seu sceptrum. Quod autè per metonymiam aliquando sceptrum, non solum pro regno, sed pro ipso quoque populo à rege gubernato, tamquam signum pro re signatâ ponatur; patet ex Jeremie verbis, quibus populus israeliticus vocatur sceptrum Dei hereditatis. *Et Israel sceptrum hereditatis ejus; q. d. populum Judæorum esse regnum Dei hereditarium, quem specialiter elegerat, ut ipsi esset in regem, & Deum. Quod allegoricè in populum Christianum apprimè quadrat. Metaphoricè sceptrum aliis rebus attribuitur, quæ nobis dominantur. Ut Aloyf. Novarinus, admonens sceptrum vitorum vitandum esse, adfert illud Prosperinam mens tot servit sceptris dedita quot vitis.* In Epigr. n. 53.

SCEVOPHYLAX: *σκηνοφυλάξ, scephophylax,* latinè penultimâ correctâ, etsi græcus accentus in eâ ponatur. Itâ dictus vaforum, seu suppellectilium cultos. Nam *σκέπος, scephos,* vas quodcumque, & quodvis utensile significat: & *φυλάξ, phylax,* custodia. Unde Thesaurarii Ecclesiarum scevophylaces, p. b., dicti sunt: etiam in Ecclesiâ græcâ, in quâ magnus Scevophylax erat unus ex septem Exocatacælis.

SCHEDA: *σχήδω, schêdo,* tabella, sive pagella tiliacea, seu ex tiliâ arbore, aut ex phylirâ, pro chartis olim usitata. Nunc quoque vulgus apud Græcos tabellas illas, quibus supputatores utuntur, & quibus numeri inscripti spongiam absterguntur, schedas appellat. Accipitur passim pro quocumque chartæ folio, aut ejus parte, pro folio nempe non ligato: quandoque tamen pro libris accipitur, & literarum monumentis, & exaratur ab aliquibus *sceda.* Ita vox occurrit in cujusvis scientiæ Doctores. Schedula per diminutionem inde formatur: ut inter cæteros, in Proœmio prius D. Bernardi Epistolæ reperitur.

SCHEDIASMA: *σχέδιασμα, schediasma,* opus ex tempore factum. Erutur à verbo *σχέδιαζω, schediázō,* inconsideratè ago, ex tempore facio, cujus præter. pass. *έσχέδιασμαι, eschediasma,* à quo rejecto augmento sit *schediasma.* Itâ Novarinus opus illud ex variis materiis perfunditoriè contextum inscripsit: quod ex multis eruditionibus, quæ ipsi in Electis sacris componendis supererant, coaluit: & schediastinata sacroprophana nuncupavit.

SCHEDION: *σχήδιον, schêdion,* potest dici diminutivum à schedâ; itâ ut schedion schedulam significet. Aut schedion vocatur quod ex tempore factum est, quasi dumtaxat in schedis scriptum. Magri malè sine aspiratione intelligit vocem scedion apud Sidoniam, dum ait: *Si quod scbedium temere jacens chartulis putribus & veterosis continebatur, raptim, coactimque translator festinus exscripsit.* Hanc vocem non benè Magri derivat à *scedion,* quod significare dicit navem negligenter factam, & malè com-

Esther. 4.

1. Tim. 3.

Sciarbitz

Jer. 31. 9.

Schedia. l. 1. c. 9. n. 111.

In Hier.

L. 9. ep. 16.

compactam. Certè vox *σχέδω, schêdo,* aut *σχέδιον, schêdion,* significat ratem, aut tumuluarium pontem, vel pugionem, sive quodlibet telum quod sit ad manum: & generatim apud Græcos vox *σχέδιον, schêdion,* non solum dicitur de navigii genere incondito, sed de qualibet re simplice, & inelaboratâ. Hoc vocabulum ulterius derivatur ab adverbio *σχέδον, schêdon,* prope, ferè: & hinc *schêdion,* res aliqua inelaborata, & ferè facta, à quo & oritur verbum supra dictum *schêdiazō.* Sed illud Sidonii schedion potius ab ipsis schedis trahendum: ipsi tamen voci *schêda* à *schêdon* prima origo attribui potest.

SCHEMA: *σχῆμα, schêma,* modus, habitus, figura. Trahitur à verbo *σχῆω, schêō,* habeo, in presenti inuitato, cujus tamen præter. pass. *έσχῆμαι, eschemai,* & inde *schêma,* quod inter alias significationes usitatius à Latinis sumitur pro figurâ, præsertim rhetoricâ, & itâ schemata figuræ dicuntur. Atque vox ista magis nostris arripet, ut observavit Augustinus: *Schemata usitatius dicimus quàm figuras.* Schema verb aliquando iatius accipitur pro loquendi modo ornatiore, sicut tropus etiam complectitur: & ab Emm. Thesaurio itâ largè sumitur, ut se extendat ad omnem dicendi argutiam, & venustatem. De quibus Cicero, de Callidii oratione loquens, ait: *Erant & verborum, & sententiarum illa lumina, quæ vocant Græci schêmata, quibus tamquam insignibus distinguebatur omnis oratio.* Hic tamen per verborum lumina, & schemata, possunt illæ solæ figuræ intelligi, quas nostri Oratores verborum figuras vocare solent absque eo quod ad tropos extendantur. De cætero schemata à tropis distinguunt Rhetores: cum tropus non fiat absque significationis mutatione; schema verb, seu figura sit ornatus loquendi modus, citrà omnem significationis mutationem. Hæc autem duplex est, una verborum, sententiarum altera. Figura verborum est illa, quæ in verborum ordine, sicutque consistit. Quod tripliciter accidit: per adiectionem, ut in repetitione: per detractionem ut in synecdoche: per similitudinem, ut in similitudine cadente. Figuræ sententiarum sunt illæ, quæ in sententiis, quemcumque situm verba forciantur, consistunt: ut in interrogatione, responsione, propositiōe, &c. Talia schemata in sacris Eloquiis non defunt, tam verborum, quàm sententiarum: ut quivis facile potest annotare, & pluries ostendimus de singulis loquentes. In his etiam eminent nostri S. S. Patres: præsertim inter Græcos Græg. Nazianz., inter Latinos Cypr., & Aug. excellunt. Schema pro figurâ, & habitu accepit sæpius Doctor mellissimus super Cantica, specialiter dum de Christo ait, eum à Sponsâ pastorem agnitum, *tamquam in schemate pastorali:* & idè querere ubi pascat, ubi cubet in meridie. Est enim bonus pastor, &c.

SCHEMATISMUS: *σχηματισμός, schematismos,* habitus, figuratio, simulatio, prætextus, item cultus corporis, fastus, &c. Vox est formata à verbo *σχηματίζωμαι, schematizomai,* simulo, prætexo, &c. Schematismus prout simulationem significat, ad mendacium in facto referri potest. **SCHESIS:** *σχῆσις, schêsis,* habitus, habitudo. Vox eandem habens cum præcedenti radicem, nisi quod hæc fiat à secundâ personâ præter. pass. verbi dicti *schêō,*

De Trin. l. 15. c. 9.

Cann. A. vlt. c. 1.

Cap. 31.

quæ est *σχῆσις, schêsis.* Schesis dicitur habitudo unius rei ad aliam: & cum plures voces sine conjunctione unâ periodo continentur. Ut in hac: *Ignis, gaudium, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus.*

SCHETICUS: *σχητικός, schêticos,* p. b., habitus habitudo verti potest, ejusdem cum vocibus *schêma,* & *schêsis* originis. Sed scheticus à tertîâ præter. pass. *έσχηται, eschetai:* à quâ *schêticos* efformatur rejecto augmento. Scheticus etiam relativus, & unitus dicitur, atque adverbium scheticè, idest, relativè, aut unitè legitur apud aliquos. Febres scheticæ, seu hæcicæ, febres sunt habituales, quæ facillè in tabern, & marasimum convertuntur. Voces has legitimus apud Nicetam: *Scheticæ, seu habituales conjunctio, amica, & benevola dispositio est, vel concursus voluntatum consensus. Qui ergo mutua se benevolentia prosequuntur, amicitia respectu scheticè conjuncti dicuntur.*

SCHINUS: *σχῖνος, schinos,* arbor ex quâ sunt cuspides purgandis dentibus accommodæ, aliàs lentiscus. Hanc ferunt esse ilicis magnitudine, odore therebinthi, & sudare resinam, quam masticchem vocant. De isto ligno dicit Isidorus: *Melius quod in Euphrate nascitur, quàm quod in Arabiâ, suluus, multiflorum, purpureum, tenue, odoris rosei, cum manu fricatur, gustu multum incendit linguam, atque mordet. Huius flos σχινάθω, dicitur.* Schinanthos enim componitur ex voce *schinos,* & *άνθος, anthos,* flos. In veteratus ille dierum malorum, ut in paronomastiâ diximus, qui cum suo scelecto collegâ calissimam Susannam de stupro interpellaverat, à Daniele primus interrogatus sub quâ arbore vidisset adolescentem cum illâ colloquentem, mendaciter respondit *sub schino,* & itâ γο υπὸ σχίνου, *hypò schinon.* Ad quam vocem serid alludit Prophetæ. *Rectè mentitus es in caput tuum, ecce enim Angelus Dei accepit sententiâ ab eo scindet te mandium.* De istâ allusione vide locum citatum.

SCHISMA: *σχίσμα, schisma,* fissura, fissura. Videlicet à verbo *σχίζω, schizō,* scindo, findo: cujus præter. pass. *έσχισμαι, eschismai,* scissus sum, & hinc ablato augmento syllabico *schisma.* De quo Gratianus ex Pelagio Papâ dicit: *Schisma siquidem ipsum, quod græcum nomen est, scissuram sonat.* Itâ quippe ab animorum scissurâ vocatum est, ut ait Isidorus. Hæc divisio fieri potest secundum intellectum, & secundum affectum: dum animi in diversas eunt sententias, aut in oppositos feruntur affectus. Hoc secundum modo passim schisma sumitur: etsi diversitatem opinionum aliquando videatur importare. Itâ de Phariseis, diversa de Christo Domino sententibus, ob cæci nati illuminationem (aliis eum, propter sabbat, ut opinabantur, violationem, peccatorem existimantibus; pro homine justo, ut potest tam mirandorum operum patratore, aliis eum habentibus) dicit Joannes: *Et schisma erit inter eos.* Quamvis hæc etiam possit intelligi schisma de affectuum varietate, quâ Christum prosequerantur. Talem animorum divisionem arguit Apostolus in Corinthiis, qui in diversos magistros diversis ferebantur animis. Alii enim se Pauli discipulos jactabant: alii Apollo vizi Judæi, ad Christum conversi, valde disertum, & eloquentis: alii Cephæ Apostolorum Principis: alii denique

Pf. 145.

1. 1. thes.

Orchod.

fid. c. 9.

Orig. l. 17

c. 9.

Dan. 13.

54.

24. q. 1. c.

schisma n.

quidem.

lib. O. l.

8. c. 3.

Io. 9. 16.

nique Christi, & hi quidem redissimè, si alios non despersissent. Et ita dum quisque proprium magistrum agnoscere volebat, christianæ charitatis vinculum dissolvebat. Saltem schismate latè dicto, pro affectuum in rebus spiritualibus scissurâ, cum imminenti periculo in varias sectas, & varia schismata incidendi. Nam facilè diversitatem voluntatum sequitur diversitas opinionum, & sententiarum; ut rectè Aristoteles in Moralibus, *Qualis quisque est talis finis videtur ei*. Idèd maturè Corinthios admonet Apostolus: *Non sint in vobis schismata, suis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia*. A Theologis schisma strictius sumitur non pro qualibet affectuum diversitate in rebus spiritualibus, sed pro spontaneâ separatione ab unitate Ecclesiæ. Cùm autem, ut docet D. Thomas, unitas Ecclesiæ in duobus attendatur, in communicatione membrorum Ecclesiæ ad invicem, & in ordine membrorum Ecclesiæ ad ipsum caput, quod est Christus, cujus vices summus Pontifex in terris gerit; schismatici dicuntur, qui subesse renuntiant Summo Pontifici, & qui membrum Ecclesiæ ei subiectis communicare recusant. Sicque schisma est vitium Charitati oppositum, hoc nêpe modo, quod opponitur paci, quæ est effectus Charitatis. Nam paci opponitur primò discordia in corde, secundò contentio in ore, tertio schisma, rixa, bellum, in opere. Differt autem schisma ab heresi, quod hæresis sit contra Fidem, schisma contra Charitatem: quod hæresis sit error in intellectu, schisma sit malus affectus in voluntate. Seu secundum Augustinum, schisma, nisi fallor, est eadem opinantem, atque eodem ritu colentem quo ceteri, solo congregationis delectari dissidio. Secta verò est longè alia opinantem quàm ceteri, alio etiam sibi ac longè digni rite, divinitatis instituisse culturam. Hinc fit ut omnis hæreticus sit schismaticus, cùm ab aliis in rebus fidei dissentiendo, magis se ab Ecclesiæ unitate recindat. Sed non omnis schismaticus est hæreticus, si scilicet quis ab Ecclesiâ se sejungat, tamen omnia credenda firmâ Fide conservet. Quod profectò est valde rarum. Nam sicut amittit Charitatis est via ad Fidem amittendam, ut ostendit Angelicus Doctor; ita etiam schisma, est via ad hæresim. Observat enim cum D. Hieronymo, quod schisma à principio aliquò in parte potest intelligi diversum ab heresi; ceterum nullum schisma est, quod non sibi aliquam hæresim confingat, ut rectè ab Ecclesiâ recessisse videntur. Et ita potest in variis schismaticis animadverti. Nam Græci schismatici varios errores introduxerunt, ut suam ab Ecclesiâ separationem palliarent. Itaque quoque Angli primùm schismatici statim in hæresim inciderunt: suum regem, & quod magis ridiculum, reginam ipsam Anglicanæ Ecclesiæ caput esse affirmantes. Hoc autem accidit, non solum quia abyssus abyssum invocat, sed quia qui renuit Summo parere Pastori, ut aliqualem suæ contumaciæ, & ab aliis separationis occasionem præterdat, facilè incipit Pontificis auctoritatem negare, ut iustè videatur illi non obedire, quem Christi Vicarium in terris non agnoscit. Et hæc ratio, ut apparet, Augustinum movit ad asserendum schisma non oriri, nisi propter diversam sententiarum divisionem. *Quamvis, inquit, inter schisma, & hæ-*

1. Cor. 1. 10.

1. 2. q. 39. p. 1. c. 2.

Contrâ Faust. March. 1. 10. c. 3.

Supra: 3.

1. 2. pont. 1. c. 1. 1. c. 7.

resis, magis eam distinctionem approbem, quæ dicitur schisma esse recens congregationis ex aliquò sententiarum diversitate dissentio (neque enim scissio, vel schisma fieri potest, nisi diversum aliquod sequantur, qui faciunt) hæresis autem schisma inveteratum, &c.. Quibus verbis hæresim non distinguit à schismate propter opinandi diversitatem, sed solum propter temporis diuturnitatem: ita ut schismatici sint, qui de novo diversa opinantes se separant; hæretici verò, qui inveterato schismate divisi jam sectam formaverunt. Postea tamen Augustinus magis se aliorum definitionibus accommodans, propter Donatistarum diversam, circè re-baptizationem, ab Ecclesiâ sententiam, hæresim, non solum eos esse schismaticos, sed & hæreticos contendit, & conyincit. *Si enim, ait, schisma faciunt quibus cum eis à quibus se dividunt, quæ religio est, eadem sacramenta, nihil in christiana observatione diversum: hinc est vestra rebaptisatio damnabilior* (Donatistæ siquidem Catholicos, & alios ad eorum sectam transientes rebaptizabant) *quia in una religione eisdem sacramentis, nihil in christiana observatione diverso, alijs & diversis esse non potest baptisimus, sed quia nec ulum est, nec aliquod parvum quod diversum sequimini, cum ab unitatis vinculo separati, etiam de repetitione baptisimi dissentitis à nobis, fit ut secundum istam ipsam definitionem suam, quæ dixisti, hæresis est autem diversa sequentium secta, & hæretici sint, & vultu appareatis*. Ex quibus patet antiquitus hæreticos maxime illos dictos esse, qui ab Ecclesiâ separati, jam sectam, ut diximus instituerunt: cùm tales patentius essent hæretici, & pro talibus certius haberentur. Schismatici aliàs in Ecclesiâ Jeroboam in Synagoga imitantur, qui cùm se ab aliis Judæis, & S. Pontifice, ac Templo Jerosolymitano separasset, etiam in idololatriam lapsus est. Statuit quippe duos vitulos aureos, in Dan, & Bethel adorandos: sic mandante terrena politica, ut quos Charitate dividerat, etiam religione separaret. Hunc ad unguem imitati fuere Græci, & Angli, schismatici novas sectas admittentes, ut nunquam coalescerent subditi in Fidei, & Charitatis cum Ecclesiâ Romanâ unitatem. De Græcis autem bene observavit Th. Bzovius, quod sicuti in primitivâ Ecclesiâ, primùm fuere murmuratores, dum factum est murmur Græcorum adversus Hebræos; ita primi schisma fecerunt, Ecclesiâ impiè lacerantes.

SCHISMATIARCHA: *σχισματάρχης, schismatiarches*, schismatis auctor, seu caput, & sicut hæresiarcha formatur. Videlicet à schismate, & archês, princeps, aut ab ἀρχή, archê, initium, origo, principatus. Hac voce inter alios Doctor melissus utitur, de Gerardo Episcopo Engolismense, Petrum Leonem Antipapam, contra Innocentium sequente, dicens: *Et ad hæret schismatiarcha suo, & sunt duo in unitate una*. Pro schismatiarchis non sunt illæ poenæ statutz, prout de hæresiarchis dictum est.

SCHIZA: *σχίζα, schiza*, scheda, scissura, rima. Est à verbo *σχίζω, schizo*, scindo, findo, divido. Schiza etiam dicitur fragmentum, assula è ligno: & schizæ ligna fissa in usum sacrificiorum. Itâ voce utitur Lucifer Caralitanus.

1b.

Coll. 23. c. 9.

Ag. 19. 2.

3. Reg. 18.

De sign. Ecclesiæ 19. c. 3. Ag. 1. 1.

Ep. 126.

In Pro. 2. 2.

SCHOE-

SCHOENOBATES: *σχονοβάτης, schinobates*, latinè penultimâ correptâ, et si græcè in eâ ponatur accentus. Itâ dictus funambulus: à *σχῆνος, schinos*, juncus, funis, qui & schænos latinè, & à verbo *βαίω, beo*, vado, quod & *βαίω, batio*. Hinc ars ipsa schænobatica nuncupatur. Schænobates, ut & histriones, & mimi, inter irregulares recensendi, Artes quippe sunt maximè periculosa, & infames. A *schinos* ut verbum *schinazo*, idest circumscribo, divido, solum dimictor, eò quod funiculis tales mensuræ plerumque fiant. Unde & figuratè pro ipsâ terrâ portione funiculus ponitur, ut dicit Dominus: *Tibi dabo terram Chanaan, funiculus hæreditatis vestrz*. Septuaginta legunt *σχισμα, schisma*, funiculum, à præf. *παρ*, dicti verbi *schinazo* formarum. Ab eadem etiam origine fit *σχισμῶν, schinimōs*, mensura terræ, & tortura per funes. Prinâ voce schænobates utitur inter alios Jo. Cassianus, dum de sanctis viris in sublime tendentibus loquens ait, *Schænobatis, quos vulgò funambulos vocant, dixerim comparandos*.

SCHOLA: *σχολή, scholê*, otium, vacatio à negotiis, mora, disputatio, aut lucubratio per otium composita. Idèd schola vocatur ille locus, in quo per otium studii vacatur. Erui potest à verbo *σχολῶ, scholô*, vaco. Cùm Paulus esset Ephesi, ob Judæorum indurationem segregavit discipulos quorundam *disputans, in scholâ tyranni cuiusdam*. Hic per scholam intelligitur non aliquis ludus literarius, sed potius atrium, aula, vel cubiculum quodvis, in quo per otium, & quietem, viam Domini exponebat, argumenta in contrarium solvebat, & annunciata probabat. Per tyrannum istum intelligunt nonnulli nomen viri alicujus Ephesi: sed alii pro appellativo accipientes, aliquem primatem, aut principem, qui fortè ex antiquo, & regio sanguinea prognatus esset, interpretantur. Scholæ literariæ omni ævo in celebrioribus civitatibus extitere: atque 400 Jerosolymis fuisse tradunt Rabbini. Accipitur etiam schola pro ipsâ doctrinâ, quæ in eâ docetur, aut pro sectâ in aliquâ sententiâ particulari: hincque schola Thomistica, Scotistarum, aut alia nuncupata.

SCHOLASTICUS: *σχολαστικός, scholasticos*, p. b., ad scholas pertinens, otiosus, vacans. Inde scholastici dicuntur qui in scholis exercentur. Quâ ratione generaliter omnes scholas frequentantes, scholastici dici possent, in quovis scilicet scientiarum genere auditores, aut docentes. Sed specialiter appellantur Scholastici, illi qui Theologiam scholasticam profitentur: quæ tali nomine à Theologia positivâ, & morali discriminatur. Tali verò nomine præ aliis ista Theologia donata est; quia per methodum scholasticam traditur, quâ prima medijs, & medijs postremis, continuatâ argumentorum serie connectuntur: & quod in scholis præsertim addiscatur. Nam, ut ait Esparza, *non nisi difficillimè disci posse potest, absque assiduâ publici magistri, verbo, & scripto, directione, ac eruditione, & absque plurimâ discentium collatione, concertationeque mutua, uti amat fieri in scholis*. Hæc per Theologiæ nomen antonomasticè intelligitur, cùm ipsa sola dictam servet methodum, & præcisè de Deo, & creaturis, ut ad Deum ordinem

habentibus loquatur. Scholasticus etiam apud aliquos advocatum significat, ex l. 2. C. de lucr. advoc. & ut patet ex Conc. Tridentino, Ecclesiasticum tali officio, vel dignitate conspicuum, cui lectionis, vel doctrinæ munus est annexum. Officia autem illa vel dignitates, quæ docendi munus in ipsis scholis habent, scholasteria dicuntur. Sed *σχολαστικόν, scholasterion*, in græco locum ad solatium, aut scholam designat: & hinc vox *scholasteria* potuerit efformari.

SCHOLIARCHA: *σχολιάρχης, scholiarches*, ludi literarii princeps. Nam *σχολῆν, scholion*, p. l., scholam significat, & *ἀρχός, archos*, est princeps. Itâ quilibet magister vocari potest, cùm sit scholæ caput, & princeps. Sed maximè tali honorandi nomine illi Doctores insigniores, qui propter varias in philosphicis, aut Theologicis opiniones, diversas scholas constituere dicuntur. Sicuti D. Th. scholæ thomisticæ princeps, & Scotus suorum Scotistarum coriphæus. Sicque de Philosophis antiquis dici potest: Plato academicæ scholæ archon, & Aristoteles peripateticæ scholiarches, atque Zeno stoicæ antelignanus. Quod autem illi summi Theologiæ scholasticæ Doctores, ex sententiarum diversitate, diversas scholas induxerint, hoc Fidei perfectæ unitati, & Orthodoxorum christianæ Charitatis prorsus non debet officere. Cùm solum in rebus ad Fidem non spectantibus, aut ab œcumenicis Conciliis, vel à Sede Apostolicâ non decisis, altercentur: & majoris exercitii gratiâ, necnon acrioris ad veritates indagandas diligentie causâ, talia discrimina sint: introducta, quæ optinè cum sanctæ Charitatis vinculo continentur. Unde parâ rodendi libidine, ille qui petulans mus erat, & Ecclesiæ unitatem erodere cœperat, Erasmus, inquam, & alii Novatores, itam magisterorum diversitatem, & animorum in varias sententias euntium dissentionem obijciunt, ac si corinthiaci schismatis facti essent imitatores. Nempe sicut illi dicebant, *Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, &c.*; itâ & nostri prosteantur, ego sum Thomæ, ego Scoti, ego Durandi. Sicuti verò studiorum varietas Fidei unitati non refragatur; sic nec varia instituta monastica schismata inducunt. Sed hæretici prorsus in Religionis christianæ essentialibus toto cœlo dissentiant: & inter se, & cum Ecclesiâ orthodoxâ, dum magnâ in essentialibus contentione, schismate, hæresi, Fidei perduellione, dicunt, ego sum Lutheri, ego Calvinii, ego Bezzii, ego Zwinglii, ego Melancthonis, aut alius hæresiarchæ, manifestè divisi sunt.

SCHOLIASTES: *σχολιάστης, scholiastes*, commentator, quæ alicui textui appendices, & breviores annexit interpretationes; itâ dictus à sequenti dictione *scholion*, quæ tales additiones, & interpretationes significat. Unde scholiastæ dici possunt illi, qui Glossam ordinariam, & interlinearem in Biblia composuerunt; de quibus in voce *Glossa* nonnulla dicta sunt. Itâ Cajetanus est D. Thomæ scholiastes: si tamen ejus prolixitas non facit, ut ejus commentaria nonnunquam scholii breviterem excedant.

SCHOLION: *σχολιον, scholion*, breve commentum, glossa, appendix, additio. Est diminutivum à *σχολή, scholê*, schola, quæ significat etiam lucubrationem per otium compositam, adedque scholion lucubra-

1. 2. c. 18.

1b.

1. Cor. 12.

tium.

tiunculam super textum aliquem, cum otio exarata. Talia scholia in multis libris passim sunt obvia: quae tamen ipsi sacro Textui adungere Tridentini autoritate vetitum est. Scholion verò penultima longa ipsum ludum literarium significat: ut in voce *scholiarches* expositum fuit.

SCIAMACHIA: *σκιαμαχία*, *skiamachia*, latine penultima correpta, ni Graecos in accentu imitemur. Est simulata, & umbratilis armorum pugna, & genus levioris exercitationis: veluti pila lusus, & similes. Vox est formata à *σκιά*, umbra, & *μάχη*, *máche*, pugna. A *sciamachia*, aut etiam *sciomachia*, ortu proverbium de iis quae fieri nequeunt. Et graece quoque verbum *σκιαμαχέω*, *skiomachéo*, umbratili certamine depugno: quod faciunt ii qui pugnam meditantur, nemine repugnante concertant. Dicitur in adagio de inaniter laborantibus. Sciomachia in aere per 4 dies Jerosolymis prodigiosè observata, à secundi libri Machabæorum Authore accuratè descripta, inter praesagia divinã dispositione ostensa prorsus est recensenda.

SCIAPODES: *σκιαποδες*, *skiapodes*, p. b., populi Lybiae sic dicti, quod humi jacentes se pedum umbrã contegant. Videlicet à dictã voce *σκιά*, umbra, & *πόδες*, *podés*, pedes: & ab Ilidoro in Æthiopia Sciopodes etiam appellantur. Satis magnis pedibus, ut umbrã tegi possint, muniti esse creduntur. De his mentio apud Tertullianum, ut in voce *Cynophanes* dictum est. *Alia vos opinor*, inquit, *naturã, Cynophanes, aut Sciapodes*. Ad spectandum scilicet infanticidium, quod falsè Gentiles in cœtibus Christianorum fieri opinabantur. Quasi diceret, Sciapodes esse deberemus, oculos nostros pedibus velantes, ne impium, & barbarum mysterium spectaremus.

SCIATHERICUM: *σκιαθερικόν*, *skiathericón*, p. b., quasi umbrã indagatorum, quod & sciothericum dici potest. Est enim à *σκιά*, umbra, & verbo *θερίζω*, *thérizo*, venor, quero, invenio, machinor. Hinc instrumentum gnomonicon *σκιαθής*, *skiathés* dicitur, idest umbrã indagator, & *sciatheria* similia instrumenta mathematica nuncupantur. Ex his horologium solare sciothericum appellatum. Tale fuit illud regis Achaz horologium, in quo Dominus reduxit umbram, per lineas *retrosum decem gradibus*. De quo in voce *Gnomon*.

SCIOGRAPHIA: *σκιογραφία*, *skiographía*, latine penultima correpta, ni graecus accentus in eã ex usu retineatur. Est prior designatio, lineamentum primum picturæ: ab eadem voce *σκιά*, umbra, & *γράφω*, *grápho*, scribo, pingo. Dicitur etiam sciographia alicujus provinciae, regni, aut cujusvis Orbis partis geographica delineatio, quasi illius regionis adumbratio. Talis erat descriptio quam in latere Ezechiel facere jubebatur: delineatio, & adumbrando omnia ad Jerosolymã obsidionem spectantia, ea scilicet aliquo stylo ruditer exarando. Itã quippe jussit ei Dominus: *Describe in eo civitatem Jerusalem, & ordinabis adversus eam obsidionem*.

SCIOMANTIA: *σκιομαντία*, *skiomantía*, p. l., divinatio per umbram, quando scilicet excitata per artem magicam aliqua umbrã, responsa, & oracula captantur. Fit à supradictã voce *σκιά*, um-

bra, & *μαντία*, *mantía*, divinatio: estque necromantie species quae per mortuos divinat. Hec enim in necyomantiam, & sciomantiam dividitur: inter quas est hæc differentia, quòd, ut suo loco diximus, necyomantia fit, quando demon per os cadaveris futura prædicit; sciomantia verò fit, umbrã tantum sine cadavere evocata. Hæc umbra formatur ope demonis, sic aërem condensantis, ut figuram illius, quem intendit divinus, representet, & per quem ipse responsa tradit. Itã Pythoniã per sciomantiam Samuelis umbram suscitare conabatur: & itã demon ipsius umbram effiguravit, ut Samuel videretur, & ejus anima loqui putaretur. Si modò verum est Samuelem ipsum non comparuisse, ut probabile de Pythono agentes ostendimus. Gravissima est hæc superstitio, & nefanda magia, quae ex illis est superstitioibus, quae maximè cum expressã demonis peraguntur invocatione.

SCOMMA: *σκώμμα*, diæterium, sales, falsè dictum. Trahitur à verbo *σκώπτω*, *skóptō*, cavillor, derideo, diæteria jaceo: cujus præter. pass. est *εσκώπημαι*, *eskomma*, & hinc sine augmento *scommma*. Aliquando cum detractione conjungitur, aliquando cum contumeliã: sed plerumque cum derisione, cujus etiam sapius naturam induit. Sic est peccatum à contumeliã, & detractione distinctum: quia ab his secundum proferentis discriminatur intentionem. Peccata enim verborum, ut docet D. Thomas, secundum eam distinguuntur. Sicut autem per contumeliã quis intendit proximi honorem deprimeri, & detrahendo famam lædere, & susurrando amicitiam tollere; itã etiam deridendo aliquis intendit, quòd ille qui irridetur erubescat: & quia hic finis est distinctus ab aliis, ided etiam peccatum derisionis distinguitur à præmissis peccatis. Itã quoque de scommate dicendum, quod est grave peccatum, si gravis persona contemptus, aut notabilis accedat confusio. Ided S. Jo. Chryl. ait: *Cum mordenteus videris, considera quòd est diabolus qui eum instigat. Non enim Christianorum sunt scommata*.

SCOPELISMUS: *σκοπελισμός*, *scopelismós*, certi criminis genus. Dicitur à *σκοπέλος*, *scópelos*, scopulus, rupes, saxum, itã nominatum ed quòd inde quis possit speculari. Nam à verbo *σκοπέω*, *sképeō*, confidero, speculo, fit *scopelos*. Scopelismus igitur à *scopelo*, seu scopulo dictus, teste Ulpiano, in Arabia tale crimen est. Plerique enim inimicorum solent prædium inimici *σκοπελίζω*, *scopelízō*, idest, lapides ponere indicio futuros, quòd si quis eum agrum coluisset, malo letho periturus esset insidiis eorum, qui scopelos posuissent, itã ut nemo deinde colere audeat. De his lapidibus intelligit Pineda illa verba Eliphaz Themanitæ primarii ex tribus Jobi amicis: *Sed cum lapidibus regionum pactum tuum*. Hæc sententia deest apud 70: Textus hebraicus ait *ngim avné hassadéh*, cum lapidibus agri, terræ, aut regionis. Q. d. Dei protectione non plus nocebunt tibi illi scopeli, & lapides, ac si cum illis pactum inisses. Alii tamen intelligunt de quibuscumque lapidibus, sive qui nudis pedibus calcantur, sive qui ex alto possent de montibus, aut aliis locis decidere. Quibus addi potest, quòd ex ip-

e. g. 2.

1. 11. c. 3.

In Apolog. c. 8.

1. Reg. 2. e.

Ezech. 4.

D. Th. 2. q. 74. 1. c.

Hom. ad Pop. Antioch.

L. sunt exp. dam fl. de extr. out. crim.

Job. 1. c.

ngim avné hassadéh.

Num. 34.

ipsis lapidibus, & rupibus fecunditas terræ fructuum à probis hauriatur.

SCOPUS: *σκοπός*, *scopós*, meta sagittariorum, propositum, seu ipse finis ad quem mens collimat. Derivatur à verbo *σκοπέω*, *sképeō*, confidero, perpendo, circumspicio: cujus præter. medium est *σκοπία*, et si non fit in usu, ab eo tamen fit *scopós*. Vox à Latinis satis usitata, & cujus mentio in omnibus scientiis occurrit: finisque est scopus, ad quem nostra fertur intentio, & electio. Scopus causæ in jure est initium quod causa sequentium fuerit, cum cujusque rei pars præcipua initium estimetur. Chrysolomus de Noë coram Domino gratiam inveniente, & hominibus placere non curante, ait: *Ut nos doceat, quòd unum illo habuerit scopum, ut ab illo oculo laudaretur, qui dormitare supirique nescit*.

SCORIA: *σκωρία*, *scoria*, latine penultima correpta, et si graecus accentus in eã collocetur. Itã dictæ metalli fæces, ab ipsã voce *σκάω*, *scōō*, quae fæces significat. Hebraicè dicitur *fig*, & in plur. *fighim*. Dominus per os Prophetæ Jerosolymæ scelerata exprobrans ait: *Argentum tuum versum est in scorias*, hebraicè *lesiggim*, in scorias: 70 legunt, *to d'argéon uvan ad'elavon, argentum vestrum reprobum*. Quia scilicet ille candor pretiosus, & vitæ puritas in scelera degeneraverat: & pura sanaque doctrina, pravatum traditionum admixtione, legum perverfarum, & sceleratum superstitionum corruptione, in fæces, & sordes erat conversa. Ided se impuram istam massam tribulationis, & persecutionis igne, ac justæ vindictæ ardore, purificaturum pronunciat: *Excoquam ad purum scoriam tuam*. Quod similiter per Ezechielem exprobrat, & prædicit: *Versa est mihi domus Israel in scoriam*. Septuaginta nec hinc nec in loco præcedenti utuntur voce scoria, sed dicunt *ἀναμμιγμένος, anamimigmenos*, idest commixta: nempe rebus impuris. Nam qualibus scelorum fecibus Synagoga scateret, satis ex tot Prophetarum, diversa crimina exprobrantium, querimoniis constare potest. Propterea Judæos per Chaldæorum ignem succendendos, & conflandos minatur: *Ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio ejus*.

SCORPIACUM: *σκορπιακόν*, *scorpiacón*, p. b., itã graecè scriberem, quamvis in Lexico non habeatur. Vox certè à *σκόρπιος*, *scórpios*, formata: & contra scorpionum ictus designat antidotum. Titulus est quem Tereullianus suo tractatui contra Gnosticos præfixit. Et meritò: nam ex ipso scorpione contra scorpiones fit alexipharmacum; itã contra ipsos hæreticos, ad hominem argumentantes, venenata tela retorquemus.

SCORPIUS: *σκόρπιος*, *scórpios*, p. b., itã dictus à verbo *σκοπέω*, *scópeō*, spargo, dispergo, & *ιδίς*, *idís*, venenum. Ed quòd animalculum istud mortiferum venenum spargat, & diffundat. Hebraicè *ngakrá*, & in plurali *ngakrabim*, vel secundum alios *acrabim*, appellatur. In descriptione limitum Ferræ sanctæ de ascensu scorpionis fit mentio: nam termini australes describuntur per *ascensum scorpionis, itã ut transeant in Senna, &c.* Ubi 70 Textum hebraum secuti legunt *peis anabasin anabim*, pros *anabasin acrabim*, idest, ut exponit eorum Interpret latinus, *ad ascensum scorpionis*. Itã quo-

que fors Juda versùs meridiem dicitur excurrere contra *ascensum scorpionis, & pertransit in Sina*. Septuaginta, hinc etiam Hebræum sequentes, ajunt *ἀπέστη τὸ πνεῦμα τῶν ἀναβασίων ἐπὲς τὸν ἀναβασίον τῶν σκorpionium*. Ad cujus Textus explanationem non est quòd recurratur ad signum illud Zodiaci, quod scorii caractere notatur: quasi ascensus, seu ortus talis signi, in illis limitibus describendis habeatur ratio. Sed potius attendenda ipsa vox hebræa *Acrabim*, quae nomen loci est proprium, à scorpionum multitudine, ut docent Abulenſis, & Liranus, itã nuncupati. Quod posset inde confirmari, quòd regio illa australis scorpionibus infesta fuisse videatur: dum & in deserto, versùs illam plagam meridiem, sito, erat *serpens flatus adveniens, & scorio, ac dipsas*. Et itã 70 dicunt *ἐστὶν ὁ σκόρπιος, & scorio: necnon Hebræus habet *ngakrabim**. Secundum alios, inter quos Em, Sa, ascensus scorpionis dicitur à cacuminum in collibus curvitate, quasi ascensus scorpioni similis. Per metaphoram scorpiones dicuntur homines increduli, seductores, hæretici, & pseudoprophetae, qui perverſæ doctrinæ virus effundunt, & dum complecti zelo, ut brachiis videntur, ac discipulos fovere, mortali plagã eã parte, quae minus timenda erat, occidunt. De quibus ait Dominus Ezechiel: *Quoniam increduli, & subversores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas*. Sicque 70 dicunt *ἐν μέσῳ σκorpionων, en méso scorpionon*, idest in medio scorpionum. Scorpiones etiam per translationem dicuntur plantæ spinosæ, vel etiam flagella, quae recurvis, & aduncis aculeis armantur, ut scorii cauda: quibus corpus tunditur, & simul laceratur. De his intelliguntur verba Roboami, Salomonis filii, qui spreto seniorum consilio, à junioribus inductus, populo de gravissimo à patre jugo impolito conquerente, insultans, & munitans respondit: *Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cadam vos scorpionibus*.

Textus graecus 70 Interpretum ait etiam *ἐν σκorpionibus, en scorpionibus*: & Hebraicus habet *acrabim*, idest scorpiones, vel spinæ ait Pagninus. Rabbi Levi scribit fuisse baculos plenos spinis, qui pungebant, & dolorem afferebant gravissimum. Quo subtilissimo responso populi animos à se alienavit, & decem tribus se paravit. Itaque scorio hinc, prout in S. Martyrum actis, accipitur pro virgã nodosã, & spinosã, quae in verberibus scorpionis adinstar fledebatur. Sicuti dicit Isidorus: *Virga si est nodosa, vel aculeata, recentissimo nomine vocatur scorio, qui arcuato vulnere in corporibus infigitur*. Locustæ illæ monstrosæ ex fumo putei abyssi ascensuræ habebant potestatem, sicut habent scorpiones terra, suã caudã aculeatã, & maxime visulentã itã homines torquebant mensibus quinque, ut cruciatus scorii, cum percussit hominem. Nempe lentã morte, & prolixo cruciatu.

SCOTOMA: *σκότωμα*, *scótomma*, latine propter *omega* vocalem longam habet accentum in penultima, et si Graecis sit vox proparoxytona. Itã graecè dicta vertigo, quã omnia tenebrosa videntur: à verbo *σκοπέω*, *scópeō*, obtenebro. Hujus præter. pass. est *εσκώπημαι*, *eskomma*, obtenebratus sum, unde rejecto augmento *scotoma*: & hinc scotomaticus qui vertigine laborat. Hunc Aldhelmus cæcæ paf-

Iof. 15. 3.

Deut. 8. 15.

Ezech. 2. 6.

Reg. 12. 11.

Orig. 1. 5.

Apoc. 3.

v. 5.

De Virg. c. 11.

fioni carnali adaptans ait; Sapa humanum fallitur iudicium, quasi scotomaticorum lumina tetrinebris obdurantur.

SCOTOPICI, haeretici quidam, aliter Bonofiani ab eorum hęrefiarcha Bonofio nuncupati. Itā dīcī, ut opinor, à σκῶτος, scōtos, tenebrę, & ὄπιος, opicos, p. b., fordidus: quia malę agentes, odio lucem habentes, in tenebris fordida patrare solebant.

SCYLLA: σκύλλα, skylla, monstrum illud marinum Charybdi oppositum. Itā vocatum, ut videtur, à verbo σκῶλλω, skyllō, vexo, molestitus sum. Est quippe navigantibus ex illa parte, ob vortices, & rapidos fluxus, mare valde molestim. Alii à σκύλας, skyllas, aut σκύλλος, skyllōs, canis (cūm Scylla canis impudica fuerit) vel à σκυλέω, skylēō, spolio: eō quōd naves raptas, & pereuntes videtur spoliare. Aut certē, quia eā parte piratę vēcī tritemi suā mirę pernicitatis, cui tunc nomen erat Scylla, infestum locum reddiderunt. Scylla Charybdi ipsā habetur infestior. Unde de illo, qui periculum aliquod evadens in pejus ruit, dicitur: Incidit in Scyllam qui vult vitare Charybdim. Quod & illis studiosis, qui alicujus argumenti efficaciam vitantes in pejorem difficultatem incidunt, sæpius adaptatur.

SCYPHUS: σκύφος, skyphos, hujus vocis etymologia trahi potest à verbo σκάπτω, skapto, excavo, prout in dictione scapha annotatum est. Scyphum iuum argenteum iussit Joseph abscondi in sacco fratris sui Benjamin, ut detecto apparenti furto, quo animo reliqui fratres versus ipsum affecti essent, exploraret. An scilicet in furto deprehensum defererent, an verò ad eum excusandum reverterentur: licuti fecerunt. Dicebatur autem à dispensatore scyphus in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari solet (qui hebraicè vocatur gaviangh, & à γῶ, pro voce skyphos, sapiens vobis, condy, calix, secundum Interpretem latinum cyphus, secundum alios poculum asiaticum, & persicum) nempe, cūm in vino veritas, ex scypho suo prudentissimus Joseph hospitum suorum detegebat indolem. Scyphi in candelabro Tabernaculi mosaici erant certa ornamenta in unguulis calamis, seu ramis, cum interjectis ipharulis, & illis. Erant autem tres scyphi quasi in unguis modum per calamos singulos. Et ita Hebręus habet gbevinghim, scyphi: at Septuaginta legunt κρατῆρες, crates, id est cyphi, secundum eorum interpretem latinum. In Tabernaculo præterea, & Templo varii erant scyphi aurei, & argentei in usum sacrificiorum, ut varios liquores excipiendos. Nam in sacrificiis hebat sæpè rei liquidę oblatio, quę ubi amē dūcebatur, nempe sanguinis, vini, olei, vel aquę. In hęc igitur usū erant varii scyphi, quę à Cyro primo Persarum rege, Judęis Tempū reedificationem concedente, ex vasīs quę ab itulerat Nabuchodonosor, redditi scyphi aurei 30, scyphi argentei secundi 410. Hinc hebraicè scyphi isti vocantur chephorim, id est crateres, aut pelves, & in regimine chephoré, unde 70 chephorim, chephoré, & eorum Interpres chephori, scripserunt.

SCYTALOSAGITTEPELLIGER: Hercules epithetum à clavę, sagittarum, & pellis gestatione. Vox est ergo composita ex unā gręcā, & dua-

Gen. 44. 5. aug. b.

Ex. 25. 23. heb. i.

Ex. 25. 23. heb. i.

Ex. 25. 23. heb. i.

Ex. 25. 23. heb. i.

bus latinis. Nam σκυτάλη, skytale, est vectis, virga, clava, & iulis: quamvis etiam murem araneum, scuticam, tabulam, & serpentem venenatum significet, & à verbo ξύω, xyo, rado, scalpo, dolo, &c., derivatur. Itā Herculeum appellavit Tertullianus, dicens; Turpior adhuc libido vitium cultu transfiguravit, quāvis aliqua matrona formido, tuncmeti adoratur à vobis, qui erubescendus est, scytalosagittipelliger ille, qui totum epithetū sui sortem cum muliebri cultu compensavit. Hęc adducit, ait Interpres, exemplum aliud Herculis, quem enormior libido, & foedior transfiguravit, quāvis formido matris Thetidis, quę pro filio sollicita natum abscondit, qui tamen Hercules adoratur à vobis, cūm erubescendus sit, atque clavam, sagittas, & pellem cum muliere Omphale commutavit, malę ab aliquibus Scytalosagittipelliger exaratur.

SCYTHOPOLIS: σκυθόπολις, skythopolis, p. b., Scytharum civitas, quam ab antiquo Scythæ videantur incoluisse, aut condidisse. Nomen etenim à Scythiis, & voce πόλις, polis, sortita est. Hęc alio nomine Bethsan dicta fuit, ut annotavit Augustinus super illa verba: Manasses quoque non delevit Bethsan. Nam hæc erat una ex civitatibus trans Jordanem, dimidię tribui Manassę destinatis. Sed ex inertia, & fœcordiā eam expugnare non sunt conati. De ipsā S. Pater ait, Bethsan qua est Scytharum civitas. Ipsa hodie perhibetur Scythopolis dicit. Nec, ut ipse dicit, movere debet, quod ab illa civitate Scythę ad eō procul distent. Nam etiam Scythę aliquando bellando in longinqua progredientes istam condere potuerunt. Nam legitur in historia gentium universam penę Asię Scythas aliquando tenuisse. Distat autem Scythopolis stadiis 600, seu milliariibus 75 ab Jerusalem, quod perrexit Judas Machabæus post diversas victorias, & ipsum Timotheum Antiochi ducem profligatum. Ab Ephron enim expugnata ad civitatem Scytharum abierunt, quę ab Jerusalem 600 stadiis ab erat. Sed cūm audisset Scythopolitas, etiam adversā fortunā, Judęos benignē habuisse, nihil ipsis intulit nocuenti. Septuaginta in Libro Judicum habent τῆν σκυθῶν: sed in hoc loco Textus gręcus ait τῆν σκυθῶν πόλιν, in Scytharum civitatem. De cætero Scythę, gręcè σκυθῆς, skythēs, videtur derivari à verbo σκῶζω, skyzo, ad iram concito, tetrico sum vultu: eō quōd Scythiæ populi maximē barbari, iram, & furorem ostentarent in facie. Quapropter in Scripturis per Scytham intelligitur homo maximē barbarus, immō qui & ipsos barbaros barbarie superat. Prout innuit Apollolus, ostendens quōd in novi hominis reparatione, non sit barbarus & Scythę, servus & liber: nulla nempe sit acceptio personarum.

SEBASTE: σεβάστη, augusta. Quo nomine varię civitates, in Cęsarum honorem, qui gręcè sebasti dicuntur, donatę sunt. Nam σεβάστος, sebastos, significat adorabilem, honorabilem, à σεβω, sebo, colo, veneror: & Imperatores Romani à Cęsare Octaviano dicti gręcè sebasti, sicuti latinē Augusti. Et itā in Textu gręcō Nero, tunc temporis ad imperium clavum sedens, vocatur, ubi latinē Augustus appellatur. De Paulo enim ad Augustum appellante dicitur, ἐπιπέλασμένον τὸν σεβαστῶν, epipelastēnon ton

De Palli c. 4.

Iud. 1. 27.

Ia Hierol.

Q. sup. l. 1. 7. q. 3.

2. Mach. 12. 19.

Col. 3. 11.

De Civ. Dei l. 21. c. 5.

Ad. 1. 1. 102

ton sebaston, cūm appellasset sebastum. Ab hac voce nomen Sebastianus trahit originem, quasi augustalis, seu ad Augustum pertinens: veluti Augustinus ab Augusto. Itā dignissimē vocatus unus ē nostris Heroibus Christianis, verē augustus, & adorabili cultu dulci nomine decorus. Inter varias autem civitates, quę Augustę nomen sortitę sunt, fuit in Palęstina Samaria, antiqua regum Israēlitarum, super decem tribus regnantium, domus, & regia. Postquā enim Jeroboam Roboami regnum contulit, reliq̄s tantummodò regi Juda duabus tribubus Juda, & Benjamin, curiam suam statuit in Sichem, in monte Ephraim, utpotē ex hac tribu oriundus; quę postea in Thersa translata fuit. Sed regnante Amri, patre Achab, ædificata Samaria, empto ejus pecuniis monte à Somer: Et vocavit nomen ejus civitatis, quam exstruxerat, nomine Somer domini montis, Samariam. Hęc post 200 ferē annos à Salmanaasar Assyriorum rege solo æquata est. Sed successu temporis paulatim restaurata, donec tandem ab Herode Ascalonitā antiquę glorię, & pristino splendori restituta. In eā magnificentissimo templo in Augusti Cęsaris honorem ædificato, ab ejus nomine Sebaste, aut Sebastopolis nuncupata est.

SEBASTICUS, id est pius, ait Magri, citans Photium in Biblioth. Vox est ergo derivata à verbo σεβάω, sebasō, colo, veneror, religiosē admittor: aut à dicto verbo sebo, colo, veneror, sum pius. Sed cū hoc verbum solum præfens habeat, & imperfectum, tempora à sebasō sunt mutuata, à cujus præf. fit gręcè sebastos, cultus, veneratio, numen. Hinc & sebastios, pius, religiosus, venerabilis. A terciā verò personā fit sebastos, & hinc ulterius gręcè sebasticos formati potest.

SEBASTOCRATOR: σεβαστοκράτης, sebastocrator, latinē penultimā correpta, et si gręcus accentus in eā ponatur, Vox ista principem venerandum sonat: à dictā voce sebastos, & verbo κρατέω, crateō, imperium habeo, potens sum. Nomen erat maxime apud Gręcos dignitatis: quę Imperatorum sanguineis, immō & eorum illis sæpè conferebatur.

SELENE: σελήνη, p. l., luna, itā dicta à σελάω, sellas, splendor, lumen. Selene vocata meretrix quædam, quę Simoni mago fideliter adhæsit. Miror tamen eum non suasisse ipsam lunam esse, cūm eam Minervam esse suis sequacibus persuaserit. Sic enim testatur Augustinus: Jovem se credi volebat, Minervam verò meretricem quamdam Selenen, quam sibi sociam scelerum fecerat: imagine quę & suam, & ejusdem meretricis discipulis suis præbebat adorandas, quas & Romę tanquam Deorum simulachra auctoritate publicā constituerat. A selene fit σεληνίτης, selenites, p. l., lapidis cujusdam nomen, qui in Perside gignitur, cujus, ut refert Aug., perhibent interiorē candorem cum lunā creſcere, atque deficere. De quo postea dicitur.

SELENIACUS: σεληνιακός, seleniacos, p. b., lunaris, à σελήνη, selene, luna. Morbus seleniacus, quo qui affecti sunt, lunatici dicuntur, est ille qui à lunę incrementis, aut decrementis, accrescit, aut decreſcit: ut est morbus comitalis, seu caducus. Quo solent laborare, qui interlunio nati sunt, seu lunę prorsus deficiente, quando soli maximē vicina est. Et idē ante novilunium illo symptomate vehemē-

Reg. 16. 24.

Ia Hierol.

2. Mach. 12. 19.

L. de her. ad Quod. her. 1.

De Civ. Dei l. 21. c. 5.

tius corripuntur. Morbus est arte humanā incurabilis: sed à Christo Domino solo verbo sanatus, dum ei obtulerunt eos, qui demonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos. Seleniaci etiam dicuntur illi energumēni, qui certis lunę intervallis magis à demone vexantur: corpore scilicet tunc magis disposito, ut demon in eo tales inducat passionēs. Sicuti lunaticus ille, post transfigurationem, Domino de monte descendenti oblatus.

SELENITES: σεληνίτης, p. l., lunaris dici potest, à dictā voce selene, luna. Perperam ab aliquibus synelites exaratur. Est lapidis cujusdam nomen, quem & Latini lunarem vocant, & alii gręcè quoque dixerunt aphroselenos, p. l., quasi lunę spumam. Notū quippe plenus invenitur crescente lunā. In Hierolexica synelites, pro senelites ponitur, & lapis esse dicitur. Sed nec synelites, neque senelites, sed selenites appellandus.

SELEUCIA: σελεύχεια, seleukia, latinē propter diphthongum penultimā productā, et si Gręci aliis regulis utantur. Urbs celebris in Cęlesyriā, Cypro opposita, itā dicta à Seleuco Nicanore, qui Seleucidarum stirpi, in Asiā post Alexandrum M. regnans, nomen dedit. Vocatur ista Seleucia maritima, quia ad oram maris sita; dum narratur de Ptolemæo Philometore Ægypti rege, Alexandri generi sui, in Asiā dominantis regno insidiatę, eodumque civitates protioriē sapiente. Obtinuit dominium civitatum, usque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum mala consilia. Quia ergo Seleucia Cypro vicina, & in illam insulam opportunus est transitus: idē segregati Paulus, & Barnabas à Spiritu S. in opus ab eo destinatum, abierunt Seleuciam, & inde navigaverunt Cyprum. Alia fuit Seleucia prope Babyloniam, dum istā in suis ruinis sepulta, non longē hinc aliā civitas est ædificata, quę postea ab eodem Seleuco nomen accepit, & in urbem magnificentissimam excrevit. In universum novem Seleucię ab isto Seleuco nomen accepere, de quo in Nicanore nonnulla dicta sunt. Ab aliquibus Seleucia, commota, conquassata, aut fluctuans latinē redditur, sicuti Seleucus, commotus, quassatus exponitur: scilicet à σελεύω, selēō, agito, fluctuo, quatio. Qui autem seleucia, p. b., efferret, Gręcos in accentu imitaretur.

SEMANTERIUM: σεμαντήριον, semandron, quod & latinē semandrum, aut semantrum, non symandrum, dici potest. Est signaculum, vinculum, epistola, signum, & nota. Fit à verbo σημαίνω, semainō, significo, indico, noto, do signum, &c., cujus tercia persona præf. est σημαίνω, semainō: & hinc ablato augmento syllabico, semandron. Item ab eadem origine fit σηματήρ, semantēr, res quā significatur, & latinē semantrum, & semanter dicere-tur. Ab eadem fit & semantor, signator, index, ductor, prætor, princeps, dux qui classico dat signum: item auriga, rector, imperator, qui unicuique designat quid faciendum sit. Semanterion autem, vel potius semantron apud Gręcos est instrumentum longum instar haste, cujus sonitu loco campanę utuntur in Ecclesiā, V. Hagiothysandrum, & ab illis qui n. ita, efferunt, etiam simandron poterit exarari.

SEMNIUM: σεμνίον, semnion, p. l., Scytharum locus ubi mysteria peragebant. Fit à σεμνός, semnos, Dddd 2

Matth. 2. 11.

Matth. 17. 14.

1. Mach. 11. 8.

Act. 13. 4.

causus, innocens, religiosus, &c. : item venerandus, sanctus. Semnium poitea sumptum, ad locum ubi congregantur viri honesti, aut ad sanctam domum, seu monasterium significandum. Semna verò, id est venerandæ dicte surie, seu Deæ Eumenides, p. b., apud Athenienses, bene ominandi gratia. Iplis in Areopagitarum curia sacrificabatur: utpotè eas Curia præfides exultimantium, in quâ scarii condemnabantur.

SEMNOTHEOS: σεμνοθεος, p. b., quasi Deo religiosus. Deum colens, erga Deum innocens, aut quid simile. Est enim à dictâ voce θεός, θεός, Deus. Hinc semnothei dicti illi qui divini, humanique juris erant peritissimi, ac religioni dediti: quo nomine Philosophi, & Gymnosophite sunt appellati.

SEPS: σεις, serpentis genus, aut potius lacerti apud Nicandrum in Theriacis, & apud Elianum. Ab aliquibus lacerta chalcidica vocatur, & Dioscorides genus viperæ facit: cui Prudentius, viperam intelligens, adhaesit. Vox est formata à verbo σέπω, sépo, putrefacio, erodo, corumpo, in fut. σέψω, sépsō. Unde sepsis apud Græcos putrefactionem, & cada-ver significat.

SERANTHASMUS: σερανθασμός, seranthasmos, sericum floribus contextum, ait Magri, à verbo ανθίζω, anthízō, floribus orno. Sed verè seranthasmos, aut seranthismos, serici tinctura dici potest. Nā verbum ανθίζω, est florere facio, tingo, inficio, venustate, & gratiâ honesto. Nisi per seranthasmm ipsum sericum, quod est quasi ipsius bombicis efflorescentia, intelligere velimus. Seres enim, σερες, sunt vermes, nentes sericum, ab ipsis populis, qui & Seres nominati: unde & σερεών, sericōn, latine sericum, p. b., appellatur.

SERAPIS: σεραπίς, serapis, penult. secundum Gretferum, productâ, qui & σεραπίς, sérapis, exarat. Alias juxta Profodiam Bononiensem communis est existimanda. Itâ vocatus, ut conitat ex Aug. & Isidoro, maximus Egyptiorum Deus. Fuit autem iste Apis rex Argivorum, qui navibus in Ægyptum transvectus, cum ibi mortuus fuisset, Serapis est appellatus. Quia, ut ait Isidorus, arca in qua mortuus ponitur σεραπίς, sorús, græcè dicitur, & ibi eum venerari sepulchrum caperunt, Sorús ergò græcè significat loculum, aut sepulchrum, & ex eo Serapidem, p. b., nomen accepisse, ante Isidorum, ex M. Varro-ne D. Augustinus annotarat. Qui enim arca, in qua mortuus ponitur, quod omnes jam σεραπίδων, sarcophágon, vocant, σεραπίς dicitur græcè, & ibi eum venerari sepulchrum caperunt, priusquam templum ejus esset extructum: velut sorosapis primò, deinde unâ litterâ, ut fieri assolet commutatâ, Serapis dictus est. De quo dicere hominem fuisse apud illos superstitiosos Egyptios erat capitale. In ejus honorem maximis delitiis bovem alebant, quem quia sine sarcophago vivum venerabantur, Apim, non Serapim vocabant. Quo bene mortuo, inquit Augustinus, quoniam querebatur, & reperiebatur vitulus coloris ejusdem, hoc est albis quibusdam maculis similiter insignitus: mirum quiddam & divinitus sibi procuratum esse credebant. Quod ait S. Pater non fuisse demoni difficile, talem colorem matri concipienti exhibendo, unde talis coloris formare-tur vitulus: quod Jacob virgine amygdaliniis peregit

in ovibus. Serapidem tamen, & Osiridem Josephum fuisse patriarcham, qui in Ægypto Salvator mundi est acclamatus, existimant Josephus, Baronius, & alii graves Auctores. Observant enim juxta Hebraicam cum idioma sar, seu ser Dominum significare, & apis ægyptiacè bovem denotare. Accedit quòd nomine Asaph, teste Plutarcho, Osiris, p. l., vocabatur, quod affinitatem habere cum nomine Joseph, satis patet. Præterea Osiris figurâ bovis depingebatur, cum Solis, & Lunæ caracteribus, aut sub specie juvenis imberbis cum modio in capite. Quæ in Josephum, somnique Pharaonis interpretationem, de bobus, & spicis, ejusque in Astrologiâ peritiam quadrare non ignorant. Serapæum apud Tertullianum Serapidis templum est intelligendum, quod græcè σεραπίον, serapion dicitur: etli ab aliis σεραπίον, serapion, latine serapium, aut serapeum, p. l., exaretur.

SIBYLLA: σιβυλλα, sibylla, vates femina, à denunciandis Deorum consiliis itâ dicta. Nam lingua æolicâ, quæ est una ex quinque Græcorum dialectis, σίβη, síbē, Deum significat, & βυλλή, býlē, consilium (secundum alios Græcos βελλή, býlē, consilium dicitur) ut habetur ex Lactantio, & Suidâ. De Sibyllis in hunc modum differit Isidorus: Sibyllæ generaliter dicuntur omnes femine vates linguâ græcâ. Nam σίβη, síbē, colico sermone Deum, βυλλή, býlē, græcè mentem nuncupant, quasi Dei mentem. De cetero autem sibylla à doctissimis auctoribus traduntur fuisse, quarum prima de Persis fuit, secunda Lybica, tertia Delphica, quarta Cimmeria, quinta Erythrea, sexta Samia, septima Campania, octava Hellepontica, nona Phrygia, decima Tiburtina. Itâ Sibyllæ sicuti magnâ in veneratione fuerunt apud Gentiles: sic apud Christianos, ob multa vaticinia evidenter de Christo prolata, maximo nominis splendore fuere superstites. Earum testimonia à multis S. S. Patribus ad Judæos, & paganos arguendos, & convincendos sunt appositè deprompta. Et quid mirum? cum & peritidi, & excepti Hebræi oculos in ipsâ fideliter defixerint. Itâ, ut alios omittam, in quadam epistolâ Rabbi Israël magistri Synagogæ Calicut, à S. Hieronymo, ut præfertur in initio opusculorum Magni Areopagite, ex Chaldeo in latinum versâ, legitur: Recordatus sum illud Tiburtinæ Sibyllæ dicitur, Nascetur Christus in Bethleem, annunciabitur in Nazareth, regnante tauro pacifico. O felix illi mater cuius ubera lactabant illum. Hanc Sibyllam Ezechie regis Juda temporibus, ut refert D. Augustinus, vaticinatum esse tradunt: adeoque annis ferè 700 ante Christum. Ejus versus profert idem S. Pater, qui in græco idiomate suis literis initialibus has quinque voces efficiunt, in ος χριστος δευ ιδος υατης, Jesus Christus Theu hyos sozer, id est, Jesus Christus Dei filius salvator. Hi versus præsertim de divino judicio, & Orbis sine loquuntur. Præterea observat D. Aug., quinque literas istorum quinque verborum initiales efficere in græco hanc vocem ιχθυς, ichthys, id est piscis. In quo nomine, inquit, mysticè intelligitur Christus, eo quòd in hujus mortalitatis abyssis, velut in aquarum profunditate vivens, hoc est sine peccato esse poterit. Addit tamen illos versus edidisse sibyllam Erythream, sive, ut quidam magis credunt, Cumanam, & esse exiguum partem sui carminis,

Diosc. l. 5. c. 24.

In Hierol.

Instit. l. 3. c. 23. Reg. 3.

Orig. l. 8. c. 11.

De Civ. Dei l. 18. c. 5.

ib.

Lactant. l. 4. Inst. c. 6.

In Apo. 102. c. 12.

Orig. l. 8. c. 8.

L. 2. c. 21. Serm. 21.

Matth. 13. 31.

minis, in quo acriter in idololatrias invehitur. Postea ex Lactantio aliqua Sibyllarum de Christo vaticinia exarata: itâ exactè ejus passionem describentia, ut potius videantur Evangelia, quàm prophetiæ. Quæ hæc transcribere non me piget, tu legere talia non graveris. In manus iniquas infidelium poitea veniet. Et dabunt Deo alas manibus incesstis, & impurato ore expuent venenatos sputos. Dabit verò ad verbera simpliciter sanctum dorsum, & colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoscat, quod verbum, vel unde venit, ut inferis loquatur, & coronâ spinâ coronetur. Ad cibum autem sel, & ad sitim acetum dederunt, in hospitalitate hanc monstrabunt mensam. Ipsi enim insipientes gens tuam, Deum non intellexisti: rudentem mortalium mentibus. Sed & spinis coronasti, & horridum sel miscuisti. Templi verò velum scindetur, & medio die nox erit tenebrosa nimis in tribus horis. Et morte morietur tribus diebus somno suscepto. Et tunc ab inferis regressus ad lucem latam veniet primus resurrectionis principio revocatus ostenso. Hactenus Augustinus ex Lactantio ea conjungens, quæ hic variis locis in suo opere dispersit. Sibyllisti aliquando dicti Christiani, ut Magri testatur.

SIBYNA: σιβύνη, sibynê, ut videtur, penultimâ correptâ, est venabulum apud Athenienses, aut hasta apud Macedones, quem alii sigyne scribunt. Suidas telum romanum vocat. Itâ voce utitur Tertullianus adversus Marcionem.

SIDERITES: σιδερίτης, p. l., herba in Eubœa, itâ dicta quòd glutinandis vulgubus apta præcipuè in bello habetur ufum. Ejus origo est à σιδηρος, sideros, ferrum: & sic etiam appellata terra è qua ferrum eruitur. Præcipuè lapis ille mirabilis siderophilos, ferri amicus, quem Latini magnetem dicunt, siderites nuncupatus. Hujus lapidis frequens apud omnes Auctores mentio: idèd nomen ejus fuit hæc exponendum.

SIGMA: σίγμα, una è græcis consonantibus nostro respicienda. Et quia antiquitus figurâ ferè semicirculari formabatur, hinc signata dicte mensæ excultæ, quæ sex caperent convivas. Pro diætæ aut itibadii genere, aut pro ipso cœnaculo, aliquando poni videtur. Prout habet Chrysologus: Discumbat Jesus plus in Matthæi mente, quàm signate, & epulabatur non cibis, sed reditu peccatoris. Erat cœnaculum semicircularum, & pro eo, ab aliquibus symma, sed pepperam, exaratur.

SILLAS: σίλλος, sillus, carmen dicax, & mordax, convitium, maledictum, & filii sunt sales, subsannationes, & dicitates. Nonnulli à verbo σίλλω, sîllo, vello, vexo, mordeo, eruunt: nempe tau in sigma mutato. A γραφω, gráphō, scribo, fit σιλλογράφος, sillographos, latine fillographus, p. b., fillorum scriptor: quod scriptoribus satyricis, & mordacibus adaptatus. Tales sunt maxime hæretici, qui solidis rationibus destituti, sillos, scommata, & similes amplectuntur scurrilitates.

SINAPIS: σινάπις, sinapis, quod & σίννη, sínepi, penultima latine productâ, etli Græcis sit vox proparoxytona. Ejus etymon est à σίνα, sínō, lardo, noceo, & σιν, sín, oculi: eo quòd sua acrimoniâ oculos lædit. De grano sinapis venustam parabolam proposuit Christus Dominus: Simile est regnum cæ-

lorum grano sinapis. Minimum autè dicitur omnibus feminibus, quia unum è minimis: cum aliqua femina sint absolutè ipso minora, ut femina ratæ, & papaveris. Fit autem arbor in Syria, & calidioribus regionibus, ubi staturam hominis superare fertur. Itâ in regno celorum, seu in Ecclesiâ contingit. Nā Evangelium, quo ipsa in cælesti regnum affurgit, primò quidem minimum fuit, immò vile, abiectū, despectum videbatur, dum gloriâ, divitiis, humanâ sapientiâ, mundanâ potentia, nobilium sequela carebat; tamen paulatim se per Orbem universum diffudit: omnem terrenam scientiam, & potentiam, securitate, certitudine, firmitate, nobilitate, præstantiâ, longè superavit. Ex mirandis autem proprietatibus, quas Plinius sinapi tribuit, satis patet quomodo ipsum Evangelii symbolum referat. Nempe quòd sit ignea, & subtilis nature, cerebri picuitam purget, iater omnes eminet illa, quòd tritum cum aceto ad ichus serpentium, & scorpionum illucitur, fungorum venena discutit, & præterea variis morbis medetur. Itâ doctrina evangelica sublimis, & cælestis nature, acris, & mordax: sed morbos animi expellit, vitiorum venena discutit, aceto mortificationis immixta, ut Magri testatur, ejus morsum sanat, lachrymas ciet, at salubres, quæ humores noxios purgent, quæ aridam cordis superficiem secudent. Denique vocatur granum sinapis ob majus sit omnibus olivibus, id est dogmatibus, ut ait Augustinus, quæ scilicet in hoc mundo succrescunt, & malè luxuriant. A grano sinapis etiam Fidei similitudinem magistrorum magister desumpit: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicis monti huic, transi hinc illuc, & transibit. Fidem videlicet humilem, ad eoque exterius non elatam, sed interiorius vividam, & fervidam, & calore Charitatis maxime efficacem. Fides tamen in hoc loco est potius illa Fides miraculorum, quæ inter gratias gratis datas recensetur: & ut aliqui volunt, firmam includit fiduciam de ope divinâ nobis affuturâ. Vel, ut D. Thomas ait, secundum quod Fides importat quandam supereminentem certitudinem fidei: & secundum hoc inter gratias gratis dadas ab ipso annumeratur. Talem Fidem habuerunt omnes Sancti, tot miraculorum patratores, & ad literam illi qui mōtes transfulerunt. Sicuti D. Gregorius Thaumaturgus, & alius qui idem fecit in Tartariâ: sicuti testatur M. Paulus Venetus.

SINDON: σινδών, sindon, amictus è lino, aut linteam ab urbe Sidone itâ nominatum. In eâ enim talia lintea fieri cœperunt. Erat autem Sidon, hebraicè σιδών, Pacenicæ urbs celebris, & antiqua, ad radices montis Libani, 25 miliaribus Tyro distans. Palestinæ contermina, itâ dicta à Sidone filio Cham naan, Noè nepotis. Ab hac ergò civitate dicta sunt sindones linea velamina, aut pepla subtilissima: & sindon illa quam mulier fortis fecit, & vendidit, hebraicè dicitur σινδών, id est sindon, seu linteam, sed opera subtiliore formatum. Hinc sindones inter mundi muliebrius elegantiora opera recenset Isaias. Fuisse verò genus veitis subtilioris ex lino, sicut induta, aut subucula, quæ sub runicâ gestaretur, patet ex verbis Sampsonis, 30 sindones sodalibus suis ad problematis solutionem promittentis: Dabo vos

L. 10. c. 12.

Q. Evang. l. 1. q. 12.

Matth. 7. 19.

L. 2. c. 11. ad 3.

In sua Tac. tariâ.

178.

Prov. 24. 24.

170.

Ind. 1. 4. 12.

his 30 sindones, & totidem unicas. Hebraice à dicto singulari *sadin*, legitur *sedintim*, lineae, sindones: sicque 70, sicuti in Proverbiorum loco citato scribunt in pl. *liuravos, sindonas*, ita & hic *sindonas* exarant. roste sub vestium nomine sindones, p. b., & tunicas S. Textus comprehendit, dum soluto à perñdis fociis problemate, narrat Sampsonem 30 viros percussisse, quorum ablatas vestes dedit iis qui problema solverant. De sindone verò illius adlescentis, qui comprehenso Jesu, *sequebatur eum amictus sindone super nudo*, potest dici lineum fuisse, in quo involutus ille obdormiverat (qui in Græco dicitur *neutros*, diminutivum à *neutros*, adedque adolescentulum significat) aut certe vestem aliquam sine manicis, vel saltem illis laxioribus, nec zonâ præcipitâ, ut tam facile potuerit, relicta sindone, à militibus ipsum tenentibus nudus profugere. Baronijs vestem cæptatoriam intelligit, & autumat illum adolescentem fuisse Joannem, Sed non est verisimile hunc Apostolum ita leviter indutum in hortum cum Christo perrexisse: & quavis juvenis esset, tamen 31 annos natus erat, sicque adolescentulus dici nō poterat. Et ad minus Jacobo Alphai convenit, ut voluit Epiphanius, cum esset Joanne longè natu grandior. Potuit igitur esse alius adolescens è loco viciniori, qui strepitu expergescens, & curiositate motus, illuc accurrit. Lintheum fuit illa sindon munda, quam Joseph ab Arimathia mercatus, eâ mundissimum Jesu corpus involvit: quæ hodie magnâ veneratione Taurini asservatur.

SINOPSIS: *σινωπίς*, p. l., terra rubra, seu minium, ita dictum à Sinope Ponti urbe, quod ibi optimum effodiatur. De hoc colore pretiosiore loquitur Jeremias, dum acriter increpat illos divites, qui suis opibus injustè partis præfidentes sibi perennem felicitatem promittentes, magnificas domos ædificant, magis oppressorum substantiâ, quàm lapidibus, easque plus sanguine pauperum, quàm minio depingunt; ipsi illud vix terribile insonat; *Va qui edificat domum suam in injustitiâ, &c., qui facit laquearia cedrina, pingitque sinopide*. Textus hebraicus habet *sciasciâr*, sinopsis, minium, secundum R. Kimchi, alijs indicus color: & 70 legunt *hecriména* *mitro*, *hecriména mitro*, & limita sinopide. Est enim *mitro* alia vox græca, significans minium, aut rubricam. Sed utinam nostro ævo inter Christianos tales divites non plures quàm inter Hebræos reperirentur. Ab istâ voce sinopsis fit adiectivum *sinopidis*, *sinopicus*, p. b., & coloris, terræ, aut alteri rei ad sinopidem pertinenti adaptatur.

SIPHONES: *σῖφονες*, *stiphones*, latine propter omnem penultimâ productâ, etsi à Græcis accentus in antepenultimâ collocetur. Itâ dicti tubi, seu canales, per quos urgente spiritu, aqua, vel alius liquor emittitur: à voce *si*, si, quam humore transcurrente efformant, & *phoné*, vox, Damascenus ait mare fieri salsum, sole semper, & alijs (ut *siphones qui dicitur quod subtilissimum est attrahentibus*). Siphon dictus est ille canaliculus, quo S. Pontifex in Missâ sanguinem è calice attrahit: quod & faciunt in ejus Missâ cantatâ Diaconus, & Subdiaconus, & olim dum Fidelibus utraque species dabatur, erat in usu, ne Sacramentum effunderetur. Itâ testatur Bona-

dum ait: *Utitur nunc fistula Summus Pontifex cum solemniter celebrat, illâ hauriens quantum vult de sanguine, reliquum ministris relinquens, qui eadem fistula ipsa absumunt. Idem usus adhuc permanet in celebri monasterio S. Dionysii, in Franciâ Ordinis S. Benedicti, nunc Congregationis S. Mauri, &c.*

SIREN: *σειρήν*, *sirén*, monstrum aquaticum. Ejus etymologia trahitur à *σειρῆν*, *sirâ*, catena, funis: eò quod Sirenes cantus suavitate, homines veluti forti catenâ ad se trahere, eosque postea devorare crederentur. Tres autem fuisse, nempe Parthenopem, Leucosiam, & Ligiam fabulabantur Poætæ. De Parthenope suo loco dictum est. Leucosia verò ab albedine itâ vocata, scilicet à dictione *λευκός*, *leucós*, album significante: & Ligia, græcè *λίγυα*, p. b., à verbo *λιγύω*, *ligano*, delecto, canto, studeo. Superne virginæo aspectu, sed à pube in piscem delinere sangebantur, Talia monstra aquatica visa nō nunquam asserit, & quavis anatomem exhibet Thomas Bartholinus in suis Centurijs: atque refert Cornelius à Lapide de quodam in Frissâ capto, quod diutius inter homines vixit, & nere, si credere fas est, didicit. De hisce monstris loquitur Isaias, dum Babylone vastatâ, & penitus excisâ, ait illic futuras *Sirenes in delubris voluptatis*, Hebræus tamen habet *thannim*, idest draco, pro *thannimim*, dracones: & 70 legunt, & *nidificabant ericii* (*עֲרִיעִי*, *ecriini*) *in domibus eorum*. Talia monstra possunt intelligi è flumine vicino emerfura, & in illis locis incultis, quæ prius erant aded delitiosa, & tot voluptatum illecebræ, videnda. Chaldaeus cum Hebræo legit *dracones*: fortè quod aliquando hæ feræ sævissimæ femineo vulgū repertæ fuerint, adedque sirenes referentes.

SIRIUS: *σείρη*, *strias*, p. b., est illa stella in ore canis perniciofa, seu canicula. Itâ nominata quasi solaris (nam *σείρ*, *str*, etiam Sol dicitur) eò quod Solaris æstivum vehementer accendat. Alii à verbo *σειρω*, *siro*, hio, deducunt, eò quod æstus canes hiare faciunt: alii denique à verbo *σειραίνω*, *sireno*, exlicco, etymon efformant. Sirios quoque pro Sole ardente ponitur, præsertim eo tempore quo canicula suas vires exerit. Hæc vox aliquando in sacris Authoribus occurrit, quare paucis verbis eam exposuisse satis superque sit, V. *Cyclaps*.

SIROMASTES: *σειρομάστις*, jaculi species, hasta, lancea. Itâ fortè dicta quod ad mammam, seu pectus annecteretur, aut saltem reclinaretur. Nam *σειρῆ*, *sira*, catena, vinculum, & *μάστις*, *mastis*, mamma. D. Hieronymus de siromaste dicit, quod quidam hasta, noster Textus pugionem, Joseph Hebræus romphæam interpretetur. In Textu græco 70 interpretum siromaste dicuntur quæ lanceam gerunt. Nam Jud. 5. aliter ipsi legunt *σείρη νεανίδων σιρομάστιον ἀνώφθον*, *sképe neanidon siromástion anóphthe*, clypeus puellarum cum lanceis apparuit, seu puellarum lanceas ferentium, aut lanceis armatarum. Hinc in eodem cap. formatur ab ipsis verbis *σιροματίξω*, *siromatízo* pro *pugno*.

SISTRUM: *σίστρον*, *sistrum*, crepitaculum æreum in sacris Ididis solemnè. Ejus origo est à verbo *σείω*, *sio*, quatio, agito: cujus tertia persona præter. pass. est *σίστρον*, *sístro*, & ablato augmento inde *sistrum* erumpit. Talia tamen instrumenta etiam à Judæis usi-

usitata: sicuti dum, occiso à Davide Goliath, mulieres ex urbibus egredientes, victoriæ ipsius plustquam Saulis applaudentes, ludebant in *tympanis lætitiæ*, & *sistris*. Etsi 70 legunt *ἐν κυμβάλαις ἐν κυμβάλαις*, idest in cymbalis: & Textus hebraicus habet *scialiscim*, quæ sunt quedam instrumenta musica, dicit Pagninus, & aliqui asserunt esse panduram triu chordarum instrumentum. At non solum in secularibus lætitijs, & ludis talia instrumenta usitata; sed etiam in festis solemnioribus adhibita. Sicque reducâ arcâ fœderis è domo Abinadab, David cum omni Israëlè Dominum Deum exercituum super Cherubim sedentem laudabat, & ludebant in *tympanis*, & *sistris*, & *cymbalis*. Hic 70 scribunt *ἐν κυμβάλαις, καὶ ἐν κυμβάλαις, καὶ ἐν αὐλαῖς*, idest in tympanis, & in cymbalis, & in tibijs: at Hebræus hic ait *menanganghim*, sistrâ, itâ dicta eò quod stridulo sono ad motum, & saltationem homines commovent: scilicet à radice *nanagh*, motus fuit.

SITARCHIA: *σιτάρχεια*, *sitarchia*, latine penultimâ correptâ in rigore, nisi ex usu legitimo græcus in eâ retineatur accentus. Est annonæ præfectura, à *σίτη*, *sitos*, frumentum, cibus, annona, & *ἀρχή*, *arché*, principatus, præfectura. Hinc *sitarchos*, commeatui, vel ciborum sumptibus præfectus: & *sitarcha* non malè ab aliquibus exaratur. Non fit autem, ut ait Magri, à verbo *ἀρκέω*, *arkeo*, sufficio, de quo in voce *sitarcium*, sed potius à verbo *ἀρχίζω*, *archo*, impero, incipio, unde *archos*, princeps, præfectus. Discrimen ergo inter voces *sitarcia*, & *sitarchia* bene observandum. Neque propriè *sitarchia* horreū significat, etsi ab ipso S. Petrus Chrysologus, in ferm. 8, citetur. Potius *sitarcia* horreum dicendum esset.

SITARCIIUM, vel *sitarcia*: *σιτάρκεια*, *sitarkia*, p. b., cibus, annona, quæ ad mensuram in certos dies dari solet. Formatur aut illa vox à *σίτη*, *sitos*, frumentum, cibus, pensitatio ad alimentum viduarum, & pupilulorum, & à verbo *ἀρκέω*, *arkeo*, sufficio. Inter D. Hieronymi opera, in vitâ S. Malchi Monachi, narrat hic quomodo à suo fugiens heros, speluncam intraverit, ex quâ læna egrediens herum suam, & ejus comitem discerpit: quicquid ipsorum camelis ascensis, *et novâ*, inquit, *sitarcia*, idest *annonâ refocillati, decimâ tandem die ad romana per desertum castra venimus*. Ubi scholiastes, à supradictis vocabulis istam vocem *sitarcia* deducens, ait annonam, & commeatum ita vocare. Aliquando tamen posito continente pro contento, *sitarcia* ponitur pro sacculo, vel perâ, in quâ talis annona reponi solet. Et sic intelligit Saul, dum servo suo Samuelem consulere volenti dicit: *Ecce ibimus: quid feremus ad virum Dei? panis defecit in sitarcis nostris*. Textus hebraicus ait *micchellenu*, è vasis nostris: & itâ 70 legunt *ἐν τῶν ἀγγείων ὑμῶν, ἐκ τῶν ἀγγείων ὑμῶν*, idest de vasis nostris. Nō quod Samuel nollet sine mercede responsa dare, ut Hebræi de suo Prophetâ indignè sentiunt; sed quod solerent eum consulentes, in signum gratitudinis, & observantiæ, munusculum ferre. Ab eâ voce *sitos*, fit *sitonicum*, idest granarium, seu frumenti apotheca, quam vocem habet Gregorius Magnus.

SITICUS: *σιτικός*, *siticus*, p. b., frumentarius, à dicto *sitos*, frumentum. Ab eo fiunt & alia composita, quæ nonnunquam etiam in sacris occurunt Authoribus. Sic à verbo *σίδωμι*, *didomi*, do, fit *sitidom*

1. Reg. 18. 6.
scialiscim.

1. Reg. 6. 5.

מננגח
מננגח
מננגח

If. 13. 11.

In Hierol.

Hieron.

1. Reg. 9. 7.

מכחלנו
micchellenu.

L. 1. Ep. 2.

latine penultimâ correptâ *sitodófia* diceretur, largitio frumenti, & *sitódotes*, penult. brevi, frumenti largitor. A *λόγος*, *logos*, ratio, cura, &c., fit *sitologus*, p. b., magistratus super annonam deputatus: unde quilibet rei frumentariæ præfectus, aut qui exigit annonam, & frumentum cogit, *sitologus* dici potest. *Sitologia* verò est ipsa frumentatio, seu ipsius sitologi munus.

SITOMETRIA: *σιτομετρία*, *sitometria*, cum accentu ut in geometria. Est demensum, quasi frumenti mensura: à *σίτη*, *sitos*, frumentum, & *μέτρον*, *metron*, mensura. Dicitur & *sitometrion*, & *sitometron*, p. b., à voce *siton*, & est id quod singulis mensibus servi à Dominis accipiebant, quaternos nempe frumenti modios. Voce istâ *sitometrion* utitur Textus græcus, ubi Noster ait, *Ut det illis in tempore tritici mensuram*: græcè *τό σιτομέτριον*, idest demensum cibum, *Sitometra* demique dicuntur ii, qui erogandæ annonæ publicæ munus habent, aut qui frumenta metiuntur, & dispensant.

SITONES: *σιτώνες*, p. l., mercator frumentarius, frumetator publicus. *Arcad. l. ult. ff. de mun. & hon. & σιτώνια*, *sitonua* (quæ latine *sitiona*, p. b., in rigore esset efferenda) ipsum munus, à dicto *sitos*, frumentum, Vlp. ff. de vacat. & immunit. Est ergo ista vox singularis numeri: & in plurali *σιτώνες*, *sitones*, frumetarii negotiatores, apud D. Greg. Nazianz. in Textu græco appellantur. *Sitón* verò est ager frumentarius, & *sitónes* res frumentaria nuncupatur.

SITONICUM: *σιτονικόν*, *sitonicon*, p. b., à prædictis vocabis in græco formare licet, quamvis in Lexico non reperiat. *Sitonium* à *sitone*, idest res frumentaria, ipsam granarium significat, ut ex D. Gregorio patet. Ait enim, de frumentis loquens, *Tanta tranquillitas, quæ pro transactâ India nis debito ad replendum sitonicum sufficerent*. Aliquando pro ipsâ frumenti annonâ ab aliquibus usurpatur.

SITOPHAGUS: *σιτοφάγος*, *sitophagos*, latine penultimâ correptâ, etsi græcus accentus in eâ ponatur. Itâ dictus ille qui frumento victitat: à *σίτη*, *sitos*, frumentum, & *φάγω*, *phagos*, edax. Proprium hominis epithetum, cujus cibus præcipuus, à natura institutus, est panis, & aqua. Ab eadem voce *sitos* fiunt alia composita: sicuti à verbo *είσπρα*, *phero*, porto, fit *sitophoron*, p. b., canistrum, & *sitophoros*, commeatum porcus, frumenti terax. A verbo *φυλάσσω*, *phylasto*, cuo, dio fit *sitophylax*, p. b., frumenti, aut annonæ custos: & *sitophylaces*, p. b., Athenis erant annonæ custodes & ut iusto pretio frumentum venderetur curam gerentes. *Sitophylacium* verò p. l., est ipsum horreum, seu frumenti apotheca.

SMARAGDINUS: *σμαράγδινος*, *smaragdinos*, p. b., à *smarago* dictus. Hujus colorem referebant lapilli, non quod veri smaragdi essent, in illo pavimento, in Asueri regiâ, opere musivo composito, quod erat *smaragdino*. & *pario stratum lapidum*. Ubi etiam 70 legunt *σμαραγδίνου λίθου*, *smaragdinu lithu*, idest *smaragdini lapidis*: Hebræus habet *bábat*, de quo variant Interpretes. D. Hier. smaragdum intelligit, Pagninus, & Buxtorfius Porphyritem, alii crystallum opinantur. Sed nostro Textui inhærendo, sicut parius ille lapis erat candidissimi marmoris species, itâ *smaragdini* erant lapilli viridi.

Lucæ 12. 42.

In Orat. 20. in laudem Baf. lii M.

In Reg. 1. 1. ep. 2.

Ester. 1. 6.

בבבת

si colore lucentes, smaragdorū speciem exhibentes. Color autem smaragdinus, utpotē oculo gratissimus, est symbolum consolationis, & divini auxilii, & spei, quam de divinā concipere debemus misericordiā. Quapropter in iride illā thronum Dei ambiente, misericordiā divinā lucidis coloribus adumbrante, maximē smaragdinus resplendebat. *Et iris erat in circuitu sedis similis visioni smaragdina.*

Ap. 4. 3.

SMARAGDUS: *σμάραγδος*, *smaragdos*, gemma itā dicta à verbo *σμάρασσο*, *smarasso*, splendo, pro *marasso*. De quā Isidorus ait: *Smaragdus à nimia viriditate dicitur, cui veteres tertiam post margaritam, & uniones tribuunt dignitatem.* Videlicet à resplendenti viriditate nomen trahit, & ut alii volunt, à verbo *μαρμαίω*, *marmaro*, rutilo, resplendo: & *maragos* quoque à Græcis appellatur. Erat gemma ordine tertia in summi Pontificis Rationali: *In primo versu erit lapis sardius, & topazius & smaragdus.* Et itā 70 legunt *smaragdus*, sed Hebraicus dicit *barakeh*, quod D. Hieronymo est smaragdus, alii carbunculus, aut alia gemma sic dicta propter fulgorem à radice *barak*, fulguravit. Quod autem Tobias dicat portas *Jerusalem* esse *sapphiro*, & *smaragdo* edificandas, inquit omnia in cælo inestimabilis pretii, & valoris futura, dum ipsæ portæ dicuntur lapidibus aded pretiosis efformandæ. Græcus hīc legit, *edificabitur Hierusalem sapphiro, & smaragdo* (*καὶ σμαράγδω*, & *κρ* smaragdo) & lapide pretioso. Itā quoque S. Joannes sub pretiosissimarum gemmarum symbolo cælestem Jerusalem describit, ejus fundamentum quartum

Ex. 28. 17.

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

ברקת

SOCRATES: *σοκράτης*, *soocrates*, latine penultimā correptā, etsi græcus accentus, propter ultimam longam, in eā ponatur. Significat eum qui est salvi, & integri roboris, salutis compos, qui est salvi imperii, principatus, &c. Hæc enim omnia sonant voces *σο*, *σός*, salvus, integer, & *κρατός*, *cratos*, potentia, robur, principatus, imperium. Nomen præstantissimi Philosophi gentilis, qui Apollinis delphici oraculo sapientissimus est habitus. Fuit Archelai discipulus, & Platonis magister, castitate, justitiā, aliisque virtutibus insignis. Ethicæ primus descriptor, moribus salutem, & integritatem, quantum gentili fas erat, adduxit. Floruit ante Christum natum anno 428. Felicius tamen aliqui Sancti Martyres hoc nomine donati: qui etiam in majori corporis infirmitate, salvi, & integri roboris apparentes, salutis animæ semper compotes, salvi, & incolumes ad cæli principatum pervenerunt.

SOLOECISMUS: *σολοκισμός*, *solokismos*, vitiosa partium orationis constructio. Formatur à verbo *σολοκίζω*, *solokizo*, idest more Solensium malè loquor, à cuius præf. fit *solocismus*. Solon enim in Ciliciā civitatem à nomine suo Solos dicit, in quā colonos Atheniensis statuit, qui ab Atticā deficientes solocizare dicitur. Fit autem solocismus quatuor modis: scilicet adiectione, detractio, transmutatione, immutatione. Item fit per ea quæ cognata sunt, & partibus orationis accidit. Solocismi tamen, si ad figuratam orationem pertineant, sunt metaplasmici species, quibus præsertim Poætæ utuntur. De quibus D. Augustinus; *Solocismos, barbarismos, quos vocant, poeta adamaverunt, quæ schemata, & metaplasmos, mutatis appellare nominibus, quàm manifesta vitia fugere maluerunt. Detrahe tamen ista carminibus, suavissima condimenta desiderabimus.* Non omnes tamen inusitati loquendi modi, qui aliquādo in nostro Vulgato Textu occurrunt, solocismi dicendi sunt: ut severi Aristarchi nostri Novantes eum de talibus nugis vellicant. Quia sæpè talia in antiquioribus inveniuntur Authoribus. Nonnūquam etiam sunt hebraismi, aut græcismi, dum istis idiomatibus scripserunt Hagiographi, & noster Interpres sæpè Hagiographi modum loquendi voluit observare. Solocismus quoque dicitur aliquando de quolibet malè facto: sicut in verbo solocismus accidit ita & in gestu, & in factis. Quapropter ipse Lucianus voluptatum solocismum dixit: ita quodcumque absurdè factum vacari potest.

SOMA: *σώμα*, corpus à Græcis dicitur. Forsitan oritur à verbo *σώω*, *sōo*, salvo, servo: quia hostium corpora bello captorū servabantur: ut & latine servi à servādo vocati. Alii dicit *soma* dici quasi *σώμα*, *sōma*, sepulchrū, monumentum: quod Origenis heresi, idest corpus soma dictū, quasi monumentū asserētis (ed quod animæ ob peccata in cælis commissa, in corpora sicut in pœnosos carceres, & vilia, ac foetida sepulchra detruxerunt) suffragari videtur. Itā refert Epiphanius scribens ad Joannem Episcopum Jerosolymitanum, ubi & similia Origenis appellat ineptias. Dicitur & soma opus compositum, veluti liberi item subsistent, homo, servus, &c. A soma fit *σωματικός*, *somaticus*, p. b. latine somaticus apud aliquos, idest corporalis.

SOMATOPOEIA: *σωματοποιία*, *somatopoiia*, accentus ut in *prosopepōiia*. Corporis effictio, ita dicta à soma, corpus, & verbo *ποιέω*, *pieo*, facio. Somatopoiia est una è figuris rhetoricis prosopepōiia affinis, quā rebus incorporeis corpora attribuimus: seu, ut ait Papias, est incorporeis rebus corporeorum attributio. Sicque hæc figura in S. Textu satis frequens, dum Angelis, & ipsi Deo corpora figuratè tribuuntur. Hinc Anthropomorphitæ suorum errorum ansam arripuerunt.

I.

SOPHIA: *σοφία*, *sophia*, latine in rigore penultima est corripienda. A nonnullis tamen aliquando producitur, & passim, ob Græcorum legitimam imitationem, ipsorum accentus in eā retinetur. Sophia sapientiam significat, sicuti *σοφός*, *sophos*, sapientem: quam vocem aliqui derivant à verbo *σέβω*, *sebo*, colo, veneror, cujus præf. medium, si esset in usu, esset *σέσφη*, *sēspha*, & hinc ablato augmento *sophos*, & *sophia*. Verbalia quippe apud Græcos sæpè à temporibus inulitatis oriuntur: ut *logos*, à præf. medio inulitato *λόγος*, *iloga*. Derivatur ergò *sophos* à verbo *σεβω*, quia sapiens cultu, & veneratione dignus est. Ab Hebræis sapientia *chochmah* dicitur, & *chacham* sapiens, à radice *chacham*, sapuit. Ante Pythagoram sophia dicebatur illa, quam nos Philosophiam vocamus, & prius Philosophi Sophidici fuisse: cujus ratio in voce *Philosophia* expolita fuit. Apud Philosophos sophia, seu sapientia, est inter quinque habitus intellectus præstantissima. Habitus enim intellectus, seu ejus virtus in cognitionem veram ex se inclinans, dividitur ab Aristotele in intellectum, scientiam, sapientiam, prudentiam, & artem. Hæc verò sapientia, secundum varias acceptiones solet intelligi. Primò quidem pro congerie, si non omnium, saltem plurium, & præcipuarum scientiarum: quique illā præditus est sapiens agnoscitur. Hoc sensu idem Philosophus vult hominem sapientem omnia eo modo, quo possibile est, scire. Et hoc ferè modo accipitur Philosophia, quæ prius Sophia dicebatur. De ipsa Tullius ait: *Principes quoque omnium virtutum illa sapientia, quam græci sophias vocant.* Ejus elogium postea tullianè prosequitur, & Sophiæ simul, ac Philosophiæ profert definitionem. *Quid est enim, per Deos, optabilis sapientiæ, quid præstantius, quid homini melius? quid homine dignius? hanc igitur, qui experiant philosophi nominantur. Nec quidquam aliud est philosophia, si interpretari velis, præter studium sapientiæ. Sapientia autem est, ut à veteribus definitum, verum divinarum, & humanarum, causarumque, quibus hæc res continentur, scientia.* Secundò sumitur sapientia magis improprie pro excellentiā in quacumque scientiā, vel arte: unde & sapientes artifices illos vocamus, qui in arte suā præstantiores sunt. Et sapiens architectus à D. Thomā dictus est, respectu artificum inferiorum, quia in suo genere altissimam causam considerat, rectè Apostoli vestigiis inhaerendo, qui de seipso dicit: *Ut sapiens architectus fundamentum posui.* Tertio accipitur sapientia pro scientiā omnium perfectissimā, quæ non solum ea quæ ex principiis sunt cognoscit, & per causas universalissimas, sed etiam de aliarum scientiarum principiis judicat. Cujus variaz requiruntur conditiones, quas hīc silentio

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

חכמה

præterire lubet. In prædicta Philosophiæ definitione sapientia primo, aut secundo modo non intelligitur: quia sophia primo modo est variarum scientiarum collectio, inter quas nulla, aut una sola est sapientia: sapientia verò secundo modo etiam ad artes extenditur. Tertio igitur modo sapientia sumpta in allegatā divisione tertium membrum constituit: quæ secundum Aristotelem est Metaphysica, sed secundum D. Thomam, & omnes Theologos, est ipsa Theologia. Et hæc quidem ad secundum membrum, ut est scientia pertinet, quatenus conclusiones per sua principia cognoscit: ad tertium autem membrum ut est sapientia, seu prout procedit per altissimas causas, & judicat de aliarum scientiarum principiis. Theologi verò nostri præter hanc sapientiæ acceptionem, quam exponunt, dum Theologiam sapientiam esse sapienter demonstrant; variis modis agunt de sophiā, seu sapientiā. Et inprimis quidem cum S. S. Patribus Sapientiam secundæ Personæ in divinis attribuitur: atque Græci Sanctæ Sophiæ seu divinæ Sapientiæ magnificentissimum templum, toto terrarum Orbe celebratum, in urbe regiā extruxerunt. Sapientia verò magis Filio, quam aliis duabus Personis attribuitur, sicut potentia Patri, & bonitas Spiritui sancto: quia Filius per intellectum procedit, & verè est Verbum Patris, & se habet ad instar formæ, per quam summus operatur Artifex. Hæc Sapientia in Scripturis aliquando creata dicitur, aliquando genita: quia sic, ut ait D. Thomas, *modus divina generationis nobis insinuat. In generatione enim quod generatur accipit naturam generantis, quod perfectionis est. In creatione verò creans non mutatur, sed creatura non recipit naturam generantis. Dicitur ergò filius creatus, & genitus, ut ex creatione accipiat immutabilitatem patris, & in generatione unitas nature in patre, & filio.* Itā cum desint verba, quibus tam sublimis generationis modus adumbratur, pluribus utendum est, in quibus amotis imperfectioribus, divinæ perfectiones aliquatenus nobis subluceant. Sic ergò increata Sapientia in Textu græci *sophia*, se dicit primogenitam ante omnem creaturam, quia ejusdem cum Patre substantiæ: & verè est per originem viventis à vivente, à principio conjuncto in similitudinem nature. Se quoque ab initio, & ante secula creatam prædicat, tum ob sui generantis immutabilitatem, tum quia non est ex præsupposito subiecto, prout formæ quæ in creaturis generantur. Præterea de sapientiā agunt Theologi, prout est una ex novem gratiis gratis datis, illis scilicet, quæ ad aliorum conceduntur utilitatem. Sicuti docet Apostolus, inter ipsas primam enumerans sapientiam: *Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, græcè dicitur λόγος σοφίας & λόγος σοφίας.* Quia cum hæc gratiæ specialiter dantur, ut homo alteri cooperetur, ut reducat ad Deum: hoc autem solum facere potest exterius docendo, aut persuadendo, ut ait Doctor Angelicus; ad hoc inter alia requiritur, quod Doctor rectè habeat circā principales conclusiones scientiæ, & sic ponitur sermo sapientiæ, quæ est cognitio divinorum. Non nuda verò cognitio, sed cum tali abundantia, ut etiam alios instruere possit. Et ided per sermonem sapientiæ, rectè facultas ipsa intelligitur

1. q. 1. 2.

3. ad 4.

Ecc. 2. 4.

1. Cor. 12.

1. 2. q. 1. 2.

2. 4. c.

fapientiam explicandi: seu altissima Myſteria, ut Sanctiſſimae Trinitatis, Incarnationis, juſtificationis, praedſtinationis, & aliorum ſimilium exponendi.

Denique de ſapientia tractant ſacri Doctores, ut eſt donum Spiritus ſancti. Dona quidem ab Iſaia, inter quae ſapientia primum ſibi locum jure vendicat, enumerantur. Ita de flore illo caeleſti, ex virga ſine nodo, aut cortice, pullulatur praedicit: Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiae, & intellectus, &c. Sicque apud 70 graecae meſſia ſapientia, pneuma ſophia: & in Textu hebraico ruach chochmah, ſpiritus ſapientiae. Hoc autem primum donum in eo conſiſtit, quod per altiſſimam cauſam ſimpliciter, quae eſt Deus, facit judicare, & decernere: ita ut dicatur ſapiens ſimpliciter ſecundum D. Thomae doctrinam, in quantum per regulas divinas omnia poteſt ordinare, & iudicare, Huiusmodi autem iudicium conſequitur homo per Spiritum ſanctum, ſecundum illud 1. Cor. 2. ſpiritualis iudicat omnia. Etſi verò multi exiſtiment dona Spiritus ſancti ab ejuſdem nominis virtutibus non diſtingui, tamen D. Thomas ob varias rationes, eas diſcriminari contendit. Et diſtinctionis ratio, ſecundum ipſum, in hoc conſiſtit, quod virtutes perficiunt hominem ſecundum quod homo natus eſt moveri per rationem in his quae interiùs, vel exteriùs agit. Sed dona ſunt altiùs perfectiones, ſecundum quas homo diſponitur, ut efficiatur promptè mobilis ab inſpiratione divina. Sicque dona ſunt virtutibus praeferenda, exceptis tribus Theologicis. Secundum Angelici doctrinam haec ſapientia quae Spiritus S. donum eſt, ab omnibus virtutibus tam intellectualibus, quam moralibus, & Theologicis diſtinguitur. Etſi non videatur abſolute repugnare, ut eadem qualitas officio virtutis, & doni fungatur: ita ut ſimul hominem perficiat ſecundum quod natus eſt moveri per rationem, & reddat eum promptè mobilem ad Spiritus S. motionem. Diſfert haec ſapientia ab illa, quae eſt una ex gratiis gratis datis, ſaltem ſecundum diverſa officia. Quia inter dona Spiritus ſancti enumeratur, prout ſcilicet mens hominis eſt bene mobilis per Spiritum ſanctum ad ea quae ſunt ſapientia. Sed computatur inter gratias gratis datas, ſecundum quod importat quamdam ſapientiae abundantiam, ut homo poſſit non ſolum in ſeipſo rectè ſapere de divinis, ſed etiam alios inſtruere, & contradicentes convincere. Praeterea cum gratiae gratis datae poſſint cum peccato mortali conſiſtere, & probatur communiter de impio Caiphà prophetante, poſſet dici ſapientiam, ut eſt donum, diſtingui realiter à ſapientia, ut eſt gratia gratis data, cum illa cum peccato mortali ſtare non poſſit. Quia, ut probat idem S. Doctör, per regulas divinas omnia poteſt judicare, & ordinare. Hoc autem facit ex quãdam connaturalitate ſive unione ad divina, quae quidem eſt per charitatem: & ideo ſapientia de qua loquimur praſupponit charitatem. Apud illos tamen qui potentias realiter ab anima non diſtinguunt, poteſt haec ipſa ſapientia dici cum charitate identiſicata, cum eam ſemper comitetur, & una qualitas diverſo munere fungi poſſit. Ut patet in aliis accidentibus, v.g. paſſione, & actione, quae ſecundum communioſem rectè identiſicantur, etſi ſecundum

11. 11. 2.

ruach,

1. 2. 9. 4. 5.

1. 1. 1. c.

1. 2. 9. 4. 5.

1. 1. 1. c.

1. 6. 8. a. 1.

1. 6.

1. 6.

D. Th. q.

11. a. 4.

ad 4.

1b.

1. 2. 9. 4. 5.

1. 1. 1. c.

varios reſpectus diverſis definitionibus circumſcribantur. De illa ultima ſapientia, quae verè eſt Sanctae Sophiae communicatio, radius, & imago, ait maximus Sophus: In malevolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Ubi Graecus ait: eis κακοτερον ψυχην διαεισαδουσα σοφια, id eſt, in maleficam (cacotechnon) animam non introibit ſophia. Ipſe verò ſapientiae Liber graecè inſcribitur σοφια σωφρων, ſophia ſolomonos, id eſt ſapientia Salomonis. Et haec illa vera ſapientia, quae in Libris ſapientialibus tot laudibus, tot praconiis extollitur, quae auro, & lapidi pretioſo, regnis, & ſedibus longè eſt anteponenda. Cum aliàs ſapientia humanis viribus acquiſita, etſi maxima, ſaepe in corpore ſceleribus ſubdito commoretur. Haec ſapientia ſeptimae beatitudini optimè reſpondet, & quoad meritum, & quoad praemium. Quoad meritum quidem, quia tali ſapientia donati in ſe, & in aliis ſunt pacifici; ſunt etiam quoad praemium filii Dei, in quantum participiant ſimilitudinem filii unigeniti, & naturalis, ſecundum illud Rom. 8. quos praſcivit conformes fieri imaginis filii ſui, qui quiſquam eſt ſapientia genita: & ideo participando donum ſapientiae ad Dei filiationem homo pertingit. Vocem graecam reſiſquit Tertullianus, dum de oratione diſſerens ait: Consideremus itaque benedicti, caeleſtem eius ſophiam. Alibi ad Valentini Eones alludens, & ſignanter ad Sophiam in ipſius Pleromae reperitam, dicit: Examen Valentini ſemen Sophia infulcit anima, &c. Sed verè illo ſapientiae dono feliciter praeditae aliquae Sanctae, & Sophiam nomine praetulerunt, & ſapientiam corde retinuerunt. Inter has eminet S. Sophia vidua, quae tres Sanctas Virgines, Fidem, Spem, & Charitatem, ſapientius Chriſto peperit, quam felicius mundo genuit. Hinc venit illi innumerabilis honeſtas cum illa, & theſaurus aeternus ſapientiae dono conjunctus.

SOPHISMA; σοφισμα, ſophisma, fraus, commentum, artificium, conſilium, cavillum. Fit à verbo σοφισμα, ſophizoma, falſo, captioſe ago: ſignificat tamen etiam ſapienter loquor. Eſt enim verbum à ſapientia derivatum; etſi, quia homines ſaepe humanam ſophiam abutuntur, ſimilia verba, ut & ſophisma, potiùs in malam partem accipiantur. Sophismata verò, ſi valde vitanda ſunt, maximè tamen in ſupernaturalibus veritatibus inquirendis, in doctrinà ſacra: in qua & cavenda, ut ait Aug. libido riſcandi, & puerilis quadam oſtentatio decipiendi adverſarium. Quae utinam à noſtris ſcholis procul abeſſet, & aliquando mens ambitioſa, quam poſſidet vanitas, non nimium inſoleſceret. Releganda quoque ab aliis ſcientiis, & à quolibet ingenuo fallacia, ſeu ſophisma: dum ſolo linſcere veritatis amore quiſque moveri debet. Nam ut prolequitur idem ſanctiſſimus Pater, ſunt multa quae appellantur ſophismata, falſae conſuſiones rationum, & plerumque ita veras imitantes, ut non ſolum tardos, ſed ingenioſos etiam, minus diligenter attentos decipiunt. Sophismata tribus illis modis ſiunt, quibus de ſyllogiſmo pseudographo dictum eſt: nempe dum argumentum peccat in formà, vel in materia, vel in utraque. Sophisma ratione formae, eſt cum ſyllogiſmus peccat in formà, regulis

Sap. 1. 4.

D. Th. 1.

2. 9. 4. 5.

6. c.

L. de Orat.

c. 1.

De Noſt.

Chriſt. 1. 1.

c. 31.

1b.

ſyl-

ſyllogiſticis non obſervatis. In materia verò dupliciter poteſt contingere: ac primò ſi utamur materia non neceſſaria, propter apparentiam quam habet cum neceſſaria. Ut in hoc ſyllogiſmo: Omnes lineae ductae à centro ad circumferentiam ſunt aequales: haec linea recta, & haec obliqua ſunt lineae ductae à centro ad circumferentiam: ergo ſunt aequales. In quo major habet apparentiam cum hac propoſitione neceſſaria: Omnes lineae rectae ductae à centro ad circumferentiam ſunt aequales. Secundò peccatur in materia, cum id quod non eſt probabile, ſed tantum apparenſ, ſumitur ac ſi eſſet probabile. Denique ſophismata ſunt omnes illae fallaciae, quae communiter à Dialecticis explicantur, de quibus agit Ariſtoteles in Libris Elenchorum. Omnes habent apparentiam aliquam cum vero argumento: ſive talis apertio ſit in voce, ſeu dictione, & vocatur fallacia in dictione; ſive in re ſignificatà per vocem, & vocatur fallacia extra dictionem. Fallaciae in dictione ſex aſſignari ſolent, ſcilicet aequivocationis, amphibologiae, accentus, compoſitionis, diſiſionis, & figurae dictionis. Fallaciae verò extra dictionem ſeptenario numero comprehenduntur. Sunt enim fallaciae accidentis, ſecundum quod & ſimpliciter, ignorantiae elenchi, conſequentis, petitionis principi, ſecundum non cauſam ut cauſam, ſecundum plures interrogationes ut unam. De ſophiſmatibus ex parte intelligentis S. Petrus, dum tranſfigurationis myſterium exponere volens ait: Non enim doctus fabulas ſecuti. Nam ex Textu graeco potiùs dicendum eſſet ſophiſtias, & γὰρ σοφισματα μὲν οὐκ εἰσὶν ἐξακολουθησαντες, καὶ γὰρ ſοφισμῶν ἐν μύθῳ ἐξακολουθησαντες. Illa quippe vox ſοφισμῶν eſt dativus vocis ſοφισμῶν, quae eſt praet. participii verbi ſupradicti ſοφίζομαι, quod etſi ſignificet etiam ſapienter loqui, tamen potiùs pro fallere ponitur, & graecae ſοφισμῶν fraudulentum ſignificat. Ità ut ſοφισμῶν potiùs deſignet fallacem, ſeu argutum: quales erant fabulae rabbinicae, poeſticae, & philoſophicae. Haec ergo ſophiſtias fabulas ſe non fuiſſe ſecutum, ut tanto Myſterio à ſe viſo fidem faciat, proteſtatur Apoſtolorum Princeps.

E a

חכמה

1. 7. 11.

Ex. 7. 11.

Locutio-

nis de Ex.

1. 2.

1. 2.

SOPHISTA; σοφιστής, ſophiſtes, orator, praepetor, ſapienter, & quilibet artifex. Fit à praedicto verbo ſοφίζομαι, quod aliquando in bonam partem antiquitùs ſumebatur. Ab Hebraeis dicitur chacham, ſapienter, de quo in voce ſοφια, cujus pluralis eſt chachamim, ſapientes. Olim ſophiſtae Philoſophi, & ſapientiae profeſſores, deinde Rhetores appellabantur. Ità in Exodo, qui in graeco Textu dicuntur ſophiſtae à ſeptuaginta, Noſter vertit ſapientes, qui in Hebraico quoque dicuntur chachamim: etſi eandem vocem graecam, apud Latinos praeròs uſitatam retinere potuiſſet: Et hoc eſt quod ait Auguſtinus: Non videntur mihi ſatis commode interpretari Latini ſοφιστῶν, ſophiſtae, Pharaonis, ut dicerent ſapientes: ſophiſta enim ſapientes dicuntur, & potiùs enim latinus interpres, ſophiſtae dicere, quoniam non eſt quemadmodum id latine dicitur, & ideo iſto verbo jam utimur pro latino, ſicut Philoſophia dicimus, non ſolum graeci, verum etiam latini. Sophiſta autem appellantur latinorum litterarum eloquentiſſimi auctores. Sed nomen hoc poſtea à ſua ſignificatione degeneravit, & in contemptum, ac

invidiam evaſit: ita ut ſophiſtae dicerentur, qui ſitam quamdam ſapientiae ſpeciem jaſtarent, unde & pro fallace ponitur, & deceptore. Quapropter à Dialecticis ſophiſta definitur, perſona fallacis utens, cum animo decipiendi. Praedictis autem fallaciis utitur ſophiſta, ut ad aliquam metam ſophiſticam, de qua poſtea, adigat reſpondentem. Qualis erat ille, de quo veniſſe, & lepide D. Auguſtinus: Propoſuit quidam dicens ei cum quo loquebatur, Quod ego ſum tu non es. At ille conſenſit. Verum enim erat ex parte, vel eo ipſo quod iſte inſidioſus, ut ille ſimplex erat, Tunc iſte addidit. Ego autem homo ſum. Hoc quoque cum ab illo accepiſſet, concludit dicens. Tu igitur homo non es. Ità ergo ſophiſta nomen in contumeliam tranſivit: cum aliàs, ut obſervat Novariuſ, ſophiſtarum titulo non Oratores tantum gaudebant, ſed & Philoſophi, qui facundia pollerent. Quod probat ex Philoſtrato in vitis ſophiſtarum l. 1., ubi dicit: Sophiſtas autem veteres appellabant, non tantum eos oratores, qui eximii in dicendo, & illuſtres, verum etiam eos Philoſophos, qui facunde ſe exponerent. Idem antiquitùs non tantum magni fiebant ſophiſtae, ſed & eorum familiares beati iudicabantur, & felices. Ità teſtatur Iſocrates: Apud maiores quidem certe ita ſe res habebat: nam eos qui ſophiſta dicebantur, magis ſaſciebant, eorumque familiares beatos iudicabant. Ità igitur etiam temporibus Iſocratis ſophiſtae nomen jam odibile fieri coeptum videtur. Fuit autem hic Gorgiae Philoſophi auditor, & floruit pluſquam 370 annis ante Chriſtum. Dicit tamen poſtea multum inſignes Philoſophi ſophiſtae. Nam ipſe de quo jam diximus Philoſtratus fuit ſophiſta, & Veri Lemnii Philoſtrati ſophiſtae nepos, ac vitas ſophiſtarum libris quatuor deſcripſit. Floruit ſub Severo Imperatore poſt Chriſtum, ad annum 246. Sed quidquid de antiqua vocis ſοφιστῶν ſignificatione, jam multis ſeculis pro fallace, & deceptore, illiſque ſophiſmaticis utente, accepta eſt. Quales nullo aeo deſuerunt, qui comptis, plauſibilibuſque argumentationibus, ſimpliciorum prurientium auribus à veritate fecerunt auditum avertere, & ad fabulas converti.

L. de Deo

S. Chriſt.

c. 11.

Schediaſ.

ſteropro-

phi.

In Orat.

de permut

2a.

Tales etenim ſunt haeretici, qui in varios errores ſuis fallaciis, apparentibus argumentis, incautos pertrahunt. Non deſunt tamen eorum ſophiſmata, quae fallant & ingenioſos, ut ajebat Auguſtinus, ſaltem minus diligenter attentos, aut potiùs novitatum avidos, & Fidei minus quam par eſt obſequioſos. Tale inter caetera eſt argumentum, quod ex Dei praſcientia futurorum contingentium inferret neceſſitatem. Ut iſtud, Deus praſcivit ab etero Petri negationem, ergo danda erat Petri negatio. Conſequentia eſt legitima, antecedens eſt neceſſarium, ergo & conſequens eſt neceſſarium. Nam ex Dialecticorum regula, quando propoſitio conditionalis eſt vera, ſi ejus antecedens eſt neceſſarium etiam conſequens eſt neceſſarium. Aliàs in bona conſequentia poſſet dari antecedens verum conſequentem falſo. Haec autem conditionalis eſt vera, ſi Deus hoc ſcivit futurum, ita reverà eveniet: & antecedens eſt neceſſarium, ergo etiam conſequens eſt neceſſarium. Hoc argumentum primà fronte alicujus videtur eſſe roboris: & quidem inſignis ille ſophiſta Wicleffus adè validum eſſe aſſeverabat, ut Arma

cannus author graecus 20 annis ejus solutionem insectus fuerit, nec unquam assecutus sit, ejusque vi coactus dixerit Deum in sua praesentia errare posse. Sed Wicleffus hoc Armacano falso imposuit, cum teste Thomâ Waldensi, & aliis, nihil tale in ipso legatur. Hoc tamen argumentum alios sapientes, saltem Gentiles, torfit, à quibus ipse haeresiarcha venenata hausit pocula. Talis fuit Aristoteles, qui Periherm. c. 10. veritatem, aut falsitatem propositionum de futuro contingenti Deum non cognoscere, saltem implicite affirmavit. Ipsi adhuc Cicero, quem ex professo refutat Augustinus, dicens eum ex duobus, quae simul admittere volebat, nempe praesentiam Dei, & liberum arbitrium, hoc ultimum elegisse. *Vir magnus*, inquit, & doctus, & *vir humanæ plurimam ac peritissimam consulens, ex his duobus elegit liberum voluntatis arbitrium, quod ut confirmaretur negavit praesentiam futurorum, atque ita dum vult facere liberos, facit saeviores*. Ex illis ergo, & aliis similibus doctrinarum hereticis antesignanis argumentum didicit Wicleffus: sed solutionem à S. S. Patribus, aut non quaesivit, aut se reperisse dissimulavit; maluitque pertinaciter asserere omnia ex absoluta necessitate evenire. Solutio autem jam trita in scholis, quae cū Dei praesentia libertatem nostram componit, eidem argumento adhibenda est, & ex ea illa Dialecticorum regula explicanda. Nam in propositione conditionali verâ, quando antecedens est necessarium consequens etiam est necessarium si antecedens est necessarium ex intrinsecâ terminorum connexionem, aut ex necessitate antecedenti non connexionem, aut ex necessitate antecedenti, sed necessitate consequenti, nepe suppositâ negationis futuritione. Nā passim dicunt Patres res non idem futuras esse, quia praesentur à Deo, sed idem praesentur à Deo quia sunt futurae. Potest etiâ responderi tam antecedens, quam consequens in illâ conditionali esse necessarium, sed utrumque necessitate consequenti. Nam haec propositio, danda est Petri negatio, est necessaria, supposito quod Petrus esset verè Christum negaturus.

SOPHISTICUS: σοφιστικός, sophisticós, p. b., cavillator. Est adjectivum à jam expositâ voce *sophista*. Unde & sophisticus dici potest etiam fallax, & deceptor; & sophisticè loqui est verba fraudulenta ad alium decipiendum proferre, quod praesertim praedictis sophistatibus peragitur. De quibus intelligendus Sapiens, dum ait: *Qui sophisticè loquitur odibilis est in omni re defraudabitur*. Graecus verò legit, *ὁ σοφιστικὸς ἐν παντί μωρὸς, ἔστιν ὁ σοφιστικὸς ἐν τοῖς λόγοις, ἰδὲ ἐστὶν ὁ σοφιστικὸς ἐν τῷ νόμῳ*, id est, est sophisticans, in sermonibus odibilis. Qui enim alios fallere intendit, ipse maximè fallitur, & eventu prospero fraudatur. Ità hunc Textum de fallacis dialecticis intelligit Augustinus, cum propositò illo superius dicto sophismate, subjungit: *Quod genus captiosarum conclusionum scriptura (quantum existimo) detestatur illo loco, ubi dictum est, qui sophisticè loquitur odibilis est*. Quam verè tamen *sophisticós* cavillator vertatur potest inde deduci, quod non tantum sermo fallax dicatur sophisticus; sed etiam ille qui superflua diligentia, & exactiore cura, quasi

quodam verborum lenocinio comptus est, & ornatus. Ità quippe praecedentibus addit maximus Pater: *Quamquam etiam sermo non captiosus, sed tamen abundantius, quàm gravitatem decet, verborum ornamenta confectans, sophisticus dicatur*. Sophisticum etiam dicitur illud quod ad sophistam aliquo modo spectat, seu ad ipsum aliquem dicit habitum. Quo sensu non solum oratio sophisticè sophistica dicitur, ut argumentatio, & scientia sophistica; sed etiam meta, seu termini dicuntur sophisticè, ad quos nempe suis sophistatibus adigit iste respondentem. Est quippe meta sophistica secundum Dialecticos inconveniens aliquod verum, vel apparens, ad quod sophista descendente intendit constringere, ut vi argumentationis sophisticæ circumstantibus victoriam reportasse videatur. Ad has metas sophisticas, seu captiones vitandas, duos Elenchorum libros exaravit Aristoteles. Quinque autè omnino tales metae recensentur: scilicet redargutio, falsitas, inopinabile, sollicitudo, atque nugatio.

SOPHRONISTERION: σοφρονιστήριον, p. b., correctorium, castigatorium, carcer correctionis. Formatur ista vox à verbo *σοφρονίζω, sophronizo*, moderari, & sobrium reddo, moderor, castigo, emendo. Hujus tertia persona praet. pass. fiat *ἠεσοφρονίσθη*, & ab eâ sublato augmento *σοφρονιστήριον* deducatur. Ab eadem fit *σοφρονιστής*, moderator, castigator, censor; ut Sophronistæ Athenis in quolibet tribu decem, qui juvenum mores conferent. A primâ verò personâ fit *σοφρονιστής*, & *σοφρονισμός*, voces moderationem, & castigationem significantes. Sophronistæ inter viros Ecclesiasticos maximè necessarii, ut Sophronisteria pro dycolis, etiam apud Religiosos prudentissimè construuntur.

SOPHRONIUS: σοφρόνιος, sophronios, p. b., modestus, castus, temperans, sanæ mentis, sanctus, probus, bonus. Nam hæc omnia significat *σοφρον*, *sophon*, à quo *sophonius*. Hicce dotibus ornatus fuit S. Sophronius Damasco oriundus, Patriarcha Jerosolymitanus, qui sanæ mentis contra insanos Monothelitas probè scripsit. Insigni morum bonitate decorus, omnibus sanctitatis ornamentis clarus, varia opera spiritalia posteritati relinquens, celeberrimæ suæ sophrosynes præmium adeptus est Anno Domini 634.

SOPHROSINE: σοφροσύνη, sophrosyne, latine penultimâ correptâ, et si graecus in eâ ponatur accentus. Est temperantia, modestia, continentia, pudicitia, sobrietas, &c.: varia quippe huic voci tribuuntur significata. Ut etiam *sophon*, unde *sophonius* dicitur, ad taliâ significatâ dilatat. Erasmus contendit quod *sophrosyne* magis sobrietatem, & sanitatem mentis sonet, quàm temperantiam. Secundum Aristotelem ista vox derivatur à verbo *σοφίζω, sizo*, salvo, & voce *σοφρονία, phronesis*, prudentia. A D. Chrysostomo pro prudentiâ sumitur: eò quod dum in Textu nostro ab Apostolo dicitur, *ut sint prudentes*, graecè in accus. legitur *σοφρονους, sophonous*. Unde dicit S. Pater: *Idcirco ait honesti, pudici. Hic prudentes intelligi vult, quippe graeco verbo σοφρονίζω, sophrosyne, inde prudentia dicitur, quod animam servet*. Præterea illud verbum *sophonizo*, quod aliâ significat sobrium, & modestum facio, nos Interpres vertit prudentiam docere,

De Civ. Dei l. 5. c. 9.

Eccl. 37. c. 3.

T. th. 2. de Doctr. hnt. c. 31.

Sup. Th. Hom. 4. Init.

Tit. 2. 4. cere. Nam ubi Textus vulgatus habet, *ut prudentiam doceant adolescentulas*; Graecus ait, *ἵνα σοφροσύνην μάθησιν, hinc sophronízōsi taschéas*. Hieronymus contra Jovinianum sophrosynen libentius castitatem, quàm sobrietatem interpretatur. Ità vocis hujus significatum est valde ambiguum: quod Chrysostomus ab animo servando deducit, Nam *sizo, salvo, aut σωμείω, soteria*, salus, & *σοφία, phronia*, mens dicitur, Sed quidquid de ejus significatis dicatur, pro temperantiâ poni solet. Sicut autem temperantia dupliciter sumitur; ità de sophrosyne quoque dicendum occurrit. Nam aliquando temperantia sumitur pro virtute generali, juxta suâ significationis communitatem, quâ significat quendam temperiem, seu moderationem, quam ratio ponit, in suis operationibus, & passionibus, quod est commune in omni virtute morali: & ad simile significatum etiam extendi potest *sophrosyne*, ut ex dictis patet. Differt tamen secundum rationem hoc modo sumpta temperantia à fortitudine sumpta generaliter. Nam temperantia retrahit ab his, quæ contra rationem animum alliciunt; fortitudo autem impellit ad ea sustinenda, vel aggredienda, propter quæ homo refugit bonum rationis. Quia verò usus satis invaluit, ut vox aliqua communis ad aliquod particulare significandum, sub illo generali significato contentum, restringatur, ità ut per antonomasiam de illo particulari dicitur; idè temperantia de illâ virtute, quæ delectationes gustus, & tactus refrænât, antonomastice predicatur. Ut ait D. Thomas, *circâ delectationes ciborum, & potuum, & circâ delectationes venereorum est propriè temperantia*. Sicque est virtus specialis, & una è quatuor virtutibus cardinalibus, ad quam *sophrosyne* restringitur. Dicitur cardinalis, quia talis vocatur aliqua virtus, quæ principalis laudatur ex aliquorum, quæ communiter requiruntur ad rationem virtutis. Moderatio autem quæ in omni virtute requiritur, præcipuè laudatur circâ delectationes tactus, circâ quas moderandas versatur temperantia. Partes ejus integrantes sunt veracundia, & honestas: subjektivæ verò sunt abstinencia, sobrietas, castitas, & pudicitia; potentiales continentia, mansuetudo, clementia, modestia; vitia denique illis opposita gula, ebrietas, & luxuria recensentur.

SOPHIUS: σοφία, sophia, sapiens. Ejus etymon, ut præmonuit, trahitur à verbo *σίζω, sizo*, colo, veneror: eò quod sapiens sit honore dignus, ac veneratione prosequendus. Hebraicè ut supra diximus, de sapientiâ, seu *sophiâ* differentes *chabam* appellatur. Ante Pythagoram illi qui Philosophi dicti sunt, *sophi* vocabantur. Ità de septem Græciæ sapientibus testatur Augustinus: *Eodem Romulo regnante Thales Milesius fuisse perhibetur, unus è septem Græciæ sapientibus, qui post Theologos Porzas, in quibus Orpheus maximè omnium nobilitatus est, sophi appellati sunt, quod est latine sapientes*. Alii tamen sub Cyro Thaletem Milesi um floruisse referunt, adeoque post captivitatem babylonicam, vel ipsâ finiente. Cùm ipso D. Augustino Authore, Roma sit à Romulo condita Ezechie temporibus, sicque longè ante babylonicam captivitatem. Septem autem Græciæ Sophi, seu sapientes fuerunt: Thales, Milesius, Solon Salaminus, Bias Priensis,

De Civ. Dei l. 18. c. 24.

Tit. 2. 4.

Pittacus Mitylenæus, Cleobolus Lydius, Chilon Lacedæmonius, Periander Corinthiorum rex. Quavis asserant alii istum regem non fuisse, sed sapientem quemdam Ambraciotem.

SORITES: σορίτης, p. l., syllogismus, seu argumentatio acervalis. In eâ namque multæ propositiones coacervantur: sicque dicitur à *σορός, soros*, acervus. Siquidem Sorites est argumentatio, in quâ continuâ enunciationum serie, ultimum predicatum de primo subjecto enunciatur. Ut in hac: Omnis virtus est honesta, omne honestum est laudandum, omne laudandum est pretiosum, omne pretiosum est appetibile, ergò omnis virtus est appetibilis. De sorite agunt Rhetores, & Dialectici: hi quidem strictè; illi verò suo more dilatando, & ampliando, & sensim sine sensu à primo ad ultimum transeundo.

SOSIPATER: σοσιπάτης, sosipatos, p. b., nomen graecum viri proprium, deductum à verbo *σώζω, sizo*, servo, salvo, & voce *πάτερ, pater*. Quod forsitan ab ipso *Enææ* factò traxit originem, qui propriis humeris è trojano incendio patrem liberans, ei vitam servavit. Ità vocatus unus è strenuissimis Judæ Machabæi ducibus, qui fortiter pro patriâ, & parentibus, pro Legè & Religione, pro Templo & Deo dimicans, verè Sosipatros, ut etiam in Textu graeco habetur, potuit appellari. Nam *πατρίσ, patris*, patria dicitur, & *πατρία, patria*, græcâ familiam significat, & tribum, à quibus Sosipatri nomen deduci potest. De illo ità S. Textus: *Dositheus autem, & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo peremerunt à Timotheo reliquos in praesidio, decem milia viros*. Sosipater etiam vocatus unus è Pauli cognatis, de quo, è Cenchreoli porcu ad Romanos scribens, ait quod eos salutent *Jison, & Sosipater cognati mei*. Hunc eundem esse voluit cum illo Sosipatro Berœnii Pyrrhi filio, qui Epheso in Macedonia ulque Paulo adhæsit: *Comitatus est autem cum Sosipatro Pyrrhi Berœnensis*. Dicitur autem Sosipater per crastinam & heroicis gestis primo Sosipatro non inferior, in Martyrologio die 25 Junii, Sancto: rum albo adscriptus est.

SOSIUS: σοσιός, sifios, p. b., vox quæ salutem importat. Est enim à verbo *σώζω, sizo*, salvo, tueor, & salvator latine reddi potest. Nam ut *soter* à tertia personâ, ità *sifios* à secundâ præter. pass. derivatur. Beatum Sositium Sancti Januarii Diaconum, Evangelii promulgatione multis salutem afferentem, saluberrimo martyrio salvandâ, flamma ex ejus capite, sacro munere suo fungētis, prodians indicavit.

SOSTHENES: σούσθηνος, sosthenes, latine penultimâ correptâ, et si Graecis in eâ, quia apud ipsos ultima est longa, collocetur accentus. Nomen proprium quod Salvatorem robustum, aut salvi roboris possumus interpretari. Nam *σός, sos*, salvus, integer dicitur, & *σθένος, sthenos*, vis, robur, potentia. Ità dictus unus è strenuis, & fidis Apostoli comitibus, quem, Ephesi ad Corinthios scribens, in Epistola initio præfigens, fratris nomine dignatur. *Paulus vocatus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater, Ecclesie Dei, quæ est Corinthi, &c.* Fuit Corinthi Synagogæ princeps, & motâ illi in Paulum seditione, ac eò rapto ad tribunal, accusatoque apud Gallio-

2. Mch. 12. 9.

Rom. 16.

22.

Act. 20. 40.

1. Cor. 1. 11.

nem proconfulem, cum hic quaestionibus de verbo, & nominibus, ut aiebat, nollet aures praebere; sceleris Judaei omnem suam rabiem, in Softhenem, quem Apostolo plusculum favere intelligebant, evomere tentarunt. *Apprehendentes autem omnes Softhenem principem Synagoga, percutiebant eum ante tribunal.* Sed integro semper robore, libenter pro Fide & Lege, pro Evangelio & Christo corpus suum Judaeorum furori pro muro opponentem, invictum; & gloriosum Athletam Christus Soter aeterna salute donavit. Hunc Graecorum Menologia Colophonis Episcopum asserunt, Martyrologium Romanum 28 Novembris sanctis adscripsit.

SOTER: σωτήρ, soter, salvator, conservator, servator. Vox est orta à σω, sōs, salvus, integer, & verbo σπείρω, tereō, servo, tueor: ita ut soter dicatur, qui salvum, & incolumem alium tuetur. Et hinc etiam σωτηρία, soteria, salus, atque pro salute ponitur in 8. Textu. Dum autem dicitur, salus, seu soteria Deo nostro, qui sedet super thronum & agno; de salute Dei aeterna potest intelligi. Non quod sancti eam ipsi optent, & precentur; sed quod aeternae ipsius saluti, essentialiter ei competenti, toto corde gratulentur, benedicant, & collaentur. Potest etiam de nostrâ salute intelligi, quam illi suo Servatori totam acceptam ferant, pro eâ gratias agant, & totis viribus applaudant. Utraque vox potest optimè deduci ab aoristo primo passivo verbi σωζω, qui est σωζέω, sōzēō, salvatus fui: & hinc ablato augmento syllabico, & aspiratâ in tenuem immutatâ, fit soter, & soteria, quae latinè penultima correpta deberet efferri. Aliqui ex Gentilium regibus, ob beneficia Reipublicae praestita, ob populi ab imminentibus periculis liberationem, ob regnum ab hostium invasione servatum, Soteres, p. l., fuere nuncupati. Ita primus post Alexandrum M. apud Aegyptios rex, Ptolomaeus Lagi filius, qui multa Judaeorum millia ad captivitatem aegyptiacam reduxit, & de quo prophetavit Daniel, *Et confortabitur rex Aegypti, Soter cognominatus est.* Ex Seleucidarum vero stirpe, in Asia regnansium, Antiochus Seleuci Nicanoris primi regis filius, ob insignes contra Galatas, ope Judaeorum partas victorias, eodem quoque fuit donatus nomine. Nam ejus tempore successit illud praedium victoriosum, quod Judas Machabaeus adversus hostes pugnaturus, suisque animam, & vires conciliaturus, proponit, loquens de praedio, quod eis adversus Galatas fuit in Babylonia. Ita quoque agnominatus ex eadem stirpe Antiochus Sedetes, à Josepho Soter dictus, Demetrii Nicanoris frater, qui summi Pontificis, & Ducis Simonis, Judae Machabaei fratris temporibus, capto à Persis Demetrio in Asia regnavit. Sed verus noster Soter est ille, de quo praedixit Sibylla Erythraea, *Jesus Christus Dei filius soter*: qui eripuit nos ab ira ventura, & nos de tenebris vocavit in admirabile lumen suum, ut divinae efficiamur confortes naturae, & gloriae sumus aeternae cohaeredes. De quo in voce Sibylla dictum est.

SOZOMENUS: σοζόμενος, sozomenos, etiam latinè penultima correpta, etsi plurimorum usus contrarius videatur, Salvatus idiomate nostro reddi potest, cum sit participium pass. verbi dicti σωζω, salvo, adedque sozomenus, qui salvatur, fuit So-

zomenus Salaminus, qui cum Socrate Constantino-politano Ecclesiastica Eusebii historia profecutus: sed Novatianis favens propriae salutis favorem amisisse perhibetur. Vixit ad annum reparatae salutis 440.

SOZON: σωζων, salvans, Participium activum dicti verbi σωζω, salvo. Se ipsum, dum flamma corpus perdidit, cum aliis salvavit Sanctus ille Martyr hoc nomine praclarus. Dignus certe salutem aeternam assequi, qui plurimorum salutem suam constantiam consulens, suam flammam caeteros ad martyrium accendens, verus Sozon effectus est.

SPADON: σπάδων, etiam spathus secundum Magri. Ita dictus à verbo σπάω, spāō, traho, educo: à quo etiam fit spasmus, graecè σπασμός, spasmōs, contractio nervorum, rigor, sive dissentio, latinè convullio, à prat. pass. σπασμαι, spasmāi. Spadones ab hoc verbo dicti sunt, quia vi castrantur, adedque ab extractis testibus nomen acceperunt. Eunuchus autem potest naturâ talis esse. De spadone ea quae de eunuchis diximus, cum utriusque convenient, non est quod repetamus: ubi explicatum, quomodo talis non possit attritis, vel amputatis testibus, & abscisso veretro Ecclesiam Dei intrare. Sed in Lege Evangelicâ Spadonibus, sceleribus non coinquinatis, aequè ac aliis dandus erat introitus in Ecclesiam Dei: & ed magis si spirituales spadones fuerint, qui corporis mortificatione, sensuum, & appetitus subjugatione, carni violentiam inferuat, eamque cum vitis, & concupiscentiis crucifigunt. De quibus loquitur, & praenuntiat Sapiens; *Spado qui non operatus est per manus suas iniquitates, nec cogitavit adversus Deum nequissima; dabitur enim illi fidei donum electum, & fors in templo Dei acceptissima.* Quia qui voluntarie se continent, non solum ab Ecclesia Dei non sunt excludendi, quinimò honorario loco, dignitate, palmâ, triumpho, gloria decorandi. Et ultra spirituales delicias, quibus, longè quàm vanitas suavioribus, sanctitas, & castitas in terris abundat, in caelorum templo forte donabuntur acceptissimâ. Sic ergo de spiritualibus spadonibus melius S. Textus explicatur: cum aliâ spadonum petulantia nota sit, nisi etiam spiritualiter se caitent propter regnum Dei. *Nam concupiscentia spadonis devirginavit juvenulam, sic qui facit per vim iudicium iniquum.* Hic tamen, sicut & in loco Sapienae citato, Textus graecus utitur voce σπάδων, spadonem, quamvis ejusdem Textus Interpres cum nostro vertat Spadonem. Sicut vero gravissimum est spadonis scelus, qui virginis, suae fidei commissae pudicitiae illudit; ita & iudicis, qui servandae justitiae custos adhibitus, si per vim ad iniqua iudicia desinat. Spado in primâ conjugatione pro verbo castris aliqui barbarè posuerunt.

SPAGIRUS: σπάγιρος, spagiros, latinè propter diphthongum penultimâ productâ, & ita graecè dici deberet, etsi non facile reperitur. Significat alchymistam, qui metallâ coquens purum ab impuro separat. Hujus vocis varia circumfertur etymologia. Forsitan à σπάω, spāō, traho, educo, & ἀγίρω, agīro, congrego; ed quod eliciat, & congreget. Alii à σπάω, spāō, gutta, & ἀγίρω, agīro, sollo, quia guttas tollit, quasi flagirus diceretur; alii

alii aliter deducunt. Hinc spagiricus, ad spagium pertinens, & ars ipsa spagica nuncupatur. Et hec quidem si fraus non interveniat, non est condemnanda: attamen & pro corpore, & pro anima satis periculosa.

SPALAGUS: σπάλαξ, spalax, p. b., talpa in Aldhelmo. Dicitur & graecè σπάλαξ, sed latinè aspalax, p. b., pronunciat. Vox ista fit à verbo σπάω, spāō, evello, traho, amoveo, educo: ed quod terram semper amoveat, & educat. Animal est oculis carens, à quo & σπαλακία, spalakia (latinè penultimâ brevi efferri deberet) vocatur oculorum morbus, & caecitas. Inter animalia immunda merito recensetur in Lege veteri. Nam *stellio, lacerata, & talpa*, apud 70 aspalax, omnia haec immunda sunt. Ratio quidem literalis ob noxium alimentum quod praebet: figurata vero, quia caecum, & sub terrâ degens, eos qui corde semper terrae immergi, nunquam de caelestibus cogitant, adumbrare satis patet.

SPANICUS, res rarer facta, ait Hierolexicum, ex graeco σπάνιος, spanios, alii res hispanica. Certè spanios, graecè est rarus, paucus, parvus, preciosus: vel spanicos, à σπανίως, spanidhis, idest raro. Spanicus quoque pro voce hispanicus ponitur. Nam graecè σπανία, spania, pro Hispania in Lexico ex Budaeo compilata reperitur: & Textus graecus citatur Epistolae ad Romanos. Sed meus Textus in eo capite bis σπανίαν, hispanian graecè, Latino consonans, exarat.

SPANOPOGON: σπανόπογον, p. l., qui raram barbam habet. Est à dictâ voce spanios, rarus, paucus, & πόγον, barba. Dicitur siquidem orta, sicut spanosita, idest annonae penuria, à σπάνω, spane, raritas, penuria, inopia, & σίτος, de quo supra, quod frumentum, & annonam significat. Sic & spanophyllon, quod paucis, aut raris foliis vestitur. Vox spanopogon in Authoribus sacris reperta hinc fuit exponenda.

SPARGANUM: σπάργανον, sparganon, p. b., fascia, pannus, quo infantes involuuntur. Ejus origo est à verbo σπάρσσω, sparasso, lacerō, ed quod fascia ex linteis laceratis à pauperioribus fieri soleant. Formatur autem ab aoristo secundo σπάρσεν, sparagen, laceratus fui: & aliquando reperitur in S. Patribus, de Christo in cunabulis jacente loquentibus. Ideo ejus etymon hic explicare opere pretium duxi: & ubi S. Lucas dicit, *Et pannis eum involuit*; Graecus habet, *καὶ σπάργανον αὐτῶν, καὶ σπάργανον αὐτῶν.* Verbum enim spargano graecè significat fasciis involvo.

SPARTA: σπάρτη, sparte, filum, linea, scirpus. Oritur à verbo σπείρω, spīro, semino, ut in voce spartates. Sparta quoque carpentarii, seu fabri lignarii rubricam, aut ipsius funiculum significat. Unde & spartum, juncus, aut funis sparteus. Vox sparta legitur in D. Gregorii Registro, quam asserunt aliqui sportam, aut canistrum ex juncis confectum significare. Sparta pro fune in Ecclesia nonnulli posuerunt. Nam ubi Noster ait, *funiculus*, ipsi legunt, & D. Chrysothomum citant dicentem: *Sparta triplex difficile rumpitur.* Septuaginta in suo Textu graeco diminutivum exarant: *σπάρτιον τὸ ἐνδριον, spartion do endrion* (funiculus

triplex) non cito rumpatur. Aliqui in D. Gregorii Registro pro sparta, spatha legunt, & Carolus Magri tam spartam, quàm spatham intelligi putat. Ed quod spatha sit unguentum quoddam ex spathis palmarum. Sed spathe in graeco, de qua infra, varia significat, & primum instrumentum quo spuma detrahitur: deinde operimentum fructus palmae: praeterea abietem, cujus lachryma etiam spathe dicitur: item ensam, & alia designat. A sparte, ut jam vidimus, fit spartion, funiculus, quod latinè spartion, p. b., diceretur, spartion vero est funis, & rudens.

SPARTEA, res quaelibet ex sparte confecta, à dictâ voce sparta. Intelliguntur tamen praesertim calcaamenta ex funiculis sparteis, ut apud Hieronymum usitatum est, contexta. Pro istâ voce D. Hieronymus videatur. Adjectivum quidem graecum huic respondens non reperio, nisi sparticos dicatur, aut si cui id curae, ad aliorum normam formetur.

SPARTIATA: σπαρτιάτης, spartiates, p. l., graecâ formatione dicitur pro Spartano. Est enim nomen gentile ab urbe Spartâ in Laconia: quae est in Peloponneso, & hodie haec peninsula Morea vocatur. Fortè Sparta dicta est à sparti, seu illius junci, è quo funes texuntur, copia: aut quia prius civitas è domibus sparsim aedificatis formata est, quasi forent seminatae. Nam verbum σπείρω, spīro, semino, facit in aoristo primo pass. σπάρσεν, sparaben, feminatus fui: aut à tertiâ personâ prat. pass. σπάρσεν, sparaba. Unde Spartiatæ ab aliquibus seminati, vel seminantes latinè vertuntur. Ita civitas aliter Lacedaemon appellabatur. Cum Spartiatas foedus iniierunt, & renovaverunt Jonathas, & Simon succellivè Judaeorum summi Pontifices, ac Duces, & Judae Machabaei fratres. Et Jonathas quidem Romam miit *scire, & renovare cum eis amicitiam, & ad Spartiatas* (graecè σπαρτιάτας, & ad alia loca misit epistolas. Spartiatas autem Judaei fratres vocant, & ipsi Spartani se istorum fratres professi sunt. Nam Arius rex Spartiatarum, qui praecessit antepenultimum regem ex Agidarum stirpe, prius Oniae secundo, summo Sacerdoti scripserat: *Inventum est in scriptura de Spartiatis, & Judaeis, quoniam sunt fratres, & quod sunt de genere Abraham.* Potuerunt autem descendere ex Agar Abrahæ ancillâ, aut ex Ceturâ, quam post Saræ mortem sibi matrimonio copulavit, & ex eâ sex filios procreavit. De hac antiquâ Arii epistolâ Jonathas mentionem facit, ut cum Spartianis antiquum foedus renovet: sicuti postea fecit Simon ejus frater, & in dignitate successor.

SPATALIUM: σπατάλιον, spatallion, p. b., ornamentum feminarum. Et quidem armillarum instar fuisse, & brachia exornasse, ex Tertulliano satis constat videtur. Nam ostendens quod perfectionis tempore ornatus maxime dedecet, ait: *Ceterum nescio an manus spathalio circumdari solita, in duritia catena suspescere sustineat: nescio an crus de periscelio in nervum se patiatur ardaritimo ceruicem, na margaritarum, & smaragdorum laqueis occupata, locum spathae non det.* Interpres ejus Jo. Ludovicus de la Cerda dicit spathalium ornamentum esse femineum, ex variis rebus in lineam flexibilem concinnatum. In Notis verò addit, anxie

Act. 18. 17

Apoc. 19.

Psalm. 115.

2. Mach. 8. 10.

August. de Civ. Dei 1. 19. c. 23.

In Hierol.

Deut. 11.

Sap. 3. 14.

Ecc. 10.

Lev. 19.

Ecc. 4. 11.

In Hierol.

1. Mach. 12. 1.

v. 29.

C. 14. 10.

De cultu feminarum c. 13.

quæri an spathalium, aut spatium scribendum sit, illudque certum esse muliebri ornamentum armillæ loco, & brachialis. Aliqui verò tale discrimen inter utrumque exhibent, ut spatium sit hoc genus ornamenti, ita dictum à verbo *σπατάω*, *spatāō*, ex rebus in unum confertis: spathalium autem à verbo *σπατάω*, *spatāō*, *τεχο*, *techorium* opus sit. Ità Cerda exponit, & supponere videtur quòd verbum *spatāō* sit in unum confertis, cum tamen pro delictis, & lascivio ponatur. Hinc *spatāle*, *cibus*, *delictis*, *luxus*. Possit quidem spatium, ob *luxum*, à *spatāle* deduci: & spatāle pro ipso brachii ornamento à Carolo Magri exhibetur.

SPATHA: *σπάθη*, ensis, ita dictus à verbo *σπάω*, *spāō*, educo. Hujus agrilus primus passivus in tertiâ personâ, sine augmento esset *σπάθη*, unde immediatè vox *spatā* educitur. Hanc polyonymam, seu synonymam, cum vocibus *ensis*, & *gladius*, ponit Damascenus. Ab istâ voce per diminutionem fit *spatula*: & Judæi debebant in festo Scenopegie fumere *spatulas palmarum*, quæ sunt rami tenuiores, unde fructus dependent, quos gestare manibus solebant: dictique spatulæ, quia folia gladioli speciem referebant, aut ab ipso verbo *spāō*, ed quòd ab arbore essent vi avulsæ. Textus hebraicus habet *chappâth*, rami ut exponit Pagninus, aut secundum alios spathe, seu ramuli palmarum, à radice *chappâph*, curvavit. Isidorus spatam à passione græcè deducit: quoniam *σπάθη*, *spatē*, pati significat. Ab eadem voce fit *σπάθη*, *spatarios*, p. b., de quo Baronius: *Ceterum spatbarum Cedrenus esse Romanis corporis custodem docet*. Hic etiam *σπαταφύλαξ*, *spataphylax*, latinè *formatophylax*, p. b., dicebatur: scilicet à *σπῆμα*, *soma*, corpus, & *φύλαξ*, *phylax*, custos. De spatario regis Totilæ agitur in vitâ S. Benedicte: qui seipsum regem fingens, homini Dei imponere non potuit. Ità verò dicti spatarij, vel spatarii corporis custodes ab ense ferendo: vel quòd ipsam Imperatoris spatam ferrent. V. *Sparta*.

SPATHIMELA: *σπαθιμίλη*, *spathimèle*, p. l. ab aliquibus intelligitur turunda, seu linamentum illud ex filis confectum, quòd in vulnera penetrantia solet immitti. Sed potius illud ferreum instrumentum, quo chirurgi vulnerum profunditatem explorant, & specium, aut specillum dicitur, designat. Vox enim est formata à *spatā*, de quâ supra, & ut gladiolus penetrat, atque à voce *μίλη*, *mèle*, quâ ipsum medicum specillum denotatur. Unde & verbum *μύλω*, *mélō*, idest medicò instrumento tento, coniecto incerta. Vocem hanc exponere placuit, quòd in Lexico sacro inter alias legatur.

SPATISTER: *σπατιστήρ*, *spatistēr*, instrumentum ferreum, quo Hebræi à paterna Lege apostata, & circumcissionem saltidientes, rursus glandem pelle conabantur operire, Aliqui à verbo *σπάω*, *spāō*, traho, vocem hanc efformant: nec male traheretur à tertiâ personâ præter. passiv. *εσπαστήρ*, *espatistēr*. Sed sic potius spatistēr dicendum esset: quamvis verbalia nonnunquam aliquam litteram amittant, & syncopem patiantur. Melius tamen eruitur à voce *σπάω*, *spāō*, corium, pellis, & verbo *ίστημι*, *histēmi*, firmo. Hæc pellis supertractio, rectè *σπατιστήρ*, *spatistēr*, ab aliquibus vocatur. Nam verbum

In Hierol.

In Log. 17.

Lev. 23. 40.

Chappâth

Spâth

Spâthâph

Orig. 1. 18. c. 16.

Bar. An. Chr. 246.

ἐπισπάω, *epispāō*, est supertraho, aut superadduco: ita ut epispasmus oriatur à præter. passiv. *ἐπισπασμα*, *epispasma*, p. l., ergò Judæi utebantur, cum ad ritus gentiles degenerare, & signum illud, populi israelitici ab aliis distinctivum, delere cupiebant. Idem impii illi apostatae, & filii iniqui, qui dicebant, *eamus*, & *disponamus testamentum cum gentibus*, ritus gentiles, immò & nefarios mores Jerosolymis inducentes, *fecerunt sibi præputia*, & *recesserunt à testamento sancto*. Quia verò nonnulli ad Christum conversi, ad abolenda Veteris Legis vestigia, id necessarium opinabantur, cum aliàs in Christo *Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium*; idem Corinthios admonet Apostolus, *circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium*; græcè *ἐν ἐπισπασθῶ*, *ne epispastho*, idest non supertrahatur. Id enim certis medicamentis, & spatistère fieri posse patet ex S. Epiphano: ut Celsum, & Josephum omittam.

SPELÆUM: *σπῆλαιον*, *spelæon*, spelunca, antrum. Ejus etymon est à verbo *σπάω*, *spāō*, traho, evello, & *λίθος*, *lithos*, lapis: ed quòd in exesibus petris spelæa fiant, aut in locis unde lapides extracti fuerunt. De spelæis in Anachoretarum Sanctorum vitis frequens mentio: & Tertullianus, narrans quomodo miles Mithræ, idest Solis, aut ignis, voce perisicâ, inicitur, ait: *Qui cum inicitur in spelæo, in castris verò tenebrarum*. Eadem utitur Jo. Casl. l. 4. c. 31. & Coll. l. 17. c. 5.

SPERMA: *σπέρμα*, semen. Ejus origo est à verbo *σπείρω*, *spēro*, semino, cujus præter. passiv. *εσπέρμα*, *esperma*, feminatus sum: & hinc rejecto augmento *spērma* dicitur tam in plantis, quàm in animalibus. Ab hoc fit verbum *σπερματίζω*, *spērmatizō*, semen efficio: tamen ejus verbale *σπερματισμός*, *spērmatismós*, non tam pro seminis formatione, quàm pro seminis emissionis sumitur. Spermatismus enim ab Authoribus pro ipsâ pollutione accipitur: & ita dicunt tractus, oscula, & similia tendere ad spermatismum. Abundantia verò spermatis à D. Chrysofostomo intemperantiæ attribuitur. Sicque loquens de eunuchis ait: *Aliunde namque quòd in nobis est sperma sicut virginis suæ fontem habet, aliunde quæ prorumpit. Quidam etenim à cerebro, quidam verò à lunâ astrâ illius gigni profluereque contendunt. Ego autem nequaquam aiunde, quàm à mentis intemperantiâ, &c.* Alius Interpres legit: *Ego verò non aliunde dixerim, quàm à lasciviâ mentis, & cogitationis neglectu*. Nec mirum, eum ut probat D. Thomas, sperma fit de superfluo alimenti: scilicet antequàm alimentum in singula corporis membra convertatur, sed jam communem habens virtutem respectu omnium partium corporis. Adeoque quòd abundantius est alimentum, copiosius quoque semen produci necesse est: ed magis si tale sit corpus, ut non tam copioso egeat alimento. Quare docet Philosophus, quòd magni corporis animalia sint respectivè pauci seminis, secundum sui corporis quantitatem, ed quòd multo indigeant nutrimento, sicque sint paucæ generationis. Similiter homines pingues sunt pauci seminis propter eandem causam: ut ait D. Thomas. Vini profectò intemperantia magnoperè ad spermatismum conducit, Quà de causâ in eo esse luxuriam admo-

1. Mach. 12. & v. 10.

Gal. 6. 17.

1. Cor. 7. 18.

L. de pon. de reb. & mensuris.

De 600. militis 6.

15.

Sup. Man. 1. 19. Rom. 63.

1. q. 119. d. 2. 6.

L. de p. ner. 216.

Sup.

net Apostolus. Nam rectissime D. Hieronymus, *Venter vero astutus desubnat in libidines*. Attamen in jejuniis ecclesiasticis vinum, sicuti carnes, non solet interdici. Quia, ut observavit Angelicus ad actum generationis tria concurrunt: calor, spiritus, & humor. Ad calorem maximè confert vinum, & alia calefacientia; ad spiritus verò videntur cooperari inflativa, ut legumina, & pisces. Sed ad humorem maximè cooperatur usus carniuum, ex quibus multum de alimento generatur. Et ita quamvis Ecclesia jejuniis insisteret ad carnis concupiscentias refræandam, quæ etiam à vino excitantur, cum dicat Sapiens, *Luxuriosa res vinum, & ab inflativis quoque libido fovetur*; tamen alteratio caloris, & multiplicatio spirituum cito transit, sed substantia humoris diu manet. Et idem magis interdicitur jejuniis carniuum, quàm vini, vel leguminiuum, quæ sunt inflativa.

SPERMATOLOGUS: *σπερματολόγος*, *spērmatologos*, latinè penultima correptâ, est græcus accentus in eâ ponatur. Idiomate nostro dicitur verba seminans, loquax, qui novos rumores spargit, quique ad quæstum quidvis garrat: atque spermologia (p. b., ni græcus accentus in eâ ex usu retineatur) pro fermentatione verborum, & loquacitate. Formatur enim à voce *σπέρμα*, & *λόγος*, *logos*, sermo. Spermologus dicitur ab Epicureis, & Stoicis Apollolus, seu, ut habet nolter Textus, *feminivocibus*: dum Athenis cum illis Philosophis disputabat, eorumque fallas, & absurdas opiniones arguens, æternum Verbum incarnatum, sine mangonio, & fucos verborum, ipsis annunciabat. Etenim hujus mundi stulticia, quæ decoroso sapientiæ nomine palliatur, ansa est divinam sapientiam exhibendi, ejusque eximio præconi insultandi: *Quid vult feminivocibus* (in græco Textu, *spērmatologos*) hic dicere? Cum enim carnalis sapientia ab Apollolo premeretur, & convinceretur, aliud non habuit quod regeret, nisi irrisionem, scommata, & sannas. Dicitur etiam avis quedam *spērmatologos*, à feminibus legendis, seu colligendis: nam sola semina colligit. Et ad hanc villam avem Philosophos illos alluisse Oecumenius existimavit.

SPHÆRA: *σφαῖρα*, *pila*, globus. Ab hac dictione diversa vocabula græco-latina formantur. Nam hinc *σφαιρικός*, *sphaericos*, sphaericus, p. b., qui est formâ rotundâ, seu potius globulari: & aliter dicitur *σφαιροειδής*, *sphaeroeides*, p. l., sphaereus, rotundus, in sphaeræ speciem efformatus. Nam *σφαῖρα*, *sphaera*, quoque dicitur *σφαιριστήρ*, *sphaeristēs*, ludens pilâ, vel talis ludipertus: & *σφαιριστήριον*, *sphaeristērion*, locus ad pilarem ludum accommodus, ut est apud Lampridium in Alexandro. Hæc autem vocabula non cum diphthongo *æ* sunt exscribeada. Nam in græco non cum *o*, sed cum *ai*, *e*, exarantur, & in sacris Authoribus, signanter in Greg. Turonensi, & in Sidonio leguntur. Sphaeristerium erat locus in balneis, formâ rotundâ, ad pilæ ludum. Ulpianus l. 6. ff. mandat. Sed ut ad sphaeram redeamus, Isaias Jerosolymæ obfisionem prædicans ait: *Ecce circumdabo quasi sphaeram in circuitu tuo, & faciam contra te aggerem*, &c. Textus hebraicus habet *chaddîr*, idest *pila*, & aliquibus acies militum: Septuaginta longè ali-

ter, *καὶ περιδοῦναι ἐὼς δαυὶδ ἐὼς ἰσραὴλ, & circumdabo sicut David super te*. Loquitur hic de obfisione Jerosolymitanâ, sicuti tempore David contra Jebuseos, à Chaldæis perficiendâ. Nam hic per Ariel, sicuti 70 quoque legunt *ariel*, idest, leo Dei, ab *ari*, *leo*, & *el*, *Deus*, Jerusalem intelligit, ob fortitudinem, & principatum. Et idem dicit: *Vae Ariel, Ariel, civitas quam expugnavit David*. Præannunciat ergò Propheta eam in circuitu obfideadam, & à Chaldæorû exercitu circumdandam, sicut Ariel, seu leo fortissimus, quem multi venatores undique invadunt. Sphaerula verò est diminutivum à sphaerâ. Est enim globulus, seu pila parvula, quam aliquando artifices ad ornatum in fabricatis efformant. Sic in candelabro aureo septimam judit Deus calamos, & hastile variis sphaerulis exornari. Itâ quippe de hoc candelabro mandat Moyli: *Facies calamos, scyphos, & sphaerulas*. Hebraicè dicitur *chaphthân*, pomum, sphaerula, globus: & 70 hîc utuntur voce *σφαῖρα*, *sphaera*, eamque scribunt cum *omicro*, ad distinctionem sphaeræteris, de quo postea. Sphaeræ communiter omnes orbis caelestes dici solent: cum aliàs sphaera secundum Mathematicos, abstrahendo à materiâ, ab Euclide definiatur: *Figura quæ converso circum quiescentem diametrum semicirculo continetur: cum in eundem rursus locum restitutus fuerit, unde moveri ceperat*. Quasi diceret, sphaera est tale rotundum, & solidum, quod describitur ab arcu semircirculi circumducto. Axis autem sphaeræ est *quiescens illa linea, circum quam semicirculus convertitur*: cujus duo puncta terminantia poli dicuntur. Sphaeræ caelestes communis undecim enumerari solent: & in ipsas sphaera secundam substantiam dividitur. Harum septem Planetis assignantur: octava pro stellis fixis: nona celum est crystallinum: decima Primum mobile: Empyreum undecima. De hoc tamen an sit rotundum meritò ambigi potest: cum de ipso dici videatur, *Civitas in quadro posita est*. Duæ præterea illæ sphaeræ, ipso inferiores, superflue sunt existimandæ: sicuti bene probat Ovidius. Nam propter diversos motus, qui in stellis supponuntur, inventæ sunt: est autem impossibile naturaliter unum corpus diversis simul motibus cieri. Secundum accidens, seu figuram, & situm, Sphaera dividitur in rectam, & obliquam. Nam Sphaera sæpius intelligitur circumlorum caelestium, seu eorum qui in cælis mente describuntur, compago: quæ 6 circulis majoribus exsurgit, & quatuor minoribus. De his in voce *cyclus* nonnihil dictum est. Isti dum circum axem volvantur, ut dicit Euclides, sphaeram efformant. Sphaera recta respectu illorum dicitur, qui sub æquinoctiali degunt: quia neuter polorum magis altero ipsis elevatur, & eorum horizon interfecat æquinoctialem ad angulos rectos. Sphaera obliqua respectu aliorum omnium terram incolentium. Nam supra eorum horizontem unus elevatur polus, altero non viso: eorumque horizon interfecat æquinoctialem ad angulos impares, & obliquos.

SPHÆROMACHIA: *σφαιρομαχία*, *sphaeromachia*, latinè penultima correptâ, nisi Græcos, ut in his asolent, in accentu velimus imitari. Pilare certamen.

ariel.

Ex. 25. 31.

Elem. l. 1. Def. 14.

Def. 19.

Ap. 1. 16.

L. de Cælo. p. 4. Cæli. 1. 2. 7. & 4.

verti potest: à sphaera, pila, & μάχη, madoho, pugna. Quemlibet pilae lusum significat, ut in sphaeristerio, harpasto, & aliis, qui ad honestam animi relaxatio-

Gen. 14.

In Gen.

Gen. 35.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

In Gen.

SPHÆROTHER: σφαιροθήρ, sphærotēr, p.l., corrigia calceamenti, ligula. Ejus origo est à verbo σφαιρέω, sphæroō, conglobo: ab ejus nempe tertiā personā præt. passivi. Si verd σφαιροθήρ, sphærotēr, cū omicro, & latine penultima correpta dicatur, sphærolam, prout apud 70 in voce sphæra; expositum est, significabit. Ubi Noster habet: A filo subtegminis, ut que ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus qua sua sunt; Septuaginta legunt εὐσφαιροθήρ, εὐσφαιροθήρ, hōos sphærotēs hypodēmatos usque ad corrigiam calceamenti; & apud D. Chrysostomū, usque sphærotērem calceamenti. Postea quid sit sphæroter explicat: Sphæroterem solent vocare apicem calcei qui in acumen definit. Quo calceorum genere barbari consueverunt uti. Hebraeus nostro Textui consonat, serōch nāngal, idest corrigia calcei: ita ut sphæroter potius sit corrigia, quā res vilissima denotatur: atque, ut ait idem S. Pater, magna Patriarche in contemnendis divitiis virtus indicatur.

SPHINX: σφίγξ, monstrum quoddam virgineā facie, quadrupes, quod ænigma proponens eos, qui non poterant respondere, devorabat. Hoc tandem ab OEdipo fingunt vicium, & occisum fuisse. Dicitur sphinx à verbo σφίγγω, sphingo, stringo, collostringo: ed quod suis propositionibus, & ænigmatibus valde constringeret interrogatos, Formatur autem à secundā personā præt. pass. σφίγγω, sphingo, contritus fuisse: hincque sphinx oritur, abiecto prius augmento. D. Augustinus recensens fabularum figmenta eo tempore exorta, dum Judices Hebrais præesse ceperunt, asserit etiam tunc temporis ortum fabulam traxisse de OEdipo, qui monstrum quoddam, quod sphinx dicebatur, humanā facie quadrupes, solatū qua ab illo proponi solebat velut insolubili questione, suo precipitio perire compulserit. Et hinc ortum proverbium, OEdipo conjectore. opus est: dum aliquod ænigma difficile solvendum est.

SPHRAGIS: σφραγίς, sphragis, sigillum, signaculum, signum, annulus signatorius. Hujus etymon à verbo σφράσσω, sphrasō, munio deducit, quasi sphragis diceretur. Accipitur ergo, etiam apud aliquos Latinos, pro sigillo, simbolo, & notā impressā: & quia Baptismus Fidelem ab infideli discriminat, & characterem imprimi, sphragis quoque vocatus fuit. Cujus rationem tangit D. Nazianenus, ed quod sit conservatio, & dominationis designatio. Ab hac voce fit verbum græcum σφραγίζω, sphragizō, obfigno, pro confirmo: quo verbo in Textu græco rei certitudinem, veluti cū instrumentum obfirmamus, Apostolus significare solet. Eodem verbo tamen characteris denotat impressionem, specialiter in Confirmatione. Itā de Confirmatione S. Ambrosius, & alii exponunt D. Paulum dicentem: Qui unxit nos Deus: qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Ubi Græcus σφραγίζω, sphragizō, qui obfignavit: aoristus nempe prius participii ejusdē verbi sphragizōmē. Si-

L. de his qui mysticis initiati sunt. 2. Cor. 1.

gillavit enim, seu obfignavit Deus, in Confirmatione, signo Crucis in fronte, & in animā indelebili caractere.

SPITHAMA: σπιθαμή, spithamē, p. b., palmus, seu mensura, quæ fit à pollice ad minimum digitum manu extensā. Formatur ista vox à verbo σπίζω, spizo, extendo, expando. Vocatur & doctans à Latinis, quia est 12 digitorum, seu trium palmorum minorū, nempe contractorum; hebraicè dicitur zéretb, mensura palmi, seu semicubitus. Spithamus in masculino dixit Augustinus, dum id quod noster Textus ait, quodd Rationalē debeat esse quadrangulum, Mensuram palmi habebit tam in longitudine, quā in latitudine; ipse legit, Spithamus autem longitudo, & spithamus latitudo. Et addit, Latini quidam interpretati sunt, mensuram extente palmae, à sine pollicis, usque ad finem digiti minoris. D. Aug. eam lectionem haulit à 70, qui in suo Textu græco dicunt, σπιθαμὴ τὸ μήκος, καὶ σπιθαμὴ τὸ εὖρος, spithamēs tō mékos, & spithamēs tō téuros, idest, palmi longitudo, & palmi latitudo.

SPONDEUS: σπονδῆ, spondē, p. l., propter dipthongum. Pes metricus duabus longis constans: itā vocatus à σπῆνδῆ, spondē, libamen, sœdus. Nam spondeus libationibus, & sacrificiis, quibus aliquando fœdera firmabantur, adhiberi solebat: putā quia versibus, multis spondeis constantibus, tunc utebatur. Quo pede in suis versibus scribendis usi sunt Hagiographi nonnulli: ut ait D. Hieronymus de libro Job, quod ferè in toto libro sint versus hexametri dactylo, spondeoque currentes.

SPONGIA: σπυγία, spongia, p. b. Hujus etymologiam aliqui trahūt à verbo σπῆνω, sphno, extraho, & σπῆ, hydrā, humida, ed quod exsiccando extrahat humida. Alii tamen à verbo σφίγγω, sphingo, stringo, deducunt. Certum quippe est spongiam magnam exsiccandi vim habere, & ided vulneribus ad sanguinem sistendum imponebatur. Eā de causā in monte Calvario spongiam cum aceto paratam habebant, partim ad sanguinis fluxum in crucifixorū vulneribus sistendum, partim ad eos aceto refocillandos. Milites tamen etiam illudendū causā Christo acetum obtulerunt in spongiā: & ut sanguinem sistendo, & animos addendo, diutius animam ageret in tormentis. Ided unus ex eis accepit spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere.

SPUDIASTES: pro hac voce citat Magri D. Hieronymum, atque fautorem, & amicum explicat. Rectius tamen σπυδαστής, spudastēs, idest fautor, factiosus, exaratur. Fit enim à verbo σπυδαίζω, spudāzo, studeo, serid ago, observo, curo, colo, fauco alicui, &c.: cujus tertia persona præt. pass. σπυδαίστη, spudāsta, & hinc rejecto augmento spudastes. A primā verd fit spudasma, studium, res studiosè affectata, & in plurali spudasmata dicuntur opuscula.

STACHYS: στάχυς, spica. Etque nomen propriū yiri ab Apostolo dilecti, de quo dicit: Salutate Stachyn dilectum meum. Nec mirum si spicam Eleætorum frumento plenam dilexerit Apostolus, qui eo sine Dei verbum tantis laboribus ferebat, ut similes spicas cœlesti tritico gravidas in Ecclesiā Dei faceret pullulare. Et ista quidem spica etiam electos saturavit. Nam Stachys primus Byzantii Episcopus à S. An-

Gen. 37.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

S. Andreæ creatus, etiam Martyrologio 31 Octobris inscriptus est.

STACTE: στατή, statē, gutta. Ejus origo est à verbo σταίζω, stazio, fundo, cujus tertia persona præt. pass. σταίω, statō: hinc stactē genus odoramētū, gutta, seu lachryma myrrhæ, adeoque liquor myrrhæ purissimus, & subtilissimus. In Palestinā erat stactē copiosa, sed pretiosior in Ægypto: & ided negotiatores Israhelitæ de Galaad, nobiliore, & ferti-hore Libani parte, portabant aromata, & refinam, & statē in Ægyptum. Ubi 70 legunt, & cameli eorum pleni erant (σταίω, σταίω, σταίω, σταίω, σταίω) aromatisibus, & refinā, & statē. Textus hebraicus habet vocem lot, idest massiche, stactē, ladanum. Non erat tamen stactē itā in terrā Chanaan obvia, ut nō in magno pretio haberetur: & inter munera quæ Jacob jubet à filiis suis Josepho, nondum agnito, ad eum propitium habendum, deferri, enumerat itactē. Erat etiam unum ex sacrum thymiana componentibus, quod hebraicè uadaph, idest stactē, stilla, in hoc loco à radice nataph, stillavit, appellatur. Eam aliis Interpres noster latino nomine guttam vocavit, in illo nempe Psalmo de Christo, & Ecclesiā cōposito: Myrrha, & gutta, & casta à vestimentis tuis. Hic etiam à 70 stactē dicitur, sed hebraicè abulōb, idest santali, arboris præstantissimæ, odoris grati, & alii cum Pagnino vertunt aloē. Vestimentum autē Christi est humana natura, à quā suavissimi virtutū odores emanabant. Ab hac voce fit stacteus, stactus, quasi myrrhæus, seu illo odorato myrrhæ liquore fragrans. Aptissimum duorum S. S. Martyrū nomen, qui mortificatione myrrhā conditi, vitam immortalem, & incorruptibilem affectu cœlestis odoris fragrantiam toti Orbi intulerunt.

STADIUM: στάδιον, stadiōn, p. b., octava pars miliarii, locus exercitii Athletarum, & nonnunquā pro theatro accipitur. Derivatur à verbo σταίω, statō, stio, stito, substō, à quo & stasis, stas, statio: videlicet à secundā personā præt. pass. σταίω, statō, à quā rejecto augmento stasis. Stadium ergo dicitur, quod eo emento sitatur, aut quod in eo fiat statio. Et primo quidem significat talem miliaris partem: ac duplex erat, græcum, & romanum. Græcum constabat græcis passibus centum. Cū autem passus græcus esset sex pedum, stadium græcum ex 600 passibus constabat. Per passum intelligo compositum ex duobus gressibus. Singuli gressus apud Romanos duobus pedibus cum dimidio constabant, & duo passum romanum compositum formabant: & apud Romanos stadium talibus passibus 125 componebatur. Et sic octava pars erat miliarii, ad tales passus mille se protendentis. Stadium præterea erat curriculum, seu locus in quo stadiodromi, stadiodromi, latine stadiodromi, p. b., cursu contendebant. Itā quidem isti vocati à stadio, & stadiodromos, cursus. De hoc loquitur D. Paulus dum ait: Qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium. Itā stadium est hæc vita nostra, in quā sic currere debemus ut comprehendamus: in quā concitato cursu, nullis mundanorum passionum obicibus præpedito, ad supernæ vocationis bravium, ad cœlestis gloriæ metam contingere debemus. Ex cognitione longitudinis unius stadii, locorum intervallum potest intelligi, ubi de stadiis fit mentio. Itā

Gen. 37.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

Gen. 43.

castellum illud Emmaus, quod erat in spatio stadiorum 60 ab Jerusalem, ab hac sanctā Civitate septem miliaribus cum dimidio distabat. Obscurior est ille locus de cœlestis Jerosolymę mensurā: quam arundine aureā mensurā est Angelus per stadia 12 millia, sicque per miliaria mille quingenta. Erat hæc mensura civitatis diameter, & ad literam urbē tantæ magnitudinis describit, ut merito exclamet Propheta Baruch: O Israhel, quā magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius! Et quamvis totum cœlum empyreum domus Dei dici possit, quod plusquam decies centies millies totum terre globum facile magnitudine superat; tamen verissimilius est, in aliquo ejus loco tam amplo, Paradisi delitiis ineffabiliter affluente, & ineffabilibus ornamentis inestimabiliter instructo, Beatos esse congregandos. Quod si cum Alcazare, & Tirino, ex angelicā mensurā calculum inire velimus, & quamvis habens in diametro 1500 miliaria, erit capax incolarum, quantum duo civitatum milliones, urbem Hispaniæ magnitudine æquantes, capere possent: seu quantum duo milliones talium civitatum, quæ centum incolarum millia suo circūitu eommodè complectuntur. Adeoque cœlestis illa Jerusalem esset capax, plusquam bis centies millienorum millionum incolarum. Qui numerus est tam magnus, ut ad eum explendum vix sufficerent à Mundi exordiis ad ejus finem sex annorum millia, etsi singulis horis per Orbem univèrsam quatuor hominum millia salventur. Stadium etiā pro viā, aut semitā poni videtur.

STATER: στατήρ, statēr, nummi genus, & ponderis significat: cujus tertia persona præt. pass. σταίω, statō, & ablato augmento syllabico ab eā fit stater. Erat autem nummus semunciam pendens, quamvis eodem nomine dictus aureus aticus duas continens drachmas. Hoc nomine utebantur Persæ, & Macedones, & ab his postquam Græci in Judæam irruerunt etiam siclus hebraeus (seu shekel, siclus, à radice sciakal, pendit, appendit, libravit) quatuor drachmarum, stater dictus est. Unde de agro illo tempore oblationis babytonicæ, in carcere à Jeremiā empto, dicit Scriptura, aut Propheta de seipso: Et appendi ei argentum septem stateres, & decem argenteos. Hebraeus ait, septem siclos, scekalim, & decem argenti. Cui concinunt ipsi 70, καὶ ἐσθον ἑπτὰ σέκελ ἀργύρου, & statui ei septem siclos, & decem argenti. Siclus certè quatuor drachmas continebat: quare cū medium siclum solvere Judæi capitatum pro Templi expensis solerent, illum postea à Romanis subjugati, eis quotannis pendere coacti sunt. Erat illud didrachmum quod à singulis exigebatur: de quo Petrus fuit ab illis qui didrachmum colligebant pro Domino requisitus. Christus autem, nolens eos scandalizare, voluit pro se, & Petro solvere, dum eum mittens ad mare admonet, quod in ore primi piscis hamo capiendi, invenies staterem: illum sumens da eis pro me, & te. Erat nempe stater duplex didrachmum: ut etiam hunc locum explicat Augustinus: Stater ponderis genus est habens quatuor drachmas. Hæc Sanctissimus Pater mysticè pro omnibus exponit super illa verba, Domine restitue pro me intelligens per primū

Aug. 16.

Reg. 9. 8.

דבוק
שקל
שקל

Sched. fa-
propoph.
17. 7. 1.
30.

1. ev. 15. 36

Prov. 11. 1.

מזנה
מירמח
פ. 1. 1. 23

piscesm Christum Jesum, de qua ad piscem allusione nonnihil in voce *Sibylla*. Primus surgit de mari, primogenitus ex mortuis, in ore ejus duæ didrachmæ reperuntur. In ore ejus, inquit, invenimus quatuor evangelia. *Istis quatuor drachmis ab exactione hujus seculi liberamur; per quatuor evangelia debitorum non remanebimus. Ibi enim peccata nostra omnia solvantur.* Ex his patet quantam stateris partem unam drachmam fuisse, seu octavam uncie partem, adedque decimam partem scuti argentei. Exiguam sanè immensum, quod Samueli oblaturus erat Saul, ut sibi futura panderet. Ità quippe dixit Saulis servus; *Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis viam nostram.* Ubi Textus hebraicus habet *revangh sekel*, idest quarta pars sicli: sicuti 70 legunt *רמטון אהרן ארבעה, רבארון סעלם ארבעה*, idest quarta pars sicli argentei. De figurâ verò, & inscriptione stateris apud Hebræos, aliquid colligi potest ex his quæ refert Aloys. Novarinus de siclo, quem aliquando cum gracis literis ex una parte, & hebraicis ex alterâ, tempore nempe domini Græcorum excusum, dicit repertum fuisse. Et Rabbi Moyses Alesiarin in Responsionibus suis ita scribit: *Scito quid venerunt in manus meas numismata nonnulla diversarum specierum, tam siclorum, quam hemisiclorum, in quibusdam eorum scriptura erat, anno tali consolationis Sion, anno tali regis talis. Vidi quoque in uno figuram palma in fasciculum collecta, & citri ex uno latere. Dixitque mihi Judæus quidam in scriptura illâ persutus, quod ex una parte scriptura erat græca, cum impressione græcorum insignium, & ex aliâ scriptura hebræa. Videtur autem mihi quod hoc factum est cum græcis serviebant.* Ità ille, In aliquibus siclis nomen Jerusalem inscriptum cernitur in hunc modum, *Jerusalem sancta; obversâ verò facie, siclus Israël.* Probabilius est, cum scriptura de aureis, aut argenteis loquitur, siclos intelligere; sicque 30 argentei pro quibus Judas Dominum vendidit, essent quindecim uncie argenti, seu Julii Romani 120.

STATERA: *στατήρ*, p. l., instrumentum ad pondus explorandum satis notum. Ab eodem verbo *stemi* originem ducit, quod, ut diximus, inter alia significat ponderare, vel appendere. Ab eadem radice fit *statim*, *staticè*, *statica*, p. b., ars ponderandi; nam *staticos* ponderativum significat. Inter alia Domini mandata, Judæis intimata, unum est, ut *statera iusta*, & *æqua sint pondera*: 70 dicunt *שקל דולא זיקא דיקא*, *stateræ iustæ*. Nam *statera dolosa* abominatio est apud Dominum: secundum 70 græcè *Στάρι δολοῦ, στί δολοῦ*, idest lances doli, seu dolosæ abominatio coram Domino. Sic in duali scribit Hebræus *mozené mir mibh*, idest lances doli, seu dolosæ. Sapiens volens ostendere omnia esse in manu Dei, & quod ipsi libuerit facillimè inclinari, ac universa uno nutu posse deleri, sicut omnia uno verbo facta sunt, ait: *Tamquam momentum statera, sic est ante te orbis terrarum.* Textus græcus legit *ὡς ποῦδον ἀναστῆσαι, ὅς ρηοπέ ἐκ πλαστῆσαι* (idest tamquam momentum ex stateris) *totus mundus ante te*. Aliqui intelligunt ipsius stateræ linguam, quæ ad dito exiguo pondere in aliam partem inclinatur. Ostendit verò maximam omnium creaturarum à

Deo dependentiam, & maximarum etiam rerum persistantiam, si ad infinitam Dei potentiam, sapientiam, & majestatem considerantur. Non tamen hinc sequitur, ut vult Alarcon, Aldrete, & alii nonnulli, nihil esse legem creaturis intrinsicam, ratione cujus, voluntariè aliquibus à Deo creatis, & præsuppositis, ipse teneatur ex naturâ rei ad quædam potius, quam ad alia operanda. Quam necessitatem voluntariè ipse sibi imposuit, aliquas creaturas voluntariè creando. Cum igne v. g. creato potius, ex naturâ rei, ad caloris, quam ad nigoris productionem concurrere tenetur. Communis quippe S. S. Patrum, & Theologorum sententia est, quam fusè explicat, & propugnat Esparza, quòd in naturâ rerum creaturarum detur lex quædam, & necessitas intrinseca, ut pierumque saltem certi subsequantur effectus, neque Deum esse liberum, ut factâ quacunque suppositione rei creatæ, promiscuè semper quemlibet effectum producere possit. Quem ordinem Deus, nisi ad finem aliquem superiorem, & meliorem eum invertendo, ut sit in miraculis, observare teneatur. Aliàs ex naturâ rei, pro momento sequenti, abstrahendo à quâlibet revelatione, non esset magis certa Universi conservatio, quam annihilatio. Quamvis absolutè Deus sit Dominus Universi suo nutu annihilandi, nullâ suppositâ revelatione, aut promissione, aut creaturarum rationallium ad finem æternum ordinatione. Sicque non solum facile potest aliquas creaturas, aliis superstitibus, si aliquis melior finis adesset, & ita requireret, annihilare; sed ipsum integrum Universum, à supradictis suppositionibus abstrahendo, tamquam stateræ momentum, ad nihilum inclinare. Tunc enim omnem creaturam auferendo, omnes leges creatas tolleret. Sed sicut Christus omnia portans verbo virtutis suæ, omnia in staterâ suæ justitiæ appendit, in quâ multi cum Baltasare minus habentes inveniuntur, sic demon, vel quilibet ejus emissarius, eò injustior, quòd justitiæ simulanda studiosior, & eò iniquior, quòd rectius æquitatis stateram portare se fingit. Talis erat ille insidens equo nigro, S. Joanni representato, per quem multi Interpretes hæreticos intelligunt, qui errorum tenebris nigrescentes, candidæ veritatis, & justitiæ pretextunt amorem: *Et ecce equus niger, & qui se debat super illum habebat stateram in manu sua.* Nam angelus apostata cum hæreticis suis sequacibus, fallacijs maxime, & simulatione simpliciores decipit. De quibus Augustinus, si modò ipse est hic liber, ait: *In equo nigro intelligitur populus sinister Diabolo consentiens, quòd autem stateram habebat in manu, hoc idem est, quia dum se fingunt mali justitiæ libram tenere, sic plerumque decipiunt.*

STAUROCINUS, p. b.: vox formata à *σταυρός*, *staurós*, idest crux, & *κινός*, aut vestes crucibus exornatas videtur significare. Hæ quidem aliter polystauriæ dicebantur à *πολύ*, *poly*, quòd pluralitatem significat, & *staurós*, crux, quali multarum crucium. Tales voces in Anastasio Bibliothecario reperuntur. Stauron autem, vel potius stauros, erat una ex notis illiteratis, quæ, ut in voce *lemniscus* diximus, in Scripturis sacris solebant apponi. Crucis enim erat character, & in eo loco vaticinium de Christo fieri significabat.

Lat. 9. 14.

Ap. 6. 1.

In Apoc. Hom. 6.

STA-

STAUROLATRA: *σταυρολάτρης, staurolâtres*, latinè in prosâ penultimâ correptâ, quamvis in verbi produci possit. Est Crucis adorator, à dictâ voce *staurós*, & verbo *λατρεύω, latréuo*, servio, colo. Et si omnes Orthodoxi hoc nomine, ex vi sui etymy, gloriosè donari possint; tamen specialiter dicitur de quibusdam hæreticis Armenis, qui solam Crucem volebant adorare.

STAUROPATA: *σταυροπάτης, stauropatēs*, latinè penultimâ communis, ut in voce *peripatus*, asseri potest, et si melius corripri videatur. Ità dictus Crucis pessundator, qui Cruci est injurius, ejusque temeris: ut potest à voce *staurós*, & verbo *πάσσω, patio, pefundo*, calco. Ita vox omnibus Iconomachis adaptari potest: sed particulariter stauropatæ illi nuncupati qui per Crucem pejerant. Et ità in octavâ Synodo generali stauropatæ vocati illi Episcopi, qui contra juramentum supra Crucem emissum, cum impio Photio communicabant.

STAUROPEGIUM: *σταυροπέγιον, stauropégion*, p. b., Crucis fixio. Nam verbum *πέγω, pégo*, idem significante. Hinc stauropégium dicta illa cæremonia, dum Episcopus, in loco ad templi fabricam destinato, Crucem erigit: & ità de quâlibet Crucis erectione, aut fixatione dici potest.

STAUROPHYLAX: *σταυροφυλάξ, staurophylax*, latinè penultimâ correptâ, et si græcus in eâ ponatur accentus. Est Crucis custos, à *σταυρός, staurós*, crux, vallus, palus ligneus fixus, & erectus, & à voce *φυλάξ, custos*. Erat dignitatis nomen in Ecclesiâ Jerosolymitanâ, quâ decorabatur ille, cui sacram Christi Domini Crucem custodire incumbebat. Eo titulo quoque ipsum Patriarcham decoratum fuisse ferunt.

STEGA: *στέγη, stége*, casa, solarium, tectum, contignatio, à verbo *στέγω, stégo*, tegeo, operio, tueor, contigno. Per stegan Græci quæcumque nos ab aquâ celesti tuentur, sive regulas fideles, sive tabulas, sive stramenta, intelligunt. Item camera, domus, aut ædes hac voce designantur. V. *Tristogus*.

STEGANOGRAPHIA: *στανογραφία, stegano-graphia*, latinè penultimâ correptâ, nisi græcus accentus ex usu legitimo in eâ retineatur. Est arcanorum, & secretorum scriptio, modus scribendi obscurus, intelligibilis, & impenetrabilis. Nâ *steganós*, dicitur densus, angustus, tectus, secreta continens, impenetrabilis, & *γράφω, grápho*, scribo. Unde & libri steganographici dicuntur, qui sunt intellectu admodum difficiles, arcana, & secreta valde occulta & impervia continentes, sola illis nota qui scripserunt, si modò seiplos intellexerunt. Hisce vocibus utitur inter alios Caramuel, ad aliquorum Doctorum, terminis obscuris utentium, & doctrinâ obscuriorem, in aliquibus difficultatibus profitentium, scripta sugillanda. *Steganós* autem dicitur à voce *stége*, de qua supra, idest tectum, locus in navi conteclis: & ità rem denotat valde cooperatam, & reconditam. Arcanum scribendi modum, seu per ciphras steganographiam Jo. Trithemius nuncupavit. Tales hujus Doctissimi Authoris libros in suis de Architecturâ Tractatibus, idiomate Hispano conscriptis, propugnat omniscius, penè dixerim, Caramuel, Tract. i. Art. 7. p. 1.

STELA: *στήλη, stéle*, columna, & propriè pilastans in monumentis, imago, lapis titularis. Hujus etymon à verbo inusitato *στῆναι, sthénai*, statuo, pono, pro quo *ισμεύω, hystemi*, est deducendum. Ab hac voce sit verbum *στηλίτιος, sthilitéio*, noto, scribendo aliquem infamiâ noto, scilicet in columnâ in alicujus vituperium: atque hinc vox *στηλίτιος, sthilitéio*, famosus, injurius, infamator. Quare duæ illæ Orationes invectivæ, quibus D. Greg. Nazianz. impium Julianum meritò persecutus est, sthilitéiæ dictæ fuerunt. V. *Stelographia*.

STEOLOGRAPHIA: *στελογραφία, stelographía*, latinè penultimâ correptâ in rigore, quamvis in similibus terminationibus plerumque græcus accentus licitè usurpetur. Est tituli inscriptio, seu scriptio in stelâ, à dictâ voce *stela*, & *γράφω, grápho*, scribo. Ità in Gloss. Cyr. Potest & sumi pro fœderum in ipsis stelis inscriptione. Nam stela propriè fuerunt lapideæ pilæ surrectæ, in quibus fœdera scribi solebant. Ulp. sicuti ff. si serv. vin. columnas struiles appellat. Tales stelographias in lapidibus calce levigatis, transacto Jordane, Dei jussu fecerunt filii Israël, ut semper fœderis cum Deo initi recordarentur, ejusque legem observarent.

STEMMA: *στέμμα, stémma*, corona, ornamentum, stirps, vitæ insignia, imagines. Derivatur à verbo *στέφω, stépho*, circumdo, coronado, cujus præter. passivus, *ἐστῆμαι, coronatus fui*: & ab hoc tempore, rejecto prius augmento, *stemma* formatur. In trigia dicitur stemmata, quia sunt alicujus prospiciæ coronæ, & ornamenta, dum heroicorum facinorosa sunt symbola. Et hinc per metonymiam, signum pro re signatâ, stemma pro stirpe accipitur. Eo ferè sensu sanitur à Tertulliano, dum ironicè dicit: *Si Apollis stemma retraherem, non est, nisi non vetus ipse, quidam Marcion*, &c.: idest istius hæresiar. hæresis, successio, antiquitas, doctrina. Stemma etiam cognationum, Paulus Jurisconsultus appellat pistoriam, & descriptionem graduum cognationum legit de grad. & affin. Stemma vero, sive sanguis in labaris sunt antiquissima: & dum tribus Israël in deserto castrametabantur, ut ex Hebræorum traditione ferunt Authores, quatuor illæ tribus primariæ, quæ ad quatuor Tabernaculi plagas tentoria figere debebant, & ad quarum singularum latera duæ aliæ tentoria erigebant, sua vexilla, coloribus propriis distincta, gestabant. Illis nempe coloribus erant ornata, quibus erant insigniæ illæ gemmæ in Rationali, nomine cujusque tribus inscriptæ. Præter proprios colores alijs signis erant ipsorum labara depicta. Videlicet vexillum Judæ, signo leonis: Rubeni, hominis cum mandragoris: Ephraim, bovis: Dan aquilæ figurâ erat decoratum. Unde ad stemma tribus Juda videtur allusisse Patriarcha, dum ei benedicens agebat: *Catulus leonis Juda.* Et propter hanc rationem, inter alias, de Christo ex tribu Juda oriundo dicit Joannes: *Vixit leo de tribu Juda.*

STEPHANITES: *στανίτης, stanítis*, p. l., athleta coronatus, qui & stephanita dicitur à nonnullis. Est adjectivum à voce *stéphanos*, corona, de qua postea, est formatum: Hinc & stephanites agoni, certamen cujus bravium corona proponebatur. Tanto labore tantâ vi, tanto animo certabatur, ut vilis corona reportaretur. Quod advertit Apostolus dicens: *Et illi*

Deut. 17.

Gen. 49.

Ap. 5. 5.

1. Cor. 9. 25.

illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.

STEPHANOMA: στεφάνωμα, Stephanoma, latine propter omega, vocalem longam, penultimam productam, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, collocetur accentus in antepenultimam. Est corona, coronamentum, res ipsa ex qua fit corona, & coronarium genus oleris quodcumque foliaceum. Vox ista pullulat à primâ personâ præter. pass. verbi στεφανώω, Stephanoo, coronatus fui. A Stephanos verb, & verbo στεφανώω, lit στεφανώω, Stephanophoros, latine Stephanophorus, p. b., coronam gestans, coronatus. Tales erant illi 24 seniores, super thronos viginti quatuor: Et in capitibus eorum corona aurea.

Ap. 4.

Tales coronæ usque in finem perseverantibus sunt preparatae, & à justis etiam viventibus, cum jure ad rem, ut ita loquar, in spe possesse. Sed cum timore, & tremore salus operanda, cum facile deperdi possint. Hinc quemcumque justum admonet ille Sanctus, & Verus, qui habet clavem David, ad referendum nempe dignis ad coronas æternas aditum: Tene quod habes; ut non accipias coronam tuam.

Ap. 3.7.

W. 11.

Et ita Græcus habet στεφάνωσθε, Stephanon su, coronam tuam, Fides quippe cum cæteris virtutibus, donis, & gratiis, sumitur tenenda, ne alteri corona preparata tribuatur; aut etiam ne à malis, persecutoribus, & demonibus eripiatur. Hunc enim sensum quoque citata verba patiuntur. V. vocè Stephanus.

In Pf. 58.

3. p.

STEPHANUS: στεφανός, Stephanos, p. b., corona. Oritur ab eodem verbo στεφανώω, coronoo, cingo, prout in dictione itemma. Hinc verbum στεφανώω, de quo in vocabulo præcedenti, Idem D. Aug. de S. Stephano dicit: Primò Stephanus lapidatus est, & quod vocabatur accepit, Stephanus enim corona dicitur. Ex ipso nomine græco colligunt eum nativitate, & patriâ Græcum fuisse; & secundum Sanchez, & Salmeronem cognatus erat Pauli, qui Tarsis in Ciliciâ natus erat, Et satis est verisimile Stephanum saltem patriâ Græcum fuisse, ut & alios sex Diaconos: cum sic sicillius fuerit Græcorum murmur sopire. Inter septem primos Diaconos primus enumeratur Stephanus; Elegerunt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu Sancto; quem hisce, & aliis verbis miris laudibus Lucas extollit. Hic annotat Jac. Tiranus Stephanum dici plenum fide, ut potè triplici fide insignitum. Et quidem fide morali, quæ fidelitas vocatur, doctoris fuit (talit enim virtus erat ad suum ministerium idonea) secundò fide theologica: certid, fide miraculorum, id est, fide, ac fiducia in Deum ita excellenti, ut prodigia, & signa magna patraret in populo. Propter quæ magis Judæorum furor accendit, ut citius ad immortalis gloriæ coronam pertingeret. Est enim lapidatus anno primò à Christi morte, 26 Decembris, Eodem cum Stephano etymo Stephana gaudere potest: græcè στεφάνος, Stephanos, dicitur, estque, ut docet Theophylactus, viri Corinthii nomen, Fide, Charitate, & zelo celebris. De quo Apostolus ait: Baptizavi autem & Stephanum discipulum. Eum tali honore dignatus est, cum alium Corinthi non baptizaverit: & in ultimo hujus Epistolæ capite magnopere commendat.

1. Cor. 16.

STEREOMA: στερεώμα, Stereoma, latine propter omega penultimam productam, et si Græci ad hoc non

attendant. Est firmamentum, ita dictum in Textu græco à 70 Interpretibus, ubi Noster ait: Fiat firmamentum in medio aquarum. Formatur à præter. pass. verbi στερεώω, Stereoo, firmo, solido, consolido, quæ est esteroma, firmatus sum. Ad imitationem vocis istius græcæ Latinus dixit Firmamentum: cum aliàs vox hebraica rakiangh significet expansum, ed quod ait Sanctes Pagninus, est extensum, & expansum super terram. Videlicet à radice rakangh, extendit, expandit; & rakiangh, ait Buxtorfius, est expansum, celi scilicet in latum diductio, & extensio: unde ab Hebræis septem firmamenta enumerantur. Nihil ergo ex voce firmamentum pro celorum inferi soliditate. Et Oviedo dicit firmamentum non significare rem solidam, sed expansam ad modum laminæ: ed quod firmamentum sit idem quod expansio. Quod tamen magis voci hebraicæ, quam latinæ consonat. Stereoma significat etiam conglomeramentum, fulcimentum, soliditatem.

STICHARION: στιχάριον, p. b., tunica, præsertim illa, quæ in sacris functionibus pro albâ Græci utuntur. Et si nunc temporis alium coloribus tinctam ferant: quam tamen albo colore imbutam esse debere, ex ipsis Græcis probari posset. Videtur derivari à voce στιχός, Stichos, ordo: ed quod ecclesiasticis Ordinibus insigniti ipsum gestent. Ità scribitur in divinâ Chrysolomi Liturgiâ, & sticharion latine legendum. Origines autem quas profert Magri à στιχός, Sticho, tego, prorsus improbanda.

STIGMA: στίγμα, macula, punctum, nota. Fit à verbo σίζω, Stizo, pungo, percutio, signo; cujus præter. pass. στίγμα, Stigma, lignatus sum, & hinc stigma. Plerumque significat notas ex servilibus verberibus relictas, aut ipsis feryis ad insignendum incusilas: quas Gentiles aliquando, ut suis Diis se devoverent, & quasi eorum mancipia se profiterentur, sibi, uti Baal propheta, impiissimum cultu infligebant. In plâctu quoque mortuorum tales notas sibi efformabant: quod à Domino Judæis vetitum erat. Super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis. Textus hebraicus ait, & scripturam kangahangh, id est stigmatis, non facietis vobis: cui consonant 70, & incisiones (ἐπιπύχη, epi pliche) super animi, non facietis in corpore vestro (ἐπιπύχη, epi pliche) super animi, non facietis in corpore vestro (ἐπιπύχη, epi pliche) super animi, non facietis in corpore vestro. Scilicet ab eodem verbo σίζω, ut stichos, punctus, signatus, Sed gloriabatur Apostolus se Christi Jesu stigmaticum esse mancipium: Ego enim, inquit, stigmata Domini Jesu in corpore meo porto. Neipè cicatrices ex rot verberibus pro Christo toleratis, quibus se verum Christi servum satis ostendebat. De hisce notis ait Augustinus: Stigmata enim dicuntur nota quadam penarum servilium. Et postea: Nunc ergo Apostolus stigmata voluit appellare, quasi notas penarum ex persecutionibus, quas patiebatur. Propter culpam enim persecutionis, quæ persecutus erat Ecclesias Christi, hæc sibi retribu cognoverat.

STOA: στήλη, stola, porticus, fornix, testudo, porticus in qua ponebatur Atheniensium frumentum. Vox ista à verbo insulato στήλω, Steloo, sisto, firmo, trahi potest. Tres erant regales itoæ Athenis, quarum una Pæcile dicta, uti superius expositum est, in

Gen. 1.6.

De Civ.

Dei 1.9. c.

In Panario.

De Civ.

Dei 1.9. c.

De Off. 1.

3. c. Panget

Par. 2.

Lev. 19.

28.

De Civ.

Dei 1.9. c.

Gal. 6. 17.

In Exposit.

Ep. ad Gal.

De Civ.

Dei 1.9. c.

4.

Lib. de Mundo.

Orig. 1.8. c. 6.

In Panario.

De Off. 1. 3. c. Panget

Par. 2.

Lev. 19. 28.

Gal. 6. 17.

In Exposit. Ep. ad Gal.

De Civ. Dei 1.9. c. 4.

in qua Stoici philosophabantur. Idem apud Philosophum non solum Stoici, sed etiam ex Stoâ Philosophi dicuntur.

STOICUS: σοικός, Stoicos, p. b., adjectivum à dictâ voca stoa derivatum. Philosophi namque sic à porticu Stoici nuncupati: ed quod Zeno eorum antesignanus in porticu doceret. De his Isidorus asserit à tali loco, scilicet porticu, Stoicos esse dictos: Et hi rogant, inquit, sine virtute effici queantur: quæ beatum omnino peccatum uniformem esse asserunt. Hi etiam amentem cum corpore perire dicunt: asserunt gloriam æternam, cum se faciant non esse aternam. Epiphanius inter hæreses enumerat 20 ante Christum, inter quas ponit Stoicorum hæresim ordine quintam: asseritque eos dicere Deum esse mentem, quæ sit universæ hujus visibilis molis, celi videlicet, ac terræ, & aliarum rerum veluti in corpore anima: transiunt item eos tradere animarum à corpore in corpus. De Stoicorum opinionibus circa passiones in vocabulis pathema, & pathia, nonnulla dicta sunt. Quamvis enim communiter ipsis illa opinio attribuitur, quod passiones omnes malas esse dicerent; tamen eos vix, aut ne vix quidem, à Peripateticis dissidere ex Divis Augustino, & Thomâ demonstravimus. Eos vero honestum solum bonum existimasse Cicero testatur hisce verbis: Nam si bene honestum solum bonum est, ut Stoicis placet, si bene honestum, id est summum bonum est, quemadmodum Peripateticis videtur, ut omnia ex alterâ parte collocata, vix minimi momenti insister habeant. Idem Tullius in Stoicorum Paradoxo repetit: in quibus & hæc notanda ex primâ opinione manantia, quod assererent, Illi in quo virtus sit, ei nihil deesse ad beatè vivendum. Cum vero plane sapiens sit qui virtutem perfectè possidet, in qua omnes bonum conficit; ex hoc inferebant omnes stultos insanire, solum sapientem esse liberum, & omnem stultum servum, atque solum sapientem esse divitem. Et in his quantum possibile est humanæ rationi, supernaturali illustratione carenti, maxime appropinquant veritati. Nos etenim in verâ Sapientiâ, quam sapientiales Libri nostri describunt, omnem felicitatem sitam esse profiteamur, & omne pretiosum nihil esse in illius comparatione. De cætero Stoicorum errores fuere, quod sensum internum ab intellectu non distinguerent, & idem passiones esse malas affirmarent. Aut quod nullum bonum sit præter virtutem, quæ non nisi in animo est, adedque passiones esse malas, quæ virtutes non sint. In quo loquendi modo, sicuti Cicero in Libris de finibus bonorum, & malorum, Stoicos verbis magis, quam rebus adversus Platonicos, & Peripateticos certare convincit; ita dicit Augustinus: Videtur etiam mihi in hoc ubi quaritur, utrum accidant sapienti passiones animi, an ab eis sint prorsus alienæ, de verbis eos potius, quam de rebus facere controversiam. Sed Stoicorum opinioni, aut saltem loquendi modo insiliendo, certum eos passiones, tanquam à sapiente alienas explodisse, & inter eas præsertim misericordiam, ut fidem facit Augustinus: Nam & misericordiam Stoicorum est solere culpam. Quos alibi acriter arguit asserens, etiam si

miseriordia à misero corde etymologiam hauserit, non idem tamen in sapientem cadere misericordiam mente tranquillâ, nullis doloris aculeis incluctus, sed officio bonitatis additus, misericordiam actum exercet. Itaque quippe discurrunt: Stoici vero cum misericordiam quasi vitium deviant, quia officio suis moveri nequeant, si nec perturbatione commoventur, congelantur potius rigore inhumanitatis, quam rationis serenitate tranquillatur. Ille motus autem, seu perturbatio, quæ in misericordiâ reperitur, dum quis de proximi miseriâ tristatur, in sapiente ferviens rationi, virtutis evadit objectum. Unde optimè Cicero in Cæsaris laude dixit: Nulla de virtutibus istis, nec admirabilior, nec gratior misericordia est. Hanc, ut ait Augustinus, Tullius orator egregius virtutem appellavit, quam Stoicos inter vitia non puduit enumerare. Constat tamen ex libro Epicteti, nobilissimi Stoici (de quo etiam A. Gellius in historiâ de Stoico, in naufragii periculo expallescere, ac pavente) ex decretis Zenonis, & Chryssippi, qui hujus sectæ primatum habuerunt, confuscinato, Stoicos hujusmodi passiones in animo sapientismittere, quem tamen à vitis omnibus volunt esse liberum. Eas nempe concedunt, quando ex rebus terribilibus animo sapientis incidunt, & mentis officium præveniunt; ita tamen ut hic illis non consentiat, aut cedat, uti stultus qui eis mentis præstat assentium. Quod tandem in Peripateticorum verum de passionibus sententiam coincidit, seu, ut inter idem Max. Pater, fit consequens, ut hæc ipsi non putent vitia, quando sapienter sic accidunt, ut contra virtutem mentis, rationemque nihil possint, & una sit, eademque sententia Peripateticorum, vel etiam Platoniorum, & ipsorum Stoicorum, sed ut ait Tullius, verbi contraversi iam diu torquet homines græcos, contentiosius cupidiores, quam veritatis. Ex aliis Augustini operibus præterea constat, peccata omnia esse paria, Stoicos existimasse. Cujus opinionis forsitan ille Draco fuerit, qui ante Solonem Atheniensibus leges tulit, qui minutis furtis, æquè ac magnis, mortis pœnam statuerat: de quo dictum est, Draconem magis sanguine, quam atramento leges sanxisse. Sed ante exortos Stoicos, eorumque Coriphæum Zenonem Draco vixit, & Atheniensibus leges pronuntiavit. Id ipsum inter Paradoxa de Stoicis refert Cicero, eos equalia esse peccata, & rectè

De Mor. Ecc. Cath. 1.4. c. 2.

De Civ. Dei 9. c. 5.

Parad. 3.

De Civ. Dei 17.

De Verb. Dfisi Serm. 13. c. 7.

constituentibus, posuerunt bonum suum in virtute sua. Tales sunt philosophi, qui Stoici nuncupati sunt. Nam cum docerent virtutem, in qua summam hominis felicitatem ponebant, in arbitrio, & potestate cuiusque esse; manifestum eos in seipso beatitudinem statuisse. Illae duae sectae, cum quibus acriter ab Apostolo dimicandum fuit, ut alibi etiam annotat Augustinus, usque ad christianam duravere tempora: quas suo tempore sic asserit obmutuisse, ut vix commemoretur in scholis quae fuerint eorum sententiae. Inter Stoicos autem sic eminuit L. Annaeus Seneca Cordubensis, ut per antonomasiam apud plerisque Stoicus audiat. Fuit insignis, praesertim in Ethicis, Philosophus, Neronis Magister. Inter eius opera tamen liber de quatuor virtutibus moralibus falso recensetur: idem est dicendum de eius ad Paulum Epistolis, & vicissim Apostoli ad ipsum. Pisanae conspirationis insimulatus, iussu Neronis, ipsi facta mortis qualitate eligendi facultate, incilis venis sanguinem, & vitam, stoica constantia, anno illius Imperii 11, Christi 68, profudit. Epictetus denique Philosophus inter ceteros merito Stoicus acclamandus. Fuit ex Hierapoli Phrygiae, conditione servus (Romae quippe Epaphrodito Neronis familiari servivit) sed ingenio, & animo vere nobili, & ingenio doctus vir, quantum ullus inter Gentiles integerrima vita, ut & candidis moribus, atque doctrina, multorum Christianorum ora rubore suffundat. Totius Philosophiae praecipua hinc duobus avia, & a pax, a iustitia, & a pax, id est, sustine, & abstinere, asseverabat contineri. Scripsit Enchiridion, aut ut Simplicio placet, Arrianus eius discipulus elimavit, ex ethicis magistri praecipuis. Ad Antonini tempora vixit Epictetus, ad annum Christi circiter 128.

STOLA: στήλη, stola, vestis, habitus. Apud Graecos latius videtur sumi, quam apud Latinos. Nam apud illos etiam togam virilem comprehendit, cum apud Latinos, etsi prius quidem corpus tegebat stola diceretur, postea nomen ad honestiorum matronarum vestes fuerit translatum. Unde Cicero cuidam, nimium in vestitu muliebriter compto, exprobrat, quod cum togam induisset, statim verterit in stola. Sic Ildorus stola describit: Matronale operimentum, quod cooperto capite, & scapula, a dextro latere in levum humerum mittitur, stola autem graecae vocatur, quod superemittatur. Sed significatio graeca retinenda, cum in Scripturis pro veste quoque virili ponatur. Fit a verbo στέλλω, stello, mitto, instruo, orno: cujus praet. medium, si esset usitatum, στελλω, estola, diceretur, & inde stola. Videlicet eod quod, ut ait Ildorus, super humerum mittatur, vel cum sit plerumque vestis honoratior, eleganter instruat, & exornet. Ita Joseph Aegypti prorex, & mundi salvator acclamatus, stola byssina vestitus fuit a Pharaone. Et ipsi 70 legunt στήλην byssinαν, stola byssinam, stola byssinam: Textus autem hebraicus ait bigdê scese, vestibus byssi. Ipse Joseph postea a fratribus agnitus, singulis binas stolas dedit, ac Beniamino fratri suo, ex matre Rachel, 300 argenteos, cum quinque stolis optimis. Sicque 70 dicuntur stolas, id est, & quinque mutatorias stolas: secuti

Post. 56. post med.

Orig. l. 19. c. 15.

Gen. 41. 42.

Gen. 45. 22.

nempe Textam hebraicam, voce chabibith, quae mutatorias vestes significat, utentem. Aliquando tamen vestis vilior stola vocatur, ut satis intelligas, quantum ad omnes vestes, iuxta graecum significatum, nomen sit generale. Ita Baruch, liberationem Judaeorum a babilonica captivitate pronuncians, ait, Exite de Jerusalem stola luctus, & vexationis tuae. Ita quoque Graecus habet τὴν στήλην τῆς πένθους, & τὴν στήλην τῆς πένθους, id est, stola luctus. Quod autem plerumque, nullo addito, pro veste honoris, & gloriae sumatur, patet ex regis Assueri praeepto, de Mardocheo a se clesio Aman honorando: Festina, & sumpta stola & equo, fac ut locutus es Mardocheo Judaeo, Hebraeus habet levusc, vestem, & 70 primò non nominant stola, sed poltea, dum aiunt: Tulit itaque Aman stola, & stola. Ubi per stola vestem regiam intelligit. Nam prius Aman dixerat, exilimans se talem honorem consecuturum, eum quem rex vellet honorare, vestibus regis indui debere. Assuerus autem Amani imperavit: Cave ne quidquam de his que locutus es praeremittas. Ideò Christus Dominus vanitatem, superbiam, cultum superfluum, & ornatum, ambitionemque Scribarum vestitum insimulans, ait: Cavete a Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutare in foro, &c. Cum ergo stola praecipue vestem elegantiorum, & pretiosiorum designet, merito plerumque pro veste, Charitatis, aut gloriae symbolo, reperitur. Ut in parabolâ de filio prodigo ad sanam frugem redeunte, & patris misericordiam implorante, dicit pater, Cui proferre stola primam: Graecus habet τὴν στήλην τῆς πρώτης, stola primam. Puta illam eximiam vestem talarum, quae nobiliorum filii utebantur, & quam ante discessum induebat. Symbolum erat gratiae habitualis, quae cum tot donorum supernaturalium ornamentis, redditur poenitentis; Ad quod respicit Augustinus, de Adamo dicens: Proinde illi stola prima, aut ipsa iustitia est, unde lapsus est, aut si indumentum corporalis immortalitatis significet, etiam hunc illo sic amisit, cum propter peccatum ad eam pervenire non potuit. Stola vero, praesertim alba, gloriae, & immortalitatis specimina praebet. Ideò de illis Sanctorum Martyrum animabus, quae sub altari Joanni representantur, scriptum est: Data sunt illis singula stola alba, id est, animae gloria, cum ante corporis gloriam non induantur duplicibus. Dicuntur autem sub altari, nempe in secretiori caelestis Jerusalem penetranti, aut in choro, & loco Martyribus destinato, qui veluti sacrae Dei victimae fuerunt in holocaustu immolati. Nam cum jugulabantur, per altare holocausti, extra templum sub djo positi, designabantur; sed post eorum passionem in Sanctum sunt introduci, immò in altari thymiamatis, ante Divinitatis conspectum, honorifice sunt collocati. Non ergo ided sub altari dicuntur, eod quod nondum aeternam beatitudinem fruuntur, ut ex hoc loco inferre praetendit Calvinus, & ante ipsum Vigilantius (quam haereticum damnavit Innocentius III. Benedictus XI. aliis XII. atque Concilia Florent., & Tridentinum) sed per altare intelligitur locus sacratior in caelo, in quo Christus eminet, & sub ipso Martyres. Vel secundum Anselmum ipse Christus est altare, sub quo dicuntur

chabibith.

Baruch 5. 1.

Ethet. 6. 10.

levusc.

Ib.

Marcii. 13.

Luc. 15. 22.

De Gen. ad Luc. 6. 27.

Ap. 6. 11.

Innoc. 3. Cap. 10. de Baptismo. Bened. XI. Constit. 4.

cuntur esse Martyrum animae, tamquam dignitate, & gloria ipso inferiores: tum quia sub eius felicibus auspiciis, acceptis ab eo viribus, tyrannum & mundum expugnaverunt, insignes victorias retulerunt, caelestia trophaea crexerunt. Dum vero quiescunt, usque ad corporum in die iudicii resurrectionem, & plenam inimicorum Dei vindictam, datae sunt illis singulae stola albae, nempe beatitudo essentialis, dilatata gloria corporis ad mundi finem, quae erit alia immortalitatis stola, quatuor dotibus gloriosi corporis decora. Hocque D. Bernardus intelligit dicens: Acceperunt jam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur & nos. Calvinus tamen in hoc varius, sibi que dissentiens primum dixit, stultum esse hoc de Sanctis inquirere: postea Sanctos esse in caelo asseruit, & inquiri Deo ad fatietatem: sed tandem in Pnychopannychia, pag. 10., & 16, ait eos non frui Deo ad fatietatem, expectare siquidem eos ad diem iudicii. Attamen ex hoc ipso loco, quem contra nos urget, evidenter convincitur. Non enim solum S. S. Patres, & Interpretes stola illam de gloria essentiali intelligunt; sed satis constat ex Scripturis stola albam symbolum esse dignitatis, gloriae, ac maiestatis: ut ex Josepho, Mardocheo probari potest, & aliis. Praeterea idem Apocalypseos liber satis loquitur de honore, gloria, Agni praesentia, & familiaritate, Dei visione, (cui serviunt die, ac nocte) quibus Sancti accutur: de caelesti cantico quod resonare faciunt: quod sint ante thronum amici stolis albis, & palmae in manibus eorum, ut aliud addere non sit necesse. Nec refert quod videantur aliqui ex Antiquis contra nos esse. Si qui enim negant ante diem iudicii animas esse vere beatas, de completâ totius hominis beatitudine, quae non obtinetur absque corporis gloria, manifeste loquuntur. Ita ut sit plane stultus, & ridiculus error ille Calvini, usque ad diem iudicii nescio quo somno dormientes animas sanctas inducentis. A quo & vocem illam efforipavit abstrusam. Nam pnychopannychia animarum per totam noctem dormitionem innuit, a πνυχ, pnyche, anima, πᾶς, pas, omnis, & νύξ, nyx, nox: est pannychismos nocturnas vigilias significet. Verè ipse obdormivit, aut insanivit, qui talia scrutando, a Patribus, & Conciliis, & Scripturâ & Fide defecit. De mente D. Augustini non est quod ambigatur, cum disertis verbis dicat de Sanctis in caelo: Petunt autem de reprobis vindictam, quia optant venire diem extremi iudicii, & resurrectionem suorum corporum praestolantur. Et data sunt illis singula stola alba. Per stolas albas debemus intelligere mercedem baptismi, primum martyrii, mercedem aeternorum, & gaudium caelestis patrie. Habent ergo Sancti ante resurrectionem singulas stolas, quia in sola anima adhuc aeternam beatitudinem perfruuntur. Postea autem accepturi sunt binas, quando receptis corporibus immutabiles erunt in anima, & incorruptibiles in corpore. De hoc Is. in terra sua duplicia possidebunt. Ita S. Pater. Stola inter sacerdotis vestes propter quamdam stolae antiquae similitudinem dicitur, stola innocentiae originalis ad umbrans, funes Christi, ejuque jugum suave representans.

Serm. 3. de omni. Sanctis.

De Sanctis Innoc. Ser. 4.

STOMA: στόμα, os, bucca. Ejus origo trahi

potest a verbo τέμνω, temno, feco, divido, quod in praet. medio sine augmento faceret τέμνω, & hinc τέμνω, tomé, sectio. Dicitur ergo stoma, eod quod στίον, stion, id est cibum incidat. Per metaphoram stoma etiam cuilibet concavitate attribuitur, & ipse Paulus Diaconus stoma eveni usurpavit, pro ingressu deserti. Sic apud Aristotelem stoma pro ostio, & aditu: & apud alios stoma via, portus. Sicut autem apud Latinos os gladio ab incidendo, & mordendo tribuitur; ita graecè stoma ipsi adaptatur. Sicuti apud Lucam ubi Christus, obidionem Jerosolymitanam, & ejus excidium praedicens, ait, Et cadent in ore gladii; Textus graecus scribit, σέκου μαχάρας, stoma macheras. A στόμα fit δίτομος, distomos, p. b., duobus oribus donatus, & de gladio dicitur utrimque incidente, quasi ora duo habente. Veluti de illo Apocalypseos, qui duobus oribus, seu duabus aciebus erat terribilis. Et de ore ejus, scilicet Christi in throno judiciali sedentis, gladius utraque parte acutus exibat: ubi graecè distomos legitur. Ita sermo Dei penetrabilior omni gladio incipit, graecè penetrabilior super omnem distomon macheran exaratur. Distomos est ille gladius ex ore Christi procedens, judicialis scilicet sententia, ex una parte protegens innocentes, ex alia condemnans, & puniens nocentes. Sermo vero Dei, ut ait Apostolus, seu Logos ille, qui, ut Patres exponunt, est ipse Filius Dei, omni gladio distomo acutior, seu penetrabilior: quia omnia quae sunt in homine certissime, ac distinctissime cognoscit: omnes cogitationes, & cordis affectus pervadit: omnes motus additissimos animae a spiritus impulsibus evidentissime distinguit.

Lib. 1. 8.

Luc. 21. 24.

Ap. 1. 16.

Hebr. 4. 12.

STOMACHUS: στόμαχος, stomachos, p. b., vulgò solet accipi pro ventriculo, in quo cibi fit concoctio. Sed proprie gulam significat, aut superius ventriculi orificium, a quo & totus ventriculus appellatur stomachus. Ita vero vocatur a dicto stoma, os, & verbo χέω, cheo, fundo: quod in ipsum ex ore cibi infundatur. Ger. Vossius hanc vocem deducit a στενός, stenon, angustum, & μήχος, méchos, longitudo, quasi angusta longitudo. Pro qua citat Aristotelem lib. 1. de Hist. animalium, & primum fitulam quamlibet in corpore humano, veluti veteri, vesicae, &c., significasse contendit. In S. Scripturâ etiam pro ipso ponitur ventriculo: nisi forte pro ipso corde sumatur. Nempe dum illius Levitae loquer, uxorem suam domum reducere volentis, ait ipsi: Gusta prius paucillum panis, & conforta stomachum, & sic proficisceris. Textus hebraicus pro stomacho scribit lev, id est, cor: & 70 quoque legunt στήσον τὴν καρδίαν σου, sterson ten cardian su, id est, conforta cor tuum. Apostolus etiam Timotheo, frequentibus infirmitatibus vexato, scribit ut nondum aquam bibat, sed modico, inquit, vino utere propter stomachum: Quod autem immodico studio, & lectione, tum ob corporis plerumque incurvationem, & illius partis compressionem, tum ob spirituum copiam, continuè speculationi infervientium, & concoctionem deserentium, stomacho graviter nocetur; patet ex Augustino, qui Pauli Manichaei ridiculas opiniones lepidè explodens, etiam de rupto stomacho ipsi acriter insultat. Quamvis esset, ait S. Pater, acer ingenio, tamen legendo

Iud. 19. 5.

lev. 27.

1. Tim. 5. 23.

Con. Faust. l. 21. c. 11.

Gggg

sto-

struthione habet *chafidab*, quae pro ciconia, quamvis ab aliquibus etiam pro struthione ponatur: & 70 longè aliter legunt. Propheta verò Micheas ob Samariam brevi struthione vastandam, & radicibus excidendam (cùm Oziæ tempore prophetasset, & Samaria temporibus Ezechiae deleta fuerit) ait: *Etiam plantam velut draconem, & lucum quasi struthionem*. Serid siquidem alludit ad lucum, & stridorem struthionis, qui teste Eliano, cùm incautè in circumposita nido hastilia incurrit, voces valde lugubres emittit. Et ita Textus hebraicus habet, *chivonab jangandab*, sicut filiae struthionis: at 70 legunt, & *lucum* (ὡς θυγατέρας στρουθίων) quasi filiarum struthionum.

STYLITES: *στυλιται*, p.l., columnarius. Est enim adjectivum formatum à *στυλος*, *stylus*, columna. Ità vocati in Græciâ multi magis admirandæ, quam imitandæ austeritatis viri: qui super aliquam columnam diu, noctuque debebant, ferè semper erecti. Inter quos eminuit vir sanctissimus Simeon Stylites, qui multos annos in abstinentiâ incredibili super altam columnam transegit.

STYLUS: *στυλος*, *stylus*, columna, & ab ejus similitudine calamus, & graphium. Ejus originem aliqui eruunt à verbo *στύμι*, *hystemi*, quod stare, & statuere significat: à quo fit etiam *στύλη*, *stèle*, (non style, ut à nonnullis perperam exaratur columna, stela latinè vocata. Sed præsertim stela dicebantur ille columnæ apud Antiquos usitate, in quibus inscribebantur sœdera, & alia memoratu digna. Hæ in Scripturis aliquando vocantur tituli. Sed de stela superius tractatum est. Styli, seu columnæ Ecclesie, Apostolorum Principes Petrus, & Paulus à D. Chrysofomo dicti fuerunt. Stylus apud Latinos sæpius pro graphio sumitur: seu pro parvulo ferro, quo antiquitus in tabellis, aut plumbo, aut creta, characteres efformabantur, Et idèd Job, sermonum suorum æternum optans monumentum, ait: *Quis mihi det ut exaratur in libro stylo ferreo*. Hebraicè *ngbet* est stylus, aut calamus: Septuaginta verò dicunt, & *γρηγόριος*, *graphios*, en graphio sideris, hæ molitudo, idest, ut Interpretes eorum latinus vertit in stilo ferreo, & plumbeo. Styli isti ita formati solebant, ut unâ parte acuti essent, ad insculpendum idonei, in tabellis plerumque cerâ obductis: ex alterâ verò obtusi, & plani, scilicet ut si scripta non placerent, ducto sæpius ex illa parte stylo, delerentur, & rursus cera complanaretur. Quapropter ait per suos Prophetas Dominus, ob Regum Juda, & præsertim impij Manassis peccata: *Delebo Jerusalem, sicut de iis: i. sicut de tabula: & delens veritatem, & ducam crebris stylium super faciem ejus*. Nam per varias plagas stylium suum duxit Dominus super Jerusalem, vafiorum regum gladiis multos ejus cives trucidavit, & deleuit: donec tandè Chalæorum gladio civitas penitus excisa, & deleta fuerit. Allegoricè potest significare peccatores, non quidem de libro vitæ delendos (quia qui semel in illo scriptus est deleri non potest) sed penitus de libro gratiæ eradendos: qui etiam, ut docet D. Thomas, potest dici liber vitæ secundum presentem justitiam, ex quo delentur impij. Hocque sensu illud Psalmistæ potest intelligi: *Deleantur de libro vitæ iustum, & cum iustis non scribantur*. Ità ergo peccatores

ex hoc libro delendi, conterendi, & excindendi. Stylus præterea sumitur pro ipso caractere per ipsum exarato, nempe per metonymiam, tamquam causam pro effectu. Et ita possunt accipi illa verba Domini ad Isaiam, quibus jubet Prophetam describere in magno volumine, seu membranâ, quales erant Antiquorum libri, nomen pueri nascituri: quod erat, *velociter spolia detrahe, festina prædare*. Quo significabatur regni Syriæ, & Israelitici spoliationem, prædationem, destructionem, in mente Dei jam esse conceptam, *Sume tibi librum grande, & scribe in eo stylo hominis: velociter spolia detrahe, cito prædare*. Textus hebraicus hæc utitur voce *chêret*, quæ significat stylium, celum, typum, sculptorium instrumentum: & 70 dicunt, *ei vobis velociter detrahe, is israhel graphidi antropon*, idest, in eo stylo hominis. Ubi per stylium hominis optimè character humanus intelligitur, seu scriptura apud homines usitata. Stylus quoque sæpius apud Doctores accipitur pro ipso scribendi, & componendi modo, seu pro ipsâ phrase: ut accipit Terentius dicens, *An dissimili oratione sunt factæ, ac stylo*, Ubi in Proli.

Donatus discrimen inter orationem, & stylium explicans, ait, *Oratio in sensu, stylus in verbis, oratio ad res, stylus ad verbum*. Sic de Augustino dicitur, quod in duobus Libris de Genesi, contra Manichæos stylium mutaverit. Cùm enim in aliis contra hos hereticos libris sublimiore stylo eos insecutus fuisset, ut etiam simplicioribus faceret factis, in illis stylium demisit, & planiore phrase in illos investus est. Proprium stylium hoc sensu intellectum habent singuli Authores, ex quo à peritis facile dignoscuntur, & à supposititiis discriminantur eorum genuini partus. Sic multa opera denegantur Augustino, quod Augustini stylium non sapiant. Sic ipse S. Pater loquens de illorum rebaptizatione, qui ex hæreticis ad Ecclesiam Catholicam veniebant, ostendit se nosse phrasim legitimam Cypriani scripta dignoscere. Ità de illo anabaptistino dicit: *Nos tamen duos ob res non negamus illud sensisse Cyprianum, quod & stylus ejus habet quamdam propriam faciem, quæ possit agnosci, &c.* Sic inter Doctores satis frequenter vox *stylus* hoc ultimo sensu donatur.

STYPTICUS: *στυπτικός*, *stypticus*, p.b., stricivus, gustum astringens, spissandi vim habens, acerbus. Oritur à verbo *στυπώ*, *stypō*, adstringo, spisso, quod in tertîa personâ præter. pass. dicitur *εστύπησεν*, & hinc ablato augmento syllabico formatur *stypticus*. Quia verò acerbis, & austeris adstringunt palatum, & alvum, stypticus etiam acerbis, & austerum designat. Et inde factum est ut etiam stypticus dicatur homo difficilis, & morosus. Idèd vox ista, quæ in omnium ore versatur exponenda fuit.

STYX: *στυξ*, palus infernalis secundum Poetas, & in Arcadiâ ejusdem nominis. Vox ista mœsticiam sonat: à verbo *στυγώ*, *stugio*, odi, exhorresco, tristior. Ab ipso fit adjectivum *στυγιος*, *stygios*, & plerumque à Scripioribus sacris pro infernali usitatū. Unde Terullianus ait: *Planè stygiis paludes Poeta tradidit*. **SUPERICONICUS**, vox semilatio-græca, ita ut aliquid super iconem significet. Fit ergo à *super*, & *icon*, icon, imago, similitudo, statua, persona. Adèdque supericonicus omne additum denotat sculptum, scriptum, aut depictum super imaginem, aut

M. ch. 1. 8.

L. 14. c. 7.

chivonab jangandab

Job. 19. 23

ngbet.

Reg. 21.

1. q. 14. a.

3.

ps. 118. 29.

aut statuas. Sicque supericonicæ literæ, super iconam, seu iconem scriptæ. Dicitur etiam *supericonicæ*, similis, imaginarius, & ab eo supericonicus superimilem, seu superimagarium sonaret.

SYCAMINUS: *συκάμινος*, *sycaminos*, p.b., morus, arbor, quæ & græcè *μορῆ*, *moræ*, & *sycaminea* dicitur. Dicitio composita à *συκῆ*, *sycê*, ficus, & *μίνα*, *mina*, ficus parvæ. Sycaminus ergo, malè ab aliquibus sycamen, in fructu habet aliquam similitudinè cum ficu, & ut indicat D. Hieronymus, arbor est sui generis, peculiaris Syriæ, adèdque sycomororum, etiam sycaminum ab aliquibus appellatur. De quo in vocabulo sequenti. Aliàs sycaminus pro moro ponitur, & ejus fructus sycaminum, idest morum vocatus. Inde sycamina, idest mora, in vitâ S. Condati Anachoritæ.

SYCOMORUS: *συκόμορος*, *sycomoros*, p.b., est passim effertur acutâ penultima. A Græcis certè cùm *omicro* scribitur, quod semper est breve: tamen in sacris Eloquiis melius penultima producitur à cùm & apud Lucam per omegâ reperitur. Et D. Gregorius docet eam deductam à voce *συκον*, *sycou*, ficus, & *μορος*, *moros*, fatuus: adèdque sycomoros est ficus fatuus. Asserunt alii sic à moro, & sic vocatâ: quia cum utraq; arbore habet similitudinem. Et sic quoque penultima est longa, cùm prima in voce *morus* producatur. Sive morus dicatur à *μαυρον*, *mauron*, quod apud Græcos nigrum, aut obscurum significat, sive à morâ, èd quod tardè germinat inter arbores. Unde & prudentiæ hieroglyphicæ, cùm tunc germen emittat, quâdò à frigore lædi nō potest, passim habetur. Cùm tamen in græco sæpius per *omicro* scribatur, absolutè penultima brevis quoque pronunciari potest. Nam morus etiam in græco primâ brevi scribitur: atque sycomoros dici à ficu, & moro tradunt Plinius, & Dioscorides. Est autem ficus ægyptiæ prædulcis, sine granis, cujus magna erat in palæstinâ abundantia. Ut satis evidenter colligitur ex eo quod dicit Scriptura: *Salomon cedrorum præbuit multitudinem, quasi sycomoros, quæ nascuntur in campestribus*. Septuaginta legunt *ὡς τὰς συκάμινους*, *hos ita sycaminus*, quasi sycomoros: & ita Textus hebraicus ait *chafscikimim*, veluti sycomoros. Unde intelligitur sycomororum communem, & viliorum arborem fuisse: quare pauperiorum fabricæ subserviebat. Ejus fructus plebejus, & passim obviis, durus, & aliàs amarus. Idèd ferreis unguibus scalpebatur, ut radius solis penetrantibus maturefceret, & dulcesceret. Quapropter Amos propheta ut ostenderet se paucos, & tenui vultu contentum, nec spe lucri prophetare, aut divitiis inhære, uti Amasias vitalorum aureorum in Bethel sacerdos, dixit: *Non sum propheta, scilicet ex primo meo instituto, & non sum filius propheta, sed armentarius ego sum vellicans sycomoros*. Hic 70 legunt *συκάμινους*, *sycamina*, sycomoros, & Hebræus *scikimim*, à singulari *scikimith*, sycomoros. Est arbor humilis, sed mirè fecunditatis. Allegoricè significat Crucem Christi, & doctrinam evangelicam, ut docent Theophylactus, & Beda, mente, & contemplatione à Christianis perpetuè vellicandam, si fructus ejus suavissimos deglutare velint. In hanc ascendens Zachæus, quæ Judæis est scandalum, & Gentibus stultitia, morum Jesum videre, eum hospitio re-

2. Reg. 10. 27.

Amos. 7. 14.

Amos. 7. 14.

Luc. 19.

De Animâ c. 50.

cipere, & salutem in domum suam inferre.

SYCOPHANTA: *συκοφαντής*, *sycophantês*, ad verbum sonat ficuum delatorem. Nam *συκον*, *sycou*, ficus, & *φαντα*, *pheno*, defero, accuso. Ponitur verò cõmuniter à variis Authoribus pro calumniatore, & delatore: & *συκοφαντία*, *sycophantia* (latinè sycophantia, p. b. diceretur, nisi græcus accentus retineatur) calumnia, mendacium. Hinc apud Græcos verbum *συκοφαντώ*, *sycophantô*, latinè sycophantiffo, est calumnior, defero, accuso. Hæ voces vtriusmodi formatae videntur ab illo servo heri ficuum comestore, qui tamen infontem accusarat: sed in utroque potu aquæ calidæ vomitus provocatus fraudem detexit. Hæc in vitâ Æsopi leguntur, & apud Synesium. Alii aliter. Verus calumniator, & delator diabolus: de quo Chrysofomus ait, *Vides, quod si in prosperitate gratias egeris, sycophanta diabolus factum tuum extenuat*.

Serm. de Job, & Abraham.

SYLLABA: *συλλαβή*, *syllabê*, p. b., comprehensio. Ità dicta à verbo *συλλαμβάνω*, *syllambano*, concipio, comprehendo, verbo composito à *σύν*, simul, & *λαμβάνω*, capio, cujus apertus secundus *λαβών*, *elabon*, cepi. Unde dicit Isidorus, *Syllaba græcè, latinè conceptio dicitur, sive complexio*. Est enim syllaba tot literarum, quæ simul pronunciantur complexio, seu comprehensio. Fiunt autem syllabæ vel ex una, vel ex pluribus literis: & si quidem ex unâ, necessariò est una vocalis, cùm sine vocali consonans efferrî non possit. Una tamen vocalis non aptè syllabæ dicitur, sed potius henigramma, seu unilitera. Si plures verò literæ sint in unâ syllabâ, vel plures sunt vocales, ut in diphthongis, quæ tamen unam syllabam constituunt, dum unus sonus ex utraq; vocali formatur: vel una vocalis, & una, aut plures consonantes, quæ possint cum vocali uno sono efferrî, & unâ articulatione formari. Uti patet in voce *στύπος*, in quâ sex literæ unam syllabam constituunt. Ità ergo syllabæ ex literis formantur, quarum sunt complexiones: dictiones verò ex syllabis constituuntur: & sermo ex pluribus dictionibus constituitur. Quod si dicitio ex unâ syllabâ consistet, monosyllabæ dicitur: si ex unâ syllabâ, & solus, syllabæ aliquando synecdochicè pro literis, & epistolis ab aliquibus accipiuntur Authoribus. Quanta estimatio unius etiam syllabæ in Scripturis sacris faciendâ sit, admonet D. Chrysofomus: *Neque enim vel syllaba, vel apiculus est in sacris litteris, in cuius profundo non sit grandis quispiam thesaurus*.

Orig. l. 1. c. 15.

In c. Gen. 5. Hom. 21 in it.

SYLLABUS: *συλλαβός*, *syllabos*, p. b., index libri. Est ab eodem verbo *syllambano*, quod in aoristo secundo facit *συλλαβόν*, *syllabon*, concipi, comprehendere, à quo ablato augmento fit *syllaba*, & *syllabus*. Vocatur autem index libri syllabus, quia breviter complectitur quod in toto libro diffusius tractatur. Cùm aliàs syllabus quamlibet rerum complexionem significare possit: uti sunt argumenta, rem dicendam breviter complectentia. Unde *συλλαβικός*, *syllabicus*, p. b., syllabicus, comprehensivus.

SYLLEPSIS: *συλλεψίς*, *syllipsis*, conceptio, comprehensio. Pullulat ab eodem verbo *syllambano*: aut à *σύν*, *syn*, cum, & *λέψις*, *lepsis*, conceptio, quæ fit à secundâ personâ præter. pass. verbi *λαμβάνω*, capio. Syllepsis est figura apud Grammaticos usitata: estque cum id quod in oratione deest, è proximo assum-

Ep. 38. longè post med.

De Animâ c. 50.

De Eccles. Hier. c. 1. post med.

Habet enim & ipse divina actionis imaginem, atque figuram, sicut in Symbolicâ Theologia, juxta quatuor elementorum expositionem, plurimis documentis ostendimus. Senfus Scripturæ symbolicus idem est ac mysticus, de quo tractantibus nobis, quomodo Theologia symbolica non sit argumentativa, satis explicatum est.

I. SYMBOLUM: *σμβολον*, *symbolon*, p. b., nota dicitur à Cicerone, signum, convivium, insignia, tesserae, &c. Nam alia multa significat, ut in Lexicis cernere licet. Ridicula originatione à Petro Lombardo huic voci tribuitur: nempe à *syn*, simul, & *bolus*, quoddam quilibet Apostolus suum bolum contulerit. Derivatur enim à verbo *συνβάλλω*, *synbállo*, conjecio, committo, comparo, pacifico, confesso: quod componitur ex *syn*, simul, & *βάλλω*, *ballo*, mitto, jacio, jaculo. Symbolum dicitur etiam adjectivè pro confederato: & symbola substantivè sunt inter alia certæ tesserae, quæ dabantur à civitatibus quibusdam hominibus amicis, ut hospitaliter in civitatibus confederatis exciperentur. Præterea *σμβολαον*, *synbólaon*, est commercium, & pactum: unde *σμβολαγραφοσ*, *synbolagraphos*, qui latinè symbolographus, p. b., diceretur, est notarius: ed quoddam symbola, seu pacta describat. Sic ergo symbolus ponitur pro amico, & confederato. Ità dicuntur à Philosophis illa elementa symbola, quæ in unâ qualitate ex duabus magis intensis conveniunt: dum unum elementum habet illam qualitatem in summo, & aliud propè summum. Velut ignis, & aer in calore sociantur. Quo fit ut singula elementa habeant duo elementa sibi symbola, & unum disymbolum, quod in neutrâ cum alio concordat qualitate. Sed ut ad symbolum substantivè sumptum revertamur, cum sæpè pro figurâ, & signo sumatur; inde est quoddam sub se illas omnes argutias contineat, per unam rem aliam designantes. Et inde dicitur ars symbolica illa, quæ cum aliquo signo apparenti aliquem absconditum conceptum adumbrat: ut sit in emblematicis, hieroglyphicis, speciminibus, &c., de quibus eruditè Emm. Thefaurus. Necnon symbola pythagorica dicta sunt quedam quasi ænigmata, rei alicujus occultæ, ac reconditæ significatione. Hoc sensu dicitur illa Theologia symbolica, quæ per varias figuras, res nobis occultas utcumque secundum captum nostrum exponit: nempe per res creatas, & naturales in supernaturalia, & divina nos attollit. Et ità res illas vocavit Magus Areopagita, ejusque profert rationem. Neque enim aliter, inquit, *fus erat infirmitati nostræ lucere divinum illum radium, nisi sacrorum varietate velaminum* (quibus ad superiora ferremur) *opertum, & his quæ nobis familiaria sunt, providentiâ paternâ naturâ mortaliûm sese accommodante, vestitum.*

2. Sed magis propriè Sacramenta symbola dicuntur, quæ sicut sunt signa rei sacræ; ità quantdam specialem cum re significatâ habent analogiam. Ità ut Sacramentum rectè definiatur, ab Esparza, signum sanctitatis symbolici practicum, à Deo pro hominibus institutum. Additur symbolicum: quia non omne signum est symbolum. Voces enim rerum signa sunt, sed non propriè symbola censentur. Similitudo quippe symbolica in facto

confistit, & in quâdam proportionalitate spectatur, ratione cujus res inferioris ordinis excitare valet memoriam rei ordinis superioris, & ad ulteriorem deinde ejus cognitionem juvare. Hoc sensu de Ven. Eucharistiâ dixit Trident. *Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris Sacramentis symbolicum esse rei sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem.* Facile esset per singula Sacramenta discurrere, quàm pulchra sint, & apta symbola rerum sacrarum quas continent, insinuare. Quod etiam Sacramentis quadrat veteris Legis, quæ magnam habent cum Evangelii Mysteriis analogiam, & eorum sunt allegoricè representativa. Unde cum umbram Lex habuerit futurorum bonorû; horum omnium tot symbola continebat, quot illorum figuras exhibebat. Sed in novâ Lege quod sanctiora sunt Sacramenta, ed perfectiora sunt rerum sacrarum symbola. Et ut cætera silentio præteream; aqua in Baptismo est maximè ipsius effectuum symbolicè representativa, cum sit summè necessaria, & cæterorum fecundativa, quæ ad generationem requiruntur: est magnoperè ad lavandum, & refrigerandum idonea, & ob diaphaneitatem optimè luminis susceptiva. Quapropter est aptissima ad gratiam baptismalem significandam, cum quâ homo spiritualiter generatur, per quam peccata remittuntur, & anima abluitur, fomes peccati minuitur, cujus radix ex peccato originali derivatur: & denique, cum sit Fidei Sacramentum, anima spiritualiter per ipsum illuminatur. Quia verò Baptismus est summè necessarius, ità ipsius materia debuit esse admodum obvia, & usualis. Similia in aliis Sacramentis licet observare. Quâ de causâ Sacramenta sunt nobilissima Christianissimi symbola, non solum propter præfatam rationem; sed quia sunt etiâ præstantissimæ tesserae, quibus Christiani dignoscuntur, & discriminantur ab infidelibus. Et ideo, ut supra monuimus, illa pars Theologiæ, quæ de Sacramentis tractat, rectè symbolica nuncupatur. Symbolum deinde dicitur illa portio quam amici in commune conferunt, ut ex partibus illis simul collatis convivatur: ità ut symbolum hoc sensu dicatur quasi collatio, seu res in commune collata. Sed quia in hisce convivis sæpè modus exceditur, & sunt illicitæ comestiones, propterea Sapiens tales acriter arguit. *Noli esse in convivis potatorum, nec in comestionibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus & dantes symbola conviventur.* Textus hebraicus ait, *vezolê*, id est, & epulo, seu comestator: 70 verò legunt, *Ne sis bibax vini: neque* (*ezolê* *σμβολαίς*, edinu symbolos) *extendaris symbolis: carniûmque emptionibus. Omnis enim ebrius, & leno mendicant.* Ex hac ratione simul aliquid conferendi, dicitur Apostolorum Symbolum: sive singuli suum articulum contulerint, sive singuli ad omnes confluxerint, sive varii varios articulos protulerint, qui deinde ab omnibus approbati, in numerum duodecimum, duodecim Apostolis respondentem, aptè ab ipsis sunt divisi: per duodecim fundamenta cælestis Jerosolymæ, quibus tota Ecclesiæ militantis, & triumphantis innicitur fabrica, effigurati. Hoc etiam est symbolum, uti communis Fidei tessera, sicut antiquitûs militares tesserae dicebantur symbola.

Scs. 13. in Decret. de Euch.

Prov. 23. 20.

55111
vezolê.

ia. Illud autem Apostoli composuerunt anno à Christi morte duodecimo, teste Bedâ, Genebrardo, Salmerone, Baronio, Martyrologio Romano, & multis aliis, paulò antequàm in terras dividerentur universas. Quia verò Fidei professione Deus laudatur, ad cælestia mens affurgit, & sublimia Mysteria pro nobis patefacta, aut peracta recolendo, tacitè gratiarum actio exhibetur; ideo tale symbolum à D. Dionysio Hymnologiæ catholicæ, hierarchicæ, & Eucharisticæ decoratur nominibus. Symbolum etiam olim dictum lignum quoddam, cujus pulsu Fideles in Ecclesiâ congregabantur.

SYMBULUS: *σμβυλος*, *symbolos*, latinè, propter diphthongum græcam in vocalem longam conversam, penultimâ productâ, quamvis à Græcis collocetur accentus in antepenultimâ. Consiiliaris vox ista significat, à verbo *σμβυλεω*, *symboléō*, consilium do: quod oritur à *syn*, simul, & *βυλή*, *bulê*, consilium. Accipitur etiam pro homine prudente, & boni consilii: cujus contrarium est abulus, p. l., græcè *ἀβυλος*, *abulos*, consilio carens, inconsultus. Videlicet ab *α*, *alpha*, privativo, & dicto *βυλή*: sicut ab *ευ*, *eu*, benè, eubulus dicitur, qui bonum præbet consilium.

SYMMACHUS: *σμμαχος*, *symmachos*, p. b., auxiliarius, socius, commilito, & propriè illum significat, qui simul pugnat. Est enim à verbo *σμμαχοω*, *symmachōō*, simul pugno: scilicet à *syn*, simul, & *μάχη*, *máchē*, pugno. Hoc nomine aliqui homines famosi donati sunt: ut Symmachus, Boëthii fover, jussu regis Theodorici ultimo supplicio affectus. Fuit alius Symmachus vir consularis, sed Gentilis, Urbis, Valentini tempore, præfectus: qui inter alia Epistolam apologeticam pro virginibus vestalibus scripsit, cui S. Ambrosius respondit. Fuit & Symmachus græcus Bibliorum, post Aquilam, & Theodotionem, Interpres, de quo tæpè D. Hieronymus, & alii S. S. Patres. Hic ad annum Christi 200, sub Severo Imperatore, à Samaritanis ad Judæos in Christum credentes (appellantur Judæi, quod circumcissionem retinerent) transfrens, novam S. Scripturæ interpretationem græcam edidit. De ipso D. Hier. in c. 32. Jeremiæ. Ab eadem radice fit *σμμαχία*, *symmachia*, quæ latinè in rigore penultimâ correptâ essefferenda, ni græcus accentus ex usu legitimo retineatur: hanc auxilium, societatem, & maximè confederationem possumus interpretari.

SYMMETRIA: *σμματρία*, *symmetria*, latinè si Græcos imitari non velimus, penultimâ correptâ. Est proportio, seu commensuratio, à dictâ particula *syn*, simul, & *μέτρον*, *métron*, mensura. Symmetria præcipuè in rebus affabrè factis observatur: sed maximè in summi Artificis operibus tam Mundi majoris, quàm minoris, contemplantes rapit in admirationem, & stuporem. Vox ista etiam in ore sacrorum Doctorem sæpissimè versatur.

SYMMORPHON: *σμμαρπον*, *symmorphon*, conforme, seu unius formæ. Componitur ex dicto *syn*, simul, & *μορφή*, *morphē*, forma. Symmorphon, ut ait Damascenus, sunt conformata, seu unius formæ. Cùm autem secundum ipsum, & ex S. S. Patrum sensu, forma sit à substantiâ alibus differentis velut formata, & specificata substantia, quæ

In Log. c. 24.

significat speciosissimam speciem, sic ut individua ejusdem speciei sint ejusdem formæ.

SYMMYSTES: *σμμαυστες*, qui eodem sacro munere fungitur. Fit à dicto *syn*, simul (quod tamen in compositione variè macat ultimam litteram, prout varia est consonans, quæ sequitur) & à voce *μυσος*, *mysos*, sacra discens, sacris initiatus. Hieronymus ad Paulinum ait, *ad teipsum venianam symmystem, sodalem meum, & amicum.* Ubi Reatinus ejus scholiastes ait, qui istdem initiatus est sacris symmystes dicitur. Quia verò mysteria sunt arcana, & secreta, ideo aliquando secretarius, ed quoddam secretorum sit particeps, symmystes appellatur.

SYMPÆCTES: *σμμακτης*, *sympectes*, collutor, qui simul ludit. Perperam ab aliquibus exaratur *sempectes*, aut *sepectes*. Est enim à verbo *σμματίζω*, *symmatizō*, colludo: in Lexico tamen *sympectes* habetur. Equidem sympectes à tertiâ penultimâ præter. pass. formari potest. In Pandectis *sympegnia*, (quæ latinè sympegnia, p. b., dicitur, nisi Græcorum accentum observare velimus) pro collusione reperitur: à *syn*, simul, & *παιγνία*, *pegnia*, lusus, puerile delectamentum. Sympegnia, seu collusio apud Theologos morales importat mutuam condonationem debiti in fraudem legis. Sicut in materiâ distributionum est mutua condonatio multæ, seu amissionis earum propter absentiam, quæ aliàs accrescent præsentibus. Sed omnis collusio in eis est vetita, ut ostendit Bonacina. Sympectes inter Benedictinos erat ille, cui mœstos consolandi cura incumberebat. Cùm nempe quis ob aliquam mortificationem dejecto erat animo, sympectes, fingendo se in eam quoque aliàs incurrisse, afflictum consolabatur.

SYMPATHIA: *σμμαθία*, *sympathia*, latinè propter diphthongum penultimâ productâ, est græcus accentus in antepenultimâ collocetur. Est condolentia, compulso, naturalis consensus, & convenientia: à verbo *σμμαθω*, *sympathōō*, condoleo, alienis incommodis afficio, & consentio. Nam *syn*, est simul, & *πάθος*, *páthos*, patior, doleo, cujus aoristus secundus *παθων*, *pathōn*, unde & *pathos* formatur. Sympathia præsertim dicitur ubi est consensus unius rei cum aliâ, & talis affinitas, ut una ad aliam maximè afficiatur. Unde & talis sympathia etiam in inanimatis dicitur: ut inter ferrum, & magnetem, ex eo quoddam unum ad præsentiam alterius ità moveatur, & quasi passionis animalis capax exiât. Aptius aliquando sympathia viventibus, est non sensitivis, attribuitur. Quia in his propter animam vegetativam major propensio, & consensus, ac passionum quodammodo similitas reperitur. Sic aliquæ plantæ ad mutuam vicinitatem, & consortium, aliquantulum delectari, & gaudere cernuntur: uti & inter aliquas maxima intercedit antipathia. Sed melius sympathia in sensitivis dicitur, quæ verò passionum sunt capacia: ut est inter animalia ejusdem speciei, & plerumque inter animalia consanguinea sympathia naturalis observatur. Uti fertur de ciconiis parentes in senectute tantâ cum sympathiâ nutrientibus. Sed perfectissima est in hominibus sympathia: præsertim inter illos, qui eodem, aut simili temperamen-

Is.

Ep. 13.

De Horis Can. Disp. 2. q. 5. p. 7. S. 1.

In Reg. S. Bened. c. 35. S. 1.

H h h

to

to donati iidem rebz afficiuntur. Unde aliquando duo prorsus sibi invicem ignoti facillimè, ob occultam sympathiam, ad primum conspectum amicitissimo copulantur foedere. Sicuti refert de Jonathâ, & Davide Scriptura. Simile enim simili delectatur. Et hinc est quodd inter confluenteos, aliquando sibi ignotos mirabilis sympathia ultrò se prodiderit. Talis consensus est inter diverfa ejusdem corporis membra, ut inter vulvam & oculos observavit Hippocrates: & est inter alia propter mutuatn affinitatem, aut potiùs propter eandem animam, diverfa membra informantem. Unde dicit Apostolus: *Si quid patitur unum membrum, compatimur omnia membra*: ubi in Græco utitur illo verbo συμπαροῦν, *symparoun*, à quo sympathia derivatur.

1 Cor. 12.
26.

SYMPATHICUS: συμπαθής, *sympathēs*, p. b., qui sympathiâ afficitur, & omne illud quod ad sympathiam pertinet. Velut amor sympathicus, ille scilicet ex sympathiâ formatus. Dicitur & quidam pulvis sympathicus, qui super pannos, sanguine qui est vulneribus profudit maculatos, in persus, in distantia ipsa vulnera fertur sanare. Et hoc, ut præcedunt, ex occultâ quâdam sympathiâ, quæ tamen prorsus videtur inexplicabilis, immò & incredibilis. Non enim apparet quomodò talis pulvis, in tantâ distantia, in vulnera remota suas vires possit exercere. Unde potiùs superstitioni talis effectus est attribuendus.

SYMPERASMA: συμπερασμα, *sympersasma*, conclusio, connexio, complexio, & ipse syllogismus. Est à verbo συμπεραίνω, *sympersaino*, concludo, termino: ab ejus nempe præterpassivo, quod sine augmento esset *sympersasma*. Symperasmata dicuntur ipsa argumentorum puncta, seu conclusiones, in quibus duo præmissa, seu termini, sine medio unificur.

SYMPHONIA: συμφωνία, *sympbonia*, latinè penultimâ correptâ in rigore, propter vocalem ambiguum hinc brevem factam. Plerique tamen, ut in similibus terminationibus assolet, ex usu non improbando græcum observant accentum. Est concentus, consonantia, consensus, à verbo συμφωνέω, *sympbonéo*, quod est verbum compositum ex particula *syn*, simul, & voce *phoné*, vox, sonus. Symphonia etiam est instrumentum musicum, fortè ita dictum, quod specialiter ad simul canendum inferviret. Inter alia instrumenta, quæ in statua aureæ Nabuchodonosoris adoratione solemni ritu pulsabatur, symphonia recensebatur. Itaque quippe jussit ille rex, luciferinâ superbâ tumidus, ut omnes statua adorarent, ad sonitum tot instrumentorum, & psalterii, & symphonie, & omnis generis musicorum. Ubi Chaldaeus Græcos imitatus legit *sumponejah*, & 70 scribunt in græco καὶ συμφωνίας, *ke symphonias*, & symphonie. Quale fortè instrumentum à D. Lucâ intelligitur, dum refert, quod filio prodigo, in domû paternam reverso, frater ejus natu major indignatus fuerit: cum *audivit symphoniam, & chorum*.

Dan. 3. 5.

Luc. 15. 25

Et si quoque possit hinc intelligi canentium, aut instrumenta pulsantium concentus: nam hunc symphonia significat, sive de vocibus agatur, sive de sonis aliis. Quamvis apud vulgum instrumentorum tantum, sine voce humanâ cœcentus intelligatur: Symphoniacus autem est ille qui symphoniam exercet.

SYMPHONIM: σύμφωνον, *sympbonon*, latinè, propter *omnē* vocalem longam, penultimâ productâ, et si hoc à Græcis non observetur. Ita dicitur consonans, consonantia, pactum: à dicto verbo *sympbonéo*, consono. Symphonium etiam pro instrumento compromissionis, & concordati famitur: & *sympphonos* est consonans, & respondens. Ab eodem verbo fit *συμφοῖνσις*, *sympboisissis*, quæ penultimâ productâ latinè est efferenda: atque concordiam, convenientiam, consensum interpretari licet.

SYMPHORIANS: συμφοριανός, *sympborianos*, p. l., nomen derivatum à συμφορος, *sympboros*, p. b., utilis, conveniens, decens. Valdè utiles Ecclesiæ Dei fuere S. S. Martyres illi hoc nomine nuncupati, qui aliis constantiam, sibi ipsi præmium æternum, toti Orbi christiano gloriam immortalem attulerunt.

SYMPHOROSA: συμφοροῦσα, p. l., congerens, recondens, accumulans, congregans, latinè reddi potest. Est enim à verbo συμφορέω, *sympphoroéo*, congero, recondo, vel à voce *sympphoros*, utilis. Illa Cornelia Romana Græchorum mater, matrona cuidâ, ut thesauros exhiberet, petenti, filios suos à se nobiliter educatos, bonis moribus imbutos, à Majoribus non degeneres, ostendit. Melius S. Symphorosa Martyr, suorum filiorum ad agonem, & triumphum ductrix, de talibus thesauris, à se piè congestis, in Domino gloriaretur. Hæc non minùs virtutibus, quàm filii secunda, Ecclesiæ Dei utilissima, filios suos Fide vivâ decoros, christianis moribus ornatos, summâ pietate charos, rarâ sanctitate pretiosos, ut celestes thesauros accumulans, in cælis felicissimè recondit.

SYMPHRONIUS: συμφρόνιος, *sympfrónios*, p. b., confors, concors, consentiens, prudenter percipiens. Nam συμφρόνως, *sympfrónōs*, hæc significat, à *syn*, simul, & φρόνως, *phronéōs*, sapio, cognosco. Sanctus Symphronius Martyr, in verâ Fide Ecclesiæ orthodoxæ consentiens, cum omnibus Fidelibus concors, caduca & brevi peritura mundi bona solerter despiciens, celestia & in æternum mansura prudenter percipiens, in victorum Heroum, eorumque gloriæ confors effectus est.

SYMPLOCE: συμπλοκή, *symplokhé*, p. b., complexio, congressio, manuum confectio. Oritur à verbo συμπλέω, *symppléō*, complico, confero manus: aut potiùs à συμπλέωμαι, *symppléōmai*, complector. Symploce, quæ ab eodem verbo symplexis dici potest, latinè apud Oratores complexio, & figura rhetorica verborum, in quâ ejusdem vocis tam in principio, quàm in fine crebrior fit repetitio. Talis figura in Scripturis sacris non desideratur.

SYMPOIUS: συμποῖος, *sympoiōs*, p. b., in labore socius, collaborans. Ortum hæbet à verbo συμποῖω, *sympoiōō*, simul laboro: quod componitur ex sepius dicto *syn*, simul, & verbo ποῖω, *poiōō*, laboro, unde & πῶς, *phōs*, labor. Itaque nonnumquam viri Apostolici se symponos vocaverunt, simul nempe in vineâ Domini laborantes.

SYMPOSIARCHUS: συμποσιάρχος, *symposiarchos*, convivii præfectus, modimperator, cui forte convivii principatus obtigit. Est à voce *symposion*, postea exponendâ, atque convivium significante, & ἀρχός, *archōs*, princeps. Attamen aliquando suffragiis eligebatur, ut sapientius cuncta ad convivium

or

ordinaret, & ad hilariter peragendum disponderet. De hoc ait sapiens: *Reverentia postmeridiana noli extolli, esto in illis, quasi unus ex ipsis*. Huic multa idonea præcepta tradit: à Tacito, & Macrobio rex convivii, ab aliis itratagus, pater cœnæ, & aliis nominibus insignitur. Sua loca cuicque juxta singulorum tradebat dignitatem: jocos, lepores, & sales moderabatur convivales. Quin & cibum, & potum præscribebat, juxta cujusque genium, aut sanitatem. Ab ejus munere derivata calicis portio, fors illa, cuique ex divinâ dispositione assignata. Et qui verè ex animo mundana contemnit, dum clericos, seu fors ipsius est Dominus, pro suâ calicis parte celestem thesaurum acquirit.

SYMPOSION: συμποσίον, p. b., compositio, convivium, & ipse convivii locus. Pro convivio sumptit etiam D. Jo: Chryostomus, dum de filiis Job ruinâ domus, in quâ vescabantur, obrutis ait: *Fors est ergo symposion locus sepulchrum, & cœniculum communis mortuorum tumulus*. Hujus vocis origo est à verbo συμποσιάζω, *symposiázō*, convivor: quod tamen ex etymo suo potiùs compositæ significat, à *syn*, simul, & ποσις, *posis*, potus, potio. Ab hoc verbo derivatur *συμποσιότης*, *symposiotēs*, convivor, ab ejus nempe tertiâ personâ præterpassivâ. Ex voce autem symposium componitur symposiarchus, aut symposiarcha, de quo supra. Frequentiâ symposia intendit adimere Sapiens, dum compositibus variæ eorum, & ingentia mala exponit. *Cui vobis cibus patri vobis cui rixæ, cui foveæ, cui sine causâ vulnera, cui suffusio oculorum, nonne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis. Ne intuearis vinum quando flavescit, cum splendet in vitro color ejus: ingreditur blandè, sed in novissimo mordebis ut calaber, & sicut regulus venena dissundet*.

Serm. de Job, & Abraham.

Prov. 23.
29.

In Psal. 4.

SYMPALMA: συμψαλμα, *sympsalma*, ex vi sue etymologiæ deberet concentum significare. Est enim à dictâ particula *syn*, simul, & ψαλλω, *psallo*, cano, ita ut dum multi psallunt symfalma dici possit. Sed potiùs accipitur pro psalmo, seu cantus continuatione, ita ut illud *syn*, dicat temporis continuationem. Nam symfalma diapalmati opponitur, quod cantus distinctionem importat. Itaque D. Augustinus ait: *Quemadmodum symfalma dicitur vocum copulatio in cantando, ita diapalma disjunctio eorum, ubi quaedam requies disjunctæ continuationis ostenditur*. Ex dictis patet, malè ab aliquibus symfalma scribi, nec bene συμψαλμα, *sympsalma*, græcè exaratur.

SYMPTOMA: σύμπτωμα, *sympptoma*, incurfus, casus, accidens, & in morbo accessio, quod animanti præter naturam accidit, ut morbus, causa morbi. Fit à *syn*, simul, & πτόμα, *ptōma*, casus, seu à verbo συμπίπτω, *sympiptō*, accido, contingo, &c.. Non significat tamen symptoma specialiter sumptum quodlibet accidens, sed illud quod ægris solet accedere. Undè à Medicis definitur, *Accidens sequens morbum, velut umbra corpus: sicuti phrenetis in febris ardenti, & alia accidentia, quæ ipsam principalem morbum consequuntur*. Vox est satis à sacris etiam Scripturis usitata.

SYNERESIS: συναίρεσις, p. b., contractio, à verbo συναίρω, *synairō*, contraho. Est figura præsertim

poetica, quando ex duabus vocalibus fit una, aut ex duabus syllabis una. Tunc enim ex duabus syllabis fit una, cum duæ vocales in unam contrahuntur: quod magis in versibus vulgaribus scandendis observatur. Syneresis est in voce *bigæ*, pro *biugæ*. Talis figura nonnumquam etiam in Authoribus sacris occurrit.

SYN GOGA: συναγωγή, *synagōgē*, p. l., congregatio. Fit ita vox à verbo συναγαγῶ, *synagōgō*, congrego: verbo nempe cōposito à *syn*, simul, & ἀγω, *ago*, ducō, ago. Hebraicè dicitur *agbedah*, congregatio, à radice *jangad*, convenit, congregavit. Quamvis autem *synagoga* sit nomen aded generale, ut quamlibet adunationem significet, tamen populus Israëliticus ita sibi ipsum adaptavit, ut tamquam proprium vendicaverit. Ideo jam à Moysis tempore, seniores populi, aut ejus primates, *Synagoge* principes dicti sunt: dum secundâ vice reparatis tabulis, Moysè de monte descendente, cornuta seu irradiatâ facie, timuit Aaron, & populus prope accedere. Sed vocatâ à Moysè *revarsi*, *revarsi* tam Aaron, quam principes *Synagoge*. Textus hebraicus ait *principes bangbedah*, id est in *Synagoga*: 70 legunt *bi archontes tis synagōgēs*, *bi archontes tis synagōgēs*, principes *Synagoge*. Aliquando tamen Scripturam per *Synagoga* totam populi Judaici collectionem non intelligit, sed aliarum personarum congregationem: & tunc per additum satis intelligitur de illâ Judæorum *Synagoga* ipsam non loqui. Ita Sapiens de quolibet hominû superborû coadunatione dixit: *Synagoga superborû non erit sanitas*. Textus græcus hinc non plane Nostro cœcinit, dū ait: *ὁ ἐν τῇ συναγωγῇ ὑπερηβάνων, id est, in inductione superbi, nō est sanitas*. Sicque sepius in sacro Textu generalis congregationis significatione *synagoga* ponitur. Itaque potest in his verbis intelligi, *Deus stetit in synagoga Deorū*. Sicq; legunt 70: sed Hebræus ait *bangaddah el*, in *synagoga Dei*. Dii in hoc loco judices dicitur, uti legit Chaldaeus, qui Dii vocantur ob potestatis participationem. Deus quippe in judicium congregatione stetit, ut eos judicaret: qui alios propter excellentiam, quâ subditos antecellunt, & analogicam divinitatis similitudinem, Dii nuncupantur. *Dii*, inquit Dominus, *non destrabes, & principi populi tui non maledices*. In illis tamen verbis sumit Augustinus *synagoga* pro ipsâ Judæorum congregatione, qui sentus ejus videtur allegoricus. Cujus rationem assignat S. Pater, per Deos illos intelligi, qui in eodem Psalmo, Dii, & filii dicuntur Altissimi. De quibus asserit Isaias: *Filios enutrivit, & exaltavit*, *ipsi autem spreverunt me*. In horum ergo *synagoga*, ut ait Aug., stetit Deus. *In synagoga populum* *Israël accipimus, quia & ipsorum proprii synagoga dici solet, quamvis & Ecclesia dicta sit*. Stetit autem in horum Deorum *synagoga* dum post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est. Sic Augustinus hoc *synagoga* nomen populo Hebræorum proprium facit, ut hic observet, et si *synagoga* Judæorum nonnumquam Ecclesia vocata fuerit, tamen nunquam Ecclesia ab Apostolis *Synagoga* dicta sit. Cujus rationem etiam alibi profert: *Ecclesia quippe, inquit, ex vocatione appellata est, synagoga vero ex congregatione: convocari enim magis hominibus congruit, congregari autem*.

נגבדב.
יגבדב.
jangad.

Ex. 34. 31.

Ecci. 3. 30.

Pf. 81. 7.

Ex. 22. 28.

In Pf. 61.

Expos. in Ep. ad Rom.

magis pecoribus, unde greges proprie pecorum dici solent. Quamquam ergo plerisque Scripturarum locis ipsa Ecclesia grex Dei, & ovile Dei, & pecus Dei vocetur, tamen quam in comparatione homines pecora dicuntur ad vitam veterem pertinet.

Tac. 2.3.

Quod autem dixit generaliter ab Apostolis Christianorum Ecclesiam nunquam synagogam vocatam fuisse; hoc debet intelligi de Ecclesia universali, quod nunquam tali nomine, jam in Ecclesia primitiva infami, fuerit appellata. Cum alias ipse Jacobus Apostolus, ubi Noster habet, Etenim si intraverit in conventum vestrum vir autem anulum habens, &c. graece dicat, eis τις συνάγωγος ἐστίν, is ten synagogen hymon, id est in synagogam vestra.

Sched. 1.7. 69.

Quod observavit Aloys. Novarinus, qui quidem ait aded infamem Synagogam evasisse, ut etiam nomen ipsi sua improbitate infecerit. Et ex Augustino refert Apostolos nunquam synagogam dixisse, sed semper Ecclesiam; tamen illud synagogae nomen bono sensu S. Jacobum accepisse testatur. Sed, ut diximus, facile fuit asserere cum Augustino Ecclesiam universalem Fidelium nunquam fuisse ab Apostolis synagogam appellatam. Illis enim verbis Jacobus non de ipsa congregatione, sed de ipso congregationis loco mentionem agit: quem, more apud Hebraeos usitato, synagogam vocat, tamquam contentum pro continente. De qua synagogae acceptione postea dicturi sumus. A S. Ignatio quoque synagogae nomen Ecclesiae tribuitur, dum dicit: Sive presbyteris Ecclesia non est congregatio sana, non synagoga sanctorum. Synagoga vero recte mater Christi dicitur. Nam ipse secundum humanitatem dixit: Ego servus tuus, & filius ancilla tua. Nos autem non sumus ancilla filii, sed liberae, qua libertate Christus nos liberavit. Ecclesia quoque est synagogae nomen: sicque dicit Augustinus, Mater sponsi Domini nostri Jesu Christi synagoga est. Proinde natus eius Ecclesia, qua veniens de gentibus non consentit in circumcissionem carnalem, divisa est adversam seculum suam. Sed non solum collectio populi Israelitici dicta est Synagoga; verum tamquam contentum pro continente passim loca ipsi ad orandum, & verbum Dei audiendum destinata, synagogae vocata sunt. Ut & hodie tales domus, in quibus orant, rabbinicas fabulas audiunt, Christum & Ecclesiam blasphemant, synagogae, aut communis scholae nuncupantur. Nunquam tamen ab ipsis in synagogis sacrificia fuerunt oblata. Nam hoc solum in templo Hierosolymitano licitum erat. De talibus synagogis frequens in Evangelii mentio: in quibus Christus predicabat, & egros sepiissime curabat, cum erat predicans in synagogis Galilaeae. Nam in omnibus urbibus, & vicis erant synagogae, ad quas praecipue diebus sabbatis Judaei confluxerant: quae vel piorum extruebantur cleemofynis, vel ditiorum expensis, vel publica pecunia. Immo & Centurio Gentilis tales expensas subministravit: sicuti Judaei pro ipsius servi salute Jesum rogantes dicebant, Et synagogam ipse edificavit vobis.

Epist.

Pf. 115. 16

Luc. 7. 5.

SYNALLAGMA: συναλλάγμα, synallagma, commutatio, contractus, commercium. Est a verbo συναλλάσσω, synallatto, contraho, pacifico, concilio: ab ejus nempe praet. pass. quod sine augmento esset synallagma. Hoc verbum autem componitur ex se-

pius dicta particula syn, & ἀλλάσσω, allatto, muto. Specialiter synallagma est, cum ultra verba contractus aliquid utrimque agitur: quoties scilicet ex utriusque parte aliquid fit, quo uterque obligatus est. Ut do tibi Stichum ut Pamphilum manumittas. Ita voce quoque nuptias vocatas fuisse ostendit Chrysostomus: quae si nuptiae essent aliqua permutatio, aut commutatio, similis illi, quae in emptionibus, & venditionibus contingit. Sub hac consideratione iste S. Doctor arguit eos, qui uxores ducunt potius de divitiis, quam de moribus inquirunt, quasi illam empturi, aut permutationem essent facturi. Ac idem synallagma graece, latinè permutationem nuptias appellant.

In cap. 11 Martii. Hom. 71

SYNALOEPE: συναλοεπή, synalophe, vocalium commixtio, unio duarum syllabarum, quoad vocales in unam. Vox extracta a verbo συναλοεπω, synalopho, simul ungo, commisceo, confundo. Nam ejus praet. medium est συναλοεπω, synalopho, atque hinc ablato augmento temporalis fit synalophe. Maximè locum habet in versu, cum vocalis precedentis dictionis, sive in eodem versu, sive in alio, a sequenti vocali eliditur: quod & in Authoribus sacris nonnunquam observatur.

SYNAPTA: συναπτή, synapti, vox haec in Lexicis non habetur, sed in Hierolexico scribitur, atque a verbo συναπτω, synapto, id est copulo, conjungo, adhaereo, concuro, provenire censetur. Ab hoc verbo graece fit etiam synaptos, conjunctus, & synapticos, conjunctivus: atque, ut patet, synapti, si modo rectè formetur, connexionem, aut conjunctionem significabit. Synapta dicuntur preces, quae in Graecorum Missa concinuntur, pro Patriarcha, & Imperatoris salute. In earum conclusione omnis populus respondit, Dominum regemur: & hinc forte, quod conjunctionem respondeant, synapta vocatae.

SYNASPITA: συνασπίτα, synaspita, qui alium protegit, a quo & vicissim defenditur. Nam synaspitae commilitones dicuntur, mutuo se defendentes. Ejus vocis origo est a verbo συνασπίτω, synaspito, contego, simul defendo, a syn, simul, & ἀσπίς, aspis, protego, defendo, praesertim clypeo, a Graecis ἀσπίς, aspis, vocato: Synaspita in re literaria dici possunt illi, qui eandem opinionum sequaces mutuo se defendunt. Ut egregii synaspitae sunt haeretici, dum contra Catholicos res agitur: aliàs inter se mutuo acriter digladiantur, & foedè sese dilaniare non verentur.

SYNATHRISMUS: συναθροισμός, synathrismos, congeries, congregatio. Est a praet. pass. verbi συναθροίζω, synathrizo, congreco. Ita vocatur apud Rhetores una ex sententiarum figuris, quae est cumulus, & coacervatio dictionum res diversas significantium: quod fit aliquando singulis verbis, aliquando plurium verborum conjunctione. Talis figura, v. g. est in illis Pauli verbis, quibus plurima Gentilium scelera, Romanis scribendo, coacervat.

SYNAXIS: συναξίς, synaxis, congregatio, communio. Ita enim cum D. Thomà communiter vocem istam interpretantur. Est a verbo συναξω, synaxo, congreco: cujus secunda persona praet. pass. est συναξας, synaxas, congregatus fuit, quod ablato augmento fit synaxis, & inde synaxis. Habet ergo ex vi etymologica ferè idem cum synagoga significatum.

Rem. 29.

Sed

Sed significat etiam Eucharistiam: quia Christiani tempore persecutionum in domibus privatis ad communionem, & Missam congregabatur. Quare significat etiam ipsam orationem, & Missae celebrationem. Hac voce frequenter utitur Cassianus, signanter l. 2. c. 10. & c. 11. & alibi. Ejus autem Annotator ait, Cum monachi conveniebant in conventus synaxis dicebatur: & a Latinis collecta, conventus, congregatio solemnitas, aut celebratio vocatur. Tali significato, etiam pro oratione, & Missae celebratione frequens ista vox apud Scriptores Ecclesiasticos. Verbum synago etiam est concilio: quo sensu quoque potest Sacramentum Eucharisticum designare, in quo Fideles communicant, ad quod peragendum congregantur, cujus sumptione mutua charitas fovetur, & animi conciliantur. Ex triplici quippe significatione, quam habet hoc Sacramentum, nempe respectu rei praeteritae, rei futurae, & rei praesentis, haec ultima praesertim tale nomen ipsi tribuit. Sicque docet D. Thomas: Aliam significationem habet respectu rei praesentis, scilicet ecclesiasticae unitatis, cui homines aggregantur per hoc Sacramentum, & secundum hoc nominatur communicatio, vel synaxis. Unde patet quod vox synaxis ad hoc sit instituta, ut talem Fidelium congregationem, in Fidei, & Charitatis unitatem, significet: adedque potius congregationem, seu unitatem denotat animorum, quam hominum per praesentiam corporalem congregationum collectionem. Praeterea quia ipsi Christo, ejusque non solum humanitati, sed & Deitati communicamus, & aggregamur. Sicuti dicit Damascenus, quod vocetur communicatio: quia communicamus per ipsum Christo: & quia participamus ejus carne, & deitate, & quia communicamus, & unimur ad invicem per ipsam. Ad quorum significationem, quod Ecclesia per talem unitatem ex diversis Fidelibus formetur assumitur pro materia panis, & vinum: sicut panis conficitur ex diversis granis, & vinum fit ex diversis visis. A secundà personà didi praet. pass. quae est συναξας, synaxas, fit συναξίς, synaxis, accumulatio, aliàs collecta: prout in Codice Haeretici synacteria, seu collectas, facere non possunt, aut parasynaxes, aut synodos, aut ordinationes, &c.: synacteria ergo sunt collectae, seu conventicula, in quibus simul colliguntur.

2. 9. 73. a. 4. c.

L. 4. Or. theod. Fid. c. 14. post med.

D. Th. 3. q. 74. a. 1. c.

L. Haeretici c. 14. C.

SYNCHRONUS: σύγχρονος, synchronos, p. b., contemporaneus, a dicto syn, simul, & χρόνος, chronos, tempus. σύγχρονος, synchronos, verò est ejusdem in tempore concursus, qui & latinè synchronismus dici potest. Sic à Chronologis aliqui Prophetæ dicuntur synchroni: quia eodem tempore prophetaverant. Sicut Abdias, & Michæas, qui sub eodem rege Joathan prophético fundi sunt munerati. Ita quoque Job ex parte fuit Moysi synchronus: cum anno Moysi 75, ut volunt Hebraei, vitam cum morte commutarit.

L. 8. c. 2.

SYNCHYSIS: σύγχυσις, p. b., confusio, ordinis turbatio, mixtio. Fit a verbo σύγχυω, synchyo, confundo, tumultuo, perturbo. Synchysis dicitur à Quintiliano mixtura verborum, species nempe hyperbati, ex omni parte confusi, atque pro confectione reperitur. Talis hyperbati species saepius etiam in sacris observatur Authoribus.

SYNCLERUS: συγκληρός, syncleros, p. l., male ab aliquibus synclirus, quamvis graecè cum γ, gamma, scribatur. Est confors, a syn, simul, & κληρός, cleros, fors: aut a verbo συγκληρόω, synclero, simul fortior. Syncleronomus verò, p. b., graecè συγκληρονόμος, syncleronomos, cohæredem significat, a voce κληρονόμος, id est hæres. Sic in Textu graeco dixit Apostolus Cleronomi Dei, & syncleronomi Christi, quod Noster legit, Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Ista voces etiam apud aliquos Latinos observandæ.

Rom. 8. 17.

SYNCLETICUS: συγκλητικός, syncleticus, p. b., senator. Oritur ista vox a verbo συγκλητός, synclatio, convoco, cujus tertia persona praet. pass. est συγκλητικῶς, synclética, convocatus fuit, & hinc ablato augmento syllabico fit συγκλητικός, syncleticus (latinè syn-

habeant cum voce relatâ significationem, potius termini categorematici dicendi sunt. Sic & adjectiva, juxta communiorem contra Hurtadum. Nam v. g. vox albus absolute albedinem significat, etsi cum substantivo conjuncta perfectiori gaudeat significatione. Dicitur etiam infinitum syncategorematicum illud quod dicitur entitates partim existentibus, partim possibilibus. Entitates actu existentes possunt terminum habere, non tamen determinatum, ultra quem non possint augeri: possibiles verò infinitas debent esse. Cum enim entitates actu existentes in infinito syncategorematico semper possint augeri, si possibiles essent finitæ, aliquando tandem existentes augeri non possent. Cum aliàs, ut supponitur, possit illa multitudo in infinitum augeri, etsi non possit esse infinita. Cur autem tale infinitum syncategorematicum vocetur, in voce categoria expostum fuit.

SYNCELLITA: συγκελλίτης, synkellitas, p. l., qui eandem cellam inhabitat. Hac voce utitur Cassianus partim graecè, partim latinè: composita scilicet ex saepius dictâ particula syn, simul, & dictione cella. Ita verò dicit Cassianus ille, de Finyphii abbatibus humanitate loquens: Ut nos tamquam in pristinâ syncellitas cella sua, quam in extremâ horri parte construxerat, honoraret, hospitio. Ubi Annotator ait, quod apud Zonaram, & Cedrenum vocabulum syncellus, graecè συγκελλίτης, synkellitas, frequenter occurrat. Syncellus enim nomen erat dignitatis in Ecclesia graecâ, unde & protosyncellus, ut supra fuit explicatum.

Coll. 1. 20. c. 2.

SYNCHRONUS: σύγχρονος, synchronos, p. b., contemporaneus, a dicto syn, simul, & χρόνος, chronos, tempus. σύγχρονος, synchronos, verò est ejusdem in tempore concursus, qui & latinè synchronismus dici potest. Sic à Chronologis aliqui Prophetæ dicuntur synchroni: quia eodem tempore prophetaverant. Sicut Abdias, & Michæas, qui sub eodem rege Joathan prophético fundi sunt munerati. Ita quoque Job ex parte fuit Moysi synchronus: cum anno Moysi 75, ut volunt Hebraei, vitam cum morte commutarit.

SYNCHYSIS: σύγχυσις, p. b., confusio, ordinis turbatio, mixtio. Fit a verbo σύγχυω, synchyo, confundo, tumultuo, perturbo. Synchysis dicitur à Quintiliano mixtura verborum, species nempe hyperbati, ex omni parte confusi, atque pro confectione reperitur. Talis hyperbati species saepius etiam in sacris observatur Authoribus.

SYNCLERUS: συγκληρός, syncleros, p. l., male ab aliquibus synclirus, quamvis graecè cum γ, gamma, scribatur. Est confors, a syn, simul, & κληρός, cleros, fors: aut a verbo συγκληρόω, synclero, simul fortior. Syncleronomus verò, p. b., graecè συγκληρονόμος, syncleronomos, cohæredem significat, a voce κληρονόμος, id est hæres. Sic in Textu graeco dixit Apostolus Cleronomi Dei, & syncleronomi Christi, quod Noster legit, Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Ista voces etiam apud aliquos Latinos observandæ.

Rom. 8. 17.

SYNCLETICUS: συγκλητικός, syncleticus, p. b., senator. Oritur ista vox a verbo συγκλητός, synclatio, convoco, cujus tertia persona praet. pass. est συγκλητικῶς, synclética, convocatus fuit, & hinc ablato augmento syllabico fit συγκλητικός, syncleticus (latinè syn-

syncretus, p.l., diceretur) idest senatus, senatorius, ordo, concio, quasi convocata: ex quo formatur ulterius *syncreticus*. Jo. Cass. refert sententiam S. Basilii de quodam senatore, aliqua propria sibi retinente: & *syncreticum*, inquit, *perdidisti, & monachum non fecisti*. Ubi Annotator ait, *syncreticus*, latine senator. Videatur etiam Baronius in Martyrol. notis.

SYNCOPE: *συνωπία*, *synopé*, p.b., concilio. Est à verbo *συνωπίζω*, *synopizo*, concido, concundo, serio. Syncope dicitur affectio deliquio similis, quae nonnunquam accidit, quando propter vehementem passionem spiritus intercluduntur, & quasi conciduntur. Sic accidit reginae Elther in praesentia regis Afluere, eam minacibus oculis intuentis, Syncope à Grammaticis vocatur alicujus literae, aut syllabae in medio dictionis concisio. Ut si dicatur *extinguam*, pro *extinguissimam*. Quod & in sacris Authoribus occurrit. Verbum *syncope* quoque pro incido apud aliquos reperitur.

SYNCRASIS: *συνκράσις*, *synkrasis*, latine penultima producta, quamvis à Graecis accentus in antepenultima collocetur. Est commixtio, temperatio, à verbo *συνκράω*, *synkraino*, commisceo, contempero: cujus secunda persona praet. pass. est *συνκράσθης*, *synkrasthes*, & hinc ablato augmento fit *synkrasis*. Est autem, ut ait Damascenus, unio secundum compositionem, extremis nempe integris remanentibus: ut est unio inter animam, & corpus. Quod genus unionis omnes Patres asserit in Christo concedere: cum crasim, seu mixtionem, aut temperationem multi negent. Nam in hac extrema saepe confunduntur, ut elementa in mixto. Non sic autem in Christo, in quo (impio Euryche semper impie reluctante) remanet post unionem natura divina, & humana. Et hoc est quod dicit S. Pater: *Secundum compositionem autem unio est, in adinvicem partium sine exterminatione circummixtio, ut in anima habet & corpore, quam unionem quidam & synkrasim, idest commixtionem, seu contemperatorem vocant, vel connaturationem. Secundum autem quod quidam Patrum crasim, idest mixtionem, seu temperationem, nomen in eo quod secundum Christum mysterio non suscipiunt, secundum compositionem, aut unionem omnes.*

SYNCRISIS: *συνκρίσις*, *synkrisis*, p.b., quamvis eam producens non esset improbandus, cum prima in crisi aliquando sit longa. Male tamen ab aliquibus *syngrisis* latine scribitur. Nam haec est particularis Graecorum pronunciandi modus, ut in *cappa*, post *γ*, *gamma*, pronuncietur ut *gamma*, & illud *gamma*, ut, *ny*, effertur. Synkrisis autem est comparatio, assimilatio: à verbo *συνκρίνω*, *synkrino*, comparo. Accipitur etiam quod consensu, seu sensu uniformi, à *syn*, simul, & *crisis*, iudicium. Ita Magri S. Petri Chrysologi verba intelligit: *Morbis igitur latebat occultus, per quem omnium secreta medullarum, & venarum meatus in ipsorum vitalium tendebant exitum, & quaedam synkrisis in omnibus generabatur internis. Venit lex, quae vulnus proderet, & eandem venisso languori supernum advenire medicum nunciaret.* Synkrisis ergo hinc potest intelligi partium corporis male affectarum consensu, aut omnium membrorum crisis, quae tandem viciniam denuntiaret salutem. Synkrisis etiam est

figura rhetorica, quae aliàs antithesis appellatur.

SYNDICUS: *σύνδικος*, *syndikos*, p.b., simul iudex, seu qui eandem causam defendit. Est enim à saepissime dicto *syn*, simul, & *δική*, *diké*, causa, lis. Hinc syndici dicebantur illi, qui à singulis urbibus, ad causam unius provinciae tuendam, mittebantur. Et syndicus etiam nunc dicitur, qui procuratoris, aut sollicitatoris fungitur officio. A *syndikos* fit syndicus, pro censura, & novo alicujus rei iudicio.

SYNECDOCHE: *συνεκδοχή*, *synecdoché*, p. b., intellectio, comprehensio, secundum aliquos conceptio. Hinc *synecdochicè*, idest per *synecdochen*, seu comprehensim. Dicitur à particulâ *syn*, simul, & verbo *ἐκδέχομαι*, *ekdechomai*, recipio, ex aliquo capio: ita ut *synecdoche* dicatur, ed quod ex aliquo simul capiatur, seu intelligatur. Sic appellatur unus à tropis rhetoricis, in quo nomen partis ad totum significandam, aut contra nomen totius ad partem significandam transferitur. Addunt aliqui etiam, quando ex antecedentibus consequentia intelliguntur: ut vixerunt, pro mortui sunt. Ideo ergo *synecdoche* dicitur, quia ex uno simul aliquid capitur, aut intelligitur, ut ex parte totum. *Synecdoche* praeterea est una è figuris rhetoricis verborum, quae fit per detractionem, videlicet illa in qua subicitur aliquod verbum satis ex ceteris intelligendum. *Synecdoche* tam tropus, quam figura frequens est in Scripturis. Nam saepe v. g. per aliquas gentes Palaestinae vicinas omnes Gentiles. Ita ut cum Prophetae Idumaeos, Moabitas, Aegyptios, & alias nationes circumvicinas subigendas praenunciant, omnes Gentiles à Christo superandos, & omnes nationes ad eum convertendas praedicant. Ita ex parte totum intelligitur, cum aliquo majore numero neglecto ponunt minorem plenum, & rotundum. Sicque 70. seniores pro 72, sicuti passim 70 Interpretes pro 72 proferrunt. Nonnunquam etiam ex toto pars intelligitur, praesertim in numero annorum, & dierum exprimitur. Ita notavit ex Ticonio Augustinus frequentior in S. Textu occurrere: *Tropus*, inquit, *synecdoche aut à parte totum, aut à toto partem facit intelligi, sicut unus Evangelista post dies octo facta dicit, quod annus post dies sex, quando in monte Discipulis tantum tribus praesentibus, facies Domini non solum respicendunt, & vestimenta eius sicut nix: Utrumque enim verum esse non posset, quod de numero dierum dictum est, nisi ille qui dixit, post dies 8 intelligat partem novissimam diei, ex quo id Christus praedixit futurum, & partem primam diei, quo id ostendit impletum, pro totis duobus, atque integris posuisse. Is vero qui dixit post dies sex, integros omnes & totos, sed solos medios computasse. Sic ait *synecdochicè* dictum quod Christus fuerit tribus diebus, & tribus noctibus sub corde terrae, & legitimus, seu aliquos numeros praecipuos pro universo tempore poni. Atque septies in die laudem dixi tibi, nihil aliud esse quam, semper laus ejus in ore meo. *Synecdoche* figura etiam in Scripturis potest observari.*

SYNEDRIA: *συνεδρία*, *synedria* latine penultima correpta effertur deberet, nisi graecus accentus ex usu retineatur. Est consensus senatorum, concilium, concilium, conventus, ab eadem radice qua *synedrium*, de quo postea. Unde *συνεδριος*, *synedrios*,

dros, qui latine *synedrus* (in prosa, p.b.) dici potest, denotat confessorum, assessorum, eum qui in eadem sede manet, contubernalem, senatorem, & consiliarium. Quini modo pro anima consiliario, & patre spiritali accipi prohibetur.

I. SYNEDRIUM: *συνεδριον*, *synedrion*, p.b., concilium, consensus, conventus, curia. Ejus origo est à *σύν*, *syn*, simul, & *ἔδρα*, *édra*, sedes: & ex hoc graeco vocabulo factum est hebraicum *sanedrion*, seu, ut habet Buxtorfius *sanbedrin*, senatus, inquit, magnus Hebraeorum, senatores praetorii magni Hierosolymitani 70 iudicum. Duplex autem apud Hebraeos erat concilium, seu tribunal, majus, & minus. Minus fuit à Moysè institutum ex consilio Jethro foci sui, qui etiam dicitur Moysen cognatus. Hic enim cum ejus uxorem, & filios reduxisset, & ipsum à mane usque ad vesperam, ut populum judicaret, sedentem, & sine requie disceptationibus sedandis incumbentem vidisset, ne stulto labore, dum solus non poterat onus tale sustinere, ipse & populus confumeretur; dixit ei: *Provide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam: & constitue ex his tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore. Quidquid autem majus fuerit referant ad te, & ipsi minora tantummodo iudicent: leviusque sit tibi partitio in alios onere.* Quod & Moyses fecit, sui foci consilium secutus. Post introitum in terram promissionis, loco itorum tribunorum, & decanorum, in singulis civitatibus iudices inferiores constituti fuerunt, qui ex officio controversas dirimebant, erantque numero 23, à quibus in difficilioribus ad majus appellabatur concilium Hierosolymis collectum. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam; lepram, & lepram, & iudicium intra portas tuas videris verba variari, surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotes levitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore. Ita fiebat appellatio ab illis minoribus conciliis ex omnibus Judae civitatibus, ad majus Hierosolymitanum, in quo Pontifex praesidebat, vocabaturque *sanedrion*, seu *synedrion*, ex 70 personis, praeter Pontificem, constitutum. Tanta erat huius *synedrion* iudicio acquiescendi obligatio, ut poena mortis perveraciter infligeretur. Huic *synedrion* Israelitici populi, super manna cibo levissimo nauseantis, carnemque concupiscentis, murmur, & fletus occasionem dederit. Nam Moyses, hominum etsi mitissimus, graviter indignatus, rogavit Dominum ut à tanto populi duræ cervicis sublevaretur onere. *Non possum*, inquit, *solus sustinere onerem hunc populum, quia gravis est mihi.* Vite tantis laboribus afflictae mortem ipsam praeferebat, ne tantis afficeretur malis. Ita quippe anxietate, & molestia veri principes vexantur, qui sedulo, & sereno populi bonis invigilant, & incumbunt. Exaudivit autem Dominus servum suum Moysen, in omni domo sua fidelissimum, & dixit: *Congrega mihi 70 viros, de senibus Israel, quos tu nosti, quos senes populi sunt, ac magistri: & duces eos ad stabulum tabernaculi federis, faciesque ibi**

Ex. 18. 21. In Lex. Rabbini.

Deut. 17. 8. Aug. 1. de Doctr. Christ. 35.

Num. 11. 14. v. 16.

stare tecum, ut descendam, & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, & tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris. Sic ergo illi iudices inferiores, foci consilio stabili, non sufficiebant: sed etiam ad maiora iudicanda, in populo tam numeroso, fuit opus seniorum auxilio. Hi dicuntur 70 numero rotundo, seu per *synecdochen*, pro 72. Seni etenim ex 12 tribubus fuerunt assumpti. Sicuti dicuntur 70 Interpretes: cum 72, ab Elezaro Pontifice ad Philadelphum missi, fuerint electi. Moyses autem conquerebatur se solum onus populi sustinere non posse: tum quia, ut diximus, minores iudices minora iudicabant: tum quia in forensibus tantummodo negotiis, & civili administratione Moysen adjuvabant. Cum aliis ipse solus in spiritualibus, Deum consulendo, controversas Legis enodando, populum docendo, curam sustineret. Adductis igitur ad ostium Tabernaculi foderis 70 senioribus descendit Dominus per nubem, *auferens de spiritu, qui erat in Moysè, & 70 viris.* Ita vero spiritus ablatio non fuit cum spiritus Moysen diminutione: sed, ut exponunt Interpretes, sicut ab una candela lumen auferri dicitur, dum accenduntur aliae ex ea, abique prioris luminis diminutione.

Qualis autem fuerit iste spiritus, satis explicat S. Textus fuisse prophetiae spiritum, tum proprie, & strictè dicta, quae occulta, & futura panduntur, ac praenunciatur: tum late sumptæ, quae divinae laudes apte conciliantur, & divina maiestria exponuntur. Hic enim dona etiam prophetiam vocari, suo loco demonstratum fuit. Talem prophetiae spiritum semper in eis remanente asserit noster Textus: quidquid autem nonnulli videantur contrarium insinuare. Ex hac ergo 70 seniorum electione magnum Judaeorum *synedrion*, quod terrae promissionis obtenta in loco à Domino electo congregabatur, desumpsit originem. Ab hoc nulla datur tergiversatio, nulla dubitatio, appellatio nulla: ab hoc decidebantur omnes controversiae difficultiores, ad mores & iustificationes, ad Legem & Fidem spectantes. Ita postea, regnante piissimo rege Josaphat, cum penè utrumque concilium collapsum esset, non solum in cunctis civitatibus Judae, terrae iudices ab ipso statuti sunt; sed etiam in Jerusalem *synedrion* feliciter fuit instauratum. Ostendit etiam sacer Textus circa quæ eorum iudicium, & auctoritas versari deberet: *Ubi cumque quaestio est de lege, de mandato, de caeremoniis, de justificationibus.* Nam aliae controversiae ad Fidem, aliae ad praecipua moralia, judicialia, & caeremonialia spectabant. De praeside vero huius supremi concilii subiungit: *Amarias autem sacerdos, & Pontifex vesper, in his quae pertinent ad Deum praesidebit.* Ex hac veteris Testamenti praxi, ut hoc obiter dicam, satis patet non ipsam Legem, aut Scripturam, sed ipsam concilium, aut summum Pontificem, controversiarum omnium, etiam Fidei, iudicem fuisse infallibilem. Ita quoque, immò à fortiori, in Ecclesia Catholica contingit, in qua tot Fidei controversiae ab ipsa Scriptura non deciduntur. Alias cur haeretici sunt adeo perveraciter, ut sub tali iudice omnes controversias, secundum ipsos, dirimente sic inter se dissentiant? Absurditas

v. 25.

2.

16.

1. Par. 19. 10.

v. 11.

nobis obtrudunt Anglocalvinistae, & Arminiani, pro talium controversiarum iudice, principem politicum, aut secularem magistratum: & stultius ad privatam cuiusque spiritum, etiam plebei, & idiotae, recurrunt Puritani, Gommaristae, & alia similia haereticum monstra, quae palus stygia nostro evo nobis eructavit. Quod autem apud Hebraeos Fidei controversiae à summo sacerdote deciderentur, patet ex verbis supracitatis: cum istae maxime pertineant ad Deum. Et sicut apud nos unus est praecipuus Fidei articulus est de Christi Incarnatione; sic apud Iudaeos primarius erat de Messia venturo. In cuius tamen controversia Herodes ille Aescalonita, Hebraeorum moribus, & legibus fatis imbutus, ob Magorum adventum, & Messiae ortum annunciatum, ipso & omni Ierosolyma turbata, non tam Scripturam consuluit, quam ipsam synedrium. *Congregans enim omnes principes sacerdotum, & scribas populi: sciscitabatur ab eis, ubi Christus natusceretur.* Hoc quoque concilium, quamvis in principio ex cuiusque tribus senioribus consistebatur, paulatim ex sacerdotibus pro majori parte coadunabatur. Huius autem concilii locus, antequam Ierusalem in regni caput assurgeret, verisimilius fuit ubi arca foederis conservabatur: puta in Galgalis, in Silo, in Nobe, in Gabaon. Sed postea in Ierusalem translatum, de cuius loco dicitur, dum de templi janitoribus sermo habetur: *Obededom verò & filius eius ad Austrum: in qua parte domus erat seniorum concilium.* Hebraice dicitur *bet haasaphim*, id est, domus conciliorum: quamvis *asaphim*, à radice *asaph*, congregavit, significet secundum alios collectas, aut res congregatas. Septuaginta vocem hanc hebraicam ex parte retinentes legunt, *κατασκευασμένην οὖν ἐπιτομήν, κατασκευασμένην τε αὐτῶν, id est, è regione domus asaphim.* Hoc est illud concilium, quod Christo à Iudaeis comprehenso, tamquam de re maximi momenti iudicaturum, congregatum est, ut illum morti traderent. Cuius pars maxima, si non omnes, invidia, malitia, hypocriti praedita, in tam solemnii iudicio, ut innocens damnaretur, falsos testes inquirebat. *Principes autem sacerdotum, & omne concilium querebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent.* Ubi in Textu graeco dicitur, *τὸ συνέδριον ἦσαν τὸ σινεδριον ἡλόν*, totum synedrium. Ad hoc concilium rapti sunt Petrus, & Joannes, & postea Stephanus, & alii Apostoli. Nam in Actibus Lucas, qui graece scripsit, in autographo synedrium vocat illud concilium, in quo stetit, & martyrium perhibuit sanctus ille Protomartyr: quod juxta solitum ex 12 tribuum principibus, ex 24 principibus classium sacerdotalium, juxta ephemerias à Davide ordinatas, & aliis Synagogae proceribus, praesertim Scribis, constabat. Eth Joannes Annius, & Lucius ex solis principibus è tribu Juda oriundis constat fuisse, & Abulensis ex solis sacerdotibus constasse, fuerint arbitrati.

SYNEPHEBUS: *συνεπηβός*, *synephebós*, latine penultimam longam, etsi graecus accentus collocetur in antepenultimam. Ità dictus aequalis, unam pubescens, pueri, qui unam adolescunt. Vox est formata à toties dicto *syn*, simul, & *ephebos*, pubes, adolecens, de quo suo loco. Synephebi erant, aut sal-

Matth. 2. 4.

1. Par. 26. 15.

Matth. 26. 59.

tem fuissent Aescanius Aenae, & Aescanactes Hectoris & Andromachae filius, prout haec Aescanio dicebat: *Et nunc aequali tecum pubesceret aevum.* Ed magis synephebi fratres gemelli, ut Elau & Jacob, & alii. Vox ista etiam in sacris Authoribus annotanda.

SYNESIS: *σύνεσις*, p. b., intellectus, prudentia. Oritur à verbo *σύνεσι*, *synesimi*, intelligo, compono: cuius secunda persona praet. pass. *σύνεσεν*, *synesē*, à qua ablato augmento temporali synesis erumpit. Intellectus in sacro Textu etiam synesis à 70 dicitur, & ab Hebraeo *schel*, à radice *sachal*, intellexit. Ut in illo loco, *Intellectus bonus omnibus facientibus enim; 70 legunt, σύνεσις δὲ ἀγαθὴ, synesis δὲ agathé*, intellectus autem bonus: & Hebraicus habet *schel tov*, intellectus bonus. Synesis ergo, cum intellectum significet, potest primo accipi pro ipsa potentia intellectiva, quae ipsum intellectum comprehendit agentem, & possibilem. Qui ex communi recentiorum sententia inter se non distinguuntur: & ed magis, si secundum plausibilem, & probabiliorem opinionem potentiae realiter ab anima non discriminentur. Secundo sicut intellectus, ita & ipsa synesis pro unam ex virtutibus enumeratur intellectualibus. Aristoteles enim habitus animae, vel potius habitum intellectus, in cognitionem veram inclinantem, prout à facultate distinguitur, divisit in intellectum, scientiam, sapientiam, prudentiam, & artem. Hunc intellectum perperam aliqui Philosophi cum ipsa potentia confundunt intellectiva. Intellectus enim in hac divisione est habitus acquisitus, qui, ut ait Albertus, est habitus primorum principiorum, seu quo intellectus disponitur, & promptus redditur, ut bene versetur circa principia universalissima, quae sunt intellectui evidentissima. Adeoque hic habitus, propter suam universalitatem appellatur intellectus. Sicut ipsa potentia intellectiva influit in actus omnium scientiarum, sic aliquo modo influit iste habitus in eosdem. Quia cum illa quae sunt evidenter nota negantur, ad ipsius actus reducuntur. Virtus autem dicitur iste habitus, quia facit facultatem bene operandi, etsi non faciat ex se usum bonum, quod ad partis appetitivae virtutes pertinet. In hoc autem consistit facultas bene operandi in intellectu: quia per hunc habitum, ut ait D. Thomas, *Intellectus speculativus perficitur, ad considerandum verum, hoc enim est bonum opus eius.* Verum autem aliud est per se notum, aliud per alterum notum. Quod est per se notum se habet ut principium, & principium dici solet, cum statim ab intellectu percipiatur. Et ideo habitus perficiens intellectum ad ejusmodi veri considerationem vocatur intellectus, qui est habitus principiorum. Ità igitur eodem modo, quo talis habitus intellectus dicitur, etiam synesis, quae intellectum significat, nuncupari potest. Synesis tamen apud sacros Doctores Latinos, & scholasticos nec primo, nec secundo modo, ut intellectum significat, solet accipi. Sed potius pro unam ex virtutibus prudentiae annexis: cum etiam synesis prudentiam significet, saltem lato modo. Cum enim virtutes cardinales suas habeant partes integrantes, subjectivas, & potentiales, ita etiam prudentia. Hujus enim partes potentiales, tamquam virtutes suae principaliori secundariae affig-

Aenid. 4. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

6. Eth. 3.

nantur, eubulia, synesis, & gnome, Nam, ut docet D. Thomas, *virtuti quae est bene praecipiva scilicet prudentia, tamquam principaliori adiunguntur.* Partes enim potentiales virtutis, ut alibi dictum est, *dicuntur virtutes adiunctae, quae ordinantur ad aliquos secundarios actus, vel materias, quasi non habentes totam potentiam principalis virtutis.* Illae tres virtutes circa secundarios actus versantur: sed prudentia circa principalem actum, qui secundum D. Thomam est bene praecipere, se exercet. Inter istas virtutes, de quibus suo loco, synesis potest dici virtus bene iudicativa circa particularia operabilia, circa quae etiam est prudentia: & qui hanc possident, ut ait Doctor Angelicus, dicuntur in graeco *σύνεσι*, *synesi*, id est sensati, vel *εὐσύνεσι*, *eusynesi*, id est homines boni sensus. Sicut è contrario qui carent hac virtute *ἀσύνεσι*, *asynesi*, id est insensati vocantur. Infert autem S. Doctor esse virtutem ab aliis distinctam: quia sunt aliqui bene consiliativi, qui graece dicuntur *εὐβουλοὶ*, *eubuloi*, qui non sunt bene iudicativi, seu *εὐσύνεσι*: *Oportet autem quod secundum differentiam actuum, qui non reducuntur in eandem causam, sit etiam diversitas virtutum.* Manifestum est autem quod bonitas consilii, & bonitas iudicii non reducuntur in eandem causam. Secundum eandem doctrinam synesis à prudentia distinguitur, cum aliquando id quod bene iudicatum est non rectè mandatur executioni, quia non bene praecipitur, quod pertinet ad prudentiam. Sicque synesis sine prudentia reperitur. Etsi verò synesis dicitur à Philosopho inesse aliquibus à natura, non tollit ab ea rationem virtutis. Nam solum intelligit Philosophus, quod synesis in se aliquid à natura radicaliter: quia virtus cognoscitiva nonnullis est bene disposita ad recipiendum res secundum quod sunt. Aliqui tamen asserunt istarum trium virtutum habitum à prudentia habitum non esse distinctum. Ità probat Giraldus l. 6. q. 1. §. & suffragatur Lessius, asserens probabilius esse ipsam prudentiam inadæquate consideratam, nempe ut se ad hanc, vel illam functionem extendit.

SYNESIUS: *σύνεσιος*, p. b., intelligens, prudens, peritus, judiciosus, &c. Adjectivum est à dicta voce *synesis* efformatum. Aptissime convenit Synesio Cyrenensi, celeberrimo sui aevi Philosopho christiano: qui etsi tantam doctrinam praeditus, ne ad episcopatum promoveretur, variis criminibus se infamare conatus fuit. Floruit ad anni Christi 410.

SYNGNOME: *σύνγνωμο*, *syngnomo*, ignosco. Syngnome ad virtutes prudentiae potentiales reducitur. Nam sub ipsa gnomo continetur: seu est ipsa gnomo in legibus poenalis, cum haec in omnibus legibus iudicet ex altiori consideratione. Sicque omnis syngnome est gnome, sed non è contrà. Lex est v. g. ut approximatis civitati hostibus nemini portae pandantur. Accidit ut multi cives, utribi tuendae necessarii reperiantur extrà portam. His gnomo iudicat, per altiora principia, portas esse aperiendas: sed hinc non invenitur syngnome. Alia lex universè praecipit, ut qui occidit occidatur: quis cum moderamine inculpatæ tutelæ invadentem occidit. Vir æquus per gnomen, & syngnomen iudi-

1. 2. q. 57. 1. 6. c.

1. 3. q. 48. 1. 1. c.

1. 2. q. 57. 1. 3. c.

D. Th. 1b.

6. Eth. 3. c. 18.

6. Eth. 3. c.

Less. de iust. & iur. l. 1. c. 2. §. 3.

1. 2. q. 57. 1. 6. c.

D. Th. 1b.

cabit, hunc esse absolvendum. Ideò haec virtus, ut innuit Lessius, vocatur syngnome, quia contrà legibus verba, sicuti gnome, rigorem legis, & poenas moderatur.

SYNGRAPHIA: *συνγραφή*, *syngraphé*, p. b., melius quam syngraphi, historia, compositio, scriptio à Cicerone nuncupata. Oritur à verbo *σύνγραφο*, *syngrapho*, conscribo, id est compono historias, vel poemata, item scripto caveo ab aliquo. Syngrapha, seu syngraphum, ordinariè pro chirographo accipitur, atque pro stipulatione, cautione, obligatione in scriptis, etsi non reciproca. Atque in hoc sensu praesertim in materia de contractibus à Doctoribus sumi solet. Rectè deducitur à *syn*, simul, & *γράφω*, *grapho*, scribo, quando contrahentes simul eandem schedulam subscribunt. Est enim schedula quaedam facta manu contrahentium, vel etiam aliorum, quos contrahentes elegerint, ad servandam fidem, & obligationem pactorum in eadem contentorum. D. Jo. Chryl. de antiquorum nuptiis, bonâ fide, sine tot cautelis, & conditionibus celebratis loquens, ait: *Nimè syngrapha, & instrumenta, & conditiones illa ridicula?*

SYNOCHE: *συνόχη*, *synoché*, p. b., imbecillitas, turbatio, sollicitudo, complexus, coarctatio, anxietas, coherencia, series. Eius origo est à verbo *συνέχω*, *synécho*, contineo, constringo, cogo, connecto: & si eius praeteritum medium formaveris, facilius huius vocis immediatam originem cognoveris. Hinc *synoché cordis* graecè est coarctatio, & anxietas cordis: atque synochos continens, seu continua, febris est ex sanguine abundante servefacto, & in bilem transeunte. Quelibet autem febris continua *συνόχης*, *synoches*, à Graecis appellatur. Talem vocem intelligentia etiam ad aliquos Auctores sacros facilius intelligendos nonnullum juvenem est allatura.

SYNODICUS: *συνδικός*, *synodicós*, p. b., graecè dici potest, etsi non facile reperitur. Significat aliquid ad synodum pertinens: ut potè adjectivum formatum à voce *synodos*, vel à dictione *συνόδος*, *synodia*, comitatus, colloquium, congressus. Unde synodicus de rebus ad synodum, comitatum, & colloquium spectantibus dici potest. Synodicum verò, aut synodaticum in lib. 3. Decretalium, est ecclesiastica contributio pro synodi celebratione, Episcopo solvenda.

SYNODION: *συνόδιον*, p. b., novilunium, quod & synodos, id est coitus, seu congressus dicitur ab Astrologis. Tunc enim in eodem signo, & in eadem plagâ cum sole luna congregitur. Unde à dicta voce *synodicus* luna nova, & cum sole congregiens *synodike selene* graecè nuncupata.

SYNODOEPOROS: *συνοδοπέρος*, *synodoperos*, latine penultimam correpta, etsi graecus accentus in eam ponatur. Est comes itineris socius: voce scilicet composita ex dicto *syn*, simul, & *δοπέρος*, *viator*, qui & *hodites* dicitur ab *hodos*, via, iter. Et hinc *synodites*, pro itineris socio, qui & simul viator: atque vox synodites hoc sensu pro religioso, tum socio ab aliquibus usitata.

SYNODO: *συνόδος*, *synodos*, aliqui latine à voce synodos formant verbum synodo, p. b., pro congreco. Scilicet ed quod synodus sit congressus, aut

1. 2. q. 57. 1. 6. c.

Hom. 56. in c. 30. Gen.

Cap. Olim. de Constit. bus.

sunt congregatio. Sed graecum *synodus*, potius neutrum est, atque pro concursu, tecum iter facio, aut congregor, effertur. Sic ergo dicimus quoddam synodum concilium generale ad S. Pontificem pertinere, sed synodum in neutro, seu ad synodum ire, ad Episcopos, & alios ipsi habentes spectare, satis est manifestum.

SYNODOS; *συνόδος, synodos*, ita graecè vocabulum oxytonum, sed latinè penultimam produciā, significat consonum, consentaneum, concentorem, & simul canentem. Nam oritur à *syn*, simul, & *odos*, *ὄδος*, cantio, cantus. Sic & *synodia* (quae latinè *synodia*, p. b., diceretur, nisi graecus accentus retineatur) quod hac voce derivata, concinentia, aut simultanea tripudatio intelligitur.

SYNODUS; *συνόδος, synodos*, p. b., concilium, comitia, concursus, aut ex Gratiano, comitatus, vel cætus. Ejus origo est à toties dicto *syn*, simul, & *odos*, *ὄδος*, iter, unde aliqui synodum scribunt cū inspiratione, quae tamen in medio dictionis deperdi solet apud Graecos. Itā verò concilium dicitur, quia simul illuc pergitur, in personæ deputatae congregantur: adeoque est cætus, quali coitio, & conventus, quia simul venit. Hinc synodi dicta sunt Christianorum concilia, in quibus de rebus ad fidem orthodoxam, & legem christianam pertinentibus, multa salubriter sancita. Sicut autem in supremo Judæorum concilio, seu synedrio, uti nuper vidimus, praesidebat summus Synagogæ Sacerdos; ita & in Oecumenicis Ecclesiae synodis, debet per se, vel per suos legatos summus Pontifex praesidere. Sine ipso acephala sunt omnia concilia quantumvis generalia: quale fuit etiam concilium Basileense, saltem post Eugenii quarti inhibitionem. Et ita semper actum, ut ipse per se, vel per alios primam synodi legitimam sedem occupavit. Prima synodus in Ecclesia, saltem plenaria conciliorum forma peracta, fuit illa Hierosolymitana, in qua princeps Apostolorum praesedit, & decretum est non esse circumcidentes illos, qui ex gentibus ad fidem convertebantur, nec Moysi legem à Christianis observandam. Sed tantum præcepta ab idololatriis, sanguine, & suffocato abstinentia; ne idololatrarum viderentur sacrificiis participare. Et quia Judæi extremè sanguinem abhorrebant, eius sanguinis ad tempus vetitus fuit. Prohibita fuit etiam nominatim fornicatio: in qua multi Gentiles culpam non agnoscebant. Pro circumcissione, & aliquibus observantiis legalibus, Petrus (eod quod Claudius Imperator omnes Judæos Romā jufferat excedere, Hierosolymis tunc ad tempus degebat) hanc pronuntiavit sententiam. *Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus.* Celebrata fuit hæc synodus anno à Christi passione 19. Claudii anno nono. Et hæc quidem fuit prima synodus, quae plenariam, ut diximus, concilii formam præ se tulit. Cùm aliàs Glossa ordinaria tres alias ex Apostolorum Actibus colligat, & alii alias. Sicque prima esset de Matthiae in Apostolum electione; secunda de Diaconorum, & signanter Stephani ordinatione; tertia jam dicta de circumcissione; quarta denique de legalium permissione. Præter has synodos apostolicas, octodecim concilia generalia, de quibus in voce *oecumenicus*, enumerantur. Quamvis alii in

Act. 15. 10
Act. 6.
Act. 21.

numero dissentiant, & aliqua recenseant, quæ factè in toto ab Ecclesia orthodoxa non fuerunt approbata: sicuti aliquas synodos, inter œnumenicas annumeratas, pro generalibus non habent. Innumere verò synodi provinciales ubique terrarum, & gentium celebratae fuerunt, quarum plures maximè ex parte fuerunt à summis Pontificibus approbatae. Juvat hinc quod aliàs innimus repetere, absolute quintam synodum generalem, quæ fuit Constantinopolitana secunda, sub Vigilio Papæ anno 553, authenticam fuisse, & legitimè à S. S. Pontificibus, ut Vigilius prius egerat, approbatam: quamvis ejus occasione tanta incendia in Ecclesia Dei fuerint excitata. Sic, ut alios omittam, ab Oraculo vaticano Gregorius M. responsum dedit: *De illa tamen synodo, quæ in Constantinopoli postmodum facta est, quæ à multis quinta nominatur, scire vos volo, quia nihil contra quatuor sanctissimas synodos constituerit, vel senserit, quippe in eâ pro personis tantummodo, non autem de Fide aliquid gestum est, & de his personis, de quibus in Chalce. concilio nihil continetur, sed post expressas synodos seu canones facta contentio, & extrema actio de personis ventilata est.* In hac enim quinta synodo Theodorus Mopsuestia Episcopus hæreses condemnatas est: et si D. Isidorus miris laudibus à doctrinâ, fide, moribus, eum extollat. Theodorus, inquit, *Mopsuestia urbis Episcopus, ita clarè copiosèque sanctâ doctrinâ refulsisse fertur, ut prædicaretur, si referre fas est, mille voluminum summam in graeco conscripsisse, adversus omnium hæreticorum errores. Hunc Accephalorum Episcopi in præjudicio Chalcedonensis concilii, Justiniano principe comitante damnare post mortem cum Iba, & Theodoro Episcopis censuerunt. Dum constat eum laudabilium virorum testimonio clarissime Ecclesie doctorem fuisse.* Quibus Isidorus hæreticum hominem lapdat, & synodum quintam ejus falsè damnationis insinuat. Et Theodorus quidem iste, ut etiam Isidori Annotator ait, à Theodoro, Sozomeno, & Evagrino laudatur. Sed cùm à quinta synodo, & à D. Gregorio l. 6. Epist. 195 dampnetur; aliquibus minùs æquas Isidorus isti concilio œnumenico videri, atque Hispaniam in Africanorum sententiâ aliquo tempore permansisse, ex tam multis Isidori verbis ad defensionem trium capitulorum, à synodo quinta damnatorum, inclinantibus, colligi posset. Nisi fortasse, ut ait Scholiastes ille, Isidorus hæc verba ex sui Victoris Tunnensis Chronico hauserit, quo Authore libens utitur. Vel certe serò ad Isidorum, & Hispanos pervenire potuit Constantinopolitanæ synodi approbatio à Romanis Pontificibus Vigilio, Pelagio, & Gregorio inprimis facta. Præsertim cùm ignorasse aliquanto tempore Hispania ejus synodi auctoritatem potuerit: in qua noluisse adesse Vigiliam Papam Romanum audivisset. Itā ille.

De vini illust. 64
1. 7. 13. 20
4. c.
In Annot. Isidori.

SYNONE; *συνώνη, synonè*, p. l. coemptio. Fit enim à *syn*, simul, & *onè*, *ὄνη*, emptio. Est ergo synone emptio simul plurium rerum, & verbum *synonoma*, est coëmo, simul emo. Hinc *συνωνίαν, synonoma*, formare licet, ut sit plurium rerum generalis emptio, & simul emptum, & simul venale sonet. Nam *συνώνη, onè*, venalis, emptus, pretio comparatus, latinè dicendus. Synone licita, ut res singilla-

tim

tim debito pretio cariùs vendantur, sed monopolia, & pretia æquo majora in propolis vitanda.

SYNONYMIA: *συνωνυμία, synonymia*, latinè penultimam correptam, nisi graecus accentus ex usu licito retineatur. Est nominis communio, cùm eadem res diversis nominibus significatur: à *syn*, simul, & *ωνυμία, onymia*, nomen. Hinc & *συνωνυμίων, synonymion*, dicitur, quod eandem rem, secundum eandem rationem significat: ut ensis & gladius, vestis & indumentum. Nomina quæ de Deo dicuntur non sunt synonyma, quia aliàs esset mera nugatio, varia nomina illi attribuendo: cùm tamen in Scripturâ Deus aliquando multis simul insigniatur nominibus. Itā dicit Jeremias: *Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum vocem tuam tibi.* Et quidem de attributis negativis facile est intelligere talia nomina non esse synonyma, cùm horum nominum diversæ sint, secundum diversâ significata, rationes. Idem planè de attributis relativis, cùm talia nomina diversos connotent effectus, dicendum est. Sed nec ipsa nomina diversa, attributa positiva significantia, sunt synonyma. Quia cùm ratio, quam nomen significat, sit conceptio intellectus de re significatâ per nomen; intellectus noster, Deum ex creaturis cognoscens diversas divinarum perfectionum, in creaturis participatarum, format conceptiones. Et idem ait D. Thomas, *Nomina Deo attributa, licet significant unam rem, tamen quia significant eam sub rationibus multis, non sunt synonyma.* Nomina quippe synonyma dicuntur, quæ significant unam, secundum unam rationem. Hujusmodi autem variae rationes, de Deo efformatae, non sunt vanæ, & falsæ: quia illis omnibus respondet unum quid simplex, per illas omnes multipliciter, & imperfectè repræsentatum. Sicut etiam diversæ perfectiones in creaturis participatae, unum simplex principium, lucem habitans inaccessibilem, adumbrant.

Cap. 22. 18
De vini illust. 64
1. 7. 13. 20
4. c.

SYNOPSIS: *σύνολος, synopsis*, taxatio, compendium. Formatur à toties dicto *syn*, simul, & *opsis*, *ὄψις*, visus, facies, aspectus. Itā dicitur compedium, quoddam simul in eo res uno repræsentetur aspectu. Talia sunt aliqua in libris argumenta, quæ rem prolixius expositam, uno quasi intuitu ob oculos ponunt. Atque iste terminus in sacris Scripturis sæpiùs occurrit.

SYNORIS: *συνωρίς, synoris*, p. l. biga, currus duorum equorum. Ab aliquibus synoris exaratur: nec improbandum, cùm atticè *ξύνωρις*, pro *syn*, effertur. Oritur autem ista vox à verbo *συνωρίζω, synorizo*, congrego, conjungo. Hinc ad aliarum rerum, immò & personarum amicarum paria transfertur: & synoris invenitur, pro amicorum pari, apud S. S. Patres. Ut inter alios habet D. Hieronymus: *Quidquid fuerat nuptiis præparatum à sanctâ Christi synoride virgini traditum.* Adeoque errant qui nomen proprium exhiberunt.

SYNTAGMA: *σύνταγμα, syntagma*, ordo in classes distributio, liber studiosè conscriptus, dictionem habens compositioni congruam, & capitum divisionem, rectè atque suo ordine digestam. Significat etiam constructionem, atque ordinationem: à verbo *συντάττω, syntatto*, instituo, comparo, coordino, seu à *syn*, simul, & *τάττω*, ordino. Oritur autem ista vox à præc. pass. quod est *συντάταγμα, syntagma*, coordi-

natum sum. Hinc syntagmaticum opus dicitur, quod dictionem habet compositioni aptam, & rectè digestam. S. Hieronymus in Præfatione Petauchæ, à se ex hebræo in latinum translata, aliqua Scripturæ loca ab Evangelistis ex veteri Testamento citata annotat, quæ apud 70 non habebantur, *Et multa alia quæ propria, syntagma, σύνταγμα desiderant.* Nempe proprium ordinem, seu locum in quo in V. Testamento collocantur.

Ep. 104.

SYNTAXIS: *σύνταξις, syntaxis*, constructio, coordinatio, in classes distributio, &c. Est à supradicto verbo *συντάττω*, coordino: scilicet ab ejus secundâ personâ præc. passivi. Ocho partium orationis constructio syntaxis verbo graeco-latino à Grammaticis appellatur. Librum quoque significat, & volumen compositum. Illa Grammaticorum constructio, seu syntaxis, cùm in variis linguis varium ordinem habeat, occasionem præbet, ut Interpretes, aliquando prioris linguae syntaxim retinentes, idiotismos inspergant: atque hinc graecismi, & hebraismi, frequentes in Scripturis.

SYNTERESIS: *συντήρησις, synderesis*, latinè propter *syn*, *σύν*, vocalem longam penultimam produciā, quamvis hoc à Graecis, aliis regulis utentibus, non observetur. Aliàs aliqui etiam more graeco *synderesis* apud Latinos effertur, quæ latinè attentio, conservatio diceretur. Est enim à verbo *συντηρέω, syndereo*, conservo: ab ejus nempe secundâ personâ præc. passivæ sine augmento esset *synderesis*. Synteresis à Theologis vocatur habitus primorum principiorum operabilium, seu practicorum. Sicut enim datur quidam habitus primorum principiorum speculabilium, qui in illâ virtutum intellectualium aristotelicâ divisione intellectus dicitur, quo scilicet illa universalis principia nobis naturaliter nota, ut idem non potest simul esse, & non esse, speculamur; ita etiam datur quidam habitus primorum principiorum operabilium naturaliter nobis inditorum, ut hujus principii, malum est fugiendum, bonum amplectendum. Unde & *synderesis dicitur instigare ad bonum, & murrurare de malo, in quantum per prima principia procedimus ad inveniendum, & iudicamus inventa.* Ex quibus infert D. Thomas synderesim non esse potentiam, sed habitum quemdam naturalem; quamvis aliqui eam posuerunt potentiam quamdam ratione altiore, alii verò esse ipsam rationem, non ut ratio, sed ut natura est. Sed cùm potentiae rationales, secundum Aristotelem, se habeant ad opposita, synderesis verò tantum ad bonum inclinet, & non ad malum; potentia esse non potest. Nec refert quod aliquando potentis opponatur: opposita verò sint ejusdem generis; nam talis oppositio fit secundum actus. Veluti cùm dicitur sensualitas synderesi opposita, intelligitur actus sensualitatis esse ipsi synderesis actibus oppositos. Synderesis propriè non est idem quod conscientia: nam conscientia est actus, & synderesis, ut docet idem S. Doctor, est habitus. Conscientia etenim est cum aliquo scientia, seu applicatio scientiæ ad aliquid: *Applicatio autem scientiæ ad aliquid fit per aliquem actum.* Deinde dicitur conscientia testificari, ligare, instigare, accusare, remordere, quæ actum aliquem important. *Quia tamen habitus est principium actus, quandoque nomen conscientia attribuitur.*

1. q. 79. 2.
12. c.
D. Th. 1.
13. c.
D. Th. 1b.

liii 2.

hincur primo habitui naturali, scilicet syndere-
fi: & ita D. Hieronymus synderesim conscientiam nominavit. Quamvis enim conscientia ex variis habitibus procedat: quia tamen isti habitus effiaciam habent à synderesi; specialiter hic primus habitus conscientia nonnunquam appellatur.

SYNTERNIA: σύντηνια, latinè penultimà correptà in rigore efferranda est, nisi, ut in similibus asolet, græcus accentus in eâ resinetur. Est affinitas illa quæ contrahitur in susceptione aliqujus prolis in Baptismo. Vox, ut videtur, orta à *syn*, simul, & *την*, certo, seruo, atque à *νέος*, novus, juvenis. Quia nempe compater tenetur simul ad pueri, seu juvenis custodiam, & in rebus Fidei instructionem, patre saltem deficiente. Fortè rectius græcè à dicto verbo σύντηναι, *synternai*, cū *την* scribetur. Talis affinitas etiam impedimentum matrimonii afferebat in Ecclesiâ orientali. Propterea Nicæphorus Pucos Imperator, quia decebat Theophanem, cujus filium susceperat, à Polyucto Patriarchâ ad altare accedere fuit impeditus. De hoc Baronius ex Curopalate ait: *Quin etiam Stylianus Protopapamagni palatii, ex quo primūm talis summa ceperat divulgari, coram senatu, & synodo, neque vidisse se, neque alicui dixisse ajebat, Bardam, vel Nicæphorum suscepisse puerum. Polyuctus autem, quamvis aperte nollet Stylianum perferare, crimen synterniæ, id est eum qui à Baptismo filium suum, vel alterius suscepit, committit.*

An. Chr. 563. N. 35

In Orat.

SYNTHECA: σύνθηκα, *syntheca*, latinè penultimà correptâ, et si græcus accentus in eâ ponatur. Nomen est proprium feminæ apud Græcos, à *syn*, simul, & *τήχη*, *tyche*, fortuna deductum, quasi e jusdem fortunæ particeps, aut unâ cum fortunâ. Itâ vocata una ex primariis Philipporum matronis ad Christum convertis, quæ verè *synthyche*, ejusdem fortis, & fortunæ consors. De ipsâ dicit Apostolus: *Evodiam rogo, & synthychem deprecor id ipsum sum pere in Domino.* In Textu græco pro *id ipsum* habetur *in autè, τό αὐτό*, quod *idem* significat. Rogat ergò eas Apostolus ut idem sapiant in Domino, seu ut sint concordēs, & unanimes, quas forsitan quidiverat esse discordes.

In Hierol. D. Hier. Ep. 34. ad Julian.

SYNTHEMA: σύνθημα, *synthema*, latinè penultimà productâ, et si græcus accentus in antepenultimâ collocetur. Est compositum, constitutum, à verbo σύνθημι, *synthemi*, compono, prius ablata reduplicatione. Significat etiam symbolum, tesseram, & quodcumque signum; & est nota quædam epistolâris, ejus qui ipsam ferebat commendatrix. Synthemata in Pandectis dicta sunt diplomata iis data, qui cursu publico utebantur. Eo nomine quoque donatæ breves quædam sententiæ, altiore quemdam sensum occultantes. Synthema verò penultimâ brevi, à græco σύνθημα, *synthema*, signum, pactum, tesseram significat. Penultimâ longâ, ut supra, à Magri pro dorsali, seu jumentis strato ponitur; citaturque D. Hier. Ep. 34. ad Julian. dicentem, *Janæ demissio synthemate equus publicus sternebatur.* Aliàs, ut ait Scholiastes, *synthesis*, & *synthema* genus indumenti nobilium, breve, & negotiis aptum erat. Versicolor vestis, & variegata, hinc græcè à compositione nomen ducit. Usui erat equitibus, ac senatoribus. Adeoque de ipsa Ausonii vestè S. Pater potest intelligi.

SYNTHESES: σύνθεσις, p. b., compositio. Oritur ab eodem verbo *synthemi*, scilicet à secundâ personâ passivi, quæ est σύνθημαι, *synthēma*: aut à *syn*, simul, & *thesis*, positio. Syntheses dicuntur multæ conclusiones simul positæ: sunt enim compositiones, seu simul positiones. Synthesis ab Oratoribus vocatur, cum à quibusdam confessis initium sumitur, & in id quod in quæstione est definitur. Sicque est figura analysi, seu dissolutioni contraria. Synthesis quoque vestis genus vocatum fuit: ut apud Tertullianum de Cleomacho effeminato loquentem. *Itâ ut eudromidis solocem aliquâ multitudine synthesi extruxit.* Synthesis elegantior, & lautior vestis, quâ Populus Romanus certis utebatur diebus. Multiciam dixit, quod tenuissimis filis esset contexta, ut ab Interprete declaratur.

De Pallio c. 4.

SYNTROPHUS: σύντροφος, *syntrophos*, p. b., collataneus, simul educatus, coadjutus, socius, consuetus. Vox est orta à *syn*, simul, & *τροφή*, *trōpha* alo, Manahen ille, qui erat Herodis Tetrarchæ collataneus, in Textu græco dicitur *syntrophos*: scilicet erat Herodis Antipæ, qui S. Præcursorem gladio percusserat, collataneus, quia ejusdem nutricis lacte fuerat alitus. Hinc inferunt eum ex illustri familiâ ortum esse; sed Christi Fide, doctrinâ, & prophetiâ conlata longè illustriorem fuisse. De quo in Martyrologio Romano 24 Maii mentio habetur. Vox ista *syntrophus* etiam ab aliquibus Authoribus Latinis est usitata.

Act. 13. 11

SYNTYCHE: σύντυχη, *syntyche*, latinè penultimâ correptâ, et si græcus accentus in eâ ponatur. Nomen est proprium feminæ apud Græcos, à *syn*, simul, & *τύχη*, *tyche*, fortuna deductum, quasi e jusdem fortunæ particeps, aut unâ cum fortunâ. Itâ vocata una ex primariis Philipporum matronis ad Christum convertis, quæ verè *synthyche*, ejusdem fortis, & fortunæ consors. De ipsâ dicit Apostolus: *Evodiam rogo, & synthychem deprecor id ipsum sum pere in Domino.* In Textu græco pro *id ipsum* habetur *in autè, τό αὐτό*, quod *idem* significat. Rogat ergò eas Apostolus ut idem sapiant in Domino, seu ut sint concordēs, & unanimes, quas forsitan quidiverat esse discordes.

Phil. 4. 1

SYNUSTASTA: συνυσταστής, *synustastis*, coitor, qui rem veneream exercet, item congressor, collocutor, cliens, discipulus, familiaris, contubernalis. Fit à tertiâ personâ præter. pass. verbi συνυστατέω, *synustastō*, coëto; & *synustis* est coitus, concubitus, item conventus, sodalitas, cœtus. Hæ voces ulterius emanant à verbo σύνυμι, *synymi*, simul sum, versor, concumbo, &c. Nam participium femin. verbi *synymi*, *syni*, sum, est *syni*, *syni*, id est illa quæ est, & inde *syni*, essentia, existentia; à quâ fit verbum *synustastō*. Sed quia usia etiam essentiam significat, *synustis* quoque essentiæ simultatem, seu simultaneam essentiam significare potest. Juxtâ hunc sensum *synustasta*, qui essentiæ unitatem, aut simultatem asserit, poterit appellari. Sicque *Synustasta*, ut refert Carolus Magri, dicti sunt hæretici, Christum unicam habuisse substantiam, aut potius essentiam asserentes. Aliquam enim Divinitatis partem in carnem fuisse conversam, adeoque Christum, etiam quoad humanitatem, esse Patri consubstantialem impiè comminiscabantur.

In Hierol.

SY-

SYRINX: σύριξ, fistula. Itâ dicta à verbo σύρω, *syro*, traho, quod per eam humor attrahatur. Sicuti facit in Missâ solemnî S. Pontifex, aureâ syringe Christi sanguinem à calice attrahendo. Si fistula uno conlter meatu, *μονοκλάμμος*, *monoclamos*, id est unius calami dicitur; si verò pluribus pervia sit *πολυκλάμμος*, *polycalamos*, nuncupatur. V. Siphon.

Bona. Rec. Liturg. l. 1. c. 25. n. 4.

SYRMA: σύρμα, tractus. Formatur ab eodem verbo *syro*, traho: cujus præter. pass. *σύρωμαι*, *seyroma*, tractus sum, & hinc ablato augmento *syroma*, id quod trahitur, vestis longa, &c. Quâ voce utitur Tertullianus ad ambitiosarum muliercularum vestem oblongam, seu potius vestis partem illam, quæ per terram trahitur, significandam. De pavone autem loquens, ait: *Est omni syrmae solutio, quæ cauda jacens.* Interpres dicit, quod *syroma* sit tragica vestis: & inde mulieres tragicè quoque induerant solutum, & laxum.

De Pallio c. 3.

SYROPHOENISSA: συροφηνίσσα, *syrophinissa*. Itâ dicta illa Chananzæ mulier, cujus filiam Dominus à demonio liberavit. *Erat enim mulier gentilis syrophœnissa genere.* Hanc Matthæus Chananzæam vocat, eò quod esset ex Chananzæis oriunda, primis Phœniciæ incolis: & quia erat ex eâ Phœniciæ parte, quæ Syriæ erat contemina, Marcus eam, vocavit *Syrophœnissam*. Nam græcè mulier ex Phœniciâ *φηνίσσα*, *phinissa*, dicitur. Syrophœnices ipsi Phœniciæ incolæ, eò quod maritima Syriæ loca inhabitent, ab aliquibus appellati.

Marci 7. 26.

SYRTIS: σύρτις, locus arenosus in mari. Ejus origo est ab eodem verbo σύρω, *syro*, traho, eò quod *syrtis* naves trahat, & forbeat: scilicet à tertiâ personâ præter. pass. *σύρωται*, *seyrta*, unde rejecto augmento fit *syrtis*. Itâ dicta duo loca periculosa, arenarum aggeribus sepius faciem mutantia, in mari Lybico ad oram Africæ: ad quæ Sirenes quoque naves trahere, & nautas absorbere fabulabantur. Ab his alia loca arenosa *syrtis* vocata. Ut etiam S. Lucas, narrans quod illius naves rectores, in quâ Paulus Romanus vehebatur, timebant *ne in syrtim incidere*; talem locum periculosum appellavit. Sunt etiam terræ *syrtis* in Africæ desertis, de quibus Solinus.

Act. 27. 17.

SYSSITIA: συσσιτία, *syssitia*, latinè penultimâ correptâ, ni græcus accentus retineatur. Est sodalitas, communis mensa, vel cibus: à *syn*, simul, & *σιτος*, *sitos*, frumentum, cibus. Unde *σύσσιτος*, *syssiti* (latinè *syssiti*, p. l., secundum Profodiam Bononiensem, & alios qui primam in *sitos* accentu circumflexo producant, quamvis secundum Græserū, & aliquos primâ in *sitos* accētū acuto signâtes, penultima in *syssitos* esset corripieda) sodales, qui eadem mensâ utuntur, ut cōvictores in collegiis, aut religiosi in cœnobiis. *Syssitos* ergò est sodalis, qui ejusdem est collegii. Author Cajus l. ult. ff. de colleg. corp.

Græc. l. 2. c. 4. R. 6.

SYSTASIS: σύστασις, p. b., commendatio, consitutio, conspiratio. Fit à verbo συνίστημι, *synistemi*, constituo, commendo, conspiro: nam ejus secunda persona in pass. sine reduplicatione esset *synistais*, unde *syntasis* efformatur. A tertiâ verò fit *synstasis*, *syntasticos*, commendaticius, & *syntasticæ* litteræ, dimissoriæ vocatæ sunt. Sicuti à Justiniano vetitum est, ne Episcopi ad principis comitatum sine *syntasticis* literis accedant.

Novella 61. c. 3.

SYSTEMA: σύστημα, *systema*, latinè acutâ penultimâ, et si græcus accentus collocetur in antepenultimâ. Itâ dictus globus ab eodem verbo *synistemi*, & sine reduplicatione *systemi* diceretur, quod inter alia significat cogo, coagmento. Nam globus in unum cogitur, & coagmentatur. Hincque *systemata* dicuntur illi globi, quos Mathematici secundum Authorum opiniones efformant. Unde est *systema* Tychonis Brahe, in quo globus terraqueus immobilis format Univerli centrum. Item *systema* copernicum, à Nicolao Copernico excogitatum, in quo Sol immobilis Univerli centrum constituit, circa quem terra annuo motu voluatur. Itâ sunt aliorum alia *systemata*. *Systema* verò salomonicum illud dici potest, quod nobis itâ describitur, juxta quod Sol oritur, & occidit, *Terra autem in æternitate stat.* Itâ vox *systema* in ore quoque sacrorum Authorum versatur.

Ecc. 1. 4.

SYSTOLE: σύστολη, *syssolē*, p. b., contractio. Oritur à verbo συστέλλω, *syssello*, contraho, corripio: & ab ejus præter. medio, quamvis inusitato, vox est deducenda. *Syssolē* dicitur illa contractio, quâ *syllaba* naturâ longa corripitur. Itâ quoque illa cordis contractio, quæ post diastolen, seu dilatationem sequitur, à Phisicis *syssolē* vocata: ut & illa quædam animi ex maestitia contractio ab aliquibus appellata. V. Diastole.

SYSTROPHA: σύστροφη, *systrōphē*, p. b., congregatio, collectio. Ortum habet à verbo συστρέφω, *systrēphō*, contraho in compendium, breviter complector. Est ergò *systrōpha* quai epitome, aut compendium, seu multarum rerum brevis compilatio. Sed quia *systrēphō* est etiam addeaso, conglobo, coacervo, intorqueo, convolvo; *systrōpha* quoque gurgitem aquarum, vorticem, concursum, conjurationem, nodos in digitorum articulis ab articulari morbo collectos, & alia significat. Hæc sufficiant sicuti in sacris Authoribus ista vox occurrat.

Act. 6. 9. Act. 9. 29.

SYZETESIS: συζήσις, *syzēsis*, latinè penultimâ productâ, et si græcus accentus audiatur in antepenultimâ. Est disputatio, altercatio: à verbo συζητέω, *syzēteō*, altercor, disputo. Hoc ulterius oritur à *syn*, simul, & verbo *zēteō*, quæro: à cujus secundâ personâ præter. pass. fit *zētesis*, *zētesis*, sicut à primâ fit *zētema*, de quâ suo loco dicitur. Sic ergò *syzēteō* est conquirere, aut simul quæro, adeoque disputo; & *syzetesis* disputatio; quâ ulterò citròque aliquid disquiritur. In Textu græco de Judæis cum Stephano disputantibus, & de Paulo cum Græcis disputante, verbum *syzēteō* habetur. Ubi verò Nolter ait, *Factū est ergò seditione non minimâ*, &c.; Græcus habet *staseos*, & *syzēteos*, id est, seditione seu cōtroversia, & altercatione, seu disputatione.

Gen. 2. 18.

SYZYGIA: σύζυγια, *syzygia*, latinè penultimâ correptâ, nisi Græcos in accentu imitari velimus. Est conjugium, à *syn*, simul, & *ζυγός*, *zygōs*, jugum. Sicut etiam latinè à jugo simul ferendo *conjugium* vocatur. Conjuges enim debent *onera* matrimonii simul portare. Et idè à primâ rerum institutione dixit Deus: *Non est bonum hominibus esse solis, faciamus ei adjutorium simile sibi.* *Syzygia* dicuntur conjugationes: sicuti septem illa nervorum paria in humano corpore *syzygia* nuncupatæ. *Syzygia* quoque à Valentino hæreticâ inter suos

Æo-

habeto, sepechio, stupro, admiror. Hincque graece zaphi, sepultura, & zaphos etiam pro stupore. Pro sepulchro verb ex vita S. Celsi Episcopi Trevirensis citatur. Ab eo varia composita, ut epitaphium, cenotaphium: de quibus suo syntagmate tractatum est.

TAPINOMA: ταπεινομα, ταπεινομα, latinè penultimam longam, sed graece sic antepenultimam debet efferri acutam. Est a praeterito passivo verbi ταπεινω, ταπεινω, humilio, quod est ταπεινωμαι, ταπεινωμαι, & hinc ablato augmento ταπεινομα dicitur humiliatio, humilitas: sicut & tapinosis a secundam personam formatur. Tapinomata in Lex Jurid. Joannis Calv. dicitur humilitates, aut reatus per humum. Sicque ad penitentiam, aut propriae humiliationis genus sunt reducenda.

TAPINOSIS: ταπεινοσις, ταπεινοσις, latinè penultimam productam, quamvis colloctur accentus a Graecis in antepenultimam. Est vilitas, abjectio, humilitas: & ταπεινος, ταπεινος, abjectum, & depressum significat. Tapinosis apud Grammaticos est inornata orationis vitium, quae rei magnitudo, vel dignitas minuitur: ut si quis parvum vocaret hominem nequam. Aliquando tamen inter figuras oratorias enumeratur: qualis etiam in sacris Eloquiis potest observari. Tapinosis apud Ethicos non significat propriè humilitatem, quae virtus sit; sed potius ipsam depressionem, seu abjectionem: quae plerumque reperitur in vilioribus personis sine virtute. Humilitas autem proprie graece dicitur ταπεινοφροσυνη, tapinophrosyne, quae latinè tapinophrosyne, p. b., efferri debet: quasi sapiens abjectio diceretur, a dicto ταπεινος, & verbo φρονεω, φρονεω, sapio. Haec est enim animi humilitas ac modestia nihil altum de se sapientis, sed seipsum sapienter demittentis, ac minimum sibi arrogantis. Haec vera humilitas, seu tapinophrosyne est una e modestiae speciebus, quae inter partes temperantiae potentiales a Theologis cum D. Thomam recensetur. Cum enim temperantia circa difficillima moderationem adhibeat, aliae virtutes, quae sunt moderativae circa mediocriter difficilia, sunt ejus partes potentiales, & annexantur ei tamquam primariae. Inter modestiae autem species est humilitas, quae est virtus refranans aversum, ne immoderate tendat ad excelsa. Quod autem humilitas sit pars temperantiae, ex eo probat S. Doctor: quia omnes virtutes refranantes aliquarum passionum impetus, seu actiones moderantes, cum illam primariam imitentur in modo circa objectum non adeo difficile, sunt illius virtutis partes annexae. Sicut autem mansuetudo reprimit motum irae, ita humilitas reprimit motum spei, qui est motus spiritus in magna tendentis, & idem sicut mansuetudo ponitur pars temperantiae, ita etiam humilitas. Hanc Origenes cum Philosophis antiquis metriotes vocavit, a μετρον, metron, mensura. Dicitur μετριotes, metriotes, latinè metriotes, p. b., moderatio, & mediocritas: nam humilitate quis sui exaltationem moderatè, & prudenter deprimat. Unde & optimè tapinophrosyne, ut diximus, appellata. Illa humilitas de qua Deipara loquitur, dum ait, Respexit humilitatem ancillae suae, intelligitur ab aliquibus S. S. Patribus, & Origene ipsa virtus humilitatis. Sed difficultate ingerit, quod si Beata Virgo de virtute locuta fuisset, seipsam laudasset: quod est prorsus ab-

ipsum profundissimam humilitate alienum. Nam qui in propriae humilitatis laudes excurrit in superbiam incurrit. Melius ergo explicatur humilitas ista, cum aliis Authoribus de vilitate, & meritorum exiguitate, quam de seipsa Virgo sentiebat humillima. Quae divinae Majestati, & dignitati e diametro intendit opponere, ut ex conditionis suae infinita disparitate divina bonitas magis elucescat. Quapropter in Textu graeco non tapinophrosyne, sed tapinosis exaratur.

TARICHUS: ταριχος, тарихос, p. b., falfamentum, muria, caro fassa, condimentum, &c. Ipsi etymon trahunt a voce ταριχος, тарихос, garum, liquamen piscium sale conditorum. In plurali taricha sunt opsonia pretiosa, & probe condita. Tarichopola p. l., graecè ταριχοπόλις, тарихопόλις, est falfamentarius, seu falfamentorum venditor, qui & таричемпорос, p. b., a таричос, & емпорос, mercator, venditor: de quo vide vocem emporium. Tarichopolium verò p. l., est ipsa officina, ubi falfamenta venduntur. Ista vox tarichus in vita S. Antonii reperitur.

TARSUS: ταρσός, тарсός, idest, ut aliqui volunt, alata, pennata. Nam тарсός inter alia significat ala, & pennam. Et merito Tarsus dicta praclarissima illa Ciliciae Metropolis, quae gloriosis famae alis ob tot egregias dotes, exaltata fuit. Sed nonquam doctorum pennis satis celebrata, quod Apostolum illum Univerfo dederit, qui Spiritus S. impulsu, super pennas ventorum ambulans, in tertium caelum est elevatus. Erat enim a Tarso Cilicia non ignota civitatis municeps. Adedque ut civis Tarsensis, Romanorum privilegiis fruebatur, & hominibus romanum se profitebatur.

TARTARUS: τάρταρος, тартарос, p. b., liquorum sedimētum, seu faex. Ejus origo est a verbo τάρσσω, тарассо, turbo. Est enim quid turbidum in liquorum fundo, a quo & Tartarus, profundissimus in inferno locus, videlicet eod quod inum sit illius barathri: & faex sceleratorum, mundum suis sceleribus turbantium, susque deque omnia jura humana, & divina subvertentium, illi sit includenda. Aliqui ab eodem verbo τάρσσω, & αἰετ, aer, quod aer ibi fit turbatus, deducunt. Possent referri ad verbum τάρσσω, тарассо, affligo, idque cum reduplicacione: aut potius a τάρσσω, tarasso, custodio, quasi custodia custodiarum appelleretur. Hoc nomen alii a verbo τάρσσω, тарассо, timeo, deducunt: est enim profecto locus maxime timendus. Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari; ab omnibus impiis magnoperè est haec tartarea gehenna formidanda. Illic enim, ex Empyreo rapti, inferni rudentibus, seu flammeis vinculis, & catenis torquendi, & torti detinentur. Non enim ex eo quod dicat eos in iudicium reservatos, inferendum cum aliquibus Patribus, & Doctoribus, eos iam diis poenis non torqueri, cum hic error in Concilio Florentino damnatus sit: neque cum Bonaventura tenendum partem aliquam poenae essentialis usque ad diem iudicii differri. Sed solum innuit D. Petrus illic magnopere torquendos, & in diem iudicii asseruari tunc, sua scelera, & iustam punitionem toti Univerfo patefacturi, solemniter producantur.

TAU,

TAU, vel ται, ται, litera graeca latino T respondens, de qua nonnihil supra in litera T dictum est. Haec majuscula ut T latinum scribitur: uti etiam antiquitus ante Esdram apud Hebraeos, ad eorum tau significandum. Haec apud Aegyptios nescio quo mysterio, aut fato, vel potius mira Dei providentia, erat futurae vitae character: & apud Latinos, & Graecos, a iudice liberandis T praefigebatur. Et quid mirum? cum sit Crucis vivificantis symbolum, quae etiam perfidis Judicis scandalum, & Gentilibus in sapientibus stultitia, attamen aspirante Dei stupendam virtute, mundo perditio liberationem attulit, & salutem. Quod mysterium longe ante Esdras tempora, quibus characteres hebraici renovati, in spiritu praevident Ezechiel, Dum nempè vidit Dominum Angelo mandantem, ut servos suos Ierosolymae, reliquorum scelera abominantes, signo thau decoraret. Signa thau super frontes virorum gementium & dolentium, super cunctis abominationibus, quae sunt in medio eius. Textus hebraicus ait: Et signabis thau, idest signum. Quare 70, Symmachus, & Aquila legunt τὸ σημεῖον, τὸ σημεῖον, idest signum: sed Theodotion ipsum thau hebraicum retinuit. Quo literatè significabatur, multos viros probos, ut Jeremiam, Baruch, & alios ab horrenda Chaldeorum caede liberandos: allegoricè verò viros omnes salutari Crucis mysterio iustificatos ab aeterna punitione preservandos. Hi enim ut Dei servi tali pretioso sigmate magis decorantur, quam signantur. De quibus Angelus, signum Dei vivi gestans, ait alijs divinae iustitiae executoribus: Nolite nocere terra & mari, neque arboribus, quoad usque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum. Et certè verissimilius est Christianos, tempore Antichristi, tale salutis signum in frontibus gestaturos: sicut Antichristi sequaces proprio huius charactere se signatos exhibebunt. Hinc orta illa pessima Fidelium consuetudo sepe se Crucis signo munendi, ad Fidei orthodoxae expeditam professionem, nostrae redemptionis gratiam recordationem, & divini Numinis opportunam invocationem. Sicque Tertullianus, & Cyprianus, suo tempore solitos fuisse Christianos Crucis signaculo frontem terere, testantur. Ita ut perperam obganniant, & impiè nos irrideant nostri evi Novatores, quasi manu muscas abigentes, & similibus nugis antiquae, ac verae Ecclesiae mores ipsi perstringentes. Quinimò nonnulli, de quibus Salmeron, Beatos in caelis talibus salutis nostrae insignibus in frontibus exornandos, non absurdè opinantur. Uti & ad reproborum confusionem, & iustorum consolationem, tale signum in nubibus exhibendum, cum Dominus ad iudicandum venerit, communi est Fidelium sensus. Sed habet litera Tau in graeco particularem observationem, quae caret in hebraeo. Apud Hebraeos enim numerum 400 designat: sed apud Graecos, qui etiam Alphabeti literis ad numeros exprimerendos utuntur ista notula T trescenturias significat. Cujus symbolum in 300 selectis Gedeonis militibus, quorum ope, & fortitudine erat populum suum a Madianitarum iugo liberaturus, agnoscit Augustinus. Quo mysterio, cum per Graecos passim Apostolus Gentes intelligat, designatur plures Gentiles quam Judaeos in Christum credituros. Quorum numerum, inquit S. Pater, quia

300 erant signum insinuas Crucis propter litteram T graecam, quae iste numerus significatur: per quos etiam gentes magis in Crucifixum credituros praefiguratum est, quod littera graeca est. Hoc etiam annotat D. Aug. de Abrahami expeditis vernaculis, quibus quinque reges percussit, eorum exercitum profligavit, Loth nepotem suum liberavit. Haec facile quinque sensibus applicantur, quibus caro militat adversus spiritum: & Crucis salutiferam virtute superantur, atque anima liberatur. Illi autem 18, qui tercentenarium numerum superant, secundum eundem Sanctissimum Patrem, talem victoriam ostendunt in Lege gratiae futuram. Ed quod Octodenarius numerus tribus senariis constat, quibus tria tempora denuntiantur. Nam primum est ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Singula verò tempora senario numero significata sunt propter perfectionem: nam ter seni decem & octo sunt. Idem habet Augustinus de 300 illis Gedeonis militibus, qui lingua sua ut canes aquas lambeant, Crucem dominicam designantibus, super illa Psalmi 67 verba: Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.

TAUREUS: ταυρος, таурос, p. b., vox derivata a ταυρος, таурос, unde latinum taurus. Significat autem aliquid ad taurum pertinens: sicut lora illa, quibus S. S. Martyres cruciabantur, taurea dicebantur, quia ex tauri pelle, aut nervis erant confecta. His diris flagellis, quibus dilaniata plurima Martyrum millia post Christum, ante Christi passionem septem fratres Martyres Machabaei barbarè flagellati sunt. Contigit autem & septem fratres unam cum matre sua apprehensos compelle, a rege edere contra fas porcinas carnes, flagris, & taureis cruciatis. In Textu graeco legitur ταυροεις, тауроεις, & taureis: cum alijs ταυροεις, тауроεις, sit proprie nervus, arcus, aut citharae. Hi omnes, ut hoc obiter dicam, Machabaei cognominati a matre, ut vult S. Thomas: vel a primo fratrum, qui secundum Iosephum Machabaeus vocabatur: vel a fortitudine, ut sonat hebraica etymologia. Deducitur enim hoc nomen a radice ταυρος, extinxit: ita ut Machabaeus ab extinguendis hostibus dici videatur. Ibi Machabaei anno octavo Antiochi, Epiphaniis agnominati, verissimilius Antiochia, martyrii palmam fuerunt adepti.

TAUTOLOGIA: ταυτολογία, таυτολογία, latinè penultimam correpta in rigore, nisi ut in hisce affolet, graecus accentus in ea retineatur. Est ejusdem sermonis crebra repetitio: a ταυτο, таυто, seu ταστο, id est, & λόγος, logos, sermo. Apud Grammaticos est inornata orationis vitium, dum idem sermo sine causa repetitur: ut si dicatur, ibant quae poterant, quae non poterant non ibant. Hinc graecè ταυτολογία, таυτολογία, latinè tautologus, p. b., qui idem saepius repetit. Si verò aliqua de causa fiat, tunc non erit vitium, sed figura rhetorica, propter emphasim. Sicque accidit aliquando in Scripturis, ubi non superflue nulla repetuntur. Ita Chrysostronus ait de illis Domini ad Abrahamum verbis, Benedicam tibi, & eris benedictus, ne putes, dilecte, tautologiam esse, & idem bis dici.

TAXIARCHUS: ταξιάρχος, таξιарχος, centurio, ordinum ductor, & rector, classis praefectus. Vox est formata a ταξις, таξις, ordo, officium, institutio.

1b.

Pl. 67. 14.

Tert. 14.

Mart. c. 5.

2. Mach. 7.

1a.

153.

177.

Chav. 10.

In Gen.

Hom. 31.

tu-

D. Th. 2. 2. q. 167.

D. Th. 4. c.

Sup. Luc. Hom. 8.

Luc. 1. 48.

Act. 11.

39.

Act. 22.

25.

Ap. 7. 3.

Tert. de

cor. mil. c.

3.

Cyp. Ep.

63. & 73.

2. Pet. 2. 4.

Aug. Q.

sup. stud. 1.

7. q. 37.

k k k

tutum, locus, loci dignitas, conditio, centuria, &c., & ab ἀρχός, archós, princeps, præfectus. Ex vi ergò sui etymi multi superiores taxiarchi dici possent: etsi magis militaribus approprietur. Idem taxiar-
chia græcè legionum est præfectura. Taxiar-
chus à Jo. Diacono in vitâ S. Gregorii Papæ nominatur.

TECHNA: τέχνη, téchnè, ars, artificium. Ali-
quando pro dolo, astutiâ, imposturâ: quo sensu vo-
cabulum istud maximè frequens Latinis. Fit au-
tem à verbo τέχο, técho, fabrico, struo. Hacque
voce plerumque utuntur S.S. Patres, & alii sacri
Scriptores, dum de Satanæ maximis fallaciis, saga-
ci ingenio struētis, ipsi sermo incidit, quas vocant
Diaboli technas. Itâ D. Chrysoström ait: *Poteri-
mus invicti fieri, & maligni demonis technas elu-
dere.* Hinc τεχνικός, technicos, latinè technicus, p.
b., artificialis, ut Rhetorum sermo: item fallax, &
astute compositus technicus appellatur.

TECNERION: τεκνῆριον, p. b., conjectura,
judicium, argumentum, signum certum, & verum,
probabili oppositum. Cicero propriam rei notam
appellat. Fit à voce τέκνα, tékna, finis, exitus
rei, signum, prodigium. Inde tecneria rerum signa:
Vox apud aliquos Latinos observata.

TEGNON: τέκνον, téknon, filius, factus, proles.
Oritur ista vox à verbo τέκνω, tékno, pario, procreo,
cujus aoristus secundus τέκεν, téken, unde ablato
augmento sit tecnon. Tegnon ergò pro tecnon in
vitâ S.S. Perpetuæ, & Felicitatis corruptè legitur.
Ab hac verò voce tecnon varia oriuntur composi-
ta, quæ & apud Latinos occurrere possunt. Itâ cum
voce γονή, gonè, factus, generatio, &c., fit tecno-
gonia filiorum generatio: & à Latinis tecnogonia, p.
b., efferrî debet, nili græcus accentus retineatur.
Cum voce τέκνος, téknom, sit tecnogonia, filiorum occi-
sio, figuratè parricidium: cum τροφή, trophè, sit
tecnogonia, liberorum educatio.

TELEIOSIS: τελειότης, teliothè, latinè propter
omega penultimâ productâ, etsi græcus accentus
in antepenultimâ collocetur. Est perfectio, initiatio,
consecratio, sanctificatio: scilicet à secundâ personâ
præt. pass. verbi τελείω, telio, quæ est τελειώσω, te-
telio, & inde rejecto augmento syllabico fit τελιο-
sis, D. Greg. Nazianzenus itâ Baptisimum appellavit.

TELESPHORUS: τηλεσφόρος, telesphoros, p. b.,
etsi græcè penultima acuat. Est nomen proprium
à ferendâ perfectione, & sine derivatum, Nam τέ-
λος, telos, finis, honor, initiatio, & φέρω, phero, por-
to. Unde & telephorum totum, & perfectum dicitur:
& τέλος, telos, perfectus. Apud aliquos etiam
telephorus vatem perfectum significat. Nomen
optinè accommodatum illi optimo, maximo, &
sanctissimo Pontifici, de quo in Vigiliâ Epiphaniæ
commemoratio, qui anno Christi 127 creatus, &
nonus inter Pontifices recensitus est.

TELETARCHA: τελετάρχης, teletarches, p. b.,
cæremoniæ conditor. Formatur enim à telete,
cæremonia, & ἀρχός, archós, princeps. Itâ sanctus
Areopagi Doctor Christum Dominum appellavit.
Sed cum telete multa alia significet, nempe myste-
rium, expiationem, sacerdotium, &c.; ad hæc si-
gnificata potius magni Dionysium respexisse cre-
dendum est. Cæremonia enim potius Apostolis, &
ab Ecclesiâ, quàm à Christo sunt institutæ. Saltem

de cæremoniis accidentalibus loquendo, cum ef-
fentiales, & Sacramentis ipsis intrinsicè ab ipso Sa-
cramentorum Authore Christo fuerint ordinatæ.
Christus ergò quia totius sanctificationis Author,
omnium Mysteriorum, seu Sacramentorum institu-
tor, totius sacerdotii conditor, & caput, meritò
teletarcha nuncupandus.

TELETE: τελετή, teletè, p. b., varia significat,
sicuti verbum τέλω, telò, à quo derivatur. Signi-
ficat enim perficere, finis, perago, insituo, initio,
res divinas facio, &c. adedque telete est mysterium,
sacrum, expiatio, cæremonia, sacerdotium. Apud
D. Dionysium varia quoque designat, nempe un-
guenti consecrationem: *Honestissimum, inquit istud
unguenti consecrandi genus teletem ab effectu rei,
quæ in eo perficitur nominant.* Alibi pro sacrorum
Ordinum functionibus ponitur, dum ait: *Omnes
sacrorum ordinum functiones in sanctissimas tele-
tas dividi, & in eos qui divina probè callent, alios
quæ jactantibus imbuunt, inque eos qui ab his san-
ctissimè promoventur.* Teletem accepit etiam Au-
gustinus pro consecratione, aut initiatione: dum
Porphyrium dixisse refert, divinis oraculis respon-
sum fuisse nos non purgari teletis Solis, aut lune.
Ex quo infert nullorum Deorum teletis hominem
purgari posse: *Cuius enim teletæ purgant, si luna
solisque non purgant, quos inter celestes Deos præ-
cipuos habent.* Synesius altaris Sacrificium ineffa-
bilem Teletem vocabat. Telete quoque majora
festa dicta sunt ob magnas expensas, quæ in eis fie-
bant: nam verbum τέλω etiam significat impendo.
Accipitur apud Platonem telete pro ludis, & sacri-
ficiis, & apud Plutarchum pro initiatione. Ex qui-
bus patet teleten ordinariè rem divinam significa-
re, quâ aliquo modo purgamur, consecramur, &
perficimur. Hinc Dionysius vim illam divinam, quâ
Sacramenta ecclesiastica prædita sunt, teleturgam,
quasi consecrationem operantem vocavit. Nam
vox græca τελετουργία, teleturgos, fit à telete, seu
consecratione, & à vocabulo έργον, ergon, opus,
quasi teleten operans, seu perficiens.

TELONEVM: τελωνίον, telonion, p. l., est lo-
cus in quo sedet telones, seu publicanus. Et itâ non
nulli distinguunt, ut telonium, de quo postea, sit ip-
sum vectigal, aut publicani officium. Sed Lexica
talem distinctionem non observant. Ab eadem ra-
dice, de quâ infra, & ab ἀρχός, archós, princeps,
fit telonarches, manceps, publicanorum magister,
seu præfectus, qui & architelones.

TELONIUM: τελόνιον, telonion, p. b., mensa
publicanorum, seu locus, in quo vectigal colligitur,
quod aliqui malè theloneum exarant. Itâ dicitur à
voce τέλω, telos, quæ vectigal etiam significat: à
quâ & τελώνης, telonies, latinè telonus, p. l., dicitur
tributorum, & vectigalium collector, & τελωνικός,
telonicos, telonicus, p. b., vectigalis. In Scripturâ
teloni, à munere publico quod exercebant, publi-
cani passim appellantur. Apud Judæos ob arctam
cum Gentilibus familiaritatem, & abominandam
in tributis servitutem, quæ coactè Romanis pende-
bant, erant maximè infames. Et idem ad magistrat-
us ipsi non dabatur aditus, & ab honoratorum
civium excluderentur consortio. Sed apud Roma-
nos erant in honore: dum, ut ait, Cicero, *nos equi-
tium,*

zium, ornamentum civitatis, firmamentum Rei-
publice publicanorum ordine continentur. Tali
munereungebatur Mattheus, quando Christus
vocavit eum ad artem longè lacerosorem. *Vidi
hominem sedentem in telonio, Mattheum nomine,
Et ait illi sequere me.*

TEREBINTHUS: τερβίνθος, terebinthos, ar-
bor quæ resinam illam, vulgè tormentinam, & me-
lius terebinthinam, p. b., dicitur, exudat. Ejus ety-
mon, ut videtur, est à verbo τέρεω, terèō, terebro,
vulnero: terebratur enim, & quodammodò vulnera-
tur arbor illa, ut succum emittat suum. Hebraicè
terebinthus dicitur *botnim*, quod opinantur aliqui
nucis terebinthos, pina, corylos, aut avellanas si-
gnificare. Sanctes Pagninus intelligit ipsam resi-
nam, quæ etiam ubi copiosior nascitur, tamen in
aliquo habetur pretio. Nam inter alia munera quæ
mittit Jacob Ægypti proregi, nempe filio suo Joseph,
secundum fratris agnato, erat *modicum stactes, te-
rebinthi, & amygdalarum*, ubi 70 legunt *ter-
ebinthos, & terebinthos*, & terebinthum. Scilicet
erant ita optimi terræ illius fructus. Terebinthus
arbor est fructifera, & copiosis ramis decora. Hinc
quæ Sapientia dicit: *Ego quasi terebinthus extendi
ramos meos, & rami mei honoris, & gratia.* Al-
legoricè incarnata Dei Sapientia expandit in Cruce
manus suas ad populum non credentem, & contra-
dicentem: & quod caligantibus mundi oculis erat
in opprobrio, ipsi maximo fuit honoris, dum à Cru-
ce ramos omnibus communicavit gratiarum. Op-
timè verò terebinthus est sanctæ Crucis symbo-
lum: *Terebinthi etenim lignum, ait Augustinus,
medicinalem lachrymam exudat.* Sic & Christi
Crux pretiosissimam resinam stillans, vulnè a no-
stra consolidat, & sanat. Benè ergò Jacob totius do-
mus suæ idola, à domo Labani foci sui furtim
ablata, *infudit subter terebinthum*: Hic in Tex-
tu hebraico habetur *elab*, idest terebinthus, quercus,
aut ulmus secundum alios: & ita Noëter Josue 24
pro quercu fuit interpretatus. Sed Textui nostro
inhærendo, Jacob infudit idola subter terebinthum,
& itâ Christi Crux idola prostravit, & cordis nostri
vana simulachra prostravit. Quapropter & Josue
juxtâ 70, renovat ante mortem cum filiis Israël
fœdere, ponit lapidem prægradem in testimonium
sub terebintho, petram illam vivam, quæ est Chri-
stus, præfigurans, de qua citato loco D. Augustinus:
*Idem autem subter, quia non fuisset in cruce exal-
tatus, nisi humilitate subiectus.* Alii tamen, ut
idem S. Pater observat, legunt quercum, ut in no-
strâ vulgatâ editione habetur.

TESSARAGOSTUS: τεσσαρακοστής, tessaraco-
stos, quadragesimus, & femininum τεσσαρακοστή, tes-
saracostè, quadragesima. Vox est derivata à dictio-
ne neutrâ τέσσαρα, tessera, quatuor: & ipsam Qua-
dragesimam, aut ipsum Ascensionis Christi festum
designare potest. Nam sicut Pentecoste est dies
quingagesimus à Paschate; itâ tessaracoste est dies
quadragesimus. Et itâ ab aliquibus terminus isto-
rum 40 dierum tessaracostus appellatur. Tessara-
coston etiam apud Gentiles erat tempus 40 dierum,
& totidem post partum, quibus à sacris arcebantur
mulieres. Quo finito festum celebrabant tessera-
coston ab ipsis nuncupatum. Sic & dies 40 post

mafculi partum, quibus apud Judæos mulier im-
munda erat, optimè tessaracoston dicerentur.

TESSARESKÆDECATITÆ: τεσσαρεσκæδεκάτη, p. l.,
quartadecimani dicti heretici quidam. Vide licet à
τέσσαρες καὶ δέκα, tessares kè deca, quod
quatuor & decem significat, seu quatuordecim. De
quibus Augustinus ait: *Tessaresædecatitæ hinc ap-
pellati sunt, quod non nisi decimâ quartâ lunâ men-
se Martio Pascha celebrant, quilibet septem dierum
occurrat dies, nisi dies dominicus occurrerit ipso
die jejunant, & vigiliant.* In quo Hebræos imita-
bantur, qui eo die Pascha celebrant. Ut autem
cum ipsis Ecclesia non concurrat, die dominico se-
quenti plenilunium illud, quod post æquinoctium
vernum primum est, à Christianis Pascha celebra-
ndum esse, lege sancitum est. Contrâ istos hereti-
cos Synodus Casariensis, aliâ Palæstina, una ex
præcipuis provincialibus, jussu Victoris Papæ con-
vocata est, ad annum Christi 198.

TETRAUITÆ: τετραῖτις, p. l., tetradis, seu
numeri quaternarii propugnatores. Formatur ita
vox à τετράς, tetras, genit. τετραδος, tetrados, p. b.,
quaternio, numerus quaternarius. Hoc sensu Py-
thagoræi, quaternarii tam devoti cultores, ut in
voce *arithmetica* notatum est, meritò Tetradi-
tæ vocarentur. Sed itâ specialiter appellati heretici
nonnulli, qui ferâ quartâ jejunantes, opinaban-
tur etiam die Paschatis, adinstar feræ quartæ, je-
junandum esse. Alii sic vocatos existimant, quod
quartam Personâ in Divinis impiè cõmiserentur.

TETRADRACHMUM: τετραδράχμων, tetrá-
drachmon, moneta quatuor drachmas continens.
Nam τετράς, tetras, uti jam diximus, numerum significat
quaternarium. Intelligendò de drachmis atticis,
tetradrachmum est idem quod stater quatuor rea-
les, aut julios pendens. Didrachmum autem he-
bræum erat tetradrachmum atticum, aut roma-
num. Hoc ergò tetradrachmum erat idem quod sic-
clius, qui etiam apud alias nationes erat ejusdem
ponderis, de quo in statere dictum est.

TETRAËTERIS: τετραῖτερης, tetraëteris, p.
l., annus quartus. Est enim à dicto τετράς, idest nu-
merus quaternarius, & ἔτος, ètos, annus. Hinc di-
citur τετραῖτερησ, tetraëtericos, latinè tetraëteri-
cus, p. b., quatuor annorum, seu id quod quarto
quoque anno accidit. Itâ tetraëtericus ludus, seu
agon, qui quarto quoque anno, seu elapsis quatuor
annis, celebrabatur. Tales fuerunt Olympiades
elidenfes, quæ quarto quoque anno, ab anterioris
olympiadis anno finito, exhibebantur magno Græ-
ciæ concursu. Dicitur etiam tetraëteris ipsa qua-
tuor annorum periodus: sicut enim tales annorum
quaternarii olympiades dictæ; itâ tetraëterides, p.
b., vocatæ sunt. Itæ tamen tetraëterides etiam
pentaëterides dicebantur, si prioris olympiadis in-
cludebatur annus. De quo diffusius actum est in
voce *olympias*.

TETRAGONUM: τετραγώνος, tetragonon, la-
tinè penultimâ productâ, etsi græcus accentus in
antepenultimâ collocetur. Est quadrangulum, seu
quadratum, à dictâ voce τετράς, numerum quater-
narium significante: & à γωνία, gonia, angulus. Te-
tragonum ab Euclide definitur, una ex figuris qua-
drilateris, quæ est æquilatera, & rectangula. Talis
figu-
K k k k 2

In Gen.
Hom. 19.
su.

De Eccl.
Hier. 49
p. 3.

De Civ.
Deil. 10.
c. 23.

In Orat.
pro Plat.
Matth. 9.
9.

Gen. 43.
11
heb. bot-
nims.

Eccl. 24.
2.

Q. sup.
Iosue 1. 6.
9. 30.

Gen. 35.
4.

Job. 24.
11.

De hæc.
ad Quodv.
hæc. 19.

Baron.

L. i. Defin.
30.

figure erat summi Pontificis Rationale, ut ait S. Textus: *Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit, tota in longitudine, quoniam in latitudine.* Hebraice dicitur *רַבְעָאֵן*, quadratum: & 70 scribunt, *רַבְעָאֵן עֵשֶׂר דָּוָד*, *tetrágonon ejsa diplón*, id est quadrangulum erit duplum. Ad hoc autem ut figura sit tetragona, & quadrata, non sufficit ut habeat quatuor literas aequalia, sed ut anguli sint recti, nec unus alio sit hebetior, aut acutior. Vox ista quoque nonnunquam in sacris Authoribus occurrit.

TETRAGRAMMATON: *τετραγράμματον*, p. b., quatuor literarum, seu quatuor literis constans. Vox est composita ex dicto *tetrás*, & *γράμμα*, *grámma*, litera. Itá dictum nomen Dei apud Hebraeos, eò quòd quatuor literis constaret: uti apud Latinos, Græcos, Ægyptios, Chaldaeos, Arabes, & multas alias nationes tetragrammaton esse, fuit ab Eruditis observatum. De quo Isidorus ait: *Tetragrammaton, id est quatuor litterarum, quòd propriè apud Hebræos in Deo ponitur, Iohē, vau, he, id est duabus ia, ia, quæ duplicata ineffabile illud, & gloriosum nomen Dei efficiunt.* Illud nomen est apud Hebræos *Jehováh*, quòd Dominum saluatorem significat: aut potius, ut alii dicunt, à radice *haváh*, fuit, quasi ens, vel existens, Deum videlicet ab essentia, seu existentia aeterna, & necessariâ denominans. Cornelius à Lapide probat melius dici *Jehové*, aut potius *Jehová*, quàm *Jehová*. Et quidem *Jehové* est tertia persona futuri *haváh*, quæ significat *erit*, aut etiam *est*, cum Hebræi futuro sæpius utantur pro presenti: atque ut nomen distinguatur à Verbi personâ, absolute dicendum est *Jehová*, juxta nominum formationem, ut asserit idem Author. Pro eo nomine, propter divinæ Majestatis reverentiam, solent Hebræi legere *Adonai*, & aliquando pro *Jehováh* in nostro Textu legitur. Ut cum Deus Moyfi dicit, *Et nomen meum Adonai non indicavi tibi*; cum aliâ in Textu hebraico scribatur *Jehováh*. Hoc nomen re, & significatione, & radice, & literis, & punctis idem esse quòd *Sum qui sum*, Genebrardus, Bellarminus, à Lapide, & alii Interpretes demonstrant. Tale nomen, eodem Cornelio teste, primò revelatum est Moyfi, scilicet Ex. 3. 14, nec Patriarchæ ante Mosen nomine *Jehová* usi fuerunt. Nec refert quòd in Genesi quodque hebraicè reperitur. Nam Genesim conscripsit post ejus nominis revelationem: sicque illo in describendâ Genesi usus fuit, dum non verba, sed sensum precum Patriarcharum refert Moses. Post ista verba Moyfi dicta frequentius Deus in Scripturis illo nomine tetragrammato vocatur. Nam in hebræo constat solum quatuor illis dictis literis, punctis pro vocalibus adjectis, quæ sonum efformant *Jehováh*. Antequam Moysem alloqueretur sæpius *Elohím* dictus fuit. *Adonai* verd in plurali, ut & *Elohím* in eodem numero, ad majorem Dei dignitatem per nomen plurale testificandam, aut potius ad trium Personarum numerum subobscurè significandum. Fit à singulari *adon*, Dominus, & *Adonai* Domini mei rectè ita videtur. Tale Mysticum nomen *Jehováh* quatuor suis literis adumbrat, quibus Essentia divinæ subindicatur unitas, & Personarum trinitas. Hoc nomen laminæ aureæ in

summi Pontificis fronte insculptum erat, ut testatur Josephus; *F. o item enim iugebat ejusdem coronæ pars altera usdem calyculis adhaerens, quæ lata ac plana nomen Jehováh incisum gestabat.* Hæc lamina semper erat in fronte Aaron, quotiescumque illi sacrificandum erat. Hoc nomen *in summo Domino* dicebatur, itá scilicet Domino Moyfi mandante: *In quibus sculptus opere ex labori, Sanctum Domino.* Hoc quoque nomen ineffabile asserbatur: non quòd nemo id effari posset; sed quia Religionis causâ, ab eo temerè proferendo abstinebant. In Textu hebraico dicitur *Kidesc adonai*; id est sanctitas, vel sanctum Domino; Unde 7 scribunt *אֲדֹנָי קֹדֶשׁ*, *bagisfina k yris*, id est sanctificatio Domini. Sic & aliâs pro *adonai* legunt *k yris*, Dominus: ut Exodi 6. 3. *אֲדֹנָי ה' אֲדֹנָי ה' אֲדֹנָי ה'*, *ego sum qui sum*, dicunt *epò qui è d'v*, *ego imi ho èv*, q. b., ego sum ille existens, seu qui est: est eorum Interpretis latinus, cum nostro Textu veritat, *Ego sum qui sum*, quoniam enim est participium præsens verbi *imí*, sum, In eodem versu pro *qui est*, 70 dicunt *ho èv*, nempe illud participium cum suo articulo, q. d., ille existens, ille qui est. In Libris platonis per istam vocem *on* sæpè Deus intelligitur, qui solus verè, & immutabiliter existit. Sed ut ad nomen *Jehováh* revertamur, quamvis esset apud Judæos ineffabile: tamen cum summus Pontifex populo benedicebat, & cum Sanctum Sanctorum ingrediebatur, illud reverenter pronunciabat. Erat ergo ineffabile, non reipsâ, sed ut asserit à Lapide, eò quòd ab Hebræis haberetur sacratissimum, & summè Venerabile. Et idè à Veteribus, & S. Hieronymo vocabatur *ἀνεκφώνητον*, *anecphòmeton*, id est ineffabile: à Theodoro *ἀφραστον*, *aphraston*, id est indicibile: & à Damasceno *ἀρρητον*, *arrheton*, id est ineloquibile. Dum autem Hebræi solemniter jurant, ut aliqui ferunt, non ipsum Dei nomen proferunt, sed quatuor literas separatas, per Jod, He, Vau, He, jurantes. Quòd etfi Rabbini quidam, inter suos eruditus, quo ad aliquam hebraicæ linguæ noticiam usus fui, mihi contanter negaverit, attamen idem præto Cornelio à Lapide dicenti: *Quin & Moderni Judæi nunquam audent expressè jurare per nomen tetragrammaton, sed hac formâ per illud jurant, idque rare, & non nisi adâti: Juro per jod, he, vau, he. Quòd juramentum apud eos summè sanctum & sacratissimum habetur.*

secunda translatio Aquilæ, tertia Symmachi, quarta verd & ultima Theodotionis. Itá ille. **TETRAPOLIS:** *τετραπολις*, p. b., quatuor habens civitates. Vox est formata à dicto *tetrás*, quaternio, & *πόλις*, *pólis*, civitas. Sicuti Pentapolis dicta est illa regio infamis, quæ quinque civitates continebat; itá Tetrapolis qualibet regio, quatuor civitates complectens, dici potest. Sunt tamen aliquæ civitates in quatuor partes itá distinctæ, ut quatuor civitatum speciem exhibeant, unde Tetrapolis nuncupata fuit. Inter quas Antiochia Syria Tetrapolis nomine insignita fuit. **TETRARCHA:** *τετράρχης*, *tetrárches*, quadruplaris ab aliquibus vertitur. Est autem vocabulum derivatum à dictâ voce *tetrás*, & ab *ἀρχή*, *arché*, princeps: significat adicujus quartæ partis principem, cujus dominium, & jurisdicctio *τετραρχία*, *tetrarchia* (latine tetrarchia, p. b., nisi græcus accentus, ut in his assolet, retineatur) græcè nuncupatur. Hoc nomen illis adaptatur, qui quatuor numero unam gubernant provinciam, aut regnum. Tetrarchæ enim, quasi quadruplares principes, & tetrarchia quadruplaris curia transferuntur ab aliquibus. Tetrarchia à Romanis in Judææ regno fuerunt institutæ. Cum enim mortuo Herode Ascalonitâ, anno Christi secundo, aut tertio, filii ejus superstitites, Archelaus, & Herodes Antipas, de regno disceptarent; neutri cessit regnum Judææ paternum: sed lis itá decisa, ut regnum in quatuor divideretur tetrarchias. Et quidem Archelaus cessit Judææ stricte dicta, Herodj Antipæ Galilæa, Philippo ipsorum fratri Trachonitidis regio, & Gaulanitis, Lyfania verd Abilina. Cum autem Archelaus, post novem annos, in exilium deportatus esset, ipsius tetrarchia præsidio habuit. Ex quibus quintus anno Tiberii decimo tertio fuit Pontius Pilatus, novem annis præsidis functus munere. Hujus anno secundo baptizatus est Christus: anno nempe *decimo quinto imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam.* Reliqui tres Tetrarchæ ab eodem assignantur: Tetrarchâ autem Galilæa Herode: Philippo autem fratre ejus tetrarchâ Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lyfaniâ Abilina tetrarchâ. Galilæa præsertim tribus Nephthali, & Zabulon comprehendebat, eratque superior, & inferior: in quibus dominabatur ille tetrarcha Herodes, qui tempore Christi passionis, ob seita paschalia Jerofolymis agens, Dominum illudit. Erat Nazareth in Galilæa inferiore, in tribu Zabulon: & Capharnaum in superiore, quæ etiam Galilæa gentium, à Tyriis Gentilibus ejusdem incolis, quos Hiram rex Tyri miserat, dum illa regio à Salomone ei donata fuit. Philippus, Herodis frater ex aliâ matre, erat tetrarcha Iturææ ad radices montis Libani, & Trachonitidis ultra Jordanem, cui vicina erat Gaulanitis. Lyfania autem non erat ex Herodis filiis, sed ex genere dynastarum Chalchidis, ut refert Josephus: cujus tetrarchia dicebatur Abilina, ad Abilâ civitate, inter Libanum, & Antilibanum sitâ.

TETRAPLA: *τετραπλά*, *tetráplá*, penultimâ in prosâ correptâ, in versu communî. Latine quadruplicia dici possunt, à singulari *τετραπλόν*, *tetráplon*, id est quadruplex. Tetrapla, quasi quadrupla, aut quadruplicia dicta sunt antiquitus aliquæ sacra Scripturæ editiones ab Origene collectæ, quæ in quatuor columnas, antequam aliæ posteriores essent repertæ, distinctæ erant: de quibus Baronium audire sufficit. Sed ut summam perstringamus cunctas Origene eâ in re lucubraciones exhibitas, cum nondum duæ posteriores editiones inventæ quinta, & sexta, tetrapla (sic enim cum ecclesiasticis antiquis tractatoribus dicere malimus, quàm tetraplun) imprimis collegit: ac sic in codicibus græcè scripsit, nempe in paginis singulis quatuor columnas hoc ordine, ut prima esset editio 70. In

in plurimis hymnis ecclesiasticis observantur. **TETRATEUCHUM:** *τετρατεύχων*, *tetráteuchon*, quatuor librorum volumen, aut quatuor volumina continens. Vox est composita ex sæpius dicto *tetrás*, numerus quaternarius, & *τεύχος*, *teúchos*, instrumentum, vas, liber, volumen. Sicuti quinque Moyfis libri Pentateuchus dicuntur; itá quatuor libri ab aliquo Authore compositi, aut inter se aliquo ordine, vel connexione donati, tetráteuchus possunt appellari. Sicque quatuor Regum libros, ipsos quatuor primos Moyfis libros, quatuor Evangelia, & quatuor Machabæorum, etfi duo sint apocryphi, tetráteuchum liceat appellare. **TETRAVANGELIUM:** *τετραευαγγέλιον*, *tetravangelion*, p. b., Liber quatuor Evangeliorum à Platina inter cæteros vocatur. Nam *tetrás*, uti sæpius dictum est, numerum denotat quaternarium. Meritò unus liber quatuor Evangelia continens dicitur. Nam oþ quatuor Evangelistarum consensus, à S. S. Patribus acriter propugnatum, talis unitas in ipsis est agnosccnda, ut unum dicatur volumen à quatuor exaratum. Inter recentiores Concordiam evangelicam optime Cornelius Jansenius gandavenis Episcopus explanavit. **TETRAVELA:** ista vox invenitur apud Anastasium. Hæc, & similia vocabula, partim græca, partim latina, à voce *tetrás*, quaternarium numerum designante, componuntur. Adedque tetrayela sunt vela quadruplicia, seu quadruplicata. **TETRUS:** Vox ista, longe alterius significationis, pro voce quartus ex Aidhelmo à Magri citatur. Sicque est vocabulum ex *τέταρτος*, *téttartos*, quartus abbreviatum. Aut ab ipsâ voce *tetrás*, quâ & pro quaternario D. Ambrosius usus est, deducenda. **THALAMUS:** *θάλαμος*, *thálamos*, p. b., cubiculum, nuptiæ. Ejus origo videtur esse à verbo *θάλασσο*, *thálasso*, calefacio: nisi ab ipso hebraico *thá*, id est thalamus, procoeton, derivetur. Thalamus sæpius accipitur pro cubiculo geniali, & delitioso, pro sponsis parato. Hinc Moyses moriturus, duodecim tribubus benedicens, Beniaminitæ ait: *Beniamin amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros ejus requiescet.* Textus hebraicus hic non habet vocem *iba*, sed ait *chophéph*, id est obtegens, seu protegens, *super eum*: Benoni scilicet à radice *chophéph*, obtexit, protexit. Isti Textui inherent 70: dicunt enim, *אֲדֹנָי ה' אֲדֹנָי ה' אֲדֹנָי ה' אֲדֹנָי ה'*, *Deus obumbrat super eo omnibus diebus.* Nempe templum Jerofolymitanum erat in monte Moria, seu in eâ civitatis parte, quæ erat in tribu Benjamin. Mons autem Sion alia pars civitatis erat in tribu Juda: quamvis aliquando Dominus in monte Sion dicatur habitasse, tunc mons Sion per Synecdochen pro totâ sumitur Jerofolymanâ. In tribu ergò Benjamin Dominus confidenter habitavit, & super humeros ipsius quodammodo requievit, dum templo salomonico in eâ edificata

Ex. 39. 10.
Ex. 3. 14.
Deut. 33. 12.
chophéph.
chaphéph.
chaphéph.

ficato, thalamum suam libenter sua presentia decoravit. Thalami tamen etiam pro quibuslibet accipiuntur cubiculis. Unde & Ezechiel Janitorum mansiones, ad templum excubantium, thalamos appellavit: Porro thalami porta ad viam orientalem, tres hinc, & tres inde. Hic scripsit pro thalamo legunt the, scilicet ex Textu hebraico, in quo thae scribitur: quod est plurale in regimine à dicto singulari tha, & aliis in plurali facit thaim, thalami.

THALIA: *θάληα, thalia*, latinè penultima producta, et si antepenultima à Græcis, aliis regulis utentibus, acuat. Est una è novem Musis, ita dicta à lasciviâ, & voluptate cantus. Nam thalia significat celebritatem ex juvenibus, viriditatem, coronam, lætitiâ, epulum, festivitatem: & adjectivè de opi-paro epulo, omnibus rebus florido, & ebundanti dicitur. Vox ista pullulat à verbo *θάλλω, thallo*, virefco, germino, celebros, exhilaror, &c. Thalia quoque fuit titulus unius ex Arii libris, ad turpissima incitantis, & ab aliquibus *Thales*, p. l. dicitur, à quadam, ut opinantur, romanâ meretrice. Sed Arium ab ipso Musæ nomine titulo isto librum suum donasse, magis verisimile videtur.

THALLOPHORUS: *θαλλοφόρος, thallophoros*, latinè penultima correpta, et si græcus accentus in eâ ponatur. Ita dicitur ille qui ramos gestat: scilicet à *θάλλω, thallo*, ramus virens, præsertim olive, & *φόρος, pheros*, porto. Thallophori Athenis dicti illi, qui in Panathenæis oleæ ramos gestabant: qui ut plurimum senes erant. Hinc per jocum aliquando thallophori dicti illi, qui ad alia munera obeunda existimabantur inutiles. Cum aliis thallos gestare honorii fuerit, ad quem juniores admitti non debebant. Hinc D. Chrysostomus ait: *An non videtis frequenter, quod qui in urbibus versantur, pueros nuper à lacte depulso faciunt thallophoros aut agnotobetas? Quæ munera certè à solis senibus erant obeunda. Quare erroneè Carolus Magri Calepinum erroris condemnat de senibus thallophoris: cum solum ex malâ consuetudine aliquando pueri thallophori crearentur.*

THALUS: *θάλος, thalos*, virens, germinans, virens, florens, &c. latinè reddi potest. Oritur à verbo *θάλλω, thallo*, virefco, germino, flore, &c., & hinc *thalos*, germinans. In fertili illo Sætorum Martium *ενο*, quo Diocletianus in Christianos impiè deserviens, magis eorum sanguine Ecclesiæ solum secundabat, feliciter Sanctus Thalus germinavit. In horridis illis tempestatibus lætor virens, in illâ barbarè recisâ Fidelium messe pulchrius florens, martyrii ferro non tam lethaliter amputatus, quam utiliter putatus, in Paradisi solum felicius transplantatus fuit.

THAMNUS: *θάμνος, thamnus*, densus fructibus locus, ramus fruticans. Ita videtur thamnus dici, quasi *θαμνός, thamnós*, frequens, creber. Est enim thamnus minutarum arborû densitas, cespes, arbutum, lucus, frutex, dumetum. Ab hoc per diminutionem fit græcè *thamnon*, quod latinè thamnion, p. b., diceretur, parvus frutex, item *thamniscos*, frutetum, frutex. Delirus ille Empedocles, qui metempsychosim in corpora belluina, & plantas admittēbat, se quoque thamnus, & piscem fuisse comminiscēbatur. Hunc lepidè irridens Tertullianus ait:

Thamnus, & piscis sui, inquit. Cur non magis & pepo tam insulsus, & chæmalæon tam inflatus? Interpres ait vocem thamnus non posse unicâ voce latinâ commodè explicari. Nam significat plantam fructificantem, & subulescentem copiosè.

THANATOPSYCHIA: *θανάτοψυχια*, p. l., hæretici quidam ita dicti, quod animam rationalem mortalem opinarentur. Nam *thánatos*, ut postea dicemus, mortem significat, & *ψυχή, psuché*, animam. De istis agit Damascenus: *Qui humanam animam inducentes similem ei, quæ pecudum, & cum corpore dicentes perire ipsam.*

THANATOS: *θάνατος, thánatos*, p. b., obitus, mors, fatum, cædes. Vox hæc ab aliquibus Latinis usurpata, à verbo *θάνασσο, thánasso*, morior, sua recognoscit natalia. Nam in aoristo secundo facit *θάνασεν, thánasen*, mortuus fui, & hinc augmento rejeção thanatos emanat. Cum alpha privativo sit *athanatos*, immortalis, de quo suo loco. Cum verbo *πέρο, phero*, porto sit *θανατοφόρος, thánatophoros*, latinè thanatophorus, p. b., lethifer, funeitus: & thanatophora toxica dicuntur.

THAUMATURGUS: *θαυμάτουργος, thaumatourgos*, miraculorum patrator. Est à verbo *θαύμαζω, thaumazō*, miracula edo: seu à *θαύμα, tháuma*, miraculum, & *εργον, ergon*, opus. Cognomen est S. Gregorii Ponti Episcopi, ob insignia miracula ab ipso edita, præsertim illius montis sui loco moti, qui templo ædificando congruum reliquit spatium. Thaumaturga etiam ab aliquibus dicitur illa Moysis virga, quâ in Ægypto, & deserto tot prodigia operatus fuit, atque nonnullis aliis cognomen istud appropriatur.

THEA: *θεα*, spectaculum, visio, aspectus, &c. *Spectaculum* (in Textu græco theatron) facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus, ait Apostolus: & optimè Sancta Thea Martyr id dicere poterat, quæ etiam spectaculum suo nomine præferebat. *Thea* verò, oxytonè, Deam significat, & de Justis asserit Propheta, *Ego dixi Dii estis, & filii excelsi omnes.* Hoc sensu S. Thea, Dea, & Dei filia, celestem hæreditatem, & divinos honores fuit affecta.

THEAGOGIA: *θεαγωγία, theagogia*, latinè penultima correpta, nisi græcus accentus in eâ retineatur ex usu legitimo. Est Dei institutio, inductio, introductio, divina agendi ratio, Dei ductus, vel quid simile latinè reddi potest. Fit enim à voce *θεός, theos*, Deus, & *αγωγή, agogé*, quæ hæc omnia significat, & alia. Apud D. Greg. Nazianz. pro aliqua divinatione ponitur: & quidam auspicia, alii Superiorum evocationem interpretantur.

THEANDRICUS: *θεανδρικός, theandricós*, p. b., Dei virilis optimè nostro vertitur idiomate. Ita vocatæ Christi actiones, quia sunt unius suppositi naturam divinam, & humanam includentis: videlicet à *θεός, theos*, Deus, & *άνδρ, anér*, vir, genit. *άνδρ, andrós*. Hinc dignitas, valor, & meritum operum Christi. Nam merebantur ut erant hominis mortalis, viatoris, & passibilis: sed ut Personæ divinæ, & ipsius Dei actiones, infinita dignitate, & valore possidebantur. Et quidem istas actiones theandricas fuisse infiniti valoris, contra Scotum, & nonnullos alios, prorsus tenendum est. Et si enim in se fuerint finitæ, tamen valor, seu dignitas non oritur ex solâ entitate,

De Anim. c. 32.

hæres. 69.

1. Cor. 9.

I.

te, & morali bonitate ipsius actionis, sed maximè ex dignitate, & sanctitate ipsius operantis: Christus autem ut Deus est infinitæ sanctitatis, & dignitatis. Non solum hoc verificatur, quia actiones sunt suppositorum, & persona in Christo est Persona divina; verum etiam quia ipsa humanitas erat per ipsam Divinitatem sanctificata, & deificata, ut aliqui loquuntur ex Patribus. Quapropter actiones procedentes ab ipsâ humanitate sanctificatâ, & ita propter unionem hypostaticam deificatâ, erant infiniti valoris. Idèd Christi actiones à Patribus divinæ, & theandricæ vocari solent. Et hæc est una ex differentis, quæ sunt inter actiones à personâ infinitæ dignitatis procedentes, & inter illas, quæ circâ objectum infinitum, sicuti visio beatifica, versantur. Nam visio beatifica non est actio divina, et si in Deū feratur: sicuti actio ab Angelo elicita est angelica, non autem illa quæ ab homine procedens, circâ unū versatur Angelum. Nisi tales actiones propter similitudinem angelicæ dicantur, & divinæ. Præterea objectum infinitum non terminat actionem, creatam infinitè, quæ circâ ipsum versatur: at operans infinitæ dignitatis infinito modo afficit operatione quam producit. Non tamen hinc inferitur, ita Deo Christi actiones placuisse, quam ipsam Dei essentia, & infinitam bonitatem. Quia Christi actiones, non ratione sui præcisè, sed ratione operantis infinitè Deo placuerunt. Inter illos autem qui concedunt actiones Christi theandricas esse infiniti valoris, aliqui negant esse infiniti meriti: quia ad rationem infiniti meriti requiritur etiam promissio infiniti præmii. Alii tamen rectius concedunt, quia ipsius meritum refertur ad præmium finitum in infinitum: ita ut nullo præmio finitè ipsius meritum exhaustiri possit. Sicque deservit Clemens V. in Extravag. Unigenitus, de poenit. & remiss. Christum Ecclesiæ militanti suis meritis talem thesaurum acquisivisse, qui nunquam consumendus, aut diminuendus est, quod meritum Christi fuerit infinitum.

2. Et si verò Calvinus neget Christum sibi aliquid meruisse: Scholastici tamen contra sentiunt cū D. Thomâ. Meruit etenim gloriam corporis, & exaltationem nominis, & alia multa. Id patet ex verbis Apostoli: *Humiliavit seipsum, &c. propter quod & Deus exaltavit illum, &c.* Et Angelicus Doctor ait: *Ille qui habet aliquid per meritum proprium, habet quodammodo illud per seipsum, unde nobilius habetur id, quod habetur per meritum, quam id quod habetur sine merito.* Quamvis autem actiones Christi theandricæ à Dionysio, & aliis videntur, non hinc sequitur easdem esse Divinitatis, & humanitatis actiones. Nam, ut ait D. Thomas, *Dionysius ponit in Christo operationem theandricam, id est divinam virilem, vel divinam humanam, non per aliquam confusionem operationum, seu virtutum utriusque naturæ, sed ut per hoc, quod divina operatio, ejus utitur humanâ, & humana ejus operatio, participat virtutem divinam operationis.* Ex quibus verbis satis patet quid præcisè per actionem theandricam in Christo sit intelligendum. Nō quod eadem actio præcisè in Christo ab utraqûe natura procedat: quamvis aliquando una voluntas, & una volitio dicatur in Christo, propter conformitatem ejus humanæ ad divinam. Sic observavit Bar-

nus, priorem Honorii Epistolam ad Sergium explanans, ubi ait: *Quid enim indivisa sit utriusque nature operatio, sicut est indivisa conjuncta, & unum ambo velint nature bonum, & tendant in unum, una erit dicenda Christi voluntas: quam S. Dionysius Areopagita appellat operationem theandricam, hoc est Dei virilem, ut Joannes Damascenus affirmat. Dicit ergo unam volitionem, ut excludat voluntatum contrarietates, sicut in nobis, putâ appetitus sensitivi in malum inclinantis, contra appetitum rationalem. Itâ veritas orthodoxa inter duo extrema stat inconcussa. Sicut enim Monochelitas unicam voluntatem, & volitionem in Christo admittebant; itâ è contrario nonnulli alii hæretici tales voluntatum diversitates in eo finxerunt: tñi desperationem Christi in Cruce desperati, nefarii hæretiarum, inter quos Calvinus, commementi sunt. Contra quos omnes definitum in sextâ Synodo generali: *Predicamus duas naturales voluntates, non contrarias (justè quod impii asserunt hæretici) sed sequentes ejus humanam voluntatem, & non resistentem, vel reluctansem, sed potius subiectam divine ejus, atque omnipotenti voluntati.* Voluntas enim humana Christi semper voluit id quod voluit Deus ipsam veile, sicque fuit divinæ voluntati affectivè conformis. Fuit etiam semper conformis formaliter: quia omnia quæ Christus voluit, voluit ob aliquem honestum nem Deo placentem. Materialiter autem ad se volitâ voluntas Christi inefficax non semper fuit divinæ voluntati conformis: seu, ut ait D. Thomas, voluntas Christi ut natura est. Nam voluntas ut natura repulsiat ea que sunt nature contraria, & que sunt secundum se mala, putâ mortem, & alia hujusmodi, sed hæc tamen voluntas, quandoque per modum rationis, eligere potest ex ordine ad finem. Et itâ fecit voluntas humana Christi, ut ratio est.*

THEARCHIA: *θεαρχία, thearchia*, latinè penultima correpta in rigore. Sed in similibus terminationibus græcus accentus in eâ retineri solet. Dei principatus idiomate nostro transferri potest: scilicet à *θεός, theos*, Deus, & *αρχή, arché*, initium, dignitas, principatus, magistratus. Dionysius Thearchiam pro ipsâ Deitate ponit, ad ipsius divinitatis supremam, & infinitam dignitatem significandam, & ipsâ honoratius compellendam. Ait enim: *Omnium sanctorum Theologorum hymnum invenies ad beatos Nom. 6. 1. thearchia processus manifestativè, & laudativè Dei nominationes dividendem.* Quorum verborum sensus est, ut innuit D. Thomas, quod nomina ad Divinitatis laudem à S. S. Doctoribus assumpta, secundum ipsius Dei distinctionem processus. Non Arg. quod ita nomina ipsius processiones significant, sed quod ab iis imponantur. Nam cum Deum ab ipsis creaturis cognoscamus, ipsum secundum varios in creaturis processus nominamus. Quamvis ipsa nomina de eo substantialiter dicantur, non enim nomina semper id significant à quo imponuntur.

THEATRATUS: Ex quadâ Bullâ Martini Primi, à Carolo Magri citatur, & si modò ibi rectè scribatur, sacri palatii officialem denotat; itâ ut Cancellerarius intelligi videatur. Ejus profectò significatum ex græcis Lexicis haurire satis difficile, nisi ex ejus etymo per conjecturam assequamur. Etymologia

An. Chr. 633. N. 57.

Act. 17.

1. q. 18. a.

De Div. Nom. 6. 1.

1. q. 13. a.

In Hierol.

Ezech. 40.

1. q. 18. a.

1. q. 18. a.

1. q. 18. a.

1. q. 18. a.

gia verò à voce θεός, θεός, Deus, & vocabulo ἀράπος, ἀράπος, via, trames, femita, est deducenda. Sicque theatrapus ille diei poterit qui Dei viam calcat, seu eam ostendit. Quod ulterius ab ipso verbo θεάματα, πρέπωμα, eruatur, quod inter cetera significata ponitur pro viam in eo, rationem rei peragendae instituo: & ejus aoristus secundus est ἐτέταρα, ἐτέταρα, unde ablato augmento syllabico deriveretur ejus vocis pars secunda. Ità Theatrapus, p.b., rationem rei divinæ peragendae instituens, aut divinorum viam, seu rationem persequens, adedque rei divinæ, seu ceremoniarum magister interpretandus. Si verò theatrapus, p.b., legatur; tunc à θεάτης, πρῆψις, id est mens, cura, industria, solertia, cogitatio, vocem hanc perobscuram extrahere licet: ut eum qui divinorum curam habet, seu qui in illis solertiam adhibet, adedque & ipsum ceremoniarum magistrum designet. V. vocem Theopropus. Certè vox Theatrapus corrupta videtur in quâdam S. Martini Papæ donatione, Blandiniensi Monasterio factâ, sub die 14 Cal. Feb., per manus Amandi Episcopi Theatrapus S. Sedis Apostolica. Hic Amandus in aliâ donatione ejusdem Pontificis, Elnonensi Monasterio factâ, Bibliothecarius S. Sedis Apostolica vocatur.

THEATRICALIS: θεατρικός, theatricus, p.b., theatralis, ad theatra pertinet, ut plausus theatricus. Est adjectivum à sequenti voce formatum. D. Bernardus illum intelligere videtur, qui theatra frequentat. Opponit enim theatricum monacho, seu solitariodum de monacho, à recto sui status tramite discedente, ait: *O quam misera mutatio, quæ virtutis claustrum regulare in campos licentiae, castitatem in impetiginem, monachum in theatricum, &c.* Ni forsitan ipsis comicis monachum, ob licentiam, & petulantiam intendat assimilare.

THEATRUM: θέατρον, theatron, p.l., spectaculum. Oritur à verbo θεάωμαι, theaomai, video, viso: videlicet ab ejus tertiâ personâ præteriti, quæ est θεάσατο, theasato, vidit. Theatrum accipitur non solum pro spectaculo ipso, sed etiam pro ipso loco, in quo eduntur spectacula. Uti accipitur à Lucâ, dum narrat, tumultu populi Ephesi à Demetrio argentario contra Paulum, & ejus socios excitato, quod civitas impleta est confusione, & imperum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gajo, & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. In hunc locum ad populum sedandum Paulus invitatus Christi athleta pergere volebat: *Sed quidam de Asia principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes, ne se daret in theatrum.* Quod erat locus publicus ad spectacula exhibenda idoneus, & delibatus, ubi Ecclesia, seu cœtus populi tumultuantis convenerat. Nonnunquam pro ipsâ multitudine spectante ista vox reperitur.

THECA: θησαυρός, thesauros, vagina, locus, Ortum habet à verbo θησαύω, thesaúō, pono, cuius aoristus primus ἐθησαύω, thesaúō, posui, & hinc ablato augmento thekē, quasi repositorium. Ex hac bibliotheca, apotheca, hierotheca, & similes voces componuntur. Unde patet pro omni tegumento, aut involucre, poni posse. Sæpius pro sepulchro reperitur, & nonnunquam pro idolo, ait Magri, quia Diaboli tegumentum. Certè Chrysofomus sepulchrum Christi thecam appellavit. Dicit enim de gentibus in va-

num ipsum custodientibus: *Thecam tuam custodiaverunt, & quod in ea reconditum erat, non habuerunt.*

THELISIS: θέλησις, thelisis, latinè propter n, et a, vocalem longam penultimâ productâ, et si græcus accentus in antepenultimâ collocetur. Est idem quod θέλημα, thelema, (quod latinè thelema, p.l., diceretur) voluntas: à verbo θέλω, thelo, volo, scilicet à primâ personâ præter. pass., quod sine augmento esset thelema, & thelisis à secundâ. Sicut autem hoc verbû, ut habet Ammonius, differt à verbo θέλω, thelo, ita & thelisis à bulis. Nam verbum θέλω, thelo, de folis rationalibus dicitur, cum thelisis etiam brutis approprietur. Sed in latino voluntas dicitur ordinariè de rationalibus. Sicque afferendum quod liberum arbitrium nihil aliud sit, quam voluntas, et si Damascenus dicit, quod aliud est thelisis, aliud bulis. Quæ distinctio, secundum Ammonium, illo modo potest intelligi, quod thelisis sit de omnibus animalibus, & bulis de solo homine, sicque bulis esset thelisis species, sicuti voluntas est species potentiae appetitivæ. Vel cum D. Thomâ dicendum, quod bulis distinguitur à thelisi, non propter diversitatem potentiarum, sed propter differentiam actuum. Sicque et si bulis importet liberum arbitrium, & thelisis voluntatem, non ided duæ potentiae sunt assignandæ. Sed quamvis voluntas, & liberum arbitrium sit eadem potentia; tamen liberum arbitrium importat, ultra simplicem voluntatem, alia principia, & omnia requisita, quibus postis voluntas operari, & non operari possit.

THELODIVES: p.l., vox semigræca, sicuti thelofapiens, thelohumilis. Est à verbo θέλω, thelo, volo: & significat eum qui dives esse desiderat, aut certè videri vult. Hæ voces apud aliquos Authores reperuntur, & à nonnullis citantur. Pro omnibus videatur Augustinus: & ad harum vocum normam, multæ alia similes possent effingi, & efformari.

THEMA: θέμα, regio, positio, id quod ponitur, propositum. Est à verbo τίθημι, tithemi, pono, cuius passivum τίθημαι, tithemai, & hinc ablata reduplicatio sit thema. Alii tamen à præterito deducunt. Thema etiam depositum significat: nam themata dicuntur deposita. Themata apud Mathematicos ferè idem ac apotelesmata sonant: cum pro variis cœli posituris accipiantur in cuiusvis natali. Quintilianus thema vocat hypothesis, seu speciem, seu, ut vulgò vocant, casum: qui est quæstio illa magis particularis, quam orator tractat, sicque differt à thesi, quæ est quæstio generalis, & infinita à Rhetoribus appellatur. Ordinariè thema intelligitur id quod proponitur, seu argumentum ad aliquam compositionem faciendam, quod nomen frequens est apud quosvis Authores.

THEMISTOCLES: θεμιστοκλής, themistocles, latinè penultimâ correptâ in prosâ, sed in versu communi. Juris gloria, justitiæ laus, honestatis fama, &c., latino reddi potest idiomate. Nam θεμις, themis, genit. θεμιστος, themistos, est jus, fas, justitia, honestatis Dea, & κλέος, kleos, gloria, fama, laus, nominis splendor. Tali nomine dignus magnus ille Themistocles Atheniensis, qui bello maritimo Persas apud Salaminem ita gloriosè superavit. Sed longè dignior S. Themistocles Martyr, qui omne fas, & justitiam fideliter implens, summâ gloriâ, & nominis, ac facti

De diff. rentibus, & simil. vocab.

L. 1. Orth. Fidei c. 11.

1. q. 83. 4. ad 1.

Aug. ep. 59.

heroici splendore, pro Sancto Dioscuro ad necem conquifito se tortoribus obtulit. Hinc pro æquo crudeliter equuleo cruciatus: pro summo honesto truculenter exceptus: pro Fide & Justitiâ martyrio feliciter est coronatus.

THEOCATAGNOSTÆ: θεοκαταγνώστες, Dei condemnatores, Deum arguentes. Fit à voce θεός, theos, Deus, & verbo καταγνώσκω, catagnosko, arguo, condemno: unde καταγνώσις, catagnosis (quæ latinè catagnosis, p.l., diceretur) condemnatio, & catagnostes, condemnator. Ità didi quidam hæretici apud Damascenum, qui in quibusdam significationibus, & rebus Dominatorem nostrum, & Deum, & adiacentes sibi sanctis personis, & divinas Scripturas tentant reprehendere, audaces quidam, & blasphemii existentes. Quod nomen congruè nostris Novatoribus adaptatur, quorum plerique cum Calvino ed vesania, & infanti proveci sunt, ut Deum peccati authorem opinentur.

THEOCLETUS: θεοκλήτης, theocletos, latinè penultimâ productâ, et si græcus accentus audiatur in antepenultimâ. Deo vocatus à Nostris exponendus: scilicet à θεός, theos Deus, & verbo κλέω, kleo, voco, cuius tertia persona præter. pass. est κέλευσεν, keclata, vocatus est: & hinc κλητός, cletos, vocatus. Omnes homines viatores dici possunt theocleti. Nam omnes à Christo vocantur: *Venite ad me omnes qui laboratis.* Et quamvis dicatur *Multi sunt vocati, græcè cleti,* de omnibus intelligitur, qui respectu Electorum verè multi sunt. Theocletus etiam Dei invocatorium, seu locum ubi Deus invocatur significat. Uti de templo, & arâ, in quibus Deus invocatur, apud Nonnum reperitur, & ab aliquibus Latinis vox ista usurpatur.

THEOCRATIA: θεοκρατία, theocratia, latinè penultimâ correptâ, nisi græcus accentus, ut plurimi solent, in eâ retineatur ex usu legitimo. Est Dei regimen, à θεός, theos, Deus, & κράτος, cratos, potentia, robor, imperium, principatus. Sicut in aristocratia optimates gubernant, & democratia populi regimen dicitur; ita Theocratia, ubi specialiter Deus regit, & gubernat. Sicque Judæorum Respublica à Josepho Theocratia, est quædã populum electum Deus speciali prudentiâ regeret, fuit appellata. Sed verius Populi Israelitici regimen Theocratia dici poterat, dum tempore Judicum Deus eos immediatius regere videbatur. Nam postulato rege, de populo isto semper duræ cervicis eum Samuele conqueritur Deus: *Non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.*

THEODAS: θεοδάς, theodas, theodorulus, diminutivum à voce theodoros. Nomen est cuiusdam impostoris, qui, ut habetur in Græco, dicebat se esse aliquem magnum, ut multi alii pseudoprophetae, circa tempus Messie nascituri, surrexerunt. Et hic Theodas, p.b., non est ille de quo Josephus tempore Claudii Imperatoris. Cum enim Gamaliel dicit, *Ante hos enim dies exiit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensus numerus virorum circum 400, qui occisus est;* patet hunc Theodam, cum Christi passionem antecesserit, ante Tiberii mortem, & ed magis ante Claudii tempora; occisum fuisse.

THEODIDACTUS: θεοδιδάκτος, theodida-

ctos, docibilis Deo, divinitus edoctus. Vox est formata à dicto theos, Deus, & verbo δίδασκαο, didasco, doceo, cuius tertia persona præter. pass. est δέδεικται, dedidacta, doctus fuit: & hinc didactos, docibilis. Ob internum fidei radium illuminantem omnem hominem venientem in hunc mundum, in personâ Dei prædixit Isaias: *Ponam universos filios tuos doctos à Domino.* Ubi 70 legunt δέδεικται θεός, didactus theos, discipulos Dei. Quod Christus juxta ipsos citavit, *Est scriptum in Prophetis, & erunt omnes docibiles Dei:* seu, ut habet Græcus, πάντες οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ ἔσονται πάντες δίδακται τοῦ θεοῦ, & erunt omnes dociles Dei. In Textu verò hebraico Isaiæ legitur, *limmudè adonai,* id est, doctos Domini: à singulari limmud, eruditus, doctus. Nam omnes Fideles captivantes intellectum in obsequium Christi, ita à Patre luminum illustrantur, ut veram viam, vitam, & veritatem, quæ est Christus, inveniant. *Omnia qui audivit à patre, & didicit, venit ad me.* Specialiter Theodidactus à Ludovico Mireo dictus D. Bernardus, qui, ut ipsemet asserere solebat, ea quæ sciret, non hominis sedius presidio, sed *substratio assidue orationis, ac meditationis intenta, edidicet in sylvis, saltibus, & agris.*

THEODORETUS: θεοδωρέτος, theodoretos, latinè penultimâ productâ, et si græcus accentus in antepenultimâ collocetur. Nomen est derivatum à theodoros, de quo postea: aut ab ipsâ voce theos, Deus, & verbo δωρέω, dorcomae, dono. Ità ut Theodoretus sonet idem ac à Deo datus: græcè tamen δωρετός, doretos, dicitur muneribus corruptus. Nomen est doctissimi viri Antiochiæ in Syria nobilissimus, & piis parentibus orti: qui satis juvenis ad Cathedraliam Cyrensem in Syria promotus est. Variis suis scriptis, ut æternis monumentis, ingenit præstantiam à Deo datam demonstravit. Scripsit enim penè in totam Scripturam, Historiam ecclesiasticam, & alia multa. Sædator est ubique Magni Chrysostomi: sicuti aliquot postea seculis fuit Theophilactus. Favet Theodoretus Theodoro Mopluenteino, & Nestorio adversus S. Cyrillum Alex., in Concilio Ephesino pro Summo Pontifice legatum. Unde & in Synodo univèrsali censuram meruit: qui tamen ante mortem resipuisse fertur. Fuit etiam primus author illius græci erroris, quod Spiritus S. à Filio non procedat: quod tamen tunc temporis necdum apertè pro hæresi condemnatum fuerat, uti postea disertè in Conciliis apud Latinos celebratis. Obiit Theodoretus anno à partu Deiparæ 427.

THEODORUS: θεόδωρος, theodoros, latinè propter a, omiga, penultimâ productâ, et si græcus accentus collocetur in antepenultimâ. Nomen est proprium significans Dei donum, à theos, Deus, & δωρον, doron, donum: quo nomine multi insignes viri, à Deo-Mundo donati, fuerunt insigniti. Idem est quod Dorotheus: cum utrumque nomen ex illis duabus vocibus confletur. In Hebræo dicitur Mathathias (scilicet à mathath donum, & jah, Deus) Judæ Machabæi pater, verè in tanto rerum sacrarum, ob Antiochi Epiphaniis barbariem, discrimine Judæis divinitus concessus. Assamoneus ab avo suo Assamoneo dictus est, ut & ejus posteris: eratque ex primâ classe sacerdotali, & verisimiliter jure successione legitimus, post Oniam tertium Pontifex.

Thema 11. in Eccl. Dom.

Act. 19. 29

v. 37.

In Hierol.

Hier. 92.

Match. 11. 28. c. 20. 16.

1. Reg. 8. 7

Act. 5. 36.

11. 54. 13.

10. 6. 47.

11. 13. 13.

Limma: de

7. 17.

Jeheo: ab.

1b.

In Proc.

mio ad O-

pulsula.

11. 13. 13.

mathab.

th.

1. Mach.

2. 2.

secundum quid; ipsa quoad veritatum amplitudinem, & quoad gradum certitudinis, quâ Theologia supernaturalis suis veritatibus assentitur, omnes scientias longè antecellit. Theologia purè supernaturalis est ipse habitus Fidei, quo omnis Fidelis, per infusum à Deo lumen, factus supernaturaliter Theologus, illustratur, dirigitur, insignitur. Hæc tamen notitia plerumque potius est sermo Dei, quam de Deo; cum ad plurima extrâ Deum, sine relatione immediatâ notitiæ illorum ad notitiam Dei, se extendat. Unde solo Fidei theologicæ nomine nunc gaudet apud Sapientes. Et tamen multa attribuenda, quæ D. Thomas Theologiæ competere demonstrat: cum de eâ, ut Fidem complectitur, discursit. Uti dum Theologiæ necessitatem ad humanam ostendit salutem: quia ipsius ratio non tam de Theologiâ scholasticâ procedit, quam de ipsâ Fide theologicâ. Et idè infert: *Necessarium fuit homini ad salutem, quod ei nota fierent quædam per revelationem divinam, quæ rationem humanam excedunt.* Alia est Theologia, cui potiori jure Theologiæ nomen adhæsit, quasi ex supernaturali, & naturali mixta. Itâ ut apud veros Sapientes, seu Philosophos Christianos, triplex possit Varionis sententiæ opponi Theologia: videlicet naturalis, supernaturalis, & mixta. Hæc tamen rursus in duas species subdividitur, in Theologiam Positivam, & Scholasticam. Positiva quidem, seu explicitiva est illa, quæ S. Scripturæ explicandæ, & præcipuè ejus sensui literali eruendo incumbit. Quæ variis utitur adminiculis ex sacris, prophanisque historiis, variarum versionum collatione, & maxime S.S. Patrum autoritate. Quare præsertim positiva dicitur, quia eorû autoritate utens ponit principia certa, & ãrma veræ, & sacre Sapientiæ fundamenta. Cum sine hac nec ipsa Theologia scholastica solida, & conitans esse possit, nec alia scientiæ perfectæ. Unde qui in hac egregiè versatus non fuerit, etiâ in scholasticis speculationibus eruditus, Theologi nomen vix meretur; cum hæc sit totius sacre Sapientiæ thesaurus & origo, basis & fundamentum. Hanc S.S. Patres apprime callentes operâ stupenda, Dei auxilio suffulti, posteritati reliquerunt. De hac verè dixit Apostolus: *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitiâ, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Hæc omnia Theologiæ positive potius, quam purè speculative conveniunt. Sed quia sacrarum scripturarum doctrina magis plerumque sermonem Dei quatenus Dei, quam quatenus de Deo est, considerat; idèd libentius multi Theologiæ scholasticæ nomen Theologiæ sine addito referunt. Scholastica dicitur propter rationes in isto vocabulo superius annotatas, quæ methodicè de Deo tractat; & alia omnia de quibus agit ad Dei, ut Primi Principii, & Finis ultimi refert cognitionem. Hæc methodica Theologia, latiore modo sumpta, etiam Moralem, seu Ethicam, sive Tropologicam complectitur. Nam Theologia moralis Tractatibus de Legibus, de virtutibus, & vitiis, atque Sacramentis continetur; quæ dum methodicè tradit Scholastica, de mediis agit quibus Deo, ut ultimo Fini, appropinquamus, & de obstaculis quibus ab eo re-

1. q. 1. 1.

2. q. 1. 1.

moveamur. Sed quia Theologia moralis, ad multa particularia deicendens, aliquando à ratione veræ scientiæ strictè dictæ, aliquantum se segregat, dum per latissimos variorum casuum conscientie campos liberrimè expatiatur; sic à Theologiâ scholasticâ, saltem strictiore modo sumptâ, discriminatur. Nam hæc potissimum in sublimioribus de Deo, & aliorum ad Deum respectum habentium speculationibus, magis methodicè versatur.

Sicque triplex etiam mixta Theologia enumerari potest, nempe Positiva, Scholastica, & Moralis. Scholasticæ verè subiectum est Deus. *Nam omnia pertractantur in sacra doctrinâ sub ratione Dei, vel quia sunt ipse Deus, vel quia habent ordinem ad Deum, ut ad principium, & finem.* Sed quia istud objectum potest etiam dici Theologiæ naturalis subiectum, ab eâ Scholastica est discriminanda, quòd hæc de Deo tractet, quatenus ipsi prædicata conveniunt, quæ ex præmissarum inferuntur saltem alterâ, lumine Fidei notâ. Itâ ut Theologia ab aliis scientiis differat, non quòd suis conclusionibus propter revelationem assentiat, sic enim potius essent Fidei actus; sed quia ejus conclusiones ex unâ saltem præmissâ objectivâ revelatâ deducantur. Et sic una ex ejus præmissis formalibus est actus Fidei. Quòd si plura in Theologiâ ex purâ ratione naturali probentur, ad Theologiam naturalem talia pertinere non est ambigendum. Ex eo verò quòd Theologia Deum, & creaturas, ut ad ipsum relationem habent, consideret; variæ hujus scientiæ partes merito sunt assignandæ. Nam quia, ut ait D. Thomas, *principalis intentio hujus sacre doctrinæ est Dei cognitionem tradere, & non solum secundum quod in se est, sed etiam secundum quod est principium verum, & specialiter rationalis creaturæ;* idèd primò in eâ agitur de Deo; secundò de motu rationalis creaturæ in Deum; tertio de Christo, qui in quantum est homo est nobis via ad Deum tendendi. Consideratur autem de Deo est tripartita. Nam primò consideratur ea, quæ ad divinam essentiam pertinent: secundò de distinctione divinarum Personarum tractatur; tertio processus creaturarum à Deo investigantur. Hæc tres considerationes Summæ theologicæ primam partem complent; in quâ Deus consideratur, ut unus in essentiâ, trinus in Personis, & ut Creator, seu primum est principium. Quæ omnia D. Th. 119 Questionibus, & 584 Articulis, in quos Questiones dividuntur, absolvit. Ut autem benè motus rationalis creaturæ in Deum expendatur, ipse finis, & media ad finem debent investigari. Quare post prædicatâ tractat D. Thomas de ultimo fine humanæ vitæ, & deinde de his, per quæ homo ad hunc finem pervenire potest, vel ab eo deviare. Et quidem in Primâ secundâ agit de hisce mediis generaliter: in Secundâ secundâ particulariter. Hujusmodi media sunt actus virtutum, in quibus exercendis dirigimur per Legem, & juvamus per gratiam. Agit ergò D. Thomas in Primâ secundâ de beatitudine, libero arbitrio, passionibus, virtutibus in generali, peccatis in generali, de lege, gratiâ, & merito: quæ omnia 114 Questionibus, & Articulis 620 complectuntur. In Secundâ secundâ agit de virtutibus in particulari: nempe de tribus theologicis, quatuor morali-

3.

D. Th. 1. q. 1. 1.

1. q. 1. in Proem.

1. q. 1. 1.

2. q. 1. 1.

ralibus, cum virtutibus ipsis annexis, & vitiis oppositis; deinde de virtutibus ad aliquos status particulares spectantibus. Et hæc implent Questiones 189, Articulos 917. In tertiâ parte consideratur Christus ut Redemptor humani generis, Sanctificator per Sacramenta, & Glorificator. Quæ omnia, cum supplemento post mortem D. Th. composito, Questionibus 189 continentur. Nam 59 sunt de Salvatore, & 130 de Sacramentis, & Novissimis. Itâ tamen ut ex his 31 sint D. Thomæ, reliquæ 99 Supplementum component. De mysticâ verò Theologiâ vide vocem *Symbolicus*.

THEOLOGICUS: θεολογικός, *theologicós*, p. b., qui ad Theologum pertinet. Itâ dicuntur scripta theologica, disputatio theologica, & alia similia: voce derivatâ à supradictò vocabulo *Theologia*. Theologicum etiam aliquando dicitur id quòd ad Deum rationem habet, seu circâ ipsam versatur, ab eisdem vocibus *theós*, Deus, & *lógos*, sermo, ratio, &c. Sicque theologicæ dicuntur tres illæ virtutes, Fides, Spes, & Charitas: non quia ad Theologum pertineant, aut de his agatur in Theologiâ, cum etiam morales ad Theologum spectent; sed quia rationem habent immediatam ad Deum, cum circâ illum immediatè versentur. Nam Fides fertur in Deum quatenus est verax in dicendo: Spes, & Charitas quatenus est bonus. Cum hoc tamen discrimine; quòd Spes versetur circâ Deum quatenus est bonus respectu nostri, Charitas verò quatenus est in se bonus. Jam usus invaluit ut per virtutes theologicæ absolute virtutes supernaturales intelligantur. Et si, secundum vocis præcisam significationem, etiam amor Dei naturalis sit absolute theologicus. Juxtâ communem Theologorum sententiam optime virtus theologica definitur ab Esparzâ.

Habitus per se infusus attingens immediatè, ac præcisè ratione sui, atque ut objectum præcipuum, Deum ut auctorem supernaturalem. Dicitur autem Deus Author supernaturalis, quatenus est motivum actuum humanorum quoad illa prædicata, quæ ex effectibus supernaturalibus innotescent. Nam ut innotescent per effectus naturales, vocatur Author naturalis. Virtutum theologicarum existentia sic à perisicæ certa exultatur; ut de Fide esse opinentur. Videlicet eò quòd Tridentinum disertè definiaverit, quòd in justificatione, cum peccatorum remissione, hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum cui inseritur, *fides, spes, & charitas*: quod de actibus nullo modo potest intelligi. Atque negantes jam earum existentiam esse de Fide, non sine magnâ temeritate eas posse negari, fatentur. De ratione harum virtutum est ut unaquæque suo modo feratur in Deum super omnia. Scilicet ut Fides objectivè, & appetitivè itâ in Dei autoritatem, & veracitatem feratur; ut cæteras contrarias autoritates creatas contemnat, aut contempnere sit parata. Similiter Spes, & Charitas, ut Dei bonitatem aliis omnibus bonitatibus eo modo præferant. Hoc ergò non est absolute Charitati proprium, ut in Deum super omnia feratur; sed etiam aliis virtutibus suo modo commune. Omnes enim suam cæteris motivis generaliter contrariis præferunt: & idèd reddunt hominem impeccabilem, circâ eò contrâ suum motivum, in sensu com-

posito ipsarum. Convenit tamen Charitati ferri in Deum super omnia cum universalitate majori, quam reliquis duabus. Quia Charitati opponuntur omnia, & singula, quæ cæteris quibusque virtutibus sunt opposita, non autem è converso. Cum autem tres tantum sint virtutes theologicæ, manifestè ab earum numero virtus illa, quam Religionem vocant, excluditur. Nam hæc est virtus cultum Deo exhibens, tenditque in Deum, tamquam in suum finem, non tamquam in suum objectum. Actus enim religionis circâ cultum, qui tamen fit ex intentione Deum honorandi, versatur. Quapropter infert D. Thomas: *Religio non est virtus theologica, cuius objectum est ultimus finis, sed est virtus moralis, cuius est esse circâ ea quæ sunt ad finem.* Religio igitur est virtus moralis, & aliis præferenda, quia est aliis ultimo fini propinquior, estque pars justitiæ potentialis. Non quia versetur in materiâ minus principali; sed quia non servat illam puram equalitatem, quæ à justitiâ servatur.

THEOLOGUM: θεολόγῳ, *theologion*, p. l., locus supra scenam, in quo Dii conspiciantur, & inde loquentes audiebantur. Ejus origo est ab eisdem vocibus *theos*, & *logos* supra notatis. Sed potiori de causâ mons Sinai, in quo Deus Moysen est allocutus, Theologium diceretur. Vel Summi Pontificis Rationale, quòd græcè logium dictum est, ex quo etiam Dei oracula sumebantur: sicut & alia loca, in quibus Deus responsa dedit, theologia nuncupari possunt.

THEOLOGUS: θεολόγος, *theologos*, latine penultima correpta, est græcus in eâ ponatur accentus. Itâ dictus ille qui de Deo differit: ab eisdem nempe radicibus ut supra, vel ab ipso verbo *θεολογέω*, *theologío*, de rebus divinis dissero. Quot modis superius vox theologia explicata est, totidem etiam vocabulum theologus sumi potest. Unde & Poætæ Gentilium Theologi dicti sunt, qui tempore Judicium Israëlitarum vigere cœperunt. Sic ait Augustinus: *Per idem temporis intervallum existierunt Poætæ, qui etiam Theologi dicerentur, quoniam niam de Diis carmina faciebant.* Ex quibus Orphæum, Musæum, & Linum recenset, qui 11, aut 12 seculis existerunt ante Christum. Ex Theologis naturalibus supra vidimus Augustinum Platonicos summis laudibus sustulisse, & cæteris omnibus prætulisse. De hisce Theologis omnibus duplex genus observari potest. Unum Italicum ex eâ Italiae parte, quæ olim Magna Græciâ nuncupata fuit, quod Authorem habuit Pythagoram Samium, qui maxime Contemplativæ se dedit, & ut refert D. Augustinus, captivitatis babylonicæ tempore floruit: adèdque benè 550 annis ante humanam Christi nativitatem. Alterum genus talium Theologorum naturalium apud Gentiles, seu Philosophorum, fuit Jonicum, in eis terris, ubi & nunc Græciâ vocatur. Hujus generis antesignanus fuit Thales Milesius, unus ex septem Sapientibus, qui tamen magis Physicus fuit, quam Theologus. Aritam putavit rerum principium, sed mentem divinam Univerfo fertur non præposuisse. Aliquantulum plus lucis, circâ Dei cognitionem, ejus attulerunt posteris. Anaximander fuit ejus discipulus: Anaximandri Anaximenes; Anaximenes Anaxa-

2. 2. q. 1. 1.

I.

De Civ. Dei l. 18. c. 14.

Sup. c. 25.

goras: Anaxagoræ Archelaus. Hi omnes aut nihil, aut parum de Deo digna fenserunt. Archelai discipulus fuit Socrates, qui præ cæteris Ethicam coluit: cui & multi unius veri Dei tribuunt opinionem. Hujus auditor Plato, uti nuper ex Augustino diximus, in Dei cognitione omnes istos longo superavit intervallo. Sed ut omnes hos Theologos gentiles omittam; certum est in Theologiâ naturali maximè Adamum emicuisse: quem ejus posterii, præsertim ex Sethi progenie, secuti sunt. Multa ex hac scientiâ per traditionem in posteris effundebantur; uti ex Noë per Sem nepotibus communicata fuit. Ex his ad Abraham, ejus filios, & nepotes transfusa est; & per Esau ad ipsum Job, qui hujus abnepos fuit, & ex parte Moyli synchronus, atque in suo Libro se optimum Theologum naturalem ostendit. Theologia supernaturalis etiam ex parte ab Adamo istis participata: donec tandem in Prophetis, jam temporum decursu ad interitum declinans, suscitata fuit. De quibus Aug., miram in istis concordiam observans, & exaltans, ait: *Ipsi erant Philosophi, hoc est amatores sapientiæ, ipsi sapientes, ipsi Theologi, ipsi propheta, ipsi doctores pietatis, atque probitatis. Quicumque secundum illos sapuit, & vixit, non secundum homines, sed secundum Deum, qui per eos locutus est, sapuit, & vixit.*

De Civ. Dei l. 18. c. 41.

2.

Adveniente postea Magistro magistrorū Christo Domino sacra Theologia cæpit clarioribus radiis illustrari: dum infuso Christianis Fidei lumine, plurima hominibus de Deo revelata, quæ prius ignorantia tenebris prorsus occulta: & multa apertius detecta, quæ prius in Lege veteri obscurius sublucebant. Unde facile fuit, accedente luminis naturalis concursu, varia eruere theologica. In Apostolis quidem, & aliis Christi Discipulis Theologia ex lumine naturali paucos radios suscepit: cum majori ex parte homines essent idiotæ. Illâ tamen Sapientiâ divinitus donati sunt, cui omnes eorum adversarii respondere, & contradicere non possent. De his agit Dionysius à Joanne Damasceno citatus, dum narrat se cum Hierotheo, & Apostolis in exequiis Deiparæ fuisse præsentem. Nominans præ cæteris Jacobum minorem Domini fratrem, seu cognatum, qui tunc temporis erat Jerosolymę Episcopus, & Petrum, ait: *Adorat autem & Domini frater Jacobus, & Petrus, suprema, & antiquissima Theologorum summitas.* Paulus præterea in hac sacra Sapientiâ, dum audivit arcana verba quæ non licet homini loqui, mirabiliter edoctus fuit. Inter omnes tamen Apostolos Theologi nomen maximè Joanni adaptatum fuit: qui doctrinæ patefecit sublimitatem in Evāgelii sui principio, & Apocalypsi. Hæc in Textu græco Joanni Apostolo, *Evāgelista, & Theologo* adscribitur; atque nomen istud ipsi proprium fuisse ex epistolis Evodii, & Dionysii satis perspicitur. Immerito igitur quidam Antiqui, propter hoc nomen, alii Christi Discipulo attribuerunt Apocalypsim. Post Apostolos, in majori sapientiâ humanâ cooperante, magis etiam Theologia fuit exculta, in quâ divinitus emicuit M. Dionysius Areopagita, & post ipsum multi S. S. Patres, concurrente S. Spiritus illustratione in maximos evaserunt Theologos. Inter quos Augustinus, splen-

Orat. de dorm. Dei pag. 2.

didissimum Ecclesiæ lumen, primas maximè tenet. Inter Græcos tamen Greg. Nazianzi Episcopus Theologi cognomen ita præ cæteris obtinuit, ut & per antonomasiam Theologus junior fuerit agnominatus. Quare multis ejus epistolis hic titulus præfixus legitur: *Theologi ad Basilium Magnum.* Isti omnes fuere veræ Theologiæ, & solidioris Sapientiæ sectatores, dum necdum tot futiles quæstiones humani ingenii vanitas in scholas invexerat. Tandem ipsam ad faciliorem methodum, & normam scholasticam, ex variis S. S. Patrum, & Theologorum sententiis, reduxit Petrus Lombardus, qui & Magister Sententiarum, & Scholasticorum appellatus. Fuit autem ex Novariâ Infubriæ civitate, eodemque tempore floruit quo Gratianus, ad annum Christi 1140. Magistrum Sententiarum longè nobiliore doctrinâ secutus est Angelicus Doctor, maximus recentiorum Theologorum decus, qui eodem anno, aliquot antea mensibus, quo D. Bonaventura obiit: anno nempe 1274. Et ita hæc posterioribus seculis Theologorum nomen Scholasticis adhæsit, ut ipsi passim per Theologiæ professores intelligantur. Quod tamen honorificum nomen etiam sacre Scripturæ professoribus non est denegandum: præsertim cum sine Theologiâ scholasticâ exacta sacrarum Literarum interpretatio non reperitur.

THEOMACHIA: θεομαχία, *theomachia*, latinè penultimâ correptâ, quamvis plerique Græcos imitentur in accentu. Est pugna cum Deo, aut contra Deum, & Deorum pugna: à voce θεός, *theos*, Deus, & μάχη, *mache*, pugna. Ammonius tamen dicit theomachiam à θεομαχία, *theomachia*, differre: quod theomachia sit pugna Deorum inter se; sed theomachia sit quælibet pugna cum Deo. Nihilominus theomachi passim dicuntur illi qui Deo repugnant: quales maximè sunt athei qui ponunt in cælum os suum, & insipienter dicunt in corde suo, *Non est Deus.* Tales theomachi etiam sunt heretici, qui ipsi Divinitati bellum indicunt, & ausu giganteo currunt adversus Deum erecto collo, & pingui cervice armantur. Quorum omnium Coriphæus theomachus erit Antichristus. Tertullianus in libro ad Scapulam Africę præsidem, nimium in Christianos favientem, ut ab ipsius corde theomachiam expelleret, ait: *Non te terreamus, qui nec timeamus: sed velim, ut omnes salvos facere possimus memento mihi θεομαχίαν, *theomachiam*, id est non contra Deum pugnare. Nam verbum *theomacheo* est contra Deum pugno.*

Phil. 1.

Cap. 4.

THEOPASCHITE: θεοπασχίτης, *p. l.*, heretici ita dicti, quod ipsam Divinitatem passam esse affirmarent. Formatur ista vox ab eodem vocabulo *theos*, Deus, & à verbo πασχω, *pascho*, patior. Hoc verbum, ut sonat, nullam hæresim importat, cum Deum passum insinuet: quod certè est de Fide, Deum nempe ob idiomatum in Christo communicationem, passum, & mortuum fuisse. Sed nomen odiosum factum propter hæreticorum illorum sensum perversum, qui ipsam Divinitatem intelligebant esse passam. Hic error ab ipsâ Eutychetis, & Dioscori hæresi certo certius emanavit. Cum enim hi unam in Christo naturam assererent, si certè in ipso naturam divinam agnoscerent, ex consequenti

na-

An. Chr. 431. n. 7.

naturam divinam passam esse debebant affirmare. Quamvis autem Eutychetis error in Concilio Chalcedonensi, quod fuit quantum generale, condemnatus fuerit; multi tamen post orthodoxam Concilii œcumenici definitionem, eum amplexi sunt: à quibus & Monothelitæ, & Theopaschitæ diffeminati. Ex his etiam magnum in Ecclesiâ Constantinopolitanâ monstrum prodiit, dum Petrus Gnaphæus, seu fullo, ad illam sedem promotus fuit. De quo Baronius ait: *Simul ac iste thronum conscendit, palam hæresim promulgavit, & illam quidem nimis enormem, sapi. ante damnatam, Theopaschitarum dicitur, dum non unam tantum de Trinitate personam passam esse diceret, sed ipsi sanctissimæ Trinitati in trisagio hunc crucem adscriberet.* Cum enim Divinitatem passam assererent, & Divinitas in tribus Personis eadem sit, omnes Personas passas fuisse fatebantur.

THEOPEMPUS: θεοεμπτος, *theoemptos*, Deo missus, à Deo deductus. Est enim à verbo εμπτο, *embo*, mitto: cujus tertia persona præter. pass. est *επεμπτα*, missus est. Verè missus à Deo S. Theopemptus Martyr, ut testimonium de Fidei lumine perhiberet, errorum tenebras depelleret, & de idolatriâ triumpharet. Quid mirum, si Deo duce mundo feliciter illuxit, tyrannum & infernum superavit, ad æternam gloriam deductus fuit?

THEOPHANES: θεοφανής, *theophanes*, *p. b.*, etsi à Græcis in eâ colloceatur accentus. Deo apparet, Dei Sol, à Deo apparet, aut quid simile licet interpretari. Fit enim à verbo φανω, *phanō*, appareo, videor, cujus aoristus secundus *εφάνη*, *ephānē*, apparui, & φάνης, *phanēs*, etiam solem designat. Ut Dei sol clarissimus mundo, Iconomachorum tenebris obducto, illuxit S. Theophanes, qui ex ditissimo factus inops monachus paupertate sibi divitias coemit æternas. In exilium missus mundo quidem occidit, sed Deo, & cælo propinquior evasit.

THEOPHANIA: θεοφανία, *p. l.*, Dei apparitio, & specialiter in Ecclesiâ Christianâ Servatoris secundum carnem nativitas. Ab eadem radice quâ *theophanes*. Vox ista deducenda: scilicet à *theos*, Deus, & φανω, *phanō*, appareo. Theophania à Græcis dicitur illud festum, quo Christum Magi adorant: tunc enim Gentibus apparuit. Chrysothomus tamen ob Baptismum tale festum Theophaniorum vocari dicit: *Nisi enim, inquit, secundum carnem natus esset Christus, nequaquam baptizatus esset: nam id est festum theophaniorum.* Theophania ex vi suæ originis quamlibet Dei apparitionem significat, sed magis restringitur ad illam, quæ in carne mortali per Christum facta est. Et ita Eusebium Cæsariensem *theophanias*, seu latinè *theophania*, Libros quinque exarasse in Catal. Script. Ecclesiast. testatur Hieronymus. Pro eodem accipitur *Epiphania*, & *Theophania*, quamvis *epiphania* naturâ suâ generalius sumatur.

Orat. de B. Philogonio post med.

THEOPHANTOR: θεοφαντορ, Dei ostensor, aut Deum ostendentem sonat, ut in voce *Deiphantor* insinuatum fuit. Fit ergo à verbo φανω, *phano*, ostendo, do, exhibeo, atque pro Theologo ponitur: qui nempe Deum clarius exhibet, ejusque attributa methodicè ostendit.

THEOPHILES: θεοφιλής, *theophilēs*, *p. b.*, pius,

Deo charus, Deum amans. Oritur à sæpius dicto *thēos*, Deus, & φίλος, *philos*, amo. Ità unum suum librum, qui religiosam de variis Sanctis continet historiam, Theodoretus appellavit.

THEOPHILUS: θεοφιλος, *theophilos*, *p. b.*, Dei amicus, Deum amans. Est ab eadem voce *thēos*, Deus, & φίλος, *philos*, amicus. Ità vocabatur ille vir pius, & magnæ autoritatis, cui S. Lucas Evangelium suum, & Acta apostolica inscripsit. Hunc in sui Evangelii principio honorificè compellat: *Optime Theophile, ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es veritatem.* Videlicet in ejus maximè gratiam Evangelium suum exaravit, ut magis omnia Christi Mytheria ipsi patefierent. In Textu græco dicitur *εὐαγγελο, *cratiste**, nempe vocativus à voce *εὐαγγελο, *cratistos**. Ponitur quidem pro superlativo vocis *εὐαγγελο, *agathos**, bonus: quia tamen oritur à dictione *εὐαγγελο, *cratas**, id est robur, imperium, *cratistos* significat fortissimum, potentissimū, vel præstantissimum. Quapropter in Textu syriaco habetur *victoriosissime*. Tale optimi nomen solis verè optimatibus antiquitū tribuebatur: sicuti provinciarum præsidibus. Ità Tertullus Orator ille contra Paulum coram Felice, Judææ præside, agens ait: *Optimo Felice.* Ejusque successori Feito dixit Paulus, *Optimo Feste*: quali sicuti honoris prænomine ipsum compellans. Sicque optimus dici poterat, etli moribus sceleratus. Optimi quidem titulo præ aliis maximè gaudebat Trajanus Imperator. Baronius ait videri hic Theophilus ex optimatibus unus ille, qui Antiochiæ à S. Petro conversus domum suam in Ecclesiam convertit: in quâ S. Petrus Fideles solebat congregare. Quia verò S. Lucas in Evangelio sermonem fecit de Christi genitibus, usque ad ejus ad cælos assumptionem, & in Actibus Apostolorum postea heroica facta enarrare deliberrat; idè & in initio dicit: *Primum quidem sermonem feci de omnibus à Theophile, quæ capiunt Jejum, &c.*

Luc. 1. 3.

Act. 24. 3.

c. 26. 25.

Act. 1. 1.

THEOPHOBUS: θεοφοβος, *theophobos*, *p. b.*, pius, religiosus, idem quod theofebes. Est etenim à toties dicto *theos*, Deus, & à verbo φοβωμαι, *phobomai*, timeo, quasi Deum timens; aut à φόβος, *phobos*, timor. Est quoque nomen viri proprium, qui bene securus extitit, si verè theophobus evasit.

THEOPHORUS: θεοφορος, *theophoros*, latinè penultimâ correptâ, quamvis à Græcis, aliis regulis utentibus, acuat. Ad verbum sonat Deiferum: etli *theophoria* græcè (latinè *theophoria*, *p. b.*, dici deberet) pro Numinis accipiatur afflatione. Quia verò Sancti Spiritu Dei pleni, & apud ipsos mantionem Deus facit, idè & aliqui Theophori dicti fuerunt. Inter quos Ignatius Martyr, dum in suarum epistoliarum initio hic titulus præfigitur: *Ignatius qui & Theophorus.* Hoc nomine quoque ab aliquibus S. S. Patribus Christus decoratus est, & suo sensu ità dici poterat: cum in eo inhabitet omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Sed quia vox ista nonnullis hæreseos ansam præbebat, quasi Christus non esset verus Deus, sed tantummodo Deum ferens, idque maximè secundum Nestorianos, qui duas Personas in Christo admittēbant; postea ne Christus homo theophorus diceretur ab Ecclesiâ vetitum est. Ità quippe Baronius: *Theophorus homo*

770

An. Chr. 120 Christus dicitur esse à Patribus, esse postea in Concilio Ephesino, in quinto Cyrilli anathematismo habetur, si quis Christum Deiferum hominem audeat dicere, non potius Deum secundam veritatem, Anathema sit. Quare Damascenus ait, quod sicut Nestorius Christiparam Virginem dicere voluit; ita naturam ex Virgine Deiferum dicere anhelavit. Vide in vocabulo Theococor.

THEOPHYLACTUS, Θεοφύλακτος, theophylaktos, nomen proprium, quod à Deo custoditum sonat. Est enim compositum à dicto theos, Deus, & verbo φυλάσσω, phylássō, custodio, tueor. Nomen fuit insignis Bulgarie Archiepiscopi, tempore Alexandri secundi Papæ, ad annum Christi 1071, qui ita D. Chrysofolomi vestigia premit, ut ejus abbreviator dici possit. Varia edidit opera, in quibus & Theodoret, de Spiritu sancti à solo Patre processione, reperitur sententia. Nisi dicitur à schismaticis locum corruptum esse: ut constat de pluribus aliis locis, de Summi Pontificis potestate agentibus: quæ ab OEcolampadio, & ejus farinae falsariis depravata sunt.

THEOPISTUS: Θεοπίστος, theopistos, Deo Fidelis. Ab eadem voce theos, Deus, & πίστις, pistis, Fidelis. Sancti Eustachii, & Divæ Theopistæ filius Theopistus, nobilitate, & Fide non degener, patri & matri in martyrio fideliter confors, nec ferarum sevitia, nec bovis aenei candentis horrore, à Fidei constantia dimoveri potuit. In maximâ mundi infidelitate semper Deo fidelis, coronam vitæ, ad mortem usque fidelibus promissâ, feliciter adeptus fuit.

THEOPLASTES: Θεοπλαστής, sculptor, statuarius. Fit à sæpius dictâ voce theos, Deus, & verbo πλάσσω, plássō, formo, fingō. Ità statuarii antiquitus dicti, eò quod idola, seu Gentilium Deos confecerent. Sed Theoplastus, seu græcè theoplastos, est à Deo formatus: quia πλάσθης, plástēs, est fictus, formatus. Videlicet ab eodem verbo, quod in tertiâ personâ præter. pass. facit πλάσσει, plástēs, & hinc πλάσθης, atque plástēs. Adam ergo, & omnis homo, immo omnis creatura, quia plasma Dei, theoplasta dici potest.

THEOPOLIS: Θεοπόλις, p. b., Dei civitas. Quia theos, uti pluries dictum est, Deum, & πόλις civitatem significat. Ità vocata fuit Antiochia Syriæ in sextâ Synodo generali: quare ipsius Patriarcha Theopolitanus dictus est. Hoc nomen tunc adepta est, cum prodigiis terræ motibus, ultimum exitum minantibus, vexata, factâ cuidam Dei servo revelatione, ut in singulis domorum superliminibus inscriberentur hæc verba, Christus nobiscum: stante; miraculosè liberata est.

THEOPOMPUS: Θεοπόμπος, theopompas, à Deo ablegatus, deductus, Dei pompâ, triumpho clarus, &c. Alia quippe similia significat à voce theos, Deus, & πῶπις, pompi, ablegatio, deductio, pompa, triumphus, à Deo per vias rectas deductus S. Theopompus, ab ipso ad infidelium illuminationem ablegatus, ob rem benè gestam martyrio coronatus, celebri virtutum pompâ, & totius cæli plausu redux, divinos triumphos fuit assecutus.

THEOPREPES: Θεοπρέπης, theoprepes, p. b., Deo decens, dignus, &c. Vox est formata ab eodem theos, Deus, & à verbo πρέπω, prépō, decet,

convenio, sum dignus, Ab eâ verò fit theoprepides, p. b., nomen Martyri illi Sancto, aut Sanctæ optimè adaptatum, quæ opera divina in suo glorioso agone patrans, Deo decenti virtutum illustria specimina exhibens, Deo ipso in æterni frui digna fuit.

THEOPREPĪA: Θεοπρέπεια, theoprepia, latinè penultima productâ, est græcus accentus collocetur in antepenultima. Cum theoprepes Deo decens, aut majestatis quiddam præ se ferens, exponatur; theoprepia Deo decencia, majestas, aut cultus Deo conveniens verti potest. Idem Clemens Alex. pro divino cultu posuit: cum latrâ maximè illam infinitam Majestatem deceat, & supremus cultus supremo omnium rerum principio tantâ convenientiâ deferatur.

THEOPROPĪA, seu theopropium: Θεοπροπία, theopropia, & Θεοπροπίον, theopropion, p. b., oraculum, vaticinatio ex Deo. Nam προπίον, propion, vaticinium significat. Theopropia videtur olim vocatus ille locus, in quo Cæsar um edicta promulgabantur: quod ea tanquam Deorum oracula suspicerentur, & susciperentur. Unde D. Augustinus scribens Marcellino ut decreta, in Episcoporum concilio adversus Donatistas edita, publicentur, ait: Quod autem scripsit eximietas tua dubitare te, utrum in Theopropiâ debeas eadem gesta subere proponi, fiat, si potest illuc frequens conflere multitudo. Alioquin alius locus celebrior providendus est, non tamen ullo modo prætermittendum.

THEOPROPŪS: Θεοπρόπος, theopropos, p. b., vates, sacerdos, qui ad oraculum mittitur, oraculorum consultor. Vox est ejusdem cum theopropia originis: & illi, qui Delphos ad oracula captanda mittebantur, Theopropi dicebantur. Est etiam theopropus Deo decens, ab eadem radice quâ theoprepes emanans. Carolus Magri oraculorum interpreter exponit, atque pro voce theatrapus, de quâ suprâ, theopropus legendum esse contendit. Ità in illâ Bullâ Martini Primi, secundum ejus citationem, & interpretationem, theopropus cancellarium significaret, ut potè oraculorum Pontificis interpretem.

THEOREMA: Θεώρημα, theōrema, latinè penultima productâ, propter eam vocalem longam, est hoc à Græcis non observetur. Est speculatio, ità dicta à verbo θεωρέω, theōréō, contempler, speculator, video. Hinc theoremata dicuntur disciplinarum speculamenta, & veluti commentationes: & Cicero theoremata vocavit præcepta. A primâ personâ præter. pass. deducitur theorema, & à secundâ theoreosis, p. l., græcè θεωρησις, theōreosis, ejusdem significationis. A tertiâ verò fit theoreticus, de quo postea in voce theoria occurrit mentio: & à theorema formatur θεωρηματικός, theōrematicós, latinè theorematicus, p. b., idest contemplativus.

THEORIA: Θεωρία, theōria, latinè penultima correptâ efferrî deberet. Sed apud plurimos usus legitimus invaluit ut efferatur accentu græco acutâ penultima. Est speculatio, meditatio, contemplatio, &c.: scilicet à dicto verbo θεωρέω, contempler. Theoria praxi opponitur, sicuti scientia theoreticâ, seu speculativâ à practicis discriminantur. Praxis enim est operatio directa cognitione, & theoria est ipsa cognitio, seu speculatio. Non tamen

men stricte, juxta Philosophorum usum, jam omnis cognitio theoria, seu theoria nuncupanda. Nam solum illa talis dicitur, quæ sicut in sui objecti speculatione, & practica non est, seu ad praxim proximè non inclinât. Ità ut theoria, hoc stricte modo sumpta, possit definiri, illa cognitio, quæ non ita objectum representat, ut possit ex eâ voluntas executionem illi potentie præcipere, cui talis objecti operatio incumbit. Aliquando etiam theoria dicitur illa cognitio practica, quæ necdum ad praxim est redacta. Ità v. g. in medicinâ, est juvenis medicus sit variis instructus cognitionibus practicis; tamen si eas ad praxim necdum reduxit, solum theoreticus, & solum theoria operam dedisse censetur: quamvis etiâ illi medicinæ parti incubuerit, quæ praxim exponit. Sicque de Theologo morali, & alius differendum. Pro meditatione, aut contemplatione posuit Gillebertus Abbas, illos sacros custodes arguens, qui nesciunt de supernis theoriis aliquid sermone temperare subiectis. Quod consonat Joanni Cassiano dicenti: Una est, & sola est theoria, idest contemplatio Dei, cui merito omnium injustificationum merito universa virtutum studia postponuntur. Ubi Antonator ait, theoria contemplatio est: sit, ut Laetantius ait, theoria contemplatio nempe ad artificem suum. Per theorias Petrus Blesensis potius curiosiores speculationes intellexit, dum admonet: Noli autem scrutari que supra te sunt, nec inanes cogita theoriar. Pro theoria etymo vide vocem philotheorus. A theoria, seu à verbo θεωρέω, ut suprâ diximus de theoremate tractantes, fit θεωρητικός, theōreticós, theoreticus, p. b., ejusdem cum vocabulo theoreticus significati, reperitur pro contemplativo. Unde Cassianus de Abbate Mose dicit: Theoreticâ vitâ flagrabat. V. vocabulum Practica.

THEOS: Θεός, theos, à quo fit apud Latinos diæio Deus. Pro entium Supremo ponitur: cuius nominis varieg. afferuntur etymologiae. Nam Damascenus triplicem ejus recenset originem, dicens ex Dionysio quod primum Dei nomen est bonum: Sequens verò nomen est Deus, qui græcè theos, vel à θεῖν, idest currere, & disponere universa: vel ab εἶθιν idest arere, Deus enim ignis est, omnem malitiam consumens: vel à θεῖν, theátes, idest intruendo omnia. Nam nihil eum latere potest, imò omnium inspector est, &c. Verbum quippe θεός, theos, cuius infinitivus est θεῖν, theín, significat ambio, & ut alii volunt, curo, & foveo universa. Verbum αἶθε, eitho, cuius infin. est αἶθεν, eithin, fulgeo, ardeo: eò quod Deus noster ignis consumens est. Verbum autem θεάω, theáō, cuius infin. theáō, video, contempler: quia Deus omnia videt, prævidet, & providet. Ex quo apparet quod nomen Deum, aut theos, significet Ens supremum, & Primam omnium causam: quod quidem significat secundum naturam, ut ait Ambrosius, quod Deus est nomen natura. Quâvis enim ab ejus operatione etymologicè derivetur, tamen ad naturam divinam significandam istud nomen assumptum est. Quia, ut frequenter observat D. Thomas, non est semper idem id à quo imponitur nomen ad significandum, & id à quo significandum assumitur. Uti sapius exemplum adfert vocis lapis, quæ à pedis læsione etymon habet, & tamen non assumitur ad significandum id præcisè

quod pedem lædit, cum ferrum, & tam multa alia pedem lædant, & lapides non dicantur. Sed ex hoc imposita est ista vox ad naturam lapidis, seu ipsum saxum significandum. Quod præsertim accidit in illis rebus, quæ ex earum agnoscuntur operationibus. Ità contingit in substantiis: sed in rebus secundum se notis, ut in calore, albedine, &c., quæ non ab aliis denominantur, idem est quod nomen significat, & id à quo imponitur nomen ad significandum. Deus autem ex ejus operationibus innoscitur, ex quibus hoc nomen Deum assumptum, impositum est ad significandum divinam naturam. Quia ergo hoc nomen Deum ad naturam significandam impositum est, propriè non est communicabile. Quod secus est in aliis nominibus, quæ quidem à perfectionibus à Deo in creaturas procedentibus imposita sunt; sed ipsas perfectiones absolute significat, ut nomen bonus, sapiens, &c. Quare Sapiens idololatrâ acriter increpat, qui incommunicabile nomen lignis & lapidibus imponerunt: prout etiam habet Textus græcus, τὸ ἀνομιώτητον ὄνομα, τὸ ἀκίνητον ὄνομα, incommunicabile nomen. Nam ἀκίνητος significat egregium, incommunicabile, communis sensus expertem, & eum, qui nullam admittit necessitudinem: scilicet ab alpha privativo, & verbo κίνησις, kinēsis, communico. Est tamen hoc nomen Deum secundum quandam similitudinem communicabile. Vide in Vocabulo Deus.

THEOSEBĪA: Θεοσεβία, theosebia, latinè penultima productâ, quamvis à Græcis accentus in antepenultima collocetur. Est pietas, Dei cultus: à nuper expositâ voce theos, Deus, & verbo σεβώ, sébo, colo. De hac virtute dicit Augustinus: Pietas est vera sapientia: pietatem dico, quam Græci theosebiam vocant: ipsa quippe commendata est, cum dictum est homini, quod in libro Job legitur, ecce pietas est sapientia. Theosebia porro, si ad verbi orig. nem latinè expressam interpretaretur, Dei cultus dici poterat: qui in hoc maxime constitutus est, ut anima ei non sit ingrata. Religio enim cultum debitum, pro supremo dominio, Deo reddit: & pro beneficiis immensis ab ipso acceptis, utcumque potest, grates in factò rependit, dum suis actibus sese exhibet Deo gratam. Nostrer tamen in illo Jobi loco non habet vocem pietas, sed timor: Ecce timor Domini ipsa est sapientia. Et ità Textus hebraicus, irath adonai, timor Domini: nempe filialis, qui ex parte cum pietate coincidit. Nam timens Deum ipsum reveretur, & ut suam divinum Patrem, & Dominum colit, veretur, ac veneratur. D. Augustinus secutus est ipsos 70, qui legunt: ἡ θεοσεβία ἢ σοφία, he theosebia est sophia, idest theosebia est sapientia. Theosebia ergo, ut importat Dei cultum, est eadem ac Religio, de quâ in voce theologicus dicebamus non esse virtutem theologiam, sed inter morales præcipuâ. Quia cum virtutes morales sint circa ea quæ sunt ad finem, qui est Deus; Religio magis de propinquo accedit ad Deum, quam aliæ virtutes morales, in quantum operatur ea, quæ directe, & immediate ordinantur in honorem divinum. Eam quoque esse justitiæ partem potentialem aliâs diximus, non quia in materiâ aliquâ minus principali versetur, quâ ratione aliquæ virtutes cardinalibus dicuntur annexæ; sed quia deficit ab æqualitate, quæ à justitiâ servatur.

M m m m Ho.

Lib. 7. Strom.

Ep. 157.

In Hierol.

Sup. Cantica Serm. 7. Coll. 1. 23. c. 3.

Laet. 1. 7. c. 9.

Serm. 140.

Coll. 1. 51.

Ed. de Fide Cæth. c. 12.

L. 1. de Fide.

D. Th. 1. q. 13. a. 3. c.

Sap. 14. 21.

L. de Spiritu & Lit. c. 11.

Job. 28. 28.

irath adonai.

D. Th. 2. 2. q. 81. a. 6. c.

Paro. An. Chr. 528. N. 23.

Homo quippe theosebia non reddit Deo quantum debet; quâ ratione quoque pietas, & observantia debent à strictâ iustitiâ ratione. Aliæ verò virtutes ei annexæ ab eâ, ratione debiti, ut amicitia, veritas, & similes, elongantur. Quamvis autem aliis rebus, & personis cultus aliquis debeat, quia tamen specialis honor debetur Deo, tamquam primo omnium principio, etiam specialis ratio cultus ei debetur, quæ græco nomine vocatur eusebia, vel theosebia. De cætero quamvis theosebia dicatur pietas, non est tamen illa, quæ parentibus, & patriæ cultum exhibet, & est secunda inter virtutes iustitiæ potentiales; sed illa quæ versatur erga Deum. Immo, ut ait Augustinus, pietas propriè Dei cultus intelligi solet, quem græci eusebiam vocant. Deinde in majori includitur minus, ut ait Angelicus Doctor. Nam cultus qui Deo debetur includit in se, sicut aliquid particulare, cultum qui debetur parentibus. Unde dicitur Malach. i. si ego pater, ubi est honor meus: & idè nomen pietatis etiam ad divinum cultum refertur. Quia verò misericordiæ opera maximè sibi placere, immò præ sacrificiis sibi accepta Deus tellatur, ut D. Jacobus ait, Religio munda, & immaculata apud Deum, & patrem hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, &c.; idè talia opera exhibere pietatis esse dicitur: quâ ratione etiam Deus erga nos pius appellatur. Immaculatum, autem se custodire ab hoc seculo, imperativè est theosebiæ, seu Religionis, elicitive temperantiæ. Sed etsi Deus pius dicatur, eusebes dici non potest; nec ei tribui potest eusebia, aut theosebia. Nâ hæc ei tantum Deo, objectivè, deberi dicimus, qui verus est Deus, factusque suos cultores Deos. Denique sicuti vox eusebes à nonnullis usurpata; ita dictio theosebes, græcè θεοσεβής, theosebés, p. b., idèst pius, religiosus, apud Latinos non male foret usitata.

THEOSOPHUS: θεοσοφος, theosophos, p. b., in divinis peritus, theologus. Vox est composita ex dictâ theos, Deus, & sophos, sapiens: quasi Deo sapiens, aut Dei sapiens. Itâ specialiter à Græcis Magnus Areopagita nuncupatus. Theosophia verò apud ipsum Religio christiana intelligitur, quæ mediante Fidei lumine, ut vera de Deo sapientia celebratur. Theosophus ergò potius Deo sapiens, quam divinus sapiens verti debet.

THEOTES: θεός, theotes, latinè penultimâ correptâ, quamvis à Græcis in eâ colloquetur accentus. Propriè Deitatem significat, sicuti θεός, thotes, Divinitatem, quæ latinè thotes, p. b., dicitur, & Dionysii interpretis æquè Deitatem appellavit. Deitas græcè thotes, idèst, quod prospiciat cuncta providentiâ, bonitateque mirabili; uti supra diximus quod vox theos à verbo θεομαι, theomai derivetur, quod significat contemplari, videre, &c. Rigorose tamen hæc distinctio inter Deitatem, & Divinitatem potest observari: quod Deitas magis propriè divinam essentiam significet, cum Divinitas requè latè videatur patere ac vox divinus, quæ aliis à Deo tribuitur. Sicque Plato divinus, & à Græcis θεός, thotes, dictus: quod autem divinum est aliquam divinitatem habere necesse est. Sicut ergò apud Græcos à voce theos, fit theotes; ita apud Latinos à voce Deus fit Deitas: & ut apud illos à thotes fit theotes, sic apud hos à voce divinus fit divinitas. Hæc

D Th. a. 1. ad 1.

De Civ. Dei l. 10. c. 1.

De Civ. Dei l. 10. c. 1. ad 1.

145. 1. ult.

Aug. 1b.

De Div. Nom. c. 12

tamen distinctio apud Scholasticos, & alios plerisque locum non habet, Divinitatè pro Deitate usurpantes. Talem tamen distinctionem observavit Augustinus: Hanc divinitatem, vel sic dixerim deitatem (nam & hoc θεότητα, theoteta, appellant) hæc ergò divinitatem, sive deitatem non esse in eâ Theologia, quam civilem vocant, quæ à M. Varrone sedentium voluminibus explicata est, idèst non perveniri ad aternæ vitæ felicitatem, talium Deorum cultu, &c. Ubi Ludovicus Vives ait nostros illos, qui voce Deitas usi sunt esse Hieronymum, Lactantium, & post Augustinum, Fulgentium; observans quod Græci olim à thotes, divinus, substantivum thotes derivabant. Quæ vox, inquit, Christianis tam latè patere visa est, quàm nomen ipsum divinus; idcirco cum propriè illam Dei naturam appositione vocabulo significare vellet, θεότητα, theoteta, nominarunt Athanasius, uterque Gregorius, & alii Græci. Addens Latinos in voce Deitas Græcorum imitatores fuisse.

THEOTICUS: θεοτικός, theoticus, p. b., posset tamen etiam latinè produci, cum prima in the, tio, unde derivatur sit ambigua, ut patet ex Gretsero. Ejus igitur origo est à dicto theos, Deus, & verbo tio, colo, cujus præteritum tina, teticus, colui, honoravi, ultus fui; adèque theoticus est Deum colens, ulciscens, magnificans, honorans. Optimo sacrificio Deum coluit, & animo invidi Dei honorem ultus est S. Theoticus Martyr. Maximo eximii amoris actu Deum magnificere ostendens, summo supremi cultus specimine ipsum honorans, inter amicos ejus annumeratus, summe ab ipso est honoratus.

THEOTIMUS: θεοτιμος, theotimos, latinè penultimâ producâ, cum prima in tium, time, honor sit longa, et si græcus accentus in antepenultimâ statuatur. Nomen proprium, quod idem significat ac Deum honorans: à theos, Deus, & verbo timo, timo, honoro. Sicuti S. Franciscus Salesius in suâ Introductione ad vitam devotam Philotheam alloquitur, à quâ & liber Philothea inscribitur, tamquam animam Deum amantem facer Sponsus, & Magister celestis erudiat; itâ & in divino de Dei amore libro, Theotimum tamquam spiritum Deum honorantem introduxit. Sicuti enim anima iusta est philothea; itâ spiritus gratiâ Dei decoratus, theotimus est nuncupandus. Est quoque multorum Sanctorum nomen venerabile: qui, si propter Deum à stulto mundo contempti sunt habiti; maximo honore à toto cælo fuerunt excepti.

THEOTOCOS: θεοτοκος, theotocos, latinè penultimâ correptâ, cum sit omicron vocalis brevis, quavis ad hoc pro accentu Græci non attendant. Itâ græcè dicitur Deipara, à voce theos, Deus, & verbo τοκομαι, pario, gigno: quod in præg. med. facit τοκος, tetoca, peperit. Hinc ablato augmento, ut in verba libus assolet, fit τοκος, tococ, partus. Sic ergò græcè, cum accentu in penultimâ, est Deipara, sed theotocos apud Græcos, cum accentu in antepenultimâ, & passivè, significat ex Deo genitum, aut natum. Virginem Mariam dici debere Theotocon, seu Deiparam, in Concilio Ephesino definitum est; & Cyrillus Alexandrinus, qui in illo Concilio pro Summo Pontifice præfedit, in Epistola primâ itâ dicendam probat. Cum enim in Christo, contra Nestorium, unam so-

De Civ. Dei l. 10. c. 1.

De Civ. Dei l. 10. c. 1. ad 1.

L. 3. 4. Reg. 4.

De Eccl. Hier. c. 6.

Solan esse personam definitum fuerit, quæ simul Christus sit & Deus; certè si B. Virgo Christum peperit, etiam Deipara extitit, idque per communicationem idiomatum duarum naturarum, humanæ, & divinæ, in eodem supposito divino subsistenti. Nestorius verò Virginem Christiparam, ut & Christum Theophorum dicere maluit. Quare Damascenus ait, Christiparam autem nequaquam dicimus sanctam Virginem, quia ad renuendum vocabulum theotocos, idèst Deipara, & Dei genitrix, scelestus & odibilis, & cum Judæis sapiens Nestorius id adinvenit. Ubi scholiastes Faber Stapulensis addit: Porro quemadmodum Nestorius sacram virginem voluit Christiparam appellari, ut fisco illo suam obtingeret vesaniam: itâ & Christum voluit appellari Deiferum. Idèd Damascenus subiungit: Unde & Deo odibilis Nestorius natus ex Virgine Deiferum dicere anhelavit.

THERAPEUTA: θεραπεύτης, therapeutés, minister, cultor, &c. Est à verbo θεραπεύω, therapeuo, curo, colo, medeor, servo, venero. Therapeutas vocavit Dionysius homines religiosos, & Dei cultui ex suæ vitæ instituto deditos. Unde S. S. prescopores nostri divinis eas appellationibus sunt persecuti, partim therapeutas, idèst cultores, & sincero Dei sumulatu atque cultu, partim monachos, ab individuali, & singulari vitâ appellatos. Therapeutæ etiâ possunt dici religiosi, non solum ob specialem Dei cultum cui incumbunt; sed etiam à morborum animi medelâ, cui ob proximorum salutem itrenuâ avant operam: cum verbum therapeia etiam medeor significet. Unde apud Medicos θεραπεύτης, therapeutiké, latinè therapeutice, p. b., est Medicinæ pars illa, quæ de morborum remediis differit quasi curativa sic appellata. Sed nostra Therapeutice est Scriptura sacra, quæ tot hominis mala curat: tot animi morbis medetur.

THERAPIA: θεραπεία, p. l., medela, curatio, item cultus, observantia, eandem originem cum voce therapeuta recognoscens. Therapia cultus erat heroum, sicuti thylia Deorum. Cum autem therapeuta pro homine religioso apud D. Dionysium sumatur, non mirum si therapia pro religionis actu, Dei cultu, & oratione accipiatur.

THERIACA: θηριακά, theriaká, in plurali, vel θηριακή, theriaké, in singulari, p. b., latinè vertatur ferina. Est enim alexipharmacum insigne, seu antidotum contra venenatâ dictum à voce θηρία, therion, (quæ latinè thérion, p. b. diceretur) bestia, fera, maxime venenata, ut vipera, ex cujus carnibus ex parte conficitur. Plinius tamen etiam theriacæ conficiendæ sine viperis modum exponit: adedque melius theriacæ dicitur ab effectu, quia nempe venenatis medatur, & maxime cheris, seu viperis adversetur. Nam ista vox aliquando sumitur absolute pro vipera: sicuti thérion in Textu græco vocatur illa vipera quæ in Melicâ insulâ ex saxmentis manum invasit Apostoli. De quâ dixit S. Lucas: Ut verò viderent barbari pendentes bestiam de manu eius. A vipera ergò theriacæ dicitur, cujus compositionem Andromachus Neronis medicus adinvenit, ut testatur Galenus: etsi diu ante Neronis tempora similem compositionem in usu fuisse idem Galenus, & Plinius affirmant. Immo illud resina

De Civ. Dei l. 10. c. 1. ad 1.

L. 3. 4. Reg. 4.

De Eccl. Hier. c. 6.

Gal. de theriacâ c. 5.

modicum, quod inter alia munera Josepho filio suo Ægypti proregi à cæteris fratribus Jacob deferri iussit, & hebraicè zseri dicitur, ab aliquibus theriaca vertitur: sicut Judæi in versione germano-hebraicâ Pentateuchi fuerunt interpretati. Quamvis intelligatur ab aliis resina, balsamum, aut opobalsamum: & legatur à το θηριακόν, thériakon, idèst, dona resinæ. Theriaca spiritalis est illa, quæ ex ipso, ut itâ dicam, conficitur Diabolo. Nam ex ejus tentationibus emanat humilitas, quæ est contra ipsum efficacè antidotum. Sic Augustinus ait: Videte medicamentum quod dicit sibi Paulus apostolus: ne extollar inquit datus est mihi stimulus carnis mee Angelus satanæ. O venenum quod non curatur nisi veneno. O antidotum quod quasi de serpente conficitur. Et propterea theriacum nuncupatur. Itâ quoque voce metaphoricè utitur Jo. Cassianus: ubi Annotator ait, Theriaca, θηριακή, (θεο- auditur autem antidotus, nempe genere feminino.) Vox ipsa théria, p. b., latinè pro animalibus apud aliquos Authores reperitur.

THERIOMACHIA: θηριμαχία, theriomachia, latinè penultimâ correptâ, etsi græcus accentus in eâ ponatur. Itâ dictus ille qui cum bestiis pugnat: à θηρία, thérion, fera, noxia bellua, & μάχη, machia, pugna. Theriomachi inter theatricos à D. Basilio enumerantur. Solebant enim Gentiles, audacis, animositatis, aut ostentationis virium ergò, cum feris pugnare, aut ad pugandum cum eis reos condemnare. Hinc verbum θηριμαχία, theriomachia, cum bestiis depugno. Quo verbo usus est Apostolus in Textu græco, ubi Noster latinè legit: Sic secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephefi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? Aliqui verò Paulum Ephefi bestiis objectum fuisse opinantur: inter quos Sancti Chrysostomus, & Ambrosius, & ipse Nicephorus historiam enarrat. Quasi diceret Apostolus: si ex motivo solum humano, & sine temporalis feris objectus fui, quid mihi prodest si mortui non resurgunt? Alii, ut Theophylactus, & S. Anselmus, illud θηριμαχία, theriomachia, cum bestiis depugnâvi, metaphoricè intelligunt, de pugna ephefi cum Demetrio argentario, ejusque sequacibus, barbaro prorsus, & belluino more contendebus. Quando scilicet & extremum periculum subiit Apostolus, & amici miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum. Et alibi certè simili metaphorâ utitur D. Paulus, dum per leonem, Neronem, itâ crudeliter in Fideles deservientem, intelligit scribens: Et liberatus sum de ore leonis.

THERIOTROPHIUM: θηριότροφον, theriotrophion, p. l., vivarium, seu locus in quo ferae aluntur. Componitur ex voce thérion, fera, de quâ in vocabulo theriaca, & verbo τροφή, tropha, alo, cujus præteritum etiam est τρέφα, trefpha, alui. Ab hoc, rejeeto prius augmento, fit theriotrophion, & theriotrophos, latinè theriotrophus, p. b., qui feram alit, sicut & therotrophos, à dictione τροφή, tropha, bellua, à quâ thérion, derivatur. Plures Sancti Christi Confessores, ex contemptu theriotrophii à Gentilibus constituti fuerunt, inter quos S. Marcellus Pontifex Maximus recensetur.

THERISTRUM: θηριστρον, theristron, vestis subtilis, & cetera, vestimentum melloris. Scilicet à voce

Gen. 43. 11.

172. 1. 2.

Serm. 2. de verbis Apost.

Coll. 1. 18. c. ult.

1. Cor. 15. 32.

Act. 19. 34.

2. Tim. 4. 17.

ce *Septor, theros*, astatem, & messem significante. Midorus tamen non tam intelligit vestem subtilem, quae leviter ob calorem corpus tegat, quam indumentum, quo mulieres ab aestu proteguntur. *The-risrum*, inquit, *pallium muliebrem dictum, quod & Septor, id est in aestu, & cummate corpora mulierum protegat, quo usque hodie Arabia, & Mesopotamia mulieres velantur, quibus in aestu tutissimo teguntur umbraculo.* Saltem certum est theristrum vestem fuisse muliebrem, eamque elegantiozem, quam utebantur in aestate. Sicuti patet ex Thamar, *quae depositis viduitatis vestibus assumpsit theristrum*; & ita 70 *de Septor, to theristrum*, hebraice *tsanghith*, id est velum, theristrum, alii peplum. Quo habitu facile Judae focero suo imposuit, & ad sui amplexum, tamquam mulier ornata meretricio, allexit. Ab ista inter mundi muliebri ornamenta recensetur theristrum: dum in vindictam exuperantis filiarum Sion vanitatis, omnia ornamenta Dominum ablatum praedicat, inter quae *speculi, & sindones, & vitas, & theristra*. Hic 70 legunt *Septor, & theristra, & catadista*, quod eorum Interpres latinus vertit, *palliola clausa*. Quid autem sit catadista suo loco expositum fuit.

THERMÆ: *Septor, thermæ*, calidae, scilicet aquae. Nam *Septor, thermæ*, calida dicitur, à verbo *Septor, thero*, calefacio. Hinc thermæ dicuntur illae aquae quae alicubi è terrâ prosiliunt, aut etiam ille quae arte humanâ calidae in balneis prodeunt: à quibus ipsa loca, aquas calidas continentia, thermæ nuncupata. Hinc famosa illæ Thermæ Diocletianæ, magnâ mole, magnis expensis, & majore Christianorum labore constructæ. De quibus in Actis S.S. Martyrum mentio frequens. A thermarum usu, inter cetera opera pœnalisa, abstinere olim publici pœnitentes.

THESAUROPHYLACIUM: *Thesaurôphylakion*, p.b., *Thesaurium*, thesauri custodia. Vox est composita ex dictione thesaurus, de qua statim dicitur, & verbo *phylakio*, *phylakto*, custodia. Unde vix, aut ne vix quidem differt à gazophylacio. Ab eadem radice dicitur thesaurophylax, p.b., thesauri custos. Na n *phylax, phylax*, custodem significat: à secundâ personâ præteriti pass. ejusdem verbi. Thesaurôphylacia in sacro Textu aliquando gazophylacia dicuntur, aliquando thesauri, nempe contentum pro continentia, aliquando custodiae thesaurorum. In his quoque excubias agebant Levitæ, qui & janitores in tot ædificiis templi erant constituti: *in custodia thesaurorum*. Ubi 70 legunt *Septor, & is tûs thesaurus*, id est, & in thesauros: & in Textu hebraico, pro custodia thesaurorum, scribitur *Septor, thesauri*, & etiam loca in quibus thesauri, & opes, aut gazæ conservantur.

THESAURUS: *Septor, thesaurus*, divitiarum longum tempus reconditæ, aut vetus pecuniarum depositio, cujus non extat memoria, ut dicunt Jurisperiti. Eius etymon derivatur à verbo *Septor, thero*, pono, & *Septor, thero*, in crastinû: quod recodatur in crastinû, seu tempus futurû. Quod consonat etiam voci hebraicæ *Septor*, thesaurus à radice *Septor*, recondidit. De thesauris casu, vel industria in fundo proprio, vel alieno inventis, disputant nostri Morales,

Gen. 1. 19.

Gen. 38.

Gen. 43.

Gen. 43.

Par. 8.

Gen. 43.

Gen. 43.

Et certè ex naturâ rei sunt inventoris, cum ut bona derelicta primi sint occupantis. Sed variæ Leges communes, & particulares introducuntur sunt, quæ prorsus erunt servandæ. Per thesauros tamen non solum intelliguntur pecuniarum reconditæ, sed quilibet etiam alia pretiosa: ad quorum similitudinem thesauri vocantur illa occulta, vel causæ arcanæ, ex quibus Deus, tamquam ex prædivate, & indeficiente penore, varios effectus mortalibus utiles educit, & producit. Thesauri etiam aliquando vocantur omnes pecuniarum, vel alia pretiosa, etsi non sint longo tempore absconsa. Sic Josephi procurator, de pecuniis in saccis singulorum reperitis, dixit heri sui fratribus: *Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesauros in saccis vestris*. Et ita 70 legunt, *Septor, & is tûs thesaurus*, id est thesaurus in sacculis vestris, seu, ut habet eorum Interpres latinus, thesaurus in saccis vestris. Textus hebraicus non utitur hæc voce *Septor*, quod in regimine plurali facit *Septor, thesauri*, sed dictione *Septor, thesauri* in singulari, quæ thesaurum quoque significat. De effectibus naturalibus, quos mirabiliter ex ditissima suæ omnipotentia, & providentia arcanis apothecis, hominibus etiam sapientioribus vel parùm notis, aut prorsus ignotis, ait Dominus Jobo: *Nunquid ingressus es thesauros nivis, aut thesaurus grandinis aspexisti? quæ preparavi in tempus hostis, in diem pugnae & belli? Ubi Hebreus habet Septor, thesauri; & 70 quoque bis thesaurus. Nam Deus aliquando, veluti ex uberrimâ propitiâ, talia meteora in suos profert hostes, ut in Ægyptios, Amorrhæos, & sæpius in Christianorum inimicos eduxit. Sed maximè venti, non minùs Philosophorum mentes concutiunt, quam terrena obstacula in turbinem agunt: de quibus Aristoteles vix aliud scivit, quam ventum esse halitus sicci copiam per terram currentem. Illi inquam venti, qui omnes Sapientes in tantam admirationem rapiunt, ex occultissimis omnipotentia penetrabilibus, ubi ejus voluntatis repagulis coercentur, suo tempore proferuntur. Nam Dominus est ille, qui producit ventos de thesauris suis.*

THESIS: *Septor*, positio. Eruitur à verbo *Septor, thero*, pono, statuo, constituo: à cujus secundâ personâ passivâ *Septor, thero*, poneris, ablativo augmento fit thesis. Theses vocantur alicujus scientiæ conclusiones, & placita, quæ à magistris ponuntur, & statuuntur: quasi firmæ propositiones ex principiis legitimis illatæ, & contra omnia argumenta inconcussa. Thesis apud Oratores est illud genus quaestionis, quod infinitum dicitur, & Cicero propositum vocat, ad quod sæpè reducitur ipsa hypothesis, seu controversia. Nam thesis est quaestio generalior, absque circumstantiarum aliquarum restrictione: ut, sitne virtus laudanda? Vel, ut ait D. Augustinus, *Thesis est res qua admittit rationalem considerationem sine definitione personæ*. Sed hypothesis ad circumstantias restringitur: ut, sitne Lucretia pudicitia laudanda?

THESMOTHEA: *Septor, thesmotheta*, latinè penultimâ correptâ, etsi græcus in eâ statuat accentus. Itâ dicitur legislator, leges ponens, aut servans. Quamvis enim *Septor, thesmos*, præcur-

Gen. 23.

Gen. 23.

Gen. 23.

Gen. 23.

Gen. 23.

Gen. 23.

ferim legem non scriptam, aut morem veterem significet; tamen leges etiam divinas designat. Unde apud Dionysium *Septor, thesmos*, ritus sacri, divinitus instituti, græcè vocari. Thesmotheta igitur à voce *thesmos*, & verbo *theto*, *theto*, pono: sicque thesmotheta olim dicti, qui circa Deos sacra, & circa homines leges servabant. Ab eadem voce *thesmos*, & verbo *theto*, porto, fit *thesmosophos*, *thesmophoros*, latinè thesmophorus, p.b., legifer: necnon thesmophoria p.b., græcè *thesmophoria*, thesmophoria, legum latio. Ita Gloss. Cyr. Itâ quoque Ceteris sacra, dum ipsa prima credebatur thesmophora, fuerunt appellata.

THESPESIUS: *Septor, thespis*, p.b., magnus, divinus, admirandus. Adjectivum est formatum à *Septor, thespis*, divinus, vates: aut à *thespion*, id est res divina. Voces istæ fiunt à vocabulo *thespis*, Deus, & *thespis*, verbum, sermo, dictum, mandatum, versus, quasi Dei sermo, aut ejus verbum, &c. Thespisius est aliquorum Sanctorum nomen: qui suâ vitâ valde admirandâ verè magni, veri magnates, divinum statum naçi: etiam mirabili constantiâ crudele martyrium tolerantes, gloria divinæ confortium sunt affecturi.

THIA: *Septor*, amita, vel matertera. Nam thia à patre, ut dicunt Græci, est amita: thia verò à matre est matertera. Vox ista ex Conc. Brac. citatur: sicut & thius pro patruo, aut avunculo, apud Papiam, & Scriptores Ecclesiasticos reperitur. *Thios* autem, à voce *thios*, Deus, est divinus, & thia, divina: quasi aliquid divinum in propinquis Majoribus subluceat, quod divinam mereatur venerationem. Ab his vulgares illæ voces *thio*, & *thia*, derivari videntur.

THESSALONICA: *Septor, thessalonika*, p.l., civitas Macedoniae Metropolis, quæ prius Halis, vel Halia. Deinde teste Strabone, à Philippo Macedone, ob devictos ibi Thessalos, dicta Thessalonica. Scilicet à *thessalon*, nika, victoria: nunc autem Salonica per aphæresim est appellata. In hanc civitatem Paulus cum Silâ appulit, anno verisimiliter à Christi morte 19: *Venerunt Thessalonicum, ubi erat Synagoga Judæorum*. Hic autem multi ad Christi Fidem converti, tam de Judæis Deum colentibus, quam de Gentilibus, *multitudo magna, & mulieres nobiles non pauca*. Ad hos binam epistolam dedit Apostolus, priorem quidem, inter omnes Pauli Epistolas primam, anno 20 à Christi morte, non Athenis scriptam, ut habent græca Exemplaria, & Syriaca in fine epistolæ, sed, uti bene probat Baronius, Corinthi. Anno sequenti ibidem, & non Athenis, ut Græcus habet, nec Laodicia, aut Romæ, ut aliqui volunt alii, posteriorem exaravit. Vocem Thessalonica nonnulli Dei alteram victoriâ, à *Thess*, Deus, & *thessalon*, alios, alijs interpretantur.

THETA: *Septor*, litera græca, nostrò th, seu t aspirato respondens. Mali certè omnis character. Nam damnatis à iudice, extremoque supplicio afficiendis, præfigebatur nigrum theta. Quod inde ortum: quia vox *thanas*, *thanas*, id est mors, à *thetas* inchoatur. Talem usum à Græcis Latini conservarunt, apud quos etiam theta fuit damnationis nota: ut ex multis Authoribus, signanter ex Justo Lipsio, & Gretsero, ambobus de Cruce tractantibus, habetur.

THEURGIA: *Septor, theurgia*, latinè penultimâ correptâ in rigore, nisi ex usu græcus in eâ retineatur accentus. Vox hæc opus, aut operationem divinam sonat: à *thios*, Deus, & *ergon*, opus. Hinc theurgus dicitur, qui in sacris operatur: & hac voce theurgicus, p.b., græcè *theurgos*, *theurgos*, sæpè Magnus utitur Dionysius. Sicuti de divinâ similitudine, aut scientiâ in nobis à Deo infusâ, quam *theurgikè* appellat. Per theurgiam tamen maximè nostri Servatoris opus intelligitur, quod divinitatem ejus satis manifestat: utpotè supra omnes naturæ leges edictum, tam in Incarnatione, quam Passione, Resurrectione, & in aliis sacrosanctis Mytheris patratum. De quo Habacuc opere ait: *Dominus opus tuum, in medio aurorum vivifica illud*. Apud Gentiles theurgiæ nomen prorsus etymi sui dignitatem amisit, dum eam ad nefarias artes, & scelestas demonum operationes, quos inter Deos recensebant, transfulerunt. Qualiverò illæ magorum, & demonum illusiones divinæ essent operationes, ut illas honestiore isto vocabulo apud superstitionioses necesse fuerit compellere. De hac theurgiâ loquitur Augustinus, dum ait miracula, in Fidei confirmationem à Deo patrata, esse facta *simplici Fide, atque sincera pietatis, non incantationibus, & carminibus nephariæ curiositatis arte compositis, quam vel magiam, vel detestabile nomine goetiam, vel honorabiliorè theurgiam vocant*. Ex quo patet ipsos per theurgiam, qualdam diabolicas artes intellexisse, quamvis ipsam ab illicitis artibus discernere conarentur, & ei operam dantes laudabiles videri vellent: *Cum sint utriusque ritibus fallacibus demonum obstricti, sub nominibus Angelorum*. Per theurgiam etiam animas purgari sibi persuadebant, & ided qualdam theurgicas consecrationes comminiscerantur, ut refert idem Sanctissimus Pater ex Porphyrio Platónico: qui dicit partem animæ spiritualem, per qualdam consecrationes theurgicas, quas teletas vocant, idoneam fieri atque aptam susceptioni spirituum, & Angelorum ad videndos Deos: ex quibus tamen theurgicis teletis fitetur intellectuâli animæ, nihil purgationis accedere, quod eam faciat idoneam, ad videndum Deum suum, & perspicieuda ea quæ vera sunt. Quid autem sit teleta suo loco dictum est. Multa de hac theurgiâ vide apud D. Augustinû.

THLIPSIS: *Septor*, compressio. Formatur à verbo *thlipo*, *thlipo*, comprimio, frango, attero, stringo: cujus secunda persona præter. pass. est *thlipsa*, & augmento rejecto *thlipsis*. Sed in facris Literis græcè pro angustia, & tribulatione usitata: & eo sensu quoque vocem hanc Lucifer Caralitanus usurpavit.

THNETOPSYCHITE: *Septor, thnetopsychite*, p.l., heretici quidam itâ vocati, eò quod mortalem animam rationalem opinarentur. Nam *thnetos*, *thnetos*, mortalis dicitur, & *psyché*, anima. Alii eos vocant thanatopsychitas: à voce *thanas*, *thanas*, mors. Itâ Damascenus: *Thanatopsychita, qui humanam animam inducentes somniam, quæ pecudum, & cum corpore dicentes perire ipsam*.

THOES: *Septor*, lupi cervaris. Est plur. à singulari *thos*, *thos*, genus lupi, animal mordax, quod & græcè *thos* appellatur. Vox est à verbo *thos*, *thos*, cur-

Hab. 3. 2.

De Civ. Dei l. 10. c. 9.

Ib.

Ib.

Cap. 9. & seq.

L. v. pro S. Athanasio.

Her. 90.

curro, prognata: à cursu nempe veloci lapsi illi thoes nuncupati. Nonnulli à verbo *thōma*, *thōma*, eruunt, quod Helychius exponit curro. S. Ignatius M. hac voce in epistolis suis utitur, signanter dum ait: *Hic namque sunt thoes astuti.*

THOLUS: *θολός*, *tholos*, uctus, frequens apud Latinos Scriptores. Nonnunquam pro tugurio ponitur: sed proprie significat cameram fornice coopertam. Hinc *tholi* vocantur illa magnifica, & sublimia ædificia in fornice arcuata, quæ in multis templis magnâ mole, & mirâ structurâ visuntur. Quale Florentiæ, & præsertim in D. Petri Basilicâ Romæ aspicientes rapit in admirationem;

THORAX: *θώραξ*, est ea pars corporis, quæ complectitur humeros, pectus, & scapulas, usque ad præcordia. Ejus origo est à verbo *thōraō*, *thōraō*, falio, ob continuum cordis motum. Capitur hinc thorax pro veste, & armaturâ, quæ illam partem tegit, & munit. De armaturâ Sapiens intelligendus, cum ait de Deo ad iudicium veniente, *Induet pro thorace iustitiam*: seu uti Græcus habet *θώρακα δικαιοσύνην*, thoracem iustitiam. Dei enim arma, quibus impios impetit, aut se ab eorum iniuriis querelis munit, virtutes sunt. A thorace, p. l., fit thoracida, p. b., quæ vox & armaturam significat, & illam corporis partem, quæ de pingi solet à Græcis. Nam hinc ad quid abjectum, aut verecundum imaginatio feratur, Sanctorum imagines exhibere malunt ad præcordia solum efformatas. Sicque thoracida Apottolorum Petri, & Pauli Constantino dicuntur ostensa. Thorax tamen ad Aristotele dicitur ea pars, quæ à collo ad pudentia usque pertendit, à stomacho scilicet, & alvo distincta, uti docet Galenus ad Glauc. Non ergo præcisè ulque ad crura thorax extenditur, etsi Magister hoc ab Aristotele dici, & hoc pacto præcætas Apottolorum imagines in Basilicâ Vatic. in tabelle depictas ostendi.

THRACIA: *θρακία*, *thracia*, latinè ob penultimam breuem accentus auditur in antepenultimâ, etsi Græci alius utantur regulis. Est regio Macedoniae contermina, in quâ Byzantium, seu Constantinopolis, & aliæ civitates, à Thrace quodam ipsius rege sic appellata: Sed optimè ipsius etymon à voce *thracis*, *thracis*, asper, agrestis deducitur: talis enim regio aspera, & majori ex parte agrestis, & inculca. Thrax hominem è Thraciâ significat: sed pro asperoreperitur apud aliquos Authores. Huius vocis mentio etiam apud sacros Scriptores satis frequens, quare breviter ipsam exponere libuit.

THRASEAS: *θρασηας*, p. b., audacem sonat. Est enim sicuti thrafo, græcè *θρασηας*, *thrasion*, quali *θρασηας*, *thrasys*, alacris, audax, securus. Audacia prudentiâ temperata in pulcherrimam virtutem evadit. Hac decorati Sancti Martyres Thraseæ, aut Thrasonis nomine donati. Etiam in sævioribus pœnis alacres, in imminentiorebus periculis securi: invictâ audaciâ horribiliora capefentes, in æternam securitatem sunt recepti.

THRENODIA: *θρήνοδια*, *threnodia*, latinè penultimâ correptâ, quamvis à Græcis in eâ statuetur accentus. Ipsos plerique in similibus terminationibus imitantur Latini. Itâ dictus cantus lugubris: à *threnos*, lamentatio, luctus, & *di*, *odi*, cartus. Hæc in mortuorum planctu antiquitâ adhibebatur: & threnodia in exequiiis, & officiis pro mortuis ex parte ab Ecclesiâ usurpatur. Ipsæ Jeremie lamentationes, saltem dum cantu proferuntur Hebili, meritò threnodia dicendæ.

THRONUS: *θρόνος*, *thronos*, solium, sedes. Ejus origo est à verbo *thronō*, *thronō*, sedeo, quod tantum aoristum medium habet usitatum. Asserunt aliqui quòd *thronos* dicatur quali *thronos*, *thronos*, sedes: quod tamen ab eodem verbo *thronō*, originem agnoscat. Ubi thronus in S. Textu legitur, hebraicè solet dici *chisè*, idest solium, sedes. De throno, non solum regum, sed etiam ipsius Dei, frequens in

Scripturis habetur mentio, Qualis inter alios S. Joanni fuit exhibitus, ut in throno judicantis potestas designaretur. Thronus aliquando metonymicè pro regno accipitur, tamquam signum pro re signatâ. Vox *Throni* Angelorum ordinem designat, de quo in Hierarchiâ dictum est.

THYATIRA: *θυάτιρα*, *thyatira*, latinè penultimâ productâ, propter diphthongum in i longum conversam, quamvis à Græcis hoc non observetur. Est urbs in Mysiâ prope Pergamum, à Seleuco Asiæ rege itâ dicta, ob latum sibi natæ filia nuncium, ut ex Plinio refert Strabo. Nam græcè *θυάτιρα*, *thyatira*, filia dicitur. Ex hac civitate erat illa Lydia purpuraria, quam Philippis ad Fidem convertit Apottolus. Erat enim *Lydia purpuraria civitatis Thyatirenorum*. Thyatira erat una ex septem Ecclesiis, ad quas scribere iussus est Joannes: *Et Angelo Thyatira Ecclesia scribe*. Erat tunc iste Angelus, seu Episcopus, S. Carpus, qui postea Pergami Martyrio coronatus fuit: & hic à Fide, Charitate, & bonis laudatur operibus. Sed arguitur quòd mulierem nobilem Jezabelem de festâ Nicolaitarum permetteret, quæ se prophetissam ementia multos in perditionem pertrahebat. Thyatira nonnullis est odor, five sacrificium laboris, vel contritionis. Videlicet ut ejus etymon sit à *thyo*, sacrificio, suffio, &c., & *tyra*, thyo, laboro, contristo, affligo, &c.,

THYINUS: *θύινος*, *thyinos*, p. b., odoratus, & ad suave sufficiens idoneus, scilicet ab eodem verbo *thyo*, suffio. Hinc dicta thyina illa ligna, quæ classis Hiram regis Tyri Salomoni attulit: alii tamen interpretantur de cypresso, ebena, pino, aut alio quopiam ligno: in Textu hebraico exaratur *almuggim*: quod est genus ligni, seu, ut ait Buxtorfius, species cedri præstantissimæ, quamvis Hebræi communiter opinentur esse corallium. Certum tamen est ligna ista prius Judæis fuisse ignota, ut S. Textus asserit: *Non sunt allata huicemodi ligna thyina, neque visa usque in presentem diem*. Hic 70 ter legunt ligna *malva*, *peleket*, idest dolata, securi scilicet, græcè *πέλεκυς*, *peleky*, appellatâ. In secundo tamen Paral. bis *πικρία*, *pekyria*, picea verterunt. Ex his lignis lyra, & cithara confecta, quod corallio convenire non potest.

THYMELICUS: *θυμελικός*, *thymelicus*, p. b., citharæ dus, tibicen, hiltro. Adjectivum est formatum à *θυμῆ*, *thymele*, mulieris nomine, quæ prima saltationem in scenâ docuit: unde & thymele, p. b., scena dicitur. In Decretis *de ult.*, de Consecratione, sacerdotibus admonentur *de convivio sargere debere, antequam thymelici ingrediantur*. Et nervosè Sathanus: *Templum omnes magis sedentur an theatrum? dicta Evangeliorum magis diligant an thymelicorum? verba vite, an verba mortis? verba Christi, an verba mimi?*

THYMIAMA: *θύμιαμα*, *thymiama*, latinè penultimâ productâ, quamvis à Græcis in antepenultimâ collocetur accentus. Est vaporatio, suffitus, suffimentum. Ejus etymologia non est à thymo herbâ odoriferâ, sed vel à *θύμη*, *thyma*, sacrificium, victima: aut potius à verbo *θύμιω*, *thymiō*, adoleo, suffio, cujus præter. pass. est *θύμιωμαι*, *thymiamai*, & hinc ablato augmento proximè fit thymiama. Et hoc quidem legitur apud Septuaginta, & in versione græco-la-

Orig. l. c. 38.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

Scripturis habetur mentio, Qualis inter alios S. Joanni fuit exhibitus, ut in throno judicantis potestas designaretur. Thronus aliquando metonymicè pro regno accipitur, tamquam signum pro re signatâ. Vox *Throni* Angelorum ordinem designat, de quo in Hierarchiâ dictum est.

THYATIRA: *θυάτιρα*, *thyatira*, latinè penultimâ productâ, propter diphthongum in i longum conversam, quamvis à Græcis hoc non observetur. Est urbs in Mysiâ prope Pergamum, à Seleuco Asiæ rege itâ dicta, ob latum sibi natæ filia nuncium, ut ex Plinio refert Strabo. Nam græcè *θυάτιρα*, *thyatira*, filia dicitur. Ex hac civitate erat illa Lydia purpuraria, quam Philippis ad Fidem convertit Apottolus. Erat enim *Lydia purpuraria civitatis Thyatirenorum*. Thyatira erat una ex septem Ecclesiis, ad quas scribere iussus est Joannes: *Et Angelo Thyatira Ecclesia scribe*. Erat tunc iste Angelus, seu Episcopus, S. Carpus, qui postea Pergami Martyrio coronatus fuit: & hic à Fide, Charitate, & bonis laudatur operibus. Sed arguitur quòd mulierem nobilem Jezabelem de festâ Nicolaitarum permetteret, quæ se prophetissam ementia multos in perditionem pertrahebat. Thyatira nonnullis est odor, five sacrificium laboris, vel contritionis. Videlicet ut ejus etymon sit à *thyo*, sacrificio, suffio, &c., & *tyra*, thyo, laboro, contristo, affligo, &c.,

THYINUS: *θύινος*, *thyinos*, p. b., odoratus, & ad suave sufficiens idoneus, scilicet ab eodem verbo *thyo*, suffio. Hinc dicta thyina illa ligna, quæ classis Hiram regis Tyri Salomoni attulit: alii tamen interpretantur de cypresso, ebena, pino, aut alio quopiam ligno: in Textu hebraico exaratur *almuggim*: quod est genus ligni, seu, ut ait Buxtorfius, species cedri præstantissimæ, quamvis Hebræi communiter opinentur esse corallium. Certum tamen est ligna ista prius Judæis fuisse ignota, ut S. Textus asserit: *Non sunt allata huicemodi ligna thyina, neque visa usque in presentem diem*. Hic 70 ter legunt ligna *malva*, *peleket*, idest dolata, securi scilicet, græcè *πέλεκυς*, *peleky*, appellatâ. In secundo tamen Paral. bis *πικρία*, *pekyria*, picea verterunt. Ex his lignis lyra, & cithara confecta, quod corallio convenire non potest.

THYMELICUS: *θυμελικός*, *thymelicus*, p. b., citharæ dus, tibicen, hiltro. Adjectivum est formatum à *θυμῆ*, *thymele*, mulieris nomine, quæ prima saltationem in scenâ docuit: unde & thymele, p. b., scena dicitur. In Decretis *de ult.*, de Consecratione, sacerdotibus admonentur *de convivio sargere debere, antequam thymelici ingrediantur*. Et nervosè Sathanus: *Templum omnes magis sedentur an theatrum? dicta Evangeliorum magis diligant an thymelicorum? verba vite, an verba mortis? verba Christi, an verba mimi?*

THYMIAMA: *θύμιαμα*, *thymiama*, latinè penultimâ productâ, quamvis à Græcis in antepenultimâ collocetur accentus. Est vaporatio, suffitus, suffimentum. Ejus etymologia non est à thymo herbâ odoriferâ, sed vel à *θύμη*, *thyma*, sacrificium, victima: aut potius à verbo *θύμιω*, *thymiō*, adoleo, suffio, cujus præter. pass. est *θύμιωμαι*, *thymiamai*, & hinc ablato augmento proximè fit thymiama. Et hoc quidem legitur apud Septuaginta, & in versione græco-la-

tinâ nonnunquam pro victimâ. Sed Noster hoc vocabulum servavit pro compositione illâ ex aromatibus, quæ in altari thymiamatis ante Sancta Sanctorum erant suffienda. A Septuaginta *synthesi thymiamatis*, compositio thymiamatis, seu incensum vocatur. Sicuti ubi Latinus ait Moysen iussisse oleum offerri, ut conficiatur unguentum, & *thymiamata* Ex. 35. v. 8

suavissimum; 70 legunt, *eis thymiamata*, *thymiamata*, *is thymiamata*, ad compositionem thymiamatis. Hebraicè *ketoreth hassamim*, idest incensum, suffitus, seu thymiamata aromatum appellatur. Nam *ketoreth*, incensum, fit à radice *katâr*, adolevit. Huius thymiamatis compositionem Moysen edocet Dominus: *Sume tibi aromata, stacteu, & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, aequalis ponderis erunt omnia: faciesque thymiamata compositum opere unguentarii, &c.* Ubi 70 legunt *θυμίαμα*, *thymiamata*, *thymiamata*, *myrris*, *myrris*, idest, thymiamata unguentarium, opus unguentarii; & Hebræus *ketoreth rokach*, incensum unguenti. Postea talis compositio in profanos usus vetatur: & homini cuique talem compositionem, ad ejus odore perfrendum, facienti, pœna mortis infligenda jubetur: *Peribit de populo suis*. Altare verò in quo thymiamata adolebatur, erat ex lignis setim, auro tamen purissimo velitum: cujus descriptio in eisdem capitibus habetur initio. Propè velum ipsum, Sanctum à Sancto Sanctorum discriminans, aut in templo Salomonico juxta murum solidum, qui Sanctuarium à cæterâ templi parte dividebat, in Sancto ipso, seu priore templi parte, collocabatur. In hoc altari quotidie à sacerdotibus, qui soli poterant Sanctum, seu primam templi, aut tabernaculi partem intrare (cum soli summo Sacerdoti in Sancta Sanctorum, semel in anno in die Expiationis, decimâ die mensis Tisri, concederetur ingressus) offerebatur thymiamata. Quod idem thymiamata sempiternum dicitur, non quòd talis suffitus totâ die, & nocte perduraret; sed quòd singulis diebus adolebatur, ut ait Philo: *Oriente & occidente sole ante matutinum, & post vespertinum iuge sacrificium*. Quòd autem de Aaron dicitur, *Et adolebit incensum super eo Aaron suave fragrans, mane, quando componet lucernas incendet illud: & quando collocabit eas ad vespertinam uret thymiamata sempiternum coram Domino in generationes vestras*; de aliis etiam intelligitur sacerdotibus. Nam & his quoque lucernas in candelabro septifido accendendi, & extinguendi cura incumberebat: quarum quatuor mane extinguebant, & omnes oleo complebant. Aaron tamen, ut ejus successores summi Pontifices poterant, quando ipsis libebat, incensum istud adole. Sed tandem aliis, ut debitus ordo servaretur, sorte, seu per vices, & ephemerias, id competebat. Sicuti de Zachariâ, S. Joannis Baptistæ patre, narrat S. Lucas, quòd *sorte exiit ut incensum poneret*. Unde ipsum Pontificem non fuisse legitime insertum. Illud autem *incensum suave fragrans*, etiâ hic in hebraico dicitur *ketoreth samimim*, incensum unguenti, seu unguentorum: & 70 scribunt, *θυμίαμα*, *thymiamata*, *thymiamata*, *synthesi*, idest, incensum compositum subtile.

THYMIATERIUM: *θυμιάτεριον*, *thymiatèrion*, p. b., thuribulum, acerra, item locus, aut ara, in qua fit

Ex. 35. v. 8

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

kinab.

Cap. 5. 19.

De Mundo

To Nicola

L. 15.

18. 16. 14

p. 2. 18.

3. Reg. 10.

12.

1. Par. 2.

Cap. 100.

opostet.

echab.

Nob.

chisi.

scrip.

L. de vi.

dimis.

Ex. 30. 7.

fit sufficit. Erigitur à tertiâ personâ præteritâ, passivâ, dicti verbi *thymio*, adoleo, incendo odores, suffio, quæ est *θεθυμιον, et thymiatia*: & hinc thymiaterion, augmento scilicet syllabico, ut fit in verbalibus, expuncto. Altare thymiamatis optimè thymiaterium dicitur: & ab ipso thymiamate thuribulum ab aliquibus thymiaterium appellatur.

THYMOLEON: θυμολέων, *thymoleon*, latinè penultimâ correptâ, et si græcus in eâ ponatur accentus. Sonat animum leonis habentem, virilem: à θυμός, *thymos*, animus, & λέων, *leon*, leo. Sed aliquando accipitur pro crudeli, & sævo: unde thymoleontes dicti ferissimi Iconoclastæ, qui inhumaniter, & barbarè sacrarum Iconum adoratores persequébantur. Hinc Damasc. in Lib. de hæresibus, de aliquibus hæreticis, quos thymoleontes vocat, mentionem agit.

THYMOSIS: θυμωσις, *thymosis*, latinè propter *thymos* vocalem longam habet accentum in penultimâ, quod à Græcis non observatur. Est animositas, excaudescencia: ab eadem voce *thymos*, quæ animum, animi præsentiam significat, ortâ à verbo *θύω, thyo*, quod etiam usurpatur pro furo. Apud Platonem thymosis est pars animæ, quæ rationi obstitit, & ab ipso in præcordiis collocatur. Non significat autem præcisè iram, sed potius ebullitionis sanguinis circa cor initium: accipitur tamen interdum pro irâ, & furore. Quare secundum varia significata varias iræ constituit species. Nam prout significat excaudescencia, ad fel primam iræ speciem attinet: eò quod facilè accendatur. Et itâ dicit

In 4. Tu-
se. Quæst.
Dam. l. 1.
de Fide or-
thod. c. 16.

Tullius quod excaudescencia græcè thymosis appellatur, sitque ira modò nascens, modò desistens. Ac secundum Damascenum thymosis est idem quod furor: sicque esset tertia iræ species, quæ tempus observat ad vindictam. Hæc *difficilis* constituit, quia nisi puniant nunquam quiescunt: sicuti primi ad excaudescencia vocantur *acuti*. D. Thomas ait quod nihil prohibet, ut thymosis græcè, quod latinè furor dicitur, utrumque importet, & velocitatem ad irascendum, & firmitatem propositi ad puniendum. Ex vi tamen sui etymi thymosis potius pro primâ iræ specie videtur ponenda.

In 2. q. 46.
4. ad 2.

THYRÆUS: θυραῖος, *thyraos*, p. l., externus, absens, forensis. Est adiectivum formatum à θυρα, *thyræ*, janua, fores, quasi qui ad januam, aut extrâ fores consistat. Thyraeus dicitur Apollo, ut potè portarum præses, quia per illas aditus est luci in domum. Sic ait Interpretes Tertulliani Jo. Ludovicus Cerda ad illa verba: *Etiam apud Græcos Apollinem θυραῖον & Antelios demones ostiorum præses legimus*. In nonnullis codicibus, latinis characteribus, Apollinem Thyraem, idem scriptum observavit.

In Idolo-
sacrâ c. 15

THYRSUS: θυρσός, *thyrso*, in herbis propriè caulis dicitur, vel omne adinstar teli in recitudo in se protensum. Hinc pro quibuslibet virgultis, & ramis frondibus venustis interdum accipitur. Et si frequenter hasta frondibus vestita, quâ in Bacchi sacris utebantur, itâ vocetur: cujus etymon à verbo *θύω, thyo*, sacrificio, deduci posset, dum tamen à Judâ Machabæo, post tot victorias ope Dei partas, purificatum est, Judæi 25 mensis Casleu, & per 8 dies adinstar festi Scenopægiæ, *thyrso*, & *ramos virides*, & palmas præferunt ei qui prospere *regni mundati locum sumit*. Ut olim, obtentâ vi-

In Mach.
1. 7.

torîâ, hastis frondibus exornatis tabernacula decorabantur in castris. Sed θυρσός, *thyrso*, oxytonè coronam significat. Hinc aliqui Sancti Thyrsi appellati, id quod nomine præferbant affecti, glorioso martyrio coronati, etiam ad cælestem coronam, & diadema speciei de manu Domini fuerunt exaltati.

Sap. 17.

THYSIA: θυσία, *thysia*, latinè penultimâ correptâ, et si Græcis sit vox paroxytona. Est sacrificium, hostia, ara, etc., à verbo *θύω, thyo*, maclio, sacra facio, suffio: ab ejus nempè secundâ personâ præteritâ, quæ est *θύσας, thysas*. Ab eodem verbo vox latina thus, à suffiundo, trahit originem: & ab aliquibus thysia usurpatur pro Misa. A thysia verò fit verbum *θύσασθαι, thysasthai*, immolo, sacrifico, à quo *thysasthion*, idest altare, & sæpè reperitur in græco textu. Non solum autem pro altari veteris Testamenti ponitur, sed & pro nostro altari, in quo vera, & gratissima thysia Christus immolatur. Ut patet ex Apostoli verbis. *Habemus altare*, græcè thysasthion, *de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt*. Denique à verbo *θύω, thyo*, fit *thyses*, sacerdos, vates, sacrificus: & *thysasthion*, sacrificium: ac *thysistis*, aruspicina, seu ars immolandi: quæ Latinis quoque Scriptoribus usui esse possit.

Heb. 13.
10.

TIARA: τιάρα, p. l., capitis gestamen apud Persas. Vox ista primùm ad Græcos, deinde ad Latinos deflexit: & à communiore capitis ornamento ad regum, & sacerdotum cidarium translata fuit. Sacerdotes Legis hebraicæ, dum ministrabant in templo, caput tiarâ gestabant coopertum. Nam quatuor erant sacerdotum vulgariū vestimenta: nempe feminalia linea, tunica linea stricta, balteus, & tiara. Itâ Dominus Moyse præcepit: *Porrò filiis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos ac tiaras, in gloriam, & decorem*. Textus hebraicus utitur voce *migbanôth*, idest tiaræ, mitræ: & 70 scribunt *mitseris, kidaris*, & eorum Interpretes latinus vertit *cidaris*, seu potius *cidures*. Erat autem tiara pileus à bysso rotundus, instar mediæ sphaeræ, per vittam occipitio adstrictus. Tiaræ verò summi Pontificis erat alligata lamina illa aurea, in qua nomen *Jehovah* inscriptum erat. De qua S. Textus ait: *Ligabisque eam vittâ hyacinthinâ, & erit super tiaram, in vultu frontis Pontificis*. Hebræus hic habet *mitseris-pheth*, idest cidaris, à radice *tsanaph*, circumvolvitur: & 70 legunt *mitseris-pheth*, super mitram. Illa verò lamina super tiaram non erat simplex, sed adinstar coronæ, triplici constans ordine, ut habetur ex Josepho, variis calyculis decora, sic tamen ut ante frontem plana esset, totumque caput cingebat.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

Ex 28. 30.

bonum itâ requirat, ut ditiores gubernent, præsertim accedente originis nobilitate, ut Aristoteles supponit: tunc legitimum erit timocratia regimen, adeoque sicuti regnativa, subjectiva prudentiæ species assignanda. Nam sub regnativâ, quæ est prudentiæ species, *comprehenduntur omnia alia regimina recta, non autem perversa, quæ virtuti opponuntur*.

D. Thom.
2. 2. q. 50.
ad 2.

TIMOLAUS: τιμόλαος, *timolao*, latinè penultimâ productâ, quamvis à Græcis acutur antepenultima. Verti potest honor populi, seu ejus dignitas, veneratio, æstimation, magistratus, &c.: à τιμή, *time*, honor, dignitas, &c., & λαός, *laos*, populus. Populi christiani honor, plebis fidelis dignitas fuit S. Timolao Martyr, qui proprio sanguine Fidei Orthodoxæ majorem estimationem concilians, ipse omnium venerationem actus, in orbe christiano magistratum, in cælis principatum fuit assecutus.

TIMON: τιμών, honorans interpretandus. Est enim quasi *τιμωτήριον*, participium verbi *τιμωμαι*, habeo in pretio, honoro, colo, remuneror. S. Timon Martyr in magno apud Apostolos pretio habitus, dum unus è primis septem Diaconis electus; Deum fideliter honorans à Deo munificentissimè fuit honoratus. Timonem adèd honoratum ipse flammæ, sine læsione eum recipientes, honore maximo fuerunt profectæ. Cruci affixus, amoris Christi crucifixi magis confixus, sui gloriosi agonis præmium à summo Remuneratore fuit adeptus.

TIMOTHEUS: τιμόθεος, *timotheos*, p. b., nomen proprium, quod Deum honorans interpretatur. Est enim à verbo *τιμάω, timao*, honoro, & θεός, *theos*, Deus. Talis certe non fuit scelestus ille Timotheus, qui, contra Dei populum dimicans, à Judâ Machabæo profigatus fuit: quem tandem Gazaræ præsidio, ad quod confugerat, expugnato, *occultantem se in quodam reperit loco peremerunt*. Textus græcus ait, *τιμόθεον Σατοκλαυμάριον ἐν τῷ λαβύρῳ*, idest Timotheum occultatum in quodam lacu. Sed verè tali nomine dignus fuit ille Pauli fidus comes, & discipulus, quem Lystris reperit, *filium mulieris Judææ fidelis, patre gentili*: qui bono fratrum testimonio honoratus, anno à Christi morte 19, ab Apostolo comes peregrinationis est assumptus. Cum ipso pertransiit Phrygiam, & Galatiam: ac inde in Macedoniam, & alias provincias penetravit. Donec anno 25 Paulus, ortâ Ephesi à Demetrio argentario seditione, Timotheum juvenem, sed in virtutibus adultum, primum hujus urbis Episcopum, immò totius Asiæ minoris Primatem creavit. Ad ipsum eodem anno primam epistolam dedit Apostolus, eamque à Macedoniâ, ut tenet cum S. Athanasio Baronius: vel, ut volunt alii, cum Textu græco, & Syro, Laodicîâ, Phrygiæ Pacatianæ metropoli. Posteriorem, eamque omnium ultimam è vinculis romanis scripsit, non primis, uti Baronio placet, sed ultimis: cum in Cap. 4. disertè cantu Cygnæo, anno à Christi passione 37, mortem prænunderet instantem. Satis longo tempore Ephesinam Ecclesiam rexisset, nempe per annos 50, ferunt graves Authores. Adèd ut S. Joanni supervixerit, post cujus mortem Magnus Areopagita libris aliquos Timotheo inscripsit. Fuit igitur ille Angelus Ephesi, seu Episcopus, ad quem tamquam Primatem jubetur scribere Jo-

Ap. 3. 2.

annes, currente post Christi Passionem anno 84. Nam Liranus, Pererius, Baronius, cum multis aliis contrâ Riberam, eum S. Joanni superititem fuisse constanter affirmant. Quando nempe S. Episcopus ob senium in Dei zelo intepuerat, & charitatis fervorem remiserat: ipse enim peccatum lethale non fuisse probabilis tenetur. Immo istâ Christi monitione itâ acediam excussit, ut pristinum zelum resumpserit: & duodecimo post anno, ob reprehensionem Dianæ cultoribus factam, glorioso martyrio coronatus fuit, 24 Februarii, cui Onesimus immediatè successit.

TITANES: τιτάνες, p. l., terræ filii, juxta Pœstorum fabulas, qui contrâ Jovem bellum moverunt. Ipsi tamen promptam senferunt ultionem: à quâ etiam nomen traxerunt, ut vult Servius. Nam *τίταν, titan*, ultionem significat: & verbum *τιτάνω, titano*, reperitur etiam pro ulciscor. Hi secundum Hæstodum sunt demones subterranei, quos irata terra contrâ Deos effudit: quæ fabula gesta gigantum ante diluvium sapit. Accipiuntur generatim pro excelsis gigantibus: unde Scriptura voce istâ utitur, non quod fabulas approbet, sed voces nobis familiares adhibendo. Sicuti dum de Holoferne, à Judithâ decollato, dicit: *Nec filii Titanum percusserunt eum*. Videlicet ex ipso Textu græco scribente, *οὐδὲ υἱοὶ τῶν τίτανων ἠδὲ υἱὸν τίτανου*, neque filii titanum: q. d. ille præpotens, terror Orbis terrarum, non à proceris gigantibus, aut filiis Raphaim prostratus; sed mulieris manu occubuit.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

Judic. 16.

operis sectiones. Tomus tamen dici solet etiam opus uno libro, aut volumine constans, cum etiam volumen tomus dicitur: eod quod olim à pellibus excidebatur animantium. Et si primum non ex variis foliis simul compaginatis volumina efformarentur: sed ex magnâ membranâ, quæ in seipsâ involvebatur. Tomus etiam quodlibet fragmentum, aut libri partem ex suo toto excisam significare potest: eoque vox ista, quamvis non hoc planè sensu, à cuiusque scientiâ professoribus usitata.

TONUS: τῆνος, ténos, tensio, extensio, firmitas, concentus, accentus, sonus. Erivitur à verbo τένω, ténō, tendo, extendo, &c.: cuius præter. medium debet esse τήνω, ténō, & hinc τήνος, qui accentum significat. Nam tonus dicitur, quasi vocis intensio, eod quod in accentu vox attollatur: & tonus vocatur ipse concentus in musicâ, seu illa vocis intensio, & moderatio, quæ per tales notas indicatur.

TOPARCHIA: τοπαρχία, toparchia, latinè penultimâ correptâ, nisi græcus accentus in eâ fervetur ex usu legitimo. Est territorium, toparcha domini: τῆπαρχος, toparchos, autem dicitur à τῆπος, tēpos, locus, & ἀρχή, archē, princeps. Toparcha igitur alicujus loci dominus, & principem, aut etiam præfectum significat: nam toparchiam vertunt aliqui præfecturam. Sicut illas tres toparchias, de quibus Jonathas à rege Demetrio postulavit, ut immunes eas faceret, Josephus satrapias vocavit. De quibus S. Textus ait: *Et postulavit Jonathas à rege, ut immunes faceret Judæam, & tres toparchias, & Samaritiam.* Sicque in Textu græco scribitur, καὶ τὰς τρεῖς τοπαρχίας, καὶ τὰς τρεῖς τοπαρχίας, & tres toparchias. Postulatis rex benignè consentit, attribuens regalia, seu tributa, ab his toparchiis colligi solita, in usus sacerdotum Jerosolymæ sacrificantium. Erant autem istæ toparchiæ tres civitates, ex quibus duas tantummodò Noster enumerat, nempe Lydam, & Ramatham; cum tertiâ in textu græco, Apharema vocata, reperitur. Toparchas inter magnates, mensæ divitis, à se descriptæ, accumbentes, D. Ch. y. stomachus recenset. Ait enim: *Alterâ verò habeat optimate, duces, toparchas, &c.*

TOPAZIUS: τῆπαζιον, topazion, p. b., lapis pretiosus. Eius etymon est à verbo τῆπαζω, topázō, conjecto, suspicor, & Trogloditarum linguâ significat quæro: hincque topazius dicitur, quod multo studio quæretur. De hac gemmâ dicit Isidorus: *Topazion ex virenti genere est, omnique colore resplendens, inventum primum in Arabie insula, in qua Trogloditæ prædones, fame, & tempestate fessi, cum herbarum radices esoderent, eruerunt. Quæ insula postea quaesita nebulis cooperta, tandem à navigantibus inventa est. Sed ob hoc locus & gemma nomen ex causâ accepit, nam τῆπαζιον, topázion, Troglodytarum linguâ significationem habet quærendi. Aliâ etymologiam adfert Gregorius, ut postea dicitur. Est autem partim aurei coloris, partim viridis, ad solis radios mirè resurgens. Topazius erat secunda gemma in ordine Rationalis primo, prout iusserat Dominus: *In primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus.* Ubi à τῆπαζιον dicitur: & ab Hebræo τῆπαζιον, topazius, aliis smaragdus. Et ita apud Ezechielem, à τῆπαζιον, & hebræico nuncupatur. Ab hoc enim Prophetâ enumeratur inter ornamenta*

1. Mach. 1. 28.
In c. 1. ad Col. Rom. 1.
Orig. l. 16 p. 7.
Ex. 28. 17.
פטר
piddab,
Ezech. 28.

regis Tyri, aut potius inter dotes Luciferi supernaturales. Pariter fundamentum nonum celestis Jerosolymæ à S. Joanne statuitur: cuius virtutes à Tirino, & aliis, Jacobo minori adaptantur, inter Apostolos nono, aut potius Spiritui sancto, de quo secundum aliquorum calculum, est nonus Symboli articulus. Nam comprimit lunaticam passionem, phrenesim, luxuriam, iram, & tristitiam: ut habet ex Abulensi, & aliis Alcazar. Afferit Rucus hanc gemmam impedire, ne aqua super ignem ebulliat. Ambrosius ait topazium naturâ sua esse ἰσχυρόν, eîglyphon, idest benè sculptum: adedque si quis eum polire velit, magis asperum reddere ferunt. Certum est esse gemmam maximo in pretio habitâ. Quapropter regius Psaltes Legem Dei rei maxime pretiosâ præferre volens, ait: *Dilexi mandata tua super aurum, & topazium.* Et ita τῆπαζιον, super aurum, & topazium: sed Hebræus habet מִפְּזָז, idest præ auro optimo. Nam paz significat aurum solidum, optime purgatum. D. Augustinus, nostre lectioni inhaerens, dicit, *Topazium quippe lapidem multum perhibent esse pretiosum.* Prius ipse Job Sapientiam rebus pretiosissimis longè præponderare significans, dixerat: *Non adequabitur ei topazius de Æthiopia.* Sicque τῆπαζιον ἀθιοπίας, topazion æthiopiæ: & Textus hebraicus hinc utitur voce פִּזְזָה, piddâb. Quæ verba tropologicè Gregorius M. exponit: *Quid per Æthiopiâ nisi præsentem mundum accipimus?* Postea subiungit: *Topazium pretiosus lapis est, & quia græcè lingua, paz, omne dicitur, pro eo quod omni colore resplendet, topazium, quasi topazium vocatur. Dum verò in Deum conversa gentilitas credidit, ex eâ multi iam ita sunt dono Spiritus sancti locupletati, ut quasi multis coloribus extollatur.*

TOPICUS: τῆπικος, topicos, p. b., localis. Adjectivum formatum à voce τῆπος, tēpos, locus. Topica à Dialecticis illa pars Logicæ dicitur locos continens, ex quibus eruntur argumenta. Itâ dicta quasi localia, de quibus scripsit Aristoteles libros octo. Ista loca sunt etiam apud Oratores maxime in usu: cum ab his omnia educantur argumenta, nempe à 16 locis insitis, & sex remotis. Apud utrosque ars ipsa talia argumenta inveniendi τῆπικὴ, topicê, à Cicerone, & aliis nuncupatur. Apud Dialecticos locus est signum quoddam commune, argumenta ostendens, quibus probabiliter circa res disputare possimus. Duplex verò locus ab istis assignatur: locus differentia maximæ, & locus maxima. Prior est habitudo generalis inferentis ad illatum, cui plures innituntur argumentationes materialiter bonæ. Sicuti locus à definitione ad definitum, à convertibili, & similes loci, qui apud Rhetores, & Logicos, communiter enumerantur. Locus maxima, est enūciatio per se nota, quæ multarum argumentationū materialiter bonarum est fundamentum. Sicuti hæc maxima, de quocumque prædicatur unum convertibile, de eodem aliud convertibile prædicari potest. Loci differentia maximæ plures similes maximas sub se complectuntur. Ut in loco à definitione ad definitum hæc propositiones: de quocumque prædicatur definitio, de eodem prædicatur definitum, & e contra: Quidquid prædicatur de definitione, prædi-

Plat. 127.
128.
129.
130.
131.
132.
133.
134.
135.
136.
137.
138.
139.
140.
141.
142.
143.
144.
145.
146.
147.
148.
149.
150.
151.
152.
153.
154.
155.
156.
157.
158.
159.
160.
161.
162.
163.
164.
165.
166.
167.
168.
169.
170.
171.
172.
173.
174.
175.
176.
177.
178.
179.
180.
181.
182.
183.
184.
185.
186.
187.
188.
189.
190.
191.
192.
193.
194.
195.
196.
197.
198.
199.
200.

catur de definito, & e contra. Hæc argumenta suo modo diffusius ab Oratoribus Aristidius, & prescius à Dialecticis formantur. Topica ab Isidoro dicitur Orig. l. 1. inveniendorum argumentorum disciplina, eamque oratoribus dialecticis, poetis, & jurisperitis communiter quidem argumenta præstare: sed quando aliquid specialiter probant, ad rhetores, poetas, jurisperitosque pertinet, quando verò generalius disputant, ad philosophos pertinere manifestum est. Nam Philosophi ad particularia, ut Oratores, & alii, non descendunt, cum de his scientia non detur. Miris autem laudibus Isidorus hanc Logicæ partem extollit, cum paucis locis omnia possibilia comprehendat argumenta. *Mirabile planè genus operis, inquit, in unum potuisse colligi quidquid mobilitas, ac varietas humana mentis in sensibus exquirendis per diversas causas poterat invenire conclusum liberum ac voluntarium intellectum. Nam quocumque se verterit, quascumque cogitationes intraverit, in aliquo eorum quæ prædicta sunt necesse est ut cadat ingenium.* Theologorum Topicæ, et si eisdem locos habeat; tamen loco potissimum ab autoritate utitur: qui in sex loca subdividi potest. Videlicet in Scripturâ sacram, seu Verbû Dei scriptâ: in traditionibus Apostolorum, seu Verbû Dei non scriptum: in definitionibus Summorum Pontificum ex Cathedrâ docentium: in definitionibus Conciliorum OEcumenicorum: Doctorem ecclesiasticorum consensum: & communem Fidelium sensum. Hæc sunt sex loca præcipua theologica: nam locus septimus est longè his inferior. Scilicet à veritate naturaliter notâ, sive per auctoritatem humanam, sive per rationem, quæ omnia Dialecticorum loca comprehendit. A quatuor primis locis omni certitudine sit argumentatio, & quidem certitudine de Fide. In quinto, & sexto loco certa quoque sunt argumenta, itâ ut saltem sine temeritate negari nō possint. Et si quidem communis Patrum sensus est de aliquo Scripturæ sensu determinato, talem intelligentiam esse de Fide, docet Esparza: *Ac proinde sufficere ad argumentum demonstrationis theologice. Vot quia id est indicium manifestum traditionis eatenus apostolica, seu expositionis ab Apostolis edoctæ, & inde continuâ magistri serie, ad posteros derivata, vel quia Ecclesia itâ sentire videtur.* A communi autem Fidelium sensu sunt argumenta certa, certitudine Fidei, dum unanimi consensu sentiunt de aliquo ad Religionem, aut mores pertinete. Denique inter argumenta, quæ à septimo loco desumuntur, argumentum à pari, propter infinitam creaturæ à Creatore distantiam, est maxime infidū.

TOPOGRAPHIA: τῆπογραφία, topographia, latinè penultimâ correptâ in rigore, quamvis plurimi in similibus terminationibus, græcum amplectantur accentum. Est loci, aut locorum descriptio, à τῆπος, tēpos, locus, & γράφω, gráphō, scribo: hincque topographus, p. b., locorum descriptor. Topographias habes in Scripturâ sacrâ, signanter in Libro Josue, in quo duodecim tribuum, & Terræ sanctæ varie descriptiones exhibentur.

TOPOTERETES: τῆποτερητής, topoteretēs, p. l., vicarius, seu locum tenens, aut locum servans. Nam est à dicto τῆπος, locus, & verbo τῆρω, tērō, servo, tueor: quod in tertiâ personâ præter. passivè refertur.

ta. Aliqui scribunt *topotivitas*, nec malè, si pro *ita*, *ita* pronuncietur. In Canone 28 Concilii Chalcedonensis pro vicario ponitur *topoteretēs*, throni apoſtolici.

TOXICUM: τῆξικόν, toxicón, venenum. Vox est apud omnes Scriptores usitata: idè ejus etymologia inquirenda. Fit autem à dictione τῆξικόν, tagitta, quod Barbari sagittas suas veneno inficerent. Hinc τῆξικὴ ars sagittandi, & toxicon est venenum. Alii tamen à taxo arbore venenatâ toxicum deducunt.

TRACHEA: τῆραχία, trachia, p. l., fistula illa per quam aër ab ore in pulmonem attrahitur, & emittitur. Itâ dicta ab Anatomicis propter asperitatem: nam τῆραχίς, trachis, asper, scaber dicitur. Est fistula ab œsophago distincta, cui ipsa annectitur, cibum ab ore ad ventriculum isto deferente. Ne verb cibis super os trachæe trajiciens ipsum ingrediat, impedit epiglottis: lingula nempe quædam trachæe orificio imminens, quæ ipsam, potu vel cibo pertranseunte, opportunè claudit. Si autem quis inter comedendum loqui, aut ridere, aut aërem attrahere velit, unde epiglottis referetur, facillè aliquid cibi, aut potus trachæam ingreditur, & hinc molestia, & tussis. Sed hæc vera comestio dici non potest, cum ista sit transmissio cibi in stomachum: qualis non est illa casualis intromissio cibi per trachæam in pulmones. Adedque si quis jejunos non nihil cibi, aut potus ore gustaret, & aliquid trachæam subintraret, absque ullâ per œsophagum in stomachum transmissione, non solvi jejunium naturale, ante communionem necessarium, persuaderetur, si in praxi talis transmissio dignosceretur.

TRACHONITIS: τῆραχονίτις, p. l., regio saxosa, & aspera. Itâ dicta à voce τῆραχίς, trachis, quæ locum saxosum significat, & à prædicto vocabulo trachis, de quo in trachea, derivatâ. Erat Trachonitis una è Judææ tetrarchiis, cujus tetrarcha simul cum Ituræa erat Philippus Herodis Antipæ frater, cum uterque esset Herodis Aſcalonicæ filius. Regio nempe sita ultra Jordanem, quam cum vicinâ Galanide, & Nathanzâ, Augustus hujus Herodis regno adjecerat, postquam ex Turre Stratonis Caesaream Palestinæ in Caesaris honorem construxerat, sicuti testatur Josephus. Sed postea, uti supra in Trachonitis monuimus, ob filiorum altercationes, regnum in hanc, & alias divisum est tetrarchias. Sed denuò simul junctas, cum regio titulo, à Cajo Caligulâ Herodes Agrippa senior adeptus est. Anno verò Baptismi Christi, & primo ipsius prædicationis erat Philippus Trachonitidis tetrarcha, itâ D. Luca testante: *Philippo autem fratre ejus tetrarcha Iturææ, & trachonitidis regionis.*

TRAGELAPHUS: τῆραγέλαφος, tragelaphos, p. b., hircocervus, seu animal hirci, & cervi similitudinem referens. Nam τῆραγός, tragos, hircum significat, & ἔλαφος, elaphos, cervum. Non est autem illud animal, quod chymericum à Philosophis assignitur: dum duas species in unam per identitatem impossibilem coalescere fingunt, ut entis rationis exemplum adferant; sed verum animal, in quo non duæ diversorum animalium species, sed similitudines uniantur. Hebræicè vocatur אַרְיֵה, idest aries, vel hircus silvestris, & à D. Hieronymo, necnon

Orig. 12. c. 1. à 70 *tragelaphos*. De quo Isidorus ait: *Tragelaphi à Græcis nominati, qui dum eadem specie sunt ut cervi, villosos tamen habent arcos, ut hirci, & menta prorensus hirsuta barbis, qui non alibi sunt, quam circa Phasidem*. Inter animalia munda enumeratur tragelaphus, & inter mensæ fercula venire posse, Judæi edocentur à Moysè. *Hoc est animal quod comedere debetis, bovem, & ovem, & capram, cervum, & capream, bubalum, tragelaphum*. Ubi 70 quoque legunt *καὶ τραγέλαφον*, & tragelaphum: & Hebræus *אֶלְפָּה*. Refertur etiam ab Aristotele inter cervos: sed ab ipso hippelaphus, appellatur, idest equocervus. Nam *ἵππος*, hircus, equus: eò quòd jubà equum ferat, sed cornibus, & barbà hirci speciem exhibet, reliquo corpore ceruum ementitur. Cùm autem inter munda enumeretur animalia, eum uti alia ruminare, & unguam findere satis est evidens. Nam hæc sola ex quadrupedibus Hebræis concedebantur. Cujus ratio literalis à D. Thomà exponitur, cùm de Judæis ait: *Sunt autem eis concessa ad esum animalia ruminantia, & findentia unguam: quia habent humores bene digestos, & sunt mediæ complexionis: quia nec sunt nimis humida, quod significant ungulae, neque sunt nimis terrestria, cum non habeant unguam continuam, sed fissam*. Alia ratio erat, quia Ægyptii (quibus Judæi erant vicini, & apud quos tanto tempore commorati) animalia similia non comedebant, sed pro Diis habebant: hæcque Deus præcipiebat occidi, & manducari. Ratio vero mytica est hæc: *Quia fissio ungulae significat distinctionem duorum testamentorum, vel patris, & filii, vel duarum naturarum in Christo, vel distinctionem boni & mali. Ruminatio autem significat meditationem scripturarum, & sanum intellectum earum. Cuique autem horum alterum deest, spiritualiter immundus est*.

TRAGEMATA: *τραγμάτια*, p. b., bellaria, secundæ mensæ, uti sunt edulia saccharo condita. Vox est scaturiens à verbo *τρώω*, *trōgo*, edo, comedo: etsi propriè de brutis dicatur. Ejus aoristus secundus est *τρῶγον*, *tragon*, unde tragemata, prius ablato augmento. Nec malè tragimata, in vitâ B. Veronicæ de Benafco: cùm *ετα* per i longum à multis efferatur.

TRAGICUS: *τραγικός*, p. b., hircinus. Est enim adjectivum à dicto *trāgos*, hircus. Sed communiter pro rebus funestis, & magnatum eventibus intelligitur, qui in tragædiis representari solent: & hæc vox passim ad quosvis eventus applicatur infelices. Eius tamen vocis origo *trāgo*, seu hircus attribuenda est: cùm & hinc tragædia suam trahat etymologiam. Etsi verò hircus inter animalia munda apud Judæos habeatur; tamen ejus nomen, nescio quo fato, infantum, mali ominis vulgò factum est: & ipsum animal ob graveolentem fetorem cujusdam immunditiæ typum gerit. Unde & reprobi per hircos, aut hædos designantur: dum in illâ finalis iudicii scenâ, maxime tragicâ, supremus iudex *statuet oves quidem à dextris, hædos autem à sinistris*. Etsi sub aliâ consideratione, ut erat hircus animal in Lege mundum, in sacrificiis adhibebatur, maxime pro principum, & totius populi peccatis, in die Expiationis. Hircus enim ex duobus,

1. 2. q. 102. a. 6. ad 2.

D. Th. 1b.

1. 2. q. 25. 33.

1. cy. 16.

in quem fors inciderat pro Domino, pro peccato immolabatur. Alter verò erat caper emissarius, super quem sacerdos totius populi peccata confitebatur, & ab homine parato, quasi totius Israël peccata deferens, in desertum abigebatur, scilicet à primâ ferâ dilaniandus. Hac consideratione erat Christi Domini figura, qui adinstar Jacob pellicibus hædinis contectus, peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: & suo sanguine in solemni die Expiationis, scisso templi velo introivit, & nos introduxit in Sancta, æternâ redemptione inventâ. Et idem extrâ portam passus est, quasi publicum totius mundi anathema, & catharma, omnium peccata luiturus. Hieronymus tamen, & Origenes per duos illos hircos Christum, & Barabbam intellexerunt; Hesychius, & Theodoretus Christi humanitatem, & divinitatem; alii ipsum Christum ut cruentam hostiam, & incurantem. Ex his equidem omnibus patet hircum ad peccatores, pœnas, & maledicta ferri: cùmque hæc omnia miserabilia sint, & ex parte pœnæ infusa, etiam cum fundamento in Scripturis, vox tragicus ad miserandos eventus significandos est assumpta.

TRAGOEDIA: *τραγῳδία*, *tragodia*, latinè penultima correpta, etsi ponatur in eâ græcus accentus. Eius origo est à verbo *τραγῳδία*, *tragodio*, canto, deploro: quòd verbum componitur ab ipsâ voce *trāgos*, hircus, & *ὄδη*, *odè*, cantus. Nam tragœdia, ut ex Elío Donato, & aliis colligitur, ab hircu etymon accepit: cùm antiquitus vota pro fructibus terræ solventes, hircum admovebant, & incensis altaribus, id genus carminis facer chorus Libero patri reddebat, quod tragœdia dictum est. Idque ab hircu vinearum hoste; vel quòd hircus donabatur, ejus carminis poeta; vel quòd uter hircinus vino plenus solemne præmium cantoribus fuerit: vel tandem quòd ora sua facibus perlinebant scenici, ante personarum usum ab Æschylo reperiuntur. Fæces enim græcè *τρῳγες*, *tryges* dicuntur: & his quidem causis tragœdiæ nomen est inventum. Tragœdia verò comœdiam antecessit. Et meritò, cùm tragœdia nostrâ à primo in lucem ortu ducat initia: cujus prologus in ipso matris utero, mutis sanè recitatur accentiibus, vel saltem in ipso partu, sono lugubriore. Sicque res tragicæ ante comicas adinventæ, Nam tragœdia jam uberiorès plerisque lachrymas cierat, antequàm vita mitior, atque urbanior institueretur, quando comœdiæ vigere cœperunt. Thespis quidem tragœdiæ inventor dicitur: sed de illâ tragœdiâ intelligendum, quæ representabatur in scenis de principum, & magnatum exitu passim infelici, Quo sensu tragœdia nunc solet accipi, & res tragicæ pro funestis, nonnunquam pro crudelioribus, & sceleratis, quæ tragœdiarum ordinariè præferuntur argumentis. Homerus certè ante Thespim tragœdiæ in Iliadè exemplâ præbuit, sicuti comœdiæ in Odyssæa. Vita nostra plerisque comœdia videtur, quæ potiùs tragœdia, ob tot adyersa, vocitanda esset, Unde sapientius ad ejus representationem lugebat Heraclitus, quàm applaudebat suo risu Democritus. Quod subindicant nostri Hagio-graphi, qui vitæ miserias sæpè graphicè depingunt. A tragœdia dicitur tragœdus, qui in eâ personam agit: & tragœdiographus

ejus

ejus scriptor, à verbo *γράφω*, *grápho*, scribo. Tragœdia nonnunquam ea dicitur, quæ finem lætum, ut in comœdia fortitur. Et ita D. Jo. Chrysostomus Jobi vitam tragœdiam vocavit. *Vita Jobi tragœdia mentem meam subit, quam ipse de semetipso in suis calamitatibus declamabat*.

TRAPETUM: *τραπέτιον*, *trapetion*, p. l., vinum, quasi calcatum. Est enim à verbo *τραπέω*, *traplo*, calco, vas in lacu: à quo & *trapetis* græcè, vuarum calcator. Oriuntur immediatè istæ voces à personâ tertiâ præter. pass., quæ est *τραπέτιον*, *trápeta*, unde rejecto augmento syllabico fit trapetum. Trapetum latinè pro molâ oleariâ, à verbo *τρέπω*, *trépo*, verto, volvo, ab aliquibus accipitur: quod tamen in Lexicis græcis cum hoc significato non reperitur.

TRAPEZITIS: *τραπέζιτης*, *trapezites*, p. l., nummularius, monetarius, qui ad mensam cambiiorum causâ sedet. Formatur ergo vox ista à *τραπέζιον*, *trápeta*, mensa. Ab hac & trapezophorus, p. b., græcè *τραπέζοφορος*, *trapezophoros*, mensam ferens: nam verbum *φέρω*, *phéro*, est fero, porto. Illi qui unum talentum acceperat, & in terrâ occuluerat, dixit Dominus: *Oportuit ergo te committere pecuniam tuam nummulariis* (Græcus habet *ταμείαις*, *trapezitis*, idest trapezitis) *& veniens ego recepissim utique quod meum est cum usura*. Quibus verbis acediorum pigritia reprehenditur, qui cantillo labore, & levisimo incommodo, possent lucrum spirituale facere, dando talentum campforibus, aut feneratoribus: putâ pauperibus aliquid tribuendo, & egenis quovis modo subveniendo. Nam *fenatur Domino, qui miseretur pauperis*. Aut ipsa Sacramenta frequentando, quæ ex opere operato, parvo suscipientis labore, gratias conferunt ampliores. De trapezitarum cambiis agunt nostri Theologi morales. Ex quibus intelliges cambium quod vocant minutum, dum parvâ monetâ pro magnis argenteis, vel aureis, aut è contrâ permutantur, propter laborem, & officium esse licitum. Cambium quoque per literas, modò siccum non sit, ob virtutalem pecuniæ translationem, & alios titulos, ab ipsis approbatur. Istâ voce inter alios utitur Jo. Cassianus, dum de discernendis cogitationibus loquendo, sicut faciunt trapezita discerpendo aurum purum ab impuro, ait: *Ut efficiamur secundum præceptum Domini probabiles trapezita*. Ubi Annotator observat, quòd de probis trapezitis habeant aliqui S. S. Patres: sed ea sententia in toto N. Testamento non legitur. Nisi fortè desumpta sit ex Evangelio secundum Hebræos.

TREBAX; vel tribax: *τρίβαξ*, *tribacos*, veteranus, tritus in rebus agendis, qui & *tribon* dicitur. Fit à verbo *τρίβο*, *tribo*, tero, attero, exerceo. Quia veterani plerumque astuti, hinc trebax pro astuto reperitur: à quo trebacillimus, & trebaciter, seu tribacillimus, & tribaciter efformantur.

TRIACONTAS: *τριακοντάς*, *triacontas*, numerus trigessimus, etsi græcè non sit facile reperire. Sed ita formari debet à *τριάκοντα*, *triacontas*, triginta: proat monas, dyas, trias, & aliæ similes voces substantivè à numeris cardinalibus efferuntur. Hac voce usus Tertullianus, dum Valentini Æones 30 enumerans, ait: *Hanc esse Æonū triacontada, que sit in pleromate ex ogdoade, & decade, ac dyodecade*.

Matth. 25. 27.

Prov. 19. 17.

Coll. 2. c. 20.

De Præscrip. c. 49

TRIAS: *τριάς*, *trias*, trinitas, numerus ternarius, à voce *τρίς*, *tris*, tres. Post Sanctissimæ Triadis revelationem, numerus ternarius maximam nobilitatem accepit: cùm omnis trias illius ineffabilis, & supremæ Trinitatis memoriam ingerat, & eam aliquiter, quantum creaturæ, ab ejus incomprehensibili perfectione infinitè distanti, possibile est, nobis representet. Nulla enim creatura ejus perfectam imaginem referre potest, sed solum eam leviter adumbrare: & ad illi superexcesso Mysterio fidem faciùs, & suavius adhibendam, commovere. Sunt autem quædam congruentiæ, non quæ sufficienter eam Triadem probent existere, sed quia *Trinitate posita congruunt huius rationes, non tamen ita, quòd per has rationes sufficienter probatur Trinitas personarum*, ut ait D. Thomas. Et hoc solum Patres intelligunt, dum variis analogiis Sanctissimæ Triadis mysterium illustrant, afferentes aliqualem ejus similitudinem, in sole, luce, & splendore: in tribus coloribus in iride, quorum idem lumen est: in triangulo, in quo tres anguli, & una tantum figura: in animâ nostrâ, in qua duæ processiones, una per intellectum, & alia per voluntatem, nonnullam divinarum speciem exhibent processionum. Nihil tamen apud Philosophos reperitur, quod divinam Triadem ostendat. Nam etsi dicat Aristoteles, per numerum ternarium *adhibuimus nosmetipsos magnificare Deum unum eminentem proprietatibus eorum quæ sunt creatas*, non intelligit Triadem in divinis. Sed vult dicere quòd Antiqui numero ternario in sacrificiis, & orationibus adhibito, Deum colebant: idque propter quandam numeri ternarii perfectionem. Verum quidem est, quòd etsi Philosophi hoc ineffabile Mysterium per propria non cognoverint, quæ sunt paternitas, filiatio, & spiratio; tamen in quorundam attributorum essentialium, quæ Personis appropriantur, cognitionem assurrexerunt. Nam potentia Patri, Sapientia Filio, bonitas Spiritui sancto, prædicata satis à Philosophis agnita, attribuuntur. Quòd autem in libris Platoniorum aliqua similia illis, quæ à S. Jo. in sui Evangelii principio dicta sunt, reperiantur; non arguit eos talis Mysterii cognitionem affecutos esse. Nam quod dicunt, In principio erat verbum, *Non secundum quod verbum significat personam genitam in divinis: sed secundum quod per verbum intelligitur ratio idealis, per quam Deus omnia condidit, quæ filio appropriantur*. Alia multa refert D. Augustinus ab ipso in Platoniorum libris inventa, quæ nostræ Fidei videntur consona, & simili modo debent intelligi. Quod autem Mercurius Trismegistus dixit, *Monas genuit monadem, & in se suum reflexit ardorem*, quo sensu intelligendum sit, in voce *Monas* fuit explicatum. *Trias ista in divinis ex relationum oppositione formatur: cum omnia in Deo sint unum, inter quæ non obviat oppositio relativa. Nec idem tamen est quaternitas rerum: quia essentia divina, cum Personarum Triade, identificatur omnimodè ex naturâ rei. Nec plures quàm tres Personæ esse possunt: cùm processiones, secundum quas Personæ multiplicantur, in ente rationali ad intrâ duæ tantummodò esse possint: una secundum intellectum, alia secundum voluntatem. Etsi verò trias, & trinitas pro eodem passim sumantur*.

1. q. 22. ad 2.

1. 2. de c. 10. & multo de text. 2.

D. Th. sup. ad 1.

*ἐμπέσοντα σοί, καὶ ἐμπέσοντα σοί, & illudent te. Similiter Habacuc prædicans regem Chaldaeorum alios reges superaturum, inquit: Et ipse de regibus triumphabit, eodem verbo utitur in hebraico, cuius radix est *kalás*, subannavit, derisit. Unde sequitur, & tyranni ridiculi ejus erunt. Septuaginta legunt, Et ipse in rebus (*ἐν τρυφήναι, endryphési*) deliciabitur (*ἐν τρυφήναι τρυφήναι αὐτοῦ, καὶ tyranni prægnia astú*) & tyranni ludibria ejus. Et quamvis dicatur quod Saul erexisset sibi fornicem triumphalem; Hebræus legit: Et ecce statuit sibi *jad*, quæ vox non solum manum significat, sed etiam locum. Nempe Saul stituebat sibi locum pro exercitu suo. Septuaginta hæc etiam Hebræum imitati, dicunt: Et ecce *ἀνέστηκεν ἐαυτῷ χεῖρα*, anésteken eastó chira) erexit sibi manum. De triumpho igitur in Hebræo, & apud 70 nihil lego. At in N. Testamento verbo triumpho, utpotè verbo græco, Græcus respondet. Utitur enim bis verbo *ἐπριαμβένοιο*; & quidem semel pro triumphare facio, triumphat nos in Christo Jesu; semel verò pro triumpho de aliquo, dum Apostolus ait de Christo, triumphans illos in semetipso. Expolians nempe principatus, & potestates, seu demones, referens ex eis prædam, hostes quodammodò duxit in triumphum.*

TROAS: *τροάς, troás*, regio, in qua Troia, seu Ilium fuit, ita dicta ab ipsa Troia. Per Troadem Asia regio intelligitur, & secundum Ptolemæum est ipsa Phrygia minor. S. Hieronymus tamen, cum quibusdam aliis, civitatem Asia esse affirmat, & verisimiliter urbs ipsa, quæ & Antigonía, ac regio Troas dicta fuerit. In S. Textu pro ipsa civitate poni videtur, in qua Apostolus Eutychem adolescentem (qui disputante Paulo, & sermonem usque in mediam noctem protrahente, oppressus somno ex tertio cœnaculo deciderat, & mortuus sublatus fuerat) ad vitam revocavit. Et hoc quidem anno à Christi morte 26 accidit: cum prius anno 19 ibidem vir Macedo in somnis Apollolo apparet, ejus opem implorasset. Cum autem, inquit D. Lucas, pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem, & viso per noctem Paulo ostensa est: quæ intellexit sibi in Macedoniam esse proficiscendū. Et hæc S. Evangelista in primâ personâ loqui incipiens, ostendit se Troade Pauli comitem esse factum.

TROCHLEA: *τροχάλια, trochalia*, latinè penultima correptâ, est rotæ genus, quâ aqua è puteis hauritur, & ab aliis græcè *trochelia* exaratur. Fit à verbo *τρέχω, trecho*, curro, ab ejus nempè præter medio, quod *tétroucha* esse deberet. Trochleæ mentio sæpius in Actis Martyrum habetur: & idè in ter Etymologias sacras à nobis explicatur.

TROCHUS: *τροχός, trochós*, circulus, revolutio, rota, instrumentum ad quæstiones, & tormenta. Vox ejusdem cum trochlea originis. Est quoque instrumentum lusorium, quo pueri se exercent, & aliter à sono bembix à Græcis, & à Latinis turbo appellatum. Trochi mentio fit etiam in Sanctorum Martyrum passionibus. Modernus Concionator insignis, ex Tigrinâ lectione citans illud Isaie, Circumligando te fasciâ, quasi trochum in terram spatiosam mittet te; eleganter trochi impulsus, gyros, & quietem describit, & ad ambulatorum exaltationes, vertigines, & tardam in

Hab. 1.10.

1. Reg. 15.

12. iad, 7.

2. Cor. 2.

14.

Col. 2.15.

Act. 20. 7.

Act. 16. 8.

Is. 12. 18.

Zuccat.

morte cæli recordationem aptissimè alludit. **TROGALION**: *τρογάλιον, p. b.*, cicer frixum, & bellarium. Oritur à verbo *τρόγω, trógo*, edo, arrodo. Hinc trogalia apud Jo. Cassianum pro cicerebus frixis: nec ironice, ut Magri autumat, ita dicuntur. Nam trogalion cicer frixum significat. Nec mirum, cum verbum *trógo* propriè de brutis dicatur, sicuti *έδω, esthio*, comedo, de hominibus. Cicer autem assum, aut frixum videtur, potiùs cibus jumentorum, quam hominum. Et ita Cassianus, loquendo de Sereni Abbatis humanitate, ait: Quibus post hæc superintulis cavißrum habens cicer frictum, quod illi trogalia vocant. Hic ejus Annotator ait: *τρογάλιον, trogália*, græcè bellaria, hoc est, dulciaria, & gulæ delicias esse dicunt hi, qui glossas scripserunt: sed in eremo Scithi cicer frictum monachis pro bellariis erat, & inde ita vocabant. Ex his Annotatoris verbis patet trogalion cum *omega* in primâ syllabâ scribendum esse.

TROGLODYTES: *τρογλοδυται, p. l.*, populi cavernas incolentes. Ejus etymon est à voce *τρόγλη, trógle*, foramen, & verbo *δύω, dyo*, subeo, ingredior. Unde & passer troglodytes dictus est, eò quod incolat foramina: & troglodytica animalia, quæ degunt in cavernis. Ità quoque vocati nonnulli hæretici, qui malè agentes lucem odio habebant, & opera tenebrarum patrantes, in aliquibus locis remotis, & subterraneis adunabantur. Per Troglodytas passim aliqui Africae populi significantur, loca subterranea inhabitantes, quales in suo exercitu habebat Selaç rex Ægypti, qui contra Roboam regem Juda castra movit. De quo S. Textus ait: Nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Lybies scilicet, & Troglodyta, & Æthyopes. Vox hebræa *succbim* significat tabernacula incolentes: cum *succab* tabernaculum dicatur hebraicè. Septuaginta Textum hebraicum secuti legunt *συχίμ, succim*, & ab eorum Interprete latino vertitur Troglodyta. Quapropter Arabes intelliguntur, qui more Numidarum in tentoriis degant: & verisimile maximam eorum partem etiam cavernas incoluisse, & verè Troglodytas appellatos fuisse.

TROPARIUM: *τροπάριον, tropáριον, p. b.*, sectio canonis psaltici, & parvam indicat mutationem. Nam est diminutivum à trope, idèst mutatio, conversio, ut postea dicitur: adèque troparium mutatiuncula latinè dici potest. In Ecclesiâ orientali certis diebus certi canones canebantur, & hi in troparia dividebantur. Sic opinor vocata eò quod in singulis quædam vocis, aut toni fieret mutatio. V. vocem tropus, in fine. Leo Alatius, de Græcorum Menço loquens, dicit continere singulis diebus officium illius Sancti, cui solemnitas eo die celebratur. Troparia scilicet in primis & secundis Vesperis, &c.

TROPE: *τροπή, tropé*, mutatio, conversio, repulsio, fuga, hostium fusio. Oritur à verbo *τρέπω, trépo*, verto, converto, fugo, &c.; ab ejus nempè præter medio *tétroupa*, & hinc, ablato augmento, trope formata. Hinc fit etiam tropæum, seu tropæum, de quo postea. Est quoque trope solstitium: eò quod tunc Sol cursum mutet, & versis Æquinoctialem convertatur, & hinc tropicus, de quo suo

In Hier.

Collit.

c. 1.

2. Par. 14.

3.

Succim.

im.

De lib. &

Reb. Eccl.

Græcorum

differet.

suo loco. Tropum quoque, seu dicendi formam, & figuram significat: unde tropica lexis, dictio figurata, seu tropo efformata, apud aliquos appellatur. Hoc sensu trope sicuti tropi in Scripturis maximè frequentes.

TROPÆOPHORUS: *τροπαιοφόρος, tropæo-phóros*, latinè, quia penultima brevis, accentum habet in antepenultima, quamvis à Græcis acuat in penultima. Est tropæum ferens, antesignanus: à voce *τρέπω, trépo*, de quo in vocabulo trophæi, & verbo *έγω, phéro*, porto. Hinc *τροπαιοφόρος icon*, imago ferens tropæum: & *τροπαιοφορία*, pompa, & ostentatio monumentorum victoriæ. Ob insignem de immmani dracone partam victoriam tropæophoros à Græcis S. Georgius agnominatur.

TROPÆUM: *τρόπαιον, trópaiον* (apud Martini etiam latinè tropæum) est vexillum, signum, quod victores erigebant, ubi hostes in fugam vertissent. Formatur à dictâ voce *trope*, conversio, fuga. De quo Isidorus ait: Tropæum dictum est quod hostem quis fugasset, crebatur tropæum, quod occidisset triumphum, qui dicitur est de tropæum, idèst ab exultatione. Quia verò tropæa spoliis hostium ornabantur, eorumque armis decorabantur, aliquando etiam bona ab hostibus erepta, tropæa dicuntur. Quo sensu videtur accipiendum in secundo libro Machabæorum, dum de impio Jasone, Oniæ sanctissimi fratre, à patriis legibus apostatâ, Jerofolymam vi, & armis capiente, & in suos cives furente dicitur, quod arbitrabatur hostium, & non civium se tropæa capturum. Ubi quoque Textus græcus legit, *καὶ ἐχ' ἑαυτῶν τρέπαια κατεβάλλεσθαι, hæc ubi homo éthnon trópaα καταβάλλεσθαι, idèst, & non civium tropæa diruere. Tertullianus vocem græcam retinuit, dum Gentilibus dixit: Sed & victorias adoratis, cum in tropæis cruces intestina sint tropæorum. Nempè ligna in tropæis, intrinsecus spolia sustentantia, cruces referebant.*

TROPHE: *τροφή, trophé*, nutrimentum, esca, educatio, annona. Est à verbo *τρέφω, trépho*, alo, cuius præter. medium *tétroupha*, & hinc ablato augmento syllabico *trophe*. Accipitur etiam pro educandi ratione, eruditione, & curâ in alendo. Sicque bona trophe est maximè juventuti necessaria, ut ad bonos mores educetur. Hac voce nonnulli Latini usi fuerunt.

TROPHIMUS: *τροφίμος, trophimos*, p. b., nutritus, magnus, adultus, alumnus. Est à dictâ voce *trophé*, educatio, nutrimentum. Trophimus est viri sanctissimi nomen, verè in Fide, & sanctitate magni, & adulti, & Apostoli Fidelis alumni. Hic ex patre gentili Ephesi natus: è qua civitate, post Demetrii argentarii excitatum tumultum, Paulum est comitatus. Nam ex Apostoli comitibus enumerantur Asiani Tychicus, & Trophimus. Fuit & Pauli captivitatis occasio: quippe cum eum gentilem scirent Judæi, vidissentque Jerolymæ Apostoli comitem, putabant eum in Judæorum atrium, quod Gentiles ingredi non poterant, ab ipso introductum fuisse. Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem existimaverunt, quoniam in templum introduxisset Paulus. Non quidem in

2. Mach. 5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

ipsum templum, quò solis sacerdotibus patebat aditus; sed in ipsum atrium, ut diximus, sæpiùs templum appellatum. Sicuti dum de Christo dicitur in templo docuisse, disputasse, aut ambulasse; Judæorum intelligendum est atrium. Nam in templum propriè dictum, quod Sancto, & Sancto Sanctorum constabat, Christus nunquam ingressus fuit. Sed ut ad Trophimum revertamur, 29 Decemb. in Martyrologio Romano dicitur constitutus à Paulo Areolata Episcopus, è cuius prædicationis fonte, ut sanctus Zosymus Papa scribit, tota Gallia fidei rivulos accepit. Et ita qui tam benè doctrinâ saginatus fuit apostolicâ gallicanam puro prædicationis cibo enutrivit Ecclesiam. Ab aliquibus in neutro plur. à trophe trophina pro nutrimento formatur.

TROPICUS: *τροπικός, tropicós, p. b.*, conversivus, à dictâ voce *trope*, conversio. Tropici dicuntur in Sphærâ duo ex quatuor circulis minoribus, quos Sol, versis Polos, describit ultimos motu suo diurno. In his enim ulterius versis Polos non progreditur, sed ad partem contrariam convertitur, & revertitur. In his quoque circulis est solstitium, non quod sol stet aliquando; sed quia cum in Tropici reperitur, non pergendo ulterius, quasi stare videatur. Duplex autem est Tropicus: Cancrici, & Capricorni. Tropicus Cancrici est ille circulus, quem sol describit, dum Cancrici signum ingreditur. Tunc enim rursus convertitur Æquinoctialem versis, & à Polo elongatur arctico. Cum sol est in isto Tropico, longissimo die perfrui: quia ex circulis quos sol toto anno quotidie percurrit, Tropicus Cancrici est maximè supra nostrum Horizontem elevatus. Quo fit ut diutissimè nos illuminet, cum plures horas debeat impendere, ut maximam istius circuli partem describat. Tropicus Capricorni est ille circulus ultimus, quem motu diurno sol versis Polum conficit antarcticum, dum Capricorni attingit signum. Tunc enim est aliud solstitium, nempè brumale: & sol à regione Poli australis regreditur versis Æquatorem. Quia verò maxima pars istius circuli est infra nostrum Horizontem; idèd tunc longissimâ totius anni nocte laboramus. Istos circulos hæc exponere placuit: quia de Tropici etiam aliquando in sacris Scripturis obvia mentio. Tropicus præterea dicitur ille sermo, in quo tropus rhetoricus invenitur: vel, ut ait Augustinus, qui unum ex aliis facit intelligi. Nam ubi quæque velut aliud dicitur, ut aliud intelligatur, est nomen ipsius tropi in loquendi arte non invenitur, tropica locutio est. Tropici hæretici quidam ita dicti qui Spiritum S. asserbant Angelorum omnium principem, & tropis quibusdam S. Scripturæ locos contendebant exponere. Ità vitæ humanæ Theatrum inter hæreticos seculi quarti eos recenset. Homines verè cancro, & capricorno digni.

TROPOLOGIA: *τροπολογία, tropologia*, latinè penultima correptâ, nisi more græco proferatur ex usu legitimo. Est sensus moralis, qui & tropologicus nuncupatur. Nam *τροπος, tropos*, morem significat, & *λόγος, logos*, sermonem. Sensus tropologicus est unus è tribus mysticis S. Scripturæ sensibus: in quo Gregorius M. maximè emittit. Ille sensus, ut alii mystici, non tam est verborum, quam rerum, per verba, seu sensum literalem, significat.

De Doct.

Christ. l. 3.

c. 37.

Tom. 4. v.

hæretici.

carum. Aliquæ enim res, per sensum literalem significatæ, ex divinâ institutione habent, ut alias res significant, & representent. Hoc modo sensum tropologicum esse intelligendum, patet ex D. Th. qui rebus ipsi sensum literalem supponentibus, aliam ex Dei placito attribuit significationem. Quæ res (præsertim si Christus sit, vel quæ ad ipsum pertinent) sunt signa eorum, quæ nos agere debemus. Sicque voces res illas significantes perfectam habent tropologiam, Nam secundum quod ea, quæ in Christo sunt facta, vel in his quæ Christum significant, sunt signa eorum, quæ nos agere debemus, est sensus moralis. Latius tamen aliquando tropologia sumitur, quandocumque aliquid ad mores spectans significatur: & ita quemlibet sensum moralem amplectitur. Non est ergo præcisè ille sensus tropologicus, quem habent voces, dum in his aliquis est tropus oratorius. Nam possunt dari tropi sine sensu tropologico: & sensus tropologicus sine tropis. Ut dum dicitur, *Vicit leo de tribu Juda*, est tropus, seu metaphora tropi species, in voce *leo*, quæ propter fortitudinis similitudinem, transferatur ad Christum significandum. Et hic sensus, etsi metaphoricus, est literalis, ad eum non est mysticus, & per consequens nec tropologicus. Dum verò v.g. dicitur, *Non ligabis os bovis erentis in area*, nullus est tropus, sed ad literam de veris bobus intelligitur, quibus secundum Domini mandatum, os non erat obturandum, dum tritabant in area: ut etiam inter laborandum possent edere de frugibus. Sic Hebræi edocebantur etiam in animalia misericordiam, ut versus homines ed essent misericordiores. Sed prout boves, in area tritantes, ex Dei institutione prædicatores, in Ecclesiæ area triticum à paleis mundantes, representant, sic illa verba sensu gaudent tropologico: quo significatur Ecclesiæ Ministris debitâ sustentatione non esse privandos. Hoc sensu ea citavit Apostolus: & quia in illis verbis sensus literalis non fuit principaliter à Spiritu sancto intentus, idem ait: *Nunquid de bobus cura est Deo? an propter nos utique hoc dicitur?* cum tamen etiam propter boves hoc dictum sit. Nam sensus tropologicus in literali fundatur, ut ait D. Thomas de omni sensu mystico, quod literalem supponat, & in eo fundatur. Si verò in prædictis verbis tropus esset, quatenus per metaphoram prædicatores boves, propter aliquam in laborando cum eis similitudinem, dicerentur, tunc ille sensus esset etiam literalis. Nam sensus literalis est ille, quem verba ex se habent, sive sumpta propriè, sive metaphoricè. Sicque literaliter id non possit de veris bobus intelligi: sicuti tamen reverà intelligendum est. Est ergo in illis verbis sensus tropologicus sine tropo rhetorico, qui sensus, uti duo alii mystici, est sensus immediatus rerum, & non verborum: sicut de sensu mystico superius expositum est. Quæ omnia bene observanda ex Theologorum communi doctrinâ, cum D. Thomâ: in quibus videmus multos non inferioris notæ Theologos hallucinatos. Fateor tamen aliquando tropologiam dici illam orationem, in qua sit tropus oratorius, etsi moralis non sit ille sensus: sicut aliquando quemlibet oratio figurata vocatur mystica. Præsertim cum tropologia secundum suum etymon etiam à tropo rheto-

D. Th. 1. 2. 10.

Ap. 5. 5.

Deut. 25. 4.

1. Cor. 9. 9.

Sup.

rico deduci possit. Et ita Damascenus intelligendus, dum ait Prophetam tropologicè locutum, dum dixit: *Mare vidit, & fugit*. Ipse D. Jo. Chrysostr. prius tropologiam pro figuratâ locutione posuerat, dum de diversâ parabola: acceptione dixerat: *Est etiam parabola tropologia, seu figurata oratio*, De qua supra in voce *Parabola* dictum est.

TROPUS: τροπος, tropos, modus, mos, sententia, &c. Ejus origo est à verbo τροπω, trépo, verto, mutō. Hinc ab Oratoribus tropus pro versione sumitur: quia in tropo vox à suâ significatione in aliam convertitur. Est enim tropus ornatus species, sicut & figura, seu schema, diciturque verbi, vel sermonis à propriâ significatione in aliam cum virtute traductio. Tropus alius est verbi, qui in unâ voce consistit: sermonis alius, qui pluribus dictionibus efformatur. In unâ dictione est v.g. metaphora; in pluribus allegoria. In hoc differt figura à tropo, quod sit ornatus loquendi modus, citrà omnem significationis mutationem. Aliquando tropus in figuris immiscetur, sed non ideò figura cum tropo coincidit. Cum verò tropus etiam modum significet, rectè quoque tropus latine modus dicitur: sunt enim tropi modi loquendi ornatiore. Latini tamen ultrò vocem græcam amplectuntur, ut ait D. Augustinus: *Est doctrina quadam de locutionum modis, quos Græci tropos vocant, eoque græco vocabulo etiam nos utimur pro latino*. Sicut enim schemata usitatius dicimus, quàm figuras, ita usitatius dicimus tropos quàm modos. Singulorum autem modorum sive troporum nomina, ut singula singulis referantur difficillimum est, & insolentissimum latine enunciare. Unde in omnibus troporum speciebus vox græca plerumque servatur, quæ aptius rem significat: dum ab ipsis troporum natalibus, voces græcæ affixæ fuerint, quæ non ita genuinè latino reddantur idiomate. Pluribus autem tropis sacra exuberant Eloquia: quapropter eorum cognitio Theologo, & sacrarum literarum studio est apprime necessaria. Quod sollicitè admo- net idem Pater sanctissimus: *Sciunt autem literati, modis omnibus locutionis, quos grammatici græco nomine tropos vocant, auctores nostros usos fuisse, & multiplicius, atque copiosius, quàm possunt existimare, vel credere, qui nesciunt eos & in aliis ista didicerunt. Quos tamen tropos qui noverunt, agnoscunt in literis sanctis, eorumque scientiâ ad eos intelligendos aliquantulum adjuvantur*. Hisce tropis, quæ primâ fronte mendacia videntur, aptissimè exponuntur, ut observat Augustinus in lib. contra mendacium. Nam eouque processit modus loquendi, ut per antiphrasim multa per verba dicantur contraria. Sicuti troporum usus à omnibus Scriptoribus venustè assumitur; ita maxime Hagiographis competit, propter illas rationes quæ de metaphorâ ex D. Thomâ sunt dictæ, & propter alias, quæ congruentiam evincunt obscuritatis S. Scripturæ. Cujus congruentiæ ratio est, ut majoris æstimationis sit apud fideles, & humilitatis, ob nostram ignorantiam occasio: sicque debitus ordo servetur inter docentes, & discentes; necnon ut infidelibus sacrosancta idoneè tegantur mysteria. Tropus etiam monastici cantus genus, quod ante Missæ introitum in solemnitatibus effertur

In Alter. eat. Chri. stiani, & Saraceni. In Pr. 48.

De Trin. 1. 15. c. 9.

De Do. christ. 1. 3. c. 9.

Ad Cor. sent. 6. 11.

1. q. 4. 1. c.

sole-

solebat. Ob repetitionem enim eorundem verborum, & in seipsa versionem, vel ob certum canendi modum fuit, ita vocatum. Quia & Græci, teste Magri, troparium vocant nonnullas preces, quæ sæpè in horis canonicis ab ipsis canuntur. Sed de tropario nonnulla fuere dicta suo loco. Tropus quoque nota in Scripturis, de qua in literâ T supra tractatum est.

TRUTINA: τρυπάνη, trypano, latine penultima correptâ, etsi ponatur in eâ græcus accentus. Est statera, ita dicta à verbo τρυω, tryo, vexo, defatigo, exhaurio, &c. Nempè statera res quodammodò vexat, dum ad examen vocat, & earum pondus exhaurit. Aliquibus trutina est foramen illud in quo lingua bilancis, & examinatio: quod appellatur æquilibrium, aut libramentum. Hinc trutina pro examine rigoroso, aut judicio exacto, ad quod revocetur actio. Vox ista trutina non solum apud Papiam, & alios in sensu proprio; sed etiam apud sacros Scriptores metaphoricè sæpius invenitur.

TRYBLION: τρυβλίον, tryblion, latine penultima correptâ, etsi græcè producatur accentu. Est catus, patella, paropsis, acetabulum, ollula, culeus: & græcè quoque proparoxytonum, seu antepenultima acutâ apud aliquos reperitur Auctores. Hujus vocis etymologiam perscrutari non adeò facile: ni forte à verbo τρυω, tryo, quod inter alia significata est exhaurio, aut à verbo τρυφάω, trypháo, genio indulgeo, delitiosè ago, fruor, quasi tryphion, deducatur. Sed quidquid de ipsius dicatur origine, apud varios usurpatur latinis Scriptores. Nolter Interpres vocem græcam in aliam utique græcam vertit. Nam ubi Christus ait, *Qui intingit maculam manum in paropside hic me tradet*; Græcus dicit, & τῷ τρυβλίῳ, en dō tryblío. Apud Marcum verò tryblion latine catus fuit interpretatus. Ex quibus locis genuinè hujus vocis significatū colligere licet.

TRYPHON: τρυφών, nomen proprium, à verbo jam dicto trypháo, delictior, ut videtur, deductum. Unde delicatus latine tryphon verti possit. Ità vocatus Antiochi, Alexandri Velitis filii, tutor: qui excluso Demetrio, ipsum ad regnum promovit Asiæ paternum. Tryphon autem erat quidam parvulus Alexandri prius, & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, &c. Sed hic insignis nebulo, qui non delicias, sed populis adversitatem, Judæis cladem, suo regi exitium, Deo bellum inferrebat, retentor, & occiso per dolum Jonathâ, ejusque filiis, in jectis quoque in Dominum suum manibus violentis, extra Seleucidarum stirpem regnum sibi vendicavit. Hocque anno Græcorum 172: quo tribus annis potito, ab Antiocho Sedete occisus, suæ poenâ luit in regem, & Deum perduellionis. Ab eadem radice etymologiam sumunt hæc nomina, Tryphana, & Tryphosa, quæ delicatæ, aut delitiantes, exponi possunt. Nomina fidelium mulierum, quas Romæ degentes salutavit Apostolus: *Salutate Tryphanam, & Tryphosam, quæ laborant in Domino*. Erant nobiles Iconienses, à D. Paulo Iconii ad Christum conversæ, sed Romæ degentes, Evangelii promotioni juxta vires allaborantes: quæ propter Fidem tolerantius viriliter adversis, in æternum cum Christo delitiantur in cælis. De quibus in Martyrologio Romano 12 Novembris habetur mentio.

In Hierol.

Matth. 26. 23.

Mark. 14. 20.

1. Mach. 11. 32.

Rom. 16. 22.

TYCHICUS: τυχιος, tychieus, fortunatus. Nam τυχη, tyche, fortunam significat. Verè fortunatus fuit ille Tychicus Asianus Pauli discipulus, qui, motâ à Demetrio argentario Ephesi seditione, factus est inter ceteros Apostoli comes. Erant enim Asiani Tychicus, & Trophimus. Administer erat Pauli in literis, & mandatis ad absentes perferendis, ut patet ex Epistolis ad Ephesios, & Colossenses. Ab eodem Gentium Doctore dicitur *Charissimus frater, & fidelis minister in Domino*: & ad Coloss. additur, *& conservus in Domino*. Sed qui fortunatè Magni fuit Apostoli familiaritate nobilitatus, fortunatius glorioso martyrio Christi amicum honoratus, in Martyrologio Romano 29 Aprilis est adscriptus.

TYCHO: τυχων, tychon, affectus. Est enim à verbo τυγχάνω, tyucháno, sum compos, nanciscor, affequir: cujus aoristus secundus τυχων, tyuchon, & in partic. tychon. S. Tycho Episcopus, eminentis pietatis compos factus, perfectam sanctitatem nactus, præmium quoque cæleste felicitatis est affectus.

TYMPANISTRIA: τυμπανίστρια, p. b., mulier tympanum pulsans. Ejus origo est à verbo τυμπανίζω, tympanizo, distendo, tympanum extendo, verbero: cujus tertia persona præter. pass. est τυμπανίστρια, tympánisstra, tympanum pulsatum est. Hinc, ablato augmento, formata vox tympanistris, in Psalmo 67 exarata. Est hic Psalmus carmen triumphale de victoriis Hebræorum, allegoricè de victoriis Ecclesiæ, & ipsius triumphis, pro quorum continuatione Deum rogat. Sic annotant S. S. Patres, Hilarius, Hieronymus, Augustinus, & alii: ejusque versum decimum, de Christi ascensione, citat Apostolus scribens ad Ephesios. Liranus eum de Christi resurrectione, ascensione, & beneficiis sequentibus interpretatur. Sicut ergo fugatis hostibus, victoriâ partâ, erectis trophæis, ante cursum triumphalem antiquitus tympana, & alia musica pulsabantur instrumenta à puellis, & mulieribus; ita dicit regius Psalter, ante cursum Dei triumphalem, *præveniant*, vel ut Hier. legit, *præcesserunt principes conjuncti psallentibus in medio juvenularum tympanistriarum*. Ille mos maxime apud Hebræos vigeat, dum hostibus profigatis, victori mulieres lætè accinebant, & applaudebant. In Textu hebraico dicuntur *tophphésh, tympanistris*, à radice toph, tympanum: & 70 legunt in medio νεανίδων τυμπανιστριών, neanidon tympanistrion, juvenularum tympanistriarum. Itâ Maria foror Moyis, & Aaronis, submersis in mari rubro Ægyptiis, carmen triumphale à Moyse concinnatum, in Israëlitarum mulierum choro cum tympanis gloriosè concinebat. Sumpsit ergo Maria prophetissâ foror Aaron tympanum in manu subgressâ, & choris, quibus præcinebat dicens, *Cantemus Domino*, &c. Similiter unigenita septem filia patri suo, ab Ammonitarum cæde victoriosè reverenti, cum tympanis occurrit. Sic etiam percusso à Davide Goliath Philistæo, universæ Israël mulieres, ei cum tympanis accinentes, decem millia dederunt in uno capite prostrata. Ad Mariam prophetissam, & tympanistriam Moyis sororem respicit

Act. 16. 4.

Eph. 6. 21. Col. 4. 7.

Eph. 4. 8.

Ps. 67. 26.

1. Mach. 11. 32.

Ex. 15. 20.

Jud. 11. 34.

1. Reg. 18. 6.

xit

xit D. Augustinus, dum de sacrosancta Deipara, cujus illa tympanum gessit, ait: *Audite igitur, quemadmodum tympanistrum nostra cantaverit. At enim, magnificat anima mea Dominum.* Hæc enim jam incarnato Dei Filio, humani generis hoste devicto, in exultationis, & gratitudinis laudes erumpens, ipsa, quæ ut in curru triumphali, in sinu suo victorem Deum gestabat, voluit sanè devorionis tympana pulsare. Septuaginta quoque in omnibus locis præcæditis voce *tympanon* uli fuerunt.

TYMPANUM; *τύμπανον, tympanon, p. b.*, instrumentum musicum, fustis, tormenti genus. Est à verbo *τύπτω, typto*, verbero: nisi ab ipso hebraico *תוף*, idest tympanum, deducatur. De hoc instrumento frequens, & antiqua in Scripturis mentio: & verisimiliter ab ipsius Mundi exordiis, tympanum, ut paratu facilius, usitatum. Primum tamen in S. Textu Jacobi tempore nomen ejus occurrit. Nempse cum Laban ejus focer clanculùm fugienti dixit: *Cur ignorante me fugere voluisti, nec indicare mihi, ut prosequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & cytharis.* Hebræus, pro *tympanis* habet *betoph*, in tympano: 70 verò legunt *נח תומפאים*, hæc *tympanis*, & tympanis. D. Augustinus Psalmi 67 verba explicans, prævenere principes, &c., ait quòd ingressus illi Dei mei, & regis qui est in Sancto, sint gressus Christi in Incarnatione: & prævenere principes, qui sunt Apostoli, qui prævenere Novum Testamentum annunciantes. Et quidem in medio juvenularum tympanistrarum, Nam ita sunt, inquit, in medio ministrum præpositi Ecclesiarum novarum: hoc enim est adolescentularum, carne edomitâ Deum laudantium: hoc enim est tympanistrarum, eò quòd tympana fiant corio sicuto, & extento. Psalmista quoque tympanum, & psalterium conjungit, dum dicit, *In tympano, & psalterio psallant ei.* Quia, ut ait idem sanctissimus Pater, in tympano corium extenditur, & in psalterio fides, & in utroque instrumento tropologicè passionum crucifixio figuratur. *Quam bene psallebat in tympano, & psalterio qui dicebat, mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Tympanum erat etiam tormenti genus, in quo cruci, vel palo rei adstricti ferociter adinstar tympani distendebantur, & baculis contundebantur, aut vivi excoriabantur, aut variis modis barbaris necabantur. Ut ex Suidâ, Hesychio, & aliis à Lipsio narratur. Hoc tormentum sævissimum, quasi per antonomasiam, vocatur supplicium: dum dicitur de Eleazaro nonagenario, impii Antiochi iussu excrucians, quòd *voluntarii præibat ad supplicium.* Textus græcus habet *ἐπὶ τὸ πύμπανον, ἐπὶ τὸ τυμπανον*, ad supplicium: uti & postea, dum heroicè abnegatâ esus porcine carnis fæctione, *confestim ad supplicium traheretur.* Ad hoc tormentum alludit Apostolus, dum varia martyriorum genera, per Fidem superata enumerans, ait: *Alii autem dissentant.* Græcus habet *ἐτυμπανισσαν, ἐτυμπανισσαν*, quod est tertia persona pluralis aoristi primi passivi supradicti verbi *τυμπανίζω*, de quo in vocabulo præcedenti. Nam *ἐτυμπανισσαν, ἐτυμπανισσαν*, aoristus primus pass. significat dissentent sum, seu tympano cruciatus sum.

TYPHLOCOMIUM; *τυφλοκομίον, typhlocomion*, p. l., cæcorum hospitium. Vox est composita à *τυφλός, typhlos*, cæcus, & verbo *κομίζω, comizo*, curam habeo, nutrio. Sicuti nosocomium, typhlocomium inter loca pia recensendum: cujus habetur mentio in vitâ S. Anastasii. Ab eadem voce *typhlos*, aut potius à secundâ personâ præter. pass. verbi *τυφλόω, typhloō*, excæco, fit *τυφλοσύς, typhlosis*, cæcitas: sed latinè, p. l., typhlosis ab aliquibus dicitur, & usurpatur.

TYPHONICUS; *τυφονικός, typhonicos, p. b.*, turbulentus, vorticofus. Nam *τύφω, typhō*, ventum turbulentum, fulgur, & vorticem significat, à verbo *τύφω, typhō*, insolentem reddo, &c.. Tales venti turbulenti, & contorti, è nubibus erumpentes, quæ volunt Meteorologici, maximo impetu obvia quæque evertunt. Qualis fuit ille Euroa-quilo, qui navem alexandrinam, Apollolum Romam versus vehementer, ad extremum adduxit periculum. De quo D. Lucas ait: *Non post multum autem navesit se contra ipsam ventus typhonicus, qui vocatur Euroa-quilo.* De hoc vëto nonnihil suo loco dictū est.

TYPHUS; *τύφος, typhos*, fumus, superbia, arrogancia. Oritur à verbo *τύφω, typhō*, fumum concito, accendo, &c.. Hinc typhus pro fastu, & superbiâ, quæ maximè hæreticos, fumo mortalis gloriæ attenebratos, possidet, frequenter invenitur apud Augustinum. Itâ dum Vincentio Donatistæ scribens ejus arrogantiam arguit, quòd in Orbis angulo veram Ecclesiam, nempe in Mauritaniâ Cæsariensi, restringat, ait: *Quid non audent typhus vorticinæ pellicula, quòd non se precipitet presumptio carnis, & sanguinis?* &c.. Proprium verè typhus est Angelorum scelus, & nequissima præsumptio, quæ scelestorum Angelorum societatem, æqualitatem cum Deo ambiëntem, à bonis discriminauit. Ut ait idem S. Pater: *Divisit Deus inter lucem & tenebras, nos tamen has duas angelicas societates, unam fruëntem Deo, alteram turbulentem typho, &c..* Ubi Lud. Vives interpretatur typhum superbiâ esse, & typhonem pro demone ignito Græcos usurpare, à verbo *τυφώω, typhōō* superbio, & *τύφος, typhos*, cõburo, fumo.

TYPICUS; *τύπικος, typicos*, umbratilis. Adjectivum est formatum à substantivo *τύπος*, de quo postea: unde typicum dicitur quòd aliud adumbrat. Qualis est V. Testamenti doctrina, de quâ dicit Apostolus: *Umbram lex habens futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum.* Id quod mysticum est, & allegoricum appellatur typicum. Ut agnus paschalis, qui allegoricè V. Eucharistiam significabat, ab Ecclesiâ dicitur agnus typicus: *Post agnum typicum expletis epulis.* Nam prius Christus sumpsit cœnam legalem, in quâ agnus paschalis comedebatur, ut figura veritatem antecederet, umbra lucem, & typus suum antitypum anteiret.

TYPOGRAPHIA; *τυπογραφία, typographia*, latinè penultimâ correptâ, nisi græcus ex usu retineatur accentus. Est impressio, typis exscriptio: scilicet illis characterum formis, & figuris apud impressores, quæ typi vocantur, cujus vocis originatio in dictione *τύπος* exponitur. Hinc & *τυπογράφος, typographos*, latinè typographus, p. b., impressor, typis exarans: itâ dicitur à voce *τύπος*, & verbo *γράφω, graphō*, scribo, pingo, Typis, seu

formis alicujus typographi liber impressus dicitur, per synecdochen, *Typis suis impressoris*, absolūtè profertur. De typographiâ dicit Jo. Fungerus, *Novum inventum utpotè cujus primum exemplum editum Moguntia ex communi sententiâ, anno 1488, à Petro Gershemio, puero Joannis Fusci, ut constat ex Ciceronis Officiis, typis quibus ibi primum excussis.*

TYPUS; *τύπος, typos*, forma, figura, adumbratio, nota percutiendâ impressâ. Oritur à verbo *τύπτω, typto*, verbero, cujus præter. medium *τύπται, typta*, verberavi: & hinc ablato augmento *τύπος, A*, particulâ *τύπος, A*, ante. & *τύπος*, sit *τύπος, A*, prætypum, quod ante typum factum est, aut in typi vicem formatum, & propriè est futuri operis typus. Ab *τύπος*, sit *τύπος, A*, & *τύπος*, quod è typis, seu archetypum est expressum. Febris quoque accessio à multis Authoribus typus appellatur: ed quòd tunc febris exasperata, ægrum quodammodò percutiat, & percellat. Rex David ad ulciscendum se de Ammonitis, qui ipsius legatos magno probro affecerant, captâ, & excisâ Rabboth Metropoli, magnam in populum severitatem, ne dicam severitatem, exercuit. Nam populû ejus adducens ferravit, & circumegit super eos ferrata carpenta, divisit quoque cultris, & traduxit in typo laterum. Itâ quoque ipsum fecisse omnibus Ammonitarum urbibus, testatur etiam lib. primus Paralipomenon. Quod autem dicitur in typo, seu formâ laterum, aliqui legunt *per fornacem*, sive ut ait Hebræus *באממאלבן* in fornace laterum: idest, ut ait Buxtorfius, & traduxit eos per fornacem laterariam, sive combussit eos in loco ubi lateres uruntur. Aut certè sicuti lateres sine ullo pietatis sensu, in ignitâ fornacè conjiciuntur à figulo, itâ David absq; misericordiâ tã diris eos effecit supplicii. Aded severâ carnificiâ David nō peccasse, ceter Abulësis: quia gravissima fuerat, cõtrâ jus omne Gentiu illata suis legatis injuria. Sed probabilis est gravissimè deliquisse, cum non solum in illos paucos talis injuriæ reos, severè animadverterit: sed in tot innocentes dirè defævierit, & in tot alias urbes, quæ prorsus quid cum legatis actum esset, ignorabant. Hæc sævitia fuit appendix sermonis Uriæ, cum adhuc esset adulteri crimine pollutus, & homicidii scelere contaminatus. Septuaginta tamen paulò mitius rem exponere videntur, dum scribunt: *μετῶσαν αὐτὸς διὰ τὸ πλῆθος, περιέγαγεν αὐτὸς διὰ τὸ πλῆθος*, idest, ut eorum Interpres latinus vertit, & circumegit eos per aciem. Nam *πλῆθος, plēthos*, est magnitudo, copia, plebs, multitudo, vulgus: & hinc *πλῆθιον, acies*, aut modus quidam instruendæ aciei. Legem typum, seu figuram Evangelii gessisse suprâ innuimus. Ided D. Paulus de maris rubri transitu, de columnâ nubis, de mannâ, & aquâ Hebræis datâ dicit: *Hæc autem in figurâ facta sunt nostri.* Ubi Textus græcus ait *ταῦτα δὲ τύποι ἵκαν ἐνανθισσαν*, idest, hæc autem typi facta sunt nostri. Addens Apostolus alia quæ Hebræis acciderunt, subjungit: *Hæc autem omnia in figurâ contingebant illis.* Græcus legit, hæc autem omnia typi contingebant illis. De typis apud impressores in typographia dictum est. Typus quoque pro lege, aut regulâ sumitur. Ut patet ex Jo. Cassiano, qui de diversitate numeri Psalmorum, qui

singulis diebus variis: in locis concinebantur, loquens ait: *Super hac re diversos typos, aut regulas sibi cõstituisse.* Ubi ejus Annotator addit, typus græcè lex, sive constitutio est, ut in Novellis Justiniani 165, 166, 167, atque in quibusdam edictis ejus videre est. Latini formam dicunt. Accipitur etiam pro modo, & viâ; quemadmodum accepit S. Ambrosius cum dixit epistolâ 78. *Quò de re quoniam propriis excussisti literis posse typum reperiri aliquem, quo possit auferri fratrum discordia, &c..*

TYRANNIS; *τύραννις, tyrannis*, dominatus, sive justus, sive injustus. Antiquitè enim pro utroque ponebatur, postea tamen pro injusto tantummodo, & usurpato, ista vox est accepta. Qui consonat etymologia, cum aliqui derivent à verbo *τύρω, tyro*, attero, vexo. Hocque sensu in Scripturis solet accipi: ut dum de Zambri tyranno, qui regem Israël Elâ proditorie occiderat, & omnem domum Baasa patris Elæ percusserat, dicitur, *Reliqua autem sermo- num Zambri, & insidiarum ejus, & tyrannidis, nonne hæc scripta sunt.* Septuaginta legunt *ἡ δὲ τὴν ἀστυνῆσιν, ἡ δὲ τὴν ἀστυνῆσιν, ἡ δὲ τὴν ἀστυνῆσιν*, idest, & conjurationes quas conjuravit. Quod Hebræo concinit, qui pro *tyrannidis*, habet *קיסרו*, conjuratio ejus: nam *קיסר* est conjuratio, & cum affixo tertiæ personæ, *קיסרו*, conjuratio ejus. Itâ de impio dicit *קיסרו*. Eliphaz Themanites, quòd numerus annorum imperii est *tyrannidis ejus.* Septuaginta legunt, *ἡ δὲ ἀστυνῆσιν ἀστυνῆσιν, ἡ δὲ ἀστυνῆσιν ἀστυνῆσιν, ἡ δὲ ἀστυνῆσιν ἀστυνῆσιν*, idest, de *arismetâ dedona dynaste*, idest anni autem numerabiles dati potenti, seu, ut Hebræus habet, *לנגרית*, idest forti, timendo. Nam *נגרית*, est violentus, tyrannus, formidabilis, à radice *נגר* violentiâ usus fuit. Nam *לנגרית* plerumque vi regimen invadunt, & tyrannicè principatum detinent, omni momento mortem aliquam violentam pertimescentes. Sapiens etiam ob *ἡ γυπτίων* in Hebræos sævitiam, & violentam horum fervitatem, de illorum tyrannide mentionem agit. Tyrannis ab Aristotele inter sex Politicæ species recensetur, quæ tamen inter partes prudentiæ subiectivas locum habere nequit, cum virtus non sit, qualis est regnativa. Quare, ut ait D. Thomas, et si alia regimina sub regnativâ intelligantur, cum hæc dicitur prudentiæ species, tamen intelliguntur *ἡ γυπτίων non autem perversâ, quæ virtuti opponuntur: unde non pertinent ad prudentiam*, sed potius prudentiæ carnis famulantur.

TYRANNUS; *τύραννος, tyrannos*, rex, princeps, sed maximè iniquus. Nam quamvis aliquando pro quolibet regnante ponatur, ordinariè tamen pro injusto principe sumitur: & aliqui ejus vocis originè *τύρραννον, ἀπὸ τυρραννόν*, idest, à Tyrrenis deducunt. Paulus Ephesi ob Judæorum indurationem, à Synagogâ discedens, segregavit discipulos, quoti- die disputans in scholâ tyranni cujusdam. Hoc nomen et si proprium viri cujuspiam aliqui cum Dionysio Carthusiano esse velint; alii tamen appellativum intelligunt, pro principe quopiam, aut optimate ex regio sanguine oriundo. Vocem hanc *tyrannus* olim, ad quemlibet principem designandum, usurpatam esse, satis patet ex superbissimi Amani verbis, viro à rege Assuero honorando, honoris qualitatè designantibus: *Es primus de regis principibus ac tyrannis tenet equum ejus.* Ubi 70 legunt,

Voc. Ty- pogr.

Ex tagm. Rad. L. G.

Aa. 14.

Reg. 11. 31.

Ep. 4.

De Civ. Dei. l. 1. c. 33.

Heb. 11.

Ecclesia ex D. Th.

1. Cor. 10. 6.

v. 11.

3. Reg. 16.

20.

קיסרו

קשר

קשר

לנגרית

נגרית

נגרית

2. 2. q. 50.

2. 1. ad 2.

Aa. 1. 9. 9.

Es. 10. 8.

70

tyrophagos vocabatur : in hac enim, etfi carne ab-

partemim.

Mach. 4. 25.

Ind. 3. 15.

L. de regim. principis 66.

Differt. de Syn. V. c. 3.

V

Iteram V Graeci non habent, pro qua diphthongo u, ou, utuntur.

Latinum transmutatio. VAE: uai, oua, seu va, si v ut vocalis, non ut consonans pronuncietur.

VASILEUS, seu basileus: βασιλεύς, basiléus, latine cum accentu in antepenultima si sit quadrisyllabum.

VELOTHYRUM: βελόθυρον, belóthyron, p. b., vox composita ex voce latina, velum, & graeca, θύρα, thýra, janua.

VERETRUM: σφίγξ, uréthra, p. l., urinae meatus, & ipsum membrum virile.

TYROPHAGUS: τυροφάγος, tyrophágos, latine penultima correpta, etfi graecus accentus in ea ponatur.

61, 118

vel 601, 118

Num. 21. 29.

1. Reg. 47

In Legat.

In Steph. IV.

Deut. 17.

scioph. cadh.

scioph. cadh.

scioph. cadh.

amphiatatus (αμφιατῆς) apokecommenos) in Ecclesiam Domini. Quod quo sensu intelligendum sit, in voce eunuchus expositum est.

VESPERA: ἑσπέρα, hēspéra, latine penultima correpta, etfi Graeci aliis utantur regulis.

De Nat. rerum c. 36. Vesperus est Stella occidentalis noctem ducens, hic Solem occidentem sequitur, & tenebras succedentes praecedit: hic autem Antichristi exprimit ty-

Orig. 1. 3. c. 70. Quia tenebrae lucem in Mundi creatione praecesserunt; ideo illi sex primi Mundi conditi dies inchoantur à Vespere: Factumque est vespere & mane dies unus.

1. q. 74. 3. ad 6. prae mittitur vespere: quia cum à luce dies inceperit prius occurrat terminus lucis, quod est vespere, quam terminus tenebrarum, & noctis, quod est mane.

Lev. 23. 32. lebrabitis sabbata vestra. Hebraeus utitur voce ngbêrev, vespere, à radice ngarav, obscuratus est, &c. Quia verò dies naturalis illucescit cum incipit, ita etiam per catachresim vespere incipiens illucescere dicitur.

Luc. 23. 54. ita etiam per catachresim vespere incipiens illucescere dicitur. Sicque à D. Lucà narratur, quod festinanter sacrosanctum Christi cadaver, ad vespere die Parasceves urgente, in monumento vicino deposuerint: quia sabbatum illucescebat.

perà sabbatum excipiente, & diem primam hebdomadae, seu primam sabbati inchoante, dicit: Vespere autem sabbati, qua lucefcit in primà sabbati venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum. Nam tota hebdomas etiam sabbatum vocabatur, ut patet de Phariseo, bis in sabbato jejunte. Prima ergo sabbati erat illa dies, quam nos à Domini resurrectione, Dominicam vocamus, quae juxta Hebraeorum morem indidiebat à vespere. Iam ergo vespere antecedens erat vespere sabbati, quae tali sensu primam sabbati inchoabat, & in ea illucescebat. In graeco tamen Textu dicitur, ἡ δὲ δὲ αὐτῶν, ὅπερ ἐστὶν ἡ πρώτη, id est serò, seu vespere sabbatorum. Erat quippe vespere totius antecedentis hebdomadae, seu septem dierum praecedentium, qui omnes quoque sabbata vocabantur. Et hinc apud Marcum dies dominicus prima, seu una sabbatorum nuncupatus. Quod autem asseritur ab hoc Evangelistà illas venisse ad monumentum orto jam sole, non est contra Matthaeum, eas illà vespere accessisse narrantem. Nam per vespere potest intelligi tota ipsa nox, quae priora terminabat sabbata, sub cuius fine, domo pia mulieres egressae, ad monumentum pervenerunt sole jam exorto. Vel dici potest ipsa vespere emptis aromatibus, jam sabbato transacto, versus sepulchri locum profectas esse, & alicubi in itinere pernoctasse, ac diluculo ad locum perrexisse. Aliquando denique Scriptura cum vespere, recensitis aliis diei partibus, tempus continuum intelligit. Sicuti dum regius Psaltes ait: Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annuntiabo, scilicet Dei laudes, & propriam afflictionem. Et ita 70, ἑσπέρας καὶ πρωῆ καὶ μεσημβρίας, id est, vespere, & mane, & meridie, q. d. continuè, & semper. Textui nostro, & 70 Hebraicus respondet.

URANIA: ὑρανία, urania, latine penultima correpta, etfi graecus accentus in ea ponatur. Ità graecè caelestis in femin. dicitur: nam ὑρανίος, uraníos, caelestis, ab ὑρανός, uranós, cælum. Quod ità dictum quasi uranós, ut ait D. Ambrosius, à verbo ὑρανόω, uranóō, video: eò quòd cælum sit visui pervium, & minime densum, ut aqua, & terra. Urania vocatur una ex novem Musis, à rerum caelestium cantu. Quod nomen aptius convenit Musae Davidicae, terrena despicienti, & ad sola caelestia inhianti. Uranion autem, id est caeleste, dicebatur una ex notis literatis, de quibus in voce lemniscus non nihil dictum fuit. Hoc verò modo, u, ou, sive u, quae est prima syllaba vocis uranios, efformabatur: atque in Scripturis exarata ὑρανίας, uranias, latine uraniae, seu caelestis vitae felicitatem describi admovebat. Ab istà voce uranos varià derivantur graecolatina. Sic Uranopolis, p. b., civitas cæli, seu caelestis: uranographia, p. b., nisi graecus accentus observetur, est cæli descriptio, à verbo γραφω, grápho, scribo: uranometria (accentus sicut in geometria) est cæli mensuratio: uranoscopia, cum accentu ut in metoposcopia, est cæli inspectio, consideratio: & alia sexcenta.

URANOSCOPUS: ὑρανοσκοπός, uranoscópas, latine penultima correpta, etfi à Graecis in ea ponatur accentus. Est cæli inspector, qualis est Astronomus.

Matth. 28. 1.

Marci 16. 2.

Pl. 54. 18.

In Hexamero.

logus : à dictâ voce *uranos*, cælum, & verbo *σκοπέω*, *scopéo*, conspicio, considero. Ab eodem fit *ερανοσκοπέω*, *uranoscopion*, p. b., locus unde cælum conspicitur. Qualem è crystallis construi iusserat famosissimus ille Astrologus, nobilis Danus, Tycho Brahe, in suarum ædium fastigio : in quo diu noctuque versans, cælorum motus mirâ observabat attentione, & diligentia. Uranoscopium verb, cum accentu in antepenultimâ, græcè *ερανοσκοπίον*, *uranoscopion*, ipsum instrumentum significat ad cælum inspiciendum. Uranoscopus dicitur piscis quidam, de quo Isidorus ait : *Vocatur ab oculo, quæ in capite habet, à quo semper supra intendit* : seu ut alii dicunt, oculos habet in summo vertice, quibus semper cælum intuetur. Et hunc volunt aliqui cum Francisco Valesio fuisse piscem illum, quem Tobias junior, Angeli iussu, apprehensâ branchiâ extraxit Tigri. Exeunte enim ipso ad lavandos in hoc fluvio pedes : *Ecce piscis immensis exivit ad devorandum eum*. Vocatur & hic piscis callionymus, p. b., idest, pulchri nominis, seu pulchrum nomen habens : à *καλόν*, *calón*, pulchrum, & *ὄνομα*, *onoma*, nomen. Quem esse vasto corpore, carnivorum, & felle, virtute oculis medendi prædico, ferunt abundare : quo præsertim excrecentes in oculo sanentur carunculae. Melius uranoscopus homo diceretur : utpotè qui à Cæli & terræ Artifice Cælispeus creatus fuerit. Unde meritò dixit Ovidius de Creatore loquens :

Orig. 1. 12 c. 16.

S. Philof. c. 32.

Tob. 6. 2.

1. Metamorph.

Os homini sublime dedit, cælumque tueri iussit, et erectos ad sidera tollere vultus.

Quapropter à Græcis *ἀνθρώπος*, *anthropos*, dictus est, à verbo *ἀνθρέω*, *anthréo*, respicio, aut potius fursum aspicio. Nam *ἀνω*, *áno*, fursum, & *ἀπείω*, *athréo*, video, specto : atque *ὄψις*, *ops*, visus, in dat. *ὄψι*, *opsi*. Quòd igitur homo fursum visu tendat, & ad hoc erectâ cervice formatus, meritò à Græcis *Anthropos*, quòd latinè, penultimâ acutâ debet efferi, est appellatus. Cur ergò vitis te sternis, quem Natura non stravit ?

USIA : *ύσία*, *usia*, latinè penultimâ correptâ, quamvis à Græcis accentu acuatur, essentiam significat. Etsi non aded latinè dicitur, & ab hoc vocabulo Cicero abhorruerit, cum participium verbi *sum* latinè non dicitur *essens* ; tamen apud Philosophos, & Theologos maximo in usu vox *essentia* : pro quâ græco vocabulo *ύσις* dicitur, à participio verbi *έμυ*, *imi*, sum. Hujus participium præsens femin. est *ύσις*, *usia*, ens, existens : & hinc *ύσις*, quæ potius existentiam significat, quàm essentiam : Nam hæc duo, saltem ratione, distinguuntur : & ut plerique cum Thomistis volunt, etiam realiter discriminantur. Nam per essentiam ipsa rei quidditas, & natura intelligitur : per existentiam vero ipsa forma, seu ratio intrinseca, quâ ipsa essentia extrâ suas causas erigitur, & à parte rei constituitur. Porro ista rei essentia antè suam existentiam (sive distinguatur hæc ab ipsâ realiter, ut volunt Thomistæ, sive ex naturâ rei, ut placet Scotistis, sive solâ ratione, ut multi graves Authores rectius contendunt) nihil est à parte rei, & quiddid ei realiter attribuitur prorsus fictitium est, & chimericum. Rejiciendum igitur est illud ens diminutum, à Scotistis excogitatum, majus ente rationis, & minus en-

te reali, quod sit quoddam esse intelligibile ab intellectu divino productum, ipsis creaturis intrinsecum. Nam inter ens rationis, & reale, nullum medium reperiri, nequidem excogitari potest : nec creaturæ habent ullum aliud esse in Deo, quàm purè eminens, ut in causâ efficiente : objectivum, ut in intelligente : & ideale, ut in exemplari. Quod triplex esse est ipse Deus : cum nihil sit in Deo, quod non sit Deus. Attamen istâ sententia de esse intelligibili in Deo, creaturæ intrinseco, immeritò Scotto attribuitur, cum eum ab hac opinione alienum fuisse solidè probent Suarez, & Vasquez. Ed magis Albertini rejicienda sententia, de esse illo intrinseco aquali, quidditativo suæ essentia, quod extrâ intellectum divinum à parte rei, ab æterno creaturis attribuit : quod quidem esse habeant creaturæ independentè à Deo, tamquàm à causâ efficiente, à quo tamen dependeant, secundum hoc esse, tamquàm à causâ exemplari. Sed quiddid non est Deus est creatura : omnis autem creatura à Deo tamquàm à primâ causâ, eâque efficiente dependet. Nam est ens finitum, limitatum, & ab alio : quod tamen hîc fusiùs retellere non vacat. Deum esse suum esse, seu suam existentiam, optimè probat D. Thomas ex ipsius simplicitate, & ab alio quocumque independentiâ. Quòd quidem itâ Deo competit esse suum esse, ut non solum existentia, cum ejus essentia identificetur, sed ut ei etiam esse, seu existere essentialiter competat. Primum autem, secundum eorum opinionem, qui existentiam ab essentia non distinguunt, itâ creaturis competit, ut secundum nullatenus ipsis conveniat, cum hoc sit Dei proprium essentialiter existerè. Sicuti verb creaturarum existentia nonnunquam à parte rei extrâ causas ponitur, aliquando non ; itâ de eorum essentia, cum existentia identificatâ differendum. Non ided tamen creaturæ sunt suæ esse sicut Deus. Quia cum esse ab alio habeant, propriè non sunt suum esse, & concipi possunt sine actuali existentia : atque dum existunt, itâ existunt, ut possint non existere : in quo infinite absunt à Dei perfectione. De cetero usia rectè quoque dicitur substantia quâ ratione sicuti tres Personæ divinæ ejusdem substantiæ, itâ ejusdem usiæ, seu essentia optimè asseruntur. Quo sensu homousiæ ab Orthodoxis, ab heterodoxis, ut Arrianis, heterousiæ, & homousiæ ab iisdem statuuntur. Eâ quidem ratione usia est idem cum substantiâ, quatenus dicitur substantia quidditas rei, quam definitio significat, *quam quidem*, ut ait D. Thomas, *substantiam Græci usiam vocant*. Quatenus autem substantia dicitur subjectum, vel suppositum, quod subsistit in genere substantiæ, sic propriè usia non est idem cum substantiâ. Etsi vero Boethius dicat, quòd usia significat compositum ex materiâ, & formâ ; non ided tamen est idem ac substantia, aut suppositum, aut substantia illo secundo modo. Nam usia, seu essentia complectitur principia speciei, quæ, ut ait D. Thomas, in rebus compositis ex materiâ, & formâ, non solum formam, aut materiam significant, sed compositum ex materiâ, & formâ communi. Hypostasis autem, persona, & substantia secundo modo, addit supra rationem essentia principia individualianam compositum ex hac materiâ, & hac formâ, habet rationem

1. q. 34. c.

1. q. 49. d. 2. c.

In Cõmẽ prædicat. in memor. 3.

Ibidem d.

Ib.

Ep. 43.

Suprà.

Suprà d.

tionem hypostasis, & persone, non autem essentia, seu usiæ, prout nunc à nobis accepta fuit. Et ided usia est quiddam communis, & toti speciei conveniens : nam species de individuis ut tota essentia prædicatur. Hancque differentiam inter usiam, & hypostasim assignat Basilus, dicens, *quòd illi qui quòd nullo discerniculo distinguunt nomen communis quidem nō usias, tes usias, idest essentia, à significativâ ratione τὸν ὑποστάσεων*, ton hypostaseon, in illiusmodi abeunt suspectas piis cogitationes, ut nihilo differre arbitrentur.

USIOSIS : *ύσιος*, p. b., substantia. Vox est ab usiâ derivata, & significat substantiam, quæ advenit essentia, seu naturæ. Etsi verb Boethius asserat quòd hypostasis dicitur materia, usiosus autem, idest substantia dicitur materia ; non tamen ided hypostasis ab usiosâ, seu substantiâ distinguenda. Sed solum quòd hypostasis attribuitur materiæ, ed quòd hypostasis dicitur à substando : quod in compositis ex materiâ, & formâ, habetur ex materiæ proprietate, quæ est primum subjectum. Quòd autem compositum per se subsistat, habet ex proprietate suæ formæ, quæ non advenit rei subsistenti : sed secundum D. Thomam, *dat esse adstante materia, ut sic individuum subsistere possit*. Propter hoc ergò hypostasim (Boethius) attribuit materiæ, & usiosim, sive substantiam formæ, quia materia est principium substandi, & forma est principium subsistendi.

X

X : *χι*, *chi*. Hæc litera est græca, & latina : sed à Græcis *chi* vocatur, & est majuscula, atque prima in voce character. Erat autem in S. Textu una ex notis literatis, & character dicebatur, genusque dicendi cuilibet Authori, putâ in translationibus, peculiare indicabat. De hisce notis generaliter in voce *lemniscus* dictum est : & X xenium quoque, ut postea dicitur, designabat in Scripturâ. Nonnunquam duplex XX inscribatur : & hic duplex character ad indicanda dogmata Platoni propria à nonnullis assumebatur.

XANTHICUS : *ξανθικός*, *xanthicos*, p. b., mensis nomen, quem aliqui Martium, aliqui Aprilem esse volunt. Sed cum fuerit primus anni mensis apud Macedones, & alios Græcos (exceptis Atheniensibus) qui primâ lunâ incipiebat ; hinc Xanthicus partim Martio nostro, partim Aprili respondebat. De mense Xanthico fit mentio in literis Antiochi Eupatoris, Syriæ regis, ad Judæos, & in epistolâ legatorum Romanorum ad eosdem, eodem quo regis literæ die scriptæ : putâ 15. dicti mensis Xanthici, & in græco Textu *ξανθικός*, *xanthicos*, regni vero Græcorum, seu Seleucidarum anno 148. Nempe secundum æram Antiochenam, seu Syriacam, quæ sesquialtero ferius incipiebat, quàm anni Macedonici, quibus utitur prior Machabæorum liber. Nam secundum hos Antiochus Epiphanes, Eupatoris pater, obierat anno 149 : juxta quem

2. Mach. 11. 33.

priorem computum libri secundi Machabæorum, annus ille 148, quo pax cum Judæis erat ineunda, erat annus Seleucidarum 150, saltem inchoatus. Mæsis autè ille Xanthicus dictus videtur à voce *ξανθός*, *xanthos*, flavus, quòd tunc prata floribus flavescerent.

XENAGOGUS : *Ξεναγός*, *xenagogos*, p. l., qui extraneis militibus imperat, extraneorum dux. Est enim à *ξένος*, *hospes*, externus : & à verbo *άγω*, *ago*, duco, aut ab *αγωγή*, deductio, disciplina, &c. Dicitur & *Ξεναγός*, *xenagos*, latinè xenagus, p. b., peregrinorum dux, & princeps : pro quo reperitur & *xenarchus*, ab *άρχος*, *archos*, princeps. Xenagogi sunt & illi qui ad loca insignia in Urbe, aut alibi visenda, peregrinos ducunt. Ista quoque vox in sacris Scriptoribus occurrere potest.

XENIUM : *ξένιον*, *xenion*, p. b., quod exenium perperam exaratur ab aliquibus. Est donum hospitibus dari solitum, à *ξένος*, *xenos*, hospes : quamvis accipiatur pro quolibet munere. De quo dicit Sapiens : *Xenia & dona excæcant oculos iudicium*. Et itâ in Textu græco *ξένια καὶ δώρα*, *xenia ka dora*, *xenia*, & dona. Xenis tamen aliquando inimici placantur, & injustorum hostium furor enervatur. Ut fecit Jonathas summus Judæorum Dux, & Sacerdos : qui prohibitus à rege Demetrio, Demetrii Seleuci filio, arcem Jerosolymitanam obsidere, eum xenis sibi conciliavit. Et accepit aurum & argentum, & vestem, & alia xenia multa, & abiit ad regem Ptolemaidam, & invenit gratiam in conspectu ejus. Græcus etiam habet, *καὶ ἐπεὶ ξένια παρέσθη, καὶ ἕτερα ξένια πύσθη*, & alia munuscula plura, ut vertit ejus Interpres latinus. Hæc autem littera latina X erat una ex notis literatis, prout in voce *lemniscus* dictum fuit, quæ in S. Textu solebant apponi. Vocabatur *Xenion*, quia de promissionibus temporalibus, Judaico populo potissimum factis, Scripturam illam esse intelligendam, ostendebat. V. supra literam X.

XENODOCHILUM : *Ξενοδοχίον*, *xenodochion*, p. l., hospitium, locus ubi hospites recipiuntur. Nam *ξένος*, *xenos*, est hospes, & *δοχίον*, *dochion*, excipio. De cujus vocis novitate dicit Augustinus : *Xenodochia & monasteria postea sunt appellata novis nominibus, res tamen ipsæ, & ante nomina sua erant*. Hæc & similia dicit non intelligere Apostolum, dum ait : *Prophanas verborum novitates devitans*. Hæc quippe verborum novitates profanæ non sunt : sicut quòd Patres adversus Arrianos novum nomen condiderunt *homoionion*. Profanæ ergò sunt illæ verborum novitates, quæ Religionis non congruunt doctrinæ. Res ipsa, ut ait Augustinus, per nomen istud significata, est antiqua : & ipse Josephus de xenodochio, Jerosolymis à Joanne Hyrcano extracto, testatur. Felicius tamen in insignioribus Orbis christiani civitatibus celebria priorum elemosynis instituta fuere xenodochia. Philoxeniam enim, seu hospitium amorem, juxta Textum græcum, commendat Apostolus, dicens juxta nostram lectionem : *Hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim laqueum ut*

Eccl. 20. 31.

1. Mach. 11. 24.

In Joann. tract. 97.

1. Tim. 6. 20.

Heb. 13. 2.

tor, seu hospitalis. Ab eadem fit & xenoparchus, ejusdem cum vocabulo parochus significati. Ab iisdem verò radicibus, quibus xenodochium, fit & xenodochos, latinè xenodochus, p. b., hospites recipiens, seu hospitem receptor: vox in Concilio Chalcedonensi, & alibi reperta. Xenodocharius autem pro hospitalario apud aliquos usurpatur.

XENOTROPHIUM: ξενοτροφίον, xenotrophion, p. l. locus in quo hospites aluntur. Fit à dictâ voce xēnos, hospes, peregrinus, & verbo τρέφω, trēphō, alo. Hujus vocis simplex explicatio sufficiat, sicuti apud sacros inveniatur Scriptores. Certè xenotrophium, sicut & xenodochium ad loca pia reduci debet.

XERA: ξηρός, xērōs, arida, femininum à masculino xērōs, aridus, locus siccus. Xera, seu arida pro terrâ siccâ ponitur, juxta illud: Et vocavit Deus aridâ terrâ. Itâ voce xera, aut dictione arida, ad Hebræorum imitationem Latini utuntur. Nam Textus hebræus terram vocat jabbašciab, idest arida, aut aridum, à radice jāvšc, aruit: & hebraico more γο xērām dixerunt, unde & apud Latinos xera fuit appellata.

XEROPHAGIA. ξεροφαγία, xerophagia, latinè penultimâ correptâ, nisi græcus accentus in eâ ex usu legitimo retineatur. Est siccorum, & aridorum comestio: quando nempe quis in rigoroso jejunio nullis utitur eduliis. Vox est composita à ξηρός, xērōs, aridus, & verbo φάγω, phāgo, comedo. Itâ Tertullianus cenam puram xerophagiam vocat, nimirum, ut ait Baronius, aridorum ciborum esum. Atque, ut idem refert, Hebræi Parasceven apud nos cenam puram vocant: de quâ Philo dicit, Mensa pura est à cruentis dapibus, pro cibo panis apponitur, sal pro obsonio, pro condimento hyssopus. Alibi Tertullianus in persecutionibus xerophagiis utendum esse monet, de subcineritio pane Eliæ, ab Angelo in Jezabelis persecutione subministrato, dicens: Constitui oportebat exemplum dominicus in tempore persecutionis xerophagiis esse vivendum. Ipsi Interpres egregius Jo. Ludov. de la Cerda Xerophagiam ab homophagiâ non differre opinatur. Est enim inquit homophagus (potius omophagus) qui crudis vescitur, ut oleribus. Alibi super illa Tertulliani verba, Caterium pastum, & potum pura nosse, &c., ait: Hæc est illa cœna, quam idem Tert. vocat adversum Psychicos c. 1., & 9, Xerophagiam, nimirum aridorum ciborum esum. Verba ipsius ab Interprete citata sunt hæc: Xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne, & jurulentâ, & viridioribus quoque pomis, ne quid vinostatis edamus, vel potemus. Vox ista Xerophagia sæpius apud Cassianum occurrit, signatè lib. 4. c. 21, & 22. Ejus annotator ait quoddam rerum aridarum significet. Deinde xerophagiæ, inquit, de quibus Tert. initio lib. de. jejunio fortasse Montanistarum fuerunt. Fuere tamen xerophagiæ Catholicis usitatæ, de quibus in Laodicensi Concilio dicitur Can. 50. Oportet totam Quadragesimam jejunare, xerophagiis utentes: græcè ait ξεροφαγίας. Itâ ille. Xerophagundas autem est. acc. pl. particip. verbi xerophagēo, aridis vescor. Ab eadem radice fit xerophagus, p. b., etsi græcè xerophāgos dicatur, aridorum comestor: quales fuere toti viti abstinentioris vitæ sectatores, maxime anachoreticæ cultores.

Gen. 1. 10.

jabbašciab.

ξηρός.

φάγω.

An. Chr. 34. N. 154

L. de vitâ contempl.

L. de jejun.

Sup. c. 4. de Pallio.

De Pœnitentiâ c. 9

De Infirmis.

XYLOBALSAMUM: ξυλοβάλσαμον, xylobalsamon, p. b., arbor balsamum gignens, balsami furculus. Itâ dicitur à ξύλον, xyloñ, lignum, furculus, &c., & βάλλω, bállō, jectio. Hoc tamen etiam pro arbore ipsâ ponitur, cujus succus, ut suo loco diximus, nuncupatur opobalsamum. Istæ voces etiam in sacris Scripturis nonnunquam occurrunt.

XYLOPHORIA: ξυλοφορία, xylophoria, latinè penultimâ correptâ, nisi Græcis imitemur ex usu. Est ligni portatio, à dictâ voce xyloñ, lignum, & verbo φέρω, phéro, porto. Hinc etiam xylophorus, p. b., lignifer, lignorum bajulus, item fultuarius, seu qui fultibus caditur. Xylophorios verò, à lignis ad templum ferendis, dicitur quidam festus Judæorum appellatus fuit. Nulla tamen in Scripturis sacris hujus qualiscumque festivitatis mentio: sed eam Flavius Josephus memorie tradidit.

XYSTARCHES, seu Xytarchus: ξυσταρχος, xystarchos, xysti, seu stadii athletici Dominus, scilicet à voce xystus, de quâ infra, & ἀρχός, archos, princeps, præfectus, Xytarchi mentio apud Tertullianum, dum feminas in vinculis detentas ad martyrium hortatur, dicens: Bonum agonei subitura estis, in quo Agonothetes Deus vivus est: Xystarches Spiritus sanctus: corona eternitatis bravium. Ubi ejus Interpres Cerda in notis ait, quod Xytarches ambobus xystis, stadio, & denique cunctis athletarum exercitationibus præerat. Joannes Suarius in Sidonium lib. 2. epist. dicit fuisse gymnasiarcham. & gymnorum agonum præfectum.

XYSTICUS: ξυστικός, xysticos, p. b., qui xysto, idest hastili, vel spiculo ludit, aut qui in xysto exercetur. Nam xyston hastam, vel jaculum significat: xystus autem athletarum arenam designat. De xysticis hoc sensu mentionem agit Tertullianus.

XYSTUS: ξυστός, xystos, athletarum arena, porticus ampla, in quâ hybernis temporibus athletæ exercentur. Vox est derivata à tertiâ personâ præter. pass. verbi ξύω, xyō, rado, polio, dolo, attero, quæ est ξυστός, & hinc xystos, rasus, politus. Itâ dicitur ille athletarum locus, vel quod athletæ raderentur, vel quod solum ibi luctantium, aut cursorum pedibus attereretur. Xyston verò ab eodem verbo est hasta, aut jaculum: unde græcè xystophoros, latinè xystophorus, p. b., spiculator. De illo athletarum xysto intelligendus Tertullianus dum Gentilium depravatos mores carpens, ait: Nihil est nobis dignius, visum, auditu cum insaniâ Circi, cum impudiciâ theatri, cum atrocitate arena, cū Xysti vanitate.

L. 3. Belli Iud. c. 17.

Ad Marc. c. 13.

De Spectaculis c. 12.

In Apolog. c. 38.

Y

Hæc litera à Græcis vocatur ὕψιλόν, ypsilon, idest i tenue. Nam ψιλός, psilos, tenuis dicitur, ed quod tenuiore sono pronunciaretur. In plurima vocabula à Græcis derivata transit: & hanc litteram Pythagoras Samius adiecit alphabeto græco. De quo ait Hieronymus: Y ad exemplum vitæ hujus primus formavit, cuius virgula subterior significat primam atatem, incertam quippe, & qua ad huc se

Orig. lib. c. 3.

se nec vitiis, nec virtutibus dedit, bivium autem quod superest ab adolescentiâ incipit, cuius dextera pars ardua est, sed ad vitam beatam tendens, sinistra facilior, sed ad labem interitumque deducens. Hic Pythagoras primus Philophus appellatus, necromantiâ infamis, ut testatur Augustinus, ante Socratem floruit, & in Magnâ Græciâ, quæ nunc Calabria dicitur, magno concursu doctus. Tante fuit apud suos autoritatis, ut ipsius dicta tamquam oracula exciperentur à discipulis. Unde S. Jo. Chrysostomus, probans Deo credere oportere, ait: In homine quoque eos hoc fecisse manifestum est, sed dicitur, atque mago, Pythagorâ scilicet, hoc ille dixit. Quod in græco discipuli sic exprimere solebant, αὐτὸς ἔφη, astōs ἔφη, idest, ipse dixit. Epiphanius inter hæreses Pythagoræorum septimam enumerat, de quorum metempsychosi dictum est suo loco. Est quoque Y una è notis literatis, quæ S. Textui annexabantur, prout in voce lemmiscus insinuatū fuit: atque sententiam sequentem de populi Judaici rejectione intelligendam esse demonstrabat. Dicebatur etiam Y hypogegrammenos, quando lineæ erat subscriptum, ὑπογραμμένος, hypogrammeno, est subscribo, cujus particip. præter. est ὑπογραμμένος, hypogrammenos (quod latinè hypogegrammenos, p. b., deberet ferri) idest subscriptus: tuncque de rejectione Veteris Legis secundum carnem Textum agere indicabat. Cur autem Y esset rejectionis nota, Doctiores ambigunt. Fortè quia sit prima litera in voce ὑπογράμμις, hypogrammis, substitutio, & populi Gentilis, atque Evangelii substitutionem innuebat.

De Civ. Dei l. 7. c. 33.

Rom. 1. in 1. ad Tim. c. 1. in Moralibus.

L. 3. Belli Iud. c. 17.

Ad Marc. c. 13.

Z

Z: Ζήτα, zēta, est una è literis græcis majusculis, ad cujus normam latina fuit efformata. Est autem Z una ex notis literatis in Scripturâ S. antiquitatis adhiberi solitis, prout in voce lemmiscus observatum. Vocatur hæc nota Zetema, p. l., græcè ζήμα, zēma, questio: à præter. pass. verbi ζητέω, zētēō, quero, quod est ζήτημα, zētēma, questus sum, & hinc zetema. In S. Textu expressa quæstionem ibi abstrusam esse denotabat.

ZABARIUM: ζαβαρίον, zabarian, p. l., armorum. Formatur à voce ζάβη, zābē, quæ arma bellica significat. Zabariū pro zaberna nonnullis legere ait Magri: sed zaberna, græcè ζάβηρον, zāberon, secundum ipsum est faccus, ut sæpe in Patrum vitis legitur, & aliqui capsam exponunt. Ista zaberna barbari soni, incerti significati, & incertioris originis: cum tantum zabarium in optimis Lexicis reperitur.

In Hieroz.

ZABOLUS: ζάβωλον, zabolos, p. b., pro Diabolo ponitur, & ab aliquibus citatur S. Hilarius. Attamen zabolus, ut in vocabulo sequenti, apud ipsum exaratur, Zabolus autem fit à verbo ζάβωλον, zabolō, pro diaballo, decipio, calumnior. Sed zabolus, pro diabulus, sonat dabiium, & duplicis consilii: fitque à voce ζάβωλον, diabulion, quod quidem consilium, & deliberationem significat, à particulâ

zā, diā, per, à, ex, propter, &c. & βολή, consilium; sed etiam malum consilium designat, & erratum ex absurdis cogitationibus. Hoc sensu optime Diabolo competit, sibi malè consulto, & pessimorum consiliorum parenti. Itâ diabuliosus, p. b., diabuli proprium, in Textu græco pro malo consilio ponitur, aut pro perversâ cogitatione. Sicuti dum Ezechiel ex ore Domini ait ad eos qui cogitabant iniquitates, & tractabant consilia pessima; Cogitationes cordis vestri ego novi: & legunt ἡ δὲ δαβάλια ἐστὶν ἐν τῷ πνεύματι ἐγὼ ἐπίσταται. Quod eorum Interpres latinus vertit: Et cogitationes spiritus vestri ego novi. Textus hebraicus habet gradus spiritus vestri, quæ ascensionem, tumores, superbas, & altas cogitationes. Nam hebraicum mangalāh significat gradus à radice ngalāh, ascendit.

Ezech. 11. 5.

מנגאלה.

מנגאלה.

מנגאלה.

ZABULLUS: ζάβουλον, zabolus, latinè propter diphthongum in u longum conversam, penultimâ productâ, etsi græcus accentus in antepenultimâ collocetur. Videntur tamen aliqui Latini etiam penultimâ correptâ pronunciare, græcum scilicet accentum ex usu retinentes. Zabolus idem quoddam diabolus: quia za ab aliquibus pro diā ponitur, & itâ zacones pro diacones, invenitur. In quodam S. Michaëlis hymno vocabulum istud habebatur: Colaudamus Michaëlem in virtute conterentem Zabolus. Eadem voce utitur D. Hilarius, dum ob diaboli insidias ad animarum furta semper paratis, atque ad earum perditionem nunquam non inhiantibus, nobis vigilandum, à Domino rectè præceptum esse demonstrat. Furem enim, inquit, esse offendit zabolus, ad detrahendum ex nobis spolia pervigilem, & corporum nostrorum domibus insidiantem. V. Zabolus.

Comm. in Matth. c. 26. in fine.

ZACON: ζάκων, est diacon, p. b., seu diaconus, minister. Videlicet à verbo διακονέω, servio, ministro: pro quo zaconto dicerent illi, qui pro diaballo efferunt zabolos, sicut in voce zabolus, annotatum fuit. Hinc ergo apud aliquos zacones, p. b., pro diacones usurpatum.

ZACORUS: ζάκωρος, zacoros, p. b., minister ædituus, idem quod neocorus. Dicitur autem zacoros, pro diaconus, sicuti zabolos, pro diabolus: cum za hinc non sit epiteticum, seu intensivum, ut fit in aliquibus vocabulis græcis, in quibus solam epitaphin, vel augmentum innuit, sed pro particulâ diā, ab aliquibus exaratum. Etsi verò diaconus satiat, & repletur dicitur, tamen ut ædituum significat, à verbo ζάκωρος, zacōros, verro, purgo, orno, deduci debet.

ZAMIA: ζάμια, zemia, latinè penultimâ correptâ, etsi græcus in eâ ponatur accentus. Est detrimentum, poena, noxa, multa. Doricè eta in alpha longum vertitur, & inde latinè zamia formatur. Vox hæc trahit originem à ζῆν, zēn, vivere, & μείωσις, mēiosis, minuo: ed quod zamia vitam, & substantiam minuat. Ab aliquibus Latinis ista dictio usurpatur, & pro damno spirituali, aut temporali sumi posset. Apostolus ostendit omnia legalia, & carnalia esse noxia spiritui, dum ait: Quia vobis fuerunt læcra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. In Textu græco legitur zemia: & itâ in versu sequenti detrimentum græcè zemia exaratur. In aliis locis N. Testamenti pro detrimento affici Græcus uti-

Phil. 3. 7.

utitur passivo verbi ζειναι, zemin, damnum infero, punio, mulcto.

ZE: ζειναι, vel zēd, zid, hordei genus, spelta. Forstian oritur a verbo ζειναι, quod & zio, serueo, scateo, ob ejus, saltem prioribus seculis abundantiam, aut quod ex ea ebullitā conficiatur cerevisia. Nec malè à verbo ζειναι, vivo traheretur: quod zēd ante frumenti usum homines vescerentur. Unde zidoros, fertilis, ferax, ad vitam utilis, quod à zia, seu spelta deducit Plinius. De hac D. Hieronymus sic ait: Zeam, live ziam, nos vel far, vel gentili Italiae Pannoniaque sermone spicam, speltamque dicimus. Zidoros autem latinè penultimā longā debet efferrī: cum græcè habeat omēga vocalem longam. Dicunt enim ζειναι, zidoros, à dictā zia, & zoron, donum, quasi zeam copiosè donans, aut producens.

ZELOTES: ζηλωτες, zelotes, p.l., emulato, scator, amator qui nullum in amore fert rivalem, invidus, imitatione dignus. Hæc enim, & ista similia significantur à voce græcā. Oritur à verbo ζειναι, zeloo, cupidè aliquid imitor, vehementer amo, emulor, ut vertit Interpres illud Apostoli ζειναι γαρ υμεις υμους zelo Dei. Quod noster exponit, emulor enim vos Dei emulatione. Hisque verbis D. Paulus innuit se sacrum paronymum agere, ut castam Ecclesiam Christo copulet: & se solo Dei zelo ferri, ut cujusque animam fidelem suo sponso celsi coniungat. Istius autem verbi zeloo tertia persona præter. pass. est ζειναι, zelote, unde ablato augmento fit zelotes. Ab eodem verbo Deus zelotes dicitur, hebraicè kanna, zelotes, æmulator, & aliàs etiam invidus, à radice kana, zelavit. Deus enim in suo amore nullum vult rivalem: quare peccatum in Scripturis, præsertim idololatria, fornicatio vocatur, & adulterium. Sicut enim jure merito conjungit non vult ut quisquam alius in maritali alterius conjugis amore partem habeat; ita & Deus in suo latrice cultu, & in ipsius super omnia dilectione, non vult ut creatura quæpiam participet. Et idè prohibita idololatria, hisce verbis, Non adorabis ea, neque coles; statim subjungit Dominus: Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes. Hebraicè dicitur, el kanna, Dens zelotes, seu fortis zelotes: ut potè propter invictam fortitudinem Deus el appellatur. Et idè 70, pro fortis zelotes, legunt zēd ζηλωτες, theos zelotes, Deus zelotes. Reparatis autem à Moyse tabulis, post primam, ad montis Sinai radicem, contrafractioem, replicat Deus: Nolite adorare Deum alienum, Dominus zelotes nomen ejus, Deus est emulato. In Textu hebraico dicitur, adonai kanna nomen ejus, el kanna hu, idest Deus zelotes ipse. Septuaginta verò dicunt, ο θεος ζειναι, id est, Nam Dominus Deus zelosum nomen: Deus zelotes est. Ità scilicet Dei proprium est honorem suum zelare, ut meritò zelotes nuncupetur. Quod explicans Augustinus ait: Dominus enim Deus zelans est, quia Deus zelator est, quod non humana perturbationis vitio facit Deus, semper, atque omnimodè incommutabilis, atque tranquillus. Sed hoc verbo indicat non impunè plebem suam per alienos Deos fornicaturam. Postea docet hunc loquendi modum de Deo esse metapho-

ram ductam à zelo maritali, qui in homine fit cum perturbatione, & imperfectione, sed non in Deo. Simon Cananæus, ex Canā videlicet Galilææ oriundus, zelotes agnomiatus est. Ità S. Lucas, qui græcè scripsit Evangelium, decimum inter Apostolos eum enumerans ait: Et Simonem qui vocatur zelotes. Cana enim zelum significat, seu hebraicè kinab, unde & Cananæus zelotes græcè dicitur: qui verè tamen maximo zelo, & fervore præditus fuit. Zelotæ quoque dicti illi scelerati Judæi sub tempora Titī, & Vespasiani, qui patriæ, Legis, & Dei zelum prætereuntes, sanctam Urbem maximis contaminarunt cædibus. Ità ut, Josepho teste, magis ipsi vastarint urbem, quàm Romani. Isti vi templum occupantes, ipsumque castorum more communitantes, & promiscuis homicidiis prophanantes, in suosmet cives horrendā, & impiā barbarie graffiati sunt. Quare meritò ob tam fœdas cedes, & seditioes, Abulensis, & multi alii, illam à zelotis templi contaminationem factam, arbitrantur esse abominationem defolationis, de quā in Daniele, Matthæo, & Marco fit mentio.

ZELOTYPIA: ζηλοτυπια, zelotypia, latinè penultimā correptā in rigore, nisi ex usu legitimo græcus in ea retineatur accentus. Est æmulatio, suspicio: Cicero eam vocat obrectationem, definitque ægritudinem ex eo quod alter quoque potatur eo, quod ipse concupiverit. Ista vox derivatur à ζειναι, zelos, zelus, æmulatio, & τυπος, typos, forma, q. d., formæ æmulatio. Talis enim zelus maximè locum habet in iis maritis, qui formosas uxores nacti sunt: & idè pro ipsarum formā fiunt zelotypi. Et quidem non prorsus immeritò: nam pulchrā cum formā rava pudicitia. Sacrificium zelotypiæ apud Hebræos erat illud, quod fiebat ad uxoris castitatem, & fidelitatem explorandam. Quod accuratè à Moyse exponitur, & describitur: Si spiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsè suspitione appetitur, &c. Hebræus ait ruach kinab, spiritus zelotypiæ: cum kinab zelum, zelotypiam, invidiam, & æmulationem significet. Septuaginta quoque legunt πνευμα ζηλωσεως, spiritus zelotypiæ, ut exponit eorum Interpres latinus. Postea ubi Noster ait sacrificium zelotypiæ; 70 quoque legunt, ζηλοτυπια θυσια, zelotypias thysia, zelotypiæ sacrificium. In hoc sacrificio decima pars sati farinæ hordeaceæ offerebatur, seu duæ libræ, & octo uncie. Et quidem farinæ asperioris sine thure, & oleo, quibus etiam carebant aliæ oblationes pro peccatis: quod oleum sit lætitiæ, & thus virtutis symbolum. Ex hoc Numerorum capite, Josepho, Philone, & aliis Rabbiniis constat, maritum zelotypum, qui pudicitiam uxoris suspectam habebat, eam ad tabernaculum, seu tabernaculi, aut templi atrium adduxisse, & sacerdoti suspicionem exposuisse. Quā auditā sacerdos è mari eneo paululum hauriebat aquæ, quæ idè hinc sancta dicitur, quia sacrosancti templi inferviebat usui. In eam nonnihil pulveris de templi pavimento infundebat, & maledictiones, isti lugubri cæremoniæ idoneas, proferebat: sicque mulieri suspectæ, maledictiones versu 21 ejusdem capituli exaratas intonando, potum porrigebat. Et quidem si mulier verè fuerat adultera, maximo prodigio,

Luc. 6. 16.

kinab.

L. 5. Belli Iud. & 6.

v. 18.

Dan. 9. 27.

L. 4. Tuf. cul. Quest.

Numer. 5. 14.

ruach kinab.

v. 15.

D. Th. 1. 9. 10. 2. 3. ad 14.

L. 3. An. sig. 10.

epotis illis aquis amarissimis, ita dictis non à sapore, sed ab horrendo effectu quem producebant, infallibiliter mox venter ita inflabatur, gravissimo hydrope, teste Josepho, ut partes etiam genitales, quas facer Textus per femur honestè hic & alibi significat, planè computrescerent. Atque sic adulteria quantumvis occulta, inevitabili Dei judicio, & vindictâ, maritis detegebantur zelotypis: sicque mulieres abstinebant à violando mariti toro, & maritis eripiebatur ansa suspectas uxores occidendi. Quod si mulier erat innocens, nullatenus ei nocebant istæ aquæ amarissimæ: quin potius, operante Dei virtute, eam secundabant. Nam obfetricante manu divinâ, et si prius sterilis, masculum pariebat infra decem menses, nempe lunares, saltem inchoatos. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos. Et ita de masculo à primo viri complexu concipiendo, & post decem menses in lucem edendo, explicat, & aserit Josephus.

ZELOTYPUS: ζηλωτος, zelotypos, p. b., emulus, suspiciosus in amore, ab eadem radice, quâ zelotypia, trahens originem. Sed si gravis, & acerba est mariti zelotypia, severissima est mulier zelotypa. In hoc enim vitio mulieres plerumque ipsi viris implacabiliores, & crudeliores: dumque aliter non possunt, acri linguæ flagello vindictam sumunt. Quam gravis sit mulier zelotypa satis innuit Sapiens, dicens à tribus timuisse cor suum, & in quartam faciem suam metuisse. Et quidem assignat tria ipsâ morte graviora: nempe delaturam civitatis, si ve urbis prodicionem: collectionem populi, scilicet seditiosæ, & tumultuantis: & alumniam mendacem: Super mortem omnia gravia, sed dolor cordis, & lucas mulier zelotypa. Fit quippe querula, contentiosa, rixosa, familiarum conturbans, omnibus domesticis, & externis querimoniis exponens. Nam in muliere zelotypâ flagellum linguæ, omnibus communicans. Textus græcus ait, γυνή αντιζηλος γυναικί, gynê antizelos gynaikei, q. d. mulier contrazelans mulieri, seu ut Interpres exponit, mulier zelotypa contra muliere m. & flagellum linguæ, &c.

ZELUS: ζηλος, zelos, amor, æmulatio, ira iusta, suspicio, invidia. Ità quippe pro vitio, & aliquando pro virtute sumitur: sicuti & dictio hebraica kinab, ejusdem significati. Ejus etymon est, ut aliqui volunt, à verbo ζειναι, zēd, serueo: ita ut zelus quidam fervor existimetur. Dicitur autem zelus in appetitu sensitivo, & rationali. Et quidem in sensitivo est passio, quæ vix, aut ne vix quidem ab invidia discriminetur ut passione. Nam invidia est una ex quatuor tristitiæ speciebus: tristitia nempe de bono alieno, reputato tamquam malo proprio, propter odium bene habentis. Zelus verò ut passio pariter est de bono alieno, quatenus comparato cum defectu ejus in nobis. Adeoque, ut ait Esparza, Nemesis, & zelus vix quidquam differunt ab invidia. Zelus est unus ex amoris effectibus, sicuti luculentè probat D. Thomas. Tristitia enim de alieno bono eò major est, quò intensius ad tale bonum, quo privati sumus, afficimur: & quò intensior est amor eò magis quarit excludere omne id quod sibi repugnat. Aliquid autem diversimodè repugnat amor concupiscentiæ, quàm amor amicitiae. Nam amor concupiscentiæ repugnat omne id quod impedit

L. 7. d. Pass. q. 2. 4. 2. 5.

2. 2. q. 2. 8. 2. 4. 6.

consecutionem, aut perfectam fruitionem boni concupiti: cum amor concupiscentiæ tendat ad bonum ipsi amanti, & est propter amantem. In amore verò amicitiae repugnat omne id quod est contrarium bono amato, seu ipsi amico: cum amor amicitiae sit propter ipsum amicum. Et idè amor concupiscentiæ excludit quantum potest omne id quod est contrarium ipsi consecutioni, & fruitioni: sed amor amicitiae omne repugnans ipsi amico. Et hinc zeli diversitas nascitur: & ulterius ipsius zeli malitia, aut bonitas moralis, prout ipsa radix amoris, ex quâ zelus oritur, est bona, vel mala. In amore concupiscentiæ plerumque zelus malus est. Nam homines ut plurimum illicita concupiscunt, & in istis zelum habent, ne alius eo bono potiatur, sicque impediantur à perfectâ ejus boni fruitione. Uti passim accidit in zelis virorum ergâ mulieres, qui semper malus est, si non sit pro uxore: In zelo verò pro uxore, seu in zelotypiâ maritali, hoc quidem bonum quoddam maritus solus eâ frui velit; sed frequenter malum quoddam ex levibus indicis, aut inordinato amore, ad zelum inducatur. Zelum etiam malum habent homines in rebus concupitis, dum vellent ea bona, quæ ab aliis possidentur, qui est zelus invidia. Si verò amor concupiscentiæ sit bonus, sic etiam zelus ex ipso emanans bonus erit: ut patet in amore Dei in nostrâ spe incluso. Sicut enim licitè Deum amamus ut nobis bonum; ita & ex hoc amore per zelum movemur ad ea omnia repellenda, quæ ipsius prosecutioni suffragamur opponunt.

Amor autem amicitiae plerumque bonus. Si tamen amicus bona illicita amico exoptet: & ex hoc amore ad zelum ducatur, ut contraria talis boni consecutioni repellantur, sicut amor malus, ita & talis zelus pejor erit. In Dei zelo, quo movemur ad ea omnia repellenda, quæ sunt divinæ bonitati contraria, sicut amor iste bonus est; ita & zelus optimus. Qualis erat in Eliâ, de seipso dicente: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum. Ubi 70 legunt, ζηλωσας εζηλωσα τον κυριον παντα τα τοιαυτα, id est, zelans zelatus sum Domino omnipotenti. Sed maximus erat Christi Domini zelus à propheticis oraculis præsignatus, in cujus personâ dicit regius Pfalter: Zelus domus tua comedit me. Textus hebraicus in regimine scribit kinab, zelus: & 70 prorsus Nostro concinunt, ο ζηλος του οίκου σου, ho zelos tu oicu su, zelus domus tuæ, comedit me. Ubi Glossa ex D. Augustino, Tract. 10. in Joannem habet: Quod bono zelo comeditur, qui qualibet prava quæ viderit, corrigere satagit. si nequit tolerat, & gemit. Est etiam in ipso Deo zelus optimus, qui sicuti nos amore amicitiae tenerrime benignissimus Pater prosequitur, ita & maximo zelo ducitur contra ea quæ nostram æternam salutem impediunt. De quo D. Dionysius ait, quod Deus appellatur zelotes, propter multum amorem quem habet ad existentia. Ex dictis, & ex D. Thomæ doctrinâ, triplex zelus in hominibus distingui potest: zelus uxoris, zelus invidiæ, & zelus amicitiae. In quibus eminet maximè zelus Sanctorum hominum pro Deo: uti zelus Phinees, & Zambri ducem cum Madianitide fornicantem occidentis, qui ex parte iram Dei placavit. Phinees filius Eleazari, dicit Dominus, filii Aaron sacerdotis avertit iram meam à filiis Israël, quia zelo meo

2.

3. Reg. 19. 10.

Pf. 68. 10. 10. 2. 17.

kinab.

De Div. Nom. c. 4. p. 1.

Num. 25. 11.

com.

2. Cor. 11. 2.

kanad.

kanad.

Ex. 20. 5.

el.

Ex. 34. 14.

Quest. sup. Ex. 1. 2. q. 158.

commotus est contra eos, ut non ipse dederem filios Israel in zelo meo. De zelis malis, & bonis obvia in Scripturis mentio: uti de zelo uxoris supra diximus. De quo maritus admonet Sapiens: Non zelus mulierem sinus tui. Et ita Textus graecus, μη ζήσῃ γυναῖκα σου μή ζήσῃ γυναῖκα τὴν κόλπον σου, ne zelus mulierem sinus tui. De zelo invidiae omnes adhortatur Propheta regius: Neque zelaveris facientes iniquitatem, & ita scribunt 70. Et si verò zelus sit effectus amoris; tamen potest esse causa contentionis: sicut ipse amor potest esse causa odii respectu illius rei, quae bono amato repugnat. Sic Apostolus Corinthiis scribit: Cum sit inter vos zelus, & contentio. Hic loquitur de zelo invidiae, qui quidem est causa contentionis, non contra rem amatam, sed pro re amata, contra impedimenta ipsius, ut explicat D. Thomas. Denique de zelo Dei erga homines, praeter ea quae diximus, observari potest cum Augustino, qui Manichaeos zelum Dei reprehendens arguit, illum esse in Deo non sicut in nobis, cum aliqua plerumque passione, & perturbatione. Sed in ipso zeli nomine illa ejus significatur providentia, qua nullam a se animam fornicari impunè permittit: sicut Propheta dicit, perdes omnes qui fornicantur abs te. Sicut enim ea quae dicitur ira Dei, non perturbatio mentis est, sed potentia iudicandi; sic zelum Dei non cruciatum animi, quo maritus adversus uxorem, vel uxor adversus maritum torqueri solet, sed tranquillissimam, sincerissimamque iustitiam, qua nulla anima beata esse finitur, falsis opinionibus, pravisque cupiditatibus corrupta, & quodammodo gravidata. Ita sanctissimus Pater.

ZEMA: ζῆμα, decoctio, seu decoctum. Oritur à praeterito passivo verbi ζῆω ζέω, ferveo, bullio, quod est ζῆμα, ζέμα: & hinc ablato augmento temporali, ut fit in verbalibus, erumpit zema. Sed pro ollae spumâ, ex vitâ S. Joannis Eleemosynarii, apud Magri reperitur.

ZENAS. Ζηνάς, zenas. Nomen, ut opinor, derivatum ab infinito ζῆν, zén, vivere: ut & ζῆνον, zénon, quasi vivens diceretur. Vivet profectò in aeternum memoria sancti Zenae servi, non minus quam S. Zenonis ipsius heri, cujus catenas deosculatus, atque ut se in martyrii consortem reciperet deprecatus, cum hero verus Christi servus, aeternam libertatem cum vitâ immortalis est affectus.

ZENOBIUS: Ζηνοβίος, zenobios, p. b., Jovis vitam, aut Jove viventem significat. Nam ζῆν, zén, Jupiter dicitur, quasi per eum mortales viverent, & βίος, bios, vita. Talia Gentilium nomina etiam Christianis pagano more imposita, in meliorem sensum trahi debent. Verus quippe Zen, in aeternum vivens, per quem vitam accipimus, est Deus Optimus Maximus, à quo Sancti caelesti vitâ donantur. Dignissimus inter ceteros vitâ immortalis, & aeternâ gloriâ, atque famâ nunquam taciturâ est S. Zenobius Florentinus Episcopus. Qui doctrinâ celeberrimam, sanctitate praclarus, miraculorum gratiâ mirabilis, in terris nunquam moriturâ famâ reliquit: in caelis semper victuram felicitatem adeptus fuit.

ZENODORUS: Ζηνοδόρος, zenodoros, latinè penultimâ productâ, et si Graecis sit vox proparoxytona. Jovis donum, seu Jovis dono gratificatus verti potest: à dictâ voce zen, & δῶρον, dóron, donum. De hac voce prout de nomine Zenobius discurrendum, & ablata omni falsi Numinis umbrâ, virtis piis ejus etymon adaptandum.

ZENODOTUS: Ζηνοδότος, zenodotos, p. b., à Jove datus. Nam sit à dictâ voce zen, sicuti de dictione zenobius, expositum fuit, & à δότης, dotês, idest datus. Si qui viri egregii, & pietatis praclari, hoc nomine donati reperiantur, ejus etymologia, ut in praecedentibus monitum fuit, ipsis piè poterit applicari.

ZEPHYRINUS: Ζεφύριος, zephyrios, p. b., adjectivum à voce zephyros, de qua postea, efformatum. Ità ut à zephyro ortus, aut Favonio perfatus, aut quid simile, subindicetur hoc nomini. Gratissimi illius Zephyri, idest Spiritus sancti gratia filius fuit S. Zephyrinus Papa, qui suavissimo ipsius impulsu ad magnam sanctitatem sublatus, verè Deo favente, ad Pontificatus apicem promotus est. Sed longè majori Dei gratiâ martyrio coronatus, gloriose tiam in caelis redimitus.

ZEPHYRUS: Ζεφύρος, zephyros, p. b., ventus occidentalis tepidus, & siccus, ab occasu aequinoctiali spirans, omnium gratissimus, & idèd à Latinis Favonius appellatus. A Graecis autem quasi zoëphoros, seu zoëphorus, p. b., vitâ lator, à ζῆν, zé, vita, & verbo φέρω, phéro, porto: ed quòd ipso flante plantae germinant, & viventibus favens, & gratus existat. Zephyrus Spiritus Sancti gratiâ, animam ad bona opera suaviter impellentis, eamque spiritualiter vivificantis est symbolum. Hoc utuntur plerumque sacri Oratores: idèd ipsius etymon hic exponere placuit.

ZETARIUS: Ζητάριος, zetarios, p. b., officialis palatii imperialis, de quo in Annalibus mentio. Sicuti de Castulo quodam zetario, qui tempore persecutionis multos abscondit Christianos. Zetarius cubicularium significat: nam ipsi cujusdam cubiculi portatilis, zeta vocati, & à Plinio descripti, cura incumbat. Istud autem cubiculum zeta dicebatur, à verbo ζέω, zé, ferveo: ed quòd ad solem opportunè erat expositum: vel à verbo ζάω, zá, vivo, quòd in eo commodè viveretur. Apud Budæum reperitur Ζητάριος, p. l., eratque locus, in quo versabatur ii, qui zetetae vocabantur apud Athenienses. Zeteta verò, p. l., graecè Ζητήτης, zetêtes, erat inquisitor, & apud Athenienses magistratus, ad quem Republicae debitores referebantur: ità dicitur à verbo ζητάω, indago, in quiro, quaestionem habeo. Ad hujus normam potuit Constantinopoli zeta fuisse, ubi zetetae, idest consultores, inquit Carolus Magri, vel potius, juxta ipsius vocis etymon, inquisitores, versabantur. Zetas tamen illic varias fuisse, & audientias vocatas, observat idem Author.

ZETHUS: Ζηθος, zethos, potionis genus quoddam ex hordeo, aut tritico confectum. Ejus origo est à verbo ζέω, zé, ferveo, bullio: cujus aoristus primus passivus formari potest ζέθη, zéthen, bullitus sum, & tertia persona, ζέθηε, unde ablato augmento zethos. Nam ex illis granis, cum aquâ ebullitis, hæc potio, ut cerevisia, fieri solebat. Dicitur & zythos, zythus, seu zythum, apud Dioscoridem, L. 2. c. 11.

ZENODORUS: Ζηνοδόρος, zenodoros, latinè penultimâ productâ, et si Graecis sit vox proparoxytona. Jovis donum, seu Jovis dono gratificatus verti potest: à dictâ voce zen, & δῶρον, dóron, donum. De hac voce prout de nomine Zenobius discurrendum, & ablata omni falsi Numinis umbrâ, virtis piis ejus etymon adaptandum.

ZETHUS: Ζηθος, zethos, potionis genus quoddam ex hordeo, aut tritico confectum. Ejus origo est à verbo ζέω, zé, ferveo, bullio: cujus aoristus primus passivus formari potest ζέθη, zéthen, bullitus sum, & tertia persona, ζέθηε, unde ablato augmento zethos. Nam ex illis granis, cum aquâ ebullitis, hæc potio, ut cerevisia, fieri solebat. Dicitur & zythos, zythus, seu zythum, apud Dioscoridem, L. 2. c. 11.

ZELUG-

ZEUGMA: Ζεύγμα, connexio, adjunctio, Est à verbo ζεύγω, zēgō, jungo, conjungo, connecto: quod in præter. pass. facit ζεύγμαι, zēgma, unde zeugma. Est figura apud Grammaticos, cum plures sensus uno verbo connectuntur. Quod sit aut verbo praeposito, aut postposito, aut interposito. Talibus loquendi modis abundant etiam sacri Scriptores.

ZEUS: Ζεύς, Jupiter, genit. δῆς, diês. Aristoteles observat quòd Deum vocent in accusativo, tum ζῆνα, zēna, tum δία, dia, tanquam duabus istis vocibus significare velint, per quem vivimus. Nam diâ est per, & zeus sit à verbo ζάω, zá, vivo: & aliter dicitur zēn, genit. zēnês, à ζῆν, zēn, idest vivere. Sed verus Zeus est Mundi Creator, & per unius literae mutationem, Deus, vivens ille in secula seculorum: qui solus habet immortalitatem, Ille Vivens, inquam, à quo omnis vita nostra dependet essentialiter: In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus. Nam, ut ait D. Augustinus, sicut vita corporis anima est, ita vita animæ Deus est. Et ita omnis nostri esse, seu essentiae, motus & vitæ, operationis & dependentiae, fons & origo, causa & exemplar sit Deus, ut meritò quidam ex Atheniensibus Poëtis dixerint: Ipsius enim est genus sumus. V. voces Athena, & Pöza.

ZIZANIUM: Ζιζάνιον, zizanium, p. b., herba inter fruges nascentis, & ipsis inimica, latinè lolium appellata. Ejus etymon hauriunt aliqui à voce ἀρός, sitos, frumentum, & à verbo σάωω, sá, lego, aut à verbo ἰζάνω, izáno, subsido. Parabolam zizaniorum turbis proposuit, & Discipulis exposuit ipse Christus Dominus: ita ut nullus dubitationi locus relictus sit, quin per zizania, in medio tritici ab inimico homine superfeminata, sint omnes mali à Diabolo inter bonos immixti. Audiatur ipsa Incarnata Sapiencia suam parabolam exponens: Qui seminavit bonum semen est filius hominis. Ager autem est mundus. Bonum verò semen hi sunt filii regni, zizania autem filii sunt nequam. Inimicus autem qui seminavit ea est Diabolus. Messis verò consummatio seculi est, messores autem angeli sunt. Zizania ergò designat filios nequam, nempe Diaboli: quia in Græco dicuntur οἱ οὐ μόνον, hi tē ponērú, idest filii illius nequam. Non ergò soli haeretici per zizania intelliguntur: sicuti prius sensit Augustinus, malos Catholicos per paleas intelligens, qui non solum in eodem agro seminati, sed ut palea etiam fundamentum ipsum habet cum frumento radiceque communem. At omnes mali per zizania designantur, uti postea ipse D. Augustinus interpretatus est in Serm. 9. de Sanctis, istam exponens parabolam, dum ait: Zizania peccatores. Sicque Serm. 233. de Tempore, c. 2. Dicam, inquit, fratres mei quod sentio. Inter vos segetes Dei mixtae sunt zizania, idest amatores mundi, amatores pecunia, amatores deliciarum, consultores nugarum. Ità ut Lutherani perperam contendat, per zizania solos haereticos intelligi, ut sic humanam vindictam contentur effugere. Nam Patres quos ipsi citant, nempe Chrys. Hier. Aug., Theophylactus, & Euthymius, omnes malos per zizania intelligunt, sed quia inter malos pessimi sunt haeretici, idèd potius de his mentionem agunt. Unde Augustinus, et si

De Mundo.

Ap. 5. 14. 1. Tim. 6. 16.

Ag. 17. 28. Serm. 18. Ap. post.

An. Chr. 286.

Math. 23. 37.

L. 6. Ep. 5.

Quest. Evang. ex Match. c. 11.

In Hierol.

L. 2. c. 11.

praestantissimi ingenii, & maximae sanctitatis Doctor, se in hoc, ut & in cæteris, retractare non erubuit: quod peridi in densissimis erroribus, semper philantia tumidi, semper typho inflati, non faciunt haeretici. Ità quippe dicit sanctissimus Pater: Illud etiam quod dixi (ad multitudinem zizaniorum, ubi intelliguntur omnes haereses) minus habet unam necessariam conjunctionem. Dicendum enim fuit: ubi intelliguntur & omnes haereses, aut ubi intelliguntur etiam omnes haereses. Falsò præterea Lutherani ex ipso Textu, solos haereticos per zizania intelligendos esse, tentant evincere. Nam sicut Christus per bonum semen filios regni, idest omnes bonos intellexit; ità per zizania omnes filios nequam, seu Diaboli indicavit, & nullum malum exclusit. Denique et si per zizania solos haereticos Christus intelligeret, non hinc sequitur, in eos non posse animadverti. Quamvis enim, dum occulti sunt, & sine Catholicorum periculo colligi, & eradicari non possunt, sinendi sint utique usque ad messem, attamen quando manifesti sunt, & evidenter Ecclesiae turbant unitatem, eos abscondendos, eradicandos, conterendos hisce verbis indicat Apostolus: Utinam & abscondantur qui vos conturbant: & Corinthiis scribit, Auserte malum ex vobismetipsis. Atque magistratus tam politici, quam Ecclesiastici, non sine causâ gladium, illi temporalem, illi spiritualem, portant. Per zizania ergò intelliguntur omnes mali, qui dum à bonis apertè discriminari non possunt, à Prælatiis non sunt eradicandi.

L. 2. Retr. c. 28.

Gal. 1. 12. 1. Cor. 5. 13.

ZOA: Ζῶα, zô, vita. Erui potest ista vox ab ipso verbo ζάω, zá, vivo. Est aliquarum Sanctorum nomen, quae in vitâ quoque mortali semper vitæ nomen praeserentes, se in aeternum felicius victuras, animo virili, & martyrio invictò, heroicè demonstrarunt.

ZODIA: Ζῳδία, zodia, p. b., signa Zodiaci. Ità dicta à voce ζῳδίων, zōdion, quae parvum animal significat. Est quippe diminutivum à dictione ζῳόν, zōon, animal; sicque vocata illa signa, ed quòd plerumque figuris exprimantur animalium. Hac voce utitur Philastrius, dum ait: Alia est haeresis, quae dicit secundum zodia nasci homines, sicut mathematici illi vanissimi.

Haeret. 12.

ZODIACUS: Ζωδιακός, zodiakos, p. b., circulus Sphaerae obliquus. In eo sunt 12 signa, & ità vocatur à Ζῶν, zô, vita. Quia secundum motum Planetarum in isto circulo, est in sublunariis omnis vita. Vel dicitur à supradictâ voce zōdion: quia signa ferè omnia signantur alicujus animalis caractere. Ab Aristotele circulus obliquus, à Latinis Signifer appellatur. Est autem circulus in Sphaerâ dividens Aequinoctialem in duas partes aequales, ad angulos obliquos, & ab eo versus polos declinans, quantum Sol in solitiis ab Aequinoctiali recedit: nempe secundum Ptolemæum ad gradus 23, & 51 minuta. Hujus poli efficiunt circulum Arcticum, & Antarcticum, ut suis locis dictum est. Habet plurimum graduum latitudinem: aliàs semper ante novilunium esse eclipsis solis, & in plenilunio eclipsis lunæ. Sed cum Sol in Eclipticâ, seu lineâ mediâ in Zodiaco semper maneat, Luna verò hinc, & inde, secundum latitudinem Zodiaci,

ci, discurrat; idem sibi raro in eadem parte occurrunt nisi quando Luna etiam in Eclipticâ reperitur. Zodiacum uno anno Sol percurrit, seu diebus 365, & ferè 6 horis. Ultra enim motum diurnum circa globum terraqueum, quotidie ferè gradum unum conficit in Zodiaco, ad polos accedens, aut ab eis recedens. Luna verò istum circulum uno mense lunari circumlustrat. Zodiacus à sacris Oratoribus plerumque pro rerum aliquarum symbolo assumitur: sicuti fecit Anastasius Sinaita. *Zodiacus*, inquit, *circulus Ecclesiae, nempe 12 stellarum apostolicarum. Habet enim virginem stellam Ecclesiae, nempe Virginem, & eos qui scissos castraverunt propter regnum caelorum.*

ZONA: ζώνη, zōnē, cingulum, balteus, ita dictus ab insultato verbo ζώνω, zōō, cingo. Zona Sacerdotum hebraeorum, quae ab ipsis *zonēt*, idest cingulum, aut balteus, dicebatur, erat opere phrygio contexta, byssinam strictam cingens tunicam. Sed ultra hanc communem summum Sacerdos alia pretiosiore decorabatur super tunicam hyacinthinam. De qua Josephus ait: *Accingitur inferius zonâ latâ digito quatuor, intus inani ita contextâ, ut serpentis exuvium videri possit.* Hac autem zonâ designabatur Oceanus terram circumcingens. De Aaronis zonâ dicit Sapiens, quod Deus circumcinxit eum zonâ gloriae. Allegoricè id convenit Beatis, qui sic ob puritatem, & castitatem, zonâ gloriosâ exornantur. Attamen hic Textus graecus ait, *μελέων δὲ τῶν μεσοδὸν δέξας, περιέσπον ἀσπὸν περιστόλην δόξης*, idest & circumcivit eum vestimento gloriae. Nam *peristole*, etsi pro comitatu sumatur, tamen hic accipitur pro stola, quae *perit*, idest, circum induitur. Zonae antiquitatis, ut & nunc apud Orientales, frequentiore erant in usu: quibus & crumenas appendebant, aut marsupia intexebant. Quare Christus Apostolis ait: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris.* Et ita in Textu graeco *eis τὰς ζώνας ὑμῶν, ἰς τὰς ζώνας ἡμῶν*, in zonis vestris. Tropologicè zona, quâ lumbi praecinguntur, significat carnis mortificationem, & castitatem, quâ expediti ad optatum pergimus bravium: cum aliâs corpus quod corrumpitur aggravet animam, & terrena inhabitatio deprimat sensum multa cogitantem. Quare dicit Gregorius: *Lumbos enim praecingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coardamus.* Sicut anagogicè zona aurea quâ filius hominis ad mamillas praecinctus erat, secundum Rupertum, & Pererium, Christi regiam dignitatem, & pontificalem denotat, ab omni miseriâ, & mortalitate liberam. Quamvis alii cum D. Chryostomo intelligant ejus castitatem, & innocentiam. Corn. à Lapide disciplinam sanctam, quâ motus restringuntur à vitiis, & Legi divinae adstringuntur. Vel, secundum Tirinum, provida significatur in Christo justitia, quâ mamillas misericordiae, & charitatis uberimè, & continuè defluentes in Orbem, justâ, & fideli moderatione stringit, & coërcet. Ad quod alludit Isaias, dum ait: *Erit iustitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorum renum eius.* In Textu hebraico bis habetur *ezôr*, idest, cinctorum, à radice *azâr*, cinxit. Septuaginta verò legunt: *Erit iustitia* (ἐζωμένος, ezoliménos) *cingulus lumborum*, & veritate (ἐζωμένος, ilimménos) involutus latera sua.

ZOOPHAGUS: ζωοφάγος, zoophágos, latinè penultimâ correptâ, etsi ponatur in eâ graecus accentus. Est carne vescens, seu animalia comedens: à ζῷον, zōon, animal, & φάγος, phágos, edax. Unde graecè verbum zoophágos, carne vescor, animalibus victo. Similiter vocem zoophagia latinè formare licet, ut carnis esum significet. Itâ zoophagia (latinè penultimâ correptâ, nisi graecus accentus in eâ ex usu retineatur) certis temporibus ex Ecclesiae praecocepto, & certis Religiosis ex voto dicitur interdicta.

ZOOPHORUS: ζωοφόρος, zoophóros, latinè penultimâ correptâ, etsi Graeci regulis utantur aliis. Signifer latinè dicitur, & zoophoros cyclos est circulus Zodiacus, illa zodia, de quibus supra, complectens. Verperam ab aliquibus zophorus, & pejus ab aliis Tophorus appellatur. Zoophorus verò dictus à dictâ voce zōon, animal, & φέρω, phéro, fero: nam animalium figuris exhibetur insignitus. Apud aliquos pro superliminari, aut epistyllo, aliquando sumi videtur: eò quod animalium figuris superliminaria, & epistylia nonnunquam exornentur.

ZOOPHYTUM: ζωοφυτόν, zoophyton, p. b., plantaminal latinè reddi potest. Nam ζῷον, zōon, animal, & φυτόν, phytón, planta. Dicuntur autem zoophyta illa, quae mediam naturam inter sensibilia, & vegetabilia habent: ut ostrea, spongiae, & similia. De his agit Philosophus, distinguens gradum medium viventium inter plantas, & animalia perfecta, planti-animal ab ipso vocatum. Non tamen ipsius mens videtur esse talem gradum ab animalis gradu distingui, etsi talia sensitiva quinque sensibus non potiantur. Cum non sit de ratione animalis quinque sensibus; sed uno sensu externo, & interno praeditum esse. Quia, ut ait Ovidius, animal dicit tantum formaliter vivens sensitivum, sensitivum autem non dicit plures sensus externos, quia vivens quod potest sentire uno sensu externo, & alio interno, absolute & simpliciter dicitur potens sentire. Hocque modo divisio animae in vegetativam, sensitivam, & rationalem est adequata: quamvis anima sensitiva in sentientem uno sensu externo, & sentientem pluribus subdividi possit. Haec zoophyta inter carnes, vulgari modo dictas, recensenda non sunt, cum obscuriora quam pisces habeant organa: adedque similia in jejuniis ecclesiasticis concessa. Obscuriora siquidem organa imperfectionis maxime sunt indicia, & ad probum alimentum conficiendum ineptitudinis argumenta.

ZOSIMUS: ζωσίμος, zōsimos, p. b., vitalis, qui vivere potest. Est enim adjectivum formatum à dictâ voce zōē, vita. Multi S.S. Martyres, non sine supremæ providentiæ operâ tali nomine nuncupati: qui semper vivis operibus illustres, in mortiferis cruciatibus magis vitales, in glorioso agone morientes, gloriosius in æternum erant victuri.

ZOTICUS: ζωτικός, zōticós, p. b., vivax, vitalis, vivificus, à dictâ radice zōē, vita. Plures viri sanctitate celebres hoc nomine appellati, vivaci constantiâ etiam saeviora tolerantes, in longiori morte semper vitales, aliis benignè vivifici eos à morte liberantes, æternæ vitæ se dignos præbuerunt.

ZYGOCAPHALIA: ζυγοκεφαλία, zygocephalía, p. b., Carolus Magri asserit esse jugalia capita, idest bovina. Sicque fiet ista vox à ζυγός, zygos, jugum, & κεφαλή, kephalé caput. Item ζυγόν, zygon, significat transtra, seu remigum sedes, & zyga in re militari dicuntur ab uno cornu ad alterum ordines instructi. Zygos verò fit à verbo ζυγύω, zuygnyo, jungo; hinc enim zōygos, seu zygos, jugum, sedes remigum, & transtra in curribus, vel in navibus: item statera, libra, & librile illud tranversum ex quo lances dependent. Sicque zygocephalia ad quidpiam in his rebus caput, aut primum transferri potest.

ZYGOSTATES: ζυγοστάτης, zygosthátēs, latinè penultimâ correptâ, etsi graecus in eâ ponatur accentus. Est ponderibus praefectus, à dictâ voce zygos, quae & libram, & stateram significat, & verbo ἵστυ, hístēmi, statuo, appendo, &c.: ab ejus nempe tertiâ personâ praet. pass. quae est *stata*. Erant autem zygotatae librpendes, seu ponderibus praefecti per urbes constituti. Et prudentissimè quidem itâ in bene moderatis civitatibus agitur, cum humana avaritia ad stateræ dolos, & ponderum adulterationem maxime pronâ sit; non considerans quod statera dolosa abominatio est apud Dominum.

ZYGOSTATICUS: ζυγοστατικός, zygostaticós, p. b., justus ponderis, aequilibratorius exponi potest. Est etenim adjectivum à dicto substantivo zygotates: adedque zygotaticus ad Zygotatae officium pertinet. Hinc libra zygotatica est publicè temperata, & constituta: & zygotatica fides, plena, & examinata aequitas. Ab eadem radice fit zygotastasia, latinè penultimâ correptâ, nisi graecus accentus ex usu in eâ servetur: & aequilibratio latinè

vertenda. Est zygotatae officium, aut recta, & justa ponderatio, & ad cujuslibet rei rectam trutinam, eam licet adaptare.

ZYMA: ζύμη, zy-mē, fermentum. Ab aliquibus Latinis zyme quoque nuncupatur: scilicet à verbo ζέω, zēo, ferveo, bullio. Cum *alpha* privativo fit azymus, de quo suo loco. A zyma quoque fit *zymites*, p. l., graecè fermentatus panis, & verbum ζύμα, zy-ma, fermento: à cujus secundâ personâ praet. pass., quae est *zymis*, fermentatus facti, sit ζύμων, zy-mōn, latinè verò zymosis, p. l., fermentum, fermentatio: & pro quâdam corporis ebullitione reperitur apud Platonem. Et certè scatis temporibus, & variis de causis, fiunt in corpore nostro humorum zymoses, unde febres, corruptiones, pestes, & mors ipsa derivatur. Utinam è cordibus nostris planè *vetus fermentum*, graecè *παλαιά ζυμη, palæa zyme*, expurgetur: ut non *in fermento veteri, neque in fermento malitia, & nequitia, sed in azymis sinceritatis, & veritatis, cum Christo in æternum epulemur.*

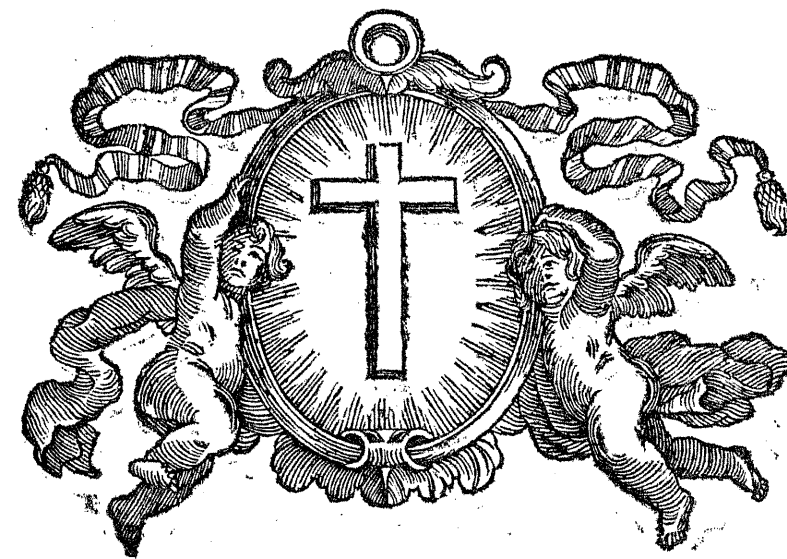
Atque itâ cum literâ *zeta* finem Etymologiis sacris imponimus: cum de *Omega*, ultimâ graeci alphabeti literâ, suo loco dictum sit. De qua hic appositè mentio incidit, ut à quo, omnium rerum Principio, per *Alpha* designato, inceperamus; in ipsum, omnium entium Finem, per *Omega* significatum, desineremus. Nam ab hoc mari inextincto, omnia flumina, immò cuncti rivuli, quantumvis exigui procedunt, & revertuntur, ut iterum fluant, & in ipsum tandem refluant: ut cessante hujus Macrocosmi irrequieto motu, in ipso Microcosmus in æternum quiescat. Amen.

In Timotheo

1. Cor. 5. 8.

1. Tim. 1. 17.

ζῶνῳ σοφῷ θεῷ πᾶσι, δόξα.
Soli Sapienti Deo honor, gloria.
1. Tim. 1. 17.

L. 4. Hezameron.

צונית.

L. 3. Aniq. c. 8.

Ecc. 45. 9.

Matth. 10. 9.

Hom. 12. in Evang.

Ap. 1. 13.

Is. 11. 5.

עזר.

עזר.

Lib. 2. de Animâ c. 2.

De Animâ C. 1. p. 13.

SYNOPSIS

LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ

IN HOC OPERE CITATORUM,

Et in eo plerumque cursim expofitorum.

EX GENESI.

Cap. 1. 2. Tenebræ erant super faciem abyssi. Pag. 3	pheta est, & orabit pro te, 534
v. 2. Spiritus Domini ferebatur super aquas. 3. 654	Cap. 23. 6. Princeps Dei es apud nos. 257
v. 5. Factumque est vespere & mane, &c. 310. 665	Cap. 24. 15. Habens hydrinam in scapula sua. 315
v. 6. Fiat firmamentum in medio aquarum. 598	v. 61. Rebecca & puella illius. 2
v. 8. Vocavit Deus firmamentum celum. 3	Cap. 25. 1. Aliam duxit uxorem nomine Ceturam. 438
v. 10. Et vocavit Deus aridam terram. 668	Cap. 27. 27. Sicut odor agri pleni, cui benedixit &c. 22
v. 14. Et sunt in signa & tempora, & dies &c. 213	Cap. 28. 2. Proficiscere in Mesopotamiam Syriæ. 385
v. 21. Crevitque Deus cete grandia. 129	Cap. 30. 14. Da mihi partem de mandragoris &c. 372
v. 26. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. 213. 333. 654	Cap. 31. 19. Rachel furata est idola patris sui. 343
Ib. Præsit, universæque terræ. 395	v. 27. Cum gaudio, & canticis, & tympanis. 662
v. 31. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, &c. 157	Cap. 35. 4. At ille infodit ea subter terebintum. 627
Cap. 2. 2. Complevitque Deus die septimo opus &c. 277	Cap. 37. 3. Fecitque ei tunicam polymitam. 521
v. 4. Ista sunt generationes cæli, & terra, quando creata sunt, in die quo &c. 293	v. 25. Et resnam, & suden in Ægyptum. 595
v. 7. Formavit Dominus Deus hominem de &c. 473	v. 36. Magistro militum. 72
v. 10. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum &c. 245	Cap. 38. 14. Depositis &c. assumpsit theristrum. 644
v. 12. Invenitur bdellium, & lapis onychinus. 436	v. 17. Patiar quod visis dederis mihi arrabonem. 79
v. 15. Ut operaretur, & custodiret illum. 456	v. 18. Annulum tuum, & armillam, & baculum &c. 79. 166
v. 23. Hoc nunc, os ex ossibus meis, & caro &c. 534	Cap. 39. 1. Princeps exercitus. 72
Cap. 3. v. 5. Eritis sicut Dii, scientes bonum, &c. 496	Cap. 41. 42. Vestivitque eum stola byssina. 107. 600
v. 7. Et fecerunt sibi perizonata. 483	v. 45. Deditque illi uxorem Aseneth filiam Putipharis sacerdotis Heliopoleos. 282
v. 18. Spinæ & tribulus germinabit tibi. 654	v. 49. Fuit abundantia tritici, ut arena &c. 320
v. 22. Ecce Adam quasi unus ex nobis &c. 346	Cap. 43. 11. Modicum resine, &c. & terebinti, & amygdalarum. 627. 643
v. 23. Emisit eum Dominus Deus de paradiso &c. 456	v. 22. Quis posuerit eam in naribus nostris. 375
v. 21. Ipse fuit pater canentium cithara, & organo. 145. 318. 368. 407. 439	v. 23. Dedit vobis thesauros in saccis. 644
Cap. 6. 2. Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchra, acceperunt sibi uxores &c. 177	v. 33. Sederunt coram eo, primogenitus &c. 654
v. 4. Gigantes autem erant super terram, &c. 260	Cap. 44. 5. Scyphus quem furati estis, ipse est in quo bibit Dominus meus &c. 259. 578
v. 16. Deorsum, canacula, & tristega &c. 657	v. 15. Non sit similis mei in augurandi scientia. 259
Cap. 7. 11. Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ. 3	Cap. 49. 9. Catulus leonis Juda &c. requiescens accubuit ut leo, & quasi leona, &c. 354. 356. 597
Ib. Cataractæ cæli apertæ sunt. 121	v. 10. Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore eius, donec veniat qui &c. 572
Cap. 8. 20. Edificavit autem Noë altare Domino &c. obtulit holocausta super altare. 305	v. 11. Ligans ad vineam pullum suum, &c. 283
Cap. 9. 3. Omne quod movetur & vivit, & erit vobis in cibum: quasi olera virentia, &c. 567	v. 17. Dan coluber in via, cerastes &c. 51; & 127
v. 13. Arcum meum ponam in nubibus, &c. 346	Cap. 50. 24. Deus visitabit vos: asportata ossa &c. 539
v. 19. Ab his disseminatum est omne genus &c. 521	E X E X O D O.
Cap. 10. 11. Edificavit Niniven, & plateas &c. 507	Cap. 2. 5. Cum vidisset fiscella in papyriæ. 454
Cap. 14. 18. At verò Melchisedech rex Salem, proferebat panem, & vinum, erat enim sacerdos &c. 238. 301	Cap. 3. 7. Propter diuriziam eorum, qui præsumptoribus. 230
v. 23. A filo subtegminis usque ad corrigiam &c. 594	Cap. 7. 1. Aaron frater tuus erit & propheta tuus. 535
Cap. 15. 13. Scito prævojens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua &c. 14	Cap. 8. 17. Pulvis terra versus est in sciniphas per totam terram Ægypti. 144. 164
v. 17. Apparuit clibanus fumans. 148	v. 21. Et in servos tuos, omne genus muscarum. 150
Cap. 19. 11. Percusserunt cecitate. 59	Cap. 12. 8. Et azymos panes cum lactucis &c. 505
v. 22. Vocatum est nomen urbis illius Segor. 474	v. 11. Phase (id est transitus) Domini. 467
v. 26. Versa est in statnam salis. 387	v. 16. Dies prima erit sancta atque solemnis, & dies septima eadem festivitate venerabilis. 461
Cap. 12. 7. Nunc ergo redde viro suo uxorem, quia propheta est, & orabit pro te, 534	v. 18. Primo mense, &c. comedetis azyma &c. 92
	v. 22. Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite &c. 328
	v. 40.

v.40. Habitatio autem filiorum Israël quæ manserunt in Ægypto fuit 430. annorum. 14
 Cap.13.2. Sanctifica mihi omne primogenitum &c. 546
 Cap.15.2c. Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aaron tympanum. 538. 661
 Cap.16.22. In die &c. duo gomor per singulos. 460
 v.31. Erat quasi semen coriandri album. 155
 v.34. Posuit illud Aaron in tabernaculo. 533
 Cap.18.21. Provide autem de omni plebe viros &c. constituit ex his erubanos, & centuriones. 615
 Cap.19.1. In die hac venerunt in solitudinem Sinai. 476
 v.6. Vos eritis mihi in regnum sacerdotale. 350
 Cap.20.4. Non facies tibi sculptile. 334
 v.12. Honora patrem &c. Ut sis longævus &c. 519
 Cap.22.18. Maleficos non patieris vivere. 558
 Cap.23.15. Non apparebis in conspectu meo vacuus. 110
 v.28. Crabrones prius, qui fugabunt Hevæum &c. 430
 Cap.24.10. Sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi celum cum serenum est. 16. 567
 Cap.25.3. Hac sunt &c. aurum, & argentum, & es. 313
 v.4. Hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tintum, & byssum. 1b. 107. 149
 v.11. Faciesque supra coronam auream per circ. 162.
 v.25. Coronam interrasilem aliam 4. digitis. 166
 v.29. Parabis & acetabula, ac phialas, touribula, & cyathos, in quibus offerenda &c. 161. 444. 489
 v.31. Facies calamos, scyphos, & spherulas. 593.
 v.33. Tres scyphi quasi in nucis modum &c. 578
 v.40. Fac secundam exemplar, quod tibi &c. 70. 546
 Cap.26.1. Varietas opere plumario facies. 521
 v.14. Operimentum aliud de santhinis pellibus. 330
 v.19. Ut bina bases singulis tabulis per duos &c. 97
 Cap.27.3. Faciesque in usum eius lobetas ad &c. 354
 Cap.28.10. Sex nomina in lapide uno, & sex &c. 436
 v.12. Et pones in utroque latere superhumeralis. 436
 v.15. Rationale quoque iudicii facies opere &c. 363
 v.40. Quadrangulum erit & duplex. 442. 628
 1b. Mensuram palmi habebit tauri in longit. &c. 594
 v.17. In primo versu erit lapis Sardius & topazius, & smaragdus. 363. 568. 584. 650
 v.18. In secundo Carbunculus, sapphirus, & iaspis. 49. 331. 557. 567.
 v.19. In tertio Ligurius, achates, & amethystus. pag. 7. 30. 359
 v.20. In quarto Chrysolitus, onychinus, & beryllus. 99. 142. 436
 v.30. In rationali iudicii doctrinam & veritatem. pag. 313. 363.
 v.31. Et tunicam superhumeralis totam hyacinthinam. 314. 323. 513
 1b. In cuius medio supra erit capitium. 482
 v.36. Opere cælatoris Sanctum Domino. 628
 v.37. Et erit super tiaram, imminens fronti, &c. 648
 v.40. Filii Aaron &c. & balteos ac tiaras &c. 648
 Cap.29.9. Et impones eis mitras. 397
 Cap.30.7. Et adolebit &c. uret Thymiama sempit. 647
 v.13. Dimidium scli juxta mensuram templi. 185
 v.34. Sume tibi aromata, stactem, & onycha &c. faciesque thymiama compositum opere unguentarii. pag. 436. 595. 647
 Cap.32.18. Vidit vitulum & choros. 137
 Cap.33.11. Loquebatur Dominus ad Moysen facie &c. 15
 Cap.34.14. Dominus zelotes nomen eius, Deus est amulator. 670

v.22. Solemnitatem hebdomad. u. facies tibi &c. 646
 v.28. Et scripsit in tabulis verba fæderis decem. 169
 v.31. Tunc Aaron, quum principes Synagoga. 611
 Cap.35.27. Principes obtulerunt lapidas onychinos, &c. 436
 Cap.38.23. Fuit & polymitarius, atque plumarius. 522
 Cap.39.3. Inciditque brachas aureas &c. 105
 v.26. Et mitras cum coronulis suis ex bysso. 397
 E X L E V I T I C O.
 Cap.3.16. In alimoniam ignis, & suavissimi &c. 222
 v.17. Omnis adeps Domini erit. 222
 Cap.6.4. Corvisti delicti reddet &c. & quintam &c. 304
 Cap.7.12. Et collyridas olei admixtione conspersus. pag. 151. 349
 Cap.11.5. Chærogryllus qui &c. immunus est. 137
 v.10. Quidquid autem pinnulas, & squamas non habet, eorum &c. abominabile vobis. 523
 v.13. Hæc sunt quæ de avibus comedere &c. aquilam, & gryphem, & haliaetum. 268. 275
 v.16. Struthionem, & notham, & larum. 352. 603
 v.17. Et mergulum, & ibin, & cignum. 162. 331
 v.18. Et onocrotalum, & porphyriorem. 435. 473. 525
 v.19. Herodionem, & charadriam juxta genu suum. 131. 289
 1b. Urupam quoque, & vesperilionem. 424
 v.22. Ut est bruchus in genere suo, & attacus. 89. 106
 Atque ophiomachus. 437
 v.28. Stelcio, lacerta, & talpa. 591
 v.29. Hæc quoque inter polluta reputabuntur &c. aspidochela & mus & crocodilus, &c. mygale, & chameleon. 130. 160. 406. 408
 v.35. Sive clibani, sive chytropodes, deprim. &c. 144
 Cap.13.45. Habebit vestimenta dilleta, caput &c. 357
 Cap.14.51. Tollet lignum cedrinum, & hyssopum, & coccum, & passerem vivam, & tinget &c. 328
 Cap.15.9. Sagma super quo sederit, immundum &c. 566
 v.25. Immundum erit quasi sit in tempore menstruo. 270
 Cap.16.14. Asperget digito septies contra propitiat. 278
 Cap.19.19. Agrum tuum non seres diverso semine. 22
 v.26. Non augurabimini, nec observabitis somnia. 434
 v.27. Neque in rotundum attondebitis comam &c. 152
 v.28. Super mortuo &c. neque figuras aliquas, aut signata facietis vobis. 598
 v.31. Non declinetis ad magos. 371
 v.36. Statera iusta, & aqua sint pondera. 596
 Cap.20.2. Si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur. 273
 v.27. Vir, sive mulier, in quibus pythonicus &c. morte moriatur. 558
 Cap.23.10. Feretis manipulos spicarum, primitias &c. 476
 v.15. Numerabitis &c. septem hebdomadas plenas. pag. 278. 476
 v.17. Panes primitiarum duos, de duabus decimis simile &c. 476
 v.24. Sabbatum memoriale clangentibus tubis. 128
 v.32. A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbata vestra. 310. 461. 665
 v.34. Feria tabernaculorum 7. diebus Domino. 571
 v.36. Est enim cætus, atque collecte. 251
 v.39. Die primo, & die octavo erit sabbatum. 571
 v.40. Sumetisque vobis &c. spatulæque palmarum. 592
 v.42. Et habitabitis in unbraculis septem diebus. 571
 Cap.25.4. Septimo autem anno sabbatum erit terra. 278
 v.8. Numerabis 7. hebdomadas annorum, id est &c. 278
 v.9.

v.9. Clanges buccinâ mense septimo, decimo &c. 279
 v.10. Sanctificabisque annum quinquagesimum, 278
 E X N U M E R I S.
 Cap.3.10. Externus, qui ad ministrum accesserit, morietur. 28
 Cap.4.12. Desuper operimentum ianuarum pellis. 330
 Cap.5.14. Si spiritus zelotypie concitaverit &c. 670
 v.28. Si polluta non fuerit, erit innocua, &c. 671
 Cap.7.13. Acetabulum argenteum, &c. phiala argentea, habens 70 siclos, &c. 444. 489
 Cap.8.2. Ut lucerne contra boream à regione, &c. 103
 Cap.10.10. Et calendæ, canctis tubis super, &c. 110. 418
 Cap.11.5. In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones. 383
 v.7. Quasi semen coriandri coloris bdellii. 156
 v.10. Congrega mihi 70 viros de semibus Israël, &c. & auferam de spiritu tuo, &c. 615
 v.25. Auferens de spiritu qui erat in Moysse, &c. 615
 Cap.12.1. Propter uxorem ejus athyopiisum. 17
 v.2. Num per salum Moysen locutus est Dominus nonne & nobis similiter est locutus? 538
 v.6. Si quis fuerit inter vos propheta Domini, &c. 434
 v.8. Non per enigmata, & figuras Dominum videt. 15
 Cap.13.24. Absci derunt palmetum cum uvâ suâ, &c. 104
 v.29. Stirpem Enac vidimus ibi. 261
 Cap.17.8. Foliis dilatatis in amygdalas deformati. 33
 Cap.19.6. Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum sacerdos mittet, &c. 328
 Cap.20.4. Cur eduxisti Ecclesiam Domini in solitud. 198
 Cap.21.3. Anathemavit eum, &c. & vocatum est nomen loci illius anathema. Ita 70. 41
 v.6. Misit Dominus in populo ignitos serpentes, &c. 189
 v.27. Dicitur in Proverbio, venite in Hesebon. 15
 v.29. Va tibi Moab, peristi popule Chamos. 664
 Cap.23.22. Cuius fortitudo similis est rubincer. 402. 562
 Cap.24.9. Dormiuit ut leo, & quasi leona, quam &c. 356
 v.24. Venient in trieribus de Italia, &c. 348. 655
 Cap.25.5. Qui initiati sunt Beelphegor. 343
 Cap.28.3. Hæc sunt sacrificia, &c. duos quotidie in holocaustum sempiternum, &c. 305
 v.11. In calendis autem offeretis holocaustum Domino, &c. vitulos de armento duos. 110. 418
 v.26. Dies etiam primit. &c. exceptis hebdomad. 476
 Cap.31.50. Offerimus, etc. periscelidos, et armillas, annulos &c. 482
 Cap.34.3. Contra orientem mare salissimum. 82
 v.4. Per ascensum scorpionis, ita ut &c. 577
 E X D E U T E R O N O M I O.
 Cap.1.3. Quadragesimo anno, undecimo mense, prima die mensis, locutus est Moyses &c. 475.
 v.7. Usque ad flumen magnum Euphratem. 245
 v.13. Date ex vobis viros sapientes, & quatuor &c. 399
 v.14. Et constitui eos principes. 399
 Cap.2.10. Ut &c. quasi gigantes crederentur. 265
 Cap.3.11. Og rex Basan resistit ad stirpe gigantum. 262
 Cap.4.2. Non addetis ad verbum quod vobis, &c. 176
 Cap.6.5. Diliges Dominum Deum tuum ex toto &c. 155
 v.8. Ligabis ea quasi signum in manu tuâ, &c. 502
 Cap.8.15. Et scorpio ac dipsas, & nulle &c. 188. 577
 Cap.13.1. Si surrexerit in medio tui propheta. 534
 v.9. Sit primum manus tua super eum, &c. 341
 v.13. Egredi sunt filii Belial de medio tui. 123
 v.17. Et non adharebit de illo anathemate &c. 41
 Cap.14.4. Et capram, cervum, & capream, bubalum. 106
 v.5. Bubalum, tragelaphum, pygargum, orygen, canem

lopardalum. 113. 443. 555. 652
 v.7. Comedero non debetis, ut camelum. 164
 v.12. Aquilam scilicet, & gryphem, & haliaetum. 268
 v.16. Porphyriorem, & nyctacoracem. 424
 v.17. Onocrotalum, & charadriam. 131. 435. 473
 Cap.16.2. Immolabisque Pbase Domino Deo tuo, &c. 461
 v.3. Comedas absque serazento afflictionis panem. 92
 v.19. Munera excruciant oculos sapientum, &c. 12. 184
 Cap.17.8. Si difficile & ambiguum apud te iudicium, &c. surge & ascende ad locum, &c. 615
 v.18. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium, &c. 175
 Cap.18.11. Nec incantator, nec qui pythones consulat. pag. 557
 v.15. Prophetam de gente tua, &c. ipsum audiet. 536
 Cap.21.17. Filium odiosæ agnoscat primogenitum, &c. 544
 Cap.22.9. Non seres vi neam tuam, altero semine, ne & semeris, &c. pariter sanctificentur. 55
 Cap.23.1. Non intrabit eunuchus, &c. & abscessio veretro ecclesiam Domini. 243. 590. 664
 v.3. Ammonites, & Moabites etiam post &c. non intrabunt in ecclesiam Domini. 284
 Cap.24.5. Cum acceperit homo nuper uxorem, &c. 418
 v.8. Ne incurras plagam lepræ, sed facies, &c. 357
 Cap.25.4. Non ligabis as bovis terentis, &c. 412. 660
 v.5. Et suscitabit semen fratris sui. 258
 Cap.28.22. Et ære corrupto ac rubigine. 335
 Cap.30.4. Si ad cardines celi fueris dissipatus, &c. 516
 Cap.32.3. De vinea Sodomorum, vinea eorum, &c. 474
 v.33. Venenum aspidum insanabile. 82
 Cap.33.12. Amantissimus Domini habitabit, &c. quasi in thalamo tota die morabitur. 494. 629
 v.14. De pomis fructuum solis ac luna. 384
 v.17. Cornua rhinocerotis cornua illius, &c. 562
 v.22. Dan capulus leonis. 51
 Cap.34.5. Mortuusque est ibi Moyses servus Domini. 475
 v.10. Non surrexit ultra propheta sicut Moyses. 535
 E X L I B R O J O S U E.
 Cap.13.3. A fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum. 562.
 Cap.15.3. Egrediturque contra ascensum Scorpionis. 577
 v.15. Venit ad habitatores Dabir, quæ prius &c. 4
 v.63. Habitavitque Jebuseus cum filiis Juda &c. 301
 Cap.18.28. Jebus, quæ est Jerusalem. 1b.
 Cap.19.47. Vocantes nomen eius Iesem Dan, ex nomine Dan patris sui. 358
 E X L I B R O J U D I C I U M.
 Cap.1.8. Tradentes civitatem incendio civitatem. 319
 Cap.3.3. Quinque satrapas Philistinorum, &c. 569
 v.15. Suscitavit eis saluatorem vocabulo Aod. 664
 Cap.4.4. Erat autem Dehhora prophetis uxor &c. 538
 Cap.5.3. Ego sum, quæ Domino canam, psallam Domino Deo Israël. 547
 v.15. Quasi in præceptis ac barathrum se &c. 95
 v.20. Stella manentes in ordine & cursu suo, &c. 84
 Cap.7.12. Sicut arena quæ jaces in littore maris. 320
 Cap.8.26. Absque ornamentis, & monilibus, &c. 410
 Cap.9.4. Conduxit sibi viros inopes, et vagos. 524
 v.8. Ferunt ligna, ut ungerent super se regem. 66. 455.
 v.15. Egrediatur ignis de rhamno, et devoret &c. 560
 Cap.14.12. Proponam vobis problema. 530
 1b. Dabo vobis triginta sindones, & totidas &c. 581
 Cap.19.5. Gusta prius paucillum panis, & conforta stomachum. 601
 E X

EX LIBRO PRIMO REGUM,

Cap. 2.8. Domini enim sunt cardines terra, &c. 516

Cap. 3.20. A Dan usque Bersabee. 358

Cap. 4.8. Vae nobis: non enim fuit tanta &c. 664

Cap. 7.10. Et exterruit eos, & cefi sunt a facie Israel. 451

Cap. 8.7. Non enim te abiecerunt, sed me, &c. 633

Cap. 9.7. Panis defecit in sitarciis nostris. 583

v. 8. Quarta pars stateris argenti, domus &c. 596

v. 22. Introduxit eos in triclinium. 654

Cap. 10.5. Et ante eos psalterium & tympanum. 548

v. 10. Insluit super eum spiritus Domini, & prophetauit. 537. 539

Cap. 15.12. Erexit sibi fornacem triumphalem. 658

v. 29. Triumphator in Israel. 657

Cap. 16.16. Querent homines scientes psallere cithara. 547

v. 23. David tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, &c. 145

Cap. 17.45. Tu venis ad me cum gladio, & hastis, &c. 404

Cap. 18.6. In tympanis letitia, & sistris. 583. 661.

v. 10. Invasit spiritus Dei malus Saul, & prophetauit in medio domus sue. 539

Cap. 20.18. Cras calendae sunt, & requireris, &c. 418

Cap. 21.4. Non habeo laicos panes ad manum, &c. 350

Cap. 24.5. Praecidit autem oram clamydis Saul. 136

v. 7. Quia Christus Domini est. 140

Cap. 25.22. Haec faciat Deus inimicis David, &c. 244

Cap. 26.25. Et potens poteris. 91. 208

Cap. 28.7. Mulier habens Pythonem. 559

v. 9. Quomodo eraserit magos, & hariosos de terra. pag. 371. 558

EX LIBRO SECUNDO REGUM.

Cap. 1.10. Tuli diadema quod erat in capite eius, &c. 179

Cap. 2.14. Surgant pueri, & ludent. 404

Cap. 3.21. Accingimini faccis, & plangite ante &c. 565

Cap. 5.6. Non ingredieris huc, nisi abstuleris cacos, & claudos. 556

v. 8. Et terigisset domatuna fistulas, & abstulisset cacos, & claudos odientes animam David. 191

Cap. 6.5. Lignis fabrefactis, & citharis, & lyris. 368

lb. Et tympanis, & sistris, & cymbalis. 583

Cap. 12.31. Et traduxit in typo laterum. 663

Cap. 13.18. Indata erat calari tunica, & iuscem, &c. 522

Cap. 16.1. Et centum massis palatharum. 447

Cap. 17.19. Super as putei, quasi siccans pisanas. 554

v. 28. Obtulerunt ei stratoria, & tapezia. 32. 623

Cap. 20.19. Respondit veritatem in Israel. 5

Cap. 21.18. Percussit Goliath gerbeum, cuius &c. 522

Cap. 23.1. Egregius psalter Israel. 549

EX LIBRO TERTIO REGUM,

Cap. 3.12. Dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te &c. 496

Cap. 4.22. Cibus Salomonis 30 cori simile, & 60 &c. 156

v. 23. Excepta venatione &c. atque bubalorum. 106

v. 33. Disputavit super lignis, a cedro quae est in Libano, usque ad hyssopum quae &c. 329. 503

Cap. 5.15. Et 80 millia latomorum in monte. 352

Cap. 6.8. Per cochleam ascendebat in medium cenac. 149

v. 32. Et anaglypha valde prominentia. 36

Cap. 7.3. Vestivit rotanz cameram, quae 45 col. &c. 165

v. 2. Edificavit quoque domum saltus Libani &c. 359

v. 6. Et epistylia super columnas. 226

v. 23. Fecit quoque mare fusile 10 cubitorum. 366

v. 26. Grossissimo autem lateris 3 unciarum erat. 366

v. 40. Fecit ergo Hiram lebetes, & scutras, &c. 354

v. 45. Omnia vasa, &c. de aurichalco erant. 354. 440

Cap. 8.28. Domine Deus meus, audi hymnum, &c. 318

Cap. 9.22. Non constituit Salomon servire querequii. 540

Cap. 10.1. Venit tenere eum in anigmatibus. 15. 364

v. 10. Dedit ergo regi 120 talenta auri. 623

v. 12. Non sunt allata huiusmodi ligna thyria, &c. 647

v. 14. Pondus auri, &c. 666 talentorum. 623

v. 16. 200 scuta de auro &c. 300 peltas, &c. 310

v. 17. 300 minae auri unam peltam vestiebant. 397.

v. 22. Aurum & argentum, & dentes elephantorum. 204

v. 27. Quasi lycomoros, quae nascuntur &c. 605

Cap. 11.5. Colebat Salomon Astarthen Deam Sidon. 83

lb. Et Moloch idollum Ammonitarum. 343

Cap. 12.11. Ego autem cedam vos scorpionibus. 577

Cap. 14.24. Sed & effeminati fuerunt in terra &c. 317

v. 28. Ad armamentarium scutariorum. 310. 531

Cap. 15.12. Abstulit effeminatos de terra. 217

v. 13. Amovit, ne esset princeps in sacris Priapi. 528

Cap. 16.20. Et insidiarum eius, & tyrannidis, &c. 663

Cap. 17.16. Et lecythus olei non est imminutus. 355

Cap. 18.29. Illis prophetantibus venerat tempus, &c. 539

Cap. 19.12. Et post ignem sibilus aure tenuis. 16

v. 14. Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercit. 671

Cap. 21.13. Adductis duobus viris filiis Diaboli, &c. 177

Cap. 22.15. Et tradet eam Dominus in manus regis. 346

v. 22. Ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. 176. 215. 552

EX LIBRO QUARTO REGUM.

Cap. 1.3. Ad consulendum Beelzebub, Deum Accar. 408

v. 8. Vir pilosus, & zona pellicea accinctus. 383

Cap. 3.15. Adducite mibi psalterium cumq; caneret, &c. 549

Cap. 4.39. Collegit ex ea colocynthidas agri. 151

Cap. 5.18. Quando ingredietur Dominus meus templum Remmon ut adoret, & illo innitente, &c. 339

Cap. 6.25. Quarta pars cabi stercoreis columbarum quinquae argenteis. 108. 137

Cap. 7.2. Si Dominus fecerit etiam vana, &c. 121

Cap. 12.9. Tulit Jojada pontifex gazophylacium unum &c. 256

Cap. 16.9. Et transtulit habitatores eius Cyrenen. 165

Cap. 20.11. Reduxit umbram per lineas, quibus iam descenderat in horologium Achaz &c. 254. 576

Cap. 21.13. Ducam crebrius stylum super faciem. 604

Cap. 23.7. Destruxit adiculas effeminat. quae &c. 217

v. 34. Regemque constituit Pharaon Nechao Eliacim &c. 258

Cap. 24.6. Et dormivit Joachim cum patribus suis &c. 258

EX LIBRO PRIMO PARALIPOMENON.

Cap. 8.28. Hi patriarchae, & cognationum principes, qui habitaverunt in Jerusalem. 470

Cap. 9.26. Et erant super excubas, & thesauros &c. 250

Cap. 10.13. Sed insuper etiam pythontissam consulavit. pag. 558

Cap. 15.19. In cymbalis autis concrepantes. 163

v. 22. Prophetiae praeerat ad praecinandam melodiam: erat quippe valde sapiens. 382. 537

Cap. 16.5. Jebiel super organa psalterii, & lyras. 548

v. 40. Domino super altare holocaustorum, 395

Cap. 22.2. Praecipit ut congregarentur omnes profelyti de terra Israel &c. 540

v. 14. Praeparavi impensas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum. 623

Cap. 24.7. Sors prima Jojarib. &c. Octava Abia. 218

Cap. 26.15. In qua parte domus erat seniorum concilia. 616

Cap. 28.19. Omnia venerunt scripta manu Domini ad me &c. 70. 546

Cap. 29.2. Et marmor parium abundantissimum. 463

EX LIBRO SECUNDO PARALIPOMENON.

Cap. 2.10. Et vini viginti millia metretas. 393

v. 17. Numeravit Salomon omnes viros profelytos, qui erant &c. & inventi sunt 150 millia, &c. 541

Cap. 3.5. Laminas auri obrizi affixit per totum. 426

Cap. 4.5. Vastitas eius habebat mensuram palum. 366

lb. Capiebatque tria millia metretas. 366

v. 6. Porro in mari sacerdores layabantur. 366

v. 9. Fecit atrium sacerdot. & basilicam grandem. 96

v. 16. Et lebetes, & creagrass, & phialas. 159

Cap. 5.17. Cymbalis, & organis &c. concinentibus. 408

Cap. 6.13. Et posuerat eam in medio basilica. 96

Cap. 8.15. Et in custodiis thesaurorum. 644

v. 18. Tuleruntque inde 450 talenta auri &c. 134

Cap. 9.9. Non fuerunt aromata talia ut haec &c. 79

v. 10. Attulerunt aurum de Ophir. 426

Cap. 12.3. Lybies, & Tragothia, & Aethyopes. 359. 658

Cap. 14.12. Exterruit itaque Dominus Aethyopes &c. 451

Cap. 16.12. Regnavit etiam Asa anno 39 regni sui, dolore pedum vehementissimo &c. 513

Cap. 18.22. Dominus dedit spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum. 534

Cap. 19.10. Ubi quaevis quae sitio est de lege, de mandatis, de ceremoniis, de iustificationibus. 615

Cap. 23.13. Et diversi generis organa concinentem. 439

Cap. 25.9. Quid ergo fiet de centura talentis, quae &c. 622

Cap. 29.26. Stateruntque Levitae tenentes organa David. pag. 439

v. 30. Ut laudarent Dominum sermonibus David & Asaph Videntis. 548

Cap. 32.31. Ut interrogarent de portento, quod &c. 264

Cap. 33.3. Adoravit omnem militiam caeli, & coivit eam. 64

v. 6. Observabat somnia, seclabatur auguria. 434

Cap. 35.15. Et Heman, & Idithum, prophetarum regis. 535

EX LIBRO PRIMO ESDRAE.

Cap. 1.8. Annumeravit ea Salsabasar principi. 489

Cap. 2.63. Quae sitio scripturam genealogie sue &c. 257

Cap. 4.6. In regno autem Assueri, in principio &c. 443

lb. Et in diebus Artaxerxis &c. lb.

v. 15. Ut recensitas in libris historiarum &c. 303

Cap. 5.17. Recenset in bibliotheca regis, quae est &c. 100

Cap. 7.6. Et ipse scriba velox in lege &c. 111. 266. 443

v. 12. Artaxerxes rex regum Esdrae sacerdoti &c. 370

EX LIBRO SECUNDO ESDRAE.

Cap. 2.1. Anno 20 Artaxerxis regis, & vinu &c. 280. 370

Cap. 4.23. Unusquisque tantum nudabatur ad baptismum. 94

Cap. 7.71. Dedorunt &c. auri drachmas 20 millia. 194

Cap. 9.7. Et eduxisti eum de igne Chaldaeorum. 376

Cap. 11.22. Et Episcopus Levitarum in Jerusalem. 224

EX T O B I A.

Cap. 1.17. Sub chirographo dedit illi memoratum &c. 135

Cap. 3.8. Mox ut ingressi fuissent ad eam. 168

Cap. 5.18. Ego sum Astaris Ananiae magni filius. 552

Cap. 6.2. Ecce piscis immans exivit ad &c. 666

v. 4. Apprehende branchiam ejus, & trabe &c. 105

v. 20. In copulatione SS. Patriarcharum &c. 470

Cap. 7.16. Et accepta chara fecerunt &c. 133

Cap. 12.15. Ego sum Raphael angelus, unus ex septem

qui astamus ante Dominum. 46

v. 19. Videbar quidem vobiscum manucare &c. 487

Cap. 13.21. Porta Jerus. ex sapphiro & smaragdo. 584

EX JUDITH.

Cap. 2.2. Habuit cum eis mysterium consilii sui. 411

Cap. 8.9. Misit ad presbyteros Chabri, & Charmi. 527

Cap. 9.9. Et in curribus suis, & in contis. 155

Cap. 10.3. Et unxit se myro optimo. 411

lb. Et imposuit mirram super caput suum. 397

v. 5. Imposuit abra sua ascoperam vini. 82

Cap. 12.7. Et baptizabat se in fronte aquae. 94

Cap. 16.2. Modulamini illi psalmum novum. 548

v. 8. Nec filii Titanum percusserunt eum. 649

v. 11. Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus. 566

v. 23. Obtulit in anathema oblivionis. 41. V. Conopeum.

E LIBRO ESTHER.

Cap. 1.6. Smaragdino, & pario stratum lapide. 463. 583

Cap. 2.5. Mardochaeus filius &c. Jechoniam regem Juda Nabuchodonosor rex Babylonis transtulerat. 548

v. 12. Ut 6 mens. olco ungerentur myrrhino &c. 410

v. 13. De triclinio feminarum ad regis &c. 654

v. 23. Mandatumque est historiis, & annal. &c. 303

Cap. 3.9. Appendam arcariis gazae tuae. 256

v. 10. Tulit ergo rex anulum, quo utebatur &c. 166

v. 12. Et scriptum est ad omnes satrapas regis. 569

Cap. 4.3. Ad quae crudele regis dogma pervenerat. 191

Cap. 5.1. Quod erat interius contra basilicam regis. 97

Cap. 6.1. Noctem illam duxit rex insomnem, iussitque sibi afferri historias & annales &c. 141. 197. 303

v. 9. Primus de regis principibus ac tyrannis &c. 663

v. 10. Festina, & sumpta hostia, & equo, &c. 600

Cap. 7.7. Intravit in hortum arboribus constitum. 173

Cap. 8.4. Ex macre sceptrum aureum protendit &c. 572

Cap. 10.7. Duo autem dracones, ego sum, & Aman. 194

Cap. 11.1. Anno quarto regnantibus Ptolemao & Cleopatra attulerunt Dositheus &c. 146. 193. 555

v. 4. Erat autem de eo numero captivorum, quos transtulerat Nabuchodonosor rex &c. 397

Cap. 14.11. Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non iunt. 343. 416. 751

Cap. 15.18. Cumque loqueretur, rursus corruit, &c. 360

Cap. 16.10. Animo & gente Macedo, alienisque &c. 370

EX LIBRO JOB.

Cap. 1.5. Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. 55

v. 6. Cum venissent filii Dei, ut assisterent coram Domino. 468

Cap. 2.7. Satan &c. percussit Job ulcere pessimo. 204

Cap. 4.11. Tigris perit, ed quid non haberet predam. 409

Cap. 5.23. Sed cum lapidibus regionum pactu tuum. 576

Cap. 6.5. Nunquid rugiet onager cum habuerit herbam aut mugiet bos, &c. 433

Cap. 8.13. Et spes hypocrite peribit. 322

Cap. 9.9. Facit arcturum, & oriona, & hyadas, & interiora Anstri. 75. 314. 441. 509

v. 26. Pertranserunt quasi naves poma portantes. 415

Cap. 10.8. Et plasmaverunt me totum in circuitu. 507

Cap. 11.17. Cum te &c. orieris ut Lucifer. 499

Cap. 12.5. Lampas contempta apud cogitationes divinum. 351

Cap. 13.4. Et cultores perversorum dogmatum. 191

v. 27. Posuisti in nervo pedem meum. 512

Cap. 15.20. Numerus annorum incertus est tyrannidis ejus. 663

v.34. Ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. 12
 Cap.16.8. In nihilum redacti sunt omnes artus mei. pag. 80. 135. 266. 346
 v.14. Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos. 152. 419
 Ib. Effudit in terra viscera mea. 197
 Cap.19.20. Pelle mea &c. adhaesit os meum. 374. 502
 v.23. Ut exarentur in libro stylo ferreo. 604
 v.26. Et rursum circumdabor pelle mea. 492
 Cap.20.5. Et gaudium hypocrisis adinstar puncti. 322
 v.16. Caput aspidum suget. 82
 Cap.21.33. Dulcis fuit glareis Coccyi. 149
 Cap.22.14. Et circa cardines celi perambulat. 174. 516
 Cap.26.5. Ecce gigantes gemunt sub aquis. 262
 v.13. Eductus est coluber tortuosus. 255
 Cap.27.1. Job assumens parabolam suam, & dixit. 454
 Cap.28.16. Nec lapidi sardonio pro pretiosissimo, vel sap- phiro. 568
 v.19. Non adequabitur ei topazius de Aethyopia. 650
 v.28. Ecce timor Domini ipsa est sapientia. 641
 Cap.29.6. Quando lavabam pedes meos butyro. 107
 v.18. Et sicut palma multiplicabo dies. 499
 Cap.30.11. Pharetram enim suam aperuit. 488
 v.17. Et qui comedunt me non dormiunt. 501
 Cap.31.26. Si vidi solem cum fulgeret, &c. 64
 v.27. Et osculatus sum manum meam ore meo. 64
 Cap.34.27. Qui quasi de industria recesserunt a Deo. 273
 Cap.35.5. Contemplare aethera quod altior te fit. 17
 v.10. Qui dedit carmina in nocte. 394
 Cap.36.25. Vident eum, unusquisque intuetur procul. 635
 Cap.37.7. Qui in manu omniura hominum signat &c. 135
 v.9. Egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus. 75
 Cap.38.5. Quis posuit mensuras ejus si nosci? 394
 v.6. Super quo bases illius solidatae sunt. 97
 v.7. Cum me laudarent singul astra matutina &c. 84
 v.22. Nunquid ingressus es thesauros nivis &c. 644
 v.28. Quis est pluviae pater? vel quis genuit &c. 463
 v.31. Nunquid &c. micantes stellas Pleiadas. 509
 Ib. Aut gyrum Arcturi poteris dissipare. 75
 v.32. Nunquid producis Luciferum in tempore suo & vesperum. 291. 506
 v.33. Nunquid nosti ordinem celi, & pones &c. 513
 Cap.39.1. Nunquid nosti tempus partus ibicium in per- tris. 331
 v.19. Nunquid alligabis rhinocerotam ad arand. 562
 v.13. Penna struthionis similis est pennae herodii. 603
 v.15. Obliviscitur quod pes conculcet ea &c. 603
 Cap.40.10. Ecce Behemoth quem feci tecum. 204. 293
 v.19. Et in sudibus perforabit nares ejus. 530
 v.20. An extrahere poteris Leviathan hamo &c. 93
 v.26. Nunquid implebis sagenas pelle ejus. 565
 Cap.42.14. Vocavit &c. & nomen secundae Cassiam. 117

EXPSALMIS.

Pf.1.1. Et in cathedra pestilentiae non sedit. 124
 Pf.2.2. Astiterunt reges terrae, principes convenerunt in unum adversus Dominum &c. 288
 Pf.5.13. Domine ut scuto bonae voluntatis tuae coron. 239
 Pf.7.1. Pro verbis Chusi filii Jemini. 18
 v.10. Scrutans corda & renes Deus. 116
 Pf.10.14. Orphanum tu eris adiutor. 441
 Pf.11.3. Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt. 155
 Pf.14.5. Munera super innocentem non accepit. 22
 Pf.15.5. Dominus pars hereditatis meae, & calcei mei. 147

Pf.18.6. In sole posuit tabernaculum suum. 319
 v.6. Exultavit ut gigas ad currendam viam. 262
 v.7. Assurans celo egressio ejus, & occursum &c. 312
 Pf.21.7. Ego autem sum vermis, & non homo &c. 264
 v.22. Et a cornibus unicornii humilitatem meam. 402
 v.26. Apud te laus mea in Ecclesia magna. 198
 Pf.24.10. Universae viae Domini misericordiae, & ver. 514
 Pf.28.6. Dilectus quemadmodum filius unicornium. 402
 Pf.29.12. Conscidisti succum meum, & circumdediti me laetitia. 565
 Pf.30.1. Psalmus David pro extasi. 313
 v.23. Ego autem dixi in excessu mentis meae &c. 253
 Pf.32.2. In psalterio decem chordarum psallite illi. 548
 v.7. Ponens in thesauris abyssos. 3
 Pf.34.21. Euge, euge, viderunt oculi nostri. 240
 Pf.36.1. Neque zelatoris facientes iniquitatem. 672
 Pf.39.7. Holocaustum pro peccato non postulasti &c. 305
 v.9. In capite libri scriptum est de me. 1
 Pf.41.8. Abyssus abyssum invocat, in voce &c. 311
 Pf.44.2. Lingua mea calamus scribe vel. scrib. 109. 266
 v.8. Oleo laetitiae praeparasti me. 141
 v.9. Myrrha, & gutta, & casta a vestimentis tuis, domibus eburneis. 117. 595
 Pf.48.5. Inclina bo in parabolam auream meam: aperiam in psalterio propositionem meam. 14. 454. 523
 v.11. Simul insipiens & stultus peribunt. 293
 Pf.49.20. Adversus filium matris tuae ponebas scandalum. 569
 Pf.50.9. Asperges me hyssopo, & mundabor. 328
 Pf.54.18. Vespere, & mane, & meridie narrabo, &c. 665
 Pf.55.1. Cum tenerent eum Allophyli in Geth. 28
 Pf.57.5. Sicut aspidis surde, & obdurantis aures. 82
 v.10. Priusquam intelligerent spina vestra rhamnum. 560
 Pf.66.8. Benedicat nos Deus, Deus no ster, &c. 654
 Pf.67.12. Dominus dabit verbum evangelizantibus, vir- tute multa. 235
 v.14. Si dormitis inter medias cleros, penna colum- ba deargentata &c. 141
 v.18. Currus Dei decem millibus multiplex. 499
 v.24. Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. 625
 v.26. In medio juvenoquarum tympani strarum. 661
 v.32. Aethyopia praeveniet manus eius Deo. 17
 Pf.68.29. Deleantur de libro viventium, & cum &c. 604
 Pf.69.4. Qui dicunt mihi: Euge, euge. 240
 Pf.71.10. Reges Arabum & Saba dona adducent. 17
 v.20. Defecerunt laudes David filii Jesse. 746
 Pf.73.14. Tu confregisti capita draconis: dedisti eum ef- cam populis Aethyopum. 18. 129. 194
 v.17. Aethyopiam & ver tu psalmasti ea. 507
 Pf.74.11. Exaltabuntur cornua iusti. 112
 Pf.76.10. Aut obliviscetur misereri Deus? aut &c. 514
 Pf.77.2. Loquitur propositiones ab initio. 216. 529
 v.26. Transulit Austrum de celo, & induxit in vir- tute sua Africam. 19
 v.41. Et conversi sunt, & tentaverunt Deum. 209
 v.45. Mist in eos cœnomyiam, & comedit eos. 150. 164
 v.69. Et edificavit sicut unicornium &c. 403
 Pf.80.4. Buccinate in Neomenia tuba. 418
 v.7. Manus ejus in cophino serviorunt. 155
 Pf.81.1. Deus stetit in synagoga Deorum. 611
 v.6. Ego dixi: Dii estis, & filii excelsi. 174
 Pf.84.7. Deus tu conversus vivificabis nos. 209
 Pf.90.13. Super aspidem & basiliscum ambulabis &c. 82. 97

Pf.91.13. Sicut cedrus Libani multiplicabitur. 126. 359
 Pf.93.9. Qui plantavit aureum non audiet? aut qui sinit oculum non considerat? 49. 635
 Pf.94.11. Introibunt in requiem mans. 36. 413
 Pf.101.7. Similis factus sum pellicano solitudinis: fa- cius sum sicut nycticorax &c. 424. 473
 Pf.103.4. Qui facis angelos tuos spiritus. 45
 v.18. Herodii domus dux est eorum. 289
 v.26. Draco iste, quem formasti ad illudendum ai. 194
 Pf.104.11. Tibi dabo terram Chanaan, funiculū &c. 575
 v.15. Nolite tangere Christos meos. 149
 v.31. Et venit canomyia, & ciniphes in omnibus fini- bus eorum. 144. 150. 164
 Pf.106.18. Omne opus eorum abominata est anima eorum: & appropinquaverunt &c. 89. 227
 Pf.107.16. Moab lebes spei meae. 355
 Pf.108.8. Et episcopatum ejus accipiat alter. 224
 v.9. Fiant filii ejus orphani. 441
 v.29. Operiantur sicut diploide confusione sua. 188
 Pf.109.1. Donec ponam inimicos tuos scabellum &c. 324
 v.4. Tu es sacerdos in æternum secundum &c. 1. 238
 Pf.111.9. Cornu ejus exaltabitur in gloria. 112
 Pf.113.1. In exitu &c. domus Jacob de pop. barb. 95. 471
 Pf.115.11. Omnis homo mendax. 551
 v.16. Ego servus tuus, & filius ancillae tuae. 612
 Pf.117.18. Castigans castigavit me Dominus. 91. 208
 v.22. Hic factus est in caput anguli. 442
 Pf.118.32. Viam mandatorum tuorum cucurram, cum di- latasti cor meum. 169. 182
 v.127. Ideo dilexi &c. super aurum, & topazion. 650
 v.165. Et non est illis scandalum. 777
 Pf.121.4. Ascenderunt tribus, tribus Domini. 509
 Pf.126.1. Canticum graduum Salomonis. 35
 Pf.130.1. Canticum graduum Davidis. 35
 Pf.134.8. Producit ventos de thesauris suis. 644
 Pf.138.3. Intellexisti cogitationes meas de longe. 116
 v.16. Imperfectum meum viderunt oculi tui. 207
 Pf.143.9. In psalterio decachordo psallam tibi. 169
 Pf.144.4. Generatio & gener. laudabit opera tua. 509
 Pf.147.17. Mittit crystallum suam sicut buccellas. 161
 Pf.149.3. Laudent nomen ejus in choro in tympano, & psalterio psallant ei. 138. 662

EXPROVERBIIS.

Cap.1.4. Ut detur parvulis astutia. 453
 v.7. Sapientiam, atque doctrinam stulti despiciunt. 397
 v.14. Marsupium unum sit omnium nostrum. 375
 Cap.6.12. Homo apostata, vir inutilis. 67
 Cap.7.11. Garrula & vaga, quietis impatientis &c. 281
 v.16. Stravi taperibus picis ex Aegypto. 32
 Cap.8.15. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt &c. 423. 517
 Cap.9.18. Et ignoravit quid ibi sint gigantes &c. 262
 Cap.10.19. In multiloquio non deerit peccatum. 522
 Cap.11.1. Statera dolosa, abominatio est apud Domi- num. 596. 675
 Cap.16.4. Universa propter semetipsam operatus est Do- minus. 1. 432
 v.28. Homo perversus suscitabit lites. 494
 v.33. Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino tem- perantur. 212
 Cap.17.22. Animus gaudens &c. spiritus tristis excocat ossa. 469
 Cap.20.1. Luxuriosa res, vinum. 9. 593
 Cap.21.9. Melius est sedere in angulo domatis, &c. 191

v.16. Vir &c. in catu giganteum commorabitur. 262
 Cap.23.21. Et dantes symbola consumentur. 608
 v.29. Cui suspensio oculorum? nonne bis qui comen- rantur in vino &c. 437. 611
 Cap.25.1. Haec quoque parabola Salomonis, quas &c. 454
 v.12. Et mar garitum fulgens, qui arguit sapientem & aurem obedientem. 374
 Cap.27.22. Si contuderis sultum in pilo, quasi prisanas feriente desuper pilo, &c. 554
 Cap.29.8. Homines pestilentes dissipant civitatem. 362
 Cap.31.24. Sindonem fecit, & vendidit. 581

EX ECCLESIASTE.

Cap.1.4. Terra autem in æternum stat. 127. 404. 621
 v.5. Oritur sol, & occidit, & ad locum suum &c. 282
 v.15. Stultorum infinitus est numerus. 172. 272
 v.16. Praecessi omnes sapientia, qui fuerunt &c. 496
 Cap.2.2. Risum reputavi errorem. 257
 Cap.3.19. Nihil habet homo jumento amplius &c. 199
 v.21. Si spiritus filiorum Adam ascendat sursum. 199. 511
 Cap.4.12. Funiculus triplex difficile rumpitur. 591
 Cap.5.1. Ne temere quid loquaris, neque cor tuū &c. 263
 Ib. Idcirco sint pauci sermones tui. 98. 105
 v.2. In multis serm. invenietur stultitia. 263. 406. 527
 Cap.7.2. Melius nomen bonū quam unguenta pretiosa. 410
 v.4. Melior est ira risu. 21. 249. 257
 v.7. Sicut sonitus spinarū &c. sic risus stulti. 249. 257
 v.27. Laqueus venatorum est, & sagena cor ejus. 565
 Cap.9.4. Melior est canis vivus leone mortuo. 356
 Cap.10.7. Vidi servos in equis, & principes ambulantes super terram quasi servos. 196
 Cap.11.3. Si ceciderit lign. ad Austrū, aut ad Aquil. 424
 v.9. Letare ergo juvenis in adolescentia tua. 346. 567
 Cap.12.5. Florebit amygdalus &c. & dissipabitur cap- paris: quoniam ibi homo &c. 33. 115
 v.6. Antequam rumpatur funiculus argenteus &c. & conteratur hydria super fontem &c. 80. 315

EX CANTICIS.

Cap.1.6. Nolite me considerare quod fusca sum &c. 382
 v.12. Nardus mea dedit odorem suum. 415
 v.14. Botrus cypri delectus meus mihi, in vineis Eu- gaddi. 104. 165
 Cap.2.14. Sonet vox tua in auribus meis, vox &c. 112
 Cap.4.4. Mills clypei &c. omnis armatura fortium. 112
 v.14. Cypri cū nardo, nardus & crocus. 160. 165. 415
 v.16. Surge Aquilo, & veni Auster. 423
 Cap.5.2. Caput meum plenum est rore, & cincinni &c. 144
 v.11. Comae ejus sicut elatae palmarum. 202
 v.14. Manus illius &c. plena hyacinthis. 314
 Ib. Venter ejus eburneus, distinctus sapphis. 559
 v.15. Species ejus ut Libani. 359
 Cap.6.9. Pulchra ut luna. 418
 Cap.7.2. Umbilicus tuus crater cornutis &c. 158
 v.12. Mandragorae dederunt odorem. 372

EX SAPIENTIA.

Cap.1.4. In malevolam animam non introibit sap. &c. 586
 Cap.3.14. Spado, qui non operatus est per manus suas ini- quitatem, nec cogitavit adversus Deum &c. 590
 Cap.5.7. Lassati sumus &c. & ambulavimus vias diff. 286
 v.17. Et diadema speciei de manu Domini. 179
 v.19. Induet pro thoroce justitiam. 646
 Cap.6.26. Rex sapiens stabilimentum populi est. 248
 Cap.7.1. In ventre matris figuratus sum caro &c. 207
 v.11. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. 450
 v.17. Ut sciama dispositionem orbis terrarum &c. 496

v.20. Vini ventorum, & cogitationes horinum. 504
 Cap.8.7. Sobrietatem enim, & prudentiam docet; & iustitiam, & virtutem, quibus &c. 278
 Cap.9.7. Et dixisti me edificare templum in monte sancto tuo. 549
 Cap.10.6. Descendente igne in Pentapolim: quibus in testimonium nequitia &c. 474
 Cap.11.2.1. Sed omnia in mensura, & numero, &c. 79.332
 v.23. Tamquam momentum statera, sic est ante te orbis terrarum. 596
 Cap.12.8. Misisti, antec. exercitus tui, vespas, &c. 430
 Cap.13.2. Sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut pyrimum stellarum &c. 16.64
 v.5. A magnitudine speciei & creaturae cognosci biliter poterit creator horum videri. 64.84
 Cap.14.3. Tua autem, Pater providentia gubernat. 268
 v.6. Cum perirent superbi gigantes, spes &c. 262
 v.14. Supervacuitas hominum hac adinvenit &c. 340
 v.15. Acerbo enim luctu dolens pater cito sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui &c. 13.340.481
 v.16. Et tyrannorum imperio colebantur figmentum. pag. 340.506
 v.21. Incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt. 174.876
 Cap.16.1. Et per multitudinem bestiarum exterminati sunt. 341
 v.2. Dedisti &c. escam parans eis ortyometram. 443
 v.12. Neque herba, neque malagma, sanavit eos &c. 372
 Cap.18.24. In veste poderis quam habebat, totus &c. 513
 Cap.19.11. Viderunt novam creaturam avium. 443
 v.12. Ascendit illis de mari ortyometra. 443

EX ECCLESIASTICO.
 Prol. Nam deficiunt verba hebraica, quando &c. 200.339
 Ib. Sed & ipsa lex, & propheta, ceteraque aliorum librorum non parvam habent differentiam &c. 339
 Cap.3.30. Synagoga superborum non erit sanitas. 611
 Cap.4.7. Et presbytero humilia animam tuam. 527
 Cap.6.5. Lingua eucharis in homo homine abundat, pag. 236.383
 v.7. Si possides amicum, in tentatione posside eum, & ne facile credas ei. 552
 v.14. Amico fideli nulla est comparatio. 552
 v.26. Et ne accideris vinculis eius. 6
 Cap.7.4. Neque a rege cathedram honoris. 124
 v.26. Non ostendas hilarem faciem tuam ad illas. 302
 v.32. Honorifica sacerdotes, & propurga te cum brachiis. 104
 Cap.10.9. Avaro autem nihil est scelestius. 492
 v.14. Initium superbiae hominis apostatare a Deo. 67
 Cap.13.2. Quid communicabit cacabus ad ollam. 108
 Cap.16.8. Non exoraverunt &c. antiqui gigantes. 261
 Cap.17.5. Et disciplina intellectus replevit illos. 496
 Cap.18.1. Qui vivit in eternum, creavit omnia simul. 293
 v.30. Post concupiscentias tuas non eas. 469
 Cap.20.2. Concupiscentia spadonis devirginavit &c. 590
 v.21. Homo acharis quasi fabula vana, in ore &c. 7
 v.31. Xenia & dona excacant oculos iudicium. 667
 Cap.21.4. Quasi romphaea bis acuta omnis iniquitas &c. 563
 Cap.22.6. Musica in luctu importuna narratio. 407
 Cap.24.8. Gyrum caeli circumvi sola. 270
 v.17. Et quasi cypressus in monte Sion. 164
 v.19. Quasi platani exaltata sum iuxta &c. 689
 v.20. Sicut cinnamomum & balsamum aromat. 145
 v.21. Et quasi storax, & galbanus, & ungula, &

gutta, & quasi Libanus &c. & quasi balsamum v. mixtura odor meus. 139.359.436.438.602
 v.22. Ego quasi terebinthus extendi ramos &c. 627
 v.41. Ego quasi fluvius dioryx, & sicut aqua &c. 187
 Cap.26.7. Dolor cordis & luctus mulier zelotypa. 671
 v.9. In muliere zelotypa flagellum lingua &c. 671
 Cap.27.5. Sic aporia hominis in cogitatu illius. 66
 v.24. Denudare amici mysteria, desperatio &c. 411
 Cap.28.10. Abstine te a lite, & minues peccata. 494
 Cap.29.27. Initium vita hominis aqua & panis, &c. 567
 Cap.31.23. Vigilia, cholera, & tortura viro infirmitas. 137
 Cap.32.1. Reflorem te posuerunt? noli extolli. 611
 v.5. Et non impedias musicam. 407
 Cap.34.6. Sicut partur cor tuum phantasia patitur. 485
 Cap.37.1. Sed est amicus solo nomine amicus. 552
 v.23. Qui sophisticus loquitur odibilis est: &c. 588
 v.34. Propter crapulam multi obierunt. 158
 Cap.39.28. Quomodo cataclismus aridam inebriavit: sic ira ipsius gentes &c. 173
 Cap.40.21. Tibia & psalterium suavem faciunt melodiā, & super utraque lingua suavis. 382
 Cap.42.25. Omnia duplicia, unum contra unum non fecit qui dquam deesse. 57.157.347
 Cap.43.3. In meridiano exurit terram &c. 162
 v.12. Vide arcum, & benedic eum qui fecit illum. 346
 v.17. Et in voluntate eius aspirabit Notus. 423
 Cap.44.16. Henoch placuit Deo, & translatus &c. 531
 Cap.45.9. Et circa circumcxit eum zona gloria. 674
 Cap.46.23. Post hoc dormivit, & notū fecit regi, &c. 558
 Cap.47.20. Collegisti quasi auribalcum aurum, &c. 440
 Cap.48.14. Et mortuum prophetavit corpus eius. 539
 v.26. In diebus ipsius retrō rediit sol. 264
 Cap.49.1. Memoria Josiae &c. facta opus pigment. 410
 v.5. Praeter David &c. omnes peccatum commisit. 343
 v.18. Et ossa &c. & post mortem prophetaverunt. 539
 Cap.51.36. Et copiosum aurum possidete in ea. 209

EX ISAIA.
 Cap.1.3. Cognovit bos possessorem suum, & asinus &c. 319
 v.14. Calendas vestras &c. odit anima mea. 110
 v.18. Si fuerint peccata vestra ut coccinum &c. quasi nix dealbabitur. 149
 v.22. Argentum tuum versum est in scoriā. 577
 v.25. Et excoquam ad purum scoriā tuam. 577
 Ib. Et auferam omne stannum tuum. 386
 Cap.3.3. Et prudentem eloquii mystici. 411
 v.11. Et mulieres dominatae sunt eis. 209
 v.18. Auferet D. ornamentum calceamentorum. 566
 Ib. Et mitras, & discriminata, & periscelidas. pag. 397.482
 v.23. Et sindones, & vittas, & iberistra. 644
 Cap.5.9. Nisi domus mulieris deserte fuerint grandes &c. 67
 Cap.6.3. Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum. 55.656
 v.6. Et volavit ad me unus de Seraphim, & in manu eius calculus. 46.49
 Cap.7.8. Caput Syriae Damascus. 168
 v.15. Butyrum & mel comedet, ut sciat &c. 101
 v.16. Antequam sciat puer reprobare malum &c. derelinquetur terra, quam tu detestaris a facie dorum regum suorum. 168
 Cap.8.1. Scribe in eo stylo hominis: velociter &c. 604
 Cap.10.1. Va qui condunt leges iniquas &c. 109
 Cap.11.2. Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientia, & intellectus. 586
 v.5.

v.5. Erit iustitia cingulum lumborum eius &c. 674
 Cap.13.22. Sirones in delubris voluptatis. 582
 Cap.14.12. Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris. 499
 v.13. Super astra Dei exaltabo solium meum &c. 177
 v.14. Ascendam &c. similis ero Altissimo. 177.492
 Cap.15.1. Nothi vasbuta est Ar Moab. 76
 Cap.18.1. Va terra cymbalo alarum, quae est trans flumina Aethyopia. 163
 v.2. Et in vasis papyri super aquas. 453
 Cap.19.1. Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Aegyptum &c. 14
 v.11. Stulti principes Tanos, sapientes &c. 517
 v.19. Erit altare Domini in medio terra Aegypti titulus Domini iuxta terminum eius. 434
 v.20. Clamabunt &c. mittet eis salvatorem. 434
 v.21. Vox vocabunt Domino, & solvent. 434
 Cap.21.1. Sicut turbas ab Africa veniunt. 19
 Cap.22.18. Quasi trocham in terram mittet te. 658
 Cap.28.15. Posuimus mendacium spem nostram &c. 343
 v.27. In virga excutietur gith, & cymainum in bac. 163
 Cap.29.1. Va Ariel, Ariel civitas, quam &c. 593
 v.3. Et circumdabo quasi sphaeram in circ. &c. 593
 v.16. Et figmentum dicat fictori suo: non intel. 506
 Cap.30.24. Commistum migma comedent, sicut &c. 396
 Cap.33.22. Dominus legifer noster, Dominus rex noster ipse veniet, & salvabit nos. 423
 Cap.34.11. Possidebit illam onocrotalus &c. 435
 v.13. Urtica, & paliurus in manitionibus eius. 448
 v.14. Et occurrent Demonia onocrotauris. 435
 Ib. Ibi cubavit lamia, & invenit sibi requiem. 350
 Cap.35.2. Gloria Libani data est ei. 359
 Cap.38.1. Morieris tu, & non vivas. 91
 v.8. Reversus est sol decem lineis, per gradus &c. 264
 Cap.39.2. Et omnes apothecas supellectilis suae. 69
 v.7. Erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. 242
 Cap.40.18. Cui similem fecistis Deum? aut &c. 307
 Cap.41.23. Annunciate &c. & sciemus quia Dii estis. pag. 342.551
 v.27. Et Jerusalem Evangelistam dabo. 235
 Cap.44.9. Plasta idoli omnes nihil sunt. 507
 Cap.45.1. Hac dicit Dominus Christo meo Cyro. 140
 v.11. Dominus sanctus Israel, plastes eius. 507
 Cap.49.2. In pharetra sua abscondit me. 488
 Cap.52.7. Speciosi sunt pedes evangelizantium &c. 110.235
 Cap.53.1. Brachium Domini cui revelatum est. 104
 v.4. Putavimus eum quasi leprosum, percussus &c. 357
 v.7. Et quasi agnus coram tondente se &c. 22
 v.8. Generationem eius quis enarrabit. 634
 Cap.54.12. Ponam iaspidem propugnacula tua. 331
 v.13. Universos filios tuos doctos a Domino. 184.633
 Cap.55.2. Comedite bonum, & delectabitur in cras. 58
 v.13. Et pro urtica crescat myrtus. 410
 Cap.56.5. Dabo eis &c. & nomen melius a filiis & filiabus nomen sempiternum dabo eis &c. 19.243
 v.10. Canes muti non valentes latrare. 463
 Cap.60.6. Inundatio camelorum operiet te. 195
 v.17. Ponam visitationem tuam pacem &c. 292
 Cap.62.1. Et salvator eius ut lampas accendatur. 351
 Cap.66.19. In Africam & Lydian tendentes sagittas. 368

EX JEREMIA.
 Cap.2.24. Onger affertus in solitudine &c. in desiderio &c. in mensuris eius invenient eam. 433
 Cap.5.6. Idcirco percussus es: eo de stylo. 356

Cap.6.29. In igne consumptum est plumbum. 386
 Cap.7.11. Nihil quid spei in caetero latrocinio fuit &c. 314
 Cap.13.23. Si mutare potest ethiops pellem suam, aut pardus varietates suis. 18.452
 Cap.17.1. Peccatum Juda scriptum est stylo &c. 11
 v.6. Erit enim quasi neyrica in deserto. 409
 v.9. Pravum est cor omnium, & inscrut. &c. Dominus scrutans cor, & probans renes. 116
 v.16. Diem hominis non desideravi, tu scis. 284
 Cap.19.13. Omnes domus in quarum domatibus &c. 192
 Cap.22.14. Facit laquearia cedrina, pingitque sinopide. pag. 582
 Cap.24.1. Et ecce duo calathi pleni ficis positi ante templum Domini. 110
 Cap.25.1. Ipse est annus primus Nabuchod. regis Bab. 228
 v.15. Propinabis de illo cunctis gentibus &c. 540
 v.30. Dominus de excelso rugiet &c. celeuma quasi calcantium concinetur, adversus &c. 126
 Cap.29.22. Ponat te Dominus sicut Sedeciam &c. quos frinxit rex Babyl. in igne. 398
 v.23. Pro eo quod fecerunt stultitiam in Israel, & mechabati sint in uxores amicorum &c. 398
 v.26. Ut sis dux in domo Domini super omnem virum arreptitium & prophetantem. 539
 Cap.32.9. Appendi ei arg. 7. stateres, & 10. argent. 595
 Cap.35.2. In unam exedra. n. thesaurorum. 251
 Cap.43.9. Abscondas eos in crypta, quae est sub &c. 160
 Cap.46.9. Et Lydii arripientes, & jacientes sagittas. 513
 Cap.47.2. Ululabunt &c. a strepitu pompae armor. 524
 Cap.48.33. Nequaquam solitum celeuma cantabit. 126
 Cap.51.19. Et Israel sceptrum hereditatis eius. 572
 v.32. Et vada preoccupata sunt, & paludes &c. 245
 v.36. Desertum faciam mare eius, & siccabo. 245

EX THRENIS.
 Tit. Et factum est, postquam in captivitate &c. sedit Jeremias propheta fletus, & plangit &c. 646
 Cap.1.2. Plorans ploravit in nocte. 509
 v.10. Praecepas ne intrarent in ecclesiam tuam. 198
 Cap.2.15. Haccine est urbs, perfecti decoris &c. 301
 Cap.3.13. Misit in renibus meis filias pharetrae. 488
 v.65. Dabis eis scutum cordis laborem tuum. 116
 Cap.4.2. Filii Sion inclyti. 345
 v.3. Sed & lamia nudaverunt mammam &c. filia populi mei crudelis, quasi struthio. 350.693
 v.5. Qui nutriebantur in croceis amplexati &c. 160
 Cap.5.8. Servi dominati sunt nostris. 196
 v.10. Pellis nostra quasi clibanus excussa est. 148

EX BARUCH.
 Cap.2.27. Fecisti &c. secundum omnem bonum tuum. 221
 Cap.3.24. O Israel, quam magna est domus Dei &c. 595
 Cap.5.1. Excus te Jerusalem stola luctus. 600
 v.2. Circumdabit te Deus diploide iustitiae, & imponet mitram capiti honoris aeterni. 188.397
 Cap.6.69. Sicut in cucumerario formido nihil &c. 406

EX EZECHIELE.
 Cap.1.4. Quasi species electri, id est, de medio ignis. 203
 v.26. Quasi aspectus lap. sapphiri similis throni. 567
 Cap.2.3. Ad gentes apostatras, quae recess. a me. 67
 v.6. Et cum scorpionibus habitas. 577
 Cap.3.9. Ut adamantem, & ut silicem dedi faciem &c. 11
 Cap.4.1. Summa tibi laterem &c. & describes in eo civit. Jerusalem, & ordinabis adversus &c. 267.576
 Cap.8.14. Mulieres sedebant plangentes Adonide m. 13
 Cap.9.4. Signa Thau super frontes virorum gentium &c.

et dolentium super cunctis abominationibus &c. 625
 Cap. 11. 2. Cogitationes cordis vestri ego novi. 669
 v. 7. Hi sunt carnes, et haec est lebes, et educ. &c. 355
 Cap. 13. 3. Vae prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident. 91. 552
 Cap. 16. 10. Vestivi discoloribus, &c. 521
 v. 13. Byssus, et polymita, et multicoloribus. 521
 Cap. 22. 5. Triumphaverunt de te. 657
 v. 18. Versa est mihi domus Israel in scoriaram: omnes isti es, et stammum &c. 386. 577
 Cap. 24. 9. Vae civit. &c. ego grandem faciam pyram. 556
 Cap. 25. 3. Erige, erige super sanctuarii montem, qui a &c. 240
 Cap. 27. 11. Pygmaei qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis &c. 556
 v. 20. Dedisti in hostes tui in tapetibus ad sedendum. 623
 v. 36. Negotiatores popul. sibilaverunt super te. &c. 209
 Cap. 28. 13. In deliciis paradisi Dei fuisti: omnis lapis pretiosus operimentum tuum &c. 457. 568
 v. 14. Tu cernis extensus, et protegens &c. 167
 v. 15. Perfecisti in viis tuis a die &c. donec &c. 177
 Cap. 29. 3. Ad te Pharao rex Aegypti, draco magae. 160
 Cap. 30. 14. Faciamus iudicia in Alexandria. 26. 533
 v. 17. Juvenes Helipoleos, et Bubasti gladio cadent, et ipsae captivae ducentur. 106. 282
 Cap. 31. 8. Platani non fuerunt aquae frondibus ill. 507
 Cap. 34. 2. Vae pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos &c. 184. 464
 v. 4. Sed cum austeritate imperabatis eis &c. 90
 v. 23. Suscitabo super eas pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David. 471
 Cap. 38. 2. Pone faciem tuam contra Gog, terram Magog. 294
 Cap. 40. 10. Porro thalami portae ad viam orient. &c. 630
 v. 5. Calamus mensurae sex cubitorum, et palmo. 110
 Cap. 41. 15. Et haec ex utraque parte 100 cubitorum. 231
 Cap. 42. 6. Trifraga enim erant, et non habebant columnas, sicut erant columna atriorum. 657
 v. 7. Peribolus exterior secundum gazophylacia. 478
 Cap. 45. 10. Ephraim et batus aequalia &c. 32. 156
 v. 12. Porro viginti Sicti, &c. manas faciunt. 397
 Cap. 46. 14. Faciet sacrificium super ea cata mane manes partem ephi. 118
 Cap. 47. 23. In tribu quacumque fuerit advena &c. 541
 EX DANIELE.
 Cap. 1. 3. Et ait rex Aethiops praeposito Eunuchorum, ut introduceret de filiis Israel. 71. 242
 v. 10. Et ait princeps eunuchorum ad Danielem. 71
 Cap. 2. 1. In anno &c. vidit Nabuchod. somnium. 229
 v. 19. Danieli mysterium per visionem &c. 411
 Cap. 3. 5. Sambuca, et psalteris, et symphoniae. 566. 610
 v. 17. Pateat eripere nos de camino ignis. 165
 v. 46. Non cessabant &c. succendere fornacem. 414
 Cap. 4. 24. Peccata tua elemosynis redime. 203
 v. 31. Et fanum ut bos comedit, et rore celi corpus eius infectum est, donec capilli ejus &c. 387. 815
 Cap. 5. 11. Principem magorum. 371
 v. 30. Eadem nocte interfectus est Baltassar rex. 245
 Cap. 6. 16. In lacum leonum. 349
 Cap. 7. 2. Ecce 4 venti celi pugnabant in mari magno. Et quatuor bestiae grandes ascendebant &c. 400
 v. 4. Prima quasi leona, et alas habebat aq. 354. 400
 v. 5. Alia bestia similis urso in parte: et tres &c. 400
 v. 6. Alia quasi pardus, et alas habebat quasi avis quatuor super se, et quatuor capita erant &c. 400. 450
 v. 7. Bestia quarta terribilis, atque mirab. &c. 400

v. 10. Decies milles cent, milia affiscebant ei. 409
 v. 14. Et regnum ejus quod non corrumpetur. 409
 v. 27. Regnum sempiternum est, et omnes reges &c. 401
 Cap. 8. 9. De uno ex eis egressum est cornu unum &c. 223
 v. 23. Rex impudens facie, et intelligens proposit. 223
 Cap. 9. 1. In anno primo Davii filii Assueri de &c. 444
 v. 24. 70 hebdomades abbreviate sunt super populum tuum &c. et impleatur visio, et prophetia, et ungetur Sanctus sanctorum. 140. 279. 538
 v. 25. Scito ergo &c. usque ad Christum ducent hebdomades septem, et hebdomades 62 crunt. 279. 280
 v. 26. Et civitatem et sanctuarium dissipabit &c. post finem belli statuta desolatio. 279
 v. 27. In medio hebdomadis deficiet hostia &c. 279
 v. 28. Usque ad consummationem et finem perseverabis desolatio. 279. 670
 Cap. 10. 5. Et venes ejus accincti auro obrizo. 426
 v. 22. Nisi Michael princeps vester. 46
 Cap. 11. 3. Surgit vero rex fortis, et dominabitur &c. 555
 v. 5. Et confortabitur rex Austri, et de principibus ejus praevalent super eum &c. 53. 490. 555. 590
 v. 6. Filiaque regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam &c. 98. 489
 v. 7. Et non obtinebit firmitudinem brachii &c. 98
 v. 7. Et ingredietur provinciam regis Aquilonis, et abutetur eis, et obtinebit. 111. 240
 v. 8. Deos eorum, et sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti et auri, captiva ducet in Aegyptum. 345
 v. 10. Filii autem ejus provocabuntur &c. 128
 v. 11. Et provocatus rex Austri egredietur, et pugnet adversus regem Aquilonis &c. 495
 v. 12. Et deiciet multa millia, sed non praeval. 495
 v. 14. Extollentur ut impleant visionem &c. 434
 v. 17. Filiam feminarum dabit ei, ut evertat &c. 146
 v. 21. Et stabit in loco ejus despectus, et non tribuetur ei honor regis: et veniet clam &c. 223
 v. 22. Et brachia pugnantis expugnabuntur &c. 495
 v. 23. Et post amicitias, cum eo faciet dolum &c. 495
 v. 25. Et rex Austri pro vocabitur ad bellum &c. 495
 v. 30. Et venient super eum trieres et Romani: percussentur, et revertetur &c. 564. 655
 v. 31. Et auferent iuge sacrificium. 212
 Cap. 13. 5. Constituti sunt de populo a senes iudic. &c. 527
 v. 17. Afferte mihi oleum, et smigmata &c. 584
 v. 45. Suscitavit Dominus spiritum sanctum pueri minoris, cuius nomen Daniel. 274
 v. 55. Ecce &c. scindet te medium. 465. 573
 v. 56. Semon Chanaan, et non Juda. 471
 v. 58. Sub qua arbore comprehenderit eos. 465
 v. 59. Manet &c. ut fecerit te medium: et interf. 465. 529
 Cap. 14. 2. Idolum apud Babil. nomine Bel &c. simile araba 12, et oves 40, vinique amphore sex. 32. 80. 344
 v. 33. Angelus Domini ad Habacuc: fer prandium &c. 78
 EX OSEA.
 Cap. 4. 8. Peccata populi mei comedent. 393
 v. 12. Populus meus in ligno suo interrogavit, et baculus ejus annuntiavit ei &c. 98. 560
 Cap. 5. 14. Quoniam ego quasi leona a Ephraim &c. 354
 EX JOELE.
 Cap. 1. 4. Et residuum bruchi comedit ru bigo. 106
 EX AMOS.
 Cap. 1. 2. Dominus de Sion rugiet. 356
 Cap. 2. 12. Et propinabatis Nazaraeis vinum. 540
 Cap. 3. 12. Sic eruentur filii Israel, qui habitant in Sion. 540

maria in plaga lectuli, et in Damasco grabato. 266
 Cap. 5. 8. Facientem Arcturum, et Orionem. 75. 441
 v. 23. Et cantica lyra tuae non audiam. 368
 Cap. 6. 1. Ingredientes pompatice domum Israel. 524
 Cap. 7. 14. Armatarum ego sum vellicans sycomoros. 605
 EX A B D I A.
 v. 20. Transmigratio Jerusalem, qua in Bosphoro est possidebit civitates Austri. 103
 EX J O N A.
 Cap. 1. 3. Invenit navem &c. et dedit naulum ejus. 415
 Cap. 2. 1. Et preparavit Dominus piscem grandem. pag. 93. 129
 v. 6. Abyssus &c. pelagus operuit caput meum. 472
 EX M I C H A E A.
 Cap. 1. 8. Faciam plantatum velut draconum, et lulum quasi struthionum. 194. 604
 Cap. 5. 2. Tu Bethleem Ephrata parvulus es in mill. 134
 Cap. 7. 4. Qui optimus in eis est, quasi palurus. 448
 EX H A B A C U C.
 Cap. 1. 10. Et ipse de regibus triumphabit. 658
 Cap. 3. 2. Domine opus tuum, in medio annorum &c. 645
 EX S O P H O N I A.
 Cap. 2. 14. Onocrotalus et ericis in liminibus &c. 435
 EX Z A C H A R I A.
 Cap. 4. 10. Videbunt lapidem stanneum in manu Zor. 386
 Cap. 5. 6. Haec est amphora egrediens. 32
 v. 7. Ecce talentum plumbi portabatur. 623
 v. 8. Miste massam plumbeam in os eius. 378. 623
 Cap. 8. 3. Vocabitur Jerusalem Civitas veritatis &c. 344
 Cap. 13. 2. Pseudopropetas &c. auferant de terra. 552
 Cap. 14. 20. Lebetes in domo Domini quasi phiala coram altari. 355. 489
 EX M A L A C H I A.
 Cap. 1. 3. Esau autem odio habui. 227
 v. 10. Ab ortu enim solis &c. et in omni loco sacrificatur et offerunt nomini meo oblatio munda. 228
 Cap. 4. 2. Et sanitas in pennis ejus. 118
 v. 5. Mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, et horribilis. 531
 v. 6. Et percussit terram anathemate. 42
 EX P R I M O M A C H A B E O R U M.
 Cap. 1. 1. Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Grecia, egressus de terra Cethim. 370. 493
 v. 7. Et dixit illis regem cum adhuc viveret. 26. 370
 v. 11. Exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illustris, &c. filius Antiochi regis qui fuerat Romae obfessus: et regnavit in anno 137. 222. 564
 v. 12. Et disponamus testamentum cum gentibus. 592
 v. 15. Edificaverunt gymnasium in Jerof. &c. 217. 269
 v. 16. Fecerunt sibi praepudia, et recesserunt &c. 592
 Cap. 2. 1. Non est nobis utile relinquere legem &c. 351
 Cap. 3. 5. Centuriones, et pentacontarchos, et decur. 473
 Cap. 4. 5. Et citharis, et cingris: et in cymbalis. 145
 v. 57. Et dixerunt portas, et passophoria &c. 467
 Cap. 6. 16. Mortuus est illic Antiochus rex anno 149. 229
 v. 17. Et vocavit nomen ejus Eupator. 244
 v. 51. Statuit balistas et machinas, et ignis jacula. 577
 Cap. 7. 1. Anno 151 exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, et ascendit cum paucis &c. 171
 v. 3. Nolite mihi ostendere faciem eorum. 53
 Cap. 8. 2. Et audierunt praelia eorum, et virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, quia &c. 255
 Cap. 9. 54. Praecipit Alcimus destrui nauros domus sanctae interioris. 459

v. 55. Et dissolutus est paralyti, nec ultra &c. 459
 Cap. 10. 1. Occupavit Ptolemaida, et receperunt eum, et regnavit illic. 555
 v. 21. Anno 160 in die solemni scenopegia. 571
 v. 57. Exiit Ptolemaeus &c. et Cleopatra filia. 146. 555
 v. 67. In anno 165 venit Demetrius filius Demetrii a Creta in terram patrum suorum. 159. 172
 v. 69. Apollonium ducem, qui praerat Caesaria. 149
 Cap. 11. 8. Obtinuit &c. usque Seleuciam maritimam. 579
 v. 19. Et regnavit Demetrius anno 167. 420
 v. 24. Et alia xenia multa, et abiit ad regem &c. 667
 v. 28. Postulavit Jonathas a rege, ut immunitatem faceret Judaeam, et tres toparchias, et Samaritiam. 650
 v. 32. Rex Demetrius Latheni parenti salutem. 352
 v. 39. Tryphon erat quidam partium Alexandri. 661
 v. 54. Et Antiochus cum eo puer adolescens &c. 53
 Cap. 12. 2. Ad Spartiatas, et ad alia loca misit epistol. 591
 v. 20. Inventum est in scriptura de Spartiatas et Judaeis, quoniam sunt fratres, et quod &c. 591
 v. 48. Ut autem intravit Ptolemaida Jonathas clauserunt portas civitatis Ptolemaenses &c. 555
 Cap. 13. 28. Et statuit 7 pyramidas, unam contra &c. 556
 Cap. 14. 48. In peribolo sanctorum, in loco celebri. 479
 Cap. 15. 1. Miste rex Antiochus filiis Demetrii epistolas ab insulis maris Simoni sacerdoti. 53. 246
 v. 6. Facere percussuram proprii numismatis &c. 424
 v. 23. Et Spartiatas, et in Delum, et in Myndum. 171
 EX S E C U N D O M A C H A B E O R U M.
 Cap. 1. 9. Frequentate dies scenopegia mensis Cas. 571
 v. 10. Qui est de genere christorum sacerdotum. 77
 v. 18. Vos quoque agatis diem scenopegiae &c. 571
 Cap. 2. 13. Et ut construens bibliothecam congregavit de regionibus libros, et Prophetarum &c. 100
 v. 14. Ea qua deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, et sunt apud nos. 100
 Cap. 3. 21. Et magni sacerdotis in agone constituti expellat. 23
 v. 23. Heliodorus, quod decreverat percussit &c. 282
 v. 27. Concidit in terram, eumque multa caligine circumfusum, rapuerunt. 282
 v. 33. Onia sacerdoti gratias age, nam propter eum Dominus tibi vitam donavit. 282
 Cap. 4. 9. Gymnasium et ephebia sibi constitueret, et eos qui in Jerof. erant, Antiochenos scribere. 217. 269
 v. 12. Optimos epheborum in lupanaribus poneret. 217
 v. 18. Cum quinquennalis agone Tyri celebraretur. 474
 v. 19. Portantes argenti didrachmas 300 sacrific. 185
 v. 25. Nihil habens dignum sacerdotum animos vero crudelis tyranni, et fera belluae iram gerens. 384. 664
 v. 33. Se continens Antiochia secus Daphnem. 169
 v. 34. Qui cum venisset ad Oniam, et datus &c. suscipset de asylo procedere, statim eum peremit. 85
 v. 40. Lysimachus armatis fere 3900 iniquis &c. 514
 Cap. 5. 3. Habentes aureorum armorum splendorem omnique generis loricarum. 120
 v. 6. Et non civium se trophaea capturum. 659
 v. 9. Peregre perit Lacedaemonas profectus: &c. 349
 Cap. 6. 2. Contaminare etiam, quod in Jerofolymis erat templum, et cognominare Jovis Olympii. 432
 v. 18. Eleazarus unus de primoribus scribarum. 72
 v. 19. Voluntarie praebat ad supplicium. 662
 v. 24. Ut multi adolescentium arbitantes Eleazarum 90 annorum transisse ad vitam alienig. 376
 Cap. 7. 1. Contigit autem et 7 fratres unam cum matre sua.

sua apprehensio &c. flagris & aureis cruciatus. 625
 v.27. Irridens crudelium tyrannum. 433
 Cap.8.20. De prelio, quod eis adversus Galatas fuit in
 Babyl. &c. ipsi sex millia soli peremerunt centum
 viginti millia. 53. 255. 474. 590
 v.32. Philarchen qui cum Timotheo erat, interf. 491
 v.33. Cum epinicia agerent Jerusalemis. 222
 v.34. Facinorosissimus autem Nicamor, qui mille nego-
 tiantes ad Judeorum venditionem &c. 429
 Cap.9.2. Intraverat in eam, que dicitur Persepolis. 483
 v.9. Ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac
 vitis in doloribus carnes eius effluerent. 223. 501
 Cap.10.4. Non bar baris ac blasphemis hominibus trade-
 rentur. 96
 Cap.11.21. Anno 148 mensis Dioscori die 24. 188
 v.23. Patre nostro inter Deos translato. 244
 v.33. Anno 148, Xanthici mensis 15 die. 229. 667
 Cap.12.2. Hieronymus, & Demophon super bos, & Ni-
 canor Cypriarches non sinebat &c. 165. 173. 300
 v.3. Rogaverunt Judaeos, ascendere scabbar, &c. 570
 v.19. Discebas & Sospater &c. peremerunt a Timo-
 theo relictos in presidio. 193. 589
 v.29. Ad civitatem Scybarum abierunt, que &c. 578
 v.32. Post Pentecosten abierunt contra Gorgiam. 476
 v.43. Duodecim millia drachmas argenti misit Jero-
 solymam offerri pro peccatis mortuorum &c. 194
 Cap.13.8. Ipse in cineris morte damnatus est. 384
 Cap.14.1. Per portum Tripolis ascendisse ad &c. 656
 v.46. Complexus intestina sua utriusque manibus pro-
 jecerit super turbas, invocans &c. 290
 EX MATTHEO.
 Cap.1.19. Et nollet eam traducere. 456
 v.25. Et non cognoscebat eam donec peperit &c. 51. 545
 Cap.2.1. In Bethleem Juda in diebus Herodis regis. 287
 v.4. Congregans omnes principes &c. sciscitabatur ab
 eis, ubi Christus nasceretur. 616
 v.16. Occidit omnes pueros, qui erant in Bethl. &c. 287
 v.20. Accipe fenum &c. & vado in terram Israel. 140
 lb. Desuncti sunt enim, qui querebant &c. 288
 v.22. Quod Archelaus regnaret in Judaea pro Herode
 patre suo, timuit illo ire. 70
 Cap.3.4. Habebat vestim. de pilis camelorum. 113. 603
 lb. Ejca autem eius erat locustis, & mel &c. 9. 116. 381
 v.7. Progenies viperarum. 201
 v.8. Facite ergo fructum dignum poenitentiae. 388
 Cap.4.3. Si &c. dic ut lapides isti panes fiant. 167
 v.24. Obtulerunt ei &c. & qui demonia habebant, &
 lunaticos, & paralyticos, & curavit eos. 459. 579
 Cap.5.14. Non potest civitas abscondi supra &c. 198
 v.18. Jota unum, aut unus apex non prater. a lege. 345
 v.41. Quicumque te angariaverit mille passus &c. 45
 Cap.6.7. Sicut ethnici faciunt, putant enim quod in mul-
 tiloquio suo exaudiantur. 98. 233
 v.24. Non potestis Deo servire & Mammona. 511
 v.34. Nolite solliciti esse in crastinum, &c. 284
 Cap.7.15. Veniunt ad vos in vestimentis ovium &c. 273
 v.16. Aur de tribulis ficus. 654
 Cap.8.12. Ibi erit fletus & stridor dentium. 427
 v.28. Occurrerunt ei duo habentes demania, de monu-
 mentis exeuntes, savi nimis, ita ut &c. 367
 Cap.9.10. Vidit hominem sedentem in telonio Matth. 627
 v.20. Ecce mulier que sanguinis fluxum patiebatur.
 pag. 270
 v.30. Diffinaverunt eum in tota terra illa. 118

Cap.10.3. Jacobus Alphaei. 146
 v.9. Neque pecuniam in zonis vestris. 40. 674
 v.10. Non perana in via, neque duas tunicas. 478
 v.34. Non veni pacem mittere, sed gladium. 345
 v.37. Qui amat filium, aut filiam super me &c. 497
 Cap.11.5. Pauperes evangelizantur. 234
 v.13. Omnes propheta & lex, usque ad Joannem pro-
 phetaverunt. 535
 v.28. Venite ad me omnes qui laboratis. 633
 Cap.12.4. Panes propositionis comedit, quos non licebat
 edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacer-
 dotibus. 350
 v.24. Non eicit demones nisi in Beelzebub &c. 408
 v.31. Spiritus autem blasphemia non remittetur. 102
 v.50. Ipse meus frater, & soror, & mater est. 379
 Cap.13.11. Vobis datus est nosse mysteria regni celo-
 rum. 411
 v.31. Simile est regnum celorum grano sinapis. 581
 v.32. Cum creverit majus est omnibus olivibus. 173
 v.33. Fermento, quod acceptum mulier abscondit in
 farina satis tribus donec fermentatum &c. 455
 v.35. Eructabo abscondita a conspectu mundi. 118. 530
 v.38. Zivania autem filii sunt nequam. 673
 v.46. Inventa una pretiosa margarita, abiit &c. 374
 v.47. Simile est regnum celorum sagena missa &c. 565
 Cap.14.26. Turbati sunt dicentes, quia phantasma est,
 pag. 486
 Cap.15.2. Transgrediuntur traditionem seniorum. 457
 v.3. Quare & vos transgredimini mandatum Dei prop-
 ter traditionem vestram? 176
 Cap.16.3. Facto vespere dicitis: serenum erit &c. 532
 v.18. Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. 484
 v.19. Quodcumque ligaveris super terram &c. 42
 v.23. Vade post me satana, scandalum es mihi. 579
 Cap.17.2. Et transfiguratus est ante eos. 387
 v.5. Hic est filius meus dilectus. 20
 v.19. Si habueritis fidem, sicut granum sinapis &c. 81
 v.23. Accesserunt qui didrachma accipiebant &c. 185
 v.26. Invenies staterem; illum sumens, da eis &c. 595
 Cap.18.7. Necessesse est enim ut veniant scandala. 570
 v.9. Bonum tibi est cum uno oculo in vitam &c. 405
 v.17. Quod si non audierit eos, dicit Ecclesie. 198
 lb. Sit tibi sicut ethnici & publicanus. 233
 v.22. Sed usque septuagesies septies. 278
 Cap.19.12. Sunt eunuchi qui seipso castraverunt prop-
 ter regnum celorum. 243
 v.14. Sinite parvulos, & nolite eos probi here &c. 34
 v.24. Facilius est camelum per foramen acus transire,
 quam divitem intrare in regnum celorum. 113
 v.26. Apud homines hoc impossibile est &c. 13
 v.28. In regeneratione, cum sederit filius &c. 441
 lb. Judicantes duodecim tribus Israel. 190
 Cap.20.1. Exiit primo mane conducere operarios in vi-
 neam suam. 455
 v.16. Multi sunt vocati. 633
 Cap.22.16. Mittunt ei discipulos suos cum Herodianis.
 pag. 288
 v.19. Ostendite mihi numisma census. At illi &c. 424
 Cap.23.1. Super cathedram Moysi sederunt scribae &
 Pharisei. 124
 v.5. Dilatant enim phylacteria sua &c. 502
 v.8. Nolite vocari rabbi: unus enim est mag. &c. 323
 v.15. Va vobis scribae &c. circuitis mare & aridam,
 ut faciatis unum proselytum: & cum fuerit factus

ficiis eum filium gehenne duplo quàm vos. 541
 v.25. Va vobis scribae, & Pharisei hypocrite: quia
 mundatis quod foris est calicis & parosfidis: in-
 tus autem pleni estis rapina, & immunditia. 469
 v.28. Intus autem pleni estis hypocrisis, & iniqui. 321
 v.29. Edificatis sepulchra prophetarum &c. 360
 v.35. A sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Za-
 charia filii Barachia, quem &c. 376
 Cap.24.11. Et multi pseudoprophetae surgent &c. 552
 v.13. Qui perseveraverit usque in finem, hic &c. 247
 v.22. Propter electos breviantur dies illi. 279
 v.24. Surgent pseudochristi, & pseudoprophetae: & da-
 bunt signa magna, & prodigia. 550. 552
 v.29. Et stella cadent de celo. 553
 v.42. Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus ve-
 nerit venturus sit. 268
 Cap.25.21. Euge serve bone, & fidelis. 240
 v.27. Oportuit ergo te committere pecuniam mea n
 numulariis, & veniens ergo recepissim &c. 653
 v.33. Statuet oves quidam a dextris suis, haedos &c. 652
 v.34. Venite benedicti Patris mei, &c. 241
 v.46. Et ibunt hi in supplicium eternum. 441
 Cap.26.6. In Bethania in domo Simonis teprosi. 357
 v.7. Habens alabastrum unguenti pretiosi &c. 25. 411
 v.16. Et exinde querebat opportunitatem. 236
 v.17. Prima die azymorum accesserunt discipuli. 92
 v.23. Qui intingit mecum manum in parapside. 465. 661
 v.30. Hymno dicto, exierunt in montem Oliveti. 318
 v.59. Et omne concilium querebant fallum testim. 616
 v.68. Prophetiza nobis Christus, quis est qui &c. 539
 Cap.27.28. Chlamydem coccineam circumdederunt ei. 136
 v.34. Dederunt ei vinum libere cum felle mistum. 410
 v.45. A sexta hora tenebre facte sunt super &c. 101
 v.48. Unus ex eis acceptam spongiam implevit &c. 594
 v.63. Seductor ille dixit adhuc vivens. 506
 Cap.28.1. Vespere autem sabati, que lucefcit &c. 665
 EX MARCO.
 Cap.1.38. Eamus in proximos vicus, & civitates. 153
 Cap.2.2. Ita ut non caperet neque ad januam. 543
 v.22. Vinum novum in utres novos mitti debet. 81
 Cap.5.2. Homo in spiritu immundo, qui domicilium
 habebat in monumentis. 366
 v.20. Caput predicare in decapali, quanta sibi &c. 170
 Cap.6.9. Sed calcetis sandaliis. 566
 v.17. Propter Herodiadem uxorem Philippi &c. 493
 v.25. Des mihi in disco caput Joannis B. 189. 505
 Cap.7.26. Erat mulier gentilis, Syrophoenissa. 621
 v.31. Exiens &c. inter medios fines Decapoleos. 170
 v.32. Adducunt ei sardum, & matrum. 399
 Cap.8.15. Cavete a fermento Phariseorum, & fermento
 Herodis. 288
 Cap.9.46. Quid si oculus tuus scandalizat te &c. 412
 Cap.12.1. Et fudit lacum. 349
 v.38. Cavete a scribis, qui volunt in stolis &c. 600
 Cap.13.32. De die illo vel hora nemo scit, neque angeli
 in celo, neque filius, nisi pater. 22
 Cap.14.3. Alabastrum unguenti nar di spicati pret. 415. 505
 v.51. Requebatur eu amictus sindone super nudo. 582
 v.65. Caperunt quidam &c. & colaphis eum cedere,
 & dicere ei prophetiza, & ministri alapis &c. 150
 Cap.15.25. Erat hora tertia, & crucifixerunt eum. 310
 v.33. Tenebra facte sunt per totam terram, usque in
 horam nonam. 310
 v.42. Erat parasceve, quod est ante sabbatum. 461

Cap.16.1. Emerunt aramatae ut veningerent Jesum. 410
 v.2. Valde mani una sabbatorum veniant ad mone-
 mentum orto jam sole. 278. 665
 v.14. Predicate evangelium omni creature. 124. 399
 EX LUCÆ.
 Cap.1.3. Optime Theophile, ut cognoscas eorum &c. 637
 v.5. Zacharias de vice Abia. 218
 v.8. Cum sacer. fungeretur in ordine vicis sue. 218
 v.28. Ave gratia plena. 132
 v.51. Dispersit superbos mente cordis sui. 181
 Cap.2.1. Exiit edictum a Casare Augusto, ut describere-
 tur universus orbis. 550
 v.2. Facta est a praside Syria Cyrino. 166
 v.14. Et in terra pax hominibus bona voluntatis. 239
 Cap.3.1. Tetrarcha Galilee Herode, Philippo fratre eius
 tetrarcha, Ituræ, & Trachonitidis regionis, &
 Lyfania Abilina tetrarcha. 369. 629. 651
 v.14. Et contenti estote stipendiis vestris. 426
 v.23. Filius Joseph, qui fuit Heli. 62. 258
 Cap.4.18. Spiritus Domini super me: propter quod in-
 vit me. 141
 Cap.6.1. Factum est autem in sabbato secundo primo
 & tranfirent per suta, vallebant &c. 175
 v.13. Elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos no-
 minavit. 68
 v.15. Et Simonem, qui vocatur Zelotes. 670
 v.22. Beati qui lugetis quia ridebitis. 257
 Cap.7.5. Et synagogam ipse edificavit nobis. 612
 v.28. Major &c. propheta Joanne Baptista nemo est. 535
 Cap.8.8. Ortum fecit fructum centuplum. 289
 Cap.11.19. Si autem ego in Beelzebub eicio demonia:
 filii vestri in quo eiciunt. 252
 v.42. Va vobis Phariseis, quia decimatis mentham,
 & rutam. 281
 Cap.12.1. Attendite a fermento Phariseorum, quod est
 hypocrisis. 321
 v.29. Nolite in sublimi tolli. 393
 v.38. Si venerit in secunda vigilia, & si in &c. 503
 v.42. Ut det illis in tempore tritici mensuram. 583
 Cap.13.9. Sin autem, in futurum succides eam. 48
 Cap.14.2. Homo quidam hydropicus erat ante illu. 317
 v.4. Ipse vero apprehensum sanavit eum. 317
 v.26. Qui non odit uxorem non potest meus esse disci-
 pulus. 396
 Cap.15.22. Cito proferte stolam primam. 600
 v.25. Audivit symphoniam & chorum. 610
 Cap.16.1. Homo erat dives, qui habebat villicum. 428
 v.19. Epulabatur quotidie splendide. 256
 v.26. Inter nos, & vos chaos magnum firm. est. 131. 133
 Cap.18.12. Jejuabis in sabbato. 278
 v.15. Afferebant ad illum & infantes, ut eos &c. 34
 Cap.19.13. Vocatis 10 servis suis, dedit eis 10 minas. 397
 Cap.21.24. Et cadent in ore gladii. 601
 Cap.22.20. Hic est calix &c. qui pro vobis fundetur. 237
 v.36. Sed nunc &c. tollat, similiter & peram. 478
 v.37. Ea, que sunt de me, sicutem habent. 1
 v.43. Et factus in agonia prolixius orabat. 23
 Cap.23.33. Venerunt in locum, qui vocatur Calvarie. 158
 v.43. Hodie mecum eris in paradiso. 457
 v.54. Dies erat parasceves, & sabbatum illuces. 461. 665
 Cap.24.13. In spatio stadiorum 60 ab Jerusalem. 595
 EX JOANNIS EVANGELIO.
 Cap.1.1. In principio erat Verbum. 365
 v.3. Sine ipso factum est nihil, quod factum est &c. 18
 S I C C 418.

v.18. Unigenitus filius qui est in sinu patris. 403
v.42. Vocaberis Cephas, quod interpret, Petrus. 484
Ib. Et adduxit eum ad Jesum. 44
Cap.2.6. Erant autem ibi lapidea hydra sex &c. capientes singula metretas binas, vel ternas. 315
v.9. Gustavit Architrictinus aquam vinum factam. 74
v.17. Zelus domus tua comedit me. 671
Cap.3.2. Hic venit ad Jesum nocte. 420
Cap.4.14. Fons aqua salientis in vitam aeternam. 472
v.28. Reliquit ergo hydriam suam. 315
Cap.5.3. In his jacebat multitudo magna languentiu. 529
v.8. Tolle grabatum tuum, & ambula. 266
Cap.6.45. Et erunt omnes docibiles Dei. 184, 633
v.52. Panis, quem ego dabo, caro mea est pro &c. 237
Cap.7.2. In proximo dies festus Jud. Scenopogia. 571
v.14. Jam autem die festo mediante. 571
Cap.8.5. Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare. 398
v.20. Hac verba locutus est Jesus in gazophyl. &c. 256
v.25. Principium qui, & loquor vobis. 1
v.44. In veritate non stetit: quia non est ver. &c. 176
Ib. Homicida erat ab initio. 231, 416
Cap.9.16. Et schisma erat inter eos. 573
v.22. Ut si quis &c. extra synagogam feret. 42, 481
Cap.10.6. Hoc proverbium dixit eis Jesus. 464
v.22. Facta sunt autem encania in Jerusalem &c. 210
v.30. Ego & pater unum sumus. 307, 419
Cap.11.16. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos. 185
v.51. Cum esset Pontif. anni illius prophetauit. 534
Cap.12.3. Accepit libram unguenti nardi pistici. 415, 505
v.25. Qui amat animam suam perdet eam. 492
Cap.13.1. Ante diem festum Pascha. 93
Cap.14.10. Non creditis, quia ego in Patre, & Pat. &c. 387
v.16. Et aliuus paraclitum dabit vobis. 456
v.18. Non relinquam vos orphanos. 441
Cap.15.26. Cum venerit Paraclitus, quem ego mit. 456
Cap.16.25. Hac in proverbis locutus sum vobis. 464
Cap.17.1. Pater venit hora, clarifica filium tuum. 318
Cap.18.28. Ut manducarent Pascha. 461, 477
Cap.19.13. In loco qui dicitur Lithostrotos. 361
v.14. Erat in Parasceve Pascha, hora quasi sexta &c. 310
v.29. Spugnam plenam aceto, bysso circummp. 329
v.34. Et continuo exivit sanguis, & aqua. 479
v.35. Et qui vidit testimonium perhibuit &c. 479
v.39. Ferens mixturam myrrha & aloes &c. 410, 420
v.40. Ligaverunt illud linteis cum aromatibus. 605
v.42. Ibi propter Parasceven Jud. posuerunt Jes. 461
Cap.21.25. Que si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, &c. 25, 320

EX ACTIBUS.

Cap.1.1. Sermonem feci de omnibus & Theoph. qua &c. 639
Cap.2.1. Cum complerentur dies Pentecostes. 476
v.8. Quomodo nos audivimus linguam nostram &c. 180
v.10. Et partes Libya, que est circa Cyrenen. 165, 359
v.11. Judei quoque & Profelyti, Cretes, & Arabes. 541
v.28. Non dabis sanctu tuum videre corruptionem. 29
v.29. Liceat dicere ad vos de patriarcha David. 470
Cap.3.10. Impleti sunt stupore & extasi, in eo quod &c. 254
v.4.1. Sacerdotes, & magistratus templi. 602
v.13. Videntes Petri constantiam, & Joannis &c. quod essent sine litteris, & idiotæ, admirabantur. 338
Cap.5.3. Non es mentitus hominibus sed Deo. 512
v.26. Ante hos dies extitit Theodas, dicens se &c. 633
Cap.6.1. Factum est murmur Gregorum ad v. &c. 283, 783

v.5. Elegerunt Stephanum virum plenum fide &c. 538
Ib. Et Nicolaum advenam Antiochenum. 421
v.6. Orantes imposuerunt eis manus. 136, 178
Cap.7.2. Abrabæ, cum esset in Mesopotamia. 385
v.22. Eruditus est Moyses omni sapientia &c. 14, 208
v.44. Ut faceret illud secundam pharmam &c. 545
Cap.8.27. Eunuchus, potens Candacis regina Æthi. 242
v.37. Locus autem Scripturæ, quæ legebat. 480
Cap.9.36. Quæ interpretata dicitur Dorcas. 193
Cap.10.1. Centurio cohortis quæ dicitur italica &c. 348
v.10. Cecidit super eum montis excessus. 254
Cap.11.5. Vidi in excessu mentis visionem. 439
v.26. Primum Antiochia discip. Christiani. 53, 139
Cap.12.1. Misit Herodes rex manus, ut affligeret &c. 288
v.8. Calcea te caligas tuas. 566
v.13. Processit puella ad audiendum nom. Rhode. 562
v.22. Confestim percussit eum Angelus Domini. 288
v.23. Et consumptus à vermibus exspiravit. 501
Cap.13.2. Ministrantibus autem illis Domino. 361
v.4. Abierunt Seleuciam, & inde Cyprium. 165, 579
v.13. Et qui &c. venerunt Pergem Pamphylia. 449
v.16. Viri Israel. & qui timoris Deum audite. 541
Cap.14.1. Ita ut &c. & Græcoru copiosa multitudo. 333
v.6. Confugerunt ad civitates Lycæonia &c. 367
v.10. Lycæonicæ dicentes: Dii similes facti &c. 367
v.11. Paulum vero Mercurium: quoniam ipse &c. 367
v.22. Cum &c. per singulas eccles. presbyteros. 136, 527
Cap.15.2. Facta ergo seditione non minima. 849
v.5. Surrexerunt quidam de hæresi Pharisi, qui &c. 271
v.10. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super cervices discipulorum, quod nequæ &c. 618
v.29. Ut abstineatis vas ab immolatis simulachr. 342
v.39. Facta est dissensio, ita ut discederent &c. 466
Cap.16.1. Discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Judæa fidelis, patre gentili. 242, 649
v.4. Dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis &c. 114
v.6. Trãseuntes Phrygiam, & Galatie reg. &c. 255, 501
v.7. Tentabant ire in Bithynia: & non permisit &c. 102
v.8. Descenderunt Troadem: & visio per noctem &c. 658
v.9. Dicens: transiens in Macedoniam adjuva nos. 370
v.11. Recto cursu venimus Samoethraciam, & sequenti die Neapolim. 416, 566
v.12. Inde Philippos, quæ est prima partis Maced. 493
v.13. Foras &c. ubi videbatur oratio esse. 541
v.14. Lydia purpuraria civitatis Thyatirenoru. 647
v.16. Quæstus magnum præstabat &c. divinando. 558
Cap.17.1. Cum perambulassent Amphipolim &c. venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga. 32, 645
v.4. De colentibus gentilibus quo multitudo. 541
v.11. Quotidie scrutantes scripturas, & hæc &c. 99
v.16. Videns idololatriæ deditam civitatem. 86, 339
v.18. Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi differabant cum eo. 220, 497, 599
Ib. Quid vult semivertibus hic dicere? 593
v.19. Apprehensum eum ad Arcopagum duxerunt. 78
v.23. In qua scriptum erat: Ignota Deo. 86
v.28. In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus. pag. 673
Ib. Sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt: ipse enim & genus sumus. 86, 515
Cap.18.3. Erant autem scenofactoria artis. 570
v.12. Gallione proconsule Achaia insurrexerunt &c. 7
v.17. Apprehendentes omnes Sosthenem princ. &c. 590
v.18. Qui sibi toronderat in Cenchrís caput &c. 126

Cap.19.9. Disputans in schola tyrani cuiusdam. 575, 663
v.12. Prout etiam super languidos deferrentur à corpore eius sudaria, & semicinctia, &c. 360
v.13. Tentaverunt autem quidam & de circumventibus Judæis exorcistis, invocare super eos &c. 253
v.22. Mittens in Maced. Timotheu & Erastu &c. 230
v.24. Faciens ades argentea Diana. 172
v.31. Rogantes, ne se daret in theatrum. 632, 643
v.35. Ephesorum civitatem cultricem esse magnæ Diana, Jovisque proli. 187, 417
Cap.20.4. Asiani Tychicus, & Trophimus. 659, 661
v.16. Ut diem Pentecostes faceret Jerusalemis. 477
v.28. Posuit Episcopus, regere Ecclesiam Dei. 224
Cap.21.1. Et sequenti die Rhodum, & inde Pataram. 563
v.8. Intrañtes domum Philippi evangelistæ. 235, 493
v.9. Huic erant 4 filie virgines prophetantes. 539
v.29. Viderant Trophimum Ephesum in civitate. &c. 659
Cap.23.8. Sadducei dicunt non esse resurrect. neque angelum &c. Pharisei utraque confitentur. 271
Cap.24.1. Ananias, cum &c. & Tertullo oratore. 561
v.3. Optime Felix, &c. 639
v.14. Secundum sectam, quam dicunt hæresim, sic de servo Patri. 272
Cap.25.13. Agrippa rex & Bernice desced. Casaream. 98
Cap.26.1. Paulus extensa manu cepit rationem reddi. 136
v.7. In quam 12 tribus nostra &c. sperant deven. 101
v.28. In modico suades me Christianum fieri. 288
Cap.27.5. Venimus Lystram, quæ est Lycia. 367
v.11. Gubernatori & Nauch. magis credebat &c. 415
v.12. Cum apertus portus non esset ad hiemandum. 455
Ib. Si possent, devenientes Phenicem hiemare. 499
v.14. Ventus typhonicus, qui voc. Euroaquilo. 246, 662
v.16. Potuimus vix obtinere scapham. 570
v.17. Timentes ne in Syrtim incidereut. 621
v.28. Summittentes bolidem, invenerunt passus viginti. 103
v.29. De puppi mittentes anchoras quatuor &c. 43
v.40. Lectu, artemone, secundum auræ flatum &c. 80
v.41. Cum incidissemus in locum ditballum &c. 190
Ib. Prora quidem fixa manebat immobilis &c. 540
Cap.28.1. Cognovimus quia Melita insula vocabatur. 382
v.2. Accensa pyra, respiciebant nos omnes &c. 556
v.4. Ut viderent barbari pendenteam bestiam &c. 643
v.8. Contigit patrem Publii febribus, & dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus &c. 191
v.11. Cui erat insigne Castorum. 187
v.13. Inde circumlegentes devenimus Rhegium. 560

EX EPISTOLA AD ROMANOS.

Cap.1.19. Quod notum est Dei, manifestum in illis &c. 87
v.20. Invisibilia ipsius, & creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. 174, 485, 635
Ib. Ita ut sint inexcusabiles. 40, 87
v.21. Sed evanuerunt in cogitat. suis. 180, 340, 497
v.22. Dicentes se esse sapientes stulti &c. 339, 406, 460
v.23. Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similit. imaginis corruptibilis hominis, &c. 340
v.25. Servierunt creaturæ potius quam Creatori. 340
Ib. Commutaverunt veritatem Dei in mendacium. 343
v.26. Fæmina immutaverunt naturalem usum in eum qui est contra naturam. 469, 503
v.31. Inspicientes, incompósitos, sine affectione, &c. 85
Cap.2.10. Judeo primum, & Græco. 283
Cap.4.15. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio. 454
Cap.5.2. Gloriatur in spe gloria filiorum Dei. 468

v.20. ubi abundavit delictum, superab. gratia. 460
Cap.6.4. Consepulti sumus cum illo per baptismu &c. 377
Cap.7.3. Si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri: ut nō sit adultera, si fuerit cū alio viro. 403
v.5. Cum essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris &c. 469
Cap.8.6. Prudentia carnis mors est. 500, 517
v.7. Sapientia carnis inimica est Deo. 500, 518
v.15. In quo clamamus: Abba, Pater. 468
v.17. Hæredes Dei, cohæredes autem Christi. 613
v.19. Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat. 61
v.26. Postulat pro nobis gemitibus inenarrab. 456
Cap.9.3. Optabam ego ipse anathema esse à Christo, &c. 42
v.20. Nunquid dicit figmentum er, qui se fixit &c. 506
v.21. An non habet potestatem figulus lutu, ex eadem massa facere aliud quidem vas &c. 378, 506
v.22. Ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordie, quæ preparavit in gloriam. 507
Cap.10.4. Finis enim legis Christus. 413
Cap.11.36. Ex ipso, & per ipsu, & in ipso sunt omnia. 193
Cap.13.1. Non est enim potestas nisi à Deo. 40
v.4. Non enim sine causa gladium portat. 393
v.13. Non est ambulemus: non in comestationibus. 154
Cap.14.1. Infirmum in fide assumite, non in discip. 448
v.2. Alius enim credit se manducare omnia. 448
Ib. Qui autem infirmus est otus manducet. 349
v.23. Si manduc. damnatus est quia non ex fide. 448
Cap.15.16. Ut sum minister Christi in gentibus &c. 301, 361
Cap.16.1. Commendo vobis Phœben &c. que est in ministerio Ecclesie, quæ est in Cenchrís. 126, 498
v.5. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est &c. 215
v.7. Salutate Andronicum, & Juniam, cognatos, &c. 45
v.9. Et Stachyn dilectum meum. 594
v.12. Salutate Tryphenam, & Tryphosum, que &c. 661
v.15. Salutate Philologum, &c. 494
Ib. Et Olympiadem. 432
v.22. Et Ius, & Sospater cognati mei. 589

EX PRIMA AD CORINTHIOS.

Cap.1.1. Et Sosthenes frater, Ecclesie Dei, quæ &c. 589
v.10. Non sunt in vobis schismata, stitis autem &c. 574
v.12. Ego autem sum Apollo. 64, 575
v.16. Baptizavi autem & Stephanæ domum. 598
v.19. Perdidi sapientiam sapientium, &c. 517
v.30. Factus est vobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. 274, 292
Cap.2.4. Sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humana sapientia verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis. 235, 286, 349, 561
v.5. Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est. 255
v.10. Spiritus omnia scrutatur, etiam prof. Dei. 512
v.14. Animalis homo non percipit ea quæ sunt &c. 553
Cap.3.2. Tamquam parvulis in Christo lac vobis &c. 255
v.3. Cum sit inter vos zelus, & contentio. 109, 672
v.10. Ut sapiens architectus fundam. posui. 74, 585
v.12. Super edificat aurum, argentum, lap. pret. 143
v.16. Templum Dei estis, & Spiritus Dei &c. 300
v.19. Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. pag. 343, 497
Ib. Comprehendam sapientes in astutia eorum. 453
Cap.4.9. Spectaculum facti sumus mundo, & ang. &c. 630
v.13. Tamquam purgamenta huius mundi facti sumus.

EX PRIMA PETRI.

Cap. 1.1. Electi advenis dispersionis Pont. 249. 525
 Cap. 2.9. Genus electum, regale sacerdotium. 298. 350
 v. 18. Subditi estote in omni timore Domini, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyfcolis. 197
 v. 25. Conversi estis nunc ad pastorem & episcoporum animarum vestrarum. 224
 Cap. 3.20. Oculo anime salvæ factæ sunt per aquam. 521
 v. 21. Quod & vos nunc similis formæ subpos facit baptisma. 58. 94
 Cap. 5.2. Pascite qui in vobis est gregem Dei. 463
 lb. Neque turpis lucri gratia. 17
 v. 3. Neque ut dominantes in cleris. 147
 v. 8. Tamquam leo rugiens circuit querens quem devoret. 196. 356
 v. 13. Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelæta. pag. 564

EX SECUNDA PETRI.

Cap. 1.4. Maxima & pretiosa donavit, ut per hæc efficiamini divine consortes nature. 21. 174. 386. 503
 v. 16. Non enim doctas fabulas secuti. 514. 587
 v. 19. Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies clucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. 499. 536. 538
 Cap. 2.1. Sicut & in vobis erunt magistri mendaces. 550
 v. 4. Si enim Deus angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos. 624
 v. 22. Canis reversus ad suum vomitum &c. 20. 103. 464

EX PRIMA JOANNIS.

Cap. 2.1. Advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum. 456
 v. 18. Filioli, novissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt. 51. 310
 v. 22. Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Fil. 50.
 Cap. 4.3. Omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus. 51. 487
 v. 19. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. 55
 Cap. 5.7. Et hi tres unum sunt. 419
 v. 16. Est peccatum ad mortem: nō pro illo dico, &c. 252

EX SECUNDA JOANNIS.

v. 11. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus, &c. 273

EX TERTIA JOANNIS.

v. 9. Is qui amat primatum gerere in eis, Diotrophes, non recipit nos. 188

EX EPISTOLA JUDÆ.

v. 4. Subintroierunt enim quidam homines &c. impii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam. 265
 v. 9. Cum Michael Archang. cum Diab. disput. &c. 70. 73
 v. 12. Hi sunt in epulis suis macula, convivantes. 265
 v. 14. Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch. 534

EX APOCALYPSI.

Cap. 1.8. Ego sum a, & o, principium & finis. 1. 432
 v. 15. Et pedes ejus similes aurichalco &c. 440
 v. 16. Et de ore ejus gladius utraque parte acutus. 601
 Cap. 2.6. Quia odisti facta Nicolaitarum. 271. 240
 v. 8. Et Angelo Smyrne Ecclesie scribe. 519. 584
 v. 12. Hæc dicit qui habet romphaam utraque &c. 563
 v. 15. Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. 420
 v. 18. Et Angelo Thyatiræ Ecclesie scribe. 647

v. 20. Et manducare de Idolothytis. 342
 Cap. 3.1. Angelo Eccl. Sardis scribe: Nomen habes &c. 568
 v. 7. Et Angelo Philadelphie Ecclesie scribe. 489
 v. 11. Tene quod habes, ut nemo accipiat cor tuum. 598
 v. 14. Et Angelo Laodicie Ecclesie scribe. 351
 v. 18. Cophyrio iunge oculos tuos ut videas. 151
 Cap. 4.3. Similis erat aspectui lapidis iaspidis, & sardius: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdine. 331. 346. 568. 584
 v. 4. Et in capitibus eorum coronæ aureæ. 260. 598
 Cap. 5.5. Vicit leo de tribu Juda. 356. 412. 597. 660
 v. 8. Et phialas aureas plenas odorum &c. 489
 v. 9. Et cantabant canticum novum. 408
 v. 10. Et fecisti nos Deo nostro regnum, & sacer. 350
 v. 14. Viventem in secula seculorum. 673
 Cap. 6.5. Equus niger &c. habebat straveram in manu sua. 596
 v. 11. Et date sunt illis singula stoles albe. 600
 v. 12. Sol factus est niger tanquam sacculus cilicini. 565
 Cap. 7.3. Signatus servus Dei nostri in frontibus eorum. 625
 v. 10. Salus Deo nostro, qui sedet super thronum. 590
 Cap. 8.11. Nomen stelle dicitur absynt hium. 3
 Cap. 9.5. Ut cruciatus scorpii cum percussit hominem. 577
 v. 11. Cui nomen hebr. Abaddon, græcè autem Apollyon, latine habens nomen Exterminans. 65. 168
 Cap. 10.1. Et iris in capite ejus. 346
 Cap. 12.3. Ecce draco magnus &c. in capitibus eius demata septem, & cauda ejus trahabat &c. 280
 v. 7. Michael, & angeli ejus præc. cum dracone. 73. 195
 Cap. 13.1. Habentem capita 7, & cornua decem. 51. 169
 v. 11. Et habebat cornua duo similia Agni. 531
 v. 12. Fecit terram, &c. adorare bestiam primam. 531
 v. 16. Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestie &c. 131
 v. 18. Hic sapientia est, &c. numerus enim hominis est, & numerus ejus sexcenti sexaginta sex. 37
 Cap. 16.2. Effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphratem: & siccauit aquam ejus, ut &c. 245
 Cap. 17.4. Habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione. 498
 v. 5. Mysterium Babylon magna, mater fornic. &c. 564
 v. 6. Vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Jesu. 375. 564
 v. 9. Septem capita 7 montes sunt, super quos &c. 564
 Cap. 19.8. Ut cooperiat se byssino splendenti, & candido. Byssinum enim justificationes sunt sanctorum. 107
 Cap. 20.2. Serpentem antiquum, qui est Diabolus. 134
 v. 3. Ut nō seducat &c. donec consum. vaille anni, &c. 134
 v. 6. Et regnabunt cum illo mille annis. 134
 v. 10. Et pseudopropheta cruciabitur die ac nocte &c. 552
 Cap. 21.8. Idololatriæ, & pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. 339
 v. 11. Lumen ejus simile, &c. lapidi iaspidis &c. 331
 v. 16. Civitas in quadroposita. 209. 442. 593
 lb. Et mensus est civit. &c. per stadia 12 millia. 595
 v. 19. Fundamentum primum, iaspis, secundum, saphirus, quartum, smaragdus. 331. 567. 584
 v. 20. Sextum, sardius, septimum, chrysolitus: undecimum, hyacinthus. 142. 213. 568
 v. 21. Duodecim portæ, 12 margaritæ sunt, per sing. 374
 lb. Platea civitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidum. 142. 181. 508
 Cap. 22.1. Ostendit mihi fluv. aque vitæ splendid. &c. 359
 v. 12. Ego sum a, & o, primus & novissimus, principium & finis. 129

ELENCHUS RERUM NOTABILIUM.

Et Verborum, quæ ut plurimum extra ordinem alphabeticum in hoc Opere continentur.

A

A, Alpha quo sensu Christus, Christi sacer. , &c. Per Alpha, & Omega Divinitas intelligitur. Pag. 1
 A, Alpha omnium rerum princip. ab ipso omnes rivuli, & quomodo ad ipsum revertantur. 675
 Aaron an ex officio thymiana adoleret, &c. 647
 Abba Pater cur Deus dicitur. 468
 Abbatia primaria hegumenarchium dicta. 281
 Abecedarii psalmi qui dicuntur. 548
 Abecedarius psalmus D. Augustini contra &c. lb.
 Abel primus martyr. 376. 544
 Abimelech poperophilus. 524. Per rhamnium &c. 560
 Abominatio desolat. de Judæis Zelotis ab &c. 670
 Abra Juditæ quæ: ipsius egregium facinus. 2
 Abraham genarcha. 257. An in ignem &c. 376. Cur opfigamus? 438. Cur Dionymus? 187. Nemus ab ipso plantatum. 417.
 Abrahami vernaculi 318. Per Tau figurati &c. 625
 Abstinencia athletarum Christianis proponenda. 87
 Abstracta in Scripturis pro concretis &c. V. Heterosis.
 Abstractio à sens. in quibus prophetiæ modis. 538
 Absynthium quæ stella sic fuerit vocata. 3
 Abulus quid significet. V. Symbolus.
 Abundantia perisseuma dicta. 482
 Abyssus &c. In Mundi exordio &c. Ejus sensus allegoricus, anagogicus, & tropologicus. 3. 4
 Abyssus quomodo abyssum invocet. V. Cataracta. 121
 Acaçia mentio apud Tertull. Eius textus obscurus. 4
 Academia: Platonis schola &c. Abela, & Cariathepher academiæ. 4. Academia triplex. V. Academicus.
 Academici qui fuerint: eorum errores à D. Aug. recensiti &c. Valentiniani cur à Tertull. Academici dicti. 5.
 Acatolicus quis. V. Alpha.
 Accentus dicitur prosodia: quatuorplex. 541
 Accentus encliticorum. V. Encliticus. 210
 Accidens in morbo symptoma dicitur. 611
 Accusatus sponsi. V. Nardus.
 Accusatio falsa. V. Pseudographia.
 Accusativi vocis Zeus mysteriosi. 673
 Acedia à Theol. sumitur, ut passio, & ut pec. virtuti &c. 5
 Acedia filie. Acedia pen. longæ quid. 6
 Acephali heretici: eorum origo, & errores. 6. Concilium generale quintum an acephalum. 6
 Acetabula: argentea magna in templo. V. Oxybaphum.
 Acetum in spongia cur Christo propinatum? 594
 Achaia: ejus Metrop. verè Apostolo dolorifera. 7
 Achilles metaphoricè quid. 8
 Achronismus. V. Anachronismus.
 Acindynus Nomen aptum SS. Martyrum.
 Acometus vermis: acometæ lumina. 8
 Acrides quis cibus. 9. An pisces carabi. 116
 Acroamatici Libri. Melius libri theologici ita dic. 10
 Acrocorinthus. V. Corinthus.
 Acrostichis in Threnis Jeremiæ: in psalmo 118. 10

Actinosa, Actinota, & Actuosa. 11
 Actio, & exactio prima protopraxia. 545
 Actio theandrica Christi quæ dicenda. 630
 Actiones cur ab agente dignitatem suam majorem, quam ab objecto desumunt. 631
 Activa Philosophia: quot partes habeat. 496
 Activum scandalum speciale quid sit &c. 570
 Actus æstivativæ, & phantasiæ an dentur. 485
 Actus apostolici cur Præses vocati. 526
 Actus humani adiaphori an dentur. 12
 Actus varii ultra Phronesim, secundum D. Thomam. 501
 Actus aliarum virt. participes charitatis, & an requirantur ad martyrium. 377
 Aculei & spinae scorpiones dicta. 577
 Acus ipse Christus. V. Camelus. 113
 Adam & Eva cur perizomata fecerunt. 483
 Adam quo sensu non seductus. 478
 Adam primus philosophus &c. Nomina imposuit animalibus: oculi ejus aperti: Salomone sapientior. 498.
 Physicus optimus. 503
 Adam, & antiqui alii Prophetæ. 534
 Adamus maximus theologus: ejus theologia &c. 638
 Adamas. An hircino sanguine mollescat. 11
 Adamianorum hypocausia. 321
 Adelphatum, & Adelphiani, V. Adelphus.
 Adeodatus polymitatus, miles strenuus &c. 522
 Adeodatus dicitur Theodoretus. 633
 Adeps quinam Domino offerendus. V. Epinephridion.
 Adespota liber: adespota epistola: & bona. 12
 Adhortatorius, seu protrepticus S. Clementis. 546
 Adiaphori actus humani an dentur. An ex individuo. 12
 Adjectiva, & relativa an sint syncategor. 613
 Admiratio in quo consistat. 469
 Admonitio Nuthesia dicta. 424
 Ado Viennensis, & Trevirensis. 13
 Adolescens qui sindone amictus Jesum sequebatur. 582
 Adoleschia, & adolescens. V. Deuterosis. 176
 Adonai significatum. V. Tetragrammaton.
 Adria, & Adrion. V. Adrianus.
 Advena, & incola paræcus. V. Paræcia.
 Adulatio quodaam vitium. V. Colax. 150
 Adulterii poena. V. Mochia.
 Adulterium an in Jacobo dispens. V. Decalogus. 170
 Advocatus dicologus, & dicaol. Dicaophylax. V. Dica. Edes Dianæ argenteæ quæ fuerint. V. Demetrius.
 Ægialis: cur ita Achaia dicta. 7
 Ægyptii quam viles: Eius vocis sensus mysticus. 13
 Ægyptiorum encyclopædia. 212. Ab Abrahamo edocti. 299. In idololatria cæci. 341. Malipollici. 517
 Ægyptiorum literæ. 266. Hieroglyphica. 298
 Ægyptiorum doctrina cur dicta soenologia. 572
 Ægyptus: in ea commorati Israelitæ. Cujus typum generat. 14. Ægypti reges Ptolemæi &c. 555
 Emulatio zelotypia & zelus. 670
 Emulus zelotypus. 671

Ænigma differt à parabola, & ab allegoria &c. 14
Ænigma dicitur problema. 529
Æonum ridicula opinio Valentini hæref. 15. 510
Æphonotrophium. V. Euphonotrophium.
Æqualitatis recognitor ifofates dicitur. 348
Æquinoctialis, feu **Æquator**. V. **Cyclus**.
Æquivoca. **Æquivocatio** an in Scriptura: an in conceptibus divinis. V. **Homonyma**.
Æquivoca quomodo restringuntur. V. **Amphibologia**.
Æquum melius iusto, & quo sensu. V. **Epiikia**.
Ær à Moysè prætermiffus: cuius symbolum &c. 16
Æra ante dicta. V. **Epocha**.
Æra antiochena: alia macedonica. V. **Xanthicus**.
Æra dionysiana, quo anno Juliano. Alii &c. V. **Oligos**. 431
Æra Seleuci Nicanoris duplex. 420
Ærarium thefaurophylicium dictum. 644
Æs in statua Nabuchodonoforis quid designaret. 386. 400
Æs templi Jerofolymitani quale. V. **Orichalcum**.
Ælimatio unius præ alio protimiffis dicta. 543
Ætates Mundi quot, & quales. V. **Chronographia**. 141
Æthiops quid allegoricè significet &c. 18
Ætiani, feu **Anomæi** anomætionum propugnabant. 48
Ætia ratio exacta. Pater ætia Filii, &c. 18
Ætiologia. Sensus ætiologicus est literalis. 18
Ætius hæreticus. V. **Eunomius**.
Ævum quid apud Theologos. V. **Æon**.
Afa. V. **Haphe**.
Affabilitas quæ virtus. V. **Acharis**, & **Colax**. 7. 150
Affectuum commotio est pathopœia. 470
Affectuum fimilitudo homœopathia dicta. 306
Affabulatio epimythion. 222. & **Mythologia**. V. **Mythos**.
Africanus, præn. Julius, quis, 19. Cur de Sufannæ historia dubitaverit. V. **Paronomafia**.
Africus qualis ventus: ejus allegoria. 19
Afrus Epha, de Pythagora &c. V. **Y**. 668
Agamia, **Agamus** fuit Apoftolus &c. 19
Agape virtus: & convivium. **Quotuplex**. 19
Agapiti etym. Verè **Agapitus** filius Dei. 20
Agelafos decet esse. Christi agelafia. 21
Agendi modi duo per naturam. 512. V. **Pneumatom**.
Agnominatio fig. paronomafia, & profonom. 465. 541
Agnorum immolatio frequens apud Hebræos. 22
Agnus: ejus sensus allegoricus. 22
Agnus cereus ab Orthodoxis ufatus. 23
Agnus in celo quo sensu lychinus, feu lucerna. 367
Agnus paschalis quo die. Eadem hora occifus Chriftus. Cur die antecedente ab ipfo comestus. 461. 477
Agnus typicus quis intelligatur. 662
Ago verbum. **Agens** supremum Deus. 23
Agon quotuplex. 23. **Quinquennalis**. V. **Pentaeteris**
Agonarcha. 23
Agonia. **Agonos**. **Agonizantibus** succurrere, quàm piuum opus. 23
Agonia Pſychomachia dicenda. 554
Agrapha femper in usu, & quàm necessaria. 24. 25
Agricola georgus, aut georgius. V. **Georgica**.
Agricoltura cur à Manichæis condemnata. 391
Agrippa cognomen duorum Herodum. 388
Alabarches. V. **Halabarches**.
Alacritas, & animi propenfio prothymia. 543
Alalos. V. **Mogilalus**.
Alapa à colapho diftincta. 150
Albertini opinio de effe ab æterno &c. V. **Ufia**.
Alboinus rex quomodo inauguratus. V. **Dorymedon**.

Album, feu tabella dealbata pyſtadium. 555
Alchymia. V. **Chymia**. **Alchymilla** ſpagirus. 550
Alcimus pseudopontifex paralyti à Deo percuffus. 459
Alexander Macedo primus in Græcia regnavit: de terra Cethim; moriturus regnum divifit. V. **Macedonia**.
Ipfus, & Græcorum vitia per pantheram figurata. 452
Alexandria per prolepſim ita dicta. Quàm magna. A quo &c. **Alexandria** populorum. 533
Alexandrini qui celebres. **Navis alexandrina**. 27
Alexandrinus patriarchatus Antiocheno præpolitus. 470
Allegoria obſcura est ænigma. 15
Allegoria quotuplex. V. **Allegoricus**. **Allegoria** pro tribus ſenſibus myſticis. 283. & V. **Ætiologia**.
Allegoria inter Creaturas, & Creatorem. V. **Symbolicus**.
Allegoricus ſenſus. 27. An proprius V. **Teſtamenti**. 413
Alleluiati pſalmi nonnulli. 548
Alluſio in verbis Dan. contra duos ſenes. V. **Paronomafia**, **Alogiſta**. V. **Analogiſta**.
Alphabetum. **Alpha** **ſtereſicon**, feu privativum. 29
Alphæus, feu **Cleophas** quis. 146
Altare holocaustomatic quale. 305
Altare, ſub quo anima ſanctorum, quid. V. **Stola**.
Altare thymiamatis quale eſt. 647
Altero die ſabbati offerrebat manipulus ſpic. V. **Pentecofte**. An eo die Chriftus ſurrexerit. 477
Aman quomodo fuerit Macedo. V. **Macedonia**.
Amans Dominum philodeſpotus. 494
Amans liberos philotechnus. 497
Amartigenia. V. **Hamartigenia**.
Amator artis, docti &c. philotechnus, V. **Philotechnus**.
Amæxobius. V. **Hamaxa**.
Ambitio quot modis contingat. V. **Philotimia**.
Ambitioſus trocho comparatus. 658. **Philodoxus**. 494
Amblygonius quid. **Amblygonia** **Crux** S. **Andree**. 29
Amblygonius triangulus. V. **Orthogonus**.
Ambrosii eloquentia, in ſenſu alleg. excellentia. 30
Ambroſius S. cur maſtigophorus. 378
Amethyſtus &c. fuit in Rationali: in fundamentis celeſtis Jerofolymæ: cui adaptetur. 30
Amicitia, feu affabil. V. **Colax**. **Quæ** virtus. V. **Philophilus**.
Amicitia vera ſolum inter bonos. V. **Pſeudophilus**.
Amictus cur dictus anabolagium. 35
Amica quare thia vocata. 645
Ammonius quis fuerit. V. **Saccas**.
Amus in græco quid ſignificet. V. **Agnus**.
Amor prima paſſio. V. **Pathema**. Est **Protopathia**. 545
Amor concupiſ. diverſum zelum producit, quàm &c. 671
Amor ſuiipſius dicitur philautia. 492
Amor parentum in filios &c. philoſtorgia. 497
Amor puerorum pæderos dicitur. 445
Amos an eſſet propheta: & cur veſtigans ſycomoros. 605
Amphibologia. An ea uti poſſimus. 31
Amphora quæ meſura. **Amphora** tranſlatio, viſa ab Ezechiele, quid præſagierit. 32
Amygdalus cuius rei hieroglyphicum, & ſymbolum. Quid allegoricè, & amigdala in virga Aaronis. 33
Amylum. Panis ex eo an ſufficiens pro conſecratione. 33
Anabaptiſmus. Quæ poena in eo incurratur &c. 34
Anabaptiſta. Fundamentum in rebaptiz. everſum. 34
Anabaptiſta quotuplices. An eorum matrim. cum Catholicis validum. 34. A **Benengario** orti. 270
Anabaptiſta injurias declinant. V. **Angario**. 153
Anabaptiſta Cathari dicti. 153
Anabaptiſta. **Gradus** in Pſalmis quid ſignificent. 37
Ana-

Anachoreſis. **Anachoretæ** in quo ab Erem. differant. 35
Anaglypha. Eorum tropologia. 36
Anagoge. 37. Etiam exſtaſis dicitur. 253
Anagogicus ſenſus cui virtuti reſpondeat. In ipſo eininet D. Aug. 37. An etiam detur in V. **Teſtamento**. 413
Anagramma: ejus exempla. **Numerale** quid. 37
Analgæſia. Stoicorum opinio de felicitate. V. **Anodynum**.
Analogia. **Analogia** nomina Deo, & creaturis. **Analogia** V. **Teſtamenti** cum **Novo**. Sensus analogicus. 38
Anamarteſia à quibus admiffa. V. **Apathia**.
Anamneſis an eadem cum memoria, & hypomneſi. 39
Anamneſis platonica exploditur. 39
Ananophagia. V. **Agon**. 23
Anarchi hæretici. **Anarchos** apud **Ambroſium**. 40
Anargyri SS. **Cofmas**, & **Damianus**. 40
Anathema. Perſonæ, urbes, & res aliæ anathemate percuffæ. **Anathema** oblivionis. **Anathemata** ab Hebræis perdenda. 41. **Anathema** apud **Malach**. **Anathema** **Maranatha**. **Anathema** **Paulus** fieri volebat. 42
Anathema poteſt fulminare **Eceleſia**. **Anathema** ab Hebræis ſummatum quale. 42
Anatome hominum vivorum an aliquando licita. 42
Anatomici an excommunicati. 43
Anaxagoræ homœomeria. 306
Ancona. V. **Icona**. 294
Ancyra ano quæ nota in Scripturis. V. **Anchora**.
Ancyra civitas. V. **Anchora**. Nota in Scripturis. ib
Andreas quando à Jeſu vocatus. 44. Per **Sapphirum** designatus. 567
Androgynus volens nubere eligit ſexum. 44. V. **Hermaphroditus**.
Andronicus quo, pius, & impius. 44
Aneclogiſtos. V. **Analogiſta**.
Angario. **Angaria** an poſſit vitari. 45
Angeli non cognofcunt cordis cogitationes. V. **Cardiognoftes**. In effectibus cognofcunt. An habeant ſpecies concreatas. Ib. **Sunt** afomati. 82
Angeli in primo instanti ſanctificati. V. **Diabolus**.
Angeli cur à Moysè non nominati. V. **Genesis**. Superiores inferiores purgant, illuminant, perficiunt, non e contra. 295. **Ex** angeli qui ſunt. 250
Angeli Aſſiſtentes an plures quàm **Miniftr**. V. **Myrias**.
Angeli operantur prophetiam, & alias gratias &c. 537
Angelica hierarchia. 295. **Chori**, & **Ordines**. 296
Angelici ordines à D. **Greg.** & à D. **Bern.** diftincti. 297
Angelis, & Deo corpus attribere **Somatopœia**. 585
Angelorum exiſtentia ex rerum antitheſi. V. **Antitheſis**.
Angelorum probolæ apud **Tertul.** 530
Angelorum cognitio matutina, & vefper. qualis. 292
Angelus an **Diangelus**. 181
Angelus an ſemper mittatur. 45. **Seraphim** **Iſaia** cuius chori. Item **Cherubim** **Parad. terr.** & **Michael**, **Gabriel**, **Raphael**. **Aſſiſtentes**. 46. **Cur** **Angeli** ſupremi habeant nomen commune cum inferioribus, &c. 47
Angelus cuſtos eſt ordinis infimi. 46
Angelus metiens templum quid designet. V. **Calamus**.
Angelus bonus evangelus dicendus. 236
Angelus an **Microcol.** An in eo rerum perfectiones. 395
Angelus, feu **Epifc.** **Smyrna** quis eſſet in **Apocalyp.** 584
Angelus feu **Epifc.** **Thyatiræ** à S. **Jo.** reprehenuſ &c. 647
Angelus, feu **Epifc.** **Epheli** fuit **Timotheus**. An peccatum, ob quod arguitur, fuerit mortale. 649
Angli ſchiſmatici per politicam hæretici. 574

Angulus reſtus quo ſenſu Chriftus. V. **Orthogonus**.
Anima rationalis quo die infundatur in maſculis & feminis. V. **Embryon**.
Anima quo ſenſu Verbi divini imago. 365
Anima pſyche cur dicta ſecundum **Origenem**. 553
Anima malevola cur excludat ſapientiam. 586
Animæ origo **Aug.** dubia. V. **Harmonia**. **Animæ** ejuſdem ſpeciei an æquales, & homogeneæ. 307
Animæ cur in corpora ſec. **Orig.** & **Origenianos**. 440
Animæ hum. cur nihil intell. niſi ad phantaſ. &c. 485
Animæ politicæ, 524. **Animæ** ſanctæ quo ſenſu nigro colore imbutæ. V. **Melania**.
Animæ Chrifti prohyparxis ab **Origene** aſſerta. 532
Animæ SS. an ſtatim glorioſæ. **Cur** ſub altari. V. **Stola**.
Animal an neceſſariò habeat 5 ſenſus. V. **Zoophyton**.
Animalia **Ezech.** quid alleg. & trop. &c. V. **Evangelifta**.
Animalia in quæ metempſychoſis, ſec. **Platonem**. 392
Animalia cur multa prohibita in V. **Teſt.** V. **Sarcophagia**.
Animalia rumin. & ungulam ſudentia cur eſſent munda: ratio literalis, & myſtica. V. **Tragelaphus**.
Animarum evocatio ad divinationem. V. **Pſychomantia**.
Animatio cur enthymefis dicta. 215
Animi celſitudo. V. **Megalognomon**.
Animi paſſio. 468. **Paſſionum** numerus. 469
Animi promptitudo prothymia dicta. 543
Anna prophetis de tribu **Aſer**. 538
Annales horæ, vel hori. V. **Horus**. An **Chronica**. 141
Anni à diluvio ad **Abraham**, & ab hoc &c. V. **Genesis**.
Anni 70 hebdomadam quales &c. 279. **Quando** ſinerint. Hebdomadis ultimæ medium. 280
Anqi à reedificatione **Jeruſ.** unde 70 hebdomades, ad Chrifti mortem. **Quot** ab igne **Moysi** miſſo, ad ignem **Salomoni** datum. 280
Anni 70 captivitatis **babylonica**. 400
Anni **Seleucidarum**. V. **Nicanor**.
Annihilatio quid. V. **Gubernator**.
Anorum computatio quàm varia inter **Chronol.** 141
Anorum exactior calculus dum **Roma** condita. 564
Anulorum ad ſigillum ſculptura antiqua. V. **Dactylios**.
Annunciationis feſtum **Evangeliftinus** dictum. 234
Annus climactericus. 148
Annus biſſextilis cur &c. V. **Emboſiſmus**. **Annus** lunaris quomodo ſolari adæquandus. ib.
Annus **Julianus** in **Nativitate** Chrifti. V. **Ephemeria**.
Annus ſabbaticus apud **Judæos**. 278
Annus **Jubilæi** qualis. An ſemper ſabbaticus. 278
Anomæi hæretici. 47. & V. **Eunomius**.
Anſelmus **Laudunenſis** author **Gloſſæ** interlinearis. 262
Anſelmus **Monologi** author. 403
Antarcticus polus: An ibi excuſentur **Barbari** ignorantia circa fidem. 48
Antefigmentum proplaſma dictum. V. **Plaſma**.
Anthrax. V. **Pyropus**. **Gemma** mag. pretii in **Ration.** 49
Anthropomorphos cur dicta **mandragora**. 372
Anthropophagia an licita. 50. **Anthropophagi** **Cyclopes**. 161
Antichriſti quinam ſint. 50. An **Papa**. 51. **Antichriſti** anagramma numerale. 37
Antichriſtus cur **cerastes**. 127. **Ejus** character. 131
Antichriſtus antonomatiçè pseudopropheta. 552. **Ejus** prodromi. 531
Anticipatio, feu præoccupatio dicta prolepſis. 532
Antidoron an licitum ſine inſin. & **Regularibus**. 52
Antifatum. V. **Antiphatum**.

Antigonía civitas Troas dicta . 658
 Antilogia . An detur in Scripturis . 52
 Antiochenus patriarcha quot provincias haberet . 471.
 Asylum antiochenum . 85
 Antiochia multæ . Præcipua cur dicta Theopolis . 53;&
 640. Quanto tempore ibi D. Petrus &c. 53
 Antiochia cur dicta Tetrapolis . 629.
 Antiochi varii in Scripturâ . Inter Seleucidâs multi, eo-
 rumque series . 53
 Antiochus Epiphanes à Romanis percutiendus apud Pa-
 nielem . Indignatus contra testam. Sanctuarium . 564.
 Phthiriasi punitus . 501
 Antiochus M. rex Syriæ victus à Philopatore . 495
 Antiochus Soter . 390. Theos . V. Pseudotheus .
 Antipas quis . 54. 288
 Antipathia . Inter equum , & camelum &c. 54
 Antipelargia . Mira ciconiarum erga parentes . 54
 Antipocha . V. Antapocha .
 Antipodes ab Aug. negati , à Columbo detecti . Cur ver-
 sus cælum non decident . Unde illuc pervenerint . 56
 Antiptosis . In Script. frequens . 56. Etiam paraptosis . 460
 Antiqui Patres nonnulli cur dixerint animas Sanct. non
 esse beatas usque ad diem iudicii . V. Stola .
 Antitrophe . Antitrophus , & argum. antitropa . 57
 Antithesis in Scrip. Antithesis rerum in Universo . Ib. In
 aliis rebus &c. 57. Synthesis dicta . 614
 Antitypum quotupliciter sumatur . V. Eucharistia . Ali-
 quando pro isotypo . 58
 Antlia unde dicta . 250
 Antæci qui sint . V. Pericæci .
 Antonio sancto onocentaurus apparuit . 435
 Antonomastia . Frequens in Scripturis . 58
 Antrum cur spelæum dictum . 592
 Anubis Deus formâ cynocephali . 164
 Aod quomodo licet tyrannum occiderit . 664
 Aorta , quid . 80. V. Arteria .
 Apathia à Stoicis requisita . Hæresis Pythag. Zenonis ,
 Origenis , Ruffini . 59
 Apathia an vera felicitas . 60
 Apellis hæresiarum phaneroses . 485
 Apertio oculi in Adamo , & Eva . 496. V. Perizoma .
 Aphila , aphilanthropus , aphilargyrus , aphilia &c. 60
 Apis bos qualis . V. Serapis .
 Apocalypsis S. Joannis , Quam mysteriosa &c. 61
 Apocalypsis epopfiadicta . 229
 Apocarteresis Lycurgi apud Tertullianum . 62
 Apocryphi libri . Apocrypha virgo . 63
 Apodes aves . Quorum symbola . 63
 Apodixis quotuplex . Apodixes in Theologia . 63
 Apollo dictus Phœbus . Apollo Christianus . 64
 Apollo dictus Loxias . 366. Pœan. 444. Thyraus . 648
 Apollonius magus . Apollonia sancta . 65. 552
 Apologus an parabola . 455. Ad profopopœiam refertur .
 541. Joatham apologus . 65. 560
 Apophthegma . 66. Etiam Phasis dictum . 488
 Apoliopesis in quo à Parasopesi distincta . 461
 Apostasia triplex : an species infidelitatis . 67
 Apostata : quomodo inutilis . Ejus pœnæ . 67
 Apostaticus , & apostato : apostatica radix . 67
 Apostoli ars scenofactoria quæ . 570
 Apostoli Theologi . 638. Apostoli zelus æmulatio . 670
 Apostolorum symbolum cur , & quando compositum . 608
 Apostolus apud Athen. quis . Apud Theologos . Aposto-
 lorum potestas . Quomodo Petro subjecti : in quibus

figurati Symbolum composuerunt . 68
 Apostolus an rhetoricâ , & dialecticâ usus . 561. Cur di-
 ctus Athenis spermologus . 593
 Apotheosis . Aquila , & pavo in Gentilium apoth. 69
 Apparitio etiam phasis dicta . 488
 Apparitio Dei , maximè &c. Theophania dicta . 639
 Appetitiva pars quomodo habeat passiones . 468
 Aqua cur hydor . 315. Quando crama vocata . 157
 Aqua benedicta Hagiasmus dicta . 274
 Aqua à Christi latere an è pericardio : an ex eâ Sacra-
 mentorum numerus deduci possit . 479
 Aqua in Baptismo quam benè symbolica . 608
 Aqua apud Hebr. quæ . Ejus efficacia . V. Zelotypia .
 Aquæ amarissimæ pro eadem aquâ sanctâ . 671
 Aquæ potus conveniens . V. Hydropotes .
 Aquæ veræ an sint supra cælum . V. Cataracta .
 Aquæ calidæ thermæ dictæ . 644
 Aqua supra cælum à similit. phlegmatis ; D. Augustinus . 498
 Aquila marina . V. Halæetus , Aquilæ gryphes . 268
 Aquileentis patriarcha solo nomine . 471
 Aquilo quid significet in Scripturâ . V. Notus .
 Ara unde deducta . V. Aroma .
 Arabarches . V. Halabarches . 275
 Arabes cur Troglodytæ dicti . 638
 Aran filio Tharæ mortuo an cultus præstitus . 341
 Aratus pœta ab Apostolo citatus 515. V. Athenæ .
 Arborea homines designant . V. Apologus . 66
 Arca Noë quæ tritæga &c. 657. Cur pancarpus . 449
 Arca viminea cista dicta . 145
 Arcanum cur mysterium . 411. Arcanorum scriptio di-
 cta Iteganographia . 597
 Archangelus Michael cur dictus . 70
 Archetypus . Arca Noë Ecclesiæ archetypus . 70
 Archiepiscopus in quo differat à Metropolita . 71
 Archigubernus maximè Deus . V. Gubernator . 268
 Archion archivium . 74. Grammatophylacium . 267
 Archipirata Lucifer . V. Pirata . 595
 Archipresbyter , seu protopapas . 73. 545
 Architerium , aut potius archiaceterium . 73
 Archistrategus S. Michael : ejus pugnæ . 73
 Architelonea . V. Teloneum .
 Arcticus polus . Ejus ursæ ; & circulus . 74. 515
 Arcturus quid allegoricè . 75. & V. Hyades .
 Arenâ maris ad maximè numerum &c. V. Hyperbole .
 Arete , seu virtus , quomodo dividatur . 76
 Aretinus , Aretius , Aretium . 77
 Argasterium . V. Ergasterium .
 Argentei , & aurei in Scriptura an sicuti . V. Stater .
 Argumenta ab autoritate in Theologia . 651
 Argumenta in Topicis à quibus locis sumantur . 650
 Argumenta parva , seu lummæ , paratitla . 463
 Argumentatio . V. Dilemma . Formaliter bona , & po-
 tissima est syllogismus . 606
 Argumenta fallacia dicta sophismata . 586
 Argumentum validius cur Achilles dictum . 8
 Argumentum operis periocha . 480. Argumentum à pa-
 ri maximè invidum in Theologia . 651
 Ariani Chiritomachi . 140
 Ariani loco homoutii homœusion &c. 307. 309
 Arida terra à quibus vocata . V. Xera . 593
 Ariel cur dicta Jerusalem . 128
 Arietino cornu cur clangerent Hebræi .
 Arinus color . V. Earinus .
 Aristides Atheniensis cur exul . V. Democratia . Ari-

Aristobulus . Varii Aristobuli . 77
 Aristocrata in populo Israël Monarchiæ annexa . 399
 Aristoteles . Ejus errores . Obitus . 78. An primus biblio-
 thecas &c. 100. An præscientiam in Deo negarit . 588.
 An aliquam S. Triadis cognitionem habuerit . 653
 Aristotelis discipuli . V. Peripateticus . Cur dictus dæ-
 mon . Ib. Cur philosophus dicatur . 497. Quomodo
 obierit . V. Euripus .
 Arithmetica : & Arithmi . Arithmetica proportio in con-
 tractibus . 79
 Arithmetica prima Mathematicæ species . 379
 Arma Dei quæ sint . V. Thorax .
 Aræcanus pro sophistate malè citatus &c. 588
 Armatura Dei quæ sit . V. Panoplia .
 Armilla cur dicta spatium . 591
 Arnaldus de Brixia politicorum patriarcha . 513
 Arnobius senior : ejus libri . V. Homophagia .
 Ars quid sonet : à prudentia distincta . 380
 Ars bona calotechnia . V. Calotechnus .
 Ars vana matæotechnia . 378
 Ars symbolica quæ dicatur . 608
 Artaxerxes quale nomen . V. Oxyares .
 Artaxerxis anno 23 &c. initium 70 hebdomadarum satis
 rectè sumitur . 230
 Arteria . Duplex est . Ejus motus . 80
 Artes liberales . V. Mechanicus . Artium mechanicarum
 actus an sint opera servilia . 380
 Articuli fidei per traditionem . V. Agraphus . Articuli
 Symboli an cuiusque Apostoli . 608
 Articuli partium Theologiæ . 636
 Artifex honestus calotechnus . 112
 Artifex bonus cur pædomathes . V. Pædomathia .
 Artifex , aut architectus sapiens . V. Sophia .
 Artolaganum . V. Laganum . 349
 Artophorion . 80. Seu pyxomelum . 559
 Aruspices gastromantæ . 256
 Ascensio cur tessaracoste . V. Tessaracostus .
 Asinorum Dea . V. Epona .
 Asmodæus quid sonet . 168
 Asomatos Deus , & Angeli . 82
 Aspis . Venenum ejus potentissimum . Quid allegoricè . 82
 Assamoni an tenerint sceptrum Judæ . 572
 Assaron , seu gomor decima pars ephi . V. Pentecoste .
 Assueri vigilia an ex dycrasia . 197
 Assueri de quibus in Script. V. Oxyares . Assueri satrapæ
 quot esse debebant . 569
 Assuerus nomen com. regibus Medorum , & Artaxerxes
 Perf. V. Oxyares . Assuerus maritus Estheris . V. Mne-
 mon , & Oxyares .
 Assumptio humanitatis quid . 326. Paralepsis dicta . 458
 Assyriorum monarchia . Reges ejus quot . 400. Illa ver-
 sus occasum , dum Roma cœpit surgere . 564
 Astris quomodo sapiens dominetur . V. Astrologia .
 Astrologi cur plerumque per Mathematic. intellig. 379
 Astrologia . Quis author : quam fallax : Quenam possit
 divinare . 84. Quomodo Mathematicæ species . 379
 Astrologorum vanitas in horoscopis . 312
 Astronomia an ab Astrologia differat &c. 84
 Astutia à prudentiâ carnis dist. in bonum aliq. 453. An
 sit dolus . V. Dolus . Techna vocantur . 626
 Attyages Medus cur dictus Assuerus . V. Oxyares .
 Asylum Athenis , deinde Romæ , Antiochiæ . 85
 Asyndeton figura . 85. Etiam dicta Schesis . 573
 Asyneti qui dicantur . V. Synesis .

Atadus : hinc hæretici Atadæi . V. Archontici .
 Athanasius . Quis , & quando mortuus . 86
 Athena Minerva . 86. Benè cum Hermete . 286
 Athenæ ab Apost. excultæ , felicius quàm Pallas &c. 86
 Athenienses quot Deos coluerint &c. 86. Quos filios lege
 pelargicâ teneri volebant . V. Antipelargia .
 Atheus . Epicurus , & Lucianus . Instante morte Deum
 sentiunt . Diagoras atheus . 87
 Athletarum abstinentia . Athletica Christianorum . 87
 Athleta coronatus stephanites dictus . 597
 Athleta philostephani dicti . 497
 Athletarum arena cur xyftus dicta . 668
 Athlotheta , athlothesia christiana Athlum . 88. 475
 Atimus , atimia , atimosia . 88. 228
 Atlas astrologus Trifnegisti abavus . 656
 Atomus . An ex atomis continuum , aut Mundus . 88
 Atrium , & porticus quæ pronos appellatur . 533
 Attributa triplicia quomodo de eadem personâ in Chri-
 sto . 337. An immed. utriusque nature competant . 338
 Attractio malè damnata ab hæreticis . V. Exomologesis .
 Avari idola . 344
 Avaritia philargyria , & pleonexia . 491. 509. Dipfadi com-
 par. 189. Per plumbum figur. V. Metallum .
 Avarus chryfomanes dictus . 143
 Aves in Britannia ephemera . 218
 Aves Paradisi quæ . V. Apodes .
 Augurium , & auspiciam qualis supersticio . Joseph quo-
 modo augur . V. Geomantia , & Oenomantia , & 578
 Augusta græcè dicta Sebaste . Ib.
 Augustini mater benè Monica dicta . 402
 Augustini libri contra Academicos . 5. Opinio de Antipo-
 dibus . 56. Ingenii felicitas . V. Autodidascalus .
 Augustinus primus inter S. S. Patres Theol. 638. Verus
 Polemarchus . V. Polemicus . Aliquando stylum muta-
 vit . 604. Se retractavit de intellig. zizaniorum . 673.
 Eminent in sensu anagogico . 37
 Augustinus pro vera Ecclesia nervosè citatus . 199. Ejus
 opinio de sex diebus . 292. Hypognostica . 324. Psalmus
 contra Donatum . V. Hypopsalmia .
 Aura tenuis quid indicet . V. Aer . 16
 Aurichalcum . V. Electrum , & Orichalcum .
 Aurora cur Leucothea nuncupata . 358
 Aurum omnium metallorum ponderosissimum . 386
 Auspiciam . V. Oenoscopia , & Geomantia .
 Auster quid designet in Scripturis . V. Notus .
 Austeritas virtus , & vitium . 90. Mira Anachoretarum . 36
 Austerus , & morosus cur stypticus dictus . 604
 Austri reges apud Danielelem . V. Ptolemæus .
 Author schismatis schismatiarcha . 574
 Author supernaturalis quomodo sit Deus . 637
 Auctoritates apud Theol. ad argumenta formanda , in sex
 classes dividuntur . 651
 Authorum stylus quo signo denotatur . V. X . 667
 Autocephali tres in quo à Patriarchis differant . Auto-
 cephalia quid . 90
 Autodidascalus , & autodidactus . Talis S. Augustinus . Au-
 todidacti hæretici , & dæmonodidacti . 90. 91
 Auxiliarius dictus symmachus . 609
 Axenus . V. Euxinus .
 Axioma quid . 92. Etiam doxa dictum . 193
 Axis . V. Diameter , Poli , & Sphæra .
 Azarias , seu Ozias rex cur leprâ percussus . 357
 Azarias Anania filius Raphaël . V. Pseudonymus .
 Azyma . Discrimen inter Latinos , & Græcos . 92. Azymi
 alle .

allegoria. Azymitæ qui.	93	Benjamin tribus cur thalamus Domini.	629
Azymorum dies primus qualis, An in eo possent coqui cibi. V. Parafceve.		Benignitas Christi eum Chrestum reddidit.	138
Azymorum comestio an fuerit comestio Paschæ. 461. 477		Berengarius author hæresis Sacramentariorum, 237. Ex ipso variæ hæreses. A Wicleffo, & alijs &c.	270
B		Berņice filia Ptolemæi Evergetis occisa.	240
Baal propheta quàm infani.	539	Bernice, seu Berenice aliquæ mulieres &c.	98
Babylon quando Roma vocata.	564	Beryllus. In Rationali, in fundam. Paradisi. Ejus virtus.	99
Babylonia quomodo capta à Cyro. V. Euphrates.		Beseleel petalurgus insignis.	483
Babylonica epocha vetustissima.	228	Bestia qualis factus Nabuch. V. Metamorphosis.	
Baculus divinatorius qualis. V. Belomantia.		Bestia terribilis Romanorum monarchia.	400
Bahal, seu Bel idola dicta.	341. 343	Bestia Antichristi prodroma quæ.	531
Bala, seu Segor, quomodo liberata.	474	Bestiis an obiectus Apostolus. V. Theriomachus.	
Balaam an pseudopropheta; & verax. 552. V. Trieris.		Bestiis optimè monarchia comparantur.	400
Balocus moneta. V. Obolus.		Bethsan, aliàs Scythopolis.	578
Balo, balatio. V. Ballemantium.		Bibendum trado est propino.	540
Balsamum quid, & ubi nascitur. An necessarium in Chriftmate. 438. In eo quid indicet.	139	Biblia. Verbum Dei scriptum contra Libert. Editio vulg. infallibilis. Habet sentum mysticum &c.	99
Balthasar rex cur Lucifer ab Isaiâ. V. Phosphorus.		Bibliographus. Excommunicatio pro libris prohibitis.	160
Banausia quid. 61. V. Apirocalia.		Bibliotheca insigniores. 100. Pius primus &c. Bibliot. Pamphili M., Constantinop., Vaticana.	160
Baptismus. Ejus figura. Quomodo institutus. Hæret. opinio. 94. materia maximè symbolica.	608	Bibliothecarius. Duodecim insignes Constantinopolij sub su Leonis Isaur. cum bibliotheca exulsi.	101
Baptismus flaminis, & sanguinis. Baptismo æquiparatur martyrium. 94. Agit ex opere operato.	377	Biennium dieteris dictum.	185
Baptismus sphragis dictus. 594. Telestos.	626	Bigamia triplex inducit irregularitatem. Bigamia à quibus hæreticis damnata.	101
Barbariæ quæ intelligantur. Tertull. explicatus. Barbarus ab Apostolo quis dictus.	95	Birgitta S. Vidua prophetis.	539
Barbarismus vitium grammaticale, & secta.	1b.	Bithynia primum ab Apost. non fuit exulta.	101
Barbari sub Antardico an excusentur ignorantia Fidei. V. Antardicus.	48	Blasphemia quale peccatum. In Spiritum S. Quomodo irremissibilis.	102
Barbarus. Barbari qui. Barbaricus.	96	Boethius, boethia. Severinus Boethius.	1b.
Barnabas S. Cyprius genere.	165	Bona adespota cujus sint. V. Adespota.	
Bartolomeus S. in Sardinia figuratus. V. Sardinus.		Bona promissa quàm magna. V. Apocaradocia.	
Baruc liber canonicus. V. Protocanonicus.		Bona nothis relicta nothia vocata. V. Nothus.	
Basilica, vel basilica. Regum libri, potius quàm regnorum dicendi.	96	Bootes, seu Arctophylax.	75
Basilicus. Basilides, Basilianus, & Basilica. 96. & V. Vasilicus.		Borborita, seu Borboriani hæretici.	103. 265
Basilicæ Salomonis, Assueri, Romæ.	96	Boreas dextra pars Mundi.	103
Basilicæ vaticanae propylæum.	540	Bos, & fœnum quomodo ad Judæos &c. V. Onager.	
Basilidis commentum de calorum numero, &c.	2.	Bos ab Ægyptiis alius. Apis vocatus. V. Serapis.	
Basilidis quid significet. Basilidis venenum.	97	Bos triturans quomodo prædicatores designet. Ejus os non alligandum. V. Tropologia.	660
Basis unde dicta. Basis apud Oratores. Bases binæ argenteæ quid designent. 97. Basis terræ quæ sit.	1b.	Bosnia regio hodie. V. Illyricum.	
Battologia in oratione vitanda.	98	Bosphorus duplex. Qualis apud Abdiam.	103
Batus, seu amphora.	32	Botrus Cypri. Botrus maximus: ejus allegoria.	104
Beata, & locus vitæ beatæ Macaria. V. Macarius.		Boves triturantes quid mysticè significant.	412
Beatitudo natur. an obiectum peccati Angelorum.	177	Braccæ cur anaxyridæ dicta. V. Anaxyris.	
Beatitudo septima quomodo applicetur sapientiæ.	586	Brachium. Quid designet in Scripturis.	104
Beatorum felicitas, & gaudium, cur sit longè majus poenis damnatorum.	514	Bractea etiam pro lamina.	105
Beatus an possit esse propheta.	536	Branchiæ in pisce capto à Tobia.	105
Beda venerabilis scripsit de orthographia.	443	Bravium. Christianorum. Brabium.	1b.
Beelphegor an esset Priapus.	528	Brigida S. Virgo prophetis.	539
Beelzebub quis Deus creditus. V. Myagrus.		Bruchus. Cujus rei symbolum apud Joelem.	100
Behemoth. 297. Ejus allegoria. V. Elephantus.		Bule. Buleuta, Buleuterion.	107
Bel quot amphoras vini apparenter biberet. V. Amphora. Ejus statua, & templum mirandum.	344	Buletis in quo differat à Thelesi.	1b.
Belial quid sonet. V. Catexochen.	123	Butyrum. Quid designet.	1b.
bellaria cur epiphoremata dicta. V. Epiphora.		Byffus retorta. Quod elementum significet.	1b.
Belus, & Jupiter fuit Nemrod. V. Gigas. An primus idololatra. 341. 343. Cur varia idola Beli nomine.	1b.	Bythos apud Valent. 108. Bythos propator.	534
Bene nuntians evangelus dictus.	236	C	
Benedictus Eulogius dictus.	241	Abi quarta pars stercoreis columb. quanti &c.	108
Benevolus Eumenes appellatus.	1b.	Caçangelus quis dici possit. V. Agathangelus.	20

Cacodoxus &c. Cacodocia quàm mala.	109	Canonica. Etiam apud Gentiles. Canones quis primus collegerit. Canonici juris libri.	1b.
Cacoethes, & cacoethia in morbis, & moribus.	1b.	Canonizatio quam heroicam requirit.	290
Cacogenius. V. Cacodemon.		Canonici libri. Qui nam ab hæreticis rejecti.	115
Cacophonia, & cacophonon. V. Euphonia.		Cantica dramatis quæ.	195
Cacothomachos. V. Stomachos.	603	Canticum novum in celo quale. V. Musurgus.	
Cacurgos quis sit. V. Barathrum.	95	Canticum quomodo differat à psalmo.	547
Cadavera cur in ripis torrentis. V. Cocytus. Ab Æthiopibus quomodo ornata. V. Hypocritis.		Canticum in alterius infamiam psalterium.	549
Cæcorum hospitium typhloconium.	662	Cantilena, & cantus melos dictus. V. Melodia.	
Cælestes sphaeræ an sint undecim.	593	Cantores etiam dicti prophetae.	537
Cæli ex quâ materia. 3. An sint fluidi.	153	Cantorum collegium Euphonotrophium vocatum.	244
Cæli pars ima. vide Hypogaum. Pars media. vide Apogæum.		Cantus chromaticus. V. Chromaticus.	141
Celibatus unde diaconatui annexus.	178	Capellæ magister chorodidactalus. V. Chorea.	
Cælorum perfectiones in Microcosmo. vide Microcosmus.		Caper emissarius Christi figura.	652
Cælum cur dicatur Uranus.	665	Capharnaüm in quâ regione. V. Tetrarcha.	
Cælum cælorum quid. vide empyreum.		Capillorum ornamentum croblylus.	160
Cælum empyreum an sphaericum. 593. Quàm magnum vide Stadium.		Capillus intortus cincinnus dictus.	144
Cælum crystallicum primo Mobili reicitur.	593	Capitis encaufes quæ sint. V. Encaustum.	
Ceremonias cum exorcismo male damnat Calvinus. 252. & vide Chære.		Capitis juvenus quæ apud Tertul. V. Acacia.	
Cæsariensis synodus contra Testares hæreticas.	627	Capricorn tropicus. Cur in eo solstitium.	659
Cæsar Augustus græcè dicitur Sebastus.	578	Captivitas Israelis plancta à Jeremia suis threnis quænam fuerit.	646
Cæsaræ Philippi: cur Dan dicta. vide Libanus, & Caini signum an timor panicus.	493	Caput Christi pleum rore. V. Cincinnus.	
Cakergetes. V. Physcon.	450	Caput, vel cauda draconis in sphaera. V. Eclipsis.	
Calamus. Prophanus, & sacer.	109	Carabus an cibus S. Joannis B., & pro navicula &c.	116
Calathus. Duo pleni ficuum quid figuraverint.	110	Caranobulus. V. Ceraunobulus.	
Calcei prohibiti Apostolis, & sandalia permissa.	566	Caraxo. V. Charaxo.	
Calcis ludus. V. Harpastum.		Carbunculus gemma. V. Pyropus, & Anthrax.	
Caleb quos gigantes profligavit. V. Gigas.		Carcer dictus de smoterium.	173
Calendæ græcæ adagium. Calendæ sol. apud Hebr.	110	Carcer correctionis sophronisterium dictus.	588
Calendæ pro Neomenia. Quàm celebres, &c.	418	Carceres horrendi cur satomiæ dicti.	352
Calendæ hieromenia dicta.	299	Carceris custos phylacista. V. Phylaca.	
Calcepodii etymon S. Martyri adaptatum.	110	Carcinus piscis. V. Carabus.	
Calicis portio quid significet, & unde derivata.	611	Cardinales virtutes quæ. V. Ethica.	232
Caliga pro calceo, aut sandalio.	566	Cardinales cur sapphiro decorentur.	567
Calix panaclystus, potius panaclystus.	449	Cardines cæli, & terræ qui sint.	516
Calix poterion dictus.	525	Cardiogmos. V. Cardialgia.	
Calligraphus Esdras. Scribæ qui fuerint.	111	Carenum. V. Carœnum.	
Callionymus piscis dictus. V. Uranoscopus.		Cariathsepher civitas literarum. V. Academia.	
Calvaria locus dictus cranii locus.	158	Carmina dicax, & mordax fillus dictum.	581
Calvini error de Legis impossibilitate. 169. circa Eucharistiam. 237. De Sanctis nondum beatis. V. Stola. De existentia Dei naturaliter probanda. V. Athens. Quàm impiè derideat Ceremonias. V. Chære.		Carmen triumphale de victoriis &c. Psalmus 67. vide Tympanistris. Propempticum carmen.	534
Calumnia æschrologia dicta. 17. Etiam diabole.	176	Carminum rhapsodia fit incantatio. vide Rhabfodomatia.	
Cambia trapezitarum an licita. V. Collybus. Et Cambyses rex cur dictus Assuerus. V. Oxyares.	653	Carnerina gemma est Sardinus.	568
Caminus. Babylonicus, & infernalis.		Carnes cur non comederent Encsatitæ, Manichæi, & Priscillianistæ. vide Sarcophagia.	
Campestris quid sint. V. Perizoma.	113	Carnes stricte dictæ an sint zoophyta.	674
Canales aquarum canthari dicti.		Carnes humanas comedere an &c. vide Anthropophagus.	
Cancer morbus. V. Carcinoma.	115	Carnis afflicto ab athletis edificenda. vide Athleta.	
Cancris tropicus. Cur in eo solstitium æstivum, &c.	659	Carnis dulocratia.	196
Candelabrum cur cantharus dictum.	115	Carnium abstinentia in Ecclesia. vide Sarcophagia.	
Candelabrum heptalychnum.	285	Carnium comestio creophagia. 159. An in usu ante diluivium. vide Sarcophagia.	
Candelabrum Moylis heptamyxum.	1b.	Caro cur prohibita in jejuniis. vide Sperma.	
Candelabrum septiramum symbolum septem planet.	506	Caro emortua gangræna dicta.	256
Canicula dicta Sirius.	582	Caro nostra sinistra tantum, sec. Tertul. vide Choicus.	
Caninum monstrum Cynophanes.	164	Carus qualis morbus. vide Caroticus.	
Canon. Canones an repugnent Apost. Canon librorum S. Scripturæ. Unde habitus. Canones Evangelior. Canon penio. Canon Missæ. Canonicus.	114	Cassia an cinnamomum: quid designet. Filia Job.	117

Cafus unius dictio. vide Monoptoton.	
Cafus extraordinarii à Gnome deciduntur.	263
Cafus pro casu antiptosis.	56
Catabolicus. vide Paredrus. Catabolicus spiritualis.	118
Catachresis an metaphora. In Scripturis frequens.	118
Cataclysmus. Ogygi. Sub Noë quo anno &c.	119
Catadromus. vide Hippodromus.	
Catadupa, & cataracta Nili.	120
Caragelafinus. vide Gelafinus.	
Catapetasma: velum templi. vide Peripetasma.	
Cataplafma correctionis normam ostendit.	120
Catechumenus donabatur Agno cereo: docenti subsidium debet. 122. An possit esse hereticus.	272
Categoria. C. tegorema dictio <i>solus</i> . C. tegorema & Syn- categ. in Divinis. Infinitum categorematicum.	122
Cathari heretici. Etiam Novatiani dicitur Anabap- tista. Cur poenitentiam negarent.	123
Catharista heretici foeditissimi: ex cibo, &c.	123
Catharma quid sit. vide Peripetasma.	
Cathartici etymologia. vide Catharus.	
Cathedra pestilentiae. Cathedra Moysis, &c.	124
Cathedratica. vide Enthronifica.	214
Catholici cur aliter de hypostas. cum Sabell. quàm cum Arrianis. 325. Soli Orthodoxi.	442
Mali an zizania, an palea.	673
Catholicus quis à Donatistis &c. Catholica Ecclesia.	124
Catholicus Rex Hisp. Catholicae epistolae.	125
Caucus, & caucalium quale vas. vide Caucium.	
Cavillator dicitur sophisticus.	588
Cauliculus cyma dictus. vide Cymatia.	
Causa an in Divinis. Latiori modo à Græcis. vide Ætia.	
Causa finalis cur non attributa Patri. vide Doxologia.	
Causa finalis via ad Deum cognoscendum. vide Theologia.	
Causini Polyhistor. 521. Ejus hieroglyphica.	298
Cebetis pinax quæ fuerit.	505
Cedrus Libani. Iusti figura.	358
Celeusma. In iudicio univ. In excidio Jerosolymæ.	126
Cellulae 7. Interpretum. vide Hypaspistes.	
Celogaia: vide Galatia.	
Cemellium. vide Cimelium.	
Cemeterium scripta epitola ad Romanos.	126
Cenodoxiae filie. 126. An sit philodoxia.	494
Cenotaphia quibus à Pythag. extructa. vide Apostasia.	
Centauri etymologia. vide Bucentauros.	
Centones græcè stromata. Libri Clementis Alex.	602
Centrum quid. Centrum Universi duplex.	127
Centum talenta arg. regis Amasiae &c. 622. Et centum viginti talenta auri à reginâ Saba data Salomoni.	623
Centum millia talenta auri, pro templo ædific. &c.	623
Centurio, seu hecatontarchus.	280
Cephalæa quid. vide Hemicranium.	
Cephalalgia. Complectitur hemicrania, & cephalæam.	127
Cephas quid sonet. vide Petrus.	
Cerastes serpens: quem præfiguret.	127
Ceraunius quis. Ceraunium quæ nota.	128
Cerberus. Quàm impiè S. Trinitas ei comparata.	1b.
Cercopithecus. Dicitur de populis Æthiopiæ.	128
Cereales quinam intelligendi. vide Anabasis.	
Ceremonia, seu cæremonia. Quotuplex in lege mosaica. Catholicae impiè à Calvino denicæ.	129
Ceremoniarum magister theatrapus dici potest.	631
Cerostata, cerostaton, & cerostrotum.	129
Cete unde formetur. vide Cetus.	1b.
Cethim quæ regio. vide Macedonia.	

Cetus deglucivit Jonam. Quàm magni reperiantur.	129
Chære quid significet.	1b.
Chæretismus, & charitismus. vide Cheritismus.	
Chalcedon. In eâ quartum Concilium gen. 130. Ex eo sue hæreseos an sam arripuerunt Acephali.	6428
Chalcedonius gema cui Apost. adapt. 130. & vide Pyropus.	
Chalcenterus Origenes, & Didymus Grammaticus.	130
Chalchemia, seu alchymia. vide Chymia.	143
Chalcolibanum. vide Orichalcum.	
Chaldea quomodo Mesopotamia dicta.	385
Chalæorum dulocratia in Hebræos.	196
Chalæorum monarchia in statua Nabuch. figur. &c.	400
Chaldaica paraphrasis. Author, Editio. Errores.	460
Chamaeleon. Cujus sit hieroglyphicum.	130
Chamos idolum an esset Beelphegor. 528. & vide Væ.	
Chananea cur dicta Syrophœnisa.	621
Chaos. Inter limbum, & infer. 131. an à Deo prod.	317
Character. Apud profanos, & sacros. Apud hos tri- plex. Antichristi qualis futurus.	131
Character quæ nota in Scripturis. V. X.	667
Characteres ad imprimendum typi dicti.	663
Charadrii proprietates Christo, & malis adaptata.	131
Charaxo quo significato donetur. vide Character.	
Charitas an gratia habitualis. Unde dicatur. 132. An ne- cessaria ad effectum martyrii. 377. An sit sapientia, ut est donum Spiritus sancti.	586
Charitas generalis super omnia in Deum fertur.	637
Charites nudæ. Deipara gratia plena. Charis à Pelag. negata, quid, & quotuplex.	132
Charivarium. vide Carevaria.	
Chartophylax. In Oriente magnæ dignitatis: ejus infi- gnia &c. Chartularius quis.	133
Chelys. vide Lyra.	
Chersonesus, Peloponnesus. Aurea Cherronesus.	134
Cherub cur Lucifer. 167. In ostio paradisi terrestris cu- jus chori Angelus. vide Angelus.	
Chilias. vide Decas.	
Chiliastra seu chilionetia heretici.	134
Chimæra. Etiam navis nomen.	135
Chirographum quid. Metaphoricè sumptum.	135
Chirophantia an Jobi locus suffragetur.	135
Chirotheca Episcoporum quid designent.	136
Chirotonia. An eâ solâ sit valida ordinatio.	136
Chirurgia. Clericis quomodo prohibita.	136
Chirogryllus immundum. Ratio lit. & mystica.	137
Chonæ civitas. vide Colossæ.	
Choragus oratio, Christus; choragion.	137
Chorea: Chorus. Etiam de rebus inanibus, de castris, & Angelis. Etiam Musicum instrumentum.	137
Chorepiscopus aliquando erat episcopus &c.	138
Chori magister mesochorus.	385
Chorodidascalos, & chorostates, vide Choreia.	138
Chorostates præcentor. vide Choreia.	
Chorus in hierarchiis unde disting. 296. & vide Choreia.	
Chrestus à Gentilibus Christus dictus.	138
Chrismanium, chrismatophyl. chrismatheca &c.	139
Christi naturæ an crasim habeant. vide Crasis.	
Christi Nativitas. annus ex ephemeris sacerdotum. vide Ephemeris. De anno. vide Oligos, & Christi Domini genealogia duplex. 257. Ejus Monar- chia. 401. Mater Synagoga.	613
Christi animæ prophætaxis ab Origene asserta.	532
Christi nomen qui affectarent. vide Pseudochristus.	
Christi actiones Theandricæ. Earum meritum, & va- lor.	

lor. 630. Ejus voluntas quo sensu una.	631
Christi nativitas divina, & humana vera Theogonia.	634
Christiani antiqui quid per Alpha, & Omega. i. Primum sic Antiochia vocati.	53. 139
Christiani an à lege divina exempti. 169. A. Philone lau- dati. vide Drama.	
Christiani cur verè adelphi. 12. Philotheophani, 497. Eos decet Echemythia.	200
Christianorum miceteria quæ sint.	420
Christianus quo sensu mater Christi. vide Mater.	
Christianus quomodo pentathlus esse possit.	475
Christipara Maria à Nestorio dicta. vide Theotocos.	
Christo incarnato ablatum sceptrum Juda.	572
Christophorus Columbus Antipodes det. V. Antipodes.	
Christopolis. vide Neapolis.	
Christum corpus habuisse phantasticum afferuit Manes cum aliis.	487
Christus, &c. Ejus sacerdotium per a designatur. 1. 432	
Christus Cyrus. Christi alii dicti. 141. Christi unctio du- plex. 1b. Verè Christus.	138
Christus quo anno in Ægypto. vide Ægyptus. Quando ex Ægypto relatus. vide Christophoria.	
Christus protocos, seu primog. Mariae. 545. Ex utero ante Luciferum genitus. vide Phosphorus. An Theo- phorus.	639
Christus an dicitur filius Heli. 258. An à demone agnosce- retur filius Dei.	167
Christus an ante S. Euchar. comedit cœnam leg. vide Aga- pe. An cœna a zymo. Quâ nocte traditus. vide Azymsus.	
Christus in die Parasce. occisus. 460. An eadem horâ, quâ agnus &c. Cur ab ipso pridie comestus. 461. An crucifi- xus ubi Adamus sep. In pelecano figur. 473. Demones redemunt, secundum Origen. 441. Ad quod synedrium raptus. 616. In hircis figuratus.	652
Christus cur ichthys. 322. 580. Primus piscis, in cujus ore sit stater. 595. Est margarita.	374
Christus verus foter. 590. Justitia nostra. vide Heterosis. Irenarcha. 345. An Legislator. vide Nomotheta. Est lapis angularis. vide Orthogonus. Cur gladius, & sa- gitta in pharetra.	488
Christus omnium prophet. max. Cum Moyse similitudo. 536. An sit ubique per communic. idiom. 338. Dicitur à Gentilibus Ononychites, & Onchelos.	435
Christus lampadæ assimilatus. 350. Cur leo, & agnus. 356. 389. 412. Cur leo de tribu Juda. vide Stemma. In Li- bano figur. 359. Et Cedro. 126. Monocerotus assimi- latus. 402. Et Nyctioraci.	424
Christus cur botryo. 104. Epistates apud Tertul. 225. ve- rus Monogenes. 403. Et Teletarcha.	626
Chronicum. Primum Moysis. Chronica an annales.	141
Chronographia. Chronologia quàm varia inter &c.	1b.
Chrysoberillus. vide Beryllus.	
Chrysolithus gemma S. Matthæo adaptata.	142
Chrysologos S. Petrus Ravennensis Episcopus.	143
Chrysopterus gemma S. Judæ applicata.	1b.
Chrysothomas S. Joannis Damasc. Quando obierit. An duo. 143	
Chrysolomus quando obierit. 143. Ejus affectus. vide Exegeticus. Ejus Homiliae quales.	306
Chus, seu Saturnus, Beli, seu Nemrod pater.	341
Cibi immundi. An apud Chalkaliqui. vide Halæætus: & vide Pamphagus.	
C cadæ magas quid intelligatur.	371
Cicer fruxum cur trogalium dictum.	658
Cicero cur præscientiam in Deo negaret.	588
Ciconiæ parentibus senibus grata. vide Antipelargia.	
Cilicinus faccus: cur obliquitas solis ei comparetur.	565
Cinædus pathicus dicitur.	470
Cingulum sacerdotis, & Pontificalium L. V. vide Zona. Aureum quid designat.	674
Circelliones, seu Agonista heretici.	24
Circuli Sphæra. vide Cyclos.	
Circulus arcticus. 74. Excentricus.	250
Circulus encyclopediam continens.	212
Circulus mesembrius. vide Mesembria.	
Circulus signifer. seu Zodiacus.	673
Circumcisionem non obligare ubi definitum.	271. 618
Circumcisus quomodo præputium retauraret.	592
Circuminsessio quid in Personis Divinis. vide Metangil- monia.	
Citharæ à psalterio differentia. Aliqua mala pellit. Quid figuraverit. 145. Cum 10 chordis cur non reperitur. E quâ parte sonet. vide Psalterium.	
Citharæ pulsatio in fine comœdiæ. vide Epicitharisma.	
Civis æquales isopolita dicitur. vide Isopolitia.	347
Civilis idololatria qualis.	340
Civilis dic. politicus, unde civilitas est politica.	516. 517
Civilis Theologia quæ intelligatur.	635
Civitas Benedicti Eulogimenopolis.	241
Civitas David quæ. vide Hierosolyma.	
Civitas reproborum poneropolis.	524
Civitates duæ à S. Aug. ut. itaturæ. vide Hierarchia.	
Clafina quid sit. 146. Et vide Chafina.	
Claustalis dicitur enclitusus.	210
Clemens Alex. 27. Ejus stromata quæ.	602
Cleobulina in logographis excellit.	364
Cleopatra. Variæ in Scripturâ recensitæ. 146. Ultima Æ- gypti regina. vide Ptolemæus.	
Cleophas Alphaeus dicitur Christi consanguineus.	146
Clerici medendo an irregulares. V. Chirurgia.	
Clericus lector litos pappas dicitur.	361
Clerus. Clericus an omnis Fidelis.	147
Clibanus. Abrahamo ostensus quid designet.	148
Climax figura. vide Climacus.	
Clissos, clissis, & clissas. vide Enclitusus.	
Cœna pura dicta Xerophagia.	668
Cœnaculum cur dicitur triclinium.	654
Cœnæ ultimæ Christi ordo. vide Azymsus.	
Cœnobiarcha quis sit.	149
Cœnobiium. In quo differat à Monasterio.	401
Cœnolis, cœnotes, & cœnonia.	150
Cogitatio, & conjectura ennoea dicta.	214
Cognitio sui ipsius quantum proficua. vide Gnotisea facton.	
Cognitio Ang. vespertina an sit etiam mat. 293. Cogno- scendi modus distinguit Hierarchias. 296. Cogno- itio matutina, & vespertina.	665
Cognomen eponymon dicitur.	229
Colaphizari à Satana quid sit.	150
Colentes Deum qui ab Apost. intellig. vide Profelytus.	
Coliphion quid fuerit. vide Athleta.	
Collecta post festum Tabernac. Exodion dicta.	251
Collecta logia ab Apostolo vocata. vide Logia. Collectæ Synaxeria. vide Synaxis.	
Colloquium eclogæ dictum.	201
Collusio quid: in distrib. illicita. vide Symptetes.	
Colocynthis. Quomodo ab Elifæo dulcorata.	151
Color cæruleus cur cyanæus: ejus virtus.	161
Colossæum. Colossus Nabuchodonosoris &c.	152
Colossæum unde dicitur. vide Amphitheatrum.	

Colicus dolor . An eo Job laboraverit . 152
 Columba à Chaldaeis culta . vide Aër . Eorum insignia . vide Clerus .
 Columbaria an licita . vide Periferotrophium .
 Columbarum stercus quanti venditum . vide Cabus .
 Columna marmorea Rhegii accensa . vide Rhegium .
 Comam alere turpe . Tondere quomodo Hebræis prohibebitur . Coma morbus . 152 . vide Comma .
 Comestio Paschæ apud Joannem quæ . 461
 Cometa . Quid præfagiat . An cometæ sint stellæ . Utrum cometa Magis apparuerit . Cometologia . 153
 Comitativus dictus propempticus . 534
 Comitialis morbus . vide Epilepsia . 534
 Commentator brevisculus scholiastes . 575
 Comminatio prophetica cur Apile dicta . 60
 Commissio per litteras epitalma . 225
 Compositorium hypomnesticum dictum . 324
 Communicatio idiomatum an faciat Christum præsentem ubique . 237 . Est duplex . 337
 Communicatio figura . vide Cœnosis .
 Communio dicta synaxis . 612 . Figura rhetor . V . Cœnosis .
 Communio , & congreg . perverfa parasynaxis . 462
 Comœdiæ pars epirrhema vocata . 224
 Comœdiographus , comœdopoëta . vide Comœdia .
 Compar in Epist . ad Philip . An uxor D . Pauli . 622
 Comparationes parallela dictæ . 458
 Compendium cur dicatur synopsis . 619
 Cœpletorii ommissio an peccatû mortale . vide Apodipnon .
 Complexio fig . rhetor . symploce . 610 . vide Dilemma .
 Compositio synthesis . 620 . Compos . thymiamatis . 647
 Compositio vitiosa cacofyntheton . 109
 Compositum ex materiâ & formâ , an usia . 666
 Comprehensio syllaba , syllabus , ac syllepsis . 605
 Comprehensio brevii qualis . 105
 Computus , seu computatio epilogismus . vide Epilogus .
 Comus . 153 . An sit Chamos . 664
 Conceptio fig . syllepsis . 605 . Item synecdoche . 614
 Concilia generalia Constantinopoli . 154 . 512
 Concilium generale quintum an acephalum . 6
 Concilium an supra Papam . vide Acephalum .
 Concilium Chalced . 130 . Gener . tertium . vide Ephesinus . Concilium œcumenicum . Quot ab Ecclesia approbata . Ea congregare spectat ad Pontificem . 428
 Concilium , seu synedriion Jud . Ejus autoritas . 615 . Ad quod raptus Christus , & Apostoli . 616
 Concilium cur dicatur synodus . 618
 Concinnitas in gestu eurhythmia . 246
 Concinnus enarmonius dictus . 209
 Conclusio cur symperasma dicta . 610
 Concordatum symphonum vocatum . 610
 Concubinae olim uxores secund . in polygyneciâ . 521
 Concupiscentia an semper epithymia dicatur . 227
 Concupiscibilis quid . Ejus passiones . 469
 Concurfus cum causis sec . contra Dur . vide Gubernator .
 Condemnationis litera Theta . 645
 Conditionalis cum antec . necessario quomodo etiam habeat consequens necessarium . 587
 Confessio figura dicta paromologia . 464
 Confessionitarum error à Berengario ortus . 270
 Confessores quinam aliptæ vocati . 27
 Confirmationis materia quid designet . vide Christum .
 Confirmationis sigillum quale . vide Sphragis .
 Confederatio epimachia dicta . vide Epimachus .
 Conformatio figura est profopopœia . 541

Congeries scientiarum præcip . sophia dicitur . 585
 Congiarium perisseuma dictum . 482
 Congregatio synagoga apud Græcos . 611
 Conjugium græcè syzygia . 621
 Conjunctiones encliticæ quæ . vide Encliticus .
 Connexio figura Zeugma dicta . 673
 Conscientiâ an sit Synderesis . vide Synteresis .
 Consecratio cur telete dicta . 626
 Consecratio in azyzo , & fermentato . vide Azyzus .
 Conservatio qualis actio . vide Gubernator .
 Consiliarius dicitur symbulus . 609
 Consilium , consiliarius , bule , buleuta . 107
 Consolationis libri à Boethio conscripti . 103
 Consonantia suavis in domo S . Basilii . vide Emmelia .
 Constantia eustathia dicta . 248
 Constantia an sit dicenda idiognomon . 336
 Constantinopolis . Quatuor concilia generalia in ea habitata . 154 . 512
 Constantinop . bibliotheca quàm copiosa &c . 101
 Constantinop . œcumenica Conc . 428 . Secundum legitimum fuit . 618 . Contra Pneumatomachos . 512
 Constantinop . episcopus dictus œcumenicus . 429
 Constantinop . Patriarcha duobus aliis præpositus . 470 . Erat suffraganeus Heracleensis . 471 . Cur dictus etiam Papa romanus . 453
 Constantinus Copronymus iconomachus . 155
 Constructio , & ordo syntagma , & syntaxis . 619
 Contentiosus , & controversus philodiscus . 494
 Continentia duplex . V . Enkratia . Continentia Noë post diluvium . 521
 Continentiæ opposita acrasia . 9
 Continentiæ præmium . vide Agamia . Symbolum amygdala . 32
 Contractus , commutatio , synallagma dicitur . 612
 Contradicta , aut contradicentia , antilegomena . 52
 Contralocutio antiphrasis dicta . Et antiphrasis . 55
 Contrapositio in Scrip . & in Universo . vide Antithesis .
 Contraredditio quæ figura . V . Antapodoton .
 Contritio quomodo pœnitentia dicta . vide Metanœa . An requiratur in Baptismo sanguinis . 94 . 377
 Controversiæ Fidei à quo decidebantur in V . Test . & à quo decidendæ in Novo . vide Synedriion .
 Conventicula synacteria . vide Synaxis . 613
 Conversio peccatorum difficilis . vide Æthiops . 18
 Conversio pro figura . vide Antistrophe , & epistrophe .
 Convicium cur lædoria dictum . 362
 Convitium amans philolædorus . vide Phagolidorus .
 Convivium dicitur symposium . 611
 Copernici opinio de motu terræ an etiam spiritualibus phænomenis quadret . 484
 Cor , & cor &c . Phrasis hebraica . 155
 Cordis diastole , & systole . Ad spiritualia trahitur . 182
 Cordium cognitio propria Dei . vide Cardiognostes . 254
 Corinthii cur galactophagi . 7
 Corinthus Achaia metropolis . 7
 Corinthus ab Apost . benè exulta &c . Ad Corinthios epistolæ . Corinthiaca luxuria . 156 . Corinthiorum schisma . vide schisma .
 Cornelius Italus ad Fidem conversus . vide Italia . 128
 Cornu aristino clangebant sacerdotes hebræi .
 Cornua ariet . cur in Festo tubarum . V . Neomenia .
 Cornua duo similia agni quid indic . vide Prodromus .
 Corona celestis an ab alio eripi possit . vide Stephanoma . 560
 Corona Christi spinea an ex hamno . Co-

Corona quatuor digitorum . vide Dactylus .
 Corona epanoclista quid sit . 216
 Coronatus Stephanophorus . vide Stephanoma .
 Corporalis somaticus dictus . vide Soma .
 Corporalis profunda inflexio Metanœa . 388
 Corporis efficitio , & attributio somatopœia . 585
 Corporis pars vilior , vana in sandaliis . 566
 Corpus Christi phantasticum ab hæret . assertum . 487
 Corpus soma græcè secundum Origenis somnium . 584
 Correptio diorthosis dicta . vide Diorthoticus .
 Correctionis figura cataplasma efficax . vide Cataplasma .
 Corrigia cur spheroter dicta . 594
 Corruptio , & interitus phthora dictus . 502
 Cosmographia . Cosmometra . 157 . Cosmographi cur non sciant situm Paradisi terrestris . 456
 Cosmoplaites , cosmocrator , cosmologia . 157
 Cotinus . An melior esse possit . Cotinus muliebrius . 157
 Coturnus à demone . Etiam pro dicendi genere . 157
 Coturnices Hebræis data . vide Ortygometa . & Corus .
 Crabatus . vide Grabatum . 266
 Crabrones an veri contra inim . Israël . vide Oestrum .
 Cranii locus Calvaria appellatus . 158
 Crasis apud Gram . & Physicos . In Christo non datur . 158 . Sed benè syncrasis . 614
 Crater tornatilis quid mysticè designet . 158
 Creatura omnis theoplata dici potest . 640
 Creaturæ inferiores an melius divina representent . vide Epiusius , & Metaphora .
 Creaturæ ration . cur solæ Dei imagines . In aliis vestigium S . Trinitatis . 332
 Creaturarum esse in Deo . An sint suum esse sicut Deus , secundum eos , qui essentiam ab existentia &c . 666
 Creaturarum lex intrinseca sec . quam Deus &c . vide Statera . Earum expectatio . vide Apocaradocia .
 Credere aliqua Myteria an sufficiat ad salutem . 517
 Crepusculum , & dileuculum cur lycopus dictum . 367
 Creta . Quo anno è Cretâ Demetrius venit &c . 159
 Cretensium episc . Titus . Epitola ad ipsum . Cretenses mendaces . Alia vitia . 159 . vide Pseudologia .
 Crisis , crites , critica . Hæc duplex . Hæretici critici pessimi . 159 . Criterium . 160
 Crispus S . Archisynagogus . 73
 Crocodilus . Dicitur draco magnus . Animal immundum . 160
 Crotalum quoddam instrum . 160 . vide Oonocrotalus .
 Crucifixi pedes S . S . Doctôrum Museum . 407
 Crucifixio Domini quâ horâ . vide Hora . 310
 Crucis custos itaurophylax . 597
 Crucis signum . Etiam tempore Antichr . & in cœlo . 625
 Crudelitatis symbolum est struthio . 603
 Crudorum esus . v . Omophagia . 432
 Crux quare tutum laborum . 348
 Crux quo cultu ador . 334 . & 353 . Stauros dicta , & nota in Scripturis . vide Stauracinus .
 Crux Christi per symorum design . 605 . Et per litteram Tau . 625 . Ac per Terebinthum . 627
 Crypta . In ea Jeremias lapides abscondens quid &c . 160
 Cubicula thalami . 629 . Dub . mobile zeta dictum . 672
 Cubiculariorum princeps archieunuchus . 71
 Cubitales , seu pygmaei an dentur . 556
 Culices Logicatorum symbolum . 363
 Cultus latræ , & dulæ . vide Hyperdulia . 352
 Cultus S . imaginum cur introductus . 334
 Cultus Dei Theoprepia vocatus . 640

Cuniculus an sit chœrogyllus . 137
 Curator epitropus dictus . vide Epitrope .
 Curetes . vide Creta .
 Curia buleuterion dicta . vide Bule .
 Curiositas cui virtuti opponatur . vide Philologia .
 Curfores diauli quinam . 183
 Custodes Angeli cujus sint ordines . 47
 Custodia , & carcer phylaca dictus . 502
 Custodia thesauri thesaurophylacium . 644
 Custos phylax dictus . vide Phylaca .
 Cyclades insulæ . vide Delus .
 Cyclus decennovennalis . Solaris . Cycli Sphæræ . Æquatôr , & Meridianus . 161 . 162
 Cyma quid sit . vide Cymatia .
 Cymbala ballematia . 93
 Cymbalum . Cymbalum alarum quid . 163
 Cynicus . Cynici philosophi quales . 162
 Cynomyia an cynipis . Cynicus quadrant . 164
 Cyprianus S . 164 . An in anabaptismo hæreticus . 33
 Cyprus arbor . vide Botrus . Quid designet . 165
 Cyriacus . Sancti Martyres . Cyrilli qui . 165
 Cyrillus uterque . vide Cyriacus .
 Cyrillus Alexandrinus . 27 . Ejus Anathematismi . 42 . Catecheson magister . 122
 Cyrilli Jerofol . Catecheses . Quando obierit . 122
 Cyrus camelorum antipathiâ Græci equos fugavit . 54 . Euphratem exliccavit . 245

D
 Dactylios , dactyliodosis , dactyliothea , &c . 166
 Dæmon , & dæmonium . Cur diabolus . 166 . Humoriis noxiis corpus vexat . 219 . 366
 Dæmon misanthropus . 396 . Cur dicitur catabolicus . vide Paredrus . Oniropompus . 434
 Dæmon an possit phantasmata producere . 486 . 487 . An operâ Pythonissæ Samuelem suscitaret . 558
 Dæmon zebulus . 669 . Ejus pulvis è Saule an citharæ sono . 145 . Ipsi fallacia . vide Pseudomantia . Ejus cognitio naturalis , & per gratiam . 167
 Dæmon quæ sciat natur . Aliqua myst . cognoscit . Angelorum nomina an dæmoni tribuantur . 167
 Dæmones an cognoscant cogitat . vide Cardiognostes .
 Eorum nomina unde . Ordo , & illuminatio . Eudæmon quis . 168
 Dæmones calliblephari , & similibus inventores . 111
 Dæmones incubi , & succubi . 219 . Dæmonium , & hæreticorum typhus . 662 . An in Tartaro torqueantur . 624
 Dæmones qui sec . Platonem , & quo cultu &c . 340 . Eos exorcizandi in L . V . mos viguit . 253
 Dæmoni harpyiæ nomen adaptatur . 277
 Dæmoniacy lycanthropi tetro humore vexati . 366
 Dæmonis vexatio energema dicta . 213
 Dæmonodidacti hæretici . vide Autodidactus . 90
 Damaris an D . Dionysii uxor . vide Areopagus .
 Damasceni regni finis indicavit Messia adv . 168
 Damnati salvandi secundum Orig . vid . Origenes .
 Dan , & Berlabee termini Palestina . v . Libanus .
 Daniel an eunuchus . 249 . Lepida ejus paronomasia . 465 . Cur Philistor . 494 . Quo tempore prophetavit . 536
 Danielis hebdomadæ 70 . 279 . Ejus textus de 10000 centenis millibus . 409 . Textus chald . sine illis paronomasiis . 465
 Daphne . vide Asylum . Daphne Antiochia . 169
 Darius Hystaspis maritus Esther &c . vide Mnemon .

Datum benignum, & liberale philanthropeuma.	491	Demophili etymon. vide Hilaria.
David an propheta maximus. Vet. Testamenti.	535	Denarius numisma census. vide Numisma, Denarii centum in parabolâ de servo &c. vide Talentum.
David hieropaltis. 300. An omnes Psalmos compos. 547.		Dendrolibanus qualis arbor. vide Libanus.
David emit locum altaris, & templi. 301. Statuit sacerdotum vices, seu ephemerias. 218. Quot musicos instituerit. 407. Quot miliones pro templo ædific. &c. 623.		Denominativa paronyma dicta.
David monomachus. 404. Ut leana à Jacob prædicta. 354.		Dentes gelasini qui. vide Gelasius.
Ejus severitas an peccatum mortale.	663	Dentium dolor, & stridor. vide Odontalgia.
Deborah prophetis quæ fuerit.	538	Denunciatio, & dictio phalissæ appellata.
Debitoris confessio Antapocha dicta.	48	Deorum synagoga quæ.
Decalogus. Tabulæ quæ fuerint. An ad Ecclesiam pertinent; & ejus præcepta impossibilia. 169. Ad eum cætera reducuntur. Distinctio, & indispensabilitas.	170	Deos scenicis honorari putabant Gentiles.
Decameron. vide Dodecatemorion.	190	Depositum thema dictum.
Decarchos, & decarchos.	170	Deprehensi in crimine autophori dicti.
Decem chordæ psalterii quid significant.	548	Deridendus catagelasius. vide Gelasius.
Decem millia talenta quid mylticè.	623	Derisio quale peccatum. vide Scomma.
Decem millibus præfectus myriarcha.	408	Descriptio populi apographe dicta.
Decemprimus. vide Decaprotus.		Descriptio dicitur hypotyposis. 328. Et ecphrasis.
Decima similæ. vide Pentecoste.		Item Iconisimus.
Declarativus emphaticus dictus.	208	Descriptio Judææ à Cyrino facta. vide Cyrinus.
Decorum, seu prepon in virtutibus quale.	526	Descriptio falsa, vel præpostera parapigraphæ.
Decreta præscribens dogmatistes.	191	Desiderium an semper epithymia dictum.
Decretum circa modum loquendi de hypostasibus.	325	Desolatio à Daniele prædicta qualis. vide Hebdomas.
Decumana quæ. vide Decas.	171	Desperatio cur aponca dicta.
Decurio buleuta. vide Bule. Decaprotus, & Decarchos.		Detractores, & invidi per mures figurati. vide Mus.
Decurorium græcè Catadromus. vide Hippodromus.		Detrimentum zamia dictum.
Dedan infitores quinam essent. vide Tapes.		Deum dari est demonstrabile. 63. An per se notum. Summa dementia eum negare.
Dedicatio, seu encanismus.	210	Deum cognoscendi triplex modus. vide Theologia.
Defensores ecclesiæ vocati.	200.	Deum passum quo sensu dicerent Theopaschitæ.
Deformia aliquando amantur. vide Saprophilus.		Devotio actus Religionis interior. vide Lucia.
Defunctorum festum, & res Necyia dicuntur.	417	Deus an significet operationem, an essentiam. Nomen incommunicabile. 173. Dei participatio in Magnatibus, in Justis, Dei existentia evidens. 174. Cur Beateuta.
Degeneratio nothia dicta. vide Nothus.	104	Deus primum princip. & ult. finis. 1. Cur membris humanis figuretur. An passiones habeat.
Dei existentiam esse demonstrabilem an de Fide.	87	Deus verus Athenis ante Christum agnitus.
Dei etymologia. vide Theos. Nomen tetragrammaton. Ineffabile dictum. 628. Dei nomina à processibus Thearchiæ. 631. Ego sum qui sum. apud Platonem.	508	Deus quomodo extasim passus. 253. An Mundi anima.
Dei plures à quibus admitti.	174	340. An similis creaturæ. 307. Rerum perfectiones continet.
Dei brachium quid. 104. Zelus qualis. Ira secundum Augustinum.	672	Deus per omega fig. An sui ipsius finis. An velit rem unam propter aliam.
Dei apparitio Theophania. 639. Cultus Theosebia.	641	Deus Manichæ. dilaniatus 449. Deus de ecdromate sec. Valent. 202. Trionymus sec. Sabellium.
Deiser an Christus. vide Theophorus. Et Theotocus.		Deus pater creaturarum. Essentialiter, & personal. Pater. 468. Adinstar signi ex eadem materia &c. vide Plasma.
Deipara cur non cultu latricæ adoranda. 353. Deiparæ imago quo cultu prosequenda.	334	Deus an puniat infra condignum. V. Pœna. Quomodo stylo suo delect peccatores.
Deiparam Mariam quomodo defin. vide Theotocus.		Deus an teneatur operari sec. legem intrinsec. creatur. 596.
Deitas an differat à divinitate. vide Theotes.		Author naturalis, & supernaturalis.
Deleteria pharmaca quæ. Delemon	171, 488	Deus unus contra Tritheitas. 657. Cur potius supersubstantia. 635. Est suum esse. V. Ulla. Metaphoricè Zetolotes. 670. Phanes dictus.
Delictum an distingu. à peccato. Requirebat victimam præstantiorem. Græcè temelia quid.	304	Deuterocanonici. 175. Libri ab Eccl. recepti. vide Ecclesiasticus.
Deliquium cur syncope dicatur.	614	Deuteronomium. Ultima verba à quo scripta.
Delirium, & desipientia paraphrosyne.	460	Deuteroproptum Sabbatum, seu secundoprimum.
Delta, delatone. Quæ nota in Scripturis.	171	Deuterotes Judæorum. Bonæ, & malæ. Traditiones.
Delton Ægyptus dicta.	14, 171	Deuterotæ. vide Grammateis.
Demas cur vocatum corpus secundum Orig.	440	Dia in compositione quid significat. vide Diaphonia, & Diarrhodinus.
Demensum sitometria dictum.	583	Diabolos nota in Scripturis apposta.
Demetrius Halabarches Mariamæ maritus.	275	Diabolus. Ejus peccatum. 176. Serpentis, & draconis effigie delectatur. 177. Dictus demon. 166. Et Zabulus. 669.
Demetrius Phalareus bibliothecarius Ptolemei.	100	Diabolus dyfantagonistes noster.
Demiurgus. De ipso portentosa Valentinus.	172	
Democratia in populo Israël Monarchiæ annexa.	399	
Democratia. Regimen infimum. Dupliciter &c.	172	
Democritus in atomis formas statuit. vide Atomus.		
Demodes genus parabolæ, & hieron. vide Parabola.		
Demonstratio quotupl. In Theologia. vide Apodixis.		
Demonstrativum dicendi genus est panegyricum.	450	

Diabolus, & diabolus. vide Zabulus.		Discus quid propriè esset. vide Discophorus.
Diaconi Levitæ dicti. vide Archilevita.		Dispensatio an in Decalogo. 70. In polygynæcia an pro solis Abrahæ posteris.
Diaconissa cur Phœbe dicta.	498	Dispensator nomophylax dictus.
Diaconus, & Diaconia. Quomodo purget. Ipsius ordinatio est Sacram. Annexus cælibatus. Diaconissa.	178, 295	Dispensatio. vide Dyphemia.
Diadema speciei quid. Diadema Salomonis quid alleg. 179. Diademata aspide ornata. vide Aspis.		Dispositio prævia proœconomia dicta.
Diæta variè sumitur. Diætætæ qui.	179	Disputatio, & altercatio syzetesis dicta.
Diagoras atheus.	87	Dissensio inter Paulum, & Barnabam. vide Pamphylia, & Paroxysmus.
Dialectica an sit Logica. Quibus comparata. Ejus hieroglyphicum. 179. An sit pars Philosophiæ.	496	Dissyllabus. 89. vide Trissyllabus.
Dialectus. Parit variam interpret. Mira omnis lingue in Apokolis. Quot apud Græcos.	180	Distinctio figura paradiastole.
Dialogismus qualis figura.	180	Distinctio hierarchiarum ang. An sit naturalis. 296. An semper mansura. Distinctio ordinum angelic.
Diana templum Ephesi stupendum.	218	Distomus gladius quis sit. vide Stoma.
Dianæa. Qualis figura.	181	Distributio figura. vide Merismos.
Diaphragma. Ejus vulnus risum producit.	181	Distributio extra terminum pro syllog. in Divinis.
Diapsalma. Hebraicè Selah, quid denotet.	182	Ditrophos qui versus dicantur. vide Strophæ.
Dibapha. Coccum dibaphum quid designet.	183	Dives difficulter salvatur. vide Camelus. Dives plusios, & polyplusios dictus. vide Plutus.
Dica quid sit. Dico-graphia, dicologus.	183	Divina essentia an visa fuerit à Moyse, & Paulo.
Dicaophylax, dicæodotes, dicæocrites &c.	184	Divinatio superstitio. 339. Divinatio per cribrum. vide Colcinonomania.
Dicendi genus cothurnus dictum.	157	Divinatio unde dicta; an à pseudomantia diff. 551. An magia. 371. Ejus prima species necromantia.
Dicendi genus monoides quale.	403	Divinatio per herbas est botanomantia.
Dicis causâ, dicis imo. vide Dica.		Divinitatis Christi argumentum. vide Cardiognostes.
Diclinium, seu biclinium. vide Triclinium.		Divisio merismos dicta, & figura.
Dictio, dictionarium, lexis, & lexicon.	353	Divitiæ an causa honoris. V. Plutocratia. Cur Plutus. 511
Dictum de omni, & dictum de nullo. in syllog.	606	Dochnæ mensura. vide Palæste.
Didactica Opera. Didacticus episcopus.	184	Docibiles Dei, seu docti à Domino qui dicuntur.
Didactum. Didacti debent esse Christiani.	1b.	Doctores per Hyadas figurati. 314. Doctores legis cur grammatoilogogæ dicti.
Didoron. vide Doron.		Doctrina Episcopi populo necessaria. vide Didacticus.
Didrachmum hebraicè. Medius sicles Becangh. 185. Didrachma duo unus stater. Mysticè 4 Evangelia.	596	Dogmata spoptica in Theologia quæ. vide Epopta.
Didymus Alex. 185. Dictus Chalcenterus, & Adamantius.	130	Dolophrosyne. vide Dolus.
Dies cur dicta hemera.	284	Dolor capitis. vide Cephalalgia.
Dies 6 creationis. 292. Cur à vesperâ. Diei cur solum vesper & mane exprimat. vide Vesper.		Domatum fistulæ. Domus unde dicta.
Dies sex pro diebus octo synecdochicè.	614	Dominica Quinquag. cur dicta Tyrophagos.
Dies occisionis agni paschalis Parasceve. 460. Dies coemtionis, quæ luna fuerit. 461. Dies Paschatis cur 50 nunc in diebus usque ad Pentecost.	477	Dominicus sanctus myroblyta.
Dies, & noctes. quales sub Æquinoctiali, & alibi. Diei quantum noctis ubique. vide Horizon.		Dominium microsomi in creaturas quale.
Digitus cubicus mensura. vide Cyathus.		Dominum amans philodespotus.
Dilemma. Ejus exemplum virtualiter.	185	Domus saltus Libani quæ. vide Camera.
Dilavium quo. anno, & mense. vide Cataclysmus.		Domus eburnea apud Psalmistam quid. vide Casia.
Dimeter versus in hymnis. vide Trimeterum.		Domus Pauli Romæ in Eccles. conversa. vide Praxis.
Dimyxos. vide Myxon.		Dona Spiritus S. sunt virtutes heroicæ. An sufficient ad heroicè operandum.
Diœcesis. Aliquando pro parochia.	186	Dona sponii quænam opteria dicta.
Diogenes S. Martyr. 186. Diog. & Grates Cynici.	163.	Donatio antidoralis an Religiosis permissa.
Dionysius S. Areop. 76. Observavit Eclipsim solis in morte Christi. 201. Dionysij Latomiæ.	352	Donatio magna megalodoria dicta.
Dionysius Oligos. Ejus æra. vide Oligos.		Donatistæ heretici. Psalmus contra eos. 548. Schismatici, & heretici. 574. Quot modis pseudomartyres. 551.
Diopetes Dianæ simulachrum fingebatur.	187	Donatistis quæ Ecclesia catholica. 124. Negarunt, posse hereticos morte plesti.
Dioscori qui. Nautis salutare. Dioscoros mensis.	187	Donatus pseudomartyr.
Diplas. Ipsi medetur theriacâ. Hujus symbolum.	188	Donorum Spiritus sancti, & virtutum distinctio.
Diptoton, triptoton, &c. vide Aptoton.		Dorotheus, sive Theodorus.
Diptycha sacra quo in honore habita.	189	Dos duplex. Dotes corp., & animæ. 192. & vide Bravium.
Director animarum celestes dicendus.	126.	Dos epitheca.
Discessio ante Antichr. qualis. vide Antichristus.		Dositheus. Sacerdos, & dux. Dositheorum hæresis.
Disciplina prima propeçta dicta.	534	Dotis incrementum hypobolum dictum.
Disciplina cur Mathematica. 379. Disciplinarum complexio Encyclopediæ ab Ægyptiis figurata.	212	Doxologia in Missâ. Ab Episc. Bethleem. etiam in Missis de Requiem. Alia doxologia. Quando canatur.
Dicoloria, scutulata, phrygionica, &c. sunt opera polymita. Quid indicarent.	521	Drachma attica, & hebræa. Cujus rei symbolum.
		Drachmæ 4 staterem formabant.
		Draco. Cur ei demon libenter assimiletur. Cujus symbolum.

lum, Draconis planctus. Draconis & elephantis pugna. 194. Draco balæna. Dracones; maximi. Draco Lucifer. 195
 Draco magnus dicitur crocodilus. 160
 Draco Legislator. An Stoici eum imitati. 599
 Draconis, & serpentis effigie cur demon delectetur. Draco unde dictus. Draconia quæ. 177
 Drama: Dr amaticus. Cantica dramatis quæ. 195
 Dubitatio figura rhetorica. vide Diaporesis. 181
 Duellum quando licitum. vide Monomachia.
 Duellum inter pueros Abner & Joab illicitum. Ib.
 Dulia differt à latria. Est virtus: ejus species. Strictius quid. Pars potentialis justitiæ. Dulia honorantur Sancti, &c. 196
 Duodecim tribus dictæ dodecapylon. 191
 Duplicitas, seu duplex stola, quibus Sancti &c. 600
 Dux exeuntium in coloniam exagoga. 249
 Dyas quid, & in eam motus. vide Monas.
 Dystrafia. An Affuerus eâ laboraverit, dum &c. 197
 Dyfouymus cur dictus Eunomius. 242
 Dyfponæa qualis morbus. vide Asthma. 83

E

Seu epsilon, quæ nota in Scripturis. 197
 Eadem uui tertio eadem inter se. vide Syllogismus.
 Ebrietati an Amethyftus resistat. 30
 Ebulitio humorum in corpore. Ejus effectus. vide Zymia.
 Ecclesia. Formaliter, & materialiter. Pro populo, congr. Synagoga. Magis quadrat Christianis. Ecclesia militans. Ecclesia pro pastoribus, &c. 198
 Ecclesia est visibilis. Divitas in monte &c. Ecclesiæ veteræ notæ. Sola Romana. 199. Verè Catholica. 124
 Ecclesia universalis dicta ab hæret. 124. Verè Pancarpus ab Aug. 449. Cyriaca. 165. Cur per Mesopotamiam figurata. 385
 Ecclesia Romana an Babylon dicta. vide Roma. Quomodo Synagoga nurus. 612
 Ecclesia sine verbo Dei scripto; non sine tradit. 457. Formata è latere Christi. 479. Sagenæ comparata. 565.
 Et grano sinapis. 581
 Ecclesia quomodo mater quæ fursum est. 379
 Ecclesia S. Antonii cur dicta Catabarbara. 118
 Ecclesiæ regimen monarch. 78. De aliis regiminibus participat. 401. Ecclesia aliquando dicta synagoga: sed non contra. 611
 Ecclesiæ patriarchales Romæ quæ sint. 471
 Ecclesiæ catholicæ gremium necessarium ad fal. 517
 Ecclesiæ unitas in duobus attenditur. 574
 Ecclesiastes. Author libri. Pro proficientibus: an à Salomone penitente. Aliqua in eo interpretanda. 199
 Ecclesiastici prologus à quo editus. 533
 Ecclesiasticus Panaretos dictus. Ejus author. Quæ lingua, & quo anno. Cur deuterocanonicus. Deuterocanonicus aliquando ab Orthod. rejecti. 200. 175
 Ecclesis quæ nota in Scripturis. V. E. 197
 Echidnæ progenies Pharisæi à S. Joanne vocati. 200
 Eclipsis. Apud Grammaticos potius ethlipsis. 201
 Ecliptica. Caput vel cauda draconis. Eclipsis in morte Christi à Gentil. parùm observata. 201
 Eclipsis Solis, & Lunæ cur non singulis mensibus. 673
 Ecpbonesis. 202. Et vide Epiphonema. 223
 Eclipsis. vide Eclipsis.
 Ectypon. vide Typus.
 Ecuela quæ sint. vide Ecchola. 198

Ediffa quid subindicit. vide Myrrhinum.
 Editio vulgata pr orsus authentica. 99. Editio quinta, & sexta Bibliorum ubi inventæ. vide Octapla.
 Edra. vide Hedra.
 Educator, & exportator. vide Exagoga. 249
 Efficacia operationis, & sermonis energia dicta. 213
 Egrigoros vocatus Angelus. 202
 Elatæ palmarum quid mysticè designent. 202
 Eleazarus, magni elephanti occisor. 205
 Electi vere apolecti. 64
 Electrum triplicis generis, Metallum quid designet. An sit aurichalcum. 203
 Eleemofyna. Corporalis, & spirit. Ejus obligatio. 203
 Eleemofyna dapillis quæ. 169
 Eleemofynarius eranarches. 229
 Elegancia sermonis callilogia. 111
 Elegantiæ, & nitoris olor misfocalus. 396
 Elegia; Elegiaci Threni Jeremiæ. 203
 Eleison. Eleison imas quid sit. 204
 Elementa quot Hebreis, Græcis, & Latinis. 266
 Elementa symbola. 608. An sint in Microcosmo. 395
 Elementa in Tabernaculo designata, vide Byffus. 107
 Elenchus. Apud Logicos quid. Etiam pro indice. 204
 Elephantis, & draconis pugna. vide Draco. 194
 Elephas. Ejus mentio in Scripturis. Dictus Behemoth. Contra Machabæos. 204
 Eleutherus. Eleutherius. S. Eleuth. elogiolum. 205
 Elias cur dictus vir pilofus. vide Melote.
 Elifæus cur ad prophetandum requireret psaltem. 549.
 Ejus cadaver prophetavit. 539
 Ellychnium quid. vide Lychnus.
 Elohim quid sonet. vide Tetragrammaton.
 Eloquentia cur helepoli comparata. 281
 Elymais. vide Persepolis.
 Emancipatus autocrator. 90
 Emblemata. Apud Humanistas. Ejus definitio. 206
 Emblemata. Intercalatio 7 mensium in annis 19 lunariibus, Embolismalis luna. Embolismus oratio. 206
 Embolismus, Embolismus, Embolismus maximus à Julio Cæsare. Intercalatio 7 mensium in annis 19 lunariibus, Embolismalis luna. Embolismus oratio. 206
 Embryon. Aliquando latius. Quo die animetur. 207
 Emendativum Diorthoticum dictum. 187
 Eminentia via ad Deum cognoscendum. 635
 Emmanuel nomen interpretatum. vide Butyrum.
 Emmaus quantum distaret ab Jerusalem. vide Stadium.
 Emmelia, D. Basilii matris, elogium. 208
 Empedocles se thamnū fuisse somniavit. vide Thamnus.
 Empedoclis metensomatosis. 391
 Emphasis duplex. In scripturis frequens. 208
 Emphyteusis melioramentum emponema. 209
 Emporium unde. Fyri emporium. 209
 Emprothotonos. vide Opisthotonos.
 Empsychus. vide Apfychus. 69
 Empusa. vide Lamia.
 Empyreum. Immobile: an quadratum, & lucidum. An influat in inferiora. An à Gentil. agnitum. Tertium cælum. 209. Quantum sit. vide Stadium. 261
 Enac pro gigante. vide Gigas. 209
 Enallagæ variæ personarum, temporis &c. 213
 Enargia. vide Energia. 209
 Encænna. Apud Joannem quæ. 571
 Encænna cur dicta Scenopegia. 210
 Enchiridion quid. D. Augustini Enchiridion. 210
 Enchirion. Enchirema, enchirefis &c. 210
 Enclitica quomodo pronuncianda. En-

Encratia. Continentia duplex. Encrates quid. 211
 Encratitæ hæretici qui. Damnabant nuptias 211. A carnibus abstinebant. vide Sarcophagia.
 Encyclopædia. Musica ita dicta. Complexio omnis disciplinæ. Quomodo ab Ægyptiis figurata. 212
 Endelechia, entelechia, endelechismus. Juge sacrificium cur endelechismus dicatur. Ib.
 Endiadys in Scripturis reperitur. 213
 Endymion. Endymiones Stoicorum qui sint. Ib.
 Energia, energema, energon, enargia. Ib.
 Engastrimythus quis. Ib. & vide Pytho.
 Eneaphotia quid significet. Hexaphotium. 213
 Enotocæti populi. vide Panotii.
 Ens diminutum sine existentia &c. reicitur. vide Ulfia.
 Ens rationis cur chimæra dictum. 135
 Entelechia. vide Endelechia.
 Entitates possibiles in infinito syncategorematico. 613
 Epandytis. vide Hypodytis.
 Ephebia ætas, locus, ac prostibulum nefandum. 217
 Ephebus quis. 217. Etiam Parectatus. 462
 Ephemeria: Ephemerios. Ephemeria sacerdot. in V. T. 218
 Ephemerie annum Christi designant. Ephemeria Jojarib quando Titus templum occupavit. Ib.
 Ephemeris. Animal ephemerum. Alia aves. Ib.
 Ephefi episc. S. Timotheus. Ei scripsit S. Joannes. 649
 Ephesina synodus concilium generale. 218. 428
 Ephesus. In eâ templum mirabile Dianæ. Ad Ephesios epistola subtilissima quando, & ubi scripta. 218
 Ephi, seu hatus. vide Amphora. 32
 Ephialtes morbus: demon incubus. 219
 Ephod summi sacerdotis quid designaret. 513
 Epiphonotrophium. vide Euphonotrophium.
 Epicherema. Apud Rhet. duo genera. Etiam in Script. 219
 Epictetus stoicus. Ejus Ethica duob. verbis. vide Stoicus.
 Epicurei ad corporales delicias magistris opinionem tra- xerunt. Epicuri errores. 220
 Epicurus. Fuit valde continens: Ejus errores. 220. Epicurus, & Lucianus Athei. 87. Puros atomos statuit. 88.
 Epicuri felicitas anodinia. Ferè cum stoicis contentiens. 47
 Epicuria pars subiectiva justitiæ. Equum est melius justo. 47
 Epikia latius. In lege nat. & divina non datur. 221. Epikia symbolum jaspis. 331
 Epilepsia. Cur morbus comitalis, & Herculeus. Quomodo inducat irregularitatem. 222
 Epimenidis versus contra Cretenses. vide Creta.
 Epinephridion. An omnis adeps Domino esset adol. 222
 Epinicion præfigitur aliquibus Psalmis. 222. Etiam nocturnum dictum. 420
 Epiphanes Antiochus quis fuerit. Ejus impietas, scelera, punitio. Quo anno regnavit. Epiphanes rex Ægypti. 222
 Epiphania de primo, & secundo adventu Christi. In die Epiphaniæ an tria miracula concurrant. 223
 Epiphanius S. quis, &c. Sancta Epiphane. Ib.
 Episcopa quæ mulier dicta. 224
 Episcopi harmostæ dicti. 276
 Episcoporum defensores ecclesie dicit. 200
 Episcoporum enthronistica quæ. 214
 Episcopus. Apud Gent. quod officium. Præsules V. & N. Testamenti. De Judæ, Christo, & pastoribus suprem. 224
 Episcopus quotuplex. An jure divino, major presb. 224.
 Episcopatus est Ordo. Boni episcopi qualitates. 225
 Episcopus didacticus esse debet. Non didactici ab Ezech.

acriter reprehensi. 184. vide Didactum.
 Episcopus perficit. 295. Debet esse monogamus. 403. Non neophitus. 418
 Episcopus olim dictus presbyter, & è contrâ. Distinctio quando facta. 527. Episcoporum 4 ordines. 471
 Episcynion. Tertullianus de eo explicatus. 225
 Epistafmus quid esset. vide Spastifer.
 Epistata, epistafia. Epistates apud Tertull. 525
 Epistola, & epistolion. Corinthii epistola D. Pauli. Epistola canonica quæ, qua lingua, &c. scriptæ. 226
 Epistola ad Rom. vide Erastus. Et Cenchris. A Phœbe delata. 498. Cur prima. 565. Epistolæ ad Corinth. 156
 Epistola ad Gal. 255. Ad Ephesios subtilis. 219. Ad Philippenses. 493. Ad Colossenses. 151. 433
 Epistola utraque ad Thessalonicenses. 645
 Epistola ad Tit. ad Corinth. sec. & ad Gal. an scriptæ Nicolipoli. 421. Epistolæ ad Timot. binæ. 649. Epist. ad Philemonem. 492
 Epistolæ catholica. 125. Epist. ad Aristobulum. 77
 Epistrophe, est antistrophe. 57. 226
 Epithalamium sacrum Cantica. Est pro perfectis. 227
 Epithema. Penultima brevi variat significationem. Ib.
 Epufios. Mysticè quid. Eucharif. & Deitas. 228.
 Epocha variæ unde &c. Vetusissima babylonica. Ib.
 Epomis, seu Ephod. Quid alleg. & tropologicè. 229.
 Equi variorum col. quatuor monarchias subinducant. 401
 Equocervus. vide Tragelaphus.
 Equorum ornamenta phalera. 485
 Equus niger quos denotet. vide Statera. 596
 Erasmus male opinionum in scholis theologicis divertitatem condemnat. 575. Muri comparatus. vide Mus.
 Erastus quo sensu arcarius civitatis. 230
 Eremia apud 70. vide Heremia. Via impiorum. Ib.
 Eremita quis. An differat ab anachoreta. Ib.
 Ergata, ergaticos, ergasia. Ib.
 Error in Fide pseudodoxia dicendus. 550
 Errores ob linguæ græcæ ignor. in Proœmio.
 Eruditio quælibet, & educatio prædia dicta. 445.
 Erythraea Sibylla. Ejus versus quales. 580
 Erythraeum mare rubrum. Quæ tribus prima transierit. Quid allegoricè designet. 231
 Esau cur profanus ab Apost. dictus. vide Protogenia.
 Estras scriba. vide Calliographus. An totam Scripturam restauraverit. 266. & vide Orthographia.
 Esse creaturarum in Deo triplex. Esse intelligibile in Deo, creaturis intrinsecum, exploditur, &c. vide Ulfia.
 Esse intrinsecum essentiæ ante existentiam reicitur. Esse Dei & esse creaturæ quomodo differunt &c. 666
 Esseni Christiani novi à Philone laudati. vide Drama.
 Essentia etiam dicitur natura. vide Phisicus. Et Ulfia.
 Essentia ab eterno, à Deo dependens, ut à causa ex pl. 666
 Essentia divina distribuitur extra terminum. 607
 Essentiæ simultas etiam synusia dici potest. 620
 Esther an licitè se aggregaret virginibus, pro Assuero destinatis. vide Gynecæum. Ejus lipothymia. 260. Ipsius maritus an Artaxerxes Mnemon. 397
 Ethica. Virtutes ethica, seu morales. Ethicæ finis: primus author, divisio, & à prudentia distinctio. 232
 Ethica habitus. Virtutes morales circa actiones, & passionés in medio consistunt. Virtutes cardinales. 232
 Ethnicus. Cur non imitandus in oratione. 233
 Ethopæja differt ab hypotyposi. Est triplex. 234
 Etymologia an etologia. 18. Etymon. In quo à signific. differat. An omnia nómims habeant etymologiam. 234
 Ety-

Etymologiae S. Isidori. In Prooemio. Nostris a finem imponit.	675	Eustathius S. Eustathia quid.	248
Etymologiae nostrae ab Hierolexico distinctae.	299	Eufyneti qui dicantur. vide Synesis.	
Etymologiae ridiculae. In Prooemio. vide Diabolus, Symbolum.		Eutactus, & atactus quis. vide Archontici.	74
Evangelia 4 in unum redacta Monoteffaron.	405	Euthymiae opposita cacothymia.	109
Evangelia cur dicta phylacteria.	502	Eutrapelia, vide Acharis. Accipitur ab Apost. in malam partem. Jocandi duplex genus. Pars temperantiae potentialis.	248
Evangelista: Evangelizo. Quatuor Evangelistarum qualitates, dotes, martyria.	234	Eutyche Hæres. unam naturam in Christo asseruit.	249
Evangelista nomen aliquando latius. 235. & vide Philippus. Evangelista per Ezechielis animalia. 235. Variant in felle, & myrrha Christo exhibitâ.	410	Euxenus, vide Euxinus.	
Evangelium. Apud Gent. & apud Christianos. Evangelia apocrypha. Canonica. 235. Authores, quâ linguâ, & ubi. 236. Evangeliorum canones.	114	Euxinus, axenus, euxenus. Pontici barbari.	249
Evangelium quomodo per fermentum figuretur.	455	Exactionis primæ jus protopraxia dicta.	545
Eucharistia. Præsentiae Christi argumenta. An simul panis. 237. Catholicorum opinio.	238	Exaggeratio dinos dicta.	186
Eucharistia in azymo, & ferm. 92. Per juge sacrificium figur. Quomodo auferetur ab Antichristo.	305	Exarchus dignitas secularis, & ecclesiastica.	250
Eucharistia Metalepsis. 386. Mnemofynon. 398. Symbolum Apostolorum. 609. Synaxis. 613. verum Ephodion.	219	Exateuchum. vide Hexateuchum.	
Eucharistia an consistat in usu. vide Pyxis. A Cataphrygibus infantis sanguine peracta. 120. Manichæorum quàm fœda. 123. An eam Dæmon cognoscat.	167	Excandescencia thymosis iræ species.	648
Eucharistia apud Marc. hystorologia. 330. Ejus conservatio in pyxide semper usitata.	559	Excellentiâ in scientia, vel arte, Sophia.	585
Euchite. Eorum errores de non laborando. 239. & vide Enthusiastæ.		Excentricus cur in spherâ ponitur, Excentrotis.	250
Euchrestus. vide Achrestus, & Onesimus.		Exceptio anomala. 47. Exceptio paragraphæ.	458
Eudemon quis. vide Dæmon in fine.	168	Excessus mentis est extasis.	253
Eudocia in Script. Ejus nominis Imperatrices.	219	Excommunicatio. vide Anathema.	41
Euepia quid. vide Orthoëpia.	442	Excrefcentiæ exochades dictæ.	251
Evergetes. Ptolemæus Evergetes cur ita dictus.	240	Excuso, apologizo. vide Apologia.	
Euge ironice, adulatorie, & ob gaudium &c.	Ib.	Exegema, exegematicus. vide Exegeticus.	
Eugnomo syna virtus. Opinio D. Thomæ.	Ib.	Exegeticus, exegesis. Exegetice in Homiliis.	251
Evidentiâ enargia dicta. vide Energia.		Exemplaria, seu prototypa vera. Exemplar duplex. Internum subdividitur.	546
Eulogius. Lulogia elemofyna. 241. Eulogium. vide Elogium.		Exenterantes corpora hum. an excomm. vide Anatomæ.	8
Eumenes. Eumenia. Eumenides furia.	241	Exhæredati acleri dicendi.	
Eunomia hæresiarchæ errores. Fuit Aëtii successor.	242.	Ex ipsa, particula attributa Patri. vide Doxologia.	
Anomæorum parens.	48	Exodus. Quot annos continet. Quid allegoricè.	251
Eunuchus. Multi magnates ita dicti. Putiphar. An Daniel eunuchus. 242. Eunuchi qui ab Ecclesiâ arcebantur. 243. Eunuchorum princeps archieunuchus. 71		Exomologesis. Sacrament. quando instituta. An omne pecc. remittat. Attritio est bona. Exomologesis apud S.S. Patres.	252
Eunuchus à spadone differt. 590. Eunuchi spirituales. Eorum præmium. Eunuchorum hæresis.	243	Exorcismus. Cum aliis cæremoniis contra Calvinum. Semper in usu fuit.	Ib.
Evonymus cur simiter dictus.	Ib.	Exorcista. Exorcistatus est Sacram. Exorcismi in Lege V. à Salomone habiti.	253
Euphæbius S. & Euphæbius quis.	244	Expectatio vehemens apocaradocia dicta.	61
Euphemia: ejus origo. vide Euphemismus.	Ib.	Explicatio fabulæ mythologia dicta. vide Mythus.	
Euphemismus. 244. Dicitur etiam Charientismus.	122	Expositorius syllog. habet medium distributum.	606
Euphrates. Limes Terræ Sanctæ. A Cyro exsiccat. Dicitur mare, &c.	245	Expressus ab archetypo eotypus dictus. vide Typus.	
Eupfychia virtus. Est securitas, & ad fortitudinem reducitur. Magnanimitas dici potest.	245	Extasis. Dicitur & anagoge. Ab amore producitur. Eam passus Deus. An idem cum raptu. Extasis ex timore, & admiratione. Cur diversimodè scribitur.	253
Euripides misogenes. vide Misogynia.		Extaticus, & extaticum pro exateucho.	64
Euripus. Euripi qui. Euripos homo. An in Euripo Aristoteles obierit.	78. 246	Extortis græcè apollis dictus.	250
Euroaquilo ventus typhonicus.	662	Extra causam adducta exagonia dicta.	
Eurus. Euroaquilo non est euronotus. Unde dicantur.	246	Exucontii hæret. vide Anomæus. 47. Eunomiani.	254
Eusebes. Antiochus Eusebes. Ejus pietas.	247	Exuperantia in pignore hyperocha dicta.	253
Eusebia pietas, & religio. Cur de Deo non dicatur. Virtus justitiæ potentialis.	Ib.	Externa bona exoterica dicta.	69
Eustachii filius Theopistus qualis.	640	Ezechias ob apothecas ostensas increpatur.	69
		Ezechiel quo tempore. 536. Ejus animalia Evangelistis adaptantur. 235. Facies leonis quid.	356

F

Fabiola Rom. primum nosocomium instituit.	423
Fabula mythos dicta semper in N. Testamento.	414
Fabula Poëtarum quo tempore. A S. Petro doctæ vocatæ.	587
514. Potius Iophistica.	342
Fabularis idololatria qualis.	85
Facinorosum asylum ab Augustino vocatum.	496
Factio ab actione dist. 380. Factiva Philosoph. quæ sit.	442
Facundia euepia dicta. vide Orthoëpia.	442
Fallacia argumenta sophismata. Fallaciæ in dictione & extra dictionem sophismata vocatæ.	387
Fal-	

Fallax, & versutus philotechnus. vide Philotechnus. Etiam sophisticus dici potest.	588	Filiæ Jerusalem crudeles in filios. V. Lamia. Ut struthiones.	603
Falsarius dictus pseudographus.	550	Filiæ Philippi Evangelistæ prophetissæ.	539
Fama. 254. Famae integritas. vide Epitimidion.		Filii Dei, & filii hominum, qui. V. Gigas.	261
Fames horrenda Samariæ. vide Cabus.		Filius imago Patris. V. Icon. Sapiëntia genita, & creata.	585
Fatum à Priscillianistis assertum. V. Gnostici. Quo sensu possit concedi. V. Imarmene.	672	Fimbriæ magnificatæ à Phariseis. V. Phylacterium.	
Favonius dictus Zephyrus.	672	Finis respectu Dei. V. Omega. Etymologiarum nostrarum cur per Omega imponatur.	675
Febres scheticae quæ. vide Scheticus.	663	Firmamentum. V. Stereoma. Dividit aquas &c.	4
Febbris accessio typus dicta.	235	Fistula syrinx. 621. Ex ore ad pulmones trachea.	651
Febbris hemitritæ quæ sit.	235	Fistula corporis humani stomachi dicta.	601
Felicitas ab Epicuro in quo sita. V. Epicurus.	285	Flagellatio paucorum apud Spart. V. Diamastigosis.	
Felicitas hominis secundum Stoicos. V. Ethica.	110	Flexanima, & psychagoga dicta Rhetorica.	552
Feminae cur calendum olim abicerent.	387	Florentinum Concilium Oecumenicum.	428
Fera cor quomodo datum Nabuchodonosori.	461	Flumina à Paradiso terr. erumpentia cur ad ipsum non possint ducere. V. Paradisus.	
Ferarum alior theriotrophus. V. Theriotrophium.	254	Fluvius Parad. In quatuor capita divisus. V. Euphrates.	
Feretrum. Pro trophæo. Feretrius Jupiter Deus.	461	Fluvius turbidus an Rhinocolura.	562
Ferri quinta, quâ Christus agnum comedit, quæ luna fuerit: & cur eo die comederit.	477	Fluxiones corpori, & animæ nocent. V. Rheuma.	
Feria quinta post Pascha cur diacænisimus.	477	Fluxus meandricus apud Tertull.	371
Fermentati panes in die Pent. A D. Petro oblati.	378	Fœderis inscriptio in columna stelographia.	597
Fermentum modicum mysticè totam massam corr.	675	Fœdus, seu diatheca in Scripturis sacris.	183
Fermentum cur zyma dictum.	386	Fœdus mosaicum sanguine confirmatum. V. Crater.	
Ferrum in Scripturis quid designet.	461	Fœnerari pro mutuare per catachresim.	118
Festa apud Hebr. quot essent. 571. Festa mensis septimi. 278. Festa cur duplicabant.	461	Fœneratorius danificus dictus. V. Danita.	
Festa Jud. à primis Christianis observata. 477. Festa jam non sunt nephalia.	668	Fœnus nauticum amphoteroplou.	32
Festivitas xylophoria quæ apud Judæos.	571	Fœtus quando figur. animetur, & nascatur. V. Embryon.	
Festum tubarum. 418. Tabernaculorum erat Scenopegia. Cætus, atque collectæ quale.	654	Foramen acus apud Matth. quid sit. V. Camelus.	
Festum Paschæ apud Jo. quid intelligatur. V. Azymus. 93	654	Formæ impressorum cur typi dictæ. V. Typographia.	
Ficus ex tribulis non nasci quid significet.	657	Fornicatio cur sub mœchia prohibita.	398
Ficus folium cur thron, & inde triumphus.	636	Fortitudinis partes. V. Lema.	
Fidei confessio. ut balf. 139. Fidei symb. jaspis. 331. Fidei habitus est Theologia purè supernaturalis.	213	Fortunatus dicitur tycheus.	661
Fidei studio engye dicta.	636	Fovea lacus dicta.	349
Fideles docibiles Dei. V. Didactrum. Ophiomachi. V. Ophiophagus. Fidelium comm. sensus, an faciat certitudinem de Fide.	651	Fragrans Evodius dictus.	243
Fidelium fatum quid sit. V. Imarmene.	637	Frater undè dictus. V. Fratris.	254
Fides an necessaria in parvulis. 34. An sit in dæmone. 167. An possit amitti. 199. Et V. Hymenæus. Quæ in Martyribus Veteris Test. 376. Fides pagana quæ. 446		Frater Domini cur S. Jacobus. V. Cleophas.	
Fides una contra Polit. 517. Fides per granum sinapis designata. 581. S. Stephani triplex.	598	Fratres homometrii, & homopatrii. V. Homometrios.	
Fides an utatur syllogismis: & quibus. 607. An super omnia in Deum feratur.	637	Fraudulentus in corde, & corde loquitur. V. Cor.	
Fides zygotatica. V. Zygotaticus.	466	Frigus in Inferno. V. Odontalgia.	
Fiducia. Dupliciter sumitur. V. Eupfychia. Fiducia loquendi parthesia dicta.	466	Frontispicium pronaos dictum.	534
Figmentum homo respectu Dei. V. Plasma.	507	Fructificans tardè opscarpos. V. Opsimathia.	
Figulus Deus: ex eadè massâ facit vasa &c. Figuli, & Dei in hoc differentia.	507	Fructus, & opera hæreticorum.	273
Figura Nabuch. quomodo immutata. V. Metamorphosis.	607	Fructus centesimus, sexagesimus, & trig. V. Polyphorus.	
Figura à tropo differt. 660. Rhetorica dicitur Schema. Alia verborum, alia sententiarum. 573. Aliquando solæcismus.	584	Fulmen nota sententiarum. V. Ceraunius.	
Figura, seu signum, symbolum dicitur. Figura syllogistica quid sit, & quoruplex.	607	Fulminatrix legio. V. Ceraunobolos.	
Figuræ baptisimi. 94. Eucharistiæ præcipuæ.	237	Fulvum cur ænopium dictum.	429
Figuræ ludicæ canthari dictæ. V. Cantharus.	115	Functiones hierarchicæ quæ.	295
Figuratus sensus an sit mysticus.	413	Fundatores Religionum cur dicti Patriarchæ.	470
		Funebrium curatores brabeutæ dicti.	104
		Funiculus argenteus in homine quid. V. Hydria.	
		Funiculus pro terræ partitione. V. Schœnobates.	
		Funis sparta. 591. Funis nauticus camelus.	113
		Funis theatralis catadromus. V. Hippodromus.	302
		Fur. Furum pœnæ. Nocturnus an possit occidi. 254 In furto deprehensus. V. Autophoros.	231
		Furia cur dicta Erinnyes.	
		Furiæ Eumenides. 241. Semnæ. V. Semnium.	
		Furor poeticus, & hæreticus. V. Enthusiastæ.	
		Furor thymosis dictus tertia species iræ.	648
		Furtum an à Deo dispens. pro Israel. V. Decalogus.	
		Furtum in quo differt à rapina. V. Fur.	
		Futura an Dæmon cognoscat. 167. An ob Dei præscientiam necessaria. 587. Prænotio signum Divinitatis.	551
		Futurus mellon dicitur. Quæ nota in Script. V. M.	369
			Gr.

G
 Gabaonitæ profelyti ad opéra viliora delinanti. 540
 Gabriel cujus chori. 46. Cælestis paranympus. 459
 Galactophagus, galactopotes. Cur Corinthii tales. 254
 Galatia. Etiam pro Galliâ. Galatæ victi, Judaizantes, reprehensi. Ad ipsos epistola. Non excludit traditiones, aut canones. 255
 Galeatus prologus cur sic dictus. 533
 Galilæa. Ejus tetrarcha. 629. Galilæa gentium. lb.
 Gamma, una è notis literatis. V. Gammadium.
 Garrulitas adulescentia. 176. V. Glossargia.
 Gazophylacium. Gaza urbs, & thesaurus. 256
 Gedeonis lampades quid signif. 351. Ejus milites 300 per Tau figurati, & quos significent. 625
 Gehenna tartærea qualis, & quam timenda. 624. Gehennæ filius cur fieret profelytus. 541
 Gehennon qualis nota in S. Textu. V. Gammadium.
 Gemellorum varietas in eodem horoscopo. 312
 Gemellorum partus. V. Didymatocos.
 Geminatio verbi epanadiplosis dicta. 216
 Gemmæ cæraunice quales. 128
 Genealogia. Judæi cur in eâ accurati. Variæ in Scripturis. Melchisedech an sine eâ. Christi duplex. S. Mattheus cur descendat ad Joseph, &c. 257. Heli an pater Joseph. 258
 Generationem tria promovent, V. Sperma.
 Genesis. Liber Moyfis. Quot annos continet. 258
 Genethiacus, genethialogia. 259. Vanitas in horoscopis. 312. Palingenesia mirabilis. 447
 Genias malus cacogenius. V. Cacodæmon.
 Gentiles non agnoverunt Empyreum. 209. An possent ducere plures uxores. 521
 Gentiles quomodo Christum per contemptum efformabant, & Ononychitem vocabant. 435
 Gentilitas in onagro, & ejus herba figurata. 433
 Gentilium, & Christianorum fatum. V. Imarmene.
 Gentilium Theologi. Eorum genus italicum, & jonicum. 637. Gentium animæ veluti cameli. 113
 Gentilium uxorum superduccio epigamia. 221
 Gentis præfectus. V. Ethnarches, & Phylarchus.
 Gentium vocatio quâ notâ in Scripturis. V. E. 197
 Genium pulvinar, aut stratum hypogonation. 324
 Geographia. Terræ longitudo, & lat. unde sumatur. 259
 Geomantia. An cum pacto demonis expresso. Angurium, & auspiciam. An Joseph auguraretur. 259
 Geometriæ origo, & objectum. Geometer. 260
 Georgica, Georgius, & georgus. 260
 Georgius S. Limnora cur ita cognominatus. 359
 Germanus in Epist. ad Philippenes, an in feminino. 622
 Gerro, seu nugator mythologus. V. Mythus.
 Gestæ heroica varia in Scriptura. V. Heroicus. 290
 Gestus manibus factus chironomia dictus. 136
 Geth Satrapia Philistinorum. V. Allophylus. 28
 Gigas. Primi gigantes. Alii post diluuium. Nemrod: Enac, Emim filii. 262. Og: Goliath. Gigantes sub aquis 263.
 Gigas in Palmo 18. 263. Gigantes excelsi Titantes. 649.
 Gigantomachia hæretica. 261
 Gith quodnam semen. V. Melanthium.
 Gladii anceps, seu difformis. V. Stoma.
 Glareæ Cocyti quid denotent. 149
 Glaucomina. V. Glaucoma.

Globus dictus systema. 621
 Gloria etiam doxa dicta. 193
 Gloria in excelsis Doxologia S. Trinitatis. 19.
 Gloria, & immort. per solam albam figurantur. 600
 Gloria amator philodoxus. 494
 Glossa. Tres S. Scripturæ à quibus editæ. 262
 Glossalgia morbus. Etiam in Moralibus. 262
 Gnapheus. Ejus additio ad trifagium, hæresis. 656
 Gnome quid. In Parabolis Salomonis. Gnome virtus. 262
 Differt à Synesi.
 Gnome alia signif. A Damasc. in Christo negatur. 263
 Gnomon: Gnomonica. Gnomones qui. Achaz horologium gnomonicum. Solis reuersio quid mysticè. 264
 Gnomones. V. Protognomon.
 Gnostici hæret. Contra ipsos Irenæus. 264. Didici etiam Borboritæ. Author. Marcus in Hispaniam inuexit. Priscillianistæ. 265. V. Nicolaitæ. Eorum opinio de Æonibus. 15
 Gnoti seafion quid. Doctrinæ evangelicæ consonat. Ejus dicti author. 265
 Gog quem significet. V. Hierapolis.
 Goliath magnus. Lorica, & ferrum haste. 262
 Gomor mensura. V. Parasceve, & Pentecoste.
 Gradus in Psalmis quid signif. V. Anabathmus. 35
 Græcarum literarum pronuntiatio. In Proœmio.
 Græcas literas quis inuenerit. Quinque mytica. 267.
 Græcarum dictionum insullæ interpret. In Proœmio. 660
 Græcè cur melius tropi exprimantur.
 Græci termini Authoribus familiares. In Pro. Græci regni epochæ. 229. Græci textus paronomasia. 465
 Græci, seu Hellenes in Protreptico Clem. Alex. 546. Primi murmurat, & schismatici. Eorum politica. 574
 Græci in fermentato conf. 92. Unum è Minoribus seorsim tradunt manus imposuit. 322. Semper concesserunt tres hypostases in Div. 325. Libentius thoracidas depingunt. 646. Græci sapientes. V. Sophus.
 Græcorum ordinatio. V. Chirotonia. Murmur. V. Hellenistæ. Qui intelligendi. 283
 Græcorum monarchia. In panthera, & equis albis figurata. 400. & 452. In statu Nabuchod. 386. 400
 Grammateis apud Græcos nomen opprobriofum. Alii Nomici, alii Deuterotæ. 266
 Grammatica: Grammateus. Grammata à quibus reperiuntur. Ab Hebræis alie literæ fluxerunt. 266
 Grammaton isagogi. A D. Hieron. Doctores dicti. 267
 Gratia. A Pelagianis negata. An habit. sit charitas 132.
 Gratia reddit Dei noimen communit. 174. Per solam primam designata. 600
 Gratiæ cur nudæ. Gratia plena Maria. 132. Gratiæ plenitudo in Christo. 141. Gratiæ, & dona Dei plenipia. 451
 Gratiæ negatio an pœna. 514. Gratis datæ quæ. 114
 Gratiani decretum quale. V. Canonica. 86
 Gregorii Thaumaturghi frater Athenodorus. 268.
 Gregorius. Quinque Sancti hoc nomine Donati. Thaumaturgus cur ita dictus. 630. Nazianzenus dictus theologus. 638
 Gregorius XIII cur reform. Calend. V. Embolismus.
 Griphus. An ænigma. 268. & V. Logogriphus.
 Gryphaquila: quàm portentosa. V. Gryphes. 268
 Gryphes animalia immunda an dentur. 268
 Gubernator. Gubernatio Mundi. Ejus tres actus. 84
 Gubernator urbis alyno mus.
 Gulosorum Theologia. V. Gastrilogia. Gu-

Calosus pithogastrius dictus. 506
 Gundeberga monomachia à falsâ accusatione libera. 404
 Gutta serena. vide Opticus. Gutta, seu stacte. 595
 Gymnasium. Jerosolymis à Jafone erectum. 269. 217
 Gymnosophista. Talium tolerantia. Calani mors. 269

H
 Habacuc cur aristophorus dictus. 78
 Habitantium sub polis dies, & nox. Sub Æquatore. Alii habitantium. 311
 Habitus intellectus quomodo dividitur. V. Sophia.
 Hadrianus. vide Adrianus.
 Hamorrhoidium exochades. 251
 Hamorrhoidis. Etiam serpens, Diaboli symbolum. 270
 Hamorrhoidia immunda sec. Legem. Mirac. sanata. Tropologicè quid. Eredit Christu statuum. 270
 Hæreditas primogeniti genearchia. 278
 Hæreseos à schismate distinctio. 574
 Hæreses variæ ex Lib. Periarchon. 478. Hæreses omnes veras statuebat Rhetorius hæresiarcha. 561
 Hæresiarcha. Solus respicit Berengarius. Ex eo hæreses. Hæresiarcharum numerus. 271
 Hæresiarchæ hypocritæ. 322. Resipiscencia difficilis. Eorum primus quis. Ipsorum filii irregulares. 271
 Hæresis. Pro sectâ, & hæc Athenis quadruplex. Hæresis Phariseorum, & Sadduceorum. 271
 Hæresis strictius. An omnis secta sit hæresis. An hæc omnium peccatorum maximum. Hæreseon varietas. 272
 Hæresis est cacodoxia. 109. In hydra figur. 315. In variis lepris. 257. Hæresis fermentum totam massam corr. 378
 Hæretici nomen, Hæreticus strictè. An Catechumenus possit esse hæret. 272. Hæreticorum fructus. Morte puniendi. Eorum filii irreg. 273. Acatholici dicti. V. Alpha. Meteorolephæ qui. 394
 Hæretici quid per locustas S. Jo. B. 9. Qui anabaptisimum tenuerint. 33. Aliqui ab Ecclesiâ rebaptizati. 34. Hæretici anarchi. 40. Sunt Antichristi. 51. Plerumque Athei. Abilitentia ofores. 87
 Hæretici antinomi. 53. Hæretici semper asystati. 86. Cur cacodoxi. 109. Autodidacti, & dæmonodidacti. 91. Aliqui negant Baptisum parvulis. 94. Sunt sine vero Canone. 114. Ecclesiam Rom. Catholicam agnoscunt. 124. Habent conscientiam cauteriatam. 125
 Hæretici critici pessimi. 160. Traditiones reiiciunt. 176. Dipfadi comparati. 189. Ecclesiam invisibilem faciunt. 198. Deutero canonicos libros reiiciunt. 200
 Hæretici idiognomones. 336. Reiiciunt traditiones. V. Paradosis. Quot Sacramenta admittant. 479. Philautia tumidi. 492. Polymorphi. 522. Pseudomartyres. 551. Pseudoprophetæ. 552
 Hæretici sophistæ. Unum ex eorum sophismatibus. 587
 Gerunt stateram in manu. 596. Theomachi. 638. Similes scorpionibus. 577. An soli sint zizania. 673
 Hæreticorum apocrypha. 63. Spiritus mendax. 295
 Hagiologia statuitur, & probatur. 275
 Hagiographa: Hagiographus. Tertiam Script. partem cur apud Hebr. constituunt. 274
 Hagiomachi. Reliquiæ honorandæ, & Sancti. 275
 Haliectus. Cur animal immundum. 275. An cibi aliqui mali. Cur aliqui in N. T. prohibeantur. 276
 Hamartia, seu peccatum quid in sacrificiis. 304
 Hamartia, & parapoma an differant. 460
 Hamartolus. Peccans peccatum cur dicatur. 276
 Harmonia. De variis rebus, & de anima. 276

Harpago, harpax, V. harpastum.
 Hasta frondibus vestita cur thyrsus dicta. 648
 Hastiludium quare prohibicum. V. Contopætes.
 Hebdomadæ Dan. sunt annorum solarium. V. Christus.
 Hebdomades 70 Dan, abbreviatæ. An de annis lunariibus. Earum finis. 279. ultima distributa. An jam transacta. Earum initium. 280
 Hebdomas numerus mysteriosus. Notatur in Planetis, lunâ, generatione &c. In morbis, annis. musicâ &c. 277. In bonis gratiæ, virtutibus, malis culpe, & pœnæ: in leprâ, plagis, &c. 278
 Hebdomas dierum. Sabbatum dicta, sicut singuli dies. Menfis septimus festivus. 278
 Hebdomas hebdomadum post Pascha. Septimo anno sabbatismus quid anagogicè designaret. 278
 Hebdomas hebdomadum annorum, seu Jubilæus. An concurreret cum anno sabbatico. 279
 Hebdomas ante Quinquagesimam dicta Tyrophagos. 664
 Hebdomas tota etiam sabbatum dicta. 665
 Hebræi cur genitei dicti. 259
 Hebræi sacerdotes hyenæ assimilati. 314
 Hebræi in tres partes Script. dividunt. 274. Festa duplicabant. 461. A vesperâ inchoant. 665. In alienis terris habent suos magistratus. 527
 Hebræorum lepra. In domibus, & vestimentis. 357. Eorum Festa quot essent. 571
 Hecatompolis. V. Creta.
 Hecægedæcaeteris: rectius quàm eckgedec. 201
 Hæmemonicum. Quid apud Tertul. 281
 Helepolis. Eloquentia ei comparata. 281
 Heli per Heliachim. V. Apocope. Pater. Josephi apud Lucam. An sit Joachim. 258
 Helias helios dici potest. 282
 Heliolus impius. Eius punitio, & liberatio. 282
 Heliognosti. An heliolatriæ author Trismegistus. 282
 Heliopolis. An à filiis Israël edificata. Quomodo hebraicè vocatur. Eius templum famosissimum. 282
 Helios, heliacus. Helias à D. Chryf. helios &c. 282
 Hellenisim in S. Scrip. Hellenismus pro paganismo. In quas sectas dividatur. 283. Hellenes pro omnibus Gentilibus in Protreptico. 546
 Hellenistæ. Eorum murmur adversus Hebræos, cur. 283
 Heluidi hæresis. V. Antidicomarianitæ.
 Hemerobius Diogenes. Itâ nonnulli Religiosi. 284
 Hemierania an à Cephalæâ distincta. 284
 Hemina quæ mensura. 284. Et vide Cotyla.
 Heminochium. vide Mesonyctios.
 Hemisphærium. Degentibus sub polis quale. 285
 Hemixeston. vide Hemina.
 Henarchia. Dupliciter. Prudentia henarchica differt specie à Polyarchia. 285. 519. à Monarchia. 402
 Hendiadys. vide Endiadys.
 Hemigramma quid sit. vide Syllaba.
 Henophotion, & hexaphotion. vide Enneaphotion.
 Henoticum. vide Enoticum.
 Henriciana hæresis quæ. 518
 Heptalismus. vide Heptalychnum.
 Heptateuchum. vide Heptaticum.
 Heraclensis Proëdrus autocephalus. 531
 Heracles quid. vide Heracles.
 Heraclius quid sonet. vide Heracles.
 Herbis divinare est botanomantia. 104
 Hercules cur in hidra maximè laboravit. 215. Cur Scytha. 578
 Herosagittipelliger dictus. 578

Hermæ quæ statua. 206
 Hermetia in Libro Perihermias. Hermeneuticus. 286
 Hermes. Optimè cum Minerva. Nostra Hermathena. 286
 Hermes, seu Mercurius uterque. 497. Junior dictus Trifmegistus. 656
 Hermogenes vaser, Eius error. Alius Sabellianus. Sabellii error. Sancti Martyres. 287
 Herodes. Quatuor in Script. Aſcalonita. Tetrarcha, & Rex. Meſſias videri voluit. Genealogias Jud. combuſit. Templum reedificavit. Eius barbaries. mors. 257. 287. Recurrit ad Concil. pro Meſſiæ ortu. 616. Tetrarcha Galilææ quis. 629
 Herodes Antipas. Sceleſtus Jo. Bapt. occifor. Chriſti illuſor, &c. Herodias. Ipius cum Herode exilium. 288
 Herodes Agrippa. ſenior & junior. 288
 Herodiani à quo Herode. An pro Meſſia, &c. 288
 Herodias. 288. Reliquit torum Philippi &c. 491
 Herodius. Avis immunda. Ratio literalis, & myſtica. 289
 Heroica geſta varia in Scripturis. 290
 Heroicus. Verſus, & virtus. Heroicitatis diverſitas. 289.
 Pro canonizatione qualis. 290
 Heros. Heroum locus. Heroes veri. 290
 Heſiodus quando vixerit. vide Theogonia.
 Heſperus ſtella. Heſperia duæ. Heſperi allegoria. 290
 Heſychius quis fuerit. vide Onomatologus.
 Heteriarca quis. 291. & vide Etæriarcha.
 Heteros, & heteria. vide Etæriarcha.
 Heterogenea. Apud Philoſophos latiùs ſumuntur. 291
 Heteronyma quæ. vide Polyonyma.
 Heteroplon ſonus. vide Amphoteroplon.
 Heteroſiſ. Hunc Ariani deſcendunt. 292
 Hexæmeros, & hexæmeron. Authores. Opus 6. dierum. D. Auguſtini opinio. 292. Probantur ſex dies diſtincti. Solvantur Argumenta. 293
 Hexagonioſ. vide Exagonia.
 Hexametrum. Hexametris in Heb. conſtat L. Job. 294
 Hiaticola, ſeu charadrius. 131
 Hierarchia. Alia humana, alia angelica. Diaconus quomodo purget. Hierarchica functio. Angeli ſuperiores purgant, illuminant, & perficiunt inferiores. 295
 Hierarchiæ ang. diſtinctio. Ex tribus cognoscendi modis triplex. In Divinis non datur. 296
 Hierarchiæ cujuſque triplex chorus. Singuli chori quomodo inter ſe diſcriminentur. 297
 Hierarchicus. Functiones, ordo. Perfectio. 297
 Hieratici ordines. Hieratica charta. Hieratia, & hieration. 298. Hieratica grammata. 299
 Hierocomium qualis locus. vide Ptochium.
 Hieroglyphica. Egyptiorum Hori, Cauſini, Valeriani. Horus quid ſignificet. 298
 Hieroglyphica à ſymbolis, ænigmatibus, emblematicibus, parabolâ, & apologo diſt. 298. Varia in ſcript. 299
 Hierolexicum à noſtris Etymologiis diſfert. 299
 Hieronica quis dicendus. 88. vide Athlotheta.
 Hieronymus. Eius Verſiones duæ &c. Alia edidit. Quando obiit. Hieronymus Antiochi dux. 300
 Hieronymus interpres, non paraphraſtes. 460. In Rufinum acriter invecus. 478. Eum ob acyrologiam ſugillat. 11. An paritatem inter preſb. & Epiſcopum admiſerit. 528
 Hierofolyta. Eius conditor. Priùs Salem, & Jebus. In qua tribu. Ad 4 Scripturæ ſenſus paradigma. 301
 Hierofoly. patmarcha primùm ſimplex epiſcopus. 471
 Hierotheus patiebatur divina. Dionyſii magiſter. 301

Hierurgia latè patet. 301. Et vide Liturgia.
 Hilarius. S. Hilarii laus: ubi obierit. 302
 Hilarius Arelat. epiſc. Hilarius Luciferinus. 302
 Hippelaphus animal. vide Tragelaphus.
 Hippocentaurus Catholicorum, & Manichæorum. 302
 Hippolytus Theſei filius. S. Hippolytus. S. Hipp. Epiſcopus Portuenſis. 302. Et vide Eckadeçæteris.
 Hirci duo in die expiat. quid deſignent. vide Tragicus.
 Hircocervus dictus tragelaphus. 651
 Hircus & hædus quos deſignant. Chriſti figura. 652
 Hirundo chelidonia excæcatis pullos ſanat. 134
 Hiſpaniarum Rex unde dictus Catholicus. 125
 Hiſtoria. Libri hiſt. dicuntur annales. Ex his Mardochei fidele obſequium &c. Hiſtoriarum utilitas. 303
 Hiſtoriographus, & hiſtoricus. Baronii laus. lb.
 Hiſtrio. vide Pantominus. Dictus thymelicus. 647
 Holocauſtum. Primarium ſacrificium ad quid &c. & quo ritu. Sacrificium pro peccato. 304
 Holocauſtum tropol. Primum quale fuerit. Holocauſtum Semp. & quid myſt. deſignet. Ab Antiocho ablatu. 305.
 Holocautoma. Chriſtus ab initio conceptionis, &c. Altare holocautomatis quale. lb.
 Holographum Teſtamentum. Hologrammaton. 305
 Holovitreus. vide Holofericus.
 Homerus: poſt mortem quantum æſtimatus. 306
 Homicidium an in Abrahamo diſpenſatum. 170
 Homilia. Eius exegetice, ethice, & paraſc. Homiliæ D. Chryſ. 306. Homiliæ paraſcæ quæ pars fuerit. 461
 Homines cur Meropes diſci. 384
 Hominiſtylus apud Iſaiam quis ſit. 604
 Hominum vivorum diſſectio an licita. 43
 Homo choicus dictus. 137. Et cur chthonius. 143
 Homo perverſus læmodis dictus. 362
 Homo imago Dei. An magis quam Angelus. 333. Homo rectè mutabilis. 336. Dictus Microcoſmus. 394. Eius dominium. 395
 Homo quilibet myops quo ſenſu. vide Myopes. 408
 Homo monoſticus, angelus polyſticus. 405
 Homo vranofcopus: quomodo à Græcis appellatus. 666
 Homoeoſis in Scripturis. Deus non eſt ſimilis &c. 307
 Homocœſus. Ab Arrianis introductus. 307
 Homogeneous. An gradus quali. & Animæ homog. lb.
 Homonymus. Homonyma, ſeu æquivoca. Homonymia an detur in Script. An in conceptibus divinis. lb.
 Homophagia. vide Omophagia.
 Homouſion. In quibus conciliis homouſion deſinit. 309
 Homouſii præcipui deſenſores. Athanaſius. Homouſiani. lb. Homouſii hyperaſpiſtæ. vide Heterouſius.
 Honeſti, & literaturæ ofor miſocalus. 396
 Honorans parentes cur polychronius fiat. 519
 Honores magni obiectum magnanimitatis. 381
 Hora. Horæ Deæ ad ſpirit. trahi poſſunt. Hora prima. Horarum diſtinctio. Apud Hebræos. Hora tertia ab alio Evang. ſexta dicitur. Hora prima, & alia in parabolâ. 310
 Hora mortis Chriſti, & agni paſchalis. 461
 Horama, & horoma. vide Orama.
 Hordeacea farina in ſacrificio zelotypiæ. 670
 Horizon. Omnis natio tantum diei quantum noctis habet. Varii horizontes. 311
 Horizon rectus, & obliquus. Elevatio poli. Quot gradus ſupra horizontem &c. Horizon in cæli medio. lb.
 Horologia horizontalia, & verticalia. vide Horizon.
 Horologium. Automata variant à ſolaribus. 312
 Horolog. Achaz: reſverſio ſolis in eo. vide Gnomon. Ho-

Horologium ſolare ſciathericum dictum. 576
 Horofcopus. Vaſa horofcopa. Horofcopus ſacerdos. Apud Aſtologos. Horofcopiæ vanitas. ignorantia. 312
 Hortator quis celeſtes dicendus. 126
 Horus. Horæ inde dictæ. Horographi qui, &c. 313
 Horus Apollo quis fuerit. 298
 Hoſtia pacifica quo ſine, & quo ritu peragebatur. 304
 Humana hierarchia quot ordines habeat. 295
 Humanitas Chriſti an latrà ſit adoranda. 353. Eius aſſumptio paralepſis. 458
 Humilitas tapinophroſyne. Item metriotes. Deiparæ humilitas. 624. Theriacum ſpirit. 643. Humilitatis ſymbolum hyſſopus. 329
 Humilitates tapinomata dictæ. 624
 Humores 4 in corpore elementis reſp. vide Cæcochylus.
 Humorum in corpore ebullitio mala. vide Zyina.
 Hyacinthus. puer, ſos, gemma. Inter veſtes ſacerd. quid deſignet. Eit ligurius. 313. Alia hyacinthi virtutes. S. Simoni adaptatur. 314
 Hyacinthina in Script. quarum rerum ſymbola. 414
 Hyades ſtellæ. Allegoricè qui per eas. Quomodo myſticè Auſter eas ſequatur. 314.
 Hyæna fera. Sacerdotum hebr. figura. lb.
 Hydra. Invidiæ ſymbolum, ſophiſmatum, & hæreticorum. Hydra à S. Georgio occiſa. 315
 Hydrargyrum quoddam metallum. 386
 Hydria: meſura. In Scrip. quid myſticè per hydrias, Hydria lapidæ, & hydria ſuper fontem. 315
 Hydrocephali. vice Lymphaticus.
 Hydromantia. An cum tacità Dæmonum invocat. 316
 Hydromel à melicrato diſtinctum. 316. 382
 Hydroparaſitæ hæretici qui. Diſci Encratitæ. 316
 Hydrophobia. In eâ curandâ aq̄ ſuperſtitio. lb.
 Hydrophorus. vide Hydor.
 Hydropici tres ſpecies. Hydrop. à Chriſto curatus. Hydropiſis quoddam vitium ſignanter indicet. 317
 Hyle. Etiam apud Philoſophos Gentiles. An à Deo producta. Hyle apud Manichæos. lb.
 Hymenæus, & hymen. Hymenæus hæret. Eius error. lb.
 Hymmodia. vide Pſalmodia. 547
 Hymnologia. Primus hymnologus. 318. Hymnologia cur ſymbolum Apoſtolorum. 609
 Hymnus. Hymnorum author. Hymni à Jubal, & Job cõp. Pſalmi etiam hymni. Nunc ſtrictius. 218
 Hypante & hypapante. Feſtum apud Græcos. 319
 Hypaſpites: hyperaſp. 70 Interpretum cellulæ. lb.
 Hyperbaton. Tres ſpecies. Hyperbaſis. lb.
 Hyperbole. Eius exempla ex S. Scripturâ. 320
 Hyperdulia: obſervantiæ ſpecies. Debetur Deiparæ. An etiam Chriſti humanitati. An Deo. 320
 Hypocataſtis Evang. quo ſigno denot. V. Y. 668
 Hypocauſtum. Adamianorum hypocauſta. 321
 Hypocriſis. Phariſæorum. Quam multa mala pariat. Cui virtuti opponatur. 221. Eius ſymb. ſtruthio. 603
 Hypocrita. An talis ſit malus religioſus. Chriſtus in hypocritis acerbus. Tales maxime hæreſiarchæ. 322
 Hypocritæ diproſopi. 188
 Hypodiaconus. Eius munus. Eſt Sacramentum. In eo caritatis obligatio. An dari poſſit à ſimplici ſacerd. 322
 Hypodidafcalus. Omnes Doctores hypodidafcali. 323
 Hydodytis. Tunica hyacin. & epandytis. lb.
 Hypogegrammenon yſilon nota in Script. V. Y. 668
 Hypogæum. Pythagoræ hypogæum. Hypogæum. 323
 Hypognoſtica. Libri hypognoſtici D. Auguſtini. 324
 Hypographe. D. Pauli quæ fuerit. lb.

Hypomneſis an eadem cum anamneſi. 39
 Hypopſalma. In Pſalmo D. Aug. contra Donat. quale. 325
 Hypoſtaſes 3 in Deo à Græcis ſemper. Variæ S. S. Patrum opiniones. Modus loquendi Catholic. cum hæret. 325
 Hypoſtaſis. Quomodo conveniat Deo. Subſtantia in Divinis an detur, & quo ſenſu. lb.
 Hypoſtaſis materia, & uſuſolus forma. 667
 Hypoſtaſicus. Apud Theol. unio hypoſtaſtica. Hypoſtaſis an perſona. An unio hypoſtaſtica ſit relatio, &c. Non eſt aſſumptio. An ſubſtantialis. 326. Eius convenientia &c. Cur potiùs Filius incarnatus. 327
 Hypotheca. An pignus. Tacita, & expreſſa, &c. 327
 Hypotheſis. Hypothetica apud Oratores &c. lb.
 Hypotypoſis figura. Apud S. S. Patres &c. 328
 Hyſſopus. Eius virtus, & ſymbolum. In expiationibus in uſu. In lepræ expiatione. 328. Eius ſignificatio allegorica, tropologica, & anagogica. Hyſſopus cum ſpongiâ plenâ aceto. An Chriſti mortem acceleraret. 329
 Hyſterologia. Frequens in Scripturis & ubi, &c. lb.
 Hyſſeron proteron. Etiam in S. Textu reperitur. 330

I

Iacob cur tot uxores in Meſopotamiâ acceperit. 521.
 Idola ponens ſub terebintho quid indicaret. 627
 Iacobi Tirini calculus annorum uſque ad Chriſtum exactior videtur. vide Chronographia. 145
 Iacobi epiſtola canonica cujuſ ſit, &c. 226
 Iacobitæ hæretici qui. vide Monophyſitæ. 405
 S. Iacobus minor, Cleophæ filius, quo ſenſu frater Domini. 146. Quomodo in topazio figuratus. 650
 S. Iacobus etiam Oratorium ſynagogam vocavit. 612
 Janbus. Carm. jambici author. Ad contumelias. 330
 Janthinus color. Janthinæ pelles pro tabernaculo quid myſticè adumbrarent. 330
 Jaſpis. Cujus rei ſymb. Lumen celeſte ipſi aſſim. S. Petro adaptatur. In Rationali poſitus. Eccleſiæ, & Divinitatis aliquale ſymbolum. 331
 Ibæ epiſtola à Concilio Chalced. non reprobata. 336
 Ichnographia. vide Graphis. Eit prima delin. &c. 331
 Ichthys ex Sibylla erithræa, eſt Chriſtus. 332. 580
 Icon. Iconologia. Chriſtus icon Dei. An Spiritus S. ſit imago. 332. An homo ſit imago Dei. 333
 Iconoclaſta. Hæreticorum impietas in ſacras imagines. Eorum author: avaritia: ipſorum obiectio. 334
 Iconoclaſtæ crudeles cur thymoleontes. 648
 Iconomachus. Quo tempore Iconomachi. Famaſiores qui. Hæreſis quando damnata. 324
 Idea. Platonis qualis. Falſitas. Idea apud Theol. 335. Plures ideæ in intellectu divino. An idea malorum &c. 336
 Idiognomon. Latine pertinax. Pertinaciæ cauſa quæ. Politicorum ſententia. lb. Idiognomones maxime hæretici. Pertinacia cui virtuti opponatur. 337
 Idioma. Pro idiotiſmo accepit D. Aug. Idiomatum communicatio contra Neſt. In Chriſto duplex. lb.
 Idiomatum comm. malè intellecta à Luther. Quam malè ex eâ inferant ubiquitatem Chriſti. 338
 Idiotiſmus. Idiotiſmi varii in Script. lb.
 Idola Egyptiorum reſulit Evergetes. 240
 Idolum. Edentes in idolio arguit Apoſtolus. 339
 Idololatra. Punitio. Naaman an fuerit idololatra. lb.
 Idololatria. Sapientes Mundi ei dediti. 339. Cur non ſit ſpecies infidelitatis. Eius quatuor ſpecies. 340
 Idololatria pecc. graviffimum. Eius origo, & occaſio. Quo tempore, & à quo primùm invecita. 340. 341
 Idolol. mater. an licita. Prifillianitarum error. 339.
 Idol.

Idolol, cur fornicatio, vide Zelotes, Solis quam usitata, 64	Imago Christi acheropœta, 15
Per statuas quando inducta, vide Hellenismus, 447	Immerobius, vide Hemerobius, 109
Idololatriæ quo sensu palæstrica inferviret, 447	Imitatio inepta cacozelia, 29
Idolomania, Eius ultio, An privatâ author, &c. 341. Maxima pœna excœcatio, Idololatria materialis duplex: item formalis, 342	Impoertalis, seu immarcescibilis amaranthus, 29
Idolomantia, An sit idololatria, Idola futurorum ignara, 342	Immortalitatis stola duplex, 600
Ochoziæ idolomantia punita, 342	Immundosum animalium prohib. ratio, 137
Idolopœja, Etiam figura rhetorica. In Scripturis reperitur, 342. Et vide Echopœja, 342	Immunitate non fructur hocædocus, 303
Idolothytum, An eo vescti malum. Extra idolum an liceat, Cur in primâ synodo prohibitum, 342	Immutatio substantialis, & accidentalis à quibus &c. 269
Idolothyton an à necrothyto differat, 416	Impanatio ab hæreticis dicta in Eucharistia, 237
Idolum, Cur nihil sit, Idola Dii ficti, an falsi. Multa dicta de Bel, seu Baal, &c. Multi idololatræ: Israëlites, Salomon, reges Israël, &c. 343	Impassibilitas an ad amissum apathia, 59
Idolum primum, vide Adonis, Idolum Bel, Eius templum, & statua miranda, Idola aliæ res dictæ, 344	Impatienciæ symbolum excetra, 250
Idolum pseudotheus, 553	Imperator dictus autocrator, 90
Jebus prius Hierosolyima dicta, 301	Impositio manuum presbyterii quid, 508
Jebusais cæci, & claudij in arce Sion, 556	Impossibilia, seu adynata in Scriptura, 13
Jechonias, & Sedecias reges per duos calathos ficuum designati, vide Calathus, 110	Impossibilia cur Chimæra dicta, 135
Jechonias quo sensu genuit Salathiel, 255. Captivus an rex manserit, vide Sceptrum, 628	Impressio typographia dicta, Eius origo, 662
Jehovah nomen Dei tetragrammaton, 628	Imprimentes libros prohibitos excommunicantur, 100
Jejunium spirituale pharmacum, 488	Impulsus quomodo corrumpatur, vide Centrum, 258
Jejunium naturale an solvatur, si quid cibi, aut potus casualiter tracheam pervadat, 651	Inanis gloria, vide Cenodoxia, 371
Jephtæ filia tympanistris, 661	Incantatio magia dicta, 427
Jera, vide Hiera, 646	Incarinatio an unio hypoëtica, 227. Oeconomia, 218
Jeremias quo tempore, 526. Eius Threni &c. 574	Incentum à Zach. positum quale, vide Ephemeris, 218
Jeroboamum politice imitantur schismatici, 574	Thymiamâ adoleto ad quos spectabat, 647
Jerosolyima dicta Sion, vide Thalamus, Eius portæ quo sensu ex sapphiro, & smaragdo, 584	Incisum, vide Cornua, 82
Jerosolymit. synodus. Quid in eâ concessum &c. 618	Inclinatio, inclino, vide Enclisis, 82
Jerusalem sensuum S. Script. paradigma, 413. Ariel dicta, ut sphaera circumdanda, 593. Cælestis quantæ capacitatis, 595	Inconsequens, vide Anacoluthos, 82
Jerusalem, quæ sursum, cur mater nostra, vide Mater, 37	Inconsideratio quodnam vitium, vide Ablepsia, 82
Jesu anagramma numerale, 531	Incorporeus asomatos, 605
Jesus Soter à Sibylla prædictus, 590. In cælo pro nobis prodromus, 531	Index libri cur dicatur syllabus, 605
Jesus senior author Ecclesiastici. Jesus junior in græcum translulit, 200	Indifferentia summum bonum, vide Adiaphorum, 609
Jethro socer Moyfi author Concil. minor. Judæorum, 615	Individa, homogenea, 307. Symmorpha, 49
S. Ignatius M. modo canendi antiphonico, initium dedit, vide Antiphona, Dictus Theophorus, 639	Inexcusabilis anapologetus, 61
Ignis meteorici Castor, & Pollux, vide Dioscorus, 280	Inexperientia apiria dicta, 34
Ignis in die Pent. annis 486. post datum Nehemiæ: quot anni ab igne in Sinaï &c. 280	Infamis, vide Atimus, Dysphemias, Epitimion, 34
Ignis sacer erysipelas dictus, 231	Infantes quinam ad Christum ferebantur, 440
Ignominia an procuranda, vide Adoxia, 168	Infernus gigantum cæcus, 262. Inferni pœnæ finiendæ sec. Orig. D. August. circa eas retractatio, 440
Illegitimi, vide Nothus, Quidam Hybridæ, vide Hybris, 168	Infideles ahrefi, & icabellum Christi, 324
Illuminatio an fiat à dæmone superiore, 168	Infidelitas an max. pecc. Eius species. Odium Dei an pejus infidelitate, 272. Hæc quotuplex, vide Paganus, 122. 613
Illuminationes, & perfectæ in Rationali, 313, 363	Infirmis ministrare quàm meritum. Nosocomia sunt infirmaria etiam privata, 423
Imaginaria visio est proprii prophetiæ, 538	Infirmorum scandalum quodnam, 550
Imaginativa quomodo à phantasia differat, 485	Infrunitus quis dicatur, vide Cholera, 382
Imagines Dei jussu efformatæ. Quo cultu coli debeant Crux, imago Deiparæ, & aliorum Sanctorum, 334	Ingeniosi omnes cur melancholici, 382
Imaginis ratio in quo consistat, 333	Ingenium, & indoles physis dicta, vide Phylax, 7
Imago Patris Filii, 332. Imaginis definitio, Imago in homine, Nō sufficit ad cognosc. Trinit. Perfectior sec. gratiam, 333. Imagines Sanctorum sunt libri imperitorum, 334	Ingratitudo generalis in omni peccato mortali, 627
	Ingressus Dei mei qui intelligantur, vide Tympanum, 193
	In ipso particula attributa Spiritui S. 620
	Initiatio rectè telete vocatur, 464
	Iniuria inepta cur parœnia dicta, 287
	Iniuriæ vitatio an licita, vide Angario, 447
	Innocentes Mart. sub quo Herodæ passii, 653
	Innoc. XI. musicam in Eccl. temperavit, 227
	In principio erat Verbum apud Platonicos, 597
	Inscriptio per calumniam epithelis dicta, 597
	Insignia quatuor tribuum primar. in deserto, 534
	Instabilis cur hamaxobius dictus. V. Hamaxa, 455
	Institutio prima puerorum propædia dicta, 455
	Institutum Ministrantium Infirmis in Parabolis, 455
	Intarctæ. V. Antarctæ, 486. Varii actus
	Integritas status epitimia, vide Epitimion, 486. Varii actus
	Intellectus quomodo intelligit res spirit. &c. 486. Varii actus

gestus ultra phronem, 501. Eius operationes an prædicæ, 525. Intellectus ut virtus quid, Cur dictus synesis, 616	S. Isid. an in laudibus Theodori Mopsuesteni, & aliis, contra Synodum quintam excusari possit, 618
Intercalatio in Biffextili. Intercalatio mensium septem ad 19 annos lunares, 206	Isonomia. In Legibus, justitiâ, & Universo, 347
Intercalatio dicta Parembolæ, 535	Josphleoron trigonum Triadis Sanctiss. Symbolum, 347
Interpres propheta dicitur, 286	Iscrypum, 348. Aliquando pro antitypo, 58
Interpretatio prophetia, 536. Hermenia, 490	Israël in onagro figuratus, 433. Reges mali politici, 517
Interpretes 72 cur dicti 70, & quales, 484	Israëlites quot annis in Ægypto. Eorum assiditio per quot annos, 14. Ipsorum labor, V. Cophinus, 343
Intestabiles animi dicti, 88	Israëlites in Moyse baptizati. V. Erythræum. Sæpe idololatræ, non tamen post captivitatem, 343
Inthronistica, vide Enthronistica, 38	Israëlitarum regimen fuit optimum, 399. Eorum reges ubi regiam habuerint, V. Sebatte, 611
Intonarum chorollates, vide Choreia, 47	Italia. Eius magnitudo. De eâ Balaam. Imperium romanum quando evertendum, 348
Inventarium dictum anagraphe, 47	Italicum genus Theologorum gentilium, 637
Invidus anicetus dicitur, 331	Iterata collectio, aut locutio, palilogia, 447
Invidi quomodo per ibim significati, 671	Itulus quid olim significaret, V. Italia, 278
Invidia in hydra, 315. Ut pallio an zelus, 258	Jubilei annus quis apud Hebræos, 224
Joachim an sit Heli, 116	Judæ proditori 30 imprecationes, pro 30 argenteis, 224
S. Jo. B. an carabis victitarit, 376	Judæ sceptrum an usque ad Christum, 572
S. Jo. B. veras locustas comedebat, 9. 89. Eius vestimentum, vide Camelus. An stricte martyr, 376	Judæ rex quis, dum Roma fuit condita, 564
S. Jo. B. maximus sanctus, & propheta. Moyse major, &c. 535. Eius strophium quale, 603	Judæi Antichristi, 50 Exorcistæ, 253. Partes Lybiæ habitabant, 359. Mali politici, 517. Ipsi convenit congregari, non convocari, 611
S. Jo. Apost. in smaragdo fig. 584. Dictus Theologus, 638. An stricte martyr, 375. Eius epistolæ, 226. Iptius Evang. 236. Eius qualitates, & mors, 235	Judæi apostatæ (spatititer) utebantur, 592. Halabarchæ, & aliis imperibus in Ægypto fungebantur, 275
S. Jo. Chrysolomi mors, 143. Paradoxa, 457	Judeorum perfidia in Christum, 253. Eorum synedrium duplex, 615. An judex Controversiarum Fidei, 616
S. Jo. Damasc. Chrysolas dictus. An duo fuerint hujus nominis, 143	Judeorum regimen quando Theocratia, 633. Ipsorum rejectio quo signo in Scripturis denotata, V. Y., 669
Jo. Marcus in Pamphylia discessit ab Apostolo, 149	Judaici ritus in primitivâ Ecclesiâ observati, 477
Joatham apologus, de lignis regem electuris, 560	Judas cur ad helicem asinam alligaturus, 283
Job arthritide laboravit, 80. Althmate, 83. An chiragra, 125. Dysenteria, 197. Ischiade, 346. Colicâ, 152	Judas Thad. in chrysofro figuratus, 143. Eius epist. 226.
Job elephantiam percussus, 204. An gonagra, 266. Marafino, 374. Nephritide, 419. An Phthiriasi: phthirisi, 501. podagra, 512. Fuit Moyfi synchronus, 613	Judex adchastus quis sit, 111
Jocandi duplex genus, V. Eutrapelia, 536	Judex cur dicastes dictus. Dicastopolis, 184
Jocandi genus turpe, V. Bomolochia, 637	Judex controversiarum Fidei an sola Scriptura, 98. V. Berora. Quis esse debeat, 615
Joel, & Jonas quo tempore prophetaverint, 470	Judices brabeutæ qui essent, 104
Jonicum genus Theologorum gentilium, 470	Judicium finale cum celeumate fiet, 126
Joseph qui fuit Heli, 258. Patriarcha, 470	Judicium, & examen rigorosum trutina dictum, 661
Josephi ossa prophetaverunt, 539. Eius gloria, & fortitudo per rhinocerotæ &c. 562. Cur absconderit (scyphum) in sacco Benjamin, 578	Judicum cacodocia quàm mala, 109
Josue nominis prothesis, 542	Juditæ abra, seu serva, 2
Josue adjunxit aliqua in Deut. 175. Per prothesim dictus, 390. In Exod. per prolepsim, 533. Cur posuit lapidem sub terebintho, 627	Jupiter, seu Nembrot monarchiam inchoavit, 400
Ippona. V. Hippona, 578	Jupiter Feretrius verè Deus. V. Feretrum. Jupiter verus quis, V. Diocles, 369
Ira an habent passionem contrariam, 469. Species tres, Mania quæ, 373. Secunda mens, 672	Juris difficilis solutor Iyta dictus, 114
Ira Dei quæ sit secundum D. August. 469	Jus canonicum quis compil. Quot libris constet, 187
Irascibilis quid sit. Eius passiones, 345	Jus diorthoticum quale sit, 184
Irenæus S. verè talis. Eius opera, & martyrium, 345	Justitia dicaspolia dicta. V. Dicastopolis, 184
Iris. In circuitu sedis quid: in capite Angeli, in nubibus, 346	Justitia nostra Christus. V. Heterosis. Justitia in Christo per cingulum designatur. V. Zona, 569
Iridis varia notata digna, 346	Juvenalis poeta satyricus dictus, 661, 662
Ironia. Tropus an idem cum antiphrasi. Est etiam iugura rhetorica. In Scripturis reperitur, 346	Katapapa. V. Catapapa, 204
Isaac opligenes. V. Opligamus, 434	Kyrie eleison. V. Cyrios. Eleison, 204
Isaias in cap. 53. Evangelium exaravit, 22. Quo tempore, 536. Eius prædictio de altari in medio Ægypti an in templo Oniæ impleta, 434	
Isidorus. Tres viri S. hoc nomine decorati, 347	

L

Labores exantlati. V. Exantlo, 452
Lac juxta D. Paulum quid significat. V. Galactophagus, 459
Lac sincerum cur pantalogia, 504
Lac venenosum serpentis est paralogia, 591
Lac ampullosum cur physilogia, 591
Lacedæmon, 349. Et cur Sparta dicta, La-

Lacedæmonica diamaſtigofis.	181	Leo de tribu Juda unde ortum habuerit. V. Stemma.
Lacuca ſylveſtris picris dicta.	504	Lepra. Elephantiaſis. Leproſorum ſeparat. liter.& myſt.
Lacus asphaltites in Pentapoli.	32. 474	Lepræ cognitio. Veſtium, & domorum. Azarias rex cur leprâ percuffus. Lepra tropologicè.
Latania quid. V. Litania.		357
Latitia magis Chriſtianos dedecet, &c. V. Eutrapelia.		357
Legi filius Ptolemæus rex.	555	Lepræ variæ. Hæreſis. Chriſtus in domo Simonis leproſi. Ab Iſaiâ quaſi leproſus prædictus.
Laicus panis quis, Laicus etiam per idiotam. Laici bo- ni an futuri ſacerdotes in die iudicii. 350. Acleri.	8	328
Lamech ſolus ante diluvium plures uxores habuit.	520	Lethæus ſomnus. V. Lethe.
Lamentationes, ſeu Threni Jeremiæ quando &c.	646	Lethargus. An Sacramenta in eo &c. Lethargici.
Lamia. Mulier, draco, empuſa, demon. Valtationis indicium, myſticè quid ſignificet.	350	358
Lamina aurea in tiarâ S. Pontificis.	648	Lethe. Fluvius apud Inferos, carcer in Perſiâ.
Lampadodromicum certamen vita noſtra.	351	Leucofia, & Ligia Sirenes unde dictæ. V. Siten.
Lampas Chriſtus, Lampades Gedeonis. Per lampadem, & oleum, quid intelligant SS. Patres.	351	Leviticus. Quando ſcriptus. V. Pentateuchus.
Lana abapha quæ.	1	Lex cur nomos dicta.
Lana, & lac gregis pro paſtoribus. V. Didactrum.		422
Langor corporis, & animi pareſis dicta.	463	Lex V. pædagogus. 445. Data per Angelos in die Pente- coſtes. 476. Lex Evangelii typus.
Laodicea, primùm Dioſpolis. Coloſienſibus vicina. Laodiceum epift. quæ fuerit. Laodiceæ angelus.	351	Lex Dei an impoſſibilis.
Lapides abſconſi in crypta quid præfigurabant.	160	Lex non eſt ſola iudex controverſiarum Fidei.
Lapis angularis quis ſit. V. Orthogonius.		615
Lapſus poſt Bap. pœnitentia à Novatianis negata.	123	Lex intrinſeca creaturis an à Deo ſervanda. V. Statera.
Laithenes. Cur regis Demetrii dictus parens.	352	Lex antiſep. ſeu pelargica. Quos Athenienſes huic legi ſubjectos volebant.
Lateranenſia concilia œcumenica.	423	472
Laternæ typus in puſit. Ammonitarum quid.	663	Lex quæ ſervanda in antinomia.
Latinas literas quis invenit.	267	52
Latini cur in azyro conſecrent. 93. Cur antiquitatis re- nuerent concedere in Divinis tres hypothefes.	325	Lex urbana Aſtynomia.
Latini an excordes. V. Cor.	155	84
Latomus. Latomia carceres. Latomia Dionyſii. Nu- merus latomorum ad templi ſalomonici ædific.	352	Libanomia. V. Olibanum.
Latreuticum Sacrificium. Sacrificii diviſio.	352	Libanus. Terminus aquilonaris Paſæſtinæ. Pro arbore, & thure. Libani falus quid.
Latria. Pro quo cultu. An ſit Religio. Actus aliarum vir- tutum an poſſit imp. 352. An à Dulia diſtincta.	196	358
Latria virtus, morais præcipua. Ejus actus. Quænam cultu latriæ adoranda.	353	Libanus Chriſti ſymbolum, & Eccleſiæ. Cedrus juſtum: libanus pop. jud. templum, & Mundum designat.
Latria an univoce dicatur &c. Simulare non licet, nec actus inſidelium exercere. An eorum veſt. &c.	353	359
Leena. In benedictione Jacob quid. Symbolum iræ Dei, &c. Primæ monarchiæ.	354. 400	Libellus reſponſionis antibiblii dictus.
Lebes. Lebetes in ſacrif. Ex quo ære. Moab lebes ipſi mee. Lebes Jeruſalem. Multitudo lebetum à Zacha- ria prædicta.	355	183
Lebetis pinax apud Tertull.	305	Libellus, & commentariolus pyctacium.
Lecturatus ordo. V. Anagnoſtes.		555
Lecythus. Vidua Sareptitanæ quid ſignificet.	355	Libertini, & alii politici negant doctrinam divinam ho- minibus revelatam. V. Biblia.
Legatus autocrator quis.	90	Libertum arbitrium in quo differat à voluntate. V. Bule- ſis. An ſit ipſa theleſis, ſeu voluntas.
Legio fulminatrix. V. Ceraunobolos.		632
Legis veteris rejeſtio quo ſigno denotata, V. Y.	669	Libri quot in bibliotheca Philadelphi.
Legis Doctor nomodidactes, & nonodidactalos.	422	100
Legis tranſgreſſio paranomia dicta.	459	Libri canonici. Quinam ab hæreticis rejeſti. 115. Pro- tocanonici quinam ſunt.
Legiſlator dogmatifites. 191. Theſimotheta.	644	543
Legum conſtitutio diacoſimelis.	178	Libri Joſue, Judicum, & Ruth, Triteuchus diſti.
Legum cultodia nomophylacia. V. Nomophylax.		657
Lema virtus. Partes fortitudinis. Oculorum lema.	355	Librorum prohib. uſus quàm vanus. 518. Eos retinere, imprimere &c. inducit excomm. V. Bibliopola.
Lemma. Etiani pro utulo, aut themate.	355	100
Lemnation apud logicos quid.	355	Licitator. V. Proxenetæ.
Leo hierogly. Vigilantiæ ſymb. Chriſti ſig. Leonina faciès in Ezech. animalibus. Leo vitiorum ſymb. Leo mor- tuus. Leones aliqui reges, & demon.	356	Ligna undura ſuper ſe regem quid denotent. 455. Ligna thyna quæ fuerint.
Leo metaphorice de Chriſto, & demone. 389. Ligni dic- tur de Chriſto an ſumatur literaliter.	412	647

Ligera à quibus reperta. Hebraicæ novæ ab Eſdrâ. Alia an à Lege coep. 296. Cur in Threnis Jeremiæ poſ.	646	Luxuria corinthiaca. 156. Luxuria non fuit peccatum Angelorum. 177. Luxurioli philocoſmi.
Literarum conſervat. Grammatophylacium.	267	493
Literarum, & ſtudii amator Philomufus.	495	Lycanthropia. Lycanthropus à Chriſto liber. De duobus apud Matth. cur alii de uno. An Nabuc. talis fuerit. 366
Literatæ, & illiteratæ notæ in Scripturis.	356	367
Lites vitandæ. V. Philodicus.		367
Lithopariis, lithobolos, lithocardios &c.	361	Lychnus. Lychnophoros, &c. In cælo Agnus.
Liturgia. Apud S. S. Patres. Metaphoricè.	361	367
Loca argum. apud Orat. Dialect. & Theologos.	650	Lycurgus apocartereſis.
Loca Eccleſiæ abſona quomodo interpretanda.	199	62
Locorum deſcriptio topographia dicta.	651	Lycurgus prodius.
Locus apud Dialect. Duplex eſt. Locus ab author. apud Theol. eſt ſextuplex. A pari inſidus: ut & locus à ratione naturali &c.	651	531
Locuſta varia. Unde dicta. 106. An cibus S. Jo. Bapt. 9. 477.		531
Locuſtæ Apocalyp. V. Apollyon.		368
Locuſtæ S. Joannis an carabi.	116	369
Locutio recta, & propria orthopæia.	442	Lymachia. Herba. Lymachi in Script.
Locutio cum Deo cur monologium dici poſſit.	403	
Logica. An Rhetorica. Author, & obiectum. Docens, & utens. An Theologia ſit Logica utens. Logici per culi- ces designati. Logica Auguſtini.	362	
Logica an Dialectica. 179. An practica.	525	
Logion. Cur Rationale iudicii. 12 in eo gemmæ &c. 363. Ex eo oracula. Doctrina, & veritas in eo. An poſt capti- vitatem oracula capta.	363	
Logogriphus. Ejus exemplum. In eo excellit Cleobulina. An ænigma, & quotuplex.	364	
Logomachia. Logomachi hæretici.	1b.	
Logos. Apud S. Joannem optimè verbum.	365	
Logos à Cicer. Trifm. & Platone. Cur ſolus Filius Ver- bum. Ex quâ notitiâ. Logi anima eſt imago.	365	
Lolium græcè zizanius.	673	
Loquendi modus proprius, & hermenæ cognitio Theo- loſo quàm neceſſaria. V. Perhermenias.		
Lotio corporis cum ſmignate olim erat in uſu.	584	
S. Lucæ Evangelium. 236. S. Lucas quis fuerit. V. Evange- liſta. Quomodo per bovem figuratus.	235	
S. Lucani tranſ. in Palamis. V. Palamographus		
S. Lucas an recenſeat Chriſti genus mat. 257. 258. Actus apoſt. ſcripſit. Ejus martyrium. V. Praxis. Troade Apoſt. comes factus. 658. Sacras imagines pinxit.	334	
Lucifer ſuit in delitiis paradifi. 456. Stella Phosphorus. Apud Iſaiam. 499. Draco. 194. Archipirata.	505	
Luſta, pale, & palæſtra.	447	
Luſtus ſtruthionis qualis ſit.	604	
Lucus nemus dictum. V. Nemus.		
Ludov. Vives D. Aug. excuſat ob negatos Antipodes.	56	
Lud. Pius cur 30 annis in purgatorio. V. Nicolaitæ.		
Ludus pægina, & pægnion.	446	
Lugdunentia concilia œcumenica.	428	
Lumborum præcinctio quid designet.	674	
Luna embolimalis. 206. Luna cur dicta ſelene, & lunati- cus ſeleniacus.		
Lunatici, & lycanthropi quando vexati.	579	
Luſciolus myops dictus. V. Myopes.	366	
Luter. In templo Salomonis quàm vaſtum.	366	
Lutherani malè intelligunt idiomatum communic. 338. Per zizania cur ſolos hæret. intelligant. 673. Ipſorum error in parvulis baptizandis.	34	
Lutherus polygynæciam approb. 521. Hæreſis circa Eu- chariſt. ſimpanatio. 237. Ipius epitheta ab Eraſmo.	271	
Lutum rationale in manu Dei.	507	
Lux prima lycophus dicta.	367	

M

Macaria cur dicta Cyprus.	165
Macarii quidam Manichæi. Ab hæreticis Catholici pars Macarii verè dicti. Macariana tempora.	369.
Macedonia. Alex. Macedo primus in Græcia regnavit, & egreſſus de terrâ Cethim.	370
Macedonia quâ occasione ab Apoſtolo exulta.	1b.
Macedoniani homouſion negant, homœuſion admitt., & Spiritum S. creat. 309. A Patre procedere negant. Pneu- matomachi.	512
Macedonius. 512. Etymon. V. Macedonia.	
Machabæi ſub Epiphane martyres. 223. Unde ſic vocati, quo modo taureis ceſſi.	625
Machabæorum libri cur variant in annis. V. Xanthicus.	380
Machina quid ſignificet. V. Mechanicus.	421
Machina militaris Nicom dicta.	421
Macrochir Artax. Ab ejus anno 23 Danielis hebdomada. benevolus. An maritus Eſther.	370
Macrocolia. V. Brachycolia.	
Macrologia. V. Brachylogia. Et	371
Magiſter mendax. V. Pſeudodidascalus.	
Magiſtratus templi quis. Dictus Strategus.	602
Magiſtrorum in Theol. circa varias opiniones diverſitas non nocet Fidei unitati. V. Scholiarcha.	
Magnanimitas. V. Cenodoxia. An fortitudo.	381
Magnanimus an philokindynos. 494. Quomodo licitè ho- nores proſequatur. V. Philotimia.	
Magnates multi cur Eunuchi dicti.	242
Magnes ſiderites, & ſiderophilos.	581
Magnificentiæ, & magnificentia. V. Megaloprepia.	
Magnificentiæ, & munificentia. V. Megalodoria. 380. Ma- gnificentiæ quæ virtus. V. Andragathia.	
Magog quid ſignificet. V. Hierapolis.	
Magri Hierolexicum quale.	299
Magus in Scripturis quis dicatur. V. Magia.	
Majoratus, & fideicommiſſum genearchia.	258
Malachias quo tempore floruit.	497. 536
Maledicti dicta dyſphemia.	197
Maledicti ut aſpides.	82
Maleficium cacotechnia dictum.	109
Mali omnes ſunt zizania.	673
Malorum idea cur non detur.	336
Mamma vox puerorum. V. Mater.	
Mammon quid ſit. V. Plutus.	511
Manafſes ante Ephraim in 2 lapid. onychinis.	436
Mandatum principis epifalma.	225
Mandragora. Cujus ſymbolum. Dicta anthropomorphos, & hebraicè ubera, &c. 372. Ab elephante collecta. V. Probofcis.	
Mane quolibet cur dicatur cata mane. V. Cata.	
Manes Urbicus hæreſiarcha. 373. Cum aliis corpus Chri- ſti	

si phantasticum afferuit. 487
 Mania. Manicus, seu maniacus. Mania iræ species. 372.
 Quomodo proveniat à melancholia. 381
 Manichei divinæ subit. partes ex cibis &c. V. Caronæ. Sub
 purg. prætextu foelissimi. 123. Macarii falsi dicti. 369
 Manicheorum metempsychosis. Agriculturam condem-
 narunt. 391. Negabant Legem V. fuisse à Deo. 422.
 Adamum fuisse protoplastum. 545. Eorum hippocen-
 taurus. 302
 Manichæorum bema quid esset. 98
 Manichæus. Ejus errores de 2 principiis, &c. 373
 Manifestum cur epagnoticum dictum. 215
 Manipulus spicarum, in secunda die azymorum. 476
 Manium evocatio. V. Psychomantia.
 Manna cur coriandro assimilata. 155
 Mansuetudo an passio iræ contraria. 469
 Manus propria scriptas idiographus dicitur. 237
 Manus hominis signata. 135. Organum organorum. 439
 Manuum presbyteri impositio quid denotat. 528
 Mappa altaris endotys dicta. 213
 Marasmus. An Job etiam eo confictatus. 374
 Marcellinus P. idolol. externâ graviter peccavit. 340
 Marcellus M. theriotrophus. V. Theriotrophium.
 Marcus pseudomartyr. 551
 Marcus Gnosticos inexit. Hinc Priscillianistæ. 265
 Marcus, & Matthæus an concordent de tempore quo ie-
 runt mulieres ad monumentum. 665
 Mardochæi fidele obsequium ex historiis regi Assuero in
 memoriam revocatum. 303
 Mare mortuum, & falsiss. Mare Genesareth, & Tiber. 82.
 Mortuum in Pentapoli. 474. Mare æneum Salom. 366
 Margarita. Pretiosa est Christi. 12 portæ Paradisi. Redar-
 gutio etiam margarita. Vitorum quoque symbolum. 274
 Margaritæ pretiosæ inventor S. Alphæus. 29
 Maria quomodo gratia plena. V. Charis. Vera Pandora.
 40. Theotocos dicta. 642
 Maria prophetissa an virgo. 538. Ipsa, & Deipara tympani-
 stris. 663. Maria Magd. an vespere ad monum. 665
 Mariæ anagramma numer. 38. Mariæ humilitas, quam rel-
 pexit Dominus, qualis intelligenda. 624
 Maris rubri latitudo. V. Erythræum.
 Maris fundum hypobrychium dictum. 321
 Maronitarum patriarcha catholicus. 471
 Marsupium. Metaphor. quid. An pro sacco ponatur. 374
 Martini Lutheri anagramma. Et numerale. 37
 Martinus Bucerus afferuit Euchar. in usu. V. Pyxis.
 Martius mensis cur dystrus dictus. 197
 Martyr. Aliquando latius. Ad verum martyr. requiritur
 mors. An Martyres tres pueri in fornace, aut S. Joannes,
 &c. Non sufficit vulneris infictio. 375
 Martyres per lampades Gedeonis significati. 351
 Martyres qui hieromartyres. 299. Rectè Nicetæ dicti. 420.
 Aliqui verè Neoterii. 419
 Martyres rectè Narcissi. 414. Et Orestes. 439
 Martyria hæreticorum Agonitarum. 24
 Martyrium triplex. Martyrii causa. Martyres ante Chri-
 stum. Post Christum. Tempore Antichristi. Baptismi
 sanguinis vis. 376
 Martyrium Baptismus sanguinis. 94
 Martyrium ex opere operato. Actus supernat. in eo. Cu-
 jus virtutis sit actus. Etiam pro Ecclesia. 377
 Massa. Perdicionis quæ apud Aug. Massa à modico ferm.
 corrumpitur. Massa plumbea quid designet. 378
 Massa candida Martyrum quæ. Ib.

Massa damnata, ex quâ Deus facit &c. V. Plasmâ.
 Mater Christi cur non cultu latræ adoranda. 353
 Materia quid sit. An à Deo producta. V. Hyle. Materia, &
 forma syllogismi. 606
 Materia Sacram. symbolica. Materia Bapt. cur obvia, &
 symbol. 608. Materia Ordinum à Christo statuta. 322
 Mathathias. Dicitur Assamoneus. Etiam Matthias. Ejus
 zelus. S. Matthias Apostolus. V. Theodorus.
 Mathema, mathesis, &c. Quæ scientia sit mathem. Dicta
 disciplina. In 4 scientias discriminatur. 379
 Mathematica demonst. Eius prima species. An Astrologi-
 gia, & Peripetiva. Mathematici cur Astrologi. 379
 Matrimonium iteratum epigamia dictum. 221
 Matthæi, & Marci Evangelia. 235. Eorum qualitates, mar-
 tyria, &c. Per hominem, & leonem figurati. 235
 Matthæus cur ad telonium non rediit. V. Calotechnus.
 Matthæus an recenset Christi genus pat. Cur descendat
 ad Joseph, & tres reges omittat. 258
 Matth. public. V. Telonium. In chrysolitho figuratus. 142
 S. Matthias. 634. Ejus electio an synodus. 618
 Mechanicus, Distinguitur mechanicarum à liberali. 380. Me-
 chanica an pars philosophiæ. 496
 Mechanicæ artes. Nobilior inter eas. An earum actus cum
 operibus servilibus coincidant. 380
 Media chorda in lyra mese dicta. 385
 Media nox. V. Horol. Mesonyction, & heminochion. 385
 Medici cur Physici dicti. V. Physica.
 Medicina canonica. 114. Prophylactica. 539
 Medicus noster Christus. V. Jatro. 303
 Mediocritas, seu medium in virtutibus est prepon. Me-
 dium rei, & rationis. 527. Et V. Ethica.
 Medium an detur in virtutibus intell. & theologis. 527
 Megaetariarcha. V. Hetariarcha.
 Megalokindynos. Magnanimitas an talis. 381
 Megaloplychia, & megaloplychos. V. Megalokindynos.
 Melancholia. Ingeniosus facit. Ex eâ iræ species. 381
 Melania Ruffini devota. V. Apathia.
 Melansperma. V. Melanthium.
 Melchisedech agenealogetus. 21. Ejus sacrificium in pa-
 ne, & vino. 238. Jerosolymæ conditor. 301
 Melicus. V. Lyricus.
 Melita. Naufragio Apoll. & hospitio famosa. 382. Ejus gle-
 bæ antidota. 52. Incolæ officiosi erga Apostolum pyrâ
 accensâ, &c. 556
 Mellon in Scripturis quæ nota. V. M. 369
 Melodia. Dicta propheta. Mystica qualis vera melodia.
 Melos, & melicus. 382
 Membra Deo per metaph. tribuantur. V. Brachium.
 Membrum in oratione quid. V. Comma. 664
 Membrum virile cur dictum veretrum.
 Memoria cur Musarum mater. V. Mnemosyne.
 Memoria Patris Macedo. V. Analectes. 159
 Mendaces Cretenses. 660
 Mendacium quantum dedecet. Mendaces Cretenses. 660
 Mendacium perniciosum. 551. Tropis evitatur. 383
 Menelaus Pseudopont. In cinere extinctus. 383
 Mens sine fructu in orante lingua. V. Acarpus. 278
 Mensis septimus apud Hebræos quam festivus.
 Mensura, & modus in creat. 79. Mensura, numerus, & pon-
 dus formant veitigium SS. Trinitatis. V. Icon. 281
 Menta hediosmon dicta.
 Mentiens syllogismus. V. Pseudomenos. 553
 Mercurius cur dictus psychagogus. 656
 Mercurius senior, & junior. Hic dictus Trismegistus. 656

Meridianus. vide Cyclus.
 Meticum Christi actione theodrica quale. 631
 Meson quid sit. vide Mesonyction.
 Mesopotamia. Aliquando latius sumitur. Cur dicatur
 Syria. Quomodo Ecclesiæ typus. 385
 Messaliani. vide Enthusiasta.
 Messana Ecclesia græca fidelis. 545
 Messia adventus per finem regni Syriæ, & Samariæ de-
 signatus. vide Damascus.
 Meta lophistica quæ, & quotuplex. 588
 Metagrammatica. vide Metaphysica.
 Metalepsis, tropus. Cur S. Eucharistia sic dicta. 385
 Metallum. Ejus species. Hydrargyrum. Metalla in
 Script. Es, ferrum, stannum, & plumbum quid de-
 notent. Metallorum pondus. 386
 Metalogica, Metethica, Metamuf. vide Metaphysica.
 Metamorphosis. Christi, uxoris Loth, & Nabuchodonoso-
 ris. Huic cor feræ datum. Ejus figura. 387
 Metangimonia. Eorum error. Una persona est in aliâ
 per circuminfectionem, seu perichoresim. 388
 Metaneca. An virtus particularis. Ejus actus. Etiam
 pro corporis inclinatione. 388
 Metaphora. Tropus in Bibliis usatissimus. Eadem vox
 rebus oppositis per metaph. Cur Theologia eâ utatur.
 589. Differt à Catachresi. 118. Includit homœosim. 307
 Metaphoræ viliores an rebus divinis aptiores. 389
 Metaphoricus sensus an sit literalis. 412
 Metaphysica. Ejus objectum, an una scientia. 389. An
 sit vera sapientia. 585
 Metaplasmus. Ejus species. Etiam in Script. Per pro-
 thesim Josue ita dictus. 390
 Metathesis. Figura rhetorica. Metatheses ex Scrip. 390
 Metempsychosis. A quibus admiffa. An à Platone in
 corp. belluina. Pythagoræ erga fabas pietas. 391
 Metemph. in corp. belluina an metaphoricè. A Mani-
 chæis admiffa. Agriculturam condemnabant. Me-
 tempsychi qui. 591
 Meteorum, & meteorologica. Quid in sublime tolli.
 Ex eis in Scripturis laudis materia profertur. 392
 Metethica. vide Metaphysica.
 Methodus, Methodicus, Methodus scientiarum. Me-
 thodica Theologia. A quibus condemnatur. Qui eam
 dedecoret. 392
 Metonymia. Ejus exempla in Scripturis. Hinc etiam
 peccatum pro sacrificio ponitur. 393
 Metoposcopia. Metoposcopus. Quæ superstitio. Ib.
 Metretæ etymon, & capacitas. Metretæ duæ vel ternæ
 hydriarum quid significant. 315. 393
 Metropolis. Metropolitana. Apud Græcos quantæ di-
 gnitatis. 394. Differt ab Archiepiscopo. 71
 Metriotes, seu mediocritas, humilitas dicitur. 624
 Metrum. Metra versus, & pedes. Monometrum, di-
 metrum, trimetrum, tetrametrum. 394
 Metrum reale quid, & carmina in nocte. Ib.
 Michael cujus Chori. 46. Cur altercetur de Moyfi corp.
 V. Archang. Archistrategus. Ejus duplex pugna. 73
 Mich. Serv. nefandè S. Trinit. Cerberum vocat. 128
 Michael Imp. cur Naupegus dictus. 415
 Microcosmus. Cur homo, & non Ang. Rerum perfectio-
 nes quomodo in Deo, in angelis, & in homine. 395
 Microcos. creaturis dominatur: sensui, corpori, & ani-
 malibus. An angelo dominatus fuisse. Ib.
 Micropsychus. Micropsychia. Etiam ex superbiâ. 395
 Miles prætorianus doryphorus. 192

Milites cur dicti archimagyri. 72
 Militia cur olim neogamis impedita. 417
 Militia cæli quæ fuerit. V. Apollo.
 Mille anni quibus electi regnabunt. vide Chiliasta.
 Mille millia talenta arg. à Davide pro templo ædificando
 relicta quam summam confitent. 623
 Mille millones Assitentium cur in nostro Textu Davie-
 lis, & non in aliis textibus. vide Myrias.
 Millenarii hæretici. vide Chiliasta.
 Mina quid. vide Talentum.
 Ministrantes Infirmis unde commend. vide Parabolus.
 Minutas res æstimans micrologus. 395
 Miracula tria an in die Epiphaniæ peracta. 223
 Miserationis hieroglyphicum cur pelecus. 473
 Misericordia divina promissoria dicenda. 533
 Misericordia philanthropia. Passio, & virtus. 491. A
 Stoicis rejecta. Sapientem decet. 599. Ejus symbo-
 lum color smaragdinus. 583
 Misoponeria, misologia, misoxenos, &c. 396
 Mistra verum sacrificium. Ejus figura, vide Eucharisti-
 cum. Cur Liturgia, 361. Cur & Thyfia. 648
 Mistra Canon. 114. Ejus celebratio Synaxis. 613
 Mistio in Angelis quotup. 46. Mistio Ministrorum Eccle-
 siæ à quo facienda. vide Apostolus.
 Mistio. vide Crasis.
 Mitra. Variæ sacerdotum, mulierum, &c. Mitra hono-
 ris mysticè. Mitræ usus antiquissimus. 397
 Mitra S. Silvestri quomodo figurata. 397
 Mitra dicta phrygium. 501
 Mna. Attica, & hebræa. Aliquando pro fido. Mna
 vulgaris, & sacra. Quid mysticè mna. 397
 Mnemon. Cur Artaxerxes. An maritus Esther. 397
 Moab cur populus Camos dictus. vide Væ.
 Modestia etiam sophrosyne dicitur. 588
 Modi prophetandi varii. 537
 Modiperatores. vide Architrclinus.
 Modulatio suavis in domo paterna S. Basilii. V. Emmelia.
 Modus loquendi Catholicorum circa hypostases. 325
 Modus syllogisticus quid, & quotuplex. 607
 Mœchus, & mœchia. Quæ poena mœchis. Cur lapida-
 tio à Judæis. Duo senes an lapidati. Cur per mœchiam
 etiam fornicatio. 398
 Mollities malacia quoque dicta. 372
 Momentum statera orbis terrarum in manu Dei. 596
 Monachi S. Sabæ cur græcè trifagium canerent. 656
 Monachi falsi character. vide Pseudomonachus.
 Monacho theatricus opponitur à D. Bernardo. 632
 Monarcha autocrator dictus. 90
 Monarchia. Quis verè monarcha. Monarchicum regi-
 men. Perfectius quod ex tribus regiminibus, ut à
 Moyse constat. 399
 Monarchia Christi. Pontificis. Monarchia etiam pru-
 dentia species. 401. An polyarchia contraria. 519
 Monarchia prima quomodo per lænam figurata. 354
 Monarchia quatuor famosiores. Earum origo, duratio,
 & finis. Earum figuræ in Scripturis variæ. 400
 Monarchici hæretici qui. vide Monas.
 Monas. In Div. maxima. An tres Monades. Monadis
 motus in Dyadem. An Monas de Monade: etiam se-
 cundum Trismegistum. S. Monas. 401
 Monasterii ekdicus quis sit. 200
 Monasterium. Primus author. An diff. à cœnobio. 401
 Monasterium principale archisterium. 73
 Monasterium ergasterium. 230. Etiam Semnium. 579

Monasticus . Monastica an differat ab Henarchia . 402
 Monocalamus , & polycalamus Syrinx dicta . 621
 Monoceros . An rhinoceros . Christi symbolum . 402
 Monoceros an sit unicornis , & in Scripturis . 402
 Monogamia , & monogamos . A Tertull. male asserta .
 Episcopus debuit esse Monogamus . 403
 Monologium . Monologii author . S. Anselmus quis .
 Locutio cum Deo est monologium . 403
 Monomachia . Qualis superstitio . Pœna statuta . David
 monomachus : pueri Abner , & Joab . Monomachia
 quando licita . 404
 Monometrum , trimetrum . vide Metrum .
 Monophthalmus . An Christus velit nos tales . 404
 Monophysitæ . Dicti Acephali , & Egyptiaci . 405
 Monosyllaba quid sit . vide Syllaba .
 Monosyllabos . vide Trisyllabos .
 Monothelitæ . A quibus orti , in quo concil. damn. 406
 Mons olivarum elæon dictus . 203
 Mons Sion ubi situs . Mons Moria ubi immolavit Ab-
 raham . vide Hierosolyma .
 Montani hæretici commentum . V. Cataphryges .
 Montanistæ secundas nuptias damnabant . 520
 Monycha . vide Monica .
 Moralis theologia . Ejus objectum . 636. Moralis sensus
 est tropologia . 659
 Moralitas fabulæ epimythion dicta . 222
 Morio , morosophos . vide Murio .
 Mors naturalis , vel civilis , in rebus anathemate percuf-
 sis . 41. Mors in L. V. propter scelera hæresi inferio-
 ra . 273. Mors an maxime cruciet . 375
 Mortalitatatis , & incorrupt. symbolum myrrha . 410
 Mortificatio carnis per zonam figurata . 674
 Mortuorum festum Necya dictum . 417
 Mortuus cur necros dictus . 416
 Morus . Cur prudentiæ hieroglyphicum . V. Sycomotorus .
 Mos dupliciter sumitur . In græco manifesta distinctio .
 Medium in moralibus duplex . vide Ethica .
 Mosaicæ ceremoniæ quatuor . Catholica . Ineptæ , & impiæ
 à Calvino derisæ . vide Chære .
 Motus corporis aptus , & decens eurythmia . 246
 Motus Monadis in Dyada an catholice &c . 401
 Moyse populi Israël demagogus . 171
 Moyse an intuitivè Deum viderit . 15. Ejus corpus cur
 Michaeli altercationis occasio . vide Archangelus .
 Moyse an leges propriâ autoritate tulerit . 422. Cur
 propheta maximus V. T. In aliquibus ab aliis supera-
 tur . 535
 Moyse instituit utrumque synedrium . Querebatur se
 non posse onus populi sustinere . 615
 Mulda zania dicta . 669
 Mulier de adulterio suspecta probabatur apud Heb. Inno-
 cens fecundabatur : polluta prodigiosè puniebatur . 670
 Mulier zelotypa rebus morte gravioribus acerbior . 671
 Mulieres sanctæ myrophoræ quæ . 410
 Mulieres quàm phalocosa . 493
 Mulieres hebrææ tympanistræ . 661
 Mulierum odium mitogynia . 396
 Mulierum ornatu quando indecentior . vide Spatalium .
 Multiplicatio hominum mirabilis post diluvium . 521
 Multivorax , & edax polyphagus dictus . 523
 Mundi catàbole . 118. Ejus duratio . vide Hexameron .
 Ejus partes cur à Gentilibus adoratæ . 340
 Mundi creator cosmoplastes . 157. Mundi cursus cosmo-
 dromium . 156

Mundus in quot partes divisus . V. Africa . An homocentri-
 cus . 306. Est rerum antithesibus conspicuus . 57. Quot
 annis duraturus . V. Chiliaste . An melior esse possit .
 vide Cosmus .
 Mundus totus Deo hypodicus . 323
 Mundus muliebris quàm vanus . vide Cosmus .
 Munera sponsi quæ opteria dicta . 433
 Murrum largitio mala . vide Dorodocia . Adechastus .
 Muniticum , & liberale philanthropeuma . 491
 Munus pastorale nomio dictum . 422
 Muri templi ab Alcimo destructi . vide Paralyfis .
 Murio quis sit . 406
 Murmuris Græcorum adversus Hebr. occ. V. Hellenitæ .
 Musa . Musarum nomina Musæ davidicæ adaptata . 406
 Musca canina . vide Cynomyia .
 Musica philomusia . 495. Olim . Nunc quid sit . Ejus au-
 thor . An Pythagoras . 407. Metamusica . V. Metaphysica .
 Musicæ effectus . Divitio . Musici à Davide instituti . Musica
 an in celo . 408. In Ecclesia moderanda . 439. Pneuma-
 tica . 512
 Musicus melicus dictus . vide Melodia .
 Multum an validè , & licitè consecr. vide Omphacium .
 Musfurgus , & musurgia . Musica in Ecclesia . Canticum
 novum in celo . Metamusica . vide Metaphysica .
 Mutatio Metabole dicta . 385
 Mutuans danita dictus . 168
 Mutus inogilalus ex græco . 399
 Myrias . vile Decas . Myriandros quid . Numerus in
 Scripturis , pro indefinito . An ut præcisè decem mil-
 lia , pro textu Danielis . 409
 Myrias talentorum quid designet . 409
 Myrrha . Mortalitatatis symbolum . Cur posita in vino præ
 Christo . Mortificationis , & incorrupt. hierogl. &c . 410
 Myrtus . Myrteta in Zach. quid int . vide Myrrhinum .
 Myrum , & myropola . Myra Antioquorum qualia . 411
 Mysterium . Apud Gentiles duplex . In Scripturis quatuor .
 Mysterium idem quod Sacramentum . 411
 Mysterium S. Trinit. in V. T. revel. Loca præcipua . 654
 Mysteria præcipua credere an sufficiat . 517
 Mystica cur adianoëta dicantur . 12
 Mytici sensus in voce Jerusalem . Virtutibus theol. re-
 spondent . An mysticè uti possimus ad disp. Talis mo-
 dus significandi ex Dei placito . 413
 Myticus . Sensus mytici quis sit . Literalis an in omni
 loco S. Scrip. Figuratus , & metaphor. est literalis . My-
 sticus fundatur in literali . 412
 Myticus pro figurato , aut metaph. 412. Quatuor . my-
 sticus . Ejus divisionis ratio . 413. Mystica Theol. 607
 Mythica Theologia quæ sit . 414. 635
 Mythologia . Liber Mythologiarum an sit S. Fulgentii . vi-
 de Mythicus , & Mythos .

N Aaman Syrus an fuerit idololatra . 339
 Nabuchodonosor locusta , & bruchus . 106. An
 lycanthropus . 367. Ejus statua . 152. Suis installis
 quid denot. 386. & 400. Ejus epochæ . 228. Metamor-
 phosis . 387
 Naophylax . vide Neophylax .
 Nardus . Pseudonardus . Nardus spicatus , aut pisticus .
 Nardus virtutum symbolum . Accubitus Sponsi . 415
 Narratio de costæ ablatione in Adam , & alia habent hy-
 sterologiam . 329
 Narratio pura rei gestæ ephraiss dicta . Na-

Natalitia S. Natalitius , seu Genesius , celebravit . 259
 Nathinæi Gabaonitæ profelyti . Officia viliora perag. 540
 Natura unica in Christo ab Eutyche asserta . 249. Naturæ
 duæ in eo de eadem personâ predicantur . 337
 Natura quatuor . Cur omnia peccata dici possint contra
 naturam . vide Physicus . Cur Physis dicta . Ib.
 Naturalis filius quis , & quatuor . vide Nothus .
 Navigium amphoteroplon . 32
 Navis . Inventio . Naves poma portantes . 415
 Navis pulchra , & magna bucentaurus dicta . 106
 Navis Ecclesiæ cur colimites appellata . 156
 Nazareus quomodo tondebatur . vide Cenchris .
 Nazareth in qua regione . vide Tetrarcha .
 Nazianzenus . vide Gregorius .
 Neapolis , Alia Christopolis . 416. vide Parthenope .
 Necessitas fati quænam sit . vide Imarmene .
 Necromantia . Quomodo fieri solet . Sanguis cur in eâ
 adhibeatur . Aliquando latius sumitur . 416
 Necyomantia an necrom . 417. An sciomantia . 576
 Negatione meliùs de Deo loquimur , quàm affirm. vide
 Epiusius . Negationis via ad eum cognoscendum . 635
 Negligentia parens dicta . 463
 Nehemiæ bibliotheca à quo inchoata . 100
 Nembrod gigas , tyrannus , & primus monarcha . 261.
 An primus author idololatriæ . 341
 Nemeis . Apud Gentiles Philosophos , & Theol. Nemeis
 passio an bona . Quæ virtus esse possit . 417
 Nemus ab Abrahamo plantatum quid esset . 417
 Neomenia . Ab Heb. celebrata . Ratio alleg. Dicta calen-
 dæ . Septimi mensis calendæ celebriores . 418
 Neophytus . Cur sit irregularis . S. Neophytus M. 418
 Neoterici in scholis . Item hæretici . R. felluntur . 419
 Nephritis . An illâ Job laboravit . 419
 Nero à D. Paulo cur leo dictus . vide Theriomachus .
 Nervus quid : & cur de podagrâ dicatur . 512
 Nicanor . Contra Machab. Unus ex 7 Diaconis . Seleuci
 Nicanoris æra duplex . Demetrius Nicanor . 420
 Nicanor Cypriarches quis fuerit . 165
 Nicæna concilia œcum. Quid in doxologia add. 194
 Nicephorus S. quis . Callistus , & Gregoras . Alii Nice-
 phori sine victoria . 420
 Nicephorus Phocas Imp. criminis synterniæ accus. 620
 Nicolai S. corpus myroblytum . 409
 Nicolai Coper. op. de motu terræ . V. Centrum , &
 Nicolaus . Plures viri Sancti hoc nomine . Nicolaus Li-
 ranus . 421. Cujus glossæ au thor . 262
 Nicolaus Antiochenus indignus &c . 421. An Gnostico-
 rum author , & primus hæresiarcha . 265. 271
 Nicopolis . Ex eâ scriptæ tres epistolæ Pauli . 421
 Nidus herodii cur à Psalmista celebratus . 289
 Nilus tria significat . 298. Ejus catadupa . 121
 Ninive . V. Onocrot . Ejus plateæ à quo edificatæ . 507
 Ninus an primus author idololatriæ . 341. Ninus , seu
 Nembrod quot milites habuerit . 521
 Nivis , & grandinis thesauri qui sint . 644
 Nobilis eugenius dictus . 240
 Nobilitas quid . V. Oligarchia .
 Noctu cæci nyctalopes dicti . 424
 Noë post diluvium castitatem servavit . 521
 Nomen diptoton , triptoton , &c . V. Aptoton .
 Nomen majoris pro posteris patronymicè . 471
 Nomen bonum habens evonymus . 243
 Nomen Dei Ego sum qui sum quomodo apud Platonem .
 508. Nomen Dei tetragrammaton . 628

Nomicus . Nomici hæretici . 422. Et V. Grammateis .
 Nomina aliquorum Angelorum cur demoni tribuantur .
 167. Nomina demonum unde sumpta . 168
 Nomina Dei cur non synonyma . 619. Nomina Dei posita
 à processibus Thearchiæ . 631
 Nomina filiorum in duobus onychinis . An Levi , & Jo-
 seph . Quo ordine , & cur super humeros . 436
 Nomina per proleptim dicta . 533
 Nominis signis , & etymologia quomodo diff. V. Theos .
 Nominum confusio causa hæresum . V. Monophysitæ .
 Nomotheta . Nomos . Nomothetæ Athenienses . Nomo-
 theta V. & N. Legis . 422
 Nomothetica species prudentiæ . Divisio , & subd. No-
 mothetica etiam ad iustitiam . Pro regnativâ , & aliis
 regiminibus . 423. & V. Polyarchia .
 Nofocomium . Nofocomos . Nofocomia etiam privata .
 Cambaia pro animalibus . In eis infervire quàm me-
 ritorium . Fabiola novum nofocomium instituit . 423
 Notæ veræ Ecclesiæ . 199
 Notæ variæ in Scripturis . V. Lemniscus .
 Notæ serviles Gent. in usu , Judeis vetitæ . V. Stigma .
 Notatio nominis . V. Etymologia .
 Nothia variè accipitur . V. Nothus .
 Notus in bonam partem , aquilo in malam . 423
 Novatiani hæret. Eorum errores . V. Catharus . Secundas
 nuptias illicitas affirmabant . 520
 Novatus author Catharorum . 123
 Novi Test. mentio quo signo in Scrip. n ot. V. Anchora .
 Novilunium cur synodion dictum . 617
 Novitas verborum quæ vitanda . V. Xenodochium .
 Nox in 4 vigiliis dividebatur . V. Phylaca .
 Nox egressionis ex Ægypto quæ fuerit . 460
 Nugator circa cælestia meteorolesches dictus . 391
 Numerorum observ. apud sapientes . Etiam à Deo . Nu-
 merorum liber Arithmi . 79. Quid contineat . 475
 Numerus duodenarius in Apostolis . 68. Numerus unus in
 Scripturis synecdochicè pro alio . 614
 Numine afflatus entheus dictus . 214
 Numisma . Illud cudendi Antiochus Simoni licentiam de-
 dit . Quid numisma census . 424
 Nummularius dictus trapezita . 652
 Nummuli çrei cur lepta vocati . 358
 Nuntius bonus evangelus dictus . 236
 Nuntius ad externos exangelus . 350
 Nuntius falsus . V. Pseudoangelus .
 Nuntius pro exteris diangelus . 181
 Nuptiæ ab Encratis damnatæ . 211. Nuptiæ secundæ à
 Tertulliano condemnatæ . 403. Dictæ Synallagma . 612.
 Item gamos . 255
 Nyctazontes . V. Nyctages .
 Nycticorax . Ejus prohibitionis ratio lit. & fig. Cur Da-
 vid ei se comparet : & allegoricè Christum . 424
 Nympha . Ab Apostolo salutatur . Nymphæum . 425
 Nympholeptus quid significet . V. Lymphaticus . 425
 Nyssa quid sit .

O Beliscus . Primus author . Obeliscus Vaticanus . Pro
 obelo . 425
 Obelus agnostigmenos quæ nota in Scripturis . 425
 Objecta phantastica aliquando in solâ imaginatione . 487
 Objectorum prophetiæ tres gradus . 537
 Objectum cognitionis practicæ , & scientiæ practicæ . 525
 Objectum non confert tantam actioni dignitatem , ac per-
 sona

sona ipsa operans.	631	ffica. Signum devastationis.	435-473
Obiectum Theologiae schol. positivae, & moralis.	636	Ononychites cur dicitur Christus à Gentilibus.	437
Obliquus circulus est Zodiacus.	673	Onycha. Etiam alabastrum, & oculi affectio.	437
Obscuritas S. Script. & cur tropis utatur.	660	Onychinus lapis. In Rat. & humeris S. Pontif. &c. An in eis inscriptum nomen Levi, & Joseph. Quo ordine nomina, &c.	436
Observantia species dulcia.	196	Ooliab insignis polymitaris.	522
Obſignare ſpiritualiter apud Apoſtolum. V. Sphragis.		Opera ſupererogatoria & conſilia. V. Hypertheſmus.	
Oceanus. Anima mundi in mari quae credita fuerit.	An	Opera haereticorum qualia.	273
Oceanus fluvius Paradisi.	426	Opera ſervilia an actus artium mechanicarum.	380
Ochoziae idolomania punita.	342	Ophiomachus. Animal mundum. Quantae magnitudinis.	
Octapla Orig. In eis quinta, & 6 editio qualis.	426	Comestus à S. Joanne Bapt.	437
Octo beatitudines macarismi dicti.	369	Ophir an sit aurea Chersonesus. V. Obryzum.	
Oculus scandalizans eruendus. V. Monophthalmus.		Ophites. Ophitae haer. Serpentem colebant.	417
Oculi animae quali collyrio inungendi, 151. Oculi nervi quales. V. Opticus.		Opinio doxa dicta.	193
Oculorum lemae. V. Lema.		Opinio prob. an reddat actum indiff. V. Adiaphorus.	
Oculorum apertio in Adamo. V. Perizoma. Et	496	Opinio Democriti, Leucippi, & Epicuri de atomis.	88
Oda monostrophos quae.	405	Opinionum in Theologicis diversitas non nocet Fidei unitati. V. Scholiarcha.	
Odiu mulierum misogynia.	396	Opisthographus. 437. Opisthographa, Catagrapha.	119
Oeconomia. Variè accipitur. Oeconomica species prudentiae, & Ethicae. Ejus differentia.	428	Opobalsamum. An necessarium pro Confirmatione.	433
Oecumenicus. Concilium oecumenicum congregare ad Pontif. spectat. An super ipsum, 18 concilia talia.	428	Opportunitas eucaristiae dicta.	236
Oecumenici nomen quis sibi arrogaverit. Romanus Pontifex quomodo Oecumenicus dicitur.	429	Oppositura, sive positura. V. Paragraphus.	
Oecus quid sit. V. Oeconomia.		Opticus. Nervi optici. In eis formatur caecitas. Ejus curatio cur supernaturalis.	418
Oedipi, & Sphingis fabula quando ortum habuerit.	594	Optimates cur entimi dicti.	215
Oenophoron, oenopotes, oenopola, &c.	429	Optimus olim qualis titulus. V. Theophilus.	
Oestrum. Etiam pro furore. Quomodo castra immissa in inimicos Israel.	430	Opus compositum, homo, servus, &c. soma dicta.	584
Officina ergo docium dicta. 230. Protheca.	542	Oracula quomodo in Rationali à Deo reddebantur.	362
Og, quam magnus gigas.	262	Oraculorum Interpres. V. Theopropus.	640
Olea callistephanos quae.	112	Oraculum dicitur theopropia.	
Oleum in Chrismate. 139. In lampadibus quid &c.	351	Orantis lingua cur mens sine fructu. V. Acarpus.	
Olicratia. An ab aristocratiâ distincta. V. Oligarchia.		Oratio sine battologia. 98. More Ethnicorum vitanda. 233	
Oligos. Dionysius abbas cur ita cognom. Ejus aera.	431	Continua quomodo, contra Eucharistias.	239
Oloberus. V. Holoporphyrus.		Orationis vehementia dinosis dicta.	186
Ologyms differt ab alalagmo.	26	Oratores insignes sophistae dicti.	587
Olophorus, & Holoporphorus. V. Holoporphyrus.		Oratori um eucherium dictum.	239
Olus manducare apud Paulum quid. V. Lachanum.		Orbis terrae partes. V. Africa. In vestibus Summi Sacerd.	
Olympia quae. Quae luna. Quot diebus durarent.	431	513. Uti momentum staterae in manu Dei.	596
Olympiades tetraeterides.	627	Ordinatio Graecorum. V. Chirotonia. Et Hypodiaton.	
Olympias. Prima quando coeperit. Chronologi libenter eis utuntur. Quae olympiade Christus natus.	431	Ordines Minores an Sacram. V. Anagnostes.	253
Olympias nomen proprium unde derivetur.	432	Ordines in Angelis cujusque hierarchiae unde distinguuntur. 296. Ordines hereticis qui sunt.	298
Olympionices. Ab olympiis coepit tempus historic.	431	Ordinum distinctio à D. Greg. & à D. Bern. stabilita.	297
Olympus mons, & caelum. Hinc olympius.	432	Ordo in demonibus qualis.	168
Omega, & omicron. Eorum pronunc. Christus Omega.		Ordo Psalmodiarum à quo positus. V. Psalmographus.	
432. Omnium finis. Deum significat, &c.	675	Organica. Organi inventori. Organa in Script. In Ecclesiis musica temperanda.	439
Omnis homo dici potest Theocletus.	633	Organum. In corpore. Partes organicae.	439
Omohypostaton. V. Homohypostaton.		Orientalis cur eous dicitur. V. Eos.	
Omologo, & emologo. V. Homologo.		Origenes. Ab Iud. defensus, ab Epiphano damnatus. Haeresion occasio. 440. Dicitur Adamantius. 11. Dicitur Chalcenterus. Quot libros composuit.	130
Omonaea. V. Homonaea.		Origenis apathia, & anamartesia. 59. Ejus octapla. 426.	
Omophagia. Cur bacchanalia ita dicta.	432	Libri Periarcon. Errores 478. Prohyparxis. 532. De Somatis etymol. 584. De Psychae etymo lepidè lugillatur.	553
Omotyrannos, omophron, omofitos. V. Omophagia.		Originalia dicuntur archetypa.	70
On Platonis quid. Cur sic dicitur Deus.	508	Originatio vocis Diaboli ridicula. In Pro.	
Onager. Allegoricè quid. Herba onagri mysticè quid sit.		Originum libri à S. Isidoro compositi. In Pro.	
Onagrae gravidae sensus tropologicus.	433	Orion. Quod fides, & quid mysticè. 441. V. Hyades.	
Onesimus. 433. Achrestus, & euchrestus.	8	Orpheus Polythejae author.	524
Onion templum. V. Heliopolis. A quo aedificatum. An ab Isaià predictum. An à Daniele.	434	Orthodoxiae pseudodoxia opposita.	550
Onirocrita. Ejus superstitionis punitio. Somniorum causa. Unus modus propheticæ revelationis.	1b.	Orthogonus. Orthogonum triangulum quale. Oxygonium quomodo SS. Trinitatis symbolum.	442
Onirogonia, & oniroponos. V. Oniroponos.		Orthographia. In Scripturis necessaria. Beda de eâ scriptum. Esdras insignis scriba.	442
Onocrotalus. Animal immundum. Ratio literalis, & my-		Orthopnea qualis morbus. V. Asthma.	

quomodo SS. Trinitatis symbolum.	442	differat à prudentia carnis.	453
Orthographia. In Scripturis necessaria. Beda de eâ scriptum. Esdras insignis scriba.	442	Papa. Ad Sacerdotes, & Cleric. vox translata. Papa Romanus dicitur etiam Patriarcha Constantinop. Soli Romano Pontifici tribui coepit.	453
Orthopnea qualis morbus. V. Asthma.		Papyrus. Vasa papyri. Quid tropologicè Papyrio.	453
Oryx. Apud Gentiles immund. symbolum. In L. V. animal mundum. Oryx ferus illaqueatus.	443	Parabola late, & strictè. Parabolae Salomonis quae, & quot. Variæ parabolae acceptiones D. Chrysolomi.	454
Os gladii cur sic dictum. V. Stoma.		Parabola an aenigma. 14. Parabola de servo debente decem millia talenta. De 5 talentis. 623. Zizaniorum. 673	
Osea primus propheta, quo tempore. V. Poeta.		Parabolae genus duplex. Parabolae triplex: an omnes ad sensum literalem pertineant.	455
Osiris, & Serapis ipse Joseph. Quomodo pingebatur.	580	Parabolicus sensus an literalis. 455. An mysticus.	412
Otor honesti, & elegantiae misfoculos.	396	Paracletus, paracletis, Paracletus. Cur de Spiritu S. dicitur. An inde pateat quoddam à Filio procedat.	456
Othonis Imperatoris magnanimitas inconstantia.	336	Paracletus corporeus à Tertull. agnitus. V. Psychicus.	
Oxos acetum unde dicitur. V. Oxybaphum.		Paraclytus quid significet. V. Paracletus.	
Oxygonium triang. & ambyg. Lapis angularis.	442	Paradigma quid. Paradigmatizo in graeco.	456
Oxytonos quae vox dicitur. V. Paroxytonos.		Paradisus. An terpetris adhuc extet. Paradisus triplex. 261	
		Paradisi fluvius in 4 capita divisus.	245
P		Paradisus an muscam habeat 408. Ejus diameter.	595
Pacificus ireneus. V. Irene, & Irenicus.		Paradosis. Traditiones asseruntur. Paradoses necessariae in Novo, & Veteri Testamento.	457
Pacis, iudicis, & consolationis symbolum est iris.	346	Paradoxum. Figura rhet. Paradoxa D. Chrysolomi.	457
Pactum quale syntheca dictum.	620	Paradoxa, & opiniones Stoicorum.	599
Pædagogus, & pædagogion. Lex cur dicta pædagogus. Pædagogus Clementis Alex. quis sit.	445	Paragoge. Apud Poetas, Etiam in Scripturâ.	457
Pæderastia in malam partem. Eâ Gentiles contaminati. Unum è peccatis clamantibus in caelum.	445	Paralipomenon. Libri quales. Quot annos continent. Eorum author. Cur dicti Verba dierum.	458
Paganismus dicitur Hellenismus.	283	Paralleli. Parallelogrammæ. Paralleli qui sint.	458
Paganus. Paganus. Pagana fides. Gent. cur sic vocati. Paganismus infidelit. species. Tertull. explicatus.	446	Paralyticus. Alcinus eâ percussus.	459
Palæstra. Palæstritæ cur ab omnibus se abstinerent. Tropologicè qui sint.	447	Paralyticus. Plurimi à Christo, & Apostolis sanitate donati. Spirituales paralyticis.	459
Palæstrica. Quo sensu à Tertull. condemnata.	1b.	Paraphrasis. Chaldaica quae. Ejus author. Errores, & triplex editio latina.	460
Palamnis aspis pessima.	82	Paraphrastes. An talis D. Hieronymus.	1b.
Pale lucta unde dicta. V. Palæstra.		Parasceve. An in eâ occisus Christus. Quae luna fuerit. 460. An hora occisionis agni paschalis. Comestio paschae qualis illa die. Parasc. Pascha. Parasceve pro exordio.	461
Palea quos designet. V. Zizania.		Parasceve dicta caena pura, & xerophagia. 668. S. Parasceve virgo.	461
Palingenesia. Variè accipitur. Palingenesia Pythagoræ, & alia strictior à Gentilibus intellecta.	447	Pardus Graecorum monarchiam designat.	400. 452
Palinxestus. V. Palimpsestus.		Parembolæ, & epembole. V. Metaxylogia. Et	462
Palla calicis psychia cur dicta.	553	Parentes quomodo honorandi. V. Pelargia.	
Palla linotima quae intelligenda.	360	Parus lapis. In templo salomonico.	463
Palladius Leuciacus author. 354. Haereticus.	448	Parochia pro parocia, dioecesi & Ecclesia.	186. 464
Pallium episcopale. V. Omophorion.		Parochus olim. Parochi spirituales. Eorum onus.	463
Palmarum festum Evangelismus dictum.	234	Parocmia. Parocmia Salom. liber incipientium. In novo Testamento etiam latius sumitur.	464
Palmus dorum dictus.	192	Paronomasia. Danielis. Cur duo senes occasionem ei dederint. An historia Susannae canonica.	465
Palmus major cur orthodoron dicitur.	442	Parthenotrophium. Quae virginitas in eo requiratur. Hac duplex. Tria in eâ considerantur.	466
Pamphagus. Ab aliquo cibo aliquando abstinendum.	448	Parthenus an qui involuntariè pollutionem passus.	467
Pamphilus. S. Pamphilus M. 448. Pistrati in libris coadunandis æmulus. V. Bibliotheca.		Participia graeca per periphrasim exponenda.	481
Panaretus. Dicitur Ecclesiasticus. Panaretus. 200. 449		Partium similitudo homœomeria.	306
Pancarpus. Cur à Manicheis ita dicta arca Noe. Deus Manicheorum quomodo dilaniatus.	449	Partus in mulieribus quo mense perfectus. V. Embryon.	
Pandochium quid. Allegoricè Gentiles significat. Pandocium, Pandox, &c.	450	Parvuli an debeant baptizari. Portati ad Christum an grandiores.	34-94
Pandora. Maria Virgo vera Pandora.	450	Parvus sermo, aut tractatus micrologus.	395
Panegyris. Panegyrica orationes. Aliquando in malam partem. Panegyris Plinii de Trajano.	450	Pascha. 467. Cur die Dominicâ post plehil. celebretur. V. Tessaeskæd. Paschae comestio apud Joannem.	461
Panes propolitionis qui, & à quibus comedeb. V. Laicus.		Paschio tripl. Animi paschio. V. Pathema. Cardiaca.	116
Panis ex amylo non idoneus ad consecr. 33. Panis an remaneat in S. Euch. 237. Panis, & vinum congrua Synaxeos materia.	612	Pasiones malae seg. Stoicos. Possunt esse bonae. 468. Earum di-	
Panis epifius, & quotidianus qualis.	228		
Panis subcinericius. V. Encryphas.			
Panoplia. Quae sit panoplia, & armatura Dei.	451		
Panthera, pardalis, & pardus. Cujus vitii hieroglyphicum. Etiam morum variet. & Graecorum monarchiae.	452		
Pantologia. Lac sincerum uberis catholici.	452		
Panurgia. Panurgus. Aliquando in bonam partem. In quo			

- distinctio. Variarum scientiarum obiecta. Amor prima passio. 469. Passiones à Peripateticis ad mediocritatem reductæ. 59. Quas Stoici in sapientem admitterent. 599
- Passiones quo sensu in Deo. V. Anthropopathos. Quales in Christo. V. Apathia. An in Beatis. 60
- Passiones vehementes inducunt maniam. 373. Earum crucifixio per tympanum, & psalterium figurata. 662
- Passionum commotio pathopæja. 470
- Passivum scandalum quid, & quotuplex. 570
- Passus græcus, & romanus quot pedibus consistit. 595
- Passophorium, Passophori. Passophoria in templis. 467
- Pastor cur nomas dicitur. 421
- Pastorum cura. In eos compinatio. V. Parochus.
- Pater. Deus pater essentialiter, & personaliter. Essentialiter propter gratiam, & gloriam. 468. Pater in divinis an causa Filii. 18
- Pater ille, qui idololatram innoxit. 341
- Pathema. Passio tripliciter sumitur. Animi passio. 468
- Pathos, & pathē. V. Pathema, & patheticus.
- Patientia quæ sit virtus. 355
- Patina, & tabula cur discus. V. Discophorus.
- Patres veteris Testam. in polygynæcia dispensati. 521. per sardonium in Job figurati. 568
- Patriarcha. Patres V. Testam. Patriarchatus dignitas. Alexandrinus Antiocheno prælatus, & uterque Constantinopolitano postpositus. 470
- Patriarcha in quo ab Autocephalo differret. 90
- Patriarchæ genarchæ dicendi. 257
- Patriarchæ antiqui in polygynæcia dispensati. 521
- Patriarchatum provincia. Quot à S. Petro inst. Alii adiuncti. Patriarchales Eccles. Romæ. 471. Et V. Patriarchiū.
- Patrinus dicitur catechistes. V. Catechizo.
- Patripassiani. V. Hermogenes. Et Neotericus.
- Patrum consensus de aliquo sensu Scripturæ determinato quam faciat certitudinem. 651
- Paulus Apóst. optabat fieri anathema &c. 42. Totondit comam in Cenchris. 126. A satanâ colaphizatus. 150. In hyacintho fig. 313. Ejus subscriptio. V. Hypographe.
- Paulus in Lycaonia pro Mercurio, &c. 367. Paulus ad Cor. an loquatur de Pentecoste Christianorum. 477. Ejus stigma qualia, & cur ipsi iniecta. 598
- Paulus an cum beatis Ephesi pugn. 643. An uxorem hab. 622. An cum Trophimo templum ingressus. 659. Quo anno Romam venerit, &c. 565
- Pauperum excipiendorum locus ptochodochium. 554
- Peccans peccatum ab Apóst. dicitur. V. Hamartolus.
- Peccatum in onagro express. 433. Cur passim hypocrita à Jobo dicitur. 322. An deleatur de libro vitæ. 604. Cur apychnus. 69. Nyctalops. 424
- Peccatum Juda scriptum ungue adamantino. 11. Peccatum Angelorum quale. 177
- Peccatum dist. à delicto. Gr. *hamartia*. 204. Pro hostia, seu sacrificio. 193. Peccatum idol. cur dicitur fornic. 670
- Peccatum blasphemiarum, & alia sex. 102. An pecc. omne per exomolog. remiss. Peccatum ad mortem. 252
- Peccatum mortale excludit sapientiam. 586. Omne cõta naturam dici potest. 503. Peccata capitalia. 509. Peccata sunt paria secundum Stoicos. 599
- Peccatum quom. peccans, seu hamartolus dicitur. 276
- Pecora, & Judæi congregantur non convocantur. 611
- Pecunia cur chremata dicitur. 138
- Pedes filii hominis similes aurich. V. Orichalchum.
- Pedicularis morbus. V. Phthiriasis.
- Pejorator per Crucem Staurokata dicitur. 597
- Pelagiani gratiam toll. 132. Eorum anamartesia. 59. Opinio de Baptismo, & peccato originali. 94. Ipsorum quinque propositiones. 324
- Pelagijs per thellam, absynthium, adumbratus. 113
- Pelargia. Pelargica lex. Pelargus. Qualis honor parentibus debitus. 472
- Pelecanus. Ejus benignitas Christo adaptatur. 472
- Peloponnesus à Pelope. Quando hic regn. 473. Et V. Chersonesus. Hecatompolis dicitur. V. Laconismus.
- Peninsula. V. Isthmus.
- Pentadonon. V. Doron. 192
- Pentalpha quæ figura. Cur sanitatis hieroglyphicum. Melius ex 5 Christi vulneribus formatur. 474
- Pentapolis. Segor liberata. Mare mortuum. Vineæ Sodomæ quæ Jerusalem cur dicitur Sodomæ. 474
- Pentateuchus. A quo, quæ lingua, &c. Quot annos complect. Leviticus, & Liber Numer. quid contineant. 475
- Pentathlum. Pentathlus. Ad spiritualia trahitur. 475
- Pentecoste. Ex quo die 50 dies numerabantur. Quæ solemnitate lex in eâ data. 476
- Pentecoste solemnitas hebdom. & dies primitiv. Quo die in eâ Spiritus S. venerit. Quo sensu complebantur dies Pentecostes. 476
- Pentecoste quo ritu apud Judæos. Apud Christianos. Cur ita venerit Spiritus S. 477
- Pentiloris. V. Triloris.
- Penula Apóst. quæ intelligatur. V. Phelonium, & Planeta.
- Peponis etymon, & accentus. V. Melopepon.
- Peputiani, seu Cataphryges. 120
- Perates cur Abraham dicitur. V. Dionymus.
- Peregrinationis Pauli terminus. V. Illyricum.
- Peregrini prostates Athenis quis. 542
- Perfectiones hierarchicæ singulis ord. appropriandæ. 297
- Perfecti. rerum in Deo, Ang. & hom. V. Microcosmus.
- Perfectus an scandalizetur. 570. Telephorus. 626
- Periarcho. Libri Origenis quales. Errores. Ruffini translatio malitiosa. 478
- Pericardium. In Christo lanceâ perforatum. An ex aqua, & sanguine numerus Sacram. deducatur. 479
- Perichoresis in divinis. V. Metangismonitæ.
- Perihermenias. Liber Arist. subtiliss. Hermenias, quid. Ejus cognitio Theologis necessaria. 479
- Periodus. Constat prothesi, & apodofi. Etiam pro circuitione ponitur. 480
- Periæci differunt luce, & teneb. Ab Antæcis distingu. 480
- Peripatetici. Arist. discipuli. Eorum errores, & à Stoicis dissentio de passionibus. 481. Cum iisdem ferè coincidunt. 59. Passiones bonas esse posse asserbant. 469
- Periphrasis. Participia sæpe per periphrasim exponenda. Periphrasis è contrario à Damasceno accipitur. 481
- Peripsema. Apóstolus cur se dicat peripsema. Pericathar- ma, & catharma quid. 482
- Per ipsum particula attributa Filio. V. Doxologia. 483
- Peristromata cur sermonibus similia. 483
- Peristylium Romæ ab Alexandro VII. fabricatum. 483
- Perfarum anarchia. 40. Eorum monarchia. In statuâ Nabuch. in ursâ, & equis nigris figurata. 386. 400
- Perseverantia epimone dicitur. 222
- Perisiani heliolatræ. V. Heljognosti.
- Persona quid addat super hypostasim. 326. Unica in Christo facit communicationem idiomatum. 337. Una Persona divina an sit in aliâ. 387
- Personæ divinæ non habent inter se hierarch. 296. Tres hominise, non homœuse. 309. Cur non plures quam tres.

- Personalitates divinæ an latrâ adorandæ. 353
- Perspectiva Mathematica species. 379. Et V. Optice.
- Persuasio firma, & certa, plerophoria. 510
- Pertinacia, & contentio philonica dicitur. 495
- Pertinax est idionomon. Et cur. 336
- Pestilens homo. V. Læmodes.
- Petalurgus. V. Petalurgus.
- Petrus. Cur ipse sit petra. 484. Verus Polemarchus. 515
- Ejus epistolæ. Secunda cur stylo differenti. 226
- S. Petrus Chrysológus quis, Ejus obitus. 143
- Petrus Lomb. Theol. scholasticæ primus author. 638
- Petrus Gnaphesus Theopascita. 639. Ejus additamentum ad trifragium, error, & hæresis. 636
- Phænomena. Opinio Copernici an Nat. phæn. quadret. 484
- Phantasia. In quo differt à phantasmate. Ab Imaginativa. Sensus communes an una potentia. 485
- Phantasia hæretici. V. Aphthardocitæ.
- Phantasma. Spectrum ica dic. Quomodo à demone producatur. Ad eam anima se convert. Ab eis quomodo abstrahat intellectus, & ab ipso illuminentur. 486
- Phantasmata nycterina. V. Nycteris.
- Phantasticus. Phantasticum. A dem. immut. Phantastici melancholici. Phantastica aliquando in solâ imaginatione. Corpus Christi phantasticum à Manichæo ad. 487
- Pharaonis pincerna, & pistor cur eunuchi. 249
- Pharetra. Dei qualis. Filia pharetræ. Christus quomodo in pharetra absconditus. 488
- Pharisei cur progenies viperarum. V. Echidna.
- Pharisaorum secta. 271. Contra pelargiam agebant. 472.
- Dilatabant phylacteria, &c. 502. Cur profelytos facerent filios gehennæ. 541. Eorum, & pusill. scandalū. 570
- Pharmacum. Deleterium. Ad spiritualia trahuntur. 488
- Pharmacum deleterium. 171. 488
- Pharos. Locus versionis 70 Interpretum. Duæ apud Tercullianum. 488. 490
- Phiala. Lebetes sicut phialæ quid ind. Phialæ aureæ, & arg. in templo Salomonis quid designarent. 489
- Phylacteria. Qualis urbs. Philadelphie Episcopus tempore S. Joannis. Alia Philadelphia. 490
- Philadelphus. Ejus vires, potentia, benign. in Jud. Bibliotheca. Biblia ejus jussu à 72 Interpretibus translata. Quot annis regnavit. 490
- Philanthropia virtus. Philanthropus Deus. Ejus misericordia cur dicitur philanthropia. 491
- Philarchus. V. Phylarchus. 502
- Philargyria. Duo ejus actus. Philargyrotatos. 492
- Philaugia. Radix omnium malorum. Vitium luciferinum, & hæreticis proprium. 492
- Philemon. Epistola ad eum mirabilis. 492
- Philippus Apóst. Ib. Ei sardonium adaptatus. 568
- Philippus unus è 7 Diaconis. Cur dicitur Evangelista. 492
- Ejus filia prophetissa quæ. 539
- Philippus pater Alex. M. Ab eo Philippi civitas. Ad Philipp. epistola quando, & ubi scripta. 493
- Philippus frater Herodis. Dicitur Herodes. Ab hoc Cæsaræa Philippi. 493. Herodiadis maritus. 288. Ejus tetrarchia Trachontis. 651
- Philistinorum satrapia quæ. 569
- Philocalia. Merumque in malam partem. Cur dicitur Philocalia foror. 493
- Philochristus quis. V. Philochrestus. 493
- Philocædorus. V. Phagolidorus. 484
- Philologia. An bona. Pro loquac. quale vitium. 494
- Philometor. Ejus tempore templum onium constructum. Cur dicitur à Daniele Dux forderis. Ib.
- Philonis opinio de 70 Interpre. Quo temp. vix. 490. 495
- Philopator. Rex scelestus. Ejus pugna &c. 495
- Philoponus Tritheita, author Monophysitarum, &c. 657
- Philosophi Cynici. Alii impudentissimi. 163
- Philosophi gymnosophista qui. 269
- Philosophi dicitur fuerit sophista. 587
- Philosophi gentiles cognoverunt attributa Personis div. appropriata, non S. Triadis mysterium. 653
- Philosophi Græciæ quando vigerint. Philosophi gent. etiam vitia nefanda probarunt. 497
- Philosophi Sceptici qui fuerint. 572
- Philosophia. In quot partes divisa. Activa, & contempl. An rectè ad Physicam restringatur. Spiritualis, & vera quæ. Philosophia hujus Mundi vitanda. 496
- Philosophia prius dicitur sophia quid sit. 585
- Philosophus. An primus Adam. In philos. acq. & infusâ Salomonem superavit. Philosophi post diluivum. 496
- Philistratus sophista quis fuerit. 587
- Philotimia. In bonam partem, & malam. 498
- Philoxenia quid sit. V. Xenodochium.
- Philtera veneticarum. Ad spiritualia trahuntur. 498
- Phylumene. Severi hæresiarchæ dilecta. Ejus miracula. 498
- Phylumenæ energema. 213
- Phlegeton. V. Pyriphlegeton.
- Phlegma in capite, sic aquæ supra cælos sec. Aug. 498
- Phlegon meminit eclipsis in morte Christi. 201
- Phœbus. Phœbe diaconissa. 498. Phœbus Apollo. 64
- Phœniceus. Syrophœnissa Chananea. 499
- Phosphorus Christus ante Luciferum. An in humanâ nativitate. Lucifer apud Isaiam, & D. Petrum. Ib.
- Phronesis. Virtus. Phronema. Phronesis pro actu intellectus. Quid phronesis dilatata. 500
- Phrygæ adagio occasionem dederunt. V. Cataphryges.
- Phrygia. Apóstolo vetitum in illâ prædicare. Phrygium quid intelligatur. 500
- Phthiriasis. Qui eâ puniti. Etiam boni. Ib.
- Phylacteria Hebræorum. Etiam Evangelia. 502
- Physica. Disciplina 7 sub eâ compr. Nunc strictius. Ejus obiectum. Medici Physici. 503
- Physica sola an rectè Philosophia dicatur. 496
- Physica idololatria qualis. 347
- Physicorum libri octo cur Acroamatici vocati. 10
- Physicus. Physis, seu natura quotupl. sumatur. 503
- Physicum quoad modum, & quoad substantiam. Ib.
- Physiognomonia. Quod genus divinat. Similia sub se continent. Physiognomus Salomon. Ejus obiectum. 504
- Physiologia. Quomodo sit lac ampullosum. Ib.
- Physiologus S. Epiphani. Salomon insignis. Ib.
- Physis unde ejus significata. V. Physicus.
- Pictura cara, & magna, megalographia. 381
- Pictura encaustica quæ dicitur. 210
- Pictura an sculpturâ nobilior. 380
- Picturæ catagraphæ. 119
- Picturæ sacræ megalographiæ. 381
- Pierii Valeriani Hieroglyphica. 298
- Pietas. 196. Eusebia. 247. Etiam dicitur Theosebia. Hæc non dicitur de Deo. Opera misericordiæ cur dic. 642
- Pignoris hyperocha quid sit. 329
- Pignus an sit idem quod hypotheca. 327
- Pikilobulus, pikilomythos, Pikilophron. V. Pæcilius.
- Pilæ certamen sphaeromachia dicitur. 593
- Pilatus Viennæ exul. 288. Quot annis præses. Quo ejus an-

anno mortuus Christus, V. Tetrarcha.
 Pingendi ars diagraphice dicta, V. Diagramma.
 Pinguedo an edi possit à Judæis, V. Epinephridion.
 Pinnulæ in piscibus quid designent, V. Polypus.
 Pirata, & piraticus. An excommunicetur,
 Pirata epibates dictus. 505
 Piraterium verum quodnam sit. 219
 Piscina etiam sine piscibus per catachresim. 118. Pisci-
 næ probaticæ virtus unde esset. 505
 Piscis à Tobijâ captus. V. Branchiæ. Uranoscopus. 529
 Piscis, in cuius ore stater, est Christus. 595
 Piscium immundorum ratio lit. & fig. V. Polypus.
 Pistratus primus bibliothecam intravit. 100
 Pisticus. Nardus pisticus. Unctio pedum Jesu, 505
 Placitum cur dictum arestum, 76
 Placoma, & placoton quid significant. V. Platonia.
 Planctus draconum quid designet, 194
 Planeta. Septem Planet. motus. Figurati in candelabro
 septiramè. Vestis sacerdotalis cur sic dicta, 506
 Planeta diarrhodia quæ esset. 182
 Plantanimal dicitur zoophytum. 674
 Plasma. Homo respectu Dei. Vas in honor. & in contum.
 ex eadem mafsâ. Figuli, & Dei in hoc differentia. An
 quilibet possit fieri vas in honorem. 506
 Plastro & plastes. Talis Deus respectu hominis. 507
 Plastrice. Plastica Dei quæ. 507
 Platanus. Quem designet apud Ezechielem. Sapientia
 platano assimilata. Ejus folium ardet noctuas, &c. 507
 Platea. Plateæ civit. ab Assur ædific. Platanus in pla-
 teis. Plateæ ad quas mittit Paterfamilias. 507
 Platea aurea in cælo quid indicet. 508
 Plato. Dicitur *rhios*. Ejus opera. Quo tempore vixerit.
 Ejus *20 on.* Errores. 508. An verè ideas statuerit. 335.
 An metempsychosim in corpora brutorum. 391. 540.
 S. Plato. 508
 Platonica idololatria qualis. 340
 Platonicæ. Nobiliores qui. Eorum errores. Specialiter à
 D. Aug. electi. 508. An S. Triadem agnoscerint. 667
 Platonis dogmata ex Scripturis. V. X. 667
 Platonis Theologia à D. Aug. aliis prælatâ. 635
 Plaustra inhabitantes Hamaxobii dicti. 276
 Plebis regimen ochlocratia. 426
 Pleiades pro Hyadibus. 314. Vocatæ virgilia. Apud Jo-
 bum quæ stellæ. Allegoricè quid designent. 509
 Pleonasmus. Ob emphasim, aut ob universitatem. 509
 Pleonexia. Cur pleonectes idololatra. Vitium capitale,
 & cur, ut alia sex. 509
 Pleonexia dupl. Ejus filia. Pro fraudulentia. 510
 Pleroma cur animæ elector. Valentini ridic. Quis fuerit.
 Cur 30 Æonas finxerit ex quibus Jesus Soter. 510
 Plumaria opera. Taber. dic. versicoloria, multicoloria,
 variegata, scutulata, phrygionica. 521
 Plumbi talentum, in os amphoræ, quid mysticè. 623
 Plumbum quid denotet in Scripturis. 386
 Plutocratia. An sit Timocratia. 511
 Plutus. Mammonæ cur non sit ferendum. 1b.
 Pneuma. Qualis nota in Scripturis. 1b.
 Pneuma hagion cur tertia Persona. De duabus aliis præ-
 dicatur, & soli tertiæ tribuitur. 511
 Pneumaticus. Corpus spirit. in resurrec. Spiritus quid
 præcisè. Pneumatica musica. Pro pulmonario, &c. 512
 Pneumatomachus. Macedoniani hæc. Macedonius quis.
 Pneumatomachi Græci negantes Spiritus sancti ex
 Filio processionem. 512

Podagra. An Job eâ vexatus. Afa rex cur ob medela-
 reprehensus. 513
 Poderis. Qualis in S. Pontif. Tunica superhumeralis. In
 eâ totus Orbis. Illius indumentorum significatio. 513
 Pœna. Ejus divisio, & subdivisio. Pœna damni an indi-
 cta. Deus an pœnam infligat citra condignum. 514
 Pœna demonum an reservetur in diem judicii. 624
 Pœnitentia à Novat. negata. Quo fundamento. Quo sen-
 su prolapsis impossibilis. V. Catharus.
 Pœnitentia. An strictè detur pro virtute. Ejus actus. 388.
 Pœnitentia fera per cygnum figurata. 162
 Pœta. Pœtæ quàm mordaces in Deos. Primi quando flo-
 ruerint. Fabulæ eorum quomodo doctæ. 514
 Pœta Aratus ab Apostolo citatus. 515
 Pœtæ Moysæ postor. V. Homerus. Gent. Theologi. 637
 Polemarchus. Cur S. Petrus verè talis. 515
 Polemicus. Pol. opera. Inter SS. Patres verus Polemar-
 chus D. Augustinus. Ejus Polemica. 515
 Poli. Axis. Polus arcticus. Poli elevatio. Polorum regio
 inhabit. Poli cur cardines. 516. Elevatio statuitur. Pos-
 los inhabitantes qualem diem, & noctem haberent. 311
 Politia. & politeuma. Divisio. An sit Politia. Politia
 virtus, & locus. Prudentia maxime regi competit. 516
 Politia in principe ad modum artis archit. In subditis poli-
 tica. Politia in Scripturis optima. 517
 Politia timocratica quid sit. 648
 Politica. Prudentiæ species, duplex. An mala. 517
 Politica Theologia. V. Polites.
 Politici. Plerumque athei. Politicorum hæresis. Errores,
 & origo. Hæresis nova. 517. Negant verbum Dei. 99
 Politicorum opinio de op. non mutandâ. 336. Eorum hæ-
 resis damnata. Tempore Lucii. 318. Similitudo cum
 Rhetorianis. 561
 Politicus. Politia an mala. A D. Gregorio descripta.
 Politia Ægyptiorum, Judæorum, & aliorum libiipis exit. 517
 Polyandria, polyandros. Polyandria cur illicita. 518
 Polyandron. Mart. cœmeteria. Quot Romæ. 518
 Polyanthea. Librorum prohib. vanus usus. 518
 Polyanthropus. V. Polyandria.
 Polyarchia. Duplici modo. Sec. modo species prudentiæ.
 Quom. dividatur. 519. Differt specie ab Henarchia. 285
 Polycarpus, polycarpia. S. Polyc. cur Ang. Smyrnæ. Sen-
 nex martyr. Ejus epistola quantæ autoritatis. 519
 Polychronius. Macrochronia animalia. Honorans par-
 polychr. Episc. quis. Polychronium. 1b.
 Polygamia. Dupliciter intelligi potest. Successivè an li-
 cita. A quibus condemnata. 520
 Polygynæcia. An repugnet Legi naturæ. 520. Ante di-
 luvium an Deus disp. & post. Quomodo dispensatio
 innouit. 521
 Polygynæcia à quibus rursus introducta. 521
 Polymitus, Tunica Josephi pol. Opera Tabernaculi. 521
 Polymorphus. Quadrat adulatoribus, hypocr. hæret. &
 dæmonibus. Polymorphus Theodoræti. 522
 Polymyxos quid sit. 522. V. Myxum.
 Polyonymus. Multi polyonymi in Scripturis. Polyonyma
 apud Damasc. sunt synonyma. Heteronyma quæ. 523
 Polyphorum Vinum. Polyphori homines qui. 523
 Polypluvius. V. Plutus.
 Polypus piscis, & morbus. Cur animal immundum. 523
 Polytyllabos. V. Trityllabos. 474
 Poma Pentapoleos qualia. 524
 Pompa. Pompaticè. Pompeium, & Pompeius. 657
 Pompa solemnis in victorum intr. cur triumphus. Pon-

Ponderibus præfati. V. Zygoftates.
 Pondus, & ordo in creaturis. V. Arithmetica. 386
 Pondus metallorum quale inter se.
 Pontici quàm barbari. V. pontus.
 Pontifex Rom. verus Myftarchus. 411. An sit Antichri-
 stus. 51. Quo sensu dictus œcumenicus. 429. Cur
 specialiter Papa dictus. 453
 Pontifex Jud. gerebat duos lap. onychinos super hume-
 ros. 436. An esset judex controversiarum Fidei. 615
 Pontifices, & Card. cur sapphiro decorentur. 567
 Pontificis canones an Apost. repug. 114. Ejus reg. monar-
 chicum. 401. Ipsius est congregare Conc. œcumen. 428
 Pontificis Judæorum vestes quod designarent. 513
 Pontus. Ponti dispersio. 525. Pontus euxinus. Pontici
 barbari. V. Euxinus. 171
 Populi regimen demagogia. 129
 Populi Æthiopum qui in Ps. 73. 18. An cercopitheci. 129
 Portæ Paradisi quomodo sint 12 margaritæ. 374
 Portæ Jerus. ex smaragdo, & sapphiro ædificandæ. 584
 Positiva Theologia. Ejus objectum. 626
 Positura una ex notis sententiarum. V. Paragrapus.
 Possibilitatem ideæ an dentur in Deo. 336
 Postfabula. V. Epimythion. 222
 Poterion. 525. In N. T. semper calix dictus. 111
 Potestas excommunicandi in Ecclesia. 42
 Potus Deorum cur neclari dictum. 416
 Prædicus. Scientia prædica. Ejus objectum. Actus in-
 tellectus an practici. Logica: Theologia. 526
 Præceptor chorostates. V. Chærea. 138
 Præcepta omnia quomodo ad Decalogum reducuntur.
 Præcepta Decalogi an dispensabilia. 170
 Præcepta L. V. in evangelica conversa. 422
 Præceptum entalma. V. Entelma. Et Programma.
 Præco ceryx dictus. 129
 Prædestinationis defin. ab Aug. respectu massæ damna-
 tæ. 378. Prædestin. & protheseos distinctio. 543
 Prædicatores per boves tritantes figurati. 660
 Prædictio Astrologorum quousque se extendat. 84
 Prædictio proærelis dicta. 529
 Præxilentia animarum ab Origene asserta. 532
 Præfatio Dominicæ S. Trinitatis de Personarum adora-
 tione quomodo intelligenda. 353
 Præfectura toparchia. 650. Atque ethnarchia. 233
 Præfectus nomarcha, & præf. nomarchia. V. Nomos.
 Præmissæ in syllogismo quæ. 606
 Præoccupatio, seu præsumptio. V. Procatalepsis.
 Præputii adductio quomodo fieret. V. Spatifer.
 Prærogativa, & prælatio protimesis. 543
 Prælagium. V. Prognosis.
 Præscientia Dei non nocet futurorum libertati. 588
 Præsentia Christi in Euch. contra Sacramentarios. 237
 Præsidēs Judææ. Pilatus quot annis: & quoto ejus anno
 mortuus Christus. V. Tetrarcha.
 Præsumptio. V. Chaos. Præsumptio figura. V. Pro-
 catalepsis.
 Præter in latino quid sonet. V. Canon. Et 255
 Præterita, & præsentia quomodo Dæmon cognoscat. 167
 Præventio reprehensionis proepilexis. 531
 Praxis. Actus Apost. A quo, ubi, &c. scripti. Cur ali-
 quando in primâ personâ Author loquatur, &c. 526
 Preces proteliæ quæ sint. 542
 Preces pro pace irenica dictæ. V. Irenicus.
 Preces Græcorum Synapta dictæ. 612
 Prepon aurea mediocritas in virtutibus. Medium rei, &

rationis. Medium rei in justitiâ. 526
 Prepon an in virtutibus intellectual. & theologicis. 527
 Presbyter. Postea restricta signif. Seniores Jud. non sem-
 per sacerdotes. In N. T. Sacerdos intelligitur. 527
 Presbyteri olim etiam Episcopi intelliguntur. Explicatur
 D. Hier. de paritate inter illos. Presbyteræ quæ. 528
 Presbyterium. Manus presbyterii quid denotet. 528
 Priapus. An sit Beelphegor. Re venerè colebatur. An
 esset Chamos. 528
 Prima tonsura an sit Ordo. V. Pfaltes.
 Prima pars Theologiæ quid contineat: & prima sec. 636
 Prima Sabbati quæ intelligatur. 665
 Primas exarchus quis sit. 471
 Primicerius. V. Protocerus. Ejus officium. 543
 Primitiarum suffitus prothyma dictus. 543
 Primogenituræ prærogativæ in Lege antiquâ. An licitè
 eam Jacob emerit. V. Protogenia.
 Primogenitus, seu prototocus an unigenitus. 545
 Primus in loquendo proagorus dictus. 529
 Princeps Scæva, cujus filii exorcistæ, quis. 253
 Princeps an teneatur ab incepto desistere, dum comperit
 esse injustum. 336. Cur proagorus dictus. 529
 Principatus symbolum est sapphirus. 567
 Principes conjuncti psaltemibus. V. Tympanum.
 Principia quantoperè observanda. V. Geometria.
 Principia duo à Manichæis admiffa, & permiffa secerne-
 bant. V. Catharista. Et 373
 Principium super quo innititur vis syllogistica. An hæ-
 beat locum in Divinis. Aliter explicatur. 606
 Prinus. Ad eam Danielis allusio, & paronomasia contra
 unum è duobus senibus. 465. 529
 Priscillianistæ hæc. V. Gnosticus. Cum aliis hæc. asserere
 bant licitam esse idololatriam materialem. 339. 353
 Probatica. Virtus illius piscinæ. Cujus figura. 529
 Problema. Problemata quæ intelligantur. Significat
 etiam propositiones obscuras, &c. 529
 Proboscis. Ejus vis, Mandragora elephantis proboscide
 carpta. Elephantis venatio. 530
 Procatoble quid sit. V. Catabolicus.
 Procatolicus spiritus. V. Catabolicus. 531
 Processio, & progressus proleusis dicta. 531
 Procul Deum intueri quid sit. V. Theologia.
 Procurator epitropus dictus. V. Epitrope.
 Prodromus. S. Jo. B. Henoch, & Elias. Prodromus Chri-
 stus in cælo. Antichristi prodromi. 531
 Productio in mediâ dictione paræstasis. 462
 Prognosis. Prognosticum. Prognostica Medicorum, Astro-
 logorum, & meteorologorum. 532
 Prohedrus. V. Proædrus.
 Prohyparxis Orig. è quâ scholâ. Prohyp. animæ Christi
 Ejus erroris sequaces. In quâ synodo damnati. 532
 Prolepsis dictionis, & nominum rerum ac personarum.
 Ut in Josue, & Alexandria. 533
 Prologus, Ecclesiastici authenticus. Galeatus D. Hier.
 Aliquibus libris non convenit. 533
 Promuscis. V. Probo scis. 58
 Pronominatio, seu antonomasia. 58
 Pronuba promnestria dicta. 532
 Pronunciatio encliticorum. V. Encliticus. 657
 Pronunciatio trisyllaborum qualis. 657
 Propassiones in Christo. V. Apathia &c. 59
 Propheta. Quis primus in Script. Pseudoprophetæ etiam
 prophetæ dicti. 534. Propheta latius. Prophetæ regis
 cur dicti Asaph, &c. Prophetæ erant Philosophi
 Theo-

Theologis &c. 535
 Propheta max.in V.T.An Moyses in omnibus. 1b.
 Prophetae ab Hebraeis quinam in secundâ Scripturâ parte positi. Cur aliqui historiales inter ipsos. 274
 Prophetae ante Philosophos. Quo tempore. Cur 12 Minores. Baruch est canonicus. Primus tempore Osea. Alii &c. Christus omnium maximus. 536
 Prophetae Baal quàm absurdè prophetarent. 539
 Prophetans malo sensu cum arreptio coniungitur. 539
 Prophetia. Est una è 9 gratis. 536. Pro interp. & cantu. Utilior Ecclesie quàm donum linguarum. Prophetia strictè dicta. 537
 Prophetia latius sumpta. Tres gradus. Prophetiae divisio. 1b. Eorum exempla. Prophetia nobilior. Antonomalticè quæ sit. Raptus est prophetia. 538
 Prophetiae figuræ Evangeliorum. 235
 Prophetiae Elisæi Pfaltes quid conferret. 549
 Prophetiae spiritus in 70 senioribus an manserit. 615
 Prophetica comminatio Apile dicta. 61
 Propheticae revelationis modi duo. vide Onirocrita.
 Propheticus sermo. Quom. firmior quàm vox &c. 538
 Prophetis. Debbora. Maria soror Moysis an virgo. Anna. filia Philippi. S. Brigida. & S. Birgitta. 538
 Propheta habet varias significationes. canere. insana loqui. Aliæ significationes. Propriissima quæ sit. 539
 Prophylactica Medicina. Prudentia prophylactica. 539
 Proplasma. & proplasticè. vide Plasma.
 Propolarius. vide Propola.
 Proportio dicta symmetria. 609
 Propositio difficilis. aut obscura problema. 529
 Propositiones amphibologicæ restrictæ. 31
 Propositiones nõ dicendæ in idiom. communicatione. 337
 Propositum dictum præteritis. 529
 Propositum apud Oratores thesis dicitur. 644
 Proprietates utriusque naturæ de Christi personâ prædicantur. An immediatè utriusque competant. 338
 Profelyti aliquando per Colentes. & timentes Deum. 541
 Profelytus. Latomi quot in templo Salom. Profelytus nullus in L.N.A. Pharil. conversus cur filius gehenne. 541
 Profodia. Ipsi notitia necessaria. 541
 Profopoeja. Frequens in Script. & S.S. Patribus. Eius exempla. 541. Et vide Ethopoeja.
 Prostibula macula Jerosolymis. vide Epehebia.
 Prostitutio proagoge dicta. 529
 Protasius. vide Protus.
 Protatica persona. V. Protasis.
 Prothesis. Metaplasmi species. &c. Mensa prothes. Prothesios à prædestinatione distinctio. 543
 Protoapostolarius. vide Protapostolarius.
 Protocanonici. Libri protocanonici. 543
 Protocolum. vide Protocollum.
 Protogonus. vide Protocollum.
 Protomartyr. Qui protomartyres dicendi. 544
 Protopapas quis. Quæ dignitas Messianæ. 545
 Protoplastus. An Eva. Sec. Manich. Adam non fuit. 545
 Prototocus activè. & passivè. An prototocus Mariae Christus. et si unigenitus. 1b.
 Prototypum Tabernaculi. & Templi à Deo exhibitum Moysi. & Davidi. Exemplar internum duplex. 546
 Protypon. vide Typus.
 Proverbiorum scriptor paræmiographus. 464
 Proverbium dic. paræmia. Hebraicè quid sonet. 1b.
 Providentia an à fato distincta. vide Imarmens.
 Provincia Græciæ adiacentes cur Barbaria. 95

Prudentia virtus mor. 77. Ab Ethicâ distincta. An præceptiva. 232. Eius partes potentiales. & subiectivæ. 233. Eius divisio. & subdivisio. 423
 Prudentia phronesis. Facit bonum habentem. Definitio. atit. Partes. vitia opposita. 500. Prud. henarchica. 285
 Prudentia etiam sophrosyne. 588. Maximè in rege debet inveniri. 516. Prudentia politica duplex. 517. Polyarchica. 519. Prophylactica. 539
 Prudentia carnis an astutia. 191. In quo à panurgia differat. 451. Cur virtutis nomen ret. 501. Suis exitialis. 517
 Prudentiæ hierogl. morus. vide Sycomorus. Eius partes potentiales. Synesis cum aliis. Eius adus. 617
 Prudenti opus Dittochæ quale. 199
 Psalmi post esum agni paschalis. vide Hymnus. A.D. Hieronymo correcti. 300
 Psalmographus. Psalmorum ordo à quo. In quinque libros distinctus. Quâ lingua. Quâ translatione. 547
 Psalmus. Psalmi 150 cur specialiter tales. Quid contineat. Psalterium quid. 547
 Psalm. an cant. Auth. Psalm. Psalmi allelujatici. & abecedarii. Abeced. D. Aug. Psalmus pro quolibet cantu. 548
 Psalmus primus à quo. & de quo comp. 124. Decimus oct. 262. Quinquag. sept. 560. Pl. 67 de quâ re. & tympanistris. in eo que. 661. Centes. primus. 473. Psalmus 108. cum 30 maledict. 224. Psalmus 118 acrostichus. 10
 Psalmus D. Augustini contra partem Donati. 325
 Psalterium. Ante Davidem in usu. An sit lyra. An cithara. Tropologicè exp. 548. Psalt. Chant. A.D. Hier. emendatum. Psalterium D. Aug. Psalt. pro cantico infami. 549
 Psalterium & tympanum passionum crucifixio. 662
 Psaltes. Psaltæ Levitæ. Cur Elisæus requis. psalter. Psalmitatus Ordo. Psaltes per antonomasia. n quis. 549
 Pseudoapost. Pseudo nominibus præpos. Pseudoap. fructus. & characteres. Pseudo. pseudo. pseudo. 550
 Pseudochristus. Multi olim. & nostro ævo. 1b.
 Pseudographus Syllogismus triplex. 550
 Pseudologia. Mendacium quàm dedecet. Cretenses tali vitio infames. 551
 Pseudonardus. vide Nardus.
 Pseudophilus. Solum inter bonos vera amicitia. 552
 Pseudopropheta. An talis Balaam. Pseudop. Achab. Apollonius Tyanæus. Antichristus. 552
 Pseudopropheta insignis ille tempore Antichristi. 552. Heretici pseudoprophetae. Eorum characteres. 553
 Pseudopropheta. etiam vera prædicens. occidendus. 434
 Pseudopropheta. etiam prophetae dicti. 534
 Pseudothyrum. vide Pseudophorum.
 Psychagogia. Etiam perversa divinatio. Mercurius psychagogus. & Rhetorica psychagoga. 553
 Psychicus. Psychici dicti Catholici à Tertulliano. 553
 Eius vocis origo ante ipsum. 554
 Psychomantia. & psychomantæum. 1b.
 Ptolemæus. Dosithei filius. Ptolemæi reges Egypti in Script. 555. Evergetis victoriæ. 240
 Ptolemæus Philadelphus dictus phernophorus. 489. Eius bibliotheca quot libros habuerit. 109
 Ptolemæus Physicon quis. 502
 Ptolemæus Soter quis fuerit. 590
 Ptolemæus. A quo Alex. occup. In eâ captus Jonathas. 555
 Publicani erant teloni. Cur ita in odio apud Hebræos. S. Mattheus talis. 626
 Publius Popilius Lenas contra Antiochum. vide Roma. 203
 Pueri Hebræorum cur clæphori. 203
 Puerorum amor. vide Pæderos. Baptisus. vide Pædobapt.

puerorum eruditio. vide Pædomathia. 643
 Pugnantes cum bestiis theriomachi dicti. 512
 Pulmonis vitio laborans pneumaticus. 324
 Pulvinar. aut stratum genuum. hypogonation. 610
 Pulvis sympaticus. 569
 Pumilio nanus dictus. 569
 Punio à Deo citra condignum. vide Pœna. 178
 Purgare ad diaconos spectat. 178
 Purgatio puerperæ quamdiu duret. vide Embryon.
 Purificationis festum quando institutum. vide Hypante.
 Pusillanimitas quod vitium. vide Microplychus.
 Putiphar cur eunuchus. 242. archimagirus. 72
 Pygmaeus. Pygmæi an fabulosi. In muris Tyri. Homines proceri per antiphrasim. Alia etymologia. 556
 Pyra quomodo Jerusalem facta. Pyralia. 556
 Pyramis. Inter 7. Orbis miracula. Septem pyramides cur à Simone Summo Pontifice erectæ. 556
 Pyromantia. An sine expressâ demonis invocatione. 557
 Pyropus. Est carbunculus. & Chalcedonius in Rationali. & Paradiso. 557
 Pythagora decedens. 190. Echemythia ab ejus discip. observata. 200. Eius hypogeum. 323
 Pythagoras princeps Theolog. italic. apud Gent. 627. Litteræ Y inventor. Quid designavit. Quantæ author. 668
 Eius apathia. & anamartesia. 59. Etymon. 372
 Pythag. in quatern. essentiam hom. constit. 79. Erga fabas pius. 391. An musicæ invent. 560. Primus Philosophus dictus. 496
 Pythagorica symbola quæ fuerint. 608
 Pythagorici cur Tetratitæ dici possint. 627
 Python. & pythios. Divinus. & demon. Pythonicus spiritus. Quæ pœna pythonibus. Pythonissa. 557
 Python alig. veridicus. Samuel an operâ Pythonissæ fuscit. Quomodo explicatur Ecclesiastici textus. 558
 Pythonici gastrimantæ. 256. Pythonicus. 559
 Pythonissa quomodo hebr. dicta. vide Pythonicus.
 Pyxis. Venter eburneus. aut Pyxis. Sponsi quis. In pyxide licet S. Eucharistiam asservere. 559

Q

Quadragesima dietum tempus tesseracton dicit. 627
 Quadrangulum. vide Tetragonon.
 S. Quadratus an Philadelphie Episcopus. 489
 Quæstio abstrusa in Script. quom. notata. V. Z. 669
 Quæstiones singularum partium Theologiae. 636
 Qualitas deleteria quæ sit. 171
 Quantitas penult. à Græcis non attenditur. 657
 Quarta pars stateris quid esset. 596
 Quaternarius numerus Pythagoræ oris. vide Arithmetica.
 Quatuor annorum spatium tetraeteris. 627
 Quatuor fluvii Paradisi. vide Euphrates.
 Quatuor humores corporis. vide Melancholia.
 Quatuor synodi in Actibus Apostolorum. 618
 Quatuor librorum opus tetrateuchum. 629
 Quinquagesima Dominica cur dicta tyrophagos. & septimana antecedens. 664
 Quinque talenta in parabola quomodo intellig. 623
 Quinta synodus. seu Constant. secunda. fuit legitima. & nihil contra Chalcedonensem continet. 618
 Quotidianus dictus epifus. 228
 Quotidie mane dicitur cata mane mane. vide Cata.

R
 Rabbath Filiorum Ammon Philadelphia. 490
 Rabbi Ismael Jud. Sibyllæ Vaticinium fatetur. 580
 Radix apostatica Adami. V. Apostaticus.
 Raphaël cuius chori angelus. 46. An pseudonymus. & mēdax. Cur se dixerit Azariam. &c. 552
 Raphanus cuius etymologia. vide Raphanelæum.
 Rapsodomantia. vide Rhabfodomantia.
 Raptus an extasis. 253. Tripliciter contingit. 538
 Ratiocinatio falsa paralofimus. 459
 Rationale tetrastichum. vide Tetrastichus.
 Rationalis mensura erat spithama. 594
 Rationes rerum tripliciter considerari possunt. & triplex modus cognoscendi in Angelis datur. 296
 Rationes variae de Deo non sunt vanæ. vide synonyma.
 Rationis. & sermōnis similitudo homœologia. 306
 Ratiuncula logarium dicta. 362
 Rebaptizatio à quibus &c. Cur illicita. 33. 34
 Rebellis apostaticus dictus. 67
 Recriminatio quid sit. vide Anticategoria. 50
 Reda. & propria locutio orthoepia. 442
 Redditio figura dicta profapodosis. 540
 Reformatio Calendarii cur facta. vide Embolismus.
 Reges Israël omnes idololatra. 343. Ipsi. & tot alij. mali politici. 517
 Reges Juda plurimi idololatra. 343. Quomodo usque ad Christum sceptrum teauerint. 572
 Regia cur aula dicta. 608
 Regiones terræ cur climata dictæ. 148
 Regimen quodnam sit optimum. vide Monarchia.
 Regnativa pro Nomothetica. 423. Quomodo hæc regnativa prudentia statuatur. vide Polyarchia.
 Regnum in omnes absolutum pambasilia. 448
 Regulæ syllogisticæ an habeant locum in Divinis. 607
 Regum libri cur non regnorum libri. vide Basilia.
 Reipublicæ æqualitas isopotia dicta. 347
 Relatio an sit unio hypotatica. 326
 Relationes in Divinis quod non identific. inter se. non est contra ullum principium naturale. 606
 Religio eusebia. 247. An virtus theol. 637. Dic. Theofebia. Est virtus moralis. Potentialis iustitiæ. opera misericordiae ad eam spectant. 642
 Religioni dediti semnothei dicti. 580
 Religionum diversitas non nocet Fidei unitati. 575
 Religiosi therapeutæ. 643. Qui hemerobii. 284
 Religiosorum superior etæriarcha. 231
 Religiosus malus an sit hypocrita. 322
 Reliqua cætera dicta. vide Cæterus.
 Reliquæ Sanctorum an honorandæ contra &c. 274. 360
 Reminiscencia an memoria. vide Anamnesis.
 Remissio apud Jud. anno sept. Et quinquagesimo. 278
 Remotionis via ad Deum cognoscendum. 635
 Renati Descartes opinio de Mundi compositione ex corpulculis. &c. vide Atomus. De passionibus. 469
 Repetitio figura epanaphora. 216. Eiusdem sermonis tauleologia. 625. Eiusdem verbi palilogia. 447
 Reprehensio præventa proëpilexis. 531
 Reptob cur acleri dicendi. 8.
 Repudium an solâ Moysis auctoritate. vide Nomotheta.
 Res inelaborata cur schedion dicitur. 572
 Res implexa cur labyrinthus dicta. 349
 Res futura non idè futura quia Deus præcivit. 588
 Residuum erucæ quid designet. vide Bruchus.

Resolutio logica quotuplex. vide Analyticus.
 Responso categorica quæ. vide categoria. Responsonis libellus. vide Antibiption.
 Responsum, seu oraculum ex Logio, seu Rationali. 363
 Respublica æqualiter ordinata isopolitia dicitur. 347
 Restrictiones mentales condemnatæ, vide Haplotes.
 Resurrectio iustorum exanastasis. 250
 Resurrectio jam facta secundum Hymenæum. 318
 Resurrectio spiritalis, & corporalis. Alia à Gent, asserta. 447. Resurrectionis phœnix hieroglyphicum. 499
 Revelatio per demones est aliqualis prophetia. 537
 Revenditor an carius vendere possit, vide Propola.
 Rhabdomantia. An eâ licitè inquirentur thesauri, 559
 Rhamnus tyrannos designat, vide Apologus. In Joatham apologo quid, An ex eo corona spinea Christi. 560
 Rhamnus quomodo à spinis intelligatur, lb.
 Rhapsodomantia, vide Rhabfodomantia
 Rhegium, Incolæ quo mirac. ad Christum conversi. 560
 Rhetorica. Quis primus Romæ eam docuerit. Olim ad quid &c. 561. In quo differat à Dialecticâ. 180
 Rhetorica August. instabat. An eâ usus Apostolus, 561
 Rhetorius hæres. Rhetorici pessimi rhetorici, 561
 Rheuma: rheumatismus. Abstinentiâ curatur, 561
 Rhinoceros. Figura, & fortitudo. Josepho à Moysè adaptatur. Aliquando est monoceros, 562. Differentia. 402
 Rhinocolura. An sit fluvius turbidus, 562
 Rhode. Aliter Rosalia. Eius martyrium. lb.
 Rhodus. Ob Colossum famosa, & ob Equites S. Joannis. 563. Quomodo olim vocata. vide Tapes.
 Rhythmus: rhythmicus. Apud Antiquos, & musica rhythmica. Rhythmus à metro quomodo differat, 563
 Risibilis, ridens, ridiculus. vide Gelasimus.
 Ritus sardonius. vide Agelastus. Unde dicitur, 568
 Ritus. vide Ceremonia.
 Roboami regis imprudentia. vide Scorpis.
 Roma quâ olympiade, & anno condita. 431. Dicta Valentia. Rhome unde. Prima de Rom. in Script. mentio. 564
 Roma quando cond. Babylon appell. Quis regnaret in Judæâ dum &c. 564. Epistola ad Rom. quando, & ubi. Cur prima. Quo anno Apostolus Romam venerit, & martyrio coronatus fuerit, 565
 Romæ gubernator allynomus, 84
 Romæotonus Bulgarorum rex. vide Bulgarotonus,
 Romani quomodo in triseribus venerint, & superaverint Assyrios, Hebræos, & Antiochum. 655
 Romanorum monarchia. in statuâ Nabuch. fig. 400. 386. In bestia quartâ terribili. In equis variis. 401
 Romanorum primùm à Daniele facta mentio. Antiochum percusserunt, & hic contra testam. indignatus. 564
 Romanum imperium quando occidit: & quando penitus evertendum, vide Italia.
 Romanus Patriarcha quas haberet provincias. 471
 Rotunda, vide Pantheon.
 Rudimenta, & prima disciplina propædia. 534
 Ruffini error de apathia. 59
 Ruffinus summo Ecclesiæ damno libros *Periarcho* Originis in latinum transtulit. Eius fraus. 478
 Ruminatio in animalibus quid signif. vide Tragelaphus.
 Rusticus georgus dicitur, vide Georgica.

S

Saba duplex. vide Æthiopia. 17
 Sabbati vespera lucefcens in primâ sabbati. 665
 Sabbaticus annus quid. 278

Sabbatum secundoprimum. vide Deuteroproton.
 Sab. de totâ septimanâ, & diebus dicebatur. 278. 665
 Sabelliani, vide Neoterici.
 Sabellianorum error. vide Cerberus. Et Hermogenes.
 Sacculus viatorius pera dicitur. 473
 Saccus. Etiam vestis sacra. Saccus pœnit. Eius scissio latitijæ sig. Saccus cilicinus: Sol obscuratus ei assimil. 565
 Sacer ignis, & serpens, vide Erysiptelas. 231
 Sacerdos simplex an possit sacros Ordines conferre. vide Chorepiscopus. Illuminat, & perficit. 295
 Sacerdotes Hebræi per ephemerias. Eorum off. 218. in Tabern. adolebant thymiana, & comp. lucernas. 647
 Sacerdotum hierosyne dicitur. 301
 Sacerd. & reg. Sanctorum gloriam adum: vide Laicus.
 Sacerdotum hebræorum vestimenta qualia. vide Tiara.
 Sacre Scripturæ canon qualis, 114
 Sacramenta an lethargicis dari possint. 358
 Sacramenta sunt vera symbola respectu effectuum. 608
 Sacramentorum hæresis circa S. Euchar. à Berengario orta. 237. & 270. Circâ Confessionem. 252
 Sacramentorum numerus an ex aquâ, & sanguine è latere Christi, deduci possit. vide Pericardium.
 Sacramentum an Mysterium. 411. Quomodo ab hæreticis definiatur, vide Exomologeiis.
 Sacrificia tria quid tropologicè significant. 304
 Sacrificii rationes tres conveniunt Christi sacrificio crucis, & incruento. lb.
 Sacrificii variæ divisiones. vide Eucharisticum.
 Sacrificium sit per rerum imputationem. Eius divisio. Sacrific. pro peccato. Pro delicto &c. 304
 Sacrificium Missæ. Eius figura Sacrific. Melchisedech, 238
 Sacrificium hierurgia dicitur. 301
 Sacrificium latreuticum, sacrificium Missæ. 352
 Sacrificium metaph. 361. Sacrificium zelotypiæ. 670
 Sacrilegii in Heliodoro punitio. 282
 Sadducæorum secta quæ, & unde orta. 271
 Saga pharmaceutria dicitur. 488
 Sagena. Cor mulieris, & Ecclesia. 565
 Sagittæ filia pharetra. Christus sagitta electa. 488
 Salinis præpositis halabarches dicitur. 275
 Salo. S. Simeon Salo, Salæ quæ mulieres. 566
 Salomon chrysofognomus. 142. Magnus philof. An Adamo super. Quos præcessit in Jerus. alem. 496. Maximus phylisus. 503. Phylisognomus, & phylisologus. 504
 Salomon docuit artem adiq. demones. 253. Fuit idololatra. 343. Pœnitens composuit Ecclesiasten. 199. An libri sapientiæ author. 549. Eius hoplothea. 309
 Salomonis cibus, vide Corus. Eius parabola quæ. 454
 Saltatorum orchestra dicitur. 439
 Saltus Libani quid esset. 359
 Salus, seu foteria quomodo Deo à Sanctis optetur. 359
 Salutatio *Deo gratias*, erat in usu: vide Agonistæ.
 Samaria dicitur Sebastopolis, à quo ædificata. 579. Samarie famæ horrenda. vide Capus.
 Samuel an sine pretio responsa dare nollet. vide Sitarciû.
 An opera Pythoniæ suscitatus. 558
 Sancti ab hæret. impugnati, Eorum reliquiæ, Quis primus eas impugnarit. Ipsos honorandos probatur. 275
 Sancti agelanti à mundo derisi. 257. Quo sensu Basilei, & Basilisæ. 96. Caloceri. 112. Diadori. 186. Nicerotes. 420
 Philonici. 495
 Sancti qui patriarchæ. 470. A Jud. prophetæ vocati. 535.
 An beati ante diem judicii. 600. Callistephani. 112
 Sanctorum heroicis operandi modus. 290. Eorum sacralip-

lipfana cur honoranda. 360
 Sandalia. Apostolis permiffa. Etymon, Decorem sandalia Judithæ contulerunt. Eorum vanitas, 566
 Sanedrim, seu synedrium, quid apud Judæos. Quibus personis constaret. Eius origo. 615
 Sanguinis circulatio in arteriis, & venis. 80
 Sanguinis in fœdere mosaico allegoria. vide Crater. Eius fluxus immunditiam legalem ferebat, 270
 Sanguis Christi lytrum nostræ redemptionis, 369
 Sanguis cur adhibeatur in necromantiâ. 416. Cur prohibitus in primâ synodo. 618
 Sapiens in quâcumque arte. vide Architectus.
 Sapiens antiochites. 57. Et magus dicitur. vide Magia.
 Sapientes Græci Prophetis posteriores. 535
 Sapientes Pharaonis cur latinè sophistæ. 587
 Sapientes qui insipientes. vide Paraphrosyne.
 Sapiens an hyterobulia conveniat. 329
 Sapientia tripliciter. Secundè Personæ adaptatur. Etiam una ex gratiis gratis datis. 585
 Sapientia tertio modo. An Metaph. aut Theologia. lb.
 Sapientia divina cur se platano assimilet. 507
 Sapientia Salomonis pseudepigraphus liber. 549
 Sapientia mundana cur stulticia apud Deum. 497. Cur proxima dementiæ. vide Melancholia.
 Sapientie donum. An à virtut. disting. An sapientia gratis data. An caritas. Septimè beatic. respondet. 586
 Sapientia liber canon. Author. vide Pseudepigraphus.
 Sapientis reprehensio quomodo margaritum. 374
 Sapphicus versus. Cur eo utatur Ecclesia. 566
 Sapphirus, Cujus rei symb. Ex eo thronus Dei. In Rationali, & in fundam. Paradisi. Virtus. Cui Apostolo adap. 567
 Sapph. & smaragd. Quom. ex eis portæ Jerusalem. 584
 Sara octogama fuit. 427
 Sara cur Sara dicta. vide Apocope.
 Sacrophagia. An ante diluv. Facultas post diluvium. 567
 Sacrophagus. Pro sepulchro, & tali terrâ. 568
 Sardanapalus quis fuerit. 400
 Sardius, & sarda. Cujus symbolum. Erat in Rationali, & fundam. Paradisi. Eius virtus S. Barthol. adapt. 568
 Sardonius rufus unde. Cujus symbolum. 568
 Sardonyx. Eius colores tres. Cur S. Philippo applic. 568
 Est onychis species. vide Onychinus.
 Sarracenorum dux cur phylarchus. 502
 Satelles doryphorus dicitur. 192
 Satisfactio plena, & certa plerophoria. 510
 Satrapa. Satrapia relicta in Palæstinâ. 569
 Satira damnata, ut libelli famosi. lb.
 Saul quom. prophetabat dum &c. 539. An damnatus ob Pythonissam. Eius zelus in magos, & ariolos. 558
 Scabellum hypopodion vocatum. 324
 Scala rotunda cochlea dicitur. 149
 Scandalum. Tria signif. Et in moralibus. 569. Eius divisio, & subd. Esse scandala cur necessarium. 570
 Scandalum latius. Scandalizo verbum. lb.
 Scena. Ars scenoactaria Apost. seu scenopœja. lb.
 Scenici ludi turpif. Scenici infames, & irregulares. 571
 Scenologia. Egyptiorum doctrina, & lac acetosum. lb.
 Scenopœgia. Quod festum &c. Quo ritu 7. diebus. Die octavo festum cœtus, atque collectæ. lb.
 Scenopœgia alia dicitur Encenia. Apud Jo. quæ. Cur Christiani eam non celeb. Sensus alleg. & anagogicus. lb.
 Sceptrum. Cujus symb. Sceptrum Juda usque ad Christum. Clementia symb. Ponitur pro populo, & regno, & aliis rebus. 572

Serna. Distinguitur à tropo: est duplex. 573
 Schinanthos. vide Schinus.
 Schininos quid sit. vide Schænobates.
 Shinus arbor. Eius flos schinanthos. Ad eam alludit Daniel. 573. Et vide Paronomasia.
 Schisma. Duplic. Corinthiorum quale. Strictius sumpt. An hæresis. Schismatici ordinariè hæretici. 574
 Schismatici Jeroboam imit. Trimi schismatici. lb.
 Schola. Tyranni Ephesi. Quor Jerosolymis. 575
 Scholarum theolog. diversitas non nocet Fidei, neque schisma, ut apud Corinthios, inducit. lb.
 Scholastici specialiter Theologi. Etiam advocati ita dicitur. 575. 638
 Scholiarchæ. Erasmus eorum diversit. fugillat 575
 Scientia Christi qualis ab hæreticis. credita. 22
 Scientia demonum qualis. 167
 Scientia practica quæ sit. 525
 Scientia perfectissima vera sapientia. 585
 Scientiarum congeries sophia primo modo vocatur. lb.
 Sciniphes, cur à Magis non potuerint produci. 144
 Scionantia an necyom. An à ythonisâ peracta. 576
 Sciopodes. vide Sciapodes.
 Sciothericum, vide Sciathericum. 576
 Scylavonia regio. vide Illyricum.
 Sclerotica oculi membrana. vide Ceratoides. 128
 Scoria. Argentum verum in scoriam quid signific. 577
 Scorpis. Ascensus scorpionis in Lib. Numer. Metaph. scorpiones. Scorpis aculeus, & planta. 577
 Scorta mascula Jerosolymis. vide Ephebia.
 Scotios quis dicatur. vide Parthenius.
 Scotus non cognovit ens diminutum, &c. vide Ufia.
 Scriba. vide Grammateis, & Grammatica. Scribæ qui fuerint. vide Calligraphus.
 Scribarum princeps Archigrammateus. 72
 Scriptores mordaces fillographi dicitur. 585
 Scriptura S. an perditâ, & ab Esdrâ restaur. 266. Ab Heb. in 3. partes divisa. 274. An in eâ perissologia. 482
 Scriptura S. vera panoplia. 451. Tres Philosophiæ partes continet. 496. Vera therapeutice. 643. Rectè tropis utitur. 660
 Scriptura sola an sit judex controv. Fidei. vide Bercea. Et 615. Est obscura. vide Biblia.
 Scriptura S. gnomologica. 264. Scripturæ S. etiam syllaba thesaurum continet. vide Syllaba.
 Script. & accus. graphæ. 267. Script. magna megalogr. S. S. Patres megalographi. 528. Script. priv. idiographû. 337
 Scrutari an Deo conveniat. 512
 Sculptilia non omnia prohibita Judæis. 334
 Scurrilitas cur bomolochia dicitur. 103
 Scutum breve pelta vocatum. 473
 Scyphus. Josephi cur abscondus in sacco Benjamin. In templo varii erant scyphi. 578
 Scytha. Pro maxime barbaro ponitur. 578
 Sebasina, sebasinos, sebastos. vide Sebasticus.
 Sebaſte. Sebaſtos quid significet. 578
 Secretaria dicitur paphophoria. 467
 Secretarius etiam symmystes dicitur. 609
 Secta etiam hæresis dicitur. Athenis quotuplex. Nunc an sit semper hæret. 272. Sectæ, & schismatis dist. 574
 Sectio in canone psaltico troparium dicitur. 658
 Secunda secundæ quæ complectatur. 636
 Secundæ nuptiæ à quibus damn. V. Bigamia, & 520
 Sec. nup. licitas esse ubi desin. An sint Sacramentum, 520
 Securitas quæ virtus. V. Euphychia.

Sedecias rex per calathum sicum mal. designatus. 110
 Sedere ad mensam apud Vet. in usu. V. Triclinium.
 Sedes Petri Antiochena. 53
 Sedes episcopalis archiaesceteriem. V. Architerium.
 Sedes Ecclesiarum quo ordine stabilita. 470
 Seductor, & impostor planus dictus. 506
 Seductus à demone an Adam fuerit. V. Deplafinens.
 Segor in Pentapoli quomodo liberata. 474
 Selab in Psalmis quid sit. V. Diaplasma.
 Selene luna. Selene Simonis magi dilecta. 579
 Seleniacus. Quomodo morbus à lunâ dependeat. Seleniaci etiam energumeni. 579
 Seleucia. Una marit. Ejus conditor. Alia prope Babylonem. Quot sint in univ. 579
 Seleucidarum regum series. 53. Ipsorum epocha. 229. Anni unde inchoentur. V. Nicanor.
 Seleucus Callinicus. 111. Ceraunius. 128. Nicanor. Ejus terra duplex. 419
 Semen sperma. Ad generationem tria concurrunt. 592
 Semiariani heretici. V. Emeriani.
 Semicindila, & sudaria Pauli quantæ virtutis. 360
 Seminis fomes pansperma. 451
 Semivertibus dicitur sperinologus. 593
 Semipelagiani, seu Maffilienses. Eorum error. 132
 Semiscriptus, & semiscribens mesographus. 385
 Semipiternum cur thymiana dictum. 647
 Senarii nota apud Græcos. V. Epifemum.
 Senatores buleuta dicti. V. Bule.
 Senatus. Senior cur sacerdos. V. Presbyter.
 Seneca Stoicus philosophus. 600
 Senes Sufannæ quâ morte vitam fin. 398. Cur ad interrogaciones Dan. responderint. 465. dicti presbyteri. 527
 Senior in nostro Textu sepè pro presbytero. 1b
 Seniores populi an etate majores. V. Demogeron.
 Seniores sancti Gerontii dici possunt. 260
 Sentu mystico an uti possimus ad disputandum. 413
 Sentus lit. an possit esse multiplex, & an sit homonymia. 308. An in omni Script. loco detur. 412. & 455. Literalis etiam est figuratus. A mystico præsuppositus. 412. Cur solus utilis ad arguendum. 413
 Sensus Scripturæ tres ad literalem pertinentes. 38
 Sensus myst. in Script. 99. Quis sit. 412. Unicuique SS. Ecclesie Doctorum proprius. 413
 Sensus tropologicus qualis sit. 660
 Sensus parabolicus an sit literalis. 454. 455
 Sensus interiores. V. Phantasia. Sensus quinque externi an sint de ratione animalis. V. Zoophytum.
 Sententia arestum dicta. 76
 Sententiæ genus est noëma. 421
 Sententiam primus dicens protognomon. 544
 Senum alendorum locus gerotrophium. 261
 Seps vipera unde dicta. 580
 Septem libri heptateuchum dicti. V. Heptaticum.
 Septenarius num. Mysteriorum, in multis rebus. Item in aliis. Operum completio die sept. 277. Item in rebus gratiæ, & gloriæ. Item in leprâ, captivitate, plagis, vindicta, animalibus, mensibus &c. 278
 Septentrio unde dictus. V. Arctophylax, & Poli.
 Septies pro semper synecdochice ponitur. 614
 Septimus mensis apud Hebræos quàm festivus. Septimus annus sabbaticus. 278
 Septuag. anni captivit. babyl. quomodo statuuntur. 400
 Septuag. hebdomades Dan. & cur abbreviata. An finitæ. 279. Earum initium. 280

Septuag. Interp. pro 72, per synecdochen. 614. Biblia græcum transl. An in tot cellulis, &c. 490. Quo anno confluunt diluvium. 119
 Septuag. seniores Ifr. quâ occasione instituti ad formandum concilium; Tot dicuntur per synecdochen. 615
 Sepulchrum difomum quale. 189. Sepulchrum sumptuosum mausoleum dictum. 382
 Seraphim de demone non dicitur. 167
 Seraphinorum trifugium quale. 656
 Seraphinus ad Isaiam missus cujus chori angelus. 46
 Serapis Deus. An Joseph patriarcha. Serapæum. 580
 Sericum unde formetur. V. Seranthasmus.
 Series ann. in singulis mundi ætatibus. 141
 Sermo interm. metaxylogia. 390. Sermo parvus, micrologus. 395. Superfluous perissologia. 482
 Sermo ptopheticus quo sensu firmior, quàm vox Dei Patris in transfiguratione. 538
 Sermo sapientiæ ut gratia gratis data. 585
 Sermocinatio ecloga dicta. 201
 Sermonis elegantia callilogia. 111
 Serò fructificans opscarpos. V. Opsmatia.
 Serpens ignitus qualis. V. Dipfas.
 Serpens ab hereticis Ophitis pro Christo cultus. Ab ipsis sub altari nutritus. 597
 Serva S. Dula quàm libera, & ingenua. 195
 Servitus ægyptiaca quot annis duraverit. 14
 Servorum dominatus dulocratia dictus. 196
 Severiani heretici qui. V. Philumene.
 Severinus Boethius quis fuerit. V. Boethius.
 Severitas Davidis in Ammonitas in typo laterum. 663
 Severitatis symbolum cur sardius. 568
 Sex libri hexateuchum quinam dicti. 294
 Sex ordinibus constans hexalticum. 294
 Sexangulus hexagonios dictus. V. Exagonia.
 Sexcenta 66 talenta auri, quæ regi Salomoni afferebantur quam summam conflarent. 623
 Sextarius. V. Cyathus.
 Sibylla. Decem numerantur. Erythraea quo tempore horuerit; a Rabino citata. 580
 Sibylla veræ prophetissæ. V. Pseudopropheta.
 Sibyllarum nonnulla vaticinia. Aliquorum versuum litteræ initiales quas voces forment. 580
 Sicarius machærophorus dictus. V. Machara.
 Sicli quot talentum componerent. 622
 Siclorum inscriptiones antiquæ. V. Stater.
 Siclus, & medius siclus. V. Didrachmum.
 Siclus hebr. erat stater. 595. An tetradrachmum. 627
 Siderites herba quæ. Etiam Magnes. 581
 Sidon urbs quænam sit. V. Sindon.
 Signifer circulus quis dicitur. V. Zodiacus.
 Signo Crucis quàm benè se muniant Cath. An eo ornandi in frontibus tempore Antichristi, & in celo. 625
 Silentium pythagoricum echemythia dictum. 200
 S. Simeon Salo quis. 566
 Similares, & organice partes. 439. Et V. Homæomeria.
 Similitudo ferreus. V. Homæologia. 484
 Simon Petrus. An à petrâ, vel ipse sit petra. 670
 Simon Chananeus verè dictus Zelotes. 604
 Simon Stylites verè mirabilis. 556
 Simon Pontifex cur septem pyramides erexit. 556
 Simulatio. 321. & Schematismus. Simulatio semper mala, maxime in actibus Religionis. 353
 Sinai mons in quo data lex. vide Pentocoste.
 Sinapi. Ecclesia grano sinapis comparata. Sinapis Fidei Sym-

Symbolum. 581. Sinapi dendrolachanum. 173
 Sindon. Sindones quæ velles. Sindon adolescentis Jesum caprum sequentis. 582
 Similiter cur evonymus dictus. 243
 Sinopis, & sinopicus. Divites sinopide domos pingentes cur à Jeremia arguantur. 582
 Sion an locus templi Domini. vide Thalamus. Sionis arx à cæcis, & claudis defensa. vide Pygmæus.
 Siphones. Siphone aureo utitur S. Pont. in Missa. 582
 Siren, Sirenes tres. Leucosia, & Ligia unde dictæ. Sirenes Babylone vallatæ quæ intelligantur. 582
 Sitarcium cibus, & annona. Et pro sacculo. 583
 Sitaricum. vide Sitarcium.
 Sitophorum. vide Sitophagus.
 Sitophylax. vide Sitophagus.
 Situla serpens. vide Dipfas.
 Smaragdinus, Lapis smarag. Ejus color cujus symb. 583. In iride quid adumbret. 346
 Smaragdus. Erat in Rationali in fund. & portis Paradisi. Quomodo S. Joanni Apolojo adaptetur. 584
 Smyrna. Ejus Ang. seu Episc. 584. An S. Polycarpus. 519
 Sobrietas nephalimos dicta. 419. Sophrosyne. 588
 Socrates philof. 497. Qualis Theologus. 638. Martyres melius ita vocati. 584
 Sodalitas fratria dicta. 254
 Sodomæ cur Jerusalem vocata. Sodomæ vitia ad quinque reducuntur. vide Pentapolis.
 Sodomitæ quâ cæcit. percussi. vide Acrisia, & Aorasia.
 Sodomiticum crimen. vide Pederastia.
 Sol dictus sirus. 582. Quanto tempore Zodiacum percurrat. 673. Cur Phænes appellatus. 485
 Solarium quid, & quotuplex. vide Horologium.
 Solemnitas hebdomadarum erat Pentecoste. 476
 Solertia quæ virtus. vide Acrivia, & Eulochia.
 Solicitus unde dictus. vide Acrivia.
 Soliloquium pensis dictum. 484
 Solis idololatria. vide Apollo. Adorat. vide Heliognosti.
 Solis revers. in horol. Achaz. quid lit. & mysticè. 264
 Solis fabula ab Helia desumpta. vide Helios.
 Solis nigredo tamquam sacci cilicini. 565
 Solæcismus. Fit quatuor modis. Solæcismi etiam figure. An in S. Textu. an detur in facto. 584
 Solox quid intelligatur. vide Endromis.
 Solstitium duplex in Tropici. Trope dictum. 658
 Solus comedens, & vivens, monophagus. 404
 Solus, categorematicè, quomodo in Divinis dicitur. 122
 Solutiones quæ catabolæ dictæ. 118
 Solutor lyra dictus. 369
 Soma. Origenis error. Somaticus. 440. 584
 Somatophylax quis. vide Spatha.
 Somniorum observ. an lic. Quos effectus indic. Somn. causa. An in his pactum demonis expressum. 434
 Somniorum immissor demon. vide Oniropompus.
 Somnus lethens. vide Lethe.
 Sonus harmoniosus aliquibus malis medetur. V. Cithara.
 Sonus, & vox phthongus dicta.
 Sophia. Sophus. Sophia postea philosophia dicta. Quot modis accipitur. Ejus tullianum elogium. 496. 585
 Sophia 3 modo. An Metaphaut Theol. Sapiencia eterna, seu S. Sophia dicitur creata, & genita. 585. Gracia, & donum. S. Sophia vidua. 586
 Sophisma. Quæ modis fiat. 586. Sophisma unum hæret. ex Dei præc. 587. Pseudomonon dictum.
 Sophismaticus. Doctæ fabulæ potius sophistice ex S. Pe-

tro dicendæ. 586
 Sophista. Sophistæ Pharaonis. Hoc nomen postea odiosum. Heretici maximi sophistæ. 587. Iphis contrariis antisophistæ. 57
 Sophisticus. Sophisticè loqui. De scientiâ, argumentatione, & metâ dicitur. 588
 Sophronistes, sophronisma. vide Sophronisterium.
 Sophrosyne. Pro duplici temperantiâ Generaliter an sit fortitudo. Cur virtus cardinalis. Ejus partes. 589
 Sophus. Sophi Græci quæ, & quo tempore idor. 589
 Sorodemones qui sint. 168
 Sors Zachariæ sacerdotis qualis. vide Ephemeria.
 Sortilegium quotup. An licitum. vide Cleromantia.
 Solthenes. Dic. Ap. frater. Ejus perfec. & mart. 589
 Soter, & Ioteria. Eam optant Sancti Deo. Soter Ptolemæus, & duo Antiochi. Noster verus Soter. 590
 Spadon, & spasmus. Eunuchus an spadon Spadones spirituales in Eccl. honorandi. Spadonum petul. 590
 Spanostia, & spanophyllon. vide Spanopogon.
 Spartacus dulocratiam inducere tentavit. 196
 Spartiata; Sparta; Spartani fratres Judæorum. 591
 Spatale, vide Spatalium.
 Spathalium, vide Scatalium.
 Species ut numeri. vide Arithmetica. Species an habeat Angelus cogitationum cordium. 116
 Specillum medicum. vide Spachimela.
 Speculatio an possit esse praxis. 525
 Speculationi deditus philotheorus. 497
 Speculativa philosophia quot partes habeat. 496
 Speculum in divinatione. vide Catoptromantia.
 Spelunca proxima à mandragorâ indicatur. 372
 Sperma, spermatis, sperma de superfluo alimenti. Vinum illud promovet. Cur in jejuniis non prohibeatur. 592
 Spermologus, & spermologia. Cur Apost. dictus semivertibus. Avis dicta spermologos. 593
 Spes quo sensu super omnia in Deum feratur. 637
 Sphæroides, spheristes Jerus. sicut spherâ circumdanda. Spheræ definitio. Quot spheræ cælestes. 593
 Spica stachys dicta. Apostoli dilecto adaptatur. 594
 Spinæ quom. rhamnum intelligant in 57 Psalmo. 560
 Spiritualia an principibus subint. 518
 Spiritualis sensus quâ notâ expressus. vide Pneuma.
 Spiritualis cacoehylus quis dicendus. 308
 Spiritum priv. sequuntur hæc. pseudoprophete. 552
 Spiritus ratio in quo consistit, Spiritualia quæ dicantur Corpus in resurrectione spirituale. vide Pneumaticus.
 Spiritus S. quomodo de tribus Personis dicatur, & cur soli tertij adaptetur, vide Pneuma.
 Spiritus S. an imago Pat. aut Filii. V. Icon. Quom. in die Pent. venerit. 476. Ejus divinitas probat. &c. 512
 Spiritus S. à Filio procedit. vide Bithynia. Cur talis processio in Constantinopolitano secundo non fuit expressa, sed in aliis. 512
 Spiritus sancti gratia zephyro comparata. 672. Spiritus sanctus cur Hegemonicus dictus. 281
 Spir. Moysis quomodo ablativus, pro 70 senioribus. 615
 Spiritus hereticorum in se divisus, & contrarius. 215
 Spiritus catabolicus, & procatabolicus. 118
 Spiritus asper in græco in quibus vocabulis ponatur. V. literam H. 270
 Spolia cur trophæa dicta. 659
 Sponti cur olim à militia immunes, vide Neogamus.
 Spudasma. vide Spudastes, aut spudastes. 594
 Spurius, vid. Nothus, & Hybris.

Squamæ in piscibus quid significant, vide Polypus.
 Squamatus pholydotus dictus, 499
 Stabulum Christi Gentiles, vide Pandochium.
 Stacte, Componebat thymiana, Allegoricè quid, 595
 Stadii athletici præfectus, vide Xystarches.
 Stadiodromus, Stadium vite nostra, Stadia in Scripturis.
 Mensura Paradisi, 595
 Stannum quid denotet in Scripturâ, 386
 Statera: itaticus, Statera momentum Orbis terr. Stat.
 Dei, hæretici, & demonis, 596. Statera cur tutina
 dicta, 661
 Statera dolus frequens, & malus, vide Zygostates.
 Stateris inscriptiones antiquæ, 590
 Statua Christi, ab hæmorrhoidsâ erecta, quâ virt, 270
 Statua Nabuch, 152. Suis metallis quid denot, 386, 400
 Stauron nota in Scripturis, vide Stauracius.
 Steganographia, Libri Heganographici, Steganos, 597.
 Stela, Scliteucicos, 597. Stelæ, vide Stelographia.
 Steliteucicæ orationes quæ, vide Stela.
 Stellarum princeps cur archisterium, 73
 Stemma, Stemmata, Propria quatuor trium, 597
 Stephana vir quis fuerit, 598
 Stephanus, Ejus triplex Fides, 598. Callistephanus, 112
 Sterilitas acarpia dicta, 5. & agonia, 24
 Stigma, Gentilibus superstitiosè usitatum, Judæis veti-
 tum, Stigmata Pauli qualia, 598
 Stips quid sit, vide Eranarches, 229
 Stoschiosis quid sit, vide Hierotheus.
 Stoicis passiones omnes malæ, 599
 Stoicorum opinio de felicitate in tormentis, 47. Eorum
 apathia, Ferè Peripateticis consentiunt, 59
 Stoic. opinio de passionibus, Peccata estimabant paria.
 Athenis in quo cum Epicureis convenirent, 599
 Stoicorum endymiones qui intelligendi, 213
 Stoicus, Stoicorum opiniones, & paradoxa, Cur passio-
 nes malas dicerent, Misericordia ab ipsiis rejecta, 599
 Stoicus Seneca, Epicætes 2 verbis Philof, docuit, 600
 Stola byssina Joseph quid designet, 107
 Stola, Josephi vestis pretiosior, Etiam vestis vilior,
 & regia, Stola prima, Stolæ albæ anag, 600. Stola
 immortal, duplex, Sancti quando eis vestientur, Stolæ
 singulæ quæ, 601
 Stomachus, Aliquando latius, Cur immodico studio of-
 fendatur, Stymachicus quis, 601
 Storea monachorum cur embriimium dicta, 207
 Strabus auctor gloriæ ordinariæ, vide Gloriosa.
 Stratagema, An in bellis lic, Exemp, in Scripturis, 602
 Strategus, irategia, stratiotes, Magistratus templi strate-
 gus, Nicostratus, Philostratus &c, 602
 Stridor dentium quid in inferno, vide Odontalgia.
 Stroma, & itorea, Stromata Clementis Alex, Hinc dictus
 Stromateus, 602
 Strophâ unâ constans, vide Monostrophos.
 Strophæ tetrastichæ quæ, vide Tetrastichos.
 Strophium, vide Dracontarium.
 Strophion, Quo sensu S. Joannis Bap, strophium exhi-
 dentibus, Strophium, 603
 Struthiocamelus, Cur animal immundum, Cujus sym-
 bolus, Ejus luctus qualis, 603
 Studiositas virtus quæ, vide Philologia.
 Studiosus philomulus dici potest, 495
 Studitæ monachi unde sic appellati, vide Hegemon.
 Stultus, hujus mundi sapiens, pseudosapiens, 553
 Stuprum, & incestus phthora dictus, 502

Styli discrepantia, in duabus Petri epist, unde, 226
 Stylus, & itela, Stylus ad delendam Jerus, Stylus pro ip-
 so charact, &c, Aug, aliquando stylum mutavit, 605
 Styacinus, vide Storax.
 Subditus hypodicus dictus, 327
 Subjectio figura anhypophora, 50
 Subjectus cur enomus dictus, 214
 Subjunctio dicta hypozeuxis, 328
 Subscriptio in Apostoli epistolis qualis, 324
 Subsistentia divina quomodo uniat humanitati Christi,
 non unitâ ipsi immediate divinitate, 328
 Substantia quomodo statuenda in Divinis, Quo sensu di-
 ci potest in Divinis dari tres substantias, 325
 Subterranea loca hypogea dicta, 323
 Succinctoria quid sint, vide Perizoma.
 Succinum, V. Electrum, 647
 Suffitus dicitur thymiana, 647
 Suffragia pro mortuis contra hæreticos, V. Drachma.
 Suiipius cognitio quantum importet, V. Gnoti seafion.
 Summa talentorum à Davide pro templo ædif, rel, 623
 Super omnia in Deum ferri quomodo conveniat singulis
 virtutibus theologis, 637
 Superbia quæ fuerit primum Angelorum peccatum, 177
 Superbia cur typhus dicta, 662
 Supercilium censorium, V. Episcynium, 482
 Supererogatio perisochoregia dicta, 482
 Superflua in S. Textu quo ligno expr, vide Metabolus.
 Superflua dubia qua nota sig, in Scripturis, V. Obelus.
 Superiores taxiarchi vocandi, 625
 Superliminare cur zoophorus dictum, 674
 Supernaturale, vide Phycium, In modo tantum, vide
 Opticus, 167
 Supernaturalia nulla in demonibus, & damnatis, 167
 Supercriptio falsa parepigraphæ dicta, 462
 Superstitio duplex, Ejus subdivisio, Idololatria cujus
 species sit, 339. Ejus species magia, 371
 Superstitiositas cur Deus dicatur, V. Episcynium, & 635
 Supplicium per antonomasiam tympanum, 662
 Supposita, & hypotafes in Deo quomodo statuendæ, 325
 Suppositio dicitur hypothesis, 327
 Surditas, seu cophosis, irregularitatem inducit, 155
 Sus quænam hybrida dicta, V. Hybris.
 Sufannæ nitoria an canonica, V. Paronomasia.
 Suceptio prolis in Baptismo dicta synternia, 620
 Suspicio zelotypiæ quomodo purgatur apud Judæos,
 pag, 670
 Sycomoros, Amos vellicans sycomoros, Mysticè quid
 significet, 605
 Syllaba, In Scripturis etiam unica æstimanda, 605
 Syllogismus, Ejus materia, Cui principio innitatur,
 Explicatur pro difficultate in Divinis, Dictum de om-
 ni, & de nullo, Syllogismo an Fides utatur, Syllogis-
 mus theologicus, 606
 Syllogismus pseudographus, 550. Pseudomenos, 551
 Syllogisticus, Figura syllogistica, Modus syllogisticus,
 Regulæ syllogisticæ, an habeant locum in Divinis, 607
 Symbolicus, Theologia symbolica, & mystica, & sensus
 symbolicus, 607
 Symbolum, Symbola, Elementa symbola, Ars symboli-
 ca, Sacramenta vera symbola, Aqua in Baptismo
 maxime symbolica, 608
 Symbolum in convivis, Symbolum Apostolorum, quan-
 do compositum, 68, 609
 Symmachus, Homines illustres &c, Symmachia, 609
 Sym-

Sympathia, In animatis, & non animatis: in vegetativis,
 & sensitivis: In hominibus ejusdem temperamenti:
 inter membra ejusdem corporis, 609
 Symphonia, Etiam instrumentum particulare, Sympho-
 niacus, Symphonum, 610
 Synagoga, Synagoga Deorum: Synagoga an dicta ali-
 quando Ecclesia Catholica, 611
 Synagoga etiam Ecclesia, Synagogæ nomen Judæis con-
 venit, 198. A. S. Jacobo Ecclesiæ datum, 612
 Synagoga cur mater, 379. Cur mater Christi: Sepi-
 us pro loco congregationis, 612
 Synaxis, S. Eucharistia, & Missæ celebratio, 613
 Synacterium, V. Synaxis, in fine, Ib.
 Syncategorema, Terminus, & infinitum syncategore-
 maticum, Ib.
 Synchonus, & synchonus, Synchoni Abdias, &
 Michæas, &c, Ib.
 Synchysis, Cur in Christo, & non crasis, 614
 Synderesis, V. Synteresis.
 Synecdoche, & synecdochicòs, Qualis tropus, & figu-
 ra, Frequens in Scripturis: Ejus exempla, 614
 Synedrium, Duplex apud Hebræos, Origo, authori-
 tas, &c, 615
 Synedrium restauratum à Josaphat, Synedrii locus, Con-
 ciliium contra Jesum: ex quibus constat, 616
 Synelites, V. Selenites.
 Synesis, Solet accipi pro virtute, 616
 Synetus, eufynetus, & afynetus, An synesis distingun-
 tur à prudentiâ, Aliqui naturaliter syneti, 617
 Synonyme à gnome distincta, Ejus exemplum, Ib.
 Syngrius, V. Synchysis.
 Synodus, Concilia cur synodi, Præses, Prima quæ: Quæ
 in eâ concessa, & prohibita, 18 Oecumenicæ: Quanta
 fuit authentica, 618
 Synonymia, Synonyma non sunt nomina Dei, 619
 Synophanes Ægyptius an primi idoli auctor, 341
 Synteresis, An habitus, aut potentia: Cur aliquando
 potentis opponatur, An sit conscientia, 619
 Syternia, Etiam in Ecclesiâ Græcâ pariebat affinita-
 tem, 620
 Synthesis, Syntheses, Apud Rhetores, Ib.
 Synthesis thymiamatis quomodo fieret, 647
 Syria quomodo Mesopotamiam comprehendat, 385
 Syrophœnissa, Mulier Chananæa, 621, 499
 Systema, Systemata varia: Systema Salomonicum, 621
 Syzygia, & Syzygiæ, Syzygos apud Græcos, An in Epi-
 stola ad Phil, sit in feminino, 622
 Syzygiæ in pleromate Valentini, Ib.

T
 Tabernaculi opera polymita, 521
 Tabernaculorum festum erat Scenopegia, 571
 Taciturnitas echemythia dicta, 200
 Tania, In Pontificum mitris, Et apud Tertul, 622
 Talenta quinque quid significant, 623
 Talentum, Atticum, & hebræum: Quot siclos conti-
 neret, Valor probatur, 622. Quot à reginâ Saba da-
 ta Salomoni, A Davide pro templo relicta, 623
 Talentum plumbi os amphoræ claudentis quid designa-
 rit, Decem millia talenta quid tropologicè, Ib.
 Talentum trapezitis dandum quid significet, 653
 Talpa cur animal immundum, V. Spalagus.
 Tapes, Tapetia elegantia olim in usu, 623. Tapes quis
 dictus amphotapa, 32

Tapinosis, Vitium in Grammaticâ, Etiam figura orato-
 ria: An sit virtus, 624
 Tapinophrosyne, Dicitur metriotes: Deiparæ humili-
 tas, quæ de se proficitur, qualis, Ib.
 Tardè discens opsimathes, 438
 Tardè genitus opsigenes: Tardè nubens opsigamus, Ib.
 Tatianus Encratarum auctor, 221
 Tau: Olim quoque apud Hebræos in usu, Cur vite cha-
 racter, Signati Tau quos significarent, Quid my-
 sticè designet, 625
 Techna vana matæotechnia, 378
 Technonia, tecnotonia, tecnotrophia, V. Tegnion.
 Telete: Dicta festa majora, Etiam pro ludis, 626
 Telonium, Teloni publicani à Judæis odio habiti, 626
 Temelia, seu delictum, quid intelligatur in sacrificiis,
 pag, 304
 Temperantia sopherosyne dicitur, Quotuplex sit, 588
 Temperies bona eucrasia dicta, 239
 Templa insigniora dicta Basilicæ, 96
 Templi cultos neophylax, 418
 Templi Salomonici locus à quo, & ubi emptus, 301
 Templum jerosolymitanum quis ingredi poterat, 198.
 Quomodo 46 annis a edificatum, 287. In quâ tribu,
 629. An Christus ipsum ingressus, 659
 Templum heliopolitanum, a quo fundatum, quando ex-
 cistum, 282. Onium quod fuerit, An ab Isaiâ præ-
 dictum, 434
 Templum Jovis Beli quale in Babylone, 344
 Tempus adelum, mythicum, 12. Mythicum, 414. Hi-
 storium quando coeptum, 435
 Tempus manlionis Hebræorum in Ægypto, 14
 Tempus opportunum eucaria dictum, 236
 Tempus 70 hebdomadum quomodo abbreviatum, 279
 Tenebras amantes muribus adumbrati: V. Mus, 201
 Tenebræ in morte Christi veræ eclipsi, 201
 Terebinthus, Allegoricè quid designet: Idola à Jacob
 posita sub terebintho quid adumbrant, 627
 Terminus syncategorematicus quis sit, 613
 Terminus 70 hebdomadum quomodo explicandus, 280
 Ternario numero quo sensu dicat Aristoteles Deum ma-
 gnificatum, V. Trias.
 Terra centrum Universi, An aliquando mota, 127
 Terra punctum respectu Universi, In eâ quota cali
 pars conspiciatur, 312. Sub polis an inhabitabilis,
 pag, 515
 Terra, Adamo non peccante, an tribulos produxisset,
 pag, 654
 Terra sarcophaga quæ, 568
 Terræ particio geodæsia dicta, 259
 Terræ motus an detur, 281. Ejus cardines qui, 516
 Tertia pars Theologiæ quæ contineat, 637
 Tertium cælum potest dici Empyreum, 209
 Tertulliani, & Origenis opinio de peccato Angelorum,
 V. Diabolus, Item de gigantum procreatione, 261
 Tertullianus lepide subannatur, Cur se à Plyphicis se-
 paraverit, 553. Montano adhæsit, 120. & 520. Nec
 non Chilitatis, 134
 Tertullianus de acacia explicatus, 4. De paganis eluci-
 datus, 446
 Tertullius rhetor quis, 561
 Tessera pentalpha à quo instituta, 474
 Testamentum V. & N. veræ Diathecæ, 183. Testamen-
 tum N. à D. Hieronymo correctum, 309
 Testis diobolaris, V. Diobolus, 186
 Te-

- Tetradoron. V. Doron.
 Tetragrammatum. Dei nomen. In hebraico quid. Unitas essentiae, & Trinitas Personarum in eo. Cur inefabile. Ubi scribehatur. 628
 Tetrarcha, & tetrarchia. Tetrarchia in Judæa cur à Romanis instituta. Quanam essent. 629
 Tetrarchia Philippi Trachonitis. 651
 Tetrastrophos qui versus dicantur. vide Stropha.
 Tetrasyllabos. vide Trisyllabos.
 Tetrasyrcticus. vide Diasyrcticus.
 Textus hebraeus an faveat hæreticis, in negando Melchisedechi sacrificio, in pane, & vino. 238
 Thalamus. Etiam pro cubiculo. Benjamin cur thalamus Domini. 629. Thalamus procecion dictus. 530
 Thales. 497. Primus Physicam exposuit. 502. Princeps Theologorum joncorum. Ejus errores, & discipuli. 637
 Thaumaturgus. Cur ita dictus S. Gregorius. 630. 268
 Theandricus. Cur Theandricæ Christi actiones. An infanti valoris, & meriti. Quæ proprie tales. An ei aliquid meruerint. Theandrica operatio an dicatur una volitio, & una voluntas. 631
 Theaprapus quis. vide Theatrapus.
 Thearchia. Ab ejus processibus quomodo nomina Dei imposita. 621
 Theatri limes scamma vocatur.
 Theba in Ægypto. vide Heliopolis.
 Theleus an Bulis. An duæ potentiae. 632
 Thema. Themata apud Mathematicos, Oratores, &c. pag. 632
 Theodora idem quod Dorothea. 192
 Theodoretus, & Theodori Mopsuesteni opera an à Concilio Chalcedonensi non reprobata. Et quare. 6
 Theodoretus. Primus Author erroris de processione Spiritus sancti à solo Patre. Favit Theodoro mopsuesteno, &c. 633
 Theodoretus contra Cyrilli Anathematismos. 42. Quomodo ad Hierarchiam recurrerit. 295
 Theodorus. Alias Dorotheus, & hebraicè Mathias. Theodorus M. Theodorus Mopsuestenus hæreticus. 634. Cur hic post quintam synodum ab Isidoro laudatus. 618
 S. Theodorus cur dictus Trichinas. 654
 Theogenia. vide Theogenes.
 Theognetus. vide Theogenetus.
 Theogonia. Hesiodi Theogonia. Christi qualis. 634
 Theologi, & Philosophi populi Israël erant prophetae. pag. 535
 Theologi primi post Christum quales. Joannes Apostolus hoc nomine præ cæteris decoratus. Theologi per antonomasiam dicti Scholastici. 638
 Theologia. Quæ scientia, Triplex Deum cognoscendi modus. 635
 Theologia naturalis quomodo procedit. Huic cedit Theologia fabulosa, & civilis. Cur eam superet Theologia Platonis. Unde eam hausit. 635
 Theologia mythica, physica, & civilis. 635. Mythica qualis. 414
 Theologia purè supernaturalis quæ sit. Theologia mixta, alia positiva, alia scholastica. Cur prima positiva, dicta. 636
 Theologia scholastica stricte sumpta à Morali distincta. Utriusque objectum. Theologia scholastica quomodo divisa. 636
 Theologia methodica. Ejus ordo. A quo introducta. A quibus contempta. 392. An sit argumentativa. Ejus potissima argumenta. 363. Quomodo decenter utatur metaphoris. 389. An practica. 526. An vera sapientia. 585
 Theologia symbolica. An à Mystica distincta. 607
 Theologici libri cur acroamatici. 10
 Theologicus. Virtutes theologicae cur sic dicantur. Theologica virtus quid. An ejus existentia sit de Fide. An super omnia in Deum ferantur. Theologica virtus non est Religio. 637
 Theologiae Topice: quot loca præcipua contineat. 651
 Theologis troporum cognitio quam necessaria. 660. Votum etiam propria cognitio. 480
 Theologus. Theologi Gentilium qui fuerint. Aliud genus Italicum, aliud Jonicum. 637
 Theologus cur theophantus dicitur. 639
 Theologus naturalis maxime fuit Adamus. Ejus Theologia ab ipso ad posteros transfusa. 638
 Theophrastus, & theophrasia. Cur aliqui dicti Theophrasti. Theophrastus Christus an dici possit. 639
 Theoria. An aliquando cognitio practica. Theoreticus quis. Theoriae pro curiosis speculationibus. 641. 497
 Theos. Est nomen naturæ, & incommunicabile. Etymon ipsius differt à significato. 641
 Theosebia. Pro Religione ponitur. Quæ virtus. Opera misericordiae quomodo ad eam spectant. Deo tribui non potest. 461
 Theotes quid sit, & quomodo differat à thote. 642
 Theotocos cur Maria dicta. Ubi definitum. An Christiana. Theotocos passive quid sit. 642
 Therapeuta. An Religiosi sint therapeutæ. Therapeutice quid. 643
 Theriaca, seu theriace, unde dicatur. Ejus inventor Theriacum spirituale quale sit. 643
 Theriomachus. An S. Paulus cum bestiis pugnaverit pag. Ib.
 Therion. 653. Qualis proprie fera. vide Creta.
 Thesaurarius dicitur scevophylax. 572
 Theaurus. Cujus sit. Theauri etiam pretiosa non abscondita. Theauri Dei quales. 644
 Thestis. Quid apud Oratores. Thestis cur dicta conclusiones. 644. In quo differat ab hypothesi. 328. Thestes olim quid. 271
 Thessalonica. Quando eam inviserit Paulus. Ejus binæ ad Thessalonicenses ubi & quando scriptæ. 645
 Theurgia, theurgus, &c. In malam partem apud Gent. Theurgica consecratio. Vera theurgia. Ib.
 S. Thomas per beryllum figur. 99. Didymum sonat. 185
 S. Thomas Aquinas. Theologus. vide Theologus in fine.
 Thoracide SS. Apostolorum. vide Thorax.
 Thrax pro aspero, vide Thracia. 10
 Threni Jeremiae acrostichi. 646
 Threnus. Threni Jer. qui, &c. Versus acrostichi. 646.
 Thronus. Dei quid designet. Thronus pro regno. 567
 Thronus Dei ex sapphiro. 567
 Thus, vide Thyfia. Cur libanos dictum. 358
 Thyatira. Ipsius Ang. seu Episcopus, quis, &c. 647
 Thymiana. Etiam pro victima. Synthesis thymiamatos. Ejus altare. Cur dictum thymiana sempiternum. 647
 Thymiana adolere ad quem spectabat. 647
 Thymoleon. Pro crudelit. Iconoclasta. 648
 Thymosis. Pars animæ apud Plat. Species iræ. 648
 Thyrsus. Thyrsi Judæ Machabæi. S. Thyrsus. 648
 Thy-

- Thyfia. 648. In quo à Therapia distincta. vide Therapia.
 Thyfiasterion, thythes, &c. vide Thyfia.
 Timidus Deiphobus. 171. Cur rhipiaspis. 562
 Timocratia. Quomodo sit prudentia species. 648
 Timor bonus Sanctorum. vide Euphebius. Timor paniscus in Cain, & variis inimicis Israël. 451
 Timotheus. In Lib. Machab. Alter verè talis. Ephesi Episcopus. Bina ad eum &c. 649. Fuit cacostomachos. 602
 Timotheus an S. Joanni superstes. An peccatum, ob quod arguitur, fuerit mortale. Ejus martyrium. 649
 Tinctura à demonibus adinventæ. vide Calliblepharum.
 Titanes. Demones. Cur hoc nomen in Script. 649
 Titulus hujus Libri ratio. In Pro. Tituli inscriptio strophographia dicta. 597
 Titus. Fidelis Corinthi. Alius Cretæ Episcopus. Ejus sanctitas. Epistola ad eum quando, & ubi scripta. 649
 Tobia liberalitas. vide Chirographum. Ejus cecitas. vide Coraotides. Invasus à pisce Uranoscopo. 666
 Toletanus Archiepiscopus Mystarchus dictus. 411
 Tolli in sublime quid sit. 392
 Topazius. In Rationali, in ornam. regis Tyri, in fundam. cælesti. S. Jacobo Minor adapt. Lapis valde pret. 650
 Topicus. Topice apud Orat. & Logicos. Ejus loca. Eorum differ. Mirab. Logica pars. Topice Theologorum. 651
 Topotritis. vide Topotretes.
 Torcularia quid in titulo Psalmi 80. vide Neomenia.
 Torques pisatæ quanam sint. 505
 Torrens Ægypti, an rhinocolura. 562
 Toxicæ thanatephora quæ. vide Thanatos.
 Trachea. Epiglottide cooperta. An cibus eam pervadens solvat jejuniæ naturale. 651
 Trachonitis. Quomodo Herodis regno adiuncta. Erat tetrarchia Philippi. 651
 Traditiones omni temp. necessaræ. 25. Tam in V. quam in N. Testam. Traditiones dantur, contra hæret. 457
 Traditiones apostolicæ, & eccles. Cur ab hæret. reiciantur. 176. An excludantur à Paulo. 255
 Traditiones Judæorum. vide Deuterofis.
 Traducere apud Matth. 1. quid sit. vide Paradigma.
 Tragelaphus animal. Erat mandum. Cur & hippolaphus vocatus, & mundus. 652
 Tragicus. Cur de rebus infaustis. Ejus significationis ratio aliqua ex Scrip. 652
 Tragedia. Fuit ante comœdiam. Vita nostræ tragedia. Tragediæ author. Ejus exemplum. Ib.
 Trajectio figura. vide Metabole.
 Transfiguratio Christi est metamorphosis. 387
 Transformatio Nabuchodonosoris. vide Metamorphosis.
 Transmigratio qualis metempsychosis. 391
 Transiberini cur Antipolitani. vide Antipolis.
 Trapezita. Trapezophorus. Talentum trapezite dandum quid significet. Cambia trapezita. 653
 Trecenti milites Gedeonis quid adumbrarent. 625
 Trecenti, & 18 vernaculi Abrahami quid mysticè. Ib.
 Tres libri post Pentateuchum. Tritenchus. 657
 Tres pueri in fornace an stricte martyres. 375
 Triadis divinæ adumbratio in trigono. 655
 Triangulum orthog. Oxygenium SS. Triadis symb. 442
 Trias. SS. Trinitatis mysterium aliq. adumbrat. Ejus analogie, seu congr. An tam Aristoteles agnoverit. 653
 Trias in Divinis. Cur non quaternitas. Trias an differat à Trinitate. Triplicitas an detur in eâ. 654
 Trias divina deloto adumbrata. vide Delta. In Genesi obscure revelata, & in aliis locis, ut in 66. ps. 654
 Tribuna quo sensu trichora. vide Trichorus.
 Tribunal Christi dodecaedron. 190
 Tribunus, seu tribui præfectus phylarchus. 502
 Tribus primariæ quæ stemmata haberent. 597
 Tributa Conit. M. an gravia. vide Chryfargyrum.
 Tributorum collector eranarches dictus. 229
 Tributum à Judæis datum Romanis. vide Didrachmum.
 Tributum diabolicum quale. 176
 Tribuum israeliticarum nomina cur Pontifex ferret in Logio, & humeris. vide Logium. Earum phylarchi. 502
 Triclinium Samuelis, Affueri feminarum. Aliquando pro cubiculo. Figuratè quid intelligatur. 654
 Tridentinum concilium Oecumenicum. 428
 Triennium trieteris dictum. vide Dieteris. Triennium in locatione bonorum ecclesiasticorum. vide Trieteris.
 Trieris. Trierarchus. Prima mentio de trieribus. Romanorum trieres contra Judæos, & Antiochum. 655
 Trieteris, & trietericus. vide Dieteris. Et 655
 Trigeminus numerus triacontas. 653
 Triginta maledictiones pro 30 argenteis. 188. 224
 Trigonum. Quomodo sit aliquis S. Triadis adumbratio. 655. Tale trigonum isopleuron. 347
 Trinitas an per vestigium in creat. agnoscat. An ex imagine in homine. 333. An sit trias. An à Gent. agnita. 653
 Trinitas S. quàm impiè Cerbero, & Gerioni comp. 128.
 Trinitas sec. Theopaschitas passa fuit. 638
 Trinitatis analogicæ similitudines, seu congruentiæ. An à Philosophis agnita. vide Trias.
 Triodos, trioditis. vide Triodium.
 Triphongus quid. vide Phthongus.
 Triplicitas an detur in Divinis. vide Trias.
 Tripolis civitas. Quis Demetrius per ejus portum Syriam invaserit. 656
 Trieremis. vide Trieris.
 Trisagium. Cur in Parasceve græcè. Quid in eo adderet Gnaphus. Ejus in Ecclesia origo. 656
 Trismegistus. Hermes ægypt. Ejus scripta, &c. Ib. De generatione Monadis à Monade. An S. Triadem intel. 408
 Trititia 4 species. 6. 8. An etiam Nemesis. 417
 Trisyrcticus, & tetrasyrcticus. vide Diasyrcticus.
 Triumphale carmen est Isalmus 67. vide Tympanistris.
 Troas. Buvychus in eâ fuscitatus. Ibi S. Lucas Apostolus comes factus. 658
 Troglodita populi. Animalia. Hæretici. Ib.
 Trophæophorus dictus S. Georgius. 659
 Trophæum. Etiam spolia dicta trophæa. Ib. Trophæum feretrum dictum. 254
 Trophimus. Comes Pauli. Ipsius captivitatis occasio. Fuit Arelatæ episcopus. 659
 Tropicus. In spherâ duplex. Cursus solis in eis qualis. Tropicus sermo. Tropici hæretici. 659
 Tropologia. Sensus tropologicus. D. Gregorius in eo explicuit. Aliquando latius sumitur tropologia. 660
 Tropologia differt à tropo. Etiam pro tropo. 660
 Tropolog. sensus an semper ex respectu ad Christum. 412
 Tropus. In quo diff. à schemate. Datur sine tropol. 901.
 Apud Orat. alius verbi, alius sermonis. 660
 Tropus in Script. quâ notâ expressus. V. T. 622
 Tropus lat. modus. Tropi melius per voces græcas exprim. Eorum cog. Theologis necessaria. Hagiographis maxime congruunt. Tropus cantus. 660
 Tryblion quid, & unde. 661. Et vide Cotyla.
 Tryphæna, & Tryphosa. vide Tryphon.
 Tryphon cur Ptolemaide ceperit Jonatham. 555. Quis fuit. Aaaaa 2

fuerit in Lib. Machab.	661	Ventorum thesauri qui.	644
Tunica hyacinthina hypodytis. 22. Etiam poderis, Quid designaret. 513. Tunica polymita quid signif.	521	Ventriculus dicitur stomachus.	601
Turpe lucrum quam vitandum. vide <i>Æschrocerdia</i> .		Ventri loquax quæ sint, vide <i>Pytho</i> .	
Turpiloquium. vide <i>Æschrologia</i> .		Ventris lex gastronomia.	256
Tutores agrammati. 24. Analogistæ. 39. Anexetasti.	45	Ventus typhonicus quis sit.	663
Tychicus, Epistol. Pauli lator. Ejus martyrium.	661	Veratrum cur helleborus.	283
Tychonis Brahe systema quale. 621. Ejus uranoscopium crystallinum.	666	Verba Dierum dicti Libri Paralipomenon.	458
Tympanistræ in ff. 67. quæ intelligendæ. Maria tympanistræ. Et vide <i>Tympanum</i> .		Verhalia à verborum temporibus. vide <i>Hierolexicum</i> .	
Tympanum. Antiquissimum instrumentum. Tympanum, & psalterium cur passionem crucifixionem designent. Tympanum tormenti genus.	662	Verborum futillum fluxus logodiarrhœa.	364
Typhosis. vide <i>Typhlocomium</i> .		Verborum phalera quæ sint.	485
Typhon pro demone. vide <i>Typhus</i> .		Verborum prophana novitates quæ intelligendæ. vide <i>Xenodochium</i> . Verborum similitudo <i>Paromæon</i> .	464
Typhonicus: & typhon. 662. Typhonicus ventus. V. <i>Eurus</i> .		Verbum Dei non scriptum. 25. Quam necessarium.	457
Typi. vide <i>Typographia</i> , & <i>Typus</i> .		Verbum, seu Logos, quid à Platone intellectum. Quotupliciter sumitur. An personaliter in Divinis. Cur de solo Filio. Ex quâ notitiâ. Anima Verbi imago.	365
Typus. Prototypus, & extypus. Typi qui. Typus laterum quid. Lex typus Evangelii.	663	Verbum in principio apud Platonicos quid intelligit.	653
Typus aliquando vocatur antitypum.	58	Verbum quo sensu aded penetrabile. vide <i>Stoma</i> . Cur <i>Mesographum</i> . vide <i>Mesographus</i> .	
Tyranni per rhamnium. vide <i>Apologus</i> . Et	560	Veretru, Uretes. Veretrum cur eunuchis amputat.	664
Tyranni Ephesini schola quæ fuerit.	575	Veritas qualis sit causa martyrii.	376
Tyrannis. Politicæ species. In malam partem accipitur. Cur non sit prudentiæ species.	516. 663	Veritatis amator <i>Phialethus</i> .	491
Tyrannis ponerophilus. 524. Tyrannis Nemrod quo anno cœperit.	261	Verinis ab homine productus cur non ejus imago.	333
Tyrannus. Tyranni schola, in quâ Paulus disputabat. Tyrannus dupliciter. An à quolibet possit occidi.	663	Vernaculi Abraham. 318 quid significarent.	625
		Vernicæ nomen. vide <i>Bernice</i> .	
		Verriculum est fagena.	565
		Verfalia, undulata. vide <i>Cymatia</i> .	
		Vertipellis hieroglyphicum cur sit <i>chamæleon</i> .	130
		Versio 70 Interpretum. An fuerit prima omnium.	490
		Versiones D. Hieronymi duæ.	300
		Versus dimeter, aut trimeter. vide <i>Trimetrum</i> . Versu uno constans. vide <i>Monostichus</i> .	
		Versus sapphicus, & adonius, ab Ecclesia in usu.	567
		Versutia cur stropa dicta.	603
		Vespa contra Israël inimicos. vide <i>Oestrum</i> .	
		Vespasianus pro Messia habitus. vide <i>Apollonius</i> .	
		Vespera. Hesperus Antichristi gerit typum. A vespere in Scripturâ cur dies inchoentur. Tempus vespertinum cur prius matutino. 665. Et vide <i>Hesperus</i> .	
		Vespera sabbati illucescens. Vespere an ierint mulieres ad monumentum. Vespera cum aliis diei partibus quid significet.	665
		Vespertilio cur ad escam vetita. vide <i>Nycterus</i> .	
		Vestes summi Sacerdotis quomodo orbem terrarum præsentarent.	164
		Vestigii ratio in quo consistat, & quomodo in omnibus creaturis sit vestigium SS. Trinitatis.	513
		Vestimentis infidelium an liceat uti, & quomodo.	332
		Vestimentum S. Joannis B. 113. Vestimentum Christi. 595	
		Vestis Christi quo colore. vide <i>Abaphus</i> . <i>Oenopa</i> .	
		Vestis elegantior mulierum pepulum dicta. 473. Vestis pretiosior plerumque stola vocata.	600
		Vestis longa cur syrma. 621. Vestis mutatio à Tertulliano defensa. vide <i>Cataclitus</i> .	
		Veterator quo sensu trimina dictus.	655
		Veteris Testam. patriarchæ qui.	470
		Veteris T. Sacramenta quam benè symbolica.	608
		Vexillum labarum dictum.	348
		Via pro factâ, & Instituta.	272
		Via eminentiæ imperfectissimus Deum cognoscendi modus. vide <i>Theologia</i> .	
		Viticum verum quale. vide <i>Ephodion</i> .	
		Vicarius dictus Topoteretes.	651
		Vices sacerdotum hebræorum dictæ ephemeræ.	218
			Vi-

V

Vacca combusta ad aquam expiationis. Cur alia in ignem mitterentur.	328
Væ quem affectum significet. Ejus origo.	664
Valentini hæresiarchæ commentum de Æonibus. 15. & seq. Ejus opinio de Demiurgo.	172
Valentinianus Imp. an polygynæciam introduxerit.	521
Valentinus hæresiarcha. Ejus pleroma ridiculum.	510.
Vocis <i>physicus</i> author. Eam hausit Tertul.	553
Valentinus Tritheita hæreticus. Ejus sophisma.	657
Valor actionis Christi theandricæ qualis.	630
Vana ars, & astutia mataotechnia.	378
Vana observantia superstitio. vide <i>Idololatria</i> .	
Vanitas regis Ezechie. vide <i>Apotheca</i> .	
Vanitas Astrologiæ judicariæ.	84
Vanitas morum per pantheram figurata.	452
Vas olei cur capfices dictum.	116
Vas ad honorem ex eadem massâ quisq; potest fieri.	378
Vasa lymphatica quæ. vide <i>Hydria</i> .	
Vasileus, aut basileus unde dictus.	96. 664
Vates 536. Vates pythicus pythomantis.	557
Vaticana bibliotheca copiosa, & pretiosa.	101
Vaticinia Sibyllarum. 580. De Christo in Scriptura quâ notâ expressa. vide <i>Stauracinus</i> .	
Ubiquistæ Lutherani cur ita vocati.	338
Vestigalia exagogica quæ. vide <i>Exagoga</i> .	
Vela picturis instructa aulae dicta. vide <i>Aula</i> .	
Velocior ex græco <i>ocyo</i> .	427
Velum templi catapetasma. vide <i>Peripetasma</i> .	
Venefica pharmaceutria dicta.	488
Veneficium cur phtorion dictum.	502
Venenum aspidum. 82. Basilisci quàm exitiale.	97
Venetus Bucentaurus unde dictus.	106
Ventis optimè regna comparantur.	400

Vici majores comopoles.	153	Ullio miraculosa in mulieribus adulteris, octum occultis per sacrificium zelotypiæ.	671
Victima sacra Hierothyton dicta.	301	Umbra D. Petri minoris efficacæ, quàm Sanctorum lipfana.	
Victima in holocaustis, & aliis sacrificiis. 304. A Septuaginta thymiana dicta.	647	Umbratilis pugna in aère. vide <i>Sciomachia</i> .	
Victor in ludis athleticis. vide <i>Pancretiastes</i> .		Unguenta exotica quæ.	253
Victoriæ præmium, festum, &c. Niceterium dictum.	420	Unguentum nardi pitiæ.	415. 505
Victu eodem semper utentes monophagi.	404	Ungula. vide <i>Onycha</i> . Ungulæ filio quid significaret.	652
Vidus Monachorum antiquorum. vide <i>Paxamatium</i> . Vidus tenuis, & plebejus. per syconorum indicatus.	605	Unicornis pro rhinocerote, & monocerote.	402
Videntes regis David. 535. Videntes propheta.	536	Unio hypostatica an identicet naturas. De mutuis prædicatis. An sufficeret unio immediata.	338
Vidua Græcorum quomodo despiciebantur in ministerio quotidiano. vide <i>Hellenistæ</i> .		Unio. vide <i>Margarita</i> .	
Viennense concilium œcumenicum.	428	Unitas Ecclesiæ in duobus attenditur.	574
Vigilantia gregoris. 263. Leo Vigilantiæ symb.	356	Univerli centrum quale, & quocuplex.	127
Vigilantius hæresiarcha primus contra S. Reliquias. 275. & 260. Ejus error de dilatione gloriæ Sanctorum. vide <i>Stola</i> .		Univerfum variis antithesibus gratum. 57. Quomodo expectet revelationem filiorum Dei.	61
Vigilia, & excubiæ phylacæ dictæ.	502	Univerfum totum homocentricum.	306
Vilis cur diabolus dicitur. vide <i>Diobolus</i> .		Unum talentū accipiens cur infructuosum relinquat.	623
Vilium rerum curator, & æstimator, Micrologus.	395	Vocabularium Lexicon dictum. vide <i>Lexis</i> .	
Villicatio dicta œconomia, & villicus quis.	428	Voces non sunt propriè symbola.	608
Vini amator œnophilus. 429. Potator œnopotus. vide <i>Oenophoron</i> . Vini venditores quomodo peccent. vide <i>Oenopola</i> .		Vocis flexiones chromata dictæ. vide <i>Chromatius</i> .	
Violentus parvenus dictus. vide <i>Parœnia</i> .		Volumen ex draconis intestinis.	101
Vinum multâ aquâ dilutum crama dictum.	157	Volumen unum opus comprehendens etiam tomus vocatur.	650
Vinum congelatum an possit consecrari. 75. An sufficiens aquâ dilutum: an Christus in eo consecravit. vide <i>Oligophorus</i> .		Voluntas an liberum arbitrium. 107. An thelisis.	632
Vinum ex aquâ factum cur latum Architricino. 74. Vinum novum cur in utres novos ponendum. vide <i>Ascodrogita</i> .		Voluntas Christi quomodo una dici possit. Humana ipsius an fuerit semper divinæ conformis.	631
Vinum suavius cur nectar dictum.	416	Voluptas Epicuri qualis.	220
Vinum cur non bibebant Severiani. vide <i>Philumene</i> . Cur non prohibeatur in jejuniis. vide <i>Sperma</i> .		Voracitas polyphagia dicta. vide <i>Polyphagus</i> .	
Violaceus color janthinus dictus.	330	Vox eadem metaphoricè rebus oppositis tribuitur.	389
Vir perfectus quo sensu non scandalizetur.	570	Upupa avis maximè immunda. vide <i>Epops</i> .	
Virginitas, & continentia prophetiâ decorata. 538. Parthenia duplex. Quomodo amitti possit, & recup.	466	Urania cur Musa davidica. 407. Urania quid sonet, & uranos unde dictus. Urania una ex 9 Musis.	665
Virgo an sit, quæ involuntariè polluitur, &c.	467	Uranion quæ nota in Scripturis.	16
Viri sancti verè apocleti.	64	Uranopolis, uranographia, uranometria.	16
Virilitas, & fortitudo insignis. vide <i>Andria</i> .		Uranoscopius. Uranoscopium. A Tychone constructum. Cur homo talis, quomodo à Græcis vocatus.	666
Virorum victor S. Nicander M.	419	Urbanitas est politica. 517. Charientismus dicta.	132
Virtus quid, & quocuplex. vide <i>Arete</i> . Virtus heroica. 289		Urbes, & res anathemate percussa.	41
Virtute an quis possit malè uti. vide <i>Oeconomicus</i> .		Urbicus hæresiarcha dictus Manes, & Manichæus.	373
Virtutes intellectuales an sint veræ virtutes. vide <i>Arete</i> . Virtutes morales quæ dicantur. Sunt circa actiones, vel passionem, & in medio. Dantur quatuor cardinales, & quo sensu. vide <i>Ethica</i> .		Urbis fundamenta quo tempore jacta. 536. Annorum rector calculus.	564
Virtutes aliæ præter Fidem quomodo causa martyrii. 376		Urbis rector astynomus.	84
Virtutes theologice tribus sensibus myst. respondent. 413. Cur sic dictæ. Definitio. An de Fide. 637. Cur trichlinium.	654	Urephotrophium. vide <i>Brephotrophium</i> .	
Virtutum connexio. 260. A latrâ possunt imperari. 352		Urim, & Thummim in Rationali quid.	313. 363
Virtutum chorus mesochorus. 385. Virtutum, & donorum discrimen.	586	Ursa major hamaxa dicta. 276. Ursa in cælo. vide <i>Arcticus</i> .	
Visio enigmatica qualis, & quocuplex. 15. Visio, seu visum, & spectrum phasma.	488	Ursus quomodo Persarum monarchiam præfigurabat. 400	
Vita nostra certamini lampadodromico similis. 351. Potius tragœdia, quàm comœdia.	652	Ursa. An ab essentiâ distincta. Essentiâ quæ sit. Ens diminutum reicitur, & essentiâ talis ab æterno.	666
Vita humana quomodo per Y à Pythagorâ figurata.	668	Ursa creaturarum an sit suum esse. Ursa an identificata cum subkâtia: an distincta ab hypostasi, & personâ. 16	
Vita solitaria monophagia. vide <i>Monophagus</i> .		Ursura aliquando in bono sensu. vide <i>Anatocismus</i> .	
Vitia septem cur capitalia dicta. vide <i>Pleonexia</i> .		Ursarius danista dictus.	168
Vitta aurea in homine quid. vide <i>Hydria</i> .		Uterinus homometrios dictus.	308
		Uterus hystera dictus, & cur.	329
		Utres novi quinam sint. vide <i>Ascodrogita</i> .	
		Utriusque philosophi solutum. Ejus errores.	588
		Vulgata editio à D. Hieronymo correctâ. 300. An scateat solæcis.	584
		Vulnera Christi quom. pentalpha figuram efformant.	474
		Vultus Christi in linteo.	334
		Uxorem an habuerit Apostolus. vide <i>Syzygia</i> .	
		Uxores an Græcis sacerdotibus permittantur. vide <i>Monogamia</i> .	

Uxores secundariæ dicte concubinæ. vide Polygynæcia.
Uxor dominum in paraphernis. 459. Eius odium. 396
Uxor Lothi Metamorphosis. 387
Uxor gentium superduccio epigamia dicta. 221

X

X Latinum in Script. vide Xenium. Græcum quæ nota in eis. 667
Xenarchus. vide Xenagogus.
Xenium. Efficacia. Nota in Script. 667
Xerophagia. Cœna pura: Quando eâ utendum. 668
Xylophoriorum festiuitas. vide Xylophoria.
Xytophorus. vide Xylus.

Y

Y *Psilon* unde dictum. Eius inventor: quantæ auctoritatis apud suos. Quid per hanc litteram designarit. Cur rejectionis nota in Script. 668
Yperthesmus. vide Hyperthesmus.

Z

Z Quæ nota in Scripturis. 669
Zaberna. vide Zabarium.
Zabulus dæmon cur dictus, & à S. Hilario fur vocatus. vide Zabolus.
Zachariæ fors qualis. Quo die obtigit. vide Ephemeria. An fuerit summus Pontifex. 218. 647
Zacharias filius Barachiaë quis. 376
Zelotes quid sonet. Emulatio, & Zelus Pauli qualis. 670
Zelotes Deus cur dicatur. Zelotes Simon Apóst. Zelotæ Judæi. Eorum scelera. 670
Zelotypia quodnam vendicet etymon. Ob formositas uxores. Zelotypiæ sacrificium. Quæ aqua mulieri porrigebatur. 670
Zelotypia maritalis an bona. 671
Zelotypus quis dicatur. Mulier zelotypa quæ gravis. 671

Zelus quid, & unde derivetur. An ab invidia differat. Et amoris effectus. Qualis in amore concupiscentiæ. Et amicitia. 671
Zelus bonus, & malus. 671. Zelus malus cacozelia, & zelotypia. 109
Zelus ex amore concupiscentiæ an semper malus. Et amore amicitia an semper bonus. Zelus hominis pro Deo, & è contra. 671. Primus quatuorplex. Zelus causa contentionis. Zelus Dei. 672
Zenith, & Nadir quid sint. vide Cyclus.
Zenonis apathia, & anamartesia. 59
Zetema nota in Script. vide Z. 669
Zetesis. vide Syzetesis.
Zeus, seu Jupiter, cur sic appellatus. Verus Zeus quis sit, vide Æther. Et 683
Zidoros. vide Zea.
Zio, & zia, voces vulgares unde formata. vide Thia.
Zizania, ut hæretici, quando sit eradicanda. 673
Zizanium quid sit. Eius etymon. Zizania in medio tritici. Cur Lutherani solos hæreticos intelligant. 673
Zodiacus unde trahat etymon. Qualis circulus. Eius polus. Cur ejus latitudo minuat eclipses. Quanto tempore sol, & luna eum percurrunt. 673
Zona unde originetur. Zona Pontificis, & sacerdotum hæbræorum. Quid designaret. 673
Zonæ quomodo pecunias capere possent, Zona in lumbis. Zona aurea filii hominis quid adumbraret. 674
Zoophytum quid. An constituat gradum ab animali distinctum, constatq; veris carnibus. 674
Zoroaster philosophus unde sapientiam hausit. 497. Quot milites habuerit. 521
Zosimus quid sonet. Sancti benè hoc nomine donati. pag. 674
Zosimus an Sardinum Angelus. 568
Zwinglii hæresis circa S. Eucharistiã. 237
Zygos quid, & unde. vide Zygocephalia.
Zythus. vide Zetus.

אלהים יי

INDICIS FINIS.

לכל - הכלה ראיתי קץ:

Omni consummationi (aut perfectioni) vidi finem,
Psalm. 119. versic. 95.
Ira Textus hebræus.

ERRATORUM MAGIS NOTABILIUM CORRECTIONES.

Primus numerus paginam indicat, secundus columnam, & tertius lineam, aut marginem si litera M exaretur.

9. 1. M. יי	210. 1. 41. ἡγευσται	469. 1. 8. despoticè
Ib. 2. 58. ἡραυου	214. 2. 39. trahit	480. 2. 7. quia
14. 1. 8. Costi	Ib. 2. 58. <i>suspicientes</i>	499. 2. 10. fortune
19. 1. 31. Et mittam ex eis	219. 1. 15. ἀλλομαι βάλλοναι	502. 2. 39. fœderatos
22. 1. 56. neque filius nisi	222. 1. 1. gnome	508. 1. 26. anno
23. 2. 47. ἀγωνία	242. 1. 19. EUNOMIA	512. 2. 38. redargutionem
48. 2. 50. horizontem	Ib. 2. 45. prædictione	513. 1. 55. linea
50. 2. 2. biblion	250. 1. 15. ἐξαρώνιος	521. 2. 23. Julius
59. 2. 6. malum	262. 1. 6. rephaím	Ib. 25 polyhistora
77. 2. 36. magistrus	269. 1. 1. eum	525. 2. 6. γερώντιου
91. 2. M. Jo. 1. 20.	Ib. 1. 28. Tertius actus	538. 1. 12. duobus
93. 1. 30. corporis	280. 1. M. Concl. 6.	548. 1. 17. Aſaph, Ethan, Heman
101. 2. 39. violenta	302. 1. 27. à puero	549. 2. 23. David
102. 2. 12. ἀττρίβουβανή	321. 2. 20. alios	552. 2. 33. Tyanæus
103. 2. 64. passim	322. 1. 35. Talis felicitudo	Ib. 55. respondente
115. 2. 3. lectos	323. 2. 25. Pierius	Ib. 56. dicit Joannes
117. 1. 24. paroxytonè	342. 2. 40. profanorum	563. 1. 10. propugnaculo
122. 1. 34. ἠνωμένοι	348. 1. 3. respublica benè or-	580. 2. 12. fomniique
126. 1. M. ἐρεζ (primo loco)	355. 1. 35. fabricandi	588. 1. 52. σοφίζομενος
Ib. ἡεδάδ (infernè)	366. 2. 3. dimensio	Ib. 53. σοφίζομενος
131. 1. 27. & de impossibilitate	367. 1. 34. tranantes	595. 1. 45. pedibus
Ib. 29. de distantia, & immu-	Ib. 2. 57. navigante	596. 1. M. Aug. Ibid.
	372. 2. 33. ἀνθρακίμορφος	597. 2. 4. ἡίστηναι
143. 2. 62. χυμεία	393. 2. 34. majori	603. 2. 14. aliquam
144. 2. 34. acedia	399. 2. M. Luc. 2. 1.	614. 2. 16. è tropis
145. 2. 14. à voce	403. 2. 17. Valentinus	Ib. 18. significandum
149. 1. M. נחל	405. 1. 64. μονοπατεῖαι	626. 1. 63. ab Apostolis
Ib. náchal	409. 2. M. כערער	630. 1. 54. fruticibus
150. 1. 13. legenti		632. 2. 27. sint
152. 1. 31. κωλύει	418. 1. 52. Descendes	633. 1. 44. providentiã
166. 2. M. אבבע	421. 1. 43. profelytus	635. 2. 12. Theologia
	442. 2. 19. pertinentium	648. 2. 58. politia
170. 2. M. Num. 14. 22.	453. 2. 50. diducta	Ib. 60. politia
174. 1. 47. ab ipsis	465. 1. 53. profert	656. 2. 62. principes
Ib. 48. aliis (sine ab)	Ib. 2. 58. ἀναξιστοιμα	658. 1. 15. εἰαυτῶ, heaftō
177. 2. 4. propendere	467. 1. 17. nempe se abstinendi	664. 1. 63. hebdomas
199. 1. 57. spiritu	Ib. 2. 62. nuncupantur	666. 1. 3. p. l.